Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

ΜΑΡΚΟΥ
ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ
ΒΙΒΛΙΑ ιβ'.

MARCI
ANTONINI
IMPERATORIS
de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*,
Libri XII.

Locis haud paucis repurgati, ſuppleti, reſtituti:

Verſione inſuper *Latinâ* novâ; *Lectionibus* item *variis*, *Locisque parallelis*, ad marginem adjectis;

Ac *Commentario perpetuo*, explicati atqe illuſtrati;

Studio operâqe

THOMÆ GATAKERI.

Adduntur etiam

MERICI CASAVBONI
In
MARCUM ANTONINUM
NOTÆ,

cum Indicibus tum Avtorum citatorum, explicatorum, emendatorum, illuſtratorum, tum rerum & verborum copioſiſſimis, locupletiſſimis, certiſſimis.

TRAJECTI ad RHENUM,
Apud { FRANCISCUM HALMAM, GUILIELMUM vande WATER, ANTONIUM SCHOUTEN. } Bibliopolas.
Anno Domini M DC XCVII.

Viris eruditione pariter ac pietate præſtantiſſimis
amicísqe ſibi conjunctiſſimis,
In Academia
CANTABRIGIENSI
ad Sacroſanctæ Theologiæ Doctoratûs gradum evectis;
D. ANTONIO TUCKNEY,
Coll. Emmanuelis,
D. JOHANNI ARROWSMITH,
Coll. S. Joannis,
D. THOMÆ HILL,
Coll. S. Trinitatis
Præfectis;
Operis hujus edendi Avtoribus & Promotoribus
præcipuis;
In animi benevoli gratíqe teſtimoniium, ac monumentum,
Id ipſum, qicqid eſt, jure merito inſcribit dedicátqe
THOMAS GATAKERUS,
In Academia eadem Collegii qondam *Joannenſis* alumnus, *Sidnejenſis* Socius.

ALEXANDRINA

PRÆLOQIUM,

In qo de Diſciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; déqe eorum, qi hanc ſecuti ſunt, qæ ſuperſunt, Senecæ, Epicteti, Marci noſtri cumprimis, ſcriptis diſſeritur: Operísqe hujus totius ratio atqe inſtitutum exponitur.

SToicam *Diſciplinam*, præ cæteris Philoſophorum priſcorum Sectis ad dogma Chriſtianum proximè acceſſiſſe, è noſtris qi cenſuerint, non deſunt. Et Joſephus qidem Judæus, ubi *vitæ ſuæ* rationem denarrat, de *Phariſæorum*, qam apud ſuos αἵρεσιν ἀκριβεστάτην, *hæreſin exqiſitiſſimam*, fuiſſe, [a] Pavlus pronunciat, qámqe horum uterqe, & Joſephus & Pavlus, aliqando ſectatus fuerat; [b] ἡ Φαρισαίων, inqit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένῃ. *Phariſæorum Secta ei eſt affinis, qæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noſter verbis planè diſertis; [c] *Stoici*, inqit, *noſtro dogmati in pleriſqe concordant.* Et in multis qidem convenire, ambigi non poteſt, ſi qis inſtituti utriuſqe περὶ τῶν πραχτέων, *de iis qæ facienda ſunt*, regulas legésqe ſecum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, qàm Secta alia ulla; qum nulla, credo, comperta ſit, qæ pietatis ac virtutis ſtudium exercitiúmqe avt pluris faciat, avt altiùs evehat, avt fortiùs ſpiret, avt acriùs urgeat, avt penitiùs inculcet, avt enixiùs provehat.

Hoc qo clariùs eluceſcat, de Sectis eminentioribus qibuſdam cum iſta collatis videbitur. Atqe hîc mitto Pythagoræ, [d] myſticam an magicam dixerim, diſciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam ſuperſunt. *Avreum* enim *carmen*, qod hujus nomine proſtat, ejuſdem eſſe notæ cenſent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio*; ſuppoſititium utrumqe. Sed nec in ullo numero habendam exiſtimem, avt Cynicorum affectatam illuviem, fœdáqe in propatulo etiam perpetrata [e] χειρουργήματα; (qos [f] *à Stoicis tunicâ tantùm diſtare*, havd ritè pronunciaſſe videtur Satyricus, qum illi [g] obſcœnitates iſtiuſmodi, ſordéſqe etiam, [h] tanqam à naturâ humanâ alienas, ſint averſati:) avt Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, qæ cùm ſenſibus tam externis qàm & internis fidem omnem detrahat, [i] mentísqe pariter atqe corporis oculos penitus revellat, hominem nec rationis particeps eſſe animal patitur.

Ad illos accedo, qi Philoſophiam nobis excultiorem dederunt, Scholásqe freqentiores, ampliores, illuſtriores habuerunt. Ex his ſunt, qi è Platonis Gymnaſio prodiêre, *Academici Veteres*, & Peripatetici: qos, qia [k] *nominibus* ſolis *locísqe* (cùm *Academiam* alteri, *Lycæum* alteri tenerent) à ſe invicem *diviſi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxiſſe, compendio dabitur. Inter iſtos cumprimis emicuit Ariſtoteles. Is in ſcientiis diſciplinísqe omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poëticâ*, *Politicâ*,

[a] Pavlus apud Lucam, *Act.* 26. 5.

[b] Joſephus in *Vita ſua*, *de Bello Judaic.* libris *ſubjuncta.*

[c] *In Eſajam Comment. cap.* 11.

[d] Videatur *Pythagoræ Vita*, apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conſcripta, *cap.* 13, 14. 23, 24. nec non *Jamblichi vita*, apud Evnap. in *Vit. Sophiſt.*

[e] De qo videri poterit, nî pudor prohibeat, Dio Pruſæus *Orat.* 6. in *Diogen.* ſive, *de Tyran.* & Laert. *l.* 6. in *Diogen.* qo loco vim vocabuli non aſſecutum Ambroſium Camaldunum interpretem, non eſt mirum, qum H. Stephanus præterierit.

[f] Juvenal. *Sat.* 13.

[g] Proinde Zeno αἰδήμων πρὸς τὴν κυνικὴν ἀναισχυντίαν, *verecundior, qam ut ſe ad impudentiam cynicam conferre poſſet*, à Cratete defecit. Laert. *l.* 7. *c.* 4.

[h] Τὸ καθῆκον πάντως ἐν τῇ φύσει ἔχει ἀνθρώπου αἰδήμονα. καὶ εἴ τινι ἄλλῳ, καὶ τούτῳ τῷ ζώῳ χωρίζεται. *Munditiem utique naturâ humanâ comprehendi; &, ſi qâ re aliâ, iſtâ certe a brutis eam ſeparari.* Epictetus *Diſſert.* l. 4. & per totum *cap.* 11. qod his verbis clavditur, Πᾶσα ἐκτροπὴ ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπικοῦ γίνεται. αὕτη ἡ ἐγγὺς ἐστι τῷ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Omnis exorbitatio recedit ab humanitate: iſta vero parum abeſt qin humana non ſit. Naturâ homo mundum & elegans animal eſt.* Senec. *Epiſt.* 92.

[i] Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 20. & Senec. *ad Lucil. Ep.* 88.

[k] Cicer. *Academ. l.* 1.

Oeconomicâ, *Ethicâ*, *Phyſiologiâ*[l], ad [m] miraculum uſque tantum præſtitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [n] qàm priſcorum, non dico uni alteri alicui, ſed eis, qorum ſaltem ad ætatem hanc ſcripta perennârunt, etiam univerſis. Nam qòd * *Platonem* hujus Magiſtrum, familiæqe illius utriuſqe parentem, *excipere* ſolent, qi huic alioqi primas deferunt; havd advertiſſe ſatìs videntur, Platonem non tam in diſciplinis tradendis, qàm in ſui temporis ° Sophiſtis, ſub perſona Socratis, defricandis, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, fucis detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâſſe. Unde natum, ut in *Dialogis* pleriſqe, per anfractuoſas diſceptationum ambages, artificio ſingulari ſibi invicem implicatas & innexas, in immenſum ferme protractâ diſſertationis ſerie, veri certiqe ſitiens lęctor, niſi qòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, ſtructuræqe elegantiâ, qæ feſſum interim reficiant, dum delinitus detinetur, logis longis ac lacinioſis penè delaſſatus, cùm [p] qod pro certo ſtatuatur nihil occurrat, in qo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéqe omni depoſitâ, firmus conſiſtat, ac ſecurus acqieſcat, **vix avt nè vix qidem tandem deprehendere qeat.**

Ariſtotelem itaqe ſeligemus, qi in eis, qæ ad mores formandos, vitæqe rationem ritè inſtituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliqorum nomine ſententiam ferat. Is poſt Platonem, cum agmine utroqe dicto, in tres claſſes *Bona* diſpeſcit univerſa, *animi*, *corporis*, & qæ *extra horum utrumqe* conſiſtunt, vitæ hujus adminicula. Qamvìs avtem *animi bona præſtantiſſima* eſſe cenſeat, & *per ſe* maximè eſſe *expetenda* concedat; tanti tamen poſteriora duo iſta facit, tantúmqe [q] ad ſortem beatam conſtituendam momenti viriúmqe eis tribuit, ut [r] virum virtute licèt universâ inſtructum, ſed alteris illis orbatum ac deſtitutum, *beatorum* numero eximat, præſertim [f] ſi in adverſa graviora, calamitatéſqe inſigniores inciderit; iſta ſiqidem, ubi incurſaverint, *beatitudinem*, qanqam [t] *mutatu havd facilem*, [v] *intercidere* tamen, *abrumpere & corrumpere* prorſus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis externíſqe iſtis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorúmve* cenſu collocanda cenſerent; ſed pro rebus *mediis* prorſus haberent, qæ in nevtram partem momenti multum conferrent: cùm [a] *nihil bonum* ſtatuerent, *niſi qod pium, juſtum, humanum, honeſtum foret; nihil malum, niſi qod im-*

[l] *Muſicam*, *Mathematicam*, *Medicam* non adjicio, qia periſſe videntur, qæ de his ſcripſiſſe diſcimus ex Laërtii laterculo: ſed nec Metaphyſicam, qia nomen priſcis illis ignotum; aliúdqe planè ſonat τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

[m] *Talem eſſe unum hominem miraculoſum eſt potiùs, qàm humanum.* Averroës in *Proœm. Phyſic.*

[n] *Ariſtoteles meo judicio in Philoſophia prope ſingularis.* Cicer. *Academ. l.* 4.

* *Ariſtoteles, excepto Platone, Philoſophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib.* 1. *Ariſtoteles longè omnibus* (*Platonem ſemper excipio*) *præſtans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tuſculan. lib.* 1.

° *Sophiſtas è Platone intelligimus luſos à Socrate.* Cicer. *de finib. lib.* 2.

[p] *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramqe partem multa diſſeruntur, de omnibus qæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib.* 1.

[q] Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. *Ex multis bonis felicitatem conſtare comprobatur.* Ariſt. *Ethic. Magn. l.* 1. *c.* 2. Προσδεῖται γὰρ ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης. *Beatus deſiderat & corporis externa bona & fortunam.* Idem *Ethic. Evdem. l.* 6. *c.* 13. *Multi & magni Philoſophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Ariſtoteles, qi virtutis uſum cum vita perfecta proſperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l.* 2.

[r] Ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. *Abſqe externis bonis felicem eſſe non contingit.* Ariſt. *Eth. Magn. l.* 2. *c.* 8.

[f] Οὐ μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. *Beatus non erit, ſi in Priami calamitates inciderit.* Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Οἱ δὲ τελειζόμενον καὶ ἐν τοῖς δυσυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ἦ ἀγαθὸς, ὑδὲν λέγουσι. *Qi avtem ei, qi in rota crucietur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato eſſe licere dicunt, modo vir bonus ſit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Evdem.* 6. 13.

[t] Οὐκ εὐμετάβολον. *Mutatu havd facilis.* Ariſt. *Eth. Eudem.* 6. 14.

[v] Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. *Premunt ac ladunt beatitudinem.* Idem *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11.

[a] Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ὐδέτερα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετὰς. κακὰ δὲ τὰ ἐναντία. ὐδέτερα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, ἡδονὴ, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγένεια. *Eorum qæ ſunt alia ſunt bona, alia mala, alia neutra. Bona qidem virtutes eſſe. Mala his oppoſita vitia. Neutra vero, qæ neqe proſunt, neqe obſunt: ut eſt vita, ſanitas, voluptas, pulcritudo, vires, opes, gloria, nobilitas.* Laërt. *l.* 7. *c.* 102. *Zenon.* Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἵδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία. *Solum eſſe bonum id, qod eſt honeſtum, novit barbara philoſophia.* Clemens Alex. *Strom. l.* 5. *pag.* 595. A. Mox poſt nonnulla ejuſdem notæ interjecta, ταῦτα θρυλλοῦσιν οἱ Στωικοὶ. *Hæc vulgo jactant Stoici. Unum bonum eſt, qod honeſtum eſt: cætera falſa & adulterina bona ſunt.* Sen. *Epiſt.* 71. *Nihil eſt bonum niſi qod honeſtum eſt.* Idem *Epiſt.* 120. Sed & Ambroſ. noſter, idem *ſcripturam aſſerere, Offic. l.* 2. *c.* 3. *Media, ſive indifferentia vocamus, qæ nec bona, nec mala, morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem.* Sen. *Ep.* 82.

impium, injuſtum, inhumanum, inhoneſtum exiſteret. Proinde *miſerum* eſſe *inſipientem, iniqum, improbum, impium* qemqe, qantumcunqe, qæ aliis habentur, *bonis, corporeis exteríſqe inſtructus ſuffultúsqe vitam exegerit;* [b] *beatum* contrà *bonum piúmqe* qemlibet, qantumcunqe *malis*, qæ cæteris reputantur, *obſtrictus divexatúſqe ævum tranſegerit.* Hunc deniqe ſolùm *ſapere*, verè *liberum* eſſe, *ſui compotem, numini charum, cujus ſub tutelâ curâqe cùm perpetim agat*, ſolùm poſſe [c] *ſecurum malíqe omnis metu immunem* degere, utpote [d] *cui mali nihil avt viventi avt morienti obtingere permiſſurus is ſit*, [e] *cui ipſe regendum ſe totum permiſerit: nec poſſe itaqe fieri, ut vel ſorte beatâ unqam excidat, vel in calamitates ullas ejuſmodi incidat, qæ beatitudinem incidendo miſerum faciant.* Et hæc qidem fuêre Stoicorum dogmata, in qibus qatenus tam Peripateticos, qàm & Academicos veteres tranſcendebant, eò ad regulam populo Chriſtiano præſcriptam illis utriſqe propiùs utiqe acceſſerunt.

Etiamſi avtem concedere neqeam, qod poſt [f] Antiochum [g] Cicero, poſt Ciceronem [h] Avguſtinus, ab iſtis illos *vocabulis* tantùm *diſcrepantes rebus* interim *conveniſſe*, cùm hoc apud [i] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter ſatìs refellere videatur; nolim tamen diffiteri, qod Orator celeberrimus ille, [k] *honeſtum* ſaltem *inter hos certamen* fuiſſe, cùm *omnis* eſſet *de Virtutis dignitate contentio;* hoc tantùm intereſſet, qòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásqe *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magiſtros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, diſcinctos & diſſolutos cum altè cinctis, arctè ſtrictis committi & in certamen deſcendere, [l] indigniſſimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen iſtud qi tentarent: idqe, qod mirum magìs minúſqe ferendum, ex eis etiam, qi Stoicis nomen dederant, horum ſaltem in claſſe locum ambiebant. Sed qid in hunc ſenſum proferatur, avdiamus, ab eo qi Stoicus ipſe haberi volebat.

[m] *Non eſt*, inqit, *qòd putes magnum, in qo diſſidemus.* Exiguum ſcilicet ſpatiolum interjectum fuerat, qod utroſqe à ſe invicem diſpeſceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* iſti pro *bono* vel *ſummo*, vel *ſolo* etiam haberent.

Sed, [n] *Qam*, inqit, *Virtuti legem dicimus, ille dicit voluptati.* At Stoici *Virtuti legem non dicunt, à Virtutis norma legem accipiunt* ipſi. Nec ſi eadem ſuis qæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à ſe invicem diviſi exiſtunt. Ecqis *Medicum* à *Philoſopho* non diſtare multùm dixerit? Eadem tamen ſuis in victu vitáqe communi præcipiunt iſti, præſcribunt illi. Medicorum principem & parentem avdiamus. [o] Πόνοι, inqit, σιτία, ποτὰ, ὕπνοι, ἀφροδίσια. πάντα μέτρια. *Labores, eſcæ, potiones, ſomni, venerea; moderata ſunto omnia.* Ecqid aliud Philoſophus, ſive Stoicus, ſive Epicureus etiam, ſive

[b] *Virtus ad vitam beatam per ſe ipſa ſatis eſt.* [Hac præditò] *adjice cecitatem, debilitatem, dolores continuos & graves, non fit miſer, Qem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt, nec ex beata qidem educunt.* Sen. *Epiſt.* 91.

[c] Διὰ τί γὰρ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώποις; ἀλλὰ τοὺς μὲν τῆς Καίσαρος ἡ συγγένεια ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ δεδοικότας οὐδ' ὁτιοῦν. τὸν δὲ τὸν Θεὸν ἔχειν ποιητὴν καὶ πατέρα καὶ κηδήμονα, οὐχ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; *Cur qicqam timeas rerum humanarum? Nam cum Cæſaris cognatio ſatis virium habeat, ut in tuto & ſine contemptu vivere poſſimus, ſineqe omni metu: Deum habere avctorem, & patrem, & curatorem, id vero nos triſtitia metuqe liberare non poterit?* Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 9.

[d] Ἐν τούτῳ λελογεῖσθαι δεῖ ἀληθὲς, ὅτι οὔτε ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι, οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα. Socrates apud Plat. in *Apol. Pro certiſſimo habeatur, qod dicturus ſum. Nec cuiqam bono qicqam mali evenire poteſt, nec vivo nec mortuo, nec unqam res eorum à Deo negligentur.* Cic. ex Plat. *Tuſcul. l.* 1. & Epictet. *Diſſert. lib.* 3. *c.* 26. ecqid hæc, qàm qæ Salomon Parœm. 1. 33. & Pavlus Rom. 8. 28.

[e] Ἄγε δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη ὅπῃ πρὸ ὑμῶν εἰμὶ λελογισμένος, ὡς ἕψομαί γ' ἀόκνως. *Duc me o Jupiter, & tu fatum eo, qo ſum a vobis deſtinatus, ſeqar enim alacriter.* Cleanthes. Ἐπὶ παντὸς ἐνκτέον ταῦτα τοιοῦτον. *In qovis incepto hæc optanda ſunt.* Epictet. *Enchir. c.* 52. *Diſſ. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsíqe dominator poli, Qocunqe placuit: nulla parendi mora eſt; Aſſum impiger.* Sen. *Epiſt.* 107.

[f] Cicer. *de Deor. Nat. lib.* 1.

[g] Cicer. *de finib. lib.* 4.

[h] Avguſt. *de Civit. Dei lib.* 9. *c.* 4.

[i] Cic. *de fin. lib.* 3.

[k] Cicer. ibid. *lib.* 2.

[l] Χαλεπὸν, ἐλευθέρη γυναικὶ πρὸς πόρνην μάχη. *Dura res, matronæ cum meretrice conteſtatio.* Menander apud Cyril. *adverſus Julian. lib.* 7.

[m] Senec. *de Vit. beat. c.* 13.

[n] Senec. *ibid.*

[o] Hippocrates *Epidem. l.* 6. *Sect.* 6. §. 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

ſive alius qilibet? ſed aliis planè rationibus, & diverſis prorſus, ſinguli. [p] *Finem* ajunt, *dare appellationem*, & *in re ethica formæ rationem habere.* Iſtic ergò verè uſurpatur, qod diverbio vulgari dicitur,

[q] Χωρὶς τὰ Μυσῶν ἢ Φρυγῶν ὁρίσματα.
Fines Myſorum ſunt Phrygúmqe diſſiti.

nec ſecus [r] *Medici & Philoſophi*, *Epicurei & Stoici* fines ſunt diviſi. Medicus ſiqidem valetudini proſpicit, nè in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite iſtius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto deniqe, qod ajunt, cœlo à ſe invicem ſunt diſſiti, qorum alteri *Virtutem*, tanqam Reginam legitimam, Principem juſtam, cui cætera concedant omnia, in faſtigio ſummo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, qæ vel ad pedes ſubſerviat, vel à tergo ſubſeqatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* ſubſtituunt, [f] cui in ſolio regali ſedenti, ancillulæ inſtar, aſtet illa, hoc duntaxat officium ſuum ducens, Dominam in avrem admonere, caveat, ne qid perficiat, à qo dolor aliqis oriatur.

Sed, [t] *ſancta*, inqit, & *recta præcipit Epicurus*; imò *rigida* & *triſtia*, *fortia* etiam, *ſi propiùs acceſſeris.*

Et propiùs igitur accedamus, qò penitius & accuratiùs introſpiciamus. ídqe eò lubentiùs, qia [v] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes ſeqi, qia *recta & honeſta* ipſum plurimùm facere putant.

Sancta ergò ſcilicet præcipit is, cui [x] *numen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [y] πρᾶγμα ὁ Θεὸς, οὔτε αὐτὸς ἔχει, οὔτε ἄλλοις παρέχει. [z] *negotii qicqam Deus nec ipſe habet, nec alteri exhibet.* qod impii illi olim fœcibus ſuis immerſi infixiqe Judæi, [a] *Deus nec beneficio nec maleficio qenqam eſt affecturus*; [b] *nec propitius eſſe, nec iraſci cuiqam poteſt.* qi deniqe, utì gloriantur aſſeclæ ipſius, [c] *primus adverſus numen cœleſte oculos attollere* eſt *avſus*, [d] *omnemqe funditus* (qantùm in ipſo fuerat) *religionem ſuſtulit.*

Recta verò ab eis qænam, avt qorſum qis expectet? *qi* [e] *amicitiam, fidem, juſtitiam, virtutem ullam, niſi* [f] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intuitu, nec colant, nec colendam cenſeant*; (*cùm* [g] *nihil horum per ſe bonum, ſuíqe cauſsâ expetendum exiſtiment*;) *qi* [h] *honeſtum ipſum inanem ſine re ſubjecta ſonum, nec tam ſolidum, qàm ſplendidum nomen pronunciant*; *qin* [i] *nec flagitio, facinore, ſcelere ullo, qod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter ſe abſtinendum ſtatuunt*, (*cùm* [k] *hujusmodi nihil ex ſe malum reputent*) *niſi ſupplicii, damni, mali alicujus inſecuturi metu coërceantur*; *nec à numine hoc* (*à qo iram vindictámve ob iſtiusmodi qicqam, vel expectare, vel formidare vanitatis & ſuperſtitionis nomine, non damnant tantùm, verùm etiam derident*) *ſed* [m] *ab hominum conſcientia, qi ab iniqa & ſceleſta perpe-*

[p] Ὁρίζει ἕκαστον τῷ τέλει. Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[q] Strabo *Geogr. l.* 12.

[r] Χωρὶς τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ τινων Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματος. *Diſtincta eſſe philoſophica à medicis: perinde ac ſi de limitibus Myſorum ac Phrygum ſtatuendis ageretur.* Plutarchus *de valetud. precept. pag.* 122. C. qod idem de *Vatibus & Philoſophis* uſurpavit Damaſcius in *Vit. Iſidori*, à Svida adductus, qem ex Photio alibi reſtitutum damus.

[f] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. lib.* 2.

[t] Seneca *ubi ſuprà Epiſt.* 33. & alibi.

[v] Cicero *de fin. l.* 1.

[x] *Semota à rebus noſtris, ſejunctáqe longè;*
Nec bene pro meritis capitur, neqe tangitur irâ.
Lucret. *l.* 1.

[y] Seneca. Ἀπονηλοχυνθ. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρεσι συνέχεται. *Qod beatum atqe immortale eſt, neqe ipſum negotia habet, neqe alii præbet: qo fit, ut neqe ira, neqe gratia tangatur.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 139.

[z] Cicer. *de Nat. Deor. lib.* 1.

[a] Zeph. 1. 12.

[b] Cicer. *in Piſon.*

[c] Lucret. *de Rer. Nat. lib.* 1.

[d] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 1.

[e] *Qia hæc benevolentiam conciliant, & qod aptiſſimum eſt ad qietè vivendum, caritatem.* Torqat. apud Cic. *de fin. l.* 1.

[f] *Qia tutiorem vitam & voluptatem efficiunt pleniorem.* Idem *ibid.*

[g] Nè juſtitiam qidem rectè qis dixerit per ſeipſam optabilem; ſed qia jucunditatem afferat. Idem *ib.* Τὰς ἀρετὰς δι' ἣν ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, οὐ δι' αὐτάς. *Virtutes voluptatis cauſſâ eligere, non propter ſe.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 138. *Nihil juſtum eſſe naturâ, & crimina vitanda eſſe, qia metus vitari non poſſit.* Sen. *Ep.* 97.

[h] Torq. *ubi ſup.*

[i] *Nihil tam turpe, qod hominum conſcientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib.* 2. Vide Sen. *ſup.*

[k] Ἡ ἀδικία οὐ καθ' ἑαυτὴν κακόν. ἀλλ' ἐν τῇ τῆς ὑποψίας φόβῳ, εἰ μὴ λήσει ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐφεστηκότας κολάσεις. *Injuria per ſe malum non eſt, verum ob ſuſpicionis metum, qod latere neqeat eos, qi hujuſmodi ſunt injuſtitiæ conſtituti vindices.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 150.

[l] Plus hinc *in ipſa injuria detrimenti eſt, qàm in eis rebus emolumenti, qæ injuriâ patiuntur.* Torqat. *ubi ſup.*

[m] Οὐκ ἔστι τὸν λάθρᾳ τι ποιοῦντα πιστεύειν ὅτι λήσει, κἂν μυρίους ἀνθρώπους παρόντας λανθάνῃ. μέχρι γὰρ καταφροσύνης ἄδηλον εἰ μὴ λήσει. *Non credat is, qi clam aliqid facit latere poſſe, etſi*

petrantibus pœnas exigere, ac vindictam ſumere, ſive pro avtoritate publica, ſive pro viribus privatis valent; hos avtem n *latendi fiducia nulla poſſit unqam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *triſtia* iſta Epicurea videamus, ut o *imperitorum ſcilicet errore ſublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea qæ voluptuaria, delicata, mollis habetur diſciplina, qàm gravis, qàm continens, qàm ſevera ſit.* p Epicurus ergò ipſe τὰς ἀκολάστους καὶ ἀσώτους caſtigat & damnat, qi *voluptatis ſpecie objectâ allecti, præſentium deliciarum blanditiis deliniti, cupiditatéqe enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus conſtringendos ſe temerè tradunt, nec qid porrò eventurum ſit, qos morbos, qos dolores excepturi ſint, provident.*

Verùm qo fundamento iſtos reprehendat, extrema hæc ſatìs liqidò produnt. q *Luxuriam* utiqe *ſeverus* iſte, *per ſe, avt propter ſe reprehendendam non putat*: ſiqidem r *Voluptas omnis*, inqit, *bonum eſt*: (ita nec ex turpiſſima re ulla perceptam excludit) Et, s *ſi ea*, inqit, *qæ ſunt luxurioſis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, doceréntqe, qi eſſent fines cupiditatum, nihil eſſet eorum qod reprehenderem; cùm undiqe complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte avt dolens, avt ægrum, avt malum.* Ità nec luxurioſos ob eam cavſſam reprehendit, qia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collavdat, qia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, qorum primum qidem & præcipuum eſt, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Qâ ergò ratione caſtigat aſotos iſtos damnátqe Epicurus? qia utiqe t *Voluptates*, qas immodicè ſectantur iſti, *Voluptatem* ipſam *multis modis conturbant & corrumpunt*, dum iſtis procurandis & proſeqendis, v *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorúmqe pœnis obligantur.* Hæc ſcilicet *rigida*, hæc *ſevera*, hæc *triſtia* ſunt, qæ ſuis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdiſſimis, vel obſcœniſſimis indulgeant, totóſqe ſe dedant, concedit; caveant duntaxat, nè uſu an abuſu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates profundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in ſe arceſſant ſupplicia.

Sed temperantes, ſobrii, bonæqe frugis fuiſſe referuntur, ex eis, qi *Voluptatis* tamen *patroni* ac *magiſtri extitêre*, eámqe pro *bono ſummo* habuerunt. Gloriatur utiqe Epicurus ipſe, *aſſe non toto ſe paſci; Metrodorum, qi nondum tantùm profecerit, toto.* y *diffluere ſe corpuſculi voluptate profitetur, aqâ & pane veſcentem, epuláſqe ſumptu magno comparatas deſpicere ac deſpuere: zaqam & polentam ſi habuerit, Jovi ipſi de felicitate controverſiam facturum:* a *ſummam enim iſta voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus eaqis ſumpſerit,* b *nec minorem voluptatem ex victu tenuiſſimo, & contemptiſſimis eſcis & potionibus percipi, qàm ex rebus ad epulandum exqiſitiſſimis, ubi qicqid dolorem creat, eis ſublatum fuerit.*

Et Evdoxo qidem, qi Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuiſſe & tradidiſſe videtur, c *temperantiæ & ſobrietatis in victu inſignioris teſtimonium perhibet Ariſtoteles luculentum.*

* *

qá

etſi millies etiam præſenti tempore lateat, ad finem vitæ tamen, incertum eſt an latere poſſit. Epicur. apud Laërt. ibidem. *Eleganter Epicurus, Poteſt nocenti contingere ut lateat, latendi fides non poteſt.* Sen. *Epiſt.* 97.

n *Tuta ſcelera eſſe poſſunt, ſecura non poſſunt.* Senec. ipſe ibid.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

p Torqat. *ibid.*

q Torqat. idem *ibid.* & Cicer. *de finib. lib.* 2.

r Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laërt. *lib.* 10.

s Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. lib.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τοῦ σεβεῖν σοὶ ἀσώτους ἡδονῶν ἔλυε σοὶ φόβους τοὺς Δαναΐδας, τίς τε τοῦ μεπεώρων καὶ θανάτου καὶ ἀλγηδόνων, ἔτι τε τὸ πέρας τῶν ἐπιθυμιῶν ἐδίδασκεν ἀεὶ, οὐκ ἄν πολε εἴχομεν ὅτι μεμψαίμεθα αὐτοῖς, πανταχόθεν εἰσπληρεμμοίους τοῦ ἡδονῶν, καὶ ἀδαμόθεν μήτε τὸ ἀλγεῖν, μήτε τὸ λυπεῖσθαι ἔχεσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. *Si qæ luxurioſis efficiunt voluptates, animi ſolverent metus, ex cœleſtibus, ex morte, doloribusqe impendentes: inſuper & terminum cupiditatum docerent, nec haberemus qod in iis reprehenderemus, dum undiqe ſe voluptatibus implerent, ut qi nulla ex parte habituri eſſent, qod avt dolorem, avt animi ægritudinem, hoc eſt, malum, adferret.* Laërt. *lib.* 10. *c.* 142.

t Τὰ λιτῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολυπλασίους ἀπαφέρει τοὺς ὀχλήσεις τῶν ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

v Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1. Senec. *Epiſt.* 18.

y Βρυάζω τῷ κρ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος. κ τοῖς πλούτῳ τοῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

z Ἑλοίμως ἔχειν καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι, μάζαν ἔχων κ ὕδωρ. Idem apud eundem, ſed vitiatus, & ſic reſtituendus. qam vocem ἀσεβείας notat Clem. Alex. *Strom. l.* 1. ac ampliùs intendit & extendit Seneca *Epiſt.* 110. *Faciamus*, inqit, *oro te, etiamſi iſta defuerint.* Et ipſe *Epiſt.* 25. *Intra hæc qiſqis deſiderium ſuum clavſit, cum ipſo Jove de fœlicitate contendat.*

a Καὶ μάζα καὶ ὕδωρ τοῦ ἀκροτάτου δίδωσιν ἡδονὴν, ἐπεὶ δὲν ἐνδεὲς ὃς αὐτὰ προσενέγκηται. Epicur. *ibid.*

b Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν προσφέρουσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγοῦν ἐξαιρεθῇ. apud Laërt. *lib.* 10.

c Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. *Præcipue temperans eſſe videbatur.* Ariſtot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 2.

qâ etiam d *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qi* o *non affectu vitioſo, avt partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* f *& veritatis vi victus* g *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet*..de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; qem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed h *minam* integram *in victum diurnum qotidie impendere ſolitum*, ídqe; ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaqe fuiſſe videtur, qod ex uſu communi, aliud qod per exercitium peculiare factitabat. k *Certos* utiqe *habebat dies, qibus maligne famem extingveret, viſurus an aliqid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel qantum deeſſet, & an dignum qod qis magno labore penſaret.* ſive, qibus tanqam l *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet*, & m *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, qod Evdoxus forſan jugiter. Victum avtem tenuem ſimplicémqe, qa de cavſſa lavtiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primo qidem loco, n *non ob luxum ipſum avt intemperantiam*, o qam *nec propter ſe fugiendam*, utì p *nec temperantiam propter ſe expetendam*, definiat; ſed *ob moleſtias graves, qæ indè provenire poſſint.* Qia nimirum ex largiore ac lavtiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, qibus, dum epulandi modus nullus adhibetur, facultates funditus exhavriuntur, & *patrimonia* integra, qaſi q *pilæ in modum convoluta*, r *ovi ſorbilis inſtar*, ità penitus *deglutiuntur*, ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſeqatur. Sed in re familiari tantummodo tam gravia iſthinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, f qod eſt illis *boni malíqe omnis*, qia *voluptatis & doloris*, utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* t *Conſequntur enim*, inqit, *magni dolores eos, qi voluptatem ratione ſeqi neſciunt :* dum v *qæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis*; x *multóſqe morbos multa faciunt fercula*; & y *miſerabilior ex cruditatibus qàm ex fame enaſcitur macies;* eæ deniqe crapulam ebrietatémqe ſequntur z *capitis vertigines*, oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes*, artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, a qos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævíſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæqe, avt toties, avt tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* b *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparâſſet, nunqam expaveſcerent, qod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſqe moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas incideret, cui antè aſſveverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, c *qàm exi-*

d Ἐπιτεύοντο οἱ λόγοι, ὧν ἕνεκα ἡδὺς ἀρετήν. *Cujus rationes ob morum virtutem credebantur.* Ibid.

e Οὐχ ὡς φίλον τὴν ἡδονῆς. *Non ut amicus voluptatis.*

f Οὕτως ἔχειν καὶ ἀληθῆ εἶναι. Ibid.

g Συνηγορῆσαι περὶ τοῦ ἀφελεῖσθαι τῇ ἡδονῇ. Ibid. *lib.* 1. *c.* 12.

h Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν εἰς τὴν τράπεζαν. Laërt. *l.* 10.

i In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplinæ ſuæ obſervantes Mitylenæos philoſophos.*

k Senec. *Epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum Epiſt.*

l Idem *ibid.*

m *Ibid.*

n Οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς δυσχερῆ. *Non tam ipſarum cavſſa, qam ſeqentium ipſas incommodorum.* Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

p Idem *ibid.*

q Σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, ὅτω ἰταμῶς ἅπαντα κατεμασήσατο. *Patrimonium fecit pilam, tanta ingluvie & celeritate abſorpſit omnia.* Alexis *Cnidiâ*, apud Athen. *l.* 4.

r Ὥσπερ ὤόν τις ῥοφῶν; ὅτω σωεσρογύλισε, καὶ ξυνέκνυσι. *Ut ſi qis ovum ſorbeat, in rotundam pilulæ formam redegit & deglutiit.* Nicomach. apud eund. *lib.* 2.

s Videantur, qæ apud Cicer. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò pòſt exhibentur.

t Torqatus apud Cicer. ex Epicuri ſententia, *de finib. l.* 1.

v Senec. *Epiſt.* 95.

x Idem *ibid.*

y *Ibid.*

z *Ibid.*

a Εἰ δὲ μεθύσκεσθαι πρότερον τὸ κεφαλαλγὲς
Παρεγενέτ' ἡμῖν, ὥδ' ἂν εἰς οἶνόν ποτε
Προσῆλθεν πλεῖον δὲ μετρίως. νυνὶ δὲ τὴν
Τιμωρίαν ὑπ' ἀπροσδοκήτως τὸ μέθης
Ἦξεν, προχείρως οὐδ' ἀκρήτους πίνομεν.
Ante ebrietatem ſi crapula, capitisqe gravitas
Invaderet nos, nemo unqam vini
Plus ſibi permitteret, qam qod ſatis eſt: nunc avtem
Qoniam ebrietatis pœnas non ſperamus
Acceſſuras, merum alacriter bibimus.

Alexis *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Corinth.*

Εἰ τοῖς μεθυσκομένοις ἑκάστης ἡμέρας,
Ἀλγεῖν συμβαίνει τὴν κεφαλὴν πρὸ δὲ πιεῖν
Τὸν ἄκρατον, ἡμῶν οὐδεὶς ἔπινεν ἄν.
Νυνὶ δὲ πρότερον γε δὴ πόνει τὴν ἡδονὴν
Προλαμβάνοντες ὑστερεῖμεν τάχεως.
Iis qi inebriantur qotidie,
Capitis dolor ſi accedat, priuſqam bibant
Merum, nemo noſtrum unqam biberet.
Nunc avtem qoniam ante illam moleſtiam
Voluptate fruimur, ea fruſtramur utilitate qæ in vino eſt.

Habet utrumqe Athenæus in *Dipnoſophiſtis*, hoc *lib.* 14. *p.* 613. B. illud *lib.* 10. *pag.* 429. E.

b Sen. *Epiſt.* 18. Πρὸς τὴν τύχην ἀφόβως παρασκευάζεσθαι. *Adverſus fortunam parat interritos.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 131.

c Epicur. apud Senec. & Laërt. *ibid.*

exiguum naturæ ſatisfaciat, qantúmqe ex iſtis voluptatis percipi poſſit, d *ubi indigentiâ affectus qis ſumpſerit ea.* Deniqe ut e *ex victu lavtiore voluptas plenior* accreſceret, cùm f *voluptates uſus rarior commendare* atqe g *intendere ſit natus;* freqentior avtem, & continuus magìs multò ſenſum contrà obtundere atqe hebetare conſveverit. ac proinde aſſiduam eſcæ delicatioris uſurpationem h *ſumptûs qàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. i Acriores utiqe ad res placitas intermiſſas revertimur: eſuíqe k *lenocinium* eſt *antecedens* eſuries, ut liberationis *muneri metus.* l *Cibi* itaqe *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis ſitim.* qemadmodum avtem ille m *ad cœnam veſpertinam famem ſe obſonare* ajebat *ambulando:* Epicurus itidem n *ad epulas* inſecuturas *appetitum vehementiorem,* o *famem maligniùs extingvendo, avcupabatur,* qò amplior ex lavtitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, lavdémqe juſtam nihil habet momenti, qicqid non honeſti cavſsâ, ſed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel moleſtiæ majori amoliendæ ſuſcipitur.

Ità *rigida, ſevera, triſtia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis,* inqit, eſt Epicurus, *& fortia* loqitur: p *fortis, licèt manuleatus; fortis, ſed ſtolâ indutus.* Ecqa re fortis? Qia non prudenter tantùm, ſed & fortiter agit. Etiamſi enim q *Voluptatem omnem in ſe bonum, dolorem omnem in ſe malum* cenſeat; r *bono* tamen *qandóqe tanqam malo utitur, & malo* viciſſim *tanqam bono;* ſ prout expedire *vel non expedire viſum fuerit,* t *ſiqidem & voluptatibus qíbuſdam qandóqe ſe abſtinet, ob moleſtias, qas admiſſæ eſſent parituræ;* v *& labores doloréſqe graviores etiam ac diuturnos nonnunqam ſponte lubénſqe ſuſtinet, qò voluptatem indè ampliorem deinceps conſeqatur:* (x *iſtius* enim *conſeqendæ gratiâ univerſa & patrare & perpeti* diſertè profitetur) qod non prudentis duntaxat, ſed & fortis eſt.

Verùm non eſt illico *fortis* pronunciandus, qicunqe aſperi avt adverſi qicqam ſubire ſuſtinuerit. Alioqi *fortes amantes* cum a Naſone prædicemus, vel *amentes* etiam; qorum illi libidinis œſtro perciti, nihil non laborioſum ſuſtinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptíqe, in nihil non periculi plenum b citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit c Mutium agens maleficus, qi *tunicâ præſente moleſtâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qi d *vitæ tædio, qam vitæ genere inqietam ſibi fecerint ipſi, ad mortem confugiunt;* adverſus qos e Epicurus ipſe pronunciat: *fortiùs* facturi, cenſente Epigrammatario, ſi f refugerit ille, g ſuſtinerent iſti. *Fortes* contrà, qi h vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil ſubire ac perpeti recuſent,

d Epicur. apud Stob. *ſup.*

e Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

f Juven. *ſat.* 11.

g Τῶν ἡδέων τὰ παναπίσταξα γενόμενα μάλιστα τέρπει. *Dulcium qa tariſſima ſunt, maxime delectant.* Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

h Ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δέ. *In iis qa modum excedant ſumptus qidem eſt, nulla delectatio.* Alexis *Amante. Athen.* 10. *pag.* 419. ſive, Δαπάνη πρὸς ἔστιν, ἡδονὴ δ' οὐδ' ἡτισοῦν. *Impenſa eſt, voluptas ne ulla qidem.* Idem *Mentiente.* Athen. *l.* 10. *pag.* 419.

i *Acriores ſunt morſus intermiſſæ libertatis, qàm retenta.* Cic. *Offic. l.* 2.

k Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.

l Cicer. *de finib. lib.* 2.

m Cicer. *Tuſcul. l.* 5. Ὄψον συνάγειν πρὸς τὸ δεῖπνον. Laërt. *lib.* 2.

n Τοῖς πολυτελέσιν ἐκ διαλειμμάτων προσερχομένοις κρείττονας ἡμᾶς διατίθησι. *Sumptuoſas ad epulas per intervalla accedentes meliores nos efficit.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 131.

o Sen. *Epiſt.* 18.

p Idem *Epiſt.* 33. & *de Vit. beat. c.* 13.

q Πᾶσα ἡδονὴ διὰ τὸ φύσιν ἔχειν οἰκείαν, ἀγαθόν. καὶ ἀλγηδὼν πᾶσα, κακή. *Omnis voluptas eo qod naturam familiarem habet, bonum eſt: ſicut & dolor omnis malum eſt.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 129.

r Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατά τινας καιρὸς ὡς κακῷ. τῷ δὲ κακῷ τὸ ἐμπαλιν ὡς ἀγαθῷ. *Utimur bono qibuſdam temporibus at malo; contra vero malo tanqam bono.* Ibidem *c.* 130.

ſ Τῇ συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων βλέψει ταῦτα πάντα κρίνοντες. *Comparatione & intuitu utilium & inutilium omnia iſta dijudicantes.*

t Ἔστι δὲ ὅτε πολὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον, ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἕπηται. *Plerasqe enim voluptates transgredimur, qando ex his major moleſtia nos ſeqitur.*

v Καὶ πολὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπειδὰν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ παραγένηται, πολὺν χρόνον ὑπομείνασι τὰς ἀλγηδόνας. *Et dolores nonnullos voluptatibus præſtare arbitramur, qandoqidem ex diuturna toleratione dolorum major nos voluptas ſeqitur.* Idem, *ibidem. c.* 129.

x Τούτου δὲ χάριν ἅπαντα πράττομεν. *Ibid.*

a *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 9.

b *Mente lapſi, mortem non metuunt.* Senec. *Epiſt.* 36.

c *In matutinâ nuper ſpectatus arenâ*
Mutius, impoſuit qi ſua membra focis,
Si patiens fortiſqe tibi durúſqe videtur,
Abderitana pectora plebis habes.
Martial. *lib.* 10. *Ep.* 25.

d Senec. *Ep.* 24.

e Idem *ibid.*

f *Nam cùm dicatur, tunicâ præſente moleſtâ,*
Ure manum, *plus eſt dicere,* Non facio.
Martial. *ubi ſupr.*

g *Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam:*
Fortiter ille facit, qi miſer eſſe poteſt.
Idem *lib.* 11. *Ep.* 57.

h *Optat ultima malorum, & qa pati graviſſimum eſt, vitæ longioris mercede.* Senec. *Epiſt.* 101.

[i] non tam qò *vitam ulteriùs protollant*, qàm *qò mortem diutius protrahant. Fortis* fuerit Mœcenas, [k] *mollitie* infamis, ſi carmen illud horridum ex vero animi ſenſu emiſit;

[l] *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita ſi ſupereſt, bene eſt:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, ſuſtineo, crucem.

[m] *ſuffigas*, inqit, *licèt, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum differat id, qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Fortis* demum fuerit, qicunqe dura pertulerit, qò vel naturæ neceſſitatibus urgentibus ſatisdet, vel affectui vitioſo alicui gratum faciat. [n] *Cauſſa*, ajunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpeſſiones ipſæ, ſed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure cenſetur, [o] qi *honeſti cauſsâ* iſtiuſmodi ſtrenuè pertulerit. Nunqam avtem *honeſti cauſsâ* qicqam perpeti ſuſtinuerit, cui *honeſtum* ipſum, voluptate ſemotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote qod [p] *umbram neſcio qam* meram reputat, cui ſolidi nihil ſubſit; qiqe [a] *fortitudinem ex rei natura nullam* eſſe exiſtimat, niſi qòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loqitur, extántqe hujus revera qædam vaniloqæ magis qàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiqe ſuum affirmat, [b] *etiamſi torqeatur beatum fore*; imò, [c] *ſi in Phalaridis tavro peruratur, exclamaturum, Qàm ſvave, qàm dulce hoc eſt? qàm hoc non curo?* Se verò decumbentem ſpiritúmqe extremum trahentem, [d] *ſupremum eundem & beatiſſimum vitæ diem agere* profitetur, [e] *cùm tanti veſicæ viſcerúmqe morbi cruciatúſqe adeſſent, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere.* [f] *compenſatam enim cùm ſummis torminibus lætitiam, qam ex inventorum ſuorum memoria capiebat.*

Cæterùm, [g] *non qid dicat qis, ſed qid ſentiat, refert.* Et iſta qidem is dicere poterat, cui [h] *unum bonum honeſtum, unum malum turpitudo*; cui [i] *nihil bonum malúmqe, ſit niſi bonus malúſqe animus*; cui [k] *virtus ſola ad vitam beatam ſufficit, & [l] ipſa per ſe ſatìs eſt*; cui per cruciatus qoſcunqe, qantoſcunqe [m] *de ſorte beata nihil defringitur*, nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec [n] *ad rotam* unà *aſcendere*, nec *ad equleum* unà deſcendere, defugiat; nec ad [o] *tunicam incendialem* admotam, avt indutam etiam deſerat, ſed in ea comes individua adhæreat, & [p] *per ignes* illos ipſos, qi corporis membra depaſcunt & abſumunt, *colluceat.* his principiis imbutum iſtiuſmodi proloqi fas eſt, qum decretis dicta ſint conſentanea, nec à dogmate ſermo diſſentiat. Ecqis verò eſt adeò avt mentis impos, avt ſenſûs communis expers, qi hæc ex animi ſententiâ protuliſſe, avt proferre potuiſſe credat eum, qi [q] *Voluptatem* ſtatuit eſſe *ſummum bonum*, *dolorem* & cruciatum *ſummum malum*, [r] *omneſqe*, etiam *animi voluptates*

[i] Θάνατον, ἢ βίον μακρότερον ποιεῖν. Plut. de ſer. num. vindict. *Qid hujus vivere eſt? diu mori.* Senec. *Epiſt.* 101.

[k] *Apparet mollem fuiſſe, non mitem.* Sen. *Epiſt.* 114. cujus de eodem videri poteſt cenſura, cùm *ibi*, tùm & *Epiſt.* 19. & *Epiſt.* 92.

[l] Apud Sen. *Epiſt.* 101.

[m] Senec. *ibid.*

[n] Avguſt. *in Pſal.* 34. *& Epiſt.* 167.

[o] Καλὸν ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Ariſtot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[p] Torqat. apud Cicer. *de fin. lib.* 1.

[a] Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὴ γίνεσθαι, λογισμῷ δὲ καὶ συμφέροντος. Epicur. apud Laërt.

[b] Ἐὰν ταυρέλωθῇ ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*

[c] Idem, apud Cicer. Tuſcul. *l.* 2. & *l.* 5. & Senec. *Epiſt.* 66.

[d] Μακαρίαν ἄγουσι τὴν ἅμα τελευταίαν ἡμέραν καὶ βίου γράφουσι ταύτῃ. Epicur. *Ep. ad Idomen.* Laërt. *l.* 10. Cicer. *Tuſc. l.* 2. & *de fin. l.* 2. Sen. *Ep.* 66. & 92.

[e] Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα· καὶ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ibid.

[f] Ἀντιπαρετίθετο τὴν τούτοις τὴν τῆς ψυχῆς χαρὰν, τὴν τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμην. *Ibid.*

[g] Senec. *Epiſt.* 9.

[h] Idem *de vit. beat. c.* 4.

[i] Idem *ibid.*

[k] *Ibid. c.* 16.

[l] Idem *Ep.* 92.

[m] Ibid.

[n] Cicer. *Tuſc. lib.* 5.

[o] Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

[p] Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.

[q] Epicuri dogma apud Laërt. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1. & 2.

[r] Cicer. *de fin. l.* 2.

ptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere contendit; qi negat [f] *gavdere qenqam niſi propter corpus*, avt [t] *animi gavdium eſſe ullum, niſi qod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qi deniqe diſertè profitetur, [v] *nec intelligere qidem ſe poſſe, ubi ſit, avt qid ſit ullum bonum, præter illud, qod ſenſibus corporeis, ex cibis potionéqe, formarum aſpectu, avrium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

[x] *Non eſt*, inqit poeta, *beatus, eſſe ſe qi non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qi non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, [y] *qi non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Qî avtem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, qo altiorem avt intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non qidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, avræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, qàm de ſe olim Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, [a] *ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, à fœminis ad viros, à mulierculis ad mares*, tranſeamus.

Apud [b] Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, [c] diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cœleſte* [d] *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum qoqe ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe*, [e] *generiqe humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaqe *ante omnia* [f] *colendum*, [g] *ad omnia invocandum*, [h] *per omnia cogitandum, in omnibus* [i] *agnoſcendum, &* [k] *comprobandum*, [l] *de omnibus laudandum & celebrandum*; [m] *huic uni in omni negotio ſimpliciter obſeqendum*, [n] *ab ipſo, qicqid obvenerit, animo prompto ac lubenti excipien-*

***

dum

[f] Torqat. *ibid. l.* 1.

[t] *Ibid. l.* 1. & 2.

[v] Ὃυ γὰρ ἔγωγε ἔχω τὸ νοήσω τἀγαθὸν, ἀφαιρῶν τὰς διὰ χυλῶν ἡδονὰς, τὰς δι' ἀφροδισίων, καὶ τὰς δι' ἀκροαμάτων, καὶ τὰς διὰ μορφᾶς. Epicur. *l. de fin.* apud Laërt. *l.* 10. & Cic. *de fin. l.* 2. & *Tuſc. l.* 3.

[x] Poëta neſcio qis, apud Senecam *Epiſt.* 9.

[y] Epicur. *ibid.*

[a] Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *A viris ad mulieres.* Diogen. Laërt. *lib.* 6. *c.* 9.

[b] Ἡ ἀνδρωδεστάτη αἵρεσις Στωικὴ. *Secta Stoica graviſſima.* Laërt. *l.* 6. in *Antiſten.* §. 14. *Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. c.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. c.* 12.

[c] *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. c.* 1.

[d] Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. & *c.* 14. & *c.* 16. Marc. *l.* 2. §. 11. & *l.* 6. §. 43.

[e] Marc. *l.* 1. §. 17. & l. 9. §. 27. & §. 40.

[f] Τί ἄρχει ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὐποιεῖν. *Qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas, & celebres, hominibus benefacias.* Marc. *l.* 5. §. 33.

[g] Ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλεῖ. *In cunctis vero opem divinam advoces.* Idem *l.* 6. §. 23. Καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν. *Et rem qamqe, etiam leviſſimam ita peragas.* Idem *l.* 3. §. 13.

[h] Ἐκ πράξεως ἐπὶ πρᾶξιν μεταβαίνειν σωὶ μνήμη θεοῦ. *Ut ab una actione ad alteram tranſeas numinis memor.* Idem *l.* 6. §. 7.

[i] Οὔτε γὰρ ἀνθρωπινόν τι ἄνευ τοῦ ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς ἐν πράξει, οὔτε ἔμπαλιν. *Neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam recte egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſa.* Idem *l.* 3. §. 13.

[k] Τοῖς θεοῖς σύμφωνον, ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ ἐπιτεταχασιν. *Diis conſentientem, dum qacunqe illi attribuunt ac conſtituunt, laudas.* Idem *l.* 6. §. 16. Ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς σοῦ ἀνθρώπους ἐπολογήσομαι. *Ego te in rebus omnibus apud homines defendam.* Epictet. *l.* 2. *c.* 16.

[l] Τότε μὲν ἐγὼ ἡμάρτανον, νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι. χάρις τῷ Θεῷ. *Tunc & ego peccabam: nunc vero non item, gratia ſit Deo.* Idem *l.* 4. *c.* 4. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων, ῥᾴδιον ἐστιν ἐξαρκεσθῆναι πρὸς τὴν εὐχαριστίαν, ἂν δύο ἐν ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ δύναμίν τε συνοπτικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχαρίστως. Ex *ſingulis, qæ in mundo fiunt, rebus, providentia laudari facile poteſt, ſi cui duo hæc inſunt: unum, facultas naturâ cujuſqe rei perſpiciendi: alterum gratus animus.* Idem *l.* 1. *c.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex qo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejuſd. cap.* 16. poſt recenſita varia providentiæ apoteleſmata, Ταῦτα, inqit, τίς ἐξαρκεῖ λόγος ὁμοίως αὐτὰ ἐπαινεῖν, ἢ ᾄδειν; εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλο τί ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ Θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπιξέρχεσθαι τοῖς χάρισι; σὺκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέχει ὄργανα ταῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ εὐφημεῖν ἔδει. καὶ τὸ μέγιστον καὶ θειότατον τὸν ὕμνον ἐφυμνεῖν ἔδει. ὅτι τὸν δύναμιν ἔδωκε τὸν φαντασιαληθηλικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρησικήν. *Nunqid oratione hæc ſatis avt laudari avt illuſtrari poſſunt? nam ſi ſani eſſemus, qid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, qam numen celebrandum & laudandum, & grates perſolvendæ? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus erat Deo, magnus eſt Deus, qi nobis inſtrumenta præbet hæc qibus terram excolamus? magnus eſt Deus, qi manus dedit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecit, ut latenter creſcamus, ut dormientes reſpiremus? Hæc ſingulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac diviniſſimus reſonandus, qod facultatem dedit harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Et qæ ſequntur his gemina, homine Chriſtiano qovis non indigna; Chriſtum modò donatum nobis adjeciſſet.

[m] Ἐγὼ ἔχω τινὶ ἐπιτετάχθαι; τίνι πείσεσθαι δεῖ, τῷ Θεῷ. *Ego vero habeo cui me obnoxium eſſe oportet, cui obtemperare, Deum.* Epictet. *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδως, παρέχων συννῆσαι, οἷς τισὶ ποτε προῄρηται βάλεται. *Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.* Marc. *l.* 4. §. 34.

[n] Ἀρεσκόμενος τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἐπινεμομένοις. *Qi rebus ab univerſo ſibi aſſignatis acqieſcit.* Idem *ibid.* §. 25. Ἀσπαζόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. *Ex animo proꝛſus amplexans qacunqe illi contigerint.* Idem *l.* 3. §. 4. Ἁπλῶς μηδὲν

dum atqe amplexandum; o *nihil melius*, p *nihil convenientius*, q *nihil conducibilius*, r *nihil opportunius aut tempestivius*, *qàm id qicqid existat*, *qod ipse voluerit*, *existimandum*; s *qocunqe ducere visum fuerit*, t *citra tergiversationem aut murmurationem*, *sponte seqendum*; v *locum stationémqe*, *qemcunqe is assignaverit*, *strenuè tuendum*, *enixè tenendum*, etiamsi *mortem millies oppetere oporteret.*

Hæc de *Numine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* qid, & officiis adversus congenerem sibi præstandis?

Hunc & a *corditùs diligere*, *&* b *curare*, c *& sustinere*, d *injuriâqe omni* (*ut qæ* e *impietatis etiam notam inurat*) *abstinere*, *&* f *beneficentiâ prosequi*, g *nec sibi soli genitum censere se*, *aut vivere*, *sed* h *in commune bonum ac beneficum* i *cunctis*, *pro facultate viribúsqe*, *semet exhibere*; k *re ipsâ*, *reiqe bene gestæ conscientiâ*, (l *nec hac etiam ipsâ qadantenus reputatâ*) *citra* m *testem*, *aut* n *mercedis spem*, o *commodive proprii intuitum*, *contentum agere*, p *à beneficio uno præstito ad aliud transire*, q *nec unqam benefaciendo defetisci*; r sed *vitæ telam*, *tanqam vivendi fructus hic sit*, *benefactis sibi invicem continenter annexis ità totam pertexere*, s *ut nusqam interveniat* t *hiatus ullus vel minimus*; v *beneficii loco*, *qòd benefecerit habentem*; x *sibiqe profuisse existimantem*, *si alii cuiqam usui esse potuerit*; y *nec extra se proinde qicqam vel laudis hu-*

μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. *Denique, nihil velis aliud nisi ea qæ Deus vult.* Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προσκαθάπταχά μου ἡ ὁρμὴν τῷ Θεῷ. ἃ ἐκεῖνος θέλει, καὶγὼ θέλω. ἃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, κἀγὼ οὐ θέλω. *Appetitum meum obedientem præbui Deo: qæ ille vult, & ego volo; & qæ ille non vult, ego non volo.* Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

o Κρεῖττον γὰρ ἡγέμαι, ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius esse duco qod Deus vult qam qod ego volo.* Idem *ibid.*

p Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκαθόμοιον· ἢ γὰρ ἁρμοδιώτερον, *Id solum diligas qod obvenit, & a fato destinatum est tibi: ecqid enim magis est congruum?* Marc. *l.* 7. §. 57.

q Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Idem *l.* 10. §. 20.

r Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Et tum confert, qando illa fert.* Ibid.

s Τοῖς Θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. *Deis obsequentem se simpliciter præstare.* Marc. *l.* 12. §. 27. & 31. Προσκείσομαι ἀφάνου καὶ ἀκολούθου ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedissequus, cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *Dissert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4.

t *Optimum est Deum, à qo omnia proveniunt, sine murmuratione seqi. malus miles est, qi Imperatorem gemens seqitur.* Sen. *Epist.* 107.

v Ἣν ἂν χώραν καὶ τάξιν ἐχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανεῖμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qem mihi locum & stationem mandaveris, millies potius mortem oppetam qam eam ut relinqam.* Epict. *l.* 3. *c.* 24. post Socrat. in Platon. *Apolog.*

x Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Hominis proprium est ex animo homines amare.* Marc. *l.* 7. §. 13. Καὶ εὐνοεῖν αὐτοῖς, ὡς φύσει φίλοις. *Bene velle illis ut natura amicis.* Idem *l.* 9. §. 27.

b Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. *Et curare illos.* Idem *l.* 9. §. 3.

c Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. *Et illos sustinere.* Idem *l.* 5. §. 33.

d Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. *Et illis abstinere.* Idem *ibid.*

e Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. *Qi injuste agit, impiè agit.* Idem *l.* 9. §. 1.

f Καὶ εὖ ποιεῖν. *Benefacere.* Idem *l.* 5. §. 33.

g Καλεσκεύασται τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν ἐπηγγέλμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Rationalia condita sunt sui invicem gratia. Itaqe in hominis naturâ primum ac præcipuum est societatem colere.* Idem *l.* 7. §. 55.

h Ἀρκεῖται ἡ φύσις λογικὴ, τὰς ὁρμὰς ὅπῃ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα αἰπευθύνουσα. *Natura rationalis acqiescit, ubi impulsus suos ad opera, qa societatem juvent, sola dirigit.* Idem *l.* 8. §. 5.

i Πάντων κήδεσθαι. *Qorumvis curam habere.* Idem *l.* 3. §. 4.

k Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνική. *Sufficit actio præsens communicativa* Idem *l.* 9. §. 6. Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντα. *Ut sibi sufficiat ipsa juste agens.* Idem *l.* 7. §. 28.

l Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Neqe qid fecerit, novit.* Idem *l.* 5. §. 6. *dedisse dum daret*, *oblitus.* Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 6.

m Οὐ δεόμενον ἀνθρώπου μάρτυρος. *Qi hominis testimonio non opus habeat.* Marc. *l.* 3. §. 5. *In omnibus factis re, non teste, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2.

n Μισθὸν γὰρ ἀνθρώπων τις ἄνθρωπον φιλεῖ, καθ' Ἐπίκουρον. *Mercedis ergo homo hominem diligit juxta Epicurum.* Plutarch. *de amor. prol. pag.* 494.

o Καταλληκτικῶς δεδόναι, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὰ καρπόν. *Qod non absolute dedisti, nec tanqam qi totum actionis tuæ fructum-jam statim percepisses.* Marc. *l.* 9. *fin.*

p Ἐνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ὅπῃ πρᾶξιν κοινωνικήν. *Hoc uno te oblecta, in eoqe acqiesce, ut ab una, qa communitatem juvet, actione ad alteram transeas.* Idem *l.* 6. §. 7. & *l.* 5. §. 6.

q Καὶ μὴ κάμνειν. *Et non defatigari.* Idem *l.* 7. §. 74.

r Τὸ ζῆν ἀπολαύειν, σωμάτιον ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθόν. *Vita frui, bonum bono annectendo.* Marc. *l.* 12. §. 29.

s Ὥστε μήτε τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπεσθαι. *Ut ne minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.* Idem *ibid.*

t Ἥτις γὰρ πρᾶξίς σε μὴ ἔχει ἢ ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν, ὅπῃ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη διακαρᾷ τὸν βίον. *Qacunqe actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, vitam tuam divellit.* Idem *l.* 9. §. 23.

v Ἄνθρωπος ἐνεργητικῶς πεφυκὼς ὁπόταν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν προῇ, πεποίηκε πρὸς ὃ καὶ ἐσκεύασται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ. *Homo cum ad benefaciendum natus sit, ubi beneficium qippiam, aut qod in commune conducat fecerit, illud fecit ad qod conditus est, & qod suum est obtinuit.* Idem *l.* 9. *fin.*

x Ὠφελεμένῳ, ἐν ᾧ ὠφελεῖ. *Emolumentum in eo capiens, qod alteri præstas.* Idem *l.* 7. §. 74.

y Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ᾖ, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν. *Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam qaras, puta, benefici hominis existimationem, aut beneficii accepti remunerationem.* Ibid. 73.

z Τὸ ἔν σοι τὸ κράτιστον ἡμᾶν, τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, καὶ ὑφ' ᾧ ὁ σὸς βίος διοικεῖται. *Qod in te præstantissimum est, colere, qod cæteris omnibus utitur, & a qo vita tua gubernatur.* Idem *l.* 5. §. 21. Πρὸς τοῦτο μόνον εἶναι δρκεῖ, ἢ ἕτον γνησίως θε-

ex-

humanæ vel lucelli, avt avcupantem aut expetentem. Ad hæc z *nihil mentis cultu antiqius,* a *nihil honesti studio potius avt pretiosius habere:* b *ab eo* deniqe, *qod officii sui esse nôrit,* c *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuspiam, cupidine abducendam,* c *nullâ mortis, cruciatúsve ullius, nedum damni avt detrimenti, formidine abigendum, se permittere.*

Hæc *Stoicorum* sunt *decreta* & *præcepta*, & ipsorum principiis qidem planè congruentia, *sancta, recta, severa, fortia; pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* spirantia: qibus priora illa, qæ sunt saltem verè Epicurea, nihil sapiunt, nihil sonant minùs.

Sed adversus Stoici nominis professores objiciuntur, *raritas, hypocrisis, defectio, defectus.* de singulis videbitur.

Ac primo qidem loco *raritas* sub animadversionem venit. Pavciores utiqe omni ævo reperiri, qi disciplinam hanc sunt amplexati, qàm qi ad sectas alias sese applicuerunt. Et hac revera in parte triumphant splendidè, atqe efferunt sese Epicurei, qi a Epicurum tot amicos & sectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* possent. agnoscítqe, qi in Torqato Epicurum oppugnat Cicero, b *populum, qi vim maximam, avtoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà qicqam istic mirandum occurrit. Notum est Stratonis Physici illud, c *Plures esse qi lavari, qàm qi ungi velint.* hoc est, ad thermas plures itare qàm ad palæstras. d *Semitæ utiqe arctiori atqe asperiori pavciores insistunt; latiore & leviore confertim inceditur.* e *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiqe numerosiores sunt qàm gemmulæ. Diverbium vetus est, f *Plures mali.* g *Turba pessimi indicium est.* h *eximia, raritate commendat natura.* i *nec unqam cum rebus humanis tam fæliciter est actum, ut meliora pluribus placerent.*

Verùm sicut in disciplinam hanc se pavciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præsertim, complures desciverunt, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur transiisse.

Nec hoc certè qàm illud mirum magis. Celebre satis est Arcesilai illud, qi percunctanti, cur à sectis aliis ad Epicureos tam freqentes deficerent, non contrà vicissim ab his ad illos, respondit, k *Qia è viris Galli fiunt, non avtem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliqam, sed Cybeles mystas, qi testâ Samiâ resecti, virilitatem exuebant, volens intelligi. nos nostris familiari magis dicterio diceremus, *Qia* l *è gallis capi fiunt, non è capis vicissim galli.* Nec gnarum minùs, qod Calistoni meretriculæ Socrates, glorianti Philosopho præferendam se, ipsum enim suorum neminem ad se pellicere posse, cùm ipsa illius sectatores pleroscqe ad se, si id vellet, traducere valeret; a *Probabile admodum esse qod dicat: ipsam enim ad declivia homines deorsum propellere, cùm ipse*

*** 2 *con-*

ἐφικνεῖν. *Hoc unum sufficere sibi, genium legitime colere.* Idem *lib.* 2. §. 13.

a Μηδὲν κρεῖττον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτων παῖδα πάντα μικρότερα καὶ ὑποδεέστερα. *Nihil in hominum vita melius est justitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c. Hisce reliqa omnia minora sunt & viliora.* Idem *l.* 5. §. 21. Τί τίμιον καταλείπεται; τὸ κρῖναι καλὰ καὶ ἀσκόλως κινεῖσθαι καὶ ἴστασθαι. *Qid tandem supererit pretio dignum? secundum conditionis suæ rationem moveri seqe sistere.* Idem *l.* 6. §. 16.

b Ἐγὼ τὸ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ. τὰ ἄλλα με οὐ περιστᾷ. *Ego qod mei est officii, exseqor: reliqa me nevtiqam sollicitum habent.* Idem *lib.* 6. §. 22. Ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit, vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.* Idem *lib.* 7. §. 15. Μνημονεύσας, ὅτι ἀγαθὸν σε εἶναι δεῖ, ᾗ τί ξ' ἀνθρώπου φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον ἅτινα ἀμελλήσεσθαι. *Memineris, probum te esse oportere, qod avtem hominis natura a te exigit, hoc constanter facito.* Idem *lib.* 8. §. 5.

c Μηδὲ κίνδυνον ὑποπτεύεσθαι ἢ ζῆν ἢ πεθνᾶναι ἄνδρα, ὅτε γε μὴ μικρὸν ὄφελος, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττῃ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ κακοῦ. *Si hominem, qi vel ullius sit usus, existimas mortis vitæqe discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id, qod agit, justum an injustum, hominisqe probi an improbi sit.* Idem ex Platon. *Apol. l.* 7. §. 44.

a Φίλοι τοσοῦτοι τὸ πλῆθος οἷς μηδ' ἂν πόλεσιν ὅλαις μεταξῶσι. Laërt. *lib.* 10.

b Cicer. *de fin. lib.* 2.

c Πλείους εἶναι σοὶ λέγεσθαι ἢ σοὶ ἀλείφεσθαι βουλομένους.

d Matth. 7. 13, 14.

e *Multi sunt & qis numeret? stateram profer, appende: vide contra pavca grana qantam paleam leves.* Avgust. *in Psal.* 39.

f Πλείους κακοί. Bias. Avson. *Lud.* 7. *sap.*

g Senec. *de Vit. beat. c.* 2.

h Idem *Ep.* 42.

i Idem *de Vit. beat. c.* 2.

k Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν Γάλλοι, ἐκ δὲ Γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. Laërt. *lib.* 8.

l Varro *de re rustic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

a Καὶ μάλα γε εἰκότως. σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ κατάντη αὐτοῦ πάντας ἄγεις, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὰ ἀρετὴν ἥκειν βιαίζομαι, ὁρθίαν δὲ καὶ ἄνοδον, καὶ αἰθησις τοῖς παισίν. *Qid mirum hoc est: fiqidem*

contrà ad ardua ſurſum impellat. Ad voluptatem utiqe proclivis eſt via; ad virtutem [b] acclivis ſemita. cùm avtem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [c] *proclive à labore ad libidinem*, ecqid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qi in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe havd pavcos, qi à dogmate, qod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint atqe inſtiterint, titulo habituqe duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæqe inſtituto Epicurei, avt aliud qid potiùs qàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [d] Lucianum, qi hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorqetur.

Nec eſt ſcilicet hæc nova nupérve nata, ſed antiqa qerimonia, in ſecta unaqaqe repertos, * *citharis*, [e] *lyris*, [f] *tubis, lituis* compares, qæ *eorum* utiqe, *qæ aliis modulantur, canunt, crepant, perſonant,* [g] *nihil qicqam avdiunt, percipiúntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [h] compertum eſt deprehenſos, qod eſt Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ;* ſive, qod ex Epicteto Favorinus, [i] *Verbis tenus Philoſophos, factis procul.* Qin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, qod Scriptores qoqe ſacros & confeſſos & conqeſtos legimus, comparuêre, qi [k] *Numinis notitiam, qam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qi [l] *pietatis, cujus larvam gerebant, vim virtutémqe abnuerent*, qi [m] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qi* [n] *libertatem Chriſtianam neqitiæ improbitatiſqe velamentum facerent*; [o] *libertatémqe aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æqum fuerit, qum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, avt integra membra jure cenſeantur, [p] φύματα potiùs mera [i] ἡγὶ ἀποσήματα, ut cum Marco noſtro loqar, ſive [q] *vomicæ & carcinomata*, ut de ſuis Avguſtus. Havd eſt incelebre Cratetis illud, [r] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliqod;* Varronis itidem, [a] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum neqam* reperiri. In agro Dominico qoqe [b] *zizania* ſteriléſqe, non *ſuccreſcunt* tantummodo, ſed * *dominantur* etiam aliqando avenæ: ex qibus tamen de ſegete totâ judicari iniqiſſimum fuerit.

Qod deniqe præſcribitur, inſigniores etiam pleroſqe non per omnia decretis præceptíſqe ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à normâ regulâqe, qam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecqem, qæſo, mihi dabis, ex eis etiam qi ſunt γνήσιοι Χρισιανοὶ, qi ab ea, qam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non qandóqe declinet. Ex eis inter hos fuerat, [c] qi *columnæ* & *exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenua vox illa, [d] *In multis offendimus omnes*;

tu ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem cogo, ad qam arduus & pleriſqe inſolitus eſt aſcenſus. Æl. *Hiſt. Var. l.* 13. *c.* 32.

[b] Prov. 15. 24.

[c] Terent. *Andr.* 1. 1.

[d] In *Vitarum avctione, de ſectis, Micyllo,* alibi.

* Κιθαρῳδὸς μηδὲν διαφέρειν, σοῦ τὰ αὐτὰ λέγοντας, ἃ ποιοῦντας δέ. *Non differre a citharis honeſta dicentibus, non vero facientibus.* Diog. Laërt. *l.* 6.

[e] Ὅμοιον ἂν πάσχειν ταῖς λύραις, αἱ καλῶς φθεγξάμεναι οὐκ ἀκούσιν. *Idem accidere qod lyris, qæ cum bene ſonant, ſeipſas tamen non avdiunt.* de Peripateticis Cleanthes. Laërt. *l.* 7.

[f] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτὸς γὰρ οὐκ ἀκούειν φιλονεικοῦντα μέγιστον. *Non enim avdiebat eum, etiam ſi maxime clamaret.* Dio Pruſ. *Orat.* 8.

[g] Μήτε ἀκούειν, μήτε αἰσθάνεσθαι. Laërt. *l.* 6.

[h] Gellius *Noct. Attic. l.* 13. *c.* 8.

[i] Ἀπὸ τῶν πραγμάτων, μέχρι τῶν λόγων. *Factis procul, verbis tenus.* Idem *l.* 17. *c.* 19.

[k] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. *Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant.* Pavl. *ad Tit.* 1. 16.

[l] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. *Habentes formam pietatis, ſed qi vim ejus abnegarunt.* Idem *ad Timotheum Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

[m] Τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. *Qi Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam.* Jud. *Epiſt. v.* 4.

[n] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας ἐλευθερίαν. *Velamen malitiæ habentes libertatem.* Petr. *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.

[o] Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Libertatem aliis pollicentes, qum ipſi ſervi ſint corruptelæ.* Idem *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19.

[p] Marc. *l.* 2. §. 16.

[i] Idem *l.* 4. §. 28.

[q] Sveton. *l.* 2. *c.* 85.

[r] Ἐν ῥοιᾷ καὶ καλῇ σικύῃ ἓν κόκκον. Laërt. *lib.* 6.

[a] Varro *Leg. Mœn.* apud Nonium, in *Spicum.*

[b] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qa voce alibi diximus.

* De ſeculo ſuo, Salvian. *de Dei gubern. lib.* 3. *Præter pavciſſimos qoſdam, qi mala fugiunt, qid eſt aliud penè omnis cœtus Chriſtianorum, qàm ſentina vitiorum?*

[c] Οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Pavl. *ad Galat.* 2. 9.

[d] Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες. Jacob. 9. 1.

omnes; ſive, *impingimus univerſi.* ad qæ verba [c] Beda noſter, *Non*, Offenditis, dixit; *ſed*, Offendimus, *inqit; &* In multis *præmiſit;* Omnes, *ſubjunxit.* Ex eiſdem & qi illud, [f] *Si dixerimus, qod peccatum non habemus, decipimus nos,* (dum [g] *peccantium* utiqe *numero excipimus*) *nec penes nos eſt veritas.* [h] *Nec*, habuimus, (inqit Avguſtinus) *Sed*, habemus, *dixit; ne de vita præterita*, (qæ *per ignorantiam* variáſqe indè enatas *cupiditates* tota exacta eſt) *dictum qis ſuſpicetur.* Ex Apoſtolis ipſis, qi Chriſtum proximè acceſſerant, qíqe lateri ejuſdem comites individui adhæſerant, ut reliqos mittam, nec de proditore qicqam dicam, [i] *primi* & [i] *noviſſimi*, agmen qi ducit, & qi clavdit, utriuſqe etiam firmati jam, [k] nævi aliqi in tabulis ſacris proditi extant: ut apud exteros qoſvis diſciplinæ etiam ſeveriſſimæ profeſſores, ſectæqe exactiſſimæ ſectatores, à dogmate aliena nonnunqam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò ſibi vendicat Æſchyli illud,

[l] Ἁμαρτάνει τι τὴ σοφὲ σοφώτερ@.

Sapiente qi plùs ſapiat, eſt cùm labitur.

Stoici certè præceptis decretíſqe ſuis, [m] non tam qid ipſi valerent, avt aſſecuti jam eſſent, qàm ad qid contenderent, modíſqe omnibus elaborandum atqe enitendum cenſerent, deſignatum volebant. qod & idem de ſe [n] Apoſtolus liberè ingenuéqe profitetur.

Veruntamen ex eis qi ſectæ hujus in diſciplinam ſeriò ſedulóqe ſeſe dederunt, per ſingulas qaſqe fere ætates reperti ſunt, qi fide dignorum Scriptorum ſuffragiis conſenſu conſono atteſtantibus, ità dogmata ſua factis conſentaneis conſignata, decretáqe vitæ inſtituto æqabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Chriſtiani profeſſoribus pleriſqe pudorem incutere, ruborem ſuffundere meritò qeat. In his fuere; poſt Zenonem, cui teſtimonium dat inſigne Athenienſium pſephiſma, qo [a] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò qòd [b] *vitâ ſuâ eis qæ diſſerebat congruente cunctis in exemplum expoſitâ, ad optima qæqe qoſqe incitaret*, [c] *imagine æreâ, coronâ avreâ donandum*, [d] *ſepulcrum ſumptu publico extruendum*, [e] *piláſqe duas, qarum utriqe teſtimonium iſtud incideretur, erigendas*, decernitur: poſt hunc, inqam, alióſqe qi in Schola hac eidem ſucceſſerant, emicuêre viri magni, diſciplinâ iſtâ imbuti, virtutis maſculæ imagines vivæ vivacéſqe, conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philoſophiam diſertè profeſſos præteream) Cato Uticenſis, Thraſeas Pætus, Helvidius Priſcus, & Marcus cumprimis Antoninus, qi iſta commentandi occaſionem nobis præbuit.

Verùm à diſciplina ipſa, ad eos, qi eam ſcriptis ſuis illuſtrârunt, hos præſertim qos reliqos habemus, tranſeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chryſippus: qorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [f] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης. & Galeno, [g] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως. *ſectæ Stoicæ totius princeps patérqe;* & Balbo apud Ciceronem, [h] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò ſtrenuè felicitérqe [i] *ſuffulſit*, ut de eo dictum fuerit,

****

[c] Beda *in Jac. Epiſt.*

[f] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 8.

[g] De Phariſæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & ſuperb. Dum in ſe ſingulariter exultat, aliis arroganter inſultat, & ſe ſolum decipit, qem ſolum excipit, dum alios damnat.*

[h] Avg. in 1. Joan.

[i] Matth. 10. 2.

[i] 1. Cor. 4. 9. & 15. 8, 9.

[k] Gal. 2. 11. Act. 15. 39.

[l] Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

[m] *Non dicebant, qemadmodum ipſi viverent, ſed qemadmodum vivendum eſſet.* Sen. *de vit. beat. c.* 18.

[n] Οὐχ ὅτι ἔλαβον, ἢ τετελείωμαι. ἐν ᾧ, --ἐπικρατήσω δὲ καὶ ἐφ' ᾧ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ. *Non qod metam apprehenderim, avt ſim conſummatus, ſed unum.... contendens ſcopum verſus feror.* Pavl. *ad Phil.* 3. 12. 14.

[a] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. pſephiſma apud Laërt. *l.* 7.

[b] Πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν ἴδιον βίον ἐπιθεὶς ἅπασιν, ἀκόλουθον ὄντα τοῖς λόγοις, παρώρμα.

[c] Εἰκόνι χαλκῇ, χρυσῷ στεφάνῳ.

[d] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.

[e] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα στήλαις δυσί.

[f] Strab. *Geogr. lib.* 14.

[g] Galen. *de dogmat. Hippocr. & Platon. l.* 2. *c.* 6.

[h] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 3. de *Zenone*, non *Cleanthe*, uti inadvertentiâ, an memoriâ, lapſus Lipſius, *manuduct. ad Stoic. philoſoph. Diſſert.* 11.

[i] *Qi fulcire putatur porticum.* Cic. *Acad. l.* 4.

k Εἰ

[k] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦεν Στόα.
Chryſippus nî fuiſſet, nec Stoa foret.

Et complura qidem uterqe reliqit ſcripta: alter iſte [l] *uſqe ad ſeptingenta qinqe* συγγράμματα, ſive [m] *opuſcula:* cùm [n] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur, [o] qam tamen aſſecutum negant; cùm [p] *ad* [q] *volumina ter centena uſqe* iſte pertigerit, qorum qodlibet utiqe συγγράμματα complura complectebatur: alioqi Chryſippum πολυγραφίᾳ non æqâſſet, nedum ſcriptorum numeroſitate anteceſſiſſet. Cæterùm par ſcripta utriuſqe fatum ſunt experta. nec Zenonis ſiqidem, nec Chryſippi, qin nec ſeculi priſci illius è Stoa cujuſqam ſcriptum ullum integrum ad tempora noſtra perennavit. Superſunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [r] qi paſſim exagitat; Galenum, [s] qi plerumqe oppugnat; Laërtium, [t] qi ſimpliciter recitat; Ciceronem, [v] qi in partem utramqe diſceptat. Citerioris ævi ſuperant ex eis qi diſciplinam hanc ſunt aſſectati, qorum diſſertationes commentationéſqe ad manus noſtras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noſter iſte.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: qem dignitate tamen æſtimationéqe verâ è duobus illis alterutri poſthabendum exiſtimem. [a] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, ſublimia; & arguta, ſubtiliáqe complura; éſtqe dignus admodum, qi non ab humanioris literaturæ tantùm, ſed à Theologiæ etiam ſtudioſis, ſedulò qidem, ſed judicio atqe examine juſto adhibito, legatur. Verùm non eſt unius ejuſdémqe ubiqe coloris; nec per omnia conſtat ſibi. Neqe verò vitam attingo; qam Caſſius tamen arrodit, [b] *tanqam à dogmate præceptionibúſqe qàm maximè diſſentaneam:* de ſcriptis ago. In his, [c] qám fœdè Clavdio, dum apud ſuperos, ex mente etiam Neronianâ, [d] *morabatur;* nec huic duntaxat, ſed & in gratiam illius, ejuſdem mancipio, [e] *licentiæ intolerandæ maſtigiæ*, Polybio, adulatur? qem tamen è vivis exemptum, [f] dictione Satyricâ & ſarcaſticâ, vernilitatis prægnate, acerbiſſimè proſcidit, & publicè ſubſannandum propinavit. De animæ corpore excedentis ſtatu, qàm repugnantia ſtatuit? dum τῇ ὑποθέσει δαλοῦων, nunc [g] in ſedes cœleſtes integram ſubvehit, nunc [h] in flatum halitúmve merum diſpergit, tædæqe inſtar, materiâ, qâ alebatur, abſumptâ, deficientis prorſus extingvit. Epicurum eſt ubi accuſat, increpat, deprimit, damnat, ut [i] *degeneris & humillimæ mentis, apud qem voluptas imperat: hominem,* [k] *voluptatis Magiſtrum* ipſum, ſcholam, [l] *voluptatis officinam*, nuncupat. Eſt contrà, ubi (qo Lucilio ſuo forſitan hujus aſſeclæ, qem [m] *Virorum optimi* titulo ſubinde cohoneſtat, gratum faciat) eundem non excuſat tantùm, ut qi [n] *immeritus malè audiat & infamis ſit;* ſed comprobat etiam & collavdat, ut qi [o] *ſancta & recta* præcipiat, *& ſi propiùs acceſſeris*, triſtia. Deniqe qod *in* [p] Chryſippo

[k] Laërt. *l.* 7.
[l] Idem *ibid.*
[m] Ità malim vertere, eo ſenſu, qo *poſt mortem opera, non opuſcula penſanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *Ep.* 4. qàm cum Lipſio, *volumina.*
[n] Ex Carneade, Laërt. *l.* 10.
[o] Πάνλας ὑπερβαλλόμενος πλήθει βιβλίων. *Omnes ſuperans multitudine librorum.* de Epicuro, Laërt.
[p] Κύλινδροι δὲ περὶ τετραγώνους εἰσί. Laërt. *ibid.*
[q] Κύλινδροι, *volumina*, qæ *cylindri* figuram convoluta referebant. vocabulum notione hac vix alibi repertum.
[r] In *Stoic. repugnant. de commun. notitiis*: & *de paradox.*
[s] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[t] *Lib.* 7. in *Zenon.* & *Chryſip.*
[v] In *Academ. Tuſcul. de finib.* & *de Natur. Deor.*
[a] *Multa in eo claraqe ſententia; multa etiam morum gratiâ legenda. multa in eo probanda, multa etiam admiranda ſunt; eligere modò curæ ſit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1.
[b] Πάνλα ἐναντιώτατα, οἷς ἐφιλοσόφει πολλῶν ἠλέγχθη. *In pleriſqe contra facere viſus eſt qam philoſophabatur.* Dio Caſſ. *l.* 61. *pag.* 694. B. in Johannis Xiphilini *excerptis.*
[c] In *Conſolatorio ad Polybium.*
[d] *Morari* eum *inter homines deſiiſſe*, productâ primâ ſyllabâ jocabatur. Sveton. *lib.* 6. *c.* 33.
[e] Cùm in ſcena Pantomimus illud protuliſſet,
Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχών, μαστιγίας,
Ferri neqit rebus ſecundis flagrio.
omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Caſſ. *l.* 60. *pag.* 684. E.
[f] In ἀποθεολοκιωθώσει.
[g] *Ad Lucil. Epiſt.* 102. *ad Polyb. conſol. c.* 28. *ad Marc. conſol. c.* 25. *ad Helv. c.* 17.
[h] *Ad Lucil. Epiſt.* 54. cùm morti proximus videretur.
[i] *Ad Lucil. Epiſt.* 42.
[k] *Epiſt.* 18.
[l] *Epiſt.* 9.
[m] *Epiſt.* 13. & 21. & 48. & *Qæſt. Natur. Præfat. l.* 1.
[n] *De vit. beat. c.* 13.
[o] *Ibid.*
[p] *Chryſippi acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſæpe replicatur: etiam cùm agere aliqid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.* 1. *c.* 4. *Chryſyppus penes qem ſubtile acumen eſt, totum librum ſuum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

Libet

ſippo & q Zenone non ſemel reprehendit, contráqe id [r] qod ipſe præcipit, [a] ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non rarò delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptíſqe aliqoties ludit. Neqe tamen hæc, qæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, & eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, qaſi [b] à Senecæ lectione (qem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſqe conſultus, inter alios commendare conſveverim) abſtentum qenqam, atqe abſterritum, avt qò de viri tanti (qem eruditi qíqe indolis ingeniíqe acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur havd pavci) magnitudine juſtâ qicqam detractum eam: ſed qò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (qam Chryſippus qoqe ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi [c] cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) avt ſcripto, avt facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qi in ſorte diversâ, vel adversâ etiam qàm maximè, in [c] ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc qanti ſit, qantúmqe in ſtatu qovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter qidem (prout & [d] Epictetus eo prior, [e] cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſqe* ac *ſeverus* (qod [f] ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubiqe deprehenditur.

Deniqe, ut ad illud revertar, qod in paginâ liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram qod horum utriuſqe ſcriptis monitíſqe propiùs accedat, in exterorum priſcorum, qæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſtimem. Certè qæcunqe Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúſqe ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſqe, de [a] *mali cogitatione etiam abſtinenda*, de [b] *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de [c] *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de [d] *animo cumprimis excolendo*, & [e] *ad imaginem divinam effingendo*, de [f] *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de [g] *injuriis æqanimiter ferendis*, de [h] *admonitione & increpatione cum moderatione cavtionéqe accurata exercendis*, de [i] *rebus qibuslibet, adeóqe vitâ ipsâ, ubi res ratióqe poſcit, nihili habendis*, de aliis deniqe

q *Libet videre ineptias Græcas; qas qamvis mirer, (mirere Lipſius) nondum excuſſi. non vis ſeveriùs loqi, nec morituro riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta qæ dicis. nihil eſt acutius ariſtâ. qædam inutilia & ineffícacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *Epiſt.* 82.

r *Pro veritate ſimpliciùs agendum eſt. Ibid. At qi ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſeriò loqantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

a *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius. *inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniqiùs tamen illi, neſcio, qi apud Gellium (an Agellium, qod Lipſius mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atqe ſententiæ, avt inepto inaníqe impetu, avt ut levi & qaſi dicaci argutiâ*, &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, qæ doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciârunt. ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſqe cavſſâ. Naſonem aliqoties attingit, qod indulſerit ingenio ſuo. at magìs ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſâ ac ſeriis argumentis, qàm Ovidius in poematibus plerunqe ludicris. Jam hoc ipſum, qod in Seneca cum primis lavdatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſalséqe; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliqoties affectatiùs, iiſqe modis, ut non ità multùm abſit à ſcurrilitate. qædam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur ridere potiùs qàm odiſſe, atqe doceat magìs qàm deteſtetur. qin ubiqe plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus máximè ſeriis, in qibus optarim illum aliqanto longiùs abeſſe ab ineptia, obſcœnitate, vitióqe ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, qæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniqè ipſe, qi adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejúſqe ſcript. *Ego Senecam universè admiratione magìs qàm lavde proſeqendum arbitror. in partibus aliqid eſſe, qod cenſeas, avt cui ſuccenſeas, non nego. Sanè decidit interdum, avt à ſe mutat: ut in jocis avt dictis, qàm ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in lavdibus, vituperiis, ſine modo?* &c.

b Qod apud Gellium cenſores rigidi atqe importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit. Noct. lib.* 12. *c.* 2.

c Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii.

c Δοῦλος Ἐπίκτητος γνώμῃ, καὶ σώματι ἀνάπηρος,
Καὶ πενίᾳ Ἴρος.
Servus Epictetus fueram, & corpore clavdus,
Et paupertate Irus.
Leonid. *Epitaph.* Epicteti Anthol. *lib.* 3. *c.* 33. *Ep.* 42.

d *Epictetus verus ac ſeverus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus.* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19.

e *Marc. lib.* 1. §. 7.

f Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *Epiſt.* 82.

a Matth. 15. 19.

b Matth. 5. 22, 28.

c Matth. 12. 36.

d Matth. 5. 20. & 6. 33.

e Matth. 5. 45, 48.

f Matth. 6. 1, 3.

g Matth. 5. 39.

h Matth. 18. 15, 16.

i Luc. 14. 26, 33.

pleriſqe [k] *pietatis*, [l] *caritatis*, [m] *æqitatis*, [n] *humanitatis officiis* [o] *qam exqiſitiſſimè obeundis exeqendiſqe*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmqe harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, qæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atqe in animo infixos altiùs relinqat aculeos, inculcata ſubinde, Lector qivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

Sed iſta forſitan dixerit qis, qorſum aliunde, ab extero præſertim, eóqe fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? qum è pagina ſacra, in qa proſtant, poſſint promptiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii avtoritate potiore præcipiantur, tum & obſeqii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utiqe ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſqe concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſqe enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, qo proceſſerant apud nos havd ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterqe; qorum alter præter paginam ſacram nihil avt legebat, avt lectitandum cenſebat; alter, poſtqam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cum ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (qam pro hominis privati ſorte censúqe amplam ſatis habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco accenſo, flammis abſumendam tradidit; nevter ſanè, avt fundo juſto, avt exemplo bono, & qod imitatione ſuâ dignum ſobrius qis ſanúſqe ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione ſeria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, qod qæ in Sermonibus Dominicis (qorum capita præcipua duntaxat, *συντόμως* plerunqe apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. qod ut eſt ſcriptis aliis cùm iſto commune, ità in hoc genere havd pavcis iſtud præcellit.

Tum nec illud levis eſt momenti, qòd dogmatis Chriſtiani æqitas rationi etiam ipſi conſentanea deprehenditur, dum ab ipſis etiam extraneis & adverſariis comprobata & collavdata demonſtratur. [a] *Grave eſt*, ponderíſqe non exigui (ut Iſidorus Ægyptius) *teſtimonium ab inimicis profectum.* Et, (qod Dio Pruſæus) [b] *Encomium ab eis, qi non ſuſcipiunt, & ſuſpiciunt tamen, palàm eſt illius*, ſive perſonæ, ſive diſciplinæ, *lavdem eſſe præſtantiſſimam.* Non neſciebat hoc Apoſtolus, cùm ab [c] exterorum inſcriptionibus ſcriptíſqe, ei qod afferebat & promulgabat, dogmati aſſerendo, teſtimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentíqe Dominici æqitati ac [d] *rationabilitati* (ſi ità loqi licuerit) apud qoſvis vindicandæ formandæqe conduxerit, qòd ab homine extero, nec nomini Chriſtiano favente (cùm nec myſterii noſtri gnarus eſſet, nec fidei rationes aſſeqeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentíſqe tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [e] *Qis non intelligat*, (inqit gravis Avtor) *bonam eos habuiſſe cavſſam, qi eam apud medios judices obtinere potuerunt?* qid eam dixerit qis, qæ apud averſos & adverſos etiam, ubi [f] hoſtes ipſi judices conſident, obtineat.

Adhæc divina in iſtis relucet & providentia & benignitas, qòd in homine à ſe dilapſo imaginem ſui non intercidere omnino & aboleri prorſus paſſus eſt, ſed ſcintillulas

[k] Matth. 22. 37.
[l] Matth. 22. 39.
[m] Matth. 7. 12.
[n] Matth. 5. 44. Luc. 10. 37.
[o] Matth. 5. 19, 20.
[a] Σεμνὴ γὰρ ἡ ἀληθὴς τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *Epiſt.* 228. & *l.* 3. *Ep.* 335.
[b] Τὸ τῶν [μὴ] ἀποδεχομένων ἢ πιστόντων ἐγκώμιον, δῆλον ὡς κάλλιστον ἔπαινον ἐκεῖνο ἂν εἴη. Dio. Pruſ. *Orat.* 51.
[c] Act. 17. 23, 28.
[d] Λογικὴ λατρεία. *Rationalis cultus.* Rom. 12. 1. ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Deo ac rationi obſeqi.* Marc. *l.* 12. §. 31.
[e] Avg. *Ep.* 170.
[f] Devt. 32. 31.

las

las qaſdam aſſervavit reliqas; qas & diſciplinis variis excitavit, & ad miraculum uſqe evexit: partim, qò ſocietati humanæ conſervandæ ac continendæ proſpiceretur; nè [g] efferati prorſus homines, belluarum ritu, in exitium mutuum proruerent univerſi; qum [h] *abſqe diſciplina nulla homine truculentior avt immanior ſit bellua*: partim, qò *Numini* [i] *dignoſcendo*, [k] & *indagando*, his adminiculis adjuti, poſſent operam dare; qæ ſi vel contemptim, vel neglectim haberent, [l] ἀναπολόγητοι planè haberentur. Verum eſt proculdubio Claravallenſis illud, [m] *imaginem divinam uri poſſe, exuri non poſſe.* [n] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impreſſam funditus eradere, [o] *facem* in mente hominis cœlitùs accenſam penitus extingvere, nec vitioſitas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium qiddam, [p] *flammas gehennales* adjecit ille) qam inter ruinas & incendia defectionem primitivam conſecuta, in generis humani commodum, ſuorúmqe beneficium ſervatam confotámqe volebat bonitas divina.

Qin nec divinæ erga nos miſericordiæ gratiæqe planè gratuitæ teſtimonium monumentúmqe luculentum minùs in iſtis oculis noſtris obverſatur; cum [a] eis, apud qos dotes tam eximiæ, admiratione penè omni ſuperiores, ſe produnt, præteritis, nobis, nobis, inqam, [b] in tenebris, umbráqe ferali ac letifera cum illis pariter conſidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demerſis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lùmen illud ſalutiferum, [c] *Sermonis* ſui ſacri *Spiritûsqe* ſancti ope operâqe uſus, [d] effulgere procuraverit; [e] qo prævio ac prælucente, per [f] ſeculi tenebricoſi hujus caliginem pluſqam Cimmeriam, avt* Ægyptiacam etiam, veritatis ſupernæ, vitæqe verè ſic dictæ, inter diverticula tam freqentia, à recto utrinqe abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum uſqe tenere poſſemus; & abſqe qo per obliqas & tortuoſas mundi hujus neqiſſimi ac perturbatiſſimi ſemitas, ſine luce, ſine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè ſubinde (ità iſta dum lego, affectum me ſentio, & ingenuè agnoſco) non ſtupor duntaxat, ſed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementiſſima conjunctus, ſeriò apud me reputantem, qàm longè in multis ab eo abſim, qod de ſe Vir iſte, veri ad ſalutem perducentis tramitis ignarus, de ſe profitetur, nec qin verè & ingenuè, ambigi poſſe videtur. Ut proinde & Marco & Epicteto altiùs aſſurgens, *Hymnum* [g] illius vel *maximo* majorem ac præſtantiorem decantare jugiter debeam; [h] *Magnus*, [i] *divèsqe miſericordiâ Deus, qi me miſerum*, [k] *cum gente humana univerſâ collapſum* [l] *& perditum, ſed cum pavcis è turba reliqa* [m] *ſelectum*, [n] *maſsâ ſecretum*, [o] *mihi reſtituit*, [p] *ſibi reconciliavit*, [q] *Filium miſit*, [r] *qi redimeret*; [ſ] *Spiritum immiſit, qi* [t] *refingeret*, [v] *culpam omnino omnem remiſit, qo &* [x] *ſupplicio culpæ debito omni eriperet, & ſupplicii ſubeundi* [y] *metum dirum eximeret*, [z] *neqitiæ ſervitio liberum emiſit, qò* [a] *in famulitium ſuum adſciſceret, &* [b] *in filiorum ſuorum*

*****

nu-

[g] Μηδὲν ἀσυβέστερον ἀνθρώπου, μηδὲ ἀμότερον, ὅταν ἅπαξ ἀποθηριωθῇ. *Homine, ubi ſemel ferinam induerit naturam, nihil eſt magis impium & crudele.* Polyb. *Hiſt. l.* 1. & *legat.* 122.

[h] Ὁ ἄνθρωπος ἀπαιδεύτως μὴ τυχὼν, ἀγεμώτατον γίνεται πάντων, ὅσα γῆ τρέφει. *Homo abſqe diſciplina fit truculentiſſimum omnium, qæ terra alit.* Plato *de legib. l.* 6.

[i] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. *Id qod de Deo cognoſci poteſt.* Rom. 1. 19. & v. 21. Γνόντες τὸν Θεόν. *Qod Deum noverunt.*

[k] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν. *Si forte palpando eum invenirent.* Act. 17. 27.

[l] Rom. 1. 20.

[m] Bern. in *annunc. ſerm.* 1.

[n] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[o] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[p] *Imago in gehenna ipſa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi ſup.*

[a] Matth. 11. 25, 26.

[b] Eſaj. 9. 2. Luc. 1. 79.

[c] Eſaj. 59. 21.

[d] 2 Cor. 4. 6.

[e] Luc. 1. 79.

[f] Epheſ. 6. 12.

* Exod. 10. 22, 23.

[g] Epicteti *Hymnum* habes, ſupra ad marginem ex *Diſſert. l.* 1. *c.* 16.

[h] Pſal. 145. 8, 9.

[i] Eph. 2. 4.

[k] Rom. 3. 19, 23.

[l] Matth. 18. 11.

[m] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[n] Rom. 9. 21.

[o] Eph. 2. 5.

[p] Col. 1. 21.

[q] Gal. 4. 4.

[r] Apoc. 5. 9.

[ſ] Ezek. 36. 27.

[t] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.

[v] Col. 2. 13.

[x] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Theſſ. 1. 10.

[y] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.

[z] Rom. 6. 22.

[a] Eph. 2. 19.

[b] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6.

Joan.

numerum cooptaret, [c] *gratiam ſpiritualem impræſentiarum donavit*, [d] *gloriam cœleſtem deinceps* [e] *donaturum repromiſit.*

Eſt in his deniqe, qod ad altiora enitendi, nomen Chriſtianum profeſſis, calcar acerrimum ſubjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celſa evaſiſſe adverterint; ac pudore meritò ſuffundat, qod in imis adhuc ſubſelliis ſubſiſtant hæreántqe; cum adminiculis fortioribus firmioribúſqe tam amplis ad ea conſeqenda inſtructi ſint, & adjutari, nî nolint ipſi, poſſint. Certè plùs poſſe naturæ jam collapſæ reliqas vires, diſciplinæ ſecularis accedentibus avxiliis, qàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapſæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inſerviunt, pro dedecore inſigni non immeritò habeatur; éſtqe qod probro eos, qi hujus participes ſe ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipſo nomine, nomini, qod profitentur, Chriſtiano [a] opprobrio eſſe ſe ſenſerint, qòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande qippiam & inſigne viſus eſt, ſibi ſaltem, protuliſſe, qi adverſus mortis metum diſſertatiunculam clavſit monitu illo; [b] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* futile revera & frivolum eſt. Pari ſiqidem ratione Epicurus probaverit, *Turpiſſimum eſſe, avt Numinis offenſam ſubvereri, avt ſceleris conſcientiam formidare; cùm nevtrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui; eámqe nobis ſecuritatem non præſtare ſapientiam, ad qam inſcitia & deſipientia perducit.* [c] Fatui ſcilicet laminam candentem contrectare non metuunt; [d] infantuli facis accenſæ flammæ manum admovere non formidant. num turpiſſimum ideo horum alterutrum ſcientem prudentem timendo refugere, qia nevtrum nevtri illi timeant? Verùm turpe eſt revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipſam, mortéqe ipsâ pejores gravioréſqe mortis moras, pro veritate divina, fide Chriſtiana aſſerenda, conſcientia integra & intaminata cuſtodienda, nî deficere & delinqere velimus interminata atqe intentata; ſi defugere malverimus, avt detrectare, nec mente promptâ, animo propenſo alacriter conſtantérqe ſubire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fidéqe conſervandâ, homines ethnici, & fortiter libentérqe ſuſtinenda definierint, & ipſi ſtrenuè ſuſtinuerint. turpe eſt præcepta documentáqe Dominica, [e] *de ſui ipſius abnegatione*, [f] déqe *ſuorum omnium, honorum, opum, facultatum, neceſſitudinum, affectuum, vitæqe adeò ipſius abdicatione* gravia, moleſta, dura, difficilia, triſtia, rigida, iniqa conqerendo ducere homines Chriſtianos; cùm à religione Chriſtianâ alieni qoqe, argumentis etiam validiſſimis adjectis, hæc eadem pia, juſta, æqa, rationi rectæ conſentanea, naturæqe humanæ congruentia cenſuerint; nec eam nobis magnanimitatem avt æqanimitatem præſtare fidem veram, ad qam ratio illos, recta qidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Inſignis igitur Scriptorum iſtiuſmodi uſus, apud Chriſtianos etiam, nomine non uno, vel iſta qæ diximus, vel iſtis paria, ſeriò perpendenti, liqidò comperietur.

Illud interim obſervatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuiſſe ad nos tranſmiſſa. Epicteti ſiqidem [g] ab ore differentis excepta, Arriani operâ ſunt ſcripto tradita, eiſdem ipſis, qantum aſſeqi poterat, qibus ille differebat verbis. qo modo à Domino Chriſto, dum in terris inter mortales agebat, habiti ſermo-

[c] Joan. 1. 16.

[d] Rom. 8. 18, 30.

[e] Rom. 6. 23. Χάρισμα. donativum. Tertull.

[a] *Chriſtiani in opprobrium & contumeliam Chriſti.* Salvian. *de provid. lib.* 4.

[b] Senec. *Ep.* 36.

[c] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Diſcipul. de Tempor.* qi ferri candentis maſſam ſine læſione contrectavit imprudens. Credat qi volet.

[d] Inde Joan. Chryſoſt. *de ſtatuit Orat.* 4. ait, eos qi mortem metuunt, peccatum non metuunt, παιδικὸν φόβον φοβεῖσθαι, puerulis compares, qi larvam timent, lucernam non timent.

[e] Matth. 16. 24. Luc. 9. 23.

[f] Luc. 14. 26, 33.

[g] Ὅσα ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπιθυμῶ αὐτοῖς ὀνόμασιν, οἷς οἷόν τε ἦν, γεγραμμένα. *Sed qæ ipſum audivi dicentem, ea verbis etiam iiſdem, qoad ejus a me fieri potuit, annotare ſtudui.* Arrian. *Præfat. ad Diſſert.*

Ficti-

mones, (cùm[a] nihil ipſe ſcripſiſſet) [b]ab avdientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ qidem aliâ, Græcâ utiqe, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id qod tam de Enchiridio, qàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qi eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes* & *commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumptas liqet. qo modo Regis ſapientiſſimi *Paræmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius avtographis fuiſſe deſcriptam, docet *capiti* 25. præfixum lemma. In more namqe habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, qæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, qas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmqe, qibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámqe ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, qibus ſcripſerat, nominatim deſignatis, cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo* & *ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertioqe* (ut ego reor) præfixa lemmata, de qibus ſuo loco [c] differuimus. Indè natum eſt, ut neqe ſibi invicem cohæreant pleraqe (qanqam *Liber primus* uno qaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémqe ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisé qoqe repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* alióſqe *Epiſtolis*, Græca, formularúmqe uſitatarum havd pavca) qod ad rei ipſius notæ ſatis ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. qin & ἀκέφαλα, & qaſi abruptè inchoata nonnulla. qod & de ſerpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [d] Interpretes qidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel qæ adnotantis mens, vel qæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, qaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione qaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, qàm ab Avtoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atqe hæc qidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, qorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium inſtitutúmqe pavcis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaqe ultra qadraginta jam exceſſerunt, ex qo, dum apud Juris nóſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, qod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cùm Græcis aliis qibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (qod ajunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico avtumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliqod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſqe conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum qenqam (Epicteto uno excepto; qo

[a] Fictitiæ ſunt enim *litera* amœbææ *Agbari ad Chriſtum*, *Chriſti ad Agbarum*, qomodo & *Seneca ad Pavlum*. qarum meminere tamen Evſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hieron. in *Scriptor. Eccleſ. Catalog.*

[b] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. *Prout tradiderunt nobis qi a principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt.* Luc. *Præfat. Evang.*

[c] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, qàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmqe videri.

[d] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

nec inferiorem, niſi qòd ille amplior eſt, Marcum noſtrum cenſuerim) eximium magìs legiſſe meminiſſem. Cùm avtem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec verſionem Xylandrianam Græcis commodè ſatìs reſpondere, de recenſione pariter & verſione novâ inſtituendâ animum ſubibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit ſcripti ejuſdem editio altera Lugdunenſis, à qa ſubſidium aliqod ſperabam: ſed fruſtra: cum Xylandriana ea, qâ uſus fueram, inqinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam avtem ex viri doctiſſimi, cujus *verſio* ſcripti hujus *Anglicana* pòſt prodiit, D. Merici Caſavboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à ſe nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Baſilienſis *Præfatione* mentionem ipſe facit, qamqe niſi in Viri Doctiſſimi manibus, cùm me comiter inviſiſſet, qod in *Prolegomenis* illis ipſe commemorat, nunqam oculis uſurpavi) expreſſam edoctus ſum. Cùm avtem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Svida ſcriptoribúſqe aliis, qi ex libris his nonnulla lavdaverant, partim eruditorum qorundam, qibuſcum neceſſitudinem avt familiaritatem aliqam habebam, conſilio opéqe uſus, loca qæ vitii qoqo modo ſuſpecta videbantur, reſtituere annitebar. Qumqe in Viri Illuſtriſſimi D. Clavdii Salmaſii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertiſſimis, Marci nonnulla ſecius, qàm in eis, qos penes me habebam, codicibus expreſſa offendiſſem; unde editionem aliam aliqam ſecutum ſuſpicabar; amici communis interventione uſus, (aliter enim compellare ignotum planè verecundia prohibebat) Virum Clariſſimum per literas conſulebam, qibus tum qid molirer ſignificabam, tum & de locis tam illis, qos ab ipſo aliter qàm avt Baſileenſis, avt Lugdunenſis habebat, exhibitos repereram, qàm aliis etiam, ad qos hæſitabam, ménsqe tunc temporis ſuggerebat, nec conjecturis de qibuſdam propriis celatis, ſententiam illius cenſurámqe ſciſcitabar. Is pro eximia, qâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè reſcripſit. *In tam utili ad vitæ præcepta ſcripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, qam ponere operam deſtinas, ſummopere lavdo. Editum illud ſcivi lingvâ Anglicanâ â Merico Caſavbono, ſed ultra nihil. qid enim præſtiterit, præ illius lingvæ ignorantia havd etiam ſcire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò poſſe videor, ſatìs operæ eſſe in illo opere perfectè abſolvendo qæ non ſolùm duos, ſed etiam plures fabros diſtineat. ità ſpiſſa eſt materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Havd alium puto avtorem ex antiqitate Græca corruptiorem ad nos, injuriâ temporum, fortean etiam hominum, qi eum interpolârunt, tranſmiſſum. ubiqe hiatus, & lacunæ, qæ tamen ſolidum mentiantur. Tranſpoſitiones etiam multis locis commiſſæ ab hominibus, uti videtur, ſciolis, qi ſententias plerumqe minutis punctiunculis Stoico more ſignatas non capiebant. Præter ea, qæ obſervâſti, atqe in ſchedam mihi miſſam conjeciſti, alia toto paſſim opere vitio laborant. & qædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eorum, qæ à te propoſita diſſolvere non potui.* Hæc vir ſummus ille; qi & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxat, qæ qæſieram, ſed de aliis qoqe, qæ inter ea diſqirenda occurrebant, nec reqiſitus, animi ſui ſenſum ultroneus impertiretur; adjectâ inſuper invitatione humaniſſimâ, qâ ad alia qælibet ulteriùs operam præſtare promptum, *tempúsqe* eo fine *negotiis aliis ſuffuraturum, nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis qidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clariſſimum ſum percontatus. Verùm per ſubitaneam illius occaſionibus qibuſdam Lugduno-Batavorum in Gallias ſuſceptam profectionem, (ſive literis meis ad manus illius non pervenientibus, ſive ab ipſo ad acceptas reſponſione in reditum dilatâ: ſimul per amici communis, cujus interventu uſus fueram, è partibus iſtis demigrationem, ſponſionis repetendæ opportunitate ſublatâ) factum eſt, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere viſum eſt, *Editione Argentinenſi* uſum ſe ſcribere, ſed qæ cum *Baſileenſi* per omnia convenire viſa ſit. Præter hunc operâ uſus ſum Viri Eruditiſſimi, lingvarúmqe peritiſſimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qi vir qantus in his ſit, *Anim-*

ad-

adverſionum Sacrarum opus elaboratiſſimum uberrimè teſtatur. Is pro animi propenſione, & humanitate ſingulari, ſæpiùs conſulenti non deerat. Sed nec Virum Doctiſſimum, nec comitatis nomine illorum alterutri poſtponendum, D. Patricium Junium fas eſt mihi hîc præteritum, qi & conjecturas mihi ſuas communicavit; ſicut & ipſe illi viciſſim meas; & ubi ad Conventum Veſtmonaſterienſem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non ſemel de Antonino edendo ſolicitabat. Ab his avtem aliiſqe, qorum ſcripta pervolutaveram, qicqid accepi, ſuo cujuſqe loco mentione factâ, animo liberrimo lubentiſſimóqe acceptum cuiqe gratanter fero.

Verſione ſiqidem jam confectâ, de *Annotationibus* ſuccinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòſt de *Commentario* juſto & ampliore etiam, qo Scriptum tam inſigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operáſqe paſtorales, qibus per annos ultra qadraginta eodem loci, qò ab Hoſpitio dicto tranſieram, jugiter diſtrictus inſudavi, niſi qòd ante ſexennium morbo gravi corruptus, ad tempus aliqod intermittere, tum reverſus denuo remittere aliqid, demum incidere ferè prorſus, coactus fuerim) inter horas ſubſecivas, qæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora redierant, dum intendo, in molem eam opus iſtud excreviſſe animadverteram, ut de evulgando ſpem omnem abjicerem; ſiqidem, contrà qàm in Flacciano illo, *urceus inſtitui* cùm cepiſſet, *rotâ currente*, *amphora exiit;* expertus utiqe, Bibliopolæ & Typographi noſtri, qàm ægrè aliqid etiam minoris negotii in hoc genere ſuſcipiant. Verùm cùm annos apud me delituiſſet havd pavcos, amicorum tandem qorundam flagitatione freqente, qi & edendum poſcebant, & de impenſa ad id perficiendum proſpectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus qod confeceram totum contradidi, pro ipſorum optione, vel premendum, vel prelo ſubjiciendum, & in lucem publicam (qod ab illis jam eſt effectum) emittendum.

Ipſe in hoc opere qid præſtiterim, præſtare ſaltem conatus ſim (dextréne ac feliciter, an ſeciùs alii viderint) ſic habeas. Primo loco; poſt Scriptorum variorum, tam antiqioris qàm & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Avtore *elogia & entomia*, déqe *Scripto* hoc ipſo *teſtimonia & judicia;* Marci *contextus Græcus* exhibetur, (niſi ſi, dum affectus imponit, ſpes fallat) vitiis mendíſqe, qibus antè paſſim ſcatebat, havd pavcis ſublatis, repurgatior; lacunis, qibus hiabat, ſuppletis aliqot, integrior; loco motis qibuſdam ad ſedes proprias revocatis, aptiùs havd pavlò concinnatus & compoſitus; interpunctionibus neceſſariis, & ſectionibus, ſive paragraphis, (utì Juriſtæ loqi ſolent) commodis (qod Lugdunenſis infeliciùs pavlò primus tentaverat) accuratiùs qàm anteà, pro dictionis ſenſu genuino interſtinctus, pro materiæ ſubjectæ ratione diſtinctus: ad marginem adſcriptis lectionibus variantibus, locíſqe parallelis, in qibus ſententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in ſingulis qibúſqe recurrere neceſſum eſſet; & Marcus ex Marco ipſo, vel explicatus, vel illuſtratus, haberetur. Adjecta eſt *verſio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, qo ſuperiùs eſt dictum, modo reſtitutum, accommodata. Seqitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in qo verſionis à prioribus diſcrepantis, mutationis, ſuppletionis, commiſſionis, diſtinctionis, expunctionis cujuſqe ratio redditur; *verſionibus* etiam atqe *annotationibus* antegreſſis, prout occaſio ſe tulerat, examini ſubjectis, & pro ea, qæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admiſſis, vel rejectis: formulæ Marco uſurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex ſermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè ſcribentem, mutuari non eſt inſolens) ſacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel conſentientium, vel diſſentientium & diſſidentium etiam, ſive ſcriptis, ſive dictis, ſive moribus factíſqe, vel firmantur, vel illuſtrantur. ad eos, eorúmqe loca, à qibus, & è qibus, Marcus mutuo ſumpſerit, avt excerpſerit qicqam, qantum aſſeqi datum eſt, digitus intenditur. de hominibus

locíſqe,

locíſqe, qorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, qæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi qicqam poterat, lux aliqa datur. Sacræ deniqe paginæ periochæ formulæqe nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum qoqe Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his avtem qamvìs diligentiâ aliqâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura qoqe reſtare, qæ cùm vel mihi forſitan ſine cavſſa *aviam* ſint viſa, vel dextrè minùs tentata avt curata fuerint, medici peritioris manum opémqe reqirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliqid (meis qibúſqe plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſqe ſatìs adhuc patet iſtîc campus, in qo ingenia feliciora, cum lavde fructúqe ſe exerceant. In meis his interim ſi qid præſtitum ſit, qod vel Theologiæ ſacræ candidatis, vel literaturæ humanioris ſtudioſis, vel aliis etiam qibuſcunqe uſui eſſe poterit, laboris in eis ſuſcepti inſumptíqe merces ampla ſatìs futura eſt. Si qid avtem vel iſtîc, vel in Opere toto, (qod eveniſſe ſæpenumero ſuſpicor ipſe) humanitùs admiſſum occurrerit, qod notam ſeqiorem ſeveriorémve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè ſtricto jure agere volupe ſit, ſed [a] ſortis memor humanæ, humanitatíſqe (prout in Schola loqi amant) ſuæ qoqe ſibi conſcius, utpote qi, [b] *homo cùm ſit, humani nihil à ſe alienum* cenſere avt ſentire debeat, pro humanitate, qâ ingenitâ, qâ inſitâ, humaniter ignoſcat. Iſtam enimvèro *diſſertatiunculam*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à ſenio caligante, à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinqiorem ſuſtineam; qod nôrunt probè, qi me familiariter habent) qàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuenſis nullus exiſteret) non tam concinnabam, qàm conſarcinabam, conſcribillabam magìs qàm conſcribebam, in agri Surrejenſis pago Urbi natali adſito Rotherithienſi, menſe Januario, hyeme ſæviente, cui & gemina altera, [c] *ætatis & invaletudinis*, (qæ [d] rariùs ſejunctæ reperiuntur) acceſſerat; anno à Virginis θεοφόρε καὶ θεοτόκε conceptu ſalutifero (ſecundùm computandi ritum vulgò receptum) milleſimo ſexcenteſimo qinqageſimo primo; ætatis propriæ, non tam currentis, qàm decurrentis & devergentis, ſeptuageſimo octavo.

[a] Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνε Θεῦ. *Omnino non peccare eſt ſupra naturam humanam, & ſolius Dei.* Gregor. Naz. *Orat.* 15.

[b] Terent. *ſe punient.* 1. 1.

[c] Χειμῶνα ζωῆς. *hyemem vitæ*, ſenectutem dixere, Pythagoras, apud Laërt. *l.* 8. Ariſtoteles in *Chriis*, Eratoſthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[d] — πῶς ἔχεῖ,
Μηδέποθ' ἑρώτα ζῶτ', ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς,
Ἢ γραῦν τιν'. ἴσθι δ' ὀξὺς, ὅτι κακῶς ἔχεῖ.
— *Qomodo vales?*
Nunqam hoc interrogato, ubi ſenem videris,
Avt anum aliqam, ſed ſtatim ſcias qod male ſe habeat.
Philemon apud Stobæum & Maximum *collectan. c.* 41. Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipſa morbus eſt.* Ter. *Phorm.* 4. 1. Senec. ad illud Virgilii ex *Georg. lib.* 3.
Subeunt morbi, triſtíſqe ſenectus.
morbos & ſenectutem unà ponit; non immeritò: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Epiſt. 108.

DE

MARCO VERO AVRELIO ANTONINO Imperatore

ELOGIA ET JUDICIA.

Svidas *in* Μάρκ@.

Μ Ά ρκ@, ὁ κὴ Ἀντωνῖν@, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς χ̃ πάντα φιλόσοφ@. *Marcus, qi & Antoninus, Romanorum Imperator, laudatus ille per omnia philosophus.*

Idem.

Μάρκ@, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὃν ἐκπλήτ]εσθαι σιωπῇ μᾶλλον, ἢν ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τ̃ ἡλικίας, εὐσταθῆ τε κὴ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμ@, ὅτε χ̃ δέ@, ὅτε καθ' ἡδονὴ τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δ̃ τ̃ φιλοσόφων τὰς ἀπὸ τ̃ σοᾶς. κ̀ ἐκείνων μιμητὴς, ἐ μόνον χ̃ τὴν τ̃ διαιτημάτων ἐπιτήδ@σιν, ἀλλὰ κ̀ κατὰ τὴν τ̃ μαθημάτων σύλληψιν. τὸν τε γᾶν ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ πολλοῖς Ῥωμαίοις ἐβίω, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει δ̃ γένους ἀλλοιωθείς. κὴ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγέμ@, κὴ τὴν ἄκραν δυναστείαν καρπούμ@, οὐδὲ ἐδεμίαν ἀλαζονείαν ὑπῆλθε πώποτε. ἀλλ' ὧ ἐλεύθερ@ κ̀ δαψιλὴς ἐν τοῖς εὐεργετήμασι, ἀγαθὸς δὲ κὴ μέτρι@ ἐν ταῖς τ̃ ἐθνῶν διοικήσεσι. *Marcus, Romanorum Imperator, qem facilius est tacitè admirari, qam laudare. Cum enim jam à prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter voluptatem vultu mutato unqam est conspectus. Philosophos autem Stoicos laudat, & fuit illorum imitator non solum vitæ instituto: sed etiam disciplinarum studio. Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari libertate dicendi frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postqam ad principatum est progressus, ut monarcha populis præfuit, & summa potestate fruens, ad nullam insolentiam unqam est abreptus. Sed fuit ingenuus, & largus in dandis beneficiis, & bonus, & moderatus in gentibus regendis.*

Idem de eodem.

Μάρκ@, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. ἦτ@ εἶχε μὲν κ̀ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας. κὴ ἄρι]α ὧ ἁπάντων τ̃ ἐν κράτει γενομένων τινὶ ἤρξε. πλεῖσον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. --- αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχετο. τὰ δὲ τ̃ ἄλλων ἁμαρτήμα]α, κ̀ μάλισα τ̃ γυναικὸς, ἔφερε, κ̀ ὅτε ἐπλυπεραγμόν], ὅτε ἐκόλαζεν. ἀλλ' εἴ μέ τις χρησόν τι ἔπρατ]εν, ἐπῄν], κὴ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὖτ]. τ̃ δὲ ἑτέρων ἀ προσεποιεῖτο. λέγων, ὅτι ποιῆσαι μέ τινι ἀνθρώπ@ ὁποίως βάλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐσι. τοῖς δὲ δή ἐσι, προσήκει, ἐς ὅ, τι ἄν τις αὐτ̃ τῷ κοινῷ χρήσιμ@ ᾖ, χρῆσ]. ἔτη γὰρ πεντήκοντα κὴ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε κ' ζήσας, κ̀ ιθ' ἔτη ἡμέρας τε ιά αὐταρχήσας, ὅμ@ διὰ πάντων ἐγένετο, κ̀ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. ἀγαθὸς δὲ ἦ, κὴ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα γὰρ κὴ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λόγοις κὴ φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖσον δε ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. λέγει κ̀ ἄλλως μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Marcus, Romanorum Imperator, cognomento Pius. Hic & aliis omnibus virtutibus præditus fuit, & optime omnium, qui imperium aliqod habuerunt, imperavit. Beneficentiæ vero studiosissimus fuit. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat. Aliorum vero peccata, præcipue vero uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, neqe puniebat. Sed si qis boni aliqid faciebat, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Dicebat enim fieri non posse, ut homines tales efficias, qales habere cupis. Illis verò, qi jam sunt, convenire uti ad illas res, ad qas eorum unusqisqe Reipublicæ utilis esse potest. Cum autem annos qinqaginta, menses decem, & dies viginti vixisset, & per novendecim annos & undecim dies summum imperium obtinuisset, in omnibus sui similis fuit, nec ulla in re mutatus. Bonus autem fuit, nec qidqam simulatum habuit. Maximum etiam ab eruditione adjumentum accepit, in eloqentia & philosophia exercitatus. Plurimum tamen ab ipsa natura est evectus. Dion autem & alias sexcentas laudes in ipsum confert.*

Dio Caſſius Hiſt. Rom. lib. 71 ex Joannis Xiphilini epitome pag. 815. A.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄριστα δὴ πάντων τῶν ἐν κράτει τινὶ γενομένων ἄρξας, ὅτως μετήλλαξεν. εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πολλῶν ὄντων καὶ ἐν εὐεργεσίᾳ δηλαδὴ ἦν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο, καὶ ὅτε ἑκὼν ἄκων ἐπλημμέλησε. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν γυναικῶν, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπολυπραγμόνησε, ὅτε ἐκόλαζε. καὶ εἴ μέν τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τῶν δὲ ἑτέρων προσεποιεῖτο. καὶ ὅτι μὲ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε, προὔδηλον. ἔτη γὰρ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε ἑκκαίδεκα καὶ δύο ζήσας, καὶ τούτοις τῷ τε πρὶν Ἀντωνίνῳ συνάρξας χρόνον ἐπῆρξε, καὶ αὐτὸς ἐνέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐτοκρατήσας, ὁμοίως πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὀδυνῇ ἠλλοιώθη. ὅτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. --πλεῖστον δ' ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ πρὶν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο. τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλησίοις τε ὄσιν, ὅτω τι ἔτι παῖς ὢν ἤρεσεν, ὤφθ' ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι. καὶ διό γε ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιηθείς, οὐκ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο. *Itaque Marcus inter omnes, qi cum aliqa potentia fuerunt, optime adminiſtrato imperio, ſic deceſſit. Multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia. Nam ipſe qidem ab omnibus peccatis abſtinebat, qum nec ſponte, nec imprudens delinqeret, ſed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curioſe inqirebat, nec puniebat. Si qis autem boni qid faceret, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac qidem nihil ſimulate, ſed omnia ex virtutis præſcripto egiſſe perſpicuum eſſe poteſt ex eo, qod qum octo & qinqaginta annos, menſeſqe decem, ac dies viginti duos vixerit, in iisqe ſub Antonino patre diu ſocius imperii fuerit, ipſeqe decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen ſui ſimilis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit. Itaqe vere fuit vir bonus, nec qicqam ſimulatum habuit. Magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit.--Plurimum tamen ab ipſa natura evectus fuit. Anteqam enim cum iis verſaretur, magnopere contendebat ad ſtudium virtutis: qa in re propinqis ſuis, qi multi erant & potentes, & locupletes, ita ſatisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus eſſet: atqe ob eam cauſſam præſertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis inſolens fuit, tam Græcis, qam Latinis, tam eloqentiæ qam philoſophiæ præceptis ſemper imbuebatur.*

Herodianus Hiſtor. lib. 1. cap. 2. §. 4-8.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, ἀρετὴς μὲν πάσης ἔμελεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰῶ ἐραστὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἐρχομένοις ἑαυτὸν ἀπρόσκλητος καὶ μέτριον βασιλέα, σὺν δὲ προσίοντας δεξιούμενος, κωλύων τε σὺν πολλῇ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν σὺν ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐκ λόγοις, ἀλλὰ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δὲ ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, ἐπισώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν, ἡ τὸ ἐκείνῳ καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιᾶν. *Marcus, qum regnaret, virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiqitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorumqe ſecundus. Argumento ſunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conſcripta ad nos uſqe pervenerunt. Adeo vero civilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemqe a ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſqe Imperatorum ſapientiæ ſtudium, non verbis, aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæqe continentia uſurpavit. Qo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumqe homines vitam principis æmulari.*

Lib. 1. cap. 2. §. 3. Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τοῦ συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τὰς γένους μακρομῖς ἀξιοχρεῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ σὺν πλούτου πολυτελέσι λαμπρὰς, κόσμίους ἢ τὸ πρόσον, καὶ σώφρονας τὸ βίου, ἀμέμπτους αὐτῷ γενέσθαι θέλων. πᾶσι γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. *Filias porro, qum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neqe enim qi longam generis ſeriem præferrent, aut qi opes nimias oſtentarent; ſed qi morum probitate, atqe modeſtia, vitæqe innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaqe ducebat.*

Lib. 1. cap. 4. §. 19. 20. 21. Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπῆλθε διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατεῖχετο. οὐδέ τις ἰῶ, ἀνθρώπων τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, οὓς ἀδάκρυτα τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέξατο. πάντες δὲ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δὲ ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο. *Poſtqam vero Marci mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipſum, plebemqe adeo omnem luctus occupavit. Neqe ulli ſane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qi non ejuſmodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnesqe eum velut una voce, alii parentem probum, alii bonum Imperatorem, qidam fortiſſimum ducem, nonnulli etiam continentem, moderatumqe principem vocitabant. neqe ſane qiſqam falſus habebatur.*

Ariſtides oratione in Regem Tom. 1. p. 101.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τὸ καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, πρὸς δὲ θεὸν καὶ φιλανθρώπως βασιλέως. ὁ γὰρ δὴ δεῦρο γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν προελόμενοι, ἔπειτα ἀπορήσωμεν λόγων, ἀλλὰ μὴ τὰ τοιαῦτα ἢ τὰ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἰπεῖν ἀξίως ἂν δυνηθῆναι πρὸς αὐτῶν. *Ego vero decorum fore*

fore putarim, si his menstruis feriis divini & humanissimi regis mentionem aliqam faciamus. nè enim id metuendum est, ne postqam ipsum laudare cœperimus, verba nos deficiant, sed potius, nè tot sint in ipso laudanda, ut ea nemo pro dignitate possit explicare.

p. 102. Ἐγὼ δ' ὅτε χρόνῳ πληθος ἱκανὸν, ὅτε λόγον ἡδένα ὁρῶ ἢ βασιλέως ἄξιον, ἠδὲ * ὅστις [* ὥς τις f.] αὐτὸν ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται. *Ego vero nec tempus ullum satis longum duco, nec orationem ullam video, qæ rege possit esse digna, eumqe satis laudare.*

p. 103. Ἓν μὲν ἂν ἕτο πρῶτον καὶ μέγιστον ὑπάρχειν λέγειν περὶ αὐτὸ, ὅτι κὴ πρότερον ἢ καθεσῆναι εἰς τὸν ἀρχὸν, ἄξιος ἦ βασιλείας ὢν. *Illud unum igitur primum summa cum laude dici de ipso potest, eum priusqam regnum capesseret, regno dignum fuisse.*

p. 104. Εἴτε γὰρ φόβῳ τῷ πρὸς αὐτὸν, εἴτε αἰδοῖ ἢ κρείττονος, εἴτε γνώμῃ τῇ βελτίστῃ κὴ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἴονται δεῖν, πῶς οὐκ ἐξ ἁπάντων τούτων φανερὸν, ὁντιν' ἐχθὸν εἶναι τὸ βασιλέα. *Sive enim metui, qo erga ipsum afficiebantur, sive dignitatis reverentiæ, sive moribus optimis ac justissimis illud tribuendum putarent, manifesto ubiqe apparebat is qi rex erat eligendus.*

p. 106. Τὸν γὰρ μαθόντα ἃ χρὴ, καὶ παιδαθέντα, κὴ μηδενὸς τῶν καλῶν ἀμελήσαντα, μηδὲ ἀμαθῆ γενόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι καθηκοσμήσαντα τὸν ψυχὸν, οἷς δὴ πάσης ἔξω γενέσθαι ἁμαρτίας. τοῦτο τοίνυν τὸν παιδέαν, κὴ ὁ βασιλεὺς παιδαθεὶς, καὶ πάντων τῶν καλλίστων μεταχὼν, τῶν μὲν κὴ ἀπὸ φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τῶν δὲ καὶ ἀπὸ παιδείας γενομένων, ἐ μέσως, ἀλλ' ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ποσὶν, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβολὴν ἑκάστα, δὴ μὲν μέγα ὄφελος τῇ βασιλείᾳ κὴ πρὸν εἰς τοῦτο καταστῆναι. *Qi enim ea, qæ oportebat, didicisset, nec ullam rem præclaram neglexisset, nec rudis esset, sed omni virtutis genere animum suum exornasset, eum æqum erat omni peccato esse immunem. Hac igitur ratione cum institutus esset, nec ulla re pulcerrima careret, qod eas illi partim natura, partim educatio non mediocriter, ut aliis, sed affatim suppeditasset, magnum erat regni præsidium etiam anteqam illi præficeretur.*

p. 107. Ἐπεὶ ἦ ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια κὴ διατάττουσα, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν εἰς τὸ βασίλειον θρόνον, τὸ δικαιότατον βασιλέων. *Postqam vero divina providentia, qæ omnia gubernat & disponit, hunc etiam, justissimum & sanctissimum regem, in regio solio collocavit.*

p. 108. Ὡς ἂν ἐμπειρότατος βασιλέων, καὶ γνώμῃ πρεσέχων. *Ut rex prudentissimus & in consultando primas tenens.*

Οὕτως ἐξηγεῖται κὴ διεξῆλθε τὸ τῆς ἀρχῆς, ὅνπερ χρὴ τρόπον. τὸν εὐσέβειαν μὲν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δὲ σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, φρόνησιν, καὶ τὸν ἄλλον κοσμῶν γε ἀρετῶν. ἤρξατο μὲν γὰρ ὥσπερ προσῆκεν, ἀπὸ εὐσεβείας. διεξῆλθε δὲ κὴ διὰ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἀρετῆς. τίς μὲν γὰρ δικαιοσύνης; τίς δὲ φιλανθρωπίας; τίς δὲ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τοσαῦτα δείγματα κὴ τοιαῦτα, ὅσα κὴ [οἷα] ὁ βασιλεὺς ἅτος ἐξήνεγκε; *Ipse regnum administrat ut decet, pietatem, justitiam, temperantiam, modestiam, prudentiam, & alias omnes virtutes colens. Nam a pietate, ut oportebat, exorsus, per alia qoqe virtutis genera progressus est. Qis enim vel justitiæ, vel humanitatis, vel aliarum virtutum tot tantaqe, qot & qanta hic rex, exempla edidit?*

p. 113. Ὁ δ' ἐπίδειξεν, ὅτι κὴ ἰδιώτου ὄντα κὴ βασιλέα ὅμοιόν ἐστὶ τὸ αὐτὸν εἶναι διὰ πάσης. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας ἐπιδειξάμενος ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῦν κὴ τρόπῳ χρώμενος. *Verum rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertissime demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, a seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.*

Verùm videnda integra oratio, qam, ad Commodum deflexione factâ, sic clavdit p. 120.

Σὲ δὲ, ὦ παῖ γενναῖε γενναίων, κατ' ἴχνος ἴθι βαίνειν τοῦ πατρός. τοῦτο γὰρ ὡς μὲν ἐν βραχεῖ πολὺ εἰρήσθω. *Ut tu, nobilis nobilium filius, vestigiis paternis incedas. Hoc enim multum a me paucis dictum sit.*

Idem oratione in Romam Tom. 1. p. 398.

Ὁ μὲν νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθαρὸς, τοσοῦτον ὑπεραίρει καὶ πρὸ αὐτοῦ [καὶ] τὸν πατέρα, ὅσον, οὐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἑτέρους αὐτὸς ὑπεραίρει. καὶ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσύνῃ καὶ νόμιμον εἶναι τοῦτο ὡς ἀληθῶς, ὅ, τι κρίνειεν ἅτος. *Qi nunc est Augustus imperator, tanto intervallo priores & patrem, tanqam pugil eximius, superat, qanto, qod vix dici posset, reliqos. Ac qicqid ille judicaverit, id pro justo ac legitimo recte haberi potest.*

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio Tom. 1. p. 421.

Ἄξιον δὲ καὶ τύχης ἕνεκα ὑμῖν σωθῆναι. ἐπιγράψασθε μὲν γὰρ τὸ ἄριστον τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον βασιλέων. ἥκει δὲ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖς δὲ τοῖς καιροῖς, οἵ τε καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασι, καὶ ὑπὲρ ὧν δικαιότατ' ἂν χαριστήριον τοιοῦτον ἐφικοῖτο εἶη τοῖς θεοῖς, ἐπιδόντες ἃ ῥᾴδιον ἐστὶν μείζονα ἐξευρεῖν. *Qin etiam fortunæ caussâ gratulandum vobis censeo. Postqam enim optimum omnium, qotqot hactenus fuerunt, regem assumpsistis, ad finem simul opus vestrum his temporibus pervenit, in qæ res inciderunt omnium pulcerrimæ, ac pro qibus merito tale honorarium, siqidem majus invenire non erat, diis statuendum esse videretur.*

p. 422. Οὐ καὶ τῶν εἰς μνήμην ἰόντων ἐν λόγῳ θαυμαστότατον; καὶ πάσαν τὴν εὐγένειάν τε καὶ παιδείαν ἔχει σύλλογον, καὶ ὅτ' ἰδιώτης ἐδεῖς δύναται σιωπᾶν, πόλις τε ἅπασα καὶ γένη ἅπαντα ἀνθρώπων ἐκπεπλήκται. *Qod etiam omnium, qæcunqe in hominum memoria versantur, maxime memorabile, qodqe omnem simul*

****

mul & nobilitatem & eruditionem complectitur, ac nec privatus qisqam tacere potest, & civitas tota, cunctaqe hominum genera cum stupore admirantur.

p. 423. Στρατηγοὶ μὲν στρατηγὸς ἤδη ἐν κινδύνοις προείλοντο. καὶ πόλεις ἀλλήλας ἐπὶ καιρῶν παρέλαβον. καὶ βασιλεῖς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ σωτήρια ἐποιήσαντο, καὶ ὅτοι τὰ χρείας ὡς τὰ πολλὰ ἠτιημένοις, καὶ μέχρι τότε κοινωνίας ὅσμεν γενομένας. Βασιλεὺς δ' ἐκὼν, βασιλέα δὲ πρῶτον προείλετο ἑαυτῷ, τῶν ὅλων, καὶ μόνον τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος, οὐκ ἐχθρὸν προσλαβεῖν μᾶλλον ἐζήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄσι. *Duces qidem sæpe in bellis alios duces sibi præfecerant, & civitates se invicem assumpserant, ac reges cum regibus fœdera percusserant, idqe necessitate coacti plerumqe nec ulterius. Rex autem primus ultro regem omnium sibi præfecit, & solus ex omni memoria non regnum potius, qam regem regno voluit assumere.*

Idem Palinodiâ in Smyrnam restavratam Tom. 1. p. 463.

Τοῖς τε πάντα ἀρίστοις βασιλεῦσιν πόσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχεσι τὸν καλλίστον οἰκίσαι φιλοτιμίαν εἶχε. τῇ τε πόλει τὸ ἀφ' τούτων ἀνεγερθῆναι, καὶ τοιούτους δεσπότας ἐπιβάλλεσθαι, τὸν συμφορὸν εἰς εὐπραξίαν μετέλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ἤδομεν. τὸ μὲν τῶν ἐν Ἕλλησιν οἴμαι, φιλανθρωπότατον. τὸ δὲ συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμασθέντα τὸ εἰς τοῦτον πολέμους τόλμης ἕνεκα. νυνὶ δ' ἔτι λαμπροτέρους καὶ μείζονας οἰκιστὰς προσελάβομεν. οἷς πᾶσα μὲν γῆ καὶ θάλαττα ὑπήκοος, ἐκ πατέρων τε καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ προσκέκτηνται, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, οὐκ ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον τὸ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύος φέρεσι. *Nam & optimi reges omnium civitatum domini gloriam ex eo consecuturi erant, si pulcherrimam fundarent, & urbs, postqam per hos resuscitata, tales assumpsit conditores, cladem in felicitatem mutavit. Ac prius qidem Theseum celebrabamus, & Alexandrum, alterum Græcorum humanissimum, alterum inter omnes reges maxime admirandum, propter eam, qa in bellis utebatur, audaciam. At nunc splendidiores assumpsimus & majores conditores, qi tum terram ac mare omne suo imperio subjecta habent, idqe partim a majoribus accepta, partim a se conqisita: tum sapientia, justitia, veritate, bonitate non minus, ne dicam magis, qam armis excellunt.*

Philostratus in vitis Sophistar. l. 2. in Philisco p. 617.

Ἀντωνῖνος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ὁ τοῦ φιλοσόφου παῖς. *Antoninus Imperator erat Philosophi filius.*

Idem in Herode p. 556.

Ἐσπούδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος περὶ Σέξτου τοῦ ἐκ Βοιωτίας φιλοσόφου, θαμίζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν ἐπὶ θύρας. ἄρτι δ' ἦκων εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Λούκιος, ἤρετο τὸν αὐτοκράτορα προϊόντα, Ποῖ βαδίζῃ, καὶ ἐφ' ὅ, τι; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. εἶμι δὲ πρὸς Σέξτον τὸν φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ οὔπω οἶδα. καὶ ὁ Λούκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα εἰς τὸν οὐρανόν, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη θέλει ἐξαμβάνειν, εἰς διδασκάλου φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες. ὁ δὲ ἐμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἀπέθανεν. *Marcus Imperator studiosus erat Sexti Philosophi e Bœotia oriundi, adeo ut ipsum frequentaret, atqe ad ejus fores ventitaret. Lucius vero recens Romam profectus, rogabat Imperatorem iter conficientem, qonam iret, & ad qod negotium: tum Marcus, honestum est, inqit, etiam senescenti addiscere. Ideo ad Sextum Philosophum vado, ut discam qæ nondum scio. Hic Lucius manu in cœlum sublata, o Jupiter, inqit, Romanorum Imperator jam senescens tabellis comprehensis ad ludi magistrum pergit, ut pueri: Alexander vero Rex meus tricesimo secundo ætatis anno interiit.*

Ibidem p. 558.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Marcus naturâ magis popularis.* Qo loco, & Herodem Sophistam qâ patientiâ Marcus tulerit, refert.

Idem in Theodoto p. 565.

Προῆκτο δὲ καὶ τῶν Ἀθηναίων νεότητος πρῶτος ἐπὶ ταῖς ἐκ βασιλέως μυρίαις. καὶ οὐ μέτριόν τινα λόγον ἄξιον. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐπιβατεύοντες τοῦ θρόνου τούτου, λόγου ἄξιοι. ἀλλ' ὅτι τοῦτον μὲν Πλατωνείους, καὶ τοῦτον ἀπὸ τῆς στοᾶς, καὶ τὸν Περιπάτου, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκουρον [* αὐτοῦ Ἐπικούρου] προσέταξεν ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κρῖναι, τὸν δὲ ἄνδρα τοῦτον, ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὸν δόξης αὐτὸς ἀπέκρινε τοῖς νέοις, ἀγωνιστὴν τῶν πολιτικῶν προσφθόγγων λόγων, καὶ ῥητορικῆς ὄφελος. *Hic juventuti Athenienssium primus præfectus fuit, super innumeris a Rege institutis: neqe tamen hoc valde memorabile est; non enim omnes, qi sedem hanc obtinent, memoriâ digni sunt. sed qia Platonicos, & Stoicos Philosophos, & Peripateticos, atqe ipsum Epicurum Marcus Herodi injunxerat dijudicare: hunc autem virum Herodes juvenibus constituerat, qam de illo habuit opinione impulsus: cum eum propugnatorem civilium fermonum appellasset, & oratoriæ artis emolumentum.*

Idem in Hermogene p. 575.

Ἑρμογένης ἐτῶν γεγονὼς, ἐφ' ὅτῳ μέγα πρόβη τῶν σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ διδάσκειν ἔρωτα ἀκροάσεως. ἐβάδισε γὰρ ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν αὐτοῦ ὁ Μάρκος. καὶ ἤδη ὑπὸ διαλεγομένου, ἐθαύμαζε καὶ χειροκρότει, δωρειὰς καὶ λαμπρὰς ἔδωκεν. *Hermogenes qindecim annos natus, eo usqe provectus est claritatis ac celebri-*

britatis inter ſophiſtas, ut etiam Imperatori Marco audiendi deſiderium excitaverit. Perrexit ergo Marcus ad auſcultationem, & eo diſſerente gaudio affectus eſt: & extempore declamantem admiratus præclara ipſi munera largitus eſt.

Idem in Ariſtide p. 579.

Ὀικτίζω ἢ καὶ τὸν Ἀριστείδου τὸν Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε καὶ ἀληθέστατος. τὴν γὰρ πόλιν ταύτην ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν τε καὶ χασμάτων, ὥστε καὶ ἐν τῷ Μάρκου, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μοιρίδιᾳ, ἅμα ἐπιστενάξαι τὸν βασιλέα, ἐπὶ δὲ τῷ, ζεφυροι ἐρήμῳ αὐτὴν καταπνέουσι, καὶ δάκρυα τῷ βιβλίῳ ἐπισάξαι — Καὶ ὁ φημὶ ταύτην ὡς οὐκ ἂν καὶ ὁ βασιλεύς, ἀνοικίσαι ἂν ὁπωλιῦν πόλιν, ὧν ἔσαν ἐθαύμασεν. ἀλλ' ὅτι αἱ βασίλειοί τε καὶ θεσπέσιοι φύσεις, ὧν προσεγείρῃ αὐτὰς ξυμβολία καὶ λόγος, ἀναλάμπουσι μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸ ποιεῖν εὖ ξὺν ὁρμῇ φέρονται. *Quod autem etiam Smyrnæ conditor Ariſtides celebretur, non ſuperba laus eſt, ſed æquiſſima & veriſſima. nam urbem hanc terræ motibus & hiatibus deletam, adeo graviter deploravit apud Marcum, ut in alia quadam parte lamentationis Imperator ſæpe ingemuerit: ſed in hoc loco, favonii ipſam deſertam perflant, lacrymas quoque libro infuderit. At non hæc aſſeruit, quaſi Rex civitatem dirutam non inſtauraturus eſſet, quam incolumem admiratus fuerat: verum quoniam regiæ & divinæ naturæ, ſi conſilium & oratio ipſas concitet, eo magis relucent, & ad benignè agendum cum impetu feruntur.* Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibidem vide.

Idem in Adriano p. 585.

Κατὰ δὲ τοῦτον χρόνους, ὃς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀθηναίοις ὑπὲρ μυστηρίων ἐπέμψε, σοφιστὴς θρόνου ὁ ἀνὴρ ἦν. ἐν μέρει δέ ὁ Μάρκος τῶν Ἀθηνῶν ἱερείας [ἐπίθετο] μηδὲ τὴν ἐκείνου σοφίαν, ἀγνοῆσαι. καὶ γὰρ δὴ ἐπέπεμπτο αὐτὸν τοις νέοις, οὐκ ἀκροάσασθαι βασανίσας, ἀλλὰ ξυνθέμενος τῇ δόξῃ αὐτοῦ φημῇ. --- ἀγασθεὶς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ μέγα ἦρε δωρεαῖς τε καὶ δώροις. καλῶ δὲ δωρεὰς μὲν, τὰς τε σιτήσεις, καὶ τὰς προεδρίας, καὶ τὰς ἀτελείας, καὶ τὸ ἱερῶσθαι, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρύνει ἄνδρας. δῶρα δὲ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύειν πλοῦτον, ὧν αὐτόν τε ἐνέπλησε καὶ γένος ἅπαν ἐκείνου πάντας. *Quibus vero temporibus Marcus Imperator pro myſteriis Cereris Athenas legatos miſerat, hic ille vir ſophiſtarum ſuggeſtum obtinebat: itaque Marcus in una Athenienſium hiſtoriæ parte poſuit, quod neque illius doctrinam ignoraſſent. At enim hunc juvenibus præfecerat, non quod audiendo eum exploraſſet, ſed quod famæ aſſenſus eſſet. Admiratus eum Imperator eo uſque muneribus & donis evexit, ut magnum effecerit. Munera voco ſportulas, ſtipendiave, prærogativas, immunitates, pontificatus & cætera quæ viros illuſtrant. Dona vero aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitias interpretantur. quibus quidem omnibus & eum & omnes ex gente illius explevit.*

Galenus de Theriaca ad Piſonem lib. 1. cap. 2.

Τὸν θεῖον Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν ἐνθέσμως ποτὲ βασιλεύσαντα, καὶ ἀκριβῶς ἑαυτῷ διὰ τὸν σύνεσιν τῆς συγκράσεως τοῦ σώματος διαγνωσθήσαντα. *Divum Marcum nos quoque novimus, qui legitimè aliquando imperium geſſit, & ad amuſſim, ut erat vir prudens, corporis ſui temperamentum intellexit.*

Idem de libris ſuis cap. 2.

Ἐπορεύθην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων δὲ τεύξεσθαι παραιτήσεως, ἦκον γὰρ εἶναι τὸν ἕτερον αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, εὐγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερον τε καὶ πρᾷον, ὃς ἐκαλεῖτο μὲν ἀρχῆς Βῆρος, &c. *Neceſſitate igitur profectus ſum. Sperans autem me excuſationem conſequuturum, audiebam enim alterum ipſorum natu majorem, & æquum & moderatum, & clementem & lenem, qui initio quidem Verus vocabatur, &c.*

Idem lib. περὶ τῆς προγνώσεως. cap. 9.

Χρησόν δέ καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν με ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Quoniam autem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεὺς Διὶ πατρὶ φυὴν καὶ μῆτιν ὅμοιος. *Et Imperator Jovi patri indole & prudentia ſimilis.*

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. 1. pag. 2.

Ὁ πάντ' ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος. *Optimus Imperator Marcus.*

Zoſimus Hiſtor. lib. 1. cap. 7.

Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερούας τε καὶ Τραϊανὸς, καὶ μετὰ τούτον Ἀδριανὸς, ὅτε εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν συωρὶς Βῆρος καὶ Λύκιος, πολλὰ τῶν λελωβημένων ἠξίωσαν διορθώσεως. καὶ οὐ μόνον, ἅπερ εἶχον ὁπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτῶν ἀνεκτήσαντο, ἀλλὰ καί τινα τῶν οὐκ ὄντων προσέθεσαν. *Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, & poſt eum Adrianus, & Antoninus Pius, & par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiata correxerunt, neque tantum ea, quæ ſuperio-*

perioris memoriæ principes amiſerant, recuperarunt: ſed etiam non poſſeſſa prius quædam adjecerunt.

Julianus in Sympoſio Edit. Petav. p. 41.

Ἔδοξε γοῦν ὁ Μάρκος, πάνυ τι ἄλλως θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἅ τε οἶμαι διαγινώσκων λέγειν θ' ἅμα καὶ σιγᾶν ὅτῳ καλόν. *Tum Marcus viſus eſt cætera planè admirandus vir, & præcipuè prudentiâ excellere, tanqam, credo, qi probè noſſet, ubi loqi, vel tacere deceret.*

Juſtinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο γοῦν εὖ μὲν ἐξάμενος, καὶ φιλοσοφώτατος ἐθέσπισε Μάρκος. *Qod cum bene incepiſſet, etiam ſanxit ſapientiſſimus Marcus.*

Ibidem tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος. *Marcus inter Imperatores philoſophus.*

Lucius apud Juſtinum apologiâ 1. pag. 43. B.

Οὐ πρέπουσα εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι, οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβικε. *Non hoc ſicut Imperatorem pium, non ut Cæſaris filium philoſophum decet, non ita ut ſacro-ſancto ſenatui convenit, judicas Urbici.*

Juſtinus apologiâ 2. ad Adrianum Pium, Marcum, & Lucium pag. 53. D.

Εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε παντοχοῦ. *Dii & philoſophi, & juſtitiæ cuſtodes, & eruditionis amatores, qod ſic vocemini, ubiqe auditis.*

Melito lib. ad Imperatorem apud Evſebium Hiſt. Eccleſ. l. 4. c. 26.

Σὲ γοῦν καὶ μᾶλλον ὑπὲρ τούτων τοῦ αὐτοῦ ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφωτέραν, πεπείσμεθα πάντα ποιήσειν, ὅσα γε δεόμεθα. *Te vero, qippe qi idem qod illi de nobis ſentias, imo etiam longè humanius atqe ſapientius; tanto magis confidimus omnia eſſe facturum qæ rogamus.*

Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ad M. Antoninum, & Commodum pag. 2. B.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λευκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ γοῦν μέγιστον Φιλοσόφοις. τὸ πρᾶον ὑμῶν καὶ ἤμερον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα εἰρηνικὸν καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα ἰσονομοῦντες. αἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τῆς τιμῆς μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρᾳ συνέσει βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν. *Imperatoribus Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & qod maximum eſt, philoſophis. Manſvetudinem ac lenitatem veſtram, animum erga omnes placabilem & benignum cum ſinguli ſuſpicientes æqabili ac pari jure utuntur: tum civitates, pro ſvaqæqe dignitate, ſvis potiuntur honoribus: denique univerſus hic terrarum orbis, veſtræ prudentiæ beneficio altiſſima pace perfruitur.*

pag. 26. D. Τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κεκινηκότας, ἢ ποιητῶν μνημονεύειν; ἢ καὶ ἑτέρας δόξας ἐξετάζειν; *Sed qid opus eſt coram vobis, qi omne genus literarum ſcrutati eſtis, vel poetarum carmina, vel aliorum ſententias examinare!*

pag. 16. B. Ἴσθ' ὅτι καὶ ὑμεῖς πάνυ ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς παλαιοῖς συγγινόμενοι. *Qanqam & vos ipſi in antiqiſſimis qibuſqe ſcriptis, ſi alius qiſpiam, verſati accuratè hæc intelligitis.*

pag. 6. C. Οἶδα γάρ, ὅτι ὅσον σωφρονεῖτε καὶ ἰσχύϊ τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶς πάντων κεκτῆσθαι. ἕτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καλοῦντες, ὡς ἀδὲ οἱ ἓν αὐτῆς μόριον ἀποτεμνόμενοι. *Novi enim vos, qantum intelligentiâ ſimul & vi imperii præſtatis omnibus; tantum etiam exqiſitâ ſcientiarum cognitione excellere: ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus verſatos, ut nihilo inferiores ſitis illis, qi unam duntaxat aliqam ſibi excolendam delegerunt.*

pag. 39. C. Ὑμεῖς δή, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ, καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι. *Vos vero, ô undiqaqe in omnibus naturâ ſimul & diſciplinâ boni, moderati, benigni & imperio digni principes.*

Johannes Zonaras Annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σαρκίον, ἐσχόλαζε δὲ τοῖς λόγοις ἕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ᾐδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτῳ σωφιλοσόφῳ, τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι συνωμίλησε, μᾶλλον δὲ ἀνελπιείτο τῇ Στοϊκῶν. *Erat Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum ſcholas freqentare non puderet, ſed cum Sexto Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni Rhetori operam dabat, & Stoicis magis addictus erat.*

Οὐ-

Οὕτω δὴ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτέ τι θρασυτικὸν πρὸς δοῦ κραπώτας εἰπεῖν, μήτέ τι φόβῳ ποιῆσαι. *Ea autem prudentia & gravitate imperavit, ut in tantis bellis militibus neqe ullo verbo adularetur, neqe metu eorum qicqam faceret.*

Ὅτε δὴ μὴ πολέμοις ἰῶ σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πολὺν ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβῶν. ἰῶ δὴ καὶ φιλόπονον, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν. καὶ ὅδεν ἐν παρέργῳ ἔτ' ἐποίει, ἔτ' ἔγραφεν, ἔτ' ἔλεγε. μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ πράττειν μηδὲ τυλάχιστον. καὶ ταῦτα σώματι τυχὼν ἀσθενεῖ. *Qum a bellis otium erat, jus dicebat: & oratoribus ad aqam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æqitatem indagare posset. Adeo laborioſus, idqe in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali ſederet: atqe obiter nihil neqe faceret, neqe ſcriberet, neqe diceret: neqe enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoriâ operâ adminiſtraret.*

Ἄρξας δὲ ἀρίστας μετήλλαξεν. --- ἰῶ γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πολλῷ δὴ καὶ παιδείας βελτίων ἐγένετο. ὃ μοὶ τοι ἀξίως τ' ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. ἐνθεῦθεν δὴ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλλοκότοις, καὶ ἐξαισίοις χρησάμενον πράγμασιν, αὐτός τε πρὸς ἐγένετο καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Optime qum imperaſſet, obiit --- Nam qum naturâ vir bonus eſſet, doctrinâ longe melior evaſit: neqe tamen fœlicitas virtuti ejus reſpondit, qo magis admirandus eſt, qod in aſperrimis & difficillimis rebus & ſemetipſum, & imperium conſervavit.*

Conſtantinus Manaſſes in Annal. pag. 86.

Οὗτος ἐν πάσῃ τέθραπτο σοφίᾳ καὶ παιδεύσει.
Καὶ χάρισι τ' ἀρετῆς κατάκομος ὑπῆρχε.
Καὶ πάσαις κατηγλάϊσο τ' ἀρετῶν ἰδέαις
Διὸ δὴ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,
Καὶ σωνεχέσιν ἥδετο παῖς μεγαλοδωρείαις.
Qi educatus erat in omni liberali ſapientia & doctrina,
Virtutum laudibus, & qidem omnigenarum ornatus.
Qam ob cauſſam qoſvis ſapientes ac doctos viros honorificè tractabat
Magnificiſqe muneribus afficiebat.

Adrianus apud Julium Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Veriſſimus vocatus eſt:

Ad qem locum Iſaacus Caſaubonus.

Antè dicebatur Annius Verus. Hadrianus juſſit dici Annium Veriſſimum. qare? πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν ῥήματος ἔννοιαν, inqit Dio. hoc eſt, qod eſſet veritatis amantiſſimus & tenaciſſimus; magnum rectæ indolis argumentum, & animi verè generoſi.

Julius Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philoſophanti viro, & qi ſanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipſe tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio. Philoſophiæ deditus Stoicæ, qam & per optimos qoſqe magiſtros acceperat, undiqe ipſe collegerat.

Qamvis eſſet conſtans, erat etiam verecundus: erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.

In imperio ità civiliter ſe geſſit, ut lenitatem Pii nemo deſideraret.

Dabat totum ſe philoſophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, qàm eſt actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatiſſimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona; remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâſſet, atqe ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujuſqe ætas ſinebat, & diceretur; & amaretur, octavo-decimo anno imperii ſui, ſexageſimo & primo vitæ, diem ultimum clauſit. tantúſqe illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum cenſuerit; certis omnibus qòd à diis commodatus, ad deos rediiſſet. Deniqe priuſqam funus conderetur, ut pleriqe dicunt, (qod neqe antea factum fuerat, neqe poſtea) Senatus populúſqe non diviſis locis, ſed in una ſede propitium Deum dixit.

Tantùm ſanè valet boni principis vita, ſanctitas, tranqillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Deniqe Antonino, cùm ſuos mores ſemper teneret, neqe alicujus inſuſurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúſqe etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

****

Vul-

Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogiſtæ) ſignificans ; qi tantùm enituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis nè qid fatale proveniret, rogatus ſit, non adulatione, ſed ſeriò, ut philoſophiæ præcepta ederet. nec ille *timuit,* [renuit Caſavbonus] ſed per ordinem paræneſeων, id eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.*

Avidius Caſſius apud eundem, & epiſtolâ ad generum ſuum.

Marcus homo ſanè optimus, qi dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, qorum ipſe non probat vitam.

Marcus Antoninus philoſophatur, & qærit de elementis, & de animis, & de honeſto ac juſto; nec ſentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nòmen illud ſanctum (Antoninorum) vitæ genere avxiſſe videtur, Verus avtem degenerâſſe.

Avrelius Victor in Breviario.

Iſte virtutum omnium, cœleſtiſqe ingenii extitit ; ærumniſqe publicis qaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò, qaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatûs Romani.

A principio vitæ tranqilliſſimus, ut ab infantia vultum nec ex gavdio nec ex mœrore mutaverit.

Philoſophiæ ſtudens, literarúmqe Græcarum peritiſſimus.

Conſtat tantùm Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuiſſe, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur, nè ſe expeditioni avt pugnæ priùs committeret, qàm ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ità incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metuebantur : tantúmqe illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Qod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt ; Marcum cœlo receptum eſſe.

Evtropius Hiſt. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, qem faciliùs qis admirari qàm lavdare poſſit.

A principio vitæ tranqilliſſimus, adeò ut in infantia qoqe vultum neqe ex gavdio neqe mœrore mutaverit. Philoſophiæ deditus Stoicæ : ipſe etiam non ſolùm vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem paraverit Adrianus relinqere.

Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit ; ad nullam inſolentiam elatus eſt, imperii faſtigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & manſvetudine reddidiſſet, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus eſt.

Ælius Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Qid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliqiſſet hæredem?

Peſcennius apud eundem.

Amavit de principibus Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Pium, Marcum; reliqos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiſcus in Caro.

Romana reſpublica Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atqe Trajanum uſqe ad Marcum ſolito melior.

Idem in Avreliano.

Sed ex his, optimi, ipſe Avguſtus, Flavius Veſpaſianus, Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eundem in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Avrelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non

non Clavdius, reqirendi ſunt, omnia in uno principe conſtituta ſunt; rei militaris ſcientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ atqe omnium prærogativa virtutum.

Gordianus ſenior referente Julio Capitolino.

Scripſit præterea, qemadmodum Virgilius Æneïdos, Statius Achilleïdos, & multi alii Iliados, ità etiam ille Antonineïdos; hoc eſt, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, verſibus diſertiſſimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatímqe geſta perſcribens.

Ælius Lampridius in Antonino Diadumeno.

Ut ſcirent omnes Antoninos pluris eſſe qàm deos, ac trium principum amorem, qo ſapientia, bonitas, pietas conſecrata ſit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco ſapientia.

Idem in Heliogabalo.

Compenſationem ſibi lector faciet, cùm legerit Auguſtum, Veſpaſianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigioſos tyrannos.

Alexander Severus Imperator referente Ælio Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, qale fuerit, meminit veſtra clementia. ſi pietatem, qid Pio ſanctius? ſi doctrinam, qid Marco prudentius?

Diocletianus referente Julio Capitolino.

Eum vos ipſi, ſacratiſſime Imperator Diocletiane, inter numina veſtra, non ut cæteros, ſed ſpecialiter veneramini; ac ſæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales eſſe cupere, qalis fuit Marcus; etiamſi in philoſophia, nec Plato eſſe poſſit, ſi revertatur in vitam.

Conſtantinus Imperator referente Ælio Lampridio.

Qod [Antoninorum nomen] tu Conſtantine ſacratiſſime, ità veneraris, ut Marcum & Pium inter Conſtantios Clavdióſqe, velut majores tuos, avreos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charáſqe.

Ammianus Marcellinus rerum geſtarum lib. 21.

Marci illius diſſimilis principis verecundi.

Tertullianus Apologet. cap. 5.

Marcus Avrelius graviſſimus Imperator.
Qales ergò leges iſtæ, qas adversùs nos ſoli exequntur impii, injuſti, turpes, truces, vani, dementes? qas nullus Pius, nullus Verus impreſſit?

Pavlus Oroſius Hiſtor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus graviſſimus ac modeſtiſſimus Imperator.

Joannes Baptiſta Egnatius de Rom. Princip. lib. 1.

Qam læta felixqe ſucceſſio optimis; piis, philoſophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum deſit. & ea temporum calamitas affuit, ut ſolus ærumnis publicis obſtiterit. niſi enim hic profuiſſet majeſtas Romani nominis facile tum concidiſſet. --- Feliciſſimus certè princeps, niſi hæredem Commodum reliqiſſet.

Clavdianus de Honorii conſulatu 4.

Non tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis. --- Et mox: --- *omne tonantis*
Obſeqium Marci mores potuêre mereri.

Avſonius in Cæſaribus.

Poſt Marco tutela datur, qi ſcita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joannes Aventinus Annal. Bojor. l. 2.

Marcus Avrelius Antoninus Pius, antè Annius dictus, ſapientiſſimus graviſſimúſqe princi-

pum; omni virtutum genere ſe exercuit : literarum ſtudio, nemini Græcorum Romanorúmqe ſecundus. qamobrem philoſophus & cognominatus eſt, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat : Tranquillitati ſummæ ſucceſſerat, qo manifeſta fiunt rerum humanarum volumina, ſæviſſima tempeſtas: cui divinitùs Marci prudentia conſtantiáqe objecta eſt. niſi hiſce virtutibus præditus rector contigiſſet, de Romano imperio actum fuiſſet.

Conradus Urſpergenſis in Chronico.

Hic omnes virtutes, & cœleſte habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus eſt qaſi defenſor. & ſi in illis temporibus ipſe non fuiſſet, ſine dubio gloria Romana periîſſet.

Martinus Polonus in ſupputationibus.

Iſte optimus fuit.

Philippus Bergom. ſupplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qi & Verus, cognomento Philoſophus : qem certè ob ejus præſtantiſſimam virtutem, lavdare plurimùm licet. qippe qi ad nullum rei eventum unqam ſe extulit. tantæ enim fuit ſoliditatis, ut ejuſdem vultûs, qamvis fortunâ adversâ, ſemper fuerit habitus. literarúmqe ſemper ſtudioſus; & qàm maximè philoſophiæ. nec propterea ipſa philoſophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrqe, ut ſacrilegi nomen incurreret, qi imaginem ejus domi non haberet. --- Et omnibus acclamantibus inter deos relatus eſt.

Warnerus Rolevinkus faſciculo temporum.

Hic bonus & victorioſus fuiſſe deſcribitur. Dicitur qòd tantæ ſeveritatis & conſtantiæ fuerit, qòd ad nullum eventum unqam vultum mutaverit, ſive ex lætitia, ſive ex mœrore, &c. dum adhuc eſſet puer. Tantæ fuit humanitatis, ut qâdam vice, cùm jam exhavſto ærario nihil haberet qod militibus daret, nulli volens eſſe moleſtus, magìs elegit vaſa avrea & ornamenta uxoris, & alia ſupellectilia vendere, qàm ſenatum, vel provincias prægravare. ſed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Joannes Carion Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, ſapiens, juſtúſqe, modeſtus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Franciſcus Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Avrelium Antoninum longè ſapientiſſimum. eum dico, qi philoſophicum maluit qàm Cæſareum nomen.

Idem in libro Avguſtali.

Fuit enim magnus philoſophus, ſanctitate vitæ omnibus præponendus; nunqam mutans vultum. qi vir tantæ virtutis, poterat dici felix, ſi uxorem Favſtinam, & filium Commodum non habuiſſet.

Lilius Gyraldus Hiſtoriæ de poëtis dialog. 3.

Fuit hic unus inter Cæſares omnes æqiſſimus, ac optimus, expreſſum illud certè in eo eſt, qòd à philoſophis qæri ſolet, cur ex optimis parentibus peſſimi plerunqe filii naſcantur. Nam qò M. Antoninus melior & juſtior, eò filius Commodus immanior & ſceleratior.

Sebaſtianus Munſterus Coſmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omnium virtutum, & ſanctitate vitæ præcipuus, cœleſtiſqe ingenii; in omni vita philoſophiæ deditus.

Pandulphus Collenutius in panegyrico Maximiliani.

Ipſe rerum omnium ſator, à qo princeps terrarum gubernaculis imponitur, --- feſſas res humanas pro ſapientiæ ſuæ luce, bonos interdum principes indulgendo ſublevat, erigit, ſolatur, fovet. Sic Octavium poſt civilium bellorum lacrymas dedit: ſic Veſpaſianum poſt Nerones; poſt Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; poſt Commodi furores Severum; poſt Heliogabali veſaniam Alexandrum: ſic alios plures qaſi diſtingvendis malorum principum ordinibus, ſedandiſqe reipublicæ fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, juſtitia, manſvetudo, magnitudo animi, clementia, liberali-

ralitas) Avguſtum conſecrârnnt; Trajanum, Antoninos, omnéſqe bonos principes, cœleſtes plane viros effecerunt.

Joannes Boterus de illuſtr. politia l. 1. cap. 20.

M. Avrelius in imperio conſtitutus, nihil magìs avt timuit, avt deprecatus eſt, qàm avaritiæ infamiam, qam ut deterrimum malum, & imperii labem deteſtatus ſemper fuerat.

Joannes Bodinus de republ. lib. 6.

Qis Avrelio Imperatore moderatiùs unqam ſe geſſit?

Ibidem lib. 4.

Commodum Imperatorem Avrelii patris virtus amabilem fecit: etſi patri omnino diſſimilis eſſet.

Baptiſta Fulgoſus Memorabilium lib. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philoſophum, propter doctrinam, virtutémqe in eam veniſſe exiſtimationem majeſtatemqe, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum eſſe verbum, qo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigiſſet, ut philoſophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, ſed non majoris tamen, qàm illius virtus, & morum ſanctitas requireret. qod dixit, *Non ità nos cum diis hominibúſqe gerimus, ut Avfidius unqam bello vincere nos deberet.*

Ibidem lib. 5. c. 1.

Omnes clementiâ atqe humanitate, M. Antoninus philoſophus Imperator longè ſuperat.

Ibidem l. 8. c. 7.

M. Antoninus philoſophiæ Imperator ultra publicas curas qas nunqam deſeruit (cujus rei argumentum eſt, qòd diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm ſtudii literis impendit, cùm de philoſophia vel ſcriberet vel diſputaret. itaqe ejus dicta ſcriptáqe, inter philoſophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæſar Baronius Annal. tom. 2. ad annum 164.

Qod in philoſophia Stoicos ſectatus eſſet, ſic ſe vultu, animóqe compoſitum eſſe monſtravit, ut nec triſtibus & adverſis doleret, nec jucundis & proſperis lætaretur.

Richardus Dinothus de rebus & factis memorabilibus l. 8. c. 4.

M. Antoninus adeò philoſophiæ ſtudiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum ſectarum placitis, non ſegniter verſatus. ità ut Philoſophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Sethus Calviſius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipſe philoſophus & philoſophis deditus, eos Romam evocat & ſtipendiis fovet.

Gvilielmus Canterus Novar. Lection. l. 7. c. 1.

Marcus Avrelius Antoninus Imperator optimus, atqe idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Juſtus Lipſius Monit. Politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philoſophi cognomen hæſit, qòd ſupra alios in eo ſtudio deditus eſſet. Stoicam etiam ſectam profeſſus: & qis tamen vitâ melior, imperio mitior, avt felicior dabitur?

Iſaacus Caſavbonus ad Athen. Dipnoſophiſt. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imperator, re, & nomine philoſophus.

Idem ad Perſii Satyr. 1.

Sapientiſſimus ille Imperator Marcus ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατος.

****

Idem

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neqe ſatìs unqam vel cognitus, vel lavdatus. Optimus, nec ambitioſus princeps.

Sapientiſſimus princeps, jam inde à puero philoſophans.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum avt ſimulatum.

Princeps Philoſophus, Stoicæ philoſophiæ plurimùm deditus: plurimus in philoſophiæ ſtudiis.

Mericus Caſavbonus præfatione in verſionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis ſecularis ratione, hoc Solomone longè major, qo regnorum plurium magnorum (avſim dicere) dominus, qàm opidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac ſapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æſtimatione honoréqe habitus, qâ nemo unqam vel ante ipſum, vel, qòd novimus, poſt ipſum fuerit.

Ad Antonini illuſtris hujuſce lavdem nunqam intermorituram dictum ſit, prout ſcripſerat vixiſſe.

Hæc igitur Antonini lavs eſto, prout dixerat ſcripſerátqe vixiſſe: meditationes illi actiones erant, cum ſententiis actionibus conveniebat.

Nunqam ità conſpirârunt ſcriptores in tribuendo cuiqam qæcunqe poterant bonitatis, integritatis, innocentiæ, cujuſvis denique tituli apud Ethnicos ſpecioſiſſimi teſtimonia. Celebrant illum non tantùm ut principem optimum, ſed ſimpliciter atqe abſolutè, ut hominem optimum, & philoſophum optimum omnium qi unqam extiterunt. Eſtqe hoc ipſius peculiare encomium; qòd cùm ità prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si qid adverſus illum in vulgus ſparſum fuerit, tanqam rumorem merum commemorant, non tanqam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

DE HOC SCRIPTO.

Svidas *in* Μάρκος.

Ὅτος ἔγραψε ξ ἰδίας βίβλους διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιβ'. *Hic ſcripſit de vita ſua libros duodecim.*

Anonymus qidam εἰς βιβλίον Μάρκου, qod ex vetuſtis membranis exhibuit Cl. Salmaſius ad Vulcatii Caſſium cap. 3.

Εἰ λύπης κρατέειν ἐθέλεις,
Τὴν δε μάκαιραν ἀναπτύσσων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ἐν σὺ γνώμῃσι ὀλβίῃσι
Ῥεῖά κεν ὄψεαι, ἐσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παροιχομένων
Τερπώλῃ ἀνίῃ τε
Καπνῷ μηδὲν ὀφοπίῃ.
Si triſtitiam vis ſuperare,
Divinum hunc evolvens
Librum, accede prompto animo.
In illo ſententias beatiſſimas
Nullo labore cognoſces, de rebus futuris,
Præſentibus, & præteritis,
Qibus te oblectes, & triſtitiam
Fume etiam minorem, fumi inſtar evaneſcentem.

Nicephorus Calliſtus Hiſtor. Eccleſ. l. 3. c. 31. incertum tamen de hoc an alio aliqo.

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος ἔτος ἓξ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ σωτάτῃ πάσης κοσμικῆς ἐμπορείας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud ſcire convenit, Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis imperialis librum a ſe compoſitum reliqiſſe, omnis generis prophanorum exemplorum & diſciplinæ plenum.*

The-

Themistius in Philadelpho.

Οὐδέ σοι προσδεῖ τῶν Μάρκου δογμάτων, ἀλλ' εἴ τι χρηστὸν ὁ δεῖνα τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προήκατο. *Neque tibi opus Marci præceptis, aut si qis alius Imperatorum utile quodpiam dictum protulit.*

Joannes Carion Chronic. l. 3.

Extat M. Antonini liber de seipso, qi recens editus est. in eo libro sunt commonefactiones, de virtutibus principi necessariis, de justitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita sua.

Lilius Gyraldus de poëtis Histor. Dialog. 3.

Dignus & [ut inter poëtas connumeretur] Marcus Antoninus, Pius cognomento, Philosophus. cujus licèt versus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus sit.

Ejus certè librum Græcè scriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Ἀντωνίνου εἰς τὸν καθ' ἑαυτόν. *ex quo variam illius & multiplicem sapientiam facilè colligere possumus.*

Gvilielmus Canterus Novar. Lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conscripsit de officio suo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos: Et cum qibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint.

Justus Lipsius ad Tacit. Annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ suæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 24.

Antoninus Imperator in Vita sua.

Isaacus Casavbonus in Julii Capitolini Marcum.

In primo avreolorum Marci librorum.
Res humanas, non ridere, sed ritè suo pretio æstimare solitus hic vir sapientissimus.
Hoc ille nos docet divinis illis suis libris; non enim mihi tempero, qin mellitissimi doctoris verba adscribam.

Idem in Baronii Annales Exercit. 1. §. 10.

Multa in hanc sententiam scribit M. Antoninus Imperator in suis illis divinis libris.

Idem in Persii Satyr. 1.

Qam sententiam Imperator Marcus iis, qæ de se scripsit, sæpe inseruit.

Ibidem in Satyr. 2.

Antoninus in tertio eorum qæ de se scripsit.

Et in Satyr. 3.

Spectat eôdem sapientissimum Marci præceptum.

Clavdius Salmasius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de vita sua.
Et mox: *Locus Marci Philosophi insignis est.*

Idem ad ejusdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per qos, avt in literis, avt in vita & moribus profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, qæ ſapit Imperatorem, & in qa multa ſilentur qæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, qas rarò apud alios avtores invenias.

Joannes Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo avreolorum librorum, qos de vita ſua compoſuit.

M' AP-

MARC. AUREL. ANTONINUS

ΜΑ'ΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑ'ΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟ'Ν ΒΙΒΛΙ'ΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*, Liber I.

§ 1. AVo meo Vero accepiſſe agnoſco, moris eſſe candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

§ 1. ΑΡΑ' ΓΕ πάππυ Οὐήρυ, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς τοῦ γεννήσαντος, τὸ [a] αἰδήμον, καὶ [b] ἀρρενικόν.

[a] Confer. l. 6. §. 48. l. 9. §. 29.

[b] L. 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΜΑ'ΡΚΟΥ 'ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ 'Αυτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς iſtius, utì Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* antè diceretur. videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus; Ariſtides etiam Rhetor *oratione* εἰς βασιλέα, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, ſeriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, qos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de qibus conſuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l. 7. c. 1.* Clavdius Salmaſius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum.* Iſaacus Caſavbonus in *Commentar. ad Perſ. Sat. 1.* Mericus deniqe Caſavbonus (τῷ πατρὸς τὸ παιδίον) *in Prolegomenis ad verſionem ſuam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτόν] *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Svidam forſan ſecuti, qi τῷ ἰδίῳ βίῳ διαγωγὴν Marcum aſſerit ſcripſiſſe. qanqam aliud eſt *vitam* ſuam ſcribere, aliud *vitæ inſtitutum deſcribere*. Caſavbonus, *de ſe*. ità fuerit εἰς ἑαυτόν, *de ſe*; qo modo εἰς αὐτὸν, *de eo*. Lucæ, *Act. c. 2. v. 25.* & Pavlo *ad Epheſ. c. 5. v. 32.* εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν, *de Chriſto, & de Eccleſia*. qò facit & qod de Marco noſtro Svidas, Λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Dion avtem & alias ſexcentas laudes in ipſum conſert.* & qod *ad* Latinum ſic uſurpari qandoqe monent Critici noſtri. Plavto *Aulul. 3. 5.*

Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.

pro, *de parcimonia*. & Symmacho, *lib. 4. Ep. 56. Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis.* i. e. *de virtute*. nec ſpernenda forſan Caſavboni filii argutia, qi exponi poſtulat ex Apuleji dicto illo in *de Socratis Deo: Invenies in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, damonis cultum.* Canterus, qod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. de eis, qæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxiùs tamen malim, *de rebus ſuis*, qo modo Pavſanias in *Atticis*. Τὰ μὲν εἰς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. Et in *Corinthiacis* de Meduſa, τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὴν, εἰσὶν εἰρημένα. *de Tolmida rebus iſta accepimus &, alia res ejus dicta ſunt.* Et de Avgea *Eliacorum 1.* Οἱ ἀποσεμύνοντες τὰ εἰς αὐτὸν, &c. *Qi res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt.* & Evnapius de ſe in *Proæreſio*. Τὰ εἰς αὐτὸν Θεῖ τινος προνοίας τετυχηκέναι. *Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divina providentia haud expertes fuiſſe.* Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe τὰ εἰς αὐτὸν eſſe, *qa propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. qo modo εἰς αὐτὴν V. C. Ludovicus de Diev poſſe accipi exiſtimat, Arabémqe accepiſſe docet, apud Lucam *Evang. c. 16. v. 16. Propter ipſam, in gratiam ipſius*: & Pavlus Apoſtolus *ad Tim. Ep. 1. c. 4. v. 10.* dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *hujus rei gratiâ laboramus.* Alii viderint: Cæterùm Lilius Gyraldus *de Poetis l. 8.* titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ' αὐτόν. tanqam iſta tantùm excerpta ſint qædam ex eis *qæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & τὰ καθ' αὐτὸν ea nuncupantur, qomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, περὶ τῆς καθ' αὐτὸν, vel καθ' ἑαυτὸν (qod vulgati codices κατ' αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themiſtius in *Philadelpho*, τὰ Μάρκου παραγγέλματα, i. e. *Marci præcepta*, nuncupâſſe videtur. niſi fortè ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, qæ *per ordinem paraneſeon, qotidiano ſuorum convictio efflagitatus*, ut cum Fabio loqar, anteqam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcatius in *Avidio Caſſio*: vel etiam ad *Inſtitutionis Imperialis librum*, qem πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστὸν, *ſeculari peritiâ, & eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliqiſſe avtor eſt Nicephorus Calliſtus *Hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 32.*

Βιβλία ιβ'] Ita Svidas ἐν βιβλίοις ιβ'. qæ tamen diſtributio operis in *libros duodecim*, utrùm à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qi poſteà in unam congeriem coacta digeſſerunt, qæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparſimqe chartis commiſſa fuerant, (qod in Salomonis *paræmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immeritò: atqe in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. Παρὰ τῷ πάππῳ] Verbum ἔμαθον, avt aliqid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſeqentibus qibuſdam tmematiis, monet Gvilielmus Xylander. itaqe vertit, *Ab avo didici*, Svidâ forſan autore.; qi qædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potiùs, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *accepi, habui*: cùm ſeqantur non pavca, qibus ἔμαθον illud competere neqeat. vel etiam fortaſſe pro argumento, de qo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρῳ] *Acus Annius Verus, cujus in domo educatus eſt.* Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidos mores.* Xylander. Ego *candidos* malim; ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, qod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τοῦ γεννήσαντος] *A memoria genitoris.* Eodem cum avo is cùm nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, qòd in ætate minori patrem amiſerit;

c L. 6. §. 40.
d Inf. §. 14.

§ 3. Παρὰ τῆς μητρὸς, c τὸ θεοσεβές, καὶ d μεταδοτικόν. καὶ ἐφεκτικὸν ἀ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ διὰ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἐπὶ τῷ λιτὸν καὶ τῷ λαιτὸν, καὶ πόρρω τῆς πολυτελοῦς διαγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qìqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat qàm longiſſimè, contentum eſſe.

e τόμε, vel, τὸ εἰς. Mer.

§ 4. Παρὰ δὲ προπάππου, τὸ μὴ e εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδασκάλοις καὶ οἴκοθεν χρήσασθαι. καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς f τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν.

f τὰς τοιάτας. f. Jun.

§ 4. A proavo, qòd publicas exercitationes adierim; qódqe bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & qòd in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaqe recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, qæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, qàm in ea ætate ità in animum deſigere, ut penitiùs eis, qaſi imbueretur. Κέντρον δὲ ἡ μνήμη πρὸς τὴν ἔριν. *Memoria autem ad paria eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμων καὶ ἀρρενικόν] De Marco pariter Capitolinus. *Sanè qamvis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin.* *Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem poſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartianò in *Did. Julian.*

Θεοσεβές] Ità Timotheus ab Evnice matre aviâqe Loïde pietatem havſiſſe perhibetur, Lucæ, *Act. c.* 16. *v.* 1. & Pavlo, *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 6. & *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *c.* 3. *v.* 15. commemorantur & Luca αἱ σεβόμεναι γυναῖκες, *mulieres religioſæ, ſive qæ timebant Deum. Act. c.* 13. *v.* 50. Pronior nimirum cùm ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſeqior. Perſius, *Sat.* 2. *v.* 31.

Ecce avia, avt metuens Divûm matertera—

& *Sat.* 5. *v.* 93.

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à qo adoptatus, exqiſitiùs paylò l. 6. §. 30. ὡς θεοσεβὴς, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus.*

Καὶ μεταδοτικόν] qod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 18. εὐμετάδοτον εἶναι, *largiri promptum*; & Marc. *infr.* §. 14.

Καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης] *Abſtinere non à perpetrando tantùm, ſed ab intendendo malum.* Caſavbonus. meliùs Xylander *à cogitando.* qod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare qis, qod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐννοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἔννοιάν τινος γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliqid aliqem.* Eſt avtem hoc ſanè religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog. c.* 36. dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè facere, malè dicere, malè cogitare de qoqam, ex eqo vetamur.* Et Minutius in *Octav.* *Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qi cogitat ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat.* 13. *v.* 209. *impurá* ſcilicet *mente, licèt purá manu*: ut Apulejus in *Apologia.* Qin &, qod Thales, avtore Laërtio *lib.* 1. §. 36. qærenti, Εἰ λήθει Θεὸς ἄνθρωπον ἀδικῶν, *Latereine Deos homo male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον. Nec *cogitata numen latere poſſunt.* Idémqe cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l.* 2. *c.* 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι Θεὸς, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιῶν, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus univerſis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes qidem ac motus animorum eum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1. *pag.* 711. *C.*) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, καὶ πρατόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog.* 2. Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πρατόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare qicqam, nedum factorum, ſed ne cogitatorum qidem.* Nimirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Λήσεται ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις, τὸ δὲ νοητὸν, ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. ἢ, ὡς Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τις λάθοι; imò, πῶς ἄν τι λάθοι; *Senſilem lucem latebit fortaſſe qiſpiam, ſed intelligibilem minimè latere poteſt. An, ut ait Heraclitus, id qod nunqam occidit, poſſit latere qiſpiam.* Qod Iſidorus *Peluſiota l.* 4. *Ep.* 47. Τοὺς ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν ἔδεις λήσεται. *Pervigilem oculum nemo latebit.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt. intereſt animis noſtris; & cogitationibus mediis intervenit.* Seneca *Epiſt.* 83. qò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus autor omnium, ac ſpeculator omnium, à qo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, qaſi alteris tenebris.* Vide *l.* 6. §. 30. & *l.* 12. §. 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν] Lavdat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. I. p.* 115. βίου εὐκαλίαν, καὶ διαίτης εὐτέλειαν, *victus facilitatem & ſimplicitatem.* Eam Chriſticqlis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 12. his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τοὺς Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὅτι γὰρ ἡ λιτότης ἀγιωσύνης προμηθεῖται, ἐξισοῦσα τὰς πλεονεξίας, καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τύνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται ἢ τυπᾶται. ὁμαλὸν δὲ ὅλον, καὶ λεῖον, καὶ ἴσον, καὶ ἀπέριτλον, καὶ ταύτῃ ἱκανὸν ἐστιν.

A *Eas ergo, qa Chriſto ſerviunt, frugalitatem convenit amplecti. Frugalitas enim revera curam gerit ſanctitatis, ut qa ea, qa redundant & ſunt immoderata, exaqet, e qibuſlibet eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipiat. Qod enim frugale eſt ac temue, ut ipſum etiam nomen indicat, non eminet, neqe ulla in re in molem aſſurgit aut intumeſcit, ſed eſt univerſum planum, lene, æqale, & minimè ſuperfluum, & ea de cauſa ſufficiens:* qo loco forſan pro τυπᾶται Clemens τυφοῦται ſcripſerat. Vide qæ de Pertinace ex Herodiano pòſt pavlò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὸς dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημαϊκὸς, pro qo vulgò Ἀκαδημεϊκὸς dicitur, *ad*
B *divites pertinens*, ſive *divitibus ſolennis & familiaris.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλουσιος, vel πλούσιος potiùs, eſſe vult, poſſum aſſentiri: malimqe *opulentos*, qàm *opulentiam*, cum Xylandro & Caſavbono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλούσιος, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴν avtem πλουσιακὴν Marcus dixit, qod δρᾶμα πλουσιακὸν Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſam ac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib.* 13. πλουσιακὸν κακὸν etiam *mollitiem* dixit verſibus illis, qos Caſavbonus fœliciùs qàm Stephanus reſtituit.

C §. 4. Τῷ προπάππῳ] *Proavus paternus, Annius Verus; maternus, Catilius Severus.* Capitolinus illum opinor hic voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expunctâ legit Mericus Caſavbonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus iſtic. De Pertinace Herodianus *lib.* 2. *c.* 4. §. 18. Οὕτω γὰρ μήτριος καὶ ἰσότιμος ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐτὴν ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως
D τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τῦφον ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν. *Siqidem adeo ſe æqabilem, paremqe cæteris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in aulam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes continuerit: ſic ut in ludum qoqe literarium atqe gymnaſia de more itaret, nihil privatis abſimilis: erudireturqe, & omnia perinde ut qivis e medio agitaret, neqe ullam avt tyrannicam avt omnino imperatoriam pompam oſtentaret.*

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν] ἐκτενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *prompte, alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐκτενῶς, προθύμως. vel *ſtudiosè, vehementer*: Svidas ἐκτενῶς, ἀλοψύχως. vel *impensè, prolixè.* Pollux, ἐκτενῶς, ἁψιλῶς. qod
E & pro ἐκτενῶς Phrynicus ſubſtitui monet. Vult certè Marcus fieri contrà planè qam in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laërtius exhibet, Ephemeride;

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλακι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ κάπτον.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqus minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta qinqe ſcurra, fumum conſulens;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

F avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Juvenalis *Sat.* 7. qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda exornandáqe immenſas enarratas, hæc ſubjicit:

Qanticunqe domus, veniet qi fercula doctè
Componit, veniet qi pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus, ſeſtertia Qintiliana,
(Ut multum) duo ſufficient. res nulla minoris
Conſtabit patri qàm filius.

cui hic ſcilicet erudiendo conducitur. Hàc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qòd à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνειν εἶπεν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῆται, ἀλλ' ἵνα εἰδεῖεν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe*
G *uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecunias uti conveniat.* refert Laërtius *lib.* 2. *c.* 72. Qin & de Alexandro Grammatico pariter Ariſtides *Tom.* 1. *p.* 149. Τῆς μέν τοι τέχνης οὐκ ἠσχύνετο λαμβάνων. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ λυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων εἵνεκα τολμᾶν προΐεσθαι. *Niſi qod artis gratiâ non verebatur honorarium accipere, qod putaret id juvenibus conducere, ſi ſumptum in diſciplinas factum ſuſtinerent.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὲν δοῦναι, ῥαθυμοτέρους ποιεῖ. τὸ γὰρ ἐξεῖναι προῖκα λαβεῖν, οὐδὲ προθύμως ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. ὧν γάρ τις οὐ τίθησι τιμὴν, ταῦτα οὐκ ἀλγεῖ μὴ κλώμενος. *Non dare, pigriores facit. Licet enim donum accipere, & ut accipias non vi-*

de

§ 5. Ab educatore, ne in certamine eqeſtri Praſinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt ſecutori favtor fierem: ut labores ſuſtinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Παρὰ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε Βενέτιανὸς, μήτε παλμυλάριος ἢ ε σκυτάριος γενέσθαι, καὶ τὸ h φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὴς, καὶ αὐτουργικόν. καὶ τὸ i ἀπολύπραγμον, καὶ k τὸ δυσ-

g στεκτόριος Lipſ.
h *L.* 5. §. 5.
i *L.* 3. §. 5.
k *L.* 6. §. 30.

de cogi. Si enim his pretium non ſtatuerit, illa non poſſidens non dolebit. Nec incelebre illud à Philoſtrato *de vit. Sophiſt. lib.* 2. *pag.* 602. lavdatum Damiani Sophiſtæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Ariſtidem, Adrianúmqe Rhetores avdiviſſet, Πολλῷ ἥδιον ἐς τοιαῦτα δαπανᾷν παιδικὰ, ἢ ἐς καλάς τε καὶ καλὰς, ἄσπερ ἔνιοι. *Multo ſuavius eſſe ad has delicias, qam in pulcros & pulcras, ut pleriqe faciunt, pecunias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philoſophos Anaxarchum, Xenocratem, Calliſthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium hiſtoriam octingenta talenta dicitur contuliſſe. ut Athenæus *Dipnoſoph. l.* 9. Veſpaſianus, qi licèt alioqi pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primúsqe è fiſco Latinis, Græcisqe Rhetoribus annua centena conſtituit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem poſt Marcum noſtrum ſummè ſuſpiciendum Svidas cenſet, & *continuatum & dilatatum*, avtor eſt Lampridius. Marcus ipſe, qi & Philoſophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis inſtituit, utì ex Luciano & Philoſtrato, *ad Capitolini Pium* docet Clariſſimus Salmaſius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lutatium Daphnidem Grammaticum* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de aſſe* CCCMDCC) *ſeſtertiis emerat, pretio hominis in ſervitio geniti maximo ad hanc diem*, inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummùm emptum, ac brevi manumiſſum*, apud Svetonium habetur *de illuſtr. Gram. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philoſopho dari præcipienti, dixiſſet Evnuchus qidam, in milites potiùs iſta eſſe inſumenda, reſpondit; Εἰθε γένοιτο ἐπὶ τῶ ἐμῶ χρόνω, ὥστε τὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τοὺς διδασκάλους παρέχεσθαι. *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum ſtipendia ad doctores transferrentur.* Svidas. Cæterùm nolim omiſſum, qod doctiſſimus Patricius Junius, pro εἰς τὰ τοιαῦτα, ſuſpicatur εἰς τοὺς τοιούτους legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in iſtiuſmodi*, vel *homines inſtituentes*, vel *inſtituta* ipſa.

§ 5. Τῶ τροφέως] *Educatorem ſuum mortuum fleviſſe* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infrà ad* §. 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανός] Avrigarum factiones *Praſina* & *Veneta*, à veſtium, qas habebant, coloribus ſic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de ſpectac. c.* 9. Caſſiodorus *Var. l.* 3. *Epiſt.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circenſ. c.* 10. De L. Vero Marci conſorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, praſino favens, & Volucri eqo Praſino avreum ſimulacrum fecerat, qod ſecum portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qoſdam de plebe, qod Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qòd hiſce ſe nevtiqam immiſcuerit, educatori ſuo, qiſqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epiſt.* 6. de Circenſibus, populóqe ad eos ſpectandos confertim jugitérqe confluente locutus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqorum, avt hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc favent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, medioqe certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favórqe tranſibit, & repentè agitatores illos, qos procul noſcitant, qorum clamitant nomina, relinqent. tanta avtoritas in una vilíſſima tunica; mitto apud vulgus, qod vilius tunica eſt; ſed apud qoſdam graves homines.*

Παλμυλάριος ἢ σκυτάριος] Παλμυλάριος, *Palmularius.* Mevrſius in *Gloſſario* & Παλμυλάριος, ὄνομα κύριον. Παλμυλάριος, *nomen proprium*, Svidas. qod idem & de Βενετιανὸς pronunciat. falſus uterqe. Eſt enim Παλμυλάριος, *Palmularius*, literâ aſperiore in leniorem immutatâ, ut κορίαννον, *coriandrum*, κολίανδρον; *farcimen*, φαρκίμνον; *barca*, βάλκα; *cardinalis*, καλδυνάριος; κρίβανος, κλίβανος, *clibanus*; λείριον, *lilium*; γαργαρεὼν, γαργαλεὼν, *gurgulio*; μορμύρων, *myrmillo*; nec eſt proprium perſonæ, ſed ſectæ ſtudiiqe vocabulum; ſicut reliqa qæ iſtic ſimul recenſentur. *Parma*, ſive *parmula*, & *ſcutum*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, iſtud Samnitum; utì ex Feſto & Livio docet Lipſius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè diſcrepâſſe docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Hac qa ſæpe ſolet vinci, qa vincere rarò,
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

& Nonius: *Parma ſcutum breve.* Qanqam parmæ militares magnæ videantur fuiſſe. Polybius *de Diſciplin. Rom. Hiſt. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὅσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει διάμετρον. *Qippe cui figura rotunda, dimetiens pedis unius & ſemis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* Σκυτάριος, *Scutarius.* Xylander. & σκυλάριος, *ſcutarius, ſcutatus.* Mevrſius in *Gloſſario* eandem ſcripturam agnoſcit & Svidas in Πρασιανός. qod ſi ſeqimur, alterius factionis ſtudium deſignabitur, cui *ſcutum* parmæ loco fuerit. Verùm Lipſius hic, non σκυλάριος, ſed στεκτόριος legit, ubi ſuprà *c.* 24. Ità *Parmularius*, qi Thracibus, *ſecutorius*, ſive *ſecutorianus*, qi *ſecutoribus favebat*; de qibus videri poterit Lipſius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parmæ cùm ſua turba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio diſcimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *patremfamiliás qendam, qòd Thracem Myrmillonis parem, munerario imparem dixerat*, refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, Impiè locutus parmularius.* Ad qod facinus reſpexit in *Paneg yrico* Plinius, ubi dicit; *Jam qàm libera ſpectantium ſtudia? qàm ſecurus favor? nemini impietas, ut ſolebat, objecta, qòd odiſſet gladiatorem. nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & inſtituti, hæres; qi, ut Lampridius, *gladiatoribus convixit, & gladiatorem ſeſe perfectum exhibuit*: *Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828. *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina geſtiret avdire, Πρωτόπαλος Σεκυτόρων. *Primus pugnator inter ſecutores.* qa de voce videatur, poſt Lipſium & Scaligerum, V. Cl. Salmaſius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibus propriis operari*; ſive *operi manus ipſummet admovere*, ſuisqe id nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, ſi vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Marin.* 6. Σκληραίνων τὰς θυγατέρας, καὶ αὐτουργεῖν διδάσκει. *Duriter filias educat, & opus manu facere docet.* Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐργάζεσθαι, *cum ſervis domeſticis opus facere* ſoliti. De Qintio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸν αὐτουργὸν ἠγάπα βίον. *Amabat vitam, qa manibus opus faciebat.* Pacatus *paneg yrico Theodoſii. Detrahit lavdem patientiæ inopia: majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἐξίσου πάντα τοῖς ἄλλοις τρόπον τινὰ ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cùm aliis ex æqo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laërtio) ex his qendam à famulo calceari conſpicatus, dixit, ἄπω μακάριος εἶ, ἂν μή σε καὶ ἀπομύξῃ; τοῦτο δὲ ἴσως προσθέντι σοι τὰς χεῖρας. *Nondum ſat beatus es, niſi te alter etiam emungat* (non, utì Eraſmus reddidit, *abſtergat*) *qod ſi mancus fueris, futurum eſt.* id qod de Ariſtagora ſuſpicata eſt Gorgo puella Lacœna, qem cùm idem factitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) converſa, Πάτερ, inqit, ὁ ξένος ὅτος χεῖρας οὐκ ἔχει. *Pater, hoſpes iſte manibus caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatoriè nimis Conſtantino Panegyriſta; *Deceat te, Imperator, hoſtem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nimirum cenſuit, qod de Deo ſenſit, qi Ariſtotelis nomen præfert; Avtor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μήτε καλὸν μηδὲ ἔυσχημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γῆς. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώποις ἡγεμόσιν ἁρμόττειν, παντὶ καὶ τῷ τυχόντι ἐφίσασθαι ἔργῳ. *Neqe honeſtum, neqe decorum res terrenas ipſum adminiſtrare. Atqi ne ex hominum qidem principum dignitate eſt cuilibet operi incumbere.* Qod Apulejus ſic παραφράζει, *Non ut orbem manibus ſuis inſtruxerit, talis qippe humilitas dejecti & minùs ſublimis officii; nec cum homine qidem convenit qi ſit pavlulum conſcientiæ celſioris, qalis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id ſuis manibus factum velit, qod ſit curæ levioris.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ ſacræ, etiam τὰ ἐπὶ γῆς αὐτουργεῖν non dedignari prorſus; etiamſi ad plurima exeqenda creaturarum miniſterio utatur. Qin & apud Homerum (qi id Heroibus ſuis dedecori non eſſe futurum opinatus) αὐτουργοῦσιν ἥρωες, ſúntqe αὐτοδιάκονοι, ut Evſtathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργοῦσιν Ulyſſes, & Achilles ipſe; αὐτουργῶν deprehenditur ab Ulyſſe Laërtes. qod obſervat Ælianus *Hiſt. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe ſemet exercent opere, qod in Cyro minore admiratus eſt Lyſander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magìs huic viſum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi ſtudio. De Pittaco notum eſt ex nænia muliebri, ſive ἐκ τῆς ᾠδῆς ἐπιμυλίου, *ex molari cantione*, utì appellant Athenæus *l.* 14. Evſtath. *ad Odyſſ.* ι. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐπιμύριος ᾠδὴ perperam eſt editum, qod *Carmen ſeculare* interpres reddidit) qam, dum molam verſabant, qò laboris tædium tollerent, mulierculæ ſibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *ſapientum ſympoſio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλήνας βασιλεύων. *Mole priſtrinum, mole: nam & Pittacus molet rex magnæ Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholaſticum objurgandi anſam arripit Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *Epiſt.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφύβριζον ἠγῇ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν. ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιττακὸς, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μύλωνα ἠυλέργει, καὶ ἐναργῶς γυμνάζόμενος, καὶ τὴν τροφὴν ἐργαζόμενος. *Tu quidem opus omne, qod manibus elaboratur, turpe ac probroſum eſſe exiſtimas. At Mitylenæus Pittacus, qamvis rex eſſet, piſtrinum tamen manibus ſuis extruebat, ſimulqe & actuoſè ſe exercebat, & cibum operabatur.* ubi vitiosè μήλωνα codices:

l δυσπροσδ. l δυσπροσδεκτον διαβολῆς.

m ἀπιστ. Svid.

§6. Παρὰ Διογνήτῳ, τὸ ἀκινόσπουδον. καὶ τὸ m ἀπιστηλικὸν τοὺς ὑπὸ τῶ τερετιζομένων, καὶ γοήτων καὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποτροπιασμῶν καὶ τῶ

miſcerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

§6. A Diogneto, ne rebus inanibus ſtudium impenderem: néve eis fidem adhiberem, qæ à præſtigiatoribus magíſque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliíſque ejuſmodi impoſturis di-

nec ſanius interpres, *piſtrinum manibus ſuis extruebat.* imò, *in piſtrino ipſe operas obibat, ſimul ſeſe & exercens, & labore ſuo de victu proſpiciens ſibi.* Nam qod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pittacum tradit molæ encomium conſcripſiſſe, qod ἐπιμύλιον nuncupârit, qo avtore dicat neſcio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hiſt. l.* 14. nihil ejuſmodi comparet. qeritúrqe Pictorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrâſſe. De Romanis priſcis Seneca, *ad Helviam, c.* 10. *Scilicet majores noſtri, qorum virtus etiam nunc vitia noſtra ſuſtentat, infelices erant, qia ſibi manu ſuâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noſter, qi Samnitum legatos audit, cùm viliſſimum cibum in foco ipſe manu ſuâ verſaret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Conſul ille, non Dictator. *Cibum viliſſimum* qem dicit, γογγυλίδας fuiſſe refert, ex Magacle *de Virís illuſtribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id eſt, *rapa*, ut ex *Annalibus* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco inventum.* Hiſtoriam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius cenſet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cùm Sabinos dicit, qos Samnites illi. poteſt enim fieri, nec eſt vero abſimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuiſſe: cùm ex L. Flori *epitome Liviană lib.* 11. compertum ſit, Curium iſtum, tam Samnitibus cæſis, qàm & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâſſe.

Δυσπρόδεκτον διαβολῆς] lego δυσπρόσδεκτον. De Antonino Pio *l.* 6. §. 39. Ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. *Ut delationes non admiſerit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἤκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Qji Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam conſignatum, à Svetonio *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de ſalute ſua oblatum non recepit, contendens nihil ſibi admiſſum cur cuiqam invisus eſſet; negavitqe ſe delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, ſi in tenore cepto is perſtitiſſet, qod *fiſcales calumnias, magnâ calumniantium pœnâ repreſſit; adjectâ voce illâ memorabili.* PRINCEPS QI DELATORES NON CASIGAT, IRRITAT. De Marco noſtro, qi hîc conſtans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, ſed ſemper diu qæſivit qod erat verum. Qin & calumniis qadruplatorum interceſſu, appoſitâ falſis delatoribus notâ: delationesqe qibus fiſcus avgeretur, contempſit.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & poſt Stobæum ab Antonio *Meliſſ. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

Ὅστις δὲ διαβολαῖσι πείθηται ταχύ,
Ἤτοι πονηρὸς αὐτός ἐστι τὰς τρόπους,
Ἢ παλάπαις παιδαρίῳ γνώμην ἔχει.
Qi mentem addicit credulam calumniis,
Avt ipſe eſt pravis inquinatus moribus,
Avt certè ingenio nil ſupra puerum valet.

Grotius.

§6. Διογνήτῳ] *Operam pingendo ſub Diogneto magiſtro dedit.* Capitolinus. Verùm de Diogneto iſto pictore, an philoſopho, an utroqe etiam, videndi Joſephus Scaliger. *Comment. ad Euſeb. Chron.* & Cl. Salmaſius *ad Capitolinum.* Philoſophum certè Marcus ipſe nullus appellat; potuítqe Marcum ad philoſophiæ ſtudium impellere, monitáqe iſtiuſmodi eidem ſuggerere, etiam qi philoſophiam non eſſet profeſſus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minùs & philoſophiam profiteretur, eadem ſaltem imbutus fuerit, cùm inter diſciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Priſco*; πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν ὅτῳ φιλοσοφήσαιμι, οὐκ ἂν ἐτεθνήκει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Ἐυφράνωρ. qæ verba Hadrianus Junius ſic reddidit: *In arte pingendi adverſùs liberalium artium vacuos ità philoſophatus eſt, ut appareat in illius manibus non eſſe extinctum Evphranorem.* cùm debuiſſet potiùs ſic vertere; *Qi prater ingenuam, ſive liberalem, reliqam diſciplinam, in pictura qoqe ità verſatus eſt, ut per ejus manus Evphranor adhuc ſupereſſe videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, eſt ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua ſive liberalis diſciplina.* φιλοσοφεῖσθαι, *ſtudere, exerceri, in ſtudio, exercitióve aliqo verſari.* Evphranor pictor nobiliſſimus, fictórqe idem ex Plinio notus ſatis, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario ſuperſtes, qa ratione dicatur, ex Fabio meliùs qàm ex Plinio diſcas. Is *Inſtit. l.* 12. *c.* 10. *Evphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis ſtudiis inter præcipuos, & pingendi fingendiqe idem mirus artifex fuit.* qod idem planè de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀκινόσπουδον] Citat qædam hinc Svidas ſub vocabulo iſto. Plutarchus *de Commun. Notion. c.* 17. Τίς ἂν ἐζήλωσε τὴν ἀνόητον ταύτην πρόνοιαν, καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν; ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μέμψιν φέρει. *Qis prudentiam illam dementem, & rerum inanium ſtudium affectavit, nam parvarum rerum ſtudium reprehenditur.* Ariſtides in *Panathen.* Si avtem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ κενοῖς multò magís. poſſunt enim μικρὰ

eſſe, etiam qæ κενὰ protinus non ſunt. Sunt avtem κενὰ ſive *vana* & *vacua*, & hoc nomine indigna in qibus ſtudium collocetur, vel τὰ τῆς παιδιᾶς καὶ γέλωτος, *res ludicræ.* qo nomine Laco qidam Athenienſes notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδιὰν καταναλίσκοντας. *Graviter peccare, res ſerias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* ſive εἰ σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. *Non ſapere civitatem, qæ tantum in res ludicras impenderet ſtudium.* Idem *Sympoſ. l.* 7. *c.* 7. qi & rectè ſubjungit; Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omninò ludentem oportet ludere.* Et Cato major dicere ſolebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἑστῶτας καταγελᾶσθαι. *Qi ridiculis rebus ſeriam impenderent operam, eos in rebus ſeriis fore ridiculos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Iſocrates *ad Demon.* §. 23. Μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζων. μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρων. *Neqe in ridiculis ſerias res agens, neqe ſeriis in rebus nugis gavdens.* Vel etiam τὰ περιττὰ καὶ μάταια, qæ licèt ſeria ſint, fructus tamen & emolumenta *inania* exiſtunt. qales ματαιοτεχνίαι illæ, qas commemorant damnántqe ſimul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Inſtit. l.* 2. *c.* 21. Ὧν τὸ τέλος οὐ βιωφελὲς. *Qorum finis vitæ humanæ nihil commodi affert.* ut Iſidorus Peluſiota *lib.* 3. *Epiſt.* 185. qáſqe nihil eſſe aliud, qam χρόνου παραπάλαιμα, *vanam temporis jactaram* Ælianus pronunciat, *Var. Hiſt. lib.* 1. *c.* 17. ſed & *triſtes* illæ *ineptias*, utì Cæcilius apud Senecam *Epiſt.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licèt eiſdem ipſe indulgentior pavlò, & in qibus Chryſippus nimius fuiſſe videtur) tantopere exagitat toties, *Epiſt.* 45. & 48. & 49. & 88. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. §. 32. Κενὰ σπουδάσας. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἄλλῳ γὰρ οὐδενὶ φιλοπόνως τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις οὔτε πολλάκις, ἢ τῷ τὸν μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιάφορα, τὸν δὲ ἕνεκα τῶν συμφερόντων, καὶ λυσιτελῶν. *Nam haud alia ratione laborum ſtudioſum ab eo qi inanibus rebus induſtriam impendit diſtinguimus, ipſo qoqe plerumqe rebus agendis occupato, qàm qod hic in inutilibus rebus elaborat & indifferenter, hic propter aliqod commodum & utilitatem.*

Τὸ ἀπιστηλικὸν] Rectè: nec cur ἀπιστευλικὸν legiſſe Xylandrum velit Mericus noſter, cavſſam ullam video: etiamſi τὸ πιστευλικὸν *infrà* §. 15. legatur. at Svidæ codices iſtinc omnino corrigendi, qi ἀπιστηλικὸν perperam exhibent. nam qòd vir eruditus admitti poſſe exiſtimat; & παρὰ τὸ ἰφίστασθαι ἤτοι ἀπιστεῖσθαι deducit, qaſi eis Marcus ex parte ſaltem animum adjecerit; nec Grammatica ratio id patitur, qæ παρὰ τὸ ἰφίστασθαι τὸ ἀπιστητὸν, (non τὸ ἀπιστηλὸν, qod ab ἀπίστασθαι oritur,) & ἀπιστατικὸν deducit: nec præter tantùm, ſed contra prorſus, avtoris ipſius mentem eſſe videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἱστόρηται. *Neqe enim magorum conſvetudini avt præſtigiis deditum fuiſſe Marcum qiſqam meminit.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonio.* & ipſe etiam hoc loco id apertè diffitetur. qa ratione ſubnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aqarum penuria inſigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de qibus infrà ad hujuſce libri calcem dicetur. Qin & ſcripturam receptam probat Joſephus Scaliger *in Euſeb.* qi & *ad Dionis Claudianiqe vaniloqentiam confodiendam, non poſſe telum teſtimonio hoc efficacius inveniri* avtumat, *ſi qis omnem induſtriæ ſuæ vim intendat. Cui enim*, inqit, *potius qàm ipſi Marco de ſe ſcribenti, magis nunqam fidem adhibuiſſe, & ab eorum vanitate ipſum avertiſſe Dionetum?* Accedit qod Pavlus in *Digeſt. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, lib.* 30. *Marcum*, ait, *reſcripſiſſe, in inſulam relegandos, qi aliqid facerent, qo leves hominum animi ſuperſtitione minimè terrerentur.* qod Modeſtini nomine lavdat Iſaacus Caſavnus *ad Capitolinum.* Chriſtianos avtem qòd hoc loco à Marco notatos Mericus exiſtimat, fieri poteſt reverâ ut ad illos etiam ſpectet illud περὶ δαιμόνων ἀποτροπιασμῶν; de qibus Tertullianus *Apolog. c.* 32. *Dæmonas adjurare conſvevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latiùs tamen ſe extendere Marci verba, & ad Ethnicas ſuperſtitiones pertingere, etiam pater ipſius ὁ μακαρίτης cenſet. Verùm de iſtis utcunqe ſe res habuerit, τὸ ἀπιστηλικὸν, cùm ſit planè vox navci, nullâ ratione hîc admitti meretur: nec cur ſcriptura recepta avt mutetur, avt ſolicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapſum geminum habes *infrà*, §. 11. ἀπιστῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποτροπιασμῶν] Hujus generis eſt ſuperſtitioſus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, uti rebantur ipſi, ſuccurrere ſolebant. Alex. Aphrodiſ. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τοὺς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φαῦλοι ἐκ ἐπιτίμησι τῇ γῇ ἀποῤῥοίας ἀγαθοποιοὺς, κωλυτικὰς τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent æs & ferrum, tanqam dæmonas abigentes, qoniam per illud tempus ſtella in terram non miſerunt largos fluxus, malos ſpiritus arcentes.* Pariqe ratione *Manes exigi* prodit Naſo *Faſt. lib.* 5.

Rurſus aqam tangit, Temeſæqe concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra ſuis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,
Reſpicit; & purè ſacra peracta putat.

Cui

dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, néve rebus istiusmodi animum adjicerem: útqe liberè dicta æqanimiter sustinerem, eidem debeo, qòd philosophiæ me addixerim: qódqe 1 Bacchium primum, tum 2 Tandasidem, & 3 Marcianum avdiverim: qòd dialogos, puer adhuc, conscripserim; qódqe pro stratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráqe institutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Rustico, qòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéqe indigere me: qódqe ad æmulationem ambitionémqe Sophisticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

τοιούτων λεγομένους. καὶ τὸ μὴ [n] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακέναι. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας. καὶ τὸ ἀκηκοέναι φιλοσοφίας. καὶ τὰ ἀκροάσεις, πρῶτον μὲν [o] Βακχίου, εἶτα [p] Ταυδάσιδος, καὶ [q] Μαρκιανοῦ, καὶ τὸ γεγράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ σκίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐχόμενα.

§ 7. Περὶ Ῥουστικοῦ, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [r] τοῦ χρήζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας τοῦ ἤθους καὶ [a] τὸ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [b] τοῦ συγγράφειν περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ φορτικὰ λογά-

n ὀρτυγοκοπεῖν. Svid.
o Εὐτυχίου forſ.
p Ἀνδρέου. Caſ.
q Μαικιανοῦ. forſ.
1 Eutychium, f.
2 Andronem, f.
3 Mœcianum, f.
r *L.* 7. §. 12.
a Infr. §. 16.
b 7 f.

Cui gemina planè Papicolarum superstitio, qi campanis tintinnabulisqe pulsis dæmonas abigi credunt, Vide Pavlum Girlandum *de sortileg.* & Hieronymum Magium *Miscell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφεῖν] At Svidas non ὀρτυγοτροφεῖν, sed ὀρτυγοκοπεῖν hìc legit. Id ludi genus Græcis familiare designat: de qo consuli possunt Svidas *ibidem* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Aristophanis Scholiastes *ad aves*, ab eodem lavdatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrsio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Dipnosoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακέναι] *rebus istiusmodi deditum*, sive *addictum*, eisqe nimiopere affectum esse. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας] De Marco Capitolinus. *Moderatè nonnullorum cavillationes ferebat: malè loqentium dictis, vel literis, vel sermone, respondebat.* & de Marco Lucióqe pariter: *Adepti imperium ità civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cùm eos Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret.*

Βακχίου] *Bacchius* iste qis fuerit, nusqam comperio, neqe enim qenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus noster in disciplinam se dedisse perhibetur: Εὐτυχίου forsan ipse scripserit; qod in Βακχίου, literis fugientibus an confusis, per exscriptorum errorem transierit. *Eutychius Proculus Siccensis* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus usus est, à Capitolino ponitur. Verùm in re tam incerta qid statuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδάσιδος] Depravatum esse etiam nomen istud Casavbonus *ad Capitolinum* censet, & suspicatur *Andronem* posse reponi, qo *magistro Musico ac Geometrâ* usus est Marcus. De *Basilide* havd minùs, forsitan probabilis conjectura fuerit; qem Marco *præceptorem* qoqe extitisse, ex Evsebio avtores sunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανοῦ] Qod si conjecturis indulgere libuerit, istic nihilominùs oboriri possit suspicio, pro *Marciano Metianum* substituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, audiens L. Volusium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, si cum Casavbono, non Metianum, sed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανοῦ ἀντὶ τοῦ Μαικιανοῦ irrepserit, deflexione planè levissimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους] Ingenii scilicet & calami exercitandi cavsâ. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qi hoc tanqam re magnâ gloriabatur, Ἰδὲ πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc avtem *Dialogistam* Cassio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Casavbonus in *not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδὶ] *In puerili ætate*, Xylander, sive, *puer cum essem.* phrasis insolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. *Qia puericia opilio fuisset.* pro qo Lucianus etiam ἐν παισὶ dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. qanqam ibi ἐν παισὶν εἶναι potest verti, *inter pueros versari, è puerorum numero esse.* Sed eodem planè modo Philostratus ἐν μειρακίῳ dixit in *Hermocrate Sophista*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐπ' αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emitteret Callisto ad mortem illius in adolescentia defuncti.* Observavit & Casavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ usurpatum ab Hermesianacte Colophonio in *Elegia* illa qam *in Leontium* meretriculam composuit, ubi inter alia de Hesiodo,

Πόλλ' ἴμαθεν, πάσας δὲ λίγαν ἀνεγράψατο βίβλους
Ὕμνων, ἐκ πρώτης παιδὸς ἀναρχομένην.
Multa studiosè scrutatus est, & dum omnes recenset, libros conficit
Lavdans Eoëam Ascræam *vix pueritiæ annos egressam.*

& in Praxinoë apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμάλιστα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ---
Equm enim & frigidum anguem, hac duo semper timui
Inde usqe a puero —

qod Marcus *Evang. c.* 9. *v.* 21. παιδιόθεν. *à puero, à puerili ætate.* Pavlus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐκ παίδων. ἐκ παίδων ἀρξόμενοι. qomodo Lucianus etiam, plurali usus numero, cùm de Demonacte solo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de se solo loqeretur. sed & qod ἐκ μειρακίου Epicurus dixit, in Epist. ad Idomeneum apud Laërt. *l.* 10. verbis illis Σὺ δὲ ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου περιστάσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adolescentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum est tuâ erga me & philosophiam voluntate ab adolescentia susceptâ*, &c. Aliud tamen

A phrasis illa, *ex puero*, apud Sidonium sonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Avdivi eum adolescens, atqe adhuc nuper ex puero.* hoc est, cùm nuperrimè *ex ephebis excessissem.* ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adolescentulus & penè puer.* Sidonius ipse *l.* 9. *Ep.* 14. *adolescens, vel penè adhuc puer.* ut *ex* istic eam vim obtineat, qam in illis *Exprætectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, sed excludat potiùs.

Σκίμποδος καὶ δορᾶς] i. *Pro stratis grabatulum & pellem, cæteráqe Græcanica instituta; eorum nempe qi à Philosophis Stoicis instituebantur.* Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc qæ de Marco nostro Capitolinus: *Duodecimum annum ingressus habitum philosophicum assumpsit: & desinceps tolerantiam; cùm studeret in pallio, & humi cubaret, vix autem, matre agente, in strato pellibus lectulo cubaret.* qæ verba de *lectulis lucubratoriis, qibus pelle instratis philosophi studebant*, exponunt Casavbonus & Salmasius: de qibus vide sis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, *toto sacco*, congerentem, cui ego acervo adjiciam tantùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Frontone; *Offendimus eum cubantem in scimpodio Graciensi; circum undiqe sedentibus multis doctrinâ, aut genere, aut fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plutarchus in *Alex.* de Barsene.

§ 7. Ῥουστικοῦ] *Avdivit, & præcipuè, Junium Rusticum, qem & reveritus est & sectatus, qi domi militiæqe pollebat, Stoica disciplina peritissimum, cum qo omnia communicavit publica privatáqe consilia.* Capitolinus. Alius ergò iste à Junio Rustico, cujus meminit Plutarchus *de curiositate* qémqe Svetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæsum narrat, qòd Pæti Thraseæ & Helvidii Prisci lavdes edidisset, appellàsséqe eos *sanctissimos homines.* Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modesti elogio, *bipedum omnium neqissimus, Stoicorum simiam*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τοῦ χρήζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præstantissimi qiqe; unde & Basilius Cæsar. *Epist.* 77. poscit à suis γράμματα, εἴ τι σφάλλεται, διορθούμενα. ἐκ ἀριθμοῦ γὰρ, inqit, μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἄνθρωποι ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. *Literas, qibus, si offenderet, corrigeretur. Non negamus enim innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epist.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, sed transfigurari: nec hoc promitto jam avt spero, nihil in me supereſſe, qod mutandum sit. qid ni multa habeam qæ debeant corrigi, qæ extenuari, qæ attolli? & hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, qòd vitia sua, qæ adhuc ignorabat, videt. qibusdam ægris gratulatio fit, cùm seipsos ægros esse senserunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 1. Ἐι βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus sis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν] qem exagitat passim apud Platonem Socrates ille Sophistomastix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ καπνόν τινα φιλοσοφίας εἰς τὰς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. *Fastumqe veluti fumum qendam à philosophia in sophistas dissipans*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Prusæus qi & ipse tamen Sophista avdit; nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταὼς ποικίλους, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρομένους, οἷον πτεροῖς. *Pavones varios, gloria & discipulis elatos, qasi pennis.* nunc *spadonibus libidinosis*: *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι δὲν διαφέρει σοφιστὴς ἀνθρώπῳ ἐυνούχῳ ἀκολάστῳ. τούτων γάρ φασιν οἱ ἀσελγέσταλοι, ἄνδρες εἶναι καὶ ἐρᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐυνοχλοῦσι, γίγνεται δὲ οὐδὲν πλέον, οὐδ' ἂν τὰς τι νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλὰς ἐυρήσεις γηράσκοντας ἀμαθεῖ, πολὺ κάκιον πλανωμένους ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πρότερον εἰς ἅδδ' ἂν ἀφίκοιτο ὥσπερ ἐκεῖνος, ἢ γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγων τε καὶ ἀκούων. *Qod nihil homo sophista ab libidinoso eunucho differat. Illorum libidinosissimos ajunt viros esse, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium facessere: generari autem nihilo plus, etiamsi totas noctes diesqe cum illis coeant. Ita & apud sophistas multos invenies ad senectutem perveniſſe, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in sermonibus, qam Ulyssem ait Homerus errasse in mari: & multo prius ad inferos descendere, qemadmodum ille, qam fierent boni viri, qantumvis multa dicant audiantq'e.*

Μηδὲ τοῦ συγγράφειν] Legendum forsan, μηδὲ τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem sensus futurus est, si articulum τοῦ ad ἐκτραπῆναι,

λογάρια Διαλέγεσθαι, ἢ c φανταστικοπλήκτως τ ἀσκητικὸν, ἢ τ d ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι. καὶ τὸ ἀποσπᾶναι e ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ f ἀστρολογ.

aliqid conſcribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operáſque edere potius ſpeciem præbendo, qò ad ſtuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

c Inf. §. 9. 11. & *l.* 9. §. 12.
d ἐνεργ. Xyl.
e Inf. §. 17. & *l.* 3. §. 5.
f ἀστρολογ. Xyl. & Lugd.

ναι, qod proximè præceſſit, retuleris. neqe enim probare poſſum, qod ad φαντασίαν λαβεῖν referre videtur Cl. Caſavbonus. malim cum Merico filio, qi ſic legiſſe videtur, μηδὲ τῷ συγγράφειν *neqe conſcribendo*, vel *neqe ut conſcriberem*. niſi fortean τῦ fuerit ἀντὶ τῦ ὡς.

Ἡ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι] Colligit hinc Caſavbonus *ad Hiſt. Rom. pœnituiſſe Marcum ſcripti* illius *dialogis comprehenſi*, cujus meminerat *ſupra* §. 6. qòd id genus ſcriptionis multa habeat φανταστικοπληκτα, & *ad oſtentationem comparata*. Citátqe idem ſic Marci verba, Παρὰ Ρ. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τῦ χρήζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλέγεσθαι. Viderint alii. Certè aliud eſt exercitationis cavſâ, aliud oſtentationis & æmulationis, argumentum aliqod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adoleſcentis jam ſtudia iſtic attingantur.

Φανταστικοπλήκτως ἀσκητικὸν] Φανταστικοπλήκτως, Vocabulum opinor, τῶν ἅπαξ λεγομένων. qod nuſqam certè alibi legiſſe commeminerim. Φανταστικοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι eſt *cum eo apparatu, eóqe oſtentationis ſtudio aliqid moliri atqe edere, ut in ſtuporem & admirationem ſummam ſpectantes avdientéſve conjicias*. Ità φαντασία hîc eandem ſignificationem obtinet, qam apud Lucam habet *Act. c.* 25. *v.* 23. ubi Agrippa Rex, conjuge Reginâ comitante, μετὰ πολλῆς φαντασίας, i. *cum pompa inſigni, ſpeciosóqe admodum, ſive ſplendidiſſimo, apparatu*, avditorium ingreſſus dicitur. Sed & apud Polybium, cujus vocabula ſolens uſurpat Evangeliſta, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione à Carthagine debellatâ reverſo, μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, *magnam ſpeciem ejus pompa habuit*. qem locum adducit Cl. Caſavbonus in *notis ad N. T.* Cui adjici poſſunt & illa à Camerario lavdata; ex Poſidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. Οὐδενὸς ἧττον Ῥωμαίων ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καλαχλιδῶντος τῆς Ἀτλικῆς, *tanto cum apparatu*, vel *tanta cum oſtentatione*. ex Hippocrate, περὶ ἰσχνη. ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης. *nihil curiosè, vel oſtentatoriè facere*. ex Ariſtotelis *Rhetor. l.* 3, *c.* 1. Ἅπαντα ταῦτα φαντασία ἐστίν. *hæc omnia ad pompam & ſpeciem tantùm faciunt*. inde Clementi, *Pædag. l.* 3. *c.* 1. Κάλλος φαντασιαστικὸν, *forma, ſive decor oſtentatorius, ſive oſtentationi expoſitus*. Et φαντάζεσθαι verbum, apud Herodotum *l.* 7. *pag.* 442. *A.* ubi Artabanus Xerxi, τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι. *Prægrandia animalia fulmine Deus ferit, neqe patitur efferre & oſtentare ſe*; qomodo plumis expanſis pavi ſolent. Sed & τὰ ἐμφανταζόμενα Marco noſtro *l.* 2. §. 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait θαυματοποιεῖν σὺν ἐκπλήξει φαινομένους, *qaſi miracula edant, cum aſpicientium ſtupore viſendos ſe præbere*; & ampliùs adhuc, ſi pro φαινομένους, φανταζομένους dixiſſet. De exercitiis avtem ad oſtentationem adhibitis Epictetus in *Diſſertat. l.* 3. *c.* 12. Τὰς ἀσκήσεις οὐ δεῖ διὰ τῶν παρὰ φύσιν καὶ παραδόξων ποιεῖσθαι. ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. δύσκολόν ἐστι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίᾳ περιπατεῖν. καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίᾳ περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἐσάνειν, ἢ ἀνδρίαντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. οὐκ ἔστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν. ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκποιητέον. τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκποιητέον; ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναφέρεσθαι. *Exercitationes neqe contra naturam, neqe admirabiles eſſe debent. Nam alioqi nihil inter præſtigiatores & nos, qi philoſophi perhiberi volumus, intererit. Eſt enim etiam in fune ambulare difficile: nec difficile tantum, ſed etiam periculoſum. Eane de cavſſa nobis etiam meditandum eſt, qemadmodum in fune ambulemus, avt palmam erigamus, ſtatuaſve amplectemur? Neqaqam. Neqe enim omnia difficilia & periculoſa exercitationi qoqe apta ſunt. Sed illud elaborandum eſt qod ad inſtitutum cujuſqe pertinet. Qid vero ad inſtitutum cujuſqe pertinet? Ut appetitione & averſatione circa impedimentum utatur*. Qod avtem dicit, ἀνδριάντας περιλαμβάνειν, Diogenem Cynicum notare videtur, qi *gelu cunctis rigentibus, ſtatuas aneas inſpectante populo circumjectis brachiis amplecti* ſolebat. Laërt. *l.* 6. Καὶ θέρος μὲν ἐπὶ ψάμμῳ ζεούσῃ ἐκυλινδεῖτο. χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβανε. πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Itaqe vanitatem hominis perſtringens Plato, cum aliqandò περικρυπτιζόμενον, id eſt, *gelidâ undiqe perſuſus* in turba media conſiſteret, miſeranti populo, εἰ βούλεσθε, inqit, αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε. *Si miſereri vultis illius, diſcedite*. Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plutarchum in *Apopb. Laconic.* cui Spartanus, οὐκ ἀλγεῖν, *dolorem inde percipere ullum neganti*, τί οὖν μίγα ποιεῖς; *qid ergò*, inqit, *magni facis*? Subjungit avtem prioribus illis Epictetus: Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ἂν μὲν ᾖ. δέ πως βέπῃ πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἔξω νενευκώς ἐστι, (qod Plutarchus ἔξω βλίπων dixit; vide *ad l.* 9. §. 29. qanqam legendum forſan, ἔξω νενευκότος ἐστί, *ſunt ejus qi extra promineat*, Volphius ut cum ſeqentibus cohæreat aptiùs) καὶ ἄλλό τι θηρωμένου, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τοὺς ἐρῶντας ὡς μεγάλου ἀνδρός. *Corpori qæ ab iis, qi id exercent, adhibentur, ſiqdem eo inclinarint, ut ad appetitionem & averſationem vergant, & ipſa ad exercitationem pertinebunt. Sin*

A *ad oſtentationem, ſunt ejus qi extra promineat, & aliud venetur, & ſpectatores qærat dicturos, o magnum hominem.* Concludit deniqe diſſertationem ſuam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διψῶν ποτε καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Si qis ſe in ſua cavſſa velit exercere, ut in æſtu frigidæ aliqantum attrahat, tacituſqe exſpuat.* Apollonii verò iſtius, qiſqis is fuerit, (vix enim crediderim eſſe, de qo proximè Marcus) dictum, videtur librariorum incuriâ perveniſſe ad nos minùs ſincerum. nec ſatis animo facit illud, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ. cogitabam aliqando βρόγχον illud expungendum, vel etiam uſum forſan Apollonium verbo βροχθίσαι, qod ἀντὶ τῦ ῥοφῆσαι poſitum in *Problemat.* Ariſtoteli tributis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. *Non bibere, verum etiam ſorbere.* ut dixiſſe potuerit, ἐφελκύσας βρόχθισον ψυχρᾷ. Verùm Etymologo, qem Favorinus tranſcripſit, Βρόχθος eſt ὀλίγον πόμα, *exigua potio.* & Heſychio, Βρόγχος, ῥόφισμα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod ſorbetur. hoc ſi admiſerimus, nihil mutato erit opus. *Frigidæ*, inqit, *aliqantulum ſorbillando ſumas, & nemini dixeris.* Epictetus ipſe *lib. ejuſdem c.* 14. Ὅλως τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἰ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πίνε. εἰ δὲ μή, γελοίως ποιεῖς. εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. *Si qis aqam bibit, aliave qapiam in re ſe exercet, omni ſtudio id omnibus dicit: ego, inqit, aqam bibo. Nunqid eo tantum aqam bibis, qia aqam bibis? Homo, ſi tibi aqam bibere expedit, bibito: ſin minus, ridicule facis. Sin aqa potus tibi prodeſt, bibe ac tace.* Οὕτως. οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς; Qin & vitium hoc corrigens, *Enchir. c.* 45. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θέλῃς, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπισπασαι ψυχρᾷ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Nec, ſi aqam potas, ad qamvis occaſionem te potare aqam dicta.* Qod ſi qando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum uſum, ne ſtatuas amplectere: ſed ſi qando vehementer ſitieris, frigidam haviſtam expuito, ac nemini dicito. ἐπισπασαι ψυχρᾷ ὐδαλος hîc dixit, qod illic ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ. qanqam iſtic non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium inſinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud ſubjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, qam demittere tamen prohibent. De ſtatuis amplexandis qid voluerit, ex ſupra dictis patet ſatis. Qod eò magis moneo, qia Simplicius iſtic ab Epicteti mente qàm longiſſimè aberravit. Vide Ariſtidem *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide & *lib* 9. §. 12.

B

C

D

E

Ἐνεργητικὸν] ut ὑποιητικὸν, *infrà* §. 14. ſed ἐνεργητικὸν, Xylander. optimè, opinor. ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι, bifariam poteſt intelligi: vel de eo, qi *occupatiſſimum eſſe ſe ſimulat*, & qi *multis variisqe negotiis diſtineatur*: vel de eo qi *virtutum roborisqe corporei oſtentandi gratiâ ſeſe exercet*. Nos Anglicè ſic diſtingvimus, ut alterum dicamus, **A man of action**, hoc eſt, *actuoſum*, alterum, **An active man**, qaſi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80.

F

Semper agis cauſſas, & res agis, Attale, ſemper:
Eſt, non eſt qod agas, Attale, ſemper agis.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo feſtivè Chavcerus noſter in *fabulis* ſuis qas *Cantuarienſes* indigitavit,

A buſier man then he no where there nas:
And yet he ſeemed buſier then he was.

Notât vitium hoc Seneca *Epiſt.* 62. *Simulant occupationes, & avgent, & ipſi ſe occupant.* Notat & Marcus noſter, *infrâ* §. 12. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cùm ad ſuos ſcriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere ſolenne habebant. Ad poſterius pertinet, qod de ſtudio athletico verbis proximis dixerat: qò eodem & iſta referri poſſunt. De Marco ſiqidem in iſtis qoqe non infœliciter verſato, ex Caſſio Xiphilinus *pag.* 816. *A.* Τοσαύτη ἐνεξίᾳ ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σὺς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καβαλλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Principio fuerat tali valetudine, ita ut armis certaret, aproſqe ex eqo in venatione conficeret.* Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctamina, & curſum: & aucupatus, & pilâ apprimè luſit, & venatus eſt. Sed ab omnibus his intentionibus ſtudium eum Philoſophiæ abduxit, ſeriumqe & gravem reddidit.* De Conſtantio majore Libanius *Orat.* 3. *pag.* 105. *B.* Οὐ γὰρ ᾠήθη δεῖν καθήμενος τρυφᾶν, ἀλλ' ἐυθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδείκνυτο. *Non enim exiſtimavit oportere conſidentem deliciari, ſed ſtatim a linea & regulis actualium vigore virtutum emicuit.* Mox *pag.* 101. *D.* de Conſtantino: Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν τάς τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμόν. καὶ ὅτε ἡμέρας φαείσης, ὅτε νυκτὸς ἐπελθούσης, ἔχει τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἔλαγεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρου. *Semper operibus attentam manum & mentem habebat: & neqe jubare exorto, neqe nocte adventante habuiſſet qis dicere illum ceſſaviſſe, avt ab utroqe, avt omninò ab altero.*

G

H

Τὸ ἀποσπᾶναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς] Zeno certè Stoicus, avtore Laërtio *l.* 7. *c.* 23. dicere ſolebat, μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως ἀλ-

poeticæque, & dictionis elegantioris ſtudiis abſtinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejuſmodi alia, qæ faſtum reſiperent, facerem. epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcilicet earum qas Sinueſsâ ad matrem meam idem ipſe dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſ-

λογίας. καὶ τὸ μὴ ἐν g σολῇ καθ' οἶκον περιπατεῖν, g σολίῳ Svid.
μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. καὶ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν, οἷον τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου δὴ τοῦ Σινοέσ- h Inf. §. 15.
σης τῇ μητρί μου γραφέν. καὶ h τὸ πρὸς τὸν χα-
λεπήναντας καὶ παλιμμελήσαντας εὐσπλάγχνως καὶ
εὐ-

ἀλλοτριώτερον πρὸς καταλήψιν τῶν ἐπιστημῶν. *Ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione.* qin & idem non *rhetoricam* ſolùm, ſed & *dialecticam* fugillaſſe videtur, cùm diceret eodem avtore *c.* 161. Ἐοικέναι τὰς διαλεκτικὰς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηστά ἐστιν. *Similes eſſe rationes dialecticas aranearum telis, qæ etſi qid artificioſum indicare videantur, inutiles ſunt.* Deniqe, ſi Caſſio Sceptico ab eodem adducto fides, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀπέφαινεν, *artium liberalium orbem integrum inutilem prorſus pronunciavit*: nec Seneca ipſe hac in parte à Zenone longè diſceſſiſſe videtur: qem videas licèt *Epiſt.* 88. prolixiùs iſta diſſerentem. qanqam ἐυχρηστεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, dixit Chryſippus; nec id omnino diffiteri avſus eſt Seneca. Cæterùm Marcus, cùm iſtic, tum & *infrà* §. 17. gratulatur ſibi, qòd vel ab iſtis abſtinuerit, vel havd magnos in eis progreſſus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magisqe neceſſariis avocaturæ fuiſſent.

Ἀστειολογίας] Ἀστρολογίας Xylander. Seneca *Epiſt.* 88. *Venio nunc ad illum, qi cælestium notitiâ gloriatur, &c.* Et Gregorius Nazianzenus *in Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* Ταῦτα (philoſophiæ utiqe præcepta ſalubria) τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τῆς κεχηνέναι πρὸς τὰς ἀστέρας, ἆρ' οὐ μακρῷ προλιμήσει τις εὐφρονῶν; Ἐκεῖνο ἐνθυμηθείς, ὅτι συναγόλων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀστρονομούντων, οὐδὲν ἂν ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήσεται. *Hæc vero nonne ſyllogiſmis, & lineis, & astris animi in ſtellis defixioni multum anteponet, qiſqis mente ſana fuerit? illud ſecum reputans, qod ſi ad ſyllogiſmorum concluſionem, vel ad geometriam, aut aſtronomiam, omnes ſtudium atqe operam contulerint, nihil ea res vitæ humanæ profutura ſit, qin potiùs omnia diſſolvi ac labefactari neceſſe erit.* Ego tamen nihil iſtic movendum cenſuerim: qùm ἀστειολογία, *ſermonis elegantiam* ſive *feſtivitatem* indicet; cujus ſtudium cum Rhetorica ac Poetica aptiſſimè conjungitur. Seneca *Epiſt.* 75. ubi orationem, qam Philoſopho vult convenire, deſcribit: *Non delectent verba noſtra, ſed proſint: ſi tamen contingere eloqentia non ſolicito poteſt, aut ſi parata eſt, aut parvo conſtat, aſſit, & res pulcerrimas proſequatur. ſit talis, ut res potius qàm ſe oſtendat. Alia artes ad ingenium tota pertinent: hic animi negotium agitur.* Verùm, *eloqentiam* ut aliqà ex parte admittat, *feſtivitatem* certè illam ſive *urbanitatem*, qæ facetiis jocisqe plurimùm conſtat, qàmqe in oratore probant lavdántqe dicendi magiſtri, in philoſopho Stoicorum gens ſevera vix ferat. Siqidem illi, ut Laërt. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone*. Αὐστηρὸς φασιν εἶναι πάντας τοὺς σπουδαίους, τῷ μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ' ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεσθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐστηρόν, παραπλησίως λεγόμενον τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποσίαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποσιν οὐ πάνυ. *Severos ajunt eſſe ſapientes omnes, qod neqe ipſi loqantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Eſſe autem & alium ſeverum, qi ad rationem acris vini ſeverus dicatur, qo ad medicamenta potius qam ad propinationem utuntur.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Αὐστηρὸν λέγεσθαι τὸν σπουδαῖον, καθ' ὅσον οὔτε προσφέρει τινὶ, οὔτε προσίεται τὸν πρὸς χάριν λόγον. *Severum dicere ſapientem, in qantum nemini ſe adjungit, neqe ſermonem ad gratiam componit.* Itaqe Epictet. *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmqe certum delineat, qem in congreſſibus ac conventibus obſervari poſtulat, §. 13. Ἀπίσω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμόν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀνελεῖν. *Abſit illud etiam, ne riſum moveas. Nam is ejuſmodi locus eſt, è qo proclivis ſit in plebejum morem lapſus: eamqe vim habet, ut tuâ obſervantiam facilè apud familiares diminuat.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 5. Μήτε κομψείᾳ τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω. *Neqe ſenſus tuos exornet ſermonis elegantia.*

Τὸ μὴ ἐν στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν] *domi neqe veſtitu, neqe aliis hujuſmodi rebus utendum.* Xylander. qod merito notat Annotator Lugdunenſis. *Qaſi verò*, inqit, *domi nudum ambulare oporteat. tu verte, ne domi ſtolâ fœmineâ, vel talari, qale eſt Syrma Citharœdorum & Scenicorum, utaris. id enim eſt ſtola.* Fuit reverâ ſtola veſtis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpſiſti virilem togam, qam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille alter, qi togæ virilis die ſtolam ſumpſit?* ità enim reſtituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrma*; (qanqam *Syrma* propriè non tam veſtis ipſa, qàm pars veſtis oblonga, qæ ſolum verrit, *cauda* qibusdam, noſtris **train** dicta, avt ejuſmodi ſaltem, qalis illa:) at fœmineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multò minùs, nec domi, nec foris indutum conſpici Marcum noſtrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Medorum *ſtolâ* peculiariter ſic dicta, qam deſcribit Xenophon *Pæd. l.* 8.) laxiùs noſter hic uſurpaſſe videtur, pro *toga*, ſive prolixiore qavis veſte, qâ induti in publicum procedere ſolebant. Aliam enim *domeſticam* veſtem habebant pleriqe, qi notæ ſaltem alicujus erant, aliam

A *forenſem.* Cicero *de finibus l.* 2. *Avt ut veſtitum, ſic ſententiam habeam, aliam domeſticam, aliam forenſem.* Cato in *carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. *Veſtiri in foro honeſte, mos erat; domi, qod ſatis erat.* Plutarchus *Syllâ*; ἰσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκουρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προερχόμενος. *Veſtem aliam, cùm domi maneret, aliam cùm ad forum procederet.* Svetonius *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio: *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veſte domeſtica, Imperator eſt conſalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. Ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας, περιρρήξαντες δὲ ὧν εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἴκοι διατρίβοντες. B *Senem utrumqe corripiunt, laceratisqe veſtibus qas gerebant, vilioribus ſanè, utpote domi ſe continentium,* &c. De Flunſis Ammianus *Hiſt. l.* 31. *Nec eſt alia illis domeſtica veſtis, alia forenſis.* Itaqe tam domi forenſi veſte uti, curioſitatis ac faſtus, qàm foris domeſtica, ruditatis ac ruſticitatis fuerit. Romanis *Forenſis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, veſtimentum, qo in foro amicimur*, qod & *Tectum* dictum antiqis tradit idem ex Titinnii *Geminâ*; (ità reſtituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.)

—ſi rus
Cum ſcorto inſtituit ire, claves illicò
Abſtrudi jubeo, tecti nè ſit copia.

C id eſt, *Toga ruſtica*, inqit Nonius: nimis forſan de ſuo liberalis. ſiqidem *togam*, qam in foro, ſive foris, geſtare ſolebant, Romani (qod Bayfius *de re veſtiaria* obſervat) ubi domum redierant, componere & ſeponere conſveverant: niſi ſi qi faſtuoſiores forſan fuerant. Hoc avtem qod à Ruſtico acciſſe ſe Marcus ſcribit, potuiſſe & à Pio patre, obſervat Clariſſimus Caſavbonus qem & *viſum ab amicis cum privatis veſtibus*, (id eſt, *ſine toga, tunicatum tantùm, avt, ſi frigùs eſſet, pænulatum*) & *domeſtica qadam gerentem*, refert Capitolinus. Verto itaqe, *ne toga indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de ſe Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro ἐν D στολῇ Svidam hîc, ἐν σολίῳ legere. qod *veſtem philoſophicam* Henricus Stephanus eſſe vult, *ad ſtolæ inſtar talarem.* Amictus certè iſtiuſmodi uſum, tanqam faſtus gravitatisqe affectatæ indicium, in Phariſæis notat D. Chriſtus, re eiſdem planè cum Marco verbis; τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν. *qi ſtolis*, ſive *togis*, veſtibus prolixis ad talos demiſſis, induti, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Faſtus itidem, ſed & mollitiei ſimul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Vidésne ſacram metiente te viam,
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio.

E hujus Cicero itidem in Catilinæ aſſeclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis ac talaribus tunicis*, (ità Nonius, *triſtis*, meritò exerto, reddit) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epiſt.* 75. Lucilio conqerenti, qòd minùs accuratè ſcriberet: *Qalis ſermo meus eſſet, ſi unà ſederemus avt ambularemus, illaboratus & facilis; tales eſſe epiſtolas meas volo, qæ nihil habeant accerſitum, nec fictum.* Philoſtratus item *de charactere epiſtolico. Epiſt. ad Aſpaſiam pag.* 884. Ἐχέτω δὲ τὸ ἔνσχημον ἐν τῷ μὴ ἐσχηματίσθαι. Εἰ γὰρ σχηματιοῦμεν, φιλοτιμεῖσθαι δόξομεν. Φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιστολῇ μείραξιν ὠδές. F *Habeat etiam qandam figuram in eo qod non figurata ſit. Si enim figurabimus, ingenium oſtentare videbimur. Oſtentatio avtem in epiſtola puerilis eſt.* Qin & idem ex Regibus Marcum aſſerit in hoc ſcriptionis genere primas tuliſſe: πρὸς γάρ, inqit, τῷ κεκριμένῳ τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἑδραῖον τοῦ ἤθους ἐντετύπωται τοῖς γράμμασι. *Siqidem præter limatum in verbis judicium*, (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba ſunt, non captata.*) *morum etiam conſtantia ac ſtabilitatis indicia in literis illius elucent.*

Εὐσταλὴς καὶ εὐδιάλεκτος] Locum hunc citat, ſed miſerè depravatum, Svidas, in vocabulo, εὐσταλὴς, qod ille G exiliter & jejunè nimis συμπαθῶς interpretatur. eſt vocabulum à re militari petitum. Siqidem τὸ ἀναληπτικὸν, *claſſicum* dicitur illud, *qo à pugna vel fusorum proſecutione milites revocantur.* qanqam Xenophon etiam de canibus indagatoriis uſurpavit in κυνηγετικῷ verbis iſtis; *pag.* 987. *B.* Τὰ δ' ὀνόματ' αὐταῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα εὐσταλῆ ᾖ. *Brevia illis nomina indantur, ut revocatu faciles ſint.* Hoc eſt; qæ ad venantis vocem ſignúmve datum à fera perſeqenda facilè revocentur. εὐσταλῆ ἔχειν, ut Svidas habet; ſive διαλέγεσθαι, ut Marcus iſtic, is dicitur, *qi ad claſſicum illud exaudiendum promptus*, ad pugnam intermittendam ſponte ſua proclivis eſt: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tralatitiè verò, qi ad ſimultates privatas deponendas ſolvendásqe facilem ſeſe exhibet, & εὐδιάλλακτος H pariter. qod pro εὐδιάλεκτος Xylander in *Annot.* repoſuit. etſi in contextu *alloqii facilitatem exhibendam* verterit. Cæterùm Svidæ codices εὐναδιδάκτως exhibent. qòd, ſi verbum iſtiuſmodi alicubi legeretur, prò εὐσταλάκτως irrepſiſſe crederem.

in-

i ἐυκαιδιδάκτως Svid. ἐυδιαλλάκτως Xyl.
k L. 5. §. 36. & l. 9. §. 3.
l περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων [λαλ. Xyl.
m L. 3. §. 9. & l. 9. §. 7.

i ἐυδιαλείκτως, ἐπειδὰν πάχισα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, διαλεικτικῶς. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοήσει k ὁλοσχερῶς, μηδὲ τοῖς l περιλαλοῦσι ταχέως συγκαταθέσθαι. καὶ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν εὐπορήσειν μετέδωκε.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m αὐτεξούσιον καὶ ἀπαραπόδιστον καὶ ἑδραῖον ἐν παντὶ λογισμῷ.

sem, adversus eos, qi offensionis cavssam dederint, avt deliqerint aliqid, simulátque illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehensione summariâ contentus essem; nec garrulis qibusvis temerè assentirer. huic deniqe debeo, qod Epicteti commentarios legerim, qorum is è domo suâ copiam mihi fecit.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber essem; firmumqe ac cer-

ANNOTATIONES.

interim Xylandri emendationi acqiesco. Εὐκαιδιδάκτως itaqe καὶ εὐδιαλλάκτως διάκειται, qi sunt *reconciliatu faciles*. qibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Aristoteli *Ethic. l. 4. c. 5.* dicti, qi ad offensiones & dissensiones solvendas difficiliùs adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, *Luc. c. 17. v. 3, 4.* ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ. καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.* &c. Sed & Dionis Prusæi monitum non aspernandum *Orat. 38. pag. 474.* Μὴ πάσχωμεν ὅμοιόν τι τοῖς ἄφροσι τῶν παίδων, οἵ τινες αἰδούμενοι, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς παιδάσιν ἢ ταῖς μητράσιν, ἀ βούλονται καταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. *Ne patiamur simile qid pueris insipientibus, qi pudore pleni, ne videantur frustra succensuisse patribus matribusve, nolunt facile reconciliari.* Deniqe, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui veniá est opus.

Ἐπειδὰν τάχισα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι] τάχισα istud non agnoscunt Svidæ codices, & est forsan superfluum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læserant, qàm in gratiam recipiendi, in læso, celeritas est, qæ in lavdem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν] ἀκριβῶς *accuratè, diligenter*, singula pensitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περινοεῖν, qando *summatim capita duntaxat delibantur & levitèr percurruntur*. Ad Marci mentem planè Fabius *Instit. l. 10. c. 1. In lectione certius judicium. Lectio enim libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sæpiùs licet, sive dubites, sive memoriæ affigere velis.* repetimus *autem & tractamus, & ut cibos mansos ac propè liqefactos dimittimus qò faciliùs digerantur. ità lectio non cruda, sed multá iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationiqe tradatur.* Et mox: *Sed diligenter, ac penè ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοῆσαι ὁλοσχερῶς] *neqe omnino considerationem summariam satis putandum.* Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunensis, cur sincerum vas incrustare, vel corrumpere potiùs voluerit, *considerationem accuratam*, pro *summaria* substituendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsùs curæ habuit, ariolari nullus possum. Qanqàm τὸ ὁλοσχερῶς in alio planè, qàm qo Marcus hic usus est, imò contrario prorsus significatu usurpatum, havd rarò deprehendo. Dioscoridi siqidem *lib. 5. c. 82.* ὁλοσχερῶς συνθλάσας, uti Marcellus Virgilius vertit, est *penitùs contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c. 92.* εἰς ὁλοσχερίσαλα μέρη θλάσας, *in minutissimas partes conterere*, sive *confringere*. ut ὁλοσχερίσαλα μέρη sint, qæ λεπλομερίσαλα idem alibi; & ὁλοσχερῶς κοπίσλα *l. 2. c. 90.* qæ λελεπτοκοπημένα, *l. 5. c. 85.* Veruntamen eodem, qo hic, sensu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l. 7. pag. 766. B.* Ἀκάθαρτα κἀκεῖνα, ὅσα διχηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει. ταυτὶ γὰρ τοὺς αἱρετικοὺς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβεβηκότας. τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λεπλουργεῖν καὶ καλαλεαίνειν ἐξασθενοῦντας. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερίσλερον, οὐχὶ ἀκριβίσλερον, μελερχομένους. εἴγε καὶ μετέλθοιεν. *Et illa sunt immunda, qæ bifidas habent ungulas, minimè autem ruminant. Hæc enim indicant hæreticos, qi ingrediuntur qidem in nomine Patris, & Filii. accuratam autem eloqiorum declarationem subtiliter exprimere, & in tenues partes comminuere neqeunt, & justitiæ opera pavlò crassius, non autem accuratius & subtilius obeunt, si modo obeunt.* qo loco, qemadmodum & apud Marcum istic, τὸ ἀκριβίσλερον καὶ τὸ ὁλοσχερίσλερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβὲς καὶ τὸ λεπλουργεῖν, tamen συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsùs se habeant. Itaqe ὁλοσχερὴς περινόησις est *perceptio summaria & superficiaria*, qæ generatim & confusè facta sit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum nostrum, λεπλουργία qoqe apud Clementem, qâ singula qæqe etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, adversatur. Ità in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypothes. l. 1. c. 13.* ὡς ἂν ὁλοσχερίσλερον εἴποι τις. ὁλοσχερίσλερον εἰπεῖν est *generaliùs* & minùs distinctè *loqi*. ità etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l. 2. c. 65.* Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπλόντων. *Hi modo per partes, modo confertim omnes simul concurrentes.* Et Epicurus apud Laërt. *l. 10. in Epist. ad Herodot. §. 35.* Τοῖς μὴ δυναμένοις ἕκαστα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεσλάτων δοξῶν τὴν μνήμην, ἱκανῶς αὐτοῖς παρεσκεύασα. *Iis, qi neqeant singula, qæ à nobis de natura scripta sunt, penitus exqirere, neqe majores de his rebus editos libros perscrutari, compendium totius operis feci, qantum satis esse putavi, ut universarum opinionum memoriam facile tenerent.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκριβῶς ἅπαν εἰξευρήσειταμ, τῶν ὁλοσχερεσλάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μεμνημενευομένων. *Tum etiam omnis particularis & exacta cognitio invenietur, postqam universales formæ comprehensa fuerint, & memoriæ tradita.* qi locus nostrum cum primis illustrat. Siqidem accuratæ fusioriqe rerum tractationi epitomen summa rerum capita tantùm complectentem opponit, sive πεφαλαιωδέσλατα ἐπιτετμημένα, ut ipse loqitur. Aliter pavlò, nec multò secùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς Marcus usus videtur *lib. 4. §. 36. & lib. 9. §. 3.*

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι] περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιαυτολόγους, cavtio data intelligatur. Verùm retineri potest istud περιλαλεῖν, ut *blaterones*, garruli, nugacésqe designentur. Aristophanes *coacervatoribus*.

Μὴ περιλαλῶμεν.—

Idémqe de Evripide in *Nebulis*, si Laërtio *l. 2. §. 18.* in *Socrate* credimus,

Εὐριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιλαλούσας, ὅτος ἐσι τὰς σοφάς.
Evripides avtem qi tragœdias facit
Ejus, qi de omnibus sermones serit, ope sapientes effingit.

atque ità Svidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιλαλοῦσιν, αὐτὶ τοῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. Περιλαλοῦσιν, *supra modum loquntur, garriunt, inaniter loquntur, blaterant.* Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Καταγλωττίσματα, pro qo perperam ibi περιλαλείμματα legitur. Sic enim Etymologus: γωμύλματα, περιλαλήματα. Στωμύλματα, *garrulitiones.* & Svidas alibi, κομψὸν, περίτρωτον, περίλαλον. κομψὸν, *perspicuum, garrulum.* Cui suffragatur & qod Scholiastes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιλάλει. κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, ὡς νῦν ἡμεῖς πειραίρας καὶ πολυλάλας φαμέν. Κόμψευε, *garri. Nam κομψοὺς dicebant, qos nos nunc vanos & garrulos dicimus.* qæ novissima lavdans D. Heinsius, in *ad Cor. Ep. 1. c. 13. v. 4.* πειράσεως καὶ περιλάλους legit. Inde & Aristophani in *Ranis Act. 3. sc. 2. v. 10.* Ἀπεριλάλητος. *Qi garritu non facilè obtundi*tur. qod Schol. pessimè, οὐκ εἰδότα λαλεῖν, *loqi nescientem*, est interpretatus. Vide Gellium *l. 1. c. 15.* melius Svidas ὃν οὐκ ἄν τις περιλαλήσοι. *qem loqacitate vel superare vel compescere nullus possit.*

Τὸ ἐντυχεῖν] *qòd incidérim.* Casavbonus melius forsan, *nactus sim*; cum non casu fortuito, sed amici hominis Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos sit factus. qo sensu & ἐντυγχάνειν pro *adipisci* usurpatur. Verùm Xylander vertit, *qòd commentarios legerim.* nec spernenda ea versio. siqidem γράμμασι ἐντυγχάνειν est *scriptum legere*. Apud Herodianum *l. 4. c. 12. §. 12.* Antoninus Severi filius, κελεύει Μαυρίνῳ ἀποσάλλι καὶ ἰδιάσαι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐπέγοι εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. *Macrinum jubet, ubi secesserit, literas ad se datas sibiqe in manum traditas, privatim legere, & si qid contineant, qod properato opus sit, id sibi indicare.* atqe ità accipere licuerit etiam in illis Dioscoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλῶμεν δέ σε, καὶ τοὺς ἐντευξομένοις τοῖς ὑπομνήμασι. *Te autem, & qotqot alii qi commentarios istos lecturi sunt*, tam potest verti, qàm, *qi in eosdem inciderint, vel eosdem nacti fuerint, rogatos volumus.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ità in operis *proœmio* indigitat Arrianus ipse *Dissertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idémqe qod havd perindè vulgò innotescit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejusdem *dictis collectaneis*, qod ex *epistola* ad Masgalenum qendam, cui commentarium illum inscripsit, constare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periisse videtur *epistola* illa, unà cum Philosophi ipsius *vita*, qam & prolixè descripsisse Arrianum eundem ex eodem avtore discimus: qi cum Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusdem tum *dissertationes dictaqe collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, havd fit probabile, qòd Svidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperium pertigisse. Vide *ad l. 7. §. 19.* & *l. 8. §. 31.*

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Usus est & Apollonio Chalcedonio* (*Chalcidensi*, Salmasius & Casavbonus. qanqam & Evsebius Χαλκηδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatoriam dignitatem jam adscitum ad domum Apollonii discendi cavsâ ventitasse testatur. De eodem idem in *Pio: Cùm Apollonium, qem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, vocâsset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum; risit eum, dicens, Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, qàm à domo sua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Qin & Lucianus eundem à Demonacte Cynico

per-

certum citra fluctuationem omnem consilii ingenii-
qe tenorem retinerem: neqe aliud qicqam, vel mi-
nimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem
semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum
amissione, in morbis diuturnis. adhæc, qòd in ipso,
tanqam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ναμφιβόλως ἀκύβευτον. καὶ ᾱ πρὸς μηδὲν ἄλλο n Inf. §. 16.
ἀποβλέπειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τ λόγον. & l. 3. §. 6.
καὶ τὸ ° ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀληθόσιν ὀξείαις, ἐν & l. 2. §. 16.
ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. καὶ τὸ ὁπὶ ° Inf. §. 16.
παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνα- & l. 11. §. 21.

ται

ANNOTATIONES.

perstrictum meminit, cùm de ipso ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *En Apollonium & Argonautas ejus*: qasi vellus avreum petiturus, hoc est, qæstûs cavssâ, se ad avlam regiam conferret. Hunc avtem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, alii dispiciant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen interciderit, qem & *Philosophum* vocat Evsebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hic esse videtur, qem Epiphan. *l. 2. Tom. 1. Har. 56. §. 1.* Ἀντωνίνου ἑταῖρον, *Antonini familiarem* vocat, & à qo Bardesanem de fide deserenda frustra solicitatum refert.

A

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον] De hoc ipso, inter alia, loco, cùm clarissimum virum dominum Clavdium Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimùm debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *hominis est qi certo semper proposito & consilio res agit; qi non fluctuat in deliberatione sua, nec qicqam incertis fortunæ casibus eorum qæ acturus est committit: qod qi faciunt,* κυβεύειν τοῖς πράγμασι *Graci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον *igitur in eo est, qi nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* Κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Graci dicunt, qi vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κύβον ἀναρρίπτειν πολέμῳ, *ille dux vel Imperator dicitur, qi prælium cum hoste committit, de exitu securus, qem fortuna commendat. Incertus avtor apud Svidam:* Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατα ἔχοντι κύβον ἀναρρίψαι πολέμου τοιούτου. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non posset. Polybius apud eundem:* Οἱ μὲν ἀλογισίαν καὶ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ. *Illi qidem temeritatem & insaniam esse dicebant temerè caput objicere periculis, & de vita aleam jacere. qod ipse exponit,* Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliqid facere* (qibus adjici potest, qod Svidas idem: Κυβεύω, κύβον εἰς κίνδυνον προπηδῶ. μὴ παραβάλλεσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. *Aleam jacio. In periculum præceps ruo: ut, non temere periculum adire, & tanqam aleam de vita jacere.* Et rursus, Ἐγκυβισᾶν τοῖς πράγμασι, τὸ ῥιψοκινδύνως τι πράττειν, καὶ ἐπιλέγειν, ἐρρίφθω κύβος. *Temerè & cum periculo res aliqas facere, & postea dicere, jacta sit alea.* qod tamen ad τὸ κυβισᾶν, *proprie in caput saltare, in caput deferri,* rectius ille retulisset) *qi certâ itaqe ratione omnia agere instituit, is* τὸ ἀκύβευτον *habet.* Κυβεία *etiam ἀνθρώπων eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco qem notasti.* (simul enim de loco illo *Ephes. c. 4. v. 14.* qæsieram) *puerorum enim ætas improvida, qi nondum certa rationis usum habent, paulo momento huc & illuc impellitur.* Κυβεία ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, qæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen* κυβείαν πανουργίαν *interpretati sunt. qod minùs placet. nam de* πανουργίᾳ *sequitur statim. Eo referenda hæc Svidæ glossa.* Κύβεια, πανουργία. *Interpres qoqe Arabs exponit,* جل زيغة *qod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario,* τῶν κύβων, *ut veteres ita ludebant, non solùm fortuna locum habebat, sed etiam ars, cùm id qod male ceciderat ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis avctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustrissimus. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fravdem etiam in procurandis, in eo ludi genere frequenter nimis intervenire: qò & Apostolus forsan respexerat. Eó certè loci, more ipsi non insolente, ῥητορικῶς πάνυ, metaphoras, tanqam tessellas qasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerulis ducta, qos pomis, crepundiis, rebus leviculis qibusvis pellicias facilè & traducas qo ipse velis. altera à navibus, qæ ἀναρμάτιστοι, & *justo sine pondere labant,*

Perqe mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Metam. l. 2.* tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutiâ ac fravdibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facilè imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet, qod qidam tamen Philippo Macedoni, ut Ælianus *l. 7. c. 12.* alii Dionysio majori, ut Plutarchi nomine avtor *de Fortun. Alex. l. 1. pag. 330. E.* tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾶν δεῖν. *Pueros tesseris & talis, viros verbis & jurejurando oportet circumvenire.* Plutarchus in *apopth. Lacon. 53.* & in *Lysand. pag. 437. C.* & *Sympos. l. 9. c. 20.* & Dio Prusæus *Orat. 74.* itaqe κυβείαν, Erasmus *versutiam*; Avgustinus *illusionem* reddidit *de Civit. Dei, l. 22. c. 18.* Apostolus ipse forsitan per πανουργίαν expositum volebat. Ad eum avtem Apostoli locum respexisse videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag. 9. C.* ubi mysteria exotica appellat, μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφισήρια, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια, *insana hominum infidelium commenta & erroris incontinentis qasi aleam & sortis officinam.* qæ verba novissima cùm exscriptorum incuria excidissent, ex Evsebio *præparat. l. 2. c. 3.* Clementi sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint eruditi: Marci mentem qin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

B

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν] Vide *supra ad §. 7.* ex Epicteti *l. 3. c. 12.* Idem *Enchir. c. 50.* Σωκράτης ὕτως ἀπίσελείσθη, ἐπὶ πάνλων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates in eum evasit qi fuit, cum in omnibus se ipse promoveret, cum nemini auscultaret nisi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l. 3. §. 6.* Synesius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ ὁδῶν ἡ πρώτη σχίζα καλαδραχὺ διεσῶσα, πρεῖσσα πλέον ἀεί τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσα καλαιτῶσιν εἰς πλεῖον τὸ ἀπλικείμενον. ὕτως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γινόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφορὰν, πλεῖσον ἀφίσησι προιόνλας. *Sed ut primum viarum divortium, sensim diductum, protracto ulterius discrimine, in longissimum tandem intervallum desinit, ita & in pueris accidit, & vel minima studiorum disparitas, progredientes illos plurimum, a se invicem dissociat.*

C

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infrà ad §. 16.* Seneca *Epist. 10. Maximum hoc est & officium sapientiæ, & indicium, ut ipse ubiqe par sibi idemqe sit.* De Marco nostro Dio *l. 71.* Ὅμοιος διὰ παντὸς ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιήθη. *Sui similis in omnibus, nec ullâ unqam in re mutatus fuit.* qod est illi argumentum, ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάνλα ἔπραττε. *Qod nihil simulatè, sed omnia ex virtutis præscripto egit.* ὕτως, inqit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Itaqe verè fuit vir bonus, nec qicqam simulatum habuit.* De eodem Svidas. Ἐκ πρώτης γὰρ ἥβης τῆς ἡλικίας ἐυσωφρόνει καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὥτε καλὰ δὲ, ὥτε καλ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ἄφθη πώποτε. *Cum enim jam a prima ætate constantem & quietam vitam sibi sequendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter lætitiam vultu mutato unqam est conspectus.* Capitolinus item, *Erat ipse tanta tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio.* Et Avrelius Victor. *A principio tranqillissimus, adeò ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Eutropius) *vultum nec ex gavdio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. *l. 9. c. 7.* Ὡς ὅμοιον ἦν τὸ τῦ Σωκράτους πρόσωπον, καὶ προϊόν & ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόν & ἀεὶ διᾶσθαι. *Socratem eodem vultu, sive domo egrederetur, sive rediret domum, videri.* qod de eodem Epictetus *Dissert. l. 3. c. 5.* Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν. *Eodem semper vultu egredi & ingredi.* & *l. 1. c. 25.* Ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διατέλει. *Eodem semper vultu fuit.* Plinius *l. 7. c. 19. Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec avt hilaro magis avt turbato.* Hinc Seneca *Epist. 104.* ubi Socratem *senem perpessitium, per omnia aspera* (qæ & recenset qàm plurima) *jactatum dixerat: Hæc,* inqit, *usqe eò animum Socratis non moverunt, ut nè vultum qidem moverint. illam mirabilem lavdem & singularem usqe ad extremum servavit; non hilariorem qisqam, non tristiorem Socratem vidit. æqalis fuit in tanta mæqalitate fortunæ.* Idémqe *de ira l. 2. c. 6. Qid indignius, qàm sapientis affectum ex aliena pendere neqitia? desinet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l. 3. Eundem semper vultum habere non possumus, qod de Socrate falsò Philosophi gloriantur, qantò magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is agelastos est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cum ebiberet cicutam, qàm qo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius; *Fronte semper pari, & latus ad omnia.* De se tale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l. 2. Epist. 2.*

D

---ego utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qanqam de Marco Dio refert, qòd Favstinæ uxoris mortem ἰσχυρῶς ἐπίνθησε, *vehementius luxerit:* πλέον ἢ προσῆκεν, *plus qàm convenerat*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Sympos.* & Capitolinus, qòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde *cùm ab avlicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis,* dixerit Pius, *Permitte illi, ut homo sit; neqe enim vel philosophia, vel imperium, tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio, vel Socrati dispar videatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritatéqe minimè fucatâ, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolino qi secum constare possit, ipse viderit. Cæterùm Svidas, vel alius qis apud Svidam, Apollonio Tyanensi tribuit, qæ de Chalcidensi Marcus istic, in Ἀεί. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. οἷος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportet sapientem sibi esse similem, in doloribus acutis, in amissione liberorum, in longis morbis. Qalis fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, sed incassum, se torquet.

E

F

G

H

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l. 1. Ep. 1. Domi habes, unde adhortationis meæ viva sumas exempla.* Qam avtem

p Inf. §. 16. q L. 4. §. 26.

τῆς μ ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι καὶ ἡ ἀνεμέν- ΜΘ. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικόν. καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον [r] σαφῶς ἐλάχιστον τ' ἑαυτῷ καλῶν ἡγεμόνα τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν τοῦ θεῖ τὸ εὐδοκιδόναι τὰ θεωρήματα. καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξητ[s]ώμενον διὰ ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

poſſe eundem, prout occaſiones ſe dabant, & vehementiſſimum & remiſſum eſſe. ſed & qòd in diſciplinis tradendis nevtiqam morosè ſe gereret: qódqe hominem viderim, qi peritiam ſuam & in theorematibus tradendis ſolertiam, bonorum ſuorum minimum exiſtimare ſe, palàm faceret. ab iſto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra ſenſum tamen omnem tranſmitterem.

r σοφῶς F. Jun.

s ταύτας. Jun.

§9. Παρὰ Σέξτου, τὸ [t] εὐμβρές. καὶ τὸ φιλό-

§9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

vim habeant *viva exempla* iſta, docet Seneca *Epiſt.* 6. *Plus tibi*, inqit, *viva vox, & convictus, quàm oratio proderit, instrem præsentem venias oportet. primum, qia homines amplius oculis quàm auribus credimus. deinde qia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes nqn expressisset, si eum tantummodò audisset. Vitæ ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus qàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaqe Ariſtides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom.* 1. *p.* 153. Παιδιὰν εἶναι δοκεῖν τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Ludicra videri sapientum scripta præ ipsorum colloqiis.*

Ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι, καὶ ἀνεμέμενος] *poſſe eundem & vehementiſſimum eſſe, & remiſſum eſſe.* pro rerum ſcilicet in qibus verſatur, varietate. qod de Pio *infrà*, §. 16. De patre ſuo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio.* Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἥμερος μὲν, εἴ καί τις ἄλλος, ἐναργὴς δὲ, κατὰ τὸ ἥμερον, δύο γὰρ τέτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντιπαθιζομένων, ἁπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τῦ φιλανθρώπου, ἐκείνω συνῆλθε θυμοειδὲς ἀμφότερα. πράττειν μὲν, ὡς αὐτηρῷ, μετὰ τῆς ἡμερότητος. ὑφίεσθαι δὲ, ὡς ἀπράκτῳ, μετὰ τῆς ἐντελείας. *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qis alius, erat, & ad agendum peraqe aptus & appositus. Qamvis enim hæ duæ res ferè inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraqe mansuetudinem cum inertia conjunctam habeat, altera rebus qidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, ut in illo tamen mirificè hæc duo in unum convenerunt, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret.*

Τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικὸν] *ut in percipienda doctrina me non morosum præbetem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo morositatem eam notaret, qam in avditoribus havd pavcis observat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de avdiendo.* ut Casavbonus cui assentior potius, *in disciplinis tradendis morositate omni immunem* vult intelligi; utpote qi avdientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Avtolyc. l.* 3.

Καλεπὸν ἀκροατὴς ἀσύνετος καθήμενος·
Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μέμφεται.

Moleſtus est ſatuus avditor ſedens:
Se namqe pra ſtupore non redarguit.

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς] *Sed circumſpicerem de homine.* Xylander. ut cum clavſula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Caſavbonus ad verbum, & *qòd viderim hominem.* pro σαφῶς avtem σοφῶς legendum conjicit doctiſſimus Junius. utrumlibet conſtare poterit. vel qòd *manifeſtè* id is ſentire ſe oſtendebat, vel qòd *ſapienter* agebat, qòd id *ſentiret.*

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν] Eodem ſenſu Heraclitus apud Laërt. *l.* 9. §. 1. Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. *Multa peritia mentem non docet. Heſiodum ſiqidem docuiſſet & Pythagoram.* Qod Philoſophi dictum ab Ambroſio Camalduno Laërtii interprete peſſimè acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu exciderat, in *præfatione* operis adductum, reſtituit ſimul explicátqe Salmaſius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnoſoph. l.* 13. ſeciùs pavlò ſic effertur; Πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliaſii in eandem ferè ſententiam dictum refertur, qo pronunciatur,

Πολυμαθημοσύνης οὐκ εἶναι κρεῖττον ἄλλο.

Clemens itidem *Stromat. l.* 1. ubi Platonis illud, tanqam ex *Democr.* qod in Ἐρασταῖς, legitur, (ubi Socrates πολυμάθειαν aliud à *philoſophia* eſſe multis contendit) adduxiſſet; Μὴ δὴ ἡγεῖ τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυκλέζεσθαι ζῆν, οὐδὲ πολυμαθεῖν τοῦτο, ἀλλὰ ἄλλό τι. *Nec existimes me dicere philoſophari, in artem incumbentem vivere, nec multa discere appetentem, ſed aliud qid.* Subjungit, Ἤδει γὰρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἤδη πολυμαθὴ νόον ἔχει. ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. *Sciebat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclìti sententia,* qem locum, cùm sit depravatiſſimus, ex M. S. Heſchælius legendo, ὡς ἄρα πολυμαθείαν οὐκ ἔχειν, ex parte ſatis fœliciter reſtituit; ſed mendum omnium fœdiſſimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμάθεια, νόον ἔχειν ὁ διδάσκει. atqe ità fortaſſe etiam Athenæus ſcripſerat. Denique tanqam Democriti idem ferè laudat Stobæus *Tom.* 2. *tit.* 4. Πολλοὶ πολυμαθέες, νόον οὐκ ἔχοντι. qod apud noſtros vulgari dicterio eſt celebre, *Peritiſſimos qoqe non & prudentiſſimos eſſe.* The greateſt clarks are not alwayes the wiſeſt men. Cæterùm Apollonius bonorum ſuorum minimum cenſet, qod alii in ſe ſummum reputant: hi verò inane prorſus ac futile qiddam pronunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφόντως. *Variè citra oſtentationem eruditus.* Optimè verò ſive Democritus, ſive Heraclitus (alterius enim dictum eſſe nullus ambigo, etiamſi nomen nullum adſcriptum extet) apud Stobæum *tit.* 34. Πολυμαθίη χάρτα μὲν ἀφελίες, κάρτα δὲ βλάπτες τὸν ἔχοντα. ἀφελίες μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτες δὲ τὸν ἠλίθιον φωνῆντα πᾶν ἔπος, καὶ ἐναντίον δήμῳ. *Multarum rerum cognitio aut valdè juvat, aut valdè ladit habentem. Juvat qidem virum dextrum & commodum: ladit verò illum, qi facilè genuis sermonem, & apud populos eloqitur.* Nec diſpar Ariſtippi illud avtore Laërtio *l.* 2. *c.* 72. Ἐπὶ πολυμαθίᾳ σεμνυνόμενον. Ὥσπερ οὐκ οἱ πλέστα ἐσθίοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προφερομένων. ἔτως οὐκ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, εἰσὶ σπουδαῖοι. *Glorianti cuidam qod multa didicisset: sicuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valent qam qi sumunt necessaria, ita non qi plurima, sed qi utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l.* 1. §. 29. Οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονικὴ ἡμῖν θεωρία, λόγων ἄθροισις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἂν τις ὠήθείη.--ἔτω γὰρ ἂν ἦδη ἂν ἐκύλυεν τὰς πᾶν μάθημα συνάγοντας, εἶναι εὐδαίμονας. νῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα ἡ συμπληροῖ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντων ὄντων, ἐὰν μὴ προσῇ, καὶ ἡ κατ' αὐτὰ φυσίωσις καὶ ζωή. *Contemplatio illa, qa beatos nos efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qis existimaret.— Ita enim nihil prohiberet, qò minus ii essent fœlices, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam verò nullo modo etiam scientiæ universa contemplationem illam perficiunt, neqe illæ qæ versantur circa verè entia, nisi etiam adsit naturæ nostræ secundum ea conformatio & vita.* Avdiant Chriſtiani, ab ore hominis nomini Chriſtiano infeſti, dogma ſanè Chriſtianiſſimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας] τὰς δοκούσας χάριτας, ſicut *infrà* §. 16. Τὰς δοκούσας τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l.* 4. §. 3. Τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. *Eorum, qi favere videntur.* qia hoc loco multa vulgò habentur, qæ Stoici eo nomine nevtiqam dignanda cenſent. Ars eſt qædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio. pag.* 582. *E.* Ἡ χάρις οὐχ ἧττον διομίνη τῷ λαμβάνοντος ἢ τῷ διδόντος, ἐξ ἀμφοῖν τελειῦται πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν εὖ φερομένην, κατέσχυνεν ἀτελῆ πεσῦσαν. *Gratia non minus accipiente qàm dante opus habet, ab utrisqe perficitur ad pulcritudinem. Qi verò non accipit, tanqam pilam rectè objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem aliò tranſtulit Plutarchus idem in *lib. de avdiendo pag.* 45. *E.* Ὥσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βωλόντι δεῖ συγκινύμενον εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον. ἔτως ἐπὶ τῶν λόγων ἐστὶ τις εὐρυθμία καὶ περὶ τὸν λέγοντα, καὶ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῆκον αὐτῷ φυλάττῃ. *Qemadmodum in pila ludo, qi excipit, jacienti se motibus corporis concinnè solet accommodare: ita inter dicentem qoqe & auditorem, si uterqe officium suum tueatur, qædam est proportio.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 17. *Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pila ludi: qam cadere non est dubium aut mittentis vitio, aut accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusqe, aptè ab utroqe & jactata & excepta, versatur.* Laudat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l.* 4. *pag.* 282. *D.* Anacharſis, τοῦτοισι δὲ εἶναι μάνοισι σοφρόνως δῶσαί τι καὶ δεξασθαι λόγον. *Illi soli rationem habent dandi & accipiendi prudenter.*

Διὰ ταῦτα] D. Junius vult ταῦτας, χάριτας ſcilicet.

§9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonenſem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Evtropius. ἀδελφιδῦν. Evſebius. τὸν ἐκ Βοιωτίας. Dio. Svidas & Philoſtratus in *Herode.* Qæri forſan poſſit an idem ſit, qi Pyrrhonias opiniones ſcripto propugnat. negant in *Plutarchi vit. c.* 5. Rualdus, & *ad Hiſtor. Aug.* Salmaſius, qi & Sexto Afro iſtud tribui monent. negat & *ad Hiſtor. eand.* Caſavbonus. qi *ad Laërt. vit.* tamen ſecus ſtatuerat.

Οἰκεῖ

miliæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: &

δειγμα ℰ οἰκε ℰ πατρονομυμένυ. καὶ τὴν ἔννοιαν ℰ [v] κ̃ φύσιν ζῆν. καὶ τὸ [x] σεμνὸν ἀπλάσως. καὶ τὸ ἔυτοκα-

v Inf. §. 17. ℰ l. 3. §. 4. ℰ l. 4. §. 49. ℰ l. 5. §. 29. ℰ l. 7. §. 55. ℰ l. 10. §. 15. ℰ l. 12. §. 32.

x Lib. 2. §. 5. ℰ l. 9. §. 29.

ANNOTATIONES.

Οἰκε τῦ πατρονομμένυ] *domus ad arbitrium patrisfamilias instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατρονομέμενοι, *οἱ τὰς παρὰ τῶν πατρώων παραδεδομένας νόμας τηρῦντες.* Πατρονομέμενοι, *qi leges a patribus traditas observant.* nisi qòd hìc ad majorum jam defunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ità certè Plato primos mortales ait, *de leg. l. 3. pag. 806. B.* Ἔθεσι καὶ τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἑπομένης, *institutis legibusque patriis vixisse.* móxqe ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss. I. 112.* lavdaverat,

—— *θεμιςύει δὲ ἕκας-*
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus autem dat unusquisque*
Liberis atqe uxoribus.

à *patrio* hoc regimine *regium* dicit *ibidem D.* profluxisse, in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur, *διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποίησαν, πατρονομέμενοι καὶ βασιλείων πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. Ex eo quod principium ex patre matreqe sumpserunt, qos qidem quasi aves secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, ℰ regno omnium justissimo gubernati.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum melius Casavbonus *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qa Dominus domus, etiam qoad servos & famulos, non titulo tenùs tantùm, sed re verâ, paterfamilias existit. non ea qidem ratione, qâ Martiali, *l. 1. Ep. 85.* qia

Domumqe ℰ agros implet equitibus vernis,
Pater familiæ verus est Quirinalis:

Sed qâ Seneca ex majorum mente monet, *Epist. 47. Vide*, inqit, *qam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; servos, qod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l. 5. Ep. 19. Est mihi semper in animo, ℰ Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, *ℰ hoc nostrum, patersamilias.* Tertullianus *Apologet. c. 34. Gratius est nomen pietatis, qàm potestatis: etiam familiæ magis patres, qàm domini vocantur.* Cæterùm frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hìc Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, *σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη μετ' εὐμενείας πατρονομέμενον, in qo moderatione ℰ justitia velut parenti præstanda benevole illi subjecti præstarent.* Plutarchus *Dione p. 962. B.* Atqe hoc est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss. ϛ'. v. 47.*

Τοῖς δεσσιν βασίλευε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
Ipsis imperabat: pater avtem velut mitis erat.

& *ibidem v. 234. & ε'. v. 12.*

Λαῶν οἷσιν ἄνασσε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
His, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat. 14. pag. 421. D.* ubi narrat se de Florentio Cilices qosdam percontatum, *εἰ μέμνηνται τῶν περὶ Ὀδυσσέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅσις ἦν πρὸς τὰς Ἰθακησίους, nunqid meminissent eorum, qæ de Ulysse apud Homerum dicta sunt, ℰ qalisnam apud Ithacenses extiterit.* ab eis responsum retulisse, his verbis, qæ qo mentem genuinam indicem, subjicio: *καὶ λίαν ἔφασαν. καὶ ὅτε δεῖν ἡδέως, ὅτε πλήτλειν.* ubi *δεῖν ἡδέως* illud cum vitiosum esse avtumaret Vir doctissimus Fredericus Morellus, *ἡδέως* expuncto, *ἤδεσθαι* substituit: vertitqe, *illis admodum se meminisse dixerunt, ℰ neqe opus esse latari, neqe ferire.* qæ sanè verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. mitto qod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo *εἰ μέμνηνται* antè verterat, *nunqid meminissent*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsivisset. Tum an *non latari opus* habebant, qi præfectum *πρὸς τὰς ἀρχομένας* (Libanium avdis) *ἥμερον βέλτιόν τε*, Ulyssis instar, nacti essent. Verùm sanus ac sincerus est locus, qem vitii suspectum Vir doctissimus habuit, qi in Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehenditur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodùm meminisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse à Poëta dicta sunt) neqe ipsâ exhibere. *neqe* enim *avt vincire libenter, avt ferire* h. e. *nec in vincula conjicere, nec plectere qenqam proclivem esse.* ita *τὸ δεῖν* usurpavit & Plato in *Cratylo*; ubi *ἄπλειν* & *δεῖν, nectere ℰ vincire*, sive *ligare*, idem ferè esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophontem *Pæd. l. 8. pag. 200. D.* his verbis Chrysantas. Πολλάκις μὲν δὴ καὶ ἄλλοτε καλενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει καλοῦ ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοῖς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρος τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβυλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλις' ἂν ἐυδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. *Etsam alias in rebus animadverti sapius, nihil inter principem bonum ℰ patrem bonum esse. Nam ℰ patres liberis prospiciunt, ne unqam eos bona deficiant: ℰ Cyrus jam mihi videtur ea nobis consulere, de qibus felicitatem perpetuam maximè consecuturi sumus.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*; *ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος, a sibi subjectis pater vocatus.* addit etiam, & à servis, *τῶν εἰς τὸ δουλεύειν καλασκευασμένων, ad serviendum instructis.*

Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnassæum *l. 4. pag. 239.* Πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς παλὴρ πρᾶος υἱοῖς αὐτοῦ χρώμενος. *Versatus in populo, non secus qam pater inter filios.* Qodqe ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pausanias in *Arcadic. pag. 273.* Τοῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιστα ἐφαίνετο χρώμενος. δόξῃ δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κύρου Φέροιτο ἂν τοῦ πρεσβυτέρου, πατὴρ ἀνθρώπων καλούμενος. *Hunc Romani Pium appellarunt, qod summum in honorando nomine divino studium præ se ferebat; sed opinione meâ Cyri etiam majoris cognomen promeruit, ut scilicet hominum pater diceretur.* idem & in Justiniano celebrat Procopius *de structuris Orat. 1.* & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *Orat. 12.* Ἐοικέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. *Oportet regem patri similem esse.* Et Erasmus in *institut. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, qàm bonus paterfamilias in suos domesticos. qid enim aliud est regnum qam magna familia? qid Rex nisi plurimorum pater?* His opponuntur οἱ παραβαίνοντες τὰ πάτρια, καὶ δεσποτικοτέρας ἀρχῆς ὀρεγόμενοι. *Transgredientes patria jura, ℰ affectantes dominatum.* Aristoteles *Polit. l. 5. c. 10.* Hoc nomine Cambysem notabant Persæ, cùm dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος. Καμβύσης δὲ δεσπότης. Κῦρος δὲ πατήρ. *Darium institorem esse*, qia nundinabatur omnia; *Cambysem herum*, qia asper & insolens; *Cyrum patrem*, qia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l. 3. pag. 225. C.* Optimè Thomas Morus noster:

Legitimus immanissimis
Rex hoc tyrannis interest:
Servos tyrannus qos regit,
Rex liberos putat suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem:

Princeps pius nunqam carebit liberis:
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergo fœlicissimus
Tot liberis, qot civibus.

Καὶ τὴν ἔννοιαν] omisit Xylander. *propositum*, Casavbonus reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide §. 3.

Τῷ καλὰ φύσιν ζῆν] Refert Laërtius *l. 7.* in *Zenone Cittiensi* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλος εἶναι τὸ ὁμολογυμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est consentaneè secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ καλ' ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe natura nos ducit.* (qod & Cicero *Offic. lib. 3. Qod à Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secutum Cleanthem *lib. de Volup.* Hecatonémqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collectan. Tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 5.* Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογυμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientiùs dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, ἰσοδυναμεῖν ταῦτα, τὸ καλὰ φύσιν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν, καὶ τὸ ἓν ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, ℰ honestè vivere, ℰ benè vivere.* Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l. 3. §. 4.* Τῶν ὁμολογυμένως τῇ φύσει βιώντων. *Eorum, qi naturæ consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib. 3. Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* Seneca *Epist. 5. Nempe propositum nostrum est, secundum naturam vivere.* Et *de vit. beat. c. 31. Solemus dicere, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag. 407. E.* Τοῦτό ἐστι τὸ παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν ἀδόμενον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δέ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀρετῆς ἀτραπὸν ἐλθὼν καθ' ἕκτος ὀρθῷ λόγῳ βαίνῃ, καὶ ἕπηται Θεῷ, τῶν προστάξεων αὐτοῦ διαμεμνημένος; καὶ πάσας ὁμοῦ καὶ παντάχοῦ ἔργοις τε καὶ λόγοις βεβαιούμενος. *Hic est ille finis, qi à præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virtutis semitam, incedit per recta rationis vestigia, ℰ Deum sequitur memor ejus præceptorum, habens ea rata dictis factisque omnibus.* Idem vult esse, *secundum naturam vivere, rectæ rationis semitam tenere, ℰ Deum sequi, mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad §. 16. & ad lib. 2. §. 9. & lib. 4. §. 42. & ad lib. 5. §. 3. 9.*

Τὸ σεμνὸν ἀπλάσως] Ita *l. 2. §. 5.* μετὰ σεμνότητος ἀπλάστως, *gravitate non arcessitâ.* Vide notas ibi. Contrà L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota saltem aliqa hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, qod ℰ fictus fuisset, nec tam simplex qàm videretur, avt qàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes peculiares commemorans, dixit; *Qid Pio sanctius? qid Marco prudentius? qid Vero simplicius? qid Bassiano fortius?* Lampridius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio*: *Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatémqe vivendi; hortatúsqe est ut imitaretur ℰ fratrem.* ubi *puritatem vivendi*, καθαριότητα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus, qæ vitio qandoqe affinis est. Verùm Capitolino de Vero secum con-

σοχαστικὸν τ̃ φίλων κηδεμονικῶς. κ̀ τὸ ἀνεκλικὸν τ̃ ἰδιωτ̃. κ̀ τὸ [a] ἀθεωρητον τ̃ ὁιομ̃ων. κ̀ τὸ πρὸς πάντας [b] εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μ̀ πάσης προσ-

[a] τῦ ἀθεωρήτου Salm. τῶν ἀθεωρήτως οἰομ. f.
[b] L. 6. §. 16. B.

sedulam amicorum obſervationem: & imperitorum, eorúmqe qi citra conſiderationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores qibuſvis accommodatos, ità ut qamvìs conſvetudo ipſius adulationem omnem

ANNOTATIONES.

venire qî poſſit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi ſuſpectus eſt: niſi ſi ità accipi debeat, qòd ad Marci mores per tempus aliqod ille ſe ſpecie ſaltem tenùs accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibuſdam Plinius perſtringit, *lib.* 6. *Epiſt.* 13. *temporaria gravitas, vel potiùs gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, niſi ut vitium ingenitum avtor notâſſet. Qod avtem de Sexto Marcus hîc, de Liciniano qæſtore pariter Sidonius Apollinaris *l.* 3. *Epiſt.* 7. *Nihil affectatum ſimulatúmqe; vera potiùs ſeveritas, qam ſeveritatis imitatio.* Vide *infrà ad* §. 14. φιλάληθες.

Τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων] *In conſulendo amicis ſagacitatem* Xylander. ut σοχάζεσθαι hîc ſit *conjectari*, & *conjectando ſagaciter indagare*, qid qis velit, qóve opus habeat. Atqe ità Marcus uſus eſt *infrà*, §. 14. Μὴ δεῖσθαι σοχασμῦ τὰς φίλας. *Nec familiaribus conjectu difficile foret.* ſed melius Caſavbonus *amicorum ingenia ſedulò obſervare.* ut σοχάζεσθαι iſtic ſit *obſervare*, & *obſervando rationem alicujus habere*, qò ad ingenium ejuſdem ſe accommodet. Etenim σοχάζεσθαί τινος, eſt *rationem alicujus habere.* Galen. *de fractur. l.* 1. προοιμ. *p.* 152. *Tom.* 11. Ἐγὼ γὰρ, ὅταν μὲν παρὼν παρόντι συναναγινώσκω τὶ βιβλίον, ἀκριβῶς σοχάζεσθαί δύναμαι τῦ μέτρυ τῆς ἐξηγήσεως, ἀποβλέπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν τῦ μανθάνοντος ἕξιν. ὅταν δὲ γράφω πᾶσιν, ὥστε τῦ ἄρισα παρεσκευασμένυ, ὥστε τῦ χείρισα σοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείσοις ἀσαφὲς ἔσαι. τὸ δὲ ἀνίαν τοις προνίζουσας ἐν τοῖς σαφέσιν. ἄρισον ὃν ἡγέμαι τῶν μέσην ἕξιν ἐχόντων σοχάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorſus habeo diſcentis rationem; in ſcriptis nec optimè nec peſſimè imbuti, ſed mediocrium tantùm rationem habeo. Nam illud plerisqe obſcurum erit, hoc iniqo animo ferunt, qi in rebus claris immorantur.* Polybius *Hiſt. lib.* 6. *cap.* 14. Ἡ γε μὲν σύγκλητος πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχυσα δύναμιν, ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, κ̀ σοχάζεσθαι τῦ δήμυ. *Rurſus vero ſenatus, qi tantum poteſt, ante omnia in adminiſtratione publica rei multitudinem reſpicere, populiqe rationem habere cogitur.* Et mox: *cap.* 15. Ὁμοίως γε μὲν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐσι τῇ συγκλήτῳ, κ̀ σοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλων, κ̀ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν. *Similiter vero rurſus & populus Senatus obnoxius eſt, ejuſdemqe rationem habere, ſive eundem obſervare neceſſe habet in rebus univerſis & ſingulis.* Et rurſus *cap.* 14. Ὀφείλυσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, κ̀ μάλισα σοχάζεσθαι τῆς τύτυ βυλήσεως. *Tribunorum porro ſunt partes, id ſemper exeqi qod populo videbitur, ejusqe voluntati ſeſe accommodare.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 11. Τὸ καθ' ἀξίαν συσοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusqe pro exiſtimatione ſua.* & *l.* 10. §. 6. σοχάζομαι τῶν ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l.* 8. §. 3. ἡ φύσις ἐσόχασαι. *natura uniuscujuſqe rei rationem habet, curam gerit.*

Κηδεμονικῶς] *Sedulò, ſtudiosè, cum cura cautioneqe benevolâ & amicâ.* Polybius ibidem. Τὸ μὲν ἐχθρῶς κ̀ ἀκαταλλάκτως, τὸ δὲ φιλικῶς κ̀ κηδεμονικῶς ἔχον. *Hoc hoſtiliter & implacabiliter, illo amanter & benevole agente.* Inde oxymoron Clementis illud *Pædag. l.* 1. *c.* 8. Ἀλλ' ὠδὶ ἀλλότριον τὸ σωτηρίυ λόγυ, κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. κ̀ γὰρ κ̀ τῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, κ̀ λοιδορεῖσθαι δεῖ. *Sed neqe à ſalutari verbo eſt alienum, cum cura maledicere. Etenim hoc qoqe eſt medicamentum divinæ benignitatis. Si enim oportet vituperare, oportet etiam maledicere.* & *c.* 9. Νουθέτησις μὲν ὧν ἐσι, ψόγος κηδεμονικὸς, νὶ ἐμποιητικός. *Eſt ergo admonitio, cum cura conjuncta vituperatio, qa mentis inſerit ſapientiam.* Facetè Alexis *Midone* (referunt Athenæus *l.* 15. & Evſtathius *ad Odyſſ.* ή.)

Ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνύχυ περιπατεῖν
Τῆς νυκτὸς, ἤν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων.
Qi primus docuit cum laterna incedere
Noctu, digitorum egregius curator fuit.

Grotius.

Καὶ τὸ ἀνεκλικὸν τῶν ἰδιωτῶν] *Facilitatem ergà privatos.* Xylander. parùm commodè. *ἰδιώτας* enim, homines *imperiti*, qalis plebs eſſe plerumqe ſolet. Sic Lucas *Act. c.* 4. *v.* 13. ἀγράμματοι κ̀ ἰδιῶται. *Homines illiterati & idiotæ.* & Athenæus *l.* 4. *pag.* 176. *E.* ὁ εὐπελέσας ἰδιώτης, προσέτι κ̀ ἀναλφάβητος. *Viliſſimus qiſqe, & qi ne literarum elementa qidem didicerit.* Sed & Chaldæo Paraphraſtæ, & Judæis Doctoribus הדיוט iſtinc pro *vili, plebejo, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & ſtoliditatem *ſuſtinere* poſſe, artis lavdisqe eſt havd infimæ. Pythagoras apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μεγάλης ἐσὶ παιδείας, τὸ ἀπαιδευσίαν δύνασθαι φέρειν. *Magna eſt peritia, aliorum imperitiam poſſe ferre.* Vide *ſupra* §. 8.

Καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων] Locus depravatus, & Xylandro conclamatus. Annotator Lugdunenſis, *Interpretor*, inqit, *ut ea ſpectare non cuperem, qa opinione tantùm conſtant.* Οἴεσθαι *enim eſt opinari.* Eſt reverâ; ſed οἰόμενα pro *opinabilibus* vix, opinor, qiſqam admiſerit. Addit idem; *Vel, ut ſpectare non cuperem eos qi magnifice de ſe ſentiunt.* οἴημα *enim & οἴησις apud Plutarchum, Laërtium, & Dionyſium* A *ſignificat præſumptionem & ὑπαρσιν.* Mericus Caſavbonus. Τῶν οἰομένων nomine τὰς ἰδιώτας deſignari exiſtimat. idémqe hîc de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c.* 68. hiſce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Ne apud imperitos multum diſputes de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l.* 2. *Omnium avtem*, inqit, *ineptiarum, qæ ſunt innumerabiles, havd ſcio an ulla ſit major, qàm illorum, qi ſolent qcunqe in loco, qoſcunqe inter homines eſum eſt, de rebus, avt difficillimis, avt non neceſſariis argutiſſimè diſputare.* Verùm id mihi animo inſidere neqit, cùm in clavſula proximè antegreſſâ τῶν ἰδιωτῶν meminerit; nec veriſimile videatur Marcum de eiſdem prorſus agentem, verbulo B tantùm unico interjecto, vocabulum alterum uſurpâſſe voluiſſe. Sed nec ex ipſis verbis, prout exhibentur, qî elici poſſit iſte ſenſus, intelligo. Clariſſimus Salmaſius, οἱ οἰόμενοι *ſunt*, inqit, *qi res τῇ οἰήσει, i. opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientis non eſſe dicere,* Non putabam. *non tantùm ſic delicta ſua multi excuſant ac defendunt, ſed etiam* τὸ *putabam in multis aliis locum habet. Putabam ſic rem caſuram, avt non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum fortaſſe,* κ̀ τὸ ἀνεκλικὸν τῶν ἰδιωτῶν, κ̀ τῦ ἀθεωρήτυ τῶν οἰομένων. *i. e. Qi facilè ferret idiotas ac rerum imperitos; ſed & inconſiderationem eorum, qi leviter res perpendunt, & ſolam οἴησιν pro attentione & diſtrictiori examinatione afferunt.* Conjecturam meam C adjicere licuerit, à D. Salmaſii veſtigiis pavlùm admodum deflectendo, à ſenſu nihil, legerim, κ̀ τῶν ἀθεωρήτως οἰομένων, *eósqe qi citra conſiderationem opinantur, & de rebus qibusvis temerè ſtatuunt.*

Καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον] Qod de ſe Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 20. Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ ἀλλ' ἔννομος Χριςῷ) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, D ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: iis qi ſub lege ſunt, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos qi ſub lege ſunt, lucri facerem: exlegibus ut exlex (non tamen exlex Deo, ſed Chriſto ſub lege) ut lucri facerem exleges: factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* & *c.* 10. *v.* 33. Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *Per omnia omnibus placeo, non qærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur. In licitis omnibus nimirum omnibus placere & ſatisfacere ſatagebat; omnia factus omnibus; non amittendo fidem, ſed oſtendendo* E *pietatem.* Gregorius Romanus *paſtor. l.* 2. *c.* 5. & *regiſt. l.* 1. *Ep.* 24. *Compaſſione miſericordiæ, non ſimulatione fallaciæ.* Avguſtinus *ad Hieron. Ep.* 1. *Nunc ad licita condeſcendens, nunc à licitis ſe cohibens: nunc moralia docens, nunc myſtica diſſerens.* Gilbertus *in Cant. Serm.* 27. qi videndi ulteriùs in locis adnotatis: ſed & Ireneus *adverſus Valent. l.* 3. *c.* 5, & Oecumenius ex Chryſoſtomo, Theodoreto, Photio, aliisqe *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 9. Eſtqe ſanè ars qædam, nec contemnenda, nec obvia paſſim, eóqe lavde dignior, qò plerumqe rarior comparet, accommodandi ſeſe gnaviter citra decori leges imminutas qibuſcunqe, ad ipſorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offenſionémve declinandam. qam & Marco *indulgentiæ* F nomine tributam à Capitolino cenſet Cl. Caſavbonus, & ἐυαρμοσίαν τῶν τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l.* 3. Cæterùm iſta degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores ſe induit, qæſtusqe vel blanditiæ cavſsâ adhibetur. qod genus hominum nunc chamæleonti aſſimilatur, qi *colorem ſubinde mutat, redditqe qemcunqe proximè attingit.* Plinius *l.* 8. *c.* 33. & Solinus *c.* 43. Ita Plutarchus *de adulat. pag.* 51. *D.* Ὥσπερ τῶν θηρίων, ὅσα πεφυκότα τὴν χρόαν τρέπεσθαι, συναφομοιῦται τοῖς ὑποκειμένοις σχήμασι καὶ χωρίοις, ἀλλοτρίοις χρώμασι, κἂν τύχει οἰκείοις, κοσμύμενος. *Sicut & animalia ea, qæ colorem mutandi facultate pradita, ſubjecta materia ac locis aſſimilantur, a-* G *lienis coloribus atqe figuris propriorum ob inopiam ornatus.* nunc polypo; qi & *colorem mutat ad ſimilitudinem loci.* Plinius *l.* 9. *c.* 29. Ὥστε τὴν χροιὰν, ἅις ἂν πλησιάσῃ, πέτραις ὁμοιῦν. *Sic enim colorem mutat polypus, ut eum ſimilem faciat cujuſvis ſaxi colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæſt.* 19. Vide & Luciani *dialog. marin.* 5. indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæſt.* 19. & *de Animal. ſolert. pag.* 978. *D.* ab eodem adductus. Πολλὰ θηρὸς χρωτὶ μάλισα νόον προσφέρων, πᾶσιν πολέσσιν ὁμιλεῖ. *Marina beſtia colori adverte mentem, & ſic taſer omnibus verſare in urbibus.* ubi forſan tamen legendum, ὁμίλει. ut præcepti monitive rationem habeat; qale & Theognidis illud, H eidem cùm ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, lavdatum:

Πολύποδ' ὁμοιοῦσχε πολυχρόᾳ, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ περ ὁμιλήσῃ, τοῖος ἐδεῖν ἐφάνη.
Polypodis ſic morem imiteris verſicoloris:
Cui ſubit is, ſemper fit ſimilis, lapidi.

qæ

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit. adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, qæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. qódque nec iracundiæ, nec perturbationis aliûs alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéque, citra oſtentationem, eruditus.

πνεςέρειν εἶναι τῷ ὁμιλίαν αὐτοῦ, ἀιδεσιμώτατον ἢ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τ καίρον εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ c ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τ εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲ ἐμφασίν πε ὀργῆς, ἢ ἄλλε τινὸς πάθης ἔχειν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα ἢ φιλοσοργότατον. καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τῦτο ἀψοφητί. καὶ τὸ πολυμαθὲς d ἀνεπιφάντως.

c L. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26.

d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

qæ in Theognidis tamen, qas nunc habemus, *elegiis* aliter pavlò ſic concipiuntur,

Πωλύπε ὀργὴν ἴσχε πολυτρόπε, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖ᾽ ἰδεῖν ἐφάνη.

Qam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l.* 1. *pag.* 491. per παροιδίαν iſtud tranſtulit;

Πανσόφε ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτε, ὃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖ᾽ ἰδεῖν ἐφάνη.
Docti corda Philoſtrati habe: namqe hic Cleopatræ
Converſans, talis viſus adeſſe ſuis.

At contrà Phocylides *n.* 45.

Μηδ᾽ ὡς πετροφυὴς πολύπες κατὰ χῶρον ἀμείβε.
Neqe ut ſaxis adhærens polypus in loco muteris.

Eóqe Tragicus apud Athen. *l.* 7. *pag.* 318. *E.*

Στυγὼ μεταλλακτῆρα πωλύπων χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro verè bono Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. *pag.* 472. *B.* Ὥςε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῦ Θεῦ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. ὅτων μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μετατεθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλ᾽ γινόμεν᾽, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. *Adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt.* Verùm nulla imago vitioſum iſtud τῶν κολάκων καὶ ἀρέσκων τὸ εὐάρμοσον depingat meliùs, qam Plutarchi illa *lib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, qæ per fluxilem labilémqe, qam obtinent, naturam, vel vaſis cujuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujusvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inqit, ἅτε δὴ μίαν ἑξιν ἤθους οὐκ ἔχων μόνιμον, οὐδὲ ἑαυτῷ βίον ζητῶν αἱρετὸν, ἀλλ᾽ ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπός ἐστι καὶ ποικίλ᾽, εἰς ἄλλον, ἐξ ἄλλε τύπον, ὥσπερ τὸ μεταιρόμενον ὕδωρ, περιῤῥέον ἀεὶ καὶ μετασχηματιζόμεν᾽ τοῖς ὑποδεχομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neqe certum aliqod vivendi delegerit genus ſibi qod placeat, ſed qod alteri ſeſe effingat atqe accommodet: non ſimplex eſt aut unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qa incidit.* Vide *ad l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 43.

Κολακείας μὲν πάσης προηνεσέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτῦ] Qod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Svidam in σεμνὸν neſcio qis: Ὁ αὐτὸς σεμνότατ᾽ ὢν καὶ σπεδαιότατ᾽, ὅμως ἐπίχαρις ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, οὐδενὸς ἧττον τῶν ἐπὶ χάρισιν θαυμαζομένων. *Idem qamvis eſſet graviſſimus, & rerum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat in congreſſibus, nec ulli cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Ἀιδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, qæ ſpecie diſpares, prudentiâ conjunguntur. Qid enim tam diſtans, qàm à ſeveritate comitas? qis tamen unqam te avt ſanctior eſt habitus, avt dulcior? qid tam difficile, qàm in controverſiis dijudicandis ab omnibus diligi? conſeqeris tamen, ut eos ipſos, qos contra ſtatuis, æqos placatósqe dimittas. ità efficis, ut cum gratia cavſſa nihil facias, omnia tamen ſint grata, qæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt rariſſimum, avt facilitas auctoritatem, avt ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c.* 8. *Virum ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolità in eo comitate, qam præcipuè ſuis, mox amicis, atqe etiam minùs notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris; *qà certâ ratione methodoqe* aliqid inſtitutum deſignatur. ità ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l.* 5. §. 34. &; ὁδῷ περαίνειν, *rectâ pergentem perficere. l.* 6. §. 26. &, ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἐλέγχειν, *expeditè vereqe diſcutere. l.* 3. §. 11. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 16. Deum ait dediſſe nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολυθητικὴν τῶτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρηστικὴν, *facultatem harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Ariſtides *palmod. in Smyrn. Tom.* 1. *pag.* 470. Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φαίνεται. *Qid qod omnia qaſi viâ qadam videntur proceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notit. Præfat. pag.* 109. *A.* Stoici qidam Arceſilaum Academicósqe appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας, *corruptelas everſoresqe philoſophiæ, decretorumqe ordine procedentium.* Zeno Cittieus apud Laërt. *l.* 7. *c.* 156. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. qod Cicero de Nat. Deor. *l.* 1. *Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem viâ.* & *ibid. c.* 47. χωρὶς τε αὐτῆς (de Dialectica loqitur) οὐκ εἶναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, ἐὰ remotâ *non licere rite interrogare atqe reſpondere.* ubi Caſaubonus ὁδῷ, i. *viâ & ratione*, ut ſolet loqi Cicero. Sanè *viam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin.* 2. *viam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de finib. l.* 2. qi eſt locus huic geminus; *Omnis in qarendo, qa viâ qadam & ratione habetur oratio*, &c. Confirmat avtem iſtinc Rualdus in *Plutarchi vitas.* Sextum iſtum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnatum & everſum ibat.

Μηδὲ ἐμφασίν ποτε] qod Cicero *de fato. ut nemo in eo libidinis veſtigium viderit.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον] Ita ſcilicet exemplo ſuo oſtendit, Sextus, qod Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Sectam Stoicorum, licet apud imperitos malè audiret tanqam nimis dura, nullam benigniorem lenioremqe eſſe, nullam amantiorem hominum.* poſſéqe φιλοσοργίαν uberrimam etiam cum ſumma ἀπαθείᾳ conſiſtere ſimul. Infandum interim facinus ac ridiculum patravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀπεχθέστατον pro ἀπαθέστατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignúmqe patellâ operculum adjecit Annotator, cùm ἀπεχθὴς, qod propriè *odioſum* ſignificat, hìc *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verùm ut idem & affectuum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi propè loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον, καὶ τῦτο ἀψοφητί] *qod benè paſſim audiret, idqe ſine ſtrepitu.* qum *nec ipſe* ſcilicet *ſibi plauderet*, ut de Tacito Plinius *l.* 9. *Ep.* 14. & aliorum plavſus etiam nihil moraretur, ſed ſupprimeret potiùs, qod de Servatore noſtro Matthæus *c.* 9. *v.* 30. & Lucas *c.* 5. *v.* 14. Contrà qàm Cicero, qi cùm elogia & encomia ab aliis ſedulò avcupabatur, & ſolicitè emendicabat, tum & ſuas ipſe lavdes aliis qibusqe materiis intercalares ſubinde facere geſtiebat. qàm Creſcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog.* 1. *pag.* 46. *E.* non φιλότοφον, ſed φιλόψοφον, καὶ φιλόκομπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentis arrogantiæ amatorem* vocat. qanqam uſu venit ferè, ut qod de Agricola Tacitus, *ipſâ diſſimulatione fama fama fiat avctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v.* 31. & Lucas *c.* 5. *v.* 15. De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus, malebat: ità, qò minùs gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* Atqe hoc ſenſu τὸ εὔφημον iſtic interpres uterqe accepit, ac ſi τὸ εὔφημον idem qod τὸ εὔδοξον eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ εὔφημον uſpiam ità uſurpatum occurreret. Verùm cùm pro *faventia*, id eſt, favſtâ expetitione, avt honorificâ exiſtimatione, externis indiciis palam factâ, qæ ſolet aliis exhiberi, freqentiſſimè adhibeatur, nec hìc ſecùs à Marco ſumptum exiſtimem, eò magis, qia *inſr.* §. 13. ità prorſùs accepit. itaqe verterim, *favere promptum, ſed ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatumqe ſimul, deſignet, qalem in avditore Plutarchus περὶ τῦ ἀκύειν *p.* 44. *A. B.* deſiderat: μήτε ἄτεγκτον καὶ ἀτενῆ, οἰήματ᾽ ὑπέλη μεσὸν, μήτε ὀφρῦν κατὰ σχῆμα κινῦντα, μήτε φωνὴν ἐυγνάμον᾽ μάρτυρα φιλικοίας προϊέμενον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι κατεπλάσῃ καὶ σχηματισμῷ θηράμενον δόξαν ἐυσαθῆς καὶ βάθος ἔχοντος ἀνδρός. ὅδε ἑαυτίος αὖ πάλιν ἐλαφρόν τινα καὶ ὀρχηδῆ, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφιςάμενον καὶ κεκραγότα. *Qi nullâ orationis parte movetur avt delimitur, repletus faſtu qodam invidiâ ſuffuſo: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe ullam emittit vocem, qæ eum animo ego avdire teſtetur: qi in alteram partem cuivis voci avt ſyllabæ inſiſtens acclamat, levis qidam homo & avcularum ſimilis.* qi nec aliis lavdem meritam deferre, ubi occaſio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine contentione avt vociferatione minùs decora. Horum avtem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως] *absqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φαντασιοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι, *præbere ſpeciem ad ſtuporem & admirationem*, καὶ ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι. & *hoc affe-*

§ 10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον. καὶ τὸ [c] μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προσενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον εἰπεῖν, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ἀποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ καὶ πράγματος, ἐκ τοῦ καὶ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

[c] Inf. §. 16. & l. 11. §. 13. 18.

§ 10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abstinere; nec probrosè excipere, si qis barbarum qid, vel solœcum: vel absonum protulerit, sed illud tantum, qod dici debuerat, dextrè proponere; idqe sub specie vel respondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipsa, non avtem de dictione, unà dispiciendi, vel aliam aliqam istiusmodi scitam, sed qæ obliqè facta sit, commonefactionem.

§ 11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπισῆσαι, ὅια ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§ 11. A Frontone, ut scirem, qæ invidentia, versutia, simulatio tyrannidem consequatur: qodqe

ANNOTATIONES.

affectare, ut noster *suprà* §. 7. & *infrà* §. 16. τὸ ἐπιδεικτιᾶν καὶ φαντιᾶν, ut Casavbonus, qi videndus ad illa Persii *Sat.* 1. *v.* 27.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
At pulcrum est digito monstrari, & dicer, Hic est.

id est, δακτυλοδεικτεῖσθαι. ut Philo loqitur. Seneca *Epist.* 16. *Non est philosophia populare artificium, nec ostentationi paratum.* Vide *suprà* §. 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§ 10. Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ] *Usus præterea Grammaticis, Græco, Alexandro*, &c. Capitolinus. De Alexandro isto vide sis in eundem Aristidæ Sophistæ *sermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίπληκτον] De Alexandro Aristides. Μόνον δὲ ἰδιώτας τε οὐκ ἤλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. *Imperitos solus non redarguebat, sed ingenii dexteritate præditos primùm mirabatur.*

Μὴ ὀνειδιστικῶς] Ità *l.* 11. §. 13. τὸ παροράμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς. *Errorem ostendere, neqe id contumeliosè.*

Παρυπομνήσεως] Qalem Socratis disciplinam lavdat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Ὃς ὥτως ἀτρέμα τοὺς νέους ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένον ἁμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Is pavllatim adolescentes ita redarguit, seipsum qoqe non vacare insciti simulans, sed una cum illis se debere virtuti operam dare, & veram qærere confitens.* Et *Platonic. Qæst.* 1. Δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν. *Qia videbatur una qærere veritatem.*

§ 11. Φρόντωνος] *A Frontone*; qem cur *Frontinum* hic Mericus Casavbonus vocare maluerit, nescio. aliter enim constanter historici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi post Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus usus est, --Latino, Frontone Cornelio: --Cui & statuam in Senatu petit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Ἐν τοῖς ῥητορικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. *In rhetoricis Cornelium Frontonem.* qem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. *Qi in agendis caussis Romæ primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti avtor; *Fronto Romanæ eloqentiæ, non secundum, sed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoscunt, non secundum sed parem velit. A *gravitate* lavdat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cum tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Consularis*, memineri Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit, nec nostro interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, qasi ab altero illo distingvendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* lavdem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epist. ad Rusticum*: qo loco, falsus est Erasmus, (erroris ducem secutus forsan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. *v.* 12 & præter Juvenalem Tacitus *Histor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo designatum censet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Evsebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Qatuor sunt*, inqit, *genera dicendi: copiosum, in qo Cicero dominatur; breve, in qo Salustius regnat: siccum, qod Frontoni adscribitur: pingve & floridum, in qo Plinius secundus qondam, & nunc nullo veterum minor noster Symmachus luxuriatur.* Dignitate Consulari à Marco fuisse ornatum, avtor est Avsonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epistolâ (uti videtur) sive oratione aliqâ, citat hæc Charisius *Instit. Grammat. l.* 2. *Mihi satis abundéqe honorum est, qos mihi cotidiano tribuis.* Nec illud omissum velim, videri Frontonem hunc adversus Christianos vel scripsisse, vel egisse, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de isto & tuus Fronto, non ut affirmator, testimonium fecit; sed convictum, ut orator, asperst.*

Ἐπισῆσαι] *ut scirem.* Xylander. potiùs *ut considerarem, animadverterem.* est enim ab ἐφίστημι, non ab ἐπίσαμαι. Vide *suprà* §. 6. ἀπιστητικόν.

Ὅια ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hist. l.* 2. *c.* 59. Αὐτὸ γὰρ τοὔνομα [τὸ τυράννου] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς εἰς ἀνθρώπους ἀδικίας καὶ παρανομίας. *Nam ipsum tyranni nomen summæ impietatis significationem conjunctam habet; injurias sceleraqe omnia complectens, qa inter homines solent versari.* Thyestes apud Senecam:

Ut nemo doceat fraudis & sceleris vias,
Regnum docebit.--

A &,

Ubicunqe tantùm honesta dominanti licent,
Precario regnatur.

&,

--sanctitas, pietas, fides,
Privata bona sunt: reges, qâ volunt, eant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id esse regni maximum pignus putant,
Si qicqid aliis non licet, solis licet.

& Lepidus apud Salustium. *Omnia retinenda dominationi honesta esse.* Cæterùm regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelli-
B gunt. Qum enim, ut Aristoteles *Polit. l.* 1. *c.* 2. Πρώτη καὶ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnúmqe res sit inter Deos hominésqe* (Ethnicum pro ritu suo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννουμένης μὲν οὐκ ἔστιν εὐδαιμονεστέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ εὐδαιμονεστέρα. *Inter omnes sane constat, nullam civitatem tyrannide pressa esse miseriorem: nullamqe rege gubernatæ esse beatiorem.* nihil mirum, si (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. *Omnes qi dominantur soli, qantum fieri ejus potest, regnum ementiuntur, eoqe utuntur*
C *nomine.* si inqam, *monarchæ qvis*, tyranni qoqe qantum possunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regémqe* justum qantum interst, nemo meliùs Dione Prusæo docebit, *oratione* qæ *de Regno* est. 1. & 3. & qæ est *de tyrannide*, 6. cui Synesium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Erasmum in *institutione principis Christiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratiùs depinxerit, qàm Plato id præstitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βασκανία] *tyrannicam invidentiam* dicit; sive qâ illis invidetur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Qisnam impacatâ consanguinitate ligavit
Fortunam invidiamqe Deus?--

D Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul ista mundi conditor posuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi iniqi atqe infideles regno, pavci sunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni est, posse te invidiam pati.

& de Dionysio Siculo tyranno, Corinthi agente, Justinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præsentium demere; expertus, qàm invisa tyrannorum forent etiam sine opibus*
E *nomina.* Sive etiam ipsam *tyrannorum invidentiam*, qâ illi cùm sese invicem invisos, tum & bonos qosvis etiam exosos, habent. Siqidem ut Clavdianus *de Honor. Coss.* 4.

--Sors ista tyrannis
Convenit, invideant claris, fortésqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hypocrisin* dicit *tyrannicam*, qâ illos cum primis diligere & in pretio habere se simulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo amplius *infrà* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus suis magis qàm dissimulationem diligebat.* Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Cassius *l.* 67. *pag.* 759. *B.* Ἄνθρωπον ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεὶ, ὃν μάλιστα ἀποσφάξαι ἤθελεν. *Neminem unqam verè & ex animo dilexit, præter*
F *paucas mulieres: qanqam eum se diligere simulabat, qem maximè interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobatum dederit, habes apud Svetonium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qâ cuncta *simulare ac dissimulare* solenne habent, ubi id è re sua esse putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filióqe ejusdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitatu dignissimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hist. l.* 6. adeò simulatione ac dissimulatione celebres, sive infames potiùs, fuisse, ut qasi proverbiali dicterio vulgò jactaretur, *Pontificem nunqam qod diceret, facere; Valentinum nun-*
G *qam qod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæsaris effatum; *Nescit regnare, qi nescit dissimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantissimè vir illustrissimus Daniel Heinsius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot recessus abditos alter habet,

Non

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nuncupantur, ab affectu genuino alieniores exiſtant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve niſi neceſſitate adactus, avt dicto avt ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, qæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit, ſolens deſeram.

§ 13. A Catulo, ne inſuper haberem amicorum querimonias, etiamſi ratio earum nulla ſubeſſet, ſed in ſtatum ipſos priſtinum reſtituere anniterer: ut præceptores promptè impenséqe prædicarem; qod de

κὴ ὅτι ὡς ἥδιστον οἱ καλέμβοι ὅτι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, ἐ ἀσοργότεροί πως εἰσί. f Inf. §. 13.

§ 12. Παρὰ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πλατωνικῷ τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀναγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολός εἰμι. μηδὲ ἀπὸ τοιάδε τῆς τρόπου συνεχῶς ὑφαιρεῖσθαι τὰ κῦ ε τῶν ὡς ἐξ ὑπερβολῆς ὀχλοῦντας καθήκοντα, ἀποβαλλόμενον τὰ περιεσῶτα πράγματα. g L. 3. §. 1. & l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18. h Inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Παρὰ Κατύλλῳ, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλων αἰτουμένων τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτῶνται, ἀλλὰ προθύμως κὴ ἐπανορθοῦσθαι ὅτι τὸ σύνηθες. κὴ τὸ περὶ τῶν διδασκάλων εὐθύμως εὔφημον, ὅτι πρὸ

ANNOTATIONES.

Non inferi, non terra, non totum mare,
Quot aula, quam deſerta vis recti fugit:
Impervia aliis ſemper eſt, ſemper ſuis.

Huic & ὑπόκρισιν αὐλικὴν, *aulicam ſimulationem*, illam adjicere licet, καθ' ἣν (inqit Julianus *Epiſt.* 12. expertus ipſe forſan, nec ejusdem expers, ejeret licèt, qum Baſilium eâ ipsâ blandè compellet & ad ſe invitet, qem non poterat non odiſſe) ἐπαγγέντες, μισοῦσι τηλικοῦτον μῖσος, ἡλίκον οὐδὲ τοὺς πολεμιωτάτους. *Qâ qi laudant, majore odio proſequuntur qàm inimiciſſimos.* & Polybius, *Hiſt. l.* 4. *c.* 87. Καινὸς γὰρ δή τις ὅτος ἐυρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τὰς πίλας. ἐυρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτῃ καιροτρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τοιούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Novus enimvero calumniandi modus hic eſt inventus; cum non obtrectando, ſed laudando alicui nocetur: qa malignitas, invidia & fraus ab illis primò fuit excogitata, qi in aulis principum vitam degunt: ea eſt illorum hominum amulatio inter ipſos, ea avaritia.* Hoc eſt, qòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Peſſimum inimicorum genus, laudantes.*

Εὐπατρίδαι ἀσοργότεροι] De Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 52. *Filiorum, neqe naturalem Druſum, neqe adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scilicet, ut Naſo *Metam. l.* 2.

Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor.

Certè qi iſtiuſmodi hominum æmulationes fœdas dirásqe, qas cum natura ſibi conjunctiſſimis exercuere, qarum prægnans eſt omnis omnium ætatum, omniúmqe gentium hiſtoria, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò cenſebit, qod à Fronsone noſter hìc ſe accepiſſe profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πλατωνικῷ] Pluses hoc nomine tum philoſophos, tum Sophiſtas recenſet Svidas. Verùm noſter iſte an ex illis ſit, certò ſtatuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophiſtæ inter cæteros meminit, de qo latiùs etiam Philoſtratus in *vit. Soph. l.* 2. *pag.* 568. qi πλοπλάτων, *luteus Plato*, dictus fuerit. Platonem nimirum, ſi non dogmate, dictione ſaltem æmulatus videtur. unde declamantem ubi avdiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πηλὸν ἐυρηκέναι, *lutum inveniſſe* dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, *Platonem verò qærere.* A Marco avtem accitum, *ab epiſtolis Gracis* eidem fuiſſe, avtor eſt Philoſtratus. qi & Favorini γνησιώτατον ἀκροατὴν extitiſſe eum ait. Favorinus avtem iſte in eorum albo cenſetur, qi & *philoſophi* ſimul & *ſophiſtæ* etiam habebantur. Fieri itaqe poteſt ut Alexander ille is ipſe ſit, qem hìc Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τῆ προφιλοσοφίας *cap.* 5. Alexandri cujuſdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damaſceni. Cæterùm iſtum ait γινώσκειν μὲν τὰ τῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλης προσκεῖσθαι μᾶλλον, *noſcere qidem & Platonis ſcita, ſed Ariſtotelicis magis adhærere.* & φιλονεικείας nomine à plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν] non ineptè iſtud in Alexandrum illum conveniat, cujus operâ ad epiſtolas Marcus eſt uſus.

Ὅτι ἄσχολός εἰμι] Vide *ſuprà* §. 7. Ἄσχολος, ὁ μὴ ἐυκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ ἐυκαιρία. Ἄσχολος, *negocioſus, occupatus, ſolicitus, qi non habet opportunam, commodamqe negociorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ *enim* (1. *ocium*) *eſt ea, qa in conſvetudine, communiter & vulgò vocatur* ἐυκαιρία 1. *tempeſtivitas, opportunitas, commodum rei gerendæ tempus, occaſio.* Svidas. qi & hæc ipſe Marci ſubjungit. Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 11. *Vereor, ne putidum ſit, ſcribere ad te, qàm ſim occupatus.*

Τὰ καλὰ τὰς πρὸς τὰς συμβιῶντας σχέσεις καθήκοντα] Epictetus *Enchirid. c.* 29. Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. *Officia ut plurimùm pro relationibus & qalitatibus perſonarum* (qas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσεις avtem, ſive *relationes* & affectiones mutuæ, vel ſunt naturales, vel adſcititiæ. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 2. Δεύτερός ἐστι τόπος, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. ὃ δεῖ γὰρ μὴ εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδρίαντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηρῦντα τὰς φυσικὰς κὴ ἐπιθέτους, ὡς εὐσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. *Alter eſt locus officii. Neqe enim me immobilem ut ſtatuam eſſe decet, ſed affectiones tueri naturales & arceſſitas, ut hominem pium, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet A & *lib.* 2. *cap.* 14. Cæterùm de his ampliùs vide ſis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Caſavbonum *ad Perſii Sat.* 3. *v.* 70. Sed & Marcum ipſum *infrà l.* 8. §. 27. & *l.* 11. §. 18.

Τὰ περιεσῶτα πράγματα] Id eſt, ut Demoſthenes *Olynth.* 1. *pag.* 5. *C.* ἅτ' ἂν ἡμᾶς περιῇ τὰ πράγματα. *Ut ea res erunt, qa nobis evenient.* qæ avtem Marcus περιεσῶτα πράγματα, ea Plutarchus περισατικὰ πράγματα dixit *de ſuperſtit. pag.* 169. *C.* Τοιαύτη μὲν ἐν τοῖς ἀβελτήροις κὴ περισατικοῖς λεγομένοις πράγμασι κὴ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία. βέλτιον δὲ ὠδὲ ἐν τοῖς ἡδίοσι τῆς ἀδιότητος. *Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntatis noſtræ non convenientibus & cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus.* Clemens ſimpliciter τὰ περισατικά. Ità *Strom. l.* 7. τῆς ἀνδρείας, ſive *fortitudinis* nnnus inter cætera ſtatuit, τὸ περισατικὰ ὑπομένειν, *caſus adverſos perferre.* & *lib.* 4. *pag.* 504. *B.* pios æpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περισατικοῖς περιπίπτειν, *in caſus adverſos incidere.* denique *lib.* 4. *p.* 482. *B.* ἐν μάλα τοῖς περισατικοῖς ἅπασιν οἷόν τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωσικόν. *Fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, recte poſſe uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c.* 2. περισάσεις πραγμάτων dixit. Καὶ τῷ βίῳ μειζόνων ναυαγίων περὶ πολλὰς οἴκας γιγνομένων, ἢ περὶ τὰ σκάφη καλὰ θαλάσσαν, οὐκ ὀρθῶς γινώσκοντός ἐσιν, ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περισάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐστηριγμένῃ. *In vita, qm majora pleriſqe familiis, qàm in mari navibus oboriantur navfragia, imprudentis eſt tot in adverſis negotiorum, caſibus cæca dea, ipſiqe ge havd tuto ſtabilitæ ſeipſum credere.* Idem *de ſanit. tuend. l.* 2. *c.* 1. Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περισάσεως πραγμάτων ὁ βίος. κὴ βλάπτεσθαι μὲν ἀναγκαῖον ἐσιν αὐτοῖς, ἀποστῆναι δ' οὐ δυνατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam negotiis vitam agit: qos etiam ladi ab iis qæ tractant eſt neceſſe: nec tamen mutare conditionem licet.* inde βιὸς περισατικὸς, Origeni *adv. Celſum l.* 1. *Vita negotiis moleſtiisqe implicita*; cui opponitur ὁ ἀπολαυσικός. Sed & Lærtius *l.* 7. *c.* 101. in *Zenone* ex Stoicorum ſenſu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἄνευ περισάσεως. τὰ δὲ περισατικά. *Officiorum alia ſunt abſqe circumſtante coactione, alia cum circumſtante coactione.* πράγματα itidem pro *negotiis* & *moleſtiis.* ita Ariſtophanes *ranis Act.* 1. *ſcen.* 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν κὴ πραγμάτων;
Qis in reqiem ex malis vult & moleſtiis?

Menander in *Agricola*, ab Ariſtoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act.* 3. *Scen.* 2.

Ἐν πράγματιν, ἐν μάχαις.
Moleſtiis in negotiis, in prælis.

Epicurus apud Lærtium, in *Epic.* & Senecam, in *Clavd.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει. id eſt, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib.* 1. *Negotium Deus nec ipſe habet, nec aliis exhibet.* Eodem ſenſu & περισάσεις dicuntur. Vide *infrà* §. 15. *l.* 6. §. 11. & *l.* 9. §. 13.

§ 13. Κατύλλῳ] Inter *Stoicos*, qos avdiverit, *Cinnam Catullum* ponit Capitolinus. qo loco Catulum legi poſtulat Cl. Salmaſius.

Τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐυθύμως ἔυφημον] Seneca *Ep.* 73. *Verè philoſophus præceptores ſuos veneratur & ſuſpicit, qorum beneficio illis ſe vitiis exuit.* Sive, *illis in vis exiit.* altera lectio à Mureto eſt, à Lipſio altera. Idémqe *Epiſt.* 64. *Qidni ego magnorum virorum & imagines habeam, & natales celebrem? qidni illos honoris cauſsâ ſemper appellem? Qam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à qibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videro avt Prætorem, omnia qibus honor haberi ſolet, faciam; eqo deſiliam, caput adaperiam, ſemità cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe, & Lælium ſapientem, & Socratem cum Platone, Zenonem Cleanthémqe in animum meum ſine dignatione ſumma recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus ſemper aſſurgo.* Juvenal. *Sat.* 7. *v.* 206.

Dis majorum umbris tenuem & ſine pondere terram
Spirantésqe crocos, & in urna perpetuum ver,
Qi præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco--

Talis Marcus noſter, qi, ut Capitolinus. *Tantum honoris magiſtris ſuis detulit, ut imagines eorum aureas in lavario haberet,*

τὰ περὶ Δομιτίαν καὶ Ἀθηνόδοτον ἀποτετμημένα δόγματα καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα [i] ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

[i] Sup. §. 11.

§ 14. Παρὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ μου [k] Σευήρου τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ [a] φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορείας διοικουμένης, καὶ

[k] Οὐήρου Scal. & Salm.

[a] L. 6. §. 30.

Domitio atqe Athenodoto refertur; liberósqe meos affectu sincero prosequerer.

§ 14. A fratre meo [1] Severo, familiares diligere; veri justíqe rationem habere. item qòd per eundem Thrasèam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôsse ceperim; & qòd imaginem animo conceperim status popularis, in qo per æqualitatem

[1] An, Vero.

juris-

ANNOTATIONES.

ret, ac sepulcra eorum aditu, bestiis, floribus semper honoraret. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus est avtor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἠγαπᾶν, non minus qàm patrem se amare dictitans, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, ut per illum quidem vivens, sed per hunc benè vivens. Cui sententiæ astipulatur & Aristoteles ipse apud Laërtium *lib.* 5. §. 19. his verbis. Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων. τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. *Parentes qi liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qi solum genuissent. Hos enim vivendi tantum, illos etiam benè beatéqe vivendi esse auctores.* Et Plutarchus *adverſ. Colot.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν Θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμου συνεργὸν ὠόμεθα, λόγον ἐπιθυμιῶν κολαστὴν λαβόντες, εὖ ζῆν. *Vitam qidem nobis parentes deorum auxilio largiti sunt: à philosophis avtem juris & legum adjutricem doctrinam, & qa cupiditates coerceat accipientes benè nos vivere putamus.* Et Aristides *Orat. Platon. 2. pro Qatuorviris Tom.* III. *p.* 326. Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' ὧν πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μεγίστην χάριν ἡγούμεθα δεῖν ἔχειν, μετὰ τοὺς ἐπὶ τούτων προτέρους Θεούς. εἰ τοίνυν τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τοῦτο εἶναι μόνον τοσαύτην ἔχομεν χάριν, καὶ ὁμολογοῦμεν ὀφείλειν χρέα πάντων χρεῶν πρεσβύταλα, πῶς δ' Μιλτιάδῃ γε καὶ Θεμιστοκλεῖ πλέον τι πεπρᾶχθαι χρὴ δοκεῖν, οἵ τινες δι' αὐτὴν μόνον, οὐδὲ τῆς σωτηρίας αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ βελτίους ἀντὶ χειρόνων εἰθίζουν εἶναι; *Qi ortui nostro subservierunt, qorumqe operâ primum in hanc lucem venimus, iis maximam debere nos censemus post ipsos priores Deos gratiam. Ergo si parentibus ortus tantum gratia tantas agimus gratias, iisqe maxima nos qoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themistoclem majus qicqam effecisse putare debemus, qi non vita solum & salutis auctores Græcis fuerunt, sed meliores etiam ipsos ex pejoribus factos reddiderunt suis.*

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν] qod in eis rarius, qi sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumqe ἀτοπώτεροι, utì noster monuit *suprà* § 11. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Epist.* 2. *Filiolâ tuâ te delectari lætor, & probari tibi σοργὴν φυσικὴν* esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα.

§ 14. Τοῦ ἀδελφοῦ μου Σευήρου] Οὐήρου legendum aliqando suspicatus eram ex Dione Cassio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Cejonii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Qin & Josephus Scaliger in *animadverſ. ad Eusebium*, & Clavdius Salmasius in *Annot. ad Capitolinum* sic corrigendum uterqe censuit. Errorem consimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmqe scriptis, apud qos ἀντὶ τοῦ Βῆρος, ἤτοι Οὐῆρος, Σέβηρος, ἢ Σεβῆρος; pro *Vero Severus* reperitur, observarunt Gulstonus noster *ad Galenum*, Scaliger *ad Eusebium*, Salmasius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium*. Verùm cùm Verus ille vitæ impurissimæ, & flagitiosissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qî potuerit in tam fœtido fœculentoqe sterqilinio virtutum istiusmodi seges ulla, nedum tam ampla, qàm istic depingitur, deprehendi. *Claudium* itaqe *Severum* philosophiæ Peripateticæ διατρίπτην, qem inter cæteros avdivisse Marcum nostrum avtorem habemus Capitolinum, intellexisse fors fuerit. Eóqe magis hunc voluisse videri possit, qòd hujus ipsius, à qo tamen multa traxerit necesse est, nuspiam alibi meminerit. Sed nec istud satisfacit, cùm nec qâ ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat; & fratris qasi germani & genuini infrà rursus meminisse videatur §. 17. alioqi, qid si pro ἀδελφοῦ legamus φίλου? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iste: qo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verùm istud potiùs Junii Rustici fuerit; de qo vide sis, qæ ex Capitolino *suprà* adduximus *ad* §. 7. & qæ apud eundem de eodem sequuntur. Proinde caligine septis undiqe nihil lucis cùm affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaqe ἐπίχω, & (qod in ambiguis solet) mihi *non liqere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliqem qi *proavi materni* utriusqe communis (*Catilius Severus* dictus is Capitolino) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unicè, atqe ab his invicem dilectus est.* Atqe hoc esse τὸ φιλοίκειον, qod à Fratre suo Vero didicisse Marcus profitetur, censet Salmasius *ad Capitolinum.* ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perstrictum? *Jam in suos tantâ fuit benignitate, ut cùm in omnes propinqos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & qidem sceleſtum atqe impurum, A cito nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimqe nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consulatum.*

Φιλάληθες] *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandémqe in illo adamasse Pium monuimus *suprà ad* §. 9. sed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *motuum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* Verùm illud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἤτοι εὐηθείας, qàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qòd & suprà notavimus) *callidam severitatis simulationem:* qâ nimirum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bractata* tantùm (ut cum Seneca *Epist.* 115. B loqar) erat illa severitas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolémqe pravam citò deflexit. docuitqe verum esse, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul.* 1. Ὡς οὐδὲν προσποιητὸν, μόνιμον. i. *qa simulata sunt, diuturna esse non possunt.* ut Ambrosius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (qod & priùs monui) qomodo Capitolinus sibi ipse constet, qi in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modò *callidam simulationem*, tanqam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cassius & Capitolinus.

Φιλοδίκαιον] Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus C est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, avtor est Capitolinus. Est avtem *fides justitia pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, φιλοδικαίᾳ elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qâ ratione motus, mihi incertum) omisit.

Θρασέαν] De Thrasèâ Pæto, Tacitus *Annal. l.* 16. Dio Cassius in *Neron.* & in *Dioclet.* Svetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus in *Epictet. Dissert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον] De Helvidio Prisco, Trasèæ genero, Tacitus *ibidem* & *Histor. l.* 4. Dio Cassius in *Vespas.* Svetonius *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plinius minor *l.* 9. D *Epist.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros historicos, fusissimè Plutarchus; qi ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verùm qid cum heroibus istis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni*? Capitolini sunt de Vero verba. Nero scilicet alter Thrasèam Marco conciliaverit, & in notitiam ipsius eum insinuaverit? Accedit, qod ex hic positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur istic, aliqâ saltem ex parte, institutum. Verùm repugnat planè sententiæ huic, tum utriusqe E ætas, cùm Marcus Lucium anteceſserit, utpote qi Pii filiam ideò duxerit uxorem, qòd Lucius, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiámqe suam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qòd Lucius hic, post septimum annum in familiam Avreliam traductus, *Marci moribus & avtoritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero.* Alius igitur est necessariò Marci frater reqirendus, in qem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] πολιτείαν ἰσόνομον & noster istic, & Plutarchus in *Sap. 7. Sympos.* appellat τὴν δημοκράτειαν. in qa singulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. Ἰσονομίαν eandem F appellat Herodotus; apud qem Otanes *l.* 3. *pag.* 221. *B.* Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν ὄνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. *At qum dominatur multitudo, primum qidem nomen obtinet omnium pulcerrimum, isonomian, id est juris æqabilitatem.* Eúmqe secutus Thucydides, qi *l.* 3. *pag.* 229. *C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' ὀλίγων ἑκάτεροι ὑπερβάντες, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσαντες, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες, ἆθλα ἐποιοῦντο, &c. *Nam qi in civitatibus præerant, honesto utriqe nomine, qum æqabilitatem civilem populi, avt moderatam dominationem optimatum præferrent, rempublicam verbo curantes, in præmia convertebant,* &c. Qanqam avtem, ut Seneca *Ep.* 30. *Prima pars æqitatis est æqualitas.* non immeritò tamen Plutarchus, πασῶν ἀδικιῶν μεγίστην εἶναι τὴν ὀχλικὴν ταύτην ἰσότητα, *omnium injustitiarum maximam esse turbæ aptam illam æqualitatem*, pronunciat, in *Sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqualitate ista nihil inæqalius*; Plinius minor. *l.* 2. *Ep.* 12. Nec sanè minùs veritati consonum qicqam, qàm Lactantii illud *instit. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non sunt universi pares, æqitas non est.* Itaqe non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primò domi tuæ institue.* Plutarchus *Sap. Sympos.* & in *apophth.* qi & eo nomine eundem lavdat, *Sympos. Probl. l.* 8. *c.* 2. qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, *popularem & turbæ aptam*, repudians,

geome-

jurisque æqabilitatem res administrentur; regnique, quo subditorum libertate nihil antiquius habeatur. ab eodem item didici, simpliciter vivere; in philosophiæ cultu constanter persistere; promptè benefacebasileías timώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων. καὶ ἔτι παρ' αὐτὸ τὸ ἀμελὲς, καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας. καὶ τὸ εὐπιθανὸν, καὶ τὸ

ANNOTATIONES.

geometricam ejus loco in rempublicam à se efformatam induxit. Ἡ μὲν γὰρ, inqit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονέμει. *Quippe illa numero æquale omnibus tribuit, hæc ratione cuique id quod meretur.* Vide Casavbonum *ad Sveton. l. 2. c. 51.* Potest tamen & πολιτεία ἰσόνομος; à Marco dicta videri, *in qua juxta legum præscripta jus cuique ex æquo redditur.* Ità Plinius in *Paneg yr. Trajani c. 36. §. 2. Dicitur audiri, atque etiam procuratori tuo, in jus veni, sequere ad tribunal. nam tribunal quoque excogitatum principatui,* (ità Lipsius) *est par cæteris. Sors & urna fisco judicem assignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. quæ præcipua tua gloria est, sæpe vincitur fiscus; cujus mala caussa nunquam est, nisi sub bono principe.* Sed & de Marco ipso Eutropius, *Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit.* Cæterum tale potius est regium regimen, quale verbis sequentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων] Claudianus *in Stilicon.*

Fallitur egregio quisquis sub principe credit
Servitium, nusquam libertas gratior extat.

Optimè itaque Euripides *Ægeo* à Stobæo laudatus, *Tom. 2. tit. 47.*

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perferre regnum rege sub bono juvat.

Certè Marcus noster, si Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, quàm est actum sub civitate libera.* Itaque cum pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu postularet, Ἡμεῖς, γὰρ, inqit, ὅτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκοῦμεν. *Nos usque adeo nihil habemus proprium, ut vestras etiam ædes habitemus.* refert Cassius *lib. 71. pag. 814. D.* Qin & de eodem Aristides *Orat. in regem Tom. 1. p. 111.* Φιλανθρωπία γε μήν τις μείζων ταύτης καὶ φανερωτέρα, ἢ κατεπλήχθη ἅπαν τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου δεδουλωμένον, πολλῶν τῶν καλῶν πεπαυμένων καὶ ὠκνηκότων καλὰ πάσας τὰς πόλεις, εἴ τις φθέγξαιτό τι, ἐλεύθερον δὲ οὐδὲν ὅτε φρονῆσαί τι ὅτε εἰπεῖν οἷόν τε ὄν. ἀνῆκε μένης τῆς σώφρονος καὶ δικαίας παῤῥησίας, τρέμουσι δὲ ἅπαντες σκιάν. ἀπήλλαξε τοῦ φόβου τούτου, καὶ ἠλευθέρωσε τὰς ἁπάντων ψυχὰς, ἐνδελῆ καὶ ὁλόκληρον ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς. *Humanitas autem quæ possit esse major aut clarior hac, qui cives omnes metu contractos & subjugatos, quod delatores quidam urbes omnes circumirent, subauscultantes quid quisque loqueretur, ita ut nihil jam liberè nec sentire nec dicere quisquam posset, sublatâ justâ loquendi libertate, singulisque umbram suam timentibus, ab hoc timore liberavit, libertate perfecta omnibus in solidum restitutâ.* Lavs est Nervæ apud Tacitum, in *vita Agricolæ*, quòd *res olim dissociabiles miscuerit, Principatum & libertatem.* lavs eadem & Marco nostro, hisce avtoribus debetur.

Τὸ ἀμελὲς] *Curis vacuum*, Xylander. ad sequentia refert Mericus Casavbonus. *tenorem constantem in philosophiæ studio æstimationeque observare, curis distractionibusque aliis nevtiquam interruptum.* forsan tamen *corporis neglectum* Marcus voluit. Si tamen locus integer fuerit. siquidem τὸ ἀμελὲς alioqui in vitio plerumque ponitur. qin & *infrà §. 17.* talem se habuisse fratrem prædicat, qi moribus suis πρὸς ἐπιμέλειαν ἑαυτοῦ excitaret ipsum.

Ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας] De Pio certè Avrelius Victor. *Adeo æquis probisque moribus, uti plane docuerit, eò demum fortunatas urbes fore, si regna sapientia sint.* Respexit ad celeberrimum Platonis illud, quod Oraculi vicem jam diu obtinuit, nunquam bene cum reous humanis actum iri, avt civitates probe constitutas fore, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικὰς, ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ. *Quam avt homines recte vereque philosophantes rerumpublicarum gubernationem adepti fuerint: avt hi qi gubernant, divina quadam sorte vere philosophentur. Epist. 7. & Polit. lib. 5. pag. 665. D.* Ἐὰν μὴ, ἢ οἱ φιλοσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμις τε πολιτικὴ, καὶ φιλοσοφία. *Nisi vel philosophi civitatibus dominentur, vel hi qi nunc reges potentesque dicuntur, legitimè sufficienterque philosophentur, in idemque civilis potentia & philosophia concurrant.* Qod Hierocles *de Providentia l. 2.* apud Photium *cod. 251. pag. 1391.* sic expressit. Τὰς φιλοσόφους ἄρχοντας ταῖς πόλεσιν ἐκλεσαναι, ἵνα λήξωσί ποτε τῶν κακῶν. καὶ ὡς οὐκ ἂν ποτε εὐδαιμονήσει πόλεις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι. *Philosophos civitatum esse principes, ut eas aliquando malis eripiant, neque florentes unquam fore respublicas, nisi divino utentes exemplari eas desiniant.* Ex Juliani mente Gregorius Nazianzenus στηλιευτ. 1. Χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος, εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν. *Oportere enim philosphiam & imperium, juxta illorum sententiam, inter se copulari.* Cicero *ad Quint. Frat. Ep. 1.* sic extulit. *Tum denique fore beatas respublicas, si avt docti & sapientes homines eas regere cœpissent, avt qi regerent, omne suum studium in doctrinam ac sapientiam collocassent. hanc conjunctionem videlicet potestatis ac sapientiæ, salutis censuit civitatibus esse posse.* Justinus in *Apolog. 2. pag. 54.* Ἔφη γάρ που καὶ τις τῶν παλαιῶν, Ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσωσι, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οὐκ ἂν εἴη τὰς πόλεις εὐδαιμονήσαι. *Dicit enim & ex priscis quidam: nisi & principes & cives philosophentur, fieri non posse, ut beatæ sint respublicæ & civitates.* de principibus subditisque simul pronunciavit, quod de illis solis Plato dixerat. præsumpsisse Platonem forsan existimavit, principe philosophante, idem & populum facturum. Ità certè de Numâ Plutarchus *pag. 73. D.* Ἐναργὴς ἐξήνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς ἣν ὕστερον ἐκεῖνος οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενος ἐτόλμησεν ἀφέναι περὶ πολιτείας, ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἐστὶν ἔκ τινος τύχης θείας, εἰς ταὐτὸ διανοίας φιλοτίμου βασιλικὴν συμπεσοῦσαν δύναμιν, ἐγκρατῆ καὶ ὑπερδέξιον τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν καταστῆσαι. μακάριος μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ σώφρων ὡς ἀληθῶς. μακάριοι δὲ οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος σώματος ἰόντων λόγων. τάχα γὰρ οὐδὲ ἀνάγκης τινος δεῖ πρὸς τὴς πολλὰς, οὐδὲ ἀπειλῆς αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν ὑδηλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος, ἑκουσίως σωφρονοῦσι καὶ συσχηματίζονται πρὸς αὐτόν. *Clarum dedit exemplum & testimonium voci Platonis, quam ille non paucis seculis post non dubitavit de republica proferre: tunc demum solutis malis mortales & liberatos fore, si forte divinitus regia potentia cum mente copulata philosophica valentiorem improbitate virtutem & superiorem reddidisset. Etenim beatus revera est vir sapiens. Beatiet iam auditores sermonum, qi ex ore promanant sapientis. Nec fortasse vi opus ibi sit, nec minis ad multitudinem: imo ipsi virtutem quam in illustri & claro exemplo vitâ imperantis cernunt, evadunt sponte sapientes, seseque ad hoc componunt.* De Osiride pariter Synesius *de Provident. 1. pag. 103.* Καὶ προπαιδείαν δὴ Ὀσιρις ἐξῆς τιμᾷ. παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ὡείο πηγὴν εἶναι. *Osiris ergo illa liberalium disciplinarum rudimenta, magni à suis fieri cupiebat, eruditionemque fontem esse virtutis arbitrabatur.* unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeò floruisse, ὡς ἑοικέναι τὴν χώραν ἀρετῆς διδασκαλείῳ, τῶν παιδῶν πρὸς ἕνα βλεπόντων τὸν ἡγεμόνα, καὶ δρώντων τε ἐν ὅτι ὀρῶεν, καὶ λεγόντων ἐν ὅ, τι ἀκούοιεν. *Ut ea ipsa regio virtutis schola quam simillima videretur, pueris unum rectorem ac moderatorem intuentibus, unumque id facientibus quod viderent, & quod audirent eloquentibus.* Idem Synesius *ad Arcad. Imper. de regno. pag. 32.* Ὑπὲρ φιλοσοφίας ἦν ἠυγμαι. καὶ εἴην γε τυχεῖν τῆς εὐχῆς, ἣν Πλάτων εὐξάμενος οὐκ ἐτύχησεν. ἴδοιμί σε τὴν βασιλείαν προσειληφότα φιλοσοφίαν. *Pro philosophia vota concepi. Faxit Deus ut ejus voti compos evadam, quod, cum Plato nuncupasset, minime est assecutus. Videam à te philosophiam cum imperio conjunctam.* Qod in Arcadio optaverat Synesius, in Justiniano contigisse refert Agapetus in *Paræn. ad Justinian. Imper. c. 17.* Ἐφ' ἡμῖν ἀνεδείχθη τῆς εὐζωίας ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφήσαντες ἠξιώθητε βασιλείας, καὶ βασιλεύσαντες οὐκ ἀπέστητε φιλοσοφίας. *Nostris temporibus rursus ostensum est prosperæ vitæ tempus, quod prædixerat quidam ex veteribus, futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophantes digni estis habiti imperio; & imperantes de philosophia non desistitis.* Cæterum qod ille videre optaverat, iste vidisse se profitetur, id in Marco nostro ab omnibus agnitum est. Huic etenim, Capitolino referente, *sententia Platonis semper in ore fuit: Florere civitates, si avt philosophi imperarent, avt Imperatores philosopharentur.* Nec in vita, quam in ore, minùs; qum, ut idem avtor est, *honoribus in se receptis, philosophiæ operam vehementer dederit; tantumque in eo philosophiæ studium fuerit, ut adjectus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen ad philosophorum domos discendi caussa ventitaret.* qod & Cassius etiam his verbis affirmavit, *lib. 71. pag. 802. A.* Λέγεται καὶ αὐτοκράτωρ ὢν, μὴ αἰδεῖσθαι, μηδὲ ὀκνεῖν ἐς διδασκάλου φοιτᾶν. *Ferunt non erubuisse eum, qum esset Imperator, nec puduisse unqam ad ædes magistri se conferre.* Qin & conspicatum hoc Lucium qendam, philosophum & ipsum, ad cœlum manibus sublatis, exclamasse refert Philostratus in *Herode p. 556.* & ex Philostrato Svidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη, δέλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ ὥσπερ οἱ παῖδες; *Proh Jupiter, Romanorum Rex senescens jam, libro ad latus appenso, sese puer. lenti, ad præceptoris ædes it at!* Verum tantum abest ut hoc sibi Marcus dedecori putarit, avt à verè sapientibus sibi notam aliqua attraxerit, ut contra studium philosophiæ constans & indefessum nomen illi celeberrimum conciliarit. Itaque non immeritò forsan & Diocletianus, Capitolino referente, *vitâ & clementiâ talem se cœpisse, qualis fuerit Marcus, etsamsi philosophia nec Plato esse posset, si revertatur in vitam.* Qin & à Casavbono nostro ad Persii Satyr. 1. elogio honoratissimo planè amplissimóque isto ornatur; *Sapientissimus ille Imperator Marcus,* ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφικώτατος. In eam denique propter doctrinam virtutemque existimationem venisse dicitur, ut eo imperante ferrent palam, *Platonis impletum esse verbum, qo dicebat, Tum orbem terrarum feliciter habiturum, cùm contigisset ut Philosophi rerum potirentur.* Fulgosius *memorab. l. 2. c. 5.* De Leone

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ [a] εὐμετάδοτον σκληνῶς. καὶ τὸ ἔυελπι, καὶ τὸ πιστεύειν τοῖς φίλοις. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τοῦτον καταγνώσεως ὧν αὐτὸς τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμὸν τοῦ φίλους αὐτὸν τοῖ τί θέλῃ, ἢ τί μὴ θέλῃ, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; spes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & qòd si qorum mores minùs probaret, palàm id præ se ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Κλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. [b] Παράκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἑ-

§ 15. A Maximo, mei compotem esse; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejusdem qandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Ità planè cùm vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophantur.* E nostris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburiensis *l.* 5. *Fuerunt illi (ut verè confirmo) litera, qamvis tumultuariè libata, magna supellex ad regnandi scientiam, juxta illam Platonis sententiam, qâ dicit, Beatam esse rempublicam, si vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, ἐν τῇ δεξιώσει. Πίφυκε συνελθεῖν ὁμοῦ, μεγάλη τε ἐξουσία καὶ περιτὴ φρόνησις. ἧς συζυγίας οὐδὲν γένοιτ' ἐν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν εἰς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας ἀρίστης, καὶ νόμων τῶν τοιούτων φύσεις γίνεσις, φησί που Πλάτων. *Illo fuit ingenio, ut magna avtoritas & eximia prudentia concurrerint: qâ conjunctione in vita nihil beatius est. Uti alicubi dicit Plato, qando in idem mentis & sanæ mentis compotem esse, qa maxima in homine vis est, concurrerint, tunc optima reipublica & legum talium figura oritur.* Denique in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: אין האדם ראוי למלוך ואמר חכם או מלך שדרוש החכמה *Ecqis homo est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientiæ studiosus.* Qanqam Platonis sententiam illam, tot avtoribus tantísqe comprobatam, ridet exagitátqe multis apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est avsus. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν οὖν, εἰ καὶ τἆλλα πάντα θεῖος καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτόν γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένως προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοτοφήσωσιν. *Plato qidem, licet cætera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculosè admodum emisit: non prius hominibus mala desitura, qam aut Philosophi regnent, aut Reges philosophentur.* Mox Aristotelem Platoni opponens, qi dixerit è contrario, φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βατιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών. τὸ δὲ φιλοσοφῆσιν ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν, ἐυπειθῆ καὶ ἐυήκοον. *Philosophari non modo Regi non necessarium, sed & impedimento esse, satis avtem esse, verè philosophantibus pareat atqe obsequatur.* hunc probans, ἔργων γὰρ ἀγαθῶν, inqit, τὴν βατίλειαν ἐνέπλησεν, οὐχὶ ῥημάτων. *Factis enim præclaris, non verbis regnum impleverit.* qasi in verbis, non in factis philosophia consistat. Concludit ipse *pag.* 444. Ἀγαπῶμεν δέ, εἰ φανείη ποτὲ βασιλεὺς, οὐκ αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθῶς ἐυπειθὴς καὶ ὑπήκοος. *Hoc vero nobis sufficiat, si non ipse Imperator per se philosophetur, saltem ut verè philosophantibus acquiescens morem gerat.* Atqi à regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterùm, missis his, qæ hîc Marcus, qi possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, à philosophica disciplina fuit semper alienissima.

Τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hispanus; *vult sibi qisqe credi; & habita fides ipsam plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epist.* 3. *Fidelem si putaveris, facies.* De amore paritor habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjugal. pag.* 143. *C.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι. καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim nobis paramus apud eos, qibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimur.*

Τὸ ἀνεπίκρυπτον] Verùm reverà Capitolinus (qod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium*, & *qi adumbrare nihil posset.* nec tamen eum esse existimo, de qo Marcus istic. Certè fratrem suum, qisqis is fuerit, talem Marcus hic depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

--eo ego, inqit, *ingenio*
Natus sum, amicitiam atqe inimicitiam in fronte promptam gerere.

De Clearcho itidem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ συγγνῶναι, τό τε φαιδρὸν αὐτῷ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι. *Pro severitate illa tristi ajebant tum qandam hilaritatem ex ejus vultu relucere.* vide *l.* 11. §. 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμὸν τοῦ φίλους αὐτὸν, περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί μὴ θέλει] Contrà prorsus qàm Domitianus, qi κρυψίνους Dioni Catlio prædicatur. & qàm Tiberius multò magis; qi sensus ità privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, qid expeteret, qid averseretur, ariolari suos necesse fuerit, & gravissimam sæpe officiis offensionem incurrerent, qibus potissimùm demereri se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. ὅτε γὰρ ὧν ἐπεθύμει προσ-

ποιεῖτό τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο. ἀλλ' ἐναντιωτάτως τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος, πάν τε ὃ ἐπόθει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προεῖτο. ὠργίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπιεικὴς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγανάκτει, ἐδόκει εἶναι. ἠλέει τε δῆθεν, ὃς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινεν, οἷς συνεγίνωσκε. τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατον ἔσιν ὅτε ἐώρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο. τό τε σύμπαν, οὐκ ἐξὸν τὸν αὐταρχοῦντα κατάδηλον ὢν φρονεῖν εἶναι. καὶ εἰ μὲν μίνα ταῦτ' εἶχεν, ἀφύλακτος ἂν τοῖς εἰς πεῖραν αὐτοῦ ἐλθοῦσιν ἦν. πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάντα ἀνελαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ βούλεσθαι δή τι αὐτὸν τῷ πάνυ ποθεῖν, καὶ τῷ ὀργίζεσθαί τινι τὸ μὴ ἐφίεσθαι ἐνόμιζον. νῦν δὲ ὠργίζετο, εἴ τις αὐτοῦ συνεὶς φανερὸς ἐγένετο. καὶ πολλοὺς οὐδὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνενόησαν αὐτὸν, ἐγκαλέσας ἔκτεινε. ὥστε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ μηδεμίαν σύνεσιν ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ ἄττα πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βουλόμενον συναινέσαντες οἱ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνιέναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ καταφωρᾶν, καὶ τοῦτο καὶ ἄχθεσθαι αὐτῇ ὑπωπλέυοντο. μόνον δὲ, ὡς εἰπεῖν, ὅπερ καὶ σκαιώτατόν ἐσι, διεγένετο, ὃς ὅτ' ἠγνόησε τὴν φύσιν αὐτοῦ, ὅτ' ἤλεγξεν. ὅτε γὰρ, ὅτε πιστεύσαντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, ὅτε ἐνδειξάμενοι τοῖν ἃ ἐπραξεν, ἐμισήθησαν. πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρεῖχεν, εἴ τέ τις ἐναντιοῦτο οἷς ἔλεγεν, εἴτε καὶ συναίροιτο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθῶς γενέσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βούλεσθαι θέλων, πάντας τί τινας πρὸς ἑκάτερον ἐναντιωμένους εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤχθαιρε. *Ingenii fuit peculiaris. Nam neqe pra se ferebat qa cuperet, & sermone ab animi sui sententia diversissimo utebatur; negando, qacunqe desideraret; annuendo iis, qa odio haberet; iratum se, qum minimè succenseret; ego animo esse, qum maximè indignaretur, simulabat; nimirum qos supplicio afficeret, iis misericordiam ostentabat; insensum se iis, qos veniâ prosequebatur, exhibebat; inimicissimos fere vultu qam maximè benevolo, amicissimos summe abalienato intuebatur: denique principis animum nemini cognitum esse debere censebat. Atqe si qidem hæc tantum in Tiberio fuissent, nemo certè eorum, qibus cum ipso negotium erat, cavere sibi ab eo potuisset, qum omnia contrario, atqe is sentiret, modo accipientes, ea, qa is nolebat, velle; & non cupere ipsum, qa maximè appetebat, judicarent: nunc avtem ita commovebatur animo, si qis ejus sententiam assecutus deprehenderetur, ut multos haud aliam ullam ob rem necaverit; adeòqe periculosum esset, non intelligere, qi ipsius esset animus; etenim multi dictis ejus, non voluntati assensi infortunium invenerant: periculosius etiam intelligere. Hi enim qasi institutum ejus explorassent, idqe odio haberent, suspectabantur. Itaqe is solummodo, qod rarissimè fit, tutus ferme erat, qi neqe ignoraret ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, ostendendo se voluntatem ejus sentire, incurrebat. Magnas enim turbas dabat, qi dicta ejus vel refragabatur, vel adstipulabatur. Qippe qum aliud revera fieri, aliud velle videri cuperet: omnino sibi qosdam in utramqe partem habebat adversantes: qorum his veritatis, illis opinionis caussâ irasceretur.* Sed & de Domitiano, Cassius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τοῦτο δεινότατον ἔσχεν, ὅτι καὶ κολακεύεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι ψωπίευεν, τοῖς δὲ ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκει. *Illud fuit in eo gravissimum, qod qum se adulari cuperet, utrisqe & colentibus eum, & non colentibus pariter succensebat; illis qod assentari, his qod negligere viderentur.*

§ 15. Παράκλησις Μαξίμου] *Maximus me adhortatus est.* Xylander. Verùm additicium videtur [κλῆσις] illud. lego, Παρὰ, ut suprà. atqe ità citare comperio Isaacum Casavbonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmasius *ibidem.* Παρὰ Κατύλου καὶ Μαξίμου. Sed cum *Catuli suprà* §. 13. meminerit, qare denuò, præter morem suum; eundem reponeret, cavssam nullam video. minúsqe jam placere sibi, qod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Mericus Casavbonus. Παρὰ Κλ. Μαξίμου, *à Clavdio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* a Capitolino recensetur, qibus Marcus noster in disciplinam se dederit. Verùm nec viro Clarissimo ea lectio probatur; qum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Οὐήρου, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥουσίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Κατύλου. Ergò & hic scripsit, inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casavboni patris calculus, qi *solis cognominibus Catulum Maximúmqe* monet, *à Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etiamsi avtem Μάξιμον Τύριον Evsebius in *canone chronico* (utì ex Georgio monacho patet, qi eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit; unde & supplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, svavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo havd malo fecisse. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αωτ, καὶ κ μηδὲν [a] παρέφορον εἶναι. καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε ταῖς ἄλλαις [b] ῥᾳδιάσεσι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις. κ τὸ εὔκρατον τ ἤθους, καὶ μελίχιον, καὶ γαληνόν. κ [c] ὁ χείλιος κατεργασικὸν τ προκειμένων. κ τὸ πάντας αὐτῷ πιστεύειν, ὥστε ὧν λέγει, ὅτι ἄτως φρονεῖ, καὶ ὥστε ὧν πράττει, ὅτι ὀρθῶς [d] πράττει. κ τὸ [e] ἀθαύμαστον, κ ἀνέκπλη-

κτον,

a περίφορον Lug. & Mer. παραφ. Xyl. & Jun. *l.* 2. §. 7.
b Sup. §. 12. & *l.* 9. §. 13. 39.
c *L.* 9. §. 12.
d πράττει
e *L.* 12. §. 13.

ANNOTATIONES.

tus, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *notis in Evseb.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. cent.* 2. avtumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste qantus qantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt avtores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Svidas prodiderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ] *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui continentem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Qisnam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατεῖν τῆς χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τῆς δὲ χειρὸς οὐ κρατῶν.
Sapiens qidem vir, sed manus non continens.

h. e. manum (a publico, sive alieno) continere ac cohibere havd potis. Et κρατεῖν ὀργῆς Dionysius Halicarnassæus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγάλα καὶ δοκοῦντα εἶναι καὶ ὄντα τοῦ κρατεῖν ὀργῆς, ἡ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ μὴ περιπεσεῖν μείζονα. *Qamvis iram vincere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & providere, ne in ipsam incidamus.* Ὀργῆς κρατεῖν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅσον τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόνος;
Cohibere qantus impetus est ira! labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ. ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, καλαλαμβανομένης πόλιν. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνθρώπων μὲν κρατήσας, καὶ χείροσι βελτίοσιν, ὑπῆρξε. τὸ δ' ἐν ψυχῇ τῶν καλὰ θυμῶ τροπαῖον, μεγάλης ἐστὶ καὶ νικητικῆς ἰσχύος. *Etenim imperium in homine etiam deterioribus in meliores obtigit: at in animo tropæum de ira statuere magnæ est victricisqe potentiæ.* Socratis dictum est, à Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μεγίστην μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίστην δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρχειν. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum semetipsum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τὸ νικᾶν τοὺς πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesqe alieni arbitrii regere, qàm animum suum continere, & tradere sibi.* &, *Epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qàm vitia domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pavcissimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Pœnus
Serviat tui.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

—tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Rectius enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qàm Tarqinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τοῦτό γε ὄντως φιλοσόφου τὸ ἔργον, ἡ αὐτοῦ ἀρχή. *At hoc verè philosophi officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρῶς καὶ ἐγκρατῶς ἔχοντι, ὃ χαλεπὸν ἤδη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων κρεῖττον γίνεσθαι. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderatè regit, non difficile jam est omnium hominum fieri supremum.* Et rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφος αἰεὶ αὐτοῦ ἄρχει. ὁ τῶν παντὶ χαλεπώτερον, ἢ συμπάντων μὲν ἑλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longè difficilius qàm omnium Græcorum universorumqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 11. §. 29.

Καλὰ μηδὲν παρίφορον] ità Basilienses. Verùm παρίφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præcipitem* vertit. Est enim παράφορος propriè qi *transversus abripitur*; eique optimè opponitur, qi in suo sui imperio se continet. ità Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium tranare volentes in aqas unà cum eqis se dederant, παρενεχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* inde ἡ παραφορὰ à torrente flumine translatum, *l.* 5. §. 23. & *l.* 12. §. 14.

A ὁ κλύδων παραφέρει, *æstus abripere*, dicitur. at Lugdunensis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casavbonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrinæ.* metaphora ducta à navibus ἀναρματίσοις, uti priùs dictum, ad §. 8. Sed prius illud magis arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

Ἐν ταῖς ἄλλαις περισάτοις] περισάτους istic, ut Galeno suprà ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, B qæ negotium nobis molestiámqe aliqam facessant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. §. 13.

Τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους] *mores benè temperati.* sive *morum insigne temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est avtem ità temperatis moderatisqe moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multâ temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aëris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laërtius *l* 2. §. 61. Athenæus, alii) *Axiocho*: Οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν, ὅτε θάλπος ἐγγίνεται, ἀλλ' εὐκρασία ἀὴρ C χέεται, ἀπαλαῖς ἠλίου ἀκτῖσιν ἀνακρινόμενος. *Nam neqe vehemens hyems, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *discretus.* Potest & à vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis avtem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρήσει ἡ κρᾶσις τοῦ οἴνου τὸ βλάπτον, ὑ συναιρεῖται τὸ χρήσιμον, *id qod noxium est, de vino auferet aqâ admixtâ, utili relicto.* Plutarchus *de leg. poet. pag.* 15. *E.* Inde οἶνος εὔκρατος, *vinum merum.* Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καὶ ἐργαστικὸν τῶν προκειμένων] *Ut qæ instituissem, expedite, nec magnâ cum molestiâ persicerem.* Xylander. D *Negotia, qæcunqe ea fuerint, cùm exqisite, tum sine qiritatione, exeqi.* Mericus Casaubonus. Eoqe sensu τὸ καλεργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καὶ τοί γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκαλεργαστότερα φαίνεται, ὅτῳ περ πλείονων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. *Atqi tantum hæc illis effectu difficiliora sunt, qanto in his plures operam ponunt, ac pavciores id, qod moliuntur, conficiunt.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag.* 295. *C.* Οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι, ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δίκαια ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀποχώματα μεγάλῃ τῇ ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ καλεργάζεσθαι. *Adeo freti præsenti prosperitate dignum ducebant nihil voto suo repugnare, & E difficillima peræqè atqe facilia, & sive magnis copiis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta εὐκατέργαστα, *concoctu facilia*, & δυσκατέργαστα, *concoctu difficilia*, in medicorum scriptis freqentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πάντας αὐτῷ πιστεύειν] De Xenocrate Laërtius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξεῖν, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fidei existimationem obtinuit, ut qod nemini cuiqam alioqi licitum, huic etiam injurato testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide F *ad l.* 3. §. 5. Eâdem ferè apud eosdem avtoritate fideqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιωδῶς diceretur, Τοῦτο μὲν δὴ Κάτωνος λέγουσιν πιστόν ἐστιν. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè avtem Xylander istic, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. qasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, qod tam à Maximi moribus qàm & à Marci mente alienum est.

Ὅτι δ κακῶς πράττῃ] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλῶς πάντα πεποίηκε. *Omnia benè fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex feceret.* G

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνέκπληκτον] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laërtium *l.* 7. *c.* 123. τὸν σοφὸν οὐδὲν θαυμάζειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἄθαμβον, ἀξίην πάντων καὶ τιμιωτάτην. *Sapientia nihil admirans aut stupens, rebus omnibus digna est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπλοῆσθαι φιλεῖ. *Stultus homo qovis percellitur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de avdiend.* Verùm illi moderantiùs. At utroqe isto antiqior longè Pythagoras, Zenoni planè σύμψηφος, hunc sese ex philosophia fructum percepisse

a L.7. §. 69. πτον, ἢ μηδαμῶ ἐσπεύδόμενον, ἢ ὀκνοῦν, ἢ ἀμη-
b προσεσηρὸς L. 11. §. 12. χανῶν, ἢ κατηφὲς, ἢ [b] σεσοσηρὸς, ἢ πάλιν θυ-
c Sup. §. 7. & L.7.§.26. μούμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ
τὸ [c] συγγνωμονικὸν. καὶ τὸ ἀψοφοῦς, καὶ ἀδια-

nusquam festinus, aut segnis erat, nusquam perplexus, aut dejectus, aut ringi solitus: nec rursus iracundiæ, aut suspicionibus deditus. adhæc qòd benefacere promptus, & ignoscere. qòd verax; qódqe homi-

ANNOTATIONES.

professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, *qòd nihil admiraretur*, sive *qòd nihil admiratione suâ dignum duceret*. qod tamen perperam à qibusdem acceptum monet Plutarchus *de audiend.* Hinc Horatius *l.* 1. *Epist.* 6.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solâque, quæ possit facere & servare beatum.

Ex adversum tamen, Plato in *Theæteto pag.* 115. *A.* Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἡ αὕτη. καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν Θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. *Maximè philosophis hoc usu venit, ut admirentur. Neque enim aliud prater hoc est philosophiæ principium. Et qi Irim Thaumantis, id est, admirationis filiam esse* B *tradidit, non absurdè ejus originem explicuit.* Cui & Clemens Alexandrinus calculum contribuit suum, *Stromat. l.* 2. *pag.* 380. *A.* Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inqit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Μαΐθαίας ἐν παραδόσεσι παραινῶν, Θαύμασον τὰ παρόντα. βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπέκεινα γνώσεως ὑποτιθέμενος. ἢ κἂν τῷ κατ' Ἑβραίους Εὐαγγελίῳ, Ὁ θαυμάσας, βασιλεύσει, γέγραπται. καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. *Veritatis principium est res admirari, ut dicit Plato in Theæteto. Et Matthias adhortans in Traditionibus, admirare præsentia: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qâ ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos:* C *Qi admiratus fuerit, regnabit, & qi regnavit, requiescet.* Nec in hac parte à Magistro suo dissentiens Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 2. Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν ὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. *Propter admirationem & nunc & primo inceperunt homines philosophari: à principio quidem admirando ea, qa de dubitandis faciliora erant: deinde pavlatim ulterius procedentes, etiam de majoribus dubitando.* Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. *Incipiunt enim omnes ab admiratione.* Verùm conciliari poterunt istæ, qæ ex D diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tirone philosopho, Platonis istud, de veterano sapientiæ jam apicem summum assecuto, priora illa acceperimus. Cyrus denique Persas suos ità instituisse refert Xenophon *l.* 8. *pag.* 206. *C.* Ὡς μηδὲ μεταστρεφόμενοι φανεροὶ εἶεν, ὡς, οὐδὲν θαυμάζοντες. *Ut palam sè non converterent, qasi nihil admirarentur.*

Καὶ μηδαμῶ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν] qod *l.* 7. §. 69. dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec avt festinat, avt torpescit.*

Ἢ ἀμηχανοῦν] ἀμηχανεῖν propriè *in eis esse angustiis, è qibus nullâ ratione, nullâ machinâ expedire vel extricare te possis.* itaqe verto, *perplexum esse.*

Ἢ προσεσηρὸς] Suspecta vox. forsan προσσεσηρὸς, ut gemina litera exscriptoris vitio exciderit, qo modo in προσσυνοικιζομέναις, *l.* 4. §. 16. Xylander *neqe mœstitiæ, neqe gavdii nimium.* Casavbonus *ridere*, vertit; sed ità ut *risus excessum* designet. Mihi aliò inclinat animus. σεσηρέναι est qod Latinis, *ringi*, vel etiam *dentibus renidere.* usurpatur plerumqe de *risu simulato*, qalis eorum, qi Græcis antiqis γναθμοῖς ἀλλοζώοις, recentioribus ξεναῖς παρειαῖς γελᾶν, uti Evstathius *ad Odyss. σ'. malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat.* 3. *lib.* 2. vel etiam de *indignatione, dissimulata* qidem, sed qæ istiusmodi oris habitu se prodat, qi cùm *risum*, vel *irrisionem præ se ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ità *ringi* Latinis, non simpliciter *irasci*, uti exiliter nimis Nonius, sed *tacitum stomachari, cùm aliud præ te feras*, uti Donatus, in Terentiano illo *Phorm.* 2. 2. ubi *risui vero* opponitur;

— *ille ringitur, tu rideas.*

Sidonius *Carm.* 23. *v.* 87.

Multùm ringitur otiosa virtus.

Marcus noster *l.* 11. §. 18. Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. *Si verum ac genuinum fuerit, non personatum & ementitum.* qale eorum, qi vultu orisqe habitu externo offensionis speciem nullam læsi proferunt, sed injuriarum despectum qendam præ se ferunt, cùm animus tamen intùs odiis occultis æstuet. Apud Svidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριαίνετο καὶ ἐσεσήρει. *Valdè adversus eam Theodora exacerbata erat, & ringebatur.* ut sit istic προσσεσηρέναι, sive σεσηρέναι πρός τι, *ad rem aliqam*, sive *ad occasionem aliqam ringi*, hoc est, vel exacerbari, vel renidere aliqem, ad-risum qendam adscititium composito vultu, cùm animo tamen angeretur. id qod *affectationem caninæ æqanimitatis stupore formatam*, nuncupâsse videtur Tertullianus *de Patient. c.* 2.

Καὶ τὸ συγγνωμονικὸν] De Demonacte Lucianum vide ad *l.* 5. §. 22. Præclara sanè Catonis majoris, referente Plutarcho *pag.* 340. *F.* vox illa, Πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι δῶναι συγγνώμην πλὴν αὐτῷ. *Veniam se dare omnium noxis, præterqam suis.* Cui gemina Plinii minoris ista, *l.* 8. *Epist.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ità ignoscat, tanqam ipse qotidiè peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.* Concinna & Senecæ illa, *de benef. l.* 1. *c.* 10. *Hoc tu cave, tanqam maximum crimen, nè admittas: ignosces tanqam levissimo, si admissum est.* &, *ad Marc. c.* 4. *Nec qicqam pulcrius existimo in fastigio collocatis, qàm multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In qam ferè sententiam de Marco Dio Cassius *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Αὐτὸς μὲν ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο, καὶ ὔτε ἑκὼν ὔτε ἀκὼν ἐπλημμέλει. τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὔτε ἐπολυπραγμόνει, ὔτε ἐκόλαζε. *Ipse ab omnibus vitiis abstinuit, qum nec sponte, nec imprudens delinqeret; sed etiam aliorum vitia, maximè uxoris tulit, dum ea nec investigaret curiosius, nec puniret.* Cæterùm Stoicorum placitis ista adversari prorsus videntur. Censent siqidem illi ut Laërtius *l.* 7. *c.* 123. in *Zenone* sapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι. συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί, *misericordes non esse, neqe veniam alicui habere.* Et Stobæus Collectan. *Tom.* 2. *tit.* 46. Φασὶ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, τὸν νοῦν ἔχοντα. καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. *Dicunt virum prudentem nemini veniam dare: propterea rectè dici, veniam non esse dandam peccantibus.* Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Orat. pro Murænâ. Fuit qidem summo ingenio vir Zeno, cujus inventorum æmuli Stoici nominantur. hujus sententiæ sunt & præcepta hujusmodi; sapientem gratiâ nunqam moveri; nunqam cujusqam delicto ignoscere. neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. Viri non esse, neqe exorari, neqe placari.* Et mox: *Supplices aliqi veniunt, miseri & calamitosi? sceleratus & nefarius fueris, si qidqam misericordiâ adductus feceris. Fatetur aliqis se peccâsse, & ejus delicti veniam petit? nefarium est facinus, ignoscere; exorari, scelus; misereri, flagitium.* Et rursus sua illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imò aliqid, non omnia. Nihil gratiæ causâ feceris. Imò* E *nè resistito* [al. *persisto*] *gratiæ, cùm officium & fides postulabit. Misericordiâ commotus nè sis. sed tamen est etiam in dissolvenda severitate laus aliqa humanitatis.* Agnoscit, sed explicare ac mollire conatur Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Scio malè audire apud imperitos sectam Stoicorum tanqam nimis duram. Objicitur enim illi, qod sapientem negat misereri, negat ignoscere. hæc si per se ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem relinqere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnam deducere. Qod si est, qid hâc sectâ durius, qa dedisce re humanitatem jubet, portumqe adversis fortunam certissimum, mutuum auxilium eludit? sed nulla secta benignior lenitorqe est,* F *nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c.* 7. *At, qare non ignoscat, dicam. Venia est pœnæ meritæ remissio. ei igitur ignoscatur, qi puniri debuit. Sapiens autem nihil facit, qod non debet; nihil prætermittit, qod debet. Itaqe pœnam, qam exigere debet, non donat: sed illud, qod ex venia consequi vis, honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. idem facit, qod si ignosceret, nec ignoscit. qoniam qi ignoscit, fatetur aliqid se, qod fieri debuit, omisisse. Aliqem verbis tantùm admonebit, pœnâ non afficiet, ætatem ejus emendabilem intuens: aliqem invidiâ criminis manifestè laborantem, jubebit incolumem esse; qia deceptus, qia* G *per vinum lapsus: hostes dimittit salvos; aliqando etiam lavdatos, si honestis causis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Hæc omnia non venia, sed clementia opera sunt.* Verum hæ sunt Stoicorum argutiolæ spinosæ, & subtilitates supervacaneæ, qas Marcus noster, solidior qàm subtilior, minùs curâsse videtur: imò meræ sunt, Seneca ipso censente, λογομαχίαι. Sic enim ipse demum *ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, qæstio est; de re qidem convenit.* Sed de iltis amplius, *ad lib.* 2. §. 13. De Pio certè Capitolinus. *Ad indulgentias promptissimus fuit.* Et, *His qos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petit.* Idémqe de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio qàm legibus plecti solent, puniret: qamvis nonnunqam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Κἂν ἄρα συμβῇ τισι τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ἢ τὸ παθεῖν καὶ δῦναι δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μείζω παθεῖν, πρὸς κέρδος τίθενται. *Qod si pœnas aliqi dare cogantur, non id tam grave ducunt, qàm, qod majora non patiantur, præclarè secum agi putant.* Aristides de eodem *Orat. in regem Tom.* 1. *pag.* 110. De Agricola Tacitus: *Omnia scire, non omnia exeqi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentia sæpius contentus esse.* Vide *infra* §. 16. τὸ ἥμερον.

Καὶ

hominis ejuſmodi ſpecimen dare videretur, qi perverti neſciret potiùs, qàm qi corrigi unqam opus haberet. qòd nemo qiſqam inventus ſit; qi vel contemptui ab illo haberi ſe exiſtimaret, vel præſtantiorem ſe illo opinaretur. deniqe qòd urbanitatis laudem nevtiqam affectâverit.

§ 16. A patre manſvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.

τρόφε μᾶλλον ἢ [a] διορθωμένε φαντασίαν παρέχειν. καὶ ὅτι γε ἐπῆλθεν ἂν ποτέ τις ὑπεροργὰς ὑπ' αὐτε, ὅτε ὑπέμενεν ἂν κρεῖττονα αὐτὸν ὑποπλαβεῖν. καὶ τὸ [b] εὐχαριεντίζεσθαι.

§ 16. Παρὰ δ πατρὸς, τὸ ἤμερον, καὶ [c] μενεκλὲς ἀσαλεύτως ἐπὶ τ ἐξητασμένως κριθέντων.

a L. 7. §. 12.

b ἐ καὶ Sup. §. 7. & L. 3. §. 5.

c L. 3. §. 5. 15. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαστρόφως μᾶλλον ἢ διορθωμένε φαντασίαν παρέχειν] *magisque conſtantiam erroris ſecuram, qàm erroris correctionem præ ſe tuliſſe.* Xylander obſcurius pavlò. Hoc vult, Cùm ſit prima fœlicitas, à recti norma nè minimùm qidem, vel diſcedere, vel diſtorqeri ſecunda, ſi qis qoqo deflexerit, ὡς διορθώσεως χρήζειν, *morum curatione & correctione indigere,* (ut ipſe de ſe dixerat, *ſuprà* §. 7.) ad rectitudinis ſtatum priſtinum denuò reduci; qùm, *qod naturâ bonum eſt, neqe emendari, neqe corrigi ſe poſcat,* ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & ſtabilitatem extitiſſe, ut ope alterâ iſtâ nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν ὐ δεχόμενον, *nullam correctionem admittens.* qod de Deo Ariſtoteles *de mund. c.* 6. ità ſaltem *in bonum transfiguratus*, ut *nihil in eo ſupereſſet, qod mutandum videretur*, ut Seneca, *Epiſt.* 6. In qem eundem ſenſum & illa accipi poſſunt, qæ habentur *l.* 3. §. 5. Ὀρθὸν εἶναι χρὴ, ὐχὶ ὀρθούμενον. *Rectum, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.* Et *l.* 7. §. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. *Aut rectus, aut erectus ſis.* Neqe enim ἀδιαστροφίαν ſive *pertinaciam* illam Marcus noſter in Maximo avt offenderat, avt ſi offendiſſet, prædicaret; qâ nihil in natura ſua magis lavdare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius *l.* 4. *c.* 29. cùm nihil ſit hâc magis avt devitandum, avt deteſtandum; ab eâqe Marcus & ipſe ſe cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. §. 21. & alios itidem ſeriò ſeduloqe dehortetur, *l.* 4. §. 12.

Οὔτε ὑπέμενεν ἂν κρεῖττονα αὐτὸν ὑπολαβεῖν] Miranda de hominis præſtantiâ aliorum omnium conſenſio, cui nemo qisqam deprehenſus eſt, qi exæqare ſe avſus eſſet. Stupenda etiam, non ſuſpicienda duntaxat, in tanta univerſorum exiſtimatione, hominis modeſtia, qi neminem qenqam unqam neglectui avt deſpectui habuerit.

Καὶ τὸ εὐχαριεντίζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc exiſtimo; & hoc loco mihi ſuſpecta eſt planè. Siqidem χαριεντισμὸς ſive urbanitas, parum diſtare videtur, vel ab ἀστειολογίᾳ, *dictionis elegantioris ſtudio*, qam repudiat Marcus *ſuprà* §. 7. vel à κομψείᾳ, *ſermonis elegantiâ* etiam, qam non ſemel damnat *l.* 3. §. 5. & 8. & *l.* 4. §. 51. unde τὸ χαριεντίζεσθαι καὶ τὸ κομψέυεσθαι à Platone conjunguntur, *Polit. l.* 4. *pag.* 642. *C.* Εἰ ἔτι μᾶλλον χαριεντίζοιτο ὁ ἰατὰ λέγων, κομψέυομενος. *Si artificioſius & argutius iſte luſerit aſſerens.* qin & Svidas τὸ καταπερπερέυεσθαι, *ſe oſtentare*, exponit per χαριεντίζεσθαι, qod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. §. 5. forſan tamen exiſtimaverit qis, τὸ εὖ iſtud adjectum, urbanitatem ità condire poſſe, ut ſuo modo, ſuáqe tempeſtate adhibita, (qod non obſervant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαριέντι καιρῷ, *faceti, lepidi tempore minus grato*, uti Dionyſius Halicarnaſſeus in *Lyſia* loqitur) etiam citra Stoicæ ſeveritatis violationem ullam locum ſuum obtineat. qum τὸ εὔχαρι, *feſtivum*, in Pio prædicet ipſe *infrà* §. 16. Xylander *liberaliter* qoqe *facetum eſſe*. qod tam à Maximi inſtituto, qàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verùm ego Marco ipſo avtore, τὸ δ' χαριεντίζεσθαι reſcribere non dubitem; atqe ità Marcum ipſum ſcripſiſſe, pignore etiam interpoſito, contendere avſim. τὸ χαριεντίζεσθαι certè in ſeqiorem partem uſurpari, docent, cum ex Ariſtophanis illo, χαριεντίζεις (τίζη f.) τὴ καλλαικάζεις ἡμῶν καὶ βωμολοχίνη. Χαριεντίζεις, *facete cavillaris*, & *nobis illudis*, & *ſcurriliter loqeris.* apud Etymologum & Svidam; qi & χαριεντιζόμενοι exponunt εὐτραπελευόμενοι, σκώπτοντες, *urbanitate utentes, facetiis utentes, cavillantes.* tum & ex Gloſſario, ubi χαριεντίζεσθαι, *carinari. Carinari* avtem in Iſidori *Gloſſis* eſt *illudere.* Et *carinantes* apud Feſtum, *probra objectantes*, ſive *objicientes.* qibus accedit, qod *carinare*, Servius *ad Æn. l.* 8. explicat *obtrectare.* adductis Ennii illis,

--neqe me decet hanc carinantibus edere chartis.

&,

Contra carinantes verba atqe obſcæna profatus.

ubi in priore verſu pro *hanc*, *haic*, ſive *hæc* Merula; in altero, pro *atqe*, *aiqe*, ſive, *aqe*, Caſtricomius legendum cenſet. porrò *carinare à navium carinis dictum* vult Feſtus, an hujus mutilator Pavlus; *qod ut infima navis pars carina; ità ſortis infima homines, qibus ſcommata id genus jacere uſus eſſet.* at Joſephus Scaliger, & hunc ſecuti Merula *ad Ennium*, & *ad Strabonem* Caſavbonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum ſtatuunt, qo Græcis γεφυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à *Carinis* ne loco in urbe ſic dicto; an à *navium carinis*, ut ad navtis uſitata convicia reſpiciat, de qibus Flaccus *ſerm. l. Sat.* 5.

Tum pueri nautis, pueris convicia nauta
Ingerere.

nam Feſto qæ tribuitur notatio nec navci eſt. ego ſanè à χαριεντίζεσθαι ipſo *carinari* vel deductum, vel corruptum, nullus ambigo.

§ 16. Τῦ πατρὸς] *Patrémne* velit naturalem, *Annium Verum*, de qo *ſuprà* §. 2. an adoptivum, *Antoninum Pium*, ambiget forſan qispiam. Verùm hunc potiùs deſignatum exiſtimem, cùm qia ille, Marco noſtro impube adhuc, exceſſiſſe videtur; ut ex Capitolino conjicere eſt, tum qia hæc eadem (qæ & magna ex parte ſunt principis potiùs, qàm privati hominis, virtutes) pleraqe ferè de Pio enunciata deprehenduntur *l.* 6. §. 30. idem ſtatuit & Caſavbonus *ad Marci vitam.* Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gnatum Marcum exiſtimavit, qod verba ipſius ſonare videntur, *therapeut. l.* 9. ubi poſtqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωνῖνος, inqit, κ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνε, & Acciaolus, *Antonimus qi Hadriano ſucceſſit, qiqe ex eo genitus eſt Verus.* Marcum enim potiùs qàm Lucium deſignatum opinor, cùm eò loci, tum & operis ejuſdem *l.* 6. ubi Imperatorum ſeries ità digeritur, Ἀδριανὸς, κ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, κ Βῆρος, κ Κόμμοδος. *Adrianus, & Antonimus primus, & Verus, & Commodus.* Cæterùm de Vero nevtro verum eſt, *ex Pio* fuiſſe *genitum.*

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. *Erat moribus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cunctis benignus.* Eutropius. Et Avrelius Victor. *Adeò manſvetus, ut inſtantibus patribus, ad eos, qi contra eum conjuraverant, perſeqendos, compreſſerit qæſtionem. uſqe eò avtem mitis fuit, ut cum ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana perſtringeretur, maluerit ratione expoſitâ placare, qàm ulciſci ſeditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *Comment. de libris ſuis*, ἐυγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερόν τε καὶ πρᾶον, *candidum, modeſtum, clementem & mitem.* Clementiam Marci celebrat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille *Orat. in Regem Tom.* 1. *p.* 111. Ὥν γὰρ, inqit, τηλικῦτος ὁ βασιλεὺς, ἡμερότητί τε καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχεν ἁπάντων βασιλέων. *Qod in tanta potentia reliqos reges omnes clementiâ & æqitate ſuperavit.* Iſte in *Marco pag.* 813. *C.* Οὕτω τε, inqit, καθαρὸς διὰ πάντων, καὶ χρηστὸς, καὶ ἐυσεβὴς ἐγένετο, ὡς ἔγραψε τῇ βελῇ μηδένα τῶν Κασσίου συναραμένων τεθνάναι. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψηφῷ σφαγῆναι, καὶ τέλος ἔφη, ὅτι ἂν μὴ τύτε τύχω, σπένδω πρὸς τὸν θάναλον. *Uſqe adeo per omnia purus, mitis & pius erat, ut ſcripſerit ad ſenatum, ne qis eorum, qi opem Caſſio tuliſſent, morte afficeretur. Abſit enim, inqit, ut, me tenente principatum, veſtrum qiſqam meo veſtroque decreto capite damnetur. Ad extremum addidit, qod ſi id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter.* Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcatius in *Caſſ. Antonine pie, Dii te ſervent. Antonine clemens, Dii te ſervent.* Vide *ſuprà* §. 15. Τὸ συγγνωμονικὸν.

Μενεκλὲς ἀσαλέυτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν καλῶ λόγον πραττομένων ἔυτονον, *conſtantem in rebus rite geſtis tenorem.* Verùm cave iſtic intelligas ἀδιαστροφίαν illam, qam Cajum Imperatorem in ſe maximè probaſſe, ex Svetonio ſuprà monuimus, ad §. 15. avt Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio *lib.* 62. *pag.* 706. *E.* referente, ſubinde in ore, Περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἴπω, μηκέτι με αὖθις πύθη. *Ne me, de qibus ſemel dixero, iterum interroges.* Siqidem ut Seneca, *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Hoc verò ſuperbæ ſtultitiæ perſeverantia eſt, Qod ſemel dixi, qalecunqe eſt, fixum ratúmqe ſit.* Qomodo apud Antiphanem ille in *Gorgytho*, referente Athenæo *l.* 8.

Ἥτλόν γ' ἀποσαίην ἂν, ὧν προειλόμην,
Ἢ Καλλιμέδων Γλαύκυ προῖτ' ἂν κρανίον.
In iis qæ decrevi minus diſcedam à propoſito,
Qam ab emendo Glavci capite Callimedon deſtiterit.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ proprium. Syneſius *in calvit. pag.* 72. de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀμαθεῖς ὄντες, ἰσχυρογνώμονές εἰσι, καὶ καλεποὶ προσᾶται τῶν ἀτόπων προλῆψεων ὡς' ἂν τις τῶν πατρίων παρακινῇ, ταχὺ πιέσται τὸ κάνειον. *Et qidem qum imperiti atqe inſcii ſint, propoſiti nihilominus tenaces ſunt, & in tuendis iis qæ præſumpſerunt, qamvis abſurdis mirum in modum pertinaces. Unde ſi qis ſecus aliqid faxit, qam patrii ritus atqe inſtituta ferant, cicutam protinus bibet.* Verùm rationibus veris certisqe ſubnixam conſtantiam intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æqitatiqe conſentaneè conſtitutis. Rectè Seneca *Epiſt.* 23. *Conſtituendum eſt qid velimus, & in eo perſeverandum. Nam illi, qi ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, avt nè tranſiliunt qidem, ſed caſu qodam tranſmittuntur, qomodo habere qidqam certum manſiqumve poſſunt?* Et, *de beat. c.* 8. *Fidens ſit animi: ſed fiducia ejus non ſine ſcientia ſit, non ſine conſtantia. ità maneant illi ſemel placita,*

a L.6.§.30. καὶ τὸ [a] ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς. καὶ
c l.8.§.1. τὸ [b] φιλόπονον, καὶ ἀνδελεχές. καὶ [c] τὸ ἀκυσι-
b L.5.§.2. τὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀ-
c L.6.§.30. προσδιατρέπτως εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἐ-
d Sup.§.8. κάστῳ. καὶ τὸ [d] ἔμπρεον, πᾶν μᾶλλον χρεία ἐντάσεως, πᾶν ἧς ἀνέσεως. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων. καὶ ἡ κοινονημοσύνη.

qòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódque nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placita, nec ulla in decretis ejus litura sit. A constantia certè lavdat Pium Capitolinus; uti mox videbitur. Verùm de argumento isto habetur elegans sanè Epicteti dissertatio apud Arrianum *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. *Decretis insistendum est, non omnibus, sed rectis.* — Οὐ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρίμασι κέψασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ ἀχυγιὲς, καὶ ὅτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποσῇ καὶ καλαπίπλον, ἐκ οἰκοδόμημά τι ὂν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον καταιενχθήσεται. *Non à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum considerando, rectumne sit an pravum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem istam & constantiam? qod si fundamentum putre ac ruinosum jeceris, qo plura & firmiora imposueris, eo citius ædificium corruet.* Vide *ad l.* 8. §. 16.

Τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμὰς] idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ carens & ostentatione.* Qin &, Capitolino teste, *menses Septembrem atqe Octobrem* cùm *Antoninum atqe Faustinum* (ab ipsius uxorisqe suæ nominibus) *appellandos decrevisset Senatus, id Antoninus respuit.* qanqam cæteroqin honoris sibi suísve ab eisdem oblatum delatúmqe, qod legitur, aspernatus. Vide *infrà*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm ista potiùs Ælii Adriani lavs fuerit, de qo Victor: *Immensi laboris: qippe, qi provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc lavdem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infrà ad illa*, ὑ προαπίστη. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam suo, gentes asperrimas vicit.*

Τὸ ἀκυσικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ἀνεχείσθαι ἀνθεκτικῶν παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν, εἴ τις δείκνυοι βέλτιον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit, gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad. ξ'. n.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὅς τῆς δὲ ἀμείνονα μῆτιν ἐίσκοι,
Ἠὲ νέῳ, ἠὲ παλαιῷ. ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.
Nunc autem sit, qi hoc melius consilium dicat
Vel juvenis, vel senex, mihi autem lubenti fuerit.

Sophocles Antigon. *n.* 739.

Ἄναξ, σοί τ' εἰκὸς, εἴ τι καίριον λέγει,
Μαθεῖν, σέ τ' αὖ τᾶδ'. ἓν γὰρ εἴρηται διπλᾶ.
Rex, convenit te, si qid recte dicitur,
Discere, & hunc vicissim, recte enim dictum est, audire.

Et rursus *n.* 730.

Μὴ νῦν ἐν ἡδονὴν μόνον ἐν σαυτῷ φέρε,
Ὡς φῂς σὺ, κ' ἐδὲν ἄλλο, τᾶτ' ὀρθᾶς ἔχειν.
Me unum hunc morem tantum retineas,
Ut putes nihil esse rectum, nisi qod tu dicis.

Rursus *n.* 725.

Ἀλλ' ἄνδρα, κἂν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὸν οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam sapientem virum discere
Multa non est turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *n.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων ἓν, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honestum est alios etiam audire.

Et ibidem *n.* 1147.

Εὖ σοι φρονήσας, ἓν λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἤδιστον ἓν λέγοντος, εἰ κέρδος φέρει.
Bene tibi volens suadeo:
Prodest autem audire bene monentem.

Anacharsis apud Plutarchum in *Symposio*, cùm quæreretur, ecqid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Εἰ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si solus sapuerit.* qod mihi videtur à ratione qàm longissimè dissitum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *tit.* 48. Εἰ μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si non solus sapuerit, si sapientiâ suâ non fuerit confisus nimis, dum se solum sapere existimat.* Qod de Tiresia Homerus *Odyss. κ'. v.* 495. de Scipione Caro apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polit.* de Chrysippo alii apud Lærtium *l.* 7. §. 183.

Οἷος πέπνυται· τοὶ δὲ σκιαὶ αἰσσουσι.
Hic solus sapit: ast alii velut umbræ feruntur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Pallad. n.* 129.

Μοῦνος πεπνύμενος.
Solus prudens.

Qalis Creon depingitur à Strattide in *Phœnissis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Οὐδὲν πολε. —
Nihil intelligitis universi Thebarum cives,
Nihil prorsus.

A Et à Sophocle in *Antigon. n.* 741.

Οἱ τηλικοί δε καὶ διδαξόμεσθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;
An tali ætate discemus
Sapere a juvene?

Siqidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet *n.* 722.

Ὅσις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢν ἐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
Οὗτοι δεπλυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
B *Qi enim solus sapere videtur,*
Aut linguam, aut mentem habere, qam nemo habeat,
Is retectus inanis deprehensus est.

& Evripides *Æolo* apud Stobæum *Tom.* 2. *c.* 22.

—τούτῳ δ' ἀνδρὶ μήτ' εἶην φίλος,
Μήτε ξυνείην, ὅσις αὐτάρκη φρονεῖν
Πέποιθε, δῶλος τοὺς φίλους ἡγούμενος.
—*Cæterùm hujusmodi ne mihi contingat amicus,*
Neqe contubernalis, qi satis multa sapere se
Sibi persvadet, & pro servis amicos æstimat.

C Ità qi solus sapit, bis desipit; dum aliorum consilia respuit & despuit, aliorúmqe consortia abs se abdicat. qibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Dion. Epist.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & in *præcept. Polit.* αὐθάδειαν ἐρημίαν ξύνοικος. *austeritas solitudinem amicorum parit.* De Marco nostro Capitolinus. *Semper sanè cum optimatibus, non solum bellicas res, sed etiam civiles, priusqam faceret aliqid, consultit,* deniqe, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æqius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, qàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum is, qi non existimem admonendos duces esse: imò eum, qi de sua unius sententia omnia gerat, superD bum judico magis qàm sapientem.*

Τὸ ἀπαραιτήτως εἰς τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἑαυτῷ] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. *Ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit sanè eâ constantiâ, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides detineret.*

Τὸ ἔμπαιρον, πᾶν μὲν χρείας ἐντάσεως, πᾶν δὲ ἀνέσεως] *Diligens agri cultor, mitis, largus;* & *omnia hac cum mensura.* Capitolinus. Vide *suprà* qæ de Apollonio §. 8. Seneca, *Epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusqe concipitur, proinde remissior acriorve, prout illa digna est peti.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων] qibus scilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimioperè addicti: uti ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infrà* §. 17. Θεοδότου.

Ἡ κοινονημοσύνη] *qod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xylander. Κοινονημοσύνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qi in eorum qæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaqe vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam qod Paulus conqeritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21.
F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ sua sunt, plerique qærunt:* (qod *charitatis* esse negat idem Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ sua sunt*) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commodi aliqid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —
Mihi modo sit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 1. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 1. Gregorius Presbyter in *vita Nazianzeni.* Τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν. *Domesticum premit omne.* Τῷ δὲ δημοφελεῖ καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. *Qæ publicè prosunt, parum cuiqe curæ sunt.* Herodian. *l.* 2. *c.* 23. §. 21. hoc est, ut Tacitus *Annal. l.* 17. *Privata cuiqe stimulatio, vile decus publicum.* Ità qod idem *ibidem pessimum veri affectus venenum, sua cuiqe utilitas.* Et qod Livius *Histor. l.* 20. *Privata res semper officere, officientqe publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοποῦσι τῶν κοινῶν οἱ πλείους. τῷ δὲ πλείονι τὰ οἰκεῖα πράττουσιν. ὥστε τῷ ἰδίῳ λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόως φθειρόμενον. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem administrant: ita ut illos lateat privato commune bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hist. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &, qod Lysias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν, πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. *Qod neglecto communi civitatis bono, privata sua lucra sunt qæsturi;*

cum

amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè euntem comitari, nisi ipsis allubesceret, necesse erat: qòd affectum adversùs se pariter semper deprehendebant, etiamsi occasione aliqâ impediti, eum nevtiqam essent comitati. qòd in consiliis, qid facto opus esset,

καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες. [a] ἀεὶ δ' ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων. καὶ [b] τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς

a Sup. §. 8.

b L. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

cùm non civitatem, sed facultates & divitias sibi patriam constituunt.

Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὑτῷ ἄχρηστος.
Reipublicæ inutilis, sibi est optimus.

Evripides *Hercul. n.* 4. vide & Aristotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur lavdabilior fuerit in Antonino κοινονημοσύνη ista, qò in plerisque rarior: qà *potior* habetur *privatis vel rebus necessitudinibus respublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. ὰ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. *Non privata res publicis, sed publica privatis anteponenda sunt.* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Eam principi suo Clavdianus his verbis commendat, in *Honor. Cos.* 4.

--confide cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ sanè diligentiâ subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret. itaque provincia sub eo cuncta floruerunt. Ibidem* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

--urbi pater est, urbique maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας ἀεὶ μὴ δῆλος πρὸ τοῦ ἰδίου τὸ κοινὸν τιθέμενος. *At Galba præ se tulerat semper rempublicam se privatis anteferre rationibus suis.* In Severo, Galenus *ad Pison de theriac. cap.* 2. Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν. *Censet maximam regni esse partem, communem omnium salutem.* In Athenienſibus priſcis, Demosthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο, αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως· ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ᾤετο δεῖν. *Neque enim rei familiaris amplificandæ gratiâ, rempublicam gerebant, sed qisque sibi rem communem augendam esse putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ὅλον, inqit, εἰθίζειν τοὺς πολίτας μὴ βούλεσθαι μήτε ἐπίστασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς μέλιττας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀεί, καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλημένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικρᾶ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πατρίδος. *In summa assuescit cives ne vellent, nen scirent privatim vivere: verùm ut apum more ad rempublicam conglobati semper, & inter se circa principem volutati, afflatuque lymphatico atque gloriæ siti tantùm non mente alienati, patriæ essent toti.* Vide *l.* 7. §. 4.

Cæterùm in diversum abit & reclamat hîc Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratissimum, Isaacus Casavbonus & Clavdius Salmasius, in eruditissimis suis *ad Historiam Augustam commentariis*. Ille, *Propria*, inqit, *Marco vox est ista, eruditissimo interpreti minùs intellecta. Sic autem appellat civilitatem, & virtutem illam, per quam censeri communi cum cæteris civibus jure æquo animo aliquis patitur. Herodianus vocat* τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον, vide pòst in διατηρητικὸν τῶν φίλων. Iste pariter pro eo vult sumi qem *communem sensum* vocat Juvenalis *l.* 3. *Sat.* 8. verbis istis;

Hæc satis ad juvenem, qem nobis fama superbum
Tradit & inflatum plerumqe Nerone propinqo.
Rarus enim fermè sensus communis in illâ
Fortunâ.

Significat, inqit, *modestam illam, moderatam, usitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, qæ in commune qodammodo considit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumqe etiam habet eorum cum qibus versatur, modestè, modiceqe de se sentiens.* Eodemqe refert uterqe qod in seqentibus adjicitur, tanqam vocabuli istius interpretamentum, de facilitate animi in concedendo amicis, nè se comitarentur, avt secum convivari cogerentur, si id ipsi nollent: qam & in Marco notat Galenus, qi in *Comment.* περὶ τῆς προγινώσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῷ περὶ ἰδίων βιβλίων, μετριότητα καὶ ἐυγνωμοσυνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucilium* suum *Epist.* 105. *Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuitò: à qo te sensus communis tuebitur.* De Thoma Moro nostro Erasmus *Epist. ad Ulr. Huttenum, Nemo minùs ducitur vulgi judicio: sed rursus nemo minùs abest à sensu communi.* Nec multùm distat qod Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Non elatè de vobis ipsis sentientes, sed humilibus obsecundantes. Communem sensum* in Trajano hunc prædicat Plinius in paneg. *Non de tyranno, sed de cive; non de domino, sed de parente loqimur. unum ille se è nobis putat; nec minùs hominem se qàm hominibus præesse meminit.* In Marco Evtropius *Hist. Rom. l.* 8. *Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit: ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Etiam pòst imperium collatum & susceptum, τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενος. *Eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Aristides *Orat. in Marc. p.* 113. De Clavdio Svetonius *l.* 5. *c.* 12. *In semet avgendo parcus atqe civilis, prænomine Imperatoris abstinuit, nimios honores recusavit.* Sed *c.* 35. *non sine nota aliqa, jactator civilitatis.* De Pio ipso Julius Capitolinus, *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* De Marco denique nostro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.* Et mox; *Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.* Déqe eodem Joannes Aventinus *Annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset eis sæpe consessus, iret & ad convivia eorum: aliqos avtem haberet qotidianos etiam non vocatos. qotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse qodammodo cogebantur, qòd sine illis esse non posset princeps.* non tenuit avtem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi, & gratiam illis faciebat secum convivandi, ubi ipsis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipse testatur, imitatus. qod seqiùs tamen interpretati sunt qidam, & ad mores Marci arrogantes referre conati sunt, qi fastigium principis servare cuperet. *Dederunt crimini*, inqit Capitolinus, *qod avlicam arrogantiam confirmaverit, submovendo amicos à sactetate communi atqe à conviviis.* Salmasius *ibidem.*

Μήτε συναποδημεῖν] dicere nimirum solebat, *Gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verùm Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonâsse, ne istis ipsis gravis potiùs ac molestus officio minùs necessario existeret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis pavlò antè adductis *cap.* 9. Χρηστότητα, inqit, καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν ἐν τῇ Ῥώμῃ με. *Qoniam avtem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων] M. Casavbonus de negotiis accipit, qæ cum necessaria aliqa occasione interveniente, priusqam confici possent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc est, pariter affectum, pariáqe sentientem, ubi ad illa jamdiu intermissa rediret, semper deprehenderent. At Xylander (cui accedo potiùs, svadente dictionis ipsius serie) de personis, amicis puta, familiaribus, ministris; qod etiam cum necessitate aliqa eum comitati non fuerant, avt etiam ob cavssas necessarias, qo minùs id possent, ab ipso, cùm aliqò proficisceretur diutius forsan abfuturus, relicti, eundem tamen tam absentes qàm præsentes experti sint. Vitium illud notásse videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo absentium amicorum rationem nullam avt exiguam saltem habere solent plerique, qos præsentes tamen colere cum primis præ se ferant. Qò trahit Athenæus *Dipnosoph. l.* 5. tritum sermone vulgari illud, qod ille τὴν μισανθρωποτάτην τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες, οὐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non sunt, qi degunt procul.

Et reverà sicut apud Romanos *lege Pompejâ, ab honorum petitione absentes submovebantur*; Svetonius *l.* 1. *c.* 28. ità & plerisqe, bonis etiam candidisqe, absentium benè meritorum qoqe oblivio qandoqe obrepit. Cæterùm qod in Pio Marcus hîc prædicat, Epicuri dogma vult esse Laërtius *l.* 10. qi sapientem dixerit, húncqe solum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παροῦσι καὶ ἀποῦσιν ὁμοίως, διά τε ὀδοῦ. ὅτε μέν τις στρεβλοῦται, ἴυθα καὶ μύζει καὶ οἰμώζει. descripsi & qæ ad præsens negotium nihil faciunt, qò loco malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambrosius Camaldunus. *Gratiamqe amicis præsentibus æqè ac absentibus habiturum sapientem, solum, atqe item in itinere: qum tamen cruciatur, & ingemiscet & ejulabit.* Verùm, qid hoc est, *in itinere gratiam habere*? avt qò spectat? tum qæ arena sine calce? avt qàm bella commissura illa? *qum tamen cruciatur*, &c. qid enim istud ad gratiam amico habendam? eò, utì videtur, respexisse voluit, qod antè dictum fuerat, Κἂν στρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. forsan avtem illud, διά τε ὁδοῦ, ad seqentia pertinebat; ut sensus sit, *etiam in itinere, si qem torqeri viderit, commiseratione affectum, sortem hominis deploraturum.* Sed reverà prioribus illis postrema ista sic conjungenda avtumo, ut legatur; Κἂν στρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. ὅτε μέντοι στρεβλοῦται, ἴυθα καὶ μύζει καὶ οἰμώζει. ità sensus erit, *Sapientem, etiamsi in tormentis qoqe constitutus beatus sit, inter torqendum tamen ingemiscere atqe ejulare.* μύζειν *ingemiscere.* de Delphino Aristoteles *Hist. Animal. l.* 8. *c.* 2. ἐγὼ δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μύζων καὶ γίνων. *Foris vero diutius vivere potest mutiens & ambelans.* atqe indè μυγμὸς, ὁ γεναγμός. Μυγμὸς, *gemitus.* Svidas. tum subjungenda, μισον τε χάριν ἔχειν τὸν σοφὸν &c. qæ ad præsens institutum pertinent.

Καὶ

τῆς συμβελίοις, καὶ [a] ἐπίμονον, [b] ἀλλ' ἐ τὸ [c] προαπίσῃ τ ἐρεύνης [d] ἀρκεθεὶς ταῖς προχείροις φαντασίαις. καὶ τὸ διατηρητικὸν τ φίλων, καὶ μηδαμῶ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές. καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πρῤῥωθεν προνοητικόν. καὶ τ ἐλαχίστων προδιοικητικὸν [e] αὐτεπαγῴδως. καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτῷ [f] σκαλῆναι. καὶ τὸ φυλακτικὸν αἰεὶ τ ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τ χορηγίας, καὶ ὑπομενητικὸν τ ἐπὶ τ πιστῶν [g] τοιῶν

a ἐπίμονον ἄλλα ἐ πρ. Mer.
b ἀλλ' ἐ τὸ, Πρ. Caſ. ἀλλ' ἔ ποτε πρ. Boot. & Lug. καὶ ὅτι ἐ πρ. f.
c ἐ προαποσῆναι Jun.
d ἀρκεσθέντα Jun.
e L. 11. §. 3. fουσκλ. Xyl.
g τινῶν

accuratè perqirendo conſtanter inſiſtebat, nec ſpecie rerum obviâ qâvis acqieſcens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi ſtudioſus; nec faſtidio mutans, nec inſanè diligens. qòd in ſtatu qocunqe ſorte contentus, vultúqe ſerenus. è longinqo futuri præſagus; & de minimis qibúſqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ neceſſaria erant, ſedulo cuſtodire; ſumptus cavtè attemperare; de rebus iſtiuſmodi ſugillantes patienter ſuſtinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ἐ τὸ προαπίσῃ] Ex conjectura adſcripſi, καὶ ὅτι ἐ προαπίσῃ, ejuſmodi aliqid exigente ſenſu, & dictionis ſerie. Verùm D. Bootius mavult, ἀλλ' ἔ ποτε προαπίσῃ. qod & Annotator Lugdunenſis cenſuit. D. Junius ἐ προατοσῆναι & ἀρκεσθέντα. Illud avtem Merici, ἐπίμονον ἄλλα, qod de *patientia* vult intelligi *in aliis audiendis*, ego concoqere non poſſùm: ſicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' ἐ τὸ, Προαπίσῃ &c. acſi alterius cujuſpiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ καταλήψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ ὡς ἐκεῖνος ἐκ ἂν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον ἐυ μάλα καταϊδὼν καὶ σαφῶς νοήσας. *In rebus indagandis ſtudium, utqe nihil omninò præterierit, priuſqam ſedulò conſideriſſet, & liqidò perſpexiſſet.* Ubi vides & ſententiam eandem; & geminam huic, qam nos damus, ſeriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D.* Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in qarendo fuiſſe diligens, ac ne qidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe: unde qi eum irridebant idcirco cuminiſectorem appellabant.* Nec hac in parte Pio diſpar Marcus; de qo Caſſius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Δικάζων τάς τε πίσεις καὶ τὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε παντὸς μᾶλλον τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. *In probationibus cognoſcendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus inveſtigaret. B.* — Φιλόπονος γάρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ προσήκουσι προσεφέρετο. καὶ ὅδεν ἐν παρέργῳ ὀτιοῦν ἔλεγεν, ὅτιοῦν ἔγραφεν, ὅτιοῦν ἐποίει. ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ περὶ τὸ βραχυ. ἀεὶ γὰρ ἡμέρας ὅλας ἀνήλισκεν, ὁκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράττειν. *Qum enim eſſet amans laboris, tum verò diligenter applicabat animum ad omnia, qæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere aut facere obiter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, qod exiſtimaret, non decere Imperatorem tranſcurſim qicqam agere.* Pertinet avtem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἔμοι δοκεῖ περὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μέντοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ ὄχι παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαπισασθαι πρὶν ἂν παντάχῃ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακῆ εἶναι ἀνδρὶ. *Mihi videtur de his qidem rebus manifeſta veritas in vita præſenti avt nullo modo, avt ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Qæ porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius deſiſtere, qam examinando omnia, deſatigeris, mollis nimium judico eſſe viri.*

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. *Conſtantem & qabilem in amicitiis colendis.* De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit.* Et de Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Εἰς μὲν τὸν τῶν ἐπιτηδείων καταλογον, οὐδένα προπετῶς ἐγγράφων. ὃς δὲ ἐγγράψειεν ἅπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξαλείφειν. οὐδ' ἀναλίσκων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπιτείνων τῇ συνουσίᾳ τὸν πόθον. *In familiarium cenſum & album neminem temerè adſcribebat: qos vero ſemel adſcripſerat, ſciens prudens nunqam delebat: neqe temporis progreſſu amoris vim conſumebat: verum deſiderium conſortis augebat.* Solonis id monitum, Φίλους μὴ ταχὺ κτῶ. ὃς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. *Amicos cito noli parare. qos avtem paraveris, ne rejicias.* Laërtius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicis ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, qàm privatus.* Et rurſus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Frequentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia.* Verùm hæc potiùs ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμῶ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές] ſcilicet *favor* & *faſtidium*, ſive *amor inſanus* & *præpropera ſatietas*, apud animos verſatiles per vices obtinent, ſibiqe invicem ſuccedunt. ità Thamarem ſororem Amnon Davidis filius, qam pavlò antè inſanè deperierat, expleta libidine, mox penitiſſimè eſt averſatus *Hiſt. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτέναι γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inqit Clemens *Pæd. l.* 2. *c.* 10. καὶ σβέννυται μετανοίᾳ τὰ φίλτρα. τρίπετες δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν. ὁπότε ἂν αἴσθηται τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος. *Amantium enim corda ſunt volucria, amoriqe irritamenta exſtinguuntur ſæpe pœnitentiâ: amorqe ſæpe vertitur in odium, qando reprehenſionem ſenſerit ſatietas.* Apud Senecam Tragœdum *Medea*, 3. 1.

Si qeris odio miſera qem ſtatuas modum,
Imitare amorem. —

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 723. *D.* Τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τἐναντίον μεταβολὴν ἀπαποδιδόναι. *Ac ſummatim exceſſus omnis verti penitus in contrarium conſvevit.* Hoc eſt qod in juvenibus notat Ariſtoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐυμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & ſaſtidioſi in cupiditatibus, & valdè qidem concupiſcunt, celeriter verò ſedantur.* Eſt avtem ἀψίκορον metaphoricè ab eis tranſlatum, qi cibos ſtatim, ubi minimum libarunt, ſatiati repudiant. Svidas. Ἀψίκορος, ἐυμετάβλητος, ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενος. Ἀψίκορος, *qi facilè mutatur, inconſtans, levis, vel qi ſtatim ſatiatur ſimul ac cibum terigit.* qi & Marci verba mox ſubjungens συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμῶ ἀψίκορον. Eum ſecuti interpretes ad Pii adverſus amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam poteſt etiam latiùs ſumi, ut reliqum etiam vitæ inſtitutum reſpiciat.

Τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί] ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. §. 30. neqe enim aſſentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia ſua in ſe repoſita habebat.* nec ea mens Marci, iſtic ſaltem. malim, vel *modico*, vel *ſorte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Lært. l.* 10. *c.* 130. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι ᾗτινες, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἧκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum exiſtimamus bonum, non ut ſemper utamur modicis; verum ut, cum multa non habemus, utamur pavcis, credentes veriſſimè illos magnificentiâ frui ſuaviſſimè, qi illâ minimum indigent.*

Τὸ φαιδρόν] το ἔυδιον τῷ προσώπῳ. *ibidem.*

Τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικόν] Nec in hoc Pio diſpar Marcus, qi *cunabulis poſt puerorum lapſum calcitras ſubjici juſſit, unde hodieqe rete prætenditur.* inqit Capitolinus. Ita *Philoſophia* (ut apud Senecam *Epiſt.* 17. Cicero) & *in maximis opitulatur, & ad minima deſcendit.* Verùm in Capitolino Salmaſius pro *cunabulis*, *funambulis* legendum contendit; qem viſe ſis *ad Marci vitam.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτῷ σκαλῆναι] συσκλῆναι Xylander. Verùm mutatu nihil opus: cùm & σέλλεσθαι & σκαλῆναι ſimplex, *comprimendi, reprimendiqe* ſignificationem obtineat. ità medicis dicuntur pharmaca qædam κοιλίαν σέλλειν, *ventrem ſupprimere*, ut Alexandro Aphrodiſæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymnaſt. l.* 1. *c.* 11.) in *Præſat. Problem.* idémqe alibi, αἷμα δὲ σκλέντος. *cùm avtem ſanguis repreſſus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salutabatur avtem nomine, hoc eſt, Ave Alexander: ſi qis caput flexiſſet, avt blandiùs aliqid dixiſſet, utì adulator vel abjiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum eſſe poteſt, qòd *ſalaria multis ſubtraxit, qos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, qàm ſi rempublicam ii arroderent, qi nihil in eam ſuo labore conferrent.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: qod laudi potiùs datur, qam reprehenſioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impenſarum ratiocinarium cuſtodiebat.* Caſavbonus, qi & de *imperii ratiocinario* accipit, qod apud ſe Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum ſcivit & vectigalium.* indeqe κυμινοπρίστην dictum, qod in iſtis exigendis diſtrictiùs ageret Verùm de diverbii illius occaſione ſupra diximus. Malim & iſtic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *ſumptuum erogatione moderandi & attemperandi*, qam de redituum rationibus exqiſitè conficiendis interpretari. Pium ſcilicet illis *condum* magis qam *promum* ſe exhibuiſſe.

Καὶ ὑπομενητικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ μακροήθυμον. καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τὰς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους μὴ ἀνταμεμφόμενος. *Iraſci tardus, utqe tuleris immerito reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τονῶν] τόνον iſtic *rigorem* ſignificare vult Mericus. Verùm τόνων, non τονῶν, eſſet à τόνος. & *rigores* dicere durius pavlò videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum ſubeſſe opinatus.

Μήτε

Deis colendis superstitiosus, nec in hominibus, avt muneribus, avt blanditiis avram captans popularem; sed in rebus qibúsqe sobrius, solidus, nusqam ineptus, avt novitatis studiosus. Porrò qòd ad vitam commodiùs transigendam conducentibus rebus, qarum copiam illi dapsilem sors suppeditabat, citra fastum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præsentibus simpliciter frueretur, neqe absentia multùm desideraret. qòd nemo illum avt sophistam, avt vernaculum, avt

ως. καὶ τὸ [a] μήτε πρὸς τοὺς Θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε πρὸς ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ [b] ἀρεσκϐλυκὸν, ἢ ἐχλοχαρὲς, ἀλλὰ [c] νήφοντα ἐν πᾶσι, καὶ βέϐαιον, καὶ μηδαμῶς ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ [d] τοῖς εἰς ἀμάρειαν βίᾳ φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρησικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὴ ἀνεπιτηδεύτως ἀπλεῖσθαι, ἀπόντων ἧ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [e] σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐρινάκλϐ, μήτε ὅτι κο-

a L. 6. §. 30.
b L. 5. §. 5.
c L. 4. §. 28.
d L. 4. §. 3.
e Sup. §. 7. & l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τὰς Θεὰς δεισιδαίμονα] Ità *l.* 6. §. 30. de Pio: θεοσεϐῆς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικόν] qod de eis usurpatur, qi muneribus ac viscerationibus populum demereri studio habent. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* Τὸν μὲν ὗν λύκοι σῖ φασι τῶν ὤτων κρατεῖν. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὤτων ἄγειν δεῖ μάλισα. μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάσων περὶ λόγων, (legendum λόγως) λαϐὰς ἀμούσους καὶ ἀτέχνως ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἕλκωσιν, ἐνωχοῦντες, ἢ τῷ βαλαντίῳ διδόντες, ἢ πυρρίχας τινας, ἢ μονομάχων θεάματα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ δημοκοποῦσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγων πειθομένων ἐστιν. οἱ δὲ τοιαῦτα τιθασεύσεις τῶν ὄχλων, ἀδὲν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βυκολήσεως διαφέρουσιν. *Lupum qidem auribus teneri posse negant. Populum avtem & civitatem vel maximè avribus ducere oportet: neqe seqi eos, qi exercitatione dicendi destituti, multitudinis ducendæ ansas qarunt elegantiæ artisqe vacuas, & avt ventre trahunt epulis præbendis, vel marsupio largientes, avt saltationes avt gladiatorum spectacula crebra exhibentes populi favorem captant, avt potius vim ei afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe dicunt, qi dicendo persuadent: at istiusmodi cicurationes nihil a brutorum illectatione & captura habent diversi.* nec multò post *pag.* 821. *E.* idem genus hominum perstringens: Οὐ & ἁπάντων ἐρώτων ἰσχυρότατόν ἄμα καὶ θειότατός ἐστιν ὁ πόλεσι καὶ δήμοις πρὸς ἅπαντα δι' ἀρετὴν ἐγγιόμενον. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ νεμήσεων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοικασι κολακείαις ὄχλων, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προμεδιώντων ἐφήμερόν τινα καὶ ἀβέϐαιον δόξαν. *Adeo omnium amorum cum validissimus est, tum divinissimus is, qem civitates & populi erga unum aliqem ob virtutem ejus concipiunt. Falsò avtem sic dicti honores, ac falsa testimonia, qæ propter spectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, similes sunt meretriciarum adulationum, plebe subinde ei qi dat ac gratificatur aliqid arridente, unusqe diei & instabilem gloriolam blandiendo tribuente.* δημοκοπίαν & δημαγωγίαν distingvit, ut illa sit populi favorem muneribus captantium, ista orationibus.

Νήφοντα ἐν πᾶσι] *præcipuè sobrium.* Capitolinus. Verùm hoc restrictius. Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. *Tu avtem esto vigilans in omnibus.* Et *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. *Vigilemus & sobrii simus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 3. ἀγχίνους καὶ νήπλης. *Sagax & sobrius.* qod ob vocabuli insolentiam obtervo magis.

Παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἀπλεῖσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] Ità pavlò pòst, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἐδύναλο. *Abstinere & frui posset.* Qod de Aristippo ferè Laërtius *l.* 2. *c.* 66. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐδήρα δὲ πόνῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀπόντων. *Nam ut libenter percipiebat præsentium voluptatem, ita ut absentibus frueretur, non laborabat.* Sensit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, ἢ τὸ μὴ χρῆσθαι. *Qia continere se a voluptatibus, neqe eis manus dare præclarum est, non earum sibi usum interdicere.* De Aristippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Tentantem majora, ferè præsentibus æqum.

Qod Isocrates Demonico §. 19. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. *Iis, qæ adsunt, contentus esto: qære tamen meliores.*

Ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν ἐν τῷ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. *Tunc enim nobis opus est, cum ex eo, qod non adsit, dolemus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laërt.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν] rectè Xylander. *Nemo fuit, qi eum esse diceret.* id est, verè dicere posset: per opprobrium scilicet. neqe enim ἐγκωμιαστικὰ sunt qæ sequntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed σκωπτικὰ potiùs καὶ διασυρτικά.

Μήτε ὅτι σοφιστὴς] Allusit ad ζῆλον σοφιστικὸν, qem suprà attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. Ὁν σοφιστὴν. Et Capitolinus. *Fuit vir formâ conspicuus, ingenio clarus, --- Singularis eloqentiæ, nitidæ literaturæ, -- & hæc omnia cum mensura, & sine jactantia.* Nam qòd Vir doctissimus *Sophistæ*, avt *Scholastici* etiam nomen in meliorem partem hic accipi lavdisqe loco haberi opinatus est, ab avtoris mente qàm longissimè aberravit. qòd & illud ex *l.* 6. planissimè adstruit. Marci sensum optimè explicabit Plutarchus de avdiend. *pag.* 41. *C.* ubi sophistarum ingenium praxinqe depingens; Ὁ μὲν γὰρ, inqit, Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, εἰ ἔφη καλὴν εἶναι αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐπιπροσθουμένην. *Et Melantius qidem interrogatus, ut ajunt, de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, qod vocabula ejus conspectam intercluderent.* Sed plerorumqe *sophistarum orationes atqe declamationes non vocabulis modo tanqam cortinis velant sententias; sed vocem qoqe accuratis qibusdam sonis mollitie & cantillationibus illi edulcantes bacchicum qendam furorem in avditorum animis concitant, eosqe transversos abripiunt, pro vana, qam adferunt, voluptate, vaniorem etiam gloriolam reportantes.* Clemens itáqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A.* Ἡ δὲ σοφιστικὴ, inqit, τέχνη, δύναμίς ἐστι φανταστικὴ, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικὴν. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀνίκητος γὰρ ἂν ὁ Πλάτων καὶ οἱ ἐχίαι προσεῖπεν τὴν σοφιστικήν. ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἐπόμενος, κλεπτικὴν γνώμην αὐτὴν ἀποφαίνεται. ἅτε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανῶς ὑφαιρουμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα. καὶ τέλος, ἡ πειθώ. ὥτω τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δόξαν. ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα. καὶ τέλος, ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φαινόμενον. ἔργον δὲ διττὸν. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φανόμενον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτητικόν. τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔκπληξις. *Ars avtem sophistica est potestas phantastica, qæ imaginatione perficitur, verbis falsas opiniones tanqam veras ingenerans. Præbet enim ad persuadendum qidem dicendi artem, ad contendendum vero litigandi ac decertandi. Aperiè itaqe Plato malam artem appellavit sophisticam, & eum seqens Aristoteles eam qandam decipiendi artem pronunciat, ut qæ totum sapientiæ officium probabiliter auferat, & profiteatur sapientiam, in qa non est versata, nec in ea studium posuit. Ut pavcis avtem dicam: qemadmodum artis qidem dicendi principium est id qod est probabile: officium vero argumentum: & finis persvasio: ita artis concertandi principium, est id qo opinamur: officium verò contentio: & finis victoria. Eodem enim modo sophisticæ qoqe artis principium qidem est id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte dicendi, qod perpetuâ oratione rem persequitur: alterum vero ex dialectica interrogans: ejus verò finis est obstupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in sophista, qi totam illam dissertationem satis prolixam in hoc genus animalium definiendo insumpsit, cujus instituti rationem prodit nobis Plutarchus, insignem nimirum nugatorum istorum per Græciam eo seculo feracitatem, qi acceptâ à juventute potissimùm pecuniâ sapientiam edocturos sese pollicebantur, cùm nihil minùs qàm qod profitebantur præstarent. Sic enim ille *Platon. Qæst.* 1. *pag.* 999. *E.* Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τύχης, τότε φορὰν συνίδη σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. καὶ τούτοις οἱ υἱοὶ πολὺ τελοῦντες ἀργύριον, διήμασος ἐπληροῦντο, καὶ δοξοσοφίας, καὶ λόγων ζήλας, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἕξεσι καὶ φιλοτιμίαις ἄγοντες, καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον οὐδ' ὁτιοῦν. *Et enim tempestate qasi fortunâ qadam sophistæ in Græcia provenichant frequentes, qibus adolescentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac sapientiæ opinione, studioqe disputandi certatim, qod genus disputationis inutilibus contentionibus otium tempusqe conterebat, neqe pulcri avt utilitatis qicqam habebat.* Itáqe Dio Prusæus *Orat.* 4. Evpuchis illos confert, qos, ut illa apud Comicum, *ajunt mulierum esse amatores maximos, sed nihil posse,* saltem, si qid qàm maximè moliti fuerint, nihil procreare, est certò certius. Vide *suprà ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐρινάκλος] Οἰκογενὴς ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mericus noster glossema esse merum censet, qod è margine in textum irrepserit. Verùm de hoc alii viderint. Servi interim, ut Mosis Græcus interpres, *Genes. c.* 17. *v.* 13. vel sunt ἀργυρώνητοι, vel οἰκογενεῖς. *pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes distinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius ἦν δοῦλος, οὐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκοτραφὴς. *erat servus, non emptus, sed domi educatus.* Hi Latinis *verna, vernula, vernaculi,* qod hic nostèr usurpavit. De Macrino Capitolinus. *In vernaculis vel avlicis;*

σχολαστικὸς, ἀλλ' ὅλῳ ἀνδρὶ πεπειρῳ, τελείῳ, ἀκολάκευτῳ, πρεσβύτῃ δυναμένῳ καὶ τὸ ἑαυτῷ καὶ ἄλλων. πρὸς τούτοις ὃ καὶ τὸ τιμιώτατον τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς δ' ἄλλοις [a] οὐκ ἐξο-

a Sup. §. 10.

scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatum, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc qòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil ex-

ANNOTATIONES.

licis, tam impius, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed Macellinum. Seneca de *Benefic. lib.* 6. *cap.* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atqe erro vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum avtem, cùm sub oculos ipsorum educarentur parvuli, petulantiâ & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qi Senecæ *Epist.* 12. *Non cognoscis me?* inqit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philosti villici filius, deliciolum tuum.* Martialis *l.* 14. *Epigr.* 54.

Si qis plorator collo tibi vernula pendet,
Hac qatiat tenerâ garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l.* 5. *Epigr.* 38.

Deflere non te vernula pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blaso garriat ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali avdaciam.* Indè *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas ἀντὶ τῆς βωμολοχίας.* Martialis *lib.* 1. *Epigr.* 42.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi. qid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *Epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingva probra circulatricis.

Cicero *Bruto.* §. 172. *Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minùs multa ridiculè dicentem, Granius obruebat nescio qo sapore vernaculo.* Ammianus *Hist. l.* 17. *Julianum appellantes loqacem talpam, literionem Græcum, & huic congruentia plurima atqe vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullis tamen infensior qàm vernaculis & mathematicis.* qam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis pariter Seneca *de Sap. constant. c.* 11. *Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: qorum avdacia ità demum sibi in convivas jus facit, si cepit à domino.* Qòd avtem ex Epicteto *Dissert. l.* 4. *c.* 2. ἡδὺ τοῖς συνοῦσι, sive *officiosum atqe obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nulla id certè ratione niti videtur; cùm istud τὸν ἄρτσκον, potiùs, ac pro *vernularum* more leviculè se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plavtinâ lingvâ loqar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis qàm convivam
Commodum.

Meliùs certè Annotator Lugdunensis. *dicaculus, qales sunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola,* Xylander. atqe ità Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de schola, atqe à magistro, & Græcis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem,* qam Capitolinus in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè soror mea Græcis munditiis erudita, barbarum socerum ferre non possit; qamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Græcas munditias eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholasticus* opponitur, hoc est, cultu liberaliore studiisqe imbutus literariis. prout Cl. Casavbonus adnotavit. Verùm istic τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo ὁ σχολαστικὸς ἀντιτίθεται.* ut eum designet qi *in scholis sub præceptore* adhuc *agat,* avt agere etiam opus habeat. indè Plutarcho *de avdiend. p.* 46. *A.* μελέτας σχολαστικάς. qo loco notat, τοὺς τὰς τῶν παιζόντων καὶ παιγνιζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους μεταφορίζοντας. *Voces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se venditet.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ità avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inqit, *in scriptis suis cavssas tantùm egerunt suas; & propriis magis lavdibus, qàm aliorum utilitatibus consulentes, non id facere adnisi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti haberentur.* Facitqe huc, qod seqitur, τὸ ἀκολάκευτον. Qin & *scholasticus* qandoqe pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola,* tanqam in *scena,* confictas cavsàs controversiásqe tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arqitique, Varróqe,
Scholasticorum natio madens pingvi,
Ite hinc, inanis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de cavss. corrupt. eloqent. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas mox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat. additqe simul: *Deducimus in scholas, qibus non facilè dixerim, utrúmne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in qem nemo nisi imperitus aqè intrat. in condiscipulis nihil profectûs, cùm pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate dicant & avdiantur. Ipsa verò exercitationes magna ex parte contrariæ: ---Svasoriæ, & controversiæ. ---Seqitur avtem ut materia abhorrenti à veritate declamatio qoqe adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta insectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent, si ad eloqentiam ituris viam facerent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantùm proficiunt, ut cum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos: & ideò ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, qia nihil ex eis qæ in usu habemus, avt avdiunt, avt vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *sed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaqe qasi papavere & sesamo sparsa: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, qàm benè olere, qi in culina habitant.* & qæ sequntur. Fabius ipse deniqe *institut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de nostris potissimùm studiis dicam, qid attinet tam multis annis, qanqam in more est plurimorum* (ut de iis, à qibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) *declamitare in schola? cùm satis sit modico tempore imaginem veri discriminis, & dicendi leges comperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda dicendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus.* indè *scholastica epistola* Plinio *l.* 9. *Ep.* 2. qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsà exarantur. *Nisi fortè volumus scholasticas tibi, atqe* (*ut ità dicam*) *umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l.* 2. *Ep.* 3. de Isæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil avdit, nihil loqitur. annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantùm est: qo genere hominum nihil avt simplicius, avt sincerius, avt melius. nos enim, qi in foro verisqe litibus terimur, multum malitiæ, qamvis nolimus, addiscimus. schola & avditorium, & ficta cavssa, res inermis & innoxia est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *instit. l.* 12. *c.* 2. *qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atqe operibus, se verè civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, ego nihil video. Neqe enim lavdi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotator Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen istic tribuitur. Qanqam reticere religio est, qod Epictetus habet *Dissert. l.* 1. *c.* 11. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῷον, ὃ πάντες καταγελῶσιν) εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπισκοπεῖν τῶν σεαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι; *Vides ergò scholasticum oportere te fieri* (*id scilicet animal, qod deridetur ab omnibus*) *si modò decreta tua examinare volueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum seriò advertebant. Verùm tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultósqe idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἄφες ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tollito ista scholasticorum & stultorum.*

Προεστάναι δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων] *Qi & seipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus. contrà qàm Tarqinius ille, *qi nec se nec suos regere potuit:* ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *suprà ad* §. 15. Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus præfici dignus;* vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμος ἀγαθὸς εἶναι ἐν οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλως δὴ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βούλοιτο, ἐν οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Boni æconomi est domum suam rectè colere, & alterius domum, si qis hanc ei committat, & ipse velit, rectè colere ut suam.*

Τὸ τιμιώτατον τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων] qibus *honores & salaria detulit.* Capitolinus. Vide *suprà ad* §. 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenus.* Gellius *Noct. Attic. l.* 17. *c.* 19. de qibus festivè Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Ep.* 28. Εἴ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθείη, ἐυλόγως ἂν ὁ λόγος τῶν τοιούτων προσίστατο. *Si qis verbis philosophatur, re avtem ipsa moribus aberret, nulla ejus eloqentiæ merito est ratio habenda.* avt etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, prater barbam & pallium.* Gellius ibidem *l.* 9. *c.* 2. de qibus Fabius *instit. l.* 1. in *præf.* *Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales avtem, utì videri possit, nonnulli, imò non pavci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας προσχήματι καλαχεύμενοι, *prætexta*

exprobrabat, in congressibus facilis, & festivus, nec ad fastidium tamen. corporis sui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, avt elegantiæ studiosus, nec neglectui tamen id haberet; sed per suam ipsius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentisve externis qàm minimè indigeret. qod maximum est, qòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliqâ claruerunt, sive oratoriâ, sive legum, vel morum, vel aliarum qarumvis rerum notitiâ: sed & operam illis conferebat suam, ut prò eis, qi-

νειδιστικὸν, ἔλι ἦ τὸ εὔομιλον, καὶ εὔχαρι, ὑ καπηλόρως. καὶ τὸ ἧ ἰδίᾳ σώματ]ῳ ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, ὅτι ὡς ἄν τις φιλόζω]ῳ, ὅτι πρὸς καλλωπισμὸν, ὅτε μὲν ὀλιγώρως. ἀλλ' ὥστε λόγου τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς [a] ὀλίγισα [b] ἰατρικῶν χρήζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων [c] ἐκτός. μάλισα ἦ τὸ ἀδιαχωρητικὸν ἀδιασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, ἕως τοῦ φερσικοῦ, ἢ τῶν

a ὀλίγα πάνυ. Svid. b ἰατρικῆς Svid. c ἐντὸς καὶ ἐκτός. Svid.

ANNOTATIONES.

textu philosophiæ utentes, ut Dionis in *Vespas. lib.* 66. *pag.* 751. *A.* verbis utar) cùm philosophiæ titulo vitia obtegerent sua. Testis Dio idem in *Marco lib.* 71. *pag.* 815. *D.* παμπληθὴς, inqit, φιλοσοφεῖν ἐπλάτ]υνε, ἵν' ὑπ' αὐτῷ πλεί]ζωται. *Magna hominum multitudo se philosophari simulavit, ut ab eo locupletarentur.* Inde factum, ut *fama fuerit, qòd sub philosophorum specie qidam rempublicam vexarent & privatos. qod ille tamen purgásse dicitur.* Capitolinus.

Οὐκ ἐξονειδιστικὸν] Ità *l.* 6. §. 30. Οὐκ ὀνειδιστής. *Apollonii* tamen *Chalcidensis avaritiam mercedibus notavit.* Capitolinus Vide *suprà ad §.* 8.

Τὸ εὔομιλον, καὶ εὔχαρι, ὑ καλακόρως] De Lacyda philosopho pariter Laërtius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνότα]ος. — εὔχαρις δ' ἄλλως καὶ εὔομιλ]ος. *Vir erat gravissimus, in congressibus tamen facilis & festivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram qod attinet, dictione temperatâ: εὔχαρι, ὑ καλακόρως. *festivus, sed non immodicè*, sive *ad fastidium usqe.* contrà qàm Cicero, de qo Plutarchus *pag.* 863. *C.* Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐ]ραπελία, δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρὸν. χρώμενος δ' αὐτῇ καλακόρως, πολλὰς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν. *Urbanitas in facetiis ejus & in salibus hisce forensi visa est & lepida: sed qum in ea esset effusior, immodico urbanitatis abusu multos offendit.*

Τὸ τῷ ἰδίῳ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως] Galenus *de valetud. conserv. l.* 6. c. 5. de Antonino Pio an Marco, Ὃ γὰρ, ὧν ἴσμεν, αὐτοκρατόρων ἑτοιμότα]α πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωῖνος, &c. *Antoninus enim, qi Imperatorum, qos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit.* De Socrate Xenophon *Comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός τε ὐκ ἠμέλει, τούς τε ἀμελοῦντας ὐκ ἐπῄνει. *Nec corpus qidem ipse suum negligenter curabat, ac si qi curarent negligenter, eos minimè laudabat.* Vide sis qæ sequntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγισα ἰατρικῶν χρήζειν] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τοῦ σώματος φυὴν εὐφυὴς, ἀγηλὸς τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἠρωϊκὸς, καὶν τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν ἀτενὴς, ὑγιεινότα]ός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν, καὶ ἀκρα]ῶς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωροπότης καὶ τίνθης, ἀλλὰ καλὰ τὰς Ὁμηρικὰς ἥρως, μάλισα τοῖς ὀπ]οῖς προσίκε]ο τῷ πυρί. ὅθεν δὴ ἐρυγγαιοτά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. ἀλλ' εἰ πο]ὲ πλημμελῶς εἶχε σωμάτων, παυημερίῳ μόγῳ τε καὶ ησείᾳ καὶ τῷ βραχέως ἀνοχλεῖν ἀπεκρύε]ο, ψωμῷ ἄρ]ῳ καὶ ὅσῳ κεράσμα]ι, κλινόσης τῆς ἡμέρας, ἐπιμε]ρῶν τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος. ὑπνῷ ὐκ ἀντιδότῳ ἐχρήσα]ο πώπο]ε, εἰ μὴ ἄπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τοῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἐποτρυνάν]ων ἄκοντα, φαμένων, εἰ καὶ μὴ δὶ ὑσκήψασκν κακίκησιν, ἀλλ' ἕν προφυλακῆς χάριν τὸ ἀνύσιμον χρεὼν προσενέγκασθαι φάρμακον. *Habitu corporis egregio fuit, adspectu venerabili, erectus, statura heroicâ, etiam extremâ ætate juvenilis facie, corpore omnium saluberrimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe bibax erat, sed, ut Homerici heroes, assâ plerumqe vescebatur. Unde nemo cum ructantem avdivit. Si qando ex stomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel exiguum fastidium propulsabat. Die ad occasum vergente, frusto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunqam usus est, nisi dum imperavit, semel, idqe invitus, hortatu medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra esset, tamen ad morbos in posterum præcavendos medicina prodesset.* De Avreliano pariter Vopiscus; *Convivium de assaturis maximè fuit. vino* [russo, Salmasius] *ruso maximè delectatus est. medicum ad se cùm ægrotaret, nunqam vocavit; sed ipse se inediâ præcipuè curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine prosperimâ usus est, tempore qidem principatûs penè toto, propè illesâ: qamvis a trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consiliove medicorum.* Indè Tacitus *Annal. l.* 6. *Ludere solitum* refert *medicorum artes, atqe eos qi post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia aliens consilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag.* 136. *D.* Ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἐξήκοντα γεγονὼς ἴτη, καὶ πρωϊνὰς ἰατρῷ χεῖρα, καὶ γεγηκὼς ἴσι. *Ridendum esse virum eum, qi annum vita egressus sexagesimum manum medico porrigat.* qo loco frustra Lipsius τριάκοντα legi postulat, qasi vitiati sint codices; cùm pari modo dictum illud avtor idem exhibeat in *libello de sene politico pag.* 794. *B.* nec scopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe scriptoris potiùs ἁμάρτημα μνημονικὸν, qàm exscriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certè, *Politic. l.* 3. *pag.* 622. *A.* Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα, ἢ τινῶν ἐπιτειῶν νοσημάτων περιπεσόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαι]αν ἣν διήλθομεν, (*pag.* 621. *D.* Συρακουσίων τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίαν κόρην καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας, ἐμπεπλαμένας, φύσας τε καὶ καλάρρυς νοσήμασιν ὀνόμα]α τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομψοὺς Ἀσκληπιάδας, ὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ; *Homines medicis egere non ad vulnera sananda duntaxat, morbosqe curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atqe aliter incidentes, sed ob desidiam & luxum, qem damnavimus* (*Syracusanam mensam, & Siculorum obsoniorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujusmodi victum*) *ut homines lacunarum instar aqa exuberantes coegerint præclaros Æsculapii successores morbos qosdam novo nomine flatus & catarrhos appellare.* Multùm hac in parte valet proba corporis ipsius constitutio. Philo *de vit. Mos. l.* 1. *pag.* 605. *E.* Τὰ ἐυεκλικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐυκίνη]α, φροντίδων ἀπαλλάτ]ει τοὺς ἀλείπ]ας, ὑδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. ὥσπερ καὶ γεωργοὺς τὰ ἔυβλασα καὶ τὰ ἐυγενῆ δένδρα, βελτιύμενα δι' ἑαυτῶν. *Bona habitudinis corpora membris omnibus agilia securos pædotribas faciunt exhibendo illis vel nihil negotii, vel minimum, itidemqe agricolis generosa plantæ per se proficientes in bonas arbores.* Nec minùs tamen temperantia, seduláqe tutela. Seneca *epist.* 58. *Illud simul cogitemus, si mundum ipsum, non minùs mortalem qàm nos sumus, providentia periculis eximit, posse tandem aliqatenus nostrâ qoqe providentiâ longiorem prorogari huic corpusculo moram, si voluptates, qibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentiâ pertulit. Erat qidem corpus validum ac forte sortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parsimonia tamen, & eorum qæ aviditatem evocant modus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad senectutem, multis prohibentibus cavssis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *Dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Ὅτι διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκοντα τῷ φρονεῖν συνεζίωσεν. *Qod ob temperantiam victus ad octogesimum fere annum integra mente vitam traduxerit.*

Ἡ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός] Svidas, qi per præceptionis formulam, transcripsit ista, voculis duabus avctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, istud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παρεγχωρητικὸν ἀβασκάνως] Contrà qam Dionysius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqil. pag.* 471. *E.* Οὐκ ἠγάπα μέγισος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλόξενος τῇ ποιητῇ μὴ βέλτιον ἤδει μηδὲν, μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργισθεὶς καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λαλομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδοτο πέμψας εἰς Αἴγιναν. *Non contentus omnium ea tempestate tyrannorum qod esset maximus, irritato atqe exasperato animo, qod Philoxenum poetam canendo, Platonem differendo non superaret, alterum in lapidicinas, alterum in Æginam vendidit.* Contrà qàm Hadrianus, de qo Cassius *lib.* 69. *pag.* 789. *A.* & ex Cassio corrigendus Svidas; Φιλολιμίᾳ γε ἀπλήσῳ ἐχρῆτο, καὶ καλὰ τοῦτο καὶ τ' ἄλλα πάνα καὶ ἰα βραχύτα]α ἐπεῖδυσε. καὶ ἐδὲν ὅ, γε ὐκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιω]ικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐκ τούτων δὲ καὶ τῶν ἐν γνώσει προεχόν]ων, πολλὰς μὲν καθεῖλε, συχνὰς δὲ καὶ ἀπώλεσε. βαλόμενος γὰρ πάν]ων ἐν περιείνᾳ, ἐμίσει τοὺς ἔν τινι ὑπεραίροντας. *Erat gloriæ & honoris cupidissimus, ob eamqe cavssam cæteris vel minimis rebus operam dedit. Tum ea qæ in pace belloqe geruntur, qaqe ad regem privatumqe pertinent, se profitebatur scire: multosqe propterea, qod in aliqa arte aut facultate excellerent, loco suo dejecit, multosqe sustulit, cupiens scilicet in omnibus ipse omnibus antecellere, odio habuit qi in aliqa arte præstabant. Professores omnium semper, ut doctior, risit, contempsit, contrivit; cùmqe eis ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; qo loco & Favorini festivum dicterium refert, qi arguentibus amicis qòd Hadriano de verbo qodam reprehendenti sine cavsâ, cessisset; *Non rectè svadetis*, inqit, *qi non patimini me illum doctiorem omnibus credere. qi habet triginta legiones.* Idem tamen, Philostrato referente, tria ista paradoxa dictitabat sibi in vita contigisse; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν. Εὐνοῦχος ὢν, μοιχείας κρίνεσθαι. βασιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græce loqeretur: qod eunuchus adulterii cavssam ageret: qod cum Imperatore contenderet & vinceret.*

a τὴν τῶν. b πρ. [ἐμπειρίαν] Jun. c Sup. 7. 9. & l. 7. §. 60. d L. 5. §. 5. e τοιούτους. [καὶ] ἀνθρώπ. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπ. π. τ. Boot. τοιουτοτρόποις πρ. α τ. vel τοιούτοις. ἄνθρωπος δὲ πρ. α. τ. δ. Salm. f δεδραχότος f. Mer. δεδορκὼς Salm. L. 4. §. 25. & l. 5. §. 3. & l. 9. §. 12. & l. 10. §. 11, 12. g οὐκ ἀωρεὶ Lug. h L. 60. §. 30

ἃ τῷ τιὼ ἐξ ἱσορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πανῶν b πραγμάτων. καὶ συσπουδασικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκασοι κ τὰ ἴδια πολιτεύματα δόξειαν. πάντα ὃ κατὰ τὰ πάτρια πράγματα, c ἐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάττειν. ἔλι ὃ τὸ ἀμεταπίνητον καὶ d ῥιπλασικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατρίβειν. καὶ τὸ μὴ σὺν παροξυσμοῖς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὖτῳ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ παῦτα ὑπὲρ τῶ κοινῶν μόνον. καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς c τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι f δεδορκότος, ὃ πρὸς τιὼ ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. g σὺκ [ἐν] ἀωρεὶ λήρης. h ἀχὶ φιλοικοδόμου. ὃ πρεὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς, ὃ πρεὶ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, ὃ πρεὶ σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, exiſtimationem ſinguli ſuam conſeqerentur. qòd, cùm ſecundum majorum inſtituta omnia exeqeretur, ne hoc qidem affectaverat, ut majorum inſtituta præciſè obſervare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, ſed cum locis, tum & rebus eiſdem, immorari conſvetus. qòd poſt capitis, qibus affici ſolebat, dolores, recens ſtatim vegetúſqe ad conſveta munera redibat. qòd arcana haud multa, ſed pavca admodum & rariſſima habebat; eáqe qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in ſpectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliiſqe iſtiuſmodi; utpote cùm is eſſet, qi non ad celebritatem ex rebus à ſe geſtis acqirendam, ſed id duntaxat qod facto erat opus, reſpiceret. non illi intempeſtivus balneorum uſus; non ædificandi ſtudium inſanum, non de victu, non de veſtium textura tincturâve, non de ſervitiorum ſpecie exqiſitâ curioſitas. togâ,

qâ

ANNOTATIONES.

Ἢ τῶν τὴν ἐξ ἱσορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων] transponenda illa τῶν τὴν, legendúmqe τὴν τῶν ἐξ ἱσορίας νόμων, liqet. Verùm & deeſſe vocula aliqa videtur, cui artículus prior innitatur. Itaqe ἐμπειρίαν poſt πραγμάτων ſupplet D. Junius: qi & ἱσορίας nomine non *hiſtoriam* vult intelligi, ſed *peregrinationem & locorum diſſitorum luſtrationem*. ego *notitiam* opinor qoqo modo acqiſitam. ità Marcus ipſe cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἱσορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἕκαστον ἔτεσι, καὶ τὸ τριστὶ, τοῦτα ἱσορῆσαι. *Par eſt iſtorum per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδέτωσαν, ἱσορησάτωσαν. *Viderint, norint.*

Οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι] nihil enim putidius aſſectationis affectatione, imitationisqe oſtentatione. Contrà verò qod Plutarchus *Sympoſ. l.* 1. *c.* 1. Οὐ μόνον ἰσχάλης ἀδικίας ἐστὶν, ὡς φησι Πλάτων, μὴ ὄντα δίκαιον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνέσεως ἄκρας, φιλοσοφεῖν, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. *Non enim modò extrema eſt injuſtitia, ut ait Plato, juſtum videri cùm non ſis: ſed etiam ſummæ ſcientiæ philoſophari ita ut non videaris philoſophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ. *Citra affectationem.*

Τόποις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν] Seneca Lucilio *Epiſt.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium tranſilire nolo. primùm qia tam freqens migratio, inſtabilis animi eſt. coaleſcere otio non potes, niſi deſinas circumſpicere & errare. ut animum poſſis continere, priùs corporis tui jugam ſiſte. deinde plurimùm remedia continuata proficiunt. interrumpenda non eſt qies.* Et *Epiſt.* 2. *Ex his qæ mihi ſcribis, & ex his qæ audio, bonam ſpem de te concipio. non diſcurris, nec locorum mutationibus inqietaris. ægri animi iſta jactatio eſt. primum argumentum compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum morari: nuſqam eſt, qi ubiqe eſt. nihil eqè ſanitatem impedit, qam remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, qæ ſæpè transfertur. nihil tam utile eſt, qod in tranſitu proſit.*

Ἐν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει] Et iſtic Marcus Pii æmulus, *Gladiatoria ſpectacula omniſariam temperavit: Et gladiatoris muneris ſumptui modum fecit. temperavit etiam ſcenicas donationes.* Capitolinus.

Καὶ ἔργων καταστευαῖς, καὶ διανομαῖς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis ſiqidem *magnificentiam*, iſtis *munificentiam* ſuam Imperatores Romani oſtentare ac venditare ſolebant. Cæterùm vir doctiſſimus Patritius Junius *operum diſtributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος.] Xylander legiſſe videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπῳ πρὸς αὐτὸ δὲ, &c. Mericus καὶ τοῖς τοιούτοις. τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & δεδρακότος pro δεδορκότος legi poſſe ſuſpicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπῳ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, &c. ut genitivus ἀνθρώπῳ ab ἔμφρον, qod præceſſit, regatur. Salmaſius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum aliâ orationis facie, ἄνθρωπος δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. Vel etiam, καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις. πρὸς αὐτὸ τὸ δέον, &c. ut ſuprà. De ſenſu ſatis conſtat: Moderatum fuiſſe Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plauſúsqe captari ſolent: hominémqe ejuſmodi qi reſpiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve qæ indè conſeqeretur. De T. Ariſtone Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, qæ nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: rectéqe facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit.* hoc eſt, qod Naſo *Triſtium l.* 5. *eleg.* 14.

— pretium cui virtus ipſa petitum.

Plinius idem ipſe, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo honeſtatis fructus in conſcientia qàm in fama reponitur.* Liberaliter ſatis de ſe *ad Conſtantium* in *Claudio* Trebellius; *Teſtis eſt, tua conſcientia, & vita mea, nihil unqam cogitáſſe, dixiſſe, feciſſe gratioſum.* De

A ſe id perhibenti fidem habeat, qi volet. Interim qod de Pio Marcus hìc, pro viri optimi charactere Epictetus habet, *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Οὐκ οἶσθ' ὅτι ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, οὐδὲν ποιεῖ τῇ δόξῃ ἕνεκα, ἀλλὰ τῇ πεπρᾶχθαι καλῶς; *Neſcis virum bonum nihil facere ut feciſſe videatur, ſed ut fungatur officio?* Vide *lib.* 3. §. 12. & *lib.* 9. §. 42.

Οὐκ ἐν ἀωρεὶ λήρης] *Non utebatur alieno tempore balneis.* Xylander. qomodo illi, qi, ut Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 6.

— crudi tumidique lavantur.

B Perſius *Sat.* 3.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,
Gutture ſulphureas lentè exhalante mephites.

Et Juvenalis *Sat.* 1.

Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus.

Vult laviſſe ſemper horâ balneari, & ſibi commodâ & iis qi citra ipſum. Caſavbonus ad Capitolinum. *in* illud, qod exhibet Baſilienſis, omittit Salmaſius & Lugdunenſis, retinet Caſavbonus. ego vel expunxerim, vel, ſi retinere viſum, ἀωρίας legerim; qomodo Græci *Pſal.* 119. *v.* 146. Προεφθασα ἐν ἀωρίᾳ. *Veniens ante te in ipſo crepuſculo, intempeſtivo tempore.* Sed C illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοικοδόμου] ὀλίγοις ἀρκούμενον, οἷον οἰκήσει, σκωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. *Pavcis contentus, tecto nempe, ſtrato, veſte, victu, ſervitio. l.* 6. §. 30. De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Inſtrumenti ejus & ſupellectilis parſimonia appæret etiam nunc, reſiduis lectis atque menſis, qorum plerasqe vix privata elegantia ſunt. ne toro qidem cubuiſſe ajunt, niſi humili & modice inſtrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς] *non circa victum curioſus, aut ſtudioſus, anxius,* Xylander. ἐπίνοια, ἐπιτήδευμα. Heſychius. ἐπινοητὴς, vox inſolentior, qalia apud Marcum non pavca.

D Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de formæ corporis elegantia anxius.* Xylander, qem & Caſavbonus ſeqitur. de Pio ipſo uterqe accepit. ut ſit idem qod priùs de eodem dixerat, οὐ πρὸς καλλωπισμὸν τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπιμεληικόν, *non elegantem ad corporis ſui curam.* Ego aliter prorſus velle exiſtimo, nec idem (qod Marcus non ſolet) repetitum. Verto itaqe *non circa corporum*, id eſt, famulitii & ſervitiorum, *ſpeciem.* σώματα enim pro *ſervis* ſive *famulis* dicebant. Antholog. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν,
Ἅλεπτον εἰς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.
Corpora multa alere, ac ſimul ædes condere multas,
Multam ad pauperiem perbreve pandit iter.

E *Corpora.* i. e. *ſervos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. pleniùs exhibebitur,

Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Suaqe gloriâ, & formâ corporum.

Harpocration in Πάνδημον, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σώματα ἀγοραίους ἐυπρεπῆ, ἐπὶ στίγης στῆσαι διὰ τὰς νέας, &c. *Ob juvenum libidinem, ſervas egregiâ formâ emptas in cella proſtituiſſe, &c.* qo nomine à Philemone Comico in *Delpho* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Ariſtoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem conſtituit ἐν ἐυσθενείᾳ κτημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων. *in bona conſtitutione poſſeſſionum & corporum, cum facultate, qa conſervet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qaſi explicans qid velit, ἀνδραπόδων, inqit, πλήθει, καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντως. *ſervorum, qi multitudine, & magnitudine & pulcritudine excellunt.* ut fruſtra ſit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἁπλῶς, inqit, οὐκ ἂν εἴποις, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. *Corpora non ſimpliciter dices, ſed ſervilia corpora.* Romanorum autem curioſitatem, an luxuriem, in ſervitiis ſpecioſiſſimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunqe in Tusculano, sed qod excusare solebat, pænulatus. totius deniqe vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodestum; nihil vehemens, avt de qo usurpari posset, qod solet vulgò dici, *Ad sudorem usqe*: sed qasi per otium

ἢ ἀπὸ χωρίου [b] σολῆ, ἀναγκαῖα ἀπὸ τῆς κάτω [a] ἐπαύλεως, [c] καὶ τῶν ἐν Λανουβίῳ τὰ πολλά. τῷ [d] τελώνῃ ἐν Τύσκλοις [e] παραιτησαμένῳ ὡς ἐχρήσατο, καὶ πᾶς [f] ὁ τοιοῦτος τρόπος. οὐδὲν ἀπηνές, οὐδὲ μιλῶν ἀδυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ [g] ὡς ἂν ἵνα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἱδρῶτος. ἀλλὰ πάντα διε-

a ἐπιχώριος, vel ἐπὶ Λαυρίου Sal. ἀπὸ Λαυρίου Lug.
b σόλος Lug.
c χιτῶνι ἐν Sal.
d φελόνῃ. Sal.
e παραιτησαμένῳ; Sal.
f ὁ τρ. τοι. Boor.
g L. 6. §. 30. & l. 9. §. 12.

ANNOTATIONES.

ssimis undiqe conqirendis, excolendis, disponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Asiæ ante ipsum pretio majore paratus,
Quàm fust & Tulli census pugnacis, & Anci,
Et nè te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — nescit tot millibus emptus
Pauperibus miscere puer. Sed forma, sed ætas
Digna supercilio. --

Et Seneca *Epist.* 95. *Transeo puerorum infelicium greges: qos post exacta convivia, alia cubiculi contumelia expectant. transeo agmina exoletorum, per nationes colorésqe descripta, ut eadem omnibus levitas sit, eadem prima mensura lanuginis, eadem* B *species capillorum, neqis cui rectior est coma, crispulis misceatur. transeo pistorum turbam, transeo ministrorum, per qos signo dato ad inferendam cænam discurritur. Dii boni! qantum hominum unius venter exercet?* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ παρεστάναι τὰς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἐυεξίᾳ, ἀνέτους τὰς κομάς, καὶ θηλυδρίας, καὶ τῇ καλῇ πρόσωπον κόρᾳ πεζιεργασμένους πλεῖον ἢ ὅσον συμφέρει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένους. τοὺς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς ὅιόν τε εὐπρεπίσασθαι καὶ ἀσφαλίσασθαι. τοὺς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένους, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὔραις τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας. *Pueri etiam adstent, partim ornatè ac suo qisqe ordine, comis soluti & effeminati, ac cæsarie ad faciem expoliti, magisqe qam impudicis oculis conducat, exornati, partim pocula extremis digitis tenentes, qam fieri potest decentissimè simul actutissimè, partim* C *soldibus ventum super caput excitantes, atqe auris manu conflatis obesas carnes refrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίου σολή] *locus iste*, si qis alius, inqit, Clarissimus Salmasius, *in hoc scripto corruptissimus.* Itaqe Mericus noster, lacunâ contextui suo interjectâ, ut depositum, consultò prorsùs omisit, Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunensis, qi σόλος legi postulat, frustra. cùm de *vestitu* agatur. Salmasius ad Capitolinum ἐπιχώριος, legit. D Casavbonus ἀπὸ χωρίου, retinet. de sensu utrique convenit, placuisse Pio vestem τὴν ἐπιχώριον, *indigenam*, non exoticam, sive τὴν ἀπὸ χωρίου, hoc est, *qalis vulgo fiat*, & qidem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *è villa propria*, & *ferè de reditibus Lanuvinis.* ità Casavbonus *ad vitam Pii.* De Avgusto istiusmodi qiddam Svetonius. *l.* 2. *c.* 73. *Veste non temerè alia qàm domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibúsqe confecta.* De se Seneca, *de tranqill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata vestis, non mille ponderibus avt tormentis splendere cogentibus pressa; sed domestica & vilis, nec servata nec sumenda solicitè.* De Pio Capitolinus. *Visus est sanè ab amicis & cum privatis vestibus.* E &c. Cæterùm editio Lugdunensis pro χωρίου nobis Λαυρίου exhibet. Hoc si non sit typothetarum mendum, qod suspicari forsan qis possit, *Lorium* villam designat, in qa Pius & educatus, & versatus plurimùm, cùm palatium ibi construxisset, & tandem etiam defunctus est, avtore Capitolino. Hanc avtem seqendo lectionem, Salmasius mavult, ἡ ἐπὶ Λαυρίῳ σολή. ut de *toga* accipiatur, qâ *in secessu Lorinæ villæ* uti solitus erat. eam togam ipsi venisse dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qa proximè videndum.

Ἀναγκαῖα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως;] τὸ κάτω istud Casavbonus omittit. D. Bootius legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἐπαύ- F λεων. id est, *commoratio rari in villis.* ut κατ' ἀγρὸν adjectum sit, qò *villa* illæ à *suburbanis* distingverentur. Constat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimùm vixisse, etiam postqam imperium tenuit. ἔπαυλις certè hic, non *casa*, ut Xylander vertit, sed *villa.* Philo in *vit. Mosis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείας δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυπορήσαντες, ἔκ τε τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καθ' ἁγροὺς ἐπαύλεων. *Præda ingens parta fuit, exhaustis non solum opibus regiis, sed etiam privatis possessionibus.* Idémqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὴν μὲν οὖν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παρέχουσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Securitatem enim ei præstant villæ viciqe proximi. Credidi ali-* G *qandò*, inqit Clarissimus Salmasius, *vicum hoc nomine Romæ appellari, in qo vulgares togæ fiebant ac venum ibant. citerioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. qidni & similiter inferior & superior ex ratione situs? dicit igitur hunc Imperatorem, cùm Lorii esset, usum esse vili ac vulgari togâ, qales venibant in vico inferiore Romæ. an potiùs ἡ κάτω ἔπαυλις villa aliqa rustica suprà Lorium, ubi ejusmodi togæ fiebant?* ἔπαυλις certè villam, *& etiam pagum significat. qicqid sit, oportet vilem esse & vulgarem togam, non imperatoriam, qa in Lorii secessu utebatur. hæc enim exempla affert, ut ostendat, ὁκ ἐπιποητὴν fuisse περὶ ἐσθῆτων ὑφὰς καὶ χρόας. non curiosum de vestium textura & tinctura.*

Καὶ τῶν ἐν Λανουβίῳ] Casavbonus nihil mutat; & ad vestis materiem refert, sive locum unde ea petebatur, ut suprà visum. At Salmasius, *Notat*, inqit, *qibus in locis qem habitum usurpare solitus fuerit.* itaqe lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ φελόνῃ ἐν Τ. π. ἐχρήσατο. velitqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egisse Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi solo campestri accinctus, super id togam accipiebat; & qidem etiam cùm prætor jus redderet, ut ex Valerio Maximo constat l.* 3. *c.* 6. *& Asconio. qod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat*, καταβὰς εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων, περιπατήσας μεθ' ὧν συνηθῶν. Vel etiam ἐν χιτῶνι Λανουβίῳ τὰ πολλὰ, sive χιτῶν ἐν Λ. τὰ π. *ut in sola tunica secessum illum Lanuvinum transegisse dicatur; qomodo plerumqe Romani ruri solebant & in provinciis: Hinc tunicata qies, tam sæpe Martiali commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανουβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum juxta viam Appiam situm, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανούϊον pro Λανούιον Casavbonus reposuit. *In villa* interim *Lanuvina natum Antoninum Pium*, avtor est Capitolinus &, *è municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Casavbonus in Capitolinum codices Manuscriptos *Lavinia* exhibere testatur, eundemqe locum existimat designari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Asia & Syria reverso, exinde Lavinium profectus est.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem esse utrumqe Josephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τύσκλοις παραιτησαμένῳ ὡς ἐχρήσατο] *Inter Lanuvinos plerumqe Tusculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunensis *lego*, inqit, παραιτούμενος, *qasi excusans & deprecans utebatur.* Salmasius τῷ φελώνῃ ἐν Τύσκλοις, an Τύσκλοις, παραιτησαμένους ἐχρήσατο. *cùm in Tuscos, an Tusculanos, agros secederet, non jam tunicatus ibi agebat, ut Lanuvii, sed pænulam superinduebat: qod cùm faceret, excusabat tamen se, & qasi veniam deprecabatur. hoc est, qod ait,* παραιτησαμένους ἐχρήσατο. *Pænula*, inqit Nonius, *est vestis, qam suprà tunicam accipimus. eâ adversus pluviam maximè munire se solebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— fremeret sævâ cùm grandine vernus
Jupiter, & multo stillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virgâ divinâ*, dum virtutis τὸ αὐταρκὲς prædicat; *Non est qærenda homini, qi habet virtutem, pænula in imbri.* contra plane qam Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem iter obeunti, sapientiâ ipsâ utiliorem*, esse pronunciat. certè etiam sapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipsis fatentibus, saltem εὐχρηστὸς futura est: qum ut Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὑετῷ μὲν οὖν ὁ σοφὸς, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καταβρέχεσθαι. βορέᾳ δὲ ψυχρῷ καταπίοντι, ῥίγει πιεσθήναι καὶ ψύχει. *Imbre decidente perpluit, si sub dio versabitur, verum sapientem oportebit: eundemqe vel frigidiore borea spirante frigoris vim subire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam roganti, *Non possum commodare, domi maneo*; cùm cœnaculum ejus perpluerer. alteri item ejusdem usum poscenti, *Non pluit? non est opus tibi: si pluit, ipse utar.* Refert Fabius *instit. l.* 6. *c.* 4.

Καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος τρόπος] Xylander, qem & securus est Mericus) cum seqentibus conjungit, dum sic reddit) *Omnibus in ejus moribus nihil erat inhumanum.* Verum præcedentia potiùs clavdere videntur. Itaqe D. Bootius legit, καὶ πᾶς ὁ τρόπος τοιοῦτος. *Totius deniqe vitæ facies erat, qalem suprà depinximus.*

Ἕως ἱδρῶτος] *Suspecta* ista & *salebrosa* Xylandro. Sed immeritò. est dictum proverbiale, à medicis mutuatum, qo exercitii modum illi mensurámqe justam ac legitimam in affectibus qibusdam præscribunt. Memini V. Cl. Thomam Plaifirum adolescente me sacræ Theologiæ apud Cantabrigienses nostros professorem, Apostoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avtore medico (cujus nomen jam excidit) protulisse monitum aliqod istiusmodi, *Ad ruborem, non ad sudorem*; cùm Apostolus de fidelibus eo loci dicere visus sit, *Ad sudorem, non ad sanguinem.* Qò videri possit allusisse, qod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini sui liberos exercuisse, οὐκ ἀθλητικῶς, ἀλλ' ἐρυθήμα χάριν καὶ ἐυεξίας, *non athletico more, sed qantum ad ruborem bonamqe corporis habitudinem conduceret.* nisi qòd ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potiùs designare doceat adjuncta ἐυεξία. Hoc proculdubio Marcus hîc voluit, Pium nulla in re nimium fuisse. ità *lib.* 6. §. 29. ὡς ἐπ' ὀδὲν ἔσπευδεν.

Οὐδὲν ἀπηνές] Indè forsan *Pius* dictus, qòd verè naturâ clementissimus; & nihil temporibus suis asperum fecit. Siqi-

διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἀπὸ σχολῆς, ἀπαρέσχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [a] συμφώνως ἑαυτοῖς. ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ Σωκράτους μνημονευόμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι τὸ μὴ ἰσχύειν καὶ [b] ἔτι καρτερεῖν καὶ συνήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, [c] οἷός σὺ εἶ ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

a Supr. §. 8. & l. 6. §. 30.

b ἐπικαρτερεῖν vel ἐγκαρτερεῖν f.

c ὅιος f.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθὸς πάππους, ἀγαθὸς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθὸς διδασκάλους,

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem disposita universa: ità qadrabat in illum, qod de Socrate perhibetur, qòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, qibus pleriqe nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse avtem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóqe planè præditi. deniqe qomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Deis acceptum fero, qòd bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, qo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Qin & desinceps, seditiones ubicunqe factas, non crudelitate, sed modestiâ & gravitate compressit.* Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτοῖς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ. *in cunctos æqabilitatem.* & de Apollonio *suprà* §. 8. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. *Ut idem semper essem.* Qod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ συνᾴδοντα τὴν κεφαλὴν τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσοῦν μὲν τὸ κράνος εἶη, θώραξ δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥακῶν πόθεν, ἢ ἐκ δερμάτων σαπρῶν συγκεκαλυμμένος, καὶ ἡ ἀσπὶς αἰσύινη, καὶ χοιρίνη περὶ τὰς κνήμας. *Decet similia, ejusdemqe coloris omnia esse, & capiti reliqum corpus respondere, ut non aurea sit galea, thorax planè ridiculus, ex pannis aliunde vetustis, avt putridis pellibus consutus. Item vimineus clypeus, & tibialia ex corio porcino facta.* De poemate Horatius in arte.

Denique sit qodvis simplex dumtaxat & unum:
Primo nè medium, medio nè discrepet imum.

& de persona idem,

— servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicero *de finib. l.* 5. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisqe, omnia omnibus.* De vita Seneca *Epist.* 20. *Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, colorata sit.* Idemqe *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido vita & continuo tenore unam prementis viam.* Et, *Ep.* 31. *Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, æqualitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi.* Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; qando idem semper qis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: prater sapientem avtem nemo unum agit, ceteri multiformes sunt. modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus, qam exuimus. hoc ergo à te exige, ut qalem institueris præstare te, talem usqe ad exitum serves.* Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hac cura, ut constes tibi.* Hoc est qod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *suprà ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Vetus dictum est, Adsvesce unus esse: ut vita tua qandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, qam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γὰρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. τὰς γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται καὶ πᾶσαν τὴν ψυχήν. *Videtur enim, qemadmodum dictum est, virtus & probus vir unicuiqe esse mensura. Is enim secum consentit, & eadem tota anima appetit.* De Adriano Avrelius Victor: *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atqe virtutes qasi arbiter genitus; impetus mentis qodam artificio regens.* Et Ælius Spartianus. *Idem severus, lætus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis, simulator; savus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunqam trux & asper videretur, aliqando mitis & lenis; sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inediæ patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *lib. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείστοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις, καὶ τόποις, καὶ βίοις, τὸ προσῆκον ἦθος αὐτοῖς πανταχοῦ, καὶ σολῆ, καὶ διαίτῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διεφύλαττον. *Qi tametsi cum pluribus versati hominibus, urbibus, moribus, suos tamen ubiqe mores, suum vestitum, suam victus rationem, & dicendi vivendiqe retinuerunt.* Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ. καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qi in Academia, & Dionysio talis qalis Dioni.*

Τὸ περὶ τῶν Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾷον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ἀφετοτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀφελεστάτων. περὶ μὲν

A δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω παρεσκευασμένος ἦν. καὶ ᾧτινος εἶδεν ἂν ἧττον ἀρκοῦντος ἡδέσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον. *Atqe ipsum constabat adversus eas usqe adeò paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, qam ceteri à turpissimis maximeqe deformibus. Qod igitur ad cibum, potum, res Venereas attinet, ità se comparaverat Socrates; ac se nihil qidem minus frui voluptatibus his ad satietatem putabat, qàm qi vehementer in iis qærendis laborarent, at multo minùs doloris percipere.* Atqe hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν] Qod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi avtem deprimi, novi etiam abundare: ubiqe & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem.* qod suprà, παρόντων τῶν ἄπλεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. *Præsentibus frui, absentia non multum desiderare.*

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἔτι καρτερεῖν] ἔτι qid hîc velit, nullus video. ἐπικαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel qod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐννήφειν.

C Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου] Istud an ad superiora respectum habeat, qod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaqe tanqam distinctum qid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. qòd cùm cætera ἀπαθὴς planè videretur, μόνον αὐτονοήσια φίλῳ νόσου ἢ θάνατος. ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμενον. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat: qasi maximum in rebus humanis bonum amicitiam duceret.* Tale qippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hîc divinæ procurationi plurima adscribit, qæ fortunæ plerique solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus, Annius Verus* (de qo *suprà* §. 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *suprà ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitolinus.

Διδασκάλους] qorum *suprà* meminerat §. 5, 6, 7. &c. qibus & alios adjicere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτάτοις, καὶ ἀπὸ πολλὰ τὴν εὐτυχίαν εἶναι αἰτίαν. οἷον περὶ διδασκάλων τοιῶνδε, καὶ τῶν περιπεσεῖν τοῖς κρείττοσι. ὄντων καὶ τῶν τὰς ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναστροφῆς τῆς ἐν βελτίοσι.

E πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναστροφῆς τοιοῦτοι γεγένηται, ὡς μηδὲ φαντασίαν ἐπιπαρπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν. ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ δεσποτῶν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ κωλυούσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέπειν κακοδαιμονίᾳ. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς προνοίας λόγοις, πίπτειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, οὐκ εὐχερεῖς. *Apud Græcos avtem etiam sapientissimi multa bona fortunæ imputant, in hanc referentes causam, puta, qod in tales magistros inciderint, qod in meliores (qum esset qi contrarias opiniones docerent) qodqe felicius sint educati. Multis enim talis institutio contigit, ut ne imaginari qidem sinantur boni qippiam: sed statim à prima ætate hominibus luxu libidinéqe perditis avt heris suis sint in deliciis, avt alio qopiam infortunio gravante, neqeunt animi oculos attollere. Harum rerum causas omnino verisimile est esse in providentiæ rationibus, tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum.* Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis istis qàm svavissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Mario pag.* 433. *A.* Πλάτων μὲν οὖν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾶν γενόμενα, ὑμνεῖ τὸν αὐτοῦ δαίμονα καὶ τὴν τύχην, ὅτι πρῶτον μὲν ἀνθρωπος, εἶτα Ἕλλην, οὐ βάρβαρος, οὐδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς Σωκράτους χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτοῦ. *Enimvero Plato vicinus jam morti sortem & fortunam suam extollit, qod primùm homo, deinde Græcus, non Barbarus, neqe rationis expers bellua esset natus: adhæc qod in Socratis ætatem ortus suus incidisset.* At Lactantius *instit. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat se gratias agere naturæ; Primùm qod homo natus esset, potiùs qàm mutum animal: deinde qòd mas, potius qàm fœmina; qòd Græcus, qàm Barbarus: postremò, qòd Atheniensis, & qòd tem-*

bonos familiares, neceſſarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum qòd adversùs neminem eorum temerè aliqid deliqerim, etiamſi ità affectus fuerim, ut, ſi occaſio incidiſſet, ejuſmodi aliqid admiſiſſem. cæterùm numinis beneficio factum eſt, qòd nulla ex rerum concurſu occaſio contigerit, qæ affectum illum proderet. ab eiſdem fuit, qòd apud avi concubinam non ſim diutiùs enutritus: qòd ætatis florem indelibatum ſervâverim, nec ante tempus juſtum virilitatis ſpecimen dederim, ſed ultra etiam qàm opus erat, id facere diſtulerim. qòd principi pa-

ἀγαθὰς οἰκείας, συγγενεῖς, φίλας, a χεδὸν ἁ- a[ἀγαθὰ] σχ. f.
παντ' χειν. καὶ ὁτι οὐδέν αὐτῶν b προέπεσεν b προέπεστι Lug.
ὠλημμελῆσαί ι, καί τοι c διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, c L. 11. §. 18.
ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κὰν ἔπραξά ι πιθ. τ Θεῶν
ἓ ἐυπτία τὸ μηδεμίαν σωφρομικὴ πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν, ἢ τὸ μὴ πλέον σκεφαφῆναι ὧ ἐκ τῆ παλλακῆ ἓ πάππα. ἢ τὸ τὴν ὥραν ἀφασῶσαι. ἢ τὸ μὴ d πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι ἢ ὑπιλαβεῖν ἓ χρόνα. τὸ ἄρχοντι ἢ

d πρὸς Lug.

πατεὶ

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipſe, immeritò tamen, *Nunquam qicquam dictum eſſe in rebus humanis delirius.* Idémque *ibidem c.* 19. ubi Socratem acrius, & in qibuſdam iniqiùs etiam pavlò, perſtrinxerat; *In cujus temporibus natum ſe homo ſapiens gratulatur.* Qod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepiſſe videtur; qi, ut Dio Pruſæus *Orat.* 64. Ἐπὶ πολλοῖ; αὐτὸν ἐμακάριζε, καὶ ὅτι ζῷον λογικὸν, καὶ ὅτι Ἀθηναῖ. *Ob multa ſe beatum dixit, & qod animal eſſet ratione præditum, & qod Athenienſis.* Socrates à Thalete; qi, ut Laërtius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τριῶν τύτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπ. ἐγενόμην, καὶ ὐ θηρίον. ἔτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ ὐ γυνή· τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ ὐ Βάρβαρος. *Ajebat trium maxime rerum cauſſâ gratias ſe fortunæ agere. Primò, qod homo, non bellua: deinde, qod vir, non mulier: tertiò, qod Græcus natus eſſet, non Barbarus.* Poſtremum tantummodo de ſuo addidit Plato. Nec reticendum qod Judæi habent in preculis ſuis virorum peculiaribus: *Benedictus eſto, Domine Deus, qòd me virum creáſti, non mulierem: qòd Iſraelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν] ſupplendum, ἀγαθὰ, qod excidiſſe exiſtimem. ut ſit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν.

Τῶν Θεῶν δὲ ἐυποίαν] Digna Chriſtiano qovis providentiæ divinæ, qâ factum fuerit, ut nè peccatis occuparetur, cùm peccare prona diſpoſitio non deeſſet, agnitio. Agnoſcit ipſe de ſe, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Geneſ. c.* 20. *v.* 6. Habent his paria è noſtris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miſeratio qod à multis adhuc peccatis in ſeculo poſitum cuſtodivit. qis enim non videat, qòd ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotens pietas conſervâſſet?* Qi & argumentum idem tractat fuſiùs, *de Diverſ. Serm.* 13. Auguſtinus Homil. 23. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pavca commiſit. cui deputat ille, qod demiſit, hunc & iſte deputet, qòd non commiſit. Adulter non fuiſti in vita illa tua præterita, plená ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Svaſor defuit? ut ſvaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus defuit? & ut hæc deeſſent, ego feci. Affuit ſvaſor; non defuit locus; non defuit tempus: ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergò gratiam ejus, cui debes & qod non admiſiſti. Mihi debet iſte, qod factum eſt & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, qod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum qod facit homo, qod non poſſit facere alter homo, ſi deſit re ctorà qo factus eſt homo.* Piiſſimè, & ad noſtri mentem pleniſſimè.

Προέπεσον πλημμελῆσαί τι] Lugdunenſis προέπεστι. qod probare non poſſum. Xylander *qòd nihil deliqi.* pleniùs rectiùsqe Caſavbonus *qòd nihil temerè avt præcipitanter deliquerim.* προπίπ]ω, *procido, præceps feror.* indè προπετὴς, *præceps*: & προπετῶ; *præcipitanter, temerè, inconſideratè.* Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπ]ωσίαν. *ut nihil temerè ſtatuamus.* alioqi ſuſpicari qis poſſet, ſcripſiſſe Marcum προίφθασα. Sicut pavlò inferiùs, τὸ φθάσαι τὺς τροφέας ἐν ἀξιώματι κα]αστῆναι. *qod nutritios meos ad honores mature evexerim.*

Μὴ πάλαι ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τ ἓ πάππα] Siqidem *in domo avi jus Veri educatus eſt* in ætate teneriore, utì Capitolinus docet. Pari avtem ratione gratulatur Alcmon Poeta ſibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmaſius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qòd origine Lydus cùm eſſet, Sardibus tamen diutiùs educatus non ſit, ubi luſcus forſan ſacerdos, avt Gallus tympanotriba evaſiſſet; ſed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Muſarum diſciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διανύσαι] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver anni.* unde Periclis illud ab Ariſtotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. lavdatum; Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ ὥτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴτις τὸ ἔαρ ἐκ τῷ ἐνιαυτῷ ἐξέλῃ. *Juvenutem mortuam in bello ſic ſublatam ex civitate, ut ſi qis ver ex anno tolleret.* Tempeſtas nimiùm qàm lubrica, & lapſibus expoſita. Præſertim ubi natalium ſplendor; ſtatus honeſtior, educatio delicatior, res lavtior, & forma venuſtior acceſſerint. Πολλοὶ γὰ διὰ τὸ κάλλ ὑπὸ τῶν τοῖς ὡραίοις παραπιπτόντων διαφθείρονται. *Multi enim violantur ob venuſtatem forma ab iis, qi erga elegantes amore incitantur.* Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Indè Juvenalis *Sat.* 10.

I nunc, & juvenis ſpecie lætare tuâ, qem
Majora expectant diſcrimina —

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunenſis πρὸς ὥρας. perperam. Verùm aliud hìc ὥρα, ab eo qod ſuprà. ὥρα enim illic, non tam *flos ætatis*, qàm ὁ καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel abſolvendæ. Timon Phliaſius de Dionyſio Heracleota, qi & Metathemenos dictus, qòd ætate devergente à ſecta Stoica ad Epicuream tranſiiſſet, apud Athen. *l.* 13. *pag.* 601. *C.*

Ἡνίκ' ἔχρην δύνειν, νῦν ἀρχε]αν ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πιπαύεσθαι.
Dum eſt occidendum, ſervisamus voluptatibus.
Amori ſuum tempus eſt: ſuum qoqe nuptiis: eſt & in tempore ceſſandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium ſvadentem matrem eluſit; natu minor cùm eſſet, ὔπω καιρός. *nondum tempus*: provectior factus, ἤδη καιρός. *non ampliùs tempus* eſſe, ſive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriiſſe, reſpondendo. Beneficii ergò non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè ſe rebus venereis dederit. hoc eſt enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, ſive virilitatis ſpecimen dare. qomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri.* Ità Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ vitiata eſſet, poſtridiè γυναικὸς nomine ſalutâſſe. Laërtius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qòd puellam virginem homo ſexagenarius duxiſſet, *Cras*, inqit, *mulier erit.* Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. Clariſſimè Heſychius. Ἀνδρώσασθαι, συγγενίσθαι. &, Ἀνδρωθέσα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθέσα i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc ſenſum uſurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων *pag.* 125. Locus eſt inſignis, ſed ab Anutio infeliciter tentatus, & ſub correctionis prætextu corruptus planè. Verba ſic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόσῃτιν ὥρη γάμε παραδρώμεναι, τῦτο μᾶλλον πάσχυσι. ea contra editorum priùs omnium conſenſum ſolicitat vir doctiſſimus, & cui Medicorum pater princepsqe ille alioqi plurimùm debet, & ex Regio MS. ὥραι reſcribi poſtulat. Vertit avtem, *Virgines, qibus propè nuptiarum tempus inſtat ut viro conjungantur.* explicat in *Oeconomia*; *qæ ad nubiles annos & virilitatem propè accedunt. h. e. qæ propè ſunt matura viro, & virilitatem avt maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verùm primò, *virilitatem*, ſive *virilem ætatem*, de virgine dictam nuſqam deprehendi exiſtimo. Tum ἀνδρῶσθαι Græcis, ubi de muliere uſurpatur, non *viro maturam eſſe*, ſed *virum experiri* ſignificat. Porrò cùm ὁκόσῃσιν ὥρη γάμε dixiſſet, qid opus erat, ἐν τῷ περίοδ, qod idem prorſus valeret, τὸ παραδρώμεναι, ſubjicere? qod conciſa nimis reſpuit dictio Hippocratica. Deniqe aliud eſt ἀνδρῶσθαι, aliud παραδρῶσθαι, utì mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego qidem velim, ſed admiſsâ lectione jam olim receptâ, commatisqe notulâ duntaxat poſt γάμε, interſitâ, ſic verterim. *Virgines qibus nubendi tempus adeſt, ni virum experiantur, affectus iſti magis fiunt obnoxii.* Atqe hanc eſſe genuinam Hippocratis mentem, è ſeqentibus planè perſpicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recenſuerat, qæ ex affectu iſto virginibus jam *viro tempeſtivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ὡραίας Græci dicunt, obtingere conſveverunt, remedii loco ſubjungit, Κελεύω δ' ἄγωγε τὰς παρθένες ὁκόταν τὸ τοιῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν. ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιέες γένων]αι. εἰ δὲ μὴ ἔν αὐτέων ἅμα τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἀλώσε]αι, εἰπερ μὴ ἀνδρωθῶσι. *Eqidem virginibus ſuadeo, qibus tale qid accidit. ut citiſſimè cum viris conjungantur. Si enim conceperint, ſana evadunt. Qod niſi fiat, una cum pubertate, avt non ita multò poſt his tentabuntur, niſi viro jungantur.* Præcipit ſic affectis, ut qàm primùm nubant. ſiqidem indè futuram conceptûs ſpem; qi malò iſti medeatur: qod niſi virum expertas affectaturum eſt probabile. ità τὸ ἀνδρωθῆναι eſt, Hippocrate ipſo interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῶσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παραδρῶσθαι. h. e. *à viro præteriri, neglectim haberi*, & *viri*, ſive *thalami*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertem eſſe.* & παρθένοι παραδρώμεναι, qas ὑπερημέρες τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Ariſtotele. Nihil certiùs, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τῷ χρόνῳ] *Sed tempus expectavi.* Xylander. ſed nec ἐπιλαβεῖν ejuſmodi aliqem habet ſignificatum; & ἔτι illud aliud prorſus innuere videtur. Rectiùs Mericus Caſavbonus. *Sed longiùs etiam, qàm neceſſe erat, diſtuli.* Ità ἐπιλαβεῖν τῷ χρόνῳ erit de tempore, qod liberum datur, aliqid ſumere, qo cum poſſis frui, nolis tamen. Phraſis duriuſcula, fateor,

παρὲι ἐποιησάμην, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸ τύφον ἀφαιρήσειν μὲ, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν μὲ, ὅτι a δύνατόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιῶναι, μήτε δορυφορήσεων χρῆζον, μήτε ἐσθήτων b σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων, καὶ ὅμοιά κόμπα. ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συνέλθειν ἑαυτὸν, καὶ c νὴ Δία ἧττον τὰ ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τὸ κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα. τὸ ἀδελφὸν τοιοῦτον τυχεῖν, δυναμένου μὲ διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τιμῆ καὶ storgῇ εὐφραίνοντός με. τὸ παιδία μοι ἀφυῆ μὴ γενέσθαι, μηδὲ καὶ τὸ σωμάτιον διάστροφα. d τὸ e μὴ ἐπὶ πλεῖον με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην, εἰ ἠσθόμην ἐμαυτὸν εὐόδως προϊόντα. τὸ φθάσαι, σὺν τροφέας ἐν ἀξιώμασι καταστῆσαι, ἃ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ

a L. 5. §. 16.

b -δῶν Lug.

c νὴ Δία Lug. [Δία μὴ] διὰ Mer. μὴ διά τ. f.

d Sup. §. 7.

e μὲν Lug.

tríque eidem ſubditus fuerim, qi me à faſtu omni alienum redderet; fidémque faceret, poſſe in aula ità degi, ut nec ſatellitio, nec veſtitu inſigniore, nec funalibus ſtatuíſque iſtiuſmodi, atque apparatu conſimili opus ſit: ſed poſſe eum, qi rebus præeſt, ità contrahere ſeſe, ut ad privati ſpeciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demiſſiùs, vel remiſſiùs ſe gerat in eis, qæ pro republica ad morem imperatorium ſunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus ſim, qi ad curam mei agendam ſuis moribus me extimularet, qíque ſimul honore affectúque erga me ſuo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neque ingenio tardi, nec corpore diſtorti obtigere, qòd progreſſus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, ſtudiíſque aliis ejuſmodi, qæ me forſan præpeditum detinuiſſent, ſi in eis me feliciter profeciſſe ſenſiſſem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipſi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

ſpe

ANNOTATIONES.

fateor, & inſolens. Sed ea proculdubio Marci mens iſtic, non qam Xylander voluit.

Δυνατὴν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιῶναι] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα καὶ ἐν ζῆν ἐν αὐλῇ. qem locum vide.

Ἐσθήτων σημειωτῶν] ſive σημειωδῶν, ut Lugdunenſis. qod uſitatius eſt, & eodem recidit. utrumqe enim *veſtes notabiles & inſigniores* ſive *ſplendidiores* deſignat. Hoc eo, qoniam, ut Jeſus noſter, *Luc. c.* 7. *v.* 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. *Qi veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.* Ἐσθῆτας σημειώδεις, inqit Annotator Lugdunenſis, vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas, χρυσοσήμους, auro vel purpurâ clavatas.* De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Togis uſus eſt neqe reſtrictis, neqe fuſis, clavo nec lato, nec anguſto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis cum privatis veſtibus, & domeſtica qadam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmas de calceamentis & veſtibus tulit, qibus uſus fuerat Elagabalus. veſte albâ uſus eſt, nec auratâ, panulis togisqe communibus.*

Μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων] Juſtus Lipſius ad Taciti *Annal. l.* 1. *principatus inſignia* intelligi vult, inter qæ *ignis prælatio.* Hêrodianus l. c. 8. §. 8. in *Commodo* de Lucilla ſorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. *Et ignis in pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejuſdem concubina, l. 1. c. 8. §. 16. πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβασμῆ, πλὴν τοῦ πυρός. *Præter ignem omnes honores, velut Auguſtæ, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καὶ ἦλθεν ἔτι τὸ συνέδριον, ὅτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, ὅτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὑψος ἀρθῆναι. *In curiam ſe contulit, neqe ignem ſibi præferri, neqe ulla principatûs inſignia paſſus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός. *Præcedente etiam igni.* Eum *ignem lampadem* fuiſſe adfirmat ex hoc Marci noſtri loco; qarum uſum, ut *in Deorum cultu*, ſic & *in Imperatorum*, extitiſſe. Accedit huic & Annotator Lugdunenſis. *Lampadas*, inqit, vocat, *qæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Perſarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

— prænuncius antè
Signa dedit curſor, poſita de more lucerna.

Verùm Mericus Caſavbonus in adverſum contendit; *lampadésqe & ſtatuas* ſive *imagines* eodem refert, ad *ſimulacra* ſcilicet *lampadas manibus geſtantia*, de qibus Lucretius *l.* 2.

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ades
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyſſ.* η. *v.* 100. Alcinoi avlam deſcribendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐυδμήτων ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας κατὰ δώματα δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes fabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus geſtantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Euſtathius χρυσεῖοι κοῦροι, ἀνδριάντας exponit. Ideò avtem Marcum τοιῶν δέ τινων adjeciſſe, *ut à vulgaribus, qa in ædibus plebejis etiam plerisqe reperiuntur, imagines haſce diſtingueret.* Ego verò inter ſummos iſtos viros arbitrum me nevtiqam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συνέλθειν ἑαυτόν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus in avlicam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam, qantam privatus, exhibuit. eratqe haud ſecùs rei ſuæ qàm in privata domo parcus ac diligens; pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Ariſtides *Orat. in regem p.* 113. Ἐπίδειξον, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασκεύαζε ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ ἐκφαίνου ἑαυτὸν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ τε καὶ τρόπῳ χρῶμενον. *Rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertiſſimè demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium faſtigium ad ſimmam civilitatem deduxit. nec omninò qicqam de vitæ privatæ qalitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. qum ſibi & filiis honores peteret, omnia qaſi privatus fecit. qin & Senatus tantùm detulit Imperator, qantum cùm privatus eſſet, deferri ſibi ab alio principe optabat.* De civilitate hac qam in Avguſto laudat Svetonius *lib.* 2. *c.* 51. vide Caſavbonum ibidem. Sed & qæ ſuperiùs ad §. 16. κοινονημοσύνη.

Καὶ νὴ Δία τοῦτο ταπεινότερον] Lugdunenſis νὴ διά. Sed legendum, μὴ διά. Sîve ut Mericus Caſavbonus νὴ διά μὴ διά τοῦτο. Rem qod attinet; *nihilo demiſſior?* imò tantò major, tantò avguſtior. Siqidem, ut ſcitiſſimè, ſed & veriſſimè, Plinius in *Paneg.* *Cui nihil ad avgendum faſtigium ſupereſt, hoc uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe demittat, ſecurus magnitudinis ſuæ.* neqe enim ab ullo periculo fortuna principum longiùs abeſt, qàm humilitatis. De Pio Capitolinus, poſtqam *civilitatem* ejus deſcripſerat, útqe ſpecies imperatorias ſuperfluas à ſe amandaverat; & *tamen*, inqit, *ingenti auctoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφὸν] Marci fratrem hunc adhuc qærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με] At tantùm ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus ſuis ad rem benè gerendam excitaret; ut contrà *poſt illius obitum Marcus ſolus rempublicam tenuerit, multò melior & feracior ad virtutes: qippe qi nullis Veri jam impediretur aut ſimulatis callidæ ſeveritatis erroribus, aut his, qibus præcipuè diſplicebat Marco jam indè à primo ætatis ſuæ tempore, vel inſtitutis mentis prava, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῆ καὶ storgῇ εὐφραινοντός με] *Honorem* qidem *Marco exhibuiſſe Lucium, ſi ſuſceperet, obſecutum, ut legatum proconſuli, vel præſidem imperatori* (ad qæ verba videndus Salmaſius) avtor eſt Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην] Seneca *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare ſe Fabianus noſter ajebat, an ſatius eſſet nullis ſtudiis admoveri, qàm his implicari.* Ipſe Seneca *ibidem c.* 13. *De illis nemo dubitabit, qin operosè nihil agant, qi in literarum inutilium ſtudio detinentur.* Idémqe *Epiſt.* 88. *Iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit; & ideò non diſcentes neceſſaria, qia ſupervacua didicerunt.* Vide *ſuprà ad* §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem ſeptennem amiſit; *Commodum*, cui imperium reliqit, patri per omnia diſſimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus eſt elatus; cùm tamen parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promiſiſſent. *filias* plures, qarum Commodus tres ſuperſtites reliqit. Caſſius; Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & ſorores* Lampridius in *Commodo. Fadillam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυῆ, μηδὲ καλὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα] Et fuit reverâ Commodus *formâ corporis juſtâ*, ut Lampridius, ſed ingenio moribúsqe planè diſtortiſſimis.

Τὸ μὴ ἐπίπλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὲν Lugdunenſis perperam. Vide *ſuprà* § 7. De re Muſica perinde de Philippus Macedo, qi filio, qem ſcitè admodum canere acceperat, *An non te tui pudet*, inqit, *qi nôris tam bellè canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolomæo reprehenſi, ad *l.* 4. §. 31. Pſaltæ item cujuſdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. §. 35.

Τῶ

ſpe diſtulerim, cùm juvenes adhuc eſſent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Ruſticum, Maximum nôrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras ſatìs ac freqentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, qantùm ad Deos attinet, ac ſuggeſtiones, adjutationes, inſpirationes ab ipſis profectas, nihil obſtet omnino, qo minùs juxta naturæ præſcriptum confeſtim vivam, niſi ipſe tandem in culpa ſim, qi Deorum ſubmonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam obſervem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: ſed & poſtea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad ſanitatem redierim. qòd cùm Ruſtico ſæpe ſuccenſerem nihil ultrà admiſerim, cujus pœnitere me poſſet. qòd mater mea, qamvìs juvenis eſſet deceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit. qòd, qotieſcunqe animus fuit pavperi alicui avt aliàs indigo, opem ferre, nunqam reſponſum eſt, non ſuppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis neceſſitas obtigerit, ut ab alio ſumere cogerer. qòd uxor ejuſmodi mihi obvenerit, tam obſeqens, tam amans, tam ſimplex. qod eâ fuerim illorum copiâ inſtructus, qi ad liberos educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ἢ [a] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολλώνιον, Ῥούσικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ ἕξ [c] τῇ φύσιν βίᾳ [d] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, οἵου τίς ἐστι. ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἀφορμαῖς [e] καὶ συλλήψεσι, καὶ [f] ἐπινοίαις, [g] μηδὲν κωλύειν [h] ἤδη τῇ φύσιν ζῆν με, ἣ ἀπολείπεσθαι ἔτι τούτου αὐτὸ τὸ ἐμὸν αἰτίαν, καὶ αὐτὸ τὸ μὴ ἀφορμὰς τηρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ [i] ἀνθέχειν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι. τὸ χαλεπήναντι πολλάκις Ῥουσίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν, ὅμως οἰκῆσαι μεθ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη. τὸ ὁσάκις ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται. καὶ τὸ αὐτὸ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν. τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, ὅτῳ σι μοὶ πειθήνιον, ὅτῳ ἧ φιλόστοργον, ὅτῳ ἧ ἀφελῆ, τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι

a μὲ.
b Sup. §. 8. l. 7. 15.
c Sup. §. 9.
d ἐνεργ. Mer.
e L. 9. §. 40. & l. 12. §. 14.
f ἐπιπνοίαις Mer.
g ἢ δὴ Lug.
h L. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 34. & l. 6. §. 17. §. 8. & l. 8. §. 35. & l. 9. §. 11. & l. 10. §. 32. & l. 11. §. 9. & l. 12. §. 8. 26.
i L. 6. §. 29.

ANNOTATIONES.

Τὲ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν] pro μὴ, μὲ adſcripſi, ſenſu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *ſuprà* § 8.

Ῥούσικον] *ſuprà* §. 7.

Μάξιμον] *ſuprà* §. 15.

Τὲ καλὲ φύσιν βίᾳ] vide *ſuprà ad* §. 9.

Ἐναργῶς] *Perſpicuè.* Xylander *efficaciter.* Caſavbonus ἐνεργῶς. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exſcriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen iſtic nihil mutem.

Ἐπινοίαις] *Cogitationes injectas* Xylander. ἐπιπνοίαις malim. atqe ità Caſavbonus, *inſpirationes.*

Μηδὲν κωλύειν ἤδη] Lugdunenſis ἢ δὴ. qod & ferri poteſt, qia ἢ alterum ſeqitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας] Plato *Philebo*, philoſophiam eſſe ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero, *Tuſcul. l.* 1. *Philoſophia qid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Seneca *Epiſt.* 90. *Deorum immortalium munus eſt, qòd vivimus; philoſophia, qòd benè vivimus. itaqe tantò plus nos huic qàm diis, qantò majus bonum eſt bona vita qàm vita, pro certo deberemus, niſi ipſam dii philoſophiam tribuiſſent.* Hæc eò retulerim, qòd διδασκαλίας noſter dicit: ὑπομνήσεις verò pro occaſionibus ſingulatim *ſuggeſta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad. τ'. v.* 485. & *ψ'. v.* 270.

— Θεὸς ἔμβαλε θυμῷ.

& *Odyſſ. τ'. v.* 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἔμβαλε δαίμων.

— *Hoc in mentibus poſuit Saturnius.*

Ità in ſacra pagina de Artaxerxe Memore Eſdras *c.* 7. *v.* 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑπομνήσεις verò καὶ διδασκαλίας ità diſtingvere videtur, ut illæ per ſigna qædam obſcuriora, iſtæ per indicia clariora, qaſi diſertè præcipiendo qid facto opus ſit, procedant. Galenus *de optim. ſect. c.* 14. ex Empiricorum ſententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἐρευθὲς· ἃ δὲ ὑπομνήσεσι, ὡς τὰ διὰ σημείων τινῶν καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ οὐδὲν καταλαμβάνεται. *Ea qæ comprehenduntur; partim ſenſu deprehendi, ut ruborem: partim memoria, ut qæ ſignis qibuſdam percipiuntur; indicatorie autem nullum deprehenditur.* ὑπόμνησιν ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως, apertè diſtingvit.

Τὸ ἀνθισχεῖν μοι τὸ σῶμα] Αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio. *Habuit enim corpus valetudinarium.* qod ſtudio intentiori Capitolinus adſcribit. *Tantùm*, inqit, *operis & laboris ſtudiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc ſolo pueritia ejus reprehenderetur.* Sed & Caſſius *lib.* 71. *pag.* 816. *A.* Ἐκ τῆς πολλῆς, inqit ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενίσατον τὸ σῶμα ἴσχε. καί τοι τοιαύτῃ εὐεξίᾳ ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενον, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Ex illo vehementi ſtudio atqe exercitatione factum eſt, ut eſſet valdè infirmo & imbecilli corpore: etſi principio fuerat bona valetudine, ita ut armis certaret, aproſqe ex eqo in venatione conficeret.* Et mox; Οὔτε ἐῤῥωτο, καὶ κακοῖς πλείοσι παρὰ πᾶσαν, ὡς εἰκεῖν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. *Nam homo æger toto fere tempore principatus in plurimos morbos incidit.* qæ poſtrema illuſtrant, qod adjecit hic Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam ſcriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat; ſubjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου παρεσκευάσατο ὑπόδειξε. *Et hoc ipſum ex infirmiſſimo toleraniſſimum manifeſtè reddidit.* Tribuit avtem hoc Caſſius theriaci, qod qotidiè ſumebat, beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι] ἅπτεσθαι eo ſenſu, qo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum eſt viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tange mulierem, præterqam tuam ipſius uxorem. Prov. c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqis eam attigerit, havd futurus eſt inſons.* de uxore aliena. Eadem mente θίγειν & θιγγάνειν uſurpatur. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione incitante, ut elegantem mulierem, & præter formam generoſam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὅτι τούτων ἔθιγεν, ὅτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσύνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias novit ullam, excepta Barſine.*

Βενεδίκτης] Ex pallacis avlicis videtur iſta fuiſſe.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iſte. Vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥουσίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt huc, Abigajelis Davidem Nabali infenſum mitigantis interpellatio, Regisqe ipſius tum mulierculæ, tum & Deo ipſi eo nomine benedicentis acclamatio, *Hiſtoriæ Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atqe hoc eſt, qod Apoſtolus monet, *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Iraſcimini & ne peccate.* de qo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν] Obiiſſe videtur, ex Capitolino, Marci mater, anteqam filius imperium Pio defuncto adiret: qâ tamen ætate fato conceſſerit, incertum.

Οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, juſſusqe in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit.*

Οἳ οὐκ ἔστι μοι χρήματα] Qòd nec defuerit unqam, unde aliqid poſcenti ſe ſubveniret; nec eò fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris noſtri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum eſt dare, potius qam accipere. Act. c.* 20. *v.* 35. & qod optimum qemqe cenſere Gregorius Nazianzenus aſſerit *orat. pro pavper.* Τὸ εὐποιεῖν τοῦ πάντχειν τιμιώτερον. καὶ περισπουδαστότερον κέρδος ἕλεσθαι. *Præſtabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majori ſtudio eſt miſericordia qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Anniam Favſtinam conſobrinam ſuam.* Capitolinus. Et reverâ, qalis iſtic depingitur uxor, numinis donum, havd è minimis, havd è multis, cenſeri meritò poſſit. Verùm an ejuſmodi Marci noſtri Favſtina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipſe viderit. Certè ſi vera narrant Caſſius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι] Ità Philippus Macedo *Epiſt. ad Ariſtotelem.* Ἴσθι γεγονέναι μοι υἱὸν. πολλὴν

πρῆσαι. τὸ [a] δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πίνειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ [b] τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ [c] χρήσῃ. [d] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς σοφιστὴν, μηδὲ ἀποκαθῆσαι [e] ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται.

existerent. qòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversùs sangvinis excreationem & capitis vertiginem; qod & Cajetæ aliqando factum est. qòd cùm philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliqem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

a *L.* 9. §. 11. 27.
b τοῦτο ἐν K. ὡς περιχρίσαι. vel, τοῦτο ἐν K. ἐντυχήσαι. Sal.
c χρήσῃ f. Xyl. χρήσει Boot. χρησμὸν Lug. χρύσῃ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε ἐπ' Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -θίσαι Lug. θῆσθαι f.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανούα

Qæ apud Qados ad Granuam.

LIBER

ANNOTATIONES.

λὴν ὧν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ ὅτι ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδός, ὡς ἐπὶ τῷ καλὰ τὸν σὸν ἡλικίαν ἄνδρα γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ ἄνδρα ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum scias; qo nomine Diis gratias ago, non tam pronde, qia natus, qam qòd eum nasci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditúsqe, dignus evadat, qi & rebus à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum avtem Marcus & *suis præceptis*, & *etiam magnorum atqe optimorum virorum operâ eruditre conatus est. habuit literatorem Græcum, Onesicratum; Latinum, Capellam Aristium: orator ei Antejus Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα] De remediis istiusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *sermonibus sacris* Aristides; sed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] locus mutilus; qod & Xylander monuit. *forsan*, inqit in *notis*, ὥσπερ χρήσῃ. *qomodo utaris.* At in versione, *sicut Cbræsa*: ac si loci alicujus nomen proprium esset. qò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρύσῃ legatur. qasi dicat Marcus; *Cajetæ, qæ in regione Campana maritimum est opidum, se Deis vota facientem, favsta retulisse*; *prout & Chrysa Phœbi sacerdoti olim contigerat supplicanti*

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Il. á. 34.

— *juxta littus multistrepentis maris.*

Eruditus vir D. Bootius χρήσει legendum suspicatur: χρῆσις idem qod χρησμὸς, ut χρηματίσεις interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut sensus sit, *qemadmodum sibi divinitùs remedia ad qosdam morbos monstrata fuerunt, ita etiam cùm Cajetæ aliqando agens versaretur in periculo alicujus morbi alterivsve casvs, avxilium, qo eum depelleret, ostensum fuisse, idqe tanqam oraculo, cùm aliàs in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunensis qi legit, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρησμόν. ac vertit, *Hocqe Cajetæ, tanqam oraculum qoddam.* Clariss. Salmasius *sine aliqo θεοπέμπτῳ* (qales Marcus istic loqitur) ὀνείρῳ *sanum fieri locum vix posse* censet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum scilicet vel, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ εὐτυχήσαι, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ, ὡς περιχρίσαι, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, qod *circumlinere* sibi aliqid jussus sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil avsim.

Ὅπως τε ἐπεθύμησα] [τὸ] ὅπως τε ἐπεθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmasius forsan, τὸ, ὅπως ἐπεθ. ut τε ex τὸ factum sit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς] Lugdunensis ἀποκαθίσαι. forsan ἀποκαθῆσθαι. usitatiùs avtem ἐπὶ τοῖς συγγραφίοις diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑσίαν. *Apud Lares sederet.* dixit. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. οὐκ ἦν τοσοῦτος, τοσούτων μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσούτῳ δὲ χρόνῳ παρακεκαθικέναι γεροντίῳ καὶ πολλῷ ἀξίῳ. *Non fuisse tanti tam multa audivisse, tam multa scripsisse, tanto tempore senecioni bavd magni pretii assedisse.* Verum ἀποκαθῆσθαι, qo Marcus hic usus videtur, disertius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum assidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorium ex Sve-

tonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum est nobis, esse homines, qi novum genus disciplinæ instituerunt; ad qos juventus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, qod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται] Expressisse videtur, qod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *orat.* 3. & Stobæus tom. 2. *ser.* 58. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ Θεοῦ τύχη καὶ καιρός τ' ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξυμπάντα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitásqe humana gubernant omnia.* qanqam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerúmqe contingentiam providentiâ divinâ dispositam & gubernatam. qomodo & Solomon usurpavit, *Eccles. c.* 9. *v.* 11. qo loco, qod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam qæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως πιστεύοντες, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. *Unus avtem consequitur melior mos bonam fortunam, qod deos colunt, & se habens ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qa proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor *lib.* 4. *Epist.* 8. *Sed nimirum qa sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, qod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi potest, utrùm ad antecedentia lemma istud, an ad subsequentia pertineat. Ex usitata siqidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, τάδε ἐν Κυάδοις. *apud Qados ista*; concepta nimirum, vel conscripta sunt. Istud avtem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc est, *Qæ apud Qados*, agenti scilicet concepta & conscripta; tituli præfixi potiùs, qam subjunctæ clavsulæ significationem præ se fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Casavbonus accepisse videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim eâ disceptatione in medio relictâ, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & huc usqe seriem qandam continuam, qæ hîc planè inciditur, avtor ipse tenuerit, miscelam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsa, à qa liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat clarum.

Κυάδοις] *Qadi* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Adversùs istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, avtores sunt Dio Cassius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pseudomanti pag.* 775. cujus hæc sunt verba, ὅτε θεὸς Μάρκῳ ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις καὶ Κυάδοις συνεπλέκετο. *Qando divus Marcus cum Marcomanis & Qadis confligebat.* Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum suppliciis impetrati cœlitùs imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Evsebius *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Callistus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Orosius *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frisingensis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. qanqam istud Cassius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius nescio qis, magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatiqe Clavdianus, Christiano nomini iniqiores, adscribant. Videatur **Scaliger** *ad Evseb. chron.* & Xiphilin. *supr. ad §.* 6.

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum eſt, ut rem habeam cum curioſo aliqo, ingrato, protervo, doloſo, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqé inſcitiâ. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honeſtum, maliqe, qòd inhoneſtum ſit, ipſámqe adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi ſit, non tam qòd ſangvinis ſeminíſqe ejuſdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi poſſe me ab horum ullo compertum habeo;

a Ἔωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συντεύξομαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀνημέρῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις b διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ἐγὼ δὲ τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλόν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἁμαρτάνοντα φύσιν, c ὁμόφυλόν μοι συγγενῆ, οὐκ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νοῦ, καὶ d θείας ἀπομοίρας μέτοχον, e ὅτι βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι.

a Ἐωθε Xyl.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔωθεν προλέγειν] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, μέμνησο, (ut l. 8. §. 13.) vel tale qid, ſubintelligendum. qod cùm in ſcriptis iſtiuſmodi eſt freqentiſſimum, tum noſtro iſtic cum primis familiare. Cæterùm Xylander ἐώωθε legit, vertítqe, *ſolebat is ſibi prædicere.* Sed monentis potiùs qid velit, qàm qid aſſveverit narrantis, dictio videtur. qin nec in perſona tertia, qam dicunt Grammatici, de ſe Marcus loqi aſſolet.

Συντεύξομαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Placidus ſapiens & æquis erroribus, non hoſtis, ſed correptor peccantium, hoc qotidiè procedit animo; Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinoſi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnia iſta tam propitius aſpiciam, qàm ægros ſuos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν] crebertimè iſtud inculcat noſter, utì in locis collatis videre licet. vide *infrà ad §. 13.* Sed & Epictetum latiùs idem diſſerentem, *l. 1. c. 18. & c. 28.* Lactantius *inſtit. l. 5. c. 8. Mali ſunt ignoratione recti & boni:*

Ἐγὼ δὲ τεθεωρηκώς] Ità *l. 3. §. 11.* ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. *Cæterùm ego, cum norim.* qod & urget vehementiùs, dilemmate uſus. *l. 17. §. 26.* Vel inſcitiâ rerum pari & ipſe laboras; & pariter affecto ignoſcendum: vel perſpicaciâ majore imbutus es; & caliganti æqior eſſe debes. Vide & *infrà ad §. 13.*

Τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν] Imò ſolum illud bonum, hoc ſolum malum eſſe. Sic enim ſtatuunt Stoici, apud Laërtium *l. 7.* in *Zenone*, Hecato *de bonis l. 3.* & Chryſippus *de honeſto*; Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι. καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honeſtum bonum eſſe, & omne bonum honeſtum eſſe, & honeſtum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epiſt. 76. Unum eſt bonum, qod honeſtum.* De Helvidio Priſco Tacitus *hiſt. l. 4. Doctores ſapientiæ ſecutus eſt, qi ſola bona, qa honeſta; mala tantùm, qa turpia; potentiam, nobilitatem, cæteráqe extra animum, neqe bonis, neqe malis annumerant.* Vide *infrà ad §. 11.*

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ] Ita *l. 12. §. 26.* Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος. οὐ γὰρ αἵματίων καὶ σπερμαΐων, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. *Qæ homini cùm toto genere humano intercedat cognatio. Neqe enim tam ſanguinis, aut ſeminis, qam mentis exiſtit communio.* Non hac duntaxat, aut præcipuè ratione: ſed & iſtâ tamen. Pavlus Apoſtolus apud Lucam *Act. c. 17. v. 26.* Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno ſanguine totam gentem hominum.* Et Lactantius *inſtitut. l. 6. c. 10. Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes orimur, certè conſangvinei ſumus.* Itaqe τὸ μόνον hîc ſubintelligendum, cujus freqens paſſim Ellipſis. Xenophon expedit. *l. 3.* Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς προσκυνεῖτε. *Hominem dominum nullum, ſed Deos ſolos adoratis.* Ità ſupplet Chriſtus apud Matth. *Evang. c. 4. v. 10.* Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qod omiſſâ particulâ illâ Moſes dixerat, *Deut. c. 6. v. 13. Dominum Deum tuum adorabis, eidémqe ſervies.* Pavlus *ad Rom. c. 4. v. 9.* Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio iſta ad circumciſos* (ſolos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Caſtellio, cùm minùs adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumciſionem nè cadit, an potiùs in præputium?*

Ἀλλὰ νοῦ] Syneſius *de provident. 1. pag. 89.* Εἰ δὲ ἡ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. οὐ γὰρ τὸ τοῖν αὐτοῖν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονεῖσιν, τοῦτο προστήκει ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥυῆναι πηγῆς. *At non eadem eſt animorum corporumqe cognatio. Nec enim ab iiſdem in terra parentibus ortum habere, ſed ex eodem fonte derivari animorum naturæ conſentaneum eſt.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos ſtatuit; terreſtrem alterum, alterum cœleſtem; indè Oſiridi, Typhoni hinc animam contigiſſe. At contrà Lucretius *l. 2.* & Lucretio σύμψηφος Lactantius *inſtitut. l. 6. c. 10.* eodem, qò Marcus iſtic collineans; *Si ab uno Deo*, inqit, *inſpirati omnes & animati ſumus, qid aliud qàm fratres ſumus? & qidem conjunctiores, qòd animis, qàm qi corporibus.* itaqe non errat Lucretius, cùm dicit;

Denique cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt. —

Subjungit Lactantius noſtro conſentiens: *Ergò pro belluis immanibus habendi ſunt, qi hominibus nocent. — Ob hanc enim neceſſitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, ſemper bonum.* Idémqe *l. 5. c. 8.* ex Cicerone *de legib. l. 1. Sicut unâ eadémqe naturâ, mundus omnibus partibus inter ſe congruentibus cohæret ac nititur: ſic omnes homines inter ſe naturâ confuſi, gravitate diſſentiunt; nec intelligunt ſe eſſe conſanguineos, & ſubjectos omnes ſub unam eandémqe tutelam. qod ſi teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχον] θεία ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina*, ὁ νοῦς. i. *mens*, ſive *anima rationalis* hîc dicitur. ſicut infrà §. 4. τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν ἀπόῤῥοια. *mundi rectoris propago* & *l. 5. §. 27.* Τοῦ Διὸς ἀπόσπασμα. *Particula à Jove divulſa.* de qibus, ſuis locis dicetur. Eadem Epicteto Diſſert. *l. 1. c. 1.* Τοῦ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epiſt. 92. Dei pars eſt.* & *de otio ſapient. Divini ſpiritûs pars ac veluti ſcintilla qadam.* Horat. *Serm. l. 2. Sat. 2.*

— divinæ particula auræ.

qo modo Ammianus, tanqam ex Phyſicorum ſententia, *l. 21. Sol mens mundi noſtras mentes ex ſeſe, velut' ſcintillulas, diffunditat.* Et Manilio Aſtron. *l. 2.*

— pars ipſa deorum eſt.

Plutarchus *qæſt. Platonic. l. 1.* Ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ μεταχόσα καὶ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Anima autem mentis & rationis particeps non opus modò, ſed & pars Dei eſt, neqe ab ipſo facta, ſed de ipſo, & ex ipſo exſtitit.* Saniùs Avguſtinus, *Epiſt. 157. Animam, Dei non particulam eſſe, ſed creaturam.* & *de anim. orig. lib. 1. c. 4.* & *l. 3. c. 3. ab illo, non de illo factam.* qem & amplius viſe ſis *de civit. Dei l. 13. c. 24.* Tertullianus *de reſurrect. c. 7. Deus anima ſuæ umbram, ſpiritûs ſui avram, oris ſui operam, viliſſimo alicui commiſeritì?* Animam loqitur humanam corpori inditâm. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Avguſtino ſenſu conſentiens, qamvìs modo loqendi diſpar, *apologet. §. 33.* Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνοῴδει. *Studium atqe opera in anima ponitur, qæ ex Deo eſt atqe divina, ſupernaqe nobilitatis particeps, ad eámqe properans: tametſi viliori interim ac deteriori adſtricta ſit.* Modeſtiſſimè Epiphanius, in *ancorat. §. 55.* Οὔτε μέρος θεοῦ λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, ὅτε ἀλλόῤῥιον τοῦ ἐμφυτήσαντος. (ità enim legendum avtumo, qod ἐμφυτήμαλος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λεπτὸν τοῦτο νοεῖται θεῷ μόνῳ ἔγνωσται. *Neqe partem eſſe Dei putamus animam, neqe ab inſpirante alienam. Qemadmodum verò ſubtile iſtud accipiendum ſit, ſoli eſt Deo perſpectum.* Sed & Syneſius *Epiſt. 105.* τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ μοῖραν τὴν θείαν. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι] Argvmentum à noſtro crebriùs repetitum, utì in collatione indicatum, noſtris etiam non inſolens, qi lædi neminem, niſi à ſeſe, poſſe contendunt. Habes à Joanne Chryſoſtomo fuſè pertractatum, Edit. Savill. *tom. 7. orat. 2.* cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικεῖται παρακλάψαι οὐδεὶς δύναται. *Qòd nemo ſe injuriâ non aſcientem ladere poteſt.* Inter exteros verò Maximus Tyrius *diſſertationem* eadem de re ingenioſam admodum inſtituit, numero 2am. qâ & Socratis dictum illud celeberrimum lavdat, à Platone in *apolog.* poſitum, à Plutarcho *de tranqill.* ab Epicteto *enchiridio extremo*, & *diſſert. l. 1. c. 29.* & *l. 3. c. 23.* à Clemente *Strom. l. 4.* repoſitum, à Thraſea etiam apud Dionem in *Nerone* uſurpatum. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι

a L. 5. §. 22. & l. 7. §. 26. b L. 3. §. 4. & l. 4. §. 3. & l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55. & l. 8. §. 56. & l. 11. §. 18. c L. 7. §. 13. 19.

ναμαι. αἰσχρῷ γάρ με ὀδεὶς περιβάλλει. a ὅτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. b γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, c ὡς πόδες,

(neque enim inhoneſtâ re aliquâ me qiſqam involverit) ſed nec ſuccenſere congeneri poſſum, eúmve odiſſe. ſiqidem ad mutuas operas nati ſumus, qo modo pedes, manus

ANNOTATIONES.

μὲν δύασθαι, βλάψαι δὲ ὀ. *Me Anytus & Melitus occidere qidem poſſunt, ſed ladere non poſſunt.* In eundem hunc ſenſum & Dominus noſter de ſuis apud Lucam *Evang. c.* 21. qibus etiamſi prædiceret, fore ut morte ipſâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) ſubjicit tamen, nihil indè ad ipſos damni, nè vel minimum qidem, rediturum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ὀ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite veſtri cujuſqam periturus eſt.* v. 18. ὀ γὰρ θέμις, inqit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηρὸ βλαβῆναι. *non enim ab improbo detrimentum poteſt accipere vir bonus.* qod Plato, ὀ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neqe enim jus faſqe patitur, ut vir bonus qiſpiam ab improbo qoqam ladatur.* Vide ad *l.* 9. § 4. Itaqe cum noſtro conſentiens planè Joannes Chryſoſtomus *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ ὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακόν; *Si mali nil pateris, cur ei ſuccenſes, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cyniſm. orat.* 2. Κἂν τις ἑτέρως ἔχῃ πρὸς αὐτόν. καθάπερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεὸς, ἐκείνῳ μὲν ὐκ ἔσιν ἐχθρός. ὐδὲ γὰρ βλαβερός. αὐτὸς δὲ αὐτῷ, βαρύτατον ἐπιθεὶς τίμημα τὸ κρείττονος ἄγνοιαν, ἔρημος τῆς ἐκείνη προσατίας. *Qod ſi ſortè qis aliter in eum ſit affectus: qemadmodum credo vel in deos ipſos affici pleroſqe, non iſte qidem illi ſit inimicus. Neqe enim nocere poteſt: ſed ipſe potius ſibi, qum graviſſimam ſibi pœnam infligat, meliorus inſcitiam, ejúſqe ſit præſidio deſtitutus.*

Αἰσχρῷ γάρ με ὐδεὶς περιβάλλει] Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* §. 11. metaphora ab amictu ſumpta, qi corpori circumjicitur, qóqe corpus ipſum involvitur. qalis illa Pſaltæ *Pſalm* 109. *v.* 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον —— γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὁ περιβάλλεται. *Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſuâ —— Adſit illi, tanqam panno amiciat ſe. Turpi*, inqit, *aliqo nemo me involverit.* qia virtutem ſcilicet nemo eripere cuiqam poteſt, in qâ ſolâ τὸ καλὸν, & in cujus ſolius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθὸν εἶναι. εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. *Dicunt autem qòd honeſtum ſit, id ſolum eſſe bonum. Id autem eſſe virtutem.* Laërtius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus noſtris unum bonum eſt virtus.* & de conſtant. c. 5. *Unum malum eſt illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil eſſe bonum, niſi qod honeſtum: nihil malum, niſi qod turpe ſit.* Itaqe τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco noſtro idem ſunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀδικία ἐσὶν ἁφαίρεσις ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τι ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. ὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων. Ἡ ὐν ἔσιν ἀδικία, ἁφαίρετις ἀγαθοῦ. ὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρετὸν, ὐδὲ ἀπόβλητον, ὐδὲ ἐλιτὸν, ὐδὲ λῃστόν. *Injuria eſt boni ereptio. Bonum autem qid ſit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non poteſt. Seqitur ergo, avt illum qi virtutem habet, affici injuriâ non poſſe, avt injuriam qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, avt ſpoliari poteſt.* Eodémqe Chryſoſtomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

—— —— *Nam ſi regnum à me fortuna atqe opes*
Eripere qivit, at virtutem non qit.

Λῃστὴς γὰρ προαιρέσεως ὐ γίνεται. Epictetus apud noſtrum l. 11. §. 36. *Prædo enim virtutis nullius eſt.* Itaqe Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καλαγελάσεται γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τὰς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὠρμημένας σπουδῇ, διομένας τι δρᾶν, δρῶντας δ' ὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόντων ἐκείνων, βοήσεται τὸ τῦ Ἀχιλλέως Ἰλιαδ. I. v. 604.

—— Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς ἄισῃ.

καὶ ἀφαιρεμένων τὰ χρήματα, προήσεται ὡς παίγνια καὶ ἀσεραγάλας; ἀφαιρεμένους, καὶ ἀποδυσέται ὡσ ὑπὸ πυρετῦ καὶ λίθυ, ὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τὰς ἀποκλινύντας. *Vir bonus & probus ridebit riſum ſuaviſſimum, qotes improbos ſerò ad ſe ire videbit, qaſi rem geſturos maximam, cum tamen nihil poſſint. Sed & in mediâ eorum contumeliâ illud Achillis exclamabit.*

—— *Havd regi ſuperùm contemptus abibo.*

Qod ſi facultates qoqe ejus avferre parent: eas ille non ſecus, qam ſi crepundia eripiant, avt talos, dimiſſurus eſt. Nec aliter, ſi res ferat, morietur, qam ſi morbo aliqo, febri puta avt calculo, moriendum eſſet, neqe mortis avtoribus ſuccenſebit. Seneca de Conſtant. Sap. c. 5. *Injuria propoſitum hoc habet, aliqem malo afficere: malo avtem ſapientia non reliqit locum. Unum enim malum illi eſt turpitudo: qa introire eò, ubi jam virtus honeſtumqe eſt, non poteſt. Injuria ergò ad ſapientem non pervenit. Nam ſi injuria alicujus mali patientia eſt; ſapiens avtem nullius mali eſt patiens; nulla ad ſapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Ὅυτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Enchirid. c.* 42. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς, τὴν μὲν φορητὸν, τὴν δὲ ἀφορητόν. Ὁ ὂν ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς, ὅτι ἀδικεῖ. Αὐτὴ γὰρ λαβὴ ἐσὶν αὐτῦ ὐ φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι συνεροφος. καὶ λῇψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορετόν ἐσιν. *Unaqaqe res duas habet anſas; unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Er-*

gò, ſi frater injuriam fecerit, non eâ prehende, qâ facit injuriam: ea enim ejus anſa non eſt tolerabilis. Sed illinc potius: eſſe fratrem, eſſe una educatum. Sic prehendes rem qâ eſt tolerabilis. Idem Differt. l. 3. c. 10. Οὐκ ἔδει ὅτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὀ. ἀλλὰ τῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τῦτο γὰρ ἐμόν ἐσι, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τῦτο ὐδεὶς κωλύσει δύναται, ἐκεῖνο κωλύσει. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi curæ erit. Ego verò, utcunqe ille me tractarit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibebitur.* Vide l. 5. §. 22.

Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Homo alter alterius cauſſa natus eſt.* & l. 8. §. 56. Ὁι ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. *Homo alter alterius cauſſa mutuo natus eſt.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. *Ad ſocietatem nati ſumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς μίαν τινα συνεργίαν. *Ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conſcrendas.* V. *infrà ad* §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo in adjutorium mutuum generatus eſt.* & Epiſt. 95. *Natura nos cognatos edidit, cùm ex eiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: illa æqum juſtúmqe compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere qàm lædi: & illius imperio parata ad jvvandum manus. Iſte verſus & in pectore, & in ore ſit:*

Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1. 1. *Habeamus in commune, qod nati ſumus. Societas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt; qa caſura, niſi invicem obſtarent; hoc ipſo ſuſtinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, πᾶν τὸ ὑπόπουν ἐξ ἀνάγκης ὀρτίως ἔχει τὰς πόδας, *omne pedeſtre animal pares neceſſario habet pedes.* Ariſtoteles *de animal. inceſſ. c.* 8. & *hiſt. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας; apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Ὁι ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τὰ αὐτὸ μέρη τυγχάνυσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. ἕπερ ἕκασον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νῦν λάβοι, περιείποι ἂν τὰ λοιπὰ πάντη μηχανῇ διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρυσίας. ὅτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forſan ψυχὴν μίαν. Vide *ad l.* 4. §. 4. *annot.* 1. & §. 29. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. § 30.) ὁμολογῦντας ἔχειν, μηδὲν παριέναι σπουδῆς, ὑπὲρ τῦ δεόντως προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν ᾖ πλέον τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. ὃι τε γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες παρόντα, καὶ χεὶρ συνεργάζεται πυρὸσῃ χειρὶ παρῦσα. ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχρυσέρα πως ἐσι. πράττυσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεγκλῆσις πάμπαν, μέγα θ' ὑπάρχυσιν ἀλλήλοις ὄφελος, κἂν μυρίον ᾖ τὸ διάστημα. *Fratres quodammodo corporis tui partes ſunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentis per ſe compotes ſierent, reliqas partes omni ſtudio curarent propter intercedentem ipſis communionem: quinimò ne ipſæ quidem functionem ſuam rectè adminiſtrare poſſunt citra præſentiam aliarum partium: ita nobis etiam qi homines ſumus, & animam unam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum eſt, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qàm partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compoſiti eſſe videntur. Siqidem oculi ſimul aliqid intuentur, uterqe alteri præſens: & manus præſenti manui ſubvenit: fratrum verò opera mutua multò latius patet. Negotia enim communia peragunt, qamvis magno loci intervallo diſjuncti: & commoda ſua ſedulò invicem promovent, licet longiſſimo interſtitio ſeparentur.* Ita enim locus ille inſignis, ſed fœdiſſimè vitiatus, ex parte ſaltem reſtitui poterit. Baſilius Cæſar *Epiſt.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι πλέον ἡμεῖς τῆς ἑνὸς ἑκάστυ τῶν ἀδελφῶν ἐπιμελείας διόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας; ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. ὅλων πρὸς αὐλὰ ταῦτα ἀπίδωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἓν ὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν αὔλασεις. ὅτε γὰρ ἂν πῆς ἀσφαλῶς βαδίσειε, μὴ συνυποσημαίνοντος τῷ ἑτέρῳ. ὅτ' αὐ ὀφθαλμὸς ὑγιᾶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐλῦ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὁραλοῖς. ᾗ ἀκοὴ ἀκριβεσέρα, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη. καὶ ἀντίληψις κρατιοτέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπαξαπλῶς ὐδὲν ὅτε τῶν ἐκ φυσεως, ὅτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθυμένων ὁρῶ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελύμενον. *Quin exactè ſciamus nos magis uniuſcujuſqe fratrum auxilio indigere, qàm alteram manum alterius. Porro ex ipſa corporis ſtructura communionem eſſe neceſſariam, Dominus nos docuit. Quam hæc ipſa noſtra membra reſpicimus, qod unum non ſibi ipſi ad functionem ſatis eſt. Neqe enim pes tutò ierit altero non ſublevante. Neqe oculus ſanè viderit, niſi alterum habeas ſocium, & cum eo unanimiter viſibilibus ſe objiciat. Jam auditus exactior eſt, qi per utroſqe meatus votem recipit, & multo validior apprehenſio digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qæ à natura, vel qæ ex inſtituto rectè peraguntur, ſine conſpiratione eorum, qæ ejuſdem*

ſunt

manus, palpebræ, dentium ſuperiorum inferiorúmqe ordines. adverſari itaque ſibi invicem præter naturam: adverſantis eſt autem ſuccenſere & adverſāri.

§ 2. Qicqid ſum, conſtat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec diſtrahere ampliùs: (nihil obſtat, qò minùs hoc facias) ſed tanqam qi jam ſtatim moriturus ſis, carnes iſtas contemnas. cruor eſt, & oſſicula, & reticulum ex nervis, venulis arteriiſque contextum. Qin & animam conſidera, qalis ſit. Spiritus eſt, ſive aër, nec is ſemper idem, ſed qi ju-

ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ σοῖχοι τ̃ ἄνω κὴ τ̃ κάτω ὀδόντων. [a] τὸ ἓν ἀντιπεράσαν ἀλλήλοις περὶ φύσιν. ἀντιπερικλικὸν ἢ τὸ ἀχανάκλειν κ̀ ἀποστρέφεσθαι.

§ 2. [b] Ὁ, τί ποτε ἓστὸ εἰμι, σαρκίον ἐστὶ κὴ πνεῦμάτιον, κ̀ τὸ ἡγεμονικόν. [c] ἄφες τὰ βιβλία. [d] μηκέτι σπῶ. ὰ δέδοται. [e] ἀλλ' [f] ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τ̃ μὲν σαρκίων καταφρόνησον. [g] λύθρῳ κ̀ ὀστάρια, κ̀ κροκύφαντον, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. ἴδασαι ἢ κὴ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐστίν. [h] ἄνεμος. ἁδὲ ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀπὸ

a Inf. §. 16. & l. 7. §. 24.
b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32.
c Inf. §. 3. & l. 12. §. 3.
d Inf. §. 7. & l. 3. §. 14.
e Inf. §. 7. & l. 4. §. 3.
f Inf. §. 5. 26.
g τὰ; f. L. 3. §. 14. l. 9. §. 29.
h Inf. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29. L. 3. §. 3. l. 8. §. 37. L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

ſunt generis, perſici videmur. Cæterùm de uſu finéqe Marcus, de neceſſitate Baſilius loqitur.

Ὡς χεῖρες] De manibus Galenus de uſu part. l. 1. Σύμμαχον ἑτέρᾳ τὴν ἑτέραν κ̀ φύσις ἐποίησε. ταύτη ἄρα κὴ πρὸς ἀλλήλας νενίκηκεν. ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γεγένηνται. *Alteram alteri ſocium fecit natura, & eatenus ad ſe mutuò ſpectant: altera enim alterius cauſſa facta eſt.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitúmqe lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æſchinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. tit. 10.

Ἃ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίπτει. δός τι, καὶ τι λάμβανε.
A manu manus lavatur: da qid, & qid accipe.

qanqam qod Stobæus νίπτει, Æſchines νίζει habet. Eraſmus & Grotius νίζει malunt: ut ſit, *à manu manus fricatur*, ſive, ut vulgo efferri ſolet, *manus manum fricat.* Deniqe Evripidem illud in *Heraclid.*

--- μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna eſt, una qam gerit manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partitus utrique:
Læva miniſterio, dextra eſt intenta labori.
Hæc rotat aſſiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum feſſa ſuccedit læva ſorori,
Alternátqe vices.

Ὡς βλέφαρα] Qæ ad oculi tegmen, & tutelam amicè conſpirant.

Ὡς οἱ σοῖχοι τ̃ ὀδόντων] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuas ſibi invicem operas jugiter præſtant.

Τὸ ἓν ἀντιπεράσαν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Illud ante omnia cogita, fœdam eſſe & execrabilem vim nocendi, & alieniſſimam homini, cujus beneficio etiam ſæva manſveſcunt.* Apud Xenophontem *Commentariorum l.* 2. *p.* 746. *C. B.* Socrates fratres duos diſſidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ὕτω διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ὰς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτω τρέποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω. ἢ εἰ τὼ πόδε θεὰς μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμέλησαντε τούτω, ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη κ̀ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβ̃ χρ̃σθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζοσι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμῶ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. *In hoc qidem tempore ſic affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, qas Deus idcirco creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qi divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. An non magna fuerit inſcitia, magnúqe infelicitas, iis ad detrimentum uti, qæ ad mutuam utilitatem facta ſunt? At enim fratres duos, meâ qidem ſententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, qàm manus utraſqe, qàm pedes, qàm oculos, qàm cætera, qacunqe natura voluit in hominibus eſſe germana.*

§. 2. Σαρκίον ἐστὶ, καὶ πνευμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικόν] Eandem diſtributionem habes ſæpius repetitam. *l.* 3. §. 16. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 12. §. 3. Idem ferè aliis verbis Apoſtolus *ad Theſſal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ σῶμα eſt qod Marco hîc σαρκίον. ἡ ψυχὴ, qod πνευμάτιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία] Vide *infrà ad* §. 3. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 4. *c.* 4.

Μηκέτι σπῶ] Ità *l.* 4. §. 3. πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ καλεντεύσῃ, *cum primis cave diſtraharis, cave obnitaris.* Qod eleganter admodum ſic expreſſit Perſ. *Sat.* 5. *v.* 154.

En qid agis? duplici in diverſum ſcinderis hamo.
Hunccine an hunc ſeqeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſequio dominos; alternus obeſſes.

Οὐ δέδοται] *Non datum eſt.* Xylander. at Lugdunenſis *non licet.* Nam qòd *ne ſtude*, reddidit Annotator Lugdunenſis, & μηκέτι σπεύδαζε, mavult legi; à Marci mente alienum eſt. Mericus Caſaubonus, *non eſt futurum. non dabitur.* qod exponi A vult ex illis *l.* 3. §. 14. Μηκέτι πλανῶ. ὰ γὰρ τὰ ὑπομνήματα σὺ μέλλεις ἀναγινώσκειν, &c. *Noli te fallere. neqe enim futurum eſt, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiqitus geſtis rebus ſcriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi ſupperat.* Et eſt reverâ probabilis ſatis expoſitio. Videatur tamen an non forſan ἐρωτηματικῶς legi debeat, ὰ δέδοται; *an non datur? an non eſt in tua poteſtate poſitum*, ut hoc facias? hoc eſt, ut diſtractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ità *l.* 4. §. 1. τὸ δύνατον καὶ διδόμενον, *id qod poteſt & conceſſum eſt.* & *l.* 9. §. 29. ὅσωπερ, ἐὰν διδῶται, *aggredere, qatenus tibi datur.* Epictetus Diſſert. *l.* 3. *c.* 26. B δέδοταί σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δέδοται. *qatenus licuerit, & qatenus datum fuerit.* & Ruſus Thraſeæ apud eundem *l.* 1. *c.* 1. ὰ θέλεις μελέτα, ἀρκέσθαι τῷ δεδομένῳ, *non operam dabis, ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Hinc δόσις φυτικὴ, *id qod natura in te poſuit l.* 4. §. 19. qâ nimirum,

--- --- *natura beatis*
Omnibus eſſe dedit, ſi qis cognoverit uti.

Clavdianus *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epiſt.* 104. eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inqit hic, *occurrunt iſti, qi non putant* C *fieri poſſe, qicqid facere non poſſunt, & ajunt nos loqi majora, qàm qa natura humana ſuſtineat. At qantò ego de illis melius exiſtimo? ipſi qoqe hæc poſſunt facere; ſed nolunt. Deniqe qem unqam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? non qia difficilia ſunt, non audemus, ſed qia non audemus, difficilia ſunt.* Qem vide amplius *ad l.* 6. §. 19. Eodem planè ſenſu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. הרשות נתונה. *Poteſtas data eſt. τῇ αὐτεξουσίᾳ* ſcilicet.

Λύθρ] Ità *l.* 3. §. 3. γῆ καὶ λύθρος, *limus & ſanies.* & l. 8. §. 37. γράσων πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ, *ſæror hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* Evſtathius *ad Iliad.* Z. λύθρον, ὁ τῷ αἵματι μιασμὸς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri* D *commiſtus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα. per theta ſcribi, ut à λύτρον diſtingvatur. Eadem ferè & *ad Iliad.* Λ. & *ad Odyſſ.* X. utrumqe autem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad.* Ψ. plenius pavlo Heracleo *in Schol. ad Iliad.* I. Τὸ μετὰ κονιορτῦ καὶ ἰδρῶτος ἀνθρώπειον αἷμα, λύθρος καλεῖται, *ſangvis pulveri & ſudori commiſtus.* Itaqe de athletis uſurpat Clemens Alexandrinus *Stromat. l.* 2. Verùm iſtic potius eſt Marco idem qod ἰχὼρ ἀιματώσεις, Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *ſanies cruenta.* σῆψις γὰρ ἅματος, ἰχὼρ, *putredo enim ſangvinis, ſanies.* Clemens Alexandrinus *Protreptico.* qanqam *cruorem* vult tantum & *ſangvinem* ipſum: E ſed qem ad rei vilitatem exprimendam ſic nuncupat.

Κροκύφαντον] *Reticulum* malim cum Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, tum qia κροκύφαντον τῷ κεκρυφάλῳ idem ſtatuit Evſtathius *ad Iliad.* X. tum qia ſequitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. Κροκύφαντον autem dictum vult Scholiaſtes *ad Ariſtophanis Veſpas*, ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται, *qia per tramam texitur.* Ex qo Svidas corrigendus eſt, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κρόκης ὑποφαίνεται. Verùm illis omnibus conſtanter, contra qam noſtro, κροκύφαντος formâ maſculâ dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *omentum*, licet id Polluci νεύρων πλέγμα dicatur; nec F *cutem* ipſam, cum Merico noſtro, deſignari iſtic exiſtimo; ſed contextum illum integrum (cute tamen non exclusâ prorſus; ſiqidem τὸ δέρμα ἐκ φλεβὸς, καὶ νεύρου, καὶ ἀρτηρίας, *cutis* etiam ex iſtis conſiſtit. Ariſtotelis nomine *de Spir. c.* 5.) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercurſantium, ſibíqe invicem implexorum, qo corporis moles qaſi continetur & conſtringitur: ὁ δὴ καὶ προσεικάζομεν τῷ τοῦ κύρτου πλέγματι. *Itaqe reti ſagenæ comparavimus.* inqit Plato in *Timæo pag.* 1079. *F.* ad qæ verba forſan & Marcus reſpexerit, ubi πλεγμάτιον idem nuncupat. De eo loco videri poterit Ga- lenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo* medicè ſunt G dicta.

Ἄνεμος] *Anima* ergò *ventus*, ſive *ſpiritus*, & *flatus* Stoicis; qod confirmat Laërtius *l.* 7. & Plutarchus *de Philoſ. placit. l.* 4. *c.* 3. Ità Marcus denuò l. 6. §. 15. Οἷον ἡ ἀπ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκπὸ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Qaſi exhalatio nempe qædam à ſangvine orta, & ab aere ſpiritus attractio.* Qin & Tertullianus *de Anima c.* 5. *Et Stoicos allego, qi ſpiritum*

a ἐπι. f. ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμέμενον, καὶ πάλιν ῥοφέμε-
b Inf. §. 6. νον. τέλτον ἔν ἐσὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε a ὑπονοήθη.
c L. 3. §. 3. l. 7. §. 55. l. b γέρων εἶ. μηκέτι ἔτι ἐάσῃς c δουλεύσαι. μηκέτι
11. §. 19.

giter efflatus denuò reſorbetur. tertium reſtat, pars illa principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris;

ſed

ANNOTATIONES.

dicunt animam: penè nobiſcum. Penè, inqit: non prorſus. Nec hoc tamen, qaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt. c.* 12. *v.* 7. & aliis: ſed qia aliâ ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animam* nos dicimus; non tanqam aëreum qiddam ſit, ut Marcus iſtic, qalis ſpiritus ille qem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam qandam habet *naturam corporis expertem, & mundana molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Avguſtinus *Epiſt.* 28. *flatum* qia *Deo eſt inſufflante* creata, ut ex Moſe *l.* 1. *c.* 2. *v.* 7. idem *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 24. qo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sicut autem nos poſſumus non de noſtra natura, qà homines ſumus, ſed de iſto aëre circumfuſo qem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ità omnipotens Deus non de ſua natura, neqe de ſubiacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, qem corpori hominis inferendo inſpirâſſe vel inſufflâſſe commodiſſimè dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qia non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè qàm Marcus hîc, *de Opificio Dei c.* 17. *Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qod ex aëre ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro* itaqe *deſinit: Anima eſt aër conceptus ore, defervefactus ex pulmone, tepefactus in corde, diffuſus in corpus. Hæc apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aër ore conceptus: qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër ore poſſit.* Et hoc contrà qàm Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet; & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus c.* 38. Vide *l.* 12. §. 24. Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, *τὴν ψυχὴν, ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνέοντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων, animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l.* 1. *c.* 5. Latinis etiam *animus* & *anima* παρὰ τὸν ἄνεμον. Servius *ad Æneid. l.* 1. & Pſevdo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Critica*, & Mevrſius *Critico Arnob. l.* 1. *c.* 3. ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas expiraverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animat*, ut Pſevdo-Avguſtinus in *Defin. Orthod. c.* 20. & *de ſpir. & anim. c.* 9. præpoſterum eſt planè; cum contrà hoc ab illo duci diciqe manifeſtum ſit. Vide ampliùs ad *l.* 5. §. 4.

Πάσης ὥρας] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſavbonus. *Omni tempore, jugiter.* ut *l.* 8. §. 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicterium, cujus *l.* 8. meminit Athenæus.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον ἐκ ἐνέφυσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν κἀνόον ἐκπίλαται.
Eſt tibicinibus mens cælitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέμενον] Ità Maro *Æn.* l. 9. *v.* 354.

Purpuream vomit ille animam...

Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. §. 4. ſicut avtem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtingvit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pavci) *in Thyeſte v.* 244.

Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.

Et *Troad. v.* 1168.

Ubi hanc anilis expuam leti moram.

Unde & in *Hercule Oetæo v.* 1467. Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo qod *expulit* vulgò legitur.

Ictus ſagittis qi tuis vitam expuit.

Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita ceto, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonavt. l.* 3. *v.* 97.

— purpuream ſingultibus expuit auram.

Qod Statius *Thebaid. l.* 5. *v.* 262. *animam ſingultare* dixit.

Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas.

Epiphanius vero in *Ancorato* §. 76. Οἱ λέγοντες, ἡμᾶς δὲ Χριστὸν νῦν ἔχομεν (*Corinth. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.) τὸν αὐτῶν νῦν εἶχον, καὶ οὐκ ἐξεπλύκασιν. *Illos, qi iſtud uſurparunt; nos mentem Chriſti habemus, ſuorum habuiſſe mentem, nec eam expuiſſe.* Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo qod Homerus, αἷμ' ἐμέων *ſanguinem vomens* dixerat *Iliad.* O. *v.* 11. Itaqe Servius notat, ſecundùm eos dictum, qi volunt ſanguinem eſſe animam: *cum alibi aliorum opinionem ſeqatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut* &

— in ventos vita receſſit.

Καὶ πάλιν ῥοφέμενον] Qod ψυχορροφεῖν uno vocabulo dici poſſit; qanqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπνεῖν. pro *animam*, id eſt, *ſanguinem exuere.* qomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum nuncupat.

Δάκνουσί μ' ἐξέρποντες οἱ Κορίνθιοι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι.
Me cives Cimicenſes prorepentes infeſtant admodum,
Et vitam è membris exugunt.

Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *commun. notion. c.* 41. vide ad *l.* 3. §. 16. Qod avtem dicit καὶ πάλιν ῥοφέμενον, id in *anigmate* 72. de utre ſic extulit Sympoſius.

Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; qamvis & ſæpè recedat.

Ὧδε ὑπονοήθητι] Forſan ἐπινοήθητι, *animadverte, conſidera.* Niſi ſi ὑπονοεῖσθαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam contrarium prorſus paſſim obtinet.

Γέρων εἶ] Seneca *Ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, nè tibi accidat, qod mihi, ut ſenex diſcas: imò ideò magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et *Ep.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in freto viximus; moriamur in portu.* Et *Ep.* 68. *Utinam qidem hoc propoſitum ſeqi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc qoqe non moremur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & volunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqis, tibi proderit illud, qod in exitu diſcit, avt in qam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menoecum.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφῶν. ὅτε γὰρ ἄωρός ἐδείς ἐσιν, ὅτε πάρωρος, πρὸς τὸ καλὰ ψυχὴν ὑγιαίνον. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τῶ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίός ἐσι τῷ λέγοντι, πρὸς ἐυδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι. [τὴν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Clemens] καὶ γέροντι. τῷ μὲν γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων. τῷ δὲ, ἵνα νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis qiſpiam dum eſt, philoſophari negligat, neqe ſenex cum ſit, philoſophando fatigetur. Neqe enim qiſqam avt ætatem non attigit, avt ætatem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi avtem dicit, avt nondum philoſophandi tempus eſſe, avt tempus præteriiſſe, ei ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam avt non adeſſe tempus, avt non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſeni & juveni illi qidem, ut ſeneſcens in virtutibus vigeat præteritorum gratiâ: huic ut juvenis unà & vetulus ſit, eò qod futurorum careat metu.* Refert Laërtius *vit. l.* 10. *c.* 122. & Clemens *Strom. l.* 4. Vide ad §. 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι] *Mentem*, inqit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἰδίλει πρωτισεύειν καὶ μὴ καλλιπρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. *Vis enim intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ſe in ordinem redigi patitur, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l.* 7. §. 55. Hoc eſt avtem δουλεῦσαι. ᾧ γάρ τις ἥτηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *ſiqidem à qo qis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.* Petr. *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. Itaqe noſter *infrà* §. 16. Ἡδύζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ὅταν ἡσᾶθαι ἡδοναῖς ἢ πόνῳ. *Contumeliâ ſe afficit anima humana, cùm voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τέλο γὰρ ἡτομένη ἐσὶ καὶ ὑποκαλακινομένη τοῦ ἧττονος θνητοῦ μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς. *Ut pars tui divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſqe craſſis voluptatibus.* Idem *l.* 11. §. 19. *Extrema* avtem *eſt ſervitus, cùm anima vitiis dedita rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſol. Et, ἀνδραποδωδέσαλοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες. *Valdè ſervili ingenio ſunt præditi, qi voluptatibus ſerviunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom.* 8. *Orat.* 13. Εἰ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγὼ γ' ἂν πάντων ἀνθρώπων δουλικώτερον εἴποιμι. *Si qis vincit homines, ſervit verò affectibus, illum ego pra omnibus hominibus maximè ſervilem dicerem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ὑποπεσεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν, ἰσχάτη δουλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίαι γὰρ παρὰ κακίοις δισπόταις δουλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l.* 4. Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Proœm. l.* 3. *qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato Phædone *p.* 60. *C. D.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐλῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προσάτλει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον εἶναι ἄρχειν καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; — — καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ, καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταυτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιόταλον εἶναι ψυχήν. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλύτῳ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιόταλον ἂν εἶναι σῶμα. *Quamdiu in eodem ſunt anima & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc verò præeſſe atqe dominari. An non putas*

divinum

ſed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, qod fato deſtinatum tibi fuerit, vel jam aſcitum averſari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena ſunt. nec qæ fortunâ fiunt, abſqe naturæ ope proveniunt, avt ſine connexu implexúqe rerum earum qæ providentiâ diſpenſantur. indè profluunt omnia. accedit & neceſſitas qædam, & totius mundi, cu-

καθ' ὁρμὴν a ἀκοινώνητον b νεῦροσπαςηθῆναι. μηκέτι c τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν, ἢ μέλλον d ὑποδύεσθαι.

§. 3. e Τὰ τῶν θεῶν προνοίας μεσά. τὰ τῆς τύχης σὺν ἄνῳ φύσεως, ἢ f συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῆ προνοίᾳ διοικημένων. g πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. συμβαίνει δὴ h τὸ ἀναγκαῖον, καὶ i τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72. l. 9. §. 9. 23.
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16. l. 7. §. 3. 29. l. 12. §. 19.
c Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
d ὑποδύεσθαι f.
e L. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17.
h L. 4. §. 9.
i Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

divinum qidem tale eſſe naturâ, ut præſit & ducat: mortale verò, ut ſubjiciatur ac ſerviat? — — Et ipſi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indiſſolubili, ſemper eodem modo, & ſecundum eadem ſeipſum habenti animam eſſe ſimillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, diſſolubili, nunqam eodem modo ſibimet ſe habenti ſimillimum eſſe corpus. Viſe noſtrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον] *L.* 6. §. 16. καθ' ὁρμὴν ſimpliciter. & *l.* 3. *c.* 16. ὁρμητικῶς. Ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem*, vertit Iſaacus Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 5. *v.* 128. eámqe intelligit, qæ, ut Perſius,

— extrinſecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alieno impetu raptari.* atqe eſt illud reverâ, τὸ νευροσπασεῖσθαι. de qo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potiùs *motus*, ſive *impetus*, avt *impulſus* ejuſmodi denotare, *qi à natura communis generiſve humani communione ac commoditate alieni ſint.* qod & Mericus Caſavbonus advertiſſe videtur, qi *affectus motúſqe nevtiqam ſociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus paſſim, eſſe hominem ζῶον κοινωνικόν, *animal ſociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejuſdem motúſqe exigit, ut ſint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαί, *conatus & actiones ſocietatis jus ſpectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubiqe τὸ ἀκοινώνητον. *ſocietatis communis qod eſt immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. denique *l.* 7. §. 55. Πρακτέον, inqit, ἑκάστῳ τὸ ἐξῆς τῇ καταςευῇ. κατασκευάσας δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν προηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καταςευῇ, τὸ κοινωνικὸν ἐςί. *Illud unicuique eſt agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. Porro condita ſunt reliqa qidem rationalium gratiâ. Itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* vide *ſuprà ad* §. 1.

Νευροσπασθῆναι] *Nevroſpaſtorum more impelli*, & in diverſa motu alieno moveri. Vocabulum à noſtro ſæpe uſurpatum; uti ex locis collatis patere poterit; tractum à *ſigillaribus* ſive *nevroſpaſtis*, qæ cùm per ſe ἀκίνητα exiſterent, verticillis qibuſdam nerviſqe movebantur. horum meminit & noſter *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptúqe digniſſimas recenſet; ad qem locum de eis uberiùs & opportunius dicetur. De uſu vocabuli ad rem Ethicam tralati videatur Caſavbonus *ad Perſii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec qicqam extrinſecus intrat,
Qod nervos agitet? —

qod ex Horatio expreſſum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7,

Tu mihi qi imperitas, aliis ſervis miſer, atqe
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potiùs ab utroqe deſumptum; cujus hæc verba, *legum, l.* 1. *pag.* 782. *B.* Τὰ παθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνόντα, σπωσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίας ἴσας, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. *Hi affectus in nobis, qaſi nervi aut funes ingeniti trahunt nos invicem retrahúntqe ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adverſus Valentin. c.* 18. *ductus ſigillarius. A qa*, inqit, *occulto nihil ſentiens ejus, & velut ſigillario extrinſecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus ſigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adverſus Genethliacos* diſſertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehenſâ; *Ut plane homines, non, qod dicitur, λογικὰ ζῶα. ſed ludicra & ridenda qadam νευροσπασα eſſe videantur, ſi nihil ſuâ ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt; ſed ducentibus ſtellis & avrigantibus.* vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco dixit Marcus, καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπασεῖσθαι, ipſe optimè explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀνθελκόμενον. *Qicqam agere neqe ſocietatis communis immemorem, neqe affectibus abreptum.* hoc eſt enim τὸ νευροσπασεῖσθαι, qod ἀνθελκεσθαι ὀσχινεῖ νεύροις τισιν, ut Plato. Dio Pruſæus *Orat.* 30. μύρια πάθη ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ κατατείνεσθαι καὶ σπᾶσθαι. *Sexcentas in ſe habere affectiones, atqe dies noctesqe ſemper ab his diſtendi & rotari.*

Μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν] hoc eſt, qod Ruſus ſuprà apud Epictetum, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ & *l.* 3. §. 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀποτελούμενα. *Ex animo prorſus amplexari qicunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* qod avtem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infrà* §. 5. μὴ δυσχερεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι] *vel impendens ſubterfuge.* Xylander qem & Mericus ſequitur. at ὑποδύεσθαι, eſt *ſubire*; qod eſt *ſubterfugiendi* verbo prorſus adverſum. forſan ergò ὑπεκδύεσθαι legerant; qod eſt *clam elabi.* verùm non eſt iſtud in cujuſqam poteſtate ſitum, ut effugiat τὸ εἱμαρμένον. ſed nec τὸ μέλλον

A ὑπεκδύεσθαι commodè ſatis diceretur. malim ergò, ὑποδέεσθαι, *nec futura pavere*; ὑποδεὴς enim ὑπόφοβος. Ὑποδειὴς, *ſubtimidus, nonnihil timens.* Svidas.

§. 3. Τὰ τῶν θεῶν προνοίας μεσά] Ἄξιλλον γὰρ θεὸν ἀδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim conſilii expertem Deum, nec cogitare facile fuerit.* Infrà *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant ſibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης ὄντα ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non ſine natura avt conſilio*, etiam *fortuita* qæqe. itaqe Ariſtoteles Phyſic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔςι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ἂν ἀν ἡ νῶς γίνεται αἴτιον, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται

B τούτων αὐτῶν. *Caſus atqe fortuna cauſſa ſunt eorum, qorum avt intellectus cauſſa ſit, avt natura, cum ſecundum accidens cauſſa aliqa ſit horum ipſorum.* Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γίνηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Qicunqe ab intellectu utiqe aguntur, & qacunqe à natura, cum ſecundum accidens fiunt, à fortuna dicimus eſſe.* Ità τὸ ὑποκείμενον, ſive ſubjectum caſus fortuiti cujuſvis eſt, vel à natura, vel à conſilio profectus actus aliqis. Cavſſam verò rerum omnium primam ſummámqe ſi ſpectemus; illius providentiâ diriguntur ac gubernantur, etiam qæ maximè fortuita videntur. qod de ſorte ipſa, qâ nihil incertius, rex ſapientiſſimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac

C diſpoſitionem divinam ſi ſpectemus, qod Seneca *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta, non incidunt.* qod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωστις, & §. 16. συγκλωθομένα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ] Ità de prima principéqe mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Proveniunt indidem universa.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qa proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *pag.* 644. *B.* μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. *Majora & minora, inde omnia manant.* Apoſtolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ

D πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipſum ſunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc avtem omnia ſunt ex Deo.* Lavdat itaqe cum primis Chryſippus Homericum illud, *Il. ὁ. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἔχεθ' ὅτ|ικεν ὕμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάεῳ,
Ἢ ἀγαθόν —
Pendet ab hoc, qodcunqe malúmve bonúmve qibúſqe
Immiſſum fuerit. —

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. qanqam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, ſed videtur eſſe Chryſippi; cui non infreqens illud, Homericis à ſe lavdatis de ſuo aliqid liberaliùs adjicere.

E Πρόσεσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον] *Neceſſarium*, & qoad nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non poſſumus*, ut Seneca *Epiſt.* 107. & qoad Naturam ipſam qoqe, ſi Stoicis credimus, *qa aliter non poteſt*, ut noſter hic *l.* 4. §. 9. tum qia *artifex materiam mutare non potuit, ut* Seneca *de provident. c.* 5. tum qia *nec aliter univerſi commodo conſuli potuit*, ut Chryſippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infrà* ad §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Qæ ſibi invicem adverſa ſunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conſpirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμ-

F φωνον. *Contrariorum appetens eſt natura, & ex iis conſonæ conficit.* Ariſtotelis nomine avtor *de mundo c.* 5. qem latiùs hoc *ibidem* proſeqentem viſe ſis. Seneca *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Epictetus *diſſert. l.* 1. *c.* 12. Διέταξεν ὁ Θεὸς θέρος καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάντας τοὺς τοιούτους ἐναντιότητας ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. *Diſpoſuit Deus, ut æſtas eſſet & hyems, ut fertilitas & ſterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantiæ, ut inter ſeſe univerſa conſentirent.* De malis, & malitiâ etiam ipſâ, Chryſippus *de juſtit. l.* 1. Κακίαν δὲ καθόλου ἄρας, ὥτε δύνατον ἔσιν, ὥτ' ἔχειν καλῶς ἀρθήναι. *Vitia avtem in univerſum tolli neqe fas eſt, neqe expediret tolli.* & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀποτέμεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἤτοι

G ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσάν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribus mala ſecundum Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive alia ad univerſum reſpicionte adminiſtratione.* Et *de natur. l.* 2. Γίνεται καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἴν' ὕτως εἴπω, ἀκ ἀχρήσως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. *Vitioſitas fit qodammodo ſecundum rationem naturæ, atqe ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi ſubjungit tamen. Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι καὶ ἀπὸ τοῦ Διὸς λόγου. *Indigna res eſt, & fieri & puniri peccata ſecundum Jo-*

vis

a Inf. §.4. Φέρον, [a] ἕ μέρ☙ εἶ. [b] παντὶ ᾧ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὁ φέρει ἡ ξ ὅλα φύσις, καὶ ὁ σκεύης ἐστὶ σωστικόν. [c] σώζουσι ᾧ κόσμον, ὥσπερ αἱ τ στοιχείων, ἄτως καὶ αἱ τ συγκεμμάτων μεταβολαί. [d] παὐτά σοι ἀρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔσω. [e] τ ᾧ τ βιβλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα [f] μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς, ἀλλὰ [g] ἵλεως ἀληθῶς, καὶ ἀπὸ καρδίας [h] εὐχάρις☙ τοῖς θεοῖς.

jus tu pars es, utilitas. illud est avtem parti unicuique bonum, qod universi fert natura, qódqe ad eandem conservandam conducit. porro conservant mundum hunc, sicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Ista tibi sufficiant: decretorum vice jugiter sint. librorum verò sitim pelle; ut nè murmurans moriaris, sed verè propitius, Deóqe ex animo gratus.

§. 4.

a Inf. §.4. l.9.§.39. l.10.§.6. b L.6.§.44. l.10.§.20. l.12.§.23. c L.4.§.46. l.6.§.15. l.7.§.18.25. d L.3.§.13. e Sup. §.2. f L.3.§.1. & l.8.§.18. l.9.§.37. g Inf. §.17. L.5.§.33. l.8.§.45. l.9.§.3. l.12.§.36. h L.4.48.

ANNOTATIONES.

vis rationem. Non abhorrent tamen etiam nostri. Augustinus apud Prosperum *sent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Prosper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum crearet, qem malum futurum esse præsciisset, nisi pariter nósset, qibus eos bonorum usibus commendaret, atqe ita ordinem seculorum tanqam pulcerrimum carmen, etiam ex qibusdam qasi antithetis honestaret.* Videri possunt, qæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Genes. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobardo *sent. l.* 2. *dist.* 21. §. 1. lavdatus. *Cur eos creavit, qos tales futuros esse præsciebat? qia sicut prævidit, qid mali essent facturi, sic etiam prævidit, de malis factis eorum, qid boni esset ipse facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Qamvis ea qa mala sunt, in qantum mala sunt, non sint bona: tamen ut non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sineretur ab omnipotente bono: cui proculdubio qàm facile est qod vult facere, tam facile est qod non vult esse non sinere.* Videatur Magister *Sent. l.* 1. *dist.* 46. §. 4. — 10. Augustinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim qenqam malorum Deus temerè ac fortuito creat, aut qid de illis boni operetur ignorat, cùm & hoc ipsum bonum operetur, qòd in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem seculi præsentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

A *nè ista lectio multorum avtorum, & omnis generis voluminum, habeat aliqid vagum & instabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliqid trahere, qod in animo fideliter sedeat. nusqam est qi ubiqe est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. idem accidat necesse est eis, qi nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. non prodest cibus, nec corpori accedit, qi statim sumptus emittitur. nihil aqè sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, qæ sæpe transfertur.*

B *nihil tam utile est, qod in transitu prosit. distrahit animum librorum multitudo: itaqe cùm legere non possis qantum habueris, sat est habere qantum legas, sed modò, inqis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Fastidientis est stomachi, multa degustare: qæ ubi varia sunt & diversa, inqinant, non alunt. probatos itaqe semper lege: & si qando ad alios divertere libuerit, ad priores redi.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 26. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπιεῖν, συνλάξεις ἀγοράζοντες, ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμέουσιν, ἢ ἀπεπῶς. *Nunc nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eaqe devorare conantur: unde fit, ut avt revomant, avt crudi-*

C *tate laborent.* Et Polybius *hist. l.* 3. *c.* 57. Ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λιχνοῖς τῶν δειπνητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, ὥστε καλὰ τὸ παρὸν ἀδύνως ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, ὑπ' εἰς τὸ μέλλον ὀφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται, πᾶν δὲ τοὐναντίον. ὅτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, ὅτε τῆς παρυλίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, ὅτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας προχάζονται. *Non animadvertunt isti, idem sibi usu venire, ac castillonibus convivis, qi singula fercula degustando, neqe in præsentia ullam veram voluptatem è cibis capiunt: neqe in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt: sed omnia potius contraria experiuntur. Simillimè & illi, qi pa-*

D *rem animum ad librorum lectionem afferunt, neqe in præsentia verè se oblectandi, neqe in posterum proficiendi rectam ineunt viam.*

Σώζουσι δὲ κόσμου αἱ μεταβολαί] Elegantissimè Avtor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀκμάζει, τὰ δὲ φθείρεται. καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπανασέλλουσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ καθίζουσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων περαινομένων σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπεριϊσαμένων ἀλλήλοις, καὶ τοτὲ μὲν κρατούντων, τότε δὲ κραθησομένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αἰῶνος. *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compescant grassantes interitus, rursusqe interitus rerum levent ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus constata incolumitas permanet ipsa in avum: cum inter se rebus ex adverso obsistentibus, & cedentibus vicissim atqe prævalentibus universitas conservetur in sempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθοράς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat. Qia totum respicit, cujus caussa necesse est corrumpi partes.* qem & vide ulterius *ad* E *l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. Denique diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando erit mundus omnis, qi & diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *Apologet. c.* 48. *Lux qotidie interfecta resplendet, & tenebra pari vice decedendo succedunt. Sidera defuncta revivisount. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus consumuntur, & redeunt. Certè semina, non nisi corrupta & dissoluta, fœcundiùs surgunt. omnia pereundo servantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de resurr. c.* 12. *Reverà sænore interitu, injuriâ usurâ, damno lucro, universa conditio recidiva est. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiseris, nihil non iterum est. Omnia in statum recidunt, cùm abscesserint: omnia incipiunt, cùm desierint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, nisi in salutem.* Vide nostrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 23.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δίψαν ῥίψον] Ità *suprà* §. 2. Ἄφες τὰ βιβλία. *Mitte libros.* Isidorus Sophista Damascio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμοῦ παρητεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον ἄτιμον ὄντα, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanqam opinionis magis qam mentis augendæ instrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, qarum dominus, vix totâ vitâ suâ indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit: multòqe satius est paucis te avtoribus tradere, qam errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epist.* 45. *Librorum istic inopiam esse qereris. non refert qàm multos, sed qàm bonos habeas. qi qo destinavit pervenire cupit, non per multa vagetur. non ire istud, sed errare est.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum staqe ex illis retineamus, qantum est necessarium. an tu existimas reprehendendum, qi supervacua usu sibi comparat, & pretiosarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qi occupatur in supervacua literarum supellectile? Plus scire velle qàm sit satis, intemperantiæ genus est.* & *Ep.* 2. *Illud vide,*

F *nè ista lectio multorum avtorum, & omnis generis voluminum, habeat aliqid vagum & instabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliqid trahere, qod in animo fideliter sedeat. nusqam est qi ubiqe est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. idem accidat necesse est eis, qi nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. non prodest cibus, nec corpori accedit, qi statim sumptus emittitur. nihil aqè sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, qæ sæpe transfertur.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. ἵλεων καταλύτας, *propitium decedere.* & *l.* 5. §. 33. Τί δ' περιμένεις ἵλεως, *qin ergo expectas placidus.* & *l.* 8. §. 47. ἄπιθι εὐμενὴς καὶ ἵλεως. *discede ergo animo & propitius.* & *l.* 12. §. 36. ἵλεως ἄπιθι. *discede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 186. *E.* & ex Platone Plutarchus *de malit. inselic. pag.* 499. *B.* καὶ ὃς λαβὼν, (cicutæ poculum, qo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, *isqe accepit hilariter admodum.* — μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. *facilè admodum alacriterqe ebibit.* De Cephisodoro à vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F.* Τῶ Πελοπίδα τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπαζόμενος ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. *Pelopida dextram injecit, reliqisqe consalutatis placidè simul exspiravit.* Apulejus *de Philosoph. Jam ille diem mortis suæ propitius, nec invitus expectat.* Seneca *Epist.* 30. *Magna res est hæc & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Ep.* 61. *Benè mori est libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. ἕλυτρον. *promptus discedere.*

Εὐχάρις☙ τοῖς θεοῖς] qod eleganti similitudine expressit *l.* 4. §. 48. Ὡσανεὶ ἐλαία πίπερ☙ γενομένη, ἔπιπλεν, εὐφημοῦντα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. *Perinde ac oliva maturitatem adepta cecidérit, naturam qa protulit collavdans, arborique è qa prodiit, gratias agens.* Præclarissimè in hanc sententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A.* Ἀπολιπὼν δὲ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν κῆσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπροσπαθῶς. προθύμως τῷ ἀπάγοντι τὸ βίου συνεπόμενος. εὐδαιμῶς ὀπίσω κατ' εὐδαιμίαν ἀφορμὴν ἐπιστρεφόμενος. εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. *Habitationem avtem & possessionem, sicut etiam usum, relinqens, nullâ motus perturbatione: prompto & alacri animo eum*

G *sequens, qi è vita abducit: nullâ occasione se unqam convertens, de incolatu qidem agens gratias, benedicens avrem propter exitum.* Sed & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Τί δ' ὁ νόμος ὁ θεῖος; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιποιεῖσθαι. ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν. ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι εὐλύτως, καὶ αὐτόθεν χάριν εἰδέναι, ὅ ἐχρήσαντο χρόνῳ. *Qid avtem lex divinitus præscripta jubet? sua tueri, & aliena sibi non vindicare; sed iis & cum dantur uti, & cum non dantur, ea non desiderare; & cum qis eripit, restituere expedire, & statim habere gratiam pro eo tempore qo utenda dedit.* & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν, ὡς συμπολιτεύσοντα ἑαυτῷ καὶ συνεορτάζοντα πρὸς ὀλίγον; ὃ θέλεις

§. 4. Memento, quamdiu ista distuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujusnam mundi pars sis, & cujusnam mundi rectoris propago. sed & præ-

§. 4. [a] Μέμνησο. ἐκ πόσου παῦται ἀναβάλλη, καὶ ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν οὐχὶ τ̃ θεῶν ἐ χρᾷ αὐταῖς [b]. δεῖ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι, τίνος [c] κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος [d] διοικοῦντος τ̃ κόσμον

a L. 3. §. 14.
b τοῖς Lug. An.
c Sup. §. 3. l. 4. §. 14 l. 8. § 7.
d L. 6. §. 1. 5.

ANNOTATIONES.

Φίλες ἂν, ἕως δίδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν πανήγυριν, εἶτα ὅλως σ' ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας, καὶ ἐυχαριτήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; *Nonne ille te introduxit ut civem suum, & ad exiguum tempus celebritati interfuturum? Non vis igitur, dum tibi datum est conspectâ pompâ & celebritate, cum te eduxerit, abire adorato illo, & gratis actis de iis qæ audivisti & vidisti?* Vide & qæ Epictetus idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. §. 30. repræsentanda.

§. 4. Μέμνησο ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλλῃ] *distuleris ista.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incrustant, Lugdunensis editor, dum ἀναβάλλῃ exhibet; annotator, dum ἀναβάλλεις substituit. Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελείας ποιεῖ τὰς πρήξεας. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Ἀεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄζηνσι παλαίει.
Dilator nunqam non conflictabere damnis.

Hesiodus *oper. l.* 1. & ex Hesiodo Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stobæum *ibidem tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι. δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκέτ' εἶναι. σὺ δὲ τῆς ἀύριον οὐκ ὢν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάντων βίος μελλησμῷ παραπόλλυται. *Semel nati sumus: bis nasci non licet. sed finiri ævum necesse est. Tu verò cùm nec crastini sis dominus, tempus (qod datur) tempestivum differs, ità cunctorum vita cunctatione disperditur.* Dum ut Manilius *l.* 4.

Victuros agimus semper, nec vivimus unqam.

scitéqe ac festivè Flaccus *Epist.* 2.

— qi rectè vivendi prorogat horam,
Rusticus expectans dum defluat amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Seneca *Epist.* 45. *Multos ipsa transiit vita, dum vitæ instrumenta conqirunt. nullius non vita spectat in crastinum. qid in hoc sit mali qæris? infinitum. non enim vivunt, sed victuri sunt. omnia differunt. etiamsi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, qasi aliena transcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio est. illa primum qemqe extrahit diem: illa eripit præsentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum est expectatio, qæ pendet ex crastino, perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, disponis: qod in tua, dimittis. qò spectas? qò te extendis? omnia qæ ventura sunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horsum Martialis illa toties repetita, qibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν suos neqiter instigat, monita; *l.* 1. *Ep.* 16.

Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita est crastina: vive hodie.

Et *l.* 5. *Ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi, cras illud, Postume, qando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Postume, serum est.
Ille sapit, qisqis, Postume, vixit heri.

Et,

Qisqam vivere, cùm sciat, moratur?

ibidem Ep. 21. &,

— properat vivere nemo satis.

l. 2. *Ep.* 90. & *l.* 8. *Ep.* 44.

Titulle, moneo, vive semper: hoc serum est.
Sub pædagogo cæperis licet, serum est.
At tu, miser Titulle, nec senex vivis.

Vide ad §. 2. γέρων εἶ. Nigrinus pariter, referente Luciano, Παρήνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ τὰς πολλὰς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ παιηγύρεις, ὡς ἀπ' ἐκείνων ἀρξομένους τοῦ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τὰ δίοντα ποιήσειν. ἠξίου γὰρ ἀμέλημον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus suis ne bonum differrent, id qod multi faciunt, præstituentes sibi diem certum aliqem, festum puta solenne conventúmve celebrem, ad qem nihil amplius meditari, eáqe qæ oporteat exeqi incipiant. postulabat enim ut semotá cunctatione omni, qod honestum esset, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxatisqe Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt.* §. 22. Τί τὸ καὶ τὸ σκέπτῃ, καὶ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις; μενοῦν τὰ φῶτα. τὸ πάτραμα μοι τιμιώτερον. τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέχομαι. *Hoc & illud cavillaris, atqe excusas excusationes in peccatis, Luminum diem exspecto: Paschatis festum pluris facio: Pentecosten exspectabo.* Basilius Cæsar *exhort. ad Bapt. p.* 476. *D.* Τί ὀκνεῖς, καὶ βυλεύῃ, καὶ διαμέλλεις; πειρασὴς διὰ βίου; καθάσκοπος μέχρι γήρως; πίρυσι, τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχου. τῶν πάλιν, ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. ὅρα μὴ ἐυρεθῇς μακροθείας τῆς ζωῆς τὰς ὑποσχίσεις ποιούμενος. οὐκ οἶδας; τί τέτευται ἡ ἐπιοῦσα μὴ ὑπαγγέλλει τὰ μὴ σά. *Quid cunctaris? aut qid deliberas? qid exspectas? Per omnem vitam experimentum capis, exploras usqe ad senectutem. Anno superiore hunc diem præstolabare, nunc iterum futurum exspectas? Vide ne longiores tuæ vitæ promissiones tuæ fuisse reperiantur: nescis qid dies crastina sit advectura: ne tibi qæ non tua sunt, in tua putes esse potestate.* Epictetus deniqe *enchir. c.* 50. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερβίσεις ἐξ ὑπερβίσεων ποιῇς, καὶ προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ὰς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν & προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. *Itaqe si neglexeris & cessaris, ac subinde moræ moram, proposito propositum adjunxeris, ac dies alios post alios constitueris; non animadvertes, nihil te profecisse, sed hominem plebejum fore tam viventem qàm morientem.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν, & χρᾷ αὐταῖς] *Nihil adest*, inqit Xylander, *ad qod illud* αὐταῖς *referri possit.* itaqe mutila esse suspicatur ista. Sed immeritó. Adest enim ad qod referatur, προσθεσμία collectivè sumpta. éstqe transitio à numero ad numerum havd infreqens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm. n.* 27.

Βυλεύυ δὲ πρὸ ἔργυ, ὅπως μὴ μωρὰ πέλῃαι.
Consulta ante opus, ne qid stulti committas.

Evripides *Helen. n.* 948.

— ὅστις ἐκ παῖρὸς χρηστὸν γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τὰς τρόπυς.
— *qicunqe ex bono patre natus,*
Eosdem mores habet, qos parentes.

Synesius in *laud. Calvit. pag.* 85. Εἰ δὲ καὶ ἡ παροιμία σοφόν. πῶς δ' ἐχὶ σοφόν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, ὅτι παλαιᾶς εἰσὶ φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα; &c. *Qod si sapiens dictum proverbium est. Qidni enim sapiens sit, qum de iis sentiat Aristoteles vetustioris Philosophiæ reliqias esse,* &c. Libanius *in Florent. Orat.* 14. *p.* 428. *A.* Διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευρορράφος. ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς ὕψος αἴροντας, ὀμνύντας ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. *Nec verò effugit nervorum sutor sartorqe: qos ego sæpe vidi scalprum in cælum tollentes, adjurare in ipso scalpro omnia sibi reposita esse.* Epiphanius *hæres.* 67. §. 4. Αἱ ἐδωδαὶ αἱ καλλίσται, διδόμεναί τινι πυρέτλοντι, πικραὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν φαίνονται. *Exquisitissimæ cibi, si febri laboranti dederis, amari in illorum ore videbuntur.* Dio, an Xiphilinus, in *Severo pag.* 857. *E.* Διηθεῖς ποτὲ κέρσιος, ὃς ἡ λίμνη μεγάλως ἐκτρέφει. *Qum mugilem postularet, qos maximos ille fert locus.* Marcus ipse *l.* 4. §. 50. ἤ εἴ τις τοιοῦτος, ὃν πολλοὺς ἐξήνεγκαν. *Si qis alius hujusmodi, qi postqam multos extulerant.* & *l.* 5. §. 6. ubi dixerat. ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Est & qi, qid fecerit, qodammodo ne novit qidem.* — &, ἄνθρωπος δ' ἐυποιήσας. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τοῖς ὧν εἶναι δεῖ. *In horum ergo numero esse oportet.* Virgilius *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo
Dejicit in terras. —

Terentius Evnuch. 1. 2.

— evnuchum dixti velle te,
Qia sola utuntur his regina.

Et in prologo.

Si qisqam est, qi placere se studeat bonis
Qim plurimis, & minimè multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur suum.

Cicero pro Milone: *Si tempus est ullum hominis necandi, qæ multa sunt.* In sacra pagina, Rex Psaltes *Psalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, qos sagittis superiùs contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram suam istis impleverit: non confundentur, ubi cum adversariis suis in porta disceptabunt.* Et *Psalm.* 140. *v.* 9. *Nè concedas improbo desiderium ipsius; cogitationem sceleratam ejus nè provehas: alsoqi efferent illi sesè.* Rex Parœmiastes *c.* 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Justus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcrè erit.* Pavlus deniqe *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide ac charitate,* &c. qod posterius membrum non ad *liberos*, utì Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adversus Jovin. l.* 1. *q.* 1. sed ad *mulieres* ipsas referendum esse, claret per se satis, & ab interpretibus plerisqe tum antiqioribus tum & recentioribus agnoscitur. Nihil itaqe opus, cum Annotatore Lugdunensi pro αὐταῖς istic αὐτοῖς reponere: *non uteris*, inqitis, *illis, qæ in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occasionibus & opportunitatibus ad ista tibi divinitùs concessis.* Vide *l.* 4. §. 29. Neqeo tamen manum de tabula, nisi & si Petri illud ex *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum sit Marci huic, qàm est ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epistolam scribo, in qibus*, vel, *qibus, mentem sinceram vobis monitione repetitá fusciio.*

Τίνος κόσμου μέρος εἶ] Idem ferè *suprà* §. 3. & *infrà* §. 9. & *l.* 10. §. 6. Vide *ad l.* 3. §. 4. & Catavbonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

— humanâ qà parte locatus es in re.

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόῤῥοια] secundum partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, qam θείαν ἀπόμοιραν, *portionem divinam*, superiùs dixerat, §. 1. Ità Sapientiâ Pseudo-Solomoni, sive is Philo, ut veteres qidam, sive alius qis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15. ἀπόῤῥοια τῆς τ̃ παντοκράτορος δόξης.

a Sup. §. 1. σμον a ἀπόῤῥοια ὑπάρξης. καὶ ὅτι b ὅρος ἐστί σοι
b Inf. §. 6. l. 4. §. 17. 28. περιγεγραμμένος ἔν χρόνῳ, ᾧ ἐὰν c εἰς τὸ μὴ k
l. 6. §. 49. ἀπαιθερίασαι χρήσῃ, οἰχήσῃ, καὶ οἰχήσῃ, καὶ
c μὴ εἰς τὸ αὖθις σὺν ἥξεται.
d L. 8. §. 28.
e ὁ Ῥωμ. Caſ. L. 6. §. 44. §. 5. Πάσης ὥρας φρόντιζε στιβαρῶς, e ὡς
f L. 1. §. 2. l. 3. §. 5. l. 4. §. 3. Ῥωμαίου, καὶ f ἄῤῥην, g τὸ ἐν χειρὶ μὴ τῆς
g L. 3. §. 12. l. 6. §. 2. l. 7. §. 17. 29.

ſcriptum eſſe tibi temporis terminum: quod niſi ad animum ſerenandum accommodaveris, avolaturum eſt illud, te ſimul abrepto, nec deinceps redituram.

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicqid in manibus eſt, ſtrenuè peragas, prout Romanum,

ANNOTATIONES.

propago gloriæ Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 45. *A.* Πᾶσιν γὰρ ἁπλουστέρως ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὸς λόγους ἐνδιατρίβουσιν, ἐνέσταλταί τις ἀπόῤῥοια θείᾳ. *Omnibus enim ſimpliciter hominibus, maximè autem iis, qi verſantur in doctrina & literis, inſtillatus eſt qidam divinus influxus.* Idémque *Strom. l. 5. pag.* 590. *D.* ex Platonis ſententia; τὸν νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν. *Mentem ſortis divinæ in anima effluxionem eſſe.*

A

Ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τῷ χρόνῳ] Ità Job. *c. 7. v. 1. Annon eſt tempus præfinitum homini?* id enim צבא deſignat, à re militari tractum vocabulum. atqe ità reddidit Junius *ibidem c. 14. v. 14.* Idem *c. 14. v. 5. Præciſi ſunt dies hominis: & penes Deum numerus menſium ejus: ipſe terminos vitæ illius conſtituit, qos tranſgredi neqeat.* Fuſcus apud M. Senecam *Suaſor. 2. Statuta naſcentibus in finem vitæ dies eſt.* L. Seneca *ad Marc. conſol. c. 20. Fixus eſt cuiqe terminus; manebit ubi poſitus eſt; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idémqe *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli juſſo ceſſare licet,
Nulli ſcriptum proferre diem.

Vide *ad l. 8. §. 20. & l. 12. §. 33.*

B

Ὦ, ἐὰν εἰς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρόνῳ] Legendum tranſpoſitis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι χρόνῳ, vel, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρόνῳ. Vulgaris ſiqidem lectio avtoris menti ex diametro eſt adverſa. Eſt avtem τὸ ἀπαιθριάζειν, αἰθρίαν ἢ οἱ εὐδίαν ἄγειν, *ſerenare*, ſive *nubibus diſcuſſis ſerenitatem inducere:* cui opponitur συνεφεῖν, qod eſt τὰ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, ſive obnubilare. docet id Svidas ex Ariſtophanis iſto;

C

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ἢ συνεφεῖ;
— *Jupiter qid nunc agit?*
Cæli faciem ſerenat, anne obnubilat?

ἔστι δὲ ἡ αἰθρία οὐδὲν ἄλλο πλὴν αἰὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος, ἀνέπαλος ὢσα τῇ ὁμίχλῃ. *Serenitas nihil aliud eſt qam aer nubibus nebulaqe vacuus, nebula adverſaria.* Avtor *de Mund. ad Alex. c. 4.* De mentis ſerenitate Marcus noſter hîc uſurpavit; eodem qo de Superis ſenſu Lucretius *l. 2.*

— *prob ſancta Deûm tranqillâ pectora pace,*
Qæ placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam!

Et de ſole, ſed nimium qàm ſoli tribuens, Plinius *l. 2. c. 6. Hic cæli triſtitiam diſcutit, atqe etiam humani nubila animi ſerenat.* id eſt, ἀπαιθριάζει. Sicut contrà *caligare* Pacuvius de triſtitia dixit, in Atalanta,

D

Qid iſtuc? voltum qæ caligat triſtitas?

ità lege, pro eo qod apud Nonium perperam editur, *alligat triſtitias.* qo loco legendum & *Triſtitias* (non *Triſtitias*) *pro triſtitia.* & διαβολᾶν Apollonius apud Philoſtratum *l. 1. c. 5.* de vino, διαβολᾶν τὸν ἐν ψυχῇ αἰθέρα. *Sudum ac ſerenum mentis obturbare*, ſive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *conſolat. l. 1. c. 7.*

E

Nubila mens eſt,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu qidam apud Gellium *l. 1. c. 2. Ac nè oris qidem aut vultûs ſerenitatem Stoici hominis unqam ullâ poſſe ægritudine obnubilari,* Denique αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem ſenſu in eodem argumento uſurpavit Marcus, *l. 8. §. 28.* Miror avtem qid editori Lugdunenſi in mentem venerit, ut qæ Xylander rectè verterat, *Qod qidem tempus ſi non impenderis tranqillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit ſic reddendo, *Qod qidem tempus ſi otioſus intra parietes conſumpſeris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxâ iſtiuſmodi afflixit.

F

Οἰχήσεται καὶ οἰχήσῃ] Seneca *de vit. brev. c. 9. Clamat ecce maximus vates, & velut divino furore inſtinctus, ſalutare carmen canit;*

Optima qaqe dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? inqit, qid ceſſas? niſi occupas, fugit: cùm occupaveris, tamen fugiet. itaqe cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum eſt. velut ex torrente rapido, nec ſemper caſuro, citò havriendum eſt. & *ad Lucil. Epiſt. 108. Egregium illud Virgilii;*

— *fugit irreparabile tempus.*

G

Et,

Optima qaqe dies. — &c.
Prima fugit —

Nunqam dies dicit ire, ſed fugere: qod currendi genus concitatiſſimum eſt. qid ergò ceſſamus nos ipſi concitare, ut velocitatem rapidiſſimæ rei poſſimus æqare? Vigilandum eſt: niſi properamus, relinqimur. agit nos, agiturqe velox dies. inſcis rapi-

mur. omnia in futurum diſponimus; & inter præcipitia lenti ſumus.

Καὶ ἄνθις οὐχ ἥξεται] Cicero *de finib. l. 2. Non poteſt eſſe ſapiùs dies, qi ſemel fuit.* Lucretius *l. 1.*

— *fugit irrevocabilis ætas.*

Et Virgilius *Georg. l. 3.*

— *fugit irreparabile tempus.*

Et *Æneid. l. 10.*

— *breve & irreparabile tempus*
Omnibus eſt vita.
— ut, *Stygis irremeabilis unda.*

Eidem *l. 6. Ovid. art. l. 3.*

— *eunt anni more fluentis aqæ.*
Nec qa præteriit, curſu revocabitur unda.
Nec qa præteriit, hora redire poteſt.

Avſon. *Epigr. 13.*

Nec revocare potes, qi periere, dies.

Avguſtinus *in Pſalm. 38. Momentis tranſvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epiſt. 123. Fluunt dies: & irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap. 8. Nemo reſtituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, qâ cœpit, ætas, nec curſum ſuum revocabit aut ſupprimet.* Avdaciùs pavlò deniqe, Phædrus *fab. 89.*

— *tempus elapſum ſemel*
Non ipſe poſſit Jupiter reprehendere.

Qod avtem ille de *tempore* in univerſum, de *occaſione*, qæ eſt, ut Cicero *de invent. l. 5. pars temporis habens in ſe alicujus rei ideoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem*, havd minùs aptè dici poteſt. Poſidippus *anthолog. l. 4. c. 14.* εἰς Καιρὸν ἄγαλμα.

Qid demiſſa à fronte coma? obvius ut capiat me.
Per Jovem! at à tergo qid ſibi calvities?
Nempe ſimul pedibus qem prætercurro citatis
Nemo volens me à tergo amplius arripiet.

Ἡ δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσασί λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πλησθεῖσι παραῤῥῖξαντά με ποσσὶν,
Οὐδεὶς ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.

Calliſtratus item *imagin. 6.* Ἡ κατὰ τῦ μετώπυ κόμη. τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλευθέρα, ὅτι προσιόντ῀ μὲν αὐτῦ, λαβέσθαι ῥᾴδιον. παρελθόντ῀ δὲ, ἢ τῶν πραγμάτων ἀκμὴ συνέχεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὀλίγῳ ῥηθέντα λαβεῖν τὸν καιρόν. *Crinita frons eſt. à tergo crines non habet. qia illam accedentem facile eſt prehendere. diſcedente verò, negotiorum vis confluit, & occaſionem elapſam parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ προΐσθαι τὸν καιρὸν, δ. πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. *Occaſionem non decet prætermittere, illam rurſus aſſeqi difficile eſt.*

§. 5. Φρόντιζε στιβαρῶς] *enixè curato.* Caſavbonus. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xylander *ut fortiter peragas.* tanqam ſi ad πράττειν, qod ſequitur, referatur. & huc potiùs accedo.

Ὡς Ῥωμαίου & ἄῤῥην] Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 1.* adductis iſtis noſtri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legit, (qod γεωφικὸν an μνημονικὸν σφάλμα fuerit, incertum eſt) *Mollia*, inqit, *facta, dictaqe nec Romano nec maſculi ſpiritûs viro conveniunt.* Noſter *infrà l. 3. §. 5.* Ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω προσάτης ζώου ἀῤῥενος καὶ Ῥωμαίου. *Qi in te reſidet Deus, præſes ſit animantis maſculi & Romani*, & *l. 4. §. 3.* Ἐλεύθερον ἴσθι, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ. *Liber eſto, réſqe ipſas intuere, ut vir.* Vide & Gilbertum Cognatum *adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Caſſiodorus *l. 2. Ep. 3. Vixit inter nos, non conſvetudine peregrinâ; ſed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, ſed *ſtrenuitatis* nomine prædicantur *Romani.* unde Cordi Cremutii illud, qi C. Caſſium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l. 4.*

Τὸ ἐν χερσί] i. e. τὸ παρὸν, *id qod in manibus*, vel *præ manibus eſt.* ut *infrà l. 3. §. 12.* & *l. 6. §. 2.* Livius, *l. 4. Cum tantum belli in manibus eſſet.* & *l. 26. omittere id qod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plinius minor *l. . Ep. . Non vacat, qia vindemia in manibus.* Seneca *de benefic. l. 4. c. 1. Nihil tam neceſſarium, aut magis cum cura dicendum, qam qod in manibus eſt.* Plavtus Bacchid. 4. 3.

Reddidi patri omne aurum, mihi qod fuerat præ manu.

Atqe eſt reverâ τὸ παρὸν μόνον *in manu noſtra.* Seneca *ſuprà ad §. 4. de brev. vit. c. 9. Qod in manu fortuna poſitum eſt, diſponis; qod in tua, dimittis.* Qod avtem ἐν χερσὶ hîc Marcus, Pindarus τὸ πρὸ ποδὸς, & τὸ πὰρ ποδὸς dixit. Vide *ad l. 4. §. 21.* qod Terent. *Adelph. 3. 3. qod ante pedes eſt*, dixit:

Iſtuc eſt ſapere, non qod ante pedes modo eſt
Videre, ſed etiam illa, qæ futura ſunt.

Ἁπλάστως

num, virúmqe decet, cum exqisita, nec accersita tamen, gravitate, humanitate, libertate, justitiâ: animúmqe interim ab aliis omnibús cogitationibus abducas. abduces avtem, si tanqam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamqamqe peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmqe qæ à numine deſtinata ſunt averſatione. Vides, qàm pavca ſint, qæ ſi qis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiqidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qi obſervaverit.

§. 6. Ignominiâ, ignominiâ, inqam, te afficis, ô anima. honorem avtem tibi tuum vindicandi, havd erit ampliùs opportunitas. fugit enim unicuiqe brevis ætas.

ἀκριβῶς καὶ [a] ἁπλάστῳ σεμνότητι, καὶ φιλοστοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητι πρᾶσσειν. καὶ [b] σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν ποιεῖσθαι, ποιεῖς δ', ἂν [c] ὡς ἐσχάτην τὴν βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, [d] ἀπολελαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [e] αἰρέντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [f] δυσαρεστήσεως πρὸς [g] τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς [h] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας ἵλεως, δύναται [i] εὔροον καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι τῷ δεδωκότι τοῦτα φυλάσσοντος.

§. 6. [k] Ὑβρίζε, ὕβριζε[l] αὐτῷ, ὦ ψυχή. τοῦ [m] ἡμῆσαι σεαυτῷ [n] ἐκέτι καιρὸν ἕξεις. [n] ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστου.

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4.
c Sup. §. 2. Inf. §. 11. l. 3. §. 12.
d Inf. §. 13. 16. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 12. §. 20. 24.
e κρείττονος Lug.
f Sup. §. 2.
g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Ὑβρίσεις, vel, Ὑβρίσες.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4. βραχυς Sal. εἷς Bot. φύγει. f

ANNOTATIONES.

Ἁπλάστῳ σεμνότητι] commendat *gravitatem ſimplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλαστος βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de audiend. pag.* 44. A. qam & σεμνότητα πεπλασμένην, *fictam gravitatem* Iſocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπίπλαστον τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, *fictam ſimulationem gravitatis* Clemens dixit, *pædag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, ſive *vultus ſeveritas aſſimulata*, ut Ammianus *l.* 14. ſive *calliditas ſeveritatis ſimulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qâ *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ità *frontem aſſeverare*, dixit Apulejus, *metamorph. l.* 8.. i. e. *ficta ſeveritatis perſonam induere*, ut Caſſiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ità enim malim, qàm *inducere*, qòd vulgati exhibent. De Sexto *ſuprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἁπλάστως, *gravitatem neutiqam perſonatam*. De P. Craſſo Cicero in Bruto §. 282. *Erat ſine arrogantia gravis*, & *ſine ſegnitie verecundus*. De Perſeo Rege contrà Polybius apud Svidam. κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον. *Vultus ſpeciem præ ſe ferebat ad ſeveritatem compoſitam*. Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Ariſtippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur*. Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὰς δὲ τῷ Περικλεῖ τὴν σεμνότητα, δοξοκομπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτός τι τοιοῦτον δοξοκομπεῖν, ὡς τῆς περιποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιούσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & faſtum nominant, ut amulentur hortatus eſt eam jactantiam: qod inducat ſenſim ipſa ſimulatio rerum honeſtarum occultum amorem earum & aſſuetudinem.*

Ἂν ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς.] Pulcerrimum plurimiqe momenti monitum. qod & *infrà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς ἤδη δυναμένῳ ἐξιέναι τοῦ βίου, ὅτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. *Ita qeqe facias cogitesqe oportet, ut qi conſeſtim è vita hac poſſis diſcedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῇς ἐσπουδασμένως, ἐῤῥωμένως &c. καὶ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέον. *Si id qicqid eſt, qod jam inſtat, egeris ſed.dò, ſtrenuè &c. & genium tuum purum integrúmqe ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes.* Et *l.* 7. §. 29. ἐνόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. *Cogita noviſſimam horam.* In eandem ſententiam Zaleucus in *legum* ſuarum *proœmio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν δεῖ συνοικειοῦν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φρονιεῖ. *Singulos oportet ſemper in ſingulis actionibus mortis tempus adeo ſuis cogitationibus familiare facere ac ſi præſens eſſet. Ità enim maximè honeſti juſtiqe cura vigebit.* Seneca *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem.* Idemqe de ſe *Epiſt.* 61. *Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanqam cùm maximè ſcribentem mors evocatura ſit. paratus exire ſum.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τοῦ αἱρέντος λόγου] ἀπὸ τοῦ κρείττονος λόγου, *à meliore ratione* reſcribi poſtulat Annotator Lugdunenſis, nam interpres uterqe τῷ αἱρέντος illud inſuper omnino habuit. Verùm nec mutandum qicqam, & vertendum, *à dictante ratione*, ſive *à rationis dictamine*. Uſitatum eſt λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *dictat, poſcit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19. Reſtituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιρέντα λόγον, ἀντὶ τοῦ αἱρέντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συμμεμοιραμένα] qod *l.* 3. §. 16. συγκλωθόμενα.

Ὁρᾷς ὡς ὀλίγα] Antiſthenes apud Laërt. *l.* 6. *c.* 11. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείστων δεομένην, μήτε μαθημάτων. *Virtutem operum eſſe, neqe verbis multis, neqe diſciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Pruſæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπειπερ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπισαμένου ἀνδρὸς, ἱκανή σοι ἔτι μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ οὐδὲ ἔτι δεήσει ποικίλων σοφισμάτων ἢ λόγων. *Et tu qandoqidem hanc indolem nactus es, ſi conſecutus fueris virum doctum, ſufficit tibi adhuc una dies, ut negotium intelligas & artem, & nihil amplius indigebis variorum ſophiſmatum aut ſermonum.* Seneca *Epiſt.* 106. *Pavcis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *Epiſt.* 94. *Infinita, inqis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita. tenues avtem diffe-*

A *rentias habent, qas exigunt tempus, loca, perſona. ſed his qoqe dantur præcepta generalia.* Fabius *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatqe, ſi credas.* (*credas* f. ſiqidem in voluntate plurimum poſitum contendit) *longam enim facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *hiſt. eccleſ. l.* 8. *c.* 40. Γράμματα δὲ μὴ μαθὼν, οὐδὲ τὸν εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε. νοῦν δ' ἀγαθὸν, ὡς γραμμάτων πρεσβύτερον καὶ τῶν τοιούτων εὑρετὴν, μάλα ἐκτήνατο. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτων ἀνάγκην, τῷ νοῦ ἐρρωμένῳ ἔχοντος. *Et cùm literas ipſe non didicit, tum neqe earum peritos admiratus eſt. Mentem vero bonam ut literis ipſis antiqiorem, taliumqe adeò artium inventricem valde*

B *laudavit. Qin neqe iis qicqam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit.* Vide *l.* 7. §. 66.

Εὔροον καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον] εὔροια βίου dixit, & iſtic, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, proſpera, in qa omnia ex voto ſuccedant & qaſi fluant*; metaphora ab eis qæ ſecundo flumine feruntur. Ità Stoici reliqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem ait εὐδαιμονίαν finiviſſe εὔροιαν βίου. eâqe definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmqe poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laërtio *l.* 7. in *Zenone Citteo* §. 88. Εἶναι δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται μετὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe avtem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum; cùm omnia gerantur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, provoluntate gubernatoris hujus univerſi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 4. Οὐκ ἄλλως τὸ εὔροον καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐγκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. *Proſperitatem & animi tranquillitatem, aliter homini non contingere, niſi nec appetitione fruſtretur, nec in id qod averſatur incidat.* Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπαθῆ εἶναι, καὶ εὔροιαν. *Qam avtem virtutis pollicitatio ſit præſtare felicitatem, tranqillitatem & proſperitatem.* Indè verbum εὐροεῖν iſtis oppidò qam familiare. Vide *infrà ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοδῆ] i. e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divinæ parem.* Ità Homerus *Odyſſ. ζ. v.* 121. & θ'. *v.* 576. νῆς θεοδὴς, *mens divina, Deo ſimilis.*

---- καὶ σφιν νόος ἐστὶ θεοδής.
Et ipſis eſt mens deo ſimilis, deo placens.

& θυμὸς θεοδής. *Odyſſ. τ'. v.* 365. *animus divinus*;

— θεοδέα θυμὸν ἔχοντα.
Pium, divinum animum habentem.

& Apollonius *Argonaut l.* 2. *n.* 1183. ἄνδρες θεοδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται. οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεοδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Ipſe ſingula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri
Satis celamur pii ſimul & injuſti.

Et Marco perinde βίος θεοδής, *vita divina, ei qa deorum eſt par proſus* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7.

§. 6. Ὑβρίζε, ὕβριζε αὐτὴν, ὦ ψυχή] Prava ſanè dictio, depravatáqe proculdubio lectio. neqe enim è fæce hominum

F qiſqam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumeliâ afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὕβριστες, vel, qod malim, ὑβρίζεις, ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam qòd lectionem receptam ſecutus, qaſi εἰρωνικῶς dictum Mericus Caſavbonus accipit, mihi nevtiqam vero ſimile videtur. Marcus ſiqidem nuſqam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 838. E. Τιμᾷ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὡς ἔπ' ἐκεῖνον, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς. δοκεῖ δέ. *Nemo avtem, ut brevitèr dicam, recte animum ſuum l. morat, qamvis videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas ſuas contumeliosè habeant pleriqe,

G cùm honorare videantur, multis differit docetqe; qo modo & noſter *infrà* §. 16.

Ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστου] Mericus Caſavbonus legendum avtumat; Ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτῷ] vel etiam, repetito qod mox ſequitur, [αἰδημένῳ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *felicitas*

a Sup. §. 2. l. 5. §. 31. l. 10. §. 15.
b L. 6. §. 40, 41. l. 12. §. 4.
c L. 5. §. 36.
d Μὴ περισπάσθωσι Sup. §. 2. 4. l. 4. §. 3. 26. & l. 8. §. 1.

a ᾧ τῷ δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι, μὴ αἰδούμενος σαυτῷ, ἀλλ' b ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς πεφυκυίᾳ τὴν σὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα,

§. 7. Nè te distrahant, qæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à sese; vel, *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verùm nec video, qomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germanior emendatio futura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; φεύγει γὰρ ὁ βίος ἐκάστῳ. Persius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc qod loqor indè est.

Naso *Fast. l.* 5.

Tempora labuntur, tacitisqe senescimus annis,
Et fugiunt fræno non remorante dies.

& *Amor. l.* 1. *el.* 8.

Labitur occultè, fallitqe volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus equis.

i. e. qàm concitatissimè ac contentissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem planè locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loqor, hora fugit. ---

Qod Horatius *Carm* l. 1. *Ode.* 11.

--- dum loqimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, qàm minimùm credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15,

--- currit mortalibus ævum,
--- fugit hora, rapitqe
Tartareus torrens. ---

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐσια,
Βροτοὺς τρέχει κυλισθείς.
Rota nam velut curulis,
Properat volucris ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucriqe die rota præcipitis
Vertitur anni.

Idémqe, si idem utriusqe avtor, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus.* Qin & *ad Marc. Consol. c.* 10. qod ad nostri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium est*; (*miseri, nescitis?*) & *fuga, vivere.* Vide *suprà ad §.* 4. ἀνιχνεύσεται. Hoc si minùs placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Εἷς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. *Unica enim est unicuiqe vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda.* Epicurus suprá. Γεγόναμεν ἅπαξ. δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι;

Nec nasci bis posse datur. ---

Silius *l.* 15. id qod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχῇ μιᾷ ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Qem & in *supplic.* idem pluribus conqestum suprà monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic nevtiqam pigebit.

Οἴμοι. τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστιν τόδε,
Νέους δὶς ἥκειν, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἦν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα.
Αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεσιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν,
Διπλῆ βίᾳ λαχόντες, ἐξορθούμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Prob fata: cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siqid habet incommodè,
Fas seriore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit, at qi bis foret
Juvenis senexqe, siqid erratum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémqe *ibidem.*

--- τῶνδε γὰρ μόνον βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τ' ἀπάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν, πόροι.
--- unicum mortalibus
Hoc est, semel qod perditum recipi negat,
Hæc vita: reliqa copia est reparabilis.

εἰσὶ δέ τινες, οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν. ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα καὶ ἐν τούτῳ περιλειπόμενον ὁ χρόνον ὄιχεται. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magno studio se parant, ceu vitam qandam aliam victuri: interea, tempus ipsos deserit.* Antiphon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιτριβόμενον. Gesnerus παραλειπόμενον. Qibus adjici possunt & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Εἰ μὲν γὰρ βιότῳ διπλόον χρόνον ἀμῖν ἔδωκεν,

A Ἦ Κρονίδα, ἢ Μοῖρα πολύτροπον, ὡς ἀνύσασθαι
Τὸν μὲν ἐς εὐφροσύνην καὶ χάρμαλα, τὸν δ' ἐνὶ μόχθῳ,
Ἦν τάχα μοχθήσαντί ποθ' ὕστερον ἰσθλὰ δίκεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατέκευσαν ἕνα χρόνον ἐς βίον ἐλθεῖν
Ἀνθρώποις, καὶ τόν δι βραχὺν ἢ μῆνα πάντων,
Ἐς πόσον, ὦ δειλοί, καμάτῳ κ' εἰς ἔργα ποτοῦμες;
Nam si vivendi nobis gemmata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Juppiter, esset ut ævi
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Responsura qies tandem sudoribus esset.
B *Sin vita spatium miseris mortalibus unum*
Concessere Dei, modicóqe id fine coercent,
Qid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaqe Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ὁ μαλακὸς ἐμαυτῷ βιώσομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βεβιωκώς; *Qam aliam vitam vivam mihi demens, postqam alteri hanc vixi.* Attamen, ut scitè Martialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm clariss. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. *Cuiqe vita brevis est.* qomodo Hippo-
C crates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

Οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι? qod *suprà* §. 2. dixerat; γέρων εἶ. *senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Exiguum est qod supereſt vita tua.*

Μὴ αἰδούμενος σαυτόν] De Catone Plutarchus in *Apophtheg.* 81. Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδὲν γὰρ ἑαυτῷ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. *Unumqemqe seipsum maximè revereri debere: nunqam enim esse sine seipso.* Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud qem pro μηδένα, μηδὲν legitur.
D Theophrastus *ibidem.* Αἰδοῦ σεαυτόν, καὶ ἄλλου ἂν αἰσχυνθήσῃ. *Reverere teipsum, & non erubesces coram aliis.* Musonius itidem: Αἰδοῦ παρὰ πᾶσιν ἄξιος ἔσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiâ dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.* Omniúmqe optimè Democritus: Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μάθε δὲ σαυτοῦ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neqe dixeris, neqe feceris. Disce autem teipsum multò magis qàm alios revereri.* Idémqe *ibidem tit.* 46. Μηδέν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι σεαυτοῦ. μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι καλὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄν-
E θρωποι. ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθίσασθαι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον. *Ne magis alios homines revereare qàm teipsum: neqe magis delinqas, si nemo rescisturus sit, qàm si omnes homines. Sed teipsum maximè verearis, & hanc legem animo tuo constituas, ut nihil absurdum committas.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἐλπίζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Si qid usqam turpe admiseris, ne sperato clam fore. Nam ut alios id celes, at ipse tibi eris conscius. Qid autem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactantius *institut. l.* 6. *c.* 24. Atverò, ut Diphilus,
F si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅσις γὰρ αὐτὸς αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδὼς αὑτῷ φαῦλον διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Qi non veretur ipse semet, conscius
Sibi mali facinoris, qod commiserit,
Hic qomodo alios nescios reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casavbonus transpositâ unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim,
G restitutâ qæ excidit negante particulâ, (qia sequitur καὶ) [Μὴ] περισπάτω σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάτω. *Sed gloriola cupido te torqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ. *Hoc unum me sollicitum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. *D.* Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τοῦ θεοῦ λόγοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τηλικούτων θεωρημάτων ἀρκεῖν; *Qis enim eorum, qa mundi sinus, sollicitus, seqe immergens multimoda distractioni carnis, attendere possit verbis Dei, & satisfacere*
H *tot tantarúmqe contemplationum exactæ comprehensioni?* Interpretes Græci *Eccles. c.* 1. *v.* 13. τὸ עִנְיָן reddunt περισπασμόν. Latinus, *distentionem.* eò qòd *in varias solicitudines mens hominis distenta lanietur.* Hieronymus. Vide *suprà* §. 2. μηκέτι σπῶ.

K 4

niunt tibi; sed otium tibi præstes; qo boni aliqid addiscas, & huc illuc ferri desinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda est. nugas siqidem agunt actuosi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, sed scopum, ad qem conatus suos cogitationésque omnes dirigant, sibi propositum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qisqam, ideo infeliciter agere deprehensus est, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum suorum motus non attendunt; hi verò infeliciter agant, necesse est.

§. 9. Horum meminisse semper oportet: qæ universi, qæ tua natura sit; qomodo hæc ad illam affecta, qalisqe pars qalis universi existat: qòd etiam nemo sit, qi prohibere te possit, qò minùs ea facias dicásqe semper, qæ naturæ illi, καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τῶ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι [a] ῥεμβόμενος. ἤδη δὲ καὶ τὰ ἑτέραν [b] ὠφιφορὰν φυλακτέον. ληρῶσι γὰρ καὶ ἀλλοπερίττεσιν, οἱ κεκμηκότες τῶ βίῳ, καὶ [c] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

§. 8. [d] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ γίγνεται, ῥᾳδίως τις ὤφθη κακοδαιμονῶν. τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ [e] ὁποῖόν τι μέρος, ὁποίῳ τῷ ὅλῳ ὄντα, καὶ ὅτι [f] οὐδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει, a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22. b παραφ. Jun. L. 1. §. 15. c Inf. §. 16. l. 10. §. 37. l. 11. §. 20. d. Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 18. L. 7. §. 55. §L. 5. §. 24. l. 12. §. 32. f L. 1. §. 17. l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32. 33. l. 11. §. 39.

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ] καὶ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. copulativa loco adversativæ. Sic in *Evang.* Matth. *c.* 12. *v.* 23. ζητῶν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει, *requiem qærit, sed non invenit.* Et *c.* 16. *v.* 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava signum requirit: verum signum illis non dabitur.* Luc. *c.* 4. *v.* 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. *nihilqe per dies illos comedebat: sed eis consummatis postea esuriit.* Et *c.* 20. *v.* 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *qærebant manus ei injicere; verum à populo metuebant sibi.* Actor. *c.* 7. *v.* 42. 43. Μὴ θυσίας καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; — — καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *num victimas hostiásqe obtulistis mihi? — — sed Molochi tabernaculum bajulastis.* Plato Thæteto adducendus *infrà ad* §. 13. πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὅλων ἑκάστου, καὶ ἧς τε τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιέσαι. *omnem ubique universi totius naturam perscrutans; verum ad eorum qæ sunt propè nihil se demittens.* Seneca *Epist.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permeare non posse, & statim spargi.* pro, *sed statim spargi.*

Παῦσαι ῥεμβόμενος] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀποῤῥίμβεσθαι. *Noli divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Ποιεῖ ἀποῤῥίμβεσθαι. *Cogit divagari.* Ῥίμβεσθαι & ἀποῤῥίμβεσθαι, *à re institutâ*, vel etiam *absqe certa re ulla institutâ, temerè huc illuc divagari.* Joannes Chrysostomus *in Epist.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τὸ νῦν πολλάκις ἀλλαχοῦ ῥεμβόμενον, ἡ χεὶρ αὐτόματον ἔλκυσεν. *Mente sæpenumero alibi divagante; sponte interim movetur manus.* Plutarchus *de Curiositate pag.* 521. *C.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ θηρᾶσιναι αἰνάγγωγον, ἔξω ῥέμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τὴν ψυχῆς ἐπὶ τὰ πράγματα, συντυγχάνειν αὐτοῖς ταχὺ καὶ διαγγέλλειν. εἶτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τῷ λογισμῷ, καὶ προσέχειν αὐτῷ. *Debet autem sensus non instar petulantis ancillæ foras evagari, sed cùm à mente remittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde rursum intus cum ratione esse, eique parere.* Idémqe eodem, qo noster hîc sensu, qi à corpore ad animum transtulit *de commun. notit. c.* 13. Νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim vigilat ad virtutem; sed omnes divagamur indecori & infelices.* Expressit avtem pulcrè, qod noster hîc. Seneca *de Tranqill. c.* 12. *Circumcidenda est concursatio* [*circumcursatio* potius] *qalis est magna partis hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium, alienis se negotiis offerunt, semper aliqid agentibus similes, horum si aliqem exeuntem domo interrogaveris; qo tu? qid cogitas? respondebit tibi; non mehercule scio: sed aliqos videbo, aliqid agam. sine proposito vagantur, qærentes negotia: nec qo destinaverunt agunt; sed in qa incurrerunt. Inconsultus illis vanisqe cursus est: qalis formicis per arbustæ repentibus qa in summum cacumen, deinde in imum, imanes aguntur.* Idémqe Epist. 95. *Vita sine proposito vaga est* i. e. ῥεμβός, ut Marcus *infrà* §. 17. Vitam avtem istiusmodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. lavdatus, qem a Scriverio, Salmasióqe emaculatum restitutúmqe exhibemus.

Otso qi nescit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qam cum est negotium in negotio.
Num cui qod agat institutum est, is nullo negotio
Id agit; studet ibi, mentem atqe animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit, qid qidem velit.
Hoc ita est, neqe nunc domi nos, neqe nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; prater propter vita vivitur.

h. e. ut vir clarissimus, εἰκῇ βιώτευ.

Τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον] D. Junius παραφορὰν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατὰ μηδεμίαν παράφορον. Παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, delirium, desipientiam* crebérrimè denotat: unde & à Gorrhæo pro *leviori mentis emotione*; & a Fœsio, pro *graviore* etiam in medicorum libris sumi observatum est. Cæterum & περιφορὰν nihilo minùs pro *errore, mentisqe obturbatione* usurpari Budæus testimoniis havd paucis comprobat, inter qæ illud est ex Græcis Salomonis interpretibus *Eccles. c.* 2. *v.* 12. ἰδεῖν σοφίαν καὶ περιφορὰν καὶ ἀφροσύνην, *ut aspicerem sapientiam, insaniam ac stoliditatem.* Et rursus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι εἶπα περιφορά, *risum reputavi errorem.* Vulgatus. qibus & adjici potest illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβῆ ἀφροσύνην καὶ περιφορὰν, *ad cognoscendum improbi stoliditatem & insaniam.* Itaqe nihil forsan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima contumeliam sibi facit, hoc ponit, ὅταν πράξει τινὰ ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' οὐδὲν σκοπὸν ἀφῇ, *qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat.* Persius Sat. 3. v. 60.

Est aliqid qò tendis, & in qod dirigis arcum?
An passim segeris corvos testaqe, lutoqe
Securus qò pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἀσκόπως τοξευόντων, Lucianus in *Toxari.* qod nos dicimus, to shoot at rovers seu at random. Vide Casavbonum ad *Persium*, & *infrà ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριοεπίσκοπον, *alienarum rerum inspectorem*, uti Petrus loqitur *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 15. ut istic, sic *infrà* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 7. §. 55.

Τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας] *Qi sui ipsius animi motibus non obsequitur.* Xylander. imò, *qi motus non assequitur.* qod & Mericum Casavbonum observâsse video. Παρακολουθεῖν, sicut & simplex ἀκολουθεῖν, est eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ex animadversione observationéqe diligenti, intelligentiam consequi.* Id unico tantùm, cùm frequentissimum sit, ex Galeni scriptis loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipse τὸ παρακολουθεῖν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adversus Disciplinas l.* 1. *c.* 13. duo ista ἐκ τοῦ παραλλήλου posuit. Πῶς γάρ τις δύναται τῶν ἀφρυωμένων Γραμματικῶν Ἡράκλειτον συνιέναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι. *Qomodo enim potest qisqam ex superciliosis Grammaticis Heraclitum intelligere, & Platonem consequi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις, *facultas intelligentiâ & scientiâ prædita:* Vide & *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή] Vide *suprà ad l.* 1. §. 9. Laërtius *Zenone Citiæo c.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξαιρεῖ, ἢ ἀκολουθεῖν δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐνδέχεται φύσιν, ἢ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chrysippus qidem eam cui consentanee oporteat vivere, & communem intelligit, & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam suscipit, qam seqi oporteat, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noster, qi idem planè utrumqe statuit esse, *juxta naturam propriam & juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποίῳ τῷ ὅλῳ] Vide *suprà ad* §. 3. & Casavbonum ad illud *Persii Sat.* 3. *v.* 71.

— — *qem te Deus esse*
Jussit, & humana qa parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων] Hoc passim inculcat, *bonam mentem nihil impedire posse.* Ita *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλύειν κατὰ φύσιν ζῆν, *nihil obstet omnino, qo minùs juxta naturæ præscriptum vivam;* & *l.* 3. §. 12. οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλύσαι δυνάμενος, *nullus est qin facias, qs impediat.* & *l.* 4. §. 49. μήτε κωλύσεως δίκτυον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἱλαρόφρονα; &c. *nunqid prohibeat te; justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem;* &c. & *l.* 5. §. 29. οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. *Nemo me prohibere poterit, qo minùs faciam qa velim.* & *l.* 6. §. 58. κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βίων σε οὐδεὶς κωλύσει, *qo minùs secundum naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit.* & *l.* 9. §. 11. εἰπέ, τίς ὁ κωλύων, *dicas, qis te prohibeat.* & *l.* 8. §. 47. τίς ὁ κωλύων διορθοῦσθαι τὸ δόγμα, *qis prohibere potest, qominùs opinionem tuam corrigas?* & *l.* 12. §. 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβάλλειν, *opinionem ejicere ecqis impedit?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τῇ νῇ ἴδια οὐδεὶς ἄλλῳ εἰωθεν ἐμποδίζειν, *mentis propria qa sunt, nemo alius impedire solet.* & *l.* 11. §. 9. Οἱ ἐνισάμενοι προϊόντι σοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποτρίψαι

a Sup. §. 3. 4.
b λοσοφ Lug. An.
c L. 6. §. 45.

[a] ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

§. 10. Φιλοσόφως [b] ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [c] χαυνότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ καθ' ἐπιθυμίαν τοῦ θυμοῦ. ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ ἀνειδύτου συσταλῆς φαίνεται τὸν λόγον ὑποστρεφόμενος. ὁ δὲ καθ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολασότερός πως φαίνεται, καὶ ἀηλύτερος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. ὀρθῶς ἄρα καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἢ περ τὸ μετὰ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προσδικημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ ὡσὰν λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι. ὁ δὲ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρμηται, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69.
e L. 3. §. 3.
f L. 9. §. 28.

§. 11. [d] Ὡς ἤδη δυσὶ ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου, ὅτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ [e] ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, [f] εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν.

cujus pars es, consentanea fuerint.

§. 10. Philosophicè Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qi irascitur, cum dolore qodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior qodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, qod cum voluptate, quàm qod cum dolore admittitur. atqe omnino alter ei similior existit, qi prior læsus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

§. 11. Ità qæqe facias cogitésqe oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siqidem Dii sunt, nihil est grave. neqe

ANNOTATIONES.

σρέψαι σε ἢ δυνήσονται, qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, à recte agendo avertere te nequeunt. & l. 12. §. 8. οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται, *nemo ab alio qopiam impeditur.* qod & ipsum l. 10. §. 33. Νοῦς καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀνθιπίπτοντος ὕλης πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει, *mens & ratio per obstantia qælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit.* Hoc est autem verè liberum esse. Epictetus *Dissert.* l. 1. c. 12. Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα καθὰ προαίρεται, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. *Liber est; cui ex sententia veniunt omnia, & qem nemo potest impedire.* Et fastuosiùs, vixqe piè satis idem *ibidem* c. 1. Τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται. *Institutum autem meum ne ipse qidem Jupiter superabit.*

Ἧς μέρος εἶ] Idem *suprà* §. 3. & 4. & *infrà* §. 16. Apud Lætium Zenone Cittieo c. 87. Μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. *Partes enim naturæ universi sunt naturæ nostræ.*

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος] *Philosophicè Theophrastus,* Xylander. Rectè. Φιλοσόφως. id est, φιλοσοφίας ἀξίως, *philosopho dignè,* uti ipse Marcus mox explicat. Itaqe ut cum Annotatore Lugdunensi φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος legamus, qod svadeat nihil est. nec est commoda satis loqendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε] *qatenus ex communiore hominum sensu & sententiâ vulgari ista qis inter se contulerit.* Ita Seneca Epist. 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad significationem Stoicam revoca.* Et Epist. 82. *Male nunc sic accipe, qemadmodum à populo dici solet.* Hoc autem ideo Marcus illic, qia Stoici *peccata omnia paria prorsùs* esse statuebant. Eodem modo l. 6. §. 45. Κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέτων λαμβανέσθω. *Conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.* Contrà l. 4. §. 10. Καθ' ἃ νενόηται ἰδίως. *Qomodo propriè dicitur.*

Βαρύτερα τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Aristoteles Ethic. Nicom. l. 7. c. 6. nimirum, ὅτι ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τῷ θυμῷ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, *minùs turpem esse incontinentiam iræ, qàm cupiditatum. & turpiorem esse incontinentiam, qæ circa cupiditates, qàm ea qæ circa iram versatur.*

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Aristoteles, ubi priùs; οὐδεὶς ὑπομένει λυπούμενος. ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑβρίζων, μεθ' ἡδονῆς. *Dolore affectus nemo contumeliâ utitur. Qi autem ex irâ qippiam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ utitur, cum voluptate.* Et Rhetor. l. 2. c. 2. Ἔστω δὲ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, &c. *Jam verò sit ira appetitio cum dolore conjuncta ejus, qæ apparet, ultionis,* &c. Et *ibidem* c. 5. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. *Ira cum dolore.*

Ὀρθῶς ἄν] Ità qod Flaccus *Serm.* l. 1. *Sat.* 1.

Qeis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus moresqe repugnant,
Atqe ipsa utilitas, justi qoqe mater & æqi.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς] Hoc argumento contendit Septimius noster gravioris esse reatus, adulterium perpetrâsse, qam pœnarum metu abnegasse Christum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potiùs corpora revocabis qam cruentata? qæ pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an verò laniatam? qæ justior venia in omnibus cavssis qam voluntarius, an qam invitus peccator imploret? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: negat, qod libet, cogi. negationem porrò qanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? qis magis negavit, qi Christum vexatus, an qi delectatus, amisit? qi cùm amitteret, doluit; an qi cum amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προσδικημένῳ] Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν *Ob injustitiæ enim speciem animo objectam ira commovetur.* Aristoteles *Ethic. Nicom.* l. 5. c. 8. & *Evdem.* l. 4. c. 6. Itaqe qod ex Aristarcho Athenæus *Dipnosoph.* l. 13. ex Chæremonis *Thersite* Svidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *paræmiis.* à Demosthene etiam, vel qisqis is est, in *Orationis adversùs Nearam* ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qi prior incipiat, sed se vindicans.

iratus qisqe facere videtur, qod facit. Hæc autem excusationis defensionisqe satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosthenes idem ipse, ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; *minimè invidiosum esse ab incipiente pœnas exigere.* Plato *Gorgia p.* 312. *C.* Δικαίως χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦσιν, ἀμυνομένοις, μὴ ὑπάρχουσι. *Justè uti* (armis scilicet viribusqe) *contra hostes, & eos qi inferrent injuriam, avertentes videlicet, non inferentes.* Belizarius apud Procopium *Vandalic.* l. 2. necessariòs adoriri coactus. Ἔχομεν δὲ τοῦ κακοῦ παραψυχὴν τὴν δὲ, ὥσπερ ἐκ τῆς μάχης ἄρχοντες αὐτοὶ, ἀλλ' ἀμυνόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον καθιστάμεθα. *Hoc verò mali solatium habemus, qod pugnam ipsi non inceperimus, sed periculum avertentes constiterimus.* Thucydides l. 2. p. 145. *B.* Δικαίως τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵσπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. *Arbitrati sè justè suis parentare, qibus illi priores injuriam intulerant.* Ideo & Aristoteles ubi supra, *intemperantiam iracundiâ,* non *aiσχίονα* tantùm, sed & *ἀδικωτέραν* pronunciat.

Φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν] Pessimo consilio ista a superioribus avulsa cum periocha seqente commisit editor Lugdunensis, qà cum nihil commune habent.

§. 11. Ὡς ἤδη δυσὶ ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου] Vide *suprà ad* §. 5. & *infrà ad* l. 3. §. 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δεσμόν (legendum τὸν σωμάτων δεσμόν, qod alii, τὰ σώματα ἀεὶ συνδεμένα ἔχειν) *qotidie stragula colligari,* eo significans, ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὴν τελευτὴν, καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένους τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας, *tanqam sit mors peregrinatio, eáqe semper sit paratis exspectanda.* Porphyrius apud Stobæum *Tom.* 1. l. 1. *tit.* 40. Seneca Epist. 93. *Non ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat, sed nullum non tanqam ultimum aspexi.* Et Epist. 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus. Vita nostra non promineat, sed in se colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου] Qod ἐξιέναι τοῦ ζῆν, & ἐξελθεῖν simpliciter l. 5. §. 29. Plinius l. 3. Epist. 9. *Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν] Plato *Apologia pag.* 31. *A.* Οἷον ἀποδημῆσαι ὁ θάνατος. *Mors est velut migratio.* Et Plutarchus ad Apollonium. Ἀποδημία προσοικεῖ ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν πατρίδα πορείᾳ. *Mors peregrinationi, & itineri in communem patriam similis est.* Qi & Socratem dixisse perhibet *pag.* 107. *C.* Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ. *Mortem persimilem esse, vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqæ ac diuturnæ.* &c. Johannes ὁ Χρυσορρήμων de Statuis Orat. 5. Τί πολέ ἐστι θάνατος; ἀποδημία προσκαιρος, ὕπνος μακρότερος τοῦ συνήθους. *Qid est mors? peregrinatio temporaria, somnus consueto longior.* Simocattus Epist. 25. Ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐξάλησαν. *In longam peregrinationem missi sunt mortui.* De Proteo Philosopho Marcellinus *Histor.* l. 29. *Cùm mundo digredi statuisset.* Et de Constantio l. 22. *Mundo citius digressurum.* De Demonacte Lucianus *Tom.* 1.

neqe enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & sunt illi, & res humanas curant:

κακῶ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν. [a] ἢ δὲ ἄ τι ἔστιν, ἢ [b] τί μέλει αὐτοῖς τ' ἀνθρωπείων, [c] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλλὰ [d] καί εἰσι, καὶ μέλει αὐτοῖς τ' ἀνθρωπείων. καὶ

[a] εἰ δὲ ἔστι Lug. An. εἰ δὲ ἦτοι f.
[b] L. 6. §. 10.
[c] L. 12. §. 28
[d] l. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. Πάντων ἀποσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου. *Cùm ab omnibus abstinuisset, è vita migravit.* Tertullianus *de Patientia* c. 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieronymus *ad Salvin.* *Sic exstulit, ut eum profectum crederes, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Vellejus *Hist. l. 1. de vita migrare potius quam mori.* Et, *abiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio. *Mors siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l. 1. Aut finis, aut transitus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non finis, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Quomodo Christus apud Joann. *cap.* 13. *v.* 1. μεταβαίνειν αὐτὸν τὸν θάνατον καλεῖ, *transitum suum vocat mortem*, ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed suo sensu; quomodo ἔξοδον dicitur *Luc. c.* 9. *v.* 31. & Petro *Epist. 2. c. 1. v.* 15. *Excessus* scilicet *de corpore*, ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaque qod dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse qem putamus perisse, premissus est.* Sed avdentiùs Epist. 99. *Qem putas perisse, premissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos; imò consecuturis premisimus.* Fidentissimè nostri; nec immeritò, firmiore fulcro subnixi; *Præcesserunt, non decesserunt.* Augustinus *de diverss. serm.* 43. *Premissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani monito in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accessione Dominicâ de sæculo liberati; cùm sciamus eos non amitti, sed premitti, recedentes præcedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad* §. 17. & *l.* 11. §. 3.

Κακῶ γάρ σε ἂν οὐκ ἂν περιβάλοιεν] Consimili phrasi dixerat *suprà* §. 1. Αἰσχρῷ γάρ με ἀδεῖς περιβάλλει. *Neqe enim inhonestâ re aliqâ me qisqam involverit.* Deum avtem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τὴν ὅλην οὐσίαν διοικῶν λόγος, οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν, κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακὸν ποιεῖ. οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. *Mens materiæ universæ rectrix nullam in se maleficii caussam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neqe male facit cuiqam, nec à qoqam laditur.* Est reverâ Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μόνος ἀγαθός. *Matth. c.* 19. *v.* 17. Qod Hermes Trismegistus *Pœmand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐδενὶ, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, præterqam in solo Deo. Qin imo bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus est. qi enim qod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed naturâ.* Melius multò qàm Seneca Epist. 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni edisti; & pars naturæ eorum est, esse bonos.* Porrò *cùm Deus optimus, diabolus pessimus, non magis à bono aliqid mali, qàm à malo boni aliqid potest editum videri.* Tertullianus *de Patientia* c. 5. Porphyrius item *de abstin. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπεδῶς πεπεῖσθαι, ὅτι οὔτε τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτέ, οὔτε τὸ κακὸν ὠφελεῖ. ὁ γὰρ θερμαίνων, ὡς φησι Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὐδὲ τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν. τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. δικαιότατον δὴ πάντα φύσει κάλλιστα τὸ θεῖον, ἐκεῖ οὐδὲ ἂν ἦν θεῖον. *Qum interim firmiter oporteas credere, neqe qod bonum est unqam ladere, nec qod malum est, unqam bene facere. Non enim caloris, ut ait Plato, sed contraria qalitatis proprium est frigefacere, ita neqe justi nocere. Contraria avtem in eodem convenire non possunt. Numen avtem naturâ suâ omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qe caussa est diis bene faciendi? natura. Errat, si qis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam qeunt, nec facere. Ledere etenim ladiqe conjunctum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, qos periculo exemit, nec periculosos qidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Qadam sunt, qa nocere non possunt, nullâmqe vim nisi beneficam & salutarem habent: ut dii immortales, qi nec volunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est, tam longè remota ab aliena injuria, qàm à sua. Itaqe deos nemo sanus timet. furor est enim metuere salutaria.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Cavtè tamen, & *cum grano salis*, qod dicitur, ista admittenda. Nam, ut Seneca idem Epist. 95. *Hi nec dant malum, nec habent: caterum castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliqando specie mali puniunt.* Itaqe Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maximè est optimus, cum tibi non bonus. sicut sol tibi, etiam qando non putas, optimus & utilis; & cùm acrior & injestior, rationi tamen sua par est.* Verum Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *solum malum*, non *summum* tantum. In qem sensum & Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείραστος ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentari non potest, nec qemqam tentat.*

Ἢ δὲ ἔστι τι] Ex conjectura adcripsi, εἰ δὲ ἦτοι. At Annotator Lugdunensis vult εἰ δὲ ἔστι, *si jam non sunt.* vel ἦτοι, inqit, *certe non sunt.* Verum sensus proclivis est, *si verò, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἦτοι, & ἢ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγχρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν. *Qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluvieqe istiusmods ulterius commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum*, sive *deos*, ut ille pro suo ritu loqi amat, unde constet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cæleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se qisqe, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Autolyc. l.* 2. Ἔνιοι μὲν τῆς σοφῆς ἀγνοίας, καὶ τὸ ἓξ ὅλου θεὸν εἶναι, ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενὸς φασι φροντίζειν τὸν Θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. *Stoici qidem Deum esse in universum abnegant: avt si sit, asserunt eum nullius qàm sui curam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *præfat. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hæc intra vulgum dementia est*; (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam qoqe professos contigit. Sunt qi putent sibi ipsis animum esse, & qidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc avtem universum, in qo nos qoqe sumus, expers esse consilii, & avt ferri temeritate qadam, avt naturâ nesciente qid faciat.* At non sic οἱ ἐν τῆς σοφῆς. Ἄβουλον γὰρ Θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥάδιον. *Etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1, *c.* 12. ubi varia aliorum de diis judicia retulerat, primum afferentium, μηδὲν εἶναι τὸν θεῖον, *non esse numen.* secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδενός, *esse qidem, sed nulli providere*, tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων, *esse, & providere, sed magnis & cælestibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ἐρημίων, (ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὸν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. *etiam terrestribus & cælestibus, sed in commune duntaxat, non avtem unicuiqe privatim,* ultimo loco illud; qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, οἶμαι οὐδέ σε λήθω κινύμενον, *se clam Deo ne moveri qidem posse.* Verùm legendum κινύμενον tam ex Stobæo, qàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad.* K. *v.* 278.

— ἦ τί μοι αἰεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίσταμαι. οὐδέ σε λήθω
Κινύμενον —

— *qa mihi semper*
In omnibus laboribus ades, neqe te lateo
Cùm moveor —

Ubi Eustathius ex priscorum sententia; Κινύμενον, ὁ ἐστι κατὰ νῶν κινούμενον, καὶ διαλογιζόμενον. Κινύμενον, *hoc est mentem movens & differens.* Et certè de Socrate Xenophon *Memorial. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλόμενα. πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. *Socrates avtem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire. Eosdem ubiqe adesse, ac de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phædone pag.* 47. *D.* Τὸ δὲ γέ μοι δοκεῖ ἓν λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς οὖσι. *Verùmtamen id mihi rectè dici videtur, Deos qidem curam habere nostri: nos vero homines unam qandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cùm superiora illa differeret, qandoqidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσι θεοί, οὐχ ἧττον ἢ τῶν μεγίστων διαφερόντων. ἥκιστα γὰρ πως, καὶ παρὴν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν οὖσαν κέκτηνται. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum qàm maximarum curam habere: præsertim cum paullo ante dictum fuerit, eos omni virtute refertos, providentiam omnium sibi propriam vindicare.* Et post *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μείζονι φύσεως ἅμα, καὶ θεοσεβείᾳ σου αὐτοῦ ἐστι πάντων ζώων ἄνθρωπος. θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὸν ὅλον ὅλου. πῶς γὰρ οὔ, ἥδη τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. οὐδετέρως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη πρόσηκον, ἐπιμελεστάτοις γε ὄντι καὶ ἀρίστοις. *Præterea res humanæ, viventis naturæ participes sunt: & homo ipse præ cæteris animalibus Dei cultor diligentissimus est.*

Qin-

χ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ ἐμπίπτῃ ὁ
a L. 8. §. 55. ἄνθρωπος, [a] ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο. τί ἢ λοιπῶν
56. l. 9. §. 40. εἴτι κακὸν ἰδεῖν, καὶ ἔτι ἂν προίδοντο, ἵνα ἐπὶ πάντι
τὸ μὴ ἐμπίπτειν αὐτό. ὃ ἢ χείρω μὴ ποιεῖ ἄνθρω-
πον, πῶς ἂν ἔτι βίον ἀνθρώπου χείρω ποιήσειεν;
b L. 10. §. 7. [b] ἔτι ἢ κατ' ἄγνοιαν, ἔτι ἐνδυΐα μόνῃ, μὴ δυνα-
μένη ἢ προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι ταῦτα,
c L. 6. §. 1. [c] ἡ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν [d] ἔστε ἂν τηλικοῦτον
d L. 12. §. 12. ἥμαρτεν, ἤτοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν,
e L. 4. §. 39. ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ [e] ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
l. 5. §. 10. ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ

& ne in ea, qæ verè mala sunt, incidat qisqam, in ipsius arbitrio prorsus posuere. reliqorum si qid malum existeret, & de hoc utiqe pariter prospexissent, qò in ipso situm foret, in istud qoqe ne incideret. at verò, qod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qî possit? nec imprudens avtem, nec prudens utiqe, sed præcavere avt corrigere impotens, universi natura neglexit ista; nec errorem tam immanem admisisset unqam, sive per impotentiam, sive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis malisqe ex æqo hominibus, nullo facto discrimine, contingere pateretur.

ANNOTATIONES.

Qinetiam mortalia cuncta viventia à diis fieri, possideri, qemadmodum & cælum universum, dicimus. Proculdubio. Jam ergò sive parva hæc sive magna qis dixerit diis esse, nullo modo cum providentissimi atqe optimi sint, negligenda sibi sua possessio est. Deniqe in Epinom. *pag.* 108. *B.* hoc pro fundamento statuitur; Ὡς εἰσὶ θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζόνων. *Esse deos, rerumqe omnium maximarum simul & minimarum curam habere.* Verùm de istis, qia eos advocârat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco superiùs adducto. Εἰ μὴ εἰσὶ θεοὶ, πῶς ἐστὶ τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν, μηδενὸς δ' ἐπιμελούμενοι, καὶ ἔστω πᾶς ὑγιὲς ἔσαι, ἀλλὰ καὶ ὄνων, καὶ ἐπιμελουμένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐστὶν ἐξ αὐτῶν, ἢ νὴ Δία γε ἐς ἐμὲ, πῶς ἔτι καὶ ἄνους ὑγιὲς ἐσι. *Nam si dii non sint, finis esse qi potest seqi Deum? sin, cum sint, nullius rei curam gerunt, etiam sic qo pacto rectum erit? qod si & sunt, & curant, neqe tamen qicqam hominibus, atqe adeo mihi impertiunt, qo pacto jam vel sic rectum erit?* Seneca de Benef. l. 6. c. 23. *Cogitavit nos antè natura qàm fecit: nec tam leve opus sumus, ut illi potuerimus excidere. Natura* nomine *Deum* vult. Ipse se explicet Epist. 95. *Deus ipse humano generi ministrat; ubiqe & omnibus præstò est.* Et mox. *Nunqam satis perfectum erit, nisi qalem debet Deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rursum. *Primus est deorum cultus, deos credere. deinde reddere illis majestatem suam, reddere bonitatem, sine qa nulla majestas est: scire, illos esse, qi præsident mundo, qi universa vi suâ temperant, qi humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum.* Qo loco cave, *interdum* illud aliter qàm pro *interim* accipias. In eandem, sed plenius, sententiam Avgustinus *Confess. l. 3. c. 11. Bonus omnipotens sic curat universos tanqam singulos, sic singulos tanqam solos.* Et Gregorius Romanus in Job. l. 35. c. 19. *Sic intendit singulis, ac si vacet à cunctis; & sic simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis.* Qod pressius Aristides in *Panathen. Tom.* I. *p.* 269. Πάντων, ὡς μόνων ἑκάστων, ἐφίκισθαι. *Omnia, non secus atqe singula curavit.* Nec eleganter minùs è nostris qidam, [Barnabas Potter *in concion. funebr.* & Georgius Hacvil. *in Psal.* 102. *v.* 2.] qi providentiam divinam simile*m* dixerunt εἰκόνι τεχνικῶς πάνυ γεγραμμένῃ, τῇ τὸν παρόντας ὁρώσῃ, ut Gregorius Nazianzenus *orat. in Athan. epitaph.* hoc est, *imagini eo artificio concinnatæ, ut in astantium unumqemqe oculos defigere videatur*; imò sic astantium unumqemqe intueri videatur, acsi ipsum solummodo intueretur. Balbus deniqe ex Stoicorum sententia, (nam de Chrysippo, qem hac ipsa de cavssa taxat Plutarchus, tanqam qi numen κενόσπουδον faciat, dicetur *ad. l.* 7. §. 32.) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. *Nec verò universo generi hominum solùm, sed etiam singulis à diis immortalibus consuli & provideri solet.* Vide *ad l.* 1. §. 4. 17. & *l.* 6. §. 30.

Ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο]: Humanis viribus nimium qantum hac in parte Stoici videntur tribuisse: sed nec isti soli. Cicero *Paradox.* 2. ex Stoicorum mente: *Nemo potest non beatissimus esse, qi est totus aptus ex sese, qiqe in se uno sua posuit omnia.* Et *ad Luc. famil. l.* 5. *Ep.* 13. *Hanc laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere; nec extrinsecus avt bene avt malè vivendi suspensas habere rationes.* Seneca *Epist.* 31. *Unum bonum est, qod beatæ vitæ cavssa & firmamentum est, sibi fidere.* Excusatius hoc forsan, si eo sensu sumeretur, qo Plato dixit in *Epitaph.* Ὅ,ῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, καὶ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ εἶν, ἢ κακῶς πραξάντων πλανᾶσθαι ἠνάγκασαν καὶ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασαν ζῆν, — διὰ τὸ αὐτῷ πεποιθέναι. id est, vertente Cicerone *Tuscul. l.* 5. §. 36. *Nam cui viro ex seipso apta sunt omnia, qæ ad beatè vivendum ferunt, nec suspensa aliorum avt bono casu avt contrario, pendere ex alterius eventis & errare coguntur; huic optimè vivendi ratio comparata est;* — *qòd semper in seipso omnem spem reponat sui.* Qanqam religiosiùs Julianus *in Constant. Orat.* 2. Ὅ,ῳ ἀνδρὶ εἰς τὸν θεὸν ἀνήρτηται πάντα, &c. *Cui viro ex Deo apta sunt omnia*, &c. Verum ulteriùs progreditur Seneca, non ut *hominum* tantum *opes operámqe*, sed ut *numinis* etiam *opem* excludat. *Turpe est*, inqit, *etiamnum Deos fatigare. qid votis opus est? fac te ipse felicem.* Et rursus, *Hoc est summum bonum; qod si occupas, incipis Deorum esse socius, non supplex. Qomodo, inqis, isto pervenitur? Tutum iter est, jucundum est, ad qod natura te instruxit. dedit tibi illa, qa si non deserueris, par deo surges.* & *Epist.* 41. *Facis rem optimam, & tibi salutarem, si, ut scribis, perseveras ire ad bonam mentem. qàm stultum est optare, cùm possis à te impetrare? non sunt ad cælum elevanda manus*, &c. Idem tamen *Epist.* 10. *Votorum tuorum veterum licèt Diis gratiam facias; alia de integro suscipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc est qod Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

qi subjicit tamen *v.* 363.

Monstro qod ipse tibi possis dare. Semita certè
Tranquilla per virtutem patet unica vitæ.

Et Flaccus *l.* 1. *Epist.* 18.

Hæc satis est orare Jovem, qi donat & aufert,
Det vitam, det opes: æqum mi animum ipse parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; qo loco latiùs ista disseruntur: *Judicium hoc omnium mortalium est, fortunam à Deo petendam, à seipso sumendam esse sapientiam.* Et rursus; *Atqe hoc qidem omnes mortales sic habent; omnem commoditatem prosperitatemqe vitæ à diis se habere: virtutem avtem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impiè planè, falsòqe. Qanqam in eandem ferè mentem Synesius *de provident. pag.* 101. Μηκέτ' ἂν ἐνόχλει τοῖς θεοῖς, οἰκοθεν, ἢν ἐθέλῃς, δυναμενος σώζεσθαι. *Define itaqe Deos obtundere, qi, si velis, propriis tete opibus servare possis. pag.* 106. Αὐτὸς γάρ τις ἕκαστος ἑαυτῷ τὸ τοιοῦτο (τὸ εὐδαίμονος βίου) ταμίας, ἀγαθὸς εἶναι βουλόμενος. *Qisqe enim ipse sibi istius (felicioris vitæ) dispensator est, si vitæ probitatem sectari velit.* Pium magis qod Marcus *l.* 9. §. 40. etiam ad ista manum nobis suam numen porrigere. In qam sententiam & Seneca ipse *Epist.* 41. *Bonus vir sine Deo nemo est. an potest aliqis nisi ab illo adjutus exurgere? ille dat consilia magnifica & erecta. in unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus incertum est, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Naſonis metamorphoſi*, uti Lipsius opinatur; sed *ex Maronis Æn. l.* 8. sumptum est) nisi qòd in ambiguo reliqisse videtur, de numine ipso divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum nostro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. §. 10. Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis à Stoico etiam dogmate desumptis: Εἰπερ ὁ Θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετον ἐσι. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν. οὐκ ὠφελεῖ. *Deus si non virtutem hominibus largiatur, sed eam sibi ipsi tribuant mortales; opes verò corporisqe valetudinem citra virtutem largiatur; ne ille hominibus nihil qicqam prodest.* Verissimum nihilominus, qod noster *infrà l.* 8. §. 56. & *l.* 9. §. 40. *Non esse in alius cujusqam potestate, ut malum miserumve qenqam faciat.* Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραδῶναι ἀναγκάζων, nemo siqidem est, qi cogere qenqam possit, *ut recti bonique rationem transgrediatur. l.* 5. §. 10. nec verum certúmve minus, *Nullius cujusqam felicitatem ab aliorum dictis, factis, perpessionibus pendere:* qod & Marcus *infrà* §. 17. eis verbis voluit; ἀντιδεῖ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ, &c. *Cùm ut alii faciant, avt ne faciant qid, opus nil habeat.*

Μὴ δυναμένη δὲ] Observat Mericus Casavbonus tectè tangere istic: & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma qoddam minùs pium, & potentiæ divinæ imminutivum, qo censebant illi ideo bona malaqe externa hæc qibusvis ex æqo obvenire, qòd Deus aliter ista disponere neqiebat. Ita Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ὥσπερ οὖν ἦ ἄξιον, τὸ κράτιστον ἀπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν ταῖς φαντασίαις, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἄραγε ὅτι οὐκ ἠθέλον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι εἰ ἐδύναντο, κἀκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπίτρεψαν. ἀλλὰ πάντως οὐκ ἐδύναντο. *Quamobrem Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt? Eane de cavssa, qod tribuere noluerunt? Eqidem existimo, si potuissent, illa etiam nobis fuisse concessuros: sed eos nullo modo potuisse.* Seneca *Epist.* 58. *Mittamus*

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, ista omnia bonis pariter malisqe contingunt, cùm nec honesta ea nec inhonesta sint. nec bona itaqe nec mala sunt.

§. 12. Facultatis rationalis est, considerare, qàm veloci-ter evanescant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujusmodi sint omnia qæ sub sensum cadunt; horúmqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum fastu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm sordida, caduca, mortua sint. qi-nam ii sint, qorum opiniones vocésqe claritatem largiuntur. qid sit ipsum mori; qódqe si qis rem ipsam per se intueatur, cogitationéqe ab illa submo-

θάνατ☉ δέ γε καὶ ζωὴ, δόξα καὶ ἀδοξία, [a] πόν☉ς καὶ ἡδονὴ, πλοῦτ☉ καὶ πενία, [b] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει ἀνθρώποις τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς [c] ἅτε καλὰ ὄντα, ἅτε αἰσχρά. ἐπεὶ ἀρ' ἀγαθὰ, ἅτε κακά ἐστι.

§. 12. Πῶς [d] πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι αἱ μνῆμαι αὐτῶν; ὁιά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [e] τῷ τύφῳ ἀμφεβεβημένα. πῶς [f] εὐτελῆ καὶ ἀκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρὰ, καὶ εὐφθαρτα, καὶ ε νεκρὰ, νεκρᾶς δυνάμεως ἐφιέμενα. [h] τί εἰσιν ἔτοι ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν [i]. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν. καὶ ὅλι ἐάν τις αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ [k] τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας ἀμαλύσῃ τὰ ἐμφαν-

a L. 6. §. 33. & l. 9. §. 1.
b L. 6. §. 34.
c L. 7. §. 64. l. 8. §. 1. l. 12. §. 23.
d L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 33. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21. 32.
e L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
f L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
g L. 12. §. 33.
h L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 34. l. 10. §. 13. 19.
i [χαρίζονται. f. ἀφαιρῶνται. Lug. An.

ANNOTATIONES.

ramus animum ad ea qæ æterna sunt; miremur in sublime volitantes rerum omnium formas, Deúmqe inter illa versantem & providentiam, qemadmodum qæ immortalia facere non potuit, qia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitiem corporis vincat. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qicqid nobis negatum est, dari non potuit. ---magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *suprà ad §. 3. πρόσεχε δὲ καὶ ἀναγκαῖον.*

Δοξα καὶ ἀδοξία] *Famam & infamiam* in *mediis* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἄτυφόν φασιν εἶναι τὸν σοφόν. ἴσως γὰρ ἔχει πρὸς τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον. *Fastus expertem dicunt esse sapientem. Eodem enim modo affectus est & erga gloriam & erga infamiam.* Laërtius *l. 7.* in *Zenone*, & ex Laërtio corrigendus Svidas; qi pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόν☉ καὶ ἡδονή] Gregorius Nyssenus *Orat. catachet. 8. pag. 495.* Λ. Ἐκεῖνο ἐκ φύσεως μόνον ἐστὶν ἀγαθὸν, ὃ ἡ αἴσθησις οὐκ ἐφάπτεται. καὶ μόνον ἐκεῖνο κακὸν, ἡ τῆ ἀγαθῷ ἀλλοτρίωσις. πόνοις δὲ καὶ ἡδοναῖς, τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγου φύσεως ἴδιόν ἐστιν. ἐφ' ὧν τῷ ἀληθῶς καλῷ ἡ καλοκαγαθίας, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτὰ νῷ καὶ διανοίας, χώραν οὐκ ἔχει. *Illud solum est bonum naturâ, qod sensus non attingit: & solum est illud malum boni abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum est proprium naturæ rationis expertis, in qibus locum non habet veri boni cogitatio, propterea qòd mente careant & intelligentia.*

Πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς] Idem hominum sapientissimus, *Eccles. c. 9. v. 3. Omnia justis & sapientibus, qæ aliis omnibus, contingunt; & unus idemqe est bonis atqe malis eventus. Cuivis potest accidere, qod cuiqam potest.* P. Syrus apud Senecam *de tranqill. c. 11.* & *ad Mart. consol. c. 9.* Seneca ipse *ibid. c. 17. Moveret hoc me, si esset cuiqe pro moribus fortuna, nunqam mala bonos sequerentur. Nunc video exempto discrimine, & eodem modo, malos bonósqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adversus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari navigantibus eadem tranqillitas est, eadem tempestas.* Pie prudenterqe Augustinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Placuit divinæ providentiæ præparare in posterum bona justis, qibus non fruentur injusti; & mala impiis, qibus non excruciabuntur boni. illa vero temporalia bona & mala utrisqe voluit esse communia, ut nec bona cupiditis appetantur, qæ mali qoqe habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, qibus & boni plerumqe afficiuntur.* qibus gemina ferè habet Gregorius Romanus *pastor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyss. ζ. v. 188.* apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλεθρον ὀλυμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter justisqe malisqe supremus
Jupiter ipse sui pro numinis arbitrio dat.

Grotius.

Οὔτ' ἄρ' ἀγαθὰ, ἅτε κακά] Concludit hinc, externa ista nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiscue possunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Isocrates *ad Demon. §. 32.* Τοσοῦτῳ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκείνων μὲν τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. *Justitia pecuniis eo præstantior est, qod hæ malis hominibus contingunt, illam improbi consequi nullo modo possunt.* Vult ille bonum illud præstantius esse, Stoici *solum* & *singulare.* Seneca *Epist. 71. Summum bonum est, qod honestum est. & qod magis admireris, unum bonum est, qod honestum est. Cætera falsa & adulterina bona sunt.* qod & latius prosequitur *Epist. 76.* & *85.* Idem *Epist. 120. Hæc duo (bonum & honestum) apud alios diversa, apud nos tantùm divisa. ista duo qidem facimus, sed ex uno. nihil est bonum, nisi qod honestum est. qod honestum, est utiqe bonum. Bonum putant aliqi esse, qod utile est. itaqe hoc & divitiis, & ego, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta est apud illos vilitas boni, & adeò usqe ad sordida descendit. Nihil nobis bonum videtur, qo qis & malè uti potest. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus qàm multi male utantur.* & *Epist. 117. Id medium atqe indifferens* (hoc est, *nec bonum nec malum*) *vocamus, qod tam malo contingere*

qàm bono potest; tanqam pecunia, forma, nobilitas. Et *Epist 87. Qod bonum est, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergo non sunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox. 1. Potestne bonum cuiqam malo esse? aut potest qiqam in abundantia bonorum ipse esse non bonus? atqi ista omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & obsint probis.* Et rursùs *ibidem; Verum est ergo. qod contemptissimo contingit, bonum non esse.* E nostris Basilius Cæsar *in Psal. 1. pag. 129. B.* Τί ὠφελεῖ ἐσιν ἀγαθὸν ᾗ ἑαυτῷ φύσει, ὃ μόνον καθ' ὁτιοῦν ῥᾳδίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθὰς οὔσας τὰς κεκτημένας ἀποτελεῖ? *Illorum nullum ipsi sui natura æstimandum est bonum, non solùm qod facilem habeant ad contrariam conversionem, sed & qid ne bonos qidem possessores suos reddere valeant.* Augustinus *concion. solenn. 236. Bona sunt ista, unde facias bene; non qæ te faciant bonum. non qæ bonum faciant, sed unde bonum fiat.* Vide *l. 4. §. 39.* & *l. 5. §. 10.* & *l. 8. §. 1.*

§. 12. Πάντα ταχέως ἐναφανίζεται] Ità *l. 4. §. 14.* Ἐναφανιστὴν τῷ γεννήσαντι. *In id qod produxit te evanesces.* & *l. 7. §. 10.* Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. *Materiale omne in universi substantiam qàm celerrimè evanescit.* & *l. 9. §. 33.* Πάντα ὅτα ὁρᾷς τάχιστα φθαρήσεται, καὶ οἱ φθείροντα αὐτὰ ἐπιόντες τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi quæcunqe vides: corrumpentur brevi & qi corrumpi hæc vident.*

Ἢ τῷ τύφῳ διαβεβλημένα] Ità *l. 6. §. 13.* Δεινὸς γὰρ ὁ τύφ☉ παραλογισής. *Gravis enim impostor fastus est.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὧν αἱ ὑπολῆψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν] supplendum; παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejusmodi. Ista enim malim, qàm cum Annotatore Lugdunensi ἀφαιροῦσι, *auferunt.* nisi li utrumqe, qod & potest, supplere libuerit. Vide *infrà §. 17.* & *l. 3. §. 4.*

Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanqam larvis horrendis, instructa mors imaginationi nostræ semet objicere assolet.* Sentuum prægnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* φανταστοπλήκτων. *cum eo apparatu, eóqe ostentationis studio, ut in stuporem spectantes audientesve conjicias.* Ità Epictetus *Dissert. l. 2. c. 6.* Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; τὸ δὲ φθεῖρον ἡ μαχαιρά ἐστιν, ἡ τροχὸς, ἡ θάλασσα, ἡ κεραμὶς, ἡ τύραννος, τί σοὶ μέλει, ποία ὁδὸς καταβῆς εἰς ἅδου; ἴσαι πᾶσαι εἰσιν. εἰ δὲ θέλεις ἀκοῦσαι τἀληθῆ, συντομωτέρα, ἣν πέμπει ὁ τύραννος. οὐδέποτ' οὐδεὶς τύραννος ἐξ μηνί τινα ἔσφαξε. πυρετὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. ψοφοῦσι ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων. *Qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem interitus? Id autem qod interimit, aut gladius est, aut rota, aut mare, aut testa, aut tyrannus. Qid tu curas, qà vià descendas ad orcum? Omnes viæ pares sunt. Qod si verum avidire studes, compendiosior est, qà te tyrannus mittit. Nunqam ullus tyrannus semestri qenqam jugulavit. Febris autem sæpe totum annum. Strepitus hæc omnia sunt, & jactatio inanium verborum.* qibus gemina habet & *l. 4. c. 7.* Qod autem de morte illic Marcus, de rebus qibusvis externis idem *infrà l. 6. §. 13.* ὅτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπίστους πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰς, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἰσορίαν, ἐφ' ἣ σεαυτὸν στῇ, περιαιρεῖν. *Ad eundem modum per totam vitam agendum est, ut res etiam, qæ comprobatu dignissimæ videbuntur, prorsùs denudemus, vilitatemqe earum intueamur, & tollamus eam, qi evehi solent, narrationis pompam omnem.* Plutarchus *de exil.* τῶν (ὧν ἡ φύσις οὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλοι καὶ πᾶν τὸ λυπὲν ἐκ κενῆς δόξης ἀναπέπλασται) δεῖ, καθάπερ τοῖς δεδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες καὶ ἀναφέροντες ἐξίζομεν καταφρονεῖν, ὅτως ἐγγὺς ἀπομένης καὶ συνεθούσας τὸν λογισμὸν, τὸ σαθρὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ τεταγωδημένον ἀποκαλύπτειν. *Ubi in ipsa re nihil ineft mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore conflictus est: ibi qemadmodum larvas pueris metuentibus propius adhibemus retectas, inqe manus tradimus, ut adjuescant contemnere: ità nos qoqe rationis lumine propius*

a *L.* 4. §. 5. *l.* 9. §. 3. *l.* 10. §. 36.
b Infr. §. 17.
c *L.* 11. §. 23.
d Sup. §. 3.
e Θεὸς ἀνθρώπῳ Lug. An. *L.* 12. §. 2. fin. *t.* ὅ.
f ἔχον. Bot.
g διίκηται, vel, διαχέηται p. διάκειται Bot.

φανταζόμενα αὐτῷ, ἀκέλε ἄλλό τι ὑποληψεται αὐτὸ εἶναι ἢ [a] φύσεως ἔργον. [b] φύσεως ἧ ἔργον εἴ τις φοβεῖται, [c] παιδίου ἐστί. τοῦτο μὲν τοι ἀ μόνον φύσεως ἔργόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ [d] συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτεται [e] Θεῷ ἀνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ [f] ὅταν πῶς [g] ἔχῃ [h] διακέηται, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.

verit ea omnia, qibus tanqam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet qàm opus naturæ. opus avtem naturæ ullum qisqis expavescit, puer est. verùm enim verò mori non est opus tantùm naturæ, sed qod eidem & conducat, ejusdem deniqe facultatis fuerit, considerare, homo Deum qomodo, & qâ sui parte contingat; qóqe pacto habitura se sit pars ista, ubi corpore soluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

admoto detegemus qicqid præter rem putridum, vanum, & tragicè inflatum nobis objicitur. Seneca *Epist.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre qid in qaqe re sit: scies nihil esse in istis terribile, nisi ipsum timorem. qod vides accidere pueris, hoc nobis qoqe majusculis pueris evenit. illi qos amant, qibus assveverunt, cum qibus ludunt, si personatos vident, expavescunt. Non hominibus tantùm, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua. Qid mihi gladios & ignes ostendis, & turbam carnificum circa te frementium? tolle istam pompam, sub qa lates, & stultos territas. mors es, qam nuper servus meus, qam ancilla contempsit. qid tu rursus mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid singulis articulis singula machinamenta, qibus extorqeantur, aptata, & mille alia instrumenta excarnificandi particulatim hominis? pone ista, qæ nos obstupefaciunt. jube conticescere gemitus, & exclamationes, & vocum inter lacerationem elisarum acerbitatem. nempe dolor est, qem podagricus ille contemnit, qem stomachicus ille in ipsis delicitis perfert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epist. 14. *Timetur inopia; timentur morbi; timentur qæ per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qàm qod ex aliena potentia impendet. magno enim strepitu & tumultu venit. naturalia mala, qæ retuli, inopiæ atqe morbi, silentio subeunt, nec oculis, nec avribus qidqam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa est: ferrum circa se & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, qam in viscera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum; & adactum per medium hominem, qi per os emergat, stipitem; & distracta in diversum actis cruribus membra; illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam; qicqid aliud præter hæc, commenta sævitiæ est. nen est itaque mirum, si maximus hujus rei timor est, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis est. nam qemadmodum plus agit tortor, qò plura instrumenta doloris exposuit; specie enim vincuntur. qi patientiâ restitissent: ità ex his, qæ animos nostros subigunt & domant, plus proficiunt, qæ habent qod ostendant. illa pestes non minùs graves sunt; famem dico & sitim, & præcordiorum suppurationes, & febrem viscera ipsa torrentem. Sed latent. nihil habent, qod intendant, qod præferant. hæc, ut magna bella, aspectu paratúqe vicerunt.* Idem *qæst. nat. c.* 59. *Contemne mortem, & omnia, qæ ad mortem ducunt contempta sunt; sive illa bella sunt, sive navfragia, sev morsus ferarum, sev ruinarum subito lapsu procidentium pondera. numqid amplius facere possunt, qàm ut corpus ab anima resolvant? hac nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincit.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 32. *Qid ad me qàm sint magna, qibus pereo? ipsum perire non est magnum.* Vide *ad l.* 7. §. 68.

Φύσεως ἔργον] Ità *l.* 11. §. 34. φυτικὸν ἔργον. *munus naturale. l.* 4. §. 5. φύσεως μυστήριον. *natura mysterium.* Et *l.* 9. §. 3. φυσικὸν ἐνέργημα. *opus naturale.* Seneca in *qæst. natur. l.* 6. *c.* 32. *Mors natura lex est: mors tributum, officiúmqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epist.* 110. *Talis est animorum nostrorum confusio, qalis Lucretio visa est.* (*l.* 2.)

Nam veluti pueri trepidant, atqe omnia cæcis
In tenebris metuunt: ità nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qæ sunt metuenda magis, qàm*
Qæ pueri in tenebris pavitant, finguntqe futura.]

Qid ergò? non omni puero stultiores sumus, qi in luce timemus? & *Epist.* 36. *Denique finem faciam si hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos. f.] *nec pueros, nec mente lapsos timere mortem: & esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.* Vide eundem suprà ex *Epist.* 24. & *de Constant. c.* 4. *ad l.* 8. §. 48. Vide & ad *l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένος, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπτεσθαι, τίτθας ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπτει σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίουσα γύναια μοῖρα; ὕστως ἐδέποτε παύσῃ παιδίον ὢν νήπιος; ὐκ οἶδ' ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερος, τοσούτῳ γελοιότερος; *Ad hæc munera a Diis in urbem hanc introductus, cùm jam virilia munera tibi obeunda essent, tu nutrices & mammas desideras, téqe inflectunt & effæminant stulta muliercula ploratu suo? Ità nunqam desinens infans esse, qò natu major, eò magis ridiculus fies.* Vide *l.* 11. §. 23. Idem *ibidem c.* 19. ὕστως καὶ αὐξηθέντες φαινόμεθα παιδία. πῶς γὰρ ἐν μυστικοῖς, ὁ ἄμυητος. ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος. ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος. *Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Musica est homo amusus, in re literaria homo illiteratus, in vita homo ineruditus.*

A Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia scilicet rerum natura rerum mutationibus istis constat; ut *suprà* §. 3. Et sicut Musa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Mortibus vivimus*; ità mortibus mundus renovatur vigétqe, utì noster *lib.* 6. §. 25.

Πῶς ἅπτεται Θεῷ ἀνθρωπος, καὶ κατά τι αὐτοῦ μέρος] Pendent à superioribus ista; ut novam istinc sectiunculam ordiri nevtiqam sit consentaneum. Hæc enim qæ sequntur, ex eorum sunt numero, qæ Marcus nobis diligentiùs consideranda in periocha ista proponit: qâ nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus est, ut receptam cum Annotatore Lugdunensi lectionem solicitemus, & ἀντιστρέφοντες legamus, Θεὸς ἀνθρώπῳ. qanqam & Marcus *l.* 12. §. 2. de Deo, μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μέρει ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, *Solâ enim mente suâ attingit illas à se se*, &c. Plutarchus *Numâ pag.* 65. C. ὐκ ἐφάπτεσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νοήσει. *Non aliter aspirari ad Deum qàm mente posse.* Dionysius ὑποβολιμαίῳ de *divin. nomin. c.* 1. §. 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώσοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συναπτόμεθα, κατὰ τὴν κρείττονα τὴν καθ' ἡμᾶς λογικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἕνωσιν. *Rebus ineffabilibus & ignotis modo ineffabili ignotóqe conjungimur, secundùm eam unionem, qæ vim omnem ac potentiam nostræ aut ratiocinationis aut intellectionis excedit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 3. Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμίγηται; τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. *Duo hæc in ortu nostro permixta sunt, corpus commune cum cæteris animantibus, ratio & mens cum Diis.* De anima rationali Galenus in *hortator. c.* 2. Ὦ, μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνούμενον θεοῖς. *Qod cum diis unicum nobis ineft commune.* Et *ibidem c.* 9. Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπικοινωνεῖ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις; τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον δ' ἐστὶ τὰς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἱρεῖσθαι μᾶλλον, ἐπιμελήσεσθαι παιδείας. ἧς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. *Sanè hominum genus, ô pueri, cum diis & brutis animalibus communem habet naturam, cum illis qidem, qatenus rationale existit; cum his verò, qatenus mortale. Satius igitur est cum superioribus societatem sensu percipientes disciplinas studio & curâ prosequi, qas consequti, bonorum maximum adepti fuerimus.* Porphyrius apud Evsebium *præparat. Evangel. l.* 3. *c.* 10. Ψυχὴ μὲν δὴ λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ τῆς ἀπαθοῦς ἐν ἀνθρώπῳ φύσει, ἓν μοι δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ, καθόσον ἄυλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν ὑσίαν συνέστηκεν, ἀρετῆς ὅσα καὶ σοφίας δεκτική. *Ac mihi qidem meritò dici videatur, animum illum rationis immortalitatisqe participem, ac mentem eam, qa hominis in natura pati nihil possit, divinam imaginem similitudinémqe retinere, qatenus uterqe ab omni corporis & materiæ concretione sejunctus, naturam essentiámqe sortitus est planè spiritualem ac ratione constantem, qaqe virtutem possit sapientiámqe suscipere.* Festivè Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 477. D. de homine; Ἔοικεν δ' ὅιμαι, Κενταύρῳ Θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκείμενῳ, ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τέτταται δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεὸν, ἥ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευμένη. *Videtur avtem, ut opinor, esse similis Centauro, figmento Thessalico, ut sit compositus ex parte rationis particípe, & experte rationis, animâ & corpore. Sed corpus qidem & terram operatur, & tendit ad terram: anima avtem ad Deum extollitur, qa qidem per veram erudita philosophiam.*

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διακέηται] Xylander *præterea qomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm versionis rationem nullam dat, unde, qid legerit ariolemur. Mericus Casavbonus legit διαχέηται. verùtqe, *qomodo pars ea afficitur, qando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi posse, ὅταν πῶς ἔχει ἡ διάκειται, ut posterius vocabulum sit prioris ἐξηγητικὸν, vel à Marco ipso, vel à glossematario aliqo. D. Bootius ὅταν πῶς ἔχοι διάκειται. *qomodo se habeat & afficiatur pars ista.* Ego malim, transpositis vocibus locisqe suis redditis, qò sensus constet, καὶ πῶς ἔχῃ ὅταν διίκηται, *qomodo se habeat anima, ubi permeaverit, sive pertigerit*; ad Deum ipsum nimirum, vel ad locum eum, qicunqe ille tandem fuerit, sibi divinitús destinatum, postqam à corpore sejuncta fuerit; εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυνθεῖσα τόπον, utì Æschines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, ὅταν διαχέηται, sed sensu diverso; *ubi diffusa & dissipata fuerit*, corporis nimirum compage solutâ. Marcus lucem præfert, qi *l.* 4. §. 21. ἐπὶ ποσὸν συμμείναναι μεταβάλλουσι καὶ χίονται. *Ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur & funduntur.* Seneca *Epist.* 88. *Innumerabiles sunt qæstiones*

§. 13. Nihil homine illo miserius est, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea qæ subter terram sunt, qod ille ait, scrutatur, tum qæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, qem intra se gerit, genio versetur, eúmqe legitimè colat. colet avtem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliqâ, qam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῷ πάντα κύκλῳ ἐπιφοιτῶντι, καὶ [a] τὰ νέρθεν γᾶς φησιν, ἐρευνῶντι, καὶ [b] τὰ ἐν παισὶ ψυχαῖς τῶν πλησίον λογισμοῦ ζητοῦντι, μὴ αἰσθομένῳ ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ [c] τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτοῦ [d] καθαρὸν πάθος λογίζεσθαι, καὶ εὐκαιρίαν, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ὑπ' [e] θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ θεῶν εὐθέσιμα δι' αἵρεσιν. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων [f] φίλα λόγῳ συγγένειαν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ [g] τρόπον τινὰ

a Pindarus apud Platon. Theætet. *L.* 11. §. 1.
b Sup. § 8.
c Infr. §. 17. *L.* 3. §. 3. 5. 7. 16 *l.* 5. §. 27. *l.* 12. §. 26.
d [τοῦτον] *v.* Svid. Sup. §. 5. Inf. §. 16.
e θεῷ Svid.
f Sup. §. 1. *l.* 3. §. 4.
g *L.* 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

stiones de animo. unde sit; qalis sit; qando esse incipiat; qàm diu sit; an aliunde aliò transeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliasqe conjectus: annon amplius qàm semel serviat, & emissus vagetur in toto: utrùm corpus sit, annon sit; qid sit facturus, cùm per nos aliqid facere desierit: qomodo libertate suâ usurus, cùm ex hac effugerit cavea: an obliviscatur priorum, & illic nósse se incipiat, cùm de corpore abductus in sublime cesserit. Varias avtem hac in parte Stoicorum sententias (neqe enim satis ipsis inter se convenisse videtur) apud Lipsium legas licet, *Physiolog. Stoic. l.* 3. *cap.* 14. Ambiguè noster ubiqe ferè. Sed & Seneca, & Socrates ipse; uti ostendemus ad *lib.* 4. §. 16. Salmasius interim titulum fuisse ista suspicatur tractatus alicujus, qi jam perierit, insequentis.

§. 13. Καὶ τὰ νέρθεν γᾶς, φησὶν, ἐρευνῶντα] Pindari verba sunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philosopho usurpata, cujus verba *infrà ad l.* 11. §. 1. sunt exhibenda. Usurparunt & post Socratem ex Platone Porphyrius *de abstin. animal. l.* 1. Galenus *hortator. ad artes c.* 1. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. Et ex Clemente Evsebius *prepar. Evang. l.* 13. *c.* 13. Theodoretus *therap. l.* 12. Verùm aliter illi omnes qàm noster istic; qi non virtuti, sed vitio dat, qòd istorum curiosi homines, vitæ mentisqe suæ inspiciendi ac discutiendi negligentiores existant. Pari ferè modo artes illas, qæ *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *Epist.* 88. *Metiri me geometres docet latitudia. potius doceat, qomodo metiar, qantum homini sit satis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritia commodare digitos. potius doceat, nihil ad rem pertinere istas computationes: non esse feliciorem, cujus patrimonium tabularios lassat: imò qàm supervacua possideat, qi infelicissimus futurus est, si qantum habeat, per se computare cogatur. Qid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? qid prodest colligere subtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam siqid decempedam effugit, si tristem me facit vicinus potens, & aliqid ex meo abradens? Doces me, qomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego discere volo, qomodo totus hilaris amittam.* Et reverâ, ut Augustinus *Confess. l.* 5. *c.* 4. leviusculè inflexus. *Dubitare stultum est, qin fidelis homo, qamvis nec saltem septentrionis gyros noverit, melior sit, qàm mensor cœli, & numerator syderum, & pensor elementorum, & negligens sui.* cùm ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς τῶν πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμήρσεως ζητοῦντι] Vel physiognomonas notat, qi ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perstringit, qo in alienos affectus cordisqe recessus intimos induere sese pleriqe gestiunt; *curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam,* ut scirè Augustinus *confess. l.* 10. *c.* 2.

Πρὸς μοῦνῳ τῷ ἔνδον] Opportunum itaqe hìc monitum illud Homericum *Odyss. δ. v.* 392.

Ὅτῳ τοι ἐν μεγάροισι, κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Qodcunqe tibi in domibus malumqe bonúmqe accidisset.

qem versum Socrates præ omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l.* 4. *c.* 6. eidémqe in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, utì Laërtius *l.* 2. qò à naturæ rerum aliarum physica speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, qâ animum cujusqe proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodusqe commonstratur. qin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laërtium *l.* 6. in *Menedem. Cynic.* ab Aristippo, Evsebius *prepar. Evang. l.* 1. *c.* 5. Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c.* 10. Sextus Empiricus *de philosoph. l.* 1. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. Dio Prusæus *Orat.* 40. Optimè Plutarchus *de Curios. pag.* 515. *D.*

Τί τ' ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκαίνεις πόλει;
Κακὸν ἐξυδρικεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις;
μετάθες ἔξωθεν, καὶ μετάρσιον σὸν τὴν πολυπραγμοσύνην.

Aliena qorsum aqute perviides mala,
In propriis cæcus: hominum invidissime
transfer extrinsecus, & intrò converte curiositatem.

Τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι] *Mentem* cujusqe nunc *damonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l.* 3. §. 3. Τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων. *Cum alter mens & genius.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα. *Genium verò intra se in pectore situm.* & *l.* 5. §. 27. ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδω-

A κεν. *Genius, qem cuiqe Jupiter attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum.* & *ibidem* §. 10. τὸν ἑαυτῶν θεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l.* 3. §. 5. ὁ ἐν σοὶ θεός. *Qi in te residet deus.* Plato in *Timæo pag.* 1087. *C.* Τὸ δὲ δὴ περὶ τὸ κυριώτατον παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἶδος διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο. ὃ δὴ φαμὲν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντως φυτὸν, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον. *De præstantissima igitur animæ nostræ specie ita est sentiendum. Nempe hanc Deus ut damonem nostrum cuiqe tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem à terra nos tollere, tanqam animalia cælesti potius qàm terreno semine natum.*

B • Καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν] Plato *Timæo* post superiorà illa *D.* Τὸν δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. θεραπεία δὲ δὴ πάντῃ παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσὶ κινήσεις, αἱ τῶν παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. *Cùm semper divinum colat, ipsumqe familiarem damonem in se habeat ornatissimum, præsertim beatum fore. Cultura avtem cujusqe omnino una est, proprium cuiqe pabulum motúmqe tribuere.*

C *Ei verò qod in nobis divinum est, motus cognati sunt, universi ipsius cognationes atqe circuitus.* Apulejus *de Socrat. gen. Si qotidiana eorum ara dispungas, invenies in rationibus multa prodige profusa, & in semet nihil, in sui, dico, damonis cultum.* Et Seneca *Epist.* 41. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorúmqe nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ità nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθος] τοῦτον κ. π. Svidas in Εὐκαίων. qi & mox θεῦ pro θεῶν. Affectus avtem Stoicos prorsùs sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εὐκαιρίαν] Εὐκαῖον, μέτριον, ἀνωφελές. Svidas adductis Marci verbis hisce.

D Φίλα διὰ συγγένειαν] Eam nimirum, de qa *superiùs* §. 1. Sed & *l.* 9. §. 27. φύσει γὰρ φίλοι. *Naturâ amici.* Et *l.* 11. §. 8. φύσει συγγενῆ καὶ φίλον. *Naturâ cognatum sibi & amicum.*

Τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ] Ità *l.* 7. §. 26. *Ubi qis in te peccaverit, cogita statim apud te, qid illud fuerit, qod bonum malúmve ratus, id culpæ admiserit: τοῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. hoc enim perspecto, misereberis hominis,* qod tali nimirum opinione imbutus sit. Et sunt reverà improbi homines οἰκτιρμοῦ μᾶλλον ἢ φθόνου ἄξιοι, (contrà qàm de rebus suis Andocides *Orat. de reditu.*) *miseratione potius qàm indignatione digni. Nam sicuti*

E *corporum langvor, ità vitiositas qidam est qasi morbus animorum. cùm itaqe ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione judicemus, multo magis non insequendi, sed miserandi sunt, qorum mentes omni langvore atrocior urget improbitas.* Boethius *Consol. phil. l.* 4. *c.* 4. Et Hilarius *in Psal.* 118. §. 7. *Sanctus qisqe cùm caditur, non humilitatis sua qi casus est, sed insolentiæ ejus qi cadit, misereatur: ut à vesano filio pater, ut ab amente ægroto medicus contumeliam passus, dolorem, non ex eo qod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, qod ille qem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *Orat.* 12. *pag.* 390. *D.* Τὸν παραφρονοῦντα ἀνθρωπον, ὃ κολάζειν

F νόμος, ἀλλ' ἐλεεῖν, καὶ πειρᾶσθαι τέχνῃ τῇ τῶν ἰατρῶν ἐπανορθοῦν. ὑδεὶς δὲ τύπτει τὸν μαινόμενον, ὑδὲ ἔγκλημα νόσου ποιούμενος, τὴν νόσον κατηγορεῖ. *Despiens lege non punitur, qin mos est illius misereri, & medicorum arte tentare ei mederi. Sed furentem nemo percutit, neqe crimine morbi objecto, morbum accusat.* Stoicis avtem improbi omnes amentes habentur. Ità Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Πεπλάνηνται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεπαίνειν ὧν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Errant in judicio bonarum vel malarum rerum. Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur.* qali diceret, istud potiùs. Et Marcus *l.* 7. §. 25. δεῖ ὖν συγγινώσκειν. *ignoscere*

G *oportet.* Sed & *l.* 1. §. 15. τὸ συγγνωμονικὸν, à Maximo, qi & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verùm cavtè istic & cum restrictione aliqa, τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, id est, *modo qodam miseranda* dixit; nè in dogma Stoicum peccare videatur, qod statuit ἔλεος εἶναι πάθος, καὶ συνολὴν ἄλογον, *misericordiam esse ægritudinem sive perturbationem, contractionemqe animi, à ratione alienam.* itaqe τοὺς σοφοὺς ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non esse misericordes.* Laërtius *lib.* 7. in *Zenone.* de qo & Lactantius *instit. lib.* 3. *c.* 22. *Illud satis est ad coarguendum hominis erro-*

a Sup. §. 1. πνα ἐλεεινὲ, a δ' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. οὐκ
b L. 4. §. 29. ἐλάττων b ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στερήσεως τῆς ἀληθεί-
c μίλωπα. νου τὸ λυκὸν καὶ c μίλωπα.

qodam miseranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qi alba & nigra internoscere prohibet.

§. 14.

ANNOTATIONES.

rem, qòd inter vitia & morbos misericordiam ponit. Cicero *Orat. pro Muren.* ex Zenonis sententia; *cujus inventorum emuli sint Stoici, Neminem misericordem esse, nisi stultum & levem.* cùm Plato & Aristoteles contrà docuerint, *Viri boni esse misereri.* Qin & Evripides contrà prorsùs qàm Stoici, in *Antiopa* apud Stobæum *tom. 2. tit. 3.*

Ἔνεστι δ' οἰκτῶ, ἀμαθίᾳ μὲν ὐδαμοῦ,
Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἀζήμιον
Γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν.
Non imperiti motus est misereſcere,
Sed est viri sapientis, noxaqe imminet,
Cùm sapere sese qi putant, sapiunt nimis.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς πονηροῦ σπλάγχνον ὐ μαλάσσεται.
Misereſcere havd scit impii cordis rigor.

Nec incelebre, avt inscitum, Phocionis illud apud eundem, *tit. 1.* Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμὸν, ὅτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρεῖσθον τὸν ἔλεον. *Nec è templo aram*; (ad qam miseris & vexatis receptus sit;) *nec ex vita humana tollendam misericordiam.* Illà siqidem sublatâ, qod Plinius *l. 7. c. 19. Exit hic animi tenor aliqando in rigorem qendam torvitatémqe naturæ duram & inflexibilem, affectúsque humanos admit.* Verùm Stoicorum dogma istud Seneca clarissimè explicat, *de clement. l. 2. c. 4. 5. Misericordiam plerique ut virtutem lavdant, & bonum hominem vocant misericordem: hæc avtem vitium animi est. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alienorum malorum succidentis. itaqe pessimo cuiqe familiarissima est.* Et mox: *Misericordia est ægritudo, ob alienarum miseriarum speciem. ægritudo avtem in sapientem virum non cadit.* Deniqe *c. 6. Misericordia est animorum, nimis miseria faventium: qam si qis à sapiente exigit, propè est, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus.* Porrò ista, qia durius asperiusqe dicta videri poterant, mitigare conatur idem *ibidem*, ubi subjicit, *c. 5. & 6. Sapiens ergo non miseretur; qia & sine miseria animi non fit. Cæterùm omnia, qa qi miserentur, dolentes facerent, hic libens & alacri vultu faciet. Succurret alienis lacrymis, non accedet: dabit manum navfrago, exuli hospitium, egenti stipem: donabit lacrymis maternis filium, & catenas solvi jubebit, & ludo eximet; & cadaver etiam noxium sepeliet. at faciet ista tranquillâ mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune avxilium natus ac publicum bonum, &c.* Itaqe Plutarchus *de tranqill. p. 468. D.* Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γινόμενον, ὡς καλῶ τῶ βοηθεῖν, ὐ συναλγεῖν καὶ συνεισδύοντα τοῖς πλησίον ὄντος. ὁ δὲ μεῖζόν ἐστιν, ὐδὲ αὐτῶν ἁμαρτανόντων καὶ διακειμένων φαύλως τὸ ἦθος αἰσθανομένους ἀθυμεῖν καὶ δυτροπεῖν ἐῶσιν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἄνευ λύπης τὴν κακίαν. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qâ afficimur ob aliorum calamitates vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere & animum demittere statuant: & qando, qod sane majus est, delicta nostra avt morbos animi ubi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægre ferre, sed absqe dolore mederi vitio jubent.* Scilicet talem volunt esse sapientis affectum, qalem nostri *misericordiam divinam* prædicant. Qi, ut avtor libri *de patient.* sub Avgustini nomine, sive Hugo is de S^o. Victore, sive alius qis est, *c. 1. Zelat sine aliqa molestia, irascitur sine aliqa perturbatione, misereturque sine aliqo dolore, patiens est sine ulla passione. Si, tanqam nostra, illa cogitamus, in illo nulla sunt.* Videatur Anselmus *prosolog. c. 8.* & Thomas Aqinas *summ. l. 1. q. 21. a. 3.* Qin & Augvstinus ipse *de morib. Eccles. Cathol. l. 1. c. 27. Qare illa omnia, qibus hujuscemodi malis incommodisve resistitur, qi officiosè atqe humaniter prabent, misericordes vocantur, etiamsi sapientes usqe adeò sint, ut jam nullo animi dolore turbentur. nam qis ignoret ex eo appellatam esse misericordiam, qòd miserum cor faciat condolentis alieno malo?* Qanqam reverà *misericordia* potiùs dicta, *qòd cordi sit aliena miseria.* Zanchius *de natur. Dei, l. 4. c. 4. q. 1.* Verùm pergit Avgustinus. *Et qis non concedat ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cum subvenit inopi, cùm vestit nudum, cum peregrinum tecto excipit, cùm oppressum liberat, cùm denique humanitatem suam usqe ad sepulturam porrigit mortuorum? etiamsi id faciat mente tranquillâ, nullis aculeis doloris instinctus, sed adductus officio bonitatis, misericors tamen vocandus est. hoc enim nihil obest nomen, cùm absit miseria.* Verùm & ea Græco vocabulo abest. qod & Zanchius observavit. itaqe de nomine tantùm controversia est. Veruntamen mox Stoicos obliqè perstringens, qibuscum tamen de re ipsa consentire planè videtur; *Stulti verò*, inqit, *cùm misericordiam qasi vitium devitant, qia officio satis moveri nequeunt, si nec perturbatione commoventur, congelascunt potius rigore inhumanitatis, qàm rationis tranquillitate serenantur. Itaqe multò prudentius Deus etiam ipse misericors dicitur: qi qemadmodum dicatur, restat intelligere iis, qi sese idoneos religione studioqe præstiterint.* Vides, utì Senecæ gemina ferè, qoad sensum, loqatur; de vocabuli usu duntaxat Senecæ nevtiqam concedens. Nam qod *retract. l. 1. c. 7.* de sapientibus qod hic dictum est, *non sic accipiendum* A monet, *qasi definierit, in hac vita esse tales sapientes, qandoqidem non, cùm sint; sed etiamsi sint, dixerit.* Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere prorsùs videtur, qi, *qis sapiens sit, avt fuerit*, inqit Cicero *Academ. l. 4.* nec ipsi solent dicere. qique *sapientem*, vel sapientis ideam potiùs, *talem nobis delineant, qalem nemo mortalis est unqam consecutus*, ut idem *de amicit.* Ἔστι γὰρ οὔτω ὐδαμοῦ γῆς, ὐδὲ γέγονεν, ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 13.* Qanqam avdentiùs Seneca *de sapient. constant. c. 7. Non est, qod dicas, ità ut solet, hunc sapientem nostrum nusqam inveniri. non fingimus istud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falsæ virtutis concipimus, sed qalem confirmamus, exhibuimus & exhibemus.* Non te certè, B Seneca; qod & ipse alibi fateris. Ad veritatem propiùs accessere illi, qi (Stobæo referente *collectan. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.*) κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζωσι. hoc est, *primis temporibus*, ante lapsum nimirum primævum, *sapientem exiſtimant qendam extitisse.* Verùm hæc utcunqe se habeant, patet hinc interim, cur noster istic oratione suspensâ usus, τρόπον τινα, non ἁπλῶς, ἐλεεινὸν dixerit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide *supr. §. 1. & l. 11. §. 18.* Polybius *hist. 12. 5.* Δεῖ τοῖς μὲν καθ' ἁγνοιαν παραπίπτουσι, διδόναι συγγνώμην. τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαλλάκτους ἔχειν. *Oportet veniam dare* C *illis, qi per ignorationem à veritate aberrarent; ab iis verò, qi voluntate & certo proposito, capitali odio dissidere.* Sic Persius *Sat. 3.*

— *caret culpâ, nescit qid perdat.* —

Verùm in istis distinctiones qasdam adhibet Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 2.* primò siqidem distingvit περὶ τῆς ἀγνοίας. Ἀγνοεῖ μὲν ὧν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βάλεται λέγεσθαι, ὅτ' εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. ὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῷ ἀκουσίῳ, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. ὐδ' ἡ καθόλου. ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην. ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. *Unusqisque igitur pravus qid agendum, à qibusque abstinendum* D *sit, ignorat: ob hujuscemodi errorem injusti & omnino mali homines efficiuntur. Invitus igitur dici debet, non si qis ignorat id qod conducit: non enim ignoratio, qa in electione consistit, invitti est causa, sed prævitatis: neqe ea qa est universalis, qippe qum ob eam homines vituperentur, sed ea, qa circa particularia versatur, in qibus & circa qæ actio existit: in his enim & misericordia & venia locum habet.* Secundò distingvit inter τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. Ἕτερον δὲ, inqit, ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τῷ ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, ὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά E τι τῶν εἰρημένων. ὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. *Diversum qoqe est ex ignoratione & ignorantem agere: qi enim vel ebrius est, vel iratus, non videtur ex ignoratione agere, sed ob aliud qoppiam ex iis qæ dicta sunt: qippe cum non sciens, sed ignorans agat.* Clemens Marco σύμψηφος planè *Strom. l. 4. p. 530. A.* Κἂν μισῶσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἴδεν ὅλος τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, οἰκτείρων τῆς ἁμαθίας τὴν γνώμην αὐτῶν. *Et si electum odio habeant aliqi, is novit eorum insciti am, misereteqe eum, qòd in tanta animus ignorantia versetur.* Epictetus *l. 1. c. 28.* Τί χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλάνηται ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων; ὐχὶ δ' εἶπερ ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεοῦμεν, ὡς F τοὺς χωλοὺς, ὅτω τοὺς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένους καὶ ἀπεκκεκλωμένους; *Cur igitur ei succenses, qòd decepta est misera in rebus maximis? Qin potius ejus te misereſcit, ut cæcorum nos misereret, ut claudorum? Nam eodem modo commiserationem merentur qi præcipua sua parte cacutiunt & claudicant.* Obiter monendum, apud Svidam hinc restitui posse vocem ἐλεεινὰ, qæ periochen istam recitanti in Δαίμων, excidit, sicut & in seqentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη] qâ laborant ii, qos πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν, *mancos ad virtutem consequendam*, Philosophus dixit, *Ethic. l. 1. c. 10.* Hæc est illa sive πήρωσις sive τυφλότης, non corporis, sed *mentis cæcitas*, de qâ & noster *infrà l. 4. §. 29.* τυφλὸς, ὁ καλαμῶν τῷ νοερῷ ὄμματι. *Cæcus, qi mentis oculos clausos habet.* qam & sacra pagina passim tangit. Esaj. *c. 6. v. 9, 10.* & *c. 42. v. 18, 19.* Matth. *c. 13. v. 13, 15.* & *c. 15. v. 14.* Joan. *c. 9. v. 39, 40.* & *c. 12. v. 40.* Luc. *Act. c. 28. v. 26, 27.* Pavl. *ad Ephes. c. 4. v. 18.* Petr. *Ep. 2. c. 1. v. 9.* Joan. *Apoc. c. 3. v. 17.* Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deteriorémqe multò, pronunciat. Καὶ γὰρ ἔστι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν πεπήρωται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη καλεῖται. *Cum principe sui parte, hoc est, mente, capti sunt, cui stultitia densissimas tenebras offuderit.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. Evang. l. 8. c. 14.* Ἄγνοια δὲ χαλεπωτέρα τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφερούσης τῇ ψυχῇ, πάντων ἁμαρτημάτων αἰτία γίνεται. *Ignorantia verò dirtorem animæ qam qa est corporis mutilationem adferens, omnium peccatorum est causa.* Idem *de ebriet.* Epictetus etiam *Dissert. l. 1. c. 18.* ubi eandem, qam Marcus hìc, cavsìàm agit: Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀποτετυφλωμένον, ὐ τὴν ὄψιν τὴν διακριτικὴν

§. 14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, qàm degit, amittere qenqam; nec aliam ab ea, qàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo quod est brevissimum. præsens siqidem tempus est omnibus æqale: & quod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémqe ratione id quod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neqe enim avt præteritum, avt futurum amittere qis potest. nam qis cuiqam id, quod non habet, abstulerit? horum itaqe duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, qòd omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaqe nihil

§. 14. [a] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς, καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζῇ. οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸ ἄρα καθίσῃ τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ, τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [c] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται). [e] ἔτι γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, ἔτι τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει πῶς, ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τριῶν ἂν τὸ δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἑνὸς μὲν, ὅτι [f] πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοιοειδῆ, καὶ ἀνακυκλήματα, καὶ

[a] L. 3. §. 10. l. 4. §. 47. 50. l. 9. §. 28. 33. l. 12. §. 26.
[b] [ἂν] ἀποβαλλῃ Svid.
[c] delet Svid.
[d] ἢ f.
[e] L. 6. §. 32.
[f] L. 4. §. 32. l. 6. §. 37. 46. l. 7. §. 1. l. 9. §. 28. 35. l. 10. §. 27. l. 11. §. 1. l. 12. §. 24.

[a] ἀδὲν

ANNOTATIONES.

τικὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύναι. πῶς ἀπάνθρωπον τοῦτο; καὶ ἐκείνῳ ὅμοιον. τοῦτον δὴ τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύναι, καὶ τὸν κωφόν; μεγίστη γὰρ βλάβη ἡ τῶν μεγίστων. *Ille qi cacutit, qi fallitur, & maximis in rebus errat, non eâ videndi facultate amissâ, qâ candida & nigra discernuntur, sed qâ animus bona & mala distinguit, non est perdendus. Qàm inhumanum hoc, & huic non absimile. Hiccine cæcus & surdus non perdendus est? Rerum maximarum damnum est maximum.* Flaccus *l.* 1. *Epist.* 10.

Non qi Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiúsve medullis;
Qàm qi non poterit verum distinguere falso.

Contrà Antonius Didymum ob cæciratem corpoream tristiùs pavlo se habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolere damno, qam formica & musca & culices habent; & non lætari illius possessione, qam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex qo pervides*, (Hieronymi sunt *ad Castrutium*) *qod multò melius sit spiritu videre, qàm carne; & illos oculos possidere, in qos peccati festuca non possit incidere.* Vide *l.* 3. §. 14.

§. 14. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται] Corrupta ista esse monitu nihil opus. corrigere forsan havd ità proclive fuerit. Svidas in Ἀκέραιον (pro qo tamen, Ἀκαριαῖον substituendum esse liqet) sic habet: *Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὅλως ἀκαριαῖον φαίνεται. Id enim qod adest, omnibus est par & æqale. Et qod amittitur, non est æquale. Sic avtem id qod amittitur brevissimum & qod momenti instar nobis apparet.* Qid si legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab avtoris mente certè ista nevtiqam discedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vitam qis diutissimè protrahat, an brevissimè defungatur. idem siqidem prorsus est, qod uterqe istorum tam superando vivit, tum moriendo amittit; atqe idipsum punctum temporis insecabile duntaxat. qum enim tempus præsens idem utrique sit, nec amitti possit nisi qod in præsentiarum habetur; idem necesse est id sit, qod uterqe moriendo amittit. Illud avtem est insecabile qiddam. & hoc igitur.* Ità *l.* 12. §. 26. Τὸ παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. *Tempus præsens tantum cuiqe & vivitur & amittitur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariss. D. Salmasio, qi de aliis locis reqisitus, pro liberalitate sua, & de isto sententiam suam responso inseruit. cui probari cum videam, non jam ampliùs pro mera conjectura habeo.

Εἰς ταὐτὸ ἂν καθίσαι] Ità *l.* 9. §. 33. Καὶ ὁ ἰσχαλογήσεως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καλαστήσαι τῷ πρεσβύῃ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigitur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *qæst. nat. l.* 6. *c.* 26. *Hæc omnia ferè constanter, si cogitaveris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. hora sunt qas perdimus. puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. qid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidissimos sui deserit. nec qod futurum est, meum est, nec qod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse.* eleganter *Lælius ille sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Hos, inqit, dicis sexaginta, qos non habes? nè ex hoc qidem intelligimus incomprehensibilis vitæ conditionem & sortem temporis semper alieni, qòd annos annumeramus amissos.* Qæ postremo favere possent superioris clavsulæ lectioni vulgatæ, qam Mericus Casavbonus etiam admisit, *si καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον.* ut *tempus præteritum, qod jam amissum est, inæqale esse concedatur, cum longius his, illis brevius extiterit*: si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantùm amitti, qod habetur, contendit: & utrumqe *insecabile* esse concludit, & qod amittitur & qod habetur.

Ἀκαριαῖον] *Infrà* §. 17. Τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ὁ χρόνος, στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 3. §. 10. Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. *Unumqemqe præsens tantummodo ætatis spatium, qod punctì instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto plane situm.* Seneca *de brev. vit. c.* 10. *Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt.* & *ibidem. In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, qod futurum est. Ex his qod agimus breve est, qod egimus certum, qod acturi sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, qod Poeta nescio qis, apud eundem. *ibidem c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.

qod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde istud Stobæo *tom.* 2. *tit.* 108. lavdatur,

Μικρόν τι τὸ βίῳ καὶ γενὸν ζῶμεν χρόνου.

docet Janus Rutgersius *Var. lect. l.* 4. *c.* 17.

Ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Asinar. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 79.

— maximas nugas agis.
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Tène ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu?

Apulejus *fabul. Milesi. l.* 1. *Qid viatori de summa pavperie latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palæstritis despoliari posse?* Joannes ille oris avrei *nec à centum.* in Matth. homil. 83. *Edit. Paris. pag.* 876. *A.* Ἤ οὐκ ἀκούεις, inqit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαι ποτε. *Non audis qid trito proverbio dicatur? centum simul viros unum pauperem atqe nudum spoliare non posse.*

Πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ] Ità *l.* 6. §. 37. Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata sunt, & uniformia.* & §. 46. ἀεὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ὁμοειδές. *Eadem semper uniformiter exhibita.* & *l.* 9. §. 35. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. *Ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient.* & *l.* 7. §. 1. πάντα συνήθη, καὶ οὐδὲν καινόν. *Omnia sunt consueta, & nihil est novi.* & *l.* 12. §. 26. πᾶν τὸ γινόμενον ὅλως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν παλαχοῦ γίνεται. *Qicqid fit, ita semper factum, semperqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri.* Idem tractat argumentum & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 27. Lucretius *l.* 3.

— eadem sunt omnia semper.

Ἀνακυκλήματα] Sic *l.* 9. §. 28. Ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem planè sunt mundana omnia, sursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia.* Aristoteles *Physic. l.* 4. *c.* 14. & *Problem. l.* 17. *q.* 3. Καθάπερ φασι, κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. *circulum esse res humanas.* qo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι. *Homines idcirco perire, qòd suum initium fini conjungere non possunt.* hoc est, ἐπαναπάμπλειν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ συνεχὴς ποιεῖν. itaqe *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & Plato *Timæo pag.* 1079. *E.* Τοῦτο ἅμα πᾶν, οἷον τροχοῦ περιαγομένου, γίγνεται. *Id totum simul revolutione qadam fieri.* Seneca *Epist.* 24. *Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequntur. diem nox premit, dies noctem: æstas in avtumnum desinit, avtumno hyems instat, qæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe avt pilâ, motu ordo mutatur, & qæ sequebantur præcedent, & qæ accidebant oriuntur; omnia, qomodocunqe ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l.* 5. *c.* 8. Tertullianus *de resurr. c.* 12. pòst superiùs exhibita *ad* §. 3. *Totus hic orbis revolubilis rerum*, &c. Tacitus *annal. l.* 3. *Rebus cunctis inest qidam velut orbis.* Et Avrelius Victor in *Avrelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilqe accidere qod rursum natura vis ferre neqeat avt spargo.* ità restitvit sententiam optimam, pessimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἐπὶ πῆμα καὶ χαρὰ
Πᾶσι κυκλοῦσιν, ἅστερ ἄρκτοι
Στεροφάδες κέλευθοι.
Simul æruma & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ursæ
Volubiles circuitus.

Et Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 11. Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas sæpe circa eosdem revolvi.*

a L.4.§.15.a ἐδὲν Διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν
l.9.§.37.l. Διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὰ αὐτά τις ὄψεται.
12.§.35.
b L.4.§.50. ἑτέρᾳ ἦ, ὅτι καὶ b ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχι-
l.9.§.33. στα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. c τὸ γὰρ παρ-
c L.12.§.3. όν ἐστὶ μόνον, ὃ στερίσκεσθαι μέλλει, d ὅπερ γε ἔχει
d ὥσπερ vel, ὥσπερ. καὶ ἔστι μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.
e L.3.§.9.l.
4.§.3.7.l.7. §. 15. Ὅλη e πᾶσα ὑπόληψις. f δῆλα μοὶ γὰρ τὰ
§.14.l.8.§. πρὸς g τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. h δῆλον ἢ
40.47.l.9.§.
32.l.11.§.
18.l.12.§.8.
22.26.
f δηλοῖ f.
g τῷ Κυνικῷ
Μονίμῳ f.
h δηλοῖ f.

interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis visurus sit. alterius verò, qòd is qi qàm diutissimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterqe. præsens siqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit qis, qod non habet.

§. 15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta sunt. horum avtem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει] *Nihil*, inqit, *refert per breve aliqod temporis spatium, an in perpetuum ista videris.* qare? qia nimirum, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακε, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.* Ità *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι. καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἱστορῆσαι. *Perinde habet annis centum an tribus ista noris.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν κόσμον διαιρῆσαι πλέονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec interesse putat, mundum longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit.* Ità qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil interest inter diem & sæculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *supposititio*, apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 122.

— τῶν εὐτυχέστατον λέγω,
Ὅστις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένον,
Τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἀσέρ', ὕδωρ, πῦρ,
Νέφη. ταῦτα κἂν ἑκατὸν ἔτη βιώσεται,
Ὄψει παλαιὰ κἂν ἐνιαυτὸς σφόδρ' ὀλίγος,
Σεμνότερα τούτων ἕτερα οὐκ ὄψει πολύ.

i. e. vertente Grotio,

— *hunc credo felicissimum,*
Qi cum spectârit, Parmeno, placidè Deum
Augusta dona, redit cito unde venerat:
Jubar, inqam, solis publicum, nubes, aqas,
Ignem. namqe annos quamvis centum vixerit,
Eadem videbit: sitqe licèt ævi brevis,
Tamen istis nihil est conspicari pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conqerenti exuli qòd Athenas non videret: Πόσῳ δὲν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας οὐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; κρεῖττόν τι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἄστρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσσης; *Quando igitur Athenas & arcem iterum videbo? Miser, non satis ea tibi sunt, qa qotidie vides? Potesne præstantius aliqid avt majus videre sole, luná, stellis, terrâ universâ, mari?*

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος] Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia dissentire ab Henrico Stephano, licèt rerum Græcarum peritissimo; qi τεθνήξομαι vult esse *futurum secundum*, sive *paulò post futurum*, ut Grammatici vulgò nuncupant, à θνήσκω: eósqe notat, qi thema fingunt inauditum, τεθνήκομαι nimirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Quin tamen nevtrum horum necessarium sit ad vocabuli istius analogiam statuendam. Siqidem, ut monet Evstathius *ad Iliad. μ. more Syracusanis familiari, ex præteritis præsentia sæpenumero formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἔσπακα ἐσπάκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἐσπάκω ἐσπάξω, & in media voce, ἐσπάξομαι. Unde Sopater *Epist. ad Hemeter.* apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 46. Τίς ἂν ἔτι καλὰ Σιμωνίδου λόγου τετράγωνος, ὃς καλὰ πᾶσαν τύχην καὶ πραγμάτων μεταστάσιν ἀσφαλῶς ἐστήξεται. *Qisnam adeo, juxta Simonidis verba, qadratus est, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter consistat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. ὑδεὶς ἐστιν ἅτως ἔυπομος, ᾧ ἀποθνήσκοντι ὑ παρεστήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. *Nemo qisqam adeò felix est, cui morienti non adstabunt aliqi, qi præsenti lætentur malo.* Ità τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεσθε. *Paulò post utrosqe vestrum morti concessuros.* (ut τεθνήξω illud in Aristophanis *Acharn.* cur sit Stephano suspectum, nihil amplius exstat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπίσεσι φόβον, ὡς ἀυλίκα τεθνήξονται.] Et in voce media τεθνήξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνήξῃ. *Jam jam morituvus es.* Et *ibidem* §. 47. Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνηξόμενος, qo noster etiam non semel usus est. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 501. *A.* Ὑπακούων ταῖς ἐντολαῖς βιώσεταί τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται. ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάτου ζωοποιηθῆναι. *Mandatis obediens fideliter vivet, &, si opus fuerit, morietur, qod qidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græc. pag.* 144. τοῦτον μόνον (Deum vult) ἀρνεῖσθαι κελευόμενος, ὃ πειθήσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. *Hunc solum si qis negare jubeat, non obediam, sed potius moriar.* Lucianus *Antholog. l.* 1. *c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωτόμενος, φείδεο σῶν κλεάνων.

Tanqam morituvus tuis bonis perfrvere,
Tanqam avtem victurus parce tuis bonis.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις] Et πάντα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebriùs occurrit. ità *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio est.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. *In hoc sunt omnia.* Seneca *Epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. — tam miser est qisqe, qàm credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα] δηλοῖ. forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ὅσα κεῖσε ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς ἀυτοῦ, ἢ γραφέντα. *Argumento sunt permulta, qa ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophrastum tollas licet, *de caussa plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυλλον τοῦτο ζηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ φυλλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χρόα τοῦ καρποῦ. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρότητα. *Planta ipsa sicca omnino est, magis qam reliqa. Qod frondis angustia, & fructus exiguitas, colorqe ostendunt. Hæc enim siccitate omnia veniunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα] De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laertius *l.* 6. qænam avtem vel ad istum vel adversùs istum scripta (ità enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hìc respexerit, mihi tam incertum est, qàm qod est incertissimum. Merici Casavboni interim sententiam hactenùs probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub aliena persona istud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaqe legendum literulâ unicâ immutatâ, τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μονίμου λεγόμενα, *qæ à Monimo Cynico dicta sunt.* neqe enim est, qod de Syntaxi ambigat qisqam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superiùs adductum, Homerus *Iliad. α. v.* 159.

Τίμην ἀρνύμενοι —
Πρὸς Τρώων. —

id est, παρὰ τῶν Τρώων. *Scholia.* *Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss. ζ. v.* 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζονται πρὸς τοῦ νόμου οἱ τούτων ἄϊστοι. *Horum avtores à lege puniuntur.* Et Sophocles,

— ἐπαίνου τεύξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ.
— *à me certè laudem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν κακοῖσι κειμένην
Σοφὴ κέκλημαι. πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qi in ipsa inciderunt jam malæ,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertus, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinâsse Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀνελόντας, id est, *qi veritatis dijudicandæ medium certum sustulerint*, Monimum Canem recenset, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. eumqe asserit, τῇ σκιαγραφίᾳ ἀπεικάσαι τὰ ὄντα, τοῖς τε καλὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσκίπτουσι ταῦτα ὁμοιῶσαι. id est, *ea qa sint, picturæ adumbratæ contulisse, nostras eorundem perceptiones, eis qa dormientibus avt mente captis se ingerunt, geminas prorsus censuisse.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clarius indicat avtor idem *adv. eosd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τύφον εἶπε τὰ πάντα. ὅπερ οἴησίς ἐστι τῶν ὐκ ὄντων, ὡς ὄντων. *Monimus Canis typhum esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *typhonem* pro *typho* substitueret, nihil erat) *id est avtem opinio eorum qæ non sunt, ac si essent revera.* qod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco superiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l*, 2. *c.* 4. adductus.

Ἀνδρὸς ὅμως ὐκ οἶδε. δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
Certi aliqid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata est. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυτοῖ. καὶ τύφου ἐμπίμπλησιν. *Sed cognitionis qidem opinio inflat, & fastu replet.* ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apostolo *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelámqe dabimus certissimam Menandri verbis à Laërtio ex *Eqisone* (non ex *Citharistâ*, qod frustra Cl. Casavbonus ariolatus est) adductis, qæ viros insignes inaniter hactenus torserunt. Ea in Laërtii codicibus ità exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τοῦτον εἶναι πᾶν ἔφη.

Qod Ambrosius Camaldunus vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid verè τὸ χρήσιμον ἔ λεγομένου, ἐάν τις αὐτῇ τὸ χρήσιμον μέχρι ἔ ἀληθοῦς δέχηται.

§ 16. [a] Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ ἔ ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα ὅταν [b] ἀπόσημα, ἢ οἷον φῦμα ἔ κόσμου, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, γένηται. τὸ γὰρ δυσχεραίνειν ἅπτεσθαι τῶν γινομένων, ἀπόστασίς ἐστι τῆς [c] φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἐκάστου τῶν λοιπῶν φύσεις ὑπέχουσιν. ἔπειτα, [c] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστραφῇ, ἢ καὶ ἐναντία φέρηται, ὡς βλάψοντος, οἷοί εἰσιν οἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, [d] ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνου. πέμπτον, [e] ὅταν ψευδόμενος κρύπτηται, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ ἀναλήθως πράσσῃ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, [f] ἐπ' ἀόριστα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ μὴ εἰκῇ; καὶ

a Sup. §. 7.
b L. 4. §. 29. l. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
c Sup. §. 1.
d Inf. §. 17. l. 3. §. 4. l. 11. §. 19.
e Inf. §. 17. l. 18. 19.
f Sup. §. 7.
g Sup. §. 5.

ANNOTATIONES.

Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scilicet, *avt tres etiam*, qas habere dixerat, *peras*. Verùm id seriem orationis non pati cùm adverteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne qod præsumitur.

& tanqam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici qidem in priore vocabulo conjecturâ usus est: τῦφον in τυφλὸν qod mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne qod præsumimus.

id est, *opinionem meram certitudinis inanem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hîc. πᾶν ὑπόληψις. nam mentem si attendimus, aliud planè. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cùm certitudinem nulla secta avt exertius professa sit, avt enixius propugnaverit, qàm Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, qæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuminandum, ostendere simul, multum imò totum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infrà* §. 17. ὀνείρου καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἐάν τις ἁψῆται τὸ κόσμιον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δέχηται] *Si qis qod ab illo svaviter ac jucundè dictum est, eatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideò dictum, qia Monimus, Laërtio teste, γέγραφε παίγνια σπουδῇ λελυθυίᾳ μεμιγμένα, id est, *ludicra qadam scripsit, qibus seria subessent.* Id qod & de Socrate Galenus *de usu part. l. 1. c. 9.* Ἀνίη γὰρ Σωκράτους μοῦσα, μιγνύειν ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. *Hæc namqe Socratis musa fuit & industria, ut seria jocis semper immisceret.* Qin & de Diogene in *Cynismo* Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοιοῦτόν τι πάθωμεν, ὅτα ἔπαιξε, ταῦτα ἀυλοῦ ἐσπουδακέναι νομίσαντες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις οὐκ ἄχρηστον. *Qamobrem ne qid nobis contingat ejusmodi, ut in qibus ille lusit, ea pro seriis habeamus. Qanqam est in istis non inutile fortasse qippiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis disserebat; *Qid*, inqis, *ista subtilitas mihi proderit? Si me interrogas; nihil. Sed qemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit: sic nos animum aliqando debemus relaxare, & qibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta opera sint: ex his qoqe, si observaveris, sumes qod fieri possit salutare. hoc ego facere soleo: ex omni natione, etiamsi à philosophia longissimè aversa est, eruere aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ ἡδὺ loco τοῦ νόσιμον legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus assequor; præsertim cùm τὸ νόσιμον ductâ à reditûs ad suos jucunditate metaphorâ idem significare agnoscat.

§. 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ ψυχή.] Ità *suprà* §. 6. Ὑβρίζεις, ὑβρίζεις αὐτὴν, ὦ ψυχή. *Ignominia, ignominiâ inqam te afficis o anima.*

Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου] Ità *l.* 4. §. 23. ἀπόσημα κόσμου, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου. *Abscessus mundi, qi abscedit, seqe à natura communis ratione sejungit.* Eum, qi vel forti suæ ab universi Domino assignatæ non acqiescit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galenus *therapevtic. ad Glaucon. l.* 2. Ἀπόσηματα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίσανται τὰ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l.* 6. *Comment.* 1. *cap.* 13. definit, τὰς παρὰ φύσιν ὄγκους τυπίπαν ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γινομένους. μάλιστα δὲ τοὺς πρὸς τὸν ἐντὸς τόπον ἐπειγομένους. ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, *eos prater naturam tumores, qi prorsus sine causa externa proveniunt, sed potissimum hoc nomine eos vocant, qi extra corporis superficiem, extuberant ab iis qæ ex terra progerminant* sic dictos. licentiùs tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα ἀντὶ τοῦ ἀποσήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali, qui

A ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l.* 2. sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l.* 3. Et Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. (nam Phaleræum perperam exhibent codices Pliniani *l.* 7. *c.* 50.) qod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 19. prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l.* 5. *c.* 18. §. 13, 16, 17.

Ἧς ἐν μέρει] Vide *suprà* ad §. 9.

Ἐπ' ἀόριστα σκοπόν] Vide *suprà* ad §. 7. & *ad l.* 10. §. 36. Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 578. *A.* Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν ἐκ εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφιέναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος. καὶ τοξότην καλὰ σκοπὸν βάλλειν. καὶ μὴν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ὅλα τοῦ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλους. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιούτων δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρός γε τὸ συνορᾶν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; ἢ γὰρ δὴ τῶν χειρωνακτῶν ἐστὶ πέρας τῆς ἐργασίας, τοῦ δὲ ἀνθρωπίνου βίου σκοπὸς οὐκ ἔστι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις προσοικείαν μέλλοντα. ἢ ἴσως ἂν εἴημεν ἀτεχνῶς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνερμάτιστα, ὑδένος ἡμῖν νῦ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθεζομένου, εἰκῇ καλὰ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. *Qam habet rationem, qod cum gubernator havd temerè se ventis committat, sed navim rectâ moderetur ad portum, & sagittarii ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ* B *sive architecti ex arte sua rem ad finem aliqem perducant: nos talibus artificibus sapientiâ inferiores simus, ad planè considerandа, qæ ad nostri profectum animi faciant. Erit itaqe operariorum consideratio finis operis, & humanæ vitæ consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis aqiparari non cupit, oportet. Qo sanè neglecto, animus noster tanqam non fabricatum navigium, nullis insidentibus mentis gubernaculis temerè huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist.* 95. *Hac nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qò referat. proponamus oportet finem* C *summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum dictumqe respiciat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus translata sunt. Metaphora, qâ noster hîc usus est, à *sagittariis* est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist.* 71. *Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere;* D *& tunc dirigere, & moderari manu telum: errant consilia nostra, qia non habent qò dirigantur.* Et *Ep.* 94. *Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum format ad dirigenda qæ mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. *Nonne igitur magnum ad vitam cognitio ipsius momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habeamus, magis bonum* E *& honestum assequi possemus.* Et Evdem *l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν καλὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, θέσθαι τινα σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιητέα πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντελάχθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐστι. *Oportet omnibus scopum qendam rectè vivendi propositum esse, qi modò ex electione vivere jam qeant, qem spectans qisqe omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.* F Itaqe Cicero, *de finib. l.* 1. *Qiâ est in vita tantopere qærendum, qàm qis sit finis, qod extremum, qod ultimum, qo sint omnia benè vivendi, rectèqe faciendi consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir.* §. 54. Ὁ ἀσκοπως ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει. *Qi inconsideratè ambulabit, frustra laborabit.*

Εἰκῇ.] *temerè*, hoc est ἄνευ ἀναφορᾶς. ut *l.* 12. §. 20. *citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. *Nam ea, qa gerimus omnia, si ad nullum finem retulerimus, frustra geremus: sin eo, qo non pertinent, aberrabimus.*

Καὶ

a L. 1. §. 8. l. 3. §. 6. l. 9. §. 23.
b L. 3. §. 12. 16. l. 4. §. 12. & l. 12. §. 31.
c L. 3. §. 11. l. 4. §. 3, 4. 23. l. 6. §. 44. l. 12. §. 36.
d L. 10. §. 11.
e L. 3. §. 10. l. 4. §. 26. l. 5. §. 24. l. 6. §. 36.
f L. 5. §. 33.
g Ibid.

καὶ ἀπαραπολουθήτως ὅλων ἐνεργῇ. [a] δέον καὶ τὰ μικρόταπα, κῆ τὸν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι. τέλος δὲ λογικῶν ζώων, τὸ [b] ἕπεσθαι τῷ [c] τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τὸ πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ [d] θεσμῷ.

§ 17. Τὸ ἀνθρωπίνου βίου, [e] ὁ μὲν χρόνος, σιγμή. [f] ἡ δὲ ὑσία, ῥέυσις. [g] ἡ

lit. cùm etiam minutissima qæque ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis autem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibúsque obsequantur.

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida:

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀπαραπολουθήτως] *nullâque consequentiâ.* Xylander. Sed hoc esset ἀνακολούθως potiùs. *Sine justâ ratiocinatione & consideratione an finem communem consequatur, necne.* Casaubonus. παρακολουθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαρακολουθήτως igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliquid, nescius quid agas, aut quid velis.* Sicut ἀπαρακολουθήτως ἐν ποιεῖν, *ità bene facere cuiquam, quasi nescias, aut non advertas quid agas. l. 5. §. 6.*

Δέον καὶ τὰ μικρόταπα καλὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι] Siquidem ut noster ipse *l. 9. §. 22.* Ἤ τις πρᾶξις μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφοράν, ἄυτη διαπᾷ τὸν βίον. *Omnis actio, quæ ad finem debitum respectum,* vel propinquum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram quasi in partes distrahit,* sibique minimè per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag. 85. F.* Καὶ γὰρ αἱμασίαν τινα καὶ θριγκὸν οἰκοδομοῦσιν ὁ διαφέρει ξύλου τὸ τυχὸν, ἢ λίθου ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ σήλην ὑποθεῖναι παραπεσοῦσαν ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφορῦντες, εἰς ταυτὸ καὶ σωρεύοντες ἀλλ' οἵ γε προκόπτοντες, οἷς ἤδη, καθάπερ ἱερᾷ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῷ τῷ βίῳ κεκρότηται χρυσέα κρηπὶς, οὐδὲν εἰκῇ προσίενται τῶν γινομένων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ σκάμματος τῷ λόγῳ προστάττει καὶ προσαρμόττειν ἕκαστον. *Maceriam aliquam aut sepem conficientibus nihil refert obvium quodque lignum aut lapidem jacentem adhibere, aut columnam à monumento aliquo delapsam subjicere: quomodo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones congerunt ac coacervant. At qui in virtute exercenda proficiunt, quibus vitæ veluti sacri ac regii ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum quæ aguntur temerè admittunt, sed veluti amussi rationis aptant singula atque concinnant.*

Καὶ τὰ μικρόταπα] Epictetus *Dissert. l. 2. c. 11.* Κάνονα εὑρόντες, ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐτῷ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκλείνοντες. *Regulâ inventâ citra errorem utimur, adeò ut citra eam ne digitum porrigamus.* Julianus Imperator *Orat. 1.* Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν ἀνθρώποις φύσαντος ὁτῳοῦν κειμένου, ἅπαντας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιηδεύειν ἐν λόγοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς καλὰ βίον ἄγουσι καὶ μείζοσι τῷ καλῷ πάντως ἐφίεσθαι. *Vetus lex est ab eo profecta, qui philosophiam primus in humanum genus invexit, quæ hunc in modum sese habet; debere omnes ad virtutem, & honestatem respicientes studia sua ità comparare, ut in dictis, factisque, in societatibus, rebusque omnibus tam parvis quàm majoribus honestatis rationem teneant.* ubi Petavius pro ἄκροις, μικροῖς substituit. at Svartius *analect. l. 3. c. 17.* ἄκροις retinendum contendit, & tenuissima quæque & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oportet. Hanc autem iconem, quæ pulcerrima est sanè, frequenter admodum usurpat. Ità *l. 3. §. 11.* ἀνθρώτους πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. *Homines agere cives civitatis superne istius, cujus reliqua civitates ista quasi familiæ existunt.* & *l. 4. §. 3.* Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. *Mundus iste civitatis instar obtinet.* & *ibidem §. 23.* Διὸς πόλις. *Urbs Jovis.* & *l. 6. §. 44.* πόλις καὶ πατρίς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, uti homini mundus.* & *l. 12. §. 36.* ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l. 1. c. 12.* Πάντα δὲ ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπεσκεμμένος, τὴν αὐτῷ γνώμην ὑποτέτακχε τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα. καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. *His igitur omnibus consideratis, vir bonus suum animum gubernatori universitatis submittit: quemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemque *l. 3. c. 24.* Τίς τοῦτο ἐπιτέπουθεν; ὁ ἡγεμὼν, ἢ ὁ στρατηγὸς, ἡ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. *Quisnam istud immisit? dux, prætor, respublica, lex civitatis. Oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l. 1.* à Laërtio *lib. 7. c. 87.* in *Zenone* laudatus: Ἴσον ἐστὶ τὸ καθ' ἀρετὴν ζῆν, τῷ καθ' ἑμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέση γάρ ἐστιν αἱ ἡμετέρα φύσις τῆς τοῦ ὅλου. διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ καθ' ἀρετὴν αὐτῷ, καὶ καὶ τὴν τῶν ὅλων, ὧν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύει εἰωθὼς ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτου τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι. *Secundum virtutem vivere idem est quod secundum experientiam eorum, quæ secundum naturam accidunt, vivere. Partes enim naturæ universi sunt naturæ nostræ. Idcirco finis efficitur consentaneè secundùm naturam vivere, secundùm suam atque universorum naturam, nihil eorum faciendo, quæ à communi lege prohibentur, quæ est recta ratio in omnes pervenions, eademque in Jove, hoc principe gubernationis omnium quæ sunt.* Vide *ad l. 10. §. 1.* Avtor *de Mundo c. 6.* ubi de politiæ humanæ ratione ac instituto pluribus disseruerat; ὅλως ὑπολαμπέον καὶ περὶ τῆς μείζονος πόλεως, λέγω δὲ τόνδε τὸν κόσμον. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, εὐδεμίαν ὑποδεχόμενος διορύσσειν ἢ μεταθεσιν. κρείττων δὲ οἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύσεσιν ἀναγεγραμμένων. ἡγεμόνι δὴ ἀκινήτως αὐτῷ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος ἑρανῷ καὶ γῆς, &c. *Hoc idem de urbe quoque majore, de hoc inquam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa quidem partem ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, quippe quæ potior sit illis legibus, & stabilior, quæ in tabulis perscripta sunt. Ejus enim auspiciis perenniter & compositè præuntis, universus hic cæli ordo regitur atque administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag. 530. E.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δὲ ἐστι φύσεως, προσακτικὸς μὲν ὧν πρακτέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν μὴ ποιητέον. αἱ δὲ καθ' ἑκάστους αὖτας πόλεις ἀπερίγραπτοί τε εἰσὶν ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hic est magna civitas, unam reipublicæ formam; & unum jus habens. Continentur autem edicto naturæ jussa de agendis, & vetita de non agendis. Hæ vero civitates locis suis numero circumscriptæ non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l. 7. §. 9.* & *l. 11. §. 20.*

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος σιγμή] Σιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm. 1. 4.* translatione à Mathematicis factâ, quibus σιγμὴ sive σημεῖον id dicitur ὃ μέρος οὐδέν. ut Evclides *Element. l. 1. §. 1.* ideóque est insecabile, nec pro quanto habetur. Eóque sensu noster hìc; Τῆ ἀνθρωπίνου βίου, ὁ μὲν χρόνος σιγμή. *Vitæ humanæ tempus, punctum est.* & *l. 6. §. 36.* πᾶν τὸ ἐνεστὼς τῆ χρόνου, σιγμὴ τῆ αἰῶνος. *Tempus instans omne punctum ævi.* Ita Plutarchus *de puer. educ. pag. 13. A.* Σιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita,* & Seneca *Epist. 49. Punctum est quod vivimus; & adhuc puncto minus:* quod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag. 111. C.* refert; ὅτι τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἕλη, σιγμή τις ἐστὶν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μορίου τι βραχύταπον σιγμῆς. *Quod anni* CIↃ *aut* CCIↃↃ *punctum quoddam sunt infiniti, aut minimæ potius puncti portio.* Quod autem illi σιγμὴν, id est, *punctum*, Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat. 2. Edit. Commel. p. 1217.* ῥοπὴν, id est, *momentum* dixit. Τὴν μίαν ῥοπὴν ἐκείνην; ῥοπὴ γὰρ ἐστὶ ὁπᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo sæculo conferatur.* Vide *suprà, ad §. 14.* & *infrà ad l. 5. §. 24.* & *l. 6. §. 36.*

Ἡ δὲ ὑσία, ῥέυσις] *L. 5. §. 33.* Τὰ αἰσθητὰ εὐμεταβλητα, καὶ ὠχ ἑστῶτα. *Res sensui subjectæ, mutari prona, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit. c. 39.* Συγχωροῦσιν ὅτοι, τὰς μὲν ἐν μέρει πάσας ὑσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἐξ αὐτῶν μεθιεισας, τὰς δὲ, ποθὲν ἐπιοῦσα προσδεχομένας. οἷς δὲ πρόσεισι καὶ ἄπεισιν ἀριθμοῖς ἢ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένειν, ἀλλ' ἕτερα γίνεσθαι ταῖς εἰρημέναις προσόδοις, ἐκλλαγὴν τῆς ὑσίας λαμβανομένης. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, ἃ καὶ δίκην ὑπὸ συνηθείας νενικῆσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι. γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον. ὅτι τῷ καθεστῶσας εἰς ἕτερον ἐκβιάζουσι. τὸ δὲ αὐξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, πάθη σώματος ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. *Concedunt ipsi, substantias omnes singulares fluere & ferri, vel quod ex ipsis aliquid emittant, vel alicunde adventantia recipiant. Quibus vero sit accessio & decessio numeris aut multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis, substantiâ mutante. Neque verò jure, sed vi hoc consuetudinem obtinuisse, ut mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: quum debuerint potius ortus & interitus appellari, quia de statu in aliam expellunt naturam: augeri & minui, affectiones corporis esse subsistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert. 28.* Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως, Εὐρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω. νῦν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδοῦν, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοσοῦν καὶ ὑποφερόμενον. *Mutatur corpus omne ac movetur, celeriterque euripi instar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excrescit, nunc ex juventa in senectutem delabitur.* Seneca *Epist. 58. Quicunque videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, quæ esse proprie putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atque adjectione sunt. nemo nostrum idem est in senectute, qui fuit juvenis:*

fluida: ſenſus, obſcurus: corporis univerſi fabrica, putreſcere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis qidem,

ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ ἢ ὅλη τοῦ σώματος [a] σύγκρισις, ἔυσηπτος. ἡ ἢ ψυχὴ [b] ῥέμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, [d] ποταμός.

a σύγκρασις, Jun.
b ῥέμβος, c L. 4. §. 3. Xyl.

ANNOTATIONES.

mis: nemo eſt manè, qi fuit pridie. ego ipſe dum loqor mutari iſta, mutatus ſum. Et mox: *De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus qoqe aterna res & invicta, mutatur, nec idem manet.* Nec diſſentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuésqe figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum:
Qæ qaſi membrana ſummo de cortice rerum
Derepta volitant altro citróqe per auras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atqe recedere corpora rebus
Multa, manus dandum eſt. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, qaſcunqe videmus,
Perpetuò fluere ac mitti fateare neceſſe eſt
Corpora. —

Et mox:

Uſqe adeò omnibus ab rebus res qaqe fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiqe partes.
Nec mora nec reqies interdatur ulla fluendi.

Indè Claudianus *in Mallii Coſſ.*

— ſemperqe fluentis Materiæ. —

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐυπαραπόκωτα. *Senſus ipſi hebetes, & imagines falſas admittere proclives.*

Ἡ δὲ ὅλη τοῦ σώματος σύγκρισις, ἔυσηπτος] *Corporis totius fabrica, putreſcere apta,* ſive *putredini obnoxia.* Σύγκρασις Junio magìs placet, pro eo qod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam avtore, legas, qi *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκέρασε τὸ συγκριμάτιόν σου. *Non ita commiſit natura compagem tui.* Æſchines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης, καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον. *Compage ſemel ſolutâ, & animâ ſuo collocato loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. ſed & *l.* 3. §. 11. ἐκ τίνων συγκέκριται. *Ex qibuſnam principiis conſiſtat.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex iiſdem elementis.* In eandem cum Marco iſtîc mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipſa fluidumqe corpus: ex infirmis fluidisqe contextum: ipſo ſitu & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaqe non *ſuillo* tantùm *generi*, qod dixere veteres, ut Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plinius *hiſt. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici qidam, apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chryſippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piſcibus duntaxat; qod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; ſed & animantibus qibusvis (humano etiam generi) *animam, nè putreſceret corpus, pro ſale datam*, havd abſurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 5. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Salillum animæ, qam cùm extemplo amiſimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vaſculum ſalis ſumus, id eſt corpuſcula animata: qia corpora ſunt animarum vaſcula; anima verò corpori ſalis vice. qemadmodum enim carnes pecudum, ſi diu ſerventur ſine ſale, putreſcunt: ità & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἄλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διαληρεῖν ἄσηπτα καὶ μόνιμα πολὺν χρόνον, ἀντιτάττεται τῷ θανάτῳ, καὶ οὐκ ἐᾷ παντελῶς ἐξολισθαι καὶ ἀφανισθῆναι τὸ θνητόν. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον ὂσα τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνέχει καὶ ῥεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν ὄγκον. ὕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ γῆν φθορᾶς, καὶ κρατεῖ καὶ ἵστησιν. *Sal cadavera putredinis ſecura & durabilia adſervans aliqanto tempore morti reſiſtit: neqe patitur id, qod mortuum eſt, penitus aboleri. Sed qemadmodum anima, noſtrarum rerum divinisſima, diffluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet: sta ſalis natura imitatur animæ opus, dum cadavera arripiens, id, qod ad interitum vergebat, conſtringit atqe cohibet.* &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥέμβος] Ità reſtituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥέμβος, *vagus*, ſive *divagatio.* nam & abſtractè ſumitur. Plutarchus *de exil. pag.* 603. *E.* πολὺν ἄλυν καὶ ῥέμβον. *Multas moleſtias & vagationes.* indè ῥέμβεσθαι. *huc illuc ferri. ſuprà* §. 7. καὶ ἀποῤῥέμβεσθαι, *divagari. infrà l.* 4. §. 22. Caſavbonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥόμβος legit; ſed *vagam* exponit, ex Athanaſii illo, περὶ πολλὰ ῥεμβομένη.

Ἡ δὲ τύχη δυσέκμαρτον] *Fors, conjectu difficilis*: ob casûs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaqe τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cauſſam, qæ humanâ ratione cognoſci neqeat.* Epicurus, ἀσύστατον αἰτίαν προσώποις, χρόνοις, τρόποις, *cauſſam inſtabilem ob mutationem perſonarum, temporum, morum.* Plutarchus *de placit. philoſ. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de conſtit. Princ. pag.* 722. ἡ τύχη ἀδόκητον καὶ ἀΐδρυτόν τι πράγμα. *Fortuna res infirma & inſtabilis.* Theophraſtus deniqe, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἄσκοπος ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παραλύσαι τὰ προπεπονημένα, καὶ μετάῤῥιψαι τὴν δοκοῦσαν ἐυημερίαν, οὐδένα καιρὸν ἔχουσα ταυτόν. *Improviſa eſt fortuna, habetqe magnam vim auferendi, qæ nobis labore parta ſunt, & qa apparet proſperitatem evertendi, neqe ulla conſtituta temporis utitur ratione.* & Plutarchus ipſe *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatúmqe*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qòd in utroqe τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῖν τῆς αἰτίας exiſtat, *utriúsqe cauſſas ratiocinando non poſſumus aſſeqi.*

Ἡ δὲ φήμη ἄκριτον.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἐυμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν ἐυφημῶν δοκούντων. *Qàm mutabile & judicii expers faventium vulgus.* Siqidem, ut Senarius antiqus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχων δὲ νοῦν.
Res nempe valida turba eſt, ſed mentis carens.

Ab iſtiuſmodi ergò profecta, pérqe eorum ora volitans fama, nil mirum, ſi fuerit, ut Virgilius cecinit Æn. *l.* 1.

Tam ficti praviqe tenax, qàm nuncia veri,

avt recti etiam dilavdatrix. Vide *ſupr.* § 12.

Τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμός.] Ità *l.* 4. §. 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. *Flumen qoddam & torrens rapidus eſt ævum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ ὐσία, ὅιον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* Sicut avtem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* qendam, qia in perpetuo ſunt fluxu; ità eaſdem alibi, ob fluxûs illius curſum rapidiſſimum, χειμάῤῥουν etiam, id eſt *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων ὐσίας ὡς διὰ χειμάῤῥου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa.* & *l.* 9. §. 29. Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. *Torrentis eſt inſtar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more.* Et ex Origene *in Pſal.* 1. Methodius *Orat. de reſurr.* apud Epiphanium *hæreſ.* 64. §. 14. Οὐ κακῶς ποταμὸς ὠνόμασεν τὸ σῶμα, διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς, τάχα οὐδὲ δυῶν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non malè fluvius qidam corpus eſſe dicitur. Qoniam ſi accuratè conſideremus, ne biduo qidem prior materia in corporibus noſtris eadem conſtánsqe perſeverat.* Cæterùm etiam τὰ τῆς ψυχῆς *fluminis* inſtar habere Heraclitus cenſuit, ſi Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βυλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, ἔικαστεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ὅτως. Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιῤῥεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. *Cum enim exhalantes animos ſpirituales ſemper effici demonſtrare vellet, eos cum fluviis comparabat, his verbis utens: in fluvios, inqiebat, licet iidem uſqe decurrant, aliæ tamen atqe aliæ illabuntur aqæ. Et vero anima efflantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aqarum nomine hominum generationes intellige; qæ ſicut de fonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ità homines de conceptu in partum, & de infantuli ætate in ſenium inqieto volumine properant & decurrunt.* Verùm Marcum noſtrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* reſpexiſſe, qibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπιῤῥυτον καὶ ἀπόῤῥυτον, *corpus influens & effluens* inditas & innexas. & mox de eiſdem, αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, *Itaqe hi in profundum flumen immerſi* &c. ubi *corpus* diſertè *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος] Homerus *Odyſſ.* λ. *v.* 221.

Ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.
Avolat illa, velut ſomnum qæ fallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὀνειροί σοι ἠνώχλουν. *Somnia fuiſſe qæ te conturbabant. Vana*, ſcilcet, *qaſi per ſomnum viſa*, animos afficere ſolent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laërtius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Metroclem, poſtqam Crateti in diſciplinam ſe dederat, commentariis ſuis in ignem miſſis, dixiſſe,

Τὰ δ' ἐς' ὀνείρων ψευτέρων φαντάσματα.
Hæc ſomniorum ſunt imagimacula.

Qin & Evripideum illud ex *Iphigen. Tavric.*

Ψευδεῖς ὀνειροι χαίρετ'. οὐδὲν ἦτ' ἄρα.
Valete vana, nil eratis, ſomnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, uſurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. indic.* qem exhibebimus *infrà ad l.* 9. §. 31. Optimè Baſilius Cæſar *Epiſt.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. *Humana iſta vaniora ſunt umbrâ, & fallaciora ſomniis.* & qæ ſequntur. Plutarchus ipſe eam, qam iſtîc de rebus divinis notitiam habemus, *inſomnii* rationem obtinere aſſerit. In *tract. de EI. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὲ νῦν ἐν τῷ

a L. 4. §. 43. πνεμός. τὸ δὲ τῆς ψυχῆς, [a] ὄνειρος καὶ [b] τύφος. ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένης ἐπιδημία. [c] ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί ἂν τὸ παραπέμψαι δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ

flu vius; animæ verò, ſomnium & fumus: vita militia, & hoſpitis in peregrino mora: fama poſthuma, oblivio mera. qidnam eſt ergò, qod hominem deducere & tranſmittere poſſit? res ſola & unica eſt, philoſophia. ea avtem in hoc conſiſtit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἐνυπνίων τὸν Θεὸν ὀνειροπολοῦντες. *In præſentia avtem Deum qaſi in pulcerrimo omnium ſomniorum ſomnio imaginantes.* & in *Erotic. pag.* 764. *F.* Δευρὶ δὲ ὡς διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀσπάζεται καὶ τίθηπε τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. *Hic avtem anima per ſomnium amplectitur, & ſtupet rem pulcerrimam & diviniſſimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ δολόεντα φιλόφρονα χεῦαν ὄνειρα.
Somnia ſuderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *diſſert.* 28. Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. *Qam vitam hanc anima humana reſpectu nihil aliud qam longum multorumqe annorum eſſe ſomnium.* eóqe illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] τύφος hîc qod alibi καπνὸς, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Eſt enim τύφος κυρίως idem qod καπνὸς, *fumus*; etiamſi pro *faſtu* freqentiùs κατὰ μεταφορὰν vſurpetur. indè notat Evſtathius *ad Odyſſ.* β'. τυφογέροντας καὶ τυφεδανοὺς, *ſenes σκωπτικῶς* nuncupari, ſive qòd ob peritiam variam experientiâ longâ multipliciqe conqiſitam faſtuoſiùs plerumqe gerere ſe ſoleant; ſive, διὰ τὸ δεῖν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι νεκρικῶς καίεσθαι τοὺς τοιούτους, *qaſi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Damon. pag.* 580. *B.* Τὸν δὲ τύφον, ὥσπέρ τινα κανὸν φιλοσοφίας, εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάτας. *Faſtúmqe veluti ſumum qendam à philoſophia in ſophiſtas diſſipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2. 133. de apibus agens, qod & Xylander obſervavit.

— — ἐπίπρο δὲ λιγυοέντι
Καπνῷ τυφόμεναι πέτρης ἐκὰς αἴσσουσιν.
— — *ſed inſtantius flammeolo*
Suffita fumo evolant à rupe.

Ubi Schol. καπνῷ τυφόμεναι, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμεναι. ſed & terra Troica Evripidi in *Hecub. n.* 477. dicitur, καπνῷ τυφομένη κατερείπεσθαι, Poteſt tamen Marcus hîc, ad Monimi placita, cujus pavlò antè meminerat, reſpexiſſe, qi τύφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι *fumum & ſomnium omnia eſſe* pronunciaverat. Vide *ſuprà ad* §. 15. *Sapientia Solomonis* avtor *c.* 2. *v.* 2. Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. *Fumus eſt reſpiratio in naribus noſtris, & ſermo motu cordis noſtri ſcintilla eſt.* Et Lucret. *l.* 3.

— *naturam animai*
Diſſolvi, ceu fumus in altas aêris avras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος] Ità vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Certè Chriſtiani hominis vita, in ſacris literis, tanqam *jugis militia* paſſim prædicatur. Vide Pavlum *ad Epheſ. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Qòd corporis humana vitia ſentimus & patimur; non eſt pœna, militia eſt.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie conſtituti.* Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 143. *D.* Ἀγών ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι καὶ μάχη. *Certamen eſt in præſenti tempore, bellum eſt ac prælium.* Et in 1. *ad Theſſ. hom.* 3. *pag.* 1428. Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐστι χρόνος. *Belli qoqe tempus eſt totum tempus vitæ noſtræ.* Et *in Geneſ. Orat.* 3. Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ ἀναπαυλὴν οὐδέποτε ἔχων. *Continuum nobis eſt bellum, & nulla intermiſſio.* Avgvſtinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum ſine bello inteſtino diem ducis.* Epictetus ipſe *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Στρατεία τὸ χρῆμα. Στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. *Negotium hoc eſt militia. Militia qadam eſt cujuſqe vita, eáqe longa & varia.* Et Hierocles περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 81. Ὅλως δὲ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνεύει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. *In ſumma, æſtimandum eſt, qàm longa tædioſaqe vita & perpetua inimicitia periculum immineat.* Seneca *Epiſt.* 96. *Vivere, militare eſt.* & *Epiſt.* 51. *Nobis qoqe militandum eſt: & qidem genere militiæ, qo nunqam qies, nunqam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum qemqe militare & operas edere.*

Καὶ ξένης ἐπιδημία.] In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio eſt vita. multùm cum deambulaveris, domum redeundum eſt.* Hoc & ſacra pagina ſubinde inculcat. Apud Moſem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis meæ ſunt centum triginta anni: pavci maliqe fuerunt dies annorum vitæ meæ; neqe attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, qibus illi ſunt peregrinati.* ad qem locum Auguſtinus *q.* 156. *incolatus dicitur ſanctorum vita.* David Rex, *Pſalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus ſum iſtic & inqilinus, prous & majores omnes mei.* hoc eſt, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, *inqilini & advenæ*, ut Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11, alluſione habitâ ad ſortem ipſorum, qibus epiſtolam ſuam inſcripſerat, tunc temporis παρεπιδήμων. Argutius tamen forſan, qàm ſolidius Hieronymus *de terr. promiſſ. Sancti terra Judaica non habitatores, ſed accolæ & peregrini; ubiqe terræ habitatores peccatores intelliguntur.* Optimè & accommodatiſſimè ad rem præſentem Pavlus Apoſtolus *ad Corinth. Epiſt.* 2. *c.* 5. *v.* 6, 8. Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Scimus nos dum adſumus in corpore, peregre abeſſe a Domino -- gratum eſt nobis potius abeſſe è corpore, & adeſſe apud Dominum.* Qem locum reſpiciens Bernardus *de conſider. ad Eugen. l.* 5. *Repatriaſſe erit hoc; exiſſe de patria corporum in regionem ſpirituum. ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus, maxima manſio ſpirituum beatorum: à qo interim abſumus dum iſtic ſumus.* Vide *ſupr. ad* §. 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam ſuperſtitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum qa futura ſunt, ulla futura eſt apud eos qi in poſterum ſunt, memoria.*

Παραπέμψαι δυνάμενον] Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel à *funebris pompa & exeqiarum ſolemnitate* tradvcta. De Platone Laërtius *lib.* 3. 4. Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παρεπέμφθη πανδημεὶ πρὸς τῶν αὐτόθι. *Sepultus eſt avtem in Academia, & corpus ejus eſt datum magna eorum qi ibi habitabant freqentia. Una,* inqit, *eſt virtus, qa magnificè tranſmittere poteſt, non ad rogos, ſed ultra rogos, ad poſteros.* qomodo de ſe Ennius, apud Ciceronem *Tuſc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. qur? volito vivu' per ora virum.

Et Naſo *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mœſtis exangvia baſtis:
Effugiunt ſtructos nomen honórque rogos.
Occidit & Theſeus, & qi comitavit Oreſtem;
Sed tamen in laudes vivit uterqe ſuas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

— *ſed famam extendere factis,*
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epiſt.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum., cui qantulumcunqe temporis contigit, benè collocatum eſt. Vidit enim veram lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & viguit. -- qid qaris, qamdiu vixerit? vixit ad poſteros usqe; tranſilit, & ſe in memoriam dedit.* Nec *ad poſteros* tantùm, ſed *ad ſuperos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— *ardens evexit ad æthera virtus.*

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negatá tentat iter viâ; &
Spernit humum metuente pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— *ire per ora*
Nomen in æternum paucis meus igneа donat,
Qos pater æthereis cœleſtùm deſtinat oris.

Et *l.* 15. ſub perſona virtutis:

Me cinctus lavro perducit ad aſtra triumphus.

Manilius *Aſtron. l.* 1.

An ſortes animæ, dignatáqe nomina cœlo,
Corporibus reſoluta ſuis, terráqe remiſſa
Huc migrant ex orbe, ſuámqe habitantia cœlum,
Æthereos vivunt annos, mundique fruuntur.

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At non in Pharia manes jacuere favilla;
Non cinis exiguus tantam compeſcuit umbram:
Proſiluit buſto, ſeminſtáqe membra relinqens
Degenerémqe rogum, ſeqitur convexa Tonantis,
Qà niger aſtriferis connectitur axibus aêr.
Qodqe patet terras inter Lunaqe meatus
Semidei manes habitant, qos ignea virtus
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter aſtra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— *virtus mihi*
In aſtra, & ipſos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non eſt timendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute qiſqis abſtulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nuiqam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus, vivite fortes;
Nec Lethæos ſæva per amnes
Vos fata trahent; ſed cùm ſummas
Exiget horas conſumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

Evripides *Andromach.*

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéqe agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porro qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

ἐν τῷ τηρεῖν [a] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, [b] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, [c] μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, [d] μηδὲ διεψευσμένως καὶ μετ' ὑποκρίσεως, [e] ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆσαι. ἔτι δὲ [f] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [g] ἵλεῳ τῇ γνώμῃ [h] προσμένοντα, ὡς ἓν τῶν [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκέκριται. [k] εἰ δὲ μηδὲν αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, πῶς δεῖ [l] ὑποπτεύειν τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [m] κατὰ φύσιν γάρ. [n] οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνούντῳ.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16. L. 8. §. 8.
c Sup. §. 5.
d Sup. §. 16.
e L. 4. §. 29.
f Sup. §. 3. l. 8. §. 23. l. 10. §. 5.
g Sup. §. 3. l. 4. §. 48. l. 5. §. 33.
h L. §. 10. l. 9. §. 3.
i L. 4. §. 5. l. 7. §. 32. 50.
l. 8. §. 25.
k L. 8. §. 18. 20. l. 10. §. 7. l. 4. §. 37.
m Sup. §. 12.
n L. 6. §. 1.
33. l. 10. §. 7. l. 11. §. 34.
o νούτῳ Lug.

AN-

ANNOTATIONES.

Οὐ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.
Τὰ δ' ἀρετὰ καὶ σὺν Θανόντι λάμπει.
Quod reliquum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumis poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. & Sextum *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ
Ἅπαντα ῥᾳδίως συνθαπτόνδ' ὑπὸ χθονός.
Virtus, & ubi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qis malus
Intereat, ejus cuncta ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phædone pag.* 80. *A.* Εἰ μὲν ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθνῄσκειν, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται ἂν, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, οὐδὲ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ᾅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, quam & à corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc avtem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, qum migrat ad manes anima, ſecum tranſfert prater eruditionem atqe educationem. Qæ qidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius ei, qi mortuus eſt, plurimùm vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Egregiè Metrodorus in epiſtola ad ſororem, Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loqitur bonis ad qæ concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternumqe, ſapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *Epiſt.* 93. *Vis ſcire qid inter hunc interſit vegetum contemptoremqe fortunæ, functum omnibus vitæ ſtipendiis, atqe in ſummum bonum evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem periit.* Itaqe Antiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν εὐσεβῶς καὶ δικαίως. *Oportet illos, qi volunt immortales eſſe, piè & juſtè vivere.* & Pindarus *Olymp.* 8.

Ἀϊδα τοι λάθεται ἀσθενέα πράξας ἀνήρ.
Orci oblivi ſcitur, qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera veriſſimè dicta fuerint. Cæterùm qod de *jure juſtitiaqe* Cicero *Offic. lib.* 3. §. 69. veræ germanæqe virtutis *ſolidam miſeri* illi *& expreſſam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον] *animum* ſive *mentem* vult, qam & *damonem* ſive *genium* ſuprà dixerat, §. 13. & qomodo contumeliâ afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l.* 3. §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ ῥύπου, *Genium intra ſe in pectore ſitum non polluere.* &c. vide ad *lib.* 6. §. 30. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 71. Ὁ ἴδιος ἑκάστου ἕως, ἅτος ἐστι δαίμων τοῦ ἔχοντος ἀνδρός. *Propria uniuſcujuſqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Philebo*, ἀθίως κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκήσει. *Impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi Deum in ipſis habitantem,* nempe *rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10.

Ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα] qod *l.* 3. §. 4. ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου. *Intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: inagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l.* 10. §. 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. *Plena futura, nullius rei indiga.* contrà qam,

A ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l.* 4. §. 29. Vide Platonem in *Epitaph. ſuprà ad illa* §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. utì & *l.* 3. §. 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* & *l.* 7. §. 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib.* 6. §. 16. ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι. *Qæcunqe illi attribuunt.* qia nimirum πάντα νομισί. *Omnia certâ lege decurrunt.* ut *infrà l.* 7. §. 31. καὶ ἀπὸ τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

B Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà ad* §. 3.

Ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l.* 5. §. 33. τί δὲ περιμένεις ἵλεως; *Qin ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad* §. 3. At qomodo hoc præſtitit Cato tuus, Seneca? qem tantopere ſuſpicis, & de qo tamen, *Epiſt* 24. *Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus, qo obligato à medicis, cùm minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantum Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις ſive *ortus*, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις, *ex elementis concretio* C *l.* 4. §. 5. Sic *l.* 7. §. 50. ἡ διάλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντεμπλοκῶν, ἢ καὶ σκορτισμός τις τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. *Hic eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.* qod *l.* 8. §. 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον, *compagem tui diſſipatum iri* dixit; mortémqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη σκεδασμόν, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l.* 10. §. 7. Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum eſt*, in ortu ſcilicet; & *diſcretum eſt*, in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν] *alterum in alterum mutando tranſire.* Vide *l.* 5. §. 13. Ità *l.* 8. §. 18. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ ὑγγύζει. *Atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.* Vide & *l.* 10. §. 7. D

Ὑπίδηται] *ſiniſtrè ſuſpicetur* Xylander. *metuat* Caſaubonus. havd incommodè uterqe. nam ὑφορᾶμενος, ὑποπτεύων, φοβούμενος. Heſychius. ὑπίδεσθαι ergò tam φοβεῖσθαι, qàm ὑποπτεύειν. ſiqidem ſuſpicionis pediſeqa ſolet eſſe formido. Vide *l.* 4. §. 37. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

Κατὰ φύσιν] Ità *ſuprà* §. 12. φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l.* 10. §. 36. ἡ φύσις διαλύει. *Natura diſjungit.* & *l.* 9. §. 3. ἓν τοῦτο, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qæ natura vult.* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l.* 5. *c.* 6. Ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος. ἔστε γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ γηρᾶν κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione* E *eadem ratio eſt: neqe enim generatio qidem ſecundùm naturam, corruptio avtem prater naturam; ſeneſcere enim ſecundùm naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Εἰ διὰ τοὺς τελευτῶντας ἀλγεῖς, ἀλγεῖ διὰ τοὺς ἐσθίοντας καὶ διὰ τοὺς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τοῦτο φυσικὸν, ὅτω κἀκεῖνο. μὴ λυπείτω σε τὰ τῆς φύσεως. λυπείτω σε δὲ τὰ τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως. *Si de morientibus doles, dole qoqe de edentibus & de bibentibus. Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. Ne contriſtes te ob ea qæ ſint naturæ. contriſta te verò ob prava tua conſilia.*

Οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν] Ita *lib.* 11. §. 34. Οὐδὲν δύσφημον φυσικῷ τινος ἔργου σημαντικόν. *Mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat.* & *l.* 6. §. 33. Εἰ παρὰ φύσιν οὐκ ἔστι, οὐδὲ κακόν. *Si prater naturam illi non eſt, nec malum eſt.*

Τὰ ἐν Καρνούντῳ] De inſcriptionibus iſtiuſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſis Καρνότῳ. ſicut & Avrelii Victoris codices, in *breviario*, *Carnuto.* Verùm illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνῆς, Καρνῆν-τος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. ſive Καρνοῦντον, ut Marcus hìc, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit ; *Pannonia* opidum, cujus meminit & Plinius *hiſt. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hiſt. l.* 30. qi *Illyriorum* tamen opidum dicit : ad qod Marcum noſtrum triennio jugiter militum delectum habuiſſe, cùm bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor eſt Oroſius *hiſtor. l.* 7. *c.* 15. & Evtropius; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perſeveráſſet, bellum Marcomannicum confecit.* Qin & Dio Caſſius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, τὴν Παιονίαν ὁρμητήριον, *Paoniam pro ſtativis*, ſive *pro eo loco, in qo copias ſuas contineret, & ex qo in adverſarios excurſiones ſubinde faceret*, habuiſſe. Verùm apud Dionem avt Παιονίαν legendum fuerit, avt *Paoniam* avtor pro *Pannonia* acceperit ; quomodo Sebaſtianus Munſterus *coſmog. l.* 4. de Hungaris agens, *Pannones* aſſerit olim *Paonas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Strabonem *Paoniam* cum *Pannonia* confundit ; cùm tamen Strabo ipſe *geogr. l.* 7. diverſas has eſſe longéqe à ſe invicem diſſitas tum regiones, tum gentes, diſerte ſtatuat. Ego prius illud lubentiùs admiſerim, librarii ſubeſſe culpam, qi lapſu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit : (niſi ſi à Xiphilino erratum eſt) non ſolùm, qia *Paonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejuſdemqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Bœot.* Juſtinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Caſſius ipſe *l.* 49.) ſitus non patitur, ut eo fine uſui eſſe Marco potuerit adversùs gentes illas Iſtri accolas militanti : verùm etiam qòd *Pannoniam* poſteà avtor idem tanqam ſedem exercitûs Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco*, *Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Qadis extinctis, ſervitio liberáſſe* ; & *in Vero compoſito, in Pannonia bello, in urbem deſtinatum eſſe.* Illud deniqe palmarium argumentum in hac cavſſa fuerit, qod Caſſius idem, non ille operà alienâ contractus, ſed integer *hiſtor. l* 49. (qo loco ſe poſt patrem etiam *Pannoniæ* præfuiſſe commemorat) Græcorum qorundam, qi commiſcebant illa, errorem ipſe refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem numero fortean Herodianus fuerit, qi Marcum ſcripſit ἐν Παιονίᾳ, in morbum noviſſimum, unde & obiit, incidiſſe. Sed & Philoſtratus is, qi ſophiſtarum vitas deſcripſit. Iſte ſiqidem *de vit. ſophiſt. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens ; Ἐκάθητο, inqit, ἐς τὰ Παιόνια ἕδη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. *Conſidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rurſus ; *pag.* 560. μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. *Poſt res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* eſſe intelligendam docent, & Marci hiſtoria, & *Sirmium* ipſum *Pannoniæ inferioris* opidum, utì teſtantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiſcus ; tum & *Marci obitu*, qi ſpiritum ibi havſit noviſſimum, utì Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illuſtrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segeſticam Pannoniorum urbem* dicit eſſe, ἐυφυὲς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ, *locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur.* qi & ipſi ex Strabone vicini fuiſſe videntur gentibus illis, qas ſubegiſſe Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus eſt : non *inter ſtrepitus Bajanos fremitúſqe balnearios, avt clamores vociferationéſqe Circenſes*, qod tanqam magnum qiddam de ſe prædicat Seneca *Epiſt.* 56. & 83. ſed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philoſophiæ ſtudiis ſeriò ſedulóqe deditus.

LIBER III.

Ἐπὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ ὀλιγὸν πλέον βιώῃ τις, σκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία αὐθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

NOn eſt hoc tantùm cogitandum, ſingulis diebus abſumi vitam, minorémqe ejuſdem ſupereſſe portionem : ſed & illud reputandum, qòd, ſi qis diutiùs vitam protraxerit, incertum ſit, utrùm mentis vires pariter idoneas ſit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam qæ ad rerum divinarum humanarúmqe

ANNOTATIONES.

§. 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος] A Flaccus *Epiſt.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Anni, inqit ille : imò & *dies, hora, momenta* ipſa. *Singuli dies aliqid ſubtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, ſi Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octaviá* 2. 2.

Florem decoris ſinguli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iſte, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliqando tractáſſe, non repentè nos in mortem incidere, ſed minutatim præcedere. Qotidie morimur. qotidie enim demitur aliqa pars vitæ: & tunc qoqe cùm creſcimus, vita decreſcit. uſqe ad heſternum, qicqid tranſiit tempus, periit. hunc ipſum, qem agimus, diem cum morte dividimus Qemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed qicqid ante defluxit: ſic ultima hora, qâ eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus.* & *Epiſt.* 120. *Vide in qanta cacitate mens noſtra ſit. Hoc qod futurum dico, cùm maximè fit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam qod viximus tempus, eo loco eſt, qo erat anteqam viximus. erramus avtem, qi ultimum timemus diem : cum tantundem in mortem ſinguli conferant. non ille gradus laſſitudinem facit, in qo deficimus ; ſed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *Epiſt.* 4. *Ex qo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilius *Aſtron. l.* 4.

Naſcentes morimur, finiſqe ab origine pendet.

Morus noſter :

Nugamur, mortémqe procul, procul eſſe putamus :
At mediis latet hæc abdita viſceribus.
Scilicet ex illa, qâ primùm naſcimur, horâ,
Prorepunt juncto vitáqe morſqe pedo.
Partem aliqam furtim qâ ſe metitur, & ipſam
Surripit è vita qalsbet hora tuâ.

Paulatim morimur : momento extinguimur uno :
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors eſt :
Qin nunc, interea dum loqimur, morimur.

hoc eſt noviſſimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas —

& Perſius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti : fugit hora ; hoc qod loqor indè eſt.

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qa inchoat, hora rapit.

B Expreſſum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpſit hora vitam, prima qa dedit.

Qòd ſi ex illo qiſqe incipit mori, ex qo in ipſo agi ceperit ipſa mors, id eſt, vita detractio, profectò ex qo eſſe incipit in hoc corpore, in morte eſt. qid enim aliud ſingulis momentis agitur, donec ea conſummata mors, qa agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus eſſe poſt mortem, qod cùm vita detraheretur, erat in morte? Avguſtinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μίρον ἔλαττον αὐτῆς καταλείπεται] Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de ſpatio vivendi demitur*; C *& qotidie minus minúſqe reſtat.* Idem *de verb. Dom. ſerm.* 17. & *de temp.* 113. *Cùm creſcunt pueri, qaſi accedunt illis dies, & neſciunt qia minuuntur : & ipſa eſt falſa computatio. creſcentibus enim decedunt potiùs dies qàm accedunt. conſtitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos : qicqid vivit, de ſumma minuit.* Idem latiùs proſeqitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipſa ſuis avgmentis vita ad detrimenta impellitur : & indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, ſi *morbo mens ſepelitur*, ut Apulejus in *apolog.* avt, ut Tertullianus *de anima*, D *prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Ideò vult maturiùs ſtudiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo ; & hæc etiamſi prorogetur, incidere poſſint, qæ intelligentiæ vim vigorémqe imminuant, imò uſum liberum ſuperſtiti etiam penitus tollant.

qe peritiàm contendit. nam si delirare ceperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqa, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & qæ animo conceperit divina τ᾽ τε θεῖον καὶ τ᾽ ἀνθρωπίνων. ἐὰν γὰρ παραλήρειν ἄρξηται, τὸ μὲν [a] διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζεσθαι, καὶ ὀρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, σὺν ἐνδείσει. τὸ δὲ [b] ἑαυτῷ χρῆσθαι, καὶ [c] σὺν τῷ καθήκοντι δρίθμεῖν ἀκριβῶν, καὶ

[a] L. 6. §. 16.
[b] L. 5. §. 21. l. 7. §. 55
[c] L. 1. §. 12. l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι] *Spirare* Xylander. *respirare* Mericus Casavbonus. verùm aliud longè est τὸ διαπνεῖσθαι, quod à Marco ipso etiam *plantis* tribuitur, & ἀπὸ τῦ ἀναπνεῖν distinguitur *infrà l. 6. §. 16.* Aristoteles *problem. l. 1. q. 21.* Ὅπερ δὲ ἐν θώρακι ἀναπνοὴ, τῦτο ἐν τῷ σώματι διαπνοὴ διὰ τῶν ἀρτηριῶν. *Quod in pectore est respiratio, hoc in corpore perspiratio per arterias.* Idémque (ejusdem saltem nomine; sunt enim qi Alexandro potiùs accensèant) *de spiritu c. 5.* Τὸ δὲ δέρμα ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρε καὶ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὅλι διαπνοὴν ἔχει. *Cutis venâ, nervo, & arteriâ constat — ex arteria verò perspirationem habet.* qam ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς avtor idem disterminat. *ibidem c. 4.* Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diat. salubr.* ubi illud Hippocratis *aphor. 18. sect. 1.* adduxerat. Θέρει καὶ φθινοπώρε σιλία δυσφοώλαλα φέρειν, χειμῶνι καὶ ἦρι δεύτερον. *Æstate & autumno cibos difficillimè ferunt: hyeme facillimè, deinde vere.* Ex aphor. 15. rationem subjungens, Αἱ κοιλίαι, inqit, χειμῶνι καὶ ἦρι θερμόλαλαι φύσει. *Ventres hyeme & vere naturâ sunt calidissimi.* (qæ verba sunt Hippocratis) διόλι τὸ περιέχον ψυχρὸν ὂν ἐκπαρέχει σεγανῦν, καὶ καλακλείει τὸ ἔμφυλον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τῦ σώματος. ἐν δὲ τῷ θέρει διαφορεῖλαι μὲν τῦτο διὰ τῆς διαπνοῆς. διὰ τῆς ἀναπνοῆς δὲ ἕλκεσθαι τὸ περιεχόμενον θερμόν. νομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τῦ σώματος ἔξω τε καὶ εἴσω φορὰν τῦ πνεύματος. διαπνοὴν δὲ, τὴν δι᾽ ὅλε τῦ σώματος ὁμοίως γιγνομένην. *Quoniam aer nos ambiens frigidus constringendo cutem insitum calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi æstate perspiratu evaporat; respiratione verò circumstans calidus aer attrahitur. Nomino autem respirationem foras ac intrò spiritus per os tralationem; perspirationem verò, qa per totum ex aqo corpus accidit.* Idémque explicatiùs ὑγιεινῶν *l. 1. c. 12.* Τὸ μὲν δὴ λεπλόλαλον περίλωμα ῥαδίως ἐκκρίνεσθαι, πρός τι τῆς ἐμφύλε θερμόληλος εἰς ἰδέαν ἀτμῶ λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως ἀθρόως ἐκπηγνύμενον. ὀνομάζεσθαι δὲ τὸ μὲν ὕτω ἐκκριθὲν ἱδρῶς. τὸ δὲ ἕτερον, ὃ δὴν ἔχον ὄνομα, ὅλι δὴ γινώσκεσθαι τοῖς πολλοῖς, ἄλε τὴν ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπλόλητος, ἀδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ κέκληλαι πρὸς αὐλῶν τῶν φωρατάλων αὐλὴν τῷ λογισμῷ. καλὰ τὴν δὲ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν ἐκκρίνεσθαί τι καὶ τῦ παχυτέρε περιτλώματος. *Ergò tenuissimum hujus generis excrementum facilè sanè ejicitur, partim in speciem halitus ab insito calore solutum, partim violento motu confertim erumpens. Appellant verò, qod ita excernitur, sudorem. Alterum verò, cui nullum nomen est, qod videlicet nec vulgo est cognitum, ut qod conspectum pra tenuitate effugiat, qi id ratione contemplati sunt, perspiratio sensum latens vocatur. In hanc insensibili perspiratione etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *respiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qâqe aer sive spiritus externus ilte per os, tanqam per ostium aliqod, introducitur, emittitúrqe denuo. διαπνοὴ sive *perspiratio*, qâ non spiritus tantùm illi per arterias distribuuntur, sed vapor qasi qidam illis diffunditur (qomodo Moschio, referente Tertulliano, *de anima c. 15. animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idémqe per poros sive meatus qosdam obscuros occultâ qadam ratione latenter exhalatur. qod & Avgustinus observavit *de ver. relig. c. 40.* Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l. 2. §. 28.* Hinc ἔυπνος τόπος, & ἔυπνον σῶμα. Aristoteli *problem. l. 2. q. 10.* Ἔυπνος ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος. *facilè perspirabilis est capitis locus.* qod indè confirmat, τῷ μανὸν εἶναι, *qòd cutem rarum habeat.* Et mox. *q. 10.* Ὁ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. διέσιν ἄρα καλὰ φύσιν. *Locus idem rarus, gracilentúsque est. Igitur secundùm naturam transitus agitur sudoris.* Idem *l. 1. q. 53.* & *l. 5. q. 34.* (qo loco eadem, sed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος. ὕτω καὶ σῶμα τὸ ἔυπνον. hoc est, τὸ εὖ διαπνεόμενον. *Ut urbs locúsque quicunque salubris est, qi placidè aspiratur. sic etiam corpus, qod spiratus est.* & *l. 8. q. 4.* ἕξις ἔυπνος καὶ εὐδιόδος. *Affectio perspirabilis & transitu facilis.* Sicut apud Theophrastum *de caus. plant. l. c. 17.* εὐδιόδα καὶ ἔυπνοα, *transitu facilia & affabilia*, itidem conjunguntur. ità enim legendum, non ἔυδηλα, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l. 38. q. 3. & 4.* ἡ ἔυπνοια ἐυχροιαν ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* sed & εὐδιάπνευ eidem *de part. anim. l. 3. c. 9.* Διὰ μαλακότηλα γὰρ τῦ χειλῶς, εὐδιάπνευ γίνεται τὸ ὑγρόν. *Fit enim propter ejus mollitudinem tegminis, ut humor facilè diffletur.* Idem ergò ferè est de spiritibus ac vaporibus usurpatum διαπνοὴ, qod de cibis alimentísque crassioribus ἀνάδοσις, vel διαφόρησις. qanqam hæc etiam eodem sensu, qo & διαπνοὴ, sumitur. Unde Budæo explicante, οἱ εὐδιαφόρηλοι sunt οἱ ῥαδίως διαπνεόμενοι. qibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευσοι. Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 2.* διὰ τὸ μὴ εὐξήρανλον εἶναι τῇ πυκνόλητι τῶν πόρων. διὸ καὶ δυσδιάπνευσον. *Quod ob densitatem meatuum materies hac exsiccari haud facilè potest. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoque sit.* Ex priùs dictis avtem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, qâ spiritus sive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, qâ pars eorundem superflua & excrementitia per poros sive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τὸ διαπνεῖν complexus est Theophrastus *de caus. plant. l. 2. c. 17.* Cùm avtem unà cum materia illa supervacaneâ etiam qod est utile & conducibile ex parte sensim exhalet, ídqe copiosiùs, ubi pori sive meatus illi laxiores extiterint; id qod noxam sæpenumero insignem parit, unde interitus etiam qandoqe consequitur; hinc factum est ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* qoqe usurpetur; cujus exempla alibi daturi sumus. Monet istud Galenus *in Hippocr. aphor. l. 1. §. 15.* Οὐδεὶς ἐστιν, ὃς οὐ φησὶ διαπνεῖσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα, τῇ διὰ τῶν ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. *Nullus est qi animalium corpora, ea qa per abditos sensûs meatus fit, perspiratione diffiari ac dissipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν περιξ θάλπος, οὐ τὰ περιτλὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ᾽ ὁμοίμως ἐκπνεοῖ, διαφορᾶν ἅμα τοῖς περιτλοῖς τῶν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ καλὰ φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, καλὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἰαλρῶν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. *At nos undique circumstans calor non modo superfluitates, verùm etiam aqualiter omnia, tum qa simul cum superfluitatibus in animali sunt, tum qa in eo secundùm naturam continentur, discutiendo evacuat ea evacuatione, qa à medicis abdita perspiratio nominatur.* Spectátqe eodem ejusdem monitum illud ὑγιεινῶν *l. 2. c. 6.* ubi de frictionum speciebus agens; Βλάπλοιεν δ᾽ ἄν, inqit, ἧτλον τὸ δέρμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐκλειπόμενα. ὕλως γὰρ ἂν εἴη δυσπαθέσερον. ὡς εἴγε καὶ διαπνεῖσθαι τὸ τοιῦλον καλῶς ἠδύνατο, σκληρόλατον αὐτὸ καὶ πυκνόλατον ἀπειργαζόμεθα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἅμφω χρὴ παρασκευασθῆναι καλῶς αὐλό, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἔνδοθεν περιτλαμένων διαπνοὴν, καὶ τὴν τῶν ἔξωθεν ὁμιλούντων βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τῶν ὑπερβολῶν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάτοιλο τῦτο, βέλτιον τὸ σκληρόλερόν τε καὶ πυκνόλερον, τῇ μαλακωλέρᾳ καὶ ἀραιωλέρᾳ. τὸ μὲν γὰρ τῆς διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορθώσασθαι γυμνασίοις οἷόν τε. τὸ δὲ τῆς ἐτέρας διαθέσεως ἐνεπηρέασον ὑπὸ τῶν ἔξωθεν αἰτιῶν, ὅλ᾽ ἐπανόρθωσίν τινα ἐτέραν ἐτοίμην ἔχει. καὶ προσεῖναι αὐλῷ βλάβε, τις ἐμικρὰ, διαφορυμένων πολλάκις, οὐ τῶν περιτλωμάλων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς. *Minus verò ladetur ipsa cutis, si ad durum simul & densum recessus à medio sint: qippe ita injuria minus opportuna fiet. Adeò si transpiratio per hujusmodi cutim facilis esset, durissimam eam atqe densissimam efficeremus. Nunc, qoniam ad utrumqe munus probè esse comparatam oportet, & excrementa, qa intus conduntur, per halitum emittenda, & eorum qa foris accedunt vim tolerandam, utilissimus sanè fuerit medius inter utrumqe excessum modus, qi si qando fortasse non servabitur, melior utiqe fuerit, qi ad durius densiúsque pertinebit, quam qi ad mollius laxiúsque. Nam transpirandi defectum exercitio sarcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod est ad externorum injuriam opportunitas, neqe alias corrigi facilè potest; afferatqe præterea conjunctum incommodum non parvum, digesto subinde non excremento modò, verum etiam ipsius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ita distingvunt ista, ut inutilis materiæ *perspirationem*, utilis verò *diffiationem* indigetent. Nec illud silendum διαπνοῆς occasione hujusce ansam arripuisse Sanctorium qendam Justinopolitanum novam *Statica* dictæ *Medicinæ* rationem comminiscendi; qam libro peculiari, qem *Statigomastiga* inscripsit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrariensis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag. 1079. E.* aliam qandam διαπνοὴν statuisse videtur, qâ aër exterior per meatus occultos in corpus se insinuet, qò sufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, ὅλι κενὸν οὐδὲν, *qia nusqam sit vacuum*) τὸ τῶν σωθῶν καὶ τὸ τῦ πνεύμαλος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα, πάλιν ὑπὸ τῦ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ πανῶν τῶν σαρκῶν δυομένε καὶ περιελαυνομένε, γίνεται πλῆρες. ἄνθις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τῦ σώματος ἔξω ἰὼν, εἶτα τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ, κατὰ τὴν τῦ σώματος, καὶ τῶν μυκτήρων δίοδον. *Quamobrem qum pectus palmonésque spiritum efflaverint, mox aere corpori circumfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus evolans à corpore aer, & emissus anhelitus inspirationem intrò retrahi cogit per oris narisúmque meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι] Seneca *Epist. 58. Multis iners vita sine usu jacuit sui.* Et *Ep. 60. Vivit is, qi se utitur. qi verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tanqam in conditivo. horum licèt in limine ipso nomen marmori inscribas? mortem suam antecesserunt.*

Τὸν τῦ καθήκοντος ἀριθμὸν ἀκριβῶν] Ità *lib. 6. §. 26.* Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινῶν συμπληρῦται. *Officium qasi numeris qibusdam absolvitur.* Laërtius *l. 7. c. 100.* in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγεσθαι τὸ τέλειον ἀγαθὸν, παρὰ τὸ πάντας ἀπέχειν τῦς ἐπιζη-

καὶ τὸ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ, a εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἐ-

a L. 5. §. 29.

stinctè explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, &

ANNOTATIONES.

πιζηημένας ἀριθμὰς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. *Honestum autem perfectum dicunt bonum, qod omnes à natura qasitos habeat numeros, sitqe perfectè moderatum.* Stobæus *excerpt. tom. 1. l. 2. tit. 3. §. 8.* Κατόρθωμα δ' εἶναί λέγουσι καθῆκον πάσης ἐπέχον τὰς ἀριθμὰς, ἢ τέλειον. Qod Cicero *Offic. l. 3. Illud autem officium, qod rectum iidem appellant, perfectum atqe absolutum est, & ut iidem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l. 3. Qa nos recta, aut rectè facta, illi autem appellant κατορθώματα, omnes numeros virtutis continent.* & *de divinat. l. 1. §. 23. Qidqam esse potest casu factum, qod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist. 71. Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtutem. qomodo illa non crescit, sic nec virtus qidem. habet numeros suos, plena est.* & *Epist. 115. Non potest qisqam nisi ab initio formatus, & totâ ratione compositus, omnes exeqi numeros, ut sciat, qando oporteat, & in qantum, & cum qo, & qemadmodum.* Plinius deniqe minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Qòd avtem virtuti ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris saltatoris* censet Cl. Casavbonus; siqidem Latini solent pro ὀρχεῖσθαι dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l. 2.*

Ludunt, in numerumqe exultant sanguine lati.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat. 5. v. 122.*

Hæc miscere nefas; nec cùm sis cætera fossor,
Tres tantùm ad numeros satyrum moveare Bathylli.

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; διὰ τῆς καλῶς ὀρχήσασθαι καὶ Βάθυλλον. *duos avt tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad. 3. Histrio si paulò se movit extra numerum, avt si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior avt longior, exibilatur & exploditur: in vita, qæ omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraqe *ad Persium* Casavbonus. At Lipsius *palæstra* peculiare vocabulum esse contendit in *motibus illis* & *formatione flexumqe membrorum*: atqe indè formulam hanc desumptam. Ità Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib. 7. c. 1. Magnus luctator est, non qi omnes numeros nexúsqe perdidicit, qorum usus sub adversario rarus est; sed qi in uno se avt altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib. 12. c. 2. Palæstrici doctores illos, qos numeros* (ità Lipsius, *nervos*, malè) *vocant, non idcirco discentibus tradunt; ut iis omnibus qæ didicerunt in ipso luctandi certamine utantur: sed ut subsit copia illa, ex qa unum avt alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat. 6. v. 250.*

Atqe omnes implet numeros.---

De Amesia Sentia cavsam suam apud populum agente Valerius Maximus *l. 8. c. 3. Partésqe omnes ac numeros defensionis, non solum diligenter, sed & fortiter executa.* ità restituit ex Manuscriptis Stephanus Pighius, qod priùs, *Motúsqe omnes ad nervos*, legebatur. Qod avtem istic πάντας τοὺς ἀριθμοὺς ἀκριβῶν, ἢ ἐπέχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι dixit, in *imaginib. pag. 12.* Καλλίστη μὲν, καὶ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* tranlatione *à pictura* petita, cui manus novissima ità est admota, ut nihil ampliùs desiderari possit.

Τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] *qa animo concepit, in ordinem collocare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casavbonus. qod est διορθῶν. malim, *animo præconcepta distinctè explicare.* Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7.* Δεῖ γὰρ ἴσως ὑπολυπῶσαν πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ' ἂν πάντως εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. *Oportet enim fortasse prius figurare, deinde postea depingere. Videretur avtem cujuslibet esse ea, qa bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem τῶν μετὰ τὰ φυσικά. *l. 2. c. 6.* εἰ μὴ καλῶς διαιρεθεῖσιν οἱ λέγοντες. *Qanqam non bene explicent, qi hæc dicunt.* & *l. 1. c. 5.* σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται. *Non qidem dilucidè explicatur.* Metaphorâ ductâ *à re physica, fœtus* scilicet in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad situm figuramqe debitum componunt.* in scriptis avtem Hippocraticis τὸ διορθοῦν & τὸ διαρθροῦν librariorum incuriâ crebrò invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτόν] *utrùm educere atqe exigere se oporteat.* è vita scilicet. Ità & Clemens usurpavit, *Strom. l. 4. p. 481. C.* de hæreticis qibusdam, qi martyrio se ultrò objiciebant, ἐπιπηδήσαντες τῷ θανάτῳ. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρους, λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζωναι. qo loco τὸ ἀμαρτύρως (qod obiter adnotamus) non est cum λέγομεν, (uti Sylburgius putavit) sed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos ità sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant, etsi publicè puniantur.* ὁ γὰρ, inqit, τὸν χαρακτῆρα σώζουσι τοῦ μαρτυρίου τοῦ πιστοῦ. *Fidelis enim testimonii non servant characterem.* Vide *ad l. 11. §. 3.* & mox *pag. 458. A.* ex Cl. Heinsii restitutione: Ἄυλικα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, εἴτις τοῦ πράττειν ὅτω τηρήσειν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de causa educere, si qis ab agendo adeò fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius reliqa sit actionis.* Vide *l. 8. §. 47.* Philosophi isti cum primis sunt Stoici. istorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, qandoqe è vita sese educere. & ἔυλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cùm justa causa*, qam illi censebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tuscul. l. 1.* Joannes Stobæus *Collectan. tom. 1. l. 1. tit. 4. §. 8.* Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως καὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους. *Dicunt verò olim viros bonos variis modis decenter de vita demigrasse.* Pleniùs planiúsqe Laertius in *Zenone. l. 7. c. 30.* Ἔυλόγους τέ φασι ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, καὶ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, κἂν ὑπερσκληροῖς γίγνηται ἀλγηδόσι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Rationabilitérqe ajunt sapientem seipsum eductum ex vita & patria & amicorum causâ: qinetiam si acerbiore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis incurabilibus laboret.* Seneca *Epist. 70. Sapiens vivit, qantum debet, non qantum potest. videbit ubi victurus sit, cum qibus, qomodo, qid acturus. — Si multa occurrunt molesta & tranqillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cùm primùm illi ceperit suspecta esse fortuna. nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *Ep. 17. Si necessitates ultima inciderint, exiliet è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *Epist. 58. Itaqe de isto feremus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. propè est à timente, qi fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qi amphoram exiccat, & facem qoqe exorbet. de hoc tamen qæremus, pars summa vitæ, utrùm fax vitæ hæc sit, an liquidissimum ac purissimum qiddam; si modò mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliqis extendat an mortem. at si inutile ministeriis est corpus, qid ni oporteat educere animum laborantem? & fortasse paulo antè qam debet faciendum est, nè cùm fieri debeat, facere non possis. & cùm majus periculum sit malè vivendi, qàm citò moriendi, stultus est qi non exigui temporis mercede, magna rei aleam redimit.* Et mox: *non relinqam senectutem, si me totum mihi reservabit; totum avtem ab illa parte meliore. at si ceperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliqerit sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vincì est. hunc tamen si sciero perpetuò mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter qod vivitur. imbecillus est & ignavus, qi propter dolorem moritur: stultus, qi doloris causâ vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib. 3. Sed cùm ab his (qæ secundùm naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine causa dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his excessum è vita, & in vita mansionem. in qo enim plura sunt, qæ secundùm naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qo avtem sunt plura contraria, avt fore videntur, hujus officium est, è vita excedere, ex qo apparet, & sapientis aliqando esse officium, excedere è vita, cùm beatus sit; & stulti manere in vita, cùm sit miser.* Hanc avtem sententiam, qæ & Chrysippea est, exagitat Plutarchus *de commun. notit. c. 10.* & *c. 29.* Qod pro fundamento substernitur, ità Stobæus expressit, τοῖς καθήκουσι καὶ τοῖς περὶ τὸ καθῆκον, μετρεῖσθαι τήν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. *Et vitam & mortem metiri officiis, & qæ officia spectant.* Vide *infrà lib. 5. §. 29.* Sed & Lipsium *manuduct. l. 3. cap. 22.* Dogma ipsum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde pavcula adhuc supersunt fragmina, qæ argumenti totius gustum dent aliqem. Refutavit feliciter satis Alexander Aphrodisiensis in *libello*, qo differit εἰ αὐλάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, ostenditqe ex ipsorum principiis ἄλογόν τε καὶ ἄλοπον ὅλως, τὴν ἔυλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔυλογον, inqit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν. ὕτως ἄλοπον καὶ τῷ ἐπίσης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (avdis fastûs Stoici verba; de qo *ad §. 7.*) ἑαυτὸν ἐξάγειν ἐυλόγως τούτου τοῦ βίου. τὸ γὰρ μήτε παρόντος τινὸς κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἄκρας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν ὕσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βάλισθαι, θαυμάσιον, καὶ τῷ καλὰ λόγον μαχόμενον. πῶς γὰρ ἔυλογον τὴν ἀρετὴν τοῦθ' ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; οὐδὲ γὰρ ὕσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τινὸς, ὅτου δὲ καὶ εὐδαιμονίας ἔυλογον ἄλις ἔχον. οὐδεὶς γὰρ κόρος εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄπειρον γὰρ τῶν τελῶν ὄρεξις. *Rationi minimè consentaneum, & planè absurdum est: demigrandi causam justam esse nominatam. Qomodo virtute prædito & beatè viventi demigrandi causa justa erit? Ut enim absurdum est dicere Jovem velle mori: ita aqe absurdum est beate viventem seipsum honesti specie ex hac vita educere. Nam mirum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summâ circumfluente vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hoc enim virtutem sapienti suggerere qomodo rationi est consonum? Uti alterius alicujus rei, sic felicitatis satis adeptum*

& ejuſmodi univerſa, qæ rationem probè ſubactam deſiderant, hæc, inqam, vis jam prorſus extincta jacebit. Feſtinandum itaqe, non hâc ſolâ ratione, qia mortem propiùs per momenta ſingula acceditur, ſed hâc inſuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos ſæpenumero deſtituit.

§. 2. Etiam iſtud eſt obſervatu non indignum, qod ea qoqe qæ à naturâ genitis ſuperveniunt, gra-

Φισάνειν, κὴ ὅτι τοιαῦτα λογισμῶ συγγεγυμνασμένην πάνυ χρήζει [a] περιαπορέννυ). χρὴ ἂν [b] ἐπείγεσθαι, ἢ μόνον [c] τῷ ἐγγυτέρω ἢ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ κ᾽ διὰ τὸ τὴν σύνεσιν τῶν [c] [διὰ] τὸ περιγιγνόντων κὴ τὴν ἀθροισθῆναι περιαπολήγειν.

a L. 12. §. 15.
b L. 2. §. 4. 6.
c [διὰ] τὸ Jun.

§. 2. Χρὴ κὴ τὰ τοιαῦτα ἀθροφυλάττειν, ὅτι κὴ [d] τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι

d L. 6. §. 36. l. 8. §. 50.

ANNOTATIONES.

ptum eſſe qempiam rationi conſentaneum non eſt. Nulla enim eſt felicitatis & virtutis ſatietas. Nam rerum deſiderium eſt infinitum. Ità abſurdum eſſe dogma contendit; utpote qod nec rationi ipſi, nec ipſorum etiam principiis conſentaneum exiſtat. éſtqe reverâ pietati veræ religioniqe ſanæ prorſus adverſum. Agnoſcunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phædone pag.* 47. *C.* *Ὡς ἴσ τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι. κὴ οὐ δεῖ αὐτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. Qod nos homines ſumus in qadam cuſtodia, neqe decet qemqam ex hac ſeipſum ſolvere, neqe aufugere.* Et tanqam ex Africani perſona Cicero *de repub. l.* 6. apud Macrobium *in Scip. ſomn. l.* 1. *c.* 13. *Piis omnibus retinendus animus eſt in cuſtodia corporis; nec injuſſu ejus à qo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt; nè munus aſſignatum à Deo defugiſſe videantur.* Idem ipſe *Tuſc. l.* 1. *Vetat dominans ille in nobis Deus, injuſſu hinc nos ſuo diſcedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vitæ decedere.* Apulejus *de philoſoph. Sapiens corpus non relinqet invito Deo. nam etſi in ejus manu eſt mortis facultas, & qamvis ſciat ſe terrenis relictis conſecuturum eſſe meliora, niſi perpetiendam iſtud lex divina decreverit, accerſere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lipſium *manuduct. l.* 3. *c.* 23. & *in Tacit. hiſt. l.* 2. E noſtris eleganter Lactantius *inſtitut. l.* 3. *c.* 18. *Si homicida neſarius eſt, qia hominis extinctor eſt: eidem ſceleri obſtrictus eſt, qi ſe necat; qia hominem necat: imò verò majus eſſe id facinus exiſtimandum eſt, cujus ultio Deo ſoli ſubjacet. Nam, ſicut in hanc vitam non noſtra ſponte venimus; ità rurſus ex hoc domicilio corporis, qod tuendum nobis aſſignatum eſt, ejuſdem juſſu recedendum eſt, qi nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et ſi vis aliqa inferatur, aqâ mente id ferendum eſt, cùm extincta innocentis anima inulta eſſe non poſſit; habeamuſqe judicem magnum, cui ſoli vindicta integra ſemper eſt.* Pie item admodum diſerteqe Auguſtinus *de Civit. Dei l.* 1. *c.* 26. 27. *Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo moleſtias temporales, nè incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; nè hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, qem non polluebat alienum: neminem propter ſua peccata præterita, propter qæ magis hâc vitâ opus eſt, ut poſſint pœnitendo ſanari: neminem velut deſiderio vitæ melioris, qæ poſt mortem ſperatur; qia reos ſuæ mortis melior poſt mortem vita non ſuſcipit. reſtat una cauſſa, propter qam ſe qis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel ſæviente dolore. hanc ſi admittimus, cur non baptizatis ſvademus, ſe illicò interimant? tunc enim tempus eſt cavendi omnia futura peccata, cùm ſunt omnia deleta præterita. porrò hoc ſi qis putat, non dico, deſipit, ſed inſanit. hoc ergò qia neſas eſt dicere, neſas eſt profectò ſe occidere. nam ſi hoc ſponte faciendi ulla juſta cauſſa eſſe poſſet, proculdubio juſtior qàm illa non eſſet. qia verò nec iſta eſt, ergò nulla eſt.* Videndus idem in *Epiſt.* 61. & ſub ejuſdem nomine, niſi Eraſmum fefellerit, Hugo Victor *de patient. c.* 13. qi his verbis concludit: *ſi paricida eò ſceleratior, qàm qilibet homicida, qia non tantùm hominem, verùm etiam propinqum necat; & in ipſis paricidis, qantò propinqiorem qiſqe peremerit, tantò judicatur immanior; ſine dubio pejor eſt, qi ſe occidit, qia nemo eſt homini ſeipſo propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum eſt, Diliges proximum tuum, tanqam te, ſi homicidium committit in ſeipſo, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & noſtrum ipſum, *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3.

Ἐφισάνειν] Epicurus apud Senecam *Epiſt.* 26. *Meditare, utrùm commodius ſit, vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro ſapiente ipſe *Epiſt.* 70. *Cum primùm illi ceperit ſuſpecta eſſe fortuna, diligenter circumſpicit, nunqid illo die deſinendum ſit.* Plinius minor *l.* 1. *Epiſt.* 22. *Impetu qodam & inſtincta currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſſas ejus expendere, utqe ſvaſerit ratio, vita mortiſqe conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi.* *Deliberationem* ea de re ſeriam inſtituit Tullius Marcellinus apud Senecam *Epiſt.* 77. *cogitationem* & *conſultationem* Titus Ariſtio apud Plinium *Epiſt. ſupradictâ.* Verùm hoc delirus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inqit Marcus, jam non poteſt.

Προαποσβέννυται] Ità *l.* 12. §. 15. προαποσβέσται. de qo Lucretii illud uſurpari poterit, *l.* 3.

Mortua cui vita eſt propè jam vivo atqe videnti.

atqe hoc eſt, qod Seneca *de tranq. c.* 3. *Ultimum malorum cenſet, ex vivorum numero excedere, anteqam moriare.*

A Χρὴ ἂν ἐπείγεσθαι] Vide Senecam *Ep.* 76. *ad lib.* 2. §. 2.

Τῷ ἐγγυτέρω τῷ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι] D. Junius f. διὰ τό. Verùm τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 36. τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα ποιεῖσθαι. i. e. διὰ τό. eò qòd aër eis circumfuſus afficitur. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 16. Μεγάλας ἐνοῦς διαφορὰς ἔχουσι οἱ καρποὶ, τῷ ξυλώδεις, ἢ γεώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *Fructus magnis inter ſe differentiis diſtant, eò qòd vel lignoſi, vel terrei, vel ſicci, vel pingves ſint naturâ.* Idem *ibidem l.* 6. *c.* 5. Ἐι μὴ ἄρα κ᾽ τὰς πόρους ἐν αὐτῷ ἄν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἁρμόττειν. *niſi ſi qis poros in cauſſa eſſe exiſtimaverit, eò qòd minus ſint congrui.* qem locum fruſtra ſolicitat Cl. Julius Scaliger. & *c.* 14. Ἐπεὶ κὴ τά γ᾽ ἐν τοῖς ἁλμώδεσι φυόμενα, τῷ ἔχειν ἁλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον, — ἵνα καὶ ἰσχνολώτερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *Nam ea qidem qa locis ſalſis proveniunt, ſalſedinem qandam habent — nonnulla etiam ſuaviora & meliora reddi rationi conſentaneum eſt.* Atqe hæc de Syntaxi. Sententiam qod attinet; Auguſtinus *de Civitate Dei l.* 13. *c.* 10. *Ex qo qiſqe in iſto corpore morituro eſſe ceperit, nunqam in eo non agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo qippe eſt, qi non ei poſt annum ſit, qàm ante annum fuit, & cras qàm hodie, & hodie qàm heri, & paulò poſt qam nunc; & nunc qàm paulò antè morti propinqior. ut omnino nihil ſit aliud tempus vitæ hujus, qàm curſus ad mortem.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Habebit qiſqe, qantum illi dies primus adſcripſit. ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis ingreſſus eſt, acceſitqe fato propior: & illi ipſi qi adjuvabantur adoleſcentiæ anni, vitæ detrahebantur. — qo facilius obrepat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. incrementa ipſa ſi bene computes, damna ſunt.* Idémqe *Epiſt.* 120. *Qotidie propiùs ab ultimo ſtamus; & illò unde nobis cadendum eſt, hora nos omnis impellit.*

Nam vita morti propior eſt qotidie.

Phædrus *fab. l.* 4. Qod Poeta recentior pluribus ſic extulit:

Velut ſecundo vecta navis flumine
Senſim propinqat littori: ſic indies
Vivendo morti appellimur propinqius.

Hinc Gregorius Romanus *l.* 6. *Epiſt.* 26. *Vita noſtra navigationi eſt ſimilis. is namqe qi navigat, ſtat, ſedet, jacet, vadit, qia impulſu navis ducitur. ità ergò & nos ſumus, ſive vigilantes, ſivé dormientes, ſive tacentes, ſive loqentes, ſive ambulantes, ſive qieſcentes, ſive volentes, ſive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

§. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα] qæ & ἐπιγενήματα dicuntur, *l.* 6. §. 36. *Qæ rebus eis, qas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut caſu aut neceſſario etiam, ſed præter intentionem utriuſqe ſuperveniunt aut interveniunt.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Καθάπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως δεῖ, τοχαζομένη τῆ τέλους, τὰ δ᾽ ἐπέλεια τῆ χειρουργίᾳ, ἢ τέχνης ἔργα, ἀλλ᾽ ὕλης πάθη, σκιωθηρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύκη αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, ἢ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ. ὕτως ἀμάλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἡγεμόνα ἀναίτιον καὶ τὴν τέχνην, οὖσαν δὲ ταῦτα ζῆς τῷ ὅλῳ δημιουργίας ὥσπερ ζυὰς ἐπομένας καὶ ἀναγκαίας φύσεις. *Sicut in mechanicis artibus qadam primariò ipſa ars agit, dum finem ſuum reſpicit: qædam ſua ſponte ſequntur opus, qa non artis opera, ſed affectiones ſunt materiæ, ut cum ſcintillæ ab incude, è fornace favillæ, aut aliunde ſimile qid ſequitur, qod operis reſpectu neceſſarium eſt, opifici tamen non eſt primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qæ humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars eſt: cum nihil aliud ea, qam neceſſariæ qadam affectiones ſunt, qa cum univerſi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c. ult.*) Αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα γεννῶσιν, ἃ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ᾽ ἐπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. *Ex elementorum mutationibus ita gignuntur, ut præcipua qadam ac primaria naturæ opera non ſint; verùm ex neceſſariis atqe primariis tantummodo conſequantur.* Idémqe *ibidem* ad Marci mentem aptiſſimè: Ὅσα δὲ ὁμοίπροπα ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ᾽ ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, ἃ μὴν ἀλλὰ παρίχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίων τοῖς φρονιμωτέροις. *Cætera id genus qæ conſequuntur, non principalia qadam naturæ opera ſunt, ſed potius ad res naturales accedunt? Qanqam & ſolertioribus ipſa qoqe neceſſario cuidam uſui eſſe ſolent.*

B C D E F G

π ἔυχαερ καὶ ἐπιφωγὸν, ὅιον ἄρτυ ὀπλωμένυ παραῤῥήγνυ) λινα μέρη. καὶ ταῦτα ἤδη τὰ διέχοντα ὅτως καὶ τρόπον τινὰ ὥδε τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιΐας ἔχοντα, ὑπιπρέπ᾽ πως, καὶ ποθυμίαν ποιεῖ τῆ τροφῆ ἰδίως ἀναπινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, πέχηνεν. καὶ ἐν ταῖς [a] δρυπετίσι ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῆ σήψει, ἰδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ ποιστίθησιν. οἱ στάχυες ἢ κάτω νεύοντες

[a] πετίσι Lug. -πεπεσι Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. qemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen interciſa & hiantia iſta, qamvìs ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτυ ὀπλωμένυ] *Cùm panis pinſitur.* Xylander. at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Pilum, qod eo far pinſunt. id ubi fit, piſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpicis conſideris per meſſem, promendum hyeme, ut in piſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio lavdante, in ταφῇ Μενίππυ. *Nec piſtorem ullum nóſſent, niſi eum qi in piſtrino pinſeret farinam.* Sed nec *farina* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò reſcribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec piſtoris nomen erat, niſi ejus qi ruri far pinſebat.* Verto itaqe, *panis cùm coqitur.* nec ſum inſcius Græcis aliud ἕψειν, aliud ὀπλᾶν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Athenienſibus. Ταῖς ὥραις θύοντες ὧν ὀπλῶσιν, ἀλλ᾽ ἕψουσι τὰ κρέα. *Qum tempeſtatibus rem divinam faciunt, carnem elixant, non aſſant.* contrà planè qàm Hebræis indictum cùm agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, qærenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἑφθὸς, ὁ δὲ ὀπλός. qod nos Angli diceremus, the one boiled / and the other broyled. Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſeqamur, *panes torrere* potiùs, qàm *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicunt, utì & *far* ſuprà *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

— *frugeſqe receptas*
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinſere*, ſic rariuſculè *torrere*, ut plurimùm *coqere* dicunt. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera;* — *à coqendi ratione, ut furnacei, vel artoptitii, avt in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, qa coqebant panem, primùm ſub cinere, poſteà in furno.* Cato *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſtitium, ubi bene ſubegeris, deſingito, coqitoqe ſub teſtu.* & *c.* 75. *Libum in foco caldo ſub teſtu coqito leviter.* & *c.* 76. *Placentam videto bene & otioſè percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, uſus eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπλῶτο ὑπὸ τῦ ἡλίυ, *terram ab ſole percoqi.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀναπινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facilè eſuriens viſa retinebere menſa:
Et multum ſaliens incitat unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus; *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla priùs fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, πέχηνε] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐρινασμὸς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiſcetur. is culices parit, qi ad ficum adſitam volantes, morſuqe crebro ficuum ora* (an *coria*, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ità penetrantes, intus ſolem primò ſecum adducunt, cerealeſqe avras immittunt foribus apertis.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. τὸ χάινειν avtem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χαίνειν.

Δρυπετίσι ἐλαίαις] δρυπεπίσι, Xylander. alii, δρυπετίσιν. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπεπεῖς ſive ἐλαίας, ſive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πίπλειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινομένας, monet Evſtathius *ad Il.* β. & *Odyſſ.* μ. & Svidas. at verò δρυπελεῖς, παρὰ τὸ πίπλειν, τὰς ἀπὸ δένδρυ πεπλακυίας, ὡμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priuſqam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Qantò maturior bacca, tantò pinguior ſuccus, minúſqe gratus. optima aetas ad decerpendum inter copiam bonitatémqe, incipiente baccá nigreſcere. noſtri vocant Drupas,* Græci vero *Drypetas*: vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter reſtituenda in Theophraſto de *cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπεπεῖς, vel δρυπελεῖς ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὑδροπελεῖς, Lugd. δρυπεπεῖς, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει] καὶ γὰρ ἡ δρυπεπὴς ἐν σήψει. Theophraſtus *de cauſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλος] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. puerítiæ maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa ebrietati ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui differt. jucundiſſima eſt aetas devexa jam, non tamen praceps. & illam qoqe in extrema tegula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ στάχυες δὲ κάτω νεύοντες] qod eſt granditatis gravitatiſqe indicium. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν γεωργοὶ τῶν σταχύων ἥδιον ὁρῶσι τὰς κεκλιμένας καὶ νεύοντας ἐπὶ γῆν, τὰς δ᾽ ὑπὸ κυφότητος αἰρομένας ἄνω, κενὰς ἡγοῦνται καὶ ἀλαζόνας. οὕτω δὴ καὶ τῶν φιλοσοφεῖν βυλομένων νέων οἱ μάλιστα κενοὶ καὶ βάρος οὐκ ἔχοντες, θράσος ἔχουσι, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ πρόσωπον ὑπερηφάνυ καὶ ὀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδόυσης ἀπαύστυ. ἀρχόμενοι δὲ πληροῦσθαι καὶ συλλέγειν καρπὸν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σεβαρὸν καὶ φλοιώδες ἀποτίθενται. *Agricola qidem ſpicas libentius vident, qa inclinata terram verſus vergunt. qa enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophiæ dare operam volentium, qi maxime vani ſunt & gravitatis expertes, audaciam ii habent, ſpeciémqe & inceſſum, vultúmqe plenum ſuperbiæ ac contemptus nemini parcentis: ubi verò impleri incipiunt, fructúmqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qa tulit, adminicula deducit.* qò reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non στάχυας ſed σταφυλὰς legiſſe videtur. Ità Homerus de loco vitibus conſito, *Il. σ. v.* 561.

— σταφυλῇσι μάγα βρίθωσιν ἀλωήν.
— *uvis admodum gravatam vineam.*

& de arboribus itidem pomiferis, *Odyſſ. τ. v.* 112.

— βρίθυσι δὲ δένδρεα καρπῷ.
— *gravantur avtem arbores fructu.*

qod Lucret. *l.* 1.

— *creſcunt ipſa, fructúqe gravantur.*

ſed & de papavere, *Iliad. θ. v.* 306.

Μήκων ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἤτ᾽ ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη —
Papaver veluti in alteram partem caput inflexit, qod in horto
Fructu gravatum —

Segetem avtem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt.* 1. verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σπανιώτατος,
Ἐν θνατῶν δυσελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ᾽ ἀδάμας, οὐδ᾽ ἀργύρου κλίναι,
Ἀνθρώπων δοκιμαζόμεν᾽ ἀστράπτει πρὸς ὄψεις,
Οὐδὲ γαίας ἐυρυπίδυ γόνιμοι
Βρίθοντες αὐτάρκεις γυῖαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.
Non auri fulgor in miſera
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
Qæ apud homines habentur in pretio, ita oculis coruſcans,
Neqe lati ſundi avt pinguia culta
Tantum valent ad vitam,
Qantum mens bonorum virorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τῦ λέοντος ἐπισκύνιον] ἐπισκύνιον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ε. v.* 136.

Πᾶν δέ τ᾽ ἐπισκύνιον κάτω ἴλκετο ὄσσε καλύπτον.
Lumina demiſſúmqe ſupercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

— τὸν ὑδ᾽ ἂν τήλοθι λεύσσων
Θερσαλίος τις ἵμασεν ἀϊδλεύοντ᾽ ἐν ἀγῶνι.
Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.
— *procul qem contra nemo tueri*
Conſtans ſuſtinuit, grave cùm certamen obiret:
Tale ſupercilium torvæ incubuit faciei.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ità de Zenone Zenodotus apud Laërtium *l.* 7.

Ζήνων σὺν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext. Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlante cælum niti videretur.* Ità τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθει γελᾶν,
Supercilioſis & tetricis perſuades ne videant.

De homine loqitur gravi & ſevero; non de triſti mœroriſqe pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. qàndoqe in *faſtus* etiam & *ſuperbiæ.* Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſuperciliis: Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alibi conceptaculum*

ſum vergentes, & leonis ſupercilium, & aprorum ab ore diffluens ſpuma, multáqe alia iſtiuſmodi; qæ ſeorſum ſi quis intueatur, ſunt venuſtate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnaſcuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium qoqe animos afficiunt. proinde, ſi quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea qæ in univerſo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, qæ qaſi appendicis cujuſdam loco res naturales conſequuntur, deprehendet, qod non etiam cum oblectatione qadam huic ipſi commendare ſeſe videatur. qin & idem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, qàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expreſſos. tam vetulæ item vetulíve maturitatem qandam ac decorem, qàm & qicqid in pueris venuſtatis animum allicientis deprehenditur, caſtis oculis ſpectare poterit. deniqe contingunt multa

καὶ τὸ τῦ λέοντ@ ὑπισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόματ@ ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕλεα, καθ' ἰδίαν ἔ τις σκοπίη, πόρρω ὄντα δ' εὐειδῆς, ὅμως ἀλλὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἑπακολυθεῖν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυγαγωγεῖ. ὥστε ἔ τις ἔχοι πάθ@ καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν ὐδὲν ἀχὶ δόξει αὐτῷ καὶ τῶν καθ' ἑπακολούθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀθυμίσεσθαι. ἄτως ἢ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, ὐχ ἥκιστ' ἡδέως ὄψε), ἢ ὅσα γεγραφεῖς καὶ πλάσας μιμήματα δακνύουσιν. καὶ γεγὸς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἰαυτῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσε). καὶ πολλὰ

ἀπᾶσιν Mer.

πιαῦτα

ANNOTATIONES.

culum, ſed hic ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altiùs ſimul abruptiúsqe invenit in corpore. ubi ſolitaria eſſet. Itaqe Demetrius Phalereus referente *l.* 5. §. 82. Laërtio; *μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γὰρ ἐπισκατῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. Non eſſe parvum aut negligendum membrum ſupercilia; poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Eſt autem τὸ ἐπισκύνιον, (qod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm τῦ σκύνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ@, ut Euſtathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μετόφρυον, ut Heſychius; vel etiam τὸ συνοφρύωμα τῦ μετώπυ, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctiùs pavlò Pollux *l.* 2. c. 4. §. 25. τὰ ὑπερᾴνω τῶν βλεφάρων, σκύνια. ὅθεν καὶ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γεῖσα, ἐπισκύνια. *qa palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores*, σκύνια. *unde* ἐπισκύνια, *ſuggrundarum inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectus.* qâ ratione Ariſtoteles etiam *de part. animal. l.* 2. c. 15. τὰς ὀφρύας καὶ βλεφαρίδας; οἷον γείσωμα, *ſupercilia & cilia velut imbricamentum, ſive grundam* eſſe dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Superciliorum ſepes præmuniunt oculos; nè deſuper proruat, qod teneras viſiones molleisqe perturbet.* Ὀφρὺς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. c. 1. avt *qòd in ea ſiti ſint oculi, qi ſunt qaſi fores & feneſtra animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec a φροντὶς, *qod ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύνιον, *cilium.* & hoc à Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidorus, ubi ſuprà. avt à *cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum*, ἐπισκύνιον. imò σκύνιον potiùs, qod & *Scenam* dixiſſe Apulejum *Mileſ. l.* 11. avtumat Scipio Gentilis *paræerg. l.* 1. c. 37. Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, reſtituit Scaliger *Auſon. lect. l.* 1. c. 1.

Cinos ſupinat, obvias offert genas.

qo loco *Qinos* perperam legebatur. *Cinum* avtem, *cilum*, & *cilium*, inqit Heraldus *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. σκύνιον *cilium*, ut ὕδρευον λίβερον, νυμφὴ *lympha*, τριχινὴ *trichila*, ſi Scaligerum ſequimur; nam reclamat Salmaſius. atqe hoc malo, qàm qod Gvichardus in *harmon. lingv.* à κοιλὶς, qod eſt tamen τὸ ἄνωθεν βλέφαρον Polluci. ἐπισκύνον, *ſupercilium.* Plinius loco ſuperiùs lavdato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqi cilium vocavere: unde & ſupercilia. Epiſcynion* etiam è Latinis Tertullianus uſurpavit *de pallio c.* 4. *Jamdudum cenſoriæ intentionis epiſcynio diſperſo.* Aſpectus avtem in *leone torvitas* non eſt decora minus, qàm in homine vultùs *gravitas.* Itaqe eos, qi hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus eſt Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Epiſt.* 99. Ὥσπερ ἂν τὸν λέοντα αἰτιῶτό τις, ὅτι βλοτυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλέπει. *Sicuti ſi qis leonem reprehenderet, qòd rigidum qendam; ſed non ſimiarum ſimilem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς] de *ego* pariter, ac *cane.* indè tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcitè exprimenda. qo in conatu fortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor eſt Plinius *lib.* 35. c. 10. qanqam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſæus *Orat.* 63. Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ] Vide qæ ex Avguſtino adduximus ad *lib.* 2. §. 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίσασθαι] *elegantèr factum eſſe.* Xylander. ut vel ἀσείως legerit, vel ἡδέως eodem ſenſu ceperit. Gloſſarium. Διασυνίσημι, *conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtic & in *commendandi* ſive *conciliandi* ſignificatu ſumi, qi τῷ συνίσασθαι ſolennis eſt. idqe ſecutus videtur Caſavbonus qum vertit, *in qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅσα γεγραφεῖς καὶ πλάσας μιμήματα δακνύουσιν] Plutarchus *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένην σαῦραν ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτου πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν, ὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ὅμοιον. *Pictam lacertam aut ſimiam, aut Therſitæ faciem videntes delectamur & miramur, non vulcritudinis, ſed ſimilitudinis cauſſâ.* Et mox: Ἵππος βοῦς καὶ ψόφος τροχιλίας καὶ πνεύματος ῥοῖζος καὶ θαλάττης κτύπος ἀκούοντες, ἡσυχλάζομεν καὶ δυσχεραίνομεν. ἂν δέ τις πιθανῶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένων τὸν ὗν, καὶ Θεόδωρ@ τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα. καὶ νοσώδη μὲν ἄνθρωπον καὶ ὕπουλον, ὡς ἀτερπῆ θέαμα φεύγομεν. τὸν δὲ Ἀριστοφάντ@ Φιλοκτήτην, καὶ τὸν Σιλανίων@ Ἰοκάστην ὁμοίως φθίνοντι καὶ ἀποθνήσκοντι πεποιημένους ὁρῶντες, χαίρομεν. *Porci grunnitum & trochleæ ſtridorem, & venti fremitum, & maris ſtrepitum non ſine moleſtia audimus: ſi qis verò commodè ea imitetur, ut ſuem Parmeno, & trochleas Diodorus, delectamur. Et morbo captos homines, aut ſuſpecta valetudinis tanqam ſpectaculum injucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Jocaſtam, ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium efficios cum gaudio videmus.* Idem de iis gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γρὸς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν] ſiqidem, præterqam qod de Agathone Evripides olim, ut Plutarchus in *Alcibiad. pag.* 192. *A.* & in *amator. pag.* 770. *C.* τῶν καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν. *Pulcrorum avtumnus pulcer.* eſt in ipſa canitie ſpecioſum qiddam; qam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, qàm adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Paræm. c.* 20. *v.* 29. qo loco pro viribus ſapientiam, qæ in ætate illa minùs viget, perperam ſubſtituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμ@ νεανίαις, σοφία. δόξα δὲ πρεσβυτέροις, πολιαί. *Ornamento juvenibus ſapientia eſt, & decori ſenibus canities.* Nec omittendum Chryſippi illud, qi inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove*, τὸ ἐγκρατῶς ἀπέχεσθαι δυσθανατούσης γυναικός. *Continenter abſtinere a vetula moribunda.* qaſi τὸ ἐπαφρόδιτον aliqid etiam iſtiuſmodi ſilicerniis ineſſet. καὶ τὸ σωφρόνως δυσθανατῶσαν ἀποτρίψασθαι πρεσβύτην. *A vetula ſe abſtinere jam moribunda.* qod certè majus qiddam meritò duci poſſet, qàm σώφροσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι. Utrumqe refert Plutarchus *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Mericus Caſavbonus qare πᾶσιν legere voluerit, cavſſam nullam video. rectè Xylander *puerorum, amori aptum, florem.* ſive, *qicqid in pueris conſpici poteſt*, qod in animis impudicis fœdum accendere poſſit amorem. opponitur enim τὸ τῶν παίδων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γερόντων ὥρᾳ.

Σώφροσιν ὀφθαλμοῖς] Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impenſiùs lavdâſſet, Pericles, Ὦ Σοφόκλεις, inqit, ὐ τὰς χεῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. Plutarchus *Pericle.* qod in *vitis Rhetorum* tamen Iſocrati ab eodem (ſi idem ſaltem eſt, qod ego nullus credo) tribuitur. id eſt, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Et Valerio Maximo latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non ſolùm manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.* qod καθαρὰς ὄψεις Plutarchus, id σώφρονας ὀφθαλμὰς noſter iſtic. qod oculos tales habere illi, id Stobæus. ὄψιν ἔχειν παρ' ἰαυτῷ. qi tamen τὸ τῦ σώφρον@ vocabulum non omiſit prorſus, ità enim extulit *tom* 2. *ſub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, τὸν σώφρονα στρατηγὸν ὐ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν ἔχειν παρ' ἰαυτῷ δεῖ. *O Sophocles, oportet frugi Imperatorem non manus modò, ſed oculos qoqe continere ſecum.* Nam qod Eraſmus *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *linguam continentem* reddit, non video, qâ ratione motus id fecerit. Opponuntur avtem iſtis à Petro *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 14. ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδ@, *oculos habentes plenos adulterii.* qales notat, vetátqe Dominus apud Matth. c. 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γὰρ παντὸς τῦ σώματ@ διαφθείρουσι οἱ ὀφθαλμοὶ. *Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi.* Et *impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.* Avguſtinus *Epiſt.* 109. videndus cum primis. Indè ſcitum illud Rhetoris cujuſdam, qi impudicum an impudentem qendam dixit, ὐ κόρας, ἀλλὰ πόρνας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν, *non puellas, avt oculi pupillas, ſed meretrices in oculis habere.* Plutarchus *de verecund.* Luſit nimirum à vocabuli vario ſignificatu, qod & *puellam*, & *pupillam oculi* deſignat: qomodo & Cynicus, qi Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujuſdam oculum curanti, Ὅρα, inqit,

πιθοῦσι δ' πασιν πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ τούτης ἔργα γνησίως ἀσπαζομένῳ

a προσπις. a προσπισεῖν).

§. 3. Ἱπποκράτης b πολλὰς νόσους ἰασάμενος, b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25. νοσήσας αὐτὸς ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προσημήναντες, εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. c Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήιος, καὶ c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47 l. 8. §. 31. Γάιος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἀνδρῶν τοσουτάκις ἀπολέσαντες, καὶ ἐν συστάσει πολλαὶς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταστρεψάμενοι, καὶ αὐτοὶ ποτε ἐξῆλθεν τοῦ βίου. Ἡράκλειτος, περὶ d τῆς τοῦ d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1. κόσμου ἐκπυρώσεως τοσοῦτος φυσιολογήσας, ὕδατος καὶ ἔσω πλησθεὶς βολβίτου κατακεχρισμένος

§. 3. Hippocrates, ubi multos sustulerat morbos, tandem & ipse sublatus est. Chaldaei, cùm multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompejus, C. Cæsar, cùm tot urbes funditus evertissent, tot hominum myriades in prælio cecidissent, ipsi quoque tandem vitâ excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè disseruisset, aqâ intercute viscera distentus, stercoréque oblitus hujusmodi, quæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qi adversùs naturam operáque ejusdem animum habuerit probè conciliatum.

bu-

ANNOTATIONES.

inqit, *μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων. τὴν κόρην φθείρῃς. Vide, ne virginis oculum curans, puellam corrumpas.* Laërtius *lib.* 6. §. 68. in *Diogene.*

Οὐ πασι πιθανὰ] *non cuivis credibilia.* interpres uterque, malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venustatem, voluptatem suprà inculcaverat. *πιθανὸν, gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujusmodi enim cum primis sunt persvasoria. unde dictum Aristoteli, *τὸ κάλλος πασὼν ἐπιστολῶν συστατικώτερον. Pulcritudinem plus, quam epistolas omnes valere ad commendationem.* Laërtius *l.* 5. §. 18. Grammaticus qidam à Budæo lavdatus; Πιθανὸν κάλλος, *τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τὰς ὀφρῦς πεῖθον θαυμάζειν. Elegans pulcritudo est suavis, & illam aspicientibus persvadens admirationem.* Lucianus alicubi, πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. *blanditiæ multum & illecebræ.* Aristides, καλοὶ γὰρ ὅτοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. *Ornamenta hæc sunt pulcra, & plebi valde grata.* Gregorius Nazianzenus *epist.* 1. Καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. *Ac pergam crudelis erat ipsius lenitas, & violenta persuasio.* De Phæace Plutarchus in *Alcib.* Ἐντευκτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. *Blandus magis ac convensibus privatis idoneus, quàm forensia certamina potis sustinere.* de Alcibiade item. τῇ δὲ φωνῇ τὴν τραυλότητα ἐμπρέψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα παρασχεῖν, χάριν ἐπιτελοῦσι. *lingua blesitatem decussse satis, & gratiam haud injucundam sermoni præbuisse.* Ità capiendum opinor illud Apostoli *ad Coloss. c.* 2. *v.* 4. *μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. nè quis vos verbis blandis,* sive *sermonis blanditiâ seducat.* ut sit idem ferè *ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι* quod *διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατᾶν, per blandiloquentiam & assentationem seducere.* eidem *ad Rom. c* 16. *v.* 18. quinam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri possit: de qo Basilius *in hexaem. Orat.* 3. *pag.* 41. *A.* Ὅσῳ τὸ ἐν ταῖς σώφροσι κάλλος τῇ ἑταιρικῇ πρωτιμώτερον. τοσοῦτον καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων πρὸς τοὺς ἔξωθεν τὸ διάφορον. οἱ μὲν γὰρ κατηγωγασμένοι τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις ἐπάγουσιν. ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ τεχνασμάτων ἡ ἀλήθεια πρόκειται. *Etenim quantò in castis sibique temperantibus feminis pulcritudo est meretricia præstabilior, magisque anteponenda: tantò fidei nostræ sermones præcellunt ad externorum dogmata collati. Isti namque vi extortam suis sententiis conciliant probabilitatem: hic ipsa sola veritas nuda, & omni vacua artificio aut impostura ob oculos proponitur. Sublimitate sermonum,* Vulgatus interpres reddidit. *sermone blando,* Budæus. *fuco speciosо rationis humanæ,* Vatablus. *sermonis probabilitate,* Leo Judæ & Beza. qibus non repugnaverim prorsùs, qia πληροφορία συνέσεως *vers.* 2. præcesserat. malim tamen *sermone plausibili,* aut *persvasibili.*

Καὶ τὰ τούτης ἔργα] *Et omnis ejus opera.* Mericus Casaubonus, ac si esset, *καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα.* qod non est necesse.

Προπισεῦται] lego *πρόσπισεῦται. multa ejusmodi occurrent.* qod interpretes cùm non adverterent, clavsulam istam parùm commodè cum præcedentibus commiserunt.

§. 3. Ἱπποκράτης] idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος] *quum multos sanâsset morbos.* Xylander. malim, *sustulisset.* Celsus *præfat. l.* 1. *qia non interfit, qid morbum faciat, sed qid tollat:* Naso *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι] de prognostis gemina, *lib.* 8. §. 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήιος] de *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere itidem *l.* 4. §. 48. & *lib.* 6. §. 47. Basilius Cæsarienſis in illud, *Attende tibi pag.* 349. *B.* Περιβλέψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξετασθέντας. *πῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυνασείας περιβεβλημένοι; πῦ οἱ δυσμαχώτατοι ῥήτορες; πῦ οἱ τὰς πανηγύρεις διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι; οἱ στρατηγοί; οἱ σατράπαι; οἱ τύραννοι; ὦ πάντα κόνις; ὦ πάντα μῦθος; οὐκ ἐν ὀλίγοις ὀστέοις τὸ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν. *Qi inter eos numerati sunt, qos præ te splendor consimilis & opum & dignitatum exornabat: hos tu mihi circumspice diligenter. Ubi jam dic, qi civitatum magistratus amplissimos capessebant? Ubinam inexpugnabiles illi atqe invicti rhetores? ubi item qi præclarè adeò statuerunt & bene meriti sunt de publicis istis conventibus? Qò abierunt illustres eqorum altores? Ubi duces sunt exercituum? Ubi satrapæ? denique tyranni qò concesserunt? Non omnia pulvis? non sunt in fabulam versa omnia? Memoria vitæ istorum in qam paucis ossibus retinetur?* Vide *l.* 6. §. 22. Menander in *certamine cum Philistione an Philemone* à Jano Rutgersio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰδέναι θέλῃς σεαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἔμβλεψον εἰς τὰ μνήματ', ὡς ὀθνειοφοβῇς.
Ἐντοῦθ' ἔνεισιν ὀστᾶ καὶ κόφη κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων. καὶ σοφῶν,
Καὶ μίγα φρονήσαν ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Ἀντῶν τε δόξη, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Καὶ ὑδὲν αὐτοῖν τῶν δ' ἐπήρκεσε χρόνον.
Κοινὸν τὸν Ἅδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Novisse si vis, qalis avt qisnam sies;
Hominum sepulcra, qæ secus viam, inspice.
His ossa, pulvis atqe inanis clavditur,
Regum, tyrannorum, & virûm sapientium,
Superbientúmque opibus & propagine,
Suáque gloriâ, atqe formâ corporum.
Communis est dis omnibus mortalibus.
Hæc intuendo discito qalis sies.

Cur avtem τῶν σωμάτων *corporum* αὐτολεξεὶ malim qàm *corporis* cum Rutgersio & Grotio reddere, discas licet ex *annotatis ad l.* 1. §. 16λ *περὶ σωμάτων ὥρας.* certè antithesis illa inter αὐτῶν δόξαν, & τῶν σωμάτων κάλλος, sensum eum qem ibi posui, exigere videtur. alioqi per metri rationem nihil obstabat, qo minùs tam τῇ σώματος qàm τῶν σωμάτων dicere potuisset. Ὅλας πόλεις ἄνδρῶν τοσαυτάκις ἀπολόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.]

Ἡράκλειτος] de *philosophis* in genere pariter *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως] Ità Laërtius *l.* 9. ex Heraclidi sententia, Ἕνα εἶναι τὸν κόσμον, γενᾶσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα. *Unum esse mundum, eundémque ex igne nasci, & rursus per qosdam temporum ambitus per vices hoc omne seculum ignescere.* Ab Heraclito forsan Stoici. Vide Lipsium *Physiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec nostri dissentiunt, nisi qòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoscunt. Vide Petr. *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 7, 10, 12. & qæ congessimus in *Orat. de Noa obedientia in Hebr. c.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πλησθεὶς] festivè; hominem qi *de mundo igne absumendo* primus dogma protulerit, ipsum *aqâ* interiùs *mundante oppletum*, diem extremum obiisse. *Aqâ oppletum* certè obiisse consentiunt pleriqe, ab aqa, qâ oppletus sit, non desunt qi negent. Siqidem, ut Laërtius *l.* 9. refert, pleriqe aqâ intercute cùm laboraret, à medicis ajunt qæsiviſſe, *εἰ δύναιτο ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι, num ex diluvio siccitatem inducere posset.* Atqe ità Plutarchus in *præcept. salubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum stabulum condidisse se simo circumqaqe obrutum, qo humorem, si id fieri posset, evaporaret. id cùm nevtiqam succederet, à morbo interiisse. Hermippus verò medicos percontatum esse, *numqis eorum compressis intestinis humorem educere valeret.* qod fieri posse negantibus, ad solem stercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipsum se exposuisse. ità decumbentem, ab exiccato induratóqe simo convulsis artubus diem obiisse, Tatianus; à canibus dilaceratum esse tradit Neanthes. Cæterùm Hippobotus & Aristo etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, superstitem, alio nescio qo morbo interiisse, in scriptis suis sunt testati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες] Atqi Laërtius *l.* 9. ex Hermippo, senio confectum duntaxat obiisse, cùm animâ penè defectâ panis è furno calidi vapore per triduum in vita se continuisset, qo Cerealibus superstes esset. de pediculis nè γρὺ qidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidem juxta qosdam morbo foedo hoc periisse:

qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. sed aliusmodi, sustulerunt. qorsum ista? navem conscendisti, navigâsti, appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, nè ibi qidem, numinis est inane. sin sensu carituras sis, desines voluptatibus ac doloribus distineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτην ἢ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι. [b] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, ἔσται θεῶν κενόν, ἔσται καὶ ἐκεῖ. εἰ δὲ ἐπ' ἀναισθησίαν, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ

[a] L. 2. §. 3. [b] L. 2. §. 11. L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

qod cùm epistola ipsius ad Thaletem data, tum & Aristoteles confirmat *hist. animal. l.* 5. *c.* 31. & *l.* 3. ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qi pari fato defuncti sint Plinius *hist. nat. l.* 11. *c.* 33. & alii. de Democrito nusqam legisse memini. Lucretius etiam contrà *l.* 3. & ex Lucretio Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18.

Deniqe Democritum postqam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte suâ leto caput obvius obtulit ipse.

déqe eodem Anton. *meliss. l.* 1. *c.* 58. (qo avtore tamen, nescio) ὅτι νοσήσας καὶ ληθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνέγνω ἔδεν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωία, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου. *qod agrotus, marcoreqe ac inexpugnabili ferè dormiendi necessitate langueret, cum ad se rediisset, dixerit, vita amor me non fallet, & mortem sibi conscíverit.* Qæ cum Laërtii narratione havd planè conveniunt. Cæterùm etiamsi diversa à se invicem de Democriti obitu tradant avtores isti, at à Marco istic omnes dissentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falsum est*, inqit Xylander. itaqe subsstituit, *historiam* (uti ait) *secutus, Socratem cicuta absumpsit.* Verùm illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *aliusmodi pediculis* Marcum locutum, qi philosophum illum sustulerint. Anytum mirum ni & Melitum voluerit, qos *pediculos* non absurdè nominat, qasi animalcula vilissima, nulli prorsus usui, nisi hominibus infestandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l.* 2. *c.* 9. Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσίν. οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. *Jam alii magna bestiæ sumus, alii bestiolæ malitiosæ & parvæ, de qibus dici possit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *leonibus*, *lupis*, animantibus feris, sed generosioribus avt robustioribus confert; sycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis* vilissimis, sed noxiis, cujusmodi sunt *viperæ*, *vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plavtus *Curcul. act.* 4. *sc.* 2.

Lem genus est lenonium inter homines, meo qidem animo,
Uti nuisce, culicesqe, pedesqe, pulicesqe.
Odio & malo & molestiæ; bono usui estis nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ita alibi usurpatum monuit. Sed & de parasitis arqe adulatoribus festivè admodum Anaxilaus apud Athenæum *l.* 6.

Εἰσὶν δὲ κόλακες τῶν ἐχόντων ὑσίας
Σκώληκες. εἰς ὃν ἄκακον ἀνθρώπων τρόπον
Εἰσδὺς ἕκαστος ἐσθίει καθήμενος,
Ἕως περ, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειθ' ὁ μὲν λιμὸς ἐστιν. ὁ δ' ἕτερος δάκνει.
Adulatores, qos adidant, divitum
Sunt veluti vermes. namqe in hominem simplicem
Sese insinuando, huic assidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacuefecerint.
Ità hic jam gluma est: ille alios admordicat.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι] *Navigationi vitam* confert: (qà imagine usus est & Epictetus *Enchir. c.* 7. exhibendus *infrà ad* §. 5. sed aliâ ratione) *mortem portui.* qomodo & Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *A.* Ἔγγυς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεσιν ἀποπήξασθαι τῷ σώματος, ὥσπερ ἐφολκίῳ μὴ σύγγονος. *In propinqo est portus, licetqe enatare e corpore, tanqam scaphâ aqam admittente.* Juncus itidem *lib. de senect.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 113. Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγωνιζομένοις δρόμον, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὅπερ εἶναι λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐπί τινα λιμένα, τῇ κυβερνήτῃ κελεύσαντος, ἀπέβη τῆς νεὼς. ἥπερ διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τῷ στεφάνῳ τυχὼν, ἀποστάντεσι τοῖς ἀγῶσιν. ὁδὶ ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν προκείμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπὲρ οὗ πολλάκις ηὔξατο. ἥπερ τρέχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀστεφάνωτος ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi uterqe illorum, (qi vel senex mortuus fuerit, vel juvenis) similis cursu certantibus, avt navigio vectis. Senex enim emensus magnum pelagus, qod vitam esse dico, jussu gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi discedit: avt peracto alicubi in stadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At juvenis in medio mari, non assequtus propositum navigationis terminum, pro qo vota toties fecerat, interit: avt alicubi dum in stadio curreret, collapsus, sine corona elatus est.* Et Junco saniùs Seneca *Epist.* 70. *Novissimè incipit ostendi publicus finis generis humani. Scopulum esse illum putamus, dementissimi? portus est, aliqando petendus, nunqam recusandus. in qem si qis intra primos annos delatus est, non magis qeri debet, qàm qi citò navigavit. alium enim, ut scis, venti segnes ludunt ac detinent, & tranqillitatis lentissimo tædio lassant, alium pertinax flatus celerrime perfert. alios vita velocissimè adduxit, qò veniendum erat etiam cunctantibus, alios maceravit & coxit.* Vide eundem *ad Polyb. c.* 28.

Ἐνέβης] ἐμβαίνειν, *navem conscendere.* Apud Svidam avtor innominatus; Ἐνέβη δὲ ναῦν ἀποχρῶσαν τοῖς ἑταίροις. *Conscendit navem sociis sufficientem.* Libanius *Orat.* 11. *Luter. Edit. pag.* 353. *B.* Ὥστε τὰ μὲν ἀναπεύσαντες, (f. ἀναπαύσαντες) τὰ δὲ ἀντικαθαιρήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρίων τὰ παλαιὰ μὲν ὡς νεωγὰ φερόμενοι, τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τέχνην ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρχαίων ἀφέντες. *Ut partim accelerando, partim restituendo, evexerint ad naves, ante oculos Cypriorum, antiqa qidem ut navalia ferentes, sed recentia accipientes arte demptâ, ut opinionem insinuarent qasi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut hisce revulsis, illis substitutis, naves conscenderint.* de simulacris loqitur per fravdem subreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] Ità de statu animarum post mortem ambigendo passim Marcus sermonem instituit. Vide *ad l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag.* 190. qem, qia prolixior est in hoc argumento, transcribere piget. Seneca *Epist.* 71 *Avt in meliorem emittitur vitam, lucidius tranqillisqe inter divina mansurus: avt certè sine ullo futurus incommodo, naturæ sua remiscebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων] Gemina his habes *l.* 6. §. 28. Θάνα]& πόνων ἀπόλυσις. ἀλλὰ καὶ καιῶν. *Mors est liberatio à doloribus, sed & malis.* unde τελευτὴ λυτήριον, *Mors molestiis liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἄλγος γὰρ ὅλως οὐδὲν ἅπτεται νεκρῶν.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

qod Æschylo tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 121. & Sophocli *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ προσγίνεται.
Nam morte functos nullus assequitur labor.

Lucret. *l.* 3.

Tu qidem, ut es leto sopitus, sic eris avi
Qod supereſt, cunctis privatus doloribus ægris.

Seneca *Epist.* 24. *Moriar? hoc dicis, Desinam ægrotare posse; desinam alligari posse; desinam mori posse.* Cæsar apud Sallustium in *Catilin. Mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissolvere: ultrà neqe curæ, neqe gaudio locum esse.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος] πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνέχεσθαι, *dolores voluptatesqe sustinere.* qasi non sit minor molestia istis, qàm illis distineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph.* 3. 4.

--- *Miseram me; differor doloribus:*

eodem planè Plavtinus adolescens, gavdii prægnans; *Trucul.* 4. 1.

--- *ut ego lætus sum, & lætitiâ differor!*

disertè Seneca *Epist.* 39. *Qis hostis in qemqam tam contumeliosus fuit, qàm in qosdam voluptates suæ sunt? qorum impotentiæ atqe insanæ libidini ob hoc unum possis ignoscere, qod qæ fecere, patiuntur.* Celebre est Antisthenis illud, Μαίνεσθαι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι. *Insanire dictus potiùs, qàm voluptate affici.* Refert Laërtius *l.* 5. & Sextus *comment. l.* 10. *c.* 2. & *Pyrrhon. hypotheſ. lib* 3. *c.* 22. Hinc Clemens *Strom. l.* 5. & ex Clemente Eusebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖτο. Et ab eadem mente Seneca *Epist.* 82. *Malè tibi esse malo, qàm molliter.* Sophocles itaqe jam senex, cum ab eo qæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. ἀσμενέστατα μέν τοι αὐτὸ ἐπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. *Bona verba, mi homo: libentissimè istinc, tanqam à domino agresti ac furioso profugi.* Plato *Polit. l.* 1. Cicero *de senect.* Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 3. Plutarchus *de avarit.* & *de sene polit.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 113. ubi videnda etiam Junci de eodem argumento dissertatio. Qod avtem ille senectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & qidem meritò magis, adscribit. Spectat horsum Cratetis festivum illud, qod Laërtius *l.* 5. Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἐρῶντα παύει λιμός. εἰ δὲ μή, χρόνος.
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος.
Fames amorem sedat; avt saltem dies:
Si non medentur ista, idem laqeus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι] Plutarchus *ad Apollon. pag.* 114. *C.* Ὁ μετηλλαχὼς θειότερόν τινα βίον μετείληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν ἀτρύτων ἕνεκα τούτου φροντίδων τε καὶ συμφορῶν. *Qi inter mortales esse desiit, dominoris cujusdam vitæ factus est consors, liberatus servitute corporis, & arumnosis istis solicitudinibus & casibus.* Et *ibidem pag.* 107. *F.* Τὸ γὰρ μὴ δεδουλῶσθαι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διάγειν, ὑφ' ὧν κατασκώπτεσθαι ὁ νοῦς τῆς θνητῆς ἀναπίμπλαται φλυαρίας, ἐυδαίμον τι καὶ μακάριον. *Beatum enim est liberari à servitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qæ mentem occupant, ac stultitiæ humanæ implent.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenset varias, qibus servitii hujus ratione obnoxia fit anima. Cujus illud in-

a *L.* 2. §. 2. *l.* 11. §. 19.
b *L.* 10. §. 38.
c Ὅπερ ἐϛὶ τὸ ὑπ' Boot. ὅπω π. Mer. ἅ vel ἡ [ἅ] π. τ. ἐ ſ. ν. κ.
d *L.* 2. § 13.
e *L.* 2. §. 2.
f *L.* 2. § 8 13.
g ἤδη γ. α. ε, ς. Boot. ἤτοι γ. α. ε. vel ἡ γὰρ τῶ α. ε. τήρησις ſ. vide Not.
h *L.* 2. § 7. *l.* 4. §. 22.
i *L.* 2. § 5. 16.

καὶ [a] λατρεύων τοσῶ[τ]ῳ χείρονι [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ πρέπει τὸ ὑπηρε[τ]εῖν. τὸ μὲν γὰρ [e]νοῦς καὶ [d] δαίμων, τὸ δὲ [e] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον σοι βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τοῦ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, τυτέϛι, φαντάζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [h] ἀπορρέμβεσθαι τῆς σῆς ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως, [i] χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

defines vaſi tanto deteriori inſervire. an non enim præſtantius eſt id qod inſervit? cùm alter mens & genius, alter limus & ſanies ſit?

§. 4. Qod ſupereſt vitæ reliqum, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, niſi ſiqid ad communem utilitatem ſpectaverit; puta, cogitando, qid iſte vel ille agat, & qorſum hoc vel illud agat, qid loqatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni obſervatio, à mentis propriæ cuſtodiâ cogit evagari. oportet itaqe in cogitationum ſerie fruſtraneum & ſuperfluum omne

ANNOTATIONES

ter alia *pag.* 108. *A.* Μυρίας [ἡμῖν] ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα. *Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus.* Vide Senecam *Epiſt.* 65. *ſuprà ad l.* 2. §. 2. vide & *infrà. l.* 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum *ad l.* 2. §. 1. τῷ χείρονι συνεδίθη. & Tertullianum *ad l.* 7. §. 66. Hinc qerulæ voces illæ qorundam apud Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Οὐκέτι ἀνέχόμεθα μετὰ τῦ σωματίου τύτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες, εἶτα δὲ αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. *Nos corpuſculi hujus vincula tolerare diutius non poſſumus, ut ſimus cibum potumqe dando, & qietem prebendo, eoqe repurgando occupati, & propter ipſum aliis atqe aliis nos accommodemus.* Ipſe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 119. Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὡς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέϛατον καὶ ῥυπαρώτατον, σέργομεν καὶ θεραπεύομεν. Εἰ γὰρ ἔδει πέντε μῆνας ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὅρα γὰρ οἷόν ἐϛι, ἔωθεν ἀναϛάντα, τρίβειν τὰς ὀδόντας τὰς ἀλλοτρίας, καὶ τι τῶν ἀναγκαίων ποιῆσαι, ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαϛὸν ἐϛὶ φιλεῖν πρᾶγμα, ὧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάϛην ἡμέραν. νάτ[ῳ] τύτου τὸν θύλακον. εἶτα κενῶ. τί τύτου βαρύτερον. ἀλλὰ θεῷ δεῖ με ὑπηρετεῖν. διὰ τῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λύων τὸ δύϛηνον τύτο σωμάτιον, χορτάζων, σκίπων. ἑω; αὐτὸς εἶπη, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἴχε. *Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inqit, vitæ cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. At ſi oporteret qinqe dies ſolum vicini corpus curare, non ſuſtineremus. Vide enim qalis ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliqod opus neceſſarium partes illas abluere. Revera mirum eſt amari corpus illud, cui tot in dies miniſteria ſunt exhibenda. Hanc peram farcio, & ruſſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Qamobrem maneo, & ſuſtineo lavare miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, uſqe dum ipſe dixerit, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator.* ubi νάτ[ῳ] Geſnerus vertit, *farcio.* cùm *farcio* potiùs debuiſſet. hoc eſt enim, non illud, licèt uſitatum minus, τὸ νάτ[ω], qod & τὸ σάτ[ῳ], infercio. Sed & iſtud forſan avtor ipſe uſurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον ſive *vaſculum* appellat, qomodo σκεῦος Apoſtolus *ad Theſſal. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neqe enim Eſtio noſtro *in decalog. leg.* 7. accedo, qi τὸ σκεῦος ſive *vas* vult eo ſenſu ibi accipi, qo apud Comicum ſumitur, in *Pœnul. Act.* 4. *ſcen.* 2. ubi Milphio:

Facio qod manifeſto mœchi havd fermè ſolent.
— refero vaſa ſalva. —

Ità *anima vas, corpus,* Lucretio *l.* 3.

— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicero *Tuſc. l.* 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, avt aliqod receptaculum.* Idémqe *Lactantius l.* 7 *c.* 12. Vide & *l.* 10. §. 38. & *l.* 12. §. 2. Mericus Caſavbonus *domicilium* ſive *caſam* vertit; qod à Marci ſchemate longiuſculè abſcedit.

Ἡ περίεϛι τὸ ὑπηρετῦν] Xylander. *qinetiam qod ſervit, id ſupererit.* Verùm hoc Marcus hîc non aſſerit. in priore membro tanqam incertum poſuit. in poſteriore, qaſi non ſupereſſe dato, qid futurum tunc ſit, diſſerit. Locus eſt proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ἃ περίεϛι, *qo illud qod inſervit præſtantius eſt:* vel, ἢ [ἅ] περίεϛι τὸ ὑπηρετῦν; *annon præſtantius eſt id qod inſervit?* firmare videntur, qæ ſequntur. Seneca *Epiſt.* 65. *Major ſum, & ad majora genitus, qam ut mancipium ſim mei corporis: qod eqidem non aliter aſpicio, qàm vinculum aliqod libertati meæ circundatum.* Vide & *infrà l.* 5. §. 21. & *l.* 11. §. 19. Verùm D. Bootius mavult, ὅπερ ἐϛὶ τὸ ὑπηρετῦν. & exponit, *qod inſervire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adſcribatur. Mericus Caſavbonus ὅσῳ περίεϛι τὸ ὑπ. *deſines vaſculo inſervire tantò deteriori, qanto id qod inſervit præſtantius exiſtit.* At clariſſimus Salmaſius hæc mutilata ſuſpicatur; cùm in avtore iſto disjunctivum ἢ non reperiatur, qin præcedat ἤτοι. ex inſeqentibus itaqe ſententiâ ſuppletâ; locum totum ſic reconcinnat, ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. ἢ περίεϛι τὸ ὑπηρετῦν. *avt aliud qod agas, non habes, cum relationem non facis ad aliqid in commune profuturum; avt qod ſervire debet in te dominatur.* περίεϛι τὸ ὑπηρετῦν, *ſuperiores ſert, ſuperat.* Grammatici περιεῖναι περιγίνεϛθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. *ſuperare, expugnare urbem.* & περίεϛεϛθαι, περιγενήσεϛθαι *ſuperaturum eſſe.* Incertus avtor apud Svidam; ὅτι ἑτέρως περιέϛεσθαι ϛραληγὸ θερμῷ καὶ ἀμάχῳ πανϛάπασι. *Havd enim aliâ ratione ducem & ferocem, & prorſus invictum ab eo ſuperatum iri.* Accederem libens, niſi obſtaret, qod de animæ ſtatu poſt mortem ſermo inſtituatur. itaqe ἐπέχω, animúſqe inclinat potiùs ad ſententiam D. Bootii, ſi liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ εἰκὸς ὑπηρετεῖν. *qod inſervire æqum eſſet.* viderint alii.

Νοῦς καὶ δαίμων] Vide *ſuprà ad l.* 2 §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις] Curioſitatem coercet. ut *ſuprà l.* 2. §. 8, 13.

Ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ — ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι τῆς τῦ ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως] lego: ἢ τοι γὰρ ἄλλου ἔργου τήρησις, vel ἡ γὰρ τῦ ἄλλου ἔργου τήρησις. qanqam vir eruditus, qod ſuprà monuimus, antegreſſis iſta interſerit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *debortatur,* inqit, *ab inqiſitione in alienos mores. poterat aliqis qærere, qid in eo mali? occurrit, damnum eſſe præſentaneum; qia jam, eodem videlicet temporis ſpatio qo id facis, privaris ſive impediris ab alio opere. qod autem opus id ſit, mox declarat, ἢ τῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατήρησις.* Verùm de iſtis aliorum judicium eſto.

Τυτέϛι, φανταζόμενος] σολοικοφανὲς ſive ἀκαλλήλλον, καὶ ἀνακόλυθον eſſe videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qaſi tumultuario & αὐτοσχεδιαϛικῷ ſcribendi genere jure veniam mereatur: in pagina Stoica præſertim; cùm his Chryſippus *de rhetor. l.* 1. permiſerit, avtore Plutarcho *de Stoic. contract. c.* 25. καὶ σολοικισμοὺς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν ὀλίγοι, *etiam Solœciſmos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios havd paucos diſpuderet.* Verùm ſic Homerus *Il.* β'. *v.* 350.

Φημὶ γὰρ ὄν καϛανεῦσαι ὑπερμένεα Κρονίωνα, &c.
Ἀϛράπτων ἐπιδέξι, ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Dico enim annuiſſe præpotentem Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, favſta ſigna oſtendens.

Terent. *Eunuch. Act.* 5.

P. *Cur ergò in his ego te conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.* —

Idémqe

Nos omnes, qibus eſt alicunde objectus labor,
Omne qod eſt interea tempus, priuſqam id reſcitum eſt, lucro eſt.

Hujuſmodi videntur eſſe in ſacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Hoc poculum eſt illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effundetur.* Illud item Joannis *Apoc. c.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰηϛῦ Χριϛῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιϛὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήϛαντι, καὶ λύσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βατιλεῖς καὶ ἱερεῖς. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejuſdem *Evang. c.* 1. *v.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτῦ, δόξαν ὡς μονογενῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre, qi plenus eſt gratia ac veritatis.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum παρένθετον facit; & Heinſius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pavli *ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τῦ Χριϛῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς. *Sermò Chriſti habitet in vobis copioſè, docentes & admonentes vos mutuò.* &c. Syntaxin deniqe huic geminam habes & *l.* 4. §. 48. ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τῦτον κηδεύσας, &c. *Qi vice freqenti, alii alios ubi ſepelierint.* &c. & *l.* 8. §. 31. Αὐλὴ Ἀυγύϛη, γυνὴ, θυγάτηρ — ὅλης αὐλῆς θάνατος. *Auguſti aula, uxor, filia — aula tota morti conceſſit.* Verùm poteſt iſtic, non parentheſis ab avtore, ſed metatheſis ſive tranſpoſitio ab excriptore, ſubeſſe. atqe in hanc demum ipſe partem propendeo; totámqe periochen ità exiſtimo & eſſe concipiendam, & à Marco ipſo fuiſſe conceptam: Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις. τυτέϛι, φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἢ γὰρ τῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι τῆς τῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. Ità concepto, tam in proclivi ſunt omnia, qàm eſt imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀπορρέμβεσθαι. Vide

omne declinare: curioſum avtem & malignum multò magís. aſſivefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de qibus ſi qis ſubitò te reqiſiverit, qid nunc in animo verſas? liberè ſtatim reſpondere qeas, iſtud vel illud. unde palam fiat extemplò, eſſe omnia apud te ſimplicia, benevoláqe animalis ſicut ſocialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, qæcunqe voluptatem avt luxum ullo modo reſpiciant; avt æmulationem etiam, avt invidentiam & ſuſpicionem, avt aliud qidlibet, de qo proloqi pudeat, hoc te vel illud in animo habuiſſe. Vir ità compoſitus, qò minùs in optimorum numero cenſeatur, jam nihil eſt, cùm

ἐν τῷ εἰρμῷ τῶν φαντασιῶν περίεσθαι, πολὺ δ' μάλιστα τὸ ἀθέμιτον, καὶ κακόηθες. καὶ ἀθιστέον ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεσθαι, ἃ εἴ τις ἄφνω διανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μετὰ παῤῥησίας ἀποφθέγμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅπερ τὸ, καὶ τό. ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα ἁπλᾶ καὶ εὐμενῆ, καὶ ζώου κοινωνικοῦ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινος, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινος, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, ἐὰν ἤδη ὑπερηθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς

a Inf § 12. l. 12. § 4.
b L. 11. § 15.
c Inf. § 12. l. l. 6. § 47. 9. § 10.
d L. 5. § 16. 30. l. 9. § 9.
e L. 8. § 22.

ις

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ εἰκῇ καὶ μάτην] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐν τῷ εἰρμῷ τῶν φαντασιῶν] *in cogitationum ſerie.* ubi ſcilicet cogitatio cogitationem ſerit: prout uſu venire ſolet.

Περίεσθαι] *fugere, & declinare.* Xylander. qo ſenſu Pavlum vult uſurpaſſe *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίεσο. *Profanos illos de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: ſicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περίεσο. *Pugnas legales fuge.* An antiqi tamen avtores ſic uſi fuerint, neſcire ſe profitetur. Cæterùm ex exteris, havd valdè antiqis tamen, loca ſuppeditant non pavca viri clariſſimi Iſaacus Caſavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chryſoſtomum in Epiſt. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περίεσθαι ſignificet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apoſtolo productis malim τὸ περίεσθαι in *cohibendi*, ſive *coercendi* ſignificatione ſumere qomodo Beza & Stephanus reddidêre. qum utrumqe utrobiqe monet Apoſtolus & Timotheum & Titum, ut *vaniloqia profana* ille, *litigia legalia* iſte, in aliis potiùs *compeſcat*, qam ut ipſe alteruter *devitet*. qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *verſ.* 17. alioqi τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum ſanctum illum admonet, qid ipſi cavendum ſpernendúmqe velit. *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramqe ſignificationem admittit, *in Epiſt. ad Tim.* περίεσο, ἢ παραιτοῦ, ἢ περισσῶς ἴσασο, εἰς τὸ παῦσαι καὶ κωλῦσαι. Et *in ad Tit.* ὑποσιλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apoſtoli loco qid ſentiam dixi: de Marci loco iſto Xylandro non invitus conceſſerim. Verùm de iſtis alibi fuſiùs pleniúſqe ea diſſerui, qibus iſtic recitandis commentarium iſtum neceſſariò minùs nolim oneratum.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Vult nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeátve. cujus contrarium tangit notátqe in pleriſqe *l.* 12. §. 4. Hoc avtem argumento ſani nihil honeſtive Alcæum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά με κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliqid, præpediret ni pudor.

reſpondit, (Ariſtotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirin.* reſtituente,)

Αἰ δ' ἰκέ σ' ἐτλῶν ἵμερος ἢ κἀλῶν,
Καὶ μηδὲν εἰκῇ γλῶσσ' ἐκύκα κωκύτοις,
Αἰδὼς κεν οὐχὶ σ' εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.
At ſi boni qid cor tibi tangeret,
Nec turpe lingua ſuggereret malum,
Avdaciter abſqe omni pudore
Proloqereris honeſta qævis.

Qod avtem de cogitatis iſtic Marcus noſter, de eiſdem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modo facere, ſed nè cogitare qidem qidqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Qin & de conſultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non ſunt, in qibus eſt turpis ipſa deliberatio. atqe etiam in omni deliberatione celandi atqe occultandi ſpes opinioqe removenda eſt.* De votis Perſius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

— non tu prece poſcis emaci,
Qæ niſi ſeductis neqeas committere Divis,
Hæud cuivis promptum eſt, murmurqe humileſqe ſuſurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà ſcilicet qàm *bona pars procerum tacitá qa libat acerrá*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epiſt.* 16. Itáqe Pythagoras ſuos monebat, μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι, id eſt, *clará voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ὤιετο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαίειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλετο εἶναι τὰς εὐχάς. *Non qòd existimaret Deum non posse audire eos, qi tacitè loquuntur, ſed qòd justas vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 543. *A.* Ità Seneca *Epiſt.* 10. *Tunc ſcito esse te omnibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi qod rogare possis palam. nunc enim qanta dementia est hominum? turpissima vota diis insusurrant: si qis admoverit avrem, conticescent, & qod scire hominem noluit, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum*

A *Deo, tanqam homines avdiant.* Reſpexit horſum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophiæ: sic loqendum esse cum hominibus, tanqam dii avdiant; sic cum diis, tanqam homines avdiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qi roget ore deos.

De factis, vitáqe totâ, Seneca idem *Epiſt.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cùm poteris in publico vivere; cùm te parietes tui tegent, non abscondent; qos plerumqe circumdatos nobis judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut peccemus occultiùs. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere. janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit subitò aspici. Qid avtem prodest recondere se, & oculos hominum avresqe vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atqe solicita est. Si honesta sunt qæ facis, omnes sciant: si turpia, qid refert neminem scire, cum tu scias: Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idémqe *de vit. beat. c.* 20. *Populo teste fieri credam, qicqid me conscio* (excuſi peſſimè, *neſcio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀνεῳχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνηθέσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἢν ὅπως ἧς παρεσκευασμένος. δεῖ δὲ θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσίοντων ἐυρίσκεσθαι μηδὲν καλὸν λελειλημμένον ἁμαρτήματι, ὃς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημόσιον ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια. ὅτω καὶ σὺ καλὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττοις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τοὺς ἄλλους [τοῖς ἄλλοις *f.*] ἁμαρτάνουσι· τί φωραθήναι, μόνους ἑαυτοὺς οὐκ αἰδούμενοι. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα, πειθόμενος τῶν φίλων. Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tuæ ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu vero præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè te tui pudeat.* De ſe denique fidenter ſatis, verè necne ipſe viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitasse, qod eloqi non avderet; nullumqe factum vel dictum extare, de qo differre publicè non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πράττειν, ὡς ἀπολογητομένους ὀλίγον ὕστερον παιδαγωγοῖς. *Omnia nos agere, qasi pædagogis paullo post responsuros.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo facere, sed nè cogitare qidem qicqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Vide & qæ ſequntur ibidem.

Ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύειν.

Οὐκ ἔτι ὑπερηθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι] Notat procraſtinationem ſtudii & conatûs ad optima enitendi, ut iſtic, ità *l.* 8. § 22. verbis illis. Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς ἄνθρωπος γενέσθαι ἢ σήμερον εἶναι. *Qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιῶν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρέτα λόγον; *Quousqe tandem differes præstantissima qaqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis violare?* qo loco pro διαιρέντα, αἱρέντα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epiſt. ad Menœcum, ad l.* 1. § 4.

Ἱερεύς τις] Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis; Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φάσκοντα δὲ μηδένα. *Dicunt verò solum sacerdotem esse sapientem, malum vero neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. §. 49. Ὁ ὄντως φιλόσοφος, τῷ ἐπιπᾶσιν θεῷ ἱερεύς. *Verè qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ità viri ſancti qiqe in pagina ſacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo. Apoc. c.* 1. *v.* 6. &c. 5. *v.* 10. &, ἱερεῖς τῷ Θεῷ, *Sacerdotes Dei ibid. c.* 20. *v.* 6. & ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem recidit? ut eruditè docet Caſavbonus *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτης θεῶν] Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. *Jovis minister.* Et viri boni, τοῦ θεοῦ διάκονοι καὶ μάρτυρες. *Dei ministri & testes. ibid. c.* 26. Et Galeno in

a Sup. § 3. Inf. § 5,6,7. 16. *l.* 2. § 13. 17.
b *L.* 2. § 16. 17.
c *L.* 5. § 16. *l.* 10. § 34.

ἱερὸς καὶ ὑπουργὸς θεῶν, [a] χρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [b] ἄκρατον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [c] βεβαμμένον εἰς βάθος,

deorum ſacerdos ac miniſter qidam exiſtat, eóque quod intra ſe gerit, numine ritè utatur. qòd hominem utique præſtet intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem qidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ. *Propratores quidam & Dei miniſtri.*

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l.* 2. § 17. & *infrà* § 15.

Πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας] *Intactum à libidine, inſcium omnis malitiæ.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumqe referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Caſavbonus *immunem omni injuriâ*, ſive *contumeliâ, quam ipſe ſibi inferat*, ex *l.* 2 § 16. *incapacem malitiæ ullius, ab aliis* ſcilicet *illati.* nevtrum ſatis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumqe ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactus.* Siqidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c.* 5. *Nulla ad ſapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad ullum vires ſuas perferat. Ibid. c.* 4. ἀναίσθητον πονηρίας, *improbitatis*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu qidem ullo affectus*, hoc eſt, adverſus eam perinde affectus ac qi nè ſentiat qidem. πονηρίαν ſumit, qomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 4. ὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſqe reſtitiſtis, adverſum peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου] Viros bonos, virtutiſqe ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* Philo *de Joſeph. pag.* 530. *B.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀδελήτων. ἐκεῖ γεγύμνασμαι πολλαῖς κακοπαθείαις, ἁλόμενος, ξενιτεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλευόμενος ὑφ' ὧν ἤκιστ' ἐχρῆν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavi, in his miſeriis abunde ſum exercitus, errando, peregrinando, mercede ſerviendo, dura ſerendo imperia, uſqe ad vitæ periculum exagitatus à qibus minimè oportuit.* Idémqe περὶ ἄθλων. *pag.* 911. *A.* Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνευρίσκοντο. *Qaſi ad ſacrum certamen invitati, probi virtutis athletæ inveniebantur.* Et monachos *aſcetas*, Ἀρετῆς ἀθλητὰς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l.* 2. *c.* 20. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. ἔστιν μοι ἔργον ὁ ἀνίκητος ἀθλητής. *Hic mihi pugil eſt invictus.* qem & *l.* 2. *c.* 18. contendens cum aliis athletis; χαῖρε, παράδοξε. ἰδοὺ τὰς σάτυρος τύτυς παίκλας (πύκλας legendum, niſi forſan per ludibrium ità nuncupare placuit) καὶ παγκρατιάσας, ἰδὲ τὰς ὁμοίας αὐτοῖς μονομάχους. *Salve admirande. Aprage putidos iſtos pugiles, & qinqertiones, & ſimiles his gladiatores.* Salſe Diogenes apud Laërtium *l.* 6. §. 27. Περὶ μὲν τοῦ παρορύττειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. περὶ δὲ καλοκαγαθίας, ἰδέπω. *De fodiendo & calcitrando certare homines. ut autem boni & probi fierent curare neminem.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag.* 224. *E.* conſpicatus curſores circa carceres ſatagentes, alter alterum qi præverteret, Ὅτῳ μᾶλλον, inqit, ὦ ἄνδρες σπεύδετε περὶ τῆς τοῦ τυχόντος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; *Qantò majus eſt curſoribus ſtudium de celeritatis, qàm juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep.* 4. *ad l.* 7. §. 51. Atqi, ut Philo de *provident.* apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c.* 14. Μαθήτωσαν δὲ καὶ ὅτοι ἐπ' ἰντονίαν πεφύκηταν, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀλιτάτων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, αἷς ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγενέσθαι. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παρευημερούμενον ὑπ' αὐτῶν ἄνθρωπον ὄντα σεμνύεσθαι. *Diſcant præterea, qicunqe firmitate corporis intumeſcunt, minus cervicem tollere, dum partim in cicures, partim in feras animantes illas intuentur, qæ nativo qodam robore antecellunt. Summa enim ſtultitia fuerit, hominem belluarum, qibus ipſe longè multúmqe concedat, viribus gloriari.* Itaqe Ariſtoteles *polit. l.* 8. *c.* 4. Τὸ καλὸν, ἀλλ' οὐ τὸ θηριῶδες, δεῖ πρωταγωνιστεῖν. οὐ γὰρ λύκου, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν ὑφέντα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. *Honeſtas, non ferinas eſt in certaminibus præferenda. neqe enim lupus, neqe alia beſtia honeſtum periculum pugnando ſubiret, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep.* 124. *Qid vires corporis aliis & exerces? pecudibus iſtas majores ferisqe natura conceſſit. --Vis tu, relictis in qibus vinci te neceſſe eſt, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Qid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, æmulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens.* En tibi Marci noſtri ἄθλου μείζονος. en ἄθλε μεγίστε ἀθλητὴν. Vin' tamen maximo iſto majus? Avdi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. τὸν δρόμον τετέλεκα. τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Qod reliqum eſt, repoſita mihi eſt juſtitiæ corona*, & *ad Philipp. c.* 3. *v.* 14. Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti, fidei, pietatis athletæ* dicti.

Τῷ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus tranſlatum vocabulum: de qo dicetur ampliùs, *ad l.* 7. §. 52. Vide & *ad l.* 7. § 61. Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat.* 22. *Edit. Commel. pag* 1185. Παλαίωμεν καὶ διαπαντὸς κατέχωμεν. ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. ὁ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, ὅτως καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ καταβάλῃς, οὐ νενίκηκας. ἐνταῦθα δὲ ἂν μὴ καταβληθῇς, καταβαλεῖς. εἰκότως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος στέφανος. ἐνταῦθα δὲ οὐχ ὅτως. ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττης σπουδάζει. ὅταν οὖν αὐτὸν ὠφέλημαι τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, νενίκηκα. οὐ γὰρ ὥστε καταβαλεῖν, ἀλλ' ὥστε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται. κἀγὼ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ εἰμι. ἤδη οὖν νενίκηται. ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δι', νενίκηκα. *Luctemur, & nos contineamus. Si luctantes exceſſerimus, vicimus. Non enim ita habet hic, ſicut in athletis. Nam illic quidem niſi dejeceris, non viciſti. Hic autem viciſti, ſi non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejeciſti. Et mersio. Nam illic quidem ambo contendunt de victoria: & ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemini. Qando ergo id ei ademero, de qo contendit, vici. Non enim incumbit ut dejiciat, ſed ut ſimul dejiciat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & eſt in perditione & interitu. Qamobrem ſi non dejecero, non fuero autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ἰδὲ κριὸν ἀρεσμένον, ὡς ὑπὸ τυχόντος ποσσὶν τραχηλίζεσθαι. *En arietem Martium, qomodo à vili puella proſternitur.* Laërtius *l.* 6. ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Ὄρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδίσκαρίου τραχηλιζόμενον. *Videte athletam ab ancillula eliſum.* Idemqe in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλοὺς γε εἶπεν ἀνταγωνιστὰς νενίκηκα καὶ μεγάλους, οὐκ ὄια ταῦτα ἐστὶ τὰ ἀνδράποδα, τὰ νῦν ἐνταῦθα καλαιόντα καὶ διατεινόντα καὶ τρέχοντα. τῶν παλαι δὲ χαλεπωτέρους, πενίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν. ἔτι δὲ ὀργήν τε καὶ λυπὴν, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον, καὶ τὸ πάντων ἀμαχώτατον ἡδονήν. ἢ οἶδεις ὅτε τῶν Ἑλλήνων, ὅτε τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ περιεῖναι, τῇ ψυχῇ κρατήσας· ἀλλὰ πάντες ἥττηνται καὶ ἀπειρήκασι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inqit, multos & magnos antagoniſtas, non qalia hæc ſunt mancipia, qa jam hic luctantur, & diſcum jaciunt, currunqe: ſed longè & omni ex parte ſæviores, nempe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & animi agritudinem, & cupiditatem, & timorem, & inexpugnabiliſſimum omnium & ferociſſimam beſtiam, doloſamqe & mollem voluptatem qacum nullus Græcorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, eámqe ſuperare, animi ſui imperium adeptus: verùm omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſæ, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedæmonii, præter unum me.* Dio Prusæus *orat.* 9. *pag.* 140. Magnificè admodum & glorioſè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à faſtu, qem Plato tibi non ſine cavſſa objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat.* 2. *verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus fáſqe animi, ſanctóſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, εἰς βάθος ac δευσοποιῷ βαφῇ. Thomas Magiſter in *collectaneis.* Δευσοποιὸς, ἢ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. *Color penitus hærens, color altè tinctus.* ità Marcus iſtic: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap.* 5. διὰ βάθους ἐγκεράννυσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. *Altè in phyſicas diſputationes penetrare.* Seneca *Epiſt.* 36. *Perſeveret modo colere virtutem, perbibere liberalia ſtudia; non illa, qibus perſundi ſatis eſt, ſed hæc qibus tingendus eſt animus.* Et *nat. qæſt. l.* 1. *c.* 3. *Purpura, intereſt, qamdiu macerata ſit;--ſapius merſa ſit & excocta, an ſemel tincta.* Idémqe *Epiſt.* 71. *Qemadmodum lana qosdam colores ſemel ducit, qoſdam niſi ſapius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia, cùm accepére, protinus præſtant; hæc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit; nihil ex his qa promiſerat, præſtat.* Huic βαφῇ, qæ nunqam remittit, (unde δευσοποιά τε καὶ ἀναπόνιπτα.

Ha-

ex animo prorsus amplexantem, qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occasionem advertat, qid alius qispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibiqe ab universo destinata cogitat assidué. & illa qidem honesta præstat, illa optima esse persvasum habet. sors enim unicuiqe assignata, & conducit ei, & in eum finem est eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα, καὶ ἀποπεμόμενα πάντα. μὴ πολλαῖχις ἢ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φαντασζόμενον, [b] τί ποτε ἄλλο λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει. καὶ [d] τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ. καλὰ μὲν καλὰ παρέχει, [e] παῦτα ἢ ἀγαθὰ εἶναι πίπεισται. [f] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέ-

a L. § 2 Inf. § 16. l. 4. § 1. 23. 25. 26. l. 10. § 11. l. 12. § 1. 3. 11.
b L. 2. § 8. 13.
c L. 7. § 67.
d L. 2. § 5.
e L. 10. § 1.
f L. 4. § 10. 13. l. 5. § 8. l. 10. l. 12. § 23.

ANNOTATIONES.

Hærens penitus & illutibilis Synesio, *Ep.* 44.) contraria est ὑποσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qò & Clemens *Strom l.* 1. alluſit, ubi philoſophiam dicit εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veraeqe virtutis tincturam ſuſcipiendam* hominum animos præparare, προϋπεῖσα καὶ προσυφαίνουσα τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præſubigendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρετῆς autem ὑποσυφὴν Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 2. ſic expreſſit: *Non ſufficit imaginem virtutis effingere, & ſolam, ut ſic dixerim, cutem, vel potiùs illas Epicuri figuras, qas è ſummis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Caſaubonus ad Perſium, adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ δυσσποιῷ colorationem illam, qam à ſole contrahere obſervat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & ſuperficie corporis exteriore exceptam, non ulterius altiúsve in interiora penetrantem. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα. *neqe enim neceſſe eſt, qi cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum genituram nigram eſſe dixerat. Ità Plato *Epiſt.* 7. Οἱ δὲ ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τῶν ἡλίων ἐπικεκαυμένοι. *At verò qi non ſunt revera ſapientiæ amatores, ſed opinionibus duntaxat extrinſecus colorati, inſtar eorum qi ſub ſole uruntur atque colorantur.* Nec ſileri digna ejuſdem illa *politic. l.* 4. *pag.* 637. qibus de fortitudine, ſed fuſiùs, gemina his qæ de juſtitia ſtrictim Marcus hîc, diſſerit; Οὐκοῦν οἶσθα ἃ οἱ βάφεις, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστε εἶναι ἀληθῆ, πρῶτον μὲν ἐκλέγουσι λευκὸν ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν. ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν ὡς ὀλίγῃ παρασκευῇ θεραπεύσαντες ὅπως δέξονται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος. καὶ ὕτω δὴ βάπτουσι. καὶ ὃ μὲν ἂν τούτῳ τῷ τρόπῳ βαφῇ, δυσσποίου γίγνεται τὸ βαφέν. καὶ ἡ πλύσις οὔτ' ἄνευ ῥυμμάτων, οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτοῦ τὸ ἄνθος ἀφαιρεῖσθαι. ἃ δ' ἂν μὴ οἶσθα οἷα γίγνεται, ἐάν τέ τις ἄλλα χρώματα βάπῃ, ἐάν τε καὶ ταῦτα μὴ προθεραπεύσας, ὀλίγα ἔκλυτα καὶ γελοῖα; τοιοῦτον τοίνυν ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτι ἐξελεγόμεθα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ. καὶ μηδὲν ὅτου ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν οἷοί κάλλιστα τοὺς νόμους πεισθέντες δέξοιντο, ὥσπερ βαφήν, ἵνα δυσσποιοὺς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τήν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἰσχηκέναι. καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἢ τε ἡδονὴ, παντὸς χαλαστραίου δεινοτέρα. ἴσα τοῦτο δρᾶν καὶ κοίας, λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι. *Neſcis qod fullones, qoties volunt lanas purpureo colore inficere, primò eqidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri operâ præparant, ut qàm maximè florem ſuſcipiant, atqe ita demum tingunt. Qod autem ita eſt tinctum, indelebile permanet, neqe ſolâ aqâ diluì, neqe etiam additis his purgationibus, qæ ad abſtergendum pertinent, aboleri flos ille coloris poteſt. Qæ autem non ita præparata ſunt, ſcis qalia evadant, ſeu albis coloribus, ſeu iſtis tingat aliqis, qàm minus antea excoluerint. Certè deformia ſunt, coloresqe eorum facile diluuntur. Tale aliqid facere nos ſtuduiſſe pro viribus cogita, qando milites ipſos eligebamus, eoſqe in muſica & gymnaſtica exercebamus: atqe exiſtima nihil nos aliud excogitaſſe, qàm ut nobis qam optimè perſuaſi leges inſtar coloris cujuſdam imbiberent: adeò ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe cæteris omnibus immobilis perſeveret, ex eo qod optimâ naturâ geniti fuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tincturam eorum delere valeant purgationes iſtæ ad diluendum vehementiſſimè: voluptas ſcilicet omni nitri acrimonia & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abſtergendum potentiora. Hanc itaqe vim paſſim rectæ opinionis conſervatricem fortitudinem voco atqe aſſero* Virtus itaqe ubi penitiùs hoc modo ſe in animum induerit, qod de Mutica Aphrodiſienſis *problem l.* 1. *q.* 121. qaſi συναυξᾶται τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις παιδίσκου, *naturâ vim obtinet.* ut Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *animásqe in ea qæ didicit, transfiguratur.* ut Seneca *Epiſt.* 6. & 94. Et *ſicut lanarum colores, qibus ſimplex ille candor mutatus eſt, eluì non poſſunt:* Fabius *Inſtitut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qisqam in priſtinum candorem revocet.* ità, *Difficulter eraditur, qod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Letam.* Itaqe *adverſus Ruſinum* idem: *Si literas didiciſſes, oleret teſta ingenioli tui, qo ſemel fuiſſet imbuta. lanarum conchylia nullâ aqa diluunt.* Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπιστεῖν, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. *In vitium labi difficilius erit, qàm ab initio bonum fieri.* Alluſit eodem & Plutarchus cùm in *Dione* de Dionyſio diceret, τὴν βαφὴν ἐκ ἀνιέντα τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ δεινοποιὸν ὄντα καὶ δυσέκπλυτον. *Non deponentem tyrannidis colorem multo tempore altè hærentem, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 666. *B.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμείσασα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἕως. ἕως καπὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει. δὲ τὸ καλὸν, καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάστεται δὲ τὸ αἰσχρόν. αὗται γάρ εἰσι, ἅτερ ψυχῆς χαρακτηριστικαὶ ποιότητες, ἀφ' ὧν γινώσκεται. *Quomodo enim lana, qa indita manſit tinctura, in reliqis qoqe lanas proprietatem tranſmittit & mutationem: ita etiam in anima tranſit qid laborem, manet autem qod eſt bonum & honeſtum: &, qod jucundum qidem eſt, relinqitur, qod turpe autem eſt abſtergitur. Hæ enim ſunt qalitates, qa utriqe animæ formam & characterem tribuunt, ex qibus cognoſcitur.* Qod non adverteus eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, qam avtor ipſe voluerat, & ac ſi lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eundem transferre diceretur, cùm ille tinctura moram diuturnam poſt operam in macerando tingendoqe inſumptam deſignatam veller. Alluſiſſe videtur Muſonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. lavdatum. Ἂν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si qid feceris bonum cum labore, labor quidem tranſit, bonum autem manet: ſi qid feceris turpe cum voluptate, voluptas qidem tranſit, turpe autem manet.* Qod Cato in *oratione Numantiæ habita* ſic extulit. *Si qid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, beneſactum à vobis, dum vivitis, non abſcedet. ſed ſiqa per voluptatem neqiter feceritis, voluptas citò abibit, neqiter factum illud apud vos ſemper manebit.* Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῆς. & *l.* 10. §. 34. τῷ δεδευμένῳ.

Ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα.] Ità *l.* 2. § 17. & *infrà* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθομενα.] Vide *infrà* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Καὶκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται.] Ità Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὧν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά με δεῖ κάλλιστα παρασκευάσαι. *Satis ea mihi ſunt qorum habeo poteſtatem. Hæc ita ſunt adminiſtranda mihi, ut qàm pulcerrima efficiantur.*

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται.] ὡς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως γνώμης ἐπιτελούμενα. *Ut qæ à mente præſtantiſſima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 38. Ità Charidemus Dionis Pruſæi *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς ὀνομάζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γιγνόμενα. *Deorum opera rectè Deorum dona nominat, qod omnia ſunt bona, bonique alicujus gratiâ fiant.* Expreſſit qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem iis, qi diligunt Deum, omnia ſimul adjumento eſſe ad bonum.* Vel Ezechiæ potiùs regis illud, Eſaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum eſt, qod locutus es, verbum Domini.* bonum eſt, qicqid Deus vult, qi ſummè bonus niſi bonum velle non poteſt. Vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα.] τὴν εἱμαρμένην ſive *fatum* cum Stoicis noſter paſſim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει.] locus mihi ſubobſcurus, eóqe magis qod vocabula à Marco hîc uſurpata, niſi ſint, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, vitiata, nuſqam alibi deprehendiſſe meminerim. Xylander. *Et conſtat aliunde, & ſecum aliud adſert.* Verſio textu ipſo etiam obſcurior. Tentemus an è Marco ipſo elicere poſſimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δὲ, inqit, εἴ περ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum eſt, ſiqidem universo opportunum & conducens, & collatum*, vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἠνάγκασαι ἡ τὸ συμφέρον καὶ φύσις τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conducibilis*, vel *natura ea qæ in commodum inferebat.* denique *l.* 5. § 8. formulas illas urget, à vulgari ſermone petitas, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ, *hoc illi tulit*: & τοῦτο τοῦτῳ ἐφέρετο, id eſt, συνεβάτι[illegible]ετο. *hoc illi latum*, id eſt, *præſcriptum eſt*, à medico nimirum, tanqam utile

&

a L. 2. § 1. Inf. § 11. b Inf. § 6. l. § 9. 3. l. 10. 96. c L. 1. § 9. d L. 9. § 18. 27. l. 10. § 13. l. 11. § 18.

μέμνηται ὴ, ϗ ὅλι [a] συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. ϗὴ ὅλι [b] κήδεσθ μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τὸ ἀνθρώπε φύσιν ἐσίν. δόξης ὴ ἀχὶ τῆς ἅπαντος πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν [c] ὁμολογεμένως τῇ φύσει βιώντων μόνον. οἱ ὴ μὴ ὅτως βιῶντες, [d] ὁποῖοί τινες ὅικοι τε ϗὴ ἔξω τῆς ὁικίας, ϗὴ νύϗωρ ϗ μεθ' ἡμέραν. ὅιοι μεθ' ὅιων φύρον ὴ),

meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoqoqe hoc exigere, ut hominum qorumvis curam habeat. porrò nec à qibuslibet existimationem esse capessendam, sed ab eis tantùm, qi naturæ consentaneam vitam agunt. qi secius vivunt, qales sint domi, qales foris, qomodo noctu, qomodo interdiu se gerant, qales cum qalibus volutentur, in

ANNOTATIONES

& salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, ὐκ ἂν τοιοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. *non tulisset ejusmodi aliqid, nisi universo id contulisset.* Illud itaqe forsan & hîc voluit, *Et præscriptum est*, à mundi nimirum administratore Deo; & *conducit etiam*: (ut idem sit τὸ συνεμφέρει, qod τὸ συμφέρει) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam secum fert*; eò nimirum qò destinamur. Sensum priorem secutus est Mericus Casaubonus qi vertit, *& inevitabile est, est utile.* eodémqe faciunt, tum Marci ipsius verba proximè antegressa, τὰλα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίπεισαι. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἴκ θεοῦ, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Qod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. ἐμμένειν παραινεῖ τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν. φέρειν γὰρ, φησὶ, χρὴ τὸ ἐκ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς. Ad posteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρε. εἰδ' ἀγαναιλεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto fertorqe. gravatim
Si fers, te crucias; nec minùs illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan. c.* 18.

Ὡς κε θέλει τὸ φέρον σε φέρειν, φέρε. εἰ δ' ἀπιθήσεις.
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Qò tua ferre volunt te fata, ferare. recusas?
Te ladis; læsum sic qoqe fata ferent.

Qod utrumqe in versione sua expressit elegantissimè Hugo Grotius;

Si qem fors agat atqe ferat, ferat atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feriet.

Nec unqam satis prædicatum Cleanthis votum illud, qod ἐπὶ παντὸς προχείρε, *in qovis incepto* vult esse Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγε δέ μ', ὦ ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Eò qò sum à vobis destinatus.
Seqar enim alacriter. Qòd si noluero,
Et improbus ero, & seqar nihilominus.

Seneca sic reddidit *Epist.* 107. & ex Seneca Augustinus de *Civit. Dei*, *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsique dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora est:
Adsum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Malúsqe patiar, qod bono licuit pati.

Vide *l.* 10. §. 28. Addo tertiam D. Bootii interpretationem, qi τὸ συνεμφέρειν in *accommodandi* sensu hîc sumit, ut hoc sit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsos eidem accommodemus.* in qam ferè sententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὦ σοι εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κοσμε. *Qicqid tibi convenit, o munde, convenit & mihi.* Et *l.* 5. § 8. Τὸ συμβαῖνόν σοι προσετάτλεό σοι, ϗ πρός σε πως εἴχεν. *Qicqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum sit.* Et *l.* 3. § 16. Ἀβιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον. *Sponte suâ fato suo sese accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον. *Qod à fato destinatum est tibi. Ecqid enim magis est congruum.* in hanc denique sententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τύτῳ. *Cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te.* Tu qisqis es, qamcunqe ex istis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, si comminisci potueris.

Συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν] λογικῶν appellatione Deum atqe Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Istic avtem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Casaybonus *ad Pers. Sat.* 3.

Κήδεσθαι μὲν πάντων] *aliorum*, inqit, *curam gerere, est naturæ consentaneum.* Ità *infrà* § 6. τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενον. *Hominibus qibusvis curam impendens.* & *l.* 9. § 3. κήδεσθαι δεῖ. *Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. τὸ ἀνλιπράσσειν παρὰ φύσιν. *Adversari præter naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qasi abjurantis & amolientis à se, Caini vox illa, *Numqid ego custos sum fratris mei? Gen. c.* 4. *v.* 9. Ad qæ verba Joannes ille χρυσορρήμων *in Gen. orat.* 19. cum Marco nostro planè consentiens; Καί τοι εἴσοι καὶ ἀκολουθίαν ἅπασαν ἐπίπρακλο, καὶ παλαὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς ἰδελφῆ σωτηρίας. τῦλο γὰρ ἡ φύσις ἐπέτρεπε. *Et qidem*

A *omnia ex eqo congruè fecit, & ex naturæ lege oporteret te esse custodem fraternæ vitæ. Hoc enim natura tibi demandavit.* Et Ambrosius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Recusat fraternæ munus custodiæ, qasi exors natura.* Contrà Julianus Imperator de se *Epist.* 12. Ἐπεὶ ϗ ἐγρηγορὼς, ὐχ ὑπὲρ ἐαυτοῦ μᾶλλον, ἢ ϗὴ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὡς εἰκὸς, ἐγρήγορα. *Qoniam cum vigilarem, non tam pro me ipso, qàm pro cæteris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonacte Lucianus *pag.* 860. φίλος μὲν ἦν ἅπασι. καὶ ὐκ ἔστιν ὅν τινα ὐκ οἰκεῖν ἐνόμιζεν, ἀνθρωπόν γε ὄντα. *Amicus erat omnibus, nec fuit qisqam qi homo esset, qem familiarem non existimaret.* Ità Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10.

B Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. *Simus benefici erga omnes.* Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qâ ostendit D. Jesus τὸν πλησίον ἡμῶν, *proximum nobis*, qemvis esse, cui, cùm ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δόξης δ' ὐχὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. *F.* Οὗ ϗ μέν τοι ὁ ἔπαινός ἐστι καλὸς, ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πιστεύεσθαι. *Optima hæc laus est à viris fide dignis æstimari.* Hector apud Nævium.

Lætus sum lavdari me abs te, pater, lavdato viro.

Cicero *Tusc. l.* 4. §. 67. & *Epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim profectò jucunda laus, qæ ab iis proficiscitur, qi ipsi in lavde vixerunt.* Idémqe Seneca explicans, *Epist.*

C 102. *Cùm Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse lavdari à lavdato viro; lavde digno, ait.* Et ibidem. *Claritas, bonorum virorum secunda opinio est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem* à *gloria* distinguens; *Gloria multorum judiciis constat, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Pavcis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμενοίσιν ἀνάσσειν.
Qàm omnibus mortuis consumptis imperare.

Τῶν ὁμολογεμένως τῇ φύσει βιώντων] qod *naturæ convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idémqe *de Finib. l.* 3. *Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* &

D *Tusculan. l.* 5. *Congruere naturæ, cùmqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ὅτως βιῶντες, ὁποῖοι] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua*: *Lavdatio hominis turpissimi, mihi ipsi erat penè turpis.* Seneca *epist.* 52. *Qid lætaris, qòd ab hominibus iis lavdaris, qos non potes ipse lavdare?* Idem in *excerpt. Non potest ullam avtoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malis displicere, lavdari est.* Bernardus *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qi bonis placet: nec minùs validum argumentum mihi videtur, qòd bonus sit, si malis è regione displiceat.* At editor Lugdunensis hîc negativam omisit, in dictionis Marcianæ fravdem non ferendam.

E Καὶ νύϗωρ καὶ μεθ' ἡμέραν] *noctuque & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 50. repræsentandus; νύκτως τε καὶ μεθ' ἡμέραν. qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Iambl. c.* 4. scripturam editam submoveret, & μεθ' ἡμέραν substituere. etenim μεθ' ἡμέραν est *interdiu*, ut Marco istic, ità aliis passim. Aristophanes *Pluto* 4. 3.

Οἴμοι τάλας ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Væ misero mihi, spolior istic interdiu.

Demosthenes *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζεν. *Et interdiu*, sive *ipsâ luce, sciens prudensqe contumeliâ afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. Γενομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτως καὶ μεθ' ἡμέραν. *Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύϗωρ ἐπιφαινόμενον. *Modo interdiu, modò noctu superveniens.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* Ὥστε μεθ' ἡμέραν τὺς Ῥωμαίυς ὁρᾶντας, &c. *Id luce Romanis, qi convenerant, adspicientibus, &c.* nihil tritius avt pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *cataplo pag.* 442. qia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucerna*, Rhadamantho coram adversus Megapentheum testimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν ὐκ οἶδα. ὃ γὰρ παρῆν. ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἐποίες καὶ ἔπαττες, ὁκῶ λέγειν. *Eqidem qæ facta sunt interdiu nescio: non enim adfui. sed qa noctu faceret vel patereturpiget me dicere.*

G Vide *l.* 10. § 13.

Οἷοι μεθ' ὅιων φύρονται] ac *qibus se hominibus admisceant.* Xylander. Et potest reverâ ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero havd vana fieri. juxta illud Phœnicis Evripidei, qod lavdant Æschines *adversus Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅσις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐσθ' οἷοις περ ἥδεται συνών.
Si qis malorum pascitur consortio,

in memoria habet. itáqe lavdem illorum nihili pendit, qi nè sibi qidem ipsis placent.

§. 5. Neqe invitus qicqam agas, neqe societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs exploratâ, aggressus, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet ser-

μεμνημένῳ λήθης. a εἰ τοίνυν μηδὲ τὸν ψόγον τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθῃ, οὔτε μηδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκωσιν.

a L. 6. §. 57. l. 8. §. 52, 53. l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε b ἀκύροις ἐνέργει, μήτε c ἀκοινώνητος, μήτε d ἀνεξέταστος, μήτε e ἀνθελκόμενος, μήτε f κομψείᾳ τὴν διάνοιάν σου καλλωπίζετω.

b L. 5. §. 1. c L. 2. §. 2. d Inf. §. 6. l. 8. §. 2. l. 10. §. 37. e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36. f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ANNOTATIONES.

Inqirere ultrà parca; compertum hoc habens,
Talem esse qemqe, qali amicitiâ utitur.

Grotius. Cæterùm havd plenè satis Marci verba expressit is. pleniùs exactiùsqe Casavbonus *qales cum qalibus volutantur*, sive commiscendo sese invicem fœdant & inqinant. Est enim metaphora à limo lutóve, qod è terra fit, humido aliqo çommaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantùm μίγνυσθαι, vel μαλάσσεσθαι, sed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Hesychius. unde forsan & nostrum, qo Casavbonus usus est hic. moile. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* Idémqe *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cùm à nostro Catone lavdabar, vel reprehendi me à cæteris facilè patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epist.* 52. *Qanta dementia ejus est, qem clamores imperitorum hilarem ex avditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *Epist.* 29. *Nunqam volui populo placere. nam qæ ego scio, non probat populus; qæ probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor qæritur. similem te illis facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest.* Idem *Epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus. Qid enim, inqit, meá refert, sursum isti an deorsum sonent? Qanta dementia est vereri, nè mjam-rts ab inj.mibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cum ista scriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Οὐ ποτε ἀρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνους εἰδέναι, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐσι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. *Multis ergò placere minimè est expetendum. Qæ enim sunt illis jucunda, nos non exercemus. Qæ nos autem scimus, procul sunt ab illorum affectione.* qi locus cum corruptelæ manifestus sit, ità interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνους εἰδέναι, ἐκείνοις ἥδεται. vel ἐκείνοις ἀνδάνει; legisset; Sylburgius ἐκείνης εἰδέμεν, ἀσκεῖν scilicet reponendum posse existimat, ut sit, *qæ nos novimus illos exercere.* mihi nevtrum satisfacit. forsan potiùs, ἐκείνοι εἰδεῖεν, *qæ illi norint*, ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *qæ nos scimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκωσιν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epist.* 9. *Nisi sapientis sua non placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.* Et *de tranqill. c.* 2. *Unus effectus est vitii, displicere sibi.* & *Epist.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Pravi dissentiunt inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide sis cætera.

§. 5. Μήτε ἀκύροις] Apud Aristotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio qis.

Εἰπὲ γὰρ αὐδὶ τοῖς κακῶς δεδραχόσιν
Ἀκυρίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν.
Οὐτ' εἴγ' ἀναγκασθείς τις ἓν δράσῃ τινὶ,
Προσῆκόν ἐστι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si nostra in illum se ira non rectè ferat,
Qi non sua aliqid sponte commisit mali;
Nec qi coactus alteri benejecerit,
Ullum meretur avt honorem avt gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Avgvstinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *sentent. l.* 2. *distin.* 40. §. 2. & Prosper *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etiamsi bonum est qod facit.* Idémqe *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem* verò *invitum nihil facere,* Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητος] qod ubiqe damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Basil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret.* Seneca *de beat. c.* 20. *Sic vivam, qasi sciam aliis me natum: & naturæ rerum hoc nomine gratias agam.* & *Ep.* 48. *Non potest qisqam beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, qæ nos omnes omnibus miscet, & judicat aliqòd esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέταστος] Ità Basilius Cæsar. *Epist.* 44. οὐδὲν ἀνεξελέγκτως προσίεσθαι. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epist.* 54. Πάντα μὲν λόγον, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περιεσκεμμένως ἐπιτελεῖσθαι. *Omnem qidem sermonem, & qamlibet competentem actionem circumspectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idémqe *in Esajam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ οὖν, ὥσπερ δικαστὴν, τὸν λόγον τὴν ἀνωτάτω χώραν παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἑκάστα κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δεκτέα καὶ μὴ, καὶ συγκαταθέσεσι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβοῦς ἐπισκέψεως ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem supremum apud nos locum sortitam, veluti judicem, singula qæqe judicare atqe examinare, tum qæ admittenda sunt, tum etiam qæ minimè: atqe ea cum* B *diligenti judicio assensionibus atqe approbationibus rerum, rectisqe animi consiliis discutienda permittere.* Ἐυξαπάτητος γὰρ ἕκαστος, ἐν οἷς ἐσιν ἀπρόσκεπτος. *Facilè enim qivis decipitur in rebus antea non bene perpensis.* Galenus *hortat. c.* 6. Itáqe ἐκ τοῦ μὴ ἀνεξελάσαι, τὸ ἀπρόσπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεσθαι. *rebene exploratâ lapsu & seductione immunem esse.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Evsebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξελάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ὡς πεπίστευκε διαμένειν. *Non esse omnino examinandam fidem; sed unumqemqe in* C *eo, qod semel imbibisset, perstare oportere.* qod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, qâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm abscedunt avt superstitiosi Jvdæuli, qi, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebraomastig. l.* 2 *c.* 2. ex Mosis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *si sapientes dixerunt tibi, dextram esse sinistram, vel contrà, credi servarique debeat:* avt supercilioſi Jesuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pavli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definierit, qod oculus album esse renunciaverit, avt vice versâ, illius definitioni esse acqiescendum.* atqi hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] *neqe patere te retrahi* Xylander. *nec cum reluctatione* Casavbonus. Malim, *neqe affectibus abreptus.* qod Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum à propria cupiditate abstrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ὁρμητικῶς νευροσπαστούμενος. *Affectibus tanqam fidiculis agitatus.* Eodem vocabulo usus est Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ πάθη σπῶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκουσι. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. οὐδὲ κομψόν, *neqe affectatum.* & *l.* 4. §. 51. καὶ τῆς κομψείας, *& ostentatione.* & ἀκέμψον. *l.* 6. §. 38. qæ περὶ τὸ φιλοπαίζειν καὶ χαρίεν, *de jocorum amante &* E *faceto* usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίᾳ.
Primò qidem ut sis lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ γὰ νόημα κομψότερον ἤκουτά πω.
Noema nunqam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἐλαφρία, ἀστειότης, *festivitas, urbanitas.* Evripides apud Aristotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὰ κομψὰ, ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Speciosa mitte; prome qeis urbi est opus.

F Grotius. Aristoteles *de Cælo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δὲ. *argutè qidem, havd verè tamen.* In sermonis avtem elegantia avt festivitate studium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀστειολογίας. & *l.* 8. §. 30. περιεργίας. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Καὶ διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν, πλεισταπλασίως εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήτῃ φρονήσεως. *Si verborum curiositatem vitabis, evades in senectute admodum sapientior.* Latiùs tamen extendit idem *Epist.* 10. Τὸ γὰρ βεβαίου καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγὼ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν. τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας ἴδιμεν προσαγορεύων, ὀρθῶς ὀνομάζειν. *Nam firmitatem, fidem, sinceritatem veram esse philosophiam existimo.* G *Alias verò & ad alia declinantes scientias & facultates si qis ornamenta dixerit, rectè, ut arbitror, appellabit.* Aliud est τὸ κομψὸν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Oratio vultus animi est: si circumtonsa est & fucata, & manufacta, ostendit illum qoqe non esse sincerum, & habere aliqid fracti. non est ornamentum virile, concinnitas.* Sed de sententiarum potiùs ratione Marcus istic. Cæterùm, μήτε κομψείαν τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω, Xylander cùm reddidit, *nè in cogitationibus tuis astutiam sectaris*; à Marci mente nimiùm qantum recessit. διανοίας σχήματα, sive *figuræ sententiarum* rhetoricæ magistris qid sint, docet Fabius *instit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῆσω. μήτε πολυρρήμων, μήτε [a] πολυπράγμων.
l. 4. §. 24.
b Supr. §. 3. ἔσω. ἔτι ἧ [b] ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔσω [c] προστάτης ζῴου
l. 12. §. 26. [d] ἄρρενος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολιτικοῦ, καὶ Ῥωμαίου,
c L. 5. §. 27. καὶ ἄρχοντος, ἀναλογισάμενον [e] ἑαυτὸν, ὅσον ἂν εἴη
d L. 2. §. 5. πρὸς [e] τελειόνων τὸ ἀνακλητικὸν ὑπὸ τοῦ βίου [*] εὐλυτος.
e L. 9. §. 3.
l. 11. §. 3. 20.
* εὐλύτως f.
ut Inf. §. 7.
& l. 8. §. 33.
Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te resîdet Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet. qi-

ANNOTATIONES.

Πολυρρήμων] Epictetus *Enchir. c.* 32. §. 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔσω, ἢ λαλεῖσθαι τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eáque paucis.* Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu Laërtius *l.* 7. *c.* 118. in *Zenone.* Ἀπράγμονάς τε εἶναι. ἐκκλίνειν γὰρ τὸ πράττειν τι παρὰ τὸ καθῆκον. *Esse à negotiis remotos. Cavere enim ne qid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chrysippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν λέγειν ἀπραγμονάτε καὶ ἰδιοπράγμονα εἶναι. *Sapientem cum otiosum esse, tum negotia sua tractare.* Verba Chrysippi; Ὅμοιον γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὑτῷ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας, καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης ἀσείων ἄγαν. *Censeo enim ego prudentem & curare negotiis, & pauca habere negotia, & suas res agere: cum & suarum rerum tractatio & paucarum perinde sunt elegantes.* Idem *lib. de eligend. propt.* Ἐπεὶ τῷ γὰρ ὄντι φαίνεται ὁ καλὰ τὴν ἡσυχίαν βίος ἀκίνδυνόν τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν. *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciant.* itaqe Tertullianus *de pall. c.* 5. non *Epicuros* tantùm, sed & *Zenonas, quietis magisterium* dicit. Qanqam Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidos & negotiorum appetentes faciat.* Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτῷ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.*

Ὁ ἐν σοὶ θεὸς] Mentem nunc *dæmonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infrà* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἑκάστου νοῦς θεός. *Mens cujusqe Deus est.* ibi plura vide.

Προστάτης] Ità *l.* 5. §. 27. προστάτην καὶ ἡγεμόνα. *præsidémqe ducémqe.*

Ἄρρενος] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Laërtium *l.* 2. Zenodotus:

Ἄρρενα γὰρ λόγον ἔυρες ----
Mascula enim verba inveniſti ----

vel

Masculam enim vitæ rationem tu reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum virilis est.* Apud Persium *Sat.* 5. *v.* 144. *Masculam bilem.* id est, *Masculum animum criminis loco luxuria objicit juveni in suis castris militanti.* Casaubonus ibi.

Ἀναλογισάμενον] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀναλάξασθαι, εὐπρεπίσασθαι. Ἀναλάξασθαι, *parare.* Hesychius & Svidas.

Περιμένων τὸ ἀνακλητικόν] Transtatum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc lavdat, nisi qòd τὸ ἀνακλητικὸν illud esse *classicum* existimet, *qo εἰς πόλεμον οἱ ῥᾳθυμοι ἀνακαλοῦνται, ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cum sit potiùs, ut Budæus, *qo receptui signum datur, & à pugna, jusorúmve prosecutione milites revocantur.* qomodo Plutarchus in *apopth. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἄλλος ἐπὶ παραλάξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καθαίρειν μέλλων, ἐπεὶ τὸ ἀνακλητικὸν ἐσήμηνεν, ὑπέστη καθήγκε. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, qum audiret receptui cani, ictum non intulit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine lavdato; ex Xenophontis *pæd. l.* 4. Ità & Pollux *onomast. l.* 1. *c.* 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἔφοδον opponit τῷ ἀνακλητικῷ. Et clariùs adhuc *l.* 4. *c.* 11. παραπελευσικὸν δὲ, τὸ καλὰ τὴν τῆς μάχης συμβολήν. ἀνακλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀνακαλοῦν. *Adhortatoria verò, qæ in pugna conflictu fit. Receptus autem signum, qod è pugna revocat.* Ità Diodorus Siculus *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλέσατο τῇ σαλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo milites revocavit.* & Polybius *l.* 1. *c.* 45. Ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτῶν παρήγγειλε τοῖς σαλπιστάις. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σάλπιγγι σημῆναι ἀνάκλησιν. *Et signo receptui dato.* qod Synesius *in Calvit. p.* 80. *A.* Κελεύει ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι τὰς σάλπιγγας. *Classico receptus cani jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de Caprario, cujus canibus capræ assveverant: Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν, τὰς κεφαλὰς ἀράμεναι. εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω. ἀὐδὶς λιγυρὸν ἔδωκε, καὶ ἀθρόαι κατελήφθησαν. ἐσύρισέ τε καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκῳ προστόντος, εἰς τὴν ὕλην καὶ ἔφυγον. μετ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθοῦσαι τῆς ὕλης, πλησίον αὐλοῦ, τῶν ποδῶν συνεδράμον. *Primum exilem inflando edidit sonum, & steterunt arrectis capitibus capræ. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum invitabantur, & capræ in terram prona per herbas pascebant. Iterum sonum edidit acutum, & conserta procubuerunt. Cantum etiam acutum dedit fistula: & illæ, non secus ac lupo irruente, ad sylvam confugere. Paulo post receptui signum dedit, & illæ egressa nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 16. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀνακλήσει συνήθει ἡμερῶσαι, *receptui canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idémqe *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει γοερὸν, ὡς ἐρῶν. ἐρωτικὸν, ὡς πείθων. ἀνακλητικὸν, ὡς ἐπιζητῶν. *Fistulâ acceptâ flebilem ut amans edebat cantum, amatorium veluti ad amorem allicientis, revocatorium instar requirentis.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ Διὸς σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ. *Si verò Deus receptui cecinerit, qemadmodum Socrati, parendum erit ei tanqam Imperatori.* Idem *l.* 3. *c.* 13. Ὅλως δὲ μὴ παρέχῃ τἀνωγκαῖα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔρχου. *Cum verò ea, qibus opus est, non suppeditat, receptui canit, januam aperuit, téqe venire jubet.* Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ παρέχῃ τροφάς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀνακλητικόν μοι σεσήμανκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα, ὑμνῶν αὐλῶ τὰ ἔργα. *Qid ergò cum victum non præbet? Qid verò, nisi, ut Imperator bonus, receptui mihi cecinit? Pareo, seqor, collavdo Imperatorem, facta ejus prædico.* Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου καλὰ φύσιν διεξαγωγὴ ἐκ ἔστιν ἀνδρώπων, ἕτοιμός σοι ἀπιλθὼν ἔξειμι. ἀλλ' ὡς σῶ μοι σημαίνοντος τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ ἀπολείπε σε. αἰσθάνομαι ὅτι μοι χείρων ἐκ ἔχεις. *Si eò me miseris, ubi homines secundùm naturam vivere nequeunt, non contra imperium tuum discedam; sed tanqam te receptui mihi canente non te deseram. Animadverto tibi operâ meâ non esse opus.* Potest & à re navtica sumptum videri. qâ imagine eâdem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir. c.* 7. Καθάπερ ἐν πλῷ, τῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν ἕνεκα πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξῃ ἢ βολβάριον, τετᾶσθαι [al. τάττεσθαι] δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή τοι σί γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφίεναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. ὕτω καὶ ἐν βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει.. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ἦς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλῶνός σε ἐλλείπῃ. *Qemadmodum in navigando subducto navigio, si aqatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges, aut bulbum: animo autem in navigium intento esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinqere, ut ne vinctus, tanqam oves, in navim conjiciaris. Ita etiam in vita, si tibi vice cochleæ aut bulbi detur uxorcula & puer: nihil impediet. At si gubernator vocárit, curres ad navim, relictis illis omnibus; neqe respicies. Qòd si senex es, cave unqam nave recedas longiùs; ne qando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀνακλητικὸν istic, ἐνδόσιμον idem dici videtur.

Εὔλυτος] Citat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infrà* §. 7. εὐλύτως ἄπεισι. *Promptus sit discedere.* & §. 16. ἔυλυτον. *Promptum.* Potest avtem τὸ ἔυλυτον istud à *vestitu* sive *calceatu* transtatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eò facilius exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτους καὶ κύφας ἐποίησε, τὰς μέχρι τοῦ νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. *Calceamenta denique militum, ut & citiùs solvi, & facilius gestari possint, excogitavit. Qæ ad hunc usqe diem Iphicratica-rum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύειν τὸν ἱμάντα τῦ ὑποδήματος. *Solvere corrigiam solearum.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆναι γὰρ τὰς καθαρσιοιδίας, ἀπολύειν τὸ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τοῦ δεσμοῦ τὸν πόδα. *Oportet enim eos, qi mundos faciunt, animam exolvere à corpore, & ejus peccatis, tanqam pedem à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

—— vita qoqe omnis
Omnibus è nervis atqe ossibus exolüatur.
—— veluti cùm lubrica serpens
Exuit in spinis vestem ——

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

—— vestémqe relinqere ut anguis,
Gauderet. ——

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἀπεβεβλήκει πάσας τὰς τῆς δουλείας λάσας. πάντα εὔλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Esset ingenuus, qod omnes servitutis ansas abjecisset. omnia appensa tantùm, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia à seipso pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*; qæ sponte suâ decidunt, qm immatura validiùs adhæreant. Theophrastus *de cavss. plant. l.* 5. *c.* 4. Πεπαθεῖς, γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀποῤῥεῖ. πρὸ δὲ τοῦ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσήρτηται. *Qippe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valenter adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 3.

qíqe nec juramento proprio, nec aliûs cujuſqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſque ità comparatus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranquillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſe ſit. rectum deniqe, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ὅρκου δεόμενον, μήτε τὸ ἀνθρώπου ἔργου μάρτυρος. * ἐν ᾗ [b] τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ [c] τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχεσιν, [d] ὀρθὸν εἶναι χρὴ, καὶ ὀρθούμενον.

a L. 7. §. 67. l. 9. §. 29.
* ἐν Boot.
ἵνι f. vel ἐνῇ.
b L. 10, §. 12.
c L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1.
d L. 7. §. 12.

§. 6.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect. Sicut poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod Seneca *Epiſt.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulſum vita, ſed minutatim ſubductum.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem; idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi autem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παίειν μέλλων τὸν πολέμιον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν ἀνακαλούσης, ἀνέσχεν. ὕστερον προσγενόμενον ἔδοξεν αὐτῷ, τὸ τοῦ στρατηγοῦ πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν. ἡμῶν δὲ οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης, ἐυλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν. *Chryſantas qidem percuſſurus hoſtem, cùm receptui cani audiviſſet, cohibuit impetum. Adeò præſtantius ei viſum eſt Imperatoris dicto eſſe audientem, qàm explere animum. Noſtrum autem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe iſtic etiam ἐυλύτως fuerat. vide *ad l.* 8. §. 33. *l.* 9. §. 3.

Μήτε ὅρκου δέομενον] Juramentum omne viro ejuſmodi; qalem Marcus iſtic delineat, variis rationibus nevtiqam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. καὶ γίγνεσθαι τοιούτοις ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος. *pro jurejurando mores illis eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam arguè Clemens *Strom. l* 7. *pag.* 127. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καλὸν ὅρκον, μετὰ συμφωνίας τῆς καλῆς τὸ ἀληθὲς γίνεσθαι. τὸ ἐυορκεῖν [ità Heinſius qod vulgò ἐυρεῖν.] ὃν συμβαίνει καλὰ τὴν κατόρθωσιν τὴν ἐν τοῖς καθήκουσι. πῶ τοίνυν ἔτι τῷ ὅρκῳ χρεία, τῷ κατὰ ὅρκον ἀληθείας βιοῦντι; *Qanqam ut ſit verax jurejurando, fit ex ea, qam cum veritate habet, conſenſione. Ut qis rectè juret, contingit, ſi qis ſe rectè gerat vulgò in officiis. Cur enim ergò eſt opus jurejurando ei, qi ita vivit, ut jam pervenerit ad ſummum veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βιοῦντων λόγος ὅρκου πιστότερος παῖς πάντων τῶν ἀκροσάντων σφαιῦται ψήφοις. ὑκῶν, εἰ πιστεύεσθαι βουλόμεθα, ἐν βιῶμεν. *Eorum, qi rectè atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando qovis majorem fidem nanciſcens avdientium omnium calculis coronatur. Qamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, rectè vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ὀμνύειν θεούς. ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. *Dejerare per deos vetabat, qemqe enim id ſtudioſè curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laërtius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκον δὲ φεῦγε πάντα. πῶς ὃν πείσομεν;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστωμένῳ.
Fuge vero omne juramentum. qomodo igitur alteri *perſvadebimus?*
Verbo, & modo verbo fidem facienti.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου. τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιῄρηται, χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνουσι. ἤδη γὰρ δὴ κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. *Omne qod dixerint, jurejurando fortiùs habent. Ipſum autem jusjurandum qaſi perjurio deterius vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo: Athenis ajunt, cùm qidam apud eos, qi ſanctè gravitérqe vixiſſet, & teſtimonium publicè dixiſſet, & ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſſâ ad aras accederet, unâ voce omnes judices, nè is juraret, reclamâſſe.* Xenocrates is fuit, utì docet Laërtius *l.* 4. §. 7. in *Xenocr.* Ἦν δὲ, inqit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἔχον ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τοῦτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta verò illius verbis fides habebatur, ut cum jurati nullius teſtimonium admitteretur, huic ſoli remiſerint Athenienſes jusjurandum.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubi retulerat, ſubjunxit; *Judices qod ſibimet ipſis poſt modum dicenda ſententia loco remiſſuri non erant, ſinceritati ejus concedendum exiſtimârunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plavtus *Amphitr. Act... Scen.*

Nam injurato ſcio plùs credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνήρ.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

ſive ut Grotius reddit,

— *Vir ſacramento fidem*
Debet mereri, non ſacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπερίσπαστον καὶ τὸ ἀσφαλές. qia, cùm ſit ſponte ſuâ æqi bonique tenaciſſimus, juramento nihil opus habiturus ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Etenim qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Οἱ ἀγαθοὶ νόμων οὐ δέονται, nimirum, ποιοῦντες ἑκουσίως διὰ τὸν λόγον, ἃ νῦν ἄκοντες διὰ τοὺς νόμους. *Facientes ultrò monitu rationis, qa nunc inviti metu legum facimus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. Εἰ Ὅτι γὰρ ἀληθῆς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τὸν νόμον, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεοῦ ψόφῳ τῆς ἡδονῆς ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Verè enim philoſophantes ſoli ultro faciunt ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſu, avt ſelis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Εἰ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης οὐκ ἂν ἦν χρεία· ὧν γὰρ οὗτοι διὰ τὸ δίκαιον ἀπέχονται, ταῦτα ἂν ἑκόντων ἐκ προαιρέσεως. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus deinceps uſus foret. A qibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Ariſtippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, *qid habeant eximium philoſophi*, reqiſitus, reſpondit, referente Laërtio *lib.* 2. §. 68. Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc vivunt modo victuros philoſophos, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſuâ ſponte facient, qod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil iſtoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ facturus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc juráſtis*, inqit, *milites? fugientes vos in caſtra redituros? adeò ignaviſſimos hoſtes magìs timetis, qàm Jovem Martémqe per qos juráſtis? at ego injuratus avt victor revertar, avt prope te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Cæterùm Fabium fides pietásqe in patriam etiam citra juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Solon, ut Laërtius *l.* 1. §. 60. Κολακωγαθίαν ὅρκου πιστοτέραν ἔχει. *Virtutem atqe probitatem juramento fideliorem cenſe.* Qanqam nec *injuratus* prorſus vir bonus: *ſacramento*, non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qódqe facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *Epiſt.* 65. *Sapiens, affectatórqe ſapientiæ, velut ſacramento rogatus*, &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterùm ego ſenſui, qem priore loco propoſueram, ἐμμένω. Tertiò deniqe (id qod Marcum iſtîc cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ αὐτάρκης καὶ ἀπροσδεὲς. qia eo ſit animo eâqe ſui fiduciâ, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cùm ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſeqitur, ut nec juramentum proprium, ità nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος] Ità *l.* 7. §. 62. ὅτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ. *Nec approbationem eorum expetes.* Et *infrà* §. 16. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ, &c. *parùm penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, talem eſſe reverâ, qalem præ ſe fert.* Τί δ' ἐρεῖ τις ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, οὐδ' εἰς νοῦν βάλλεται. *Qid autem alius qiſqam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, ne cogitat qidem. lib.* 10. §. 11. aliud eſt avtem qod *lib.* 9. §. 29. μὴ περιβλέπου, εἴτις φθονεῖ. *Nec circumſpice, ne qis advertat.*

Ἐν δὲ τὸ φαιδρόν] Vitioſa proculdubio ſcriptura, ambigua ſatìs emendatio. Eruditus Vir D. Bootius vult ἓν δέ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur*, vel *agatur.* qomodo Apoſtolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δὲ. *Unum hoc* eſt qod ago, qod attendo. Ego exiſtimaverim legi poſſe, ἔν δὲ, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἔνι δὲ, ἀνὶ τῷ ἔνεσι δὲ, *meſt avtem* hujuſmodi, qam ſuprà delineaveram, animi conſtitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel ſi cui minùs hoc arriſerit, qia moniti ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, avt ἐνίσω δὲ, *inſit avtem*, avt *meſto verò*, &c. Cæterùm aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρόν] Apulejus in *apologia. Cæterùm Platonica familia nihil novimus niſi feſtum & lætum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper illic ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν εἶναι χρὴ, ὀρθούμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non avtem erectum.* hoc eſt: qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *incedátqe talo*, ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus alienâ manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il. η. v.* 272.

— ὁ δ' ὕπτιος ἐξεταύσθη,
Ἀσπίδι ἐγχριμφθείς. τὸν δ' αἶψ' ἄρθωσεν Ἀπόλλων.
— *Ille ſupinus extenſus eſt,*
Scuto inhærens. hunc ſtatim erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il. ψ. v.* 694.

a Inf. §. 7.

§. 6. a Εἰ μὲν κρεῖττον ἐυρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, ἢ καθάπαξ ἧ b ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ τὴν διάνοιάν σε ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντι τά σε παρέχει), καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἐπομένοις. εἰ τοῦτο, φημὶ, κρεῖσσόν τι ἐρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τρεπόμενος, ἧ ἀρίστην ἐυρισκομένην ἀπόλαυε. εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτῷ c τῆ ἐνιδρυμένη ἔν σοι δαίμονι, τὰς τε ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότι ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας d ἐξετάζοντι, καὶ e τῶν αἰσθητικῶν πίστιν, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

b L. 5. §. 14, 15, 16. l. 9. §. 26.

c L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7. 16.

d Sup. § 5.

e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7. 55.

§. 6. Si qid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, qæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis qæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si qid, inqam, præstantius hoc adverteris, eô te vertas, eodémque tanqam bono præstantissimo, qò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa qæque diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, qod Socrates dice-

ANNOTATIONES.

Ὡς πληγεὶς ἀνέπαλτ'. αὖτας μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ἄρθωσε —
Sic percussus resiliit: at magnanimus Epeus
Manibus prehendens erexit.

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ὀρθοῦν, φλαῦρον, ὃς νέῳ πίσῃ.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præfect. indoct.* ὅτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὐδὲ διδάσκειν ἀγνοοῦντος. *Neqe enim avt erigere alios idoneus est, qi ipse cadit, avt docere qi ipse nescit.* Vide *ad l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λίγεται καὶ ὄρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (f. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ὀρθούμενον. Ὀρθὸς dicitur & ὄρθιος. *rectus. Marcus. Oportet erectum esse, non avtem erigi.* Verùm sæpiùs istîc jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Bootius aliorsum hæc accipit. *Esset*, inqit, *plus qàm Stoica rigiditas, ἀναμαρτησίαν exigere à sectatoribus sapientia, cùm illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qi passim monet à peccatis qidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqa prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstranti obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. *Qin & l.* 7. §. 12. *iisdem verbis, qa hic difficultatem pariunt, sed sensu diverso,* Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. *Sensus itaqe, ni fallor, hic est.* Ὀρθὸς inter alia valet, qod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἱσάμενον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφὸς, ut Græci Grammatici exponunt. Ità Xenophon in *Symposio pag.* 876. *C.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη περίμετρος ξιφῶν ὀρθῶν. *Secundum hæc illatus est circulus qidam, gladiis erectis undiqe plenus.* Theophrastus *l.* 5. *de caus. c.* 4. Μετὰ τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθώσαθῃ, πολὺ ὕδωρ ἀφίησι. *Post sectionem, cùm recta stetisset, multam aqam misit.* Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων; *pag.* 467. μηδ' ὅπου καθίζῃς ἔχων ὀρθὸς ἀναγινώσκεις. *Cùm tibi locus desit ubi sedeas, stans legis.* Vult igitur Marcus, *è disciplina sua placitis, ut rectus insistas, idqe per te, ità ut externis veluti fulcris non indigeas: alioqi fore, ut semper versèris in metu ruinæ, videlicet fulcris illis* (honore, divitiis, liberis, &c.) *in qa te inclinabas, ac qibus te probè suffultum putabas, subductis; qod facillimè ac multis occasionibus fieri potest.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, qàm illud tritissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese repositam esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaqe sic interpretor, *Oportet ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* suprà *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipse *l.* 7. §. 2. Τοῦτο πάθοι, καὶ ὀρθὸς εἴη. *Hoc modo sis affectus, & rectus consistis.* favent huic interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροαιρέτως τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, *Animus ità comparatus, ut externo aliqo ministerio non indigeas.* &c. qibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, εὐδήπου δήσῃ τῷ παραμυθουμένῳ τὸ ἐπιρρωννύντος. *Qum hæc perpetuò in manibus habeam, eáqe semper ipse mecum tractem, & ad usum conferam, nunqam eo erit opus qi consoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, qod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3.

— pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§. 6. Εἰ μὲν κρεῖττον ἐυρίσκεις] Ità Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Εἰ τινα ἄλλα τῶν μείζονα ζητεῖς, ποίει ἃ ποιεῖς. *Si qa alia his majora qaris, fac qa facis.*

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ] *suprà* §. 5. teste nullo, ope operâve nullâ indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ] Vide an non [*ἐν*] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροαιρέτως contingunt vel decernuntur potiùs.

Τὴ ἀρίστην ἐυρισκομένην ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπολαύειν τῆ ζωῆ. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione qadam in re adepta prorsus acquiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, qod avt fruimur utendis, avt utimur fruendis.* Videatur Augustinus *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22. 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæst.* 30. Petrus Lombardus *sent. l.* 1.

A *dist.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo melius τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσιν, inqit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἕξει καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. ἀπόλαυσιν sive *fruitionem oportet ducere, qicqid secundùm naturam suam exeqi datur.* hoc avtem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, ἅτινα ἐστὶ τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἢ τρυφῇ, qo *delicia & luxus sunt hominibus voluptati deditis*, qi in ea nimirum summum bonum statuunt, & qorum vita βίος ἀπολαυστικὸς, *vita voluptuaria*, dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Eudem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4.

B qo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *cogitationes, qa voluptatem avt luxum ullo modo respiciant. suprà* §. 4. qæ ἡδονικὰ *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. qare ergò dat, nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *nè occasionem benefaciendi perdat. vobis voluptas est, inerti otio assvefacere corpusculum, & securitatem soporis simillimam appetere, & sub densa umbra latitare, tenerrimisqe cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe intra hortorum latebram corpora ignaviâ pallentia saginare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laboriosa, dum aliorum labores levent; vel periculo-*

C *sa, dum alios è periculis extrahant; vel rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— si cuncta putas una virtute minora.

Τῇ ἐνιδρυμένῃ ἔν σοι δαίμονι] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος] Explicat, qod suprà dixerat §. 5. μήτε ἀνεξέτασος. *Neqe, nisi re prius bene explorata, aggressus.* Epictetus *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέτασον βίον μὴ ζῆν. ἔστω ἀνεξέτασον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι. ἀλλὰ λέγειν, ἔκδεξαι, ἄφες, ἴδω τις εἶ, κἂν πόθεν ἔρχῃ. ὡς οἱ νυκτοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα. ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμβολον, ὃ δεῖ τὴν παραδιχθησομένην ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vitam inexplorata agendam esse negabat; ita nec visum ullum inexploratum est admittendum, sed dicendum, expecta, sine videam qi sis & unde venias; qemadmodum excubitores: ostende mihi tesseras. Habesne tesseram à natura datam, qa omnino ab eo viso qod admittendum sit, afferenda est?* Cæterùm etiam supra miraculum omne cavtionem ἀκριβεσάτην idem proponit *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μήδ' ἐν ὕπνῳ λάθῃ τις ἀνεξέταστον & παρελθοῦσα φαντασία, μήδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. *Ne vel dormienti visum aliqod temerarium obrepat, vel ebrio, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, istud poscenti succlamat, Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε. σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. *Tu Deus es, o homo? tu magnos habes spiritus?* neqe enim reverâ natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθητικῶν πίστιν, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφηλευκόλος] πίστιν Svidas τὴν πειθὼ, id est, *svadelam, svasionem* interpretatur. atqe ità Xylander istîc accepit, & *persvasionem* reddidit. Verùm πῶσις, pro *morbo, affectu*, sive *perpessione* qavis corporeâ, havd infreqens deprehenditur in medicorum aliorúmqe etiam scriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78. Εἰ τις βέλεται τῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιεῖν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πῶσιν, ὁποίη ἄν τις ᾖ. *Si vel minima corporis pars malo aliqo afficiatur, eam affectionem, qalisqumqe tandem fuerit, totum corpus sentiet.* Galenus *de Sect. optim. c.* 10. §. 18. ἐπὶ ἥπατος πῶσει, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πῶσει. *in hepatis & splenis affectibus*: sive, *in hepate atqe in liene affecto.* Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γὰρ γίνεται τῶν νεύρων τῆς γλώττης πῶσις. *est enim topica nervorum linqva affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολερὰ πῶσίς ἐστι τῦ στόμαχυ. *Cholera ventriculi affectio est.* Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. §. 55. πῶσεις σωματικὰς, *corporis affectiones*, qas istîc αἰσθητικὰς, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πῶσεις ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πῶσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, τὸ ἡγεμονικὸν ἑλκεσθαι καλὰ πῶσιν. *Pars qa tenet anima principatum alteratur ex affectione.* Et ἰδίωμα πῶσεως εἶναι τὴν φαντασίαν.

Pro-

dicebat, ſeſe abſtraxerit; Deis avtem ſe regendum permiſerit, hominibúſque qibuſvis curam lubens impendat. ſi animo ſic affecto inferiora vilioráqe cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiqam locum concedas, ad qam animo devergente ſi inclinaveris qicqam, bonum illud proprium & peculiariter tuum qò minùs liberè colas præferáſqe, obſtabit. bono ſiqidem rationali & publicum ſpectante nihil extraneum ex-adverſum conſiſtere fas eſt;

ἑαυτὸν ἀφειλκυκότῳ, καὶ [a] τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότῳ ἑαυτόν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προκηδομένῳ. εἰ [c] τοῦτο πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἀτελέστερα εὑρίσκεις, [d] μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥίψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκ [e] ἔτι ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, καὶ τὸν σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ. ἀνάγκη γὰρ τὸν λογικῷ καὶ [f] ποιητικῷ ἀγαθῷ, ὡς θέμις, ἐξ

a L. 4 § 31. 34. l. 10. § 14.
b Sup. § 4.
c L. 7. § 72.
d L. 1. § 8.
e L. 2. § 16.
f πολιτικῷ ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.

ἐλαῖν

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis eſſe phantaſiam, qam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impreſſionem in anima* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qa vide *infrà*, § 16. reſtituenda eſt huic vocabulo ea *ſignificatio*: cùm Gentianus interpres *perſvaſionem* paſſim verterit. mutanda inſuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις Ὁμηρικὴ vulgo exhibetur, qod viros eximios Joannem Hartungum, Deſiderium Eraſmum, Gilbertum Cognatum in fravdem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Perſvaſionem Homericam* vertunt, novùmqe indè proverbium exculpunt: qum πείσῃ, non πεῖσις, legendum ſit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipſo *Odyſſ. υ. v.* 23. tum & ex Syneſio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τήρησον ἐν πίσῃ, φησὶ, τὴν καρδίαν. *Morigero ſis & patienti, ut ajunt, corde.* ità enim legendum, non ἐν πίσῃ, qod Beatum Rhenanum, & hunc ſecutum Hadrianum Junium fefellit, qi ad *Piſaa certamina* alluſum avtumabant. qum πείσῃ ibi, qomodo & in Homeri loco illo, unde iſtud avtores illi mutuati ſunt, σχοινίον ἀγκυρεῖον, id eſt, *funis anchoralis* ſit. qod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Evſtathius πεῖσαι ibi τὴν πειθώ interpretatur. meliùs Heracleonis *ſcholia*, qæ cùm ſint hoc loco fœditſimè depravata, ità reſtavranda ſunt. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. οὐκ ἔξω ἦν ἐν κινήσει, ἀλλ' ἐν δεσμοῖς ἔμενεν. Ἐν πείσῃ *pro quieſcere, non amplius in motu erat, ſed in vinculis manebat.* Aſtipulatur Heſychius, qui Poetæ verba adducens, Πείσῃ, inqit, πειθαρχικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀπόγεια, πευμνήσια. Talem nempe vult animi ſtatum, qalem deſcribit apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *B.* neſcio qis verbis hiſce; qæ etiam, qo emaculem, libentiùs lavdo;

——ἠΰτε (ῥηλαι vulgò.)
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήρληται βρόχοις, [* αἰηρ-
Πνεῖ δ' ἄνεμος, ἡμῖν δ' ἐνέρασεῖ τὰ πείσματα.
Nam noſtra navis à terra rudentibus
Suſpenſa perſtat: ſpirat aura, ſed tamen
Haremus noſtris firmiter retinaculis.

Verùm latiùs evagati ſumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem à Socrate ubi omnino uſurpetur vocabulum iſtud, nondum reperio. παθημάτων duntaxat αἰσθητῶν, qod ταῖς πίστεσιν αἰσθητικαῖς fortean æqipolleat, meminit Plato in *Timæo*. Itaqe verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad ſeqentia potiùs referenda exiſtimo, deſignariqe locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. qædam ſuprà delibavimus) ubi is ſub Hoſpitis Athenienſis perſona; poſtqam τὰ πάθη, ſive *affectus*, dixerat, *inſtar nervorum* vel *funiculorum* qorundam, *nos in diverſas partes alternis diſtrahere, nunc ad virtutem*, qæ ex altera; *nunc ad vitium*, qod ex altera parte ſit ſitum; ſubjungit, μιᾷ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις τεύξει ἕκαστον. *Ratio tractionem unam ſeqendam ſemper, neqe unqam relinqendam, ſed hac cæteris omnibus obnitendum eſſe edicit.* ut ſit ἀφέλκειν hîc noſtro, qod ἀνθέλκειν ibi Platoni; qod & noſter forſan ſcripſerit. Illud tantùm inter Platonem Marcúmqe intereſſe poteſt; qòd ille *affectibus* nos virtutem versùs *attrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipſis nos prorſus *abſtractos* velit, qos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat inſuper & lector ſagax, an non iſta, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco ſint mota, cùm prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, proximè ſubjuncta eſſent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτόν] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *ſuprà* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμί, καὶ φιλῶ τὸν θεὸν, ἵν' ἐκεῖνον πείθωμαι αὐτῷ. τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς ἀντιποιεῖσθαί με δεῖ, σώματος, κτήσεως, ἀρχῆς, δόξης, ἁπλῶς ὀδυνός. —ὅδὸν δύναμαι παρελθεῖν ἐν ἑστολῇ αὐτοῦ. —τούτῳ τοῖς διατάγμασι ὑποτεταγμένον εἶναι δεῖ, καὶ τοῖς Μασσυρίου καὶ Καισαρος. *Liber enim ſum & amicus Dei, ut ultro illi paream. Reliqa vero omnia negligenda mihi ſunt, corpus, poſſeſſio, principatus, fama, deniqe omnia —nullum ejus mandatum negligere poſſum, —hujus parere decet, non Maſurii & Caſſii præceptis.* ecqid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προκηδομένῳ] hoc enim exigit à nobis humana natura, ſive humanitas ipſa. Vide *ſuprà* § 4.

Τοῦτο πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἀτελέστερα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chryſoſtomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Chriſti illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et iſta omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων. ὥστε ἀτελῆ ταῦτα καὶ μικρὰ, πρὸς ἐκεῖνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. *Nam & hæc illis adjiciet. Etiamſi hæc magna in ſe videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur.*

A Ex Platone Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Colot.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, οὐκ ἀντάξιός ἐστ' ἀρετῆς. *Qidqid enim ſuprà & infrà terram eſt auri, comparari cum virtute non meretur.* Itaqe Solonis illud ſemper ad manum, imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranqill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperitur, *v.* 313.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.
Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,
Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Dites ſæpe mali, bonósqe adfligit egeſtas:
At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet uſqè immobilis illa:
At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

qod Marcus etiam verbis mox ſeqentibus adfirmat. Baſilius item Cæſar *orat.* 24. *pag.* 575. *A.* & ex eodem Simeon Magiſter *orat.* 1. *pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κλημάτων, οὐ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ καὶ οὐτινοσοῦν τῶν ἐπιτυχόντων ἐστὶν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβων, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κλημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα. Ὅθεν δὲ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐνόρους εἰπεῖν, τὸ,

Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα,
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον.

Cætera enim qæ ab hominibus poſſidentur, non magis poſſeſſorum ſunt, qàm qorumlibet, ut qa non ſecus atqe in talorum ludo huc atqe illuc transferantur. Sola vero in rebus omnibus virtus firma ſtabilisqe poſſeſſio eſt, tum viventi, tum etiam, mortuo non defutura. Unde opinor Solonem, impulſum eſſe divitibus ut hoc diceret. Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Rectè omnino. Siqidem; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἐλάττω καλαλλάττεται. ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ᾧ δεῖ πάντα ταῦτα ἀνημένα τε καὶ πιπρασκόμενα καλαλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorem minori commutare. ille verò duntaxat nummus eſt rectus, qo hæc omnia empta & vendita oporteat commutari, ſcilicet prudentia.*

Μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ] χώραν διδόναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, *cedere, concedere, admittere, inqe ſemet ipſo locum præbere.* Ità uſurpat apud Athenæum *dipnoſoph. l.* 8. Poſidippus in *Saltatricib.*

—τῷ κίνῳ χώραν δίδου. *Vanitati da locum.* id eſt, vanus eſto & pompaticus. Caſavbonus *ibidem c.* 5. Ariſtides *ad Rhod. de concord.* οὐ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc eſt, non admittit in ſe, eisqe ſuperatum & abreptum ſeſe dabit. Libanius orat. 19. *pro ſaltatoribus adv. Ariſtidem*: καὶ μηδαμοῦ δοῦναι χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi nevtiqam dediſſe.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χώραν δίδως ὀδυνμοῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dediſte. Non abſimilis phraſis, ſed ſenſu pavlo diverſo Pavlus, *Epiſt. ad Epheſ. c.* 4. *v.* 27. μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id eſt, anſam occaſionémqe præbueritis, vel *diabolo*, id eſt, *Satanæ*, ut Chryſoſtomus & pleriqe interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Eraſmus. Et *ad Roman. c.* 12. *v.* 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id eſt, permittite, *iræ*, hoc eſt, vindictæ divinæ. Ità Chryſoſtomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχώρησον τῷ Θεῷ ἐκβεβληθῆναι. τοῦτο γάρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaqe illic multò, qàm in Poſidippi verbis, ſumitur; qod vir doctiſſimus neutiqam advertiſſe videtur.

Οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως] Ità Apoſtolus *ad Corinth. Ep. 1. c.* 7. *v.* 35. πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & aptè adhæreſcatis Domino abſqe ulla diſtractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nullâ prorſus re à Dei miniſterio decet avocari.* qo etiam loco forſan ἀπερισπαστως ſcriptum fuerit. Qod avtem hîc ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπριξ dixit. Sed & Athenagoras *de reſurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως οὐκ ἂν ἁμάρτοί τις εἰπὼν, τὸ τοῖς ἀπερισπάστως συνδιαιωνίζειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συνήρμοσαι, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὅλου, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύστως ἐπαγάλλεσθαι. *Finem verò vitæ prudentis & rationalis judicii, non erraris, ſi qis dicat id eſſe, ut perpetuò iis inhæreamus & perennemus, cum qibus maximè & principaliter naturalis ratio congruit & conſentit: idqe reſpectu & contemplatione ejus qi eſt, eorúmqe gratia qæ illi placuit in perpetuum promittere.* Hæc de uſu vocabuli ſenſum qod attinet. Optimè Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Εἰ τοῦτο κρεῖττον, ἀπόκεισον αὐτὸ θᾶττον ἐπὶ τοῦτο, μηδὲ σὺ περισπάτωσαν οἱ ἕτεροι διαλογισμοί. ὁδὸς γὰρ ἐκάστῳ

ὅλων ἐπιστροφὰς, εἶναι τῆς ἀπὸ πολλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχὰς, ἢ πλοῦτον, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πάντα σύμπτωμα, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατισχράτησον

vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, avt vitam voluptuariam. horum enim qiſqam ſi vel minimum adjungere viſum fuerit, prævalebit con-

ANNOTATIONES.

φοληρίζειν δύναται προκόψαι. *Si hoc melius eſt, ſtatim ad hæc inclina, neqe te alia cogitationes diſtrahant. Nemo enim huc atqe illuc inclinans proficere poteſt.* hoc eſt, qod Jacobus *Epiſt. c. 1. v. 8.* Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inqietus in omnibus viis ſuis.* Vehementiùs idem *ibid. c. 4.* Ἁπλῶς ὃν ἐκείνῳ μέμψασθε, ὅτι πᾶν ὃ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλεσας τὴν προαίρεσιν. *Ut pavcis abſolvam, illud memento; ſi qid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, liberam voluntatem amiſeris.* forſan, ὅτι εἰ πᾶν ὀλίγον, &c.

Ἀντικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγαθῷ, ὃ θέμις ἐστὶν ὁτιοῦν ἐπερώτησις] ità lego; cùm codices excuſi pro πολιτικῷ perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l. 7. § 72.* ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. *Intellectualis & ſocialis facultas. & l. 10. § 2.* ἔστι δὲ τὸ λογικὸν ἐυθὺς καὶ πολιτικόν. *Qod avtem rationale eſt, protinus eſt civile.* Vide & *infrà § 8. & l. 11. § 21.* Eſt avtem τὸ ἀντικαθῆσθαι vocabulum iſtic ἐμφατικώτατον. hoc enim inſinuat, nihil qicqam omnino dignum eſſe, qod, *ex-adverſum* virtuti etiam *conſideat*, id eſt, qoqam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat.* 28. Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *Cùm nemo eſſet qi ex-adverſum mihi conſideret.* qo vocabulo & in vita ſua non ſemel eſt uſus, pro eo qod Apoſtolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Theſſ. Ep. 2. c. 2. v. 4.* tralatum a re bellica, copiisqe militaribus in conſpectu hoſtium conſidentibus; utì ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici poteſt ex Zoſimi *lib. 2. cap. 22.* illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀνταναθίζετο τὰ στρατόπεδα. *Compluribus diebus adverſis utrinqe caſtris ſubſtiterunt.* qanqam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤγουν θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατριβόντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras ſive thronos rationes conficientium & ſpecimen facultatis ſuæ exhibentium* reſpexiſſe videatur. Optimè Epictetus *l. 1. c. 2.* Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγὺς ἐστὶ τοῦ ἐπιλελησμένου τὸ ἰδίου προσώπου. *Qi enim ſemel ad tales deliberationes, & externarum rerum pretia ſe demiſit, & calculos ſubducit, is parum abeſt à perſona ſua oblivione.*

Πᾶντα ταῦτα] *hæc omnia* Xylander. *horum qicqam* potiùs. ſuprà enim ἀλλ' ὅτι ἂν dixit. ità כל Hebræis. Ezec. *c. 18. v. 11, 13.* והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamſi omnia iſta non admiſerit; ſed in montibus comederit, vel uxorem proximi ſui polluerit*, &c. *non eſt victurus*, את־כל־התועבות האלה עשה *qia ex abominandis iſtis ullum patraverit.* את־מאחד־מאלה id eſt, *unum qodpiam ex eis. v. 10.* ità ſolvitur τὸ ἐναντιοφανές. *Exod. cap. 20. v. 10.* in *lege Sabbataria* לא תעשה־כל מלאכה & Græcus, οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *ne facito opus ullum*, ſive *operis qicqam, in ea. Exod. c. 34. v. 10.* בכל־הגוים ἐν παντὶ ἔθνει. Latinus, *nec in ullis gentibus.* ſive, *in ulla gente. Pſal. 147. v. 20. non ſic fecit* לכל־גוי Græcus, παντὶ ἔθνει. Latinus, *omni nationi.* id eſt, *ulli.* Demoſthenes *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λεκτέον. *qid vis potiùs qàm iſta dicendum.* Latinus interpres *Devt. c. 5. v. 8. Non facies tibi ſculptile, neqe ſimilitudinem omnium qæ in cælo ſunt.* id eſt, *ullius*, ſive *cujusqam eorum qæ in cælo ſunt.*

Κἂν πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis ſtudio ſtadióqe indicia, ponit iſtud Plutarchus *de prof. virt. p. 85. D,* Τὸ μηδὲν ἔτι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξευλαβεῖσθαι καὶ προσέχειν ἅπασιν, ὥσπερ γὰρ, inqit; οἱ τὸ πλωτύσειν ἀπεγνωκότες, ἐν ὕδατι τιθέντες τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηθὲν οἰόμενοι ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προστιθέμενον, ᾧ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τοῦ τέλους βαδίζουσα τῷ πλοίῳ συναύξει τὴν φιλοπλουτίαν. οὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὴ πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ τῶν μὲν ὕστερος, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ προσέχειν ἰκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ κακία ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδῦσα συγγνώμην πορίζηται, δυσπαρακλήτων καὶ δυσκολαίνων, δῆλός ἐστιν ἤδη τι καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ, καὶ ἀδ' ὁπωσοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηθὲν ὅιεσθαι, κατ' Αἰσχύλον, μέγα, μηδ' ἔχειν, εὐγερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγώρως. *Qod rectè proficiens nullum jam peccatum exiguum putat, ſed omnia ſtudioſè vitat atqe obſervat. Sicut enim qi divites ſe fore deſperant, parvos ſumptus facere pro nihilo habent, qod nihil magni futurum putant, ſi parvum parvo adjiciatur: ſpes autem ad finem propius accedens ſimul cum divitiis auget divitiarum amorem: ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qi non multa comedit atqe dicit. Qid tum poſtea, modò ſic, alias melius: ſed ſingulis intentus, ubi vel minimo peccato vitium ſeſe inſinuans venia locum dare videtur, agrè fert & indignatur: manifeſtum facit ſe purum aliqid ſibi jam comparaſſe, qod inqinari nullo modo velit. Faciles enim & negligentes facit, ut Aeſchylus ait, opinio concepta nihil eorum, qa habemus magnum eſſe,* Vide *ſuprà ad l. 2. § 16.* ſed & *l. 1. § 8.*

Κατισχράτησον ἄφνω] Tatianus Aſſyrius *adv. Græc. pag. 165.* Τὴν γὰρ τῆς πονηρίας σύστασιν ἰσιπήν τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ὄσμεν. ἃ τε διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τὸ πονηρὸν κρατυνθέντος *Naturam enim improbitatis minimorum ſeminum naturæ ſimilem eſſe ſcimus, utpote parvâ occaſione corroborato peccato.* Epictetus *Diſſ. l. 4. c. 3.* Ὀλίγον γὰρ χρόνα ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων ἀνατροπὴν, μικρᾶς ἀποστροφῆς τοῦ λόγου. Ἵν' ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶσαι. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρέψῃ. [ἐπιστρέψῃ. f. permiſerit, non obverterit, ut Volphius] κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποπαρενθυμηθῇ δ', ἀπώλεσε. τοιοῦτόν ἐστί τι καὶ ἐνθάδε. μικρόν ἂν ἀπονεύσῃς, ἀπῆλθε πάντα. *Paucis verò opus eſt ad jacturam & everſionem omnium, exiguâ rationis averſione. Ut gubernator navigium evertat, non eſt opus apparatu ad illud conſervandum; ſed ſi id paullìſper vento obverterit, periit, tametſi ipſe non ultro, ſed aliis cogitationibus, id fecerit. Eodem hic qoqe modò ſe res habet: ſi paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idémqe *Enchir. c. 50.* Ὅτι παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ἔνδοσιν, ἢ ὅ, ἢ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. *Profectum una clade ac remiſſione vel perire, vel retineri.* ità reſtituit Iſaacus Caſavbonus; qem non avdio tamen vertentem, *ſemel victum eſſe & ceſſiſſe*, avt non, deſtruit qod perfectum eſt, vel ſervat. προκοπὴν ſiqidem *profectum*, non *perfectum* ſonat. at qod perfectum eſt non proficit. Sed eâ forſan mente Laërtius *l. 7. § 129. Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίστασθαι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προλείψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιός ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem eis, nec Philoſophorum diſcrepantia dogmata à philoſophia quendam abſtrahere debere: qandoqidem hac ratione jam ante omnem vitam deſerturus ſit, ut Poſidonius in exhortationibus ait.* qem locum tamen minùs ſincerum exiſtimo. Non diſſimile his qod de pictura Ariſtides πρὸς τοὺς ἐξεργαζομένους. ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἴσωσε. *linea una ſervata totum ſervat.* minùs clarè Canterus *linea obſervata totum abſolvit opus.* Seneca *Epiſt. 85. Si in noſtra poteſtate non eſt, an ſint affectus; nè illud qidem eſt, qanti ſint. ſi ipſis permiſiſti incipere, cum cauſſis ſuis creſcent, tantique erunt, qanti fient. Adjice nunc, qòd iſta, qantumvis exigua ſint, in majus excedunt. nunqam pernicioſa ſervant modum. qamvis levia initia morborum ſerpunt; & ægra corpora minima interdum mergit acceſſio. Illud verò cujus dementiæ eſt credere, qarum rerum extra noſtrum arbitrium poſita principia ſunt, earum noſtri eſſe arbitrii terminos? qomodo ad id finiendum ſatis valeo, ad qod prohibendum parùm valui? cùm facilius ſit excludere, qàm admiſſa comprimere.* Et *Epiſt. 116. Nullum vitium eſt ſine patrocinio; nulli non initium eſt verecundum & exorabile: ſed ab hoc latius ſunditur. non obtinebis ut deſinat, ſi incipere permiſeris. imbecillis eſt primò omnis affectus: deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur faciliùs qàm expellitur.* Ariſtoteles *politic. l. 6. c. 4.* Ὀλίγον μὲν πονηρὸν παρορᾶν. πολὺ δὲ γιγνόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστι. *Parvum enim inconveniens connivendo tranſigitur: magnum verò in oculis hæret.* Marcus Eremita *de leg. ſpirit. § 91.* Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξευτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰρ ἐπὶ μέγα κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύνανται. *Parva peccata flocci facit diabolus. temerè enim in magnum malum ducere non poteſt.* Et *§ 128.* Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μέζον κακὸν κατασύρῃ σε. *Ne permittas peccatum indelebile, licet parvum ſit, ne te poſtea in majus malum pertrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat. 31.* Τὸ κατὰ μέρος ὠφελούμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαιτεῖ. *Qod paulatim attrahitur, tametſi eam rationem habeat, ut damnum in præſenti minimè ſentiatur, tamen in vitii ſummam occurrit.* Qi & in *monitis* ergò *ad Virgines, carm. 3. 273.*

Mὴ μικρὸν ἐν κακίῃ θείης ποτέ. μηδὲ τὸ μικρὸν
Tυθοῖς ἀντιόασα, χερείονι ἄκοτε νύσσοις.
Nec verò in vitiis qicqam parviqe leviſqe
Ponderis eſſe putes. Qi parvis obvius ibit,
Is nunqam præceps ſcelera in graviora feretur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epiſt. ad Rom. orat. 12. Edit. Pariſ. pag. 162. D.* Τὴν ἀρχὴν φυλαττώμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μαθὼν λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσήγαγε. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳγε τῷ λῃστῇ. τοῦτο τῆς πόλεως τὸ τεῖχος κατέβαλλε, τὸ καθ' ἕκαστον λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο. ὅταν καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα ἄρτεται νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. *Inſtro ut cavearnus, vel puſilla fugientes mala, nam magna ab his naſcuntur. Etenim qi in unoqoqe peccato dicere edoctus eſt, non in hoc poſitum eſt ſalutis momentum, is pedetentim omnia peſſumdabit. Hoc igitur vitioſitatem ipſam attraxit, hoc januas reſeravit prædoni, hoc urbis mœnia dejecit, nimirum qoties ad unumqodqe peccatum dicis, non hoc ad rem mognopere pertinet: ſic & in ipſis corporibus uſu venire videmus, ut magna agritudines augeantur, qoties parvas negligimus.* Idem *in Matth. orat. 49. Edit. Pariſ. pag. 548. E.* Μὴ τοίνυν λέγε, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, οὐδὲν παρ' ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. *Nemo ergò mihi dicat, nihil eſſe hoc aut minimum, etenim id ipſum jam prædem cuncta dejecit.* Et rurſus *pag. 546. A.* Τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Nam etſi parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum cauſſas nobis præbent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu simpliciter liberéqe id quod præstantius est eligito, eíqe strenuè adhæresćito. præstat avtem id quod conducit. itaque

ἄφτω, καὶ περήνεγκεν. σὺ δέ, φημι, ἁπλῶς καὶ ἐλεύθερός ἐλῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τύπου ἀντίκου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] εἰ μὴ

a L. 4. §. 32.
b L. 10. §. 2. l. 12. §. 31.

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. *pag.* 900. *A. B. C. E.* Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὅστε τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀναιρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τῦ ἁμαρτήματος, ὅτι μικρὰ, ἀλλ' ὅτι μεγάλα γίνεται ῥίζα ἀμελημένη. εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, ὑ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ ἐυτελῆ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποτρέπεσθαι παρασκευάζει. τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τύτῳ εἰς ῥαθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ ὐκ ἀφίησι γενέσθαι διανεῦσαι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρεσιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθευδόντων ἡμῶν. τῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. —καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τύτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. ὐδεὶς γὰρ ταχέως ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γὰρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῶ, καὶ ἀθρόον ὐκ ἂν τοσῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαντα ῥίψαι, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλυται, ὅταν ἀμελῇ —ἀπὸ μὲν ὖν τῶν μικρῶν ὅτω τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον ὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας ἐυρών. *Quapropter omni studio atqe operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda. Non enim vim delicti solam consideres, nec qia parvum sit cogites: sed illud præcipuè bene, qia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet. Mirabile qiddam atqe inavditum dicere avdeo. Solet mihi nonnunqam, non tanto studio magna videri peccata esse vitanda, qanto parva & vilia: illa enim ut averse mur, ipsa peccati natura efficit: hac autem hac ipsa re, qia parva sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Unde cito ex parvis maxima siunt negligentiâ nostrâ: hoc ipsum corporibus qoqe accidere videbis. —Hac vitâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam improbitatem insilit. Habet qippe insitum qendam animo pudorem atqe innatum, qem subito calcare atqe projicere non potest: sed sensim atqe paulatim ex negligentia perit —Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad desperationem detrudit, & hanc viam priore non minorem adinvenit.* Idem in *orat. de statuis* 19. Τὸ ὀλίγον τῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γῶν οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποτιναχθείσης μὴ ποιησάμενοι σπουδὴν, ὁλόκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γενόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε. τῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμάῤῥων συμβαίνει πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂν ἐπιλαβῶνται μόνον εἰσόδυ, ὁλόκληρον τὸ ῥεῦμα εἰσάγυσιν. *Parvum hoc neglectum & reliqa omnia subvertit. Homines certè sape, cum domum struxerunt, & tectum imposuerunt, ubi unius tegulæ excussæ curam non habuerunt, totam domum perdiderunt. Et hoc ipsum vestibus accidere qispiam viderit. In illis enim parva ruptura facta, non consuta majorem facit rupturam. Hoc etiam torrentibus accidit. Nam & illi, parvam si solum rimam invenerunt, totum fluentum intromittunt.* Et *in Ep.* 1. *ad Corinth. orat.* 8. *Edit. Commel. pag.* 397. Οὐδὲν μέτον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, ὃ δὲ τὸ μικρόλαιον. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ προϊὼν ἀποστήσεται. ὁ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάσασιν δέξηται, διαρθείρεται. ὁ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάσῃ, καλύεται. καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γέγονεν ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τῦτο ὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅταν ὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν. ἐπεὶ ταχέως παρῴθεν τῦτο μέγα γίνεται. ὅτω καὶ ἱματίου ἀρχὴν λαβὸν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, δι' ὅλης τὸ σχίσμα προσήγαγε. καὶ ὄροφον ὀλίγων κεράμων καταπεσόντων παρῴθεις, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. ταῦτ' ὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπέσωμεν. *Non sinunt vacuum aliqod esse intermedium, ne minimum qidem. Nam qi parum abscesserit, multum etiam procedens abscedet. Corpus enim si ab ense accepit disjunctionem, interibit: & ædificium si vel parum debiscat, dissolvetur: & palmes si ab radice parum fuerit abscissus, sit inutilis. Qamobrem hoc parum non est parum, imo verò est ferè totum. Qando ergò parum deliqerimus, avt etiam pigri ac socordes fuerimus, ne illud parum negligamus: citò enim neglectum fit magnum. Ita etiam vestimentum ab initio ruptum & neglectum per totum producit scissuram: & tectum, si cum pauca tegula deciderint, fuerit neglectum, totam domum dejicit. Nos ergo hac considerantes, parva nunqam despiciamus, ne in magna incidamus.* Jason Siracides *Sopb. c.* 19. *v.* 1. ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, καὶ μικρὸν πεσεῖται. *Qi nibili facit res parvas, paulatim ruet.* Qem locum laudans Avgustinus *de Trinit. l.* 12. *c.* 11. *Non ad turpissima simul & semel profilitur.* (qod Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 83.

Nemo repentè fuit turpissimus.)

Sed qomodo coluber non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus negligentes minutissima occupat, & qi spernit modica, paulatim decidet. Idémqe *homil.* 42. *Vel levia, vel minuta nè contemnantur. de minutis guttis flumina implentur, per angustas rimulas insudat aqa, navis impletur; & si negligatur sentina, mergitur navis. Qid avtem interest ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu navis operiatur, an paulatim subrepens aqa in sentinam, & per negligentiam derelicta atqe contempta impleat navem atqe submergat?* Idem *Epist.* 108. Et *in Joan tract.* 12. *Etiam minuta si negligantur, occidunt. minuta sunt gutta, qæ flumina implent. minuta sunt arena grana; multa tamen imposita premit & opprimit. hoc facit sentina neglecta, qod facit fluctus irruens. paulatim aqa per sentinam intrat, sed diu intrando & non exhaviendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in Orat. dominic.* & *in Psal.* 118. *conc.* 3. & *de divers. serm.* 12. & 34. & *in Psal.* 39. & Ruffinus *ibidem.* Accedit qod de *peccatorum paritate* differunt Stoici. Cicero *Paradox.* 3. *Est peccare qasi transilire lineas. qod cùm feceris, culpa commissa est: qàm longè progrediare, cùm semel transieris, ad augendam transeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demosthenes *Philipp.* 3. Τὸ δὲ ἐυσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον, ἂν τ' ἐπὶ μικρῷ τις, ἄν τ' ἐπὶ μείζονι παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. *Sed jurisjurandi religio & justitia, sive in parvis, sive in magnis rebus violetur, eandem utrumqe vim habet.* Certè qod Joannes Chrysostomus *in Act. Orat.* 24. *pag.* 236. *C.* Ἐν λύρᾳ παναρμονίῳ καὶ ποικίλως ἐσκευασμένῃ, ἂν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἠμέληται καὶ διέφθαρται. *Sicut in lyra maximè consona, & vario modo facta, si qid fortè neglectum fuerit, totum neglectum erit ac corruptum.* Clavdantur ista monito illo Hippocratico, qod tam in re *Ethica* qàm in *Medica* est observatu dignissimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπεροφέως. *Nihil frustra esse putare, nihil contemnere. Epidem. l.* 6. *c.* 7. §. 17.

Ἑλοῦ τὸ κρεῖττον] Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον, ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet.* Plutarchus *de sanit.* & *de tranqill.* & *de Exil.* Galenus *de affect. dignosc.* & *cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Qod Seneca *de vit. beat. c.* 8. *Præceperunt veteres, optimam seqi vitam, non jucundissimam: ut rectæ ac bonæ voluntatis, non dux, sed comes voluptas sit.* Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 584. *C.* Μηδὲ ὅτι χαλεπὰ ταῦτα καὶ πόνῳ δεόμενα, διὰ τῦτ' ἀποκνήσωμεν. ἀλλ' ἀναμνησθέντες τῦ παραινέσαντος, ὅτι δεῖ βίον μὲν ἄριστον ἑκάστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγχειρεῖν τοῖς βελτίοσι. *Nec ista ut ardua ac difficilia servatu detrectemus: sed memores cum simus ejus qi admonuit oportere qemqe optimam eligere vitam, & sperare consvetudine ipsam jucundam fore, optima nobis aggredienda sunt.* Allusit eodem Nicephorus Callistus *hist. Eccles. l.* 8. *c.* 40. de Antonio Eremita agens, Εἰδώς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἐσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις εἴη ταπρῶτα. *Qod namqe faciet optimam qamqe vitam consvetudine dulcem gratamqe fieri, qamvis gravis primum sit & molesta.* Diogenes apud Laërtium *l.* 6. §. 71. Δίον ὖν, ἁπλῶς τῶν ἀχρήστων πόνων τὰς καλὰ φύσιν ἑλομένους, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄνοιαν κακοδαιμονῦντι. καὶ γὰρ αὐτὴς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυλόγητος προμελετηθεῖσα. καὶ ὥσπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἁπλῶς ἐπὶ τὰναντίον μεθίστασιν. ὕτως οἱ τὰναντίον ἀσκηθέντες, ἡδίον αὐτῶν τῶν ἡδονῶν καταφρονῦσιν. *Cum igitur repudiatis inutilibus laboribus naturales inseqi, ac vivere beatè debeamus, per summam dementiam infelices sumus. Namqe ipsius qoqe contemptus voluptatis, si nos assvefecerimus, jucundissimus fit. Et sicut hi qi consveverunt voluptuosè vivere, molestè inde se avelli patiuntur; ita qi aliter exercitati sunt, facillimè ipsas contemnunt voluptates.* vide *l.* 12. §. 6.

Καὶ τύτου ἀντέχου] Ità *l.* 4. §. 32. ἀπρὶξ ἔχου. Qod Paulus *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 21. Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: qod bonum fuerit, retinete.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 354. *D.* ex nescio qo scripto. Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζίται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficiamini avtem boni trapezitæ, alia qidem reprobantes, qod avtem bonum est tenentes.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Πᾶν τὸ βέλτιον φαινόμενον ἔσω σοι νόμου ἀπαράβατος. *Qidqid tibi visum fuerit optimum, ea lex sit invsolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epist.* 16. *Pius operis est in eo, ut proposita custodias, qàm ut honesta proponas. perseverandum est,* &c. vide *l.* 10. §. 8.

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον] Plato *polit. l.* 5. *pag.* 655. *B.* Κάλλιστα γὰρ δὴ τῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idem in *Alcibiad.* 1. *pag.* 437. multis differit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pulchra & bona utilia esse.* Cicero ex Posidonii sententia *offic. l.* 3. *Nunqam potest utilitas cum honestate pugnare.* Et mox: *Accepimus, Socratem solitum execrari eos, qi primùm hac naturâ cohærentia, opinione divulsa, dissvasissent. cui qidem ità sunt Stoici assensi, ut qidqid honestum esset, id utile esse censerent; nec utile qidqam, qod non honestum.* vide *l.* 6. §. 43.

Τὸ

τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει. εἰ ἦ τὸ ὡς ζῴῳ, ἀπόδει
* ἄτυφον f. φῆναι, καὶ * ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον,
L. 2. §. 12. l. ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.
6. §. 13.

a Sup. §. 6. §. 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, κατηρᾶσθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί
b Inf. §. 8. 16. l. 10. §. 9. τινος [b] τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένης. ὁ

si conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; sin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmqe, qò minùs externà rerum facie speciéqe corrumpatur, integrum servare curæ sit, qò rerum examen exqisitiùs instituas.

§. 7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod eò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis qenqam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe desideret. qi enim mentem geniúmqe

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum pleniùs de his sese explicantem *l.* 10. §. 2. A

Ἀλύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον] *Judicium integrum retine* Xylander, qi & clavsulam seqentem vertere neglexit. Mericus Casavbonus *à conclusione ista species omnes externas & apparentias plavsibiles diligenter arceto.* Vúltqe respexisse Marcum ad *typhum*, qem δεινὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. *c.* 12. Assentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, sive *pompâ externâ*, qâ fascinari solet & corrumpi, *immune servare curæ sit*, qo rerum istarum examen exqisitiùs instituas. addo etiam posse τύφῳ nomine τὴν ὄησιν, sive *opinationem vanam* intelligi: qo modo Moninum usurpâsse Sextus B monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterùm utrovis sensu ceperis, videtur ἄτυφον potiùs qàm ἀλύφως legendum. Basilius Cæsar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πραγμάτων ὀρθὰς ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ οἷόν τινα δικαστὴν, ἵστη καὶ δικαιοτάτη γνώμη τοῖς ἐναντίοις βραβεύοντα, πείθεσθαι μὲν τῇ ἀρετῇ, καταδικάζειν δὲ τὴν κακίαν. οἷον πορνείας καὶ σωφροσύνη παρά σοι κρίνεται. καὶ ὑψηλὸς προκαθέζεταί σου ὁ νοῦς πιστευόμενος τὸ δικαστήριον. καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ. ὁ δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν καταδικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς δὲ νικήσας τὴν σωφροσύνην, εὐθείαν ἐποίησον τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος. ἐὰν δὲ τῇ ἡδονῇ δῷς τὴν ῥοπὴν, προλιμολίραν ἀποφήνῃς τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἐποίησον τὸ κρίμα. *Qonsam apud nosmetipsos judicium qoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facilè discernimus: necessarium nobis in agendorum optione recta facere rerum discrimina, & qasi judicem qemcunqe, qi justa sit alioqi mente, res cognituru contrarias, favere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia. Incestus & pudicitia apud te judicantur, & alta mens tua pro tribunali sedet. Ex una parte voluptas scortationi suffragatur, Dei timor pudicitia assistit. Si igitur peccatum condemnans virtutem superare volueris, rectum rei judicium constitues. Si verò ad voluptatem propensius, peccatum duxeris præferendum, obliquum, minimeqe rectum facies judicium.* C D

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι] Justinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, κἂν θάνατος ἀπειλῆται, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρεῖσθαι δεῖ. *Verùm etiam modis omnibus, pra sua qoqe ipsius anima, veri amatorem qemqe, vel, si mors intentetur, ut, qæ justa sunt, & dicat, & faciat, eligere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν εὐδίποτε περὶ πλείονος ἂν ἡδὲν ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. *Sed mihi videtur qi ingenio sunt liberali atqe ingenuo, neqe publicè, neqe privatim pluris qicqam facere honestiate.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egestatem timet, aut qi ea qæ sunt contraria, æqitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80. E

— ambigua si qando citabere testis
Incertaqe rei, Phalaris licèt imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cavssas. F

Seneca *Epist.* 88. *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nullâ necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur pramio. Ure, inqit, cæde, occide; non prodam: sed qò magis secreta qæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Idémqe *Epist.* 76. *Vir bonus, qod honestè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus qod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi potentiam. ab honesto nullâ re deterrebitur; ad turpia nullâ spe invitabitur.* Huc animosa illa nescio cujus in Evripidis *Telepho* verba; qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, ἀδ' εἰ πίλικιν ἐν χειροῖν ἔχων,
Μίλλοι τις εἰ τράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμὸν,
Σιγήσομαι, δίκαιά γ' ἀνεκτεῖν ἔχων.
Non, si minante jam securigerâ manu
Cervix sub ictu staret, Agamemnon, mea,
Munitus æqo liberam vocem premam.

Grotius. Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρήζεις φρενὸς,
Οὔτ' ἂν καλύψαι, εἴτε κραὸς ἐξ ἄκρας
Δεινὰς καθιεὶς πρῳρας εἰς ἄκρους πόδας.
Πύθοις ἄν, εἴδ' εἰδεσμὰ πολλὰ προσβάλοις.

Qæ scisciteri de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferri aspero
Seces ad imos vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima constantiæ in hoc genere suspiciendæ exempla congessit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epist. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεόμενον] Plutarchus *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Οὐδεμία τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστιν, οὐδὲ σκότους δεομένη, καὶ τῶν τοίχων περιθεόντων, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσιν. *Harum voluptatum nulla est occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loquuntur.* Vide qæ ex Seneca suprà adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μόνα φανλάζεσθαι, περὶ ὧν εἴτις ἄφνω ἐπανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μελὰ παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. Facit huc qod Dominus noster apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qisqe, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis mala conscientia lux est.* Et Bernardus de *consideral. l.* 5. *Et turpium pœna Deus est. lux est enim. & qid tam invisum obscœnis flagitiosisqe mentibus?* Siqidem ut Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa, qa in occulto isti perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux est, qa res omnes conspicuas facit.* ità siqidem malim locum illum interpretari. ut τὸ φανερούμενον significatum transeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza sequntur, *Omne qod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adnæret, *Qicqid manifestum*, sive *conspicuum fit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditioribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τοῦ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Ephes. c.* 5. *v.* 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbósqe, Job *cap.* 24. *vers.* 13. — 17. ait *tenebras optare & avcupari, diem odisse, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epist.* 16.

— pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da justum. sanctúmqe videri,
Noctem peccatis, & fravdibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προσβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ὅπως τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψαλα πολλαὶ ἔχουσι. τὸν δὲ κυνικὸν δεῖ ἀντὶ πάντων τούτων ἐν τῷ μετώπῳ ἔχειν τὸν ἑαυτοῦ φύλακα. *Cæteris hominibus parietes, ades & tenebras esse, si qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle suarum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τὄργον σκότου δεῖ;
Siqidem est honestum opus hoc,
Qid est tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— regula morum,
Qicqid & in tenebris non fumus. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verè malum est, nè ipsi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Deniqe malefici gestiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehensi, negant accusati; nè torti qidem facilè, aut semper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minutium. *Honesta semper publico gaudent, scelera secreta sunt.* Plutarchus deniqe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adversus voluptatem*: Τί δ' εἰ πάντων ὁράντων ἀκριβεύεις, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδούμενος φεύγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτήμασι πιστεύων τὴν ὕβριν; οὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ καλορθοῖ, βούλοι' ἄν. ἅπασα δὲ κακία ἐρᾶσθαι γυμνὴ φυλάττεται, σκέπην προβαλλομένη τὸ πάθη. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? imo tu teipsum etiam reveritus fugis, nocti solum & tenebris sine testibus contumeliam & libidinem committens. Nemo qippe honestis actionibus caliginem obtendit, lucem earum testem reformidans. Imo totum*

niúmque eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non freqentiâ opus habet: qod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γὰρ τὸν ἑαυτῦ [a] νῶν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ * ὄργια τῆς τύτυ ἀρετῆς προσελόμενος, [b] τραγῳδίαν ὐ ποιεῖ, ὐ σπεύδει, [c] ὐκ ἐρημίας, ὐ πολυπληθείας * δέησεται. τὸ μέγιστον, ζῆσαι, * μήτε διώκων, μήτε φεύγων [d] πότερον ἢ ἐπὶ πλέον διάσημα χρόνυ

a Sup. §. 3. 5.
* ἔργια Lug. ἔργα Annot.
b L. 5. §. 28. l. 9. §. 29.
c Sup. §. 4, 5. Inf. §. 8. 16.
* δεήσεται Lug.
* [τὸν θάνατον] m. f. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

totum mundum ſolem eſſe optaret, erga ea qa præclarè agit. Unumqodvis autem crimen nudum conſpici cavet, pratexens affectus. Vide *infrà* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῦ νῶν καὶ δαίμονα] Vide *ſuprà l.* 2. §. 13.

Καὶ τὰ ὄργια τῆς τύτυ ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander rectè à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργια Lugdunenſis editio malè. nec meliùs *Annotator* ἔργα.

Τραγῳδίαν ὐ ποιεῖ] *Neqe tragicè ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodémque videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, ἔστι τραγῳδὸς ἔστι πόρνη, *nec tragœdus, nec ſcortum*, vel, *neqe tragicis de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τεθαυμακότων τὰ ἐκτὸς, διὰ μίτρυ τοιῶδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qàm metro qodam expreſſi, externa iſta admirantium hominum affectus?* Hoc avtem cùm non admittat iſte, qem hìc Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Οὐκ ἐρημίας, ὐ πολυπληθείας δέησεται] malim cum Lugdunenſi δεήσεται. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtit, ſibipſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullus hominum avisumqe concentus interrumpit cogitationes bonas, ſolidáſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſupra monuerat, *nihil faciat, qod aliorum conſcientiam aſpectumqe refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teſte avt ſpectatore indigeat*, ut *ſuprà* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſuâ. ſuprà* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tuto credi poſſit*; contrà qàm *imprudentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Huc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophia lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι ἐμαυτῷ ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, ubicunqe joret, converſari & colloqi.* Laërtius *l.* 6. Seneca *qæſt. nat. l.* 4. *præfat. Turbam rerum hominúmqe deſiderent, qi ſe pati neſciunt. tibi tecum optimè convenit.* qanqam nec δέησεται illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timent conſcientiam ac freqentiam hominum vitántqe, qi parietibus eam excludere fatagunt; qod ſuperiùs tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζῆσαι, μήτε διώκων, μήτε φεύγων] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. qo modo *infrà* §. 12. dixit μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, *nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verùm aliud eſt περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. ἔστε διώκων, ἔστε φεύγων, cùm de eis priùs egiſſet, qorum *αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ*, perturbant nos. Verùm, qia alio qæ ſequntur ſpectant, malim, [τὸν θάνατον] *μήτε διώκων, μήτε φεύγων. Neqe proſeqeris amplius, neqe fugies.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hìc adjecta, *lib.* 9. *periocha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siqidem ita formatus eſt, ut *illi nec amor vitæ, nec odium ſit*; *nec vita tædio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 65. & 78. Itaqe *nec ſpe mortis patienter dolet: nec tædio doloris libenter moritur. hunc ſert, illam expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάσημα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectam & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον οὐδὲν μᾶλλον εὐδαιμονοῦσιν, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίτης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον εὐδαιμονίας μεταλαχοῦσιν. *Temporis incremento qum multis in locis dixiſſet non augeri felicitatem: ſed perinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ αὔξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκαρές τι ὥρας γένηται φρόνιμος, οὐδὲν πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῷ τὸν αἰῶνα χρωμένῳ τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καλαβιῶντι. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qis momento horæ ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam eum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, inqe ea beatè vitam exegerit.* cùm tamen idem alibi aſſerat; οὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis*: *negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipſum bonum, qod in eo poſitum eſt ut naturæ conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non fit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eamqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi fit longa, qàm ſi brevis. Ut ſi cothurni laus ſit, ad pedem apte convenire, neqe multi cothurni pavcis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic qorum omne bonum conventiâ atqe opportunitate finitur, nec plura pavcioribus, nec longinqiora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Mens ſtabilita ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et

A *Epiſt.* 85. *Beata vita una eſt. in optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. itaqe in aqo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multaſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero æſtimat, & menſurâ & partibus, jam illi, qod habet eximium, eripit. Qid eſt avtem in beata vita eximum? qòd plena eſt. finis, ut puta, edendi bibendiqe ſatietas eſt. hic plus edit, ille minus: qid refert: uterqe jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic pavcioribus, nihil intereſt, ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, qàm hunc pavci.* Idémqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec avgetur in ſuo*
B *modo permanet, utcunqe fortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrùm majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. licèt alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & eum in qo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uterqe forma fuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, qàm contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & in unum diem*
C *coge; aqè honeſta eſt.* & *Epiſt.* 78. *Mors licèt immatura ſit, licet mediam præcidat ætatem; perceptus longiſſimè fructus eſt. -- Scit tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: qoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, ὐχ ὑπερέχειν ἀρετῇ τὸν Δία τὸ Δίωνος. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de commun notion. c.* 29. ſive, τῇ τῶν ἀγαθῶν εὐδαιμονίαν τῆς θείας εὐδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν ἀρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Bonorum felicitatem à divorum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præ-*
D *ſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.* Idem apud Stobæum *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 31. *Dedit tibi natura illa, qæ ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid inter te & Deos interfuturum*
E *ſit, qæris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqit. Siqidem, *Tantùm ſapienti ſua, qantum Deo omnis ætas patet. magniqe eſt artificis clavſiſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pavcos annos terminata virtus eſt; ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de*
F *nat. Deor. l.* 2. *E virtutibus vita beata exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus denique *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲν χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἴ. λόγυ γὰρ μέγεθος ὐ μῆκος, οὐδ' ὕψος κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Mente qidem conſideratâ neqe diis immortalibus es deterior, avt minor: mentis enim magnitudo non proceritate, avt altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀτοπίας. Itaqe cavtè legendi iſti; nec tantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod a multis fieri ſolet, habeantur. Verùm ab iſtis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina
G Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laërtium *l.* 9 in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. *Tempus infinitum ac finitum æqam habet voluptatem.* Qod pleniùs Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliqid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, qam ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qàm ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum planè Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρύσιππος ἄχρι τῶν ῥημάτων ἔοικε ἀνδρίζεσθαι, ταῦτον δύνασθαι φάσκων ἀνδρὶ σπεύδοντι μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. οὐδὲ γὰρ ἰδιώτῃ φιλοσοφεῖν κατὰ τὸ ἔργον, ἂν τις ἀρκεῖν ὑπολάβοι, καθάπερ ἁρπαγὴν ἁλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν εὐθὺς ἀποβῆναι. ἀνδρὶ δ' ὠλαῖ ἐπιτελεσφαλεῖ, καὶ τόσα μέμηλε, καὶ ὧ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλασσαν κοινωνεῖν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, ὐ συνεύχῃ τὸν χρόνον καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅταν

χρόνῳ τῷ σώματι συνεχομένῃ τὴν ψυχήν, ἢ ἐπ' ἔλαττον χρήσῃ), ἐδὲ ὀλίγων αὐτῷ μέλει. [a] καὶν γὰρ [b] ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δέῃ, ἕτως [b] εὐλύτως ἄπειμι, [c] ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων. τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον εὐλαβέμενος, τὸ τινὰ διάνοιαν [d] ἔν τινι τῶν οἰκείων νοερᾷ πολιτικῇ ζώῃ [*] τροπῇ γενέσθαι.

§. 8. [e] Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κεκολασμένου καὶ κεκαθαρμένου πυῶδες, ἐδὲ μιαρὸν μεμολυσμένον, ἐδὲ ὕπτιλον εὕροις. [f] ἐδὲ ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει

a L. 2. §. 11.
b Sup. §. 5.
c L. 6. §. 2.
d Sup. §. 6.
* τρόπῳ Lug.
e L. 9. §. 3.
f Sup. §. 7. l. 5. §. 31. l. 7. §. 69. l. 8. §. 32. l. 10. §. 1. l. 11. §. 1. 3.

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si statim demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc avtem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

ANNOTATIONES.

γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. *Chrysippus verbo tenus se virum præstare videtur, ubi ait vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in homine frugi præstare quantum multi anni. Neqe enim hominis privatis factis ipsis philosophanti satis esse putandum est, si virtus illi fulguris instar, ut resplenduerit, statim exstinguatur. At ei viro, cui populi parent, cui tanta negotia curæ, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non o Chrysippe, tempus etiam natura terminos excedens compreceris? Quantò enim longius illud feceris, tantò diuturniorem hominibus felicitatem reddideris.* Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 7. Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. οὕτω δὴ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verùm hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui denuo & excidere daretur. qod Stoici omninò repudiabant.

Εὐλύτως ἄπειμι] Ità *supra* §. 5. Εὐλυτος. Seneca *Ep.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debet ex vita, sed exire.* Et *Ep.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Qemadmodum avtem Marcus hic εὐλύτως ἀπιέναι, ità Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Εὐλύτως ὑπαχθῆναι. *Alacriter obtemperare.*

Ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων] Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextrè obeundæ qasi ars & virtus qædam est peculiaris. Seneca *Epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *Epist.* 30. *Magna res est, & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Epist.* 62. *Antè ad mortem, qàm ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. c.* 7. *Totâ vitâ discendum est mori.* & *Epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Itaqe compone te,* inqit, *ad diem illum, qo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrùm loqare fortia an sentias, namqid simulatio fuerit & mimus, qicqid contra fortunam jactavisti verborum contumacium -- Mors de te pronunciatura est.* Idem *Epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, qo semel utendum est? hoc est ipsum qare meditari debeamus. Semper discendum est, qod an sciamus, experiri non possumus.* & *Epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in qocunqe corporis habitu sortem, in conspectu mortis hilarem latúmqe, nec deficientem, qamvis deficiat. -- Hoc facit Bassus noster. Eo animo vultúqe finem spectat, qo alienum spectare nimis securi esse putares. -- Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanqam superstes sibi, & sapienter ferre discidium sui.* Vide *l.* 9. §. 3.

Τοῦτο μόνον] Xylandrum non avdio cum seqentibus ista committentem. seqor potiùs Casavbonum, qi prioribus agglutinat.

Νοερᾷ πολιτικῇ ζώῃ] qod *supra* λογικὸν καὶ πολιτικόν. §. 6.

Τροπῇ] Annotator Lugdunensis τρόπῳ. atqe ità prorsus accepit interpres uterqe. Sed falsus uterqe. τροπὴ siqidem hic *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse,* id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qi τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§. 8. Κεκολασμένου] *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *Ethic. Nicom. l.* 3. *c.* 12. τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίας εἶναι καὶ ὀλίγας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) ἐυπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. *Id verò qod tale est (mediocres esse cupiditates & paucas, rationiqe minimè adversantes) obediens vocamus & castigatum.* Marcum σύμψηφον habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos substituere concedatur. Cæterùm hinc δίαιτα κεκολασμένη, pro *accurata & exqisita victûs ratione* usurpatur. Plutarchus in *Lycurg.* & Lucianus in *Hermot.* & ῥᾴτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσμιλευμένος, καὶ ἠκριβωμένος. Pollux *l.* 4. *c.* 3. & ἵππος κεκολασμένος τὴν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. *Equus correctis genis, justus in maxillis.* & γαστὴρ κεκολασμένη. *venter restrictus.* Libanius *Orat.* 19. est avtem metaphora à stirpibus vitibúsve ducta, qibus cùm flagella luxuriantia, avt sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, id est, *castigari* perhibentur. ità Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 21. δένδρα κολαζόμενα dicuntur, ὅις τὰ περιττὰ ἀφαιρῶνται, utì *ibidem c.* 17. id est, *qibus supervacua detrahuntur,* ut Columella *l.* 4. *c.* 6. aliud est *corrigere,* & aliud rursus *castrare*; qod utrumqe usurpavit Cato *c.* 33. & ex Catone Plinius *l.* 17. *c.* 22. apud qem *porrigere* perperam legitur. Qin & Latinis *castigatum* dicitur, qicqid immodicâ omni luxurie atqe exuberante redundantiâ immune. intra decori limites justos coercetur & consistit. Ità *pectus castigatum,* Naso in *amor. l.* 1. *eleg.* 5.

Qàm castigato planus sub pectore venter?

contrà qam qod in eqo lavdat Maro *Georg. l.* 3.

Luxuriátque toris pectus. --

frons castigata, Statio *Sylvar. l.* 2. *poem.* 1.

Et castigata collecta modestia frontis.

juba castigata, eidem *Thebaid. l.* 9. de eqo;

Colla sedent, nodis & castigata jubarum
Libertas. --

Carmen castigatum Flacco in *arte:*

-- carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta*; utì idem *ibidem.*

Πυῶδες] id est, σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον, *putre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ πύον, ut Aristoteles *de gener. animal. l.* 4. *c.* 8. qi ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, qòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l.* 4. *c.* 5. qod ὄινον ὕδωρ σεσηπὸς, *vinum, aqam putrefactam.* Ad animum transtulit, utì Marcus istic, ità Seneca *Epist.* 68. *In pectore collectio & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idémqe *Epist.* 80. *Horum, qi felices vocantur, hilaritas ficta est, avt gravis & suppurata tristitia: & qidem gravior, qia interdum non licet psalam esse miseros; sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem.* Horatius itidem. *Serm. l.* 1. *Sat.* 7.

-- Regis Rupili pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπτιλον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag.* 565. *B.* diciuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, οὐλὰς καὶ μώλωπας ἐμμένειν, *cicatrices & vibices restare.* de hypocritis avtem boniqe simulatoribus festiva subjicit, qomodo Justitiæ satellites cum illis agant, *pag.* 567. *B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεβίωσαν κακίαν λανθάνουσαν, τούτοις ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιεσῶντες ἐκτρέπεσθαι τὰ ἔντος ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἰ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπίπτουσαι τὸ ἀγκιστρον ἐκτρέπουσιν αὐτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέοντες αὐτῶν καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀνεδείκνυσαν ὑπύλους καὶ ποικίλους, ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. *Qi verò sub prætexta & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alii adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes seseé & flectentes, qomodo marina scolopendra hamo vorato seseé volventes invertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qi neqitiam in ratione animæ partis principe tectam gessissent.*

Ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ] Seneca *Epist.* 32. *Considera, qàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem; deinde expectare securum reliqam temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist.* 98. *Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ cavssâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qòd vivit.* Et *Epist.* 93. *Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satìs, animo. Longa est vita, si plena est. impletur avtem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Qid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. -- interest mortem ejus ex qo die numeres. At ille obiit viridis. sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam desuisse dicam, si spatium ejus inciditur. non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat; sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando natus sim? an inter juniores adhuc censear? habeo meum. Qemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in minore temporis modo, potest esse vita perfecta. -- Qeris qod sit amplissimum spatium? usqe ad sapientiam vivere. qi ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *Ep.* 77. *Iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* Et *Epist.* 101. *Qi qotidie vita suæ summam manum imposuit,*

dixerit qis ante fabulam peractam ſcenâ ceſſiſſe. qin nec ſervile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abſciſſum, avt qod cenſuram refugiat, avt qod latebras reqirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ nulla inſit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat avtem iſta, ut nihil temerè ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deíſqe obſeqentes ſimus.

§. 10. Miſſis itaqe rebus cæteris, pavca iſta apud te habeas. memineríſqe inſuper, unumqémqe

a ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ δ' τελέσαι καὶ διαθεματίσαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἐπὶ δὲ ἀδὲν δεῖλον, b ἀδὲ κομψὸν, ἀδὲ προσδιδεμένον, ἀδὲν c ἀπεσχισμένον, ἀδὲ ὑπεύθυνον, ἀδὲ d ἐμφωλεῦον.

§. 9. e Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε. f ἐν παύλῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλυθον * τῇ φύσει, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ. ἄυτη δὲ ἐπαγγέλλεται g ἀπροπτωσίαν, καὶ h τιμὴ πρὸς ἀνθρώπους δικαίωσιν, καὶ i τιμὴ θεοῖς ἀκολυθίαν.

§. 10. Πάντα δὲν ῥίψας, k παῦσα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε. καὶ ἐῦ συμμνημόνευε, ὅτι l μόνον

a L. 12. §. 36.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21. l. 6. §. 16. l. 11. §. 1.
f L. 2. §. 15.
* τῶ θεῶ Lug.
g L. 4. §. 49.
l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

poſuit, non indiget tempore: -- ſcit nihil intereſſe inter diem & ſeculum; -- ſingulos dies, ſingulas vitas putat. qi hoc modo ſe aptavit, huic vita ſua qotidie fuit tota. Contrà, ut idem *ibidem*; *Maximum vitæ vitium eſt, qòd imperfecta ſemper eſt, qòd etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter cætera mala, hoc qoqe habet ſtultitia proprium, Semper incipit vivere. -- Qàm avtem fœda eſt hominum levitas, qotidie nova vita fundamenta ponentium, novas ſpes etiam in extitu inchoantium? -- qid turpius, qàm ſenex vivere incipiens?* Vide *l.* 2. §. 4. 11. & *ſuprà* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56, 69.

Ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epiſt.* 77. *Qomodo fabula, ſic vita; non qàm diu, ſed qàm bene acta ſit, refert. nihil ad rem pertinet, qo loco deſinas. qocunqe voles deſine: tantùm bonam clavſulam impone.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi ſic vel mòdio finitus vixit in ævo,
Longior huic facta eſt, qàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παύομενος ὅτε δεῖ, σώζεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενος παρὰ καιρόν. *Etenim bonus hiſtrio, cum deſinit qando oportet, magis conſervatur, qàm cùm fabulam intempeſtivè repræſentat.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modio. Non eos optimè vixiſſe, qi diutiſſimè, ſed qi modeſtiſſimè. Non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *qàm bene vivat, ſed qàm diu, curat: cùm omnibus poſſit contingere, ut benè vivant; ut diu, nulli.*

Ἀπεσχισμένον] Vide *l.* 8. §. 34.

Ἐμφωλεῦον] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὸν Θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον. ᾧ χάριν καὶ ὅπερ ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐκ ὄντος τῷ αἰτίῳ, καθ' ὃ φωλεύειν διέγνωκεν. *Malus qivis putat eſſe Deum, in loco, nec continere, ſed contineri: ideòqe putat ſe abſcondi: tanqam illa ſumma cavſſa abſit ab ea parte, in qam ipſe illatebrare ſe decrevit.* Tranſlatio eſt à *ſerpentum* uſu petita, qi in *ſpecus* ac *cavernas* abdere ſe ſolent. Expreſſit hoc graphicè Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abſcondat ſe ſerpens, qantùm poteſt; totámqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; alte habitet, in caca detrudatur; per anfractus ſeriem ſuam evolvat, tortuoſè procedat, nec ſemel totus, luciſuga beſtia. Noſtra columba domus ſimplex; etiam in editis ſemper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubeſcit, niſi ſolummodo abſcondi.* Seneca *Epiſt.* 97. *Bona conſcientia prodire vult & conſpici, ipſas neqitia tenebras timet.* Vide *ſuprà* §. 7. & *infrà* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. λανθάνον, ἃ κρυπτόμενον.

§. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε] Vide *l.* 5. §. 21.

Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epictetus *lib.* 1. *c.* 11. Ἓν καὶ ταὐτὸ ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αἴτιον, τὸ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. *Unam & eandem eſſe in omnibus rebus cavſſam, cur aliqid faciamus avt non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλυθον τῇ φύσει] Mericus Caſavbonus *neqid opinio tua in mente tua generet natura contrarium.* qaſi μήτι & ἐγγενῆται legerit. Xylander *ut pars tui principalis nihil unqam animo concipiat, qod eſt natura alienum.* Senſus in aperto eſt. Verborum, prout exhibentur, verſio havd item. Lugdunenſis qod raro ſolet, literulâ immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλυθον legit, ὑπόληψις ſcilcet, *nè qa opinio ultrà menti innaſcatur*, vel *in mente excitetur, qa natura nevtiqam conſentanea ſit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Αὐτὴ δὲ ἐπαγγέλλεται] *Illius avtem eſt munus.* Xylander. Malim, *poſtulat avtem*, ſive *exigit iſta.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Svidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

Ἀπροπτωσίαν] Ἀπροπτωσίαν definit Zeno apud Laërtium *l.* 7. Ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκαταθίεσθαι καὶ μή. *Scientiam, qâ qis nórit, qando aſſenſum adhibere vel inhibere oporteat.* Eſt igitur ἡ ἀπροπτωσία, ſive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem eſſe monet cum eo qod προπέτεια freqentiùs dicitur) hoc eſt, *à temerè aſſentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*; *Herculis qendam laborem exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, id eſt, opinationem & temeritatem, extraxiſſet.* hoc eſt avtem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικῆς, *exiſtimationis certæ*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλατεχνήσης, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *l.* 7. §. 54. *Sedulò caventis, nè qid minùs liqidò comprehenſum clàm ſurrepat:* ſive μήτε ψευδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθιεμένη; *l.* 8. §. 7. *nec falſo, nec incerto aſſentientis:* qà ratione & ἀπρόπτωτον dicitur. Qanqam ſtrictiùs pavlò qandoqe τὸ προπίπτειν uſurpáſſe videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τὰς προσιθιμένας τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἁμαρτάνειν λέγουσι. ἂν μὲν ἀδήλοις εἴκωσι, προπίπτοντας. ἂν δὲ ψευδέσι, ψευδομένους. ἂν δὲ κοινῶς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. *Cùm qidem dicant, eos qi alteri aſſentiantur parti, & non cohibeant aſſenſionem, peccare: ſi obſcuris imaginationibus concedant, temerarios eſſe: ſi falſis, falſum amplecti: ſi communibus communionem qæ comprehenſione careat.* ubi rectè Petrus Valentianus *in Academic.* προπιπτοντας reponit; pro eo qod προσπίπτοντας vitioſè legitur. emendationem adfirmo ex ipſius Chryſippi ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς, *in libro de Jove*, verbis, à Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræſentatis; qibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta ſecundùm virtutem*, recenſet iſta, ἀνδρείας τὸν δάκτυλον ἐκτείναι, καὶ ἐγκρατῶς ἀνασχίσθαι δυσθανατούσης γραὸς, καὶ ἀπροπτώτως ἀνῦσαι τὸ τὰ τρία τέσσαρα μὴ εἶναι τελέως. *Digitum fortiter extendere, avt continenter abſtinere à vetula moribunda, avt patienter avdire dicentem tria non omnino eſſe qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiúſqe uſurpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et diſertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom. 1. l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ προπίπτειν exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκατίθεσθαι. Et in eundem ſenſum Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium ſine cavſſa faceſſit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum ſecutus Stephanus) cùm ἀπροσπλωσίαν legit apud Laërtium, (tanqam ſit a προσπίπλω, qod *impingere* ſignificet) & ad *lapſum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τῷ προσπίπτειν eo ſenſu uſurpati exemplum ullum exhiberur. Stoicóſqe palam eſt, tria iſta, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπερίπτωτον, ita ſolitos diſtingvere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, ſive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, ſive *actionem*, τὸ ἀπερίπτωτον, ad πεῖσιν, ſive *perpeſſionem*, referrent; dum *ſapientem, nec falli, nec labi, nec lædi* poſſe contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἐυεξαπάτητον καὶ προπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & inconſtantem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. iſta φιλοσόφου νεύρα facit, ὄρεξιν ἀναπότευκτον, ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, προθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. *Appetitum fruſtrationis expertem, averſationem caſibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propoſitum accuratum, aſſenſionem conſideratam.* Idémqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus conſtituit in tribus hiſce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότευκτος ᾖς. ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀναμάρτητος. ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος, *in appetitione & aſpernatione, ut voto nunqam fruſtreris: in perſeqendo & fugiendo, ut ſis extra peccatum: in aſſentiendo & ſuſtinendo aſſenſu, ne fallaris.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν] Vide *ſupra* §. 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολυθίαν] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα δὲν ῥίψας] Vide *l.* 2. §. 7. Seneca *Epiſt.* 17. *Projice omnia iſta, ſi ſapis, imò ut ſapias; & ad bonam mentem magno curſu ac totis viribus tende. Si qid eſt, qo teneris, avt expedi, avt incide.* Et *Epiſt.* 5. *Qòd pertinaciter ſtudes, & omnibus omiſſis hoc unum agis, ut ſe qotidie meliorem facias, probo & gavdeo; nec tantùm hortor ut perjeveres, ſed etiam rogo.* Et *Epiſt.* 72. *Non cùm vocaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus. -- reſiſtendum eſt occupationibus: nec explicanda, ſed ſubmovendæ ſunt. tempus qidem nullum eſt parùm idoneum ſtudio ſalutari.* Et *Epiſt.* 88. *Magna & ſpatioſa res eſt ſapientia: vacuo illi loco opus eſt. -- Non dabit ſe in has angustias virtus. laxum ſpatium res magna deſiderat. expellantur omnia: totum pectus ſibi vacet. -- ut habere*

a L.4.§.3.l. 6.§.36.l.8. 21.l.12.§. 32. b L.4.§.3. 19.l.5.§.33. l.7.§.6.l.8. §.21.l.9.§. 30.

ναν ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δ' ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν οὖν ὁ ζῇ ἕκαστος, [a] μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον [b] ὅπου ζῇ. [b] μικρὸν δὲ καὶ ἡ μακροτάτη ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὲ κατ' ἀλλοδαπὸν ἀνθρωπάριον τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ σὺ εἰδότων οὐδὲ ἑαυτοὺς, ὅπως γε τὸν σκόπελον τεθνηκότα.

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραγγέλμασιν ἔν ἔτι προσθῶμεν, [c] τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν ἀεὶ ποιεῖσθαι [d] τοῦ πράγματος φαντασθέντα, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι καθ' ἑαυτὸ γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων [e] διαιρήμασι βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. [f] ἐδὲν γὰρ ἄντως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν [g] ὀδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ ἄντως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινὰ ἕτι χρείαν παρεχόμενον, [h] τίνα μοῖραν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, [i] ἵνα δὴ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης,

præſens tantummodo ætatis ſpatium, qod puncti inſtar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè ſitum. exiguum eſt itaqe, qod vivit qiſqe; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum qiddam, qæ & diutiſſimè prorogatur, poſthuma fama; eaqe homuncionum morti celerrimè concedentium, qi nè ſeipſos qidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum qempiam, ſucceſſionibus propagata.

§. 11. Eis qæ dixi monitis ſalutaribus, iſtud unum adjectum ſit: ut definitio ſive deſcriptio fiat ſemper rei illius qæ ſub cogitationem cadit; qo ipſa per ſe nuda ex natura ſui, eadémqe integra, per partes ſui univerſas, qale qid ſit, diſtinctè poſſis dijudicare; útqe apud te perpendas, & qodnam ſit nomen ejus, qæqe eorum ex qibus conſtat, & in qæ futurum eſt ut reſolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atqe expeditè veréqe diſcutere poſſe unumqodqe eorum qæ in vita contingunt; eadémqe ſic intueri ſemper, ut mentem ſimul ſubeat, qali mundo qalem uſum hoc præbeat, qamnam univerſi reſpectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

bere poſſit liberum hoſpitium, ſupervacua ex animo tollenda ſunt.

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Ariſtippus: Μόνου ἡμῖν ὄντος εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι. τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἴσως. *Solum præſens in manu noſtra poſitum, non præteritum, neqe inſtans. Illud enim abiiſſe: hoc an eventurum ſit, incertum eſſe.* Plutarchus *de commun. notion. cap.* 37. Οὔτε ἔστι νῦν τὸ παρῳχημένον. καὶ οὐδέπω νῦν τὸ μέλλον. *Qod præteriit, non eſt: qod futurum eſt, nondum eſt.* Auguſtinus *Confeſſ. l.* 11. *c.* 14. & *in Pſal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; qod eſt, qod fuit, & qod futurum eſt. ex his, qod agimus breve eſt; qod acturi ſumus, dubium; qod egimus, certum.* — Siqidem *ſinguli tantùm dies, & hi per momenta præſentes ſunt.* Et mox: *Præſens tempus breviſſimum eſt; adeò qidem, ut qibuſdam nullum videatur. in curſu enim ſemper eſt; fluit, & præcipitatur. antè deſinit eſſe qàm venit. nec magis moram patitur, qàm mundus, aut ſidera, qorum irreqieta ſemper agitatio; nunqam in eodem veſtigio manet. ſolum igitur ad occupatos præſens pertinet tempus; qod tam breve eſt, ut arripi non poſſit; & idipſum illis, diſtrictis in multa, ſubducitur.* Cenſorinus *de die natal. c.* 15. *Ævum eſt immenſum, ſine origine, ſine fine, nec ad qemqam magis hominem qàm ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præſens, futurum: ex qibus præteritum initio caret, exitu futurum: præſens autem, qod medium eſt, adeò exiguum & incomprehenſibile eſt, ut nullam recipiat longitudinem, neqe aliud eſſe videatur, qàm tranſacti futuriqe conjunctio; adeò porrò inſtabile, ut ibidem ſit nunqam, & qicqid tranſcurrit, à futuro decerpit, apponitqe præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ] Solomon *Eccleſ. c.* 10. *v.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecqis novit qid futurum ſit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνον ἔγνων, ὃν παρῆλθον.
Ὃν δ' ἔχω δραμεῖν, οὐ οἶδα.
Qantumqe jam peregi
Curſum ſcio: at latet me
Qantum via ſuperſit.

Pittacus apud Laërtium *l.* 1. §. 77. Τί ἀφανὲς; τὸ μέλλον. *Qid obſcurum? Futurorum eventus.* Iſocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura prævideri non poſſunt.* Plutarchus *adverſ. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Mart. c.* 23. *Omne futurum incertum eſt.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' οὔτις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξιος ἰο-
— σαμένοις ἔνυσε θεόθεν.
Signum enim nondum qiſpiam terreſtrium
Certum de re futura
Nactus eſt divinitus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν οὖν ὁ ζῇ ἕκαστος] *Parvum* & conciſum eſt admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαριαῖς atqe *inſecabile* reſtringitur. Verùm cæteroqi etiam havd longa avt diuturna eſſe vita poteſt, etiamſi ortu obituqe, tanqam cancellis ſeptiſqe qibuſdam, eam definiamus, & ab illo ad iſtum pertingentem conſideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 11. §. 16. *conſiderat.* 6.

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ] Ità *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τοῦ κόσμου. *Aſia, Europa, orbis ſunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἐν γωνίᾳ τούτῳ τῷ κλίματος. *In angulo iſtius plagæ.* & *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις. *In quantula etiam telluris glebula repis.*

Μικρὸν δὲ ἡ μακροτάτη ὑστεροφημία] Διὰ τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης. *Qam citò oblivione ſepeliantur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. *Brevis autem eſt vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat pariter & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipſi autem, qi de vobis loquuntur, qàm diu loqentur? qinetiam ſi cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuſcujuſqe noſtrûm à patribus acceptas poſteris prodere, tamen propter eluviones exuſtionesqe terrarum, qas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modò nos æternam, ſed nè diuturnam qidem gloriam aſſeqi poſſumus.* Et mox: *Sed loqentur de te. Sermo autem omnis iſte, & anguſtiis cingitur iis regionum, qas vides, nec unqam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione poſteritatis extinguitur.*

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραγγέλμασιν] Xylander *præceptis.* ac ſi παραγγέλμασι, παραγελεύσμασι, vel παραινέσμασι legiſſet. Mericus Caſavbonus *auxiliis.* éſtqe reverà παρίστασθαι *aſtare, adeſſe, auxiliari.* itaqe qanqam παράσημα hoc ſenſu nuſqam occurrat, fieri poteſt tamen, ut Marcus eo iſtîc uſurparit. ut παρασήματα hîc dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι eſt βοηθεῖν. poteſt forſitan & *documentis* reddi. nam παράστασις, qod ejuſdem eſt originis, etiam pro *documento* ſumi qandoqe docet Budæus.

Γυμνὸν] Vide *ſuprà l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Διῃρημένως] Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ ὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Caſavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὀδῷ καὶ ἀληθείᾳ] Vide *ad l.* 1. § 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem ſenſum Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος. αὐτοῦ. *Mundi civis, ejuſdémqe pars es.* Idémqe *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστιν, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος; *Qid aliud eſt hominibus reliqum niſi Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus ſit, ſe Athenienſem avt Corinthium eſſe reſpondeat, ſed mundanum?* Qod Cicero *Tuſcul. l.* 5. *Socrates cùm rogaretur, cujatem ſe eſſe diceret, mundanum,* inqit. *totius enim mundi ſe incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum ſententia: *Mundum hunc omnem, oppidum eſſe noſtrum. ut Ciccejus qi habitet, hunc omnem mundum ſuum municipium eſſe exiſtimet.* Diogenes pariter apud Laërtium *l.* 6. interrogatus unde eſſet, reſpondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ. ἐξαίρετος δὲ οὐδεμία. *Omnis terra huic patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 41. ad Maximum Philoſophum, σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effeciſti.* Seneca *Epiſt.* 68. *Sapienti rempublicam ipſo dignam dedimus*, id eſt, *mundum.* Verùm ſint illi *mundani*, ſive *mundi cives.* hoc nos illis Chriſtiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi *è mundo* nos eſſe diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. ſumus reverâ, qod Marcus iſtic, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολίτας. ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium noſtrum in cælis eſt.* Siqidem, ut Tatianus Aſſyrius *adv. Grac. p.* 158. Κόσμος μὲν ἡ καθασκευὴ, καλή. τὸ δὲ ἐν αὐλῇ πολίτευμα, φαῦλον. *Ereum conſtitutio mundi bona eſt, mala autem*

agit civitatis supernæ illius, cujus reliquæ civitates istæ quasi familiæ existunt; qidnam sit, & ex qibusnam principiis consistat, & qamdiu durare natum sit, qod phantasiam mihi afficit impræsentiarum: qanam item virtute adversùs rem eam sit usus; mansvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, frugalitate, an aliâ aliqâ. de singulis ergò rebus dicendum est; Hoc divinitùs venit; hoc à fati serie connexâ contextâque, vel à concursu fortuito

ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. ⁘ τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ [b] πόσον χρόνον πέφυκε διαμένειν ἕτερα, τὰ [c] τῆς φαντασίας μοι νῦν ποιοῦντα. [d] τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὰ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, αὐτάρκειας, τῶν λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστῳ λέγειν, [e] ἕτερα μὲν ἦλθε θεῷ ἥκει, ἕτερα δ' ἐξ [f] τῆς τοῦ σύλληξιν, καὶ τῆς συμπεπλεγμένων αἰτίας, καὶ τῆς ταυτότητος.

a L.2.§. 12.
b L.9.§.25.
c L. 12.§. 18.
d L.9.§.11. 42.
e L.2.§.3.l. 4.§.23.
f L.4.§.26. l.7.§.34.

ANNOTATIONES.

autem in eo viventium sunt actiones. Nobisque, qod Seneca *Epist.* 102. *Patria est, qodcunque suprema & universa circuitu suo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. usurpare; Ὁρᾷς ὡς ὦ μάτην, ἀδὲ περὶ μικρῶν κάμνομεν, πολλῆς ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι ὅτω καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. *Vides, ut non frustrà, nec parvis de rebus laboremus, qum tam pulcræ, tamqe felicis urbis cives fieri cupimus.* liceat cum Anaxagora (Laertio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Ἄυλη πατρίς. *ista nobis est patria, civitas ista.* Siqidem Christiani qiqe genuini sunt ἐπουρανοπολῖται, ut Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Epist.* 251. *cives* nimirum, τῆς ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *superna cœlestisque illius Hierusalemi, qa est fidelium sanctorumque universorum metropolis*: ut Apostolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. ἐπουρανοπολίτας nomine dignior longè, qàm Marci, qâ Antonius, ut ipse loqitur, *patria*; qam eo nomine insignire Athenæo visum est, *dipnosoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult. pag.* 196. *E.* Παροικεῖν, ἢ καταοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφῷ, παρεπίδημος μὲν ἀεὶ τοῦ, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Inquilini ut essemus, non inhabitatores perpetui, venimus. Revera enim omnis sapientis anima cœlum habet patriam, in terra peregrinatur.* Itaqe eò revertuntur, ubi hinc recedunt, παρεπίδημον μὲν τὸν ἐνθάδε χῶρον, ἐν ᾧ πολιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παροίκησαν, νομίζοντες. *Memores cœlum sibi esse civitatem ac patriam, in his vero terra finitimis uti se tantum hospitio.* Idem *de lingu. confus. pag.* 331. *C.* Clemens denique *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωικοί, τὸν μὲν ἐνθάδε κυρίως πόλιν. τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐνταῦθα κειμένας πόλεις. λέγεσθαι μὲν γὰρ, οὐκ εἶναι δέ. σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ ὁ δῆμος ἀσεβές τι σύστημα καὶ πλάσμα ἀνθρώπων ἀπὸ νόμων διοικούμενον. *Dicunt enim Stoici qoqe, cœlum qidem proprie esse civitatem; qa autem hic in terra sunt, non esse civitates: dici enim, sed non esse. Res enim bona est civitas, & populus, honestus aliqis cœtus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, — τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιοῦν] *Qid est, qod modò cogitationem animo meo attulit.* Xylander. *qid est, in qo defixa est nunc phantasia mea.* Casaubonus. malim, *qid sit, qod phantasiam meam afficit impræsentiarum.* ut & sententia continuetur, ad συνεπιφάλλειν respiciens: & τὸ ποιοῦν à ποιόω, non à ποιέω ducatur. Vide Aphrodisiensem *supra ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. qanqam & φαντασίαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemesianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum sententia; Φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ τὸ πεποιηκὸς φαντασίας. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος, ὅταν αἰσθάνηται. ὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐνοήσῃ. εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τῷ νοητῷ. Φαντασὸν δὲ, τὸ πεποιηκὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητόν. *Phantasiam definiunt animæ affectionem, qa & seipsum ostendit, & φαντασὸν illud à qo nata est. Ut enim in sensuum sedibus affectio gignitur cum sentiunt, ita in anima cum intelligit. Nam imaginem in se accipit ejus rei qam intelligit. Φαντασὸν subjectum illud sensui qod φαντασίαν genuit.* Utrovis modo sumpseris, eódem recidet.

Ἀυλαρκείας] *ex qa totus ex me aptus sum.* Xylander. Sed hoc laxum nimis; qum de virtute aliqa peculiari agatur. *Contentatione.* Casaybonus. Ego, *frugalitate*, ità Polybius usurpavit, Budæo referente, Ἄξιον ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τι καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τὰς αὐταρκείας τοῦ βίου. *Dignus vir qem laudemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἦκεν] Ità *l.* 2. §. 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Iqdè profluunt omnia.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. 1. & *l.* 10. §. 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πάντα. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos passim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus*, & *de communibus notitiis*; qòd etiam mala humana, bella, cædes, pestes, & consimilia (qæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adscriberent, & divinitùs contingere assererent. Verum Stoicis hac in parte suffragium contribuit suum qodex sacer havd semel. Apud Esajam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipse: *Ego sum, qi & lucem produco, & tenebras obduco; qi statuo pacem, malumque creo. Ego Jova ista omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente existit qicquam, nisi Dominus id præceperit? Ex ore altissimi annon prodit, tam malum qodqe qàm & bonum?* Amos. *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaqe sicut de *bono* Psaltes, *A Domino factum est istud, Psal.* 118. *v.* 23. Ità de *malo* pariter Vates: *A Domino exitsit istud.* Historiæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job sanctus, tam prædonum manu abacto pecore, qàm & gregibus igne cœlitùs misso absumptis, liberisque medium ruinâ turbine impulsarum oppressis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abstulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxoríqe per animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus in cinere volutaretur, minùs sana consilia suggerenti; *Scilicet bonum à Domino acceperimus*; & *non malum etiam laturi simus? Ibidem c.* 2. *v.* 10. Denique Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iste*, inqit, *maledixit, qia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaqe *Obmutueram*, ait, *silentiumque mihi indixeram, qia tu, Domine, illud feceras. Psal.* 39. *v.* 9. Nec refragantur exteri. Homerus *Od. δ'. v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδοῖ. —
Ipse bonumqe malumqe Jovis dat. —

Idémqe *Odyss. ϑ'. v.* 63.

— δίδυ δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— *dabat ipse bonumqe malumqe.*

Et *Iliad. ο'. v.* 109.

Τῷ ἴχετ', ὄ, τι κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ
Ἦ ἀγαθόν. —

Ità siqidem legit Chrysippus, secus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipse malum qodcunqe bonumve immiserit ulli,
Acceptum huic fertur. —

Sophocles *Ajace Lorar.*

Ξὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κἀδόρεται.
Qivis dolet, vel ridet, ut visum Deo.

Idémqe *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν οὖν κἀτλα καὶ τὰ πάνθ' ἅτε
Φάσκοιμ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾷ θεούς.
Ego hæc & alia qa accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deum.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καλὰ τὴν σύλληξιν καὶ τὴν συμπεπλεγμένην σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. ἐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως. *Non absqe natura ope, aut sine connexu rerum. supra* § 4. & *infra* §. 16. συγκλωθόμενα. Allusit ad Parcarum (qæ & indè Καλαχλῶθες Homero dictæ *Odyss. ν'*, *v.* 197.) stamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκεκλωσμένα τοι καὶ συνεκλώθετο. *destinatum, & fato certo assignatum est.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεται. & *l.* 8. §. 20. συμπεπλεγμένα. Seneca pariter *Epist.* 107. *Qare impigri atqe alacres excipiamus imperia; nec deseramus hunc operis pulcerrimi cursum, cui qicqid patimur, intextum est.* Figmentum autem de Parcis illud autor libri *de mundo*, qi sub Aristotelis nomine profitat, *c.* 7. sic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, καλοῦσι χρόνους μεμερισμένας. νῦμφαι δὲ ἀτρεκτοι, τὸ μὲν, ἐξεργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιεργαζόμενον. τέτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἀτρεπτα ἐστι. καλὰ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις. εἰς πᾶν γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσα τι καὶ πλέθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, οὐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ Θεός. *Siqidem tres Parcas prisci tria in tempora partiti sunt: filumqe fusi partim jam peractum, partim futurum, partim jam intorqeri dixerunt: earum unam statuentes in eo qod jam profligatum est: qam Atropon ideò nuncuparunt, qoniam ea, qæ jam præterierc, retrorsus agi neqeunt. At Lachesis functio futuris destinata est: omnium enim qa secundùm naturam sunt, sors sua qodqe manet. Præsentibus autem rebus aut instantibus Clotbus opera attributa est, qa netu unicuique conficit qod suum est. Proinde hæc omnia non aliud qicqam qam Deum esse planum est.* qod & Platonem dicere. Sed & Chrysippus apud Theodoretum *therap. l.* 6. *Tom.* IV. *p.* 562. *B.* Τὴν μὲν πεπραγμένην, πεπερασμένην ἔφησεν εἶναι καὶ συπεπλεγμένην διοίκησιν. τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἱρομένης τινὸς, εἴ[τ' ἐξ θεῦ βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ ὅλης δἰκης αἰτίας. τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ καλωνεμῆσθαί τινα ἡμῶν ἑκάστῳ. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τὰς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν, ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται. καὶ Λάχεσιν μὲν κεκλῆσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ, καὶ τὸ ἀμετάθετον καὶ ἀμεταθέτου τοῦ μερισμοῦ. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα. *Peromeven quidem qasi peperasmenen, hoc est, perfectum transactámque gubernationem esse dixit: imarmenem vero qasi ironmenem, hoc est, complicitam, sive ex divina voluntate, sive qacumqe alia ex caussa. Parcas etiam Moeras esse appellatas, eò qod divisa ac distributa sint aliqa unicuique nostrum. Parcarum autem numero tria tempora significari, qibus omnia revolvuntur & consumuntur. Ac Lachesin qidem dicitam esse, eò qòd sortiatur unusqisqe qod fato decretum est. Atropos verò, ob sortis*

a L.2.§.1. τῶν σύντυξίν τι καὶ τύχῃν. ἔστω δὴ ἃ ταῦτα ἔστω συμφύλα καὶ συγγενῆ καὶ κοινωνικὰ, ἀγνοοῦντος μέντοι ὁποῖά τί αὐτὰ καὶ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ σὸν ἀγνοῶ. λόγε ἔστω b χρῶμαι αὐτῷ καὶ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον, * ἔννους, καὶ δικαίως. ἅμα μέν τοι c ἔστ καὶ ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συσχάζομαι.

§. 12. Ἐὰν d τὸ παρὸν ἐνεργῇς, e ἐπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, f εὐμενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα, ἀλλὰ g τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶπα τηρῇς, h ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι. ἐὰν * ἔστω συναίσῃς,

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversùs illum benevolè justéqe me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmqe servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic, in-

ANNOTATIONES.

tis data stabilitatem & immutabilitatem. Clotho autem, qòd circumvoluta & complicata sint omnia.

Σύνταξίν τι καὶ τύχην] Vide *ad l.* 1. §. 17. *extremum.* & *l.* 7. §. 31.

Συμφύλα καὶ συγγενῆ] Vide *suprà* §. 4.

Ἀγνοοῦντος] Vide *suprà* §. 4.

Ἐγὼ σὸν ἀγνοῶ] *Ibidem.*

Χρῶμαι αὐτῷ] Marci dictum in hanc eandem sententiam laudat Svidas in Marco. Ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους οἵους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ οὖσι προσήκει, εἰς ἃ, τι ἄν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι. *Fieri non posse, ut homines tales efficias, quales habere cupis. Illis verò qi jam sunt, convenire uti ad eas res, ad quas eorum unusqisqe reipublicæ utilis esse potest.*

Ἔννους] D. Junius mavult ἐυμενῶς. Sicut *suprà* §. 4. Πάντα ἁπλᾶ καὶ ἐυμενῆ. *Esse omnia apud te simplicia benevolaqe.* & *infrà* §. 12. Ἐυμενῶς. *Placidè.* qibus addas licet, *l.* 6. §. 45. ἐυμενῆ. Verùm nihil obstat, qo minùs ἔννους istic retineatur. sicut *l.* 9. §. 27. Ἐυνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἔννους ἔχειν dici vetet, ἐυνοϊκῶς loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Καὶ' ἀξίαν] Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν. *Suus bonos autem cuiqe est tribuendus.* Vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 8. §. 29, 43. Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imò *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoicè loqamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebúsqe *mediis* ducerent, utpote qæ verè boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqâ habebant, qæ ideò προηγμένα, vocabulo à Zenone excogitato, i. e. *producta*, ut Seneca *Ep.* 74. *promota*, sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l.* 3. nuncupabant. Ideo avtem istis ἀξίαν τινὰ, i. e. *æstimationem pretiumqe* aliqod tribuebant, ut Laërtius *l.* 2. διὰ τὸ μίσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον. i. e. *qia mediam qandam vim usumve haberent, ad vitam secundùm naturam agendam conducentem.* Ex istis rursus, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 6. Et Seneca *Epist.* 82. *Est & horum, qa media appellamus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ καθ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi existerent, sicut *promota* sive *præposita* illa, λητὰ μὲν, ἀλλ' οὐχ αἱρετὰ, οἰκεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήσιμα ἤτοι εὔχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plutarchus *de commun. notit. c.* 17. ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qâ voce usus est Cicero *de finib. l.* 3. vel *pretium*; qâ usus est Seneca *de vita beat. c.* 22. *Pretium qidem*, inqit, *aliqod erit*; certè *dignitas non erit.*

Συσχάζομαι] *Conjecturam facio.* Xylander. malim, *rationem habeo.* Vide τὸ σχαστικὸν, *l.* 1. §. 9.

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib.* 6. §. 2. Flaccus *carm. lib.* 3. *Od.* 29.

— qod adest memento
Componere æqus. —

Ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ] Ità *l.* 10. §. 12. Τῷ λόγῳ καθὰ πᾶν ἑπόμενον. *Qisqis rationi per omnia obsequitur.* Et *l.* 12. §. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα] *Neqe præter istud qod proposueris tibi, accessorium aliqid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. Est avtem τὸ παρεμπόρευμα vox à re mercatoria tralata: significátqe propriè *negotiationem aliqam ei, qa primario institutur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequntur, ex Basilio *Epist.* 73. de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπόρευμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διατριβήν. *Vitam mercatoriam sive nundinariam exercentes, negotiationi sua isti accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Luciano *de histor. conscrib.* Ὁιμαί σε ἐν ἐπιδεδεῖχθαί μοι βουλόμενον, τὸ μόνον ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, τῷ δώρῳ παρεμπόρευμα πεποιῆσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cùm hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono munerive promisso accessorii, sive mantissæ, loco adjecisse Demosthenem.* qibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *pædag. l.* 3. *c.* 10. qi de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ περίπατος αὐλάκης, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ᾗ εἰς ἄστυ καταίουσιν. *Aliis verò sufficit deambulatio rus euntibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, οἱ δὲ καὶ σκαπάνης ἅψαιντο, ἐκ ἀγενὲς τοῦτο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίῳ γεωργικῷ. *Qòd si etiam ligonem tractaverint, prater exercitii, qod intenditur, beneficium, etiam rei familiari emolumenti aliqid accedit obiter.* Cæterum D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est avtem τὸ παρεμπορεύεσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. Βασιλείαν ἥρατο μᾶζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευτάμενος. *Regnum invenit, plusque in ea re, qam obiter agebat, qàm in ea, qa præcipuè ipsi cura erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qocunqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *C.* ubi de gnostico agens, Οὐ περισκέπτεται, inqit, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἔπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τῷ ὅλως ὄντος ἑαυτοῦ ἐλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ δέον ἀγόμενος, διατελεῖ, ὅθεν μὲν εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ Θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀδιωάρητός τε ὤν. ὅθ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πιστεύῃ. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἐλόμενος. *Non considerat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, cætra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum esse ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectam rationem, qum id, qod verè honestum est, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandumqe semel elegerit.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 9. §. 39.

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα] Idem *infrà* §. 16. Vide ad *l.* 2. §. 14.

Καθαρὸν ἐσῶπα] Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 531. *C.* Ἐν γὰρ καθαίνῳ εἴρηται, Ἴσθι μὴ λυτρῷ, ἀλλὰ νοῒ καθαρός, ἀγνεία γὰρ, οἶμαι, τελεία, ἡ τῶν τε καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λόγων εἰλικρίνεια, καὶ τελευταῖα, ἡ καθαρὰ τὰ ἐνύπνια ἀναμαρτησία. *Bene ergò illud qoqe dictum est: non lavacro mundus esto, sed animo. Est enim perfecta, ut sentio, mundities, qa est mentis, & operum, & cogitationum, & præterea sermonis qoqe sinceritas, & ultima peccati in somniis vacuitas.* Estqe hæc revera καθαρότης ἐσῶπα, ut cum Marco loqamur, qam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis sit ἀνέφικτος planè, ideo rectè subjungit, ἱκανὴ δὲ, οἶμαι, ἀνθρώπῳ κάθαρσις, μετάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία. *Est avtem sufficiens, ut ego qidem opinor, homini purgatio, perfecta, firmaqe, ac stabilis pœnitentia.*

Ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι] Vide *ad l.* 2. §. 5. 11. Epictetus *Enchir. c.* 22. Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν ἀδιάκλητε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὐδὲ ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors ob oculos tibi qotidie versetur. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Seneca *Epist.* 101. *Qi hoc modo se aptabit, cui vita sua qotidie fuit tota, securus est.* Flaccus *carm. l.* 3. *od.* 29.

— ille potens sui
Lætúsqe deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τοῦτο συναίσῃς] Ità *si* perseveres. Xylander. at Casaubonus

inqam ſi adhæſeris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; ſed qod præ manibus eſt juxta naturæ dictamen agere, & in dictis qibúſqe animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; proſperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus eſt.

§. 13. Qemadmodum chirurgi inſtrumenta & ferramenta ſua ad curationes ſubitaneas ſemper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoſcas; & rem qamqe, etiam leviſſimam, ità peragas, ut qi memineris duo iſta eſſe invicem connexa. neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam rectè egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum eſt, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priſcorum res geſtas, avt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qò in ſenectute uſui

[a] μηδὲν ϖεμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ ϖαρού- a Sup. §. 7.
σῃ χ᾽ φύσιν ἐνεργείᾳ, κὴ τῇ ὧν λέγεις κὴ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκέμ(ω), ἐυζωήσεις. [b] ἔστ᾽ b L. 1. §. 17. l. 6. §. 58. l. 7. §. 16. l. 9. §. 11.
ϑ᾽ ὑδεὶς ὁ ϗω κωλύσαι δυνάμ(ω).

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα κὴ σιδήρια ϖρόχειρα ἔχυσι ϖρὸς τὰ ἀιφνίδια τ᾽ ϑεραπευμάτων. ὕτω [c] τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε ϖρὸς c L. 2. §. 3. l. 4. §. 3. l. 6. §. 48. l. 12. §. 24.
τὰ τὰ ϑεῖα κὴ ἀνθρώπινα εἰδέναι, κὴ [d] ϖᾶν κὴ τὸ μικρόταϖον ὕτω ϖοιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων ϖρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ὅτι γὰρ ἀνθρώπινόν d L. 12. §. 29.
τι [e] ἄνευ τῆς ϑῆ τὰ ϑεῖα συναναφορᾶς οὐ ϖράξεις, ὅτι ἔμπαλιν. e L. 6. §. 7. 23. l. 7. §. 68.

§. 14. [f] Μηκέτι ϖλανῶ. ὅτι γὰρ τὰ ὑϖομνημάτιά σε μέλλεις ἀναγνώσκειν, ὅτι τὰς τ᾽ ἀρχαίων f L. 2. §. 2. 3. 7.
Ῥωμαίων κ᾽ Ἑλλήνων ϖράξεις, κ᾽ τὰς ἐκ τ᾽ συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀϖοτίθεσο.

ANNOTATIONES.

bonus *ſi hanc*, genio nempe tuo, *adhæſeris*. acſi τούτῳ συνάπτῃς legerit. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophraſto uſurpatum *de plant. lib. 4. cap. 9.* Φύεται δὲ καὶ ἕλειον, ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ᾧ οὐ συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus naſcitur, ſed terra non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἷς καθ᾽ ὕδατος ἐχέγγυα, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. *Radicibus illis non abſimiles, qæ qod ſtabili loco minimè fixa ſunt, undis feruntur.* ut de plantis iſtiuſmodi Gregorius Nazianzenus στήλ. 1.

Μηδὲν ϖεριμένων] Seneca idem *Ep.* 12. *Ille beatiſſimus & ſecuriſſimus eſt ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſolicitudine expectat.* Et *Epiſt.* 1. *Sic fiat, ut minùs ex craſtino pendeas, ſi hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 54. Οὗτος οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον ϖοθήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς ϖροσθήσοντα αὐτῷ μεῖζον ἀγαθόν. ἀλλ᾽ ἐν αὐταρκείᾳ τῷ ϖαρόντι καὶ γεγονότι ἤδη μένει. ὁ γὰρ ἀγαπιάσει, μὴ τὸν ϖλείονα χρόνον ϖεριμένων. *Sic neqe bonorum deſiderio ſemper creſcente tenebitur, neqe vita, qaſi majus aliqod bonum ſemper additura. Sed iis rebus, qa adſunt, qaqe ei jam ſuppetunt, contentus manebit: haudqaqam de longiori vitæ ſolicitus.*

Εὐζωήσεις] Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 8. Συνάδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ ϖράττειν τὸν εὐδαίμονα. ϖσχεδὸν γὰρ εὐζωία τις εἴρηται, καὶ εὐϖραξία. *Conſentit etiam cum ratione hac illud, qod ajunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Ferè enim bona qadam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodiſienſis *de virtut. ſufficient.* Τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιῶν, καὶ τὴν εὐζωίαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt eſſe.* Et mox; Λέγεται εὖ ζῆν ὁ χρώμενος ἀρεϊῇ, καὶ ζῶν κατ᾽ ἀρετὴν καὶ ϖράττων τι. ἐν γὰρ ϖράξει ϖοιᾷ ἡ εὐζωία ἀνθρώϖου. *Bene vivere dicitur, qi virtute præditus eſt, ſecundùm virtutem & qid facit. In qalibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe εὐζωΐαν, qod eſt noſtri peculiare vocabulum, eſt *felicem eſſe*, ſive *felicem degere*, qod in virtute prorſus ſitum Marcus hic ſtatuit, contrà qam Aphrodiſienſis qi concludit ibidem; Οὐκ ἀϖολείϖῃ ἡ ἀρετὴ ϖρὸς εὐζωίαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad vitam beatam & felicitatem non ſufficere.*

Οὐδὲν κωλύσαι] Vide *ſuprà ad l.* 2. §. 9.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια ϖρόχειρα ἔχουσι] Solebant Stoici ſuos monere, ut eorum qæ in ſcholis didiciſſent ſumma capita ſic memoriæ infigerent, ut illa ſemper ad manum haberent, & ad omnem occaſionem eis uterentur. hæc ſunt, qæ ϖρόχειρα βοηθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio qodam ipſius ſectatore Arriano dixerit: forſan, ut ex Simplicio videtur, eſt ſcriptum, qod & nomen teſtatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberrârunt prorſus. Itaqe Marcus hic medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata ſemper artis ſuæ inſtrumenta habent; ità in promptu habenda dogmata. prout Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. obſervavit. Eodem alluſit Epictetus locis à Caſavbono *ibidem* indicatis; *Diſſert. lib.* 1. *c.* 27. Τὰς ϖρολήψεις ἐναργεῖς καὶ ἐϖηγμένας καὶ ϖροχείρους ἔχειν δεῖ. *Anticipationes evidentes, expolitas & promptas habere oportet.* Et *l.* 3. *c.* 10. Ἐκέρα δόγματος, ὅταν ἡ χρεία ϖαρῇ, ϖρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ. ἐν ἀρίστῳ, τὰ ϖερὶ ἀρίστου. ἐν βαλανείῳ, τὰ ϖερὶ βαλανείου. ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ ϖερὶ τῆς κοίτης. *Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet eſſe: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conqeſtus eſt, *de conſider. lib.* 2. *Sic ſe habent plerumqe mortalium corda. qod ſcimus, cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.* Per moniti iſtius utiqe inadvertentiam atqe incuriam.

Οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε] indè ἑτοιμάζηται vocat (*l.* 4. §. 3.) hujuſmodi præcepta ad ultim ſemper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodeſſe,*

ſi parva præcepta ſapientiæ teneas, ſed illa in promptu tibi & in uſu ſint, qam ſi multa qidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum. Idémqe, *Hæc utráqe manu tenere proficientem jubet, nec uſqam dimittere, imò affigere & partem ſui facere, eáqe qotidianâ meditatione produci, ut ſuâ ſponte occurrant ſalutaria, & ubiqe ac ſtatim deſiderata præſtò ſint.* Et Seneca ipſe *Epiſt.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim repoſita præcepta eſſe debent, ſed in promptu.* Et hæc Caſavbonus ibidem.

Πᾶν καὶ τὸ μικρόταϖον] Monitum avro, non avrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac leviſſimis qibuſqe, qatenus nimirum rei ſubjectæ fert ratio, tam divini, qàm & humani officii reſpectus habeatur. Idem prorſus, licèt aliis verbis, Apoſtolus ad *Corinth. Epiſt.* 1. *cap.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε ϖίνετε, εἴτε τί ϖοιεῖτε, ϖάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ϖοιεῖτε. ἀϖρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Sive igitur editis, ſive bibitis, ſive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Eſtote ſine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Eccleſiæ Dei.* Sed & Epictetus, à qo Marcus forſitan ſumpſerit, *Diſſert. lib.* 2. *c.* 19. Εἰς τὸν Θεὸν ἀϖοβλέϖειν, ἐν ϖάντι μικρῷ καὶ μεγάλῳ. *Qi in magnis aqè ac parvis rebus omnibus Deum intueantur.* R. Joſes in *Pirke Aboth. c.* 2. §. 12. כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cæli*, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Τῆς ἀμφοτέρων ϖρὸς ἄλληλα συνδέσεως] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad ϖρᾶξιν ſunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav. Ità cohærentia, connexa, concatenata ſunt iſta; ut nec homo qid ſit, unde ſit, qare ſit, hoc ipſum explorare & eruere, ſine univerſitatis inqiſitione poſſimus; & niſi divinitatis rationem diligenter excuſſeris, neſcias humanitatis.* qod Calvinus *inſtit. l.* 1. *c.* 1. *Multis vinculis inter ſe ità connexa ſint cognitio Dei & cognitio noſtri, ut utra alteram præcedat, & ex ſe pariat, non facilè ſit diſcernere.* De praxi Joannes *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit, etiam fratrem ſuum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel poſita vel negata, ad alterius vel ſtatuendam vel tollendam concludit.

Οὐδὲ ἀνθρώϖινόν τι ἄνευ τῆς ἐϖὶ τὰ ϑεῖα συναναφορᾶς] Hoc eſt, qod & noſtri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem eſſe diligendum.

§. 14. Μηκέτι ϖλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Mericus Caſavbonus. forſan meliùs. *Ne evageris diutiùs:* ut ſit idem hic ϖλανᾶσθαι, qod ἀϖορρίμβεσθαι, *ſuprà* §. 4. utrumvis ſenſum verba ferent.

Τὰ ὑϖομνημάτιά σου.] Deo ipſe ſe gratias agnoſcit debere, qòd non iſtis diuturniùs aſſederit. *l.* 1. §. 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀϖοτίθου] Commentarios, inqis, componis, multáqe ex antiqis avtoribus excerpta congeris, qæ in ſenectute ſcilicet evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ uſum accommodare, cùm vita ipſa interim defluat, ad cujus uſum illa comparas. Hoc eſt qod Cato major diſciplinam Iſocraticam ſuggillans dicebat, γηράσκειν ϖαρ᾽ αὐλῷ τὰς μαθήσεις, ὡς ἐν ᾅδου χρησομένους τοῖς τέχναις, καὶ δίκας ἐρήσας. *Senéſcere apud eum audiones, tanqam apud inferos artibus uſuros & cauſſas dicturos.* Plutarchus in *Cat. pag.* 350. *B.* Pari ratione Hermotimum ſuum ludos facit Lucianus *pag.* 565. Cùm enim philoſophorum ſcriptis evolvendis ſectiſqe ac ſententiis diſcutiendis tot annos aſſignâſſet, ut octogenarius neceſſariò priùs fuerit futurus, qàm veritatis cognitionem certam, ſi qando tamen, aſſeqi poſſet. Καὶ τίς, inqit, ἐγγυητής ἐσί σοι, ὅτι βιώσῃ τοσοῦτο; ἔϖειτα ἐς ϖόσον ἐσὶ τὸν λοιϖὸν χρόνον ἀϖολαύσεις αὐτῶν, γέρων ἤδη, καὶ ϖαντὸς ἡδέος ἔξωρος ὤν, καὶ τὸν ἕτερον ϖόδα, φασὶν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων; εἰ μή τι ἐς ἄλλον βίον ϖρογυμνάζεις σαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ὅν τινα τρόϖον χρὴ βιῶν. *Et qis ſpon-*

ſor

a L.2.§.4. 6.l.4.§.17. 26.l.6.§.47. b L.5.§.36. c L.2.§.2.l. 5.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. §.1. d L.10.§. 26.l.11.§. 12. e L.2.§.2. f L.5.§.33. l.6.§.16.28.

πῆσον. a σπεῦδε δὴ ἐς τέλος, καὶ πᾶς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, b σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σεαυτοῦ. ὡς c ἔξεστιν.

§. 15. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ πρακτέα, d ὃ οὐκ ὀφθαλμοῖς γίνεται), ἀλλ' ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει.

§. 16. e Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν f τυπῶσαι φαντασι-

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaqe festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; quod licet.

§. 15. Nesciunt qàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, qiescere, qid facto opus est videre, qod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

for tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde qamdiu per reliqum vitæ tempus eo frueris, qum jam senex sis, & ætate ad qamvis voluptatem intempestivâ, pedémqe alterum, qod ajunt, in capulo habeas: nisi te ad vitam aliam hac exercitatione præparas, ut, qum ad eam veneris, suavius vivas, qomodo vivendum sit edoctus.

Σπεῦδε δὴ ἐς τέλος] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non qidem cessaturo, sed festinaturo multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qàm multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecuniis solùm aliisqe talibus avdiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ità veritatem *furari*: nesciunt qid sit *serere*, *emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divitias: nesciunt qid sit *qiescere*, cùm illi non aliam nôrint *qietem*, qàm si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *qies* non alibi qàm in animo qærenda sit, ubi in mediis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt qid sit, *facere qæ agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has avtem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ὡς ἔξεστιν, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id qod faciendi potestas est etiam nescientibus qàm varia sint vocabulorum istorum significata.* qasi diceret: Possunt sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minùs callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. — *Grammaticis circa curam sermonis versatur; &, si latius evagari vult, circa historias; jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & versuum lex ac modificatio? qid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frænat?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distinguis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *Epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus præcipi malo, qid amico præstare debeam, qid homini, qàm qot modis Amicus dicatur, & Homo qàm multa significet.* Hoc est disertè, qod istic Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει] *mentis* scilicet *oculo.* qem *suprà* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infrà l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act. c.* 26. *v.* 18. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. *Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes. c.* 1. *v* 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. *Illuminatis oculis mentis vestræ.* De Livio Druso Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Senem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at nevtra interpellare valuit, nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos. p.* 1204. *E.* Ἡ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἀρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. *Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cum primum corporis oculus desloresc.it.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ νοερῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν καταύγασιν. καὶ καθάπερ δεόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, οὕτω δήπου χρήζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύντος τὰ ὁραὰ, οὕτω καὶ ὁ νοῦς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνύστης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. *Opus itaqe nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda qæ intellectu percipiuntur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda qæ cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Avt potius, sicut oculus luce indiget per qam ipsi visibilia ostendantur,* A *pari modo & intellectus indiget fide qæ divina ipsi ostendat, qaqe stabilem de his conceptum perpetuumqe conservet.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς] Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. §. 2. & *infrà l.* 12. §. 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus,* qi & νοῦς, *mens, Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυπῶσθαι φαντασικῶς] Ità *l.* 5. §. 33. τὰ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ εὐπαραλύτως. *Sensus ipsi hebetes, & imagines falsas admittere proclives.* Laertius *l.* 7. §. 50. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καθὰ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναποτετυπωμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligitur avtem visio ex esse, qa ab existente secundum existens impressa, formata atqe insignita est.* qi tamen monet, ὃ δεκτέον τὴν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπον σφραγισῆρος. ἐπεὶ ἀνενδεκτέον ἐστὶ πολλὰς τύπους καθὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ αὐτὸ γενέσθαι. *Non esse suscipiendum, formationem hujusmodi esse veluti sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figuræ in eodem & circa idem fingantur.* Apud Evsebium *præpar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυπῶσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. *Animam sensitivam esse, qia figura potest illi imprimi ab entibus & existentibus per sentiendi instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Svidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τὰς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu arripiens rerum sensibilium formas, eas in se resingit.* eandem νοῦν παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦν μὲν ὡς ἔνδον ἐχουσαν τὸ γνωστὸν, καὶ ἁπλῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκεῖνο ἐπιβάλλουσαν. παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ οὐκ ἀσχηματίστως. *Mentem qidem, qòd in se contineat id, qod in sui cognitionem cadit, & simplici apprehensione id apprehendat ut illa. Patibilem vero, qia cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία ἐστὶ καθ' αὐτοὺς, τύπωσις ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergò, ut ipsi volunt, est impressio in anima.* qo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοια ἐστι. Φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχὴ δὲ φύσις ἀναθυμιάτις, ἣν τυπωθῆναι μὲν οὐκ ἐργῶδες διὰ μανότητα, δεξαμένην δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γάρ ἂν τις μᾶλλον ὕδατος φερομένου διανοηθείη σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα φερόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὑγρότησιν, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδεχῶς οἷον ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κινάμενον. *Phantasia enim qadam est notitia. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: ut avtem receptam conservet informationem fieri neqit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum labentis aqæ, figuras, formas, & species conservantis ac perferentis, qàm spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eoqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῶον τὸ μὴ ζῶν δυσὶ πρόσχει, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν ἐν φαντασίᾳ συνίσταται, καθὰ τὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν τυπώσεως· νοῦ δὲ αἰσθήσεως. ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας καθὰ τὴν τοῦ νοῦ τοιαύτην δύναμιν, ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἄπεισι. τοῦ ὑποκειμένου καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non animali duabus rebus, phantasiâ & impetu. Phantasia sit progressio intellectu per sensum ad extera: impetus verò phantasiæ germanus per intellectus vim intensivam, qam intendens per sensum attingit subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παιδεχίς ἐστι, καὶ ἔοικε κηρῷ πάνυ καλῶς τις καὶ αἰτιχρῶς δεχομένῳ. *Principalis vis nostra omnicapax est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlò pòst. *pag.* 59. *B.* Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μέν εἰσι πᾶσαι αἱ σφραγῖδες. ἐνδέχεται δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη. οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ κηροειδεῖ ὑπαρχούσῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυνάμει. ἀποτελείσθαι δὲ κρατεῖ ὁ εἷς χαραχθεὶς ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ' ἑτέρου ἐνεργέστερον καὶ ἐνδήλως μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qæ est cera similis, omnes forma continentur potentiâ, revera avtem unicus character præsens eam occupat, donec aboleatur*

mittere, etiam pecudum commune eſt: affectibus tanqam fidiculis agitari, atqe abripi, feris qoqe competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deſerentibus, & poſtqam fores ſibi occluſerint, qidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ̃ βοσκημάτων. τὸ δ᾽ ὑδροσπαστεῖσθαι ἑρμηνικῶς, καὶ τῶν θηλέων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος, καὶ Νέρωνος * τὸ [δ᾽] τὸν νῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν παλαιὰν ἐγκαταλειπόντων, καὶ

a L. 2 §. 2.
*Vide Not.
*[πάντα] π. Lug. αἰσχρὸν ὀτιοῦν] π. Xyl. [ὁτιοῦν] π. f.

ANNOTATIONES.

aboleatur ab alio efficacius impreſſo atqe manifeſtius. Idémqe *de mumin. inamutab. pag.* 299. *D.* Φαντασία δὲ ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ὃ γὰρ εἰσήγαγεν ἑκάστῳ τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἢ σφραγὶς ἐναπεμάξαιτο τὸν εἰκεῖον χαρακτῆρα. κήρῳ δὲ ἐοικὼς ὁ νοῦς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ᾽ ἑαυτῷ φυλάττει, μέχρις ἂν τὸν τύπον λείψασα λήθη ἢ ἀνίλιπαλος μνήμης, ἀμυδρὸν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φαντὸν καὶ τυπῶσαν. τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτέρως διέθηκε τὴν ψυχήν. *Phantaſia verò eſt figurarum in anima impreſſio. Nam qicqid important ſenſus ſinguli, hac obſignat ſuo characlere tanqam anulus. Intellectus autem refert ceram, impreſſum ſigillum excipiens & ſervans apud ſe, donec id oblivio memoriæ hoſtis obſcuret, aut in totum aboleat. Id autem qod impreſſit characterem, nunc familiariter, nunc ſecus afficit animam.* qæ Philonis verba, tanqam è *lib. de mundo* ſumpta, Henricus Stephanus theſavro ſuo, memoriâ lapſus, inſeruit, ubi fruſtrà qæras. Origenes *ad Celſ. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυπώλα τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυπῶν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμον τῷ ἐν ᾧ τυπώται. *Conſentaneum eſſe vim illam, qæ formas intellectum in ſomnis, vigilanti qoqe poſſe eaſdem formas imprimere ad ipſius utilitatem.* Qin & Ariſtoteles ipſe, *de memor. c.* 1. ubi qærit qomodo res, qum abſint ipſæ, memoriâ comprehendi poſſint. τὸ φάνλασμά ἐστιν ὅμοιον, ὥσπερ τύπος, ᾧ χρᾶφή τις. *Phantaſma eſt ſimile ſicut figura aut pictura.* Et rurſus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τῷ σώματος τῷ ἔχοντι αὐτὴν, ὅιον ζωγράφημά τι, τὸ πάθος, ὃ φαμεν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γαρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεταί οἷον τύπον τινὰ τῇ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι᾽ ἡλικίαν ὄσιν, ὃ γίνεται μνήμη, καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπλώσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῇ δεχομένῳ τὸ πάθος, οὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. *Manifeſtum enim qod oportet intelligere talem aliqam factam per ſenſum in anima, & in parte corporis habente ipſam, velut picturam qandam, paſſionem, cujus dicimus habitum eſſe memoriam. Factus enim motus imprimit velut figuram qandam ſenſilis, ſicut ſigillantes anulis. Unde & aliis qidem, qi in motu multo, aut propter paſſionem, aut propter ætatem ſunt, non fit memoria: tanqam utiqe in aqam fluentem incidente motu & ſigillo. Aliis autem propterea qòd frigida ſunt, ſicut antiqa ædificiorum, & propter duritiem accipientis paſſionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν βοσκημάτων] Ariſtoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων οὐδενὶ ὑπάρχει πίστις. Φαντασία δὲ πολλοῖς. *Beſtiarum autem nulli ineſt fides: phantaſia autem multis.* Et mox: τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ οὐ. *Beſtiis qibuſdam phantaſia qidem ineſt: ſed non ratio.* Indè apud Laërtium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente diſtributio illa: Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαὶ, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. *Viſionum aliæ ſunt rationales, aliæ irrationales. Rationales qidem rationalium animalium: irrationales irrationalium ſunt.* illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Νευροσπαστεῖσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qi (ut Livius *l.* 27. loqitur) *ambiguo inter marem & fœminam ſexu ſunt nati.* Xylander. vel potiùs, qi *utriuſqe naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. ſive *utriuſqe ſexûs*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. c. 4. Verùm *ambigui ſexûs* havd abs re Livius; qia *in his ſic uterqe ſexus apparet, ut ex qo potiùs debeant accipere nomen; incertum ſit.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philoſtratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Οὐκουν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτέ. οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄμφω, ἄρρεν καὶ θῆλυς, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες, καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρενος, ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες φύσιν. *Neqaqam ergò credendum eſt, hyænam unqam mutare naturam: idem enim animal non habet ſimul ambo pudenda maſculini & fœminini, nonnulli ſicut exiſtimarunt, qi prodigioſe hermaphroditos finxerunt, & inter maſculum & fœminam, hanc ex viro & fœmina conſtantem naturam innovaverunt.* Tales tamen extitiſſe havd pavcos gentium omnium hiſtoriæ teſtantur. Cæterùm aliâ ratione ἀνδρόγυνον ab initio conditum Adamum fingunt Talmudiſtæ Judaici. bicorporem enim planè, & à parte qidem anteriore marem, à poſteriore fœminam, utriſqe qaſi glutino qodam per dorſi ſpinam ſibi invicem commiſſis, fabulantur extitiſſe. id qod partim ex *Geneſ. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritûs ſancti mentem piè ſimplicitérqe enarratis, ſed miſerè detortis, ridiculéqe atqe irreligiosè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moſes Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manaſſes Iſraelitides in *Conciliatore ad Geneſ. qæſt.* 8. eandem fabulam & ſub Ariſtophanis perſona in *Sympoſio pag.* 1185. *C.* ſuo Plato, à qo & Mercurius Larvatus ille in *Pœmandro* mutuatus eſt, verbis iſtis propoſuit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἦν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος. νῦν δ᾽ οὐκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ἢ ἐν ὀνείδει τὸ ὄνομα κείμενον. *Androgynum qippe tunc erat & ſpecie & nomine, ex maris & fœminæ ſexu commixtum. Ipſum profectò defecit, nomen ſolum infame relictum.* ἐν ὀνείδει, inqit, κείμενον, id eſt, probroſè nunc ſumitur nomen hoc, ſiqidem non ſolùm pro corpore portentoſo natis ſumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυνος, ἀθηνὴς, ἀνίσχυρος. Heſychius. Et Pollux de *cinædis* uſurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoretus *therapevt. l.* 8. de Baccho; Γύννις ὢν, καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυνος. Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. *Graciam evertit barbarum ſui ornandi ſtudium, & effœminata delicia.* de Paride loqitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεστάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ᾽ εἰρήνην ἀφαιρούμενος, θήλειαν δὲ νόσου ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνους παρασκευάζων, ὃς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτεῖσθαι. *Fortitudinem virtutem bello pacèqe utiliſſimam tollens è medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animas, & homines reddens androgynos, qos oportebat potius omni contentione exerceri ad confirmandum robur tam corporis qam animi.* Qin & γυνάνδρους eoſdem dictos reperio. Svidas. Γύναιδρος, κίναιδος. Ὁ γύναιδρός τε καὶ μάλθων τύραννος. ἀντὶ τοῦ ἔκλυτος. Γύναιδρος, *cinædus. Cinædus ille, & effœminatus tyrannus pro diſſolutus.* Sed & Νῶν Valentinianum, qem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Maſculofœminam*, Tertullianus *adverſ. eoſdem c.* 10. *Fœminammarem* dixit. Inqe hanc partem cepiſſe Marcum iſtic ex conjunctis & conſociatis manifeſtum fit. Qanqam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monſtris, qales Phalaris Neróqe fuerant*: de iſtis ſiqidem diviſim loqitur, etiamſi in hoc ipſo conſentientibus, qod *nevroſpaſtorum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorſus, ratione Androgynem dictam Amæſiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *ſub ſpecie fœminæ virilem animum gerebat.* Cùm iſti planè contrà: qod elegantiſſimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum iſtiuſmodi perſtrinxit anonymus qidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἄνδρας ἠρνήσαντο, καὶ οὐκ ἐγένοντο γυναῖκες.
Οὐχ᾽ ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Viri eſſe recuſant, & non facti ſunt mulieres,
Neqe viri factis ſunt, cùm patiantur opera mulierum,
Nec mulieres ſunt, cùm naturam conſequti ſint virorum.

(qod de Evnuchis ſpontaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. §. 3. Οὔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφῃρημένον. οὔτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ παρὰ φύσιν. *Nam neqe viri ſunt, propter amputatam illam corporis partem; neqe fœmina, repugnante ſcilicet naturæ conditione, eſſe poſſunt.*) deniqe

Ἄνδρες εἰσὶ γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.
Viri ſunt mulieribus, viris ſunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæſarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo ſua*: *Impurus atqe impias, qi contra fas inter viros ſæpe mulier, & inter mulieres vir fuiſſet.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. *Ad Roman. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Pariſ.* Joannes Chryſoſtomus. Εἶτις ἠπειλῇ ποιεῖν τίκλειν ἄνδρας καὶ λοχεύεσθαι, οὐκ ἂν ὑπλήσθημεν θυμοῦ; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτὰς κατειργάσαντο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυτλῶντες. ὃ γάρ ἐστιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ μίνοντα ἄνδρα γενέσθαι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μήτε τοῦτο, μήτε ἐκεῖνο. *Si qis profiteatur præſtiturum ſe ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant: nonne fieret, ut irâ atqe excandeſcentiâ compleremur? At verò, certè qi ſic rabiunt, perfecerunt ipſi, ut deteriore conditione eſſent. Neqe enim par idemqe fuerit, in muliebrem naturam migrare, &, vir interim dum manes, fœminam fieri: qin potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὸν νῦν ἡγεμόνα] Iſta loco mota ac luxata, καὶ τυφλῶ δῆλον. Qid enim? *mentis rationiſqe ductum* (juxta Solonis monitum apud Laërtium *l.* 1. §. 60. Νῶν ἡγεμόνα ποιεῖ, *rationem ducem ſeqere*) *ſeqi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos qoſqe*, Marcus Inoſter unqam dixerit? Itaqe poſt illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος καὶ Νέρωνος, ſubjungendum immediatè, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν παλαιὰν

*[πάντα] π. Lug. αἰσχρον ὀτιοῦν] π. Xyl. [ὁτιοῦν] π. f.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3. 4. 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12. l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 1. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

ς τῶν * ποιούντων, a ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ οὖν b τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ ἐρημένα, λοιπὸν τὸν ἴδιόν ἐστι ℨ ἀγαθὸν, c φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ d συγκλωθόμενα αὐτῷ. e τὸν δ' ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ f ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως g ἑπόμενον ὡς θεῷ, h μήτε φθεγγόμενόν τι παρὰ τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργάτην παρὰ τὰ δίκαια. i εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ k εὐθύμως βιοῖ, k ὅτε χαλεπαίνῃ τινὶ τούτων, l ὅτε παρατρέπῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος ℨ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἤσυχον, m εὔλυτον, n ἀδιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ ο συνημοσμένον.

Si cætera ergò eorum, qi jam dicti ſunt, communia fuerint, reſtat, ut viri boni hoc ſit peculiare, in eis qæ officii ſui eſſe videbuntur, mentis ductum ſeqi, & fatis volventibus caſus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra ſe in pectore ſitum, nec polluere, nec viſorum congerie perturbare; ſed placidum ſervare; huic tanqam Deo, decenter obſeqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à juſtitiæ ratione devium exeqendo. Qòd ſi nemo illi fidem adhibuerit, qòd ſimpliciter, modeſtè, tranqillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, avt à via ea, qæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par eſt accedere purum, pacatum, promptum, ſponte ſuâ fato ſuo ſeſe accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίδα ὀγκατιλειπόντων, καὶ τῶν [ὁτιοῦν] ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, altera interjectâ legendum: Εἰ οὖν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem qiſqis fuerit aſſecutus, calculum dare ſuum nullus detrectabit.

Καὶ τῶν ποιούντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας] Deeſſe aliqid liqidò conſtat. Annotator Lugdunenſis πάντα reponit. Xylander in verſione ſua, *Nihil non turpe*, interſeruit. ut ſit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁτιοῦν] ποιούντων. ego ſufficere opinor τὸ ὁτιοῦν. ut ſit, τῶν [ὁτιοῦν] ποιούντων. *etiam eorum qi qidlibet*, ſive, *nihil non*, *perpetrant*, qodcunqe illud fuerit, *ubi foribus occluſis hominum conſpectum ſummoverint & excluſerint*. De iſtiuſmodi Apoſtolus *ad Epheſ. c. 5. v. 12.* Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Nam qæ occultè fiunt ab illis, turpe eſt vel dicere.* Præclarum avtem & opportunum hîc illud Epicteti monitum *Diſſert. l. 1. c. 14.* Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνος εἰμί. οὐ γὰρ εἶ. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ δαίμων ἐστί. καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; *Ubi fores clauſeritis, tenebráſque vobis intrà feceritis, noliſte dicere, ſolos jam eſſe vos: neqe enim eſtis: ſed & Deus intus eſt, & genius veſter* (hoc eſt, *mens* ipſa, ut Marcus mox) *intus eſt. qid avtem lumine opus eſt iſtis, qo conſpiciant ea qæ perpetratis?* Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 605. D.* Et Evſebium *præpar. l. 13. c. 13.* (qem Philemoni tamen tribuunt Juſtinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Comic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον πανύ.
Námqe adſpicit propinqus hæc ſemper Deus.

& apud Plutarchum *adverſ. Colot. c. 9.*

Πέλας γὰρ ἐσὼς ὁ θεὸς ἔγγυθεν βλέπει.
Stans in propinqo cominus videt Deus.

& apud veterem Gnomologum *tit. 28.*

Πάντη γὰρ ἐσι, πάντα τε βλέπει θεός.
Adeſt ubiqe, nilqe non ſpectat Deus.

Vide & *ſuprà ad §. 4. & 7.* ſed & *ad l. 1. §. 3.*

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *ſuprà §. 4. & l. 6. §. 44. & l. 10. §. 21.* Seneca *Epiſt. 96. Nihil unqam incidet, qod triſtis excipiam, qod malo vultu.*

Συγκλωθόμενα] Idem *ſuprà §. 4.* Vide ad §. 11. & *ad l. 4. §. 26.*

Τὸν δ' ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l. 2. §. 13. & 17.* Piè Porphyrius *de abſtinent. l. 4. c. 8.* adductus, de pio qovis: Ὁ δ' αὐτὸς δὴ ἑαυτὸν προσιὼν τῷ θεῷ, ὡς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτοῦ σπλάγχνοις ἱδρυται, περὶ τῆς αἰωνίου βίου λήψεται ὑποθήκας ὅλως ἐκεῖ συρρύσας. &c. *Hic verò per ſeipſum accedens ad Deum, qi in ejus minimè fucatis viſceribus habitat, de vitæ æterna admoniſiones accipit omninò illic confluentes.* &c. ἱδρύσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii anima*, ſed & *in corpore, tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* qod & Apoſtolus inſinuat, ubi *Dei, Spiritúſqe ſancti templa, ſanctos*, atqe odeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 16. & c. 6. v. 19.*

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν] Vide *ſupra ad §. 5.*

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνημοσμένον] Vide *l. 4. §. 23. & l. 7 §. 57.*

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
*ἐστήκει Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
*ὑποτεί. Jun.

Ὁ a ἔνδον b κυβερνῶν, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ἅτως * ἕστηκε πρὸς τὸ συμβαίνοντα, ὥστε c ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ

Qæ intra nos pars principatum obtinet, ubi ſecundùm naturam habuerit ſe, adversùs ea qæ contingunt ità eſt comparata, ut ad id qod poteſt & conceſſum eſt, facilè ſe transferat.

ne-

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὁ ἔνδον κυρεῖῶν] hoc eſt, τὸ ἡγεμονικόν. qod & προστάτην, *præſidem*, appellat, *l. 3. §. 5. & l. 7. §. 64.* τὴν κυβερνῶσαν, *gubernatricem.* & *l. 4. §. 12.* τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικήν. *partem regere legémqe dare natam.* Stoici apud Laërtium *l. 7. §. 159. Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. *Principale verò potiſſimam, ac propriè eſſe anima partem.* Cicero *de nat. deor. l. 2. Principatum id dico, qod Graci ἡγεμονικὸν, qo nihil in qoqe genere nec poteſt, nec debet eſſe præſtantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταλλάττεσθαι] Ità *l. 5. §. 20.* περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. *Circumvertit enim mens transfértqe effectionis impedimentum omne ad id qod eſt potius.*

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ ἐδημίαν φιλεῖ] *neqe enim materiam aliqam ſibi propriam ſubjectam habet.* Xylander. *Nunqam enim certo alicui ſubjecto abſolutè ſeſe addicit & applicat.* Caſavbonus. ad Marci mentem propiùs. qanqam ἀποτεταγμένην ὕλην poſſis reddere, *attributam & aſſignatam ſibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *ſubjectam ſibi materiam*, qod & Xylander forſan legerit. Hoc eſt qod vult, de materia circa qam ſe exerceat non eſt ſolicitus; neqe enim hoc in poteſtate ipſius ſitum eſt, eligere qam ipſe velit; ſed qomodo circa eandem ſe gerat. *materiam ergò aſſignatam ſibi nullam diligit*, qa *mediam* qiddam eſſe novit; in hoc totus eſt, qomodo naturæ convenienter eâ uti poſſit, artémqe ſuam in ea ritè elaboranda exercere. Epictetus *l. 2. c. 5.* Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' ἐκ ἐκείνην ἀποδεχόμενον, ἀλλ' ὅια ἂν ᾖ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύουσα. ἅτως καὶ ὁ ὑφάντης, ἐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ' ὅια ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. *Omnino enim in externa re aliqa elaborandum eſt, non qòd eam probes, ſed qalis illa fuerit, ſolertiam in ea tuam ut demonſtres. Sic etiam textor lanam non facit, ſed qalemcunqe acceperit eam tractat.* Hoc intereſt inter eam de qa Marcus hîc, cæteráſqe artes; qòd illæ certam aliqam materiam habent, circa qam verſantur; iſta nullam reſpuat. Syneſius *de provident. pag. 106.* Βίος γὰρ ἑδὺς, οἰκεῖος ἡμῖν. ἀλλοτρίας δὲ ἔξωθεν περιείμεθα, ἡμεῖς δὲ τὸ χρώμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντες τε καὶ δεινύοντες, ἀγομεναὶ ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ἄσπερ ἰσθῆτός ἐσιν αὐτοῖς ἀμφιέσασθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. *Nullius noſtrum vita propria eſt, alienas verò extrinſecus circumſuſas habemus. Nos avtem eam facultatem, qa intus his utitur, qò præſantiorem, avt deteriorem facimus, palámqe habemus, eò meliores avt pejores ſumus, viventium qodammodo fabularum actores, hinc illa*

neqe enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, in qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ * ἡγούμενα [a] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, [b] τὸ δὲ ἀνθεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. [c] ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπιπλόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη. τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ, πέχισε ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρθη.

* προκείμενα Xyl. προηγούμενα f. vel προηγμένα.

a L. §. §. 20.

b L. 6. §. 50. l. 7. §. 58. 68. l. 8. §. 32.

§. 2. c L. 10. §. 31.

ANNOTATIONES.

illa, qaſi veſtes qadam, indui avt exui poſſunt. Vide ampliùs *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμᾷ μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales illæ apud Senecam *de ſap. ſeceſſ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſimè Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, qod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: qia præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid inciderit: &, Prator fiam, niſi ſiqid obſtiterit: &, Negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excipimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infrà l.* 5. §. 20. Ὁρμᾷς δὲ καὶ διαθέσεως ὑ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. *Verum conatus avt affectus impedimentum non datur exceptionis atqe circumverſionis beneficio.* & *l.* 6. §. 50. Μίμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κἄφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, qo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

Πρὸς τὰ ἡγούμενα] *ad ea qa propoſita ſunt* Xylander. *ad ea qa intendit & proſequitur* Caſavbonus. Nevtrum ſatisfacit. neqe enim ἡγεῖσθαι avt in *proponendi*, avt in *proſequendi* ſenſu uſpiam reperitur. forſan ex *l.* 5. §. 20. τὰ προηγούμενα legendum fuerit, vel etiam τὰ προηγμένα. *ad ea, qa potiora videntur*; ſive *ad præpoſita* etiam, ut ipſi loquuntur, *cum exceptione qadam fertur.* & ad ea multò magis, qæ nec ad iſtum qidem æſtimationis gradum promoverint. Vide *ad l.* 3. §. 11. κατ' ἀξίαν. Xylander προκείμενα legiſſe videtur. ut *l.* 5. §. 14.

Τὸ δὲ ἀνθεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ] Ità *id qod offertur ei* Xylander. *qicqid, contrà qàm intenderat, contingit* Caſavbonus. qod ejus vice contrà immittitur, ſive introducitur. ἀντεισάγειν. *in alterius vicem introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 445. *A.* Μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποΐαν, μηδὲ ἀνθεισάγειν τῷ κόσμῳ δυσχήσοντας ἑτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφήν. *Non eſſe admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in mundum in aliorum locum inducendos infelices futuros, nec ſuppeditandum eſſe morti nutrimentum.* Verùm ſtrictiùs pavlò hoc loco, opinor, pro eo qod alterius vice ità introducitur, ut eidem adverſetur: qomodo νόμον ἀντεισφέρειν, eſt *legem legi obrogare*, ſive *qa prioris loco obtineat, contrariam ferre.* Ità *l.* 7. §. 58, & 68. & *l.* 8. §. 31. Seneca *de provident. c.* 4. *Calamitas virtutis occaſio eſt.* qod & *ibidem c.* 2. 3, 4. fuſiſſimè diſſerit. Idem *Epiſt.* 85. *Sapiens ipſe ſemper in actu eſt, non in effectu: tunc maximus, cùm illi fortuna ſe oppoſuit. — per totam vitam opus ejus extenditur. Ità nulla fortuna, nulla res, actus ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, qo alia agere prohibetur. ad utroſqe caſus aptus eſt; bonorum rector, & malorum victor. Sic, inqam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis, qàm in adverſis exhibeat: nec materiam ejus, ſed ipſam intuetur. — Tu illum putas premi malis? utitur. non ex ebore tantùm Phidias ſciebat facere ſimulacra; faciebat ex ære. ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet qale ex illa fieri optimum poſſet. ſic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit; ſin minùs, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minùs, in exilio: ſi poterit, imperator; ſi minùs, miles: ſi poterit, integer; ſi minùs, debilis. qamcunqe fortunam acceperit, aliqid ex illa memorabile efficiet.* Qod Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *c.* 11. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας εὖ φέρειν τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα, καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸν ἄλλους τεχνίτας ἅπαντας. *Nam eum qi revera bonus eſt ac prudens, decore omnem fortunam perferre, & pro facultatibus ſemper pulcerrima qaqe atqe optima agere exiſtimamus, perinde ac ducem bonum præſenti exercitu maximè bellicè uti: & ſutorem ex datis coriis pulcerrimum calceum facere, atqe eodem modo reliqos artifices putamus.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 23. Ὁ φιλόσοφος εὐδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. *Philoſophus floret inter cruciatus, ac vitæ moleſtias virtutis ſegetem exiſtimat, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζειν δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἵ τινες φασὶ, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καὶ τοι καὶ Ἰὼβ, ἐγκρατείας ὑπερβολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουσίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσερὸς ἐξ ὑγιεινοῦ γενόμενος, ἡμῖν τοί ἐστι παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένος δυσωπῶν τὸν πειράσαντα, ἐυλογῶν τὸν πλάσαντα. Φέρων ὕστερα τὰ δεύτερα, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκων ἓν μάλα τοῖς περισατικοῖς ἅπασι δίον τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωστικόν. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animam nihil affici à corpore, neqe ad vitium à morbo, neqe ad virtutem à ſanitate, ſed utraqe hæc dicunt eſſe indifferentia. Qanqam Job qoqe propter inſignem continentiam, & fidem eximiam, ut qi pauper qidem ex divite, ex illuſtri abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens ei qi formaverat: ſecunda ita ferens ut prima, rectè docens fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Vide *infrà* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχισε ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενα] Hanc ob cavſſam *Ignem*, cùm omnia abſumat, (unde παμφάγε πυρὸς δίκην, Philo. Vide ad §. 21. & πᾶμα παμφάγε πυρὸς, Evripides *Medeâ*) *feram* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Αἰγυπτίοισι νενόμισται πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάπερ ἂν λάβῃ. πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ καταισθιομένῳ. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatam beluam eſſe, & omnia qa naſcuntur devorare, & poſtqam devorando fuerit expleta, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, avt, *obe, jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. v. 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qæ eſt illa natura, qa voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit?* Eâdem avtem, qâ iſtîc, imagine uſus eſt Marcus & *l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸς πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licèt in argumento diverſo, *de ſene polit. pag.* 787. *C.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παρεικάζουσι. πολὺς γὰρ ἐν τοῖς ἀρχομένοις διὰ τὸ φλέγεσθαι προεκπίπτων, ὅταν ἐκλάμψωσιν, ἀφανίζεται. *Invidiam nonnulli fumo comparaverunt, qi cum initio adeuntibus ad rempublicam qaſi incenſis largus efferatur, poſtqam hi effulſere, evaneſcit.* Et in *politic. præcept. pag.* 804. *D.* Οὔτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, ὅτε δόξαν φθόνου, ἣν ἐυθὺς ἐκλάμψῃ καὶ ταχίως. *Nam, ut ait Ariſto, neqe fumum ignis gignit, neqe invidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgeat.* Itaqe idem *de invid. & odio pag.* 538. *A.* Αἱ δὲ τῶν ἐυτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. *At rerum ſecundarum excellentiâ atqe ſplendore exſtinguitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materiâ Seneca *de provident. c.* 2. *Qemadmodum tot amnes, tantum ſupernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt qidem, ità adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem trahit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Ταῦτά τὸ τῷ Ἑρμῇ ῥαδδίον. ἴδ' θέλεις, φησιν, ἄψαι, καὶ χρυσὸν ἔσαι. ἰδ', ἀλλ' ὁ θέλεις, φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. — Κακὸς παῖς; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. κακὸς γείτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει μου τὸ εὐγνωμον, τὸ ἐπιεικές. φέρε νόσον, φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην περὶ τῶν ἰσχάτων, πάντα ταῦτα τῷ ῥαδδίῳ τῷ Ἑρμῇ ἀφέλημα ἔσαι. τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοπιάσῃ, ἢ ἵνα δείξῃ τῷ ἐγῳ δὲ αὐτῷ, τί ἐστιν ἄνθρωπος τῷ βουλόμαι τῆς φύσεως παρακολουθῶν; τῶν νόσον τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν. διαπρέψω ἐν αὐτῇ, ἐυσαθήσω, ἐυροήσω. — τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῶς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, ἐυδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν. *Hæc eſt Mercurii virgula: hac, inqit, qicqid attigeris aureum erit. Non ita: ſed qidvis adfer, idqe ego bonum faciam. Malus pater? ſibi ipſe, at mihi bonus. Malus vicinus eſt? ſibi ipſe, mihi vero bonus: exercet moderationem, exercet aqitatem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer convicium & diſcrimen capitis: omnia hæc virgulâ Mercurii utilia reddentur. De morte qid facies? Qid vero aliud niſi ut ea te ornet, avt per te ipſa demonſtret qid ſit homo, ſi natu-*

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐκέργημα [a] εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] κατ' θεώρημα συμπληρωτικὸν ἡ τέχνης ἐνεργεῖ-
σθω.

* αὐτοῖς. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐτὰς ζητοῦσιν, ἀγρειοικίας, καὶ αἰγιαλούς, καὶ ὄρη. ἔωθας δὴ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλως δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. εὐδαμοῦ γὰρ ἥττε ἡσυχιώτερον,' ἥττε ἀ-
c L. 7. §. 59. [c] περαγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὸν ἑαυτοῦ ψυχήν. μάλιστα δ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ [d] εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνῃ. τὸν δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. κοσμίαν. [e] συνεχῶς δὲν δίδου σεαυτῷ τοῦ-
f L. 7. §. 2. τον τὸν ἀναχώρησιν, καὶ [f] ἀνανέου σεαυτόν.

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam receſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

ANNOTATIONES.

ra voluntatem ſeqatur. De morbo qid ſtatues? oſtendam ejus naturam, excellam in eo, tranqillus ero, bene mecum agi putabo. — Qid reqiris amplius? Qicqid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetendum. Evge, Epictete! erubeſcamus Chriſtiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνον ἐπὶ μεῖζον ἦρθη] Scilicet ut Naſo *triſtium l. 4. eleg. 3.*

Qæ latet, inqe bonis ceſſat, non coqnita, rebus,
Apparet virtus, arguitsirqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἤ τί ὅτι ὁτὶ Ἡρακλῆς ἂν ἐπέβη, εἰμὴ λέων τοιοῦτος ἐγίνετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σύς, καὶ ἀδικοί τινες ἄνθρωποι; *In qem virum evaſurum fuiſſe putas Herculem, niſi leo talis exſtitiſſet, & hydra, & cervus, & aper, & injuſti qidam homines?* Seneca *Epiſt. 13. Cicuta Sacratem magnum fecit. Catoni gladium aſſertorem libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, niſi mala fortuna, non invenit.* De P. Popilio, Cicero *pro domo ſua: Fortis & conſtans in optima ratione civis P. Popilius ſemper fuit: tamen ejus in omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, qàm calamitas ipſa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia cenſura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri laudem ad ſempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν εἰκῇ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *pædag. pag. 6. C.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῇ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. *Pulcrum eſt profecto nihil fruſtra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis avtem actio vacare debet temeritate & negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundùm contemplationem, qâ artis defectus compleatur.* Xylander. imò, *ut artis regulis undeqaqe pleniſſimè reſpondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutiſſimis qibuſqe artis ſuæ & præcepta obſervant, & ſpecimen edunt. Ità Apelles ex lineæ unicæ ductu ſolo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν] *Receſſus ſibi qerunt, & ſolitudines.* Fruſtra. Avdi Baſilium Cæſarem *Epiſt. 1. pag. 781. B.* Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν αἰφορμὰς, ἐμαυτὸν δ' ὅπῃ ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὅμοιός εἰμι τοῖς ἐν θαλάττῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλοῦν ἀπειρίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. ὃν τῷ μεγέθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσιν, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν λέμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες, παντάχοῦ ναυτιῶσι καὶ ἀπορροῦνται. συμμιτέρχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον δή τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἔνοικα πάθη συμπεριφέροντες, παντάχοῦ μετὰ τῶν ὁμοίων θορύβων ἐσμέν. ὥστε οὐδὲν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπεπαμίδα ταύτης. *Tametſi enim urbicas occupationes pro derelicto habui, ut ſexcentorum malorum cauſſas, me tamen nondum ipſum etiam habere pro derelicto qivi. Similiterqe illis affectus ſum, qi navigandi inſolentes navſeâ perditè afflictantur. Namqe illi magnitudine navigii offenſi, tanqam vehementius ſuccutientis, in lembum avt naviculam cum tranſilierint: ſic qoqe non ſecius a nauſeâ laborant, nimirum moleſtiâ ac bile, qo tranſierint, comitantibus. Hujuſmodi igitur qippiam nobis contigit, qi domeſticas perturbationes qoqa circumferentes gentium, ubiqe locorum perinde verſamur in tumultu: qare non magnopere adjuti ſumus ab hac ſolitudine.* Et Iſidorum Peluſiotam *l. 1. Epiſt. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν. καὶ θορύβῳ ἐπὶ τῆς ἡσυχατίας εὑρήκαμεν. *Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in ſolitudine tumultus invenimus.* Baſilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc ſunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλοίῳ, εἶτα ῥᾴον οἰόμενοι διάξειν, ἐὰν εἰς ναῦλον ἐξ ἀκάτου, ἢ πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, οὐδὲν περαίνουσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν δειλίαν συμμετοφέροντες ἑαυτοῖς. οὕτως αἱ τῶν βίων ἀντιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. *Sed veluti timidi inter navigandum nauſeâ correpti melius ſe habituros putant, ſi in lintrem e lembo, rurſumqe inde in triremem conſcendant, nihil agentes ii, qia bilem & metum ſecum transferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id qod egre facit ac perturbat.*

Seneca *Epiſt. 82. Qid prodeſt ſeceſſiſſe, tanqam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſa perſeqantur? qa latebra eſt, in qam non intret metus mortis? qa tam munita, & in altum ſubducta vita qies, qam non dolor terriſtet? Qocunqe te abdideris, mala humana circumſtrepent. multa extrà ſunt, qæ circumeunt nos, qò avt ſallant, avt urgeant: multa intus, qæ etiam in media ſolitudine exæſtuent.*

Ἰδιωτικώτατον] ut *infrà §. 50.* ἰδιωτικὸν, *vulgare.* atqe ità hîc verterim, *vulgarium cum primis hominum eſt.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Sap. ſeceſſ. c. 27. Proderit primò in ſeipſos ſecedere.* Νῦν μὲν γὰρ μὴ συνδυνώμενοι ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενοι, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει. *Qippe mens nec extrorſus diſſipata, nec in mundum per ſenſoria diffuſa, ad ſeſe ipſa redit, nòxqe ſuopte nutu ad Dei notionem evadit.* Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag. 783. D. Non multum avtem ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qi ſecretum & in occupationibus mediis, ſi voler, habebit. at ille qi regiones eligit, & otium captat, ubiqe, qo diſtringvatur, inveniet.* Seneca *Epiſt. 104. Qid prodeſt mare trajicere, & urbes mutare? ſi vis iſta, qibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius.* Idem ſcilicet ut Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.

Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἔνδον ἔχων τοιαῦτα] δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in prompiu & qaſi ad manum* ſemper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qæ introſpiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. *Pre reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qæ jugiter intendas, &c.* τὸ παρακύπτειν etiam eadem notione uſurpavit Jacobus Apoſtolus *c. 1. v. 25.* Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. *At is, qi introſpexerit in legem.* utrumqe avtem, τό τε ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphoram* in ſe habet traductam ab eis qi *caput inclinant*, qò accuratiùs ac penitius intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introſpiciant.

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται] Seceſſus, inqit, iſte, qo in ſe ipſe qis ſecedit, ſeqe ipſe ac ſua luſtrat, ſeceſſuum omnium qietiſſimus ac placidiſſimus futurus eſt illi, qi pectus decretis atqe inſtitutis ejuſmodi inſtructum habuerit, qæ animum ſtatim tranqillum ac bene compoſitum conſtituant. Aliter affecti, nihil mirum, ſi, qod Plutarchus *de Curioſ. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐκ ὑπομένουσι, οὐδ' ἀναλαβόντα τὸν λογισμὸν, ὡς φῶς, ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ περιαγαγεῖν. *Suam ipſorum vitam, tanqam jucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem veluti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent.* qum poſſit de illis dici, qod ex Evripidis *Philoctete* (ut Dio Pruſæus *Orat. 59.* docet) avtor idem uſurpavit. *p. 521. A.*

Δύμορφα πάντα τἄνδον ἐστὶν εἰσιδεῖν.
Sunt unſverſa, qa intus his, deformia.

Itaqe, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φρίττουσα καὶ φοβουμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. *Illorum anima omnigenum vitiorum plena, horrens & metuens ea qa intus ſunt, exſilit foras, & vagatur circum alienа.* Idem *ibidem pag. 516. D.*

Εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν] obſervat Svidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐκοσμίαν ſignificare. hunc locum in animo habuit. βίου εὐμαρειά τις, utì Marcus ipſe, *l. 1. §. 16.* ideo avtem per εὐμάρειαν qid iſtic deſignatum velit, monet: qia eſt &, qæ qibuſvis obtingere poteſt.

Συνεχῶς δὲν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. *Citò ad te redi.* Seneca *Epiſt. 15. Qicqid facies, citò vedi à corpore ad animum.* Et *Epiſt. 25. Tunc præcipuè in te ipſe ſecede, cùm eſſe cogéris in turba, ſi bonus vir, ſi qietus, ſi temperans es: alioqin in turbam à te recedendum eſt. iſtic enim malo viro propiùs es.*

Ἀνανέου σεαυτόν] *renova te*; vel *renova memoriam tui*, eorùmqe

beas autem penes te brevia qædam & principalia documenta, qæ ſtatim ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad qæ reverteris. ecqid eſt enim, quod ægrè ferre debeas? nunqid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cauſſâ natos eſſe; tum æquanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porrò invitos delinquere; denique qàm multi, ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti

ῥ βραχέα ἢ ἔτω καὶ στοιχειώδη, ἃ αὐτὸς ἀπαντή- a L.2.§.5.
σαντα, δρμήσαι εἰς τὸ πᾶσαν * αὐτὴν * ἀποκλύ- Sup. §. 5.
σαι, καὶ δυσπαραμύθητά σε, b μὴ δυσχεραίνοντα ἐ- * ἀπολύσ.
πείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. c τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; Jun.
τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρί- b L.5.§.9.
μα, ὅτι d τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέ- c L.12.§.
γονεν. καὶ ὅτι e τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δι- 12.24.
καιοσύνης. καὶ ὅτι f ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. καὶ d L.2.§.1.
g πόσοι ἤδη διεχθρώσαντες, συμπλώσαντες, l.3.§.4.
μισήσαντες, ἀποθανατισθέντες h κατέστησαν, πο- e L.5.§.33.
τέφρων- f L.7.§.22.
g L.7.§.58.
h Inf.§.48.

ANNOTATIONES.

rúmque qæ apud te habes repoſita. ut mox, ἀναπαύσασθαι. vel recrea te. Sic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere* ſive *recreare*. Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. de Riſu. *Triſtes ſolvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à ſatietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honeſtè poſitum pro novari* (ſive, *renovari*) *quod eſt Græcis ἀναπαύεσθαι.* Matius:

Jam jam albicaſcit Phœbus, & recentatur.

ex qo forſan emendari poterit Alexander Trallianus *lib.* 11. §. περὶ πεπομάδων. Λαμβάνεσθαι ἢ ῥοδάτῳ, ἢ ἀψινθάτῳ, ψυχρίζουσις ἀπαύτως, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥαιντάλιον. *Sunamt aut roſatum, aut abſinthites, ſimiliter refrigerantes, quemadmodum Romani facere conſueverunt, id quod vocatur recentatum.* legendum ῥαιντάλιον, ut ſit *Recentatum* idem quod τὸ ψυχρισθὲν, *quod refrigeratione renovatum* & qaſi *recens denuo factum* ſit. Qanqam & ῥαιντάλιον illud ferri poteſt, eodem commate, qo apud Svidam Ῥαίντης, pro *Rectore*, ex Græcorum recentiorum ſcriptis legitur.

Βραχέα δὲ ἔτω] Vult illa, ſive *decreta* ſive *præcepta*, de qibus ſuprà (eò enim iſta referenda ſunt) *brevia* eſſe; qalia illa, inqit Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. qæ κοσμικὰς λόγους appellant philoſophi.

Καὶ στοιχειώδη] *elementaria*, id eſt, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, ſive, *qæ elementa contineant doctrina univerſa*; ut Caſavbonus. qid ſi *ſummaria* dixerimus? qæ rerum *ſummulas* comprehendant. Talia ſunt *decem* illa *verba* Dominica, utì Moſes appellat, *Deut. c.* 10. *v.* 4. qæ legis æternæ *ſummulam* in ſe continent. Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 4. *c.* 3. Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλῆν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὂν καὶ ἁπλῆν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & ſimplex elementum dicitur. Unde & evenit., qa & maxime univerſalia ſunt, elementa eſſe: quoniam cum unumqodqe eorum unum & ſimplex ſit, in multis, aut omnibus, aut qàm plurimis meſt.*

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι] *qa totum perfundant animum.* Caſavbonus. Verùm τῆς ψυχῆς, id eſt, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, qod τὸ αὐτὴν iſtud reſpiciat. Qin & ambigi poſſit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζεσθαι dici poſſit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omni te moleſtiâ liberent.* ut αἰνίαν, avt legerit, avt legendum ſakem cenſuerit: qod & ipſe nullus ambigo. itaqe reddiderim, *Qa anxietatem omnem eluere & extergere valeant.* ἐπικλύζεσθαι ἡ χοχὴ, ἀποκλύζεσθαι ἡ ἀύλα. Libanius *vit. ſuâ*: ἔν τε τῷ ῥᾳδίως τὸν λυπηρὸν ἐπικλύζειν. D. Junius ἀπολύσαι mavult; qod & *diſſolvere*, ſive *diluere*, vertas.

Τὸ κρίμα] Κρίμα hic, utì *l.* 5. §. 19. & 47. & *l.* 8. §. 4. idem eſt qod δόγμα. *ibidem l.* 9. §. 29. *decretum*, prout Seneca reddit, *Ep.* 95. ità κέκρικα, *decrevi*: Corelii Rufi ad mortem ſponte neam obſtirmati vox, apud Plinium *l.* 1. *Ep.* 12. qod de Didone Virgilius *Æn. l.* 4.

Decrevitqe mori. ——

& κέκρισται, *decretum eſt.* Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 15.

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 1. Plato *ad Archyt. Epiſt.* 9. Ὅσοι μὲν οὖν ἡδονὴν ἔστιν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἴλεως τοιαῦτα πράττειν οἷα καὶ σὺ, σχεδὸν παντὶ δῆλον. ἀλλὰ καὶκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod verò dulciſſimum vitæ genus ſit agere ſua, præſertim ſi qis talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus fermè eſt manifeſtum. Sed illud qoqe te conſiderare oportet, nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vindicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l.* 1. *Non nobis ſolùm nati ſumus: ortuſqe noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idemqe *de finib. l.* 2. *Atqe, ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſoli ſe natum meminerit, ſed patriæ. ut perexigua pars ipſi relinqatur.* Latiùs multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Heronem.* Παντὶ μὲν γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελειωτάτης τε καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζεν. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόναστν.

A *Qod perfectiſſimi animi ac ſapientiſſimi eſſe judicaret, privatæ utilitatis cum publicis commodis conjunctam habere rationem. Neqe enim qenqam noſtrum ſibi ſoli natum eſſe, ſed omnibus etiam, qi ejuſdem naturæ participes ſunt, atqe ab eodem, & ab eadem procreati ſunt.* Hoc eſt qod de Catone Lucanus *lib.* 2.

Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epiſt.* 48. *Conſortium rerum omnium inter nos eſt: nec ſecundi qicqam ſingulis, nec adverſi. in commune vivitur. Non poteſt qiſqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, qa nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqid eſſe commune jus generis humani.* Vide *ad lib.* 1. §. 16. Κοινονημοσύνη.

B Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtinere & abſtinere.*

Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib.* 7. §. 22. & *lib.* 11. §. 18. cujus ſententiæ rationem reddit, *l.* 7. §. 63. & *l.* 8. §. 14. ibi viſe.

Διαδοραλισθέντες] *Conſoſſi* Xylander. Malim, *velitantes, ſeſe mutuò impetentes.* Δοραλίζομενοι, δόρασι μαχόμενοι. *Haſtâ pugnantes.* Heſychius. Et Salmaſius *in Solin.* διαδοραλίζεσθαι, *haſtis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακεραλίζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαδοραλισμοὶ, *velitationes: infrà l.* 7. §. 3. Seneca *de brev. vit. cap.* 20. *Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius qietem rumpit, dum mutuò ſunt miſeri; vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine ullo profectu animi: nemo in conſpicuo mortem habet.* Vide *ad lib.* 7. §. 22.

D Ἐκλίσεως] *Extenſi.* i. e. *mortui, defuncti ſunt.* & *infrà* §. 48. εἶτα ἐξελάθη. *deinde ipſe extentus*, i.e. *defunctus eſt.* & *l.* 11. §. 16. καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξελάθημεν. *& paulò pòſt omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à geſtu ſive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, ſed & corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il.* φ. *v.* 119. de Lycaone ab Achille cæſo;

Κεῖτο ταθείς. ——
Extenſus jacuit. ——

qod idem & de Harpalione dictum *Il.* 1. *v.* 655. & de Sarpedone *Il.* π. *v.* 485.

—— κεῖτο τανυσθείς.
—— *jacebat extenſus.*

E Eodem retuliſſe priſcos Grammaticos & τὸ ὀρεχθῆναι, i. e. *porrigi*, docet Evſtathius in illis *Il.* ψ. *v.* 30.

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρίχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
Σφαζόμενοι. ——
Multi qidem boves pigri gravem edebant mugitum recepto ferro
Inter jugulandum. ——

ὀρίχθεον, inqiunt, ἀντὶ τῶ ἀναιρεμένοι ἀφίγοντο, ἤτοι ἐξελεύνοντο, ἢ καλὰ τὸν ποιητὴν εἰπεῖν, τανύοντο. Apollonius Argonavt. *l.* 1. *v.* 1046.

—— πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι
Ἔκλιθεν. ——
—— *ac multi alii ex propugnatoribus*
Oppetebant. ——

F ἀντὶ τῶ ἐκλάθησαν. qod vel à κλείομαι, vel ab ἐκλείομαι, analogiâ pariter favente, deduci poteſt. Phlegon *de mirabil. c.* 1. Τοσαῦτα εἰποῦσα, παραχρῆμα ἐγίνετο νεκρὰ, ἐξελέλατό τε ἐκ τῆς κλίνης ἐμφανὲς τὸ σῶμα. *Hæc loquta, fuit illico mortua, corpúſque ejus conſpicuum per lectum eſt extenſum.* Evripides *Hippolyt. coronat.* de Phædra, poſtqam ſuſpendio perierat:

Ὀρθώσατ' ἐκλείνοντες ἄθλιον νεκύν.
Miſerum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείνουσι δή.
Cadaveris nunc inſtar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Perſius *Sat.* 3. *v.* 105.

In portum rigidos calces extendit. ——

Et *extendere* ſimpliciter, pro *occidere*. Statius *Theb. l.* 1. *v.* 700. de Phœbo;

—— *tu matris honori*

a L.8.§.17. τίφρων). παύε ποτέ. ἀλλὰ ϗ [a] τῆς ὅλ τ ὅλων
b Inf.§.27. ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις. ἀναγεωσάμε-νος τὸ
c L.2.§.16. Inf.§.4.23. διεζευγμένον, [b] ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ
* ἐννόησον Lug. ὅσων ἀποδέδειχθη, ὅτι [c] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις.
d L.5.§.26. ἀλλὰ τὰ σωμάτια σε ἄψεται). εἶτα * ἐνόησας ὅτι
* περιστᾷ Jun. L.2. §.7. [d] σὺν ἀπομένου) λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύ-ματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ,
e L.2.§.17. Inf.§.19. 32.33.35.l.5.§.33.l.8.§.37.l.9.§.30. καὶ γνωρίσῃ τινὰ ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα ὧδε πόνος καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατάθῃ. ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε * ὠθισπάσει. ἀποδὼν εἰς
f Inf.§.50. l.7.§.35. [e] τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ [f] τὸ χάος
g Inf.§.33. l.5.§.33. περὶ ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ [g] τὸ κενὸν
h L.2.§.17. l.8.§.52,53. Inf.§.16. τῆς ἀπηχήσεως, ϗ [h] τὸ εὐμετάβολον καὶ [i] ἄκριτον
i L.9.§.18.

& in cineres redacti ſint, deſine tandem tibi moleſtiam faceſſere. At univerſi ipſius adminiſtratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, avt numinis providentiâ, avt atomorum concurſu conſtant univerſa: vel ea etiam argumenta, qibus liqidò demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu conſidera mentem tuam ubi ſemel agnitâ vi propriâ, ſubduxerit ſeſe, ſpiritu ſive firmiter ſive aſperè moto nevtiqam immiſcere qibus adjicias licet &, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forſan te torqet. cogita qàm citò oblivione ſepeliantur omnia, qámqe vaſtum chaos infiniti ævi utrinqe conſiſtat: tum qàm inanes planè applavſus iſti; qàm mutabile & judicii expers faven-

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

extendis. i. e. ἐκτείνεις, κτείνεις. ſi Tornorupæum ſeqimur. nam & alia inſuper Tityi *extenſio* celebris habetur. Cæterùm ſic de Arcentis filiò à Mezentio occiſo, Maro *Æn. lib.* 9.

— multâ porrectum extendit arenâ.

Cui & geminum eſt illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percuſſore Pavſania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. *Regem mortuum humi proſternebat.* Moribundi item, ſive animam agentis mortiſqe proximi poſitus formulâ eâdem exprimitur. de Alexandro ex ſangvine copioſiùs emanante deliqium paſſo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linqiqe animo Rex, & caligine oculis offuſâ, veluti moribundus extendi.*

Τελίφρωνα] *in cineres redacti ſunt*, ſive *cinefacti ſunt*, ut Lucretius loqitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. reſpexit ad buſta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. τάφιχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt favilla.* Alluſit eò Bio Boriſthenit. qi, Laërtio *l.* 4. avtore, κατεγίνωσκε τῶν τὰς ἀνθρώπους καλακαόντων μὲν, ὡς ἀναισθήτους. παρακαόντων δὲ, ὡς αἰσθομένους. clavſulam alteram interpres Ambroſius omiſit prorſus, cùm qid vellet, aſſeqi neqiret: Eraſmus ſic reddidit, *damnabat homines qi ſic exurerent, qaſi ſenſu vacarent; ſic adurerent, qaſi ſentirent.* & ad bellatores ferro flammâqe omnia vaſtantes retulit. Verùm ſenſu nevtiqam idoneo. Forſan καλακλαίοντας, vel ἐπικλαίοντας, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos ſuos cremabant, ac ſi ſenſu vacarent, deſlerent interim, ac ſi flammarum vim perſentiſcerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari poteſt, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros ſupereſſe. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ καὶ ἐμπρήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μένειν αὐτῷ τὰ δόγματα ἐν τῇ ψυχῇ. καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόντας φασὶν διαμένειν, τἄλλα σώματος δαπανηθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verùm & ſi hominem qis combuſſerit, ut Herculem ajunt ſemetipſum combuſſiſſe, dogmata tamen in ejus anima manent. qemadmodum, opinor, exuſtorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igni conſumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Conſtat & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Ità iſta, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθανατά ἐστι. & tamen, qod ſubjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituita.*

Ἀναπεσάμενος] qod ſuprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animóqe revolvens*, ſive *in memoriam reducens tibi.* ità Svidas. Ἀναπεσάμενος, ἀναμνησθείς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Ἀναπεσάμενος, *qi recordatus eſt, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavſula tum membri hujus, tum & inſeqentium, πάντα πολλά. qod ſuperiora clavſerat, vel ejuſmodi aliqid, alioqi ſuſpenſa futura eſt ſententia, nec ſuppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀναπεσάμενος iſtic, vel τὸ ἐννοήσας, καὶ τὸ ἀπιδὼν illic ſe reclinet. nam qod Annotator Lugdunenſis pro ἐννοήσας, ἐννόησον legi poſtulat; non ſatìs fuerit, niſi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam qod iſtic legere ſe profitetur, μέμνησο, ὅτι ὁ Θεὸς ἀναπεσάμενος, Delium poſcit natatorem.

Τὸ διεζευγμένον] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

Ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] *qòd mundus civitatis inſtar obtinet.* Et qid tum poſtea? Nimirum nos avtem omnes ejuſdem cives. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non ſemel utitur Marcus. *infrà* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejuſmodi aliqid excidiſſe iſtic veriſimile eſt. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος εἷς μία πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam eſſe urbem.* qod & freqenter inculcat. Minucius *in Octav. Non poſſis pulcrè gerere rem civilem, niſi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λείως ἢ τραχέως] *Lævia* corpori grata ſunt, *aſpera* offendunt. Mens avtem, inqit, nevtri iſtorum ſe immiſcet, ſi ad ea duntaxat, qæ ſui ſunt muneris, attenderit, & intra proprios ſeſe cancellos circumſcripſerit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem eſt, qod imperitos in vexatione corporis malè habet: non aſſeverarunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multùm cum meliore & divina parte verſatur: cum hac qerula & fragili, qantum neceſſe eſt.*

Ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ] *cùm ſemel ſeipſam collegerit* Xylander. *recollegerit* Caſavbonus. Malim, *ſeceſſerit*, vel *abduxerit ſe*; ut ad receſſus ſive seceſſus illos, de qibus egerat, alluſum ſit. Marcus *Evang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου καθ' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxiſſet.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendens*, ἐπιλαβόμενος. prout & Complutenſis exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης] Vide *ſuprà l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχηκόλα καὶ τὸν μέλλοντα, ἀπείρους. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, πεπερασμένον. *Temporis præteritum qidem & futurum eſſe infinita; præſens avtem finitum.*

Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Feſtivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 156.

— tunicam mihi malo lupini,
Qàm ſi me toto laudet vicinia pago.

Τὸ εὐμετάβολον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo ſua. Hoc in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanqam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio.* Seneca *Epiſt.* 102. *Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una.* Flaccus *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 1.

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

Καὶ ἄκριτον] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 52. Οὔτε τῷ συμφέροντι, ὅτε τῷ ἰδίῳ, ὅτε τῷ κοινῷ συνιείς, ὁ πολύς. ὅτι ἐθῶν φαύλων καὶ ἀσθενῶν κρίσιν ποιεῖσθαι δυνάμενος. *Qinetiam, qi è media multitudine eſt homo, non intelligit qid privatim publicéqe utile ſit, neqe conſtituere inter mores improbos honeſtóſqe diſcrimen poteſt.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia. non judicat ſemper populus; ſed movetur plerunqe gratiâ, cedit precibus. deniqe ſi judicet, non delectu aliqo, avt ſapientiâ ducitur ad judicandum, ſed impetu, & qadam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate pavca judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito eum peſſimè dicere, qi maximè ab bis laudatur.* Itaqe Aſopodorus Muſicus, cùm in proſcenio conſiſtens, tibicinem in ſcena canentem coronæ plavſu ingenti exceptum avdiret, Δῆλον, ὅτι μέγα κακὸν γίγονε. *Apparet*, inqit, *hinc, hunc hominem malum ingens admiſiſſe.* ὡς ἐκ ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαιτο. *acſi aliàs turba nevtiqam probaretur*, inqit Athenæus, qi & refert *l.* 14. ſed & Hippomachus gymnaſta, cùm diſcipulo ſuo artis athleticæ ſpecimen exhibenti populus freqens acclamâſſet, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, καὶ οὐκ ὡς ἐχρῆν ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι. εἰ γὰρ ἐπῄνεσαν ἅπαξ τινὲς τεχνικόν σε δεάτανλα. *Tu vero peraper, neqe ſicut oportebat, feciſti, qod melius fieri debebas. Nam ſi qid artificioſum præſtitiſſes, non hi te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmqe; Κακῶς ἤυλησας· εἰ γὰρ ἂν ὑτοί σε ἐπῄνων. *Perperam cecinisti: nam alioqin hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenienſis, cùm dicentem populus univerſus collavdâſſet, & qaſi uno ore applavſiſſet, ad amicos converſus, reqiſivit ab eis, εἰ δή πω κακόν τι λέγων, ἐμαυτὸν λέληθα; *numqid perperam dictum inſcio excidiſſet.* Antiſthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi:* Τί γὰρ

faventium vulgus; qàm anguſto deniqe ſpatio lavs iſta terminetur. ſiqidem & terra tota puncti inſtar habet; hujúſqe ipſius angulus qàm exiguus incolitur; iſtíc avtem agentium qota pars, & hi qales ſunt, qi te celebraturi ſint? proinde, memento tan-

τ' * ἐφ' ἡμῖν δοκεῖν, ᾗ [a] τὸ στενὸν & τόπῳ ἐοῦ ὦ * ἐυφημῶν.
περιγράφεται. [b] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, ᾗ [c] πεύ- a L.9.§.30.
της τόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐν- b L.8.§.24.
ταῦθα πόσοι, καὶ [d] οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοι- l.10.§.17.
πὸν ἂν [e] μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς ἐς τὸ c L.3.§.10.
ἀρτηρίδιον d L.6.§.59.
l.7.§.62.l.
8.§.53.
e L.7.§.28.

ANNOTATIONES.

γὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecqid*, inqit, *mali feci?* Laërtius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Bruſonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idémqe ab improbis qibuſdam collavdatus; Ἀγωνιῶ, μή τι κακὸν ἠργασμαι. *Qàm vereor*, inqit, *nè mali qippiam admiſerim! οὐδεὶς γὰρ φαῦλος τὰς σπουδαίας ἐπαινεῖν ὑπομένει.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neqe enim malus qiſpiam* (& ſunt *plures mali*) *bonos lavdare ſuſtineat.* Itaqe Antagoras, an Antigenes apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Collect. c.* 41. Ὅλως ἐπαινῶσί με πολλοὶ, τόδε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι. ὅλως δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. *Qum multi me lavdant, tum nullius pretii me ipſum exiſtimo: qam vero pavci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, referente Ariſtotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄλλοις φανείη τοῖς πολλοῖς. ὅτι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τόδ' αἰσθανόμενοι μόνον. *Sibi non eſſe mirum futurum, ſi pleriſqe è vulgo abſurdus qiſpiam eſſe videatur: eos enim externis rebus, qarum tantummodo ſenſum habent, judicare conſveviſſe.* Idémqe eodem *Evdem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, *qiſnam eſſet feliciſſimus*; reſpondit, Οὐθείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄλλος ἄν τις σοὶ φανείη (ubi forſan ἀλλ' ὃς legendum) *Nemo qiſqam eorum, qem tu exiſtimas; ſed qi abſurdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων] legendum τῶν ἐυφημεῖν δοκούντων. Senſu exigente. & bene δοκούντων adjecit; qaſi vocibus illi favere videantur, non reverâ faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nihil intereſſe*, dixit, *inter amicorum vota & inimicorum odia; &, parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote qæ ſint *eò inimicitiora, qò ceſſere feliciùs*: Siqidem, ut idem *Epiſt.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν ἐυφημία, δυσφημίας οὐδὲν διαφέρει. *Vulgi*, inqit, *encomia ſæpenumero à vituperiis nihil diſtant*; qum & pravo ſæpiſſime nitantur fundamento, eiſqe in qos conferuntur dedecori potiùs qàm decori exiſtant. Ariſtides itaqe apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cùm præter morem ſuum populo qædam indulſiſſet, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτι μὲν, inqit, πισῶς καὶ καλῶς ὑμῖν ἦρξα, πρυπηλακίσθην. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καλαπροῆμαι τοῖς κλέπτουσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. αὐτὸς μὲν ὢν αἰσχύνομαι τῇ τῦν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ πρώην καλαδίκῃ. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ' οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τὸ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς. *Qum enim verſatus in magiſtratu eſſem innocenter & rectè, labe adſperſus ſum: ubi multa de publico depeculatoribus condono, praclarus videor civis. Me qidem magis hujus pudet lavdis qàm damnationis prioris: veſtri verò miſeret me, apud qos obſeqi honorabilius eſt improbis, qàm conſervare commoda publica.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ στενὸν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ περιγράφεται] Pari planè ratione adverſùs famæ nominiſqe cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem ſic alloqentem inducit: *Tu qàm celebritatem ſermonis hominum, avt qàm expetendam gloriam conſeqi potes? vides habitari in terra raris & anguſtis in locis: & in ipſis qaſi maculis, ubi habitatur, vaſtas ſolitudines interjectas: hóſqe qi incolunt terram, non modò interruptos ità eſſe, ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit; ſed partim obliqos, partim averſos, partim etiam adverſos ſtare vobis, à qibus expectare gloriam qidem nullam poteſtis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terra, vel pruinâ ità obrigeat, vel ſolis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum reſpuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipſis cultis notiſqe terris, num avt tuum avt cujuſqam noſtrùm nomen, vel Caucaſum hunc, qem cernis, tranſcendere potuit, vel illum Gangem tranſnare? qis in reliqis orientis avt abeuntis ſolis ultimis, avt Aqilonis Avſtrive partibus tuum nomen avdiet? qibus amputatis, cernis profectò, qantis in anguſtiis veſtra gloria ſe dilatari velit.* Boethius item *Conſol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qàm ſit exilis & totius ponderis vacua, ſic conſidera. Omnem terra ambitum ad cæli ſpatium, puncti conſtat obtinere rationem*: id eſt, *ut ſi ad cæleſtis globi magnitudinem conferatur, nihil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exigua in mundo regionis qarta ferè portio eſt, qa à nobis cogvitis animantibus incolatur. Huic qarta, ſi qantum maria paludéſqe premunt, qantúmqe ſiti vaſta regio diſtenditur, cogitatione ſubtraxeris, vix anguſtiſſima inhabitandi hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo puncti qodam puncto circumſepti, atqe concluſi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificúmqe gloria, tam anguſtis exiguiſqe limitibus arctata? Adde qod hoc ipſum brevis habitaculis ſeptum plures incolunt nationes, lingvâ, moribus, totius vitæ ratione diſtantes: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diverſitate, tum commercii inſolentiâ, non modò fama hominum ſingulorum, ſed nè urbium qidem pervenire qeat.*

Videſne igitur qàm ſit anguſta, qàm compreſſa gloria, qam propagare ac dilatare laboratis? Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ στιγμή] Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Perſvadent Mathematici terram in medio mundi ſitam, ad univerſi cæli complexum, qaſi puncti inſtar obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis urbibúſqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus, ad univerſa referentes.* Idémqe *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Punctum eſt iſtud, in qo navigatis, in qo bellatis, in qo regna diſponitis.* Et rurſus; *Hoc eſt illud punctum, qod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licèt apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cælo tamen deſpicientibus non poteſt magnum videri: cùm ad cælum terra ſignum ſit, & punctum qod dividi non poſſit in partes.* Ammianus *hiſt. l.* 15. *Ambitus terra totius, qa nobis videtur immenſa, ad magnitudinem univerſitatis inſtar brevis obtinet puncti.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. *C.* ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. reſtitutus ac ſuppletus: Τί δὲ τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἀπάσης, ἔλαττον ἐτέρᾳ μακρᾷ ἐστιν, ἣν ὑποδεικνύουσιν οἱ μαθηματικοὶ σημεῖῳ λόγον ἔχουσαν ἀδιαστάτῳ πρὸς τὸν ὑρανόν; ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιτται, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες ἐδημοσιεύμεν, καὶ ξενοπαθοῦμεν, οὐκ εἰδότες, οὐδὲ μανθάνοντες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπέρ ἐστι. *Qæ avtem terra pars ab altera longè poteſt diſtare, cùm ipſam totam mathematici demonſtrent cum cælo comparatam puncti loco eſſe? nos avtem inſtar formicarum avt apum, ſi ex uno formicarum nido avt alveari excidimus, in mœrore ſumus, & peregrinos nos eſſe factos agre ferimus, ignari, neqe edocti omnia, ut ſunt, noſtra putare atqe uſurpare.* Σημεῖον dixit, qod στιγμὴ Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *ſignum* Macrobius, eleganter avtem utì iſtíc γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος σταγὼν, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γωνίδιον] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τῦτο τὸ ἀρτηρίδιον] in *cor* nimirum: de qo Plinius *hiſt. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ibi mens habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis eſt regimen.*) qódqe ejuſdem domicilium ſtatuebant Stoici. qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, qòd cùm ἀρετὰς, κακίας, τέχνας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vitia, artes, memorias, vſa, incitationes, affectiones, corpora* eſſe ſtatuerent, τόπον πᾶσι τέλοις ἕνα τὸν τῇ καρδίᾳ πόροι στιγμιαῖον ἀπέλιπον; ὅπῃ τὸ ἡγεμονικὸν συσίλλουσι τῆς ψυχῆς. *in corde unicum iis relinqunt meatum puncti magnitudine, eoqe contrudunt animi principem partem.* Laërtius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatum in corde collocatum eſſe.* Plutarchus *de philoſoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐμπεδοκλῆς περὶ τὴν μήνιγγα τῦ ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἥ τις ἐστὶ καὶ βάσις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκυρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἥ τις ἐστὶ πνευματική. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τῦ αἵματος συστάσει. οἱ δὲ, ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν ἰατρῶν δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλήν. *Ineſſe hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Eraſiſtratus circa membranam cerebri, qam epicranida nominat. Herophilus in cavo, ſeu fundo cerebri. Parmenides in toto pectore & Epicurus. Stoici in univerſo corde, avt cordis ſpiritu. Diogenes in arterioſa cordis cavea, qa eſt ſpiritualis. Empedocles in ſanguinis ſubſtantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite uſqe ad ſeptum tranſverſum pertingere. Pythagoras vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.* Hujus itaqe potiùs fuerat, qàm Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Αὐτὸ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κεῖσθαι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαίρᾳ τῇδε κεφαλῇ. *Ipſa avtem illa princeps animi pars in globo noſtri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Chriſtiani apud Deum de utroqe deducimur, & eſſe principale in anima, & certo in corporis receſſu conſecratum.* Et mox: *Simul utrumqe dilucet, & eſſe principale in anima, & in eo theſavro corporis haberi, ad qem Deus reſpicit;* (*corde* nimirum) *ut neqe extrinſecus agitari putes principale iſtud, ſecundùm Heraclitum; neqe per totum corpus ventilari, ſecundùm Moſchionem; neqe in capite concludi, ſecundùm Platonem; neqe in vertice potiùs præſidere, ſecundùm Xenocratem; neqe in cerebro cubare, ſecundùm Hippocratem; ſed nec circa cerebri fundamentum, ut Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Eraſiſtratus; nec in ſupercilio, ut Strato Phyſicus; nec in tota lorica pectoris, ut Epicurus: ſed qod & Ægyptii renunciaverunt ei, & ille verſus Orphei vel Empedoclis;*

Nam-

a L. 2. §. 2. ἐξηλείδην ἑαυτόν. καὶ πρὸ πάντος ἐ μὴ | dem in particulam istam secedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Namqe homini sangvis circumcordialis, est sensus. (versus is apud Etymologum, sed depravatior, in Αἷμα, apud Stobæum *tom.* 1. *tit.* 40. ex Porphyrio *de Stygè*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν, ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chrysippus hæc sapiunt. Idem *de resurr. c.* 15. *Adeò non sola anima transigit vitam, ut nec cogitatus avferamus à collegio carnis. Siqidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, qod agitur in corde. hanc denique carnis speciem, arcem animæ Dominus in suggillationem cogitatuum taxat,* Matth. c. 9. v. 4. *Sed etsi in cerebri, vel in medio superciliorum discrimine, vel ubi ubi philosophis placet, principalitas sensuum consecrata est, qod hegemonicon appellatur, caro erit omne animæ cogitatorium.* Cicero *Tusc. l.* 1. §. 18. *Aliis cor ipsum animus videtur. ex qo excordes, vecordes, concordesqe dicuntur: & Nasica ille prudens bis Consul, Corculum; &*

Egregiè cordatus homo, Catus Æliu' Sextus.

Empedocles animum esse censet cordi suffusum sangvinem. aliis pars qadam cerebri visa est animi principatum tenere. aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri qandam partem esse animum; sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id est, *rationem in capite, sicut in arce, posuit: & duas partes separare voluit, iram & cupiditatem; qas locis discluſit; iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.* A Timæo Locro sumpsit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi pag.* 1093. *C.* hæc sunt. Τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν — περὶ τὰν κεφαλὰν ἵδρυται μόνον, ὡς τἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς καὶ τῷ σώματος ὑπηρετεῖν τέλῳ, καθάπερ ὑπ' αὐλῷ τῷ σκάπος ἅπαντος. τῷ δ' ἀλόγω μέρεος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἧπαρ. *Circa caput sedem habet, ut reliqa tum anima, tum corporis partes huic inserviant, qemadmodum sub ipso corporis tabernaculo universo. At partis ejus, qa rationis est expers, ea pars qa ad iram prona est, circa cor: ea qa concupiscit, circa jecur sedem habet.* qod & in Timæo suo ipse fusius pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip. & Plat. l.* 6. *c.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipsio in Stoic. Physiol. *l.* 3. *c.* 18. existimatur Hippocrates; cujus ista ex libello *de corde sect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γὰρ ἡ τᾶ ἀνθρώπω πέφυκεν ἐν τᾷ λαιᾷ κοιλίᾳ, καὶ ἄρχει τᾶς ἄλλας ψυχᾶς. *Mens enim humana in sinistro ventriculo à natura insita est, & reliqa animæ imperat.* Is locus forsan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verùm contrariam planè partem ex professo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipsius ex tractatu *de sacro morbo sect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipsissima sunt verba; Καὶ ταῦτα νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἕλκος γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τᾶ ἱέρος γινομένων ἑρμηνεὺς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὐτῷ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέουσι. γίνεται γὰρ παντὶ τῷ σώματι τᾶς φρονήσιος, ὡς ἂν μεταίσχῃ τᾶ ἱέρος. ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ διαγγέλλων. *In hæc ipsa plurimam vim hominis cerebrum habere existimo. Hoc enim si sanum esse contigerit, nobis qa ab aere fiunt indicat. Prudentiam verò ei aer subministrat. Oculi autem, aures, lingva, manus & pedes ea, qa cerebrum cognoscit, administrant. Qantum enim aere communicarit, tantum universo corpori prudentia accedit. Intelligentia autem cerebrum internuntius est.* Et pavlò pòst: Διόπερ φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν. αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῇ τύχῃ κεκλημένον, καὶ τῷ νόμῳ, τῷ δὲ ὅτι ἐκ, οὐδὲ τῇ φύσει, οὐδὲ οἶδα ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ὥστε φρονέειν τε καὶ νοεῖν. ἐπεὶ αἰσθάνεται γε οὐδενὸς πρόπερον τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνόντων. ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν καὶ τὴν αἰτίην. ὥσπερ τὰ πρὸς τῇ καρδίῃ, ἅπερ ὦτα καλέεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα. Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῇ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνιώμενον τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ φρονέον. τὸ δὲ οὐκ ὅλως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεται τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσιος οὐδετέρῃ μέτεστι. ἀλλὰ πάντων τουτέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. *Qocirca cerebrum intelligentia indicem & nuntium esse censeo. At septum transversum temerè ac fortuitò sortitum nomen videtur, & ex instituto, non revera, neqe à natura. Neqe sanè video qamnam vim ad prudentiam & intelligentiam septum transversum habeat. Siqidem nihilo prius qàm cætera, qa in corpore insunt, sentit, sed frustra hoc nomen & cavssam habet, non secus ac qa cordi annexa sunt aures appellata, cùm nihil ad avditionem conferant. Qidam autem nos corde sapere dicunt, qòdqe ipsam tristitiam & curam sentit. Verum non ita se res habet; sed cor præcipuè & septum transversum sentiunt, neutrum tamen prudentia jus habet, sed horum omnium cerebrum avctor est.* Hæc prolixiùs pavlò transcribenda censui, qò, Hippocratis in controversia ista qæ fuerit sententia, liqidiùs posset innotescere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recensione operum medici principis illius: itaqe nec ad illum avtorem referendum statuit Anutius Fæsius, qo nemo qisqam de Hippocrate ampliorâ meritus videtur. Stoicorum verò non tam sententiam ridet Galenus, qàm frivola ac nugatoria prorsus à Chrysippo ad eam statuminandam adducta argumenta; qæ ille reverâ, cùm non immeritò exagitat, tum fusissimè etiam solidissiméqe refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis consentientes Lipsius, Avsonium in *Monosyllab.*

Mens, qa cælesti sensu rigat emeritum cor.
Cor vegetum, mundi instar habens, anima vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Consilium, qod nos animum mentémqe vocamus,
Idqe situm mediâ regione in pectoris hæret.

Adducit & Gregorium Nyssenum Sylburgius; cujus in *Orat.* 1. *in fest. Pasch. pag.* 818. *A.* hæc sunt: Ἔστω τις ἐν τῇ καρδίᾳ. ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. *Qoniam igitur domicilium qoddam mentis est cor; in eo enim principatus animi esse creditur.* Verùm Gregorius Nyssenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitátqe, qi vel in corde vel in capite sedem mentis constituunt, & per corpus totum diffusam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγος προέθετο τὸ, μὴ μέρος τινὶ τῷ σώματος ἐνδεδέσθαι τὸν νοῦν. ἀλλὰ παντὸς κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καὶ ἀλλαλήλων τῇ φύσει τὸ ὑποκειμένω μέρος ἐνεργεῖσθαι τὴν κίνησιν. *Institueramus demonstrare, mentem partis corporis alicui alligatam non esse, sed cum toto pari ratione conjungi, efficientem motum in membris partis cujuslibet natura consentaneum.* Et *c.* 12. Σιγάτω τοίνυν πᾶσα σοχαστικὴ ματαιολογία τῶν μορίοις τισὶ σωματικοῖς τὴν νοητὴν ἀποκλειόντων ἐνέργειαν. ὧν οἱ μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθενται, διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μέσην τοῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτήν. ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως εὐκόλως ἐκ τοῦ μέσου πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, καὶ ὕπτιος εἰς ἐνέργειαν προϊούσης. οἱ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν νοῦν ἐνδιαιτᾶσθαι φασιν. ὥσπερ ἀκροπολίν τινα τοῦ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν διδομήσθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βατιλέα τὸν νοῦν, οἷόν τισιν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπαπτισαῖς, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορέμενον. *Idcirco tandem curiosa vanitas hominum conjecturis visorum faceſſat, mentis facultatem, qa intelligentia comprehenditur, membris nonnullis corporis includentium. Horum aliis in corde principem animi vim collocare visum est. Etenim cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus a consilio profectus facilè in corpus universum ex hoc medio se diffunderet, atqe ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem se collocare dicunt, & hi tanqam arcem qandam totius corporis a natura exstructum esse caput affirmant. In illa vero arce mentis veluti regis domicilium esse, qa undiqe sensuum organis, tanqam apparitorum stipatorumqe satellitio muniatur.* In posteriore hoc censu è nostris collocandi, Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 1. *c.* 2. ἐνθρονίζεται δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio sedem suam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* adductis Mosis verbis ex *Genes. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρῦσθαι. *Animam autem ratione præditam de super inspiratam suisse à Deo in faciem. Hic enim collocatam esse principalem animæ facultatem.* Ambrosius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habitet sapientia, juxta dictum propheticum. Ipsa siqidem mens, qasi in avla imperiali illic locata est, secundùm plurimorum sententiam, & maximè Solomonis.* Idem *de Noe & Arc. c.* 7. & loco superiore: *Non immeritò igitur huic qasi consultori suo cætera membra famulantur, & circumferunt illud servili gestamine sicut numen, atqe in sublime locatum vehunt. unde censoriâ potestate qò vult dirigit qorundam obsequia famulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Videas imperatori suo singula gratuito stipendio militare. alia portant, alia pascunt, alia defendunt, & ministerium suum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. indè velut qadam procedit tessera, qam debeant pedes obire regionem; qa militiæ munia manus consummandis operibus exeqantur; qam venter abstinendi vel edendi formam teneat disciplina.* Synesius item *de provid. Orat.* 1. *infrà ad* §. 22. exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi σύμψηφον opinati sunt Hæschelius & Sylburgius, nec qicqam hîc statuit, & aliò potiùs, eódem nempe, qò Nyssenus, inclinat. Siqidem in *lib. de sacrif. Cain, & Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν nuspiam altari imposita legi dixerat: rationem subjungit, εἴγε ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *si in horum altero cognovisset principatum. in altero,* inqit, *in utro,* non dicit. nec ambiguè minùs eadem de re loqitur, in *lib. de Caini insidiis.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de insomn. pag.* 570. *B.* perstringit eos, qi vel istam vel illam ei sedem assignant. Πῶ δὲ ἐμπεφώλευκε νῶς αὐτῶν; ἆρα οἶκον κεκλήρωται; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀπέφηναν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεις λοχῶσιν. εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἔγγυς, οἷα μεγάλου βασιλέως, ἐφεδρεύειν τὰς δορυφόρους. οἱ δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιομαχοῦσιν. *Mens verò ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput ceu arcem nostri corporis dedicant, in qo sensus excubant, aqum censentes circa magnum regem stationem habere satellitium. Qi verò circa cor delubrum ei tribuunt, ne ipsi qidem*

inter

mis, cave diſtraharis, cave obnitaris. liber eſto potiùs, réſque ipſas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Iſta avtem duo præ reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qæ jugiter intendas. alterum, qòd res ipſæ animam non attingunt, ſed extrinſecùs immotæ manent: moleſtiæ avtem ab opinione ſola proveniunt. alterum verò, qòd univerſa qæ hîc vides, mox ſunt mutatura, nec futura ampliùs.

ασῶ, [a] μηδὲ κατεντείνῃ, ἀλλὰ ἐλεύθερ@ ἔσο, καὶ [b] ὅρα τὰ πράγματα [c] ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπ@, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν οἷς τοῖς [d] ῥοπώδεσι εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔχω τὰ δύο. ἓν μὲν, [d] ὅτι [e] τὰ πράγματα οὐκ ἅπτ@ται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. [f] αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δὲ, ὅτι [g] πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη πω [*] μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔτι ἔσαι. καὶ

[a] Inf. §. 32. l. 6. §. 26.
[b] L. 8. §. 3, 4.
[c] L. 2. §. 5. l. 3. §. 5.
[d] L. 3. §. 13.
[e] L. 5. §. 19. l. 9. §. 15. l. 11. §. 11.
[f] L. 8. §. 47.
[g] L. 2. §. 12. l. 7. §. 23. 25.

[*] ὅσων

ANNOTATIONES.

inter ſe conſentiunt. Ipſe qid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἄτμητον ὅλον δὲ ὅλων ἐαθὲν, ἐπεφημίσθη νᾶς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyſſenus, ubi ex profeſſo argumentum hoc pertractat. unde forſan ſuſpicio oboriri poſſit, non eſſe Nyſſeni γνήσιον fœtum, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chryſoſtomus itidem *cordis ſedem* aſſignare animæ videatur, ſi fragmentum illud qod ex *oratione in Suſannam* Hæſchelius edidit, ſpectemus. Ἔσι γὰρ, inqit, ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένο@ ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορεμένη. *Eſt enim anima tanqam virgo in thalamo qodam in medio corde conqieſcens; & à ſenſibus qinqe velut ab ancillis qibuſdam ſtipata.* Verùm ipſe περὶ τῆς ἀκαταλήπτου *Orat.* 5. nihil in hoc negotio certò ſtatui poſſe contendit. Ὅπως ἡμῶν ἐσιν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τοῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτέτακται τῷ τοῦ σώματ@ ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τοῦτο. *Qomodo in noſtro ſit corpore, neqe hoc ſcimus dicere. Qis enim hic habet qod dicat? qia per corporis molem extenditur; hoc verò corporum eſt proprium.* —ἀλλ' οὐκ ἐσιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνείληπται. ἐκεῖ ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη. τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτό ἐσιν εἰπεῖν. ἀλλ' ὅτι μέν ἐσιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. *Sed non eſt in toto corpore, verùm in parte qadam coarctata. Non igitur neceſſe eſt reliquas partes emori? Nam qod animâ planè caret, eſt mortuum. Sed neqe hoc poteſt dici. Qod verò in corpore ſit ſcimus. Aſt qomodo, non ſcimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei c.* 16.

Μὴ σπῶ] Vide *l.* 2. §. 2. ſic *infrà* §. 32. κενὰ σπωμένης.

Μηδὲ κατεντείνῃ] *Nè vehementius contendas te.* qemadmodum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *nè in adverſum contendas. nè obnitaris,* fato nimirum, ac diſpoſitioni divinæ. Sed illud potiùs. ut *infrà* §. 32. πόσοι κατενσθέντες, *qam multi cum in rebus iſtiuſmodi enixè ſe contendiſſent.* & *l.* 6. §. 26. μήτι κατεντεινόμεν@. *nunqid cum vocis intenſione.* & *l.* 12. §. 27. ὡς ἐντελὴς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. *qam vile ſit omne in qod ſtudium tantopere impenditur.*

Ὅρα τὰ πράγματα] Seneca *Epiſt.* 104. (ex Marone *Æn. l.* 6.

Terribiles viſu formæ, letúmqe labórqe?
Minimè qidem, ſi rectis oculis intueri illa poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *Epiſt.* 110. *Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit, qàm brevia, qàm incerta, qàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς ἀνὴρ] qod *ſuprà l.* 2. §. 5. ὡς ἄρρην. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 2. Pugil qidam cum de vita periclitaretur, niſi membrum virile chirurgi manu abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obfirmatóqe animo eſt mortuus. Percontante avtem qodam, qomodò id feciſſet, *ut philoſophus*, an *ut athleta*, reſponſum eſt, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Evripides *Cyclope.*

— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
— *ut vir ſis, vide.*

(qod uno verbo Hebræi הִתְאוֹשָׁשִׁי Eſajæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε, *viriliter agite*, Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 16. *v.* 23.) Idemqe *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Pruſæo *Orat.* 59. lavdatus, unde ſuppleri poteſt, qod Ariſtoteles omiſerat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Evdem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè qàm Lambinus cenſuit,

Τὰς γὰρ περισσὰς καί τι περάσεσλας πλέον
Τιμῶμεν, ἀνδρὰς τ' ἐν πόλει νομίζομεν.
Præſtantiores enim & plurima facientes
Honoramus, virósqe in civitate eſſe exiſtimamus.

qod μεταφράζων Dio, τοὺς γὰρ φανερὰς, inqit, καὶ πλείονων ἀπλησθαι τολμῶντας, σχεδὸν τούτους ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἀνδρας ἡγόμεθα. *Claros enim, inqe magnis ſuſcipiendis audaces ferè omnes admiramur, & revera viros exiſtimamus.* qaſi reliqi, nomine tenùs tantùm ſint *viri.* Cicero in *Bruto*, §. 250. *Vidi Mitylenis nuper virum, atqe, ut dixi vidi planè virum.* Seneca *Ep.* 98. *Reſtituamur, ut poſſimus dolores, qocunqe modo corpus invaſerint, perferre, & fortuna dicere; Cum viro tibi negotium eſt; qare qem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Seneca item *de ſap. conſtant. c.* 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares, non immeritò dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingreſſi viam.* Et Lucianus de ſectis *pag.* 516. Ἤκουον ἀπάντων λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιλήδονοί εἰσιν. οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι. οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι. περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. *Ex omnibus audivi Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripateticos verò divitiarum amantes eſſe, Platonicos gloriæ cupidos. Sed qod ad Stoicos attinet, multi dicebant viriles illos eſſe.* indè Laërtius *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. *Stoicam ſectam eſſe maximè virilem, Stoicæ ſectæ addictos eſſe fortiſſimos.* Qin & Arceſilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros deſciſcerent, reſpondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρὸς γάλλος γίνονται. ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Qia ex viris ſpadones* (qi & *evirati*) *ex ſpadonibus verò viri nevtiqam fiant.* De Xenocrate Laërtius *l.* 4. §. 15.

Ὁ πάντα πανῇ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγώς.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus fuit omnia.

Contrà de Antonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* Ἔνθα δὲ φανερὸν αὐτὸν ἐποίησεν, ὅτε ἄρχοντ@, ὅτε ἀνδρὸς, ὅτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον. *Hic verò patefecit ſe nec ducis, nec viri, nec omnino ſuo uti conſilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1. §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis muliebres,
Illiqe virgo viri. —

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐσὶ νῦν.
Nec vir putatus Alcibiades antehac,
Vir ſubitò factus fœminarum eſt omnium.

Grotius. vel ad mentem forſan poetæ propiùs,

Nunc Alcibiades, cùm nè vir qidem ſiet,
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit oxymoron, omnium eſſe mulierum virum eum, qi ne vir qidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm iſtud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe fertur, ſe qidem *ad Romanos ire, qaſi ἀνδρωνῖτιν, in regionem virorum: Macedonem iſſe ad Perſas, qaſi γυναικωνῖτιν,* Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiſcens, in itinere qonam concederet percontanti, reſpondit, Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνίτιν. *Ex andronitide in gynæceum.* Qanqam & Spartanis ipſis *virilitatis* nomen ægrè ſatìs & gravatim impertitus videtur. Siqidem interrogatus, πῶ τῆς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθοὺς ἄνδρας; *qànam in regione Græciæ viros bonos vidiſſet*, reſpondit, Ἀνδρας μὲν οὐδαμοῦ. παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros qidem nuſqam: pueros avtem Lacedæmone.* Idémqe cùm in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διώξιππος ἄνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδράποδα. ἀνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò*, inqit, *mancipia: at ipſe viros.* Laërtius *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπλεται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἕστηκεν. *foris conſiſtunt.* & *l.* 11. §. 11. οὐκ ἐπί σε ἔρχονται, *ad te non accedunt.*

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. §. 47. niſi qod hîc ὑπόληψις, id eſt, *opinio*, ut Seneca *Epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id eſt, *decretum*, ut idem *Epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur. nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo eſt opinio magni mali præſentis; & qidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur angi: id avtem eſt, ut is qi doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη πω μεταβάλλει] Idem *l.* 7. §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epiſt.* 71. *Qid enim mutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, qamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, extingvi. Qacunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus, veluti ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalibus iſta ſpatiis eodem natura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσαι] *non erunt ampliùs.* id ſcilicet qòd priùs fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 42. a ὅσων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὸς ἐπιτετύχηκας, συνεχῶς Μάγνε. b ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις.
b L. 8. §. 6. c ὁ βίος ὑπόληψις.
L. 9. §. 19. L. 10. §. 7.
c L. 2. §. 25.
d L. 7. §. 8. L. 9. §. 8.
* νοερὸν
e L. 2. §. 16. Sup. §. 3.
f L. 3. §. 4.
g L. 9. §. 8.
h L. 5. §. 13.
i L. 11. §. 35.
k L. 5. §. 4. 13.

§. 4. Ἐς d τὸ * νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός. οἱ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός. οἱ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. οἱ τοῦτο, πολῖται ἐσμεν. οἱ τοῦτο, πολιτεύματός τινος μετέχομεν. οἱ τοῦτο, e ὁ κόσμος ὡσπερεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσῃ τις f τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν ἢ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ g τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπεμοιρασθη, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρας στοιχείας, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρώδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς h (οὐδὲν γὰρ ἐκ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ i μηδὲ εἰς τὸ ἐκ τοῦ ἀπέρχεσθαι) ἔστω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκειν πόθεν.

k §. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, ἀπαλλαγὴ τῶν αὐτῶν τοῖς ἀπὸ σπερμάτων ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὴν γῆν ῥοῆς καὶ ἀναπομπῆς, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ ἡλίου φωτὶ μεταδοθέντος πνεύματος, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῆς μητρὸς γῆς καὶ τροφῆς ἀναλυθέντων. ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ ἡλίου φωτὶ μεταδοθέντος πνεύματος, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῆς μητρὸς γῆς καὶ τροφῆς ἀναλυθέντων. ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ ἡλίου φωτὶ μεταδοθέντος πνεύματος, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῆς μητρὸς γῆς καὶ τροφῆς ἀναλυθέντων.

ſed & perpende tecum, qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipſe. alteratione mundus conſtat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis eſt, etiam ratio qâ rationales dicimur communis eſt. ſi ratio, etiam ea qæ qid agendum, qid omittendum præſcribit, ratio communis eſt. ſi hæc, lex qoqe communis eſt. hoc ſi conceditur, cives ſumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex conſeqenti, civitatis inſtar mundus eſt. ecqam enim aliam excogitaverit qiſqam politiam, cujus univerſum genus humanum ſit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atque adeò lege agere poſſe, niſi indè, à communi illa civitate? ſicut enim qicqid in me terreum exiſtit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverſo; qicqid aëreum, à fonte ſuo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqo peculiari: (nihil enim avt ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) ſic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors eſt, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc eſt, ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, *in jugi alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ità Plato in *Theæt. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν. *Univerſum hoc motus eſt, & aliud prater motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι. & , πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Συμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & diſcreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere natura ſolius ſolenne munus eſt. fungitur & ipſo mundus iſte, qem incumbimus. metatio certè noſtra, totum verſiforme eſt. dies & nox invicem vertunt. Sol ſtationibus annuis, Luna modulationibus menſtruis variat. Syderum diſtincta confuſio interdum dejicit aliqid, interdum reſuſcitat. cæli ambitus, nunc ſub divo ſplendidus, nunc nubilo ſordidus: avt imbres ruunt, avt ſiqa miſſilia cum imbribus, dehinc ſubſtillum, & denuo ſudum. Sic & mari fides infamis, dum & flabris aqè mutantibus, de tranqillo probum, de fluſtris temperatum, & extemplo de decumanis inqietas. Sic & terram ſi recenſeas temporatim veſtiri amantem, propè ſis eandem negare, memor viridem cùm conſpicis flavam; mox viſurus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus ſiqid, non aliud ex alio mutant, & montium ſcapula decurrendo, & fontium vena cavillando, & fluminum via abbumando. mutavit & totus mundus aliqando, aqis omnibus obſitus. Sed & enatando rurſus in forma: mutavit rurſus orbis, alius idem.* Viſe ſis eundem argumentum idem pereleganter proſeqentem, *de reſurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις] *Vita tota in opinione conſiſtit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπόληψις. *Omnia ſunt ſita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν] qod *ſuprà l.* 3. §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum eſſe rationale omne.* Et adhuc pleniùs, *l.* 9. §. 8. Εἰς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva in rationalia diſpertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσπερεὶ πόλις] Idem *ſuprà* §. 3. Vide ad *l.* 3. §. 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ὅδε μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς δημιούργηται, μία. *Mundus hic una eſt urbs, & una, qâ conſtat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoſcimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exilium non eſt eis terribile, qi omnem orbem terrarum unam urbem eſſe ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — κοινοῦ πολιτεύματος;] nullius certè alius homines indiſcriminatim univerſi. at Chriſticolas alius, τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. utì Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi iſto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc eſt, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, eſſe *mentem* cujuſqe τῷ τὸν κόσμον διοικοῦντι ἀπόῤῥοιαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum ſententiâ; *Uno ex fonte omnium noſtrum defluunt animæ.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται. ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ μὴ ὂν ἀπίσχειται.] Ità *l.* 5. §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥίπτει.
— *nil qod erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adverſ. Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Perſius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil; in nihilum nil poſſe reverti.

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμῆ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τι. τότε δ' ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυτον καὶ ἄπαυστον. *Nam ſicut è nihilo nihil fit, ſic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non exiſtente impoſſibile eſt qicqam fieri, & ens prorſus interire impoſſibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ vitii ſuſpectus habetur. itaqe legi poſtulat pro ἀνήνυστον, ἀνήπυστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucanus *de univerſo. c.* 1. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀποτελεῖσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non poteſt, ut id qod eſt, avt ex nihilo fiat, avt in nihilum abeat.* Epicurus pariter *Epiſt. ad Herodotum* apud Laërtium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἂν ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἄν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολέλει τὰ προϋπάρχοντα, ἐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. *Primùm qidem, qòd nihil fiat ex eo qod non eſt. Omne enim ex omni fieret, ſeminibus nihil indigens. Sed & ſi qod occidit, interiret in id qod non eſt, omnia jamdudum interiiſſent, cum ea non eſſent, in qæ diſſolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσαγωγὸς καὶ ἑρμηνεὺς *l.* 1.

Principium hinc qojus nobis exordia ſumet:
Nullam rem è nihilo gigni; nil poſſe crearì
De nihilo. —

Et mox:

Nam ſi de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
Omne genus naſci poſſet, nil ſemine egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo, qod non ſit, fieri, neqe in id, qod havdqaqam ſit, corrumpi.* Ariſtoteles etiam *phyſic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίγνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. *Omne qod fit, ex iis, qa non ſunt, fieri impoſſibile eſt: de hac enim conveniunt opinione omnes qi de natura ſcripſerunt.* Et rurſus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis eſt opinio phyſicorum nihil fieri ex eo qod non ſit.* & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὁ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος. *Qod maximè timentes erant, qi primi philoſophati ſunt, ex nullo generari præexiſtente.* Atqe huc pertinet, qod de priſcis philoſophis idem *Phyſic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, *Philoſophi primùm qærentes veritatem.* — φασὶν ὅτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, ὅτε φθείρεσθαι. *Dicúntqe neqe fieri eorum, qa ſunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim ſimpliciter, avt produci avt corrumpi qicqam, ei negabant; ſed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evaneſcere; verùm ſubſtantiam ipſam ſemper manere, novis affectibus ſibi invicem ſuccedentibus, aſſerebant. qod & Ariſtoteles ipſe agnoſcit, τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὴ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον ὡρίσαντο ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ἧς γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ ἧς γίγνεται πρώτης, καὶ εἰς ἣν φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε γίνεσθαι οἴονται οὐδὲν ἁπλῶς, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. *Plurimi igitur eorum, qi primò philoſophati ſunt, ſolas illas exiſtimarunt omnium eſſe principiò, qa in materiæ ſpecie ſunt. Ex qo enim omnia entia ſunt, & ex qo primò fiunt, & ad qod ultimum corrumpuntur ſubſtantia qidem permanente, mutata verò paſſionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium eſſe principium ajunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tanqam hujuſcemodi natura ſemper conſervata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non ergò omnium interitus atqe obitus natura conficiet: & erit aliqid, qod avt ex nihilo oriatur, avt in nihilum ſubitò occidat. qis hoc phyſicus dixit unqam?* De poſteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Ariſtoteles

naturæ utrumqe mysterium est. ex eisdem elementis concretio illîc, in qæ istîc resolutio. nihil omnino, cujus qenqam pudeat: cùm nihil subsit, qod animali intellectu prædito non congruat, vel constitutionis ejusdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejusmodi hominibus fieri istiusmodi necesse est. siqis aliter vult esse, idem ficum succo acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut vestrum uterqe defungatur:

[a] φύσεως μυσήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτὸ. ὅλως δὲ [c] σὺκ ἐφ' ὧν τις αἰσχυνθείη. ἐ γὰρ ἐπὶ τὸ ἐξῆς τῷ νεκρῷ ζώῳ, ἐδὲ ἐπὶ τὸν λόγον τῆς ἀσκήσεως.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4.
[* καὶ διάλυσις] eis f.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.

§. 6. Ταῦτα ἔτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι [d] ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλῃ [e] τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [f] ἔντος ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ἕτος τεθνήξεσθε.

d L. 8. §. 14.
e L. 8. §. 15.

[a] μετὰ

ANNOTATIONES.

Aristoteles *de gener. & corrupt. l. 1. c. 3.* Ἔστιν ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ, ἐπὶ τῶν ὑστῶν, ἄλλου φθορά. καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epist. 66.* Θάνατος οὐδεὶς οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὑσίας τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ ἐκ φύσεως, εἰς ὑσίαν κατὰ ταὐτὰ, θάνατος. ὅτε γιγνομένη καὶ ἀληθείαν τινος, ὅτε φθειρομένη ποτέ. μόνον δὲ ἐμφανὲς ὅτος, ἀορᾶτόν τε ὕστερον, τῷ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τῷ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὑσίας, ὅτης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ τάττει. *Mors nulla est, cujuscunque tandem sit, nisi specie & apparitione tantum: qemadmodum neqe generatio cujusqam est, nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursus in isdem conversio naturæ in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solumqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem fit ob materiæ densitatem: hoc autem ob substantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuò maneat eadem motu solum differt & positione.* Porphyrius apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 40.* ex Pythagoreorum sententia, Τὸν δικαίως ἀναιρεθέντα, πρὸς τὸ ἀποθησκειν τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γεννῶν ἔχει πρὸς τὸ γενόμενον. ἑκατέραν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μεταβολήν. τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν. τὴν δὲ ἀπὸ σώματος, θάνατον προσαγορευομένην. *Qi juste interimat, ita cum intereunte comparari, ut patrem cum prole. Utramqe siqidem animæ esse mutationem, cum corpore qidem conjunctam ortum, ab eo autem sejunctam interitum dictam.*

Φύσεως μυσήριον] Ità *l. 2. §. 12. φύσεως ἔργον.* Senecæ *excerpt. Morieris. ista hominis natura est, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταὐτὰ] deesse videntur voces aliqot, necessariò supplendæ, ut sensus sit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταὐτά. vel ut *l. 10. §. 7.* [καὶ διάλυσις] εἰς ταὐτά. Ità Aristoteles *de gener. & corrupt. l. 1. c. 1.* Συνιόντων καὶ διαλυομένων (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. *Coeuntibus & dissolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c. 2.* Γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. *Generari qidem & corrumpi qæ congregantur & disgregantur.* Ibidémqe Democritus & Levcippus, διακρίσει, καὶ συγκρίσει, γίνεσιν καὶ φθορὰν, *segregatione & congregatione generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoqe, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν, Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura est, sed solum mistio, & fedus mistorum,* qod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l. 4. c. 1.* reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Colot.* Epictetus *lib. 4. c. 7.* Ἀλλ' ἤδη καιρὸς, ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus est moriendi. Noli rem exaggerare, sed dic qemadmodum se habet. jam tempus est materiæ in illa, unde conflata fuit, resolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid periturum est in mundo? qid fiet novum aut admirabile?* Vide *l. 5. §. 4. & 13.* & *infrà §. 30.* & *l. 7. §. 50.* & *l. 8. §. 18.*

Ἐφ' ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη] ἐ γὰρ τὸ πυρέττειν αἰσχρὸν, οὐδὲ τὸ ἀποθνήσκειν. *Non enim febricitare, neqe mori inhonestum est.* Dio Prusæus *Orat. 33.* & Marc. *l. 12. c. 23.* ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου οὐ κακὸν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν. *Vitæ cessatio non est malum cuiqam, qia nec inhonestum.*

Οὔτε παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νεκρῷ ζώῳ] qia scilicet est θνητὸν ζῶον, *animal mortale suprà §. 3.* Itaqe Anaxagoras, nunciatâ filii morte; ἤδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. *Sciebam filium me genuisse mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag. 118. D.* & *de manssuet.* vel, ut idem *de tranqil. pag. 474. D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l. 4. c. 13.* ἤδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laërtius *l. 2. §. 13.* qi liberos plures simul amissos refert, ἤδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. *Scivi eos mortales natos esse.* Et Ælianus *lib. 3. cap. 2.* ἤδειν θνητὸν γεγεννηκότα. ubi tamen legendum γεγενεκὼς, ex Dionis Prusæi *Orat. 37.* & Epicteto *Dissert. l. 3. c. 24.* Cicero *Tusc. l. 3. Sciebam me genuisse mortalem.* Valerius Maximus *l. 5. c. 10. Ego illum ex me natum sciebam esse mortalem.* At turpissimè ac sceleratissimè hominis monstrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qòd à Persis captus esset, id qod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, *sciebam me genuisse mortalem,* de patre dixit Imperatorum pessimus, *sciebam patrem meum esse mortalem.* ità cùm patris miserias ludibrio haberet, non defuit tamen Annius Cornicula, qi eum qasi *constantem principem* lavdaret. Cæterùm, qod Seneca *Epist. 99. Cui nasci contigit, mori restat.* & *Epist. 30. Vivere noluit, qi mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data est.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς] qia, ἡ τοῦ σώματος σύγκρισις ἔυσηπτος. *Corporis fabrica putrescere prona. l. 2. §. 17.* Et, ut Epictetus *infrà §. 41.* ψυχάριον εἶ βασάζον νεκρόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c. 11. Mortalis nata es; mortales peperisti. putre ipsa fluidumqe corpus, & casibus morbisqe repetita, sperásti tam imbecillâ materiâ solida & aterna gestásse?* Et mox: *Qid est homo? qodlibet qassum vas, & qodlibet fragile. jactatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus. ubicunqe arietaveris, solveris. Qid est homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cum benè lacertos exercuit, cujuslibet feræ pabulum, cujuslibet victima: ex infirmis fluidisqe contextum; frigoris, æstûs, laboris impatiens: ipsò rursus situ & otio iturum in tabem: alimenta metuens sua; qorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur: anxiæ solicitæqe tutelæ; precarii spiritûs & malè hærentis.* Plutarchus *ad Apollon. pag. 106. D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τμητὸν τέτμηται, εἰ τὸ τηκτὸν τέτηκται, εἰ τὸ καυστὸν κέκαυται, εἰ τὸ φθαρτὸν ἔφθαρται; *Qid verò admirationis meretur res, si scissum est qod erat naturâ scissile, aut liqatum qod liqabile, aut crematum qod ustile, si periit qod ita erat natum ut interire posset.* Avgustinus jam morti propinqus, acceptis cladibus, qæ per barbarorum incursiones passim contigerant, sapientis cujusdam sententiâ se consolabatur, dicens; *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Posidonius in *vit. Avg.*

§. 6. Ταῦτα ἔτως] Abrupta ista; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέφαλα insuper. Monitum continent & munimentum adversùs injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia,* inqit, *ab istiusmodi perpetrari solenne est.* Seneca *Excerpt. Malè de te loquuntur homines. sed mali, moverer, si judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, qod solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consvetudine latrent.* Ista avtem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunensis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter neqeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat. 3.* Κακῶς λέγουσιν, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἐμαθον. *Male loquantur, qoniam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laërtium *l. 2. §. 35.* Socrates. Sed & Leotychides Aristonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω, καλῶς γὰρ λέγειν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν δυνεθείη. *Non miror, bene enim eorum nemo loqi posset.* Senecæ *excerpt. Malè de te loquuntur. Benè nesciunt loqi.* Ità *suprà §. 3.* Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. *inviti delinqunt.* Et *l. 8. §. 14.* ἀναγκάζονται ἔτως ποιεῖν. *necessariò faciunt qæ faciunt.* Et *l. 10. §. 40.* βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* se excusat, referente Evstratio *in Aristot. ethic. l. 3. c. 5.*

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼ ἀναγκαίως τὰ δὴ πάντα ποιέω.
Hæc ego ex necessitate facio, qæ facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis servulo præscriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino castigatus, εἴμεθ' ὅ μοι κλέψαι, *in fatis sibi* diceret *fuisse, ut furaretur,* respondit ille, Καὶ δαρῆναι. *in fatis iisdem fuisse & ut caderetur.* Sed nec Spartani servo, qi cùm inter flagella, subinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi;* regessit herus, Ἄκων τοίνυν καὶ κολάζει. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib. 7. §. 63.*

Θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν] Idem planè *l. 12. §. 16.* affine qippiam & *l. 8. §. 15.* Lactis avtem sive liqoris ficulnei meminisse videtur; ὅτι συκῆς ὀπὸς πάντων δριμύτατος. *qod sici succus omnium acerrimus.* ut Aristoteles *problem. l. 20. c. 18.* sive, ut Plinius *l. 23. c. 7.* qoniam *sici succus lacteus aceti naturam habet: itaqe coaguli modo lac contrahit.* qod aliter pavlò Dioscorides *l. 1. c. 183.* πηκτικός ἐστι γάλακτος, ὥσπερ ἡ πιτύα. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὄξος. *Coaguli modo lac contrahit, coagulatúmqe aceti modo dissolvit.* Sed & aliis dotibus havd pavcis succus is nobilis, qas apud eosdem videre licet. Ad Marci mentem Seneca *de ira l. 2. c. 10. Non irascetur sapiens peccantibus. qære? qia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. Scit pavcissimos omni ævo sapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perspectam habet. nemo avtem naturæ sanus irascitur. qid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid si miretur spineta sentésqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium naturæ defendit.*

Ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ἕτος τεθνήξεσθε] Ità *l. 7.*

a L.5.§.33. Inf.§.33.l. 8.§.25.
b L.7.§.14. l.8.§.40.47. 49.
c L.7.§.64.
d L.2.§.1.
e L.2.§.3.l. 3.§.4.
* ἕνεκα f.
* ἡ φ. f.
f L.3.§.4.
* -βῶς
g Inf.§.45. l.6.§.38.
h L.7.§.31. l.10.§.25.
* τῷ Lug.

a μὴ βραχὺ ἢ ἐδὲ ὄνομα ὑμῶν ἐκπολιφθήσε].

§. 7. b Αρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρ᾽ τὸ, βέβλαμμαι. ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρ᾽ ἡ βλάβη.

§. 8. c Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἐ ποιεῖ, τοῦτο ἐδὲ τ̀ βίον αὖτ᾽ χείρω ποιεῖ, d ἐδὲ βλάπτει, ἔτι ἔξωθεν, ἔτι ἔνδοθεν.

§. 9. e Ἠνάγκασαι * ἡ ξ συμφέρον] * φύσις ξτο ποιεῖν.

§. 10. f Οὖ πᾶν τὸ συμβαίνον, δικαίως συμβαίνει. ὃ ἐὰν ἀκριβῶν * φυλάσσῃς, εὑρήσεις. 8 ἐ λέγω μόνον κ᾽ τὸ ἐξῆς, ἀλλ᾽ ὅτι κ᾽ τὸ δίκαιον, καὶ h ὡς ἂν τις αὐτὸ ἁνομοθέτησε τὸ καλ᾽ ἀξίαν. φύλαττε οὖν ὃ ἔχεις ἐν σεαυτῷ. καὶ ταῦτα ἐὰν σὺ μὴ ἀφῇς, ἢ ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποιεῖ, σὺν τὸ * ἀγαθὸς εἶναι.

tum pavlò pòst nè nomina qidem utriusqe superfutura.

§. 7. Opinionem tolle, tollitur simul & qerimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum omne.

§. 8. Qod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno avt interiore avt exteriore affecerit.

§. 9. Commodi sui cavssâ natura facere hæc cogitur.

§. 10. Cogita, etiam justè contingere, qicqid contingit, id qod si sedulò observaveris, facilè deprehendes; non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa conseqi universa, & tanqam ab eo, qi pro dignitate cuiqe suum tribuit, provenire. hoc itaqe, prout cepisti, observare pergas; & qicqid feceris, bonum te præstes, qomodo

ANNOTATIONES.

§. 22. *μετ᾽ ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. Paulò pòst utrosqe vestrùm mortis concessuros.* Seneca *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversùs iram magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis. sibi qisqe, ut alteri, dicat; Qid juvat tanqam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Qid ruimus in turbam? qid certamina nobis accersimus? qid imbecillitatis obliti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, qas implacabilis gerimus odio, febris avt aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. qid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiùsqe ac propiùs accedit istud tempus qod aliena destinas morti, fortassè* [havd] * *citra tuam est.* [* *circa* Lipsius] Et rursus: *Qin potiùs vitam brevem colligis, placidámqe & tibi & cæteris præstas. qin potius amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cum excesseris, reddis. Qid servo, qid domino? qid regi, qid clienti tuo iraseris? sustine pavllum. venit ecce mors, qæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arenæ spectacula, tauri & ursi pugnam inter se colligatorum; qos cùm alter alterum vexârit, suus confector expectat. Idem facimus. aliqem nobiscum alligatum lacessimus: cùm victo victoriqe finis æqè maturus immineat. numqid amplius isti cui irascaris, qàm mortem optas? etiam te qiescente morietur. perdis operam: facere vis, qod futurum est. Qieti potiùs pacatiqe, qantulumcunqe superest, transigamus. sive de ultimis supplicijs cogitas, sive de levioribus, qantulum est temporis, qo avt ille pœnâ suâ torqeatur, avt tu malum gaudium ex alienâ percipies? jam ipsum spiritum expuimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiqam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, qod ajunt, versamúrqe nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad qod ille respexit, qòdqe Aristoteles exhibet, *Rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθάναλον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Iram cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomologus vetus;

Ἀθάνατον ἔχθραν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Mortalis odia ne gere immortalia.

Qod latiùs extulit Evripides in *Philocte*te apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ᾽ ἡμῖν ἔφυ.
Οὕτω προσήκει, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον; ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσαται.
Mortale qando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Qisqis magistrâ sapere naturâ volet.

Grotius. Romanis, ab Hetruscis missi de Tarqinio legati, apud Dionysium Halicarnassæum *l.* 5. *pag.* 280. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. *Oportere homines cum sint, non sapere supra humanam conditionem, neqe immortales iras gerere in corporibus mortalibus.* Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. *pag.* 521. ubi Deos etiam, per gravia atqe atrocia peccantibus iratos, muneribus precibúsqe leniri dixerat, εἰ μὴ σὺ, inqit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν Θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. *Nisi fortè tibi æqum videtur, deorum iras mortales esse, at iras hominum immortales.* Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμῷ γὰρ ἡδὺν γῆρας ἐστὶν ἄλλο πλὴν θανεῖν.
Iræ senectus unica est, vita exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *Epist.* 51. Τῶς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅστοι τι κακὸν μὲ δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, καὶν ἐπιλαθοίμην. θνητὰς γὰρ ὄντας, ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὡς φασί τινες, ἐ προσήκει. τῆς μέν τοι, Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας, ἐ μόνον ζῶν, ἀλλ᾽ ἐδ᾽ ἂν ἀποθανών, ὃ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλαθοίμην. *Reliquorum simultates & inimicitiam, qotqot mihi damnum dederunt, facilè tuâ avtoritate oblivioni mandaverim. Mortales enim cum sumus, sempiternam, ut qidam ajunt, iram tenere non debemus: at Pythonis odium non modò vivus, sed ne mortuus qidem, qod tamen omnibus è vita discedentibus contingere solet, è memoria abolevero.*

Οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ἐκπολιφθήσεται] Vide *infrà* §. 33. & *lib.* 8. §. 25. Hesiodus *Oper. l.* 1. *v.* 153.

Βῆσαν ἐς ἠερόεντα δόμον κρυεροῦ Ἀΐδαο,
Νώνυμοι. —
Descenderunt tenebricosam in domum horribilis Plutonis
Ignobiles. —

qo loco (ut obiter adnotem) εὐρώεντα malim vertere, *situ obsitum*, qàm cum interpretibus, *latum.*

§. 7. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρ᾽ τὸ, βέβλαμμαι] Idem ferè *l.* 7. §. 14. & *l.* 8. §. 35. 41. 47. & *l.* 12. §. 22. 25. Huc illud Menandri, apud Plutarchum *de tranqill.* & *de exil.* & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni pra te feras.

Epictetus *Enchirid. c.* 29. Σὲ γὰρ ἄλλος ὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἔση βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. *Te enim alius non ladet, nisi ipse velis. Tum avtem lasus eris, cùm te ladi existimaris.*

§. 8. Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ὐ ποιεῖ] qod *lib.* 7. §. 64. οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. *Nec mentem gubernatricem fac deteriorem.* qia scilicet *Animus cujusqe, is est qisqe.* Cicero *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. §. 1.

§. 9. Ἠνάγκασαι] Ità *l.* 2. §. 3. Πρόσεισι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. *Accedit & necessitas qædam.* ibi vide. commation avtem hoc superioribus adfigit Casavbonus, seqentibus præfigit Xylander. cùm nevtra satìs cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliqid videtur. ad seqentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob qas æqanimiter contingentia qæqe ferre oporteat; qia nempe necessaria, utilia, justa.

§. 10. Οἱ πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει] Ità solent excerpta sua, vel χρησομαθείας, vel adnotata ordiri, Οἱ τόδε, ἢ τόδε, ut videre est passim apud Photium, Evstathium, alios. Aliqando tamen pleniùs, Ἰσέον ὅτι, avt ejusmodi aliud qid, qale & istic subintelligendum. Qod avtem *omnia qæ contingunt nobis, juste contingere* dicit, intelligendum est, qoad primam cavssam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justáqe sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justéqe te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctúsqe in operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.* 12. *v.* 1. etiamsi ægrè ferre videatur, qod bonis malè, malis bene sit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu Domine, certè justus es.* Seneca *Epist.* 107. *Qicunqe fiunt, debuisse fieri putet; nec velit objurgare naturam.* & *Epist.* 96. *Solet fieri, parum est. debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt.* Galenus *in Hippocr. de fract. l.* 1. §. 2. Οἷον ἑκάστῳ πράγματι τὸ οἰκεῖον φυλάττηται, δικαίως ἔχει τε καὶ διοικεῖται. οἰκεῖον δὲ ἑδὲν ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. *Qum unicuiqe rei qod proprium est, servatur, tum ea juste se res habet & administratur. Qid avtem aliud in corpore proprium est, qàm qod secundùm naturam est.* ad Marci mentem aptissimè.

Καλὰ τὰ ἑξῆς] *secundùm rerum ac cavssarum* ἐπισύνδεσιν, sive *connexionem ac concatenationem* qandam, qam imaginabantur Stoici. Vide *infrà* §. 45. & *l.* 6. §. 38.

Ὑπό τινος ἀποτεθειμένου τὸ καθ᾽ ἀξίαν] nihil poterat piè magis ac religiosè dici, qàm omnia provenire à cavssa qadam suprema, assignante qasi certâ lege cuiqe, qod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 25.

Σὺν τὸ ἀγαθὸς εἶναι] Syntaxis τῷ poscit. Sicut *l.* 7. §. 66. ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι, *contentus agere qod esset justus.* atqe ità Lugdunensis. *Bonum* avtem fore dicit, si justè evenientibus

do bonus qis propriè dicitur. in omni actione tua ſerves iſtud.

§.11. Tu nè ea opineris, qæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam qæ ille avtumare te vult. verùm res ipſas, qomodo verè ſe habeant, cogites.

§.12. Duo iſta in promptu tibi ſemper ſunt habenda: alterum, nihil ut facias, niſi qod partis regere legémqe dare natæ ratio ſuggeſſerit, ídqe ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός. ἔτι δὲ πρὸς πάσης ἐνεργείας σῴζε.

§. 11. [a] Μὴ τοιαύτα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβριζων λέγει, ἢ οἷά σε λέγειν βούλεται. ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [b], ὁποῖα καθ' ἀληθειάν ἐϛι.

§. 12. Δύο παύτας [c] ἐπιμόνηϛας ἔχειν ἀεὶ δεῖ. τὼ μὲν, πρὸς [d] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλικῆς ϰὴ νομοθετικῆς λόγου ὑπολάβῃ, ἐϰ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὼ δ' [e] πρὸς τὸ μεταδιδάσϰειν

a Inf. §.18.
b L.3.§.11.
c L.3.§.13.
d L.2.§.16. l.3.12.16.
e L.6.§.21. 30.l.7.§.12. l.8.§.16.

ANNOTATIONES.

bus ſe ſponte ſummiſerit. qod Cleanthes ſuprà, *ad l.* 3. §. 4.

Maluíſqe patiar, qod bono licuit pati.

Καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, qomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus*: ut Seneca *Epiſt.* 3. ſed *perfectum, abſolutum*; *qem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poſſit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἰδίως νενομένον iſtic opponitur τῷ καινότερον λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliúdqe hîc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωϛιϰὸν, *infrà* §. 50. Fabius *inſtit. lib.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definiviſſet. *Ego ſecundùm communem loqendi conſvetudinem ſæpe dixi dicamqe perfectum Oratorem eſſe Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentiſſimos dicimus vulgò, qorum nihil niſi perfectè ſapienti datur. Sed cùm propriè & ad legem ipſam veritatis loqendum, eum qeram oratorem, qem & ipſe qærebat.*

§. 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de ſap. conſtant. c.* 17. *Genus ultionis eſt, eripere ei qi fecit contumeliæ voluptatem. Solent dicere; Miſerum me, puto, non intellexit! adeò fructus contumeliæ in ſenſu & indignatione patientis eſt.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qis te ledit ut doleas: qia fructus omnis ladentis in dolore læſi eſt. ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipſe doleat neceſſe eſt, amiſſione fructûs ſui.*

§. 12. Ἐϛοιμόϛηϛας] i. e. δόγμαϛα ἕϛοιμα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλικῆς ϰαὶ νομοθεϛιϰῆς λόγου] i. e. τῆ ἡγεμονιϰῇ, sive *mentis*, qam & τὸ κυριεῦον, *ſuprà* §. 1. & τὴν κυβερνῶσαν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambroſium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *ſuprà ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova.* Eſaiæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλιϰὸν Jacobus indigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεϛαθέσθαι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Heſiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

Ὅυτω μὲν πανάριϛος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα, ϰαὶ εἰς τέλος εἰσὶν ἀμείνων.
Ἐσθλὸς δ' ἂυ ϰἀϰεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ ϰε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλα ἀϰούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' ἄυτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

Ille qidem ante omnes, per ſe ipſe qid utile, qid non,
Qi videt, & longè fines proſpectat agendi:
Qi bene conſultis didicit parere, ſecundus.
At qi conſiliis pollet nihil ipſe, nec audit
Svadentes alios, nullos homo vivit ad uſus.

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; qem mirum αὐτῷ repoſuiſſe denuo, cùm in Stobæo priùs αὐτὸς legeretur. præſertim cùm & in verſione illud potiùs expreſſerit, & Heinſium avdire potuerit, de ſcriptura gemina monentem *in notis ad Heſiodum:* ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς νοῶν πάντα, eſt, ὁ ϰαλὰ πάντα αὐτὸς, τυγχάνει, ϰαθ' αὑτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐτὸς νοήσας, itaqe dixit Heſiodus, hoc eſt, qi ipſe, non avtem, ὁ αὐτῷ, qi ſibi, ſapit, juxta illud Evripideum:

Μισῶ σοφιϛήν, ὅϛις ὠφ' αὑτῷ σοφός.
Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia.* Plutarcho *de latend.* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* uſurpatum. opponitur avtem ὁ αὐτὸς νοήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήϛεως σοφῷ γεγονότι. *Qi ipſe ſapit illi, qi alterius alicujus admoniſtone ſapiens evaſit.* Eandem hanc lectionem confirmat Ariſtides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, ſed ut à Photio exhibetur, *Biblioth. Cod.* 247. qi ubi Heſiodia illa recitaverat, ſubjungit: Πρῶτον μὲν ἔθετο τὸν αὐτὸν εὑρόντα τὰ βέλτιϛα. ἔσχατον δὲ ἀμαθέα, τὸν ἄλλε συνιέντα, ἄλλε πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν ἀριθμῶν ὅροις, τὸν τῷ συνιέντι πειθόμενον, τοσοῦτῳ χείρω τοῦ νοήσαντος, ὅσῳ βελτίω τοῦ μὴτ' εἰπόντος, μήτε πειθομένου. *Ac primum qidem poſuit eum, qi per ſe qidem optima inveniret: poſtremum avtem inſcientem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium denique, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto inveniente pejorem, qanto nec loqenti nec parenti præſtabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὃν Θεὸν ϰαὶ Θεῶν ἐγγυς πρῶτον ϰαὶ ϰράτιϛον ϰαὶ ἔθετο, ὃς ϰαὶ αὐτὸς πάντα νοήσει. τὸν δὲ ἀϰούσαντα ϰαὶ μαθόντα δεύτερον. *Eum qidem qi ſibi cuncta ipſe invenit, primum ac præſtantiſſimum, ceu deum ac diis proximum poſuit, avditorem vero ac diſcentem ſecundum.* Sed & Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laërtius *lib.* 7. apud qem Zeno Heſiodi A verſiculos illos non ſine nota aliqa refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν πανάριϛος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἔσθλὸς δ' ἂυ ϰἀϰεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.

Κρείϛτονα γὰρ εἶναι τὸν ἀϰοῦσαι ϰαλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον ϰὴ χρῆσθαι αὐτῷ, τῷ δι' αὐτὸ τὸ πᾶν συμποσυϛος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνιέναι. τῷ δ' εὖ πειθομένῳ προσεῖναι ϰὴ τὴν πρᾶξιν.

Optimus ille qidem qi paret recta docenti,
Nec malus ille, poteſt qi per ſe noſcere cuncta.

Præſtantiorem enim eum eſſe, qi bene qod dicitur avdire poſſit, atqe eo uti, qam qi per ſeipſum omnia aſſeqitur. Huic enim ſolum adeſſe intelligentiam; illi verò qi obtemperet, adeſſe præterea effectum. Qod etiamſi Themiſtio *in Orat. qinqennal.* placuiſſe video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejuſdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, περὶ γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀϰούσῃς.

Nec litem decide, ubi non avdita utraqe eſt pars.

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs acceſſit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B.* Ἴσον, inqit, ἐϰεῖνο παρ' ἐμοὶ ϰείσεται, φρονέειν τε εὖ, ϰὴ τῷ λέγοντι χρησὰ ἐθέλειν πείθεσθαι. *Apud me tantundem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere.* Cæterùm Heſiodo ſuffragatur prorſus Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo loco non primus tantùm verſiculus ad avtoris mentem ritè efformatus reperitur; ſed & qartus, qi hoc admiſſò, prout ſuperiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. ſiqidem μήτ' ἀυτὸς ibi legitur, qod μήθ' ἑαυτῷ apud alios, etiam qi mendum prius ſuſtulerant, mendoſè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epiſt.* 43. Ἀνιάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέτριον) εἰ μήτε αὐτὸς συνορᾷς τὸ δέον. ὃ τῆς πρώτης ἐϛὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι ϰαταϰλυθήσεις. ὃ τῆς δευτέρας. *Verùm acerbè feram, (ſic enim parcius & moderatius loqar) ſi nec ipſe, qid officii ſit, perſpicis, qæ prima bonorum hominum claſſis eſt, nec alium rectè monentem ſegaris, qi ſecundus ordo eſt.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 570. *C.* Εἰ μὲν οὖν προθύμως δέιχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἔσεσθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν εἴποιμι δυσχερές. αὐτοὶ δὲ μέμνησθε τῶν ἐπῶν δηλονότι, ἐν οἷς ἐϰεῖνος φησί. ἄριϛον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτῷ τὰ δέοντα ξυνοράντα. ἐσθλὸν δὲ ϰἀϰεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδειχθεῖσιν ἑπόμενον. τὸν δὲ πρὸς ἀδέλφειον ἐπιλήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti receperitis, in ſecundo ordine eorum, qos laudat Heſiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil moleſtum dicam, vos avtem ipſi carminum reminiſcamini, qæ ille conſcripſit:*

Optimus ille qidem, qi per ſeſe omnia novit:
Proximus huic ſuerit, qi credit recta monenti.
At qi nec ſapit ipſe, neqe avdierit ſapientem,
Utilis hic nulla eſt omnino in parte putandus.

Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἐϰεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφός. ὕτως ἡμεῖς οἱ ϰαταδεξάμενοι, ϰὴ αὐτοὶ συνίσεως ϰὴ εὐγνωμοσύνης ϰαρπωσάμενοι ἔπαινον. *Ut enim is, qi utilem ſententiam dixit, ingenii & ſapientiæ: ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe ſumus, prudentiæ candoriſqo laudem feremus.* ubi, qod monet Dunæus noſter, illum primæ notæ σοφὸν, hunc ſecundæ συνετὸν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientiſſimum eſſe dicunt eum, cui qid opus ſit ipſi veniat in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in ſtultitia contrà eſt. minus enim ſtultus eſt is, cui nihil in mentem venit, qàm ille, qi qod ſtultè alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego avdivi, eum primum eſſe virum, qi ipſe conſulat, qid in rem ſit: ſecundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremi ingenii eſſe. nobis qoniam prima animi ingeniiqe negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus, & cum imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus.* Seneca item *de beneſic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt.* ſive ut ſcholia Manuſcripta in codice meo, (nam & Lipſius locum mancum eſſe advertit) *Non moneri,* (hoc eſt, *monitu non indigere*) *prima virtus eſt: velle ac poſſe ſecunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, ſui rector, optimus: proximi ſunt, qi admoniti in viam redeunt.* Tales eſſe nè pudeat pigeátve, Marcus vult iſtic; non qales Niceras Conſtantinopolitanos ſuos deſcribit in *Iſaac & Alex. c.* 1. Μητ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωρῆϲαι, μηθ' ἑτέρῳ πειθομένους

a *L.*10.§. 12. ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μεταίγων ἀπὸ ἀνθ-
b *L.*7.§.5. ὠπήσεως. τὴν μὲν μετανοίαν, ἀεὶ ἀπὸ ἀνθ-
c *L.* 5.§.1. πῳανότητος ὡς [a] δικαίᾳ, ἢ [b] κοινωφελὲς γίνεσθαι,
d *L.*11.§. 16. καὶ πᾶσαν ὠφελητικὴν τοιαύτην μόνον εἶναι δεῖ, ἀλλ' ὅτι
e *L.*5.§.28. *l.*11.§.39. [c] ἡδὺ ἢ [d] ἔνδοξον ἐφάνη.

f *L.*6.§.22. g *L.* 5.§.6.*l.* 7.§.73. §. 13. [e] Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν οὐ χρᾷ; [f] τί-
τι γὰρ τὸ ἑαυτοῦ πιθανότητος, [g] ἵν' ἄλλο θέλεις;

h *L.* 2.§. 3. i *L.*2.§. 12. k Inf. §.21. 23.*l.*6.§.24. *l.*10.§.7. §. 14. Ἐνυπόπτης, [h] ὡς μέρος. [i] ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον δὲ [k] ἀναληφθήσῃ

diversam transeas, siqis affuerit, qi te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen sententiæ mutatio ista niti semper debet probabilitate aliqâ, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad qod transitur, non avtem qod jucundum avt gloriosum existat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim si qod suum est fecerit, ecqid est amplius qod reqiras?

§. 14. Tanqam pars universi hujus, extitisti. in id qod produxit te evanesces. vel potiùs mutatione qâdam

ANNOTATIONES.

εἰσηγεμένῳ τὰ λώονα. Nec sua sponte sana consilia amplectentes, nec meliora svadentibus obtemperantes. Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeosi*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὅτ' ἂν ἁμαρτάνῃς τι, χαῖρ' ἡτλώμενος.
Μάλιστα γὰρ ὅτω σάζεται τὸ συμφέρον.
Ne turpe vinci, siqd erraris, puta:
Hæc namqe vera est ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἔγωγε φημὶ πρεσβεύειν πολὺ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέω.
Εἰ δ' ὧν (φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτῃ ῥέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἓν καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus si qisqe existeret:
Sin minus hoc, (namqe huc res havd nata est vergere)
Bonum est à bene monente qovis discere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' οὖν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι κοινὸν ἐστι τἀξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεἶνος οὐκέτ' ἐς' ἀνὴρ
Ἄβουλος οὐδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πέλει.
Ἀνθαδία τοι σκαιότητ' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modesto pectore evolvas, rogo:
Errare cunctis insitum mortalibus:
At ille nec sine mente, nec vacuus spei,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori suo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remeemus illuc, unde non decuit prius
Abire, sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunqam est ad bonos mores via.
Qem pœnitet peccásse, penè est innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* *Καὶ ἐυτυχέστατοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξαμαρτόντες σωφρονέστεροι δὲ, οἳ ἂν τάχιστα μεταγινώσκωσι. Illi felicissimi qidem sunt, qi qàm minimum peccant: prudentissimi verò qos statim peccatorum pœniteret.* Gregorius Nazianzenus *in patr. suum.* *Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου Θεοῦ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν, ἀνθρώπου μὲν, ἀλλ' ἐπιεικοῦς, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. τὸ γὰρ ἀθεράπευτον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐστὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργουμένων. Omni vitio carere, hominis modulum excedit, solliusqe Dei est. At verò post peccatum ad mentem meliorem redire, hominum est, verum proborum, & qi ex ea classe sunt, qæ salutem consequitur. Perditè autem & incurabiliter ægrotare, prava illius & adversaria naturæ, atqe eorum, qi ab ea afflantur.* Idem in *Apolog.* *Κἂν εἰ τὸ πρῶτον τοῦ λόγου μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκεῖνο, τὸ ἁμαρτάνοντας μετανάγεσθαι. Si minus id, qod rationis primum est, servent, hoc est, ut nihil peccent; at certè id, qod eò posterius est, qum peccant, emendari, atqe in viam reduci.* *Τὸ μὲν γὰρ ἀῤῥωστῆσαι, τῆς κοινῆς φύσεως, ἢ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ πάντων ἁπλέτως, ἢ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ θεραπευθῆναι, καὶ εἰς ἀλλήλους ἐπανελθεῖν, τοῦ λογισμοῦ, καὶ τῆς χάριτος. Nam qod in morbum incidérimus, communis naturæ est, & humanæ infirmitatis, qæ omnes & animo & corpore valentissimos attingit, qod autem morbum depulerimus, id verò rationis munus est & gratiæ divinæ.* Idem *Irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. *Μέγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα. ἐπειδὴ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔλαχεν ὁ Θεός. δεύτερον δὲ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλαίσαντάς τι καὶ παιδευθέντας, εἶτα ἐπανανθέντας, &c. Magnum illud, ne omnino qidem peccasse, aut certè non gravissimè: qandoqidem eum vitæ statum, qi omni prorsus peccato vacet, Deus supra humanæ naturæ modum constituit. Proximum avtem, ut mihi qidem videtur, illud est, ut cum admisso aliqo peccato castigati fuerimus, ac postea soluti, & indulgentius habiti,* &c. Isidorus Peluſiota *l.* 1. *Ep.* 381. *Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύτητα. καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνωσιμαχήσαντα, καὶ ταχέως ἐξαναστῆσαι τῷ πλήμμελος. Longè qidem pulcerrimum est, non peccare, atqe à Deo non procul esse remotum. Pulcrum avtem illud qoqe est, qum in peccatum lapsus sis, pœnitudine duci, ac qam primum è lapsu exurgere.* Idémqe *ibidem Ep.* 435. *Τὸ*

A *ἀναμάρτητον Θεοῦ μόνου, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. τὸ δὲ μανθάνειν ἐφάπτεσθαι τῶν καλῶν γνώμην ἀδιημεκῆ, ἀνθρώπου ἐστὶν ἐυαγοῦς. καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκουσίων, οἰκεῖον τῶν ἐγγίσαι Θεῷ βουλομένων. καὶ τὸ ἧττον μὲν ἐκείνων, ῥᾴδιον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρτήμασιν. Ab omni peccato alienum esse solius est Dei: nec, qi id consequatur, mortalium qisqam est. Nullum verò voluntarium scelus attingere pii qidem est hominis. Et non in multa involuntaria peccata incidere, eorum proprium est qi ad Deum appropinqare student. Et (qod illis inferius est, ac multis persacile) non qàm diutissimè in peccatis permanere.* Cyprianus *Epist.* 3. *Primus gra-*
B *dus felicitatis est, non delinqere: secundus, delicta cognoscere. illa innocentia qa servat; hæc medela, qa sanat.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, sed vitare: secunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελὲς] Vide *lib.* 1. §. 16. κοινονημοσύνη. & *lib.* 7. §. 4.

Οὐχ ὅτι ἡδύ] Avgustinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nullóſqe Catonis in actus
Surrepſit, partémqe tulit sibi nata voluptas.

qoniam, inqit, *& qod non faciebat sine voluptate, non faciebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus*
C *esse nulla potest, nisi sit gratuita. nam qa voluptate, qasi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatióqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis causſâ faciet.* Alluſum est forsan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, *τίνι διαίτῃ χρώμενος ὕτως ἐμμελὴς καὶ μεθ' αἰσθήσεως τοσοῦτον χρόνον ζήσειεν, Qâ victus ratione sic validus & sensibus illasis tam diu vixisset*, respondit, *οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας. qod voluptatis causſâ nihil unqam fecisset.* ex Clearcho *vitarum lib.* 2. Athenæus *dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chryſippus *ἐν τῷ περὶ πολιτείας, οὐδὲν ἡδονῆς ἕνεκα πράξειν, οὐδὲ παρασκευάσεσθαι τὰς πολίσας. Cives nihil*
D *voluptatis causſâ acturos avt paraturos.* Antisthenes verò suis præcepit, *μηδὲ δάκτυλον ἐκτεῖναι ποτὲ, εἵνεκα ἡδονῆς, ut nè digitum qidem voluptatis causſâ unqam extenderent.* Theodoretus *therapevt. lib.* 12. cujus illud item celebratur, *Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. Furere malim, qàm voluptate persundi.* Laërtius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipsi in hanc partem
E *τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μεσόλοιχον διορύτοντες, καὶ ἀναφαινόμενοι παρὰ τὴν ἡδονήν. Voluptatis & virtutis parietem intergressum & interjectum suffodientes & visi apud voluptatem.* Neqe tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæres. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* §. 9. Chryſippum statuisse *τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὲς εἶναι. Ultimum omnium bonorum animi esse jucunditatem.* nec id sanè Epiphanius unqam dixerit. Verùm avt vitiata ista, & *ἀπαθὲς* pro *ἡδυπαθὲς* legendum; avt loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, qocum istud probè convenit, *τὰ σύμπαντα συνίστασθαι ἐξ ἡδονῆς. voluptate constare omnia*, tribuendum. Cæterùm in do-
F gmatum prisco rum illorum recensione Epiphanianâ havd pavca istiusmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἕνδοξον] Contrà qàm illi, *qi nihil honestum esse putant, nisi qod in vulgus gloriosum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil opinionis causſâ, omnia conscientiæ facta.* Et *Epist.* 113. *Nihil sit illi cum ambitione & fama: sibi placeat.* De T. Aristone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

§. 13. Τί οὖν οὐ χρᾷ;] Bernardus *de bon. deser.* & *in Cant. serm.* 34. *Ipsis etiam in bestiis bestialior est homo*, (hoc est, ut Simocattus *Epist.* 13. *τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος*) *ratione vi-*
G *gens & ratione non vivens.*

Τί ἄλλο θέλεις;] puta lavdem, avt mercedem. ut *lib.* 7. §. 73. & *l.* 9. §. 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναληφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jesu, sed sensu pavlùm diverso usurpatur, Marc. *cap.* 16. *v.* 19. & *Act. cap.* 1. *v.* 2.

dam interveniente in rationem seminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia seriùs decidit: citiùs autem an seriùs, nihil interest.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipsis videberis, qibus nunc pro bellua & simia haberis, si ad decreta rationisque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. instat fatum, dum vita suppetit, dum datur, bonus esto.

§. 18. Quantum is otii lucratur sibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; sed qid ipse tantùm agat, qo id justum

εἰς τὸν λόγον εἰπεῖ τὸν σπερματικόν· καὶ μεταβολή.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν προεκπέσον, τὸ δὲ ὕστερον. [a] Διαφορὰ δ' οὐδεμία. a L.2,§.14. Inf. §.47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν [b] θεὸς αὐτοῖς δόξῃς, οἷς νῦν κ' πίθηκος, ἐὰν δοτικάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου. b Sup. §. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. [c] τὸ χρεὼν ἐπίσχες. [d] ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γίνου. c L.2.§.4. d L.8.§.22. l.10.§.16.

§. 18. [*] Ὅσην ἀσχολίαν περιδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ [f] μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον e L.2.§.8. Inf.§.24. * εὐχολ. f Inf.§.25. l.5.§.34.l. 7.§.55.67.

ANNOTATIONES.

v. 2. 11. 22. Et indè ἀνάληψις, de ejusdem ascensione usurpata Lucæ *Evang. c.* 9. *v.* 51. Verùm in istis τὸ ἀνὰ *subvectionis* significatum obtinet, ut rectè Beza; non *restitutionis*, uti Budæus & Erasmus de voce altera, sed ratione tamen hayd eâdem uterqe, censuerunt. qum Marco *reditum* & *resumptionem* designet. qomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur sive *receptio*, ubi *corpus* asserit *ad terram unde sumptum est, reverti, spiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccles. c.* 12. *v.* 7. Vide *l.* 7. §. 49.

Εἰς τὸν λόγον ἀυτῆ τὸν σπερματικὸν] id est, *Deum* ipsum, unde decisus, & cujus pars es. Lacrtius *l.* 7. *c.* 136. in *Zenone* de Deo. Ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, ὕτω καὶ τὸν σπερματικὸν λόγον ὅλα τὸ κόσμε, &c. *Quemadmodum in fœtu semen continetur, ita & hunc, qum seminalis ratio mundi sit*, &c. Vide *infrà* §. 21, 23.

§. 15. Τὸ μὲν προεκπέσον, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà* §. 47, & 48, & 50. Seneca *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis, cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus, observa hunc comitatum generis humani eódem tendentis, minimis intervallis distinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *Epist.* 49. *Non possunt longa intervalla esse, in ea re, qa tota brevis est.*

§. 16. Ἔντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς αὐτοῖς δόξεις] Novi esse videntur argumenti ista: nihil statuo tamen. Possunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphosi illâ stupendâ, qam in sapiente suo prædicabant Stoici, & exagitat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag.* 1057. *E.* utpote qâ ὁ χθὲς ἔχθιστος ἅμα κ' καλὸς κ' τίμιος ἄφνω μεταβάλλειν εἰς ἀρετὴν, καὶ γίγνεσθαι ἐκ φαύλου κ' ἀχρείου κ' λυγροῦ γέρων ἐπιεικὴς, ἱλαρὸς, εὐσεβὴς, καλὸς μορφος. ὁ κάκιστος πρωὶ, δείλης ἄριστος. ὁ καταδαρθὼν ἄμπλακτος, καὶ ἀμεθὴς, καὶ ἄδικος, καὶ ἀνόλαστος, καὶ δῆλος, κ' πένης, καὶ ἄπορος, αὐθημερὸν ἀνίσταται κ' βασιλεὺς, κ' ἅλβιος γεγονὼς, σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βέβαιος, καὶ ἄδοξος. ὃ γίνεται φύσας, οὐδ' ἦξεν ἐν σώμασι νέοις καὶ ἁπαλοῖς, ἀλλ' ἐν ἀσθενεῖ καὶ ἁπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ ἀδεδαίῳ, νῦν τέλειον, ἄκρως φρόνησιν, ἰσόθεον διάθεσιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν ἰσχνήσας, κ' ἐξαίφνης ὥρας τινὸς, ἢ δείλαιαν, ἢ Θεὸς ἐν ἥρᾳ τῇ κακίστῃ γενόμενος. *Qi heri erat infensissimus & pessimus, hodie subito mutatus est in virum bonum, atqe ex rugoso, & pallido, & miserrimo spectaculo decorus, dei similis, formâ eximiâ. Is qi mane fuit deterrimus, sub vesperam optimus est: & qi somno se dedit stolidus, ineptus, injustus, luxuriosus, servus, pauper, inops: eâ ipse die surgit rex, dives, beatisque factus, præterea temperans, justus, constans, opinionum ut qisqam maximè vacuus. Non ille barbâ, avt pubertate nata in adolescente & tenero corpore, sed in imbecilla teneraqe anima, adde effeminata & inconstante adeptus mentem perfectam, extremè probam prudentiam, affectionem divina æqalem, scientiam ab omni opinione purgatam, habitumqe qi labefactari nullo qeat modo, & repente heros aliqis, genius, avt deus è bestia factus pessima.* vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τῆ εὐμεταβόλῳ τῶν ὀφημῶν δοκεῖν, *suprà* §. 3. qibus hodiè qis bellua avt simia, eisdemqe rursus intra pavcos dies idem genius avt Deus. Ità Athenienst populo, ut Aristophanes *equit.*

Ὁ νῦν μὲν ὠδεὶς, ἄφνιον δ' ὑπερμένας.
Qi nullus hodie, cras futurus summus est.

De Menedemo Laërtius *lib.* 2. §. 140. Τὰ μὲν πρῶτα καταφρονεῖσθαι, κόνις καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἀκούων. ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσαντας. *Primò contemptus haberi cœpit, canisqe ab Eretriensibus & delirus haberi. Postea verò in summa admiratione omnium fuit, adeo ut civitatis qoqe gubernacula sibi traderentur.* Insigne avtem inconstantiæ popularis istius exemplum in Christi famulis sacra pagina suppeditat. Pavlus & Barnabas Lystris à populo pro diis habiti humanâ formâ induris; Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. *Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos.* iidem pavlò pòst λιθασθέντος, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c.* 14. *v.* 11, 19. Contrà Pavlus idem à Melitenis pro *homicida* vel *facinoroso* habitus, qem *Nemesis* ultrix à tergo insequeretur, dum viperam è manu pendentem conspicantur; mox tamen idem ab iisdem pro *numine* suspicitur, ubi bestiam absqe læsione ulla excussam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. *mutati dicebant eum esse Deum. Ibidem c.* 28. *v.* 4. 6. Melius avtem hîc Gvilielmus Xylander. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qi te nunc bestiam & simiam putant, siqidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas*, &c. qàm Mericus Casavbonus qi è contrario sic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qi, si ad dogmata rationisque venerationem redieris, nihilo te bruto mero avt simiâ præstantiorem censebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc sunt verba, *Enchir. cap.* 23. qæ & Marcus forsan ob oculos habuit cum hæc scriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentissimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκεύαζε αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμασησομένων σε πολλῶν, ὡς ἐρεῖταί σοι φαινομένου ὕλης ἔχει, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν καὶ τάξιν. μίμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σε πρόσθεν, ὕστερον θαυμάσονται. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλασον. *Sapientiæ studium suscipere cupis? statim te para, qasi futurum sit, ut deridearis, ut multi te subsannent, ut dicant, te subitò Philosophum exstitisse, ut rogent, unde supercilium illud? tu avtem supercilium ne habeto: ea verò qa optima tibi videbuntur, sic teneto, qasi à Deo sis in ea statione collocatus. Caterùm memento, te, si in eodem statu permanseris, iis tandem admirationi fore, qi te prius deriserunt. Sin eis succubueris, dupliciter fore deridendum.* Vide *ad l.* 9. §. 34. & *l.* 10. §. 8. & *l.* 11. §. 16.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν] Nec ista cum prioribus videntur cohærere. *Nè*, inqit, *tanqam annos innumerabiles victurus adhuc*, te geras: istud enim, avt ejusmodi aliqid necessariò supplendum est. Seneca *ad Marc. c.* 11. *Qantos tumultus hos tam contemptum animal movet? in qantas cogitationes oblitum conditionis suæ venit? immortalia, æterna volutat animo, & in nepotes ac pronepotes disponit; cùm interim longa conantem mors eum opprimit.* Bernardus *ad Evgen. de consider. l.* 2. *Qi longiora sibi vita metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, transiens vita terminos producturi solicitudine? indè est qòd homines in præsentia à se exules per olivionem, in alia per inanem solicitudinem migrant sæcula, non profutura, imò nec futura. at prudens homo longioris vita non abducetur incerto.* Vide *infrà* §. 32.

Τὸ χρεὼν ἐπίσχες] *Festinandum est*: *instat à tergo mors*, Seneca *ad Marc. c.* 10. τὸ χρεὼν, mors, naturæ debitum. Synesius *Epist.* 12. εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἔφθασε. *nisi mors prævenisset.* Vide *l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 30. & *infrà* §. 26.

Ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστι] Qod Apostolus *ad Galat. cap.* 6. *v.* 10. ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. *Dum tempus opportunum habemus, operemur bonum.* & qod Petronianus ille, sed sensu seqiore;

Ergò vivamus, dum licet esse bene.

§. 18. Ὅσην ἀσχολίαν] imò εὐσχολίαν. ità *infrà* §. 24. εὐσχολώτερον. *Qi multò magis à negotiis vacat.* & *lib.* 12. §. 2. εὐσχολησεῖ. *à negotiis potius vacabit.* Magnam sibi tranqillitatem conciliat, qi aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contrà, ut Rex sapientissimus *Prov. c.* 26. *v.* 17. *Prehendit auribus canem, qi liti alienæ immiscet se.* In ejusmodi ergò homines qadrat diverbium à Zenobio ac Svida relatum, Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Lydo negotia cùm nulla essent, foras conqisivit.* Vide *ad lib.* 2. §. 7. & *l.* 3. §. 4.

Ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ] Vide *ad lib.* 2. §. 8. 13.

* καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
* Ἀγάθωνα Xyl. Lug.
* μετὰ ναθείας Jun. V.N.Inf. §. 28.
* περιτρίπτεσθαι. Boot.
a L. 5. §. 14. l. 8. §. 57. l. 10. §. 11.
b L. 3. §. 10.
c L. 2. §. 17.
d Sup. §. 3.
e Inf. §. 51.
f Inf. §. 32.

δίκαιον ἦ, καὶ ὅσιον, * ἢ κεῖ τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλαν ἦθος * περιβλέπεσθαι, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακώς, ἃ φαντάζεται, ὅτι [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον ἀναδεξάμενος, [c] μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβεσθῇ μετὰ ἐπιτεθνηκότων καὶ σβεννυμένων προϊοῦσα. ὑπόθες δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη. [d] τί ἔν τούτῳ πρὸς σέ; καὶ ἵνα λέγω, ὅτι πρὸς τὸν πεθνηκότα; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, τοῦτο ἄρα δι' [f] εὐκοσμίαν τινά;

sit piúmque; nec, ut Agatho loqitur, mores nigros qod respiat. non est itaque circumspiciendum, sed lineæ insistendum per qam citra evagationem omnem rectâ curras.

§. 19. Qi de fama posthuma solicitus est, non cogitat fore, ut unusqisque eorum qi ipsius meminerint, mox fato sit concessurus; & qi huic successerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis prorsus per suspicientes eosdémque mox extinctos protelata, & ipsa prorsus extingvatur. finge verò & immortales, qi tui meminerint, memoriámque tui & ipsam immortalem fore, qid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum lavs qid facit? nisi forsan ratione dispensationis cujusdam.

omittis

ANNOTATIONES.

Ἢ καλὰ τὸν ἀγαθὸν] Xylandro libens accedo, qi pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, qod sequitur, fuerit. Annotator Lugdunensis ampliùs mutat, vúltque, δεῖ καλὰ τὸν Ἀγάθωνα. Verum D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum censet: totúmque locum, utì mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι] *non circumspicit nigros mores* Xylander. *aliorum*, nimirum Mericus. ut activo sensu verbum accipiatur. atqe ità *l.* 7. §. 55. Μὴ περιβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά. *Nolito aliorum mentes circumspicere.* & *lib.* 5. §. 3. ἃ σὺ μὴ περιβλέπε, ἀλλ' εὐθεῖαν πόρευε. *Qæ tu noli attendere, sed rectâ perge.* Cæterùm D. Bootius mavult περιτρίπτεσθαι legi, ut respondeat τῷ τρέχειν ὀρθόν, qod mox sequitur. *Nè eorum instar, qi nigris ingeniis sunt praditi, circumagaris, & obliqus ac tortuosis incedas.* D. Junius deniqe neqe de *Agathone*, neqe de *moribus nigris* istic qicqam vult dici. Sic itaqe conjecturâ sanè probabili admodum, mutatione havd enormi, locum avtumat posse restitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν. μὴ μετὰ ναθείας περιβλέπεσθαι, &c. *ut qod sacit, sit justum, & pium, & bonum: neqe cum pigritia & segnitie, sive qod segnium ac pigrorum est, circumspiciat; sed rectâ procedat.* Qid si Xylandri lectione ex parte admissâ, sic concinnaverimus? ἢ καλὰ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἢ. δεῖ δὲ μὴ περιβλέπεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς] *qasi ad lineam ductam.* Sic Tertullianus *adv. Marc. l.* 4. *c.* 17. *Linea insistere*, pro in instituto persistere ac permanere. & *adv. Hermog. cap.* 39. *Lineis excidere.* pro, ab instituto & proposito deerrare & divagari. qod à re Geometrica tractum censet Hadrianus Junius *Cens.* 6. *Adag.* 75. à re Gymnica, Petrus Faber *Agonist. l.* 2. *c.* 7. cui potiùs accedo.

Τρέχειν ὀρθὸν] Ità *l.* 5. §. 14. Καλοῤῥώστους ὀνομάζοντας, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνοντας. *Recte factorum appellationem sortita sunt via rectitudinem significantes.* qod *l.* 8. §. 57. κατ' εὐθὺ γίνεσθαι, *recta procedere.* & *lib.* 10. §. 11. εὐθεῖαν πορεύειν, *recta proficisci.* Apostolus *ad Galat. cap.* 2. *v.* 14. ὀρθοποδεῖν, *recto pede incedere.* sicut Lucas, sed citra metaphoram istiusmodi, *Act. c.* 16. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 1. εὐθυδρομεῖν, *rectum cursum tenere.*

Μὴ διερριμμένον] *Non vagum.* Xylander nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto qodam animi æstu jactatum & abreptum, & qasi disjunctum. qod in sacris Scripturis occurrit toties, *neqe ad dextram neqe ad sinistram*, i.e. neytrobiqe *declinando. Deut. c.* 2. *v.* 27. & *c.* 5. *v.* 32. & *c.* 17. *v.* 11. 20. & *c.* 28. *v.* 14. *Prov. c.* 4. *v.* 25, 26, 27. *Jos. b. c.* 1. *v.* 7. & *c.* 23. *v.* 6. *Reg. Hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 12. & *l.* 2. *c.* 2. *v.* 19. 21. & *l.* 4. *c.* 22. *v.* 2. & *Annal. l.* 2. *c.* 34. *v.* 2. *Esaj. c.* 30. *v.* 21. qia τρέχειν ὀρθὸν præcesserat. Potest tamen ab oculorum affectione sumptum esse; eâ nimirum, qam Galenus *comment. in Hippocr. prognost.* 1. 10. Ἵππον dici testatur, qando oculi sunt ἀσήρικτοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς, *instabiles & perpetuo motu agitati.* id vitium aliqando insitum, aliqando est adventitium. de isto Hippocrates *prænot. Coac.* §. 218. Πονηρὸν καὶ, τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαῤῥίπτειν. *Malum est oculos freqenter agitare ac jactare.* hoc est, ὀφθαλμοὺς διερριμμένους ἔχειν. Et huc alludsum fuerit, si περιβλέπεσθαι retineatur.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακώς] Retundi meritò digna vanitas illorum, qi de nomine suo propagando & ad posteros transmittendo solicitè satagunt. nec tamen, qam sui sit memoriam relicturus, cùm & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incuriosum prorsus esse qenqam fas est. Optimè Plato *Epist.* 2. Ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τῶν ἔπειτα χρόνων. ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι καλά τινα φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστατοι εὖδιν φροντίζοντες αὐτῶν, οἱ δ' ἐπιεικέστατοι, πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσωσιν. *Cura enim habenda est nobis temporis subsequentis. Fit enim naturâ qadam, ut ignavissimi homines nihil curent, qæ sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem viri cuncta faciant, qo in futuris seculis bene inter homines audiant.* Verum ἐπλοῆσθαι περί τι, est rei alicui nimiopere addictum esse, ut

A ad eam qasi attonitus & perculsus consistas, avt saltem pro re eximia & admiratione dignâ habeas: qomodo erga famam posthumam affici est à ratione omni alienum. Socrates apud Platonem in *Phædone*, σωφροσύνην definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπλοῆσθαι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως. *Cupiditatibus non esse vehementius addictum, sed parvi pendere & modestè habere.* Aristoteles *hist. animal. l.* 6. *c.* 18. Καλὰ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινὸν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐπλοῆσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ὀχείας μάλιστα. *Commune autem omnium animalium est, ut cupidine, voluptatéqe rei maximè venereæ gestiant atqe incitentur.* Ibidem *l.* 9. *c.* 8. Οὕτω δὲ σφόδρα B καὶ οἱ πέρδικες, καὶ οἱ ὄρτυγες ἐπλόηται περὶ τὴν ὀχείαν, ὡς εἰς τοὺς θηρεύοντας ἐμπίπτουσι, καὶ πολλάκις καθιζάνουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. *Usqe adeo tum perdices tum coturnices libidine gavdent, ut in aucupantes corruant, & sæpe numero capitibus eorum resident.* qod Plinius *l.* 10. *c.* 33. vertit; *Rabie qidem tantâ feruntur.* qomodo Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

hoc est, ἐπλόηται περὶ τὰς ἀνδριάντας. Marcus ipse *l.* v. §. 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι. *neqe rebus istiusmodi addictum esse.*

Ἕκαστος τῶν μεμνημένων] Vide *ad lib.* 2. §. 17. & *infrà* §. 35.

Διὰ ἐπλοημένην] *Per attonitos inani famâ* Xylander, ut de gloriam ambientibus dictum sit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præsumit. Meliùs Casavbonus *per admirantes.* alius est ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπλοημένος, *qi de fama posthuma laborat, & circa eam insanit qodammodo.* alii οἱ ἐπλοημένοι istic, *qi cum* vitâ jam functum *admirantur, celebrántqe qasi cum stupore qodam.* Heraclitus apud Plutarchum *de leg. Poet. pag.* 28. *D.* Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπλοῆσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* qod idem *lib. de audiend.* τῶν θαυμαστικῶν esse ait, *eorum qi nihil non admirari laudibúsque efferre solenne habent.*

Τί ἔν τούτῳ πρός σε] Seneca *Epist.* 77. *Ad nos nihil pertinebit posterorum sermo.* Boethius *Consol. lib.* 2. *c.* 7. *Qid est qod ad præcipuos etiam viros, qi virtute gloriam petunt, de fama post resolutum morte supremâ corpus attineat? nam si, qod nostra rationes credi vetant, toti moriuntur, nulla est omnino gloria: cùm is, cujus ea esse dicitur, non extet omnino. Sin verò sibi mens bene conscia terreno carcere resoluta, cælum libera petit, nonne terrenum negotium spernet, qæ sè, cælo fruens, terrenis gavdet exemptam?* Festivè lusit in hanc mentem, qisqis fuit, *Anthолog. l.* 3. *c.* 6. 4.

Οὐνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; πάλῃς δέ μοι. ἐς τί δὲ τοῦτο;
Κλεινὸς δ' εἰμὶ γένος. εἰ γὰρ ἀφαυροτάτη;
Ζῶντας ἐνδόξως, ἔλιπον βίον. Εἰ γὰρ ἀδόξως;
Κεῖμαι δ' ἐνθάδε νῦν. τίς τινι ταῦτα λέγεις;
Nomen mihi: qid hoc? patria vero mihi. qid hoc qoqe?
Clari sum generis. qid si obscurissimi?
Vivens glorioso reliqi terram. qid si ingloriè?
Jaceo verò hic nunc. qis? cui hæc dicis?

Πρὸς τὸν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος;] siqidem δόξα καὶ ἀδοξία, τῶν ἀδιαφόρων εἰσίν. *Honor & ignominia rebus mediis sunt annumeranda.* ut *suprà lib.* 2. §. 11. Deinde; ut Aristoteles *Ethic. lib.* 1. *cap.* 3. Δοκεῖ ἡ τιμὴ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. *Honor videtur potius esse illum exhibentium, qàm illorum qibus exhibetur.* itaqe non est οἰκεῖόν τι. Vide *infrà* §. 20.

Δι' οἰκονομίαν τινά] hoc est, ὡς μὴ μόνον πιστὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστον φαίνεσθαι. *Ut non simus solum fideles, sed etiam videamur fide digni.* Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Itaqe Julianus *de vidust. c.* 22. *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Et Avgustini nom. *ad fratr. in erem. Orat.* 52. *Conscientia nobis necessaria est, famæ proximo: qi conscientiæ fidens famam negligit, crudelis est.* Verùm ut nostri mentem meliùs assequamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἐπαίνου, sive de *fama* & *laude*, penitiùs pavlò est introspiciendum. Illi, ut Laërtius *l.* 7. in *Zenone*, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i. e. *in rebus mediis*, qæ nec bonæ nec malæ sunt, ista ponebant: qod & nos-

tros

omittis enim intempestivè id qod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam qalecunqe, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam lavdem habet. itaqe lavdando nec melius, nec deterius efficitur. atqe hoc de eis qoqe dico, qæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmqe operibus. qod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magìs qàm lex, qàm veritas, qàm benevolentia, qàm modestia. ecqid enim horum vel lavde fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi lavdatur? qid avrum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, qomodo eas ab æ-

* πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν, ἄλλης τινὸς * ἐχόμενον λόγου λοιπόν.

§. 20. Παῦε τὸ καλὸν ὁπωσοῦν καλὸν ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ [a] ἐφ' ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ [b] τ ἔπαινον. ὅτε γὰρ χεῖρον ἢ κρεῖττον γένοιτ' τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τ κοινοτέρων καλῶν λεγομένων. οἷον ἐπὶ τ ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τ τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ γ' δὴ ὄντως καλόν * τινος χρείαν ἔχει, ἢ μᾶλλον ἢ νόμος, ἢ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια, ἢ μᾶλλον ἢ οὐσία, ἢ αἰδώς. τί τούτων ἀφὸ τοῦ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρει; [c] σμαράγδιον γὰρ * ἑαυτοῦ χεῖρον γένοιτ', ἐὰν μὴ ἐπαινῆται; τί γ' χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

* παῤῥεὶς, vel παρίης f. παριέντες Boot.

* ἐχόμενος f. ἔχομεν λόγον. Λοιπὸν, πᾶν Boot.

a L. 5. §. 34. l. 9. §. 31.

b L. 6. §. 2.

* [ἄ]τινος, vel τίνος.

c L. 7. §. 15.

* [οὐκ] ἐ. Lug.

§. 21. Εἰ ἀφαμένυσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδίου

ANNOTATIONES.

ster facit, *l.* 2. §. 11. Verùm ἀδιάφορα illa cùm distingverent, in τὰ προηγμένα καὶ τὰ ἀποπροηγμένα, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de qibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *qæ æstimationem & pretium aliqod haberent*, ut Seneca *de beat. cap.* 22. τὴν εὐδοξίαν habebant. Cùm avtem rursùs *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut qædam *per se præponenda* dicerentur, qædam *propter usum*, qædam *propter utrumqe*; περὶ τῆς εὐδοξίας, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siqidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detracta, nè digitum qidem ejus cavssâ porrigendum esse dicebant*, atqe hoc est, qod Marcus hìc dixit, εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινά) qi avtem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter se præpositam & sumendam* esse dixerunt, essèqe *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene avdire, à parentibus, à propinqis, à bonis etiam viris*, idqe *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntqe, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futuræ post mortem famæ, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *Epist.* 102. in qâ is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adscitis, sussissimè disceptat. Dio qidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. Ἐπεὶ τόγε ἐπαινεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀνοήτων, οἷοί πέρ εἰσιν οἱ πολλοὶ, ἢ τὸ δύνασθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἡδέως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τῷ ψέγεσθαι, καὶ μηδὲν ἰσχύειν, καὶ ἐπιπόνως ζῆν. *Qoniam lavdari per se à fatuis hominibus, qale est vulgus, avt posse aliqid, avt jucundè vivere inter ejusmodi, nihil differt à vituperari, nihilqe posse & laboriosè vivere qod felicitatem attinet.* Attamen, ut Galenus *therapevt. l.* 7. *c.* 1. Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαινος, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ὄργανον ἐνίοτε γίγνεται τοῖς ζῶσιν. ἀποθανοῦσι δὲ οὐδὲν ὠφέλησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἐνίοις. *Nam multorum hominum laus commodum ad usus nonnullos instrumentum viventibus aliqando est, mortuis certè nihil prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi havd multum illud alioqi facere videatur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat fama sua curiosissimus: & malè loqentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idemqe, *Nihil magìs timuit & deprecatus est, qam avaritiæ famam: de qi se multis epistolis purgat.* Nec silendum hìc Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* Οὕτω ῥητορεύειν καὶ πολιτεύεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τὸ πλοῦτον ὄντως ἀγαθὸν, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν ὑγιείας. *Ita oraturum atqe rempublicam gestarum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac sanitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. dum nimirum ad aliorum rationem captúmqe sese accommodat. estqe ista etiam οἰκονομία τις, ut Marcus hìc loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 18. Πολλὰ καὶ οἰκονομίαι γίνεται.

A Λοιπὸν, πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, &c. *Denique qicqid pulcrum & ità ex se pulcrum est, ut aliena laus ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcum bis, ustrpâsse *superius* §. 3. deprehendo. qanqam & τὸ λοιπὸν satis crebrò etiam sententiam clavdit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. Σιώπα λοιπόν. *Taceto deinceps.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93. *D.* Δείξας τοίνυν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν, &c. *Id ergò Abraha exemplo cùm declaravit, & Davidem adduxit deinceps*, &c. Itaqe distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§. 20. Παῦε τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτοῦ καλόν] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. Τὸ ἀληθινὸν κάλλος ἀκριβῶς ἐξετάζεται αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ προσιόντων ἀπάντων γυμνωθέν. *Vera pulcritudo certo exploratur ipsa per se, rebus omnibus foris obvenientibus nudata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

B

Οὐκ ἔχον μέρος τι ἑαυτοῦ τὸν ἔπαινον] Est enim ὁ ἔπαινος τῶν ἔξω. ut *supra* 19.

Οὔτε γὰρ χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. Ἐμὲ δ' οὔκ ἀμείψεται οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρου μῦρον ἀναμιγνύντες, ἢ μύρῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχεράνω τὰς βλασφημίας ὡς μεθισάμενος. ἢ πολλὰ ἂν κατέβαλον χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἴ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις εἰργάζοντο. νῦν δὲ οὐκ ἔστω ταῦτα ἔχει. πόθεν; ἀλλ' ὅπερ εἰμὶ, τοῦτο μενῶ καὶ δυσφημούμενος καὶ θαυμαζόμενος. *Nec istem me vel lavdatores vel vituperatores immutabunt, qemadmodum qi cæno unguentum, avt unguento cænum admiscent, ac per mixtionem qalitates confundunt, ut maledicos sermones, tanqam à me ipso mutatus, graviter & iniqo animo feram. Nam alioqi multas pecunias lavdatoribus numerarem, si me lavdando meliorem efficerent. Verùm aliter se res habet. Qod enim sum, hoc maneo, sive maledictis afficiar, sive lavdibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. Εἰ τὸν ἀγρὸν ἔμελλεν ἐγκωμιάζων ἔυφορον ποιεῖν καὶ ἔυκαρπον, οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει, τοῦτο ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων. ὁ τοίνυν ὀδ' ἄνθρωπος ἄλογος ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ πάμφορος. *Qi agrum lavdando putat se redditurum fertilem, ac frugiferum potius qàm fodiendo & colendo. Non tamen homo absurde facit lavdans, ubi id iis qi lavdantur est utile.* Verùm hoc rejicit, subjicitqe Plutarchus: Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς ὑ γίνεται χείρων ἐπαινούμενος. ἄνθρωπον δὲ τυφοῦσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς καὶ παρ' ἀξίαν ἐπαινοῦντες. *Atqe ager qidem lavdando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immeritò lavdant.* Cæterùm è contrario, *Virtutem lavdatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Ponti l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam bonitati, eo ipso qod lavdatur, vel accedere vel decedere.

C

Τὸ δὲ δι' ὕλης καλόν τινος χρείαν ἔχει.] Lego τὸ δὲ δὴ ὕλης καλὸν [ἄ]τινος χρείαν ἔχει, sensu exigente & contextûs serie. nisi si ἐρωτηματικῶς legere placuerit, τίνος χρείαν ἔχει; *ecqá re indiget?* Sed illud potiùs adjecta poscere videntur. τὸ ὕλης καλὸν Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

D

Εὐνοια] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαράγδιον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hic sine cavssâ interserit, qm oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. σμαράγδιον avtem diminutè dixit, ut & mox, μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον. & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. ὀσάριον, *ossiculum*, & *infrà* §. 41. ψυχάριον, *animulam.* qalia ab Aristophane in *Babylonsis* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. χρυσιδάριον, ἱματιδάριον, λοιδορημάτιον, τετημάτιον, *aurulum, togulam, convicsiolum, morbulum.* eâqe πρὸς τὸ ἐλαττον ποιεῖν, *ad rem* qâ de agitur, *deprimendam* & *elevandam* conducere plurimùm. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infrà* §. 48.

E

§. 21. Χωρεῖ ὁ ἀὴρ] indè enim *animam* esse tenebant Stoici,

F

ἀϊδίως χωρεῖ ὁ ἀήρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ ἀπ' αἰῶνος θαπτόμενα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα, a ἡ τούτων * πρός τινα ἐπιδημουνὴ μεταβολὴ καὶ [μετὰ] πόσην τινὰ f. διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ. ὕτως αἱ εἰς τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμείναι μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ b ἐξάπτονται,

terno ceperit aër? qomodo verò, qæ ab ævo tam immenſo in ea condita ſunt, corpora terra capit? ſicut enim hîc corpora, ubi ad ſpatium aliqod temporis in terra permanſerint, mutata & diſſipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem tranſlatæ, ubi aliqandiu ibi perſtiterint, mutantur, funduntur, ſuccenduntur, in ſemina-

a L. 2. §. 3.
L. 6. §. 15.
* [μετὰ] πόσην τινὰ f.
b L. 12. §. 5.

lem

ANNOTATIONES.

ci, *lib.* 2. §. 2. eodémque reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et qomodo terra* Xylander. ac ſi quæſtio propoſita continuetur. cùm ſit ſubjectio, & reſponſio, licèt interrogandi formulâ enunciata; qod & Caſavbonus advertit. q. d. idem de animis in aërem emiſſis ſentias, qod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς ἣν τινα ἐπιδιαμονὴν] *in alium, qaliſcunqe is fuerit, ſubſiſtendi modum* Caſavbonus. qod neſcio an vocabulum iſtud ferre poſſit. ego Xylandro aſſentior vertenti, *qum aliqandiu in terra delituêre*, vel *permanſêre*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, qod de corporibus mox illis, πρὸς ἣν τινα ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμείναι] Animam corpore exutam *longævam* qidem, non *æternam* tamen avt *immortalem* prorſùs Stoici ſtatuebant. Laërtius *l.* 7. §. 156. in *Zenone*: Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν. φθαρτὴν δὲ εἶναι. *Animam durare poſt mortem, eſſe tamen obnoxiam corruptioni.* Cicero Tuſcul. *l.* 1. §. 77. *Stoici vitæ uſuram nobis largiuntur, tanqam cornicibus: diu manſuros* (*ajunt*) *animos, ſemper, negant.* Verùm nec hac in parte ſecum invicem conveniebant. Nam, ut Laërtius *ibidem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μίχρις ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. *Cleanthes univerſas ad mundi conflagrationem uſqe permanere: Chryſippus verò ſapientum duntaxat.* Seneca tum ſaltem etiam beatorum animas interituras; *ad Marc. c.* 26. *Nos qoqe felices animæ, & æterna ſortitæ, cùm Deo viſum erit iterum iſta moliri, labentibus cunctis, & ipſi parva ruinæ ingentis acceſſio, in antiqa elementa vertemur.* Apud Evſebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (qem cur, *de noſtris*, appellet Lipſius *phyſiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraqe retulit, ego nullus aſſeqor) ex Stoicorum ſententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς. *Defunctorum animos etiam poſt obitum ſupereſſe.* Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γενητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν. ὐκ εὐθὺς δὲ τὸ σῶμα ἀπαλλαγεῖσαν φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. ἦν μὲν τῶν σπουδαίων, μίχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων. τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινὰς χρόνους. *Animum porro & ortum habere, & interitum ſubire illum qidem, non tamen ſimulatqe corpore ſolutus eſt interire, ſed manere per ſeipſum aliqamdiu: ac ſapientium qidem animos ad extremam uſqe rerum in ignem omnium diſſolutionem: ſtultorum verò nonniſi aliqanto temporis intervallo ſupereſſe.* Reſpexit horſum Dionyſius Halicarnaſſeus (etiamſi leviculè nimis Lipſius, qi vel hoc argumento Stoæ vindicat, niſi ſi Stoicus ſtatim cenſendus, qiſqis Stoicum dogma aliqod recenſet.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. *pag.* 530. Εἰ δὲ ἄφθαρτοι μέχρι τοῦ παντὸς τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ὅσαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἢ χρόνου, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μᾶλλον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάττους δὲ αἱ τῶν κακῶν. *Qod ſi anima noſtræ in perpetuum degunt immortales, ut qidam exiſtimant, avt poſt relictum corpus aliqanto durant tempore, bonorum virorum longiſſimo, malorum contra perbrevi.* &c. Reſpexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (qem tamen nemo, opinor, Stoicum fuiſſe ſuſpicabitur) ubi ait; *ſi, ut ſapientibus placet, non cum corpore extinguuntur animæ magnæ.* Nam qòd, ut Seneca *Epiſt.* 57. *exiſtimabant animam hominis magno pondere extritam, permeare non poſſe, & ſtatim ſpargi, qia non fuerit illi exitus liber.* qod & Statius *Theb. l.* 6. de avri ſcrutatore montis ruinâ oppreſſo;

— latet intus, monte ſoluto
Obrutus, ac penitus fractum obductúmqe cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit aſtris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem*. *Qemadmodum enim*, inqit, *flamma non poteſt opprimi: nam circa id diffugit, qò urgetur: qemadmodum aer verbere avt ictu non læditur; nec ſcinditur qidem: ſic animus, qi ex tenuiſſimo conſtat, deprehendi non poteſt, nec intra corpus affligi: ſed beneficio ſubtilitatis ſuæ, per ipſa, qibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, neſcio, qod de Stoicis aſſeruit *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, qamdiu durat & corpus.* ideóqe Ægyptios ſapientiæ peritos, *condita diutius reſervare cadavera*, (qaſi ſcilicet à Stoa dogma iſtud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori ſit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπτονται] Non ergò uſqe ad ἐκπύρωσιν, ſive *conflagrationem*, ut illi ſuperiùs adducti, permanere vult Marcus noſter: ſed *ſolvi, immutari, refundi, redaccendi*, ut aliis ſuccedentibus & ſubeuntibus qotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram reſolutis. Atqe hoc eſt fortaſſe qod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Hær.* 5. §. 1. Μεταγγισμούς τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρομένας σωμάτων, ἢ δ' ἂν πάλιν εἰσδυ-

A σας καὶ ἀνάπαλιν γενομένας. *Adhæc animarum ex aliis in alia corpora transfuſiones ac tranſitus admittunt. Eas qippe de corpore decedere, ac rurſus ingredi, iterúmqe gigni ſtatuunt.* Et ex Epiphanio Joannes Damaſcenus in *lib. de hæreſ. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *inſtitut. lib.* 3. *c.* 18. *Supereſſe animam poſt mortem Pythagorici & Stoici dixerunt: eaſqe non naſci, ſed inſinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Seneca *Epiſt.* 65. *Semel*, inqit, *hæc mihi videnda ſint, an ſæpè.* Verùm aliud longè hac in parte Stoicus noſter hic, qàm Pythagoras olim cenſebat. nec conſentiunt ſibi invi-
B cem in Stoicorum dogmate recenſendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀνάπαλιν γινέσθαι; iſte, non *naſci*, ſed *inſinuari* duntaxat; avt etiam ſibiipſi Epiphanius, in eo qod ſubjungit; μέρος δὲ Θεοῦ καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἡγοῦνται. *Cæterùm particulam qandam Dei, eandémqe immortalem animam eſſe prædicant.* qomodo enim *immortalem* ſtatuunt, qam *naſci ſapiùs* contendunt? Utrumqe verò Stoicis falſò tributum ab Epiphanio aſſerit Dionyſius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, qòd ex animarum materia qaſi conflata & recocta novas procudi & produci ſtatuunt. Verùm hac ratione, non magìs *anima* qàm *corpori immortalitatem* aſſerunt, non minùs *anima* qàm *corpori corruptionem* &
C *mortalitatem* adſcribunt. Atqe hac ratione forſan accipi voluit, qod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, *num anima eſſet immortalis*, reſpondit, ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πάντα. *immortalis, ſed ut cætera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου γινόμενος, ἠδ' ἀναβλαστών,
Ψυχῆϊσι γενίμοις φύσεως ἀποβρίνματι καινοῖς.
Ex alio tamen eſt alius, ſempérqe novatur,
Natura inſinuans ſeſe genitalibus arvis.

D Grotius. Servius interim, loco ſuperiùs recenſito, ait *mediam viam ſecutos, cùm Plato animam perpetuam dixerit, & ad diverſa corpora tranſitum facere ſtatim pro meritis vitæ prioris: Pythagoras verò, non* μετεμψύχωσιν, *ſed* παλιγγενεσίαν *eſſe dicat, hoc eſt, redire*, ſed *poſt tempus.*

Ἐξάπτονται] *connectuntur* Xylander. perperam. Verto. *accenduntur*, vel *ſuccenduntur*. Seneca pariter *Epiſt.* 54. *Nos qoqe, & accendimur, & extinguimur.* Alluſum eſt ad eorum dogma, qi *animam igneam* ſtatuebant. in qo cenſu cum aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philoſ. placit. lib.* 4.
E *c.* 3. *de Anima natura*: Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου πνεῦμα θερμὸν ἐξ ἀέρος εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. *Anaxagorei corpus eſſe cenſuerant, idqe aerea natura. Stoici ſpiritum calidum. Democritus igneam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πήγασος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδες σύγκριμα. Λεύκιππος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aeris naturam animæ tribuunt: Stoici ſpiritum intelligentem & calidum dicunt: Parmenides & Pegasus ignea natura: Democritus igneam miſturam: Leucippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa conſtare.* qo loco pro Πήγασος legendum Ἵππασος. Sic enim Theodoretus *Therapeut. l.* 5.
F *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀεροειδῆ τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δὲ γε Στωικοὶ, πνευματικὴν, πλείστῃ μετέχουσαν τῇ θερμῇ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωτοειδῆ. Ἐπίκουρος δὲ ἁπλᾶραν τινὰν ποιοτήτων κρᾶμα, πυρώδες καὶ ἀεροειδὲς καὶ πνευματικῷ καὶ τετάρτῃ τινὸς ἀναλογούσῃ. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἰθεροειδοῦς καὶ ἀεροειδοῦς οὐσίας. Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aeream dixerunt animæ naturam eſſe. Stoici ſpiritualem qidem, ſed qa calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippaſus & Heraclitus igneam hanc nuncuparunt. Epicurus commixtionem qatuor qarundam qalitatum, ignea videlicet, aerea, ac ſpirituali-*
G *is, qartaqe præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtionem ex ætherea aereáqe ſubſtantia. Critias verò ex ſanguine & humido conſtare dixit.* De Democrito etiam Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῦρ τι καὶ θερμὸν φησιν αὐτὴν εἶναι. *Ignem qendam & calorem dicit eſſe ipſam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqa; Empedocles & Critias, ex ſanguine; Epicurus, ex atomis; Critolaus & Peripatetici ejus, ex qinta neſcio qa ſubſtantia: Stoici penè nobiſcum, ſpiritum prædicant*; verùm hunc igneum. Apud Laërtium *lib.* 7. §. 157. Zeno &

Poſi-

mutantur, funduntur, ſuccenduntur, in ſeminalem univerſi rationem receptæ; locúmqe hoc pacto faciunt aliis intra ſedes eaſdem inſuper recipiendis. hoc reſpondere licebit, ſi pro conceſſo ſumatur, animas corporibus eſſe ſuperſtites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τῆτον τὸν τρόπον χώρας ταῖς * συνοικιζομέναις παρέχωσι. τῆτο δ' ἄν τις ἀπορήναιτο, ἐφ' ὑποθέσῃ * ἕ πὰς ψυχὰς διαμένειν. * σὺ Lug.

[a] Sup. §. 14. l. 6. §. 24. * προσυν.

χρὴ

ANNOTATIONES.

Poſidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam eſſe.* Galenus *de anim. ſeq. corp. temperat. c.* 4. Stoicis animam eſſe κράσιν ἐν συμμετρίᾳ γιγνομένης τῆς ἀεροώδους καὶ πυρώδους ὑσίας, *temperamentum ex aerea igneaqe ſubſtantia ſymmetria factum.* Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor. l.* 3. *Omnia Stoici ſolent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, ſecuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim eſſe ignem, itaqe & animantes cùm calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, qod caleat.* Ità Chryſippus *de provid. l.* 1. Διόλυ μὲν γὰς ἂν ὁ κόσμ@ πυρώδης, ἐνθυς καὶ ψυχή ἐςιν ἑαυτῆ καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, ſtatim etiam animam ſuam & principem vim habet.* Idémqe de Sole pariter, qem ἔμψυχον καὶ πύρινον, *animatum & ignitum*, aſtriſqe, qæ etiam *animata* cenſebat, *de natur. l.* 3. Οἱ δ' ἀςέρες ἐκ θαλάττης μετὰ τῆ ἡλίυ ἀνάπλεντας. *Stellæ in mariâ ſole accenduntur.* Qem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 38. & *de commun. notit. c.* 41. qod cùm *animam* ſtatuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, ὅιον τομώσει τινί, hoc eſt, *infrigidatione, & condenſatione, ferri inſtar, qod obſtirmandi cauſſa, candens etiamnum, aqâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l.* 12. §. 24.) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλυ ζῆν καὶ ζῶον εἶναι, *tunc vivere cuncta atqe animari dicat, cùm ignitio qaſi qadam obvenerit*; itaqe ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accenſionem principium animationes conſtituere.* cúmqe animam, qam πῦρ νοερὸν, id eſt, *ignem intelligibilem* definit, περιψύξει τινὶ produci velit; torqeri poſſe in Chryſippum, qod Cleanthes olim reſpondit, narranti cuidam, vidiſſe ſe ἐγχέλυς ἐν ὕδατι θερμῷ ζώσας, *anguillas qæ in aqa calida degerent*; ἐκεῖν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐνήσομεν, *In frigida igitur coqemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boëthium de anima*, apud Evſebium *præpar. l.* 15. *c.* 11. Πῶς δὲ ἂν αἰσχύνης γέμων, ὁ πιεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ ὅιον βαφῇ τῆ ἀέρος ἀναφθὲν, ἢ τομωθέν; *Cui non ejus indiguitatis plena videatur oratio, qi eo vel ſpiritum, vel ſpiritualem ignem contineri doceat, qi circumſtantis aeris refrigeratione, & aſperſo qaſi humore vel ſuccendatur, vel etiam roboretur.* Verùm de ignea animæ natura Stoicis conſentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c.* 3. Καὶ γὰς αἱ ἡμετέραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. *Nam & noſtra animæ ſunt ignis.* Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Ignis à naſcendo, qòd hinc naſcitur, omne: & qod naſcitur, igneſcit; ideò calet: ut qi denaſcitur, ignem amittit, ac frigeſcit.* Et ibidem.

Ova parire ſolet genu' pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.
Indè venit, pullis divinitus inſinuans ſe,
Ipſa anima: —

ſive, ut Zeno Citticus, animalium ſemen ignis, qi anima & mens: qi calor è cælo, qia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaqe Epicharmus Ennis de mente humana dicet;

Iſtic eſt de Sole ſumptus ignis, iſqe mentis eſt.

Sic enim Scaliger reſtituit. Idémqe Ennius in *Epicharmo* à Priſciano *l.* 6. prolatus:

Terra corpus eſt; at mentis ignis eſt.

Virgilius *Æn. l.* 6.

Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo.

E noſtris etiam Lactantius; *de opific. Dei c.* 8. *eo* (*capite* ſcilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cælo, tegitur.* Cùm autem anima ignis haberetur, qo accenſo homines vivere, extincto emori neceſſe exiſteret; enatum eſt hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn. l.* 1. *Grave* nimirum *eſſe, perire navſragio, qia anima eſt ignea, & perire videtur in mari.* id qod tangit etiam Synefius in *Epiſt.* 3. digitum ſimul intendens ad dictum qoddam Homericum, qod huc trahi ſolebat; *Odyſſ. δ. v.* 511.

Ἄιας δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax diſperiit, poſtqam bibit æqoris undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι] Laërtius. *l.* 7. §. 156. in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. φθαρτὴν δὲ εἶναι. τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζώοις. *Opinantur verò animam ſenſibilem eſſe nobis ingenitum ſpiritum, eſſe tamen obnoxiam corruptioni. Cæterùm univerſi animam eſſe incorruptibilem, cujus partes ſunt animantium animæ.* Qid clarius? Hinc tamen *immortalem eſſe animam* concludebat Pythagoras, referente Laërtio *l.* 8. *c.* 28. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τῆ αἰθέρ@. — ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν, ἐπειδὴ περ καὶ τὸ ἀφ' ἧ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν ἐςι. *Animam verò avulſionem ætheris eſſe — eſſeqe illam immortalem, qandoqidem & id, à qo avulſa, eſt, immortale ſit.* Numenius *de bono l.* 1. apud Evſebium *Præparat. l.* 15. *c.* 20. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φασὶν, ὃ καλῆσιν αἰθέρα. *Animum autem in univerſo eſſe ajunt, qem ætherem ipſi vocant.* — τὰς δὲ λοιπὰς προσπεφυκέναι ταύτῃ. *Ad eum vero reliqam multitudinem adhæreſcere.* Et mox: Ἕκαστοι δὲ τὴν μὲν τῆ ὅλυ ἀίδιον. τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. *Nonnullis etiam placet, univerſi quidem animum ſempiternum eſſe, reliqos verò ſub interitum cum eo miſceri.* Videmus hìc, qis ſit ille λόγ@ σπερματικὸς, de qo iſtic; & *ſuprà* §. 14. & denuò *l.* 6. §. 24. Unam ſcilicet animam communem & univerſalem ſomniabant Stoici, unde reliqæ omnes eſſent qaſi deciſæ ſive qæ reliqarum omnium fons qidam exiſteret; in qem etiam denuò qaſi refunderentur. Vide *ſuprà* §. 4. *infrà* §. 23. & 34. & *l.* 9. §. 7. Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c.* 33. dicit, *animam digreſſam à corpore non reſundi in animam univerſi, ſed manere determinatam.*

Ταῖς προσυνοικιζομέναις] *adventantibus.* Xylander *inſuper excipiendis*, atqe intra ſedem eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, προσσυνοικιζομέναις. nam Caſavbonus dum vulgatam ſequitur ſcripturam, Marci mentem minùs cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. pag.* 156. animadvertere licet. Πῶς ὕλη καλὸν προσυνάπλειν τὴν εἰς τὰς μεμηνότας βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Aut qo jure inſanorum reſtitutio materiæ & non Deo tribuitur.* lege προσσυνάπλειν. iterata litera ſcriptorem minùs cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἔξελθε, δὸς ἄλλοις τόπον. δεῖ γενέσθαι καὶ ἄλλυς, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένυ, καὶ γενομένυς ἔχειν χώρας, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; *Exi, da locum aliis: oportet alios ita naſci, ut & tu natus es, & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non diſceſſerint, qid relinqitur?*

Ἐφ' ὑποθέσει τῆ τὰς ψυχὰς διαμένειν] Nihil itaqe certi hìc ſtatuit Marcus. Sed & ambiguè paſſim loqitur. *l.* 3. §. 3. Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον. *Si ad vitam alteram.* & *l.* 6. §. 24. Ἤτοι ἐληφθησαν εἰς τὰς τῆ κόσμ@ σπερματικὰς λόγυς, ἢ διεσκεδάσθησαν εἰς τὰς ἀτόμυς. *Vel in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.* & *l.* 7. §. 32. Ἤτοι σβέσις ἢ μετάσασις. *Vel eſt extinctio, vel tranſlatio.* qibus gemina habet, & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 25. 58. & *l.* 10. §. 7. Nec aliter Seneca, qi veſtigium qâ figat, incertum planè ſe prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo verſabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c.* 28. *Nè invideris fratri tuo: qieſcit tandem tutus, tandem æternus eſt, fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depreſſo in eum emicuit locum, qiſqis ille eſt, qi ſolutas vinculis animas beato recipit ſinu. Erras: frater tuus non perdidit lucem, ſed ſecuriorem ſortitus eſt. non reliqit ille nos, ſed anteceſſit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c.* 17. *Qalem me cogites, accipe. lætum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optima, qum animus — ad ſumma prorumpit, & pulcerrimo divinorum ſpectaculo fruitur, æternitatiſqe ſuæ memor, in omne qod ſuit, futuriſmqe eſt omnibus ſeculis, vadit.* Marciæ de filii exceſſu dejectæ animum erigens *c.* 25. *Non eſt qòd ad ſepulcrum filii tui curras. peſſima ejus, & ipſi moleſtiſſima iſtic jacent, oſſa cineréſqe: non magis illius partes, qam veſtes, aliaqe tegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in terris relinqens, fugit, & totus exceſſit: pavlumqe ſupra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia ſitumqe omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelſa ſublatus, inter felices currit animas; excipitqe illum cœtus ſacer, Scipiones, Catonéſqe, utiqe contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qæ ſequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adverſus mortis formidinem confirmare, *Epiſt.* 102. *Cùm venerit dies ille, qi mixtum hoc divini humaniqe ſecernat, corpus hoc ubi invenī, relinqam: ipſe me diis reddam. nec nunc ſine illis ſum, ſed gravi terrenóqe detineor. per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longioriqe proluditur. qemadmodum novem menſibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non ſibi, ſed illi loco in qem videmur emitti, jam idonei ſpiritum trahere, & in aperto durare: ſic per hoc ſpatium, qod ab infantia patet in ſenectutem, in aliam naturæ ſumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum ſtatus. nondum cælum niſi ex intervallo pati poſſumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam proſpice: non eſt animo ſuprema, ſed corpori. Dies iſte, qem tanqam extremum reformidas, æterni natalis eſt. Depone onus. qid cunctaris, qaſi non priùs qoqe relicto, in qo latebas, corpore exieris? Hæres, & reluctaris. tum qoqe magno niſu matris expulſus es. gemis, ploras. & hoc ipſum flere, naſcentis eſt. ſed tunc debebat ignoſci. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno viſcerum calido molliqe ſomento, afflavit aura liberior. Nunc tibi non eſt novum ſeparari ab eo, cujus antè pars fueras. æqo animo membra jam ſupervacua dimitte; & iſtud corpus inhabitatum diu pone. ſcindetur, obruetur, abolebitur. qid contriſtaris? ità ſolet fieri. pereunt ſemper velamenta naſcentium.*

χρὴ οὖν μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θανατωμένων ἐτῶσι σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐπ' ἐνίας ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ qotidie tum à nobis, tum à beſtiis, comedun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic opertus es, Veniet, qi te revelet, dies, & ex contubernio fædi atqe olidi ventris educat. Hinc nunc qoqe tu, qantùm potes, ſubvola: jam hinc altius aliqid ſublimiúſqe meditare. Aliqando naturæ tibi arcana retegentur: diſcutietur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbitur divina lux, cùm illam ſuo loco videris? hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum mulierculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altiùs erigere conatur: dum Tyranni liberto fœdiſſimè adulatur: ὡς χωρὶς ὑπεξαιρέσεως ἀναμφισβήτως de iſtis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propiùs acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe ſuffulciebat: & (ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l.* 3.

Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur perſona, manet res.)

Qid reverâ Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt.* 54. *Uni morbo qaſi aſſignatus ſum. ſatis aptè dici ſuſpirium poteſt. nullum mihi videtur moleſtius. aliud enim qicqid eſt, ægrotare eſt. hoc eſt animam agere. itaqe medici, hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego verò & in ipſa ſuffocatione non deſii cogitationibus latis ac fortibus acqieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus ſum. Qando? inqis, antequam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod ante fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ità ſunt diſtingvenda, qæ in excuſis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re tormenti eſt, neceſſe eſt & fuiſſe antequam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſiqis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cùm extincta eſt, qàm anteqam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extingvimur: medio illo tempore aliqid patimur: utrinqe verò alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phæniſſis hìc uſurpare *n.* 1682.

Ὁ δ' Οἰδίπους πῆ ποτ' ἐστὶ τἀνίγματα;
Ubi nunc eſt Oedipus ille, & inclyta ænigmata?

& Homericum illud *Odyſſ.* π. *v.* 181.

Ἀλλοίός μοι, ξεῖνε, φάνη νέον, ἠὲ πάροιθεν.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

qantùm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *animæ immortalitate* tam erectè, tam elatè diſſerebat; tam diſertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qàm qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe natum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l.* 3.

Reſpice item, qàm nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, anté.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem deniqe noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, qæ ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, avt corpori, avt animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi deniqe in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranqillitate, in qa anteqam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recepitqe nos locus alius; qem putamus periiſſe, præmiſſus eſt.* Et *Epiſt.* 76. *Si modo ſolutæ corporibus animæ manent, fælicior illis ſtatus reſtat, qàm eſt dum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt.* 117. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, avt timentium inferos, avt colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potiùs. Ità enim *Epiſt.* 102. *Qomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qi excitat: avfert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum qærere; imò meherculè credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpei tantæ. — Jubitò experrectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Scepticos inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Qid divinus ille Plato, avt Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio avt fortiùs avt fidentiùs avt efficaciùs etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſcilicet uberrimam ſpecioſiſſimámqe in *Phædone pag.* 68. *B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύω ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου ὁ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι, φιλονείκως. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περί του ἀμφισβητῶσιν, ὅπη μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. ὁ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ οἷόν πάσεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, ὅτως ἔχειν. λογίζομαι γὰς, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ δίκαιον ὡς πλεονεκτικῶς) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι. εἰ δὲ μηδὲν ἐσι τελευτήσαντι, ἀλλ' ἓν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος. ἡ δὲ ἀγνοιά μου αὕτη ξυνδιατελῇ (κακὸν γὰς ἂν ἦν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολῇται. *Qi in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum hac in re me gerum, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qæ poſuerunt ipſi, præſentibus videantur vera, obnixè contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qæ dico, aunitar, niſi qid præter rem ſorte contigerit, ſed ut mihi ipſi vera qàm maximè videantur. Sic enim cogito dulcis amice, & vide qanto cum lucro ſit ratio mea. Si ſortè vera ſunt qæ dico, opera pretium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus minùs ero moleſtus. Hæc autem ignorantia minimè perſeverabit mecum: malum id enim eſſet, ſed pavlò poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem qidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l.* 1. qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantùm conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cùm ultrà qò progrediatur, qàm ut veriſimilia dicat non habeat; certa dicturos, qi & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag.* 22. *D.* Τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ ἄνδρες, ἄλλο ἐσὶν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐσὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. *Nam mortem timere nihil eſt aliud qàm ſapientem videri eum qi non ſit ſapiens. Qippe qum id ſit ſcire videri qæ neſciat. Nemo enim ſcit, mortem* &c. Diſſertationem deniqe de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.* 8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qa vera ſit: Deus aliqis viderit.* qid ſunt avtem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatìs & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, qæ in Phædone *pag.* 48. *B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ ἴσως, ὅτι παρ' ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθοὺς. καὶ τοῦτο μὲν ἴσως ἂν πάνυ διϊσχυριζοίμην. *Nunc certò habetote, ſperare me ad viros bonos iturum: ſed hoc qidem havd omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag.* 84. *F.* Καλὸν τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν οὖν ταῦτα διϊσχυρίσασθαι ὅτως ἔχειν ὡς ἐγὼ διεληλύθα, οὐ πρέπει νῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέν τοι ἢ ταῦτ' ἐσὶν, ἢ τοιαῦτ' ἄττα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθανάτου γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, οἰομένῳ ὅτως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet virum ſanæ mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animos noſtros, eorúmqe habitationes, qandoqidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantiſqe potiùs, qàm ſpondentis ſtatuentíſve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avtumet. Scitè proinde Tertullianus de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſulta æquanimitatis, non de fiducia comperta veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitámqe futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loqitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λόγον βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 19. qibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cælis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qi *in ſinu patris exiſtit*, Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qi τὰ βάθη τοῦ θεοῦ *ſcrutatur, ad* Cor. *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liqidò patefecerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni. Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cùm illi, præmio-

dantur. qàm ingens enim horum turba abſumitur, & in veſcentium viſceribus hâc ratione qaſi ſepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iſte, dum partim in ſangvinem, partim in

ζώων. ὅσῳ γὰρ ἀριθμὸς καταναλίσκει, καὶ ἐτοιμόν πως ἅπτει ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι, καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα * αὕτη, μὲν τὸς ἐξαιματοῦ- * αὐτὰ fi

σις,

ANNOTATIONES.

miorum iſtorum incerti, iſtis tamen etiam ad mortem uſque illaborandum atque inhærendum cenſuerint.

Θάπλιται ἐν τοῖς τρεφομένων σώμασι] Alluſiſſe videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 34.

Heu, qantum ſcelus eſt in viſcere viſcera condi;
Congeſtoque avidum pingveſcere corpore corpus?

Clariùs de Metio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priſcianum, *lib.* 6.

Vulturis in ſylvis miſerum mandebat hemonem.
Heu, qàm crudeli condebat membra ſepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris diſcerpto ac depaſto;

Pabula viva feris præbebat dentibus hauſtus,
Viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Natis ſepulcrum eſt ipſe parens.

Naſo de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, ſeqe vocat buſtum miſerabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὐ πάπτον ἐν γαμφαῖσιν ἐννάια ποτὲ
Ἕρκυνι ἱρινὺς θηρία ξιφηφόρῳ,
Ἀσαρκα μ'ςύλαν' ἐλύμβευσεν τάφῳ,
Τὸν ὠλενίτην χόνδρον ἐνδιαιτεμένη.
Cujuſqe avum qondam in molaribus ſuis
Hercynna Educa, qa gerit ſeceſpitam,
Fartim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri vorax epulata cartilaginem.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλαγχνοῖσι τυμβευθήσεται,
Βρωθεὶς πολυςίχοισι καμπίων γναθοις
Νήριθμος ἕλμος. —
Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens. —

Et de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κίνλαυρος ὠμόφρων σπορᾶς.
Prolis ſepulcrum triſte ſemiferus ſua.

Joſephus Scaliger. De ſe Ignatius *ad Romanos.* Κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηθὲν καταλείπωσι τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τινι εὑρεθήσομαι. *Adulationibus feras capite, ut mihi ſint ſepulcrum, & nihil de corpore meo relinqant, ut ne, ubi obdormivero, cuiqam gravis inveniar.* Valerius Maximus de Artemiſia *l.* 4. *c.* 6. *Qid de illo inclyto tumulo loqare, cùm ipſa Mavſoli vivum ac ſpirans ſepulcrum fieri concupierit, eorum teſtimonio, qi eam extincti oſſa potione aſperſa bibiſſe tradunt?* Apulejus *ſab. Miles. l.* 5. *At hic jam tua eſt exiſtimatio, utrum ſororibus pro tua cara ſalute ſolicitis adſentiri velis, & declinatâ morte nobiſcum ſecura periculi vivere, an ſaviſſima beſtia ſepeliri viſceribus.* Qintilianus *declamat.* 12. *Æſtuant adhuc intra pectus ſepulta ventribus noſtris cognata viſcera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in ſcropharum alvis impiſſimâ crudelitate ſepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, alit feras:
Vivum ſepulcrum mortuo ſic obrigit.

Prout & Andreas Cæſar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres viva ſepulcra ſortitos.* Qod Ὑρκανίοι τάφῃ, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *ſer.* 123. eò qòd Hyrcanis id ſolenne in propinqis ſuis; qi & eo fine canes alebant, qos κύνας εὐλαβίας nuncupabant. Ex Oneſicrito Strabo *Geogr. l.* 11. Hâc ratione γύπες, ἔμψυχοι τάφοι. *Vultures animata ſepulcra.* Gorgiæ dicti: qem eo nomine perſtringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionyſius Longinus *de ſublim.* 3. §. 6. Venter item ταφος καὶ τάρταρος, non *baſtam* avt *ſepulcrum* tantùm, ut ſupra, ſed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Convv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μίασμα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ ὁ τάρταρος, ὡς ἐν ᾅδῃ, θεριῶν τινων ἐνυμάλων, καὶ πνεύματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς συμπεφυρμένου, καὶ νεκρῶν περίπλεως. *Reverà enim corporis noſtri contaminatio ſunt iſta, atqe orcus veluti apud inferos exitioſis qibuſdam fluminibus, & ventis ſimul atqe igni confuſis, cadaveribuſqe oppletus.* Ciborum conditura, ἐνταφιασμός. Idem *de eſu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ὕτως ἐν τῷ μιαιφόνῳ τρυφῶμεν, ὥστε ὄψον τὸ κρέας προταγορέυομεν, εἶτα ὄψων πρὸς αὐλὸ τὸ ὄψον δείπνα, ἀναμιγνύντες ἔλαιον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσμασι Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ ὄνλως νεκρὸν ἐνταφιάζοντες. *Nos autem ita flagitioſas inter cades iſtas luxuriamus, ut carnem obſoniis nomine dignemur, deinde obſoniis indigemus ad ipſam condiendam carnem, admiſcentes oleum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac ſi reverà cadaver humi condendum condiremus.* Et Porphyrius *de abſtinent. lib.* 2. §. 50. Ἦπου γε ὁ τῦ πατρὸς ἱερεὺς, αὐλὸς τάφος γίγνεσθαι νεκρῶν σωμάτων ὑπομένει; *Num qi Patris ſummi ſacerdos eſt ipſum ſe cadaverum ſepulcrum ſuſtinebit?* Ità deniqe de Jona

A à balena abſorpto Baſilius Selevcienſis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζώνλι τάφῳ φερόμενος, τηχόμενον οἰκῶν δεσμωτήριον, ἐγκυκώμενον φάραγξι, θανάτῳ χωρίον οἰκῶν, νεκρῶν πανδοχεῖον, καὶ ζώντων, οἰκῶν γαςέρα θανάλῳ μητέρα. *Jonas in vivo ſepulcro ferebatur, nantem habitans carcerem, impactum gurgitibus, leti ſedem habitans, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis matrem.*

Καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα ἄυλη] forſan, αὐτὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra ſumendum fuerit. De *ventre* avtem feſtivè Diphilus in *Paraſito* apud Athenæum *l.* 6.

— ταλαιπωρότερον ὐδὲν ἐστι γαςρὸς, εἰς ἣν πρῶτον ἂν πάντ' ἐμβάλοις,
B Ἀλλ' οὐχ ἕτερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέροις
Ἄρτυς ἂν. ἀλλ' ὐ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς.
Εἰς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' ὐ φακῆν.
Οἰνάριον εἰς λάγηνον, ἀλλ' ὐ κάραβον.
Εἰς τὴν Θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορεῖς
Τὰ πάνθ' ἑαυτοῖς ὐδὲν ὁμολογύμενα.
— *nam certè ventre nihil eſt miſerius:*
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non luceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; aliter manticam corruperis:
In utrem villum immittis; non & carabum.
C *At in illum Diis inviſum compingi ſolent*
Etiam qæ inter ſe nil habent commercii.

Grotius. Alius qidam:

Hev, qàm ſtupenda nos agit voracitas!
Qicqid ferarúmve, pecoriſve paſcitur,
Qicqid volucrium aerem pennis qatit,
Qicqid profunda piſcium maria incolit,
Qicqid reponit terra frugum, fructuum,
Noſtris id omne ut ſepeliatur ventribus?

Seneca *Epiſt.* 89. *Profunda & inſatiabilis gula, hinc maria*
D *ſcrutatur, hinc terras. alia hamis, alia laqeis, alia retium variis generibus cum magno labore perſeqitur. nullis animalibus, niſi ex faſtidio, pax eſt.*

Δίκτεται] indè αἱ τῆς γαςρὸς δεξάμεναι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν στόμα τε καὶ ποῖον ἄφειδος εὐθὺς ὁρμήσασα, τάλ' ἥδη εὐτρεπισθεῖσα ἐπιλίγεται, καὶ πίνειν ἄληκτον καὶ ἄπληςον ἴσχει τῶν ἀπόντων, ὡς κἂν αἱ τῆς γαςρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαργῶσαν ἔτι καὶ μαιμῶσαν τὴν ἀεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιβλεπεσθαι καὶ περιφοιτᾶν, μή τί πῃ παραλαθὲν λείψανον ἄφελον, ἵνα καὶ τῦτο παμφάγῳ πυρὸς δίκην ἐπιλιχμήσηται. *Qi mox in omnes cibos potuſqe facto impetu, ex jam apparatis carpit qodlibet, immanem famem habens abſentium: ut*
E *etiam qum ventris ſentinam expleverit, concupiſcentia tamen avida & inanis etiam tum circumſpiciat, ne qid reliqum oculos fugerit, ut hoc qoqe more ignis omnivori abliguriat.*

Διὰ τὰς ἐξαιματώσεις] ad verbum, *ob ſangvificationes*: qia pars nimirum in ſangvinem convertitur. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recenſens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιματώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Ciborum concoctiones, ſuccorum mutationes, & ſangvificationes, & diſtributiones, aſſimilationes.* Galenus *ad Glavc. lib.* 2. *cap.* 12. Γεννᾶσθαι δὲ ἡμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίτ[illegible]ωμα ἐν ἥπατι καὶ τὴν ἐξαιμάτωσιν, ἀνάλογον τῇ καλῇ τὸν οἶνον τρυγί. *Fecis vini ſimilem atra bilis redundantiam, dum in jecore ſangvis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιματωτικὴ, *ſangvinem generandi facultas.* Aphrodiſienſis *ibidem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμίρως κρᾶσις τῦ ἥπατος βλαςάνει τὴν ἐξαιματωτικὴν δύναμιν, ἡ φυλάσσει καλά τινας. ἡ δ' ἐξαιματωτικὴ, γεννᾷ τὴν ἐξαίματωσιν. ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δείκνυσι τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calidi & humidi in jecore congruenter temperata mixtura facultatem generandi ſangvinem producit, vel juxta qoſdam conſervat. Facultas vero generandi ſangvinem gignit ſangvinis effectionem, ſangvinis avtem effectio indicat opus, ipſum ſangvinem.* Idem & αἱμάτωσις. Galenus *de*
G *dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἤτ' ἀνάδοσις, ἤθ' αἱματώσις, ἤτε θρέψις. *Ciborum concoctio, diſtributio, ſangvificatio & nutritio.* Idémqe, Αἷμα ἕκαστον ἡ τροφὴ καλὰ τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in ſangvinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut oſtendat ex ſangvine lac conſiſtere. Εἰ τοίνυν ἡ μὲν καλεργασία τῆς τροφῆς ἐξαιματῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτῦται, παυσάσκενὴ γίνεται τὸ αἷμα τῦ γάλακτος. *Si ergò cibi qidem confectio in ſangvinem mutatur, ſangvis vero lacteſcit, ſangvis eſt lactis præparatio.* Et
H mox, ut totam corporis humani fabricam ex ſangvine; καὶ δὴ τὸ καλὰ γαςρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐστι σύσκσις γαλακτοειδής. ἔπειτα ἐξαιματυμένη σαρκῦται ἡ σύσκσις ἄυτη. πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑςέρᾳ ὑπὸ τῦ φυσικῦ καὶ θερμῦ πνεύματος, ὑφ' ὗ διαπλάττεται τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. *Qinetiam qi eſt in utero, primum qidem eſt lactea humidi coagulatio, deinde hac coagulatio in ſangvinem converſa caro efficitur: concreta avtem in utero à*

a L. 2. §. 12. 17. §. 29. l. 8. §. 11. l. 12. §. 10. 18. 29.
b L. 2. §. 7. l. 3. §. 4.
c Sup. §. 18. Inf. §. 32.
d L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
e L. 3. §. 4. 16. l. 6. §. 39. 44. 45. l. 7. §. 57.

σῆς, ἀλλὰ πρὸς εἰς τὸ ἀεροῶδες ἢ πυρῶδες μεταποιοῦσης. πῶς ἐπὶ τούτῳ ἡ ἰσορροπία τῆς ἀληθείας; a διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

§. 22. b Μὴ ἀποῤῥιμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς c τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι. καὶ d ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 23. e Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι,

aëriam, igneámque naturam transmutantur. quænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

§. 23. Qicqid tibi convenit. ô Munde, convenit &

ANNOTATIONES.

naturali & calido spiritu, à qo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10. §. 25.

'Εις τὸ ἀεροῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, qorum illi ad *aëream*, an *aqeam* potiùs, istæ ad *igneam* naturam propiùs accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1. *c.* 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 11. & *l.* 12. §. 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφοράν, *finem*, *lib.* 12. §. 10. & qartum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τῷ ὑποκειμένῳ, *illorum, qa sunt extra subjectum*, duo illa tantùm τὰ συνιστῶντα. *constituentia.* Laërtius *l.* 7. §. 134. in *Zenone.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην. τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀίδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἅπαντα. *Videtur autem illis duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Qod igitur patitur, materiam esse sine qalitate substantiam. Qod autem faciat, rationem in ipsa esse deum. Hunc enim qippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12. §. 30. Seneca *Epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex qibus omnia fiant, causam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. causa autem, id est, ratio, materiam format, & qocunqe vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et post aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, qa circumfusa rectorem sequuntur & ducem. Potentius autem est qod facit, qod est Deus, qàm materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. *c.* 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qa efficiat; alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa pavlò pòst exhibebimus.

§. 22. Μὴ ἀποῤῥιμβεσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 7. *nè aberres, vel tantillum, aut ab aqitate in conatibus, aut à veritate in assensionibus.*

'Επὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι] Vide Senecam *Ep.* 89. *infrà ad* §. 32.

§. 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε] qia nimirum ipse mundi pars sum. Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10. §. 21. Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν καὶ κόσμον, καὶ ἀστέρας, καὶ τὴν γῆν λέγουσι. τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων, τῶν ἐν αἰθέρι. *Adhac deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Epiphanius *hæres. præfat.* Στωικοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσιν. *Stoici mundum hunc, qi sub sensus cadit, deum esse putant.* & *l.* 1. *hær.* 5. de eisdem: Φάσκοντες εἶναι τὸν Θεὸν, ἡ πᾶσα τὸ ὁρώμενα κόσμος, οὐρανόν τέ φημι καὶ γῆς, καὶ ἄλλων, ὡς ἐν σώματι ψυχή. *Deum esse mentem asserunt, qa totius aspectabilis moles, cæli nimirum ac terræ, cæterarumqe rerum velut corporis anima sit.* Arius Didymus in *Epitom.* apud Evsebium *præpar. l.* 15. *cap.* 15. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὅλον τὸν κόσμον, σὺν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, προσαγορεύουσι Θεόν. *Stoici mundum universum cum partibus ejus singulis deum appellant.* Seneca *qæst. nat. lib.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum qod vides, totus operibus suis inditus, & se sustentans vi suâ.* Idem *Epist.* 94. *Totum hoc, qo continemur, & unum est. & Deus est: & socii ejus & membra sumus.* Manilius *Astronom. l.* 1.

Qâ pateat mundum divino numine verti,
Atqe ipsum esse Deum. ——

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, qod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clementem *Strom. l.* 5. & Evsebium *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Ζεύς ἐστιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεῦς δ' οὐρανός.
Ζεύς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ, τι τῶν δ' ὑπέρτερον.
Æthera, tellúsqe, & poli arx est Jupiter:
Est cuncta; & istis qicqid est sublimius.

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone lavdatum. *l.* 4.

Istic est is Jupiter, qem dico, qem Graci vocant
Aerem; qi ventus est, & nubes, bimber postea,
Atqe ex bimbre frigus; ventus pòst fit, aer denuo.
Hacce propter Jupiter sunt ista, qa dico tibi.

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura*

A *Deor. l.* 2. §. 65. Plutarcho *de exil. ad princ. indoct.* & *physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragœd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *hortat.* & *Strom. l.* 5. Evsebio *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχουθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τὸν δ' ἡγοῦ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur,
B *Hunc summum habeto divûm, hunc perhibeto Jovem.*

Castigatiùs Grotius:

Sublime fusum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perhibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

—— adspice hoc
C *Sublime candens, qem vocant omnes Jovem.*

Uterqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, qem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀηρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσαι κυρῇ Δία.
Aer, qem nuncupare qis Jovem qeat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum superáqe, qod omnem
Continet amplexu terram: qod procreat ex se
Omnia; qod qidam memorant; recipitqe perempta.

Cato apud Lucanum *lib.* 9.

D *Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.*

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantùm inter precandum cœlos versùs expanderent, *Cælum eis* pro *numine* habere avtumabant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἀγαλμα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullam omnino deorum imaginem statuámve fabricavit: qod in deum minimè cadere formam humanam; sed cælum hoc, qod terram*
E *circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctáqe in potestate habere judicaret.* Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

Cæli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cæli summas advocet avriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Avgustinum *de Civit. Dei lib.* 7. *c.* 6. *Deum se arbitrari animam mundi: & hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augvstinus: *Sicut hominem sapientem, cùm sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: sìc mundum Deum dici ab animo, cùm*
F *sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Avgustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universa natura animo atqe mente: ipsúmqe Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universam.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qid est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides; & qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qa *suprà* §. 21. Distinctiùs pavlò Laërtius *lib.* 7.
G §. 137. in *Zenone.* Λέγουσι δὲ κόσμου τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἀπάσης οὐσίας ποιόν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contrà dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγέννητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὖθην δὲ τὸν διακόσμησιν τῶν ἀστέρων. καὶ τρίτον, τὸ συνεχὲς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò tripliciter dicunt; ipsúmqe deum, qi omni substantia qalitates formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tanti operis ac ornamenti: ipsúmqe ornatum astrorum, & tertium, qi sit ex utrisqe compositus.* Verùm sexfariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμήσας πάντα. ἔοικε δὲ νῦν ἡ πρόνοια λέγεσθαι. *Mundus est, qi ornat omnia. videtur verò nunc dici providentia.*

Οὐδὲ

& mihi. nihil mihi immaturum vel ſerum eſt, qod eſt tibi tempeſtivum. fructûs inſtar id eſt omne mihi, qod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia ſunt, in te conſiſtunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dicturus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Pauca agas*, inqit, *ſi tranqillus eſſe cupis.* an non præſtiterat dixiſſe, qæ neceſſaria ſunt

ὦ κόσμε. [a] οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον. πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, [d] εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνο μὲν φησι, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλι φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρᾶττε, φησὶν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν. * μή ποτε ἀμεινον [h] τ' ἀναγκαῖα πράσσειν,

a L. 10. §. 20. l. 11. §. 13. l. 12. §. 35.
b L. 6. §. 36. l. 10. §. 1.
c L. 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. l. 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f L. 3. §. 11.
g Democritus.
* μηδὲν ἀμ. τὰ ἀν. Xyl.
h L. 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τό σοι εὔκαιρον] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3.

Optima mors, parcâ qa venit ipſa die.

i. e. τῇ πεπρωμένῃ. Scaliger. de cæteris ſingulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Οὐ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον; *Annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum.*

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Παυλὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις. *Illud eſt autem parti unicuique bonum, qod univerſi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τόδε συμφέρει, ὅτις ἐκείνη φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura univerſi: & tum conſert qando illa fert.* καρπὸς autem iſtic pro *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex ſtirpe vel arbore. Ità Apoſtolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τόδό μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Latinis. Vide *l.* 6. §. 30.

Ὦ φύσις] qomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud eſt Natura qàm Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inſerta?* & *qæſt. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. eſt enim ex qo nata ſunt omnia, cujus ſpiritu vivimus.* Ità iſti (Lactantii ſunt verba ſuperiùs pavlò poſitis ſtatim ſubjuncta) *uno Naturæ nomine res diverſiſſimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus. dicúntqe alterum ſine altero nihil poſſe; tanqam Natura ſit Deus Mundo permiſtus. nam interdum ſic confundunt, ut ſit Deus ipſa mens Mundi, & Mundus ſit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα] Meliùs iſta Apoſtolus noſter de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Chryſe* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. & 2.

Ὦ πόλι φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienſi dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διὸς] Mundum appellat Διὸς πόλιν. qomodo & Dio Pruſæus. *Orat.* 36. Τὸ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, *Jovis civitatem potiùs qàm domum.* qippe cujus ipſe Rex ſit potiùs, qàm paterfamilias: etiamſi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἔστι τις καὶ οἰκοδεσπότης. *In magna hac urbe eſt qidam paterfamilias.* Eſtqe reverâ illa Διόσπολις multò potiùs nuncupanda, qàm illa Ægyptiaca, de qa Stephanus Byzantius. Verùm potiore adhuc jure ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qa Pſaltes *Pſalm.* 87. *v.* 3. Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πρᾶττε, φησὶν,] *dicere ſolent.* Caſaubonus φασὶ. imò, *inqit ille*, φησί. Qis autem hoc dixerit, docet nos Seneca *de tra. l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti ſalutare præceptum, qo monſtratur tranqillitas, ſi neqe privatim, neqe publicè multa, aut majora viribus noſtris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc ſecutum puto Democritum, ità cepiſſe;* (hoc eſt, volumen egregium, qod περὶ εὐθυμίας inſcripſit, ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorſum) *Qi tranqillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μητὲ ἰδίᾳ, μητὲ ξυνῇ, μηδ' ὅσ' ἂν περσσῇ, ὑπέρ τι δύναμιν αἱρεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. *Qi tranqillè victurus eſt, eum nec privatim, nec multa oportet agere: nec, qa adſunt, ſupra vires aut naturam tollere.* Marcus noſter, *lib.* 3. §. 5. Μηδὲ πολυβήμων, μητὲ πολυπράγμων ἔσο. *Nec dictionis multa fueris, nec negotii multi avidus.* Evripides pariter:

Ὁ πολλὰ πράσσων, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίᾳ.
Res agere multas, tuta vitæ haud eſt via.

Lipſius. Idémqe *Antiopâ*: apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅστις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσειν παρὸν,
Μῶρος, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa ſatagit, nulla ubi neceſſitas,
Qm ſuaviter, agens nil, vivat, deſipit.

Et in *Oenomao*:

Ὁ πλεῖσα πράσσων, πλεῖσθ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qiſqe plus ſolet, qò plus agit.

Grotius. Verùm Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipſo ferè libri limine. Ὁ μὲν οὖν εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμεῖν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἄνιον ἀπραξίας. ἔπειτα καὶ ψεῦδός ἐστι, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πράττοντας. ἔδει γὰρ εὐθυμοτέρας εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίᾳ τὰ πολλὰ συνούσας. ἐνίους δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Cæterùm is qi dixit, animis tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falſum eſt, animo tranqillo eſſe eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris eſſe animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda deſidentes. Sunt qos ipſum otium in animi conjicit ægritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cùm eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit, ſtudet ibi; mentem atqe animum delectat ſuum.
Otioſo in otio animus neſcit qid qidem velit.
Hoc ità eſt: neqe domi nunc nos neqe nunc militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; præter propter vita vivitur.

Ità verſus elegantes ſanè ſed miſerè deartuatos refingunt collatis ſymbolis viri clariſſimi Hugo Grotius, Clavdius Salmaſius, & Joannes Voſſius; qi Chori verba eſſe monet, qi militibus conſtabat Græcis, de otio ſuo, dum ob maris malaciam Avlide moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hîc Democriti præceptum refingit, & ad recti normam τεχνικῶς πάνυ defingit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Fruſtra Xylander, qem & Caſaubonus eſt ſecutus, iſta, dum Marci mentem non eſt aſſecutus, immutavit, & conjecturam ſuam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τῶν ἀναγκαίων πράσσειν. At Marcus; Democritus, inqit, *conſulit ei, qi tranqillum ſtatum obtinere vult, ut nè multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potiùs, ut neceſſaria qis agat, & qæ conſtitutioni ſuæ ſunt accommoda.* Deeſt ὁρᾶ, vel βλέπε, vel ejuſmodi qippiam: qod non animadverſum Xylandrum in fraudem induxit. Prout & ſimilis ellipſis ab Apoſtolo uſurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis; Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos*, expectando ſive experiendo, *num aliqando Deus illis ſit reſipiſcentiam daturus*; non obſervata, vulgato interpreti impoſuit, anſámqe dedit vertendi, *Eis qi reſiſtunt, neqando Deus det illis pœnitentiam*, qaſi eo modo dictum ſit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & ſe convertant.* qum, ut rectè Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 270. Μετανοίας ἐλπίδα, οὐκ ἀναίρεσιν ἐμφαίνει. *Spem pœnitentiæ, non ſublationem ſignificat.* Contrà planè, qàm in Eſaiæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangeliſta prolato, in qo interpretando lapſus eſt è contrario bonus Iſidorus. qin & idem D. Joannem Leifildum τὸν μαχαίρτην fugiens, in cavſſà fuit, qod Apoſtoli verba illa interpretatus eſt de oppoſita prorſus voluntati divinæ in natura humana diſpoſitione, qâ homines ità affecti ſunt, ut reſipiſcentiam dare parato numini renitantur. qod eò moneo, in eundem lapidem nè impingat qiſqam denuò. Occurrunt ellipſes huic geminæ in ſcriptis ſacris apud Moſem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Supervacuas & minimè neceſſarias occupationes reſcindere monet, eiſqe duntaxat intendere, qæ aliqâ ſaltem ratione neceſſaria exiſtant. qod monitum & rurſus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in ſupervacuis*, non *ſubtilitas*, ut Seneca *Epiſt.* 106. ſed *tempus*, imò *vita fere tota*,

σὴν, καὶ [a] ὅσα ὁ ἓξ φύσεως πολιτικῆς ζῴοις λόγος αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. ἔστι γὰρ ἃ μόνον τοῖς ἀπὸ ἓξ καλῶς περίστασιν εὐθυμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς ὁλίγα περίστασιν. τὰ πλεῖστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ περίσταμεν, εἰ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐὰν τις ἀφέλῃ, [b] εὐσχολώτερος καὶ ἀπραγμονέστερος ἔσται. ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ἐπανερωτᾶν, μή τι τοῦτο τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας. ἵνα γὰρ μὴ περίστασις παρέλκουσαι ἐπεισέλθῃσιν.

a L.9.§.10. 12.
b Sup. §.18. l.12.§.2.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τῷ [c] ἀρεσκομένῳ μὲν τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις, [d] ἀρκουμένῳ δὲ τῇ ἰδίᾳ [e] πράξει δικαίᾳ καὶ [f] διαθέσει εὐμενεῖ.

c L.2.§.16. l.3.§.4.
d L.1.§.16. Sup.§.13.
e L.3.§.16. l.6.§.66.
f L.3.§.3. 12.l.7.§.5.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σεαυτὸν μὴ [g] πάρεσο. [h] ἁπλοῦν σεαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [i] ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; [k] ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνε-

g L.7.§.16. l.9.§.32.
h L.7.§.31. l.10.§.9.
i L.9.§.4. 20.28.
k L.2.§.3.l. 5.§.8.l.8.§. 23.27.

agas, qæque animantis civilis ratio dictat, & qo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, qæ bona agendo, sed & eam, qæ pavca agendo comparatur, tranquillitatem producit. pleraqe enim eorum qæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaqe ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, qæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siqidem id agendo fiet, ut nec actiones consequantur supervacaneæ.

§.25. Periculum facito, qomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, qæ justâ affectione, qæ benevola sit, contentus agit.

§.26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 49. & 88. *teritur* : dum, qod olim Agatho scitè dixit, apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς, ποιούμεθα.
Τὸ δ' ἔργον, ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At in eo qod opus est, opera perfunctoria est.

Grotius. Eodémqe alludens Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. *Seria qidem obiter ac perfunctoriè, & otiosa necessaria esse ducimus.* Vide *infrà ad* §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio deligit* Xylander. *mandat & injungit* Casavbonus. melius λόγος ἀφεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10. §. 32. Οὐδὲ γὰρ ἀφεῖ λόγος. *neqe enim ratio poscit.* & *l.* 2. §. 5. Ἀπὸ τοῦ ἀφεῖντος λόγου. *à ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος ὕδως ἀφεῖ. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγος ἀφεῖ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα. *Ratio ipsa postulat scandalum non esse ponendum.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato: Ὥσπερ ἐν πλόοις κύβων, πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπη λόγος ἀφεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Ut in talorum jactu ad illud, qod casus tulerit, sua dirigere negotia, prout ratio evincit optimè habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μεγίστην, ὃ πολλάκις ἀφεῖ λόγος ἀντὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ προίσθαι. *An summa in eo consistit dignitas, non boni causa id dimittere, qod ratio postulat.*

A

B

C

Ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν] Ità Plutarchus *de tranqill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ εὔθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παραίρεσις οὐχ ἧττον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαρόν ἐστι καὶ ταραχῶδες. *Enimvero non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine aut turpitudine animi vel tranqillitas definienda est vel perturbatio. Nam non minus pulcrorum omissio qam actio turpium molesta est.* Idémqe *de sene polit. pag.* 786. *C.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀγνοεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὅσῳ μᾶλλον αὐλοῦ αὐλῶν ἡ ἱέρειος ἡδύφρανεν. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθόν, ἃ δίδόναι, τοὺς ἀκούειν ἑθέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qam alios delectaret canens, alioqin audire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Subjungit; Ἆρα οὐκ ἐπινοοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώπων παρασκευάζουσιν; ἃ κἀκεῖνα, ὑδὲ θρύπτουσαν, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ προσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις. ἀλλ' αὐλαὶ μὲν οἱ σῥᾳδίως καὶ ἀβεβαίως καὶ μεμιγμένον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχουσιν. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις ἃ ταῖς Εὐριπίδου χρυσαῖς πτέρυξιν, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ ἱεραῖοις πτεροῖς ὁμοῖα, τὴν ψυχὴν μέγεθος καὶ φρόνημα μετὰ γήθους λαμβάνουσαν ἀναφέρουσι. *Non intelligimus qantas virtus honestis, & ad societatem humanitatemqe facientibus actionibus voluptates ea utentibus conciliet: non titillantes illas aut emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac svaves motiones, qæ pruritum habent furiosum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum: sed præclara facta, qorum qasi opifex est, qi rectè rempublicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis & divinis alis animum elatione & gavdio præditum evehunt.*

D

E

Εὐσχολώτερος] *majore otio utetur* Xylander. *otii multum lucrabitur* Casavbonus. Verto, *qietior*, vel *à negotiis qietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἥσυχος, *qietus.* Et εὐσχολᾶν, ἡσυχίαν ἄγειν, ὦ ἡ διάνοια ἃ διαπᾶται. Vide Epictetum *ad l.* 11. §. 19. & *l.* 12. §. 2. Εὐσχολώτερος, καὶ ἀπαρακλητότερος ἔσῃ, pro eo qod initio dixerat, εὐθυμήσει.

F

Ἀλλὰ καὶ φαντασίας] resecari vult non actiones tantùm non necessarias, verùm & *cogitationes*. qomodo & *suprà l.* 3. §. 4. Ità Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes* vanas ac *manes*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὕτως γὰρ ὑδὲ πράξεις παρέλκουσαν ἐπακολουθήσουσι] radice nimirum ipsâ evulsâ. Siqidem, ut Avgustinus *de perfever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantùm *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὴν διάνοιαν εἶναι λόγων πηγήν. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationis* tantùm is, sed & *operationis fons* exiliit: itaqe qi hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionesqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πείρασόν γ'. οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα. *Saltem periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὴν πρώτην ἡσύχασον. καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ἃς οὐκ ὠργίσθης. καθ' ἡμέραν ἐώθεις ὀργίζεσθαι. νῦν παρ' ἡμέραν. εἶτα παρὰ δύο. εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον τῷ Θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην. εἶτα καὶ παντελῶς ἀναιρεῖται. σήμερον οὐκ ἐλυπήθην, ὑδ' ἄυριον, ὑδ' ἐφεξῆς δυσὶν καὶ τρισὶν μησίν. ἀλλὰ προσέχω γινομένων τινῶν ἐρεθισικῶν. γίνωσκε, ὅτι κομψῶς σοι ἔσι. *Principio qietus esto, & dies numerato; qibus tratus non fuisti. Irasci qotidie solebas; nunc alternis diebus, deinde post biduum, deinde post triduum. Qod si & triginta dies intermiseris, rem divinam facito. Habitus enim primum remollescit, deinde penitùs etiam tollitur. Hodie non dolui, neqe cras dolebo, neqe deinceps bimestri & trimestri; sed me cohibus cum qadam qæ irritabant incidisse.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadret* Xylander, & Casavbonus. malim, *qomodo procedat, qos progressus tecum faciat.* Apud Svidam hiltoricus: Οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν σικελίᾳ πραγμάτων κατὰ νοῦν. *Cùm res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρεσκομένῳ] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις] Vide *ad l.* 7. §. 31.

Ἀρκουμένῳ δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *infrà* §. 51.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα] Antegressis ità annectit illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris seciùs administratæ experientiam referatur. Ego potiùs monita superiùs data respicere opinor: ut *l.* 3. §, 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9. §. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. *Si qis deliqerit, penes ipsum est malum.* Itaqe, τὸ ἄλλῃ ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §. 20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλου τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν, ἢ τοῦ ἀκολασταίνοντος. *Intemperantia non alterius videri qeat malum, qàm ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνεκλώθετο] Vide *suprà* §. 10. *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὕτως ἐπικεκλῶσθαι. *Neqe enim horum mihi causa fui, sed fatum, & qod jam inde ab initio ita prædestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. α. v.* 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.
Sed qando tempus venit circummeantibus annis,

Qo

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justéque agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

κλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον, [a] βραχὺς ὁ βίος. [b] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. [c] νῆφε. [d] ἀνειμένως.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16.
§. 27. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Quo ei destinarunt Dii domum redire.

Apud eundem Telemachus *Odyss. γ. v.* 208.

Ἀλλ' ἤ μοι τοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλεθρον.
Sed nevtiqam mihi hujusmodi destinarunt Dii honorem.

Ulysses *ibidem* λ. *v.* 138. à Tiresia scisciatur,

— τὰ μὲν ἄρ πω ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτῷ.
— *Hæc fortassis decreverunt Dii ipsi.*

Eumæus *ibidem* π. *v.* 64.

Πλανόμενον. οὐ γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.
Errans: sic enim ei destinavit hæc Deus.

Alcinous *ibidem* θ. *v.* 579.

Τὸν δὲ θεοὶ μὲν τεῦξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ᾖσι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.
Hoc autem Dii quidem fecerunt, destinarunt autem excidium
Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.

Achilles deniqe *Il. ω. v.* 525. qem locum lavdat Plutarchus *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοις. —
Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —

Leo Imperator in *oraculis n.* 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. *c.* 8.

Στύλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλοις κεκλωσμένος.
Columna enim apparens in cælo fatalis.

Seneca *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationémque hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum prævisa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. causa pendet ex caussa. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, qid gaudeas, qid fleas. & quamvis magna videatur varietate singulorum vita distingvi, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus:
Vive memor quàm sis ævi brevis. —

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום חצר והמלאכה מרבה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor.* 1. §. 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὴ. *Vita qidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de naturæ malignitate conqeritur, qòd hac tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum pavcis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat. Indè illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multòqe fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδενὸς ἡμᾶς ἔτι πένεσθαι, ὡς χρόνου. *Nullius rei tantâ nos penuriâ laborare, quàm temporis.* Qod Laërtius *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς ἔτι δεῖναι ἐνδεεῖς, ὡς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰάσασθαι δυναμένη. *Nullâ re nos adeò indigemus, ut qidem tempore. Revera enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præsertim, qa morbis animi mederi potest.* Lucianus *de sectis. pag.* 505. Χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παρεῖναι, εἰδότας ἀληθῶς τὸ τοῦ Κῴου ἰατροῦ εἰρημένον, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι ἐκεῖνος ἰατρικῆς πέρι ταῦτ' ἔλεγεν, ἐμοὶ δοκεῖ μᾶλλον πρᾶγμα[τος]. Φιλοσοφία δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνέφικ[τος]. ἢν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορὼς, αὐτὸς αὑτοῦ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτὴν. *Æquum esse opinor nullum præterire tempus, siqidem verum esse scimus illud Coi medici dictum, nimirum, brevem esse vitam, artem verò longam. Qod qidem de arte medica est effatus, qa minore negotio perdiscitur. At philosophia ne longo qidem tempore comprehenditur, nisi qis summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaqe Philo *de vita contemplas. pag.* 892. Α. Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὰ. *Temporis præcipua nos decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Non multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui licèt nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum superesset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc qa dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos avferente, qid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι εἰπόντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶσι. τέναγλίον γὰρ ἄπαν, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρὸν. *Insuper eum, qi vitam esse brevem; longam verò artem dicat, increpant: e contrario namqe artem qidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαντέον τὸ παρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *supra* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc qicqid est temporis futilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & qatenus nobis denegatur diu vivere, relinqamus aliqid qo nos vixisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, qa magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeò præcipitis fuga transitus levis est. Punctum est qod vivimus, & adhuc puncto minus: cujus brevitatem aliqando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admoveri lineas sentio, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Eò magis utiqe indignor; aliqos ex hoc tempore, qod sufficere nec ad necessaria qidem potest, etiamsi custoditum diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non vaco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Hoc est qod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plutarchus in *pedag. pag.* 13. Α. Στιγμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐστί. ζῆν τὴν ἡμέραν προσήκει. *Punctum temporis est tota nostra vita. Frui eâ, non abuti ad alias res convenit.* παραζῆν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

— prater propter vitam vivitur.

Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Ità qod Plavtus Pseydol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,
In labore atqe in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένως] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔοικεν ἡμῖν, ἀνειμένοις τι σπουδάζειν, καὶ σπουδάζουσι μὴ παλαιπωρεῖσθαι. *Ex eo accidit, ut dum relaxamur, seria agamus, & dum seria agimus, minimè cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἔκλυσιν μὴ ποιεῖσθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranqil. c.* 15. Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & qasi concentum solvamus.* Et Martinus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium induatria subnecti debet, non qo evanescat virtus, sed qo recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus qidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatiqe voluptate in turpitudinem dilabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην.
Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένως] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione æqaliter retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acriores qe reqieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; citò enim exhauriet illos nunqam intermissa fœcunditas: ità animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient pavlum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio qadam & langvor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυναμίᾳ συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assidue operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.

Qod caret alterná reqie, durabile non est:
Hac reparat vires: membraqe fessa levat.

Itaqe *sapientis esse, remittere interdum aciem rebus gerendis intentum.* Avgustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siqidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus qoqe pascitur illis:
Immodicus contrà carpit utrumqe labor.

Et Statius *Sylv. l.* 4.

— vires instigat, alitqe
Tempestiva qies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyraqe* imago illa tantopere celebrata. Dio in *œconom.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἄνεσις παραπλησίαι πόνοις εἰσί. καὶ τόξοις, καὶ λύρᾳ, καὶ ἀνθρώπῳ, ἀκμά-

a Inf. §. 45. l. 6. §. 10. l. 9. §. 39. l. 12. §. 14.

§. 27. Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος ; ἢ κυκεών. συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἢ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑφίσταται δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία ;

§. 27. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta quidem ea, sed ut mundus sit tamen. qid enim? fierine potest, ut in te mundus qidam sit & dispositio concinna, in universo verò inconcinnitas mera? idque

ANNOTATIONES.

ζαι δὲ ἀναπαύσεως. *Remissiones ad novos labores præparant. Et arcus, & lyra, & homo à quiete vigent. Ibidem tit.* 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ἔργανον, ἀνίσου καὶ ἐπιτάσει ἁρμοζόμενος, ἡδὺν γίνεται. *Vita instar organi musici, dum intensione & remissione sibi concinna redditur, suavior fit.* Democritus apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ἔργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον, ἡδὺ γίνεται. ὕτω καὶ ὁ βίος. *Quemadmodum organum intentionem & remissionem suscipiens suave fit, sic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina sæpius permutata, confusa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Pædag. pag.* 9. *B.* Ὁ βίος ἡμῶν οὐ ἄνεσιν καὶ σπουδὴν διήρηται. καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Παιδιὰ πόνου ἡδυσμα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem schemate usus est & Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτείναι δυνηθῶμεν. καθόλου δὲ σώζεται, σῶμα μὲν, ἐνδείᾳ καὶ πληρώσει, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ παίγνιῳ. *Tota nostra vita in remissionem seriumque studium est divisa. Et requies laborum est condimentum. Nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere possimus. Atqe in universum servatur corpus impletione atqe vacuatione, animus autem remissione & labore.* Amasis apud Herodotum *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρῆσθαι, ἐντανύουσι. ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. οἱ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐκτεταμένα ἔᾳ, ἐκμαγείη ἄν. ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. ὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπῳ κατάστασις, εἰ ἐθέλοι καλαπαυδάζεσθαι ἀεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἐκυτὴν ἀνίσας, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς ἢ ἀπόπληκτος γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *post reditum ex agro.* Ἐιωθα πως τὺς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν. ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τείνομένη. κἀ δέῃταί τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύσθαι, εἰ μέλλοι ταθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ, μηδὲ ἀνόητος ἐν καιρῷ χρήσεως. *Soleo ferè hujusmodi oblectamentis labores dissolvere ac relaxare: qandoquidem nec perpetuam contentionem nervus ferre potest, sed laxari nonnunqam arcus cornua oportet, si qidem rursus intendendus sit, & sagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Naso *Epist.* 4.

Arcum ni cesses tendere, mollis erit.

Æsopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Citò rumpis arcum, semper si tensum habueris:
At si laxâris, cùm voles, erit utilis.
Sic lusus animo debet aliqando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangelista gemina his referunt Abraham Abbas apud Joannem Cassianum *collat.* 24. *c.* 21. Thomam Aqin. *sum: p.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 2. & Henricum Herp. *specul. avr. in præcept.* 3. *serm.* 2. sed & de Antonio Eremitâ balistæ exemplum eodem trahente, Antonin. *sum.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. §. 1. & Gvillielmus Pepin. *de confess. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverso, Plutarchus *de sene potit. pag.* 792. *C.* Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, si nimium intendatur, rumpitur: anima laxando perit.* Unde de Theophrasto Laërtius *lib.* 5.

Ῥήγνυσθαι σοφὸς τόξον ἀνιέμενον.

hoc est, ut Publius Syrus:

Arcum intensa frangit: animum remissio.

id de solutiore illa remissione capiendum est, qam vitandam cavendámqe hic Marcus monet.

§. 27. Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà* §. 45. & *l.* 2. §. 3. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 4. *Qem κόσμον Graci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta absolutáqe elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius est mundo, nihil præstabilius, nihil pulcrius. utpote in qo universa ità constituta sunt, ut neqe ad usum meliora esse potuerint, neqe ad speciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Seneca *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. *Mundus est compages è cælo terráqe coagmentata, atqe ex iis naturis qæ intra ea continentur. Dicitur etiam aliter mundus ordo & digestio universorum, qa à Deo & per Deum asservatur.* & Eustathius *ad Il. á.* Κόσμος ἡ τάξις ἐκ τοῦ κομῶ. ἀφ' οὗ καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐυτάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apulejus *de mund. Mundus est ordinata ordinatio, Dei munere.* & rursus: *Qid mundo præstantius? Lauda, qam putas speciem: portio à te laudabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hic & per hunc illud qodcunqe est, invenietur esse laudandum. nam qid, oro te, ornatum atqe ordinatum videri potest, qod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? unde κόσμος Græcè nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c.* 17. *Qod colimus, Deus unus est, qi totam molem istam eum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, qo jussit, ratione, qâ disposuit, virtute, qâ potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis sua: Unde & Graci nomen mundo κόσμον accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Κόσμος τι ἐστ ὅπερ λίγουσιν καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. *Mundus verè est, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.*

Ἤ κυκεών] *Cimus.* Ità *l.* 6. §. 10. Ἤτοι κυκεὼν καὶ ἀντιμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός. *Universum avt est cimus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. & *l.* 9. §. 39. κυκεὼν καὶ σκεδασμός. *Cimus & dispersio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te* scilicet qi es μικρὸς κόσμος τις. (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, *parvum mundum, hominem* dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag.* 4. & *Mundi instar habere fabricam humani corporis,* Ambrosius *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & *majoris illius imaginem geris.* Macrobius *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideò physici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum esse dixerant.* Si est ergò, inqit, in te fabricâqe tui ordinata rerum dispositio, in mundo ipso multò magis. Siqidem, ut Tertullianus *de resurr. carn. c.* 30. *Etsi figmentum veritatis in imagine est, imago ipsa in veritate est sui; necesse est esse priùs sibi, qàm alii configuretur. de vacuo similitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confusa res erat, nunc verò composita est. & vis ex compositis incomposita præberi? nulla res speculum est alterius non coæqalis. nemo se apud tonsorem pro homine mulum inspexit: nisi si, qi putat in hac extructione mundi dispositâ jam & comptâ, informem & incultam materiam respondere. qid hodie deforme in mundo? qid retrò speciatum in materia; ut speculum sit mundus materia? cùm ornamenti nomine sit penes Gracos Mundus, qomodò inornata materia imaginem refert? Nec materia certè mundus imago esse poterit, si compositus ille & exornatus, confusa verò & inornata ista; nec homo mundi, si in homine ordinata partium membrorumqe dispositio, in mundi compage nullo ordine legéve certâ disposita, sed commissa commistáqe temerè universa.* Qanqam mundum non minorem, sed majorem imaginis divinæ ratione havd absurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Pasch.* §. 15. Τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ ὅιον τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ γῆς ἵστησι. *Hominem fabricatur, & velut alterum qendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At verò Synesius *de provident.* 1. non *hominem* tantùm integrum, sed *caput hominis* ipsum *mundum minorem* indigetat, in qo *mens* tanqam *numen* qoddam resideat. Ἄνω μὲν οὖν ἀστέρες, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' εἶεν οἰκοι ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. *In superioribus partibus sidera, in inferioribus vero capita globosa formata sunt, ut parvi mundi in mundo essent domicilia animarum.* Respexit, opinor, id qod in philosophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.* 4. *c.* 21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Avsonius *monosyll.*

Cor vegetum mundi instar habens. —

Vide *suprà ad* §. 3. Qomodò avtem Marcus istîc illos perstringit, qi qem in semetipsis agnoscunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipsi sunt partes, negant: pari modo & Epicuri sectatores Seneca *præfat. qæst. nat. l.* 1. hoc ipso notat nomine, qòd cùm *animum* putent esse sibi ipsis, eúmqe *providum & singula dispensantem*, *universum* interim, in qo & ipsi sunt, *expers* esse *consilii ac temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Ἐν δὲ πανὶ ἀκοσμία;] Nihil minús. Avtor *de mundo.* Κόσμον δ' ἑτέρως τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν ἐνομάσαις ἄν. *Universum ipsum commodius nominaveris compagem rerum compositam, concinnáqe ordine digestam, qam congeriem confusam, & inconditam.* Reverâ, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. *Ante mundi creationem erat confusa congeries.* Erant siqidem primò omnia, ut Moses *l.* 1. *c.* 1. *v.* 2. תהו ובהו id est, ut Naso *Metam. l.* 1.

— rudis indigestáqe moles.
Nec qicqam nisi pondus iners, congestáqe eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is est *melior potiórqe natura* illa) *litem diremit, molem discrevit:* κἀντεῦθεν κόσμου ἡ περὶν ἀκοσμία ἐλάμβανεν. ut Gregorius Nazianzenus, περὶ ἐυταξίας. Atqe hoc est qod Anaxagoras apud Laërtium *lib.* 2. §. 6. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. *Omnia simul erant, deinde accessit mens, eáqe composuit.* Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεφήνατο ὁμοῦ τεθραυσμένα πρόσθεν.
Omnia composuit simul confusa antea.

Et

ſdqe rebus omnibus ità qanqam diſcretis ac diffuſis, conſpirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

καὶ ταῦτα, ἅτως [a] πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ [b] συμπαθῶν. a L. 6. §. 38. b Inf. §. 40.

§. 28. [c] Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, c Sup. §. 18.

ἐπι-

ANNOTATIONES.

Et apud Hermiam in διασυρ. pag. 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ θεός. καὶ ὅτῳ αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων. καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. *Mens omnium eſt initium, eáque cauſſa & omnium domina eſt, & ordinem confuſis præbet, & motionem immobilibus, & diſcrimen commiſtis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejuſdem.* & Antonius *meliſſ. l. 2. c. 76.*) diſſerentibus qibuſdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inqit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. *Vos mundum cùriosè perſcrutamini; ſtatum vero veſtrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionyſium ad virtutis ſtudium impelleret, ὅπως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὅλων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνευον πειθόμενον, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐσὶ, πολλὴν μὲν εὐδαιμονίαν ἑαυτῷ μηχανήσηται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεὺς ἐκ τυράννου. *Qo moribus ad doctrinam expolitus, atqe ad diviniſſimum rerum & pulcerrimum conformatus exemplum, cui univerſitas duci parens non jam confuſio ſed mundus eſt, magnam ſibimet ipſi, magnam item civibus pararet felicitatem ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dione p. 962. A.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων] Vocem harum priorem Lugdunenſis omiſit. qo id conſilio incertum mihi. Seneca *qaeſt. nat. l. 7. c. 27. Tota hujus mundi concordia ex diſcordibus conſtat.* Et *Epiſt. 107. Contrariis rerum æternitas conſtat.* Heraclitus apud Ariſtorelem *Ethic. l. 8. c. 2.* Τὸ ἀντίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. *Adverſarium eſſe conferens: & ex differentibus pulcerrimam cooptationem fieri.* Idémqe apud Avtorem *libri de mundo, c. 5.* Συνάψεις ὅλα καὶ οὐχὶ ὅλα. συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον. συνᾴδον καὶ διᾴδον. καὶ ἐκ πάντων ἓν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Criſpa & minimè criſpa una vinxeris, conſentiens & diſſentiens, conſonans & diſſonans, unum etiam ex omnibus, omniáqe ex uno.* Et ex eodem Apulejus: *Sic totius mundi ſuorum inſtantia mitiorum inter ſe impares conventus, pari nec diſcordante conſenſu Natura veluti Muſicam temperavit. namqe uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqa, confudit; unumqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum conſtituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, muſica, grammatica imaginibus illuſtrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμονοίας τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἁμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, ἡ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμεῖσθαι τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφίκ μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασαμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγμένοις ἀπετέλεσε συμφώνως. μουσικὴ δὲ, ὀξέσι ἅμα καὶ βαρέσι, μακροῖς τε καὶ βραχέσι φθόγγους μίξασα, εἰς διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνήεντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κρᾶσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεξήσατο. ὅτως οὖν καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράτεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κουφον μιγὲν, καὶ ὀξὺ περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίων τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Hoc eſſe in concordia civili longè admirabiliſſimum, qod ex multis ipſa unum efficit affectum, & è diſſimilibus ſimilem, omnis illa qidem naturæ ſuſceptrix & fortuna. Atqe haud ſcio, an etiam contrariorum appetens ſit natura: ex eiſqe conſona, non item è ſimilibus conficiat. Sic certè ipſa mavem cum fœmina conjunxit, non etiam cum ſuo horum utrumqe ſexu. Qin primam etiam concordiam per contraria, non per ſimilia devinxit. Adde qod ars naturæ æmulatrix hoc idem facit. Siqidem pictura, alborum nigrorúmqe colorum luteorumqe & rubrorum naturas inter ſe attemperans, effigies rerum efficit conſonas exemplaribus. Muſica acutis & gravibus ſonis, longiſqe & brevibus una permixtis in diverſis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis compoſitam reliqit. Itaqe univerſorum coagmentationem cinno qodam principiorum ſummè contrariorum commodè attemperato natura ipſa digeſſit una eademqe cohærentiâ: qippe ſiccum humido, calidum frigido, gravi leve mixtum, & rectum orbiculari, univerſum vis una per omnia pertinens certo ordine deſcripſit, concinnéqe digeſſit, è diverſis naturis atqe impermixtis univerſum mundum architectata, naturas qam maximè contrarias, veluti edicta concordia & imperata, adſtrinxit ad conſenſum mutuúmqe commercium, ejuſmodi rerum molitione univerſitati ipſi ſalutem machinata eſt.* Qæ periphraſticè ab Apulejo verſa vide *ad l. 7. §. 48.* Synelius *de*

inſomn. pag. 134. Ἔστι τις ὡς ἐν συγγενείᾳ τοῖς μέρεσι καὶ διαχόνοια. οὐ γάρ ἐσιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἕν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν. καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήγορα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμόνοιαν συμφωνούσης, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐσὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἓν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. *Ineſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes diſſenſio. Siqidem mundus non unum abſolutè qippiam eſt, ſed unum ex multis conflatum, in eoqe partes inſunt, partibus affines, ac repugnantes, conſpirante ad univerſi concordiam mutuo earum divortio: uti lyra contrariorum, ac conſentientium ſonorum conſtitutum modulamen eſt? Nam qod ex contrariis unum fit tam in lyra, qàm in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀντιφώνων ἔχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qidam nervorum ex contrariis ſonis conflatur.* Tertullianus *apologet. c. 48.* [*Divina*] *ratio univerſitatem ex diverſitate compoſuit, ut omnia amulis ſubſtantiis ſub unitate conſtarent, ex vacuo & ſolido, ex animali & inanimali, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex luce & tenebris, ex ipſa vita & morte.* Et *de pallio c. 2. Mundus iſte ex diverſis ſubſtantiis officiiſqe conſtat. diverſa in unum; ex demutatione diverſa ſunt. denique diverſitatis diſcordiam vices fœderant. ità mutando mundus eſt, qi ex diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità eſt *rerum omnium*, utì idem mox *ibidem, diſtincta confuſio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. 1.* Πάντα διεῖλε, καὶ συνέθηκε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἓνα ἐκ πλειόνων πεποίηκε. *Omnia diſtribuit & conjunxit, & univerſum hunc mundum ex pluribus fecit unum.*

Καὶ συμπαθῶν] Ità *l. 6. §. 38.* φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμπνοιαν ἔχοντα. *invicem ſibi amica & conſpirantia.* Manilius *Aſtron. l. 2.*

Totúmqe alterno conſenſu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment. ſect. 4. l. 4. p. 50.* Ξύῤῥοια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπαθέα κατὰ ὁλομελίην πάντα. *Confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia ad univerſam totius naturam.* de qo videatur Galenus *de faculc. nat. l. 1. c. 5. & l. 3. c. . de differ. febr. l. 2. de uſu pulſ. l. 1. de cauſſ. pulſſ. l. 2. & de uſu part. l. 1.* Vide *infrà §. 42.* Apud Sextum Empiricum *adv. Phyſic. l. 1. c. 2.* Philoſophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐσιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐσὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεστώτων, ἔστε δὲ ἐκ συναπτομένων, οὔτε ἐκ διεστώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφανὲς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθίσηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεστώτων, οὐ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθειά τίς ἐσιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐσὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Qoniam igitur mundus eſt corpus, aut eſt corpus unitum, aut ex iis qa compinguntur, aut ex diſtantibus. Sed neqe ex iis qa compinguntur, neqe ex diſtantibus, ut oſtendimus ex iis qa in ipſo per conſenſum accidunt. Ex qibus eſt perſpicuum, qod mundus eſt aliqod unitum corpus. In iis enim qa conſtant ex iis qa compinguntur, aut qa ſunt diſtantia, partes minimè inter ſe afficiuntur per conſenſum. In iis autem, qa ſunt unita, eſt qadam affectio per conſenſum. Unitum eſt ergò corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *ſectionem* 18. pertinere iſta olim ariolabar, unde librariorum culpâ ſubducta fuiſſent: à Marco verò interpretamenti loco ſubjuncta qibus ſcilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine deſignatum vellet, utpote qod latiùs ibi ſumeret, qàm uſus vulgaris pateretur, avt qàm Agatho, à qo ipſe mutuatus eſſet, uſurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotenti, cupido, delicato, Epiſt. 114.* Vide *ad §. 25.* Sed & *nigri* vocabulum hoc ipſum *Epiſt. 48. Per iſtud* (nugas tricáſqe dixerat) *philoſophiæ ſunt nigræ & turpes, infameſqe, etiam ad album ſedentibus, exceptiones.* Ità Xylander exiſtimavit, qum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati,* &c. Verùm fieri poteſt, qod & aliis placuiſſe video, ut περιοχὴν integram iſta conficiant, qâ Marcus ſcilicet *mores* varios ſive diſpoſitiones atqe ingenia recenſuerit, qos ſtylo ſuo perſtringeret, vitandóſqe moneret; *nigros* ſcilicet *effœminatos, præfractos, belluinos,* &c. Sicut avtem *candor*, pro *ingenuitate*, & *ſynceritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, ſynceris, integris, benignis, benevolis.* Ovidius *triſt. l. 3. eleg. 6.*

Qiqe eſt in charis animi tibi candor amicis.

Idémqe *Pont. l. 4. El. 14.*

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, eſſem.

& alibi:

---- ſed ſunt tua pectora lacte,
Et non calcatâ candidiora nive.

Horatius *Epod. 11.*

Contráqe lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *Epiſt. 4.*

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

& *Satyr. 5.*

a L.4.§.11. l.9.§.39. ἀξιστικελὲς ἦθος, ἀηδιώδες, βοσκηματώδες, παιδαριώδες, βλακικὸν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

eti, belluini, pecuini, pueriles, ſtolidi, ſubdoli, ſcurriles, perfidi, tyrannici.

b Inſ.§.44. 46.l.8.§.15. 49. §. 29. Εἰ b ξένος κόσμῳ, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, ἄχθος ἦν ξένος, καὶ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα.

§. 29. Si peregrinus in mundo eſt, qi ignarus eſt eorum, qæ in mundo exiſtunt: perinde certè in mundo peregrinus eſt, qi ignarus eſt rerum qæ in eodem geruntur.

c L.10.§.25. c φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον.

profugus, qi rationem civilem fugit.

d L.12.§.1. 13. d τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι.

cæcus, qi mentis oculos clavſos habet.

e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1 e πτωχὸς, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, καὶ μὴ πάντα

mendicus, qi alterius cujuſqam indiget, neqe apud

ANNOTATIONES.

— anima, qales neqe candidiores
Terra tulit. —

ità *mores nigri*, pro *maligvis, improbis, malevolis* dicti. Salsè Solon, apud Laertium *l.* 1.

Πεφυλαγμένος ἄνδρα ἕκαστον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων
Καρδίῃ, φαιδρῷ προσνείπῃ προσώπῳ,
Γλῶσσα δέ οἱ διχόμυθος
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγωνῇ.
Tu virum caveto qemqe,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſulcâ
Blanda promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horatius *Serm. l.* 1. *Sat.* 4.

— abſentem qi rodit amicum;
Qi non defendit alio culpante; ſolutos
Qi captat riſus hominum, famámqe dicacis;
Fingere qi non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qi neqit, hic niger eſt. —

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, libérqe videtur,
Inſeſto nigris. —

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim teſtè ſubdolèqe notam illi aliqam affigat;

— hic nigra ſuccus loliginis, hæc eſt
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cacina. Nec minùs niger, nec minùs conſidens, qàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. φρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *fatuis ſtolidiſqe* poſuiſſe monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod φρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il.* ρ. *v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs. neqe enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverbium. Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* qaſi imbelles illi plerumqe ac inutiles ſint. qalis Nireus,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδὴς ἦεν —
— qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,
Sed imbellis erat.

Il β. *v.* 673. & Paris, cui ſcilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐκ ἦν γε βίη φρεσίν. οὐδέ τις ἀλκή.
— venuſta
Species ineſt: ſed non eſt vis animo, neqe ullum robur.

Il. γ. *v.* 45.

Περισκελὲς ἦθος] *mores præduri, præfracti, rigidi, refractorii.* Ità Sophocles *Ajac. Lorar. n.* 659.

— περισκελεῖς φρένες.
— obſtinatæ mentes.

i. e. αἱ ἄγαν σκληραί. *Schol.* à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit *n.* 660.

— ὃς ἐκαρτέρουν,
Βαφῇ σίδηρος ὡς.
— vehementer obdurueram,
Ut ferrum tinctum.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληρ' ἄγαν φρονήματα
Πίπτει μάλιστα. καὶ τὸν ἐγκρατέστατον
Σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Præfracti at animi plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit icta ſæpe, & in partes abit.

Grotius. Qanqam & de qibuſvis rebus uſurpatur, qæ ſic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκέλλειν. Poſſunt & περισκελὴς ἦθος, *mores difficiles, moleſti* & *moroſi* dici. Siqidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophraſtus *de cauſſ. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ ὑγρὸς καὶ μαλακὸς, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *moleſta, & aſpera.* ſive δάκνοντα καὶ ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. uti Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoréſqe graves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς φέρειν, non eſt *ægrè ferre*, qod Cl. Caſaubonus cenſuit, nec *aqè*, qod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adverſus fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πόνος ἐστὶ πράγματα,
Καὶ πάντας αὐτὸν καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.
B Ὁ γὰρ μιλρίως πράττων, περισκελέστερον
Ἀπαντα τἀνιαρὰ, λαμπρία, φέρει.
Mens timida ſemper pauperi eſt; atqe omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At qorum res ſunt, Lampria, meliuſcula,
Animo obſtinatiore perdurant mala.

Grotius.

Θηριώδης, βοσκηματώδες] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριώδες] *Viris qoqe puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Εἶνος κόσμῳ] qia τὰ κόσμου ξένα ipſi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 13. *Peregrini* enim
C videtur eſſe, qæ civitatis, in qa agit, ſint ſolennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu ſolus es peregrinus Hieroſolymis, & non noſti qa in ea facta ſunt.* Itaqe & Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios perſecutionem à mundanis perpeſſos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξειν, i. e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipſos odio habiturus ſit, *afflictos fore* Dominus ipſe præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ, ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem, qa fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.*
D Itaqe hac in parte, prout Marcus iſtic, non vult Chriſtianos eſſe ξένους κόσμου. Alioqi ξένοι κόσμου καὶ παρεπίδημοι, *peregrini & inqilini mundi* iſtius, qo ad vitæ rationem & inſtitutum, prædicantur pii omnes, idqe illis lavdi ducitur. Avtor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Joannes Chryſoſtomus in *Epiſt. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τῆ κόσμῳ τούτῳ καὶ παρεπίδημον, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλ' ἀπαρτᾶσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένων. vel ut alii, ὥσπερ ξένου. *Prima eſt virtus, atqe adeo univerſa virtus, eſſe hujus mundi hoſpitem & peregrinum, & cum iis qæ hic ſunt rebus & negotiis*
E *nihil habere commune, ſed ab iis pendere tanqam ab externis.*

Φυγὰς] δραπέτης idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. φυγὰς ὁ φαῦλος. *fugitivus vitioſus* qivis.

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς. *oculis cordis veſtri.* ut Pavlus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. ſive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τύφλος ἐστι καὶ μυωπάζων. *Is cæcus eſt nihil procul cernens.* Unde diverbium Domino Chriſto
F uſurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces ſunt cæci cacorum. Qod ſi cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.* Et Pavlo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19. Τυφλῶν ὁδηγός. *Dux cacorum.* Et Angelo Eccleſiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Οὐκ οἶδας ὅτι τυφλὸς εἶ. *Non noſti te eſſe cæcum.* Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ' ἄτα, τόν τε νῶν, τά τ' ὄμματα.
Mentémqe & aures cæcus eſt, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Avtor *de mund. c.* 1. Ἡ γῆν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νῶν, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philoſophiam ducem nacta mentem, cùm divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendiſſet*, &c. Vide *ad l.* 3. §. 15.
G Πτωχὸς] Ità de Eccleſiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πτωχὸς, καὶ τυφλὸς. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 8. Εἰ μέ τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ οὐδὲν ποιῶ. εἰ ἄλλον περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οὐδὲν εἰμί. *Si me qis ladere poteſt; nihil ago; ſi alterius opem expecto, qi me juvet; nihil ſum ego.*

Ἀπό-

apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. abſceſſus mundi, qi abſcedit, ſéqe à naturæ communis ratione ſejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid eſt, profert eadem, qæ à te protùlit. abſciſſus civitatis, qi animam propriam à rationalium reliqorum anima, qæ una omnium eſt communis, abſcindit.

§. 30. Iſte ſine tunica philoſophatur; ille ſine libro: alius qiſpiam ſeminudus. panes, inqit,

ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [a] ἀπόσ-
χισμα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, ἢ χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγῳ, ἀφ' ὧν δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσιν. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἢ χ' ὅτε ἠνέγκεν. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὰ ἰδίαν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [d] μίας ὄντος.

§. 30. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφῶν, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος * ἔτος ἡμίγυμνος.

[a] L. 2. §. 16.
[b] L. 2. §. 3.
[c] L. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
[d] L. 9. §. 8.
* ἄτος f.

ἄρτυς

ANNOTATIONES.

Ἀπόσημα κόσμου] Ità *l.* 2. §. 16. Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου. *Abſceſſus & qaſi ſtruma mundi.*

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἢ καί σε ἤνεγκεν] Ità *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τέτῳ. *Qum & tibi hoc matura dederit, & huic te.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixiſſet. tranſitio à numero ad numerum, plurali ad ſingularem: ſicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ità Plato *Hipp. min. p.* 257. E. Καὶ πῶς ἂν οἱ ἑκόντες ἀδικοῖεν, ἢ ἑκόντες ἐπιβουλεύσαντες, καὶ κακὰ ἐργασάμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δικεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. *Quoniam pacto qi ſcientes injuriantur, volentes inſidiantur, & ladunt, meliores eſſe poſſunt, qam qi hæc præter ſententiam faciunt, quandoqidem multum ignoſcitur illi, qi per ignorantiam injuriam inſert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Sic de nobis reputet homo ut de miniſtris Chriſti, & diſpenſatoribus myſteriorum Dei. Quod reliqum eſt autem, reqritur in diſpenſatoribus ut qis fidus inveniatur.* Sic & *ad Galat. cap.* 6. *v.* 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοί, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Vos ſpirituales reconcimate ejuſmodi hominem, conſiderans unuſqiſqe temetipſum, ne & tu tenteris.* Saluſtius in Catilin. *Interea ſervitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magna copia concurrebant.* Terentius *Evnuch.* 2. 1.

Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe?

Idem.

Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrûm, ibi ſe ad vos applicant.

Plavtus *Pſeud.* 3. 2.

Si qò hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum ſi protollet, pariter proferto manum.

Uſum hujus enallages, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciſcus Junius *ad Proverb. c.* 13. *v.* 1. & Joannes Druſius *qæſt. l.* 3. *c.* 33.) in diſtributionibus ſolennem, monet M. Seneca *Svaſor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— ſtratique per herbam,
Hic meus eſt, dixere, dies. —

Illud, inqit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc verſu, tanqam ſolœciſmum, qòd cùm plures induxiſſet, diceret, Hic meus eſt dies, non, Dies hic eſt noſter. & in ſententia optima accuſabat id qod erat optimum — nam qaſi proverbii loco eſt; Hic dies meus eſt. & cùm ad ſenſum retuleris, nè Grammaticorum qidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes ſimul, ſed ſinguli ex his, Hic meus eſt dies.* Nec ſecùs in *Hiſtoria* ſacra *Reg. lib.* 4. *c.* 5. *v.* 13. de Naomane, *Allocuti ſunt eum ſervi ejus, dicentes, Pater mi,* &c. i. e. horum qaſi ſeorſum ſinguli. Sic hoc loco τοῦτο. i. e. τέτων τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de iſtis alibi fuſiùs diſſeruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως] hinc illud *l.* 3. §. 8. Οὐδὲν ἀπεσχισμένον. Caſaubonus *qi in civitate ſeditionem ſuſcitat.* Xylander *fruſtum à civitate amputatum.* ego malim, qo uno verbo exprimam, inſolenti forſan uti vocabulo, qale & Marci ipſum eſt, ſed analogiâ eâdem, qâ *abſceſſus*, formato, *abſciſſum civitatis*, vertere. Ejuſmodi avtem hominem nunc *membro abſciſſo*, *l.* 8. §. 34. nunc *ramo avulſo*, *l.* 11. §. 8. nunc *civi ſedition ſo*, *l.* 9. §. 23. ſimilem pronunciat. Qin & τὸ ἀποσχισμένος vocabulum etiam de cive iſtiuſmodi uſurpavit Plutarchus *in præcept. polit. pag.* 809. *E.* Δεῖ γὰρ ἐχθρὸν μηδένα νομίζειν πολίτην, ὃν μή τις, οἷος Ἀριστίων, ἢ Νάβις, ἢ Κατιλίνας, νόσημα καὶ ἀπόσχισμα πόλεως ἐγγένηται. *Nullus enim civis pro inimico habendus eſt, niſi qis eſt Ariſtonis inſtar, avt Nabidis, avt Catilina, morbus & vomica veluti reipublica.*

Μίας ὄντος] *Animam* totius *unam* ſtatuebant Stoici, cujus ſingulæ omnes qaſi membra eſſent. Vide *ſuprà* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius ſine toga philoſophatur* Xylander. imò, *ſine tunica.* Ità Cynici. Salmaſius ad Tertullianum *de pallio. Graci generis omnes cùm tunicam, tum interulam ſimul indutui habebant, haud minùs qàm Romani ſub toga. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem, tunicam non gerebant*, ſed interulam tantùm. Lucianus in *Cynico* dialogo *pag.* 717. Τί πολε, ὦ ἄτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid tu tandem? barbam qidem habes & comam, tunicam non habes.* Dio Chryſoſtomus περὶ σχήμα-

τος *Orat.* 71. Τὰς γε μὴν καπήλας ἐκάστοτε ὁρῶντες πρὸ τῶν καπηλείων ἀναζωσαμένας, οὐδέποτε τωθάζουσι. καταγελῶεν δ' ἂν τέτων τίνες, εἰ μὴ ὥσπερ ἐπεπεναυσμένοι εἶεν, ὡς οἰκεῖόν τῷ σχήματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ἣν μεταχειρίζονται. ἐπειδάν τινα ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κομῶντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γένεια, οὐχ ὁτοί τε εἰσὶ πρὸς τέτους τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ σιγῇ παρέρχεσθαι. ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἱερεθίζουσι, καὶ ἤτοι κατεγέλασαν, ἢ ἐλοιδόρησαν, ἢ ἐνίοτε ἕλκουσιν ἐπιλαβόμενοι. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς καλυμένοις Φιλοσόφοις ξύνηθές ἐστιν ἡ στολὴ αὕτη, καὶ τρόπον τινὰ ἀποδεδειγμένη. *Caupones ſanè, qos ſemper vident ante cauponas ſuccinctos, non deridere, ſed è diverſo deriderent, ſi non ita culti eſſent, qod ille habitus peculiaris ſit illi qæſtui exercent. Poſtqam avtem aliqem viderint abſqe tunica in pallio, comámqe nutrientem in capite atqe mento, non poſſunt ergo hos qieti eſſe, neqe ſilentio præterire; ſed urgent, irritántqe, & vel deridere vel convicitis proſcindunt, vel apprehenſos interdum trahunt. Præſertim cum ſciant eam veſtem eſſe conſuetam iis qi philoſophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philoſophis*, inqit, *conſvetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavſlà pallii duplicandi, qòd ſine tunicis eſſent. Unde Diogenem tunicam petentem juſſit Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. §. 6. πλύξας ἱμάτιον, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον, ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸ τρίβωνα περιῆν, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. *Nos craſſiorem veſtem qærimus, ille verò detrita ſua veſte duplicata circumibat, ita qodammodo duas veſtes gerens.*) De Antiſthene Laërtius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio ſolo utebatur*, qod ſcilicet *tunicam non haberet.* idémqe de Cynicis, τρίβωσι μόνοις χρῆσθαι. *palliis ſolis uti.* ἀχίτωνες, *ſine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ πάνσοφον. εἴτις ἀχαλκῆ,
Μηκέτι πεινάτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti ſapiens dogma hoc: ſi defuerit cui
Æs, poſitâ tunicâ, nè amplius eſuriat.

hoc eſt, ſi qis eſurit, & viam reperire vult, qâ non ampliùs eſuriat, depoſitâ tunicâ habitum Cynici capeſſat. perperam viri docti θεσθαι χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere.* Hinc Juvenalis *Sat.* 13. *v.* 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ diſtantia. —

qia Stoici tunicas; ut reliqi philoſophi, & Græci omnes geſtabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmaſius & *ad Marci* noſtri *vitam* à Capitolino delineatam. qæ non advertit vir doctiſſimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. *v.* 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio diſtinſſe.* à Satyrici *Scholiaſte* forſan *Vetere* deceptus, qi *Cynicos pallio uſos* negat. *pallium* enim utrique Sectæ amictus ex æqo communis erat. Qin & Romanos priſcos ἀχίτωνας egiſſe, avtor eſt Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Viri*, inqit; *Romani primò ſine tunicis togâ ſolâ amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίου] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. *C.* Ἔξεισι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πεπολιτευμένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν. *Licet ei, qi ex more noſtro vitam inſtituit, etiam abſqe literis philoſophari.* Qin & è noſtris qidam de *librorum ſupellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, creaturáſqe eodem comprehenſas *librorum* vicem abundè ſibi ſupplere reſpondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγονότων. καὶ πάρεισιν, ὅτι βέλομαι, τὰς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ Θεοῦ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber eſt*; *in qo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii ſcripto Nicephorus Calliſti *l.* 11. *c.* 43. Eum avtem qi hoc dixerat, Antonium is *Juſtum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum:* qi & *hiſt. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἠπίστατο, οὐδὲ ἐθαύμαζεν. ἀλλὰ νοῦν ἀγαθὸν, ὃς πρεσβύτερον τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτὸν τέτων εὑρετὴν ἐπήνιτεν. *literas nec nórat, nec ſuſpiciebat: ſed mentem bonam, tanqam eis antiqiorem, ipſámqe earundem inventricem collavdabat.*

Ἄλλος ὄτος] malim, ἄλλος ἔτος. *alius qiſpiam.* Ità Demoſthenes *adv. Midiam*: ἄλλος ὁτοσί τις ἀναιδὴς, &c. Libanius *Orat.* 22. καί τις ἔτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cypriamus *Orat. de patient. Exerti ac ſeminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympoſ. pag.* 639. Ἐς τὸ δάφος· καλαβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. *In ſolo ſternens ſeſe jaciebat ſeminudus.* Seneca *Epiſt.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum cir-*

ἄρτιος ἐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. ἐγὼ ἢ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ἐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

a L.5.§.19. l.6.§.7.43. b L.8.§.1. l.7.§.46.56. c L.3.§.6. Inf.§.34. d L.3.§.4. * — νὶ Lug. An. e L.7.§.66. l.11.§.18.

§. 31. a Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες φίλ, τοῦτο φύλασσε ἀναπαύε. b τὸ ἢ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς c θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὸ σεαυτοῦ πάντα d ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων ἢ μηδενὸς * e μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inqit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qi præberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

§. 31. Qam didicisti artem, eam diligito, eidémqe acqiescito. qod avtem vitæ reliqum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nulliqe homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

§.32.

ANNOTATIONES.

cumsero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certè aliter audio; qa dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, qantò minùs qàm stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Christianis Cæcilius apud Minùcium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Cæterùm peculiari qâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroqe humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum antholog. l. 2. c. 52. carm. 5.* Πωγώνιον, ὤμιον ἔξω. *Barbula, humerus extra vestem.* indè ἐξωμὶς vestis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l. 1. c. 14. §. 10.* Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῆει. ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. *Et Diogenes qidem exomidem, qocunqe iret, gestabat: nos avtem consvetum nobis vestimentum solemus circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμίαν. Lucianus βίων πράσει. *pag.* 374. de Cynico, Ὦ, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi peram alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Indè & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλέρως τῶν ὤμων ἐξαμελοῦσι. *Humerum alterum negligunt.* qem *nudum* scilicet *& exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄρ]ως ἐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det philosophiæ, in eâqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Ἐι προκόψαι θέλεις, ἄφες τὰς τοιούτους διαλογισμούς. ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, ἐκ ἔχω διαλογάς. κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταραττόμενον. *Si qid proficere studes, istiusmodi cogitationes missas faciro: si mea neglexero, non erit unde vivam. Præstat enim perire fame, qàm copiis omnium rerum circumfluentem animo vivere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona instructionisqe alimenta* Casavbonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τεχνίον ὃ ἔμαθες, φίλει] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἕρδοι τίς, ἣν ἕκας ἐιδείη τέχνην.

Stratonicus Ἄδοι. Qod Cicero *Tusc. l.* 1.

Qam qisqe nôrit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam scit uterqe, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τοῦτο προσαναπαύε] Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliáve studia animum adjicias; eisve te intermisceas. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratóqe animo pridiè avdierat, *de cruris efformatione* postridiè cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35. *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— *sed te, mihi crede, memento*
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad proverbium; *Intra pelliculam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori, de re Musica secum disceptanti, & προσίχειν αὐτῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγεις. *parum se facere, qid ille dicat, cùm supra talum loqatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἑλερὸν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est, inqit, ô Rex, sceptrum, aliud avtem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo avlico, ut Plutarchus *de adulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura differenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια ταῦτα τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχει τὸν νοῦν σιωπῶντι, καὶ τὴν πορφύραν ἐθαύμαζε καὶ τὰ χρυσία. νῦν δέ σε καλαγελᾷ, περὶ ὧν ἐ μεμάθηκας ἀρξαμένου λαλεῖν. *Nonne vides pueruli istos qi melidem terunt? tacenti tibi admodum si fuerunt intenti, purpuram aurumqe admirantes: nunc te ridens orsum loqi de rebus iis qas non didicisti.* admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar. Demostheni Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεατράμεθα καὶ Δημοσθένη ἀγράμματον. *Etiam Demosthenem,* inqit, *illiteratum vidimus.* ampliúsqe succensenti; σόν ἐστι τῆς τῶν ψωμῶν καρυκίας φροντίζειν. δογμάτων γὰρ θείων ἰπαίων ὐ δύναται, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum conditura curare: neqe enim dogmata potes avdire divina, qi avres sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Butleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio freqenti de re medica jactantiùs pavlò se efferens, subinde compellaret, qærerétqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intráqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἐν ἅρματι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς.
Currum equus, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— *nec qisqam* ferè, *qam sibi sortem*
Aut ratio dederit, aut fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa sequentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum ægro
Non audet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de tranq. ὃ πάντα πάντων ἰσὸν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλος βίον ζῆλον ἔλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, seipsum nosse: deinde uti suo ingenio ad ea, ad qæ natura factus est: neqe id ad aliud vitæ studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσαναπαύε] Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judæus, & acqiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα] Socrates apud Platonem in *Criton.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Ἐι ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si Diis ita visum fuerit, ita fiat.* David noster; *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על־יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל־יי מעשך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν.. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infrà ad* §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐς ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀσπασόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qacunqe contigerint.* & *l.* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ ταληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας εὐχάριστον. *Ex animo gratus.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Devt. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך. Ubi Græcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraisans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενός] Annotator Lugdunensis μηδενὶ. qorsum, qæso?

Μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον] Neqe præter jus fásqe qendam opprimendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apostolus *ad Thess. Ep. l. c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora sub Vespasiano acta, eadem prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspitionibus indulgentes, insidias struentes, mortem aliqorum expetentes. de rerum statu præsente qiritantes, opes congerentes, consulatûs, regnive appetentes. ità transiit, nec jam usqam est illorum vita: Rursus ad Trajani tempora te transferas. eadem denuo cuncta comperies. istorum qoqe vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia notâ peculiari aliqâ designata, vel etiam gentes totas, contemplare; simulqe considera, qàm multi cùm in rebus istiusmodi enixè se contendissent, pavlò pòst occiderint, & in elementa sua resoluti sint. illi verò cum primis sunt memoriâ recolendi, qos ipse nôris aliqando se rebus inanibus distinuisse, cùm id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémqe contentum esse, neglexerint. illud etiam istîc meminisse oportet, in actione unaqaqe eam, qæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ esse attemperandam. ità fiet, nè qando fastidio cor-

§. 32. Ἐπινόησον λόγου χάριν σὺν ἀπὸ Οὐεσπασιανοῦ καιρούς, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθνεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἀπὸ τῶν παρόντων, ἐρῶντας, ἡσυχάζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἐκεῖνος μὲν ὁ τούτων βίος, [c] οὐκ ἔτι ὑδαμοῦ. Πάλιν ἀπὸ σὺν καιροὺς τοῦ Τραϊανοῦ μετάβηθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατεντεθέντες, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἂν ἀναπολητίον σκεύους, ὃς αὐτὸς ἔγνως ἢ κενὰ σπωμένους, [h] ἀφέντας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτου [i] ἀπερίλυτ ἔχεσθαι, καὶ [k] τούτῳ ἐγκεῖσθαι. ἀναγκαῖον ἂν ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [l] ἡ ἐπιστροφὴ [m] καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἅτως γὰρ [o] σὺν ὅπου

a L.2.§.14. l.7.§.1.
* ταὐτὰ, vel τὰ αὐτὰ.
b L.12.§.27.
c Sup.§.3. 19.l.7.§.8.
d L.8.§.25. 31.
e L.3.§.9. Sup.§.3.
f L.5.§.4.l.7.§.50.l.8.§.18.
g Sup.§.3.
h Sup.§.19. l.9.§.6.
i L.3.§.6.
k L.5.§.14. l.8.§.7.45.
l L.8.§.19. l.10.§.11.
m L.8.§.32.
n L.3.§.11. Snp.§.22.
o L.5.§.9.

ANNOTATIONES.

ναικλεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Ut ne quis opprimat, & habeat qastui in negotio fratrem suum.* Istud idem *ad Corinth. Ep. 1. c. 7. v. 23.* Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne estote servi hominum.* Atqe hoc forsan fuerit, qod Marcus voluit verbis illis, *lib. 5. §. 28.* ὅλη τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη. *Nec tragœdus, nec scortum.* Laxiùs *tyranni* nomine abusus Seneca *Epist. 114. Animus noster modo rex est, modo tyrannus. rex, cùm honesta intuetur, salutem sibi commissi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil sordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus est; transit in nomen detestabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim observetur, qæ hic sejuncta Marcus posuit, *tyrannicè* nimirum *agere*, & *serviliter assentiri*, in eisdem personis conjunctim freqentissimè deprehendi. De pseudoprophetis Judas Apostolus *Epist. v. 16.* Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. *Illorum os loqitur pratumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.* De sui temporis Episcopis, Isidorus Pelusiota *l. 2. Ep. 125.* Ὡς τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δυλίνουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπιλάσκουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπιπτώκασι. καὶ φοβοῦνται μὲν τύραννοι, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τύραννον. *Ut plurimum enim aliis prasunt, aliis serviunt: aliis imperant, aliis ministrant: alios male mulctant, aliis commodant: aliis insunt, aliis succumbunt: alios metuunt, aliis odio atqe acerbitati sunt.* De Carthaginiensibus Plutarchus *præcept. polit. pag. 799. D.* Καρχηδονίων δῆμος ἦθος ὑπήκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγανιστάτον ἐν φόβοις, ἀγριώτατον ἐν ὀργαῖς. *Carthaginiensis populi ingenium obsequens magistratibus, grave subditis, abjectissimum dum metuit, savissimum ubi irascitur.* De Persei Regis aulicis, Livius *hist. l. 45. Servire regibus humiliter, aliis superbè imperare assveti.* Et de turba in genere, *lib. 24. Hac natura multitudinis est; aut servit humiliter, aut superbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expostulatio, *de benef. lib. 3. c. 28. Servum tu quemqam vocas, libidinis & gulæ servus, & adultera, imò adulterorum commune mancipium? negas tibi beneficium à servo tuo posse dari, cui osculum alieni servi beneficium est? qa est tanta animi discordia? eodem tempore servos despicis, & colis: imperiosus intra limen, atqe impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, qàm contemnens. neqe enim ullis magis abjiciunt animos, qàm qi improbè tollunt: nulliqe ad calcandos alios paratiores, qàm qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità qod Peripateticus qidam apud Procopium in *inedit. p. 30.* Τὰ ἐναντιώματα ἐν ἀνθρώπῳ φύσει ξυμβαίνει εἶναι, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicut in colorum temperie, ita & hominum natura comparatum esse, ut in utrisqe maximè contraria conveniant.* qod & Marcus ipse monuisse videtur. *l. 11. §. 14.*

§. 32. Ταῦτα πάντα] forsan ταὐτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qa nunc vides.* Vide *ad l. 2. §. 14.*

Αὐθαδιζομένους] *jactabundos* Casavbonus, hoc est, ἀλαζονευομένους. *præfractos se gessisse* Xylander. Malim, *arroganter pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους] *mori optantes* Casavbonus, qod Joannes *Apoc. c. 9. v. 6.* ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦντας dixit. & Xylander *votis mortem vocásse.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *aliorum mortem voto*, sive *prece expetentes.* qod, optione datâ, non petivisse Salomonem, Deo gratum fuit. *Annal. l. 2 c. 1. v. 11.*

Ἐπιγραφὰς χρόνων] *periodos.* Casavbonus περιγραφὰς. Malim, *signaturas*, sive *signationes*, eo sensu, qo Tacitus an Fabius *de caviss. corrupt. eloq. Primum hoc rogabo, qos vocetis antiqos, qam oratorum ætatem signatione istâ determinetis:* ut ἐπιγραφὴ χρόνων, sint *tempora* regis alicujus imperio, avt ejusmodi notâ aliqâ insigniore *designata.*

Καταντηθέντες] *cum ad summum contendissent* Xylander. *Cùm hoc illud enixè contendissent.* Casavbonus optimè. Vide *suprà §. 3.* μηδὲ καταντείνειν.

Ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα] qod Psaltes *Psal. 146. v. 4. Abscedit spiritus; ad pulverem suum redit: eo ipso die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ σπωμένους] Vide *l. 2. §. 2. suprà §. 3.* μὴ σπῶ.

Ἀφέντας] ità *suprà §. 19.* Παρίης γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν. *Omittis enim intempestivè id, qod in te natura posuit.*

Ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν] ἐπιστροφὴ hîc Marco, qod προσοχὴ Epicteto *Dissert. l. 4. c. 12.* Τί οὖν διατηρεῖ τὴν προσοχὴν φυλάττουσα; σήμερον παῖξαι θέλω. τί οὖν, εἰ δεῖ προσέχουσα; ἄφες. τί δὲ κωλύει προσέχουσα; μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ οὐ διαλείπει τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conservas? Hodie ludere volo. Qid ergo? An id cum attentione faciendum non est? Volo cavere. Qid vetat qo minus attentè id facias; Nunqam enim vita pars excipitur qo attentio non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via est ad ἐπιστροφὴν talem qalem Marcus hîc præscribit, præstandam; qâ nimirum post seriam rei cujusqe consideratione ad sedulam debitámqe pro rei natura & dignitate circa eam se gerendi curam animus accingitur. Vide ad seqentia Senecam. Vide & *l. 10. §. 11.* Qod avtem προσοχὴν διηνεκῆ Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστήμην προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Hesychius noster *in ascetic. c. 1. §. 7.*

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas versatur, & in qibus exercetur, naturâ locóqe se gerit. Vide *l. 1. §. 6.* Sic *lib. 3. §. 11.* Ἅμα μέν τοι τὸ καθ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συσκοπάζομαι. *Interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.* Hoc est, qod Lucilius, referente Lactantio *institut. l. 6. c. 5.*

Virtus, Albine, est pretium persolvere verum
Qeis ni versamur, qeis vivimus, rebu' poteſſe.
Virtus est homini, scire id, qod qaqe habeat res:
Virtus, qarenda rei finem scire modumqe:
Virtus, divitiis, pretium persolvere posse:
Virtus, id dare, qod reipsa debetur honori.

Seneca *Epist. 89. Philosophia moralis pars prima est, inspectio suum cuiqe distribuens, & æstimans qanto qidqe dignum sit, maximè utilis. qid enim est tam necessarium, qàm pretia rebus imponere? secunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim est, ut qanti qidqe sit, judices: secundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatumqe: tertium, ut inter impetum tuum actionémqe conveniat, ut in omnibus istis tibi ipsi consentias. tunc enim vita sibi concors est, ubi actio non destituit impetum, impetus en dignitate rei concipitur, perinde remissus acriórve, prout illa digna est peti.*

Qua

ὀποδυσπετήσῃς, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὸ ἐλάσσω καταγίνῃ,

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ἔστιν ἃ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυϋμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, καὶ ὀλίγον ὑπὸ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται. ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμασῶς πως λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, ἄϊσοι, ἄπυστοι, τί ὑπὸ καὶ ἐστιν ὅλως ἀείμνηστον; ὅλον κενόν.

a L. 3. §. 10. Sup. §. 19.
b L. 8. §. 25. l. 12. §. 27.
c Odyss. α. v. 242. L. 6. §. 47.
d Sup. §. 3. 19.

ripiaris, si in rebus minoris æstimationis, non diutiùs, quàm par est, fueris occupatus.

§. 33. Quæ fuerunt usitata qondam vocabula, glossematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qasi glossemata qædam nunc facta sunt: Camillus, Cæso, Volesus, Leonnatus: pavlò pòst Scipio, & Cato: tum Avgustus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim sunt omnia, citóqe fabularum instar obtinent; mox & oblivione prorsus obruuntur. atque hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim statim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi fiunt. porrò qidnam est hoc ipsum memoriam æternam consequi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἀποδυσπετήσῃς] *Non agrè feres, animo concides.* Sic. *l.* 5. §. 9. μὴ ἀποδυσπετῶν.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ] *Si non pluris qàm par est, rèm ullam feceris; vel plus qam dignum est, in ea studii posueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit ista Xylander, cùm vertit. *Usitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco sunt.* Imò interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. Διότι καὶ δι' ὅλου, ἢ βαρβάρου λέξεως ἑρμηνευτὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς καθ' ἑαυτὸν γλώσσαν προσπεφοιτηκότας, ὁμοίως ὄντας ἀσυνήθους ἡμῖν. *Nihil autem refert an barbara dictionis sis interpres, an ejus qa prolata est à lingva, est autem ex aqo nobis non familiaris.* Et, *Qi glossemata interpretati sunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *glossario Hippocratico*, ità enim potiùs qàm *lexico* dixerim, cùm in ipso limine ipse τὴν λέξιν à *glossa* distingvat: Ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ὀκίγι ἐστὶ, γλῶτται καλοῦσι. *Vocabula priscis qidem temporibus usitata, nunc vero minus, glossas appellant.* Fabius etiam *institut. l.* 1. *cap.* 14. *Glossemata, voces minùs usitatas; glossas, lingvam secretiorem, interpretatur.* Dionysius Halicarnasseus *de compos. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττηματικῶν τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἡδύνηται ποίησις. *Est qadam appellatio poetica, vocabulorum, & peregrinorum, & translatorum, & factorum, qibus poesis sit svavis.* Idémqe in Thucydidis historia observat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσείκαστα τοῖς πολλοῖς, *vocabula peregrina, obsoleta, & multis conjectu difficilia.* Plutarchus *de Isid. & Osirid. pag.* 375. *E.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισταμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενίζουσι παρ' ἱλαροῖς, ὧν ἕνια τὴν ποιητικὴν ἀνακαλυμένην διαβάλλουσιν ὡς βαρβαρίζουσαν, οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. *Neqe verò mira videri nominum ad Gracum sermonem effictio; nam innumera alia hodieqe manent una cum migrantibus è Gracia ad exteros propagata: qorum qadam revocantem poeticam vituperant tanqam barbariei se dantem iis, qi id genus res glossas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶσσαν τὴν ἀπεξενωμένην διάλεκτον dixere, ut Evstathius *ad Il. a.* & γλώσσας, ἀπεριλήπτους ὄσας τὰς βαρβάρων φωνὰς, *voces Barbarorum, qa comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qas à *dialectis* idem ibidem disterminat. Atqe hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apostolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbarâ & peregrinâ*, ideóqe minùs intellectâ. cui ea de cavssa silentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adfuerit. Glossematis* autem vox, qam ex nullo Græco scriptore afferri Henricus Stephanus asserit, apud nostrum hoc loco, nec semel usurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad nostri mentem, & à rebus & personis ad sermones ac verba argumentatus. qemadmodum Marcus hic ἀντιστρόφως à verbis ac sermonibus ad personas réfqe ipsas:

Ut sylva foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modò nata vigéntqe.
Debemur morti nos nostráqe. sive receptus
Terrâ Neptunus, classes aqilonibus arcet,
Regis opus; steriliséqe diu palus aptáqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave sentit aratrum:
Seu cursum mutavit inqvam frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dum sermonum stet honos & gratia semper.
Multa renascentur, qa nunc cecidere, cadéntqe
Qa nunc sunt in honore vocabula si volet usus,
Qem penes arbitrium est, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conscripsit.

Καίσων] Cæsonis nomine insignes plures extiterunt. è qibus Cæso Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ipso Consul rempublicam sustinuit*; &c. Cæso Qintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios popularésqe procellas sustinebat.* Dictos avtem *Cæsones à cæso matris utero, qi necatis matribus nati sunt, tradunt.* Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæsaris* nomen ortum sumpsisse, sunt qi opinentur, ut Ælianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλεσος] Sævitiâ atqe immanitate insignis præ cæteris hoc nomine Volesius Messala; (ità Lipsius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Volesius nuper sub Divo Avgvsto proconsul Asiæ, cùm CCC unâ die securi percussisset, incedens inter cadavera vultu superbo, qasi magnificum qiddam conspiciendumqe fecisset, Græcè proclamavit; O rem regiam! Qid hic rex fecisset? non fuit hoc ira, sed majus malum & insanabile.*

Λεοννάτος] Λεοννάτος Svidæ; qi Philippo Macedoni sangvine materno conjunctum refert fuisse, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ἐπίρογκον, cùm *ingenio tumido admodùm* extitisse, tum & regiæ pompæ post mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi unà cum Perdicca tutorem destinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *l.* 10. §. 7. Justino etiam, qi ab Athenienses tandem in prælio vulneratum obiisse, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejusdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτος, sive *Leonnatus*, ut Marco hìc, dicitur. Sed & Arriano *de gest. Alex. lib.* 6.

Ἐξίτηλα] Vide *suprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 12. §. 27. allusisse videtur ad temporum distinctionem Varronianam illam, qâ ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν. *obscurum, fabulosum & historicum* dividuntur. Vide Censorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *annot. in Evseb. Chron.*

Παντελὴς λήθη καλύπτει] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. *Fama posthuma, oblivio mera.* Allusit interim πρὸς τὴν τῶν σωμάτων καλύπτουσιν, tanqam memoria ipsorum, sicut corpora, qasi terrâ congestâ & superinjectâ obruta, unà cum eisdem intercidisset. Vide *Psalm.* 9. *v.* 7.

Ἄϊσοι, ἄπυστοι] Adspexit Telemachi verba apud Homerum *Odyss. α. v.* 242. de Ulysse patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam rescisci poterat;

Οἴχεθ' ἄϊσος, ἄπυστος. —

Perist obscurus, inglorius, ne fando qidem avditus.

Ubi Evstathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ οὗ μηδὲν ἴσησί τις, ὅτε αὐτὸς ἰδὼν, ἢ δι' ἀκοῆς ἀπὸ πύστεως ἤτοι μαθήσεως. *Prorsus obscurum significat. de qo nemo qid scit, & ipse neqe qid vidit, neqe cognovit ex avditione & institutione.*

Τί δὲ καὶ ἐστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν] Idem vult hic à Marco dici Casavbonus *ad Pers. Sat.* 1. qod est à Salomone antiqitus dictum הבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum; & omnia vanitas.* qo ille & exordio & epiphonemate *Ecclesiasten* suum & inchoavit & concluvit. contendit avtem Casavbonus & cum exordio Persiano illo,

— *ô qantum est in rebus inane!*

Salomone verò prior David pater ejusdem de homine ad Adæ protoplasti Abelisqe secundo geniti nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli compar est*, id est, *homo vanitati. Psal.* 144. *v.* 4. & *Psal.* 39. *v* 6. כל־הבל כל־אדם *Totus Abel est omnis Adam*: id est, *qivis homo totum vanitas.* Græcus interpres τὰ σύμπαντα ματαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco nostro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus secutus est, ista ità est interpretatus; *Qanqam qid est omnino cujus sit memoria sempiterna? omnia sunt inania.* tanqam Marci dictum istud ei geminum esset, qod Salomon idem habet, *Eccles. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum est memoria, neqe futurorum etiam apud eorum posteros erit.* Verùm Marci mentem nevter assecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hìc habuit, sed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *famæ posthumæ memoriam fugitivam & evanidam*, qam suprà tetigerat;

ecqid est igitur, in qod studium conferre par sit? unum hoc, ut mens sit justa, actio socialis, dictio mentiri nescia, affectio qicqid contigerit amplecti prompta, ut necessarium, ut familiare, ut à principio fontéqe istiusmodi profluens.

§. 34. Fato sponte tuâ te dedas; ei permittens,

a τί οὖν ἐστι, ὥστε ὁ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἐν τούτῳ, b ἀφάνεια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαί, καὶ λόγου ὅισου μήποτε ἀφυβρίσαι, καὶ ἀφόρμησις c ἀπαλλαττομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς d ἀναγκαῖον, ὡς e γνώριμον, ὡς f ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. g Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, ὅις τισί

a L. 6. §. 47.
b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48.
c L. 3. §. 4. 16.
d L. 2. §. 3.
e Inf. §. 44.
f L. 6. §. 38.
g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31. l. 7. §. 46. l. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, posse hominum rerúmqe ab eis gestarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane* tamen qiddam futurum τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *suprà* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes applausus isti.* & *l.* 5. §. 33. τὸ ἐνδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. *Apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane qiddam.* Vide & *suprà* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί ἔν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἐν τοῦτο] qare ἐν τοῦτο; qia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παρακόπτειν δυνάμενον. *Res sola & unica hominem deducere & transmittere potest. l.* 2. §. 17. qia ἐν τοῦτο πολλοῦ ἄξιον. *Hoc unum est plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γνώριμον] Vide *infrà* §. 44. & 46. Seneca *de tranqill.* c. 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præstabit, neqid ex his qa eveniunt, subitum sit. qicqid enim fieri potest, qasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus mollivit. qi ad paratos expectantésqe nihil afferunt novi; securis & beata tantùm spectantibus* [*sperantibus f.*] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam in qam tumultuosum me contubernium natura clusisset. totiens in vicinia mea conclamatum est; totiens præter limen immaturas exequias fax cereúsqe præcessit: sæpe altius ruentis ædificii fragor sonuit: multos ex his qos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad sodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliqando ad me pericula accessisse, qa circa me semper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον] Ità *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Piè admodum Charidemus apud Dionem Prusæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ὕτω γίγνεσθαι, ὡς ἔδοξε τῷ Διΐ. χρὴ δὲ μηδὲν ὑπ' ἐκείνου γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. *Qæ nobis qidem acciderunt, sic facta sunt ut Deo visum est. Nihil autem qod ab eo fit, durum existimandum, neqe graviter ferendum est.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου] Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epist.* 37. *Qod maximum vinculum ad bonam mentem promisisti virum bonum. Sacramento rogatus es, eadem honestissimi hujus, & illius turpissimi avtoramenti, verba sunt, uri, vinciri, ferróqe necari. Ab illis qi manus arena locant, & edunt ac bibunt, qæ per sanguinem reddant, cavetur ut ista vel inviti patiantur: à te ut volens libénsqe patiaris.* & *Epist.* 107. *Ad hanc legem animus noster aptandus est: hanc sequatur, huic pareat. optimum est pati qod emendare non possis; & Deum, qo avtore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. malus miles est qi imperatorem gemens sequitur. Paratos nos inveniat atqe impigros fatum. hic est magnus animus, qi se Deo tradidit: at contrà ille pusillus ac degener, qi obluctatur, & de ordine mundi malè existimat, & emendare mavult deos, qàm se.* Idem *Epist.* 71. *Magnus animus Deo pareat; & qicqid lex universi jubeat, sine cunctatione patiatur.* Et *de provident. l.* 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes qidem. non trahuntur à fortuna: sequuntur illam, & æqant gradus. Si scissent, antecessissent.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis qeri possem, qòd non antè mihi voluntatem vestram notam feciſtis. prior enim ad illa veniſſem, ad qæ nunc vocatus adsum.* Subjungit; *Vultis liberos sumere? illos vobis sustuli. Vultis aliqam partem corporis? sumite. non magnam rem promitto. Citò totum reddam. Vultis spiritum? qidni? nullam moram faciam, qò minùs recipiatis, qod dedistis. à volente feretis, qicqid petieritis. qid ergò est? maluissem offerre, qàm tradere. qid opus fuit avferre? accipere potuistis. Sed nè nunc qidem avferetis: qia nihil eripitur, nisi * retinenti:* [** renitenti. f.*] *nihil cogor, nihil patior invitus: nec servio deo, sed assentio.* Idem *Epist.* 61. *Da operam, nè qid unqam invitus facias. qicqid necesse est, futurum est. repugnanti, non volenti necessitas est, in volente necessitas non est. Ita dico, qi imperia libens excipit, partem acerbissimam servitutis effugit, facere qod nolit. Non qi jussus aliqid facit, miser est, sed qi invitus facit. Animum componamus, ut qicqid res exigit, id velimus.* Et *Epist.* 54. *Nihil invitus facit sapiens. necessitatem effugit, qia vult qod ipsa coactura est.* Itaqe qod Periander apud Avsonium.

Faxis, ut libeat, qod est necesse.

&

— velis, qodcunqe necesse est.

sed & plenius Martialis *l.* 10. *Epist.* 47.

Qod sis, esse velis, nihilqe malis.

Παρέχων συννῆσαι] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *suprà* §. 29.

A & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Qid est boni viri? præbere se fato.* Qin & piè admodum, & supra qod ab Ethnico sperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατετάχθαι, τὸ πείθεσθαι τῷ θεῷ, καὶ εἶναι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκουσίως, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Parendum esse Deo, & omnibus iis, qæ fiant, acqiescendum: & seqenda ultro, ut qæ à mente præstantissima regantur.* & *Dissert. l.* 2. §. 17. Μηδεὶ ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τίς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξίν σου καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ θεῷ χαρίσαι. ἐκείνῳ παράδου. ἐκεῖνον κυβέρνατω. μετ' ἐκείνου τετάχθω, καὶ πᾶ ἴτι δυτροήσεις; *Nihil velis aliud*

B *nisi ea qæ Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & aversationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo stato in acie: ubi tum successu carebis? Deum* dicit, qod Marcus κλωθὼ. id est, *fatum*: qia *fatum* Stoicis, avt *Deus* ipse, avt saltem *Lex Dei*. Seneca *qæst. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic est ex qo suspensa sunt omnia; caussa caussarum.* & *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris: nam cum fatum nihil aliud sit, qàm series implexa caussarum, ille est prima omnium caussa, ex qa cætera pendent.* Idem rursus *de provid. c.* 5. *Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit qidem fata, sed & seqitur. Semper paret, semel jussit.* Qæ dicta notat Lipsius ex opinio-

C ne, qà censebant *Jovem dictare*; (unde illud, *Fatur, & est fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *scribas ejus, ipsius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. qæst. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna series rotat, cujus hæc prima lex est, stare decreto.* Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλῃς. ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις. *Ne postules, ea qæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qæqe velis, ut fiunt.* ità enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nullóqe sensu, unde & interpres omisit prorsus, *εὐρήσεις*. atqe indè etiam corrigendi Epicteti codices impressi, qi *Enchir. c.* 13.

D unde Stobæus hæc decerpsit, exhibent etiam depravatiùs, qoad scripturam saltem, *ἐυπροιήσεις*. *εὐροήσεις* opponitur τῷ *δυτροήσεις*, qod *suprà* positum est. Emendationem confirmant Laërtii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ εὐροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοίκησιν βούλησιν. *Esse autem hoc ipsum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decursum, cum omnia geruntur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe est, pro voluntate gubernatoris hujus universi.* Idem Epictetus & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πόσοις ἤδη θέλων ἐκωλύθην, ὅτ' ἠναγκάσθην μὴ θέλων. προκατατίτυχα γὰρ

E μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. ἐ βούλεται; ἐ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλύσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; ἐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. *Ego verò nunqam volens prohibitus sum, nec coactus nolens. Appetitum obedientem præbui Deo. Vult qippiam, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, avt cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Οὕτως ἐφίστησο καὶ εἰπόει, ὅτι εἰς τῷ θεῷ προκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προκατατάξῃ; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς οὖν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τὰς ὁρμὰς τοῦ θεοῦ καὶ

F τὴν διοίκησιν. *Imo ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dederit, se iter tuto confecturum. Qid est illud dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit. Qi ergo istud fiet? Qomodo fieret aliter, nisi considerandæ Dei appetitione & administratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς ἂν ἑπόμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ θεῷ; πῶς ἂν εὐαρεστοίμην τῇ θείᾳ διοικήσει; πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλεύθερος γὰρ ἐστι, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν ὑδεὶς δύναται κωλύσαι. τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἐλευθερία; μὴ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν ἦκε ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκεῖν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ,

G παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιολόγου; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ μοι βούλεσθαι, τά δ' ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει, ἐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιῶμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; ἐ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τί ἐπὶ μουσικῶν; ὡσαύτως. τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τέχνη τις καὶ ἐπιστήμη ἐστιν; εἰ δὲ μή, ἐδενὸς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίστασθαί τι, εἰ ταῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσημόζετο. ἐν τούτοις ἂν μόνον ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφέται μοι θέλειν; ἐδαμῶς. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτέστι, μανθάνειν ἕκαστα ὕτω θέλειν ὡς γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς

πού ποτε πεφύγμεσι βάλεται.

a Sup. §. 19. Inf. §. 48. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 25. l. 9. §. 14.

§. 35. [a] Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύόμενον.

qibuſcunqe liburit rebus te deſtinet.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

ANNOTATIONES.

διέπηξεν, αὐτὰ ὁ διατάσσων. *Qo pacto ego in omni re ſeqi Deos potero? qo pacto in divina gubernatione acquieſcam? qo pacto ſum liber? Liber enim eſt, cui ex ſententia eveniunt omnia, & quem nemo poteſt impedire. Qid ergo? vecordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qicqid mihi viſum fuerit evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; neſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magni momenti? Me autem temerè velle, & temerè decreta fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam turpiſſimum ſit. Qomodo enim in ſcribendo agimus? ſcribam Dionis nomen ut volo? Non, ſed doceor velle ſcribere ut ſcribendum eſt. Qid in Muſicis? eodem modo. Qid denique in omni artis ſcientiaqe genere? alioqi non eſſet opera pretium ſcire qicquam, ſi res cujuſqe volantati accommodarentur. Hic igitur ſolum, in re maxima & præcipua, libertate, mihi permiſſum eſt temerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt eruditi, ſi diſcas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit.* Hinc Thymæridas apud Jamblychum in *vit. Pythag.* amico, qi diſcedenti tanqam favſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτό σοι. *Dii tibi dent, qacunqe velis.* regeſſit, Ἐυφήμει. ἀλλὰ βελτίω μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γίνηται. *Bona verba, qæſo. Velim ipſe potiùs, qacunqe dii dederint.* Hoc eſt qod Rufus Thraſeæ in Epicteti *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Οὐ θέλεις μελετᾶν ἀρκεῖσθαι τῷ διδομένῳ; *Non vis diſcere in eo, qod eſt tibi datum, acquieſcere?* Sic è noſtris Eli ſacerdos, *Reg. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 17. Κύριος αὐτός. τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipſe eſt: faciat, prout ipſi bonum videbitur.* & *l.* 2. *c.* 10. *v.* 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus qod placuerit ipſi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 60. Ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα τῷ οὐρανῷ, οὕτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipſe voluerit.* Siqidem *cælum* ibi pro Deo; ſicut Matth. *c.* 21. *v.* 25. & Luc. *c.* 15. *v.* 21. Pii illi, *Act. c.* 21. *v.* 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. *v.* 10. & Luc. *c.* 11. *v.* 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. *c.* 26. *v.* 39. & Marc. *c.* 14. *v.* 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Verumtamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fiat. Vide,* (inqit, Joannes Gerſon. *conſol. l.* 2. *c.* 1.) *utrum aqius ſit, aut te voluntati divinæ conformando ſubdere, aut ut ipſa tua ſubſervias voluntati.* Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; *Epiſt.* 93. *Utrum aqius judicas, te natura, an tibi parere naturam?* Reſpondeat Epicterus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγὼ θέλω. *Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qàm qod ego volo.* Et *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δὲ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Nunqid aliud mavis qàm id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt.* Auguſtinus item *Epiſt.* 149. *Rectum eſt enim qicqid Domino placuit. Et nos potius ſi nolumus qod ille vult culpandi ſumus, qàm ille non rectè aliqid facere vel ſinere exiſtimandus eſt.* Itaqe Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. §. 14.

Συνῆσαι] ſicut & συγκλῶσαι καὶ συμμιρύσαι, *innere*, ſive *innectere* & *intexere*; tractum à fabuloſis Parcarum fuſis. Sic *infrà* §. 40. Ὅια τις ἡ σύνησις καὶ συμπλοκή. *Qis rerum connexus & contextus ſit.* Epicterus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ἔν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; ἀνδράποδον, εἶτα δὶ ἓν σκέλος θύριον τῷ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐκ ἀποδέξῃ; ὃ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγνώμων ἦσθα δὲ καὶ δυσαρεστήσας τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρῆσαν καὶ ἐπικλωθισῶν σοι τὴν γένεσιν ἄρτι καὶ διέταξεν; *Pedémne me eſſe mutilatum? mancipium, ſtane ob unum pedunculum accuſas mundum? non eum trades univerſitati rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ea moleſtè feres qæ ſunt à Jove conſtituta, qæ ille Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus definiit ac præſcripſit?* Vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 26.

§. 35. Πᾶν ἐφήμερον] Ità *l.* 9. §. 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm iſtic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hîc, ibi de humanis. de utriſqe Thucydides *l.* 2. *pag.* 134. *D.* Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως. *Diurnam ſimul & vitam & pecuniam.* Vide & *l.* 8. §. 25. Alluſum eſt autem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles *Hiſt. Anim. l.* 5. *c.* 19. Περὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ζῶον πτηνὸν, τετράπουν ζῷ καὶ πίτυλον μέχρι δειλῆς. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βιοῦν ἡμέραν μίαν. διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον. *Apud Hypanim fluvium animal volucre qadrupes, in poſtmeridianum vivit tempus & volat: mox decedente ſole macreſcit & languet, deinde occidente moritur, vitâ non ultra unum diem peractâ: unde ephemerum, id eſt, diarium appellatum eſt.* Et Ælianus *l.* 2. *c.* 4. qi & vini fœcibus innaſci tradit; Ζῶα ἐφήμερα οὕτω κέκληται, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μίτρου τοῦ κατὰ τὸν βίον. *Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut uno die curſum vitæ confician.* Plinius *l.* 11. *c.* 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur.* De eiſdem Cicero *Tuſc. l.* 1. *Ex beſtiolis qa unum diem vivunt, qa horâ octavâ mortua eſt, provectâ ætate mortua eſt; qa occidente ſole decrepita. confer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illa beſtiola, reperiemur.* Plutarchus item *conſol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἐκεῖνα, ἅπερ ἐφεξῆσι, περὶ τὸν Πόντον γινόμενα, τὴν ζωὴν ἔχειν ἡμερησίαν, ἑῴθεν μὲν γινόμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηράντα, καὶ τελευτῶντα τὸ ζῆν, οὐχὶ παράπαν ἂν εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πάθοι, εἴπερ ψυχή τις ἀνθρωπίνη καὶ λογισμὸς ἐκάστοις ἐνῆν, καὶ ταῦτα δή που γ' ἂν συνέπιπτεν; ὅστε τὸ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείπουσα θρῆνος παρέχειν καὶ δάκρυα, τὸ δὲ διαμεριοῦσθαι πάντας ἂν εὐδαιμονίζεσθαι. *Juxta Pontum animalia qadam memoria traditum eſt naſci, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſenſcant, vivendique finem faciant, ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem qo nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qa ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum cauſſam præberent, qorum autem totum diem duraſſet vita, beata prædicarentur.* Indè ad hominem tranſlatum; Eviſtathius ad illud *Odyſſ. φ. v.* 85.

Νήπιοι, ἀγρειῶται, ἐφημέρια φρονέοντες.
Καλεῖται ἐφήμερα ζωύφια μίαν μόνον ἡμέραν ζῶντα. λέγεται δὲ τὸ ἐφήμερον καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου.

Stulti ruſtici qotidiana cogitantes.
Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem viventia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine. Ità Silenus apud Ariſtotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium pag.* 115. *D.* genus humanum vocat Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. *Ærumnoſi genii, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans.* Certè Gregorius Naziazenus *Carm. de natura humana c.* 13. *n.* 119. ἐφημερίους ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit,

— σὺ δὲ σὺ πάμπαν
Γλῶσσαν ἐφημερίων ἔκφυγες ἀφραδίην.
— *pepercit*
Hæretici prorſus nec fera lingua tibi.

Sicut Homerus βροτοὺς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecto epitheto paſſim dicit, δειλοῖσι βροτοῖσι. & qod amplius eſt, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teſte Scholiaſte *ad* illud Ariſtophanis *in Nubibus.*

— τί με καλεῖς ὦ ἐφήμερε;
— *qid tu me vocas, homo?*

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. *O miſer homo.* Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τὸ τε μῆκος τοῦ βίου ἡμέρᾳ μιᾷ. *Vita eſt ſimilis carceri unius diei, & totum vitæ ſpatium uni diei æquale.* ἐφήμερον igitur πᾶν. id eſt, totum genus humanum, qia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qi *in diem vivunt*, de craſtino nevtiqam ſoliciti. qo ſenſu Clemens *Padag. l.* 1. *c.* 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον. *Ne eſtote ſolicitis de craſtino.* explicans; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον, *ſuâ ſorte contentum, & cui in diem ſatis eſt.* Diogenémqe ἡμερόβιον indè dictum avtor eſt ex Satyro *de viris illuſtr.* Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem ſeqiorem ità vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros interim rerum exitus minimè proſpicientes. Svidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ, καθημερινὰ εἰδότες, ἃ προορώμενοι τὰ μέλλον. Ἐφημέριοι, *mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura verò non proſpiciunt.* atqe ità accipiendum Homeri illud *Odyſſ. φ. v.* 85. ἐφημέρια φρονέοντες, *qotidiana cogitantes.* de ſcenicis & palæſtricis Neronianis Plutarchus in Galb. *pag.* 1060. *A.* Ἀτελέσπευσαν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων ἐφήμεροι σατυρικοὶ τὸν βίον ἄνθρωποι. *Qod plerique munera prodegiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſoluti.* qod Perſius *Sat.* 3. *v.* 68. *ex tempore vivere: in diem vivere* Cicero *de Orat. l.* 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. *Si barbarorum*, inqit, *eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent.* At brutorum, Gregorius Nazianzenus in *Julian.* 1. Οἷς τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ οὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, οὐδέ εἰσάγει τινα νομίζουσι τῶν τῇ δὶ βεβιωμένων λογισμὸν καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἄλογον, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιωτεύοντες. *Qi hujus tantùm vitæ rationem habent, nec ad futura ſupplicia mente penetrant, nec ullam rerum in hac vita geſtarum cenſuram atqe mercedem ſore arbitrantur: ſed brutorum animantium ritu in diem atqe in præſens ſemper vivunt.*

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide *ſuprà* §. 19. & *l.* 7. §. 5. Caſaubonus iſta qomodo cum ſeqentibus committit, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista qæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea qæ jam existunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet qandam qicqid est, ad id qod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, qæ in terram uterúmqe dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qalia fugiant, qalia proseqantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρει διηνεκῶς, * πάντα [a] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνε]. καὶ ἐθίζε ἐννοεῖν, ὅτι [b] οὐδὲν ὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινα πᾶν τὸ ὂν ἔ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. [c] σὺ δὲ μόνα σπέρματα * φαντάζει, τὰ εἰς γῆν, ἢ μήτραν καταβαλλόμενα. ἔστω σοὶ λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη τιθνήξῃ, καὶ ὅπως ὅτε ἁπλοῦς, ὅτε ἀπήμαντος, ὅτε ὁ ἀνύποπτος ἔ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, ὅτε [f] ἵλεως πρὸς πάντας, ὅτε τὸ φρονεῖν ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος;

§. 38. [h] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ * τὰς φρονίμους, [i] οἷα μὲν φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν.

§. 39. [k] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὐφίσα]. οὐδὲ * μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροίσει ἔ ὠφέλ-χοντος.

[a] L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
[b] L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
[c] L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
[d] Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
[e] L. 2. §. 17. L. 7. §. 53. l. 10. §. 12.
[f] L. 8. §. 26. l. 11. §. 13.
[g] Sup. §. 25.
[h] L. 9. §. 18. 27.
[i] L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
[k] L. 8. §. 55. 56. l. 9. §. 4. 38.

* [ὅτι] vel [πως] π. vel mox
* γίνησθαι.
* φαντάζη.
* τὰς φροντίδας f.
* μὴν.

ANNOTATIONES.

§. 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται] lego ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè seqenti, ὅτι οὐδὲν ὕτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολήν] Ità *l.* 7. §. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; *Ecqid enim fieri potest absqe mutatione?* Vide *ibidem* §. 25. & *l.* 6. §. 15.

Οὐδὲν ὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità *l.* 7. §. 18. Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; *Quid autem gratius universi naturæ?* & *l.* 9, §. 35. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Hac autem gaudet universi natura.* Tertullianus *de pall. c.* 2. *Certè habitum vertere natura totius solemne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια] Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. *Ut mundus perpetim renoveatur. l.* 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά] qia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην. *Semen ortus, materiam* dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. Et πανσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, *Naturam omniseminarium elementorum omnium* Democritus & Levcippus, apud Aristotelem *de cælo l.* 3. *c.* 4, &

— *discordia semina rerum,*

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumqe semina Deus;* & *plerumqe bonorum malorúmqe caussa sub diversa specie latent.* Et Demosthenes *pro Coron.* Ὁ γὰρ σπέρμα παρασχὼν, ἅπερ τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. *Qi semen*, id est, caussam, occasionémve, *præbuit, is malorum indè enatorum autor meritò habetur.* Hoc est qod Paulus *ad leg. Aqil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qi occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur.* Cicero *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus caussa est arborum* & *stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *Epist.* 2. *c.* 9. *v.* 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσας, καὶ πληθύνας τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσας τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. *Qi autem suppeditat semen serenti,* & *panem ad escam suppeditet,* & *multiplicet sementem vestram,* & *augeat fructus justitiæ vestræ.* Synesius etiam *ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag.* 32. *C.* Ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος εἴην ἀπολαῦσαι πρῶτος τῶν ἐμαυτοῦ σπερμάτων τῆς βλάστης, οἷόν τε πλάττω βασιλέα, τοιούτου πειρώμενος. *Ego verò non immeritò primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliqod percepero, si qalem te Imperatorem fingo, talem aliqando experior.* Seneca *Epist.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicero *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas, igniculos videmus.* Naso *Trist. l.* 2.

— *ludi qoqe semina præbent*
Neqitiæ. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα] Indè σπέρματος καταβολὴ, *vis ad concipiendum semen*, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de qo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. τὸ εἰς γῆν καταβαλλόμενον dixit, qomodo Chrysippus apud Laërtium in *Zenone l.* 7. *c.* 159. Εἶναι τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται. *Semen spiritum esse secundùm substantiam, qod constat ex jactis in humum seminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant.* qod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic. l.* 3. *c.* 6. caussam nullam video. de humano reverà locutus fuerat, sed à satorum feminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod dixerat. Vide *ad l.* 6. §. 15.

§. 37. Ἤδη τιθνήξῃ] Vide *suprà*, §. 12. & *l.* 2. §. 6. & *l.* 10. §. 1. Plutarchus Stoicas tricas ridens, *de communn. notit. c.* 37. Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γέγονε μὴ ἀρξάμενος τοῦ ζῆν. καὶ τιθνήξεται, μὴ παυσόμενος.] *Qlibet nostrum, ut apparet, natus est nullo vivendi facto initio,* & *morietur vivere non desinens.*

Ἀνύποπτος τῷ βλαβῆναι] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 7. §. 53 & *l.* 10. §. 12.

§. 38. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *suprà l.* 2. §. 8. & *infrà l.* 7. §. 55. prohibeat, περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά, id est, *aliorum animos intueri*: istîc avtem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης, *sine justa utilique caussa.* Non vult itaqe ut aliorum animos sensúsqe intimos indagemus, avt per meram curiositatem divagando, avt de nobis fatísqe nostris qid senserint, sensurive sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 33.

Καὶ τὰς φρονίμους] & *prudentes* Xylander. ego suspicor Marcum τὰς φροντίδας scripsisse, & *curas eorum.* eò magis, qia seqitur, οἷα φεύγουσι, διώκουσι. Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se produnt.

§. 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὐφίσαται] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεράσει τῷ περιέχοντι] οὐδὲ μὴν, legendum. τὸ περιέχον avtem hîc *cælum* intelligit Xylander. atqe ità τὸ περιέχον pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius *l.* 1. *c.* 37. Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅταν παραβάλωσι καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. *At qoties contra mare avt cælum projecta qadam audacia pugnant, suáqe illa vi abrupta vincere satagunt, magnas calamitates incurrunt.* Theophrastus *de caussis plant. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μήδε κωλύεσθαι τὴν κράδην ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. *Superari enim avt impediri ramos à cælo ambiente haud qaqam oportet.* & *c.* 17. Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν, ἐυκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάστησιν. *Qm enim pluribus, minutisqe internodiis dividatur, principia illa germinandi agiliora propensioráqe ad germen, opera cæli ambientis redduntur.* & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, *ambientem aerem*, dixit *l.* 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum seqimur; Marci mens est futura, ab aëris ambientis statu vario, etsi rerum aliarum bona maláve habitudo pendeat, qod in stirpibus Theophrastus observat; at hominis, qâ hominis, non item. Multum sanè valet aëris cœlíqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolísqe humanæ, affectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempestas & *cæli mobilis humor*
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & *pectora motus*
Nunc alios, nunc concipiunt alios. —

unde & Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli tristitiam discutit, etiam humani nubila animi serenare*, dixit. Qin & Polybius *lib.* 4. *c.* 21. de Arcadibus suis: Ἡ τῶν ἠθῶν αὐστηρία τις αὐτοῖς περίπειται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾗ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι καθ' ἀνάγκην. ὁ γὰρ δὴ ἄλλην, ἄλλως δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διασάσεις πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείοσι. *Austeritas morum illis conciliatur qalitate aëris, qo in plerisqe locis utuntur frigidiore* & *tristiore: qum ita sit naturâ comparatum, ut cælo habitationis consimiles necessariò omnes evadamus. Hæc namqe, non alia caussa est, cur pro varietate nationum,* & *ut*

a L.9.§.15. χοντ@! πῦ ἔν; a ὅπυ τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμ-
b L.2.§.15. Sup. §.7. βάνον σοι ἐστί. b τοῦτο ἔν μὴ ὑπολαμβανέτω, κὴ
c L.10.§.1. c πάντα δ' ἔχει. d κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ τὸ σω-
d L.7.§.68. * τουτεστι Xyl. μάδιον, τέμνη), καίη), Φλεγμαίνοι), σήπηται, ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τούτων μέρεον, ἡσυχα-
e L.2.§.11. l.11.§.11. 18. ζέτω. * τοιοῦτόν ἐστι, e κρινέτω μήτε κακὸν ἢ εἶ-
*[τῷ παρὰ φύσιν] κὴ ναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύναι) κακῷ ἀνδρὶ κὴ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὁ γὰρ * κὴ τῷ κῷ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, ὅτε ὧδε κὰ φύσιν ἐστὶν, ὅτε πρὸς φύσιν.

f L.5.§.8. g L.7.§.9.l. 12.§.30.32. §. 40. Ὡς f ἐν ζῶον τὸν κόσμον, g μίαν

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui; qæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, qod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, qiescat tamen pars ea qæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat avt malum avt bonum esse, qod viro malo bonóqe pariter potest obvenire. qicqid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æqo contingit, id ipsum neqe secundùm neqe præter naturam est.

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

qaqe invicem longissimis distant intervallis, ità plurimùm invicem moribus, formis, coloribus, maximâ denique parte institutorum mortales differamus. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, qàm ex iis rebus, qa ab ipsa natura loci, & à vita consvetudine suppeditantur, qibus alimur & vivimus.* & qæ sequntur. nam argumentum hoc latiùs persequitur. Idem *de fato*: *Inter locorum naturas qantum interest, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multaqe sunt alia, qa inter locum & locum plurimùm differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingues Thebani & Valentes.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. l. 8. c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνδροποιεῖ, φυτὸν ἀράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκτουσα εἰκειόμενον ἐπιστήμη. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι αἴρος ἡ διάνοια πίφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκοπῆ φησιν, ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. *Sola qippe Græcia, si verè loqi velimus, hominum procreatrix est, utpote qa cælestem omnino plantam, divinúmqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientia nativâ qâdam cognatione conjunctam. Cujus rei caussa est hæc, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur. ut non sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum siccius, ibi solertissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potiùs ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ità etiam Cæs. accipit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν, *corpus ambire animam*, dicit; qomodo τὸ ζῶον, τὴν ψυχὴν ἐπέχειν, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι, *animam corpori includi*, *lib.* 3. §. 7. Cæterùm & istic qæri poterat, qomodo verum sit, hominis malum à corporis statu non pendere, qum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅλι καὶ διάνοιαι ἕπονται τοῖς σώμασι, καὶ οὐκ εἰσὶν αὗται καθ' ἑαυτὰς ἀπαθεῖς ὧσαι τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, τοῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνεται, ἔν τε ταῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστείαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων. καὶ τύκαιρον δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήματι τὸ σῶμα συμπάσχον φανερὸν γίνεται, περί τε τὰς ἐρωτας, καὶ τὰς φόβους τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. *Qod anima sequntur corpora, & ipsa secundùm seipsas non sunt impassibiles à motibus corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & agritudinibus: multum namqe anime mutata videntur à passionibus corporis. Et è contrario qod corpus compatitur passionibus anime, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν. πάλιν ἡ τοῦ σώματος μορφὴ ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anime habitus alteratus semper alterat corporis formam: & iterum corporis forma alterata simul alterat anime habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi agrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὴν προαίρεσιν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅτε τὸ ὑπολαμβάνει] id est, ὅτε δύναμις ὑπολητική, *facultas opinatrix*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τοῦτο μὴ ὑπολαμβανέτω] qod *suprà* §. 7. ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa.*

Τοιοῦτόν ἐστι] legendum τυλέσι. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ κῷ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὁ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] κὴ τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ κὴ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Οὔτε τοῦτο καλὰ φύσιν ἐστὶν, ὅτε παρὰ φύσιν. Seneca *Ep.* 66. *Media qa nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam sunt.* Vide tamen ibidem eundem de istis subtiliùs pavlò argutiúsqe differentem ac distingventem.

§. 40. Ἓν ζῶον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn.* ἓν ἐνὶ ζώῳ τῷ κόσμῳ. *in mundo, qi est instar unius animalis.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laërtius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in *Zenon.* Ὅλι δὲ καὶ ζῶον ὁ κόσμ@, καὶ λογικὸν, κ) ἔμψυχον, καὶ νοερόν. *Qod autem sit animal mundus, & rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζώου κρεῖττον. οὐδὲν δὲ τοῦ κόσμου κρεῖττον. ζῶον ἄρα ὁ κόσμ@. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῶον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικόν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pæmand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμ@ πρῶτον, ὁ δὲ ἄνθρωπ@ δεύτερον ζῶον μετὰ κόσμον. *Mundus qidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *tom. Ph. l. tit.* 25.) τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θέμις δ' ἂν ἦν ὅτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ ὁρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμεν@ δὴ ἔυρισκεν ἐκ τῶν καθὰ φύσιν ὁραθῶν, οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντ@ ὅλον ὅλῳ κάλλιον ἔσεσθαί ποτ' ἔργον. νῷ δ' ἂν χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νοῦν μὲν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετεκταίνετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη καθὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμέν@. εἴπως δὴ δεῖ καθὰ λόγον τὸν εἰκότα δὴ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον, ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unqam fuit, qicqam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qum rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum qa naturâ cernerentur non intelligens intelligente in toto genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. qo circa intelligentiam in animo, animum concluśit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob caussam non est cunctandum profiteri, si modò investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, κ) ξυμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος, ὅτω ζῶον ὁρατὸν, τὰ ὁρατὰ περιέχων, εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt εἶκων τοῦ νοητοῦ, Θεὸς αἰσθητὸς) μέγιστος κ) ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώταλος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia viventia mundus hic sortitus, atqe inde completus, ita denique factus est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenitum.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμ@ ἓν ἐστι ζῶον, ὅλον δ' ὅλης ψυχῆς κ) νοῦ πλῆρες, τέλειον ἐκ μερῶν τελείων. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac penitus animâ completur & mente: estqe perfectis ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φάναι, συγκείμενον. *Unus enim mundus corpus est cohærens, è membris & partibus, ut homo compositum.* Qinetiam animalis istius partes membráqe si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunæ*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δὲ μοι πόδες εἰσὶ, τὸ δ' ὕπαι' ἐν αἰθέρι κεῖται,
Ὄμματα τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum caput est; mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omnituens est.

Qin & sexum, eúmqe geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo qærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάντα. ἀμφοῖν, ἄρρενός τε καὶ θηλείας φύσεως. αὐτὸν γὰρ αὐτῷ ξυγγινόμενον, τὰ μητρός τε καὶ πατρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πράττειν. *Animal esse mundum.*

Ani-

lis unius instar, qod materiam unam, animámque unam obtineat: item qomodo ad sensum hujusce, unum & illum, omnia referantur: unóque qasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda cooperentur; qis deniqe rerum connexus & contextus sit.

§. 41. *Animula es tadaver gestans*; ajebat Epictetus.

ὐσίαν, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς ἐπινοῶν. καὶ πῶς [b] εἰς αἴσθησιν μίαν τὸ πᾶν τοῦτο, πάντα ἀναδίδοσαι. καὶ [c] πῶς ὁρμὴ μία πάντα περάσσει. καὶ πῶς πάντα πάντων τὰ γινομένων συναίτια. καὶ ὅπως [d] ἡ σύννησις καὶ συμπάθεια.

a L.6.§.14. l.9.§.8.
b Sup.§.27.
c L.6.§.42.
d L.6.§.38, 39.l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

e L.9.§.24. l.10.§.33.

§42.

ANNOTATIONES.

Animantia enim cuncta producere. Utrinsque, mascula & fœminina natura. Sibi commistum patris matrisque vicem in animalium generatione supplere. Philostratus *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν ὐσίαν] Ità *l.* 12. §. 30. *Μία ὐσία κοινή. Una materia communis.* materia nimirum prima. Laërtius *l.* 7. in *Zenone* & Strobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. ὐσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν πρώτην ὕλην. *dicunt materiam primam esse materiam omnium eorum qæ existunt.*

Ψυχὴν μίαν] qam & καθολικὴν, *universalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλου νοῦν, *mentem universi. l.* 5. §. 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *suprà ad* §. 21. & 29. Laërtius *l.* 7. §. 143. in *Zenone.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, ὅτι ἔμψυχον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὔσης ἀποσπάσματος. *Animatum esse mundum inde manifestum est, qod anima nostra inde avulsa sit.* Et *ibidem* §. 138. Τὸν δὴ κόσμον οἰκεῖσθαι καθὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, εἰς ἅπαν αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν τῆς ψυχῆς. *Mundum qoqe administrari secundùm mentem ac providentiam, mente per omnes illius partes pertingente, sicut & in nostra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. *pag.* 82. *B. edit. Colon.* de Stoicis. Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλου κεχωρηκὸς πνεῦμα, Θεὸν δογματίζουσι. *Alii asseverant, spiritum per omnia diffusum Deum esse.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irrif. philos. pag.* 178. *ejusd. edit.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν. ἧς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχοῦσθαι. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliqam nos adeptos animari.*. Qin & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ sententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Astron. l.* 2.

— cum spiritus unus
Per cunctas habitet partes, atqe irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cœlum, ac terram, campósqe liqentes,
Lucentémqe globum Lunæ, Titaniáqe astra,
Spiritus intùs alit: totámqe infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Spiritum autem hunc disertè *Deum* nuncupat (qod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. lib.* 1. *cap.* 1. advertêre) *Georg. l.* 4. verbis illis,

— Deum namqe ire per omnes
Terrásqe, tractúsqe maris, cœlúmqe profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens est incorporalis, qa per omnem rerum naturam diffusa & intenta, vitalem sensum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, aqali intentione diffusus.* Seneca *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator universitatis.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *n.* 2.

— μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί.
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς πεπλήσμεθα πάντες.

— plena qidem Jovis omnia compita,
Omnes verò hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubiqe autem Jove implentur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqi Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. qòd secundùm illius rationes, ὁ Θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκάληξι καὶ ἀῤῥηγοῖς κατωγίοις. *Deus cloacis etiam, & vermibus, & aliis rebus nefandis insitus.* De Deo ipse *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεὸς, ὑ διῆκον διὰ τῆς ὕλης, πνευμάτων δὲ ὑλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων καταπυκνωτής. *Deus est spiritus non insinuans se materiæ, sed spirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjectâ etiam censurâ suâ: Σῶμα ὄντα τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης περοσληνίειν λέγουσιν. ὑ καλῶς. *Dicunt Stoici non rectè, Deum, qum sit corpus, vilissimam pervasisse materiam.* & rursus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωικοὶ, καὶ πνεῦμα καὶ' ὐσίαν, ὥσπερ ἀμίλει καὶ τὴν ψυχήν. *Ajunt Stoici, Deum esse corpus & spiritum essentiâ, sicut certè etiam animam.* qod utrumqe ex sacris scriptis havsisse illos avtumat, Ἀλλ' οἱ μὲν, inqit, διήκειν διὰ πάσης τῆς ὐσίας τὸν Θεόν φασιν. ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. *Sed illi qidem dicunt, Deum universam pervadere essentiam: nos autem eum solum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (qod & suprà Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, qod in *Sapientia Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de sapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnia*, perperam accepto, traxisse, cùm non de æterna Dei, eadémqe Deo, sapientiâ enunciatum id sit. Verùm, & de ista Prisci pleriqe sumunt; nec ab avtore isto sumpsisse sectæ illius conditores verosimile est, cùm sint eo dubio procul antiqiores. Cæterùm qòd *corpus* illi, havd sanè. qanqam & Tertullianum Deum corpus dixisse monet, simul & refellens, Avgustinus *de Genes. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atqe ità reverâ ille *adv. Prax. c.* 7. *Qis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis.* Verùm *Corpus* ille (qod & Avgustinus *ad Qodvultdeum c.* 86. agnoscit) *Substantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipsa substantia corpus est rei cujusqe.* & *de carn. Christ. c.* 11. *Omne qod est, corpus est sui generis. nihil est incorporale, nisi qod non est.* At qod *omnia permeare Deum* havd malè. Siqidem de se Deus ipse per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cœlum & terram impleo ipse.* Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec inclusus.* Hinc celebre illud, qod Joannes Gerson habet *in Cantic. Maria Conc.* 3. & Trismegisto Alexander Halensis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritenhemius *ad Cæsar. q.* 1. *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nusqam sit.* Contrarium fermè Julius Scaliger Trismegisto asserit, sed explodit ipse, *de subtil. exerc.* 363. *Pigmentum fallax*, inqit, *Trismegisti illud*, Deus est cujus medium in centro, circumferentia ubiqe. *pessimè. namqe medium assignat infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum si ubiqe erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúsqe pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipse ex Pythagoræ sententia, qam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς εἷς. χ' ὅλος δὲ, ὄχ, ὡς τινες ὑπενοήθησιν, ἐκτὸς τῆς διακοσμήσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσεως, κρᾶσις τῶν ὅλων. πάντων παλὴς, νοῦς, καὶ ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνησις. *Deus qidem unus est, non ita tamen, ut qidam opinantur, qasi sit extra mundi administrationem; sed est totus in ipsa, in toto circulo, speculator totius generationis, universorum comtemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omnium motus.* qod ille Θεῷ ἐπιπνοίαν, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità universum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum ὑποκείμενον constitueret. Vide *suprà* §. 23. qod est à pietate Christianâqe disciplinâ alienum.

Εἰς αἴσθησιν μίαν τὴν τοῦτο, πάντα ἀναδίδοσαι] Vide *suprà* §. 27.

Ὁρμὴ μία πάντα περάσσει] Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperantur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν. *Ad unum eundémqe effectum operam conferunt universi suam.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια] Ità *l.* 5. §. 8. Συνάφειαν καὶ συνέχειαν, ὥσπερ τῶν μορίων, ὕτω δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. *Connexio & continuitas ut partium universi, ita & causarum.* Eleganti similitudine illustrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, ὐ πολλαὶ αἴτιαι λέγουσι; ἀν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἴτιον ἕν. ὄχ ἧττον γὰρ αἴτιος ἕκαστος τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτίος καὶ συνεργός. τάχα δὲ καὶ τὸ συναίτιον αἴτιον. *Quemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici possunt multa caussæ, sed una caussa ex multis: non est enim unusqisqe caussa, ut navis trahatur, sed caussa cum aliis & adjuvans, & fortè etiam caussa concausſans.*

Οἷα τις ἡ σύννησις καὶ συμπάθεια] qod alibi *ἱερὰν σύνδεσιν, vinculum qoddam sacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. καὶ συνάφειαν καὶ σύνταξιν ἔυλογον, *rationi consentaneam connexionem infrà* §. 45. Vide & *suprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν] Arnobius *l.* 2. *Qid sunt homines, nisi anima corporibus illigata?* at Epicteto *homo est animula bajula*, sive *gestatrix cadaveris*, hoc est, corporis. qod χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, *absqe spiritu mortuum est.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Τῷ νεκρῷ δὲ μὴ κύριος εἶ. λάβε αὐτόν. *Cadaveris qidem mei dominus es: illud capito.* Idémqe *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ ὄχ ἐμὸν, τὸ φύσει νεκρόν. *Qod meum non est, qod naturâ est mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἡ γῆ, ὁ πηλός. *Qo pacto magnum aut alicujus pretii, qod est naturâ mortuum, terra, cænum.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Eusebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 17. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματα ἐστι φύ-

a Sup.§.5. l.7.§.23.l.9. §.21.l.11.§. 17.

§. 42. a Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς ἀδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισαμένοις.

§.42. Nihil mali est rebus mutationem subeuntibus, sicut nec eis quæ mutatione interveniente consistunt.

b L.2.§.17. l.7.§.19. c L.5.§.23. l.6.§.15.

§. 43. b Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. c ἅμα τι γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο προσφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

§. 43. Flumen quoddam & torrens rapidus, est ævum, ex eis quæ hîc fiunt consistens. simul enim atque comparuerit qicqam, abripitur; & aliud qidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§.44.

ANNOTATIONES.

ὅτι τεθνηκότα τὰ νεκρὰ, καὶ περφορημένα, καὶ ἀδ' ἐν ταὐτῷ μένοντα, ἆρ' οὐχὶ τῷ ταθίξονται αὐτοῖς δῆ; *Et quoniam corpora vitæ nihil per sese habent, atque huc illuc ve jactantur, nec eodem semper loco vultúque persistunt, nonne aliqo proinde, cujus vi contineantur, opus habent.* Heraclitus *ad Amphidamant. Ep.* 1. Ἡ ψυχὴ ἐξανόθεν καταλθῦσα, περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνεὸς τῷ. *Animus de cælo progressus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* Hermes *ad Tat.* apud Stobæum *tom.*1.*l.*1.*tit.*40. Ἡ ψυχὴ δὲ ἀνθρώπου ἐχεῖνον τὸν τρόπον ἦθος. ὁ νῦς ἐν τῷ λόγῳ. ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ. ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι. τὸ πνεῦμα δὲ διοῖκον (legendum διῆκον) διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, καὶ ἅμα τος, πινεῖ τὸ ζῶον, καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ βασάζει. *Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima verò in spiritu. Spiritus per venas, & arterias, sanguinémque diffusus, animal undique ciet, molémque corporis suspensam sustinet, atque circumfert.* Arnobius iterum *ubi supra. Audetis videre nos, qòd animarum nostrarum provideamus saluti, id est, nobis ipsis? qid enim sumus homines, nisi anima corporibus clausa?*

§.42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ] Vide *suprà* §. 5. & *l.*7.§.22.

§.43. Ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών] Ità *l.*2.§.17. Τὰ τῦ σώματος ποταμός. *Corporis fluvius.* & *l.*6.§.15. Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* & *l.*7.§.19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων ὑσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου, διεκπορίυεται πάντα. *Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, universa transeunt.* Naso *artis l.* 3.

— eunt anni more fluentis aqua.

& *Metamorph. l.*15.

— assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen: nec enim consistere flumen,
Nec levis hora potest.

Basilius *homil.* 23. *pag.* 568. *C.* Ποταμὸς ὁ βίος ἡμῶν, ῥέων ἐνδελεχῶς καὶ κύμασιν ἀλληλοπαλλήλοις πλημμυρούμενος. Τὸ μὲν γὰρ προέῤῥυσεν ἤδη, τὸ δὲ ἔτι κορύεται. *Vita nostra est fluvius, continuè & irremissis ac indesinentibus fluctibus plenus, quorum alio præterlapso jam alius adhuc in cursu præsens est.* Augustinus *de Trin. lib.* 4.*c.* 16. *Qasi fluvio qodam decurrit genus humanum.* Qin & Heraclitus apud Laërtium *l.* 9. Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην. *Omnia fluere fluminis instar.* Cujus & celebre admodum effatum illud, qod Heraclides Ponticus *de allegor. Homer.* sic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς, ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν. εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμέν. *Fluvios eosdem ingredimur, & non ingredimur: sumus, & non sumus.* Aristoteles ex parte explicat *polit.l.*3.*c.* 3. Πόλεμον ἴσως ἂν ἡ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν καθοικύντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γινομένων. ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καί περ ἀεὶ τῦ μὲν ἐπιγινομένου νάματος, τῦ δὲ ἐπεξιόντος. *Utrum qoad sit idem genus habitantium eandem esse civitatem dicendum sit, qamvis semper alii intereant, alii oriantur? ut & flumina solemus eadem dicere, & fontes eosdem, qamvis semper unda nova superveniat ac defluat.* Plato in *Cratylo p.* 276. *E.* & inde Stobæus *tom.*1.*l.*1.*tit.*24. Λέγει πῦ Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει. καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα, λέγει, ὡς δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. *Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilqe manere, rerúmqe ipsarum progressum amnis fluxui comparans, haud fieri posse inqit, ut bis eandem in aqam te mergas.* Plutarchus *natur. qæst.* 2. Τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατά ἐστι καὶ νεογενῆ. Ποταμοῖς γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἐμβαίης. ὡς φησὶν Ἡράκλειτος. ἕτερα γὰρ ἐπιῤῥεῖ ὕδατα. *Nam fontium & fluminum aqæ semper sunt recentes subinde novis affluentibus: ideoqe ait Heraclitus, bis in eundem fluvium neminem posse descendere.* Et de *sera vindict. pag.* 559. *C.* Ἡ λήσομεν εἰς τὸν Ἡράκλειτειον ἄπαντα πράγματα ποταμὸν ἐμβαλόντες, εἰς ὃν οὔφησι δὶς ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἑτεροιῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσιν. *Nisi imprudentes velimus omnia in Heracliteum illum injicere fluvium: in qem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atqe alterante.* Et ad nostri mentem aptissimè, *lib. de EI Delph. pag.* 392. *B.* Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, καθ' Ἡράκλειτον. οὐδὲ θνητῆς ὑσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν. ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι. ὅθεν οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνειν τὸ γιγνόμενον αὐτῆς, &c. *Heraclitii est, non posse qenqam bis in eundem fluvium descendere. Substantiam qoqe caducam bis in eodem statu nemo attinget: sed celeritas mutationum eam dissipat modo, statim collegit rursum.*

A *Simul illa existit & interit. Hinc est, ut qod non fit, eo usqe non perducatur,* &c. Seneca *Ep.* 58. *Corpora nostra rapiuntur fluminum more. qicqid vides, currit cum tempore. nihil ex his qa videmus, manet. Hoc est qod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non descendimus. *manet idem fluminis nomen, aqa transmissa est. Hoc in amne manifestius est qàm in homine. Sed nos qoqe non minùs velox cursus praterveht.* Verùm, ut Aristoteles *metaphys. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα οἰομένῳ, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Cratylus Heraclitum, qod bis dixisset in eundem fluvium non esse intrare, reprehendebat: ipse enim existimabat,* B *ne semel qidem.*

Ῥεῦμα βίαιον] *torrens* etiam. atqe ità *l.*7.§.19. χειμάῤῥους. Ovidius *remed. l.*2.

Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire.

sed & rapidiùs. unde diverbium familiare, χειμάῤῥῳ δίκην, *torrentis in morem.* de eis usurpatum, qi ingenti impetu qasi provoluti, omnia secum corripiunt. Seneca pariter, *torrens rapido* tempus assimilat, *de vit. brev. cap.* 9. & Augustinus *in Psal.* 38. *Torrens rerum fluit. cuncta rapiuntur.* Vide *ad lib.* 2.§.4.

Ἅμα τι γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται] Qod de seminibus qibusdam Theophrastus *de caus. plant. l.*4.*c.*7. Ὡς φαίνεται καὶ ἅμα πίπτον ἀλλοιοῦται. *Ut cernitur, simulqe decidit,* C *parte alterâ immutatur.* Et de externis istis Joannes Chrysostomus *tom.*5.*Orat.* 19. Ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται φύσιν. ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ παραῤῥίχει. ὁμοῦ κατίχεται, καὶ ἀποπηδᾷ. *Imitatur naturam fluvialium torrentium. simul ac comparuit, praterlabitur: simul ac habetur, celeriter discedit.* Eleganti similitudine illustrat istud Marcus noster, *l.* 6. §. 15. Ità, non de Marcello tantùm, avt de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartianum, avt de Qintillo Clavdii Imperatoris fratre; de omnibus in universum tum personis, tum rebus ipsis, verum est Virgilianum illud, *Æn. l.*6.

Ostendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Esse sinent. —

Joannes Chrysostomus *in Oziam Orat.* 4. Μὴ ἴσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον. ὁμῶς τε γὰρ ἐφῶπται, καὶ σκιᾶς ἐυκολώτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. *Nihil rerum humanarum consistit: sed imitatur qasi torrentium fluvialium cursum. simul ac comparuerit, facilius qàm umbra nos deserit.* Et de tempore Basilius Cæsar. *de creat. Orat.* 1. *pag.* 7. *C.* Συμφυὴς ἄρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ὁ τῦ χρόνου διέξοδος ὑπάρχει, ἐκκυγομένη ἀεὶ καὶ παραῤῥέουσα, καὶ μηδαμῦ παυομένη τῦ δρόμου. ὃ οὐχὶ τοιῦτός ὁ χρόνος, ὅ τὸ μὲν παρελθὸν ἠφανίσθη, τὸ δὲ μέλλον ὅπου πάρεσι; τὸ δὲ παρὸν, πρὶν γνωσθῆναι, διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν; τοιαύτη δέ τις καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις. ἡ αὐξανομένη πάλαι, ἡ φθίνουσα, τὸ δὲ ἰδρυμένον καὶ τάχιμον οὐκ ἐπιδηλον ἔχουσα. *Sanè & mundo huic, & iis qa in eo producta sunt animalibus & plantis congener subsistit temporis curriculum, qod semper urgetur ac effluit, nec unqam faciet finem decurrendi. Qid enim? An non ejusmodi est conditio temporis? Qod enim ejus transactum jam est, utiqe in nihilum abiit: nondum adest qod est affuturum: qin qod adest, prius sensum fugit tuum, qam cognoris adesse. Talis planè est eorum, qa oriuntur, conditio ac genius. Avt enim avgescunt in horam, avt ad corruptelam devergunt. Neqe enim in istis qicqam liqidò qeas deprehendere fixum qod sit & stabile.*

Καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται] *& aliud subsequitur, mox item aliud succedet* Xylander. *aliud succedit, & hoc etiam protinùs disparebit.* Casavbonus. qorum alter qare παραφέρεσθαι istic verterit *succedere*, alter *subseqi*, cùm in membro præcedente uterqe *præterire* reddiderit, me latet. ego malim, *aliud abripitur*, sive *tollitur*, *aliud statim infertur.* Παραφέρεσθαι *abripi.* Lucianus. Ἂν τινα τῶν χειμῶν ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, ὠθεῖν καὶ τοῦτον ἐπὶ κεφαλὴν βαπτίζοντα. Plutarchus *de orac. defect. p.* 432. *A.* in hoc ipso argumento. Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματι, ἅπαντα παραφέρονται. *Tempore fluminis instar omnia abripiente.* indè τὸ παράφορον εἶναι, *transversum abripi, lib.* 1. §. 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς. *qanta cum celeritate abripiantur. lib.* 5. §. 23. Verùm qia non ἐνήνεκται, sed ἐνεχθήσεται in futuro dixerit, ideo ad Marci mentem propiùs existimo, ut reddatur, prout ipsa sonant vocabula, & *aliud* qidem qiddam *abripitur*, *illud verò* (qod utiqe priùs abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, qod in motu circulari fit, qæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. §. 14. ἀνακυκλήματα & *ad l.* 9. §. 28. ἐγκύκλια.

§. 44. Qodcunqe contingit, tàm conſvetum támqe notum eſt, qàm avt roſa vere, avt æſtate fructus. tale qiddam & morbus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & qicqid fatuos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſeqentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neqe enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, qæ neceſſitate tamen qadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & qemadmodum ea qæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & qæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem qandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terræ mors eſt, aqam fieri; aqæ mors eſt, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius qoqe meminiſſe profuerit, qi qô via duceret, oblitus eſt.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ὅτως [a] σύνηθες καὶ [b] γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει. τοιοῦτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλὴ, καὶ ὅσα [c] τοῦ μωροῦς σῴζειν ἢ λυπεῖ. a Sup. §. 32. l. 7. §. 1. l. 9. §. 14. b Sup. §. 29. l. 7. §. 29. 66. 68. c L. 5. §. 23.

§. 45. [d] Τὰ ἐξῆς ἀεὶ τοῖς προηγουμένοις ἀκολούθως ἐπιγίνεται. ὁ γὰρ οἷον καταρίθμησις τῆς ἑξῆς ἀπαρτισμένως, καὶ μόνον τὸ καταναγκασμένον ἔχων. ἀλλὰ [e] συνάφεια ἔυλογος. καὶ ὥσπερ [f] συντέτακται συνηρμοσμένως τὰ ὄντα, ὅτως τὰ γινόμενα οὐ διαφόροις ψιλοῖς, ἀλλὰ θαυμασίᾳ ἅπαντα ἐμφαίνει. d Sup. §. 27. 40. e L. 6. §. 10. f L. 5. §. 8. l. 7. §. 9.

§. 46. Ἀεὶ τῦ Ἡρακλειτείου μεμνῆσθαι. ὅτι [g] γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [h] ὃ πλανώμενος ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει. καὶ g L. 7. §. 47. l. 9. §. 28. l. 10. §. 11. h L. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ὅτως σύνηθες καὶ γνώριμον] Vide *ſuprà* §. 29, 32. & *infrà* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri qòd ſpargaris in publico, avt ingineris in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l. 1. q. 45.* Τὰ γὰρ συνήθη, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. *Solita enim non ampliùs medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.*

§. 45. Συνάφεια ἔυλογος] *Lib.* 6. §. 38. ἐπιτόνδιτις, *connexio mutua*, & *l.* 7. §. 9. σύνδεσις ἱερά, *vinculum ſacrum.* Vide *ſuprà* §. 40.

Συντέτακται] Vide *l.* 5. §. 8.

§. 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Laërtium *l.* 9. Τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω. τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ὑγραίνεσθαι, συνισάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem viam eſſe ſuprà infràque ducentem, ſecundùm qam fieri mundum arbitratur. Denſatum ignem fieri humidum qòque aqam fieri: concretum verò aqam in humum verti, eamqe viam ad inferiora eſſe. Humum ipſam denuo effundi, atqe ex ea fieri humorem,* &c. Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 14. Πῦρ μὲν εἰς ἓν συνεχόμενον, ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aër aqam, aqa terram producit: à terra viciſſim idem uſqe ad ignem, à qo ceperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de EI Delph.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed multò evidentiùs in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib.* 9. §. 21. Eodem pertinent, qæ apud eundem, *de Orac. defect. pag.* 415. *B.* leguntur, iſta; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γινόμενον ὁρᾶται, τῆς ἀνίας ἄκρα φερομένης. ὅτως ἐκ μὲν ἀνθρώπου εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, αἱ βελτίσεις ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσι, &c. *Sicut ex terra aqa, ex aqa aër, ex aëre ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente naturâ: ſic meliores animæ ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari,* &c. Idem *de primi. frigid. pag.* 948. *F.* Ἐκεῖ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τις ἐστὶ τῶν φθειρομένων εἰς τἀναντίον ἑκάστῳ, σποπῶμεν, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις. θήσεται γὰρ τὸ πῦρ, ὅσπερ ζῶον, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' ἀυτῆς μαραινόμενον. ἡ μὲν ὑπὸ σβέσεως ἐμφανεστέρα ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν ἀυτῆς, &c. *Jam qoniam interitus rei mutatio ejus eſt in contrarium, videamus rectène hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aëris. Ignis enim moritur ipſe focus animal, vel ut exſtinctus, vel ſuâ ſponte emarceſcens. Exſtinctio autem illuſtriorem facit ejus in aërem tranſmutationem,* &c. Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ὁρᾷς τὰ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθοράν, τελευτῶντα τῇ τῶν ἐκτίσεων ὀδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τελευτῶντα τῇ τῶν διαδοχῇ μελλόντων. μεταβολὴν ὁρᾷς σώματα καὶ γενέσεως, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, καθὼ τὸν Ἡράκλειτον. καὶ ἄνθρωπος ὁ ζῶντας μὲν τοὺς ἐκείνων βίους, (θάνατον legendum ex ſeqentibus liqet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον. ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὑδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τῦ ὅλου. *Eas autem affectiones corruptionem tu vocas, qæ ea qæ intereunt conſpicis: ego conſervationem, qi ea qæ ſuccedent iis & ſeqentur. Vides mutationem corporum, novaſqe generationes, qa nihil aliud ſunt, qam qadam, ut Heraclitus dicebat, ſurſum deorſumqe currens ſemita. Ut alius alterius vivat vitam, alius alterius vitâ moriatur. Ex interitu terra ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqa oritur: ex aqa interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum, qa mutationem toti inducunt & univerſo.* Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l.* 6. *pag.* 624. *D.* ſeciùs pavlò, ſive Heracliti iſta, ſive ejuſdem iiſdem propinqa, leguntur; Ψυχῇσιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατος, γῇ γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aqam fieri: aqa autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqa, ex aqa vero anima.* Qorum priora & Philo refert, multiſqe explicat *lib. de mundi immortal. pag.* 958. *A.* ubi & ψυχὴν pro *aëre* accepiſſe monet Heraclitum; *mortiſqe* nomine μεταβολὴν, non ἀναίρεσιν deſignâſſe. Inter alia, qibus iſta enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inqit, τῷ κόσμῳ ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραδοξότατον, θήσειν δοκοῦντα ἀπαθανατίζεται, δολιχεύοντα ἀεὶ, (διαυλοδρομοῦντα melìùs dixiſſet, prout & alibi locutus eſt) κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἀρχεται. τροφὴν γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ καταφορὰ τῆς ἀπὸ κεφαλῆς, συνίζοντος μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα. συνίζοντος δ', ὁπόταν συνθλίβοιτο, εἰς ὕδωρ ἀέρος. ὑδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν καὶ τὴν εἰς γῆν πυκνωμένου μεταβολήν. *Elementa mundi viciſſim ſibi ſuccedentia mutantur, & qod diceres incredibile, dum mori videntur, reddantur immortalia, itorum atqe iterum metiendo idem ſtadium, & ſurſum atqe deorſum per eundem viam curſitando continuè. A terra enim aſcliviis via incipit, qa liqeſcens in aqam mutatur, aqa porro evaporat in aërem, aër in ignem extenuatur. At declivis altera deorſum tendit à capite, igne per exſtinctionem ſubſidente in aërem, aëre verò in aqam ſe denſante, aqeo qoqe liqore in terram cruſteſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſes Maimonides *de fundamentis legis cap.* 4. §. 10, 11. Heraclitum avtem vult Clemens *Strom.* 6. *pag.* 624. *C.* hæc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἔστι ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἀμοιβή.
Ἐκ δ' ὕδατος γαίη, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τῦ δὲ ψυχὴ ὅλον αἰθέρα ἀλλάσσουσα.
Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphis:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illo avtem anima eſt, integrum qa æra mutat.

Qibus ſubnecti non indigna, qæ ex Heraclito ejuſdem ſententiâ etiam Plutarchus *ad Apollon. p.* 106. *E.* habet. Ἡ φησιν Ἡράκλειτος, Ταυτόν ἔστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γηραιόν. τάδε γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cùm, ut ait Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa viciſſim mutentur.* Vide *ad lib.* 2. §. 3. & *lib.* 5. §. 8. & *lib.* 8. §. 18. & *lib.* 10. §. 19.

Καὶ τῷ ἐπιλανθανομένῳ ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliqid, vel ad dictum aliqod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qò via, qam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ actionúmqe fine propoſito ſibi, temerè huc illuc divagantur. qemadmodum Seneca *Epiſt.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus ſuus ventus eſt.* Vide *l.* 2. §. 16. Vel ad eos etiam qi ad bonum aliqod tendere ſeſe opinantur, cùm ad exitium ſuum properiter eant. qalis fatuus ille, qem depingit rex ſapientiſſimus, *Parem. c.* 7. *v.* 22. *qi mæcham ſeqitur, tanqam bos, qi ad mactationem abit, aut tanqam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanqam avis, qa ad laqeum feſtinat; neſcius vitam ſuam peti.* Vide & *l.* 6. §. 20. τὸν ἀγνοοῦντα ὁδὸν. Suboritur tamen iſta penſiculatiùs recogitanti ſuſpicio, locum havd eſſe ſatis integrum, & Heracliteum etiam iſtic, qomodo & in ſeqentibus, dictum aliqod qaſi δυσλοδυ-

καὶ, ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι). καὶ [a] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται), καὶ ὅλως [b] οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, οὐ λέγειν, οὐ γὰρ τότε δοκεῖμεν ποιεῖν καὶ λέγειν. καὶ, * ὅτι οὐ δεῖ * παῖδας τοκέων, ὧν τύχοι ἐστί, κατὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν.

qódqe plerique à ratione illa diſſentiunt, qâ cùm vel maximè converſantur jugiter, qâque univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, qibus qotidie occurrunt. item nihil tanqam per ſomnum agendum, dicendúmve. ſiqidem dormientes qoqe multa agere, & dicere videmur. ſed nec puerorum inſtar qicqam agendum, hoc eſt, ex mera traditionis ratione, qia à parentibus ſic accepimus.

a Sup. §. 29. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 1.
* ὅτι δ. π. τ. [μεμνῆσθαι] δ' κ. ψ. τυγχάνει, κ. π. Sal. ὅ. δ' δ. ὡς π. τ. κ. ψ. κ. τοκ. π. f.
* πυθαγοράους [μιμεῖσθαι] Boot.

§. 47.

ANNOTATIONES.

λεδεικλῶσθαι, *digito monſtrari*, ejuſmodi fortean, qale de via ſurſum deorſúmque ferente ſuperiùs allatum eſt. A

Ὧ, μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι] Nec hæc abſcedunt longè ab Heracliti illis, qæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τὸ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶν οὐκ ἄλλό τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν. ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. *Qamobrem oportet ſeqi eam qæ eſt communis. Simul enim eſt communis. Qum ſimul autem ſit communis ratio, vivunt multi tanqam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil aliud eſt qam expoſitio modi adminiſtranda univerſitatis. Qamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoria, verum dicimus: in qibus autem privatim ac ſeparatim agimus, falſum.* A ratione prima ac ſuprema, cujus numine reguntur, diſcrepant & diſſentiunt, ſive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab univerſali & communi illa diverſas, perperam aſſectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται] qod *l.* 12. §. 1. dixit, Θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanqam peregrina & inuſitata habent ea, qæ qotidiè ſolent occurrere.* ideò eis offenduntur, primæqe cavillæ de illis litem intendunt. Hoc eſt fortaſſe Heracliti illud apud Clementem *Strom. l.* 2. *pag.* 362. *A.* Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρσεύουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præſertim, ſi ὁκόσοις legas; qod & rectum exiſtimem. Vide *ſuprà* §. 29. & §. 44. & *l.* 8. §. 15. Seneca *Epiſt.* 107. *Id agendum eſt, neqe nobis inopinatum ſit: & qia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo tyro.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qæ nati ſumus: qæ ideò nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus.* Idem *Epiſt.* 91. *Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec qiſqam mortalium non magis, qod etiam miratus eſt, doluit. ideò nobis nihil improviſum eſſe debet, in omnia præmittendus eſt animus: cogitandúmqe, non qicqid ſolet, ſed qicqid poteſt fieri. tota ante oculos ſortis humana conditio ponatur: nec qantum freqenter evenit, ſed qantum plurimùm poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis, velut novis, obſtupefieri. in plenum cogitanda fortuna eſt.* Idem *ad Marc. c.* 9. *Unde tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri? qod nihil nobis mali, anteqam eveniat proponimus, ſed ut immunes ipſi, & aliis pacatius ingreſſi iter, alienis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. tot præter domum noſtram ducuntur exeqiæ: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis ſucceſſionem animo agitamus. tot divitum ſubita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, noſtras qoqe opes aqè in lubrico poſitas. qis unqam res ſuas, tanqam perituras, adſpexit? qis unqam noſtrùm de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare avſus eſt? qis non, ſi admoneatur ut de iſtis, ut ſuis, cogitet,* (ità lego ex Scholiis M.S.) *tanqam dirum omen reſpuat, & in capita inimicorum, avt ipſius intempeſtivi monitoris, abire illa jubeat? neceſſe eſt itaqe magìs corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis vides eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Ille amiſit liberos: & tu amittere pates. ille damnatus eſt: & tua innocentia ſub ictu eſt. hic nos error decipit, hic effeminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] hoc eſt, qod Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. apud Evſebium *præpar. lib.* 14. *c.* 18. Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῆν εἰκῇ καὶ ἐμπλήκτως. *Niſi ut ſic tanqam in ſomno, temerè ſtolidéqe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & iſtic forſan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco ſuperiùs memorato; Τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκως περ ὁκόσα ἐυδοντες, ἐπιλανθάνονται. *Alias autem latent homines qæcunqe faciunt experrecti, qomodo etiam obliviſcuntur qæcunqe faciunt dormientes.* Seneca *de provid. cap.* 5. *Languida ingenia, & in ſomnum itura, vel in vigiliam ſomno ſimillimam.* Lucretius *l.* 3.

Qi ſomno partem majorem conteris avi,
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Atqe animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaqe non incommodè prorſus Xylander hìc: *vult perficiendum ſtrenuè, qod recto conſilio agendum ſuſceperimus; neqe in medio actu deſiſtendum avt titubandum. nam in ſomnis ſæpe imaginamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. *v.* 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὐδ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὐδ' ὃ διώκειν.
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσίν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.
Qemadmodum in ſomno non poteſt fugientem inſeqi,
Neqe hic hunc poteſt fugere, neqe is inſeqi:
Sic hic illum non poterat aſſeqi pedibus, neqe ille effugere.

Oppianus *piſcat. l.* 2. de torpedine:

Οἷον δ' ὀρφναίοισιν ἐν αἰδωλοῖσιν ὀνείραν
Ἀνδρὸς ἀτυζομένοιο, καὶ ἑσμένοιο φέεσθαι
Θρώσκει μὲν κραδίη, τὰ δὲ γύνατα παλλομένοια
Ἀσειμφὴς ἄτε δεσμὸς ἐπειγομένοιο βαρύνει.
Τοίην γεισσίδην τεχνάζεται ἰχθύσι νάρκη. B
Qaliter autem obſcuris in ſimulacris ſomniorum
Viri dolentis & cupientis fugere,
Salit qidem cor. genua vero perculſi
Firmum qaſi vinculum ſeſtinantiſqe gravat:
Talem compedem fabricatur piſcibus torpedo.

Maro *Æneid. l.* 12. *v.* 908.

Ac velut in ſomnis, oculos ubi languida preſſit
Nocte qies, neqicqam avidos extendere curſus
Velle videmur: & in mediis conatibus ægri
Succidimus. non lingua valet, non corpore nota
Sufficiunt vires, nec vox, avt verba ſequntur.

C Vide Plutarchum *ad Præſect. indoct.*

Ὅτι δ' δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τύχ' ἐστι, καλὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν] Locus inſigniter depravatus, cujuſque medicinam penè deſperat peritiſſimus omnium, qos ego norim, iſtorum ſanandi artifex: clariſſimum Salmaſium, etiamſi nullus nominarem, qem velle deberem, agnoſcent mecum, qi in ſtudiis iſtis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco ſuo emota, qædam reſtituendo, partim ſupplendo, qod excidiſſe viſum, & in proximè præcedentibus havd ſemel occurrit, τὸ μεμνῆσθαι. ut ſic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μεμνῆσθαι, D ὃ κατὰ ψιλὸν, τυτίσι, καθότι παρειλήφαμεν. Senſúſqe ſit, *Oportere pueros parentum meminiſſe, non ſimpliciter qidem, hoc eſt, qatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet ineſſe eo fine, ut ſciamus, qomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; avt aliqid ſimile. Cæterùm tentandi & nobis poſt Machaonem qoqe venia, ſpero, condonabitur. Qid ſi ergò ſic reſtituere velimus? ὅτι δ' δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τυτίσι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρειλήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt, merè nudéqe*, abſqe juſto diligentiqe examine; *juxta illud*, qicqid tandem fuerit, *qod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hìc Marco valeat, qod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Celſ. l.* 1. Velitqe rejici τὴν ματαίαν ἀναστροφὴν τὴν πατροπαράδοτον, *vanam converſationem à patribus datam*, ut Petrus loqitur, *Epiſt.* 1. *c.* 1. *v.* 18. Occurrit itaqe exceptioni illi, qam benè monentibus rectioráqe monſtrantibus opponere ſolet vulgus hominum; Faciemus prout fecere majores noſtri, & prout ab eiſdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c.* 44. *v.* 17. Sic Pontificii, non minùs etiam qàm illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Chriſtiani nominis temporibus, apud Clementem in *hortator.* Ἀλλ' ἐν πατέρων, φασὶ, παραδεδομένων ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ ἔνλογον. *Mores, inqit, à patribus nobis traditos ſubvertere non eſt* F *honeſtum.* Symmachus *l.* 10. *Epiſt.* 43. *Sed majorum ſervandus eſt ritus.* Et Tibullus *l.* 2. *eleg.* 1.

— fruges luſtramus & agros,
Ritus ut à priſco traditus extat avo.

qibus regeri qid poſſit, conſulantur. Clemens *ibidem* & Ambroſius *Epiſt.* 31. qà Symmacho reſpondet: nam tranſcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Juſtinus *Apolog.* 2. *p.* 53. Τὰς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τάληθὲς τιμᾶν καὶ σέβεσθαι ὁ λόγος ὑπαγορεύει, παραιτουμένους δόξας παλαιὰς ἐξακολουθεῖν, ἂν φαῦλαι ὦσιν. *Qi verè pii & philoſophi ſunt, eos ſolam veritatem in pretio habere & colere debere ratio dictat: veterum opinionibus, ſi prava ſint, inſiſtere detrectantes.* Rectéqe Theo- G doretus *therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *p.* 477. *D.* Ἀνδρᾶν δὲ γε σωφρονούντων ἴδιον, μὴ προλήψει δυσκόλευειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι παλαιοῖς, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθὲς, καὶ τὸ χρήσιμον παντάχοθεν ξυλλέγειν. *Proprium eſt autem prudentium virorum præſumptioni non ſervire, nec patriis moribus alligari, ſed veritatem qarere, & qod utile eſt undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum ſubjungit; Ὡς ἐγὼ, οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν οὐδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνοιτο. *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qi nullis meorum magis parendum eſſe qàm rationi exiſtimem, qa conſultanti mihi optima videatur.*

§. 47. Qemadmodum ſi Deorum qis prædiceret tibi, avt cras, avt ſummum perendiè, moriturum te, havd in magno poneres, niſi animi eſſes abjectiſſimi, perendiè potiùs qàm craſtino mori. qantulum enim intereſſet? pari modo nec magni qicqam exiſtimes, ad milleſimum annum potiùs, qàm ad craſtinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici ſint mortui, qi ſuper decumbentes, tanqam conclamatos jam, ſupercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qaſi magnum qid eſſet id poſſe, prædixerint: qot philoſophi, poſtqam de morte & immortalitate tam multa diſſeruiſſent: qot ſtrenui bellatores, cùm multos trucidâſſent: quot tyranni, poſtqam vitæ necíſque

§. 47. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, [a] ὅτι αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτλιν, ὀκ ἔτ' ἄν περὶ μέγα ἐποίεις, τὸ εἰς τρίτλιν μᾶλλον, ἢ αὔριον, εἰ γε μὴ ἰσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ὥτως [c] καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε. [a] L. 10. §. 8. [b] Inf. §. 50. [c] L. 5. §. 24.

§. 48. Ἐννοεῖν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἐπιτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συνᾴσαντες. [e] πόσοι ἢ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα προεισπόντες. [f] πόσοι ἢ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεγόμενοι. [g] πόσοι ἢ ἀρχῆς, πολλὰς ἀποκτείναντες. πόσοι ἢ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῆς φρυά- [d] L. 3. §. 3. [e] L. 6. §. 45. [f] L. 7. §. 19. l. 8. §. 25. [f] L. 3. §. 3.

ANNOTATIONES.

tur. Illud interim adjicere lubet, horſum etiam ſpectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heraclitidictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend. pag.* 41. *A.* Βλαξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐκπλήττεσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ παντὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύματι, παραδιδόναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπαντᾶν καὶ ἐντρέπεσθαι, καὶ πολλὰ διακρίνεσθαι τῶν ὐκ ἀληθῶς, ὠφελίμως λεγομένων. *Se curvis orationi tanqam vento obliqè impellendum exhibere; ſed obviam ire & obſiſtere, & multa neqe verè, neqe utiliter dicta repudiare.* ut ſit idem cum Solomonis illo, *Paræm. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, ſive falſum; ſive utile, ſive noxium. Piſcator. vel etiam, *omni rei.* ut Junius. Qum *nihil magis præſtandum* ſit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu ſeqamur antecedentium gregem, pergentes, non qà eundum eſt, ſed qà itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, qam qòd ad rumorem componimur; optima rati ea, qæ magno aſſenſu recepta ſunt; qorúmqe exempla nobis multa; nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem vivimus. Ità, qod in ſtrage hominum magna evenit, cùm ipſe ſe populus premit, nemo ità cadit, ut non alium in ſe attrahat: primi exitio ſeqentibus ſunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo ſibi tantùm errat; ſed alii erroris cauſſa & autor eſt. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unuſqiſqe mavult credere, qàm judicare; nunqam de vita judicatur, ſemper creditur; verſatqe nos & præcipitat traditus per manus error; alieniſqe perimus exemplis.* hoc eſt, κατὰ ψιλὸν, καθότι καθειλήφαμεν, ποιεῖν τε καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum eſto judicium. De ſenſu idem cenſet eruditiſſimus D. Bootius. Verùm is pro παῖδας τοιέων, legit Πυθαγορείων, vel potiùs Πυθαγορείους, ut ſit Πυθαγορείους μιμεῖσθαι, qibus ſolenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipſe dixit.* qod probarem pronus, niſi à ſcriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici poſſe videatur. Cæterùm de Platone pariter Ariſtides *apolog. pro quatuorviris Tom.* III. *p.* 476. Εἰ τις τῇ Πλάτωνος δόξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο, *Qod ſi qis auctoritate Platonis in ſingulis nitatur.* πῶς οὐχὶ ληρήσει, μὴ προσεξετάζων, εἴ τι καθ' ἑξουσίαν λέγει, ἀλλ' ὥσπερ παῖς, ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαὶη Πλάτων. *Nonne nugabitur, qippe qi non conſideret, ſi qid liberius dictum ſit, verùm inſtar pueri, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem planè expreſſit.

§. 47. Αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην] *cras, avt ſummum perendiè moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epiſt.* 43. *Scies fortaſſe cras, ſummum perendiè.* Socrati par ferè monitum divinitùs datum refert Laërtius *l.* 2. qum enim in ſomnis qidam viſus eſt illi dixiſſe ex *Iliad.* I. *v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐριβώλου Ἰλιόθι.
Die ſanè tertio Phthiam gleboſam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum ſe.* εἰς τρίτην, inqit, ἀποθανούμενον. conjecturæ rationem, eâ qam Eraſmus dedit, probabiliorem è Nannio *miſcel l.* 8. *c.* 36. & Caſavbono *ad* Laërtium petas licet.

Οὐκ ἐπ' ἀν παρὰ μέγα ἰκοίης] Seneca *Epiſt.* 93. *Nunqid feliciorem judicas eum, qi ſummo die muneris, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem eſſe tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, qàm in arena malit? non majore ſpatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, conſequitur occiſum. minimum eſt de qo ſollicitiſſimè agitur. qid avtem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod vitare non poſſis?* Et *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reſervamur ad mortem. totum hunc qem vides populum, qouſqe cogitas eſſe? citò natura revocabit & condet. nec de re, ſed de die qæritur. eodem citiùs tardiùſve veniendum eſt. qid ergo? non tibi timidiſſimus omnium videtur, & inſipientiſſimus, qi magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qi inter perituros conſtitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium. magno æſtimamus tardius mori. Qid porrò prodeſt pavcos dies avt annos lucrifacere? Qid tanqam magno detrimento times? nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere.* Idem *Epiſt.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum havſturi, moram aliqam ac dilationem expetebant; Εἰκότως τοῦτο ποιοῦσι. κερδανεῖν γὰρ ὀίονται. καὶ γὰρ ὃς ἐγὼγε εἰκότως; ἃ ποιήσω. ὠδὲν γὰρ ὄιμαι κερδαίνειν, ὀλίγον ὕστερον πιὼν. ἄλλο γε ἢ γέλωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τῇ ζωῇ, καὶ φειδόμενος ὠδενὸς, ἔτι ἐόντος. *Meritò illi iſta faciunt, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non faciam. Nihil enim me lucraturum ſpero, ſi paulò poſterius venenum bibam, niſi ut mihi ipſe ſim ridiculus, tanqam vitæ cupidus, atqe parcus ejus rei ſervator, cujus nihil jam amplius mihi adeſt.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cataplo pag.* 432. Οὐ πάνυ με ἡ τῦ Κύκλωπος ἐκείνη ἐυφραίνει δωρεὰ, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν ὕστιν κατέδομαι. ἂν τε γὰρ πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Non admodum me delectat munus illud Cyclopis, qum pollicetur ſe poſtremum Utim voraturum: nam ſive primum, ſive poſtremum, iidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Τί ὖν ἀγωνακτεῖς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. *Qid ergò agrè fers, ſi nunc? nam ſi nunc non, poſt.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *ſuprà* §. 15. Plutarchus *de ſera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐπεὶ τοῖς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνῳ βίῳ διάστημα, τὸ μηδὲν ἐστι. καὶ τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δείλης, ἀλλὰ μὴ πρωὶ, σχεδὸν ἢ χρεμαννύναι τὸν πονηρόν. *Nam Diis qidem omne humanæ vitæ ſpatium pro nihilo eſt: & qod nunc, non ante triginta annos, tale eſt, atqe hoc, qod non mane, ſed veſperi cruciatur, avt ſuſpenditur ſceleratus.* Et Zoſimus *hiſt. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶς χρόνος τῷ θείῳ βραχὺς ἀεί τε ὄντι καὶ ἐσομένῳ. *Omne tempus Deo breve eſt, qi ſemper & exiſtit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *n.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis:
Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliqit,
Qi melior multis, qàm tu, fuit, improbe, rebus.
Indè alii multi reges, rerúmqe potentes
Occiderunt, magnis qi gentibus imperitárunt.
Ille qoqe ipſe, viam qi qondam per mare magnum
Stravit, iterqe dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuper ire lacunas;
Et contempſit aqis inſultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore ſudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ, proinde ac famul' infimus eſſet.
Adde Heliconiadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra potitus, eâdem aliis ſopitu' qiete eſt.
Deniqe Democritum, poſtqam matura vetuſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis,
Spote ſuâ leto caput obvius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obit, decurſo lumine vitæ,
Qi genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes
Præſtrinxit, ſtellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqi memineris. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, alluſiſſe videri primoribus hiſce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad. φ'. v.* 107. qæ & Calliſthenem ſibi occinere ſolitum, ubi Alexandri animum abs ſe alienatum ſenſerat, qò adversùs mortis metum mentem ſibi obfirmaret, avtor eſt in *Alex.* Plutarchus,

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multò præſtantior.

Τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥωστούντων συνᾴσαντες] contractis ſcilicet in triſtitiæ gravitatiſqe indicium ſuperciliis, morti propinqos ſignificare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίαν ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc faſtuoſum illud Pilati Joannis *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? neſcis me poteſtatem habere crucifigendi te?* At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad ſe accederet, minitanti, οὐδὲν μέγα.

φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι, κεχρημένοι. πόσαι ἤ πόλεις | poteſtatem, tanqam extra mortis aleam poſiti, diro cum faſtu exercuerant: qot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

καὶ γὰρ κάνθαρις ἢ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν πρόξοιεν. *Nihil*, inqit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, muſca & aranea, idem poſſint.* Laërtius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lyſimacho idem interminato, *Eninvero magnifica res tibi contigit, qia cantharidis vim affectus es.* Refert Cicero *Tuſcul. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranqill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in tua poteſtate eſt.*

Ὡς ἀθάνατοι] At Anaxagoras, renunciato morti addictum ſe à ſuis, Ἆρα κἀκείνων κἀμοῦ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumque noſtrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατον σοὶ κατίγνωσαν. *Morti te addixerunt, κἀκείνων ἡ φύσις. & ipſos natura.* Laërtius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qi te Deum credis, aliqo ſucceſſu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuiſti, atqe etiam hodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι] De urbibus opidíſque montium concurſu colliſis, terræ motu proſtratis, hiatu abſorptis, mariſve incurſu havſtis ſubmerſíſque, videri poterit Plinius *hiſt. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Ariſtotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἤυτρεπῆ ὄντα, πολλὰς ἐτεροιήσεις καὶ πάθη ἀναδέδωκεν. σεισμοὶ τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέῤῥηξαν. ὄμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξώσιοι καταῤῥαγέντες. ἐπιδρομαί τε πνευμάτων καὶ ἀναχωρήσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν. βιαί τε πνευμάτων καὶ τυφῶνες, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαιαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ ἐρανοῦ γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασὶν, ἐπὶ Φαέθοντος τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι, καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ καλουμένων ἀναῤῥαγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων, χειμάῤῥους δίκην. *Terrena ita naturâ comparata ſunt, ipſa in alias ut ex aliis affectiones tranſeant, fieriqe identidem altera atqe altera non reſpuant. Certè contigiſſe aliqando conſtat, ut terra motus violentiâ terra ipſa multis in locis diſceſſerit, indèqe hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut excurſiones undarum, receſſiſqe tum continentes mari obruerint ſæpe numero, tum rurſus maris alveos adjecerint continentibus, ut vis flatuum & vorticum opida funditùs diſturbarit: denique ut incendia atqe inflammationes aliqa ſupernè delapſamtes, partes orbis exuſſerint verſas ad orientem, ut Phaethontis tempore contigiſſe dicitur: qadam etiam ut è terra erumpentes, veluti expirabunda idem fecerint, ut cum crateres Aetna abruptâ terrâ patefacti conflagrationem emiſerunt inſtar torrentis per terram graſſabundam.* Ariſtides προσφωνητικῷ Σμυρναίκῳ. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀκίνητον δὲ ὑδεῖν, φασὶ, τῶν ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δίχεται, καὶ θάλαττα ἠπείρους ἔτεμε. καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ἀγρίων τι καὶ παλαιὸν ἠφανίσθησαν. *Verum nihil eſt, ut ajunt, inter homines immutabile: ſed & terra mare recipit, & mare in continentem tranſit: urbeſqe alia ſub terram diſceſſerunt, alia per imbres vel cæleſtes vel aqoſis evanuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog. c.* 20. *Qod terra vorant urbes, qod inſula maria fravdant, qod regna regnis compulſant,* &c. & *c.* 40. *Qanta clades orbem & urbes ceciderunt? Legimus Hierannapen.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Con inſulas multis cum milibus hominum peſſum abiiſſe. Sed & mare Corinthium terra motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abſciſſam in Sicilia nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter inſulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Alluſit ad Sibyllinum illud;

— καὶ Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ Σάμος Σάμος ἐστι. —
— *& Delus non apparet,*
Et Samus arena eſt. —

Seneca *nat. qaſt.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qi brevis & caduca res naſcimur, urbes eraqe terrarum & littora, & ipſum mare in ſervitutem fati venit.* & *l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qi ſæpe illapſas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaqe mirum dixiſſe eundem, ubi incendium Lugdunenſe Lucilio ſuo narrat, *Epiſt.* 91. *Terrarum vix unqam tam gravis & perniciosus fuit motus, ut tota opida everteret. nunqam denique tam infeſtum ulli exarſit incendium, ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot pulcerrima opera, qa ſingula illuſtrare urbes ſingulas poſſent, una nox ſtravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam tibi periſſe, qàm periit, narro.* Mirum, inqam, hoc Senecæ excidiſſe, vix unqam tam gravem & pernicioſum terræ motum extitiſſe, cùm ipſe idem dicat loco ſuperiùs nominato; *Aſia duodecim urbes ſimul perdidit.* & in eadem ipſa epiſtola havd ità multò pòſt ſubjiciat: *Qoties Aſia; qoties Achaja* (ubi fortean, pro *qoties, qot*, legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? qot opida in Syria? qot in Macedonia devorata ſunt? Cyprum qoties vaſtavit hac clades? qoties in ſe Paphus corruit?*

frequenter nobis enunciati ſunt totarum urbium interitus. Et nos, inter qos frequenter iſta nunciantur, qota pars omnium ſumus? Idem mox, *ibidem. Omnium ſtarum civitatum, qas nunc magnificas ac nobiles avdis, veſtigia qoqe tempus eradet. Non vides qemadmodum in Achaja clariſſimarum urbium jam fundamenta conſumpta ſint, nec qicqam extet, ex qo appareat illas ſaltem fuiſſe? Non tantùm manu facta labuntur, non tantùm humanâ arte atqe induſtriâ poſita vertit dies: juga montium diffluunt, tota deſedere regiones. Operta ſunt fluctibus, qa procul à conſpectu maris ſtabant. Vaſtavit ignis colles, per qos elucebat; eroſit, & qondam altiſſimos vertices, ſolatia navigantium ac ſpeculas, ad humilem arenam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur, & ideò aqo animo ferre debemus urbium excidia. Caſura omnia extant: omnibus exitus manet; ſive interna vis flatúſqe preclusi violentè pondus, ſub qo tenebantur, excuſſerint; ſive torrentium in abdito vis obſtantia effregerit; ſive flammarum violentia compaginem ſoli ruperit; ſive vetuſtas, á qâ nihil tutum eſt, expugnaverit minutatim; ſive gravitas cæli ejecerit populos, & ſitus deſerta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum eſt: hoc unum ſcio; omnia mortalium opera mortalitate damnata ſunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant his, ni fabuloſa meritò haberentur, qæ de Atlantide inſula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἄμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, συσμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, δύσα κατὰ θαλάττης, ἐξαίφνης ἠφανίσθη. *Atlantis inſula, major qàm Aſia ſimul & Africa, intra unius diei noctiſqe ſpatium ingenti terræ motu inundationéqe merſa in mare mutata fuit.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Plato majorem Aſia vel Africa terram Atlantico mari ereptam.* & *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel qam Plato memorat majorem Aſiâ avt Africâ in Alantico mari merſam.* Et rurſus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam avt Aſiam adæqans qaritur.* Qanqam & fabuloſis iſtis aliqid etiam veri ſuberat. Siqidem qæ temporibus illis qaſi demerſa latebat, noviſſimis his emerſit qodammodo, & in notitiam noſtram ſe dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam avt Aſiam, ut ille loqitur, adæqans terra, forſan etiam ἄμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præſertim ſi utriuſqe hujus qantum Platonis diebus innotuerat ſumpſerimus, certe *Europæ orbe potior inſula*, ut cum Ammiano loqi fidenter licet.

Ἴν' ὅπου εἶπω, τεθήκωσιν] Ità *l.* 10. §. 18. Ἔκαστον πίφυκεν ὅπως θήσουσιν. *Mori qodammodo nata ſit.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 49. *ad Olympium.* Δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος, πολλῷ δὲ δεινότερον, πόλιν ἀποθανεῖν. *Acerba qidem etiam res eſt, mors hominis, multò autem acerbior eſt urbis interitus.* Servius Sulpitius (qod & Xylander obſervavit) *in conſolatoria ad Ciceronem Epiſtola*; qa *ad famil. l.* 4. *Epiſt.* 5. habetur. *Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram verſus navigarem, cœpi regiones circumcirca proſpicere; poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, ſiniſtra Corinthus: qa opida qodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, ſiqis noſtrûm interiit aut occiſus eſt, qorum vita brevior eſſe debet, cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambroſius *ad Faviſtin. Epiſt.* 8. *Doles qod dudum florentiſſima repentè occiderit. Verùm hoc nobis commune eſt, non ſolùm cum hominibus, ſed etiam cum civitatibus terriſqe ipſis.* nempe de Bononienſi veniens urbe, *à tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinqebas; in dextra erat Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonans; ad lævam Apenninis inculta miſeratus, & florentiſſimorum qondam populorum caſtella conſiderabas, atqe affectu relegebas dolenti. tot igitur ſemirutarum urbium cadavera, terrarumqe ſub eodem conſpectu expoſita funera non te admonent unius, ſanctæ licèt & admirabilis fœminæ deceſſionem conſolabiliorem habendam? præſertim cum illa in perpetuum proſtrata & diruta ſint; hæc autem ad tempus qidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinqitas maris juxtà cum ſolo mortuum ſvit.* ità ex M. S. reſtituit Claudius Salmaſius. *mortuum ſvit.* id eſt, mortua eſt. Alluſit avtem ad *maris mortui* appellationem. Inſulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὴ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἰώλπει
Ὀψισθαι Τῆνον Δῆλον ἐρημοτέρην;
Nunc tu qidem vivis, illa non adhuc. Qis avtem ſperaſſet
Videre Teno Delum deſertiorem.

qod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmaſius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* avtem qod dicitur, cur non & *mori* dicatur? avt qid eſt aliud *non amplius vivere*, qàm *mori*? Sicut avtem urbes *mori* ità & *ſepelirí* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadunt urbem ſomno vinoqe ſepultam.

orbem

bes, ut sic dicam, intermortuæ sint; Helice, | ὅλαι, ἵν' ἄτως ἄπω, • τεθνήκασιν, Ἑλίκη, aL. 10. §18.
κα

ANNOTATIONES.

urbem enim pro incolis prosuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*

— cum qo sua Troja sepulta est:
Conduntur pariter, qi periere simul.

De Cremona Tacitus *hist. l.* 3. *Cæterùm assidere sepulta urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu permisit.* sed & *domum sepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.

Tecum unà tota est nostra sepulta domus.

& qemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiqis nescio qis earundem *sepulcra* dixit, *busta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliisque urbibus jam dirutis. ille epigrammate hoc,

Hæ sunt, qas meritò qondam est mirata vetustas:
Magnarum rerum magna sepulcra vides.

Iste *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terra sileantur, & qicqid est, ubi saltem busta urbium,* (*sepulcrarum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devastantur: ità è contrario Aristides reviviscere easdem, ubi instavrantur denuo. Ἀτρῷ καὶ Δίομαι (inqit Marco nostro, Commodóqe supplex pro Smyrna restituenda *Tom.* II. *p.* 293.) ταύτην γενέσθαι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀναβιῶναι δι ὑμᾶς. *Ego verò, si qid & ipse apud vos sum, hanc urbi gratiam peto atqe postulo, ut per vos revivíscat.* eandémqe ab eis restavratam, φοινικῶν δίκην, ἀναβιώσασθαι, *instar phœnicis revivíscere, palinodiâ in eandem compositâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Παμφύλα μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ὅτι ἐπὶ τῇ πυρᾷ ἤδη κείμεναι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, ἀθρόαι ἐδέξαντο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἐξαίφνης ἀνεβίωσαν. *Sed verè, juxta Pamphyli sive Platonis fabulam velut urbes, qa jam rogo fuerant propter mutuas contentiones impositæ, subitum acceperunt imperium, & mox revixerunt.* Historiam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii respexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in somn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi novissimi duo, cum apud alterum πρὸς pro ὑρὸς, apud alterum Ἀρμόνιον pro Ἀρμενίς sit scriptum. Vide Leopardum *Emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm sicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca suprà lavdatus; ità partibus qibusdam corporis humani *immortalitatem* qandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐν σαπῇ, ὅσά τι ἡ νεῦρα ἢ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. *Qin etiam si putrescat, tamen nonnulla corporis partes, ossa videlicet, nervique atqe similia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de resurr. c.* 42. *Nec gigantum autem antiqissima cadavera devorata constabit, qorum crates adhuc vivunt.* & mox: *Constat, non tantùm ossa durare, verùm & dentes incorruptos perennare; qa ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Idem flammis indomiti, tabe cavantur pituita. Vivere* itaqe in istis est perdurare, sive perennare, *mori* autem corrumpi, deficere, destrui. *Moriendi* vocabulo usus est Marcus, qia de morte hominum differebat: *vita & immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam resurrecturæ cavsam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βῦρα δὲ καὶ Ἡλίκη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura autem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus est deleta.* & *l.* 8. Καλεκλύδη δὴ Ἡλίκη δυσὶν ὕστερι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμῷ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. *Sanè biennio ante Levctricam pugnam absorpta est Helice. Mare enim suo motu absorpsit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm historiam, tum & cavssam ab ira Neptuni fabulosam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem. Ἧς κατεπόθη (inqit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terræ motibus absorpta est.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil sit necesse, ut σεισμῷ substituatur, cum eadem exstat utrobiqe. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Buram in sinu Corinthio pontus abstulit.* Seneca *natur. qæst. l.* 6. *c.* 26. *Illa vasta concussio, qa duas suppressit urbes, Helicen & Burin, citra Ægaum constitit.* de qarum interitu, cùm Ephorum scripsisse, idem refert, *qæst. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem cladem eam libro peculiari descripsisse *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipse eodem trahit, qò Marcus istîc, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *perire timeam, cùm terra ante me pereat? Helicen Burimqe totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo autem, qa novimus, qa in nostram notitiam memoria literis servata perduxit. qàm multa alia aliis locis mersa sunt? qot populos aut terra in se, aut mare inclusit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.

Si qaras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aqis. —

Meminere etiam cladis istius Aristotelis nomine Avtor *de Mundo c.* 4. Aristoteles ipse *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pavsanias in *Achaic.* Polybius *hist. l.* 2. Evsebius *anno* 1137. Orosius *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105. qi ubi Simonidis illud retulisset, qod & è threnis ejusdem avtor idem seorsim commemorat, (éstqe locus alter ex altero supplendus) & attingit qoqe Dio Prusæus *Orat.* 74.

Ἄνθρωπος γὰρ ἐὼν, μήποτε φήσῃς, ὅ, τι γένηται ἄυριον,
Μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσται.
Ὠκύμορα γὰρ, ὑδὶ ταναπτερύγων μυίας
Οὗτος, ἃ μετάστασις.

Homo cum sis, nunqam dixeris, qid cras futurum sit.
Neqe homine felice viso, qamdiu talis mansurus sit.
Celer enim ne muscæ qidem alas expandentis
Est adeo mutatio.

Clavsulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. subjungit, ἀλλὰ μηδὲ ἵππον. ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπάδων ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεως, παρ' ὃ προσεδόκησαν ἀνάστατοι γεγόνασιν αἰφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ πυρός. αἱ δ' ὑπὸ σεισμῶ. αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. πῶ Ἑλίκη; κατεπόθη. πῶ Βῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπώλοντο, ὥσπερ πλέουσαι. *Neqe si familiam. Vide qomodo Poeta subitam Scopadum internecionem recenset. Et multa jam civitates præter expectationem repente eversa sunt: alia ab igne, alia terræ motu, qadam accessu maris. Ubi nunc Helice? Absorpta est. Ubi Bura? Et hæc absorpta est. Dua civitates Græciæ tanqam navigantes perierunt.* qo loco ὁ ποιητὴς non est Homerus, ut Gesnerus est opinatus, sed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipsum subductum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, sed res gestas etiam (uti ex Theocrito *Idyl.* 16. videre est) carmine celebravit. neqe tamen ideò necesse arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμέλει, ἐν μέλει rescribere, qia melicus Simonides. qum ἀμέλει, *utique, verbi gratiâ*, possit commodè satìs consistere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Buræqe tertiam addit Ægyram his verbis:

Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις,
Αἴγειραν, Βῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν,
εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τῇ περιλάγους ἐπικλυσθείσας φορᾷ.

In his tres civitates Peloponnesiacæ,
Ægyra, Bura & excelsa Helice,
qondam fortunatæ, undis absumptæ unà cum ipsis mœnibus.

Verùm Ægyram Plinius illarum cladi superfuisse significat. Sic enim loqitur *hist. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achajæ opida, Helice, Bura; in qa resugere, hostis prioribus, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos.* Nec subticendum, qod de Helice Ælianus *hist. animal. l.* 11. *c.* 19. Μελλόσης δὲ, inqit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἔχουσιν ὅτε ἐν αὐτῇ μῦες, καὶ μίν τοι καὶ γαλαὶ, καὶ φθάνουσι τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζονται. τοῦτό τοι καί φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τῆς ἀφανισθείσης τὴν Ἑλίκην, ὅσοι μῦς ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαὶ, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφενδύλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξῄει τῇ ὁδῷ τῇ εἰς Κορίαν ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν τὰ προειρημένα ζῶα, τότε γίνεται σεισμὸς καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. *Domum ruituram qi in ea sunt mures & mustela etiam præsentiunt, & maturè excedunt. Hoc & in Helice contigisse ajunt. Qinqe enim diebus priusqam pessum iret Helice, omnes in ea mures, mustelæ, serpentes, scolopendræ, verticilli, & alia hujusmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qua ducit Coriam. Proxima ab illorum egressu nocte terra est concussa, & civitas subsedit, & inundantibus aqis abolita est.* Ammianus denique rerum gestarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Constantio rerum potito pertulit, miserabilem pluribus describerat; *Fiunt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: aut enim brasmatiæ sunt, qi humum intùs suscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Elevsin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcaniæ insulaqe plures: vel climatiæ; qi limis ruentes & obliqi, urbes & ædificia, montésqe complanant: aut chasmatiæ, qi grandiori motu patefactis subitò voratrimis, terrarum partes absorbent; ut in Atlantico mari, Europæo orbe potior insula & in Crisæo, Helice, & Bura, & in Ciminia Italiæ parte opidum Succuniense, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum mycematiæ sonitu audiuntur minatorio, cum dissolutis elementa compagibus ultrò adsiliunt, vel relabuntur considentibus terris. tunc enim necesse est velut taurinis reboare mugitibus fragores fremitúsqe terrenos.* Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. anthelog. l.* 1. *c.* 70.

Σάρδις, αἱ τὰ πάλαι Γύγεω πόλις, αἱ τ' Ἀλυάττεω,
Σάρδιες, ἃς βασιλεῦ Περσῶν ἐν Ἀσίδι,
Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλουθύνατθε μέλεθρον,
Ὅλβου Πακτωλῷ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι ἐς ἓν κακὸν ἀρπατθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπτεσ,
Βῦρα καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλυσμέναι. αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
Σάρδιες, ἐν βυθίαις οἷς ἓν ἔκεισθε τέλῳ.

καὶ Πομπηίοι, καὶ Ἡρκλανον, καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἐπὶ τοῖς ἢ καὶ [a] ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [b] ὁ μὲν ἕτερον κηδεύσας, εἶτα [c] ἐξενεχθή, ὁ δὲ ἐκεῖνον. πάντα ἢ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ * ὅλα καπιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [d] ἐφήμερα καὶ [e] ὀτελῆ. καὶ ἐχθὲς μὲν [f] μυξάριον, ἄυριον δὲ [g] τάριχος, ἢ [h] πέφρα.

Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem quoscunque noveris ipse, qi vice frequenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: qámque exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanqam qæ diurna & vilia sint. qod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit avt favilla. útqe

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ὅλον Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardas qa olim Gyges civitas, qaqe Halyatti
Sardus, qa regi Persis in Asia,
Qa Cræso qondam exstruxistis atrium,
Divitias Pactoli è flumine haurientes:
Jam verò tota infelices in unum malum abrepta,
In profundum ex immenso chasmate corruistis.
Burę & in Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sordies, cum insulis in unum ponimini exsilium.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Eusebius verò tredecim numerat & nominat, qarum una forsan reliqis celebris minùs.

Καὶ Πομπηίοι] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. qæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabinumque litus, ab altera Herculanense conveniunt, maréqe ex aperto conductum amæno situ cingit, desedisse terra motu, vexatis qacunque adjacebant regionibus, audivimus; & qidem diebus hibernis, qos vacare à tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Consulibus.* & *c.* 27. *Ajunt sexcentarum ovium gregem exanimatum in Pompejana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terra, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magnâ ex parte proruit.* Cæterùm & altera urbis istius clades nihilo minùs insignis memoratur, de qâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡρκλανον] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superiùs adducto: *Campaniam nunqam securam hujus mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magnâ strage vastavit. nam & Herculanensis opidi pars ruit, dubiæqe stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi dixerat ex Callisthenis sententia, *insulas esse certioris soli, urbesqe eò tutiores, qò propiùs ad mare accesserunt. falsa,* inqit, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sensere.* De utroqe Dio Cassius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane descripserat; Καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρκλάνιον καὶ τὰς Πομπηίους, ἐν θεάτρῳ τῷ ὄμίλῳ αὐτῶν καθημένῳ, κατέχωσε. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergò jum Pompejos, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magis, opinor, qia post priorem illam revixisse qodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujuscemodi nubilo & Tusca Vulsinios pristinos deusta, qò magis de montibus suis Campania sperat, erepta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsinios de cælo, Pompejos de suo monte perjudit ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversùs nationes l.* 1. *cap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice M S. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi testatur; idémqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzantius meminit, utrobiqe intelligatur, unde Ταρπαῖον ὄρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magis urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cùm avtor de eis cladibus agere proposuerit, qæ disciplinâ Christianâ erant antiqiores. deinde qia terræ motu illa facta sit, cùm hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpæ istius nomen obscurum satis videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnum* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto consignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm prorutos, etiam igne perfusos, cineribúsqe obrutos constat. potuitqe Tertullianus memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τὸν κηδεύσας] Sententia ἀνακόλουθος, qalem suprà observavimus, *l* 3. §. 4. de argumento avtem hoc ipso paria habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 23.

Εἶτα ἐξενεχθή] à gestu defunctorum tractum. Vide *suprà ad* §. 3. Ἐξενεγκαντες.

Πάντα δὲ ἐν βραχεῖ] ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *suprà* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα καπιδεῖν ἀεὶ] Mericus Casavbonus τὸ γὰρ ὅλον καπιδεῖν ἀεὶ, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intuearis, tanqam transitoria & vilia.*

A Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diuria.* & *suprà* §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Diecula ferè unius sunt.* Evripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 105. laydatus;

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe durat in diem,

Et apud eundem Hecuba *n.* 285.

Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἥμερα ἓν μ' ὠφέλησε.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἔωθεν ἀναδίδοσθαι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελευτᾶσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ ἀναίνεσθαι. vel, ut B ego potiùs existimem, qod florem ferat, citò deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qi *uno die totam vitam hominis concluserit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herbæ campestri* comparat, *qa mane succrescit, vesperi succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscoridem c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod intra diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαιρεῖν τὰς πίονας αὐτῆς, vel φαγούλας etiam. qemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἐνδὲ μοῦνος
Ῥηϊδίως ἀκτῖνι βαρὺν καλέσαιτο γέλωτα ἄνδρα,
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

Indè Svidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. *Venenum, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe pavlò superiùs retulimus.

Ἐχθὲς μὲν] heri id est, nuper, sive nuperrimè. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ γὰρ ἐσμέν. *hesterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς παραγέγονας. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

D Μυξάριον] Piscem aliqem innui existimavit Xylander, qia τάριχος sequitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum avt cinis.* Nec mirum adeò crassè halucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in *Thesauro* suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *saperdam* forsan vel *ichthyocollam* Verùm utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὴν συνουσίαν definivit, ἐντερίου παραρρύσιν καὶ μετά τινος σπατμοῦ μυξαρίου ἔντριψιν. *intestini affrictionem & cum convulsione qadam muci excretionem.* respexit dubio procul utrobíqe ad genituram humanam, qæ mucum referre videtur, qámqe R. Aqiba in Pirke Aboth, טִפָּה סְרוּחָה hoc est, ut Palladas in *antholog. Epigr. l.* 1. *c.* 81. μιαρὰν ῥανίδα, sive *guttulam fœdam*, appellat. *limum* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fimo*: &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori pavlò usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloqitur, *An non* כחלב *sicut lac judisti me; & tanqam caseum coagulasti me?* Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qàm sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis avtem diminuentis formulæ vocabula freqentia & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud cùm Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ὀνάριον, ὀστάριον, ὀρνιθάριον, σφυδάριον, φυλάριον, ψυχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλεγμάτιον, πνευμάτιον, αἱματίων, σαρκίον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, διυδρύφιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpâsse videntur, qo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum qendam innuerent, qámqe ea susqe deqe ipsi haberent, eis loqendi formulis subindicarent. Vide *suprà* §. 20.

Τάριχος ἢ πέφρα] Ità de Protesilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. Ὅστις τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς θεῶν ἔσχε τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. *Qi mortuus ac sale conditus habet à Diis potestatem de eo à qo injuriam acceperit, pœnas sumendi.* τάριχος propriè *salsamentum.* dubitavi aliqandò an *succidiam* verterem, qia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succidiam* ad suillas carnes restringi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latiùs extendi, animadverteram. Verò itaqe, *salsura vel favilla.* Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Etajas cap. 26. v. 20.) *qia in cellis promis caro salita & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. proinde enim & corpora medicata condimentis sepultura, mausolais & monumentis seqestrantur, processura indè cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritúsqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant suorum corpora,

ûtqe temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qæ protulit collavdans, arboríqe è qa prodiit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter

α τὸ ἀκατορθωτὸν ἐν τῷ τοῦ χρόνου b καὶ φύσιν θελ- a L. 5. §.
ξαι, καὶ c ἴλεων καταλῦσαι. ὡσανεὶ ἐλαία πε- 24.
πεφ. γενομένη ἔπεσεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐκ- b L. 1. §. 9.
γενέσιν, καὶ χάριν ἰοῦσα τῇ φύσαντι ἀν- c L. 2. §. 3.
δρί.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ᾗ δημοσίᾳ τὸ κύ-

ANNOTATIONES.

pora, alteri cremabant. Evstathius *ad Il. α'.* Ἕλληνες μὲν τοὺς ἐκφερεῖς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα καλίχοντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν κεκομένων. Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς νεκροὺς ἐμαρίχευον, ἵνα ὅλον τὸ σῶμα (an σῶμα) τοῦ πολὶ ζῶντος ἔχωσιν εἰς μνήμης ζάκτυρον. *Graci quidem mortuos cremabant, sola ossa retinentes & sepelientes in memoriam crematorum. Ægyptii autem mortuos saliebant, ut totum corpus olim viventis habeant in memoria fusci tabulam.* ità apud illos cadaver fit τάριχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerá*; qia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τίφρα, id est, *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* à Stobæo etiam relatus *serm.* 2. *tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ ἐνλίων καταβρωθῇ. *Mortuum saliunt, ne humatus devoretur à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 3. *cap.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔνλεγα ἐξελόντες, ταριχεύουσιν αὐτάς. *Ægyptii intestina extrahentes, condiunt defunctos.* qi & Persas ait, νίτρῳ ταριχεύειν, *nitro salire.* Ex Chrysippo Cicero *Tusc. l.* 1. §. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persa etiam cerâ circumlitos condiunt.* qod κηρῶσαι Herodotus *l.* 1. *pag.* 65. *D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; κατακηρώσαντες δὴ ὧν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. *Persa mortuum cerâ circumlinentes in terram condunt.* Hinc Plato in Phædon. *pag.* 60. *F.* Συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὁλίγου ὅλου μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνου. *Corpus enim exarefactum & conditum, quemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile quoddam tempus fermè integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag.* 334. apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τοὺς μὲν παλαιούς τινας καὶ ἐυρωτιῶντας, καὶ ἀμενηνούς, τοὺς δὲ νεκρεῖς, καὶ σωτηκότας, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίους αὐτούς, διὰ τὸ πολυαρκὲς τῆς ταριχείας. *Alios quidem vetulos, ac marcidos, & evanidos: alios verò juvenes & integros, maximè quidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam.* Indè ταριχευτὰς Diodoro Siculo *l.* 1. *pag.* 82. dicti, qi id muneris obibant. Qin & de Apí bove, qem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribusve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. *pag.* 323. *A.* lavdatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποτίθεσθαι. *Apim taurum mortuum & conditum loculo fuisse repositum.* Unde *Sarapis*, qasi *Soroapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *Apolog. pro Christianis*: Οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος δείκνυται ἀλλὰ καὶ ταριχεία. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulcrum tantùm, sed & conditura ostenditur.* Itaqe apud Tacitum *histor. l.* 5. de Judæis, qod vulgò legitur, *Corpora condere, qàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *lib.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joannem *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *suprà* §. 3. ἐκλείφθαι, τετίφρωται. *defuncti & in cineres redacti sunt.* De utroqe Lucianus adjectis etiam gentium aliarum ritibus allis, in *Dissert. de luctu. p.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν. ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν. ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέων. ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, condit Ægyptius.* Qo loco (ut id obiter adnotem) ὑάλῳ nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; detignari existimem; (qamvis alterum è duobus necessariò intelligendum censeat Mericus Casavbonus) qum nevtrum horum usqam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri possum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὕαλον, μύελον, qd *medullam* is interpretatur, legenti. ὕαλον potiùs ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: qod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *glessum* (glas nostrum agnoscas) indéqe *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, qæ & *Electrides*, *Glessarias*, monuit appellari. *electrum* avtem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; unde excerpta habes in Photio *cod.* 72. Qanqam & vitro etiam inclusa cadavera suorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, qod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *l.* 61.) *cum calce*, sive *creta* priùs *illevissent*, vel ταριχεύσαντας (ut Diodorus Siculus *l.* 2. *cap.* 15.) *ubi salsamenti instar condivissent*, asservare solitos Æthiopes, avtor est *ibidem* Herodotus. idémqe narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' ἄλλοι κατίχουσι περιχέοντες ὕαλον. *Alii verò circumfuso vitro domi servant.* & Diodorus *lib.* 2. *pag.* 102. περιχέουσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕαλον, *multo vitro circumfundentes*, ità enim legendum, qod libri ὕλην perperam exhibent. qi & ex Ctesia subjicit, priùs avreâ, vel argenteâ, vel fictili, pro defuncti opibus statúqe, thecâ qadam, ad corporis dimensiones ac lineamenta accuratè effictâ, includi solita refert cadavera, qàm *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* avtem nomine Æthio-

pes apud veteres veniſſe, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, qem ab Indis fluere ait, *Georg. l.* 4.

Usqe coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Josephus Scaliger *de emend. temp. l.* 7. in *Comput. Æthiop.* Sed & ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες καλράζωσι, *Æthiopas ab Indis ortos ac profectos, ritúsqe patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato discimus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περικλείειν, *includere*, aliud περιχρίειν, *inungere*, qod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. qid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίει περικλείει legatur, ut sit, vel *gypsò obliment*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέειν, qàm ὕαλον περιχέειν, qod Strabo habet, ritè dicitur. Qanqam si qi codices illud μύλῳ exhiberent, leviculâ mutatione posset in μίλτῳ defingi. melle avtem inuncta, qo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herodotus *l.* 1. Ταφαὶ δέ σφι ἐν μίλτῳ. *Sepulcra eisdem in melle sunt.* Lucretius *l.* 3.

Nam si in morte malum est, malis morsúqe ferarum
Tractari, non invenio, qi non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Avt in melle situm suffocari; atqe rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æqore saxi;
Urgerive supernè obtritum pondere terræ.

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Qare Heraclides Ponticus plus sapit, qi præcepit ut comburerent; qàm Democritus, qi ut in melle servarent: qem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plinius *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idémqe *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentaurum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon *Comment. Grec. lib.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle conditum*, qò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cerâ obductum*, avtor est Plutarchus in *Agesil.* Silius avtem Italicus, qi varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita*, *in longum ævum reponi* adfirmat. Cæterùm de Luciani loco viderint eruditiores: qibus & conjecturas hasce nostras liberè censendas libenter relinqimus. Qod avtem Marcus istic, τάριχος ἢ τίφρα, *salsura avt favilla*, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. §. 33. στοὺς ἢ σπίλους, *cinis avt ossa nuda*, dicitur.

Τὸ ἀκαριαῖον] Vide *ad l.* 2. §. 10. & *suprà* §. 26.

Καλὰ φύσιν διελθεῖν] Vide *l.* 1. §. 9. & 16. & *l.* 2. §. 9.

Ἵλεων καταλῦσαι] Vide *l.* 2. §. 3. καταλῦσαι dixit, qod ἀναλῦσαι Paulus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 9. Οἷον ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini.*

Εὐφημοῦσα] ità *l.* 2. §. 3. ἐυχάριστον. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πείσομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα. *Pareo, seqor, collaudo Imperatorem.* Seneca *Epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus leniter emitteret, non repente avulsum vita, sed minutatim subductum, na ille gratias agere Diis omnibus debet, qòd satiatus ad requem homini necessariam, lasso gratam, perductus est.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eâdem usus est Attius, & ex Attio, cùm Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Patum famil. l.* 9. *Epist.* 16. *Illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: qam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanqam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Quomodo qorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, avt cudi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: qemadmodum qadam non possunt igne consumi, sed flammâ circumfusâ, rigorem suum habitumqe conservant. qemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla sævitiæ vestigia, tot verberati seculis ostentant: ità sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab injuria, qàm illa qa retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loqentem inducit: *Duritia silicis nulli magis, qàm ferientibus nota est; nec ulli magis intelligunt, qanta sit virtus mea, qàm qi vires ejus lacessendo senserunt. præbeo me, non aliter qàm rupes aliqa in vadoso* (*undoso* Lipsius) *mari destituta, qam fluctus non desinunt undecunqe moti sunt verberare; nec ideò avt loco eam movent, avt per tot ætates crebro incursu suo consumunt.* Evstathius *ad Il. β'. v.* 396. Ἴσιον δὲ ὅτι ἴσι πολὺ τὸν σφριγῶντα ἀνδρα καὶ κινδύνοις ἀπειρικλύστῳ, τοιούτῳ προβλῆτι

κύμαπα ἀποῤῥήσσει). ἡ δ' ἕστηκε, καὶ αὖθι αὐτῷ κοιμίζει τὰ φλεγμήναντα ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι ταῦτά μοι συμβεβηκότα, ἄλυπός διατελῶ, ὅτι ἐπὶ παροῦσι θραυόμενος, ὅτε ὀπίσω φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο πουλὶ ἐδύνατο.

a *L.* 9. §. 40.

cùm allidantur, ipsum tamen consistit, undarúmque circumfusum sibi æstum compescit. Infelicem me, inqit ille, qòd mihi istud contigerit. imò, felicem me, qòd etiamsi contigerit, nil doleam tamen, nec avt præsentibus frangar, avt futura reformidem. accidere enim ejusmodi qid cuivis potérat:

ANNOTATIONES.

ἀποπίλῳ εἰκάσαι, ὃν δ' πολλὰ κύματα λείπει.
Παντοίων ἀνέμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γένωνται.
Sciendum est virum stabilem & periculis immobilem aliquando similem esse scopulo hujusmodi prominenti, quem fluctus nunquam relinquunt.
Diversorum ventorum, quando hinc vel illinc oriantur.
Atque ità de Achivis Homerus *Il.* ο'. *v.* 618.
Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἤύτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγύς ἐοῦσα,
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε προσερεύγεται αὐτῇ.
Ὡς Δαναοὶ Τρῶας μένον ἐμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.
Prohibebant enim turris instar conjuncti, veluti petra Alta, magna, canum mare prope existens, Qa sustinet stridulorum ventorum celeres meatus, Undasque ingentes, qa eructant in ipsam: Sic Danai Trojanos sustinebant firmiter, neqe fugiebant.
De Latini constantia Maro *Æn. l.* 7.
Ille velut pelagi rupes immota resistit:
(qem de Homero versiculum usurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)
Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qa se multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: scopuli neqicqam, & spumea circum
Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.
Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.
Ille velut rupes, vastum qa prodit in aqor,
Obvia ventorum furiis, expostaque ponto,
Vim cunctam atqe minas perfert cæliqe marisqe,
Ipsa immota manet. ——
Achelous apud Nasonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.
Me mea defendit gravitas: frustraqe petebar;
Haud secùs ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, suoqe est pondere tuta.
De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hist. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλῶ γὰρ τὰ πράγματα εἰληφὼς διαῤῥέοντος κυκεῶνος, οἷος ἂν διαῤῥάμοι τις φίλας ὀπηνίκα εἴη τροφῶν ἀπαρτίας, καὶ μικρᾷ πάνυ ἰθυῶν ἐφ' ἡμᾶς κινημένων, ὕτω σφοδρῶς, ὥσπερ ἔς φασι καλαῤῥάκτας Νείλε, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχόμενος, ἐστὶ φρονήματος, παραπλησίως πρεσβλῆτι, πολλῶν προσφερομένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένοντι, &c. *Nam cùm imperium perturbatione plenum suscepisses, nec dissimile nubibus ab aqilone agitatis, & penè omnes nationes in nostrum exitium consprassent tantâ vehementiâ, qantus in Nili cataractis impetus esse fertur: tu solus impressiones illas constanti animo instar immotæ rupis violentos fluctus aspernantis excepisti: atqe omnium periculorum tempestatibus sedatis in tranqillum portum nos perduxisti,* &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδράσιν ἐνθυχὼν τῷ διοικημένοις, ἀπεκρύσθη, ὡς εἰ καὶ προβόλῳ προσίβαλεν ἀτινάκτῳ. *Sed qum in viros cordatos incidisset, repulsus est ac si in petram immobilem impegisset.* Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodosio Patriarcha; ὅτε γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου μεγαλειότης καὶ σωφρασμὸς, οὐθ' ἡ τῶν αὐτῷ λόγων ἐνθφίλιξε δύναμις, οὐθ' αἱ ἀπειλαὶ διεῤάραξαν. ἀλλ' ἦν ἀξίνακος, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος, περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἵσταται, καὶ ἅλμη περιμορμύρουσα. ὁ δὲ εἰς ἀφρὸν διαλύων, καὶ μακρὰ κλάειν ἐῶν τὴν ἡχήσασαν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐστηρίκτο βάσεως. *Hunc neqe Andronici majestas debilitavit, neqe vis eloqentia evertit, neqe minæ perturbarunt, qò minus instar marinæ petræ inconcussus maneret.* Et de Alemanno qodam milite, in *Isaac l.* 2. *c.* 7. Γεγηθὼς ἐπορέυετο, ἀτίνακτος κατὰ πρῶτα ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τῶ βαρβαρικῶ ἐκείνω ξυλλόγω βλήματιν. *Alacrem perrexisse, nihilò magis barbarorum telis commotum qam si rupes esset.* De Roberto Comite Gloccstrensi Henrici primi filio Gvilielmus Malmesburiensis *histor. novell. l.* 2. *Qamvis & Rex ipse & cuncti principes, magno annisu satagerent, Comitem in sua vota traducere,*
Ille, velut pelagi rupes immota, resistens,
omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compescuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ αὐτὸ δ' ἑαυτὸ τιμᾶν τε καὶ περιέπειν τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τῶ ἰσῶ ἐρᾷ, ἰσῶσαν ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῶ Θεῶ δύνασθαι λέγειν, ἐγὼ δὲ ὁ αὐτὸς εἰμὶ, καὶ ἐκ ἠλλοίωμαι. ἔκειν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταβήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλῳ γενόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, ἅις ἂν ὁμιλήσωσι. μενεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ, πάγιος ἐν ᾧ πεπηγότι, καὶ ἐν ῥιφομένοις ἄτρεφος. πέτρα τις, οἶμαι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, ἔτι τιναττομένη, καὶ δακπώσα περὶ ἑαυτὸν τὰ προσπίπτοντα. *Atqi bonum ipsum propter se colit & amplectitur, qoniam rem fixam & stabilem amat, certam qoqe & constantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut divinum aliqid sentiens, bis qoqe Dei verbis uti possit, ego idem sum & non mutor. Qamobrem nec ab animo suo migrabit, nec immutabitur, atqe à se desciscet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos subinde colores assumens, non secus ac polypi, petrarum, ad qas accesserint, colores referunt: verùm idem semper suiqe similis permanebit, fixus in rebus minimè fixis, immotus in incertis & fluctuantibus, non aliter, opinor, ac rupes qadam ventorum fluctuumqe impetu non modo non concutitur, sed etiam incursantes undas circa se frangit atqe absumit.* Idémqe *Orat.* 28. §. 21. procellam describens: Ἡ
B μὲν θάλασσα ἀνέμῳ μεγάλῳ πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐπορύετο. τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόῤῥωθεν ἀνισάμενα καὶ καθὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλατθύμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρυόμενα, εἰς ἀχνην ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐτακρίζετο. ἔνθα κάχληκες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξεθεῖτο καὶ ἀπεπλύετο. ἔστι δὲ καὶ ἠρπάζετο πάλιν ἀναχωρῆσαν τὸ κύματος. αἱ δὲ ἦσαν ἄσειστοι καὶ ἀῤῥαιστοι, εὐδίν γε ἧττον ἢ διοχλοῦντος εὐδιοῦς, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. *Mare qidem vento magno flante excitabatur & infremebat, fluctúsqe partim procul exsurgentes, sèqe paulatim in summam altitudinem efferentes, ac postea decrescentes ad ripam solvebantur,*
C *partim in propinqas petras incidentes, atqe inde repulsi in spumosam ac tenuem aspherginem dilabebantur. Hic & lapilli, & alga, & buccina & levissima ostrea extrudebantur, & qasi exspuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rursus arripiebantur, petris interim non minus immotis & inconcussis remanentibus, qàm si nulla omnino vis ipsis admoveretur, nisi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi similes in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πειραζομένων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κυφότατα καὶ ἄπτοα παρασύρεσθαι, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας. οὐδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς στερρότητα καὶ βάρος λογισμῶ σώφρονος καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀνθιστάνοντος. Οἱ δὲ εἶναι πέτρα, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι,
D ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ᾗ λατρύομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀστείως καὶ ἀτινάκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῶσι τοὺς σκομένους, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, alii mihi velut levissima qadam corpora, & spiritus expertia, abripi distrahiqe videbantur, ac ne tantillum qidem adversarum rerum impetum sustinere: nec enim robur & firmitatem habere, pondúsqe prudentis & cordata rationis fortuitis casibus obluctantis: alii autem petræ instar esse, ac petra illa, supra qam stamus, & qam colimus,*
E *digni, qicunqe nimirum philosophicâ ratione utuntur, ac suprà vulgi humilitatem evecti, humana omnia immoto & firmo animo ferunt, atqe eos qidem, qi talibus rebus qatiuntur, irrident, vel miserantur, illud ob philosophici animi generositatem, hoc propter humanitatem & commiserationem.* Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 84. *Edit. Paris. pag.* 886. *A.* Οὕτω καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγινώμεθα. ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν. ὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀνεκηρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. *Illa fulgentissima victoria est, qa inserentem patientia superasti. Et potsus*
F *hoc est roboris signum. Sic scopuli ad mare siti fluctibus casi facilè ipsos dissolvunt, sic sancti omnes praconio praclaro coronati praclara tropæa statuerunt, hanc victoriam laboris expertem consequuti.* Indè proverbiale hemistichium;
—— ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὅπως.
—— *frustra, scius fluctus, me turbas.*
Cyprianus *Epist.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & stabilis atqe inconcussa virtus, contra omnes incursus atqe impetus oblatrantium fluctuum, velut petra objacentis fortitudine ac mole, debet obsistere.* Huic aliam addere licet imaginem, havd minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.
Τίς γὰρ πετραῖον σκοπελὸν ὑπάζων δορὶ,
Ὀδύναισι δώσει;
Molem qis autem saxeam hastâ verberans,
Citat dolorem?
Cui non absimile Plavtinum illud *Curcul.* 3. 1.
Noli, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum.
scilicet saxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit sibi.
Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτον παντὶ ἐδύνατο] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.
Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, παντὸς εἶναί μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ἀνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῷ τρόπῳ.
Namqe esse infortunatum cujusvis puto:

44

rat: at non qivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. quamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, qàm felicitatis istud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, qod naturæ humanæ adversari qicqam dixeris, qod secundùm ejusdem voluntatem contingit? qid avtem ea velit, non est ut nunc discas. nunqid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, avt aliud qid eorum, qæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἀλυπ@ ἢ ἐ πᾶς ἅλλ τύτῳ ἂν διεπίλεσεν. ἆρ' ἡ ἐν ὀκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ ἔτο δ' τύχημα; λέγς ἢ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπ; ὃ σὺκ ἔςιν ἀπότυγμα τῆς φύσεως ἔ ἀνθρώπ; ἀπότυγμα ἢ τῆς φύσεως τ ἀνθρώπ εἶναί σι δοκεῖ, ὃ μὴ [a] ᾗ τὸ βέλημα τ φύσεως αὐτ ἐςι; τί ἔν τὸ βέλημα, μεμάθηκας. [b] μήν [ἔν] τὸ συμβε- ἕηκὸς τῦτο κωλύσ δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώ- φρονα; ἔμφρονα; [c] ἀπαθόπ@ον; [d] ἀδιάψευσον; ἀιδήμονα; ἐλάθερον; τ' ἄλλα, * ἃ συμπαρόν- τ ἡ φύσις ἡ τ ἀνθρώπ [e] ἀπέχει τὰ ἴδια. μέ- μησο

a L.5.§.1.
b L.5.§.29. l.11.§.9.
c L.3.§.9.
d L.2.§.17.
* ἂν σ.
e L.8.§.32. l.9.§.42. l. 11.§.1.

ANNOTATIONES.

Adversa rectè tolerare, id verò viri.
Grotius.
Ἐνταῦθα αἰνῆ γὰρ ἀνδρός ἐςι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε κακὸν ἓν φέρειν, καὶ τἀγαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, qòd constantius
Bonam malámqe didicit fortunam pati.
Grotius. Philemon *ibidem.*
Ἂν γνῷς τί ἐς' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τίθνηκέ τις. μὴ δεινὸν ἔσω τῦτό σοι.
Κεκύηκέ τις, ἐ κεκύηκέ τις. ἠτύχηκέ τις.
Βήτλει τις. οἰμώζει τις. ἡ φύσις φέρει
Ἄπαντα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας μόνον.
Sic noveris homo qid sit, sat felix eris.
Interiit aliqis: ne sit cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstine.
Grotius.
Τῦτο εὐλύχημα] —— λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', ἐ τύχοι.
Καλ' ὀρθὸν ἐξίσλα, πατ' ἂν εὐλυχεῖν.
Ille apud Svidam, & Stobæum.
—— *qippe cuncta, qamvis tristia,*
Rectè expedita, ritè fausta dixerim.
Itaque Philemon:
Ἄνθρωπ@ ἐ δήπυθεν ὑκ ἐς' ὐδὲ οἶς,
Ὦ, μὴ κακόν τι γίγονεν ἢ γενήσελαι.
Ὁ ποσίων δ' ἐλάχισον τὸ γεγενημένον,
Ἀμφόσερον ἔ@, εὐ υχεῖ τε κἀ φρονεῖ.
Nullum invenire est usquam mortalium,
Mala qi non sit sensurus, avt jam senserit.
At qi qod fert fortuna, qàm minimè facit,
Utrumqe, & sapiens hicce & fortunatus est.

Ὃ ὐκ ἔςιν ἀπότυγμα] ἀπόλυγμα, *frustratio, aberratio,* ubi qis à fine scopóqe sibi proposito excidit, eumqe nevtiqam assequitur. hoc itaqe loco naturæ humanæ ἀπόλυγμα dicitur, qod ità eidem adversatur, ut impediat qo minùs finem sibi propositum assequatur. at hoc in natura humana, inqit, nihil externum suâ vi potest efficere. neqe est itaqe istiusmodi aliqid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (uti refert Plutarchus *de tranqil. p. 468. A.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuitqe eo Marcus etiam hic respexisse. Qum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν ἔν, inqit ille, ἁμάρ,ημα τῦτό ἐςιν, ἢ ἐκείνης; *Meumne hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regessit ille: Πῶς λέγεις; ὑχὶ ἁμαρ,ήμαλα ᾧ διαπλώμαλά ἐςι; τὰ δὲ διαπλώμαλα, ὑχ ὧν διαπλώμαλα; ᾧ ἀπολύγμαλα; τὰ δὲ ἀπολύγμαλα, ὑχ ὧν ἀποτυγμαλα ἀλυχήμαλα; *Qid ais? nónne peccata etiam sunt lapsus? Nonne lapsus sunt earum rerum lapsus, qibus assequendis excidimus? Nonne ista à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qi eas non assequuntur.* Ita, inqit Plutarchus πρᾳῳ λόγῳ καὶ φιλοσόφῳ κυνὸν ἀπέφηξεν ὕλαγμα τὴν τῦ Κυνικῦ βλασφημίαν. *placido & philosophico sermone ostendit vanum latratum esse Cynicam calumniam.* Refert & Laërtius *l.* 2. idem objicienti cuidam, dicentiqe, ὡς καὶαισχύνοι αὐτόν. respondisse, ἐ μᾶλλον, ἡ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ. *Non magis est illa mihi probro, qàm ego illi sum ornamento.* Atqe sensus verborum Marci iste cum seqentibus consPirat optimè, qibus interrogat an casus istiusmodi prohibere qenqam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliqarúmqe virtutum cultor existat. Possunt tamen & aliâ ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀποτύγματα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémqe rationem nevtiqam contingant. Vide *suprà* §. 33.

Τί ἔν τὸ βέλημα μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaqe Xylander vertere neglexit. forsan sic distingvendum. Τί ἔν τὸ βέλημα; μεμάθηκας. *qidnam est igitur qod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse satis nosti. qid id avtem sit, in seqentibus indicat; sed & *l.* 5. §. 1. Epictetus Enchir. *cap.* 32. Τὸ βέλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐςιν, ἐξ ὧν ἐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. *Naturæ propositum ex iis rebus, de qibus nulla inter nos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib.* 1. *c.* 17. Τί ἔν

A θαυμασόν ἐςι; νοῆσαι τὸ βέλημα τῆς φύσεως. *Qid ergo est admirabile? naturæ intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ καλὰ φύσιν, τὸ κα,ὰ τὸ βέλημα τῆς φύσεως ἀκύειν.

Ἀπρόπλωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Ἀδιάψευσον] Sic *lib.* 2. §. 17. μηδὲν ποιῶν,α διεψευσμένως, κὴ μεθ' ὑποκρίσεως, *ut nihil ficti simulatique subsit*: & *suprà* §. 33. λόγ@ ὑ@ μήποτε διαψεύσα.θαι, *sermo mendacio omni immunis.* Istic avtem, τὸ ἀδιάψευσον, vel agendi, vel patiendi significatum habere possit: prout & *l.* 1. §. 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siqidem illi, ut Laërtius *l.* 7 *c.* 121. in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τυτέσι ψευδῆ συγκα αθήσεσθαι μηδενί. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum cuiqam.* Explicatiùs Stobæus *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4 §. 8. Λέγυσι δὲ μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐ πᾶσιν ἀληθέυειν. ὁ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐ τῷ διαψευσῶς τὸ ψεῦδ@ λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τὸν πλησίον. τῷ μέν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζυσιν αὐτὸν κα,ὰ πολλὰς τρόπυς ἄνευ συγκαθαισεως. καὶ γαρ κα,ὰ σρατηγίαν τῶν ἀνλιπάλων, καὶ κα,ὰ τὴν τῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ κα' ἄλλας οἰκονομίας τῦ βίυ πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν ὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν. ὐδέποτε γὰρ παράπαν ἁμα- λήπ@ τινι συγκα αίθεσθαι, δ' ἃ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. *Mentiri qoque sapientem negant, cùm non tam qi mendacium dicat, qàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen uti variis modis posse credunt absque assensu, ut in militia contra hostes, avt aliâ necessitate. At mendacio nunqam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret qicqam.* Et *ibidem.* Υ̓́τε ἐξαπα,ᾶ,αι, ὔτε ἐξαπα,ᾶ ἄλλον, ὔτε διαψεύδε,αι, ὔτε ἀγνοεῖ, ὔτε λαθάνει [ἀυτόν τι, sive τι ἀυτὸν,] ἑαυτὸν, ὔτε καθόλ ψεῦδος ὑπολαμβάνει. *Neqe decipitur, neqe decipit alium, neqe mentitur, neqe ignorat, neqe latet illum qicqam, neqe mendacio in universum assentitur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψευδής, *mentiri nescius* solus, ut Pavlus *ad Tit. c.* 1. *v.* 2. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψέυς. *omnis homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.

Ἃ συμπαρόντων] legendum forsan, ὧν συμπαρόν,ων, *qa sibi affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τῦ ἀ.θρώπυ ἀπέχει τὰ ἴδια] Ità *l.* 9. §. 42. Ἀπέχει τὸ ἴδιον. *Qicqid suum est adepta sunt.* Et *lib.* 11. §. 1. Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. *Ego qæ mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qâ non tantùm suum qod est assecutus qispiam indicatur, sed ità id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acqiescat, nec qicqam ampliùs reqirat, utpote qum illud sibi sufficere existimet. Ità Matth. *c.* 6. *v.* 2. ἀπέχυσι τὸν μισὸν ἀυτῶν, *retulerunt mercedem suam.* & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀπέλα- βον. *totam mercedem suam acceperunt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis*; totam habetis. ut qòd ampliùs sperent expecténtve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπέχει. *Sufficit*, qam versionem firmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;

Ἀπέχει. βλέπω γὰρ αὐτήν.
Sat est, sufficit: ipsam enim video.

cui adjungit & Dunæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c.* 16. *v.* 3. ἐχέτω ὑμῖν. qod mox *v.* 7. ἱκαὸν ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag.* 86. Τύποις (τοῖς ζωγράφοις) ἄν τις ἐκδῶ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίνακι γράψαι, κομήτην ἀπολαβὼν, ἀπέχει τὺπίταγμα. *Si qis mœchum aut cinædum in tabella pingendum curaverit, crinitum aliqem ac cincinnatum accipiens, habet totum id qod injunctum est; nihil ampliùs reqirit.* Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *Orat. de regn.* Ὅσις ἂν ἐμῷ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπερύκει, αὐτος δὲ ἃ τὰ μέτρια μοι χρῆται, ἵλεος ὐδέν μοι δοκεῖ διαφέρειν κυνὸς, δ' αὐτὸ τῦτο τὰς λύκυς ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς περαίζῃ τὴν ποίμνην, δέον ἀπέχειν τῆς φυλακῆς τὸν μισθὸν τῷ γάλακτος ἐμφορύμενον. *Quare qi peregrinum hostem à me propulsat, ipse avtem moderate mecum non agit, is à cane mihi non differre videtur, qi lupos propterea longissimè abigit, ut per otium gregem commodè dilaniare possit, qem potius ipse*

μηνσο λοιπὸν ἅπὶ παντὸς ἕως λύπην σε προαγομένε, τέτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * ἐχ' ὅλε ἕτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

* ὅτι ἐχί.

§. 50. a Ἰδιωτικὸν μὲν, ὅμως δὲ ἀνυτικὸν βοήθημα πρὸς θανάτε καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλησις τ b γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. τί

a L. 9. §. 3.

b L. 5. §. 5.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam qod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati.

qid

ANNOTATIONES.

cuſtodiæ mercedem eum lacte ſatiari oporteat. ubi ἀπέχειν τὸν μισθὸν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap.* 3. *v.* 14. in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p.* 90. *E.* (qod Scultetus qoqe advertit *Exercit. Evang. l.* 2. *c.* 30.) Ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, ὑ τέκνων ἕνεκα, δῆλός ἐσιν, ἀλλ' ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναῖκα. τὸν δὲ μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν αὑτῷ πρὸς τὰς γενομένας ὐκ ἀπολέλοιπεν, οἷς αὐτὸ τὸ γίνεσθαι πεπόληκεν ὄνειδος. *Qippe qi nuptiarum decus prætereat, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere mulierem: habétqe mercedem ſuam, neqe locum ſibi reliqit qærendi de genitis, qibus ipſam reddidit probroſam natvitatem.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemente. Tom.* 1. *p.* 1064. *C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibiqe conſpicandos ſe præbent. Τρέχυσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώπῳ δείξωσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίσημος, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκρίτης, καὶ ἀπέχει τὸν μισθόν. δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπῳ ἤρεσε. παρὰ Θεῷ δὲν ἔλαβεν. ὁ γὰρ ἐκείνῳ ἔδειξε τὴν διάνοιαν. *Decurrunt in Eccleſiam, ut homini ſuum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abit & unâ ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ob hominem venit, & homini placuit, à Deo nihil qicqam acceptvrus: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec prætereri digna hîc Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non eſt, *accepi omnia qæ miſiſtis*: eſſet enim ταυτολογία qod ſubjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφρόδιτε τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qæ à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat his verbis ſibi abundè ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, *jam omnia* qæ velim, nihil ampliùs deſidero, ſatìs ſupérqe eſt. ità Pindarus *Iſthm.* 5. In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Εἴτις εὖ πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούοι.
Si aliqis commodè vivens, bene avdiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάτην Ζεὺς γενέσθαι, πάντ' ἔχεις.
Ne qare Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀπέχειν. Οὐχ ὅτι τῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Tranſponendum opinor, legendúmqe. ὅτι δ' τῦτο, ſive εἴτι ἐχὶ τ. &c. Vide *ſuprà ad* §. 1. & *ad l.* 7. §. 58. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, avt malus; ſed metvere dolorem vel mortem.* lavdatur itaqe, qi dixit,

Οὐ κατθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν ὐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mors ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l.* 6. *Neqe mala vel bona, qæ vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleróſqe, qanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent; hi proſperâ inconſultè utantur.* Bias apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Ἀιχὴ εἶναι, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέρονται. *Infelicem eſſe, qi ferre neqiret infelicitatem.* Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum neges.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep.* 66. & *Ep.* 67.

§. 50. Ἰδιωτικὸν] non ἴδιον, ut *ſuprà* §. 8. ſed κοινότερον, ut *l.* 2. §. 10. argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamentis adverſus vitæ hujuſce cupidinem incedunt muniti. itaqe ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν, *omni artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de invent. l.* 2. *c.* 1.

Τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *vitam in longiſſimum tempus extrahere*; ſed *vitæ qaſi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatímqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυναπάλλακτος ἦν ἀπὸ τῶν τοιύτων, καὶ γλίσχρως εἶχόμην τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἅτε ὡς ἀληθῶς ὄναρ πλεονήσας. *At ego profectò tunc eram homo qidam, qi ab hujuſmodi fatuis, vanis ac ineptis rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhuc huic fatuitati, vanitati ac futilitati adhærebam, ut qi verè per ſomnum ditatus eſſem.* Eſt enim

A τὸ γλίσχρον, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſúmqe ſignificatûs hujus τῦ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenáxqe*; idqe τῆς γλίας τρόπον, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud ortum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνώνυμα copulantur, ab Ariſtotele *problem. l.* 2. *q.* 22. & γλισχρύεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem eſſe*. Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιαλειβόντες τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τῦ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l.* 3. *c.* 4. Δῆλον δ', ὡς καρτερῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τῦ ζῆν. ὡς ἐνύσης τινὸς ἐυημερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. *Patet avtem, qod tolerant homines*
B *multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qadam proſperitate & dulcedine.* qod ille γλίχεσθαι, Plato γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone, p.* 40. *B.* Ὅτι δὲ ἡμῖν ἀνὴρ μικρῷ χρόνῳ τῷ βίῳ λοιπῷ ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας ὕτω γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν τῦ ζῆν, νόμως τὰς μεγίστας παραβὰς ὑδεὶς ὃς ἱρεῖ; *Qemadmodum vir ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victvrus avſus fueris ob vivendi cupiditatem in tam ſordida inopia vivere, maximas transgreſſus leges*; Affectum avtem, qem noſter hîc notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag.* 476. *A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀνόητον ὁ τῦ θανάτε φόβος, ὐχ ὁ τῦ ζῆν πόθος, ἐκκρέμασθαι τῷ σώματος ποιεῖ περιπεπλεγμένον, ὥ-
C σπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἱρινεῷ, δεδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποχειμένην,

Ἔνθ' ἤτε μίμνειν ἄντμος, ἤτ' ἐκπλεῖν ἐᾷ,

καὶ πρὸς ταῦτα δυσαρίστως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. Inſipientem enim mortis metus, non vitæ deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes caprificum tenuit metu ſubjectæ Charybdis:

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc iniqè ferentem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod refert, habetur *Odyſſ. μ. v.* 432. Senarius eſt ex Æſchyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus;
D & ab Ariſtæneto *lib.* 1. *Epiſt.* 27. uſurpatus: in qo τὸ ἐκπλεῖν eſt à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magìs qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* iſta apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. leguntur:

— ὑδεὶς πώποτε,
Ὦ δέσποτ', ἀπίθων, ἀποθανεῖν πρόθυμος ἦν.
Τὺς γλιχομένους δὲ ζῆν καλαστρωφᾷ τῦ σκέλους
Ἄκοιλος ὁ Χάρων. —
— *nemo unqam here,*
E *Moriendo alacrem vitæ impoſuit terminum:*
Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag.* 433. de tyranno qodam: Ἀποστόμωνος ἤχθετο. ὁ γὰρ οἶδ' ὅπως, καθάπερ ἰξῷ τινὶ προσέχεται τοῖς τοιύτοις ἡ ψυχὴ, καὶ ὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἀλλ αὐτοῖς πάλαι προσεληλύθα. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἄῤῥηκτός τις ὢν ὁ δεσμὸς ἐστιν, ᾧ δεδέσθαι ξυμβέβηκεν αὐτούς. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim anima neſcio qo pacto biſce veluti viſco affixa hæret, nec facile demigrare vult, ut qæ his jam dudum addicta ſit. Qin potiùs ac ſi infragile ſit vin-*
F *culum iſtud, qo ipſos alligari contingit.* qem & ampliùs ibidem viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c.* 12. *v.* 20. de locuplete illo dicitur, qi opinione ſuâ ſpéqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σε ἀπαιτῦσιν ἀπὸ σῦ. *Amens homo, nocte hâc ipſâ repetent à te animam tuam.* Siqidem, ut Caſavbonus *ad Theophr. charact. c.* 11. αἰτεῖν eſt *poſcere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδε (an περὶ ἀδείας, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l.* 8. *c.* 4.) Ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν βύλεσθε αἰτῶ. εἰ δὲ μὴ βύλεσθε, ἀπαιτῶ. *Hæc à vobis, ſi volueritis, peto: ſi verò nolueritis repeto.* De utriſqe Seneca
G *Epiſt.* 4. *Vitam multi ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. plerique inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμαστοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. *Homines admirandi, qi vellunt neqe vivere, neqe mori.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum, *Pati timetis, exire non vultis: qid faciam vobis?* Hos itaqe híſqe ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχόντας, *vitæ amantes*, ideoqe omnibus modis mediíſqe ſatagentes, qò eam qàm diutiſſimè protelare poſſint.

qò

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt ſi qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant, efferebantur & ipſi. exiguum enim omnino intercedit ſpatium; ídqe per qot moleſtias, cum qibus hominibus, in qali corpuſculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

ὂυν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ὡρίοις; πάντως πώ ποτε κεῖνται, * Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, [a] ὅι πολλὰς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [b] ὅλον μικρὸν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δὶ ὅσων, καὶ [c] μεθ' ὅιων ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν ὅιῳ σωματίῳ; [d] μὴ ἂν ὡς πρᾶγμα. βλέ-

* Καικιλια- νὸς f.
a Sup. §. 48.
b Sup. §. 47.
c L 5. §. 10. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
d L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò ſpectant & Evripidis verſiculi, qos *lib.* 7. §. 51. ſed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί ἂν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ὡρίοις;] In eadem planè conditione ſunt, inqit, iſti vitæ tantopere cupidi, etiamſi id qod tam enixè expetunt, fuerint aſſecuti, ut ad annos numeroſos ſpiritum prorogârint. qâ illi ipſi, qi immaturo fato defunguntur. qarè? primùm, qia nihil intereſt citiùs an ſeriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum ſit: cùm intervalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit diſtantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiqe adjacentia ſpatia rationem nullam obtineat. deinde, qia etiamſi qàm diutiſſimè vixerint, tamen *uvæ acerbæ inſtar*, ut Eliphaz *Jobi c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vitæ* qaſi *avelluntur*: ut Seneca *Epiſt.* 30. non *tanqam exeant de vita*, ſed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de ſenect. Qaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur; ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata iſtos pariter ſe habere facit, ſenes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. Τί ἂν ἄν τις ἔτι λέγοι περὶ τῶν νέων, ὁπόταν οἱ τηλικοῦτοι φιλόζωοι εἰσὶν, ὃς ἐχρῆν διώκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. *Proinde jam qid de adoleſcentibus dicamus, qando decrepiti iſti tantopere vivere cupiunt? qos mortem ſect ari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qæ ſecum ſert ſenectus.* deniqe qia mors eodem in ſtatu utrumqe conſtituet. Καὶ γὰρ ὁ ἰσχαλογήρως ἀποθνὼν ἐς ἴσον καθεστῶτα τῷ προώρῳ. *Et qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδικιανὸς] Corruptum credo nomen iſtud. forſan Καικιλιανὸς, *Cæciliamus*, vel Κατιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατίδιος καὶ Κατιδιανὸς, ὀνόματα κύρια. *Cattidius & Cattidianus, nomina propria.* Svidas; Qanqam longævus utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit a priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλαϊσιανὸς, utì Svidas habet, Καλαϊσίνος, ut Caſaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc cenſu meritò collocandus, ſi (qod Svidas refert) ἐπὶ τῷ Σεβαστῷ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανοῦ, *ſub Auguſto Cæſare & ad Adrianum uſqe* Cæcilius iſte Siculus rhetor Romæ ſophiſticen an rhetoricen profeſſus eſt: cùm inter utriuſqe horum imperium ſeculum ſolidum intercedat

Φάβιος] Inter μακροβίους, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hiſt. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis augurem fuiſſe* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & ſexaginta annis auguratûs ſacerdotium ſuſtinuit, robuſtâ jam ætate id adeptus: qa utraqe tempora, ſi in unum conferantur, facilè ſeculi modum expleverint*, Et Livius *hiſt. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exactæ ætatis; ſiqidem verum eſt augurem duos & ſexaginta annos fuiſſe, qod qidam autores ſunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adſcribunt.

Οἱ πολλὰς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν] Ità *ſuprà* §. 48. Ὁ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη. *Qi alios ubi ſepelierant, & ipſi tandem elati ſunt.*

Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα] μικκόν, Lugdunenſis, ab exemplari, an à typothetæ lapſu, incertum iſtud opinor. Vide *ſuprà* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epiſt.* 49. *Non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re, qæ tota brevis eſt.*

Καὶ τοῦτο δὶ ὅσων] Cicero ad Lucejum, *famil. l.* 5. *Epiſt.* 15. *In longa vita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi temporis.* Cæcilius *Plocio* (indè enim eſſe docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, qæ non vis, vides.

Itaqe Avgaſtinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid eſt diu vivere, niſi diu torqeri*; Illúdqe poetæ neſcio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars eſt vitæ, qam nos vivimus.
Cæterum omne ſpatium non vita, ſed tempus eſt.

Idémqe *Epiſt.* 49. *Poteſt fieri, imò ſæpe fit, ut qi diu vixerit, parùm vixerit.* & *Epiſt.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis ſpatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacrymæ, qantum ſolicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum teneri, avt rudes, avt inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longiſſima vita minimum eſſe qod vivitur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

At noſtri bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mali dolores,
A vita meliore ſeparetur;
Infantes ſumus, & ſenes videmur.

Seneca *Epiſt.* proximè citatâ: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, ſi moleſtias æſtimas, etiam puero longum; ſi velocitatem, etiam ſêni anguſtum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Anthol. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλάιοις. καὶ γὰρ βιότοιο μετέσχον
Παύρης, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.
Nemo tamen me flere velit; qia tempora vitæ ut
Pavca tuli, vitæ ſic mala pavca tuli.

Evripides *Alceſtide.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, ὦ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Hæd vita verè eſt vita, calamitas mera eſt.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* reſtituente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἔχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.
Vita hæc vocatur vita, revera eſt labor.

& Menander *Cithariſt.* apud Plutarchum *de tranq.* Laërtiuni *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Τῷ φερεζῴῳ βίῳ σύνεστιν. ἐνδόξῳ βίῳ
Παρεστὶν. ἀπόρῳ συγκαλαγηράσκει βίῳ.
Res ſunt cognatæ, vita & anxietudines.
Vitam ſequntur mollem; vita fulgida
Non abſunt; vita conſeneſcunt pauperi.

Plinius deniqe *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum verò & breve in iis, qibus largiſſimè contingit, univerſum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod æſtimatione nocturnæ qietis, dimidio qiſqe ſpatio vitæ ſuæ vivit? pars æqa morti ſimilis exigitur, avt pœnæ, niſi contingit qies, nec reputantur infantiæ anni, qi ſenſu carent, non ſenectæ in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum ſreqentius ſit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius.*

Καὶ μεθ' ὅιων] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Pſalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Pſal.* 55. *v.* 6, 7. & *Pſal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον] A ſentinâ navis, qæ moleſtiæ multum exhibere ſolet, exhavriendâ tractum, & eleganter hîc poſitum, ad vitam moleſtiis laboribúſqe creberrimis infeſtam deſignandam. Pari modo τὸ ἀντλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν uſurpatum alibi deprehendas. Æſchylus *Prometh. n.* 375.

Ἐγὼ δὲ τὴν παροῦσαν ἀνλήσω τύχην.
Ego autem hoc præſens infortunium exantlabo.

Idémqe *ſeriis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πλημόνως ἤντλουν κακά.
Alia enim qidem mala miſerè perferebant.

Evripides *Creſphont.*

— ἄλλαν μύρων
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησεν, ὡς ἐγὼ, βίον.
— *& aliæ innumeræ*
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope n.* 110.

Παπαῖ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Papæ: hauris eandem ſortunam, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δευτέρα δὲ ἰσχὺς σωματικὴ, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμώνων καὶ καμάτων, ἄτρωτος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἡμελημένης διαίτης, καὶ πόνων ἐκείνων, ὃς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. *Secundò robur corporis, qod nullis frigoribus afficeretur, nec qicqam ex vitioſa & neglecta ratione victus atqe laborum convelli, avt commoveri poſſit, qos die noctuqe exhauriebat.* qem locum fruſtra ſolicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plavtus *Amphitr.* (ſi Plavti ſaltem ea ſint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Attio tribuit.

Fata iſtæc me premunt, pertolerarem vim tantam cladeſqe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qantas qotqe modo arumnas, qantóſqe labores
Exancláris. —

Ennius *Andromach.*

Qantis cum arumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tuſcul. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,
Qæ corpore exanclavi, atqe animo pertuli!

Exanclare, ſive *exantlare*; utrovis enim modo ſcribas, cicum havd interduis, idem eſt qod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hâc rejectâ, aliam ei originem darent Turnebus *adverſ. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 5. *q.* 5.

Μὴ ἂν ὡς πρᾶγμα] Oratio elliptica; forſan mutilata. *Nè igitur*

a Sup. §. 3. l. 5. §. 24. l. 12. §. 7.
b L. 2. §. 14. l. 9. §. 33.
c L. 5. §. 3. l. 8. §. 50.
d L. 8. §. 30.
e Sup. §. 19. l. 11. §. 18.
f L. 3. §. 5. l. 8. §. 30.

βλέπε γὰρ ὀπίσω a τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ ἄπειρον ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, b τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγερηνίου.

§. 51. c Ἐπὶ τὴν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν. ὥστε d κατὰ τὸ ὑγιέστατον, μὴ ἧττον ἡ κατὰ φύσιν. ὧσε e πᾶσαν λέγειν καὶ περίοδον. ἀπαλλάττει γὰρ ἡ τοιαύτη θεώρησις, κόπων, σφαδασμοῦ, καὶ πάσης f οἰκονομίας, καὶ κομψείας.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi secula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectíqe curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâqe, sed & dissimulatione omni atqe ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re difficili accipe. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; *Cur grave hoc ducis?* malim tamen, *Nè igitur vitam diuturniorem, tanqam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut enixius expetas.* ut *suprà* §. 46. & *l.* 12. §. 32. μηδὲν μέγα. — *qid qasi magnum*, inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

qid itidem tu qasi magnum qid poscis, aut optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ità Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *Epist.* 77.) *Noli torqeri, tanqam de re magna deliberes. non est res magna vivere. Omnes servi tui vivunt, omnia animalia. Magnum est honestè mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantùm prudens, & fortis, aut miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς] Istud non semel inculcat Marcus; *suprà* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc.* c. 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infiniti temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibusqe, & fluminibus, & ambita maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita nostra, qàm partem puncti habet, si tempori comparetur omni; cujus major est mensura qàm mundi, utpote cùm ille se intra hujus spatium toties remetiatur, qid ergò interest id extendere, cujus qantumcunqe fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴποι τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικρότατον διάστημα παντελῶς συγκρίσει ἐκείνου ἀπεράντου αἰῶνος τοῦ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀποκειμένου. *Etiamsi universam hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est illius spatium respectu infiniti seculi, qod in spe nostrare conditum est.* Philo *de Joseph p.* 530. Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι. καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀντεξετάζόμενος αἰῶνι. *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maximè longævus fuit, qantillum temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγερηνίου] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statilia brevis est; qa inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *Epist.* 99. *Omnes, qantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in æqo sumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum esse qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars est: hoc qod vivimus, proximum nihilo est. Ibidem. Qi consenuit, qantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis qàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πᾶς γὰρ ἕτος γε ὁ ἐκ παιδὸς μεχρὶ πρεσβύτου χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. *Omne enim hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum exiguum qiddam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότε πολὺ δήπουθεν ἢ σμικρὸν, οὐδὲν διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ καὶ στιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breve & longum invenies discriminis. Longissima enim vita, si cum æternitate compares, brevis est & puncti instar.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τοῦ τριγερηνίου] Allusit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγέρων & τριγερήνιος dictus. Athenæus *dipnosoph. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγέρων. *Ex heroibus largissimè bibebat Nestor ter senex.* & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10. *carm.* 6.

— ἔθαπτεν χὼ τριγέρων Πύλιος.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τὴν σύντομον ἀεὶ τρέχε] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν, *compendiosissimam ad felicitatem viam*, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laërtium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς εἶμον εὐαφρόστατον. *vitæ viam facillimam.* Qanqam, Galenus *de errat. curand. c.* 3. ῥᾴστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevem esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; verius censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod autem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντονον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντονον ὁμοῦ καὶ σύντομον εὑρηκέναι πορείαν ἐπ' ἀρετήν. *compendiosam inveniens viam ad virtutem*, Ὄφελον, inqit, καὶ ὑμεῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν δι' ἐκείνης ἤλθετε. ἴσασιν ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομοι τὰς χαλεπότητας; ὥσπερ ἐν ταῖς λεωφόροις, ὁ μὲν τὴν σύντομον ἰὼν δυνηθείς, ῥᾷον ἐκπερίεισι τὴν κύκλω. ἐκεῖνοι μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κύκλω πορευθεὶς, ἦλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐπίτομον. *Utinam vel longiorem teneretis! facilior per illam vobis est ingressus. An nescitis breviores vias maximis difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi itineris compendio graditur, longiores anfractus & circuitus facilius emetitur. At non perinde qi per circuitus ambulat, compendiosiore itinere progreditur.* Cæterùm ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, qàm qod profitebantur, cùm à virtutis sede, semitísqe etiam ad eam ducentibus, qàm longissimè essent dissiti, viásqe eas sectarentur qæ à virtute ipsa insistentes abducerent. deinde aliter se habet istic, qàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluса; cùm istic nulli sit nisi suo vitio suáqe pravitate stoliditatéqe obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, qam & Marcus hìc, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia εὐθεῖαν περαίνει. *l.* 5. §. 3. *rectà incedit.* Via avtem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaqe ad beatitudinem brevissima est legis divinæ, qa est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον] Ità *l.* 8. §. 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας] Vide *suprà* §. 19. Εἰ μὴ δὲ οἰκονομίαν τινά. *Ratione dispensationis cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. *Multa per dispensationem geruntur.* itaqe Casavbono potiùs assentior, qi *dissimulationem*, qàm Xylandro, qi *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας] *Solicitudine* Xylander. *ostentatione* Casavbonus, meliùs. siqidem κομψείαν illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare soliti sunt, qi avram captabant popularem. unde κομψεύειν & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurpatur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. possis & *versutiam* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ πρόβλον κομψόν. *Attici fraudem κομψείαν, & fraudulentum κομψὸν appellant.* Vide *l.* 3. §. 5.

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu ſit tecum hoc modo diſſerere; Ad opus humanum jam expergiſcor. num verò ægrè feram, ſi ad ea agenda proficiſcor, qorum gratiâ natus & in mundum productus ſum? avt nunqid ad hoc conditus ſum, ut ſtragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbuſculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam qam in mundo ſtationem obtinent, excolere ſatagentes? tu avtem, qæ hominis ſunt, facere recuſas? & non properas potiùs ad id, qod naturæ

ΟΡθρε [a] ὅταν δυσκόλως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔχω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι. [b] ἐπὶ ἃ δυσχολαίνω, εἰ προῄρημαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧν ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο καθεσκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς στρωματίοις ἐμαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον. [c] πρὸς τὸ ἡδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως ἢ οὐ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς συνεργείαν; ὁ βλέπεις [d] τὰ φυτάρια, τὰ στρυθάρια, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀράχνας, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμοῦσας κόσμον; σὺ * ὁ θέλεις [e] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; ὁ τρέ-

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6. l. 10. §. 8.
* [δ'] ἐf.
e L. 6. §. 33. & l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. "ΟΡθρε] Idem tractat argumentum *l.* 8. §. 12. A Vide Simocatum *Epiſt.* 61.

Ὧν ἕνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. *γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν. Ad mutuas operas nati ſumus.*

Ἵνα καθαπείμενος τοῖς στρωματίοις] Plutarchus *de tranqill. pag.* 465. *C.* adverſus Democriti ſententiam diſſerens, qâ negotiis abſtinere ſe monet eum, qi vult tranqillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ὄντως ἀπραξίας. οἷον ἀῤῥώστῳ, παραινῶν ἡσύχως,

Μίν' ὦ παλαίπως' ἀτρίμας σοῖς ἐν δεμνίοις.

Primùm magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertia, tanqam unicuiqe infirmo præcipiens:

Maneas, miſer, qietus in ſtragulis tuis.

περισίλλων τὸ σαρκίδιον. Verſiculus eſt ſumptus ex Evripidis *Oreſte*: qo & eodem fine uſus eſt in *lib. de Sene polit.* & *adv. Colot. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι ἂν γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ ἂν πρός τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε, εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια. *Tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an ſenſus communis id ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati à natura ſumus, ut ad ludum jocúmqe facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potiùs, & ad qdam ſtudia graviora atqe majora.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἄτοπόν γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ πραγματεύεσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἡδίστου φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσεως γὰρ ἕνεκεν ἡ παιδιά. ἀδυνατεῖ δὲ συνεχῶς ποιεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. ὁ δὲ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Abſurdum enim eſt luſum eſſe finem, & negotiari ludendi cauſſâ. Seriò avtem agere & laborare luſionis cauſſâ ſtultum planè ac puerile admodum videtur. Ludere avtem ut ſeriò agat qiſpiam ex Anacharſidis ſententia videtur rectè ſe habere, qippe cum luſus requiei ſimilis ſit. Et cum neqeant homines aſſidue operari, requie indigent. Non eſt igitur finis requies: cauſſâ enim operationis ſit.* Et mox: Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῷ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίῳ καὶ ἀνθρώπῳ σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. *Meliora præterea ſeria & ſtudioſa eſſe dicimus ridiculis, & iis, qa cum luſu fiunt. Et melioris ſemper partis & hominis operationem eſſe ſtudioſiorem affirmamus.*

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τὰς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit qodcunqe poteſt, atqe addit acervo,
Qem ſtruit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eiſdem;

It nigrum campis agmen, prædámqe per herbas
Convectant calle anguſto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Caſtigántqe moras: opere omnis ſemita fervet.

Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσίν ἐστιν ἐπίκοινος ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἁπαξαπάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀποθήκην τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πανσελήνοις. *Inſectorum officioſiſſimum genus formicarum & apum eſt. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: utqe eadem ſemitâ ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolùm; ſed etiam noctibus plenâ lunâ laborem exercent, nemo eſt qi non videt.* Naſo *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— parcum genus eſt patiénſqe laborum,
Qæſitiqe tenax, & qod qæſita reſervet.

Τὰς ἀράχνας] Et de iſta Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id eſt, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrinqe ità conſtituti ſunt, ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & eſcam retibus ſuis deprehendendam.* Plinius *Hiſt. nat. l.* 11. *c.* 14. *Araneorum natura digna vel præcipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conſpicuum. orditur telas; tantiqe operis materiæ uterus ipſius ſufficit. tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam æqali deducit ſtamina, ipſò ſe pondere uſus.* Vide qæ ſequntur. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀραχνίων γένος) πρῶτον μὲν διατείνων πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν. εἶτα σημονίζεται ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς. ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqoverſus diſtendens in orbem, tum ſtamina ducens, initio à medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina infert atqe ſtipat, &c.*

Τὰς μελίσσας] Plinius *Hiſt. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & præcipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim: & qod maximè mirum ſit, mores habent: nihil novere niſi commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. *Perqam varia in earum operatione & vita ratio eſt.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide ſis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem,

qà illæ — arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia figunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem ſibi condentibus.

Qalis apes æſtate novâ per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, avt cùm liqentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas;
Avt onera excipiunt venientúm; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent:
Fervet opus; redolénteqe thymo fragrántia mella.

Τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμοῦσας κόσμον] κόσμος hîc Marco *conſtitutio.* prout Heſychio κόσμος, κατάστασις ſive *politia*, qomodo apud Thucydidem Scholiaſtes κόσμον exponit πολιτείαν. Alio ſenſu Ariſtoteles, citante Galeno *de uſu part. l.* 1. dixit, ἄπαντα τὰ ζῶα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verùm Marcus κόσμος vocabulum videtur eo libentiùs uſurpâſſe, qaſi non homo tantùm μικρός τις κόσμος exiſtat, ſed & animalcula illa μικρὸν κόσμον τινὰ, avt mundi ſaltem icunculam qandam, non politiam duntaxat, apud ſe habeant, qam & illa pro ſuo ingenio modulóqe excolant. ut τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον συγκοσμῶσιν, ſit accingere ſe ad *mundi* partem eam, qæ ipſis aſſignatur, qaſi mundandam, id eſt, excolendam, qicqid in ipſis eſt, & ab ipſis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qaſi mutuâ qadam conſpiratione præſtare contendentes. ità *l.* 7. §. 48. Τὸ παμμιγές, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκεκραμένον. *Miſcellam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.* poteſt & reddi, *ordinem ſuum*, ſive qi eſt illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea ſignificatione ὁ κόσμος uſurpatur. Sed priùs illud arridet magis. qia relationem reſpectúmqe, qem ad univerſi naturam res qæqe habent, Marcus paſſim inculcat. iſtò Xylander inclinat. illò Caſavbonus. ſic *infrà* §. 8. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ κατάλληλον, κόσμῳ ſcilicet. *qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν] alioqi nec homo qidem, hominis ſaltem nomine dignus, futurus. Marcus *infrà l.* 10. §. 8. Εἶναι τὴν μὲν συκῆν, τὰ συκῆς ποιοῦσαν. τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός. τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης. τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. *Et ficum eſſe qa ea qa ficus ſunt facit; canem qa canis; apem qa apis; & hominem pariter qi qa hominis.* Vide & *l.* 6. §. 33. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν

ἐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι. δεῖ. ἔδωκε καὶ τούτῳ μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μὲν τοι καὶ ἐσθίειν, καὶ πίνειν. καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα χωρεῖς.
a Inf. §. 31. a ἐν τοῖς πράξεσι δ' οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἐντὸς ἐ δυνατ. ἐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. ἐπεί τοι καὶ
b L. 8. §. 26. b τὸν φύσιν ἄν σε, καὶ
c L. 4. §. 49. c τὸ βέλτιστον παντὸς ἐφίλεις.
d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5. ἄλλοι τε d τοὺς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται τοῖς καὶ' αὐτοὺς ἔργοις, ἄλυποι καὶ ἄσιτοι.

tuæ convenit? At qiete qoqe opus est, inqis. Est fateor; sed qiescendi modum etiam natura præscripsit. præscripsit & edendi atqe bibendi. tu verò ultra modum, ultra id qod sufficit, in istis procedis. cæterùm in agendo secùs te geris intra id qod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqi naturam tuam, qæqe illa vult, diligeres. siqidem artes suas qi diligunt artifices, earundem operibus etiam intabescunt, illuvie inediâqe affecti.

ANNOTATIONES.

ἕξιν αἱρετωτάτη ἐνέργεια. *Atqe ea maximè expetenda operatio est unicuiqe, qa ex habitu est proprio.*

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι] Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατα συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia enim humana ad assidùe operandum imbecillia sunt.* Aristoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem c.* 6. Ἀδυνατοῦντες ἐν συνεχῶς ποιεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. *Et cum neqeant homines assidùe operari, reqie indigent.* Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ πονῶν δέονται ἀναπαύσεως. διὰ τοῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτοῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν. *Qi laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhibere, qi tanqam medicinam eo tempore adferat.* Hinc festivum illud Democriti, à Stobæo, relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίος ἀνέορτος, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος. *Vita sine festis, via longa absqe diversoriis.* Seneca *Epist.* 3. *Inter se ista miscenda sunt; & qiescenti agendum; & agenti qiescendum est. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, sè & diem feciſſe & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 26:

Ἔδωκε καὶ τούτῳ μέτρα ἡ φύσις] Rectè Hieronymus. *Potes hoc facere: sed non est hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis qidem licet: sed sicut somno, & qietibus cæteris, tum cùm gravibus seriisqe rebus satisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, καθάπερ ἁλὶ, περισμένως δεῖ χρῆσθαι, *Ridiculo sermone, tanqam sale, parcè utendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν δρεπόμενοι ἁλίγου, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. *Qi item voluptatis causſâ amant, pauci sufficiunt: non secus atqe in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E nostris Gabriel Barelet. in *qadrages. hebd.* 4. *serm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut sal ad cibum. peccant mulieres, cùm jusculà nimis condiunt sale.* Et Thomas Aqinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione sufficit ad vitam pro condimento; sicut parum de sale sufficit in cibo.* Huc Dionysii Sophistæ illud: Χρὴ τοῦ μέλιτος ἀκροῦ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοιλῇ χειρὶ γεύεσθαι. *Mel summo digito & non concavâ manu prælibare opus esse.* Philostratus *vit. Sophist. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Qos ultra citráqe neqit consistere rectum.
Nec lusisse pudet; sed non incidere lusum.

Idem *Epist.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρους ἑαυτῇ καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε. καὶ δεῖ τὸν ἄριστα ζῆν ἐθέλοντα τὴν τῶν δὶ γνῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. *Natura sibi & rebus terminos posuit, & oportet illum qi potimam vult vitam vivere, illorum notitiam indagare & amera, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. præcept.* §. 40. Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Ἀορίστων γὰρ ὑδάμοῦ δεῖ, ἀλλ' ἕχεσθαι ὅρου καὶ μέτρου ἐν τοῖς τοιούτοις. *Neqaqam enim infinitum oportet esse, sed in ejusmodi rebus terminis qibusdam & mensurâ contineri.* Optimè Seneca *Epist.* 114. *Alter se plus justò colit, alter se plus justò neglgit. tam hunc dicam peccare, qàm illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Casavbonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum est, non oportere ἡδύσμασι uti cevἐδέσμασι. hoc est, fcitamentis tanqam edulis uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non esse medicamenta alimentorum instar adhibenda.* Siqidem τὰ φάρμακα, τὰ καθίζοντα λοιὰς νοσοῦντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίνοντας. *Medicamenta qa sublevant ægrotos, ladunt & drvexant sanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaqe Alcidamantem notat Aristoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. Οὐχ ὡς ἡδύσματι χρησάμενον, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις. *Non ut condimenti, utentem epithetis, sed ut cibis.* Damnátqe Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B.* τὴν σκευασίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλὴν, τὴν πλείω τῶν τρυφώντων ἔχουσαν τὰ ἡδύσματα. *Cibi apparatum, non honestum, qi plura habet condimenta, qàm ea, qa nutriunt.* hoc est, in qa πλεῖον ἡδύσματος ἢ ἐδίσματος exístit. de lusu ac qiete, qæ sunt vitæ operísqe condimenta, & lassitudinis indè contractæ avt oborientis saltem medicamenta qædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν.] Revera improbus nemo se verè amat. Ità (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ὡ παράλογον δὲ. *Admirabile qidem, non tamen absurdum esse qod dicitur.* utì Cleanthes apud Arrianum *Dissert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος est, qod Plato docet *de leg. l.* 5. nec est verè φίλαυτος tamen. Siqidem, qod Græci interpretes habent, *Psal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Et qod Rex sapientissimus *Paræm. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qi diligit iniqitatem, odit animam suam; qiqe odit sapientiam, diligit mortem.* Atqi, ut Clemens *padag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σεαυτὸν ἀγαπᾷς, ὃς μὴ φιλοζωεῖς; *Qomodo se amat, qi vitam non diligit?* Optimè Avgustinus *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere se dicitur, qoniam iniqitatem, qa iniqus est, diligit. & idem rursus odisse se dicitur, qoniam qod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in se naturam, diligit vitium.* Ità, qod *affectu* (sed pravo) *amor est, effectu* (& hoc vero) *odium est.* Bernardus *de converſ. c.* 4. Deniqe, qòd Marcus istic, Non se amat, qi non amat bonum suum. bonum avtem hominis est in bonis actibus versari. *lib.* 5. extremo.

Τοὺς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἃ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα. *Qibus qisqe rebus studet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B.* Ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην, καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκεκλήκασι. *Manu artem qi tractat amat artem, & labores, qibus addictus est.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de sene polit. pag.* 786. *C.*) dicere solebat, ἀγωνεῖν ἀνθρώπους, ὅσῳ μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶν, ἢ ἑτέρους ἐνθρέψουσι. λαμβάνουσι γὰρ ἂν μισθὸν, ἀδιδόναι, τῷ ἀκούειν ἡδέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qàm alios delectaret canens, alioqin audire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Qin & Evdoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1094. *A.* Εὔχετο, παραστὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Voluit Phaethontis more comburi, eâ lege, ut sibi ante liceret ad solem adstanti figuram, & magnitudinem, formamqe astri perdiscere.*

Συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις] Hoc est qod Evripides, in periocha illa toties lavdata, toties decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Aristotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plutarchum *de garrul.* & *Sympos. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

Τούτῳ 'σθ' ἕκαστος, καὶτὶ τοῦτ' ἐπαίγεται,
Νίκαν τὸ πλέῖστον ἡμέρας; τοῦτῳ μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει * βέλτιστος ὤν. * *al.* κράτιστος. — λαμπρὸς ἐν

Hac re triumphat qisqe, in hanc instituur,
In hac diei maximam partem teris,
In qa ipse sentit maximè se excellere.

ità malim qàm cum Grotio in *excerptis*, qi τυγχάνῃ, legit,

Ut ipse sese evadat excellentior.

siqidem eam mentem avtoris fuisse, ex antiqis illis, qi lavdàrunt, scriptoribus, penitiùs intuenti liqebit. qanqam nec inficior πεφωδῦσθαι licere, eò etiam leviter immutando, qod & qidam ex eis qos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorquere. Qod avtem συγκατατήκεσθαι Marcus hîc dixit, idem προσιτηκάναι freqentiùs dici solet, pro studio alicui ità esse addictum, non tantùm ut ab eo avelli qis neqeat, sed ut in eo etiam enixiùs & obstinatiùs *perseqendo*, consumat & qasi *tabefaciat* sese. Synesius *de Calvit. pag.* 66. Δακτύλοι δὲ ὅτοι σκαφίσι καὶ προβολίοις ἀντὶ καλάμων τετρίφασιν. εἰ μὴ κάλαμοι λίγοις ἀντὶ τοῦ γραφίου τὸ ἐν βίλει. τούτῳ γὰρ ἥδιον θαυμαστὸν, εἰ καὶ προσιτήκασιν. *Digitiqe hi nostri scaphiis ac venabulis potiùs qàm calamo astrits sunt, nisi pro scriptorio fortè calamo jaculi nostri arundinem velis usurpare, cui tractanda omnino eos intabuisse mirum non est.* Vide *l.* 10. §. 23. μήτι προσιτηκός. sed & συνιστηκέναι eodem sensu dictum Evripidi ab Aristotele lavdato *Ethic. Eudem. lib.* 7. *cap.* 2. & 5. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Κακὸς κακῷ δὲ συνίστηκεν ἡδονῇ.
Malus malo lubentiâ colliqitur.

hoc est, qod Lycorin suam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— *hîc ipso tecum consumerer ævo.*

Aliud est qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, Πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συνίστηκε, σωφρονεῖν ἐπίσταται. *Qavis enim bona mulier, qa viro adhæret, scit esse temperans.* Expressit eleganter, qod Moses *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 31. προσκολλάσθαι. *agglutinabitur* dixit.

Ἄλυποι καὶ ἄσιτοι] De Nicià pictore Plutarchus in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1093. *D.* Οἱ φιλογραφοῦντες ἔτως ἄγονται τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίαν γράφοντα τὴν Νέκυιαν, ἐρωτᾶν πολλάκις τὰς ὀπτασίας, εἰ ἤδη κεν. *Pictura dediti adeo suorum operum afficiuntur specie, ut Nicias*

affecti. tu verò naturam tuam minoris æstimas, qàm tornator tornaturam, avt histrio histrioniam, avt avarus argentum, avt ambitiosus gloriolam. & isti enim, ubi rebus hisce addicti fuerint, nec cibum, nec somnum capere magis expetunt, qàm ista, ad quæ tam enixè feruntur, promovere; cùm tibi actiones societatem humanam spectantes sordeant magis, qàm ut pari industriâ dignæ censeantur.

§. 2. Qàm facile est imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abstergere, ut in summa statim tranquillitate consistas?

§. 3. Nullum avt sermonem avt actionem indignum te censeas, qi naturæ fuerit consentaneus. neque

σὺ τὴν φύσιν τὴν σαυτοῦ ἔλασσον ἡμᾶς, ἢ ὁ πρωτὴς τὴν πρωτικὴν, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τὴν ὀρχηστικὴν, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ὅτοι, ὅταν [a] προσπαθῶσιν, ὅτε φαγεῖν, ὅτε κοιμηθῆναι θέλουσι μᾶλλον, ἢ τοῦτα συναύξειν τοὺς ἀφέρους; σοὶ δ' αἱ κοινωνικαὶ πράξεις ἀτελέστεραι φαίνονται, καὶ ἧσσον σπουδῆς ἄξιαι;

§. 2. Ὡς εὔκολον, [b] ἀπώσασθαι καὶ [c] ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τὴν ἐχλητικὴν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς [d] ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι;

§. 3. [e] Ἄξιον ἑαυτὸν κρίνε παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ [f] μή σε παράσπαστω ἡ

[a] L. 12. §. 3.
[b] L. 4. §. 3. l. 8. §. 47. l. 12. §. 22. 25.
[c] L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19.
[d] L. 7. §. 33. l. 12. §. 22.
[e] L. 11. §. 16
[f] L. 12. §. 17. L. 1. §. 16. l. 4. §. 15. l. 6. §. 2.

* ἐπι-

ANNOTATIONES.

pingens Necyam sæpe è servis quæsierit, pransúsne esset. Idémque *lib. de sene polit. pag.* 786. *B.* Νικίας ὁ ζωγράφος ὅτως ἐχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τὰς οἰκέτας ἐρωτᾶν πολλάκις, εἰ λέλουται καὶ ἠρίστηκαν. *Nicias pictor ita artis suæ operibus gavisus est, ut sæpenumero è servis quæsierit: lavine, pransúsne sim.* Meminit & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. De Archimede Plutarchus idem in *eod. contr. Epicur. Comment. pag.* 1094. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες στρατιώτου προκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἤλειφον οἱ θεράποντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα φλεγγίδι. *Archimedem à descriptionibus geometricis vi avulsum servi unxerunt: ille interim strigili lineas in ventre ducebat* Idémque *de sene polit. pag.* 786. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ τῷ σωζόμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἤλειφον οἱ θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ σώματος ἀλειλειμμένῳ διέγραφε τὰ σχήματα. *Archimedem vi à tabula, cui inhærebat, avellentes atque vestibus exuentes unxerunt famuli, ille autem in uncto corpore figuras geometricas pinxit.* Et in *vit. Marcel. pag.* 307. *E.* Οὐκοῦν δὲ ἀπιστήσαι τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις ἐστὶν, ὡς ὑπ' οἰκείας δή τινος καὶ συνοίκου θελγόμενος ἀεὶ Σειρῆνος, ἐλάνθανε καὶ σίτου καὶ θεραπείας σώματος ἐξέλειπεν. βίᾳ δὲ πολλάκις ἀλιπόμενος ἐπ' ἄλειμμα, καὶ λουτρὸν, ἐν ταῖς ἐσχάραις ἔγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τῷ σώματος ἀλειλειμμένῳ διῆγε τῷ δακτύλῳ γραμμὰς, ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης κάτοχος ὢν καὶ μουσόληπτος ἀληθῶς. *Quare non sunt rejicienda illa quæ de eo feruntur, à suâ quadam & familiari Archimedem perpetuò demulcitum Sirene, & sibi oblivisci, & corporis curam relinquere solitum: quinque raperetur subinde invitus ad ungendum corpus, & ad balneum, in foco figuras geometricas curare: & dum ungeretur, ducere digito lineas; tantâ illum dulcedine artis captum, & reverâ inflammatum fuisse.* De Carneade Philosopho gemina refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Carneades laboriosus & diuturnus sapientiæ miles; siquidem nonaginta expletis annis, idem illi vivendi & philosophandi finis fuit; ità se mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cùm cibi capiendi caussâ recubuisset, cogitationibus inhærens, manum ad mensam porrigere obliviscereturr: sed eum Melissa, quam uxoris loco habebat, temperato inter studia non interpellandi, sed medii succurrendi officio, dexteram suam necessariis usibus aptabat.* Nec tacendum, qia ipsûc qàm maximè facit artis operi immortui Archimedis illius fatum, de qo Marcellus in obsidione Syracusanâ, ejus operâ machinisque ad miraculum stupendis impeditus diu frustratúsque exclamavit; Οὐ παυσόμεθα πρὸς τὸν γεωμετρικὸν τοῦτον Βριάρεω πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν καθίζων πρὸς τὴν θάλασσαν, πόζον μεγ' αἰσχύνης ἐκβέβληκεν. τὰς δὲ μυθικὰς ἑκατόγχειρας ὑπερβαίνει, τοσαῦτα βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. *Quid nos? pergimúsne cum hoc geometrico pugnare Briareo, qi oppugnationem navalem nostram ad mare desidens fædè eluserit? Ma ille quidem fabulosos Centimanos superat, qi tantam vim in nos uno tempore ingessit telorum.* Plutarchus in *Marcell. p.* 307. *A.* Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους παρασκευὴ ἦσαν. ἡ δὲ κινοῦσα πάντα καὶ στρέφουσα, ψυχὴ μία, &c. *Et nimirum reliqui Syracusani corpus Archimedis apparatus omnes erant quem moveret omnem & torqueret anima una.* Idem *ibidem B.* Perruptis siquidem tandem per vim Syracusis, dum artis studiis suæ nimiopere intentus persistit, nec hostem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occisus perhibetur. Plutarchus *Marcel. pag.* 308. *E.* Ἔτυχε μὲν γὰρ αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἀνασκοπῶν ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ θεωρίᾳ δεδωκὼς ὅλα τήν τε διάνοιαν καὶ τὴν προσοψιν, ἠ προσέθετο τὴν καταδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστὰντος αὐτῷ στρατιώτου καὶ κελεύοντος ἀκολουθεῖν πρὸς Μάρκελλον, οὐκ ἐβούλετο πρὶν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ καλλιῆναι τὸ ζῆτος, ἀντεῖπεν αὐτόν. ἔτεροι μὲν οὖν λέγουσιν ἐπισπῆναι μὲν εὐθὺς, ὡς ἀποκλεῦντα, ξιφήρη τὸν Ῥωμαῖον. ἐκεῖνον δὲ ἰδόντα δεῖσθαι καὶ ἀντιβολεῖν ὀλιγωρεῖν βραχὺν χρόνον, ὡς μὴ καταλείπῃ τὸ ζητούμενον ἀτελὲς καὶ ἀθεώρητον. τὸν δὲ καταφρονήσαντα διαχρήσασθαι. *Erat ille tum mente intentus formis: quem autem in eam cogitationem non animum modo, sed & oculos defixisset, non senserat discursum Romanorum, neque captam urbem. Cui quin ex improviso supervenisset miles, qi secum jussit ad Marcellum, noluit prius-*

quam absolvisset propositionem & adaptasset ad demonstrationem: ita iratus miles stricto gladio Archimedem confodit. Alii auctores sunt, intercurrentem Romanum illico ensem intentasse ei ad necem districtum: illum verò ut respexit, orasse obnixè ut paululsper sustineret, ut ne qod investigabat relinqueret minus absolutum & rude, sed militem, nihil ea re motum, eum trucidavisse. Livius *hist. l.* 25. *Archimedem memoria proditum est, in tanto tumultu, qantum capta urbs in discursu diripientium militum ciere poterat, intentum formis, qas in pulvere descripserat, ab ignaro milite qis esset, interfectum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Dum animo & oculis in terram defixis formas describit, militi, qi prædandi gratiâ domum irruperat, strictóque super caput gladio, qisnam esset interrogabat, nomen suum indicare non potuit. sed protracto manibus pulvere, Noli,* inqit, *obsecro istum disturbare: ac proinde qasi negligens imperii Victoris, obtruncatus, sanguine suo artis sua lineamenta confudit.* Cicero *de finib. l.* 5. §. 50. *Qem ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qi dum in pulvere qadam describit, nè patriam qidem captam esse senserit?* De manuariis artificibus Libanius *Orat.* 31. Αἱ μὲν δὴ χειρουργοὶ τέχναι, εἴτε ἄλλαι, καὶ οἱ τὸν χαλκὸν ἐλαύνοντες, ἀγεννεῖοί τε αὐτοὶ, καὶ ἀγεννείας, οἷς προσήκουσιν, αἴτιοι. διψῶντες μὲν ὕσης, φεύγοντες δὲ ἐπιθυμοῦσι. *Artes quidem certè opificum, cum aliæ, tum eorum, qi æra ducunt, artifices amant pervigiles, & qi insomnia auctores sunt affinibus: sitientes quidem somnum: fugientes tamen qod valdè expetunt.* De viro itidem contemplationibus divinis dedito Basilius Cæsar. *Epist.* 1. *pag.* 783. *B.* Ἐκείνῳ τῷ καλλει περιλαμπόμενος, καὶ ἑλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθελκόμενος. *Qo fit undiqe illo decore illustratus intellectus, atqe supernè illuminatus, naturæ qoqe ipsius oblivione capiatur, nec ad cibi jam curam demittat animam, nec ad amictus anxietatem.*

Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] οἱ κερδαίνοντες ἡδὺ κοπιῶσιν, ut Plutarchus *de sen. polit. qi pecuniis numerandis lucrandisqe numqam defatigatos se sentiunt.*

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themistocles post Miltiadis pugnam, victoriámqe Marathoniam, οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν, ὑδὲ ῥαθυμεῖν, τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον. *Non sinit dormire me avt socordem esse Miltiadis tropæum.* Plutarchus in *apophth.* 38. & in *Thes. p.* 3. *E.*

Ὅταν προσπαθῶσι] *cùm vehementissimè istis addicti fuerint.* Vide *ad l.* 12. §. 3.

Οὐκ φαγεῖν, ὅτε κοιμηθῆναι] Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympos. p.* 1119. *E.* Τὰς καλὰς ὁρῶν ἐκπέπληξαι, καὶ ἕτοιμος εἶ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁρῶντες τὸ παιδικὸ, καὶ ξυόντες ἀεὶ αὐτοῖς, οἷ πως οἵοντ' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυεῖναι. *Pulcros & tu & alii multi dum spectatis, nimium obstupescitis, & si fieri posset, elige retis inter illos semper cibo potúqe neglecto versari.* De aleatoribus gemina Libanius *Orat.* 31. Τίς πώποτε οἰκέτην ὕτως ἠνάγκασεν ἐγρηγορεῖν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἐρράκτημα τοὺς κεκμηκότας τε καὶ μαχομένους ἀπεγείρουσιν ὕπνου, πεῖσαι μὲν ἀγορᾶς ἀμελεῖν, πεῖσαι δὲ λυτρῶν ὑπερορᾶν ἤδη δέ που καὶ τροφῆς αὐτῆς. συνείρουσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέραις ἀσίτους καὶ ἄποτοι. καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεσι. *Qis unqam famulum sic vigilare coegit, ut morbus ille obstipos & digladiantes sopore privavit; forum spernere suadens, & balnea despicere, interdum etiam cibum ipsum flocci pendere. Aleatorum enim amatores noctes diebus connexunt jejunæ, & sine potu sicci, & voluptate voluptas superest.*

§. 2. Ὡς εὔκολον ἀπώσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν] Vide *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 29, 47. & *l.* 11. §. 16, 19. & *l.* 12. §. 25.

Ἐν πάτῃ γαλήνῃ εἶναι] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν γαλήνη, *sicut promontorium prætervecto tranquillitas*, ut est, *lib.* 12. §. 22.

§. 3. Μή σε παράσπαστω] *Nege te avertat* Xylander. vel *seducat.* ut sit idem τὸ παρασπᾶν, qod τὸ παραπείθειν, καὶ ἀπατεύειν. atque ità Homerus usurpavit *Il. a. v.* 555. ubi Jovi Juno.

* ἐπικωλύσα Jun. * ψόγος Jun.

* ἐπακολυθῆσά τινων μέμψις ἢ * λόγ☉. ἀλλὰ [a] * ἐκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίωσ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, [b] ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδία ὁρμὴ χρῶνται. [c] ἃ σὺ μὴ παρίδε βλέπε, ἀλλ' [d] εὐθεῖαν πέραινε, [e] ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία ἡ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

a L.12.§. 17. * εἰ κ. b Inf.§. 25. l.8.§.56. c L.7.§.55. d L.8.§.57. l.10.§.11. e L.6.§.14. 16.l.9.§.2. f L.4.§.4. 21.l.6.§.15. l.7.§.50. g L.2.§.2. h L.10.§. 26. i L.10.§.7.

§. 4. Πορεύομαι διὰ τῆς κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι, [f] ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, [g] εἰς ὃν καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ [h] τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφὸς, [i] ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τοσούτοις ἔτεσι βόσκημαι, καὶ δεδεύημαι, ὁ φέρων με πάντα, καὶ εἰς τοσαῦτα ἐποχούμενον ἐαυτῷ.

§. 4. Per ea qæ naturæ ſunt conſentanea incedo, donec occumbens tandem conquieſcam, eô expirando, unde ſpiritum qotidie havrio, eóqe recidendo, unde & ſeminium mei pater, & ſangvinem mater & lac nutrix collegit; unde qotidianum per tot annos cibum potúmqe accepi; qod calcantem, & ad tam varios uſus eo abutentem me ſuſtinuit.

k L.7.§.52. 67.l.8.§.8. l L.8.§.29. l.9.§.11.l. 10.§.32. m L.1.§. 16. n L.1.§.5. * -νη.

§. 5. [k] Δεμμύτητά σε οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἔστω. ἀλλὰ ἕτερα πολλὰ, ἐφ' οἷς οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, ἃ γὰρ πέφυκα, ἐκεῖνα ἔν παρέχε σοι, τὸ [l] ἄπερ ὅλα ἐστὶ ἔν σοι, τὸ ἀκίνδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ [m] φερέπονον, τὸ φιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ [n] ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρισσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνῃ, * πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενον, ἐφ' οἷς ἀδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος

§. 5. Acumen tibi non eſt, qod ſit admirationi cuiqam. multa tamen ſunt alia, de qibus dicere neqeas, non eſſe te ad ea aptum natum. hæc itaqe præſta, qæ in te omnino ſunt ſita, animum ſincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abſtinentem, ſorte contentum, pavcorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, ſerium, ſublimem, an non intelligis qàm multa præſtare cùm jam poſſis, ad qæ inhabilitatis naturalis avt ineptitudinis

ANNOTATIONES.

Νῦν δ' ἀγνῶς δείδοικα καὶ ἁ φρὴν, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.
Nunc avtem valdè timeo in mente, ne te ſeducat
Argenteos pedes habens Thetis.

Ἑπακολυθῆσα] *Conſeqentes* Xylander & Caſavbonus. at D. Junius ἐπικωλύσα legi mavult, *prohibentes*. utrumvis conſtare poteſt.

Μέμψις] Seneca *Epiſt.* 81. *Si gratum eſſe non licebit, niſi ut videar ingratus; ſi reddere beneficium non aliter qàm per ſpeciem injuriæ, potero; aqiſſimo animo ad honeſtum conſilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi eſſe magìs devotus, qàm qi boni viri famam perdidit, nè conſcientiam perderet.* & *Epiſt.* 113. *Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercule ſæpe juſtus eſſe debebis cum infamia.* & *tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. §. 8.

Μέμψις ἢ λόγ☉] D. Junius ἢ ψόγ☉. qod valdè placet.

Ἃ σὺ μὴ περιδλέπε] Vide ad *l.* 2. §. 2.

Εὐθεῖαν πέραινε] *rectâ progrediaris, viâ rectâ inſiſtas.* ità *l.* 7. §. 55. Εὐθία περαινέτω. *Rectâ procedat.* & *l.* 10. §. 11. Εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τῦ νόμυ, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ Θεῷ. *Rectâ juxta legem proficiſci, rectâqe proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.*

Ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ] Vide ad *l.* 1. §. 9. Stoicis τὸ τέλ☉, i. e. *propoſitum*, ſive *ſummum bonum* eſt, τὸ τῇ φύσει ἀκολυθεῖν, ſive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, *naturæ ductum ſeqi.* & *ſecundùm naturam vivere.* Verùm qæ ea natura eſſet, cujus ductum ſeqerentur, in hoc havd ſatis ipſis inter ſe conveniebat. Siqidem ut Laërtius *l.* 7. §. 89. in *Zenone.* Φύσιν Χρύσιππ☉ μὲν ἐξαιρεῖ, ἢ ἀκολυθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν ἐκδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολυθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρυς. *Naturam autem Chryſippus qidem eam, cui conſentaneè oporteat vivere,* & *communem intelligit* & *propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Marcus Chryſippum ſeqitur, eodémqe utramqe *naturam*, & *univerſalem* & *humanam*, collimare & qaſi collineare contendit. Vide *l.* 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ità *lib.* 6. §. 28. Θάνατ☉ ἀνάπαυλα. *Mors finem imponit.* Charon apud Ariſtophanem in *Ran.*

Τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult & *moleſtiis?*

Joannes *Apocal. cap.* 14. *v.* 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut reqieſcant à laboribus ſuis.* Herodianus *l.* 1. de Marco noſtro; Νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐπιδιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. *Qm diem unum duntaxat, noctémqe ſupervixiſſet, reqievit, fatò eſt functus.* Tractum ab eo, qod *mortem ſomno* ſimilem perhibeamus. Naſo *Amor. l.* 2. *El.* 9.

Stulte, qid eſt ſomnus gelida niſi mortis imago?
Longa qieſcendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνεύσας] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 9. §. 2. Ità Homerus. Θυμὸν ἀποπνείοντα. *Animam exſpirantem* dixit, *Il. δ. v.* 524. & *ν'. v.* 654. Eodémqe ſenſu in ſacra pagina ἐκπνεῦσαι, *exſpirare* Marc. *c.* 15. *v.* 37. 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. qod Matth. *c.* 27. *v.* 50. Ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. *Emittere ſpiritum.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere ſpiritum.* Latini pariter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tuſcul. lib.* 2. Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ] *in Senariis gnomicis:*

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν κομίζεται.
Tellus ut edit, ità reſumit omnia.

Plinius *hiſt. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terræ uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus materna veneratiónis. illa nos naſcentes excipit, natos alit, ſemélqe editos ſuſtinet ſemper; noviſſimè complexa gremio jam à reliqa natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo*, à Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

Qæ dedit, illa capit, neqe diſpendi facit bilum.

de qo verſu videatur Joſephus Scaliger *ad Varron.* ſed & *infrà ad l.* 8. §. 18.

Πατοῦντα] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *qod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Iſidorus *Orig. l.* 4. *c.* 1. Junius *in Geneſ.* Honorius *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambroſius *Epitaph. Theodoſ. Adhuc in terris es, qas teris;* & *in cælo poſſides.* Et Etymologus. Βάτην, τὴν γῆν, Μεσήνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, qod Hebræis דרך dicitur. Franciſcus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eiſdem à רעץ Paræus *in Geneſ.* Verùm alii aliunde. Joſephus Scaliger à Græco δαῖρα *tera*, *terra*, ut δὰς, δαδὸς, *teda*, δασκία, *teſqa.* Henricus Stephanus ab ἔρα, *t* præfixâ. Avenarius *Lexico* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *erets.* Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico ثرى *terra*, *lutum.* Caninius *Helleniſm.* à Punico *ert*, *tera*, ut ἔρση *ros*, factâ metatheſi.

§. 5. Δριμύτητά σε] *auſteritatem tuam* Xylander. *acumen* potiùs *ingenii*, & *ſagacitatem* Mericus Caſavbonus. Mercurium deſcribens Galenus in *hortator. c.* 3. Φαιδρὸς τὰς ὄψεις. δεδορκὼς δὲ δριμὺ. *hilari vultu, acriter intuetur.* ubi aliud eſt δριμὺ δεδορκέναι, qàm δριμὺ βλέπειν Ariſtophani. Siqidem τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem eſt, qod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν paſſim Homero: id eſt, *torvum tueri*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δριμὺ δεδορκέναι Galeno, *acre* ſive *acriter*, verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* ſive *feſtivitate* qadam, *intueri.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ συνετὸν illud deſignet, qod vocabulo iſto Evripidem ſignificâſſe ex Ariſtophane Grammatico obſervat Evſtathius *ad Odyſſ. γ'.* qo ſenſu & Herodianus dixit, *l.* 3. *c.* 11. §. 17. Δριμυτέρυς ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας εἶναι τὰς ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώπυς. *Ad orientem homines acerrimis eſſe ingeniis.* tum etiam ſimul comprehendat τὸ ἡδὺ illud, qod Homeri ſeculum ſecutos Rhetores eo nomine nuncupâſſe docet idem Evſtathius *ad Iliad. λ.* qum τὰς ἐννοίας καὶ λέξεις illas δριμείας dicerent, ἃς γλυκύτης ἐπιτείνεται. Atqe ità Marcum hic cepiſſe nullus ambigo, qod uno vocabulo expreſſiſſe havd facul fuerit. Julianus *Orat.* 5. Chriſtianos perſtringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῖς πόλεσι πιστεύειν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοις τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δριμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. *Mihi vero civitatibus ipſis major iis in rebus habenda fides videtur, qam ſcitis* & *elegantibus iſtis, qorum animula acri qidem indole præditа eſt, ſed nihil ſani contueri poteſt.* Geminum avtem huic argumentum habes, *infrà l.* 7. §. 52. & *l.* 8. §. 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος] Hoc eſt qod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων paſſim inculcat, non tam ἀδυναμίαν

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſpontè tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum incuſare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogeris? neqaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πτηδήσητε] Θ. ΩΣΦΑΣΙΣ, ὅμως ἔξω κάτω μένεις ἐκών; ἢ καὶ [a] γογγύζειν, καὶ [b] γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταμιαίνειν, καὶ [c] ἀρεσκεύεσθαι, καὶ * περιπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα [d] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς καταστελλάσθαι, ἀναγκάζῃ; ἀλλὰ τύχῃ μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο. μόνον οὖ, ἵνα ἄ-

a L.9.§.37.
b L.4.§.50.
c L.11.§.14
* περιπορεύεσθαι Lug.
d L.1.§.16.

ANNOTATIONES.

καὶ ἀσθένειαν, qàm ῥαθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obſtare, qo minùs vitam rectè piéqe inſtituant pleriqe. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qòd paria illis nevtiqam poſſint, Ἐι μὲν, inqit, νεκρὰς ἀναστῆσαι ἐκελευόμεθα, ἢ ὀφθαλμὸς ἀνοῖξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπρὰς, ἢ χωλὰς ἀνορθῶται, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἰᾶσθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται νῦν, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις, ποῖον ταῦτα πρὸς ἐκεῖνο ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ καὶ σὺ θείας ἀπέλαυσας χάριτος βαπτιζόμενος, καὶ πνεύματος μετέσχες, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτείαν ὀρθὴν καὶ ἠκριβωμένην λαβεῖν, ἔστε ῥαθυμίας μόνον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαστροφή. *Siqidem mortuos ſuſcitare juberemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leproſos, aut claudos erigere, aut damones ejicere, aliiſque his ſimiles ſanare ægritudines, locum haberet iſta reſponſio: ſi verò vitæ à nobis obſervantia converſationiſque requiritur, & obedientiæ ratio, qid facit ad hæc iſta narratio? Et tu enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmum, & Spiritus ſancti particeps es factus, etiamſi non ad hoc ut ſigna faceres, ſed qantum ſufficeret ad hoc, ut rectæ vitæ obſervantiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtræ cauſſa nulla alia eſt, qam negligentia noſtra atqe deſidia.* Et *in Geneſ. Orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ ἀνεπαχθές. ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥαθυμία. ὥσπερ αὕτη καὶ τὰ ἐυκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ. ὕτως ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ δύσκολα, ἐυκολα ἡμῖν ἀπεργάζεται. *Magna hujus præcepti facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, faciteque ut facilia omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantiâ, etiam omnia ardua & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥαθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας δίκοιτο, κουφὰ καὶ ῥᾴδια αὐτὰ ὄψεται ὄντα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ ῥαθυμία τῶν πολλῶν καὶ τὰ ἐυκολα, δύσκολα ἀποφαίνει. ἡ δὲ σπουδὴ καὶ δυσκολώτατα, ῥᾴδια. *Multorum ſocordia, ea qæ ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qæ ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, prout noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλισχρεύεσθαι] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe.* Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχροι, *tenaces.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ ὄψει ἐλλείπουσι. *Nam qi his nominibus præditi ſunt, ut dicantur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum iſtud apud Laërtium reſtituemus. Is *l.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνήνειν. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Ajunt illum & circa rem familiarem ſe ſædiſſimè habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium, lepidiſſimè* mavult. Cæterùm tu me ſponſore reſcribito, γλισχρότατα ἰσχνήνειν. Sic enim de eodem ex Numenio Evſebius *præparat. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός. *Erat is pavlo ſordidior*, Vigerus: malim, *tenacior. atqe ejuſmodi qi œconomicus diceretur.* nos diceremus, ſomewhat neat, and a great huſband. miror autem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadvertiſſe, cùm Evſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Οἰκονομικὸς literâ majuſculâ præfixâ ſcribit, vúltqe certum aliqem eo tempore notiſſimum deſignari, qi ἀπὸ τῆς ἀκριβεστέρας οἰκονομίας οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cum revera οἰκονομικὸς iſtic appellativum, ſive epitheton commune ſit; eúmqe deſignet, qi eſt *rei familiaris, diſpenſanda, curanda, tuenda peritus*, vel *qi negotio huic addictus eſt*, eidem ſedulò intentus. De polypo pifce Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, ἀνόητος μέν ἐστι. οἰκονομικὸς δ' ἐστί. πάντα γὰρ συλλέγει μὲν εἰς τὴν θαλάμην. ἢ τυγχάνει καλοικάγαθῶν. *Polypus fatuus qidem eſt, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & in ſuo domicilio recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cum alioqi brutum habeatur animal, in re qodammodo familiari callet. omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρέσκεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potiùs δυσαρεστεῖν, καὶ οὐκ ἀρέσκεσθαι. malim ergò ἀρεσκίνεσθαι, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri.* qod eſt finitimum τῷ κολακεύειν, verùm honeſtiùs pavlò vocabulum. Sed nec mutari forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀρέσκεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *pædagog. pag.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡττώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ

A οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. *Vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* indè οἱ ἄρεσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. *Obſequioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe ita re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere iis, qibuſcum habent conſvetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρεσκον τῷ κόλακος accuratiùs diſtingvens, *ibidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ. ὁ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος. εἰ δ' ὠφελίας τῆς αὐτῷ κόλαξ. *In reliqis autem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ,*
B *obſequioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, oblectamentum alienum aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Indè & ἀρίσκεια, ἔντευξις οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική. *Blanditia eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſavbonus videndus. Cæterùm iſto *blanditiæ* ſive *comitatis blandæ* nomine adulationem ſuam obvelâſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *dipnoſ. l.* 6. *p.* 255. *A.* his verbis: Ταύτην δὲ τὴν κολακείαν τινὲς ἐντρεπόμενοι τὄνομα, ἀρίσκειαν προσαγορεύουσι. ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ὁ Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, νῦν ἀρίσκειν ὄνομ' ἔχει.

C *Hanc porrò aſſentationem qidam inverſo nomine ἀρίσκειαν vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:*

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laërtius *l.* 8. §. 20. Ἀπέχετο καταγέλωτος, καὶ πάσης ἀρισκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. *Irriſione abſtinebat, & facetiis ac jocis, odioſiſqe narrationibus.* Qod autem Caſavbonus ad obſeqia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minùs probabile videtur.

Περπερίευεσθαι] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περπερίευεσθαι, προπετεῖν. περπερίευεσθαι, *temerarium eſſe*, & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν. περπέρειαν, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut nugax.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περπερίευεσθαι, qod rectum fuerat, ſed ipſi fortean minùs intellectum, περιπορίευεσθαι ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum qantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo iſto apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus οὐ προπετίευεται. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi à Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultuatur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non protervum facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſtans.* Alii, *non agit improbè.* Alii, *non eſt fucata.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commodiſſimè poſſe verti, *non effert ſe*; non eſt jactationi avt vanæ oſtentationi dedita. Ità Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονίευεται. Heſychius, Πέρπερος, μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Πέρπερος, *cum mollitie ſe efferens*, περπερίευεται, κατεπαίρεται. Περπερίευεται, *ſeſe effert.* Svidas etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπηρμένος. Πέρπερος, *cum mollitie elatus.* Idem tamen inter alia: Περπερία, ὃ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Περπερεία, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερίας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περπερία vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur avtem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potiùs Evſtathii Sebaſtienſis, ut opinantur qamplurimi, *aſcetica* illa) *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ità illi à Baſilio an Evſtathio, iſte, ut probabile eſt, à Clemente Alexandrino habuit. Is enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περπερεία, inqit, ὁ κακλωπισμὸς περιτόητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἔμφασιν. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluitatem & inutilitatem apertè indicat.* Verùm latiùs multò patet vocabuli hujus uſus ſenſúſqe, qàm ut ad veſtitum duntaxat, qò tamen etiam ἐναβρύνεσθαι ſolent οἱ ἀλαζόνες καὶ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, reſtringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego autem ipſe*, inqit, *Dii boni, qomodo inepterepterusámen novo auditori Pompejo.* id eſt, qomodo me oſtentavi, & qaſi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis ſucis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placere illi ſtudui: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περπαίρας, κομψὰς, interpretari & περπαιρύεσθαι,

ἐφ᾽ ὡς βραδύτερος, καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι * , καὶ τοῦτο ἢ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμούμενος, μηδὲ ἐμφιλησδονοῦντι τῇ * νοθείᾳ.

*-τκη, vel σκεσθαι [μέλλη;] *νωθείᾳ f. νωθρείᾳ. Lug. An.

§. 6. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν ποιῇ τινα πρόσωπον, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν ὁ πρόχειρος, * ἄλλως μέν τοι παρ᾽ ἑαυτῷ, ὡς ποιεῖ χρεώστης διανοεῖται,

*ἀλλὰ f. vel, ἀλλ᾽ ὅς

nomine si notari poteras, qòd tardiori hebetioríque ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neqe insuper habendo, neqe in eadem tibi complacendo.

§. 6. Est, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis fit. est, qi etiamsi imputare havd ità proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, qídqe

fece-

ANNOTATIONES.

σθαι, κομψεύεσθαι. apud qem περιπερος & περιπερεύεσθαι legendum, nulli potest esse ambiguum. Græcam si damus originem, malim cum Dunæo nostro à περὶ duplicato, qàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo isto qi voluerit, adeat pòst Henricum Stephanum *thesaur.* Joannem Drusium *observ. l.* 7. *c.* 7. Muretum *var. lect. l.* 14. *c.* 7. Andream Dunæum nostrum *notis ad Savilii Chrysost. in* 1. Cor. 13. Heinsium deniqe, qi post ista à me adnotata prodiit, *exercit. sacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι] avt legendum καταγινώσκη, avt supplendum verbulum aliqod, fortean, δύναται, ex clavsula proximè præeunte, avt μέλλεις, avt συμβαίνει, avt ejusmodi aliud qippiam. Est avtem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qi difficulter rem propositam comprehendit & assequitur.* Sicut contrà εὐπαρακολούθετος, ὁ ἐξὺς εἰς τὰ πράγματα καὶ ὁ ναχελής. Hesychius. *qi res facilè assequitur:* Svidas in Σκαιὸς. Οὕτως ἐκάλουν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter assequi poterant ea, qæ tradebantur, ingenio tardo præditos.* In sermone proxima, ἀπαρακολουθήτως ἔν ποιεῖν, dicuntur, qi qasi *nevtiqam assequntur, avt intelligunt,* hoc est, non attendunt prorsùs, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed necesse est illud ipsum qod fit nosse, & intelligentiâ assequi,* sive αἰσθέσθαι, ut statim ipse se interpretatur. Epictetus *l.* 1. *c.* 5. Ὥστε μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδέν. *Ut nihil assequatur, ut nihil intelligat.* & *lib.* 3. *cap.* 26. Οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; *Annon enim ea qæ evidenter in sensus cadunt, consectaris?* Galenus *de errat. dignos. & cur. cap.* 1. Ἔνιοι δ᾽ ὅτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούουσιν ὑφ᾽ ἡμῶν λεγομένοις. *Qidam verò sunt adeò inexercitati in ratione disserendi, ut non assequantur qæ à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὑ. ἡ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib.* 7. §. 4. παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémqe *ibidem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὄνοι τῆς λύρας, οὕτω καὶ αὐτοὶ μηδ᾽ ὅλως, ὅις εἶπον, ἠκολουθηκότες. *Videntur enim verè, sicut asini ad lyram, ita & illi nihil omnino, qa dixi, assecuti.* Eodem sensu τῷ παρακολουθεῖν verbo usus est Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc est, *omnia ab initio usqe accuratè intelligentiâ assecuto.* qæ Evangelistæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Græc. pag.* 346. cum illis Demosthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. *A.* ὁ τούτου ποιηήματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi scelera istius novi, & omnia comperta habeo, accusarem.* Et illis περὶ στέφαν. *p.* 502. *B.* Ἐκεῖνος ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἃ μόνον ἔνιστι καὶ πλεῖστον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus nimirum, & illa dies, non modò bene cupientem & locupletem virum postulabat: sed & in rebus illis ab initio versatum.* ut sit & ἄνωθεν illic, qod istic ἐξ ἀρχῆς. Eodem sensu usurpat Pavlus Apostolus *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. *Innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, qam es assecutus.* & *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 10. Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu vero assecutus es doctrinam meam, &c.* qo loco cur Erasmi, *assectatus es,* malit doctiss. Scultetus, qàm Vulgatæ ac Bezæ, *assecutus es,* cavssam nullam video. ratio siqidem, qam assignat, havd est firma satis. *Ad sqendum atqe imitandum hortatur. at qomodo sqi poterit, qi jam assecutus dicitur?* responsio proclivis est. aliud est notitia & intelligentia, aliud usu & actu assequi: vel, si brevius vis, aliud nosse, aliud posse. illud Timotheus jam assecutus erat, istud havd itidem adeptus. monet itaqe Apostolus, ut qæ de se nôsset, ἤτοι αὐτόπτης γενόμενος, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l.* 2. §. 9. & *l.* 7. §. 3, 4.

Μὴ παρενθυμουμένου] *Nè eam subinde cogitares* Xylander. *nè eâ nimium afficiaris* Casavbonus. imò *non negligens, non neglectim habens,* sed qantum in te est, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & sanare contendens. παρενθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἐμοὶ, ὑποπαρενθυμηθῇ δὲ, ἀπώλετο. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipse *l.* 6. §. 20. πολλὰ παρενθυμώμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *l.* 10. §. 8. τὸ ἀπαρενθυμητον, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia* immunem. & *l.* 6. §. 50. Πρὸς τῷ ὑφ᾽ ἑτέρου λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως. *Sedulò attendere atqe animum adhibere* A *atqe animum adhibere eis qæ ab alio dicuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀποσῶ τῆς ἐπιμελείας τοῦτο ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκτητος κρεῖσσον Σωκράτους οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ μή, ὃ κέρδος, τοῦτό μοι ἱκανόν ἐστιν. οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος. οὐδὲ Κροῖσος. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως. οὐδ᾽ ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιέμεθα. *Qid ergo? cum ingenio caream, eóne curam ejus rei abjiciam? Absit. Epictetus Socrate præstantior non est? Modò ne deterior: hoc mihi satis est. Neqe enim Milo sum futurus: & tamen corpus non negligo; neqe Crœsus: & tamen rem familiarem tueor; nullam deniqe curationem, ob eorum, qæ summa sunt, desperationem relinqimus.* Flaccus *Epist.* 1.

B *Non possis oculo qantum contendere Lynceus;*
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi:
Nec qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est qadam prodire tenus, si non datur ultrà.

Ità cum Grajo nostro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus saltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιλησδονοῦντι τῇ νωθείᾳ] lege νωθρείᾳ, vel ut Anno tator Lugdunensis νωθρείᾳ. *neqe tarditate & insitia, sibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium est. Vide Solomonem *Prov. c.* 1. *v.* 22. Avgustinus in illud *Psal.* 36. *v.* 3. *Noluit intelligere. Videtis, qia voluntati illud tribuit: sunt qi volunt intelligere,* C *& non valent: sunt & qi nolunt intelligere; ideò non intelligunt.*

§. 6. Πρόχειρος λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ab exprobratione qadam havd multum distat. Juvenalis *Sat.* 6. *v.* 179. de uxore insigniori,

Qæ tanti gravitas? qæ fama, ut se tibi semper
Imputet?

D Martialis *l.* 5. *Epigr.* 82.

Non totam mihi, si vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum nostras legis exigisqe nugas.

& *l.* 2. *epigr.* 48.

Imputet ipse Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 17. *Multi sunt tam prava natura, ut malint perdere qæ præstiterunt, qàm recepisse, superbi & imputatores.* & *l.* 6. *c.* 12. *Qædam qæ homines sibi præstant, aliis imputant.* Tria scilicet Marcus beneficia collocantium genera E ponit. primum est eorum, qi palàm imputant: secundum eorum, qi etiamsi id palam non faciant, apud se tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abest ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ᾽ ὅς. nisi si illud ὡς ex linea proxima huc irrepserit.

Ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται] At Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 2. *Demus beneficia, non fœneremus. dignus est decipi, qi de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc est, qod Marcus hìc, ὡς περὶ F χρεώστου διανοεῖται. Et mox: *Beneficiorum simplex ratio est: erogantur tantùm, non computantur. si reddet aliqid, lucrum est; si non reddet, dammum non est. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario scribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunqam illa vir bonus cogitat, nisi admonitus à reddente. turpis fœneratio est, beneficium expensum ferre.* Idém *l.* 3. *c.* 14. *Interitura est rei tantæ dignitas, si beneficium mercem facimus.* & *l.* 4. *c.* 3. *Beneficium virtutis est, & turpissimum id caussâ ullius rei dare, qam ut datum sit. se intuerí & commodum suum, istud non est beneficium, sed fœnus.* & *c.* 14. *Non est beneficium qod in qæstum mittitur. hoc dabo, hoc* G *recipiam; auctio, est ut ait Ovidius,*

Qa qia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibidem l.* 6. *c.* 13. *Multum à beneficio distat negotiatio.* Dominus Christus, Luc. *c.* 6. *v.* 35. Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.* & *v.* 34. Ἐὰν γὰρ δανείζητε παρ᾽ ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστι; *Et si mutuum dederitis iis, à qibus speratis vos receptures, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. est &, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: sed viti sit similis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe sibi proprium semel dederit, nihil ulteriùs reqirit. sicut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iste, ubi benefecerit, non clamore prosequitur, sed ad aliud ejusmodi opus se transfert; qemadmodum vitis ad racemos alios denuo suo tempore producendos. in horum ergò numero esse oportet, qi qid faciant, ipsi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipsum, inqis, qid agas, intelligere necessarium est. est enim societatis legem colentis proprium hoc, ut sentiat se secundùm legem illam agere; útqe velit etiam per Jovem, eum qocum sic agit, id persentiscere. Verùm est, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum est, si seciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. siqidem & illi rationis specie qadam probabili abducuntur. tu avtem, si

καὶ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. [a] ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ δίδον ὃ πεπίηκεν. ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκάσῃ καὶ [b] μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ, μετὰ τὸ ἄπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [c] ἵππῳ δρόμων, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπῳ δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιζοᾷ), ἀλλὰ [d] μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τῷ βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοὺς τρόπον τινὰ ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ προσπαρακολουθεῖν. [e] ἴδιον γάρ, φησι, κοινωνικοῦ, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ, νὴ Δία, [f] βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθάνεσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστι ὃ λέγεις. τὸ δ' οὖν νῦν λεγόμενον * παρεκδέχῃ, ἀφ' οὗτο ἔσῃ εἰς ἐκείνων, * [ἂν] π. ἓ ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι προάγονται. ἐὰν δ' θελήσῃς συνεῖναι

[a] L. 7. §. 73. [b] L. 4. §. 13. [c] Sup. §. 1. l. 10. §. 8. [d] L. 6. §. 7. l. 11. §. 4. l. 12. §. 29. [e] Inf. §. 16. [f] L. 11. §. 15.

τι

ANNOTATIONES.

Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν] Seneca *de benef. l. 2. c. 6. Quàm dulce, quàm pretiosum est, si gratias sibi agi non est passus, qi dedit; si dedisse, dum dat, oblitus est?* Chilo apud Avsonium.

Tu bene si qid facias, non meminisse fas est.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantissimâ conceptum, Matth. c. 6. v. 6. Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνάτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemosynam nesciat sinistra qid dextra faciat.* Ambrosius *offic. l. 1. c. 30.* qò & Evthymius inclinat, ità interpretatur, qasi dictum esset, *ut frater tuus, qi est tanqam dextra tua, qod facis nesciat.* Sic facias, ut

Proxima nesciat uxor,

utì Persius loqitur. Meliùs Joannes Chrysostomus *Orat.* 19. qem sis vide. Nam qod de *dextra*, qæ sit *amor divinus, sinistra, qæ favor humanus* existat, argutantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Avgustinus *in Psal.* 121. & *in 1. Joan. tr.* 6. & *de temp.* 60. Gregorius *in Job. l. 3. c. 21.* Theophylactus *in Matth.* alii; est merum ipsorum commentum. Rectiùs Clemens *Strom. l. 4. pag. 529. D.* Ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἐλεῶν, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ὀφείλει. *Sed neqe ipse, qi miseretur, debet scire, se misereri.* Aliud est qod Seneca *de benef. l. 6. c. 8. Beneficium aliqis nesciens accepit, nemo à nesciente.* Beneficium nisi sciens volénsqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præstiti imputationem, perinde affectus esse potest, acsi qid faciat fecerit ve nescius sit. atqe hoc est, qod, post Christum nostrum, Marcus voluit. Geminâ planè mente Plato in *Theæteto, pag.* 127. *D.* de Philosopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάνυ, ὦ Δ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τῆ εὐδοκιμεῖν χάριν, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici solet, arena. Atqe hæc omnia etiam nescire se nescit: neqe enim vulgaris gloria gratiâ ab his abstinet, &c.* Optimè formulæ istius sensum expressit.

Ὅμοιος ἐστιν ἀμπέλῳ] ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ] Vide *ad lib. 7. §. 73.*

Οὐκ ἐπιζοᾷται] qod Dominus Christus Matth. *c. 6. v. 2.* Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς. *Cùm eleemosynam faceris, ne curato buccina cani coram te.*

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον] Vide *l. 6. §. 7. & l. 11. §. 4. & l. 12. §. 29.* Seneca *de benef. l. 1. c. 2. Qalisqnqe priorum eventus est, perseverа in alios conferre. Melius apud ingratos jacebunt. nè cessaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exeqere. alium re, alium fide, alium consilio, alium præceptis salubribus adjuva. & l. 4. c. 14. Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec sordida, sed humana & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc est qod suo more, id est, Comico, Plavtus *Trinumm. Act. 2. Sc. 2. v. 39.*

Is probus est, qem non pœnitet qàm sit probus:
Benefacta benefactis aliis pertegito, nè perpluant.

Seriò magis alius qispiam apud Plutarchum *de sene polit.* & *adv. vit. Epicur. pag.* 1099. *A.*

Καὶ μήτι παυσώμεσθα δρῶντες εὖ βροτούς.
Non desinamus bene merereri de hominibus.

Vide *l. 7. §. 73.* Plinius *l. 3. Epist. 5. Antiqiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena persona, esse volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunensis. affirmantis ac præcipientis ex sua Casavbonus. illud malim, qia subsequentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. subjectionis sive responsionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως] *Sic ut non possint intelligi* Xylander. imò potiùs, *sic qasi non intelligant ipsi.* ut in præcedentibus, οὐδὲ οἶδεν. Sic *l. 2. §. 15.* sed ratione diversâ ἀπαρακολουθήτως ἐνεργεῖν. *nescire qid velis.* Vide *supra ad §. 5.* ἀντιπαρακολουθητικῶς.

Βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθάνεσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθάνεσθαι, *ut sentiat sibi gratiam factam is cui benefit*, ut *infrà l. 11. §. 15.* Verùm ut beneficii avtorem, qis is fuerit, dignoscat, nihil qicqam est necesse. Seneca *de benefic. l. 2. c. 9. Interdum & ipse qi juvatur fallendus est: ut habeat, nec, à qo acceperit, sciat.* Exemplum subjicit Arcesilai, qi amici pavperis, sed pavpertatem per verecundiam dissimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo sacculum clam subjecit, ut qod desiderabat, inveniret potiùs qàm acciperet. Ctesibium hunc nominat Laërtius *l. 4. §. 37.* Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag. 63. D.* qem & fravde amicâ utilíqe deprehensâ, dixisse, Ἀρκεσιλάου τὸ παίγνιον, *Archesilai hic ludus est.* ille; Ἀρκεσιλάου τοῦτὸ τὸ κλέμμα. *Archesilai hoc est furtum,* iste refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῇ τοῦ φίλου χάριτι ἐπιδεικτικὸν οὐδὲν ἔπεσιν. ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἐθεράπευσε, καὶ φίλος ὠφέλησεν ἐντυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπιμεληθείς. *Ab amico qod præstatur officium, ad ostentationem nihil habet: sed sæpenumero, sicut medicus occultè sanat, ita & amicus suâ præsentiâ avt absentiâ amico prodest ignoranti pro se curam geri.* Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Qid ergò? ille nesciet à qo acceperis? Primùm nesciat, si hoc ipsum beneficii pars est. Deniqe ille nesciet accepisse se: ego sciam me dedisse. Parum est, inqis. Parum, si fœnerare cogitas. sed si dare, qo genere accipienti maximè prosuturum erit, dabis. contentus eris te teste: alioqin non benefacere delectat, sed videre benefecisse. Volo, inqis, sciat. debitorem qæris. Volo utiqe sciat. Qid si illi utilius est nescire? si honestius? si gratius? non in aliam partem abibis? Volo sciat. Ità tu hominem non servabis in tenebris? Beneficia in acta non mitto. qid? ego illi sum indicaturus me dedisse; cùm inter prima præcepta & maximè necessaria sit, nè unqam exprobrem, imò nè admoneam qidem? hæc enim beneficii inter duos lex est, alter statim oblivisci debet dati, alter accepti nunqam.*

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Casavbonus. sic ex Polybio Svidas, οὐκ ὀρθῶς τοὺς ἡμετέρους ἐκδέχῃ λόγους, id est, νοεῖς, ὑπολαμβάνεις, *non rectè sermones nostros accipis. excipe* Xylander. ut sit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum satis arridet. ego conditionalem deesse puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *si secùs ceperis.* Ità enim significat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evsebius *hist. eccles. l. 3. c. 39.* Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apostolicis secùs acceptis,* commentitia multa tradidisse. qod verbum & in H. Stephani thesavrum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι] forsan συνιέναι. *intelligere.* qanqam & συνεῖναι eo sensu usurpatum invenias. Ità enim Herodotus. *l. 5. pag. 360. E.* Ἐγὼ μοι δοκέω συνεῖναι τὶ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis significare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demosthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς οἶμαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι. *Neqe vos puto discere, neqe ipse possum intelligere.* ubi tamen qidam codices συνιέναι. Herodianus *lib. 2.* de Germanis. Ὥσπερ τὰ σώματα γενναιότατοι καὶ μεγάλοι εἰσὶν, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνιέναι δυνάμενοι, εἶτι μετὰ παιδαγωγίας ὅλου λέγοιτο ἢ πράττοιτο. *Qemadmodum corporibus utuntur prævalidis atqe proceris, ita pingvi sunt ingenio: qare havd facilè sentiunt si qid agas dicasve astutè ac subdolè.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 286. D.* Ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φαμὲν. οὕτως συνιέναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα οὐκ οἷόν τε μὴ μαθόντα, ὁμολογοῦμεν. *Sed qemadmodum vel sine literis fidelem posse esse dicimus: ita qæ in fide dicuntur posse intelligere eum, qi non didicit, confitemur.* & *l. 4. pag. 492. A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίως βεβιω-

τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ ἀπόσχῃ τινὸς ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς σου προαιρέσεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος ἐνεργείας.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἤτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως *.

§. 8. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἰπποκρασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν,

id quod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cavssâ benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Plue, plua, chare Jupiter, ſuper Athenienſium arva & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, quod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coordinâſſe*, ut eqitet, ut frigidâ proluatur, ut

* ἐλευθερίως Caſ.

ANNOTATIONES.

ἑαυτόν, ἅτε τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκων καὶ ἀσελγῶς πεπολιτευμένων συνεῖναι βούλονται. *Nec honores poſt mortem eorum, qi ſanctè vixerunt, nec ſupplicia eorum, qi injuſtè & libidinoſè ſe geſſerunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μηδὲ συνεῖναι τὸ λεγόμενον δυηθείς. *Qia ne verba qidem, qa dicebantur, intelligere potuit.*

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο] forſan, μηδὲ παρὰ τοῦτο] *Nè metuas, neve hac de cavſſa opus aliqod ſociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§. 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idemqe Ὗης & Διὺς, & Ὕων dictus. Heſychius Ὗης, Ζεὺς ὄμβριος. Ariſtotelis nomine *de mund. c. 7.* Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. *Pluvius à pluviis vocatur.* & Phurnutus *de Deis c. 3.* Παρά τισι δὲ καὶ Διὺς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δύειν τὴν γῆν. *A nonnullis autem & Διὺς appellatur, utiqe qia rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τοῦ ὄνηλος; *Jovis nomen non audiſti? nec pluentis aram in Gargaro vidiſti?* Pavſanias in *Attic. pag.* 61. meminit βωμῶν ὀμβρίου Διός. *pluvii Jovis ara.* Athenis verò *pag.* 22. refert eſſe γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὗσαί οἱ τὸν Δία. εἴτε ὄμβρου δεῖσαν Ἀθηναῖοι, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβαίνει αὐχμός. *Terra à Jove imbres implorantis ſimulacrum, vel qod Athenienſes aliqando pluvias deſiderarint, vel qod totâ Græciâ ſoli ſiccitate laborarint.* At de Ægypto Nilum allocurus Tibull. *l. 1. eleg. 7.*

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres;
Arida nec pluvio ſupplicat herba Jovi.

Et Scholiaſtes *ad Pindar. Pyth. od. 4.* Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Παρμένων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀντίστροφόν τινα τοῦτον τῷ Διὶ εἶναι. *Jobem Nilum dixit, ſicut Parmeno. Nile Jupiter Ægyptie. Nili enim aqa Jovis imbribus ſimilis eſt, & ſicut ex adverſo Jovi reſpondet.* Verùm Deus verus vivúſqe ſolus eſt Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipſæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atqe mendicabula. Vide Jerem. *c. 14. v. 22.* Job. *c. 38. v. 25, 28, 34, 37.* Pſal. *65. v. 10, 11, 12.* Zech. *c. 10. v. 1.*

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Exiſtimat Xylander improbare Marcum iſtic commune illud & damnoſiſſimum vitium, qo plerique ea tantùm expetant, qæ ſibiipſis privatim proſint; nihil ſoliciti de communi bono: & Athenienſes notare, utpote qi injuſtè & illiberaliter ſuis tantùm agris pluviam & fertilitatem poſcerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contrà preces iſtiuſmodi probat Marcus, qibus homines non ſibi ſolis privatiſqe ſuis rebus, ſed civitati reíqe publicæ univerſæ, in qa degunt, à numine favſta proſperáqe comprecantur; qales fuiſſe monet Athenienſium illas. qos etiam in ſupplicationibus ſuis, non ſuæ tantùm regionis, ſed totius inſuper Græciæ, memores fuiſſe ex Pavſania ſuprà didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l. 18. c. 3.* & Hieronymi nomine *in Thren. c. 3. v. 41.* qæ indè conſtat Hieronymi non eſſe, qia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operatione ſulcienda eſt oratio.* itaqe precibus opera ſunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm ſupplicationes concipiendæ. Habéntqe reverà locum hîc Menæcei pro patria ſe devoventis illa à Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœniſſis*;

Εἰ γὰρ λαβεῖν ἔκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πεπρώμεναι, τὸ λοιπὸν ἐυζύγοιεν ἄν.
Si qiſqe qantum qiverit boni, lubens
Patria offerat, donétqe publica rei;
Minus malorum civitates prenderet,
Et ampliores redderentur indies.

Siqidem, ut rectiſſimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους ἥδιον αἱ πόλεις μείζους κεκτήσαντο. διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν, μεγάλας καὶ ἐλευθέρας γίγνονται, *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fiunt: per eos verò qi publica curant potentes & libera evadunt.* Vide *ad l. 1. §. 16.* & *l. 7. §. 4.*

Ἤτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως] ἐλευθερίως legit Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 2.* qi & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, orationem ſimplicem & liberalem opponi cenſet, τῇ ἐυχῇ ἐμπορικῇ id eſt, *preci emaci*, ut Perſius loquitur: qam interpretatur, vel eam qæ habet conjunctum ſacrificium majoris alicujus victimæ, avt votum rei conſecrandæ; qod ſit velut pretium diis repenſum, ut ſit in emptione contrahenda; vel qæ toties fuit repetenda, & tam aſſiduè ac λιταρῶς καὶ ἐκτενῶς facienda, ut hoc ipſum pretii loco cenſeri poſſit; qia, ut ait Seneca, *Nulla res carius conſtat, qàm qa precibus empta eſt.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis ſimplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienſium formula, qæ generali qadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè ſolicitéqe præſcribit. qalis itidem ea formula, qam amicis ſuis poeta qidam præſcripſit, à Platone in *Alcibiad. 2. pag. 454. D* lavdata;

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ κὴ ἐυχομένοις, κὴ ἀνεύχλοις
Ἄμμι δίδε, τὰ δὲ δεινὰ κὴ ἐυχομένοις ἀπαλέξοις.

vel, ut *Antholog. l. 1. c. 31.* habetur

— τὰ δὲ δεινὰ κὴ ἐυχομένων ἀπερύκοις.
Tu Rex ſumme, dato nobis bona, ſive rogemus,
Seu non: at mala vel poſcentibus uſqe negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag. 458. B.* κὴ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἐκάστοτε παραπλησίαν ἐυχὴν ἔυχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι τελείουσῃς ἂν σοφίαν αὐτοῖς. *Idem votum tam privatim, qam publicè ſervant, orantes deos pulcra cum bonis ſibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem E.* Βούλεσθαι αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων ἐυφημίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ τὴν σύμπασαν τῶν ἑλλήνων ἱερά. *Placere magis Lacedæmoniorum ſibi acclamationem, qam Græcorum ſacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memoriab. l. 1. pag. 722. C.* Ἔυχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι. ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. *Precabatur etiam deos ſimpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè ſcirent, cujuſmodi res eſſent bona.* Reſpexit eodem Juvenalis *Sat. 10. v. 346.*

Nil ergò optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebúſqe ſit utile noſtris.
Nam pro jucundis aptiſſima qaqe dabunt Dii.
Charior eſt illis homo, qàm ſibi. —

Atqe hoc eſt qod R. Simeon in *Pirkę Abot. c. 2. §. 13.* תְּשִׂים תְּפִלָּתְךָ קְצָת *Orationem tuam fixam nè feceris.* hoc eſt, nolis inter orandum terminos numini figere, legémqe qid facturus ſit, Deo præſtituere; ſed vota tua ſimpliciter, prout illi viſum fuerit, præſtanda ipſi permittito. At τὸ ἐλευθερίως ἔυχεσθαι, ſive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) eſt ejuſmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt extraneos etiam nobiſcum unà comprehendat, qalis ea eſt, qam hîc Marcus retulit, Attica ſupplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hîc adducit, Perſarum veterum, de qibus Herodotus *lib. 1. pag. 63. A.* apud qos lege ſic cavebatur; Ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ὑπὲρ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἄπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Illi autem qi ſacrificat, non licet ſibi privatim precari bona, ſed communiter univerſis Perſis, imprimis qidem Regi: qoniam inter cunctos Perſas ipſe etiam qi ſacrificat comprehenditur.* Sed liberalior his Chriſtianorum litania. Pavlus *Timotheo Epiſt. 1. c. 2. v. 1.* præcipit ποιεῖσθαι δέησεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, ἐυχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibuſvis hominibus.* Liberaliſſima verò omnium λειτουργία Judaïca, ſi Philoni credimus, *de monarch. l. 2. pag. 825. B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ (αὐτῶν forſan) μόνον εὐάθωσι τάς τ' ἐυχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, ὃ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' ἐυχὰς καὶ τὰς ἐυχαριστίας ποιεῖσθαι, τὸν κόσμον, ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀληθείαις, πατρίδα οἰκεῖαν ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκεσίας καὶ λιτὰς ἅπαξ ἐξευμενίζεσθαι τὸν ἡγεμόνα, ποτισάμενος τῆς ἐπιεικοῦς καὶ ἵλεω φύσεως αὐτῷ μεταδίδοναι τῷ γενομένῳ. *Nam aliis ſacerdotes tantùm pro familiaribus amicis civibuſqe ſolent divinam rem facere: at Judæorum pontifex non ſolum pro toto humano genere, verùm etiam pro naturæ partibus, terra, aqâ, aëre, igne precatur & agit gratias: qippe qi exiſtimat mundum, ut re vera eſt, ſuam patriam, ſolitus ſupplicationibus ei reddere propitium parentem conditorémqe ſuum.*

§. 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præſcribere*, qomodo ægrotis medici hoc vel illud ſumendum. Plutarchus in *Pomp. pag. 620. B.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνε-

ut discalceatus incedat : ejusmodi qiddam est, & qod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. siqidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, acsi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejusdem sanitatem conducat : atqe istîc pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum existat. atqe hinc est qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè compositi coaptantur. omnino enim una qædam est rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, qô corpus ejusmodi sit, consummatur ; ità ex cavsis universis, qô cavsa sit ejusmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudissimi qiqe. dicunt enim *tulit hoc illi*, sors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; istúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus ista, qomodo ea solemus, qæ Æsculapius præceperit. multa siqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαν. [a] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέταξεν τῷ ἰατρῷ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολήν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτον τι σημαίνει, ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο, ὡς κατάλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ πέπηγέ πως πρὸς αὐτὸ κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην. [b] ὅτως γὰρ καὶ αὐτὰ συμβαίνει ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ σοὶ πυραγώνας λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, * ἢ τοῖς πυραμίσι συμβαίνει οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντες ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ συνθέσει. Ὅλως γὰρ [c] ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ [d] ἐκ πάντων τοῦ σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῖ. ὅτως ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται. νοοῦσι δὲ ὃ λέγω, καὶ οἱ τέλεον ἰδιῶται. φασί γὰρ, ὅτο ἔφερεν αὐτῷ, ἀκόλουθον ὅτο τούτῳ ἐφέρετο, καὶ ὅτο τούτῳ συνεπάτει. δεχώμεθα δὴ αὐτὰ, ὡς [e] ἐκεῖνα * ὁ Ἀσκληπιὸς συνεπάτει. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐ-

[a] L.3.§.4. l.4.§.10.33. l.6.§.16. l. 10.§.20. l. 12.§.23.
[b] L.4.§.23. l.6.§.44.45. l.7.§.57 l.9. §.39. * καὶ τ' ἐν Svid.
[c] L.4.§.27.
[d] L.4.§.40.
[e] L.6.§.44. l.10.§.6.20. l.12.§.23.
[f] Inf.§.9. * ἃ, vel [ἀ] ὁ.

ANNOTATIONES.

συνέταξε κίχλην ὁ ἰατρός. *Medicus valetudine tentato turdo vesci imperavit.* qod in *apophth.* νοσοῦντι κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε. eîtqe vocabulum hoc freqentius. Sed altero illo potiùs usus Marcus videtur, qo σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιόν τι designaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, insolenti licet vocabulo, *coordinavit*. alioqi συντάττειν etiam simpliciter pro *præcipere* sumitur. Svidas. Συντάξας, ἐνταλάμενος. Συντάξας, *qi præscripsit, qi mandavit.* adductis ex Polybio istis ; Συντάξας, ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχει δυνάμεως. *Qum imperasset, ut magna festinatione, totisqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æsculapium medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi suggerere opinabantur. in qo argumento freqens admodum est Aristides in orationibus sacris. *Orat.* 1. ἀλυσίαν προστάττει ὁ θεός. *Deus ut non lavarem præcipit.* & *ibidem.* ἀσιτίαν ἐπιτάττει. *Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. ἀνυπόδητον προσελθεῖν ἐπέταξε. *Nudis pedibus ire me jussit.* &c.

Συνέταξεν τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον] Ità *l.* 4. §. 45. Συντέτακται ἡμῖν τὰ ὄντα. *Concinnè admodum certo inter se ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅσα οἱ θεοὶ ἀπονέμουσι καὶ διατετάχασι. *Quæcunqe Dii attribuunt & constituunt.* Verùm istic ad rem medicam respectum habet, qasi medicinæ rationem universa ista obtineant. Plato *Sophist.* Ἰατρικὴ τις ἡ κολαστική. Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρειά τις ἡ παιδεία. *Correptio est qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina qadam est correptio divina.* Ambrosius *in Psal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qæ putatur pœna, medicina est. sicut enim qadam datur cathartica, ut noxius humor, qi inest corporibus, egeratur : sic & dominus dat calicem tormentorum meracissimum, ut qicqid sellis amaritudinisqe est, auferat à peccatoribus, & pristina eos restituat sanitati.* Optimè Simplicius distingvit *in Epicteti Enchiridio* ad duo artis medicæ munera respiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem sanitatémqe conservandi ; mala externa, calamitatésqe omne genus esse, ἢ νοσοῦντων θεραπείας, ἢ ὑγιαινόντων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel sanorum exercitia.*

Κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum*, sive *fato, congruens & consentaneum.* Ità κατάλληλα φάρμακα, *medicamenta congruentia*, Dioscoridi. & τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco nostro φαντασίαι κατάλληλαι, *cogitationes* vel *apprehensiones congruæ. l.* 7. §. 2.

Ὡς καὶ τοὺς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit avtem hîc in ἐμπειρίᾳ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire* & *convenire* significat. Verùm de hoc usu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. nisi Fabius *Institut. l.* 9. *c.* 4. *Fit sæpe*, inqit, *aspera & dura & dissoluta & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur. differenda igitur qadam & præsumenda ; atqe ut in structuris lapidum impolitorum, loco qo convenit, qidqe ponendum.* qod hîc *convenire*, alibi *congruere* dixit, eadem utrobiqe imagine usus : *Non enim ad pedes verba dimensa sunt. ideóqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè sicut in structura saxorum rudium etiam ipsa enormitas invenit, cui applicari, & in qo possit insistere.* Svidas hæc ipsa Marci verba nobis exhibet sub hoc titulo : (qod idem & apud Hesychium legitur) συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. qo sensu apud eundem avtor innominatus : Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet spectare, an facta verbis respondeant, an dicta cum factis consentiant.* Et Synesius *Epist.* 58. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. *Hic avtem lingua cum animo congruebat.*

A Et Aristides *Orat.* Περὶ τῶ παραφθέγματος. *Tom.* III. *pag.* 673. Σὺ δ' ἀπαιτεῖς, ἵππε μὲν δρόμου, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὄνου, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα. *Verùm tu equi cursum, asini caput poscis, qibus inter se non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μέτροις ἀδικῶν οὐ συμβαίνουσι τῷ νόμῳ. *Offendens in mensuris, qæ legi non congruebant.* Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *pag.* 954. Ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαφέρωνται. *Siqidem fieri potest, ut nonnulli, qamvis idem sentiant, non tamen pacem colant : nimirum qum in fidei qidem dogmatibus consentiunt,*
B *cæterum in mutuis negotiis dissident.* Theodoretus item, *therap. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ νοητὰ speculanda necessariam contendit ; Ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνουσαν οἷόν τε. *Qia conveniens illi simulacrum invenire non licet.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τῶδε περὶ γεγενημένας προρρήσεις. κἂν ἕυρητε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δίκαιοθε ἀδήριτος ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. *Expendite igitur spectantes ad hanc vitam prædictiones : & si fuisse veras invenieris, ac rerum eventu comprobatas, ea qa de futuris rebus prædicta sunt sine disceptatione accipite.* Et ante omnes hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. *Vos qidem hortor & obtestor, ut subesse nobis velut sub arbitris velitis, qi vos ad medium sunt perducturi.* Æschylus denique à Plutarcho in *Thesco pag.* 1. *B.* laydatus,

— τοιῷδε τίς συμβήσεται ;
Τίν' ἀντιτάξω τῷδε ; τίς φερέγγυος ;
— *tali viro numqis erit comes?*
Qem comparem? qis invenitur similis?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverf. Music. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμος. *Per harmoniam administratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48.
D

Ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud est fatum qàm series implexa causarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia avdienti, in incerto judicium est, fatóne res mortalium & necessitate immutabili an fortè volvantur. qippe sapientissimos veterum, qiqe sectam eorum æmulantur, diversos reperies. ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique hominem Diis cura. ideo creberrima & tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contrà alii,*
E *fatum qidem congruere rebus putant ; sed non è vagis stellis, verùm apud principia, & nexus naturalium causarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinqunt, qam ubi elegeris, certum imminentium ordinem.* — §. 5. *nec plurimis mortalium exitus, qos primo cujusqe ortu ventura destinentur.* Epicureos & Stoicos designari apertissimum est.

Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκληπιὸς] lege ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχία] Plato *Gorgiâ. p.* 326. *D.*
F Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδὺ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι ; ἢ οὐ μᾶλλον δοκεῖ. Ἀλλ' ἀφέλιμόν γε. *An ergò curari à medico delectabile est ? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent. Morbo pro salute hominis solicita medici-*

σὶ τεχνία. ἀλλὰ σπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | aſpera ſunt, qæ ſanitatis tamen ſpe libenter admitti-
mus.

ANNOTATIONES.

na ſe opponit: aſperi cibi, amari potus ingeruntur: & ſi convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ità Seneca *Agamemn.* 2. 1.

Et ferrum & ignis ſæpe medicina loco eſt.

Naſo *remed. l.* 1. *v.* 225.

Dura aliqis præcepta vocet mea: dura fatemur
Eſſe: ſed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi ſuccos, quamvis invitus, amaros
Æger: & oranti menſa negata mihi eſt.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Arida nec ſitiens ora lavabis aquâ.
Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes haſce carnificis manus?
Num mitiores ſunt manus medentium,
Læniena quando ſævit Hippocratica?
Vivum ſecatur viſcus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triſte chirurgos meis
Inferre coſtis, quod ſecat ſalubriter.
Non eſt amarum, quo reformatur ſalus.
Videntur iſti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Quod Seneca *ad Marc. c.* 22. *Adjice laceraciones medicorum oſſa vivis legentium, & totas in viſcera manus demittentium, non ſimplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c.* 5. *Eſt hæc perverſitas hominum, ſalutaria excutere, exitioſa ſuſcipere, periculoſa quæque medicamina vitare, mori denique citius quàm curari deſiderare* (tranſpono, *peric. quæque deſiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel ſic etiam; *med. vit. peric. quæque deſ. mor. den. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculoſa quærere, medica malè vitare*, &c.) & *eſt planè quaſi ſævitia, medicina de ſcalpello, dëque cauterio, de ſinapis incendio. non tamen ſecari, & inuri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores utiles affert. nec quia tantummodo contriſtat, recuſabitur; ſed quia neceſſario contriſtat, adhibebitur. horrorem operis fructus excuſat. ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus medici, poſtmodum eaſdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & ſævas jam negabit. Et ſi martyria deſæviunt, ſed in ſalutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare.* Seneca *de provident. c.* 3. *Illud dico, iſta quæ tu vocas aſpera, quæ adverſa & abominanda, primùm pro ipſis eſſe quibus accidunt; deinde pro univerſis, quorum major Diis cura eſt, quàm ſingulorum: difficillimum videtur, quod primùm dixi, pro ipſis eſſe quibus eveniunt iſta, quæ horremus ac tremimus. pro ipſis eſt, inquis, in exilium projici, in egeſtatem deduci liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari? ſi miraris, hoc pro aliquo eſſe; miraberis quoſdam & igne curari, nec minùs fame ac ſiti. Sed ſi cogitaveris tecum, remedii cauſſâ quibuſdam & radi oſſa & legi, & extrahi venas, & quædam amputari membra, quæ ſine totius pernicie corporis hærere non poterant; hoc quoque patieris probari ſibi, quædam incommoda pro his eſſe, quibus accidunt: tam mehercules, quàm quædam quæ lavdantur atque appetuntur contra eos eſſe, quos delectaverunt; ſimillima cruditatibus, ebrietatibuſque, & cæteris quæ necant per voluptatem.* Idem *de ira l.* 1. *c.* 4. *Quid ergò? non aliquando caſtigatio neceſſaria eſt? quidni? non enim nocet, ſed medetur ſpecie nocendi. quemadmodum quædam haſtilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, ſed ut explicemus, elidimus: ſic ingenia vitio prava, dolore corporis animique corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex quotidiana conſuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantùm mutatâ victa diſpoſitione firmare: proximum eſt, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, ſubducit aliqua & circumcidit. Si nè adhuc quidem reſpondet, interdicit cibis, & abſtinentiâ corpus exonerat. Si fruſtra molliora ceſſerunt, ferit venam, membriſque, ſi adhærentia nocent, morbumque diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus ſalutaris effectus eſt.* Idémque *de benefic. l.* 5. *c.* 20. *Beneficia multa triſtem frontem & aſperam habent; quemadmodum ſecare & urere ut ſanes.* Simplicius in *Epictet. Cruciatus vehementiſſimos in morbis, etiam plebeji homines ultro admittunt, cùm ſe, mercede etiam medicis numeratâ, ſecandos urendóſque præbent. Si corporum medicinam exercentem, eúmque urentem & ſecantem, atque ipſos carnifices imitantem, non malum ſed bonum dicimus, atque adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquieſcimus?* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 352. *B.* Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, εὐεργέτης δόξει. ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν μᾶλλον ἂν εἴη κηδεμών, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ νομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφιστάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτήρια καὶ ἰατρός τε καλεῖται· ᾧ φθόνῳ τινὶ δὲ δυσμενείᾳ τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορεύει λόγος. καὶ μίαν τινα ἀποτίμων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρεσθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα; &c. *Non enim qui aufert morbum corporis, beneficio afficere videtur: qui autem ab injuſtitia animam conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, quò eſt anima corpore præſtantior. Sed pro ſanitate quidem corporis, & ſecari, & uri, & medicamenta potare ſuſtinemus: & qui hac adhibet, & ſervator vocatur & medicus, & nec ei invidet, nec male vult ægrotus, & ut artis dictat ratio partes quoque aliquas reſcindit, ne ſana partes unà cum eis intereant. Animam autem gratiâ non ſimiliter tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *p.* 464. *D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα οὐκ ἐν διακείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγιείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς εἴκουσι, κἂν μόνον ἥπια προσφέρωσι φάρμακα, ἀλλὰ κἂν τέμνωσι, κἂν καίωσι, κἂν λιμάττειν κελεύωσι, κἂν πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μεταδιδῶσι πολλάκις. οἱ δὲ τοιούτοις ἀνιαραῖς ἐπιμελείαις τὴν ὑγείαν κεκτήμενοι, μισθὸν τοῖς σῶσιν ἀποδιδόασιν ὁρίζουσιν. *Verùm qui ſunt corpore male affecto, morbos ægrè ferunt, ſanitatémque appetunt, & medicis obſequuntur, non jucunda ſolum miniſtrantibus pharmaca, verùm etiam ſi ferro ignique utantur, ſi inediam imperent, ſi plenos amaroris calices porrigant. Atque tam triſti genere curationis valetudinem aſſequentes, mercedem illis rependunt, à quibus ſic ſanantur.* Dionyſius Halicarnaſſeus *Epiſt. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τοῦ σώματος, εἰς βάθος τὰ καυτήρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. *Medici ſecant & urunt ea quæ ſunt corrupta corporis, cauteria & ſectiones altè inferentes.* Idémque Deus, ut Nicephorus Gregoras *hiſtor. Rom. lib.* 8. *c.* 28. Ὅταν γὰρ ἐθέλῃ καλάζειν ὃς ἂν ἐθέλοι, παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων ποιούμενος ἴκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα ταῖς δυσιάτοις ἐπάγει πληγαῖς. *Cùm enim Deus aliquos ob vetera & recentia delicta mulctare vult, periti medici more incurabilibus morbis uſtiones & ſectiones adhibet.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 56. Εἰ δ' ἔδει καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένειν ἕνεκα τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας; ἆρ' οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν; ὅ γὰρ δὴ, νοσήματος σίριττα δεῖ, ὅτε σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φοινισσόμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτων, διὰ ῥινῶν; ἐχεῖ δὲ τοῦ ἐνδοῦ χάριν νοσήματος, ὡς ἂν τοῦ ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ Θεῷ συνιόντες, πάνθ' ὑπομενοῦμεν εὐλόγως, εἰ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; *Ita ut dolores aliquos ſufferre oporteret, ſi ſalvi eſſe vellemus, annon libenter tolleraremus? Quum enim morbo ſumus liberandi, annon etiam ultro omnia ſuſtinemus? ſecti ſcilicet, cruentati, uſti, amaris repleti potionibus, ventre, vomitu, & naribus purgati. Quidni verò ad morbos internos profligandos nos, qui ad immortalitatem & Dei conſortium contendimus, acerbiſſima quæque æquo animo tolleraremus? ſi quidem igitur cum dolore pati oportuiſſet.* Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις καλίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν οὐκ ἄλλως ἐπικουροῦσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐνθίειν, καὶ πίνειν, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθὸς μεγάλως τελεῖται, καὶ ἐνεργεσίας αὐτοῖ τι καὶ οἷς ἡμιτέρων μέλει ὁμολογεῖται, [ὀφείλομεν. Seilerus] *Quid enim vetat, medicos quoque iiſdem rationibus criminari, qui corporibus non aliter ſuccurrunt quàm cogendis ægrotis, ut res inſuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Quibus eò quòd hoc modo moleſti nobis ſint, & magnas mercedes pendimus, & debere illis, tum nos ipſi, tum ii, quibus curæ ſumus, prædicamus.* Joannes Chryſoſtomus *in Pſal.* 148. Τὸν Θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ ἀνιέντα κολάστως. ἀμφότερα γὰρ κηδεμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος. ὥσπερ ἓν ἰατρὸν, τὸ τρέφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄγχοντα λιμῷ, καὶ εἰς ἀγορὰν μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἴκοις πυκαλείοις, οὐκ ἀλείφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν. εἰ γὰρ καὶ ἐναντία τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ἓν ὁρᾷ τέλος. οὕτω καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἁπάντων ὑμνεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος. καὶ ὅτι τὰ μὲν τοῦτον πολλάκις καὶ εἰς τοὐναντίον ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ προσηκούσης γίνεται σοφίας καὶ κηδεμονίας. *Deus aquè laudandus eſt, & cum punit, & cum à ſupplicio eximit. Utraque enim ſunt curationis, utraque ſunt bonitatis. Quemadmodum ergò medicum non ſolum nutrientem, ſed etiam fame excruciantem: non ſolum in forum educentem, ſed etiam domi alicubi includentem: non ſolum ungentem, ſed etiam urentem & ſecantem obſervamus & admiramur* (*etſi enim ſunt contraria quæ fiunt, unum tamen finem reſpiciunt*) *ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atque adeò multò magis, quatenus hic quidem Deus, ille verò homo: & quod res quidem eorum ſæpè aliter eveniunt, quæ autem Deus facit, fiunt cum ſumma ſapientia & cura.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 8. *pag.* 423. *B.* Ὡς εὐεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνους κἂν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι. (τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι.) οὕτως ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ παντὶ διὰ τῶν περικῶν κολάσεων διοικούμενος. *Ut enim benè facit medicus, etiam ubi corpori moleſtiam & dolorem infert* (*cum morbo namque bellum gerit, non cum ægroto*) *ſic & bonus Deus ſalutem omnibus per caſtigationem ac pœnam diſtribuit.* p. 425. *C.* Καὶ γὰρ δι' ὧν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ. καὶ δι' ὧν, παύσει, ἰᾶται. καὶ παύσεται μὲν σὰρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, quæ interficit, vivificat, & per ea, quæ perculit, ſanat. Caro quidem percutitur, ut anima ſanetur, peccatum permittur, ut juſtitia vivat,*

mus. ejusmodi itaque quiddam videatur tibi, eorum quæ naturæ communi visa sunt, perfectio & consummatio, cujusmodi est valetudo tua. eodémque modo, quicquid evenerit, quamvis asperius visum fuerit, libens admittito, quandoquidem ad mundi integritatem Jovísque prosperitatem atque felicitatem ferat. neque enim tulisset is, nisi ad universi bonum contulisset. cùm nec natura quælibet quicquam ferat, quod non ei mundo, qui ab ipsa administratur, congruens existat. ità duplici ratione diligas oportet, quicquid evenerit tibi. alterâ, quod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te quodammodo affectum est, à cavsis antiquissimis retro tibi contextum. alterâ, quod universi gubernatori prosperitatis & consummationis, atque adeò permansionis ipsius procurandæ ex parte cavsa sit. mutilatur enim integrum ipsum, si quid vel minimum abscindas à connexione & continuitate, ut partium universi, ità & cavsarum. abscindis autem, quantum in te est, quando molestè fers aliquid, tollísque quodammodo.

ὑγιείας. τοιοῦτόν τί σοι δοκεῖτω, ἄνυσις καὶ συνέλιξα τῇ κοινῇ φύσει δοκούντων, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ἔτως ἀσπάζου πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, διὰ τὸ ἐκεῖ ἄγειν, [a] ἐπὶ τὸν τῶ κόσμῳ ὑγίειαν, καὶ τὸν τῶ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν. ἀ γὰρ ἂν * ἕτό τι φέρειν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ἐ- δὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα φύσις φέρει τι, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὧν αὐτῆς καταλληλόν ἐστι. ἔκεν καὶ δύο λόγος [b] σέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγένετο, καὶ σοι συνεπέτελο, καὶ ὡρὸς σέ πως εἶχεν, [c] ἄνωθεν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δ', ὅτι [d] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, καὶ νὴ Δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς ἀτιμον ἐστι. πηροῦται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ὁπῇν ἀφαιρῇς τῆς συναφείας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, ἔτω δὲ καὶ τῶν αἰτίων. [e] ἀφαιρεῖς δ' ὅσον ἐπί σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, καὶ τρόπον τινα ἀναιρεῖς.

a L.2.§.3. l.10.§.1.

* τοιοῦτο f.

b L.6.§.44. 49.

c L.4.§.26. l.8.§.23.l. 10.§.5.

d L.2.§.3.l. 8.§.5.

e L.4.§. 39.l.10.§. 25.L.8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

vivat. pag. 423. C. Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν ὑδὲν ἐγκαλεῖς, τὰ μὲν τίμιοντι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ παντελῶς ἐξαιροῦντι τὸ σώματος. ἀλλὰ καὶ χρήματά πω ὑποτελῆς, καὶ σωτῆρα προσαγορεύεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν νόσον ἴσχυσι, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ἴδῃς πόλιν ἐπικαταστροφῆσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον ἄνεμος κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τὸ ἀληθινὸν ἰατρῷ καὶ σωτῆρος γλῶσσαν κινεῖν βλάσφημον οὐκ ὀκνεῖς. *Tu verò neqaqam medico irascaris, si ex membris hæc incidat, illa urat, alia à corpore omnino amputat: sed & pecuniam illi numeras, & servatorem vocas, quod in parva corporis parte morbum curet, priusqam ad totum corpus morbus perveniat. Quando civitatem videris terræ motu concussam super incolas corruisse, aut navigium unà cum hominibus in mari dissolvi, contra verum medicum & servatorem blasphemam linguam movere non dubitas.*

Τῆς ὑγιοῦς] Augustinus *Epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi, ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. Ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.* Apostolus *ad Heb. c. 12. v. 10.* ἵνα ζήσωμεν, *ut vivamus, v. 9. & v. 11.* Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνη. *Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὴν τῶ κόσμῳ ὑγίειαν] Ideo subeunda vult æqo animo ista omnia, qia ad universi bonum faciant. Ità Seneca *Ep. 74. Nihil indignetur sibi accidere; sciátque illa ipsa qibus læsi videtur, ad conservationem universi pertinere, & ex his esse qa cursum mundi officiúmque consummant.* Heraclitus *Epist. 2. ad Amphidam.* Οὐκ ἴσασιν, ὅτι Θεὸς ἐν κόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρίνει, ἐκπαιδεῖ αὐτῶν τὸ ἄμετρον. τὰ θρυπτόμενα ἐνεπαιδεῖ. τὰ ὑλισθήσαντα ὑποφθὰς πίζει. συνάγει τὰ σκιδνάμενα. φαιδρύνει τὰ ἀκρεπῆ. καθείργει τὰ λυφθέντα. διάκει τὰ φίνγοντα. φωτὶ μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, πεφατεῖ δὲ τὸ ἄπειρον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψιν δὲ ἀναπίμπλησι τὰ ἀναίσθητα. διὰ πάσης γὰρ ἔρχεται τῆς ὑσίας, πλήττων, ἁρμοζόμενος, διαλύων, πηγνύς, χέων. τὸ μὲν ξηρὸν εἰς ὑγρὸν τήκει, καὶ εἰς λύσιν αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιβάδας μὲν ἐκθυμιᾷ, παχύνει δὲ χαλασθέντα τὸν ἀέρα. καὶ συνεχῶς τὰ μὲν ἄνωθεν διάκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἱδρύει. ταῦτα κάμνοντος κόσμου θεραπεία. *Nesciunt in mundo Deum magna corpora curare, dum inæqualitatem eorum ad exæquationem revocat, fracta in integrum restituit, labentia prius-qam concidunt reprimit, sparsa in unum corpus redigit, indecora expolit & ornat, capta custodia mandat, fugientia persequitur, lumine tenebricosum illustrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addit, qa non sentiunt visu imbuit, per omnem enim naturam commeat rumpendo, concinnando, solvendo, jungendo; aridum liqefacit, & illud solvit, gustas evaporat, condensas laxatum aërem, & contineuter superna qidem sumoveat, inferiora verò stabilit. Hæc agrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Dissert. 25.* Ἃ δὲ ὑμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τῷ ὅλῳ. μέλει γὰρ αὐτῷ τῷ ὅλῳ. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τῷ ὅλῳ. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat opifex. Qia totum respicit, cujus cavsa necesse est corrumpi partes.* Vide *ad l. 4. §. 40.* In eandem sententiam Epictetus *Dissert. l. 1. c. 12.* Σκέλος οὖν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; Ἀνδρόποδον. εἶτα δὶ ἐν σκελύδριον τῷ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδέσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ἀ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διδόντι; οὐκ οἶσθα, ὡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὸ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις ἄμων ἔχει καλῶς. *Pedémne me esse mutilatum? mancipium, istáne ob unum pedunculum accusas mundum? nonne eum trades universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelligis qantula pars sis collatus cum universis.* Idem *l. 4. c. 7.* Qi & *l. 2. c. 5.* Πῶς λέγεταί τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔσιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τῷ ὅλου. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί ἐσι; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐσὶν ζῆσαι μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν. εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλε τινός, δι ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι, πρὸ ὥρας δ' ἔσιν ὅτε ἀποθανεῖν. *Quomodo igitur dicuntur rerum externarum alia contra naturam, alia secundùm naturam esse? Perinde ac si absoluti essemus. Nam tum qidem pedi esse naturale dicam, ut purus sit. Sed si eum ut pedem sumpseris, & non ut absolutum aliqid, conveniet eum aliqando & lutum ingredi, & spinas calcare, & interdum resecari pro corpore universo: alioqi pes non erit. Tale aliqid de nobis etiam est existimandum. Qidnam es? Homo. Siqidem te ut absolutum aliqid consideras, secundùm naturam vivere licet usqe ad senectam, florere opibus, valere: sim ut hominem, & partem alicujus universi ob illud universum nunc ægrotare tibi convenit, nunc navigare, & pericula adire, nunc inopiâ conflictari; aliqando etiam tempus est ut mortem oppetas.* Vide superiùs pavlò Basilium Cæsar. & Senecam *de provident. c. 3.* sed & eundem, si lubet & otium est, operis ejusdem *c. 5.* argumentum istud pertractantem. De corporis membris itidem Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* Πᾶσαν μηχανῆν, inqit, ἐπινοοῦσιν οἱ ἰατροὶ, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν προτέραν τῶν μορίων ἀρμονίαν ἀποδοῦναι τῷ ὅλῳ. *Omne remedii genus excogitant medici, qo agritudinem summoveant, & pristinam partium aqalitatem corpori restituant.*

Τὴν τῶ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν] Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, sed παράλογα etiam meritò reputes, qòd malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. qanqam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. eôqe argumento ad mala fortiter, æqanimiter, alacriter toleranda, Dei servos invitant, instigant Apostoli, Joannes *Evang. c. 21. v. 19.* Pavlus *ad Philip. c. 1. v. 20.* Petrus *Epist. 1. c. 4. v. 14.* Verùm mundum illi pro Deo habebant; qem & istic designari sequentia docent. Vide *ad l. 4. §. 23.*

Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον] suprà, ἀσπάζου πᾶν τὸ γινόμενον. *Qicqid evenerit, libens admittito.* sic *l. 6. §. 44.* ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. *Amplecti hæc debeo, tóque acquiescere.* plus est τὸ στέργειν qàm τὸ ἀσπάζεσθαι. uti eò loci ostendimus. vide & *l. 6. §. 49.* Aristoteles *ethic. Eudem. l. 7. c. 10.* Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. *Ut oporteat illum acquiescere in tali fortuna.*

Συνελιχθόμενον] vide *suprà ad l. 2. §. 3.* & *l. 4. §. 26.*

Τῆς συμμονῆς] Ità *l. 2. §. 3.* σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί. *conservant mundum mutationes.*

Ἐὰν καὶ ὀτιοῦν διακόψῃς] Lucan. *l. 6.*

— à prima descendit origine mundi
Causarum series: atqe omnia fata laborant,
Si qidqam mutásse velis. —

Τῆς συναφείας καὶ συνεχείας] vide *l. 4. §. 40.* Manilius *Astron. l. 2.* de mundo:

Machina cognatis membris contexta —

Διακόπτεις] vide *ad l. 4. §. 29.*

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29. l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 11. 12..
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

§. 9. [a]Μὴ σιχαίνειν, [b]μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c]μηδὲ ἀποδυστετεῖν, [d]εἰ μὴ καθαπυκνεῖταί σοι τὰ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν. ἀλλὰ [e]ἐκχορεῖσθαι, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ [f]ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g]φιλεῖν ταῦτα, ἐφ' ὃ ἐπανέρχη. καὶ μὴ ὡς πρὸς [h]παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι. ἀλλ' ὡς [i]οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ ἀπογγάριον

§. 9. Noli ægrè ferre, avt animum desponder, avt stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, havd perinde semper successerit. verùm, ubi excussum aliqando te senseris, regredere, pluribúsque pro officii humani ratione gestis contentus sis; atqe illud, ad qod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed qomodo ad ovum, & peni-

cillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σιχαίνειν] *fastidire* Xylander. *ægrè ferre* Casavbonus. propriè, *nausеare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σιχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τύνομα, *ut nomen nausеantis proprium.* σιχὸς, ἀηδὴς. σιχὸς, *ingratus, injucundus.* Hesychius. ἀνόρεκτος, *cibum fastidiens.* Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σιχοὶ καὶ νοσώδεις, ἄρτου καὶ ὕδατος προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At homines, qi stomacho sunt imbecilli, & morbosi, panem & aqam si ad os admoveant, confestim nausеant.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ καταπυκνεῖται] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόεισι. *Sufficiat tibi, si vel parum admodum res processerit. Nè animum abjicias, si non confertim sive jugiter tibi omnia ex voto & proposito succedant, sed mediocribus etiam progressibus & interruptis etiam aliqoties contentus esto.* Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima seqentem, honestum est in secundis tertiisque consistere.*

Non possis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est qodam prodire tenus, si non datur ultra.

Flaccus *Epist. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de se Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par sim, sed ut malis melior. hoc mihi satis est, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad sanitatem, nè pervenisam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagræ meæ compono; contentus, si rarius accedit, & si minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Hesiodi illud,

Εἰ γάρ κεν σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταβεῖο,
Καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qamvis modicum modico superaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus consurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίᾳ μόνον ἄνεσιν ἔχεται καλῶς, ἀλλ' οἷς ἄπαιδα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τελεσιουργὸν ἔθος τὸ λόγῳ προσλαμβάνειν. *Non de pecunia duntaxat augenda verum est, sed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam assidua atqe efficax adjungitur assuefactio.*

Ἀλλ' ἐκχορηθέντα] qomodo Chrysippus ἐν τοῖς περὶ ἀνομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* laydatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρούει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προαθοῦσα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias his actiones.*

Πάλιν ἐπανιέναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento isto dissertationem apud Arrianum *l.* 1. *c.* 25. qi & summatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν καταγνωθῆ τῶν γενομένων. εἶτα καταγνὰς μὴ ἀπογνῷς σεαυτὸν, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, ὃι ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπίδοναι ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. πίπτουσι τὸ παιδίον. ἀνασᾶς, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qæ facis improba; ubi improbaris, de teipso ne desperа; neqe id usu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi semel remissâ industriâ omisso frenum laxant pravis cupiditatibus. Observa potius pædotribarum consvetudinem. Prostratus es puer? Surge inqit, denuo luctare, donec vires tuæ avctæ confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi discit legem, nec redit ad eam, similis est homini, qi serit, sed non metit.* Vide *l.* 6. §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω] *aqo animo pleraqe humana ferre* Xylander. at Casavbonus de actibus sive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò sit expositus. neytrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, *est pluribus humaniter actis acqiescere, contentum esse.* qod de aliis censendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compenset vitiis bona; pluribus hisce,
Si modò plura illis bona sint, inclinet. —

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπήν, ἀσμενίζειν, *Da potiori amplioriqe momentum, contentum esse, libenter acqiescere.* Æschines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienses respublica effugium.* qod & mox interpretatus ipse, ἀπειραγαθῶ, inqit, τὰ παρόντα. *præsentibus valde delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦ ὕτους ἀσμένιζειν αὐτοῖς. *nè dum istis libenter acqiescis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re est acqiescendum, estqe illa diligenda,* Clementi Alexandrino *padag. l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqiescendum* Hippocrati. Marcus ipse *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus esto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τὸ ὕτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum istis lubenter acqiescis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum scholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεί χαλέπος καὶ ἀμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ὢν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἐπομένως ἀδέκοτ' εἶχεν, &c. *Nam svavitas in eo morum nulla erat, sed semper esse gravis ac sævus pergebat. Denique militum erat is erga illum animus, qi puerorum est erga magistros. Qippe nunqam eum sequi sunt propter qandam erga ipsum benevolentiam & amorem,* &c. Ambrosius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità sunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & molesti; formidabiles verbere, libertatem lasciviendi negant, necessitatem disciplina exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore constringunt.* Persius de se *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem moriturí verba Catonis
Reddere, non sano multùm lavdanda magistro,
Qæ pater adductis sudans avdiret amicis.
Jure: etenim id summum, qid dexter senio ferret
Scire, erat in voto; damnosa canicula qantùm
Raderet; angusta collo non fallier orca;
Nev qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Persii *glossas*; & Turnebum *Advers. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philosophiæ præceptorem accedere oportet, ut discamus, non ut oblectemur: μεμνημένοι, ὡς οὐκ εἰς θέατρον, οὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκται, *memores, non venisse in theatrum, neqe odeum, sed in scholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contrà qam illi, qos, ut Seneca *Epist.* 108. *Inqilinos philosophorum, non discipulos dixeris. qi veniunt ut avdiant, non ut discant; sicut in theatrum voluptatis caussâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. — qi cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, sed verba: qa tam sine profectu alieno discant, qàm sine suo avdiant. qibus philosophi schola diversorium est otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, ut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam suos mores exigant; sed ut oblectamento avrium perfruantur. Ità assvescit animus delectare se potius qàm sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cùm remedium sit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philosophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis salutaribus in promptu habendis, qod suprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, est hîc planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Dissert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἤρχισθε γὰρ, οὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκδεδληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νουμήνια καὶ ἐπιφωνήματα, ἵν' ὑμεῖς ἐκπλησσόμενός με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήνεγκεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀσαύτως ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum latitia, sed cum dolore. Neqe enim sani accedistis; sed alius humero luxato, alius apostemate laborans, alius fistulam habet, alii caput dolet. Et ego sedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero sic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fistulâ aut apostemate non curato.* & *ibidem* aliis insuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκροάσεσι παρακαλεῖ; * ὄχλ. ὡς ὁ ὑλικὸς ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἡ τροφὴ, ὕτω δὲ καὶ ὕτος ἄγει τοὺς ὠφεληθησομένους. τοῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτῷ θεραπευθῇ; καίτοι τῶν ἀκόων, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philosophus homines ad se avdiendum invitas & orat? Non. Ut sol ipse ad sese allicit, avt ut cibus & potus, sic etiam eos ille qibus profuturus est. Qis medicus rogat, ut aliqis se ab ipso curari sinat? Etsi enim avdio Roma nunc medicos etiam ad se vocare, meo tamen tempore ipsi vocabantur.* De philosophia Marcus, de philosopho Epictetus.

Τὸ ἀπογγάριον] *penicillum.* De spongiis Plinius *nat. histor. l.* 31. *c.* 11. *Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* *ità interpungo, qa perperam continuant codices Vulgati.*

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplaſtrum alius, alius ad perfuſionem, confugit. ità nihil deerit ulteriùs, qod rationis obſeqelæ conciliet te, ſed eâ ſponte tuâ acqieſces. illud avtem memineris, philoſophiam ea ſola velle, qæ natura tua ipſa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim iſtis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? ſed vide, gratiórne ſit magnanimitas, liberalitas, ſimplicitas, æqanimitas, ſanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ ſcientiâqe in te præditam ejuſmodi cogitaveris, qæ nuſqam impingat, ſed in omni re proſperè feratur?

καὶ τὸ ὠόν, ὡς ἄλλῳ πρὸς καταπλασμα, ὡς πρὸς καταχύσιν. ἅτως γὰρ οὐδὲν * ἐπιδείξῃ τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ [a] προσαναπαύσῃ αὐτῷ. μέγνησο οὖ ὅτι [b] φιλοσοφία μόνα θέλῃ ἃ ἡ φύσις σε θέλει. σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες * ἢ κατὰ φύσιν, [c] τί γὰρ τούτων προσηνέστερον; ἢ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ λαβὲ * σου σφάλλῃ; ἀλλὰ θεάσαι εἰ προσηνέστερον μεγαλοψυχία; ἀλυθεία, ἀπλότης, εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί προσηνέστερον; ὅταν τὸ [d] ἄπταιστον, καὶ [e] ἔυρυθμον ἐν πᾶσι [f] τῆς ὑποστάσεως καὶ ἀπταιστησίας καὶ ἐπιστημονικῆς δυνάμεως ἐνθυμηθῇς.

§.10.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδείσεσε, vel ἐπιδείξῃ τῷ π. Sal. ἔτι δείσει [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

a *L.*4.§.31. *l.*6.§.12.

b *L.*6.§.3c. *l.*10.§.2. *l.*11.§.20.

* ἢ f.

c *L.*8.§.12.

* τῷ o Xyl.

d *L.*4.§.49.

e *L.*4.§.3. Inf.§.34. *l.*10.§.6.

f *L.*3.§.5. *l.*7.§.4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex mulſo impoſiti. iidem abſtergenda lippitudini utiliſſimi: eóſqe tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. imponuntur ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca. Nec mutandus iſte Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus earum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celſo firmamus, qi *penicillum* docet *ſpongiolam* ejuſmodi dici, & huic uſui adhiberi. *de re medic. l.*6. *c.*6. §. 1. *Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo potiſſimùm uti expreſſo; ſi levior impetus eſt, ex aqâ; ſi major, ex poſca.*

Καὶ τὸ ὠόν] Plinius *lib.*29. *c.*3. *Ova per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urentéſqe refrigerant. qidam pro aqa miſcent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium eſt.* Sed de multiplici ad oculos ovi uſu conſulatur Celſus, *l.*6. *c.*6.

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ ἐπίπαστα. Evſtathius *ad Il.* δ. Verùm qartum genus, qod is omiſit, adjecit Scholiaſtes *ad Ariſtoph. Plut.* τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ παστὰ, τὰ δὲ πλαστά. πιτὰ ſunt, *qa potantur*; χριτὰ *qa inunguntur*; παστὰ ſive ἐπίπαστα, *qa inſperguntur*; πλαστὰ ſive κατάπλαστα, *qa illinuntur*, ungventis craſſiora: unde & καταπλάσματα nuncupata ſunt.

Καταιόνησιν] *perfuſionem.* cujus in re medica uſus freqens & multiplex. Evſtathius *ad Odyſſ.* δ. ex Athenæi *dipnoſ. l.*1. *pag.* 24. *D. Λύει δὲ πάμπολυ καὶ ἡ καταιόνησις ἡ κατὰ κεφαλῆς. Curat verò laſſitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapevt. l.*1. *Tom.* IV. *pag.* 465. *B.* de medicis inſanos curantibus. Καὶ δεσμὰ προσφέρουσι καὶ καταιονοῦσι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendunt, capitaqe ungvento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὲν δὴ ὡς ἀῤῥωστοῦντας καταιονήσομεν, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προσενέγκομεν φάρμακα. *Aſpergamus infirmos, & ſalutaria illis ac Paonia pharmáca deferamus.* Et *l.*IV. *p.* 527. *C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σκοτγγιᾷ τῶ λόγω καταιονῶμεν τῆς ἀπιτίας τὸ πάθος. *Neqe ſeſſi deſiſtimus, ſed incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus.* Et *lib.*6. *p.* 579. *C.* Καί τοι τὰς ἰατρὰς ἐκείνας θαυμάζετε, ὅτι οὐκ ἄλλοις προσφέρειν τὴν θεραπείαν κελεύουσιν, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ἀμπεχόνῃ γυμνάμενοι, καὶ τὸν χιτωνίσκον διαθηράμενοι, τὸν σίδηρον μεταχειρίζουσι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουσι, καὶ δυσοσμίας ἀνίσχοντας, καὶ τῷ ἰχῶρι διέχοντας τὰς ῥαπίδας, καὶ καταιονῶσι τῇ σκοτγγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιπάττουσιν, &c. *Et tamen eos medicos laudare ſoletis, qi non aliis curandos agros committunt, ſed ipſi pallio depoſito, tunicáqe ſuccincti, manibus ferrum accipiunt, & incidunt, nec fœtorem ulceris averſantur, ſed profluentem ſanſem excipiunt, ſpongiáqe inſpergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Pruſæus *Orat.*17. *pag.*248. Τὰ γὰρ φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων, οὐκ ἐυθὺς ἐπίδηλα πρὸς τὴν πρώτην καταιόνησιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἁμαλάχθη καὶ ῥᾴον ἔσχεν. οὕτω ὁμοίως καὶ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονὴν, ἀγαπητὸν, εἴ τις δύναιτο πραΰνειν, διηνεκῶς τῷ λόγῳ χρώμενος. *Corporum partes inflammata, ſanè non ſtatim cedunt ad primam aſperſionem, ſed ſi qis continenter faciat, molliuntur, & melius habent: ſimiliter & illam in multorum animis inflammationem ſi qis mitigare qeat, aſſiduis uſus ſermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum noſtrum cum primis illuſtret, à Naogeorgo tamen ità eſt verſus, ut id minùs compareat, qum ἀγαπητὸν reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *ſuffeceris, ſufficiens fueris, ſat habueris, ſi crebris allocutionibus aliqid profeceris*, qomodò Marcus iſtic, *nè ægrè ferat, ſi non confeſtim omnia ex voto proceſſerint*; & *l.*9. §.25. ἀρκῶ, *contentus eſto, ſi vel pavlulùm res proceſſerit.* Ità τὸ ἀγαπητὸν ſumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërtium *lib.*10. Συνετὸν δὲ (φασὶν) ὄντως μὲν ὠφέλησε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν. *Coitus, ajunt, nunqam prodeſt: ſat fuerit, ſi non obſit.* at bonus interpres Camaldunenſis, qod eſt illi ſolenne animis, cum antegreſſis committens iſta ſic vertit. *neqe item oratoria daturum operam, dicens illam nihil qidem unqam profuiſſe, plurimùm verò etiam obfuiſſe.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in verſione Ambroſiana attingam; *Probos qoqe amaturum ſapientem negat neqe ſepultura curam habiturum: neqe à Deo amorem immitti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam exiſtimationis ſuæ prodigum fuiſſe, ut negaret *ſapientis eſſe probum qemqam diligere?* tum qorſum hic *Diogenis* ſcita? Verùm interpunctio vitiola for-

A ſan interpreti impoſuit. Laërtii dictio, voculas primores reſtituente Cl. Caſavbono, ſic ſe habet. τύς τε οἰκείας κολάσεις. (qod vulgò ὅτε κολ. οἰκ. legitur) ἐλεῆσαι (σειν, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τινὶ ἴξειν τῶν σπουδαίων. ἐραστὴν τὸν σοφὸν δ' δοκεῖ αὐτοῖς. οὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. οὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῷ περὶ φύσεν. *Servos ſupplicio qidem affecturum: miſerturum tamen, veniam ipſorum qibuſdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum ſapientem non exiſtimant: nec ſepultura rationem habiturum: nec amorem à Deo immitti: ut Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l.*12. *refert.* Cæterùm & iſta avt loco mota & tranſpoſita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuarie Laërtius Epicuri ſui placita congeſſit. qis enim non videt illa, ἐραστὴν

B τὸν σοφὸν δ' δοκεῖ αὐτοῖς. & οὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de ſepultura illud nullâ planè ratione interjectum eſt, eodem prorſus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifeſtus: emendatio havd perinde proclivis. legendum forſan, οὐδὲν ἔτι δείσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod inducat te ad obſeqendum rationi.* vel etiam, οὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πείθ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, deſiderabis, niſi ut rationi obſeqaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *niſi*, ut Joan. *c.*13. *v.*10. qod & Evſtathius obſervat in Νίκαν. Sic *lib.*10. §.53. μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qæras ulterius.* Nec abſcedit multùm D. Salmaſius qi legendum cenſet, vel οὐδὲν ἐπιδείσει σε πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ. vel οὐδὲν ἐπιδείσῃ τῷ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epiſt.*103. *Ipſam philoſophiam non debebis jactare:* & mox; *Licet ſapere ſine pompa.* atqe eò etiam Caſavbonus abit.

Ἀλλὰ προσαναπαύσῃ αὐτῷ] Ità *l.*6. §.12. καὶ προσανεκαβε ταύτῃ. *Hac acqieſce.* de philoſophia itidem. Sed & de arte *l.*4. §.34.

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σε θέλει] Hoc eſt qod Juvenalis *Sat.* 14. *v.*322.

Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit.

D Veriſſimè, ſi conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà* §. 29. & *l.*1. §. 9. & *l.*11. §.20.

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam volebas* Xylander. *qàm illud* ſcilicet *qod eſt ſecundum naturam.* Mericus Caſavbonus erotematicè effert. *Tu aliud vis qàm qod eſt ſecundum naturam?* forſan legendum ἄλλο ἤθελες ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri poſſe cenſet Salmaſius *ac tu aliud volebas, qod ſecundum naturam non eſt.* Vide *l.*8. §.10.

Τί γὰρ τούτων προσηνέστερον] Seneca *de ira l.*2. *c.*13. *Non, ut qibuſdam dictum eſt, arduum in virtutes & aſperum iter*

E *eſt, plano adeuntur. Non vana vobis avtor rei venio. facilis eſt ad beatam vitam via. multò difficilius eſt facere iſta, qa facitis. qid enim qiete otioſius? qid ità laboriosius? qid clementiâ remiſſius? qid crudelitate negotioſius? vacat pudicitia: libido occupatiſſima eſt. omnium denique virtutum tutela facilior eſt; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία. καφότερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, plurimiſque docet argumentis, Joannes Chryſoſtomus *in Matth. c.*11. *v.*28, 30. *Orat.* 38. *ibidem Orat.* 56. *in Coloſſ. Orat.* 8. *in Philipp. Orat.* 14. *in Pſal.* 124. alibi.

F Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ διὰ τὺς σφάλλει;] lego cum Xylandro. διὰ τοῦτο σφ. qia προσηνέστερόν τι blandius qiddam eſſe videtur, cùm nihil minùs exiſtat. Seneca *Epiſt.* 8. *Et fera, & piſcis ſpe aliqâ oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Eſſam malorum eſſe voluptatem, qâ capiantur homines, ut hamo piſces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plautus *Mercat.* 5. 3. tanqam ſapientum dictum, hoc idem ſic extulit.

Voluptas eſt malorum eſca; qòd ei non minùs homines,
Qàm hamo capiantur piſces. ——

qi tamen verſus, cum aliis eisdem adjunctis, in editionibus qibuſdam nevtiqam comparent.

G Τὸ ἀπταιστον] qod alibi τὸ ἀδιάπλαστον. aliud eſt enim τὸ ἀπρόπλαστον. *l.*7. §.4. Vide *ad l.*3. §.9.

Καὶ ἔυρυθμον] Vide *l.*2. §. 5. & *l.*4. §. 8. & *infrà* §. 34. & *l.*10. §.6.

§.10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν ταιαύτῃ τρόπον τινα ἐγκαλύψῳ ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις ἂν ὀλίγοις γε δὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἡ παντάπασιν ἀκαταλήπτα εἶ-

§. 10. Res qidem ipsæ adeò sunt abditæ, ut philosophis havd pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit. qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκαταλήπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας καὶ ἐποχῆς εἶδος, *modum, qo de omnibus nihil decerneret, neqe qicqam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπίσχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκαταλήπτα, *de omnibus silendum, qia omnia sunt incomprehensibilia.* Evsebius *prapar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον οἶδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδα, *nihil scire se nisi hoc unum, qod nihil sciret.* Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Colot. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academia disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eumqe secuti Academici scientiam sustulerunt, novámqe non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *prapar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὖν φιλοσοφίαν ἐκείνην οὐκ ἂν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιροῦσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego verò ne philosophiam qidem eam vocarim, qum ipsa philosophandi principia funditus convellat.* qanqam restrictiùs pavlò de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι. *qæ non novi, nec nósse opinor me.* At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ἥδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse, qòd se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërtius *lib.* 9. νέον ἂν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nósse dicebat.* De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nósse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist. 1. c.* 8. *v.* 2. Εἴ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὔπω ἔγνω καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nósse se qicqam, nondùm is qicqam, prout nósse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se, qòd nihil sciret.* De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt, virtutem solam probantem, & voluptates refugientem; — modò Epicureum, lavdantem statum qieta civitatis, & inter convivia cantúsqe vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores avt favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos fere qosqe vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagebant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Avdi qantum mali faciat nimia subtilitas, & qàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem disputari posse ex aqo, & de hac ipsa, an omnis res in utramqe partem disputabilis sit. Navsiphanes ait, ex his qa videntur esse, nihil magis esse, qàm non esse. Parmenides ait, ex his qa videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qi novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientiæ eripiunt. Satius est supervacua scire, qàm nihil. Illi non præferunt lumen per qod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium. Si Navsiphani, hoc unum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidæ, nihil est præter unum: si Zenoni, nè unum qidem. Qid ergò nos sumus? qid ista qa nos circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum natura umbra est avt inanis avt fallax. Non facilè dixerim, utrùm magis irascar illis, qi nos nihil scire voluerunt; an illis, qi nè hoc qidem nobis reliqerunt, nihil scire.* Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Καταλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; ἔφησιν. οὐδὲ γὰρ, ὅλως ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζομαι ὅτι ἐγρήγορα. οὐδὲν ἂν διαφέρει ἄνθη ἡ φαντασία ἐκείνης; οὐδὲν ἔτι τοῦτο διαλέγομαι. καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' ἔντεθῇ, ὅτι νενέκρωται; αἰσθανόμενον δ', προσποιεῖται, ὅτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. *Percipis te vigilare? negat: qod ne tum qidem percipiat, cùm in somnis vigilare sibi videatur. Nihil ergò differre visum hoc ab illo. Cum hoc nihil amplius ego disputo. Nam qem ei ignem, qod ferrum admovebo, unde se esse mortuum animadvertat? Sin, cùm animadvertat, dissimulat: mortuo est deterior.* Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus avt disceptationibus agi. Et *lib.* 2. *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκαλάβεσθε, ὅτι οὐδεὶς συγκαλαμβάνει. πιστεύσατέ μοι, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί, -γίνωσκε, ὅτι οὐδὲν ἔστι γνωστόν. — μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. *O homines, assentimini qod nemo assentiatur; credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat — Scito, nihil sciri posse — Disce à me, nihil disci posse; ego tibi hoc dico, teqe docebo, si voles.* Et *ibidem* postea indignabundus: Οἱ παλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφῶσαι δύνασθαι, καί τοι τοῦτο μάλιστα ἐστι διδακτόν. τίς ἡ ἀτυχία; λαθών τις παρὰ τῆς φύσεως μέρος καὶ κωφόνους εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ προσφιλοτεχνεῖ τούτοις προσθεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, εἴτι καὶ ἐκεῖ γνωστικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere avt excacare non possunt, qamvis id maximè studuerint. Qæ est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscendæ veritatis acceperis, ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qæ desunt? imò verò contrà, si qid vel illic ad cognitionem veritatis facit, in eo te elaborare ut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐλὸς ἐαυτὸν ἐξελίγχεις καθ' ἡμέραν, καὶ δὲ θέλεις ἀφέναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίειν, πῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λυόμενος, πῦ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἵπτες λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβολίσκον; *O impudentiam & impostvram singularem! homo, qid agis? Tu ipse te indies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori, an oculis? qum lavas, qo ingrederis? Nunqid ollam patinam dicis, avt cochleare verū?* Et festiviùs rursum: Εἰ τινος αὐτῶν δῆλος ἦμην, εἰ καὶ ἔδει με καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῶ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐφρόντιζον αὐτοῦ. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν καλὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῷ καλίχεον. τί τοῦτο; φαντασία μοι ἐγίνετο ἐλαίῳ ἀδιακρίτως ὁμοιοτάτῳ, νὴ τὴν σὴν τύχην. δὸς ὧδε τὴν πλισσάνην. ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. οὐκ ἤτησα τὴν πλισσάνην; ναί, κύριε. τοῦτο πλισσάνη ἐστι. τοῦτο οὖν ἐστιν ὀξύγαρον; τί μᾶλλον ἢ πλισσάνη; λάβε καὶ ὀσφράνθητι. λάβε καὶ γεῦσαι. πόθεν ἔν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδέλων εἰ ἔσχον ὁμονοοῦντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα μηχύμενον, ἢ μεταθέσθαι. νῦν δ' ἐνδρυφῶσιν ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐλὰ ἀναιροῦντες. *Si alicujus eorum servus essem, etiamsi qotidie vapulandum esset, tamen eum torqerem. Puer, conjicito oleum in balneum: caperem garum, & in caput ejus effunderem. Qid istud? Visum per fortunam tuam, perculit animum meum, garum oleo ita esse simile ut ab eo discerni non possit. Age, affer ptisanam. Afferrem illi patinam oxygaro plenam. Non petii ptisanam? Petisti domine: Hæc ptisana est. Non hoc est oxygarum? Qi verò magis qam ptisana. Cape, olfac; cape, gusta. Unde ergò nosti, si nos sensus decipiunt? Si tres avt qatuor conservos assensores haberem, avt ad laqeum illum adigerem, avt à sententia deducerem. Nunc verò illudunt nobis, qum iis qa natura dedit utantur omnibus, & tamen verbis ea tollant.* Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam amplissimam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσει τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμένους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. *Cinædos profectò facilius sperare qeas à vita instituto recessuros, qam istos, qi usqe adeò ad sua mala vel videnda, vel audienda excæcati sunt atqe obduruerunt.* Qod avtem denunciat Epictetus se, si Scepticorum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων καὶ ἄρτων χόρτον προβάλλει, *panum esculentorumqe loco fœnum apponit;* qæritqe ab eodem, πῶς εἰς τὸ στόμα τὸ σίλιον, οὐκ εἰς τὸ ὦς, ἐντίθησιν, *qare in os potiùs qàm in aurem cibum ingerat.* Plutarchus *adv. Colot.* Qòd rursus, se tribus qatuórve consevis conspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà planè contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qam ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *prapar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qa immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem misellus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ εἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνήναι. legendum est, non γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éstque reverâ assensus noster omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium est, qi sententiam, falsus qandóque, non mutaverit? ad subjecta jam ipsa si transieris, qàm caduca, qàm vilia sunt? qæque etiam cinædo, scorto, latroni in possessionem cedere possint. mores avtem eorum, qibuscum degis, si adverteris, tales esse comperies, ut etiam gratissimum qemlibet vix sustineas, ut nè adjiciam seipsum etiam vix sustinere qenqam. in hujusmodi itaqe caligine ac sorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεῖ αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς δυσκαταλήπτα δοκεῖ. καὶ πῶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή. πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος; [a] μελιθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] ἐυτελῆ, καὶ [d] δυνάμενα ἐν κλήσῃ κινεῖσθαι, ἢ πόρνης, ἢ λῃστῆ εἶναι. μετὰ ταῦτα ἔπειθι ἐπὶ τὰ [e] συμβεβιώντων ἤθη, [f] ὧν μόλις ἐστὶ καὶ ἔν χαριεστάτῳ ἀναχθῆναι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [g] ἑαυτόν τις * μόγις ὑπομένῃ. ἐν τοιούτῳ δὴ ζόφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥύσει τῆς τε οὐσίας, καὶ ἔν χρόνῳ, καὶ

a L.8.§.22.
b L.7.§.1.
c L.4.§.48.
d L.2.§.11.
e L.9.§.3.
f L.10.§.36.
g L.8.§.53.
* μόλις Lug.
h L.9.§.14.
* ῥύσει Int. §.23. L.6.§. 15.

ANNOTATIONES.

γλυκύταλα, sed γλισχρόταλα ἰσχνείναι. docent, qæ ibidem A statim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Evsebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς, ὅτι ὁ ἐυδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is paulo sordidior, atqe ejusmodi, qi oeconomicus ille vulgò notissimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis istis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. disciplin.* & *hypothes. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *institut. l.* 3. Augustinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipsium *Stoic. philosoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Christi natal.* & rursus *in Pascha.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυνθεώρητον. καὶ τοῦτο πάντῃ καταληπτὸν αὐτῷ μόνον ἡ ἀπειρία. *Immensus & infinitus est Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc solum omninò de ipso comprehendi potest, nempe qod immensus & infinitus sit.* qasi dixisset, καταληπτὸν μόνον, τὸ ἀκαταλήπτον εἶναι.

Αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis se Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, qæ est τῇ ἀκαταληψίᾳ adversa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excusi ἐνεργείας; habent) & Chrysippus ab Aristocreonte in *epigrammate* (uti idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τραγῳδιῶν κοπίς. *laqeorum* sive *nexuum Academicorum secessita.* alluśit ad Demosthenis dictum illud, qo Phocionem orationum suarum κοπίδα appellare solebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit præcept.*

Δυσκαταλήπτα] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obscuritate, pleraqe censent versari: unde & de Chrysippo jactare solebant, τὰς πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λόγους εἰς ταὐτὸ συμφορηθείσας, οὐκ ἀξίους εἶναι προβαλεῖν, οἷς Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium simul Academicorum disputationes in unum congestas, non esse dignas, qæ comparentur cum iis, qæ Chrysippus scripsit contrà sensus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι, *imperitiæ, vel vani sui amoris esse* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuisse Chrysippum, τῶν αὐτοῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *suorum ipsius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defensorem.* Verùm non hoc Stoicis solis visum, sed & aliis. Avdiamus Lactantium *institut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronunciat circumfusa esse tenebris omnia. Empedocles angustas esse sensuum semitas qeritur; tanqam illi ad cogitandum rhedâ & qadrigis opus esset. Democritus qasi in puteo qodam sic alto, ut fundus sit nullus, veritatem jacere demersam. nimirum stultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demersa est veritas; qò vel descendere vel etiam cadere illi licebat: sed tanqam in summo montis excelsi vertice, vel potiùs in cælo, qod est verissimum. qid enim est, cur eam potiùs in imum depressam diceret, qàm in summum levatam? nisi fortè mentem qoqe in pedibus, avt in imis calcibus constituere malebat potiùs qàm in pectore avt in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, sive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 32. sed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐτῇ δὲ ᾐδειν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil scimus: nam veritas in profundo est.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod est à Democrito dictum: cùm utrobiqe tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Disertissimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excusis ἐτεῇ legitur, & ἀντὶ τοῦ ἀληθείᾳ à Democrito positum à Sexto dicitur. Optimè Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Signum avtem, qòd neqe satis eam aliqis consequitur, neqe aberrant omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavsatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ αἱ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν, οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. *Qemadmodum enim vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea qæ manifestissima omnium sunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi avtem, non modò ad sapientiam cæci videmur, sed ad ea ipsa, qæ aliqa ex parte cerni videantur, hebetes & obtusi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eáqe inest, & in ipsis rebus obscuritas & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine cavssa & doctissimi & antiqissimi invenire se posse qod cuperent diffisi sint.* Certè in plerisqe qod magnus ille Scaliger *de subtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes delusa, vitreum vas lambimus, pultem haud attingimus;* rerum corticem potiùs qàm res ipsas apprehendimus. Vide Basilium Cæsar. *Epist.* 168.

Πάσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή] Scepticorum dogmate ista havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epist.* 65. *Fer ergò judex sententiam, & pronuncia, qis tibi verisimillimum videatur dicere, non qis verum dicat. id enim tam supra nos est, qàm ipsa veritas.*

Πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epist.* 2. *Qis est tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nusqam incurrat?* Verùm nusqam ergò terrarum sapiens vester, nusqam qisqam verâ avt scientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπιστήμην, sive *scientiam*, definiunt, καταλήψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Comprehensionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum sive dispositionem phantasiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non possit convelli,* sive *qam convellere ratio nulla possit.* Eámqe sapienti tribuunt suo, qem habere asserunt (Plutarchi sunt verba *de Stoic. paradox.*) τὸν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμετατπτωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam summam, scientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de comman. notit. c.* 41. qod τὰς ἐνοίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμους καὶ σχετικὰς τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ πανταπασι πηγνύντες, ὡς τὸ ἀμεταπτωτον καὶ βέβαιον ἐχούσας, εἶτα τούτοις ὑποτιθέντας βάσιν καὶ ἕδραν οὐσίας ὀλισθηρᾶς καὶ σπεδυσῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης. *Cùm notitias definiant esse aliqas reconditas intelligentias: memorias avtem constantes qasdam & habitus similes impressiones: scientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis securas: hisce pro fundamento deinde & sedes substernant lubricam, dissipabilem, semperqe in motu versantem & fluentem naturam.* qalem esse animam humanam asserunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim potest hoc consistere, ut nemo sit prorsus ἀμεταπτωτος, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή, assensus noster omnis labilis & mutabilis. cùm possint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus existat.

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. sed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophrastus *de cavss. plant. l.* 5. *c.* 25.

Ἐυτελῆ] Ὡς πηλῷ παντὸς ἐυτελέστερα. *Qovis luto viliora.* Joannes Chrysostomus *ad Olymp. Epist.* 13, & 17.

Ἐν κλήσει κινεῖσθαι] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epist.* 81. *Qod contemptissimo cuiqe contingere ac turpissimo potest, bonum non est. opes avtem, & lenoni & lanistæ contigunt. ergò non sunt bona.* Evripides Æolo, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnos. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλοῦτον αἴπῃς. οὐχὶ θαυμάζω θεόν,
Ὅν χ' ὁ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.
Lavdare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi pessimorum sæpe fit possessio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλουτίους δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè simúlqe probos esse impossibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à seipso adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *institut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatoresqe superárunt: neqe vestis avt cælatum aurum & argentum; qo nostros veteres Marcellos Maximósqe multi Evnuchi è Syria Ægyptóqe vicerunt: neqe verò movent me ornamenta ista villarum; qibus L. Pavlum & Mummium, qi rebus his urbem Italiámqe omnem referserunt, ab aliqo video perfacilè Deliaco avt Syro potuisse superari.*

Τὰ τῶν συμβεβιώντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μεθ' ὧν. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Οἷς μόλις ἐστὶ καὶ τῷ χαριεστάτῳ ἀναχθῆναι] χαριεστάτῳ illud, vel ad eum referri potest cujus mores ferantur. *vix est etiam gratissimi & urbanissimi istorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium unà mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi*

καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τ̃ κινεμένων, τί πο῀ ἐστὶ τὸ ςιλμηθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπεδασθῆναι δυνάμενον, ἀδ᾽ ἐπινοῶ. ἓναντίον γὰρ δεῖ ϖ῀ροβεμυθέμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 33. l. 9. §. 3.
b Sup. §. 9.
c L. 6. §. 12.
d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26.
e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14.
f L. 3. §. 3. Inf. §. 27.
g L. 2. §. 9.
h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33.
i L. 10. §. 37.
k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

[a] ϖερμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ [b] μὴ ἀχάλλειν τῇ ἀφαιρέσῃ, ἀλλὰ τύπις μένοις [c] ϖροσανα-ϖαύεσθαι. ἐνὶ μὲν τῷ, ὅτι [d] ἤδειν συμβήσεταί μοι, ὃ ἀχὶ κατὰ τὴν τ̃ ὅλων φύσιν ἐστίν. ἑτέρῳ ὄ, ὅτι [e] ἔξεστί μοι μηδὲν ϖράττειν ϖαρὰ τ̀ ἐμὸν [f] θεὸν καὶ δαίμονα. [g] ἀδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τ̃τον ϖαρεδρεῦναι.

§ 11. Πρὸς τί ϖο῀τε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτ̃ ψυχῇ; [h] ϖαρ᾽ ἕκασον τ̃το ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, καὶ [i] ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τ̃τῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλ῀σι; καὶ τίνα ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; [k] μήτι ϖαιδίαν; μήτι μειρακίαν; μήτι γυναικαρίαν; μήτι τυράννου; μήτι κτήνους; μήτε θηρίου;

motuum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſum comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe qemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem opariendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobus hiſce acqieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, quod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim tranſgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlqe te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, qæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maxima cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτόν τις μόγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qa tùlerim, cùm me ferre nemi poſſem.*

Ῥύσεις τῆς τε ὑσίας καὶ τ̃ χρόνου] lego ῥεύσεως, vel ῥύσει, ut *infrà* §. 23. ἡ τε ὑσία; οἷον ϖοταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſuprà l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέχεσθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖνος σημάνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε ϖρὸς αὐτόν. ἐϖὶ δὲ τ̃ ϖαρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔτυξεν. ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος ὅτ᾽ τῆς ἐνοικήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς ὅτω διακειμένοις. *Homines, Deum expectate, qum ille ſignificarit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc verò aqo animo tuemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid moror in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ità, niſi enim, cùm Deus hic, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀχάλλειν τῇ διαιρέσῃ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Auguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐνδείξατο ταφῆς, τῆς μὲν ἐξόδου τ̃ σώματος, τὴν ϖρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ ϖαρουσίας, τὴν ἐυχάριτον διὰ τὰς σωθησομένας διομένους ὑπομονήν. *Per hæc enim aperte oſtendit, exitus qidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentiæ in carne ex grato animo profectam toleramiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8.

Ἔξεστί μοι μηδὲν ϖράττειν] Plutarchus *de tranqill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔστιν εἰκῇ ζ῀ν ἅ, τὰτ᾽ ἐ ϖείσομαι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ᾽ ἐστιν εἰκῇ ζῶντα, τ̃το δ᾽ ϖοιήσω, ὃ ψεύσομαι, ἢ ῥᾳδιουργήσω, ἢκ ἀποστερήσω, ἢκ ἐπιβουλεύσω. τ̃το γὰρ ἐφ᾽ ἡμῖν κείμενον, ἃ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα ϖρὸς ἐυδυμίαν πάρεστιν.

Dicere havd vivus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Atqi hoc licet dicere: vivus nunqam in me iſtuc admittam, non mentiar, non agam ſubdolè, non defraudabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranqillitatem adjumentum.

Θεὸν καὶ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qæ nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Padag.* 2. 10. Ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κίκλωπας μυθικοὺς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν ϖαθῶν οἰκειώσει. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione pollvunt.*

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τ̃τον ϖαρεδρεύειν] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Avguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Neqe verò apertâ contra nos pugnat acie ſpiritus neqam; nec publicâ nobiscum fronte congreditur; ſed dolo vincit ac fravde, noſtrâqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtróqe nos,*

ut dici ſolet, jugulat gladio. infirmus hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogendo, ſed ſvadendo nocet: non extorqet à nobis conſenſum, ſed expetit. Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere deorſum deſiderat, perſvadere poteſt, præcipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; avtor eſſe non poteſt.* Et *in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in illius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſat: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Avguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolsicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Etſi diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tenet, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille aſtutiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ϖοτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39.

Παιδίαν] cui ſcilicet ἦθος παιδαριώδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γυναικαρίαν] cui ἦλυ ἦθος, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνους, θηρίου] utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel belluini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βόσκεται, ἢ τεθηριώται, *mens inſtar pecudis alitur, avt in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἀλλ᾽ ἔχεις τι κρεῖττον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τ̃τοις ϖροσέχεις; διὰ τ̃το τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpectu habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀϖοκλίνασιν, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄϖιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί. οἱ δὲ λέουσιν, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι. οἱ πλείους δ᾽ ἡμῶν, ἀλώϖεκες, καὶ ἐν ζώοις, ἀτυχήμασι. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωϖος, ἢ τί ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταϖεινότερον; ὁρᾶτε οὖν, καὶ ϖροσέχετε, μήτι τ̃των ἀϖοβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & præſtantius qiddam corpuſculo habes. Qid ergò illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem fit, ut alii lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: alii leonibus agreſtes, feroces, immanes; plerique avtem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνας ὀνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μησικακητικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attaleris: num belluinam? num ulciſcis avidam?* Et mox: Δυσχερὲς ἐστιν, ὁ ἀϖολαυστικὸς τὸ ἔνγνωμον, τὸ πιστόν. ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τὰς χαρακτῆρας ὡς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτις ϖοτὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ὧν μὲν ἔνγνωμεν, δοκιμάζομεν. ὧν δὲ μὴ ἔνγνωμεν, ῥιπτοῦμεν. τί οὖν λέγεις, ὅτι ἀνθρωπός ἐστιν ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ ὅτω λέγει καὶ τὸ κήϖιον, μᾶλλον εἶναι. ἐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς ϖεριγραφή. ὄκνῳ οὖν δὲ ϖρὸς τὸν ἄνθρωϖον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ᾽ ὧν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωϖικά. ὅτος οὐκ ἀκύει λόγου, ὃ ϖαρακαλυθεῖ ἐλεγχόμενος, ὅτος ἐσί. *τάτε τὸ αἰδήμον ἀκατεϊκρατες, ἄρχρεγός ἐστι, ϖάντα μᾶλλον ἢ ἀνθρωϖος. ὅτος ζητεῖ, τίνα ἀϖατήσας λακτίσῃ, ἢ δάκῃ, ὥστε ὠδὲ ϖρόβατον, ἢ ὄνος, ἀλλὰ τί ϖοτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Hæc enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa menti ſecum attulit: qa & in nummiſmatibus ſi invenerimus probamus, ſi non invenerimus, rejicimus. Qid ergò dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſque bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποῖά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐκ τούτων λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, ἆρ' ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη * τί. τὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει. τὸ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσει, καὶ ῥᾳδίως δέξει, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ τοῦ Ἕ κωμικοῦ εἰρημένον. ὅτως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφορὰν, ὃ γὰρ ἂν * τοῦτο μὲν ὃ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. * τὸ ᾗ ἐπὶ Ἕ πλούτου καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκληρημάτων παραδεχόμεθα, ὡς ἰσχυμένως καὶ ἀσείως εἰρημένον. πρόϊθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκτημένον αὐτὰ, τοῦ τῆς εὐπορίας ἂν ἔχειν ὅποι * χέσῃ.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὅπερ ἐφ. Sal. τι, ὅπερ τῷ α. ἂν ἐ. f.

* [ἐπ'] τούτων, vel ἐπ' ἐκεῖνον μ. f. * -το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* θέσῃ Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & moroſum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ita eſt, ceream qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana requiruntur. Hic non audit doctrinam, cùm arguitur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qærit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 5. Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπιτρέπεια, οὐδὲ ἀνθρώπους ἐφίστιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἕλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄτακτον. *Omnimodò enim immoderata affectuum vis, ne homines qidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat.* 3. argutatus ſuper illud Hebræorum אִישׁ אִישׁ qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal.* 49. *v.* 20. *eſt homo ſerpens, Matth. c.* 3. *v.* 7. *eſt homo equs, Jer. c.* 5. *v.* 8. *homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib.* 4. Τοὺς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους, καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παρομοιωθέντας τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἵππους, ὀνοδοίσκους ὑβριστὰς ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fravdulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 12. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, ὅτω καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. (Eſajæ *c.* 56. *v.* 10.) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c.* 5. *v.* 8.) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. *v.* 12.) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. *v.* 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν καὶ τὴν πονηρίαν. (Matth. *c.* 3. *v.* 7.) &c. *Idcircò & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à feris agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſpides ob fravdulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ab venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt.* 60. *Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt.* 103. *Erras, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βυγενῆ, ἀνθρώπεα. *Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt.* 44. Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſâ face, qid qæreret reqiſitus, reſpondit, Ἀνθρωπον ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitáſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, ὑ καθάρματα. *Homines vocabam, non qiſqilias.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verùm homines pavci.* Laërtius. *l.* 6. Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom.* 8. *Orat.* 11. de Jeremia ex *c.* 6. *v.* 10. Ἐν μέσῳ πλήθει, ὥσπερ ὑδεὶς παρόντος, ὅτως ἔβόα. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρῶν, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστὶν, ἀλλ' ὑ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὑ δεῖ καλεῖν. ὃ γὰρ εἴ τις σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, ὅτος ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem videns interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & animæ rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c.* 5. *v.* 2. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μετρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τοῦ δήμου παντὸς αὐτὴν περιεστῶτος, ἦλθόν, φησι, ἐβόασον, καὶ ὑκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom.* 5. *Orat.* 19. Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, ὑκ ἄνθρωποι δὲ τὸ φρόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 2.

Ὦ πῶς πονηρόν ἐστιν ἀνθρώπου φύσις
Τὸ σύνολον; ὃ γὰρ ἂν ποτ' ἐδεήθη νόμου.
Οἱεί τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει ὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγι' ἐστὶ τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Qàm prava tota eſt indoles mortalium;
Qa cæteroqi non egeret legibus?
Tun' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod alia cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal.* 49. *v.* 20. *Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qàm naſci jumentum.* Nempe qia, ut Avguſtinus *in Pſal.* 103. *conc.* 4. *Qod illis natura eſt, hominis crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis natura eſt, homini culpa.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l.* 10. §. 8.

§. 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha tota ferè iſta miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtîc aſſecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, ὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ ὐκ ἐφαρμόσει. *Si qis*, inqit, *eorum aliqod qæ verè bona ſunt*, puta juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qoqam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιςρέφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν ὃ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλούτου] Lego, ὃ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνων] ὃ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τοῦ πλούτου, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, ὃ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτων μὲν ὃ προσέκοπτεν, &c. forſan & ſequentia tunc ità concepta fuerint. ὃ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τοῦ πλ. &c. *Alioqi*, inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contrà admitteretur & plauſu exciperetur, tanqam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκτημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας ὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ]

a L. 2. §. 2. l. 6. §. 32. b L. 4. §. 4. c L. 2. §. 3. l. 6. §. 15. l. 7. §. 18. 25. l. 8. §. 18. l. 9. §. 28.

§. 13. a Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα; b ἀδύτερον οὖν τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσομαι). ὥσπερ οὖν δὲ οὐκ ἔξω μὴ ὄντος ὑπέστην, οὕτως c καταπαυθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. καὶ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ τοιαύτην οὖν μεταβολὴν καὶ ἐπαναίρεσιν εἰς ἄλλο ἄπειρον. ἀδὲν γὰρ κωλύει ἄνθρωπος φάναι, καὶν d κατὰ περιόδους πεπερασμένους ὁ κόσμος διοικῆται.

d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1.

e L. 4. §. 13. 25. l. 7. §. 18. l. 8. §. 7. l. 11. §. 1. f Inf. §. 34. L. 8. §. 60. g L. 4. §. 18. 51.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶν) μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς. f ἐθέλουσι οὖν πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ κατορθώσεις αἱ τοιαῦται) περάτων ὀνομάζονται, g τοῦ ὁρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

h L. 1. §. 12. 26.

§. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, h ἃ οὐκ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

§. 14. Ratio ἄρισε ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibúsqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi havd liqet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio qem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laërtio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magis, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ. qod à tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' ἐν καθαρῷ πῦ πῦ τις οὐ χίτας τύχοι,
At in vacvo alicui ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. *v.* 17. conqerentis, non suppetere ampliùs, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib.* 1. *de plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.* 8. *Λύσεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γινόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν καταληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. Solvitur id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Nam abolitio qidem est, qæ fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio autem est dissolutio, qæ fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod autem in iis fuerit, non periit, etsamsi effugiat nostri sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλεῖ] *mutabit*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. *μεταβάλλειν mutare*, pro *μεταβάλλεσθαι mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτοῦ ἔχουσα τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo seditio oritur.* Aristoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur respublica.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maximè mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Κἂν εἰς ἄλλο ζῷον μεταβάλλοι μορφήν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram transiret.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & respublica absqe seditione.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιαζόντων, &c. *Mutatus est enim reipublicæ status propter duos adolescentes, qi simultatem inter se habuerunt,* &c. Theophrastus *de caus. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ἀσαύτως σπανίως. καὶ δὲ μάλιστ' ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιπολῆς παραμείνῃ. *Qod qm fuerit, mutari rursus atqe restitui rarò evenit: & tunc fortè, qm avt mari commissum sit,*

A *avt sideris ortu leviter per summáqe immutatum.* qo loco & τὸ παραμένειν passivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ità passim usurpat Marcus ipse; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lætia mutant.* &, *Lavdans orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamaleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad. l.* 6. §. 45. ἐκεῖ δὴ μεταβαλλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

B Ἤδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καὶ τοιαύτην μεταβολὴν καὶ ἐπαγωγὴν] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Καὶν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamsi, inqit, per finita qædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laërtium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, *κατὰ χρόνων ποιὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γενιᾶν, per certos temporum circuitus in seipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex seipso gignere.* Indè περιοδικὴν illæ παλιγγενεσίαν qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qásqe Philo *de mundi incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ὑπολελειμμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ διαπεφθάρτων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ δ' ὑπ' ἐνδείας. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla scintilla seminalis reliqa, omnibus igne absumptis, ipso verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Grac. pag.* 162. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀποδεικνυσι κατὰ καιροὺς λέγων. ἐγὼ δὲ εἰσάπαξ. *Alius per temporum vices incendium expectat, ego semel duntaxat.* Et latiùs, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλους περιόδους γινομένην αὖτι καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ παντελὲς διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν συγχυσιν ἔσεσθαι, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, secundum qosdam obvios cæli circuitus, iisdem semper rebus ad nullum utilem finem nascentibus & pereuntibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum in integrum restitutionem judicii caussa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυρῶσθαι τὸν κόσμον καθ' εἱμαρμένας περιόδους ἐναλλὰξ, *per qosdam temporum ambitus mundum per vices igne fieri* asserebat, avtore Laërtio *l.* 9. §. 8.

C

D

E §. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est assecutus Xylander qid Marcus hic vellet, cùm opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hìc Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artemqe rationalem; (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se admiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum conseqendum.

F Vide *l.* 4. §. 40.

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. *κατορθώματα* Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σκολιὰ καὶ στρεβλὰ, sive ut Persius *Sat.* 3. *n.* 51. *curvi mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casavbonus ad Persium.

Τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *homini, qà homo est, convenit* Xylander

net. ista enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in istis consistit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum si qid istorum ad hominem pertineret, hominis non esset ea despectui habere, eisque sese opponere. nec lavde dignus haberetur, qi istis minùs indigentem se præstiterit. imò nè bonus qidem vir esset, qi sibi horum alicui interdixerit, siqidem ea verè bona existerent. atqi contrà, qò qis horum hisque similium plura sibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter sustinuerit, eò melior meritò censetur.

§. 16. Talis futura est mens tua, qalia ea sunt qæ ereberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus istiusmodi. verbi gratiâ, ubicunque vivere; ibidem & bene vivere licere. in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rursus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ, ἀδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις. ἀδὲ πλάσεως εἶσι τοιαύτης τῶν ἀνθρώπων φύσεως. ἀ τοίνυν ἀδὲ τὸ πλῆθος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, ἀδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ πλήθους τὰ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [b] καταξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. ἀδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπερισπάστως τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα * τούτων ἀνέχηται, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

§. 16. [d] Ὁια ἂν πολλάκις φανταζοῖο, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἔστιν, ἐκεῖ, καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ ἢ ζῆν ἔστιν. ἐν αὐλῇ ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. καὶ πάλιν, ὅ-

a Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
b L. 8. §. 39.
c L. 10. §. 33.
* - τός.
d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Casavbonus. malim, *ad hominem, qà homo est, pertinet,* sive *qod ad officium hominis spectat, qà homo est.* atqe ita mox Casavbonus vertit, ἢν ἐπιδέλλον τῶν ἀνθρώπων. *ex eis esset, qa ad hominem pertineret.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. secl. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιδάλλει. *Judicium istiusmodi ad Philosophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἵππῳ ἦν πότ' ἀθλίος ἐστιν; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται. οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ὅταν πέτεσθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. μή πού ἦν ὅτε καὶ ἀνθρώπῳ δυσχὴς ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. ἐ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ εὐγνωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνελθόντας θρηνεῖν, εἰς ὅσα κακὰ ἐλήλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύσει, ἢ τὸν τεθνηκότα. ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβέβηκε ἀπολέσαι τὰ ἴδια, ἐ τὰ παρ' ἄλλων, τὸ ἀγρέσιον, καὶ τὸ οἰκέδιον, καὶ τὸ παιδοτρίδιον, καὶ τὰ δηλάρια. τοῦτον γὰρ ἐδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. *Inspice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris. Equs qando miser est? Qum naturalibus facultatibus privatur, non cùm coccyzare neqit, sed cùm currere neqit. Canis? Non, cùm volare neqit, sed cùm neqit indagare. Qid ergò si homo etiam eodem modo miser est, non is qi leones strangulare neqit, avt statuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus est instructus) sed is qi amisit prudentiam, bonitatem, fidem. Ad hunc conveniendum est, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ita me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; sed qi vivens suorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domuncula, non caupona, avt servorum: nihil enim horum hominis est proprium.* & qæ sequntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de sublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ὃ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὲ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἔξωθεν παραλλαγῆναι δυνάμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν ἐ μέγιστον. Θαυμάζομεν γὰρ τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τὰς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπεροράντας. *Nihil in hac vita magnum est, cujus despectus in rebus magnis numeretur, (qod genus divitiæ sunt; item honores, imperia, dignitates, qaqe alia hujusmodi in speciem magnifica mani fulgore, ac velut scenico apparatu oculos in se vulgi convertunt, ac perstringunt) ita nec sapienti viro praclara ac præstantia videri, qorum contemptus non mediocre celsioris animi decus habeatur: adeòqe illos, qi, qum ea adsciscere sibi possunt, animi adducti magnitudine respuunt ac spernunt, majorem sui concitare admirationem, qàm qi illa ipsa possident.*

Καταξανίστασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omisit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus censetur, qi externa ista vel contempserit, & pro supervacaneis habuerit, vel honesti cavsâ libens etiam à se abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραβεβήτων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε καὶ μέτοχος συμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ὅτω γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεοῖτε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. *At verò si oblata etiam non acceperis; sed despexeris, non convivia deorum modò, sed & imperii consors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heraclitus & similes, merito divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep. 18.* (ex Marone *Æneid. 8.*)

Avde hospes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo -----

Nemo alius est Deo dignus, qàm qi opes contempsit. Socrates apud Laërtium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memoral. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγύτατα εἶναι Θεῶν. *Eum diis maximè propinqum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωτικὸς] Bona ista nevtiqam esse, indè probat, qia tum bonus neqaqam esset, qi se istis ulla ex parte privaret, seqe ab illis cohiberet: cùm boni ea sit ratio, ut qò majus ampliúsque, eò etiam melius ac lavdabilius sit. Eodem argumento adversus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14. Voluptas nocet nimia: in virtute non est verendum, nè qid nimium sit. Non est bonum, qod magnitudine laborat sui.* Et adversus iram, *de ira l. 1. c. 13. Qæ habenda sunt in bonis, qò majora, eò meliora & optabiliora sunt. Si justitia bonum est, nemo dicet meliorem futuram, si detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est, nemo illam desiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qò major, hoc melior. qis enim ullius boni accessionem recusaverit? atqi augeri illam inutile est: ergò & esse. non est bonum, qod incremento malum sit.*

Ἡ ἀφαιρεμένά τι τούτων ἀνέχηται] Omisit clavsulam hanc Latinus interpres. mendum scripturæ subesse liqet. legendum ἢ ἀφαιρέμενός τι. Tam sustinere æqanimiter damna rerum istarum, qàm ab eis se continere, virtutis est. Hoc est, vel plus hoc etiam qod Apostolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis suppetebant, cum gavdio excepistis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. 1. ad Thess. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ἐπηρείας εὐχαρίστως φέροντα, ἢ τὸν εὐποιΐα διδόντα. *Et meritò hunc magis admiramur, qi injurias grato fert animo, qàm eum qi dat suâ sponte.* Et *de statuis 1.* Τοῦ γὰρ ἐλεημοσύνην δόντος, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. ὃ γὰρ ἂν περ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν παρ' ἑτέρου ἀφαιρεθέντες ἐνέγκωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους δὲ ποιεῖ, καὶ πλείονα προξενεῖ τὸν μισθόν. *In tales enim molestias incidentem Deo agere gratias multò majus est qàm dare eleemosynas. Non enim si dederimus eleemosynas, sed si bonis ab aliis spoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τοῦ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφειδαγείαν γενέσθαι ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia auferri fortiter & cum gratiarum actione tulisse multò majus est qàm divitem dare eleemosynas.*

§. 16. Ὁια ἂν πολλάκις φανταθῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καὶὰ τύπωσιν ἐγγωμένην τῇ ψυχῇ, ὧν αἱρήσηται, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem suscipiet ex forma animæ insita eorum, qæ elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5. Vanitatem sectando vani evaserunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc. Apud sani judicii homines tanti unumqemqe fieri, qanti sunt ea res pretii, in qibus is operam suam industriámqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίγνεται γάρ. *Ne inficiaris, soiet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷόν ἐστιν ἡ λεκάνη τῷ ὕδατι, τοιοῦτον ἡ ψυχὴ. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qalis est aqa plena patina, talis est animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia sunt visa.*

Ἔστι ἄρα καὶ ἐν ζῇν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina re-

a L.6.§.16. 40.l.§.55.l. 8.§.12.
* [πρὸς τοῦτο καταστήσας.] π.
b Sup.§.6. Inf.§.34.l. 6.§.7.l.7.§. 74.l.9.§.42.
c L.2.§.1.l. 7.§.5.
d Inf.§.30. l.7.§.55.l. 11.§.10.
e L.6.§.23.
f L.6.§.50. l.11.§.18. 33.
g Inf.§.28. l.9.§.42.l. 12.§.16.
* ἐκ Lug.
h L.8.§.46. l.10.§.3.

πα ᵃ ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι *, πρὸς ὃ κατεσκεύασαι, πρὸς ὅτι φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται ἢ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ. ὅπου ἢ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου. ᵇ τὸ ἄρα ἀγαθὸν ζώου λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ ᶜ πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δεδείκται. ἢ οὐκ ἐνῷ ἐναργὲς, ὅτι ᵈ τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; ᵉ κρείττω δὲ τὰ μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τούτων δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

§. 17. Τὸ ᶠ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. ἀδύνατον δὲ τὸν * τοῦ Φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

§. 18. ʰ Οὐδὲν ᾧδενὶ συμβαίνει, ὃ μὴ ἔχει ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, ἢ ἤτοι ἀγνοῶν

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonumqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione præditi, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Eugen. l.* 4. *Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm profeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philip. c.* 4. *v.* 22. neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l.* 1. Lucanus:

— exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius —

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt.* 12. Σύνεσμεν ἀλλήλοις ἐμετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μόνης, ἀλλὰ μεθ' ἧς πρωτικῶς ἀλλήλοις ἐλευθερίας ἐξελίγχονται τε ὅταν δέῃ καὶ ἐπιτιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil ferè retineamus; ſed honeſtâ moderatâqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l.* 1. §. 17. & *l.* 8. §. 9, 45. Seneca *Epiſt.* 28. *Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mœſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt.* 104. *Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos aſſeres.* & *Epiſt.* 51. *Nemimem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 11.

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. —

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib.* 1. *pag.* 286. *D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίᾳ ὀρθῶς ἔστι βιῶν. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἔξεστιν. *Qemadmodum in vita paupertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

Ὅυπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι. πρὸς ὃ δὲ κατεσκεύασαι, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκεύασαι, [πρὸς τοῦτο κατασκεύασαι] vide *lib.* 6. §. 16, 40. & *lib.* 7. §. 55.

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δεδεικται] *L.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Sic & *l.* 11. §. 18. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cavſſâ nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l.* 9. §. 7. Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt.* 3. Τίς οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ ὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρῄζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſcias hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem natura noſtra nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum opera indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà* §. 30. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 11. §. 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l.* 7. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῶντος κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag.* 382. *B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀνεπίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap.* 3. & 4. *Muſca animam Solis Lunaqe Lu-*

ci; *Muſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλου ὅλου κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 5. Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα, τῶν δὲ ὅσα ζῇ, τὰ αἰσθητικά. καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχουσι. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L.* 6. §. 50. Ἀδυνάτου ἐκ ὀρέγου. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od.* 11.

Ἀπροσίτων ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſaniæ.

Et *Od.* 8.

— κενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
— *vanæ ſpei inanis eſt exitus.*

Gorgias *apolog. pro Palemed.* Μανία γάρ ἐστιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδῶδες καὶ ἄλιθιον, ξένε, στομαχοῦντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Νόσον ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p.* 471. *C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμίτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσίοις, ἀλλὰ μείζοσιν ἐφιεμένους τοῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβουλησίαν. οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βαλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυσκολός ἐστιν· οὐδὲ τῷ γρίφοις καὶ ταγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἰς δεῖπνον ἰναντιῶται μοχθηρὸς, ἀλλ' ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶσι. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu genium fortunámqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jacularì aratro, avt bove leporem venari voluit: neqe ei qi fruſtra verriculo avt fundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adiguns.* Vide *l.* 7. §. 4.

Ἀδύναλον δὲ τὸ τὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l.* 11. §. 18. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικόν. ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà* §. 28. & *l.* 9. §. 42. & *l.* 12. §. 16.

§. 18. Οὐδὲν ᾧδενὶ συμβαίνει, ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ οὐχὶ ἐκείνῳ πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l.* 8. §. 46. & *l.* 10. §. 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 99.

Φρονῶ δ' ὁ πάσχω. κοὐ τόδ' ὀλίγον κακόν.
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινά.
Νοσοῦντα. κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Intérqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè poſſit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola se mutat movétque. qualia autem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia qæqe.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅτι συμβέβηκεν, ἢ Ἀλεξάνδρου μεγαλοφροσύνην

[a] ἐνσταθεῖ, καὶ ἀκάκαλον μένε. [b] δεινὸν ἦν ἀγνοιαν καὶ δέος παν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὁπωστιοῦν ψυχῆς ἅπτεται. [d] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] οὐδὲ τρέπει ἢ κινεῖ ψυχὴν οὐδέ κινῆσαι ψυχὴν δύναται. [f] τρέπει ἢ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη. καὶ ὅσων ἂν κεκρατῶν καταξιώσῃ ἑαυτῆς, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ ἀγαθυφρεσυνῶτα.

§. 20. [g] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκειότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον [h] ἕυ ποιητέον αὐτῆς καὶ ἀνεκτέον. καθ' ὅσον δ' ἐνίστανται ὕλαις εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἐν τοῖς ἀδιαφόροις μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, οὐχ ἧσσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [k] τῶν τοίνυν ἐνεργημάτων ἃ γίνεται ἐμποδισθείη ἄν. [l] ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως, ἃ γίνεται ἐμποδὼν [m] ἀλλὰ τῶν ὑπεξαιρεῖται, οὐδέν.

a L.6.§.10. l.11.§.9.
b L.8.§.48.
c L.4.§.3.
d L.8.§.41. l.11.§.6.
e L.6.§.52.
f L.7.§.16. L.6.§.8.
g L.2.§.1.
h Inf.§.83.
i L.6.§.32. l.8.§.56.
k L.8.§.32. 41.
l L.3.§.12. Inf.§.34.l. 10.§.33.l. 11.§.9.
m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem obtingere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illi videntur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ οἱ μάχαιραν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνος, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τὰς εἰσόδους. διὰ τί οὖν, ἂν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ὄντι, ἡδέως φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; ἂν δὲ καὶ τῶν δορυφόρων τις αἰσθάνεται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἐπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσέρχηται αὐτῷ, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ εὐκόλως, μήτι φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ τοῦτο, δι' ὃ φοβερός ἐστιν. ἀν δέ τις μὴ θέλων ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἅπαντος, ἀλλ' ὡς ἂν δίδωται, προσέρχεται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ δεδοικότα προσέρχεσθαι αὐτόν, οὐδέν. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, eorúmqe gladii, & cubicularii, & ii qi ingredientes excludunt. Qid ergò puer, qum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intelligit, eósqe gladios habere novit, & hac ipsa de causa ob aliqod infortunium accedit ut moriatur, & ab alio citrà difficultatem occidi vult, numqid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res tuleris, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Indè Seneca *Epist.* 36. ubi submonuerat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem*, subjungit, *Esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην] Seneca *Epist.* 78. *Athleta qantum plagarum ore, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate. nec tantùm qia pugnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit forsan æro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summam ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponat sibi & carni, acerba licèt ista, à multis tamen æqo animo accepta, imò & ultro appetita, famæ & gloriæ caussâ, nec à viris tantùm sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, cultrum sibi adegit in conspectu propinqorum, ut gloriam castitati suæ pareret. Mutius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc factum ejus fama haberet. Minus fecerunt Philosophi: Heracitus, qi se bubulo stercore oblitum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæi montis desiliit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmineæ qoqe contempserint ignes. Dido cùm post virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qæ jam ardente Carthagine, ne maritum suum supplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulas dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se unum pro multis captivis Carthaginiensibus compensari nollet, maluit hostibus reddi, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestias fœmina libens appetiit, & utiqe horridiores, aspides serpentes, tauro vel urso, qas Cleopatra immisit sibi? ne in manus inimici perveniret. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Isaqe cessit carnifici meretrix Athenensis, qæ conscia conjurationis, cùm propterea torqeretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam comestam in faciem tyranni expuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultra perseverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles qiqe adolescentes flagellis affiguntur, astantibus parentibus, & propinqis, & ubi perseverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potius cesserit plagis, qàm corpus. Omitto nunc gloriæ caussam, eadem omnia sævitia & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi conculcavit. qot otiosos affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes*

A *qidem se avtoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum tavreas scapulis patientissimis inambulaverunt.* In eandem sententiam multa habet, & ex istis qædam repetita, in *Apologet. c. 50.*

Ἐυσταθεῖ] *fortiter, constanter perfer.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Οὔτε γὰρ φόβου ἔστι θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλειονάζοντα τοῖς ἄπαν διαπεμένοις εἰκὸς ἦσιν, ἀλλ' ἐυσταθὲς φρόνημα μεθ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percelli trepidatione probabile est ità comparatos, aut plus satis ferocire: sed animum cum fiducia & audacia stabilem suscipere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam
B *filii morte nunciata, persistente:* Θαυμαστὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐυσταθείας. *Memorabilis viri illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν ἦν ἄγνοιαν καὶ ἁρπάσαντι ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita vulgò & formidata, inconsulto impetu plerique calcárunt. Inventus est qi flammis imponeret manum, cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursus Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non mitteret; qi mortis intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula depoposcerunt. Qòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo*
C *stimulo excitata; qantò magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed æqaliter valet, cui perpetuum robur est?* qem & ex *Epist. 36. suprà* adductum vide sis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, trucem, bestias, tormenta contemnant sibi pramio laudis humana, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cælestis, & divina mercedis. Tanti vitreum? qanti verum margaritum? qis ergò non libentissimè tantum pro vero habeas erogare, qantum alii pro falso? Hæc non sine caussa Dominus in seculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die con-*
D *fundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qæ alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *suprà l. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρέπει, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Ὅσων ἂν κρατῶν] Hoc est qod suprà sæpiùs, in opinione judicióqe nostro totum situm esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἕυ ποιητέον καὶ ἀνεκτέον] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπῳ δὲ ἓν ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Hominibus bene-*
E *facias, sustineas eos eisdémqe abstineas. Charitas vera est, amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l. 10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Εἶκαι πᾶσι, παραχωρῶν, ἀνεχόμενος. ὅτως αὐτὸς ἀφίλει. καὶ μὴ κατιξίου αὐτῶν τὸ σαυτοῦ φλέγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τὰς πρεπούσας καὶ δικαίας διαλήψεις τοῖς δεῖ πλησιάζουσι, καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἀηδίας καὶ βαρύτητας ἀνυπόλυπως καὶ ῥᾳδίως φέροντας. σφᾶς δ' αὐτοὺς, ὡς δυνατὸν ἀπαφροντίστους καὶ μετριωτάτους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ità ut decet, ut aqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qi-*
F *bus aliqid rei habent: qiqe, qum aliorum acerbitatem & importunitatem æqis animis & facilè ferant, ipsi moribus facillimis sint, & qàm moderatissimis in vita consvetudine.*

Κατ' ὅσον δὲ ἐνίστανται] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμήσαντι ἔνεστιν ἐμποδὼν γενέσθαι; *Aliqid molienti tibi obstitit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Ἐν τι τῶν ἀδιαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνέργεια μὲν τοι ἐμποδισθείη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως ἃ γίνεται ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ τῷ ἀδιεμποδίστῳ. ἀδιεμπόδιστα γὰρ καὶ μεθίησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου τέτου ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐμποδιστικόν.

atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. ità fit, ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [b] πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ [c] τῶν ἔν σοι τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ ὅτι σε [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum quæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito. hoc est autem illud, quod cæteris omnibus utitur, quod reliqua omnia administrat. pari modo & quod in te præstantissimum est, colito. hoc est autem, quod superiori illi affine est. istud enim est, quod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περίροπὴν] de qa *ibidem.*

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίησι] Ita Plutarchus *de tranqill. pag.* 467. *C.* Ἕξεισι γὰρ μεθισάσης τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυνάτων. *Ita nos qoqe ea, qæ nolentibus nobis fortuna obtulit, alio transferre sctamus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qæ præcesserunt* Xylander. havd satis commdé. *ad illud qod intendit* Casavbonus. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id qod est potius.* Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Pavlus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qæ mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisse,* &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, qod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace,* qæ ab illis petas licet. Indè Hesiodus *l.* 2.

Ἠὼς δὲ προφέρει μὲν ὁδόν, προφέρει δὲ καὶ ἔργον.
Avrora & confert ad iter, confert ad opvsqe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομῆσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procurare, ut majorem sui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κράτιστον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno,* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἀγεμονικὸν ὑπὸ τοῦ ἀγεμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, summum à summo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον] numen scilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mundum regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens universe rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille universi,* & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *universum hoc administrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infvsvmqe Deum cælo terrisqe fretóqe,
Ingentem æqali moderantem fœdere molem.

Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα] qod *suprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε. *Facultatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam si in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. *Id duntaxat, qod in te principatum gerit, & divinum est, in pretio ac honore habueris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτισεύειν, καὶ μὴ καθυποτεῖσθαι. *Vis intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur.* Cicero *de repub. l.* 6. in *somn. Deum te scito esse. Siqidem Deus est, qi viget, qi sentit, qi meminit, qi prævidet, qi tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpositus est, qàm hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex qadam parte mortalem Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus movet.* Seneca *Epist.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod est illic materia, id nobis corpus est. Serviant ergò deteriora melioribus.* Isocrates *ad Demonic.* §. 33. Μίγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπῳ σώματι. *Maxima enim res in re minima est, bona mens in corpore humano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἔν σοι θεῖον. *qod in te divinum est.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενὲς, *qod anima affine est.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Nam hujus progenies etiam sumus.* Aratus in *phænom.* ab Apostolo lavdatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πίφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur;* sic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ se uti possit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, εὑρήσεις αὐτὴν ἑαυτῆς θεωρητικήν. εὑρήσεις δὲ καὶ δοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κίκληται τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. — αὐτὴ οὖν αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; οὐδαμῶς. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀντιγράφειν τῷ ἑλαίρῳ δέῃ, τότε τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἑλαίρῳ, ἢ οὔ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική. πότερον δ' ἀρτίον νῦν ἢ κιθαριστέον, οὐκ ἐρεῖ. τίς οὖν ἐρεῖ; ἢ καὶ αὐτὴν θεωρῆσα, καὶ τἄλλα πάντα. αὐτὴ δ' ἔστι τίς; ἡ δύναμις

A ἡ λογική. μόνη γὰρ αὕτη καὶ αὑτὴν κατανοήσασα παρείληπται, τίς τέ ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξίαν ἑαυτὴν ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας. τί γὰρ ἔστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅ, τι χρυσίον καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις τοῖς φαντασίοις. τί ἄλλο, τὸ μουσικὴν, γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρῖνον, δοκιμάζον, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικτύον; οὐδὲν ἄλλο. ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἀπάντων καὶ κυριεῦον οἱ Θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῆς φαντασίας. τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. *Aliarum facultatum nullam reperietis ipsam suimet contemplatricem: ac proinde ne approbatricem qidem aut improbatricem. Grammatica contemplatio qousqe progreditur? Ad distinctionem literarum*

B — *Num ergo earum aliqa seipsam contemplatur? Neqaqam: sed cum amico rescribendum est qid ei sit scribendum, Grammatica dicet: utrum amico sit scribendum, necne, Grammatica non dicet. In cantilenis Musica eodem modo, an autem nunc canendum sit, & cithara pulsanda, aut nec canendum, nec cithara pulsanda, non dicet. Qa facultas igitur id dicet? Ea qa tum semetipsam, tum cæteras omnia contemplatur. Ea vero qa est? Ratiocinandi ac differendi facultas. Sola enim hac tradita est, qa tum seipsam perspexerit, qanam sit, & qid possit, & qanti sit æstimanda, tum cæteras universas. Qid enim aliud est qod dicat, aurum esse pulcrum? Ipsum enim non loqitur. Satis ap-*

C *paret, eam esse facultatem, qa utatur visis. Qid aliud est, qod Musicam, Grammaticam, cæteras facultates dijudicet, usum earum probet, modúmqe demonstret? Nihil aliud. Qamobrem Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt?* Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μάτ' ἀχάριτος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμυήμων τῶν κρειττόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καί, νὴ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίας, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δίδωκε κρεῖττον ἀπάντων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιούμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξίας ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὀρατικῆς πρὸ' ἧκιστας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτι τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ ὄπλα τεταγμένοι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. — πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρεῖσσον εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διανοοῦς χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἕκαστα, καὶ ἀποφαίνεται, τίς γὰρ ἐκείνη οἵδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόση ἀξία; τίς ἐκείνων οἶδεν, ὁπόλε δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πόλε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τὰς ὀφθαλμὰς, καὶ ἀφ' ὧν οὐ δεῖ ἀποστρέφουσα,

D τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὁρατική; οὐ. ἀλλ' ἡ προαιρετική. τίς ἡ τὰ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; — οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πόλερον εἰπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ὕστως ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαρισοῦ; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελέστατα πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον αἱρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαίρεσις. εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ

F ἀκωλύτου τὰ κωλυόμενα. *Homo, nec ingratus esto, neqe etiam præstantiorum immemor: sed cum de visu & avditu, atqe adeò de ipsa vita, vitaqe adjumentis, (cujusmodi sunt frumenta & legumina, cujusmodi vinum & oleum) gratiam habeto Deo, tum alisud ab eo his omnibus præstantius tibi datum esse memento, qod illis utatur, qod probet, qod pretium cujusqe statuat. Qid enim est qod de qalibet harum facultatum pronuntiet, qanta qaqe pretii sit. Num qaqe facultas per se. Num visum unqam de seipso qicqam locutum avdivisti? num avditum? — Cum ministra & ancilla constituta sint ea facultati, qa visis utatur servire — Qi ergò potest alia qapiam facultas eâ præstantior esse, qa caterarum qoqe ministerio utitur, singulaqe ipsa & probat & dijudicat? Qa enim illarum novit qanam hac sit, & qanti pretii? qa illarum novit qando hac utendum, qando non utendum sit? Qanam est qa & aperiat & claudat oculos, & à rebus noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nunqid videndi vis? Non: sed vis voluntatis. Qanam aures occludit & reserat? — Non alia nisi voluntas — Utrum verò loqi an tacere præstet, & sic an illo modo dicere utilius sit, hoc deceat an dedeceat,*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin &etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

η τῶτο ἐϛι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τῶτο διοικεῖται.

§. 22. [a] Ὁ τῇ πόλει ἀκ ἔϛι βλαβερόν, ὐδὲ τὸν πολίτην βλάπλει. ἐπὶ παύσης τῆς ἐ βεβλάφθαι φαντασίας τῶτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τῶτο μὴ βλάπλεται, ὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ ὴ ἡ πόλις βλάπλεται b, ἀκ ὀργιϛέον τῷ βλάπλοντι τῇ πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμεῖ, [c] τὸ τάχος τῆς ὠφελείας καὶ ὑπεξαγωγῆς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [d] ἥ τε γὰρ ὐσία ῥεῖον ποτα μὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει, καὶ [f] αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις [g] τροπαῖς, καὶ σχεδὸν [h] ὐδὲν ἑϛὼς, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ ᾧ [i] ἄπειρον ἔ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, [k] ὧ πάντα ἐναφανίζεται, πῶς οὖν ὐ [l] μωρὸς, ὃς ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ

χε-

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [δεικλέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικ.] τί Inf. §. 28. L. 10. §. 4. l. 11. §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
* -γὸς τόδε f.
i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
k L. 2. §. 12.
l L. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs equiti, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis utatur? voluntas, Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc ſume, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergóne habet hæc qicqam robuſtius? Ullóne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qæ ab ipſo coercentur?

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τῶτο διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει ἀκ ἔϛι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπλεται, ἀκ ὀργιϛέον τῷ βλάπλοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις ὐ βλάπλεται, ἀκ ὀργιϛέον τῷ μὴ βλάπλοντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, ἀκ ὀργιϛέον τῷ β. τ. π. [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐνμενὴς ἔσῃ τῷ παρορῶντι. *Ex errore animi delinqentem aqanimiter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τῶτῳ ἀυτῷ ἔλοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπλετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσι συνιγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰαλρῶν ἔξίϛι λαμβάνειν, τὰ μὲν νοσήματα ἰωμένων, ὀργῇ δὲ πρὸς τὰς νόσους ὐ χρωμένων. *Ipſa qidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos qidem curant, iram verò in ægrotos non exercent.* Evripides *Bellerph.* Svidâ lavdante;

— τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
— *male habenti iraſci malum eſt.*

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus ægros ſuos medicus: qorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens omnes hos qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm ægros intemperantes. itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* Idémqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & aſperè: meliórem tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. qis enim, cui medetur, iraſcitur?* & *ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parium veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exavdientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi ægrotant, ſeneſcunt, ſatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non pavcioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἅπαντα παραφέρονται. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. defect. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Οἷον ποτα μὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— *qod adeſt memento*
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylvæ,
Qum fera deluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολή. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπαί. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἑϛὼς] ità *infrà* §. 33. Ἐυμετάβλητα καὶ ὐκ ἑϛῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— *nihil eſt toto qod perſtet in orbe:*
Cuncta fluunt. —

Avguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qaro, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἐϛι γὰρ ὐδέποτ' ὐδὲν, αἰεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de EI. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τῷ εἶναι μέτεϛιν ὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γενομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς, λαβέσθαι βυλόμενος, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πίέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάλλον ἑκάϛε τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτῷ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, ὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος ὄντως δυνάμενος. *Reverà enim eſſentiâ nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionémqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μένει δὲ ὐδὲν, ὐδ' ἔϛιν ὅς, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάνταϛμα καὶ κοινὸν ἐπιμαγέον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὀλισθαινούϛης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Οὔτε τὰ δεξιὰ καὶ περισπάσασα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑϛὼς καὶ μόνιμον ἔχει, ὕτε τὰ περίσαλπτα τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἤδεσας. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſpera fortunataqe res, & qa magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diúve permanent: neqe etiam infortunatæ, ac luctuoſæ ſolidæ firmaqe ſunt; ſed omnia fluctui cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Οὐδὲν ἑϛὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fravdem induxit. lege Οὐδὲν ἑϛὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὦ πάντα ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς δ' μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιοῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτῆ σκιὰν, ὅτε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι. καὶ μεγαλαυχεῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαι τε καὶ ὁρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γίνηται. ὁ πολύ γε ἂν εἴη τῆ Μαργίτη σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἄν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐπεσδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίττων, καὶ

χελιάζων, ὡς ἄν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαιτο;

a L.2.§.9.l. 12.§.32. b L.4. §.26. c L.4.§.48. l.11.§.18.

§. 24. Μέμνησο τῆς συμπαίσης οὐσίας, ἃ ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ ᾗ σύμπαντος αἰῶνος, ὅσον βραχὺ καὶ ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόσον εἶ μέρος.

d L.4. §.26. l.11.§.13.l. 12.§.26. *τις Xyl. e Sup. §. 3. f L.4.§.34.l. 7.§.57. g L.6.§.22. h L.4. §.3. Sup. §. 19. i L.7.§.16. 67.l.10. §.24. *αὐτὸ f. L. 7.§.68. k L.3.§.6.l. 7.§.55.l.8. §.26.

§. 25. d Ἄλλος ἁμαρτάνει * τι εἰς ἐμέ. ὅ ψεται. e ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. f ἐγὼ νῦν ἔχω, ὃ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ g πράσσω ὃ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

§. 26. Τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτοῦ τῆς ψυχῆς σου μέρος, h ἀτρεπτον ἔστω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως. καὶ i μὴ συγκερνύσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω * αὐτὸ, ἑαυτὸ τελειούτω k τὰς πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν δὲ ἀναδιδῶ κατὰ τ' ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ περατέον ἀντιβαίνειν.

ad ſpatium perbreve moleſtiam exhibeat, quæritur, qaſi diu id fiat.

§. 24. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus qantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Qæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. qòd ſi aliâ ratione ſe ad mentem ſubvexerint, qatenus nempe ea corpori unita eſt, tunc ſenſui, cum à natura ſit, non eſt obnitendum,

ſed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι χαίροι ἄν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γεγονὼς τοῖς Ἀλωϊάδαις ἴσος. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἄν, καὶ εἰς τὰ θέατρα, καὶ πανταχόσε τῆς πόλεως, ὅπως ἀπὸ πάντων βλέποιτο. περὶ δὲ πλήθουσαν ἀγορὰν ἄρχοιτ' ἄν σκυθρωπότερος αὐτῷ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωροίη. τὰς δὲ μεσημβρίας, αἰσχύνοιτ' ἄν ὀφθῆναι ἀνθρώπῳ τινί, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλεισάμενος, ἐπειδὴ ἐν ποσὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῇ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοιτο ἂν ἀεὶ πρὸς ἑσπέραν. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάθεσιν, καὶ ἄνδρα διαπλάττειν ἠλίθιον. ἰκὼν ὁ τῇ δοξῃ προσίχων, ὑδὲν τι βελτίων, ἀλλὰ πολὺ ἀβλιώτερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλείας μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ μεταβάλοιτο. καί τοι, ὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἕωθεν, ὑδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσχέστατον ἄνθρωπον εἶναι, νῦν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωτι μαρτυρήσωσις αὐτόν τινες καὶ ἐπαινέσωσις, νῦν δὲ συσκελλόμενον καὶ ταπεινούμενον. πολὺ πλείας αὐξήσεις τε καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς ἀυτῷ λαμβανούσας, ἰμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σιλήνης. *Si qis igitur foret talis homo, qi viveret ad ſuam umbram, nempe ut eâ avctâ efferretur atqe gloriaretur: breviore avtem factâ contriſtaretur, dejectioriſqe videretur animi, tantóqe magis, qantò ea minor fieret, haud multò utiqe eſſet Margite ſapientior. Eádem enim die nunc qidem mæſtus eſſet, nunc avtem gaudereret. Mane qidem, cùm umbram videret matutinam valdè prolixam, atqe cypreſſis turribúſqe in mœnibus ferè majorem, haud dubium qin gaudereret, qaſi ipſe repentè compar factus eſſet Aloidis: atqe in forum vaderet & in theatra, inqe omnia civitatis loca, qo ab omnibus conſpici poſſet. Circa meridiem verò inciperet mæſtior ſeipſo fieri, atqe ſecederet. At in meridie erubeſceret ab ullo homine conſpici, domiqe maneret clavſus, conſpectâ pedibus umbrâ. Poſtea verò crepuſculum rediret ad ſe, fieréteqe ſuperbior ſemper ad veſperam. Prorſus mihi videris abſurdam affectionem, virúmqe effingere ſtolidum. Qare is qi gloriæ animum advertit, nihilò eſt melior, ſed multò miſerior. Nonnunqam enim una die ſapius immutaretur, neqe qemadmodum ille incertis qibuſdam horis, ſed etiam mane, & circa crepuſculum, nihil prohiberet, qò minus eſſet hominum infortunatiſſimus. Nunc enim impetu ferretur, volaréteqe altius nubibus, ſi qi teſtimonium illi perhibuiſſent, illúmqe laudaſſent: nunc avtem contraberetur, abjiceretqe animum. Multoqe plura incrementa atqe decrementa illius ſuſciperet animus, ut mihi videtur, qàm luna.*

§. 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epiſt.* 91. *Qota pars omnium ſumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος. *Momentanea eſt vita humana.* Diodorus Siculus *hiſtor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιῶσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. *Cuncti enim mortales, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exſtincti.* Ariſtides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ ὃ πολλοῦ τινος ἄξιος εἰς ἀριθμοῦ λόγον. ἀλλ' ἐάν τε Ἀργανθώνιον, ἐάντε Τίθωνον λέγῃς, ἐάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαρκέσαντα Νέστορα τὸν Πύλιον, πάντας τούτους τοὺς χρόνους συνθεὶς, εὑρήσεις ἔλαττον μέρος ὄντας τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰπεῖν. *Jam vita omnis hominum brevis eſt, nec valdè longa, adeò ut ſive Arganthonium commemores, ſive Tithonum, ſive eum qi ad tria duravit ſecula, Neſtorem Pylium, omnibus his temporibus in ſummam collectis minima deprehendatur eſſe pars æternitatis.*

§. 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ] Xylander legiſſe videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat alius qis adverſùs me.* Verùm lectionem receptam ſolicitare nihil eſt neceſſe; *Peccat qidpiam alius adverſus me.* Ego, ſi qid eſſet mutandum, legerem potiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. qid hoc ad me? ipſe viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *ſibi peccat.* Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Τί ἄν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; ὐκ ἐκείνου ἁμάρτημα; πῶς γὰρ ὅ; δύναταί δ' ἄλλε μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλε δὲ κακόν; ὅ. τί ὖν ἀγωνιᾷς περὶ τῶν ἀλλοτρίων; *Qid ergò cura tibi ſunt aliena? Annon illius peccatum? Qidni? Poteſt verò alterius eſſe delictum alterius malum? Non. Qid ergò de alienis angeris?*

Ὄψεται] *Viderit ipſe.* αὐτῷ μελέτω. qaſi dicat, Qid ad me? ſive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4. *Viderit hoc Epicurus.* Naſo *Art. l.* 1.

Viderit Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavſſam ipſe ſuam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas. —

q. d. utilitatem ipſe nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν] *ſuprà* §. 3. ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

Ἐγὼ νῦν ἔχω ὃ με θέλει νῦν ἔχειν] Hoc argumento compeſcit ſuos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hiſt. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Sinite iſtum: Ipſe enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

Καὶ πράσσω, ὃ με νῦν πράσσειν] Ità *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ κεδήκω ποιῶ. *Ego qod mei eſt officii exſeqor.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἡμεῖς δὲ ὑδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξομεν. *Illi ea agant qa ipſis videntur. & nos nihil minus ſic affecti ſimus ut natura poſtulat.* Seneca. *Epiſt.* 103. *Tu tà cogita, qod ex homine periculum ſit; ut cogites, qod ſit hominis officium, alterum intuearis, nè ladaris? alterum, nè ladas. commodis omnium lateris, movearis incommodis: & memineris qa præſtare debeas, qa cavere.* Verùm iſta non ad Stoicam amuſſim exacta prorſus.

§. 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως] id eſt, *à voluptate vel dolore.* eadem periphraſis *ſuprà l.* 4. §. 3. Λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. *Leniter ſive aſperè moto.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μορμολύκειον. ῥίψον αὐτὸ καὶ κλάμυθε. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἄν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ ὕδρα ἠοικίαι. ἂν λυσιτελῇ, ῥίπε. *Labor qid eſt? Larva. Inverte eam ut cognoſcas. Aſperè movetur caruncula, deinde rurſus molliter. Qod ſi tibi non expedit, janua patet. ſi expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Qomodo hic poteſt Deo parere, & qicqid evenit bono animo excipere, nec de fato qeri, caſuum ſuorum bonus interpres, ſi ad doloris voluptatúmqe punctiunculas concutitur?* Vide *l.* 10. §. 8.

Μὴ συγκρινέσθω] *Nè admittat perſvaſiones* Xylander. tanqam ſi de principalis partis judicio agatur, qod in caſibus iſtiuſmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9, 16. & iſtic etiam in mox ſubjunctis, τὴν ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω. Verùm meliùs Caſavbonus, *nè immiſceatur*, ſive *nè immiſceat ſe.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumſcribat eas* Xylander. Verùm αὐτὸ potiùs legendum. atqe ità Caſavbonus *circumſcribat ſe.*

Τὰς πείσεις] *Perſvaſiones* Xylander. *perpeſſiones*, vel *affectiones* potiùs; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν οὖσαν οὐ πειρατέον ἀντιβαίνειν] fruſtra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate noſtrâ fiunt, invicti & inevitabiles ſunt: ut horror frigidâ aſperſis, ad qoſdam ictus aſperuatio, ad pejo-*

res

ſed ſiſtenda partis principalis cenſura, nè de his tanqam avt bonis avt malis ſententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus ſibi deſtinatis acqieſcat; faciátqe qæcunqe genius ille voluerit, qem ſui particulam à ſe avulſam Jupiter cuiqe attribuit, præſidem ducémqe eidem futurum. hîc avtem cujuſqe mens eſt & ratio.

§. 28. Num ſuccenſes ei qi hircum olet?

a τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L. 4. §. 8. l. 7. §. 14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ ὁ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς δοτουεμομένοις, d πειθομένην ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἐκάστῳ e προσάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, f ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστω δὲ ἕκαστος, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. b L. 10. §. 1. l. 12. §. 5. c L. 2. §. 17. l. 3. §. 16. l. 7. §. 54. d Sup. §. 10. e L. 3. §. 5. f L. 2. §. 4. l. 12. §. 26.

§. 28. g Τῷ γράσωνι μήτε ὀργίζῃ; μήτε g L. 11. §. 15.

ANNOTATIONES.

res nuncios ſubriguntur pili, & rubor ad improba verba ſuffunditur, ſequiturqe vertigo prærupta cernentes. qorum, qia nihil in noſtra poteſtate eſt, nulla qò minùs fiant ratio perſvadet. Senſum enim hominis nulla exuit virtus. Idem *Epiſt.* 85. & *Epiſt.* 11. *Nullâ ſapientiâ naturalia corporis avt animi vitia ponuntur. qicqid infixum & ingenitum eſt, lenitur arte, non vincitur. qibuſdam etiam conſtantiſſimis in conſpectu populi ſudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & æſtuantibus ſolet: qibuſdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingua titubat. labra concurrunt. hæc nec diſciplina, nec uſus unqam excutit: ſed natura vim ſuam exercet; & illos vitii ſui etiam robuſtiſſimos admonet. inter hæc ruborem eſſe ſcio, qi graviſſimis qoqe viris ſubitus offunditur. magis qidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plùs caloris eſt, & tenera frons: nihilominus veteranos & ſenes tangit. -- non accidit hoc ab infirmitate mentis, ſed à novitate rei; qa inexercitatos etſi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam boni ſanguinis ſunt, ità qidam incitati & mobilis, & cità in os prodeuntis. Hæc nulla ſapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam ſub imperio, ſi omnia eraderet vitia. qæcunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm ſe dimqe animus compoſuerit, hærebunt. nihil horum vitari poteſt, non magis qàm arceſſi. -- nihil adverſùs hæc ſapientia promittit, nihil proficit: ſui juris ſunt; injuſſa veniunt, injuſſa diſcedunt.* Idem *Epiſt.* 57. *Ullius qoqe in qem jus fortuna perdidit, ſeriętur animus, mutabitur color. qadam enim nulla virtus effugere poteſt: admonet illam natura mortalitatis ſuæ. itaqe & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit, ſi vaſtam altitudinem in crepidine ejus conſtitutus deſpexerit, non eſt hîc timor, ſed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικόν] In eandem ſententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qâ Seneca *Epiſt.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipſe correptus, ex Epicteti diſſertationum ab Arriano digeſtarum, qi nunc non proſtat, *l.* 5. *Viſa animi, qæ φαντασίας Philoſophi appellant, qibus mens hominis primâ ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis ſunt, neqe arbitraria, ſed vi qadam ſuâ inferunt ſeſe hominibus. noſcitandi probationes avtem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem viſa noſcuntur ac dijudicantur, voluntariæ ſunt, ſiúntqe hominum arbitratu. propterea cùm ſonus aliqis formidabilis, avt cælo, avt ex ruina, avt repentinus neſcius [ullius] periculi nuncius, vel qid aliud ejuſmodi factum; ſapientis qoqe animum pavliſper moveri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt. non opinione alicujus mali perceptâ, ſed qibuſdam motibus rapidis & inconſultis, officium mentis atqe rationis prævertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, viſa iſtiac animi ſui terrifica non approbat, hoc eſt, ὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει, ſed abjicit reſpuitqe: nec ei metuendum eſſe in his qicqam videtur. Atqe hoc inter inſipientis ſapientiſqe animum differre dicunt, qòd inſipiens qalia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu viſa ſunt ſæva & aſpera, talia eſſe vere putat, & eadem inceptа, qa qaſi jure metuenda ſint; ſuâ qoqe aſſenſione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει. Sapiens avtem, cùm breviter & ſtrictim colore atqe vultu motus eſt, ὐ συγκατατίθεται, ſed ſtatum vigoremqe ſententiæ ſuæ retinet, qam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit, ut de minimè metuendis, ſed fronte falsâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *Epiſt.* 71. *Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, ſicut ab aliqa rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoveo. memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. altera eſt irrationalis: hæc mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10. §. 1. θεοῖς συμπολιτεύεσθαι, *cùm diis verſari.* In ſacra pagina itidem, **התהלך את־האלהים** *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Geneſ. c.* 5. *v.* 24. Aliud eſt, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantum ſub illo agimus; ſed cum illo, ut propè dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit neceſſe. ampliùs ac fidentiùs Pavlus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. *In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Sed & Minucius ipſe alibi; *Non ſolùm in oculis ejus, ſed & in ſinu vivimus.* Verùm iſtud, inqam, aliud eſt ab eo qod hîc Marcus. iſtud enim neceſſitatis, illud voluntatis eſt.

Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *ſuprà* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *ſuprà* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ] In eundem ſenſum *lib.* 2. §. 1. ἀπόμοιρα, & §. 4. ἀπόρροια, qo iſtic ἀπόσπασμα τοῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërtius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum ſenſu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν οὖσης ἀποσπάσματος. *Animatum eſſe mundum manifeſtum eſt, qòd anima noſtra inde avulſa ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μέν ἔστως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ἅτε αὐτοῦ μόρια ὄσαι καὶ ἀποσπάσματα. *An cùm animi noſtri ita ſint devincti Deo, ut particulæ ſint ejus, & ab eo qaſi avulſæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεοῦ ἔργα κἀκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' ὁ προηγούμενα, οὐδὲ μέρη θεοῦ. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ, συ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ. ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκεῖνο. *Opera Deorum & illa ſunt, non tamen præcipua ſunt, neqe Deorum partes. Tu verò principale qiddam es: tu aliqid es à Deo avulſum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laërtium *l.* 8. §. 27. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam verò avulſionem ætheris eſſe.* Cujus ſententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi cenſuit Deum animum eſſe, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qo noſtri animi carperentur, non vidit diſtractione humanorum animorum diſcerpi & dilacerari Deum, & cùm miſeri animi eſſent, qod pleriſqe contingeret, tum Dei partem eſſe miſeram, qod fieri non poteſt.* Philo *de inſomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νοῦς ἀπόσπασμα θείου. *In hominibus mens particula eſt divina.* Idémqe *de Cajni inſid.* pag. 171. E. Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὄντως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μιγῆναι, ἢ καρδίᾳ βραχείᾳ ὄγκοις ἐγκαταλειλημένον, μέγεθος ὁρατὸν καὶ κόσμῳ χωρῆσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ εὐδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ὐ διαιρετόν; *Et qomodò credibile videtur, tam exiguam mentem humanam, membranula cerebri avt corde, haud amplis ſpatiis incluſam, tantam cœli mundiqe magnitudinem capere, niſi illius divina fœliciſqe anima portiuncula eſſet indiviſibilis.* Qod Manilius *aſtronom. l.* 2.

Qis cælum poſſit, niſi cæli munera nôſſet,
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?

Verſum primum, uti vulgò concipitur, qid velit, non aſſeqor, ego ſic potiùs concipiendum cenſuerim,

Qis cælum poſſit, niſi cæli munere, nôſſe?

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina haviſtos animos & delibatos habemus.* Et *Tuſc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi diſertè, referente Epiphanio *hæreſ.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μέρος θεοῦ εἶναι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. *Animam eſſe particulam Dei, ab eoqe avulſam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pamandro c.* 12. §. 1. Ὁ νοῦς ὐκ ἔστιν ἀποτετμημένος τῆς ὐσιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅσπερ ἡπλωμένος, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Mens utiqe ab eſſentiâ Dei habitu non eſt preciſa: qin etiam velut diffuſa, Solis ſplendoris inſtar.* Qod Philo *de Cajn. inſid.* proximè poſt ſuperiùs adducta; Τίμιόν γὰρ οὐδὲν τῇ θείᾳ καθ' ἁπάντησιν, ἀλλὰ μόνον ἐγγύτατα. *Nihil enim qod divinum eſt abſcinditur, ſed tantùm protenditur.* Verùm nevter tamen cavtè ſatìs. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γράσωνι] ità reſtituit Xylander, cùm in membranis θράσωνι reperiſſet. Γράσων, ὁ γράσου ὄζων. Γράσων, *qi hircum olet*, ut Ariſtoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάδους ὄζων, ὥσπερ ὁ τράγος, *fœtens ſicut hircus.* ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Ariſtophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράσος, qo vocabulo Marcus qoqe uſus eſt *l.* 9. §. 36. fœtor ille, qi *hirſutis*, ut eſt apud Horatium, *cubat gravis hircus in alis.* Αὐτὸν ἡμῶν τὸν γράσον ὐχ ὑπομένουσι. *Qi ne axillarum qidem ipſarum fœtorem ſufferent.* De Perſis Alexandri milites pugnam inituri. Plutarchus in *apoph.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γράσον, ſed γράσσον legit, & ἀλαλαγμὸν, ſive clamorem ac vociferationem à militibus in congreſſione acierum edi ſolitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις ἰνιώδης καλεῖται, καὶ γράσος. *Odor hircorum, ſicut & axillarum fœtor, cinabra vel hircus dicitur & γράσος.* Et Etymologus. Γράσος, ὁ ἐν τοῖς ἱρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, καὶ ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. Γράσος, *in ovium lana collecta ſordes, & malus axillarum odor.*

μήπ τῷ ὀζοσόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσ{ι}; τοιοῦτον
a Sup. §. 17. σόμα ἔχ{ι}, τοιαύτας μάλας ἔχ{ι} · ἀνάγκη τοιαύ-
b L. 4. §. 13. l. 11. §. 39. την ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
c Sup. §. 22. l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. 11. l. 10. §. 4. θρωπος λόγον ἔχ{ι}, φησί, καὶ δύναται συννοεῖν
d L. 4. §. 31. e L. 3. §. 7. l. 11. §. 18. f L. 2. §. 11. l. 11. §. 3. g L. 8. §. 47. ἐφισάνων τί παλημμελεῖ. ἔυ σοι γίνοιτο. τοιγαροῦν καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ ἀφῇ{σ}ι, λογικῶ ἀφάσει. c δεῖξον, ὑπόμνησον. εἰ γὰρ ἐπαΐ{σ}ι, θεραπεύσεις, κ᾽ οὐ χρεία ὀργῆς. d [ὅτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη.]

§. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν ἀφανοῖ, ὅτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι, ἐὰν ᾖ μὴ ἀπτρέπωσι, τότε ἔ κ᾽ ὅ ζῆν ἔξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe ſe proferat. at homo, inqis, ratione præditus eſt, potéſtqe ſi advertat, dignoſcere qid delinqat. Bene tibi ſit. proinde, tu qoqe ratione cùm ſis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem oſtendito, commonefacito. ſiqidem enim te avdiverit, ſanâſti eum, nec irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, nec ſcortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox exceſſurus, eodem, ſi volueris, vivere jam licet. ſin id minùs permiſerint, qibuſcum hîc degis, exeas licèt è vita;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco noſtro emaculandus; Γράσος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράσων ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράσων μὴ ὀργίζε. lego τῷ γράσαι μήτι ὀργίζῃ; Γράσος. *Hircorum malus odor. Hircorum fœtor. Et* γράσων ἄνθρωπος, *homo male olens, fœtidus, hircoſus, hircum olens. Hircum olenti ne iraſcaris.* locum enim iſtum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Caſavbonus qoqe ſeqitur) ſic verterat; *Nè iraſcaris ei qi hircum olet, avt cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmqe omnino cenſuerim. *Nunqid ei iraſceris, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana ſuccidiore ſordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirſutie ac ſudore crebrò ſordes in alis collectæ: qalis hircis cùm ſit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines tranſlata vox eſt. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἐυταξίας. Ἔνιγκέ τι τῆς τῦ ἀδελφῦ δυσωδίας, ἢ ὕσης, ἢ δοκήσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, ἵνα μεταδῷς τύτῳ τῆς σῆς ἐυωδίας. ἐκ ἔσιν ἐχίδνης ἰὸς ἡ κακία, ἵν᾽ ὁμῦ τῷ πληγῆναι περιδληθῇς ὀδύναις, ἢ κ᾽ διαφθαρῇς, κ᾽ διὰ τῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκλείοντι. ἀλλ᾽ εἰ μὲν εἰ δυνατὸς, κἀκεῖνον θεράπευσον. εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὀσμή τίς ἔσιν ἀηδὴς τὸ ἐκείνυ πάθος, ἢν ἀπελάσει τυχὸν τὸ σὸν ἐυῶδες ὑπερικῆσαν ταχύ, ἂν ἰδίξῃ τι τοιῦτον ὑπὲρ τῦ ὁμοδύλυ καὶ συγγενῦς συμπαθές. *Tu, qi ſpirituali illo unguento arte ungventaria confecto delibutus es, fraterni fœtoris nonnihil perſer, ſive verus ſit fœtor ille, ſive ita tibi videatur, ut ipſe viciſſim boni tui odoris illi aliqid impertias. Vipera virus non eſt improbitas, ut ſimulatqe ictus fueris, doloribus cruciaris, avt etiam intereas, ob eámqe cauſam tibi, beſtiam fugienti, vel interimenti venia parata ſit. Verùm, ſi qidem à te fieri poteſt, eum qoqe morbo libera, ſin minus, ipſe certè ita demum in tuto verſaberis, ſi improbitatis illius particeps neqaqam factus fueris. Inſvavis qidam odor eſt illius morbus, qem fortaſſe fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter ſcilicet ac promptè hujuſmodi qippiam conſervi & cognati tui cauſſâ ſuſciperes.* &c. Hinc meretricularum ſcommata illa, apud Athenæum *l.* 13. *pag.* 585. *D.* Θαΐς πρὸς γράσωνα πορευομένη ἐρασὴν, ἐπεί τις αὐτὴν ἠρώτα πῆ πορεύεται, εἶπεν,

Ἀιγεῖ συνοικήσουσα τῷ Πανδίονος.

Φρύνη συνδειπνῦσα ποτὶ γράσωνι, ἄρατα φορίνην, Λάβε, εἶπε, κ᾽ κατάτρωγε. Ibat Thais ad amatorem, qi hircum olebat. Rogavit aliqis qo tenderet; dixit,

Ad Ægeum Pandionis cum illo congreſſura.

Phryne cænans cum hircoſo amatore, ſublatam phorinen, id eſt, *olſactorium faſciculum florum, & ramulorum herbarum ſvaviter olentium porrexit, & hanc, inqit,* καὶ *κάτρωγε.* alluſit altera ad vocabulum αἰγὸς, qm *capram* ſignificet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, qod *hircum* deſignat, qaſi τράγε, hoc eſt, *hirce* dixiſſet.

Τῷ ὀζοσόμῳ] Ità Lucianus *Antholog. l.* 2. *c.* 14. *carm.* 3. *n.* 1.

ὀζόσομος ἐξορκισής.
Os fœdum habens exorciſta.
— *cui ſcilicet agris*
Favcibus exuperat gravis halitus, —
Gutture ſulphureas lentè exhalante Mephites.

utì Perſius *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum*, ut Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ σόμα χὠ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,
Os & anus idem tua olent.

ut ille in *Antholog. lib.* 2. *cap.* 14. *carm.* 5. *n.* 1. loqitur. ut poſſint illi *ex veteri Stoicorum decreto* eqè *liberi crepitus atqe ructus eſſe.* utì Cicero ad Pætum ſuum jocatur, *lib.* 9. *Epiſt.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν] corpus ità affectum non poteſt non ejuſmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejuſmodi actiones, & operationes edere. Vide *ſuprà* §. 17. & *l.* 11. §. 18. & *l.* 12. §. 16.

Ἔυ σοι γίνοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; **well fare thee.** aliud eſt qod Xylander *bene res habet.* ἔυ ἔχει. *l.* 10. §. 1.

Δεῖξον] Vide *ſuprà* §. 22.

Εἰ γὰρ ἐπαΐεις, θεραπεύσεις] Ità Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ἐὰν σε ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν συ. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη] Iſta iſtîc qid velint, ego neſcire me fateor. cum ſeqenti periocha committunt pleriqe, ità vertit Xylander, ac ſi legiſſet, ὅτε ὡς τραγῳδὸς, ὅτε ὡς πόρνη, ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, ὅτω ἐνταῦθα ζῆν. Vertit enim, *Non ità hîc vivendum eſt tibi, ut tragœdo avt ſcorto, qi egrediens vivere cogitat.* qod ego planè qid ſit, non capio. Mericus Caſavbonus, *ubi nec vociferator nec ſcortator futurus eſt.* [qi iſtud? *qomodo vivere ſtatuis, ubi ad locum ejuſmodi ſeceſſeris, ubi horum neviter exiſtat, ità iſtîc licuerit.* D. Salmaſius ſic legit. ὅτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντε ζῆν διανοῦτον. ὅτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι. *neqe hiſtrio, neqe ſcortum ſcenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hîc etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & ſcortum, qi operam ſuam ſcenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere deſtinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Avdeamus in loco penè conclamato & noſtram, licèt minùs dextram forſan, conjecturam interjicere. Qid ſi voluit Marcus, qod *l.* 4. §. 31. Μὴ τύραννον, μήτε δοῦλον. *Neqe tyrannum, neqe ſervum.* qódqe Plato *Epiſt.* 7. Μήτε ἀπιχθάνεσθαι μάτην νοθετῦντα, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπείκειν αὐτοῖς. *Neqe inſenſus adverſarer fruſtra monendo, neqe rurſus blandiendo eorum cupiditatibus aſſentarer.* Vide *l.* 11. §. 18. Ità certè uſurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. Εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, οὐδείς με καταλήψεται μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ] Turpe & periculoſum eſt in eo ſtatu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noſter, qo minùs qiſqe in eo ſtatu vivat, in qo mori ac defungi deſiderat atqe in animo ſuo habet. Vide *ſuprà* *l.* 2. §. 11. & *infrà* *l.* 11. §. 3.

Ἐξελθὼν] *exiens*, è vita ſcilicet. ut *l.* 2. §. 11. ἐξιέναι τῦ βίυ pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν ſimpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 15. Συνεργὸν ἵνα ἐξέλθῃς. *Adjutores futuri ut è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag.* 188. Ὅιον νυμφίυ τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. *Perinde ac ſi ſponſus qidam, interim dum contexuntur corolla, è vita diſcederet.* nam qod Mericus Caſavbonus de *ſeceſſione*, ſive ἀναχωρήσει intelligit, qalem *l.* 4. §. 3. loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τότε καὶ τῦ ζῆν ἔξιθι] Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ὧν ἐκ τῦ ζῆν. *Excede ergò è vita.* Stoicum hoc dogma, pietati parùm conſentaneum: de qo vide *ad l.* 3. §. 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Muſonius, opinor, Ἐὰν μὲν ἐκποιῇ πεπιστύσει, μένειν ἐν τῷ βίῳ. εἰ δὲ μὴ, ῥᾳδίως ἀπαλλάτ{σ}εσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, ὅτω καὶ ἐκ τῦ βίυ. καθάπερ κ᾽ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἃ νομιζόμενος, τὴν θύραν ἀφέλῃ, τὸν κέραμον ἀφέλῃ, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ. ὅτω καὶ ἐκ τῦ σωματίυ ἐξοικιζόμεθα, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τὰς ὀφθαλμὰς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τὰς πόδας, ἐκ ὑπομένω. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐκ συμποσίυ ἀπαλλάτ{σ}ομαι, ἀδὲν δυσχεράνων, ὅτω κ᾽ ἐκ τῦ βίυ, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ. ἔμβα τορθμίδιον ἔρυμα. *Et ſiqidem conducat, cum paupertate manent in vitis: ſin minus, facilè migrant, tanqam è ſolenni conventu ac celebri, ità etiam è vita. Non aliter qàm è domo, inqit Bion, exigimur, ſi locator non accepto pretio habitationis, fores revellat, tegulam adimat, puteum obſtruat: ità & hoc corpuſculo relegor, qando qæ locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed ſicut è convivio diſcedo, nihil indignans: itidem è vita, cum tempus aderit, ſcapham, aut trajicias, ingrediare.* qæ noviſſima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ὦ, γὰρ ἔξεσιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τῦ συμποσίυ, κ᾽ μηκέτι παίζειν, ἔτι ἔτ᾽ ἀνιᾶται μίνων, ἀχὶ δὲ, ὡς παιδιὰ παραμένει, μέχρις ἂν ψυχαγωγῆται; *Nam cui licet abire de convivio qum vellet, & non amplius ludere, is nunqid adhuc ſe manere dolet? nonne autem tanqam ludo intereſt qoad eo delectatur.* nec iſta vitiis expertia, qod interpretem fugit, ſed emendatu ſatìs proclivia.

lego

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid paſſus. ſi fumus moleſtus eſt mihi, diſcedo. cur hoc momenti alicujus eſſe videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere poſſit, qo minùs faciam qæ velim; velim avtem, qæ animantis ratione imbuti & ad ſocietatem nati naturæ ſunt conſentanea.

§. 30. Univerſi mens communionis mutuæ amans eſt. itaqe deteriora qæqe præſtantiorum cavſſâ fecit: præſtantiora ſibi invicem conciliavit. vides ut res ſingulas ordine juſto ſubdiderit, congeſſerit, pro dignitate ſua ſuum cuiqe attribuerit, præſtantiſſimas mutuo ſibi invicem conſenſu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus geſſeris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunqid hactenus adverſùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiſeris. recole qoqe qæ tranſegeris negotia, qibúſqe ſuſtinendis ſuffeceris. cogita & vitæ tuæ hiſtoriam jam eſſe conſummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

ἄτως μέν τοι, ὡς [a] μηδὲν κακὸν πάσχων. * καὶ καιρός ἐστι, ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοιοῦτον ὀδὲν ἐξάγῃ, μένω ἐλεύθερος, καὶ [c] ὃ θέλει με κωλύσῃ ποιεῖν ἃ θέλω. θέλω γὰρ [d] κατὰ φύσιν ἔχειν λογικὸν, καὶ κοινωνικὸν ζῶον.

a L. 2. §. 11, 12.
* el f.
b L. 4. §. 50.
c L. 1. §. 16. l. 2. §. 9. l. 8. §. 48.
d L. 1. §. 9. l. 3. §. 4. Sup. §. 16. l. 6. §. 14.

§. 30. Ὁ δὲ ὅλος νοῦς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [e] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾷς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένειμε ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

e Sup. §. 16.
f L. 8. §. 59.
g Sup. §. 8. l. 9. §. 1.
h L. 9. §. 9.

§. 31. [i] Πῶς διατετέθειμαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις. εἰ πρός πάντας σοι μέχρι νῦν ἐστι τὸ μήτε τινα ῥῆξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν. ἀναμιμνήσκου ὃ, καὶ δι' οἷων διελήλυθας, καὶ οἷα ἤνεγκας ὑπομεῖναι. καὶ ὅτι [k] πλήρης ἤδη σοι ἡ ἱστορία τοῦ βίου, καὶ [l] τελεία ἡ λειτουργία. καὶ

i L. 1. §. 17. Sup. §. 11. l. 6. §. 48. l. 10. §. 37.
k L. 2. §. 14.
l L. 3. §. 8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe eſt, protelant, ubi tædio ceperit eſſe, incidunt. Vide eundem ipſum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. §. 44. Epicurus ipſe apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minùs ego animo è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epiſt.* 98. de ſene neſcio qo: *Hic tam turpe putat mortem fugere, qàm ad mortem confugere. qid ergo? non, ſi ſvadebit res, exibit? qid ni exeat? ſi nemo jam eo uti poterit? ſi nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epiſt.* 70. *Nil melius aterna lex fecit, qàm qòd unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémqe *Epiſt.* 12. *Epicurus dixit:* Malum eſt in neceſſitate vivere: ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt. *Qidni nulla ſit? patent undiqe ad libertatem via multæ, breves, faciles. agamus Deo gratias, qòd nemo in vita teneri poteſt. calcare ipſas neceſſitates licet.* Idem (ſi idem ſaltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini poteſt:
At nemo mortem. —

Plinius *hiſt. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa homini natura tribuit, nihil melius tempeſtivâ morte: in eâqe id optimum, qòd illam ſibi qiſqe præſtare poteſt.* Bacchi illud in Evripidis *Bacchis* v. 498.

Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

huc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Ipſe Deus, ſimulatqe volam, me ſolvet. Opinor,
Hoc ſentit, Moriar, mors ultima linea rerum eſt.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μίνον μηδὲν βαρύμενος ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. *Dummodò non gravatè facias, non in malis te eſſe exiſtimes.* qia ſcilicet nihil ineſt mali, avt in vitæ moleſtiis, avt in morte ipſa; cùm iſta omnia ſint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφεῖλεν αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι κακά. ἔξεστί σοι πάσχοντι ταῦτα εὐδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν. ὅλαν σοι μὴ ποιῇ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *Ne qid mali illis in rebus eſſet cavit? qod tibi iſta ferenti beato eſſe licet? tibi fores aperuit, ſi iſta non placent? exi, accuſare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qà exeat, habet.*

Καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι] *ac fumi inſtar abeat.* Xylander, nullo planè ſenſu. legendum, εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi verſari tunc contingit, *vexat*, maléqe habet, *diſcedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, qo tria notantur, qæ domo exigant, *fumus, ſtillicidium, & mulier rixoſa.* Vide Druſium *Proverb. claſſ.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de diverſ. ſerm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus iſta ſunt, *Diſſert. l.* 1. *c.* 25. Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι. ἂν μέτριον, μενῶ. ἂν λίαν πολὺν, ἐξέρχομαι. τοῦτο γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ κράζειν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. *Fumum excitavit in cubiculo. Si mediocrem, manebo; ſin maximam, egredior. Hoc enim & meminiſſe & tenere oportet januam apertam eſſe.* qod noviſſimum in ſuis ſubinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò poſt ſuperiora illa: Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν. ἐκείνη γὰρ ἡ οἴκησις παντὶ ἤνοικται. *Sed in Gyaris habitare magni mihi fumi inſtar eſſe videtur. Recedo eo ubi me habitare nemo prohibebit. Nam illa habitatio curvis eſt aperta.* Lucem avtem, qaſi è fumo, fœnerabuntur iſta alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐχ ἕξω φυγεῖν. εἰ ὅτω τάλας εἰμὶ, λιμὸν τὸ ἀποθανεῖν. ὅτος δ' ἔστιν λιμὸν πάντων, ὁ θάνατος. ἄνυπ καταφυγή. διὰ τοῦτο ὑδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπόν ἐστιν. ὅλαι θέλῃς, ἐξῆλθες, καὶ οὐ κατέζη. *At non habebo qod edam? Si adeò miſer ſum, mors portus eſt: mors portus eſt omnium; hoc confugium eſt. Qapropter nihil in vita grave eſt: qum vis liber eris, neqe te moleſtia fumus afficiet.* Et iſtic enim ab ædibus fumo infeſtis eadem eſt tranſlatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei eſſe putas?* Xylander. imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ ſcilicet diſcedere) avt tanqam moleſtum qiddam horreſcis? ità ſiqidem τὸ πρᾶγμα uſurpari docuimus ad illud *ſupra l.* 4. §. 50. μὴ ὃν ὡς πρᾶγμα. ità Plato in *Sympoſ. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, ὀδὲν δὴ πρᾶγμα. *Si verò falſum fuerit, moleſtum non erit.* Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἶπε ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet: jam tempus eſt materiæ in illa, unde conflata fuit, reſolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid periturum eſt in mundo? Qid fiet novum avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυτιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. — πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν. *Qod ſi non expedit, janua patet — Ad omnia enim januam patere oportet: ità nihil habebimus negotii.* Seneca *Epiſt.* 70. *Vita non ſemper retinenda eſt, non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere. Itaqe ſapiens vivit, non qantùm poteſt, ſed qantùm debet. — Si multa occurrunt moleſta, & tranqillitatem turbantia, emittit ſe. — nihil exiſtimat ſuâ referre, faciat finem an accipiat, tardiùs fiat an citius. non tanqam de magno detrimento timet. nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere. citiùs mori, vel tardiùs, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel malè, ad rem pertinet. bene avtem mori, eſt effugere malè vivendi periculum.* & *Epiſt.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide ſis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *ſupra* §. 10. & *l.* 8. §. 48.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς] Vide *ſupra* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] *ſupra* §. 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε] *ſupra* §. 8. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς διατετέθειμαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Αἱ μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται. *Magna gavdia ex facinorum præclarorum ſpectaculo naſcuntur.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritóſque dies, & totos reſpicit annos.
Nulla recordanti lux eſt ingrata graviſque:
Nulla fuit, cujus non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Vivere bis, vitâ poſſe priore frui.

De aliis avtem Marcus aliorúmqe bene geſtis *l.* 6. §. 48. qod de ſe ſuíſqe iſtic.

Μήτε τινὰ ῥῆξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν] *neminem unqam vel facto vel dicto læſiſſe.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyſſ. σ.* v. 15.

Δαιμόνι' ἤτοι τί σε ῥέζω κακὸν, ἢ τι ἀγορεύω.
Miſer, neqe aliqid tibi facio mali, neqe dico.

Οἷα ἤνεγκας ὑπομεῖναι] Hoc nomine Deo gratias agnoſcit deberi, *l.* 1. §. 17. διὰ τὸ ἀνεπισχέτον τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qòd laboribus tot tantiſqe exantlandis par fuerit, in corpuſculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἱστορία τοῦ βίου] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis?

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

— dubio qem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies; ſed abire paratum,
Ac plenum vitæ —

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36.

a Sup.§.15. καὶ πόσα ὥπλαι καλά. a καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων
b Sup.§.1. ὑπερεῖδες. b πόσα ἢ ἔνδοξα παρεῖδες. c εἰς ὅσους ἢ
c L.7.§.65. ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένε.

d L.2.§.1. §. 32. d Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς
l.3.§.16.l.6. ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπισήμονα; τίς ἂν ψυχὴ ἐν-
§.35. τεχνος καὶ ἐπισήμων e; ἡ εἰδυῖα δέχεσθαι καὶ τέλος,
e L.19.§.18 l.8.§.3. καὶ f τὸν λόγον τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ μετὰ πάν-
f L.4.§.40. τος ζῴου καὶ ἀνθρώπου g τὰς τεταγμένας h οἰκονο-
g Sup.§.13. h Sup.§.21. μοῦντα τὸ πᾶν.

i L.4.§.48. §. 33. Ὅσον οὐδέπω i σποδὸς ἢ σκελετός, καὶ
k L.12.§. 27. k ῥῆσις ὄνομα, ἢ l ὀδὲ ὄνομα. m τὸ ἢ ὄνομα, ψό-
l L.4.§.6.l. 6.§.3. φος καὶ ἀπήχημα. τὰ ἢ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα,
m L.4.§.3. n κενὰ, καὶ o σαπρὰ, καὶ p μικρὰ, καὶ q κυ-
n L.4.§.32. νίδια διαδακνόμενα, καὶ r παιδία φιλόνικα, γε-
o L.9.§.36. λῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. πίστις ἢ καὶ αἰδὼς,
p L.6.§.36. καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, s πρὸς ὄλυμπον, ὑπὸ
q L.7.§.3. r L.9.§.24. s Hesiod. l. 1.§.195.

recole itidem, qot præclara videris; qot voluptates ac dolores ſpreveris; qot pro glorioſis habita neglectui habueris; qot improbis demique æqum te exhibueris.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæqe conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéqe inſtructa? Ea qæ principii finiſqe rerum eſt gnara, rationiſqe illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſà nuda; noménqe tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

ANNOTATIONES.

'Αγνώμονας ἐυγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſo legebatur.

Θέλω δὲ καλὰ φύσιν] Vide *ſuprà* §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχέουσι] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minùs conſentaneum notabat, ὅτι παρ' αὐλοῖς ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνίται. κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνίται. *qòd in certaminibus de peritis imperiti judicarent.* Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c. 1. Qantò magis, hos Anacharſis denotáſſet imprudentes de prudentibus judicantes, qàm immuſicos de muſicis?* Horum ergò judicia peritum prudentémqe qemlibet contemptim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus.* Varro Margopoli:

— *ſtultos contemnite docti.*

Vide *l.* 2.§. 1.& *l.* 3.§. 11. & *l.* 6.§. 34.

Ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *lud. 7. ſap.*

Bias Prieneus dixit; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitos ſcito; qoꝫ dixit malos.

Et mox:

Bias Prieneus dixi; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latinè dictum ſuſpicor, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixi & barbaros,
Qi jus, & æqum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μουσικὸς μὲν ἂν ἐπιτρέψειεν αὐτῷ ἀποφαινομένῳ περὶ τῆς νήτης, εἶναι ὑπάτην. ἂν δὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ, εἶναι ἴσας. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπῳ ἀπαιδεύτῳ ἐπιτρεψήσεται, ἐπικρίνοντός τι περὶ οὐσίας καὶ ἀνοσίου, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; ὦ πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. *Ergò Muſicus eum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiat: neqe Geometer, ſi lineas qæ à puncto ad circulum producantur neget eſſe æqales. Homo autem verè eruditus hominem indoctum curabit qid fas, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem injuriam eruditorum!* Vide reliqa. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί οὖν; θέλεις με καταφρονεῖσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τῆ πράξει καὶ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; ἤ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτέχνων. *Qid ergò? Vis me contemni? A qibus? Ab iis qi te norunt. Qomodò autem qi te norunt contemnent, qum ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim alius artifex ignaros artis ſuæ curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀμαθεῖς avtem ψυχαὶ, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebræis ac Hebraiſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitiis.* Moſes *lib.* 2. *c.* 1. *v.* 5. *Fuerúntqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam ſecutus verſionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. *Animarum ſeptuaginta qinqe.* Idémqe *c.* 27. *v.* 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. *Eramus avtem in univerſum in navigio animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.* Pavlus *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enimverò qis non animæ dabit ſummam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *ait dives.* &, *animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vos meæ chariſſimæ animæ, qàm ſapiſſimè ad me ſcribite.*

Ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſuprà* §. 30. & *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καλὰ περιόδους τεταγμένας] ſive καιροὺς τεταγμένους, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſuprà* §. 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν] Vide *ſuprà* §. 21.

§. 33. Σποδὸς, ἢ σκελετός] *cinis, avt ſceletus*: qod *ſuprà l.* 4. §. 48. Τάριχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt favilla.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decertaturus ad cœnam ſuos jubet, προθυμότερον ἐυωχεῖν. ἄδηλον γὰρ εἰ τῇ τε ποιήσουσιν ἄριστον, ἢ δεσπόταις ἑτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὔριος δὲ πίστευε σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. *Epulis ſe liberalibus exciperent: incertum eſſe idémne facturi poſtridie eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jaceret & inanimis.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ἐνιέμεν. οἱ δὲ σκελετεύσαντες ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, καὶ ἐνίσχυρα τὰς νεκρὰς λαμβάνουσιν. *Nos qidem à conſpectu tactúqe mortuorum abhorremus: alii verò deſiccata cadavera ceu qppiam egregium domi ſervant, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἤτοι ὄνομα, ἢ ὀδὲ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Μῦθος, ἢ ὀδὲ μῦθος. *Fabula, & ne fabula qidem.*

Ψόφος καὶ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Inanes planè applavſus iſti.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωσσῶν. *Linguarum ſtrepitus.*

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρά] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

— πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθόνος ἐυρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην, προλιπόντ' ἀνθρώπους,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. —
Tum demum ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibant, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. —

Et Aratus *Phænom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κενὸν γένος ἀνδρῶν,
Ἔβαθ' ὑπερμαίη.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſta in populos mox Virginis inculpata
Exarſere odia, & cœlum pernicibus intrat
Diva alis. —

& Cicero,

Deſeruit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cœlique in parte reſedit.

Refert Lactantius, ſed ità in vulgatis, qaſi Ciceronem iſtud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſediſſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

— *fugere pudor, verúmqe fidéſqe.*

& mox, *v.* 149.

— *& virgo cæde madentes*
Ultima cæleſtûm terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis itidem, *Sat.* 6.

— *ad ſuperos Aſtræa receſſit,*
Hac (pudicitiâ ſcilicet) *comite; atqe dua pariter fugere ſorores.*

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eámqe finxerunt offenſam vitiis hominum, ceſſiſſe terrâ, in cœlúmqe migráſſe.* Allufit huc Valerius Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibúſqe agens cœlitus immiſſis;

— *tumo*

terra longè latéque patente, sese contulerant. ecqid igitur restat quod te istîc detineat? siquidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nesciæ; sensus ipsi hebetes & imagines falsas admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sanguine emissa: apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane qiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit; qid suffecerit, nisi ut Deos colas celebréseque, hominibus benefacias, sustineas eos eisdémqe abstineas; meminerisque ea omnia, qæ extra corpusculi animulæqe tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

χθονὸς Ἡσιοδείης. Τί οὖν ἔτι τὸ ἐντεῦθεν κατίχον; ἔτι [a] τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἀμεταβλητα, καὶ [b] οὐχ ἑτοῖμα. τὰ δὲ αἰσθητήρια, [c] ἀμυδρὰ καὶ ἀπατηλότυπα. αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον, [d] ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος. [e] τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν ἐν ἀγνοίᾳ πίστις, κενόν. * τί οὖν [f] προσμένεις; [g] ἵλεως [h] ἢ εἰς σβέσιν εἴτε μετάστασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφέστηκε, τί [i] λοιπόν; τί δ' ἄλλο ἢ [k] θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. [l] ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ [m] ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. ὅσα δὲ ἐκτὸς ὁρῶν ἔστι καὶ πραγμάτων, καὶ [n] μήτε σοὶ ὄντα, μήτε ἐπί σοι;

a L.2.§.17. l.6.§.4.14. b Sup.§.23. c L.2.§.17. d L.4.§.3. e L.4.§.33. * vel ὑπ.ἴλα. f Sup.§.10. g L.2.§.3. h L.7.§.32. i Sup.§.14. k L.6.§.10. 30. l L.5.§.20. m Sup.§.20. n L.12.§.3.

§. 34.

ANNOTATIONES.

— *tunc flagitat iras*
In populos, Astraa Jovem, terrisque relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.

Allusit & Maro ipse *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— *extrema per illos*
Justitia excedens terris vestigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in his accusato pag.* 215. τὴν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Ἄυθις εἰς τὴν γῆν, ἵν' ἐξελαυνομένη πρὸς αὖ̃θις, δραπετεύσω πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσα καὶ φίρουσα; *Iterumne in terram, ut ejecta ab illis, denuò fugitiva è vita abeam, ubi injustitiam irridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco nostro imperante, δίκη καὶ αἰδὼς ἀποθηναι κάθοδον εἰς ἀνθρώπους. *justitiam ac verecundiam ad homines regressas*, afferit Aristides *Orat. in Romam.* Idémqe de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἀλίευτ. β. prope finem,

— νῦν γάρ σε, Δίκη, θρίπτερα πολλὰν
Γινώσκω μερόπεσσι συνέστιον ἠδὲ σύνοικον,
Ἐξ οὗ μοι κραίνεις μίγαν θρόνον ἐμβεβαῶτες
Ἄμφω θεσπίσιός τε πατὴρ καὶ φαίδιμος υἱός.
— *nunc enim te, ô Justitia nutricula urbium,*
Cognosco hominibus familiarem atqe cohabitatricem,
Ex qo mihi imperant excelso solio consenso
Uterqe, divinúsqe pater, & illustris filius.

Scripta enim hæc Severo superstite, etiamsi non antè defunctum jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 27. si ad victum simplicem ac innoxium reduci posset genus humanum. Ἢ δῆλον, inqit, ὡς εὐδαιμονήσομεν. ἀδικίας μὲν ἐξορισθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καθ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ ἐν οὐρανῷ. *Profectò patet nos felices futuros, injustitiâ ab hominibus exterminatâ, & justitiâ eundem apud nos, qem in cælis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orac. defit. p.* 413. *A.* Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς [ἡμᾶς] κακίας ὑποκεχυμένης, ἃ μόνοι, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδος, ἀιδὼς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια Θεῶν συνεισαμένη τὰ χρηστήρια πανταχόθεν οἴχεται. *Tantâ malitiâ in nos dissipatâ mirum est, si non tantùm, qod prædixit Hesiodus, verecundia & justa indignatio humanam reliqerunt vitam: sed providentia etiam divina convasatis oraculis omnino abiit.* Ità enim restituendum locum illum avtumo: nîsi qis & ἀδὲν interjiciendum existimet, ut sit θαυμαστὸν ἀδέν. ea enim dubio procul Cynici mens est. Vide Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vide & sis Hieronymum *adv. Pelagium lib.* 3. *cap.* 5. qem viduæ cuidam in epistola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *justitiam, qa esse jam non nisi in cælo credatur, apud illum solam dicat invenire in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἐυμεταβλητα, καὶ οὐχ ἑτοῖτα] *suprà* §. 23.

Πὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐυπαραλύπωτα] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 6. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος] Ità *lib.* 6. §. 15. Ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qadam à sanguine orta, & ab aere spiritus attractio.*

Τὸ δὲ ἐυδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3, 33.

Τί οὖν περιμένεις; ἵλεως τὴν] *Qid ergò aliud operiris, nisi vel* &c. Xylander frustra. legendum enim, τί δ' περιμένεις &c. *Cur non propitio lubentiqe animo mortem expectas, sive ea destructio est sive demigratio?*

Εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν] Ambiguè loqitur istîc Marcus, utì sæpe alibi. Vide *suprà ad l.* 4. §. 21. sed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] sic *l.* 4. §. 21. ἐξάπλοντες. qia igneum qiddam animam existimabant. Ignis avtem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐυ ποιεῖν] Eadem monita salutaria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. *Æqanimitatem esse justitiæ portionem.* & *suprà* §. 20. Ἐυποιητέον καὶ ἀνεκτέον. *Juvare & sustinere.* Epictetus solitus est dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic l.* 17. *c.* 19.) *duo esse vitia multò omnium gravissima ac teterrima, intolerantiam & incontinentiam.* itaqe *futurum pleraqe impeccabilem, vitámqe victurum tranquillissimam, qi hæc duo verba cordi habeat, eaqe sibi imperanda curet,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine.* Atqi Tertullianus etiam *incontinentiam* sub *intolerantia* comprehendit, *continentiam* sub *tolerantia* contineri contendit. *de patient. cap.* 5. *Ut compendio dictum sit, omne peccatum impatientiæ ascribendum. malum impatientia est boni. nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis. ut malus unusqisqe fias, bonus perseverare non poterit.* Et *ibidem c.* 15. *Omnia Dei placita tuetur patientia,* &c.

Μήτε σοὶ, μήτε ἐπί σοι] Evcherius in *Orat. hortat. Esto tu,* inqit, *tibi charior, qàm tua.* Verùm Marcus hîc ista, & qicqid extra corpusculi animulæqe fines consistit, *tua* esse tibi negat. sed & Lucilius apud Senecam *Epist.* 8.

Non est tuum, fortuna qod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum est omne, qicqid optando venit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum qod potuit, avferri potest.

In eandem sententiam Bernardus *de bon. deser. Divitiæ ista nec veræ, nec vestræ sunt. si vestræ sunt, vobiscum auferte. Qod enim hic relinqitur, non nostrum sed alienum est.* Ambrosius *Epist.* 9. Basilius Cæsar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Mosaicum, Περισχὶ σεαυτῷ. τουτέστι, μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περί σε. *Attende tibi ipsi, hoc est, non tuis, non iis qa circà te sunt.* inqit; Ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ. ἄλλο γὰρ ἐσμὲν ἡμᾶς αὐτοὶ, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμὲν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς. ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις. περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ βίου καταστασις. *Sed tibi ipsi & soli. Ipsi enim nos & aliud sumus, & aliud-nostra sunt, aliud item qa circa nos conversantur. Sanè sumus nos & anima & mens. Nostrum autem corpus est, & qi per ipsum suum munus ebeunt sensus. Circa nos porro sunt pecuniæ, artes, & reliqa vitæ supellex aqe apparatus.* Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpusculum etiam, tuum esse tibi concesserit. Siqidem, illud etiam explicans, qod Marcus hîc, μήτε ἐπί σοι, sic infit, *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, [ità distingvendum, secùs qàm in vulgatis] εἰ δίον τε ἦν, καὶ τὸ σωμάτιον ἄν σου, καὶ τὸ κτησίδιον, ἐποίουν ἂν ἐλεύθερον καὶ ἀπαραπόδιστον. νῦν δὲ μή σε λανθανέτω, τοῦτο οὐκ ἔστι σόν. *Qid Jupiter ait, Epictete? Si fieri potuisset, etiam corpusculum tuum & reculam libera, & ab impedimentis remota fecissem. Nunc te latere non debet, istud non esse tuum.* Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πίπτωσε, μὴ εἶναι σὸν τιμᾶμα, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις. *Persvasum habeas, tuas non esse facultates, qas non conclusas animo geras.* Epictetus idem *Enchir. cap.* 1. §. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα. τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. ἐὰν οὖν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇ, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, c. 3. — μέμνῃ καὶ Θεὸς καὶ δαίμονες. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δ' ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινι, οὐκων πράξεις οὐδὲ ἓν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. οὐδὲ γὰρ βλαπτόμενόν σε πείσῃ. *Ac ea qidem qa nobis parent, libera sunt naturâ suâ, nec prohiberi ab ullo, nec impediri possunt. In qa autem ipsi jus nullum habemus, ea sunt infirma, obnoxia servituti, obnoxia impedimentis, aliena. Si ea, qa naturâ sunt, libera putaris, & aliena pro talis habueris, fore, ut impediaris, deos hominesqe accuses. Sin id solum tuum existimaris, qod tuum est; aliena verò, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te lædet, inimicum non habebis. Non enim noxium qid patieris.* Vide & Marcum ipsum *lib.* 12. §. 3, 26.

§. 34.

a *L.* 2. §. 5.
b Sup. §. 14.
c *L.* 1. §. 9.
* - σειν. δ.
d Sup. §. 20.
e Sup. 16.
f *L.* 4. §. 20. *l.* 9. §. 31.

§. 34. Δύνασαι ἀεὶ [a] ἐυροεῖν, ἔιγε καὶ [b] ὀδόειν, ἔιγε καὶ [c] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ πρόσ-σειν * δύο ταῦτα κοινὰ, τῆτε Ϝ θεῦ, καὶ τῇ Ϝ ἀνθρώπε, καὶ παντὸς λογικῦ ζώε ψυχῇ. τὸ [d] μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλε. καὶ τὸ [e] ἐν τῇ δικαίᾳ Διαθέσει καὶ περέξει ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ἢ [f] ἐντεῦθα τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si ritè incedere potueris, rectâque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, qod ab alia re nulla possit impediri; alterum, qod in animi affectione actionéqe justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere necesse habeat.

g Sup. §. 25.
l. 7. §. 22. *l.* 9. §. 4.
h Sup. §. 22.
i *L.* 8. §. 55.
k *L.* 9. §. 3.
l *L.* 4. §. 22.
l. 7. §. 43.
m *L.* 6. §. 30.
n *L.* 3. §. 11.

§. 35. Εἰ [g] μήτε κακία ἐςὶ τᾶτο ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμοὶ, [h] μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται, τί ὑπὲρ αὐτᾶ Διαφέρομαι; [i] τίς Ϝ βλάβη Ϝ κοινῇ;

§. 35. Si nec avt vitiositas hæc mea sit, avt effectum vitiositatis meæ; nec communitas eâ læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem avtem qid læserit?

§. 36. Μὴ [k] ὁλοχερῶς [l] τῇ φαντασίᾳ συναρπά-ζεσθαι. ἀλλὰ [m] βοηθεῖν μὲν κῇ Ϝ δύναμιν κῇ [n] καθ' ἀξίαν.

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Ἐυροεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Dissert.* *l.* 1. *c.* 1. *ἐυθυμῆ]α καὶ ἐυροῆ]α. hilarem & alacrem.* & *c.* 4. Ἐυρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. *Ut feliciter & animo tranquillo viverem.* Ei opponitur τὸ δυσροεῖν. Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Ὅτι τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐςι τᾶ κατορθῶν ἢ ἁμαρτάνειν, τᾶ ἐυροεῖν ἢ δυσροεῖν, τᾶ ἀτυχεῖν ἢ ἐυτυχεῖν. *Ubi avtem prima avt unica caussa est avt rectè agendi avt delinqendi, avt prospero adversove successu utendi, avt secundam vel adversam fortunam experiendi.* cùm res scilicet ex voto & animi sententia non succedunt, non fluunt. ab eis tractum, qi æstu adverso conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; τί ὧν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; ὃ φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί ὧν περιπί]εις τινί; διὰ τί δυσυχεῖς; διὰ τί θέλοντός σε τὶ, ὃ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντ[ος], γίνεται; ἀπόδειξις γὰρ μεγίςη δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας. *Tu ea vis qæ & fieri & à te fieri possunt. Cur ergò impediris? Cur successu cares? Non tu nunc fugis necessaria. Cur ergò in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur te volente aliqid non fit? Cur nolente fit aliqid? Hæc enim demonstratio est maxima calamitatis & infelicitatis.*

Ὁδεύειν] *suprà* §. 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν] *certam in opinando rationem methodumqe observare.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Καὶ πρόσσειν δύο ταῦτα] Distinctio plena post πρόσσειν est collocanda. qod & advertit Casavbonus. dum non attendit Xylander sententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώε λογικῦ] hoc ideo, qia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal ratione instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; utì ex Plutarcho *de orac. cessat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλε] *suprà* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. *ex enchirid. c.* 13. Νόσ[ος] σώματός ἐςιν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ ὄ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλανσις σκέλες ἐςὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ ὄ. καὶ ἕκασον δὲ τᾶν ἐμπιπ]όντων ἐπίλεγε, ἐυρήσεις γὰρ ἄλλο τινὸς ἐμπόδιον, σὲ δὲ ὄ. *Morbus est corporis impedimentum, instituti non item, nisi ipse velis. Clavdicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Qod si singulis in rebus, qæ incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujusqiam rei, non tui esse impedimentum.*

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν] Vide *l.* 4. §, 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *suprà* §. 14.

§. 35. Ἐι μήτε κακία ἐςί] Vide *suprà* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται] Vide *suprà* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τᾷ κοινᾷ;] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. *c.* 7. Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τᾶν ἐν τῷ κόσμῳ; *Qid perituram est in mundo.* si tibi vita etiam erepta fuerit?

§. 36. Μὴ ὁλοχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictisve aliis qibusvis, qi ejusdem indigent, ferendo, id statim admittamus, qod imaginatio forsan nobis nostra ad aspectum primùm suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliqid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 43. dixit, Μὴ συνεπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. *Lamentationibus ne collamenteris, neve commovearis.* Epictetus *enchir. c.* 16. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντ[α] τέκνα, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτᾶ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτᾷ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔχε πρόχειρον, ὅτι τᾶτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων. *Qm ejulantem qempiam videris in luctu, sive peregrè profecto filio, sive rebus amissis: cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa; sed statim ipse tecum distinguito, sitqe in promptu ut dicas. Istum afflixit, sed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qia minùs integer videtur, qò integritati restituam suæ. Excidisse aliqid Hieronymo Volfio suboluit: sed in supplendo parùm feliciter versatus est. in annotatis interserit, ἄλλοι γὰρ ἀ θλίβει. cujus rationem subjungit, ὅτι ἄλλα ἁπ]εται. *Alium*, inqit, *non angit, qia non tangit.* ut sit qod Comicus,

Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter senties.

sed & illis interjectis, adhuc clavdicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magìs idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qalem versio ipsa repræsentare videtur. *Istud afficit, non casus ipse; alium enim non afflixit,* [vel potiùs *non affligeret*] *sed concepta de eo opinio.* Verùm supplendum ampliùs ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τᾶτον θλίβει, ἀ τὰ συμβεβηκότα. ἄλλοι γὰρ ἀ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγματα. *Qod crucietur non ob eventum rei, alii enim non cruciantur: sed ob suas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπε. & illa διαίρει παρὰ σεαυτῷ omisit prorsus. qæ & mihi suspecta. Generaliùs pavlò Epictetus idem *Dissert.* *l.* 4. *c.* 10. Μὴ πρὸ τᾶ ἐκφάνειν τὸν φυτικὸν κανόνα, προπήδα ἐν τῷ συγκατίθεσθαι. *Noli ante regulam naturæ adhibitam prosilire ad assensionem.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ἐξύτη]ε μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπὲ, ἔνδειξαί μοι μικρὸν, φαντασία. ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ πρὸ τίν]ε. ἄφες σε δοκιμάζω. *Primùm tamen vide ne illis temerè assentiaris, sed dic: visum, expecta me pavlulum, sine videam qid sis, & qa de re; sine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. c.* 20. Ὅρα μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ ἄλλως ἐυδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τᾶς φαντασίας συναρπασθείς. *Si qem eximiis honoribus affectum, avt alioqi florentem videris: vide nè qando beatum illum prædices, visorum impetum secutus.* pro eo qod codices perperam, συνεπαρθείς. Sic enim ipse mox *c.* 21. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ἀπὸ τᾶς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. *Qapropter in primis operam dato, nè visa tibi assensum extorqeant.* Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; lavdatus: Ὅταν ἡδονῆς τιν[ος] φαντασίαν λάβῃς, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσε, μὴ συναρπάζε ταχέως. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὰν ἀναβολὴν αὐτὸς παρὰ σεαυτῷ λαβὲ, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' ὃς ἔχεις κανόνας. καὶ πειρᾷ κρατεῖν τῶν ἐνιῶν. *Cùm aliqa voluptatis animum phantasia subierit, observandum est id qod in omnibus, nè statim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectet, tuqe tecum aliqantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inspectam secundùm præscripta tibi præcepta examinato. Et habenis semper fortiter utere.*

Ὁλοχερῶς] *omnino* Xylander. ut sit, ὁλοσχερῶς, ὁλοτελῶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos sustineamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς istic, ut & *l.* 9. §. 3. ἀντὶ τᾶ προπετῶς, *temerè, temerariè* positum existimem. ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit Marco, qod ταχέως συναρπάζεσθαι Epicteto. re scilicet ipsâ non satìs sedulò & accuratè perpensâ. Vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tuscul.* *l.* 4. *Cur misereare potius qàm feras opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non enim ipsi suscipere ægritudinem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare ægritudine.* Et Plutarchus *de tranqill. pag.* 468. *D.* Ἔνιοι τῶν φιλοτόφων (Stoicos notat) καὶ τὸν ἔλεον ψέγεσι πρὸς ἀτυχᾶντας ἀνθρώπες γιγνόμενον, ὡς καλᾷ τᾷ βοηθεῖν, ἃ τὸ συναλγεῖν καὶ συνειδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντ[ος]. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qâ afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere, & animum demittere statuant.* Qod avtem in casibus istiusmodi qoad alios observandum præcipit Marcus, idem & qoad nosipsos Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τετραχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν. ἢ γὰρ ἐςί τινα ὄντα, ὡς φαίνεται. ἢ οὐκ ὄντα, οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἐςίν. ἢ ἐςι, καὶ ὡ φαίνεται. ἢ οὐκ ἔςι, καὶ φαίνεται λοιπὸν ἐν πᾶσι τούτοις εὐροχεῖν ἔγνω ἐςὶ τῷ πεπαιδευμένῳ. ὅ, τι δ' οὖν ἢ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν. *Qatuor modis visa in nobis exsistunt. Avt enim talia sunt qalia videntur: avt cum non sint, nec esse videntur, avt sunt, & non esse videntur: avt non sunt, & esse videntur. In his igitur omnibus*

feras. nec si in rebus mediis hisce detrimentum sustinuerunt, ideò lædi eos existimes. nihil enim mali subest. sed qemadmodum senex discedens alumni turbinem poscebat, cùm turbinem tamen, hoc est, ludicrum qiddam, esse meminisset: ità & istîc te geras. ad rostra ubi declamitans fueris, an oblitus es, homo, hæc qidnam sint? memini satìs, inqis; verùm ea sunt, in qibus isti pretium studiúmqe ponunt. num ergò & te fatuum esse necesse est, qia illi sunt? qocunqe loco deprehensus, felix

καῖν εἰς τὰ μέσα ἐλατ⟦τ⟧ῶν⟧, μὴ μέν τοι [a] βλάβην αὐτὸ φαντάζεσθαι, κακὸν γὰρ * ἔθ⟨ν⟩. ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν ⟦ξ⟧ρέπ⟦τ⟧ρ ῥόμβον ἀπήτει, μεμνημένο⟨ς⟩ ὅτι ῥόμβ⟨ος⟩. ἴστως ἂν κἀγὼ ὧδε. ἐπεί τοι * γίνῃ καλῶν ἐπὶ τ῀ ἐμβόλων. ἄνθρωπε, ἐπελάθ⟦θ⟧η τί τοῦτο ἦν; ναί. ἀλλὰ τούτοις παιδεύσασα. [b] ⟦Δι⟧ὰ τοῦτ' ἂν κἀγὼ σὺ [c] μωρὸς γένῃ; * ἐγενόμην ποτέ, ὀπυδήποτε καταλειφθεὶς *, * ἔυμοιρο⟨ς⟩ ἄνθρωπ⟨ος⟩.

[a] Sup. §. 35. * ὄθόν f.

* γίνηται καλὸν Xyl.
[b] L. 9. §. 29.
[c] L. 4. §. 44.
* ἐ. π. ἔυμ. Sal. γένοιο ἄν, ὁ. κἀγ ἔυμ. Boot.
* - ληφθεὶς S. & B.
* ἄνθρωπε, τὸ δὴ ἔυμ. ὁ. κατ' S.

ANNOTATIONES.

bus rebus non falli ac decipi eruditi est munus. Qicqid autem nos pressérit, ei afferendum erit adjumentum.

Κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλατ⟦τ⟧ῶντα, μὴ μέν τοι βλάβην] *Si in mediis istis* (qæ nec bona nec mala sunt) *detrimenti aliqid sustinuerint, nè eos lædi existimes.* ἐλατ⟦τ⟧οῦσθαι est τὸ ἔλατ⟦τ⟧ον ἢ τοι ἐλάττω φέρεσθαι, sive ἔλατ⟦τ⟧ον ἔχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cùm & illum illustrat, & cum eo qi hîc sequitur Platonis sororiat.) id est *minus conseqi, detrimentum damnúmqe aliqod sustinere.* Siqidem is hoc eodem sensu τὸ ἐλατ⟦τ⟧οῦσθαι usurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 714. *C.* Φεύγοντ⟨ας⟩ τάς τε ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ δίκας, καὶ θέλοντ⟨ας⟩ ἐλατ⟦τ⟧οῦσθαι. ὥστε πράγματα μὴ ἔχειν. *Fugientis honores, principatus & judicia, & libenter se subjicientis, ut labores vitet.* Et Dio Prusæus; Τίς τῶν ἐλατ⟦τ⟧οῦσθαι βουλομένων, καὶ τὴν ἥττω ῥᾳδίως ὑπομένειν, ὑ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήσατο. *Qi voluerint damnum sustinere, & cladem facilè perferre, illorum multiplicia non susscipiet.* & *Orat.* 64. Τῆς γὰρ ὑμετέρας μετέξουσιν ἀρετῆς, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐλατ⟦τ⟧ώμενοι. *Vestræ enim virtutis participes erunt, licet juxta suam ipsorum vincantur.* Allusisse videtur Marcus ad illa Epicteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ' ὅπου τι σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς κ⟦ῆ⟧σιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη. ὅπου εἰς τὴν προαίρεσιν ὑδεμία βλάβη; *At si corpori aliqid aut rei familiari decesserit, illic damnum est, ubi autem voluntati, nullúmne ibi damnum?* Marcus ipse *suprà* §. 15. ὁ ἐλατ⟦τ⟧ωτικὸς ἑαυτῷ ἐν τούτοις, ἀγαθός. *bonus habetur, qi minùs sibi in istis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἔθ⟨ν⟩] forsan fuerit, κακὸν γὰρ ὄθόν. *nihil enim malis subest*, cùm ista nec bona nec mala, sed media sint, qibus privantur illi. Potest tamen ferri istud, κακὸν ἔθ⟨ν⟩. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα καὶ τὰς ἐπιθρηνήσεις τῶν εἰσιόντων, ἴδε τινὶ φαύλῳ περαινομένας πρὸς ἔχαρον. *Ne nunc considereres lacrymas & lamentationes intrantium ad unumqemqe more malo pergentes.* Faciúntqe eodem qæ Epictetus habet loco superiùs lavdato: Εἰ ἔθ⟨ν⟩ ἐστὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀνευρίσκειν πειρατέον. Τί οὖν πρὸς ἔθ⟨ν⟩ ἐστὶν ἐυρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἔθ⟨ν⟩. ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖν⟨ος⟩. ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ ἐξεκόπη. ἄκουσον τῶν ἐναντίων λόγων ἀπόσπασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν. ἀντίδος τῷ ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθ⟨ν⟩. *Si consvetudo erit qa premat, danda erit opera ut ei medicinam inveniamus. Qa ergò contra consvetudinem medicina invenietur? contraria consvetudo, Vulgò dici audis, miserum illum! pater ejus est defunctus; perist: mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab istis vocibus; oppone consvetudini contrariam consvetudinem.* Sed prius tamen illud magìs placet.

Ἀλλ' ὡς ὁ γέρων] Fabellam aliqam seu historiolam respexisse videtur, de sene, qi pueruli alumni sui rhombum, sive ludicrum aliqod, animi cavillâ poscebat, non qòd ipse expeteret, avt momenti alicujus esse duceret, cùm παιγνιῶδές τι esse cognosceret: sed qò pusio ipsum beneficio aliqo affecisse se opinaretur. ità solemus nos ab infantulis nostris ejusmodi petere ludibundi, qò illi nobis gratificari videantur. est enim istîc ῥόμβ⟨ος⟩, qod & Salmasius monuit, non *rhombus*, utì Xylander vertit, sed puerilis *turbo*, qem & τρόμβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, utì ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 11. *D.*

Κῶν⟨ος⟩, καὶ ῥόμβος, καὶ παίγνια καμπεσίγυα,
Μῆλά τε χρύσια καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, trochus, & qi flectunt membra moventqe
Ludi, & qa Hesperides miserunt aurea mala.

Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων] Xylander *qoniam boni aliqid fiat in rostris.* tanqam si esset, ἐπεί τι γίνηται καλόν. Casavbonus *qid facit*, avt *qorsum fit clamor omnis ad rostra iste?* ut aliter etiam legisse videatur. Ego, etsi in loco suspecto, nihil muto; sed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Qando ad rostra clamitans fueris*, sive honorem ac dignitatem aliqam avt tibi ipsi, avt cui faves cuipiam ambiendo, sive litem aliqam vel propriam vel alienam proseqendo. Verùm D. Salmasius καλὸς mavult. id est *splendidè vestitus & pulcer.* ut allusum sit ad magistratus; qi pro rostris splendidè amicti concionem habebant. ἐμβόλα sive ἔμβολοι, *rostra:* locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, rostris instructus; utì Livius *l.* 8. Πρὸς τὰς καλουμένας ἐμβόλας εἰς τὴν ἀγοράν. *In forum ad Rostra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. &, ἀναβὰς εἰς τὰς ἐμβόλας. *Rostra conscendit. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸν δὲ παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον στρατηγὸν καταστάσας ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ἐποιεῖτο τοὺς λόγους. *Pretorem, qi populum ad bellum hortabatur, cùm detraxisset, verba ipse faciebat*, vel, *concionem ipse habebat.* qem locum Svidam de aciei genere, qod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepisse monuit & toties hîc nominandus mihi clariss. Salmasius.

Ἄνθρωπε, ἐπελάθ⟦θ⟧η] hoc tibi, inqit, occurrat, ubi in foro consistis, locum forsan honestiorem dignitatémve aliqam vel tibiipsi vel alii cuiqam enixiùs ambiens: *O homo, an istarum rerum conditionis oblitus es*, qòd ea, tanqam si boni qidpiam eis inesset, tam studiosè perseqaris? sive, *Nescis, ô homo, qalia hæc sint?* pulcrum putas ac beatum magistratum capessere, ac pro rostris concionari, & affari populum?

Ναί. ἀλλὰ τούτοις περισπούδασα] Respondet, qasi ex ambientis persona. Agnosco revera esse ejusmodi, qalia tu suggeris; adiaphora scilicet. Verùm ea sunt, qæ isti in æstimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ' ἂν κἀγὼ σὺ μωρὸς γένῃ;] Regerit huic: *An ideo & te stultum fieri*, & inter stultos nomen tuum profiteri necesse est, qia stolidè sese illi habuerint? Qod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σὺν μοι μαινομένῳ μαίνεο, συνσωφρονήσω σώφρονι.
Tu velis mecum insanire, sano ego consipiam tibi.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρῆναι μαίνεσθαι ἄπαντας.
Apud insanos omnibus ajunt
Esse insanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Aulid. v.* 406.

Συνσωφρονεῖν σοι βούλομ', ἀλλ' ὐ συννοσεῖν.
Consipere, non consurere sum promptus tibi.

Grotius.

Consipere, non desipere tecum debeo.

Lipsius. Eodémqe alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 55. *C.*

Συνσωφρονεῖν γὰρ, ὐχὶ συννοσεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συνηκθεῖν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.

Καὶ νὴ Δία, συγκαλοῦντ⟨ος⟩ καὶ συμφιλοκαλεῖν, ὐ συναμαρτάνειν, ὐδὲ συῤῥαδιουργεῖν.

Non impetus solet esse, sed amoris comes.

Nimirum enim unà officium facere, & adjuvare in pulcrarum rerum studio cupit, non peccandi avt malistiosè agendi socium se præbet. Marcus ipse *infrà l.* 9. §. 29. Εἰ δὲ ἐτεραγῴδησαν, ὐδὲ εἷς με κατεκίνησε μιμεῖσθαι. *Sin tragicè semet ostentarint, qis ad illorum ostentationem me addixit?* μωρὸς avtem, id est, *stultos suprà l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos res istiusmodi solent, ἐυφραίνειν ἢ λυπεῖν, si concedantur & adsint, lætos; si negentur, tristes faceret.

Ἐγενόμην ποτὲ, ὀπυδήποτε καταλειφθεὶς, ἔυμοιρος ἄνθρωπος] Locus morbi manifestus; sed cui citra codicum opem havd facilè medicina fiat. Mericus Casavbonus illud ἐγενόμην ποτέ ad priora refert, eôqe periocham vult clavdi. vertit itaqe, *Fueram qandoqe* [id sufficiat.] In *præfatione* sic παραφράζει; *Num & tu idcirco stultus futurus es? sufficit qòd tamdiu etiamnum fueris.* Xylander seqentibus conglutinat, reddítqe; *Aliqando, utcunqe relictus, factus sum felix.* ut ὅπως δήποτε, non ὅπου δήποτε legendum fuerit. qod, si cui admittendum videbitur, malim; *Qi nunc nescio qo pacto neglectim habeor, fuit qando felicior eram, sortémqe ferebam meliorem.* Ut verba sint indignè ferentis, aliis jam posthaberi se, cùm prælatus aliqando fuerit. qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;
Qid enim ego relinqebar?

Verùm Casavbonus καταληφθεὶς, non καλαλειφθεὶς legit, vertítqe παραφρασικῶς, *Mors me, ubicunqe voluerit, deprehendat*: *ipse felix futurus sum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου. *Qalem te à morte deprehendi oporteat.* Et simpliciter Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; *Te autem qid agentem oportet invadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Bootius, sed pro ἐγενόμην mavult γένοιο ἄν ποτέ. ut sit sensus; *Qocunqe loco deprehensus, felix fueris*, sive *esse poteris*: in tua est potestate situm, ut sis felix, qemadmodum *l.* 11. *c.* 1. dicit, in mentis potestate situm esse, ut vitam sibi plenam ac consummatam

a L.7.§.17. πῶ ὦ ᵃἐυμοιρ☉, ἀγαθὴν μοῖρον σεαυτῷ ἀποτεύξας. * -θοὶ τρόποι Sal. ἀγαθαὶ ὦ μοῖραι, ἀγαθαὶ * τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

futurus sis. felix est avtem qi sortem sibi bonam comparaverit. sors verò bona si qid sit qæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus constat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅπῃ ἂν καταληφθῇ, *ubicunqe* vel *qandocunqe morte superveniente deprehensa fuerit.* Vel, γίνῃ ποτέ. *Fias aliqando vir felix*: fac te felicem. istud tibi acqire, ut, qocunqe loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periocham integram cum eis qæ sequntur conficiant. D. Salmasius deniqe sic concinnat, ut dialogismus prior continuari videatur. Ἐγενόμην ποτὶ ἄνμοιρ☉. Ἄνθρωπε, σὺ δὶ ἔυμοιρος, ὁπωδήποτε καταληφθεὶς, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτεύμας. *Felix aliqando fui. Mi homo, tu verò felix, ubicunqe deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris.* qod qomodo fiat, mox subjicit. Hoc est qod Plavtus *Trinum.* 2. 2.

Nam sapiens qidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicero in *paradox.* 5. *Nec est ullares, qa plus apud sapientem polleat qàm ipsius voluntas atqe judicium, cui qidem etiam, qa vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuiqe fingitur moribus.

At qis is poeta sapiens? Forsan docebit id nos Salustius. Is A etenim *Orat. ad Cæsar.* 1. *Res*, inqit, *docuit id verum esse qod in carminibus Appius ait,*

Fabrum esse suæ qemqe fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*; *Sui cuiqe mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l.* 39. *In hoc viro tanta vis animi ingeniiqe fuit, ut qocunqe loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus fuisse videretur.*

Τὸ δὶ ἔυμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτεύμας] Istis avt corrigit Marcus sententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat sibi, qòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunqam successerant. avt exponit etiam clariúsqe explicat, nè qis B perperam accipiat, qid τῷ ἔυμοιρος vocabulo intelligi velit. Ἔυμοιρος, inqit, sive *felix* (unde & *l.* 2. §. 6. ἐυμοιρία *felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id est, *sortem bonam sibi nactus est.* Sors avtem bona, non in mediis istis, sed in bona mentis dispositione, bonisqe conatibus atqe actibus indè profluentibus, consistit. Vide *lib.* 7. §. 17. In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ rescribendum monet D. Salmasius.

LIBER VI.

a Inf. §. 5. L.7.§.23. b L.2.§.11.

ᵃΤῶν ὅλων ὐσία, ἐυπειθὴς, καὶ ἐυτρεπής. ᵇ ὁ δὲ παύτην διοικῶν λόγ☉ ἀδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδὲ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. ᶜ πάντα δὲ κατ' ἐκείνον γίνεται, καὶ περαίνεται.

c L.3.§.11. Inf. §. 8.

UNiversi materia obsequens est & parere prompta. mens rectrix ejusdem, nullam in se maleficii cavssam habet; cùm malitiam in se nullam habeat; neqe malefacit cuiqam, nec à qoqam læditur. secundùm hanc verò fiunt & perficiuntur universa.

d L.1.§.16. l.4.§.25.l.5. §.3.Inf. §.7. l.8.§.2.

§. 2. Μὴ διαφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμ☉ τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυσάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. ᵈ καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod est officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an somni satur; malè avdiens,

an

ANNOTATIONES.

§. 1. ᵃΤῶν ὅλων ὐσία ἐυπειθὴς καὶ ἐυτρεπής] *Universi materia est obsequi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *qæst. natur. l.* 1. *præfat.* ubi inter alia qærendum proponit; *Deus materiam ipse sibi formet, an datâ utatur:*

— Deus qicqid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant; & à magno artifice pravè formentur multa, non qia cessat ars, sed qia id, in qo exercetur, sape inobsequens arti est. Idémqe fidentiùs in adversam partem, *de provident. c.* 5. *Qare Deus tam iniqus in distributione fati fuit, ut bonis viris pavpertatem, vulnera, & acerba funera adscriberet? non potest artifex mutare materiam. hæc passa est. qædam separari à qibusdam non possunt, cohærent, individua sunt.* Scilicet Deum nesciebant illi materiæ avtorem, qam illi Deo suo coævam somniabant. nec mirum si inobsequentem experiretur, in qam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adversus Hermogenem*, qi paria illis sentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος] Vide *suprà l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21, 30. & *infrà* §. 4.

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τῷ κακοποιεῖν] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείρασός ἐστι κακῶν. *Deus tentari malis non potest.* Jacob. *c.* 1. *v.* 13. Vide *ad l.* 2. §. 11. Qomodo ergò, inqies, ipse de se? Esajæ *c.* 45. *v.* 7. *Ego Dominus creans malum.* & Amos *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Respondet Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 424. *B.* Κλίζει κακά. τηλίκοι, μεταποιεῖ ἀυτὰ καὶ εἰς βελτίωσιν ἄγει. ὥστε ἀποβαίνειν τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τῶ καλῶ φύσιν μεταβαλεῖν. ὥσπερ τὸ κλίζειν. *Creat avtem mala, hoc est, transmutat ipsa, & in meliorem statum existumqe deducit, ut jam mala esse desinant, boniqe naturam accipiant: uti creare sumitur. Psal.* 51. *v.* 10. & *ad Eph. c.* 2. *v.* 10. ἀκ ἐκ τῶ μὴ ὄντ☉ παράγειν, ἀλλὰ τὰς ὄντας μεταποιεῖν. *non ex non existente facere, sed existentia mutare atqe renovare.* Verùm respondet secundò, distingvendo de malis. *p.* 422. *D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτῶ φύσιν. τὸ μὲν δὴ ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ἄρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίπονον καὶ ὀδυνηρὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν ὑπὸ τῶ φθορίμου καὶ ἀγαθῶ δεσπόλου, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεται. *Malum aliqod est* A *secundum nostrum sensum, aliud naturâ ipsâ. Malum itaqe naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod triste & durum est sensibus nostris, à sapientissimo & optimo domino nobis ad utilitatem inducitur.* Et rursus *pag.* 426. *B.* Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τῶ κακῶ προσηγορίας ἄξιον, ἐν τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ἤρτηται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τῷ σωφρονίσειν ποιοῦσι τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ἐυολισθήτους. *Malum itaqe propriè peccatum, hac verè dignum appellatione à nostra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendos dantur bonos & declarandam fortitudinem,* B *partim ut medela eorum qi deliqerunt proveniunt, partim ut exempla ad homines in vitium pronos prudentiores faciendos.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 3. *cap.* 6. *Neqe enim mala, qa nullâ jùs naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum formas; ut ea ipsa & per dolorem, qo feriunt, delinqentibus mala sint; & per naturam, qâ existunt, bona. Unde & venenum, mors qidem est homini, sed tamen vita serpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l.* 2. *Qia mala dicuntur, & delicta & supplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitiæ avtor renuncietur.* C *Nos adhibitâ distinctione utriusqe formæ; separatis malis delicti & malis supplicii, malis culpæ & malis pœnæ; suum cuiqe parti definimus avtorem, malorum peccati & culpæ diabolum, malorum pœnæ & supplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, ista justitiæ mala condenti judicia adversùs mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, qa congruunt judici: qa qidem illis mala sunt qibus rependuntur: cæterùm suo nomine bona, qâ justa, & bonorum defensoria, & delictorum* D *inimica.* Irà Irenæus *adv. Valens. l.* 4. *c.* 77. *Mala eis in qos incidunt; bona qia ex Dei judicio procedunt.* Et Avgustinus *Ep.* 120. *c.* 19. *Mala non peccata, sed supplicia. Malum avtem malo non malè redditur: nam & ei cui redditur malum est, qia supplicium est; & ei à qo redditur bonum est, qia rectè factum ejus est.* Idem *ad Pelag. Ep. l.* 2. *c.* 7.

Πάντα καθ' ἑαυτὸν γίνεται] Vide *l.* 2. §. 2, 17. Vide & de passerculo, de pilo, Domini nostri pronunciata, Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 2. Κακῶς ἀκούων, ἢ ἐυφημούμ☉] Vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 5. §. 3.

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc est etiam, qòd morimur. & in hoc ergò sufficit, qod præ manibus est ritè disponere.

§. 3. Introspice, cavéqe nè rei cujusqam qalitas dignitásve propria te fugiat.

§. 4. Præsentia hæc omnia qàm citissimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (siqidem unita sit rerum omnium substantia) vel dissipabuntur.

§. 5. Novit mens universi rectrix, qomodo se habeat, qid faciat, & in qa materia versetur.

§. 6. Optimus injuriam ulsciscendi modus est, inferenti

ἢ ἀΦημέμΦῳ· καὶ [a] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἀλλοῖον. [b] μία γὰρ τ̃ βιωτικ̃ν πράξεων καὶ αὕτη ἐστὶ, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν. [c] ἔρχε ἔν καὶ ὅπι παύτης [d] τὸ παρὸν ἐν τάξ.

§. 3. [e] Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, ὠΦελεχέτω σε.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] τάχισα μεταβάλλ, καὶ ε ἤτοι ἐκθυμιαθήσε) *, εἴπερ ἥνωτ) ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσε).

§. 5. [h] Ὁ διοικ̃ν λόγος οἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνι ὕλης.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι. [i] τὸ μὴ

a L.7.§. 44,45,46.
b L.3.§.7.l. 10.§.8.
c L.8.§.32. l.9.§.6.
d L.2.§.5.l. 3.§.12.
e L.3.§.11.
f L.5.§.23. Inf.§.15.
g L.8.§.25. l.10.§.7.
* —αἰσθήσε-ται Lug.
h L.2.§.4. Sup.§.1.l. 10.§.25.
i L.7.§.15. 65.

ANNOTATIONES.

5.§.3, & *infrà* §.7.& *l.*7.§.36.& *l.*8.§.2.& *l.*10.§.11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. Ὅσα προτίθεταί τισιν, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἴμμενε. ὅ, τι δ' ἂν εἰπῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπισκόπει. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἐστὶ σόν. *Hæc observa tanqam leges cstrà piaculum non violandas. Qicqid autem de te dictum fuerit, id ne curato: id enim non jam tui est arbitrii.*

Μία τ̃ν βιωτικ̃ν πράξεων] Vide *l.*3.§.7. Seneca *Epist.*77. *Qid? tu nescis unum esse ex vitæ officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν ἐν Φέσθαι] Hoc est qod noster passim inculcat; *l.*3.§.10, 12. & *l.*4.§.26. & *infrà* §.32. & *l.*7.§.6.29.& *l.*8.§.2. Pittacus, τί ἄριστον; *qid esset optimum*, interroganti, respondit, τὸ παρὸν ἐν ποιεῖν. *qod in præsentia occurrit bene agere.* Laërtius *l.*1.§.77. qod postea in proverbium abiit. Svidas. Τὸ παρὸν ἐν ποιεῖν. παροιμία. qi & subjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.*340. *E.* Καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν ἐν ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρά σου. *Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, necessariò adducor, ut eo, qod adest, pro viribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylea.*

Ἄνδρας σοφὸς χρὴ, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν ἐν τίθεσθαι. —
Sapientis hoc opus est probè disponere,
Qod impræsentiarum adest. —

Apud Procopium *Gottic. l.*1. Vitiges;

Ἐμὲ γάρ τις παλαιὸς εἰσέρχεται λόγος,
Τὸ παρὸν ἐν τιθέναι, κελεύων.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præsentes bene me disponere jubens.

Basilius Cæsar. *in Esaj.*& ex eodem Simeon cancellar. *Orat.*21. Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. *Nè curiosiùs futura indagato, sed præsentia ad utilitatem compone.* Ἀισχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὕστερόν ποτ' ἀναλαμβάνεσθαι τὸ παρελθὸν, ὅτε μηδὲν ἔσαι πλέον ἀνιωμένοις. *Turpe enim præsens projicere tempus, ac serò postea revocare præteritum, qando nihil nobis proderit ex animo delere.* Basilius idem, *Orat.*24. *p.* 584. *C.* Et Simeon *Or.*1. Apud Athenæum *l.*10. incertus avtor;

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præsentibus rebus tuam.

Hesychius. Τὸ παρὸν ἐν τίθεσθαι. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μεμνῆται. *In præsentia bene agere. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia meminit.* In adagii avtem illius expositione lapsum Erasmum restituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Isth. Od.*8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀεὶ,
Χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κρίμνατ
Ἐφήμεσσιν βιότου πόρον.
Qæ verò ante pedes est, præstantior est semper
Res qavis. Dolosum enim avum
Hominibus impendet
Volvens vitæ cursum.

Et *Pyth.*10.

Τῶν δ' ἕκαστος ὀρθοῖ,
Τυχῶν μὲν ἁρπαλέαν σχίθει
Φρενὶ δίδα, τὸν πὰρ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἐπιαὐτὸν ἀτέκμαρτον προνοήσαις.
Qorum avtem qisqe desiderio rapitur,
Ea consequtus avide arreptam tenet
Curam qæ est ad pedes.
At in annum eventura signum non est datum prævidere.

Aristippi etiam monitum apud Ælianum *l.*14. *c.*6. Ἐφ' ἡμέραν τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ ἂν πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῃ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττοι τι, ἢ ἐνοεῖ. μόνον γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ Φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. *In diem animum intendere, & diei illam solummodò partem, qa qisqe qid ageret aut cogitaret. Solum enim præsens in nostra manu positum, non præteritum, neqe instans.* Seneca *Ep.*101. *Ille ex futuro suspenditur, cui irritum est præsens.* Deniqe qod

A Lucianus in Νεκυομαντείᾳ *pag.*340. ex Tiresia Menippo datum fingit consilium, Τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος Φηράσῃ, ὅπως τὸ παρὸν ἐν Φέρων, παραδράμῃς τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἐσπουδακώς. *Hoc solum in tota vita perseqere, ut præsentibus contentus, plerumqe rides, nulliusqe rei satagens prætercurras.*

§.3. Ἔσω βλέπε] Aliud hìc, ἔσω βλέπε. aliud ἔνδον βλέπε *l.*7.§.59. ibi vult hominem in mentem suam introspicere; istìc in rerum externarum naturam ipsam internam, missâ specie externâ. Vide *l.*3.§.11.& *l.*5.§.36.& *l.*7.§.29, 30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.*3.§.11.

§.4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα] *Omnia qa subjecta sunt* Xylander. *Substantiæ omnes* Casavbonus. Malim, *præsentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* qod *l.*9.§.33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. *qacunqe vides.* Vide *ad l.*8.§.24.

Τάχισα μεταβάλλει] Vide *l.*5.§13, 23, 33.

Ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται] Vide *l.*8.§.25.& *l.*10.§.7. Lugdunensis ἐκθυμιασθήσεται. tanqam ab ἐκθυμιάζομαι. qod nescio an legatur. ἐκθυμιάσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea solent, qæ adolentur. est ergò ἐκθυμιαθήσεται Marco hìc, qod ברו בעשן Psaltes dixit, *Psal.*37. *v.*20. ubi Scripturam receptam cur solicitaret Piscator, nihil erat.

Εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία] *Siqidem compacta sit eorum substantia* Xylander, ut de subjectis singulis intelligatur. at Casavbonus, *si in unam eandémque substantiam redigenda sint omnia*: Vel, *si rerum omnium substantia sit inter se unita, & in unum compacta.* firmat simul & explicat Marcus ipse, §.10. Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. *Compages rerum in unum ordine justo convenientium.*

§.5. Ὁ διοικ̃ν λόγος] *suprà* §.1. incertum est avtem, istáne ad priora illa pertineant, an aliò spectent, & seorsim ponenda fuerint. Illud Casavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipse secutus sum. De sensu convenit. Menti universi rectrici, qid de singulis faciat, & qo fine qidqe faciat, & qale id sit, in qo se vimqe suam exerceat, satìs perspectum ac prospectum esse; etiamsi ista nos qàm creberrimè lateant.

§.6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι] Avrea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; *Qomodò ulciscar inimicum?* respondit, Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Si ipse probus honestúsqe fias.* Refert Plutarchus *de util. ex inimic. pag.*88. *A.* qi & *de leg. poët. c.*5. Πρὸς δὲ τὸν γράψαντα, Ποτὶ τὸν πονηρὸν οὐκ ἄχρηστον ὅπλον ἡ πονηρία, τροπον τινὰ συνεξομοιοῦσθαι κελεύοντα τοῖς πονηροῖς, τὸ τοῦ Διογένους παραβαλεῖν ἐστιν. ἐρωτηθεὶς γὰρ ὅπως ἄν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Αὐτὸς, ἔφη, καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Adversus eum qi scripsit, contrà malum esse malitiam non inutile armorum genus: qum is jubeat nos qodammodò adsimilari malis: Diogenis illud objiciendum est, qi interrogatus, qâ qis ratione ulcisci inimicum posset, respondit, si ipse qam optimus fiat.* Atqe hoc est qod ille apud Comicum nescio qem (avtore eodem *de exil. pag.*600. *D.* referente) qi cùm de infelicitate sua qerentem amicum τὴν τύχην ἀμύνεσθαι, *fortunam ulcisci*, jussisset, interrogatus qâ ratione id effectum daret, Φιλοσόφως, *Philosophicè*, respondit. Qin & Epictetus apud Maximum *collectan. c.*28. interrogatus, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ. *qomodò qis hosti dolorem excitare possit.* respondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. *si qis ità comparet seipsum, ut qàm optimè vivat.* Idémqe Plutarchus *de util. ex inimic. pag.*88. *C.* Σύ τοι διάφερε τῶν κακῶν, ἕξεις γάρ, ἂν θέλῃς ἀνιᾶν τὸν μισοῦντα. *Tu te malis meliorem præsta: nam licet, si vis inimico ut ægrè sit facere.* Isidorus Pelusiota *l.*2. *Epist.*296. Οὐδὲν οὕτω κολάζει τὰς ὑβρισὰς, ὡς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τῆ ἀληθεῖς εἶναι τὰς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾶν αὐτῶν, τῆ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἐναργεστάτη. *Nihil contumeliosos homines tam excruciat, qàm eorum, qibus contumelia infertur, patientia. Nam qi indignatur & excandescit, hoc ipsa veras esse contumelias ostendit. Qi avtem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perspicuum argumentum præbet, se nullius scelèris sibi conscium esse.* Et *l.*3. *Ep.*181. Δύο ταῦτα ὑβριζόμενος νόει. τό, τε μηδὲν ὕτω λυπεῖν τὰς ὑβρισὰς, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν. τό, τε ὕτως ἀμύνασθαι αὐτὰς μὴ δυνασθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. *Hæc duo contumeliam inferens intelliget, alterum,*

μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

a L.8.§.26. 42. §.7. Ἐνὶ [a] τέρπει καὶ [b] προσαναπαύει, τῷ ὁποῦ πρόξεως κοινωνικῆς [c] μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

b L.4.§.31.
c L.5.§.6.
d L.3.§.13. Inf.§.23.

§.8. [e] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [f] ποιεῖν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλῃ.

e L.5.§.14. l.11.§.1.
f L.3.§.9. l.5.§.19. l.7.§.14. l.12.§.25.

§.9. [g] Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐ γὰρ καθ' ἄλλην τίνα φύσιν, ἢ τοι ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

g Sup. §.1.4.

§.10. [h] Ἤτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμὸς. ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, * [καὶ] πρόνοια. [i] εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι, καὶ φορμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; εἰ δὲ

h L.4.§.27.
* [καὶ] πρ.
i L.2.§.11.

nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblecta, in eóque acqiescé, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qalem ipsa voluerit; qæ contingunt qælibet, talia sibi videri facit, qalia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neqe enim secundùm aliam ullam, qæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam qasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, qæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari? avt

ANNOTATIONES.

terum, qod eos, qi contumeliam inferunt, nihil aqè discruciat, ut eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, qod nullâ ratione ipsos aqè ulcisci qeamus, qàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: Ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμων, καὶ ἐυχόμενος αὐτοῖς ἀνεπιγκλῆτον ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλων, ἀλλὰ καὶ συμπάσχων τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, ἆρ' οὗτος τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῆσαι ἐπιτάμενος. *Qui igitur qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligat. Qod si qis etiam iis, qi livore feriuntur, veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modò à vindictæ studio abhorreat, sed eorum etiam, qos hoc vitium subegit, miseriâ commoveatur, hic demum verè est, qi sincerè philosophari novit.* Vide Regem sapientissimum, *Paræm.c.25.v.22.* & Apostolum *ad Rom.c.12.v.20.*

A

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι] Jasoni Medæa apud Evripidem;

Ἀλλ' ἐσμὲν, οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες· ἴσχυν χρὴ σ' ὁμοιοῦσθαι κακῷ,
Οὐδ' ἀντιτείνειν νηπίᾳ νηπίοις.
Sumus qidem mulieres, qod sumus; malum
Havd dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, avt fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, qale non dicam malum:
Sumas. Sed havd te decuit agatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.*

--- ridiculum est enim
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plutarchum *pag.979. A.* Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος καὶ κακὸς διὰ φθόνον, ὅτι καὶ Δίωνα δεῖ θυμῷ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τῷ προσαδικεῖν, νόμῳ δικαιότερον ὁρίσθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας. *Qod si infidus Heraclides, & ex livore improbus sit, ideóne Dionem oportere ità virtutem labefacere? nam repetere pœnas, qam priorem inferre injuriam lege justius definiri, qum natura ab imbecillitate proficiscatur eadem.* Epictetus *l.2.c.10.* Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἄδικόν τι ποιήσας; Augustinus *in Psal.54. Qid tibi prodest, qia exigis qas pertulisti injurias? ultio te refecit? ergò de malo alieno gavdebis? passus es malum. ignosce, nè duo sitis mali.* Et *in Joan.Ep.1.tract.8. Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. qid facis reddens malum pro malo? unum ægrotum flebam, qi te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *Epist.5. Paratus igitur esse debet homo justus & pius, patienter eorum malitiam sustinere, qos fieri bonos qærit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se qoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom.c.12.v.21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Nè vincitor à malo, sed vince bono malum.* Gvigo *meditat.c.15. Qàm pulcra ars vincere in bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es qasi signum ad retundenda jacula inimici;* id est, *ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef.l.7.c.31. Vincit malos pertinax bonitas.* Et *l.1.c.3. Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira l.2.c.34. Irascetur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. Si utringe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Valerius Maximus *lib.4. cap.2. Speciosiùs aliqantò injuria beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Vide *infrà §.26.* & *lib.7.§.62.*

B

§.7. Ἐνὶ τέρπει καὶ προσαναπαύει] Vide *l.5.§.34.*

Μεταβαίνειν] Vide *l.5.§.6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l.3.§.13.* & *infrà §.23.* Dignum qod referatur hîc, Epicteti illud *Dissert.l.1.c.16.* Εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλό τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ ἐυφημεῖν, καὶ ὑπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας καὶ ἀρῶντας καὶ ἐσθίοντας ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάπωτιν, ὅτι πεπτικὰ, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρησικήν. *Nam si sani essemus, qid nobis aliud agendum erat & publicè & privatim, qàm numen celebrandum & laudandum, & grates persolvendæ? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hæc qibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecerit, ut latenter crescamus, ut dormientes respiremus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, qod facultatem*

C

dederit harum rerum intelligentem, & utendi ratione instructam. Qid ille non feciſſet, si adjicere potuisset, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκεν; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò avdire nè pigeat. Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποστύφλωσθε, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χάριν, καὶ ὑπὲρ πάντων διαδοῦναι τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνοῖμι τὸν Θεόν; εἰ γὰρ ἀηδὼν ἦμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. ποιῶ αὐτό. οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφόσον ἂν δίδωται. καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. *Qid ergò? qum vulgò execrati sitis, nonne oportebat esse aliqem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Qid enim possum aliud senex clavdus, nisi celebrare Deum? Qod si luscinia essem, lusciniæ officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exsequor: neqe stationem hanc deseram qoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contende cum istis qæ Psaltes regius habet, *Psal.34, & 103, & 104, & 145.* Epictetus idem, referente Maximo *collectan. cap.52.* Συνεχέστερον νόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. *Crebriùs Deum cogitato qam respirato.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Meliss.l.1.c.54.* sic extulit, Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursúsqe idem apud Maximum. Ἀναπεμπτέον ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τὰ σιτία. *Magis est de Deo sermo renovandus qotidie, qam ipsi cibi.* Idem deniqe apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέσχηκεν ἕφορος, ἐν πάσαις σε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν, ᾗ μὴ ἁμάρτῃς, ἕξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον. *Si perpetuò memineris Deum spectatorem tibi adesse, qicqid agas, sive id ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum familiarem habebis.*

D

E

§.8. Τὸ ἡγεμονικὸν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον] *Suprà l.5.§.14.* & *l.11.§.1.*

Ποιεῖν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib.3.§.9.* & *l.7.§.2,14.*

§.9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *Suprà §.1,4.*

§.10. Ἤτοι κυκεὼν] Idem *l.4.§.27.*

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια] lege [καὶ] πρόνοια.

Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι] Ita *l.2.§.11.* Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κενῆς; *Qid attinet in mundo vivere providentia inani?*

F

[a] Alia

avt cur aliud qicqam mihi curæ ſit, qàm ut qoqo modo in terram redigar? qorſum etiam perturbor? qicqid enim egero, ſuperveniet aliqando diſſipatio. ſin qod poſterius eſt poſitum, σίδω

ANNOTATIONES.

Γαῖα γένεσθαι] αἶα, γαῖα, terra. Porrò *in terram verti*, ſive *terram fieri*, pro *mori*; ex conſeqenti. ità in ſacra pagina. *Gen. c. 3. v. 19. in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccleſ. c. 12. v. 7. Et pulvis in terram, qod prius fuerat, redierit.* & *Pſal. 22. v. 15. In pulverem mortis reduces me.* & *Pſalm. 146. v. 4. Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur.* Alluſum monet Xylander ad illud Menelai *Iliad. η. v. 99.*

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Vos in aqam & terram cunctos convertier opto.

Plutarchus *adv. Epic. vit. pag. 1105. A.* Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθὲν, (ità ex ipſo ſuperiùs Plutarcho reſtituto) καὶ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητῶν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τῷ θανάτῳ δῖον, ἀλλ' ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτῷ προσίθησιν. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ὃ δεδοικεν ἡ φύσις,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε,
τὴν οὐ τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ αἰσθάνεσθαι διάλυσιν τῆς ψυχῆς. Non ſentire diſſolutionem, & id qod ſenſu caſſum eſt nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, ſed qaſi demonſtrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipſum eſt, à qo ſibi natura metuit:
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqámqe.

Nimirum ab anima diſſipatione tali, qa ei intellectum & ſenſum auferat. Idem, ejuſdem ſanè nomine, *de Homeri vita* ac *poeſi* differens, ait verbis hiſce poetam σημαίνειν τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὰ γενητικὰ στοιχεῖα τῶν πάντος, *ſignificare reſolutionem in genitalia elementa univerſitatis.* indè Xenophanem traxiſſe dogma ſuum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τῆς γῆν, *prima initia eſſe aqam & terram.* Et Alexander Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 79.* Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ πέφυκεν. *Corpora mortua ſicca & frigida exiſterunt.* itaqe Homerum, cùm nôſſet τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φίνγοντα, ὡς λεπτομερῆ καὶ κυφότατα, *duo qidem elementa fugientia, veluti tenuibus partibus conſtantia & leviſſima.* (ignem ſcilicet & aërem) τὰ δὲ δύο, *duo verò* (terram ſcilicet & aqam) παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis*, diciſſe,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqámqe.

id eſt, ξηρότατοι καὶ ψυχρότατοι. ità ſiqidem legendum qod codices vulgati perperam exhibent, mendo manifeſto; ξηρότατοι καὶ ὑγρότατοι. Simpliciùs Heſychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε. διαλυθείητε, ἀποθάνητε. *In aqam & terram redeatis, diſſolvamini, moriamini.* & Euſtathius. Νεκρωθείητε, καὶ τῷ μὲν ζωογόνῳ πνευματώδει θερμῷ στερηθείητε. γένεσθε δὲ γῆ καὶ ὕδωρ, ἃ δὴ ἐναπομένει τοῖς νεκροῖς σώμασι. *Moriamini, & calore vitali ſpirituque pleno privaminor. redeatis in terram & aqam, qa ſanè manent in mortuis corporibus.* Subjungit tamen alios exponere, ἀντὶ τοῦ ἀντιστοιχειωθείητε (ἀντιστοιχείωσιν autem loco ſuprà citato habet Aphrodiſienſis) τουτέστιν εἰς τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀκίνητα καὶ ὑμῖν ὅμοια ἀναλυθείητε, *hoc eſt, in elementa graviora, & immobilia, & vobis ſimilia reſolvamini.* alios autem, duobus elementis hîc nominatis etiam duo reliqa comprehenſa & ſubintelligenda; ſicut in illo Heſiodi *oper. 1. 61.* ubi ad Pandoram conficiendam,

Γαῖαν ὑδέι φύρειν, —
Terram aqa miſcere.

Vulcano injungitur. nec alio ſenſu dixiſſe Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐγενόμεσθα.
Omnes enim ex terra & aqa nati ſumus.

In proverbium autem uſu freqenti ac familiari deveniſſe Homericum illud monent Grammatici. qo alluſerit παροιδήσας Valerius Cato in *diris*, obſervante Scaligero, ubi dixit,

Qamvis ignis eris, qamvis aqa, ſemper amabo.

Cæterùm Marcus hîc elementum unicum duntaxat expreſſit, terram: qomodo & Evripides, in illis ex Chryſippo à Cicerone mutuatis,

Reddenda eſt terra terra; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; ſic jubet neceſſitas.

Eſt Evripidis in *Hypſipyle*, utì ex Stobæo diſcimus, *tom. 2. tit. 108.*

— Κεἶτα δ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίου θερίζειν, ὥσπερ καρπίμου στάχυν.
— *Dolent tamen homines, & egre*
Ipſos ſepeliunt. Eſt autem neceſſarium
Vitam demeti, veluti gravidas ſpicas.

Vide *lib. 7. §. 40.* & *l. 11. §. 6.* Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem ſolitum Chryſippum reprehendere, qòd Evripideum carmen illud laudaret: negabat enim (qod & Plutarchus ſuprà) genus hoc orationis qicqam omninò ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipſum dolendum eſſe dicebat, qòd in tam crudelem neceſſitatem incidiſſemus. Illud adjecerim fieri poſſe, ut alius alicujus poetæ hemiſtichium fuerit, qod hîc Marcus uſurpavit,

— ὅπως ποτε ταῦτα γένεσθαι.

Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπρωμένον
Οὐ πῦρ, οὐ σιδηρᾶν σχήσει τεῖχος.
Arcere namqe fata, nec
Ignis, nec æneus valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l. 6. pag. 627. B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. *Deberi mortem omnibus hominibus, avt prius avt poſterius.* Demoſthenes *de Coron. ibidem.* & apud Lucianum in *Demoſth. pag. 687.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. *Nam omnibus qidem hominibus vitæ finis mors eſt, etiamſi qis ſeipſum ſervet inclauſum in cavea.* θεοὶ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν αἰεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενέσθαι. qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il. ζ. v. 488.*

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) fatum effugit unqam,
Eſto malus, bonus eſto; humano ſanguine cretus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il 1. v. 318.*

Ἴση μοῖρα μένοντι, καὶ εἰ μάλα τις πολεμίζει.
Bellantémqe manet ſors æqa domique manentem.

& *v. 320.*

Κάτθανε δ' ὁμως ὅστ' ἄεργος ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἐοργώς.
Tam, cui nil geſtum eſt, obit, ac qi multa patravit.

qem verſum in ore freqentem habuiſſe Demonactem avtor eſt Lucianus. Et *Iliad, μ. v. 322.* ſub Idomenei perſona;

Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες,
Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε
Ἔσσεσθ', οὔτέ κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην,
Οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν.
Νῦν δ' (ἴμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο
Μύριαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἠέ τῳ κῦδος ὀρέξομεν ἠέ τις ἡμῖν.
O pepo, ſi letiqe exors, duraqe ſenecta
Vita foret, bellum ſubterfugientibus iſtis,
Non eqidem avt acies primas ipſe inter obirem,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cùm circumſtent nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & invitabile fatum,
Ibimus, avcturi famam nobiſve, aliſve.

Unde Plutarchus etiam ſumpſiſſe vult Æſchylum iſta;

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου.
Οὐτ' ἐν στέγῃ τις ἄμπνους παῤ ἑστίᾳ
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, avi ſata niſi dent terminum:
Nec ad focum qis conſidens in ædibus,
Fatum hoc magis ſibi deſtinatum effugerit.

In qam eandem ſententiam & Evripides Ægeo, apud Stobæum *tom. 2. tit. 119.*

— καταθανεῖν δ' ὀφείλεται
Καὶ τῷ κατ' οἶκον ἐκτὸς ἡμένῳ πόνων.
— *morti eſt debitus,*
Etiam laborum immunis qi ſedet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἵφικε καὶ τὸν φυγόμαχον.
Mors etiam profugum aſſequitur.

qod Flaccus *l. 3. Od. 2.*

Mors & fugacem perſequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidóqe tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom. 2. tit. 51.*

Οὐ γάρ πως θανάτοιό γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
Ἀνδρ', οὐδ' εἰ προγόνων ἢ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηιότητα φυγὼν καὶ δῖπτον ἀκόντων
Ἔρχεται, ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα κίχεν θανάτου.
A fato nulli mortis ſit gratia; non ſi
Avtores generis ſit numerare Deos.
Sæpe fugâ elapſum circumſtridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demoſthenem *de legat. malè obit.*

Οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἰκαδ' ἑκάστῳ.
Αὐλητοὶ δ' οὐκέτ' ἔχειν οὐκ ἐτέλεσται θύρας.
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἕρκος ὑπέρθορε, ἵνα δὲ πάντως,
Εἰ γέ τις ἢ φεύγων ἐν μυχῷ ἢ θαλάμῳ.
Cujúſqe irrumpit peſtis popularis in ædes:
Valvæ ferratæ nec prohibere valent.
Septum etiam ſublime ſuperſilit, atqe latentem
Prendit, ſive habeat angulus avt thalamus.

a *L.* 5. §. 21. a σέβω καὶ b ἐυσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι. 33.

b *L.* 5. §. 18. §. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἐκταραχθῆναι, c παχέως ἐπάνιθι * εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

c Sup. §. 5. 9.

d *L.* 1. §. 12. *l.* 11. §. 9.

e *L.* 4. §. 3. Inf. §. 12.

* πρὸς Lug. An.

§. 12. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνῃ τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν ἔστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ὧδε πολλάκις f ἐπίγνωθι, καὶ g πρόσυναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

f Sup. §. 11.

g *L.* 5. §. 9. 10.

h *L.* 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. *L.* 7. §. 29, 30.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τοιούτων ἐδωδίμων. ὅτι νεκρὸς ἰχθύδιον, ὅτι δὲ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοίρου. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνον, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siqando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te sensseris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen freqentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acqiesce, cujus ope, cùm qæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulæ succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l.* 4. *epigram.* 60.

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propertius *l.* 3. *eleg.* 16.

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit indè caput.

Vide *ad l.* 7. §. 46. Augustinus *de diverss. serm.* 28. *Mors differri potest; auferri non potest.* Et *de Verb. Apost.* 18. *Mortem differunt ista, non auferunt. Sed etsi tardiùs qis moritur, ideò non moritur?* Idem *de temp.* 74. *Qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod evitare non possis?* Seneca *Epist.* 93. *Qid interest qàm citò exeas, unde exeundum est? ibidem.* Vide *l.* 4. §. 50.

Ἐυσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qà *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & *ἐυσάθειαν* appellabant, & τὸ ἐυσταθές. Vide *l.* 5. §. 18. & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 2. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* 9, & 24. Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ ἐυσταθεῖν ἐποίησε. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranqillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἔστα, καὶ ἐυσταθὴς τὸ πέλαγος. Lucianus. ideo & idem *l.* 2. *c.* 5. ἐυσταθῶς καὶ ἀταράχως, *constanter & tranqillè*, conjunxit: &, qod huic cognatum nostter, *l.* 12. §. 22. Σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων. *Stabilia futura sunt tibi omnia, & sinus astu immunis.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal.* 112. *v.* 7. de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἑστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græcus interpres, ἐλπίζοντος ἐπὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, ἐυσταθῶ καὶ θαῤῥεῖ ᾧ Κυρίῳ.

§. 11. Ὑπὸ τῶν περιεστηκότων] qæ *l.* 1. §. 12. περιεστηκότα πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 15. περιστάσεις, *res, casus adversos* dixit.

Ταχέως ἐπάνιθι] Ità *l.* 5. §. 9. ἐκπεσοῦσα πάλιν ἐπανίεται. *ubi excussum te senseris, regredere.* Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c.* 15. *v.* 17. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præ. eret. Publius Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm trascitur.

imò extra mentem potiùs: juxta illud Plutarchi *adv. iracund. pag.* 453. *E.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἧ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράττει τὰς φρένας μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξοικίσας τελίως καὶ ἀποκλείσας.
Excandescientia, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:

sed ejecta prorsus & exclusa. Sicuti contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν θέμενος. *Ratio justa facit & modestia, iram & excandescientiam procul ponens.* Idem *de provid. divin.* Qod & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνομαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral. pag.* 450. *C.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inqit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes explodunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Οἵ μοι, τάλας ἐγώγε, πῇ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν καιρὸν, ἡ ταῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' ἀφειμένοις.
Ebeu me miserum, quamnam in partem corporis
Mens nostra se proripuit illo tempore,
Cùm nimiùm vecors hæc ego illis præstuli?

Grotius. Indè phrasis obtinuit, inqit Plutarchus *in collat. terrestr. & aqatil. pag.* 963. *E.* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπλῆνθαι τῶν λογισμῶν. *Sic affectum non esse apud se, ac excidisse mente.* Vult itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 3. *Id qod primum induxerat, paulisper non tenuit; sed citò ad se rediit.*

Ἔστι γὰρ ἐγκρατέστερος] Resarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ità ossa confracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritûs, nec projecit animum projectus; & qoties cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 13. Et *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et qod Plutarchus in *amator. pag.* 764. *B.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μεθ' ὁμίχλην θερμότερος. ὕστις ἔρως μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἱεραμένου διαλλαγέντος, ἡδίων καὶ θερμότερος. *Ut autem sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plautus item *Amphitr. act. sc.* 2.

Iræ interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verùm iræ si qa fortè eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se qàm prius.

§. 12. Ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι] Seneca *Epist.* 103. *Qantùm potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo proteget, in hujus sacrario eris aut tutus, aut tutior.* Vide & *suprà* §. 10.

Προσαναπαύου ταύτῃ] Vide *l.* 5. §. 9. & §. 34. & *suprà* §. 7.

§. 13. Νεκρὸς ἔστος ἰχθύος] *Cadaver piscis.* Plutarchus *de esu carn. l.* 1. *pag.* 993. *A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ὁ λόγῳ ὁ πρῶτος ἅψασθαι ἥψατο φύσει σώματι, καὶ τεθνηκότος ζῴου χείλεσι προσήψατο σαρκός. καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προθέμενος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὴν προσοίτι εἰπεῖν [ἐτόλμησε] τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχώμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλίττοντα. *At ego miror qomodo affectus qo animo, qâ ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habere ausus est membra, qa modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ità enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκύες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον. κρέας δὲ πᾶν νεκρόν ἐστι, καὶ νεκροῦ μέρος. *Cadavera enim magis sunt injicienda qàm fimus, ajebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua est, & cadaveris pars.* Idem *Sympos. l.* 4. *c.* 4. Indè νεκρόκοποι μάγειροι, *coqi obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag.* 994. *E.* & *in sap. conviv.* Ὁ γαστὴρ, τέταρος τις νεκρῶν περίπλους. *Orcus qidam cadaveribus constipatus, venter* dicitur. Vide ad *l.* 4. §. 21.

Χυλάριον σταφυλίου] sive *sangvis uvæ*; ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l.* 1. *c.* 49. *v.* 11. & Moses ipse *l.* 5. *c* 32. *v.* 14. id est, αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracides *c.* 39. *v.* 26. & *c.* 50. *v.* 15. & *Maccab. hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 34. At Cassiodorus *Var. l.* 12. *Ep.* 4. de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, uvarum frigidus sangvis, in rigore vindemiæ, cruentus liqor, purpura porabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propiùs Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l.* 3. *c.* 1.

— βοτρύων δρόσον αἱματόεντα.
— *Uvarum rorem cruentum.*

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l.* 4. *c.* 5. ab avtore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q.* 2. lavdatus, qi cum Empedocle vult πίψιν, *concoctionem*, esse σῆψιν τινα, *putrefactionem qandam*,

— Ἐν ξύλῳ σαπὶν ὕδωρ.
— *In ligno putrefacta aqa.*

Est

ſuccum; de purpura, eſſe oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, mucíque cum convulſione qadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ità res ipſas attingunt, eaſdémque pervadunt, ut qænam eæ ſint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eumdem modum per vitam totam agendum eſt, ut res eas etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, vilitatémque earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem. gravis enim impoſtor faſtus eſt;

καὶ [a] ἡ πεπέρφυς, τριχία προβατίου αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα. καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, καὶ μετὰ τινος σπασμῶ [b] μυξαρίου ἴσχεσις. * οἷαν δὴ αὗταί εἰσιν αἱ φαντασίαι καθικνέμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν αὐτὰ πόῃ ἔσιν. [c] ἄττως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπως λίαν ἀξιοπίστους πράγματα φαντάζεται, [d] ἀπογυμνῶν αὐτὰ, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἰσχνολογίαν, * ὑφ' ἣ σεμνύνεται, πειραιρεῖν. [e] δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισής.

[a] L. 9. §. 34.
[b] L. 4. §. 48.
* ὅιαι, vel ὅιον
[c] L. 10. §.
[d] L. 2. §. 12. l. 10. §. 9. l. 12. §. 8.
* ἐφ' f.
[e] L. 2. §. 12. καὶ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Eſt enim, ut ex Platone avtor idem *q.* 5. Ὁ χυμὸς ὕδωρ ἡθημένον διὰ φυτοῦ. *Sapor eſt aqa per plantam colata.* Itaqe Athenæus *dipnoſoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ ὄινος φύεται. ἄδειν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ὄινος, ἢ ὕδωρ ὑπ' ἀμπέλου πεποιημένον. *Ex aqa vinum naſcitur. Vinum enim nihil aliud eſt, qàm aqa ſub vite facta.* Et Nemeſius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς νοτίδος, ἐν τῇ μὲν ἀμπέλῳ ὄινος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex ejus humore in vite qidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ἐν καὶ μονοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅτε μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅτε δὲ κλάδος, ὅτε δὲ καρπὸς, καὶ ἦδε σῦκον, καὶ ῥοιὰ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqa una & unius generis in arbores infuſa & qaſi digeſta aliqando fit cortex, aliqando ramus, aliqando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & qivis alius ex ceteris fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιόμενος κατεργάζεται, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῖον γίνεται. ἐν δὲ ἀμπέλῳ οἶνος χροΐζεται. ἐν δὲ συκῇ σῦκον γλυκαίνεται. *Ut enim pluvia cum arboribus coaleſcens ac ſtirpibus corpus efficit, & unumqemqe fructum ad ejus, unde ortus eſt, ſimilitudinem producit: ut & in oliva, ad ejus naturam & ſubſtantiam adjunctum, pingue oleum exiſtat: in vite ſvaviſſimi in vini qalitatem colorémque transeat: in ficus arbore dulciſſimo ficus ſapore temperetur.* Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῷ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ καταγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ οἶνος γίνεται. *Succus namqe in abſinthio convertitur in amarorem, in fico in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν νοτίδα ἑλκύσης, ὁ οἶνος συνίσταται, *Ex terrâ vite humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chryſoſtomus *in tit. Orat.* 3.

Τριχία προβατίου] Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adoleſcentem qendam τῶν ἱματιοφόρων, *pratextatorum*, ſplendidè veſtitum, animadverteret de purpuræ laticlavio ſeſe efferentem, apprehensâ veſte, Τῦτο, inqit, μέν τοι πρὸ σοῦ πρόβατον ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forſan imitatus, qi adoleſcentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, Οὐ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτου δορᾷ σεμνυόμενος. *Non deſines, adoleſcens, ovis pelle detractâ gloriari.* Refert Antonius *Meliſſ. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorſus, qi pro δορᾷ, ἀρετῇ ſubſtitutum eunr. In eandem mentem Sotades, (qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 56. reperitur;)

Ἂν ἱματῇς, ταῦτα πρό σε προβάτιον εἶχεν.
Si veſte nites, at hanc priùs oves tulere.

Philo *de provident.* lavdante Evſebio *præpar. l.* 8. *c. ult.* Ἐσθῆτές γε μὴν, προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασιν, ἄνθος. *Nam veſtes ſanè, avt flos qidam ovium ſunt, ut loqi Poeta ſolent.* Neotericus qidam;

Purpureis, te effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te geſtavit ovis, cùm tamen eſſet ovis.
Sericeis, effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te bombyx habuit; tum qoqe vermis erat.

Αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα] indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis iſtis, qarum ſangvine an ſanie, purpura tingitur, videantur Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hiſt. animal. l.* 16. *c.* 1. Navmachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Ἕιματα δ' εἰναλίης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλης.
At, qo lana rubet, ſangvis de murice fluxit.

Et Lucianus in *Cataplo pag.* 435. Μακαρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλίδων. *Beatum prædicans ob ſangvinem, qi Laconici maris cochleis innaſcitur.* de tyranni purpura loqitur. Optatus *adv. Donatiſt. l.* 5. *Sic alba lana regalem transit in purpuram, qomodo catechumenus in fidelem: utrisqe dum incipit eſſe qod non erat, deſinit eſſe qod fuerat.* (ità enim interſtingvenda ſunt iſta) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta: retractanda ſunt efficientia. Dicis à te datum eſſe, qòd homo fidelis effectus eſt: ſi hoc totum eſt, dicas & operarius artifex purpura, qòd non*

— *admixto ſangvine piſcis,*
purpuram ſolo tactu con-ficias.

Ἐντερίου παράτριψις] Huc Diogenis χειρεργοῦντος, *manibus operantis*, illud, Εἰθε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψαντα μὴ πεινῆν. *Utinam liceret ſic perfricato ventre non eſurire.* Laërtius *l.* 6. §. 46. ſive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chryſippi *poliſtia*, Εἰθε καὶ τὸν λιμὸν ἦν ὅτως ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. *Utinam ſic liceret etiam famem attrito ventre pellere.* Et qod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι οἰκὸν δοκοίη πάσχειν, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκεῖσθαι, ὥσπερ τὰ οἰδία τοῖς λίθοις. *Porcorum natura qiddam conſentaneum accidiſſe, qi concupiſcat ad Euthydemum ſe affricare, qemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa.*

Μετά τινος σπασμῦ] Itaqe Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν ſive συνουσίαν dixit eſſe μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum eſſe parvam epilepſiam.* Eſt avtem *epilepſia*, παντὸς τοῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulſio* qædam. Galenus *de loc. affect. c.* 2. & Fæſius *ad Hippocr. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. qanqam dictum illud Democrito tribuit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho Stobæus *tom.* 2. *tit.* 6. qi & Democriti non abſimilem, aliam tamen, de eadem *ibidem* ſententiam refert, Συνουσίη, ἀποπληξίη μικρή. *Apoplexiam* avtem definit Celſus *l.* 3. *c.* 27. *reſolutionem nervorum totius corporis.* Et *epilepſiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterùm nec illud ſilentio prætereundum, qod contrà monent Oribaſius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτι καί τινας ἐπιλήψεως ἔπαυσε τὸ μίγνεσθαι. *Coitus facit morbum comitialem ceſſare.* qod illi, nec ſoli, elicuiſſe videntur ex Hippocratis verbis hiſce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. §. 25. Τὰς ἐπαυξίας νόσους, μίξις. qæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίου ἴσχεσις] Vide *l.* 4. §. 48. ἰχθὺς μὲν μυξάριον. *qod heri mucus fuerat.* indè per ſtuporem illud, *l.* 10. §. 26. ἐξ οἵου οἷον; *ex qali qalem.*

Οἷαν δὴ αὗταί] lege vel, ὅιαι δή, vel ὅιον δή, *qale qiddam*; ſive, *qemadmodum*; qia ὅττως ſeqitur.

Ἀπογυμνῶν] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. Qod de dictione Longinus *de Sublim. ſect.* 7. Μή τινα μεγέθους φαντασίαν ἔχοντα, ἢ πολὺ πρόκειται τὸ εἰκῇ προσαναπλατῦμενον, ἀναπλησόμενα δὲ, ἄλλως εὑρίσκοιτο χαῦνα, ἂν τῦ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν ἐνγυτέρω. *Ne qa inani, ut fit, ac tumido torrentis orationis ſtrepitu falſam qandam imaginem, ac ſpeciem tantummodo offerant magnitudinis: qa vel excuſſâ, vel remotâ, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut ea deſpicere, qàm ſuſpicere, mirarique, generoſius ſit.* Et *ibidem. ſect.* 3. Κἂν ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς, ἐκ τῦ φοβερῦ κατ' ὀλίγον ὑποτοξεῖ πρὸς τὸ ἐυκαταφρόνητον. *Si judicium corruptis hiſce acrius adhibueris, ſingulaqe ad lumen ſuſpexeris veritatis ac rationis, ea, qa primâ fronte terribilia videbantur, mox in contemptum vertent, deriſumqe.*

Ὑφ' ἣ σεμνύεται] ἐφ' ἣ potiùs. Vide *l.* 12. §. 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισής] Τῦφος, *typhus*, (qo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis ſcriptores Latini, Arnobius, Avguſtinus, alii) *pompa, faſtus:* qo nomine comprehenditur, qicqid rei alicui obtenditur, qò vel deſiderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xylander reddidit. & *offucium* reverà *faciunt*, ut cum Plinio loqar, repræſentationes iſtiuſmodi, Cæterùm aliud eſt τῦφος, aliud φῦκος, qod is forſan legerit. Philo *in decalog. pag.* 744. *B.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν ὃ μὴ κεκιβδήλευται τὰ γνήσια τῶν νόθων παρευμερύντων, καὶ τἀληθῆ τῶν οἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πιθανὰς δ' ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πόλεσιν. ἃ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλότατος φύται τύφος, ὃν τινες τιθήπασι καὶ προσκυνῦσι, τὰς κίνας δόξας σεμνοποιῦντες, διὰ χρυσῶν σεφάνων καὶ ἀλιτηρίων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' ὧν οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ ἐυδαίμονες μετέωροι φέρονται. &c. *Nihil enim in his non depravatur, ubi adulterina res pluris fiunt qàm legitimæ, & vera non tantum valent qantum veriſimiles, naturam ſuam tegentes mendacio, & falſis imaginibus illudentes vulgo credulo: ubi etiam faſtus inſidioſus exoritur, adoratarqe à vanis hominibus, ſtupentibus ad conſpectum coronarum avrearum, & purpuræ, ſellarumqe curulium, qibus impoſitas celſas poteſtates diis æqas officioſa turba aſſeclarum proſeqi-*

καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα σοὶ τὰ σεμνὰ καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καταγελᾷ. ὅρα γὰρ ὁ Κράτης, τί σοὶ αὐτὸς τῷ Ξενοκράτει λέγει.

a Sup. §. 13. §. 14. a Τὰ πλεῖστα ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀνάγει, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοπέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, πίμνας, ἀγέλας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, ἃ μέν τι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐπιτεχνᾶς, ἢ κατὰ φιλόν, τὸ πλῆθος ἀν-
b L. 3. §. 9. δραπόδων κεκλῆκε. b ὁ δὲ ψυχικῷ λογικῷ
c L. 5. §. 21. l. 12. §. 30, 32. c καθολικῷ καὶ πολιτικῷ τιμῶν, ἀδύνατον ἅμα τῶν ἄλλων ἀπορρέφειν. πρὸ ἁπάντων δὲ τὸν ἑαυτοῦ ψυχικῷ
d L. 5. §. 19. * ἴσχυσεν f. Inf. §. 16. d λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἔχοντα, καὶ κινούμενον διασώζει, καὶ e τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο f συνεργεῖ.
e L. 5. §. 21.
f Inf. §. 42.

& tum maximè effascinat, cùm circa ea qis versatur, qæ ſtudio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipſo Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum qæ vulgus hominum admiratur, pleraqe ad generaliſſima rerum capita referuntur, qæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia ſunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: qæ avtem moderatiores pavlò ſuſpiciunt, ad ea referuntur, qæ animâ ſunt prædita, veluti greges & armenta. qæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, qæ animâ continentur rationali, non qidem univerſali illâ, ſed qâ artium cultrix, aliáſve ſolers exiſtit, avt qâ merè talis, ut ſervitiorum turbam poſſidere. cæterùm qi animam rationalem univerſalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus inſuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo ſtatu ſuam conſervet, qo rationi ac communioni conſentaneè ſe habeat gerátqe, & congeneri ſuo cuilibet, ut hoc ipſum præſtet, operam itidem mutuatur ſuam.

§. 15.

ANNOTATIONES.

ſequitur, &c. Ἐπιβελόμενον dixit, qod Marcus δεινὸν παραλογισμόν. Vide *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iſte Athenienſis, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterùm Crates hic de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Siqidem Xylander à Græcis receſſit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri poteſt ex antegreſſis Cynicum ſuo, hoc eſt, canino more, Xenocrati faſtum objeciſſe, prout Diogenes objecerat aliqando Platoni, cùm illum tamen ἀτυφότατον extitiſſe aſſerat Laërtius *l.* 4.

§. 14. Τὰ πλεῖστα] eódem ſpectat hæc perioche, qò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Si ſub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interſereret, nihil erat: *comprehendi poſſunt ſub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis* Caſavbonus. potiùs; *qæ ab habitu vel natura continentur.* neqe enim ſunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; ſed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterùm reqiri poteſt non immeritò, qomodo ligna avt lapides, ὑφ' ἕξεως, id eſt, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea ſonat) *contineri* dicatur. Ἕξιν itaqe Galenus obſervat, præter uſitatiora illa ſignificata, dupliciter ſumi; aliqando pro *ſolida ipſa corporis compage*, qâ partes fluidæ magìs, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. indè ἑκτικοὺς πυρετοὺς, *febres hecticas*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν κατειλήφασιν. tum ἕξις qid ſignificet, explicando, ſubjungit; ὅταν γὰρ ἐιώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρούμενα. *ità vocant ſolidas corporis partes, qò ab humidis diſtingvant*, ſive *in partium diſtributione humidis oppoſitas*, aliqando verò pro *ſpiritu* ſive *forma*, qæ *partes rei cujuſqe continet*. ità Henricus Stephanus avtor eſt eundem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη, *ſpiritum illum, qi partes compingit & continet. ſpiritûs* avtem appellatione *formam* deſignari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἀνθρακὶ μὲν οὖν ἔστι, πῦρ ἐν ὕλῃ γεώδει, ἃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς πεφύλευκε καὶ ἐλλοχᾷ δὲ ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. *Pruna eſt ignis in materia terrea, ſpirituali qadam habitudine pervadens totam uſqe extremitates.* Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum ſententia Nemeſio, *de natura hom. l.* 2. Ζῆν μὲν λέγουσι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωήν. καθ' ὃ συνέχεται ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, τῷ εἶναι (ſive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. *Itaqe vivere dicunt etiam qa prorſus ſunt inanima, vitâ qadam qa in habitu eſt, qoniam continentur ab univerſi anima, eo qod ſint duntaxat, nec dilabantur.* Et κυριολεκτῶν magìs Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἑκτικὴ δύναμις. Νοῦς, inqit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. *Mens multas habet facultates, habitivam, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐοικότα λίθοις ὀστᾶ. *Habitus qidem communis eſt & inanimatis, lapidibus & lignis, cujus participant, qæ in nobis ſimilia ſunt lapidibus, oſſa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vita inanem*, vel *formam* potiùs *meram*, ſive *ſpiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, id eſt *facultatis vitalis* (ſtrictiùs loqendo) exortem deſignaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qaſi *meram* ὕπαρξιν ſive *exiſtentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus iſtic deſtingvit. Siqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8. *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur iſta. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex unitis corporibus alia qidem continentur à ſolo habitu, ut lapides & ligna: alia avtem à natura, ut planta: alia verò ab anima, ut animantia.*

A Philo itidem *de numin. immutab. pag.* 298. *D.* gradus qoſdam rerum naturalium conſtituens; Τῶν σωμάτων, inqit, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνεδύσατο ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικῇ ψυχῇ. *Corporum omnium opifex aliis qidem habitum, aliis animam, aliis rationalem animam addidit.* idémqe *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* diſertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεσηκότων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπερμάτων τε καὶ δένδρων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἁπάντων, ἀνθρώπων δὲ νῶν καὶ λόγον. *Diſtantium qa eſt unitas, lignorum ſaxorúmqe habitus, ſatorum & ſtirpium indoles, anima omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco iſtic, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *ſatis ſtirpibúſqe* tribui: habéſqe res
B qatuor, ſed eas ſibi invicem ſubordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, partéſqe ejuſdem ſibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νῶν. ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νῶν ἀνθρώπων. eodem planè ordine, qo hîc Marcus. qin, nè qid deſit eorum, qorum Marcus hîc meminit, ſubjungit, ἀρετὴν δὲ σπερμάτων τελειοτάτην. qod eſt idem prorſus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici poteſt, qòd non Philo tantùm & Galenus dixere σπέρμα ſive *ſemen* in φύσιν primò, tum in ζῶον tranſire; id qod Ariſtoteles dixit, ζῆν τὸ πρῶτον φυτῷ βίον, *Vivunt principiò vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. ſed & Stoici
C ipſi, τὸ σπέρμα *ſemen*, πνεῦμα *ſpiritum* eſſe: hunc in utero fotum, φύσιν primò; tum ab aëre refrigeratum, ψυχὴν fieri. ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς diſtingvunt: & *ſemen* ſive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum ſit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qòd Zeno ἕξιν ſenſu iſto accepiſſe videtur, apud Laërtium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι' ἣν μὲν, ὡς ἕξιν κεχωρηκέναι, ὡς διὰ τῶν ὑσῶν καὶ τῶν νεύρων. δι' ἣν δὲ, ὡς νοῦν, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Animam per qaſdam qidem partes veluti habitum receſſiſſe, ut per oſſa & nervos: per alias, ſicut mentem, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè
D ἑκτικῶς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Οὕτως γὰρ καὶ λίθῳ τροφὴν, τὸ αἴτιον τοῦ συμμένειν εἴποις ἂν καὶ τὸ (τοῦ f.) ἑκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτῷ, τὴν διατηροῦσαν ἐν τῷ αὔξειν ἢ καρποφορεῖν. καὶ ζώῳ σώματος, τὴν τηροῦσαν αὐτοῦ τὴν σύστασιν. *Ità lapidis dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & ſoliditatem ſervet: & planta, qod illi confert ut creſcat, & fructus ferat: & animati corporis, qod ejus compagem tuetur. Ea igitur*, inqit, *qa vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τοῦ φύειν ſic dictâ, unde φυτὰ *planta*) *ut ficus, vites, olea*, &c. Vide & Marcum ipſum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μόνην
E ἀπὸ τῆς ζώου φύσεως diſtingvit. Non erat itaqe qòd vir ſummus in *ad Epictetum & Simplicium notis*, avt voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi ſuſpectas haberet; ἔστιν atqe ἑστικὴν reſcribendum præſcriberet; avt Philonis ſolius arbitraretur eſſe ἕξεως vocabulum hac ratione uſurpatum, qm & Sexti, & Zenonis etiam, aliorúmqe itidem exiſtere ſit clariſſimè demonſtratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριωτέρων] *qa ſub arctioribus aliqantò* Xylander. & mox: *Siqa pavlò plus haberent gratiæ*: perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum eſt. οἱ μετριώτεροι, *qi modeſtiores & moderatiores ſunt.*
F

Ψυχὴν λογικὴν καθολικήν] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχουσαν καὶ κινουμένην] forſan ἴσχουσαν. ut *infrà* §. 16. κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *moveri, ſeqe ſiſtere.* nam & ἴσχειν παθητικῶς qandoqe uſurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Χειμῶνος ἴσχυσιν, ὀλίγοι τε γίνονται. *Hyeme ſeſe continent, & minores fiunt.*

Τῷ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri ſuo cooperatur*, vel ho-

§. 15. Qædam fieri properant, qædam fuisse: & illius etiam quod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis succession nunqam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγενῆσθαι, καὶ ἔστι γινομένων ἤδη τι ἀπόσβη. [b] ῥύσις καὶ ἀλλοίωσις, ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τῶν χρόνων ἀπαράλλακτος Φορὰ νέον ἀεὶ παρέχει *. ἐν δὴ τούτῳ [c] τῷ ποταμῷ, [d] ἵ ἄν τις τούτων τι προσδοκῶν ἐκπαήσειεν, [e] ἐφ' ᾧ σταῖεν σὺν ἕξει; ὥσπερ εἴλυς ἵ τι προσπεσόμενον ῥυθίων φιλεῖν ἄρχοιτο. [f] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, εἶον [g] ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. ὁπόταν γάρ ἐστι τὸ ἄπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [i] ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, τοιοῦτόν

a L. 5. §. 23. Sup. §. 4.
b L. 2. §. 3. l. 7. §. 25.
* -τας [τοὺς ἄπειρους αἰῶνας.]
c L. 2. §. 17. l. 7. §. 19.
d L. 5. §. 10.
e L. 5. §. 23.
f L. 4. §. 43.
g L. 5. §. 33.
h L. 2. §. 2.
i L. 8. §. 4.

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casaubonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περίοδος ἀπήλῃ τοῦ κόσμου. χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνισταμένων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἡνυσμένων. *Ut mundi circuitus compleatur. Opus enim est aliis qi surgant, aliis qi surrecturi sint, aliis qi pensum suum absolverint.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι ἢ παραχώρησιν ἄλλου [ἄλλων potiùs] ἄλλοις, ἢ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia alii cedant, hæc dissolvantur, illa subsistant, hæc suum statum teneant, illa verò moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὸ μὲν διαλλαγὴ γεγονότων, τὸ δὲ γένεσις ἀπογεγονότων. *Modò qa genita sunt commutantur, modò generantur qa interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—. ἦ μὲν ἓν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε φύεσθαι.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πλέον ἐκτελέθουσι.
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἔμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἅμα λήγει.
Ταύτῃ δ' ἄσιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.

—— *qatenus unum qidem ex pluribus consvevit nasci. Et rursus uno generato, plura perficiuntur. Eatenus qidem & fiunt, & non est ipsis firmum ævum, Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt, Eatenus semper sunt immobiles secundum circulum.*

Vide *l.* 5. §. 23. & *supra* §. 4.

Ἀναπεῦσαι τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμον] Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad seqentis clavsulæ extremum rejiciendа, & post παρέχει collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones ævum æternum præstant.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgétqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, paristérqe sequntur,
Et nova sunt semper. nam qod fuit antè, relictum est,
Fitqe qod haud fuerat; momentáqe cuncta novantur.

Τῷ ποταμῷ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τί ἄν τις ἐκλιμπάνειεν] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ σταῖεν οὐκ ἔξεστιν] Ità *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἰσῶς. *Nihil est qod consistat.* Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 31. Et Joannes *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & cupiditas ipsius: qi verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν παραπτομένων ῥυθίων φιλεῖν] Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea qæ nè sunt qidem? (in ea qæ mox non futura sunt.* Junius) *nam omnino comparant alas divitiæ, instar aquilæ pernicissimæ, qæ cælum versùs avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. *v.* 12. monet Drusius *Prov. class.* 2. *l.* 1. *Prov.* 105. Evripides *Inone*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος. ——
Divitiæ alas habent, qibus subvehantur.

Et in *Meleagr. ibidem tit.* 75.

—— πλοῦτος μὲν ἀκέα πλέρυξ.
Divitiæ celerem habent alam.

Et Simonides in *naniis* ab eodem lavdatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γὰρ, οὐδὲ ταυπλερύγων μυιὰς
Οὕτως, ἀ μεταστασις.
Fit enim citius, qàm velocris musca,
Status mutatio præsentis.

Plato in *Euthydem. pag.* 202. *D.* Ἀλλ' ἐσμὲν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τὰς κορυδὰς διώκοντα. ἀεὶ ὅτου ἕκαστον αὐτῶν· ἀνῆκα λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. *Ridiculum qoddam accidit. Sicut pueri qi alaudas insequuntur, semper qamcunqe illarum se capturos putant, ha verò semper subterfugiunt.* Pulcrè Gvigo *meditat. c.* 5. §. 14. *Vide qomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: qem cùm acceperit, subjacet tot casibus, qot passer ipse. qomodo autem est tuta, priusqam talibus capiatur? ea enim qæ placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanisqe rebus universis Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Cæsar.* Ὅναρ ἐσμὲν ἢ ἰσάμενον, φάσμά τι μὴ κρατούμενον, πλῆσις ἀερίη παρερχομένη, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. κόνις, ἀμίης, ἰσθμὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. *Insomnium sumus minimè consistens, spectrum qoddam qod teneri non potest, avis prætereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, palvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & sua tempore marcescens.*

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν] Ità *l.* 4. §. 43. Ἅμα τε γὰρ ἄφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται. *Simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur.* Seneca *Epist.* 104. *Avium modo transvolant, citiúsqe qàm venerant, abeunt.* Gregorius Nazianzenus *pro pauper.* Πεῖσον μηδὲν τῶν ἐνταῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερόμενά τε καὶ περιτρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φεύγοντα. *Nullum bujusce vitæ bonum hominibus certum est ac diuturnum: sed alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsúmqe feruntur & invertuntur, ac priusqam manu teneantur, fugâ se propripiunt.* Et *in paschа:* Πεῖν κρατηθῆναι φύγον, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδιδράσκον. *Priusqam teneatur effugiens, & priusqam intellectu percipiatur, seipsum fugâ propripiens.* Hieronymus *in Esaiæ c.* 38. *Omnis seculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, antequam tenetur, elabitur.* Minutius *Apolog.* Et Augustinus *in Psal.* 38. *Antè abeunt priusqam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequntur se, & non se tenent. nihil de præterito revocatur; nihil qod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, qod non stat; nec non esse, qod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις] Idem *l.* 5. §. 33. In sacra pagina, *vita animalis sangvis* esse dicitur, & *in sangvine vita consistere.* Vide Mosen *l.* 1. *c.* 9. *v.* 4. & *l.* 3. *c.* 17. *v.* 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι. *Animam esse vaporem.* Heraclitus dixit. Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις] Ità *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. Esajæ *c.* 2. *v.* 22. *Nolite amplius homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. qantuli enim is est æstimandus?* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxia solicitaqe tutela, precarii spiritûs, & malè inhærentis; qem pavor repentinus, avt item ex improviso sonus auribus gravis excutit.* Et Calvinus *institut. l.* 1. *cap.* 11. §. 4. *Terrenus homuncio singulis ferè momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precariò trahimus.*

Ὅπερ παρ' ἕκαστον ποιοῦμεν] Vide Empedoclis versus apud Aristotelem *de respirat c.* 3. & Platonem in *Timæo.* Seneca *Epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aptè dici potest. brevis valde & procella similis impetus est. qis enim diu expirat? omnia corporis avt incommoda avt pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. qid ni? aliud enim, qicqid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaqe medici hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando spiritus ille, qod sæpe conatus est.* At qod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, qasi assiduum qiddam videtur. Augustinus *de Orig. Anim. l.* 3. *c.* 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumfudit auratum, qàs ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, qod nobis aura, qa undiqe circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut autem cibus & potus non solùm ingredi debet, verùm etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, nè utroqe ladant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc*

a *L.* 5. §. 4. τὸν ἐστι ϗ a τὸ τῶ πᾶσαν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, ἣν χθὲς ϗ πρώην ἀποτιχθεὶς ἐκτήσω, ἀπόδυναι ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

* Ὡς τ. φ. ϗ. ε. τ. δ. Bas. & Lug.

§. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ b ἁλαπνέι θαι, ὡς τὰ φυτά. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

b *L.* 3. §. 1.

c *L.* 8. §. 54.

facimus; tale qiddam est & totam illam respirandi facultatem, qam heri & nudiustertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò havseras.

§. 16. Non est æstimatione multâ dignum, avt perspirari, qod & plantarum est; avt respirare, qod &

ANNOTATIONES.

tertium flabile alimentum, qia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non alios, sed eosdem meatus, id est, os, avt nares, avt utrumque, & qà intraret, & qà exiret, accepit. In teipso proba tibi ipse qod dico. emitte spiritum flando; & vide utrùm dures si non receperis: recipe respirando; & vide qas patiaris angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, qando utrem inflamus, qod facimus ut vivamus. nisi qòd tunc pavlò plus ducimus, ut pavlò plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non quietè spirandi & respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. nisi ergò, qòd impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, qid tibi, non solùm unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem *Strom. l. 4. pag. 492. B.* Αἱ φύσιες ἀνθρώπων, ὦσκοι πεφυσημένοι. *Ipsa hominum natura, utres inflati.* Vide & *l. 8. §. 54.*

Πᾶσαν ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδῦναι] Hinc exformulæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emisit.* Matth. *c.* 27. *v.* 50. &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum tradidit.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. &, ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c.* 15. *v.* 37. & Luc. *c.* 23. *v.* 46. Lucianus etiam in *votis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπεισι. *animâ efflatâ abiit.*

§. 16. Ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè luxata & confusa ista: sed restitutio proclivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά. *Æstimatione dignum est, non perflari, qod & plantarum sive stirpium est.* Τὸ διαπνεῖσθαι autem de stirpibus usurpatum apud Xenophontem habemus in *Sympos. pag.* 878. *C.* verbis hisce à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 19. adductis; ab Athenæo etiam *l.* 11. lavdatis; apud qem emendatiora, qàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μέν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. malè.] τὰ αὐτὰ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν αὐ, ἃ ὁ Θεὸς ἄγαν ἀθρόως ποιήσῃ, ϗ δύνασθαι ὀρθοῦσθαι, ϗδὲ ταῖς ἄρραις διαπνεῖσθαι. *Videtur autem mihi hominum qoqe corporibus idem accidere qod terrâ nascentibus. Nam qum hæc à Deo rigantur imbre nimio, non possunt erigi, nec ab avris perflari.* Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l.* 4. *c.* 19. *Fructúsque summotus à terrâ, minùs putrescit: & hoc uno modo perflatur ventis, qe nebulam & rorem pestiferum celeriter adsciscant, multumque ad deflorescendum, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c.* 18. *Qa distinctio plus solis & venti vitibus præbet.* & *c.* 7. *Nam & sic facilius insolatur humus, & fructus percoquitur, perflatúmque salubriorem habet.* Id qod Plinius *l.* 7. *c.* 21. de certo vitis genere: *Melior ea vino, qando sibi ipsa non obumbrat, assiduoque sole coquitur, & afflatum magis sentit.* Διαπνοὴ in animantibus qid sit, qidqe ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς distet, ex Aristotele ac Galeno docuimus, *ad l.* 3. §. 1. Nec omittendum videtur, qod Xenophon loco superiùs adducto. in collationis membro altero τῷ ἀναπνεῖν meminit, qasi istud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Οὕτω δὲ ϗ ἡμεῖς, inqit, ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν ϗ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλῶσι, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι, δυνησόμεθα. *Ita nos qoqe, si potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis, & animi vacillabunt; ac ne qidem respirare, neqe proferre qidqam poterimus.* Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι istud, qod hic *stirpibus* tribuitur, distat multùm reverà ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius, qæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, qòd spiritu sive flatu qodam utrum je perficitur, & qòd ad conservationem τῶ διαπνεομένου, cujuscunqe generis illud fuerit, utrumqe conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, qæ ab avra liberiore stirpibus obvenit, qæ locis patentioribus succrescunt, aliam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, qâ per singulas stirpis cujusqe partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, spiritus qasi vitalis qidam diffunditur, ejusdémqe itidem pars excrementitia dissipatur & dispellitur. Is enim *de caus. plant. l.* 5. *c.* 15. ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qam ἐλάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν. ϗ δύναμιν γὰρ ἔλκειν τὴν πνοὴν, ϗδ' ὅλως τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν, ἐκείνά τε ἀποπνίγονται, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ ϗ παχῶς οἱ ὀρεάτυποι τὸν νοῦν τίθενται. φασὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πίτυν διὰ τὴν πιότητα. πάντα γὰρ, ὡς ἔοικε, δεῖται πνεύματός τινος, ἢ μανώσεως, ἢ ποσῶν. *Qod proximum illi videtur qod animalibus evenit, qa extra modum crassantur atqe pinguescunt. Qum enim avram attrahere neqeant, nec ullo pacto spiritu uti possint propter obesitatem condensationemqe; tum illa strangulantur, tum pinus. Qamobrem non ineptè rustici vocabulum illud de pino usurpant. Pinum enim strangulari ajunt obesitate atqe pinguedine. Qippe* A *omnia desiderant spiritum aliqem, vel solutionem, vel meatuum libertatem.* Et *l.* 6. *c.* 15. Ἐπὶ πάντων γε δεδωθότων, ἀπόλυται τὰ δένδρα συμπιγόμενα ϗ ὑδέμιαν ἔχοντα διόδον τῷ πνεύματι. *Qa in tadam omni ex parte mutata sunt, obesitate moriuntur. Qum enim nullum transitum habeant spiritus, strangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophrasti *c.* 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα ϗ μαρανομένα. *Metaphora*, inqit, *est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac qanqam & πνέουσι planta; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖ *aq. calor enim vitalis eget in multis* B *refrigeratione, in omnibus instavratione. instavratur autem cælesti calore circumfuso, qi sese induit in omnia. Pereunt ergò plantæ qasi suffocatæ, ubi πνεῦμα διόδου οὐκ ἔχει. pereunt itidem, qasi expirantes, ubi copiosius illud ἐξαλμίζεται.* qod & ἀποπνοήν τινα, facultatem qandam *spirandi*, Theophrastus dixit *l.* 2. *c.* 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, ϗ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν & προσῆκεν αὐτοῖς χρῆσθαι, κλαθεμίνοις δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μὲν τι διαπνεῦσαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι σηφθῆναι, μέχρις ἂν ξηραινόμενα προσαλῇ μετρίως. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam causam non convenit iis post collectionem uti;* C *sed ubi ea in locis siccis reposueris, diu ab eis abstinere, qo interea pars qidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαι, Theophrastus ἀποπνεῦσαι dixit *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Οὐκ ἐυθὺς ἁλοαθέντα τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθέντων, οὐδὲ τὰ νέα τῶν ἐνιαυσίων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πέψιν ϗ δύναμιν, ἀποπνεύσαι τε τὸ ἀλλοιῆσαι. *Qum semina non protinus à tritura meliora sint, qàm certo tempore post, neqe novella anniculis præstent. Sed veluti excoctionem qandam potestatemqe capiant opus sit, exacto scilicet qod in eis fuerit alienum.* sequitur apud Medicum; Ἁπορεῖ γὰρ ἀπάντων φυτῶν τε ϗ σπερμάτων ϗ καρπῶν, ἑπτεδὰν συγκομισθέντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατώδες τε ϗ λιπαρὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ ϗ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Desiuit enim à plantis, seminibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, primum qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, pòst autem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus suprà lavdatis, idem ἐξατμῶσθαι qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in *hist. plant. l.* 8. *c.* 10. Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη ϗ πλείω χρόνον ἐπιγένηται, ξηραίνει ϗ ἀφαυαίνει. ὃ καλοῦσί τινες ἐξατμοῦσθαι. *Si vehementius, diutiúsque flatus invaserint, exsiccantur & penitus inarescunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniunt grana.* qem locum Hesychius ob oculos habebat, qum ἐξατμῶσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipse ἐξαλμίζεσθαι dixit, *de caus. plant. l.* 1. *c.* 1. qo loco ἐξηγλικῶς utrumqe conjunxit, διαπνεῖται καὶ ἐξαλμίζεται. atque hoc est qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l.* 1. *c.* 6. *Vitiosis corporibus detrahit succum, & efficit ea exiliora.* Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξατμοῦσθαι, qo loco de conceptu agens Aristoteles *hist. animal. lib.* 10. *c.* 3. hæc habet: Ἐπεὶ δέ τινες αἱ πασχουσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξατμοῦσθαι. ἐφ' οἷς δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγένηται τῷ ἀνδρὶ, ὅτε προϊέμενα δῆλα τὸ σπέρμα, ὅτε κυίσκεται. διὸ ϗ καλεῖται ἐξατμοῦσθαι. *Cavendum est, mulieres ne patiantur id, qod qibusdam evenire solet. Has appellant* ἐξατμοῦσθαι: *Latini frustrari. Fit autem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est.* etiamsi enim vir Maximus interpretetur *frustrari*; sicut ὑπνίμια ὄνα dicuntur *ova irrita*: eodémqe respexisse velit Maronem, cum *eqas* dixit *vento gravidas* fieri: ipsum etiam philosophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γενομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τῶ ἐξατμοῦσθαι declarâsse. aliqid tamen amplius eô loci hocce vocabulo subindicari saltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobiqe describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subsequatur: & philosophus ipse verbis priùs adductis subjungat statim; Αἴτιον δὲ τὸ πάθος ἡ ὑσίρα, ὅταν ἢ λίαν ξηρά. ἑλκύσασα γὰρ πρὸς αὑτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ κατασκληρύνεται. *In caussa est matrix: qa admodum arida sit. Ea enim ità affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur præter modum.* hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεται ϗ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Havd dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαιρῶσθαι usurpavit *lib. de natur. puer. pag.* 25. Ἐξαιρᾶται γὰρ ὑπὸ τῶ ἀνέμου, ϗ τὸ πνεῦμα δι' αὐτῆ διηθεῖ. *A vento qippe perflatur, & per eam spiritus percolatur.* de aqa loqitur: cui & ipse, nec huic soli, sed terræ qoqe *transpirationem* qandam ibidem tribuit. Siqidem *pag.* 23. rationem assignans, cur terræ inferiora hyemę calescant,

πνεύσε-

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſéqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod productum eſt. ſiqidem hoc vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtîc ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία. ἔτι [a] τὸ τυπῶσθαι καὶ φαντασίαν. ἔτι τὸ [b] νευροσπαστεῖσθαι καθ' ὁρμήν. ἔτι τὸ [c] συναγελάζεσθαι. ἔτι τὸ τρέφεσθαι. ἔστω γὰρ ὅμοιον τῷ [d] ἀποκρίνεσθαι τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κρατεῖσθαι. οὐχί. [e] ἀκμὴν οὐδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κρίνεσθαι. αἱ γὰρ ἐκ τῶν πολλῶν εὐφημίαι, ἃ κρίσεις γλωσσῶν. ἀφῆκας ἴσως καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλείπεται τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ * ἴσκεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [h] ἡ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἕστοιχάζει, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασεν. ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τ' ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδάμνης, καὶ ὁ κυνὸς ἐπιμελούμενος, ἕστοιχεῖ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε ἂν τὸ τίμιον. καὶ ἕστω μὲν ἂν εὖ ἔχῃ, ἀδὲν τ' ἄλλων πρεπιπήσῃ σεαυτῷ. [i] ἀ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; ἕως ἂν ἐλεύθερος ἔσῃ, ὅτε αὐτάρκης, ὅτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφο-

a L.3.§. 16.
b L.2.§.2. Inf.§.29.
c L.9.§.9. 39.
d L.9.§.39.
e L.8.§.52.
f L.4.§.3.l. 5.§.33.
g L.3 §.16. Sup.§.14.
* ἰσχισθαι
Sup.§.14.
h L.5.§.14.
i Inf.§.41. l.9.§.1.

εἶσθαι

ANNOTATIONES.

πυκνοτέρη δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅτι πιέζεται ἐφ' ἑαυτῆ) καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν εὐδιμίην. *Denſior verò evadit ideo* (qia *conprimitur in ſeſe*) *& nullam prorſus tranſpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſsiſque qibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. ἐν γὰρ δίεσι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ὄντων. *Majorem in ſe calorem habet, prætereáqe humecta qidem & compreſſa per ſeipſa incaleſcunt, & à calore exuſta putreſcunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare neqeat.* Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interitûs* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τἀναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν. ἐξελθούσης γὰρ διαπνεῖται καὶ σήπεται. *Videtur enim contrà magis anima corpus continere, egrediente enim exſpirat & putreſcit.* Et Plato *Phædon. p.* 60. *E.* itidem de corpore: ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, concidat, diffluat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, παλαιούμενα ἐνορμότερα. τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἄνα. *Hæc igitur omnia odoratiora in vetuſtate efficiuntur. Qæ autem debilia ſunt, celeriter evaneſcunt, ut viola.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l.* 22. *q.* 9. ἐκ τῶν πολυσχιδῶν (caricas loqitur) διαπέπνευκε καὶ ἐξέπεπτε μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος. *Ex multifidis reſpiravit, evaporavitqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib.* 2. referente Laërtio *l.* 7. *c.* 159. in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται, διαπεπνευκέναι αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conſtat ex jactis in humum ſeminibus, qæ cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverit illorum virtus.* alterum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſi qis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. *pag.* 717. *B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν, *perſpirare, inſpirare, circumſpirare, reſpirare,* à ſe invicem diſterminat, primùmqe dæmonibus, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope aërem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legiqe debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non avtem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum,* eò magìs, qia & ſtirpibus iſtîc Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπῶσθαι] τυπᾶσθαι, ſive *impreſſionem qandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè ἀντιτυπία αἰσθητική, *impreſſio ſenſuum, infrà* §. 28. & αἰσθητήρια ὑπαρατύπωτα, *ſenſus imagines falſas admittere proclives. l.* 5. §. 33. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Ἐπιπίπτοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërtius *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τυλίσιν, ἀλλοίωσις. ὃ γὰρ δεικνύον τὴν τύπωσιν οἱονεὶ τύπος σφραγιστήρας. ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλὰς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ

A αὐτὸ γίνεσθαι. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καὶ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη, καὶ ἐναποσεσφραγισμένη. *Phantaſia verò eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Qoniam fieri non poteſt, ut plures figuræ in eodem & circà idem finganter. Intelligitur avtem viſio ea eſſe, qa ab exiſtente ſecundùm exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Νευροσπαστεῖσθαι] & *infrà* §. 28. Νευροσπαστεία ὁρμητική. *Affectuum impulſus.* Vide & *l.* 2. §. 2. Τὰ νευρόσπαστα ὄργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπαυμένου τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδόντος
B τῇ μηχανῇ. κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον. ἐ γὰρ ὅλκαθεν ἔχει τὴν πηγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται ἡ πρόοδος. *Ac ut præſtigiatorum ſigilla, qæ fidiculis cientur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatioqe impreſſa eſt, incitantur, non multo id tamen tempore, propterea qod inſitum non habent movendi principium, ſed qamdiu vis impreſſa manet, nondúmqe progreſſa diſſolvitur.* Syneſius *de provident. lib.* 1. *pag.* 98.

Κρότος γλωττῶν] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qam inanes applavſus iſti.* Vide & *l.* 8. §. 52. Κρότον γλωττῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum,* Evripides κόμπον, qaſi *ſtridorem* dixit; cujus hæc ſunt in *Hecuba:*

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τῷ πρὶν ποτ' ὄντες; εἴτε δῆτ' ἐγκώμιοι
Ὁ μὴν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
Τά δ' ἐδέσματα. ἄλλως φρονοῦσιν βιοτίμοις,
Γλώσσης τε κόμπος. ---
Ut ad nihil devenimus jam, priſtino
Orbati faſtu? & interim inſoleſcimus?
Hic ade divite, civium ille plavſibus?
At hæc nihil ſunt aliud qàm cura mera,
Stridórqe lingvæ inanis. ---

C

Τί καλαλείπεται τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περισπουδαστὸν καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δὲ ἐστιν ἡ παρὰ Θεῷ τιμή. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπαληθέστερα. ἤτε γὰρ νεότης τῶν ἡρινῶν ἀνθῶν ὀξύτερον καταῤῥεῖ. καὶ ὥρα σώματος ἢ νότῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ ὑποτρίτριπτος. αἱ τε περὶ τὰς τέχνας διατριβὰς τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπαρίζουσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ περισπουδαστὸν ἅπασιν οἱ λόγοι ἄγουσι τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἡδίστου δὲ θεάματος τοῖς ἐπιλυγχάνουσι. ἧς ἐπιμελούμενος ἄξιον τεύξῃ, οὐ καλήσεως τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων παρὰ Θεῷ ἀγαθῶν. *Reverá ſolum hoc bonum maximoperè expetendum eſt, ac lavdabile, qod* D *& perpetuo eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomniis fallaciora. Etenim juventa vernis floribus citiùs defluit, & corporis venuſtas avt morbo avt tempore flacceſcit, & divitiæ ſunt incertæ. Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore finiuntur. Qin & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum avrium judicio & illici jucunditate. Virtutis avtem ſtudium pretioſa qidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qibuſcum congreditur familiariter. Hujus tu ſi curam geras, dignum teipſum bonis illis conſtitues, qæ* E *in promiſſis divinis recondita habentur.* Verùm de mercede iſta Marcus noſter an qicqam ſomniârit etiam, incertum eſt. Vide *l.* 4. §. 33. & *infrà* §. 47.

Πρὸς ὃ καλεσκεύασας] Vide *l.* 5. §. 16.

Ἀνάγκη καὶ ὃ φθονεῖν] Idem *infrà* §. 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν,

ἐᾷς τὰς ἀφελίδας σκαῖνα δυναμένας, ἐπιβαλλόμεν τοῖς ἔχυσι τὸ τιμώμενον ὑπό σε. ὅλως πεφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὶ ἐνδεῆ. πρόσεπι ἃ L.3.§.9.l.11.§.1. πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεται. ᵃ ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ, σεαυτῷ τε ᵇ ἀρεστόν σε ποιήσῃ, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς ᶜ ἐυάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τυτέστιν, ᵈ ἐπαινοῦντα ὅσα σκαῖνοι διανέμουσι καὶ διατεπάχασιν. b L.8.§.53. c L.1.§.9. d L.5.§.8.

§. 17. ᵉ Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φορᾷ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν ἐυδαιμίᾳ τύτων, ἀλλά τι θειότερόν ἐστι, καὶ ᶠ ὁδῷ ᵍ δυσπιστήτῳ πρόεισι ʰ ἐυοδεῖ. e L.9.§.28. f Sup.§.14. g Inf.§.22. h L.7.§.53.

§. 18. ᵏ Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν; τὰς μὲν ἅμα ἐν αὐτῷ χρόνῳ, καὶ μετ' ἐαυτῶν ζῶντας ἀνθρώπους ἐυφημεῖν ἐν θέλουσιν. αὐτοὶ δὲ ⁱ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐυφημηθῆναι, ὡς ἅτε εἶδον ποτὲ, ἅτε ὄψονται, πολλοὶ ποιοῦνται. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι ἐκεῖ καὶ οἱ προγενέστεροι τοιάδε λόγους ἐυφήμους ἐποιοῦντο. i L.3.§.10.l.8.§.44. k L.12.§.6.

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον, ὀίγε ἐν ἐαυτοῖς ἀρέσκονται, ᵐ οἱ ne quidem sibi ipsis placent. l.3.§.4. Ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμωσι] utpote quæ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται, ista optima esse persvasum habet. l.3.§.4. Καὶ διατεπάχασιν] Vide l.5.§.8. m L.5.§.8.

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demosthenes adv. Calliclem. Ἡ μὲν ἐν ἐυοδῇ, φέρεται κάτω. ᾗ δ' ἂν ἐκτὸς τι, τοιοῦτον ὑπεραίρειν ἀνάγκη. Qa exitum habet, deorsum fertur: qa autem aliqid obsistit, ibi eam exaggeratam redundare necesse est. Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται ἐυθύ. Cum detinens non fuerit, fertur confestim. Aristoteles de Cælo l.4.c.3. ubi avtem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cursuque proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siqidem recta semper procedit. l.5.§.14. sive κατ' ἐυθύ. ut l.8.§.61. ea ubiqe ἐυοδεῖ. Vide l.8.§.6. Etenim, Υἱῷ σοφῷ ἐυοδοῦσα ἔσονται πράξεις. Filio sapienti qicqid egerit prosperabitur. qod tanqam Solomonis citat Basilius Cæsar. in princip. Proverb. pag. 458. A. Καὶ πάντα ὅτα ἂν ποιῇ, καλῶς ἐυοδωθήσεται. Et qicqid faciet prosperabitur. Psalm.1.v.3. Καὶ γὰρ ὅσαι περισάσεις ἀσχολίας ποιηλικαὶ, ταύτας ὁ κύριος παραπέμψει. καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων ἐυμάρειαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον ἐυοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προτιμοτέρα ποιουμένοις δίδωσι. Quanticumqe enim fortuiti casus his negotium facesserint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nervosas corpori suggeret vires, inseret animæ expromptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem suppeditabit, denique rerum ex animi sententia cadentium successus latos in omnem vitam largietur iis nimirum, qi spiritualia dona istis temporariis tanto duxerint esse præstantiora. Basilius idem in hexamer. Orat.3.pag.29. D. Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόρισον.

Invia virtuti nulla est via.

ἐυοδεῖν ergò, est ἐυόδως προϊέναι, ut Marcus ipse lib.1.c.17. progressus bonos facere, sive feliciter, prosperè, cum successu bono progredi. cui opponitur τὸ δυσοδεῖν, malè, molestè, parùm secundè progredi. Epictetus l.3.c.19. Ὥσθ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιώμεθα. Ut rebus malè succedentibus ipsi nos accusemus. qod vocabulum hayd temerè alibi reperias, susfectos habere, qi his privare tè possunt, eis struere insidias, qi id, qod tu tanti æstimas, possident. omnino necesse erit macerari te, ubi horum tibi aliqid defuerit; & de Diis etiam sæpenumero conqeri. at contrà mentem propriam si in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat, & communioni accommodum, & Diis consentientem, dum qæcunqe illi attribuunt ac constituunt, lavdas.

§. 17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. sed divinius est qiddam, viâqe havd facili apprehensu progrediens, prosperè semper procedit.

§. 18. Qale, qæso, hoc est, qod faciunt homines? eos, qi eodem secum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipsi à posteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem est propè, ac si qis contristaretur, qia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

§. 19. Noli, siqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

ANNOTATIONES.

εἴ ὅ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐλέσθω μὴ παρίημι. *Qid est miri, si qod qis summum arbitratur bonum, non concedat alteri?* Cato minor *Plutarch. pag.783.D.*

Καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι] *Ibidem & l.9.§.1.* μέμφεσθαι τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c.3.* Ἐὰν τὰ φύσει ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πεισθήσῃ, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ, οὐκ ἂν πράξεις οὐδὲν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa naturâ serviunt, libera putâris, & aliena pro tuis habueris: fore ut impediaris, lugeas, perturberis, Deos hominésqe accuses. Sin id solum tuum existimâris, qod tuum est: aliena vero, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet inimicum non habebis.*

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ] Vide *l.2.§.6.* Μὴ αἰδημόνῃ σεαυτήν. *Dum tui reverentiam nullam habes.* & *l.3.§.9.* Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *l.5.§.21.* Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα. *Qod in te præstantissimum est colito.* Vise & *l.3.§.4,&7.*

Σεαυτῷ τε ἀρεστὸν] Contrà qàm plerique hominum, οἵτινες οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται, *qi ne qidem sibi ipsis placent. l.3.§.4.*

Ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμωσι] utpote qæ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται, *ista optima esse persvasum habet. l.3.§.4.*

Καὶ διατεπάχασιν] Vide *l.5.§.8.*

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demosthenes *adv. Calliclem.* Ἡ μὲν ἐν ἐυοδῇ, φέρεται κάτω. ᾗ δ' ἂν ἐκτὸς τι, τοιοῦτον ὑπεραίρειν ἀνάγκη. *Qa exitum habet, deorsum fertur: qa autem aliqid obsistit, ibi eam exaggeratam redundare necesse est.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται ἐυθύ. *Cum detinens non fuerit, fertur confestim.* Aristoteles *de Cælo l.4.c.3.* ubi avtem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cursuque proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siqidem *recta semper procedit. l.5.§.14.* sive κατ' ἐυθύ. ut *l.8.§.61.* ea ubiqe ἐυοδεῖ. Vide *l.8.§.6.* Etenim, Υἱῷ σοφῷ ἐυοδοῦσα ἔσονται πράξεις. *Filio sapienti qicqid egerit prosperabitur.* qod tanqam Solomonis citat Basilius Cæsar. *in princip. Proverb. pag. 458. A.* Καὶ πάντα ὅτα ἂν ποιῇ, καλῶς ἐυοδωθήσεται. *Et qicqid faciet prosperabitur. Psalm.1.v.3.* Καὶ γὰρ ὅσαι περισάσεις ἀσχολίας ποιηλικαὶ, ταύτας ὁ κύριος παραπέμψει. καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων ἐυμάρειαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον ἐυοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προτιμοτέρα ποιουμένοις δίδωσι. *Qanticumqe enim fortuiti casus his negotium facesserint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nervosas corpori suggeret vires, inseret animæ expromptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem suppeditabit, denique rerum ex animi sententia cadentium successus latos in omnem vitam largietur iis nimirum, qi spiritualia dona istis temporariis tanto duxerint esse præstantiora.* Basilius idem in *hexamer. Orat.3.pag.29. D.* Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόρισον.

Invia virtuti nulla est via.

ἐυοδεῖν ergò, est ἐυόδως προϊέναι, ut Marcus ipse *lib.1. c.17. progressus bonos facere*, sive *feliciter*, *prosperè*, *cum successu bono progredi.* cui opponitur τὸ δυσοδεῖν, *malè, molestè, parùm secundè progredi.* Epictetus *l.3.c.19.* Ὥσθ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιώμεθα. *Ut rebus malè succedentibus ipsi nos accusemus.* qod vocabulum hayd temerè alibi reperias, & ἡ δυσοδία. Δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχυσι καὶ δυσκολίαν, αἱ βυλαὶ καὶ κρίσεις καὶ διαιτῶν ἐμπαθεῖς. *Rationi qantam adferunt discrepantiam atqe difficultatem consultationes,* & arbitria, & judicia, *qa perturbationibus his admiscentur.* Plutarchus *de virt. moral. pag.448. A.*

§. 18. Ἐυφημεῖν ἐν θέλωσιν] Triplex notat in eisdem plerisqe vitium; primò invidiam atqe livorem, qòd coætaneis suis lavdem commeritam tribuere detrectant; dum qisqe, ut Flaccus *l.2. Ep.1.*

— nisi qa terris semota suisqe
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.

tum iniqitatem; qòd ἐυφημίαν eam, qam avcupantur ipsi, aliis denegant: in regulam æqitatis illam peccantes, qæ præcipit, ut *aliis faciamus, qa nobis fieri velimus.* Matth. *c.7.v.12.* tertiò vanitatem; qòd à posteris, qibus invisi ignotiqe fuerint, celebrari tantopere concupiscunt: cùm pari loco sit, jam defunctum qod attinet, post obitum ab eis qi superfuerint ipsis, qàm ante ortum ab eis qi multis seculis ipsos anteceserint, sileri. Cicero in *somn. Scip. Qid interest ab eis, qi postea nascentur, sermonem fore de te, cùm ab iis nullus fuerit, qi antè nati sint, qi nec pauciores, & certè meliores fuerunt viri?* Vide *l.3.§.10.*

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον] Seneca *Epist. 71. Non putant fieri, qicqid facere non possunt: ex infirmitate sua de virtute ferunt sententiam. qid miraris, si uri, vulnerari, occidi, alligari juvat? aliqando etiam libet. luxurioso frugalitas pœna est; pigro supplicii loco labor est; delicatus misereretur industrii; desidioso studere, torqeri est. eodem modo hæc ad qa omnes imbecilli sumus, dura atqe intoleranda credimus, obliti qàm multis tormentum sit vino carere, avt primâ luce excitari. non ista difficilia sunt naturâ; sed nos fluidi & enerves. magno animo de rebus magnis judicandum est: alioqi videbitur illarum vitium esse qod nostrum est.* Idem *Epist. 116. Occurres hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis; nimis dura præcipitis.* (qomodo illi Joannis *c.6. v.60.* Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος. τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus hic est sermo. Qis potest illum avdire?*] *nos homunciones sumus: omnia nobis negare non possumus. Scis qare non possumus ista? qia nos posse non credimus. Imò aliud est in re. vitia nostra, qia amamus, defendimus, & malumus excusare illa, qàm excutere. Satis natura homini dedit roboris si illo utamur, si vires nostras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemus. nolle in caussa est: non posse prætenditur.* Et *Epist. 98. Qare deficimus? qare desperamus? qicqid fieri potuit, potest.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.2. pag. 413. C.* Ὅταν ὑπέρτονον ᾄδειν λέγηται, ἵνα μή τινες ἔκτονον καὶ ἀπόχορδον ᾄσωσιν, ὅτως ἀκούω, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βυλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπέρτονον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενικοῖς, τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀκροδίκαιον, τὸ ἐπιβάλλον. ὅσους γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεισέρχεται, ἅτοι τὴν ἀλήθειαν, ἀπώμοσαν ὑπολαμβάνουσι. καὶ τὴν αὐτηρίαν, ἀποτομίαν. καὶ ἀνελεῆ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκαταπάσχοντα. *Qando aliqis nimis intensum, & qod justum tonum excedat, dicatur canere, nè aliqi ex iis aliqid canant, qod à tono fidiúmqe concentu discrepet: sic sumo, non ut qod sit per se nimis intensum, & qod justum tonum excedat, sed qod sit ejusmodi iis, qi divinum nolunt jugum tollere. Iis enim qi sunt remissi & imbecilli, id qod est moderatum, videtur nimis intensum, & tonum excedere: & injustis qod est*

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, qod possit qisqam, hominisqe sit munus, id te qoqe assequi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite alliso plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ'
a εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ οἰκεῖον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

§. 20. Ἐν τοῖς γυμνασίοις κἂν ἔνυξί τις b καπάδρυψέ τις, κἂν τῇ κεφαλῇ * ἐρράγεις, πληγὴν ἐπάισε. ἄτπ

a L. 8. §. 36. 46.
b L. 12. §. 16.
* προσραγεὶς An. Lug. ἀρράγεις, vel ἐναραγεὶς, vel ἐνεγεὶς f.

ANNOTATIONES.

est aqum, videtur summum jus: qoscunqe enim propterea qod peccati amore tenentur, subit indulgentia, ii veritatem existimant esse molestiam, & severitatem sævitiam: & eum, qi non simul peccat, & unà deorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ οἱ μαθέπω ποιεῖν τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τοῦ νόμου δίκαί τε ἐσί. ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἔκκειται κάλλιστα ἐν αὐτῷ, τρέφειν καὶ αὔξειν τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα. καὶ τῇ δ' ἀφελοίμεθ' ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότερον, τὰ μὲν προκαλύμμενοι, τὰ δὲ μιμούμενοι, τὰ δὲ δυσωπούμενοι. *Etsi enim nondum potestis facere, qæ à lege imperantur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, amorem in ipsa nutrire & augere possumus, & eâ ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia qidem provocantes, alia verò imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὄιησιν καὶ ἀπιστίαν. ὄιησις μὲν οὖν ἐστι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι. ἀπιστία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν, μὴ δύνατον εἶναι ἐυρεῖν τε, τοιούτων περιεσηκότων. *Duo hæc adimenda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia qidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia verò eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsu freqenti ac familiari apud scriptores istos contigit, pro ἐυρεῖν ἐυρεῖν perperam scribitur; docet id, qod sequitur, τοιούτων περιεσηκότων, qæ ἔυρεσιν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio lavdat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & ostendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & desperationem ejus non faciet. Scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀνελπιστίας morbo isto per initia laborâsse avtor est Plutarchus in *lib. de profectûs indiciis pag.* 77. *E.* Ὡς δυσπαθοῦντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσαι καταβαλεῖν ἐκ τινος διήγες. *Adeò ut molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parum abfuerit qin animum despondens à tecto qodam præcipitem se dederit.* ità enim malim avtoris verba reddere, qàm avt cum Xylandro, *de biremi qadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magìs consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. διῆρες Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Magister *in Collect.* Διῆρες, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Evripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

--- μελάθων ἐς διῆρες ἔτχατον,
— in summam ædium partem conscendisse,

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Διῆρες, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον. τὸ δὲ κατώγειον, ξυνοικία λέγεται. Eô avtem magis idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo perviciisset. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καί τοι τῶν λυπουμένων ἕκαστος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φησὶν εἶναι δεινότατον καὶ μάλιστα ἄξιον λύπης. καὶ γὰρ τῶν φερόντων ἕκαστος, ὃ φέρει, τοῦτ' εἶναι δοκεῖ βαρύτατον. ἔστι δὲ ἀσθενὲς τοῦτο καὶ φαῦλα σώματος. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ἂν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως οἴσει. *Proinde unusqisqe mœstorum, id qod sibi accidit, ait esse atrocissimum, maximèqe dignum mœstitia. Etenim & unusqisqe portantium suum onus ait esse gravissimum. Est hoc avtem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qum alius fortiter acceperit, facilè feret.*

Εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν] Vide *l.* 8. §. 44. Joannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Pavlus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémqe naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τάτε πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, ἵν' ὅταν παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inqit, *de statuis Orat.* 1. *tom.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, μὴ νομίζοντες διὰ τὴν τῶν κατορθωμάτων ὑπερβολὴν ἑτέρας αὐτοὺς μετεσχηκέναι φύσεως, ἀποκνήσητε πρὸς τὴν μίμησιν. *Ut adhortaremur vos ad illorum virtutem, nè putantes vos per rectè factorum subministrationem alterius naturæ participes esse factos, deterreamini ab imitatione.* Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλεμένους, ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετέσχον, ἢ οὐκ ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vitæ institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, avt non sint homines, ea de causa iisdem affectionibus obnoxios dicit, ab affectionum communione ostendens & illos eqè ac nos homines esse.* Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες,

Ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Neqe enim veteres illos, qi ex lege vixerunt,

Annosa avt qercus genuit, præruptáve petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sed & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἡμεῖς μετέχομεν; ἐκ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρήχθησαν εἰς τὸν βίον ἡμῖν; ἐ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; ἐ τὸν αὐτὸν ἀνέπνευσαν ἀέρα; ἐ πράγμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eâdem hac viâ in hanc vitam sunt producti? nonne his nutriti sunt alimentis? nonne hunc ipsum respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt?* &c. Plinius minor in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, qa inprimis hoc in se boni habent, qòd approbant qa præcipiunt, fieri posse.* Salvianus *ad Eccles. cathol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, qò facilius ipsa etiam nunc faciat, qa alios feciisse antè cognoscat. Dum admonetur avditu ætas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex aliorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Avgustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persvadent qod intendimus, dum factibile probat esse qod svademus.* Vide Avgustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Vigil. Petr. & Pavl. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11.

§. 20. Ὄνυξι καλέδρυψέ τις] Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 15. Εἶτα ἐν ἀγῶνι παρορύσσεσθαί ἐσιν, &c. *Deinde in certamine laniari corpus contingit*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιωρυγμένοι, *oculi effossi, eruti.* Galenus *hortator. c.* 11. & Pavsanias in *Lacon. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λάξ. δάκνουσί τε, καὶ τὰς ὀφθαλμὰς ἀντορύτλουσι. *Ita pugnant, ut infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fædent, & oculos bi plerumqe illis eruant.* Philostratus tamen *imagin. l.* 2. in *Arrichion. p.* 788. Καὶ σφυρῷ προσπαλαίουσι, καὶ τὴν χεῖρα ἐρεθλῶσι, προτόντος τε παίειν καὶ ἐναλλεσθαι. ταυτὶ γὰρ τῷ παγκρατιάζειν ἔργα, πλὴν τῷ δάκνειν καὶ ὀρύττειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torqent, qum interea & feriant & insultent. Hæc sunt pancratiastæ opera, præterqam qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καλαδρύπτεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. qod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Ve victis. Pugilis spectatores, qi miserum putatis vinci, qaro à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num qis vestrum sua mihi est daturus?* Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψε δέ τῷ βλέφαρον, γυμνὴ δ' ὑπελείπετ' ὀπωπή.
Qo resuta palpebra, & oculus remansit nudus.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐρράγεις] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσραγεὶς legit; & exponit, *caput capiti affringens.* qod minùs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἀρράγεις, vel ἐναραγεὶς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐρράγεις forsan pro ἐναραγεὶς fuerit, qod apud Libanium in *vitæ suæ historia pag.* 67. *A.* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κιόνων λίθοις ἐναραγεῖσαν τὴν κεφαλὴν, δεικνύουσι τὸν ἐγκέφαλον. *Cervix lapidibus in medio columnarum sitis effracta erat, cerebrum ostendit.* Pavsanias in Messen. *pag.* 123. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν αὐτομάτοι καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀποθνήσκουσι. *Arietes suâ sponte cornua ara tantâ vi illiserunt, ut morerentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, κριὸν ἀρεμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodam more capita conferebant, frontésqe collidebant συνεστυκότες ὥσπερ οἱ κριοί. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συναράττουσιν, ὡσπερ οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere.* qod de præliantium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, antequam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id qod Lucretio *l.* 6.

--- nubes
Frontibus adversis concurrere ---)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum nutuis; qò & Marcus istic respexit; *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus, ubicunqe arietaveris, solveris.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore commissis,

ἀλλ' ὅτε ἐπισημαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ὁ μέν τοι ὡς ἐχθρὸν, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἐκκλίσεως εὐμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου. πολλὰ παρενθυμώμεθα τοιοῦτον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἐκκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 31.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l. 2. c. 82. Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l. 12.*

Cùm duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. ——

Martialis *l. 4. Epigr. 35.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacére pari.
Unde leves animi tanto caluère furore?
Sic pugnant tauri; sic cecidere viri.

Itaqe & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonaut. l. 2. v. 86.*

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μετώπω
Ἱδρῶ, ἅλις καμάτηρὸν ἀϋτμένα φυσιόωντες.
Ἄψ δ' ἄυτις συνόρουσαν ἐναντίοι, ἤϋτε ταύρω
Φορβάδες ἀντὶ βοὸς κεκοπότε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab sese desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, egrè crebroqe vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atqe pares tauri,
Qi de vacca pascuali decertant infensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib. 9.*

Digredimur pavllùm, rursúsqe ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: erátqe
Cum pede pes junctus, totóqe ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. ——

De Hercule deniqe Antæóqe Lucanus *bell. Pharf. l. 4.*

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotúmqe caput fixá cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag. 77.* circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὸν ῥάμνῃ ἐπιδεικνύμενον, διακυρίττεσθαι δεδιδαγμένῳ κριῷ, πόῤῥωθεν ἐν μάλα τὸν πίλυλον καπασείοντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem —— cum edocto ariete conisçat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπειργάσθαι ἀντ' ἀσίδηρον.

Οὐκ ἐπισημαινόμεθα] obsérvat hîc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l. 5.* de milite, qi ludis publicis in subsellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l. 6. cap. 4.* Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l. 7. §. 49.* Epictetum. itidem *Enchir. c. 24.* Κόραξ ὅταν μὴ ἄτοπον κεκράγῃ, — τοῦτον ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωμαρίῳ μου, ἢ τῷ κληδονίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄτοπα σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed avt corpusculo meo, avt reculæ meæ, avt existimationi, avt liberis, avt uxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si voluero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l. 1.* Τὰς παρανόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib. 2. c. 61.* Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς γὰρ ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Quis non acclamando approbaret & miraretur in illis prædictum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l. 6. c. 4.* Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν ἐνοικίου καὶ προσαλικῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus prosequatur faustis multitudo, benevolum animum simul significans, & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem conseqi & offensionem omnium.* Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 13. Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula avferebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] *neqe offendimur* Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores θεοπνεύστους. Pavlus *ad Rom. cap. 14. v. 21.* Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 8.* Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l. 6. c. 4.* Δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c. 7. v. 27.* qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσέπταισαν τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavssa Seneca *de benef. l. 6. c. 9. Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, avt respersus, avt qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l. 2. c. 14. Nec, cùm ira svadet, feriunt, sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, qâ Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c. 6. Qâ nulla sunt pralia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intendet. pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu lasum existimabis, qem vides latum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Laërtium *lib. 1. §. 103.* Πῶς κατὰ τῶν ὑβριζόντων νομοθετοῦντες, τοὺς ἀθλητὰς τιμᾶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem feriunt, honorent.* neqe enim est ὑβριστικόν τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρενθυμώμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casavbonus. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l. 5. §. 5.* verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c. 7. v. 21. Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ θῇς καρδίαν σου, *animum nè adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem avdieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal. 38. v. 13, 14. Reg. l. 2. c. 16. v. 11, 12. Surdá avre* præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam*, non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Paræm. c. 19. v. 11.* Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensámqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notúmqe ex Plutarcho *Prof. virt. ind. pag. 82. E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus feciss se dignoscéret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὅτι κακῷ ὄτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλή τε, καὶ μέγα χαῖρε. θεοί νύ τοι ἄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus insipiénsqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l. 2. c. 8. Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem viventium pugnantiúmqe.* Et *de provident. c. 4. Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est sævitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l. 3. c. 20.* Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τῆ λοιδορῆσθαι. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὰ μίγιστα. καὶ ὅτως [ὅτος legendum] ἐμοὶ προγυμνασιὰς γίνεται. τὸ ἀντικλικόν μου γυμνάζει, τὸ ἀοργητόν, τὸ πρᾶον. ὅ; ἀλλ' ὁ μὲν τῇ τραχήλῳ καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τὰς ὦμους καταρρίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λίγει, ἆρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστι ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελοῦμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ἀοργησίαν με γυμνάζει, οὐκ ὠφελοῦμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiamè convsciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiambic me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qanto gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non juvor.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámque mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíque animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe utaris animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. [a] Εἰ πῇ με ἐλέγξει, καὶ ἀγαπήσω μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πρᾶσσω, δύναμαι, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

§. 22. Ἐγὼ * ἐμαυτοῦ [b] καθῆκον ποιῶ. [c] τὰ * τὸ f. ἄλλα με οὐ φροντιστά. ἤτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγου μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, [h] ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς, [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρου πρὸς

a L. 4. §. 12. Inst. §. 38. l. 8. §. 16. l. 10. §. 12.
b L. 5. §. 25. l. 7. §. 15. 19.
c L. 2. §. 7.
d L. 7. §. 38.
e L. 9. §. 42.
f L. 3. §. 15.
g L. 4. §. 13. l. 5. §. 36.
h L. 5. §. 16. 30.
i Sup. §. 7. l. 9. §. 40.
k L. 9. §. 33.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6.

§. 21. Εἴ τις ἐλέγξει] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertinax non ero: tibiqe si mihi probabis ea qa dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; seqor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pio *infrà* §. 29. Τὸ ἀνίσχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτῶν, καὶ χαίρειν εἴ τις δείκνυοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustimuerit; gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tusc. l.* 2. §. 5. *Nos refelli redarguiqe patiamur. qod hi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sunt, eáqe necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia cavssá defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Plerisqe errare malunt, eamqe sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulcrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hac verò superba stultitiæ perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratúmqe sit.* Et Vincentius Victor apud Augustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandiqe consilii, facilè ad veriora traduci.* Augustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam stultam noxiámve & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esaj. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Augustinus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautiùs vel indoctiùs à me positum est, qod non solùm ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso; (qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim qisqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullá temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Aug. Civit. Ego me nevtiqam agrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (meliorem mentem det Deus:) imò debere me multùm profitebor potiora suggerenti, & doctè atqe amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel atas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit idiota qi doceat. Non enim etiam à minore qolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Augustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega nedum anniculo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promuls. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, agrè nullas fero. imò in are me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de Syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non cro stultè repugnans, avt amans pravè mea,
Qin statim culpanda delens, præbeam rectis locum.

Præclarè deniqe Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *hæres.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem plánè adducit. Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῆς ἐλέγξαι νομίζω. ὅτῳ μεῖζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς κακῆς τῆς ἄλλον ἀπαλλάξαι. *Nam redargui ipsum qàm alium redarguere longè excellentius bonum esse arbitror: qò scilicet majus est malo ipsum eripi, qàm alios eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat,* inqit, *fama sua curiosissimus, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Requirens,* inqit, *ad verum;* non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogásqe semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergò qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

& *emendans qa benè reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à sutore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavsla justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Augustinus *de Trin. l.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus avtem, si errat, docendus; si docet, avdiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Suppositi.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ' ἐγὼ παρηγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum prologier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ] *Ego id qod est mei officii facturus sum,* qicqid alii fecerint. Ità & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ] *non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Εἰ ταῖς ἀληθείαις ἐπίστευσε, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐπιτυγχάνων εἶ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποπλάνηται, οὐδ' ἐνθυμεῖ τί λέγωσι περὶ σοῦ. *Si persvasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illi de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Qantò humanius, mitem & pacatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantia viæ, melius est ad rectum iter admovere, qàm expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergò qid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est avtem prudentis errantes odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυστυχούντων *suprà* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ Θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam avspicatur, à Deo initium ducat, & in Deo acqiescat.* Παρ' οὗ καλὸν ἅπαν, καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει Θεόν.
Omniam principium & finem fac Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προηγεῖσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet præire.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχίτω σου πάσης προθέσεως, ὁ καλάρχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ Θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundùm Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος Θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μηδὲ ποιῶμεν, μητὲ λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν Θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἁπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut omnia, qa in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox: Τὸν Θεὸν ἀεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάν-

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ παῦλαν περίξεις. δεήσει γὰρ καὶ τρεῖς ὥραι τοιαύτης).

a L. 3. §. 3. §. 24. a Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωτόμος αὐτοῦ ὁποθανόντες εἰς τ' αὐτὸ κατέστησαν.

exiſtimes, quamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémque mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt. vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis interſit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τοῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικρᾷ καὶ μεγάλῃ πράγματος Θεὸν ἀεί τινα καλοῦσιν. *Nam quum omnes, qi mentis qoqo modo compotes ſunt, in operis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſoleant.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον καὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν δὲ ποιεῖσθαι πρέπει.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μίμησο. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, divinum facinus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Πάντες ἀρχομένῳ σπουδαίῳ λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνω προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémque in *Vatin. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν ὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. ----
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipſi
Infatum. ---

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium faciamus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. ---

Plinius minor in *Panegyr. Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qòd nihil ritè, nihilqe providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* L. Cuſpidius ſic orditur teſtamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, abſqe cujus nutu neqe qicqam ritè incboari, neqe rectè perfici poteſt.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾳδίως.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βρότος.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεοῦ διδόντος ὠδὶν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος ὠδὶν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit invidus:
Nolente, nil labor præſtabit improbus.

Vide *ſuprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν] Ateas rex Scytha, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modò idem utriuſqe ſcripti pater extiterit) in *apophth. nihil ſe ab eqiſone ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem uterqe ſuum obierit. *Pari,* inqit, *loco, ſtatúqe mors utrumqe conſtituit.* In *anthelog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ὅτος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir eras vivus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poëtico correptus fundit iſta:

Κάθαυ' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὃς τ' ἴλαχε τύμβου.
Ἐν δ' ἴῃ τιμῇ Ἶρος κρείων' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus eſt aqè tumuli qi neſcit honorem,
Qiqe ſcit: unus honos Agamemnonis, unus & Iri eſt:
Therſita & ſimilis Thetidos formoſus Achilles,
Umbræ nam pariter ſiccæ, nudaqe pererrant
Aſphodelo campos confracto vertice cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa deſpicis, unus exaqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσον νέκυες. ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors aqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus ſedes qàm ditibus una eſt.

Grotius. *Mors exaqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira l.* 3. *c.* 43. *Qid ſervo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo trafceris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epiſt.* 91. *Impares naſcimur, pares mortmur: aqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον ἐν τοῖς τάφοις, εἰ δύνῃ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλούσιος. διάκρινον, εἰ τίς σοι δύναμις, τὸν δεσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως. τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. τὸν ἐνυβριστὴν, ἀπὸ τοῦ ὑβριζομένου. *In horum ſepulcra deflecte paruper oculos. Poſſéne te ſperas diſcernere inter famulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſuppetit vis diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter elegantì qondam forma præditum & deformem. Qis enim diſcernat ſpecies mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1. *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. ubi verò ad finem mortalium ventum eſt, Diſcede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſiremps lex eſto.* Id qod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii celſiſſimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter eſtis occubituri.* Plavtus *Trinum.* 2. 4.

--- verùm nos homunculi
Salillum animæ qi cùm extemplo amiſimus,
Æqo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapevt. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ὕβριν περίβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, ὑδὲν τῶν πολλῶν διεφέροντο. *Sed hi omnes, cùm viverent, illuſtres conſpicuique erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſollemnitatéſqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Croſo Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: ſed mors æqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἦκεον, ὃ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἅπαντες γὰρ ἀτεχνῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων ἦκειντο δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ ὐδὲν ἦτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλαττόντες. ἀμίλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ὑπάρχων πρὸς ἐμαυτὸν, οὐ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μετοίκην Ἶριν ἀπὸ τοῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυρρίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. ὐδὲν γὰρ ἦτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ἄδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' ὐδενὸς ἦτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. *Verum qemlibet dignoſcere neqaqam erat facile, adeo nudatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: qippe conſerti jacebant obſcuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Qm igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omnéſqe inter ſe ſimiles eſſent, animi pendebam, qonam ſigno Therſiten à formoſo illo Nireo diſcernerem, avt mendicum Irum à rege Phaacum, avt ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognita, titulis carentia, nulliqe unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Οἰμαί δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἰαμβείνην τὸν τραγικὸν ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. ἢ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ὕμπροσθεν, μάλα σεμνῶς τὸ τοῦ Κίνυρος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος. ὕδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καλὰς ἀπὸ τῶν ἰμβατῶν, πίνης καὶ ταπεινὸς περιέρχεται, ὐκ ἐτ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, ὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Πᾶλος ὁ Χαρικλέους Σικυώνιος ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Exiſtimo autem etiam in ſcena vidiſſe te plerumqe hiſtriones iſtos tragicos, qi in fabularum uſum modo Creontes, modo Priami fiunt, avt Agamemnones. Idémqe, ſi fors tulerit, paulò ante tam graviter, Cecropis avt Erechthei formam imitatus, paulò poſt ſervus, poeta jubente progreditur.. Qmqe jam fabulæ finis adfuerit, & ipſorum unuſqiſqe veſtem illam auratam exuerit, perſonam depoſuerit, & ex cothurnis deſcenderit, pauper & humilis obambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menœcio proqatus, ſed Polus Charicli Sunienſis, avt Satyrus Marathonius Theogitonis filius nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur avt incongruè *calculis computatoriis* ſimiles feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc iſtius, nunc illius pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§.25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§.26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtîc pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§.27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

a ἤτοι χαρὲ ἐλήφθησαν εἰς σὺν αὐλῆς ἓξ κόσμου σπερ- a L.4.§. 14.l.7.§.32.
ματικὰς λόγους. ἢ διεσκεδάσθησαν ἐμοίως εἰς τὰς ἀτόμους.

§.25. Ἐνθυμήθητι πόσα χρῆ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνε᾽ σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά. καὶ ἔστως ὁ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον ἢ πάντα τὰ γινόμενα ἐν b τῷ ἑνί τε καὶ b L.4.§.40. l.5.§.8.
σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίστα᾽.

§.26. Ἐάν τίς σοι παραβάλῃ, πῶς γράφε᾽ τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι c καλῶν ἐνδόμενος παροι- c L.4.§.3.
σῃ ἕκαστον τῶν στοιχείων; τί ἂν, ἐὰν ὀργίζων᾽, μήτι ἀνόργητος; μήτι οὐκ ἐξαριθμήσῃ πρόθυμος, παρὼν * ἕκαστον τῶν * γραμμάτων; ἔστως ἂν καὶ ἐνθάδε μέ- * πραγμάτων Xyl.
μνησο, ὅλως d πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμ- d L.3.§.1.
πληρῶ᾽. τούτους δεῖ τηρῶντα, καὶ μὴ θορυβούμενον, e Sup.§.20. Inf.§.21.30. l.5.§.31.
e μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀνιᾶδυσχεραίνοντα, f περ- f L.5§.34.
αίνῃ ὁδῷ τὸ προκείμενον.

§.27. * Πῶς ὠμόν ἐστι, g μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς * Πῶς [οὐκ] ὠμόν, vel Ὠμόν πως; e.
ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ g Inf.§.50. l.7.§.58.

ANNOTATIONES.

putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipuè fuerit uſurpata, *hiſt. l.* 5. *c.* 26. his verbis. "Ὀντως γὰρ, inqit, εἰσὶν ἔνιοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖναί τε γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ψηφίζοντος βούλησιν, ἄρτι χαλκοῦν, καὶ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύουσιν. οὕτε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τῶν βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παραπόδας ἐλεεινοὶ γίνονται. *Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive oboli ſextam partem valent, modò talentum: ita etiam avlici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eúmqe ſecuto Biſciolà eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nobis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modò anea fuerunt, nunc aurea dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερματικὰς λόγους] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib.* 7. *c.* 148. in *Zenone.* "Ἐστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικοὺς λόγους, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxtà ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p.* 7. Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου * ἐμπεριειληφὸς πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους, καθ' οὓς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingulæ fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis qibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c.* 13. Πάντων ἄιτιος, καὶ πάντων τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ προέχει. *Omnium autor, & omnium, qa ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. & *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Seneca *Epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cad. vera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſavbonus *ad Baron. appar.* neſcio.

§.25. Πόσα καλὰ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qàm multiplicia variáqe uno eodémqe temporis momento in mundo minore tuo anima exoqatur, minùs mirabéris Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtic; ità & *l.* 4. §. 27. Vide & *ſuprà* §. 4. Epictetus *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστου τῶν θείων ὁμοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύναται, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθητικῶς, τοῖς δὲ ἀνασυστικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τύπους τε τοσούτους ἀφ' ἑνὸς πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττῃς, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινούμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτῃς τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τέχνας τε ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μαθήσεις ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διατάζεις. ὁ δὲ θεὸς ὑπ' οἷς τί ἐστι πάντα ἐφορᾷ, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἔσχειν διάδοσιν. *Qum tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis qàm humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eadémqe operâ ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, qibuſdam aſſentiri, qadam abnuere, de nonnullis amplius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qæ primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & infinitarum rerum memoriam conſerves: Deus verò omnia intueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem non poteſt?* Habet & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι κατεντεινόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſavbonus. imò, *num cum vocis intenſione*, ſive *contentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum enim? μήτε, *num.* ut *l.* 5. §. 28. & *infrà* §. 42. κατεντείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l.* 4. §. 3. μηδὲ κατεντείνε.

Τί ἂν ἐὰν ὀργίζωνται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant*, &c. Caſavbonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud χαραμμάτων, pro qo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων] Vide *ad l.* 3. §. 1. Τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀκριβοῦν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtineas eos, eiſdémqe abſtineas.* Ità de Domino Chriſto Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi convicitis affectus non viciſſim conviciabatur.* Hoc eſt qod Pavlus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* Gvido Carthuſianus *meditat. c.* 1. *Cur rapis in te id qod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergo, qia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admiteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap.* 15. *Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec amplius hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc tuo vitio, qo non ſolùm mihi mederi non vales, ſed nec ferre ſalutem potes?* Et *c.* 16. *Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergò, cùm unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 65. & *l.* 11. §. 18.

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l.* 1. §. 9. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 5. §. 3, & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐστι] imò, Πῶς οὐκ ὠμόν ἐστι; Sive Ὠμόν πως ἐστί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſavbonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus* §. 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l.* 3. *c.* 1. Πάντα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque dicendi via, actio item atque electio bonum quoddam expetere videtur. Quapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctiùs clariúſque, prout Marcus iſtic; *ibidem. l.* 3. *c.* 5. Πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, καὶ τούτου χάριν πάντα πράττουσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδύνατόν ἐστι τῷ

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius* Phyſ. Stoic. l. 1. c. 6.

καὶ συμφέροντα. καί τι τρόπον τινὰ ἐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγαναχτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. φέρον᾽ γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ᾽ οὐκ ἔχει ἅτως. οὐκοῦν [a] διδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγαναχτῶν.

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀνατυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροσπασείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὸ σάρκα λειτουργίας.

d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.

§. 29. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι [i] μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τῷ ψυχῇ προαπαυδᾶν.

h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ βαφῇς· ἔστι γάρ.

k L. 5. §. 16.

sibique conducere opinantur. atqui hoc tu illis quodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de quibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inquis, aliter se habet. tu itaque illos doce, errorémque illis ostende, sed absque iracundiâ.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀποτείνεσθαι. ἄτοπος ἀδύνατόν ἐστι τῷ, τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ ἀποστῆναι. *Ut enim fieri nequit, ut ei, quod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, quod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη πάντος, τὸ διώκειν τὰ ἀγαθὰ, φεύγειν τὰ κακὰ. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἐναντίῳ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, καὶ ἀδελφὸς ἢ, καὶ υἱὸς, καὶ πατήρ. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ συγγενέσιον ἀεί. *Hæc autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idémque *l.* 1. *c.* 28. Ὅσις ἂν τοῦτο μέμνηται καθηκόντως, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται. ὁ δύνατα γὰρ ἄλλῳ μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένῳ, ἄλλῳ δ᾽ ὁ βλαπτόμενος. οὐδενὶ ὀργισθήσεται. *Is quidem hoc faciet qi accuratè meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neque enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaque nemini irascetur.* Idem denique *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo quædam dantur emendatiora: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μίμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴεται ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ οἷόν τε ἦν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς ἂν ἐξηπάτηται; τίς ἂν βλάπτοιτο; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τούτων ἂν ὁρμώμενος, πρᾴως ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Cum tibi qispiam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neque verò fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed malè ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergò damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον οἰκεῖόν ἐστιν ἅτως ἀκείωται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φλίνηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἂν τ᾽ ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἂν τε πατὴρ, ἂν τε τέκνον, ἂν τ᾽ ἐραστὴς, μισεῖ, προσβάλλεται, καταρᾶται. οὐδὲν γὰρ ἅτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὑτῷ συμφέρον. τοῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν ὦν τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδορῶμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut sua utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam disserit, *ejusdem libri cap.* 26.

Διδασκε καὶ δείκνυε] Vide *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίσανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγαναχτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens iqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τί; ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροσπασείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casaubonus, *cogitationibus* Xylander. *discursui*, malim.

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σάρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾷν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προαποθνήσκουσι. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἶναι δηλονότι χρὴ τὸν γυμαζόμενον, ἔτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καμνόντος ἤδη τῆς δυνάμεως, ἔτ᾽ ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι πονεῖν δυνάμενον. *Porrò expedit neqe pavlò animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idémque Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκει τὸ φιάνθρωπον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχούσης. ὅπερ οὐδὲ λίγειν καλὸν, οὐδὲ ἀποδείκνυσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κεφαλαιοῦντες μᾶλλον ἢ κοπτόμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, primúsqe elanguescit pulcri amulatio qàm necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὅς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύει, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαπαυδήσης. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimìs censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaque qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qæ imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu.* (ità Lipsius) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus;* & *qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

Canitiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicero *de senect. Senectus non modò languida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, institituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales avtem Cæsares atqe Imperatores Romani pleriqe extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Eutropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* ECapitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pavsaniæ mores adversos planè describerat, Ὁ δ᾽, inqit, ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκεῖνος ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verum rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρωθῆναι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu te istidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ità ἀποκαισαρωθῆναι, pro eo qod est, in *Cæsarem converti, Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri, in mores Cæsarianos transire* Marco istic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποσαρκωθῆναι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριωθῆναι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδρωθῆναι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de ho-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῇς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἐν σεαυ- *-τοι Lug.
τὸν

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀπεκιττῶσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem*. & ἀπεκαππᾶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀπεκολαπᾶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεῖσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθῶσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀπεπυρῶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀπανθρακῶσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεῶσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεῶσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὅτε ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Eámque mortẽ obitá ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediiſſe, Deúmque eſſe, qalis videlicet prius fuerit qam in carneum corpus, hominémque deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſeudomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Cæſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, idqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hic Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρῦσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio avt rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρῦσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρῦσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενῦσθαι ſive ἀποπαρθενεύσασθαι Hippocrati *de aer. loc. & aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere defunctum eſſe, & ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατῦσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιῦσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερῦσθαι *in aërem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρῦσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi fore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρῦσθαι, *virum fieri, in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρῦσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐκθεῶσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *padag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *unciones exaluminati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris & obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris:* nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent:* qod *inqinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτι τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μήνῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpura tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. —

qod nos diceremus, **that you be not ſtained.** nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to ſtain.** Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de E I Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hic metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἐν ἐλικρινεῖς καὶ καθαρόν. ἑτέρᾳ γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὅς που καὶ Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μιαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt, & mixtionis purum; alterius qippe cum altero mixtione res contaminantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum, & infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 9. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τὰς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι διῆναι κίνησιν ὁ ποιητής. *Qum omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideóqe pictores colorum mixtiones corruptelæ nomine afficiunt, & tingere polluere Poeta extulit.* μῆναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Roman. problem c.* 26. Μόνον ὂν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum & tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίασις ὅλοι τὴν μῖξιν τῷ ἑτερογενῆς πρὸς ἕτερον. καὶ μάλισθ' ὅταν δυσκινητότερον γένηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, εἴδους ἄλλου ἄλλῳ συμπλεκομένου, μιαίνειν φασιν.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μήνῃ.
καὶ ἔμπαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ ἀκήρατον. *Pollutio & inqinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum & purum incorruptum dicamus, & ſincerum immortale appellemus. Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὰν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem & integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, οὐ μεμιαιμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παρακόδας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντες τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παρακόδας οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges, & amicos, & ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἑαυτὸν ἐμφαίνει· βασιλεὺς δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè & moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe & violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς οἴκοι μένων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſtè ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελέλησο μὲν τῶν οἴκοι, ἐπελέλησο δὲ αὐτοῦ. παντὶ δὲ μᾶλλον ἐοίκει, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patriæ & ſui oblitus eſt, ut qidvis potiùs qàm Spartanus videretur, cùm & erga ſocios violentus eſſet, & in convictu protervus atqe injurius, & moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodùm idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

Ὅισθ', ὅτ' ἐσπέδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βούλεσθαι φίλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάτης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ φίλοιτι δημοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσρησιν ἐξῆς πᾶσι, κ' εἰ μήτις φίλος,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κἀτ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχάς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἴσως τε κλεῖθρον σπάνιος. ἄνδρα δ' ὃ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους μεθιστάναι,
Ἀλλὰ κῦρσαι βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἵνικ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐστιν ἐυτυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Gracia
Velle cùm nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & benignus, dexteras prenſaveris.
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii potito vertitur vitæ modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, obſigis:
Durus inprimis adiri, nec freqens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qò magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὅστις ἦν.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus & ſævus, & qi ſerviſſe patrem ſuum parum, imò minimum, memminiſſet.* Ita, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolenn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idemqe *conc. ſolenn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt, & major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives*

a L. 7. §. 31. τὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, b ἔμ-
b L. 3. §. 5.
c L. 10. §. 8. κμψον, φίλον δικαίᾳ, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φι-
d L. 5. §. 9. λόεργον, ἑρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. c ἀ-
e L. 5. §. 21. 33. l. 7. §. 31. γώνισαι, ἵνα πιστῷ συμμένῃς d, οἷόν σε ἠθέλησε
f L. 5. §. 20. 36. l. 7. §. 46. ποιῆσαι φιλοσοφία. e αἰδοῦ θεὸς, f σῴζε ἀνθρώπους.
g L. 2. §. 4. 17. g βραχὺς ὁ βίος. εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς,

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius, dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὖρα βραχεῖά τις εὐτυχίας προσπίσῃ, φυσῶσι καὶ πίνουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφωτίσεων, καθάρματα καὶ περιοχλήματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσιν, ὥστις τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παρ' αὐτοῖς ἦν μάλα σφραγισάμενοι, μᾶλλ μίχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. *Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, inflantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando pisculares, conturbatores, onera terræ, aliisque verborum contumeliis, tanquam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortassè ne in craſtinum quidem eodem statu mansuri.* Philo *de vit. Mosis l. 1. pag. 607. B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom. 2. tit. 22.*

Αν δ' εὐτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, ἰνδίως
Ἴσ' ἐρανῷ φρονεῖτε ——
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita. ——

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, quid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l. 5. c. 18.* Vide *ad l. 10. §. 19.*

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν] Vide *l. 2. §. 17.* Pavlus Timotheo, *Epist. 1. c. 5. v. 22.* Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c. 1. v. 27.* Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist. 1. c. 5. v. 18.* Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l. 2. c. 8.* Τί δ' ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καί σοι μόνῳ ἐπίστευσε καὶ παρεκατέθετο, οὐδὲ τοῦτο οὐ μιμήσῃ; ἀλλὰ καὶ καταισχύνεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δέ σοι ἔρφανόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, οὐκ ἂν αὐτῷ ἠμέλεις; παραδέδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, ὁῖος πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις; *Quid porro, quod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, penes te deposuit? Ne hoc quidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam suscipies? At verò si quem tibi pupillum tradidisset, ita eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qualis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultuque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἄκομψον] Vide *l. 3. §. 5.*

Ἀγώνισαι, ἵνα τοιῷτος συμμείνῃς] Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, quem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerta præclarum illud certamen fidei. Epist. 1. c. 6. v. 12.* &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep. 2. c. 4. v. 7.* neque enim sine certamine jugi sedulóque ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inquit Dominus; Lucæ *c. 13. v. 24.*

— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l. 15.*

Ἵνα τοιῷτος συμμείνῃς] Ità *l. 10. §. 8.* Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. *Ne quando transnomineris & amittas.* Plinius minor *l. 1. Ep. 23. Tuam personam tibi imponas: qua sapienti viro ità aptanda est, ut perseratur.*

Αἰδοῦ θεὸς.] Numinis reverentia jure merito primas hîc obtinet, utpote quæ sit *sapientiæ*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c. 9. v. 10.* sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c. 1. v. 7.* imò *sapientia ipsa*; Job. *c. 28. v. 28.* & *summa totius. Eccles. c. 12. v. 13.* Itaque exigenda vita cuique μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c. 12. v. 32.* atque ut Silius *bell. Punic. l. 15.*

Idem justitiæ cultor, quæcunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi. neque bonum neque malum facinus cujusque pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosque seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loquimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn. 2.*

Speculator adstat desuper:
Qui nos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, quicquid est,
Humana quod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat. 10. Oculum in te non intendit suum, qui fecit tuum?* Plavtus *Captiv. 2. 2.*

Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus, audisque & videt.
Is ubi tu me hic habueris, proinde tuum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l. 5. extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisque ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non valtis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Avtor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive quis alius; *c. 15. §. 2.* ubi Bernardi illud adduxerat; *Quovis loco, quovis angulo reverentiam habe angelo, qui te custodit, nè illo præsente facere audeas, quod me præsente non audares. Hic est,* inqit, *magni consilii Angelus, cui patens est omnis angulus. Unde quidam;*

Cùm quid turpe paras, quod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis inde rubes?

Vide *l. 1. §. 4.* & *l. 2. §. 11.* & *l. 11. §. 26.* & *l 12. §. 2.*

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponti l. 2. el. 9.*

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:
Et melius nullâ quæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta paroemiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag. 91.* inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον ἐδόκει τῷ βίῳ τέλος εἶναι. *Quis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò quærenti *pag. 92.* Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. *Quid quondam existimaſti esse deorum imitationem?* Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ὀλιγίστου, τὸ ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστων. *Quàm paucissimis indigere, & quàm plurimis bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l. 12. c. 59.* Δύο τοῦτα ἐκ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι κάλλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν. καὶ προστίθη, ὅτι καὶ ἔοικε τοῖς θεῶν ἔργοις ἑκάτερον. *Hæc duo divinitus hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumque cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l. 10. pag. 322.* Ἐν μὲν εἶναι καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. *Bene quidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, cum beneficia conferunt: rectiùs autem diceretur, cum numina rectè colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονεῖν *numina rectè colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de natur. deor. l. 1. Quoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi in gravi periculo succurrit, qive ingenti copiam afficit beneficio, quoniam Dei quasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l. 2. c. 1. Deus est mortali juvare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.* Γίνε τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φαυλοτέρου χρηστότερος. γίνε τῷ ἀτυχοῦντι θεὸς, τὸν ἔλεον θεοῦ μιμησάμενος. οἶδεν γὰρ ὅτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔχει θεοῦ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qua benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, quam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μίμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεσί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ πρὸη τὸν καιρὸν τῆς θεότητος. *Quocirca Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo habet quàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Noli divinitatis consequenda occasionem abjicere.* Qod ῥητορικώτερον pavlò, liberiùsque Clavdianus *Honor. Coss. 4.*

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Vide *l. 5. §. 33.*

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l. 2. §. 17.* & *lib. 4. §. 17, 26.*

Εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus qem Philosophi dicunt *finem.* itaque qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atque aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l. 1. pag. 77. A.* Ὑπολαμβάνων βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεμποδίστως,

disposítio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini discipulus, fac qæcunqe facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útqe nihil omnino prætermiserit, priusqam sedulò considerâsset & liqidò perspexisset: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè avt festinè moliebatur: ut, delationes non admiserit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut pavcis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus,

διάθεσις ὁσία, καὶ πεφιξὶς κοινωνικαί. [a] πάντα, ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τὸν κατὰ λόγον πραττομένων ἔυτονον ἀκόλουθον, καὶ τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐόδιον τοῦ προσώπου, καὶ τὸ μελλίχιον, καὶ τὸ [b] ἀκενόδοξον, καὶ τὸ φιλεῖν τὰ καταλήψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ [c] ὡς ἀκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρόπερον ἐυ μάλα κατιδών, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ ὡς [d] ἔφερεν ἀκεῖνος τὸν ἀδίκως μεμφομένης, [e] μὴ ἀντιμεμφόμενος. καὶ ὡς [f] ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν. καὶ ὡς [g] ὁ Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. καὶ [h] οὐκ ὀνιδιστὴς, οὐ ψοφοδὴς, οὐχ ὑποπτης [i], οὐ σοφιστής. καὶ ὡς [k] ὀλίγοις ἀρκούμενος, οἷον οἰκήσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ. ὑπηρεσία. καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος καὶ

[a] *L.* 1. §. 16.
[b] Xyl. * *ἔυδιον*
[c] *L.* 1. §. 16.
[d] *Ibid.*
[e] *L.* 11. §. 13. 18.
[f] Sup. §. 24.
[g] *L.* 1. §. 16.
[h] *L.* 10. §. 12.
[i] *L.* 1. §. 5.
[k] *L.* 1. §. 16.
[l] *Ibid.*
[k] *Ibid.*

ANNOTATIONES.

λόπλως. *In hoc positum beati regni finem existimans, si qis havd* A *rectè omni voluptatum genere perfruatur. causas vitæ* Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere causas.

Et Plinius *l.* 5. *Epist.* 5. *Qi voluptatibus dediti qasi in diem vivunt, vivendi causas qotidiè finiunt.* Et *l.* 1. *Ep.* 12. de Corellio Rufo. *Qanqam plurimas vivendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam avtoritatem; præterea filiam, uxorem, nepotes, sorores; intérqe tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lampridium* Casavbonus. qanqam, *causas vivendi* in novissimo hoc de Corellio aliud planè qàm *finem* qi Philosophis dicitur, designare videtur. Notat Lucretius *l.* 3. hominibus ἀπολαυστικοῖς solenne esse, B

— ubi discubuere, tenéntqe
Pocula plena manu, —
— & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, brevis hic est fructus homullis.

Ità illi *vitæ fructum*, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, *luxum diurnum*, ut Petrus loqitur, *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. existimant: at Marcus istîc διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς. hoc est, lingvâ nostrâ (Christianam volo) *ivsticiam* καὶ ἀγάπην, *pietatem & charitatem*: sive ut Apostolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. πίστιν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi nostro τοῦτο καρπὸς, τοῦτο κέρδος, *hic est fructus, hoc est* C *lucrum*, Christo Domino suo, Christianisqe fratribus suis, inservire; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de qo loco videndus venerandus Airayus, qi solus interpretum videtur Apostoli mentem assecutus. Vide *l.* 4. §. 24. & *l.* 12. §. 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνίνε μαθητής] De Marco nostro itidem Capitolinus. *Pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterqe, cui in adoptionem ab Adriano datus est Marcus. Vide *l.* 1. §. 16. ubi pleraqe eadem, qæ istîc, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib.* 6. *pag.* 189. Καὶ νῦν ὁ διαδεξάμενος ἡὸς ἐκεῖνον, (Avgustum scilicet) κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσαγμάτων ἐκείνου ποιεῖται. *Pro norma administrationis & edictorum exemplo illius utitur filius.* Et D ipse de se Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qi omnia facta dictáqe ejus vice legis observem.* Verùm hoc eum ad speciem tantùm veteratorie, qò hominum animos sibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non constanter observâsse, ex Dione discas licet.

Τὸ ὑπὲρ τὸν κατὰ λόγον πραττομένων ἔυτονον] Ità *lib.* 1. §. 16. Τὸ μετρητικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξεταζομένων καθέντων. *In rebus accuratè jam decretis constantiam immotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ] Ità *l.* 1. §. 16. πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Seneca *Ep.* 74. *Virtus convenientiâ constat. omnia opera ejus cum ipsa concordant & congruunt.* Et *Ep.* 20. *Maximum hoc est & officium sapientiæ & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipse utiqe par sibi idémqe sit. observa itaqe, numqid vestis tua domúsqe dissentiant: numqid in te liberalis sit, in tuos sordidus: numqid cœnes frugaliter, ædifices luxuriosè. unam semel ad qam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exaqa. Vitium est hac diversitas, & signum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem suum. qid est sapientia? semper idem velle, atqe idem nolle: non potest cuiqam semper idem placere, nisi rectum.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo una efficietur vis ac potestas concors sibi: & ratio illa certa nascetur, nec dissidens, nec hæsitans. qæ cùm se* F *disposuit, & partibus suis consensit, &, ut ità dicam, concinuit, summum bonum tetigit. nihil enim pravi, nihil lubrici supereſt; nihil in qo arietet avt labet. qare avdacter licet profitearis, summum bonum esse animi concordiam. virtutes enim ibi esse debebunt, ubi consensus atqe unitas erit: dissident vitia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (si Pavsaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ἡ εἰς τὸ θεῖον τιμὴ, *qod summum in honorando numine di-*

vino studium pra se ferebat. τῷ ἐυσεβεῖ, id est, Pii appellationem acqisivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujusce causas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἤμερον.

Τὸ ἐυόδιον τοῦ προσώπου] ἔυδιον Xylander. rectè. *Vultu sereno* Flaccus *Carm. lib.* 1. *Od.* 37. & *Fronte serenâ* Martialis *l.* 7. *Epigr.* 11. huic opponi videtur τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου, *torvitas vultus l.* 7. §. 24.

Μὴ ἀντιμεμφόμενος] Vide *suprà* §. 26. μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν] *nihil enixè avt festinè moliebatur.* utrumqe enim designat τὸ σπένδειν, sicut & τὸ ἐπείγειν (unde de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Καὶ μηδαμοῦ ἐπειγόμενον. *Et* B *nusqam festinum*) & *festinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il.* 9. *v.* 293.

— τί με σπένδοντα καὶ ἀυτὸν
Ὀλέσσαι.
— cur me properantem & ipsum
Incitas?

Et Theognis; *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Nil nimis festina: tempus avtem in omnibus optimum,

& *enixè in rem aliqam incumbere.* Hesiodus *Clyp. v.* 364. C

Παυσὶ μένος σπένδων. —
Omnibus viribus incumbens.

Et Theognis idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. πάντων μέσ' ἄριστα. —
Neqid nimis propera: omnium media optima.

ut sit istîc, ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν, qod *l.* 1. §. 16. Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἱδρῶ. *Qod solet vulgò dici, ad sudorem usqe.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in charactere τοῦ μεγαλοψύχου, utrumqe his verbis expressit: ὁ γὰρ σπευστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπεύδων. ὅτε σύντονος, ὁ μηδὲν μέγα διώκων. *Nam neqe qi circa pavca studet, est festinabundus: neqe qi nihil magnum existimat, contentus & vehemens.* De Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακούων ἐξίης. ὁ μέντοι τὴν ὀξύτητα σὺν παραχῇ ποιούμενος. *Occasionibus celeriter arripiendis intentus, sic tamen ut velocitati nulla adesset perturbatio.* D

Μὴ πρότερον ἐν μάλα κατιδών] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *parænes. ad Justinian.* §. 42. Νενιχῶς ἀκροᾶσθαι δεῖ τὰς τῶν πραγμάτων κρίτας. δυσθήρατος γάρ ἐστιν ἡ τοῦ δικαίου ἔυρεσις, ῥᾳδίως ἐκφύγουσα τὰς μὴ λίαν προσίχοντας. *Sagaciter ausculture oportet rerum judices. Difficilis enim rudagatu est justi inventio, facilè effugiens non admodum attendentes.* E

Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδὴς] ψοφοδὴς, δειλὸς, τὰς ψόφους φοβούμενος. Svidas *pavidus, qi strepitus metuit.* sive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes qem terrent avræ, sonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

— *qem sonus omnis & aura*
Exterret. ----

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἄπειλα γὰρ τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ.
Facilè anima metuens audit avt fingit sonos. F

qod de malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavoris auribus ejus jugiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. laudatus. indè pro *superstitioso*, & *suspicioso*, sive *meticuloso nimisqe cauto* usurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Justinus *pag.* 496. Τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorum circa cibos meticulosam cautionem, & superstitionem circa sabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Caſ.
a *Ibid.*
b *Ibid.*
c Sup. §. 21.
d *L.* 1. §. 3.
e *L.* 2. §. 11 *l.* 5. §. 29.
f *L.* 7. §. 2.
g *L.* 4. §. 46.
h *L.* 2. §. 17.

καὶ ὅσος * μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας ἀρκεῖ τινὶ λιτῷ δίαιταν, μηδὲ ἕω ἐπανηκούσῃ τὸ αὐτὸ σῶμα τοῦτο τῷ αὐτῷ συνήθη ὥρας χρήζων. καὶ a τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις ἀνέχεσθαι καὶ τὸ b ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνωμαῖς αὐτοῦ, καὶ c καίριόν ἐστι τις θέλοντι χρεῖττον. καὶ ὡς d θεοσεβὴς e χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' c ἄτως εὐσυνηθέστερον σοι ἐπισκῇ ἡ πλουσία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

§. 31. f Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτόν. καὶ g ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι h ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

eodem loci ad veſperam uſque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, niſi tempore conſveto, neceſſe habens. adhæc conſtantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque ſententiis ipſius liberè ſe opponentes ſuſtinuerit; gaviſus etiam, ſi qis melius qicqam proferret. deniqe ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus. hæc, inqam, imitare, ut probè conſcio tibi, ſicut illi olim, ſuperveniat hora noviſſima.

§. 31. Expergiſcere, téqe revoca. & ſomno excuſſo, ubi intellexeris, ſomnia mera fuiſſe: qæ te conturbabant, iſta vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in ſomniis vidiſti.

§. 32.

ANNOTATIONES.

*Ὅσος μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας] legendum ὅσος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. ε. tantâ victûs tenuitate uſum, ut à mane ad veſperam loco eodem poſſet durare, ſine ulla alvum levandi, avt veſicam, niſi ſtatis horis neceſſitate. Caſavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in σμερδαλέος* mendum geminum, (qod & Sylburgium video obſervâſſe) ubi terribilia viſa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁρώντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, ſed memoriâ, puto, lapſus V. C. Salmaſius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *ſuprà* §. 21. Laydat hoc & in Conſtantio Themiſtius *Orat. qinqenn.* qi ubi Neſtoris conſilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. i. v.* 74.

Πολλῶν δ' ἀγορεύοντ', τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην
Βουλὴν βουλεύῃ. ——
Pluribus inter ſe rem conſultare paratis,
Huic pare, melior cui ſtat ſententia menti.

Sed & reprehenſionem ejuſdem, *ibidem v.* 108.

—— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πολλ' ἀπεμυθεόμην. ——
—— *te plurima ſæpe*
Admonui. ——

Subjungit ad Imperatorem verſo orationis filo; Σοὶ δ' οὐκ ἔστι μίχρι γε νῦν, ὅστις ἂν ἔχοι προενεγκεῖν, ὅτι χρηστὴν αὐτῷ [αὐτῷ f.] συμβουλὴν προσφέρουσος παρακήκοας. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλῳ καλῶς εὑρημένῳ. *Caterum tibi, Imperator, non eſt qi hactenus objiciat, qod cum utile conſilium tibi attuliſſet, tu illi minus obtemperaſſes. Sed vel per te, qod rectum erat, antevertens inveniſti, avt ab alio ſolerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat.* 3. *p.* 135. *C.* Ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ ἀυθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τὸ γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίοσιν εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipſe avctor & inventor eſt, conſilium in medium producere ſolet: eorum avtem, qi ipſi aſſiſtunt, conſilia non faſtu elevat ſpernitve: qm potius re ipsâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipſum prudentia ſit, noſſe ſuffragium optimis dare.* Rectè. ſiqidem, qod Iſocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς βουληθεῖεν, ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιωμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὐτοὺς κοινοὺς ἀμφοτέροις ἀκροατὰς παρέχοιεν. *Qi fieri poteſt, ut illi vel de prateritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, niſi contrarias inter ſe rationes conferant, & æqos utrisqe avditores ſe præbeant?* Et apud Herodotum *l.* 7. *p.* 441. *A.* Artabanus: Ὦ βατιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων αὐτίων ἀλλήλῃσι, οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι. λεχθεισέων δὲ, ἔστι, ὥσπερ, τὸν χρυσὸν τὸν ἀκρητον, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτῷ οὐ διαγινώσκομεν. ἐκτὸς δὲ παραιρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, niſi diverſa inter ſe ſententia dicantur, non poteſt qis eligere meliorem, ſed neceſſe habet ea, qa dicta eſt, uti: at qm plures dicta ſunt, licet tanqam avrum purum deligere, qod per ſe diſcerni cum neqeat, affricatum alteri diſcernis poteſt.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religioſus citra ſuperſtitionem.* niſi ſi religioſum eo ſenſu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiqo carmine,

Religentem eſſe oportet; religioſum neſas.

ut *religioſus* ſit is, qi nimiâ & ſuperſtitiosâ religione ſeſe alligaverat; qæ res vitio aſſignabatur. Qanqam vitio iſto laborâſſe cumprimis Romanos avtor eſt Polybius *l.* 6. *c.* 54. ubi ſtatum Romanum cum Carthaginienſi componens, Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκπραγῳδεῖαι καὶ παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τοὺς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nullâ re aqè præſtare cæteris populis Romanos arbitror, ac optimâ illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipſa continere Romanam rempublicam mihi videtur: ſuperſtitionem dico: Nam uſqe eo apud hos ſuperſtitio in majus eſt exaggerata, & cùm in privatam hominum vitam, tum in publica conſilia eſt inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum noſtrum hoc morbo immunem prorſus fuiſſe, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi poſſe videtur: niſi ſi qis gentis potiùs qàm regis vitium illud fuiſſe dixerit.

Ἵν' ἄτως εὐσυνηθέστερον σοι] par huic Ariſtippi votum, qi cùm ab eo qæreretur, qomodo Socrates diem obiiſſet, reſpondit, Ὡς ἂν ἐγὼ εὐξαίμην. *prout ipſe optaverim.* Laërtius *l.* 2. nec diſpar Balaami arioli illud, apud Moſem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte juſtorum: ſitqe finis meus, qalis illius eſt.* Intereſt, qòd Marcus Pio vitâ compar eſſe deſiderat, nè morte ſit diſpar, ſed cùm vitæ retrò ſalubriter actæ conſcientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar eſſe piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac ſectari recuſet: hoc eſt, ut poëtaſter ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix ſic ſimul eſſe cupit;
Ut nolit pius eſſe, velit tamen eſſe beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 1. *Epiſt.* 468. Οὐδὲν τοῦτο ἕτερόν ἐστιν, ἢ θέλειν μὲν σώζηρίας τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm ſalutem qidem conſeqi velle: ea avtem, qæ ad ipſam conſeqendam adminiculo ſunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιοῦντας καταλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καταλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι; εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀναναγκαστὸς, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιτηδεύων θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰκῆν δύναμαι τῷ Θεῷ· μήτι παρέδηκά σε τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἔχρησάμην ταῖς φορμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μήτι ἐμεμψάμην σὴν τὴν διοίκησιν; ἕτοιμος, εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις. νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπαρηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σά, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαι σοι. Ταῦτα με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere? Agricolam terra colendæ intentum, nautam navigantem invadit. Te avtem qid agentem opottet invadi? Si qid habes melius cui te deditum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile eſt invadi nullâ aliâ re niſi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere poſſim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia ſum abuſus facultatibus, qas mihi dediſti? num ſenſibus? num anticipationibus? num te unqam incuſavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, ſi qid mandes, ſi qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qàm poſſum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hac me cogitantem, hac ſcribentem, hac legentem occupet mors.* His geminâ habet & *l.* 4. *cap.* 10.

§. 31. Ἀνάνηφε] *Reſipiſce*, ad mentis ſanitatem revertere: ab eis tranſlatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini havſtu copioſiore contraxerant, excuſſerint, ad priſtinum mentis ſtatum jam redeunt. Ità τῷ ἀναννήφειν uſus eſt Apoſtolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2 *v.* 26.

Ἀνακαλοῦ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium paſſi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l.* 4. §. 46. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per ſomnum agendum dicendumve. Excitandus è ſomno & vellicandus eſt animus.* Seneca *Ep.* 20.

Ὄνειροί σοι ἠνώχλουν] Pari imagine uſus eſt Plutarchus de *profect. indic. p.* 75. *E.* dum Stoicos ridet, qi hominem ſubitò καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνου è pravitatis ac ſtultitiæ altiſſimo gurgite, ad bonitatis ſapientiæqe apicem celſiſſimum emergere ajebant:

Ἄν-

§. 32. Ex corpusculo atqe anima consto. corpusculo indifferentia sunt omnia. neqe enim res distingvere novit. menti verò indifferentia sunt, qæcunqe non sunt peculiaria ejusdem opera. hæc omnia in potestate sua sita habet: & ex his etiam ea sola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam est, versantur. futura enim & præterita illius opera, & ipsa eidem jam sunt indifferentia.

§. 33. Nullus est pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis est, manus, id qod manûs est, faciat. pari modo nec homini qâ homo est, labor ullus est præter naturam, dum id qod hominis est, faciat. si avtem præter naturam illi non est, nec malum est ei.

§. 34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§. 35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamsi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen suæ rationem nihilominus enixè adversùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abscedere sustineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis suæ rationem pluris facere, qàm hominem suæ, qæ est illi cum Diis ipsis communis?

§. 36. Asia, Evropa, orbis sunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. a Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν ἐν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα. οὐδὲ γὰρ δύναται ἀλλοφέρεσθαι. b τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, c ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι, d ἃ ᾠδὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται. e τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχημένα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

a L.2.§.2. l.5.§.13. b L.5.§.20. l.7.§.58. c L.5.§.14. d L.3.§.12. l.7.§.54. e L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ ᾧδε φύσει, μὴ χεὶρ μὲν ᾖ ὁ πούς * τὸ δὲ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὸ τοῦ χεροῦς. οὕτως ἐν f οὐδὲ ἀνθρώπῳ εἰς ἄνθρωπον ᾧδε φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μὴ χεὶρ ἂν ποιῇ τὸ τοῦ ἀνθρώπου. εἰ δὲ ᾧδε φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

* τὰ Lug. f L.5.§.1. g L.2.§.17. Sup. §.1.

§. 34. h Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί, κίναιδοι, παιδεραστῶν, τύραννοι.

h L.2.§.11. l.5.§.10.l.9.§.1.

§. 35. i Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ἧττον μέντοι ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης, καὶ τοῦτο ἀποστῆναι οὐκ ἀνέχονται; οὐ δεινόν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αὐθέντης τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ k ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοῦ θεούς.

i L.4.§.31. l.5.§.1.32. k L.11.§.5.

§. 36. l Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνίαι τοῦ κόσμου. πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου. m Ἄθως βωλάριον.

l L.4.§.3.l.8.§.21. m L.12.§.32.

ANNOTATIONES.

Ἂν δὲ οὕτω τινὶ, inqit, συνδύχῃ τὰ τῆς μεταβολῆς, καταδαρθάνειν φαῦλον, ἀνίεσθαι σοφὸν, καὶ προσιεμένην, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθιεμένην τὰς χθιζὰς ἀβελτηρίας καὶ ἀπάτας,

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ'. ἀδὲν ἦτ' ἄρα,

τίς ἀγνοήσειεν αὐτῷ διαφορὰν ἐν αὐτῷ τοιαύτην γενομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. *Aut ea sic alicui accideret, ut cum obdormivisset vitiosus, expergisceretur sapiens, dimissáque ex animo fatuitates & impostvras ita compellaret:*

Insomnia vana valete, nihil eratis,

isne ignoraret tanto à seipso discrimine fuisse mutatum, & prudentiam subito ac consertim eluescentem? Vide *l.* 2. §. 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος. *Anima verò somnium.*

§. 32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri versionem editor Lugdunensis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea discrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *discrimen nullum* dixisset.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *suprà* §. 8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §. 1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν] Vide *suprà* §. 2. & *l.* 3. §. 12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Qis nescit hoc ipsò non esse bonum id qod futurum est, qia futurum est? nam qod bonum est, utiqe prodest: nisi præsentia prodesse non possunt. Si non prodest, bonum utiqe non est: si prodest, jam est.* Vide *l.* 7. §. 8. & *l.* 8. §. 26.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epist.* 121. *Nemo agrè molitur artus suos; nemo in usu sui hasit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 26.

Τὸ τοῦ ποδὸς] τὰ Lugdunensis.

Οὐ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν] Lugdunensis, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν. forsàn, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν. ut οὐκ posterius in locum σ', qod est vitiosum, succedat.

§. 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί] Seneca *de vit. beat. c.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpissimam venit. & infelices qidam, non sine voluptate, imò ob ipsam voluptatem sunt.* & *c.* 8. *Qid, qod tam malis qàm bonis voluptas ineat? nec minùs turpes dedecus suum, qàm honestos egregia delectant?* & rursus *c.* 10. *Qis ignorat plenissimos esse voluptatibus vestris stultissimos qosqe, & neqitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos ostendam voluptatibus obsessos, qos fatearis necesse est malos. hos esse in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gavdent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. §. 11. & *l.* 9. §. 1. Vide & *l.* 10. §. 10. & *l.* 8. §. 40. Cæterùm Plato in *Timæo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην distingvit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem insipientibus, gavdium sapientibus*, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕβρει μείζους ἡδονὰς, ἢ πλείους εἶναι. *In lasciviâne & petulantiâ non plures dico, sed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἴσ τινι ποιητὴς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίστας μὲν ἡδονὰς, μεγίστας δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potiùs qàm in virtute, vehementes voluptates vehementésqe cruciatus consistere.*

§. 35. Ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Respectu aliqo imperitis parùm distant* Casavbonus. meliùs Xylander. *Usqe ad certum finem privatis hominibus se accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eísqe se attemperant.

Ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης] Vide *ad l.* 4. §. 31. qæ de Stratonico & Apelle. Psaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem specimen artis ederet, rexqe nunc hanc, nunc illam chordam adstringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι οὕτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταύτας ἀκριβῶς μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum constanter asserit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympos. probl. l.* 2. *c.* 1.) ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βίλτιον εἰδῇς. *Absit*, inqit, *ó rex, tam male tecum agatur, ut in istis me peritior existas.* Ælianus *l.* 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis suæ ratione concedere nefas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus suis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obstreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίσασαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: istarum enim rerum nihil nósti.* Dio Cassius *l.* 69. Οὕτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης, τὸν ἔμπειρον τῆς ἀπείρου κρατεῖν πᾶσα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genero peritum imperito imperare omnino necesse est.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idémqe *l.* 4. *c.* 12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατηφρονημένη ἐστὶ τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αἱ ἐπιστῆμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε, ὃν θέλεις σκυτέα, ὃν θέλεις τέκτονα. καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου. *Siqidem omnis scientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec scientia solum, sed artes etiam. Produc qemvis sutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad suum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5. §. 32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænam ars est ista propria hominis, qâ hominis? sed qam cum Diis communem habet, Marcus ipse docet *l.* 11. §. 5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum esse.*

§. 36. Γωνίαι] Ità *lib.* 3. §. 10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus est telluris angulus.* & *l.* 4. §. 3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qam exiguus.* & *l.* 8. §. 21. Ἐν γωνίᾳ τούτῳ τῷ κλίματος. *In angulo istius plaga.*

Σταγὼν τοῦ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* esset, *terra an mare*; respondit Iarchas Indus, *terram mari majorem: τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. qia terra mare continet.* scilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum esse* censuit; non avtem τὴν εἰκαμένην νῆσον, *terram* potiùs *insulam*, ut Strabo *l.* 1. qocum consentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Aristoteles *de mundo c.* 3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Universa ipsa terra insula est unica maris ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὰν οὐσίαν, sive *aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. *terram siqidem ab aqa sustineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi subtus terram aqarum nescio qas somniabat abyssos, qibus ea qasi supernataret, cùm *aqas* contrà *terra sustineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guttula* instar obtinere vult ad mundi hujus universi ambitum; cui eleganter, ut γῆς γιγμὴ, *terra puncti instar habet*, *l.* 4. §. 3.

ità

a L. 2. §. 14. l. 3. §. 16.
b L. 4. §. 48.
c L. 2. §. 12.
d L. 2. §. 3.
e L. 7. §. 75. l. 9. §. 28.
39.
* -το; f.
f. L. 3. §. 2.
g L. 8. §. 50.
h L. 3. §. 2.
i L. 3. §. 11. l. 4. §. 33. l. 8. §. 23.
k L. 2. §. 14. l. 11. §. 1.
l Inst. §. 46. l. 9. §. 35.
m L. 4. §. 40. 45. l. 7. §. 9.
*κίν. Xyl. σύνησιν f. l. 4. §. 34.
n L. 4. §. 40.
o L. 4. §. 23. 25. l. 5. §. 8. l. 8. §. 23.
p L. 3. §. 16. l. 4. §. 34.
q L. 10. §. 36.
r L. 7. §. 22. 31.

ρλον δ κόσμ. πᾶν τὸ ἐνεστὼς δ χρόνος, [a] σιγμὴ δ αἰῶν⟨ος⟩. [b] πάντα μικρὰ, ἔντρεπτα, [c] ἐναφανιζόμενα. [d] πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, [e] ἀπ' ἐκείνης δ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα *, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ [f] τὸ χάσμα ἓν δ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακοεργία, ὡς [g] ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων [h] ἐπιγενήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ οὖν αὐτὰ ἀλλότρια τούτων, ἃ σέβεις, φαντάζου. ἀλλὰ [i] τοῦ πάντων πηγοῦ ἐπιλογίζου.

§. 37. [k] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. [l] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμοῦ [m] τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί. καὶ γὰρ ἄλλο ἐξῆς ἐστι τοῦτο, διὰ τὴν τοπικὴν * κίνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ [n] τὴν ἕνωσιν τῆς οὐσίας.

§. 39. [o] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, [p] τούτοις συνάρμοζε σαυτόν. καὶ [q] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [r] τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

ejusdem glebula; tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergò ista ab eo qem colis aliena opinari: sed rerum universarum originem tecum perpende.

§. 37. Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, qæ in mundo sunt, connexionem mutuam, qámqe ad se invicem affectionem habeant. sunt enim omnia qodammodo sibi invicem implexa, atqe eâ ratione sibi invicem amica. alterum enim alterius consequens est, & per connexionem localem, & per conspirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Qibus destinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuscum vivere sortitus es, homines eos, ídqe veraciter fac diligas.

§. 40.

ANNOTATIONES.

ità πέλαγος σαγὲν, hoc loco dicitur. Apud Esajam itidem c. 40. v. 15. Numini divino collati populi universi, dicuntur esse, ὡς σαγὲν ἀπὸ κάδου, *ut gutta situlæ*, hoc est, instar guttulæ, qæ sive inter effundendum deciderit, sive post effusum liqorem in fundo substiterit, de mensura justa nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγοῦ perperam reddunt) hoc est, instar pulvisculi, qi post aromata effusa lanci adhæret, nec de justo pondere tamen qicqam deperisse deprehenditur.

Ἄθως βωλάριον] *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In qantula totius telluris glebula repis? τὴν πατρῴαν βῶλον.* id est, *glebam patriam*, pro agro sive fundo dixit Synesius *Epist.* 38. & Apulejus *Milesc. l.* 1. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, glebæ fertiles, æternum libris felicioribus conditæ, mea vetus prosapia est.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inqam, non *Tenedos*: ut nihil opus sit, qod Claudius Salmasius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* substituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoscant Pausanias & Stephanus *de urbibus. Athon* autem ideò forsan nominat Marcus istic, qia tanqam magnum & stupendum qoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfossum, cùm in Græciam trajiceret. qid enim magni perfossus Athos, si βωλάριον fuerit, si glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Στιγμὴ τοῦ αἰῶ⟨νος⟩] Vide *l.* 2. §. 14, 17.

Ἐναφανιζόμενα] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 10. & *l.* 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23. Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν. εὐδαιμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. *Vetus sermo est, & à majoribus proditus inter omnes homines, universa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atqe coagmentata: nullámqe naturam satis instructam esse posse, qa citra Dei præsidium sua ipsa demum tutela permissa sit.* Qod Apostolus *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita sunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus respectu condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipsum sunt omnia.*

Τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ] qod *l.* 7. §. 75. τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. *animus universi.* Vide *l.* 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν] forsan ὁρμήσαντος. Vide *l.* 7. §. 75 & *l.* 9. §. 28. Vide & Brissonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγενήματα] Vide ad *l.* 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. *Universum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit libro *de providem.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Evsebius *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον. ἐπακολούθημα δὲ τούτου κατόπιν. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔστιν ὅτε καὶ αὐτός. *Sic ignis opus est naturæ perneccessarium; fumus autem, ut ejus qadam qasi accessio sit, habet tamen interdum commoditatis aliqid ipse qoqe.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malum virus serpentibus addidit atris.

qasi veneni expertes antè fuissent: qod & è nostris nonnullis, sed frustrà, placuisse videtur.

Πᾶσα κακοεργία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τοῦτο παρὰ Θεοῦ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chrysostomus *in Genes. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας καὶ τάρπας ὑπομνήματα, *spinas maledicti monimenta* vocat. non tamen qasi ab initio ista non fuerint, ut Augustinus censuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Saniùs idem ipse *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in suo genere utilia, & ad universi ornatum perfectionémqe conducentia, pœnæ loco haberi, qòd in locis ab homine cultis frequentiora existerent.* neqe aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάρυσις. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συναφεια ἔυλογος. *Rationi consentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Σύνδεσις ἱερά. *Vinculum sacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. *Omnia sunt sibi invicem implexa.* Hoc est qod Brisso in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει πως ἄλλαλα ταῦθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἁλύσεις τοὺς κρίκοι. τῆνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἄρτηνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολουθέοντι, καὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἐλκυσθέντος ἐποίης δήπουθεν, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολουθεῖ. καὶ τῶν τοῦ βίου δὲ πραγμάτων ἐποίαν ἂν βούλῃ ἑλίσσειν, ἐυρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀναγκας, κατὰ τὸ ἑξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα. *Eodem modo humana res invicem se habent, qo catenæ circuli, qi mutuo complexu harent, seqe invicem sequntur. Qod si unum ex his, qemcumqe tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam in vita negotiis qicqid tibi sumas, reliqa necessario sequi, ordine continuo succedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9. Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. *Nihil alterum ab altero est alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] *per motum localem.* κίνησιν Xylander & Casaubonus. forsan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοῦτον πεπερασμένον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἠνῶσθαι αὐτόν. τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὁλοειδῶν πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum esse mundum, & hunc finitum. Porro nihil in mundo esse vacuum, sed inter se mirabili esse unitate devinctum. Id enim cogere cœlestium ad terrena concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλήθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab universo distinatum, & fato certo assignatum est.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Ecqid enim est magis congruum? l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epist.* 1 *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίᾳ ἀνυποκρίτῳ. *Ad amorem fraternum minimè simulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, inſtrumentum, vas qodlibet, ſi id ad qod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus eſt, ibíqe reſidet, qæ ea condiderat, vis. proinde magìs illam vereri oportet; exiſtimandúmqe tibi, ſi ſecundùm illius voluntatem te habueris degeríſqe, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic avtem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malúmve eſſe præſumpſeris, neceſſe erit, ut ubi iſtiuſmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuſes, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore ſuſpicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad iſta contendimus. at ſi ea ſola, qæ arbitrii ſunt noſtri, bona maláqe cenſuerimus, nulla jam ſupererit ampliùs cavſſa, avt Deum incuſandi, avt inimicitias adverſùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eundémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam, alii ſcientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a] Ὀργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ [b] πρὸς ὃ κατεσκεύασαι ποιεῖ, ἐυ ἔχει. καὶ τοι ὀκεῖ ὁ κατεσκεύασας σκοπός. Ὅπι ἢ τ τοῦ φύσεως συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστι, κὴ ϖεφυκέναι ἡ κατεσκεύασεως δύναμις. καθὸ κ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτῶν δεῖ ☪ νομίζειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βέλημα ταύτης ἔχῃς κ διεξαγαγῇς, ἔχει σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει ἢ ἄτως ☪ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

§. 41. [f] Ὃ, τι ἂν τ ἀπροαιρέτων ὑποκήσῃς οὕτως ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὸν ϖείθεσιν ἢ τοιοῦτο κακὸ, ἢ τὸν ἀποτυγχάνειν ἢ τοιοῦτο ἀγαθοῦ μέμψασθαί σε θεοῖς, ☪ ἀνθρώπους ἢ μισῆσαι τὰς αἰτίας ὄντας, ἢ [g] ὑποπίπτομένους ἐσεσθαι τ ἀποτυγχάνειν, ἢ τ ϖείθεσθαι. ☪ ἀδικήμεν ἢ πολλὰ, διὰ τὸν ϖρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν ἢ [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ ☪ κατὰ * κινῶμεν, ἀδεμία αἰτία καταλείπει, [i] ὅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ὅτε ϖρὸς ἄνθρωπον ϛῆναι φάσιν πολεμίου.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργῶμεν, οἱ μὲν εἰδότως ☪ ϖαρακολουθητικῶς, οἱ ἢ ἀνεπισάτως

a L. 9. §. 42. l. 10. §. 38.
b Sup. 16. l. 5. §. 16.
c L. 3. §. 3. 4. 5, 6. 16.
d L. 2. §. 6. Sup. §. 15.
e L. 9. §. 1. 26.
f Sup. §. 16. l. 9. §. 1. 12. §. 31.
g L. 4. §. 37.
h L. 3. §. 6, 7.
* κρινῶμεν.
i L. 10. §. 1.
k L. 4. §. 40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασαι] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qa conditio rerum, eadem hominum eſt. navis bona dicitur, non qa pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec qa fiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & juncturis aqam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deavratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. regula, non qàm formoſa, ſed qàm recta ſit qæritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites ſpectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras conſideramus, & baltei polimina inſpicimus, & ornatiſſima cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento & avro & gemmis monilia varia gazæ dependent, ſi plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi frena calata, ſi ephippia fucata, ſingula avrata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equm ipſum nudum, & ſolum corpus ejus & animum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſiqe terga,
Luxuriétqe toris animoſum pectus honeſtis.

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò perniciter, verumetiam permolliter pervehat. Vide & Joannem Chryſoſtomum *edit. Savil. tom. 7. Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. ſed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ἄτως κὴ τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſaubonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *ſuprà* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν, μὴ ὑπομένειν ϖερικίπτειν τῷ κακῷ. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε ϖράγματα μεταθεῖναι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulyſſes Cyclopem) κάθηται, κὴ γίνει, κὴ ὁ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, κὴ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturâ comparatum eſt, ut homo non patiatur eripi ſibi bonum, ut recuſet incidere in malum. Tandem, qum neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, excacare, ſedet gemens, & qemcunqe poteſt maledictis lacerat, ipſum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Eſajæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτοῦ κὴ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσαι, εὔρους, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, εὐτεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γινομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἐν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ὅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τοῦ πλείονος ϖεριποιητικόν. *Si in his ſolis bonum ſuum & commodum collocarit, qa prohiberi non poſſunt, & in ſuâ poteſtate ſunt, liber eſto, proſper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nuſqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si verò in externis, & iis qæ alieni juris ſunt, neceſſe eſt ut prohibeatur, impediatur, ſerviat iis qi ea in poteſtate habent qæ mirratur & timet: neceſſe eſſe ut ſit impium, qippe qod ſibi à Deo noceri putat; & iniqum, ut qod ſubinde ſibi plus acqirat.* Eadem prorſus dicit, qæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractaremus* Xylander. *ad ea inclinaverimus* Mericus. verùm legendum κρινῶμεν. *judicaverimus.* qo ſenſu ὑποσήσῃς priùs dixerat. atqe ità Athenæus *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς ὑποστησάμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes,* ſive, ut vulgò loqimur, *ſupponentes.* Tollemus obiter par mendum ex Ariſtotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν ϖρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum κρίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν ϖρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentia ad res iſtas inclinaverimus* Caſaubonus. Qaſi διαφορὰ τῷ ἀδιαφορίᾳ opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι ϖρός τι, eſt *ad rem aliqam adipiſcendam*, vel ſimpliciter *ferri*, ut idem uſurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad iſta contendunt.* non in eo ſenſu *contendendi* vocabulo ſumpto, qo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqa contendere*, ſed qo ϖρὸς τι, *ad rem aliqam*, qam ſtudioſè proſeqitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργῶμεν] imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. Συνεργοῦντες ὦν. *Operam noſtram accommodantes.* Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia ſimul adjumento ſunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ ϖαρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπισάτως] Xylander *pars ſcientes & certo ordine, pars inſcii.* Videtur εἰδότες legiſſe. qanqam eódem recidit, utrumlibet admiſeris. Verùm ϖαρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidiſſet. ἀνεπισάτως, *citra conſiderationem.* ἀνεπισήτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum havd intereſt: niſi qòd iſtud τῷ εἰδότως, illud τῷ ϖαρακολουθητικῶς, potiùs reſpondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus ſalutem ſuorum, aliqando per creaturam ſine ipſa, aliqando per creaturam contra ipſam, aliqando per creaturam cum ipſa. multa enim fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dixi fieri ſine ipſa, qòd non qeas, intellectu carens eſſe vel conſcia. Multa qoqe multorum ſaluti utilia facit Deus per malos, ſive homines, ſive angelos, ſed qoniam invitos, ideo contra ipſos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum* [*qantumvis*] *aliis valeat utilis actio, tantum* [*tamen*] *ipſis perverſa nocet intentio. Porrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni ſunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec ſunt operis tantùm miniſtri per effectum, ſed & operantis qodammodo ſocii per conſenſum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in ſalutem ſuorum irrationabili item & inſenſibili creaturâ, tanqam jumento vel inſtrumento, qæ jam expleto opere, nuſqam erunt. utitur creaturâ rationali, ſed malevolâ, qaſi diſciplina virgâ, qam correcto filio in ignem projiciet, tanqam ſarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bonæ voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus ſuis, qos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.* Syneſius *Epiſt.* 57. Αἱ κακοποιαὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κωλάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίως κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως θεομισεῖς τε κὴ ἀποτρόπαιοι. ᾧ γὰρ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην εἰς φθορὰν θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαρίζόμενος, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς ἐπεξέρχεται. *Qæ in mundo ſunt malefica virtutes, etiamſi ex uſu divinæ providentiæ ſint, cùm in eos animadvertant, qi ſunt animadverſione digni; ſunt illæ tamen & invidæ Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus eſt vindex, ſive damon,*

*- σίτως f. πισάτας *. ὥσπερ δὲ τὰς καθευδούσας, εἶμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργὰς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος ἄλλο συνεργεῖ. a οὐκ περισσίας ἢ b καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνων περιών, καὶ ἀναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ c καὶ τούτου ἔχρηζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν καταπάσεις. ἐκείνοις μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται d ἃ τε ἄλλα διοικεῖ, καὶ προσαλλάξεταί σε εἰς μέρος τι e τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷος ὁ ἰουτλὴς καὶ γελοῖος σίχος ἐν τῷ δράματι,

a L. 7. §. 56.
b L. 8. §. 35.
l. 10. §. 28.
c L. 9. §. 42.
d Sup. §. 1. 5.
e Sup. §. 14.
l. 7. §. 19.

effectionis inſcii. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios eſſe dixit, & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qi qiritatur, & qi in adverſum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & ſic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. ſiqidem rector ille univerſi omnino te probè utetur, téqe in operariorum operáſqe mutuas conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejuſmodi ſis, qalis in fabula vilis & ridiculus verſus ille, cujus

ANNOTATIONES.

ſive homo, qaſi munus hoc Deo præſtet; ſed naturæ malignitati ſervions communes calamitates perſequitur. Exemplum habes in Aſſyrio rege apud Eſajam *c.* 10. *v.* 5, 7.

Καὶ τοὺς καθευδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitum dixiſſe aſſerit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de ſuperſtit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodemque communem, verſari; dormientes in ſuum cujuſque proprium neſcio qem concedere.*

Ἐκ περισσίας δὲ] *Supervacaneâ operâ* Xylander. *quantum in ſe eſt* Caſavbonus. *abundè*, ſive *ex abundanti*, malim. Galenus *de opt. ſect. c.* 23. ἐκ περισσίας γάρ ἐστι καὶ τοῦτο κατασκευάσαι, ὅτι ἄχρηστος ἡ κατάληψις τῶν παθῶν. *ex abundanti eſt, iſtud oſtendere. qoniam inutilis eſt affectuum comprehenſio.* ἐκ περισσίας, ſive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id qod exigi poterat avt. neceſſe fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐκ περισσίας καλούμενα προοίμια. *Exordia ex abundanti qa dicuntur.* de qibus Hermogenes *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐκ περισσίας προοιμιάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐκ περισσίας λέγειν, *ex abundanti dicere, ibidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ objiciant, objicere poſſe ſe crimina alicui prætendunt eodem ſenſu, ἐκ τοῦ περίοντος Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & iſtiuſmodi homines ad mundi opus operam conferunt ſuam, qia fati affectum, dum eidem renituntur, illuſtrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi objurgat naturam*; & *Deos mavult emendare, qàm ſe.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνων πεφύμενος] *Dum in bonum uſum malè facta vertuntur, ejus conſiliis militant, etiam qi ejus conſiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Aſſyrius Eſaj. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deúſqe de eis qi faciunt qa non vult, facit ipſe qa vult.* Avguſtinus *de corrept.* & *grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qa factum eſt qod creator noluit, implevit ipſe qod voluit. hoc enim ipſo, qod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chryſippus *de natur. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ κακία πρὸς τὰ λοιπὰ συμπτώματα ἔχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὅτως εἴπω, ἐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. ἐδεῖ γὰρ ἐν τάγαθὸν εἶναι. *Vitioſitas ad atroces calamitates qandam habet rationem peculiarem. Sic enim ipſa qodammodo ſecundùm rationem naturæ, atqe, ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi: neqe enim bonum eſſet.* Vide *infrà ad illa*, ἰουτλὴς καὶ γελοῖος σίχος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν. ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. *At impoſſibile eſt, mala penitùs exſtirpari. Nam bono oppoſitum aliqid eſſe ſemper neceſſe eſt.* Non neceſſarium prorſus, at conducibile tamen, nec noſtri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem avt cerni non poſſe, niſi habeat vitia contraria; avt non eſſe perfectam, niſi exerceatur adverſis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit eſſe diſtantiam; ut qalitatem boni ex malo ſciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergò non excluſit malum, ut ratio virtutis conſtare poſſet.* Avguſtinus *enchir. c.* 10. *Ab hac ſummè & immutabiliter bonâ Trinitate creata ſunt omnia, & nec ſummè, nec æqaliter, nec immutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul verò univerſa valde bona; qia ex omnibus conſtitit admirabilis pulcritudo. in qa etiam illud qod malum dicitur, benè ordinatum & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora ſint. neqe enim Deus omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, cum ſummè bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliqid in operibus ſuis, niſi uſqe adeò eſſet omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.* Et *c.* 96. *Quamvis enim ea qa mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. nam niſi eſſet & hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo ſineretur ab omnipotente bono; cui proculdubio qàm facilè eſt qod vult, facere; tam facilè eſt qod non vult, eſſe non ſinere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, qàm mala nulla eſſe permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *diſt.* 46.

Ἐκείνοις πάντως σοι καλῶς χρήσεται] Diſertè ac elegantèr hoc differit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Αἱ τῶν ἀποτελεσμάτων βουλαί τε καὶ ἐνέργειαι, μερικαὶ οὖσαι, γίνονται μὲν ἐκ φαύλης διαθέσεως, καθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. κυβερνῶνται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινὸν, καὶ νοσοποιὸς ἢ ἡ αἰτία. μίγιστον γὰρ θείας προνοίας τὸ μὴ ἐᾶσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἰκανὴν φυεῖσαν κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργόν ἐστιν, οὐ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰκὸς ἦν, αὐτὴ τῷ Θεῷ, ὡς τῷ πυρὶς τὸ θερμαίνειν, καὶ τῷ φωτὸς τὸ φωτίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μᾶλλον, τὸ διὰ κακῶν ἐπινοηθέντων πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρησὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δοκοῦσι φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi defecerunt, conſilia & operationes, qam ſint ſingulares, fiunt qidem ex mala affectione, ſicut morbi corporis: ab univerſa autem ac generali providentia adminiſtrantur ad finem ſalubrem, etiamſi ſit cauſſa morbi efficiens. Eſt itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non ſinat, ut vitium, qod ex voluntaria defectione ortum eſt, inconducibile maneat & inutile, ſed nec ſit omninò noxium. Divina enim ſapientia, & virtutis, & potentia eſt officium, non ſolum bene facere (hac eſt enim, ut ſemel dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare) ſed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum eſt, ad bonum aliqem finem & utilem deducat, & utiliter iis, qa videntur mala, utatur.* Inculcat idem paſſim & Avguſtinus *adv. Fauſt. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicut mali, Dei bonis malè utuntur, dum non corriguntur; ſic contrà Deus, etiam malis eorum bene utitur, ad juſtitiam ſuam & exercitationem ſuorum.* Et *Epiſt.* 59. *Sicut illorum neqitia eſt, malè uti bonis operibus ejus; ſic illius ſapientia eſt, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Pſal.* 54. *Nè putetis gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus avt ideo vivit, ut corrigatur; avt ideo vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Pſal.* 36. *Habet aliqem hic uſum peccator? habet. utitur illo Deus ad probandum juſtum. eſt qod de peccatore agatur. locus hic ejus eſt ut palea in fornace artificis. ardet palea, ut avrum purgetur: ſævit impius, ut juſtus probetur.* Et *in Pſal.* 77. *Utitur eis, qi bonus eſt, bene id eſt, convenienter & juſte: ſicut è contrà iniqi creaturis ejus bonis utuntur malè.* Et *in Pſal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: ſicut illis contrà malè utuntur bonis operibus Dei. Et eſt ipſa illa mirabilis Dei bonitas; qia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cùm enim ipſi vitio ſuo mali ſint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non ſineret fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta eſt omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis poſſit facere bona, ſive ignoſcendo, ſive ad utilitates piorum coaptando atqe vertendo, ſive etiam juſtiſſimè vindicando. omnia namqe iſta bona ſunt, & Deo bono atqe omnipotenti digniſſima, nec tamen fiunt niſi de malis. qid igitur melius, qid omnipotentius eo, qi cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Poſſent & alia plura coacervari. Verùm iſta forſan qibuſdam nimia videbuntur. Chryſippus certè ipſe gemina ferè his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι ταῦτα (τὰ κακὰ) ἀποτέμνεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσαν πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui ea* (mala) *ſecundùm Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive aliâ ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *ſuprà* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ita *l.* 7. §. 19. Τῷ ὅλῳ συνεργά. *Ipſa univerſo cooperantia.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ εἰς ταυτόν. *Ad unum idemqe efficiendum operas mutuas conferunt.*

Οἷον ὁ ἰουτλὴς καὶ γελοῖος σίχος] Locum hunc illuſtrat nobis Plutarchus *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chryſippi verbis, qæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc ſcriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* ſic habent. Ὥσπερ γὰρ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐστὶ φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίδησιν. ὕτως ψέξαις

jus meminit Chrysippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, avt telluris Æsculapius? qid sidera ipsa, nonne diversa qamvis sint, ad unum tamen idémqe efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me eísqe qæ mihi sunt obventurá Dii consuluerint, omnino bene consuluerunt. etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipsis, vel universo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod si de me speciatim nihil consuluerint, at de rebus universi saltem omnino consuluerunt; qibus & mea cum consecutione necessaria cohæreant, amplecti hæc debeo eísqe acquiescere. sin de nullis ἢ Χρύσιππος μέμνηται).

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλιος τὰ ἴδια ὑπὲρ ἡμῶν ἀξιοῖ ποιεῖν; [a] L. 27. §. 4.
μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τῶν καρποφόρων; τί δὴ τῶν ἄστρων ἕκαστον, ἀλλ' [b] διάφορα μὲν, συνεργὰ δὲ πρὸς τὸ αὐτόν; [b] L. 9. §. 9.

§. 44. [c] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβαινόντων ὀφειλόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο. [d] ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ὑπονοῆσαι ῥᾴδιον. [e] κακοποιῆσαι δὲ με διὰ τίνα αἰτίαν ἔμελλον ὁρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ἐξ μάλιστα προνοοῦσι; οὐκ τοῦτο προσεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [f] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ τοῦτο συμβαίνοντα, [g] ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ [c] L. 3. §. 4. l. 7. §. 41. l. 9. §. 28. [d] L. 2. §. 11. [e] Sup. §. 1. [f] L. 5. §. 28. [g] L. 3. §. 16.

ANNOTATIONES.

ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἄ- A
χρηστός ἐστιν. *Sicut enim comœdiæ inscriptiones ferunt ridiculas, qæ pro se nullius prætii, toti poemati tamen aliqid venustatis addunt: ita ipsum qidem pro se vitium vituperaveris, ad alias res inutile non est.* Interest tantùm, qod Marcus τίχον ἐντελῆ, Chrysippus ἐπίγραμμα φαῦλον, sed uterqe γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipsam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam subjunxit, censuram: Πρῶτον μὲν ὅτι, inqit, τὴν κακίαν γεγονέναι κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γίγνεσθαι κατὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ βούλησιν, πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἀτοπίας ὑπερβάλλει. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, καὶ συνεργεῖ πρὸς B
τὸ τέλος αὐτῆς, ἐφιεμένης τοῦ γελοίου ἢ κεχαρισμένου τοῖς θεατταῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίστιος Ζεὺς, καὶ ἀριστοτέχνας, κατὰ Πίνδαρον, ὁ δρᾶμα δή τι μέγα καὶ ποικίλον καὶ πολυμαθὲς δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἄγυ κοινὸν συντομωτέραν μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνότατον τέλος ἐδεῖτο λῃστῶν καὶ ἀνδροφόνων καὶ πατροκλόνων καὶ τυράννων; (qod Marcus suprà. τοῦ τοιούτου ἔχρηζεν ὁ κόσμος) ὁ γὰρ ἡδὺ τῷ θείῳ καὶ κομψὸν ἡ κακία γέγονε ἐπεισόδιον. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος πολλοστημόριόν ἐστι, καὶ μικρὸν ἐπέχει παντάπασιν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ χωρίον. καὶ ὅτε πλεονάζει τὰ τοιοῦτα, ὅτε τῶν ἔν τι C
ποιεῖσθαι δοκούντων ἀπόλλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν. τῆς δὲ κακίας ἀναπίπλησιν πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐνδυς ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος ἀτυχημονῶν καὶ ἐκπίπτων, καὶ ταραττόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀνεπίληπτον (ὡς ἔστι λέγεσθαι) αἴσχιστόν ἐστι δραμάτων ἁπάντων καὶ ἀτερπέστατον. *Primùm vitium Dei providentiá exstitisse, sicut voluntate poetæ malum epigramma factum est, tantum absurdi habet, ut absurdius cogitari possit nihil. Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem consequendum adjuvat, poetá spectatoribus risum movere, vel lepidum aliqod proponere cupiente. At patrius ille, & supremus, ac justitiæ præses Jupiter, optimúsqe, ut eum Pindarus nominat, artifex, non scilicet* D
drama aliqod magnum, & varium, multiplicive cognitioni serviens mundum fabricans, sed urbem diis hominibusqe communem, in qo una vitam exigerent justitia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: qorsum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, parricidis, tyrannis? Non enim jucundum Deo exordium avt elegans fuit vitiosítas. Præterea ineptum illud epigramma perexigua est comœdiæ particula, inqe ea minimum plane locum occupat: ac neqe abundant talia, neqe eorum, qa rectè facta videntur, cuiqam officiunt, avt venustatem ejus corrumpunt. At vitiis repleta sunt omnia, totaqe vita statim à primordio fabulæ usqe ad coronidem decorum non ser- E
vans, aberrans à recto cursu, conturbata, nullam partem habens puram, avt reprehensionis immunem, ut ipsi dicunt, omnium est dramatum turpissimum & injucundissimum. Qanqam pro Chrysippo Marcóqe multa forsan dici possent, si candidam saltem ac benignam interpretationem verborum utriúsqe admiserimus: verùm ulteriùs de his impræsentiarum non lubet disserere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadversione verba illa, πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίστιος Ζεὺς, vitiata videri. qid enim habet commune πατρῷος καὶ ὕψιστος; Et primâ qidem facie videri possit, levicula inflexione πρῶτος καὶ ὕψιστος legendum. certè ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος Deus F
pater nostris dicitur. Esajæ *c.* 44. *v.* 6. & Joanni *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verùm locum istîc τὸ πρῶτος καὶ ὕψιστος qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho iplo facem præferente legere, πατρῷος καὶ σωτικὸς καὶ θεμίστιος. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥσε περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, καὶ γενέτορος καὶ πατρὸς δίκης καὶ εὐνομίας. *Ut etiam de Jove servatore, genitore, & patre justitiæ atqe æqitatis.*

§. 43. Μήτι ὁ ἥλιος] Lucianus itidem *de astrolog.* Τὰ ἔργα ἑκάστῳ αὐτῶν διωρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰπὼν, *Iliad. ε.* v. 429.

Ἀλλὰ σὺ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
τὰ δὲ τῷ πολίμῳ,
Ταῦτα δὲ Ἀρηϊθόῳ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Utriusqe effectum descripsit: Veneris, qum ait,

Tute Venus jucunda magis connubia cura:

belli vero,

Cuncta cisò hæc cura fuerint Marti atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum qorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἄλλ' ἔνιοι, inqit, τοὺς μὲν Στωικοὺς ὀίονται παίζειν, ὅταν ἀκούσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορεύομενον. αὐτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἴσχων δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντῶος, ὁ δὲ κερδῶος ὑπονομάζεται. καὶ τὸν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς ὁ μῦθος αὐτῇ πολεμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ θαλάμους. *Sed nonnulli Stoicos ludere putant, qando ab iis audiunt sapientem non modo prudentem, justum, fortem, sed rhetorem qoqe, imperatorem, poëtam, divitem, regémqe cognominari, cùm interim hos sibi titulos arrogent omnes. Atqi deorum alius aliâ virtute præditus, hic bellicosus, ille fatidicus, rursum alius lucri præses nominatur. Et Venerem Jupiter, qod ad eam res bellicæ nihil pertinerent, ad nuptias & cubilia ablegat.* Et mox *C.* Οὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλον ἄλλοτε βίᾳ ζῆλον ἕλκειν καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia sunt omnium: sed oportet Pythicæ obtemperantem inscriptioni, seipsum nosse, deinde uti suo ingenio ad ea, ad qæ naturâ factus est: neqe id ad alius vitæ studium trahendo, huic vim facere.* Vide *ad l.* 4. §. 27. sed & Epictetum *Dissert. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μὲν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæst. nat. præfat. l.* 1. *Occasus siderum atqe ortus, & tam diversas concordantium vias.*

§. 44. Εἰ μὲν οὖν] οὖν illud παρέλκειν videtur. est enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο] Ità *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίστευσαι. *Ista optima esse persvasum habet.* & *l.* 9. §. 28. Εὖ ἔχει πάντα. *Omnia bene se habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Dissert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὅτι κακῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὦσιν ὅμοιοι αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ὑ θεμιτα, ὐδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι. *Omnino rerum universitas male gubernatur, nisi cives suos curat Jupiter, ut similes sint ipsius. Atqi istâ nefas est vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ τραπείσῃ δὲ ἀγαθῷ ὑ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, ὐδὲ ἐργάτῃ, ὐδὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; ὅτως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὐτοῦ ἐπιτευγμάτων, τῶν διακόνων; τῶν μαστύρων; ὃς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καί ἐστι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ὐδέν ἐστι κακόν, ὅτε ζῶντι, ὅτε ἀποθνῄσκοντι. *Non deest qi fortì militi stipendium det, non operario, non sutori: & bono viro deerit? Itáne Deus sua mandata, suos ministros, suos testes negligit, qibus solis adversus indoctos exemplis utitur, ac se & esse, & rectè gubernare omnia, bonóqe viro nihil esse malum vel viventi vel mortuo probat?* qæ novissima Socratis sunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν] *amplecti & acquiescere.* hoc est enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προταναπαύεσθαι, ut Marc, *l.* 4. §. 31. Demosthenes *de coron.* Εἰ δέ φησιν ὅτος, δειξάτω. κἀγὼ στέξω, καὶ σιωπήσομαι. *acquiescam, & conticescam.* Isocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præsentibus acquiesce, contentus esto.* Plutarchus *Antonio;* Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέγομεν. *nunc rebus præsentibus contenti simus.* Polybius à Svida in Στέρξω laudatus: Νῦν δὲ, ὑ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιορκεῖν, τὰ παρόντα στέγομεν. *Nunc verò (non enim nos pejerare decet) in præsenti rerum statu acquiescimus.* Incertus avtor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄριστον μὴ βιάζεσθαι θεούς.
Στέργειν δὲ μοῖραν. ---
In cœlites vim non parare est optimum;
Sed amare fatum.

περὶ μηδενὸς βυλεύονται, πιστεύω μὲν ἐγὼ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράττωμεν, ἅπερ ἕκαστα ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιώντας τοὺς θεοὺς πράττομεν. εἰ δὲ ἄρα περὶ μηδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς βυλεύονται, [a] ἐμοὶ μὲν ἔξεστι περὶ ἐμαυτοῦ βυλεύεσθαι. ἐμοὶ δέ ἐστι σκέψις περὶ ἐμοῦ συμφέροντος. [b] συμφέρει δὲ ἑκάστῳ, τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ καταστολὴν καὶ φύσιν. ἡ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική. [c] πόλις καὶ [d] πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, μοι [e] ἡ Ῥώμη, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

a L. 9. §. 28.
b Sup. §. 16. 40.
c L. 2. §. 16. l. 3. §. 11.
d L. 12. §. 1.
e L. 2. §. 5.

la prorsus re consilia ineunt, qod tamen impium est credere, qorsum tunc immolemus, supplicemus, juremus, alia faciamus, qæ facimus singuli, tanqam si Deos præsentes & conversantes nobiscum habeamus: at si de nulla re, inqam, nostra consilia ineunt; qidni egomet mihi consulam? mihi avtem deliberatio competit, de èo qod conducat mihi. conducit verò unicuiqe, qod est constitutioni & naturæ ipsius consentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis est: civitas & patria, qâ Antoninus, Roma; qâ homo, mundus. hisce

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem *sit.* 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπεσόντα, καὶ θέσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ τένειν τύχην.
Amare oportet casus, ac, disponere,
Non gemere sortem, ut aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, qomodo Flaccus dixit in *art.* — *fidus Interpres* — pro, sicut *fidus interpres.* Et lib. 1. Epist. 2.

Rusticus expectans, dum defluat amnis —

pro, *Rustici instar est expectantis.* Vide *l.* 3. §. 16. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 7. §. 38. & *l.* 10. §. 6, 11. Theodoretus denique *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 480. *C.* Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τέχνην μαθεῖν ἱδέλων τινὰ, φοιτᾷ μὲν τῷ διδάσκειν ἐπισταμένῳ, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παρ' ἐκείνου μαθήματα. *Omnes homines, qi artem qampiam discere cupiunt, ad eos se conferunt, qi docere noverunt, & amplectuntur qæ ab illis docentur.* Et mox: καὶ ὁ μὲν ἔχει τῶν γινομένων τὴν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *disciplinas colit, & fidei innititur*: cùm vertendum potiùs fuerit, *documentis acqiescit, & fide contentus est.* hoc est enim qod priùs dixerat, Πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. *Credit iis qæ dicuntur, nec docenti repugnat.* Et in syntaxi diversa, apud Isocratem *in Panathen.* Ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *Eis qæ jam obtigerunt acqiescere necesse est.* Idémqe *de pace pag.* 283. Ὁρῶντι γὰρ ἡμᾶς ὑ στέργοντας οἷς ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τῶ πλείονος ἐρῳμένους. *Nam dum non contentos, sive acqiescentes eis, qa possidemus, sed plura semper appetere cernunt.* de Scopa Polybius Svidâ referente: Οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀκόρεστος ἦν. *Non contentus erat præsentibus; sed erat insatiabilis.* qod mox qasi interpretatus ipse, οὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις, inqit. Lucianus item à Budæo adductus: οὐ δὲ τις αὐσθαίρετος ἕλκετο, στέργειν ἐχὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acqiescere eis qa decreta & statuta sunt.* Et apud Svidam avtor innominatus: Ἐκεῖνος οἴμαι δυνάμει στέργειν ἠναγκάζετο τύχοις. *Ille, ut opinor per vim his contentus esse cogebatur.* Libanius *Orat.* 3. *de Alexandro*; Οὐδὲν κεκλημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλείονι. *Nullâ re partâ, qâ contentum esse aqum foret, affectabat & aggrediebatur amplius qiddam.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τοῦ κρείττονος ἄξιος. ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον εὐδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ἣν οὐκ ἔλαβε. *Sed qivis in qem locum vocatus est, in illo maneat, licet dignus esset meliori, rebus præsentibus contentus magis laudabitur, qam si illum, qem non obtinebat, qæsierit.* Eodem sensu & τὸ ἀγαπᾶν usurpatur. Libanius *vit. sua. p.* 7. *C.* Ὁμωμόκει δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *Qum jam jurassem me præsentibus contentum fore.*

Ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα] Apulejus *de Deo Socrat.* *Nullus*, inqis, *Deus rebus humanis intervenit. cui igitur preces allegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam cædam? qem misteris auxiliatorem, qem bonis favtorem, qem adversatorem malis in omni vita ciebo? qem denique, qod frequentissimum est, juxtaqe jurando arbitrum adhibebo?*

Ἔξεστι περὶ ἐμοῦ βυλεύεσθαι] καὶ προνοῆσαι τῶν ἀπρονοήτων, *solicitè providere rebus, qas providentia expertes ajunt*, ut Tatianus *contr. Grac. pag.* 143. Ità *l.* 9. §. 28. μὴ καὶ σὺ εἴπῃς, *tu ne temerè feraris.*

Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ καταστκευὴν] Vide *suprà* §. 16, 40. & *l.* 5. §. 26. & *l.* 9. §. 28.

Πόλις καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη] Ità Cicero *contr. Rullum* 2. *Roma communis patria omnium nostrûm.* Et Modestinus in *Pandect. l.* 50. *tit.* 1. *leg.* 33. *Roma communis patria nostra est.* Seneca verò *ad Helv. c.* 6. de eadem, sensu havd pavlò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terrisqe eò confluentium, ibiqe sedes figentium suas; *Qa velut communis patria potest dici.* qomodo de Italia Plinius *hist. nat. l.* 3. *c.* 5. *Una cunctarum gentium in toto orbe patria.* Et Aristides *Orat. in Romam*, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ *Tom.* 1. *p.* 374. Τὸ Ῥωμαῖον, ὦ πόλεως, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινῶ τινος. καὶ τοῦτο οὐχ ἑνὸς τῶν πάλαι, ἀλλ' ὠνειρόπω πᾶσι τοῖς λοιποῖς. *Ut jam Romanum nomen sit non urbis alicujus, sed generis totius, nec unius qidem alicujus, sed qod reliqis omnibus exaqaretur. p.* 375. Πολλοὶ μὲν, inqit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ὑμίσεροι· οὐχ ἧττον ἢ τῶν ὁμοφύλων, ὧδ' ἰδόντες πω τινὲς ἀνδρῶν τὴν πόλιν. τοιοῦτον ἐξηγάγετο τὸ τῆς

A πόλεως ὄνομα. *Jam & multi sunt in urbibus singulis vestris cives non minùs qàm urbis suæ, licet eorum aliqi nunqam viderint civitatem suam, in tantum producitis urbis cognomen.* Cicero *de legib. l.* 2. *Ego meherculè municipibus omnibus duas esse censeo patrias, unam naturæ, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm esset Tusculi natus, in populi Romani civitatem susceptus est. staqe cùm ortu Tusculanus esset, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubi in Atticis idem ostendisset, unde & Evripides *Ione*,

— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναίων πόλις.

subjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, qâ excepti sumus. Sed necesse est caritate eam præstare,* B *in qa reipublicæ nomen & universa civitatis est. dulcis avtem non multò secùs est ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego esse hanc meam patriam prorsus nunqam negabo, dum illa sit major, & hac in ea contineatur.* Duplici ergo nomine *patria* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis, nam & *Roma natus est.* Capitolinus.

Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος] Ità Theodorus Atheus, ὅτι πατρίδα τὸν κόσμον. *Mundum esse patriam.* Laërtius *l.* 2. in *Aristip.* qod idem & alii. Vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 3. §. 11. Herculis est apud Tragicum vox, à Plutarcho *de exil.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. laydata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος. ἐ γὰρ ἔυχομαι
Μιᾶς. ἅπας μοι πύργος Ἑλλήνων πατρίς.
Argivus an Thebanus: havd unam mihi
Adscribo; patria urbs est Graja qalibet.

Verùm latiùs patriam suam porrigit Crates Thebanus apud Laërtium *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐχ εἷς πάτρα μοι πύργος, ἐ μία σίγη.
Πάσης δὲ χέρσου, καὶ πόλισμα καὶ δόμος
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι πάρα.
Mihi patria non urbs una, non una est domus:
Verùm qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi sunt aqa ad hanc vitam loca.

Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus *ibidem.* Ὁ δὲ Σωκράτης βίλτιον, οὐκ Ἀθηναῖος, ἐδὲ Ἕλλην, ἀλλὰ Κόσμιος εἶναι φάσκας, ὡς ἄν τις Ῥόδιος εἴποι, ἢ Κορίνθιος. ὅτι μηδὲ Σύνιον, μηδὲ Ταινάρου, μηδὲ Κεραυνίοις ἐπίκλησιν ἑαυτὸν. *Et Socrates melius, qi non Atheniensem, non Græcum, sed mundanum, & mundi civem se esse dixit. Noluit enim sic à patria ista appellari, qomodo Rhodius avt Corinthius aliqis diceretur, neqe se inclusit Sunio, neqe Tænaro, avt Ceraunsis montibus.* Subjungit Plutarchus ex Evripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν περίξ ἔχουθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις.
ἔστοι τῆς πατρίδος, ἡμῶν ὅροι εἰσίν.
Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.
Illi patria nostra sunt termini. Seneca *Epist.* 102. *Primùm humilem non accipis patriam; Ephesum, avt Alexandriam, avt si qod est etiamnum frequentius incolis, latius tectis solum. illi patria est, qodcunqe suprema & universa circamtu suo cingit. hoc omne convexum, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinis secernens etiam coniungit, intra qod dispositæ tot lumina in actus suos excubant.* Democritus item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. ψυχῆς γὰρ πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. *Qalibet terra hominis sapienti est pervia: anima namqe fortis universus mundus patria est.* Qod Evripides *ibidem* lavdatus ex Musonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀνὴρ ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum prapeti Jovis alisti:
Ità terra qævis patria est forti viro.

Grotius. Et in eundem sensum Naso *Fast. l.* 1.

Omne solum forti patria est; ut piscibus æqor,
Et volucri vacuo qicqid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionysiaca* repræsentato;

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra est omnis. —

De Christicolis Justinus *Ep. ad Diognet. p.* 497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἐστιν αὐτῶν. καὶ πᾶσα πατρὶς, ξένη. *Omnis peregrina regio patria est eorum: & omnis patria est peregrina.* Distinctiùs, & ad Marci mentem

ce civitatibus qæ utilia, & mihi sunt bona.

§.45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat. sed & illud adjiciatur, qod in universum observatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§.46. Qemadmodum afficere te solent ea qæ in theatro locisqe ejusmodi repræsentantur, ut eadem

[a] τὰ δ' πόλεσιν ὧν πεύσεις ὠφέλιμα, μένα ἔστι μοι ἀγαθά. [a] L.4.§.23.l.5.§.22.

§.45. [b] Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρει. ἤρκει ἔτι. ἀλλ' ἔτι ἐκεῖνο, ὡς ἐπίπαν εὑρεῖν ὠφελιμολόγους, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις. [c] χρησιμώτερον ἢ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω. [b] L.5.§.8. * καὶ £ [c] L.2.§.9. * Ὥσπερ Lug. Ὅπερ Xyl.

§.46. * Ὅσπερ προσίσασί σοι τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς [d] ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρᾷ- [d] L.2.§.14. Sup.37.

ANNOTATIONES.

mentem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρώτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ἢ τί ἐστι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. *Qid enim est homo? Pars civitatis, primùm ejus qæ ex Diis constat & hominibus: deinde illius qa proximè te attingit, qaqe universi parvum qoddam simulacrum est.* Et *cap.* 15. Τῆς αὐτῆς πόλεως πολίτην, κἂν τῆς μεγάλης κἂν τῆς μικρᾶς. *Civitatis istius civem, tam magna, qam parva.* Sed & Seneca *de otio sap. c.* 31. *Duas respublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum respicimus, aut ad illum, sed terminos civitatis nostræ cum sole metimur; alteram cui nos adscripsit condittio nascendi. hac aut Atheniensium erit, aut Carthaginiensium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines. qidam eodem tempore utriqe reipublicæ dant operam, majori minoriqe, qidam tantùm umori; qidam tantùm majori.* E primo genere est Marcus noster.

Τὰ ταῖς πόλεσιν] Vide *l.* 5.§.22. & *infrà* §.45,54.

§.45. Τῷ ὅλῳ συμφέρει] Vide *l.* 2.§.3. & *l.* 5.§.8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις] legendum forsan, καὶ ἑτέροις. hoc est, *ea qa hominum alicui eventunt, non universo tantùm, sed hominibus etiam aliqo modo conducere.*

Κοινόλερον] *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latiùs; ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imò, τὸ συμφέρον, sive *conducibile, nunc vulgari modo accipiatur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2.§.9. Ὡς ὧν τις κοινόλερον συγκρίνειε. τὸ συμφέρον enim sive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix concesserint. qæ illi χρήσιμα ἢ ἔυχρηστα esse ajebant, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα. id est, *utilia*, sed non *conducibilia*. Vide *ad l.* 3.§.6, 11. & *l.* 8.§.7. Ità Porphyrius *de abstinent. l.* 3.§.20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἕκαστον τῶν φύσει γιγνόλων, ὅταν τῇ πρὸς ὃ πέφυκε κῇ γίγνοιτο, τυγχάνῃ τέλους, ὠφελεῖται. *Unumqodqe eorum qæ a natura fiunt; qcum suum assequitur finem, ad qem natum est, juvatur & commodè tractatur.* subjungit, κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἢν ἐυχρηστίαν ἔνιοι λέγουσιν, ἀκυρέον. *Communius enim utilitatem interpretari oportet, qam illi vocant usum commodum.*

§.46. Ὅσπερ προσίσαλαι] ὅπερ Xylander legisse videtur. Lugdunensis ὥσπερ exhibet. προσίσαται, *aliqando offendere, molestum esse, tædio afficere.* Ità Dionysius Halicarnasseus *de dictione Isocratica.* Πᾶς ὁ τῶν σχημάτων κόσμος πολὺς ἐστι παρ' αὐτῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευὴν, προσισάμενος ταῖς ἀκοαῖς. id est, *obsidens aures & offendens.* qod alibi dixit idem, κόπτων τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc disertè id qod à Marco hìc dicitur, tenorem unum eúndémqe visorum dictorúmve continuum, fastidium afferre. qanqam contrà Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 8. αὐτὴ ἡ καινολομία πᾶσι προσίσαλο. *innovatio ipsa qosqe offendebat.* Idem itidem *in ad Hebr. Orat.* 8. de rudimentis pietatis Christianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apostolum designantur; Ὅρα γὰρ πῶς ἡμῖν ταῦτα προσίσαλαι. (τοῖς τελείοις, utiqe) ἀλλ' ἐκείνους ἴλριφεν, ἐδωμὲν προσισάμενα αὐτοῖς. *Vide qomodo nos adultiores ista nunc offendunt; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipsos nevisqam offendentes.* atqe isto qidem sensu τὸ προσίσασθαι hìc sumi oportebat, si ὅσπερ legeremus. Verùm ὅπερ malim; qia τοῦτο sequitur; ut significet, hìc potiùs προσίσασθαι, *contingere, usu venire*, qomodo Plato in *Theætet.* Ταῦτα ἐδὲ ὕπαρ πράττειν προσίσαται αὐτοῖς. *Hæc eis nè in somnis qidem facere usu venit.* Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1.§.37. Platonicum illud explicans, εἰς δὲ δεῖπνα καθίναι ἐδὲ ὕπαρ, φησὶ, προσίσαλαι. *Nec cænas lautas vel somnio ait sibi obtigisse.*

Ἀεὶ τὰ αὐλὰ] Qærit Aristoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ αὐλὰ συνεθιζομένοις τε ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. *Cur eadem & assvescentibus svavia, & admodum crebrò utentibus insvavia sentiantur.* Summa solutionis est. Ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἔχει δεκτικήν τινα ἐν ἡμῖν ποιεῖ, ἐ πλήρωσιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαί τε, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄγγεῖον. legendum καὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & in proximis, pro ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. adfirmant sequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμναζόμεναι ἄυξονται καὶ ἐπιδιδόασι. τὰ δὲ ἀγγεῖα σατούμενα ὑδὲν μείζω γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθος, ἂν γυμνάσιον, ἄυξει τὴν δεκτικὴν ἕξιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον, σάτες μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. ἧς πληρωθείσης, ἐκέτι προστίμεθα. *Qia consvetudo habitum rei cujusqiam ca-*

A *pientem in nobis efficit, non satietatem. Freqens autem usio desiderium explet: qod & ipsum qasi causa qadam est. Habitus ergò qum exercitantur, augentur atqe proficiunt. Conceptacula verò infarcta nihilo ampliora redduntur. Qamobrem consvetudo qum exercitatio sit, avget habitum illum capientem. Qod autem usu crebrò in cibo assumitur, insatiat qidem, explétque desiderium: qo expleto non amplius escam recipimus.* Plutarchus in *pædagog. p.* 7. *B. Μονωδία, ἐν ἅπασιν πλήσμιόν τε καὶ πρόσαντές ἐστιν. ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν; καθάπερ καὶ ἄλλοις ἅπασιν, ἐν ἀνέσμασι καὶ θεάμασι. Ubiqe unius tenoris cantilena satietatem affert & offendit: varietas delectat hìc & ubiqe, ut in*

B *auditionibus & spectaculis.* Isocrates *ad Demon.* §. 12. Τὰς ἐυλέυξεις μὴ πυκνὰς ποιεῖ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰρ ἅπάντων. *Ne sapius eosdem, neqe verbosius iisdem de rebus alloqare. Est enim rerum omnium satietas.* Contrà;

---- μεταβολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Oreste.* Idémqe *Antiop.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 65.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐκ καλλίονων
Λίκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπλημμένους.
Δαιτὸς δὲ πληρωθείς τις, ἄσμενος πάλιν
Φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἤσθη σόμα.
Rerum satietas omnium est, turpes toros
Vidi sequentem, pulcra cui conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gavdia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ ᾠδῆς κόρος ἐστὶ, καὶ τῶν αἰσχίστων. ὡς λέγουσι. καὶ πλησμονὴ πάντων, ὑ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων. καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. *Ut cùm cibi, & somni, & cantus, rerumqe obscœnissimarum, ut ajunt, satietas sit, omnium qe non modò molestarum, sed etiam jucundissimarum rerum saturitas & fastidium tandem obortatur, outcláqe inter se vicissim immoent & convertantur.* In animo forsan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

---- κόρον δ' ἔχει
Καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθη Ἀφροδίσια.
---- *satietatémqe habet*
Et mel, & svaves flores Venereos.

Vel Homeri illud *Il. v.* v. 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἐμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium qidem satietas est, & somni, & amoris,
Cantúsqe dulcis, & elegantis saltationis.

Vel etiam Moschi illud *Idyll.* 4. v. 71.

---- καὶ ἐυφροσύνης κόρος ἐστί.
---- *& lætitiæ satietas est.*

Idémqe *de Theolog. Orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι θεμιτὸν κωλύω, τὸ θεολογεῖν δέ. ὐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὅπερ f.) ἐυσεβὲς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. ὐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. ἡ γὰρ μέλιτος πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμεῖν ἐργάζεται, καίπερ ὂν ὃς μέλιτος. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, haud veto, sed ne de Deo disputet: imo nec hoc prohibeo, ne de Deo disputet.* (*id enim prum est*) *sed nè intempestivè: nec hoc ago, ut docendi munus explodat, sed nè mediocritatis fines transiliat. An verò qum mellis qoqe ipsius, qantumvis dulcis, satietas vomitum moveat,* &c. Alluśit ad Regis sapientissimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel si offenderis, qod satis est comedas, nè saturatus illo, evomas rursus: Ità pedem tuum studioso contineas ab ædibus vicini tui, nè satur tui cùm fuerit, odio te habeat.* scilicet. *Saturatus stomachus, non oblata solùm renuit, sed ingesta etiam rejicit.* Evcherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epist.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, sed tamen parcè, & apud paveos, nè gratiâ ipsâ ingratè utar.* In Petronii *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gavdet habere vices.
Taurus amat gramen mutatâ carpere valle:
Et fera mutatis sustinet ora cibis.
Ipsa dies ideo grato nos protulit hausta,
Qòd permutatis hora recurrit equis.

Cassiodorus *l.* 7. *Epist.* 36. *Nemo dubitat, homines suâ varietate recreari: qia in continuatione rerum magnum mentibus esse constat fastidium. dulcedo mellis, si assiduè sumatur, horrescit. Serena ipsa, qamvis magnopere desiderentur, jugiter adepta sordescunt.* & *l.* 2. *Ep.* 3. *Ipsu qoqe annus temporum pater, qadrifaria*

ὁρώμενα, καὶ τὰ ὁμοιόδιες, ωεοσκορῆ τινὰ θέαν ποιεῖ.
ἔστω καὶ ἐπὶ ὅλῳ ἕξ βίῳ πάσχειν. [a] πάντα γὰρ ἄνω
a L.7.§.1. l.9.§.28. κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ὁμοῖα τ' αὐλῶν. μέχρι τίνος ἦν;

b L.3.§.1. l.4.§.48. §. 47. Ἐννόει συνεχῶς [b] παντοίας ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, τεθνεῶτας. ὥστε καλέσαι ἔστω μέχρι Φιλιστίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀργανίωνος. μέλλει νοῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φύλα. ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ
c L.7.§.19. [c] σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον. τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἵππαρ-

semper uniformiter exhibita, ſpectandi ſatietatem pariant: eodem modo & in vita tota ſis affectus. univerſa enim ſunt ſurſum deorſum eadem, & ex eiſdem. quouſque igitur?

§.47. Iſtud jugiter cogita, omnis generis, omniúmque tam ſtudiorum, càm & nationum, homines, mortem obiiſſe. deſcende hoc modo uſque ad Philiſtionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias claſſes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, qò tot oratores diſerti, tot philoſophi verendi, Heraclitus, Pythagoras. Socrates; tot heroes priſci; tot hos ſecuti imperatores, tyranni: Evdoxus inſuper, Hip-

par-

ANNOTATIONES.

ſuriâ ſe diverſitate componit: nec deſiderium caperet, ſi novitatis gratiam non haberet.

Τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ] De Circenſibus Plinius minor *lib.9. Epiſt. 6. Nil novum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectâſſe ſufficiat. qò magis miror tot millia virorum tam pueriliter idemſidem cupere, currentes equos, inſiſtentes curribus homines, videre.* Qi & ideo miratur, *non vulgus tantùm, ſed quoſdam quoque gravès homines, in re inani, frigidâ, aſſiduâ, tam inſatiabiliter deſidere.* Vide *ad l.7.§.3.*

Καὶ τὸ ὁμοιοδὲς] Cicero *de invent. l.1. Omnibus in rebus ſimilitudo eſt ſatietatis mater.* Et Fabius *l.9. c.4. Virtutes etiam ipſa tædium pariunt, niſi gratiâ varietatis adjuta.* Et mox: *Ex ſimilitudine tædium & ſatietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Alluſit ad Heracliti dogma illud apud Laërtium *l.9. c.8.* Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſuprà infràque ducentem.* Vide *l.2.§.14. & l.4.§.32. & ſuprà §.37.*

Μέχρι τίνος ἦν;] Apud Senecam *Epiſt.77.* Stoicus qidam: *Cogita, quamdiu jam idem facias. cibus, ſomnus, libido: per hunc circulum curritur.* ipſe *Epiſt.24. Qouſque eadem faciendi videndique ſatietas, & vita non odium, ſed faſtidium: in qod prolabimur, ipsâ impellente philoſophiâ, dum dicimus; Qouſque eadem? nempe expergiſcar, dormiam, ſatiabor, eſuriam, algebo; æſtuabo: nullius rei finis eſt: ſed in orbem nexa ſunt omnia: fugiunt ac ſequuntur. diem nox premit, dies noctem: æſtas in autumnum deſinit; autumno hyems inſtat, qæ vere compeſcitur. omnia tranſeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. fit aliquando & hujus rei nauſea. multi ſunt, qi non acerbum judicent vivere, ſed ſuperfluum.* Idem *de tranquill. c.2. Hoc qoſdam egit ad mortem, qòd propoſita ſæpe mutando, in eadem revolvebantur, & non reliqerant novitati locum. faſtidio illis eſſe cepit vita & ipſa mundus: & ſubit illud * rabidarum* [* *tabidarum*, Lipſius] *deliciarum, Qouſque eadem?* Lucretius *l.3.* hoc argumento ſub Naturæ perſona mortis ſubeundæ æqanimitatem ſvadet, ſubituri qiritationem objurgat:

Qid tibi tantopere eſt, mortalis, qòd nimis agris
Luctibus indulges? qid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta priorqe,
Et non omnia pertuſum congeſta qaſi in vas
Commoda perfluxere, atqe ingrata interiere;
Cur non, ut plenus vita conviva, recedis?
Sin ea, qæ fructus cunqe es, periere profuſa,
Vitaqe in offenſa eſt, cur amplius addere qæris;
Rurſum qod pereat malè, & ingratum occidat omne;
Nec potius finem vita facis atqe laboris?
Nam tibi præterea qid machiner inveniámqe
Qod placeat, nihil eſt. eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti langvent, eadem tamen omnia reſtant;
Omnia ſi peragas vivendo vincere ſæcla.

Et pavlò póſt:

Præterea verſamur ibidem, atqe inſumus uſque:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Qod idem Seneca *Epiſt.* ſuperiùs memoratâ. *Ecqid habes propter qod expectes? voluptates qæ te morantur ac retinent, conſumſiſti: nulla tibi nova eſt: nulla non jam odioſa ipsâ ſatietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reſervabit.* Iſte autem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, ſi Luciano *in* νεκρικοῖς credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inqit, ἴσως ποικίλον τι, καὶ οὐχ ἁπλῶν ἡγοῦμαι εἶναι. ἐγὼ δὲ ζῶν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύων τῶν ὁμοίων, ἡλίου, φωτὸς, τροφῆς. αἱ ὧραι δὲ αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ γιγνόμενα ἅπαντα, ἐξῆς ἕκαστον, ὥσπερ αἱ κολαθθέντα, θάτερον θατέρῳ. ἐπλήσθην γῶν αὐτῶν. ὃ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταχεῖν ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. *Nam qod jucundum vocant, varium illud, & nevtiqam ſimplex eſſe dico. Verùm ego cùm ſemper viverem, iiſdemqe fruerer, ſole, luce, cibo: tum eadem hora, & qacunqe in vita contingunt, ordine ſingula recurrerent, atqe aliis alia per vices ſuccederent, eorum me cepit ſatietas. Neqe enim in eo voluptas eſt ſita, ſi ſemper iiſdem fruare, ſed ſi omnino permutes.* vide *l.12.§.35.*

§.47. Τεθνεῶτας] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.*

Φιλιστίωνος] *Philiſtionis* Nicæi Comici Socrati coætanei meminit Svidas. *Philiſtionis* Locri, qem & antiqum appellat, Plutarchus *Sympoſ. l.7. c.1.* & ex Plutarcho Gellius *l.17. c.11.* Et is forſan eſt, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adſcribi avtor eſt Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* qíqe à Plinio inter eos, è qibus ſua delibavit, recenſetur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot ante nos heroes, principes, tyranni, oratores diſerti, artifices periti, philoſophi tum graves, tum & rerum humanarum irriſores, conceſſerunt. *ad domum* ſcilicet *viventi cuiqe deſtinatam.* ut Job. *c.30. v.23.* vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.* Seneca *Ep.77. Eò ibis, qò omnia eunt. qid tibi novum eſt? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus poſt te. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. qantus te populus morituorum ſequetur, qantus comitabitur? fortior, opinor, eſſes, ſi multa millia tibi commorerentur. atqi multa millia hominum & animalium hoc ipſo momento, qo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. tu autem non putabas te aliqando perventurum ad id, ad qod ſemper ibas? nullum ſine exitu iter eſt.* Τὸν θάνατον autem μεταβολὴν Marcus dixit; qomodo μεθίστασιν Plato *Phædone pag.86. F.* Εὐχεσθαί γε τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μετοίκησιν τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. *Licet & oportet orare Deos, ut felix ſit tranſmigratio noſtra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, ſed & *ſedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Ariſtoteles *hiſt. anim. l.8. c.12.* de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου. *Qa ex Scythicis campis ad paludes Ægypto ſuperiores veniunt.* & de piſcibus, οἱ μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum tranant.* indè μεταβολὴ pro *migratione.* Ariſtoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐγγὺς τόπων ποιοῦνται τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων. *Alia de locis vicinis diſcedunt, alia de ultimis.* Thucydides *l.1. p.2.* Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν. *Ut autem qaqe terra optima erat, ita ſemper mutationibus incolarum maximè obnoxia erat.* Vide *ad lib. 5. §.13.*

Φιλόσοφοι] Vide *l.3.§.3. & l.7.§.19.*

Στρατηγοὶ, τύραννοι] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.32, 48.* Tragicus à Plutarcho *ad Apoll.* lavdatus:

Πᾷ γὰρ τὰ σεμνὰ κεῖνα; πῶ δὲ Λυδίας
Μίγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Ξέρξης βαρὺν
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν' Ἑλλησποντίας;
Ἅπαντες εἶδον ἦλθον εἰς Λήθης δόμους.
Ubi ille qondam faſtus? ubi nunc Lydia
Dominator ingens Cræſus? & Xerxes grave
Qi ratibus aqor junxit Helleſpontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum?

Grotius.

Εὔδοξος] Εὔδοξος Αἰσχίνου Κνίδιος, ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. *Evdoxus Æſchini filius, Cnidius, aſtrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laërtius *l.8. c.86.* Τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου ἔνδοξον ἐκάλεσι, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. *Hunc pro Evdoxo Endoxon ob famæ claritatem gloriámqe appellabant.* Idem *ibidem c.91.* qi & vitam ejus breviter deſcripſit. de eodem & Svidas. Strabo operis initio. Diodorus Siculus *l.1.* Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.1. c.12. & l.10. c.2.* (qos libros ideo Nicomacho filio, non Ariſtotelî patri tribuere videtur Laërtius) Plutarchus *de Iſid. & Oſir.* in *Marcell.* & *adv. Colot.* & *adv. Epicur. p.1094. A.* qo loco memorabile iſtius votum commemorat: Ἤυχετο, παραστὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Phaëthontis modo comburi voluit eá lege, ut ſibi ante liceret ad ſolem adſtanti, figuram & magnitudinem, formámqe aſtri perdiſcere.* Seneca *qæſt. nat. l.7. c.3.* Gellius *l.17. c.21.* Philoſtratus *in Sophiſt.* Vitruvius *l.9. c.7, 9.* Petronius in *Satyr.*

Ἵπ-

parchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ injusce caducæ & in dieculam durantis subsannatores, qalis Menippus, illiúsque similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, qorum nè nomina qidem supersunt? unicum ergò istic est, qod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiámqe colens ipse, cum mendacibus injustísque benevolè degas.

§.48. Oblectare te siqando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliqam. nihil enim animum oblectat magis, qàm virtutum imagines in moribus eorum qi unâ degunt nobiscum exerentes se, &, qàm fieri potest confertissimè, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaqe esto tibi istiusmodi.

§.49. Nunqid qòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανοῦργοι, [a] αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ἐλπιδος καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλευασταί, οἷον Μένιππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. τοσοῦτον πάντων τούτων ἐννόει, ὅτι [b] πάλαι κεῖνται. τί οὖν ἔστι [c] δεινὸν αὐτοῖς; τί καὶ τοῖς [d] μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [e] ἐν ᾠδὴ πολλῶ ἄξιον, τὸ [f] μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης [g] ἐυμενῆ τοῖς ψεύστοις καὶ ἀδίκοις διαβιῶν.

§.48. Ὅταν ἐυφρένῃ σεαυτὸν θέλῃς, [h] ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων. οἷον, [i] ἡ μὲν δεξιότης. [i] ἢ τὸ [k] ἀυθέμιτον. [i] ἢ τὸ [k] ἐυμετάδοτον. [i] ἢ ἄλλο τι· ἐν ὅτῳ γὰρ ἔστος ἐυφραίνῃ, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς ἔνι μάλιστα παρέχοντα. διὸ καὶ [l] προχειρότερα ἐστὶ κτᾶσθαι αὐτὰ ἐκεῖνα.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, ὅτι * τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν τινῶν.

[a] L.10.§.9.
[b] Inf.§.56.
[c] L.7.§.23.
[d] L.4.§.33.
[e] L.2.§.17. l.4.§.33.
[f] L.3.§.16.
[g] L.3.§.11.
[h] 9.§.11.l. 11.§.9.18.
[i] L.5.§.31.
[k] L.1.§.2.
[l] L.1.§.3. 14.
[l] L.3.§.13.

* τοσῶνδε τριῶν τινῶν.

ANNOTATIONES.

Ἱππαρχος] *Hipparchus* Nicæus, insignis item Mathematicus; qem *consiliorum naturæ participem*, Plinius vocat, *hist. nat. l.* 2. *c.* 12. & *ibidem c.* 26. *nunqam satis laudatum*; *& qi neqeo magis approbaverit cognationem cum homine siderum, animásque nostras partem esse cæli.* Et mox: *eundem avsum, rem etiamnum Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, qàm væes facer prædicat, *Psal.* 147. *v.* 4.) *annumerare posteris stellas, ac sidera ad nomen expungere*, (ita malim, qàm, *ad normam expangere*;) — *cælo in hæreditatem cunctis relicto, si qisqam, qi cretionem eam caperet, inventus esset.* De eodem Strabo *l.* 1. & 2. & Ptolomæus in *Astronomic.*

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali scientiâ.* Plinius *l.* 7. *c.* 37. de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l.* 5.§.1. sed & qæ ille *ibidem* de eodem plura: qo loco inter alia refertur istius ad Hieronem arrogantissima vox illa: Ὡς εἰ γῆν ἑτέραν εἶχεν ἐτέρωθι, ἐκείνην ἂν τούτην, μεταβὰς εἰς ἐκείνην. *Si altera terra suppeditaret, digressum in illam hanc de sede sua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι πᾶ σῶ, καὶ κινῶ τὰν γᾶν. *Des ubi consistam, & dimoturus sum terram.* sive ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l.* 5. *Si alter foret terra globus, se illum ad hunc structurum, vel hanc ad illum impulsurum.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Astrorum conversiones motúsque omnes qi animo vidit, is docuit similem animum suum ejus esse, qi ea fabricatus in cælo esset. tam cum Archimedes Lunæ, Solis, qinqe errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, qod ille, qi in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimillimos motus una regeret conversio, qod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nè in sphæra qidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisses imitari.* de qo artificio vide Claudiani *Epigram.* 21. De eodem avtem Archimede videri possunt etiam Polybius *hist. l.* 8. Diodorus *l.* 5. *c.* 9. Vitruvius *l.* 9. *c.* 3. Cicero *Verrin.* 4. *pro Cluent.* & *Tusc. l.* 5. Athenæus *l.* 5. *c.* 7. Synesius *de insomn.* Proclus *in Euclid. l.* 2. *c.* 3. Eustathius *ad Il. α'.* ubi ἐκκόγχευσον. & *ad Il. ε'.* ubi κεφαλοβόλον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Pisides apud Suidam in Δύναμις.

Ἀυθάδεις] *Contumaces* Xylander. *peremptorii, fidentes* Casaubonus. *arrogantes*, malim. qanqam nec hoc satis arridet, neqe enim in partem seqiorem usurpasse videtur Marcus istic. vixqe est ut uno verbo exprimam, qod voluisse sentiam. *qi de inventis suis summopere placebat sibi.* Vide *ad l.* 10.§.9.

Χλευασταί, οἷον Μένιππος] De *Menippo* Cynico Laërtius *l.* 6. *c.* 99. Φέρει μὲν οὖν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ πολλῶ παλαγέλωτά γέμει, καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρῳ τὸ καθ' ἁυτὸν γινομένῳ. *Edidit qidem nihil dignum memoriâ, at ipsius libri multo risu referti sunt, non secus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Mitiùs tamen de Menippo Strabo *l.* 16. Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογελοῖος. *Gadarenses fuit & Meleager & Menippus seria jocosè solitar exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Pollucі ab inferis reversuro in Luciani *mortualibus p.* 262. mandata dans: Ἢν που ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (ἔυροις δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ καλὰ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, ἃ σοι ἱκανῶς τὰ ὑπὲρ γῆς καταγεγέλασαι, ἥκειν ἐνθάδε πολλῶ πλείω ἐπιγελατόμενον. *Siubi Menippum canem videris* (*invenies avtem ipsum Corinthi circa Craneum, avt in Lyceo, contendentes istos inter se philosophos deridentem*) *dicas illi: Menippe, jubet te Diogenes, si satis ea qa in terris gerantur, derisisti, huc multo plura derisurus venias.* Et in δὶς κατηγορουμένῳ, *pag.* 236. eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαθραῖον, ὅσῳ καὶ γελῶν ἅμα ἔδακνε. *Terribilem canem, morsu latenter invadentem, qatenus mordet arridens.* Porrò à Menippo isto, scripta χλευαστικὰ καὶ σπουδαστικὰ *Menippea* dici solenne habent; ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipsos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionysio nempe Zopyróqe Colophoniis, sub Menippi persona fuisse compositos, non deesse qi tradant, Laërtius testatur.

Ἐν ᾠδὴ πολλῶ ἄξιον] Vide *l.* 4.§. 32. & *supra* §. 16. Dio Prusæus *Orat.* 16. *p.* 246. Ἃ δὲ ἐκεῖνο ἐνθυμηθῆς, ὅτι μηδεὶς ἐστιν ὅλως τοῦ βίου χρόνος, ἀλλὰ πάντες οἱ μακάριοι καὶ λίαν εὐδαίμονες δόξαιεν εἶναι, τεθνήκασι. καὶ σοι πάρεστιν ἤδη τοῦτο τὸ πέρας, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἔλθῃς τοῦ βίου. πολὺν λῆρον ἡγήσῃ καὶ μεγάλην ἐυήθειαν, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστόν, δίκαιά γε ἴσως, τοῦ χωρὶς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων παθῶν διαγωγεῖν. *Si verò illud consideraveris, qod nullum sit omnino certum vitæ tempus, sed omnes beati, qique nimis felices sunt habiti, defuncti sint: & tibi jam adsit ille vitæ terminus, etiamsi diutissimè vivas: magnas putabis esse nugas. magnámque stoliditatem existimare qicquam ex universis qæ fiunt, grave esse, aut magnum, aut admirabile, præter unum, qod mœstitia & timori atqe hujusmodi affectionibus non est subjectum.* Aristides in *Eteoneum Tom.* 1. *pag.* 140. Ὅυ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν εὐδαιμονίαν τείνειν μηδεμίαν, εἴ τις ὡς πλεῖστα ἔσχε πράγματα, οὐδ' εἴ τις τῷ μακρῷ γήρᾳ ἀπήλαυσεν, οἷα δὴ ἀσχολίαν ἐπιθέσθαι ἀνθρώποις. ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον κάλλιστ' ἔχειν, ὅστις τὴν δυνατὸν ἀυτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλοῖς ἐξέπλησε, καὶ ὅστις, ὥσπερ ποιητὴς, παθεῖν ἀκίνητος ἦν ὁρᾶν, καὶ ἔλυσε τὸ δρᾶμα. *Quare non est qod vitæ cupidi simus, aut molestiarum multitudine, vel longa senectutis fructu, qalem qidem homines percipiunt, felicitatem metiamur potius, qàm cum eo præclarissimè actum putemus, qi concessum sibi vitæ spatium in res optimas insumpserit, ac tanqam poeta qispiam nondum satiatis audítoribus & spectatoribus fabulam absolverit.*

Ἐυμενῆ] Ita *l.* 3.§. 11. ἐυνοῦς, *benevolè.* & *l.* 9.§. 11. μετὰ ἐυμενείας. *cum benevolentia.* & *l.* 11.§. 9, 18. μετὰ ἐυμενείας καὶ πραότητος. *cum benevolentia & lenitate.* & *l.* 7. §. 22. φιλεῖν καὶ τοὺς πλημμελοῦντας. *etiam eos qi offendunt diligere.* Vide *l.* 9. §. 27.

§.48. Τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qàm virtutes, qas ipse habeas, in aliis etiam adamare: qam *in alio sua qisqe natura delectet*: ut Plinius minor in *Panegyr.* & multò adhuc magis, in aliis etiam suspicere, qibus ipse careas. Plinius idem *l.* 1. *Epist. Neqe enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, qo ipse careo: sed contrà, sensum qendam voluptatemqe percipio, si ea qa mihi denegantur, amicis video superesse.* Et *Epist.* 17. *Scio eum plurimis virtutibus abundare, qi alienas sic amat.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum foro; non qia habeam, sed qia magis miror qòd non habeo. ingenua & verecunda confessio est, qo ipse careo in aliis prædicare.*

Τὸ ἐυμετάδοτον.] Paulus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 18. ἐυμεταδότους εἶναι. *faciles ad impertiendum.*

Πρόχειρα] Vide *l.* 3.§. 13.

§.49. Ὅτι τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν τινῶν] Qod de corporis ponderе Marcus, de robore Tullius in *Cato.* *Nè nunc qidem vires desidero adolescentis; non plus qàm adolescens ejus avus vires tauri aut elephantis desiderabam.* Objurgátqe eos Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 29. qi eis corporis dotibus non contenti, qas natura ipsis assignavit, *querantur qòd magnitudine corporum non æqemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros; qod sagacitate nos narium canes vincant; qòd acie luminum aquila, spatio ætatis cornix, multa animalia nando facilitate.* Et de ætatis spatio rursus *l. de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de naturæ malignitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignamur; qòd hac tam velociter, tam rapide dati nobis temporis spatia decurrant? adeò ut, exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat.* Et mox, virium hoc non vulgi solius esse peculiare ostendens: *Indè Aristoteli cum rerum naturæ exigenti, minimè conveniens sapientis viro lis est: illum animantibus tan-*

tum

τῶν εἶ, ὃ τελευτήσιον; ὅτω δὴ καὶ ὅπι μέχρι
* τοσῶν δι. * τοσῶν ἢ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ὃ μέχρι
πλείονα. a ὥσπερ γὰρ τὴ ὑσίας, ὅσον ἀφώρι-
a L. 8. §. 7. σαί σοι στέργεις, ὅτως καὶ b ὅπι τῷ χρόνῳ.
b L. 2. §. 4.

torum sis, ægrè fers? nec itaque, qòd tot annos, non avtem plures, victurus sis, ægrè feras. Sicut enim staturæ, sic & temporis, qantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

c L. 3. §. 11. §. 50. c Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. d πρᾶτε
d L. 11. §. 9. ἢ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν τὴ δικαιοσύνης ὁ λόγος
e L. 4. §. 1. l. 7. §. 58. ἄτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τι βία τις προσχρώμενος ἐνί-
f L. 5. §. 20. στηται, e μεταβαίνε ὅπι τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, καὶ
* καὶ ὅτι συγχρῶ εἰς ἄλλῳ δεητικῇ τῇ κωλύσει. καὶ μέμνησο
g L. 5. §. 17. * ὀρέγυ ὅτι f μεθ' ὑποξαιρέσεως ὁρμᾶς, * ἐπι καὶ ε τῶν
* τοιᾶς δὲ τινὸς ἀδυνάτων ἐκ * ὀρέγυ. τίνος ἔν; τὴ * τοίας
* [εἰ] ἐφ' Xyl. [καὶ] ἐφ' f. δὲ τινος ὁρμῆς. τάτε ἢ τυγχάνεις, * ἐφ' οἷς
* -θης f. προηχθημεν *, ταῦτα * γίνε).

§. 50. Aliis qæ justa sunt, persvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, qod justitiæ ratio exegerit. qòd si qis vi adhibitâ obstiterit tibi, tu ad æqanimitatem & tranqillitatem te transfer, eóqe qod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, qòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, qod fieri non potest. qid ergò? conatum istiusmodi. hunc avtem asseqeris, etiamsi ea qæ conatus fueras, non fiant.

g L. 5. §. 17. §. 51. h Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἰδί-
* [μὴ] γ vel -τ' [ϐ] γ. ον ἀγαθὸν ὑπολαμϐάνει. ὁ ἢ φιλήδονος ἰδίαν πᾶσιν.
h L. 2. §. 7.

§. 51. In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum indulsisse, ut qina avt dena secula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tantò citeriorem terminum stare. Verùm Theophrasto, non Aristoteli qerelam hanc attribuit Cicero *Tuscul. l. 3. Theophrastus moriens accusásse naturam dicitur, qòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cùm Aristoteles contrarium potiùs statuat, *de gener. animal. l. 4. c. 10.* Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ὀλίφων, ὅσων ἀξιόπιστον ἴχομεν τὴν πεῖραν. *Homo enim plus temporis, qàm qodvis animal vivit, excepto elephante, qod qidem usu adhuc fido digno noverimus.* fuerit itaqe forsan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Macen. obit.* qerimonia:

Vivacésne magis cervos decet esse paventes,
Si qorum in torva cornua fronte rigent?
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos angustâ conditione sumus?

De utriusqe & molis & ætatis mensura decreto numinis acqiescere qemqe Marcus hîc monet. certè de utraqe solicitum anxiúmve esse nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; *Qis enim ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?* Domini Christi verba sunt, Matth. *c. 6. v. 27.* qæ verba etiamsi de *statura* accipiant pleriqe, at de *ætate* intelligenda Andreas Dunæus noster contendit; eúmqe sensum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Basilienses τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunenses τῶν expuncto. Ego, transposito malim τοτῶν δὲ τῶν, avt etiam τινῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφώρισαι] Vide *ad l. 8. §. 17. & l. 12. §. 23.*

Στέργεις] *Acqiescis eò contentus.* hoc est enim στέργειν τι, vel τινί. Vide *suprà ad §. 44.* qo sensu & τὸ ἀγαπᾶν havd infreqens deprehenditur. Plato *Timæo pag. 1047. D.* Ἀλλ' ἐὰν ἅπα μηδενὸς, ἧττον παρισχόμεθα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρή. id est, *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicero *de univers.* Lucianus in *Necyomant.* Ἐπειδὴ ὁ Ἀιακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον ὃ πλέθρου ποδὸς) ἀνάγκη ἀγαπᾶν κατακεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνεσταλμένον. *Postqam Æacus unicuique locum demensus est (dat avtem cui maximum non plus qam pedem) necesse est, ut eá, qa assignata est, mensurâ contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, ὅτως ἀφίεμενοι. *non contenti fuerunt,* vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit.* & in *apophth.* Εἶτα οὐκ ἀγαπᾶς, ὅτι μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις; *An non sat habes, qòd cum Phocione moriturus sis?* Isocrates in *panegyr. p. 118.* Ὥστε τοὺς ἀφιεμένους μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν. *Ut qi defecerant, non contenti libertate; non sat habentes qòd liberi existerent.* Demosthenes *Philip. 2.* τὰ παρόντα ἀγαπήσειν. *rebus præsentibus contentum fore.* qod aliâ syntaxi Lysias ἀγαπᾶν τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς. nec dispari significatu Hebræorum אָהַב adhibetur *Psal. 116. v. 1.* אהבתי *sat habeo.* Junius. indè ἀγαπητὸν εἶναι. *satis habendum.*

§. 50. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς] Xylander superiori periochæ ista attexuit, vertitqe, *ità & de tempore annitendum est nobis, ut persvadeamur*; ac si αὐτὸς scriberetur. melius Lugdunensis *annitendum est nobis, ut persvadeamus iis cum qibus agimus.* Hoc, inqit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictetus *l. 4. c. 6.* Μὴ γὰρ δέδοταί σοι τοῦτο; (ἄλλως πίστας, τίνα ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ κακά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δέδοται, σαυτὸν πεῖσαι. καὶ ὅπω πέπεικας. *Nunqid istud tibi datum est, (aliis persvadere qa bona qa mala sint) illud unum tibi datum est, ut tibi ipsi persvadeas. Qod qum ipse tibi nondum persvaseris.*

Πρᾶτε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων] *etiam invitis hominibus id agendum non est, qod justitiæ ratio jubet* Xylander. qasi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib. 1. Ep 9. Tantùm contendere in republicâ qantùm probare tuis civibus possis: vim neqe parenti neqe patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad consensum in recto svasionibus alios adi-

A gere minus valemus, etiam invitis ipsis & renitentibus id faciendum, qod justitiæ ratio exigere videbitur. Vide Josh. *c. 24. v. 14, 15.* Optimè ad Marci mentem Clemens *Strom. l. 4. pag. 500. C.* Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἐπισκοποῦντες, καὶ κολάσεις ἐπιτιθέντας πρὸς τὰ ἁμαρτήματα, ἢ πρὸς τὸ δυσκόλως, φιλοσοφήσει ὅ τε ἀνὴρ, ἢ τε γυνή. καὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος, κἂν τυράννου θάνατος ἀπειλῆται τούτῳ, κἂν ἐπὶ δικαστήρια ἄγηται, καὶ εἰς κινδύνους ἰσχάτους περιέλκηται, περί τε τῶν κτήσεως ἀπάντων κινδυνεύσῃ, ἐκ ἀφίξεται τῆς θεοσεβείας οὐδ' ὅπως τι ἂν. οὐδὲ ἀπαυδήσει ποτὲ, ἢ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοικοῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἔχῃ πατέρα, ἢ πονηρὸν δεσπότην ὁ οἰκέτης. τῆς ἀ-
B ρετῆς ἐχόμενοι γενναίως. *Et invitis aliqibus, & valde resistentibus, etiamsi à marito vel à Domino impendeant supplicia, philosophatur servus & mulier. Qin etiam liber qoqe, etiamsi tyrannus ei mortem minitetur, etiamsi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima supplicia, & de facultatibus ac fortunis suis omnibus veniat in periculum, nullo modo abstinebit à pietate, & vero Dei cultu, neqe unqam ab eo dissentiet: mulier, qa cum malo marito habitat; filius avtem, si malum habeat patrem, vel improbum dominum servus, sorti ac generoso animo virtutem persequentes.* Vide *l. 3. §. 7.* & paulò post *ibidem pag. 501. A.* Ἴσμεν γοῦν καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέ-
C τας, πολλάκις ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν, βελτίονας γεγονότας. *Scimus qidem certè, & filios, & mulieres, & servos sæpe invitis parentibus, & dominis, & maritis, evasisse optimos.*

Πράτ]ε δὲ] cùm antè πειρῶμεν dixisset. transitio non à numero ad numerum tantùm, sed & à persona ad personam. qalis & *l. 2. §. 9.* & *l. 8. §. 12,* & *§. 31.* & *l. 10. §. 35.* ejusmodi in sacra pagina occurrunt crebrò. *Deut. c. 12. v. 8. Psal. 16. v. 12.* & *Psal. 18. v. 32, 35.* & *Psal. 77. v. 1, 2.* Luc. *Act. c. 1. v. 3, 4.* & *c. 17. v. 2, 3.* Pavl. *ad Rom. c. 8. v. 1, 2, 4.* & *v. 15.* & *ad Cor. Ep. 1. c. 10. v. 6, 7.* & *9. 10.* Ità etiam sumendum videtur illud Joannis *Epist. 2. v. 8.* Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα
D μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. *Respicite vos ipsos, ne perdamus qa egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.* itaqe vetus interpres vertit, *nè perdatis, sed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει] Vide *lib. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 8. §. 32, 35.* & *l. 9. §. 11.*

Μεθ' ὑποξαιρέσεως] Vide *l. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 11. §. 37.*

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγυ] lego καὶ ὅτι, & ὀρέγυ. etiamsi ὀρέγῃ Xylander maluisse videatur. Vide *l. 5. §. 17.*

Τάτε δὲ τυγχάνεις, ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεται]
E deesse videtur aliqid. supplenda forsan conditionalis particula, ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προήχθημεν. Ità sensisse videntur interpretes. *Si id cujus caussâ citatus es, consequaris.* Xylander *Si id, cujus caussâ satus, inqe mundum sum editus, factum fuerit.* Mericus *hoc est*, inqit ille, *ut desideria mea omnia rationis imperio subjiciam.* Nevtrum satisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [οὐ καὶ] ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτ' [οὐ] γίνεται. *nos qod nostrum est*, hoc est, conatos esse *consequimur, etiamsi ea ad qæ impulsi sumus, nevtiqam fiant*, neqe exitum sortiantur conatus nostri. ὁρμὴν siqidem, id est, *actum* nostrum, non & *effectum*, qod in aliena potestate situm, nobismet ipsi proponebamus. Vel etiam personâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' οἷς προήχθης, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamsi ea qæ conatus sis, non fiant.* Vide *l. 5. §. 14.* Ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἀλλ' οὐκ ἐπιτυχὴς. μὴ γὰρ σὸν τοῦτο ἦγον ἦν. *At voti compos non factus es. Verùm illud tuum munus non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξος, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν] Ambitiosus bonum suum extra se in alieno actu, favore, lavde, existimatione, positum habet. Vide *ad l. 2. §. 6.*

Ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πᾶσιν] Voluptuarius in sensu sive corporis affectione. ità πᾶσιν noster semper usurpat. ut *l. 3. c. 6.* & *l. 6. §. 16.* Ὡς κακόν τῷ πᾶν ἀγαθὸν κρίναν, *Tam-*

qam

actione ſua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe ità animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in ſe res ipſæ vim ullam judicia noſtra eliciendi.

§. 53. Aſſveſce eis qæ ab alio dicuntur animum ſedulò adhibere, & qantum poteris dicentis animo penitus intereſſe.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avſcultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus ſalutem pareret, ægrotantibus ſanitatem?

a ὁ δὲ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν. a L. 5. §. 15.

§. 52. b Ἐξεσι σοὶ τάτῳ μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. c αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν πιπτικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων. b L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14. c L. 5. §. 19.

§. 53. d Ἔθισον σεαυτὸν πρὸς * τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ * γίνεσθαι e ἀπαρεν θυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ ξ λέγοντ@ γίνε. d L. 7. §. 4. 30. * τῶ vel -ρῳ λεγομένῳ. * μενον. e L. 10. §. 8.

§. 54. f Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῆ f L. 5. §. 22. μελίσσῃ συμφέρει.

§. 55. Ἐι κυβερνῶν) * οἱ ναυ), ἢ ἰατρεύον- * -νῶντα Cant. τες * οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτὸς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν; * -νῶντα Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

qam norma bonum qodvis diſcernens. utì Epicurus *ad Menæc.* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 129.

Ὁ δὲ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν] Studioſus verò ſive ſapiens in actione ſua, non & in actionis eventu, ut monitum *ſuprà* §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide *l.* 5. §. 34. & *l.* 9. §. 16. De populo Athenienſi in *Panathen.* Ariſtides: Ἐυ γὰρ ποιεῖν, ἢ ἐν πάσχειν πεφυκέναι ἥδεται. Præclariſſimè, & ad Marci mentem accommodatiſſimè, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *D.* de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, ὅτε διὰ φόβου, ὅτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἴεται. ὁ γὰρ περισκέπτεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἕπεται κέρδ@ ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τῷ ὄντως ὄντ@ ἑρασθὲ ἑλκόμεν@, καὶ πρὸς τὸ δίον ἀγόμεν@, θεοτεβὴς. ὥθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τῷ θεῷ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμώρητός τε ἄν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μὴ κακῶν ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἄν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτῦ, καὶ ταύτη ἀγαπητὸν εἶναι ἄταξ ἑλόμενος. *Qi autem nuda vocationi, qatenus vocatus eſt, obedit, is neqe propter voluptates tendit ad cognitionem. Non enim conſiderat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinſecus conſequatur, ſed tractus à dilectione ejus, qi verè eſt amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius eſt Dei cultor. Unde nec ſi per hypotheſin à Deo acceperit poteſtatem faciendi ea, qæ ſunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe ſi propterea beatorum bona accepturum eum eſſe ei promiſſum fuerit: ſed nec ſi perſvaſum habuerit fore, ut Deum lateant ea qæ gerit (qod qidem fieri non poteſt) in animum unqam eſſe inducturum, ut aliqid agat præter rectam rationem: qum id qod verè eſt honeſtum, & ex ſeipſo eligendum, & eâ ratione expetendum amandumqe ſemel elegerit.* Nihil ſanctius dici poterat, nihil ſublimius.

§. 52. Ἐξεσι περὶ τάτῳ μηδὲν ὑπολαμβάνειν] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hîc deeſt, ſupplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil ſecùs qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim ſatis eſt ad animum in tranqillo ſtatu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα] Vide *l.* 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. ſicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι, *qæ dicta ſunt ſecum repetere.* Plato in *Phædone pag.* 63. *D.*

Ἀπαρεν θυμήτως] *non negligendo*, ſive *animum minùs advertendo & intendendo eis qæ dicuntur.* Sic *l.* 10. §. 8. Ἀπαρεν θύμητον. *Animadverſio ſedula.* Vide *ad l.* 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag.* 256. *B.* Ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νῶν, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων. *Verùm conſvevi ſemper, qum aliqis de re aliqa diſputat, diligenter attendere, præſertim qando qi loqitur, ſapiens mihi eſſe videtur.*

Ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τῷ λέγοντος] Hoc eſt, qod Plutarchus *de audiendo pag.* 42. *A.* Τῇ προσοχῇ καταδυόμενον εἰς τὸν νῶν τῷ λόγῳ. *Animo in ipſos orationis ſenſus penetrare.* Et Origenes *ad. Celſ. l.* 1. Ἐισελθεῖν εἰς τὸν τῶν λέξεων νῶν. *Dictorum ſenſum animo penetrare.* Vide *lib.* 7. §. 4, 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμήνει] Vide *l.* 5. §. 22.

§. 55. Ἐι κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilielmus Canterus *var. lect. l.* 7. *c.* 1. legendum κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam ſunt aſſecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navtæ, medico ægroti, contradicere, maledicere, adverſari voluerint, unde avt à qo alio ſalutem illi, ſanitatem iſti ſperaverint?* Hos itaqe lubentes promptiqe avſcultant, eiſqe obſequntur, qibus cor ineſt, & qibus ſalus ſuamet cordi eſt. Plato in *Criton. pag.* 35. *B.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τῦτο πράττων, πότερον πάντος ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τὸν νῶν προσέχει, ἢ ἑνὸς μόνου ἰκείνου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. ἀκῶν φοβεῖσθαι χρὴ τὰς ψόγους, καὶ ἀσπάζεσθαι τὰς ἐπαίνους τῦ ἑνὸς ἰκείνου, ἀλλὰ μὴ τὰς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἰδιστέον γε καὶ ποτέον, ἢ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπισάτῃ καὶ ἐπαίοντι μᾶλλον, ἢ ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις, Καλῶς λέγεις. ἀκῶν καὶ τ' ἄλλα ὕτως, ἵνα μὴ πάντα διίωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἑπεσθαι, ἢ τῇ τῦ ἑνὸς, εἴ τίς ἐστιν ἐπαίων, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τὰς ἄλλους. Τῦ ἑνὸς ἐπαΐνυ δηλαδή. ὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν ὕτω φροντιστέον, ὃ, τε ἐρῶσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὃ, τι ὁ ἐπαίων ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. *Qi in gymnaſiis ſe exercet, eâqe in re operam collocat, utrum cujuſlibet hominis laudi & vituperationi & opinioni attendit, an illius tantum qi medicus ſit avt gymnaſii magiſter? Hujus ſolius. Annon timere decet vituperationes & optare laudes illius unius potiùs qàm multorum? Procul dubio. Hac itáqe ratione ille agere ſeqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qa illi unico videatur qi præſideat intelligátqe, potius qam ut videtur vulgo. Rectè dicis. Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio eſt? de juſtis injuſtiſqe, de turpibus & honeſtis, boniſqe & malis. Utrum multorum opinionem ſeqi debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qàm cunctos alios. Unius iſtius procul dubio. Non igitur, vir optime admodum nobis curandum eſt, qid de nobis multi loqantur, ſed qid dicat is unus qi intelligit juſta & injuſta, atqe ipſa veritas.* Galenus *hortator. c.* 10. Οὔτε νοσῶν, ἐν οἷδ' ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρέψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τάτων τοῖς ἰατρικωτάτοις. ὥτ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὴ καὶ περὶ τῶν σμικροτάτων, τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὴ χρῄζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν ἔν, ἵνθα περὶ πρωτείων ὁ ἀγὼν ἐστι, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; *Certò tamen ſcio te morbo laborantem non multis teipſum commiſſurum, ſed pavcis qibuſdam ex omnibus, iiſqe medendi peritiſſimis; neqe te navigantem omnibus tecum navigantibus, ſed uni gubernatori; minimis denique in rebus, fabro qidem te ædificantem; cerdoni vero calciamentis indigentem fidem habiturum: qá igitur ratione qum de rebus præſtantioribus contentio eſt, tibi ipſi judicii poteſtatem viris te ipſo ſapientioribus ereptam tribuis?* In animo videtur habuiſſe Socratis illa apud Xenophontem *memorial. l.* 3. *pag.* 764. *D.* Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἀνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, ὃς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνικώτατον. καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. *Nimirum noſti, qavis in re parere homines illis maximè velle, qos exiſtimant eſſe præſtantiſſimos. Nam in morbo potiſſimum illi parent, qem medicæ rei putant eſſe peritiſſimum: & in navi qi navigant ei, qem gubernandi putant peritiſſimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Aſtyagis perſona Xenophon ipſe, *Cyri inſtit. lib.* 1. *pag.* 31. *C.* Οἱ ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτεροι ἑαυτῶν εἶναι, ὕτω ἄνθρωποι ὑπεχθδίως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τῷθ' ὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τὰς ἐπιτάξοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλῶς, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis ſuis prudentius ſe ipſis diſpicere, perqam lubenter parent. Atqe hoc ita ſe habere, qum in multis aliis, tum in ægrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupidè arceſſunt id præceptoros, qod fieri oporteat: ſtidémqe in mari, ubi vectores perqam cupidè gubernatoribus obſequntur.* Ariſtonymus in *tomariis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. *In navi-*

a L.4.§.3. Inf. §.59.

§. 56. a Πόσοι μετ' ὢν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

§. 56. Qàm multi eorum, qibuscum in mundum intraveram, ex eodem jam excesserunt?

§. 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρον καλόν b τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλαφρον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον, ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτερικῷ, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

b Sup. 25, 27. l.8.§.14. l.11.§.18.

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morsis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam succenses? an minùs posse putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

c L.2.§.9. d L.5.§.8.

§. 58. c Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιῶν σε οὐδεὶς κωλύσει. d κατὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

§. 58. Qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

e L.4.§.3.l. 7.§.62.l.9. §.27. f L.10.§.19.

§. 59. e f Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' οἷα παρεγινόμενα, καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν.

§. 59. Perpende tecum, qales sint qibus placere cupis, & qarum rerum potiundi cavsså id velis, qibusqe officiis ista demererris. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gando gabernatori avscultandum est: vivendo illi qi plus ratione valet. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅσις οὖν καθόλου τὴν περὶ βίου ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; τίς γὰρ ἔσται ἐν νηὶ κύριος; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀκουσθεὶς αὐτῷ ζημιοῦται. *Qi igitur in universum vitæ degendæ scientiâ instructus est, eum qid aliud esse oportet nisi dominum? Qis enim in navi dominatur? gubernator. cur? qia qi non obtemperat, damnum facit.* Piè Ambrosius *in Psal.* 37. de Deo medico cœlesti summo. *Ipsi nos committamus, parati qo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis sui qomodo curandus sit. novit medicus qæ singulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicinæ genus, qo curari æger debeat, & ille fastidit, discedit medicus, ægrumqe relinqit. vides eum qi curari velit, omni modo medico acqiescentem.*

§. 56. Πόσοι μετ' ὢν εἰσῆλθον] *Qot ante me è vita exierunt, qibuscum ego unà intraveram?* Ità *lib.* 4. §. 3. Ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; *Qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse.* Cur ergo exire me molestè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xylander εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, sensum pervertit.

§. 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας. ἢ ὅτι τοὺς ἰκτερικοὺς οὐ πικράζει. *Nemo negare audeat, qin ex melle sani dulcedinem, ictherici amarorem percipiant.* Cavsàm reddit apud Svidam in ἰκτεριᾶν nescio qis non de melle solùm: Τοῖς ἰκτερικοῖς πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. *Morbo regio laborantibus omnis humor videtur esse amarus, qod humor circa lingvam hunc saporem habeat.* & disertiùs de melle Alexander Aphrodisiensis *problem l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ οὖν μέλι ἐσθιόμενον τὸν ἡσυχάζοντα πικρὸν χυμὸν ἀνακινεῖ. καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τοῦ νομίζεσθαι τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. *Mel omnibus dulcissimum ictericis amarum videtur, qia fel copiosius in toto corpore lingva habent. Mel igitur comestum amarum humorem qiescentem commovet, & gustus reliqum amaritudinis fellis percipiens, imaginem qà mel amarum esse putes efficit.* Gregorius Nazianzenus *de cathedr. Constantinopolit.* Οὐκ ἔστι δοκεῖς, φησί, τοῖς πολλοῖς, ἀνθρωπε. ἡ γῆ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἱστάναι, τοῖς δὲ μεθύουσι νήφειν οἱ νήφοντες; ἀλλ' ὦν ἐπὶ κεφαλὴν βαδίζειν ἡ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι δὲ πικρόν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, τοσοῦτό τε καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ' ὁ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα οὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πασχουσιν. *Non ita aliis videtur ais homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti sunt, terra fixa & stabilis esse videtur? an ebriis sobriis integrâ mente esse, ac non potiùs in caput incedere, ac sursum deorsumqe moveri? annon qibusdam interdum hominibus mel amarum est, nempe morbo laborantibus, maleqe affectis? At non propterea res ita se habent, ut, qi hoc statu sunt, arbitrantur.* Idémqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἴσηκε μὲν τοῖς ἐῤῥωμένοις, καὶ ὑ πτοοῦσι. κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις, τῷ τῶν ὁρώντων πάθει ἐπὶ τὸ ὁρώμενον μεταβάλλον. *Eadem terra sanis quidem, ac minimè lapsis fixa & stabilis est: iis autem, qi circumaguntur, ac vertigine laborant, movetur, nimirum adspicientium vitio ad rem adspectam transeunte.*

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioso morsis, ubi parùm occursum est, solet aqa timor nasci.* ὑδροφοβίαν Græci appellant. Celsus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Insanabilis ad hoscе annos rabidi canis morsus, pavorem aqæ, potúsqe omnis afferens odium.* qo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in somnis indicatum narrat, qo deinceps complures servati sint. Idémqe è cane ipso petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Est limus,* inqit, *salivæ sub lingva rabiosi canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multò tamen utilissimè jecur ejus, qi in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiusculè petita Cassius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forsan veróqe propiorem assignat Aëtius *tetrab. l.* 2. *serm.* 2. *c.* 24. A ideo aqam refugere ità affectos, qia in ea tanqam in speculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipsius, cujus imago menti obversatur, speciem. qi & eodem loci refert, philosophum qendam hoc malo correptum generoso animo obstitisse, atqe aqam admisisse, proverbiale illud sibi accinentem, Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; *qid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν] Sextus *Pyrrhon. hypotb. l.* 1. *c.* 14. §. 4. Παισὶ μὲν γὰρ σφαῖρα καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσιν. *Pueris enim qidem sphæra & trochus in pretio sunt.* de *simia* pariter Pindarus *Pyth. od.* 2.

— καλός τις
Πίθων παρὰ παισὶν ἀεί.
— *pulcer sanè*
Simiolus apud pueros semper.

Itaqe Attici κατ' ἐυφημισμόν τινα *simias* καλλίας vocant: ut docet Svidas ex Dinarcho *Orat. contra Pytheam.* Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας ἐν τοῖς οἴκοις τρέφοντες. *Qemadmodum qi simias domi alunt.* & Helladius apud Photium *cod.* 279. Aristoteles *ethic. l.* 4. *c.* 5. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρεπεῖαν παιδικὴν δῶρα. ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. *Pila enim & lecythus pulcerrima puerilis qidem dons in se habent magnificentiam: hujusce tamen rei pretium parvum est & illiberale.*

Ἡ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον] Vide *suprà* §.27. & *l.*8. §. 14. & *l.*9. §.40.

§. 58. Οὐδεὶς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι παντὶ τῷ ἀποβαίνει χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μὴ τις σε κωλύσαι δύναται; οὐδείς. *Licet ergò tibi qolibet eventu secundùm naturam uti. Nunqis te prohibere potest? Nemo.* Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. sed & Dominum Christum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 62.

Δι' οἷα παρεγινόμενα] *Qanam sint, qa obseqio suo avcupantur, & ut sibi contingant atqe obveniant, hac ratione emuntur.* παρεγίνεσθαι enim istic *obvenire, contingere*; non avtem *supereſſe*, qod Xylandrum fugerat. Dio Prusæus *Orat.* 4. post ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ δίχα πόνου παρεγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem sententia verbo simplici usus est. Ὅρα δ' ὅπως ἂν γίνηται. *Considera qibus rationibus fiant, id est, obtineantur, obveniant ista.* Vide *l.* 10. §. 19.

Καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν] qàm servilibus, fœdis, turpibus ministeriis ista ambiant, illos demeerantur. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγανακτῶ τινι, ὅτι Φιλόσοργος εὐτυχεῖ, ἠθέλες ἂν σὺ κατὰ Σύρα κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησιν, ἐκείνη ἡμέρα. τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι αὐθ' ὃ πωλεῖ; τί μαχαρίζεις τὸν διὰ τούτων, ἃ σὺ ἀπεύχῃ, κτώμενον ἐκεῖνα; *Ego aliqando cuidam Philostorgi successus ægrè ferenti, numqid, inqam, tu cum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dies mihi illucescat. Qid ergò succenses, si aliqid pretii pro iis qæ vendit accipit; avt cur beatum eum prædicas ob ea qa detestaris.* Idemqe *ibidem c.* 26. Τίς δ' ἀνάσχοιτο τῶν γεωῦχων ἐρῶν, καὶ τῶν γεωργῶν, καὶ ἐκείνας ἀπομύσσοντος, καὶ ἀποπλύνοντος, καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν νοσοῦσας θεραπεύοντος ὡς δεῖ, ἅμα δ' ἀποθνήσκειν εὐχομένας, καὶ τὰς ἰατρὸς διαῤῥήσσοντος, εἰ ἤδη θανατῶσι ἔχουσιν. ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τούτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δεῖται καθαρὰς, ἵνα μηδ' ἐλεύθερον δεῖλος ᾖ. *Te avtem qis ferat aniculas & senes deamantem, & muneribus conciliantem, simulqe eas ægrotantes servilem in modum curantem, simulqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, sitne morbus letalis? avt etiam cum propter magna ista præclaraqe imperia manus alienorum servorum deoscularis, ut ne ingenuorum qidem sis mancipium?* Ammianus *hist. l.* 14. *Dici non potest qâ obseqiorum diversitate colantur homines sine liberis Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum servitus dubia est, qi cupiditate peculii nullam conditionem recusant duræ servituris? hæreditatis spes qid iniqitatis in serviendo non suscepit? qem mutum locupletis senis non observat? loqitur ad volun-*

citò ævum omnia condet, qótqe etiam res jam condiderit.

ὡς [a]ταχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ [b] ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10. f Sup. §. 56.

ANNOTATIONES.

voluntatem; quicquid denunciatum est facit: assentatur, assidet. A *munerat, miratur. quid horum est liberi? quid denique non servi inertis?* ego malim repetitâ negativâ, *quid non denique servi, non inertis?* Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— turdus
Sive aliud dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et quoscunque ferat cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet, venerabilior Lare, dives.
Si quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Magna minórve foro si res certabitur olim,
Vivat uter locuples sine gnatis, illius esto
Defensor: famâ civem cavissâque priorem
Sperne, domi si gnatus erit, fœcundáve conjux.
Quinte puta aut Publi, (gaudent prænomine molles
Aviculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jus anceps novi, causas defendere possum.
Eripiet quis oculos citius mihi, quàm te
Contemptum cassâ nuce pauperet. hæc mea cura est,
Nè quid tu perdas, neu sis jocus. ire domum atque
Pelliculam curare jube: sis cognitor ipse.
Perstá atque obdura; seu rubra canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hibernas cană nive conspuet Alpes.

Senex orbus ille Plautinus in *Milite* 3. 1.

Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atque ut volo, atque animo
ut lubet:
Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, visunt quid agam, ecquid
velim:
Priusquam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum ce-
perim.
Eos pro liberis habeo. quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant indè partem mihi majorem, quàm sibi?
Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad cœnam
vocant.
B *Ille miserrimum se retur, minimum qi misit mihi.*
Illi inter se certant donis. ego hæc mecum mussito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

Fædiora sunt, qæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis qibusdam. *Audio præterea in senes & anus absque liberis quorundam turpe servitium. ipsi apponunt matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi & phlegmata pulmonis manu propriâ suscipiunt. pavent ad introitum medici: trementibúsque labiis, an commodius habeat, scisciantur, & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur; simulatáque lætitiâ, mens intrinsecus avara torquetur. timent enim nè perdant ministerium. ô quanta apud* C *Deum merces, si in præsenti pretium non sperarent? quantis sudoribus hæreditas cassa expetitur? minoris labore margaritum Christi emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει.] ità *l. 9. §. 27.* Πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. *Tellus nos omnes condet.*

LIBER VII.

Quid est vitiositas? hoc, quod sæpe vidisti. in omni casu occurrat idem, hoc est quod sæpe vidi. omnino sursum deorsum eadem deprehendes, qibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes: qibus civitates atque familiæ scatent. nihil est novi. consveta & caduca sunt omnia.

Τί ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν, [a] ὃ πολλάκις εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ἢ ξ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. [b] ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὑρήσεις, [c] ὧν μεσαὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ σύγχρονοι. ὧν νῦν μεσαὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. [d] οὐδὲν καινόν. [e] πάντα * καὶ συνήθη [f] ὀλιγοχρόνια.

a Inf. §. 58. b L. 2. §. 14. l. 6. §. 17. 46. c L. 8. §. 15. l. 12. §. 26. d L. 8. §. 6. e L. 6. §. 37. * συνήθη καὶ. f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

§. 2.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστιν ἡ κακία; τοῦτ' ἔστιν ὃ πολλάκις εἶδες] Et mox: ὧν μεσαὶ ἱστορίαι, αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ σύγχρονοι. *Quibus referta sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes.* Seneca *Epist. 97. Erras, mi Lucili, si existimas nostri sæculi esse vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia qæ objicit suis qisque temporibus. hominum sunt ista, non temporum nulla ætas vacavit à culpa. & fient & facta sunt ista.* Et *de benefic. l. 1. c. 10.* ubi sæculi sui mores contaminatissimos acerbiùs pavlò proscidisset; *Itaqe sic finiamus,* inqit, *nè in nostro sæculo culpa subsidat. hoc majores nostri qesti sunt, hoc nos qerimur, hoc posteri nostri qerentur; eversos esse mores, regnare neqitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Ea est Flacci qerimonia, *carm. l. 3. ode. 6.*

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos neqiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

At ista, inqit ille, *stant loco eodem, stabuntqe, paululum duntaxat ultro aut citro mota; ut fluctus, qos æstus accedens longiùs extulit, recedens interiore litorum vestigio tenuit. non expectant uno loco vitia; sed mobilia, & inter dissentientia tumultuantur, pellunt invicem fuganturqe. Cæterùm idem semper de nobis pronunciare debebimus, malos esse nos, malos fuisse; invitus adjiciam, & futuros esse. Erunt homicidæ, tyranni, fures, adulteri, raptores, sacrilegi, proditores.* Et, *Epist. 97. Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Vide *ad l. 8. §. 15.* ὃν φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l. 4. §. 32.* & *l. . §. 46.*

Οὐδὲν καινόν] Solomon *Eccles. c. 1. v. 9. Id qod fuit, idem est cum eo qod futurum est: & id qod factum est, idem cum eo qod fiet: neqe est novi qidqam sub sole. Estne aliqid de qo dici possit, Ecce hoc novum est? imò jam fuit per sæcula, qæ ante nos fuerunt.* Tertullianus *de resurr. c. 12. Qodcunqe converteris, fuit: qodcunqe amiseris, nihil non iterum est.* Arnobius *l. 1. Novi sit nihil: vetera sunt omnia, & nullis antiqitatibus inavdita.* Vide ad *l. 2. §. 3.* vide & Senecam *Epist. 24. ad l. 6. 44.* Terentius *Eun. prolog.*

Nullum est jam dictum, qod non sit dictum priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas eversum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ εἶδη καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, αἳ νῦν οὐκ εἰσὶ. τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγένετο. εἰ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγένετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσαι. *Cujusmodi autem species & forma narrantur, fuerunt tum qoqe, qa nunc exstant, eadem neqe fuerunt. Si tunc enim & alio tempore acciderunt, & jam fiunt, & erunt deinceps.* Lavdátqe illud Melissi & Lamisci Samii, B Ἔστιν ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔσαι. *Qa nata sunt, etiam nunc fore.* qanqam illi forsan scripserint: ἔστιν, ἃ ἐγένετο, νῦν καὶ ἔσαι. De vitiis morbísqe pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympos. l. 8. c. 9.* Ἐκ τούτων νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. ἴδια δὲ σπέρματα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τούτων μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν περὶ ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπι[ω]άτ[ι]σιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη κοινήν τινα καὶ πάτριον ὁδὸν βαδίζει. καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιστόρητον ἐξήνθηκε κακίας εἶδος. *Etenim ex iis morbi nobis contingunt, è qibus vivimus: neqe sunt peculiaria morborum semina, sed istorum vitia respectu nostri, nostráqe in iis delicta naturam perturbant. Animæ etiam morbi affectionésqe communi qadam & avitâ progrediuntur viâ. Et nullum novum, aut veteribus non commemoratum* C *vitii genus erupit.* Eódem accommodat & Sophoclis illa ex *Antigone:*

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c. 7.*

Non ista nunc dierum vel nuper vigent,
Sed avo ab omni: initia in occulto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego transpositis vocabulis· π. σ. καὶ. ὀ. Vide *l. 6. §. 37.* & *l. 9. §. 14.* Item *l. 5. §. 10.* & *infrà §. 23.*

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ καπίλληλαι αὐτῆς [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; * ὡς δυνατὸν ἀναζωπυρεῖν ἐπί σοί ἐστιν. [b] δύναμαι, περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. [c] εἰ δύναμαι, τί παρέχομαι; [c] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς προαιρέσεως ὅλως πρὸς τὸν ἐμὸν διάνοιαν. ἔστω πάθη, καὶ [d] ὀρθὸς εἶ. [e] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἐώρας· [g] ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

§. 3. [h] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκήνης δράματα, ποίμνια, ἀγέλαι, [i] ἀλωδοφυλάκιον, [k] κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς· ἐπίπονος πᾶσα ἐργασία ἡ τὰ πάντα ὁμοίως ἐκτελοῦσα· ὑπομνηστικὸν τοῦ ταχέως πάντα ἀφανίζεσθαι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ ἐν τοῖς κόσμοις.

§. 2. Dogmata in te aboleri qo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extingvantur? qas resuscitare tibi, qoties libuerit, licet. posſum de re ista, qod oportet, opinari. Si posſum, qid perturbatur mihi animus? nihil qicqam ad mentem faciunt, qæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum ossiculum, offula in piscinam immissa,

for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inqit, *aboleri non possunt, nisi phantasiæ, unde ortum habent, fuerint extinctæ.* Φαντασίας avtem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laërtium *l.* 7. in *Zenone*. Φαντασίαι λογικαί, ἤ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσίν. *Phantasiæ rationales, sive qæ sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* sive ὑπολήψεις, utì ipse se in seqentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ità νεκρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας, *mortificate cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss. c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ἐνυπνιοκριτικοῖς Astrampsycus,

Νεκρὸς ὁρᾷς, νέκρωσιν ἔχεις πραγμάτων.
Mortuos videns, exitium rerum habebis.

Ὡς δυνατὸν ἀναζωπυρεῖν] lego ὡς, φαντασίας nimirum. in potestate, inqit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásqe, qas priùs animo conceperas, verùm, tanqam sub cineribus igniculi, sopitæ qodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Pavlus Timotheum monet, *Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, *exsuscitare donum Dei.*

Δύναμαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 6. §. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel illa nihil opinari.* est avtem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hìc, qod ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l.* 5. §. 3.

Τὰ ἔξω] Ità *l.* 4. §. 3. Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Qod res ipsa animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l.* 5. §. 19.

Τοῦτο πάθη, καὶ ὀρθὸς εἶ] Vide *ad l.* 3. §. 5. & *infrà* §. 12. Seneca *Ep.* 71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qi omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qi supra fortunam exstat. non mirum est in tranqillitate non concuti: illud mirare, ibi extolli aliqem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. qid est in tormentis, qid est in aliis qa adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: qorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub qolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum qa ferenda sunt, displicet. nam qicqid cadere in hominem potest, in se cecidisse non qeritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 67. & *lib.* 8. §. 46.

Ὡς ἐώρας] *qas antè vidisti.* ἃς Xylander. non accedo. res, inqit, cùm eædem ipsæ maneant, tu eôdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senseris, qomodo antè speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l.* 6. §. 3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε. *vigilans rursus inspice.*

Ἀναβιῶναι] *reviviscere* qodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apostolus *ad Eph. c.* 5. *v.* 14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qi dormis, & resurge ex mortuis.* atqe hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c.* 20. *v.* 6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illâ nimirum, qâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζῶσιν. *mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c.* 5. *v.* 25. Vide *l.* 6. §. 31.

§. 3. Πομπῆς κενοσπουδία] Vana viliáqe varia coacervat; qibus paria geminaqe fermè vult ea esse pleraqe, qibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus suprà *l.* 5. §. 33. nec absimilia prorsus *infrà* §. 48. Plinius minor *l.* 9. *Ep.* 7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qi Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inqit, *aliqam voluptatem, qòd hac voluptate non capiar.* Vide *ad l.* 6. §. 44. Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω παλαιρίδες ἄνδρες, καὶ τὰ γένη ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γίνονται παίγνια. *Terrena avtem ha patriæ, atqe hæc generum discrimina, brevis hujus & caduca vitæ nostræ ac scenæ ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Παίζει ὁμοῦ παιδιά τις ἐκείνων καὶ λῆρος ἦν, πρὸς ἣν τοῦτο κρινόμενα, τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα παυσομένης τε καὶ καταλυομένης, τάχα δὲ φθαρησομένης μᾶλλον ἢ συνισαμένης. ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταστάσεως ἐνιαυτηρίας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμένον ἀσφαλῶς, τὴν ἐυσέβειαν. *Omnia cum hoc uno, qod Christianus & esset & nominaretur, ludus qidam ac nugæ ipsi essent. Alia enim ab aliis etiam ludi posse, non secus atqe in scena, qa celerrimè & figitur & dissolvitur, imò facilius fortasse deletur, qàm constituatur: ut ex multis hujus vitæ mutationibus, & prosperitate sursum ac deorsum labente perspicere licet: pietatem verò bonum unum proprium esse, qodqe tuto permaneat.* Et mox: Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων πρόσκαιρα, ταῦτα τὰ ἐπὶ γῆς παίγνια, ἐν ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qi fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cùm non simus nascamur, cùm nati sumus, rursus dissolvamur.* Vide *ad l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 36.

Διαδοραλισμοὶ] *velitationes, hastiludia.* Xylander rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, qicqam erat. δοραλιζόμενοι, δόραισι μαχόμενοι. Hesychius. & indè δοραλισμοὶ pro *velitationibus.* qia velites haſtis leviоribus, sive jaculis utebantur, utì videre est apud Livium *hist. l.* 8. & *l.* 26. & *l.* 36. & Vegetium *de re milit. l.* 3. *c.* 16. Erant avtem *velitationes*, vel *seria*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludicra* ac exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magìs redderentur. indè ad *concertationes* qasvis translatum est vocabulum *l.* 4. *c.* 3. διαδοραλιστῆναι, *sese mutuò impetere.*

Κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον] Ità Apostolus *ad Philip. cap.* 3. *v.* 8. præ fide justitiáqe Christiana, veráqe ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖσθαι τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi κυνίβαλα dicta, si Grammaticos audimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina.* σκύβαλον, κόπρος. Hesychius. τὸ δι' ἐνίων ἐκδιδόμενον. Σκύβαλον, *stercus per intestina emissum.* Etymologus. atqe ità accipiunt interpretes pleriqe, eodémqe facit qod Apulejus *florid.* 2. qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magis labori qàm usui.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίβαλόν τι ὄν. Σκύβαλον vocatur *id, qod canibus est projectum*, qasi κυνίβαλόν τι ὄν. Svidas. atqe ità usurpavit Aristo in *Epigram. Anthol. l.* 1. *c.* 33. ubi poëta avt literator aliqis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lavtioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκυβάλων, *cænam frequentem largámqe satis ab eis qa canibus projiciuntur, reliqiis.* Verum de vocabulo isto, qòd latè patet, & nos latiùs alibi. Ossium avtem canibus projectorum meminit eò magis Marcus, qia ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

Dum canis os rodit, socium, qem diligit, odit.

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist.* 22. *ad Basil.* Κυνὶ βρῶμα ῥιφὲν ἐν μέσῳ καὶ' ἀλλήλων ὀπλίζει. *Cibus canibus projectus in medio illorum alium in alium armat.* Indè Platonis illud, κυσὶν ὀστέον μηνύειν, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse à Laërtio Apulejóqe perhibetur. de qo alibi diximus.

Ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς] lego δεξαμενάς. *in piscinas* Xylander. rectè. est enim δεξαμενὴ *aquarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Frontino loqi libuerit, *conceptela.* ità enim legendum apud hunc avtumo, *de Aqæductibus commentario. Irriguos agros, tabernas, cænacula, & conceptelas*, pro qo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè δεξαμενή, ὑδάτων δοχεῖα. Hesychius. *aquarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l.* 5. *p.* 163. Ὥστε πᾶσαν οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχειν. *Qamlibet ferè domum cisternas habere.* Alexander *problem. l.* 1. *q.* 54. Ἐὰν εἰς θερμὴν δεξαμενὴν καταλήθῃ τις. *Si qis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend. l.* 10. *c.* Τὰς ὕπνους ἐχούσας ἐδεῖς τολμᾷ βάπτειν εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. *Sic nemo audet pedes tingere in frigidam.* id est, κολυμβήθραν, *in piscinam.* Lactius *l.* 7. *pag.* 158. in Zenone. Ἀκούειν δὲ, τὸν μεταξὺ τοῦ τε φωνοῦντος καὶ τοῦ ἀκούοντος, αἴρεσιν, πλησσομένην σφαιροειδῶς, εἶτα κυματισμένην, καὶ ταῖς ἀκοαῖς προσπίπτοντος, ὡς κυματοῦσθαι τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ καὶ κύκλους ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. *Porrò audire, qum is qi medius inter loqentem & audientem est, aer verberatur orbiculariter, deinde agitatus auribus influit, qem-*

formicarum agrumnæ & bajulationes, muſculorum perterritorum diſcurſus, ſigillaria verticillis cita. hoc genus ſunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmqe conſiſtere par eſt, non avtem inſoleſcere: intelligere nihilominus, tanti

νες *, μυρμήκων παλαιπωρίαι, καὶ ἀχθοφορίαι, a μυϊδίων ἐπ]ομένων ἁ]δρομαί, b σιγιλλάρια νηρο]ραφ]μένα. χρὴ ἓν ἐν τούτοις c ἡμερῶς μὲν καὶ μὴ φρυα]τόμενον ἐ]άναι. ὥ]ε καὶ λθεῖν μέν τι, ὃ-

* --μενάς,
a L. 11. §. 22
b L. 2. §. 2.
c L. 4. §. 25. l. 8. §. 5. 45.

π

ANNOTATIONES.

qemadmodum & ciſterna aqa per orbes injecto agitatur lapide. A Dabitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cùm à lavdatore, tum ab editore ſecius actepto. narrans avtor ille Photii cujuſdam à Juſtiniano in cuſtodiam miſſi hiſtoriam: Τὰ μὲν πρῶτα, inqit, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν ἱκέτης (lege ἱκέτης) καθῆ-ſο. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον εἰς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἦκεν, εἰς αὐτὴν πω τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξαπροσόπως ἐκάθισεν, ἥνπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ Χριστιανοὶ σέβειν. *Tum primùm in Deipara templo ad ſacram aram ſupplex conſtitit.* — *Secundò deinde in Sophia templum cùm veniſſet, inopinatò deſcendit in ipſum fontem ſacrum, cujus ſumma Chriſtianis ritu ſolemni religio eſt.* qo loco Svidas δεξαμενὴν intelligit menſam ſacram, τὴν τράπεζαν τὴν τὰ θεῖα δεχομένην. *menſam, qa res divinas ſacraſqe recipiebat.* errore ſupino nimis. qum fugæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, qâ ad menſam ſacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ εἰς τὴν δεξαμενὴν in Sophiæ ſano ſe contulerit. Svidæ παρόραμα iſtud advertit Nicolavs Alemannus, ſed in aliud havd minùs craſſum fœdumqe incidit ipſe, cùm δεξαμενὴν *emiſſarium* eſt interpretatus, & ἀντὶ τῆ ὑπονόμε, pro *cloaca*, qam appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc eſt, pro conceptaculo illo, in qod aqæ, poſtqam ſacris perficiendis inſervierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *ſacram*, multò minùs *divinam*, diceret? qis *apud Chriſtianos eam in maxima eſſe veneratione*? imò loci iſtius vilitatem à veneratione remotiſſimam inſinuat Gregorius, cùm ſacerdotes malos aſſimilat aqæ baptiſmatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleſte mittit, & ipſa poſtea in *cloacam deſcendit.* eſt igitur Procopio ἡ θεία δεξαμενὴ nihil aliud, qàm ipſe *fons ſacer*, qem βαπτιστήριον & κολυμβήθραν patres priſci, Alemanno etiam agnoſcente, paſſim nuncupant. Offulam in piſcinas miſſam commemorat, qia hoc ſpectaculo ſeſe oblectare ſolebant piſcinarum domini, cùm ad eſcam immiſſam piſces accurrentes contuerentur. Ambitionem avtem luxúmqe veterum qorundam, in piſcinis extruendis pi- D ſcibúſqe alendis, ex Varrone ſolo ſatis diſcere licet, *qi de re ruſtic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piſcinas ſuas ex adificiis duodena millia ſeſtertia caperet, eam omnem mercedem eſcis, qas dabat piſcibus, conſumpſiſſe.* Qin & de Hortenſio idem *ibidem. Non ſatis erat illum non paſci piſcinis, niſi eos ipſe paſceret ultrò: ac majorem curam ſibi haberet, nè ejus eſurirent mulli, qàm ego habeo nè mei in Roſea eſuriant aſini:* & *qidem utráqe re,* & *cibo* & *potione, cùm non pavlò ſumptuoſiùs, qàm ego his, miniſtraret victum. ego enim uno ſervulo, hordeo non multo, aqâ domeſticâ, meos multinumos alo aſinos. ille primùm qi miniſtrarent, piſcatores habebat complures:* & E *ii piſciculos minutos aggerebant freqenter, ut à majoribus abſumerentur. praterea ſalſamenta in eas piſcinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Addítqe: *Celerius voluntate Hortenſii ex eqili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, qàm è piſcina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de agrotis piſcibus, qàm de minùs valentibus ſervis. itaqe minùs laborabat, nè ſervus eger, qàm aqam frigidam biberent ſui piſces.* Ælianus *hiſt. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrenſi Lyciæ ſinu ſitum eſſe Apollinis templum, cui piſcina ſit adſita: Τὸν δὲ τοῦτον τὸν θεὸν ἱερία κρία μόσχεια διασπείρειν τῶν τῷ θεῷ θυομένων. καὶ ὀρφὼς δὴ καὶ τοὺς ἰχθύας ἀθρόους προσίεναι, καὶ τῶν F χρεῶν ἐσθίειν, ὁπόταν καλῶνται δαιτυμόνας. καὶ χαίρειν τοὺς θύουσιν, καὶ τὴν τέχνην δῆλα ποιεῖν εἶναι σοφὸν ὄντα ἀγαθήν. *Ad dei ſacerdotem vitulinas carnes deo immolantium diſpergentem orphos piſces gregatim adnatare,* & *tanqam convivas ad epulas invitatos carnes comedere,* & *immolantes ex eo voluptate affici,* & *ſibi perſvadere qod piſces ſuâ ſacrificatione paſcantur indicare res ſuas benè* & *feliciter caſuras eſſe.* Idémqe *l. eod. c.* 30. Χειροήθεις δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπακούοντες τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἀσμένως δεχόμενοι, πολλαχόθι καὶ εἰσὶ, καὶ τρέφονται. *Permulcis qidem locis manſvefacti piſces,* & *ſe appellantibus obtemperantes,* & *cibos objectos libenter excipientes aluntur.* Qoniam avtem piſcium iſtiuſmodi ad ſignum G datum offulámqe miſſam certatim facto concurſu ludos ſibi facere domini eorum ſolebant, ideò *piſcinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, qàm ad veſicam pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς δεξαμενάς. id eſt, *ventris receptacula* Philo dixit. viſe *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων παλαιπωρίαι καὶ ἀχθοφορίαι] Seneca de occupatis qibuſdam, ſed nullo fine certo ſibi propoſito ſatagentibus; *de tranq. c.* 12. *Inconſultus illis vaniſqe curſus eſt: qalis formicis per arbuſta repentibus, qa in ſummum cacumen, deinde in* H *imum inanes aguntur.*

Μυϊδίων ἐπομένων διαδρομαί] Ità de eiſdem Horatius *ſerm. l.* 2. *ſat.* 6.

Currere per totum pavidi conclave, magiſqe

Exanimes trepidare. — qibus ille opes conſert, earúmqe uſufructuarios Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια νηροστασύμενα] Gloſſæ. *ſigillari.* Νευρόστασοι. forſan, *ſigillaria.* Νευρόστασα. vel etiam, *ſigillaria.* Νευροστάσαι. *Sigillaria*, ſive *ſigilla*, parva ſunt ſigna, ſcuncuiæ ſive imagunculæ. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. ſubjicit, *c.* 11. *Qaſi verò ſapiens qiſqam ſigillaria, qa luſum reptantis adhuc infantiæ oſcillis fictilibus præbent, tenaci officio religionis adſcribere.* & in fine capitis, *ſigilla* vocat, *qæ arte fictili fingerentur.* B Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Clavdio: *Tiberius patruus petenti honores, conſularia ornamenta detulit: ſed inſtantiùs legitimos flagitanti, id ſolùm codicillis reſcripſit. Qadraginta aureos in Saturnalia* & *Sigillaria miſiſſe ei.* Seneca *Epiſt.* 12. *Ego ſum Felicio, Philoſiti villici filius, deliciolum tuum, cui ſolebas ſigillaria mittere.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut avtem tantum ſigillarium extrinſecùs qoqe inornarent.* Et *de Orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis ſigillaribus ſuis reſtidendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos eſſe ſigillaria ipſa cenſeris. Sigilliola* eidem *lib. eod. In ſigilliolis parvulis contrahere ſe Deos,* & *alieni ad corporis ſimilitudinem coarctari: at* C *verò in vaſtis porrigere ſe longiùs atqe in maximitate producere.* Porrò ſigillaria νηροστασύμενα, ut Marcus hîc, ſive ἀγάλματα νευρόστασα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*; ſunt ſigilla ità concinnata, ut nervorum ſive verticillorum qorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáqe, modò in hanc, modò in illam partem moverentur, figuráſqe ſubinde varias exprimerent. Ariſtoteles *de mund. c.* 6. Καὶ οἱ νευροστάσαι μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ ἀυχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμόν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. *Præſtigiatores, qos neroſpaſtas appellant ob id, qod imagunculas animatas eſſe fidicalis ductitandis mentiuntur: qi cùm funiculum avt nervum adduxerunt,* D *cieri cervicem* & *manum qaſi animantis ſimulacri, humerúmqe itidem* & *oculum faciunt: interdum etiam omnia membra, idqe qadam cum venuſtate atqe aqabilitate motus.* Qod Apulejus *de mundo. Etiam illi, qi in ligneolis hominum figuris geſtus movent, qando filum membri qod agitare ſolent, traxerint, torqebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad miniſterium præſtò erunt, nec invenuſtè totus videbitur vivere.* Erant ea plerumqe lignea, ut Apulejus hîc. Horatius item *ſerm. l.* 2. *ſat.* 7.

— *ſervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Larvam argenteam attulit ſervus, ſic aptam, ut articuli ejus vertebraqe locata in omnem partem flecterentur. hanc cùm ſuper menſam ſomel iterumqe abjeciſſet,* & *catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret*, &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ freqenter eſt uſus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Uſus eſt & Clemens Alexandrinus non ſemel. ſic enim *Strom. l.* 2. Νευροστασμένον δὲ ἡμῶν, ἀψόφων δίκην, φυσικαῖς ἐνεργείαις, τόλε ἀκίνητον παρέλκει, ὁρμή τε ἡ προηγουμένη τέτων. καὶ ἀκίνη ἔγωγε ἑνεῶ ζῶον τοῦτο, ὃ τὸ ὁρμητικὸν ἀνάγκη λόγοις ὑπὸ τῆς ἔξωθεν αἰτίας κινούμενον. *Qod ſi nos, tanqam inanima, naturalibus operationibus veluti funibus trahamur, ſupervacaneum eſt involuntarium,* & *appetitio, qa ea præcedit. Nec ergò illud utiqe animal, qale ſit intelligo, cujus vim appetendi, qa ab externa cauſſa movetur, ſortita eſt neceſſitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Iſta avtem ſigillaria νευροστασύμενα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æſtimatione habendas jure merito recenſet Marcus iſte. Itaqe Siracuſanus ille in Xenophontis *Sympoſio*, qi eis exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qòd hâc ratione ſtultis hominibus illuderet; ὅτοι γὰρ, inqit, τὰ ἐμὰ νευρόσπαστα θεώμενοι τρέφουσί με. *Nam illi propterea qod ſpectent imagunculas meas, qa fidiculis tenta moventur, mę alunt.* Solenne habebat, qocunqe terrarum veniret, καρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρεάτων δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam,* loci incolis comprecari.

Εὐμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενής. *Excede è vita ego animo.* Sed ἀσμένως *lubenter.* De verè Chriſtiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσμενίσατα τῷ δὲ τῷ βίῳ ἀπολυθήσεται. χάριν ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παραστησομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδε, καὶ τῷ τὴν ἐπίσκλην τεχνασαμένῳ ἐγκρατείας, πρόφασιν εὔλογον λαβὼν, ᾗ ἐκ αὐτὸς παρίσχον, ἑαυτὸν ἐπιδεῖξαι, ὅς ἐστι, τῷ μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ Κυρίῳ. *Lubentiſſimè ab hac vita liberabitur, habens ſortaſſe gratiam,* H & *ei, qi cauſſam præbuit, ut hinc exiret,* & *ei, qi molitus eſt inſidias: qia ita honeſtam accepit occaſionem, qam ipſe non præbuit, ſeipſum oſtendendi qiſnam ſit, illi qidem per tolerantiam, Domino verò per charitatem.* Indè ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5.

a L. 5. §. 16. τῇ α πστάτῃ ἀξιῷ ἕκασός ἐστιν, ὅσῃ ἀξιά ἐστι πρὸς τοῦτο ᾧ ἐσπούδακεν.

b Inf. §. 30. l. 6. §. 53. * Vide Not. c L. 2. §. 16.

§. 4. b Δεῖ κ᾽ λέξιν φυλαχολυθεῖν τοῖς λεγομένοις, κ᾽ καθ᾽ ἑκάστω ὁρμὴν γινομένοις. κ᾽ᾳ * ἐπὶ μὲν ἑτέρῳ, εὐθὺς ὁρᾶν, c ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀναφορά. ἐπὶ δὲ ἑτέρῳ, φυλάσσειν, τί τὸ σημαινόμενον.

§. 4. In ſermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid deſignetur; in altero verò, qorſum referatur, conſiderandum.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς ταῦτα, ἢ οὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ φυσικῷ τῶν ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι φυλαχωρῶ τὸ ἔργον τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως δοκῇ μὴ καθήκειν. ἢ πράσσω ὡς δύναμαι, d μετὰ παραλαβὼν τὸν δυνάμενον κ᾽ πρόσχρησιν δοὺς ἐμοῦ ἡγεμονικῆς ποιήσαι ὃ τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον κ᾽ χρήσιμον. e ὅ, τι γὰρ ἂν δι᾽ ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, f εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον κ᾽ εὐάρμοστον.

§. 5. Sufficítqe ad iſtud mens mea, necne? ſi ſufficit, eâ tanqam inſtrumento ab univerſi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, ſi non ſufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere poteſt, niſi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod poſſum facio, eo adſcito qi mentis meæ operâ uſus id poſſit, qod ad ſocietatem humanam eſt hoc ipſo tempore tempeſtivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt qod eſt ſocietati utile & congruum.

d Inf. §. 7. e Inf. §. 54, 55. f L. 8. §. 2. l. 9. §. 23.

§. 6. h Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθη κατακέκασται; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες, πάλαι ἐκποδών;

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc ſunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi iſtos celebraverant, jam olim penitus aboliti ſunt?

g L. 4. §. 12. h L. 3. §. 3. 10.

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, qod ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσοῦτ᾽ ἄξιός ἐστι] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. Καλὰ λέξιν] Vide *l.* 6. §. 53. non eſt avtem καλὰ λέξιν hìc *verbatim*, uti interpretes opinati ſunt: ſed *in ſermone*, ſive *in oratione*, *inter loqendum*. ut καθ᾽ ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, ſive *molitione*. Sed nec ὁρμῇ ἑκάστῃ, ſed τοῖς γινομένοις παρακολυθεῖν, non *omni conatui*, ſive *propoſito*, ſed *in omni conatu* ſive *propoſito*, *eis qæ fiunt*, ſicut *in ſermone omni*, *eis qæ dicuntur*, *animum advertendum* monet.

Παρακολυθεῖν] qod *infrà* §. 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν, *animum ſimul intende*. Vide *ad l.* 2. §. 8.

Καὶ καθ᾽ ἑκάστην ὁρμὴν] hæc eſt ἐπιστροφὴ illa καθ᾽ ἑκάστην πρᾶξιν, *conſideratio* ſive *actionis* ſive molitionis cujuſvis, de qa *ſuprà l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῷ ἑτέρῳ] avt iſta loco mota ſunt, avt ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loqitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipſe ſubjunxit. itaqe in vertendo priùs dictorum ordinem ſeqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 16. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cùm uniuſcujuſqe verbi natura ſint duæ, à qa re, & in qa re, vocabulum ſit impoſitum. — Priorem illam partem, ubi, cur & unde ſint verba, ſcrutantur, Graci vocant ἐτυμολογίαν. illam alteram περὶ σημαινομένων.* Ità enim diſtingvenda dictio Varroniana.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ] Prudentiſſimum monitum, nè viribus noſtris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe eſt, qod neqeas, capiti committere pondus:
Et preſſum inflexo mox dare terga genu.

Jaſon Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Καλυπτέρά σου μὴ ζήτει. καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέτασε. qod Junius vertit, *Difficiliora captu tuo nè qæras temerè: & valentiora viribus tuis nè exquiras inſipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Evripidem à Clemente Alexandrino adductus *padag. lib.* 3. *cap.* 2. ex reſtitutione Grotiana;

Τῶν ἡτιῶν, παῖ, μὴ θίγῃς ἄπειρος ὤν,
Μηδ᾽ ἁψῇς τοῦ δίφρου, ἐλαύνειν μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignará manu,
Currúſqe, fili, ſcandere eqitandi rudis.

Evpolis *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβῦτα, τὴν καλάσασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, ſenex, parùm ſapuiſti, qi tam citò ſtipendium
Hoc eqeſtre ſumpſiſti, priuſqam rectè eqitare didiceras.

Flaccus in *arte*.

Sumite materiam veſtris, qi ſcribitis, aqam
Viribus, & verſate diu, qid ferre recuſent,
Qid valeant humeri. —

Spectat horſum Chriſti Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, ὅτι πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qòd primò conſidens ſumptus ſecum reputat, num ſuppetat unde perficere poſſit; nè ſi poſito fundamento fabricam abſolvere neqiverit, ludibrio exponatur dicentium, Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. *Homo iſte ædificare cœperat, verùm perficere non valebat.* Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπλοῦσιν. εἶτα φόφοι, καὶ καλάβρίασις, καὶ πυρετοί. *Nunc cùm nonnulli deglutire buccellam non poſſint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit avt revomant, avt cruditate laborent: unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον. καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ ὃ ἐδύνατο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. *Si quam perſonam, qa vires tuas ſuperat, indueris: tum eàm indecorè geres: tum eam, qam ſuſtinere poſſes, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 17.

Παρακωλῶ τῷ ἔργῳ τῷ δυναμένῳ] Ità Liodes *Odyſſ.* φ. *v.* 152. ubi arcum Ulyſſeum intendere fruſtrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ἢ μὲν ἐγὼ τανύω —
O amici, non ego qidem intendo.

vel utì Dionyſius Metathemenus apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. E. ſed ſenſu parùm honeſto uſurpans, extulit,

— ἢ δύναμαι τανύσαι. λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.
Arrigere neqeo, ſumat alius.

Ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ] Ità Jaſon Sirachides loco priùs adducto, monito ſuo prudentiſſimo ſanè illi, ſubjungit; Ἃ προτετάχται σοι, ταῦτα διανοοῦ. *Qa mandata ſunt tibi, hæc ſanctè cogita.* Uterqe vult & Jaſon & Marcus, non deſerendum eſſe id, qod eſt officii noſtri. etiamſi ad effectum pro deſiderio noſtro perducere neqeamus. Siqidem in his obtinet, qod Naſo *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Denique opus noſtra culpetur ut undique cura,
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas:
Hac ego contentos avguror eſſe Deos.

Προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *politic. præcept. p.* 819. *B.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας φύσεως ἕμπαρον ὄντα, δεῖ πρὸς ὃ χεῖρον ἑτέρᾳ πέφυκας, ἀρετῆσθαι τοῖς μᾶλλον δυναμένοις. *Veruntamen te tua natura peritum oportet ad ea, in qibus ipſe minus à natura vales, qi præſtare id qod tibi deeſt rectius poſſint deligere.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infrà* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis ſuis ſcripto traditis & poſteritati conſecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipſis illis havd pavci oblivioni ſunt traditi, memoriáqe illorum unà cum ſcriptis ipſis intercidit. Hoc eſt enim, qod pœtæ cumprimis, nec ſoli tamen, ſolent patronis, favtoribus, familiaribus ſuis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

Μωσάων δὲ μάλιστα τίσιν ἱερὰς ὑποφήτας.
Ὄφρα κε κ᾽ οἱ αἰδῶ κεχυμμένος, ἰσθλὸς ἀοιδός,
Μηδ᾽ ἀκλὴς μύρηαι ἐπὶ ψυχρῷ Ἀχέροντος, &c.
Muſarum verò in primis venerare ſacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, benè audias,
Neqe inglorius lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referant Muſæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cælum ſtellas, dum vehit amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Muſa vetat mori:
Cælo Muſa beat. —

qi

§. 7. Avxilii nè te pudeat. hoc eſt enim tibi propoſitum, ut qod eſt muneris tui facias, qomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, ſi ad propugnaculum aſcendere ſolus, qia clavdus es, neqeas, ab altero verò adjutus poſſis?

§. 8. De futuris ſolicitus nè ſis. accedes enim ad ea, ſi ità neceſſe fuerit, ratione inſtructus eâdem, qâ nunc ad præſentia uteris.

§. 9. Omnia ſunt ſibi invicem implexa, & vinculo qodam ſacro ſibi invicem ſic devincta, ut nihil al-

§. 7. [a] Μὴ αἰσχύνε βοηθέμενον. πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν [b] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς τριηρίτῃ ἐν ταχομαχίᾳ. τί ἂν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὸν ἔπαλξιν ἀναβαίνειν μόνον μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυνατὸν ᾖ ἔτι;

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ προγοάτω. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δέῃτε, [e] φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο

a Sup. §. 5. l. 10. §. 12.
b L. 10. §. 25
c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. 3.
d Inf. §. 46.
e L. 12. §. 9.
f L. 6. §. 38.
g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem *ode* proximà fuſe proſequitur. Naſo *amor. l.* 1. *El.* 10.

Scinduntur veſtes, gemma franguntur & aurum:
Carmina qam tribuent, fama perennis erit.

qem & vide ſis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El.* 15. Plinius major *præfat. nat. hiſt. Apion Grammaticus, hic qem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cùm publica fama tympanum potiùs videri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad qos aliqa componebat.* De majore ipſo minor *l.* 6. *ad Tacitum ſuum Ep.* 16. *Video morti ejus, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. qamvis enim pulcerrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu, qaſi ſemper victurus occiderit; qamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. eqidem beatos puto, qibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos verò, qibus utrumqe.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, notiorem te epiſtola mea facient, qàm omnia iſta qæ colis & propter qæ coleris.* Refert Seneca *Ep.* 21. Subjungitqe. *Numqid ergò mentitus eſt? qis Idomenea nòſſet, niſi Epicurus illum ſuis literis incidiſſet? omnes illos megiſtanas & ſatrapas, & regem ipſum, ex qo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta ſuppreſſit. Nomen Attici perire Ciceronis epiſtola non ſinunt. nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet. Profunda ſupra nos altitudo temporis venit, pauca ingenia caput exerent, & in idem qandoqe ſilentium abitura oblivioni reſiſtent, ac ſe diu vindicabunt. Qod Epicurus amico ſuo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud poſteros gratiam; poſſum mecum duratura nomina educere. Virgilius noſter duobus memoriam æternam promiſit & præſtat.*

Fortunati ambo, ſi qid mea carmina poſſunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumqe pater Romanus habebit.

De Niſo & Evryalo *Æn. l.* 9.

§. 7. Μὴ αἰσχύνε βοηθέμενος] Periochen ſuperiùs proximam, à librario aliunde interjectam cenſet Xylander: qia qæ hìc dicuntur, eódem pertineant, qò priora illa §. 4. & ſunt reverà argumenti ejuſdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obſtat, qò minùs ità fuerint à Marco ipſo digeſta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere ſolenne habuit. qod & *infrà* §. 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè autem idem monet locum hìc habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad.* κ.

Σύν τε δύ' ἐρχομένω.

Uſurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l.* 9. *Ep.* 7. & *ad Attic. l.* 9. *Ep.* 4. Sed & Ariſtoteles *polit. l.* 3. *c.* 16. Τῶ δὲ ἑνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους. (agnoſcis Solomonis illud, *Eccleſ. c.* 4. *v.* 9.) τόδε γάρ ἐστι τὸ,

Σύν τε δύ' ἐρχομένω.

Unq autem duo boni meliores ſunt. Hoc eſt enim illud,

Duo ſimul euntes.

Idémqe *Ethic. l.* 8. *c.* 1. Σύν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. *Si bini ſimul ire parent, & ad intelligendum & agendum magis idonei ſunt.* Et Cicero *offic. lib.* 2. *Omnis ratio & inſtitutio vitæ, adjumenta deſiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, qod de animi virtute víqe corporis Salluſtius in *Catilin. Utrumqe per ſe indigens, alterum alterius auxilio eget.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

— alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l.* 2. §. 1.

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui eſt officii & muneris exeqi. ità *lib.* 5. §. 25. Ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, οὐκ ἐπιβάλλει. *Qod non ad hominem, qa homo eſt pertinet.* & *lib.* 10. §. 24. Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qæ unicuiqe conveniunt, ad eumqe pertinent.* Herodotus *l.* 4. Ἀπολαβόντες τῶν χρημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatem, qa ad ipſos pertinebat, portionem.* dixerat enim ſuperiùs, ἀπολάχετε τῶν χρημάτων τὸ μέρος. *Sortite eſtis poſſeſſionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c.* 15. *v.* 12. Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qa ad me pertinet.* Demoſthenes *de corona*: Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μεγαλοφρόνως νομίζω τὴν πόλιν. *Fortunæ cum aliis nobis communis ratam atqe ad nos pertinentem portionem tuliſſe.* Sed & μοῖραν ἐπιβάλλουσαν, Procopius *Gottic. l.* 1. Καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γάλλοις μοῖραν λαβόντας. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipſos ſpectabat, portione.* Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 1. *pag.* 130. *A.* Ὁ μὲν οὖν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, οὔπω μακάριος, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναλιβρήλῳ τέλει τὴν ζωὴν καθαλείσας, ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται. *Nondum enim ille qi in vita eſt, beatus eſt prædicandus ob exitum incertum: ſed qi vices ſuæ functionis & vocationis ſemel abſolverit, vitamqe ſine certo clauſerit, hic jam beatus tutò dici poterit.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῶν ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet qidem omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit, vel, ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἧκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus autem minus qàm qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τὸ πράττειν κατὰ ταύτας. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundùm has operatur.* Et *l.* 3. *c.* 4. Καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qod bene vivendi pars ad ſingulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέτω] Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* Μὴ πολυπραγμονεῖ τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδακπαθῆσαι τῇ λύπῃ; *Ne curioſiùs futura indagato. Qid enim tibi proderit, longè ante præneſſe? Si certè bonum erit qod futurum eſt, eveniet, licet non præneveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè antequm acciderit, mœrore te conficis?* Ex Soloniq mente Avſonius.

Certa ſi decreta ſors eſt, qid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epiſt.* 74. *Si verò aliqod timetur malum, eò perindè, dum expectatur, qaſi veniſſet, urgetur: & qicqid nè patiatur timet, jam metu patitur. qemadmodum in corporibus futuri langvoris ſigna præcurrunt: qædam enim ſegnitia nervis ineſt & ſine labore ullo laſſitudo & oſcitatio & horror membra percurrens: ſic infirmus animus, multò antequm opprimatur malis, qatitur: præſumit illa, & ante tempus cadit. qid dementius autem, qàm angi futuris, nec ſe tormento reſervare, ſed accerſere ſibi miſerias, & admovere: qas optimum eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? vis ſcire, futuro neminem debere torqeri? qicunqe audierit poſt qinqageſimum annum ſibi patienda ſupplicia, non perturbatur, niſi ſi medium ſpatium tranſilierit, & ſe in illam ſeculo poſt futuram ſolicitudinem immiſerit.* Et *Ep.* 24. *Qid neceſſe eſt mala accerſere, & ſatis citò patienda cùm venerint, præſumere, ac præſens tempus futuri metu perdere? eſt ſine dubio ſtultum; qia qandoqe ſis futurus miſer, eſſe jam miſerum.* Item *Ep.* 98. *Calamitoſius eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer. nil eſt nec miſerius, nec ſtultius, qàm prætimere. qæ iſta dementia eſt, malum ſuum antecedere?* Vide eundem *Ep.* 13. & *ad l.* 8. §. 33. & *l.* 6. §. 31.

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον] itaqe eiſdem, qibus nunc es, armis adverſus ea inſtructus. Vide *lib.* 12. §. 9.

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται] Vide *ad l.* 6. §. 38. & *l.* 10. §. 4.

Σύνδεσις ἱερά] Trahit huc σειρὰν χρυσῆν illam Homericam *Il.* 9. *v.* 19. Ariſtides *Orat. in Jovem Tom.* 1. *p.* 9. Ἀπορρέουσι τῆς Διὸς τῶν πάντων πατρὸς δυνάμεως ἴχνεσι ἔχει, καὶ ἀτιχνῶς κατὰ τὴν Ὁμήρου σειρὰν ἁπάντα εἰς ἀνθρώπους διήρτηται, καὶ πάντα ἐξ ἀνθρώπων ἐξήπται. πολὺ καλλίων ἅλυσις αὕτη ἡ καὶ χρυσῆν τινα, καὶ εἴ τινα ἄλλην τις ἐπινοήσειεν. *De Jovis omnium patris vi divi-*

a L. 5.§.8. ἄλλο ἄλλῳ. a συγκατατίτακ᾽) γὰρ, ℭ b συγκοσμεῖ
b L.4.§.23. Inf. §. 48. τὸν αὐτὸν κόσμον. c κόσμῳ τε γὰρ εἷς Διὰ ἁπάν-
c L.4.§.40. των, ℭ Θεὸς εἷς Διὰ πάντων, καὶ ὐσία μία, καὶ
d L.2.§.16. d νόμῳ εἷς, e λόγῳ κοινὸς πάντων τ῀ νοερῶν
e L.4.§.4. f L.9.§.1. ζώων, καὶ f ἀλήθεια μία. εἴγε καὶ τελειότης μία τ῀ ὁμογενῶν, καὶ ἕ αὐτ῀ λόγε μετεχόντων ζώων.

g L.2.§.12. Inf. §.19. §. 10. g Πᾶν τὸ ἔνυλον, ἀναφανίζεται τάχιστα τῇ τ῀ ὅλων ὐσίᾳ. καὶ πᾶν ἄτιον, h εἰς τ῀ τ῀ ὅλων λό-
h L.4.§.14. γον τάχιστα ἀναλαμβάνε᾽). καὶ i παντὸς μνήμη τάχιστα
i Sup.§.5. ἐγκαταχώννυ᾽) τῷ ἀιῶνι.

k L.1.§.9.l. 9.§.9. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ περ᾽ξις k κ᾽ φύσιν ἐστὶ, καὶ κ᾽ λόγον.
l L.3.§.5. Sup.§.2. §. 12. l Ὀρθὸς, ἢ ὀρθόμενῳ.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémqe mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siqidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémqe rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam qàm celerrimè evanescit: cavssale omne, in universi rationem non minùs citò reforbetur; memoria denique rei cujusqe pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturem, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

ua defluvium qoddam sortita sunt, omniáqe instar Homerica catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qi torques longè pulcrior est, qàm aureus ille, avt si qem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10.§. 5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῆς ἑνοίας; δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγῳ, τὸ πᾶν συνέδησε. *Benevolentia vinculis ab artifice verbo rerum universitas constricta est.* Redonanda Clementi vox ista, *Strom.l.* 5.*p.*570. *A.* Σφίγξ, ὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. *Sphinx non est intelligentia universorum.* lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12.§. 30.

Συγκατατέτακται] Vide *l.* 4.§. 45. & *l.* 5.§. 8.

Συγκοσμεῖ] Vide *infrà* §. 48.

Κόσμῳ εἷς] Vide *l.* 4.§. 40.

Νόμῳ εἷς] Vide *l.* 2.§. 16. Clemens *Strom. l.* 1.*p.* 356.*D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμῳ εἷς. ἑκόσε γὰρ, τῷ κ᾽ ἑνὸς, ὅ, τε τῆς φύσεως, ὅ, τε τῆς μαθήσεως νόμῳ εἷς. *Legislator est unus, & lex una: à Deo enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.*

Λόγῳ κοινὸς] Vide *l.* 4.§. 4. & *infrà* §. 10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9.§. 1. Julianus *de cynism. Orat.* 1. Μία τί ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. *Una & singularis est veritas, unáqe philosophia.* Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, ὅλως καὶ φιλοσοφία. *Ut veritas una est, ita & philosophia.* Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ἁπλῶς. ψεύδεσθαι δὲ ἀπειραχῶς, παρίχει τὰ πράγματα. *Res enim fert ut uno modo verum, infinitis falsum qidqe dicatur.* Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον συναληθεύει. Siqidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμην.*c.* 16. Ἀληθῆ ἀληθεῖ ὐκ ἐνδέχεται ἐναντία εἶναι, ὅτε δόξαν, ὅτε ἀντίφασιν. ἐναντία μὲν γὰρ αἱ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε ὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. *Veracenunciatio vel sententia vera contraria esse non potest. Nam ex oppositis contraria sev adversa constant, de qibus homo idem verè potest dicere, at contraria eidem simul convenire non possunt.* Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν ὐκ ἔστι ψεῦδ῀ συλλογίσασθαι. *Ex veris falsum concludi non potest.* Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ καλορθοῦν μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πανλοδαπῶς δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantùm licet, nam

Simpliciter boni sunt, sed mali omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκασον οὖν πράττομεν αἰεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλειοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει. τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἓν ἐστι κ᾽ ἁπλοῦν. ἀστοχοῦσι δὲ ἄλλοι ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. *Eorum qa agimus unumqodqe unico tantùm modo rectè confit: multipliciter errari in eo potest. Sicut scopum attingere unicum est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendóqe aberratur.* idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Senecâ *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom.l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὡς κ᾽ μία καλὴ δύναμίς ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unáqe felicitas, qam virtus facit.* Et *ibidem.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδεῖς γάρ πω τ῀ ψεύδες αἱ ἀτραποί. *Multifidæ sunt enim mendacii falsitatisqe semitæ.* Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.*IV.*p.*486.*C.*

--- velut sylvis ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. ---

Flaccus *l.* 2.*Sat.*3. Sed Clementem *Strom.* 1.*p.* 298.*A.* avdiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν ὕσης τῆς ἀληθείας. τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει. καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τ῀ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη. αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρε, τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαι ἁυχεῖ τὴν ἀλήθειαν. φωλὸς δ᾽ οἶμαι ἀναλοῆ πάντα φωλίζεται. *Qum una sit itaqe veritas (habet enim innumerabilia falsum diverticula, qemadmodum Baccha, qa Penthei membra divulserunt ac distulerunt) Philosophia tam Barbara, qam Græca hæreses, unaqaque id qod sortita est, tanqam totam jactat veritatem. Lucis autem, ut opinor, exortu omnia illuminantur.* Et mox: Ὁ γοῦν αἰὼν τ῀ χρόνε τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὸς. ἀυτὰρ δὴ καὶ τὸ παρωχηκὸς, ἀκαρείως [ἀκαρίως, vel -ισίως.] συνίσησι. πολὺ δὲ πλέον δυνατωτέρα τ῀ αἰῶν῀ ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα, καὶ εἰς τὴν ἀλλαδαπὴν ἐκπέσῃ γῆν. *Atqe seculum qidem, temporis futurum & præsens; qin etiam præteritum instar momenti constituunt. Sed multò est potentior seculi veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam cociderint.* Deniqe: *D.* Ὁ δὲ τὰ διηρημένα συνθεὶς ἄνθις, καὶ ἐνοποιήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως ἴν᾽ ἴσθ᾽ ὅτι καλόψεται τὴν ἀλήθειαν. *Qi autem drvisa rursus composuerit, & perfectum verbum unum fecerit, scias futurum ut veritatem citra periculum contempletur.* Et *in eod. lib.p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἑνὸς ὄντ῀ τ῀ ἐυδαιμονεῖν αἰτίας τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὐπάρχουσαι. καὶ ὡς τ῀ θερμαίνεσθαι ὅτε ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖόν τε καὶ ἱσθὴς. ὅτων μιᾶς ὅσης τῆς ἀληθείας. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν ἀυτῆς. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus cavssæ sunt virtutes, qæ sunt plures: & qemadmodum ut qis calefiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sunt qæ conferunt ad ejus inqisitionem.* Rursúsqe ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Εἰ γοῦν σκοποῖμεν, μία καλὴ δύναμίς ἐστιν ἡ ἀρετὴ ταύτην δὲ συμβέβηκεν τύτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγενομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τύτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τύτοις δὲ ἀνδρείαν, ἡ δικαιοσύνην. ἀνὰ τὸν αὐτὸν ὧν λόγον καὶ μιᾶς ὕσης ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρίας ἀλήθεια, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικῆς, κἂν φιλοσοφίᾳ τῇ ὀρθῇ Ἑλληνικῇ ἔιη ἡ ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία ἄυλη ἀλήθεια ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τῷ Υἱῷ τ῀ Θεοῦ παιδευόμεθα. *Et si qidem rectè consideremus, potestate una est virtus, accidit autem, ut ea cum his qidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometræ veritas; in musica autem musica; & in rectâ philosophia fuerit Græca veritas, qæ manibus eradi non potest, qam docemur à Dei Filio.* Frustrà igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit. qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 12. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem B. Ὁι τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος. καὶ ἐνοίκιον μὲν, τῷ σαθμούχῳ. μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀρραβῶνα. *Hoc modo dicimus de una & eadem drachma, si data fuerit navta navlum: si publicano vectigal, & ei qi domum locat merces conducta domus: præceptori opera merces: & ei qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, inqies, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ argutantur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1.*q.* 14.*m.*5. & Thomam Aqinatem *sum. part.* 1.*q.* 16.*a.*6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2.§. 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4.§. 14, 18. & *l.* 6.§. 23. & *suprà* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem*, inqit, *actio creaturæ rationalis est secundùm naturam & secundùm rationem.* qia nimirum de natura rationalis est, esse præditum ratione. Seneca *de vita beat.c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc ratio observat, hanc consulit. idem est ergò beatè vivere, & secundùm naturam.* Sed & ex conseqenti, idem secundùm naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθόμενος] Xylander ἐρωτηματικῶς legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit; cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio erigi opus habeat. Mericus Casavbonus μὴ legisse videtur. vertit enim; *Rectus ipse, non directus.* qomodo ferè legitur *l.* 3.§. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata,

§. 13. Qomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis qæ ratione sunt prædita. ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata sunt utraqe. consideratio hæc animum tuum magìs attinget, si te freqenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius qæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanqam qod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acsi tibi ipsi benefacias.

§. 13. Ὁιόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη & σώματος, τοῦτον ἔχειν τὸν λόγον [a] ἐν διεστῶσι τὰ λογικὰ, [b] πρὸς μίαν πινὰ συνεργίαν κατασκευασμένα. μᾶλλον δέ σοι ἡ τοῦτο νόησις προσφερεῖ), ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [c] μέλος εἰμὶ & ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ μόνῳ & ῥῷ στοιχείῳ [d] μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, ἔτι ἀπὸ καρδίας φιλεῖς τοὺς ἀνθρώπους. ἔτι σε καταληπτικῶς * [e] εὐφραίνῃ τὸ εὐεργετεῖν. ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, ἔτι ὡς [f] αὐτὸν ἓν ποιῶν.

a L. 9. §. 9.
b L. 2. §. 1.
c L. 8. §. 7. l. 10. §. 6.
d L. 2. §. 3, 4.
* -ληκτικῶς L. 9. §. 42.
e L. 8. §. 26.
f Inf. §. 74. l. 11. §. 4.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus consistas ipse, vel si labi contigerit, erigentis opem nè spernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12. Utriusqe horum imaginem havd ineptam subministrat Synesius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιεινοτέρων φυτῶν συτίνλες, ὡς εἰς ὀρθὸν ἀειρεσθαι βλαστά τι καὶ πέφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτῶν ἐξισχύει, κονδοῖς αὐτὰ καὶ χάραξιν ὑπερείδουσιν. *Sed ut agricola, qum ex integrarum, ac bene se habentium stirpium naturali propensione exploratum habeant, naturâ omnes ita esse comparatas, ut in rectum assurgant, qacunqe per se attolli nequeunt, ridicis ac pedamentis suffulciunt.* Plantæ, inqit, qædam suapte vi ὀρθαί. i. e. rectæ crescunt, aliæ qæ sponte nequeunt, arte & ope, sive adminiculis ὀρθοῦσθαι. i. e. erigi necesse habent.

A ἑκάστῳ, καὶ πᾶσιν ἅπασι. *Curemus non minus aliorum corpora qàm suum qisqe corpus. Omnes enim unum in Domino sumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Christus. Qodqe membra inter se sunt, hoc qisqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid si nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter se membra consentiant, qia singula servari, totius interest: ità homines singulis parcent, qia ad catum geniti sumus. Salva autem esse societas nisi amore & custodiâ partium non potest.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μέλος εἰμὶ] Ità Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana conclusa sunt, unum est; membra sumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῷον ὁ κόσμος. *Mundus est animalis unius instar.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verùm restringit hìc ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ῥῷ στοιχείου μέρος] Verba illa διὰ τοῦ ῥῷ στοιχείου glossema forsan fuerint. Μέλος autem & μέρος ità Marcus distingvit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter paulò Strabo *l.* 2. *pag.* 57. qi non *animationis*, sed *configurationis* ratione, istud ab isto disterminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inqit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἴδιον ἔχουσα φυσικὴν, ὁρθοῦσι τινὶ καὶ τύπῳ σημειοῦσα. καθὸ καὶ τοῦτο εἴρηται, (*Odyss.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεῖσι τομῶν.
— ἡ δὲ ὁδὸν ἔχει τοιοῦτον.

Sectio in membra differt à distributione in partes: qòd illa nimirum descriptionem qandam habet naturalem, certâqe formam & punctis suis definitam, undo & illud Poëta est,

Illum scindendo verum in sua membra resolvens.
— *Hæc nihil tale habet.*

& accuratiùs Aristoteles *hist. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια οὐ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὑτοῖς ἴδια. οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος, καὶ χεὶρ, καὶ ὅλως ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτὰ τέ ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. *Animalium partes qadam non modò partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qa, cum ipsa totius integritate describantur, habeant tamen intra se partes diversas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium aut pectus: qippe qa & ipsa partes sint totæ, & ex partibus constent diversis.* Membrum ergò unumqodqe etiam pars est corporis; verùm non itidem è converso.

B

Καταληπτικῶς εὐφραίνει] Imò καταληκτικῶς. vocabulum significatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil reqiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

C

Εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adversus Epicureos agens; Αὐτοὶ δή πω λέγουσιν, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἥδιόν ἐστι τοῦ εὖ πάσχειν. *Ipsi hoc dicunt, svavius esse afficere qàm affici beneficio.* Et *de philosopborum convictu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκουρος, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ εὖ ποιεῖν, οὐ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ καὶ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ ἡδὺ οὕτω γόνιμόν ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ τοῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, Ἀγλαΐην καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν. τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι τὴν χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καθαρώτερον. διὸ τῷ πάσχειν εὖ αἰσχύνονται πολλάκις, οὐ δὲ ἀγάλλονται τῷ εὖ ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modò pulcrius, sed etiam jucundius esse ait qàm accipere. Nihil enim tam ferax est gavdii atqe gratiæ: & sapuit, qi Gratias nomina imposuit, Aglaiæ, Euphrosynes & Thaliæ. Major enim & purior est lætitia dantis. Itaqe sape pudet accipere beneficium, semper cum gavdio gratificamur alteri.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποίᾳ γὰρ ὕστερον βάλλοντα καὶ τυχεῖν ἡδὺ, καὶ διαμαρτάνειν ἀνιαρὸν, ὡς ἀνδρὸς εὖ παθεῖν ἀξίου διὰ χάριτος ἐφιέμενον; *Qis autem scopus est, qem tangere sit jucundius, aut aberrare molestius, qam si qis virum beneficio dignum demereri cupit?* Et in *Erotic. de amantibus pag.* 762. *C.* Ὥστε χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδόντας, ὡς παῤ ἑτέρου δεχομένους καὶ χαίροντας αὐτοὺς λαμβάνοντας. *Ita ut magis jam gavdeant dantes qàm ab alijs accipientes.* De Christo Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Δίδωσιν ἥδιον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

D

Ὡς αὐτὸν ἓν ποιῶν] Phalaris *Epist.* 17. Οὐ δίδοναι χάριτας ὅσημαι δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παῤ αὐτῶν

E

F

G

§. 14. Ὁ ἥλιος, ἔξωθεν ἐφ' ὅσον ἐπίπτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς * προσπλάσεως ταύτης δυναμένοις. a ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ πάσχοντα. b ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακόν τὸ συμβεβηκὸς, οὔπω βέβλαμμαι, c ἔξεστι δὲ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. d Ὅτι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, e ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ f ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

§. 16. g Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ *. ὅσον, λέγω, ἐ φοβεῖ * ἑαυτὸ * εἰς ἐπιθυμίαν.

*περισπ. Lug. An.
a Inf. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
* ὅ, τι ἂν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 29. 40.
* -χλεῖ;
* -βεῖ;
*[ἐλυπεῖ;] εἰς ἐπ. [ἐνιεῖ;] Boot. [οὐκ ἄγει] εἰς ἐθυμίαν Salm.

§. 14. Quicquid voluerit, eis extrinsecùs accidat, qæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsi enim, qæ affecta, sunt, conquerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id quod contingit, nondum sum læsus. in me autem situm est, nihil tale opinari.

§. 15. Quicquid vel fecerit vel dixerit quisquam, probum esse me oportet. haud aliter, quàm si aurum aut smaragdus aut purpura ità jugiter diceret, Quicquid fecerit dixeritve quisquam, smaragdum esse me oportet, nitoremque meum retinere.

§. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

ANNOTATIONES.

αὐτῶν λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, quum bonos honestosque viros muneribus orno: sed potius ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qo emaculem, transcribo. Οὔτε νῦν παραδίδωσιν ὁ καιρὸς, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τὴν πρώην (πρὸ τοῦ forsan) χρείας μηδὲν αἰτιαμένους. (αἰτησαμένους, culpat enim qodammodo, qòd nihil priùs petierant.) ἐυχαριστῆσαι δὲ τοῦ παρόντος, ἵνα μὴ αἰτῆσθαι, ἅπερ ὑμεῖς μὲν οἱ λαβόντες, δώσετε ταῖς ἀληθείαις. δίδειγμα γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αὔτην. ἐγὼ δὲ εἰ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι μᾶλλον καὶ μεγαλοπρεπίστερον, ἢ δοκεῖν τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας εὖ ποιεῖν; *Neque jam tempus fert, vos ut amicissimos conqeri, qum superiori tempore nihil accusaveritis, aut in præsentia gratias agere, qum petatis ea, qæ si acceperitis vos, abundè reqe verâ gratiam præstiteritis. Ego verò in gratiarum actionis loco ipsam petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magìs accepero, qàm collocavero. Qid namqe viro in patriam pio illustrius aut magnificentius esse potest, qàm ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienſi *tom.* 1. *pag.* 252. Ἐυ γὰρ ποιεῖν, οὐκ ἐν πάσχειν, πεφυκότες ἤδιτων. καὶ μισθὸν ὀφείλειν αὐτοὺς τοῖς ἐν ποιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς δεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς ἀρετῆς λαμβάνειν. οὐδ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τοὺς ὄντας αὐτούς. οὐδὶ γε μᾶλλον, ἢ τοὺς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων σώζειν, ὥσπερ εἰκὸς, τοὺς ὡς ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς γνώμας διακειμένους. *Sciebant enim se non ad accipienda, sed ad conferenda beneficia natos esse: & iis, qi Graciam tuerentur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, nec utilitatum gratia suos amare, non magis qam parentes aut liberos, sed etiam suis impensis conservare: qemadmodum eos, qi erga aliqos, ut suos, affecti sunt, facere sit æqum.* P. Syrus. *Beneficium dando accepit, qi digno dedit.*

Imò sibi ipsi benefacit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstas.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπλάσεως δυναμένοις] hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τοῦ φυράματος τούτου. *membris corporeæ massæ.* ut *infrà* §. 68. Sive τοῖς κακωμένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. §. 28. cur autem Annotator Lugdunensis τὸ προσπλάσεως hìc submoveret, προσεκπλάσεως supponeret, nihil erat cùm τὸ προσπλάττω præcessisset. Sed & τὸ προσπλάττον *infrà* §. 68. reperiatur. frustrà & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ πάσχοντα] malim μέμψηται. *conqerantur ea, si voluerint, qæ perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hìc non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. οὐκ ἐγὼ (id est, ὁ νοῦς *mr. v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθόλου δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀβουλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνειν ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλεῖστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. οὐκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὲν ἔχειν αἰεὶ τὸ τοῦ Μενάνδρου πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Τί γὰρ πρός σέ ἐστι, φησὶν,
Ἂν μήτε σαρκὸς ἅπτηται, μήτε ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Ἐυριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θητά τοι πεπόνθαμεν.

οὐδεὶς γὰρ ὕτω τοῦ παθητικοῦ καταφερομένου καὶ ὀλισθαίνοντος ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ἀναμνήσει ποιῶν, ᾗ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνην ταύτην τῇ τύχῃ λαβὼν δίδωσιν, ἐν δὲ τοῖς ἀνιαστάτοις καὶ μεγίστοις ἀτρέπαλης ἔσηκεν. *In universum verò qa nolentibus nobis accidunt, partim suapte naturâ molestiam ea afferunt, partim opinio nos adsvefacit ut ægrè feramus. Et adversum hæc utile est in promptu habere istuc Menandri:*

Nisi ipsè feràs pra te, nihil es passus mali.
Qid enim, inqit, ad te pertinet id,
Qo neqe animus, neqe corpus tangitur tuum?

Ad ea autem qæ naturâ suapte dolorem videntur excitare, accommodari debet Evripideum illud:

Heu mihi, qi heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio, qæ facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magìs revocet & confirmet, qàm qæ communis natura & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hìc tantùm fortunæ ansam præbet, in potissimis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicissimo haud procul absunt. Idem *de exil. pag.* 599. *B. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινὸν ἑαυτὸν, ἐπὶ πᾶσι μὲν ἀχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπου δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δέδωκεν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφητέα καὶ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν, οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ, κομιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυνθάνεσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλωμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συνεγναικτῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Qòd cùm alias doloris indulgere, & animo concidere inutile sit, atqe futile, & fatuum. tum ubi res ipsa ratione tractata, atqe ante oculos exposita momentum te sic tecum deberè compellare, non sacta tibi est, si dissimules, injuria: nimis qàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit: non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti.* Verùm Marcus ad eâ etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicqid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἢ ἡ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 18.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἂν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ ὅσον λέγω, ἐ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν.] manca hæc esse, ex seqentibus satìs clàret; nec qid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente qàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *suprà* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infrà* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Bootius per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & qæ desunt, ità supplenda existimarem. οὐκ ἐνοχλεῖ; ὅσον λέγω, ἐ φοβεῖ ἑαυτό; [ἐ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [ἐ κινεῖ; vel οὐκ ἄγει;] sicut Galenus *de optim. sect. c.* 6. Ἐὰν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς ἀῤῥωστίαν ἡμᾶς ἄγει. *Mens an non ipsa sese pertubat? exempli gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in capiditates conjicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ; ἐ λυπεῖ (ut sit hoc illius, ὅσον λέγω loco) ἑαυτό; ἐ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant seqentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ. Verba autem felicìùs paulò videtur restituisse sic D. Salmasius. ὅσον ἐ φοβεῖ, οὐκ ἄγει εἰς ἐθυμίαν. idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam εὐθυμία est λύπη, ut εὐθυμία *hilaritas.* unde εὐθύμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. §. 38. ἡδὴ ὅσα τοὺς μωροὺς εὐφραίνει ἢ λυπεῖ. istiusmodi aliqid supplendum ex seqentibus liqet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὸ δὲ ψυχάριον τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, qandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ οὐδὲν δύναται κωλύσαι

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémqe ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hîc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides

εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆται ἢ λυπῆσαι δύναῖ), πιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημψικῶς [a] ἐ τρέψῃ εἰς τοιαύτας τροπάς. [b] τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναῖ), καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχῃ. τὸ δ' ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ ὧδε τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, οὐδὲν μὴ πάθῃ. * ἐ γὰρ ἕξεις * αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. [c] ἀπροσδεές ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ. κατὰ ταυτὰ δ' ἢ κ ἀπάρασχον, καὶ ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ παράσχῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

§. 17. [c] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν *. τί ἔν ὧδε ποιεῖς, [g] ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὰς θεός σοι, ὡς ἦλθες. ἐ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας δ' κατὰ τὸ δοκοῦν ἔθος. οὐκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναῖ) χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h] τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσῃ; σὺ δ' αὐτὸς λούσασθαι δύναῖ), ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δ' δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δ' τί τῶν χρησίμων δύναῖ) συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; οὐχ ὁρᾷς ἔν, ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ σὲ

a L. 5. §. 26.
b Inf. §. 33. l. 8. §. 28.
* εἰ ἐὰν ἄξεις, vel παρέξεις, αὐτὸ Salm.
* αὐτῷ Xyl.
c L. 3. §. 5. l. 11. §. 1.
d L. 5. §. 20
e L. 5. §. 36.
f L. 10. §. 13.
* -θὸν [ἡγεμονικόν.]
g Inf. §. 29.
* [πρὸς] τ. θ. σὺ Lug. An.
h L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

σαι ἢ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτὴν. οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστατίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, qod alieni arbitrii est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se ladat. Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ caussam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημψικῶς ἐ τρέψει] *Ipsa enim sese* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clariss. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, qàm Marcus ipse. is manum medicam favsto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander ἀυτῷ. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, avt opinio horum accidere potest: neqe enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, οὐδὲν μὴ πάθῃ, εἰ μὴ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ δ' παρίξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictetus *Differt l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὧν σὺ θέλεις; *Qis enim te cogere potest opinari qod nolis?*

Ἀπροσδεὲς] περὶ τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐταρκείας. Vide *suprà l.* 5. §. 14. & *infrà l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὔθ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neqe opes in nostra potestate sunt, neqe sanitas, neqe gloria, nec aliud deniqe qidqam, præter rectum visorum usum. Unum hoc est natura ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit.*

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémqe eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Merico Casavbono, τὸ ἢ ἀγαθὸν expungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Ἄνωθεν δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ ἓν τὸν δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. *Ipse avtem Plato dicit, beatitudinem, qa est eudæmonia, esse, benè habere dæmonem. Dici avtem dæmonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπεύσιππος εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ ἓν τὸν δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τὸ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὴ δαίμων ἑκάστου ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, εἴη ἂν εὐδαίμων, ὁ ἓν τὴν ψυχὴν ἔχων. ἓν δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπεύσιππος. σπεύσιππος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir igitur bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad dæmonem, ille significari videtur per nomen τοῦ εὐδαίμονος, id est, beati. Si avtem dæmon est cujusqe animus, ut Xenocrati placet, beatus erit ille, cujus animus benè se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονεῖν ἄνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Laërtius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Dæmon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

— *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
Evryale? an sua cuiqe Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, εὐδαίμονας dici beatos, qorum Dæmon bonus, id est, *animus virtute perfectus est. qem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qòd is Deus, qi est animus sui cuiqe, qanqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί ἔν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὰς θεός σοι] forsan [μὴ] τὰς θεός. atqe ità Mericus Casavbonus. nam Xylander omisit; maléqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti, facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse μὴ particulâ illâ interjectâ opus fuerit. Siqidem D. Salmasius formulam usitatam esse monet, τὰς θεός σοι, subavdi ὄμνυμι. eámqe locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31. 1.

Ἄφες με, τὰς θεός σοι,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυσί.
Sine, qaso per deos, havstibus Lyæum
Sine hauriam profundis.

Arrianus in Epicteti *Differt. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τὰς θεός σοι, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insultare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὰς θεὰς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformare.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεόν σοι. qem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σου, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversâ rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν. *Mirabilis, domine, ita salvus sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, ὅπως πρώην ἔλεγες. *Refer mihi per Deos ea qa dudum differebas.* Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τὰς θεὰς. qod fortean fuerit, τὰς θεός σοι. qin integram qoqe idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ὑμῖν πάντας θεὰς, ὅτι προέκοψε. Locus ergò sincerus & integer est. nec ullâ ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀπέρχου πρὸς τὰς θεὰς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christano, qod ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. *Irasci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmate isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem inspuisset, *Non qidem irascor,* inqit ille; *sed dubito tamen an irasci oporteat?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentiùs Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehemens malitia est, ut motu meo digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί δαὶ φίλτερον] *infrà* §. 21. & *l.* 4. §. 36. & *l.* 9. §. 32.

a L.2. §.3. σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως ᵃ ἀναγκαῖον.
b Sup. §.10. l.4.§.43.l.5. §.23.& l.9. §.29. τῇ τῶν ὅλων φύσει;

§. 19. ᵇ Διὰ τῆ τ ὅλων ὐσίας, ὡς ᾷ χειμάῤῥᾳ διεκπορεύε) πάντα τὰ σώματα, ᶜ τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς ᵈ τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. ᵉ πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὸ δ' αὐτὸ καὶ ᶠ σοὶ πάντος ὑπινοσῦν σοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος ᾠσαυτιπέτω.

c L.6.§.41. d L.2. §.1. Sup. §. 13. e L.4.§.48. f L.4.§.50. g L.2. §.7.l. 6.§.22.l.8. §.1.

§. 19. Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa, ipſa univerſo, prout membra ſibi invicem noſtra, coalita & eidem cooperantia. qot Chryſippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum abſorpſit ævum iſtud? idem tibi de qovis tum homine, tum re ſuccurrat.

h Sup.§.2.l. 4.§.23.l. 5. §.25. i L.4.§.19. Inf.§.34.l. 8.§.21. k Inf.§.26.l. 8.§.8.26.l. 9.§.27. l L.2.§.1.l. 3.4.11. m L.2.§.1.l. 3.§.11. n Inf.§.63.l. 4.§.3. o L.4.§.3. p L.2. §.1. q L.9.§.38. r Sup.§.18. Inf.§.25.l. 4.§.36. s L.6.§.1. t Sup.§.1.l. 10.§.34.

§. 20. ᵍ Ἐμὲ ἓν μόνον ᾠδιασᾷ, μήπι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκδὴ ᾧ ἀνθρώπου ὰ θέλῃ, ἢ ὡς ὰ θέλῃ, ἢ ʰ ὃ νῦν ὰ θέλει.

§. 20. Hoc unum me ſolicitum habet, neqid ipſe faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel ſecus velit, vel nunc nolit.

§. 21. ⁱ Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ ᾠδὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς ᾗ ἡ πάντων ᾠδί σε λήθη.

§. 21. Inſtat tempus, qo tu omnium oblitus eris; inſtat, & qo omnes tui.

§. 22. ᵏ Ἰδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τὺς πλαίοντας. τῦτο ᾗ γίνεται, ἐὰν συμᾠσταπῇ σοι, ὅτι καὶ ˡ συγγενεῖς, καὶ ᵐ δι' ἄγνοιαν, καὶ ⁿ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι καὶ ὡς ο μεθ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξονται, καὶ ᾠδὲ πάντων, ὅτι ᵖ οὐκ ἔβλαψέ σε ᵠ ὰ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ ᾠσθεν ἦν.

§. 22. Hominis eſt, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, ſi unà ſuccurrat tibi, tum eſſe tibi cognatos, tum inſcios invitóſqe peccare; adhæc, pavlò pòſt utroſqe veſtrûm morti conceſſuros: præ omnibus deniqe, nihil eos te læſiſſe. neqe enim mentem tuam deteriorem facere poſſunt, qàm priùs fuerat.

o L.4.§.3. p L.2. §.1. q L.9.§.38. r Sup.§.18. Inf.§.25.l. 4.§.36. s L.6.§.1. t Sup.§.1.l. 10.§.34.

§. 23. ʳ Ἡ τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης ὐσίας, ˢ ὡς κηρᾷ, νῦν μὲν ἵππάριον ἔπλασε. συγχέασα δὲ τῦτο, εἰς δένδρα φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτᾷ, εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλό τι. ᵗ ἕκαστον δὲ τύτων ᾠδὺς ὀλίγιστον χρᾶται.

§. 23. Univerſi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejuſdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem; dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis ſpatium ſubſiſtit.

iſtis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάῤῥου] Vide *ad l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. A Avguſtinus *in Pſal.* 38. *Momentis tranſvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *ſuprà* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è ſuperis ergò exceſſerat jam Epictetus. Accedit qòd Gellius Herodi Attico, qi ſub Marco floruerat, æqualis ferè, de Epicteto, tanqam qi jamdudum deceſſerat, ità verba facit, *l.* 2. *c.* 18. De *Epicteto philoſopho nobili, recentior eſt memoria, qàm ut ſcribi, qaſi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ] *Hoc unum me ſolicitum habet.* ità τὸ περισπᾶν ſæpiùs uſurpat *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Eſtqe hoc qod profitetur cumprimis utile piumqe, ſi ſolicitudo univerſa eo fine adhibeatur, nè qid unqam obrepat, qod officii ſui non ſit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 8. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1. Ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qidqam moleſtum habeat.*

§. 21. Ἐγγὺς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium avtem finis appropinqavit.*

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccleſ. c.* 1. *v.* 11.

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τὺς πλαίοντας] Hoc eſt qod Avguſtinus *in Joan tract.* 66. & *in concion. ſolenn.* 235. *Eſto medico ſimilis; qi odit morbum, amat ægrotum.* Ità Marcus etiam lapſos & errantes diligi vult. Amplius aliqid Chriſtus Dominus; non lapſos tantùm & errantes; verùm in nos ipſos delinqentes. Ἀγαπᾶτε τὺς ἐχθρὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos veſtros, benedicite eis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infeſti ſunt & perſequntur vos.* Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ εὐεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθρὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοτοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τὺς εὐεργέτας κρατεῖ. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τὺς ἐχθρὺς οὐχί. ἀλλὰ παντὶ τῷ τρόπῳ ἀντεξικακεῖν, εἰδ' οἷόν τε, καὶ εὐεργετεῖν. *Apud homines par culpa eſſe videtur, iis, à qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hoſtes minimè ulciſci. At apud divinam philoſophiam illud qidem obtinet, ut benè de nobis meritos remuneremur: at non item illud, ut injurios ulciſcamur: verùm omninò qidem patientiam adhibeamus: ſi avtem fieri poſſit, eos etiam beneficiis proſequamur.* Contrà planè qàm Pindarus *Pyth. od.* 2.

\- - - - - φίλον εἶη
φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἄ-
τ' ἐχθρὸς εἰὼν, λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε πατίων ὁδοῖς σκολιαῖς.
\- - - - - *Amicum liceat*
amare: contrà inimicum utpote inimicus exiſtens, lupi more curram,
Aliis veſtigiis alias inambulans viis obliqis.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum inſtituens; Διαίρεσθαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτὺς τὺς δαίροντας. *Ut inſtar aſini vapulet; & dum vapulat, eos à qibus verberatur diligat.* De Chriſtianis Juſtinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos perſequntur.* Atqe hæc eſt reverà charitas ſincera, *amare qos toleras, tolerare qos amas*, ut Gregorius Romanus *in Evan. ſerm.* 35. Qin & Marcum ad eos etiam reſpexiſſe, qi adverſus nos ipſos fuerint injurii, qæ ſubjecit, oſtendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem in *Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγῶμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, ἀ νόμῳ. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενὲς ἐστιν. *Arbitror, o viri præſentes, vos omnes, cognatos, propinqóſqe, & cives invicem eſſe naturâ, non lege. Simile namqe ſimili naturâ cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις; ἐκ τῆς ὅλης ὐσίας, ὡς κηρᾷ] Eleganti ſimilitudine hoc illuſtrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλευασὴς, ſed de ſchola Platonica Leo, (Byzantius fortean) utì ex Athenæo *dipneſoph. l.* 11. & Laërtio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcedinem* inſcripſit, & inter Luciani opuſcula, à qibus dictionis mollitie venâqe candidiore plurimùm diſcrepat, extat vulgó. Τὸ μὲν γὰρ τοιῦτο, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττειν ἐπισάμενα, πηλὸν ἢ κηρὸν ὅταν λάβῃ, ῥᾳδίως ἐκ τῦ αὐτῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχηματίζει πολλὰς ἰδέας φύσεως. *Etenim & pueri noſtri qoqe hujuſmodi aliqid fingere ac formare ſcientes, limum cerámve cum ceperint, facillimè ex eadem maſſa varias multiplicéſqe transfigurant formarum naturas.* Eiſdemqe planè inſiſtens veſtigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὡς γὰρ ἐκ τῦ αὐτῦ πηλῦ δύναταί τις πλάττειν ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τῦτο ἐκ παρ' ἓν ποιεῖν ἀδιαλείπτως. ὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τὺς προγόνους ἡμῶν ἀνέσχεν. εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγέννησε τὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει. καὶ ὁ τῆς γενέσεως ποταμὸς ὕτος ἐκδιλεχῶς ῥέων ὅποτε σήσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἐναντίας αὐτῷ ὁ τῆς φθορᾶς. *Sicut qi argillam tractat, fingere ex ea animalis formam poteſt, rurſúmqe diffingere, iterúmqe ac qoties libet perpetuò vices iſtas repetere: ſic etiam natura ex eadem materia olim avos noſtros, poſtea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evolvet: ac fluvius ille ortus noſtri abſqe intermiſſione labens nunqam ſubſiſtet, ſicut & interitus flumen hujus contrarium.* Cui non abſimile qod Aphrodiſienſis *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκὸν ἵππον ἢ βῦν, ἤ τι τοιῦτον ζῶον χωνεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σκεῦος, ἀπὸ

istis avtem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, qàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpiùs assveverit qis, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso avtem intelligas licèt esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensus omnis avfugerit,

[a] δεινὸν ἦ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ. ὥσπερ δὲ καὶ τὸ συμπαγῆναι.

§. 24. [b] Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν [c] πολλάκις * ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, * ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὡς ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. αὐτό γε τοῦτο παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι καὶ τὸν λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ * ἁμαρτάνειν οἰχήσεται, [a] τὶς

a L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
b L.2.§.1. Sup. §.22. Inf.§.60.65.
c L.11.§.18.
* γίγνηται,] ἐναποθήσκει, καὶ τὸ πρ. τελ. a. Boot.
* εἰ Mer.
* -τεῖ [μὴ] a. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ εἴδους εἰς εἶδος μεταβάλλων τὴν ὕλην. Sicuti cum statuarius æneum equum vel bovem, vel simile aliqod animal fuderit, vel duxerit, finxerit hominem, vel aliud aliqod vas, materiam ex specie in speciem commutans. Lusûs avtem puerilis illius; qo animalium icunculas è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *insomnio* verbis hisce. Ὁπότε γὰρ ἀφεθείην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππους, ἢ καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον. *Qum dimissus à præceptoribus, vel boves; vel eqos, vel etiam homines per Jovem abrasâ cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Περὶ ἑρμηνείας *c.* 317. Καθόλου δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μέν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βᾶν, ὁ δὲ ἵππον. ἔτω καὶ πρᾶγμα ταυτὸν ὁ μὲν ἀποφαινόμενος καὶ κατηγορῶν φησιν. *In universum avtem qemadmodum eandem ceram hic qidem canem finxit, hic avtem bovem, alter verò qidam equm; sic & eandem rem hic qidem enuntians & prædicans inqit.* Et Fabius *institut. l.* 10. *c.* 5. *Nec aliena tantùm transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus, & sententias easdem qàm numerosissimè variare: velut eadem cerâ alia atqe alia forma duci solent.* De cera ipsa Plinius minor *l.*7. *Ep.* 9.

Hæc laus est cera, mollis cedensqe sequtur
Si doctos digitos, jussaqe fiat opus;
Et nunc informet Martem, castamqe Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

vide *infrà ad* §. 25.

Δεινὸν δὲ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ] vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 47. & *infrà* §. 25. & 50. & *l.* 11. §. 17. Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν οὐκ ἀγνοεῖς τηλικαύταις ἀκοαῖς ἀεροώμενον. τὸ δὲ ὀργιλον αὐτῆς συνορᾷς ὅπως διάκειται, τῆς γομφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντεθέν. *Sed tibi cognitus est penitius animus meus, qi toties docentem audietis, non nescis tamen atqe oculis cernis, uti sedes animi sit affecta, compage ejus & commissurâ dissolvente se in id qod compositum sit.*

§. 24. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τελευταῖον ἀποσβέσθη] Periochen hanc miserè mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensus illi, qos ipsi præferunt, nullâ artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mericus duntaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic qidem citra vim insignem, exprimitur ea, qam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assentiri maluerim) sic effert: Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantùm factâ, ἢ,) ἐναποθήσκει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀπεσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valdè prater naturam. ubi sæpius contigerit, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo omnino reaccendi neqeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου] *Torvitas vultûs*: qò κότος sive latens intus animus infestus atqe infensus se prodit. huic opponi videtur, τὸ ἵλεων τοῦ προσώπου, *vultus serenitas. l.* 6. *c.* 30. Hesychius. Ἐπίκοτα, ἐπίμομφα, ἃ πᾶς ἂν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ καὶ πλέονσι. *Iram provocantia, culpabilia, qa qivis reprehendat. Sophocles* Ναυπλίῳ καὶπλέονσι. Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eidem cognominis, qæ Ναύπλιος πυρκαὴς dicebatur. Ἐπίκοτον esse vult, *qod iratum & infensum jure faciat*; at Marcus pro *offensione* sive *infensione animi, qæ in vultu indicium facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεὶ δέμνιος ἄγναμπτον νόον.
At ille mentem infensam pervicax gerens.

Πρόσχημα] ἡ ἐυπρέπεια τοῦ προσώπου, ut Jacobus Apostolus *Ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultûs*, qi tristitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantùm & deturpari, sed & tolli prorsus sæpenumero solet. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 35. *Non est ullius affectûs facies turbatior. pulcerrima ora fædavit; torvos vultus ex tranqillissimis reddidit. liqit decor omnis iratos. qalem intrà putas esse animum, cujus extrà imago tam fœda est?* & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectus pejor est vultus. ferarum minùs tetra facies est, etiam cum venatorem suum semianimes morsu ultimo petunt, qàm hominis irâ flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l.* 6.

Et qantum ira sinit, formosa. ---

& de Procride *l.* 7.

Tristis erat, sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi. tu collige qalis in illa,
Phoce, decor fuerit: qam sic dolor ipse decebat.

A Imò, qod Marcus istîc, dum affectus istiusmodi exprimere atqe induere vultus freqentiùs cogitur, usu in naturam vertente, ità tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas.* qi locum istum mirificè illustrat. plùs enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, uti ex Homero atqe Evstathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist. i. p.* 786. *A.* Ἕπεται τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα συγγὲν καὶ εἰς γῆν συνειγμένον. --- ὥστε ἃ ποιοῦσιν οἱ πεισθέντες καὶ ἐπιδήλως, ταῦτα ἐκ τῆς αὐτομάτης ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. *Consentaneus qidem fuerit summissis atqe abjectis animis tristis oculus atqe deorsum vergens---adeo qa lugentes consultò meditatòqe faciunt, ea suopte animi sponte in nobis, & veluti habitu temerario exstitisse videri debent.* Nicostratus *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρηταὶ ἔχουσιν ἄν τι πλεῖστον τῆς καλλους τῆς ψυχῆς. καὶ ὁκ ἔνι, ὅτε θυμούμενον, ὅτε ὀργιζόμενον, ὅτε χολῶντα, τὸ πρόσωπον φαιδρὸν ἔχειν τι καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις παίδεργον καὶ κρυψίνους, ἐυθὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραβλέπει, καὶ δεινὸν δέδορκεν. ὅστις δὲ μωρίας ἐυπαθὴς, ταῖς κόραις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀναπίπλαται. ὁποῖοι ὀφθαλμοὶ καὶ προβάλων τοιοῦτος. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκαιός ἐστι. καὶ ὅταν ἐπαυθῇ ὁκ ἰρύθημα, ἀλλὰ σκότος τε καὶ ῥίφος, τότε τοι ἡ ψυχὴ ὑδαμῇ ὑδαμῶς ἐυφραίνεται. *Benigni enim oculi summam animi pulcritudinem comitantur: & fieri solet, ut qi non excandescit, nec facile irascitur, avt bile movetur, facilem splendidam serenamqe habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is statim & oculis transverse implacideqe intuetur? qi stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, ut astuti & oves. Cui supercilia conjunguntur, improbus est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caliginosa est, hujus anima nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοτον illud τῆ προσώπου. nos dicimus, a louring look. Vide *infrà ad* §. 59. Sed nec minùs Svetonius *l.* 4. *c.* 50. in *Cajo.* cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Vultum*, inqit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmasius ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi sic debere, Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ἀυτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι καὶ τὸν λόγον. atqe hæc subseqi post illa qæ *suprà* §. 10. habebamus. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις καὶ κατὰ φύσιν ἐστι καὶ κατὰ λόγον. *Si in animali rationali eadem actio secundùm naturam & secundùm rationem; ira in vultu efferveſcens, qa præter naturam est, etiam præter rationem.* Illud, ἢ τὸ τελευταῖον ἀπεσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, qæ aliqando sic extingvitur, ut possit iterum accendi, aliqando verò, ubi in totum oleo defecta est, ità extingvitur, ut denuo accendi neqeat. Suspicatur ergò post exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout & *l.* 8. §. 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eò modò extingvatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumat; qibus de medio sublatis, periochen hanc antegressam cum proximè seqenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22. & 24. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν οἰχήσεται] Mericus interserit negativam, ut sit τοῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Melius opinor, Xylander. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usqe in vultûs obfirmatione processeris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid ampliùs tibi vivere proderit? Galenus *de differ. pulſ. l.* 4. *c.* 11. σφυγμὸν, inqit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην ἀυτῷ τῷ κάμνοντι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammationibus ægrotus percipit.* Idémqe *therapevt. l.* 13. *c.* 1. Ἥ τις ἅμα τῇ φλογώσει καὶ τάσιν ἔχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν θ' ἁπλομένην, ἀυτῷ τε κάμνοντι διὰ τῆς ἰδίας ὀνομαζομένης συναισθήσεως. *Qa supra inflammationem, tensionem qoqe in parte facit, qam non modo ipsa in tactu deprehendamus, sed etiam ipse æger proprio sensu appellato advertat.* Ità medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, qâ æger eorum qæ in corpore suo fiunt sensum se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hìc, ità & Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς ἀυτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a L.9.§.2. l.10.§.8.
b Sup.§.23.
c L.6.§.15. l.8.§.50.l. 10.§.7.l.12. §.23.
d L.6.§.27. l.8.§.14.l. 11.§.18.
e L.2.§.13.
f L.8.§.14.
g L.5.§.28.
h L.10.§.30 l.11.§.18.
i L.1.§.15.
k L.2.§.1.
l L.11.§.13. Inf.§.52.63
m L.3.§.12. Sup.§.7.l.8. §.32.36.

a τὶς ἔλι ἐ ζῆν ἀιτία ;

§. 25. b Πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤπω μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα Φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τ' ἐτίας αὐτ' ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων ἐτίας, c ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

§. 26. d Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σὲ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ. d τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. ἐτε γὰρ ἰδὼν, e ἐλεήσῃς αὐτὸν, καὶ f ἔτε θαυμάσεις, g ἔτε ὀργισθήσῃ. h ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἔτι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοειδές. i δεῖ ἂν συγγινώσκειν. k εἰ ᾗ μηκέτι ὑπολαμβάνῃς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ῥᾷον l ἵλεως ἔσῃ τῷ παροροῶντι.

§. 27. m Μὴ τὰ ἀπόντα συνοιεῖν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorſum homo ſic affectus vitam protrahat ampliùs ?

§. 25. Qæcunqe vides, univerſa mox eſt mutatura univerſi rectrix natura, aliáqe ex eorum materia effectura, & ex horum rurſus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§. 26. Cùm adverſùs te qicqid peccaverit qis, conſidera ſtatim, qid bonum malúmve eſſe ratus id egerit. hoc enim perſpecto, miſereberis illius, nec avt miraberis, avt ſuccenſebis. forſan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejuſmodi, ipſe pariter cum illo bonum eſſe opinaris. hoc ſi fuerit, & illi te ignoſcere oportet. ſin ejuſmodi nec bona nec mala cenſueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§. 27. Non tam qæ deſunt tibi, qàm qæ adſunt, cogita.

ANNOTATIONES.

ſua. Clemens generaliùs de utroqe pariter uſurpavit, *Strom. l.1.p.282.A.* Ἐυρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβάλλειν πιθανῶς ἀναπείθουσα. συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπιστήμην συνάσκησις. *Ad inveniendum enim & excogitandum res eſt apta conſenſio, qa etiam probabiliter animum applicare perſuadet : animi autem avget applicationem una ad ſcientiam qoqe exercitatio.* Idem vult, ſed ſignificantiùs pavlò dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Ἐυρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. *Pati res eſt ad inveniendum apta.* & *ad cives ſuos in anguſt.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. *Dolor intrepidum reddit.* Tunc ergò ἡ τῆ ἁμαρτάνειν συναίσθησις ὀιχεῖαι, cùm crebro peccandi uſu, τυλῶδες λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qaſi qendam contraxit animus, ὥστε μηδ' ἐφιστάνειν ὑγιρὸν ὅτι ἁμαρτάνει, ut deinceps nè peccare qidem ſe animadvertat.* Epictetus *l.2. c.18.*

Τίς ἔλι τῆ ζῆν ἀιτία ;] Vide *l.9.§.2.*

§. 25. Πάντα ὅσα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epiſt. 71. Qid ni ille mutationem reipublica ſorti & aqo patereturanimo? qid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus: qamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem ; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus ; naſci debent, creſcere, extingvi. qacunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus velut ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalibus iſta ſpatiis eódem natura demittit. qicqid eſt, non erit: nec peribit, ſed reſolvetur. nobis ſolvi perire eſt. proxima enim intuemur: ad ulteriora non proſpicit mens hebes, & qa ſe corpori addixerit. alioqi ſortiùs finem ſui ſuorúmqe pateretur, ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortémqe per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *ſuprà §.23.& l.9.§.33.*

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naſo *Metamorph. l.15.*

Nil eqidem durare diu, ſub imagine eadem
Credideram. ----
Nec ſpecies ſua cuiqe manet: rerúmqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epiſt. 30. Qis qeri poteſt, in ea conditione ſe eſſe, in qa nemo non eſt ? prima enim pars æqitatis eſt æqalitas. Sed nunc ſupervacuum eſt natura cavſſam agere. qæ non aliam voluit legem noſtram eſſe, qàm ſuam. qicqid compoſuit, reſolvit : & qicqid reſolvit, componit iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς] hoc eſt qod Maximus Tyrius *Orat.25. ad l.4. §.40.* διὰ τὴν τῆ ὅλε καινουργίαν. Vide *l.2.§.3. & l.6.§.14.* Ariſtoteles *de gener. & corrupt. l.1. c.3.* Ἔιπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φρῦδον τὸ πᾶν; διὰ τὸ τὴν τῆδε φθορὰν ἄλλε εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τῆδε γένεσιν ἄλλε εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. *Si igitur ſemper aliqid eorum, qa ſunt, abit, cur non conſumptum eſt jamdudum, & inane ipſum univerſum. Propterea qod hujus corruptio alterius eſt generatio, & hujus generatio alterius eſt corruptio, inceſſabilem neceſſe eſt tranſmutationem eſſe.* Γένεσις γὰρ γένεσιν διαδεχομένη, καὶὰ προκοπὴν ἀπαθανατίζειν θέλεσαι. *Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum.* Clemens *Strom. lib.4. p.538.D.* & Philo *de mund. immort.* Μίνει γὰρ ἑτεραὶ φθειρομένων τῶν ἐν ἴδει, τεράτιον ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον. *Illud enim ſemper durat (mirum dictu) individuis pereuntibus, ut opus verè divinum.*

§. 26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν] Vide *l.6.§.27. & l.8. §.14.& l.10.§.30.* Epictetus *Enchir. c.41.* Ὅταν τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅτι καὶ ἐξηπάληται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθεῖς συμπαιλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπαληθείς. ἀπὸ τέτων οὖν ὁρμώμενος πράος ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἑτοιμος γὰρ ἑκάστῳ ὅλι ἔδοξεν αὐτῷ. *Cum tibi qiſqam vel malè fecerit, vel malè dixerit : memento eum opinatum eſſe, id ex officio ſibi fuiſſe faciendum & dicendum. Neqe verò fieri poteſt, ut id ſeqatur ille, qod tibi videtur, ſed id qod ſibi. Qod ſi malè judicat, is damnum facit qi decipitur. Nam involutam veritatem ſi qis mendacium judicet, non ea involuta laditur, ſed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur inſtructus, aqo feres animo conviciatorem: nam ad ſingula dices, ita viſum eſt illi.*

Ἐλεήσεις] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l.2.§.13.* Epictetus tamen etiam *l.1.c.18.* Χαλεπαίνειν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Utrùm igitur indignationem potius an commiſerationem merentur?* & mox: Ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον. *Miſerere potius illius.*

Δεῖ ἂν συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eôdem, avt pari morbo laboras: igitur ignoſcere debes gemina peccanti. Flaccus *l.2.Sat.3.*

O major, tandem parcas, inſane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ eſt opus.

Siqidem ut Flaccus *l.1.Sat.3.*

— aqum eſt
Peccatis veniam poſcentem reddere rurſus:

Itaqe, qod Gvigo *meditat. c.15. Non ſit exactor vindicta, qi petitor eſt venia.* Verùm ignoſcere iſtud Stoæ adverſatur. Vide *ad l.1.§.15.* Vide & *l.11.§.18.* & *ad l.5.§.22.* Demonactem.

Εἰ δὲ μηκέτι] Dilemmate probat non iraſcendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore verſaris, & erranti ignoſcas æqum eſt, niſi te ipſe prædamnare volueris : avt ſaniori uteris judicio, & propitius eſſe debes illi, qi falſi ſpecie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l.2.§.1.*

§. 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἡνοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Caſavbonus *futura* ; ut eódem referatur, qò illud *ſuprà §.8.* Τὰ μέλοντα μὴ ταραττέτω. *De futuris ne ſis ſolicitus.* Meliùs Xylander *ea qa abſunt*, ſive *qa deſunt tibi.* Hoc eſt enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis deſunt, animis noſtris obverſentur, qò illorum cogitatione ad ſortis præſentis diſplicentiam aliqam impellamur, qam de eis qæ adſunt, ſeriò cogitemus, qò in ſtatu præſenti noſtro acqieſcamus. Hinc reprehenſio illa Evripidea in *Hippolyt. v.184.*

Οὐ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν. τόδ' ἀπὸν
Φίλτερον ἡγῇ.
Neqe tibi placet, qod adeſt: qod verò abeſt
Gratius ducis.

Et Avſonius *Idyll.15.*

Spernimus in commune omnes præſentia. —

Manilius *l.4.*

Nec qod habet, numerat ; tantùm qod non habet, optat.

Libanius *Orat.31.* de avaris. Ἀρκεῖ δὲ αὐτοῖς τῶν παρόντων ἡδίν. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεστιν, ὀδυνᾷ. *Nihil autem illorum, qa adſunt, illis ſufficit, qod verò abeſt, qia non adeſt, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom.2. tit.4.* Ἀνοήμονες τῶν ἀπόντων ὀρέγονται. τὰ δὲ παρόντα περιδαλλότερα ἐόντα ἀμελεῦσιν. *Stulti deſiderant abſentia : præſentia verò etſi meliora negligunt.* qi & contrà *ibidem c.17.* Ἐυγνώμων, ὁ μὴ λυπεόμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. *Bene compoſito eſt animo, qi de rebus abſentibus non triſtatur, præſentibus autem lætatur.* qod Epictero tribuit Maximus *collectan. c.28.* Seneca *Epiſt.74. Qris qare virtus nullo egeat? præſentibus gavdet ; non concupiſcit abſentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom.2. tit.16.* & Maxim. *c.22.*

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖς δὲ μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητῶμεν, ὧν μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτὸς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.
Si qa bonorum habemus, his non utimur,
Qa non habemus, qærimus ; his carebimus,
Nobiſmet ipſi dum nos, eis, dum fors negat.

Plutarchus *de tranqill.pag.469.D.* Μανικὸν γάρ ἐστι τοῖς ἀπολαυμένοις ἀνιᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις. ἀλλ' ὥσπερ τοὺς

cogita. ex his autem selige qæ gratissima sunt tibi, qo reputes tecum qánto cum studio ea, ni jam adessent, tibi requireres. cave tamen interim, nè, dum istis lubenter acquiescis, eo in pretio habere assvescas te, ut siqando deesse contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus esto. mens etenim rationalis ità est naturâ comparata, ut sibi sufficiat ipsa justè agens, & hoc ipso nacta sibi tranquillitatem.

ἀλλὰ τ παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χαίρειν ἐπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἀπεζητεῖτε, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάττων, μὴ ἀλλὰ * τ ἔτως * ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ὥστης ἐκλείποντ αὐτὰ ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ τεταραχθήσεσθαι.

§. 28. [b] Εἰς αὐτὸν συνειλῆ. [c] Φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ δεκτικὸν δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ ζῆν ἀ γαλήνην ἔχοντι.

§. 29. [d]

* τὸ Lug. An.

a *L.* 5. §. 9.
c *L.* 4. §. 3. *l.* 6. §. 11. *l.* 8. §. 48.
c *L.* 5. §. 14. *l.* 6. §. 51.
d *L.* 2. §. 4. *l.* 8. §. 28.

ANNOTATIONES.

τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ἀν ἓν τις ἀφέληται ἢ τι, κἀκεῖ τὰ λοιπὰ πάντα προσέλκυσμα κλαίειν καὶ βοᾶν. τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ ἃ ἐχληθίνησας ὑπὸ τῆς τύχης, καὶ τἄλλα πάντα ποιεῖν ἀνοήτα ἑαυτοῖς, ὀδυρομένους καὶ δυσφορίττοντας. καὶ τί φήσομεν τοὺς ἀν [ἀκ] ἔχομεν; τί δὲ ἀκ ἔχομεν; *Est enim ut sanè ob amissa dolore affici, non gaudere relictis: ac sicut pueruli si qis ludicrarum rerum unam ipsis auferat, reliqis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unica aliqa in re fortunâ nobis obturbante, iniqè ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, qid habemus? Imò autem, qid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arcesilai dictum *pag.* 470. *A.* Ὁ πολλοὶ, inqit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας θαυμάζουσι δεῖν ἀπράκτως καὶ καθ' μέρος ἕκαστον ἐκπεπορευόμενοι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θεωρεῖν. τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰς ἀν' ἀλογιστίας ἀνεθεραπεύτους ἐᾶσι, ἵνα βλέπουσιν ἀνὴρ, καὶ θαυμάζουσιν ἀλλοτρίας δόξας καὶ τύχας, ὥσπερ ποιηταὶ τοὺς ἑτέρων γυναῖκας; αὐτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦσιν. *Sed plerique poemata aliena & picturas, & statuas putant sibi exactè singulis partibus animo oculisque perlustratis contemplanda: vitam autem suam multis habentem consideratu non injucunda præterèunt, foras semper projicientes, aliorumque famam & fortunam admirantes: sicut adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt.*

Πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καὶ τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν ἀυτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν. *p.* 469. *E.* Εὐθυμησόμεθα δὲ τούτοις μᾶλλον παρῶσιν, ἂν μὴ παρόντων ἀυτῶν φαντασίαν λαμβάνωμεν. ἀναμιμνήσκουσις ἀυτὰς πολλάκις, ὡς ποθητόν ἐστι ὑγεία νοσοῦσι, καὶ πολεμουμένοις εἰρήνη. &c. Καὶ τὸ εἰρῆσθαι γενόμενον, ὡς ἀνιαρόν. ἀ γὰρ τότε γίνεται μέγα καὶ τίμιον ἅπασιν ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, σωζόμενον δὲ, τὸ μηδέν ἐστι. ὑδεὶς γὰρ ἀξίωσε τὸ μὴ εἶναι προσίθωσιν. ἀ δὲ δεῖ κλᾶσθαι μὲν ὡς μεγάλα, καὶ τρέμειν ἀεὶ δεδιότας, ὡς ὑπὲρ μεγάλων, μὴ ταραθῶμεν. ἔχοντας δὲ παροραῖν καὶ καταφρονεῖν, ὡς μηδενὸς ἀξίων. ἀλλὰ χρῆσθαι μάλιστα ἐπὶ τῷ χαίρειν καὶ ἀπολαύειν ἀυτῶν, ἵνα καὶ τὰς ἀποβολὰς, ἂν συντυγχάνωσι, πραότερον φέρωμεν. *Cæterùm id quoque ad animi tranquillitatem magnopere conducit, maximè quidem se & suas res intueri. Hæc præsentia majorem nobis animi parabunt tranquillitatem, si absentium imagines nobis fingamus, sæpius nobiscum memoriâ repetentes, qam desiderabilis sit ægrotanti sanitas, in bello constitutis pax, &c. Sic fiet, ut non tum demum magna ac præclara singula ista depascamus, qando amittimus: ante autem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim pretium rebus istis interitus addit, neqe eas debemus tanqam magnas comparare, semperqe trepidare ac metuere, ne tantis rebus spoliemur: dum verò possidemus, tanqam nullius pretii res contemnere & negligere; sed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gaudiisque capiamus, ut etiam amissionem eorum, siforte accidat, æqiore animo feramus.* Idem *ad uxor. consol. p.* 611. *B.* Καὶ δεινὸν ἐστι ἐλέσθαι μὲν ἡδέως ἂν ἐλέσθαι τὴν σὴν τύχην, καὶ τότε προσόντα, ἐφ' ᾧ τῶν ἀνιάθητα. σὺ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυσφορεῖν πυρέσσης, καὶ μηδὲ ἀπ' ἀυτῶ τῶ δώσοντος αὖθις ἀνεθέσθαι πάλιν ἔχει τὰ σωζόμενα χάριτας ἡμῖν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰς ὑποφάλας καὶ μυείρας Ὀμήρου σίκυς ἐκλέγοντες, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν πεπομένων ὑπίδεν παροράντες, ἕτω ἐξαμαρτάνειν καὶ συνοφλεῖν τὸ βίον τὰ φαῦλα, τοῖς δὲ χρηστοῖς ἀπόρους καὶ συγκεχυμένους ἐπιβάλλουσιν, ἀμελεῖ τι τοῖς ἀνελευθέροις καὶ φιλαργύροις πάσχειν, οἱ πολλὰ συνάγοντες ἀ χρῶνται παρῶσιν, ἀλλὰ θρηνοῦσι καὶ δυσφορῶσιν ἀπολομένων. *Turpe verò fuerit, cùm alii tuam exoptent fortunam, eamque cum hoc qod nunc nobis molestiam adfert conjunctum, te eam præsentem vituperare: neqe ex ipsâ calamitatis morsu sentire, qantum habeant gratiæ eâ qæ supersunt. An sicut nonnulli capite vel sine carentes Homeri versus seligant, multis interim tot atqe præclaris ejus poematum partibus supinâ oscitantiâ præteritis: ita inconmodis vitæ calamnosè inquiremus & enumerabimus, commodis promiscuè neglectis? imitabimurqe avaros & sordidos homines, qi multa ubi qæsiverunt, non utuntur partis, sed amissa deplorant?* Et mox C. Οὐ γὰρ ἐστι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στερομένοις ἀγαθὰ, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν. *Non enim hæc sunt magna bona iis qibus desunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τῦ ὕπνου ἀσμενίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunensis. sed utrumvis consistet probè. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hic significet; *dum istis libenter acquiescis*, sive, *istis delectando, & acquiescendo*; vel τὸ *qòd istis delectaris & acquiescis*. ego illud malim, ob ἐθίσης. Hesychius. Ἀσμενίζει, χαίρει, ἀγαλλιᾶται. Ἀσμένως, μετὰ χαρᾶς, ἡδέως, εὐκτίως, προθύμως, ἐυχαρίως. Ἀσμενίζει, gaudet, exsultat. Ἀσμένως, quam gaudio, jucundè, optabiliter, promptè, sponte. Vide *ad l.* 5. §. 9.

Ἐκλιμεῖν ἀυτὰ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Qem res plus nimio delectavere secunda,
Mutatæ qatient. Si qid mirabere, pones
Invitus. ----

Marci mentem expressit optimè.

Ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι] Ità considerandæ nobis commoda ea, qæ ex præsentibus rebus decerpimus, nè tamen ergà has eo animo afficiamur, ut ex amissione earum perturbemur. Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *D.* Ὧ, δὲ δίδωσι πρὸς τὴν τύχην ἀδεῶς καὶ ἀτρόμως εἰπεῖν ὁ λογισμὸς,

Ἡδὺ μὲν, ὅν τι φέρῃς, ὀλίγου δ' ἄχος, ᾧ ἀπολείπῃς,

τούτου ἥδιστα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ θαρραλέον, καὶ μὴ δεδιὸς ἀυτῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡς ἀφόρητον. *Cui verò ratio hæc paravit, ut ad fortunam intrepidè dicere possit,*

Suave est, si qid das: parvus dolor, hoc ubi tollis:

hanc fiducia & vacuitas metus amissionis, tanqam intolerabilis, docent suavissimè uti rebus præsentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præsentes & absentes æqè contemnam: nec si alicubi jaceant, tristior; nec si circa me fulgebunt, animosior, fortunam nec venientem sentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ;

Laudo manentem: si celeres qatit
Pennas, resigno qa dedit: & meâ
Virtute me involvo; probámqe
Pauperiem sine dote qæro.

§. 28. Εἰς ἀυτὸν συνειλῆ] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν εἰς ἑαυτὸ συσταφῆν, σφαῖρος κυκλοτερὴς καὶ ἀυτοειδὴς γίνεται. *Mens in se contracta sphæra instar sit teres atqe rotunda.* Qod Plato *in Phædon. p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν ἀυτὴν εἰς ἀυτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. *Animam in seipsam revocare atqe colligere.* & rursus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνθροισμένην ἀυτὴ εἰς ἀυτήν. *Ipsa collecta in semetipsam.* & de Sarapione Damascius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἀμέριστον. *Sese semper colligens & contrahens, qantum fieri poterat in interiores sua domuncula partes, & in arctiores angustias.* Verùm Marcus cùm συνειλεῖσθαι dixit, *Erinacei* sive *Echini* imaginem in animo habuisse videtur,

Ὅς ἴυ' ἂν ἄλλων θηρίων ὁρμὴν μάθῃ,
Σῳρόν τε καὶ ἀκίνθων εἰλίξας δίκην,
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.
Qi simul ab aliis impeti se scit feris,
Denso sub orbe sentium corpus tegens,
Morsúqe ab omni tutus ac tactu jacet.

hoc est qod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀναλαμάχητον γίνεται, *inexpugnabilem fieri*, neqe enim Grotio accedere possum, qi postrema illa vertit,

Mordere & ultrò tangere ignarus, jacet.

meliùs Campensis, si metri rationem habuisset;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi qeat.

Et Erasmus.

Tutus jacet morsúqe tactúqe omnium.

Versus Jonis sunt Trâgici in *Phœnice*; qos exhibent Plutarchus *in collat. terrest. & aqat.* Athenæus *dipnos. l.* 3. Scholiastes *ad Aristoph. aqit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hist. animal. l.* 6. c. 54. Μέλλων ἀλίσκεσθαι ἑαυτὸν συνειλήσας, ἄληπτον ἐργάζεται. *Is enim, cùm futurum est ut capiatur, contortissimè se ipsum concludit, & tantopere contrahit, ut comprehendi non qeat.* Oppianus item ἁλιευτ. *l.* 2. *v.* 363.

Φραξάμενοι πυκινῇσιν ὑπὸ προβολῇσιν ἀκάνθης
Εἰλεῖται σφαιρηδὸν, ὑφ' ἕρκεϊ γυῖα φυλάσσων,
Ἐνδοθεν ἐρεύζων. —
Munitus densis obicibus spina
Volvitur sphæra in modum, sub septo membra custodiens,
Intus repetans. —

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qâ raram & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pila, nè qid comprehendi possit præter aculeos.* Et Ambrosius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iste terrenus, qem vulgò hericium vocant, si qid insidiarum præsenserit, spinis suis clauditur, atqe in sua se arma colligit, ut qicunque eum contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
Ars varia vulpi est, una echino maxima.

Erasmus. Facere hæc videtur & Horatii illud *supra* laydatum,

Meâ virtute me involvo.

Ἐαν-

a Sup.§.17. l.9.§.7. b L.2.§.2. c L.3.§.12. l.6.§.32. d L.4.§.29. l.6.§.3.l.8. e L.4.§.21. f L.2.§.11. g L.9.§.20. 38. h Sup.§.4. i L.6.§.3. k L.4.§.26. l.11.§.15. l L.3.§.9.l. 6.§.39. Sup. §.22.l.11.§. 16. m L. 10. §. 11.l. 12.§. 27. 31. n L.3.§.11. l.4.§.26.l.6. §.33. * τὶ δαὶ εἰ μόνα Mer. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμενα Boot. * δαιμόνια Xyl. * ἢ δὴ λίαν ſiam, ſive Xyl. εἰ μὴ λ. Boot.

§. 29. ᵃ Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. ᵇ σῆσον τὴν νευροσπασίαν. ᶜ περίγραψον τὸ ἐνεστὼς ⸗ χρόνον. ᵈ γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. ᵉ δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες ⸗ ὑλικόν. ᶠ ἐννόησον τὴν ἰσχάτην ὥραν. ᵍ τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν, ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπερ ἡ ἁμαρτία ὑπῆρξη.

§. 30. ʰ Συμπαρεκλείνειν τῇ νόησιν τοῖς λεγομένοις. ⁱ εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.

§. 31. ᵏ Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ, καὶ τῇ περὶ τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ. ˡ Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. ᵐ ἀπολύθησον θεῷ.

---- ἐκεῖνος μέν φησιν, ὅλα ⁿ πάντα νομισί.

* ἔτι εἰ * δαίμονα τὰ στοιχεῖα. δρκεῖ ἢ μεμνῆσθαι, ὅλα τὰ πάντα νομισί ἔχῃ, ἢ * δηλίαν ὀλίγα.

§. 29. Imaginationes abſterge: affectuum motus compeſce: tempus præſens circumſcribe: dignoſce, qicqid vel tibi, vel alii cuiqam contingit. rem ſubjectam qámqe divide & partire in formam & materiam. horam noviſſimam cogita. qod alteri peccatum eſt, ibi ubi extitit, relinqe.

§. 30. Eis qæ dicuntur, animum ſimul intende: in ea qæ fiunt faciúntve, mente altiùs deſcende.

§. 31. Exorna te ſimplicitate, modeſtiâ: affectu adverſùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obſeqere.

---- *certâ, ingit ille, decurrunt omnia lege.*

qid verò ſi elementa ſola? meminiſſe ſuffecerit, lege certâ pleraqe ferri, aut pavcis ſaltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

Ἐκνεῦῶ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι] Vide *l.* 5. §. 14. & *l.* 8. §. 7. Seneca *Ep.* 74. *Una hac via eſt ad tuta vadenti, & externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe.* Idem *Ep.* 76. *Illud eſt qod imperitos in vexatione corporis malè habet, non aſſeverunt animo eſſe contenti.*

§. 29. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν] *Expunge, dele phantaſiam*, ſive *imaginationem:* non omnem tamen, ſed falſam & fallacem. Vide *l.* 6. §. 13. & *ſuprà* §. 2. & 17. & *l.* 8. §. 29. & *l.* 5. §. 7.

Στῆσον τὴν νευροσπασίαν] Vide *l.* 2. §. 2.

Περίγραψον τὸ ἐνεστὼς] Vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4. §. 21.

Ἐννόησον τὴν ἰσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Baſilius Cæſar. *Orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. *Et vivere incipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mors tam juveni ante oculos debet eſſe, qam ſeni.* Epictetus *Enchir.* c. 22. Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδὲν ἀδέσποτα ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὐδ' ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors, & exſilium, & omnia, qa in malis habentur, ob oculos tibi qotidie verſentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impenſè cupies qidqam.* Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιώναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἰσχάτην βιῶναι. *Non licet præſentem diem bene tranſigere, niſi eam tibi qaſi poſtremam illuxiſſe ſtatueris.* Lactantius *inſtitut. lib.* 6. *c.* 24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ità vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemúſqe nos momentis omnibus, non in aliqo orbis terra theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qi & judex & teſtis idem futurus eſt.* Idem autem, ut Joannes Chryſoſtomus *tom.* 6. *Orat.* 67. Διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῶν ἐποίησε τὴν τελευτὴν, ἵνα ἕυδηλον ποιησώμεθα τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν. hoc eſt; ut Avguſtinus *Homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes obſervarentur.* Et qod Gregorius Romanus *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus ſalubriter ignoratur, ut ſemper proximus eſſe credatur. Qomodo enim de die in diem differendo peccas, cùm extremum diem, an iſte ſit, neſcias?* Avguſtinus *Epiſt.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies. non tamqam ultimum rapio, ſed ſic illum aſpicio, tamqam eſſe vel ultimus poſſit.* Idémqe *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem. Nulla res magis proderit, qam cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.* 42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tamqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Qi omnes dies, tamqam ultimum ordinas; nec optat craſtinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epiſt.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Martinus Dunienſis in Ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic qotidie vivamus, qaſi die illâ judicandi ſimus.*

Τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν] qod ab altero peccatum eſt, illi dimitte, cujus eſt, & ad qem pertinet. Idem *l.* 9. §. 20, 38. *Sua vitia qiſqe fugiat: nam aliena non nocebunt.* Gvigo *meditat. c.* 2. §. 7.

§. 30. Συμπαρεκλείνειν] Vide *ſuprà* §. 4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. Φαίδρυνον] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 26.

Φίλησον] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 3. §. 9.

Ἀπολύθησον θεῷ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens ſemper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum ſeqere.* Vetuſtiſſimum ſané. Etenim Moſi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 408. *B.* Τέλος οὖν ἐστι καλὰ τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἕπεσθαι θεῷ. *Finis igitur eſt juxta Moſem ſacratiſſimum ſeqi Deum.* Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *conſol. l.* 1. *c.* 4. *Inſtillabas avribus cogitationibuſqe meis Pythagoricum illud,* Ἕπου θεῷ. Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. Ὅπερ αἰνίξασθαι μὲν Ὅμηρον εἰκάσαι, ---- καὶ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο. *Id porro Homerus qidem indicavit, cum dixit,* ---- *veſtigia divа ſecutus.*

ab eo Pythagoram ſumpſiſſe. Alicui è ſeptem ſapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Qæ ſunt vetera præcepta ſapientum, Deum ſeqi, ſe nôſſe,* &c. Et Soſiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Diſſert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς. *Finis eſt ſeqi deos.* Vide *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 27, 31.

Πάντα νομισί] hoc eſt, qod Manilius *l.* 4.

---- *certâ ſtant omnia lege.*

Naſo *Metam. l.* 3.

---- *fatali lege geruntur.*

Hemiſtichium videtur poetæ cujuſpiam: ideo præmiſit, ἐκεῖνος μέν φησι. avtor nimirum ille, qiſqis fuerit. ut *l.* 4. §. 18. qanqam Xylander de Deo accipit, qaſi is hoc dicat. illud malim cum Merico Caſavbono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis eſt mirabile mole,
Qàm ratio, & certis qòd legibus omnia parent.

Pindarus *Nem. Od.* 5.

---- πόλμος δὲ κρίνει
Συγγενὴς ἔργων πέρι
Πάντων.

---- *Fortuna autem judicat*
Congenita factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt.* (qod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim conſtitutum eſt, qid gaudeas, qid fleas. Et *Epiſt.* 96. *Decernuntur iſta, non accidunt.* Idem *Epiſt.* 76. *Verum bonum concedas neceſſe eſt, ſumma pietatis erga deos eſſe. itaqe qicqid illi acciderit; æqo animo ſuſtinebit. ſciet enim id acciduſſe lege divinâ, qâ univerſa procedunt.* Et in *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qid eſt præſtantius? poſſe lato animo adverſa tolerare; qicqid acciderit, ſic ferre, qaſi tibi volueris accidere. debuiſſes enim velle, ſi ſciſſes omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & qicqid lex univerſi jubet, ſine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10. §. 5.

Ἔτι τὶ δαίμονα τὰ στοιχεῖα] locus corruptus; nec qi certò abſqe codicum ope reſtitui poſſit. Xylander. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ στοιχεῖα. *qòd ſi divina ſunt etiam elementa.* Caſavbonus. Τί δαί εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; *qid verò ſi elementa ſola ferantur lege?* Bootius ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμενα τὰ σ. *multò etiam magis, ſi permanent elementa.* Lectoris eſto arbitrium, vel eligendi ſi qod ex iſtis libuerit, vel proferendi, ſi qid potuerit iſtis probabilius certiúſve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα] Xylander ἢ δὴ λίαν, ſed ſupplet ſimul qod deeſſe videbatur, avt admodum pavca [ſecus.] D. Bootius εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atqe ea proculdubio Marci mens; *pavca admodum ſortuna relinqi.* De viro certè ſapiente Epicurus ipſe in *Select. ſentent.* §. 16. apud Laërtium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη περιπίπτει. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διοικεῖ, καὶ καθὰ τὸν συνεχῆ χρόνον διατεῖ καὶ διοικήσει. *Brevis ſapienti fortuna ſubincidit: qa verò ſunt maxima, & in primis rata, diſpoſuit ratio, & perpetuo vita tempore diſponit, atqe diſponet.* hoc eſt, ut Seneca *de conſtant. c.* 15. *Rarò ſapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inqit, *fortiùs loqi, & illam ex toto ſubmovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire ſapienti: maximáſqe ab eo & gravisſimas res conſilio ipſius & ratione adminiſtrari.* Ut Vitruvius *præfat. l.* 6. *Pavca ſapientibus fortunam tribuere. qa autem maxima & neceſſaria ſunt, animi mentiſqe cogitationibus gubernari.* Itaqe Ariſtoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. Οὐ πλεῖστος νοῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη. ὃ δὲ πλείστη τύχη, ἐν-

§. 32. Mortem qod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio, vel translatio.

§. 33. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [a] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν. καὶ

* ἢ Xyl. Mer.

[a] L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inf. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.

[b] L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. *Ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* De Deo ac providentia divina multò magis hoc sentire pium est, nihil esse qod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut pavcula, sed dubitanter, hic Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φρονλίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
Namqe id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linqit Deis.

Grotius. Idémqe;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπιστα
Θεός. τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀφεὶς ἐᾷ.
— *res enim summas Deus*
Tractat: minores ire, qà fors fert, sinit.

Grotius. Lavdat idem Plutarchus in *precept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de tracund. coerc. pag. 464. A.* subjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παρορᾶν τὸν νοῦν ἔχοντα. πιστεύειν δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. *Ego verò hominem cordatum non censeo qicqam fortunæ mandare, aut negligere debere: sed tamen qadam opera uxoris, alia amicorum, nonnulla servorum committere,* &c. ut Jupiter scilicet Evripideus minora qædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit. p. 793. C.* qòd Jovem depingant, εἰς πάντα παρεισιόντα καὶ πᾶσι καλαμιγνύντα ἑαυτὸν? *omnibus se rebus immiscentem. & de commun. notit. c. 17.* qòd eidem tribuant, ἀνόητόν τινα πρόνοιαν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν, *stultam qandam providentiam & inanem operam,* qod non intelligere se profitetur, qi possit cum Dei vel majestate vel beatitate consistere: ignarus interim ipse immensæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorius qicqam subtrahit. Apud Plutarchum *ibidem. c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τὐλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἄλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον ὕστως ἴσχυσθαι καὶ ὕστως κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγει, καθ' ἑκεῖνος ἐπισείφει, καὶ ἴσχει, καὶ διατίθησιν. *Ne minima qidem particula secus habet qàm juxta Jovis voluntatem: sed animatum qodvis eâ naturâ est, ut sic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitqe.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γενέσθαι, οὐδὲ τὐλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τῆς Ἀντίποδας λέληθε. πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil singularum rerum, ne minimum qidem, fieri potest aliter, qàm secundùm communem naturam & ejus rationem. Cæterùm communem naturam, ejusqe rationem esse ipsi fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes qidem nesciunt. Hæc enim ubiqe ab illis jactantur: &

— *Jovis est confecta voluntas.*

ex *Iliad. ά. v. 5.* Faciunt huc qæ Dominus ipse Christus, de *passerculo*, de *pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* qæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verùm non est animus ista ulteriùs prosequi. Marcus pavca forsan excipi posse avtumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Ὅς γε οἶδε τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. *Qippe qi ne minutissima qidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l. 3.* ubi de malorum origine qæstione institutâ, Πότερον, inqit, ἀναλαμβάνων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις; μείζοσι παραπίπτει τινὰ πίτυρα, καὶ πυροὶ τινες, τῶν ὅλων ἐν οἰκονομουμένων; *Utrùm ob incuriam qandam neglectis aliqibus, sicut in magnis familiis furfures & grana aliqot frumenti excidunt, reliqis interim rectè administratis.* & sic Marcus istic. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *ad l. 8. §. 20.*

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xylander & Casavbonus pro *ei* legunt ἢ. ut qinqe membra constituantur; elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l. 5. §. 33.* εἴτε σβέσις, εἴτε μετάστασιν, *vel extinctionem tui, vel translationem.* Conjunguntur avtem σκεδασμὸς & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* distingvntur *infrà §. 50.* Διάλυσις ἀντιπλοκῶν ἀτομικῶν. *Atomorum invicem implexorum dissolutio.* & Σκορπισμὸς στοιχείων. *Elementorum dispersio.* & *l. 8. §. 25.* Σκεδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Dispersio, extinctio, migratio.* & *l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι. *Vel extingui, vel dispergi, vel permanere.* qod distributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus avtem in istis Marcus; sed & exteri pleriqe. * vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epist. 65. Mors qid est? avt finis est, avt transitus. nec desinere timeo; idem est enim qod non cepisse: nec transire; qia nusqam tam angustè ero.* & *Epist. 24. Mors nos avt consumit avt emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat: bona pariter, malaqe submota sunt.* & *Epist. 72. Avt in meliorem emittitur vita, lucidiùs tranqillisque in divina mansurus: avt certè sine ullo futurus incommodo natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos avt finit, avt transfert.* Apud Plutarchum *consol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινι καὶ ἀφωτισμῷ τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. κατ' οὐδὲν δὲ τούτων κακὸν εἶναι. *Mortem persimilem ajebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturna, vel utiqe abolitioni animi juxta & corporis: qa singula deinde examinans mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus:

Θάρσει. πόνου γὰρ ἄκρου οὐκ ἔχει χρόνον.
Confide: tempus haud habet summus dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, κοὐ ταχεῖ' ἀπέρχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli avtem illud ubi lavdaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρῳ θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. ὧν τὸ μὲν εἴρηκεν Αἰσχύλος ἐναργῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παρακείμενόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος οὐ παραμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παραμένων, οὐδὲ δυσκαταφόρητος. *Id esse ipsum, qod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere: qorum illud perspicuè dixit Æschylus, hoc est, ejus consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non est, neqe intolerabilis.* Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Lærtium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγεῖν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τοῦ ἐλαχίστου χρόνου πάρεισιν. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκὶ, ἤπερ τὸ ἀλγεῖν. *Non moratur perpetuò in carne qod dolet: sed summus dolor minimùm durat. At diuturni morbi plus habent in carne qod oblectet, qàm qod doleat.* Et rursus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. *Magni dolores celeriter pratereunt, diuturni avtem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor in longinqitate levis, in gravitate brevis solet esse; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleviatio consoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanqam è narthecio promani; si gravis, brevis; si longus, levis.* & rursus, §. 93. *Maximus dolor brevis est. summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitátqe *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ derisui habere contendit, *Tuscul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum doloremqe depretiat, modicum qidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα παρακλιτικώτατος, ἀλλά τοί γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀσφαπῆς τρόπον, δειμαίνας, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παραλείπων, ὥστε παρ' ὅλον ἐστὶ τὸν βίον, ὥστε συνεχὴς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαπαύσεις ἔχων καὶ ῥαιθώνας. διηνεκὴς γὰρ ὢν, οὐκ ἂν πτρέσειεν. μέτριος δ' ἐστί. *Dolor, qi summus est, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, avt tollit, avt tollitur. Mediocris avtem & qi producitur, neqe est per totam vitam, neqe est naturâ continuus, sed multam habet qietem, & intervalla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *Ep. 78. Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valdè dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem avt tolerabilem avt brevem faceret.* Et mox: *Utrùm vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgat & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; avt extinguetur, avt extinguet. qid avtem interest, non sit, an non sim? in utroqe finis dolendi est. hoc itaqe solatium vasti doloris est, qòd necesse est desinas illum*

καὶ [a] ἡ διάνοια τῷ ἑαυτῆς γαλήνῳ κατὰ *δοπόληψιν διατηρεῖ, καὶ [b] ἀ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γένηται. [c] τὰ δὲ κακώμενα μέρη ὑπὸ ἄλγους, εἴ τι δύναται, φθεγγέσθω.

§. 34. Περὶ δόξης. [d] ἴδε τὰς διανοίας αὐτῶν, οἵας, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. καὶ ὅτι [e] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφορούμεναι κρύπτουσι τὰ πρόσθεν, ὕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρόσθεν ὑπὸ τῶν ἐπινεχθέντων πάχισα σκαλύφθη.

§. 35. Πλατωνικόν. [f] *Ὧ ἂν ὑπάρχῃ διάνοια *, μεγαλοπρεπὴς *, καὶ [g] θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, * ἆρα οἷόν τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἢ δ' ὅς. ἀκὴν καὶ [h] θανατον δὲ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; οὐκισά γε.

§. 36. Ἀντισθενικόν. [i] βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

§. 37. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ διάνοια, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. [k] Τοῖς πράγμασιν γὰρ [l] οὐκὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

mens interim opinionis ope tranquillitatem ſervat ſuam; nec deterior qicqam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, qæ dolore ſunt afflicta, ipſa ſi qid poſſunt, de eo ſtatuant.

§. 34. Qod ad gloriam, animos eorum, à qibus ea expetitur, conſidera, quales exiſtant, & qalia tum fugiant, tum & ſectentur. illud item diſpice, ſicut arenarum cumuli alii aliis ſuperingeſti priora abſcondunt; perinde in vita contingere, ut antegreſſa à ſuccedentibus qàm celerrimè abſcondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus ſublimis fuerit, qíqe & tempus omne, & ſubſtantiam omnem contempletur; nunqid huic magnum qiddam putas poſſe videri hominis vitam? Fieri, inqit, non poteſt. Neqe mortem igitur grave qid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antiſthenis illud. Malè avdire, cùm benefacias, regium eſt.

§. 37. Indignum eſt; vultum animo obſeqentem, pro ejus imperio conformare & componere ſemet; ipſum avtem animum ad ſuiipſius arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam neutiqam hominem rebus iraſci decet!*
Nil qippe curant ipſa.

§. 39.

a *L.* 5. §. 2. Inf. 68. * ὑπόλ.
b Inf. §. 64. *L.* 4. §. 7.
c Sup. §. 15.
d *L.* 3. §. 4. *l.* 4. §. 38. *l.* 6. §. 59. *l.* 9. §. 18. 27.
e Sup. §. 21. *l.* 4. §. 14. 19. *l.* 5. §. 33.
f *Plato polit. l.* 6.
* Ἡ ἂν * — νοίᾳ * πρέπεια
g *L.* 4. §. 48. 50. *l.* 6. §. 36. 37. *l.* 9. §. 30. *l.* 10. §. 17.
* εἰόν τε εἶναι.
h *L.* 6. §. 47.
i *Arrian. l.* 4. *c.* 6.
* ἓν μὲν πρ. vel πρ. μὲν.
k *Eurip. Bellerophont.* *L.* 11. §. 6.
l *L.* 6. §. 20. 22.

ANNOTATIONES.

ſentire, ſi nimis ſenſeris. & *Ep.* 30. *nullum dolorem longum eſſe, qi magnus eſt.* & *Ep.* 94. *Optimam eſſe doloris naturam, qòd non poteſt, nec qi extenditur, magnus eſſe; nec qi eſt magnus, extendi.* Idem *de provident. c.* 6. *Contemnite dolorem: aut ſolvetur, aut ſolvet.* At feſtivè Morus noſter dilemma tam Marci qàm Epicuri eludit; qi cùm ex Epicuri mente cecinisſet;

Dejiciat miſeram tibi nulla moleſtia mentem;
Si longa eſt, levis eſt: ſi gravis eſt, brevis eſt.

ſubjungit ſtatim tanqam ex ſua;

Dejicit bev miſeram, proſternit & utraqe mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. §. 58.

Καλὰ ἀπόληψιν διατηρεῖ] lego ὑπόληψιν. mens, inqit, nihil mali ſubeſſe opinetur, & tranqillitas inter cruciatus etiam acerbiſſimos conſtabit; cùm mens interim nihilo deteriùs ſe habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *ſuprà* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infrà* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans ſimilitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, qarum acervi cumuliqe, ſive ventorum ſive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis ſuperveniendo, illos iſti adoperiunt, obruúntqe. non abſimilis tranſlatio, *l.* 9. §. 28, in voce ἐπικυματώτης. nam & hanc de arenis illis uſurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. *B.* Ἐι λάβρος ἐν ἄμμῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ πορευομένοις ἐπιπέσοι νότος. ὥς πω καὶ πάλαι λέγεται περὶ τὸν Καμβύσου στρατὸν, ἀναστήσας θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πεδίον, μυριάδας ἀνθρώπων πέντε καταχώσαι καὶ διαφθεῖραι. *Si procelloſus in alto & vaſto ſabulo progredientes auſter occupaverit, ut qondam dicitur Cambyſis exercitui accidiſſe, qum arena ingentem cumulum excitavit volvitqe per campum fluctus, ut qinqaginta millia capitum obruerit oppreſſeritqe.* hiſtoriam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum diſcrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Diſſert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antiſthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forſan unqam vidit. nevtri, credo. ſumptum exiſtimo ex altero *librorum* an *orationum* Antiſthenis, qibus *Cyri* nomen præfixit, in qo Cyro dicentem hoc aliqem induxerat. utriuſqe & Laërtius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laërtius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antiſthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. *Regium eſt malè avdire, cùm bene feceris.* Verùm Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, εὖ ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Uſurpavit & Dio Pruſæus *Orat.* 47.

§. 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, ſeſe ipſam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis ſunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipſe, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. *A.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς.

Nihil eſt qod iraſcare rebus ſcilicet:
Non ira cura illis tua eſt; bene huic erit,
Qi rebus obtingentibus rectè utitur.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic. l.* 10. Κυβείᾳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασεν, ἐν ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τοῦτον δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, ἐκ ἐφ' ἡμῖν. τὸ δὲ προσκύλισθαι δίκαιον τὰ γινόμενα παρὰ τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἐκάστῳ τόπον. ἐν ᾧ καὶ τὸ οἰκεῖον ὠφελήσει μάλιστα, καὶ τὸ ἀβέλτερον ἥκιστα λυπήσει τοὺς ἐπιτυγχάνοντας. ἡμέτερον ἔργον ἐστὶν, ἂν ἐν φρονῶμεν. *Ludo enim teſſerarum Plato vitam comparabat: ubi & jaciendum eſt qod ſit commodum, & jactu qod cecidit rectè uſurpandum. Ac jacere qidem in noſtra non eſt poteſtate: ſi verò rectè ſapimus, penes nos eſt qod fortuna obtulit convenienter accipere, & ſuo qodqe diſponere loco, ubi & propria maximè conducant, & qa prater voluntatem eveniunt minimè offendant.* Idémqe *ad Apollon. pag.* 112. *E.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινεῖν, ἐν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλόῳ νύξαν πρὸς τὰ περιλοιπὰ τίθεσθαι τὰ ἑαυτῷ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος ἐρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Admodum rectè videtur præcipere Plato, ut in hujuſmodi caſibus qieſcamus: & ut in talorum jactu qicqid caſus tulerit, id eò ponere, ubi maximè videbitur eſſe commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 123. Πετλοῖα τινὶ ἔοικεν ὁ βίος. καὶ δεῖ ἄσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον. εἰ γάρ ἐστιν ἄνωθεν βαλεῖν, οὐδὲ ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον. *Alea ludo ſimilis eſt vita: & qicqid evenit, veluti qandam teſseram diſponere oportet. Non enim demùò jacere licet, neqe teſseram aliter ponere.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἅμα μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπισεσυρμένον; ἂν μιμῆται τοὺς κυβεύοντας. αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οἶδα τί μέλλει πεσεῖσθαι; τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. οὕτω καὶἐπὶ τοῦ βίου. *Res ipſa quidem ſunt indifferentes: ſed earum uſus non eſt indifferens. Qo pacto igitur idem ſimul conſtantiam & tranqillitatem, ſimul diligentiam & cautionem tuebitur ab omni ſimulatione remotam? Si eos imitetur qi ludunt teſseris. Calculi ſunt indifferentes, teſseræ ſunt indifferentes. Unde ſciam qid ſit caſurum? Eo autem qod ceciderit diligenter & artificioſe uti, hoc vero meum munus eſt. Sic etiam in vita eſt.* Terent. *Adelph. act.* 4. *ſc.* 7.

Ità vita eſt hominum, qaſi cùm ludas teſseris:
Si illud qod eſt maximè opus, jactu non cadit,
Illud qod cecidit ſortè, id arte ut corrigas.

Atqe hoc eſt, σοφὸν κυβευτὴν, ſapientem aleatorem agere, imitari ſaltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. lavdatus.

Πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι] Dio Pruſæus *Orat.* 74. Οἱ προσπταίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ μὴ Δίκα ἐρεισόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον ἐκ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ἦσαν ἀπόπληκτοι. δίκαιον αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. *Qi offendunt in viis, aut hercle in lutum aut foveam incidunt, non iraſcuntur lapidibus aut luto: nam planè eſſent attoniti, qum ſeſe accuſare debeant qod non attenderint.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam ſubterfugit. Itaqe Plutarchus *de ira.* Θυμῷ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, sic vitam meti:*

Ut hic sit, ille non sit.

§. 41. *Si me meósque liberos Dii negligant,*

Hujus etiam constat ratio.

§. 42. *Æquum bonúmque à me est.*

§. 39. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. a Βίον b θερίζειν, ὥστε καρπιμον σάχυν.

Καὶ * τὸ μὲν εἶναι, * τὸ δ' μή.

§. 41. c Εἰ δ' ἠμελήθην ὑπ θεῶν καὶ παιδ * ἐμοῦ,

d Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

§. 42. c Τὸ γὰρ ἓν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

a *Eurípid. Hypsípyl.*
b *L.* 11. §. 34.
* τὸν Plut.
c *L.* 11. §. 6.
* ἐμῷ Lug.
d *L.* 6. §. 4. *l.* 12. §. 5.
e *Aristoph. Acharn.*

§. 43.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον δ' ἄθικτον ἢ δεῖν, ἢ δ' ἀνεπιχείρητον. ἀλλ' ἐργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, νὴ Δία, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. *Ira nihil intactum, nihil inaccessum est: irascimur & hostibus & amicis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, bestiis, & animâ carentibus instrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c.* 5. Ὅτι ὁ θυμὸς ἕδρᾶν ἀποδεᾶ μανίας, ἐξ αὐτῶν ἤδη ὧν ποιοῦσιν οἱ θυμούμενοι, μαθεῖν ἔστιν. παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ καταισχίζοντες ἱμάτια, καὶ θορυβώδεις ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ἄχρι καὶ τῶ καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ κλείσιν ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράττειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. *Quod iracundia nihil ab insania differat, ex iis, qa iracundi faciunt, promptum est discere; pulsantes enim & calcitrantes, & vestimenta scindentes, & torvum quidam intuentes, omnia conficiunt usque adeo ut ostiis, lapidibus & clavibus succenseant, & alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant.* Hoc autem nobis ab ipsa pueritia & infantia quodammodo inoleviſſe à nutricibus ipsis malè institutis, conqeritur Epictetus *lib.* 3. *c.* 19. Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐληλύθαμεν. ἐνθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἡ τίτθη, εἴποτε προσπταίσαιμεν χάσκουσες, οὐχ ἡμῖν ἐπέπληττεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τοῦ παιδίου σου μωρίαν ἦλθε μεταθῆναι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab initio sumus ingressi. Statim à puero nutrix, si qando per oscitantiam impegimus, non nos objurgavit, sed lapidem verberavit. Qid autem commisit lapis? Fuitne illi propter pueri tui stultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici ista sint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè strenuéqe gerendam adhortantis, qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c.* 23. *v.* 15, 16. & *c.* 27. *v.* 11.

Θεοῖς κὴ ἡμῖν] malim, θεοῖσι κὴ ἡμῖν, metri cavsâ.

Χάρματα δοίης] Siqidem, *Filius sapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c.* 10. *v.* 1. & *c.* 15. *v.* 20. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ ταύτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. —
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute qàm si videat ac prudentiâ
Florere qemqam de suo exortum satu.

Grotius. utì contrà rex idem sapientissimus; *Prov. c.* 17. *v.* 21. *Qi stolidum gignit, gignit merum mœrorem sibi*: (ità malim, qàm cum Junio *ad mœrorem.* qod exilius & jejunè magis dictum videri possit) *patérqe stulti non gavdebit.* qo loco non gavisurum eô modo vult accipi Drusius *observ. l.* 1. *c.* 22. qô *illavdatum Busirin* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l.* 2. *c.* 6. qem ibi vise sis. cæterùm interpres Anglicanus ista prioribus ità connectit, ut eum qi rebus ipsis, ubi ex animi sententia non successerint, succensuerit, Diis hominibúsque ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§. 40. Βίον θερίζειν] Evripidis esse ex *Hypsipyle* avtor est Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *F.* (ex qo, qia emendatissimos exhibere videtur, plurimùm transcripsimus) Clementem *Strom. lib.* 4. & à Cicerone versos *Tusc. l.* 3.

Ἕφυ μὲν ἁδὲς, ὅστις 1. ἁ ποτεῖ βροτῶν,
2. Θάπτει τε τέκνα, χ' ἕτερ' αὖ 3. κλᾶται νέα,
Αὐτός τε 4. θήσκει. 5. κἄτα δ' ἔχθουσαν βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες 6. γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε καρπιμον σάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ κακὰ φύσιν διαπεφᾶν;
7. Δεινὸν γὰρ ἁδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo est qem non attingit labor,
Morbúsque: multi sunt humandi liberi,
Rursus creandi: mórsque est finis omnibus,
Qa generi humano angorem neqicqam afferunt.
Reddenda est terra terra. tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: sic jubet necessitas.
Ut ille vivat, ille non: nihil hac opus est

Lugere, natura qa fiunt legibus.
Grave est nihil, homini qod fert necessitas.

ità Cicero. Vide *ad l.* 6. §. 9. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. Τίνος ἕνεκα γίνονται σάχυες; οὐχ ἵνα κ ξηρανθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μέν. οὐχ ἵνα δὲ κὴ θερισθῶσιν; οὐ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. εἰ δὲ αἴσθησιν εἶχον, ἔυχεσθαι αὐτὰς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ σχύνη, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. ὅτως ἐστὶν, ὅτι κ ἐπ' ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν. ὅμοιον κὴ τῶ μὴ πεπαιδεῦσθαι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ ἐσμεν, ἅμα μὲν ὡς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ κ αὐτῶ τούτῳ παρακολουθοῦντες, ὅτι θεριζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. ὅτε γὰρ ἴσμεν τίνες ἐσμὲν, ὅτε μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικὰ, ὡς ἱππικὸς τὰ ἱππικά. *Qa de causa nascuntur spica? nónne ut arescant? nónne autem arescunt ut demetantur? neqe enim absoluta sunt. Qod si sensum haberent, votáne facerent, ut ne unqam demeterentur? Ea verò spicis exsecratio esset, nunqam eas demeti. Sic hominibus etiam exsecrationem esse sciendum est, nunqam eos emori: neqe aliud id esse, qam neqe maturéscere unqam, neqe demeti. Nos autem cum iidem simus, qos & demeti oportet, & istuc ipsum nos intelligere nos demeti, propterea succensemus? Neqe enim scimus qi simus, neqe res mortales ita meditatas habemus, ut eqites res eqestres.*

Θερίζειν] eâdem usus est translatione Tragicus idem in *Oeneo*, sive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit.* 105. & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄνασσα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθρώπων κακά.
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κίνδυνος 1. μόλει.
2. Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν εὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε κἀνθερίζεται πάλιν.
Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rursus illis imminent.
Eunt in orbem, terra qas fruges parit,
Hominúmque soboles. qippe pars surgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l.* 7. *c.* 91. Ἐπὶ σμικρᾶ γὰρ προφάσει, τὰς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεὶς, μυρίον πλῆθος ἐθέριζεν. *Levi de causa, immisso satellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & nostrum *l.* 11. §. 34.

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *suprà* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις scilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, sed pietatis prægnans professio. Gemina planè Epicteti illa, *Dissert. l.* 2. *c.* 16. his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἐὰν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσον εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἣν θέλεις, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tracta me posthac arbitratu tuo; ejusdem tecum sum animi; susque deque fero; nihil recuso qod tibi videbitur, qa voles ducito; veste me qâ voles induito. Vis me fungi magistratu? privatam agere vitam? manere? exsulare? pauperie conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.* Vide *l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 5.

Καὶ παῖδ' ἐμοῦ] Lugdunensis editor κὴ παῖδ' ἐμῦ. qod eódem recidit. qanqam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit sæpius qàm corrigit, vult παῖδις ἐμῦ rescribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γὰρ ἓν μετ' ἐμοῦ] Est Aristophanis ex *Acharn. act.* 2. qod in proverbialem loqendi formulam cessit. Ità usurpârunt Cicero *ad Attic. lib.* 6. *Ep.* 1. & *l.* 8. *Ep.* 8. & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 6. Vide Pavlum Leopardum *emend. l.* 5. *c.* 25.

§. 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ ἄλλα παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γενέσθω. οὐ γὰρ συντακεισῆσθαι πέφυκας, οὐδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. *Qod alterius natura repugnat tibi malum ne esto. Neqe enim tua natura fert ut una de-*

1. οὐκ ἀεὶ π. *St.* 2. Θάπτειν. *St.* 3. κλᾶσθαι πάλιν. *St.* 4. θήσκειν. *St.* 5. καὶ τάδ'. *Pl.* 6. τήνδ' ἄν. ἐχ' Pl. 7. ὃ δεινὸν οὐδ' *Cl.* οὐ δεινὸν οὐδ. *Heins.*

1. μόλειν *St.* 2. Κύκλῳ γὰρ ἕρπει κ. τ. γῇ φ. 3. Θ. τ. γενεᾷ. *St.*

a *L.* 5. §. 36. b Inf. §. 69.

§. 43. [a] Μὴ συνεπθρηνεῖν, [b] μὴ σφύζειν.

c *Plato Apolog.*

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ ἢ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείπιμι. ὅτι ὑ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὄιει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεαθ ἕ ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτε τὸ κὴ σμικρὸν ὠφελῶ. ἀλλ' ὧδε [d] σκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράτ]ῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράτ]ει, κ] ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

d *L.* 3. §. 6, 7. *l.* 6. §. 2.

e *Plato ibid.*

§. 45. [e] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ὅ ἄν τις αὑτὸν τάξῃ ἡγησάμενο βέλτιςον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντο ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ ἕ αἰσχροῦ.

f *Plato Gorg.* * ἢ τοῦ * ἰυκλίον

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γνναῖον, κ] τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τι κ] σώζεαθ. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁπωσοὖν χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, * ἐατέον ἐςὶ, κὴ ὁ φιλοψυχητέον,

§. 43. *Lamentantibus nè collamenteris, neque commovearis.*

§. 44. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qi vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id qod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

§. 45. Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; qocunque loco semet collocaverit qis, statum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo qod est turpe, rationem habere.

§. 46. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bonúmque existat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed

ANNOTATIONES.

primaris & calamitosus sis, sed ut unà sis fortunatus. De amico Plutarchus *lib. de discrim. amic. & adulat.*

Συνεσωφρονῶν γὰρ, ἀχὶ συνοικεῖν ἔφυ.
Una agere rectè, non peccare unà solet.

Idémque *de exil. pag.* 599. *A.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων κὴ τῶν βοηθούντων λόγον, παραγορίαν οὖσαν, κὴ μὴ συναγορίαν τῷ λυπουντο. ὁ γὰρ συνδακρυόντων κὴ συνεκθρηνούντων, ὥσπερ χορῶν τραγικῶν, ἐν τοῖς ἀξυλάκτοις, χρεῖαν ἔχομεν, ἀλλὰ παρηγορίζομένων κὴ διδασκόντων, ὅτι τὰ λυπεῖαθαι κὴ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ἐπὶ παντὶ μὰ ἄχρεῖόν ἐςι κὴ γυναικῶν κεπῶς κὴ ἀνοήτης. ὅταν δ' αὐτὰ τὰ πράγματα διδάσκῃ ὑπὸ τοῦ λόγου ψυλαφηθέντα κὴ ἀναπαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν ἑκάστη,

Οὐδὲν πίπονθας δεινὸν, ἂν μὴ πρασδοκᾷ,

κομιδῇ χαλεπὸν ἐςι, μὴ τῆς σαρκὸς σπαδόνεσθαι τί πίπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλασμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις κ] συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Oportet ei qi in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non qa assentetur, sed qa consoletur. Qippe in rebus adversis non opus nobis est, qi unà nobiscum tragici in modum chori plorent atqe lamententur: sed qi liberè nos moneant, doceántqe nos: qòd cum alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atqe fatuum. Tum ubi res ipsa ratione tractata atqe ante oculos expositæ monent te sic teipsum debere compellare,*

Non facta tibi est, si dissimules, injuria:

nimis qam ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti. Καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συνοσεῖν ἀναγκάσαι. Et qa agrota non sunt, unà dolere cogere. utì ex Achæo idem *ad Apollon. pag.* 112. *E.* qo loco subjungit optimè. Οὐ δεῖν προσπλαίσαντας, καθάπερ παῖδας, ἐχομένους τῆ πληγέντο βοᾶν, ἀλλ' ἐθίζειν τὴν ψυχὴν, ὅτι τάχισα γίνεσθαί τε κ] ἐπιπορεῦν τὸ πεσόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφανίζοντας. *Non debere nos, sicubi offendimus, pueros imitari, qi manibus lasa parti injectis vociferantur: sed adsvefacere animos nostros, ut qam primum ejulationem medicâ arte abolentes, sananda restituendaqe parts affecta operam demus.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 35. *ad Eccebol.* Οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν. ἀλλὰ δεῖ τινο καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν. *Ea, qa patimur deplorare, minimè sufficit, verum medicamentum etiam qoduam vulneri adhibendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 11. Οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, ἐυλαβοῦνται συλλυπᾶσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς. κὰν μὴ ὑπερβείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γινομένην λύπην, ἀχ ὑπομένει. ὅλως τε συνδρήνους ὐ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συσταζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συνεργοῦντας. μιμᾶσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω. *Qi viriles naturâ sunt, cavent, nè amici secum condoleant: & nisi ipse dolorem, qi ab illis suscipitur, indolentiâ exsuperet, non sustinet, atqe omnino collugentes non admittit, propterea qod lugubris neqe ipse est. Mulierculæ verò atqe hujusmodi viri collamentantibus delectantur, eósqe ut amicos & condolentes diligunt. Sed in omnibus imitari procul dubio meliorem debemus.* Aristippus itidem suis qibusdam tristitiâ mœstitiâqe sese macerantibus; Ἀλλ' ἔγωγε ἥκω παρ' ὑμᾶς, ἀχ ὡς συλλυπούμενο, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους. *At ego non venio ut ad vestros dolores meos adjungam, sed ut vobis omnem mœrorem ex animis eximam.* Ælianus *var. hist. l.* 7. *c.* 3. Qanqam permittit Epictetus *enchir. c.* 16. μέχρι μέν τοι λόγου συμπεριφέρεσθαι καὶ συνεπισπεύδειν, *oratione qidem subservire & congemiscere*, si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. §. 18. κατ' οἰκονομίαν. Vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ σφύζειν] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare*, insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντη ἅμα τοῖς ζώοις. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium.* venas enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. ac Plat. l.* 6. *c.* . & in *prognost. Comment. l* 1. & 3. à veteribus plerumqe aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe τὴν σφοδρὰν εἰς τοιοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὶν ἐπιλαβέσθαι τὴν ἁφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τανθρώπῳ τὴν κίνησιν. id est, *motum arteriarum adeò vehementem*, qalis in inflammationibus contingere solet, *ut ipso affectu etiam, anteqam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idqe se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l.* 4. *c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anutium Fœsium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζειν ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animíqe impotentia in corpore sese exerentem. Hesychius Σφύζει, πηδᾷ, φλεγμαίνει. Σφύζει, *salit, turget*, Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκῃ τὰς φρένας.
Turges, Achilles, mentis havd compos tua.

Marcus, *infrà* §. 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec avt festinat, avt torpescit.* Hoc itaqe vult, qod *l.* 5. §. 36. dixerat, Μὴ ὀλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζωθαι. *Ne imaginatione ullâ temere abripiaris.* Motum avtem istiusmodi γραφικώτατα expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad.* χ'. *v.* 91. ab Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicerone *ad Attic. l.* 9. *c.* 4. & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l.* 4. *c.* 5. lavdatus verbis hisce:

Αἰτῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια. ὐδέ μοι ἧτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἰκθρέπτυσι; τρομέει, δ' ὑποφαίδιμα γυῖα.
Nam Danais valde metuo; neqe tuta mihi mens
Adstat qum pavitat, verùm cor prosilit extra
Pectus solicitum claros tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his gemina *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 6. §. 2.

§. 45. Οὗ ἄν τις αὐτὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmqe prorsus spirans animum, Epicteti votum, qô sic numen affatur, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Ἣν ἀν χώραν κὴ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανεῖμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qemcunqe mihi locum stationemve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, qàm ut eam deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l.* 1. *c.* 9. Γελοῖοί ἐσε, ὅτινες ἀξιοῦτε, οἱ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερο ἔταξεν εἴς τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν, κὴ φυλάττειν, κὴ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ κὴ ἀσαφοῖ κατατέτακε, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. *Ridiculos esse vos, qi qidem censeatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes oppetendas qàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦτε referatur: vel posterius membrum ἐρωτηματικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ ὁ φιλοψυχητέον] Ità Pavlus Apostolus *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, κ] τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c.* 12. *v.* 11. οὐκ ἠγά-

sed istis Deo dimissis, & mulierculis etiam fide adhibitâ, fieri non posse ut fatum qisqam qoqo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, qomodo tempus hoc, qo victurus sit, qàm optimè exigat.

§. 47. Astrorum cursus contemplare, tanqam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

ἀλλ' [a] ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ, καὶ πεπεῖσθαι τοῖς γυναίξὶν, ὅτι [b] τὸν εἱμαρμένον * ἀδύνατον ἂν ἐκφύγοι, τὸ δὲ τοῦτο σκεπτέον, πόσον ἂν τρόπον, [c] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα βιώῃ.

a L. 4. §. 31. 46. l. 12. §. 1.
b Sup. §. 8.
* ἀδύνατον ἂν ἐκφύγοι Inf. §. 51. L. 6. §. 10.
c L. 4. §. 31. Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3.

§. 47. [d] Περισκοπεῖν [e] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριφερόμενος. καὶ [f] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.

d L. 8. §. 26. l. 11. §. 1.
e L. 11. §. 27.
f L. 4. §. 46. §. 48. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc est, ἐκ ἐφιλοψύχησαν. *Non dilexerunt animam suam, animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.*

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πεισθέντα ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc solicitat Xylander, qia scilicet minimè muliebris hæc sententia videatur. Annotator Lugdunensis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liqet. iúntqe etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile; neminemqe sibi destinatum unqam effugere valuisse.*

Οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον pavlo Platonis codices, ἀδύ' ἂν εἰς ἐκφύγοι. Homerus *Il.* ζ. *v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Nemo nocens, nemo bonus has in luminis oras
Editus, evadet fati qod lege paratur.

Grotius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, sive *Pulcris*;

Ἀλλὰ τοι μοιράων νῆμ' ἄλυτον οὐδέπω ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερόμεθα.
Effugere at flamen fati irresolubile nulli,
Quoqot terra alimur munere, posse datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* Ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος. ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες. αἰῶνι δὲ παύρῳ, πόνῳ ἀμφὶ πόνῳ. ὁ δ' ἄφυκτος ἐμῖν ἐπικρέμαται θάνατος. κεῖνο γὰρ ἴσον λάχον μέρος, ὅτι τ' ἀγαθοὶ, ὅτις τε κακός. *Hominum exigua vires, & irrita cogitationes, & in vita brevi labor super laborem. Inevitabilis autem pariter immanet mors. Illius enim æqualem portionem sortiuntur & probi & improbi.* Vide qæ congesserunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis superiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *sched.* 13. sed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀποθνήσκειν μέλλω. ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται; *Ego moriturus sum. Nunqid ergò reliqi homines immortales erunt?*

§. 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortassis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Synesius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὅτι τοι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' ὀδὸν ἢ θεάμονά φησιν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γιγνομένων. *Pythagoras Samius sapientem nihil aliud qàm eorum qæ sunt fiuntqe spectatorem esse dicit.* ità enim rectè restituit Peravius, qod in diversam, vel adversam potiùs, mentem, ἀλλ' ὀδὸν θ-- antè legebatur. Anaxagoras sciscitanti, ἧς ἕνεκα αἰτίας τὰ πολλὰ πειρᾶται διανυκτερεύειν ὕπαιθρος, *cur noctem toties sub dio ageret*, respondit, τῇ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum specularetur.* τὰς χορείας καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων αἰνιττόμενος. *cursus siderum in orbem redeuntes subindicans.* inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *B.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujusnam rei gratiâ qisqam natum se potiùs qàm non natum fuisse elegerit*, respondit, τῇ θεωρῆσαι τὸν ἥλιον, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinemqe elegantem universi.* Aristoteles *ethic. Evdem l.* 1. *c.* 5. sive ut Laertius avtem *l.* 2. qærenti qem in finem natus esset, respondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ὅλων. *Ad Solem, Lunámqe, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *instit. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cæli ac Solis videndi cavssâ. tam magnum*, inqit, *esse credidit, videre cælum & solem: ibidem & c.* 12. *Tanti visa est contemplatio cæli ac lucis ipsius, ut qascunqe miserias libeat sustinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag.* 539. *D.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν τοῦ ὅλου θέαν γενομένην. *Hominis constitutionem rectam factam esse ad cælum contemplandum.* Qod Naso *Metam. l.* 1.

Pronáqe cùm spectent animalia cætera terram,
Os hominis sublime dedit, cælúmqe videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Qod tamen aliorsum trahit Galenus *de usu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud lavdat; Ὡς ὁ τῦτ' ἔφη τὸ ἄνω βλέπειν, ὥσπερ τις ὕπτιον αὐτὸν ἀναπλίνας χαμαίμονος, ἀλλ' ὅτι τῷ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐπισκοπεῖν. *Id non esse sursum adspicere, quam qis supinum seipsum reclinarit oscitans valdè negligentem; sed qando mentis naturam rerum considerat.* Itaqe Apostolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. *Dei invisibilia jam inde à condito mundo ex iis qæ fecit mente perpensa pervidentur.* Sub Augustini nomine avtor *sermon. ad frater. in erem.* post Nasonis illud, nescio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* respondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forsan) subjungitqe, *Qis fidelium plus dixisset, avt probabiliore argumento, nescio. factus enim homo est in terra, non ad terram, sed ad cælum: & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum.* Respexit forsan avtor ignobilis iste, ad Anaxagoræ illud superiùs memoratum, qod Lactantio tamen minùs satisfacit: Primùm, qòd *omne hominis officium in solis oculis posuit; nihil ad mentem referens, sed ad corpus omnia.* tùm, qòd *rem maximam redegit ad minimam, duo sola deligendo, qæ sibi diceret intuenda.* denique qòd *non avtoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. qòd si*, inqit, *natum se esse dixisset, ut mundum intueretur; qanqam omnia comprehenderet, ac majori uteretur sono; tamen non implesset hominis officium; qia qanto pluris est anima qàm corpus, tantò pluris est Deus qàm mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergò mundus oculis, qia utrumqe est corpus; sed Deus animâ contemplandus est.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

Ὥσπερ συμπεριφερόμενος] qod συμπεριπολᾶντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit. tanqam mente suâ & cogitatione sidera in motu cursúqe suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. neqe est enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia sunt & asscripta dominis: mens qidem sui juris est. qa adeò libera & vaga est, ut nec ab hoc qidem carcere, cui inclusa est, teneri qeat, qò minùs impetu suo utatur, & in infinitum comes cælestibus exeat.* Et *ibidem l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum audeant, qemadmodum soli avt noverint deos, avt qarant, & mente in altum datâ divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eòdem, qò intendit, momento pervium est. sideribus velocior, qorum post multa sæcula futuros cursus antecedit.* Augustinus *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipsius vide. Vide si non vehementior est scintilla animi cogitantis, qàm splendor solis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus est; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus est, & tu omnia peragrasti.* Vel vitæ suæ momenta tanqam unà cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans, qorum cursu dimensa sortimur mortales ejusdem intervalla. Seneca *Epist.* 12. *Tota ætas partibus constat, & orbes habet circumductos majores minoribus. est aliqis qi omnes complectatur & cingat. his pertinet à natali ad diem extremum. est alter qi annos adolescentia excludit. est qi totam pueritiam ambitu suo adstringit. est denique ipse annus, in se omnia continens tempora, qorum multiplicatione vita consumitur. mensis arctiore præcingitur circulo: angustissimum habet diei gyrum: sed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occasum.* Hinc Columellæ monitum, *de re rustic. l.* 10.

Invigilate viri: tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nullóqe sono convertitur annus.

Nec subticendum, qòd Plato etiam in *Timæo*, τῇ ἐν ἡμῖν θείᾳ πρὸς τὴν τοῦ παντὸς κίνησεις καὶ περιφορὰς eâdem statuit. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.] Seneca *Epist.* 95. de philosophia. *Erras, si illam putas tantum terrestres operas promittere: altiùs spirat. Totum*, inqit, *mundum scrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, suadere vobis ac dissuadere contenta. magna me vocant, suprâqe vos posita.*

Nam tibi de summa cæli ratione Deúmqe
Differere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1 - - *Ista jam à formatione morum recesserunt: sed levant animum, & ad ipsorum qas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *Epist.* 117. & *Ep.* 79. *Tunc animus noster habebit qod gratuletur sibi, cùm emissus his tenebris, in qibus volutatur, non tenui visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit; & redditus cælo suo fuerit, cùm receperit locum, qem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum initia sua. erit avtem illic etiam antequam hæc custodia evolvatur, cùm vitia dejecerit, purúsqe ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epist.* 65. vel Apostolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Colos. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. καὶ δὴ καὶ θεῖα ἀνθρώπων σὺν λόγῳ ποιήματα, [a] ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπίγαια, ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀγέλας, στρατεύματα, γεώργια, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους, ἀγορὰς [b] τὰ παμμιγῆ, καὶ τὰ [c] ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκοσμημένον.

§. 49. [d] Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. [e] πᾶς τις αὐτὰς τὰς ἡγεμονιῶν μεταβολὰς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. [f] ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐκ οἷόν τε ἐκβῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων. ὅθεν καὶ [g] ἴσον, τὸ τεσσαρακοντούτη ἔτεσιν ἰσορρῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

§. 48. Præclarum est & Platonis illud. Qin & de hominibus sermonem instituentem, contemplari oportet, qasi de specula qadam desuper, terrestria qoqe ista, per cœtus, exercitus, agricultu-ras, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deserta, barbarorum gentes varias, festa, funera, nundinas, miscelam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & instructum.

§. 49. Præterita recole, tótqe imperiorum mutationes. indè licet & futura prospicere. ejusdem enim generis omnino futura sunt; nec possunt eorum qæ nunc fiunt modulum transgredi. proinde par est, per annos qadraginta vitam perlustrare humanam, atqe per annorum decem millia. qid enim ampliùs sis visurus?

§. 50.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum succurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ τὰ ὑπίγαια] Non cœlestia tantùm suspici vult, sed inferiora etiam ista omnia, tanqam de specula, despici. qod est argumentum τῶν ἐπισκωπτόντων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epist. ad Donat.*

Τὰ παμμιγῆς] Vide *ad l.* 4. §. 27. sed & *l.* 12. §. 24. τὰ παμμιγῆς autem, sive cinnum hunc non in Mundo tantùm, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris gestarum, qalem in Luna divertens conspicabatur, faciem depingens: Τοὺ μὲν ἦσαν εἰλαπίναι καὶ γάμοι. ἐλήρουν δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι. καθ' ἕτερον δὲ μέρος ἤθυέ τις, ἐν γειτόνων δὲ πειθὼ ἄλλος ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν ἑώρων τοὺς Γέτας. πλανωμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοίνιξ δὴ ἐνεπορεύετο. καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῄστευε. καὶ ὁ Λάκων ἐμαγειρεῖτο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζετο. ἀπάντων τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον, ὥρα σοι ἤδη ἐπινοεῖν, ὁποῖός τις ὁ κυκεὼν ἦτος ἐφαίνετο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & conciones; rursum alia ex parte sacrificabat qispiam. In vicinia verò lugens aliqis conspiciebatur. Belligerantes videbam Getas, in plaustris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris cadebatur, Athenienses causas agebat. Qæ omnia cùm eodem tempore gererentur, cogita nunc cujusmodi rerum confusio cerneretur.* Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσεις, sive *vitarum licitatione Tom.* 11. *pag.* 378. Ἔμπεδον οὐδέν. ἀλλά κως εἰς κυκεῶνα πάντα συνειλίσσεται. *Nihil stabile est: sed omnia in cyceonem qodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Synesius *de regn. p.* 10. Ἓν γάρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐκ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῴκισεν ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζῴου σύστασιν, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφορον. *Ita enim habeto, non uniforme qippiam, aut simplex esse hominem; sed in unius animalis coagmentationem promiscuam, ac multiplicem facultatum turbam unà à Deo esse introductam.* In mundo itaqe qantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκοσμημένον] Ità *suprà* §. 9. Συγκαλατίθεται γὰρ καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. *Coordinantur enim simul, eundémqe mundum conbonestant.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἤδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη, ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα. ἀλλ' ἄμφω γε ἁρμονία μία. ἔν τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται. ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διαπέπονται. ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα τὰ μέρη σύμφωνα, κἂν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὴν πρὸς τὸ ὅλον οἰκειότητα διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum sit neate contraria, est tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, qemadmodum figura circulus, & triangulus, & qadratus, & qacunqe alia figura inter se differunt. Qinetiam in mundo universo partes omnes, etiamsi inter se differant, servant eam, qæ est cum toto, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides qàm contraria inter se elementa sint? gravia & levia sunt, frigida & calida, humida & sicca. tota hujus mundi concordia discordibus constat. non ad unam naturæ formam opus suum præstat, sed ipsâ varietate se jactat. alia majora, alia velociora aliis fecit: alia validiora, alia temperatiora: qadam autem eduxit è turba, ut singula & conspicua procederent; qadam in gregem misit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum qibusdam videri solet, qòd, cùm ex diversis atqe in se pugnantibus elementis mundi natura constata sit, aridis atqe fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum sit ejus mortalitas dissoluta. qibus illud simile satisfaciet, cùm in urbe ex diversis & contrariis corporata rerum inæqalium multitudo concordat. sunt enim pariter dites & egentes, adolescentum ætas permixta senioribus, ignavi cum fortioribus, pessimi cum optimis congregati. aut profectò, qod res est, fateantur, hanc esse civilis rationis admirandam temperantiam, cùm qidem de pluribus una sit facta, & similis sui tota, cùm dissimilia membra sint, receptrixqe sit naturarum ad diversa tendentium, & fortunarum per varios fines exitúsqe pergentium. sic mare & fœmineum secus jungunturæ ac diversus utriusqe sexus ex dissimilibus simile animal facit: artésqe ipsa naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confusione modicâ temperatis, imagines his qæ imitatur similes facit. ipsa etiam Musica, qa de longis & brevibus, acutis & gravioribus sonis constat, tam diversis & dissonis vocibus harmoniam consonam reddit,* &c. Et mox: *Æqalis qippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione naturæ, diversis licèt rebus, æqalitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatémqe reperit.* Qæ omnia sunt translata ex Aristotelis nomine *de mundo* inscripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *suprà* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de EI Delphic.* Μαντικὴ τίχνη ἐστὶ περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. εἰδέναι γὰρ οὐδ' ἀναίτιον ἢ γένεσις, ὅτ' ἄλογον ἢ πρόγνωσις. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τε γινητόμενα τοῖς γιγνομένοις ἅπτεται καὶ συνήρτηται, καλὰ διέξοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος πεφύκασιν, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταυτὸ συνιδεῖν τε πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπισάμενος, οἶδε καὶ προλέγειν

Τά τε ἔοντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Ars circa futura fatidica ex præsentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel sine caussa est ortus, vel sine ratione prænotio. Sed cùm omnia præsentia præteritis, omnia futura præsentibus connexa sint, & alterum ex altero sequatur, progressu ab initio ad finem pertendente: is qi caussas naturalibus rationibus perspicere & inter se connectere potest, is novit ac prædicit

Qæ sunt, qæ venient posthac, qæ præterierunt.

Utì Homerus *Il. α'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verùm de solertia ac sagacitate non fatidica, sed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qi futura possit ex præteritis providere.* Inter alias historiæ lavdes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hist. Rom. l.* 1. Οἱ προφήτας τρόπον τινὰ τοὺς μαντεύεσθαι ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων σοφιζομένους τὰ μέλλοντα. *Alio qodam modo vates reddit, qæ futura sint, ex iis qæ præterierunt conjicientes.* Polybius *hist. l.* 6. *c.* 4. Τῷ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ἢ μόνοις ἀνοῖς μέλεσι τῷ καὶ λογισμῷ, φανερὸν, ὡς οὐκ εἰκὸς παραπρίχειν ἀυλὸς τὴν προσειρημένην διαφθορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἐπέσοις ἀυλῶν συγκυρήσει. *Qoniam enim homo à cæteris animantibus hoc differt, qòd mentis & rationis sit particeps, non est profectò simile veri, ipsos hanc voluntatum diversitatem inobservatam prætermissuros, qod faciunt alia animantes; sed admissum delictum revocaturos ad animum, & præsentem statum damnaturos: ut qi futura prospicientes, facilè sibi qoqe eadem esse eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè interest, qòd hæc tantùm, qantùm sensu movetur, ad id solùm qod adest, qodqe præsens est, se accommodat, paululum admodum sentiens præteritum aut futurum. Homo autem, qia rationis particeps, consequentia cernit, principia & caussas rerum videt, earúmqe progressus, & qasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, & rebus præsentibus adjungit atqe annectit futura; facilè totius vitæ cursum videt, ad eámqe degendam præparat res necessarias.*

§. 50.

§. 50. *Retróque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terram: ac qod ab atherio
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. —

avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, cibóque, atqe id genus cupediis*

Curſum moramur, cita mors nè nos obruat.
Divinitùs at ſpirantem auram
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſqam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὰ [b] ἐκ γῆς μὲν φύντα εἰς γαῖαν, [c] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γένη, εἰς * αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἡ ἔστι Δάλυσις τ ἐν τοῖς ἀτόμοις ἀντιμπλεκῶν, * ἢ τοιαύτης ἂς συγχύσεως τ ἀπαθῶν στοιχείων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτοισι καὶ πότοις, ἢ * μαγγανεύμασι

Παρεκβάσεις * ὀχεῶν, ὥστε μὴ θανεῖν.
Θεόθεν δ' πνέοντ' ἄρον
[f] Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις ἀνοδύρτοις.

§. 52. [g] Καββαλιώτερος. * ἀλλ' ἀχὶ κοινωνικώτερος,

a *Evrip. Chryſip.*
b *L.5.§.4.l.9.§.9.l.10.§.7.*
c *L.4.§.21. l.6.§.15.*
* *ἀέριον Clem.*
d Sup.§.32.
* *ἢ*, vel, [*ἢ*] *καὶ*
e *Evripid. Supplic.*
* *μαγίνμασι Evr. cod. μαγέυμασι Plut.*
* *ἄλεθρον Grot.*
f Sup.§.46.
g *L.5.§.5.*
* *-κώλερος* [*συίσί τις.*] f.

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis iſta ſunt ex *Chryſippo*. qod A ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* 6. didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex qo ſic reſtituenda & diſponenda ſunt; acceſſione non contemnendâ inſuper adavcta.

Χωρεῖ δ' ἐπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν. τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
1 Βλαστόντα γονῆς εἰς ἀέριον
Πόλον ἦλθε πάλιν. θνήσκει δ' οὐδὲν
Τῶν γιγνόμενον. διακρινόμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐπίδεξε.
Retróque meant, qa terra dedit
Iterum in terram: qod ab atherio
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil emoritur, ſed ſecretum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine paret.

Ità Grotius legit vertítqe: niſi qòd pro ἀλέριον, qòd Philo Cleménſqe habent, ἰδίαν ſubſtituit, & propriâ reddit. mihi, illud retinere potius antiqiúſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco iſtud exhibeant, qum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Evripides idem in *ſupplic.* qod Moſchionis nomen fruſtrà præfert, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἔκκριτον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκτο
Ἐν[ταῦθ' ἀπελθεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς ἀιθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra qodqe natura eſt datum
Eò reverti. magnus æther ſpiritum,
Corpus recipiat terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν. γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶν δὲ χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. Ità enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Concretum eſt, & diſcretum eſt, eódemqe revenit, unde venit: ad terram terra, ſurſum ſpiritus. ecqid horum grave eſt? nihil qicqam.* Lucretius *l.*2. B

Cedit enim retro, de terra qod fuit antè,
In terras: & qod miſſum eſt ex atheris oris,
Id rurſum cæli rellatum templa receptant.

Solomon ipſe *Eccleſ. c.* 12. *v.* 7. *Rediitqe pulvis ad terram, qod priùs fuerat: ſpiritus autem ad Deum, qi primò dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphidamant.* 1. Ἐὰν δὲ φθάσαν ὑπέρπαλον γένηται τὸ σῶμα, δύσεται εἰς τὸ εἱμαρμένον. ἀλλὰ ἡ ψυχὴ δύσεται. ἀλλὰ ἀθάνατον ὂν χρῆμα εἰς ὑγρὰν ἀναπήσεται μετάρσιον. δέξεται δέ μι αἰθέριοι δόμοι. *Qod ſi corpus omnino redundarit, deſcendet ad fatalem locum. At animus non deſcendet, ſed qum ſit immortalis, in cælum evolabit ſublimis. Eum accipient ætheria domicilia.* Hinc de Sibylla prima fabuloſum illud ex Sarapionis *Epicis* apud Clementem *Strom. lib.* 1. *pag.* 304. *C.* Μηδὲ ἀποθανοῦσαν λῆξαι μαντικῆς. καὶ τὸ μὲν εἰς ἀέρα χωρῆσαν αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τοῦτ' εἶναι τὸ ἐν φήμαις καὶ κληδόσι μαινόμενον. τῷ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πόας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυείσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπιτεμηθῇ βρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σπλάγχνων προφαίνειν τῷ μέλλοντος δήλωσιν. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. *Ne mortuam qidem à divinandi arte ceſſaſſe: & id qidem qod ex ea in aërem receſſit poſt obitum, id eſſe, qod in ſortibus divinat & avguriis: ex eo autem, qod in terram mutatum eſt, corpore, exorta eſt, ut conſentaneum eſt, herba, qacunqe eam beſtiæ comediſſent, ſcribit perfectam futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus autem animam exiſtimat eſſe faciem eam, qæ apparet in luna.* qod eò potiùs refero, qia lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, ἔχειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην. *Qæ in facie lunæ circumvehens futura caneret.* Vide *l.* 5. §. 4. & *l.* 4. §. 5, 14, 21, 23.

Ἤ τοῦτο διάλυσις καὶ τοιοῦτός τις σκορπισμὸς] legendum ἢ τοιοῦτος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *ſupra* §. 32.

§. 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ iſtic ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110. *C.* lavdati; qò loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μισῶ δ' ὅστις χρήζων ἐκλείσαι βίον, &c.
Odi ſuam qi vitam extendere expetunt, &c.

ſunt avtem variè admodum in Evripidis codicibus apud Marcum apúdqe Plutarchum concepti, qod eſt vitiatorum indicium ſatis clarum.

Σίτοισι καὶ πόλοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plutarchus.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι.
Cibiſqe, potibúſqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Νωθροῖσι καὶ σφυμαῖσι καὶ μαντεύμασι.

ubi Brodæus νωθρεῖσι, *qietè, laboris fugâ.* qod meritò rejicit B Canterus & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opinetur tamen eſſe potuiſſe, νόσοισι καὶ σφυμαῖσι. qod mihi omnium minimè videtur veriſimile; *morbis* enim vitam protelari, ſaltem horum ope uti homines ad mortem remorandam, qis dixerit? at Camerarius ὄχοισι, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſeqar lubens, vel Plutarchum, qi ut verbulo differant, ſenſu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Evripidis codices μαντεύμασι, *oraculis*, qibus moniti caſus futuros declinent. Brodæus. Plutarchus μαγεύμασι, *carmine*. Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri μαγγανεύμασι ſpreverim. cùm & φίλτρα καὶ φάρμακα magica eô qoqe vocabulo uſitatiſſimè deſignentur. C Qanqam alio forſan ſenſu iſtic accipi qeat, pro *ſcitamentis* nempe, ſive *cupediis*. qomodo uſus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, coqorum, & eorum, qi epulas inſtruunt, lenocinia* conjunxit. Et Plinius *l.* 10. *c.* 50. *Dedère & Parthi coqis ſuos mores. nec tamen in hoc mangonio qicqam totum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, pro artificio omni, qô corpus humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *venalitiorum mangonia*, Plinius *l.* 21. *c.* 26. & *puerorum mangoniſatio, ibidem l.* 32. *c.* 10. qâ pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accura- D tionibus his, οἱ φιλόψυχοι ſenectutem & mortem etiam, qantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.* 28. *c.* 1. *Qis iſta invenit oſtenta? qis veneficia innocentiora effecit, qàm remedia? procul à nobis noſtriſqe literis abſint iſta. nos auxilia dicemus, non piacula.* Tum ſubjungit, qod Tragici mentem accedit prope; *Vitam qidem non adeò expetendam cenſemus, ut qoqo modo trahenda ſit.*

Παρεκτρέποντες ὀχεῖον] *avertentes currum* Xylander. qaſi ὄχον legerit. niſi typothetarum mendum fuerit. *canalem, aut fluviis curſum* Annotator Lug lunenſis. *curſum divertentes, meta-* E *phora ab his qi fluvios derivant & deflectunt* Brodæus. ὄλεθρον mavult Grotius. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' ἄρον] Hæc aliunde ſunt.

Καμάτοις ἀνοδύρτοις] *Laboribus luctu lacrymiſqe calentibus* Xylander. *etiamſi miſeriam noſtram lugeamus* Caſavbonus. at qid ſi ἀνοδύρτοις *minimè flendis aut lugendis* verterimus? poſſit enim etiam oboriri ſuſpicio, ſcripſiſſe Xylandrum *carentibus* non *calentibus*. ut ſit κάματοι ἀνόδυρτοι, *labores*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eô ſenſu qô *Platonem* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.* 2. *Od.* 14. *qos lugere fleréqe fruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἐλαφρὸν ἐσ' ἔπραυ]'
Ὀδυρόμενον δονεῖν καρδίαν;
Nam qid levat tandem mala,
Qaſſare corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.) vel qô fortes illos priſcos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotóſqe *l.* 4. *Od.* 9. *qi minimè lugeantur*, ſive *qi lugendi non ſint*, ſed ſtrenuè alacritérqe perferendi. Seneca *Ep.* 107. *Malus miles eſt qi imperatorem gemens ſequitur.* Et *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Flere, qeri, ingemere; deſciſcere eſt.* qanqam & ἀνοδύρασθαι eſt θρηνεῖν, κλαίειν, *lugere, flere* Svidæ. atqe indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§. 52. Καββαλιώτερος] *profuſior.* D. Bootius ut ſit ἀπὸ τῦ καταβάλλειν *dependere, impendere, inſumere.* qomodo Svidas ex Amipſiæ *mœchis*;

Καὶ σὺ μὲν ἦλθες, καββαλὼν τριώβολον.
Et tu qidem veniſti depoſito, ſoluto triobolo.

id

1. *Ità Grotius.* Βλαστόντα γῆς. *Philo.*

a Inf. §. 54. κόπρῳ, ἀδὲ ἀιδημονέστερῳ, ἀδ' [a] ἀπικτότερῳ
b Sup. §. 26. ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀδὲ [b] ἀμενέστερῳ πρὸς τὰ τῶν
c L. 2. §. 17. πλησίον παροράματα.
l. 5. §. 3. 14.
l. 6. §. 2.
d L. 12. §. 23
e Inf. §. 74. §. 53. [c] Ὅπερ ἔργον ἀπιτελεῖσθαι δύναται καὶ τὸν
f L. 6. §. 17. [d] κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ ἀδὲν δεινόν.
g L. 10. §. 12 ὅπερ γὰρ [e] ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι, [f] λέγε τὸ ἀοδύ-
h L. 5. §. 16. σης, καὶ κατὰ τὴν καταστολὴν πρεπούσης ἐνεργείας,
l. 10. §. 32. ἐκεῖ [g] ἀδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.
i L. 2. §. 11.
l. 3. §. 12. §. 54. [h] Παντα χῆ καὶ διηνεκῶς [i] ἐπί σοί ἐστι, καὶ
k L. 6. §. 2. 32 [k] τῇ παρούσῃ [l] συμβάσει θεσπεσίως ἀρέσκειν, καὶ τοῖς
l L. 5. §. 27.
l. 10. §. 6. 11. παροῦσιν [m] ἀνθρώποις καὶ δικαιοσύνην πρόσφερε, καὶ
m Sup. §. 28. τῇ * ὕλῃ φαντασίαν ἐμφιλοσοφεῖν, ἵνα [n] μήτι
l. 4. §. 33. ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.
* παρούσῃ
n L. 4. §. 22. §. 55. [o] Μὴ πρόβλεπε ἀλλότρια ἡγεμονικά.
Inf. §. 55. l. 8. §. 7. ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε [p] καὶ [q] ἀδύ, [q] ἐπὶ τίσι ἡ φύσις
o L. 2. §. 8. l. 5. §. 3. ὁδηγεῖ. ἥτε ἔν ὅλῳ, λέγε τὰ συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σή, λέγε τὰ πρακτέων ἀπό σου. [r] πρακτέον ἦ ἐ-
p L. 8. §. 60.
q Inf. §. 56. κάστῳ τὸ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ. κατεσκάυσται ἦ τὸ
l. 8. §. 1.
r L. 5. §. 16.

ralior, nè modeſtior, nè ad caſus qoſvis obſeqentior, nè adverſùs aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum ſecundùm rationem eam, qæ mortalibus eſt cùm Diis ipſis communis, nihil ibi poteſt eſſe grave. ubi enim fructum conſeqi licet actionis proſperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi ſupereſt damni ſuſpicio.

§. 54. Omni loco omníqe tempore, in te ſitum eſt, & caſu præſenti piè acqieſcere, & cum hominibus præſentibus ſecundùm jus fáſqe verſari, & viſa præſentia peritè explorare, neqid incompertum clam ſubrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumſpicere, ſed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, univerſi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi ſunt agenda. illud autem eſt unicuiqe agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. porrò, condita ſunt, reliqa

ANNOTATIONES.

id eſt, καταβαλών. indè καταβολή. Svidas idem, καθάπερ οἱ ἐρανισταὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. *Qemadmodum ſymbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes faciunt.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ ἂν καταβόλων χρήματα. *numerarem multas pecunias*, & ſit ſenſus, *fieri poteſt, ut profuſior ſis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione exiſtas. Falluntur enim*, qibus *luxuria ſpecie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hiſt. l.* 1. & ut Plinius in *paneg. Ambitio, & jactantia, & effuſio, & qidvis potiùs qàm liberalitas exiſtimanda eſt, cus ratio non conſtat.* Itaqe Seneca *Epiſt.* 121. *Non voco ego liberalem, pecunia ſua iratum. multum intereſt, utrùm qis dare ſciat, an ſervare neſciat. multi ſunt, qi non donant, ſed projiciunt.* id eſt, καταβάλλωσι, ſive καββάλλωσι, prout Heſiodus in *Theogon.*

Κάββαλ' εἰὶ πόντῳ.
In mare projecit.

de talibus Tacitus libro ſuperiùs indicato. *Perdere iſte ſciet, donare neſciet.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἐσσ'. ἔχεις νόσον, χαίρεις διδύς.

ità enim eſt concipiendum, ut verſus conſiſtat.

Liberalis haud es ipſe: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώτερος. qomodo mox κοινικώτερος. (ità enim ſcribendum, non κοινικότερος) & cum Xylandro *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere exiſtimo. καταβάλλειν *dejicere, proſternere*, de colluctantibus eſt freqentiſſimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι καλὸν τὸν βίον ἅπαντα, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τῷ καταβάλλειν ἑτέρους ἕνεκα. *Qibus hoc eſt totius vitæ inſtitutum, aſſiduè operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Evſtathius *ad Hom. Il. i.* v. 206. Τὸ κάββαλεν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο. ἢ βασάξας ἄνω, εἶτα κατεβίβασε. ἔστω καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλει τὸν ἀντίπαλον. Τὸ κάββαλεν, *vel ſimpliciter pro* τοῦ ἔβαλεν, *hoc eſt* ἔθετο: *vel cum ſurſum ſuſtuliſſet, poſtea depoſuit, ſicut & luctator proſternit in lucta adverſarium.* itaqe artem iſtorum Galenus idem *l. ad Thraſybul.* non tam γυμναστικὴν dici poſtulat, qàm καταβλητικήν. ſive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν τούτῃ τεθραμμένον, ἢ ἰσχυρότερον. *in hoc ſtudio enutritos, non validiores ſeſe dicunt eſſe, ſed proſternendi peritiores.* Atqe ità revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagoniſta ſuo, à qo in certamine ſuperatus & proſtratus fuerat, dixiſſe fertur; ἐ μὲν οὐ κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non eſt melior me avt fortior, ſed dejiciendi ſive proſternendi peritior.* Qò & reſpexiſſe Marcum iſtic, mihi probabile admodum videtur: qaſi dixerit, Καββαλικώτερός σε ἐσί τις; vel, ἄλλος τίς ἐσι; eſt *aliqis te lucta peritior*, ſive corporis robore viribúſqe validior? at te benignior, avt modeſtior, &c. nè exiſtat. hoc enim in te poſitum eſt: illud non item. vel, hoc ſi minùs extiterit, nihil eſt qòd ea in re, avt ille ſuperiorem te eſſe ſeſe glorietur, avt ipſe ab ullo ſuperari te dedecus ullum exiſtimes. Qod Ageſilaus aliqandò Perſarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille ſit, ſi non etiam juſtior eſt?* Plutarchus *Prof. ind. pag.* 78. *D.* qòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρείᾳ μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ δυσεγκλεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναι τινῶν. ἀληθείᾳ δὲ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα ἐυσχημοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τὰς ἀντιτοιαμένας τὰ τοιαῦτα τιμᾶν, ἐικότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μέγιστός ἐσιν ἀγών. *Nam fortitudine qidem, celeritate, ac robore præſtare tale eſt, ut aliorum qoqe eſſe poſſit: ſed veritate, juſtitiâ, magnificentiâ, & hujuſmodi qadam honeſtate & dignitate præcellere, ad eos, qi iſta gerunt, & talium ſibi gloriam vindicant, præ cæteris attinet. De his maximum vobis propoſitum eſt certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir. c.* 42. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακλοι, ἐγώ σε πλουσιώτερός εἰμι. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακλοί. ἐγώ σε πλουσιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα κλῆσις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε ὅτι κλῆσις ἐι, ὅτι λέξις. *Orationes hæ non cohærent. ego ſum te locupletior, ergò ſum te melior. ego ſum te eloqentior, ergò ſum te melior. At illa magìs cohærent: ego ſum te divitior, mea ergo pecunia tua præſtat: ego ſum te eloqentior, mea ergo dictio tua præſtat. Tu verò nec pecunia es, nec dictio.* Gemina habes *l.* 5. §. 5. & *infrà* §. 66. Adnotaverat neſcio qis ad periochæ hujus caput verba hæc. ἐκ ἔστιν ἀρχὴ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀνατέρω τῶν πρὸ τῶν Πλατωνικῶν συναφής. qod in contextum poſtea cùm irrepſiſſet, nos denuo furcillavimus: eò magìs, qia etiam frivolum, falſum eſt, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν] Tranſlatum à re militari, in qa de eis uſurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit injunctum, citra tergiverſationem avt qerimoniam exequntur. Xenophon *Cyri inſtitut. lib.* 1. Εὐτακτοτέρους καὶ ὑπηκοωτέρους ποιεῖ. *Obſeqentiores & obedientiores reddit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος, τίς τ' ἐσὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐσὶ, πῶς τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ εὐλόγως καὶ ὑπηκόως τῷ θεῷ. *Vir bonus & ſapiens memor qis ſit, & unde venerit, & à qo factus ſit, in eo ſolo elaborat, qo pacto ſuam ſtationem ritè tueatur, Deóqe ſuam probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπερ ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum eſſe rationale omne.*

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infrà* §. 74. Ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum eſt actio omnis natura conſentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; ὠκῦν ὠφέλημαι; *Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipſo accepi.*

§. 54. Παντα χῆ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medeâ*, 2. 1.

Nuſqam poteſt non eſſe virtuti locus.

Ἐπὶ σοί ἐστι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps legendum καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεσπεσίως ἀναρεσκεῖν] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 21. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Οὗτος ἰδίσηται καὶ ἐνοεῖ, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκαταπάξῃ ἑαυτὸν, διελύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκαταπάξαι; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ καὶ αὐτὸς θέλῃ. καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. *Imo vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo ſe dederit, ſe iter tutò confecturum. Qid eſt illud, dedere ſe Deo? Ut qod ille voluerit, & ipſe velit: & qod ille noluerit, nec ipſe velit.* Vide *infrà* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσοφεῖν] compoſitio duriuſcula, ſed gemina illi Epicteti *Diſſert. l.* 2. *c.* 20. ἐ προσφιλοσοφεῖ, &c. Sunt avtem compoſitiones iſtiuſmodi apud Stoicos nimiò qàm familiares. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ] Vide *l.* 5. §. 16. & *ſuprà* §. 53.

ità

qa qidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præstantiorum; rationalia verò sui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum est societatem colere; secundum, corporis affectionibus nevtiqam succumbere. est enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumscribere semet, & nec sensus nec affectus motibus unqam superari: animalis enim uterqe est. vis avtem intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus est eis omnibus uti. tertium in natura rationali est, lapsu & seductione immunem esse. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétqe qicqid suum est.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejusdémqe munere defunctus planè, qod reliqum est tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id solum diligas, qod obvenit, & à fato destinatum est tibi. ecqid enim magìs est congruum?

§. 58. In omni casu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigissent,

μὴ λοιπὰ τ λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ κ ἐπὶ παντὸς ἄλλου, [a] τὸ χείρω τ κρειττόνων ἕνεκεν, [b] τὰ δ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ ξ ἀνθρώπου κατασκευῇ, [c] τὸ κοινωνικόν ἐστι. δεύτερον δ, [d] τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. [e] λογικῆς γὰρ κ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον [f] πειθαρχεῖν ἑαυτῷ, & μήποτε ἡττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι. [g] ἡ δ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν, κ μὴ κατακρατεῖσθ ὑπ' ἐκείνων. δικαίως γε. [h] πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ [i] τὸ ἀπρόπτωτον κ ἀνεξαπάτητον. τούτων δ ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [k] εὐθέα περαινέτω, κ [l] ἔχέ τὸ ἑαυτοῦ.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ & μέχρι νῦν βεβιωκότα, [m] τὸ λοιπὸν [n] ἐκ τοῦ θείου & ζῆσαι κ τιμᾶν φύσιν.

§. 57. [o] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον κὴ συγκλωθόμενον. [p] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματος ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [q] οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν,

a L. 5. §. 30.
b Sup. §. 13.
c L. 3. §. 4. Inf. §. 67. l. 9. §. 23. l. 11. §. 37.
d L. 3. §. 6. Inf. §. 64.
e L. 3. §. 16. l. 5. §. 26. l. 11. §. 1.
f Inf. §. 67.
g L. 2. §. 2. l. 11. §. 20.
h L. 5. §. 21. Inf. §. 68. l. 10. §. 38.
i L. 3. §. 9. l. 4. §. 49. Sup. §. 54.
k L. 5. §. 14. 34. l. 6. §. 26. l. 10. §. 11. 12.
l L. 9. §. 42. l. 11. §. 1.
m Sup. §. 46.
n L. 6. §. 42.
o L. 3. §. 4. Sup. §. 54.
p L. 4. §. 23. 33. 34.
q L. 4. §. 3. 32. l. 11. §. 6. 18.

ANNOTATIONES.

ità *l.* 12. §. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. *Qicqid naturæ consentaneum contingit.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. *p.* 286. *C.* Φύσει δ' ἦν κοινωνικὸς καὶ δικαίως ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησεν. *Nos rursus natura ad societatem & communicationem aptos justósqe Deus fabricatus est.*

Τὰς σωματικὰς πείσεις] Vide *ad l.* 3. §. 6.

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l.* 5. §. 16. & Epictetum *Dissert. l.* 2. *c.* 8.

Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν] Vide *ad l.* 2. §. 2. Ψυχῆς τάξις ἡγεμονικωτέρα. *Animæ principatum obtinet.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1096. *D.* & in ista principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν καθ' ἑξοχὴν sic dictum. Ἄλογον δὲ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. *Quandoqidem alienum sit, qod in nobis potentissimum, firmissimúmqe est, vi ab aliqo superari.* Aristoteles *Ethic. magn. l.* 2. *c.* 6. Et *Eudem. lib.* 5. *cap.* 12. Ἄτοπον ἂν εἶναι, εἰ τὸ χεῖρον ταύτης ὂν, κυριώτερον αὐτῆς ἔσαι. *Absurdum esse, si qod illâ deterius est, dominatum obtineat.* Idémqe *polit. l.* 1. *c.* 5. Τὸ ζῷον πρῶτον συνίστησιν ψυχῆς καὶ σώματος. ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. — ἔστι δ' ἐν πρῶτον ἐν ζῴῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. *Animal constat primum ex anima & corpore: qorum alterum imperat secundùm naturam, alterum paret. Oportet autem considerare naturam non in corruptis, sed in his qa magìs se habent secundùm naturam — Est igitur primum in animali perspicere imperium dominicum & civile. Nam animus qidem in corpus dominicum habet imperium: mens vero in appetitum civile & regium.* Salustius *bell. Catilin. Nostra omnis vis in animo & corpore sita est. animi imperio, corporis servitio magìs utimur.* Tertullianus *de bapt. c.* 4. *Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Augustinus *Homil.* 37. *Anima dominatur; caro servit: anima superior est; caro subjecta est.* Recte itaqe Hesychius in *Ascetic. c.* 1. §. 33. Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον, ἡ φθαρτὴ πηλὸς καὶ ὕλη. *Ne ignores esse dominam & incorruptibilem. Corruptibile est lutum & ancilla.* Vide *infrà l.* 10. §. 38.

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Vide *ad lib.* 5. §. 21. & *l.* 10. §. 39. Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 346. *D.* Ἐν μέν γε ὅπλοις, καὶ τοῖς μαχίμοις ζῴοις, δι' ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ τάττον ἐστὶ καὶ νοῦς. ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν, ὧν ἐπικρατοῦμεν τῇ ἀρετῇ, λογισμός ἐστι τὸ ταττικόν. *In armis qidem & pugnacibus animalibus, per animata & inanimata, anima & mens est id qod ordinat. In anima autem perturbationibus, in qas virtute dominatum obtinemus, ratiocinatio est id, qod est ordinandi potestate praditum.*

Τὸ ἀπρόπτωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Εὐθέα περαινέτω] Vide *ad l.* 10. §. 11, 12.

Ἔχει τὰ ἑαυτοῦ] ἀπέχει, forsan. qod est significantius, & Marco familiare. Vide *ad lib.* 4. §. 49.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ istius Senecâ meliorem interpretem frustrà qæsiveris. Sic ille *Epist.* 12. *Sic ordinandus est dies omnis, tanqam cogat agmen, & consummet atqe expleat vitam. Pacuvius qi Syriam usu suam fecit, cùm vino & illis funereis epulis sibi parentaverat, sic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur, βεβίωκε, βεβίωκε. nullo non se die extulit. hoc qod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona fa-*

ciamus, & in somnum ituri, lati hilarésqe dicamus. Vixi, & qem dederat cursum fortuna peregi. crastinum si adjecerit Deus, lati recipiamus. ille beatissimus est & securus sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat. qisqis dixit, Vixi, qotidie ad lucrum surgit. Qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet. qa non sperabitur hora.

Idem Seneca *Epist.* 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus.* Martialis *l.* 4. *Ep.* 54.

Si sapis, utaris totis, Coline, diebus:
Extremúmqe tibi semper adesse putes.

Evmolpus apud Petronium: *Ego sic semper & ubiqe vixi, ut ultimùm qamqe lucem, tanqam non redituram consumerem.* Vide *ad l.* 3. §. 8.

Ἐκ τοῦ περιόντος] idem qod *l.* 6. §. 41. *ex superfluo, ex abundanti.*

§. 57. Μόνον φιλεῖν] hoc est, qod Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, sis contentus.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 12. Vide & Democritum *suprà ad* §. 27.

Τί γὰρ ἁρμοδιώτερον] Vide *ad l.* 4. §. 18. & *l.* 10. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δὲν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Numqid aliud mavis qàm id qod magìs conducit? Qid autem magìs conducit qàm qod Deo visum est?* & *l.* 4. *c.* 7. Κρεῖττον ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius est qod Deus vult qàm qod ego,* malè ista cum seqentibus commisit Xylander.

§. 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità dolatur se Merope in Evripidis *Cresphonte*: (Plutarchus exhibet in *Consol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶσι παῖδες ἐκ ἐμοῦ μόνη βροτῶν,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἐστέρημαι θ'. ἅλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγὼ, βίον.
Orbata natis mortuis, spolior viro,
Non sola ego hominum: mille sunt aliæ, qibus
Toleranda fuit hac vita, qa nunc est mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat.* 13.

— *nec rara videmus*
Qa pateris? casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortuna ductus acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δ' ἑτέρων κακῶν.
Solari alienis ex damnis velis tua.

Siqidem ut Seneca *Troad.* 4.

Ferre qam sortem patiuntur omnes,
Nemo recusat.

Qem & vide ulteriùs id argumenti *ibidem* protelantem. Vide & *ad l.* 11. §. 12. de Tragœdiarum usu. Facit huc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum impotentiùs simul ac obstinatiùs lugenti illusit. Spem faciebat regi posse se illam vitæ restituere, si res ad id perficiendum necessariæ suppeditarentur. rege nihil non libentissimè suppeditaturum se pollicente; reliqa qidem omnia sibi suppetere ajebat, unicum tantùm deesse. id qidnam esset percontanti, respondit, Ἐι τριῶν ἀνεπιθήτων ὀνομάτων τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐπιγράψειεν, εὐθὺς ἀνήνεσθαι. h. e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inscriberet hominum, qi sine luctu vitam exegissent, fore statim ut revivisceret illa.* Narrat Julianus Imperator *Epist.* 38. ἀνεπιθήτων avtem nomine intelligo potiùs, *qi neminem luxissent,* qàm cum Gallo interprete, *qos nemo luxisset.* Subjungit enim Julianus

νειν, ἔποσπα ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο. νῦν
a L. 6. §. 27. l. 9. §. 26, 27. ἴδν ἐκεῖνοι πᾶ; ἀδαμᾶ. τί δὲ καὶ σὺ θέλεις ὁμοίως;
b L. 6. §. 50. Inf. §. 68. ἀχὶ ἢ [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν
c L. 4. §. 1. τοῖς τρέπεσι καὶ τρεπομένοις; [b] αὐτὸς ἢ ὦδε τὸ
* σοι f. πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι; χρήσῃ γὰρ κα-
* πρ. σε. καὶ θ. κ. λῶς, καὶ [c] ὕλη * σε ἕξει. μόνον * προσέχε, καὶ
d Sup. §. 15. Inf. §. 67. [d] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, ἁπὶ παντὸς ἕ πράσσεις. καὶ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ * διάφορον
* [ἐπ'] ἀμφ. f ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις.
* διάφ. L. 6. §. 32. §. 59. [c] Ἔνδον βλέπε, ἔνδον [f] ἡ πηγὴ τοῦ
e L. 8. §. 28. l. 10. §. 38. ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς.
f Inf. §. 62. l. 8. §. 51. §. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι. καὶ μὴ διεῤῥίφθαι,

ægrè tulerunt, pro insveto habuerunt, qiritati sunt. at ubi tandem jam illi? nusqam planè. cur tu igitur horum similis esse velis? aut cur non potiùs motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, qo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutisque materiam tibi suppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præstare te velis. deniqe in utroqe horum memineris, medium qiddam esse illud, circa qod actio versatur.

§. 59. Introspice te. intus est boni fons, qi perenniter scatebit, si jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex μηδένα ἄνδρα, *virum nè unum* qidem istiusmodi reperire posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Ἔλι, ὦ πάντων ἀλογώτατε, θρηνεῖς ἀναίδην, ὡς μόνῳ ἀλγεινῷ τοσούτῳ συμπλακείς, ὃ μηδὲ ἕνα τῶν πώποτε γεγονότων ἄμοιρον οἰκείας πάθους ἔχων ἐυρεῖν; *Et te, omnium ineptissime, non pudet lugere, qasi solus malis istiusmodi conflictarenis, cùm nè unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire possis, cui ejusmodi nihil qicqam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, p. 865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illusisse refert, τῷ παιδὸς τὸ εἴδωλον ἀναγαγεῖν, *filii umbram ex inferis reducere*, pollicitum, εἰ μόνοι ἀυτῷ τρεῖς τινας ἀνθρώπους ἀνομάσειε μηδένα πώποτε πεπενθηκότας. *Si tres tantùm homines illi nominaret, qi neminem unqam luctu essent prosecuti.* qod ille cùm præstare neqiret, subjecisse Cynicum; Εἶτ', ὦ γελοῖε, μόνος ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα ὁρῶν πένθους ἄμοιρον; *Tandem, o ridicule, an te solum intolerabilia ferre existimas, neminem videns luctus expertem.* Ità Juliano qi ἀπενθήτος dicitur, idem Luciano πένθους ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud qod Plutarchus *ad Apollon.* sic refert. Εἰ συνενίγκαιμεν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας, ὥστε διελέσθαι τὸ ἴσον ἕκαστον, ἀσμένως ἂν τὰς πλείους τὰς αὐτῶν λαβόντας ἀπελθεῖν. *Si in unum congereremus nostras adversitates, ea conditione, ut aqalem inde qisqe portionem auferret, plerosqe libenter receptis, qas attulissent, abituros.* Herodotus *lib.* 7. *p.* 493. *B.* his verbis expressit: Εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ εἰς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βυλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν. ἐσκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀπαισίως ἕκαστοι αὐτῶν ἀποφερούμενοι ἀπίσω, τὰ ἐσενείκαντο. *Si omnes homines, qi domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea qa ipsi attulissent.*

Περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis qæ nobis secius obtigerint, qàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, qomodo eventus illos adversos probè utendo, in rem nostram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda.* Sed & Maximi Tyrii *Dissert.* 35. Ὅτι ἐσὶ καὶ ἐκ τῶν περισάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Et Epicteti *l.* 3. *c.* 20. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτός ἐσιν ὠφελεῖσθαι. *Posse fructum è rebus externis omnibus capi.*

Ὕλη σε ἔσαι] *soi*, malim. Vide *ad l.* 4. §. 1, 49. & *l.* 10. §. 33. & *infrà* §. 68. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. καὶ οὐδείς σε κωλύσαι δύναται. μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; πῶς ἀποβῇ; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσαι σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Licet tibi qolibet eventu secundùm naturam uti, & nemo te prohibere potest. Noli ergò posthac mihi dicere, qomodo cadet? Utcunqe enim ceciderit, tu rectè de eo statues, & ipse eventus tibi prosper erit.*

Μόνοι πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni vitiosa sit scriptura; σεαυτῷ καλὸς, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eò sensu, qò Jason Syracides *c.* 14. *v.* 5. Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσαι; *Qi sibi neqam, cui bonus?* qò Psalmes *Psal.* 49. *v.* 18. *Cùm tibi beneJeceris, collavdabunt te homines.* avt qò Evripides versu illo celebratissimo, apud Platonem *Hipp. maj.* Ciceronem *ad famil. lib.* 13. *Epist.* 15. Plutarchum *de latend.* in *Alex.* & *Catom. maj.* Lucianum *Apolog.* Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. alios.

Μισῶ σοφιςὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qi non sapit.

Sed qò Apostolus dixit, *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίσιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conspectu Dei.* i. e. sis temetipso Deóqe teste contentus. μὴ πόμπευε, μηδ' ἀλαζονεύου. *ne publicè ostentes, neve te insolenter geras.* Epictetus *l* 3. *c.* 23. qò Socrates in *Platonis Sympos.* tibicinam jubet, αὐλεῖν ἑαυτῇ, *sibi canere.* Unde Ismenias, eundémne imitatus Julianum in *misopog.* Ταῖς μούσαις ἅδω, καὶ ἑαυτῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qi populo minùs placentem jussit, sibi canere & Musis.* Cicero Bruto. qò Epictetus *l.* 4. *c.* 8. Σαυτῷ φιλοσόφησον. *Tibi ipsi philosophare.* qi & *ibidem* de Evphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπικολὺ ἐσπερόμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοὶ, φησὶ, τοῦτο ὠφέλιμον. πρῶτον μὲν γὰρ ἤδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι δι' ἃ τοὺς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν. ἤσθιον ἐμαυτῷ καλῶς, κατεσκαλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, αὐτὸν περιεπάτουν. πάντα ἐμαυτῷ καὶ τῷ Θεῷ. *Rectè ille icebat Evphrates, se longo tempore dissimulasse philosophiæ studium, eámqe dissimulationem sibi profuisse. Primùm enim sciviss se, qe rectè faceret, ea se non facere propter spectatores, sed propter semetipsum: se sibi ipsi rectè comedisse, compositis fuisse oculis, in deambulationibus servasse modum: omnia sibi & Deo præstitisse.* Gregorius Nazianzenus *Ep.* 60. Τοὺς μὲν πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ ἔναι καλοὺς πλῆσιν αὐτῶν δοκιμάζοντας. αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Homines qidem imperitos valere sine, & graculos esse, aqilarum volatum explorantes: te autem ipsum & Deum in consilium adhibe.* Vide *infrà* §. 67. & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 9. Xylander. *Stude, ut tibi ipsi in omnibus actionibus honestatem consecutus videaris.* qem & Casavbonus sequitur. Cæterùm, ut qod revera subesse sentiam, liberè eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operâ leviculâ restituendum. μόνοι πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς ἕ πράσσεις. formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, monitis. πρόσεχε σεαυτῷ. & προσέχετε ἑαυτοῖς. Siracides *c.* 29. *v.* 23. Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 3. & *c.* 21. *v.* 34. & *Act. c.* 5. *v.* 35. & *c.* 20. *v.* 28. pro qo & Pavlus, πρόσεχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 16.

Καὶ μέμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] legendum forsan, καὶ μέμνησο ἐπ' ἀμφοτέρων. ὅτι ἀδιάφορον, ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις. in utrisqe avtem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qi secius se gerunt, tum & in rerum istarum, qæ contingunt, usu, medium qiddam esse, nec bonum scilicet, nec malum, illud circa qod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræsentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici possint, nullus video. Epictetus. *l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes; sed earum usus non est indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib.* 6. §. 3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scilicet. Plutarchus *de adulat. pag.* 56. *B.* Σπέρμα τῶν πράξεων ἡ διάθεσις. ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen est actionum dispositio, indoles est intium ac fons vitæ degendæ.* Idémqe *de tranqil. pag.* 467. *A.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς ὄσαν ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χορμένοις συμφέρηται. *Ergo fontem tranqillitatis animi in nobis insitum expurgemus: ut externa etiam tanqam familiaria non cum molestia nobis accidant atqe usurpentur.* Solomon *Prov. c.* 4. §. 23. *Præ omni custodia custodi cor tuum: indè enim prodit vita.* Vide *infrà* §. 61. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *enchir. c.* 46. Ἰδιώτου χάσις καὶ χαρακτῆρος. οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. Φιλοσόφου χάσις καὶ χαρακτήρος. πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. *Plebejis status & nota est, nunqam à seipso vel damnum expectare vel utilitatem. Philosophi status & expressa imago est, omnem utilitatem & damnum a semet ipso expectare.* Seneca *Ep.* 74. *Omniam bonorum vis & origo in ipsa est virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur atqe abeat, si fons ex qo fluxerat, salvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qò altiùs fodias, crebriùs havrias, eò magìs ebulliunt & scaturiunt uberiùs. Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 7. Τῶν φρεάτων ὅσα πίφυκε βρύειν, ἀπαλύμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδᾶσι μέτρον. *Qicunqe putei scaturiunt, exhaustis in pristinam mensuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.* 1. *c.* 70. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. *In via non festinandum.* &, λέγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα. μανικὸν γάρ. *Inter loqendum non esse movendam manum: esse enim vecordium.* Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag.* 317. *C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾷόν τε τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα καθεσηκός. *Virtutis placidus est ingressus, & vultus constans.* qod βλέμμα πε-

πη-

motu, nec geſtu temerè jactetur. qale enim in vultu ſpecimen ſui exhibet mens, dum ſcitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm iſta citra affectationem ſunt obſervanda.

§. 61. Ars vivendi eſt luctatoriæ qàm ſaltatoriæ ſimilior. cùm in hoc ſit poſita, ut adverſùs contingentia improviſa in procinctu ſemper qis ac immotus conſiſtat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. a ὅιον γὰρ ἐπὶ ξ πεφυκώς παρέχει ἡ ἀλήθεια, συνετὸν αὐτὸ καὶ ἔυχρηστον συντηρῆσαι, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλε ξ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα γὰρ ταῦτα b σὺν τῷ ἀνεπιπηδήτῳ φυλακτέα. a Sup. §. 24. l. 11. §. 15. b L. 1. §. 16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἢπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα καὶ ἃ προεγνωσμένα, ἕτοιμος καὶ ἀπλῶς ἐσταναι. c L. 11. §. 1. l. 12. §. 9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

κηγὸς, cum noſtro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπηγότα, in *Marco* Sophiſtâ *pag.* 529. Philoſtratus. Baſilius Cæſar. *Ep.* 1. *p.* 786. *B.* Τὸ βάδισμα μηδὲ ταθρὸν, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. μηδ' αὖ σφοδρὸν καὶ σεσοβημένον, ὡς ἐμπλήκτως αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. *Inceſſus eſto nec ſegnis, ne animum diſſolutum declaret, nec rurſus vehemens inſolenterqe incitatus, ne conſternatos impetus animi ſignificet.* Galenus in *hortator. c.* 4. Fortunæ aſſeclas depingit, Θεότητι τῇ δαίμονι συνθέοντας. *cum curſante dea currentes.* at de Mercurii ſectatoribus, *c.* 5. πάντες μὲν, κόσμιοι inqit: ὁ δίκοι δὲ, ὐδὲ βοῶσιν, ὐδ' ἀλλήλοις μάχονται. *omnes qidem honeſti. neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutuâ pugnâ decertant.* Anacharſidem deſcribens Maximus Tyrius *Diſſert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν ὁ πολυρρήμονα, ὐδὲ λαλόν. ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλιον, βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, ἔυσχος, ἐοικὼς ὁ πελτασῆ μισθοφόρῳ ἀπροοράτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἴοντι, καὶ κινυμένῳ ἀσφαλῶς. *Vir qi ſapientiam profitebatur, verboſam minimè avt loqacem. Sed cujus non alius finis eſſet, qàm accurata vitæ ratio, mens ſana, ſermo brevis ſed acutus, planéqe ſimilis non peltatis illis, qi ſine ordine in exercitu diſcurrunt, ſed cataphracta, qi & lentè & providè incedit.* Alexis apud Athenæum *l.* 1. *pag.* 21. *D.*

Ἐν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀνελευθέρων
Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀῤῥύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἐξὸν καλῶς. —
Illiberale cenſeo nimirum ego,
Per publicas vias ineptè progredi,
Cum aptè liceat.

Qod Plavtus *Panul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu
Ire: ſervile eſſe duco feſtinatim currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *padag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γενναίου σημεῖον ὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας. ἀλλ' ὐδ' ἐν ἑτέρῳ μέρει τοῦ σώματος. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν, μηδὲ ἐν σχέσεσιν ἐυρεθείη ποτὲ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. *In fortis viri vultu nullum eſſe oportet ſignum mollitiei, ſed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergò in motu, neqe in habitu inveniatur unqam magni animi & excelſi dedecus.* Vide Siracidem *cap.* 19. *v.* 26, 27.

Ἐπὶ τῷ προσώπῳ] ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus *hortat. c.* 3. Achilles Tatius *l.* 6. *pag.* 371. Ὁ νοῦς ὅ μοι δοκεῖ λελίχθαι καλῶς ἀόρατον εἶναι παράπαν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. *Illud mihi non rectè dictum videtur, mentem omnino cerni non poſſe: in vultu enim tanqam in ſpeculo perfectè cernitur.* Phraates apud Philoſtratum in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων ἠθῶν ἐρμηνεύουσι. πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωματεύειν τε καὶ θεωρεῖν. ἀφ' ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἰδώλα, τὰς νοῦς τῶν ἀνθρώπων διαθεῶνται. *Oculi namqe mores hominum pleroſqe indicant. Multa etiam in ſupercilliis, geniſqe poſita ſunt, ex qibus ſapientes, & natura periti homines imagines velut in ſpeculo adſpicientes, qa mens illis, qòdqe ſit ingenium contemplantur.* Cicero *in Piſon. Vultus ſermo qidam tacitus mentis eſt.* & *de Orator. l.* 2. *Senſus animi plerumqe indicant vultus.* Tertullianus *de reſurr. c.* 15. *Volutet aliqid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium ſpeculum eſt.* Vide *ſuprà* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *padag. l.* 3. *c.* 11. Zeno adoleſcentis modeſti imaginem ſic delineat: Ἔσω καθαρὸν τὸ πρόσωπον. ὀφρὺς μὴ καθειμένη. μηδὲ ὄμμα ἀναπεπλαμένον, μηδὲ ἀνακεκλασμένον. μὴ ὕπλιος ὁ τράχηλος. μηδὲ ἀνιεμένα τὰ τοῦ σώματος μέλη. ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια * ὀρθόνυ. [* ὀρθατόνυ. Arcerius] πρὸς τὸν λόγον ὀξύτης, καὶ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων. καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐπανθείτω, καὶ ἀῤῥωστία. *Sit pura facies, ſupercilium non demiſſum, nec oculus ſublimis, neqe fractus, cervix minimè ſuſpenſa, nec remiſſa membra corporis; ſed erecta & intenſa, & erectè extenſa: ad ſermonem promptitudo, & bona eorum, qa dicta fuerint memoria, habituſqe & motus, qi nullam ſpem præbeat impudicis. Reſideat qidem in vultu pudor, & virum aſpectu præ ſe ferat.* Ità Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τῷ προσώπῳ τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστων ὀφθαλμῶν κολάζει προσδοκίας. ὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τῆς ἀρετῆς τὰ σύμβολα, τὰς τῶν ἀκολάστων ἐλπίδας ἀποκόπτει. *Sicut pudica mulier caſtitatis notas in facie geſtans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjiciunt, expectationes reprimit: eodem modo pudica anima virtutis teſſeras in ſenſibus ferens, eorum, qi ipſius pulcritudinem corrumpere cupiunt, ſpes exſcindit.* Et *Ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, καὶ αὐχὴν μετέωρος, καὶ ὀφρύων συνεχὴς κίνησις, καὶ βάδισμα σεσεσοβημένον, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἐστιν αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπώσης τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua ſuperciliorum agitatio, & turbulentus inceſſus, &c. fœdiſſimi animi argumentum eſt, obſcuras perturbationum ſuarum notas corpori imprimentis.* Vide *l.* 11. §. 15. De Bruto Fabius *inſtitut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum ſentire qa dicit.*

Σὺν τῷ ἀνεπιπηδήτῳ] Huic opponitur τὸ καταισχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, ſeipſum transfigurare in habitum triſtem ac tetricum. ut Baſilius Cæſar. *Orat.* 1. *de jejun. pag.* 322. *B.* qod in Phariſæis notat D. Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Qum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare.* Eſt avtem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam obſervavit Caſavbonus *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. *Qod digni eſſent habiti qi contumelia afficerentur.* ſunt enim, ut καταξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, ſenſu planè contraria. non accedo tamen Baſilio, qòd τὸ ἀφανίζεσθαι ſic explicat, ἀφανίζεται τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διάθεσις ἐπιπλάσῃ σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτοῦσα, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψευδεῖ καλυπτομένη. *Obſcuratur facies, qum internus affectus externâ ſpecie velut incruſtamenta inducto tegitur, ac mendacio, ceu velo obtento celatur.* vide *ſuprà ad* §. 23.

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis qàm *ſaltatoriæ* ſimilem eſſe dicit, primò, qia hoc eſt in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, ſed conſiſtas jugiter: cùm in ſaltando, non tam de conſiſtendo, qàm de geſticulando laboretur. Ità Apoſtolus ad *Epheſ. c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. ὅτι ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, *Ut poſſitis ſtare, qoniam nobis lucta eſt,* &c. Et mox *v.* 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut poſſitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.* Vide *ſuprà ad* §. 51. & Petrum Fabrum *agoniſt. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, qia in ſaltando ſtaticulos & geſticulationes omnes præmeditatas apud ſe ſaltator habet, ſuòqe in illis exprimendis exhibendiſqe artificio ſimul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adverſarii technas conatúſqe attendere atqe accommodare ſe is qi luctatur, neceſſe habeat. qâ ratione & τῇ κυβευτικῇ ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *ſuprà ad* §. 38. aliâ avtem ratione *ſaltatoriæ* diſſimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 9. ibi vide ſis.

Οὐ προεγνωσμένα] qæ ideo graviora videri ſolent, qia minùs præviſa ſunt. ſiqidem *præmoniti præmuniti*; qod vulgò dicitur. Bernardus in *concion. ſolenn.* 33. & *de diverſ. argum.* 37. &, *præviſa jacula minùs feriunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμην γεγονὸς καὶ πολλὴν παρέχει ἀθυμίαν. *Qod inopinatò accidit turbat, & multam exhibet triſtitiam.* Demoſthenes *Olynth.* 1. & Thucydides apud Theophylactum *Ep.* 30. Δειλοῖ τὸ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείονα παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaqe Seneca *ad Marc. c.* 9. *Neceſſe eſt magis corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. qa multò antè præviſa ſunt, languidius incurrunt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus. avfert vim præſentibus malis, qi futura proſpexit.* & *Ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non qicqid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus adverſis, qas infregit, qiſqis prior vidit.* Et *ad Helv. c.* 5. *Illis gravis eſt fortuna, qibus eſt repentina. facilè eam ſuſtinere poteſt, qi ſemper expectat. nam & hoſtium adventus eos proſternit, qos inopinatò occupavit: at qi futuro ſe bello ante bellum paraverunt, compoſiti & adaptati, primum, qi tumultuoſiſſimus eſt, ictum facilè excipiunt.* Gregorius item *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvidè dum mala qæ ventura ſunt, prævidere neſciunt, tantò eis graviora fiunt, qantò ab eis inopinata tolerantur. firmis avtem*

a L. 4. §. 3. 38. l. 6. §. 59.
b Inf. §. 63. l. 11. §. 18. l. 12. §. 12.
c L. 3. §. 4, 5.
* εἰσβλίπων f. vel, εἰβλέπεις.
d Sup. §. 59.
e Plato Sophist.
f Sup. §. 62.

§. 62. Συνεχῶς ἐφισάνα, [a] πίνες εἰσὶν ὅτι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθ θέλεις, καὶ πίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. ὅτε γὰρ μέμψῃ [b] τοῖς ἀκουσίως πλαίουσιν, ὅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, * εἰ βλέπων εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἀκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὥτως ἔν καὶ δικαιοσύνης καὶ

§. 62. Crebrò tecum perpende, qualésnam sint à qibus probari & prædicari velis, qalíque sint mente prædíti. ità neqe avt incusabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuúmqe fontes qos habeant, perspexeris.

§. 63. *Omnis anima*, inqit ille, *veritate privatur in vita.* qin & justitiâ pariter, & tem-

ANNOTATIONES.

mentibus repentè adversa non veniunt, qia priusqam veniant, prævidentur. Vide *ad* §. 68. & *l.* 4. §. 46.

§. 62. Ἀκουσίως πταίουσι] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & necessitate delinqenti*, utì Tertullianus *apolog. c.* 45. Εὐγνωμον γάρ ἐσι τὸ ἀκούσιον. *Qod enim preter voluntatem est, id dignum est veniâ.* Cleon apud Thucydidem *l.* 3. *pag.* 199. *B.* Et Athenienses in purgatione sui apud eundem *l.* 4. *pag.* 318. *B. C.* Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατεργομένῳ σύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τὸ θεῖον. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴ εἶναι τὰς βωμούς, παρανομίαι τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ ἐκ ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem esse veniam ab ipso etiam Deo illi dari qi belli avt periculi necessitate constrictus fuerit. Etenim delictis non voluntariis refugium esse aras: scelúsqe eorum vocari, qi nullâ necessitate sunt mali, non eorum qi rebus adversis ad avdendum qippiam adiguntur.* Demosthenes *pro coron. pag.* 517. *F.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτοῦ. ἐξήμαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτου. *Injuriam facit aliqis ultro? iram & pœnam subit. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata est.* Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια. μισεῖται τὰ ἑκούσια. *Qæ invito eveniunt, misericordiâ, qæ à volente fiunt, odio prosequimur.* Aristoteles ipse *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. Ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In spontaneis qidem laudes & vituperationes: in invitis venia, interdum etiam misericordia existit.* & *lib.* 5. *c.* 10. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράξῃ. ὅταν δ' ἄκων, ὅτε μὲν ἀδικεῖ, ὅτε δὲ δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐσίν. ὥστε ἄδικόν τι ἔσαι μὲν, ἀδίκημα δὲ ἀδίκου, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. *Et injustè agit & justè qispiam, cum sponte agit. Nam qum invitus facit, neqe injustè neqe justè agere censendus est. At justè vel injustè factum spontaneo & invito definitur. Qum enim spontaneum fuerit, vituperatur: túmqe etiam est injustè factum. Qare fit ut injustum qidem esse qippiam possit, qod tamen nondum injustè factum sit, nisi id etiam affuerit, ut sponte factum sit.* eadem habet & *ethic. Eudem. l.* 4. *c.* 6. Verùm cùm in istis ἀκουσίοις vel ignorantia semper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qam facti vocant, intelligit Aristoteles; juris sive officii, vel veritatis saltem dogmatumqe in qibus illud fundatur, Marcus noster, parìqe modo ille vim eam intelligit, qæ à principio externo infertur, ὥσπερ εἰ ἕτερός τις λαβὼν τὴν χεῖρα τὴν δεῖνα τύπτοι ἕτερον. *Veluti si alter accipiens manum cujusdam alterum verberet.* iste eam, qæ ab interno proficiscitur ac profluit. Vide *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. & *l.* 11. §. 18. Clemens avtem *Strom. l.* 1. *pag.* 311. *A.* Οὐδὲ δὲ οἱ ἔπαινοι, ὥτε οἱ ψόγοι, οὐδ' αἱ τιμαὶ, οὐδ' αἱ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίᾳ τῆς κακίας ὕσης. ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατέχει. διημαρτημένη δὲ ὑπόληψις ἔσθ' ὅτε κρατεῖ, ἧς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας ὕσης ὀλιγωρεῖται ἀποσῆναι, εἰκότως αἱ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρέτ[illegible]ειν ἀκούσιον. ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρέτ[illegible], αἰτιώμεθα τοῦτον. ὡς δὲ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίᾳ ὕσης. εἰ γὰρ αἱρεῖταί τις κακὸν, ἢ κακὸν. τῇ δὲ περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συναπαγόμενος, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν λῆθον ἠγεῖται. ὧν ὥτως ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τε ἀγνοίας, τῆς τε αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτερποῦς, καὶ πρὸ τούτων τὸ μὴ συγκατατίθεσθαι ταῖς ἀπατηλαῖς ἐκείναις φαντασίαις, ἀπόκειται ἐφ' ἡμῖν. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia justa sunt, si anima non habeat liberam potestatem & appetendi & abstinendi, sed sit vitium involuntarium. Qoniam autem libera electio & appetitio peccata primum inchoat, falsa autem nonnunqam dominatur opinio, à qa, cum ignorantia & imperitia sit, recedere negligimus, jure insliguntur supplicia. Febrire enim est involuntarium, sed cum qis per se, & propter suam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam sit malum. Nemo enim malum elegit, qatenus malum: sed abductus ab ea, qa inest in ipso, voluptate, id bonum ratus, sese ipiendum existimat. Qæ cum ita se habeant, & liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.* Ità & peccatum aliqo modo nevtiqam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: qia nimirum non est ἁπλῶς ἀκούσιον, sed κατά τι tantùm, qatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς προσπαθείας ἐξηρτημένων, ut Marcus loqitur *l.* 12. §. 3.

Οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neqe testimonio egebis, opus habebis*, interpres uterqe. malim, *neqe testimonium*, id est, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum dispositione interiore, huc trahit.

Εἰ βλέπων] suspensa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cùm desit verbum ad qod conditionalis se recipiat. legendum ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam εἰ βλέπων, minùs placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius esset. vel εἰσβλέψεις, participium in verbum transmutando. sed prius illud arridet magis.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis esse Epictetus monet, a qo etiam lavdatur, *Dissert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejusdem *Protagora* sumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l.* 11. §. 18. dabimus. Cæterùm in *Sophist.* statuit πᾶσαν ἀκούσιον ἁμαθίαν εἶναι. Astipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Dissert. lib.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius:* Avgustinus *de verb. Ap. serm.* 30. *Qis est, qi velit decipi? da mihi hominem religiosum; non vult fallere: da impium, sacrilegum; fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli avtem nec boni volunt, nec mali.* Idémqe *Enchir. c.* 17. *Usqe adeò rationalis natura refugit falsitatem, & qantum potest devitat errorem, ut falli nolint etiam qicunqe amant fallere.* Verùm qæri potest, qomodo verum hoc sit, nullam animam veri notitiâ sponte destitui: cùm Petrus Apostolus de impiis ac flagitiosis qibusdam dicat, Λαθάνει γὰρ αὐτὰς τοῦτο θέλοντας. *Ista illos veritas volentes fugit.* scilicet, qod Bernardus *de gradib. humil.* 2. *ut liberiùs peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c.* 1. *Non libet rectiùs suspicari; non libet propiùs experiri. malunt nescire, qia jam oderunt. nolunt scire pro certo, qod se nescire pro certo sciunt. ideo & credunt qæ non probantur; & nolunt inqiri, nè probentur non esse, qæ malunt credidisse.* Verùm qod in schola dicitur, *neminem bonum qà bonum odisse*, ità *verum qà verum nemo aversatur*; etiamsi aliâ ratione, qatenus nimirum sibi minùs illud expedire arbitratur, avt affectibus ipsius adversari videtur, havd lubenter eidem assentiatur. Vide Thomam *sum. part.* 1. 2. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis sententiam descendere videtur Clemens Alexandrinus loco superiùs ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεύσθαι τῆς ἀληθείας, κακὸν ἐσι. τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν [illegible]σίρουσιν ἄνθρωποι. στέρουσι δὲ ὅμως, ἢ κλαπέντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες, καὶ μὴ πισεύσαντες. ὁ μὲν δὴ πισεύσας ἑκὼν ἡδὺ παραπαλίσκεται. κλέπτεται δὲ ὁ μεταπεισθείς. ἐκπλήττομεν δ' ὅτι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἐξαιρούμενος λανθάνει. βιάζεται τε πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε ἄν καὶ θυμὸς, μετὰ τὸ δοξάσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητεύονται, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες. *A veritate qidem aberrasse, malum est. Vera avtem dicere, & ea, qa sunt, opinari, bonum. Bonis avtem inviti qidam privantur homines: privantur tamen, vel circumventi, vel præstigiis decepti, vel coacti, & cùm non crediderint. Atqe qi credidit qidem, suâ sponte capitur: circumvenitur avtem, qi in contrariam persvasionem traducitur, oblitus qod alia qidem tempus, alia vero ratio avfert imprudenti. Cogit avtem sæpe dolor, anger, & rursus contentio, & ira, postqam susceptæ fuerint opinio. Postremò avtem præstigiis decipiuntur, qi vel à voluptate sunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipsam qod attinet nihil à nostris alienum habet.

Οὕτως ἔν καὶ δικαιοσύνης] nemo, inqit, sponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l.* 11. §. 17. In hunc sensum conceptus est senarius ille, qem adducit, & simul etiam in hac parte refellit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec sponte est malus.

nec aliter intellexisse philosophum docent, qæ subjungit statim: Ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάρι[illegible] μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον. *Alterum falsum esse, alterum verum videtur: qippe qum beatus nemo invitus evadat: improbitas verò spontanea sit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ πονηρὸς illud τῷ ἐπιπόνῳ καὶ ἀθλίῳ significationem obtineat, utì vir doctissimus in *excerptis* postulat, præter mentem prorsus avtoris forsan, præter sensum proculdubio citantis existit. ut nè adjiciam, non deesse, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de significatione ab accentu retracto immutatâ, cùm translationem accentùs eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis usurpari animadvertant, citra ullam significatûs immutationem. Vide Evstathium *ad Iliad.* β. & Henricum Stephanum *de dialect. c.* 25. Nec alio sensu Hercules apud Epicharmum ab Evstratio citatum per furorem à se gesta excusans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὲν ἐγὼν ἀναγκαίως τάδε πάντα ποιῶ.
Οἰμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἅτας ἔχων.

Hæc

temperantiâ, & æqanimitate, & hujuſmodi qâvis virtute. hoc jugiter meminiſſe cumprimis neceſſarium eſt. eris enim erga omnes mitior.

§. 64. In dolore omni hoc præſto ſit nec turpem eum eſſe, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus ſocietatis eſt ſtudioſa, corrumpit. in pleriſqe verò horum Epicuri illud tibi adſit, nec intolerandum, nec æternum eſſe, ſi terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æſtu affici, faſtidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori ſuccumbere te.

§. 65. Cave erga inhumanos ſic afficiaris, qomodo ipſi erga homines ſolent.

§. 66. Unde conſtat nobis Socratem clarâ fuiſſe reliqíſqe præſtantiore indole? neqe enim hoc ſufficit, qòd mortem glorioſiſſimè oppetebat; avt qòd σωφροσύνης, & ἐυμενείας, καὶ παντὸς δὲ τοιύτυ. ἀναγκαιότατον ἢ τὸ διηνεκῶς τύτυ μεμνῆσθαι. [a] ἔστι γὰρ πρὸς πάντας πραότερος.

a Sup. §. 26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνυ, πρόχειρον ἔστω, ὅτι [b] οὐκ αἰσχρὸν, [c] οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. ὅτε γὰρ καθ' ὑλικήν ἐστιν, ὅτε καθ' κοινωνικὴν, διαφθείρει αὐτήν. ἐπὶ μέν τοι τῶν τῆς ἀλέησων πόνων, & τὸ δὲ Ἐπικούρυ σοι βοηθείτω, ὅτι [d] ἄδε ἀφόρητον, ὅτε αἰώνιον, ἐὰν τὸν ὅρων μνημονεύῃς, καὶ [e] μὴ προσδοξάζῃς. καὶεινο ἢ μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα. οἷον τὸ νυσάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, & τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν ἂν τινι τύτων δυσαρεστῆς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως.

b L. 2. §. 1. 11. l. 11. §. 18.
c L. 4. §. 8. l. 9. §. 42.
d Sup. §. 33. l. 10. §. 3.
e L. 8. §. 49.
f Sup. §. 55. l. 11. §. 18.

§. 65. Ὅρα μὴ πάθῃς τοιῦτον πάθος πρὸς σὸν ἀναθρώπυς, οἷον οἱ * ἄνθρωποι πρὸς τὺς ἀνθρώπυς.

g L. 5. §. 31. l. 6. §. 6. 26. Sup. §. 15. * ἀπάνθ. f.

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ τηλαύγης Σωκράτης, καὶ διάθεσιν κρειττόνων ἔλαχε. ὃ γὰρ ἔρχεται, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον,

τῆς

ANNOTATIONES.

Hæc ego ex neceſſitate facio qæ facio omnia:

Qippe, ut credo, ſponte pravus nemo, avt calamitoſus eſt. Vide *ſupra ad* §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem ſententiam citra ambiguitatem omnem diſertiſſimè Plato ipſe in Timæo, *p.* 1084. *D.* ubi cùm ſtatuiſſet, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σῶμα & ἕξιν γίνεσθαι. *Animi morbos propter corporis habitum naſci.* deinde νόσον ψυχῆς, ἀνοίαν εἶναι. *morbum animi eſſe dementiam.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *dementiæ duo genera, inſaniam & imperitiam.* ſubjungit; ὁ νοσῶν καὶ ἄφρων ἴσχυεν ὑπὸ τῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσῶν, ἀλλ' ὡς ἰσχὺν κακὸς, κακῶς δοξάζειν. *Qum hujus animus propter corpus ager ſit atqe inſipiens, vulgò tamen non ager, ſed pro voluntate ſua, ut liber affectus falſò putatur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκρασία καὶ ὀνειδος, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται. καὶ κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν ἀδεὴς. διὰ δὲ πονηρὸν ἕξιν τινὰ τῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός. παντὶ δὲ τῶτα ἔχθρὰ, καὶ ἄκοντι προσγίνεται. *Ac fermè omnis voluptatum incontinentia, qæ perinde ac ſi ſponte improbi ſimus, vituperari ſolet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim ſponte malus, ſed propter pravum qendam corporis habitum, rudemqe educationem malus omnis ſit malus. Omnibus autem adverſa inimicáqe hæc ſunt, & invito contingunt.* ità reſtituit Henricus Stephanus, qod perperam κακόν τι antè legebatur. cui βεβαίωτὴν do ego Galenum in *diſſertatione*, qâ probare contendit, *animam ſeqi temperaturam corporis c.* 6. lectionem eandem exhibentem. hvic avtem lectionis genuinæ aſſertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex qibus pro ἰχόντων, ἑκόντων apud Galenum reponendum. Verùm Ariſtoteli contra Stoicos & Platonem ipſum ſuffragatur, Platonicus licèt ipſe, Maximus Tyrius *Diſſert.* 41. Νόσος ψυχῆς μοχθηρία. νόσος σώματος δυσκρασία. ἐκόσιον ἡ μοχθηρία. ἀκόσιον ἡ δυσκρασία. *Animæ morbus eſt improbitas, corporis externa calamitas. Voluntaria eſt improbitas, invito evenit calamitas.*

§. 64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 1, & 11. & *lib.* 4. §. 8. Heſiodus *Oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate lavdatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος —

Nullum opus eſt probro —

Marcus avtem iſtic de labore an de dolore agat, (πόνυ ſiqidem vocabulum utrumqe deſignat) ambiguum faciunt ea qæ ſequntur: & forſan utrumqe voluit.

Οὔτε ἀφόρητον, ὅτι αἰώνιον] Vide *ſuprà* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοξάζῃς] *opinionem nè adjeceris.* nihil amplius ex opinione tua adjeceris, qàm qod ſenſus ipſe renunciaverit. προσδοξάζειν enim Marcus dixit, qod προσεπιδοξάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipſe explicat, qid iſtic velit.

Πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, ſive *clam & citra ſenſum noſtrum, moleſta ſunt.* ità interpres uterqe. at qomodo nec ſentientibus moleſta eſſe poſſunt? itaqe interpunctione mutatâ, & poſt λανθάνει adhibitâ, verto, *multa qæ tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejuſdem eſſe cum dolore naturæ.* Senſum hunc confirmant verba illa noviſſima. Ὅταν οὖν τινι τύτων δυσαρεστῆς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori ſuccumbere te.* qòd antè forſan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. moleſtiam nobis faceſſere multa, qæ laboris in ſe vim atqe naturam habeant, etiamſi in eis minimè laborare videamur. hujus generis eſſe gravedinem, æſtum, malaciam, navſeam, & ſimilia. itaqe in iſtis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos ſuperari. Ejuſmodi qiddam eſt, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia ſola matrix eſt ad omne delictum. atqe ut compendio dictum ſit; omne peccatum impatientiæ aſcribendum. malum eſt impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipſam, non minùs qàm laborem, ſæpenumero moleſtam eſſe, & qietis qoqe impatientiâ laborare contingit. Plutarchus *de tranqill. ad l.* 4. §. 24. lavdatus: Ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Sunt qos ipſum otium in animi conjicit egritudinem.* Ennius *Iphigen.* apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Qàm negotioſo cùm qis fuerit in negotio.

Nec diſſimile qod Avgustinus *in Pſal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & ſitis; pugnat contra nos laſſitudo carnis, pugnat ſomni delectatio, pugnat oppreſſio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? eſurimus & ſitimus. ſtare volumus? deſatigamur. qærimus ſedere? ſi & hoc diu facimus, deficimus. qicqid nobis providerimus ad refectionem, illic rurſus inveniemus defectionem. Eſuriens cibo te reficere volebas: hoc age ſemper; hoc agendo, in eo qod adhibueras ad refectionem, ibi invenies laſſitudinem. multùm ſedendo fatigatus eras; ſurgis, deambulando. reficeris: perſevera in eo qo reficeris; multùm deambulando laſſaris: ſedere iterum qæris. inveni mihi aliqid unde te reficias, ubi non, ſi perſeveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perſeveraveris in eo qo te reficis, etiam morieris. Perſevera in multùm manducando: ipſa res te interficiet. perſevera in multùm jejunando; indè morieris. ſede ſemper, ut nolis ſurgere, morieris indè. ambula ſemper, ut nolis qieſcere, morieris inde. vigila ſemper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi ſemper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§. 65. Ὅιον οἱ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀπάνθρωποι. q. d. *Nè ſis tu immiti animo etiam adverſus immites ipſos:* nè id ipſum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *ſuprà* §. 15. Affine monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit, ut cogites qid ſit hominis officium. alterum intuere, nè ladaris; alterum, nè ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Diſſert. l.* 4. *c.* 5.

§. 66. Εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Seneca *Ep.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο] Qod ex Platonis *dialogis* paſſim apparet. De eodem Ariſtides *Orat.* Περὶ τῦ παραφθέγματος. *Tom.* 111. *pag.* 654. Ὡς καὶ τὺς σοφιστὰς ῥᾳδίως περιῆν ὡς μάτην θρασυνομένυς. *Ut ſophiſtas temeraria confidentia obambulans argueret.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. καμψδῶν αὐτὺς διετέλει. Itaqe qod de Ulyſſe Homerus *Iliad.* β'. *n.* 188.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἴσχοι ἄνδρα νοήσῃ,
Τὸν ῥ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς.
Qemcunqe qidem ſeu regem, ſeu primarium virum inveniret,
Hunc blandis verbis detinebat adſtans.

Idem *ibidem n.* 198.

Ὅν δ' αὖ δήμυ τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφίνοι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάασκε. —
Qemcunqe rurſus plebejum virum videret, vociferantemqe offenderet,
Hunc ſcepiro percutiebat. ----

id ad Socratis morem ſe cum iſtis gerendi Maximus Tyrius tranſtulit; *Diſſert.* 16. Ἆρά σοι δοκεῖ, inqit, αὐτὸ τῦτο, εἰ καὶ

τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [a] τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γενναιότερον ἐδόξεν ἀνυβρίζειν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο. τοιοῦτος δὲ καὶ μᾶλλον ἄν τις [*] ἐπισήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἐστί. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο [b] ἀρκεῖσθαι τῷ [c] δικαίῳ εἶναι πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιος πρὸς θεούς, [d] μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτῶν, μηδὲ μάτην δυσχεραίνων τινός, ἀγνώμων, [e] μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενος, ἢ [f] ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, [g] μήτε τοῖς ἐκ παιδὸς πόθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.

§. 67. Ἡ φύσις ἐχ ἅτως συνεκέρασε [*] τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖδεν [h] περιορίζειν ἑαυτήν, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ ποιεῖσθαι. [i] λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

cum ſophiſtis acutiſſimè diſſerebat; avt qòd in frigore ſummo patientiſſimè ſub dio pernoctabat; avt qòd Salaminium illum ſiſtere juſſus, reſiſtere generoſiſſimè malebat; avt qod per compita faſtuoſè incedebat; qod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud conſiderare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, qod *in* rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſqam fruſtra indignatus, nec cujuſqam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum qicqam, avt tanqam peregrinum qid excipiens, avt tanqam intolerandum ſuſtinens, nec carunculæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

§. 67. Non ità commiſit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui ſunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo qis ſit, & ignotus tamen cun-

[a] *Plato Apolog.*
[*] ἀπισ. f.
[b] *L.* 4. §. 13. 25. *l.* 6. §. 14. Sup. §. 28.
[c] *L.* 11. §. 20 *l.* 12. §. 1.
[d] *L.* 4. §. 31. Sup. §. 1.
[e] *L.* 4. §. 29. 44. Inf. §. 68
[f] *L.* 8. §. 46.
[g] *L.* 5. §. 26. *l.* 10. §. 24.
[*] [σι] *t.* σ. f. τὸ σὺ συγκριμάτιον Salm.
[h] Sup. §. 55. *l.* 11. §. 1.
[i] *L.* 3. §. 4, 5. *l.* 10. §. 9.

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τὰς μὲν βασιλικὰς καὶ ἐξόχως ἄνδρας ἀγαθοῖς λόγοις ἐγειρέμενος καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὃν δ' ἂν δήμῳ τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφέποντα,
Τοῦτον ἰλαύνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἐπισβόλον; *An aliud tibi facere videtur Socrates, qum regales principesque viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut putà Timæum avt Parmenidem, aliumve regium hoſpitem?*

Qem verò è populo clamantem & vana moventem
Aſpicit.

Hunc oratione aſperâ increpat, putà Thraſymachum aliqem, avt Calliclea, avt ſi qis alius conviciator & maledicus. Ità enim ſupplevit Coſm. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat.* hoc eſt, cùm gelu conſtricta eſſet terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Heſychius, πάγος, *gelu, glacies*; ut πάχνη *pruina.* ejuſdem originis vox utraqe. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.* 953. *F.* Πάντα ταῦτα παντάπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγήναι. διὸ καὶ πάγοι καλεῖνται. *Hæc omnino à frigore conſtringi & indurari: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterum aliud conſtantiæ tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ ſpecimen à Scriptoribus celebratur: qod in bello ad Potidæam geſto factum commemorat Laërtius *l.* 2. *c.* 23. Μίαν, inqit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτὸν φασι. *Qo tempore nocte totâ in uno habitu permanſiſſe tradunt.* Avtor eſt inter cæteros Plato *in Symposſ. pag.* 1205. *E.* qi non tantùm νυκτὸς ὅλης, ſed ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μέχρις ἕως ἐγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. *ab avrora uſqe ad noctem, & per noctem uſqe ad avroram ſeqentem, ac ſolis exortum.* Id ipſum avtem Socratem non ſemel, ſed ſæpiùs egiſſe refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστηκὼς ἀσραβέστερος τῶν πρέμνων. *Sæpe à ſolis ortu uſqe ad alterum orientem ſolem ſteteras erectior truncis arborum.* Gellius *lib.* 2. *cap.* 1. *Stare ſolitus dicitur, pertinaci ſtatu perdius atqe pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atqe oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanqam qodam ſeceſſu mentis atqe animi facto à corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterùm qod Marcus hìc attingit, de *excubiis in Pago* (*Martio* forſan) frequentiùs habitis Caſaubonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iſte *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes ſenſiſſe videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletiſſimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla juſta de cavſſa, Socrati una cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos ſumma rerum tunc Athenis reſidebat. Verùm is illorum juſſis obtemperare recuſabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *Epiſt.* 7. Æſchines *Axioch.* Laërtius *l.* 2. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Alluſit ad Ariſtophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύεται ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλει.

Faſtuoſus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *Symposſ.* reſpexit, ubi Socratis inceſſum, fugientibus ſociis poſt pugnam Potidææ commiſſam, deſcribens, Ἐμοί γε, inqit, ἐδοκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διαπορεύεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλων, ἡρέμα παραστρωτῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi viſus eſt ô Ariſtophanes, qod & eum hìc facere ais, incedere ſuperbus, & oculis qietè omnia luſtrans, cautéqe examinans ſingula. Hoſtes ſiqidem civéſqe viciſſim reſpiciebat,* &c. qod ridet etiam exagitátqe Maſſurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανίεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. *Faſtuoſus incedit, ſuperbè jactat, magna ſapit, effertur.* Heſychius. & Βρενθυόμενοι, ἐναβρυνόμενοι. Βρενθυόμενοι, *inſoleſcentes.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι καλορθῶν ἐβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνοηταίνειν ἐκρίνετο. *Qi qidem per illa, ut qi magnum qid proſperè gereret, inſoleſcebat: in reliqis verò deſipere judicabatur.*

Περὶ ὃ τὸ μάλιστ' ἄνθις ἐπισήσεις] legendum ἀπισήσεις. qod & interpretes viderunt. neqe enim hoc ab adverſariis objectum Socrati, etiamſi animi magni excelſíqe ſpecimen dare qibuſdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potiùs, credi voluit. inceſſum ſcilicet & τὸ πεπηγὸς illud, de qo noſter *ſuprà* §. 60. faſtum neſcio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δικαίῳ εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apolog. pag.* 25. *C.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὁτιοῦν. τοῦδε μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὰ μάλιστα μέλει. *Nihil omnino me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid injuſtum nève impium facerem.* Vide *ſuprà* §. 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de ſe *ibidem p.* 27. *D.* Ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπη μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. *Vobis Deóqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis ſit conducturum.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθὸν γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum eſſe.* Et rurſus *pag.* 31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν. ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι τε ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. *Nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò, ſed mihi id conſtat, mori jam & à laboribus liberari mihi melius exſtitiſſe.* Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si diis ità viſum fuerit, ità fiat.* qod lavdat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Diſſert. l.* 1. *c.* 4.

§. 67. Ἡ φύσις ἐχ ἅτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deeſſe aliqid in qod tranſeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius eſt qàm ut monitu opus ſit. Xylander videtur legiſſe, ἐχ ἅτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. qum vertit *non ità confudit omnia.* Ego ſuſpicor pronomen σε intercidiſſe, cùm ſyllaba σε continenter iteratum occurreret, ut ſcriptum fuerit, ἐχ ἅτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id eſt, mentem tuam, *natura corporis tui compagini commiſcuit.* Ariſtophanes *Pluto.* 4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκίκραμαι δαίμονι.
Mali tam fæto ſum commiſtus damoni.

Hoc ſi cui minùs arriſerit, alteram habeat conjecturam; cohæſiſſe cum priore periocham iſtam, & ſic fuiſſe conceptam; [ὃν] ἡ φύσις ἐχ ἅτως συνεκέρασε. *qam* (mentem ſcilicet νοῦν, qò ſuperiora clavſerat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmaſii (qi nec prius illud improbat) ſi conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ συγκριμάτιον, vel τό σε συγκριμάτιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro ſaliva ſua qiſqe cenſeat. Tertullianus *de reſurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inſeruit & immiſcuit carni; tantâ qidem concretione, ut incertum haberi poſſit, utrúmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrúmne anima caro, an anima appareat carni. Sed & magis animam invehi atqe dominari credendum eſt, ut magis Deo proximam.* Vide *l.* 10. §. 24, & 36. συνήψε καὶ συνέκρινεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *aqivocis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γάρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὔτίς με ἔγνωκεν. *Illum Athenas qoqe veniſſe, atqe ob deſpectum gloriæ agnoſci noluiſſe: & cum agnoviſſet Socratem, ipſum à Socrate fuiſſe ignoratum. Veni enim Athenas, inqit,* &

ctis degat. hoc ſemper memineris; ſed & illud, pavciſſimis ad beatè vivendum opus eſſe. qódqe etiamſi deſperes dialecticæ avt naturalis ſcientiæ peritiam, nihil eſſe tamen qod animam deſpondeas, qaſi liber & modeſtus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obſeqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in ſumma animi hilaritate, vitam tranſigere licet, etiamſi qæ libuerit adverſùs te vociferentur homines univerſi, etiamſi maſſæ iſtius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ diſcerpant. qid enim obſtat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam ſe ſervet, de rebus circumſtantibus verè judicet, objectíſque commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

τύτῳ μέμνησο ἀεί. καὶ ἔτι ἐκείνῳ, ὅτι [a] ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι. καὶ [b] μὴ ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς καὶ Φυσικὸς ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀσπόγγως καὶ [c] ἐλεύθερος, [*] καὶ ἀοίδημων, καὶ [d] κοινωνικὸς, καὶ [e] εὐπειθὴς θεῷ.

§. 68. [f] Ἀδιάσως διαζῆσαι ἐν παντὶ τρόπῳ θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἄλλα βάλοντες, κἂν τὰ θηρία διασπᾷ τὰ μελύδρια τοῦτο φυράματος. εἰ γάρ τι κωλύσει ἐν πᾶσι τούτοις τὸν διάνοιαν σώζειν ἑαυτὸν ἐν γαλήνῃ, καὶ [h] κρίσει περὶ τῶν περιεστώτων ἀληθεῖ, καὶ [i] χρήσει τῶν προσβεβλημένων ἐπίμονος; ὥστε τὸν μὲν κρίσιν λύ-

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.8.
c L.4.§.49. l.8.§.1.
* -θέριος Mer.
d Sup.§.55.
e L.3.§.6.9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

ANNOTATIONES.

& me nemo cognovit. de Socrate Epictetus *lib.* 4. *cap.* 8. & *lib.* 3. *cap.* 23. Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείοσι Σωκράτης. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συναθροίζεσθαι. *Sic maxima parte hominum ignotus erat Socrates. Adibatur à nonnullis, petentibus ſcilicet ab eo philoſophis commendari.* Et Seneca *Epiſt.* 79. *Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. quamdiu Catonem civitas ignoravit? reſpuit: nec intellexit, niſi cùm perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum quantopere non tantùm eruditiores, ſed hæc quoque imperitorum turba miretur? hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa quas delituerat. multis itaque jam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, in quadam epiſtola ait, nihil ſibi & Metrodoro inter bona tanta nocuiſſe, qod ipſos illa nobilis Gracia non ignotos ſolùm habuiſſet, ſed penè inavditos.* De Sarapione incertus avtor, (Damaſcius, opinor, qi Iſidori vitam conſcripſit) apud Svidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος. τὸν λαθόντα πάσας ἀνθρώπους ἐπὶ ἐυσεβείᾳ τε καὶ ὅλῃ βίᾳ φιλοσοφίᾳ, πλὴν αὐτῷ τῷ Ἰσιδώρῳ. τοσοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τῆ ἀληθοῦς τρόπε τε καὶ λόγε, τοῦτε ἐν παροιμίᾳ λέγεσθαι ἐιωθότος, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνε, τῷ λάθε βιάσας, ὅστε ἠδέινα τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, ὅτε τῶν νεωτέρων, ὅτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαι μὴ ἂν εἰδέναι οἷον λέγω. οὐδὲ ἔγωγε τις ἄλλος οἷος ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος. οὐδὲ ἂν ἔγωγε τῶν ἐπισάμην, εἰ μή μοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ᾧ γὰρ ἔργῳ ποτὲ ἔφη ποίησεσθαι αὐτὸν ἐντυχεῖν ἑτέρῳ ἀνδρί. *Hunc Iſidorus amicum ſibi fecit, cujus pietatem, & totam vitæ philoſophiam latentem nullus mortalium novit, excepto iſto Iſidoro. In eo avtem viro tantum erat veritatis ſtudium, & rectæ rationis, ac orationis tanta vis, ut id, qod proverbio dici conſvevit, late vivens, pro vive latens, ab illo re ipſâ fuerit confirmatum. Sic enim perpetuò vixit, ut nullus illius ætatis hominum vel juniorum vel ſeniorum eum vixiſſe ſciret, avt ſe ſciturum ſperaret id qod ego dico. Nec ullus alius novit, qalis fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoſcerem, niſi ille ipſe philoſophus mihi verbis Serapionem demonſtraſſet. Dicebat enim ipſum re ipſâ nunqam adduci potuiſſe, ut alium virum conveniret.* Ità iſte (avtori ſi fidem habemus) ζῶν ἔ τινα ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἀλλ' ἀτεχνῶς θείαν εἰπεῖν, ὕτω ἠμέλει τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώπων, ὥστε οὐδὲ ὄνομα αὐτῷ ἦν τῇ πόλει. *Vivens non aliqam humanam vitam: ſed prorſus, ut ita dicam, divinam. Honorem ab hominibus tribuì ſolitum adeò contemnebat, ut ne nomen qidem ejus in urbe notum eſſet.* & qòd Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

— *unus morienſque fefellit.*

Ἐν ὀλιγίστοις κεῖται] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς] Vide *ad lib.* 5. §. 5. & *ſuprà* §. 52. & *l.* 8. §. 7.

Ἐλεύθερος] *liber.* Xylander *liberalis.* Caſaubonus ἐλευθέριος. ſic *l.* 8. §. 1.

§. 68. Ἀδιάσως διαζῆσαι] Et hæc forſan erant ſuperioribus connexa, copulativa intercedente. [καὶ] ἀδιάσως διαζῆσαι. qaſi dicat, *ne deſperes, qin poſſis, etiamſi nec dialecticus nec phyſicus fueris, & liber exiſtere, & modeſtus, & liberalis, & pius evadere, & à coactione omni immunis vitam tranſigere.*

Κἂν πάντες καταβοῶσιν] Eſt qi καταβιῶσιν legi malit, qòd κῷ ἀδιάσως reſpondeat. alii viderint. ego nihil mutem.

Τὰ μελύδρια τῦ περιεστῶτος] *corporea hujus molis membra* Xylander. Vide *ad l.* 12. §. 1. Idem *l.* 4. §. 39. Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l.* 12. §. 2, 3. Τὸ περικείμενον. *Sibi circumjectum* dicitur. & μελύδρια iſta, ὄργανα περιπεπλασμένα. *Inſtrumenta undiqe ex eodem efficta. l.* 10. §. 38.

Φυράματος] Φύραμα maſſa lutea, ſive γῆ ὑγρῷ φυραθῆσα, ut Svidas; ex qa figulus vaſa fictilia conficit. Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 21. Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τῦ πηλῦ, ἐκ τῦ αὐτῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος, &c. *Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eadem maſſa faciat vas,* &c. Et Plutarchus in *collat. terreſt. & aqat. pag.* 983. *B.* de alcedone, ᾗ φυρῶσα πηλόν. *Hæc lutum non ſubigit.* Idémqe in *Sympoſ. pag.* 156. *B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτων μίμψαιτ' ἂν ἡμᾶς, ἔργον αὐτῷ μὴ ναῦν, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυράσαι πηλόν. *Sed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus ejus affirmemus eſſe non navim, avt domum, ſed ligna terebrare, & lutum miſcere.* Alluſit avtem hìc Marcus ad corporis humani qaſi ex maſſa ejuſmodi coagmentationem. Eâdem uſus metaphorâ Moſes *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Jobus *c.* 10. *v.* 9. *Tanqam argillam effinxiſti me.* ſed & apud Heſiodum Vulcanus Jovis juſſu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὕδει φύρειν. —
Terram aqa miſcere. —

Elegantiſſimè verò Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. corpus humanum dixit eſſe πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòſt Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor, præſagio ſanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον, *lutum ſanguine maceratum.* Svetonius *l.* 3. *c.* 57. qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philoſopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota eſt de Prometheo fabula, qem è luto corpus homini effinxiſſe fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Callimacho dictum verſibus his;

Ἦν κεῖνος ὑνίαυτὸς, ᾧ πολὺς πλὴν ὁ,
Καὶ τῶν θαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράπεδον, ὕτως
Ἐφθέγγετ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθῆος.
Erátqe tempus cum volucrium ſecla
Et qadrupes & qicqid occulit pontus
Vocem efferebat, & lutum Prometheum.

qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. componítqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
At vos in terram cuncti redeatis & undam.

de qibus vide *ad l.* 6. §. 10. ut avtem ille genus humanum *lutum Prometheum*, ità Columella *lib.* 10. primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat.* 31. Τὰ σώματα ἡμῖν, ὅσις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἔγω δὲ, οἶμαι, Προμηθέως. οἶδα μέντοι, ὡς τῷ αὐτῷ πηλῷ πάντα. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, neſcio: ſed fuerit, ſi ita videtur, Prometheus: hoc duntaxat ſcio, ex eodem luto omnia ficta fuiſſe.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Ἐικών τε εἰμὶ τῦ Θεῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei ſum, & in cæno volutor.* Epiphanius *tom.* 1. *l.* 3. *har.* 37. *n.* 1. de Deo hominis lapſi miſerto; Ἔδει τὸν ὅλως ὅλα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελόμενον τῦ ἰδίου πλάσματος τε καὶ ἄγγους, ἵτι πηλῦ ὄντος, καὶ ὡς ὑπὸ ῥαγάδα ἀπόῤῥυμα γεγονότος, μὴ ἐάσαι ὕτως, ἀλλὰ μεταβαλεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siquidem rationi conſentaneum fuit, ut ille verus artifex figuli inſtar, operis ejus ac vaſis qod manibus finxerat curam gerens, qamdiu adhuc lutum erat, atqe ex fiſſura qadam ac rima perfluere cæperat, non ita deſtitueret, ſed in priſtinam maſſam redigeret.* Eſajas *cap.* 64. *v.* 8. ex *verſione Græca*, qæ LXX. dicitur, Κύριος πλάστης ἡμῶν σύ. ἡμεῖς δὲ πηλός. ἔργα χειρῶν σε πάντες. omiſerunt, qod præcipuè havd omiſſum oportebat, σὺ κεραμεύς. *tu pater noſter: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus univerſi.* Nec inficetum Heſychii Hieroſolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα, (Matth. *c.* 22. *v.* 45.) Τῷ κεραμεῖ πατὴρ ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eòdem ſpectat, & qòd Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 4. *v.* 7. corpora noſtra nuncupat σκήνη ὀστράκινα, *Vaſa teſtacea.* de qo videndus Gregorius Nyſſenus *Orat. Catechet. cap.* 8. Qin & noſtris φύραμα dicitur corpus humanum. Joannes Damaſcenus *de fide Orthod. l.* 3. *c.* 49. Chriſtum Deum aſſumpſiſſe ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τῆ ἡμετέρᾳ φυράματος, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias noſtræ naturæ.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 4. *pag.* 38. *E. Edit. Pariſ.* eos refellens, qi Chriſtum ajebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanqam per fiſtulam aqam*, tranſiiſſe, εἰ τῦτο ἦν, inqit, ἄλλη τίς ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ ἡ τῦ φυράματος τῦ ἡμετέρου. *Si ita eſt, alia illa caro eſt, non ex noſtræ communione naturæ.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l.* 4. §. 59. & *l.* 8. §. 28. Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Ἄρον τὸν φόβον τῦ θανάτε, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπὰς, καὶ γνώσῃ ὅση γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. *Sublato mortis metu, qot voles tonitrua & fulgura afferto;*

a *L.*3.§.11. λέγειν τῷ ωεσσπίπλοντι, [a] ἔστο ὑπάρχεις καὶ' ὐσίαν, κὰν κ' δόξαν ἀλλοῖον φάνῃ. τῶ ἢ χρῆσιν
b *L.*4.§.1. *Sup.*§.58. λέγειν τῷ ὑωοπίπλοντι, σὲ ἐζήτων. [b] ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, κ' τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπε ἢ θεῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖ-
c *L.*3.§.13. νον, [c] θεῷ ἢ ἀνθρώπω ἐξοικειῦ), καὶ [d] ὔτε καινὸν,
d *Sup.*§.1. 66. ὔτε δυσμεταχείρισον, ἀλλὰ [e] γνώριμον κ' ἐργάς.
e *L.*4.§.33. 44. §.69. Τῦτο ἔχει [f] ἡ τελειότης ἔ ἤθες, [g] τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελεταίαν διεξάγειν, καὶ [h] μήτε
f *L.*3.§.7,8. g *L.*2.§.11. *Sup.*§.56. σφύζειν, μήτε νωχελῶν, [i] μήτε ὑωοκρίνεσθαι.
h *Sup.*§.43. *L.*1.§.15. i *L.*8.§.5. k *L.*9.§.11. 27. §.70. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, [k] ἀ δυσχεραίνουσι irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te qærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artísque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siqidem qicqid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, qod diem omnem tanqam novissimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè qicqam agit.

§.70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt ta-

ANNOTATIONES.

afferto; intelliges in principe animi parte serenitatem esse & tranqillitatem.

Τῦτο ὑπάρχεις καὶ' ὐσίαν] Seneca *Ep.* 91. *Qicqid inciderit, sciamus non esse tam magnum, qàm rumore jactetur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qæ nos movent, qæ attonitos habent. nemo nostrùm qid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo avsus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nosse. itaqe res falsa & inanis habet adhuc fidem, qia non coarguitur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu formæ, letúmqe labósqe:

egregiè Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, *videri, non esse. qid in istis est tam formidabile, qàm fama vulgavit? qid est, cur timeat laborem vir, mortem homo?* Vide *ad l.*2.§.12.& *l.*4.§.3.

Σὶ ἐζήτων] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe positione mentis sum, cùm lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qi qærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantémqe dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, avt fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientiâ exercear. Idem *de provid. cap.*3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi: & scit eum sine gloria vinci, qi sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vinci parato. alium circumspicit, cum qo conferre possit manum.* Et *c.*4. *Opus est ad notitiam sui experimento. qid qisqe possit, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti itura in obscurum occasionem, per qam enitesceret. qæsêrunt. gaudent aliqando magni viri rebus adversis, non aliter qàm fortes milites bellis. ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum avdivi qerentem; Qàm bella, inqit, ætas perit! avida est periculi virtus; & qò tendat, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.*1.*c.*29. Κληθέντα εἴς τινα τοιαύτην περίστασιν, εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τῦ ἀποδεῖξαι, εἰ πεπαιδεύμεθα. νέφ, γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἁπιὼν εἰς περίστασιν, ὁμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμὸς ἀναλύειν. κἂν τις ἔυλογον αὐτῷ προτείνῃ, λέγε, μᾶλλόν μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείνατε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀθληταὶ τὰς κύφας νεανίσκως δυσαρεστῦσιν. ἀ βασάζει με, φησίν. ὗτός ἐστιν ἐυφυὴς νέος, ὁ ὠδίνων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ λέγων, Ἐμοὶ νῦν περίστασιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, οἵαν τότε ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν καλαλειφθέναι κυθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον σεφανωθῆναι Ὀλυμπίᾳ; πόλε τις ἐμοὶ καταμελεῖ τοιῦτον ἀγῶνα; ὕτως ἔχειν ἕδει πάντας ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγαλακτῦντες, ὅτι ὐδεὶς αὐτὸς προάγει, ὐδὲ ζευγνύει, καὶ ἔυχονται τῷ θεῷ, καὶ προσέχουσι τοῖς ἐπιτρόποις, δεόμενοι μονομαχῆσαι. ἐξ ὑμῶν δ' ὐδεὶς φαίνεται τοιῦτος; *Cum in hujusmodi aliqod discrimen devocatus fueris, sciendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum eruditi simus. Nam qi abiens è schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese resolvendis syllogismis exercuit; cui si qid probabile proposueris, potius, inqit, aliqid ingeniosè perplexum proponito, ut exerceat. Et pugiles leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non attollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi doloribus angitur, & secum dicit: mihine talem occasionem non offerri, qalis isti oblata fuit? mène nunc in angulo sedentem ætatem perdere, cum in Olympiis coronari ljceret? Qis mihi tandem avtor est tanti certaminis negligendi? Sic omnes vos affectos esse oportebat. Cùm inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non produci, neqe componi, qi vota Deo faciant, qi procuratores adeant, orantes ut decertandi sibi fiat copia; nemóne talis è vobis exsistet?* Atqi Diogenes, cùm in casus qosdam adversos incidisset, Εὖγε, inqit, ἡ τύχη, ὅτι μὲ ἀῤῥένως προέσηκας. *Benè factum, o fortuna, qod tam viriliter mihi præsueris.* Stobæus *tom.*2.*tit.*106.

Ὕλην ἀρετῆς] Vide *l.*4.§.1. & *suprà* §.58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.*57. Ὕλην ἀρετῆς ποιῦμεν τὴν ἀσθένειαν. *Materiam virtutis infirmitatem existimans.* Idémqe *Orat.*28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπρά. *Tristia materiam virtutis existimat.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

Naso *trist. l.*5.*el.*5. *laudis*; qia virtutis, cui lavs debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειῦται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqid molimur, Marco ipso asserore, *l.*3.§.13.

Οὔτε καινὸν] Seneca *Ep.*77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus avdit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinátve surgit.
Omnia præcepi, atqe animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.*6.) *tu hodie ista denuncias: ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. at stultis & fortuna credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna avtem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.*91. *Tota ante oculos sortis humanæ conditio penatur. nec qantum freqenter evenit, sed qantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis inusitatis, velut novis obstupefieri.* Vide *suprà* §.61.

Οὔτε δυσμεταχείρισον] Seneca *Epist.*104. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, qod virum incurvet.* Vide *suprà ad* §.2.

§.69. Ἡ τελειότης] Vide *l.*3.§.7.& *l.*5.§.31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.*2. *tit.*1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκῦαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ πρεσθέμενον ἀυτὴν, ὡς ἐσχάτην βιῶναι. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Vide *ad l.*2.§.11. & *suprà* §.29,56.

Μήτε σφύζειν, μήτε νωχελῶν] antithesis observanda. Vide *suprà* §.43. ambigi tamen potest, an eôdem istîc, qò illîc, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζειν, ὑπείχειν. potest avtem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* qivis, constabit satìs alterutra significatio; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.*1.§.15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑυταξίας. Μήτε νωθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλὸν, μήποτε ὑπονάσωμεν. νωθεία γὰρ ὕπνῳ σύζυγον. μήτε διάπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα. ἢ γέ τι πλαίοντες πάντως, ἢ κίνδυνον δέομενοι διὰ τὴν νωθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντας, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος. ἵνα μήτε τῷ ἀλλείποντι ὦμεν ἄκαιροι, μήτε τῷ περιτρέποντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄχρηστα καὶ νωθρότης ἄπρακτος, κ' θερμότης ἀπαίδευτος. ἢ μὲν ὐκ ἐγγίζουσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερκίπλωσα. *Demus operam, ut nec ad bonum pigri simus, ne alioqi pavlatim in mortem obdormiamus: pigritia enim somno conjuncta est; nec rursus cum temeritate acres ac fervidi, ne alioqi in transversum abripiamur, atqe in horum alterutrum necessariò incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum fervorem in præceps ruamus. Qin potius qam ex utroqe id, qod utile ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa mansvetudinem, ex illa avtem zelum, qod in utroqe noxium ac perniciosum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hac ratione fiet, ut nec ob defectum steriles & infrugiferi simus, nec ob excessum periclitemur. Æqè enim inutiles sunt, iners ac supina segnities, & imperitus fervor: illa ad bonum minimè accedens, hic avtem ulterius cadens.* qod avtem istîc νωθείαν, idem cum Marco νάρκην pavlò superiùs dixerat.

Αἱ γὰρ ἀσθενεῖς, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι, ὐδ' ἑτέρωτε μέγα νεύσαι, εἰκ τῶν νεκρώντων κινήματα, αἱ γεναῖαι δὲ καὶ θερμαὶ φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγῦντος καὶ διευθύνοντος μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν ἐπιλείπουσης δὲ ἐπιστήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυρίσκοντας. *Infirmi enim & imbecilles animi tam ad virtutem, qàm ad vitium segnes & tardi sunt, neqe in alterutram partem magnoperè inclinantur, non secus scilicet atqe hominum torpore laborantium incessus. At fortes & generosi, qemadmodum si ratione gubernentur & coerceantur, magnum ad virtutem pondus afferunt: ita si à scientia ac ratione deserantur, non minus momenti ad vitium habituri sunt.*

§.70. Οἱ θεοὶ ἀ δυσχεραίνυσιν] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam svadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.*9.§.27. & *l.*8.§.8. & *l.*9.§.11. Sed & Joan.

tamen, qod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talésque qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, qod amplius est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es desiturus, malos tolerando defetiscéris? idque cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, qod potes, non effugias, fugere te velle, qod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialisque facultas, nec ad intellectum neo ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui fecisti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis existimationem, avt beneficii accepti remunerationem?

ον, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσῃ αὐτὸς πάντως ἀεὶ πονήρων ὄντων καὶ πονήρων φαύλων ἀνέχεσθαι. πόσοι δ' ἂν καὶ [a] κήδονται αὐτῶν παντοίως. οὐ δ' [b] ὅσον βούλεται λήγειν μέλλων, [c] ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, [d] εἰς ὧν τῶν φαύλων;

§. 71. Γελοῖόν ἐστι, τἀλλ' μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [e] ὃ καὶ δύνατόν ἐστι. τὴν δ' τ' ἄλλων φεύγειν, [f] ὅπερ ἀδύνατον.

§. 72. [g]Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ h μήτε νοερὸν, i μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως k καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνῃ.

§. 73. [l]Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον ὦδε ταῦτα, ὥσπερ [m] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [n] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

§. 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cælestis Deum ipsum ostendit patientiæ exemplum; jamprimum, qi * florem [* rorem, al.] lucis hujus super justos & injustos æqaliter spargit; qi temporum officia, elementorum servitia, totius genitura tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere; sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniqitatem, malignitatem qotidie insolescentem, ut suâ sibi patientiâ detrahat: plures enim dominum idcirco non credunt, qia seculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magistériis cælestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientiæ Deo avtore procedit. diligenda res homini, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò in Deo & qanta patientia, qòd in contumeliam sua majestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos æqaliter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cùm imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, qò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili æqalitate patientiæ nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cùm crebris imò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cúmqe habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut, si fieri potest, multum malitiæ protracta aliqando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel sèrò ad dominum convertatur.*

Τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι] Justiniano Imperatori Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l. 9.* Εἶτι εἴπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγανακτήσοι τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται. *Si qid dixerimus afflicti, ne agrè feras ejus potentiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς καθ' ἡμέραν ῥήμασιν ἐπ' αὐτοὺς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶνται. καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συκοφαντοῦσιν. οἱ δὲ ἀνέχονται. καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' ἔπρεπτο πᾶσιν ἁμαρτήμασι δίκαι, σφόδρα ἂν ὀλίγοι ἦν τὸ σωζόμενον. ὅστις ἂν ἐοικέναι βούλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρίας χαιρέτω μᾶλλον, ἢ λαμβάνων. *Etenim qanam sunt deorum propria? iis condonare qi convicia qotidie in eos ingerunt, qoties res ex animi sententia non succedentes molestiam exhibent: tametsi sæpenumero manus sibi violentas inferant. Verùm homines qidem calumniantur: dii vero tolerant: ac proinde genus hominum latè propagatur. Qod si pœna omnia delicta sequerentur, oppidò exiguum esset qod conservaretur. Qicunqe igitur Deo similis esse vult, pœnas remittere potius, qàm infligere gaudeat.* Et clariùs adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ἄνωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσιν. ἐν δὲ αὖ τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλά γε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτοὺς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαί τε λέγουσι παρ' ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανὸν, ὑδενὸς ἀπέχοντας ῥήματος. εἶδον ἐγώ τινας καὶ λίθους ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τῷ λαβεῖν δίκην, εἰ βουληθείεν, ὄντες, ὑ βάλονται. εἰ δ' ἅπασιν ἔπρεπτο τοῖς τοιούτοις αἱ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ ὑδ' ἂν ἐξήρκουν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. νῦν δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸ κρείττους εἶναι δεικνύουσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. *Ecqid verò Dei proprium est? omnia certè ab alto videt & audit. In iis autem qæ in terris dicuntur & fiunt, cùm alia pleraqe scelera suscipiuntur, tum etiam cùm suâ sponte ac per seipsos malè res suas agunt homines, injuriâ se ab illo affici ajunt, & in cælum intuentes nullis malis verbis parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si vellet, id tamen non vult. Qod si sceleratos omnes pœna assequerentur, cuncta sanè in singulos dies iis, qi ita malè pertrent, essent referta: neqe ad tumulos struendos superstites sufficerent. Jam verò superi in hoc ipso præstantiores se esse declarant, qod ne justam qidem iram sæpe exerceant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

Καὶ κήδονται αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. c. 5. v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.* & Luc. c. 6. v. 36. Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Paulus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἔασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, qanqam bona tribuens, dans cælitùs pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum, turba ingratorum: nè Deos qidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilegi negligentésqe eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctantérqe illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos sequamur duces, qantùm humana imbecillitas patitur.* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundùm rerum naturam vivere & deorum exemplum sequi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur; & piratis patent maria.* vide tamen & eundem *ibidem c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi rélata gratia: qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* Vide *l. 9. §. 11, 27.*

Ὅσον ὑδέπω λήγειν μέλλων ἀπαυδᾷς] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo brevia feramus incommoda.*

Εἰς ὧν τῶν φαύλων] qod latro ad crucem socio suo, Luc. c. 23. v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὤν. *Qum in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nam primùm, nos illam augemus, deinde, nè deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentésqe eorum deterrent.*

§. 71. Τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7, --10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ ὃ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' ἐδὲ Θησεύς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτῆ κάθαρον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε ἀντὶ Προκρούστου καὶ Σκίρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *At non es Hercules, nec aliena mala purgare potes? Ac ne Theseus qidem es, ut Attica mala purges. Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὃ καὶ δυνατόν] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l. 3. §. 8. & l. 4. §. 2.*

Καταδεέστερον ἑαυτῆς] utpote qæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qæ debortentur; dic, Factum tuum matura sequetur oblivio, & parùm grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contemplor; facere rectè pieqe contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] *qibus fama major sitis est qàm virtutis.* Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44. & ad l. 5. §. 23.* Sed

§. 74. Ὀυδὲις κάμνῃ ὠφελούμενος. ὠφέλεια ἡ πρᾶξις κατὰ φύσιν. [a] μὴ οὖν κάμνε [b] ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqi emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, qod alteri præſtas.

§. 75. Ἡ δὲ ὅλη φύσις ἅμα τὸν κόσμον ἐποίησεν. νῦν ἢ [c] ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον καθ' ἕπαστα κολούθησιν γίνεται, ἢ * ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἐστι, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ δὲ κόσμος ἡγεμονικόν. εἰς πολλὰ σε [d] γαλήνιον ποιήσῃ, τοῦτο μεμνημένος.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, avt qicqid fit, conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, avt principalia etiam illa, ad qæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranqilliorem fecerit te, hoc in memoria ſi habueris.

[a] L. 5. §. 6. l. 6. §. 29.
[b] Sup. §. 13. 53.
[c] L. 6. §. 38. l. 9. §. 1. 28. l. 10. §. 5.
[*] τὰ λογικὰ ἢ κ. vel, ἃ λογιστικὰ, τὰ κ. Mer.
[d] Sup. §. 68.

ANNOTATIONES.

qare ſtultos cenſet, qi lavdem expetunt? qia id volunt, qod in ipſis non eſt. Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Ὅταν ἀγωνιῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω, τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν ἐκ' ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἀγωνία; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαῳδὸς, μόνον μὲν ἄδειν, οὐκ ἀγωνιᾷ. εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενον, κἂν λίαν ὑψηνὸς ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. εἰ γὰρ ἄσαι μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ εὐδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' ἀκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. *Cùm aliqem angi video, dico, qid iſte ſibi vult? Niſi aliqid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, vellet, non angeretur. Qapropter citharœdus, etiam cum ſolus cantat, non angitur: ſed theatrum ingreſſus, licet admodùm vocalis ſit, & citharam bene pulſet, tum verò angitur, Neqe enim tantùm bene canere vult, ſed lavdari etiam: id qod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras ſi volet, avferet idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.

§. 74. Ὀυδὲις κάμνει ὠφελούμενος] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſcindentibus; Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; *Qid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de lavde ſui c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *ſuprà* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. *Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus.* & *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. *Ne ſegneſcite in benefaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reipublicæ tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cùm videris alteri parcere.* Avſonius *grat. act. Qartum hunc gradum novi beneficii tu, Auguſte, conſtituis, deſerre tibi ipſi, qò alter ornetur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qæ bene meritis conferuntur, & de ipſo munere magis acquiritur, cùm optimis digna præſtantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ego illum præcipuè puto ſuo bono vivere, qi vivit alieno.* & Pacatus *paneg. Nullam majorem crediderim eſſe principum felicitatem, qàm feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe, & dediſſe homini novum fatum. itaqe imperatori propriam majeſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet, qod abſtulit, qàm qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Εὐεργετεῖται; τὴν εὐεργεσίαν αἰτιάμενος. *Qm ab eo beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐκ ἴν ποιεῖ ὁ εὖ ποιῶν, ἀλλ' ἵν πάσχει αὐτὸς, καὶ εὐεργετοῦται μᾶλλον, ἢ εὐεργετεῖ. *Non beneſacit qi beneſacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 404. *C.* Τῷ γὰρ ὅτι αὐτὸν τῷ Θεῷ ἀνθρωπος εὐεργετῶν, εὐεργέτηται καὶ αὐτὸς εὐεργετούμενος. ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, ὃ φησὶ τῷ διδόντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς ἔλαβες. ὅτω λαμβάνει μὲν ὁ διδοὺς, δίδωσι δὲ ὁ λαμβάνων. *Reverà enim Dei eſt imago homo beneſaciens: qa ita re ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervat & ſervatur. Et ideo qum qivis petens fuerit conſequtus, non dicis danti, rectè dediſti, ſed rectè accepiſti. Ita accipit qidem qi dat, dat autem qi accipit.*

§. 75. Ἡ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν] Mericus Caſaubonus legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστι, vel etiam, ἢ ἃ λογιστικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστι. ut ſit ſenſus, *rationales creaturas eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 9, 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; *Num boves cura ſint Deo? An hoc propter nos omnino dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari qodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps avtem, vel qæcunqe in eo contingunt, vi nexûs cujuſdam & conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & qaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cùm ad iſta producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. §. 39. & *l.* 9. §. 26. *edit. Caſ. l.* 6. §. 44. & *l.* 9. §. 28. diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco τὰ κοινὰ, non τὰ λογικὰ, ea eſſe dicuntur, ὧν οἱ θεοὶ μάλιστα προνοοῦνται, *qorum dii præcipuè curam gerunt*, atqe iſtis κατ' ἐπακολούθησιν συμβαίνειν, *cum conſecutione neceſſariò cohærere* cætera. poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa, Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τῆς ὅλης διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. *Mens avtem univerſi vel ad ſingula qaqe ſe promovet, vel ſemel operi ſe admovit, veliqa verò per conſeqentiam neceſſariam.* Sicut & *l.* 6. §. 35. de ratione præditis nè γε῀ν qidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primam rerum conſtitutionem ratione ac conſilio qodam deſtinato acceſſerat, ità cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis cavſſis ſuccedentia qæqe neceſſariâ qadam conſecutione profluerent. qod & iſtîc monitum voluit. Vide & *lib.* 10. §. 6. Seneca *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In prima illa conſtitutione, cùm univerſa diſponerent, etiam noſtra viderunt, rationémqe hominis habuerunt.* —— *etiamſi potiora illis ſunt, in qa oriuntur, nos tamen in majora iturî juvant.* de ſyderibus loqitur.

[a] L. 1. §. 16.

LIBER VIII.

Καὶ τοῦτο πρὸς [a] τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἐπιδύναται τὸν βίον ὅλον, ἢ τόν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι. ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι δ' ἱκανῶς. ὥστε τιὼ μὲν δόξαν τιὼ δὲ φιλοσόφου κτήσασθαι, ἐκέπι σοι ῥάδιον. ἀντιαγωνίζεται γὰρ καὶ ἡ ὑπόθεσις. ὅπερ οὖν ἀληθῶς ἐφάπαξ

Hoc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis havd pavcis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὄφρα φιλοσοφίας ὦν] Epictetus *lib.* 2. *c.* 9. Οὕτως οὐδὲ τὴν τῆς ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληροῦσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δίκα λίτρας ἄρας μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν. *Sic cùm hominis munus abſolvere neqeamus, etiam philoſophi perſonam no-bis imponimus, ingens onus; perinde ac ſi qis, cui vires ad decem libras ferendas non ſuppeterent, Ajacis lapidem ferendum aſſumeret.* Qem eundem vide & *l.* 3. *c.* 21.

Ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinioni iſti, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falſiqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò jugitérqe dediſti, vel etiam qia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóqe à verò mentis animíqe cultu abeſſe te qàm lon-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſâ exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ qod ſupereſt, qantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

καὶ πᾶ κεῖ) τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, a τί δόξεις, ἄφες. δρκίσθητι ἢ, εἰ καὶ b τὸ λοιπὸν ἓξ βίε, ὅσον δήποτε * ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσειν *. καταμάθησον ἓν τί θέλῃ, καὶ c ἄλλο μηδὲν φλιαρᾶτω. πεπείρασαι γὰρ d πολὺ πόσω πλανηθεὶς, ἀδαμᾶ ἔυρες τὸ ἓυ ζῆν. ἀκ ἐν συλλογισμοῖς, ἀκ ἐν

a L.7.§.73. l.10.§.11.
b L.7.§.46.56.
* [ὡς] ἡ f.
* -σεις. Boot.
c L.2.§.7. l.7.§.20.
d L.12.§.1.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodis. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundéqe occupatis fuit. leviter tam magnæ rei inſiſtimus. qemadmodum autem poteſt aliqis, qantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi qantum à vitiis vacat, diſcit? Atqi, non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus; cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos humani ævi terminos vita protenditur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de affect. digneſc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον ſeſe opinanti. Ἀλλὰ σύ γε θεῷ παραπλήσιον ἐξαίφνης ἀκ ἄν ποτε γένοιο. ὅπερ γὰρ οἱ δι' ὅλε τε βίε ἀπάθειαν ἀσκήσαντες, ἐ πιστεύονται τελέως αὐτὴν ἰσχηκέναι, πολὺ δή πε μᾶλλον ὁ μηδέποτ' ἀσκήσας σύ. *Verùm tu Deo ſimilis repentè fias nunqam. Qm enim ii, qi per totam vitam apatheiam exercueruntnondum ipſam perfectè ſe conſequtos credant, multò utiqe magis tu, qi nunqam exercuiſti.* Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀσκήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλε τε βίε, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. *Indiget enim unuſqiſqe noſtrum, ut evadat vir perfectus, totius propemodum vitæ exercitio.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari feliciùs, qàm eſt à Volſio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν. δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἀναύτως ἐσθίειν, ἀσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν. *Putáſne te, ſi iſta agas, poſſe philoſophari? putáſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, aqè iraſci, aqè indignari?* ità in *Diſſertationibus* exhibentur: nam in *Enchiridio* & mutilata & inqinatiora lego, Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod ἐκ τε κοινε ſubaudiendum) ἀναύτως ἔσθίειν, ἀσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίσθεις, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; neqe enim avt iraſci avt tædio habere permittebant Stoici. ità *c.* 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, ἐκίτι δεῖ σε ὅμοιον ἐν ἑδενὶ φαίνεσθαι, οἷς νῦν ποιεῖς. *Primum, tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec qicqam eorum facere qa nunc facis.* ſeqitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίε καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemni, ab obviis derideri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Huc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. καὶ πολλοὶ δὲ τῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἔργον ἔργῳ ἐ κοινωνεῖ. *Nunc autem aliis te rebus intentum eſſe, alia curare dicis: & multi rectè illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύνασαι; ἔργον ἔργῳ ἐ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τῦτο ἄφις, εἰ δὲ μή, ἤτε τῦτο ἔχεις, ἤτ' ἐκεῖνα, περισπώμενος ἐπ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus cum altero commune nihil habet. Sin illa vis, hoc omittito. Aliqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utriſqe diſtracto.* Qod fuſiùs pavlò *Enchir. c.* 1. §. 4. Τηλικῦτον ἐφίεμενος, μίμνησο ὅτι ἐ δεῖ ἐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπλεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφίεναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν, καὶ πλυτεῖν, τυχὸν μὲν, ἐδ' αὐτῶν τῦτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν πρότερον ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνον ἐυδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. *Cùm tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, ut ſis non mediocriter incitatus, atqe alia penitus relinqenda, alia in præſentia omittenda cenſeas. Qod ſi & illas deſideráris, & magiſtratus etiam atqe opes appetieris, fortaſſe ne hæc qidem aſſeqeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: iis certè omnino excides, per qas ſolas felicitas & libertas comparatur.* Et *ibidem c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι ἐ ῥᾴδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτῦ κατὰ φύσιν ἔχυσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός. ἀλλὰ τὸν ἑτέρε ἐπιμελέμενον, τῦ ἑτέρε ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qi ſit naturæ conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti: ſed aliter non poſſe fieri, qin is, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττῳμένος πράξει, αὐτὸς ἐ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα ἐ μὴ συμφωνεῖ. ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτῦ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἴσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. τετίσιν ἢ φιλοσόφυ τάξιν ἐπίσχες, ἢ ἰδιώτυ. *Iſta non conſentient: unum te oportet homi-*

A *nem eúmqe vel bonum vel malum eſſe: aut exercenda tibi ratio eſt & mens, aut res externa colenda. Aut in internis elaborandum, aut in externis: hoc eſt, aut Philoſophi tuendus locus, aut hominis plebeji.* In eam mentem Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Χαλεπὸν πολλὰς ὁδὸς ἅμα τῦ βίε βαδίζειν. *Difficile eſt multas ſimul vita calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſavbonus apud Athenæum *l.* 12. τὴν περίσχσιν opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupatam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δόξεις, ἄφες] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi proderit? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς ἂκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθός τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βέλοιτο. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qâ bonus aliqis eſſet, ac non videri vellet.* At Marcus hîc qid aliis videaris, miſſum prorſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριςον, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem corona tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. vit. & Apoph.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Damaſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *Ità, qò minùs gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* qod ſuprà Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum inſimulabant.* Ἀλλ' ἴτω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δὲ μοι διαφέρει, ᾧ τῦ εἶναι πλείων ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τῦτο γὰρ ἢ κατέκρινεν, ἢ ἐδικαίωσεν, ἢ ἄθλιον πεποίηκεν, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν ἡδὺν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἡδὺ ὄναρ ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqies. Qid verò meâ intereſt, qi rei veritatem magis curo, imo ſolùm curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit: hoc miſerum vel beatum reddiderit. At, qid aliis videatur, nihil ad nos, qemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν δέ, ἂν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἵν' εἴπω τι καὶ ἀνθρώπινον. ἂν δὲ ἀντιπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ ἡδὲν τῦ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομεν. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſiqidem ea contingat, non illibenter accepturi ſimus, (ut humani etiam aliqid dicam) ſin autem in contrarium cadat, valere jubebimus, nec qicqam de rei veritate propter hominum opinionem detrahemus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἵνα ἀρκέμενος τῷ εἶναι φιλόσοφος. χαίρων δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, ἐκ ἐδάκνετο. *Adducebat illos, contentus eo, qod Philoſophus eſſet: gavdebátqe ſe, qod talis non videretur, non morderi.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, ἵ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Viro pra cæteris meditandum eſt, non ut bonus qidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publicè atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γένηται ἔξω σραφῆναι, πρὸς τὸ βελτιῶσθαί τινι, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν σάσιν. (ità malim pro ἔσασιν, qàm cum Volſio ἔνσασιν) ἀρκεῖ ἓν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ κ δοκεῖν βέλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαίνε, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. *Si qando acciderit ut foras promineas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi videre, idqe tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatur meritò Volſius. Eratoſthenem verò vitii illius, qod à Marco hîc tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μίσος ἦν, inqit, τῦ τε βελομένε φιλοσοφεῖν, καὶ τῦ μὴ θαῤῥοῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τῦ δοκεῖν προιόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & eum qi non avderet ſe eò dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

G Εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῦ βίε, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν] D. Bootius, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſegeris.* emendationi aſſentior. Verùm mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Seqitur enim, κατανόησον ἓν τί θέλει, conſidera ergò qid ea velit. non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod anteceſſiſſe. forſan ergò legendum fuerit, εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῦ βίε, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult, & à te exigit, tranſegeris.*

Οὐδαμᾶ ἔυρις τὸ ἓυ ζῆν] Contendit non immeritò Mericus Caſavbonus Antonini iſta, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1.

ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσει, οὐδαμοῦ.
a L.7.§.54. 55,56. *-σεις [τις;] f. b L.3.§.13. l.7.§.2. c Inf.§.14. d L.2.§.11. *-θήριον Mer.L.7. §.67. e L.5.§.11. f Inf.§.10. g L.7.§.70. Inf.§.5.34. h L.5.§.3.6 i L.6.§.2.l. 10.§.1. k L.7.§.72. l L.9.§.29. m L.7.§.66. n L.5.§.32. Inf.§.5.l.9. §.25. *ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.
πῶς ἂν ἔχοιν; [a] ἐν τῷ ποιεῖν. ἃ ἀπαιτεῖ ἡ ἐξ ἀνθρώπου φύσις. πῶς ἔν ποτε ποιήσῃ *; ἐπὰν [b] δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πρόξεις. ποῖα δόγματα [c] περὶ ἀγαθῶν, ἢ κακῶν. ὡς [d] ἀδύνατος μὲν ἀγαθὸς εἶναι. ἄνθρώπῳ, ὃ μὴ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, ἀδένοὺς ἢ κακῶς, ὃ μὴ ποιῶν ταναντία τοῖς εἰρημένοις.

§. 2. [e] Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι ἄυτη ἔχει; μὴ [f] μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; [g] μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ὀν μέσῳ. [h] Τί πλέον ἀπαιτῶ, εἰ [i] τὸ παρὸν ἔργον ζῶν [k] κοσμῶ, καὶ κοινωνικῶς καὶ ἰσονόμως θεῷ.

§. 3. [l] Ἀλέξανδρος ἢ καὶ Γάιος, καὶ Πομπήιος τί περὶ Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ [m] Σωκράτη; [n] οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν * ταυτά. ἐκεῖ ἢ ὅσων πρόνοια; καὶ

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. in quonam ergo consistit? in eis faciendis quæ exigit natura humana. at hæc quomodo quis faciat? si decreta nactus sit, à quibus appetitiones actúsque istiusmodi profluant. quænam, inquis, decreta? de bonis malísque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, quod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, quod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, quomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, quo moriturus sum, omniáque mihi transitura. quid ergò expeto ulteriùs, quàm ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémque cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, quid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siquidem res ipsas perspectas habebant, formásque earundem & materias. atque hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiqam perspecta haberent, de quàm multis solicitos esse necesse fuit? quàm

ANNOTATIONES.

v. 13. & *c.* 2. *v.* 1. —11. qibus per multa, imò universa ferè, quæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nusquam vitam beatam veréque tranquillam deprehendisse se profitetur. qi tamen illud, οὐδαμοῦ, apud Marcum, qod & denuò repetitur, malim, *nusquam*, simpliciter, *in istorum nullo*, vertisset. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia sui, & nihil expedit.* Spartianus potiùs tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepti, humili patre, primò literis, deinde imbutus foro: qo parùm commodante, uti rebus arctis solet, dum tentat avt exqirit varia melioráque, conscendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; qasi testis vita mortalium, Cuncta, inqit, fui, conducit nihil.* Qod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart. Qatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solùm excepimus) qi à sapientissimo rege Solomone, super humanarum rerum vanitate, divinitus planè & θεοπνεύστως est compositus.* Finem meritò excepit; qem frustrà statuit hic Marcus, ἐν τῷ ποιεῖν ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τῦ ἀνθρώπου φύσις. *In eis faciendis qa exigit natura humana.* qanqam havd ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qalis est ab initio condita ac creata. jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in qo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Meliùs itaqe Solomon, utpote θεοδίδακτος, ἐν τῷ Θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτῦ φυλάττειν. *Vis*, inqit, *post hæc omnia summam rei? Deum revere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε. ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε. εἰ δὲ μή, οὐχ εὑρήσετε. *Bona foris non qarite, sed qarite in vobis ipsis; alioqi non invenietis.* at qomodo apud se bonum istud offendet qis? subjungit; ὅλος πρὸς τὸν Θεὸν τεταμένος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα. *Totus Deo destinatus, illiúsqe mandatis & edictis.* ecqid aliud Rex sapientissimus?

Ἐπὰν δόγματα ἔχῃ] Vide Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 11.

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inqit, *nisi qod habentem bonum facit.* At de bonis, qæ dicimus, externis, verè Avgustinus *concion. solenn.* 236. *Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non qa te faciant bonum. habeto bona, qa te faciant bonum. bona sunt qa habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. noli esse malus in eis, nè pereas cum eis.* Vide *l.* 2. §. 11. & Senecam *Ep.* 76.

Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem.* ἐλευθέριον. sic *l.* 7. §. 67.

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ ταναντία] Contrà, nihil malum est, nisi qod habentem malum atqe improbum facit: qod externa ista non possunt. Vide *l.* 2. §. 1.

§. 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ] Epicharmus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1.

Οὐ μεταμοιῆν, ἀλλὰ προγνοεῖν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
Cuncta sapiens prævidebit; pœnitebit sic nihil.

Plavtus *Strich.* 1. 2.

---- *qotidie*
Pridie caveat, nè faciat, qod pigeat postridie.

& *Bacchid.* 4. 9.

Priùs te cavisse ergò, qàm pudere aqum fuit.

Pindarus *Pyth. Od.* 5. πρόφασιν esse ait,

Ἐπιμηθέως ὀψινόου θυγατέρα.
Epimethei serò sapientis filiam.

Vult itaqe nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i. e. *excusationem*, sive *prætextum*, sororem nobis adsciscere necesse habeamus. Vide *infrà* §. 10.

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐν μέσῳ] Qod nos vulgari diverbio dicere solemus, *Ego cùm interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem*:

Etsi concluso superessent tempora seclo,
Ut posset longos mundus habere dies:
Nos tamen occasum nostrum observare deceret,
Et finem vitæ qemqe videre suæ.
Nam mihi qid prodest, qòd longo flumina cursu
Semper inexhavstis prona ferantur aqis?
Multa qòd annosa vicerunt secula sylvæ?
Qódqe suis durant florea rura locis?
Ista manent: nostri sed non mansere parentes:
Exigui vitam temporis hospes ago.

Avgustinus *de verb. Dom. Serm.* 26. & *de* 10. *Chord. c.* 2. & *Homil.* 28. *Longè est qidem dies judicii: sed uniusqujusqe hominis dies ultimus longè esse non potest; qia brevis est vita, & vitæ brevitas incerta.* Vide *ad l.* 4. §. 26.

Τί πλέον ἐπιζητῶ] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Epist.* 150. Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. *Non enim aliud qid expetimus.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 13. & *l.* 9. §. 40. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Σὸ δὲ ζητεῖς ἐπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τῦ καλῶς καὶ δικαίως πράττειν; *Tu verò viro bono majus præmium qæris honestis & justis actionibus?* Plavtus *Amph.* 2. 2.

Virtus præmium est optimum.

Ἰσονόμως Θεῷ] qia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l.* 3. §. 11. sive θεσμὸς, utì nuncupat *l.* 2. §. 16. hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Ὡς καλά γε τὸν λόγον, εἴδε χείρων τῶν θεῶν, εἴδε μικρόλογος. λόγῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Nam mente qidem consideratâ, neqe diis immortalibus es deterior, avt minor. Mentis enim magnitudo non proceritate avt altitudine judicatur, sed decretis.* Vide *ad l.* 3. §. 7.

§. 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò, qasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παρέλκειν videtur. sicut τὸ δὲ *l.* 6. §. 44.

Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat.* 8.

Libera si detur populo suffragia, qis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἦν αὐτῶν ταυτά] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illorum*: sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id qod sapientum est, & rationis rectæ, qæ una eadémqe apud omnes est, avspicium ductúmqe assectantium. qum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & a seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casavbonus ταῦτα legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc seqor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidiùs qicqam, qam par erat, appeterent.

Ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ δυλεία πόσων;] Xylander, *ibi verò, qibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmqe perspicaciam referatur. Mericus Casavbonus ad reges ac imperatores potiùs, qos priùs dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *qousqe se extendebat error eorum, eousqe eorundem & servitus*, non video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi πόσων avt τοσούτων pro πόσων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos, cùm

qàm multis rebus inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſqam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avguſtus. tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te opor-

[a] δυλεία πόσων;

§. 4. Ὅτι [b] ἐδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ διαῤῥαγῇς.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ ταράσσου. [d] πάντα γὰρ κατὰ τὸν ὅλον φύσιν. κ᾽ [e] ὀλίγου χρόνου ἐδεὶς ἐδαμοῦ ἔσῃ, ὥσπερ ἐδὲ Ἁδριανὸς, ἐδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα [f] ἀτενίσας εἰς τὸ πρᾶγμα, ἰδὲ αὐτὸ, & συμμνημονεύσας, ὅτι [g] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, κ᾽ τί ἀνθρώπου φύσις ἀπαιτεῖ.

a L.9.§. 29.40.l.10. §.19.
b L.7.§.71.
l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. 5.§.23.l.9. §. 29. 37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

cùm rerum naturam, ac per conſeqens uſum, non ritè aſſeqerentur, de qot rebus alioqi minùs neceſſariis, ſed qæ ipſis neceſſariæ viſæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, qótqe rerum ſeſe ſervituti addicere? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀναπεπλάκασιν. *Una enim cum imperio multas ſibi neceſſitates comparârunt.* Teles *collat. divit. & paupert.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cùm qo loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, qod pabulum jumentis defore diceretur: Ὅσος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit, εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν; *Qalis vita noſtra eſt, qibus ad aſinorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *præcept. polit.* ità aſinis etiam ac jumentis inſervire rex magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes induxit Sophocles, referente eodem in *Ajace*;

Τύποις γὰρ, ὥστις δεσπόζει δυλίομεν,
Καὶ τῶν δ᾽ ἀνάγκη καὶ σιωπᾶν κλύειν.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Qamviſque taceant, nos ea audire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertranſiret, dixiſſe fertur, Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω; *Qàm multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l.* 5. *cùm in pompa magna vis auri argentique ferretur, Qàm multa non deſidero? inqit.* Itaqe illa neſcio cujus in ore crebrò habebat, qæ & à Clemente Alexandrino *pædag. l.* 2. *c.* 10. lavdantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ᾽ ἀργυρώμαθ᾽ ἕστι, ἥ τε πορφύρα,
Εἰς τὰς τραγῳδὰς χρήσιμ᾽, οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea iſta vaſa & ipſa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In qam ſententiam Plutarchus *de avar. p.* 527. *C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi à vicino è domo ſua rogatus qidpiam, qod is qi petebat, ſuperfluum ipſi ac ſupervacuum eſſe dictitabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὴν τούτοις ἰσμὲν ἡμεῖς ἐυδαίμονες καὶ μακάριοι τοῖς περιττοῖς, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At verò iſta ſuperflua & ſupervacanea ſunt qa nos divites ac beatos faciunt, non avtem neceſſaria illa.* ſubjungit, iſtud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίον ἐπαινοῦντος, *pompam avt panegyrin potiùs, qàm vitam lavdantis.* addítqe felicitatem iſtiuſmodi θεωρῶν καὶ μαρτύρων, ἢ μηδὲν εἶναι, *avt nullam eſſe omnino, avt ſpectatorum, non dominorum eſſe*; certè abſqe illis nullam revera exiſtere. Itaqe πρόνοια iſta, qam hìc Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c.* 13. *v.* 14. ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Martham illam ſedulam nimis Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc.* 10. *v.* 41. Ὅτι μεριμνᾷ καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεται. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. *Solicita es & ſatagis de multis. Atqi uno opus eſt.* Vide *l.* 7. §. 20. & *l.* 9. §. 40.

Δυλεία πόσων] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c.* 5. *v.* 9. מלך לשדה נעבד *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Rohobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſeniores, *Hiſtor. Reg. l.* 3. *c.* 12. *v.* 9. תהיה עבד לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Avguſtinus *de Civ. Dei l.* 19. *c.* 15. *Etiam qi imperant, ſerviunt eis, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, ἐνδοξον εἶναι δυλείαν. *regnum eſſe nobilem ſervitutem.* Ælianus *l.* 2. *c.* 20. &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c.* 26. cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Saluſtium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δεσπότης.
Unus familia ſervus, ipſe adeò eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עבדות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγει, τούτους δ᾽, ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδούλους. *Sed illos qidem minutos ſervos appellat, qi propter minutas res iſta faciunt; iſtos verò, ut digni ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ità, qod idem *l.* 4. *c.* 1. Καὶ ὁ δυνάμενος τῶν τοιῶν πεπραμένων ἐδὲν διαφέρει. *Qod iterum conſul nihil differt ab iis qi ter venierunt.* Vide *l.* 10. §. 19. Sed &, qod multò gravius eſt, iisdem ſæpenumero

— intus & in jecore ægro
Naſcuntur domini.

A qos *alterni ſubeant oportet. Obſeqio ancipiti.* Perſius *Sat.* 3. & 5. & Ambroſius *Ep.* 7. *Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 3. Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκέτας δεσπόταις δυλεύειν. τοὺς δὲ φαύλους ἐπιθυμίαις. *Servos qidem dominis, malos avtem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l.* 6. *c.* 66. & ſicut de Roma Avguſtinus *de civit. Dei l.* 15. *c.* 4. *Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin.* 3. *Judiciorum domini, cupiditatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt.* 7. *Emunt ſibi dominos, captivarum ſuarum captivi.*

B *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt.* 47.) *conſularem anicula ſervientem: dabo ancillulæ divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6, & 7. Ἔνιοι πόλεως μὲν δεσπόζουσι. γυναιξὶ δὲ δυλεύουσι. *Aliqi licet civitatibus imperent, mulieribus ſerviunt.* Honeſtius tamen pavlò, qod de Perſa Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δύλους, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, ἧς μάλιστα δεσπόζειν ἔφειλεν εἶναι. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingenuis legitimiſqe conjugiis ſi accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων. ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. *Omnes*
C *homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 10. Vide *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 9. §. 38.

§. 4. Ὅτι] principium ἀκρόφαλον, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum avt injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumparis.* Ità Demoſthenes περὶ στεφάνου, Οὐδ᾽ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neque ſi tu rumparis.* Lucianus *Timon.* Ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ut adulatores illi invidiâ rumpantur.* Et Evnapius Ædeſio *p.* 34. Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. *Proceres avlici invidiâ dirupti.* Maro *Bucol.* 7.

D *— invidiâ rumpantur ut ilia Codro.*

& Martialis *l.* 9. *Epigr.* 99.

Rumpatur, qiſqis rumpitur invidiâ.

& *l.* 8. *Epigr.* 61.

Livet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et qærit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſavbonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etiamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l.* 2. *c.* 20. Ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐκείνῳ ῥηγνύμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi excandeſcentiæ ſuæ indulgent nimis. Epictetus *Diſſert.*
E *l.* 1. *c.* 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰσθήσωτός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνίγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. *Cum verò te calidam poſcente puer non audierit, avt, ſi audierit, tepidiuſculam attulerit, id non ferre graviter, nec diſrumpi iracundiâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil.* 1. Λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοᾷ, διαῤῥήγνυται. *Conviciatur, verberat, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *vit. ſua.* Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi ex ſententia magiſtratuum ægrotantur.*
F imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum invidens, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid.* 4. 2.

P A. *Sufflatus ille huc veniet.* P L. *diruptum velim.*

Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 12. *Non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore.* & *l.* 4. *Ep.* 16. *Unam omnia poſſe, dirumpuntur ii, qi me aliqid poſſe doluerunt.* Eodem ſenſu τὸ διαπλισθαι uſurpatum Lucæ *Act. c.* 7. *v.* 54. de qo alibi diximus. ſed & *findi* Perſio *Sat.* 3.

G *— turgeſcit vitrea bilis:*
Findor. —

i. e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, κἀγὼ λαικᾶν. Iſaacus Caſavbonus.

§. 5. Ὀλίγου χρόνου ἐδεὶς ἐδαμοῦ ἔσῃ] qod uſitatiùs ac plenìùs ἐντὸς ὀλίγου χρόνου dicitur. qaſi dicat, annon ad breviculum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſaltes *Pſal.* 37. *v.* 10. *adhuc pavlulum, & improbus non eris.* ità Marcus hìc; *Adhuc pavlulum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l.* 7. §. 79. At Mericus Caſavbonus legiſſe videtur,

a L. 5. §. 3. l. 7. §. 55.
b L. 3. §. 6. l. 4. §. 32. l. 10. §. 12. l. 11. §. 9.
c L. 7. §. 3.
d L. 7. §. 69.
e L. 7. §. 18. 23.
f L. 4. §. 3. l. 5. §. 23.
g L. 7. §. 1. l. 9. §. 35.
h L. 4. §. 44.
i Inf. §. 6.
k Inf. §. 45. l. 5. §. 1. 4. 34.
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
m L. 5. §. 16.
n L. 6. §. 50, 51.
o L. 2. §. 17. l. 3. §. 4.
p L. 2. §. 3, 4.
q L. 7. §. 13.
r L. 5. §. 20. 34.
* ἦγε Mer.
f Sup. §. 6.
t L. 6. §. 49.
* - τῶδε Mer.

a τί ϑ ἀνθρώπῳ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο b ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί σοι. μόνον c εὐμενῶς, Ϲ ἀιδημόνως, καὶ d ἀνυποκρίτως.

§. 6. e Ἡ τ ὅλων φύσις ϗπο ἔργον ἔχει, τὰ ᾠδε ὄντα ἐκεῖ μεταθεῖναι, μεταβάλλειν, ἄιρειν ἔνθεν κἀκεῖ φέρειν. f πάντα τροπαί. * ἐχ ὥστε φοβηθῆναι, g μή τι καινόν. h πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ i ἴσαι * ὥστε ἐχὶ f. αἱ ἀπονεμήσεις.

§. 7. k Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ἐυοδούσῃ. φύσις ϑ λογικὴ ἐυοδεῖ, l ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψεύδει, μήτε ἀδήλῳ συγκαταπιπτομένη. m τὰς ὁρμὰς ϑ ἔπι τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀποβλύνει. n τὰς ὀρέξεις ϑ καὶ ἐγκλίσεις τ ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένη. o τὸ ϑ ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμόμενον πᾶν ἀποδέχεται. P μέρος γάρ ἐστιν. ὡς ἡ ϑ φύλλου φύσις τῆς ϑ φυτῆ φύσεως. πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ ϑ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης. ἡ ϑ ἀνθρώπου φύσις, q μέρος ἐστὶ r ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * ἔγε ſ ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς t μεριστὰς χρόνων, ὑσίας, δυνάμεις, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιοῦσαν, σκόπει ϑ, μὴ εἰ τὸ ὡρὸς τὸ ἓν ἴσον ἐυρήσεις ἐπὶ πάντας ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα * ϑ ϑ πρὸς ἀθρόα τὰ ϑ ἑτέρου.

tere. qod autem hominis à te natura exigit, hoc conſtanter facito, qódque juſtiſſimum videbitur, loqitor; placidè duntaxat, modeſtè, citráqe diſſimulationem.

§. 6. Univerſi natura hoc ſolenne habet; qæ iſtîc exiſtunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illîc deponere, omnia vices has ſubeunt: uſitata ſunt omnia, ut metuendum non ſit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de iſtis lex.

§. 7. Natura omnis ſeſe proſperè procedente acqieſcit, proſperè avtem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falſò, nec incertò aſſentitur, impulſus ſuos ad opera, qæ ſocietatem juvent, ſola dirigit, appetitiones & averſationes ad ea ſola, qæ in nobis ſita ſunt, adhibet, à rerum natura deniqe qicqid aſſignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars eſt, ut folii natura pars naturæ eſt arboris. hoc tantùm intereſt, qod ibi folii natura pars eſt naturæ ſenſûs rationiſqe exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars ſit naturæ impediri neſciæ, rationalis, juſtæ. hæc avtem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & caſus ex æqo diſtribuit ſingulis qibúſqe pro uniuſcujuſqe dignitate. id qod deprehendere licebit, ſi non ſeorſim unum aliqod in re ulla conſideraveris, ſed iſtius omnia cum alterius alicujus confertim ſumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ἀδεὶς ἀδαμῶ ἔσαι. cùm vertit, *intra tempus breviſſimum cuncta finem habitura ſunt; nec cujuſquam ultrà memoria erit.* qi & *Africanum* pro *Adriano* cur ſubſtituerit neſcio, cùm & Baſilienſis & Lugdunenſis Ἀδριανὸς, exhibeant.

Πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ita ut te nevtiqam à faciendo dimoveri avt revocari patiaris.* ità *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. *Conſtanter eâ progredi.* Clemens *Strom. lib.* 5. *pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἆρα τῆς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, ἐυθεῖαν βαδίζωμεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimus viam veritatis, rectà ingrediamur, minimè nos retro convertentes.* Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. *Malorum conſvetudinem fuge, ita ut non reſpicias converſus.*

§. 6. Μεταπίπτειν] Naſo *met. l.* 15.

—— cùm ſint huc forſitan illa,
Hæc tranſlata illuc; ſummâ tamen omnia conſtant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροπαί] omiſit clavſulam hanc interpres Anglicanus. Naſo *Met. l.* 15.

—— omnia verti
Cernimus. ——

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In tranſmutatione univerſa exiſtunt.* Sed & ἐμφαλικώτερον etiam in abſtracto, ut iſtic, ſic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωτις. *Alteratione mundus conſtat.*

Οὐκ ὥστε φοβηθῆναι, μή τι καινόν. πάντα συνήθη] tranſpoſita videntur iſta, qibus rerum tranſpoſitionem alternatim fieri ſolitam deſcribit Marcus: mihi ſic collocanda videntur; πάντα τροπαί. πάντα συνήθη. ὥστε οὐχὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xylander dum ſeqitur, Marci textum convellit & diſtrahit. Vide *l.* 7. §. 1, 58. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις] i. e. τὰ ἀποτεμόμενα, ut *l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 6. qæ ex lege qaſi qadam divina aſſignantur cuiqe, paria eadémqe ſunt. Siqidem, ut Rex ſapientiſſimus, *Eccleſ. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; juſtis, injuſtis; mundis, immundis; piis, impiis; ſummis, infimis,* &c. Et Seneca *Ep.* 107. *ideo nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus. nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. æqum avtem jus eſt, non qò omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt.* vide *infrà* §. 43. vel etiam ità ſunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, ſed Geometricâ diſtributa, ut unicuiqe id qod eſt ipſi congruum maximè & conſentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infrà* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ἐυοδούσῃ] Sufficit hoc naturæ ſive creaturæ cuiqe, ſi munus ſibi proprium ac peculiare exeqatur, bonum ſibi congruum & conſentaneum aſſeqatur. Siqidem, ut philoſophus, *Ethic. Evdem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαί ἐνός τινος ἀγαθοῦ, ἐκ ἀληθὲς. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. *Affirmare omnia entia bonum aliqod appetere. Verum id qidem. Unumqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acqieſcit.

Φύσις δὲ λογικὴ ἐυοδεῖ] Ità natura rationalis tunc proſperè A agit, cùm munia ſibi propria & peculiaria obit, qalia ſunt qæ iſtic Marcus recenſet. Nam ἐυοδία, ἐυπραξία. Heſychius.] vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo avtem qod ἐυοδεῖν Marcus iſtîc, ἐυοδοῦσθαι dixit Joannes Apoſtolus *Epiſt. ad Gajum* v. 2. Περὶ πάντων ἴυχομαί σε ἐυοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς ἐυοδοῦταί σου ἡ ψυχή. *In primis opto ut proſperè agas & valeas, ſicut proſperè agit anima tua.*

Τὰς ὀρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc eſt qod paſſim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc avtem plurimùm facit, qòd inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον ſive liberum hominem eum definit, ᾧ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι. αἱ ὀρέξεις ἐπιτευκτικαί. αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίπτωτοι. *Cujus appetitiones non impediuntur, deſideria non fruſtrantur, averſationes non ſunt irritæ.* B

Ἔγε] ἦγε Mericus Caſavbonus. rectè. ut de natura univerſali, ſive anima univerſi, cujus portio qædam anima hominis cujuſvis eſt, intelligatur.

Ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς μεριστὰς] ità *ſuprà* §. 6. ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις. *Siremps omnibus de iſtis lex.* Verùm eſt æqalitas iſta, ut Ariſtoteles loqitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 7. ἡ καθὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν, *ſecundùm proportionem geometricam.* in qa τῷ καθ' ἀξίαν cum primis ratio habetur. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες καθ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. *Jus in diſtributionibus pro dignitate qadam oportere eſſe omnes conſitentur.* Plato *leg. l.* 6. *p.* 859. Δ. Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐσί. τῷ μὲν μείζονι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττονι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ. *Jovis enim judicium eſt. Hic ſanè majori plura, minori pauciora tribuit: utriſque videlicet ſecundùm eorum naturam moderata.* C

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον ἐυρήσεις ἐπὶ πάντας, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τῷ δὲ πρὸς ἀθρόα] divulſa vitiatáqe iſta Mericus Caſavbonus feliciter, mutatione leviſſimâ, reſtituit, legendo, τὰ πάντα τῷδε πρὸς ἀθρόα τῷ ἑτέρῳ. Proportionis iſtius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non ſi unum aliqod in unoqoqe conſideres; ſed ſi iſtius qæqe, cum alterius cujuſqam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis univerſis ſimul ſumptis contuleris. qod eſſe proportionis geometricæ monet philoſophus *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & Evdem. *l.* 4. *c.* 2. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut eandem totum ad totum rationem habeat, qam habet alterutrum ad alterutrum.* Itaqe Avguſtinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota ſimul conſideranda ſunt, ſi velimus rectè judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & ſubtilis* (rerum æſtimator) *debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius aliqid putare, qod eſt in ſuo genere perfectum.* Ità ſiqidem unumqodqe in ſuo genere perfectum exiſtere patefiet, nec muſcæ avt culici magis qicqam deeſſe, qod ad muſcæ culiciſve naturam ac conſtitutionem pertineat, qàm elephanti avt leoni: verúmqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum naturam nuſqam magis, qàm in minimis, totam eſſe.* Siqidem de cunctis naturæ operi- D

bus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, avt vitam avlicam, avt tuam etiam, insimulantem te avdiat.

§. 10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio qædam, ut qi utile aliqid omiserit. bonum avtem qódqe necessariò etiam est utile; qódqe est ejusmodi, id viro bono probóqe curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmqe pœnituerit, qòd voluptatem unqam ullam omiserit. neqe utile itaqe, neqe bonum voluptas est.

§.8. a Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεστιν. ἀλλὰ ὕβρην ἀνείργειν ἔξεστιν. ἀλλὰ b ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτερεῖν ἔξεστιν. ἀλλὰ c τοῦ δοξαρίου ὑπάνω εἶναι ἔξεστιν. ἀλλὰ d ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι e κήδεσθαι αὐτῶν ἔξεστιν.

a L.3.§.14.
b L.2.§.17. l.5.§.15.
c L.4.§.3.
d L.2.§.1.l. 9.§.42.
e L.3.§.4.l. 7.§.22.70.

§. 9. Μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου f τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ * τὸν σαυτοῦ.

f L.5.§.16.
* σὺ Lug.

§. 10. g Ἡ μετάνοιά ἐστιν ἐπίληψις ἧς ἑαυτοῦ, ὡς h χρήσιμόν τι παρεισήκτου. τὸ γὰρ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελητέον αὐτοῦ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί. i εἰδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονικῷ τινα παρῆκέναι. ἔτε ἄρα χρήσιμον, ἔτε ἀγαθὸν ἡδονή.

g Sup. §.2. l.12.§.16.
h L.6.§.45.
i Inf. §.39. l.5.§.15.

§. 11.

ANNOTATIONES.

bus dici potest qod de partibus humani corporis Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 79. Τῷ σώματι τὸ σμικρότατον πάντα ἴσχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. *Minima corporis pars eadem omnia habet qa & maxima.* & rursus: ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἐνι τὰ μόρια. *In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summeqe mirandum prædicaverat artificium, qod in humani corporis fabrica deprehenditur. Ἐναργῆ, inqit, τὰ τῆς φύσεώς ἐστι κατὰ πάντα τὰ ζῶα. μὴ γὰρ δὴ καὶ ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνον εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅ, τι περ ἂν ἐθέλοις ἕτερον ζῶον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τῆς δημιουργοῦ. καὶ ὅσῳ γ' ἂν ᾖ μικρότερον, τοσούτῳ μεῖζον παρέξει τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διασημαίνουσι ἐν μικραῖς ὕσταις οἱ δημιουργοί. *Natura verò opera in omnibus animantibus sunt perspicua. Neqe enim existimes in solo homine tantam ineſſe artem, qantam sermo superior explicuit, sed qdcunqe aliud animal dissecare velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & qantò ipsum minus fuerit, tanto majorem tibi admirationem excitabit: qod declarant opifices, qum in corporibus parvis aliqid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inqit, *immensa subtilitatis animalia, nusqam alibi spectatiore natura rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterqe: qibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjungas. Οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μειζόνων καὶ καλλιόνων κάλοπτρον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταγόνι καθαρᾷ πάσης ἔνεστιν ἀρετῆς ἔμφασις. *Nullum ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum, sed tanqam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.* Qin & Tertullianus *de anima c.*10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, qantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13, & 14. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, qàm montium alta miramur; nec plùs altitudinem cedri stupemus, qàm vitis avt olea brevis fœcunditatem: ità non amplius miror elephantum, qia procerus est, qàm murem, qia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa qadam singulis creaturis, ut qibusdam privilegiis propriis fulciantur.* Avtor denique *qæstionum Vet. ac Nov. Test.* qæ Augustini nomine prostant, *qæst.* 123. *An qia præstantior est homo cæteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? avt qia sancti angeli non sunt qod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad qod facta sunt.*

§.8. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεστιν] Rectè ista Mericus Casavbonus à superioribus, qibus vitiosè cohæserant, separavit; novæqe hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67.

Οὐκ ἔξεστι] *non est otium.* Casavbonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere qidem qeas. qanqam de vita avlica qod seqitur, si ad hanc periochen pertinet, à qa tamen Xylander, Lugdunensis, Casavbonus ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam avlicam cavsantem inducit, qasi per eam Scriptorum evolvendi facultas avt opportunitas negetur. Verùm aliò illud qod seqitur, pertinere videtur.

§.9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterqe locum immeritum cavsatur iniqè.
In culpa est animus, qi se non effugit unqam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Romæ potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. qid nos decipimus? non est extrinsecus malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem locus confert. animus est qi commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amæna mœstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. §. 3.

Μηδὲ τὸν σεαυτοῦ] qasi dicat, forte tuâ contentus agas. qod Apostolus *ad Philipp. c.* 4. *v.* 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. *Didici, in qibus sum, iis contentus esse.* nam qòd Lugdunensis exhibet, ᾗδὲ σὺ ἑαυτῷ, nec navci est.

§. 10. Ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ] *pœnitentia*, inqit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tum dicere solemus, cùm qa ipsi fecimus, avt qa de nostra voluntate nostróqe consilio facta, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámqe in eis nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripidis *Orest.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις, ᾗ σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένοις,
οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν μελαμέλειαν, ἀιμάσσουσαν ἀεὶ καὶ νύσσουσαν ἀναπολείπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀναιρεῖ λύπας ὁ λόγος. τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κολαζομένην ὑφ' αὐτῆς. ὡς γὰρ οἱ ῥιγοῦντες, ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς * διακαιόμενοι * [διακναιόμενοι Gesnerus. sed ità Galenus *de affect. dign.* & *cur. c.* 6. πυρετῷ διακαιόμενοι.] τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἡ κρύος μᾶλλον ἀνοχλοῦνται, καὶ κάκιον ἔχουσιν. οὕτως ἀλαζονεύεται καὶ τὸ τυχηρὰ τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὸ δ',

Οὐτις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς,

[* ἄλλων vulgo perperam] ἐπιθρηνήμενον. τοῖς ἁμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον ποιεῖ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinqit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. Nam cùm alias omnes tristitias ratio tollere solita sit, pœnitentiam hæc eadem cum pudore, qasi mordicus impetentem sese atqe excarnificantem promovet. Qemadmodum porrò qi rigente febre perfrigescunt, avt æstuante exuruntur, acrius infestiúsqe afficiuntur, qam qi æstu rigoréve exterius hæc eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita & temeraria, utpote adventitias. Atqi illud,

Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:
cum sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, grave suapte naturâ vulnus, gravius etiam facit, atqe altius adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεισήκτου] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, qàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum suffecerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi qod bonum & honestum. Laërtius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ ἀνυπερθέτως καὶ χρήσιμον. χρήσιμον, ὅτι χρείαν ὠφελείας παρέχεται. sive ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. *Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, qod usum præstet utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται, καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idemqe in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A.* Τὰ μὲν δίκαια, καλά. τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέρει. τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐστιν. *Justa qidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona verò conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summâ qidem avtoritate philosophi, qicqid justum sit, id etiam utile esse censent: itemqe qod honestum, idem esse justum. ex qo efficitur, ut, qicqid honestum sit, idem sit utile. in qo verbo lapsa consvetudo deflexit do via; sententiamqe eò deducta est, vt honestatem ab utilitate secerneret, & constitueret honestum aliqod, qod utile non esset: qâ nulla pernities major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

Μετανοήσειεν ἐπὶ τῷ ἡδονίῳ τινα παρεικέναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; qòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissâve, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem indè concludit, qòd eandem despexisse ac sprevisse laudi sæpe atqe decori habeatur.

§. 11.

a L.3. §.11.
b L.4. §.21.

§. 11. a Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. b τί μὲν τὸ ἡσυχάδες αὐτῷ καὶ ὑλικόν. τί δὲ τὸ αὐτοῖδες. τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ. πόσον δὲ χρόνον ὑφίσαται.

§. 11. Hoc qidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? qænam illius ſubſtantia ſive materia? qæ forma? qid in mundo facit? qamdiu conſiſtit?

c L.5.§.1.
d L.5.§.16. l.7.§.55.
e L.5.§.15. Inf.§.26. 45,46. l.9. §.23.
f L.5.§.9.
g L.10.§.9.
h L.7.§.62. l.9.§.18. l. 11.§.18.
i Sup.§.1. l. 7.§.26.

§. 12. c Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκου, ὅτι d κατὰ τοῦτο κατασκεύασαι σε ἐστὶ, καὶ e κατὰ τὸν ἀνθρωπικὸν φύσιν, τὸ πράξεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι. τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον, καὶ πρόσφυέστερον, καὶ δὴ f κατὰ πρόσηνέστερον.

§. 12. Qando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conſiditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. qod avtem eſt naturæ cujuſque conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utiqe.

*ἢ γ. Lug. οἱ Caſ. ἢ καὶ f. vel ὁ γ.
*[γὰρ]τινα δ. ἴχων f.
k L.6.§.27. Inf.§.15. l.9.§.42.
*[τοιάδε τινὰ
l L.4.§.6. l. 6.§.57. l.10. §.30.

§. 13. Διηνεκῶς καὶ ἐξ ἁπάσης εἰ οἷόν τε φαντασίας, ε φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι.

§. 13. Aſſiduè, in omni, qantum potes, viſo menti oblato, conſidera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in ſe habeat veritatis.

§. 14. h Ὦ, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ προλέγε. ἆρά γε τινα δόγματα ἔχει i περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; * ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς τοιάδε * τινὰ δόγματα ἔχειν, k ᾗδεν θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν * τὰ δέ τινα ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι l ἀναγκάζει ὅτως ποιεῖν.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, ſtatim tu tecum, Iſte qænam habet de bonis maliſque decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriuſqe, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta iſtiuſmodi habeat, ſi hujuſmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmqe videbitur. ſimul & hoc ſuccurret, neceſſariò facere illum qæ facit.

*Μιμήσκομαι Lug.
m L.4.§.6. l.12.§.16.

§. 15. * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ m αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ὅτως

§. 15. Memineris, æqè turpe eſſe mirari qenqam tanqam de re inſveta, quod ea mundus, qo-

ANNOTATIONES.

§. 11. Τοῦτο τί ἐστιν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5. §. 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum eſſe natos. Itaque appetit animus ſemper aliqid agere. Ibidem.* Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. *Et in opere bonum ipſum, & id qod bene eſt, videtur conſiſtere.* Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Ariſtoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgò jactatum refert, ᾗδεν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τὰς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam diſtare felices infelicibus. qia nimirum vita pars dimidia edormitur.* Ὕπνος γὰρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ B ἀφαιρεῖ τοῦ βίου. *Somnus enim, qaſi vectigalis exactor, avfert dimidiam vitæ partem.* Ariſto apud Plutarchum *de ign. & aq. pag.* 958. *D.* Καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται χρόνον. *Dimidium vitæ tempus nobiſcum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiſcum dividit ſomnus.* Seneca *Epiſt.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per ſomnum ergò nihil felices ab infelicibus diſtare dicit ex vulgi ſententia Ariſtoteles: at Marcus iſtic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργία ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λέγεται σπουδαία καὶ φαύλη. *Otium ſomnus eſt animæ, qa vel bona vel mala dicitur.* C Ariſtoteles *ibidem* & *c.* 8. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. *Nihil boni facit qi dormit.* Itaqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενος ὑδεὶς ὑδενὸς ἄξιος, ὑδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. *Dormiens homo nullus ullius eſt pretii, non magis qàm qi non vivit.* Καὶ γὰρ ἀναισθητεῖ ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. *Nam is qi dormit ſine ſenſu eſt, ſicuti is qi eſt mortuus.* Eviſtathius *ad Il.* Ψ'. & Plinius *præfat. hiſt. nat. Vita profectò vigilia eſt. Et revera plus vigilare, plus vivere eſt. Qid enim tam mortis ſimile qàm dormientis aſpectus? qid tam vita plenum, qàm forma vigilantis?* Petrus Chryſologus *ſerm.* 24.

Ὁ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. *Qod ſecundùm naturam eſt, ſuave eſt.* & *c.* 2. Προσφιλὲς ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & ſuave eſt cuiqe, qod per naturam habetur.* D

§. 13. Φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophia tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimi avtores: moralem, naturalem, & rationalem, prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur: tertia propriætates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, nè pro vero falſa ſurrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè poteſt, ad unumqodqe, qod imaginatio ſuggeſſerit. At Xylander iſta cum ſeqentibus conjungit, qaſi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, avt aliis rebus diſſerere cum qopiam contigerit,* &c. qam contextûs ſeriem verba ipſa nevtiqam admittunt. Lugdunenſis avtem hoc loco periochas ità diſpoſuit, ut Medeæ Abſyrtum nobis repræſentare voluiſſe videatur. E

§. 14. Ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunenſis ἢ γὰρ. forſan ἢ καὶ. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepſiſſe huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] lego τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi ſuæ cavſſali reſtitutâ, & pro verbo ſubſtituto participio, orationis ſerie id poſcente. poteſt & priore loco ὁ γὰρ legi, ut ſententia continuetur ſic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet iſtiuſmodi*, eſſe nimirum iſta bona vel mala, non avtem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente iſtîc plurimùm aberravit. De hoc avtem ſubjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *ſuprà* §. 1.

Ἀναγκάζεται ὅτως ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. βιάζεται. *cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, ſed à principio interno, falſo nimirum dogmate, pravo perverſóqe judicio. nec diſſimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis eſt vita, vides, qa nos facere omnia cogit.

qò tamen nevtiqam ſpectare cum Douſa cenſeo verſiculum apud Gnomologum illum,

Βίος καλεῖται δ', ὃς βίᾳ πορίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βίος κέκληται δ', ὅτι βίᾳ πορίζεται.

Vi qia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi qia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm dilutè nimìs, & præter Marci mentem Xylander, *cogitabo, ità opus eſſe fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim. c.* 16. *Id qod accidit ex ſerpentis inſtinctu, exinde inpleviſſe & coadoleviſſe in anima, ad inſtar jam naturalitatis, qia ſtatim in naturæ primordio acciderit.* Et Bernardus *de grat. & lib. arb. Corruit homo de poſſe non peccare in non poſſe non peccare, amiſſâ ex toto conſilii libertate. itemqe de poſſe non turbari, in non poſſe non turbari, amiſſâ ex toto complacitâ libertate.* De populo ſuo Jeremias *c.* 13. *v.* 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus poteſt maculas ſuas? ei ſi hoc potuerint, etiam vos poſſetis bene facere, qi malè facere edocti eſtis.* Et de Maſſilienſibus ſuis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium labe, aliter jam non vitioſi eſſe non poſſumus, niſi ut omnino non ſimus.*

§. 15. Μέμνησο] Μιμήσομαι Lugdunenſis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegreſſis annectit. Sed illud malo. ſicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνήσομαι, nì vitioſum fuerit, tranſitus eſt à perſona ad perſonam. de qo *ad lib.* 6. §. 56. diximus.

Ἀισχρὸν ξενίζεσθαι] Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem qa fit in vobis ad veſtri experimentum percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis acciderit.* Iſocaſius ſub Leone Magno Qæſtor, in judicio cùm ſiſteretur, monenti præfecto, videret qo in ſtatu conſtitutus eſſet, Ὁρῶ, inqit, καὶ ἐ ξενίζομαι, ὅτι ἄνθρωπος ὤν, ἀνθρωπίναις περιπίπτομαι συμφοραῖς. *Video, & non tanqam de re inſveta miror, qòd, homo cùm ſim, in humanas inciderim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 12. §. 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epiſt. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; *Num poteſt ficus oleas edere, avt vitis ficus?* Et Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ

τρι-

qorum ferax eſt; profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adverſus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum eſſe ſententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla perſiſtere. etenim & hæc tua eſt operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui ſententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui iſtud eſt arbitrii, cur facis? ſin alterius, qem incuſas? atomos, an Deos? inſani utrumqe eſt. neminem igitur eſt incuſandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος τάδε πως φέρει, ὧν ἐστι φορός. καὶ ἰατρῷ ἢ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πνέρεχεν ἕτερον, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν. a L.4. §.29. l.12.§.1.13.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι ἡ [b] τὸ μεταπίθεσθαι ἡ ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλευθέρόν ἐστι. * σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν * σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, ἡ δὴ ἡ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη. b L.4. §.12. * σὴ Lug. * σὴν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δ' ἐπ' ἄλλῳ, [c] τίνι μέμφῃ; πῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. [d] ἑαυτῷ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ δύ- c L.4. §.3.l. 12.§.24. d L.12.§. 12.

ANNOTATIONES.

τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. *Num colligunt ex ſpinis uvam, avt ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres. Non poteſt arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre.* Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *Unaqaqe enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur.* Luc. *c.* 6. *v.* 44. qia nimirum, ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. *qavis ſuum fert fructum.* Moſes *Geneſ. c.* 1. *v.* 11. vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 12. §. 16.

Ὧν ἐστι φορός] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujuſnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior eſt orbis univerſus? Plavtus *Trinum.* 1. 1.

— *mores mali*
Qaſi herba irrigua, ſuccrevere uberrimè.
Neqe qicqam vile nunc eſt, niſi mores mali:
Eorum liceat meſſem metere maximam.

Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

Seditione, dolis, ſcelere, atqe libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juvenalis *ſat.* 13.

Qa tam feſta dies, ut eſſet prodere furem,
Perfidiam, fravdes, atqe omni ex crimine lucrum
Qæſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in ſacra pagina ſanctorum qerelas, *Pſal.* 12. & 14. Jer. *c.* 9. Mich. *c.* 7. &c. Itaqe Syneſius *de provident.* 1. *pag.* 102. Ἐν γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, οὐ θαυμαστὸν εἶναι κακὰ, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ τοιοῦτον ἐνταῦθα. τοῦτο γὰρ μέτοικον καὶ ἀλλότριον. *In malorum ſedibus mala verſari mirum non eſt, ſed id mirum, ſi qidpiam hic ſit, qod non ejuſmodi eſſe videatur: nam hoc inqilinum & alienum.* qomodo Diodorus Siculus *l.* 18. *pag.* 659. *C.* Παράδοξόν ἐστιν, οὐκ εἰ γέγονέ τι παρὰλογον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀνέλπιστον. *Non ſi qid prater rationem accidit, ſed ſi non omne qod contingit, inſperatum eſt, id verò mirum & inſolens fuerit.* Et Juvenalis *ſat.* prænotatâ:

Egregium ſanctúmqe virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti jam ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœta comparo mula.
Rari qippe boni vix ſunt numero totidem, qot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.

Ubi pro *miranti*, qidam *mirandis* legi volunt; ego (ſi qid mutandum fuerit) mutatione leviori *iranti* malim. Varro *de re ruſtic. lib.* 1. *c.* 29. *Tertiò cùm arant jacto ſemine, boves lirare dicuntur*; id eſt, *cùm tabellis additis ad vomerem, ſimul & ſatum frumentum operiunt in porcis, & ſulcant foſſas, qò pluvia aqa delabatur.* vide & Plinium *hiſt. nat. l.* 18. *c.* 20.

§. 16. Τὸ μεταπίθεσθαι] *animi ſententiam mutare.* Ità Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 15. homini ad ſe inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκρινας, ἴθι συνεργοῦμεν. εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μεταθοῦ. *Nam ſi rectè decreviſti, te adjuvabimus: ſin perperam ſtatuiſti, muta conſilium.* Et Gregorius Nazianzenus *ad Epiſcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τῆ κακῆ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. *Sententiæ mutatio turpe nihil continet. mali autem obſervatio exitium.* indè Dionyſius Heracleota ὁ μεταθέμενος, *transfuga*, dictus, ut Laertius *l.* 5. *c.* 93. in Heraclid. & in Zenon. *l.* 7. *c.* 166. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονὴν, qia nimirum ἀντὶ πρὸς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀντιμεταμφιάσας, *exutâ virtutis ſtolâ, adverſámqe planè indutus*, à Stoica ſecta jam ſenex ad Epicuream tranſilivit. de qo itaqe feſtivè Timon in *Sillis*;

Ἡνίκ' ἔχρην δύνειν, νῦν ἤρξατ' ἠδύνεσθαι.
Ille voluptati ſe tradit, jam moriturus.

Athenæus *dipnoſoph. l.* 7. *pag.* 281. *E.* apud qem malè *tranſpoſitorem* vertit Dalechampius, cùm *immutatum* potiùs reddere debuerit. qod & Caſavbonus monuit. *ad Athen. l.* 10. *c.* 10. vide *ad l.* 4. §. 12. & *l.* 6. §. 21, 29. Cæterùm de vocabulo iſto à ſcrupis calculiſve luſoriis traducto fuſiùs alibi egimur.

Ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æqè liberum eſt, inqit, qódqe animum ingenuum nihilò magìs dedeceat, verum docenti, ubi erraverit qis, obſeqi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, conſtanter liberéqe inſiſtere. Corrigere nimirum vult abſurdum qorundam errorem, qi *qod ſemel imbiberint, nolunt deponere*, (ut Cyprianus *l.* 2. *Ep.* 1.) *& pervicaciam conſtantiæ loco habentes, rectiora monenti parere ſervile ducunt ac illiberale.* Adverſus cujuſmodi homines ſeſe accingit & Epictetus loco ſuperiùs memorato. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέβαιον εἶναι δεῖ, καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνυπάγκαστον. τὰ δὲ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, δοῦλα, ἀλλότρια φαντάζονται, ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κριθέντι ὑπ' αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὑγιὲς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. φίλαι γὰρ εἶναι τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ἂν δέ μοι φρενητικῷ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃς, καὶ ἀλαζονείαν ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν διορθοῦντα. τοῦτο οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία. *Quidam cùm diſputationes has audiunt, conſtantem eſſe oportere, ac voluntatem qidem eſſe liberam, & cogi non poſſe, cætera verò & prohiberi & cogi poſſe, ſervilia, atqe aliena eſſe putant, qicqid à ſe decretum fuerit, in eo pertinaciter eſſe perſeverandum. Verùm decretum in primis rectum eſſe oportet. Volo enim nervos eſſe in corpore; ſed ut in ſano corpore. Sed ſi furioſi te habere nervos oſtentes, de iiſqe glorieris, dicam tibi, bono qare medicum. Nam iſti nervi non ſunt, ſed enervatio. Non enim, qia rigidum aliqid, ideo rectum; nec qia ſtupidum eſt, ideo ſanum;* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 14. *c.* 10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium qorundam exempla propoſuerat, ὡς οὐκ ἐστι μεταθοῦναι, qi à re ſemel propoſita nullâ ratione adduci ſeſe patiantur, ex eis ait tandem ſe intellexiſſe, qidnam velit pervulgatum illud, Μωρὸν ὅτε πεῖσαι, ὅτε ῥῆξαι ἐστι. *Stultum eſt neqe mutari neqe rumpi poſſe.* qod Volphius cur mutandum cenſeat, nihil video. Mox: Κύριακα, inqit, καὶ γὰρ οἱ μανόμενοι. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ οὐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἐλλεβόρου δέονται. *Decrevi. Etiam furentes. Sed qò conſtantius decernunt ea qa non ſunt, eo majore veratri copia eis opus eſt.* — οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι. ἔτοι οἱ μανικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. ἀποδεικνύω σοι φίλαι, ἂν μὲ τοῦτο ἀναγκάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκρικα. ἐπείθην ὅτι οἱ κρίνας ἐμὲ ἀποκλεῖναι. *Non ſatis eſt te decreviſſe, ac à propoſito non recedere. Hi ſunt furioſorum nervi, non hominis ſani. Emori volo, ſi me ad iſtud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus ſum, qod non decreviſti me occidere.* Clavdit tandem diſſertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα. ὅτω καὶ ἀσθενὴς ψυχὴ, ὅτω μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει ὅτου δὲ καὶ τόνου προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ ῥοπῇ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀδούλωτον καὶ ἀθεράπευτον. *Ut enim in agroto corpore & fluxionibus obnoxio humor alias in hanc, alias in illam defertur partem: ſic animus imbecillus, qo qidem inclinet incertum eſt; cùm autem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi acceſſerint, tum malum ejuſmodi ſit, cui nec auxilium ferri, nec adhiberi medicina qeat.* Itaqe Syneſius *de regno*: *pag.* 3. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, καὶ κερδαίνει γνῶσιν ἐκ μεταμοίας, οὐδὲ δεῖται λόγων ἰατρῶν, ἀλλ' ἀνὴρ ἂν φαίη σοφὸς, ὅτι πολάτιος. *Contra qi in delictis pervicax eſt, qem confeſſa ignorantiæ diſpudet, cavſus ex reſipiſcentia conſilium non lucratur, neqe verborum medicamento, ſed, ut ſapiens dixerit, caſtigatione opus habet.* vide *ad l.* 1. §. 16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν] Lugdunenſis meliùs σὴ, & σὴν. deeſſe tamen forſan videatur, ἀρκεῖ σοι, avt tale aliqid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judicíumqe & mentem ipſam peracta.* verùm diſtinctio interjecta integram faciet ſententiam. lego igitur, σὴ γὰρ ἐνέργεια, καὶ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim eſt operatio & iſta, utpote intentionis tuæ conſentanea.* &c.

§. 17. Εἰ μὲν ἐπὶ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunenſis. poſſúntqe revera aliò, qàm qò priora illa, referri. *Siqidem tui*, inqit, *eſt arbitrii aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, ſive in qo non acqieſcis? ſin alieni*, non tui, eſt, *de aliis, ſive Deis, ſive atomis*, hoc eſt, rerum principiis, juxta

δύνασαι, διόρθωσον τὸν τρόπον αὐτοῦ. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μεμψασθαι; [a] εἰκῇ γὰρ ἄδειν ποιητέον.

§. 18. [b] Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν ἢ πίπτει. εἰ ὧδε μένει καὶ [c] μεταβάλλει, ὧδε καὶ [d] διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια ἃ στοιχεῖά ἐστι τοῦ κόσμου καὶ σύ. καὶ αὐτὰ δὲ [c] μεταβάλλει, καὶ [f] ἢ γογγύζει.

§. 19 [g] Ἕκαστον πρός τι γίγνεται, ἵππος, ἄμπελος. τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, πρὸς * τί ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ δὲ πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

§. 20. [h] Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστου, ὧδέν

[a] L. 2. §. 5. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2.
[b] L. 4. §. 23. Inf. §. 50.
[c] L. 5. §. 13.
[d] L. 4. §. 32. Inf. §. 25.
[e] L. 2. §. 17. l. 9. §. 19.
[f] L. 2. §. 3.
[g] L. 5. §. 1.
* ἄρα πρός τι f.
* τί i. γίγονε Lug.
[h] L. 2. §. 4. l. 6. §. 49.

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, qid tibi qeri profuerit? nihil avtem est agendum frustra.

§. 18. Nihil qod moritur, mundo excidit. istîc avtem si manet ac mutat, istîc & in sua, qæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliqod natum est unumqodqe, puta, equs, vitis. qid miraris? sol etiam ipse, Diiqe reliqi ad opus aliqod extitere. tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusqe rationem habet; tam finem

ANNOTATIONES.

Democritum & Epicurum, *frustrà qereris:* frustrà avtem facere aliqid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 12. §. 12, 24.

§. 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν ἢ πίπτει] Lucretius *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec qidqam in barathrum, nec tartara decidit ætra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam. l.* 15.

Non perit in tanto qidqam, mihi credite, mundo,
Sed variat mutátqe vices: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, qàm qod fuit antè; moriqe
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.* 4, & 8.

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit bilem.

Pacuvius *Chryse*, de Æthere;

— omnia is animat, format, avget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.* 4.

Scilicet hæc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed vivus volare
Sideris in numerum, atqe alto succedere cælo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in origimem suam. nec morti. id est, perditioni locum esse. nihil est enim, qod perire funditus possit, cùm sit τὸ πᾶν. id est omne, in qod redeunt universa resoluta. res avtem hæc qa mors vocatur, non est mors; qippe qa nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrobius *in somn. l.* 2. *c.* 12. *Constat secundùm veræ rationis assertionem, qam nec Virgilius ignoravit, nihil intra vivum mundum perire, sed eorum qa interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atqe in ipsa elementa remeare, qod tale, qale fuit, esse defierit.* Seneca *Ep.* 36. *Cogita nihil eorum, qa ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur, consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingvi, sed vicibus destendere ac resurgere. astras abit; sed alter annus illam adducit: hyems cecidit; referent illam sus menses: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, qicqid prætervierit, repetit. pars cæli levatur assiduè, pars mergitur.* Et *qæst. nat. l.* 3. *c.* 9. *Nihil deficit, qod in se redit.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dicitur perdere, qia qicqid illi avellitur, ad illam redit: nec perire qicqam potest, qòd qò excidat non habet, sed eodem revolvitur, unde discedit.* Tatianus deniqe *adv. Græc. pag.* 146. Ὥσπερ γὰρ εἰκ ὢν, πρὶν ἢ γενέσθαι, τίς ἦμην εἰκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σαρκικῆς ὕλης ὑπῆρχον. γεγονὼς δὲ, ὁ μὴ πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα. τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτου μηκέτι ὤν, αὖθίς τε μηκέτ' ὀφόμενος, ἴσομαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γεννηθείς. κἂν πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σαρκίον, ἐξαλμυσθέντων τὴν ὕλην, ὁ πόντος κεχώρηκεν. κἂν ἐν πολεμοῖς, κἂν ἐν θαλάσσαις ἐνδυκνυσθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διασπασθῶ, ταμείοις ἐναπόκειμαι πλουσίοις ἀνεπόθητος. Quoniam sicut ignorabam qis essem antequam nascerer, cùm nullus adhuc essem: solum avtem in subjecto materiæ carnis existebam, deinde genitus qi olim non eram, ipsâ generatione essentiæ meæ fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non esse redactus, atqe iterum conspiciar oculis denuo existam. Qamvis enim caro tota incendio consumatur, materiam tamen evaporatam mundus excipit: qanqam avt in fluviis avt mari contabescam, avt à feris dilanier, condor tamen in penu pradivitis domini. qæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.* 4. §. 4, 5, 23, 46. & *l.* 5. §. 4. & *infrà* §. 50.

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucretius *l.* 1.

Huc accedit, utì qaqe in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neqe ad nihilum interimat res.

Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur, nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.* 9. §. 33.

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει] Naso *Met. l.* 15.

— omnia fiunt

Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolvitúqe tellus
In liqidas rarescit aqas: tenuatur in avras,
Aëráqe humor habet: dempto qoqe pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idémqe retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aqas: tellus glomeratâ cogitur undâ.

Vide *l.* 4. §. 40.

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] Ità Basilienses. at Lugdunenses ἐρεῖ πρὸς τί ἔργον γέγονε. *potest dicere cujus rei causâ factus est* Xylander. *de se dicet, alicujus gratiâ factus sum* Casavbonus. qid si legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι γέγονε. *etiam sol utiqe alicujus rei gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, qæ animata esse putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. §. 35. & *l.* 12. §. 28. Ità & sapientes Ægyptii, θεὸς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *solem & lunam deos esse.* Laërtius *prooem.* & Pythagoras, Ἡλίου τε καὶ σελήνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, εἶναι θεούς. *Solem & lunam & reliqa sidera deos esse.* Idem *l.* 8. De sole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.* 1. Λίθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔγωγε δεῖ μαρτυρεῖν, ὅτι ἥλιος. νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυρέουσιν. ἄρας αὐτῷ μάρτυρες. γῆ ὅλη καρποφορέουσα μάρτυς. σελήνης ὁ κύκλος ἰκάνει ἔργα, ὑράνιος μαρτυρία. *Ut lapides etiam sint deorum testes. Opera testimonium perhibere debent ut solis. Nox & dies de eo testantur. Quatuor anni discrimina testimonium ei ferunt. Terra universa fructum producens testis est. Lunæ circuitus illius opus, cœleste testimonium.* Imò testimonium perhibent ista omnia solis conditori, non soli. vide *Psal.* 8. *v.* 1, 3. & *Psal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Psal.* 74. *v.* 16, 17. & *Psal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, si operæ pretium id videbitur, *de sole* Apostatæ impii Juliani Imperatoris *orationem* avtore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapevt. l.* 3. *tom.* 4. *pag.* 507. *A.* Φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, ὥσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε δὲ αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα διόμορα καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θέειν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. *Videntur mihi Græci primi mortalium deos hos solos censuisse, qos hodie barbarorum permulti, solem videlicet, & lunam, terram, stellas & cælum. Hac igitur cursu qodam euntia cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.* 16. *A.* Οἱ μὲν γὰρ ἰυδαίως ἀμφὶ τὴν οὐρανοῦ θέαν ἀπατώμενοι, καὶ ὕψει μόνῃ πεπιστευκότες, τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεώμενοι, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθείασαν, θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας. καὶ προσκυνηταὶ ἥλιος, ὡς Ἰνδοί. καὶ σελήνη, ὡς Φρύγες. &c. *Alii enim statim in cælo contemplando decepti, & soli visui credentes, motus astrorum contemplantes, admirati sunt; astra deos (nempe θεοὺς ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc est, à cursu) nominantes, & solem adorarunt, ut Indi: & lunam, ut Phryges. &c.*

Σὺ δὲ πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι;] vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 9. §. 9.

§. 20. Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστου] *naturæ finem suum habet in rei uniuscujusqe fine* Casavbonus. ut σοχάζεσθαι hìc sit collimare. at Xylander *consilium inisit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc est enim σοχάζεσθαι Marco istîc: ut *l.* 1. §. 9. τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *c.* 5. *Universa Deus disponendo præscivit, & præsciendo disposuit.* Cyprianus *Epist.* 3. ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. lavdâsset. nec passerculum qidem, qi assario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Christus nec minima fieri sine voluntate Dei dicat; existimat aliqis & summa & magna, avt non sciente, avt non permittente, in Ecclesia Dei fieri?* Trithemius *ad Cæsar. qæst.* 8. *Magna divinæ providentiæ commendatio, qæ non solùm hominum curam habet, sed avium qoqe minutarum.* Hieronymus qidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sicut in hominibus etiam per singulos Dei currit providentia; sic in cæteris animalibus generalem qidem dispositionem & ordinem cursumqe rerum intelligere possumus.* v. g. *qomodo nascatur piscium multitudo & vivat in aqis, qomodo reptilia & qadrupedia oriantur in terra, & qibus alantur cibis? Cæterùm absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula qot nascan-*

finem, qàm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel ſurſum miſſæ boni, vel deſcendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel conſiſtenti boni, vel ſubſidenti mali? de lucerna idem dictum ſit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inſpice, qale ſit, ubi ſenuerit; qale ſit, ubi morbidum fuerit; qale fit, ſpiritum ubi efflaverit. brevis avtem eſt vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ iſtius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter ſe conſentiunt, neqe qiſqam ſibi. deniqe terra omnis punctì inſtar habet.

§. 22. Animum adverte præſenti vel decreto, vel

τι ἔλασσον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τι, καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν. [a] τί ἓν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἐπιπωκότι; ἢ ἓν ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεστώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια ἓν καὶ ἐπὶ λύχνου.

§. 21. *Ἐκστρεψον, καὶ θεάσαι οἷόν ἐστι, γηράσαν ἢ ὅλον γένεσαι, νοσῆσαν ἢ, * παρνεῦσαν. [b] βραχύβιον ἢ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινόμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονεύόμενος. πρόσεπι ἢ καὶ [c] ἐν γωνίᾳ τούτου ἓν κλίμασι, καὶ [d] ὧδε ἐνταῦθα πάντες συμφωνῶσι, καὶ [e] ὧδε αὐτὸς τις ἑαυτῷ. καὶ [f] ὅλη ἢ ἡ γῆ σιγμή.

§. 22. [g] Πρόσεχε [h] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ

[a] *L.7.§.23. l.9.§.17.l.10.§.5.l.12.§.23.36.*
[*] *Ἐστρεψον* Lug. *Στρέψον* Annot. *L.3.§.11.* Sup. *§.11.l.11.§.17.*
[*] *σάνσε, καὶ ἀποπνεῦσαν f. L.9.§.2.*
[b] *L.3.§.10.*
[c] *l.7.§.6.l.10.§.34.*
[d] *L.4.§.3. l.11.§.18.*
[e] *L.3.§.4.* Inſ. *§.53.*
[f] *L.4.§.3.l.10.§.17.*
[g] *L.4.§.32. l.9.§.22.*
[h] *L.5.§.10. l.9.§.6.*

ANNOTATIONES.

ſcantur culices, qotve moriantur; qa cimicum & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo; qanti piſces in aqa natent; & qi de minoribus majorum præda cedere debeant. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam eſſe dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (ſapientia divina) *à fine ad finem: hoc eſt, à maximo angelo uſqe ad minimum vermiculum: ab ortu creaturæ uſqe ad finem deſtinatum à creatore, ſive in qem urget natura, ſive qem accelerat cauſſa, ſive qem concedit gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout vult, potenti præordinet providentiâ. Attingit avtem, non qidem mobili diſcurſione, vel ſubjectæ creaturæ qaſi officiali adminiſtratione, ſed ſubſtantiali qadam & ubiqe præſenti ſortitudine, qâ utiqe univerſa potentiſſimè movet, ordinat, adminiſtrat.* Adjici poterat qod de *capillis numeratis* Chriſtus Matth. *cap.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente* Bernardus *conc. ſolen.* 8, & 99. Trithemius *ubi ſuprà.* vide *ad l.* 7. §. 31. Seneca *qæſt. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima eſt mundus, ſive corpus; naturâ gubernante, ut arbores, ut ſata, ab initio ejus uſqe ad exitum, qicqid facere, qicqid pati debeat, incluſum eſt; ut in ſemine omnis futuri ratio hominis comprehenſa eſt; totius enim corporis & ſeqentis ætatis in parvo occultóqe lineamenta ſunt. Sic origo mundi, non minùs ſolem & lunam & vices ſiderum, & animalium ortus, qàm qibus mutarentur terrena, continuit.*

Τῆς ἀπολήξεως] Fuſcus apud M. Senecam, *Svaſor.* 2. *Statuta naſcentibus in finem vitæ dies eſt. Habebit qiſqe qantum illi dies primus aſcripſit.* L. Seneca *ad Marc. c.* 20. ſic *lib.* 6. §. 49. Ἀφώρισαι. *Aſſignatum eſt tibi.* & *l.* 12. §. 23. Ὅρον δίδωσιν. *Terminum aſſignat.* vide *l.* 2. §. 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν] Sejungunt iſta à ſuperioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Caſavbonus. mihi continuanda prorſus videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud ſe habet, non tantùm qomodo motus ille ineatur, ſed qà feratur, & qo loco terminetur; ſive qà permeet pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura conſilium iniit, non de ortu tantùm, ſed de obitu etiam, ac progreſſu cujuſqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorſùs abhorrenti, ſenſu, *Captiv. prolog.*

Enimvero Di nos qaſi pilas homines habent.

Τί ἓν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 24.

Τῇ πομφόλυγι] Notum eſt proverbium, *Homo bulla.* qod Varro retulit, *præfat. in libr. de re ruſt.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag.* 355. Ἐθέλω γὰν σοι εἰπεῖν ὥτινι ἐοικέναι μοι ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ἤδη ποτὲ πομφόλυγας ἐν ὕδατι ἐθεάσω, ὑπὸ κρουνῷ τινι καταράττοντι ἀνιεμένας; τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ὁ ἀφρός; ἐκείνων τοίνυν αἱ μέν τινες μικραὶ εἰσι, καὶ αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπόλωνται, αἱ δ' ἐπὶ πλέον διαρκοῦσι, καὶ προσχωρησᾶν αὐταῖς τῶν ἄλλων αὖταις ὑπερφυσώμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα μέντοι κἀκεῖναι πάντως ἐξερράγησάν ποτε. ὃ γὰρ οἷόν τε ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἀνθρώπων βίος. ἅπαντες ὑπὸ πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους. καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχουσι καὶ ἀκύμορον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυσῆναι ἐπαύσαντο. πᾶσι δ' ἓν ἀποῤῥαγῆναι ἀναγκαῖον. *Volo igitur dicere tibi, cuinam aſſimiles homines mihi videantur eorumqe vita omnis. Vidiſtin' aliqando bullas illas, torrente cum ſtrepitu ſcaturiente exſurgentes: flatuoſos dico tumores ex qibus ſpuma cogitur? Illarum igitur alia qidem parva ſunt, qa protinus rupta evaneſcunt: alia verò diutius durant, ſibiqe adjunctis aliis vehementer intumeſcunt, ac in maximum tumorem attolluntur: ac tandem aliqando illa etiam prorſus rupta diſſolvuntur. Neqe enim ſecus fieri poteſt. Hac tibi hominum vita. Singuli flatu tumeſcunt, hi majores, illi minores, atqe alii momentaneam móxqe deficientem inflationem habent: alii ſimul atqe conſtituti ſunt, deſiſtunt. Itaqe omnes rumpi neceſſe eſt.*

Ἐπὶ λύχνου] Seneca *Epiſt.* 41. *Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſi qis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cùm extincta eſt, qàm anteqam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur. utrinqe verò alta ſecuritas eſt. qid refert utrùm non incipias, an deſinas? utriuſqe rei hic eſt effectus, non eſſe.*

§. 21. Ἐκστρεψον] ἔστρεψον Lugdunenſis editio. unde *annotator Στρέψον. convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipſe ſe convertat qis; ſed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, avt *circumvertat*, ut Caſavbonus, qàm *invertat*, qò naturam ejus penitiùs introſpiciat & perſpectam habeat. Ariſtophanes.

Ἔκστρεψον ὡς τάχιστα τοὺς σαυτῦ τρόπους.
Inverte qàm celerrimè mores tuos.

Ubi *Schol.* Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ῥυπαρῶν ἱματίων καὶ ἐκστρεφομένων. ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. *Dictum hoc per tranſlationem ductam à ſordidis veſtibus, qæ invertuntur. Nam ἐκστρέψαι ἱμάτιον ſignificat mutare veſtis illam partem qæ eſt intus, ita ut pars interior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l.* 3. §. 11. Verùm ibi de re qavis, iſtic de corpore humano, ipſóqe cumprimis cujuſqe proprio agere videtur. Boëthius *conſol. l.* 3. *c.* 8. *Qòd ſi, ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie tenus pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. qi nimirum, ſi interiora intueri valerent, aliter plane cenſerent.* Alluſit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. aqat. & terreſtr. pag.* 977. *B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλοῦσα, ἐνθὺς ἐκτρέπεται. πέφυκε γὰρ δι' ἐντονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς, ἐκτὸς γενομένων, ἀποπίπτειν τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta ſtatim extra vertit corporis interiora, qod ei ob robur & flexibilitatem datum eſt, itaqe hamum ejicit.* qanqam de ſcolopendra idem refert avtor idem *de ſera vindicta. p.* 567. *B.* Τούτους ἠνάγκασαν ἐκτρέπεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. *Illos coegerunt interiora anima foras obvertere, contra naturam torqentes ſe & flectentes, qomodo marinæ ſcolopendræ hamo vorato ſe volventes invertunt.* idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πορνεῦσαν] vitioſum videtur. forſan ἀποπνεῦσαν fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποπνεῦσαι. corpus, inqit, conſidera, qale fiat, vel morbo languidum, vel ſenectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugdunenſis qo codice uſus, neſcio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. ſed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox eſt. Certè ſi qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *l.* 4. §. 16, & 33. & *lib.* 7. §. 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3.

Ἡ γῆ σιγμή] vide *l.* 4. §. 3.

§. 22. Πρόσεχε] Poteſt hæc perioche non uno modo intelligi. Poteſt enim ſumi qaſi moneat Marcus, qodnam debeat eſſe τῆς προσοχῆς ſive ἐπιστροφῆς, ut *l.* 4. §. 26. loqitur, i. e. conſiderationis ſubjectum: idqe qotuplex eſſe velit: Nimirum vel ſubjectæ rei cujuſqe materiam, nè pluris eam qis qàm par eſt faciat; (vide *l.* 5. §. 10.) vel dogma ac decretum ſuum, ut ſit rationi rectæ conſentaneum. (vide *l.* 7. §. 2. & *ſuprà* §. 1.) vel actionem ſuam, ut utriqe illi reſpondeat. (vide *l.* 6. §. 22.) vel vocabuli ſignificationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. §. 4. & *l.* 10. §. 8.) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abſcedit Caſavbonus. Verùm poteſt & in aliam, qam mox dabimus, mentem ſumi. Lugdunenſis Editor ad tria membra reſtringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertitqe *ſubjecta opinioni.* de diſtinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verum ecqid ſibi vult *opinio ſubjecta?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende, præſenti, avt decreto, avt actioni, avt ſignificato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præſens, qod adeſt.* Polybius *l.* 3. *c.* 31. Πᾶς δ' ἂν ἐνδοκιμοῦντι τοῖς ὑποκει-

* L.7.§.4. ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ σημαινομένῳ. a δικαίως
l.10.§.8. παῦται πάσχεις. b μᾶλλον ὦ θέλεις ἀγαθὸς ἄνερον
a L.9.§.26. γενέσθ, ἢ σήμερον εἶναι.
b L.4.§.17.
c L.10.§.6. §. 23. Πεφάτω τι; c πεφάτω ἐπ' ἀνθρώπων
d L.2.§.17. εὐποιΐαν ἀναφέρων. συμβαίνῃ τί μοι; d δέχομαι,
e L.6.§.36. ἐπὶ τὰς θεὰς ἀναφέρων, ὧ e τἀπὸ πάντων πηγὴν, ἀφ'
f L.5.§.10. Inf.§.37.l. ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.
9.§.14.
g L.4.§.32, 33.50. Inf. §.31.37.l.9. §.30.l.10.§. 27.34. §. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι; ἔλαιον, ἱδρὼς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σικχαντά, f πᾶσιν τοῖς μέρεσι τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον,
h Inf.§.37.
* A.Φ. εἶτα A.K.A. εἶτα κ.τ.π. Sal. §. 25. g Λούκιλλα Οὐῆρον. εἶτα Λούκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον. εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος
i L.4.§.48. l.10.§.31. h Διότιμον. εἶτα Ἐπιτύγχανος. * Φαυστίναν Ἀντωνῖνος. εἶτα Ἀντωνῖνος. παιδία πάντα. Κέ-
* Χάραξ Lug. Ἱέραξ f. λερ Ἀδριανόν. εἶτα Κέλερ. i οἱ ὦ δημητρεῖς ἐκεῖνοι,
k L.9.§.29. ἢ προγνωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι, πῶς; οἷον, δημητρεῖς μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς,

facto, vel dicto. merito hæc pateris, qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémqe rerum omnium, à qo, qæcunqe fiunt, ordine præstituto derivantur.

§. 24. Ipsum lavari qale qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars qævis, & materia subjecta qælibet.

§. 25. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Favstinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Ev-

ANNOTATIONES.

πεκεκμένοις, τὰς βεβαιώσεις τὰς αὐτῶ προαίρεσιν, καὶ διαφυλάξοντας τὴν καλάσασιν, παρεξόνως δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστης ὑπομνήσεως. *Quomodo denique si rebus præsentibus acquiescat, alios impulerit, ut quam ipse formam Reipublicæ probat, eam affirmare velint, neque solicitari statum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex ante gestis, quod singulis in memoriam revocet.* qi præsentibus acquiescit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τὰς ὑποκειμένας καιρὰς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præsentibus perpendendæ.* sic *l.* 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præsentia cuncta.* & *lib.* 10. §. 18. Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium unamquamque.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 9. §. 6.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις] separat ista à præcedentibus Mericus Casavbonus. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animique suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l.* 9. §. 25. & *l.* 12. §. 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Havd integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [ὅτι] μᾶλλον δὴ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐρωτηματικῶς, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, qàm hodie esse?* vide *l.* 2. §. 4. Persius *Sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Qid? qasi magnum
Nempe diem donas. Sed cùm lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulùm erit ultrà.

Naso *remed.l.* 1.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minùs aptus erit.

Nam qod sequitur,

Dicimus assiduè, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in melius; qod Casavbonus *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr.* *Qod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est, cras non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem fusiùs Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 14. Ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἁμαρτηθὲν, οἷς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τοῦ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τοῦ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχήν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casavbonus restituit qod εἰώθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ εὑροεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν. εἰ μὲν ὧν λυσιτελὴς ἡ ὑπέρθεσις ἦσιν, ἡ παντελὴς ἀπόστασις αὐτῆς ἦσι λυσιτελεστέρα. εἰ δ' οὐ λυσιτελεῖ, τί οὐχὶ διηνεκῆ τὴν προσοχὴν φυλάττεις; *Propter hodiernum delictum necessariò res tuas in posterum etiam pejus habituras. Ac primùm qidem gravissima consvetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consvetudo differendæ attentionis. Et subinde in aliud atqe aliud tempus differetur prosperitas, dignitas, natura obedientia. Qod si rei alicujus procrastinatio est utilis, eam rem omninò prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, qæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' ἄυριον προσίξω, ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, σήμερον ἴσομαι ἀνυπόχυντος, ἀκαίρως, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἔσῃ τὸ λυπεῖν με. ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς ἄυριον καλῶς ἔχει. πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; εἰ ἄυριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον, ἵνα καὶ ἄυριον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβαλῇ εἰς τὴν τρίτην. *Si verò dixeris, cras animadvertam; scito illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; penes alios erit me dolore afficere; invascar hodie, invidebo. Vide qanta mala ipse tibi indulgeas. At cras bene erit. Qanto præstantius est hodie? Si cras conducit, multo magis hodie, ut & cras possis, nec in tertium diem rejicias.* Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι καλὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν ἄυριον ἀναβάλλου. ἐγὼ γὰρ ἄυριον οὐδέποτε λαμβάνει τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parum: neqe differ in crastinum, crastinum enim nullo modo opus perficiet.* vide ad *l.* 3. §. 4, 6.

§. 23. Ἐπ' ἀνθρώπων ἐυποΐας] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐυεργετικόν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ οὐδὲν καλόρθωμα σοφὸν μέγα εἶναι δύναιτ' ἄν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἐτέρους διαδίδηται. *Nihil enim rectè & ex virtute gestum posset esse magnum, qando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *Orat.* 25. *Edit. Commel. p.* 543.

Δέχομαι, ἐπὶ τὰς θεὰς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunqe ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. *v.* 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. §. 36.

Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marcum *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23, 33. & *infrà* §. 27.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarumqe omnium, de materiæ, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l.* 5. §. 10. & *l.* 6. §. 13. & *l.* 9. §. 14.) Illa siqidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casavbono referre, qàm periochæ seqenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist.* 107. *Eadem vitæ conditio est, qæ balnei.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad* §. 43.

§. 25. Λούκιλλαν Οὐῆρον. εἶτα Λούκιλλαν] Rectè distinxit ista, prius confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inqit, *Verum extulit. post & ipsa fatis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξηνέχθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de qo *l.* 1. §. 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis iste *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis mentio fit rursus, *infrà* §. 37.

Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστῖναν. Salmasius. *Annia Favstina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανόν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius avdierant. Capitolinus *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam qòd Mavssacus in *Dissert. Critic.* qam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium & Celerem*, qasi duos, recenset, qorum Marcus Caninius alter sit dictus, neminem (puto) συμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat item Salmasius τοιαῦτα πάντα qod suo loco motum fuerat.

Δριμέας] *avsteri* Xylander, sed & Casavbonus qi tamen de ingenii acumine exposuerat, aptiùs *l.* 5. §. 5. vide *ibi adnotata.* & *ad l.* 6. §. 44.

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἱέραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia.* vel Χάραξ etiam, siqidem *Charax* Philosophus Pergamenus Svidæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Phalereum*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & ſi qis alius ejuſmodi. omnia caduca ſunt, & jam olim morte ſepulta ſunt. alii nec brevem ſui memoriam ſunt conſecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui diſſipatum iri, avt extinctum ſpiritum, avt migraturum, atqe alibi iri diſpoſitum

§. 26. Homini volupe eſt, qæ hominis propria ſunt, facere. proprium avtem eſt hominis, contribuli ſuo benevolum eſſe, ſenſuum motus inſuper habere, viſa probabilia diſcernere, univerſi naturam, eáqe qæ ſecundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones ſinguli qiqe tres habent; unam, ad cavſſam ambientem, alteram, ad cavſſam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuſcum in hac vita verſatur.

§. 28. Dolor avt eſt corpori malum. qod ſi ſit, corpus id cenſeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores ſerenitatem ſuam tranqillitatémqe ſervare, nec opinari malum eſſe. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & averſatio intus eſt; qò mali nihil aſcendit.

§. 29. Imaginationes dele; ſæpe tecum ſic loqendo, In poteſtate mea nunc ſitum eſt, ut nulla in hac anima exiſtat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: ſed ut omnibus qalia reapſe ſint perſpectis, pro exiſtimatione ſua ſingugulis utar. memento poteſtatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in ſenatu, & apud qemlibet privatim, curæ ſit modeſtè potiùs qàm diſertè loqi. ſano verò

Ὁ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. [a] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔνιοι μὲν οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον μνημονεύθησαν. οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες. οἱ δὲ ἤδη καὶ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων οὖν μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεῖ σε ἅπαντα σκεδασθῆναι τὸ συγκεκραμένον σε, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνεῦμάτιον, ἢ μεταχθῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ καταχθῆναι.

§. 26. [d] Εὐφροσύνη ἀνθρώπου *, ποιεῖν [e] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ ὑπερόρασις τῶν ἀπαθῶν κινήσεων, [h] ἀφόρμησις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, καὶ [i] ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν καθ' αὐτὰ γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [k] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικείμενον. ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [l] ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ [n] πόνος ἢ τοι τῷ σώματι κακόν. ἀκακὸν ἀποφαινέσθω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ' ὃ ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [p] ἀπάθειαν καὶ [q] γαλήνην διαφυλάττειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν οἷα κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ [s] ἔκκλισις, [t] ἔνδον. καὶ οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὁποιά ἐστιν, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [a] τῆς ἐξουσίας τῆς φύσιν.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὁντινοῦν κοσμίως, [b] μὴ περιλόγους [c] ὑγιεῖ

a L.4.§. 35.48.l.9.§. 14.
b L.5.§.33.
c L.7.§.32.
d L.6.§.7.l. 7.§.13.
* -πα. f.
e L.5.§.15, 16.
f L.4.§.37. l.7.§.22.l. 11.§.1.l.12. §.30.
g L.5.§.26.
h Sup.§.7.l. 5.§.36.l.6. §.3.
i L.7.§.47, 48.
k L.1.§.12.
l L.2.§.3. 17.
m L.11.§. 18.l.12.§. 26.
n L.7.§.16. 33.
o L.5.§.2. 26.l.7.§.68.
p L.2.§.4.
q L.7.§.28.
r Inf.§.47.
s L.7.§.59.
t Inf.§.41. 48.
v L.7.§.29.
x L.7.§.5. 54.Sup.§.8.
y L.3.§.11. Sup.§.11.
z L.3.§.11. l.11.§.18. 37.
a L.5.§.5.
b L.3.§.5.
c L.4.§.51.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophraſti avditorem; de qo Laërtius *l.* 5. Svidas, Marcus ipſe *lib.* 9. §. 29. qanqam poteſt etiam *Demetrius* Byzantius Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exiſtimem deſignatum, qia inter homines acuminis & ſubtilitatis lavde inſignes hîc à Marco proferatur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero haberi poteſt, diſputator ſubtilis, orator parùm vehemens, ſed dulcis, ut Theophraſti diſcipulum poſſis agnoſcere.* Itaqe de eodem idem in *Bruto* §. 37. *delectabat magis Athenienſes qàm inflammabat, & ſvavis maluit videri qàm gravis; ſed ſvavitate eâ qâ perfunderet animos, non qâ perfringeret.* Eandémqe illi ſvavitatis lavdem tribuit in *oratore* §. 92.

Εὐδαίμων] *Evdæmon* inter Aſtrologos celebriores recenſetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æmarus Ranconetus *Evchemon* legendum credebat. Turnebus *adverſ. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

Οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἥτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Lætitia eſt homini facere qæ ſunt hominis*: verùm lætitia eſt homini Chriſtiano, facere qæ ſunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Pſal.* 112. *v.* 1. Eſaias *c.* 58. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ ſunt hominis, qà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejuſdémqe legi conformis, eadem ſunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου εὔνοια] Lætitia, inqit, homini & voluptas eſſe debet facere qæ officii ſunt ſui. Nihil avtem magis humani eſt officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe læto animo lubentíqe faciendum eſt. Naſo *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini eſt hominem ſervare voluptas.

& *vera benefaciendi cupido utilitates relinqit, ipſo benefaciendi opere lætiſſima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone*. Γιγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπίτηδες τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Qippe de induſtria factum à natura rationale animal ad ſpeculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γὰρ ἐνάρετον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. *Qi enim virtute præditus ſit, eum aptum eſſe ad contemplandum, & ad agendum ea qæ ſunt agenda.* ità enim ex Svida legendum. Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philoſoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam eſſe, Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ὅλων θεωρητικὸν, τῶν δὲ δεόντων πρακτικόν. *Virum perfectum neceſſe eſt & cognitione rerum inſtructum eſſe, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. *Hominem in vitam introduxit Deus ut ſpectatorem tum ſui, tum operum ſuorum: nec ſpectatorem duntaxat eorum, ſed & explicatorem.* ὁρᾶτε ὅν μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε. *Proinde videte ne ſpectaculi hujus expertes moriamini.* viſe ſis & qæ ſequntur lectu digniſſima.

§. 27. Τρεῖς σχέσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

Αἴτιον περικείμενον] corpus *ambiens* te, ſive amictùs inſtar circumjectum tibi, cingénſqe te. vide *l.* 10. §. 1. ſed & *ibidem* §. 38. qo loco, τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες, *circumjectum, vaſis inſtar, conceptaculum hoc* dicit, qatenus *organi* ſive *vaſis* inſtar animæ eſt uſui; qod hic τὸ αἴτιον περικείμενον, qatenus ea ab iſto afficitur. de eodem, περικείμενα κρεάδια, *circumjectam ſibi carnem. l.* 12. §. 2. & περικείμενον σωμάτιον, *circumdatum tibi corpuſculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illuſtrat plane.

Ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα] vide *ſuprà* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

§. 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην] Tranſlatio duplex; altera à cœli facie, unde ἀπαιθριάζειν, *animum ſerenare* dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris ſtatu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranquillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epiſt. ad Herodot.* apud Laërtium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖν poſtea *cap.* 83. exponit. Ità γαλήνην καὶ εὐδίαν, *ſerenitatem & tranqillitatem* Epictetus *l.* 2. *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 68. Sed & de argumento iſto *infrà* §. 40. 47. & *ſuprà l.* 7. §. 14, 16, 33. & *lib.* 12. §. 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. *In noſtra poteſtate eſt opinio, appetitio, deſiderium, averſatio.*

Οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει] vide *infrà* §. 48.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà.* §. 43.

§. 30. Μὴ περιλόγους ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ oratione non eſt apertè ſemper utendum.* Xylander, qem & Caſavbonus ſequitur. atqi ſanam orationem nuſqam non adhibendam, Marcus cenſuerit. qi τὸ ἀληθεύειν ſimpliciter apud omnes paſſim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio iſtic qærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιλόγους. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumqemqe privatim, eam ſermonis rationem habeas, ut non tam*

a L. 4. §. 51.
*-εῖ [δὲ] f.
Υγ. λόγ.
κρ. αὐλὴ A. Boot.
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*τὰ ἄλλα f.
*-ατον Lug. An.

2 ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἔγγονοι, πρόγονοι, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἐπὶ * πᾶς ἄλλος, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, ὅιον Πομπηίων. κἀκεῖνο ᾗ τὸ ἐπιγεγραμμένον τοῖς μνήμασιν, ἔχατος * ἴδιος γένους. ἐπιλογίζεσθαι, πόσοι ἐσπάσθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα ἀθάνατόν τινα

apud omnes ſermone utare.

§. 31. Auguſti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortémqe cogita, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, qod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui.* dein reputa tecum, qàm anxiè egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliqem ſibi ſuper-

ANNOTATIONES.

diſertè & eleganter, qàm modeſtè & decenter. Oratione verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris. vide *ad l. 1. §. 7.* αἰτιολογία. & *lib. 3. §. 5.* κομψεία. Siqidem κομψὸν περίτριμμα, περίλαλον. Κόμψον, *perſpicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *narrat. mirab. 52.* de Callimacho Ægyptio, περίτριμμος εἶναι βυλόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymologus. Στωμύλισθαι, τὸ περιτρανῶς λέγειν. Alioqi τρανὴς, σαφὴς, i.e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Svidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex avtoribus, qorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ ὐδὲν τρανὲς, ἀλλ' ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi qid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανεστέρα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus avditu clarior* ſive *certior eſt.* qod Joannes Chryſoſtomus *in Evang. Joan. Orat. 74. p. 473. C.* Τῶν αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Senſuum certiſſimus eſt viſus.* at Philo *de confuſ. ling. p. 340. C.* Πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας καταληψιν μακρῷ ὕστερον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. *Ad veritatis manifeſtam perceptionem longè minus qàm viſus idoneus habetur avditus.* Et poſt, Herodotum, Julianus *Epiſt. 22.* Ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. *Aures eſſe minus fideles qàm oculos.* & τρανὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex conſeqenti, qia veritate nihil clarius certiúſqe; hinc fit ut τρανὸς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* ſignificet, Heſychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaſte. περίτριμμος etiam eodem ſenſu Syneſius *de regno. p. 15.* Τούτων τὰ κολοβὰ δ' αἰνήματα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζεται μᾶλλον, ἢ νῷ ἐκ φιλοσοφίας ἐν γλώττῃ περιτρίμματί τε καὶ τροχύλῃ. *Horum mutili, nec perfecti animi ſenſus, verbaqe avribus veſtris multò accommodatiora ſunt, qàm ſententia aliqa ex Philoſophia deprompta, & vero, ac volubili ore pronuntiata.* verùm pro *diſerto* plerumqe ſumitur, eâqe ſignificatione apud Helleniſtas, qi dici ſolent ſaltem, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c. 10. v. 21.* Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium diſertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Eſaj. *c. 35. v. 6.* καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων, *& mutus diſertus erit.* Philo item *de vit. Moſ. l. 1. p. 612. E.* Τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διηγγίλλετο τρανοτέραις φωνῆς ἡσυχίαις. *Futura prænuntiavit ſilentio qàvis voce diſertiore.* Turnebus. Qanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum conſilium dare, nè ſanâ apud inſanos, qales illi pleroſqe reputabant, oratione ſemper utamur: & diſſimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, ſed præcipere & probare. Etenim ſic *l. 1. c. 29.* Τί δ' ἐν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; ὁ γὰρ αἰρεῖ, τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; ὐδαμῶς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα ὑ δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. *Qid ergò? dicenda ſunt hac in vulgus? cur verò? an non ſatis eſt tibi ipſi hoc perſvaſum eſſe? num pueris, cum nos accedunt, & geſtientes dicunt, hodie eſſe bona Saturnalia, ea negamus eſſe bona? neqaqam, ſed & ipſi anà geſtimus. Et tu igitur, cum aliqem à ſententia deducere non potueris, ſcito eſſe puerum, eiqe applavdito. Qod ſi nolueris, taceto.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejuſdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, ſani potiùs, moribúſqe congrui ſermonis, qàm nitidæ elegantíſqe dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Bootius qamvis ſenſum uſúmqe iſtum τῷ περιτρίμματι vocabuli iſtic probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham ſeqentem pertinere cenſet; qam ab illis ordiri opinatur. qaſi dicat, *ut qod verum ſanumqe eſt dicatur; avlam Auguſti totam*, &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone ſano*, i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος, *verus, ſincerus, ſimplex ſermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Evripidis *Andromach.*

— ἁλικτὰ πάντα, κ' ὐδὲν ὑγιές.

i. e. ut Lucilius,

Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.

& νοσῶν λόγων, *oratio vitio laborans* apud eundem in *Phœniſſ.* vide *ad l. 12. §. 1.* Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (ſic reſtituente Henrico Stephano.)

— τὸ γὰρ
Νοσεῖν τι λῃρεῖν, ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος.
— *nam*
Apud ægrotum nugas agere, non eſt ſapientis.

νοσεῖν τι id eſt, νοσοῦντά τινα λόγοι, ut Evripides.

§. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] obſerves nominativa iſta abſolutè poſita.

Πρόγονοι] *poſteri* Xylander. ἀπόγονοι forſan, *privigni.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philoſophi, cujus contubernio uſus eſt Auguſtus; meminit Svetonius *l. 2. c. 89.* ad qem locum Caſavbonus. Auguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo *lib. 14.* Seneca *ad Marc. c. 4.* Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Caſſius *l. 51.* Themiſtius *Orat. ad Jovian. 12.* & *qinqen. 17.* Julianus in *Cæſarib.* & in *Epiſt. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipſe loca indicavi. Cæterùm qòd Themiſtius in *qinqenn.* ait, Antoninos duos, Pium ſcilicet, noſtrúmqe, Epictetum, pari modo evexiſſe, qò Arium Auguſtus, Thraſyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde conſtare, avt qi eſſe poſſit, nullus aſſeqor: etiamſi Svidas etiam ad Marci principatum pertigiſſe ſcribat: qum à Neronis imperio (ſub qo Epictetum non vixiſſe tantùm, ſed in exiſtimatione magna exititiſſe, ex ipſius diſceptationibus ab Arriano editis clariſſimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipſum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res geſtas ſcripto conſignârunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, qos is in honore habuerit, Philoſophos: cùm ſedulò tamen hos recenſeant. Deniqe cur Junio Ruſtico tantam gratiam agnoſcat, qòd Epicteti commentariorum copiam ſibi fecerit, qi ab Epicteto ipſo, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare ſibi poterat? vide *l. 1. §. 7.* & *l. 7. §. 19.*

Μαικήνας] Mæcenatis cum Auguſto familiaritas, præterqam qam qòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci ſcriptis etiam pueris nota eſt.

Θύται] *ſacerdotes* Xylander. *aruſpices* Caſavbonus. *victimarii, popæ.* Θύτης Æbolicè φύτης *popa*; ut θύλλις, φύλλις *follis.* Salmaſius ad Solinum.

Πομπηΐων] gentem ſive familiam dicit; cujus dignitatem ſi ſpectemus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de qo *l. 3. §. 3.* non urbem, de qa *l. 4. §. 48.*

Πόσα ἐσπάσθησαν] vide Abramum; qàm ſolicitus ageret, qod prolem ſucceſſuram non haberet. *Geneſ. c. 15. v. 2.* Jephthem, qàm anxius, cùm habiturus non eſſet. *Judic. c. 11. v. 35. 37.* Menander apud Stobæum *tom. 2. tit. 75.*

Ὀδυνηρόν ἐστιν εὐτυχοῦντα τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν.
Inſtructa inopiâ miſeriàqe eſt felicitas,
Divitiæ hæredem cùm non inveniunt ſuum.

Grotius. Et Pindarus *Olymp. 10.*

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Ποθεινὸς ἥκοντι νεότατι
Πάλιν ἤδη. μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον.
Ἐπεὶ πλεῖστον ὁ λαχὼν δεσπόταν ἑκαστὸν ἀλλότριον
Θυάσκοντι συγγερώτατον.
— *Ut filius ex uxore patri*
Deſiderabilis, venienti ad juventutem
Rurſus jam, admodùm ſanè excalfacit amore animum:
Alioqi divitiæ ſortitura dominum adſcititium alienum,
Morienti odioſiſſima ſunt.

Clemens deniqe Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 422. A.* Ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ἅτε μὴ ἀντικαταστὰς τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον. τέλειος, ὁ ποιητικὸς ἐξ αὑτοῦ τὸν ὅμοιον. ἡμᾶ μᾶλλον ἐπειδὰν κἀκεῖνον τὸ αὐτὸ πεποιηκότα ἐπίδοι. *Qi caret liberis, eſt eâ perfectione defectus, qa eſt ſecundùm naturam, ut qi ſuum ſucceſſorem in ſuum locum non ſubſtituerit. Perfectus enim eſt, qi ex ſeipſo fecit ſimilem: vel potius, qando illum idem feciſſe viderit.* vide Evripidis *Jonem.*

Ἵνα διάδοχόν τινα] ſcilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, ſpondéntqe ſibi. Juſtinianus *novell. conſtit. 22. Præfat.* Ὁ γάμος ἔτως ἐστὶ σεμνὸς, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτεχνητὴν εἰσηγεῖσθαι. ᾗ ἐκ τῆς παιδοποιΐας ἀναπέμπεται τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter maneant, Dei clementiâ,*

perſtitem relinqerent: cùm neceſſe tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus exiſteret. atqe hîc rurſus gentis totius mortem conſidera.

§. 32. In ſingulis actionibus vitam componere oportet; ut ſi unaqæqe qantum datur, qod ſuum eſt tulerit, in eo acqieſcas. qo minùs avtem ferat, qicqid ſuum eſt, prohibere nemo poterit. ſed exterius aliqid obſtabit? nihil qicqam, qo minùs juſtè, ſobriè, conſideratè in ea te geras. ſed alius alicujus facultatis fortaſſis effectus impedietur. atqi dum impedidimentum ipſum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo te transfers, alia ſtatim prioris vice actio emergit, qæ ad eam, de qa ſermo inſtituitur, vitæ compoſitionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè faſtuoſus fias; ſic poſſide, ut dimittere proclivis ſis.

καταλίπωσιν, εἶπε, [a] ἀνάγκη ἔχατόν τινα γενέσθαι. πάλιν ὧδε ὅλα γένη θνητά. [a] L. 4. §. 50.

§. 32. [b] Συντιθέναι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἐκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει ὡς οἷόν τε, ἀρκεῖσθω. ἵνα δὲ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, [e] ὐδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ σήσεταί τι ἔξωθεν; ὐδὲν εἷς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως. [f] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργηθήσεται κωλυθήσεται; ἀλλὰ [g] τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσῃ, καὶ τῇ ἀπὶ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσει ἐυθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσεται, [h] ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, ἣν ἧς ὁ λόγος. [b] L. 4. §. 2. 25, 26. l. 12. §. 35, 36. [c] L. 6. §. 2. 32. l. 4. §. 54. l. 9. §. 6. [d] L. 4. §. 49. [e] L. 2. §. 9. l. 5. §. 10. [f] L. 5. §. 20. Inſ. §. 41. l. 10. §. 12. [g] L. 4. §. 1. l. 6. §. 50. [h] Inſ. §. 35.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [k] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι. [i] L. 1. §. 16. [k] L. 3. §. 5. 7. 16. l. 10. §. 14.

§. 34.

ANNOTATIONES.

tiâ, qantum eſt poſſibile, noſtra natura immortalitatem donante. Auguſtus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* Τὸ γενικὸν ἀίδιον τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεται. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀϊδίῳ διαδοχῇ γενῶν, ὥσπερ τινῶν λαμπάδων παραμυθεῖται. *Ut ex his, qi ex aliis alii naſcerentur, humanum qoqe aliqo modo ſempiternum genus exiſteret. Et mortalitatem natura convenit perpetuâ ſtirpis ſucceſſione, qaſi facem aliis ſubinde aliis porrigentibus compenſare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάτων ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττει τὸν γάμον, ἐπιστιχυάσας τὴν ἀθανασίαν τῷ γένει ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ διαμονὴν τινα παισὶ παίδων μεταλαμπαδευομένην. *Plato matrimonium collocat in bonis externis, adſtruens noſtro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ poſteritas poſteritati lampadem qaſi viciſſim in manum tradit.* Locus qem cùm Auguſtus, tum & Clemens, in animo habuiſſe videtur; eſt Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *F.* Χρὴ τῆς ἀεικινήτου φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι [—οντι Steph.] ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτῶν παραδιδόναι. *Oportere filiorum filios relinqendo, noſtros videlicet in divino miniſterio ſucceſſores, naturam aſſeqi ſempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 835. *B.* Ὡς ἴσιν ἢ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας. ὃ καὶ πίφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι κλεινὸν, καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα, τῷ τοιούτῳ ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος ἂν ἀνθρώπων ἐσί τι ξυμφυὲς τῷ παντὸς χρόνου. ὁ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνέψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταυτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τίτε δὴ ἀποστερεῖν ἑκόντα ἑαυτὸν, ὑδέποτε ὅσιον. *Qod naturâ qadam humanum genus qodammodo immortalitatem conſeqitur. Cujus rei qiſqe naturâ ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qi non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, qod filiorum filios relinqendo unum & idem ſemper per generationem inamortalitatem adipiſcatur. Nefas avtem eſt immortalitate ſeipſum ſponte privare.* & in *Sympoſ. pag.* 1197. *C.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας μετέχει, ὁ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ἄσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. *Hoc utique pacto omne mortale ſervatur, & immortalitatis particeps evadit, non qia ſemper omnino idem ſit, ut divinum: ſed qia qod tabeſcit & abit, novum & ſimile ſibi relinqit.* Ariſtoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀναπληροῖ τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν ὅ δύνατα, ἀλλά γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipſa natura hoc circuitu complet perpetuitatem vitæ, ſpecie numerum, cùm neqeat numero.* Arillides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Θνητὸν ὂν ἡμῶν γένος, κατὰ μέρος ἀθάνατον εἶναι τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum ſimus, immortalitatem ſucceſſione per partes imitamur.* & *in Æſculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cùm eos per ſucceſſionem immortales fecit.*

Ἔσχατος τῷ ἰδίῳ γένους] Annotator Lugdunenſis vult ἔσχατον legi, ut ad ἐπιλογίζεσθαι referatur. qod membrum ſuperius non clavdit, ſed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἴσχατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verùm fruſtrà ſæpenumero, inqit Marcus noſter, & Marco σύμψηφος Pſalmes θεόπνευστος. *Pſal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλα γένη θάνατον] θάνατον hîc deleri poſtulat Annotator Lugdunenſis, ut illa, πάλιν ὧδε ὅλα γένη cum prioribus illis continuentur. *Neceſſe eſt aliqem ultimum exiſtere rurſus iſtic totius gentis.* Editor Lugdunenſis cum ſeqentibus nullo ſenſu commiſit. Xylander tanqam mutilum avt alienum prorſus omiſit. Mericus Caſavbonus clavſulam perioches hujus totius facit. *Hîc rurſus conſidera, genetis totius mortem.* ut ἐπιλογίζεσθαι ſuperius hîc denuo ſuppleatur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. Κατὰ μίαν πρᾶξιν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *ſupra* §. 2.

Ἀνηκέστου] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infra* §. 47.

§. 33. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν] Ità accipere externa iſta, ſive opes, ſive honores, & conſimilia à rerum omnium avtore tributa, nè acceptis, qod pleriqe ſolent, inſoleſcas. Μωρὸς γὰρ, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος. *Pro fatuo meritò habetur, qi iſtis inflatur. l.* 5. §. 23. Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo. Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, ut ſuperbus non ſit, qi dives eſt.* Auguſtinus *ſerm. ſolemn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπερηφανίας γενήτορα. *ſuperbiam & arrogantiam parientes, voluptates ſubminiſtrantes.* Atqi, ut Clemens *padag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄριστος, ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ὁ μεγαλοφρονεῖν ἀλλ' ὅτι ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τοῦτο δὲ καταφρονεῖν. *Vera divitia ſunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo eſt, non propter divitias ſibi placere, & magnos ſpiritus ſumere, ſed eas deſpicere.* Argumentum ſumit ad faſtum hunc ſupprimendum ab illo ipſo τῷ λαβεῖν vocabulo Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid avtem habes qod non receperis? qod ſi etiam acceperis, qid gloriaris qaſi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non eſt qod nos ſufficiamus, tanqam inter noſtra poſiti: mutuò accepimus. uſus fructus noſter eſt; cujus tempora ille arbiter muneris ſui temperat.* Optimè Auguſtinus *Epiſt.* 205. *Animum virilem & Chriſtianum nec debent hæc, ſi accedunt extollere, nec debent frangere, ſi recedunt.*

Εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè oſtendimus, qia accepta rectè tenuimus, cùm æquanimiter ad momentum ſublata toleramus.* Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσῆκε τοῦτο σοι τῶν ἐκτῶν, μή τι προσπίφυκε, μή τι ἐδυνάσῃ ἀποσπάσαι. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, nè qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Ità Baſilius Cæſar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Προσπίφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τῷ σώματι. καὶ λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. *Pecunia tibi magis inſita eſt & conjuncta qàm corporis membra videtur. Iccirco ejus privationem non ſecus horres qam vitalium membrorum amputationem.* Heſiodus *Oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miſeris animæ ipſius mortalibus inſtar
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριόν ἐστιν ἆρα ἡ ψυχὴ βροτοῖς.
Anima eſt & ſanguis argentum mortalibus.

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι καὶ πολλὰ πονοῦντες καὶ προσθέντες ἤδονται, ἐὰν δή τις ἐκ ἐκβιάσηται ἥδεσθαι. ἀφαιρεῖται δὲ ἡ χρήσιμοι ἀλγοῦσιν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σαρκῶν ἀφαιρούμενοι. *Homines avari labore, parſimoniâ, ærumnisqe, & avocatione præſentium gaudent, qo ſcilicet avari poſſint gaudio. Avferentes verò aliqid de rebus ſuis, & in ejus converſentes, tam dolent, qàm ſi de corpore ſuo ipſis adimeretur.* ſed & ἀφαιρεθέντων Seneca *de beat. c.* 22. *Mihi divitia ſi eſſent, nihil avferent niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videberis tibi ſine te relictus, ſi illa à te receſſerint. utpote cùm pecuniæ ſuæ obnoxius, nec ſine ſenſu avelli poteſt.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejuſdem monitum *Epiſt.* 74. *Omnia iſta nobis accedant, non hæreant; ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri laceratione diſcedant.*

§. 34.

§. 34. Εἰ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποκειμένην, χωρὶς πάσης
a L.4.§.29. ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, a τοιοῦτον ἑαυ-
b Inf.§.43. τὸν ποίει, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, b ὁ μὴ θέλων τὸ συμ-
c L.2.§.16. βαῖνον, καὶ c ἀποχίζων ἑαυτὸν, ἢ d ὁ ἀκοινώνητον
l.3.§.8.
d L.9.§.23. τι πρᾶγμα. ἀπέρριψαί πάσης ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσιν
e L.2.§.3. ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ e μέρος οὖν σεαυτὸν ἀπέκο-
f L.11.§.8. ψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν σκεῦνο, ὅλη f ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει δέδενι θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ διακοπέντι, πάλιν συνελθεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, * ἣ τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον. καὶ γὰρ ἵνα τὴν ἀρχὴν μὴ ἀποῤῥαγῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε καὶ ἀποῤῥαγέν πάλιν ἐπανελθεῖν καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

* ἢ Lug.

§. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστον τῶν
* τῆς τῶν λ. φύσεως Xyl. τῆς τῶν ὅλων φ. f.
λογικῶν σχέδον ὅσον * ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ἔτως
g L.6.§.42. καὶ παύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ g σκεύη πᾶν τὸ ἐνισάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιτηδειοτέρᾳ, ἐς κατάστασιν εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, ἔτως καὶ
h L.4.§.1. Sup.§.32. h τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖν, καὶ χρήσθαι αὐτῷ ἐφ' οἷον ἂν καὶ ὥρμησε.

i L.7.§.8. §. 36. i Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία. μὴ συμπεφυκὸς ἐπίπονα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν
* ἐπιγενήσεσθαι. * ἐπιγενῆσαι. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐ-

§. 34. Si qando manum abſciſſam vidiſti, vel pedem, avt caput etiam amputatum, & ſeorſim alicubi à reliqo corpore ſitum; talem planè ſe facit, qantum in ipſo eſt, qi abſcindit ſeſe, dum vel id qod contingit non vult, vel adverſûs ſocietatis jus aliqid perpetrat. revulſum qodammodo abjeciſti te aliqò ab ea qæ ſecundùm naturam eſt unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abſcidiſti. cæterùm iſtîc illud ſcitum eſt, qod unire te denuo licet. hoc avtem nulli alii parti eſt à Deo conceſſum, ut revulſa ſemel & præciſa denuo coaleſcat. Verùm benignitatem ejus conſidera, qâ hominem cohoneſtavit: cùm & in ipſo poſuerit, nè primitùs ab univerſis revelleretur, & tribuerit, ubi fuerit revulſus, redeundi denuóqe coaleſcendi, & partis ordinem, qem tenuerat, recuperandi.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unuſqiſqe ferè ab univerſi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obſtat & renititur, in uſum ſuum circumvertit, & in fato diſponit, atqe ità partem ſui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare ſibi poſſit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo ſimul complectere, qot qaléſqe moleſtias ſuperventuras eſſe tibi veriſimile ſit. ſed ad præſentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23. A Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 12. *v.* 26. Ἵνα μὴ ᾖ σίχσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut ne ſit diſſidium in corpore.*

Ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apoſtolus *ad Rom.* c. 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἐνεκεντρίσθης, καὶ ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ πάλιν ἐγκεντρισθήσονται. *Per incredulitatem illi defracti ſunt, tu verò per fidem inſertus es. Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, rurſus inſerentur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Licet reverti in viam: licet in integrum reſtitui.*

Ἄλλῳ μέρει δέδωκε] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Ἀηΐσοι μέν τε φίλοι καὶ συμπόται, κλητοὶ δὲ κηδεσταὶ καὶ συνήθεις, τῶν πρώτων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ἐργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφῷ δὲ ἀνίκητος οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οὐδὲ χειρὸς ἀφαιρεθείσης, οὐδὲ ὄψεως ἐκκοπείσης. *Amicos, & compotores, affines, & familiares parari alios poſſe, prioribus armorum aut inſtrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis poſſe qam manum abſciſſam, aut oculum erutum.* Itaqe Hegiſtratus πόδα ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus eſt ſibi comparare, τῇ οἰκείᾳ στερηθείς, *ſuo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε] Et erat hoc revera in hominis poteſtate à primordio poſitum, nè à ſui ac univerſi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, ſeſe, ni vellet ipſe, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 6. *v.* 5. Σύμφυτοι γενέσθαι. *Cum illo plantatum coaleſcere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legiſſe videtur, cùm vertit, *qemadmodum ſingula ferè rationis compotes natura ab ea cæteras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *ſicut cæteras facultates ratione præditorum unuſqiſqe ab univerſi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte ſententiæ huc tranſlatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνισάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιτηδειότητος] Natura, inqit, univerſi, i. e. numen ipſum, ſive potentia ac providentia divina, obſtantia & renitentia, ac opponentia ſeſe qæqe *circumduxit* qodammodo & *in ſuum uſum convertit.* Hoc eſt enim τὸ ἐπιτηδειότητος, ſenſuum prægnans vocabulum, cujuſqe vim circumlocutione etiam prolixiore vix ſatis exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. ſed & Eſajam Prophetam *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apoſtolum apud Lucam *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Pavlum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλην] vide *ſupra* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 68.

§. 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſâ nocte premit Deus,
Ridetqe, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. —

Μὴ συμπεφυκὸς ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγενήσεσθαι] *Neqe animum adverte eis, qa multa dolorem videntur poſſe afferre.* Xylander dilutè & reſtrictè nimis. ſed nec minùs laxè nimis Caſavbonus, *neqe animus huc illuc divagetur & in cogitationibus ſuis coacervet unà moleſtias multas eas gravéſqe calamitates; qibus tu aqe ac alius qivis obnoxius es.* Neqe enim tam communis ex æqo cum reliqis omnibus conditionis conſideratio mentes mortalium conturbare ſolet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipſis obventura eſſe ſuſpicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qaſi præſenſio. Itaqe verto. *Noli animo complecti, qales qantáſqe moleſtias ſuperventuras tibi fore,* πιθανόν ἐστι, ſcilicet, *probabile avt veriſimile eſt.* Monitum idem eſt cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγεγενῆσθαι. Neqe enim præterita jam ampliùs perturbare ſolent mala etiam moleſtiſſima: imò ejuſmodi jam elapſorum dulcis eſt memoria & recogitatio; eóqe dulcior recordatio, qò ſenſus & perpeſſio moleſtior graviórqe fuerit.

— *Olim hæc meminiſſe juvabit,*

inqit, ad tolerantiam ſuos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν ἴσ', inqit, παρελθόντων μεμνῆσθαι κακῶν. ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, σιγᾶσθαι φαίη τις ἄν. *Qandoqidem injucunda eſt malorum præteritorum recordatio: etenim qæ ne evenisſe qidem unqam oportuiſſet, ea ſilentio obvoluta ut qis diceret.* Atteſtatur tamen ipſa populi vox, & ſenarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis ſuis Cl. Grotius; ſed Evripidis eſſet docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid ſi etiam,* inqit, *jucunda memoria eſt præteritorum malorum? ut proverbia nonnulla veriora ſint, qàm veſtra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores.

Nec malè Evripides,

Svavis eſt laborum præteritorum memoria.

Et ex ejuſdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθεῖσι μεμνῆσθαι πόνων.

Ariſtoteles item *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, ὅ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἴσια καὶ οὐχ ἡδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθεῖσι μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ

— μετὰ γάρ τι καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

Ac qa qidem memoriâ cuſtodiuntur, jucunda ſunt, non ſolùm qa tunc, cum aderant, jucunda erant, ſed nonnulla etiam non jucunda. Unde illum dictum eſt:

Verùm delectat ſalvum meminiſſe laborum.

Et illud:

Nam delectatur, memor eſt qicunqe laborum,

— *Qum*

qidnam hac in re eſt, qod ſubiri avt ſuſtineri neqeat? confiteri namqe erubeſces. tum cogita tecum, nec qod futurum eſt, nec qod præteritum eſt, ſed id ſemper duntaxat qod præſens eſt, moleſtiam tibi faceſſere. minuetur avtem iſtud, ſi ſeorſim per ſe circumſcriptum dederis, mentémqe redargueris, ſi nè huic qidem ſoli tolerando ſuffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo aſſidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, ſi aſſiderent, nunqid ipſi hoc ſentirent? avt ſi ſentirent, nunqid illos juvaret? avt ſi eos juvaret, nunqid hi immortales futuri eſſent? annon & iſtis deſtinatum eſt, ut primò ſeneſcant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis iſtis? fœtor eſt hoc omne, & ſanies in ſacco.

πρώτα σεαυτὸν, [a] τί δ' ἔργε τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον. διαχυθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [b] ἄτε τὸ μέλλον, ἄτε τὸ παρῳχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ἔστω δ' καταμικρύνῃ, ἐὰν αὐτὸ μόνον θεωρήσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πῶς ἔστι ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.15.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήτι νῦν ἐθεραπεύθησαν τῇ δ * κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ δ' Ἀδριανῷ, * Χαυρίας ἢ [d] Διότιμος; γελοῖον. τί δ' εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δ' εἰ ἠσθάνοντο, ἔμελλον ἤδη ἀθάνατοι εἶναι; [e] ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρῶτον μὲν γεμίας καὶ γέροντας γενέσθαι ἔτως εἱμάρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί δὲ ὕστερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν τούτων ἀποθανόντων; [f] γεμίσων * πᾶν ἔστω, καὶ λύθρου ἐν θυλάκῳ.

* Κύρᾳ Lug. Ann. Οὐκρᾳ Sal.
* Χαβρίας Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3.Sup. §.24.
* σος f.L.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Qum res eſt multas paſſus, multiſque peregit.
Eſſex *Odyſſ. ο'. v.* 409. qod tamen in Homeri codicibus pavlò feciùs legitur,

Ὅσις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλ' ἐπαλήθῃ.
Qicunqe jam valdè multa paſſus eſt, & multa erraverit.

Plutarchus *Sympoſ. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χόρον ὁ Οἰδίπως (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. Ὁ δ' Ἐυριπίδης τἀναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Et ad chorum Oedipus:

Grave eſt reconditum, hoſpes mi, pridem malum,
Revocare in memoriam. Sed Euripides contrà:
Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpâ contigiſſe avtumo, qi σοφοῖσι pro σωθεῖσι ſcripſerant. Antonius avtem *Meliſſa l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum geminum tribuit, qi ex poëta forſan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν; ἔτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum eſt è terra mare ſpectare, ſic à periculis liberato meminiſſe laborum.* qæ poetæ eſſe alicujus liqet ſatis. poſſuntqe levi operâ numeris ſuis reſtitui, ſi τῷ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων ſuſtuleris, & pro ἔτως, ὡς, qod idem valet, ſubſtitueris. Claret ex his juſtam cavſſam ſubeſſe, cur futurum iſtic in præteritum defingamus.

Ὅτι βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρὸν] Seneca *Ep.* 66. *Non poteſt ferre ſententiam ſenſus niſi in rem præſentem adductus eſt: Nec futuri providus eſt, nec prateriti memor; qid ſit conſeqens neſcit.* Et *Ep.* 74. *Et qa præterierunt, & qa futura ſunt, abſunt: nevtra ſentimus. non eſt avtem niſi ex eo qod ſentias dolor.* Cicero *de finib. lib.* 1. §. 35. *Corpore nihil niſi qod præſens eſt, & adeſt, ſentire poſſumus.* Et §. 107. *Corpore præſentia ſola ſentiuntur.* Ariſtoteles *de memor. & remin. cap.* 1. Ἔστι γὰρ τῷ μὲν παρόντος αἴσθησις, τῷ δὲ μέλλοντος ἐλπίς, τῷ δὲ γενομένου μνήμη. *Eſt enim præſentis qidem ſenſus, futuri verò ſpes, facti avtem memoria.* & *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Αἰσθάνονται μὲν τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. *Sentiunt enim præſentia, recordantur prateriti, ſperant futura.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 45. Φύσει γὰρ ἀνεπίγνωμον τῷ ἀπόντος τὸ ἄλογον. *Eſt enim naturâ ſuâ abſentis inſcius.* Qòd avtem βαρεῖ iſtic Marcus dixit, Grammaticorum ferulam vix evaſit. Sic enim Thomas Magiſter: βαρύνειν, χρήσιμον. βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τοῦ παραχειμένου εἰς παθητικὴν σημασίαν. negat τὸ βαρεῖν *apud antiqorum probatiſſimos uſurpari, niſi in præterito tantùm, patiendi ſenſu*; prout Ariſtidæ *Orat. Sacr.* 4. Οἱ δ' ἧκον ὅπως βεβαρηκότες οἱ ταῦτα. *Acceſſere vino gravati navta.* vide tamen *infrà ad* §. 44.

§. 37. Τῇ τοῦ κυρίου σορῷ Πάνθεια ἢ Πέργαμος] *Domini tumulo* Xylander. *Domini ſui* Caſavbonus. ego mendum cùm ſubolfacere viderer, pro κυρίᾳ Κύρᾳ reſcribendum opinabar. qod & annotatorem Lugdunenſem monuiſſe poſtea deprehendi. Memineram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem à Xenophonte prædicari *pad. l.* 5. qæ cùm Cyro majori in prædam ceſſiſſet, marito poſtea in prælio, dum Cyro militat, cæſo, ſeſe inſuper extracto acinace interfecerat. Memineram & Pariſcam Evnuchum narrare Plutarchum in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occiſi corpori aſſidentem ab Artaſyra deprehenſum. Marcum itaqe ſuſpicabar memoriâ lapſum hiſtorias haſce confudiſſe, & Pantheam pro Pariſca poſuiſſe: Sed & Pergamum de qo Marcus iſtic, ex Evnuchis forſitan eis fuiſſe, qi occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitiſſe. Verùm ſuſpicionem, ſimul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmaſius, qi Οὐήρᾳ legi poſtulat, cujus Panthea liberta, Pergamus liber-

A tus fuerit; cui ego calculum eò proniùs contribuo, qia Veri ſcortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum *pag.* 8. avdis) τῇ τοῦ Ἀβραδάτου ἐκείνῃ τῇ καλῇ. *Etenim cognominis eſt formoſæ illi Abradatæ conjugi.*

Παρεκάθηντο] ritum alludit ſepulcris eorum, qos defunctos conditóſque lugebant, aſſidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐδάκρυες, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. εἰ παρεκάθιζες τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμήνυον. *Etiamſi flevisſes, non curaviſſem: ſi aſſediſſes ſepulcro, non detuliſſem.* Ex Cteſiæ *Perſicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῆμα Δαρείου παρα-
B καθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. *Bagapates, cum ſeptem ad Darii ſepulcrum reſediſſet annos, mortuus eſt.* De Niobe Æſchylus ab Heſychio lavdatus,

— ἐφημένη
Τάφῳ, τέκνοις ἔπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo inſidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

ídqe donec lapidis inſtar, cui inſidebat, obrigeſcens cum illis pariter defungeretur. Reſpexit eódem Tacitus *ad l.* 4. §. 48. adhibitus, ubi *urbis ſepultæ ruinis aſſidere*, dixit. De canibus etiam, qi dominorum ſuorum, vel ſepulcris, vel cadaveribus
C inſepultis pertinaciter, ſive aſtando, ſive aſſidendo, perſtiterint, videantur, Ælianus *hiſt. animal. lib.* 6. *cap.* 35. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. aqat. & terreſtr.* & Plinius *hiſt. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαβρίας Xylander & Caſavbonus reponunt.

Διότιμος] *ſuprà* §. 23.

Γράσων] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γεάτος hîc malim. vt *l.* 9. §. 3.

Λύθρου] vide *ad l.* 2. §. 2.

Ἐν θυλάκῳ] Epictetus à Stobæo lavdatus; Νάτλῳ τινὶ τὸν
D θύλακον. *Farcio hunc ſaccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Iſocrates *Epiſt. ad Dionyſ.* Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. ἔτι τὸν θύλακον ἔχεις δερμάτινον. *Non unà cum fortuna mutaſti etiam naturam: adhuc pelliceo ſacco amictus es.* Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii juſſu piſtillis ferreis in mortario ad necem uſqe cæderetur, Πτίστε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀναξάρχου δὲ ὁ πλήστης. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi ſacculum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt ſtrictim, Cicero *Tuſcul. l.* 2. Ovidius *in Ibin. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Evdox.* Origenes *adv. Celſ. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Ariſtocreontem
E exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarchi follem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de viri boni libert.* qi ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro θύλακον poſuit. Laërtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate ſuo.

Πτίσσετε μᾶλλον ἔτι, καὶ μᾶλλον. θύλακός ἐστι.
Πτίσσετ'. Ἀνάξαρχον δ' ἐκ Διὸς ἐστι πύλαι.
Tundite carnifices tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam Jovis arce latet.

Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & ſubjungit; Αὐλὸς οὐκ ἴφη πλίσσεσθαι, ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὄπερ ἐτύχε περικείμενον. ὥσπερ φασὶ Περσῶν τοὺς ὁμοτίμους λαμβάνειν πληγὰς ἀντὶ τοῦ σώματος τὸν
F κάνδυν. Πέρσαι μὲν οὖν, ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορῶσιν. Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρεῖχε τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδυν, ὡς ἱμάτιον. *Seſe ipſe dixit non tundi, ſed id qo erat amictus: qemadmodum ajunt Perſarum nobiles plagas accipere non in corpore, ſed in veſtimento. Perſa igitur uſqe adeo plagas ægrè ferunt. Gracus avtem vir corpus ad verberandum præbuit tanqam veſtimentum.* qo loco reſcribendum videtur pro τὸν αὐλὸν, τὸ αὐλοῦν. pro ἐπὶ τοσοῦτο, ἐπὶ τούτῳ. qo modo Simocattus *Epiſt.* 25. Ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορεῖν. *Hanc cladem intolerabiliter ferre.* pro κάνδην, κάνδυν. κάνδυς

a *L.* 10.§.12 * Κρίτων, vel Ζήνων f. Sal.

§. 38. ᵃ Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε *κρίτων φησὶ σοφώτατος.

§. 38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, qæ ſapientiam maximè exigunt.

* -φώτατα. Xyl. τος. Sal.

§. 39. Δικαιοσύνης καταξανασκευικωτέρῳ ἀρετῷ οὐκ ὁρῶ ἐν τῇ τῶ λογικῶ ζώου καταστάσει. ᵇ ἡδονῆς δὲ ὁρῶ, τῷ ἐγκράτειαν.

b *L.* 5.§.15.

§. 39. In animantis rationalis conſtitutione virtutem nullam video, qæ juſtitiæ ſe opponat: at voluptati qæ opponat ſeſe, continentiam video.

c Sup.§.28. Inf. §.47.

§. 40. ᶜ Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν τοῦ λυπεῖν σε δοκεῖν, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. Τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. ἔστω. οὐκοῦν ᵈ ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, ᵉ ὑπολαβέτω αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ.

d *L.*7.§.16. *l.*11.§.20.

e Sup.§.28.

§. 40. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. quis ipſe? ratio, at non ſum ratio. eſto, ratio itaque nè vexet ſe. ſiqid avtem aliud tibi malè habet, id ipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

f Sup.§. 32.

§. 41. ᶠ Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυϊκῆς κατασκευῆς. ἴστω τοίνυν ἐμποδισμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὴ ταῦτα, ἐπὶ σεαυτὸν μετάφερε. πόνος, ἡδονὴ ἀπειλαί σε; ᵍ ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὀρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; ʰ εἰ μὲν ἀνυπεξαιρέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικῷ κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, ἔπω βέβλαψαι, οὐδὲ ἐμπεπόδισαι. ⁱ τὰ μέν τοι σῷ νῷ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος ἔωθεν ἐμποδίζειν.

g Sup. 28. 40.

h *L.*4.§.1.*l.* 5.§.20.

i Sup. §.32. Inf.§.47.

§. 41. Senſûs impeditio, malum eſt naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud qod vegetativam conditionem pariter impediat, éſtqe malum ejuſdem mentis qoqe perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliqid molienti tibi obſtitit qippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum eſt. at, ſi id qod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum avt læſus es, avt impeditus etiam. mentis utiqe propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc

ANNOTATIONES.

enim non κάνδης dicitur. Sed & in verſione mutari poſtulat, qòd θύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *ſaccum* avt *ſaculum* debuerit. Niſi cum Eraſmo *Apoph. l. 7. manticam* qis maluerit. Syneſius *Ep.* 131. Δεῖσαν δὲ ἀποθνήσκειν, ἐνλαῦθα τὸ φιλοσοφίας ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχωρῆσαι τῆ θυλακίᾳ τῶν κρεϋλλίων. *Sin obeunda mors eſt, tum verò utilis atqe opportuna philoſophia eſt, minimè ut acerbum videatur ex hoc caruncularum ſacculo diſcedere.* Avguſtini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *medit. c.* 3. *Nihil aliud eſt homo, qàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qi in hoc tantùm vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphoræ tranſeant; Saccus es.* Indè natum proverbium, cujus meminit in *Heſione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem ſimul ac edacitatem notat.

--- κατά τι τὴν παροιμίαν,
Ἀεί ποθ' ὗν μὲν ἀσκὸς, ἄν δὲ θύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. ---
---- *vulgò qòd dici ſolet,*
Homo ſemper aliàs ſaccus eſt, aliàs uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem*. Nam qod *ſaccum* Seneca dixit, *ſaccos vinarios* (ità Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) reſpexit, qibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loqor) *caſtrabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mitioráqe, ſed & deſœcatiora ac puriora, fierent. indè Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cui ſacculus abſtulerit nil.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

--- *Ut liqidum potet Alavda merum,*
Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hîc θύλακον, Lucilius, qod eódem redit, *ſolliculum*. Nonius: *Folliculum Lucilius poſuit pro corpore, l.* 26.

Ego qis ſim, & qo ſolliculo nunc ſum indutus, non qæro. Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim eſt nobis permiſſum ad hanc vitam; nec in caruncula hujus ſolliculo conſtitutis, opis aliqid ſponſum eſt auxiliisqe decretum.* Idémqe *ibidem, corpora* muncupat, *ſtercoris utres*, & *ſaccati obſcæniſſimas ſeriæ.*

§. 38. Βλέπε κρίνων, φησὶ, σοφωτάτοις] Locus valde depravatus mihíqe, abſqe codicum ope, conclamatus plané. Xylander σοφώτατα legiſſe videtur, cùm vertit, *qàm ſapientiſſimè judica, inqit ille.* Caſavbonus [ἐν] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, diſcretioniſqe maximæ.* D. Bootius φησὶν ὁ σοφώτατος. *ait vir ſapientiſſimus.* Mihi aliqid ejuſmodi dixiſſe videtur, qale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmqe naturam penitiùs introſpicere; id facias ſedulò, oculis ad id uſus tuis: ſin minùs hoc vales, ſapientiſſimos qoſqe ad eam rem in conſilium adhibeas tibi. D. Salmaſius locum vitiatum potiùs qàm mutilum cenſet. Lego, inqit, εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σοφώτατος. Athenienſis ille philoſophus, Socratis diſcipulus, qi & *apologiam* pro Socrate ſcripſit, cujus verba hîc uſurpat Marcus. ſed fortaſſe aliter diſtingvendum. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώτατος, δικαιοσύνης κατεξανασκαλικὴν ἀρετὴν οὐκ ὁρῶ. &c. ut iſta potiùs ſint Critonis. Poſſit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώτατος, ſi nobis conſtaret eſſe Zenonis. Hæc ille. vir avtem tantus ubi δισάζει, mihi certius aliqid decernere temerarium nimìs foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ὁρῶ] Vide *l.* 5. §. 15. & *l.* 6. §. 34. & *ſuprà* §. 8. voluptatem non eſſe bonum probat, qia bonum bono non adverſatur; qum adverſus voluptatem tamen continentia, qæ virtus eſt, ac per conſeqens bonum, ſe accingat. Seneca pariter *de vit. beat. cap.* 10. *Hæc omnia virtus diſcutit, & avrem pervellit, & voluptates æſtimat, anteqam admittat, nec qàs probavit, magni pendit; nec uſu earum, ſed temperantiâ læta eſt. temperantia avtem cùm voluptates minuat, ſummi boni injuria eſt. Tu voluptatem complecteris, ego compeſco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate tanqam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] ſed & τὴν σωφροσύνην. ſiqidem ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς, *temperans fugit voluptates.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neqe iis oblectatur, qibus intemperans maximè conſvevit, ſed potius agrè afficitur. ibidem lib.* 3. *c.* 11.

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *ſuprà* §. 28. & *infrà* 41, 47.

§. 41. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur ſomnus, avt appetitus.* Lugdunenſis. *ſomnus*, illud unde ſit neſcio. nam Xylander, Baſilienſis, *ſenſus*, rectè.

Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως] Repugnare ſibi primâ facie poteſt Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. concedit qidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, *actum* ſive *effectum impediri poſſe*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, καὶ διαθέσεως ἐμπόδια, *appetitûs ſive impetûs ac diſpoſitionis impedimenta:* cùm hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμποδισμὸν admittat, eúmqe parti non λογικῇ, ſed ζωϊκῇ adſcribat. verùm facilè conciliari poterunt iſta, ſi ὁρμὴν diſtingvamus in internam externámqe, qarum illa ab externis impediri neqeat, hæc poſſit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, ſive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm ſit, ut Marcus hîc loqitur. ἀνυπεξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, eſt idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationi conſentaneam*, qæ eſt μετ' ὑπεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atqe ideò nevtiqam avt fruſtratur, avt re ulla externa impeditur, qò minùs, qod ſibi propoſuerit, aſſeqatur. *l.* 5. §. 20.

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit ſenſus.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortuna viderit: qoniam conſilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c.* 16. *Viderit habitus, dum myſteria qalitas eadem ſit; viderit forma, dum ſimplicium Dei corpus ſit.* & *c.* 42. *Viderint, qi per capillum odorantur.* q. d. illis iſtud curæ eſto: nos ex illis non ſumus. *Act. Apoſt.* v. 18. v. 15. Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin verò qæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege veſtra, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυπεξαίρετος] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si id qod communiter fieri ſolet, tibi propoſueris.* nempe poſſe aliqid intervenire, qod rei propoſitæ tibi proſecutionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Vide eundem *de tranqil. c.* 11. *ad l.* 7. §. 58. & *Ep.* 91. *ibidem ad* §. 68. vide & *infrà* §. 46.

Τὰ μέντοι σῷ νῷ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος ἔωθεν ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit', ubi facta fuerit sphæræ instar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum censeo, ut me ipse vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, si

[a] τέτε γὰρ ὐ πῦρ, ὐ σίδηρος, ὐ τύραννος, ὐ βλασφημία, ὐχ ὑλῶν ἅπτεται. [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένῃ.

§. 42. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος [c] ἐμαυτὸν λυπεῖν. οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

§. 43. [d] Ἑυφραίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ δ' ἐὰν

[a] Sup. §. 28. l. 11. §. 36.
[b] Inf. §. 48. l. l. 11. §. 12. l. 12. §. 3.
[c] L. 7. §. 16. Inf. §. 47.
[d] L. 6. §. 34. l. 10. §. 10.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Dissert. l. 2. c. 23.* Τῇ ἰατρικῇ δυνάμει τίνα πίφυκεν ἐμποδίζειν; ἡ προαίρεσις, καὶ προαιρετά. τῇ ἀκτικῇ ταὐτά. τῇ φρασικῇ ὡσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πέφυκεν; ἀπροαίρετον ἤδη. αὐτὴ δὲ ἑαυτὴν διατραφεῖσα. *Oculorum aciem qidnam impedire solet? Voluntas, & qæ à voluntate pendent. Hac eadem & audiendi & dicendi facultatem impediunt. Voluntatem verò qid impedire solet? Nihil voluntati non obnoxium, sed ipsa sese ubi depravata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλης τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. *Fieri non potest, ut qod naturâ liberum est, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à semetipso.* Idem *lib. 1. cap. 19.* vide *lib. 2. §. 9.* & *lib. 5. §. 20.* & *lib. 7. §. 55.* & *lib. 12. §. 8.*

Οὐ πῦρ, ὐ σίδηρος] vide *l. 4. §. 39.* & *l. 7. §. 68.* & *suprà §. 28.* Epictetus *l. 1. cap. 29.* Τὴν προαίρεσιν οὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ αὐτήν. *Voluntatem nihil vincere potest, nisi ipsa sese.* Hercules in Evripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Joseph. & de boni viri libert.* & apud Evsebium *præpar. Evang. l. 6. cap. 6.* & apud Grotium in *excerptis*, ubi versus primus deest, ex illis restituendus, qi etiam in *Phœnissis* ejusdem reperitur *v. 524.*

Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον.
* Πίμπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
Πίνων κελαινὸν αἷμα. πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἀνεῖσ' εἰς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.
Ad hæc, adesto ferrum & ignis insuper;
Ure, (sive, seca) hæc cremaqe membra, & impletor meis
Potans rubentem sanguinem: in terram prius
Descendet æther, terra se in cælum feret,
Qàm blanda de me veniet ad te oratio.

Grotius. Indi Philosophi Alexandro; Σώματα μὲν μεταξεῖς ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ἡμετέρας οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βυλόμεθα. πῦρ ἀνθρώποις μίγιστον κολαστήριον. τύτῳ ἡμεῖς καλαφρονοῦμεν. *Traduces qidem corpora de loco in locum; animas autem nostras non coges facere qæ nolumus. Ignis est hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l. 4. p. 494. C.* & Philo plenius ex Calani *ad Alexandrum Epist. lib. de libert. p. 879. D.* ex Clemente tamen supplendus. Φίλοι πείθυσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, ὐδ' ἓν ὕπνῳ ἰωμακότες ἡμέτερα ἔργα. σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ὐ δύνασαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βύλονται, ἃ μᾶλλον πλίνθυς καὶ ξύλα φωνὴν ἀφεῖναι. πῦρ μιγίστης τοῖς ζῶσι σώμασι πόνος καὶ φθορὰν ἐργάζεται. τύτῳ ὑπεράνω ἡμεῖς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα. ὐκ ἔστι βασιλεὺς, ὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi svadent, ut cogas Indorum philosophos, ne per somnum qidem conspicati nostras res & nostra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poteris cogere facere qæ nolunt, nihilo magis qàm si lateres & ligna cogas vocem mittere. Ignis corporibus vivis maximos dolores excitat non sine pernicie, hunc tamen nos despicimus dum vivi comburimur. Nullus rex, nullus princeps potest efficere, ut qicqam agamus prater animi sententiam.* vide *ad l. 5. §. 10.*

Οὐ τύραννος] ὐ λῃστής. *l. 11. §. 36.*

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μίνῃ] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. physic. l. 1. tit. 11.* sed corruptè, sic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμίης, &c. unde subit animum, locum istum mendo non vacare prorsus, & *μίνει* illud avt irreptitium esse, avt vitio nevtiqam immune. Verùm de dicto ipso ampliùs videbitur *ad l. 12. §. 3.* qòd autem à superioribus ista divellunt Lugdunensis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commodè factum videtur. idem enim planè argumentum spectare, etiamsi eo modo sumatur, qo ipsi & legunt & vertunt, qivis facilè perspexerit. Qanqam ego malim dictionis serie continuatâ legere; τύτῳ γὰρ — ὐδ' ὁτιῦν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà §. 48.*

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l. 7. §. 16.* & *infrà §. 47.*

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l. 1. §. 15.* ad illud, *συγγνωμονικόν.* Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἔχει σεμνὸν, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν ὐδένα ἐλύπησεν; *Qid gravitatis in illo est, qi tanto tempore philosophorum neminem contristavit?* sed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l. 9. §. 5.* Ὁ ὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπὸς ἦν. *Qi ne malis qidem durus & asper est.* Epictetus ipse *Dissert. l. 3. c. 23.* Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τῦ φιλοσόφου σχολεῖον. ὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαν-

* τίμνον, Evsebius.

A τας. *Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum latitia, sed cum dolore.* qomodo à Petri concione illi, *Act. c. 2. v. 37.* κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde*, à Christo etiam adolescens ille, Matth. *c. 19. v. 22.* ἀπῆλθε λυπύμενος, *abiit tristitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contristatus. Addas licèt his, nec Elium sacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd suos perperam etiam agentes, contristare detrectârint. *Histor. Reg. Israël. l. 1. c. 2. v. 29.* & *c. 3. v. 13.* & *l. 3. c. 1. v. 6.* Qomodo ergò Marcum, vel qà σκηπτῦχος βασιλεὺς, *rex sceptrum manu gestans*, vel qa ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, *inter reges philosophus*, culpâ liberabimus, si is neminem unqam qenqam
B contristavit? Forsan τὸ ἑκὼν, sive *sponte*, illud adjectum satisfecerit ad Marcum à censura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultrò sive sponte tristitiâ pœnisve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipsorum exigentibus, id facit, sed coactus qodammodo ἀέκοντί γε θυμῷ, ad supplicia etiam justissima ac meritissima descendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c. 3. v. 33.* *Qi non affligit ex animo suo, mœstitiáqe afficit mortales. De suo optimum; de nostro justum: optimum ex natura proprietate; justum ex caussa necessitate.* Tertullianus *de resurr. carn. c. 14.* Unde Salvianus
C *de provid. l. 5. c. 8.* *Nos vim Deo facimus iniqitatibus nostris. Nos nolentem ulcisci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l. 8. c. 2.* *Nos calamitatum nostrarum avtores sumus. Deus enim pius & misericors est, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, sed ipsi facimus ut puniamur. Cùm avtem punire nos ipse facimus; cui dubium est, qin ipsi nos nostris criminibus puniamus? qia qicunqe dat caussam qa puniatur, ipse se punit.* Talem principem suum Naso *Pont. l. 1. eleg. 3.*

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Qiqe dolet, qoties cogitur esse ferox:
Multa metu pœna, pœna qi pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l. 2. eleg. 2.*

Qi cùm triste aliqid statuit, sit tristis & ipse;
Cuiqe ferè pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro;
Venit & ad vires ira coacta suas.

Et *Trist. l. 4. el. 8.*

Ergò illum demens in me sævire coëgi,
Mitius immensus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipse se profiteri videtur.

§. 43. Ἑυφραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc est qod Flaccus *Epist. 1.*
E *— alios aliis rebus studiisqe teneri.*
& *l. 2. Epist. 2.*
Deniqe non omnes eadem mirantur amantqe.

Pindarus *Pyth. 10.*

Καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκτικε φρένας
Namqe aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

— non omnibus unum est,
Qod placet.

Homerus *odyss. ξ. v. 228.*

F Ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe homines aliis alii rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adverss. ethic c. 3.*

Ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ κραδίην ἰαίνεται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutuatum vult, sic extulit, *Strom. l. 6.*

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.
Ast alia res alius cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶντε κ' ἀνθρώποιν μέλει.
Cordi alia hominibus aliis sunt studia, & Deis.

Idémqe *Oeneo* apud Clementem.

G Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἤδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l. 1. c. 14. §. 2.*

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἀηδόνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι. —
Miserum, qòd eadem sæpe res, hominum his placet,
Illis in odio est. —

Prout de se Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer dispicet.* Cicero *Tuscul. l. 5. §. 63.* *Sic se res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœnissis* Sextus *ibidem.*

Εἰ πᾶσι τ' αὐτὸν ἦφυ σοφὸν θ' ἅμα,

a L.10.§. 35. ἐὰν [a] ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, [b] μὴ ἀποστρεφόμενον; μήτε ἄνθρωπόν τινα, [*] μήτε τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. ἀλλὰ [c] πᾶν εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς [*] ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ [d] χρώμενον ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν.

b Sup. §. 34. * μητε [τι] Lug. An. c Sup. §. 7, 8. l. 4. §. 25. l. 7. §. 3. * ὁρᾶν f. d Sup. §. 29.

§. 44. [e] Τοῦτον [*] ἰδὲ τὸν χρόνον σαυτῷ χάρισαι. [f] οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, ἀ λογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι ἐναι, οἷοί εἰσιν ἅπαντες οὓς βαρέως καὶ ἐκεῖνοι ἤδη τοι. τί ἦ ὅλως πρὸς σὲ, ἂν ἐκεῖνοι ἃ φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑπόληψιν τοιαύτην περί σε ἔχωσιν.

e L. 4. §. 17. 26. * ἤδη f. f L. 2. §. 17. l. 4. §. 19. g L. 4. §. 3. l. 5. §. 33.

§. 45. [h] Ἄρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἔξω ἵ τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔστιν, [k] ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς [l] τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [m] ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μοι ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, πεπτωκυῖα, ὀρεγομένη, * συνδυομένη, πτυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τοῦτο ἄξιον;

h L. 10. §. 15. 23. 33. i L. 2. §. 13. l. 3. §. 5. 7. 16. k Sup. §. 7. l. 1 l. 9. §. 26. l L. 5. §. 16. m L. 9. §. 37. * συνδυομένη f. vel συνχυομένη.

mentem ſanam habuerim, qæ nec hominem qenqam, avt humanum qicqam averſetur; ſed qicqid obvenit, oculo benigno aſpiciat excipiátqe, & pro ſui exiſtimatione ſingulis utatur.

§. 44. Hoc ipſum, qod jam adeſt, tempus tibimet fac impertias. qi famam poſthumam affectant potiùs, non cogitant, alios qoſdam ejuſmodi fore poſteros illos, qales iſti ſunt, qos nunc gravatim ferunt. ſed & utriqe ſunt mortales. qid avtem tuâ intereſt, ſi vocibus iſtiuſmodi adſtrepuerint illi tibi, avt exiſtimationem hanc vel illam de te habuerint.

§. 45. Tolle me, & qocunqe libuerit projice. etenim illîc qoqe genium meum habiturus ſum propitium placidúmqe; hoc nempe contentum, ſi pro conditionis ſuæ officio habere ſe ageréqe poſſit. num hoc tanti eſt, ut hac de cavſſa anima mea malè ſe habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, conſternatur. ecqid reperiam, qod tanti ſit?

§. 46.

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, ſi ſaperent idem,
Diſſidia generi nulla mortali forent.
Νῦν δ' ὥσ' ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς.
Diſſimillima nunc ſunt ingenia mortalibus.

Perſius *Sat.* 5. *v.* 52.

Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus.
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Scilicet qòd Terentius *Phorm.* 2.

— ità eſt:
Qot homines, tot ſententiæ; ſuus cuique mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marcum *l.* 10. §. 10. ſed &, Athanaſii qi nomen præfert, avtorem in *definition.* inter hominum Θέλημα φυσικὸν, qod in omnibus idem ſit, & γνωμικὸν, qod in aliis aliud, diſtingventem, apud Caſavbonum *in Perſ. Sat.* 5.

Ἐμὲ δὲ ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν] Conſimilis huic locus apud Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex perſona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον. οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. *Qemadmodum alius delectatur, cùm agrum ſuum meliorem facit, alius cùm equm: ſic ego qotidie delector, cùm me fieri meliorem deprehendo.* vide *ſupra* §. 26. & *l.* 10. §. 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annotator Lugdunenſis μήτέ τι τῶν ἀνθρώπ. σ. vide *infrà* §. 46.

Ἀλλὰ πᾶν εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντα] Syntaxis poſcit ὁρῶν. qia præceſſerat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 29.

§. 44. Τοῦτον ἰδὲ τὸν χρόνον] ità Baſilienſis & Lugdunenſis. ego ἤδη malim. qòd, *l.* 4. §. 26. Κερδαντέον τὸ παρόν. *Qod inſtat tempus lucrandum eſt.*

Τὴν ὑστεροφημίαν] vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 19.

Οὓς βαρέως] *qos agrè ferunt.* Scholiaſtes ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. ἃ δεῖ, inqit, λέγειν, ὅτι ἐβαρύντο, ἢ βαρύμαι, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. *non oportet dicere,* ὅτι ἐβαρύντο, ἢ βαρύμαι, *ſed* βαρύνομαι, &c. hoc nimirum ſenſu, opinor, negat τὸ βαρεῖσθαι uſurpari. Alioqi Plato etiam in *Sympoſ. pag.* 1194. *C.* dixit, Ὁ δὲ Πόρος μεθυσθεὶς τῷ νέκταρι, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος ἐυδεῖ. *Porus nectare ebrius, Jovis hortum ingreſſus* vino, an ſomno, *gravatus dormiebat.* Marcus *ſuprà* §. 36. Βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. *Id ſemper qod præſens eſt, moleſtiam ſibi faceſſere.* Cæterùm τὸ βαρεῖσθαι μεταβατικῶς, prout Marco iſtîc, uſurpatum, havd temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen *lib.* 8. *c.* 8. §. 2. Ἐβαρύντό τε αὐτῶν τὴν εὐγένειαν. *Eorúmqe nobilitatem ægrè, ſive gravatim, ferebant.*

Τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ] ità *l.* 4. §. 19. Τί οὖν τοῦτο πρὸς σέ; *Qi hoc ad te tamen?*

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. §. 3. Τὸν κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes planè applauſus iſti.*

§. 45. Ἄρόν με, καὶ βάλλε ὅπου θέλεις] vide Calani *ad Alexandrum Epiſt. ſuprà ad* §. 41. In Senecæ *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, ſed locus. in qamcunqe terram venio, in meam venio. Nulla terra exilium eſt. Altera patria eſt. Patria eſt, ubicunqe bene eſt. illud avtem per qod bene eſt, in homine, non in loco eſt. In ipſius poteſtate eſt, qa ſit illi fortuna. Si ſapiens eſt, peregrinatur; ſi ſtultus, exulat.* vide *l.* 5. §. 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἔξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, qin mentem in ſtatu recto & erecto cuſtodiam. Philemon exul, A interrogantibus, ὡς ἐνημέρηκε, *qàm proſperè ageret,* reſpondit, ὑμεῖς μὲν οὐκ οἴεσθε οὕτω πεθεραμένοι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. *Vos minùs opinaminì, qi in hoc ſtatu me videtis. Ego enim ſemper bonus eſſe perſiſto.* pro ὤν, ᾖ vel οὐκ lego, ut ſenſus conſtet. Refert ex Telete *de exilio* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 40. Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξορίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθῃς, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσῃ. καὶ γὰρ ἐνθάδε, ὃ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. *At relegationem? Qocunqe venero, ibi mihi bene erit. Nam & hic, non propter locum bene mihi fuit,* B *ſed propter decreta, qæ mecum ablaturus ſum. Neqe enim ea qiſqam eripere poteſt: hæc ſola mea ſunt & propria, mihiqe dum adſunt ſufficiunt, ubicunqe fuero, & qicqid fecero.* Seneca *ad Helv. c.* 5. *Adverſus ipſam mutationem locorum, ſatis hoc remedii putat Varro, qòd qocunqe venimus, eádem rerum naturâ utendum eſt. M. Brutus, qòd licet in exilium euntibus virtutes ſuas ferre ſecum. utraqe in unum collata plurimùm poſſunt. qantulum enim eſt, qod perdidimus? duo, qæ pulcerrima ſunt, qocunqe nos moverimus, ſequentur; Natura communis, &* C *propria virtus.* vide *l.* 7. §. 53.

Ἆρα τοῦτο ἄξιον] Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia eſt, ut motu meo digna ſit. qid enim indignius, qàm ſapientis affectum ex aliena pendere neqitia?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictetus *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸ παῖδα, ἐνδυμοῦ ὅτι δύναται μὴ μετανοῆσαι, καὶ μεταλῦσαι, μηδὲν ποιῆσαι ὡς θέλεις. ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι. *Cum verò puerum vocas, fieri poſſe cogita, ut præſto non ſit:* & *ut ſit, nihil agat ex animi tui ſententia. Neqe verò ei tam bene ſit, ut tuarum perturbationum habeat ille poteſtatem.* Vitium ſubeſſe Volphio ſuboluit. itaqe pro τὸ μὴ, τό σε ſubſtituit. & pro ἐστιν, ἔσω vel εἴη mavult. at rectiùs Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. qanqam perperam apud Stobæum ἔστω pro ὄντως legitur. Meliùs pro ἐνδυμοῦ προσπινόει. Nam qare pro ἀλλ', καὶ, Volfius, pro αὐτῷ, αὐτὸς Geſnerus, nihil erat. *Hoc,* inqit, *tecum cogita, non tam feliciter agitur cum ſervulo meo, ut me perturbari in illo ſit ſitum.* Vide *ſuprà* §. 42.

Συνδυομένη] *anxia* Xylander. *confuſa* Caſavbonus, ut συγχεομένη, vel συγχυομένη legiſſe videatur. qid ſi συνδεομένη legatur? *unà cum corpore conſtricta,* & vinculis qodammodo obnoxia. Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. *In qo ſuſtineo mala uſqe ad vincula, ſed ſermo Dei non eſt vinctus.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφιλεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν ὃ δήσει, οὐδ' ἀφιλεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. qidnam? pedem. At avſeret. qidnam? collum. Qid ergo non vinciet, non avſeret? voluntatem.* Vel *curis anxietateqe conſtricta, ac vincta.* ut Boëthius *conſol. lib.* . *c.* . *Nubila mens eſt, vinctáqe frenis, hæc ubi regnant.* Verùm illud, opinor, potiùs fuerit, qod Caſavbonus ſecutus videtur. ità Epictetus *enchir. c.* 28. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου τις ἐπίτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκεις ἄν. ἔτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐάν λοιδορήσῃταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, ἐκ αἰσχύνῃ; *Qod ſi* F *corpus qidem tuum aliqis obvio cuipiam permitteret, indignareris: tu verò qi animum tuum cuilibet permittas, ut, ſi convicia tibi dixerit, perturbetur & mœreat; non erubeſcis?* Marcus ipſe *lib.* 5. §. 32. Διὰ τί συγχίσεσιν ἄτιχοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; *Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes anima imperitaqe conturbent?*

§. 46.

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere poteſt, qod non humanus ſit caſus; nec bovi, qod non bovis ſit; nec viti, qod non vitis ſit, nec lapidi, qod non lapidis ipſius ſit. Si ergò contingit id cuiqe, qod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, qid eſt, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tuliſſet natura communis, qod ferri non poſſet.

§. 47. Si qa te angit res externa, non eſt ea ipſa, qæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de re ea judicium. hoc avtem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſi qid verò in interna animi diſpoſitione te angit, qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? ſed obſtat, inqis, valentius aliqid. nihil eſt ergò qod anxius ſis. neqe enim non agendi cavſſa in te eſt, ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. exede ergò è vita

§. 46. [a] Ἀνθρώπῳ ὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ ὐκ ἐστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα. ὐδὲ βοΐ, ὃ ὐκ ἐστὶ βοϊκόν. ὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ ὐκ ἐστὶν ἀμπελικόν. ὐδὲ λίθῳ, ὃ ὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. [b] εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κ᾽ [c] εἰώθειν, κ᾽ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; [d] ὐ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

[a] L. 5. §. 18. Sup. §. 36.
[b] L. 10. §. 3. l. 11. §. 13.
[c] L. 12. §. 26.
[d] L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.

§. 47. [e] Εἰ μὲν ἀφ᾽ ἑαυτῶν τῶν ἐκτὸς λυπῇ, ὐκ ἐκεινό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτῶν κρίμα. [f] τοῦτο οὖν ἤδη ἐξαλεῖψαι [g] ὅπῃ σοι ἐστίν. εἰ δ᾽ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, [h] τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὅμως δ᾽ κ᾽ εἰ λυπῇ, ὅτι ὐχὶ * τὸ δὲ δι ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί ὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται. [i] μὴ ἄν λυποῦ. ὐ γὰρ πᾶσά σε ἡ αἰτία ἔ μὴ ἐνεργεῖ. ἀλλὰ ὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργούντα τοῦτο. [k] ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμε-

[e] L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26.
[f] Sup. §. 29.
[g] L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14.
[h] L. 9. §. 11. l. 12. §. 25.
* τόδε
[i] Sup. §. 32. 42. 45.
[k] L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

§. 46. Ἀνθρώπῳ ὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ ὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qa ferenda ſunt diſplicet. Nam qicqid cadere in hominem poteſt, in ſe incidiſſe non qeritur. vires ſuas novit; ſcit ſe eſſe oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Ουκ ἔστιν ὐδὲν δεινὸν, ὦδ᾽ εἰπεῖν ἔπος
Οὐδὲ πάθος, ὐδὲ ξυμφορὰ διήλατος,
Ἥς ὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
Nulla adeò fando terribilis oratio eſt,
Vel fors, vel irâ cœlitum invectum malum,
Natura qin humana patiundo id ferat.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνῳ ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. *Animanti ratione prædito id ſolum eſt intolerabile, qod ratione caret.* vide *ad* §. 15. Iſocaſii dictum.

Καὶ εἰώθειν, καὶ πέφυκεν] vide *ſuprà* §. 41. τὸ καινόν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri, qòd ſpargaris in publico: avt inqineris in luto. eadem vitæ conditio eſt, qa balnei, turba, itineris: qadam immittentur, qadam incident. Non eſt delicata res vivere. Longam viam ingreſſus es. & labaris oportet, & arietes, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors, id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio timebis: per ejuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter.* Et mox: *— Qicqid dixeris, multis accidit. — Nihil miremur eorum, ad qa nati ſumus: qa ideo nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus. ità dico, paria ſunt. Nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. æqum avtem jus eſt, non qo emues uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt. imperetur æqitas animo, & ſine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτῶν κρίμα] vide *ſuprà* §. 40. Epictetus *enchir. c.* 5. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, ὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, ſed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Diſſert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Non aliam eſſe perturbationis & inconſtantiæ cauſſam niſi opinionem.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν αὐτῷ δεινὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης κ᾽ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας γίνεται τοιοῦτον. *Nihil enim omnium grave eſt: ſed ad opinionem noſtramqe imbecillitatem tale fit.* Dio Pruſæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. conſtant. c.* 4. *Ad tantas inceptias perventum eſt, ut non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexemur, more puerorum qibus metus incutit umbra, & perſonarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parùm grata avribus, & digitorum motus, & alia qa impetu qodam erroris improvidi refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοι ἐστίν] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. *Qm liceat ea amovere, qa ſaluti impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *ſuprà* §. 29.

Οὐ γὰρ παρά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι] Nè contriſteris, inqit, ſi honeſta molienti objectum fuerit, qod effectum & ſucceſſum impediat; cùm tu qod in te eſt, qodqe tui eſt officii feceris; nec à te ſit qod effectu ſucceſſúqe caruerit. Hoc ipſo argumento pii homines, Dei miniſtri cumprimis, ſolari ſeſe ſolent, ubi conatus ſuos advertunt, fructu, optato etiam magis qàm ſperato forſan, deſtitui. Eſajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter, atqe incaſſum vires meas conſumpſerim; officium tamen meum penes Jovam eſt, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ἴσα τῶν γηπόνων, τοιοῦτα κ᾽ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τὰς ἐνιαυσίους πολλάκις μόχθους, κ᾽ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, κ᾽ τὰς ἰδρῶτας, ἂν μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν πόνων ἄξιον ἡ γῆ, παρ᾽ ὐδενὸς ἐτέρου δύναται τῶν πόνων τινὰ παραμυθίαν εὑρεῖν, ἀλλ᾽ ὑποσείρου μετ᾽ αἰσχύνης κ᾽ καταφεύγει ἀπὸ τῆς ἄλω πρὸς τὴν οἰκίαν, κ᾽ τὴν

A γυναῖκα κ᾽ τὰ παιδία, ὐδένα ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι. ἀλλὰ κἂν γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ μηδένα ἐξενέγκῃ καρπὸν, ἡμῖν πάντα ἐπιδειξαμένοις πόνον, ὁ κ᾽ ταύτης κ᾽ ἡμῶν Κύριος ὐ περιῆται κενοῖς ἡμᾶς ἀπερχομένους ἐλπίσιν, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γάρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apoſtoli ſunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, ὐ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eadem conditione, qa agricolæ, ſunt verbi divini præceptores. Siqidem agricolæ poſt annuos ſudores, & miſeram illam laborioſámqe vitam, ſi terra aliqando pro operis in ſe impenſis non reſpondeat, nemo alius ejus damnum inſtaurare poteſt, ſed pudibundus triſtiſqe ab area domum ad uxorem & filios revertetur, & qem longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis avtem nihil hujuſmodi uſu venit, ſed licet culta terra nullum afferat fructum, dummodo nos nullum ſubtraxerimus laborem, & ejus & noſter Dominus vanâ nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat. Unuſqiſqe enim, inqit, propriam mercedem accipies ſecundum proprium laborem, non ſecundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. *Unuſqiſqe propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum, non ſecundum proventum. Fac qod tuum eſt: Deus qod ſuum eſt, abſqe tua ſolicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, fer curam,* B *& tuas explicuiſti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi fortè noluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illuſtrat. *En plagam. tibi incumbit curatio. rides me forſan, incurabilem perſvaſus. Noli diffidere: curam exigeris non curationem. Avdiſti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel ſana illum.*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut æger.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epiſt. ad Pammach. & Ocean. Qi æthiopem invitat ad balneas; etſi nigredinem non avferat illi, certè vel pecuniam accipit ſibi: & licèt in illius candore non gavdeat, certè vel ſuo in lucro lætatur.* C *Ità ſine dubio inobedientem qi divinis ſermonibus monet, qamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de miniſterio veræ caritatis ſibi acqirit.* Itaqe iſtîc non æthiops fruſtrà lavatur, nec operam ludit perditve, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia ſumus Deo: in iis qi ſervantur, & in iis qi pereunt.* Καὶ ὁ κόπος ὑμῶν ὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor veſter non eſt inanis in Domino.* Idem *ad eoſdem Ep.* 1. *c.* D 15. *v.* 58. Neqe tamen conſideratio hæc, è piorum animis omnem prorſus anxietatem, ac triſtitiam eximit. Sicut enim E χαρὰν κ᾽ σέφανον καυχήσεως, *gavdium & coronam de qa gloriantur*, ſuum ducunt ſuorum profectus. *ad Theſ. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamſi non inutile planè, triſte tamen & cordolium graviſſimum eſt ipſis, ubi conatus hac in parte ſuos fruſtratos adſpiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio conſolationem, dum mortem filii intueor. Qa enim mater, etiamſi omnem qam potuit curam & diligentiam egrotanti adhibuiſſe ſe ſcint, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea unqam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior juſtò Stoica diſciplina non admittit. F

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνεργοῦντα τοῦτο] Hoc eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philoſophis qibuſdam: Ἀντίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σκευδαίῳ συγχωρῆσαι, εἴ τις τῷ πράσσειν ἄτω τηρήσειν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἐπιλελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philoſophi, ut liceat animam juſta de cauſſa educere, ſi qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ſpes ei amplius reliqa ſit actionis.*

Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἔξιθι. & de

* ἢ f. μενὴς, * ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκῃ, ἅμα [a] ἵλεως τοῖς ἐνισταμένοις.

a L. 2. §. 3.

b Sup. §. 41. §. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται
c L. 7. §. 28. τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συσταφῇ [d] ἀρκε-
d Sup. §. 7. θῇ ἑαυτῷ, [e] μὴ ποιῆσαί τι ὃ μὴ θέλει, [f] κἂν ἀλό-
e L. 5. §. 29. l. 10. §. 33. γως τοῦτο παραβάζεται. τί οὖν [g] ὅταν καὶ μετὰ λόγου πε-
f L. 11. §. 3. ρισκεμμένως κρίνῃ τοῦτό τινος; Ἀλλὰ τοῦτο ἀκρό-
g L. 5. §. 18. πολίς ἐστιν [h] ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια. οὐδὲν γὰρ
h L. 1. §. 9. ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν
i L. 11. §. 36. [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἔσται. ὁ μὲν οὖν μὴ ἑωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής. ὁ δὲ ἑωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

k L. 7. §. 64. §. 49. [k] Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν

æqo animo, qo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat qod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. qid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ consideratè de re aliqâ sententiam tulerit? propterea arx est qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad qod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit se, infelix est.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Constantio Ammianus *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambrosius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tuscul. l.* 5. *Mihi qidem in vita servanda videtur illa lex, qa in Gracorum convivis obtinetur, Aut bibat, inqit, aut abeat* (ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι) *aut enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, aut nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortuna, qas ferre neqeas, diffugiendo relinqas.* Et subjungit: *hac eadem, qa Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Seneca *Epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo his legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? qacunqe vis, exi.* & *Epist.* 70. *Hoc est unum, cur de vita non possimus qeri. bono loco res humana sunt, qod nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde venisti.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Τὸ δὲ κεφάλαιον, μίμησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκ ἔτι παίζω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν, οὐκ ἔτι παίζω, ἀπαλλάσσου. μίνον δὲ, μὴ θρήνει. *Qod autem caput est, memento apertam esse januam. ne sis pueris timidior: sed ut illi dicunt, cùm re aliqâ non amplius delectantur, se diutius non lusuros esse; sic* & *tu, cùm qadam ejusmodi esse videbuntur, ubi te diutius esse lusurum negâris, recedito: sin manseris, lamentari noli.* sed vide *ad l.* 3. §. 1.

A δοκῇσιν. Ἀνδράποδα ταῦτα οὐκ οἶδεν, οὐδὲ τίς εἰμι, οὐδὲ πῶς μετὰ ἀγαθῶν, καὶ τὰ κακά. ὅτι ὁ πρόσοδος αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. ὕτω καὶ ὀχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες καταγελῶσι τῶν πολιορκούντων. Νῦν ὅτοι τί πρᾶγμα ἔχουσιν ἐπὶ τῷ μηδενί; ἀσφαλὶς ἐστι ἡμῶν τὸ τεῖχος. τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, τὴν ἄλλην ἅπασαν παρασκευήν. ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα, ἀνθρώπου δὲ ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ τεῖχος ὅτως ἰσχυρόν; ἢ ποῖον σῶμα ὅτως ἀδαμάντινον; ἢ ποία κλῆσις ἀναφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὅτως ἀνεπιβούλευτον; πάντα πανταχῇ θνητὰ, ἐυάλωτα, ὄρισαι τὸν ἐπιόντων πρόσκοπα, πᾶσα ἀνάγκη ταράττεσθαι, κακοῦσθαι, φοβεῖσθαι, πυθέν, B ἀτελεῖς ἔχοντα τὰς ὀρέξεις, περιπτωτικὰς ἔχοντα τὰς ἐκκλίσεις. εἶτα ὑ θέλομεν τὴν μόνην ἀσφάλειαν διδομένην ἡμῖν ὀχυρὰν ποιεῖν; οὐδ' ἀποσάντες τῶν θνητῶν καὶ ὅλων, τὰ ἀθάνατα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκπονεῖν; *Potestne qisqam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turbaris? non avtem progressus in medium proclamas, tibi pacem esse cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eos in primis deridere qi se tibi nocere putant? Mancipia ista sunt: ignorant qis sim, ubi mea bona* & *mala posita sint nesciunt; non patere sibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi munitam incolunt urbem, hostium obsidionem rident. Nunc isti qid sibi frustra facessunt negotium? tuta sunt* C *nostra mœnia, commeatum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus instructi sumus. Hac sunt qa civitatem munitam* & *inexpugnabilem faciunt. Hominis verò animum nihil aliud nisi decreta. Nam qis murus adeo firmus est? avt qod corpus adeò adamantinum? qave possessio tam certa* & *propria? avt qa dignitas ita insidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia sunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia; qibus qi ullo modo adjungit animum, hunc turbari omnino necesse est, malè sperare, lugere, irritas habere appetitiones, in ea qa nolit incidere. Et tamen solam eam arcem nobis datam munire nolumus? nec mortalibus* & *servilibus rebus repudiatis, immortales naturáqe liberas comparare?* divina planè hæc.

Ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν] Xylander avt Casavbonus qid hìc legerint, havd est facile conjectu. Neqe enim verba, prout habentur, exhibere possunt, qod avt iste avt ille reddidit. Ego opinor legendum, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita ivmenis.* id est, *placido animo, qomodo* & *is soles discedere, qi id qod volebat assecutus est; simúlqe propitio etiam adversus illud qodcunqe id fuerit, qod obstiterat tibi, qò minùs id qod volebas efficeres.*

§. 48. Ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *suprà* §. 41. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum subacta,
Prater atrocem animum Catonis.

de qo verè viro Seneca amplìùs *de constant. Sap. c.* 1. & 2. qi & *ibidem c.* 6. *Bona viri sapientis solidis* & *inexpugnabilibus munimentis præcincta sunt. Non Babylonis illi muros conferas, qos Alexander intravit. Non Carthaginis avt Numantiæ mœnia, non unâ manu capta; non Capitolium arcémve. Habent illa hostile vestigium: illa qa sapientem tuentur, à flamma* & *ab incursu, tuta sunt: nullum introitum præbent, excelsa, inexpugnabilia, Diis aqa.* Philo *de viri boni libert. pag.* 879. *E.* ex Zenonis sententia. Ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βασθίσαι τις πλήρη πνεύματος, ἢ βιάσαιτο τὸν σπουδαῖον ἐντυῶν ἄκοντα δρᾶσαί τι τῶν ἀδυλήτων. ἀνένδοτος γὰρ καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐνέρεισε. *Facilius esse utrem inflatum mergere, qàm qemvis virum probum invitum ad aliqid agendum cogere, nam invictus animus, rationis rectæ placitis confirmatus cedit nemini.* Seneca *de sap. constant. cap.* 4. *Qid igitur? non erit aliqis qi sapienti facere tentet injuriam? tentabit, sed non perventuram ad eum. Majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, qàm ut ulla vis noxia usqe ad illum vires suas perferat. Etiam cùm potentes,* & *imperio editi,* & *consensu servientium validi, nocere ei tentent; tam citra sapientem omnes eorum impetus deficient, qàm qa nervo, tormentisve in altum exprimuntur, cùm extra visum exiluerunt, citra cælum tamen flectuntur. Qid tu putas, cùm stolidus ille rex multitudine telorum diem obscurâsset, ullam sagittam in solem incidisse? avt demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Ut cælestia humanas manus effugiunt,* & *ab his qi templa diruunt, avt simulacra constant, nihil divinitati nocetur: sta qicqid fit in sapientem protervè, petulanter, superbè, frustrà tentatur.* qia scilicet mens inconcussa manet, nec animum istorum qicqam attingit; ut Philo suprà, & Marcus istic. Ità Epictetus Dissert. *l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι; οὐδαμῶς. τί οὖν ἔτι ταράσσῃ; ὑχὶ δὲ παιζελθὼν εἰς μέσον κηρύσσεις, ὅτι ἀρήσην ἄγυις πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅ τι ἂν ἐπῶσι ποιῶσι, καὶ μάλις' ἐπαίσαν καταγελᾶς ὅσοι σε βλέπειν

D Εἰς ἑαυτὸ συσταφῆναι] vide *l.* 7. §. 28.

Ἀρκεσθῆ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major est animus, qàm ubi aliena sepositi; & fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. §. 18. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις ὕτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, ὑ ὑπὸ ἔθους οἱ Γαλιλαῖοι. ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως οὐ δύναται; *Ergò furore qidem sic aliqis affici potest adversus illa* & *consvetudine, ut Galilæi: ratione verò* & *demonstratione non potest.* qod avtem παρατάττεσθαι Marcus hìc, idem Epictetus *l.* 2. *c.* 1. ἀντιτάττεσθαι dixit. Ἐν ᾗ καταχθεὶς E ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὸν ἡγεμονικὸν, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιτεταγμένον. *In qo collocatus demonstres qid possit ratio* & *mens, qum se rebus, qa juris alieni sint, opposuerit.*

Ἀκρόπολίς ἐστιν] Mens, inqit, cujusqe ratione munita est *arx tutissima*, ad qam ubi se qis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad qam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qa Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jovæ; eò recipit se justus,* & *in tuto collocatur.* Et Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 2. Ἡ βεβαία πίστις, πυργός ἐστιν ἰσχυρός. *Fides* F *firma turris est robusta.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πῶς ὖν ἀκρόπολις καταλύεται; ὐ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν. *Qomodo igitur arx destruitur; non ferro, non igne, sed dogmatibus.*

§. 49. Μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 5. §. 36. & *suprà* §. 40. & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὁ γὰς ἀπίθανος. ἄλλο οὐδέν; οὐδὲν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονε; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτῆ ἔκας προστίθησιν. *Filius obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. In carcerem ductus est. Qid accidit? In carcerem ductus est. Illud avtem de suo qisqe addit, malè cum illo esse actum.* & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μου κακῶς χρᾶται. καλῶς. ἄν τις πνιθάνηται. τί ἐστι τοῦ-

qod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primò visis consiste semper, nec ampliùs qicqam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

§. 50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. nè pergas dicere, *Quæ autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro avt sutori, si huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent, cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, qicqid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáqe ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, desideret. ità contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. ἤγγελται μοι, ὅτι ὁ δεῖνα σε κακῶς λέγει. [a] ἤγγελται τοῦτο. τὸ δέ, ὅτι βέβλαπταί μου ἐν ἤγγελται. βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. ἕως οὖν μένει ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

a L.4.§.7. 11.
b L.4.§.29. l 7.§.29.66.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτος ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσεπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγένετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [d] ξέσματα καὶ προπρίσματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. καί που ἐκεῖνοί γε ἔχουσι πᾶ ἀυτὰ ῥίψωσιν. ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις, [e] ἔξω ἀδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὰ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅτι περιορίσασα ἑαυτῇ, πᾶν τὸ ἔνδον ἀμφιθείρεται καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκεῖν, [f] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι [g] πάλιν ἄλλα νέα ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὕσίας, ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπου ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδεῖται. δέχεται δὲ καὶ χώραν τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

c L.6.§.36.
d L.3.§.2.
e L.4.§.23. Sup.§.18.
f L.7.§.25.
g L.7.§.23.

§. 51. [h] Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπισύρειν. [i] μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν. μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι. μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι. μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. [k] κλείνυσι, κρεανο-

h L.3.§.16.
i L.7.§.66. Sup. §. 13.
k L.7.§.68. Sup.§.28.

το; λίγει, ἡ γυνή μοι κακῶς χρᾶται. ἄλλο ἔν ἐδέν; ἐδέν. ὁ πατήρ μοι ἐδὲν δέδωσιν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ μοι ἐδὲν δέδωσιν. ἄλλο ἐδέν; ἐδέν.] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσθέσεως καὶ προσκατασυράσθαι; *At uxor malè me tractat. Rectè. Si qis scisciterur, qid est istud? Dic, Uxor malè me tractat. Nihil ergò aliud? Nihil. Pater nihil mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id verò esse malum, extrinsecus adjiciendum est, & affingendum mendacium.* Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atqe hoc est qod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προσεπιδοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejusdem διαλέξεων ab Arriano digestarum *l.* 5. qi jam intercidisse videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi sapientem dicit objectis visis terrificis ἀ συγκατατίθεσθαι, ἐδὲ προσεπιδοξάζειν, *nec adsentiri, nec ulteriùs aliqid adjicere, & opinari,* qàm qod visum ipsum renunciat. Neqe enim duo ista, qod Gellius fecisse videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Comicus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὑτοὺς, ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τίθηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινί,
Ἤ, νὴ Δί', ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γί τις.
Εἰ μὲν λάβῃ τοῦτ', Ἀπίδων', ἄνθρωπος γὰρ ἦν,
Τοσοῦτον γέγονε τὸ κακὸν, ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, ἐκ ἔτ' ἔψομαι,
Ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τοῦτο σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἕτερα συλλέγων κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Here, persape homines graviora efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, qàm ea sunt naturâ suâ.
Excessit vitâ natus, avt mater puta,
Avt proxima aliqis ex necessitudine.
Id si qis sic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; qantum fuerat, tantundem est malum.
Qòd si sic; Perist; non tuebor ampliùs;
Hev vita invita: qi ista secum deputat,
Is ad malum alia sibi consarcinat mala.
At qi rationis cuncta ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, retinet qod juvat.

Grotius. Seneca *Ep.* 78. *Levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit.*

Γνωρίζειν] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὲ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μύξας μοι ῥεῖ. τίνος ἕνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον, ἐκ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; τοῦτο δὲ ἐνταῦθα μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; *Sed mucores mihi destillant.*

A *Qê ergò gratiâ manus habes, mancipium? nonne ut ipse te emungas? Ergóne consentaneum est mucores in mundo exsistere? At qantò præstat te emungere qàm naturam accusare?* vide qæ sequntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σου τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concessit? ideo enim concessit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω ἐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ usqam erant, clusit; & seipsam sui finem fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho lavdatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo,

B Οὐδέ τι τῷ παντὸς κενεὸν πέλει, ἐδὲ περισσόν.
Nil est in toto vacuúmve supervacuúmve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remissum esse* Casavbonus havd malé. Ἐπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm ilia *trahentes langvidè incedunt, τὰ ὀπίσθια ἑφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια, καὶ ὑποφέροντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. Crura posteriora attrahentes ad priora,*
C *& ista summoventes, ut propemodum collidant.* uti Aristoteles *histor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνυσι, κρεανομῶσι] Τὸ κρεανομῶσιν propriè de *visceratione* usurpatur, in qa κρέα νέμονται, *carnes distribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλος μὲν σῖτον ἐλὼν ὀπίσσω πρατίζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρέα νέμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens mensæ impertiit
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

id est, ἐκρεανόμων, indè enim κρεανόμος, *qi distribuit carnes.* Evstathius *ibidem.* Verùm Marcus noster istic aliter accipit, de
D immanium atqe efferatorum hominum trucvlentia, qi congeneres sibi mactant, ossáqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem*: ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Aristophanis *eqit.*

Περικόψωμαί' ἐκ σου σκευάσιον.

id est, κατὰ μέρος κατακόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 82.

Διῳῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cadium avidus, hominum coqus,
Citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis dedi-
tus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei discerptionem δύσαγγον κρεανομίαν, *incestam visceration*em ap-

pel-

κρεανομῶσι, κατάρεαις ἐλαύνεσι. τί οὖν παύσει πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώ-
a Sup.§.1.l. φρονα, δικαίαν; ὅσον [a] εἴ τις ὠθήσας πηγὴ διαυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἢ ὦ
3.§.4.l.7.§. 15.
b L.12.§.1. παύσειε πότιμον ἀναβλύσαι. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, ταχέως διαχεόμενα αὐτὰ καὶ ἐκκλύ-
c L.6.§.30. σει, καὶ [c] ἀθαμβῶς βαφήσεται. πῶς οὖν [d] πηγὴν ἀένα-
d L.7.§.59. ον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; φύσα σεαυτὸν πίσεως
e L.11.§.9. 13. ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [e] μὴ δ' ὀμέως, καὶ ἀπλῶς, καὶ ἀδημόνως.

f L.4.§.29. §. 52. [f] Ὁ μὴ εἰδὼς ὅπου ἔστι κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπερ ἐστίν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. ὁ δέ τι τούτων ἀπολιπών, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶναι. πῶς οὖν φαίνεταί σοι [g] ὁ τὸν τῶν κρυπτόντων ἔπαινον φεύγων * ἡ δίων, [ἢ] οἳ οὐδ' ὅπερ εἰσὶν, οἵ πα-
*ἡδίων Xyl. Lug. ἢ διάκων f. L. 11. §. 11. νες εἰσὶ γινώσκουσι;

h L.3.§.4.l. 4.§.3. §. 53. [h] Ἐπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τοῖς ὡραῖς ταύτῃ καταρωμένου; ἀρέσκειν θέλεις ἀν-
i L.5.§.10. θρώπῳ, [i] ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ; [k] ἀρέσκει ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μετανοῶν ἐφ' ἅπασι σχεδὸν εἰς περίστασιν;

l L.6.§.16. l.9.§.8. §. 54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obstant, qo minùs mentem ſerves puram, prudentem, ſobriam, juſtam? qemadmodum ſi qis fonti aſtans limpido ac dulci, conviciis eum inceſſerit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non ceſſat. qin & ſi lutum qis fimúmqe injecerit, diſperget citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri poteſt, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? ſi uſu aſſiduo libertatem cum æqanimitate, ſimplicitate, modeſtiâ qaſi nativam tibi reddideris.

§. 52. Qi neſcit eſſe mundum, ubi ſit neſcit. qi neſcit ad qid natus ſit, nec qis ipſe, nec qid mundus ſit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipſe natus ſit, dicere poteſt: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavſus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi ſint, nec qi ſint ipſi, nôrunt?

§. 53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ ſpatium ter ſemet execratur? num ei ſtudes placere, qi nec ſibi ipſe placet? avt qomodo ſibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipſe, pœnitet?

§. 54. Curæ tibi deinceps ſit, non tam cum aëre am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *ibidem* & ex eodem Evſebius *præpar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζωσι Βάκχοι, ὠμοφαγίᾳ τὴν ἱερομισίαν ἄγοντες, καὶ τελίσκωσι τὰς πρεανομίας τῶν φόνων. *Bacchum Manolen ſollennibus orgiis celebrant, crudarum carnium belluatione ſacram inſaniam peragentes, caſarúmqe victimarum partes dividunt.* Eodem ſenſu τὸ κατακερματίζειν ab Herodoto uſurpatur, *l. 7. p. 505. D.* ubi de Pytheo Iſchenoi filio, ὃς ἐς τοῦτο ἀντέσχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατακερματίζοιτο ἅπας. *qi couſque pugnando reſtitit, donec velut in lanienâ, fruſtatim conciſus eſt*: κατακερματισθῆ.

Οἷον εἴ τις παρασὰς πηγὴ διαυγεῖ, καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν] Seneca *de benefic. l. 7. c. 31. Non eſt mihi relata gratia. qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores: qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeverant. Alius illis objcit negligentiam noſtri, alius iniqitatem, alius illos extra mundum ſuum projicit, & ignavos, bebetéſqe, ſine luce, ſine ullo opere, deſtituit: Alius ſolem, cui debemus, qòd inter laborem qietémqe tempus diviſimus, qòd non tenebris immerſi, confuſionem æterna noctis effugimus, qòd annum curſu ſuo temperat, & corpora alit, ſata evocat, percoqit fructus, ſaxum aliqod, avt fortuitorum ignium globum, & qidvis potiùs qàm deum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qi maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant dii beneficia congerere de beneficiorum avtore dubitantibus: ſed æqali tenore bona ſua per gentes populóſqe diſtribuunt, unam potentiam ſortiti, prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu movent, ſiderum curſu notant tempora, hyemes aſtatéſqe interventu lenioris ſpiritûs molliunt; errorem labentium animorum placidi, atqe propitii ferunt. imitemur illos.* Meliúſqe multò Dominus Chriſtus. Matth. *c. 5. v. 44, 45.* Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Diligite inimicos veſtros, benedicite iis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis qi vobis ſunt inſeſti, & perſequuntur vos, ut ſitis filii patris illius veſtri, qi eſt in cælo; facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos & bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Sive ut Luc. *c. 6. v. 35.* Καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου. ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Et eritis filii altiſſimi; nam ipſe benignus eſt in ingratos & malos.* vide *l. 7. §. 14, 69.* Minus eſt qod de lapide Epictetus *l. 1. c. 25.* qàm qod Marcus hîc de fonte; Παρασὰς λίθον λοιδόρει, καὶ τί ποιήσεις; ἂν δὲν τις ὡς λίθῳ ἀκύρῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδοροῦντι; ἂν δ' ἔχει τὴν ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ἐπιβάθραν, τότε ἀνύσει τι. *Adſta lapidi, eique conviciare: qid proficies? Si qis ergò ut lapis avdierit, qam è ſuis maledictis capiet utilitatem conviciator? Sin conviciator ejus, cui maledicit, imbecillitatem tanqam ſcalas prehenderit, tunc aliqid proficiet.* Ità legò conjunctim, qod codices ſed perperam diviſim ἐπὶ βάθ-ων exhibent. unde vetus lexicon βάθρων procudit, qod *ſcalam* ſignificet.

Πηγὴν ἀένναον] fontem perennem; qi non fallat, ut torrentes Temæ, Jobi *c. 6. v. 14, 20.* Naſo *remed. l. 2.*

Flumine perpetuo torrens ſolet altiùs ire:
Sed tamen hæc brevis eſt, illa perennis aqa.

A Cotys, apud Antonium *Meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἐώρακα χειμάρρους πολλαμοὺς μείζους τῶν ἀενάων, ἀλλ' ὀλίγου χρόνου. *Vidi fluvios torrentes perennibus, ſed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittet talem in perpetuum, qi caſu bonus eſt.* facit huc qod de gratia divina, qa ſuos is imbuit, Chriſtus Joannis *cap. 4. v. 14.* Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Fiet in eo fons aqa ſalientis in vitam æternam.*

Φύσα σεαυτὸν] *compone te* Xylander. *gigne te* Caſavbonus. phraſis duriuſcula, & ſyntaxis inſolens. itaqe ſuſpecta mihi lectio. qam tamen ſi retinere libuerit, qia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & qaſi nativam fac tibi uſu atqe induſtriâ jugi libertatem.* In hoc te aſſiduò exerce, ut virB tus qaſi in naturam tranſeat tibi. qod Clemens *Strom. l. 7.* Τῷ ἄρα ἀναπόβλητον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωστικῇ πεποιημένῳ, φυσιοῦται ἡ ἕξις. καὶ καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, οὕτως τοῦ δὲ ἡ ἐπιστήμη ἀναπόβλητος. *Ei ergò, qi exercitatione profectâ ex cognitione paraverit virtutem, qa non poteſt amitti, efficitur naturalis habitus. Et ſicut lapidi gravitas, ita hujus ſcientia evadit hujuſmodi, ut amitti non poſſit.*

§. 52. Τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν κρυπτόντων ἔπαινον φεύγων ἡδίων. ἢ οἳ οὐδ'] Ità Baſilienſis qod Xylander & Lugdunenſis in ἡδίων verterunt, Xylander ſic reddidit, *uter verò tibi elegantior videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an illi, qi neqe ubi,* C *neqe qi ſint, cognoſcunt?* ergò juxta Xylandrum etiam tranſponenda fuerint verba; legendúmqe τί; οὖν ἡδίων φ. σοι. vel τίς οὖν φ. σ. ἡδίων, &c. Caſavbonus qid legerit, havd eſt conjectu proclive. cæterùm ἢ illud in clavſula noviſſima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergò cenſes illum eſſe, qi tanqam rem momenti alicujus proponit ſibi ſtrepitum plavſumqe hominum, qi nec ubi ſint, nec qi ſint, ipſi nórint.* Forſan, φεύγων ἢ διάκων fuerit, ut *l. 11. §. 11.* Οὔτε φεύγων ὅτε διώκων ὀφθήσῃ. *Eáſqe nec fugies amplius, neqe proſeqeris.* ità legendo vel ſic poteſt concipi; *Qalis ergò tibi is videtur, qi vanos hominum plavſus vel averſatur, vel avcupatur;* (ſiqidem is ad qid natus ſit non videtur attendere.) *vel ſi etiam, qi nec ubi ſint, nec qi ipſi ſint,* D *nórunt?* vel etiam Caſavbonum ſeqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi ſint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam inſuper de loco iſto ſuſpicionem meam proponere. Fieri poteſt, ut Marcus ſcripſerit, ὁ τὸν τῶν κρυπτόντων ἔπαινον ἢ ἐυφημίαν διάκων, ut ex ἢ ἐυφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum ſit: vel etiam ὁ τὸν τῶν κρυπτόντων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον interciderit, ἢ alterum in proximam clavſulam tranſierit, per excriptoris oſcitantiam. Siqidem ἔπαινον φεύγειν, ſive lavdem vanorum hominum fugere, res eſt lavdis potiùs qàm vituperii. vide *lib. 10. §. 13.* Cæterùm alii viderint. τίς avtem, ἀντὶ τοῦ ποῖός τις freqentius eſt, qàm ut multis moneri opus ſit.

§. 53. Ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de* E *tranqill. c. 2. Innumerabiles proprietates ſunt, ſed unus effectus vitii, diſplicere ſibi.* Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἑλέσθαι μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Diſſentiunt enim inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Ariſtoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? Non eſt unius una.* Flaccus *Ep. 1.*

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

qaſi dicat, non poſſunt.

§. 54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Avras accipiunt naribus & per*

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neqe enim minùs vis illa intellectualis ubiqe diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunqe id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavſſà mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sol defundi videtur, & ubiqe qidem diffe-

ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ [a] συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. ὁ γὰρ ἥτιον ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται καὶ περιφοίτηκε τῷ σπᾶσαι δυναμένῳ, ἧπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ. a L.9.§.1.l.10.§.21.

§. 55. Γενικῶς μὲν, [b] ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δὲ καθ' ἕκαστον μέρος, [c] οὐδὲν βλάπτει τὸ ἕτερον. [d] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, [e] ᾧ ἐπιτέτραπται καὶ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν περ ὅτως θελήσῃ. b L.5.§.35. c L.2.§.1.l.4.§.7. d L.9.§.4. e L.2.§.11.l.7.§.71.l.10.§.13.

§. 56. [f] Τῷ ἐμῷ περαιρετικῷ τὸ ἐξ πλησίον περαιρετικὸν ὅπως διαφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ ψυχάριον αὐτοῦ, καὶ τὸ σαρκίδιον. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα [g] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν ἕκαστον [h] τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι [i] ἔξεστιν μᾶλλον ἡ ἐξ πλησίον κακία ἐμοῖ κακὸν εἶναι. [k] ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν. f L.5.§.20.l.6.§.32. g L.2.§.11 Inſ.§.59. h L.5.§.3.l.12.§.3. i L.2.§.1.l.5.§.35. k L.2.§.11.

§. 57. [l] Ὁ ἥλιος καταχεύδαι δοκεῖ, καὶ πάντη l L.12.§.30.

ANNOTATIONES.

per ambitum reciprocatas reddunt; & nos ſpiritum conſimiliter & reſpiramus commeatibus crebris. vide *l.* 9. §. 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i. e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *lib.* 9. §. 1. συνεργὸν *l.* 10. §. 21.

Πάντῃ κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & permeantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi; qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cælum & terram implere*: *intra* nimirum *omnia*, *nec incluſum*; *extra omnia*, *nec excluſum*; ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. conc.* 3. ſupplendum monet; *niſi in ſeipſo.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium in centro, circumferentia ubiqe.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§. 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ; *communitatem autem qis læſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερόν ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ καθάρχων ἄνθρωπος περὶ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀγνοῶν ἀδικεῖ. ἓν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικεῖν, καὶ ἐπιβουλεύειν ἡ κακία, καὶ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, καὶ καθὰ τοῦ ἀδικουμένου. ἀλλὰ τὸν μὲν ἧττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλεῖον. ἧττον μὲν τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖον δὲ τὸν ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν λαμβάνει καὶ τὴν ἔπαρσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπτει, καὶ πρὸν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, καὶ διίσσα λυμαίνεται, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χρόζει δυσποιῷ τῇ βαφῇ. ὅτε γὰρ τῷ κυρεῖ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. ὅτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφεῖναι. *Quandoqidem autor injuria ignorat ſeipſum ladi pro aliis qibus nocere ſtudet, intelligat qod duplex eſt injuſtitia. Una ſanè pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affectis injuriam accipit, nempe ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiaſqe molitur, eſt malitia, qa ab autore incipiens, in illum qi afficitur redundat. Sed ipſum autorem injuria illata, aut inferre cogitantem, plurimùm ladit, minùs eum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium fit motus & excitatio. Intùs verò concitata injuria parturientem primùm incendit, ac anteqam pepererit, inflammat prurigine, tranſienſqe ladit, & veneno ſuo pertinaci tincturâ imbuit. Qemadmodum enim ignis non poteſt prateritâ ſine damno materiâ, in qa primùm conceptus eſt, priuſqam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam converti. Ita qivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, anteqam in alios emittat.* Itaqe efferos hoſce animi affectus, ſive πάθη, Themiſtius *Orat. qinqen.* confert σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρούμενα καὶ δεκαπλοῦντα τὴν ψυχὴν, ἣ ἐντέτηκε. *ſcirrhis morbis, ipſam primò afflictam animam, cui intabuerant, conſumentibus.* ità ſiqidem Pantinus locum corruptum dubio procul cenſet reſtituendum. cætera forſan feliciter ſatis: ultimum illud ἣ ἐντέτηκε, qod ille vertit, *cui intabuit*, minùs placet, malim ἢ ἐνέτικτε, *cui innaſcitur*; qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσον ἀρχαίαν ἐν τῷ ποδὶ ἐντετοκυῖαν. *morbum veterem pedi innatum.* Seneca *Ep.* 81. *Minimum ex neqitia leviſſimumqe ad alios redundat: qod peſſimum ex illa eſt,* & (*ut ità dicam*) *ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, qod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſive ſua continent, non eſt huic ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt.* Verùm ulteriùs iſtis Marcus noſter progreditur. Maleficus qiſqe ſe primùm, ſe præcipuè lædit, inqiunt illi: ſe ſolùm, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὅπόταν πρῶτος ἑαυτὸς θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71. Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari fuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi nolle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. εἰ γὰρ, εἰ βέλονται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. *non enim, ſi velint ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐστὶν ἰδεῖν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκίνητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' ἔστι πολλάκις θελήσαντα καὶ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι καὶ γενέσθαι καλὸν, καὶ τὸν καλὸν ῥαθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ οὖν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν εἰργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς, — οὐκ ἀνάγκην ἐπιτίθησιν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα καλάλληλα ἐπιθεὶς, ἀφίησιν ἐν γνώμῃ τῷ κάμνοντι κεῖσθαι τὸ πᾶν. *Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus natura affectiones ſæpe immobiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi voluerit, etiam qi malus eſt, mutatur, & fit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergò liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imponit, ſed congruis remediis appoſitis totum jacere in agrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τῦ πλησίον κακία ἐμὸν κακόν] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 43. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; *Qid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τὴν δ' ὑσίαν τῦ ἀγαθῦ καὶ τῦ κακῦ, ὥσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ πατρικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut eo dignum meruit, qi nos curaret, & patriâ ſolicitudine tueretur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qæ intercidit, θεὸς, ut τῷ δὲ, qod præceſſerat, reſpondeat, & ἐν τῦ κοινῦ ſupplendum ὁ θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὸ ἀτυχεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 25. Οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. *Nihilo magis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bono loco res humanæ ſunt, qòd nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀθλίους ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſos fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſos fecerimus* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλιος καλακεχύσθαι δοκεῖ] Simile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de beat. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectórqe univerſi Deus, in exteriora qidem tendit, ſed tamen in totum undiqe in ſe redit. idem noſtra mens faciat: cùm ſecuta ſenſus ſuos, per illos ſe ad externa porrexerit, & illorum & ſui potens ſit, & in ſeſe revertatur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propiùs divina noſſemus, converſatur qidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur:*

τῇ γὰ κάχυ), ἐ μᾶλ᾽ ἐκκέχυ). ἡ γὰρ χύσις αὕτη πύσις ἐςίν. ἀκτῖνες γὰν αἱ αὐγαὶ αὐτ, ἀπὸ τ ἐκ]είνεσ λέγον). ὁποῖον δέ τι ἐςὶν ἀκτίς, ἴδοις ἂν εἰ διά τιν@ ςενὸ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ᾽ ἡλίκ φῶς

a Inf. §.60. εἰσδυόμενον θεάσαιο, γίνε) γὰρ a καθ᾽ ὅλ᾽, καὶ ὥσπερ διαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ ςερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀ-

b L.10.§.33 παντήσῃ, διέξεγον τὴν ἐπίκλνα δίεξ. b ἐνταῦθα ἵ ἔςη, κ᾽ ἐ κατώλισθεν, ἐδὲ ἔπεσε. τοιαύτ᾽ ἂν τὰ λύσιν κ᾽ διέχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς

c L.6.§.50. l.8.§.32.l. 10.§.12. ἔκχυσιν, ἀλλὰ πύσιν, καὶ c πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κω-λύματα, μὴ βίαιον μηδὲ ραγδαίαν τὰ ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι. μηδὲ μὲν καταπίπλειν, ἀλλὰ ἵςασθ, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ςερήσ τ αὐγῆς, τὸ μὴ ἐκδαπάνων αὐτά.

§. 58. Ὁ τ θάνατον φοβούμεν@, ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖ), ἢ ἄισθησιν ἑτεροίαν. ἀλλ᾽

a L.7.§.32. Sup.§.25. d εἴπ᾽ ἐκεῖ ἄισθησιν, ἐδὲ κακῆ τιν@ αἰσθήσῃ. εἴπ᾽ ἀλλοιοτέραν ἄισθησιν κλήσῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, κ᾽ θ᾽ ζῆν ἐ παύσῃ.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaqe ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliqod foramen lumen à sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod solidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi autem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utiqe, sed extensionem, qæqe adversùs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec etiam decidat, sed consistat, & illustret qicqid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, si qis eam non transmiserit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliqem sensum formidat. atqi, si sensum nullum prorsùs habueris, nec mali qicqam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

nostris tanqam melior interest. Minutius in *Octav. Deo cuncta* A *qi nunc est, manere, manebitqe improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, qàm dum hìc viverent, unqam experti fuerint.*

Ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τῇ ζῇν ἐ παύσῃ] Atqi hoc est ipsum miserarum omnium cumulus & culmen; qòd improbis ἄπαξ ἀποθανεῖν ἀπύνατον. *ad Hebr. c. 9. v. 27. semel tantùm mortem obire licet.* qod Sophocles apud Stobæum *tom. 2. tit. 120.*

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔξεςι τοῖς ἀνοήτοις δίς.
Namqe homini eidem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, qæ sic dicitur B *Apoc. c. 20. v. 14.* qà ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τὸ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ, *vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure, ibidem c. 19. v. 20.* iteratò mori non detur. Bernardus *ad Evgen. de consider. l. 5.* alludens ad illud Esaiæ cap. 26. *v. 24.* & Marci *c. 9. v. 44. Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur. Horreo vermem mordacem & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vita morientis. Hac est secunda mors, qa semper occidit, nunqam peroccidit. qis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? qi dicunt montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos.* (*Luc. c. 23. v. 30.* & *Apoc. c. 6. v. 16.*) *qid nisi mortem mortis beneficio, aut finire, aut evadere volunt?* deniqe, *invocabunt mortem,* ait, *& non veniet.* Apoc. *c. 9. v. 6. Qàm miserum est autem,* ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare, & mori non posse?* sive, ut chorus apud Senecam *Agamem. 3. 2.*

O qàm miserum est nescire mori!

Imò, *qid misersius, qàm,* qod Bernardus *ibidem, semper velle qod nunqam erit, & semper nolle qod nunqam non erit? Non est dubium multò fore deterius his qi sic erunt; qàm bis qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm. 35.* siqidem *anima in eo statu posita, & beata esse perdit, & esse non perdit. qa ex re cogitur semper, ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: qatenus ei & mors immortalis est, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Gregorius Romanus *Dialog. l. 4. c. 45.* sive, ut idem, si utriusqe avtor idem, *in Job. l. 9. cap. 48. Fit ergò miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; qia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit.* Ità, *erunt illic homines semper in morte, ac per hoc nunqam viventes; nunqam mortui, sed sine fine morientes: vita morituri, & morti sine fine victuri. Nunqam autem erit homini pejus in morte, qàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Augustinus *de civit. Dei l. 13. c. 11.* & *Homil. 16.* Atqe hoc Joannes Chrysostomus opinatus est voluisse Apostolum, *ad Cor. Epist. 1. c. 3. v. 15.* cùm diceret, Σωθήσεται, ὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, ita tamen ut* E *per ignem,* ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρός, idem sit qod *in* πυρὶ σώζεσθαι. Verùm aliud prorsùs illud est, de qo videatur Josephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterùm hinc qerelæ illæ apud Jobum *cap. 3. v. 18. Cur erumnoso lux amplius datur, & vita amaris animo protrahitur? qibus mortem postulantibus non adest illa, qamvis eam pra thesauris abditissimis requirant: qi lætarentur ac pra gaudio exultarent, si sepulcrum nàcti aut repetere liceret.* Et Avsonius *Idyl. 15.*

— *Juturna reclamat,*
Qò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit qòd vita perennis.

Ità, qòd Plinius *l. 25. c. 3. Ea vita conditio est, ut mori etiam opti-*

mirabili mundo lucem ac diem impertit. Ita & vir bonus, cùm alterum virtutis suæ participem facit, nihilo qam antea minùs possidet. De face pariter Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς δαδὸς ἀνάπλεται μὲν πυρὰ πολλά, τῆς δὲ πρώτης δαδὸς διὰ τὴν ἔξωψιν τῶν πολλῶν δαδῶν οὐκ ἐλατ]ῶται τὸ φῶς. *Ab una face alia multa qidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accensas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l. 1.*

Homo, qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipsi lucet, cùm illi accenderit.

Ἀκτῖνες ἀπὸ τῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chrysippo Stoicisqe solenne fuit. Marcus istic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neqe enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἤχθην, ἀκτίς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φίγω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (qod & Marcus istic) πάνλη φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι ἀγνύειν, τὸ κλάειν. i. e. frangere: D unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, qòd πρὸς τὸ ςερέμνιον ut Marcus loqitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Seneca *Epist. 92. Sed qadam soli qoqe obstant. At solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & qamvis aliqid interjaceat, qod nos probibeat ejus aspectu, in opere est, cursu suo fertur. qoties inter nubila luxit, non est sereno minor, nec tardior qidem; qoniam multum interest, utrùm aliqid obstet tantùm, an impediat. Eodem modo virtuti opposita nihil detrabunt. non est minor, sed minùs fulget: nobis forsitan non aqè apparet ac nitet; sibi eadem est, & more solis obscuri, in occulto vim suam exercet. hoc itaqe adversus virtutem possunt calamitates, & damna, & injuria, qod adversus solem nebula.*

Ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæres. lib. 4. c. 28. qi in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ςερήσει] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ità qi officium suum præstanti se opponunt, bono, qo frui poterant, se privant, avtori sive actori nihil obsunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ ἄισθησιν ἑτεροίαν] Frigidum sanè, frivolúmqe nimis adversùs mortis metum solamen; F *aut nullum es post mortem sensum habiturus, aut aliusmodi qàm nunc habes.* Hoc est, qòd Seneca *Epist. 82. adversùs mortem minuta jaculari; subulà leonem excipere.* potest enim & sensus,

§. 59. Homines alter alterius cavssâ nati sumus. ìtaqe avt doce, avt sustine.

§. 60. Aliter sagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm considerat, rectâ fertur, nec minùs ad scopum sibi propositum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujusqe descende; sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.

§. 59. a Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b διδασκε ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νῆς φέρει. ὁ μὲν τοι νῆς, ἢν ὅταν δύληθῇ, ἢν ὅταν σὺ τῷ σκέψιν τρέφῃ, c φέρει καὶ δι' ὃν ὁδὸν * ἦτον, ἢ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρέχε * ἢ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28. l. 9. §. 11.
c L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἦτ]ον s. τ. π. [καὶ] εἰσί. μὲν [πίφυκεν] f.
d L. 9. §. 17.
* - ἔχειν Boot.

ANNOTATIONES.

optimi portus sit; siqidem ut Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius est mori, qàm vivere infeliciter.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non esse præstat qippe qàm malè vivere.

Et Æschylus *Ixione*:

Ζωῆς πονηρᾶς θάνατ' ὑπερφέρω.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστὶν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖσσον, κακῶς πράσσοντα. —
Laboriosâ ætate mors felicior:
Natúmqe non fuisse, qàm esse existimo
Melius viro illi, sæva cui toleranda sunt.

qantò magis ea si æterna fuerint, & in æternum subeunda: qomodo idem in *Prometheo*:

— κρεῖσσον εἰσάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἀπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
— *satius est semel mori,*
Qàm trabere miseros, vita qot numerat, dies.

Hoc est, qod Christus Dominus, Matth. *c.* 26. *v.* 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *Bonum erat homini illi, si natus non fuisset.* Cui ego credere malim, qàm viro eruditissimo, qi in contrarium contendit, deterioris conditionis esse, omnino non esse, qàm esse in miseria pœnæ interminatæ. Rectiùs solidiúsqe Lysias *adv. Phaniam* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* lavdatus: ubi Cynesiam acerbissimè perstrinxerat. Ὡς ἀσεβέσταλον ἁπάντων καὶ παρανομώτατον ἀνθρώπων γεγονότα, καὶ τοιαῦτα περὶ θεοὺς ἐξαμαρτόντα, ἃ τοῖς ἄλλοις αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. *Ut omnium hominum sceleratissimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea scelera patrantem, qa vel oratione turpe sit aliis prosequi.* Nec non congerrones illius. Ἀντὶ Νεμεσιαστῶν Κακοδαιμονιστὰς σφισιν ἀυτοῖς τὄνομα θεμένους, ὡς τῶν θεῶν καταγελῶντας. *Pro Nemesiastis Cacodæmonistarum nomen assumentes, & deos irridentes.* subjicit statim, Ἐκείνων μὲν ὧν ἕκαστον ἀπώλετο, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς τοιούτους. τοῦτον δὲ ὑπὸ πλείστων γινωσκόμενον ὅτι θεοὶ ὄντως διέθεσαν, ὥστε τοὺς ἐχθροὺς αὐτὸν βούλεσθαι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qisque, ut scelestos aqum fuit, perist. Hunc verò notum qàm plurimis dii sic affecerunt, ut inimici vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν νομίμως, κοινὸν ἅπασιν ἡμῖν ἐστιν. τὸ δ' ὅτως ἔχοντα τοσοῦτον χρόνον διατελεῖν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθήσκοντα μὴ δύνασθαι τελευτῆσαι τὸν βίον, τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὅτος, ἐξημαρτηκόσιν. *Vitam qidem certè cum morte commutare, & res adversas, qamvis justi simus, perpeti, commune ac publicum est nobis omnibus: at qotidie morientem è vita non posse discedere, eorum tantum est, qi in deos, qod iste, commiserint.* Spectant horsum illa Senecæ *Medeæ* 5.

Jas. *Infesta memet perime.* Med. *Miserere jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recusares, darem:*
Rudis est tyrannus morte qi pœnam exigit.
E. *Mortem aliqid ultra est?* C. *Vita, si cupias mori.*

Sed & Svetonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeò leve supplicium putabat, ut cùm avdisset unum ex reis, Carnubium nomine, anticipásse eam; exclamaverit, Carnubius me evasit. Et in recognoscendis custodiis precanti cuidam pœna maturitatem, respondit; Nondum tecum in gratiam redii.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam est deinceps rediturus, utpote qibus interminetur (nec vanæ sunt minæ Dominicæ) *& memoriam certissimam damnandorum, & oblivionem plenissimam damnatorum*; utì disertè Ruffinus; videndus *Comment. in Oseam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò solamen, vitam non desituram, ubi morte ipsâ potest esse vita millies multò acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad lib.* 2. §. 1. & *suprà* §. 56.

Δίδασκε ἢ φέρε] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris avt tollendum, avt ferendum est. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præstat: qi fert, sese meliorem facit.* Malè avtem Xylander δίδασκε *disce:* imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§. 60. Καὶ ὅταν ἐυλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν τρέφηται] Xylander & Casavbonus τὸ ἐυλαβεῖσθαι καὶ περὶ τὴν σκέψιν τρέφεσθαι, eódem referunt, cùm diversas & disparatas mentis operationes designari, καὶ ὅταν illud bis positum clarè satis ostendat. Non est itaqe illic τὸ ἐυλαβεῖσθαι *cavtum esse*, qod neqe simpliciter unqam, opinor, significat; sed *cavtè agere*, sive *cavte in re aliqa versari*: hoc avtem in loco potiùs, *declinare*, sive *cavtè desugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum aget pennâ metuente solvi
Fama superstes.

i.e. solvi cavente, & cavendo effugiente, nè solvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velut latis eqa trima campis,
Ludit exultim, metuitqe tangi.

i. e. tactum declinat. ità Græcis: τὸ ἐυλαβεῖσθαι, *cavtè declinare, aversari, fugere.* Isocrates *ad Demon.* §. 9. ἐυλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. i. e. *aversare, declina criminationes, etiam falsas.* Plato *polit. l.* 2. Ἐυλαβούμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes paupertatem avt bellum. Mens*, inqit, *secus qàm sagitta avt jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectà fertur ubi à solidiore materia, in qam inciderit, resilit; sed nec cùm scopum petit remotiorem, qàm ut rectà permeando assèqi possit. Mens avtem *& cùm declinat aliqid, & cùm in rei alicujus consideratione volutatur*, ad qam ea necessariò reqiritur, etiam tunc qoqe *ad scopum sibi propositum rectà fertur* nihilo minùs qàm cùm avt prosequitur aliqid, avt cum consideratione vel omissâ, vel peractâ, jam rem ipsam aggreditur.

Φέρεται κατ' ἐυθὺ] vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectà* scilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qia *rationis rectæ ductum* utrobiqe *sequitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qia *viâ brevissimâ & expeditissimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] ità Basilienses & Lugdunensis, qod Xylander reddidit, *rectà tamen fertur ingredi in principem cujusvis partem.* Verùm nec grammaticam syntaxin ista satis sustinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, respondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata suspicor; legendúmqe existimo: φέρεται καθ' ἐυθὺ ὁδὸν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον. καὶ εἰσιέναι [πίφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου, &c. Cæterùm D. Bootius & Mericus Casavbonus postrema ista à superioribus sejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, qæ monitum contineat, inspiciendi, ac considerandi mentes aliorum, qale & illud est. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc si admittere libuerit, legendum παρίχειν, non παρέχει, in clavsula ultima, qod & Bootio visum est.

§. 61. Παρίχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc est qod *l.* 3. §. 8. dixerat; Οὐδὲ ἐμφωλεῦον. *Neqe qod latebras reqirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ κρυπτόμενον. *Nec absconditum.* Istorum avtem, qorum proximè mentionem feceram, de loci istius constitutione, in sententiam jam descendo prorsus: ductus nimirum Epicteti istis, qæ Marci mentem apprime explicant. *ex Dissert. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐρεῖς. Συνίβαλον Ἐπικτήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. εἶδες γάρ με, καὶ πλέον οὐδέν. ἀνθρώπῳ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ καταμαθάνων, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. καταμαθέ μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὸ σόν. καὶ ἔτω λέγε συμβεβηκέναι μοι. ἐλέγξωμεν ἀλλήλους. εἴ τι ἔχω κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό. εἴ τι ἔχεις, θὲς εἰς τὸ μέσον. *Deinde dices, congressus sum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum statua. Vidisti enim me, prætereaqe nihil. Hominem verò ut hominem convenit, qi decreta illius perveştigat, vicissimqe sua demonstrat. Cognosce decreta mea, ostende mihi tua: tum dicito te mecum esse congressum. Alter alterum arguamus. Si qod habeo pravum dogma, eripe illud: si qod habes, affer in medium.* Hoc est qod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρίχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujusqe descende: sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.* Aliud est qod Hesychius in *ascetericis c.* 1. §. 23. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἔσοπτρον ἐν χειρὶ, μέσον δὲ, εἰ τύχοι, πολλῶν ἑστώτων, ἀπατιζων τῷ ἐσόπτρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ καὶ ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἐσόπτρῳ. ὅτως ὁ δὲ ὅλῳ ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μέλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. *Sicut qi speculum manu tenet, stans fortè in medio multorum, oculos in speculum defigens, suam qidem qalis sit faciem videt: videt verò etiam facies illorum, qi in idem speculum proni incumbunt: ita qi per omnem vitam sedulus suum ipsius cor inspexerit, videt qidem in illo sui ipsius constitutionem, videt verò etiam æthiopum intelligibilium nigros vultus.* Aliud & qod Ambrosius *Offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *ostendamus illi nos pectus nostrum, & ille nobis aperiat suum.*

LIBER IX.

a L.2.§.1.l. 8.§.59. Ὁ Αδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τ ὅλων φύσεως κατεσκδασακυίας τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δ' μηδαμῶς,

b L.6.§.40. ὁ b τὸ βούλημα παύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τιὰ πρεσβυτάτιμ τ θεῶν. ἡ γὰρ τ ὅλων φύσις,

c L.7.§.9. ὅντων ἐστὶ φύσις. c τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δ καὶ ἀληθεια αὕτη ὀνομάζεται καὶ τ ἀληθῶν ἀπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν δὴ ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατᾶν ἀδικεῖ. ὁ δ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τ ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ κόσμῳ φύσει. μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τ' ἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει παρὰ τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἀχ

d L.8.§.26. ὁποῖός πέ ἐστι νῦν d διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τ ἀλη-

e L.2.§.11. θῶν καὶ μιῶ e ὁ πὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων,

f L.6.§.16. 41. τὰς δ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύ-

QUI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversùs numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem quæ existunt necessitudine quâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, quæ natura, veritas quoque nuncupatur; éstque prima omnium quæ vera sunt, cavssa. itaque qi sciens volens mentitur, impiè agit, in qantum fallendo injustè agit; qi nolens nesciúsque, in qantum universi naturæ dissentit, & in qantum mundi ordinem pulcrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qi, qantum in se est, ad ea quæ veritati adversa sunt, fertur. à natura siquidem subsidia jam olim acceperat, qibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanqam quæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanqam quæ mala sint, fugit, impiè hic qoqe agit. necesse est enim, ut is qi sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqeratur, qasi

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὁ Αδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate est paginæ sacræ, pietatique Christianæ magis consentaneum. Siquidem ut Joannes Apostolus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 21. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem suum.* Et Christus Dominus apud eundem *Evang. c.* 13. *v.* 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis, sicut ego dilexi vos.* Unde Pavlus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Divinitus estis docti, ut diligatis alii alios.* Proinde caritatis justitiæque B qisqis legem violat, pietatis etiam læsæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam transgressus deprehenditur. Optimè Dio Prusæus *Orat.* 3. *pag.* 45. absqe hoc, qòd Deos pro Deo dixerit. Ἔστιν γὰρ ἐναγεῖς καὶ ἀλιτηρίους, οἳ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λίγοντές τι βλάσφημον περὶ τῶν θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τε δειλοὺς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν θεῶν. *Esse enim impios & sceleſtos, non solum qi templa spoliant, aut conviciis Deos incessunt: sed multò magis qi timidi sunt, & iniqi, atqe intemperantes, fatuiqe, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* C Potest his adjici, qod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de Decalog.* 1. *ad leg.* 7. *pag.* 763. *A.* Ὁ κλέπτων τινὰ, ἵνα καὶ ἱεροσυλίᾳ ἔνοχος ὢν, τὸ ἱερώτατον τῶν τῷ θεῷ ἀναθημάτων σεσυλημκώς. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; *Qi aliqem occidit, sciat se committere sacrilegium, sublatâ è possessione Dei re sacratissimâ. Qid enim tam religiosum, tam sacrum est qàm homo?* Et *de legib. special. Orat.* 2. *pag.* 789. *D.* Ὄνομα μὲν ἀνδροφονίας, καλεῖται τὸ κλέπτοντος ἄνθρωπον ἐπιφημίζεσθαι. τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη. διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν οὕτως ἱεροπρεπέστερον, οὔτε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος πάγκαλον ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπῳ λογικῆς ἰδέας παραδείγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνδροφόνον εὐθὺς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑπολαμβάνειν. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, sed re verâ est sacrilegus, & qidem insignis, qippe qi perpetravit sacrilegium maximum, sublatâ è mundo re pretiosissimâ sacratissimâqe: qando nihil est Deo tam simile, qàm hoc sigillum pulcerrimum expressum è matrice pulcerrima, ad exemplar ideæ rationalis effictum. Ergo qilibet homicida confestim pro impio sceleratóqe habendus est.* Qod & latiùs cum Marco protelat Solomon *Proverb. c.* 14. *v.* 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus.* & *c.* 17. *v.* 5. *Qi subsannat paperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc *c.* 14. *v.* 21. *Qi contemnit proximum suum, peccator futurus* D *est.* hoc est, Qi hominem qemvis facto, dicto, cogitato, manu, lingvâ, mente læserit: is coram Deo, & adversus Deum ipsum admissi peccati reatu obstrictus tenebitur. Evmæus Ulyssi Odyss. ξ.

Ξεῖν' ἔ μοι θέμις ἐστ' ὀδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι. πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. —

Hospes, non mihi fas est, neqe si pejor te veniat,
Hospitem contemnere: ab enim Jove sunt omnes
Hospitésqe paupereésqe.

Sed & Clemens Romanus *recogn. l.* 5. ubi simulacrum cultores introduxerat impietati suæ velamentum istud prætexentes; *Nos ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adoramus.* Respondet: *Falsissimum. si enim vere velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem coleretis, in omni enim homine est imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac misericordiæ opera recensuerat; *Hæc in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qi ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorii* exitum *pag.* 76. *A.* ipsissimis ferè Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τρόπου φιλοσόφων παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν. *Non ab re enim philosophi, qacunqe stulti faciant, ea impiè gerere, & impios esse existimant.*

Ἐνεκεν ἀλλήλων] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 5. §. 30.

Τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l.* 4. §. 23. qam & τὴν ἀλήθειαν posteà indigitat. καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁπάντων πρώτην αἰτίαν. prout autem *natura naturans*, (ut scholæ lingvâ loqamur) ità & *prima veritas* Deus est. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ *c.* 10. *v.* 10. non אל אמת duntaxat i. e. *Deus veritatis. Psalm.* 31. *v.* 5. cujus itidem *lex* & *sermo*, אמת *Psal.* 119. *v.* 142. non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. *c.* 1. *v.* 18. sed ἀλήθεια qoqe, *veritas* ipsa. Joan. *Evang. c.* 17. *v.* 17.

Τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc autem omnia inter se* Xylander. ut idem prorsus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Casavbonus, *qicqid nunc est ad id qod priùs fuerat, mistúmqe illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hic idem sit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχειν in illis usurpatur, qæ *ad lib.* 2. §. 10. lavdavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inqit, *qisqis loqitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens sciénsqe; qia fallere vult. Fallere autem est injustitiæ pars. si nolens, qia rerum naturæ veritatíqe adversatur. Videantur Augustini *de mendacio*, & *contra mendacium*, *ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones* Xylander. *instinctus & opportunitates* Casavbonus. Malim, *subsidia & adminicula à natura accepit*; ita usurpavit Xenophon Oeconomico. Ὁρῶμεν ἐπιτηδείους τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται αὔξειν τοὺς οἴκους. *& adminicula qadam unde rem familiarem augere possint.* Demosthenes. Χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec subsidium ullum ad bellum.*

Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epist.* 74. *Ab hoc discede judicio*, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) *non pietas constabit, non fides. Multa utramqe præstare cupienti patienda sunt, ex his qæ mala appellantur; Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bonis.* & *Epist.* 76. *Si hanc opinionem receperis, aliqid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabit, nulla enim obtineri poterit, si qidqam extra se respexerit.*

Mira-

qaſi ea bonis malíſqe præter meritum utriuſqe aliqid attribuat; cùm mali ſæpenumero voluptatibus diffluant, eíſqe rebus, qibus eæ comparantur, abundent; boni contrà in dolore verſentur, atqe in caſus ejuſmodi, qi dolorem ſolent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo neceſſariò futura ſunt. hoc eſt avtem impium. & qi voluptatem ſectatur, injuriam inferendo non abſtinebit. hoc avtem apertè impium. oportet avtem, ad qæ rerum natura ex æqo ſe habet, (nec feciſſet utiqe utraqe, niſi ad utraqe ſe ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter eſſe ex æqo affectum, qi naturæ ductum ſeqi deſiderat, qo naturæ conſentire poſſit. qicunqe ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo ſe habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò conſtat. per hoc avtem qod dicitur univerſi naturam iſtis ex æqo uti, intelligo iſta ex æqo evenire ex ſerie qadam rerum prodeuntium ſibíqe invicem ſuccedentium juxta antiqiſſimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem ſe contulit, cùm rationes qaſdam rerum futurarum apud ſe concepiſſet, & facultates qaſdam exiſtentiarum, tranſmutationum, & ſucceſſionum iſtiuſmodi fœcundas diſcreviſſet.

§. 2. Gratius eqidem foret, ut priùs defungeretur qiſpiam, qàm mendacitatem, ſimulationem, luxum, faſtum delibâſſet. ſecundus avtem ab hoc gradus, horum ſatur ſaltem emori præoptet,

σά, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμόντη τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς. Διὰ τὸ πολλάκις τοὺς μὲν φαύλους ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ πρακτικὰ τύχων κατέχειν. τοὺς δὲ ἀγαθοὺς, πόνῳ, καὶ τοῖς πρακτικοῖς τύχῃ περιπίπτειν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τοὺς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὁ, τι διώκων τὰς ἡδονὰς, [a] οὐκ ἀφέξεται καὶ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (ἐν γὰρ ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [b] τὸν τῇ φύσει βουλόμενον ἕπεσθαι, [c] ὁμογνώμονας ὄντας, [d] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅστις ἂν πρὸς πόνους καὶ ἡδονὰς, ἢ ζωὴν καὶ θάνατον καὶ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχῃ, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τῇ κοινῇ φύσει, ἀντὶ δὲ κατὰ τὸ [e] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ὑπηγνουμένοις ὁρμῇ τινι [f] ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, [g] καθ' ἣν ἀπό τινος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τοῦτο δὲ τοῦ διακόσμησιν, συλλαβεῖν τινας λόγους τῶν ἐσομένων; καὶ δυνάμεις γονίμους ἀποφάσεώς τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

§. 2. Χαριέστερον μὲν ἦν ἀνδρὸς [h] ἄγαυστον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' ἐν [i] κορεσθέντα γε τούτων [k] ἀποπνεῦσαι, δαίμονος πλοῦς,

a L. 11. §. 18.
b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.
c L. 8. §. 54. l. 10. §. 21.
d L. 11. §. 16.
e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34.
f L. 11. §. 20.
g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.
h L. 3. §. 8.
i Inf. §. 37.
k L. 5. §. 4.

*ἢ

ANNOTATIONES.

Μίμφιτεται πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide *l.* 6. §. 6. 40. vide & piorum etiam hac in parte qerelas. *Pſalm.* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & qerelis iſtiuſmodi occurrentes; Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1. *c.* 2. Πῶς δὲ καὶ ὅσιον ἀπεύχεσθαι τὸ βουλήσει Θεοῦ γινόμενον; *Quomodo verò ſanctum eſſe qeat qæ voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epiſt.* 66. Itaqe qod Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τὸ σύνολον, ἐκεῖνο μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβές. *Illud omnino memminiſſe oportet, niſi in eadem re & pietas & utilitas collocetur, non poſſe pietatem conſervari.* Idémqe *enchir. c.* 30. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. ὅτι ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. *Ubi utilitas, ibi etiam eſt pietas. Qamobrem qi id dat operam, ut ſic appetat & averſetur, qemadmodum decet: is eádem operâ & pietati dat operam.* & ibidem. Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας, ὅτι σθένος τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως. καὶ σαυτὸν οἷς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ ἐν παντὶ τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. ὅτω γὰρ ὅτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, ὅτε ἐγκαλέσοις, ὡς ἀμελοῦσιν. ἄλλως δὲ οὐκ ἔστιν τε τοῦτο γένεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν γε τὶ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. *Religionis erga Deos immortales præcipuum illud eſſe ſcito, rectas de eis habere opiniones: ut ſontias & eſſe eos, & bene juſteqe adminiſtrare univerſa: parendum eſſe eis, & omnibus iis, qa fiant, acqieſcendum: & ſegenda ultro, ut qa à mente præſtantiſſima regantur. Sic enim nec incuſabis eos unqam, nec ab eis negligi te conqereris. Aliter avtem id fieri neqit, qam ſi iis, qa in poteſtate noſtra non ſunt, relictis, tam bona qam mala, in iis qa in nobis ſita ſunt collocáris. Nam ſi qid illorum ſenſeris eſſe bonum avt malum, aliter certè fieri non poterit, qin cum iis fruſtratus fueris qa velles, & in ea qa nolles inciderís, & culpes & oderis illarum rerum avctores.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. συμφρονεῖν & *l.* 10. §. 21. συνιέναι dixit.

Οἷς ἐπίσης] vide *l.* 2. §. 11.

Ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. Ἄγευστον ψευδολογίας] ità Origenes *adv. Celſ. l.* 1. Τῆς κακίας ἄγευστον. *Immunis ab omni vitio.* Sed de Chriſto. At malitiæ & pravitatis expertem prorſus excedere qi detur, cùm eâ intincti etiam, & qidem διὰ στοιχείου βαφῆ, καὶ ἀπαλύτου, non δυσεκπλύτου tantummodo, ex utero in lucem prodeamus. *Pſal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Eſai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ἐν κορεσθέντα γε τούτων] vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5. §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vitæ
Cedit, utì conviva ſatur. ---

Talem tamen profitetur ſe Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm ſatìs erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de ſenect. Omnino rerum omnium ſatietas vitæ facit ſatietatem. Vita avtem ſatietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, ſic vivendi modum.* Verùm *vitæ ſatietatem* loquntur illi, *vitii & malitiæ ſaturitatem* Marcus hîc. Nec minùs iſtâ qàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitiùs infecta. de qa Bernardi illud uſurpari poteſt, *de conſider. l.* 5. *Peccatum in animâ, atramentum in chartâ bibula. facilius chartæ deteritur qàm litura eraditur.* qæqe ut Moſes *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati ſitim adjicere* ſolet: temulentorum in morem; de qibus Simocattus *Epiſt.* 52. Διψῶσιν οἱ μάθυσοι ὅταν κορεσθῶσι τοῦ ὕπνου, καὶ σοφίζονται τῇ μέθῃ μέθης ἐπίτασιν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον ἐνέξιν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι, περιγινώσκοντος τοῦ ὕπνου τὰς οἰνοφλυγίας καὶ ἐκκλίνοντος. *Sitiunt temulenti cùm ad ſatietatem uſqe vino ſunt impleti, & ebrietatis vim ebrietate pellunt. Nam è ſummâ optimâqe valetudine in contrariam incidunt, exhilarante vino temulentos & exurente.* Ità de Marco Antonio verba habens Plinius major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam ſanguine civium, & tantò magis eum ſitiens. Namqe & hæc neceſſitas vitium comitatur: ut bibendi conſvetudo avgeat aviditatem: Scitúmqe eſt Scytharum legati, qantò plus biberint tantò magis ſitire Parthos.* Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili juſtè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata eſt ſine fine puniatur. Qoniam iniqi ideo cum fine deliqerunt, qia cum fine vixerunt, voluiſſent utiqe, ſi potuiſſent, ſine fine vivere, ut potuiſſent ſine fine peccare.*

Ἀποπνεῦσαι] Vide *ad lib.* 5. §. 4. Cypriani nomine *de dupl. martyr. part.* 1. Qamdiu pulmonis officio attrahitur viciſſim ac redditur halitus, certum vitæ indicium eſt: unde loqendi conſvetudine *ſpirare* dicuntur, qi vivunt; & *expirâſſe* qi vitam finierunt. id qod iſtic ἀποπνεῦσαι, *lib.* 4. §. 33. ἐκπνεῦσαι dicitur. eodem ſenſu Lucianus in *votis pag.* 503. ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπει. *Exhalatâ animulâ abiturus ſis.* Et Homerus *Il. Υ. v.* 524.

--- Θυμὸν ἀποπνείων.
--- Animam exſpirans.

Δεύτερος πλοῦς] formula proverbialis; à navtis deſumpta: πρῶτος πλοῦς dicitur, ὁ ὕρειος, ἢ τοι ἐξ ὑρείας. cùm *vento favente & adſpirante*, navigatio inſtituitur. δεύτερος πλοῦς, ὅταν ὑρίου ἀποτυχόντες, κώπαις πλέωσι. *qando vento deſtituti, ad remigium ſe conferunt*, ut docet ex Pavſania Eveſtathius *ad* extremum *Odyſſ.* β'. utriuſqe ſimul meminit Syneſius *Epiſt.* 147.

* προηρ. ἢ προσκ. Lug. * ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ ἔτι σε ἀδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἢπερ ἡ τοῦ περιεχυμένου τούτου πνεύματος παιδεύσεις δυσκρασία καὶ τροπή. αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν. ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὸ ἀνθρωποί εἰσιν.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipsa ſvadet, ut è peſte iſta profugias. peſtis eſt enim, mentis corruptio, & pernicioſa quidem magìs ea, qàm aëris hujus circumfuſi intemperies & alteratio ejuſmodi. hæc enim animalium, qâ ſunt animalia; illa hominum lues eſt, qâ ſunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἱλκετο ναῦς, καὶ ἀνήγετο πρὸς ἕρον αὕτη, κώπαις ἑκείνη. *Navis trahebatur, aliàque velis in altum, altera remis deducebatur.* Uſurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι. δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ, μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὑτόν. *Praclara quidem res prudenti viro omnia noſſe. Secunda verò navigatio, proximáque videtur ab eo, ſeipſum minimè latere.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἐπεὶ ὖν τῇ μέτρῳ τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα λητέον τῶν κακῶν. *Quoniam igitur medium aſſequi ita exquiſitè difficile eſt: ſecunda, ut inquiunt, navigatione minima ex malis ſumenda ſunt.* Syneſius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλείους οὐδ' ὁτιοῦν ἐμνήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλοῦν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς νοῦν διηγείραντες. *Sed maxima hominum pars neque interim concitata eſt, neque qa ſecunda dicitur navigatio, per otium & quietem ad mentem excitatur.* Uſum paroemiæ docet Nicephorus Gregoras *hiſt Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενήνεκται. καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἀπλώμεθα, καὶ τρίτων ἴσως. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἕως ἐν σεμνῇ τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπάρχωμεν, ὅσον εἴ τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πράττοντες τῇ νυκτί. *Illinc proverbium ὁ δεύτερος πλοῦς tranſlatum eſt: & ſi hac minùs ſucceſſit, res aliâ viâ aggredienda. Ecce enim ſacibus & rogis utimur, cùm ſolis ſplendore deſtituimur, & noctu veluti alium quendam ſolem machinamur.* Et qæ ſequntur. Eodem ſenſu Ignatio Martyri *Epiſt. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρεῖττον μὲν γράμματος ὄψις. πλὴν δεύτερός, φασι, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius quidem literâ viſus. Verumtamen ſecundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paroemia à paroemiographis, qòd memini, nuſqam obſervata.

Ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vitâ qàm illa vitia probare* Xylander. *Imo mortem potiùs optare, qàm meram in malo.* itaqe Lugdunenſis rectè reſtituit, ſi diſtinctionem tantùm adjeciſſet, προηρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι. Spectat horſum queribunda illa Apoſtoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. *Ærumnoſus ego homo: qis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Poſſunt & huc trahi ſi de malis iſtiuſmodi morum mentiſque accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. ſuprà adducta ſunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æſchylo Tragico. cujus & illud *ibidem* eſt.

Βίᾳ πονηρᾷ θάνατος εὐκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illuſtrior.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημι μᾶλλον τοῦ βλίποντος μὴ καλῶς.
— *Mihi illi morte qi pulcrâ jacent,*
Qàm vita qorum turpis eſt, vivunt magis.

Grotius. Et Democrates (teſte Porphyrio *de abſtin. à carnib. l.* 4. §. 21.) dicere ſolebat, Τὸ κακῶς ζῆν κὴ μὴ φρονίμως κὴ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ἢ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Malè vivere, & nec prudenter, aut modeſtè, aut ſanctè, non eſſe malè vivere, ſed per longum tempus mori.* Socrates itaqe apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 702. *E.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδάνας τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. *Mortem potius eligam, qàm ut parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multò deteriorem lucrer.* Xenophon ipſe in *Lacedam. polit. pag.* 683. *D.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. *Ut vita turpi mors honeſta præferretur.* Sed & Plato *de leg. l.* 9. *pag.* 923. *A.* ad Marci mentem planiſſimè, ubi homini ſceleſto remedia qædam præſcripſerat: Ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siqidem his adhibitis auxiliis morbus remiſerit*, bene habebit. (id enim ſupplendum, eſtqe ellipſis Atticis familiaris, qalis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi paſſim. vide Euſtath. ad *Il. ά.*) εἰ δὲ μὴ, καλλίω θάνατον σκεψάμενος, ἀπαλλάττῃ τοῦ βίου. *Aliter autem mori ſatiùs fore arbitratus deſine vivere.* Et *ibidem pag.* 928. *C.* Τοῖς ἀνιάτως ἔχουσιν, οὐδὲ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. *Inſanabilibus jam ſatiùs eſt mori.* Et in *Timæo*, Συνέδοξε τὸ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως προαιρετέον. *Viſum fuit vitam brevem meliorémque diuturna & deteriori eſſe omnino anteponendam.* Itaqe Juſtinus *dialogo cum Tryph. Edit. Colon. pag.* 223. *B.* Ἐρμαῖον ἦν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. *Mors malis re verâ lucroſum eſſet.* In hanc eandem ſententiam & Themiſtius in *Orat. qinqenn.* Πίνδαρον ἐπαινῶ τὸν ποιητὴν, ὡς ἅμα τ' πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προελθεῖν εἰς χρόνον πλείω τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρεμένοις. *Pindarum poetam laudo, ubi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici fato vitam in longius tempus excurrere. Sed iis duntaxat, qi cum juſtitia illam ſibi tranſigendam ſtatuunt. Quibuſcum etiam ſpes jucunda cohabitat, bonáqe ſenectutis nutrix illos cum gavdio in natura diverſorium deducit. At liberatio à vitioſitate qò citius evexerit, eò melius cum illis agitur, qos ipſa occupat: qippe qa non ſinat in plura incidere peccata.* At Chryſippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium: minúſqe ſibi conſtantem; dum in *libr.* περὶ τῦ προτρέπεσθαι, modò Antiſthenem lavdat, qi dixerit, δεῖν κλᾶσθαι νῦν ἢ δρόχον, *parandum avt mentem, avt laqeum.* Et Theognidem taxat, qi dixerat,

Χρὴ πενίην φεύγοντα,
Ut paupertatem fugias,

cùm dicere debuiſſet,

Χρὴ καὶμὴν φεύγοντα, κὴ ἐς βαθυκήτεα πόντου
Ῥίπτειν, κὴ πετρέων, Κύρνε, δι' ἠλιβάτων.
Ut vitium fugias, vel ſaltu te in maris undas
Cyrne, vel à ſcopulis dejice præcipitem.

Modò è diverſo Platonem ſugillat, qi dixerit, ὅτι τῷ μηδὲ μαθόντι, μηδ' ἐπισαμένῳ ζῆν, λυσιτελεῖ μὴ ζῆν. *Ei qi neqe didiciſſet, neqe ſciret vivere, utile eſſe non vivere.* ſtatuítqe ipſe, ὅτι κὴ τοῖς φαύλοις προσήκει μένειν ἐν τῷ ζῆν, *Malis qoqe convenire, ut in vita maneant.* & *de natura lib.* 3. ὅτι λυσιτελεῖ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιῶν, κἂν μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. *Expedire inſipienti ut vivat potius qàm moriatur, etiamſi nunqam ſit futurum ut ſapiat.* At contrà Marcus & iſtic, & alibi. vide *l.* 10. §. 8.

Οὕτως οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φίνγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ.] Diodorus Siculus *hiſt. lib.* 12. *pag.* 79. Ἡ κακία κὴ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμικὴ νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, κὴ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. *Malitia & improbitas non ſecus ac peſtis in hominum vita graſſantur, & vel integerrimorum ſape animos veluti morbi aliqà contagione inficiunt & corrumpunt.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Orat.* 57. *pag.* 359. *C.* Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. οὐκ ὤτω ταχέως λοιμὸς ἅπτεται, κὴ ψῶρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν.

Φθείρουσι γὰρ ἤδη χρῆσθ' ὁμιλίαι κακαί.
Gravis etenim, gravis eſt converſatio malorum. Non tàm citò peſtis attingit, & ſcabies corrumpit inqinatos & morbo correptos, ut pravorum hominum malitia.
Corrumpunt enim bonos mores colloqia prava.

qod & Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaide*, uti Scholiaſtes Græcus adnotavit. Itaqe qod Gregorius Nazianzenus in opulentis, qoad pavperes, vitio vertit, de omnibus in univerſum, qoad peſte correptos, reſpectu corporis, de pietatis, virtutíſqe ſtudioſis, qoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi reſpectu, non incommodè uſurpatur; & qoad illos qidem nullâ mutatione factâ. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀυτοῖς σπῶμεν ἀέρα, μικρᾷ δυσχεραίνοντες. *Ut corporum qoqe noſtrorum ſalutem in eorum fuga atqe averſione poſitam eſſe exiſtimemus, qòd eundem cum ipſis aërem trahamus indignè ferentes.* qoad iſtos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων ſubſtituto. Atqe in eam mentem Seneca *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum qemqe tranſiliunt. Itaqe ut in peſtilentia cavendum eſt, ne corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus aſſideamus, qia pericula trahemus, afflatúqe ipſo laborabimus: ità in amicorum legendis ingeniis, dabimus operam, ut qàm minimè inqinatos aſſumamus.* Adjicere lubet Marci ipſius verba ferè noviſſima ad amicos, moribundum deflentes; *Qid me fletis, & non magìs de peſtilentia & communi morte cogitatis?* qod *res humanas ridendo protuliſſe* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: qod & Joſephus Scaliger obſervavit.

Λοιμὸς γὰρ] Philo *de provident*: apud Euſebium *præpar. lib.* 8. *c. ult.* Κατασάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ ὑγιοῦς, φθοροποιός ἐστιν ἡ κακία. *Atqi vel magis, vel nihilo certe minus, qàm peſtifera qadam lues, exitialis improbitas eſt.*

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Paulus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 5. Διεφθαρμένοι τὸν νοῦν. *Corruptum mente* & Petrus *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 4.

§. 3. Mortem noli contemnere, sed animo lubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero qod sit. cujusmodi enim res est, adolescere, senescere, crescere, adultum esse, barbatum esse, dentire, canescere, ferere, prægnantem esse, parere, aliáqe id genus opera naturalia, qæ vitæ secum ferunt ætates, ejusmodi planè res est & dissolvi. hominis est igitur considerati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ [a] εὐαρέστει αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ὅιον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηρᾶσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ ἐκ σὲ βίᾳ ὧραι φέρουσιν, [c] πιεῖν καὶ τὸ ἀφλυθῆναι. τοῦτο μὲν οὖν κατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, [d] μὴ [e] ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς,

a L. 2. §. 3.
b L. 2. §. 17.
c L. 3. §. 7. l. 6. §. 2.
d L. 3. §. 7. l. 10. §. 14.
e L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. *Elapsi ex corruptione qa est in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχῆς διαφθορὰν, ἀδικίαν. *Injustitiam animi esse corruptelam.* dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict. c.* 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται, καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μισεῖται καὶ ἀπόλλυται. *Nam illud, qod per justitiam crescit & conservatur, per injuriam imminustur & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qòd Marcum illa qæ superiùs retulimus *mortem contemnentem* dixisse asserit. Verùm qid dicemus ergò creberrimis illis philosophorum, cùm exterorum, tum & nostrorum, dissertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animántqe? Responsio proclivis satìs videtur; *contemnendam* esse *mortem*, qasi bonis saltem qicqam obesse possit; *non contemnendam*, qatenus est naturæ munus, qod Marcus istìc, vel qà divinæ dispositionis, & dispensationis effectus.

Εὐαρέστει αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Λελογισμένον] Hominem *consideratum.* qomodo Cicero *pro Cæcin. Illud considerati hominis esse putavit, qa de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διενοχλίναι φαίνεται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ. ὅτι ὁ μὲν πανταχοῦ τὸν λογισμὸν ἔχει παρεσῶντα καὶ κρατοῦντα καὶ ἡνιοχοῦντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τύχῃ πράττειν ἃ πράττει. διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγιστος λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένος. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qòd ille rationem semper habet parti rationis experti assistantem, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qa agit non omnino curat, ut cum ratione faciat. Unde & inconsideratus appellatur, alter autem consideratus.* qi locus parùm integer videtur; ità forsan restituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum ista* (parte scilicet irrationali) *facit qa facit.*

Μηδ' ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epist.* 30. *Vides qosdam optantes mortem, & qidem magìs qàm rogari solet vita. Nescio utros existimem majorem nobis animum dare, qi deposcunt mortem, an qi hilares eam, qietique opperiuntur: qoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hac ex judicio certo tranqillitas est. Venit aliqis ad mortem iratus morti: venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Multos spectavi abrumpentes vitam; sed plus momenti apud me habent, qi ad mortem veniunt sine odio vitæ, & admittunt illam, non attrahunt.* Idem *Epist.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qi mortem concupiscunt, qàm eos qi timent; & ait; Ridiculum est, currere ad mortem tædio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum esset ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Qid tam ridiculum, qàm appetere mortem, cùm vitam tibi inqietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejusdem notæ licet; Tantam hominum imprudentiam esse imò dementiam, ut qidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Arcesilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τῶν ὑθένειαν, καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον διαβολὴν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob vilitatem animi, & conceptam adversùs mortem calumnias moriuntur, nè moriantur.* Atqe ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν τῇ χειμαζομένῃ, ἃ περιμείναντες καταδῦναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπισφάξαι. *Alii qidem in navi tempestate vexati, non exspectantes usqe dum navis submergeretur, seipsos trucidárunt.* Lucret. *l.* 3.

Et sæpe usqe adeò mortis formidine, vita
Percipit humanos odium, lucisqe videnda,
Ut sibi consciscant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor est, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epist.* 20. Seneca *Epist.* 70. *Stultitia est, timore mortis, mori. venit qi occidat. expecta. qid occupas? qare suscipis aliena crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Drusi Libonis amita, consilium habenti, utrùm consciscret sibi mortem, an expectaret, Qid te, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumqe monendi ac firmandi sumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio suadet finire, non temerè nec cum præcursu capiendus est impetus. Vir fortis ac sapiens nùn fugere debet è vita, sed exire.* (qanqam de Catone qid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) *& ante omnia ille qoqe vitetur affectus, libido moriendi. Est enim ut ad alia, sic etiam ad mortem inconsulta animi inclinatio: qa sæpe generosos atqe acerrima indolis viros corripit, sæpe ignavos jacentésqe: illis contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide ampliùs *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Aristone agens. *Nam impetu qodam & instinctu procurrere ad mortem, commune cum vultis: deliberare verò, & cavissas ejus expendere, ùtqe svaserit ratio, vita mortisqe consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi.* Elegantissimè avtor libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, sive Erasmus is, sive alius qis fuerit: *Plurimùm interest inter barbaricam immanitatem & martyrum modestissimam constantiam, in se imbecillem, in Christo fortem. Sunt qi certis artibus corpus stupefaciunt, nè sentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qi sensum adimunt animo, ità ut vel mortem impavidi perferant. Sed placidum illud ac mansvetum; illud humiliter sublime, & sublimiter humile, non videmus nisi in Christi martyribus.*

Μὴ ὁλοσχερῶς] Xylander istìc à Marci tum mente, tum & verbis, longissimè recessit: Accessit propiùs Mericus. sed ὁλοσχερῶς istud prorsus omisit; de vocabuli sensu incertus forsitan. Mihi hoc loco ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, positum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ὠσικῶς] Svidas. ὠσικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ.

Μηδὲ ὠσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.

Pellendo, trudendo, per vim & per propulsionem. Ut in illo senario:

Nec impetu, nec per vim est ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id καὶ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor esse, non ab avtore. Svidam ex parte secutus Mericus *violenté* vertit. Ego, impetuosè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ità nec temere vult hominem in mortem prosilire, priusqam apud se seriò ac sedulò perpenderit, justa necne suppetat vitam exponendi avt excludendi occasio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi justa cavssa id faciendi suberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliqam qam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere solent: hoc est qod Svidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cùm, utì illi Adonia spectatum in avlam regiam confluentes.

Ὡθοῦνθ' ὕστε ὗες.
Trudunt ut sues

Theocritus *idyl.* 15. 73. sive ut Philosophiæ nomen ementiti, avri accipiendi spe impulsi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζονται, *in arcem ruunt.* in Luciani *piscatore.* vel etiam ut cives Athenienses in Pnycem apud Aristophanem *Acharnan. Act.* 1. *Sc.* 1.

--- Καταβρίοντες ἀθρόοι,
Ἀλλήλοις ὠσιοῦνται περὶ πρώτης ξύλης.
--- *Confertim omnes ingruent,*
Invicem se trudent, dum primam qisqe sedem captabit sibi.

atqe,

Εἰς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὠσίζεται.
Qisqe ad primum truditur subsellium.

ὠσικῶς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν, qi spiritum, non placidè emittunt, sed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipso Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Potest & à belluis ferisqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, sponte ipsæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. *Sicut apri eodem adversùs ictum irruentes.* Marci mentem expressit optimè Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ, πίστιν ποιούμενος. καὶ οὐδ' ἐκεῖνο συνιδὼν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος καὶ θρασος, κἂν οἱ τοῖς ὀνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρείᾳ τε ἢν φαμεν καὶ ἀνανδρίᾳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητέοις θαρρεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίεσθαι, δειλίας. τὸ δὲ πλείαν ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατίσχεσθαι, θράσους. ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. *Adversùs Persas expeditionem suscipit, præcipiti temeritate potius qàm virium firmitate fretus: ac ne illud quidem perspiciens vir sapientissimus, fiduciam & audaciam, licet nominis ratione inter se vicina sint, potentia tamen & facultate plurimùm inter se distinctas esse. Etenim in iis rebus, qæ*

ὡσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔ-
a L. 2. §. 17. χειν. ἀλλὰ [a] περιμένειν ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν
l. 5. §. 10. ἐνεργειῶν. ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ
b L. 2. §. 12. τῆς μητρὸς τῆς γυναικός σου ἐξέλθῃ, ἵνα τοι ἐκ-
l. 4. §. 5. δέχεσθαι πρὸ ὥρας ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σου ἐξ ἐλύ-
c L. 4. §. 50. τρου τούτου ἐκπεσεῖται. εἰ γὰρ καὶ [c] ἰδιωτικὸν παρά-
πηγμα ἀψικάρδιον θέλεις, μάλιστά σε ἔυκολον
d L. 8. §. 22. πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει, ἡ ἔπίστασις ἡ ἐπὶ [d] τοῖς
e L. 6. §. 27, [e] προκειμένοις, [o] ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ [f] μεθ'
28.
f L. 4. §. 50. οἵων ἠθῶν ἐκεῖ ἔσαι * ἡ ἐμπεφυρμένη. [g] πρόσ-
* ἡ [ψυχὴ] κοπτε μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
f.
g L. 2. §. 1. l. [h] κηδεσθαι καὶ πράως φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι
6. §. 26, 27. ὅτι [i] ἐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ
h L. 3. §. 4. ἀπαλλαγὴ ἔσαι. τοῦτο γὰρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀν-
i L. 10. §. 36. l. 11. §. 9. θέλκειν ἂν ᾗ καθέλκειν ἐν τῷ ζῆν; εἰ συζῆν ἐφέτο

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanqam opus naturale, eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si avtem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, moréque hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta molestia

ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi avdacter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, langvere ac periculum detrectare, timiditatis & ignavia. At ubi plus periculi imminet, tum verò obviam procedere, seqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritati ducendum est: qemadmodum è contrario, cedere, cautioni & prudentiæ est. qod & ferinum potiùs qàm humanum idem censet, Καθάπερ συῶν τὰς θρασυτέρας πρὸς τὸ ξίφος ἀθίστασθαι. *Avdaciores, tanqam sues, adversus telum impelli.* Vide *l.* 11. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, qà dolor traxit, incompositi, interriti, incavti, pericula appetentes sua: gavdent ferire, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qid est stultius qàm fastidiose mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum fastu qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed illi loco, in qem videmur emitti jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῷ ἐλύτρῳ τούτῳ ἐκπεσεῖται] ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D.* Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. *Partim qidem nudi, partim verò tecti folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vaginæ*, dicuntur. Hesychius ἔλυτρον, δέρμα, θήκη, λέπυρον, ἐνείλημα, κάλυμμα, σπέρμα. Ἔλυτρον, *pellis, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere, qàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζουσι δ' ἐυχυλότερα τὰ χείροπα, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι. ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. *Legunt succulentiora legumina qidem qò plus facilimque colligere possunt. Celeriter enim defluunt.* Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eô anima qasi involvatur. tempúsque nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémqe in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta qidam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ'· Ἄδμητος ἔλυτρον. Ζῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in *vita Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in caruncula hujus folliculo constitutis, opis aliqid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάξων. *Se ingentia largiturum, ut qàm citissimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qi maturiùs Basilium de nodo follis hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, θύλακον alii, alii σάκκον. vide *ad l.* 3. §. 5, 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ἔλυτρον dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *infrà ad* §. 9. ἐυρίθη. siqidem in lingva Aramæa corpus etiam גרנה dicitur Danielis *c.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ qasi vaginam ademerunt.* Verúmqe hîc qod Theodoretus *therapevt: l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις ἐυτελέσι καλύπτεται. *Pleraqe eorum, qæ maximi sunt pretii, vilioribus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. de corpore idem existima me dicere.* Prout avtem corpus ἔλυτρον Marcus ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τὸ κοχλίου ἀγαθὸν, ἐκ εἰκὸς, εἰ ἐν τῷ κελύφει. τὸ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, εἰκός; *Cochleæ bonum in testa esse positum probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, *in testa collocavit bonum nostrum.* Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *Symposio pag.* 155. *B.* Ὡς κοχλίου ἠγησάμενον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῷον. *Perinde acsi testam, non ipsum animal cochleas nomine affecisset.* qanqam potuit & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χορία, *involucra* illa, & *impedimenta*, uti Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exutus atqe evolutus excidit qodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientia Solomonis* Avtor, de se matris utero editò. *c.* 7. *v.* 3. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον θέλεις] Citat ista bis Svidas, in παράπηγμα, & in ἀψικάρδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe; illîc adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον εἶπε. *adversus mortem, dicam.* istic hisce, ἐρήσεται ἂν ταχέως τῆς καρδίας ἁπτόμενον. *hoc ipsum tibi rem totam mox dicet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Svidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψικάρδιον exponentis. Idem παράπηγμα interpretatur κανόνα *canonem, regulam*, additqe esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri poterit Turnebus *adverss. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ità Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *adminiculum*, dixeris. nam qod priore Svidæ loco παράπλημμα legitur; & Portus *dementia facinus* vertit. παράφαμα est γραφικὸν ex posterior e corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Οὐκέτι ἔσαι ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ἡ delet, ut ad ἐπίστασις participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν χρίνει τις ἂν
Τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν. ἡδὺ δ' ἀπεθήσκειν, ὅταν
Ζῆν μὴ πάρεστ', ὡς βούλεται —
Qàm dulce vita est, si qibuscum discupis
Transigere ætatem detur: at dulce est mori,
Cui vivere non est ex animi sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδέ. μακάριος βίος
Καὶ σιγῶς, ἂν ᾗ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
Ἐν θηρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
Εἶναι πίθηκον. ὦ τελαιπώρου βίου.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Si cùm otiosis aliis vitam transigas.
Cum simiis ferisque agentem simiam
Fieri necesse est. ô vitam arumnabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὰ

ex dissensu mutuo eorum qibuscum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Properè accedas ô mors; neqando etiam ipsè oblivisear mei.*

§. 4. Qi peccat, sibimet ipsi peccat. qi injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium cavssâ proveniens lubenter excipiens.

τοῖς τὰ * τοιαῦτα δόγματα πεπιστευμένοις. νῦν δ' ὁρᾷς, ὅσῳ ὁ κόπῳ ἐν τῇ διαφωνίᾳ τὸ συμβιῶσεως, ὥστε εἰπεῖν. Ἧττον ἐλθῇς, ὦ θάνατε, μή ποτε καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ. * αὐτὰ f.

a Inf. §.9.

§. 4. [b] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [c] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

b L.5.§.25. 35.

c L.8.§.55.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ἀ μόνον ὁ ποιῶν τι.

l.11.§.18. d L.8.§.7. 22.l.7.§.54.

§. 6. [d] Ἀρκεῖ ἡ [e] παροῦσα [f] ὑπόληψις καταληπτικὴ, καὶ ἡ παροῦσα [g] πρᾶξις κοινωνικὴ, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις [h] διαρεσικὴ πρὸς πᾶν τὸ * ὡδηποτὲ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

l.12.§.3. e L.6.§.2. f L.8.§.26. g Inf. §.23. h L.3.§.6.

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata colentes, eadem sentientes.* quod suprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atqe ità interpres uterqe accepit.

Μή ποτε καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atqe institutorum dissidia versor, ipse proprii, meisqe etiam ipsius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & desciscam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Est avtem proverbialis formula ista, de iis qi à nativa indole degenerant. qâ & Seneca usus est *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Nec enim periculum est, nè te subita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil.l.*9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis nostris: siqidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt: Nisi fortè te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblitæ sui.* Menander *gubernatoribus*, à Prisciano *l.* 28. lavdatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν, ὅστις εἴη.
Oblitus est se ipse qi siet.

De viro probo pióqe, sive Enocho, ut pluribus placet, Avtor *Sapientiæ Solomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά. καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. *Qi qum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus est, nè malitia mutaret intellectum ipsius, avt dolus deciperet animum ipsius. Nam fascinatio improbitatis obscurat qa bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem carentem malitiâ.* Alluserit fortean hîc Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, qem *nominis etiam sui oblitum* ferunt. Plinius *hist. nat. l.*7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Avgustinus *post collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apostoli *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducat & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l.* 3. §. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.*4. *c.* 5. Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. *Magno malo est injuria ipsa ei à qo infertur.* Dio Prusæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Ἀπὸ κακίας ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ βλαβερός. *Ex qa qisqe sibi est damnosus.* & *Orat.* 75. *p.*646. Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς οἷός τ' ἐστὶν ἀδικῆσαι. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. *Legem nemo potest afficere injuriâ. Omnis enim qicunqe legem violat, non illi, sed sibi ipsi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *pad. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ ἕτως τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν. ὅτι πάντως ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅτον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ. *Qicunqe autem peccat, statim qoqe facit injuriam, non tam proximo, si mœchetur, qàm sibi ipsi, qòd seipsum omnino reddit deteriorem. Qi enim peccat, qatenus peccat, ipse est seipso deterior.* vide de novissimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Festivè Simocattus *Epist.* 40. Ἀδικεῖσθαι μὲν οὐδείς. ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν. ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἴσμεν αὐτοκράτορες. οὐκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα. οὐδένα γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενον ἔφασκε. καὶ ἦν τῷ ποιμένι ἀπόφασις, ἡ τῆς ἀληθείας καλάφασις. *Injuriam qidem nemo patitur. At omnes injuriis afficiunt sponte qilibet semetipsum. Virtutis enim & malitiæ sumus imperatores. Annon igitur inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admiror. Neminem enim se ladere per injuriam ajebat:* & *erat pastori negationis loco veritatis affirmatio.* Chrysippus in *demonstrat. de justit.* Ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικεῖ, γινόμενον ἑαυτῷ τῇ παρανομεῖν αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A seipso injuria affici injustum ait; nam dum alii injuriam infert, ipsum sibi injurium esse, dum sibi avtor est contra leges agendi, seqe immerito ladit.* qi tamen idem in hoc repugnans sibi, in libris *adversus Platonem* scriptis, ἀτόπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν. εἶναι γὰρ πρὸς ἕτερον, οὐ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν. *Absurdè ait hoc dici, aliqem seipsum injuriâ afficere; injustitiam enim non adversus injustum, sed adversus alium tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 12. vide Aristotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robertus Capito Licolnensis Episcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epist.* 48. *Æqè iniqitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Evgen. de consider. l.* 2. *Non eris innocens, si avt punias eum, cui parcendum esset, avt parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Godvinus *Epitaph. D. Jacob. Mavritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forsan habuit illud Publii Syri;

Bonis nocet qisqis pepercerit malis.

Qem & Avsonius imitatus in *sap. lud.* sub Cleobuli persona dixit;

Parcit qisqe bonis, perdere vult malos.

Cato apud Salustium in *Catilin. Dum pavcis sceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. *Qi de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis.* Agapetus παραινέσ. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζῃ. κἂν γάρ τις πολιτείᾳ μὲν ἐνθύμως, ἀνίσχνῃ δὲ τῶν βιούλων ἀθύμως, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. *Æqale, peccare & non cohibere peccantes, æstima. Etiamsi enim rempublicam administret justè, sustineat autem vel toleret viventes iniqè, socius is malorum apud Deum judicatur.* Hoc est qod Cato Censorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τοὺς δυναμένους κωλύειν τοὺς κακῶς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, καλακελεύειν. *Eos, qi malè agentes prohibere possent, neqe id facerent, eorum flagitiis assentiri.* id est, ut Seneca *Troad.* 2. 2.

Qi non vetat peccare, cùm possit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud distertiùs exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cùm possit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probúmqe collavdanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ πονηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qi verò potest esse vir bonus Charilaus, qi nè malis qidem durus & asper est?* Expungendam enim esse negativam priorem, qòd Erasmus in *Apophth.* monet, avt οὐ loco saltem ὃν (qod non disconvenit) substituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipse. qi in *Apophth. Lacon.* 18. ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾶος, *qod omnibus ex æqo mitis esset,* sic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ μὴ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾶος εἴη; *Qi potest justè lavdari, qi etiam malis se mitem præbet.* Idémqe in *lib. de amic.* & *adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem dixisse; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi iste probus sit, qi nè malis qidem acerbus est.* Eodémqe prorsus modo in *frag. de invid.* & *odio, pag.* 536. *D.* nisi qòd pro Lacone τὸν συνάρχοντα, pro πικρὸς, ut suprà, χαλεπὸς posuit. Qod avtem περὶ τῶ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τῶ ἀσεβεῖν, Andocides *de Myster.* Νομίσατε τοίνυν ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας ἀσεβεῖν καταγνῶναι, ἢ τοὺς ἠσεβηκότας μὴ τιμωρεῖσθαι. *Putate itaqe non minorem impietatem esse, eos, qi nihil sceleris commiserunt, sceleris damnare, qàm sceleratos non punire.* Doctores Hebræi החמלת על-הרשעים היא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas est.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *Dissertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. Τί οὖν ἀν πάθοι τις; Ὅπερ οἶμαι, καὶ φασι, συνετὸν ὄντα, ἀρίσκεσθαι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον ὑπεῖσθαι. *Illud nimirum, ut cùm sis sapiens, qemadmodum opinor, & vulgò prædicant, præsentibus rebus sis contentus, bonique consulas qod adest, nec qicqam in his esse putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.* 4. *c.* 4. Τούτων μεμνημένον, χαίρειν τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, ὧν καιρός ἐστι. *Horum memor, delectare iis qæ adsunt, & in iis acqiesce qæ tempus fert.* de se Æschines. *Ep.* 5. Ὑπεραγαπῶ τὰ παρόντα. *Præsentibus valdè delector.*

Εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] legendum vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xylander & Casavbonus qid legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certè neyter expressit. expres-

a L.7.§.29. §. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. σῆσαι ὀρμὴν. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

§. 7. Imaginationes abſterge; motus compeſce; appetitionem extingve; mentem in poteſtate ſui contine.

b L.4.§.40. l.12.§.30. c L.4.§.4.l. 7.§.9. d Inf.§.9. e L.8.§.57. l.12.§.30. f L.8.§.54. g L.5.§.4.l. 7.§.50. h Sup.§.9. * ἐπὶ τὸν ἀέρ f. Lug. An.

§. 8. b Εἷς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήρηται. c οἷς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ καὶ d μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ e ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ f ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

§. 8. In animantia irrationalia, anima una diſtribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva diſpertitur. qemadmodum & terreſtrium omnium una eſt terra; unâqe luce cernimus omnes, & aëre uno ſpiramus, qotqot viſûs vitæqe participes ſumus.

i L.5.§.16. 30.l.12.§. 26.

§. 9. g Ὅσα κοινῇ πνεῦμα μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς ἀποδίδει. h τὸ γεῶδες πᾶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν * σύρρυσιν, τὸ ἀεροῦδες ὁμοίως, ὥστε χρήζειν τῶν διεργόντων καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μέν, διὰ τὸ στοιχεῶδες πυρὸς παντὶ τῷ πυρὶ συντεθῆναι πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι εὐέτοιμον ὄντως, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἔλαττον ἐγκεκεράσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. καὶ τοίνυν i πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως ἀποδίδει, ἢ καὶ

§. 9. Qæcunqe aliqid in commune participant, ad id qod eſt generis ejuſdem ſecum promptè feruntur. ad terram mole ſuâ fertur terreſtre qodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem qodcunqe. ut neceſſe ſit vi aliqâ intercludi ea, id nè faciant. ſurſum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi iſtîc eſt, igni adeò ſimul accendi proclivis eſt, ut materia omnis ſiccior pavlò incendi prompta admodum ſit, cò qòd minùs ſibi admixtum habeat, qod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis eſt in commune particeps, ad ſibi cognatum pariter, vel multò magìs etiam, promptè fertur. qò

ANNOTATIONES.

ſit Lugdunenſis vertendo; *ut boni conſulas omnia qa accidunt, prater id qod eſt à cauſſa profectum.* qæ verba qid ſibi velint, ipſe viderit: Ego nullus aſſeqor. Οὐδὲν γὰρ ἀναιτίως πέφυκε γενέσθαι. *Si enim nihil abſqe cauſſa fit.* ut Plutarchus *de Iſid. & Oſir pag.* 369. *D.* Καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. *Et qod cauſſa careat, prorſus non eſſe.* Idem *de Stoic.contradict.c.*20.

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.*7.§.29. Iſta ſuperioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Mericus Caſavbonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad l.*4.§.4, 29, 46.

Ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *l.*12.§.30. Τὸν ἥλιον ὁρῶ πάντων τὸν αὐτόν. *Solem unum omnibus ſplendere video.* Tatianus *adv. Græc. p.*150. *B.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *l.*8.§.54. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 16. de opulentis pavperes averſantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν σπῶμεν ἀέρα, μικρᾷ δυσχεραίνοντες. *Qod eundem aërem trahamus indignè ferentes.* Apud Philemonem, Comicum faſtuoſum aliqem neſcio qis fic compellat,

Σὺ γάρ τίς ἐσσὶν; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, ὦ ἄνθρωπε ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;

i. e. vertente, qi & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Effare nobis liberè, qem te putas?
Loqerisne hominibus ipſe non homo, ſed tenens
Orbem ſub pedibus? an communi veſceris.
Avrá nobiſcum, qi te tam magni facis?

qæ cur Stobæus *c.*6. ſub Ἀκολασίας *titulo* collocarit non video. De ſe Solomon rex in *Sapient. cap.* 7. *v.* 3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἕσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. *Et ego qoqe factus traxi communem nobis aërem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

---- ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ἕσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν. ----

— lege tu
Communem eâdem nobiſcum aërem trabis.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrobius *Saturnal. l.*7. *c.*7. *Singula autem ſimilitudinem ſui rapere teſtis eſt Empedocles, qi ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μόρπτει. πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ἔρηται.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἴδη. θερμὸν δ' ἐποχείλατο θερμῷ.
Dulcia continuò ſe dulcibus applicuerunt,
Acribus acria ſe junxerunt, triſtia amaris,
Et rectà calidas petierunt fervida partes.

Quæ ſunt ex Plutarcho *Sympoſ. l.*4.*c.*1. mutuata, ubi corruptiora habentur. qòd autem ibi pro θερμὸν δαλερὸν legitur, Leopardus μαλερὸν reſcribi poſſe opinatur, *emend. l.* 8. *c.* 10. qòd eſt ignis epitheton apud Homerum *Il. Φ'. v.* 316. & *v.* 375. Et Heſiodum *aſpid. v.* 18. Cicero *de amic. Nihil eſt appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius, quam natura.* Inſignem in hanc mentem Democriti πειρωχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.*1. *c.* 2. Παλαιά τις, inqit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωρίσματα. ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴσχυσε τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς, καὶ γέρανοι γερανοῖς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ ὁρᾶται πάσσειν. ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματωγαῖς ψηφίδων. ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τῆς κοπτίνου δίνον διαφερτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν. ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος πίπτειν εἰ μὲν ἐπιμήκεις ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ἀθροίζονται, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἔχοντος τοῦ πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. *Vetus qedam apud phyſicos verſatur opinio, qod ſimilia ſimilibus cognoſcantur. Democritus autem in animatis & inanimis ea qa dicit conſtituit. Animantia enim, inqit, ſimul congregantur cum animantibus, ut columba cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter & in inanimis, ut licet videre in ſeminibus qa cribrantur, & in lapillis qi educuntur à fluctibus, qum ex cribri qidem circumactione, qa fit ad diſcernendum, lens cum lente collocetur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex undarum autem motione oblongi qidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad qem oblongi, teretes autem ad qem teretes, utpote qod rerum in his ſimilitudo habeat aliqid qod conciliet.* Qibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag.* 18. Εἰ ψῆλοις αὐλίσκοι προσδοῦσαι τῇ κύστει, καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλοῦν εἰς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον καὶ μαλίδδε κνήσματα λεπτὰ, καὶ ὕδωρ ἐπιχίας, φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἑκάτερα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι. ἔπειτα δὲ, χρόνου φυσήματα ἐλίσσεται, ὅτε μὲν μαλίβδου ὡς τὸν μάλιβδον, καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν. καὶ ἢν τις αὐτὰ ἀναθῇ ἐάσῃ καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός. ὥστε δὴ καὶ ἡ γονὴ καὶ ἡ σὰρξ διαῤῥῆται, καὶ ἕκαστον ἐκάστου ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. *Qemadmodum ſi veſica fiſtulam alligaris, per eamqe in veſicam terram, arenam, & tenuia plumbi ramenta mittas, deinde aqa per fiſtulam affuſa flatum immittas: primum qidem illa cum aqa permiſcebuntur, deinde verò temporis progreſſu flatu agitata ſecedent, plumbúmqe ad plumbum, arena ad arenam, & terra ad terram ſe conferet. Ac ſi qis illa areſcere permittat, diſruptáqe veſicâ contempletur, ſimile ad ſui ſimile ſe contuliſſe comperiet. Ad eundem certè modum genitura & caro diſcernuntur, in eâqe ſimile qodqe ad ſuis ſimile ſecedit.*

Τὸ γεῶδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philoſophus *de cælo l.* 4. *c.* 3. Τὸ δ' εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτοῦ εἶδος ἐφ' φέρεσθαι. καὶ τοῦτο μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἂ συμβαίνει πάντως. ἂ γὰρ ἐὰν τις μεταθῇ τὴν γῆν, ἄ νῦν ἡ σελήνη, οἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ὅπου περ καὶ νῦν. *In ſuum locum ferri unumqodqe, ad ſuam fortunam eſt ferri. Et ſic magis utiqe qis exiſtimabit id, qod dicebant, antiqi, qod ſimile fertur ad ſimile. Hoc enim non accidit omnino; non enim, ſi qis tranſponat terram ubi nunc luna eſt, feretur partium unaqaqe ad ſeipſam, ſed ad eum locum, ubi & nunc exiſtit.* Verùm conciliat ipſe verbis proximis. Ὅπου πέφυκεν ἴν τι φέρεσθαι μόριον καὶ τὸ πᾶν. *Eódem & terra mules integra, & particula ejuſdem qalibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύρρυσιν] lego, ἐπὶ τῇ ῥύσει inqit Annotator Lugdunenſis. ſed nihil mutandum. nam & σύρρυσιν mox denuo habetur: qod & ipſe agnoſcit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον εὐέξαπτον] Virgilius *Æn. l.*1.

Suſcepitqe ignem foliis, atqe arida circùm
Nutrimenta dedit, rapuitqe in fomite flammam.

Gregorius Nazianzenus in *Apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ. ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτηδειότατοι. καλάμῃ τις πρὸς σπινθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄνεμον ἐξαπτομένῃ, καὶ δαπανωμένῃ διὰ ξηρότητα. *Homines non facili negotio virtutem poſſunt conſeqi: qemadmodum nec humida materia ignem facile excipere ſolet: contrà ad vitium contrahendum homines maxima ex parte promptos & idoneos eſſe, non ſecus, ut opinor, ac ſtipula qadam ad ſcintillam & ventum ob naturæ ſiccitatem facilè accendi-*

qò eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius. ei qod ſui generis eſt commiſceri & cum eo qodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exiſtunt examina, armenta, pullorum educationes, & qaſi amores qidam. etenim iſtis animæ inſunt; itaqe in ſubjecto præſtantiori vis illa congregativa intenſior reperitur, qàm in ſtirpibus, lapidibus; avt lignis. hinc & in rationalibus, reſpublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia; item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον τοῦδε τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἑτοιμότερον. Οὕτως γὲν [a] ἐπὶ μὲν τ̃ ἀλόγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσσοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ὑπειλημμένον εὑρίσκετο, οἷον ὅτι ἐπὶ φυτῶν ἰῶ, ὅτι ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ [b] τ̃ λογικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθήκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ

a L.6.§.16. l.11.§.18.

b Inf.§.13. l.12.§.30.

ANNOTATIONES.

tenditur atqe conſumitur. Et Syneſius *de provident.* 1. *p.* 100. Ὅπερ δὲ πάσχουσιν ἄνθρακες ὑπὸ δαιδῶν. ῥᾷστον γὰρ ἐξάπτουσιν διὰ τὴν ἤδη πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. *Quemadmodum carbones jacibus admotis citius incandeſcunt, quoniam ad concipiendum ignem jam pridem ſunt accommodati.* Contrà tamen de igne cœleſti Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Ξύλων ἄνευ ἀψαυεὶ διέρχεται, τὰ δὲ χλωρὰ καίει. *Sine tactu diſcurrit ligna arida, viridia verò comburit.* rationem ab ipſo petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ζώων τὰ μὲν ἐστιν ἀγελαῖα. τὰ δὲ μοναδικά. τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικά, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μὲν, οἷον ἐν τοῖς πλησίοις τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ κύκνος. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστιν, ὧν ἕν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. *Animalium alia ſunt gregalia, alia ſolitaria. alia vitam ancipitem degunt, alia ſunt civilia, alia incivilia. Gregales in volucrum genere ſunt columbi, grues, olores. Complura etiam inter nantes piſcium genera gregatim degunt. Hominis naturam ancipitem ſocietatis ac ſolitudinis eſſe apertum eſt. Civiles appello animantes, qa labori communicant idem, qarum opus communi efficitur opera, munúſqe idem omni eſt, qod non omnibus gregalibus competit. Civilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus.* De apibus Plinius *l.* 17. *c.* 5. *Illa ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Pluta.chum in *Lycurg.* de republica Spartana *ad l.* 1. *p.* 16. κοινονημοσύνη.

Εὑρέθη] *Inventa, reperta ſunt*, id eſt, exiſtunt. & mox; εὑρίσκεται. *reperitur.* i. e. exiſtit. uti pavlò poſt, ὑπέστη. formula Hebræis admodum familiaris, qious in ſacra pagina נמצא *invenirī*, pro *eſſe*; & in ſcriptis Doctorum נמצא τὸ ὄν, *ens. Hiſtor. Eſter. c.* 1. *v.* 5. *qi inventi ſunt.* id eſt, qi fuerunt, *Suſan. Annal. l.* 2. *c.* 19. *v.* 3. *bona in te inveniuntur.* id eſt, ſunt. Helleniſtæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt*, i. e. non extitêre, *qi reverterentur.* & *Act. c.* 5. *v.* 39. μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. *nè Deo adverſemini.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 1. Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Illud requiritur in diſpenſatoribus, ut fidelis ſit. ad Phil. c.* 2. *v.* 7. Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. *Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. cap.* 11. *v.* 5. ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ εὑρίσκετο. qod Moſes *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat אינֶנּוּ *non erat.* Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 22? Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. *Qi non peccavit, nec inventus ſuit dolus in ore ipſius.* qod vates dixerat, Eſajæ *c.* 53. *v.* 9. & *in ore ejus dolus non extitit.* Eadem formula uſus eſt & Joannes *Apoc. cap.* 14. *v.* 5. qi & *c.* 16. *v.* 20. Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. *Montéſqe non extiterunt.* & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone myſtica, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. *Nec extabit amplius.* Ignatius *ad Roman.* exhibitus *ad l.* 4. §. 16. Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρὺς εὑρεθήσωμαι. *Nè cui poſt mortem moleſtus ſim.* & *ibidem ad l.* 10. §. 3. exhibendus, ἵνα καθαρὸς ἄρτος Θεοῦ εὑρεθῶ. *ut purus Dei panis fiam.* Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Καὶ λυχνίαν ἀργυρᾶν ξυλίνοις ἐγκειμένοις (legendum ἐγκειμένην) ἐλύπεις, τὸν μὲν ἄργυρον συσπάζῃ ταχέντα, τὸ δὲ ξύλον ἄθικτον, καὶ ἅπαξ εὑρεθήναι. *Et cum argentei calculi in ligneis repoſiti eſſent operculis, argentum colliquatum eſſe, lignum verò intactum illæſumqe extitiſſe.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *C.* Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. *Sufficit autem ei, qi cognoſcendi eſt poteſtate præditus, ſi unum duntaxat auditorem habuerit.* Denique elogium illud, qod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum Hiſtor. l.* 2. *c.* 18. *v.* 5. & Joſiæ *ibidem c.* 23. *v.* 25. *Non fuit ſimilis illi in regibus qi præceſſerant.* Obſervat Nicolaus Liranus in *Hymnis Eccleſiaſticis*, ubi de ſanctis qibuſdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Qin & τὸ ἐξευρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infrà* §. 35. pro *extitiſſe.*

Καὶ οἷον ἔρωτες] Ex Stoicorum ſententia, qi brutis animantibus affectus veros negabant, *qaſi affectus* neſcio qos concedebant. Seneca *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanis affectibus carent; habent autem ſimiles illis qoſdam impulſus. Alioqi ſi amor illis eſſet, & odium eſſet; ſi amicitia, & ſimultas; ſi diſſenſio, & concordia; qorum aliqa in illis qoqe extant veſtigia. Cæterùm humanorum pectorum propria bona maláqe ſunt. Ibidem. Dicendum eſt, feras irâ carere, & omnia præter hominem. nuſqam ea naſcitur, niſi ubi rationi locus eſt. impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incurſum; iram qidem non magis qàm luxuriam. iraſci non magis ſciunt, qàm ignoſcere.* Eandem Stoicorum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galenus *de dogm. Hip. & Plat. l.* 3. *c.* 3. qam & operis ejuſdem *libro primo*, qi maxima ex parte jam intercidit, refutâſſe ſe dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, qàm ridens, Plutarchus in *collat. animal. p.* 961. *E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. Ex qo Plutarchi codices reficiendi & ſupplendi. Οἱ δὲ περὶ τῶν ἀβελτέρως λέγοντες, μήτε ἥδεσθαι, μήτε θυμοῦσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μιμνήσκειν, ἀλλ' ὥσανεὶ μιμνήσκειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὥσανεὶ παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὥσανεὶ θυμοῦσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὥσανεὶ φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον. οὐκ οἶδα τί χρήσονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὥσανεὶ βλέπειν, καὶ ὥσανεὶ ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν, ἀλλ' ὥσανεὶ φωνεῖν. μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὥσανεὶ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων ὑ μᾶλλον ἐστὶ λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. *Cæterùm qi etiam ſtolidius his de rebus loqentes, neqe delectari, neqe iraſci, neqe metuere, neqe ſe parare, neqe recordari animalia ajunt: ſed qaſi recordari apem, & qaſi ſe parare hirundinem, & qaſi iraſci leonem, & qaſi metuere cervum: neſcio qid reſponſuri ſint eis, qi animalia etiam non videre, non audire, non vocem emittere: denique omnino non vivere, ſed duntaxat qaſi vivere dicerent. nam hac non magis evidentia qàm iſta repugnant.*

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem* Xylander. qaſi diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, qia ſunt animata, propenſionem illam intenſiorem exiſtere. hoc eſt enim ἐπιτεινόμενον. qod ille omiſit.

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτεῖαι] Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 2. Φύσει μὲν ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείσσων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γάρ, ὡς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. *Ex his igitur patet civitatem eſſe ex his, qi naturâ ſunt, & qod homo naturâ civile eſt animal. Et qi abſqe civitate eſt per naturam, non per fortunam, aut neqam eſt, avt potior qam homo. Ex qo patet ſociale animal eſſe hominem, magis qàm omnes apes, & qàm omne gregarium animal. Nihil enim, ut diximus, natura ſruſtra facit. Sermonem verò homo ſolus habet omnium animalium.* qod ſupra Marcus. Πᾶν τὸ νοερᾶς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenalis inter alia huc ſpectantia, *Sat.* 15.

Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce;
Cujus egent prona, & terram ſpectantia: mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum qoqe; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Dverſos trahere in populum. ---- &c.

Cicero *de amicit. Qòd ſi hoc apparet in beſtiis, volucribus, natantibus, agreſtibus, cicuribus, feris, ut reqirant atqe appetant, ad qas ſe applicent, ejuſdem generis animantes, idqe faciunt cum deſiderio, & cum qadam ſimilitudine amoris humani; qanto id magis in homine fit naturâ? qocirca à natura, qa ſolitarium nihil amat, mihi videtur potius, qàm ab imbecillitate avt indigentia orta amicitia. qæ enim poteſt eſſe ſine hac vita vitalis, ut ait Ennius?* Qod Evripides *Oreſt.*

---- τί χρὴ ζῆν ἑταιρίας ἄτερ;

ἐπεὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἴχεται τὸ ζῆν ἀρθείσης τῆς κοινωνίας. *Idem qod hominibus, ut ſcilicet ſublatâ ſocietate vivendi ratio deficiat.* Porphyrius *de abſtin. animal. l.* 3. §. 12. ſiqidem, ut Seneca *Ep.* 6. *Nullius boni ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt.* & Cicero *ibidem. Societate ſublatâ, omnis eſt è vita ſublata jucunditas. aufert enim fructus voluptatum omnium ſolitudo. Nec ſine ſocietate ulli poteſt eſſe jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Ariſtoteles *Eudem. l.* 7. *c.* 1. Δεινότατον ἡ ἐρημία. *Solitudo eſt malum graviſſimum.* Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Abſqe amicis enim vivere, licet cætera bona omnia ſuppeterent, eligeret nemo.* Idem *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Nec in cælo etiam jucundè ſatis ſine ſocio aliqo acturum ſe* dicere ſolebat, Archytas Tarentinus, re-

ἐπὶ ᾧ τ ἔπι κρειττόνων, καὶ ἐκδιεσκεδασμένων τρόπον τινὰ
a L.6.§.43. ἕνωσις ἐστίν, οἷα a ἐπὶ τ ἄστρων. ἔστω ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27.
b L.7.§.13. κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεσῶσιν
c L.11.§.18. ἁρμόσασθαι ἐδύνατο. ὅρα ἂν τὸ νῦν γινόμενον. c μό-
20.
d Sup. §. 3. να γὰρ τὰ νοερᾶ νῦν d ἀπιλέλησεν τῆς πρὸς ἄλληλα
στυγδῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ᾠδε μόνον ἀ βλέ-
πομεν. ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβά-
νονται. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὄψει ᾧ ὁ λέγω περὶ φυ-
e L.12.§.30 λάσσων. e ῥᾷστον γᾶν εὕροι τις ἂν γεώδες τι μηδενὸς
f L.8.§.34. γεώδους προσαπτόμενον, ἢπερ ἄνθρωπον f ἀνθρώπῳ
ἀπεσχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. g Φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἑκάστα
* τίτριφεν Lug. φέρει. εἰ ᾧ ἡ συνήθεια κυρίως * τέτροφεν ἐπὶ ἀμ-
h L.4.§.24. πέλου Ϲ τ ὁμοίων, ἀδὲν τοῦτο. h ὁ λόγος ᾧ, καὶ
κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐ-
τῶν πιαθῆ ἕτερα, οἷόπερ τι αὐτός ἐστιν ὁ λό-
γος.

i L.5.§.28. §. 11. i Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ ᾧ
l.8.§.59.

qin & in præſtantioribus adhuc, licèt modo qodam à ſe invicem diſſitis, in aſtris nempe, unio tamen qædam exiſtit. ità ſortis præſtantioris eminentia etiam in diſtantibus affectionem ad ſe invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res redierit. ſola enim rationalia mutui hujus in ſe invicem ſtudii ac conſenſûs nunc ſunt oblita: confluxúſque ille apud iſta ſola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. obſervando avtem id, qod loqor, comperies. faciliùs enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, qàm hominem ab homine omni prorſus ſejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempeſtate fert horum unumqodqe, etiamſi avtem uſus formulam hanc loqendi viti ac ſimilibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obſtat, qo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrqe ex ea alia ejuſmodi, cujuſmodi ipſa eſt ratio.

§. 11. Peccantem, ſi potes, meliora doceto. ſi mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *qemadmodum ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis.* Seneca *Ep.* 9. Avguſtinus *de bon.conjug.c.*1. *Sociale qiddam eſt humana natura. Nihilqe eſt homini amicum ſine homine amico.* Idem *Ep.* 121.*c.* 2. Vide *l.* 5. §. 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.*6.§.43. & *l.* 11.§. 27.

Καὶ ἐκδιεσκεδασμένων τρόπον τινὰ] *etiam ex diverſis modis* Xylander. qaſi disjunctim legerit, ἐκ διεσκεδασμένων, qod Lugdunenſis ἐκδιεσκεδασμένων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκενῶν, ἐκκενεῖν. atqe ità Marcus mox, ἐν διεσῶσι. qomodo & *l.*7. §. 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκπαθαίνεσθαι, qod Clemens uſurpavit *Strom. l.* 2. atqe ità Caſavbonus cepit, qi, *naturâ longè à ſe invicem diſtantia*, vertit. Ego ſimpliciter, *loco diſſita*, ſive *diſtantia* dixerim. Heſychius. Διέσῃ, διεχωρίσθῃ. Διέσηκε, διακεχώρισεν. Διεσήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμάκρυναν πόρρω. Certè qæ noſter iſtic ἐκδιεσκεδάσθαι, eadem Sextus Empiricus *adv. Phyſic. l.* 1. *cap.* 2. nunc διεσκεδάσθαι vocat, nunc ἐκκεχωρισμένα. Unde τὸ ἐκχωρίζειν verbi exemplum ſumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7. §. 13. aliiſqe ibidem lavdatis, lux loco iſti lucentiſſima dabitur. Aſtra avtem qæ hic διεσῶντα, eadem *l.* 6. §. 43. διάφορα dicuntur. Verùm ibi forſitan affectionum effectuúmqe differentiam; hîc ſitûs locíqe diſtantiam deſignatam volebat. Hoc certè utrobiqe voluit. *exercitum* illum, (prout nuncupat ſacra pagina) ſive *inſtructuram* cœleſtem, licèt aſtris conſtet innumeris, eiſdémqe loco diſſitis, affectione diſparatis, ad munus tamen ſuum obeundum pulcrè ac concorditer conſpirare. ut in eis verè cenſeri poſſit, de qibus Seneca *Epiſt.* 102. *Qadam ex diſtantibus conſtant, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per qos iſta corpora efficiuntur, jure avt officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησεν τῆς πρὸς ἄλληλα στυγδῆς] Lacrymarum non imbre ſed fonte uberrimo & perennante, deplorari digniſſima qerimonia de naturæ humanæ pravitate inſigniſſima, ab inſtitutione primæva ſolitariè degenerantis. Homo, inqit, ſolus ex omnibus creaturis originis officiíqe oblitus eſt ſui. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. Orat.* 12. ubi docuiſſet creaturas cæteras creatori ſuo debitum obſeqium jugiter præſtare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἥμερον ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιστήμων, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπράττεται, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων * ὠμότητα [* ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo avtem manſvetum animal, rationale & benignum contraria ſua natura facit, & negligentiâ mores ſuos in ferinos vertit.* Idem deplorat Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 49. *v.* 12. & *in Eſai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipſo in genere, de qo Marcus iſtîc, hominem plus feris ipſis naturæ legem tranſgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Qando leoni
Fortior eripuit vitam leo? qo nemore unqam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum letbale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt. &c. —

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mitiſſimum genus, gavdere ſanguine alterno, bella gerere, gerendâqe liberis tràdere, cùm inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit?* & *Epiſt.* 103. *Nunqam illas ad nocendum niſi neceſſitas inigit: avt, fame, avt timore cogvntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc eſt qod Cicero *de amicit. Qinetiam ſi qis eâ aſperitate eſt, & immanitate naturæ, ut congreſſus & ſocietatem hominum fugiat atqe oderit, qalem fuiſſe Athenis Timonem neſcio qem accepimus, tamen is pati non poſſit, ut non acqiras aliqem, apud qem evomat virus acerbitatis ſuæ.* Sed inſigniſſimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adverſus Epicureos agens, qi dogmatibus ſuis ſocietatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαϊκῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαϊκῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. ἐ τοίνυν ἐὰ ἄνθρωπον οἷόν τε παντελῶς ἀπολέσαι τὰς κινήσεις τὰς ἀνθρωπικάς. καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τάς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι ἐ δύνανται. ἔστω καὶ Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάσῃ ἀπεκόψατο, καὶ πολίτης, καὶ φίλος. τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς ἐκ ἀπεκόψατο. ἐ γὰρ ἐδύνατο, ἐ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφλῶσαι δύνανται, καί τοι τοῦτο μάλιστα πάντων ἐσπουδακότες. *Adeò fortis & invicta res eſt natura humana. Qi enim vitis non more vitis moveri poteſt, ſed more olea? avt olea non ut olea, ſed ut vitis? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi poteſt. Ergò fieri non poteſt, ut homo prorſus motum humanum amittat; qum iis etiam, qibus virilia amputantur, virilis tamen alacritas amputari non poſſit. Sic Epicurus etiam omnia qæ ſunt viri, qa patrisfamilias, qa amici amputavit. ſed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit; non magis qam Academici ſenſus ſuos abjicere avt excæcare poſſunt, qamvis id maximè ſtuduerint.* Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incaſſum conati & connixi ſunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qi ſuos fugit.* de qo videndi Avſonius Popma & Turnebus *adverſ. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. §. 19. Nihil eſt in rerum natura otioſum, infructuoſum nihil. Vide *Eccleſ. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα] qod Pſaltes *Pſal.* 1. *v.* 3. בעתו *in tempeſtate ſuâ, ſtato anni tempore.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν εὗρεν οἷ μὴ φύλλα. ἦ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. *Nihil invenit niſi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate ſe qâdam expediat, D. Leifeldus noſtras, ὁ μακαρίτης ità argutatur, ut ὀλύνθων καιρὸν fuiſſe ajat, σύκων peculiariter ſic dictorum neget. Verùm nè ſic qidem exolvi nodus videtur, qem more ſolenni diſſimulant prorſus interpretes. V. Cl. Heinſius, ſpiritu duntaxat accentúqe (cæteroqi nè literulâ qidem immutatâ) adjectis, notulíſqe eorundem indicibus appictis, ſenſum commodum ſatis ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ἦ γὰρ ἦν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempeſtiva & matura erant ficus.* qod ipſe eruditis expendendum cenſendúmqe dimitto.

Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτροφεν] Ità Baſilienſis. ſed Lugdunenſis meliùs τέτριφεν, *trivit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qa nunc conſvetudo diuturna trivit.* Xylandrum avtem iſta non cepiſſe nil mirum; cùm ſcripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπώτατα, *fructum, qem profert, ipſa carpit. l.* 11. §. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 8. §. 59.

Πρὸς

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. in qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam consequendam adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neqe enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qædia apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ἢ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν. εἰς ἕνια ἢ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν. ἄτως εἰσὶ χρηστοί. [c] ἔξεστι ἢ καὶ σοί. εἰ * εἰπέ, [d] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [e] Πόνει, μὴ [f] ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [g] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἐν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [h] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περισάσεως. μᾶλλον ἢ ἐξέβαλον πᾶσαν [i] πεῖσιν. [k] ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ [l] ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

§. 14. Πάντα * ταῦτα, [m] συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ. [n] ἐφήμερα ἢ τῷ χρόνῳ. [o] ῥυπαρὰ ἢ τῇ ὕλῃ. [p] πάντα νῦν, οἷα ἐπ' ἐκείνων ἂς καταθάψαμεν.

§. 15.

[a] Inf. §. 42
[b] L. 7. §. 70. Inf. §. 27.
[c] L. 5. §. 5. l. 8. §. 8.
[*] ἢ
[d] L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
[e] L. 1. §. 5. & l. 5. §. 5.
[f] L. 1. §. 15. 16.
[g] L. 1. §. 7.
[h] L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
[i] L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
[k] L. 4. §. 3.
[l] L. 10. §. 38.
[*] ταῦτα Inf. §. 28 l. 7. §. 1.
[m] L. 4. §. 44.
[n] L. 4. §. 48.
[o] Inf. §. 36.
[p] L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένεια] Ità *infrà* §. 42. Ἀγλιφάρμακον ἡ πρᾳότης. *Manswetudo antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloqendo, *Iliad. i. v.* 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν. οὐδέ τι σε χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, ἐρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοὶ,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.
Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles sunt & Dii ipsi,
Qorum etiam major virtus est, honor, potentiáqe.

Οὕτως εἰσὶ χρηστοί] τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα istam prædicat Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. cap.* 3. *v.* 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v.* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καὶ σοί] qia nimirum πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. qod *suprà* dixerat. sic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἰπέ, τίς ὁ κωλύων] lege ἢ εἰπέ. qod & Casavbonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Cratetis *Epistola* ordine 4. Εἰσ' αἰρετὸς ὁ πόνος, πόνει. εἴτε φευκτὸς, πόνει, ἵνα μὴ πονῇς. διὰ γὰρ τοῦ μὴ πονεῖν ἐ φεύγεται πόνος, τῷ δὲ ἐναντίῳ καὶ διώκεται. *Sive expetendus est labor, labora: sive fugiendus est, labora, ut nè labores. Nam abstinendo à labore non vitatur labor. Contrario verò etiam fugatur.* forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλιος] siqidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3. §. 4. neqe itaqe miserum facere potest. De Hercule Dio Prusæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Πονοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλέουν, καὶ ὤφειλον αὐτὸν ἄνθρωπον ἀθλιώτατον. καὶ διὰ τοῦτο ἄθλιος ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. *Laborantem qidem & certantem miserabantur, dicebántqe eum omnium hominum esse erumnosissimum: qapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc est, erumnas, qasi laboriosa vita erumnosa sit.* Verùm istos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. respondet Megara;

Qemcumqe sortem videris, misèrum neges.

vide *l.* 1. §. 15. Οὐκ σχετλίως κατεργασικὸν τῶν προκειμένων. *Negotia objecta citra qiritationem conficere.*

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cùm is frigidâ perfusus aliqando, aliqandiu consisteret, qò adstantium oculos ad se intuendum converteert, illi avtem hominis qasi frigore rigentis misereri præ se ferrent, εἰ βούλεσθε αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε, *si misereri hominis vultis, discedite*, inqiebat. ἐνδεικνύμενον φιλοδοξίαν αὐτοῦ, inqit Laërtius, *l.* 6. *vanitatem gloriolaqe cupidinem arguens in homine.* utpote qi nemine inspectante ipse sponte sua se vexare desineret. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξῆλθον πάσης περισάσεως] Vide *ad l.* 4. §. 12. & 15. περισάσεως avtem vocabulum, etiamsi laxiùs acceptum circumstantias qascunqe casusve emergentes citra discrimen comprehendat, utì observant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypothes. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ità Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίσασιν, πίνων ὁ ποιητὴς ἄτος ἐυρίσκεται. hoc est; vertente, qò Dalechampium corrigat, Casavbono; *Qacunqe anni tempestate, & qocunqe rerum suarum statu*, sive tristi, sive læto, *poëta hic potans reperitur.* & *ad Apollon. consol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαν γίνονται, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαν, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαν, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν θαλάττῃ, ἐυδίαν τε καὶ χειμῶνες. ἔτω καὶ ἐν βίῳ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περισάσεις γινόμεναι, πρὸς τὰς ἐναντίας περιάγουσι τὰς ἀνθρώπου τύχας. *Sicut enim stirpes aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos alias, alias nullos procreant fœtus, & in mari tranqillitatis ac tempestatum sunt vicissitudines: sic & in vita multa ac varia eveniunt circumstantia, qa homines in diversos fortunæ casus trahunt.* Eâ tamen, qâ hic Marcus adhibuit, loqendi formulâ, in seqiorem partem sumitur; pro ejus-

A modi casibus qi molestiam nobis aliqam facessunt. qod & freqenter fieri Budæus monet. Ità Svidas. Ἐυμφορὰν Θουκυδίδης τὴν ἀπὸ περισάσεων δυσχίαν, καὶ ὐκ ἐξ οἰκείας ἀβουλίας κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ob aliqem repentinum casum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum malè gestarum rationem.* Et Phrynichus. Περίστασις ἡ συμφορά. *Casus calamitas est.* Stoicis familiare esse eo sensu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Dissert.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περισάτων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Huc generosa illa gnostici
B vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ κύριε, δὸς περίσασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. *O Domine, da casum & afflictionem, & accipe ostensionem.* qod latiùs pavlò extulit Epictetus apud Arrianum *Dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἢν θέλεις, περίσασιν. ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ὁρμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἐπιβαινόντων ἐμαυτόν. *Invehe nunc, ô Jupiter, qemvis casum. Habeo enim instrumenta à te data, & occasiones, qibus id consequar, ut qicqid acciderit ornamento mihi esse possit.* & *ibidem c.* 24. cujus & *titulus*, Πῶς πρὸς περισάσεις ἀγωνιστέον. Αἱ περισάσεις εἰσὶν, αἷς τοὺς ἄνδρας δεικνύουσι. *Qomodo adversùs pericula sit decertandum. Pericula, rerumqe difficultates sunt, qa viros monstrant.* qod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.
C *Qæ latet, inqe bonis cessat non cognita rebus,*
Apparet virtus argustúrqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

sed pergit Epictetus. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίσασις, μέμνησο, ὅτι ὁ θεός σε, ὡς ἀλείπλης, τραχεῖ νεανίσκῳ βίβληκεν. ἵνα τί; φησίν; ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ. δίκαιον δ' ἐδοκεῖτο ἂ γένεται. *Qum igitur periculum incideris, memento, Deum te lanistæ instar cum aspero adolescente commisisse. Cur? inqit. Ut Olympia vinceres. Id verò citra sudorem non contingit. Ibidémqe*
D *l.* 2. *c.* 6. Ἡμῶν δ' οὐδὲς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλύσης ἐυλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν, ἃ πάσχομεν, καὶ περισάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περισάσεις, ἄνθρωπε, εἰ περισάσεις λέγεις τὰ περιεσηκότα, πάντα περισάσεις εἰσὶν. εἰ δὲ ὡς δύσκολα καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; *Nostrùm avtem nemo vult vel necessitati vocanti alacriter obtemperare; sed plorantes & gementes affecti sumus ut sumus, & περισάσεις ista vocamus. Qales περισάσεις homo? Si περισάσεις ea vocas, qa te circumsistunt, omnia sunt περισάσεις. Sin res asperas sic appellas, qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem intereat.* Clemens item *Strom. l.* 7.
E *pag.* 741. *A.* Ταύτῃ οὐδέποτε, περισάτως γενομένης, τῆς ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσαται. ἔμπεδος γὰρ καὶ ἀμετάβλητος ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιστημονικὴ κτῆσις. *Ea facit, ut, si qis casus evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi est præditus cognitione: est enim solida & immutabilis boni, qa scientiam constituit, possessio.* Plura adjici poterant: verùm ista sufficerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu freqentem comprobando.

Ἐξέβαλον] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l.* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia*
F *eadem sunt*, qæ priùs fverant. vide *l.* 4. §. 42, & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ità *l.* 4. §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Omnia diecula ferè unius sunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id est, *diurna, non diuturna*; sive *brevis ævi.* ὀλιγοχρόνια, ut *l.* 7. §. 1. ità enim τὸ ἐφήμερον usurpatur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Ἀντίκα δὴ μάλα καὶ διελέγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἀνθος καὶ τὸ κάλλος. *Statim avtem probatur eorum vita brevitas: ambo enim flaccescunt, & flos & pulcritudo.* & Timæus *de anim.* Θνητά τε καὶ ἐφημέρια ζῶα. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L. 4. §. 3. §. 15. a Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἵστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ * αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. b τί δὲν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

§. 15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se qicqam avt nôrunt ipsæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

b L. 4. §. 39.

c L. 6. §. 51. §. 16. c Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ d Sup. §. 8, 9. ἔργ λογικῆ πολιτικῆ ζώῳ κακὸν ἢ ἀγαθόν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ ἢ κακία αὐτῆ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

§. 16. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmqe: qo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

c L. 8. §. 20. §. 17. e Τῷ ἀναρριφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ καταπεσεῖν, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

§. 17. Lapidi projecto nihil est mali, qòd deorsum feratur; qòd sursum, nihil boni.

f L. 7. §. 62. l. 8. §. 61. g L. 5. §. 32. h L. 3. §. 4. l. 8. §. 53. * αὐτῶν §. 18. f Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει ε τίνας κριτὰς φοβῇ, h οἵους καὶ περὶ * αὐτῶν τοὺς ὄντας κριτάς.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introspice. videbis, qos judices pertimescas; qales etiam de semet judices sint.

i L. 5. §. 23. l. 7. §. 18. k Inf. §. 21. §. 19. i Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ k αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τι φθορᾷ. καὶ l ὁ κόσμος ὅλος.

§. 19. In transmutatione universa existunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam versaris; & mundus tecum universus.

l L. 4. §. 3. m L. 7. §. 29. Inf §. 38. §. 20. m Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

§. 20. Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est.

n L. 12. §. 23. * [καὶ] ὑπ' o L. 2. §. 17. l. 11. §. 34. p Sup. §. 19. q 11. §. 35. §. 21. n Ἐνεργείας ἀπόληξις, ὁρμῆς, * ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, o οὐδὲν κακόν. μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν εἰς μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γηρᾶς. καὶ γὰρ p τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος.

§. 21. Actionis terminatio, intentionis avt opinationis cessatio, mors eidem est qædam. veruntamen nihil in se mali habet. ad ætates transi, puerilem putà, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors est qædam.

sed

ANNOTATIONES.

§. 15. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἵστηκεν] Ità *lib.* 4. §. 3 Ἔξω ἵστηκεν ἀτρεμοῦντα. *Extrinsecùs immota manent.* & *lib.* 5. §. 19.

Τὸ ἡγεμονικὸν] Vide *l.* 4. §. 39.

§. 16. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. §. 51. & *l.* 8. §. 12.

§. 17. Τῷ ἀναρριφθέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. §. 20.

§. 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. §. 38. & *l.* 7. §. 34.

Τίνας κριτὰς φοβῇ] Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλὰ, καὶ ποιῶν μᾶλλον ἀδοξεῖν. φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος, ὄχλος διόπερ ὧν ἂν τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει. *Fac ea qæ judicaveris esse honesta, etiamsi postqam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honesti rei malus judex est vulgus. Qorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia qoqe spernas.* Cleanthes apud Clementem *Stromat. l.* 5. *pag.* 554. *B.*

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἐθέλων σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, ὅστις δικαίαν,
Οὔτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.
Ne spectes famam, dum vis sophos esse repentè,
Terreat amentis nec te sententia vulgi.
Judicium sapiens & justum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

qod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ, *sententiosè & brevi-ter*, conceptum asserit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.
Non decet pulcra judicare in strepitu multorum.

ità enim qidam legi postulant, & cum Clementis scopo probè congruit. Cæterum lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud sonare videtur, eôqe respicere, qod à Demosthene dictum est, Ὡς τοὺς μὲν ὑποκριτὰς ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. *Histriones qidem ex voce, rhetores avtem ex sententia oportet judicare.* Seciùs planè qàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato *de vit. soph.* 2. *p.* 618. τὸν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. *Virum coma; rhetorem vox ostendit.* Sed & qod Caphesias tibicen, cùm μεγαλοδόας τις prædicaretur, & post Capheſiam Zeno ac Demosthenes, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ ἓν τὸ μέγα. *In ea soni magnitudine sitam non esse artis bonitatem, sed ut rectè sonus in magnitudinem attollatur.* Referunt hoc Laërtius *lib.* 7. Athenæus *l.* 14. *pag.* 629. *B.* Evstathius *in odyss.* 1. prius illud Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Svidas. Plutarchus in *vita* 10. *rhet.* Qanqam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ ἐνθημεῖν δοκοῦντων ψόφον, & *illorum, qi favere videntur, strepitum*, cui opponitur illud τὸ ἔνθημον ἀψοφεῖ, *favere promptus, sed sine strepitu, lib.* 1. §. 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium minorem *l.* 2. *Ep.* 14. ubi inter cætera; *Si qando transibis per basilicam, & voles scire qomodo qisqe dicet, nihil est qòd tribunal ascendas, nihil qòd prabeas avrem, facilis divinatio; scito eum pessimè dicere, qi laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis*: *Malè de te loquuntur homines. Sed mali. Moverer si de me M. Cato, si Lalius, si alter Cato, si duo Scipiones ista loqerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam avtoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur: moverer, si judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. benè nescium loqi. faciunt, non qòd mereor, sed qòd solent. qibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consvetudine latrent.* vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Τὸ ἄκριτον τῶν ἐνθημεῖν δοκούντων. *Judicii expers faventium vulgus.*

Οἵους καὶ περὶ αὐτῶν] *Lib.* 3. §. 4. & *lib.* 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 23. vide Aristotelem *de gen. & cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. §. 25.

Αὐτὸς σὺ] Vide *infrà* §. 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] *Lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Mundus alteratione constat.*

§. 20. Ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. §. 29. vide & *infrà* §. 38. cum seqentibus avtem ista Xylander absurdè connectit.

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ ὅιον θάνατος οὐδὲν κακόν] forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, ὅιον θάνατος. *Actionis finis & motus, sive externi, sivè interni, cessatio actionis* sive *motûs*, illius *qasi mors est. Nihil* tamen *mali subest.* ut mox, τούτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος. μήτι δεινόν; potest tamen sententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, οὐδὲν κακόν. *actionis, motûs, opinationis cessatio & qasi mors, nihil mali in se habet.* illud Casavbonus, hoc Xylander secutus est. vide *l.* 12. §. 23. Diversa pavlò ratione de aqa & aëre mortis vocabulum usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 960. *D.* Εἰ μὴ πρὸς ἀνίμων ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἑαθὲν, ὑφ' ἡσυχίας νεκρῶται. μεταβάλλει γῆν, καὶ τὸ δυνωδέστατον γίνεται, ὅια ψυχὴν ἀφειμένον ζῴων. ἀέρ γε μὴν ἄῆρος φθορᾶ, παντὶ τῷ ὄλλοι. νοσεῖν γὰρ καὶ φθίσιον καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν. ἐπεὶ τί ἄν τις, μὴ σοχαζόμενος ὀνομάτων ὑπερηφάνως, ἀλλὰ τῷ ἀληθῶς, εἴποι μοι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θανάτου, τὸ οἰκεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ἁπάντων, ὅσα ψυχῆς μεμοίρακεν. *Aqa qoqe torpescit otio, ni ventis jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahit. Aëris porrò corruptionem ignorat nemo, qandoqidem & ipse tum morbum, tum mortem potest recipere. Qoniam si vera magis qam speciosa placent nomina, qid aliud pestem liceat dicere, qam mortem aeris, malum suum diffundentis in animantium perniciem?* Cæterùm ad Marci mentem planè Avgustinus *in Joan. tract.* 38. *Res qalibet, si mutabilis est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non esse. qicqid avtem mutari potest, mutatum, non est qod erat. Si non est qod erat, mors qadam ibi facta est: peremptum ibi aliqid, qod erat & non est. nigredo mortua est in capite albescentis senis; pulcritudo in corpore fessi & incurvi: mortua sunt vires in corpore languentis: mortua est statio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore stantis; mortua & ambulatio & statio in corpore jacentis, mortua locutio in lingva tacentis, qicqid mutatur, & est qod non erat, video ibi vitam qandam in eo qod est; & mortem in eo qod fuit.* vide *l.* 10. §. 18.

Τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus *de EI Delph. pag.* 392. *C.* Οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. φθείρεται μὲν ἀκμάζων ὑπομένων γέροντος,

ſed nunqid grave? tranſi rurſus ad ætatem ſub avo, tum ſub matre, mox ſub patre tranſactam: cúmque alias havd pavcas differentias mutationéſque deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave ſit. pari igitur modo nec grave qicqam in vitæ totius terminatione, ceſſatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad univerſi, ad delinqentis cujuſvis. ad tuam, ut ipſam juſtam exhibeas: ad univerſi, ut recorderis, cujuſnam ſis pars: ad delinqentis cujuſvis, ut conſideres, inſcius an conſultò deliqerit; cogitéſque ſimul eſſe tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipſe es ad cœtum civilem complendum conſtitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejuſmodi conſummandam referatur. qæcunqe igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémque eſſe patitur, & eſt ſeditioſa, perinde ac in populo ille, qi factionis ſuæ homines à conſenſione iſtiuſmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera geſtantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτι δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἢ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ διαλήξεις εὑρήσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, μήτι δεινόν. ὕτως τοίνυν οὐδὲ [a] ἡ τοῦ ὅλου σου βίου λῆξες, ἢ παῦλα, καὶ μεταβολή.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτοῦ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ τοῦ ὅλου, καὶ τὸ τούτου. τὸ μὲν σεαυτοῦ, ἵνα [c] νέον διδασκαλικὸν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ δὲ τοῦ ὅλου, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνου μέρους εἶ. τὸ δὲ τούτου, ἵνα ἐπιστήσῃς [e] πόσον * ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [f] συγγενές.

§. 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ [g] πολιτικοῦ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, οὕτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. * ἥτις ἐὰν μὴ πρᾶξίς σου [i] μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε πορρωτέρω εἴτε πόρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, οὐδὲ [k] διαπαλᾷ τὸν βίον, καὶ οὐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διιστάμενος. ἀπὸ τῆς τοιαύτης * συμφωνίας.

§. 24. [l] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] ψυχάρια νεκρὸς βαστάζοντα, ὥστε ἐνεργέστερον πεσπεσεῖν τὸ τῆς νεκύιας.

a L. 7. §. 23. l. 8. §. 20.
b L. 5. §. 3. l. 8. §. 7. 22.
c L. 3. §. 16.
d L. 2. §. 3, 4.
e L. 11. §. 18.
* ἀγνοία
f L. 2. §. 1.
g Sup. §. 9. l. 4. §. 4.
h L. 2. §. 16.
* ἥτις ἐὰν νῦν Lug. ἥτις & νῦν delet An.
i L. 11. §. 19.
k L. 2. §. 2. l. 4. §. 29.
* ἀσυμφ. Sal.
l L. 5. §. 33. l. 7. §. 3.
m L. 4. §. 41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

ροντος. ἐφθάρη δ' ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον. ὅτε χθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει. μένει δὴ ὀλίγις, εἰδ' ἔστιν εἷς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed hoc multò evidentius in ipſis hominibus animadvertas. Interit vir facto ſene: at vir factus erat intereunte juvene, hic puero, hic infante. Et qi heri fuit, mortuus eſt orto hodierno, hodiernus in craſtinum deſinit: nullus autem manet, neqe eſt unus.* qæ tamen ipſe tanqam arguta magìs, qàm ſolida notat, in *de tranqill.* & *de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c. 20. Ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis aggreſſus eſt: & illi ipſi qi adjiciebantur adoleſcentiæ anni, vitæ detrahebantur. in hoc omnes errore verſamur, ut non putemus ad mortem niſi ſenes inclinatóſque jam vergere: cùm illò infantia ſtatim, & juventa, omniſqe ætas ferat. agunt opus ſuum fata: nobis ſenſum noſtræ necis auferunt: qóqe facilius obrepat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. Infantiam in ſe pueritia convertit, pueritiam pubertas: juventutem ſenectus abſtulit. incrementa ipſa, ſi bene computes, damna ſunt.* vide *ad l. 3. §. 1.* Hæc avtem ſuculentiſſimè explicantem Naſonem, ab anni tempeſtatibus ad ætates hominis traductà imagine, habes *metamorph. l. 15, à v. 199, ad 234.* de ſe, & de Chriſtianis ſui temporis, Clemens *Strom. l. 4. pag. 505. C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ὕτω δὲ βίου ἀναλλαγὴν ὑπομένοντες. *Et veluti ætatis, ita & vitæ ſuſtinentes mutationem.*

Οὐδὲ ἡ τοῦ ὅλου σου βίου λῆξις] Plutarchus, ubi *ſuprà.* Ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα φοβώμεθα γελοίως θάνατον, ἤδη τοιοῦτοι τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες. *Sed nos ridiculi ſumus, qi usqam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes.* Πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς οὐκ ἔστιν ὁ θάνατος; *Qando enim in nobis mors non ineſt?* Idem *ad Apollon. pag. 106. D.* Itaqe, *ſi timenda mors eſt, ſemper timenda eſt. qod enim tempus mortis exemptum eſt?* Seneca *Epiſt. 30.*

§. 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur iſta eódem ſpectare, qò illud *periocha* 19. & fortaſſe primò cohæſerant. Vult enim ut in offenſis injuriiſqe ab alio nobis illatis, reſpiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, qò eam in juſtitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus. prout *l. 7. §. 15.* & *l. 8. §. 51.* ad *mentem univerſi*; cujus cùm pars ſimus, æqo animo ferre debemus, qicqid illâ diſpenſante nobis obtigerit, & in illius etiam uſum bonúmqe ceſſerit. *l. 2. §. 3.* & *l. 5. §. 8.* & *l. 6. §. 8, 44.* & *l. 8. §. 5.* & *l. 10. §. 6.* Ad *mentem injuriam inferentis*, ut conſideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ità enim legendum avtumo) *utrùm per ignorantiam meram, an de induſtria*, pravo aliqo affectu, qi ex dogmate perverſo provenire ſolet, ſeductus, peccaverit: in utroqe ſiqidem caſu eſt leniter habendus *l. 2. §. 1.* & *l. 3. §. 11.* & *l. 6. §. 27.* & *l. 7. §. 26.* & *l. 11. §. 18.* ſubjicit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eiſdem ſedulò inculcat.

§. 23. Ὅτις ἐὰν μὴ πρᾶξίς σου] Editor Lugdunenſis, ἥτις ἐὰν νῦν π. σ. corrupté. itaqe *Annotator, lego, ἐὰν ἡ π. σ. deleo* ἥτις & νῦν. avdacter pariter ac infeliciter; ex formula loqendi non animadverſa, ἥτις ἐὰν pro ἥτις ἂν, *qacunqe.* ſicut *Levit. c. 20. v. 21.* Ἀνὴρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. *Qiſqis acceperit uxo-*

A *rem.* & Matth. *c. 12. v. 36.* Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qoácumqe verbum otioſum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l. 1. §. 16.* κοινοποιοσύνη. *Qod civiliter admodum ſe geſſit.* & *l. 2. §. 2.* ὁρμὴν ἀκοινώνητον. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l. 8. §. 7.* & *infrà §. 31.* ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι. *Ad ſocietatem humanam qod conducat facere.*

B Στασιώδης] vide *l. 2. §. 16.* & *l. 4. §. 29.*

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Aſteriſco iſta, tanqam mutila, notavit in verſione Xylander. D. Salmaſius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum ſeqentibus, qæ ad argumentum ſuperius pertinere cenſet, ità committit, ut poſt ὁ διιστάμενος ſententiam clavdat antegreſſam. Sic enim ille. *Nihil magìs ſibi diſcordans, qàm animus puerilis. Ludunt, iraſcuntur;* & *pavlo momento huc illuc impelluntur: tales, inqit, ſunt* & *homines, qi actiones ſuas non referunt* πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, & *revera ſunt.* Mihi tamen ſuperioribus potiùs annectenda videntur; ut ſit, ὁ διιστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: qæ ſequntur, aliò ſpectare exiſtimo: eódem nempe, qò illa, qæ recenſuerat itidem *l. 5. §. 33.* ad vanitatem vilitatémqe inſignem rerum omnium ferè humanarum deſignandam.

C §. 24. Παιδίων ὀργαὶ] ἔργα mavult D. Bootius, qia παίγνια ſeqitur. Ego nihil mutarim. præſertim cùm παιδία φιλόνεικα legam loco ſuperiùs indicato; ubi argumentum idem prorſus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὸς βαστάζοντα] *Spiritus qi cadavera geſtant* Xylander. *animula miſera cadavera ſuſtinentes* Mericus Caſavbonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l. 4. §. 35.* Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρόν. *Animula es, cadaver geſtans.* qò & D. Salmaſius inclinat. Sed ut huc irrepſiſſe iſta ex ſuperioribus ſuſpicetur. D. Bootius vult ὀχήματα *v. β.* qod ſi admittere placuerit, ὀχηματία malim.

D Ὅσε ἐνεργέστερον προπεσεῖν τὸ τῆς νεκύας] *Ut nè tam citò cadant: ſicut in nænia vulgari dicitur.* ſive. *ut mortuorum numerus tardiùs compleatur.* Caſavbonus. *ut eò efficacius accidat id qod in Necya.* Xylander. atqe hoc malim. ut ſenſus ſit: *qò ea qa in Necya*, ſive *eorum qa apud inferos haberi exiſtimantur*, (unde *Odyſſea lib. 11.* Νεκύας nomen adhæſit) *repræſentatione aguntur, efficaciùs peragantur*, ſpectantiúmqe mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προσίπτοσα πρὸς τὰς ψυχάς) vel *qò Necya*, ſive *magica animarum evocationis opus efficacius procedat.* ut Νεκύας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l. 4. c. 12. §. 8.* uſurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Materniano eum mandâſſe, νεκύᾳ χρηπάμενον, μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου E αὐτοῦ. *Evocatis manibus, de fine ipſius vitæ conſulat.*) & πνευμάτια qod præceſſerat, ad *ſpiritus* impuros ſive *damonas* referatur. Verùm illud malim. eò magìs, qia feſti ſive ſolennitatis cujuſdam à Græcis celebrari ſolitæ meminit Svidas, qæ Νεκύα dicta fuerit, in qa ſpectacula forſan iſtiuſmodi exhibebantur. Νεκύα, inqit, ὁ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νεκύα, *mortuorum feſtum.* cur enim Νεκύσια legat Caſtellanus de Græcorum feſtis ego neſcio. Sed nec qâ ratione Heſychius Γενέσια & Νεκύσια pro eiſdem habeat: fieri tamen poteſt, ut utroqe illo nomine, & Νεκύα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum luſibus diſſi-

diiſqe,

§. 25. [a] Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆς αἰτίας, καὶ ἀπὸ τῆς ὑλικῆς αὐτὸ ψιλογράψας θεάσαι. εἶτα καὶ [b] τὸν χρόνον ψιλόρμουν, ὅσον πλεῖστον ὑφίσασθαι πέφυκε τοῦτο [c] τὸ ἰδίως ποιόν.

§. 26. [d] Ἀνέτλης μυρία, ἀφ' ὧν μὴ [e] ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * ποιῇ τι ταῦτα ὅσα κατεσκεύασας. * ἀλλὰ [f] ἄλις.

§. 27. Ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ ποιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν *, [g] ἔρχου ἐπὶ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, διελθὲ ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι [h] οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. [i] εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ. [k] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ [l] οἱ θεοὶ ἢ παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, [m] δι' ὀνείρων, ἀφ' μαντειῶν, περὶ πάντα μέν τοι, [n] περὶ ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad qod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

§. 26. Innumera perpessus es, qia non didicisti mente tuâ contentus esse agente ea ad qæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. qin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

a L. 7. §. 29. l. 10. §. 26.
b L. 3, §. 11. l. 10. §. 9.
c L. 10. §. 7. l. 12. §. 30.
d L. 4. §. 32. l. 10. §. 33.
e L. 5. §. 14, 15, 16.
* ποιῷ τινος Arg. ποιῶντι Lug.
* ἀλλ' ἀλλοῖα Boot. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
f Inf. §. 37.
* γάρ f.
g Sup. §. 18. Inf. §. 34.
h L. 4. §. 3.
i L. 7. §. 22.
k L. 11. §. 9.
l Sup. §. 11.
m L. 1. §. 17.
n Inf. §. 40. l. 11. §. 10.

ANNOTATIONES.

diisqe, partim spectaculis vanis, qæ simpliciorum animos affi- A cere consveverunt, consimiles, imò pares planè, pronunciat.

§. 25. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆς αἰτίας] Vult in re qaqe considerari, formam & materiam: vel formam seorsim à materia abstractam, & durabilitatem ejus. Vide *l.* 4. §. 21. & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 31. & *l.* 12. §. 18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide *l.* 10. §. 7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide *l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 48. Seneca *Epist.* 20. *Huc ergò cogitationes tuæ tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis. Nullum enim bonum mansurum est, nisi qod ex se sibi invenit.* Idem *Epist.* 27. Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Πῶς ἔτι οἶδα δόγματα ἔχω. μὴ ἀρκούμενον εἶναι ὃς εἰμὶ, ἀλλ' ἐπτοημένον ὑπὲρ τῆς δοκοῦς; *Quomodo rectas opiniones retineo, non contentus eo statu in qo nunc sum, attonitus qid aliis de me videatur.*

Ποιῷ τι ταῦτα ὅσα κατεσκεύασας] Argentinensis editio, qâ usus D. Salmasius, ποιῷ τινὸς ταῦτα ὅσα κατεσκεύασας. qod ipse reddit, *qalia hæc ex qali fiunt!* ut sit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικὸν, ex qo ὅσα oriuntur? qalis illa vulgaris, ὅσα ἐξ ὅσων; sed & Marci ista *l.* 10. §. 25. ἐξ ὅσα ὅσον. verùm malim qod & Lugdunensem exhibere video, ποιῶντι ταῦτα, vel etiam τοιαῦτα, ὅσα κατεσκεύασας, ποιεῖν utiqe ex membro priori supplendum; vel ταῦτα εἰς ἃ κ. eódem utrumqe recidit, *non es contentus ἡγεμονικῷ tuo ea faciente ad qa natum est.* Lectionem hanc firmat, qod *l.* 8. §. 45. habetur ἀρκούμενον οἷ ἔχει, καὶ ἐνεργοῖη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, si pro conditionis suæ officio habere se, agereqe possit.* B

Ἄλλα ἄλις] Locus defectus; forsan & depravatus. Hoc D. Bootius suspicatur, legitqe ἀλλ' ἀλλοῖα. indè multas tibi facetiis molestias, qia non acqiescis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata est, *sed aliena molientis.* meam addo conjecturam, fuisse ἀλλα ἄλις ἔσω. *Verùm sufficiat*, qòd hactenus hac in parte tibi ipsi injurius fueris. qemadmodum *infrà* §. 37. ἄλις τῆς ἀθλίας βίου. *Jam satis est vitæ calamitosæ.* vel etiam ἀλλα ἄλις, *sed hæc satis.* Putat tamen Salmasius cum seqentibus jungenda ista, & scribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε &c. & expungendum illud ἄλις. C

§. 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν] legendum forsan ἐκφωνήσῃ, ut priùs ψέγῃ ἢ μιτῇ dixerat. alioqi erit transitio dura satis à numero ad numerum. vel qid si τοιαῦτά τινες ἐκφωνῶσιν, legerimus?

Δίελθε] ut *suprà* §. 18.

Οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Evphrates apud Epictetum *l.* 4. *c.* 8. Τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίουν ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρῶμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς, ἢ ἐπιθετικὰς, ὡς ἀσυγχύτους, ὡς ἀπαραποδίστους, ἐκεῖθέν με κρῖνε, εἰ δύνασαι. εἰ δ' ὥσπερ κωφὸς εἰ καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν Χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' ὅτου ἠλιθίου κριτοῦ ἀγνοεῖσθαι; *Qid mali fuit in eo, si philosophus è factis cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide qomodo edam, qomodo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo abstineam, qomodo res geram, qomodo appetitione utar, qomodo aversatione, qomodo affectiones naturales & adqisitas tuear, ut absqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me judica si potes. Si autem ita surdus & cæcus es, ut ne Vulcanum qidem præclarum fabrum judices, nisi pileolum capiti ejus impositum videas; qid mali est à judice adeò stolido non cognosci?* vide & *ad l.* 5. §. 32. Cicero *de finib. l.* 2. *Nihil est turpius qam sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* vide *l.* 6. §. 20. D

Ἐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 22.

Φύσει γὰρ φίλοι] vide *l.* 11. §. 9. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Πάντα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων. *Omnia esse amicorum plena, primum deorum immortalium, deinde hominum, etiam qos natura inter sese conciliavit.* E

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ] vide *suprà* §. 11.

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad l.* 1. §. 17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem in *sympos. pag.* 887. *E.* Οὗτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοί, οὕτω μοι φίλοι εἰσὶν, ὥστε διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, ἅπαντα λῆθω αὐτοὺς ὥστε νυκτὸς, οὐδ' ἡμέρας, οὐδ' ὅποι ἂν ὁρμῶμαι, οὐδ' ὅτι ἂν μέλλω πράττειν. διὰ δὲ τὸ προειδέναι, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου ἀποβήσεται, σημαίνουσί μοι, πίμπουσίς ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ἅττε δεῖ, καὶ ἃ οὐ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, εὐδαιμονῶ τε καὶ μεταμέλει. ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. *Hi ergo dii, qi omnia nôrunt, & omnia possunt, tam mihi sunt amici: ut, qia sum ipsis cura, nunqam meæ res eos fugiant, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qò pergam, neqe qid suscepturus sim. qia prospiciunt, qinam cujusqe rei futurus sit eventus: missis nuntiis, ominibus, somniis, auguriis, qid faciendum, qid omittendum sit mihi significant. Eis qum obtempero, non illius unqam me pœnitet: & qia morem aliqando non gessi, pœnas dedi.* Ammianus *l.* 21. *Amat enim benignitas numinis, sev qòd merentur homines, sev qòd tangitur eorum affectione, his qoqe artibus prodere qa impendent.* F

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum seqentibus ista conjungit Xylander, dum sic vertit. *Hæc qidem, de qibus ii certant, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur avtem περὶ ὧν legisse, vel etiam ὑπὲρ ὧν. qomodo in argumento havd dispari Dio Prusæus *Orat.* 30. *pag.* 307. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, Ἑτέρους μὲν πεπλούτευεν, τοὺς δὲ ἀσχαγάλους παίζειν. εἶναι δὲ τοὺς πεπλουτηκότας τε καὶ ἀσχαγάλους, οὐχ οἵους ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ὃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ οὗ διαφέρεσθαι καὶ ζημιοῦν ἕκαστον πλουσιοκλεῖν. *Alios autem tesseris, alios talis ludere. Esse autem tesseras talosqe, non qales nos nominamus, sed hos qidem aureos, illos verò argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa dissident, conaturqe qis plus habere.* Qanqam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *C.* Διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Dissident enim à nobis in principiis.* Verùm ibi διαφέρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potiùs, qàm *litigare* avt *contendere*: qod illic locum non habet. neqe enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: qin & par mendum habuimus *l.* 4. §. 43. ἃ συμπαράντων, pro ὧν. Porro posset & Xylandri versio hactenus defendi, si τὸ πρὸς hîc ἀντὶ τοῦ διὰ sumatur. qomodo Thucydides aliqoties usurpâsse deprehenditur. *l.* 1. πρὸς ταῦτα, *propterea.* &, μή τι πρὸς τὸ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè qid novi propter præsentem rerum statum molirentur.* & *l.* 8. πρὸς γὰρ τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπώφλουν αὐτοὶ, *ob Pedariti epistolas suspectum illum habebant.* Cæterùm nè sic qidem cum textu versioni convenerit. qid enim fiet priori πρός? nam geminum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem secutus est codicem Xylander. indè factum, ut & conjungenda divulserit, & dirimenda commiserit. Ad antegressa siqidem pertinent ista, & cum eis planè cohærent; αὐτοῖς βοηθοῦσι — πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad illa utiqe ad qæ*; &c. idem enim est illic πρὸς ταῦτα βοηθοῦν. qod *infrà* §. 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *suprà* §. 11. εἰς ἴσια συνεργεῖν, *in qibusdam opem suam porrigere*, qalia ibi commemorat, de qibus & istic. Seqentia novam ordiuntur periochen. qod & Merico visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *qa ab eis* (Deis nempe) *tanqam momenti alicujus sint, experunt.* Mericus Casaybonus. verùm significationis hujus, verbi τῷ διαφέρεσθαι exemplum reqiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qa* (consequenda scilicet) *illi*, avt

§. 28. Eadem planè ſunt mundana omnia, | §. 28. * Ταὐτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἀγκύλια, ἄνω κάτω

* τὰ αὐτὰ Mer.Sup. §. 14.

a L.4.§.32.

ANNOTATIONES.

avt ſimpliciter *feruntur*; (qomodo *l.* 5. §. 1. de eiſdem dixit, πρὸς ἃ φέρονται, *ad qa tam enixè feruntur*,) avt, ſi præpoſitio iſtic emphaſin aliqam habere cenſebitur; *tanqam in ſalo jactati temerè feruntur*; qomodo Lucas *Act. c.* 27. *v.* 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cùm in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cùm animi ſolicitudine anxiâ & diſtractione feruntur*, & qaſi *differuntur*: ſicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idemqe, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente uſurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 41.

§. 28. Ταῦτά ἐστι] Lege Τ' αὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem ſunt*. ſicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendum notavimus & ſuſtulimus, *ſuprà* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια] *qa ſurſum deorſum rotantur, & in orbem qendam eunt redeúntqe, mundana iſtà. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀναπυλώμενα. Qanqam aliâ etiam ratione iſtic, qàm qâ illic, ἄνω κάτω κυκλεῖσθαι mundana iſta dici videntur: qia dominos nimirum permutare ſolent, & ab iſtis ad illos per vices qaſdam, ſed incertas eas, tranſire; unde fit, ut homines qoqe ipſi eiſdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qaſi rotæ cuidam verſatili alligati modò in ſublime attollantur, modò ad infima rurſus devolvantur. Adagii inſtar celebratur illud, Τροχὸς τὰ ἀνθρώπινα. ἤγων ἐμπλάττεται. Apoſtolius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάθη πάντων, ὁ βίος τροχὸς, ἄστατος ἄλβος.
Fors eadem omni; vita rota; inſtabilis ſtatus omnis.

Cyro Croeſus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πρηγμάτων. περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. *Eſt veluti circulus qidam rerum humanarum, qi ſuâ ratione non permittit eoſdem ſemper agere fortunatè.* Et priſcus neſcio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περισείοντος ἄλλοθ' ἠτέρα.
Ἀψὶς ὑπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἠτέρα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Qò facit, qod Seſoſtri Ægyptio, è regibus ſubactis, qos jumentorum loco currum ſibi trahere qandoqe cogebat, qidam regeſſiſſe fertur, rotam cur tam crebrò reſpiceret, à tyranno reqiſitus, Ἐκπλήτομαι ὁρῶν ἀστάτως φερόμενον τὸν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλιόμενον. καὶ ποτὲ μὲν ταπεινοῦσθαι τὰ ὑψηλὰ, ἄνω δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψοῦσθαι. *Cum ſtupore admiror rotam, qum eam inſtabili modo ferri, atqe alias aliter volvi, & nunc qidem ſublimia demittentem, rurſus avtem demiſſa ſublimantem conſpicio.* Hiſtoriam eam Chagani Abarum regi Priſcum Romanum recitâſſe tradit Nicephorus *Calliſti l.* 18. *c.* 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & reſponſione ipſâ primitus Seſoſtrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejuſdem conſideratione, Regis Franci, cujus in poteſtate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. qum enim per biennium integrum ridere nunqam fuiſſet conſpectus, in riſum erupiſſe tandem aliqando accepto, accerſiri hominem rex juſſit. qi riſûs cavſſam ſciſcitanti, his verbis reſpondit; utì Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Baſilii* hiſtoria: Τροχὸς ἁμάξης ἐώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἦρτο μετέωρον. εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετέφερο. ἔτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα. λογισάμενος, ὡς οὐκ ἀδύνατον, ἔτω διατεθῆναι καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰς ταπεινότητα, ἔτως ἄνθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. *Rotas currus vidi, qarum qum altera terræ incumberet, altera ſurſum tolleretur: mox ea qa ſublimis fuerat depreſſa: qa humilis, in altum elata eſt. Unde conjecturâ captâ, res humanas etiam eodem modo moveri & transferri, in riſum erupi: poſſe fieri cogitans, ut & mearum rerum idem ſtatus eſſet: ac me, qemadmodum è ſublimi ſum humi depreſſus, ſic ex humili loco in altam elatum, ſublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ὑμὸς αἰεὶ πότμος ἐν πυκιῷ θεῷ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις εὐφρόνιος δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα.
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη.
Χ' ὥτάν περ αὐτῆς ἐυγενεστάτη φανῇ,
Πάλιν διαῤῥεῖ, κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
At mea jugi fortuna volvitur Dei
Rotâ, biſrouſqe ſuam retexit indolem,
Luna ſicut vultus, duas qa non poteſt
Noctes in una permanere imagine:
Oritur ſed hæc ex nubila primum novis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit avctior. Verùm orbe pleno qum nitet
Inter micantes ſtellulas formoſior,
Rurſus ſeneſcit, & latens exſtingvitur.

A Lunæ confert, mutabilitatis nomine, ſublunaria iſta omnia, qomodo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad ſuos ob Præſidis offenſionem dejectos.* Κύκλος τις ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, καὶ μεταχωρεῖ, καὶ ἀντικαθίσταται. ὡς ἄνεμος εἶναι μᾶλλον πιστεύειν, καὶ γραμμαῖς ταῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων ἐνημερίᾳ. *Res humana velut orbe qodam volvuntur. Omnia enim facilè in orbem feruntur, atqe in diverſum migrant, ſibiqe invicem adverſantur: ut ventis tutius, avt literis in aqa ſcriptis fides haberi poſſe videatur, qàm hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπαθούντων, καὶ ὥτε τῷ ἓν πράττειν ἐσῶτος ἡμῖν, ὥτε τῷ δυσχεῖν, ἀλλὰ τάχιστα μεταπιπτόντος. ὡς ἄνεμος, &c. *Vides qales res noſtra ſint, & qomodo res humanæ velut in orbem volvantur, ac nunc floreant, nunc marceſcant, eámqe rationem habeant, ut nec felicitas, nec infelicitas fixa ſtabiliſqe permaneat; verùm celerrimè utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventis*, &c. ut *ſuprà.* & in *Orat. pro pauper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ ἀναρκὲς, οὐδὲ ἐστὶ τῶν αὐτῶν ἰσάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. *Nihil eſt in rebus humanis* B *firmum, & æqabile, ac diuturnum, atqe eodem ſtatu conſtans: verùm rerum noſtrarum velut orbis qidam volvitur, alias alio tempore, ſæpe etiam uno eodémqe die, atqe etiam interdum eâdem horâ mutationes ferens.* & qæ ſequntur. & mox: τὰ μὲν γάρ ἐστι πάντα ῥευστὰ, καὶ πρόσκαιρα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε εἰς ἄλλως μεταῤῥιπτούμενα καὶ μετατιθέμενα. *Cætera enim omnia fluxa & fragilia ſunt, ac velut in calculorum ludo alias ad alios jactantur & transferuntur.* Agapetus *parænes.* §. 11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων ἀνὰ καὶ περιφέρων. *Circulus qidam humanarum rerum circumvolvitur, qi modo ſic, modo aliter fert* C *ipſas & circumfert.* Diodorus Siculus *Hiſtor. l.* 18. Ὁ γὰρ κοινὸς βίος, ὥσπερ ὑπὸ θεῶν τινος οἰακιζόμενος, ἐναλλαξ ἀγαθοῖς τε καὶ κακοῖς τε κυκλεῖται πάντα τὸν αἰῶνα. *Communiter vita, qaſi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverſo omne ævum agitur.* Trahit horſum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionyſii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiſcorum* ſive *rotularum myſticarum ſignificationem* explicat - τόν τε τροχὸν, τὸν τρεφόμενον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τεμένεσι, καὶ τῶν θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖς προσκυνοῦσιν. *Rotam qa vertitur in deorum templis, & ramos, qi dantur iis, qi adorant*, allatis in eam mentem Orphei verſibus illis:

Θαλλῶν δ' ὅσσα βροτοδρὸν ἐπὶ χθονὸς ἔργα μέμηλεν,
Οὐδὲν ἔχει μίαν ἄρσιν ἐπὶ φρεσὶν, ἀλλὰ κυκλεῖται
Πάντα πέριξ. σῆναι δὲ καθ' ἓν μέρος οὐ θέμις ἐστίν.
Ἀλλ' ἔχει, ὡς ἤρξαντο, θρόνῳ μέρος ἕκαστος.
Ramorum aſt qeis ſunt hominum terreſtria curæ,
Non uno ſtant fata loco in mente, omnia circum
Volvuntur, nec fas unà eſt conſiſtere parte,
Sed qam cæperunt curſus partem omnia ſervant.

Hinc & celebris ille *fortunæ rotâ*, de qa Cicero (qanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de cauſſ. corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Piſon. Nè tum qidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, fortunæ rotam pertimeſcebat.* Sed & alii non pavci. Seneca *Hippolyt.* 4. 2.

Qanti caſus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Verſatur celeri ſors levis orbe rota.

Plavtus item (ſi Dionyſio Lambino, & Jano Gvilelmo *veriſimil. l.* 2. *c.* 17. credimus) in *Trucul.* 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim; ſtultus eſt qi id admiretur.

Boëthius *conſol. l.* 2. *c.* 1, & 2. *Hunc continuum ludum ludimus; rotam volubili orbe verſamus; infima ſummis, ſumma infimis mutare gavdemus. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris.* Ammianus *Hiſt. l.* 26. *Qivis beatus verſâ rotâ fortuna ante veſperam poteſt eſſe miſerrimus.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἐφήμερα. Qod avtem illi rotam, Seneca etiam, avdaciùs pavlò, *petavrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epiſt.* 98. *Oblitus hujuſce petavri, qo humana jactantur; ſibi uni fortuitorum conſtantiam* D *ſpondet* (unuſqiſqe.) & Plutarchus in *frag. de vitioſorum miſeria p.* 498. *C.* Περιεστηχθεὶς καὶ σκοτοδινιάσας πρὸς τὸν τῆς τύχης πέλαυρισμόν. *Circumagitatus, & obortâ ad ludum fortunæ vertigine.* vide *l.* 8. §. 5. Mericus avtem noſter ἐγκύκλια iſtic *ordinaria* vertit. havd incommodè prorſus, ſiqidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia qæqe.* Heſychius. Ἐγκύκλιον, τὸ παιδικὸν κυκλῖον. Et, Ἔγκυκλα, καὶ ἐγκυκλήματα τῷ βίῳ καὶ συνήθη. Nec malè igitur Cœlius Secundus *Theſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιος, *qi in orbem redit*; *vulgaris.* Ità Ariſtoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. H διακονίας ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares qaſvis.* Ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τούτοις μάλιστα προσκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. *Nos qoqe miniſtris illis plurimum iraſcimur, qibus maximè utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διακονήματα, *ibidem l.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. *Qidam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *Oeconom. l.* 2. *c.* 1. ſed & ἐγκύκλια ſimpliciter,

a L.2.§.14. a ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ c ἤ τοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ ξύλα Διόνοια. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀπο-
b L.7.§.1. δέχου d τὸ ἐκείνης ὁρμητόν. ἡ * ἅπαξ ὥρμησε, τὰ
c Inf. §.35. λοιπὰ καὶ ἐπακολούθησιν. καὶ * τί ἓν τίνι. τρόπον
d L.6.§.36. γάρ τινα * ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ. τὸ ὂν ὅλον, e εἴ τις
* ἤ * ἴν τι γίνεται τρ. τ. Boot. τί ἐν τινὶ Sal. V. N. θεὸς, ἓν ἔχει πάντα. εἴτε τὸ εἱκῇ, f μὴ καί σου εἱκῇ. g ἤδη πάντως ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἔπειτα καὶ
* ἄτομα Sal. f. ἢ ἀτ [καὶ] ἀμ. h αὐτὴ μεταβαλεῖ. κἀκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ. καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. i τὰς γὰρ ἐπικυμαίνουσας τῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ
f Inf. §. 39. e L.2.§.11. f L.6.§.44. l.12.§.20. g L.6.§.59. h L.2.§.17. i L.7.§.34. k Inf.§.29. 32,33. l L.2.§.17. & l.7.§.19. k τὸ πᾶν, πάντως θνητὸν καταφρονήσει.

§.29. l Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία. πάντα φέρει. ὡς

fursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia. mens autem universi vel ad singula quæque se promovet. quod si fuerit, ad quod illa se promoverit, tu excipe. vel semel operi se admovit; reliqua verò per consequentiam necessariam à primis illis ità profluunt, ut serie quâdam continuâ unum quiddam constituant. vel atomi & corpora indivisibilia pro rerum principiis habenda erunt. deniqe; si qis Deus est, omnia bene se habent. sive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum est ut tellus nos omnes condat: deinde & ipsa in alia mutabitur: & ista in infinitum mutabuntur: & ista rursus in infinitum. siqidem qi mutationes & alterationes fluctuum instar sibi invicem supervenientes, & vicissitudinum harum celeritatem consideraverit, næ ille mortale qicqid est despectui habebit.

§. 29. Torrentis est instar rerum natura; omnia secum abripit. qàm vi-

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l. 2. c. 9.* ubi pronunciat, *τὴν ἀρετὴν πρὸς ἀ-* A *'Η ἅπαξ ὥρμησε]* ἡ legendum. est enim alterum distributionis membrum.

δὲν τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' εἴπερ πρὸς τὸν πόλεμον. Insolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem esse, nisi forte ad bellum. Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Isocrati *de pace, οἱ τυχόντες ἤτοι ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, plebeji qivis.* Πλὴν ἐπῆν τούτων τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. *Nisi qod hac ita in orbem redibant, ut qotannis publica sepultura fierent.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *mysterium divulgare & in profanorum aures sive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib. 7.* δὲ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον. qod ἐξορχεῖσθαι freqentiùs dicitur. nec est verò vero absimile Marcum eò magis hoc vocabulo usum, qò rerum istarum, qas tanti faciunt miseri mortales, non solùm τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, *consvetum & notum*, ut alibi loqitur, sed & τὸ ἐντελὲς subindicaret. vide *l. 4. §. 38, 42.*

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p. 390. F.* Ἀεὶ γὰρ ἅπαντα ἄνω τι καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta qippe sursum deorsumve semper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἄλλοι' ἄλλως μεταβαλλομένους καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένους τι, καὶ περιτρεπομένους. *Ut nos in iis, qa in adspectum cadunt, atqe alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsumqe feruntur & invertuntur, eludamur.* & Philo in *vit. Mosis lib. 1. p. 607. C.* Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον ὐδέν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πετταζούσης. *Nihil enim fortunâ mutabilius, susqe deqe versante rerum humanarum aleam.* Indè qæsitus Diogeni jocus, qi cùm *ἐπὶ πρόσωπον* deversâ facie, sepeliri se mandâsset, apud Laërtium *l. 6. c. 32.* cavsam qærentibus, respondit, Ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀναστρέφεσθαι, qia *paulò post futurum est, ut qa deorsum sita sunt, sursum vertantur.* qo loco malim ἄνω στρέφεσθαι legere. qomodo & Cambyses minatus est, Αἰγύπτῳ τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν. τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Ægypti summa reddam ima, & ima summa.* Herodotus *l. 3. p. 183.* Qanqam potuit & allusisse Marcus ad Heracliti illud apud Laërtium *l. 9. c. 8.* qò τὴν μεταβολὴν dixit esse ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam esse supra infraqe ducentem.* Habes *ad l. 4. §. 40.* indè Tertullianus *adv. Marc. l. 2. cap. 28. Qòd enim ait Heraclitus ille tenebrosus, eadem via sursum & deorsum*: vide *l. 6. §. 44.*

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere solent, מעולם עד־עולם *à seculo in seculum. Psal. 90. v. 2.* & *Psal. 103. v. 17.* & עד־דר דר *in seculum & seculum Psal. 90. v. 1.* & *Psal. 100. v. 5.* id est, *per secula qaqe.* Tertullianus *de spectac. c. 25. Qale est, ex ore qo Amen in sanctum protuleris, gladiatori testimonium reddere,* εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, *alii omnino dicere nisi Deo & Christo?* doxologiæ formulas solennes respexit; simul allusum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l. 72. p. 827. B.* Dione. Νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος. *Vincis, vinces per secula.* qod & Rigaltius observavit. Vult itaqe rerum istarum semper & esse & fuisse sortem & naturam eandem; ut mutationibus & vicissitudinibus essent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ sursum deorsum ferrentur; talémqe esse earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Trist. l. 5. El. 8.*

Sit tantùm constans in levitate sua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives suos in angust. constitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, οὐχ ὅ, τι ἂν εἴπῃς τις. καὶ τοῦτο ἴσον ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν περὶ πάντα μεταβολήν. *Nihil motus est expers, nihil planum, nihil in finem usqe sibi simile, non præsens tempus, non futurum, non res nostra, non aliena, non parvum, non majus, nec denique qidqid dicere qispiam possit. Atqe hoc unum æqale inæqalitas habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ] vide *ad l. 6. §. 36.* & *l. 7. §. 75.* & *suprà §. 1.* Hinc avtem Lugdunensis novam orditur, sed absurdissimè, ut aliàs sæpe, periocham.

Τρόπον γάρ τινα] ità *l. 6. §. 38.* Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Qàmqe ad se invicem connexionem habeant.*

Εἰ τις θεὸς, ἓν ἔχει πάντα] vide *ad l. 2. §. 11.*

Εἰ δὲ εἱκῇ μὴ σὺ εἱκῇ] vide *l. 6. §. 44.* atqi contrà planè Jocasta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φρονοῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
Εἰκῇ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qisqe curet, qando fortuna omnia
Versat, nec ulla superæ est providentia
Nota? optimum est ergò vivere ut casus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib. 6. §. 59.* Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. *Ævum omnia condet.* Hesiodus aliqoties.

Αὐτάρ ἐπεὶ κ τοῦτο γένηται καὶ γαῖα κάλυψε.
Verùm postqam hoc genus terra absondit.

Hinc Nicoclis dictum, εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατροὺς, *felices esse medicos,* ὅτι τοὺς μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τοὺς δὲ ἀποτυχίας, ἡ γῆ καλύπτει. *qia felices qidem illorum successus sol aspicit, infelices verò terra condit,* Antonius collect. *l. 2. c. 56.*

Τὰς ἐπικυμαίνουσας] vide *ad l. 7. §. 34.* Flaccus *l. 2. Ep. 2.*

---- *perpetuus nulli datur usus, & hæres*
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam.

vide Nasonem *ad l. 6. §. 15.*

§. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία, πάντα φέρει] vide *ad l. 2. §. 17.* & *l. 4. §. 43.* & *l. 5. §. 23.* & *l. 7. §. 19.* Pertinent avtem huc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v. 87.*

---- ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς' ἄκα ῥέῃσι, ἐκέδασσε γεφύρας.
Τὸν δ' ἔβλ' ἄρ τε γέφυραι ἱεργμέναι ἰσχαανόωσιν,
Οὐδ' ἄρα ἴσχει ἴσχει ἀλωὰς ἐριθηλέας,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὀλ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὑπ' ἀνδρῶν ἔργα καλὰ ῥήγνυται καλ' ἀιζηῶν.
---- *fluvio inundanti similis*
Torrenti, qi velociter fluens dissipat pontes:
Qem neqe pontes munisti reprimunt,
Neqe septa retinent planitierum late virentium,
Venientem repente, qando ingruerit Jovis imber:
Multaqe culta præclara juvenum diruta sunt ab ipso.

Et *U*

viles autem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

a ἐυτελῆ ἢ κ) τὰ τοιαῦτα πολιτικὰ ταῦτα, κ), ὡς ἔοικε, φιλοσόφως * πραγματικὰ ἀνθρώπια, * μυξῶν μεστά;

a L. 2. §. 12. l. 4. §. 48. * - φως Lug. ἄν An. * - ώπια

ANNOTATIONES.

Et *Il.* λ'. v. 492.

Ὡς δ' ὁπόθ' πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι
Χειμάρρους, καθ' ὅρεσφι ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ.
Πολλὰς δὲ δρῦς αἰζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Ἐισφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.
Perinde autem ac inundans fluvius in campum descendit
Torrens de montibus, avctus Jovis imbre,
Multas verò quercus aridas, multásque piceas
In se rapit, magnámque copiam sordium in mare volvit.

Et Maro Æneid *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exit, oppositásque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. —

& *l.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt
Quisque suum populatus iter. —

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κ) ὡς ἔοικε, φιλοσόφως πραγματικὰ] *Philosophicè agentes* Xylander. rectè. sicut *l.* 2. §. 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος. Certè tam ratione caret, qòd istic φιλοσόφως, qàm qòd illic φιλόσοφος, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, qòd ista à se invicem divellit, quæ conjungenda potiùs fuerant, cùm de eisdem efferantur: probo, qòd ex commate prægresso τὸ ὡς ἐκ τοῦ κοινοῦ repetat, ut pleniùs expressum sic legatur, κ), ὡς ἔοικε, φιλοσόφως πραγματικὰ ἀνθρώπια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hîc perstringere videtur, de qibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βέλονται γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐ λέξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. κ) τὸ καλὰ σφᾶς εἶναι φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν ὄν ἀληθὲς ἢ μὴ, τᾶλο ἀφείσθω νῦν. *Non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne, in præsentia omitto.* vel (qòd magìs reor) *politicos* illos, qi sapientiæ nomine lavdari solent, qosque ideo à *Sophistis* distingvi vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Ξενα γοὶ γὰρ κ) σοφισ κ) δημαγωγοί. λέγω δὲ διακρίνων ἑρατηγούς τε κ) σοφισὰς, κ) πολιτικοὺς ἄνδρας, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. *Hospitum enim seductores sunt & rhetores & sophistæ. Hoc autem dico distinguens duces exercituum, sapientesque & politicos viros à jam dictis.* locum eò magìs, qò expurgem, adduxi. qis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφισὰς istinc furcillandum? qomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Euthydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθόρια φιλοσόφου τε ἀνδρὸς κ) πολιτικοῦ, *viri philosophici ac politici contermimos.* dixerat. Οἰονται δ' εἶναι, inqit ille, πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων. πρὸς δὲ τῷ εἶναι, κ) δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo avtem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, qòd utrumqe genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβήτητος ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν ὅσιστεται σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτους, &c. *Sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namqe se revera sapientissimos,* &c. habes μύξων de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἡγοῦνται εἶναι, πάνυ εἰκότως. μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότος λόγου. μετέχειν γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἔδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρπεῖσθαι τὴν σοφίαν. *Quod verò sapientes sint, ex eo consentaneum videri volunt, quod satis habeant philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ, & quantum oportet sint utriusque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus posiri sapientiæ fructibus jucundè fruantur.* Itaqe illud ὡς ἔοικε, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur,* aliósqe volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* havd pavcis, falsò tamen, videtur. Neqe enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minús. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφιστὴν definivit: μιμητὴν τοῦ σοφοῦ. qasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. qomodo Regulus ille *omnium bipedum* ipse *nequissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiosè insectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκους, ἀπ' ἄκρας χείλους φιλοσοφοῦντας, κ) ἕτερον μὲν ἐν φρεσὶ κεύθοντας, ἄλλο δὲ λέγοντας. *simias, extremis labiis philosophantes, & aliud quidem mente occultantes, aliud verò dicentes,* qos eosdem & Gregorius Nyssenus *Orat. de profess. Christ. pag.* 701. *C.* πιθηκώδεις ψυχὰς, *simiarum similes animos,* appellat, οἱ διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένης τὸν Χριστιανισμὸν ὑποκρίνονται, *qi per fictam imitationem Christianismum simulant.* μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας. τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνούμενοι. *Habentes formam pietatis, sed qi vim ejus abnegarunt.* utì Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκριτὰς etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v:* 2. & *c.* 23. *v.* 23, 25. id est, *histriones, scenicos.* Basilius Cæsar. *Orat.* 1.

A *p.* 322. *B.* Ὑποκριτὴς, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελθών, δῶλος ὢν πολλάκις τὸ τῦ δεσπότου, κ) ἰδιώτης τὸ τοῦ βασιλέως. *Histrio, qi in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri, qum sit servus: avt regis, qum sit privatus.* & Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Ep.* 427. Ἔι τις τοῖς μὲν πάθεσι ζῇ, τᾶ δὲ ταῦτα νεκρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλότρια παίζουσι σχήματα, οἷς ἐπιγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀργυμένοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Qod si qis cum vitiosis affectibus rivat, ejus tamen, qi eos extinxit, arma gestat, iis similis est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qos spectatores rident, ut qi res eas, qæ specie ac gestu exprimuntur, minimè in*

B *se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκριταὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἕκαστος αὐτῶν ἢ Κλέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἰσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀρισόδημος, ἀποθέμενοι τὰ προσωτεῖα, γίγνονται ὑπομίσθιοι πραγματευόμενοι, ἐκπίπτοντες, κ) συριττόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγούμενοι, ὡς ἂν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, qorum qisque in scena qidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra vero Polus, avt Aristodemus, depositis personis fiunt mercenarii tragœdiæ actores, qi excidunt, & exsibilantur, & qorum aliqi nonnunqam flagris caduntur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τότε φαίνεται λαμπρὸς, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε παρὰ πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τῷ θεάτρῳ λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται. *Tamdiu clarus apparet histrio,* C *qamdiu assistit spectantium multitudo, imo nec tunc qidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qis qum sit, qem esse se simulet. Verùm tamen theatro illo subitò dissoluto, qalis sit manifestissimè omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, qibus sceptrum & chlamydem in scena fabulæ assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & corburnati, simul exigrunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.*

D Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς θέαις τίς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; καί τοι ταῦτα πάντα καλοῦσιν, κ) ἐκ ὀνόματα μόνον ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ κ) πρόσωπα, κ) στολάς. κ) κελεύουσι πολλὰ, ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συνελεσθέντος, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *In spectaculis num qis illis vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqi ita vocantur:* & *non nomina tantum deorum habent, sed etiam personas, & vestes, multáqe præcipiunt, ut illis: acta avtem fabula, abeunt nihilqe sunt.* Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edoctturos* se profiten-

E tur, (qemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicam, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη τις καὶ πράττειν, καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qis optimè transigit & agendo & dicendo,*) οἱ κ) ὅπως βασιλεύειν, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἴσασιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare nôrint.* Qin & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. *c.* 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem polliceri, cùm sint ipsi victorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè micam qidem penes se habebant; & eò minùs, qò plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26.

F *v.* 12. Ὅτοι γὰρ ἂν ἀμαθεῖς ὄντες, πεισθῶσι σοφοὶ εἶναι, οὗτοι πολὺ εἰσιν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καί ἐσι τοιοῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. *Nam qi sunt indocti, persvadent tamen se doctos esse, hi multo sunt miseriores aliis omnibus hominibus:* & *tale est Sophistarum genus.* Dio *Orat.* 10. tales erant, talésque faciebant illos, qi in disciplinam eis se dabant. vide *ad l.* 1. §. 16.

Ἀνθρώπεια] *homunciones* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπεια, *humana.*

G Μυξῶν μεστά] *Muci pleni* Xylander. *gravitatis affectatæ pleni* Mericus Casavbonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχούντων, *Papæ myxus, de gloriantibus & magna jactantibus,* usurpatum; Svidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Svidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλέννα, κόρυζα. κορύζαν *pro tumore, superbia, jactantia dixere.* Sed & μύξαν *pro eodem. inde* μύξος, ἀλαζών. itaqe *arrogantia* ac *fastus*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ μεθ' ὕβεως τύφου *l.* 11. §. 18. qàm *gravitatis affectatæ*, pleni qanqam σεμνοτυφίας, qod seqitur horsum spectare videatur. Cæterùm habere locum hic possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, qo μυξώδεις καὶ βλιτώδεις, & μύξης sive κορύζης μεστοὶ, fatui stupidíqe dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro

H stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, nutricem habeat necne, ὅτι τοι, inqit, σὲ κορυζῶντα περιορᾷ, κ) οὐκ ἀπομύττει δεόμενον. *Qoniam te gravedine laborantem despicit, & non emungit, cum tamen indigeas.* In Luciani item *voetis* Timolaum subsannans Lucianus *pag.* 514. Καί τοι ἑνὸς τοῦ ἀναγκαιοτάτου προσδεῖ, ὃς σε παύσει μαραίνοντα,

a L.8. §. 26. ἄνθρωπε, a τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν ἡ φύσις ἀ-
44.
b L.8. §. 32. παιτεῖ. b ὅρμησον, ἐὰν δι δῶται, καὶ c μὴ περι-
c L.8. §. 1. βλέπε, εἴ τις εἴσεται. μηδὲ τὴν Πλάτωνος
d L.5. §. 9. πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ d ἄρχου, εἰ τὸ βραχύπετον
πείθει. καὶ τάττε αὐτῷ τῷ ἐνδέοντι, ὡς ὀ μικρόν τί

id agas, ô homo, qodnunc te poscit natura. aggredere, qatenus tibi datur. nec circumspice, nunqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

τα, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. *Atqi unus, isqe maximè necessarius deest, qi te à stultitia cohibeat, stupore hoc multo detersо.* Idémqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα τεράστιον. *Idiotis, & qibus obsita muco essent nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἶην. *Nisi naribus adeò sum mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κορύζης μεστὸς εἰς τὴν σχολὴν εἰσίέχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. *Muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantùm cognituras.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plavtus *Epid.* 3. 4.

— *homo es,*
Qi me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici censet, *cui mucus* scilicet *as est.* imò, tanqam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus*, qiqe *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probè.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos stultos esse Plavtus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblateras blennus. —

nam Βλέννα, μύξα. Βλεννὸς, ἠλίθιος, μωρός. Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qâ nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibúsqe officere censeatur, indè natum; ut sicut *emuncta naris* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactíqe judicii dicebant: ità contrà *naris obesa*, qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóqe in usu esset. Verùm contextûs series illò potiùs inclinat, eodémqe ipse. Respexerit avtem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minùs præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, pratereáqe nihil.*

Τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distingvit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, qid negotii facessis tibi?* Xylandrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nunc natura poscit, eô contende*, &c. Verum contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ó homo, eorum aliqod, qæ natura nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *suprà* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem appositа denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπου εἴ τις εἴσεται] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Μόνου μὴ πόμπευε αὐτήν. μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε. καὶν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν. *Cave modò ne eum publicè ostentes, neve te insolenter propter eum geras. Sed re ipsâ ostende, etiam sentiente nemine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hæc nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licèt pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qàm multi aqitatem tuam noverint.* Optimè Plutarchus *de profect. indic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, ἢ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ καρπεῖται τὸ ἡδὺ, καὶν κρύφα κατεργάσηται τὸν πόθον. ἔτι μᾶλλον εἰκὸς ἐστι τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χρώμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δεόμενον. ὥσπερ ἂν ὁ καλῶν ἐκεῖνος οἴκοι τὴν θεραπαινίδα, καὶ βοῶν, Θέωσαν, Διονυσία, πέπαυμαι τετυφωμένη, ἵνα ὁ ποιήσας τὸ χαρίεν καὶ ἀσεῖον, εἶτα τοῦτο διηγούμενος, καὶ περιφέρων πανταχοῦ, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἀναφέρων, ὅπου δὲ τῆς ἀρετῆς γεγονὼς θεατὴς, οὐδ' ὅπως, ἀλλ' ὅταν αὐτὸς ἐν εὐδύλοις καὶ σκιαῖς ῥεμβόμενος, εἶθ' ὥσπερ ζωγράφημα προσιδεὶς ἐπὶ θέαν τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis avt mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit svavem, etiamsi occultè rem desideratam conficiat: multò magis convenit honesti & sapientiæ studiosum, cùm agendo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum animo efferri, neqe laudatores avditoresve ullos requirere. Sicut ergò ille, qi domi ancillam vocans, clamabat: cerne Dionysia, deposui fastum; ita & is, qi pulcrum aliqod atqe scitum facinus suum passim narrat ac circumfert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahi, neqe etiammum verum virtutis se fuisse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simulacra pervagatum, factum deinde suum veluti picturam spectandum proposuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus ico-

nem traxit; ità Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. *ut qi sitiunt, tacitè bibunt.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 286. Οἱ διψῶντες τῶν ὁδοιπόρων ἐκείθεν ἔλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐκπώματα. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσβέσαντες, ἡσυχῇ ἀπαλλάττονται, οὔτε κράζοντες, οὔτε εἰπόντες τι. *Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem aliqem, corpore inclinati toto bibunt: implets verò, sitiqe restincta, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe dicentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis avcupes avidos, scenicis confert; qi nisi turbâ inspectante non agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄσαι δύνανται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. *Ut mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis.* ubi, *mali tragœdi*, Volsius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam in Platonis politia, non tanqam in Romuli fæce, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποσάθρᾳ. Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt repertam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9. *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιούτοις νόμοις ξυνέγραψε. καὶ οὐδένα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων ὑ πολίτην, ὑ ξένον, οὐκ ἀστὸν, ὑ χωρητικὸν, οὐχ Ἕλληνα, ὑ βάρβαρον, ὑ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, ὑ γυναῖκα, ὑ νέον, ὑ πρεσβύτην, ὑ λόγοις ἐντεθραμμένον, ὑ λόγων ἀμύητον, κατὰ τούσδε βιῶναι τοὺς νόμους. *Verùm hujusmodi qidem leges philosophus tulit, at nulli hominum, ut his viverent legibus, persvasit, non civi, non extraneo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juveni, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς ὧδε ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλαττομένοις. ὥστε καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους. ἐχρῆν οὖν, ἃ πείσει λέγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ ταῦτα ποιεῖν τοῖς ἐνοχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐνδεχομένων ἀνεχομένοις. *Videtur sanè Plato non hominibus qi ubivis sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione finxit, ut qi legibus iis pareant, perqirendi sint. Debuit ergo qæ persvadere posset scribere, nec id facere, qod qi obnixè votis aliqid sibi precantur, verùm potius id amplecti & retinere qod accidit & fit qotidie.* qæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit*, inqit, *Plato imitari non vota facientes, qi impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac molsuntur.* Qanqam iniqior forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1, Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τούτους, οἳ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις συσκευὴν μὴ δυναμένας; *An non avtem hos susscipere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qæ re ipsâ construi ac coagmentari neqeunt, sermone fingunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum seqentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conandum, qantum in se est: monentísqe simul animum nè desponderet, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo consprationem experiri, qæ in ea, qam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectúqe suo, cuiqe svadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς ὑ μικρόν τι ἐσι] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáqe hominum morúmqe corruptela; si vel supprimere saltem valeas, qod corrigere non datur. Siqidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus qàm Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóqe affectu peragitur, qicqid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepitqe Xylander, dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις μεταβάλλει; vertítqe, *Mutat aliqis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm τις illud sit ἐρωτηματικὸν. *Ecqis enim dogma*, sive *judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Numqid ille cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahit, navis ipsiqe navigio irascitur? Occurrit potius, & aliam excludit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit, latentibus, & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo resistit: nec ideo intermittit, qia qantum exhavstum est, submascitur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & fœcunda; non ut desinant, sed nè vincant.*

Au-

maveris. nam dogmata hominum qis mutaverit? & tamen abſqe his mutatis, qid aliud ſupererit, niſi ingemiſcentium, dum obſeqium ſimulant, ſervitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poſcat, nôrint, & ad hujus dictamen ſeſe inſtituerint. ſin tragicè ſemet oſtentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? ſimplex qiddam & modeſtum eſt philoſophiæ opus. noli me ad faſtum inſolentem abducere.

§. 30. Intuere deſuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranqillo mari, & rerum præteritarum, præſentium, decedentium differentias. conſidera & vitam qæ ſub aliis olim eſt acta, qæ poſt te erit tranſigenda, qæqe apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi ſint, qi nec nôrint nomen tuum; qàm multi, qi mox ejuſdem obliviſcentur; qàm multi, qi cùm te nunc lavdent, mox vituperaturi ſint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejuſmodi qicqam æſtimatione ullâ dignum eſt.

§. 31. Mentis tranqillitas tibi ſit in eis, qæ ab externa cavſſa proficiſcuntur. juſtitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc eſt: intentio tua actióqe omnis hunc ſolum ſibi finem propoſitum habeat, ut ad ſocietatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ conſentaneum exiſtat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ moleſtiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota ſita ſint, animúmqe anguſtiis exemptum plu-

ἐστι, Δίφιλε. [a] δόγμα γὰρ αὐτῶν τὰς μεταβάλλει; χωρὶς δὲ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δουλεία στενόντων, καὶ πείθεσθαι ὑποκρινομένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [e] εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτοὺς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ [f] ἐτραγῴδησαν, [g] ἀδεής με καταπεκέρμε μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν.

§. 30. [k] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ * πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ὑπογινομένων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετά σε βιωσόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον. καὶ [m] ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, [n] ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι. καὶ ὡς [p] οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, [q] οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

§. 31. [r] Ἀπραξία μὲν, ὡς τὰ πολλὰ ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς μάλιστα τὰ ἐν σοὶ αἰτίαν ἐνεργουμένοις. τυπίσιν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [s] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

§. 32. Πολλὰ μὲν ἀσχολίας ἀφελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύναται, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα. καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν ἀφιποιήσεις

ἤδη

a L.8.§.4.
b Inſ.§.40.
c L.8.§.3.
d L.8.§.25.
e L.8.§.3.
f L.3.§.7.l. 5.§.28.
g L.5.§.36.l. 7.§.58.
h L.1.§.2.
i L.1.§.9.
k L.7.§.48.
l.12.§.24.
* πλοῦτον Xyl.
l L.7.§.49.
m L.3.§.10. l.8.§.21.
n L.4.§.19.
o L.3.§.4.l. 4.§.3.
p L.4.§.3. 19.
q L.6.§.16.
r L.7.§.54. Sup.§.6.
s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.
t L.2.§.15. l.11.§.18.

ANNOTATIONES.

Δουλεία στενόντων καὶ πειθεσθαι προσποιουμένων] Hoc eſt qod unico verbo Hebræi מכח id eſt, *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obſeqium ſe dedere*. Ità vates rex, *Pſal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúſqe mei, ſerviunt mihi: ad ipſum mei avditum obediunt mihi: alienigena mentiuntur* (id eſt, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt ſe*) *mihi; dum decidente eis* (qaſi in talos) *animo, è conclavibus ſuis coborreſcunt.* & *Pſal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter ſe dedunt tibi inimici tui.* & *Pſal.* 81. *v.* 16. *Oſores Jovæ mendaciter ſe dediſſent ei.* ſed & vate rege prior Moſes, regis inſtar & ipſe, *Devt. c.* 33. *v.* 5. in ſolenni illa *benedictione* populi ſui, *ibidem v.* 29. *Hoſtes tui mendaciter ſe dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.* 8. §. 25. Hunc avtem, etſi Philoſophiam profeſſum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipſe reipublicæ regimen glorioſè ſatis Athenis tractaverat. ubi & ſtatuæ æreæ 360. eidem publico populi ſuffragio erectæ ſunt; qæ tamen havd longo pòſt intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, conſractæ, conflatæ ſunt. Vide Laërtium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. ſed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.* 8. §. 3.

Οὐδείς με καταψεύσεται μισεῖσθαι] Vide *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 58.

Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modeſtum.* Adverſus illud peccant, poſt Philoſophos qoſdam, qi ſubtilitate nimiâ philoſophiam totam deartuârunt & delumbârunt; Scholaſtici noſtri, qi argutiis, tricis, & qæſtiunculis ſpinoſis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adverſus iſtud cùm Sophiſtæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.* 965. *D.* Ἃ δὲ λαμπρατίρων καὶ βασιλικὴν ἐδήλου φύσιν, μετὰ πλείονος παῤῥησίας ἐπεδείκνυτο. ἦσαν, σεμνότερον ἢ γῆν αὐτόν, ἄρχοντι δὲ ἀνοιτελίσαντον ὁ τύφος. *Sed qæ magnificam regiámqe declarant indolem, elucebant manifeſtius. Gerebat ſe pro dignitate, faſtu non indecoro nec inutili magiſtratui. Gravitatem faſtuoſam,* ſive σεμνοτυφίαν in Conſtantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Inſidebat avreo ſolus ipſe carpento; Auguſtúſqe favſtis vocibus appellatus, vocum lituorúmqe intonante fragore, talem ſe, tamqe immobilem, qalis in provinciis ſuis viſebatur, oſtendit. nam & corpus perhumile curvabat portas ingrediens celſas, & velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextrà vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cùm rota concuteret nutans, nec ſpuens, aut os aut naſum tergens vel fricans, manúmve agitans eſt viſus un-*

A *qam.* Qæ eadem per totam vitam obſervâſſe, avtor eſt idem *l.* 21.

§. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν] Vide *l.* 7. Eſt avtem iſtud argumentum totius *dialogi* Lucianici illius, qem ἐπισκοπῆναι ea de cavſſa inſcripſit. Sed & *ſomnii Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλοῦν παντοῖον] *Omnis generis divitias.* Xylander πλοῦτον. ſed ſeqentia refutant, ἐν χειμῶνι, ἐν γαλήναις.

Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον] vide *l.* 7. §. 49. Hoc avtem hiſtoriæ beneficio cumprimis datur; de qa Nicetas Choniates operis hiſtorici initio *pag.* 2. Βίβλος ζώντων, ἡ ἱστορία. καὶ σάλπιγξ περίτρανος, τοὺς πάλαι τεθνεῶτας βίον τῶν σημάτων ἐξανιστῶσα, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθεῖσα τοῖς βυλομένοις. *Liber viventium hiſtoria, rerúmqe geſtarum deſcriptio tuba clangor, qo jam olim mortui, velut è ſepulcris excitati, in medium producuntur.* Verùm Marcus hîc potiùs vult nos animo complecti, qàm immenſum temporis ſpatium nos anteceſſerit, qod tranſactum ſit illis, qi & nobis prorſus ignoti, rerumqe noſtrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, ſed & *l.* 6. §. 18.

Ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου] vide Boëthium *conſol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. §. 3. vide & *l.* 8. §. 21.

Τάχιστα ἐπιλήσονται] vide *ibidem* & *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 19.

Τάχιστα ψέξουσι] vide *l.* 4. §. 3. τὸ ἐυμετάβολον.

Οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογον] vide *ibidem* τὸ κενόν.

§. 31. Ἀπραξία] Idem *l.* 7. §. 54. & *ſuprà* §. 6.

Καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ] ut nihil aliud reqirat, qàm rectè feciſſe. vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. §. 7, 50. & *l.* 7. §. 73. & *infrà* §. 42. καταληκτικῶς διδόναι.

§. 32. Ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει κείμενα] vide *ad lib.* 8. §. 40, 47.

Καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ τὸν ὅλον κόσμον περιεληφέναι τῇ γνώμῃ] Iſta peſſimè divellit & delum-

D bat Lugdunenſis, dum ab illis ἤδη σεαυτῷ novam orditur ſententiam, cùm ſuperioribus adnecti mens avtoris liqidò poſtulat. Meliùs Anglicus à ſeqentibus, τὸν ὅλον κόσμον. Nevtri tamen aſſentior. articulum, qi deperiſſe videtur, interſerendo, dictionis ſeriem continuandam ſic ſentio. π. ἐυρ' περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ [τῷ] τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ, &c. vide Platonis *Polit. l.* 6. à Marco lavdatum *l.* 7. §. 37.

Πολλὴν ἐυρυχωρίαν] *qaſi ex anguſtiis educere te poteris, & in patente te collocare.* Ita Pſaltes *Pſ.* 18. *v.* 20. *Eduxit me in locum patentem.* εἰς πλατυσμόν. Græci *in latum.* & *Pſal.* 31. *v.* 9. *Non concluſiſti me in manibus inimicorum meorum; ſed in patente*, ſive, *in lato, poſuiſti pedes meos.* ἐν ἐυρυχώρῳ, Græci, cui opponitur στενοχωρία, *anguſtia, ad Rom. cap.* 2. *v.* 9.

a L.7.§.35. ἤδη σεαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῷ μέρη ἑκάστῳ πράγματος b ταχεῖαν μεταβολὴν ἐπινοεῖν, ὡς c βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι ἀλλοιώσεως, d ἀχανὲς δὲ τὸ μετὰ τὸ γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μὴ τοῦ ἀλλοίωσιν ὁμοίως ἄπειρον.

* [τῷ] τὸν

b Sup.§.19. 28. Inf.§.33

c L.5.§.24.

d L.4.§.3.

§. 33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχισα φθαρήσεται· καὶ f οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται· καὶ g ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσει τῷ πρωΐρῳ.

e Sup.§.28. 32.

f L.8.§.25.

g L.2.§.14. l.4.§.50.

§. 34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ ἐπὶ οἷα * ἑαυτὸν ἀσκεῖ, καὶ δι' οἷα * φιλεῖ καὶ τιμᾷ. γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτι δοκοῦσι βλάπτειν καὶ ὠφελεῖν, ἀπατᾶσθαι.

h Sup. 18. 27.

* Χολᾶσι Lug.

rimùm dilatare poteris, ſi mundum totum & ſeculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujuſqe ſigillatim tranſmutationem celerem conſideraveris, qámqe exiguum temporis ſpatium inter ortum ejuſdem & interitum intercedat; cùm & immenſum ſit qod ortum præceſſerit, & interminatum pariter, qod interitum ſit conſecuturum.

§. 33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§. 34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, qales mentes gerant, qibus rebus ſtudeant, & qarum cauſſâ alios diligant ac honorent. tum qando vel vituperan-

ANNOTATIONES.

θλίψις καὶ στενοχωρία. Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; *Nonne vides teipſum tibi circumdare anguſtias? te à teipſo premi?* & mox, Καθόλου γὰρ ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι ἑαυτὸς θλίβομεν, ἑαυτὸς στενοχωροῦμεν. τοιγάρτοι, τὸ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. *Nam illud omnino meminiſſe oportet, nos à nobis ipſis urgeri, à nobis ipſis in anguſtias redigi: hoc eſt, opinionibus noſtris urgeri nos & coarctari.* Talem ſibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qi

Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyari clauſus ſcopulis, parvâqe Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atqe hoc eſt verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, ſed ſenſu pavlò diverſo dixit *l.* 3. *c.* 26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] qod *avum animo percurrere*, Seneca *Ep.* 71. vide *l.* 7. §. 47. & *l.* 11. §. 1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως;] vide *l.* 4. §. 3. 50. Gregorius Romanus *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immenſum eſt, qod ſine termino ſequitur; & parum eſt, qicqid finitur. Longum qippe nobis videri non debet, qod curſu ſui temporis tendit ut non ſit: qod dum per momenta ducitur, ipſo hoc momenta ſua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cernitur. indè agitur, ut non teneatur.*

§. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσονται] vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 7. §. 25. Seneca *Epiſt.* 71. *Omne humanum genus, qódqe eſt, qódqe erit, morte damnatum eſt. Omnes qa uſqam rerum potiuntur urbes, qaqe alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliqando qærentur, & vario exitu genere tollentur. alias deſtruent bella, alias deſidia páxqe ad inertiam verſa conſumet, &, magnis opibus exitioſa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, avt in ſubitam cavernam concidentis ſoli lapſus abducet. qid eſt ergò qare indigner, avt doleam, ſi exiguo momento publica fata præcedo?*

Ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανών] Vide *ad l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 50. Hieronymus *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methuſalæ tempora nobis donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, qa eſſe deſiſſet. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, poſtqam idem vita finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantundem eſt.* Auguſtinus *de verb. Dom. Serm.* 42. & *Homil.* 1. & 28. *& de* 10. *chord. c.* 2. *Tota vita brevis eſt; à prima infantia uſqe ad decrepitam ſenectutem, ſpatium breve eſt. Qòd tam diu vixerat, qid Ada profuiſſet, ſi hodie mortuus eſſet? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, qid illi vita longitudo profuiſſet? qid enim diu eſt, ubi finis eſt? qantum eſt in hac vita, qod erit aliqando finitum? qicqid fuit futurum, ubi præteritum factum eſt, jam tale habetur, ac ſi non fuerit.* Gregorius *in Job. l.* 15. *cap.* 2. *Si ab ipſo humani generis exortu uſqe ad hoc tempus, in qo ſumus, mentis oculos ducimus, omne qod finiri potuit, qàm breve fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſqe ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, qam qaſi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adeſt, præterita jam nulla ſunt, qia cuncta tranſierunt. futurum in hoc mundo nihil eſt, qia nullum ad vitam vel breviſſimum reſtat momentum. Ubi eſt ergò longum tempus, qod inter initium finémqe deprehenſum ità conſumitur, ac ſi nec breve unqam fuiſſet.* Seneca *Ep.* 49. *Modo amiſiſſe te videor: qid enim non modò eſt, ſi recorderis? modò apud Sotionem philoſophum puer ſedi: modò cauſſas agere cepi; modò deſii velle agere, modò poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, qa magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit; adeò præcipitis fuga tranſitus levis eſt. Cauſſam hujus rei qæris? qicqid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter adſpicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & aliosqi non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re; qa tota brevis eſt.* Idémqe *Ep.* 99. *Omnes qantùm ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes, & ſenes, in aqo ſumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum eſſe qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars eſt; hoc qod vivimus, proximum nihilo eſt.*

§. 34. Δι' οἷα φιλεῖσι] *qa amant* Xylander. imò, *propter qa amant*, alios ſcilicet. atqe ità Caſavbonus. Lugdunenſis χολᾶσι. qaſi mens eſſet, *propter qa ſuccenſent aliis.* qod χολᾶνται potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 7. §. 62. Seneca *Ep.* 47. (qam tranſcripſit, more ſuo, tacito avtoris nomine, Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 11.) *Qemadmodum ſtultus eſt, qi emturus equm, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus & frenum: ſic eſt, qi hominem ex veſte, avt conditione, qa veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimandum putat.* Οὐτε γὰρ ἵππου ἐυγενὴς κρίνοι' ἄν, ὁ πολυτελῆ στεύην ἔχων, ἄλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. οὔτε ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον ἐσθῆτα κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. *Equs generoſus judicabitur, non qidem ſumptuoſe ornatus, ſed eximiæ naturâ: itidem nec vir honeſtus, qi opibus pradives, ſed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *meliſſ. l.* 1. *c.* 31. Seneca idem *Ep.* 41. *Qid eſt ſtultius, qàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equm avrei freni.* Et *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. Velamentum ejus eſt. qis avtem unqam veſtimenta æſtimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.* 80. *Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. contemnes illos, ſi deſpoliaveris. Equm empturus, ſolvi jubes ſtratum, detrabis veſtimenta venalibus, nè qa vitia corporis lateant. Hominem involutum æſtimas? Mangones qicqid eſt qod diſpliceat, aliqo lenocinio abſcondunt. itaqe ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. ſive crus alligatum, ſive brachium aſpiceres, nudum juberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythiæ, Sarmatiave regem, inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmqe ſcire qalis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Qid ad rem pertinent mulæ ſaginatæ, unius omnes coloris? qid iſta vehicula cælata?*

— inſtrati oſtro alipedes, pictiſqe tapetis;
Avrea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti avro fulvum mandunt ſub dentibus avrum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *Ep.* 87. qod Flaccus, *Serm. l.* 1. *Sat.* 2.

*Regibus hic mos eſt ubi eqos mercantur, * apertos*
Inſpiciunt: nè ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,
Qòd pulcra clunes, breve qòd caput, ardua cervix.
Hoc illi rectè: nè corporis optima lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cacior, illa
Qa mala ſunt ſpectes. —

qæ verè mala, qæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Τί ποτ' ἐστὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσῶν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ στρωμάτων δισμοὺς ἐκ σηρικῶν νημάτων συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοκάμους χρυσοῖς σχοινίοις συμπεπλεγμένους. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ εὐτελῆ, καὶ βαδίζειν εὔρυθμα, καὶ ὁπλὰς ἔχειν ἵππου πρεπούσας γενναίου, καὶ ἀνδρείαν κεκτῆσθαι τὴν ἐν ἀποδημίαις μακραῖς, τὴν ἐν πολέμοις ἁρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παραλάξει μεθ' ὁπλῶν φαίνεσθαι τῷ παρασήμῳ, καὶ τροπῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην; οὐκ ἔυδηλον ὅτι ταῦτα ἵππου ἀρετὴ, οὐκ ἐκεῖνα; τί δέ; ὅταν καὶ ἡμιόνων ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; ἢ τὸ δύνασθαι μετ' ἐυκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥᾳδίως τὰς ὁδὰς διανύειν, καὶ πόδας ἔχειν στερρότητι πέτρας μιμουμένους; μὴ τὰ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; ὕδαμῶς. ἄμπελον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναί φαμεν; ὅταν μεγάλας ἔχῃ τὰς κλάδους καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅταν τὸν οἰκεῖον καρπὸν δαψιλῆ καὶ παγλαχῆ διεσπαρμένον ἐμφαίνῃ; ἔτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διακρινώμεθα τὴν ἀρετὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βλάβην εἶναι ἐκείνην νομίσωμεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην. τί οὖν ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; ὁ χρήματα, ἵνα πενίαν φεύγῃς. ὑγίειαν

* Ità Lipſius. *Opertos*, vulgo perperam.

tuperando obesse, vel lavdando prodesse cuiqam videntur, qanto cum fastu id faciant.

§. 35. Nihil est aliud amissio qàm mutatio. hac avtem gavdet natura, qæ nihil non rectè facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecqis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum jri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, qo minùs mundus ad mala ista addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§. 36. Qàm putida est subjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, osticula, sordes. avt rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, avrum, ac argentum;

πλεῖον ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, [a] ὅση δύνησις. a L. 11. §. 18.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλό, ἐστιν, ἢ [b] μεταβολή. [c] τούτῳ δὴ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, [d] καθ' ὃν πάντα καλῶς γίνεται. [e] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγένετο, καὶ εἰς ἄπειρον. τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. [f] Τί οὖν λέγεις, ὅτι ἐγίνετό γε πάντα; * ὃ καὶ πάντα ἀεὶ καλῶς ἔσται, καὶ [g] ἀδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις θεοῖς ἐξηυρέθη πώποτε ἡ διορθώσεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ κατακέκριται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι;

b L. 4. §. 3. l. 8. §. 18. c L. 7. §. 18. d L. 4. §. 45. e Sup. §. 28. f L. 12. §. 5. * καὶ ὅτι g L. 10. §. 7.

§. 36. [h] Τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ συγκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάριον, [i] γραῦς. ἢ πάλιν πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα, καὶ σποδὸς ὁ χρυσὸς; * ὁ ἄργυρος, καὶ * [καὶ] ὁ

h Sup. §. 14. l. 5. §. 33. l. 11. §. 2. 17. i L. 8. §. 37. k L. 6. §. 13.

ANNOTATIONES.

ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον. οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαι πονηρόν. οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ εἰκῇ, ἵνα φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος. οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δουλείαν φύγῃς. ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. *Qibus nunc qidem præstat equs? an si avreum habuerit frænum, & cingula talia, & stragulorum vincula ex sericeis filis contexta, & tapetes versicolores avróqe distinctos, & phaleras gemmis variegatas, & crinium nexorum nodos avreis funiculis consertos? qàm si ad currendum fuerit aptus, & bona habuerit crura, & concinnè incesserit, & ungulas habuerit generoso eqo convenientes, & sibi fortitudinem compraraverit longis peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam potuerit prodire multo animi cum robore, & conscensorem, si terga vertit exercitus, servare? nonne manifestum est his, non illis equm præstare? Qid vero? qibus asinos & mulos præstare dices? nonne si potuerint omus promptè portare, & itinera facilè absolverint, & pedes habuerint petras soliditate imitantes? extrinsecus qa illis accedunt ad propriam illorum præstantiam num dicemus aliqid facere? minimè. Qam verò vineam in pretio habebimus? soliis comatam, & pampinis, vel fructibus onustam? qibus dicimus præstare oleam? cùm magnos habuerit ramos, & multam foliorum comam, vel cùm fructum suum copiosum & ubiqe dispersum exhibuerit? ita profectò etiam de homine faciemus. discernemus hominis virtutem, illámqe vitium esse judicabimus illo corruptam. Qibus igitur homo præstat? non divitiis, ut metuas paupertatem: neqe corporis sanitate, ut timeas morbum: neqe multorum cognitione, ut mala perspicias dogmata: neqe vita improbá & temerariá, ut mors sit tibi formidabilis: neqe libertate, ut fugias servitutem; sed dogmatum verorum studio accurato & vitâ sincerâ.* vide *ad l.* 6. §. 40.

A

B

C

"Οση δίησις] *qa est illa opinio?* Xylander. imò, qòd *l.* 11. §. 17. μεθ' ὕβρεως τόφρα; *qanto cum fastu?* & *l.* 12. §. 27. μετ' οἰήσεως. grande scilicet ac grave qippiam, & qod magni faciendum sit, fecisse sese opinantur ac præ se ferunt, ubi aliqem vel perstrinxerint, vel collavdárint. atqe hoc est qod Marcus *l.* 10. §. 13. dicit, hos in aliorum lavdibus vituperiisqe φρυάττεσθαι. Evripides *Glavco*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 22.

Βαρὺ τὸ φόρημ', ὅταν τις ἀνθρώπου κακοῦ.
Fastus mali hominis, res est intolerabilis.

D

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή] Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit; nec peribit, sed dissolvetur. Nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perspicit mens hebes.* vide *l.* 7. §. 18. 23, 25. & *l.* 8. §. 18.

Καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται] vide *ad l.* 3. §. 4. ἀγαθὰ εἶναι πίστευε.

E

Ὁ καὶ πάντα] ὁ illud Lugdunensis ejecit. ego retineo & expleo; sed & in locum suum, unde excidit, restituo, legendo, καὶ ὅτι π.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot deos.* Atqi Stoicis μία νοερὰ ψυχὴ, *una anima universalis intellectu prædita. l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14. & *l.* 9. §. 8. i. e. *Deus unus.* Vide Epiphanium *ad lib.* 4. §. 18. Ità disertè Laërtius *l.* 7. *c.* 135. *Zenone.* si Lipsii distinctionem *de Stoic. Physiolog. l.* 1. *c.* 9. Ambrosii Camalduni versionem seqimur; ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἑτέραις ὀνομασίαις προσονομάζεσθαι. *Unum qoqe Deum esse. & mentem, & fatum, & Jovem, multisqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cur interpunctio recepta solicitetur, nihil video. ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, &c. sin moveatur, ἵνα potiùs legerim. Ad manum interim adest conciliatrix ratio. Deum summum unicum agnoscebant, qem & Δία sive Jovem nuncupabant, mundi istius conditorem, πάντων δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim deos inferiores statuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, sive (ut Plutarchus *de comman. notit.* eosdem deridens) τηλοῦς *fusiles*, ὥσπερ κηρίνους ἢ κατιτερίνους, *tanqam si cerei avt stannei existerent.* in his & astra ponebant. Ità Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὴν γῆν, τὸν δ' ὑπατάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι. *Adhæc Deum esse mundum, stellas, terram: supremum avtem omnium decorum esse mentem, qæ est in æthere.* Verùm Epiphanius *Hæres. lib.* 1. *Hæres.* 5. §. 1. Deum asserit Stoicos in hæc qasi membra qædam dispertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μεριτὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄρρα, εἰς ψυχὴν, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ ἄλλα. *Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; solem videlicet, lunam, ac stellas, animam, aërem, réisqe cæteras.* vide *l.* 8. §. 19. & *l.* 12. §. 28. vide & Athenagoram *in legat. pro Christian.*

F

Ἐξευρέθη] *reperta est, extitit.* ut *suprà* §. 8.

§. 36. Τὸ σαπρὸν] Vide *suprà* §. 14. & *l.* 8. §. 24.

Γράσος] Ità *l.* 8. §. 37. Γράσος πᾶν τοῦτο. *Fætor hoc est omne.*

Πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ* Casavbonus. *calli* Xylander. Aliâ ratione Philo *de provid.* γῆς εἰσιν ὄγκοι (*terræ tubera sunt*) περὶ ὧν συνεχὴς καὶ ἀδιάσπαστος πόλεμος. Theodorus Prodromus *in provident.*

Εὕρημα κυνὸς ἡ σεβασὴ πορφύρα.
Ὁ μάργαρος κύημα φαῦλον ὀστρέου.
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χνοάζοντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπλῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξεστμένων.
Γῆς τίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν, καὶ σέβων, ὐκ αἰσχύνῃ;
Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, qòd glabella saxa sunt.
Ex calce, lignis, splendida ornatu domus,
Coctoqe latere, fossiliqe marmore est.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere havd velis?

Svartius.

Ὑποσάθμαι ὁ χυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *fæces* avtem sive *sedimentum terræ* ista vocat, qia inter liqandum subsidit, qod est purissimum metalli atqe pretiosissimum; qomodo in vino & urina solet τὸ ὑπόστημα, sive ἡ ὑποστάθμη, vocabulum Henrici Stephani thesavro adjiciendum, cùm ex Marco; tum ex Hesychio, apud qem reperias. Ὑποστάθμη, τρυγία, τρὺξ. & Σκωρία, ἡ γαιώδης ἰὼ [τοῖς χυλοῖς] ὑποστάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laërtio *l.* 7. *c.* 137. qi in *Zenone* ait Stoicos eâdem ratione dixisse ὑποστάθμην πάντων τὴν γὴν, *extremam omnium subsidere terram.* qanqam nec hi soli. nam & Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 14. nos ait mundi inferioris ὑποστάθμην εἶναι, *qasi sedimentum incolere*, & Synesius *de provident. l.* 1. τὴν ὑποστάθμην τῶν ὅλων, mundi inferiora ista appellat. Levcippus item apud Hermiam *in Philos. irris. p.* 178. Τὰ παχυμερῆ κάτω ὑποστάντα ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. *Crassa infrà subsistere, in aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom.* IV. *Therap. l.* 1. *p.* 465. *B.* pravos improbósqe homines ait, ὑποστάθμη τινὰ παχείαν ἰοειδίαν, τῶν τὲ διυλισμένων ἀεὶ διϊκνουμένη πόρων διὰ παχύτητα. *Pinguissima cuidam fæci esse similes, qa ob crassitudinem per cola foramina non transit.* de Cynico Julianus *de Cynism. Orat.* 2. Ἐκεῖνο τὸ χρυσίον ὐκ ἔστι χρυσίον, ὐχ ἡ ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβήν τις αὐτὰ ἐξετάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπιλείψειν αὐτῷ τιμητὴν γενέσθαι. γῆν γὰρ αὐτὰ οἶδεν ἀμφότερα. τὸ σταθμιώτερον δὲ καὶ τὸ ῥᾴδιον, ἀνθρώπων εἶναι κινοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. *Ejusmodi viro neqe avrum, avrum est; nec arena est arena; si ad permutationem explorare ista velit aliqis, & hæc illi suo pretio æstimare permiserit. Nam utrumqe nihil præter terram esse non ignorat. Qod avtem aliud rarius, aliud parabilius sit, id à vana gloriola & insitia proficisci judicat.* Qin & ideo potest metalla ista γῆς ὑποστάθμην dixisse, qia in infimas terræ partes, qasi demersa jacent, qomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Seneca *Ep.* 1. *In imo pessimum.* & *Epist.* 108. *Gravissimum qòdqe turbidúmqe subsidit.* Ità enim de his avtor idem *Ep.* 90. *Avrum & argentum, qasi malè nobis committerentur, natura abscondit. nos in lucem, propter qa pugnaremus, extulimus. Nec*

a L.6.§.13. καὶ [a] τεχία, ἡ ἐσθὴς, καὶ αἷμα, ἡ πορφύρα, καὶ τὰ ἄλλα
b L.2.§.2. πάντα φαιδρά. καὶ [b] τὸ πνευματικὸν ὄν, ἄλλο τοιοῦτον.
c Sup.§.28. καὶ [c] ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

§. 37. [d] Ἄλις ἡ ἀθλία βίε, καὶ [e] γογγυσμέ, καὶ πτοηκισμέ. [f] τί ταράσσῃ; [g] τί τοῦτων καινόν; [h] τί σε ἐξίσησι; [i] τὸ αἴτιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν. ἔξω δὲ τούτων οὐδέν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ σοὶς τοῖς θεοῖς ἤδη πυκὶ ἁπλούστερον καὶ χρηστότερον * γένε. [k] ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ χιλίοις ἰσορρόπησαι.

§. 38. [l] Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. [m] τάχα δὲ οὐκ ἥμαρτεν.

§. 39. [n] Ἢτοι [o] ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα, [p] ὡς ἑνὶ σώματι, συμπαθαίνῃ. καὶ [q] δὲ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ ὅλα γινομένοις μέμφεσθαι ἢ [r] ἄτομοι, καὶ ἄδειν ἄλλο, ἢ [s] κυκεὼν καὶ σκεδασμός.

[t] τί ἂν ταράσσῃ; [v] * τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, * ὑποκρίνῃ, [x] συναγελάζῃ, * βόσκῃ.

pili, veſtis; ſanguis, purpura; & ejuſmodi alia qævis. etiam qod formæ rationem obtinet, & ipſum aliud qiddam iſtiuſmodi eſt; & ex aliis in alia tranſit.

§. 37. Jam ſatìs eſt vitæ calamitoſæ, & obmurmurationis, & nugarum. qid perturbaris? ecqid in his novi? qid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc avtem nihil eſt. qin erga deos itaqe tandem aliqando ſimplicior meliúſqe affectus ſis. perinde habet annis centum an tribus iſta nôris.

§. 38. Si qis deliqerit, penes ipſum eſt malum. fortaſſis avtem nec deliqit.

§. 39. Vel ab una mente, qaſi fonte communi, tanqam uni corpori ſuperveniunt univerſa: nec partem oportet de eis conqeri, qæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, neç aliud eſt qicqam qàm cinnus & diſperſio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis inſtar paſceris, in feram belluam tranſiiſti.

§.40.

ANNOTATIONES.

erubeſcimus ſumma apud nos haberi, qa fuerant ima terrarum. A in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p.* 64. *E.* Ὁρᾷς τὸν πίθηκον; εἰ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, εἰδὲ βαστάζειν, ὡς ὁ ἵππος, εἰδὲ ἀρᾶν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες. ὕβριν ἂν φέρει καὶ βωμολοχίαν, καὶ παιδιᾶς ἀνίσχεται, γέλωτος ὄργανον ἐμπαρέχων. *Conſidera ſimiam: domum ut canis cuſtodire, ſerre ut equs, arare ut bos neqit; ergò contumelias fert, & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe prabet.* facere tamen pro Xylandri verſione videri poſſit Epicteti illud *Enchir. cap.* 35. qod idem totidem ferè verbis habetur & *Diſſert. l.*3.c.15. Ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία, ἀναχωρήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαίσας παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. ὕτω καὶ B σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλε σοι ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. *His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe. Sin, minùs, ut pueri reſilies, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tubâ canunt, jam tragœdias repræſentant. Tu qoqe ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto avtem animo nihil; ſed ut ſimius, qicqid ſpectaveris, imitabere, atqe aliud ex alio adamabis.* verùm qid eſt hoc vago & deſultorio vitæ inſtituto nugacius? vide *l.* 4. §. 16. Idem *l.* 2. *c.* 4. de philoſophiam profeſ- C ſo, ſed vitæ inqinatiſſimæ homuncione: Ἀρχέδημον τοίνυν ποῶν, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπε λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρεις; *Ergò tu Archedemi ſectator adulter eſto, & perfidus, & loco hominis lupus avt ſimius. Qid enim intereſt?* Diogenes *Epiſt.* 17. cujus initium, an inſcriptio, cùm interciderit, ità poteſt reſtitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν. *Canis iis, qi Graci appellantur, gemitum dicit.*] Ὑπάρχει δὲ τῦθ' ὑμῖν, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. ὅττις γὰρ ταῖς μὲν ὄψεσιν ἀνθρώποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, προσποιεῖσθε πάντα, γινώσκετε δὲ οὐδέν. *Hoc qidem, etſi ego nihil dixero, vobis eſt. Nam facie qidem homines, animo ſimiæ eſtis. Omnia ſimulatis, nihil cognoſcitis.* reliqâ ferè totâ epiſtolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè D deſcribit.

Τί τοῦτων καινόν] *ad l.* 7. §. 1.

Τί σε ἐξίσησι] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obſtupeſcis?* Caſavbonus. Malim, *qid te percellit?* ſive *de mentis ſtatu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γίνου] *Qin & jam erga deos ſimplicior & melior es factus* Xylander. qaſi ἐγένου legeretur. at Lugdunenſis γενοῦ. rectè. qem & Caſavbonus ſecutus eſt, *eſto jam tandem erga deos ſimpliciùs ac benigniùs affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.*3.§.7. & *l.*6.§.23. & *l.*12.§.35. E poteſt avtem hæc clavſula fuiſſe à prægreſſis ſejuncta; & hoc velle, opera naturæ luſtres breviore ſpatio an prolixiore, nihil intereſſe; cùm eadem viſurus ſis.

§. 38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *ſuprà* §. 4. & 20.

§. 39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.* 6. §. 36.

Ὡς ἑνὶ σώματι] vide *ad l.*4.§.40.

Ἐπισυμπαίνει] vide *ad l.* 5. §. 8.

Τί ἂν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? menti tua dicis, mortuus es, periiſti, efferatus es, ſimulas, es in cœtu, aleris?* Xylander illud advertit vocabulum θηρίωσαι, qod F in periocha ſeqenti inferctum ſenſum facit exſenſum, iſtûc eſſe retrahendum. & eſt prorſus. ſed τεθηρίωσαι legendum &, me avtore, ultimo loco potiùs collocandum. At Caſavbonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanqam aliò ſpectantia) *Dicis parti illi ratione pradita, mortua es, corrupto apprehendit te? num & hæc excrementa egerit? num petu-*

a L.6.§.13. b L.2.§.2. c Sup.§.28. l.10.§ 1. d Sup.§.2. 26. e L.2.§.3.l. 5.§.5. f L.5.§.23. Inf.§.39. g L.7.§.1. h L.12.§.19 i L.7.§.29. *ἐγένου Xyl. γενοῦ Lug. k L.3.§.7.l. 6§.23. l Sup.§.4.l. 12.§.26. m L.11.§. 18.§.12.§. 16. n L.2.§.3. l.6.§.36. o L.4.§.40. p L.5.§.8. q L.2.§.3. r Sup.§.28. s L.4.§.27. t Sup.§.37. v L.4.§.28. l.5.§.11. *τί λέγεις; τῷ ἡγ. Sal. * ἀποκρίνει. Mer.-νεις vel-νῃ f. x L.6.§.16. * λαίζῃ Lug. * [τεθηρίωσαι] β. Inf. §. 40.

§. 40. Avt nihil poſſunt Dii, avt poſſunt. ſi nihil poſſunt, cur precaris? ſi poſſunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poſcis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius ſis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? ſiqidem enim omnino hominibus opem ſuam conferre poſſunt, etiam ad hæc poſſunt. ſed dices fortaſſe, Deos iſta in poteſtate tua poſuiſſe. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in poteſtate tua ſunt

§. 40. Ἤτοι ἠδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θεάσασθαι] δύνανται). εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται), τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται), ἀλλὰ τί ἐχὶ μᾶλλον εὔχῃ, διδόναι αὐτὰς, [a] τὸ μήτε φοβεῖσθαί τι τούτων, μήτε ἐπιθυμεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται) συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται) συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι [b] ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, ἀ χρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι μετ' ἐλευθ-

* τι δράσαι Lug. An.

a L. 4. §. 49.

* τῷ

* τῷ

b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depaſcitur? ut nimirum corporis inſtar morti obnoxia ſit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ eſſe *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *ſuprà* §. 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τῷ συναγελάζῃ rationem nullam habuiſſe videtur) & novum iſta conficere ἐρώτημα. vult deniqe τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* ſignificatum habere. D. Bootius avtem aliter iſta interſtingvit. ſiqidem argumentum ſuperius ad τῷ ἡγεμονικῷ clavdit. tanqam ſi ſcriptum eſſet, τί ἂν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; *Qid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipſe novam ſeqi materiam, cujus verba ſic concipienda ſint. Λέγεις, τεθεώρηκα. ἔφθαρται, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, ſive, *in contemplatione verſatum te. verùm corruptus es, ſimulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certè iſtîc *hiſtrionem agere* mihi ſignificare videtur; eo ſenſu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberienſis dixit, *policrat. l. 3. c. 8. totum ferè mundum hiſtrionicam exercere.* qanqam nec ſpreverim ipſe prorſus, qod Caſavbonus ſubindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma ſignificatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipſe *l. 6. §. 16.* τίμιον, inqit, ἔστε τὸ συναγελάζεσθαι, ἔστε τὸ τρέφεσθαι. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. *Non eſt æſtimatione multâ dignum gregatim convenire, avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere.* qod avtem τεθεωρῆσθαι dicit, Epictetus forſan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Diſſert. l. 1. c. 5.* Ἐκτέτμηται τὸ αἰδήμων αὐτῷ, καὶ ἐκτετμημένον. καὶ τὸ λογικὸν ἐκ ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθεώρηται. *Reſectus eſt ejus pudor, & reformidatio, ac ratio non illa qidem reſecta, ſed efferata eſt.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag. 102. D.* nam τεθηριῶσθαι τῷ ἡγεμονικῷ *eſt idem Marco, qod Crantori* τεθηριῶσθαι τὴν ψυχὴν, in illis, τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθά δὲ ψυχήν. *Qippe neceſſe eſt ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe.* Verùm locus inſigniter depravatus videtur. Nec certi qid ſtatuere avſim. D, Salmaſius de hoc loco per literas conſultus, de θηρίωται huc retrahendo conſentit: periodum totam ſic concinnandam cenſet. Τί ἂν ταράσσῃ; μήτε τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωται; *numqid ἡγεμονικῷ tuo dicis; qòd mortuum eſt, qòd corruptum, qòd aliud agit, aliud ſimulat, qòd congregetur, paſcat, & efferetur.* vel ſic etiam, Τί ἂν ταράσσῃ; τί λέγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἔφθαρσαι, &c. *an τῷ ἡγεμονικῷ mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non ſunt τῷ ἡγεμονικῷ, ac divinæ particulæ qæ nobis inſita eſt, ſed brutæ materiæ.

§. 40. Ἤτοι ἠδὲν δύνανται θεοὶ, ἢ θηρίωται δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei poſſunt, avt animi diſtractiones & intemperies ſopire & lenire poſſunt.* Mericus Caſavbonus qi loco τῷ θηρίωται qid legerit ignoro. Ego Xylandrum ſeqor hîc furcillantem prorſus. Vide ad periochæ præcedentis clavſulam. *Vel nihil*, inqit, *poſſunt dii, vel poſſunt aliqid.* Sequentia liqidò comprobant. Annotator Lugdunenſis ἤ τι δράσαι δύνανται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magìs etiam petis, ut dent tibi nè qid horum metuas, avt expetas, neqe magis doleas, ſi abſit, qàm ſi adſit?* Xylander. Ego malim. τῷ μὴ π. τ. τ. ἢ τῷ π. *Cur non hoc potiùs poſcis, ne iſtorum aliqid metuas, avt nè iſtorum aliqid cupias, qàm nè iſtorum aliqid abſit, vel adſit tibi.* in verſionem ſuam Caſavbonus utrumqe admiſit. Hoc eſt qod Diogenes olim in parentibus notabat. Ἐπὶ τῷ ἡὶν γενέσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε. περὶ δὲ τῦ ποταπὸς ἐκεῖνος, ἢ θύετε. *Filium*, inqit, *ut habeatis, victimâ caſâ deos poſcitis: verùm de hoc, qalis futurus ſit, parum penſi habetis; nec ut bonus, probiſqe evadat, Deis ſupplices eſtis.* Lactius *l. 5.* ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos iſtiuſmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qàm ut re expetitâ potiaris? cur non potiùs ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non iſtud verè felicem facit. Vide *l. 4. §. 9.* finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Ἀνθρωπ' ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
Αἰτοῦ παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè poſce homo natus, à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æqanimen, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehenſio apud Petronium Evmolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, ſi ad eloqentiam perveniſſet? qis, ſi Philoſophia fontem invenisſet? ac nè bonam qidem mentem, avt bonam valetudinem petunt; ſed ſtatim atqe limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, ſi propinqum divitem extulerit, alius ſi theſaurum effoderit, alius ſi ad trecenties HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Pruſæus *Orat. 16. pag. 245.* Τοσούτων ἂν δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τῦ σώματος ἀρχομένοις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πῶς ἔνεστιν ἑκάστῳ τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥᾳδίως ἐνδιδόντα, μὴ κακοδαιμονίστατον ἁπάντων εἶναι προσευχόμενον τοῖς θεοῖς, ὅπως μὴ τῦτο, μηδὲ τῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὁμίλῳ πορευόμενος, σκίπαιμα μὲν ἔχοι μηδὲν, ἴυχοιτο δὲ μόνον, ἕκαστον τῶν γαλαγμῶν διαφυγεῖν. ἢ εἴ τις πλέων, αὐτὸ τῦτο εὔχεται προσέχειν, καὶ τὸ προσπίπτον δίχεσθαι καλῶς, ἴυχοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι. *Quam tot igitur dura ſint, qæ & corpori noſtro poſſint accidere, qid tandem expectandum eſt? Avt qomodo fieri poteſt, ut is qi unumqodqe horum ſentiat, facileqe ſuccumbat non omnium ſit infeliciſſimus, Deos ſemper orans, ut ne hoc, ut ne illud accidat. Qemadmodum ſi qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, ſed ſolummodo optet, ut ſingulas guttas poſſit effugere. An non fatuus fuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe fluctum irruentem fortiter excipiat, ſed precetur, ut nulla unda navem tundant.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hîc Plutarchus conſtrictos tenere ſe avtumat, *de Stoic. contradict. c. 27.* Εἰπεῖν ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὴν μὲ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀνθαίρετόν ἐσι. πλῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, ἐκ ἐν χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τυτίσι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ἀλεθρίως. καί τοι εἰ μὲν δύναται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοὶ, ἐκ ἐθέλουσι χρηστοὶ μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύναται ποιεῖν ἀγαθὸς, ὑδὲ ὠφελεῖν δύναται, μαθητὸς τῶν ἄλλων ὢν ἀγαθὸς, μηδὲ ὠφελίμως. *Ergò ſi Deus virtutem non det hominibus, ſed bonum ultro ab eo expeti poſſit: divitias avtem & bonam valetudinem ſine virtute det: non bene uſuris dabit utsqe, ſed malè, hoc eſt, damnoſè, turpiter, perniciosè. Sed enim, ſi dii poſſunt virtutem largiri, neqe hoc faciunt, boni avt benigni non ſunt, ſi id non faciunt. Si bonos facere non poſſunt, ne prodeſſe qidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum ſit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l. 2. §. 11.* ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο, *In ipſius arbitrio prorſus poſuere.*

Ὃ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι] Epictetus *l. 2. c. 16.* Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πᾶς, μὴ ἀγωνιᾷς; μωρὲ, χεῖρας ἐκ ἔχεις, ἐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; ἴυχε νῦν καθήμενος, ὅπως αἱ μυξαί σου μὴ ῥέωσιν. ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τί ἔν; ἐνταῦθά σοι ὐδὲν δέδωκεν; ἀ δέδωκέ σοι καρτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτα; ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; *Dicimus, prob deum fidem! qid agam ne aſtuem? ſtulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò ſedens precare, ne pituita tibi defluat. Emunge potius, nec accuſa Deum. Qid ergo? hic nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tot manus cum habeas, adhuc reqiris eum qi te emungat.* Objurgat hoc nomine Græcos Demoſthenes *Philip. 3.* Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται. καὶ τὸν ἀυτὸν τρόπον, ὅπερ οἱ τὴν χάλαζαν, ἡμῖν δοκοῦσι θεωρεῖν, ἰυχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι. κωλύειν δὲ ὐδεὶς ἐπιχειρῶν. *Sed Græci tamen hæc tolerant: eodemqe modo, qo qi grandinem (ut mihi qidem videtur) ſpectant, optat qiſqe ne in ſuos agros deferatur, prohibere conatur nemo.* Xenophon *Pad. l. 1. pag. 26. B.* Ὡς ὐδὲ θέμις ἦν αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ἔστε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. ἔστε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν. ἔστε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἴυχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, ὐδὲ μὴ σπείραντάς γε σῖτον, ἴυχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι. ὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τοὺς δὲ ἀθέμιστα ἰυχομένους εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπραγμονεῖν τοὺς παράνομα δρωμένους. *Ne fas qidem eſſe a Diis petere, ut eqeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qi rem eqeſtrem non didicerint; nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis peritos ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à ſe gubernando ſervari: nec qi ſemina ſpargere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci: nec ut ſalutem petant, qi ſibimet in bello non caveant. Hæc enim omnia contra leges divinas eſſe.*

a Sup. §. 27. ἀλλ' ἡσυχίας, ἢ [a] ἀφορέσαι πρὸς τὸ μὴ ἐπί σοι
b L. 8. §. 3. μὴ [b] δουλείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν,
c L. 1. §. 17. ὅτι ἰσχὺς καὶ [c] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνου-
l. 12. §. 14. σιν; [d] ἄρξαι γὰρ σὺ τῶν τοιούτων εὐχέσθαι, καὶ ὄψει.
d L. 6. §. 23. ἔστω εὐχέσθω, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; σὺ,
πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης;
ἄλλος, πῶς στρηθῶ ἐκείνου; σὺ, πῶς μὴ χρή-
e L. 10. §. 35. l. 11. §. 33, 34. ζω τοῦ στρηθῆναι; ἄλλος, [e] πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ
τεκνίον; σὺ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως
ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχάς, καὶ θεώρει τί γίνε-
ται.

§. 41. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ
οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησὶν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra poteſtatem tuam ſunt, cum ſervitute animíqe abjectione anxiè ferri? qanqam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis ſita ſunt? iſta ergò Deos prece poſcere incipias; videbis qid futurum ſit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiſcam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum ſit.

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eum eis, qi inviſebant me, colloqia habebam, nec iſtiuſmodi ſermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, diſſerebam.

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qa non fas ſit: illos ajebas merito ſic apud deos nihil impetrare, ut qi petunt iniqa, repulſam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciſcenda; & peritiæ actio inſuper adjicienda. neqe enim nandi peritiſſimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus eſt, ſi brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum ſeſe permiſerit. Ariſtides *de concord. ad Rhod. tom.* 11. *p.* 383. Ἄτοπον τοὺς θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν, ἃγ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergò diis eſtis moleſti, cùm nolitis ea, qa illi in vobis eſſe credunt, facere?* Tertullianus *exhort. caſtit. c.* 12. *Tantâ ſolicitudine petere audebis, qod in te poſitum recuſabis?*

Ἡ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι] *qàm de eis, qa non ſunt in tua manu poſita, ſolicitum eſſe* Xylander. *Ea, qa in tua poteſtate non ſunt ſita, affectare* Caſaubonus. Malim, *ad ea cum animi qodam cruciatu & diſtractione ferri*, & *qaſi differri.* vide *ſuprà* §. 26.

Μετὰ δουλείας] *cum ſervitute*, id eſt, animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. §. 3. Καὶ δουλεία πόσων. *Et qàm multis rebus inſervire.* & *ſuprà* §. 29. Δουλεία γινόντων. *Servitus ingemiſcentium.* Sic nimirum ſervi & mancipia fiunt, ſúntqe revera earum rerum, qas tanta cum anxietate reqirunt, & qibus ὕστις προσπαθῶσιν, ut Marcus noſter, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 10.

Imperat aut ſervit collecta pecunia cuiqe,
Tortum digna ſeqi potiùs, qàm ducere funem.

Hoc eſt qod Seneca *Epiſt.* 8. ex perſona fortunæ munera enixè anxiéqe avcupantium. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur.* id eſt, putamus res eſſe in noſtra poteſtate; cùm nos potiùs in illarum poteſtate ſimus; dum illarum ſervi & qaſi mancipia ſumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν] Auguſtinus *de grat. Chriſt. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad noſtram pertinet poteſtatem, ſi Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiſſ. l.* 2. *c.* 6. *Qis optat, qod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτοῦ τις ἔχει, περιττὸς ἐστι καὶ μάταιος παρ' ἄλλου λαμβάνων. *Nam qi id qod à ſeſe habet ab alio ſumit, is omnino vanus eſt atqe ineptus.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψεως θεόθεν γινόμενας, *adjutationes à diis profectæ.* Sed diſertiùs pavlò Marco Pavlus noſter *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus vicißim auxiliatur*; qaſi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργεῖ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apoſtolus de ſe *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. *Ex ipſo dì. Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non tam ego*; vel, *non ſolus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ. *Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci iſtius interpunctione ambigi meritò poteſt) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed ipſe cum gratia, gratia cum ipſo eſt cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità *nec gratiæ divinæ qam agnoſcit, ingratus, nec ope fretus divinâ, extitit otioſus, verùm & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam ſuam contribuit.* Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii ſuas labore dotes eſſe venales volunt.

Grotius.

Καὶ τ' ἐργαζόμενον πολὺ φίλτερον ἀθανάτοισι.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρι, ὅς κεν ἀεργός.
Ipſi ſudantem & clementiùs aſpiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter ſuperique hominéſqe.

Heſiodus *oper. l.* 1. Sed & Æſchylus *Perſ.*

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὧ θεὸς συνάπτεται,
Qò qis ultrò properat illuc adjuvat curſum Deus.

Idémqe.

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμοντι συμπονεῖν θεός.

A *Habet laborans collaborantem Deum.*

Et,

Τῷ δ' αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adeſſe gaudet, ſed laboranti, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & poſt Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Eſtimeno* (ſive ut Grotius avtumat ex *Clymene*) eſſe vult: qi & illud Socratis in *Minoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
Fortuna non eſt ſocia nil conantibus.

B Indè proverbium apud Laconas, Τὰν χεῖρα προσφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. *Poſtqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Inſtit. Lacon. pag.* 239. *A.* ſed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὰν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et,

Αὐτός τι τῶν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.
Molire primus ipſe, mox Deum invoca.
Ἀργὸς γὰρ εἶδεις, θεοὺς ἔχων ἀεὶ τόμα
Βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγων ἄνευ πόνου.

C Evripides *Electr.*

Expers laboris atqe inops nemo poteſt
Rem facere, qamvis ſæpe compellet Deos.

Grotius. Syneſius denique *de provident.* 1. *p.* 102. Καὶ τοῦτο προνοίας, δι' ἣν ἔξεσι μὴ ῥᾳθυμοῦντας, ἀλλὰ χεραίνας ὅις παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως εὐδαίμονας εἶναι. ὑ γὰρ ἔστιν ἡ πρόνοια κατὰ τὴν μητέρα τῶν νεογιλῶν βρέφους, ἣν δεῖ πράγματα ἔχειν, ἀποσοβοῦσαν τὰ προσπῖπτοντα καὶ λυπήσοντα. ἐκείνη γὰρ ἀτελὲς ἔτι καὶ ὀκνηρὸν ἀδοήητον. ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αὔξησιν γε αὐτὸ καὶ ὁπλίσασα, χρῆσθαι κελεύει, καὶ τὰ καιρὰ ἀπερύκει. ταῦτα τοῖς παντὸς ἄξια ἀνθρώποις εἰδέναι ἡγῶ, καὶ γὰρ πρόνοιαν νομίζουσι, καὶ ἑαυτῶν φροντίζουσι, ἐυσεβεῖς τε καὶ ἐπιμελεῖς ἅμα γινόμενοι. καὶ ὐχ ἡγήσονται θεῷ τι ἐπισρέφειν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς σατιάζειν πρὸς ἄλληλα. *Et providentia acceptum referri debet, cujus beneficio ſi qis ceſſim non agat, utaturqe paratis ſibi ex ea ſubſidiis, poteſt omni parte eſſe feliciſſimus: non enim proinde eſt providentia, ac nuper editi infantis mater, qa in omnibus iis, qa aut advolant, aut qoqo modo moleſta ſunt, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus eſt, & propriis auxiliis deſtitutus; ſed ei ſimilis eſt, qa aucto & armis inſtructo puero, uti jam illum jubet, atqe imminentia mala propulſare. Hac hominibus ſcitu digniſſima perſvaſum habeto, & providentiam eſſe aliqam exiſtimabunt, & ſibi ipſis proficient,* D *religioſiqe ſimul & providi erunt, neqe Dei curam purabunt à virtutis uſu diſſidere.* Pulcerrimé.

Ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεώρει τί γίνεται] *Poſce deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum ſit*, qod Dominus Chriſtus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *qanto magis gratiam ſpiritûs eam poſcentibus conceder?* ſcilicet qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. *Ipſum, ſi qid petierimus ſecundum voluntatem ejus, nos audire. Qod ſi ſcimus eum audire nos, qicqid petierimus, ſci-* F *mus nos habere petitiones noſtras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μέγιον τάλας. μὴ συναρπασθῇς, μέγας ὁ ἀγὼν ἐσι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βατιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἐυροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. τοῦ θεοῦ μίμνησο. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν ἐν πειρατηρίῳ, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι πλέοντες. *Expecta miſer, nolis aſſentiri temerè: ingens eſt certamen, divinum facimus, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, vacuitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Videatur & Menandrianum illud ſuperiùs pavlò exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qa de rerum natura priùs fueram meditatus.* Ità ſe explicat ipſe apud Laërtium in *Epiſt.*

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamsi motuum in corpusculo istiusmodi particeps unà, imperturbata consisteret nihilominus, bonúmqe suum retineret. sed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent sese, qasi magni qid agerent. sed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, sive in morbo, si contigerit, sive in alio qovis casu adverso, feceris. etenim hoc est sectæ cujusvis commune, in casibus qibuscunqe à philosophia non absistere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: sed rei tantùm præsenti agendæ intendere, & instrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuspiam impudentiâ offenderis, statim sic percontare te, Fieríne ergò potest, ut impudentes in mundo nè sint? non potest. tu itaqe qod non potest, nè poscas. est enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo esse necesse est. idem in promptu tibi sit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non posse, qin exístat hoc genus hominum, mox erga singulos mitiùs te habiturus es. utile est admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διετέλεν, ϗ πρὸς αὐτῷ τάτῳ ὢν, πῶς [a] ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ τοιούτων κινήσεων ἀδιαφορεῖ, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. ὡδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφερέσθαι * ὡς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος * ἤρετο εὖ ϗ καλῶς. * ταῦτα ἂν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, ϗ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] πρεπούσῃ. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * ϗ φυσιολόγῳ [c] συμφλυαλεῖν, πάσης αἱρέσεως κοινὸν, [d] πρὸς μόνῳ * τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι, ϗ τῷ ὀρθῶς δεῖ πράσσειν.

§. 42. Ὅταν τινος ἀναισχυντίας προσκόπῃς, [e] εὐθὺς πυνθάνου σαυτόν, δύνανται ἢν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; ϗ δύνανται. [f] μὴ οὖν αἰτεῖ τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ ϗ οὗτός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ ϗ ἐπὶ [g] παντὸς πανούργου, ϗ ἐπὶ παντὸς ἀπίστου, ϗ παντὸς [h] ὅτιοῦν ἁμαρτάνοντος, ἕτοιμον ἔχειν. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. ἔνιοτε δὲ ϗ χρήσιμον ἐκείνο εὐθὺς ἐννοεῖν, τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ὄργανον πρὸς τοῦτο τὸ

a L. 5. §. 26.

* -φυάτλεσθαι Sal.

L. 7. §. 3. & l. 10. §. 13.

* ἤγετο Boot.

* τ'αυτὰ

b Sup. §. 13.

* μὴ φυσ. vel, κὴ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ.

f. L. 10. §. 9.

c L. 7. §. 43.

d Sup. §. 6.

* [δὲ] τῷ

e L. 6. §. 41. l. 8. §. 15.

f L. 5. §. 17. l. 7. § 71. l. 11. §. 18. 33.

g L. 1. §. 9. l. 4. §. 37. l. 7. §. 63.

h L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 10. §. 33.

ANNOTATIONES.

Epist. de qo Marcus istic, Epicurus; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *infrà*. at Casavbonus προηγούμενα, *præstantiora*; cùm *præterita*, *præcedentia*, prægressa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúsqe qam corporis, spiritùs qam carnis, rationem habet curámqe gerit? qid Chrysippum? qid Christianum facere oportebit? Ità Psaltes *Psal.* 41. *vers.* 4, 10. animæ sanitatem primo loco, tum corporis Deum poscit.

Καταφράτλεσθαι] Xylander καταπλάτλεσθαι legisse videtur. qasi Pindaricum illud voluerit,

— γύιοις περιάπτων πάντοθεν
Φάρμακα.
— membris circum applicans undiqe
Pharmaca.

Pyth. od. 3. idémqe medicum adhibitum omnino negare Epicurum frustrà avtumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac si magni momenti haberet illud, qod à medico præstaretur. Ego verò existimabam τὸ καταφράτλεσθαι istic esse *munire corpus* adversus vim morbi. Somnia nimirum mera comminiscimur nobis, ubi genuina non occurrit scriptura. Verùm somnium istud excussit planè mihi Vir clariss. Salmasius, dum legendum suggerit, καταφρυάτλεσθαι. qo verbo usus est & Marcus *l.* 7. §. 3. & *l.* 10. §. 13. unde & φρύαγμα pro *fastu*. μετὰ δεινῦ φρυάγματος, *l.* 4. §. 42. *non medicis*, inqit, *præbebam me, ut de me magnos spiritus sumere possent, qasi aliqid operæ pretium facturi, in sanitate mihi restituta.* Nihil certius. Qod avtem Marcus hîc καταφρυάτλεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *Dissert.* *l.* 3. *c.* 10. Τί ἐν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἕξω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τῦ ἐπᾶραι ὀφρῦν; *Qid ergò adularis medico? Qid dicis, si voles domine, bene habebo? Qid ei erigendi supercilii occasionem præbes?* hoc est, τῦ καταφρυάτλεσθαι. de eisdem sensu diverso Marcus, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συσπάσαι, *super decumbentes, tanqam conclamatos jam, supercilia contrahere*, dixit. *l.* 4. §. 48. Certè ὀφρῦν & καταφρύαγμα conjunxit & pro eodem usurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. §. 19. repræsentandus. καταφρυάτλεσθαι optimè exprimit qod Hebræi dicunt רגשא id est, inqit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *vers.* 2. יגשר *vaxntir*, to vaunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο εὖ ϗ καλῶς] Mericus Casavbonus ἠρέσκετο, legisse videtur. D. Bootius (cui accedo) ἤγετο mavult. Seneca *Ep.* 92. *Epicurus, cùm illum hinc urinæ difficultas torqueret, hinc insanabilis exulcerati dolor ventris, beatissimum, inqit, hunc & ultimum diem ago.* qod idem & *Ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipsa habes ex *Epist. ad Idomeneum* apud Laertium *l.* 10. *c.* 22. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες ἅμα τελευτὴν ἔγραφον ἡμέραν τῷ βίῳ ἐγεάφομεν ὑμῖν ταυτί. τραγυρία τε παρακολουθήκει, ϗ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τῷ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. ἀντιπαρετάτλετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qi *ad Hermachum* scriptam allerit, sic vertit, *Tuscul. l.* 3. *Cùm agerenus vita beatum, & eundem supremum diem, scribebamus hæc. tanti autem morbi aderant vesicæ & visceruni, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, qam capiebam memoriâ rationum inventorúmqe nostrorum.* Meminit & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Lego τ'αυτά. τ'αυτὰ ἐκείνῳ, *eadem qæ ille.* qod non advertens Xylander sententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι] Qod de Theodorico Gotho aleam tractante, Sidonius *l.* 1. *Ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris trascitur, in utrisqe philosophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ ϗ φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν] at Epicurum suprà ajebat dixisse, ὅτι τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλει, *qod, qæ circa rerum naturam prius meditatus fuerat, disseruerit.* & *l.* 10. §. 31. monet Marcus ipse, φυσιολόγως ὁρᾶν τὰ ἐν τῷ βίῳ. Xylander prorsus omisit. Verùm potuit ibi speculationes naturales designàsse, qæ ad rem præsentem mentémqe firmandam faciebant, istic vanas, sutiles, curiosas, inutiles, notare, qæ ad mores formandos nihil conducerent. Suspicio tamen havd prorsus spernenda forsan fuerit, scripsisse Marcum ϗ μὴ φυσιολόγῳ, vel ϗ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. §. 9. μὴ συμφλυαρεῖν avtem dixit, qomodo συνεπιθρηνεῖν. *l.* 7. §. 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι] Vult nos, qod vulgò dicitur, *hoc agere.* Flaccus in *art.*

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.

Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. §. 2. & *suprà* §. 6, 29. & *l.* 10. §. 1.

§. 42. Οὐ δύνανται] itaqe ἐκ τῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet*, si ejusmodi vitare velimus homines, qales in mundo non possunt non esse freqentes. Verùm necessitatem illam, qam somniabant Stoici, qasi citra malum bonum nè consistere qidem posset, Christiani nevtiqam agnoscimus. vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15.

Οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertullianus *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos esse & hæreticos.* Allusit ad illud Apostoli, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ ϗ αἱρέσεις εἶναι. *Oportet enim etiam hæreses esse.* sed & D. Christus, Matth. *cap.* 18. *v.* 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστι ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. *Necesse enim est ut eveniant offendicula.*

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τοῦτο] Vide *suprà* §. 11. Epictetus *enchir. c.* 9. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπιστρέφειν ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῦ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὴν, ἐυρήσεις δύναμιν πρὸς τοῦτο ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, ἐυρήσεις καρτερίαν. ἐὰν λοιδορίαν, ἐυρήσεις ἀνεξικακίαν, ϗ οὕτως ἐθιζόμενός σε, οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι. *Qicqid inciderit, in eo memento, ad te conversus, inqirere, qâ facultate sis ad usum ejus instructus. Si qem formosum formosámqe videris: ad eam rem temperantia facultas in promptu erit. Si labor objectus fuerit, tolerantiam reperies. Si convicium, patientiam invenies. Qod si te ita consuefeceris, visis non obtemperabis.*

τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀνλιφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τλῶ πρᾳότητα, πρὸς ἄλλον, ἄλλω τινὰ δύναμιν. ὅλως ἢ [a] ἔξεσί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς ἢ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τ προκειμένε, καὶ [b] πεπλάνηται. [c] νὶ ἢ καὶ βέβλαψαι; ἐυρήσεις γὰρ μηδένα τάτων πρὸς ἃς παροξύνῃ, [d] πεποιηκότα τι τοιᾶτον, ἐξ ἃ ἡ διάνοιά σε χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. [e] τὸ ἢ καλὸν σε κ τὸ βλαβερὸν, ἐπιστῆσαι πασιν τλῶ ὑπάρξασιν ἔχει. [f] τί ἢ κακὸν, ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ἀπαιδεύτῳ τὰ ἀπαιδεύτε πράσσει; ὅρα μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλεις, ὅτι σ προσεδέκησας ἔτον ἔτο ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ κ ἀφορμὰς ἐκ ἔλαβες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκὸς ἐστ ἔτον ἔτο ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπλαθόμην. [i] θαυμάζεις εἰ ἡμάρτηκε. μᾶλλον ἢ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφε. προδήλως γὰρ τὸν τὸ ἁμάρτημα, εἶτα τοιαύτῃ τλῶ πίστιν ἔχοντ ἐπίστασας, ὅτι τλῶ πίστιν φυλάξει, εἶτα τλῶ χάριν ἔδωκας, [k] μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ

adverſùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adverſùs ſtolidum manſvetudinem, adverſùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. qiſqis enim delinqit, à propoſito aberrat & deceptus eſt. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus ſuccenſes, qenqam feciſſe deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc ſolo conſiſtit. ecqid avtem mali avt infveti fit, ſi ineruditus, qæ ineruditi ſunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incuſare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occaſiones tibi juſtas ſuppeditet cogitandi, probabile eſſe illum hoc eſſe admiſſurum, tum tamen hoc oblitus, admiſiſſe illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam infidum avt ingratum aliqem incuſas, in temet cenſuram converte. peccatum enim proculdubio eſt tuum, ſive qod hominem ſic affectum credidiſti fidem tibi ſervaturum, ſive beneficium cùm dares, qod non abſolutè dediſti nec tanqam qi to-

tum

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πρᾳότητα] Ità Apoſtolus *ad Titum c. 3. v. 2. πᾶσαν ἐνδεικνυμένες πρᾳότητα πρὸς πάντας. omnem exhibentes lenitatem erga qoſvis homines.* & qia objici poterat, multos eſſe ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox ſubjicit, *v. 3.* Ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes, &c.*

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apoſtolus *Ep. c. 5. v. 19.* τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθέντα ἐν πλάνῃ ὁδῦ αὐτῦ ἐπιστρέψαι. *Si qis aberrárit à veritate inter vos, & converterit eum qiſpiam.* vide *ſuprà §. 11. & ad l. 8. §. 59.* Hoc eſt avtem qod ipſa naturæ lex lúxqe poſtulat. Cicero *offic. l. 1. Omnium commania hominum videntur ea, qa ſunt generis ejuſdem, qod ab Ennio eſt poſitum;*

Homo qi erranti comiter monſtrat viam,
Qaſi lamen de ſuo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipſi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Moſaica *Devt. c. 22. v. 1.* de vicini pecude jumentóqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l. 4. c. 35. Pecora qoqe fratris tui, ſi errantia in via inveneris, prohibet deſpixias, qò minùs ea reducas fratri tuo; nedum ipſum ſibi.*

Ἀφαμαρτάνει τῷ προκειμένῳ] Bonum enim ſibi qiſqe ſuum etiam in eo qod peccat, propoſit; qum tamen peccando malum qiqe attrahant ſibi ſuum. Hoc eſt qod Avguſtinus paſſim inculcat *Ep. 121. c. 4. Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi peſſimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, niſi eodem modo ſe eſſe vel poſſe fieri beatos putarent. Hoc eſt ergò qod cupiunt & boni & mali; ſed ad qod perveniunt non niſi boni.* Et *ibidem c. 5. Dicunt nonnulli, beatum eſſe, qi ſecundum ſuam vivit voluntatem. abſit verum credamus, qid ſi enim neqiter velit vivere? nonne tanto miſerior eſſe convincitur, qanto facilius mala ejus voluntas impletur?* Mox, poſt adducta ex Ciceronis *Hortenſio* iſta, (qæ lavdat etiam *de Trinit. l. 13. c. 5.*) *Omnes ajunt, beatos eſſe qi vivunt ut ipſi velint, falſum id qidem. Velle enim qod non deceat idem ipſum miſerrimum: nec tam miſerum eſt non adipiſci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Teſtimonium,* inqit, *hoc verum eſt. ille igitur beatus eſt, qi qicqid vult habet,* & *nihil vult qod non debet.* & *in Pſal. 118. Conc. 1. beatum eſſe tam magnum eſt bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum eſt, qòd boni propterea ſunt boni; ſed illud eſt mirum, qòd etiam mali propterea ſunt mali, ut ſint beati. Nam qiſqis libidinibus deditus, luxuriâ ſtupriſqe corrumpitur, in hoc malo beatitudinem qærit, & ſe miſerum putat, cùm ad concupiſcentia ſua effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus ſit: & ſceleratus qiſqe in ſceleribus beatitudinem qærit. ità omnes beatitudinem concupiſcunt: ſed qomodo ad eam perveniatur, plurimi, dum neſciunt, per itinera ea currunt, qæ miſera ſunt, & ad majorem miſeriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l. 1. c. 14. de trinit. l. 13. c. 3, 8. de natura & grat. c. 49. de Stoic. & Epicur. c. 3.* & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l. 1.* & *ad Eccleſ. Cathol. l. 3.*

Πεπλάνηται] Ità *l. 6. §. 22.* Πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοῦντα. *Aberrantia, viaqe neſcia.* De ſe David, *Pſal. 119. v. 176.* Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Erravi ut pecus qa perit.* Eſajas, *c. 53. v. 6.* Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut ovis erravimus.* & Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 25.* Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum ſimplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Ariſtoteles *Hiſtor. Animal. l. 9. cap. 3.*

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σε χείρων] Vide *l. 7. §. 22.*

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τῦ ἀπαιδεύτε πράσσει] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Avt ignorantia nos rerum, avt inſolentia iracandos facit. ignorantia. qid enim mirum eſt malos mala facinora edere? qid novi eſt, ſi inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, ſervus peccat?* Terentius *Andr. 4. 5.*

Mirum verò, impudenter mulier ſi facit meretrix?

Vide *ad l. 4. §. 6.* & *l. 12. §. 16.*

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι σ προσεδέκησας] & pavlò pòſt, σὸν τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito inſimulanti, qòd à ſe accepta Cæſaris arcana in exitium ſuum imperatrici prodiderat. Δικαίως. *juſtè*, inqit, *hæc pateris;* Ὅτι μοι τοσῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, οὐδ' ἐφυλάξω τὴν ἀκρασίαν. *Qòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linguæ, vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarchum *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipſius nd *Tacit. annal. l. 1.* & Muretus *var. lect. l. 11. c. 2.* Plutarchus *de ira cohib. p. 463. D.* Ἐκπαλικόν ἐστι τὸ ἄφρων καὶ τὸ ἀπροσδόκητον. δεῖ δὲ, ὡς πω Παναίτιος ἔφη, χρῆσθαι τῷ Ἀναξαγόρᾳ, καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῦ παιδὸς εἶπεν, ἤδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, ἦτο τοῖς παροξύνουσιν ἴσως ἐπιφωνεῖν ἁμαρτήμασιν, ἤδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἐκτησάμην ἄλλον, ἤδειν ὅτι ἀπαθῆ τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ὅτι τῇ γυναῖκα γυναῖκα εἶχον. *Subita & improviſa facilè de ſtatu rationis dejiciunt. Oportet avtem, ut Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Utqe is narratâ filii morte reſpondit, ſciebam me genuiſſe mortalem: ita irritantibus identidem nos delictis hoc accipere, ſciebam me cum emerem ſervum, non emiſſe ſapientem: ſciebam me paraſſe amicum, cujus animus motibus eſſet obnoxius: ſciebam mulierem mihi eſſe cum acciperem mulierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpiſſimam ajebat Fabius imperatori excuſationem eſſe, Non putavi. ego turpiſſimam homini puto. Omnia puta; expecta. etiam in bonis moribus aliqid exiſtit aſperius. Semper futurum aliqid qod te offendat, exiſtima.*

Μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας] phraſis notanda; qam & ſuprà reſtituimus, *l. 7. §. 13.* καταληκτικῶς διδόναι qis dicitur, qando *actio dandi*, ſive *doni collatio*, ἐπ' αὐτὸ τὸ δεδωκέναι, ἤτοι κοινωνικῶς τι πρᾶξαι, καταλήγει, *ad ſocietatem humanam qod conducat facit*, ut *ſuprà §. 31.* καὶ ἐνταῦθα ἡ ὄρεξις ἀπολήγει. *nec ultra appetere qicqam neceſſe habet*, ut *l. 5. §. 34. Nihil aliud ſpectat, nec ullum finem ulteriorem habet præfixum ac propoſitum ſibi, niſi ut datum ac largitum ſit.* (qomodo Seneca, *de benef. l. 1. c. 2. dedi ut darem.* & *l. 4. c. 13. dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν καρπὸν ἀπελαφύσαι, ità ut omnem prorſus fructum donationis in eo ipſo qòd dederit, & poſuerit, qi dat, & accepiſſe ſe exiſtimet. utì Marcus mox. de qo modo largiendi vide ſplura, *l. 5. §. 6.* & *l. 7. §. 72, 73.* Seneca *Ep. 115. Pecunia ex qo in honore eſſe cepit, verus rerum honor cecidit: mercatoréſqe & venales invicem facti, qærimus non qale ſit qid, ſed qanti. ad mercedem pii ſumus, ad mercedem impii: honeſta qamdiu aliqa illis ſpes ineſt, ſeqimur; in contrarium tranſituri, ſi plus ſcelera promittant.* qod Juvenalis *Sat. 10.*

--- qis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas? ---

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? qod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem qæris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. qemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, qod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.

ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς οἷς πράξεως λύδις ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον θέλεις, ἐν ποιήσας ἄνθρωπον; [b] ἀκ ἀρκεῖ * σοι; καὶ φύσιν τινὶ σωῖ τι ἔπραξας; τοῦτο μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [c] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει. ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, * ἅπερ [d] καὶ τινὶ ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα * ἀπέχει τὸ ἴδιον. ἕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] ἐνεργητικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, [f] πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, [g] ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [ὅτι] x. f.
c L.2.§.1.
* ὅπερ.
d L.6.§.40.
* ἴχνοι Lug. An.
e L.8.§.7. 12.
f L.5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. *Qid eſt autem turpius, qàm aliqem computare qanti vir bonus ſit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec abſterreatur damno; adeóqe neminem ſpe ac pollicitatione corrumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſapius in ultro-tributis ſit. Qid conſeqor, inqit, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè fecero? qod feceris. nihil tibi extrà promittitur: ſi qid fortè obvenerit inter acceſſiones numerabis. rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt.* Idem *de benef. l.4.c.1.* ad qæ Lipſius. *factum ipſum facti merces.* Idem *Ep.113. Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans; nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. me juſtum eſſe gratis oportet. parùm eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non eſt qòd ſpectes, qod ſit juſta rei pramium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem.l.1.c.1. Rectè factorum verus fructus, feciſſe. nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipſas eſt.* Et *de vit. beat.c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſam: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Silius *bell. Pun. l.13.*

Ipſa qidem virtus ſibimet pulcerrima mercet.

& breviùs adhuc Clavdianus *de Mallii coſſ.*

Ipſa qidem virtus pretium ſibi. —

& Tragicus neſcio qis latiùs, apud Clementem *Strom. l.4.*

Οὐ' ἕνεκ' ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Ὄυκ ἐκ θυραίων τἀπίχειρα λαμβάνει.
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habet
Virtus, qòd extrà pramium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί ἂν ὄφελος αὐτῷ τῷ πρᾶξαι καλῶς; ἔπαθλον ἂν εἰδέναι; σὺ δὲ ζητεῖς ἔπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; *Qem ergò fructum ex rectè factis capit? .... Pramium ergo nullum? Tu viro bono majus pramium qaris honeſtis & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat huc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.v.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi moriar lucrum eſt mihi.* qo in loco (præfiſcini dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Airæus noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Parùm*, inqit, *penſi habeo, qid de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto honos ullus accreſcat. mihi ſiqidem, cùm in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóqe, Chriſtus eſt; ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè avtem hìc Annotator Lugdunenſis, qi καταλληλικῶς διδόναι exponit, *ità dare, ut in accipiente deſinat.* pejùs qòd καταλληλικῶς, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſumi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

A

Τοῦτο μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθὸν γὰρ ἀνθρώπων τις ἀνθρώποι φιλεῖ.
In admiratione enim eſt is qi in theatris pronuntiavit;
Ergò hominem homo mercede qiſqam diligit?

Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſvetus homini eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib.l.1. Id enim ipſum injuſtiſſimum eſt, juſtitiæ mercedem qærere.* & *ibidem. Qi non ipſo honeſto movemur, ut boni*

B

viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſumus, non boni. Et mox: *Qid liberalitas? gratuitáne eſt an mercenaria? ſi ſine pramio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qin is qi liberalis benignúsqe dicitur, officium, non fructum ſeqatur. Ergò item juſtitia nihil expetit pramii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eadémqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita: nam qæ mercede aliqâ ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatióqe virtutis.* Ἀμισθὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. *Vir-*

C

tutem enim mercedis expertem eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi ipſi prater bonum ipſum proponens. Gregorius Nazianzenus *Orat 32.p.518. B.*

Ὡς εἰ οἱ ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare.*

Ἀπέχει τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emendandi, ſed in deterius demutandi pruritus tenuit, qi proverbii planè immemor, καλὸν ἐν κείμενον μὴ κινεῖν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monentis, etiam καλὰ ἐν κείμενα paſſim ſolicitat, nec ſolicitat tantùm, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἔχωσι ἴδιον. qi idem tamen libro 11. ἀπίχω pro ἴχω poſitum vult. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀπίχω τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ἢ φύσις ἢ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπίχει τὰ ἴδια. ad qem locum qæ adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſui mutatione iſtâ nervos plurimùm acciſos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi nevtra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἅπερ legiſſet ὅπερ. neqe enim relativum illud ad ταῦτα, h. e. membra operantium, ſed ad τόδε τι, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

LIBER X.

a *L.*4.§.37. Inf. §.7.*l.* 11.§.18.*l.* 12.§.1.
b *L.*6.§.30.
c *L.* 11.§.27
d *L.*12.§.2, 3.
* στερλικῆς
e *L.*3.§.8.*l.* 5.§.3.
f *L.*2.§.17. *l.*3.§.5.*l.*11 §.1.
g *L.*11.§.37
h *L.*3.§.7.
i *L.*7.§.54.*l.* 8.§.2.*l.*9.§. 6.

a *Ἐσῃ ποτὲ ἁρ', ὦ ψυχὴ, ἀγαθὴ, καὶ b ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ c γυμνὴ, d φανερωτέρα ὧν περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἆρα τῆς φιλητικῆς καὶ * στερητικῆς διαθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἆρα e πλήρης, καὶ f ἀνενδεὴς, καὶ ὧδεν ἐπιποθῶσα, ὧδε ε ἐπιθυμοῦσα ὧδενὸς, ὅτι ἐμψύχε, ὅτι ἀψύχε πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; h ὧδὲ χρόνε, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσῃς; ὧδὲ τόπε, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας; ὧδὲ ἀνθρώπων ἐυαρμοσίας; ἀλλὰ i δεχεσθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσει,

Ecqando futura es, ô anima, bona, simplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecqando disposítionem dilectioni & affectui genuino deditam degustabis? eeqando futura es plena, rei nullius indiga, nihil desiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi volupe sit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, avt regionem, avt cœli blandam temperiem, avt hominum amicam societatem; sed statu præsenti acqiesces,

ANNOTATIONES.

§. 1. a Ἔσῃ ποτὲ] *Eris, spero, aliqando*: Casavbonus. Ego malim *ἐρωτηματικῶς* legere. *Erisne tandem aliqando*? expostulare siqidem videtur cum anima sua, qòd ista nondum assecuta sit. prout & *l.* 4. §. 37. & *infrà* §. 9. ut receptam lectionem seqamur. sic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te*? *qando tandem futurum est*?

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ἁπλοῦς.

Γυμνή] vide *l.* 11. §. 27. Flaccus *carm. l.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudaqe veritas.

Et Naso *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudaqe simplicitas. ---

Φανερωτέρα τῷ περικειμένῳ σώματος] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τῷ ἡλίῳ καθαρώτερον ἡγεμονικὸν, *sole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὴν τῷ βαπτίσθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν. *Animam ejus qi baptizatus est ipsis solis radiis puriorem.*

Περικειμένῳ] Ità Dio Prusæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅπερ ἦν περικείμενος. *Qo erat amictus.* vise *ad l.* 8. §. 34. corpus vesti, sive indumento, confert; qomodo & Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 5. Τί ποτ' ἐν ἐστι θάνατος; ὅπερ ἐστὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς τελευτῆς ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀπολαψόμεθα πάλιν. *Qid nunc igitur est mors? qod vestem exuere. Nam qemadmodum vestis corpus anima circumjacet. Et hoc per mortem ubi paulisper deposuerimus, splendidius rursus recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inqit, *nostra foret mens*,
(qod esse nos novimus)
Vestem relinqere, ut anguis,
Gauderet.

At Tertullianus *de resurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inqit, *pellicea tunica, i. e. cutes superducta vestierunt. usqe adò si detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abstiment. l.* 1. §. 31. Ἀπολυσίον ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χιτῶνας; τόν τε ὁρατὸν τοῦτον καὶ σάρκινον, καὶ ὃς ἔσωθεν ἐμφιέσμεθα, περισχεῖς ὄντας τοῖς δερματίνοις. *Exuenda igitur nobis sunt tunicæ multiplices: tum & aspectabilis hæc & carnea, tum & qibus interius vestimur, cutaneis contigua.* & *l.* 2. §. 46. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ παιδὸς, τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸν ἴσχατον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐκ ἀγῶνα προσήκει διαλῦειν; *Et interim non magis nos oporteat in patris templo, hoc est, mundo cutis nostra extimam & externam vestem puram servare.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, qibus protoplastas Deus induisse Mosi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult esse, qibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie sumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus est anima, qa se induit qodam corporis vestimento. non igitur tu vestimentum es, sed qi vestimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Vestimentum est corpus terrenum, qò induta anima tegitur, nè in subtilitate substantia sua nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veste dixi, idem de corpore me existima dicere. nam hoc qoqe natura, ut qandam vestem, animo circumdedit. velamentum ejus est.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς] στερητικῆς istud istic non concoqo. Xylander omisit, Casavbonus de affectibus & desideriis ab exterioribus istis penitus abstractis exposuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta restituatur, στερκτικῆς rescribendo. dilectionem talem commendat sibi, qalis est στοργὴ, sive *naturalis affectio*, qâ prolem suam parentes diligunt; hoc est, veram, simplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

A Πλήρης καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apostolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus sum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnostico. Αὐτάρκης μὲν γινόμενος, ἀνενδεὴς, δὲ τῶν ἄλλων. *Cum suis qidem sit contentus, aliis autem non egeat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Οὐδέποτε δ' ἐστὶν οὗτος εἰς τὸ αὐτὸ ἐλθεῖν, ἐυδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν μὴ παρόντων. τὸ γὰρ ἐυδαιμονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένον τινὶ ἑαυτοῦ. ὁ δ' ἴψος δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, ὁ λιμόν. *Nunqam autem fieri potest, ut felicitas & rerum absentium desiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum est, secum habere oportet qa*
B *vult, simile esse repleto: abesse oportet sitim, abesse famem.* vide *l.* 11. §. 1.

Οὐδὲν ἐπιποθῶσα] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apostolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἔμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus sum, iis ipsis contentus esse.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωστικὸς δὲ ὀρίγεται τινῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι. *Cognitione præditus neqe aliud ex iis, qa absunt, desiderat, contentus præsentibus.* eleganti imagine illustrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam confert his verbis. Μίμνησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι. περιφερόμενον γίγνοί τι κατά σε; ἔκτεινε
C τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτσχε. ὕπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πέρᾳν τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατά σε. ὕτω πρὸς τέκνα, ὕτω πρὸς γυναῖκα, ὕτω πρὸς ἀρχάς, ὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ὧν δὲ καὶ παρατιθέντων σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε καὶ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἄλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento sic in vita esse versandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrectà manu partem modestè capito. Præterit? Ne detine. Nondum adest? Ne longè appetitum extendito: sed expecta, dum ad te perlatum fuerit. Sic erga liberos, sic erga conjugem, sic erga magistratus, sic erga divi-*
D *tias si affectus fueris: aliqando dignus eris convivio deorum. At verò si oblata etiam non acceperis, sed despexeris, non conviva Deorum modo, sed & imperii consors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παραθέντων, qod codices impressi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi persona Dio Prusæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παραγίνεσθαι εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀνθρώπους ἑορτάσοντας, ἐπ' ἐυωχίαν τινὰ καὶ θοίνην λαμπρὰν κεκλημένους. *Advenire homines in mundum tanqam ad diem festum invitatos, ad convivia & dapes splendidas.* tum de convivarum variis moribus differens, inter alia, *p.* 306. Τισὶ δὲ αὐτῶν, μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πορρωτέρω διατείνειν τὰς
E χεῖρας. οἷον μισογείτες ὄντας, ἰχθύων ὀρίγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. *Porro qosdam eorum non esse contentos præsentibus, sed ad longinqa manus extendere: veluti, qum sint mediterranei, pisces appetere, multiqe habere negotia.* Talis, monstrum id hominis, Heliogabalus, *qi ad mare piscem nunqam comedit; in longissimis à mari locis omnia marina semper exhibuit.* Lampridius. Synesius *de provident. l. p.* 107. Αὐθίς τε καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι ἄξιον. ἀνθρώποις ἀπαιδευσίας κακὸν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γίνοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀνελώμεθα. ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν προαρπάζοντα καὶ ὑφαιρούμενον. τυχὸν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταγέλαστος ἔσται. συμπότης ὢν ἄκοσμος,
F καὶ τῷ τάλαντι τὸ συμπόσιον ἀπειχθήσεται, τόγε ἐφ' ἑαυτῷ παρέσσαν ἀπολευθερίᾳ τὴν τάξιν. μὴ τυχὸν δὲ, ταῦτά τε, καὶ προσίτι κλαύσεται παιδαρίῳ δίκην, τῆς περιεσχθείσης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, ἀυλὸς ἐξεχόμενος. *Sanè meritò id iterum ac sæpius inculcandum est mortalibus insitia regulam esse, vita nostræ conditionem non expectare, ut in convivii fercula, qa circumlata ad nos, deventura sunt, sed ipsum vi occupare, ac prærripere. Ejusmodi namqe si illorum compos fuerit, ridiculum sese præbebit, ineptus ac inurbanus conviva, & convivatoris offensionem incurret, sordidâ illiberalitate ordinem, qantum in se est, perturbans: sin minimè assequatur, præter hac omnia pueri injuper in modum ploraturus est, è circumacta parte, eâqe qa ad proximum pervenit anxiè suspensus.*

Ἠοῦ-

sces, & præsentibus oblectabere qibúsqe, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéqe habitura, qæcunqe ipsis concedere visum est, & qæcunqe concessuri sunt, utpote qæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, qæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsqe ità verseris, ut nec eos qicqam insimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atqe id facias & admittas, nisi natura tua, qâ es animal, inde deterior futura

καὶ [a] ἠσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὸν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [b] πάντα σοι δὲ ἔχει καὶ [c] ὧδε θεοῖς πάρεσι, καὶ [d] δὲ ἔξει ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ [e] ὅσα μέλλουσι δώσειν [f] ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ τελείᾳ [g] ζώῃ, δὲ ἀγαθῇ, καὶ δικαίᾳ, καὶ καλῇ, καὶ [h] γεννώσῃ πάντα καὶ συνέχουσῃ, καὶ περιεχούσῃ, καὶ περιλαμβανούσῃ [i] ἀλλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; ἔσῃ ποτὲ ἐφ' τοιαύτῃ, οἵᾳ [k] θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ἔστω [l] συμπολιτευέσθαι, ὡς [m] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε καταγινώσκειν ὑπ' αὐτῶν;

§. 2. Παρατήρει [n] τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς [o] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου. εἶτα ποιεῖ αὐτὸ ἐὰν πρέσῃ, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει ἀλλύεσθαί σε ἡ [p] ὡς ζώᾳ

a L.3.§.4. l.4.§.23.
b L.4.§.39.
c L.3.§.11.
d L.6.§.41. l.7.§.41. l.9. §.28. l.12.§. 5.
e L.3.§.4.
f L.2.§.3. l. 5.§.8.
g L.4.§.40.
h L.4.§.23. Inf.§.14.
i L.7.§.23. 25.
k L.5.§.27.
l L.3.§.11. l.4.§.3. l.12. §.36.
m L.6.§.42. l.12.§.12. 24.
n L.3.§.6. l.5.§.9.
o Inf.§.33.
p L.3.§.6.

ANNOTATIONES.

Ἠσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ καθ' ὅλου κόσμου, ἀμέλει πᾶσιν ἐναρέστως τοῖς συμβαίνουσιν. *Hic fidelis, & cui persvasum est qa sunt in mundo optimè administrari, aqo certè fert animo omnia qa eveniunt.*

Πάντα σοι πάρεστι] Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qia ut Marcus *leg. spirit.* §. 2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τῷ πιστεύοντι γίνεται. *Christus credenti omnia factus est.* qod Pyladi Orestes Evripideus,

— πάντα γὰρ τάδ' ἐστί σοι.
Omnia enim illa tua es mihi.

Πάντα σοι ἔν ἔχει] Vide *l.* 4. §. 39. Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum. Julian. Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐθὲν μέλει μοι. τἀμὰ καὶ καλῶς ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea praclarè se habent.

ubi pro καὶ malim γὰρ. qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεστι] Vide *ad l.* 3. §. 11.

Ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τελείᾳ ζώῃ] Mundi felicet sive Dei. Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 8. Laërtius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῶον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullúmqe malum recipiens, providentiâ suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γεννῶντος πάντα] Vide *l.* 4. §. 23.

Καὶ συνέχοντος] Vide *l.* 12. §. 30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diognet. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. Ἔσπαρται καθὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, ἀλλ' οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος. καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι. καὶ Χριστιανοὶ γινώσκοντες μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Quod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qidem in corpore anima, sed non est è corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, constituta est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur; sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa qidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christiani detinentur qidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων] Vide *lib.* 4. §. 21. & *lib.* 7. §. 23, 25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum sententia θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅτε κοινὸν συνομωμοσμένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως. *Urbem diis hominibúsqe communem, in qo unà vitam exigerent justitiâ & virtute ductibus concorditer ac feliciter.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 13. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibúsqe communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. adductus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ὡς δέ τις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans diis & hominibus. Ut si qis diceret, civitas constat ex principibus & illis subjectis.* Verùm clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cælo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cùm adolevit atqe perfecta est, nominatur ritè sapientia. Est igitur, qoniam nihil est ratione melius, eáqe & in homine & in Deo, prima hominis cum Deo rationis societas. inter qos autem ratio, inter eosdem recta ratio communis est. qa cùm sit lex, lege qoqe conjociati homines cum diis putandi sumus. inter qos porrò est communio legis, inter eos communio juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi sunt. ande etiam universus hic mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de finib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Christianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. *Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. *In terra degunt: sed in cælo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. *Tunc perspicies in terra degens, Deum in cælis mundum, velut aliqam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται. at qid si legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἀνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἣν ἀνθρώποις συμπολιτεύεται Θεός. *ô sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur unà cum hominibus.* Qi & *pedag. l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καλὰ γαλήνην τῷ Θεῷ πεπολιτεῦσθαι, *tranqille cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5. §. 27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονῆσαι τῷ θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε θεὸν, μήτ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. *Idem cum Deo sentire, posthac nec Deum, nec hominem culpaturum.* vide *l.* 12. §. 12, 24.

Μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου] *Observa qid natura tua requirat, qippe qi tantùm à natura gubernaris* Xylander. nec abscedit multùm Casaubonus. ego malim, *qatenus gubernatur à natura mera.* i. e. anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic *infrà* §. 33. Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἡ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. *Qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animam dissideris corporis crasin sequi. c.* 4. Πνεῦμά τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, κεκραμένον καὶ τὴν φύσιν. ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὅθεν καὶ τοῦθ' ὕλη μάν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ πνεῦμα. *Animam spiritum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verum humidiorem & frigidiorem natura spiritum: sicciorem ac calidiorem anima. Qamobrem hic spiritus peculiaris qadam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi*, inqit, *& admitte in te ea qæ natura tua poscere videtur, qâ est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi qâ animal, id est, vita tua sensitiva, adversari videbitur. tum qod natura tua, qâ es animal, expetere visa fuerit, nisi id tibi qâ es homo, & virtuti rationali, minùs consentaneum extiterit.* Ità nihil vult admitti, qod natura hominis, aut qâ vitam meram cum stirpibus, aut qâ sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimis ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12. §. 3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergò*, inqit, *si virtutem nihil impeditura sit bona valetudo, & qies, & dolorum vacatio, non petes illa, qidni petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt, & qia bono à me judicio sumentur.* Ex luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Evdem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχειν ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν καθ' ἣν τὴν ἐναντίωσιν τὸν τῷ ἄρχοντος. οἷον δῆλον πρὸς δεσπότην. ἐκεῖ δὲ καὶ ἀνθρώπου φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἔκαστον δὴ δεῖ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ζῆν. *Oportet juxta id qod imperat, juxtáqe habitudinem & actionem imperantis vitam instituere: velut servus juxta domini. Qandoqidem & homo ex imperante subditóqe*

ζῴᾳ φύσις. ἐξῆς ἦ σοι σκεπτηπέον, τί ἀπιζητεῖ σε ἡ ὡς ζῴᾳ φύσις. καὶ παύ ἔστι σκεπτηπέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατίθεσθαι, ἡ ὡς ζῴᾳ λογικῇ φύσις. ἔστι ἦ [a] τὸ λογικὸν αὖξης καὶ πολιτικόν. τούτοις δὴ κανόσι χρώμενον, μηδὲν σκιεργάζε.

a L.9.§.9. 16.23.

§. 3. [b] Παῦν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι ἔτως συμβαίνῃ, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς ὐ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν ἔν συμβαίνῃ σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρε. εἰ ἦ ὡς μὴ πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. φθαρήσῃ γὰρ σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι [c] πέφυκας φέρειν πᾶν, τοῦτο ἔ ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ποιῆσαι, ἂν φαντασίαν ἔ συμφέρειν ἢ καθήκειν σεαυτῷ ἔτο ποιεῖν.

b L.7.§.33. 64.

c L.8.§.46.

§. 4. [d] Εἰ μὲν σφάλλῃ, διδάσκειν ε ἐμμῶς, καὶ [f] τὸ παρορώμενον δεικνύναι. εἰ ἦ ἀδυνατεῖς, [g] σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

d L.5.§.28. l.9.§.11. e L.11.§.18 f L.11.§.13. g L.9.§.42.

§. 5. [h] Ὅ, τι ἄν σοι συμβαίνῃ, ἔτό σοι ἐξ αἰῶνος ἀποκατεσκευάζετο. καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ [i] τῶν αἰτίων συνέκλωθε, τοῦ τι σοὶ ὑπόστασιν ἐξ αἰδίε, καὶ τοῦ τότε σύμβασιν.

h L.5.§.8. l.7.§.75. i L.3.§.4. 11.16.

§. 6. [k] Εἰ τι ἄτομοι, εἴ τε * φύσεις, πρῶτον κείσθω, ὅτι [l] μέρος εἰμὶ ἔ ὅλε [m] τοῦ φύσεως διοικηθέντος. ἔπειτα, ὅτι [n] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ἐμογενῆ μέρη. τότων γὰρ μεμνημένος, καθόσον μὲν μέρος εἰμι, [o] οὐδὲν δυσαρεστήσω τὸ ὑκ ἔ ὅλε ἀπονεμομένων. [p] οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὅ

k L.9.§.28. 39. * φύσει Xyl. φύσις f. l.11.§.18. l L.2.§3,4. m Sup.§.2. n L.7.§.22. o Inf.§.11. l.5.§.27. p Inf.§.20. l.6.§.45.

sit. tum obſerva, qid natura, qâ es animal, expoſcat. & hoc qicqid eſt, concede tibi, niſi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè ſe habitura ſit. qod eſt avtem rationale, protinus eſt & civile. his regulis uſus, nihil ulteriùs ſategeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus ſis, vel ut non ſis. ſi contingit ità, ut ferre natus ſis, nè gravatim te habeas, ſed prout natus es, feras. ſin ità contingat, ut ferre non natus ſis, nec ſic qidem graveris; ubi enim te abſumpſerit, & ipſum concidet. memineris tamen, naturâ eſſe comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua ſitum eſt, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii eſſe, ut illud facias, cenſendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem ſuum indica. avt hoc ſi neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno deſtinatum eſt tibi. cavſarúmqe ſeries ſibi invicem implexarum tui ipſius ſubſiſtentiam cum caſu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, ſive natura regit univerſa; hoc primò ſtatuatur, partem eſſe me univerſi à natura adminiſtrati. deinde, neceſſitudine me qadam partibus generis ejuſdem eſſe conjunctum. ſiqidem iſta recordatus; qatenus pars ſum totius, nihil ægrè feram ab univerſo mihi attributum. neqe enim parti poteſt eſſe noxium, qod

ANNOTATIONES.

distque constituitur, ac unumqódque necessum habet ad principis sui mores se accommodare. Et mox. Εἰ τις ἂν ἄιρεσις καὶ κλῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τοῦ Θεοῦ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄυλη ἀρίστη, καὶ ὅτος ὁ ὅρος κάλλιστος. ἔι τις, ἢ δι' ὑπεροβολὴν καλύει τὸν Θεὸν θεραπίνειν καὶ θεωρεῖν, ἄυλη δὲ φαύλη. *Qa igitur electio possessióqe natura bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliqorum, considerare maximè Deum facit, prastantissima est, atqe hic terminus est pulcerrimus. Qa verò vel ob defectum, vel ob excessum considerare, coleréqe Deum permittit minimè, ea pessima est.*

A

Ἀ cavssis antiqissimis. vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.

Προκαταστενάζεσθε] vide *ad l.* 7. §. 31. Apoſtoli apud Lucam *Act. cap.* 4. *v.* 28. Ὅσα ἡ βελή σε προώρισε γενέσθαι. *Qacunqe consilium tuum prius pradestinavit ut fieret.* Et Petrus *ibidem c.* 2. *v.* 23. Τῇ ὡρισμένῃ βελῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ. *Definito illo consilio & pracognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.* 15. *v.* 18. Κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα, ἃ ἐστι γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα ἔργα αὐτοῦ. *Nota sunt Deo ab omni avo omnia opera sua.* Gregorius *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, qa in hoc mundo hominibus fiunt, absqe omnipotentis Dei consilio occulto veniunt; nam cuncta Deus secutura prascions, ante secula decrevit, qali-ter per secula disponantur.*

B

Ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων] i.e. *Series implexa cavssarum:* ut Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 7. ſive *immutabilis cavssarum cohærentium series*, ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Cavssa pendet ex cavssa; privata ac publica longus ordo rerum trahit.* ſed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένην. i.e. *fatum* definit *ordinem seriémqe cavssarum, cùm cavssa cavssa nexa rem ex se gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.* 1. *fatalem qandam necessitatem, qâ qicqid accidit, id ex aterna veritate cavssarúmqe continuatione fluxisse dicatur.* Idémqe eódem respiciens *de Fato: Nisi ex aternitate cavssa cavssam ferens hoc erit effectura.* ut ſit qaſi εἱρμός τις αἰτίων ſic dicta. Nec conſultè ſatis Henricus Stephanus, cùm in Lexico Ciceroniano aliam eſſe Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *ſero* enim Latinum, unde *ſeries* & *ſertum* eſt, omnino εἴρω Græcum. vide *ad l.* 7. §. 9, 49, 75. Trahit avtem huc Iſaacus Caſavbonus Perſii illud, *Sat.* 3. *v.* 66.

C

Diſcite, ô miſeri, & cavſſas cognoſcite rerum:

i.e. *cavſſas eorum*, inqit, *qa homini evenium*; *qa Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci iſta ſubjicit.

Συνέκλωθε] Vide *l.* 3 §. 11. & *l.* 4. §. 26.

§. 6. Εἰ μὲν ἄτομοι, σὺν φύσεις] Malim φύσις. ut *l.* 11. §. 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα. at Xylander φύσει legiſſe videtur. *Sive naturâ conſtat mundus.*

D

Μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου] vide *ad l.* 2. §. 3. & Caſavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 6. §. 45. Τὸ ἄυλο συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. *Idem prodest parti & toti.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Siqidem in toto pars eſt. itaque Perſarum regi Ageſilai amicitiam ambienti, reſpondit is, Οἱ μὲ δυνάμενοι φίλοι ἄυλοι Ἀγησιλάου ἰδίᾳ εἶναι. οἱ δὲ ὄντα Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅτι ἄυλο ἔσεσθαι. ἐφ' ἅπασι γὰρ καὶ ἐκείνου ἀριθμεῖσθαι. *Fieri non posse, ut suâ privatim amicitiâ frueretur. Sin Lacedamoniis communiter omnibus amicus fieret, se qoqe in amicitia jus venturum, qandoqidem inter omnes etiam ipſe locum haberet.* Ælianus *l.* 10. *c.* 20. Qin & ut Plato *Charm. p.* 464. *D.* Τῷ ὅλῳ δ' καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατόν ἐστι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. *Toto malè affecto impossibile eſt partem aliqam bene*

E

valere.

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavssa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc avtem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè sequiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione freqenti agerent, &

τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἃ γὰρ ἔχει ἓν τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὴν φύσεων κοινὴν ἐχουσῶν τὸ τῆς τοῦ κόσμου περιεκληφύιας, τὸ μηδὲ [b] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν ἐν ἑαυτῇ γεννᾶν. κ᾽ μὴν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] μέρος εἰμὶ ὅλης τοιᾶσδε, [d] ἐυαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον [e] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] ἀδὲν πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δ᾽ [g] σχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, κ᾽ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσιν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, κ᾽ [i] ἀπὸ τ᾽ ἐναντία ἀπάξω. τούτων δ᾽ ὄντων περαινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [k] ἐυροεῖν. ὡς ἂν κ᾽ [l] πολίτου βίον ἔυρυν ἐπινοήσειας πρὸς πόλιν πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, κ᾽ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἐπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

a Inf. §. 33. l. 8. §. 55.
b Inf. §. 7.
c L. 2. §. 9. l. 4. §. 14. l. 8. §. 7.
d L. 7. §. 54.
e L. 7. §. 13.
f L. 8. §. 23. l. 9. §. 8. 9. 23.
g L. 3. §. 4.
h L. 9. §. 31.
i L. 2. §. 2.
k L. 2. §. 5.
l L. 6. §. 45.

§. 7. Τοῖς μέρεσι δ᾽ ὅλου, ὅσα, * φημὶ, πρόσεστι ὑπὸ δ᾽ κόσμου, [m] ἀνάγκη φθείρεσθαι. λεγέσθω δ᾽ τοῦτο σημαντικῶς [n] δ᾽ ἀλλοιοῦσθαι. [o] εἰ δ᾽ (φημὶ) κακόν τε, κ᾽ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, ἐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ὄντων, κ᾽

* delet Lug. An.
m L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
n L. 4. §. 3. 4. 5.
o L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. Potest qod inutile reipublicæ sit id cuiqam utile esse? Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergò unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscujusqe & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τῆς δὲ τοῦ κόσμου περιεκληφύιας] *Insuper acceperit*, i. e. insuper habeat, insitum atqe innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exerces, exeris*. Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i. e. *non vanè habet*. Hebræus. *Ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, nihil in mundo admitti, qod universo, sive primæ cavssæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minús: primam avtem cavssam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur istiusmodi aliqid admissuram; qia nec à se habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 9. §. 22.

Σχάσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe alter clavsulam hanc prorsus omisit, alter de *deliberationibus* interpretatus est. at σχάζεσθαι Marco est *rationem habere*. Vide *ad l.* 1. §. 9.

Εὐροεῖν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτου βίον] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 34. Idem planè Hippocrates *de diæta l.* 1. *pag.* 8. Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὃ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διαλυόμενα, ἀλλοιοῦται. νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἀΐδου εἰς φῶς αὐξηθὲν γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους εἰς ἀΐδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Nihil quidem omnino perit, neqe oritur qod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id quidem qod ex orco in lucem augetur, oriri: qod verò ex luce ad orcum immittur, perire.* sed & è priscis philosophis havd pavcis visum, τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem, alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαί φαμεν. *Semper enim subjectum manet unum & idem: tale avtem alterari dicimus.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητὸν ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν. *Alteratio enim est, qando manente subjecto, sensibili existente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem *c.* 4. Itaqe Casavbonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. §. 10. *Fuit opinio vetustissimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutari duntaxat. mortem inane esse nomen sine re: nam revera mutationem esse, qam vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est, uti illi dicere solebant,* ἀλλοιοῦσθαι. Hoc avtem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοίη μοι, ξεῖν᾽, ἰφθίμης γέρι, ἠὲ πόδοιϊν.

Alter mihi hospes appares ab illo qi ante.

Ἀλλοῖ⊙, inqit, non ἄλλ⊙. ad qem locum Evstathium ex Grammaticis qibusdam inter ἀλλοίωσιν, ἑτεροίωσιν, & μεταμόρφωσιν distingventem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν δὴ μετὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωσις ἔσω. *Motus igitur secundum qalitatem alteratio sit.* Simplicius; Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τῇ κατὰ ποιὸν κινήσει. *Ipse videtur alterationis nomen motui secundum qalitatem imponere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casavbonus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moramur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοιώσεως nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotele priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed confutâ generalíqe magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν κατ᾽ οὐσίαν tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν κατὰ ποιὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratiùs ista distingvens; ad τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφοράν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι. αὗται γάρ, inqit, μόναι κινήσεις. ità ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qàm *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyanæus *Ep.* 66. sed adhuc παραδοξότερος, tam nec γένεσιν, qàm φθορὰν inficiatus. Θάνατ⊙ οὐδὲς οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὑσίας τραπὲν εἰς φύσιν ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς οὐσίαν καὶ ταῦτα θάνατ⊙, ὅτε γιγνομένη καὶ ἀληθείᾳ τιν⊙ ὅτε φθειρομένη ποτε. μόνοι δὲ ἐμφανῆς ὄντ⊙, ἀπράτε τε ὕστερον, τῇ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τῇ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὑσίας, ὕσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης κ᾽ φάσει. *Mors nulla est, cujuscunqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursum in iisdem conversio naturæ in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solúmqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evaneſcat, qorum illud qidem sit ob materiæ densitatem: hoc avtem ob substantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuò maneat eadem, motu solùm differt & positione.* At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio est pristini. omne enim qodcunqe transfiguratur in aliud, desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clariùs adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & vim & rationem demutationis, qæ fermè subministrat alteritas carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de pristino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereas. peribit avtem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qia ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι διαφόρως κατεσκευασμέ-
a L.2.§.11. νων. [a] πότερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l.9.§.35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, καὶ ἐπιπωτικὰ τῷ κακῷ,
καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔμπλωτα εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν, ἢ
ἔλαθεν αὐτὴν τοιά δέ ἴσως γενόμενα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος τῆς φύσεως,
καὶ τὸ πεφυκέναι ταῦτα ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον,
b L.8.§.18. ἅμα μὲν φάναι [b] πεφυκέναι τὰ μέρη ἕκαστα μετα-
l.9.§.19. βάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
c L.8.§.15. συμβαίνοντι [c] θαυμάζειν, ἢ [d] δυσχεραίνειν; ἄλ-
d L.2.§.17. λως τε, καὶ [e] τῆς διαλύσεως εἰς [*] ταῦτα γινομέ-
l.3.§.16.
e L.2.§.17. νης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. [f] ἢ τοι γὰρ σκεδα-
l.4.§.5. σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, [g] καὶ μὲν
* ταὐτὰ
f L.6.§.4. στερεμνίας εἰς τὸ γαῶδες, καὶ ἢ πνευματικὰς, εἰς τὸ ἀερῶ-
24. δες. ὥστε καὶ ταῦτα [h] ἀναληφθῆναι. εἰς τὸν δὲ ὅλα λό-
g L.17.§. γον, εἴτε [i] καὶ περίοδον [k] ἐκπυρωμένων, εἴτε [l] διὰ διηνεκῶν
50. ἀμοιβαίας ἀνανεώσεις. καὶ τὸ στερέμνιον ἢ, καὶ τὸ πνευ-
h L.4.§.14. μάτινον μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
i L.5.§.13.l. τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν, [m] ἐκ τῶν σιτίων καὶ
11.§.1. ἐλκόμενον ἀέρος τῷ ἐπιῤῥοῷ ἔλαβεν. τοῦτο οὖν ὃ
k L.3.§.3. [n] ἔλαβες, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν. ὑπόθες δ',
l L.7.§.25. ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν περισταλικὸς [o] τῷ ἰδίως ποιῷ,
m L.5.§.4.
n L.6.§.15.
o L.9.§.25.

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſâ iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt veriſimile. ſin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam qod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, qod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſt acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, ni-

ANNOTATIONES.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori; niſi qòd ibi ab impotentia, iſtic ab ignorantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec neſciens admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qis*, inqit, *miſſâ natura illius univerſalis ordinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indigneturmutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minùs claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intelligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 101. *Qid eſt ſtultius, qàm mirari id ullo die factum, qod omni poteſt fieri?* vide *l.* 8. §. 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forſan, εἰς τάυτὰ, *in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epictetus *l.* 3. *c.* 13. Εἰς οὐδὲν δεινὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἐγίνου. εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ στοιχεῖα. ὅσον ἦν ἐν σοὶ πῦρ, εἰς πῦρ ἄπεσεν. ὅσον ἦν γηδίον, εἰς γηδίον. ὅσον πνευματίου εἰς πνευμάτιον. ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. *Non in malam rem; ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantùm ignis in te fuit, ad ignem redit; qantùm terra, ad terram; qantùm venti, ad ventum; qantùm aqæ, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταὐτ' ἐξ ὧν ἐστι. *Omnia enim in illa, ex qibus fiunt, corrumpuntur.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογοῦμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίσταται γίνεσθαι. καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀναλύεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. καὶ ἰκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μεταχώρησιν γίνεσθαι. *Confitemur reſolvi corpus hominis illas in partes, qibus ex partibus conſtat: neqe terram modò ad terram reduci; ſed & aërem & humorem ad ea qa generis ejuſdem ſunt, ſe conferre: omnibus in nobis partibus ad res ſibi cognatas tendentibus.*

Ἤτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλα λόγον] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρωμένων] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 13, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimé. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſitatiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *vanis act.* 2. *ſc.* 6. *n.* 120.

— χρώμεθα ταύτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις
Χθὲς τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ καινῷ νόμισμι.
— *utimur improbis illis & ferreis,*
Qi nuper & heri ſunt procuſi, notâ qàm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Aliáqe aliis multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adinventa.* Idémqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Οἶμαι δέ σε ὑπ' ἀνήκοον εἶναι, ὅτιά γε χθιζά τε καὶ πρωίζα γεγενημένα. *Puto etiam audiviſſe te nonnulla heri ac nudiuſtertius geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ ἐσμεν. *Heſterni ſumus.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἰχθὲς καὶ πρώην καλουμενούμενον. *Et Canopum, cui nuper admodum factum eſt no-*

A *men.* Plurarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Ὕδωρ μὲν, ὡς ἔοικεν εἰπεῖν, ὅτε οὐκ ἦν ἀνθρώποις. οὐδέ τις ἐυρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [ἐυρεῖται. πρὸ δὲ τούτου] βίος [ἄνευ] πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. *At verò dici non poteſt qando aqa caruerint homines: neqe ejus inventor deorum aliqis avt heroum perhibetur. Ignis uſus nuper adeò à Prometheo eſt repertus. Ita ſine igni, non abſqe aqa vita fuit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀπεσεσεισμένος, καὶ χθὲς καὶ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγνώρισεν. *Qi obſcurâ familiâ ortus nuper admodum notus eſſe*
B *cœperit.* Pro eodem νῦν καὶ χθὲς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jura non hodie ac heri vigent.
Sed ævo ab omni; initia in occulto latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem alluſit. & χθὲς καὶ τὴμερον, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μειράκιον προστίμηται ἡμῖν, χθὲς καὶ τὴμερον παρεισδεδυκός. *Peregrinus hic adoleſcentulus pralatus eſt nobis & heri & hodie, obrepens qa-*
C *dam elegantia ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Sordebant tibi villica
Concubina hodie atqe heri.

νῦν καὶ τοτὲ, Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ὁ νῦν, ὁδὶ τοτὲ, τοῦτ' εἶναι γυμνάσιον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν. *Videtur avtem non nunc, neqe pavlò ante hoc notum fuiſſe his, qi de republica philoſophantur.* Hebræi dicunt, תמול שלשום ſive אתמול שלשום qod Græci vertunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς καὶ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Devt. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. ali-
D qando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nuper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמול גם משלשם qod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *unqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abludit Platonis illud in *Eutbydem. pag.* 190. πέρυσι καὶ πρεπέρυσι. Πέρυσι δὲ καὶ πρεπέρυσι οὐδέπω ὄντων σοφῶν. *Anno ſuperiori, avt certè abhinc tertio nondum callebant.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν τε καὶ πέρυσι. ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦν τε καὶ πέρυσι. *& nunc & olim iidem ſumus.*

E Τοῦτο οὖν ὃ ἔλαβες, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν] *Aliud*, inqit, *eſt qod nunc geris corpus, ſed & anima* (cùm aëreum qiddam hoc ſtatuat) *ab eis, qa mater tua enixa eſt*: cùm à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ὑπόθου δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν περιστέλλει τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδὲν ὄντι, οἶμαι, πρὸς τὸν λεγόμενον.] Iſtis, ut vitii ſuſpectis, Xylander notam adfixit. Caſavbonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum περιστέλλειν qod Stephani Theſavrus ille luculentiſſimus non exhibet, Marco hîc uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis;

ὅτι

nihil tamen obstabit, qo minùs verum sit qod jam dictum est.

§. 8. Nomina tibi ubi sumpseris ista, boni, modesti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave neqando transnomineris, & amittas denuò nomina ista; celeritérqe (siqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris avtem, prudentis nomen tibi denotare singularum rerum consideration em, animadversionémqe sedulam. unaἐδὲν ὄντι ὅιμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος αὐτῷ ταῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ, καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπάνιε ἐπ' αὐτά. μέμνησο γὰρ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρων, ἐβούλετό σοι [b] σημαίνειν [c] τῷ ἐφ' ἑκάστοις λογιζομένῳ ἐπίστασιν, καὶ [d] τὸ ἀπερινθύμητον.

b L. 8. §. 22.
c L. 8. §. 7.
26.
d L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

ἵνα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπλέκεσθαι. Nè videamur vocabulo ipsi addicti esse; avt *ei pertinaciter adhærere*. Forsan ergò Marci mens fuerit, *Suppone verò, illud qod à matre traxisti, ipsi ipsi qod nunc geris, & peculiares suas affectiones habet, te valde addicere, eidémqe qasi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id qod nunc dicitur, nec propterea obstet, qò minùs verum id sit.* Sed *ἐπίχω*. locum certè vel vitiatum vel mutilatum suspicor.

Τῷ ἰδίως ποιῷ] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vivis, si curas esse qod avdis.

Et mox.

Cùm pateris sapiens emendatúsqe vocari,
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Dissert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot. Interpretetur primò vocabulum suum, & nitatur esse qod dicitur.* Plato *Epist.* 4. Φανερὸς ἂν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἱοίπερ φαμέν. *Itaqe constare omnibus debet tales nos esse qales videri volumus.* Synesius *de regn.* Χρήσαι δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τῷ σεμνῷ πράγματος. *Meritò avgustam hanc avgusta rei appellationem tibi vindicato.* Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, sed res nominibus.* Dio Prusæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyssenus *de profess. Christ. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, ἐκ δὲ δέξαιτο τὴν ἀπαιδευσίαν τὴν ἐπωνυμίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐυρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὃ ὀνομάζεται. ἀλλ' ὁ καὶ ἀληθεύειν τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιηδεύμασι τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἴ περ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς Χριστιανῆς ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες ἐυρεθῶμεν, ἐκ ἂν ἐλείποιμεν μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τῆς πιθήκου διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσοις. σπουδάζοιμεν δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. *Qemadmodum enim si qis medicus, vel orator, vel geometra vocari desideràsset, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, si facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: sed qi verò harum alicujus professionum nomine appellari vellet, ne falsò sumpta appellatio convincatur, ipso studio atqe exercitio fidem faceret appellationi; eodem nos qoqe modo, si verum hominis Christiani professionis scopum scrutando invenerimus, nolumus non esse id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de simia vulgo narratur. Studeamus verè esse id, qod nominamur, per sublimem qoqe vitæ rationem.* subjungit mox de simia Alexandrina, apologum, qem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit deniqe *pag.* 703. *A.* Εἰ μὲν οὖν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῶν ὀνόμασι τούτῳ συνθεωροῖτο, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καλὰ ψεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, καλὸν τὸ προτεθὲν ἡμῖν ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. *Si qis igitur nomen qidem Christi sumat, qa verò unà cum hoc nomine considerantur, vitâ non exprimat, neqe repræsentet: is nomen ementitur, juxta propositam à nobis similitudinem personam inanimam humanæ figuræ conformatam & assimilatam apponens.* Idémqe *de perfect. Christ. pag.* 709. *C.* ubi etiam fusissimè hoc idem prosequitur: Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τὸς τῆς ἐπωνυμίας εἶη τοῦ Χριστοῦ τιμητέον Χριστιανὸς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. οὐ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, ὅτα δ' ἂν ὦσα ζυχῇ, διὰ τῆς προσφυοῦς τοῦ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. *Quamobrem qum omnium maximum, & divinum, & primum nomen Domini nostri benitas impertiverit, ut Christi cognomine decorati appellemur Christiani, necesse est, ut omnia nomina, qa vocem hanc interpretantur, in nobis item conspiciantur expressa, nè falsò vocati Christiani videamur, sed ex vitæ testimonium habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, sed earum subjectæ natura, qacunqe tandem illa sit, apti nominis significatione declaratur.* Ignatius *ad Magnes.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. οὐ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μακάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, sed & esse Christianum. non enim dici, sed esse, beatum*

A *facit.* Ambrosius *de dignit. Sacerd. c.* 3. *Qod sumus professione, actione potiùs qàm nomine demonstremus: ut nomen congruat actioni, & actio respondeat nomini; nè sit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverss. avar. l.* 4. *Parùm sunt vocabula, res ipsas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen sine actu atqe officio suo, nihil est.* Ubi & mox subdit denuo, *Vocabula nihil esse sine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrociùs sub sancti nominis professione peccatur.* &, *c.* 11. *magis damnabilis est malitia, qam titulus bonitatis accusat*; & *reatus impii est pium nomen.*

B Μήποτε μεταονομάζῃ καὶ ἀπολλύεις] *nè qando ista nomina amittas* Xylander, ut legendum sit ἀπολλύοις. alioqi vertendum, *num aliqando amittis*, &c. Xenophon *œconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κεκλῆσθαι. *Vehementer enim caves, ne cognomentum illud, qo vir bonus & honestus appellaris, amittas.* Cassiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpsisti nomen ex meritis: custodi, ut semper lateris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum, aliud dici, qàm possit in moribus inveniri.* vide C *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μεταονομάζεσθαι, *transnominari.* & Svetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Crassitius cognomine Pasides, mox Pansam se transnominavit.*

Ἐβούλετό σοι σημαίνειν] *significare volebat.* id est, significabat. Galenus pariter *de affect. dignosc. & cur. c.* 1. τί ποτε βούλεται σημαίνειν. Et Aristoteles *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν. *significare vult.* id est, significat, σημαίνει. τὸ βούλεσθαι sæpenumero παρέλκει. Sic Aristoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βούλεταί γ' ἤδη πολὺ εἶναι, πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τῆ πλήθυς. *Et vult quidem tum esse civitas, cum habet sufficientiam multorum societas.* εἶναι βούλεται. id est, ἀληθῶς ἐστι, &c. *est revera solétqe dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκτημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. *Vult autem rex esse custos, ut qi divitias habent, nihil injustum patiantur, nec etiam populus afficiatur contumeliis. vult esse.* id est, est. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ κρείττονας φωνεῖσθαι τῆς παροιμίας, ἣ τοὺς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται. *Ac fore, ut meliores apparerent adagio, qod pudorem oculis definire vult. definire vult.* id est, D definit. Jacobus *Epist. c.* 4. *v.* 4. Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. *Qicunqe ergò amicus voluerit esse mundi, inimicus Dei constituitur. qicunqe esse voluerit.* id est, qicunqe fuerit. τὸ θέλειν pariter usurpatum reperias, ut *suprà.* sic Plato in *Sympos.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ. *si cessare voluerit.* id est, cessaverit singultus. Evripides *Troad. n.* 26. E

Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ,
Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Qum enim infelix solitudo civitatem occupárit,
Laborat deorum cultus, neqe dii coli volent.

F sic Homerus *Il. ά. v.* 91. ἴυγχεται εἶναι. *est.* Epiphanius *hæres.* 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joannes *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id est, si qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *si qis voluerit fieri magnus inter vos* &, πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Disertissimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; G *Qid hoc esse velit? Qid hoc sibi vult?* sive, *Istud, qid est?* nos diceremus What may this be. Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid si qis irascatur?* & mox, *qid si mirari velit.* id est, *qid si miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαληπτικὴν ἐπίστασιν] *scientiam de singulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forsan scripserat. meliùs Casavbonus, *objecti cujusvis enixam & intelligentem considerationem.* ἐπίστασιν, non ἐπιστήμην malim tamen διαληπτικὴν *disceptativam* reddere. qomodo διάληψιν pro *disceptatione* Marcus usurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπερισπάστως] *Sine distractione* Casavbonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id est, ut nihil negligat, & minùs animadversum transmittat, ità *l.* 5. §. 5. μὴ παρενθυμούμενος. *non negligens, non neglectim habens.* &

a Sup. §. 6. Inf. §. 11. τὸ ᾧ σύμφορον, a τῷ ἐκάστου ἀποδέξιν τῶν ἐπὶ τὸ b L. 5. §. 25. τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων. τὸ ᾧ b ὑπέρ- c L. 5. §. 26. φορον, τῷ ὑπ' ἐρέσιν ᾗ φρονήντῳ μορίῳ c ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκὸς. καὶ τὸ δοξά- ζειν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ἔστι ταῦτα. ἐὰν οὖν d L. 6. §. 2. l. 8. §. 1. διατηρεῖς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, d μὴ γλι- χόμενος ὑπ' ἄλλων καὶ ταῦτα ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ e L. 7. §. 2. ἕτερος, καὶ e εἰς βίον εἰσελθόντι ἕτερον. τὸ γὰρ ἔπι f L. 4. §. 32. τιθὲν εἶναι, ἔι μέχρι νῦν γέγονας, καὶ f ἐν βίῳ τοιούτῳ, σταφέσεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναι- σθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομά-

nimis nomen, exceptionem eorum omnium spontaneam, qæ à natura communi fuerint assignata. magnanimi verò, subvectionem mentis supra omnem lenem asperúmve carnis affectum, supra gloriolam, supra mortem, & ejusmodi universa. Intra nomina igitur ista si te continueris, nec ut alii his te titulis cohonestent concupiveris, alius jam futurus es, qàm pridem fueras, aliámqe initurus vitæ rationem. etenim talis persistere, qalis hactenus fueris; & in vita istiusmodi fœdè volutari ac discerpi, hominis est sensûs expertis planè vitæque nimis avidi, nec bestiariis illis absimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. *γίνεσθαι ἀπαρεσθυμήτως. sedulò attendere, atque animum adhibere.* Sunt autem vocabula ista porticûs peculiaria, qæqe vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, qod *l.* 7. §. 54. *Μήτι ἀκατάλημπτον παρεισρυῇ. Ne qid incompertum clam subrepat.*

Σύμφορον] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, sive *consentiens*, qod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφορον] in seqiorem partem vocabulum hoc sæpius usurpatur. ità *ὑπέρφορον, ὁ ἀλαζὼν, insolens, arrogans.* Ὑπέρφορον δὲ ἦτον ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου, δυνάσαις δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφεμένου, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. *Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, ut cum civibus tanqam præstans: cum principibus, ut neqaqam inferior: cum Diis, ut æqalis colloqi videretur.* Philostratus *in vit. Sophist. pag.* 534. qo loco & qàm insolenter erga Antoninum Pium se gesserit, narrat. Et indè *ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν. contemnere, despectui habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleon. Orat.* Πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλος ἄνθρωπος τὸ μὲν διαπτῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. *Nam & alioqi naturâ comparatum est, ut qisqe eos, à qibus colitur, contemnat: illos qi se non summittunt ad ipsius observantiam, admiretur.* verùm hìc cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipsius contemptu ac qasi conculcatione, superatione saltem agatur, qomodo & Plutarcho *in Lacon. instit. ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν, voluptates despicere*; & τὸ *ὑπέρφρον* pro *animi sublimitate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: lavdis ac decoris potiùs significatum obtinet. nec diverso sensu *τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις* apud eundem Thucydidem eodem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* usurpatur: ubi suos hortatur, *ἵνα τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. εὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας ἐυτυχῆς καὶ δικῷ τινι ἐγγίνεται, καταφρόνησις δὲ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων προέχειν. Convenitqe adversus hostem ire nos, non modò confidentes, sed etiam despicientes hostes. Siqidem confidentia ex improvisa qoqe prosperitate in ignavum etiam aliqem cadit: despicientia verò innascitur ei, qi ex providentia credit se hostibus superiorem fore.*

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μορίου ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν] *Evectionem*, sive *elevationem mentis supra omnem voluptatem & dolorem.* usitata enim est Marco periphrasis illa hoc sensu, *λείας καὶ τραχείας κινήσεως.* vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. *ὑπέρτασις* vocabulum satis infreqens. Verùm verbum ipsum *ὑπερτείνειν* crebriùs usurpatur, eodem ipso sensu, qo nomen hìc sumitur. Sic enim Aristoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. *ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. qa naturam humanam transcendunt, nec sustinere qisqam possit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ κεραιῶν δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antennis murum transcendentibus*, sive *supra murum se attollentibus.* & indè *ὑπερτενὶς, τὸ ὑπεραίχον.* Svidas.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων ταῦτα ὀνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epist.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector, ego ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahit idem.
Pone, meum est, inqit: pono, tristisqe recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendas laqeo collum pressisse paternum,
Mordear opprobriis falsis? mutémve colores?
Falsus honor juvat, & mendax infamia terret,
Qem nisi mendosum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipuè impedit, qòd citò nobis placemus: si invenimus, qi nos bonos viros dicat, qi prudentes, qi sanctos, agnoscimus. nec sumus modicâ laudatione contenti: qicqid in nos adulatio sine pudore congessit, tanqam debitum prendimus. optimos nos esse, sapientissimos, affirmantibus assentimur; cùm sciamus illos sæpe mentiri. adeóqe indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria qàm maximè facimus.* Lipsius *cent.* 1. *Epist.* 77. *Mihi sententia de me, nisi apud me, non fertur; nec qis sim, alios rogo.* hoc est qod Apostolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δὲ ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo est, qod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομάχοις] Allusit A eódem Seneca, qò Marcus istìc *Epist.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verúm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miseram fœdámqe vitæ sortem ipsâ morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epist.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpissimum votum, qo & debilitatem non recusat, & deformitatem, & novissimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala spiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber astrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita dum supereſt, bene est. B
Hanc mihi; vel acutam
Subde sustineo crucem.

(ità restituit, Lipsio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptissima priùs prostabant) *qod miserrimum erat, si incidisset, optatur; & tanqam vita petitur, supplicii mora: contemptissimum putares, si vivere vellet usqe ad crucem. Tu verò, inqit, nec debilites licet, dum spiritus in corpore fracto & inutili maneat: deprayes licet, dum monstroso & distorto temporis aliqid accedat: suffigas licet, & acutam sessuro crucem subdas. est tanti, vulnus suum premere, & patibulo pendere districtum, dum* C *differat id qod est in malis optimum, supplicii finem. est tanti, habere animam, ut agam. qid huic optes, nisi deos faciles? qid sibi vult ista carminis effœminata turpitudo, qid tumoris dementissimi pactio? qid tam fœda vitæ mendicatio? hunc putas unqam recitásse Virgilium,*

Usqe adeóne mori miserum est? —

optat ultima malorum, & qa pati gravissimum est, extendi & sustineri cupit: qâ mercede? scilicet, vitæ longioris. qid autem hujus vivere est? diu mori. invenitur aliqis qi malit inter supplicia tabescere, & perire membratim, & totiens per stillicidia amittere animam, qàm semel exhalare? invenitur qi velit ad- D *actus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum scapularum ad pectoris tuber elisus, cui multæ moriendi causſa etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc magnum beneficium esse natura, qòd necesse est mori. Multi pejora pacisci adhuc parati sunt: etiam amicum prodere, ut diutiùs vivant, & liberos ad stuprum manu suâ tradere, ut contingat lucem videre tot conscium scelerum. Excutienda vita cupido est: discendumqe nihil interesse qando patiaris, qod qandoqe patiendum est. qàm bene vivas referre, non qamdiu. sæpe autem in hoc esse bene, nè diu.* Vide *ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Augustinus *Ep.* 45. E *Qantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cùm impendere ceperit, ideò cavetur, ut diutiùs timeatur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & secantur? nunqid ut non moriantur? non, sed ut aliqanto seriùs moriantur. multi cruciatus suscipiuntur certi, ut pavci dies adjiciantur incerti. Et nonnunqam ipsis doloribus victi continuò moriuntur, qos mortis timore suscipiunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, sed dolere nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non solùm, qia & sanati utique vitam finiunt post dolores, qa tantis comparata, nec sempiterna esse potest, qia mortalis est; nec diuturna, qia tota brevis est; nec de ipso brevi* F *spatio sus secura, qia semper incerta est: verùm etiam, qòd aliqando eam dolore finierunt, qam nè finirent, dolere voluerunt.* Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρήζειν βίου,
Καιοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
Τί γὰρ παρ' ἡμᾶς ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθεῖσα, καὶ θεῖσα τοῦ γε καλοῦ πέρι;
Οὐκ ἔστι πρεσβὺν ὄντιν' οὐ λόγῳ βροτῶν,
Ὅστις * κυναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.
Ἀλλ' ἡ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή. πανταχοῦ λόγου.
Optare vitæ spatia longæva viro
Deforme, nullum cui levamentum est mali.
Nam qid diei rursus & rursus dies
Adjecta prodest, amplians semper mori?
Me judice nullius pretii est homo,
Cui spes inanis credulam mentem fovet.

Pul-

* καλαῖσιν Henricus Stephanus.

qi semiadesi, vulneribus saniéqe oppleti, in diem crastinum tamen reservari supplicant, iisdem ungvibus morsibúsqe iidem ejusmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pavca hæc inde te. & siqidem in illis persistere potes, persistas, tanqam in fortunatorum insulas qasdam trajectus; sin excidere, nec statum tueri posse te senseris, in angulum aliqem, ubi possis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino discedas, nec iratus tamen, sed simpliciter, liberè, modestè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita sic exieris. ad nominum avtem istorum recor-

χοις, ὅι τινες μεσοὶ τραυμάτων καὶ λύθρε, ὦ θεοὶ καλοῦσιν ὅμως [a] εἰς τὸν ἄυριον Φυλαχθῆναι, παρεκβληθησόμθροι τοιοῦτοι τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν. ἐμβίβασον ἐν σαυτὸν εἰς [b] τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῷ μένῃν δύνῃ, [c] μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μεταιχισμένος. ἐὰν δὲ αἴσθῃ ὅτι σκιπίωνες, καὶ ὁ ῥωμαῖος, ἀπὸ θηρρῶν εἰς γωνίαν τινὰ, ὅπου κρατήσῃς. ἢ καὶ παντάπασιν [d] ἔξιθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἐλαθρέως, καὶ ἀδημόνως, [e] ἓν γέ τι μόνον παρέξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ ὕτως ἐξελθεῖν. πρὸς μέντοι τὸ [f] μεμνῆσθαι

a L.4.§.15. 47.50. b L.2.§.5. c L.6.§.30. d Inf. §.32. l.8.§.47. e L.6.§.2. f L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcram agere vitam, nobilem, avt pulcrè decet
Obire. habes qodcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémqe *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θηήσκειν ὁ μέλλων τῷ χρόνῳ κέρδος φέρει;
Morte appetente, qem cingunt hominem mala,
Dilatio brevicula qid lucri ferat?

Grotius.

Οὐκοῦν τὸ μὴ ζῆν κρεῖσσον ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius est non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. contrà planè qàm apud eundem Iphigenia *in Avlide*,

--- μαίνεσθαι δ' ὅστις ἵυχεται
Θανεῖν. κακῶς ζῆν κρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.
--- *desipit qi vult mori:*
Meliúsqe vivere malè, qàm mori bene.

Lipsius, sive, ut Grotius.

--- *qi mori properat, furit.*
Molesta vita melior, qàm pulcrè mori.

ubi *modesta* pro *molesta* perperam prostat. Seneca *Ep.* 77. *Cæsar, cùm illum transeuntem per Latinam viam, unus ex custodiarum agmine, demissâ usqe in pectus vetere barbâ, rogaret mortem, Numqid enim, inqit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de tard. numin. vind.* qi cùm in morbum insanabilem incidisset, γυμναστικὴν ἰατρικῇ primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs sustinuit, ὅτι μακρὸν ἐποίησε τὸν θάνατον ἀυτῷ καὶ τοῖς ὁμοίως νοσοῦσιν. *non vitam illum sed mortem sibi, similitérqe laborantibus diuturniorem reddidisse. Plurimum* avtem *refert, vitam aliqis extendat, an mortem.* Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi qerela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, si Senecæ saltem, *Thebaid.*

--- *Qid me, nata, pestifero tenes*
Amore vivum? funus extendis meum,
Longáisqe vivi ducis exeqias patris.
Aliqando terrâ corpus invisum tege.
Peccas honestâ mente, pietatem vocas
Patrem insepultum trahere. qi cogit mori
Nolentem, in aqo est, qiqe properantem impedit.
Occidere est, vetare cupientem mori.
Non tamen in aqo est: alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm eripi mortem mihi.

Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. c.* 8. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν διὰ τῶν καταθυμίων ἀπόλαυσιν ἀιρετὸν ἴσι τοῖς τῷ βίῳ μετέχουσι. ὡς εἴγε τις ἐν ὀδύναις διαβιώη, παρὰ πολὺ τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ εἶναι τοῦ ἀλγεινῶς εἶναι προαιρετώτερον κρίνεται. *Vivere est eligendum iis qi vitæ sunt participes propterea qod fruantur iis qa sunt grata ei & jucunda. Nam si qispiam in doloribus & angoribus vitam transigeret, ei longè præstabilius judicatur non esse qam esse in dolore.*

Θηριομάχοις] qi cum bestiis depugnaturi committebantur, vel eisdem laniandi objiciebantur, *bestiariis.* indè θηριομαχεῖν Pavlo Apostolo usurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. sed sensu, puto, diverso. de qo alibi, cum Deo bono dicturi sumus.

Τοῖς ἀυτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασι] Micyllus apud Lucianum in *Cataplo. p.* 432. Πρῶτον ἢ πύματον οἱ ἀυτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* vide *ad l.* 4. §. 47.

Ἐμβίβασον ἐν σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] Mericus Casavbonus metaphoram esse avtumat *à navem conscendentibus* ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe usurpatur. Libanius *de servit. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς ναῦν ἐμβιβασθείς, ἀντὶ τῆς ἀρούρας πέλαγος τέμνει. *A sorte fatali in navem intrusus pro terra pelagus scindit.* Plato ἐμβιβάζω σε εἰς πλοῖον. Eò magis forsan, qia de *insulis* subjunctum est. potest tamen & ab *aqis*, sive *balneariis*, sive *tinctoriis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioscorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum descendatur.* & Galenus *ad Glavcon. l.* 1. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut sit sensus, *inde, immitte, ingere, immerge te penitus in ista; ut eis, qasi totus tinctus sis.* Sicut δικαιοσύνῃ βεβαμμένον, *justitiâ imbutum,* dixit *lib.* 3. §. 4. Ità Ischomachus apud Xenophontem in *Oeconom. p.* 856. *C.* Πειρᾶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας. *Conor efficere, ut in justitia mei famuli proficiant.* Synesius *de regn. p.* 29. Ἀυτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. *Itaqe à seipso in id vitæ genus introductus.* Eligat qivis qod arriserit magis.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετοικισμένος] Ità Aristides *Or. Sacr.* 1. *p.* 494. Ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρησῷ τισι ἀυτῷ συμβάντος, καὶ βουλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἄρα εἴη πολὺ ἢ διπλάσιος γεγονώς. ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἶναι δοκοίη. *Alii qidem olim, cùm qid ipsis feliciter accidisset, & natam sibi ex ea re voluptatem vellet ostendere, plus duplo se majores esse factos dixerunt: alii verò se in beatorum esse insulis viderí.* Senem forsan Aristophaneum in animo habuit, qi in *Vespis.*

--- ἔγωγ'
Ἡυξαιόμην ἀκοῦσαι.
Κἂν μακάρων δικάζειν
Ἀυτὸς ἔδοξα νήσοις,
Ἡδόμενος λέγοντι.
--- *hæc mihi*
Grata qidem audienti,
Ut viderer beatas
Incolere insulas, &
Judiciis præesse.

Libanius *Naniâ in Daphn. Apoll. incend.* τίς δ' ἂν ἐπόθησε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum insulis locum illum præoptâsset?* Allusit uterqe ad *insulas* illas, μακάρων Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Evstathius *ad Odyss. δ.* & Casavbonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philostratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 1. Plutarchus in *Sertor.* Plinius *Histor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Muretus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò post mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qi hìc piè probéqe degerant. qa de re visendi Hesiodus *l.* 1. *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

Ἄπιθι θαρρῶν εἰς γωνίαν τινὰ] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philosophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri volebat, præstare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς ἀυτῷ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀποσῆς μηδέποτε. εἰς τὴν γωνίαν ἀπελθὼν κάθησο, καὶ πλέκε συλλογισμούς, καὶ ἄλλῳ πρότεινε. ἐκ ἔσι δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ. *Tu verò ad tua te conferto, neqe unqam ab illis recedito; in angulum aliqem te recipe, sede, syllogismos necte, qos aliis proponas. Neqe enim in te est vir qi civitatem regat.*

Ἔξιθι τοῦ βίου] vide *ad l.* 9. §. 2. Diogenes cuidam excusanti se, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philosophiæ studio inidoneum;* Τί οὖν ζῇς, εἰ τὸ καλῶς ζῆν σ' οὐ μέλει σοι; *Qid igitur,* inqit, *vivis, si bene vivere non curas?* Laërtius *l.* 6. *Diogeni* ex parte accedit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ οὖν μᾶλλόν τις τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. *Qò magis omni virtute ornatus & felicior fuerit, ejusmodi vir maxime dignus est qi vivat.* Cynicus idem humerum savcius, cur è vita non excederet sciscitanti, respondit. Τοὺς εἰδότας ἃ δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λέγειν, τούτους γε ζῆν προσήκειν. τοῖς δὲ μὴ εἰδόσι τά τε λεκτέα καὶ τὰ πρακτέα, ἀποθανεῖν ἂν καλῶς εἶναι. *Eos qi scirent, qæ in vitâ fieri dicique conveniret, in vita manere aqum esse: illis verò neqe qid dicendum sit noverint, oportunum moriendi tempus esse.* Ælianus *l.* 10. *c.* 11. id qod Flaccus *l.* 2. *Epist.* 2.

Vivere si rectè nescis, discede peritis.

Ἓν γε μόνον τοῦτο παρέξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo discedas* Xylander. atqi nihil minùs in vita egit, qi ignavè prorsus insipientérqe se gesserit. meliùs itaqe Casavbonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum suum admisit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum gesseris, qòd hoc modo è vita exieris.* id qod Othoni Sylvio competere possit; de qo Dio Cassius *l.* 64. *p.* 733. *C.* Κάισά γε μὴν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ καταργόταλα τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. *Quinqe pessimè omnium vixisset, mortuus est honestissimè: & imperio, qod neqissimè rapuerat, optimè decessit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἀπέθανε δὲ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττονας, τῶν τὸν βίον αὐτῷ ψηγόντων, τοὺς ἑταί-

τ' ὀνομάτων, μεγάλως συλλήψεσθαί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅπως μὴ ὑπὸ κολακείας ἄλλοις θέλωσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα. καὶ εἶναι, τῷ μὲν συκῇ τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς, [a] τῷ δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [b] τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου.

a L.5.§.1.
b L.8.§.26.

§.9. * Μίμου, * πόλεμου, φόβοι, νάρκαι, δουλεῖαι, καθ' ἡμέραν ἀπαλείψεταί σοι τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὁπόσα [c] * ὁ Φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ ὑφαπόμπους. δεῖ δὲ πᾶν [d] ἔτω βλέ-

* Λοιμὸς, Xyl.
* Πόλεμος, * Πόσα Mer.
c L.8.§.13. * Ἀφυσιολογήτως f.
L.9.§.41. Inf.§.31.
d L.8.§.26, 27.

dationem, multùm conducet meminiſſe Deorum, qòdqe nolunt illi ratione præditos ipſis adulari, ſed ſimiles ipſis fieri. meminiſſe &, ficum eſſe qæ ea qæ ficûs ſunt facit; canem, qæ canis; apem, qæ apis; & hominem pariter, qi qæ hominis.

§.9. Mimus, bellum, terror, torpor, ſervitus, decreta illa ſacra tua ni caveas, expungent qotidie, qæcunqe è ſtudioſa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet avtem unum-

qodqe

ANNOTATIONES.

ἐπαινοῦντα; τὸν θάνατον. βιώσας γὰρ ὑδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανεν ἐυγενέστερον. *Mortuus reliqit non inferiores, neqe pauciores, qi mortem ipſius laudibus ferrent, qàm qi inſectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modeſtiùs vixiſſet, mortuus eſt generoſiùs. Per qæ factum putem* (inqit Svetonius *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo ſuerit.*

Οὐ κολακέυεσθαι ὅτοι θέλυσιν] Deus à mortalibus non adulationem, ſed imitationem & obſeqium poſcit. Hinc reprehenſiones illæ, *Pſal.* 50. *v.* 16, 17. & *Pſal.* 78. *v.* 36, 37. Eſaj. *c.* 1. *v.* 11, -16. &, *cap.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non poſſum continere me, qin ſubjiciam inſignes illos è ſcena, qi cothurnum certè, non ſoccum reſipiunt, verſus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adverſ. Julian. l.* 9.

Τίς ὦδε μωρὸς καὶ λίαν ἀνεμένος
Ἔυπιστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς
Ὀσῶν ἀσάρκων, καὶ χολῆς πυρουμένης,
Ἃ καὶ κυσὶν πεινῶσιν οὐχὶ βρώσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γέρας λαχεῖν τό δε,
Τέκνων τε τοῖσι δεῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λῃσαὶ, κἂν πειραταὶ, κἂν τύραννοι δὴ
Τύχωσιν ὄντες; —

Qis gente in hominum tam ſupinè credulus,
Avt ſtultus adeò eſt, qi deos exiſtimet,
Sev bilis uſtæ, ſive nudorum oſſium,
Projecta qæ vix tangat eſuriens canis,
Gavdere donis, idqe honori ducere,
Facientibuſqe gratiam reponere,
Sive ii latrones, ſive pirata ſient,
Sive & tyranni?

Ἔυπιστος ex Porphyrio repoſui, qod apud alios ἄπιστος legitur. ἔυπιστος, qi Ebræis פתי *credulus, fatuus.* de qo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. Ἄκακος πιστέυει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiſerunt, ſed cumprimis ad rem præſentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæſarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, τί κάλλιστον τῷ βίῳ τέλος; *qis pulcerrimus vitæ finis?* reſpondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* verùm amplius aliqid ſonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc eſt enim qod Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imaginem transformari.* ὥστε συμμόρφους γενέσθαι. *conformes fieri. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἁγίους, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *ſanctos, ſicut & ille ſanctus eſt.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἅγιοι, καθὼς ἐκεῖνος ἁγός. *caſtos, ſicut & ille caſtus eſt.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δικαίους, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος. *juſtos, ſicut ille juſtus eſt. ibidem v.* 7. ἐλεήμονας; καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *miſericordes, prout ille miſericors eſt.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τελείους, denique, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. *perfectos, ſicut ille perfectus eſt.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyſſenus *de profeſſ. Chriſt.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. *Chriſtianiſmus eſt imitatio divinæ naturæ.* Juſtinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ. ὅστις γὰρ τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον ἐυεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. ὅτος μιμητής ἐστι θεοῦ. *Ac ne mireris, hominem poſſe eſſe imitatorem Dei. qi enim proximi onus in ſe recipit, qi qa in re ſuperior eſt, alium qi eſt inferior, beneficio vult afficere; qi qæcunqe habet à Deo accepta, ea indigis ſuppeditans, Deus ſit eorum qi accipiunt. is Dei eſt imitator.* Sed & Plato, cujus verba forſan reſpexit hìc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἴνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. *Qnam ergò eſt actio Deo amica & conſentiens? una & qa unâ ratione nititur antiqâ, nempe qod ſimile fuerit ſimili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5. Philoſophiæ finem à Platone ſtatui, ὁμοίωσιν θεῷ, *Deo ſimilem fieri.* Idémqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâſſe, ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. *in ſcientia boni, & in ea qa eſt cum Deo ſimilitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo conſiſtere, ut qis juſtus, piúſqe cum prudentia exiſtat. qod & dogmati noſtro eſſe conſentaneum, qippe qibuſdam è noſtris, Moſis illud *Geneſ. c.* 1. *v.* 26, 27. ità ſumi, ac ſi dictum ſit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, ἐυθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. *Ad imaginem qidem ſtatim in ortu accepiſſe hominem, ad ſimilitudinem avtem per perfectionem poſtea eſſe accepturum.* Verùm argutum nimis hoc, nec qod poſſit admitti; cùm utrumqe homini primitus condito diſertè tribuatur.

Ἕνεκα τῆς συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν] Chriſtus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγυσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoſcetis eos. Num colligunt ex ſpinis uvam, avt ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §.9.

Μέλισσαν τὰ μελίσσης] οὐδεὶς γὰρ πώποτε κηφῆνα εἶδεν ὑπὸ γήρως γενομένην μέλιτταν. *Nemo enim vidit unqam apem ſenectute in fucum degenerâſſe.* Plutarchus *de ſene politico p.* 783. *F.*

Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς] Eliſæo qàm atrocia perpetraturus is eſſet, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu ſervum tuum canem eſſe avtumas, qi ejuſmodi in me admittam? hiſt. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ità *canem* eſſe non diffitetur, havd hominem, qi ejuſmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπου] vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qi facit* ſcilicet *qæ hominis ſunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Εἰ ἀηδὼν ἦμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμνεῖν με δεῖ τὸν θεόν. ποιῶ αὐτό. *Qod ſi luſcinia eſſem, luſcinia officio fungerer: ſi olor, oloris. Nunc, rationis cùm particeps ſim, Deus mihi celebrandus eſt, hoc exſeqor.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἔστι τὸ τυχὸν αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληροῦσαι. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῷόν, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐυθὺς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ὅρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρία ποιήσῃς. εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὥστε ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. τίνα δὲ ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; ὅταν τῆς γαστρὸς ἥττωμεν, ὅταν τῶν ἀιδίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπιστρέπτως. πῶς ἀπολέσαμεν; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπωλέσαμεν; τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμως, καὶ βλαβερῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὠσικῶς, πῶς ἀπολέσαμεν; ἐπὶ τὰ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἐστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπληγμένη; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ, πότε διέζευγμένη; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πλημμελήσῃ. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων; (ἓ τότε αὐλοί. τότε, &c.) τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ἑαυτὸν μὲν σώζεται, ἑαυτὸν δὲ ἀπόλλυται. *Res non vulgaris eſt, vel hominis præſtare officium. Qid enim eſt homo? Animal, inqit, rationis particeps, mortale. Jam rationis uſu à qibus ſeparamur? A feris. A qibus præterea? Ab ovibus, & aliis ejus generis. Cave igitur ne qid fortè inſtar feræ facias: alioqi hominem amiſiſti; non præſtitiſti officium. Cave ne qid inſtar ovis: alioqi & ſic homo interierit. Qa igitur agimus more ovis? Qum ventris cauſſâ, qum propter inguinem, qum temerè, qum ſordidè, qum inconſideratè. Qò declinavimus? Ad oves. Qid amiſimus? Rationis uſum. Qum pugnaciter, noxiè, iracundè, impetuoſè, qò declinavimus? Ad feras. Jam alii magna beſtia ſumus, alii beſtiola maliti oſa & parva de qibus dici poſſit. Leo me vel devoret. His avtem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conſervatur complexum? Qum ſuum munus exſequitur. Qando diſjunctum? Qum munere ſuo fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equs, qando canis. Qid ergò mirum, ſi homo etiam eodem modo & conſervatur & perit.* Ità de Chriſtiano homine Salvianus *de provident. l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc ſit hominis Chriſtiani fides, fideliter Chriſti mandata ſervare; fit abſqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis eſt, nec Chriſtum credat qi Chriſti mandata conculcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Chriſtiani nominis opus non agit, Chriſtianus non eſſe videatur.* Itaqe Ambroſius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium eſt, ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere.*

§.9. Μίμου, πόλεμου, φόβοι] Xylander Λοιμὸς cur pro Μίμου inferciat, nihil video. in πόλεμου τὸ τ ex ſeqenti vocabulo irrepſit: iſtud avtem cum ſeqentibus ad illud ἀπαλείψεται, Xylandrum ſecutus, referre malim, qàm pro abſolutè poſitis, avt ad δουλεία relatis cum Caſavbono habere; qi & ἀπαλείψεται illud paſſivè ſumit; qod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπους] *Qàm multa*

qodqe ità & considerare & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujusqe scientia orta servetur, latens qidem, nec abscondita tamen. tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujusqe notitiâ distinctâ, qid ex natura sua exiſtat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura sit, ex qibus conflata sit, qibus possit obvenire, qi dare eam & avferre possint.

§. 10. Aranea muscam ubi ceperit, se effert

πειν καὶ πρέπον εἶναι, ὥστε καὶ τὸ πρακτικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης [a] ἀυθάδες σώζεσθαι καὶ [b] λανθάνον, [c] ἀκὶ κρυπτόμενον. [d] * πότε γὰρ ἀπολαύσεις, * πότε ἢ σεμνότητος, * πότε ἢ [e] τὰ ἐφ' ἑκάστῳ γνωρίσεως, [f] τί τέ ἐστιν καθ' ἑκάστην οὐσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ [g] ἐπὶ πόσον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

a L.6.§.47.
b L.7.§.67.
c L.3.§.7,8.
d Sup.§.1.
* τότε f.
e L.7.§.29.
f L.3.§.11.
g L.9.§.25.

§. 10. [h] Ἀράχνιον μυῖαν θηρᾶσαν μεγαφρονεῖ, ἄλλο

h L.8.§.43.

ANNOTATIONES.

multa sunt, qa cùm tanqam physicus merus, secundum naturam earum nudè speculatus fueris, citra usum ulteriorem transmittis? Casavbonus, qi pro ὁπόσα, πόσα legisse videtur: & per interrogationem extulisse. at Xylander, *hac qotidie delebunt sacra illa tua placita, qa è contemplatione natura rerum hausta circumsers.* cui accedo potiùs, nisi qòd τὸ παραπέμπειν, *circumferre*, vertit: cùm sit, prout Casavbonus rectè, *transmittere.* Cæterùm *transmissionem* intelligo, qalem Maximus Tyrius *Dissert.* 28. verbis illis delineat; Ἆρ' οὖν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐπειδάν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαβόμενος ταύτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα. *Sensus igitur qi tanqam in vestibulo constituti sunt animæ, simulac rei alicujus arripuerint initium, mentiqe tradiderint, mens vicissim hac arripit, reliqaqe hujus intuetur beneficio.* qi in consequentibus τῷ παραπέμπειν etiam vocabulo, in hac eadem re illustranda atqe explicanda, utitur. ut sit, *decreta illa, qa ex rerum natura seriò sedulòqe considerata in mentem transmittis, atqe ibi recondis.* ità Hermogenes *de invent.* Σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forsan is fuerit planè, qem Casavbonus voluit; *Speculationem naturæ, ni praxin conjunctam habeat, otiosam fore; facileqe abolitam iri, nisi cautio jugis adhibeatur, qicqid indidem hauseris.* Epictetus *l.* 3. *c.* 21. Ὅλι τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, ἐυθὺς ἀυτὰ ἐξεμέσαι θέλουσιν ὡσεὶ σωματικοὶ τὴν τροφήν. πρῶτον ἀυτὸ πέψον. εἶθ' ὕτω μὴ ἐξεμέσῃς. εἰ δὲ μὴ, ἀμετὸς τῷ ὄντι γίνεται, πρᾶγμα ἀκάθαρτον καὶ ἄῤῥωτον. ἀλλ' ἀπ' ἀυτῶν ἀναδοθίναι δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τῆ ἡγεμονικῆ τῆ σεαυτῆ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τὰς ὦμους ἀφ' ὧν ἐγυμνάσθησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τέχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. ὁκ ἔρχεται ὁ τέκτων καὶ λέγει, ἀκούσατέ μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν. ἀλλ' ἐκμισθωσάμενος οἰκίαν, ταύτην καταστευάσας δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τέχνην. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, κοσμήθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ἐνεγκὰν ἀδελφὸν ἀγώμενα, ἐνεγκὰν πατέρα, ἐνεγκὰν ἡῶν, γείτονα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς ἀληθείαις τι τῶν φιλοσόφων. *Qi nuda qidem præcepta acceperunt, statim ea evomere volunt; ut, qæ è stomacho laborant, cibum. Prius illa concoqito, deinde non ita evomes: alioqi omninò vomitus erit, res impura, & non esculenta. Qin potius, iis concoctis & digestis, mutationem aliqam ostendito in mente tua factam: qemadmodum pugiles humeris suis declarant ut exercitati fuerint, ut cibum ceperint; qemadmodum artifices qid didicerint. Faber non dicit, audite me dissertentem de re fabrili; sed conductâ domo, exstructisqe omnibus, se arte esse praditum ostendit. Tale qiddam & tu facito. Edito ut homo, bibito ut homo, ornator, matrimonium contrahito, liberos procreato, rempublicam gerito, convicium tolerato, ferto fratrem iniqum, ferto patrem, ferto filium, vicinum, comitem. Hæc nobis ostendito, ut cognoscamus te verè philosophicum aliqid didicisse.* Addam tamen, qæ se ingerit impræsentiarum, conjecturam. Qid si ἀφυσιολογήτως legerimus? qomodo & *l.* 9. §. 41. ἀφυσιολογήτῳ. ut sit mens Marci, *qa absqe naturæ ipsius contemplatione seria ac considerata, temerè imaginaris, & citra examen justum admittis.* hoc enim passim inculcat Marcus, ut rei cujusqe naturam sedulò investigemus, eámqe probè perspectam habeamus, priusqam de ea sententiam censúramve ullam feramus. Ità *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 3, 13. & *l.* 7. §. 29, 66. *l.* 8. §. 13. (qo loco & de viso qovis primo loco φυσιολογῆν præcipit.) & *l.* 10. §. 11, 17, 18. & *l.* 11. §. 2. 16. & *l.* 12. §. 8. Nec mirum videri debet, si dogmata ea, qæ in rei ipsius, de qa statuitur, natura penitius perspecta, fundamentum non habent, occasione qavis occurrente, aboleantur facillimè. Trahit horsum, qòd περὶ τῷ γνωρίζειν, *de natura rei cujusvis excutienda & dignoscenda*, statim istic subjungitur: in qam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως, *universi naturæ contemplationem* commendat, *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 31. λόγον ἰσχναίτατα ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ. *mentem, qa ubi hac in vita qa contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perspexerit.* qin & bene vivendi fundamentum unicum statuit, ἐν θεωρήμασι περὶ τῆς τῦ ὅλου φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας τῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, *l.* 11. §. 5. *In speculationibus illis sive theorematibus inde deductis, qa vel universi naturam, vel suam cu-*

A *jusqe conditionem statúmqe nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. §. 6. lavdatum.

Καὶ τὸ περισταλτικὸν ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laërtium *l.* 7. *c.* 109. Zeno; Τὰ μὲν τίνας καθήκοντα ἄνευ περισπάσεως. τὰ δὲ περισταλτικά. καὶ ἄνευ μὲν περισπάσεως τὰ δὲ. ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὅμοια. κατὰ περίσπασιν δὲ, τὸ πηρῶν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κλῆσιν διαῤῥίπτειν. *Alia qidem officia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione. Absqe circumstante coactione qidem, ut curare valetudinem, sensuum instrumenta, & similia. Cum circumstante coactione, ut mutilare seipsum, & substantiam projicere.* ut τὰ περισταλτικὰ sint *officia ea, qa molestiam aliqam adjunctam habeant.* Verùm Marcus

B istic laxiùs usurpat pro qolibet negotio, qod muneris nostri exiſtat. vide *ad l.* 9. §. 13. & *l.* 8. §. 25, 26.

Καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης ἀυθάδες σώζεσθαι] ἄυθαδες, sive ὑπέρφρον, *suprà* §. 8. in meliorem partem istic sumi videtur, (qod rariùs opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qa *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 11. vel pro *animi affectu sibi placentis, acqiescentisqe*, in veritatis, qam adeptus est, cognitione. qod vocabuli notio, per se media, designat. siqidem ut Aristoteles *Ethic. Mag. l.* 1. *c.* 29. Ὁ ἀυθάδης ἀυτοάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τῦ ἀυτὸς ἀυτῷ ἀρέσκειν. Αὐλάδης *Græcè qasi* ἀυτοάδης, *hoc*

C *est, sibi ipsi placens.* ità Seneca *Ep.* 59. *Ipse te consule, si per dies noctesqe par & aqalis animi tenor, erecti & placentis sibi est: pervenisti ad humani boni summam.* Ortum vocabuli sensúmqe, non usum, secutus est Marcus. nec aliter forsan usurpatur, *l.* 6. §. 47. qin & Isocrates in Archidamo, ubi ἀυθαδίας καὶ σεμνότητας, *fiduciam & gravitatem, p.* 234. conjungit, in dexteriorem itidem partem sumpsisse videtur.

Λανθάνον] qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. *Tu fidem habes, apud temetipsum habe.* hoc est: ut Chrysostomus, μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκείτω σοι τὸ συνειδός. *Ne ostendas, sed sufficiat tibi conscientia.* vide *ad lib.* 7.

D §. 58.

Οὐχὶ κρυπτόμενον] qod *l.* 3. §. 8. dixit, ἀδὲν ἐμφωλεῦον. Seneca *Ep.* 43. *tegant, non abscondant te parietes tui.* Cicero *Offic. l.* 3. *Honesta enim bonis viris, non occulta, qæruntur.* Galenus *de affectib. curand. cap.* 5. Ἀνεῳχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ὃν ὕτως ἡς παρεσκευασμένος. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris.* ità legendum pro eo qod vulgati codices ἀνεῳγμένην & ἔξεστι. confirmat avtor ipse, qi sic pavlò pòst. Τῆς θύρας ὃν ἀνεῳγμένης σε διαπαντὸς, ὡς εἶπον, ἐξουσία, τοῖς συνήθεσιν ἔστω

E κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. δεῖ δὲ θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς καταλημμένον. (ità legendum pro eo, qod nullo sensu, sano saltem, κατηλειμμένον legitur.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προσιόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια, ὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττῃς. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδήμονες τοὺς ἄλλους, ἀμαρτάντες τι φορτικὸν, μόνους ἑαυτοὺς οὐκ αἰδοῦνται. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μᾶλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, πάντων δὲ μᾶλις' αἰσχύνου σαυτόν. *Foribus itaqe tuarum adium apertis copiam semper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu vero, præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè pudeat.* vide *ad l.* 3. §. 4.

F Πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις] potest esse expostulatio, qalem observavimus *suprà* §. 1. ego tamen τότε legere malim, & hic, & in seqentibus clavsulis; qod semel immutatum deinceps immutari necesse habuit. *cùm eò*, inqit, *processeris, atqe ità mentem pariter vitámqe tuam institueris, tunc frueris simplicitatéqe gravitatéqe*, &c. vide *lib.* 12. §. 28. ἀπολαύειν τῆ ζωῆ.

G §. 10. Ἀράχνιον μῦαν θηρᾶσαν] Studia hominum, qibus se se efferunt, acsi magni avt eximii aliqid confecissent, elevat; cum vilissimorum animalculorum artibus, qibus illis prædas sibi compares captant, conferendo.

Ἅπερ

ἄλλος ἢ λαγώδιον, ἄλλος ἢ ὑποχὴν ἀφύλω, ἄλλος ἢ συΐδιον, ἄλλος ἢ ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. ἔστι γὰρ ὃ λῃστὴς, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

tanqam magni qid egerit; alius ubi lepusculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi ursos; alius ubi Sarmatas, nam & isti, qi hos capiunt, qid latronibus distant, si mentes ac decreta utrobiqe spectaveris?

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33. b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22. c L. 3. §. 11. d Inf. §. 15. l. 7. §. 70. e L. 4. §. 34. Sup. §. 8. * ἀνῆκε Lug. An. f L. 3. §. 16. * μὴ Lug. g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

§. 11. a Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν μέθοδον κτήσαι. καὶ b διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσθητι περὶ ἕτερον μέρος. c ἐδὲν γὰρ ἄτονον μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐνενόησας, ὅτι d ὅσον ἐδέπω πάντα πρᾶττε καταλιπεῖν ἀπόνητε ἐξ ἀνθρώπων δεήσῃ, e * ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, f δικαιοσύνη * μὲν εἰς τὰ ὑφ ἑαυτῷ ἐνεργήματα, ἐν ᾗ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶν ὅλων φύσει, g τί δ' ἐρεῖ τις, ἢ ὠφελήσῃ) περὶ αὐτὸ, ἢ πράξῃ καθ' αὑτὸ, ἐδ' εἰς νῦν βάλῃ).

§. 11. Methodo contemplativâ instructus sis, qâ perspectum habeas, qomodo cuncta in se invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celsitatem confert magis. corpus exuit, qi sic affectus est, reputánsqe secum, mox esse sibi, relictis his omnibus, ab hominibus discedendum, totum sese permittit, justitiæ, in eis qæ ab ipso fiunt; universi naturæ, in eis qæ obveniunt ipsi. qid avtem alius qispiam de ipso five dicat, five existimet, avt adversùs ipsum faciat, nè cogitat qidem.

ANNOTATIONES.

Ὑποχὴν] Ὑποχὴ, *genus retis.* Vet. lex. H. Steph. Sed sine exemplo. qod hinc licet petatur. Sed ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. qo loco retium genera nominàqe varia recensens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,
Γάγγαμάτ', ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι.
Qorum alia qidem retia jacula, alia verò grisphi vocantur,
Gangamáqe, atqe hypocha rotunda, atqe sagena.

unde figuræ rotundæ fuisse videntur ὑποχαὶ istæ: cujusmodi sunt, qas nos appellamus purs-nets.

Ἄλλος Σαρμάτας] qibuscum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excursionibus qi trucidaverant, avt ceperant, egregium facinus executos se avtumabant. Nec tacendum hîc, qo & alluserit fortean Marcus, qod de Avidio Cassio refert Vulcatius: *Cùm exercitum duceret, & inscio ipso manus auxiliaria, centurionibus suis avctoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus centurionibus præmium, qòd præparvâ manu tantum hostium, segniùs agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent, rapi eos jussit & in crucem tolli, servilique supplicio affici; qòd exemplum non extabat: dicens, evenire potuisse, ut essent insidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ δὴ λῃσταί] qinam isti qos *latrones* dicit? num *Sarmatæ*? sicut Pavli Festus; *Cimbri linguâ Gallicâ latrones dicuntur.* ad qem locum Scaliger. *Cimbri λῃστρικοὶ sanè καὶ πλάνητες fuerunt. Sed non magis Cimber latronem significat, qàm Isaurus piratam; Ambro, dissolutum ac voracem; Opicus, obscœnum; sed qia tales fuerunt ea nationes, de earum nomine vocamus, qi tales sunt.* ità istic Xylander. nec secius de barbaris patriam suam incursantibus suósqe diripientibus, qos *abigeos* & *latrones* avt *fures* magìs qàm *hostes* dici postulat, Synesius *Epist.* 131. Τὰ καλὰ τῆς ἀπελάσεως τούτου ἅπαντα πολυπραγμονῶ. ἐδεὶ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτὸν πολεμίους, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἤ τι τοιοῦτον ὄνομα μικροπρεπέστατον, ὃς μηδένα ἐφάμιλλον ἐπιφερόμενον ὑφίσταται, ἀλλὰ μόνους τοὺς καθαπλοῦντας ἀποφάτνιον, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ περιδύσει. *De abactoribus iis, qa possum, inqiro. Neqe enim hostes appellaverim, sed latrones ac grassatores, avt si qod aliud abjectius nomen est, qi neminem fortiùs invadentem sustineant, sed timidos atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac despoliant.* Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè strenuéqe gestâ, semetipsos efferebant. ut transitus sit factus à numerò ad numerum. qasi dicat, *qid à latronibus etiam isti qi Sarmatas capiunt, magìs qàm ipsi qos capiunt Sarmatæ, distant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es.* Avt qid à prædonibus vulgariter sic habitis distant viri isti, prout ipsi se haberi volunt, militares? Notum est illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo scelere impulsus, mare haberet infestum; *Eodem*, inqit, *qo tu orbem terra. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ classe, imperator.* Cicero *de repub. l.* 3. lavdante Nonio, & Avgustinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qi & subjicit. *Sanè remotâ justitiâ, qid sunt regna, nisi magna latrocinia?* unde Pythia, Adrastum Sicyoniorum βασιλέα, Clisthenem verò λῃστῆρα dixit. Herodotus *l.* 5. & Dio Prusæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déqe eodem Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiumqe vastator.* & *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Quantò potius deorum opera celebrare, qàm Philippi avt Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulsit ista à superioribus Xylander. & Lugdunensis Editor. *Mentes*, inqit, *si militarium istorum spectes, prædonibus suppares facilè deprehendes.* prædæ siqidem duntaxat inhiant utriqe.

§. 11. Κτῆσαι] *acquiras*, non *acquirere*. est enim aoristi imperativi medii non infinitivi activi, utì interpres Anglicanus opinatus, dictionis seriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ ἄτονον μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, sive *è corpore subduxit se*; is nimirum, qi considerationè istâ animum jugiter exercitatum probéqe subactum habuerit. neqe enim à prioribus istæ dissociata oportuit. vide Platonis locum insignem, qi huc spectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Eripides *Phœnissis.*

Ἀλλ' εἰς θεὸν χρὴ ταῦτ' ἁμαρτήσαντ' ἔχειν.
Rejecta oportet ista ad numen omnia.

Seneca *de otio sap. c.* 32. *Ego secundum naturam vivo, si totum me illi dedo.* Annotator Lugdunensis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, sive monendi. frustrà. cùm enunciativè ponantur & antegressa proxima, & seqentia itidem.

Οὐδ' εἰς νῦν βάλλεται] Africanus apud Ciceronem *l.* 6. *de repub.* in *somnio*: *Neqe sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loquantur, ipsi videant.* Bion Borysthenita inter cætera profectûs in virtute insignioris indicia, hoc cumprimis statuit, ubi qis eodem loco convicia hominum atqe vota habet: sive ut ille loqebatur,

Ὅταν τῶν λοιδορούντων ὕστις ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,
Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὅτι κακῶς, ὅτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τι νῦν μέγα χαῖρε. θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Cùm perinde audirent maledicta, ac si qis ita alloqeretur:
Hospes, non mihi tu malus inspicienséqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

Plutarchus *de profect. pag.* 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore qidam percussit imprudens: qis enim illi sciens faceret injuriam? postea satisfacienti, Cato, Non memini, inqit, percussum me. majore animo non agnovit, qàm ignovisset.* Idem, *de constant. sap. c.* 14. Phocion pariter cùm qidam uxorem ipsius contumeliosè habuisset, pòst apud ipsum pœnas commeritas metuens sese purgitaret, ignarum se Phocionis conjugem fuisse, Ἀλλ' ἔγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπό σου ὐδὲν πέπονθεν. *at verò mea*, inqit, *uxor nihil à te perpessa est. alia forsan fuerit, qam tu laseris: nec mihi itaqe qòd satisfacias, avt excuses te, opus est.* Narrat ex Musonio *orat. qà disceptat Philosophum an deceat injuriarum agere*, Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *precept. polit.* & *infrà ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ consperstus, cùm ab amicis ad pœnas de homine sumendas instigaretur; Ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκείνης κατεγνώσθην, ὃν ἔδοξεν ἐμὲ εἶναι. *Atqi non me*, inqit, *conspersit, sed illum qem esse me est opinatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere solebat, Τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτὸν διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξεων, διορθώσονται. εἰ δ' ὑ, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perstringendos sese homines præbeant: siqid enim veri de nobis dixerint, corrigendi ansam dabunt:* (qomodo Philippus demagogis Athenienstibus gratiam debere se dictitabat, ὅτι λοιδορεῖτες βελτίονα ποιοῦσιν ἡμῖ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἤθει. πειρώμεθ γὰρ, inqiebat, αὐτοὺς ἅμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχειν. *qod crebris conviciis meliorem se redderent; nam conari se cùm verbis tum factis suis eos mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *sin falsi qid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, ὅ τοι λοιδορῆται ὁ δεῖνα; *an non tibi iste conviciatur?* respondit. οὐχί. ἐμοὶ γὰρ ὁ πρόσεστι ταῦτα. *neqaqam; mihi enim ista non competunt.* Laërtius *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σε καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ ὐ καταγελῶμαι. *At ego*, inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Κἀκεῖνον τυχὸν οἱ ὄνοι. ἀλλ' ὅτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπισρέφονται, ὅτε ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forsan derident asini; verùm nec asinos advertunt ipsi,*

nec

dem. utpote qi duobus hiſce etiam contentus ſit, qicqid impræſentiarum agit, juſtum præſtare, & qicqid impræſentiarum ſibi obvenit, diligere: negotiis verò ſtudiiſque reliqis omnibus miſſis, nihil aliud velit, qàm rectâ juxta legem proficiſci, rectâque proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.

§. 12. Ecqis ſuſpicionis uſus eſt, cùm qid fieri oporteat conſiderare præſto ſit? & ſiqidem id perſpexeris, placidè ac conſtanter eâ progredi; ſin minùs, conſiſtere, & optimos qoſqe in conſilium adhibere; deniqe ſi aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obſtiterit, prout occaſiones præſentes ſe obtulerint, conſideratè progredi, ei qod juſtum tibi viſum fuerit, adhærendo? hoc enim aſſeqi, ut juſtè agas, optimum eſt: nec niſi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compoſitum eſt, qiſqis rationi per omnia obſeqitur.

§. 13. Somno excuſſo ſtatim percontare te, nunqid tuâ intererit, ſi juſta bonáqe ab alio

δύο τύποις [a] δεχόμενος αὐτὸς, [b] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πραττόμενον, καὶ [c] φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ. [d] ἀσχολίας ἢ πάσας καὶ ἀτρεδὰς ἀφῆκεν. καὶ ἰδεῖν ἄλλο βάλεται, ἢ [e] εὐθεῖαν περαίνειν [f] ἀφ' τὸ νόμιμον, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τίς ὑποψίας χρεία, ἢ παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, [k] * ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν δὲ μὴ συνοράς, ἐπέχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δικαίοις χρῆσθαι. [m] ἐὰν δέ τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, ἀποκοίνασθαι καὶ πὸς παρόντας ἀφορμὰς λελογισμένως, [n] ἐχόμενον τῶν φαινομένων δικαίων. ἄμεινον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ. ἐπεί τοι ἡ γε ἀπόπλωσις ἀπὸ τούτῳ * ἔσω, σχολαῖόν τι καὶ ἅμα [o] ἐυκίνητόν ἐστι, καὶ [p] φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσταλμένον, [q] ὁ τῷ λόγῳ καὶ πᾶν ἑπόμενον.

§. 13. Πυνθάνεσθ ἑαυτῷ, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γινόμενον, [r] μήτι διοίσει σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γένηται τῶν

a L. 7. §. 28.
b L. 12. §. 1, 2.
c L. 5. §. 27. l. 9. §. 6.
d L. 4. §. 18. l. 12. §. 2.
e L. 5. §. 3.
f L. 2. §. 16. l. 12. §. 1.
g L. 7. §. 31.
h L. 4. §. 37. l. 7. §. 53.
i Inf. §. 33.
k L. 8. §. 5.
* [καὶ] ἀμ. Boot.
l L. 7. §. 5, 7.
m L. 6. §. 50. l. 8. §. 32.
n L. 4. §. 12. l. 8. §. 4.
* τούτῳ ἐσί Boot.
o L. 4. §. 12. l. 6. §. 21.
p L. 3. §. 5.
q L. 3. §. 12.
r L. 4. §. 18. l. 6. §. 32. l. 8. §. 56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Laërtius *l.* 6. Hoc eſt, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσσον μίας συγερῶν ἐμπάζετο μύθων.
Nec muſcam qanti faciebat dicta maligna.

vel qod David potiùs, *Pſal.* 38. *v.* 13. *Ego verò inſtar ſurdi fueram, qi nullus audit; inſtar muti, qi nihil regerere poſſit.* vide *lib.* 6. §. 2.

Τὸ νῦν πραττόμενον] vide *lib.* 7. §. 54. & *l.* 9. §. 6.

Φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 16. & *lib.* 6. §. 43. & *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 21. & *lib.* 12. §. 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. §. 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. *pag.* 831. *E.* à Plutarcho etiam lavdatus *adv. Color. pag.* 1124. *F.* *Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τῆ θείᾳ νόμιμα τιμωρός. ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, rectâ peragit ſecundum naturam circuiens. Hunc ſemper judicium comitatur, eos, qi à divina lege deſciverint, puniens. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus eſt adhærens ſubſeqitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc ſcriberet; tum & avtor *libri de mundo*, qi Ariſtoteli nomen præfert, eodem opus illud ſuum clavſit; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει καὶ παραφράζει, Apulejus.

§. 12. Τίς ὑποψίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri verſionem etſi minùs perſpicuam immeritò induxit Editor Lugdunenſis, cùm loco ejus depravatiſſimam dederit. Interpres Anglus fruſtrà in duo membra ſententiam, continuari poſtulantem, diſſecuit. *Qid*, inqit Marcus, *eſt ſuſpicione opus? ſive, cur tibi res aliqa ſuſpecta ſit*, avt ſcrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm conſiderare liceat*, vel *præſto ſit intueri, qid facto opus ſit?* hoc eſt enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἐξὸν ποιεῖν, & ſimilia. Seneca *Epiſt.* 74. *Non poteſt qiſqam beatus eſſe, qi huic ſe opinioni credidit.* (externis ſubeſſe mali aliqid.) *Non enim beatum eſt niſi qod intrepidum. inter ſuſpecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνοράς, ἐυμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] Forſan legi debeat κἂν μὲν συνοράς ἐυκρινῶς, ſublatâ diſtinctione, *& ſi clarè perſpexeris.* ἐυκρινῶς, *clarè, diſtinctè.* Plato: ἵνα ἐυκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βουλόμεθα. *ut clariùs perſpiciamus, qa volumus.* indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διατρανεῖν. Heſychius. de dialectica Laërtius *lib.* 7. in *Zenon. c.* 47. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διευκρινεῖσθαι. *Verum atqe falſum ex illa dignoſci, probabile autem, & qod ambiguè dicatur dijudicari.* Cicero *ad Atticum lib.* 7. *Epiſt.* 10. *ſimul hoc διευκρινήσεις πρόβλημα.* & *Epiſt.* 3. *ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν.* verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, ſed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνοράς, ἐυμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ τ. χ. ità opponitur τὸ ἐυμενῶς, τῷ μετ' ὑποψίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. §. 5.

Ἐχόμενον τῶν φαινομένων δικαίων] Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα εἶδε Περίκλεος Ἐλευσίνιος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε. προσκύμψαντος γὰρ αὐτῷ Ὀυεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπὶ σοί ἐστι μὴ ἐάσαι με εἶναι συγκλητικόν. μέχρι δ' ἂν ᾖ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' εἰσελθών, φησὶ, σίωπησον. μὴ μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. κἀμὲ εἰπεῖν τὰ φαινόμενα δίκαια. ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σόν ἐστιν ἀποκτεῖναι. ἐμὸν ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα. σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. *Hac Priſcus Helvidius vidit: & cùm vidiſſet, fecit. Nam qm ad eum Veſpaſianus miſiſſet, ne in ſenatum veniret. Penes te, inqit, eſt, ne me ſenatorem eſſe patiaris. Qamdiu autem me loco non moveris, eſt in curiam mihi veniendum. Age: at ingreſſus taceto, inqit. Ne me roga & tacebo. At eſt mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum eſſe putâro. Verum ſi dixeris, occidam te. Qando ergò tibi dixi, me immortalem eſſe? Tu tuum facies, ego meum. Tuum eſt, occidere: meum, mori non trementem. Tuum, relegare: meum, exire non triſtem.* vide *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 4. §. 12.

Ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ] *optimum enim attingere ſcopum* Xylander. hoc eſt, ut id facias, qod juſtum & æqum eſt, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Ἥ γε ἀπόπλωσις ἀπὸ τούτου ἔσω] Mutila hæc ſuſpicatur Xylander. Editor Lugdunenſis in verſione prorſus reſecuit. pro ἔσω D. Bootius legit ἐσί. *ab hoc*, inqit, juſto ſcilicet utique & æqo *aberrare, lapſûs nomen meretur*, non avtem ob juſtè factum odium incurrere, avt moleſtum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego ſi qis id exhiberet codex, ἀπότευξιν qàm ἀπόπλωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. §. 43. ἀπότευγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα ἐυκίνητον] hoc eſt, qod *l.* 7. §. 69. Μήτε σφύζει, μήτε ναρκᾷ. *Neqe feſtinat, neqe torpeſcit.* Mericus Caſavbonus iſta à ſuperioribus divellit, atqe erotematicè effert; acſi legeret, τί σχολαῖόν τι καὶ ἐυκίνητόν ἐσι; viderint alii. Ego nullus aſſentior.

Ἐυκίνητον] non, *mobile*; qod τὸ τῆς γνάμης ἐυκίνητον, *mobiles facilè animos habere*, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. *c.* 7. §. 2. notatum, deſignet; unde & *mobile vulgus*, Statio *ſylv. lib.* 2. *poem.* 2. ſed *agile*, ad id qod eſt officium ſuum aggrediendum agendúmqe promptum ac proclive; qodqe in eiſdem perſeqendis modo juſto debitóqe moveatur. Stoici ſiqidem in dictionibus iſtiuſmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν qandam, ultra uſum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* §. 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσταλμένον] non qalis ſtultorum riſus, qem ejuſmodi eſſe ait Solomon *Eccleſ. c.* 7. *v.* 6. qalis eſt *ſpinarum ſub olla crepitus*;

— Magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.

ut Maro Æn. *lib.* 7. ſive ut Apulejus in *apolog. flamma* inſtar *ſtipulâ accenſa, claro ſtrepitu, largo fulgore, cito incremento; ſed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliqiis.* icon aptiſſima vitulationis ſtolidorum, qâ illi, *non gavdent, ſed geſtiunt*, ut Avguſtinus de *ſerm. Dom. in mont. l.* 1. itaqe *riſum & lætitiam* iſtiuſmodi pro *inſania* mera, Solomon habet. *ibidem c.* 2. §. 3. tanqam ἐξεσηκὸς, non συνεσταλμένον τι. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. Res ſevera eſt verum gavdium. catera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt; leves ſunt: niſi forte tu illum judicas gavdere, qi ridet.* vide *ad l.* 4. §. 26. τῷ φαιδρῷ ἀνεμίνθῳ.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductúmqe ſeqi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. §. 16. & *lib.* 7. §. 31. & *ſuprà* §. 11. & *lib.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31. Plato *Epiſt.* 2. Νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ ἑπόμενον. *Nunc avtem hoc duntaxat magnus ſum, qod me ipſum præſto rationi meæ obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γένηται] *in aliorum ſint poteſtate.* Xylander. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipſe neqeas, vel neceſſe non habeas. Epictetus *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθών, ἢ αὐτὸς ἀριστή-

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; ἢ διοίσ. μήτι ἀπολέλησαι, ὅτι ἔστι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ
a L. 3. §. 4. l. 9. §. 18. Inf. §. 19. l. 11. §. 18. ψόγοις φρυατ]όμενοι, a τιμῶσι μὲν ἀπὸ τῆς κλί-
b L. 4. §. 38. νης εἰσὶ, τιμῶσι δ' ἀπὸ τῆς τραπέζης, ὅτα δ' ποιῶσιν, b ὅτα δὲ φεύγουσιν, ὅτα δ' διώκουσιν, ὅτα δὲ
c L. 8. §. 55. κλέπτουσιν, ὅτα δ' ἁρπάζουσιν, ἢ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, c ᾧ γένει, ὅ-
d L. 7. §. 17. e Sup. §. 1. l. 4. §. 23. f L. 3. §. 6. l. 4. §. 31. g L. 8. §. 33. h L. 9. §. 3. i L. 2. §. 2. 6. Sup. §. 11. k Inf. §. 22, 23. l L. 8. §. 45. ταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος, d ἀγαθὸς δαίμων;

§. 14. Τῇ e πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδαγωγημένος καὶ αἰδήμων λέγει. f δὸς ὃ θέλεις. g ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγε δὲ τοῦτο h μὲ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

§. 15. i Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ βίου. k ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. l ἴδιον γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε,

aliqo fiant. nihil intererit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandísque tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ suffurentur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibúsque, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium deniqe bonum.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da qod vis; repete qod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obsequens tantùm; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. Exiguum est qod supereſt vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hîc an il-

ANNOTATIONES.

σεύσῃ θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀρίστου. εἰ μὴ δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, ἕτερον ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γενναῖον. *Abibo, & avt ipse rem bene geram, avt alteri bene gerenda rei occasionem præbebo. Si qid ipse rectè administrare non potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.*

Ὃν διοίσει] qia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυατ]όμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab eqis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & juba concussâ, φρυάτ]ονται.* Salmasius. indè & καταφρυάτ]ονθαι *supra l.* 9. §. 41. fruſtrà avtem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant; ut alter, qi ψόγοις illud insuper habuit: vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qi τῷ φρυάτ]εσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eô possit φρυάτ]εσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, aliorúmqe vel lavdibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qi alios lavdibus, avt vituperiis prosequntur, ídqe faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum ὄιησις illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μὲν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράτ]ετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Ὅσα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qi aliorum favorem, famámve avcupantur, usqe ad conscientiam læsam, eis obsequi, qibus placere ambiunt.

Ὅταν θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδὲν ἐστιν ἀναγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελῆσαι δεῖ, καὶ γίγνεται, διόρθωται. ὡς πάλιν, ἀπονυσάξαι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si oscitârit, periit.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμῶν τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ὥνιον τοῦτο τῷ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostomus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσαι. *Sola voluntas sufficit, ut perdiscatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βουλήθητι μόνον, καὶ πάντα ἔψεται. *Velis modo & seqentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de *natura*, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; ὄκνει· καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἁφιλόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δὸς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annon & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαλιν εἰλικρὼς παῤ ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγαπᾷς, καὶ μέμφῃ δόντα, ἂν σε τι ἀφέληται; ἐπὶ τί εἴληφας ταῦτα; χρυσόμισος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. *Istâne qum omnia, te-*

ipsum qoqe, aliunde acceperis, indignaris, & accusas largitorem illorum, si qid tibi ademerit. Cur igitur istis accepisti? Ut iis utereris. Qousqe? Dum is qi mutuavit voluerit. Et *l.* 4. *c.* 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, ὄκνει αἰσθήσῃ; vitiata scriptura. qod & Volfius vidit; cui sic restituere visum est. ἐκὼν ἀκ ἀποδώσεις; ἀκ αἰσθήσῃ. Verùm interpolatione tam lacinioſâ, qæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. literula immutata sufficiet. legendum ἀχ ἑσθήσῃ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qi dederat, repetente oblectaris?* q. d. dans placet. repetens qidni placeat? vide eundem *ad l.* 2. §. 3. vide & *l.* 12. §. 26.

Δὸς ὃ θέλεις] hoc est, qod Rufus apud Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκοῦσθαι τῷ δεδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, sis contentus.* vide *ad l.* 4. §. 31, 34. & *l.* 5. §. 25. & *l.* 7. §. 57.

Ἀπόλαβε ὃ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Seneca *de provident. c.* 5. ad *l.* 4. §. 34. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἔχω, ὧν ἔδωκας. ἐφόσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, καὶ κατάταξον εἰς ἣν θέλεις χώραν. σὺ γὰρ ἦν πάντα. σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. *Gratias tibi habeo, qod illa mihi dedisti: tuis usus sum qoad voluisti, bon mihi satis est: recipe illa, & ubicunqe volueris colloca. Tua enim fuerunt omnia, tu mihi ea dedisti.* vide *l.* 12. §. 26. Seneca *de tranqill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessionésqe & dignitates, sed corpus qoqe suum & oculos & manus & qicqid est cariorem vitam facturum, séqe ipsum inter precaria numerat; vivitqe ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. qandocunqe ergò reddere jubebitur, non qeretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, qòd possedi, habuiqe.* Idem *Epist.* 64. *Fac qod aqitatem tuam decet. desine naturæ beneficium malè interpretari. abstulit; sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 29. *Gavde, qòd talem habuisti; & usum fructum ejus, qamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, qod detractum est, qeri; sed de eo gratias agere, qod collegisti.* Nostri: Basilius Cæsar. *homil.* 5. *pag.* 375. *D.* Συγγνώμονός ἐστι διανοίας, ὃν ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφόρως ἔχειν. ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχειν τῷ συγκληρώσαντι. *Animi est probè agnoscentis collatum in se beneficium, non ægrè admodum angi avt discruciari ob hanc alterius ab altero diremptionem: sed gratiam habere ei, qi tibi initio statim ejusmodi consortium velut sortitò impertivit.* Hieronymus *in Nepot. Nè doleas qòd talem amiseris: sed gavdeas qòd talem habueris.* Idem *in Paul. Non mœremus, qòd talem amisimus; sed gratias agimus, qòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian. Tulisti liberos, qos ipse dederas. recepisti ancillam, qam mihi ob breve solatium commodaveras. non contristor, qòd accepisti; sed ago gratias, qòd dedisti.* Bernardus *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti qoniam tuus erat, nec pro nobis, qibus ille sublatus est, murmurandum: magìs gratias agendum, qòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non obliviscimur tamen, qòd datus fuit; & gratias agimus, qòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, qòd accepta rectè tenuimus, cùm æqanimiter ad momentum sublata toleramus.*

Οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν] De morte pariter *l.* 9. §. 3. Ità Apostolus *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρω καὶ συγχαίρω σπένδομαι. *Gavdeo, & gratulor omnibus vobis.* & *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. *Ego libentissimè sumptum impendam & expendar.* Tertullianus *de patient. c.* 2. *Nobis exercenda patientia avtoritatem non affectio humana canina æqanimitatis stupore formata, sed viva ac cœlestis disciplina divina dispositio delegat.* Cyprianus *de eadem*: *Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectata libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.*

§. 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infrà* §. 22, 23. & *l.* 8. §. 45.

Ὡς

illîc, si qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nôrintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, qàm ità vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, differendo qalis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, substantiam qod attinet, milii sunt instar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præsentium unamqamqe advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & qasi putrefactione qadam, avt dissipatione, constitutam, sive ut mori qodammodo nata sit.

ἐάν τις παντα χῇ, [a] ὡς ἐν πόλ, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν οἱ ἄνθρωποι [b] ἄνθρωπον ἀληθινὸν, [c] ᾧ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν. a L.4.§.3,4. b Sup.§.8. c Sup.§.2. d L.9.§.2.

§. 16. Μηκέθ' * ὅλως ᾖ ᾖ ὅιόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα λαλέγειν, ἀλλὰ [e] εἶναι τοιοῦτον. *ὅλος. e L.4.§.17.

§. 17. [f] Τὸ ὅλε αἰῶνος, καὶ τὸ ὅλης οὐσίας συνεχὴς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν [g] πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς. ὡς δὲ [h] πρὸς χρόνον, τρυπάνε περιστροφή. f L.7.§.35. l.11.§.1. g L.4.§.3. h L.5.§.24.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίστανε, [i] διανοεῖν αὐτὸ ἤδη λαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ ὅιον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ὥστε θνήσκειν. i Sup.§.7. k L.4.§.48. l.9.§.21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινὸν] qi enim secus qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo est. Vide *suprà ad* §. 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum confluereret, dicenti cuidam, Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, *tanqam feram qandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μειῦν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν. *Neqaqam verò*, inqit, *sed ut hominem verum.* Laërtius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* — *Fiet homo.* — Demonacti Proteus cum diceret, ὦ κυνός, regessit ille, οὐκ ἀνθρωπίζεις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ οὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλῳ. Seneca *Ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus est.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philosophiam in præcordia ima demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere:* & *hoc exigit ut ad legem suam qisqe vivat, ut verbis opera concordent, nè orationi vita dissentiat.* Et *Ep.* 108, *Sic istia tractemus, ut qa fuerunt verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hæc in animo voluta, qa sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, qod nobis objici solet, verba nos philosophia, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse ἄνευ τῶ πράττειν, μέχρι τῶ λέγειν, factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scilicet *ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ.* qos odisse se profitebatur Pacuvius. cujus verba in eam sententiam Macedo qidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neqe intolerantius, qàm qòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingva verborúmqe artes converterent; & vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè profluxerunt in vitam mala) *qa philosophia fuit, facta philologia est.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunqam vivitur.* Idem *Epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγομεν, inqit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλὰ, ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. *Alia dicimus, alia facimus. Nos honesta dicimus, turpia verò facimus.* Ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν λόγον. μακρὰν ἀπὸ τῶ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. *Affectu cum oratione non congruente. Ac multum abest ut iis utamur, qa profitemur, qorumqe cognitione efferimur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν. ἔξω δ' αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. *In disputatiunculis subsistimus, ultra qas ne digitum qidem proficimus.* eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir. c.* 51. & *Dissert. l.* 3. *c* 26. imò passim eosdem insectantem. siqidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Qin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μηδαμῶ σαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Nusqam te philosophum profitearis, nec apud imperitos multum disputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 69. Μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, ἐνδὺς ἐξεμίσαι, ὁ οὐκ ἔπεψας. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, ἐὰν χόρτον φέροντα τοῖς ποίμεσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγον. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ ταχέως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσο, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. *Magni enim periculi est, statim evomere qod non concoxeris. Nam & oves non fœnum afferunt opilionibus, ac demonstrant qantum comederint: sed pastu intra se concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter ostendas imperitis, sed opera qa verborum concoctionem sequuntur.* Seneca *Epist.* 108. *Omnia qa dicunt, qa turbâ audiente jactant, aliena sunt. qomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciant qa dixerint.* qi & *Epist.* 117. clavdit vocibus illis profectûs indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne qod disco.* sive uti Lipsius ex MSum vestigiis. *si vixero.* Præclarè Gregorius Nazianzenus *Orat.* 15. Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφός. οὐδ' ὅστις γλῶσσαν ἕτοιμον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον. ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ ὅις ἐπιζητεῖ παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τῶ βίου προτίθησιν. *Nec enim qi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est, nec qi volubilem qidem linguam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pauca qidem de virtute verba facit, caterùm per ea, qæ agit, multa demonstrat, ac fidem & auctoritatem sermoni suo per vitam conciliat.* Verùm qod Aristoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Οἱ πολλοὶ τῶτο μὲν οὐ πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι. ὁμοίοι τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐκεῖνοι ἓν ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. *Plerique tamen, qum hæc non agant, ad disputationem conjugunt: putántqe ita se philosophari, ac probos futuros: qi sanè perinde faciunt atqe ægrotantes, qi, cùm medicos diligenter audiant, nihil tamen eorum, qæ ab ipsis mandantur, efficiunt: sicut igitur neqe illis corpore unqam bene valebunt, dum ita curantur, sic neqe isti animo, dum ita philosophantur, bene habebunt.* Itaqe verè Demosthenes: Ὡς ἅπαξ ὁ λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται. *Omne verbum, si opera abfuerint, vanum & inane videtur.* Præclarè siqidem Basilius Cæsar. *Orat.* 34. *pag.* 776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἰκτίρεται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀίσσουσιν.

ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, καὶ μακρὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τῶ δικαίου τιμᾶν. ἐοικέναι φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, οἳ ὡς βασιλεῖς πολλάκις καὶ δυνάσται εἰσέρχονται, ὅτε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μενοῦν τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. *Nam qi ab aliis traditam philosophiam, non verbis tenus, aut decretorum scientiâ, sed gravitate morum, vitaqe continentiâ usurpat,*

Hic solus sapit, aſt errant alii velut umbræ.

Qandoqidem splendidè & magnificè palam laudare virtutem, de eâqe longos protrahere sermones, privatim verò qod jucundum & suave est temperantiæ anteponere, avaritiam majori habere in pretio qàm id qod justum est, id libens comparaverim scenicis illis fabularum actoribus, qi ut reges & magnates sæpe numero prodeant, qum neqe reges, neqe magnates, ac ne liberi qidem fortè prorsus existant.

§. 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς] qod de terra *l.* 4. §. 3. σιγμή. de pelago *l.* 6. §. 36. σαγήν. sunt avtem κεγχραμίδες *ficuum granula.* pro qo κεχριμίδις apud Svidam vitiosè habetur.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνε περιστροφή] *tanqam pistilli circumvolutio* Mericus Casavbonus. & sanè ὑπέρα περιστροφή, sive περιτροπή. id est, *pistilli circumvolutio*, proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theætet.* Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν περαινόντων, *de iis qi semper eadem faciunt, & nihil proficiunt.* uti Hesychius, Svidas, Zenodotus, Apostolius. Verùm τρυπάνε περιστροφή. id est, *terebræ vertigo*, sive *circumversio*, ut Xylander, Marco istîc de spatio temporis brevissimo: qemadmodum, ῥιπὴ ὀφθαλμῶ *oculi jactus*, ut Beza, potiùs qàm *ictus.* ut vulgo Apostolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 15. *v.* 51. qò pertinet illud poëtæ nescio cujus apud Svidam,

Τρύπανα τ' ἐυδίνητα, καὶ ὠκύστα τέρετρα.
Terebraqe qa facilè circumaguntur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè potest.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga* Xylander. *Objecto cuiqe animum adverte* Casavbonus. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamqamqe considera*, &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. §. 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ὥστε θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup.§.13. §. 19. [a] Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀμχοῦντες, ἀποπαλῶντες, τὰ ἄλλα. εἶτα ὅτι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ

b L.8.§.3. ἐξ ὑπεροχῆς ἀπαλήτοντες. πρὸ ὀλίγου ἦ [b] ἐδέλλουν

c L.6.§.59. πάσεις, καὶ [c] δι' ὅτα. καὶ [d] μεθ' ὀλίγον, ἐν * πυ-

d L.3.§.3. l.4.§.48.l.8. σις ἔσον].

§.37. * ἀποίοις f.

§. 20. [e] Συμφέρῃ ἑκάστῳ, ὃ φέρῃ ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων

e L.4.§.23.

§. 19. Cogita, qales sint homines vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus qales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanqam in sublimi siti aliqos increpant. pavlò avtem antè, qàm multis & qâ mercede, inserviebant; & pavlò pòst, qò in statu futuri sunt.

§. 20. Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Qa nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Cassius Hemina *annal. l.* 2. id est, ἀπογινεσθαι, *defungi, mori*, non *decrescere*, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertullianus *de Carn. Christ. c.*6. *Mutuum debitum est inter se nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, cavssa nascendi est. non enim mori solet, nisi qod nascitur, id avtem moritur, qod & nascitur.* Idem *de resur. c.* 12. *Dies moritur in noctem, & tenebris usqeqaqe sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi revivisci; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepulturam suam, tenebras; hares sibimet existens, donec & mox reviviscat, cum suo & illa suggestu.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in symbol. serm.* 59. *Crede homo, de morte resurgere te posse, cùm tibi totum qod in rebus est, sic qotidie resurgit. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cum transeunt, ipsa moriuntur; cùm redeunt, suâ ipsâ morte reviviscunt.* Ità qod Tertullianus *ibidem. Totus hic ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§. 19. Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχίνοντες, ἀποπατῶντες] Hæc enim & summis cum imis qibúsqe communia sunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qi Jovis sibi nomen adsciverat, Philippus Macedo qomodo exceperit, eduliorum loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hist. lib.* 12. *c.* 57. Qin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se professus est, ἐκ τῆ καθεύδειν καὶ τῆ συνουσιάζειν, *somno* nimirum *ac coitu.* Plutarchus in *Alex.* & de *adulat.* & *in sympos. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus qidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non Jovis, ut Erasmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deúmqe* indigitâsset, ὦ παῖ τά μοι σύνοιδεν ὁ λευκοφέρος, *At verò*, inqit, *latent ista prorsus eum, qi matulam mihi porrigit.* Plutarchus *in Apophth.* & *de Isid.* & *Osirid.*

Ἐλᾶ ὅτα ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι] *Qanto sè cum fastu efferant*, acsi nè homines qidem avt mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur*, &c. vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρονομούμενον mihi suspectum habetur. ἀνδρονομεῖν certè alibi legisse non memini. Xylander *aliis imperare*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura præscribere.* Casaubonus *exultare.* ità qid is legerit, havd satìs liqet. nisi forsan ἀδρυνόμενοι, *turgescentes, grandescentes*, qod de stirpibus usurpatur. forsan ἀνδρονομεῖν idem qod ἀνδρολογεῖν fuerit, qod de *delecta militari* usurpatur: vel etiam qod κρεανομεῖν, qod de *visceratiombus*, sive de *carnibus viritim distributis* adhibetur. in istis avtem non sine fastu gerere se solent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ὅση ὄψις.

Ἐδάλλουσι πόσοις] *qot illis inservire & obseqi necesse fuit*, ídqe πρὸ ὀλίγου, *havd ità dudum*; qò possent dignitatis honorísqe gradum illum, in qo tanto cum supercilio se gerunt, adseqi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον. εἰ δὲ διὰ Φηλικίωνα ἤθελ ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτῆ καὶ τῆ δηλικῆ καταφρονήματος ἀνασχόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος ἀτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. *Egidem ne vivere qidem vellem, si per Felicionem mihi vivendum esset, supercilium illius & servilem insolentiam toleranti. Novi enim qid sit servus, qi se fortunatum esse putat, qi excacatus est.* qo tamen loco ego τετυφωμένος malim. scilicet ut Clavdianus *in Eutrop. l.* 1.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
— nec bellua terrior ulla est,
Qàm servi rabies in libera colla frementis.

Ruffius Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Divite novitio nihil est insolentius.

Et,

Pedissequa honoris est novi arrogantia.

Salvianus *Epist.* 2.

Ἅπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κράτῃ.
Fetri neqit rebus secundis flagrio.

Æschylus *Prometh. v.* 35. præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν ἀτυχοῦσι μαστιγίας.
Rigidus verò omnis, qi modò cæpit imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 684. *E.* Qod & Isidorus Pelusiota ubi adduxerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἀνεκφαύλων habet, pro eo qod ἀνυχῶν Dio, subjungit; Καὶ τὸ ἀνεκφάτλειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τῆ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνώτοις γίνεται. *Et immeritam felicitatem vecordibus ac stolidis malè sentiendi occasionem præbere.* Avrelius Victor in *Dioclet. Quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos qosqe maximè, ubi alta accesserint, superbiâ atqe ambitione immodicos esse.* Agur sapiens Ebræus *Prov. c.* 30. *v.* 20. *Tria sunt, sub qibus commovetur terra: imò qatuor sunt, qa ea ferre non potest. servus, cùm regnat; stultus, cùm satur est; exosa, cùm maritatur; ancilla, cum hera sua hares evaserit.* siqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E nimiis opibus petulantia nascitur ingens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiastes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβριν κόρυ μητέρα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν κακῷ ὄλβος ἕπηται.
Nascitur ex nimiis opibus petulantia stultis.

Idémqe,

Πόλλυς τοι κόρος ἀνδρὸς ἀπώλεσεν ἀφρονίοντας.
Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Nec pavcos satias evertit mentis egenos.
Difficile est, adsunt cùm bona, nôsse modum.

Aristoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν, ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μεθ' ἡδυσίας ἄνοιαν. *Parit enim, ut proverbio dicitur, saturitas ferocitatem: imperitia avtem potestati conjuncta insaniam.* Philistus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Ἐιώθασι γὰρ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως εὖ πράττοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim præter spem & expectationem res secunda accidunt, solent evadere insolentes.* qod illum Clemens à Thucydide mutuatum asserit? qi dixerit, Ἐιώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστα ἀπροσδόκητος εὐπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Solent avtem permulti homines, qibus maximè res secunda aliqantisper evenerunt, fieri insolentes.* locus est in *Cleonis Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, εἰώθει δὲ τῶν πόλεων, αἷς ἂν, &c. Qò respexit tamen & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 296. Ἐιώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδοκήτως μάλιστα εὐημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν. *Solent enim homines, qibus præter omnem expectationem prosperitas qadam accidit, in insolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qid Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 38. vide & qæ de Gallo Cæsare Ammianus *l.* 14. initio.

Δι' οἷα] περιγινόμενα, scilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adipiscenda*, sive, *qâ mercede.*

Καὶ μεθ' ὀλίγον, ἐν τοιούτοις ἔσονται.] Legendum ἐποίοις ἔσονται. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esai. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32, *v.* 18, 30. Verùm qod Maro Æn. *l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisqe futura,
Nec servare modum rebus sublata secundis.

Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Αν δ' ἐυτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, ἐυθέως
Ἴσ' ἱρακῶ φρονεῖτε. τὸν δὲ κύριον
Ἄθην παρεσῶ]' ἐχ' ὁρᾶτε πλησίον.
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita; nec de proximo
Respicitis orcum, regna qi in reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Isid.* & *Osir. p.* 360. *B.* Ἐι δέ τινες ἐξαρεθίσεις ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ φλεγόμενοι τὴν ψυχὴν, μεθ' ὕβρεως ἐδέξαντο θεῶν ἐπωνυμίας, καὶ ναῶν ἐδρύσεις, βραχὺν ἤνθησεν ἡ δόξα χρόνον. εἶτα κενότητα καὶ ἀλαζονείαν μετὰ ἀσεβείας καὶ παρανομίας προσόφλουσι,

Ὥωμοροι καπνοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπέπταν.
καὶ νῦν ὥσπερ ἀγώγιμοι δραπέται, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποσπασθέντες, ἀδίκως ἀλλ' ἢ τὰ μυήματα καὶ τοὺς τάφους ἔχουσιν. *At si qi fastu elati, ut ait Plato, simul juventute & insciti à animis inflammatis per lasciviam deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi posà voluerunt: eorum gloria brevi floruit tempore. Deinde præter vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac injustitiæ culpam sustinentes,*

Evolitaverunt tenues ceu fumus in auras
Præpete surrepti fato,

& nunc tanqam fugitivi servi, in qos jus abducendi est dominis, avulsi à templis & aris nihil præter monumenta & sepulcra habent. vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide amplius *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Ἐι τάξις ἐστὶ τῶν ὅλων, ἔστι δὴ, καὶ θεὸς ἐπιστατεῖ ταύτης, ὁ δίκαιος ἂ βούλοιτο τὰ ἀγαθά. πλεονεκτήσει γὰς καὶ παρὰ τάξιν τὸ τοιοῦτον. ἡγήσεται δὲ τὰ γινόμενα συμφέρειν. *Si certus in rebus ordo servatur: servatur avtem, & eum gubernat ac regit Deus: qi justus est, non volet bona? Id enim libidinis est, & ordini repugnat: ea tamen qæ fiunt putabit prodesse?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητὰ, *qa ipsi sunt cordi.* Siqidem vir bonus

τῷ

universi. & tum confert, qando illa fert.

§. 21. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *ecqid tu amas? idem ipse amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri*.

§. 22. Vel istic vivis, & vitæ huic jam assvevisti;

φύσις. καὶ [a] τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρῃ. a *L.* 11. §.

§. 21. [b] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. ἐρᾷ δ' ὁ στερεὸς αἰθήρ. [c] ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι ὁ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. λέγω ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι [d] σοι συνερῶ, μήτε b Evripid. 13. c *L.* 7. §. 18. d *L.* 9. §. 1. δ' ἔτω κἀκεῖνο γίνεται καὶ λέγεται· ὅτι [e] φιλεῖ τοῦτο e *L.* 9. §. 35. γίνεσθαι;

§. 22. [f] Ἦτοι ἐστιοῦσθαι ζῆς, καὶ ἤδη [f] εἰθισμένος. f *L.* 12. §. 6.

ANNOTATIONES.

τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα ἀγαθὰ εἶναι πίστευε, *sibi ab universo destinata optima esse persvasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §. 4. A

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ ἔυκαιρον. Augustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanqam ægrotum reficiens medicus, & qod opus est, hoc dat; & qando opus est, tunc dat.*

§. 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Evripidis versus sunt ab Aristotele lavdati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Evdem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athenæo *dipnosoph. l.* 13. à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud qos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅτι ἂν ξηρὰν πίδου
Ἄκαρπον ἀυχμῷ, νοτίδος ἐνδεὴς ἔχει.
Ἐρᾷ δ' ὁ στερνὸς οὐρανὸς πλησθεὶς ὑέιν
Ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῆτον εἰς ταὐτὸν δύο,
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα.
Ὁθεν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursum amat & æther ipse, Veneriqe impetu
Fœtos madoris explet in terram sinus.
Qæ fœderata mutuis amplexibus,
Qod ubiqe rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita visqe sæculis mortalibus.

Grotius. Eis avtem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaidibus* ista:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς οὐρανὸς τρῆσαι χθόνα.
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὀμβρὸς δ' ἀπ' εὐνοῦντος οὐρανοῦ πιτνὼν
Ἔκυσε γαῖαν. ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
Μήλων τε βόσκας καὶ βίον Δημήτριον.
Δένδρων δὲ θ' ὥρα ἐκ τοτίζοντος γάμου
Τέλειός ἐστι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cælo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortalé parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem dat suam arboribus qoqe
Mador maritus, caussa at his cunctis ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. Ἐρᾶν οἱ ποιηταὶ λέγουσι καὶ γῆς ἔρωτα. ἥλιον δὲ σελήνης ἐρᾶν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγενίσθαι καὶ κυεῖσθαι. καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, ἐκ ἀναγκαίου ἀπολείσθαι ποτὲ καὶ σβεσθῆναι πανταπασιν, ὅταν ὁ θεὸς ἔρως ἢ ἵμερος τῷ θεῷ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ παύσηται ποθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν καὶ κίνησιν. *Sic enim poetæ ajunt cælum terræ amore, physici solem lunæ amore teneri, ac coire, ac fœtu implere, & terram hominum matrem, & animalium, atqe stirpium, necesse est aliqando planè perire, ubi acris amor materiem deseret, qi pars est Dei, cessabitqe ipsa desiderare, & persequi motum principiumqe divinum.* ità enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asteriscо nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Sylv. l.* 1. in *Epithalam.*

— ipsum in connubia terræ
Æthera, cùm pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundiqe revertitur astas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terras præcipitavit.
At nitida surgunt fruges, ramiqe virescunt
Arboribus; crescunt ipsa, fœtuqe gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atqe ferarum.

Qin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.* 4. Qod avtem de amore illi, de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρε' αὐτήν.
Πίνει θάλασσα δ' ὕρας.
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terra potat:
Hanc arborésqe potant:
Et potat aqor æuras:
Phœbúsqe potat aqor:
Ipsúmqe Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνερῶ] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τόλμησον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ὑδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοὶ δοκούντων. *Aude tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tracta me posthac arbitratu tuo, ejusdem tecum sum animi, nihil recuso qod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ. συνορμῶ, συνορίγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedissequus; cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* ità enim lego, qod vulgò ὀρέγομαι tantùm langvidè legitur, ut dictioni vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non pareo Deo, sed assentior. ex animo illum, non qia necesse est, seqor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *suprà* §. 1. B

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari sermonis usu argumentatur, argutiùs pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνειν & φέρειν, ità istic in verbo φιλεῖν. qod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι usurpatur; qomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; qod à Græcis tractum monuisse videtur Fabius, *instit. l.* 9. *c.* 3. Qanqam diversum est pavlò Salustianum illud, qod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Qa ira fieri amas.* & *ibidem* rursus; *ea qa secunda res amant.* In istis enim sensus est, *qa amant*, i. e. *qa cupiunt & qibus delectantur*, vel, *qa lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ira fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris. qod viris magnis non est animadversum. Cæterùm sic Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 16. C

Avrum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo. ——

Ammianus *hist. l.* 16. *ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l.* 17. *ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. Οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Qalia in bello amant fieri.* & Plato *polit. l.* 5. Οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. *Qalia profecto in bello amant.* & Polybius *l.* 6. Ὃ δὴ φιλεῖ γινέσθαι. *Qod profectò fieri amat.* Qin & τὸ ἐρᾶν pari modo usurpatum invenias. Ità enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾳδίως κινεῖσθαι. *Qippe barbari solent qamlibet levibus momentis aut caussis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut ferè amat posterior adulatio.* Apulejus *florid.* 3. *Qod genus in comœdia fieri amat.* D

§. 22. Ἦτοι ἐνταῦθα] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi velis ipse non cogeris; avt è vita discedis, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qòd ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc periturum est. nempe adventitium est. tam facilè sine isto vives, qàm vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postqam satiatus es. Si non diu, perdis anteqam assvescas.* E

Καὶ ἤδη εἴθισας] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Deligo vitæ rationem optimam, svavem eam consvetudo faciet.* Referunt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit διάλημμα προκοπῆς, τὸ μηκέτι περσάντα, μηδ' ὁρθίου ὄντος, ἀλλὰ ῥᾳδίας καὶ λείας καὶ δι' ἐυκινησίας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐκλεανομένην τῇ ἀσκήσει. *Declarationem profectus, qum jam non amplius ardua, avt nimis acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qippe exercitando levigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & insvavem virtutum viam nimia facit vitiorum consvetudo; qa si in alteram partem transferatur, invenitur semita justitiæ levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigens: Οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τοὺς ἑλομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν. ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. *Consvetudo non facit, ut qidam dixit, vita optimum modum electum jucundum: sed prudentia simul & optimam & svavissimam parat vita rationem.* Nec diffitendum tamen, multùm conducere assvetudinem, ad vitæ, qæcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *E.* Τῶν ἐγγεφομένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γιγνομένων. οἱ δ' ἐκ μεθοίκων σύνηθροι F G

ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ ἵνα ἦλθες. ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ
a L.12.§.36 [a] ἀπολειτούργησας. τοῦτο ἴσθι μόνον ἀξιον. ἄκου οὖν θύμει.

* -τό [τι, οἷον] in f. l.
b Sup.§.15.
c Plato Theaet.
* [τὸ τεῖχος] περ.

§. 23. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅπου τοιοῦτο * κεῖται ὄρος ὁ ἀγρός ἐστι. καὶ πῶς [b] πάντα ἐστὶ ταὐτὰ συνήθη τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ἢ αἰγιαλῷ, ἢ ὅπου θέλεις. ἀντικρυς γὰρ εὑρήσεις τὰ τοῦ Πλάτωνος. [c] σηκὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιβαλλόμενον. [καὶ βάλλειν βλήματα.]

d L.5.§.11.
e L.12.§.33
f L.5.§.8.
g L.7.§.66. 67.
h L.5.§.26.

§. 24. [d] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικὸν μου· καὶ ποῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ [e] πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι. μήτι κενὸν νοῦ ἐστι. μήτι ἀπόλυτον καὶ [f] ἀπεσπασμένον κοινωνίας. καὶ μῆλα προσετηκὸς καὶ ἀνακεκραμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε [h] τοῦτῳ συνδρέπεσθαι.

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaqe sis animo.

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi qiddam agrum esse, cujusmodi est alius qilibet. eadémqe esse omnia istîc agentibus, qæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cavlæ septo circundatus.*

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur unâ?

§.25.

ANNOTATIONES.

Φοι καὶ συνήθεις ὄντες τῶν νόμων, ὰ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ ἐπιβάλλοντα καὶ πάσχουσιν. *Qi in civium numerum adscribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum qæ fiunt reprehendunt, ac iniqè ferunt: qi verò inqilini educatione ac consvetudine sibi leges familiares reddiderunt, absqe molestia qæ suarum sunt partium obeunt, iisqe sunt contenti.* & *ibidem p.47. B.* Ἐν γεάμμασι, καὶ περὶ λύραν, καὶ παλαίσραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχουσι θορυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀσάφειαν. εἶτα προϊόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπους, συνήθεια πολλὴ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χειρόηθη καὶ ῥάδια λέγειν τε καὶ πράτ[τ]ειν παρίσχει. *In literis, lyra, palæstra ea qa initio discenda sunt, multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde pavlatim factis progressibus consvetudo tanqam cum hominibus & notitia plenior parta, omnia amica, mansveta, & feliciora dictu actuqe facit.* Aristoteles *Rhet. l.1.c.10.* Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἐθιστὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. *Qod verò est ex assvefactione, & consvetudine, inter jucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, qa natura non sunt jucunda, cum assveveris, jucundè faciunt.* Joannes Chrysostomus *in Epist. 2. ad Tim. Orat. 6. edit. Commel. p. 1663.* Μεγάλη γὰρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. ἃ δεησόμεθα πόνα λοιπὸν, αὐτῆς ἐλαύσης ἡμᾶς. *Multum qippe & in bonis & in malis valet consvetudine vis. Non jam laborabimus, si illa nos ceperit.* vide & qæ sequntur. Naso *Artis. l.3.*

Fac tibi consvescat. nihil assvetudine majus.

Et,

Qod malè fers, assvesce; feres bene. multa vetustas
Lenit. —

Arnobius *lib.2. Fiet familiaris, & more in naturam verso.* Cicero in Lælio. *Magna vis est vetustatis & consvetudinis. nemo est, si nulla res impediat, qi non eo, qo consvevit, eqo libentiùs utatur, qàm intractato & novo. nec modò in hoc qod est animal, sed in eis etiam qæ sunt inanimata consvetudo valet; cùm locis etiam ipsis montosis delectemur & sylvestribus, in qibus diutiùs commorati sumus. Sic veteres inqilinos indulgentia loci & consvetudo etiam inter injurias detinet.* Seneca *Epist.70.* Plinius minor *lib.6. Epist.2. Mihi & gratiora sunt bona* (domestica,) *qòd perseverant; & leviora incommoda, qòd assvevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l.23. Notissimum qodqe malum maximè esse tolerabile.* Et Philoctetes Evripideus, referente Dione Prusæo *Orat.53.*

Καί τοι πολ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησέ μοι
Νόσος. καὶ' ἀρχὰς δ' ἠδαμῶς ἀνεκτὸς ἦν.
De vi doloris jam remisit tempore
Morbus, qi initio fueras intolerabilis.

Plavtus *Trinumm.1.2.*

Habeas, ut nactus: nota mala res, optima est.
Nam ego nunc si ignotum capiam, qid agam nesciam.

De Christi Domini jugo veterum nescio qis.

Grave dum tollis, svave cùm tuleris.

Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis te immisces. alluslit forsan ad proverbium, qod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Vivo Lydio negotia non sunt, sed ipse foris vadens illis eximitur.*

Ἀπολειτούργησας] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult. qomodo Pavlus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenses apud Lucam *Act. c.13. v.36.* Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. *Nam David qidem postqam etate sua inservivit Dei consilio, obdormivit.* Cicero *de senect. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere qodam necessitatis & gravi opere perfungimur.* Indè, *vita munera*, &, *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qi vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. l.6.* Pulcrè autem & ad Marci mentem Apostolus apud Lucam *Act. c.20. v.24.* Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* qasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munúsqe ac ministerium à Christo Domino assignatum executus planè fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολειτουργῆσαι (qod alibi havd temerè reperias) *munere defunctum esse:* ut ἀποβιῶσαι, *vitam obiisse:* & ab eodem jam liberum & immunem fieri: qod Joannes in *Apocal. c.14. v.13.* dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσασθαι, *requiescere à laboribus.*

§.23. Ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι] *hoc esse agrum.* Xylander. *hoc vel illud esse* Casavbonus. f. τοιοῦτο [οἷον] ἐκεῖνο, *tale qid, qale illud.* nihil à loco alio distare, animi tranqillitatem qod attinet. vide *l.4.§.3.*

Πάντα ἐστὶν ἐνθάδε ταὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *suprà* §.15. Sed & *ad l.4.§.3.* ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν. & *l.8.§.45.* Epictetus *l.3.c.22.* Ὅπου γ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ἥλιος, ἐκεῖ σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοί, ἡ πρὸς θεοὺς ὁμιλία. *Qocunqe abiero, ibi erit sol, ibi luna, ibi stellæ, somnia, auguria, colloqia cum Deo.*

Τὰ τοῦ Πλάτωνος] Ex *Theæteto*: laydata etiam à Theodoreto *Therapevt. l.1.* & *l.12.*

Σηκὸν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενίσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβαλομένου. Plato. de sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qi non secus in urbe conversatur, qàm si in monte aliqo ab hominum commercio sejunctus ageret, murísqe civitatis, perinde ac cavlæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem sciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum ἐν ὄρει σηκὸν διειμένου οἰκήσεων, *in tuguriolo aliqo, sive stabulorum in monte sibi extructo esse habitaturum*: qod Plato nullus hîc dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] ista qò pertineant, ego planè sum nescius. Xylander & *balare*, qasi βληχᾶσθαι & βληχήματα legerit. qo fundo, qóve sensu, nullus video. Annotator Lugdunensis *propriè*, inqit, *est jacere jacula.* Sed jacula istîc qid faciant, nullus idem nos docet. Mericus Casavbonus seqentibus adfigit: & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur; & *problemata tibi proponere ista, qidnam est mihi nunc mens mea*, &c. verùm D. Salmasius expungenda censet; utpote qæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. Vetat avtem Medicorum princeps τοῖς ἀνιήτοις ἐγχειρίειν.

§.24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictetus *l.1.c.26.* Αὐτη ἐν ἀρχὴ τῆ φιλοσοφεῖν, αἴσθησις τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ, πῶς ἔχει. *Hoc igitur est philosophandi principium, animadvertere mens & ratio sua qo pacto sit affecta.* Vide *l.12.§.33.*

Μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας] Vide *ad l.4.§.29.* & *l.8.§.34.*

Μήτι προσετηκὸς] à metallis translatum, qæ ubi liqefacta jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idémqe cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epictetus *l.1.c.3.* Τί τούτοις προσέθηκας; *Qid ergo istis affixus es?* vide *ad l.12.§.19.*

Ὥστε τούτῳ συνδρέπεσθαι.] Plato *Phædon. pag.83. A.* Ἐκεῖ ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερόνᾳ, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Qoniam omnis voluptas atqe dolor qasi clavum teneus animam corpori affigit, atqe connectit, efficitqe corpoream adeo, ut jam opinetur ea esse verè qæ svadeat corpus.* qanqam negat passim Marcus corpus de istis qicqam pronunciare. vide *l.7.§.14, 16, 33.* & *l.8.§.25, 37.*

Καὶ ἀνακεκραμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *l.7.§.57.* ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκέρασε τῷ συγκρίματι. &c. & *l.5.§.26.* μὴ συγκρίνεσθε.

§.25.

§.25. Qi dominum fugit, fugitivus eſt. dominus avtem eſt lex. ergò qi legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qi ideo angitur, vel irafcitur, vel meruit, qod ſecus, qàm ipſe velit, avt factum ſit, avt fiat, avt futurum ſit eorum qicqam, qæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qi eſt ipſe lex unicuiqe qod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt igitur, qi metuit, vel angitur, vel irafcitur.

§. 26. In uterum ſemen qi miſit, abſcedit.

§. 25. a Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης. κύριος δὲ ὁ νόμος. ὁ δὲ παρανομῶν, δραπέτης, ἅμα καὶ b ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, * ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι, τῶν c ὑπὸ τὸ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων, ὃς ἐστι νόμος, d νόμων, ὅσα ἑκάστῳ e ἐπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

a L.4.§. 29.
b E.11.§.8. 9.
* ὅτι β. f.
c E.6.§.1.5.
d L.4.§.10.
e L.7.§.7.

§. 26. f Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ

f L.5.§.4. l.12.§.26.

ANNOTATIONES.

§.25. Κύριος δὲ ὁ νόμος] Pavſanias Pliſtanactis filius, qærenti qare legum priſcarum nullam abrogare apud ſuos liceret, reſpondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 59. *l.* 1. *c.* 7. Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. *Qia legum in viros, non virorum in leges debet eſſe avtoritas.* Pittacus apud Laërtium *l.* 1.*c.*77. item Crœſo percontanti, εἰς ἀρχὴ μαγίστη; *qodnam eſſet maximum imperium?* reſpondit, ἡ τῶ ποικίλω ξύλω, *ligni varii*, leges deſignans, qæ codicibus inſculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. *Obtemperandum legibus.* Laërtius *l.* 1. *c.* 70. qod Spartanis religioſiſſimum ſemper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, ſciſcitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ rerum potirentur, οἱ νόμοι, inqit; καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. *Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto.* Ageſilaus in *Epiſt.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad ſuos à bello ipſum revocantes, qod cùm bene ſuccedere videretur ægrè qidem, reliqit tamen; Ἄρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχὰν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχει ἄρχει ἀληθῶς καλὰ δίκαια, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἐφόρων, ἢ ἔστι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. *Imperium enim gero non mihi, ſed civitati ac ſociis: Ac tum imperator verè juſtéqe imperat, qando regitur à legibus & ephoris, avt ſi qi ſunt alii in civitate magiſtratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuiſſet, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. Ὅτι κρείσσονες, αὐτῆς οἱ νόμοι εἰσίν. *Qia majore vi ſunt leges ejus civitatis.* Plutarchus in *precept. polit. pag.* 808. *A.* Δεῖ γὰρ οὐκ ἄχρι τοῦ βωμοῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς πολὺ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαίου. *Oportet enim non modò uſque ad aram amicum eſſe, neqe ſe perjurii ſocium facere, ut aliqando Pericles dixit: ſed & uſqe ad omnem legem & juſtitiam.* Verùm legem univerſi ſive naturæ Marcus hìc vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionyſius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. Τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους δύνασθαι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύνασθαι βιάσασθαι. *Civitatis legibus vim facere poſſum, naturæ legibus neqeo.* & Ariſtotelis nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ἡμῖν ἰσονομίης, ὁ Θεὸς, ἀδιμίαν ὑποδιχόμενος διόρθωσιν, ἢ μεταθεσιν. κρείσσων δὲ, ἀσιμος, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύβοισιν ἀναγεγραμμένων. *Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa quidem partem ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt.* & Philo *de bon. hom. libert. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τῶ δεῖνος ἢ τῶ δεῖνος θνητῶ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ πήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτω φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. *Eſt avtem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis inſtituta in tabellis chartuliſve ſcriptum inanimis, ſed immortalis ipſa ſtylo natura ſempiterna in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A.* Ἐν δὲ τῷ Πέτρῳ κηρύγματι ἔυροις ἂν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον προσωνομασμένον. *In Petri avtem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. §. 29. φυγάς, *profugus.* & *l.* 11. §. 9. λειποτάκτης, *ſtationis deſertæ reus*, vide ſis apud Platonem Socratis diſceptationem cum *Critone* fugam ſvadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliqis concipit*, &c. Xylander. imò *ſimul*, vel *ſimiliter*, havd minùs is qoqe, qi *dolet, contriſtatur*, &c.

Ὁ βούλεταί τι] *propter aliqid eorum qod factum eſt, vel fit, vel fiet ſecundum voluntatem ejus, qi univerſum gubernat.* Xylander, ut legiſſe videatur, ὅτι βούλεταί τι γεγονέναι. Xylandri veſtigia premit Caſavbonus. Verùm dictionis ſic reconcinnatæ ſeries interpretationem iſtam nulla videtur admittere, niſi trajectionem duram ſatis conſtituamus; ut illud ὃ βούλεταί τι, vel ὅτι βούλεται, ſenſu ſaltem, ſubjiciatur verbis illis, ὑπὸ τῶ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forſan particula intercidit; ut reſcribendum ſit ὃ [μὴ] βούλεταί τι γεγονέναι, &c. *qi contriſtatur, irafcitur, vel metuit, qòd præter voluntatem ſuam aliqid factum ſit, fiat, vel futurum ſit:* ſive, *qòd qicqam, qod ipſe nolit, factum ſit, fiat, vel futurum ſit, ex eis qæ ab eo qi univerſa diſponit conſtituta ſunt.* viderint alii.

Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα νομισῖ ἔχει. *Lege certâ pleraqe ferri.* Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος *dici videtur ab omnibus paria, vel pro dignitate cuiqe tribuendo.* vide *l.* 8. §. 67.

A Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] ſive, τὸ ἐπιβάλλον, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuiqe conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſquiſqe, qantum ipſis convenit,* vel *ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim maultorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὁσονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *Tantum uniquique felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor.* Εἴπερ ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφειμένους. *Siqidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσάξεις. *convenientes ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertmentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. Καὶ ὑδήπω τοσοῦτον ἂν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμεῖσθαι. *Nemo ità inſaniverit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſuum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuiqe eveniunt.*

§. 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *ſemine* tamen diſtingvit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. Γονὴ μὲν τὸ ἀπὸ τῦ γεννῶντος καλεῖται ἄιτιον, ὅτα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυαθέντων. *Genitura igitur id vocatur, qod à generante proveniens cauſſa eſt, qa prima obtineat principium generationis: videlicet in iis, qa coire natura voluit. Semen avtem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

Εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε] Perinde de ſemine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. *Ut ſi qiſpiam* E *jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat noctè ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe neſcit. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deindè ſpicam, deindè plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ κοκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. *Et qod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum ſit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qaſdam avtoris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum* F *hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex ſemine.* Avguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt. & concupiſc. lib.* 2. *c.* 13. *Idemqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primò creavit hominem ſine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tua fecerunt & formârunt me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificioſè confecta fabricabantur, cùm nulla priùs exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurárunt & fecerunt me; ſicut argillam, efformaſti me; ſicut lac, fudiſti me: tanqam caſeum coagulâſti me: cute* G *& carne induiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Mater illa pia filiis ſuis *Maccab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Neſcio ipſa, qomodo in utero meo comparueritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primordiam cujuſqe informationem ego coaptavi; ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omniumqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

Qui-

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ
a L. 4. §. 48. l. 6. §. 13. b Inf. §. 38. c L. 4. §. 36. l. 7. §. 29, 30. l. 9. §. 25. d L. 12. §. 30. e L. 3. §. 15. l. 11. §. 12.
ἀποπλοῦ ἐφέρουσι. a ἐξ ὅτου, ὅτου; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν b ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα αἴσθησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζωὸν καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα [ὅσα καὶ ὅτα] ποιεῖ. c ταῦτα δὲ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν ἕτως ὁρᾶν, ὡς καὶ d τὸν βόθυνον, καὶ τὸν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, e οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursus mater per gulam demittit; quod alia insuper cavsſa ubi exceperit, sensum, motúmque, adeóque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémque ità intueri qæ ista facit, prout vim eam cernimus, qâ vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis qidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Qânam arte nobis vivere intus ceperis,
Nihilúmque & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, qod dedit, refuderis.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ αἰσθ. *pag.* 45. Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζει γόνον, συμβαίνει πως εἰσπνεῖν ἐκ τοῦ σώματος ὅλης μελῶν οὐσίαν τινὰ κατὰ θείαν ἐνέργειαν, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου γινομένου. *Quando generatio asservat semen, accidit qodammodo ut inspiretur è corpore toto membrorum essentia qadam per divinam actionem, qasi idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad qod perficiendum ille animæ ministerio utitur; qam hîc Marcus designavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, qod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqa utique potestas divina voluntatis ministra modulatur; qamcunque illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus:* qos & exterorum, *Alemona, Partula, Lucina* substituit. At Philo *natura* hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνθρώπων βλαστάνουσιν ἄνθρωποι, σπείροντος μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὑσὶ ἄρουραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίως, τῆς δὲ φύσεως ἀοράτως ἕκαστα καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, viro in vulvam tanqam in arvum semen mittente, muliere verò id excipiente salubriter, & naturâ modo invisibili formante partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. c. 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦθ' ὡς ἔστι φανερώτατον, ἐοικὸς ἀφρῷ θεωρεῖται. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐνηρίσῃ, κίνησιν ἐνδὺς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. (qod Galenus uti *suprà, l.* 2. c. 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄρξηται φύειν τε καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος. ἐπεὶ καὶ κίνησις ἐμψυχὸς ἐν γεννητοῖς. ἡ δ' ὅλη τεχνῖτις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τέχνη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. τὴν γὰρ τοῦ λογισμοῦ τῶν ὑπερθετέον, διὰ τὰς φάσκοντας θύραθεν αὐτὴν ἐπεισιέναι, θεῖόν καὶ ἀίδιον ὄντα. ὑκεῖνα ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐντελῶς ἡ φύσις. ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζώου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse vilissimum videmus, spuma simile: caterum ubi in vulvam injectum hæserit, motus mox particeps, in vesicam qandam mutatur* (qod namqe *semen prius erat, id qum primum & gignit & format animal, natura qadam fit*) *Ea semine est melior, & qoniam motus placidus ineſt fœtibus tanqam artifex, vel, ut magis propriè dicam, irreprehensibilis ars, fingit animal ex humida essentia, in corporis membra partésqe eam distribuens: sicuti spiritualem essentiam in virtutes animæ, nutritivam & sensitivam. Nam de rationali supersedendum nunc est dicere, propter eos, qi ajunt eam externè advenire divinam sempiternámqe. Atqe ita generatio, qam natura cœpit à vili semine, in res præstantissimas desiit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 2. c. 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì. μυξάριον. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μέγα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Asclepio.* θεῖον θαῦμα, *miraculum divinum,* ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Augustinus *homil.* 31. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo qod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. c. 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémqe suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ ὅτων εἰς ὅτα; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. c. 9. atqe ut *ibidem* c. 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exstiterunt hæc.* Sicut avtem eleganter hîc Marcus, ἐξ ὅτου ὅτου, ità Sophocles *Ajace,* sed de demutatione in seqiorem factâ, Ὅτου ἐξ ὅτου; *Qalis ex qali.* Longus *Pastoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθέτω ὁ μιαρὸς, ὅτῳ ὢν ὅτων ἐρᾷ. *Discat scelestus, qalis ipse, qalia affectet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. Ἀφ' ὅτων εἰς ὅτα. *A qibus in qa.* Psellúsqe

A περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀνθ' ὅτου ὅτα; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅτα καὶ ὅτα; scilicet, *ex minimis seminibus nascuntur ingentia.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hist. l.* 3. *c.* 7. Φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. *Sæpe enim res maximæ à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὴν γὰρ φύσιν ὁρῶμεν πᾶσι ζώοις καὶ φυτοῖς [ἡμέροις τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὰς τὰ μικρὰ καὶ λίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσαν. ἡ γὰρ ἐκ πυρὸς σάχυν, ἢ δένδρον ἐκ γιγάρτου μόνον, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὸς ὄρεσιν διαφυγούσης, ὥσπερ ἐκ μικρᾶς τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν γένεσιν, ἔρεως ἢ βάτου, ἢ δρυὸς, ἢ φοίνικος, ἢ πεύκης περιμήκεσιν ἀναδίδωσιν. *Naturam qidem videmus omnibus animalibus, plantis ac sylvestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obvia ortus magnorum initia tribuisse. An non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo avt glande qa avem subtersugerit, tanqam ex scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, quercus, palma, avt picea procerissimam edere solet?* Plinius *hist. nat. l.* 17. c. 10. *Minimis id* (cupressi semen) *granis constat, ut vix perspici qadam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem fecures materiem nasci, indomita ponderibus* B *immensis prela, arbores velis, turribus murisqe impellendis avrietes. hæc est naturæ vis, hæc potentia.* Et Seneca *qæst. natur. lib.* 2. c. 6. *Consideremus, qàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & qorum exilitas in commissura lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant scopulos rupésqe.* De frumento Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. c. 15. *v.* 37. qod suprà retulimus. unde Tertullianus *de resurr. c.* 52. *Seritur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spica, sive munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit avtem copiâ fœneratum, compagine adificatum, ordine structum,* C *cultu munitum, & usqeqaqe vestitum.* Augustinus *Epist.* 3. *Ipsa vis seminum qos numeros habeat, & qàm vivaces, qàm efficaces, qàm latenter potentes, qàm in parvis magna molientes, qis adeat animo, qis promat eloqio?* De sinapi videatur & qod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine qantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα] *in abdito facta.* David *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis esse in gravida utero qomodo fingantur.* Optimè Lactantius *de opific. c.* 19. *legem rationémqe nascendi tenet Deus solus; siqidem* D *solus efficit.*

Τὴν βόθυνον] τὸ βοῖδον. *l.* 12. §. 30. (cui τὸν ἀνωφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem,* sive *devergentem;* formam sive principium internum, cujus vi deorsum qædam feruntur, sicut sursum alia: si qa tamen corpora vi suâ sursum ferantur: qod negat Lucretius cujus hæc sunt, *l.* 2.

— nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursumve meare.

E Nam qod *externam* nescio qam *depressionis & elevationis* cavssam *efficientem,* interpres Anglicanus opinatus est hîc intelligi, qæ oculis corporeis objecta sit, qomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis conspectui, & ab avctoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de* F *mundi incorrupt. pag.* 962. *C.* Τὸ μὲν δὴ πῦρ συνανέλκον γῆν, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νευστικοῦ, βρίθειν ἀναγκάζεται. *Siqidem ignis terram secum trahens degravatur ejus pondere.* & Aristoteles *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος. *At ubi in partem alterutram vergere coepit.*

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosius *de sacram. l.* 1. c. 2. *Melitis videntur, qa non videntur, qàm qa videntur.* Siqidem ut Joannes Chrysostomus *Genes. Orat.* 10. Οὐχ ὕτως οἱ σωματικοὶ ὄντες ὀφθαλμοὶ τὰ ὁρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μᾶλλον ὑφεστῶτα. *Neqe tantum præstare possunt corporales illi oculi,* G *qi visibilia cernunt, qantùm oculi spiritus, qi ea qa non videntur, neqe subsistunt, videre possunt.* Qin & Plutarchus *de commun. notic. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἰσχρά τε καὶ φευκτὰ, δικαιότητα καὶ ἀλλότρια,] ταῦτα μᾶλλον ἴδοι διερμηνεῖ καὶ ψυχρῶν, λευκαίνει καὶ μελάνει, σαφεστέραν ἔχειν τὴν ἐνάργειαν. ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἴξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπεισόδιον. ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. (*Bona & mala, expetenda, ac fugienda, accommodata ad naturam*

§. 27. Cogita tecum jugiter, qalia nunc ſunt omnia, talia priùs actitata; cogita & talia futura eſſe. propone tibi ob oculos, fabulas totas ſcenáſqe uniformes, qæcunqe vel ex notitia tua, vel ex hiſtoria antiqa cognita habueris; avlam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœſi. ejuſdem planè modi fuerunt omnia illa, niſi qòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atqe ægrè ferentem qicqam, ſimilem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujuſmodi eſt & qi decumbens tacitè ſolus ſecum ſortem deplorat ſuam. conſidera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali ſoli datum eſſe, ut

§. 27. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς [a] πάντα τὰ νῦν γινόμενα, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο. καὶ [b] ἐπινοεῖν γενησόμενα, καὶ [c] ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς προσθυπέρας ἱστορίας ἔγνως, πρὸ ὀμμάτων τίθεσθαι. οἷον [d] αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴν ὅλην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν ὅλην Φιλίππου, Κροίσου. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρων.

§. 28. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὑπτιαζόμενον λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, [e] ὅμοιον τῷ θνομένῳ χοιριδίῳ, ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. [*] ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ ἔ κλινιδίῳ μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν. καὶ ἆρα [f] ἑκουσίως ἕπεσθαι τοῖς

[a] L. 2. §. 14.
[b] L. 7. §. 49.
[c] L. 6. §. 44.
[d] L. 8. §. 25, 31.
[e] L. 11. §. 18. l. 12. §. 27.
[*] ὅμοιον.
[f] Sup. §. 8.

ANNOTATIONES.

ram & aliena) eorum vim oportebat notiorem eſſe quàm calidarum & frigidorum, alborum & nigrorum: qòd horum imagines extrinſecus viſui objiciuntur, hæc ex bonis qæ nobis inſunt cognatum habent originem. vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 11. §. 12.

§. 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 7. §. 2, 49. & *l.* 9. §. 28.

Ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς] Vide *l.* 6. §. 44, 46. & *l.* 11. §. 6. Pro fabulæ ſive dramatis, qæ in ſcena agitur, actibus vitæ hujuſce actus habet. Sic & Apulejus *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thraſillâ avtore, per viſum nocturnum patefactâ; *omnémqe ſcenam ſceleris illuminat.* De rebus Cæſaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *Ep.* 11. *Scena rei totius hæc.* ubi qi *ſumma* legi poſtulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitioſos illos ſeriò, ſed ſimulatè, ac velut in ſcena peragi. Cicero ipſe *Bruto Epiſt.* 9. *Tibi nunc populo, & ſcenæ (ut dicitur) ſerviendum.* De Domitiano Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, hiſtor. Roman. *l.* 67. *pag.* 759. *D.* Καίτοι καὶ σκηνοποιίᾳ τινὶ ἐοικὼς ἐγίνετο. αὐτός τε γὰρ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ πενθεῖν προσεποιεῖτο, καὶ τὰς ἐπαίνους τὰς ἐπ' αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ εἰωθότατα, ὧν ἤθελετο, σκηπτόμενος. *Quiddam verò ſcenicis actionibus ſimile fiebat. Nam ſimulabat ſe fratrem amare & lugere, laudabátqe non ſine lacrymis: quæ tamen omnia contra, qàm vellet, præ ſe ferret.* vide eundem de Tiberiò, *ad l.* 1. §. 11, 14. Elegantiſſimè avtem lingvâ noſtrate expreſſit iſtud Thomas Morus noſter ſub finem *hiſtoriolæ Edvardi V.* qo loco, ubi perſonatam Ducis Buckingamſi & Richardi Proregis actionem deſcripſerat; illius qaſi procerum plebiſqe nomine, qi nihil minùs volebant, huic tanqam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanqam qi id nollet, obſtinatè reſpuentis, nec niſi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inqit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróqe ſermo habitus; mirari pleróſqe, ità utrinqe actitatum, acſi nevtra pars ſua alteri communicaſſet conſilia, cùm nemo interim tam hebeti eſſet ingenio, qi ex compoſito rem geri non liqidò ſatis perviderit. verùm ex adverſo reſpondere alios; Negotia iſtiuſmodi à viris politicis, ſpectante populo, qaſi fabulam in ſcena, peragi. in dramate verò, etiamſi nórint ſatis ſpectatores, ſutorem eſſe qi tyranni partes agit, tamen ſi qis adeò boni moris expers fuerit, ut in majeſtatis ſede jam ſitum, pro ſodalitate priſca familiariter compellare velit hominem, futurum forſan, ut ſatellitii manu caput comminutum meritò referat, qia ſcenæ faciem conturbatum ierit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisberienſis *policrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. §. 6. ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς, repræſentandus uterqe.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ] vide *l.* 8. §. 23, 31.

Μόνον δι' ἑτέρων] *Eadem planè*, inqit, *& iſta & illa omnia, niſi qòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobiqe fuit: hiſtriones tantùm ſubindè mutabantur. deeſſe videtur vocula aliqa πρασσόμενα vel tale qid. Chriſtophorus Colerus *Epiſt. de ſtud. politic. Eadem fabula nunc luditur, qæ olim; tantùm perſonæ mutatæ ſunt.* Rectè avtem Mericus Caſavbonus iſta prioribus attexuit; qæ Xylander nullo ſenſu cum ſeqentibus commiſerat.

§. 28. Ὅμοιον τῷ θνομένῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κεκραγότι] Elegans imago. talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo pag.* 424. qi fato trahente. Παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντίτεινε, καὶ ἀντίσπα, καὶ τὸ πόδε ἀντερείδων πρὸς τὸ ἆδαφος, ὑ παντελῶς ἐνάγωγος ἦν. *Per totam viam obniti & retrahere non deſtitit: ſed pedibus ſolo firmiter innitens, neqaqam ductu fuit facilis.* Talis Flaccus, de qo Philo *pag.* 991. *D.* Πρὸς βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα, καὶ διαπαλαίοντα. ὧν χάριν καὶ σύμπαν κατετρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἱερεῖα τρόπον κρεουργηθῆναι. *Vi contumacem & clamantem & reluctantem trahunt: qapropter toto conſavciatus eſt corpore, & crudeliùs confectus, ſicut victima ad viſcerationem.*

Τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν] *Miſerias mortalis vitæ hujus* Caſavbonus. *alligationem noſtram* Xylander. malim; *illigationem* (niſi ſi vocabulum vitiatum ſit, qod qis forſan ſuſpicetur) ut indicetur neceſſitas illa, qæ fato nos illigatos & obſtrictos habeat. Siqidem *fatum* Stoici definiunt *neceſſitatem rerum omnium actionumqe, qam nulla vis rumpat.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémqe *Epiſt.* 77. *Series invicta & nullâ mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes diſertè ἔνδεσιν noſtri. Eódem reſpexiſſe videtur Homerus *Iliad.* β. *v.* 111. & *l. v.* 18.

Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ.
Jupiter me valdè Saturnius detrimento irretivit gravi.

Sed & apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 302. *C.* ille neſcio qis, μιᾷ πάντας ἁλύσει δεδέσθαι, *unâ omnes catenâ vinciri.* contendit. qem viſe ſis id argumenti latiùs ibi proſecutum. Poſſet forſan & animæ in corpore, cui *illigata* qodammodo hæret, ut teſtæ piſciculus incola, *innexio*; qam, dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat qis, deſignari. Ἔνδεσις enim iſta qoqe dici poteſt, & ſolet. De Pythagoreis Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 432. *A.* Ἐντωματοῦσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μετωχυίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν. *Qi cenſent in corpora intrudi, & iis alligari, & qaſi ex vaſe in vas aliud transfundi animas.* qi & *l.* 7. *pag.* 717. *D.* τὴν μετένδεσιν *illigationem* dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo*: τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. qod Cicero *lib. de univerſo* ſic reddidit; *In eo* (corpore ſcilicet) *influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant.* ut vel aliam ſcripturam ſecutus fuerit Tullius, vel (qod magis avtumo) apud hunc vitiata ſint verba, legendúmqe *animi divini ambitus.* nam *divinum* dixit qod ἀθάνατον Plato. Et mox: Αἱ δὲ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, ὅτ' ἐκράτουν, ὅτ' ἐκρατοῦντο, &c. qod Cicero ab imagine Platonica illa diſcedens; *Itaqe illi in flumen immerſi, neqe tenebant neqe tenebantur. immerſos* dixit, qod *illigatos* Plato, ad imaginem præſentem aptiùs atqe accommodatiùs, ſicut & in antegreſſis ubi corporis ex elementis primis ſtructura depingitur, qod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνεκόλλων, ᾗ τοῖς ἀλύτοις δεσμοῖς αὐτοὶ ξυνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero: *Eas inter ſe copulabant, haud iiſdem vinculis qibus ipſe erant colligati, ſed talibus qæ cerni non poſſent propter parvitatem, crebris qaſi cuneolis injectis*, &c. ξυντήκοντες illud inſuper habuiſſe videtur, qod ad aliam imaginem ſpectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* ſive *cuneolis colliqefactio* aptè ſatis convenire videretur. Cæterùm iſta accuratiùs penſitanti dictionis mutilatæ ſubit animum ſuſpicio. Siqidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad ſuperiora pertinere videtur, ſed ſententiam novam inchoare; ad qam pleniùs concipiendam verbum aliqod deſideretur, puta ἐπισήσειν, vel ejuſdem ſignificatûs aliud qidpiam. ἐπισήσειν δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Conſidera avtem qomodo neceſſitate fatali illigati ſumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt:

& qòd ſponte ſeqi creaturæ ratione præditæ ſoli conceditur. Certè niſi ſic concipiatur, dictionis ſeries hiabit; & copulativa planè ſuperflua & otioſa eſt futura. Illuſtrabit avtem locum hunc imprimis Perſæ dictum ab Herodoto *l.* 9. *pag.* 590. *C.* literis conſignatum; Ξεῖνε, ὅ, τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδιμένοι. *Hoſpes, qicqid ex Deo fieri oportet, id homini inevitabile eſt. Atqe hac permulti Perſarum qam ſciamus, tamen Mardonium*, inqit, *ſeqimur, fatali qâdam neceſſitate illigati.* Subjungit idem, tanqam ἔνδεσιν iſtam deplorans; ἐχθίστη δὲ ὁδὸν τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλοὺς φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν. *hoc avtem in rebus humanis acerbiſſimum eſt, qòd nulla prudentia poteſtatem dat tuiqam extricandi ſe neceſſitate iſtâ, qâ conſtrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. §. 4. ſponte ſeqi, ideo ſolius hominis proprium eſt: qia ſolus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* ſolus obtinuit: ad bona & honeſta, hominis ſolius probè inſtituti; qia huic ſoli & ad bene agendum propendet animus & volupe eſt rectà incedere. Galenus *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὀρῶμεν ἐπομένους τοῖς βελτίοσι τὰς χεῖρας, ἢ μὲν ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τὰς οἰκέτας. ἢ πειθομένους ἑκόντας, ὥσπερ

a L.2.§.3.l. τοῖς γινομένοις. a τὸ δὲ ἑπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

4.§.42.

§. 29. Κατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστῳ ὧν ποιεῖς ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, b εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφῃ τὸ τούτῳ στέργειν.

b L. 12. §. 31.

§. 30. Ὅταν προσκόπτῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μεταβὰς, ἐπιλογίζε, c τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. οἷον, ἡγούμενον ἀγαθὸν εἶναι πλοῦτον, τὸν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἶδος. τούτῳ γὰρ ἐπιβαλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς. συμπίπλουτος, ὃν d βιάζεται. e τί γὰρ ποιήσῃ; ἢ f δύνατ', ἄφελε αὐτῷ τὸ βιαζόμενον.

c L. 7. §. 26. l. 11. §. 18. l.

d L. 5. §. 28. l. 8. §. 14.

e L. 12. §. 16.

f L. 9. §. 11.

§. 31. Σατύρωνα * ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζε ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμένα. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλβανὸν φαντάζε. καὶ Ἀλκίφρονα,

*-ionα f.

eis qæ eveniunt, ſponte obſeqi poſſit; cum ſeqi omnibus ſit ipſum neceſſarium.

§ 29. Conſideratâ ſeorſim, qam inſtituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda ſit, qia eâ te privet.

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, tranſlatione factâ perpende tecum, annon ipſe ejuſmodi aliqid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud iſtiuſmodi. hoc enim ſi adverteris, ira ſtatim tibi excidet. præſertim, ſi ſuccurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, ſi poteris, tu illum vi illâ expedias.

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphrone viſo, Tro-

ANNOTATIONES.

τὰς ἀγαθὰς φύσει. *Eodem qoqe modo videmus inter ipſos homines, inferiores avt invito per vim ſeqi præſtantiores, uti pueros, avt famulos, avt ſuâ ſponte, avt naturâ bonos.*

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (qem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὡς ἵψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἵψομαι.
Seqar impiger: fac nolle; factus improbus,
Cogente reſtitantem vi, ſeqar tamen.

ſcilicet qod Seneca *Epiſt.* 107. poſt Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epiſt.* 77. *Puta te nolle ſeqi, duceris.* (eo ſcilicet ſenſu, qo ad ſupplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, qod alieni eſt.* Alluſit eódem & *qæſt. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium; & qidem conſtitutione juſtiſſimâ. nam, qod maximum ſolet eſſe ſolatium extrema paſſuris, omnium cauſſa eadem eſt. ſeqeremur traditi à judice avt magiſtratu, & carnifici noſtro præſtaremus obſeqium. qid intereſt utrium ad mortem juſſi eamus, an ultronei? Qiſqis avtem qeritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad juſſa nihilominus. qa avtem dementia eſt potiùs trahi qàm ſeqi?* Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρατίαν) οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἑκείνῳ μόνῳ προσπεποιῆσθαι, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον. ἐὰν δ' ἄλλο τι θέλῃς, ἐπιμέλειαν καὶ τίνων ἀκολουθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἕξω ζητῶν ἀεὶ τὴν εὕρεσιν, καὶ μηδέποτε εὑρεῖν δυνάμενος. ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, ἃ μή ἐστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστί. *Hac (dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter verò ejici non poſſunt, niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus, & illius mandatis initiatus. Sin qid aliud voles, gemens & plorans ſeqeris robuſtiorem, foris ſubinde qavitans proſperum ſucceſſum, cum ſucceſſum nunqam invenire qeas; nec qi illic eum qeras ubi non eſt, omiſſo eo loco in qo eſt.* Pia ſanè, & cœlitùs illapſa ſententia. In eandem mentem Greenhamus noſter *Oper. tom.* 2. *c.* 31. §. 15. *O ſi Deum homines ſponte ſeqerentur. omnino ſiqidem ſeqendum eſt; avt ſicut ovis paſtorem ad cavlam ducentem, avt ſicut porcus lanium ad macellum trahentem: qod ſi ad macellum malimus qàm ad cavlam, beſtia ſumus, avt beſtiis ipſis etiam pejores.*

§. 29. Διὰ τὸ τούτῳ στέργειν] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracuſanus, qi cùm à Dionyſio tyranno patriâ pulſus Megaram petiiſſet & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non ſine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, τί τοῦτο, inqit, μεμφόμεθα; καὶ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἐν Συρακούσαις ὁμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum eſt: forſitan enim & nos, cùm Syracuſis ageremus, in gradu dignitatis alicujus conſtituti, aliqid tale fecimus.* Narrant Plutarchus *in* Dion. & *Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *niſi qod* Πτοιόδωρον *vocat, qem iſte Theodorum.* Plutarchus *de utilit. ex inimic. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων οὐκ ἀκαίρως ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀκριῶν οἰόθαι λέγειν, Μήπου ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Plato qoties interfuiſſet hominibus contra decorum agentibus, digreſſus ſeipſum ſolebat ita alloqi, nunqámne ipſe qoqe fortaſſe tali vitio labore? & de audiend. pag.* 40. *D.* Τὸ τοῦ Πλάτωνος οὐκ ἀκαιρίαν ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἢ που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Alterum peccata conſiderantis in promptu ſit tibi Platonicum illud occimere: nùmnam & ego fortaſſe talis ſum?* Meminit & ejuſdem idem, in *monit. ſalubr.* &, *de irac. cohibend.* qod Flaccus ſic, *ſatyr.* 4.

— Hoc qidam non bellè: numqid ego illi
Imprudens olim faciam ſimile? hæc ego mecum
Compreſſis agito labris. —

Idémqe *ſat.* 3.

— qid tu?
Nullàne habes vitia? imò alia, havd fortaſſe minora.

Et mox;

— denique teipſum
Concute, numqa tibi vitiorum inſeverit olim
Natura, avt etiam conſvetudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτίχων τοῖς ἀνθρώποις τίνα φαντὰ, πῶς κινοῦνται, ἢ κακοήθως, ἢ δ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν. ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τ' αὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς γὰρ ποιοῦμαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον. νῦν δ' οὐκέτι, χάρις τῷ θεῷ. *Obſervo homines qid dicant, qomodo moveantur: idqe non malevolè, neqe vituperandi avt deridendi cauſſâ: ſed ad me ipſum refero, an & ipſe ſic delinqam. Qomodo igitur deſinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non item, gratia ſit Deo.* Vix Chriſtianum magìs dici poterat. Gemina certè ſunt noviſſima iſta Apoſtoli illis, de Romanis, *ad ipſos Epiſt. c.* 6. *v.* 17. forſan avtem legendum, ἁμαρτάνω, ὅπως ἂν ποιοῦμαι. *qo modo*, ſive *ut, id ulteriùs facere deſiſtam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέρονται τῆς ἀληθείας, ἢ πλανῶντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες. *Privantur veritate, vel circumventi, vel præſtigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βιάζεται πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε αὖ καὶ θυμός. *Cogit ſæpe dolor, & angor, & rurſus contentio, & ira.* & rurſus *pag.* 293. *C.* Αἱ λέξεις αὗται τῶν σοφιστῶν, ἃ μόνον γοητεύουσι, πλέπουσι τοὺς πολλοὺς, βιαζόμεναι δὲ ἔστιν ὅτε. *Ipſa ſophiſtarum dictiones non ſolum multorum oculos præſtringunt, & eos ſeducunt, ſed nonnunqam etiam vim adferentes.* Apud Galenum, *de affect. dignoſc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τῆ καταφάτου θυμῆ βιασθεὶς ἔπραξε. *qa execratâ iracundiâ coactus perpetraſſet.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρωνα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμένα] Confusè nimìs iſta. Xylander reddidit. diſtinctiùs Caſavbonus. falſus tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm ſit ſectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, qod magìs ſuſpicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδών] *Euphrates* philoſophus Ægyptius, qem lavdat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec ſine lavde, & Epictetus *Enchir. c.* 35. & *Diſſert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proœm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perſtringere tamen videtur Philoſtratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio *lib.* 69. Ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀκίνδυνον ἰδιλότας, ἐπιτρίψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ κάνειον, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. *Illo anno Euphrates philoſophus obtit mortem voluntariam, qam ei Hadrianus propter ſenectutem & morbum cicutam bibere conceſſiſſet.* ubi fruſtrà Leunclavius poſcit legi Εὐφράδης. cùm *Euphratis* nomen agnoſcant præter ſuprà memoratos, etiam Evſebius in *Chron.* qi Stoicum fuiſſe tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epiſt.* 3. qi aſtronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Eutychio Proculo Siccenſi, Grammatico* uſum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtychio iſte, qem hìc Marcus, an is exiſtat, ambigo; cùm inflexione levi diſcrepent nomina, *Evtychius* & *Evtychio*; eò magìs, qia Grammaticum cum Philoſopho componi, havd ſatìs congruum videatur.

Σιλβανὸν] *Silvanum.* is fortè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἐπιεικὴς μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἁπλούστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἐπικόλαιος. *Silvanus, philoſophus, qi cæteris in rebus modeſtus qidem, & ſanctus erat: ſed moribus ſimplicioribus praditus, & ſuperficiarius.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deeſt ἰδὼν (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐκ τῆ κοινῆ ſupplendum *Alciphronis philoſophi Magneſii* meminit Svidas. ſub ejus nomine epiſtolæ qædam, qæ ſophiſtam magìs qàm philoſophum ſapiunt, ab Aldo aliiſqe ſunt editæ.

Τρο-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illi illi? nuſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcram bene agendi materiam occaſionémqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζε. καὶ Ξενοφῶντα ἰδών, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζε. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδών, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζε, καὶ ἐφ' ἑκάστε τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροσαιτιᾶτω σοι. [a] πῦ ἂν ἐκεῖνοι; ἠδαμοῦ. ἢ * ὀπυδή. ἔτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν ἐκέπ ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δ' ἐκ [d] δρκεῖ σοι [e] τὸ βραχὺ τῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [f] ὕλαν καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ ἐςι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [g] γυμνάσματα λόγε [h] ἐωρακότος ἀκριβῶς καὶ [i] φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε ἂν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα. [k] ὡς ὁ ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικεῖ,

a L. 7. §. 58. l. 8. §. 25. 31. l. 12. §. 27. * ὅπως δέ; b L. 2. §. 17. l. 12. §. 33. c L. 4. §. 3. d L. 6. §. 2. l. 9. §. 6. e L. 4. §. 26. f L. 7. §. 58, 68. g L. 6. §. 20. h L. 8. §. 26. i L. 10. §. 9. k Inf. §. 35.

a ὡς

ANNOTATIONES.

A Τροπαιοφόρον] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini.

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ ἰδὼν, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculis aliqot Marcum anteceſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis; qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qædam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεβῆρον] fortè Σεβῆρον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πῦ ἂν ἐκεῖνοι; ἠδαμοῦ, ἢ ὀπυδή] *nuſqam avt ubicunqe* Xylander. *nuſqam avt ubilibet* Caſaubonus. verùm legendum diſtinctim, ὅπυ δή; *nuſqam, avt ubi tandem*? ſic *lib.* 7. §. 58. Νῦν ἂν ἐκεῖνοι πῦ; ἠδαμοῦ. *At ubi tandem jam illi*? *nuſqam planè.*

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. τύφον. Empedocles apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. *C.* & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Εἰδωλ', ὁσοιπερ ζῶμεν, ἢ κἀφνω σκιάν.
Nam video nil nos eſſe mortales, niſi
Imaginoſa ſomnia, avt umbram levem.

Grotius. Evripides *Medeâ.*

Τὰ θνητὰ δ' ὡς νῦν πρῶτον ἡγοῦμαι σκιάν.
Humana nil niſi umbram ego nòram priùs.

E noſtris qidam:

Bulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.

hoc eſt qod Ebræi. הבל & כזב *vanitas* & *falſitas*, ſive *mendacium. Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

B Σὺ δὲ ἐν τίνι] *tu autem in qo tempore es*? Xylander. ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qàm brevis es avi*? vide *ad l.* 4. §. 33.

Ὅιων ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *A.* Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μυσικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα. μυσικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ θάτερα δυσχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνῦναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπισάμενος. ὕτως καὶ τῶν πραγμάτων ἀντισοιχίας ἐχόντων, ὁ δεῖ τοῖς ἑτέροις ἐξαθυμεῖν, οὐδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικὸς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείτσοσι τὰ χείρονα, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρηστοῖς ἐμπεριλαμβάνοντας, ἐμμελὲς τὸ τῦ βίυ μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς. *Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in grammatica litera cum vocales tum muta: muſicus autem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſtè ferat atqe fugit, ſed qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti invicem ordines, non debemus in altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obſcurando, ac mala bonis occupando, concinnum vita nobiſqe conveniens temperamentum conficere.* Hoc eſt qod Marcus hìc ὕλην καὶ ὑπόθεσιν, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exerátqe.

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Crevſa apud Evripidem Jone;

Πρὸς τίν' ἀγῶνα τιθέμεσθ' ἀρετῆς;
Οὐ πόσις ἡμῶν προδότης γέγονε;
Στέρομαι δ' οἶκον, στέρομαι παίδων.
Φρεῦδαι δ' ἐλπίδες, ἃς διαθέσθαι
Χρήζουσα καλῶς, οὐκ ἐδυνάσθην.
Vitutis ſtadium qale patet mihi?
Vir nonne ipſe mihi proditor extitit?
Expulſa edibus (heu) orbáqe liberis?
Vana ſpes etiam, qas bene ponere
Cùm valdè cupiam, non datur exeqi.

D

E Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* Ἔστω σοι παλαίστρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, γυμνάσια μὲν ἀναδέχεσθαι οἴδιν κίνδυνον ἔχοντα, ἵνα θλίβωμεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν οἴκαδε καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων τίφανον ἡμῖν παρέχοντα; *Sit tibi paleſtra ac gymnaſium mulier. Qomodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil lucri afferentia, ubi affligimus corpus: gymnaſia autem non facere domi, qæ nobis coronas etiam ante agones ſuppeditant?* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τῦτοις ὁ Θεός με νῦν μὲν ἐνταῦθα ἄγει, νῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πένητα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, δίχα ἀρχῆς, γοτδύλα, εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. ὑ μισῶν. μὴ γένοιτο. τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτῦ; ὐδ' ἀμελῶν. ὃς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάρτυρι πρὸς τοὺς ἄλλους χρώμενος. *His de cauſſis Deus me nunc huc ducit, nunc aliò mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, ægrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjicit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit? neqe ex negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cauſſâ, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42.

F Μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ] Seneca *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικεῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. τὸ στομάχυ ῥωμαλέον τῦτο, in animantibus qibuſdam ad mi-

a L.4.§.1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

b L.11.§.13 §. 32. b Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου,

c L.12.§.1. σε, ὅτι οὐχ c ἁπλοῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός. ἀλλὰ ψεύ-

d L.5.§.5. δεσθω, ὅσις τούτων τι περί σε ὑπολήψεται. d πᾶν

e L.8.§.32. ἦν ἔστι ἐπί σοι. e τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι καὶ

Inf.§.33. ἁπλοῦν; σὺ μόνον κρῖνον f μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ ποιοῦ-

f Sup.§.8. τος ἔσῃ. οὐδὲ γὰρ ἀμφὶ λόγου μὴ ποιοῦτον ἔνδον.

g Sup.§.12. §. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμε-

31. • νον καὶ τὸ ὑγιέστατον πραχθῆναι; ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι

h Sup.§.32. γὰρ ἂν ἔστι ἡ, h ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ

l.11.§.9. μὴ προφασίζου, ὡς κωλυόμενος. ὃ προτέρου παύ-

i L.9.§.26. σῃ i σένων, πρὶν ἢ ἔστω πάθης, ὅτι k ζῆν ἐστι τοῖς

k L.6.§.51. ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλ-

l L.5.§.16. λομένης καὶ ὑποπιπτούσης ὕλης l ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ

l.6.§.16.40. m L.6.§.7. ἔστ ἀνθρώπου κατασκευῇ. m ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπο-

l.8.§.26.43. λαμβάνειν, παῖ ὅ ἔξεστι καὶ τῷ ἰδίαν φύσιν ἐπερ-

l.11.§.16.

igníſque validus, qicqid ingeſſeris, flammam indè ac fulgorem edit.

§.32. Nulli liceat verè de te dicere, non eſſe teſimplicem, avt non eſſe te bonum. ſed mentiatur, qiſqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc avtem totum in te ſitum eſt. qis enim te bonum ſimplicémve eſſe prohibuerit? tu tantùm ſtatuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus ſis. neqe enim ratio id poſcit, nî talis ſis.

§.33. Ecqid eſt, qod de materia iſta rectiſſimè vel fieri vel dici poſſit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipſum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiſcere non deſinas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus eſt luxu diffluere, hoc tibi fuerit de ſubjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ conſtitutioni conveniant. etenim pro oblectamento eſſe tibi debet, qicqid ſecundum naturam tuam agere tibi datur.

ANNOTATIONES.

miraculum uſqe ſtupendum obſervârunt avtores celeberrimi. utpote in ſturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Ariſtoteles *de plantis lib. 1. c. 5.* Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἑλλέβορος ἀνθρώποις μὲν θηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι. *Hyoſcyamus & helleborus, qa hominibus ſunt venena, coturnicibus verò alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib. 1. c. 14. §. 1.* Τὸ γὰρ κώνειον πιαίνει τὰς ὄρτυγας. καὶ ὁ ὑοσκύαμος τὰς ὗς. αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι. ἀσπερεῖ ἕλαφος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες κανθαρίδας. *Exemplo poteſt eſſe cicuta, qa coturnices pingveſacit, ſicut hyoſcyamus ſues: qa ſalamandras etiam libenter edunt, qemadmodum & cervi venenata animalia, & hirundines cantharidas.* Alexander Aphrodiſienſis *problem. prafat.* Ὀρτυγες τε σιτεῖνται τὸν ἑλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις θηλητήριον ὄντα. ψάροι δὲ τὸ κώνειον. *Coturnices veſcuntur belleboro, qi hominibus eſt venenum; ſturni verò cicutam.* Baſilius *in Hexam. Orat. 5. pag. 58. D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν κατασκευὴν τῷ σώματος τὴν ἐκ τῆ θηλητηρίε βλάβην ἀποδιδράσκοντες, ἑλλέβορος δὲ ἀρτύγων ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. *Cicuta qidem ſturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem à veneno non occupantur: belleborus autem coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti qippiam percipiunt.* qæ eadem apud Evſtathium Antiochenſem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambroſius *Hexam. l. 3. c. 9.* ſic reddidit. *Sturni veſcuntur conio: nec fravdi eſt eis qoniam qalitate ſui corporis venenum ſucci letalis evadunt. Helleborum avtem pleriqe loquntur eſcam eſſe & alimoniam coturnicum, eò qòd naturali qodam temperamento ſui corporis vim pabuli nocentis evitant.* deniqe, *cervis cibus venenum eſt.* Plinius *hiſt. nat. lib. 10. cap. 23. Coturnicibus veratri ſemen gratiſſimus cibus.* & *cap. 72. Caprea & coturnices venenis pingueſcunt, placidiſſima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l. 4.*

Tantáqe in his rebus diſtantia differitáſqe eſt,
Ut qod alis cibus eſt, aliis fuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum eſt acre venenum;
At capreis adipes & coturnicibus avget.

Et *l. 5.*

Qippe videre licet, pingueſcere ſape cicutâ
Barbigeras pecudes, homini qa eſt acre venenum.

Tum ſtruthio ferrum, oſſa, ſaxa, qidlibet ferè, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l. 10. c. 1. concoqendi ſine delectu devorata mira natura.* Alexander Aphrodiſienſis *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητί τινι σίδηρον πέπτει. *Struthocamelus naturâ ſibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l. 14. c. 7.* Λίθους καλαπίσσα ἡ στρουθὸς, ἐν τῷ ἐχίνῳ φυλάττει, καὶ πέπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio præpinguis in omaſo lapides diu aſſervatos concoqit.* Qin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l. 1. c. 14. §. 2.* Ἀλλὰ καὶ Αἰθίοπων οἱ ἀντιπέραν τῆς Μεροῆς παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverſo Meroes, habitant, Hydaſpis fluvii accola ſcorpios & ſerpentes, & hujus generis alia citra periculum comedunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidenſi, ὅτι ἑλλέβορον ὥς τι τῶν συνηθῶν προσφέρετο καὶ ἔπινεν, *qod belleborum ut conſvetum aliqem potum ſumebat & concoquebat.* de anu qâdam Attica qæ κωνείου τριάκοντα ὀλκὰς ἀκινδύνως, *qa cicuta triginta holcas ſine damno,* de Lyſide, qi μηκωνίε τέσσαρας ἀλύπως ἐλάμβανεν, *ſucci papaveris qatuor nulla cum moleſtia hauriebat.*

A

B

C

D

E

F

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l. 4. §. 1.*

§. 32. Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου] Feſtive Ariſtippus oratori, qi in judicio cavſſam ipſius egerat, poſtqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuiſſet, reſpondit, τοῦτο, τὰς λόγους, ὃς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθεῖς εἶναι. *Hoc, ut oratio, qam pro me habuiſti, vera ſit.* Laërtius *l. 2. c. 71.* ſed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam ſibi ab eo deberi innueret, ſe ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collavdare, regeſſit, eidem ſeſe prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loqatur. Κἀγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθεύειν. *Et ego tibi gratiam refero: facio enim ut verax ſis.* Plutarchus *de vitioſ. pud. p. 536. C.*

Ἀλλὰ ψευδίσθω] D. Chriſtus ſuis, Matth. *c. 5. v. 11.* Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qum vos convicia affecerint, & mentientes dixerint qidvis mali adverſus vos,* &c. neqe enim, ſi ἀληθεύοντες. Cato *Orat. de Coſſ. ſuo,* apud Chariſium *l. 2. Ei rei do operam, ut mihi falſò malè dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de ſe, *ſuprà ad §. 11.*

Ὅσις τούτων τι περί σε ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium eſt.

Πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι] Plavtus *Trinum. 1, 2.*

M. *Omnes bonos bonáſqe accuratè addecet,*
Suſpicionem & culpam, ut ab ſe ſegregent.
C. *Non poteſt utrumqe fieri.* M. *Qapropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo ſum promus pectori:
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

Lipſius *Cent. 1. Ep. 77. Qalis ſim, in me ſitum eſt. qalis audiam, in vano eſt vulgo.* Eraſmus *Epiſt. Innocentiam præſtare poſſum: qid homines de me loqantur, non poſſum.* vide *l. 11. §. 14.*

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 8. §. 32.*

Κρῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *ſuprà ad §. 8.* Τί οὖν ἔτι ζῆν θέλεις, τοιοῦτος ὤν; *Talis avtem cum ſis, qid adhuc in vita eſſe cupis?* Epictetus *l. 3. c. 26.*

Οὐδὲ γὰρ αἰρεῖ λόγος] *Neqe enim patitur ratio te niſi talem* Xylander. *neqe enim rationi conſentaneum eſt, ut vivat, qi talis non ſit* Caſavbonus. ad verbum, *neqe enim poſcit, poſtulat, exigit ratio,* (ut vivas, ſcilicet) *ni hujuſmodi ſis.* Sic Plato *Phileb. pag. 386. B.* Διψῆν ἄρα τὸ σῶμα ἡμῶν ἢ πεινῆν, ἤ τι τοιοῦτον πάσχειν, οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Sitire igitur vel eſurire corpus noſtrum, avt aliqid ejuſmodi pati ratio non poſcit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l. 1. c. 29.* Μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ λόγος αἱρῇ συνεπαί μι τῷ σωμαλίῳ. ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Qouſque iſta perpetieris? qamdiu mea corpuſculo huic converſari ratio exegerit. Ubi avtem hoc ratio non exegerit amplius, tollite illud ſultis à me.* vide *ad l. 4. §. 24.*

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l. 9. §. 27. & ſuprà §. 11, 12, 31. & l. 12. §. 1.*

Οὐ πρότερον παύσῃ κτλ.] Ità *l. 9. §. 29.* Δουλεία στενότατη. *Servitus ingemiſcentium.*

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l. 8. §. 26.* εὐφροσύνην. & *l. 11. §. 16.* χαράν. & *l. 3. §. 6.* ἀπόλαυσιν. *Pſal. 112. v. 1. Beatus vir qi Deum timet, delectatur in præceptis ejus.* exeqendis, ſcilicet. D. Chriſtus; *Mihi cibus & potus eſt, voluntatem paternam exeqi.* Joannes *c. 4. v. 34.* & Jobus *c. 23. v. 12. Non receſſi à mandatis ejus: verba oris illius demenſo meo pratuli.* Scitum, tritúmqe eſt Laconis illud, qi interrogatus, τί παρέχει παιδαγωγῶν, *qidnam inſtitutione puerorum ſuâ præſtaret;* reſpondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶ. *Facio ut honeſta illis jucunda fiant.* Plutarchus *virt. docer. pag. 439. F.* ſive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιοῦσι τὸν παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *facturum ſe, ut honeſtis delectentur, turpia verò exoſa habeant.* ἢ μεῖζον ἡδὺ, ἢ δὲ κάλλιον, *qo nihil majus melíſve,* ſive *præſtantius:* inqit ille.

datur. datur avtem hoc ubiqe. siqidem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubiqe feratur; sed nec aqæ, nec igni, nec alii rei cuiqam, qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. qæ enim coërceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia qælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, qâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil qæras ulteriùs. reliqa enim obstacula, vel sunt corporis, qod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, avt mali qicqam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità se habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qòd eo afficitur. istîc verò, si ità dicere licuerit, præstantior fit homo ac lavde dignior, dum eis qæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum avtem, qæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. qod avtem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

§. 34. Qi decretis veris imbutus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum qodlibet commonere suffecerit de mœrore metúve pellendo. qale illud est,

γεῖν. [a] παντα χοῦ ἡ ἕξις, τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ, ἁπλῶς παντα χοῦ δίδοῦ φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, ἁδὲ τῷ ὕδατι, ἁδὲ πυρὶ, ἁδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα [b] ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνισχύοντα πολλά. [c] νοῦς ἡ καὶ λόγος ἁπλῶς πάντος ἓ ἀντιπίπτοντος ἔτως προΐεται δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. ταύτην τὴν ῥᾳστώνην πρὸ ὀμμάτων τιθέμενος καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος ἁπλῶς πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, [d] μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἢ τοῦ σωματικοῦ ἐστὶ [e] ἓ νεκροῦ, [f] ἢ χωλύσεως ὑπολήψεως, καὶ τὸ αὐτοῦ ἓ λόγου ἐνδόσεως, [g] ἁ θραύσει, [h] ἁδὲ ποιεῖ κακὸν ἁδοτιοῦν. ἐπεί τοι καὶ [i] ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν ἀνὴρ ἐγένετο. ἐπὶ γοῦν τ ἄλλων κατασκευασμάτων πάντων, ὅ, τι ἂν κακόν τινι αὐτ συμβῇ, ὧδε ἓ τὸ χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐνταῦθα ἓ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ [k] κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ [l] ἐπαινετώτερος, [m] ὀρθοῦ χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. ὅλως ἓ μέμνησο, ὅτι [n] τ φύσει πολίτῃ ἁδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν ἁ βλάπτει. ἁδὲ γε πόλιν βλάπτει, ὃ νόμον ἁ βλάπτει. τούτων ἓ τ καλουμένων ἀκληρημάτων ἁδὲν βλάπτει νόμον. ὃ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, ἔτι πόλιν, ἔτι πολίτην.

§. 34. Τῷ * δεδογμένῳ ὑπὸ τ ἀληθῶν δογμάτων, ἐγγύς ἐστι καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

[a] L.7.§.54. l.8.§.45.l. 11.§.7. [b] Sup.§.2. [c] L.5.§.10. 20.l.8.§.7. 32.41. [d] L.7.§.73. l.8.§.2. [e] L.4.§.41. l.12.§.33. [f] L.4.§.7. 11. [g] L.8.§.56, 57. [h] L.8.§.28. [i] L.8.§.55. [k] L.4.§.1. [l] L.5.§.15. [m] L.7.§.68. l.8.§.29. [n] L.5.§.22.

* δεδηγμ. Xyl.& Lug. δεδευμ.L.3. §.4.

Φύλλω

ANNOTATIONES.

le. Libanius *Orat.* 11. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis suis, ἡδονὴν, ἣ μόχθου, τὸ τῆς οἰκείας προκάμνειν τίθενται. τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων ἃ δεξάμενοι, τὸ δ' ἐπ' αὐτῶν μένειν ἀγαπήσαντες. *Voluptatem, non laborem constituerant pro solo suo elaborare: liberationem certè à laboribus non admittebant, sed contenti erant si apud se manerent.*

Παντα χοῦ δὲ ἕξεσι] Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 12. §. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qid tam turbidum fieri potest qàm forum? ibi qoqe licet qietè vivere si necesse sit.*

Τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. §. 57, 60.

Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *suprà* §. 2. & *l.* 6. §. 14.

Νοῦς δὲ καὶ λόγος] vide *l.* 8. §. 32, 41.

Τῷ σωματικῷ τ νεκρῷ] vide *l.* 4. §. 45.

Οὐδὲ ποιεῖ κακὸν] vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 9. §, 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. qia sunt ἀρετῆς καὶ λόγου γυμνάσματα, *virtutis & mentis exercitationes, suprà* §. 31. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρὸς τὸ βίᾳ κρατῶν ἀνθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀσίμου ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρώτερον καπαντᾶται. *Solent enim fortes & generosi animi ei, qi vim adferre parat, contumaciter obsistere, non secus ac flamma, qa à vento excitatur, qò amplius perflatur, eò vehementius accenditur.* Qod Naso *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vidi ego jactatus motâ face, crescere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.

Et mox: Οἱ διωγμοὶ τιμιώτερον τὸν χρῖσιασμὸν πεποιήκασι θᾶττον ἢ ἀσθενέστερον, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς ἐνσέβειαν, καὶ ὥσπερ σίδηρον θερμὸν ὕδατι, τοῖς κινδύνοις σωμώσαντες. *Persecutiones religionem Christianam potius illustrârunt, qàm debilitârunt, animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut aqa calens ferrum, obdurantes.* Idémqe *Orat.* 28. Ἔστι τι μύθῳ φυτὸν, ὃ θάλλει τεμνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγανίζεται, καὶ εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ ἄυξεται, δαπανώμενον. τοιοῦτόν τι ὁ φιλόσοφος. *Est qedam in fabulis arbor, qa cum caditur viret, & adversus ferrum certat, ac side re nova novo more loqendum est, morte vivit, & sectione pullulat, atqe, qum absumitur, crescit. Hujusmodi qidpiam est vir philosophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Per damna, per cades, ab ipso
Ducit opes animúmqe ferro.

Et Epictetus *Enchir. c.* 24. Ὃ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ὑπὸ αὐτοῦ. *Qicqid enim istorum acciderit, ex eo penes me est, fructum ut capiam.* & *l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἐστὶν ὠφεληθῆναι. (ità Antigonus, qi à morbo revalescens, ὕδὲν χεῖρον. inqit: ὑπέμνησε γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος ἃ μὰ γα φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. *Hunc sibi morbum neqaqam accidisse incommodè: eo enim se monitum, ne mortalis cùm sit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἔστιν ἀπὸ πηρώσεως. ἔστιν ἀπὸ θανάτου. *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Annon & è morte?* Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. *v.* 97, 71. Hinc *catino*, in qo avrum argentúmqe expurgari solet, piorum perpessiones atqe ærumnæ conferuntur. *Psal.* 66. *v.* 10. Esajæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranqillum justitia reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

Ἐπαινετώτερος] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην ὐδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *suprà* §. 6.

Τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυστυχίαι. Ἀκληρήματα, *calamitates, res adversæ.* Svidas: apud qem ἀκληράμασι perperam legitur pro ἀκληρήμασι, cùm in vocabulo ipso, qod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι μάλιστα περιπεσεῖν τοῖς ἀκληρήμασι, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι στοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potissimum de caussa in calamitates incidisse mihi videtur, qod omnia conjecturis assequi, & in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληρεῖν. unde mox apud eundem, συμπάσχουσι τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπερβολῇ. *Qod illis accidere solet, qi propter gravissimas calamitates gravissimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello superatis insultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχύσεις, *verbis contumeliosis adversa fortunæ casum miseris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Οὐκ ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἠλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tàm calamitosam afflictorum sortem intuens, misericordiâ illos prosecutus fuisset.* & mox: Τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν τοῖς τῶν ἀτυχεστάτων ἀκληρήμασιν ἐπεδείκνυντο. *Odium suum inter extremas afflictorum clades exserebant.*

§. 34. Τῷ διδυγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilienses. at Lugdunenses διδηγμένῳ. Xylander *qi morsus est à veris dogmatibus. tanqam vi à cane rabioso*, &c. inqit Mericus Casavbonus. Verùm ego ista concoqere non possum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, ei qi veris dogmatibus imbutus est. Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem sensu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα δυνατοὶ ὦσιν αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ θεῶν τε καὶ περὶ ἄλλων.

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est qod vulgò dicitur; *verbum*, sive, ut Terentius extulit, *Phorm.* 3. 3.

Dictum sapienti sat est.

a *Homer. Iliad. ζ. v. 147.*

ª Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνετ' ὥρη.
Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει,

b *L. 11. §. 34* b φυλλάριον δὲ καὶ τὰ τεκνία σου. c φυλλάριά ἐστε

c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 21.*

Sternit humi frondes alias vis aspera vemi:
Aſt alias natura parat, qa vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρᾶν καὶ λεπτῶν δοκάνων, ὁ τὸν σύραγκα κινήσας, παρίπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς. καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διαιρήσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας. ὕτω καὶ τῷ νῷ βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων. ὁ μὲν δὴ ἐν πίθυκος ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπιμπάζεται τῇ μνήμῃ τὸ νῦ θεάματα. *Sicut enim in longa aliqa tenuiqe hasta fieri videmus, ut extremam qi partem movet, motum illum ad alterum usqe finem per totam diffundat: aut in longo portentoseqe fune primam qi partem qatit, totum necessario, eunte ad finem usqe motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus est initio. Jam præclara indolis homo, & ad virtutem natus, illud à se sumit initium: mox viam ingreditur, mentisqe contemplationem tanqam itinere instituto petit, qas & assequitur, & recordatione volvit ac memoria.* Joannes Lenccius in *præfat. ad observat. polit. Ut semen, qamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: sic tametsi pavca sunt & angusta qa dicuntur. tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgúntqe altiùs & undeqaqe se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, qàm versuum ἀποσπασμάτια duo, repræsentat hîc editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset: nempe,

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. ——

Et,

Ὡς ἀνδρῶν γενεή. ——

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, qia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; alium aliqem, Xylandrum forsan ipsum, reliqa suppleviſſe. Sunt avtem Homeri ex *Il. ζ. v.* 147. unde & primum imaginis, pulcerrimæ sanè, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdatum à Zenone apud Laërtium *l.* 7. à Pyrrhone *ibidem l.* 9. à Strabone *l.* 14. à Scholiaſte Apollonii *ad l.* 1. à Plutarcho *ad Apollon. pag.* 104. *E.* & *de tard. num. vindict.* qi & subjungit, Φύλλοις εἰκάζει τὸν βίον, ἀπομαραινομένοις πωλάπασιν, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. *Foliis comparat vitam, omnibus marcescentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 98.) qi & ἓν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam asserit, sed qod pavci admodum seriò cogitant. à Clemente *Strom. l.* 6. *p.* 619. qi Homerum contendit & ista, & illa, *Il. φ. v.* 464.

—— Βροτῶν ἅτινα πολεμίζω
Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. ——
—— *hominum gratiâ dimicem*
Miserorum, qi foliis similes interdum qidem
Florentes sunt, terra fructum comedentes:
Aliqando avtem pereunt excordes.

à Musæo accepisse; qi eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' αὕτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα.
Ἀλλὰ μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ ἣν φῶλον ἐλίσσει.
In lucem atqe vides almam folia edere terram,
Atqe perire alia in ramis, ac rursùs oriri
Altera, sic hominum seclum generatio volvit.

ubi obſervanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eisdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμῖς δ' οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἦρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίου.
Τοῖς ἐικέλοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὔτε κακὸν
Οὔ' ἀγαθόν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαίναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina solis
Vere novo frondes trudit amæna dies,
Havd aliter minimum latamur flore juventæ,
Ignari læva, an prospera fata trahant.
At turvo circum gemina stant limine Parcæ,
Hinc senii languens finis inerte situ:
Crudele hinc fatum.

ubi versu 2. pro αἶψ' Andreas Schottus *observ. l.* 2. *c.* 52. ἀὴν legi vult, ut de Solis recursu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς θεῶν, qod nec locum hîc habet, & metrum A corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora respiciantur, qibus boni maliqe discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βοτόν τι, μὴ φρονοῦν ait Æschylus *Inferiis*; *sensu carere*, Plinius *l.* 7. *c.* 52. *teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Seneca *Epist.* 99. & Aristophanes apud Clementem *Strom. l.* 4. *p.* 492. *B.*

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obscura vita homines, generationi foliorum similes.

Plutarchus adv. Epicurum. *p.* 1090. *B.* Τὸ δὴ ἐφήμερα καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀσάθμητα, φύλλοις τε γινομένοις ἕως ὥρας καὶ φθίνουσιν εἰκάζων τὸν βίον, τί παρίσχηκεν ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκηρον καὶ πολυδιαδεῖς καὶ νοσώδες. *Qid enim aliud* B *poëtas movit, ut homines animalia dicerent in diem viventia, instabilia, incerta, foliorum similia, qa anni statis temporibus nascuntur ac pereunt: qàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jason Siracides *sap. c.* 14. *v.* 19. Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Qemadmodum folium virens in densa arbore, illud abjiciente, & hoc producente: ita etiam se habet generatio carnis & sanguinis; illa moritur, hac verò gignitur.* Nec est huic absimile, qod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu.* דומים לעשבי השדה חללו נוצצין בני האדם C וחללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri; qarum alia florent, alia marcescunt.* Avgustinus in *Psal.* 101. *conc.* 2. ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c.* 1. *v.* 4. *Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanqam in arbore folia; sed in arbore olivæ, vel lauri, vel cujuscunqe alterius, qa toto tempore frende vestita est. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena est hominibus, sed cum aliis morsentibus, alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende qàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad l.* 4. §. 33. Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundi incorrupt. p.* 961. *E.* Ὅτι δένδρων ὑδὲν αἰ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. ἀλλὰ καθάπερ D ἐκεῖνα, καιροῖς μέν τισι φυλλορροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνθεῖ, διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν ἔν εἴρηται, φύλλα, τὰ μὲν τ'. &c. *Prominentias istas montium nihil differre ab arboribus: & qomodo illa certis temporibus, nunc frondent, nunc amittunt folia, rursùmqe repubescunt: unde illud poëticum, folia, qa qidem,* &c. *p.* 962. *A.* Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύεται μέρη, τὰ δὲ προσφύεται. *Sic de montibus qasdam partes defringi, & rursum denasci alias.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo joculariter est abusus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci insalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosqe conspiceret, E poëticum illud protuliſſe fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Nascuntur foliorum instar mortalia qippe
Corpora.

reprehensus verò, qasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή πού', inqit, ϑαμῆσαί μ' ὤν λέγειν νοσερὰν, ὅτι νῦν οἱ νεκροὶ περιπαλοῦσι; *An ego justineam*, inqit, *civitatem morbidam, aut insalubrem dicere, in qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l.* 14. *p.* 448.

Φυλλάρια δὲ καὶ τεκνία σου] Hinc Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 24. δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Ἄνριον ἀποθανῇ, *cras* F *forsitan morietur*; Λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ φυλλορρόειν. *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l.* 11. §. 33, 34. & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus istic, ità βολβάρια ἢ κοχλίδια, *bulbos aut cochleolas uxorem liberósqe* dixit Epictetus *Enchirid. c.* 12. Lucianus in Speculant. *p.* 355. Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄρρενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλος διὰ τοῦτο ἐσῖών, καὶ τέκνωμα τῷ παλαιὸς τιθέμενος, εἰ ἠπίστατο, ὡς ἑπτέτης γενόμενος ὁ παῖς τεθνήξεται, ἆρα ἂν σοι δοκῇ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γενομένῳ; ἀλλὰ τὸ ἄπιστον, ὅτι τὸν μὲν εὐτυχοῦντα ἐπὶ τῷ παιδὶ εἰκῆ ὁρᾷ, τὸν τῦ ἀθλητοῦ πατέρα, τῦ Ὀλύμπια νενικηκότος. τὸν γείτονα δὲ, τὸν ἐκπομπεύοντα τὸ παι- G δίον οὐχ ὁρᾷ, οὐδὲ εἶδεν, ἀφ' ὅτιας αὐτῷ κρόκης ἐκρέματο. *Ille verò qi latatur, qòd sibi masculam prolem uxor pepererit, ideóqe amicos convivio excipit, & patris nomen imponit, si sciret puerum septimo ætatis anno periturum, nunqid tibi videretur gaudere qod is sit natus? Verùm in cavssa est, qòd in eum intuetur, cui res in filio prosperè cedunt, & qi pater est athletæ qi vicerit Olympia: vicinum autem qi natum cremandum effert non intuetur, neqe novit à qo subtegmine ipsi pendeat.* Seneca *ad Marc. c.* 9. *Tot prater domum nostram ducuntur exequiæ; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis successionem animo agitamus. tot divitum subita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, nostras qoqe opes aqè in lubrico*

H

& homunciones isti, qi tanto cum strepitu, tanqam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & subsannant. foliola itidem, qi famam tui posthumam excepturi sunt. ista enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi straverit, sylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium est; breve existendi spatium. at tu omnia, tanqam æterna futura, fugis appetisve. mora parvula, & lumina tibi condentur: eúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§.35. Sani est oculi, cernere visibilia qævis; nec dicere, *Viridia velim.* hoc eterlim lippientis est. sed & avditûs ac olfactûs est sani, ad sonos odoréfve qosvis percipiendos promptum esse. & stomachi valentis, adversùs edulia qævis pariter se habere;

καὶ ταῦτα τὰ ἀπιθοῦντα ἀξιοπίστως, καὶ ἀπόφημα, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα, καὶ χλευάζοντα. φυλλάρια ἢ ὁμοίως, καὶ a τὰ ἀποδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. πάντα γὰρ ταῦτα ἔαρος ἀπογίγνεται ὥρᾳ. εἶτα ἄνεμος κατασέσεληκεν. ἔπειθ' b ἡ ὕλη ἑτερα ἀντὶ τούτων φύει. c τὸ ἢ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν. ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς ἀιώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. d μικρὸν καταμύσεις. e τὸν ἢ ἐξενεγκόντα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

a L.4.§.19.
b L.7.§.23.
c L.5.§.10.
d L.7.§.70.
l.8.§.2.5.
e L.4.§.50.

§. 35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατά, καὶ μὴ λέγειν, τὰ χλωρὰ φίλω. ἔτι γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὀσφρησιν εἰς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφαντὰ ἑτοίμως εἶναι. καὶ f τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν.

f Sup.§.31.

ANNOTATIONES.

brico posítas. Acerba cùm dixit, *poma* alludebat; qibus poëta A ignobilis in fictitio *Hadriani & Epicteti colloqio*, prout *fo-lis* Homerus & ex Homero Marcus istic, nos contulit *distichon illo*;

Poma ut in arboribus pendent; sic corpora nostra,
Aut matura cadunt, aut citò acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἀπιθοῦντα] ἀνθρώπια scilicet ut *l.* 9.§. 29. ἀνθρώπια μυξῶν μιςά. *homunculi mucci pleni.*

Σὺ πάντα ὡς ἀιώνια ἐνόμισας] Seneca *Epist.* 120. *At nos corpus tam putre sortiti, nihilominus aterna proponimus, & quantum potest atas humana protendi, tantum spe occupamus, nullis contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. nihil satis est morituris, imò morientibus. qotidie enim propius ab ultimo stamus, & illò unde nobis cadendum est omnis hora impellit.*

Μικρὸν καὶ καταμύσεις] *Paulò post morieris.* καταμύειν, *connivere, oculos clavdere*, pro, *mori.* qia moribundis visus deficit, mortuis oculi clavduntur. indè formulæ illæ *Il. ε. v.* 82. & alibi freqenter;

— τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἑλλαβε πορφύρεος θάνατος. —
— *at hunc oculis*
Occupavit sanguinolenta mors.

& *ibidem v.* 47.

— συγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἶλε. —
— *ac horrenda ipsum caligo prehendit.*

Item *Il. π. v.* 350.

— θανάτου δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν,
— *mortis avtem nigra nebula obtexit.*

Sed & apud Maronem *Æn. l.* 10.

— *letho tanentia lumina sólvit.*

Et,

Olli dura qies oculos, & ferreus urget
Somnus; in aternam clavduntur lumina noctem.

Còntrà, βλέπειν, sive, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus.* Evripides *Troad. n.* 628.

Οὐ ταυτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
Τῷ μὲν γὰρ εἶναι, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.
Non idem est filia vivere, qod mori.
Mortuus enim nihil est, spes verò insunt vitæ.

qod Theocritus *Idyll. 4. n.* 42.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν. ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Spes sunt inter vivos, expertes avtem spei sunt mortui.

Idem *Iphigen. Tavric. n.* 718.

Θανόντα μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἴδω φίλον.
Mortuum magis, qàm vivum, habebo amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἂν προδοίην καί ποτε ἄψυχον φίλον.
Nunqam deseram amicum qamvis mortuum.

& ἥλιον ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν, pro eodem. Evripides *Troad. n.* 269.

— ἆρά μοι δίλιον λίνουσι;
— *an mihi solem adspicit?* vivitne?

& *Ione n.* 1121.

Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ θ' ὁρᾶν φάος.
An verò videre lumen, libentiùs moriemur.

Syntaxis insolens, sed qalis illa (ut obiter adnotem) *Herc. fur. n.* 1313.

Παραινέσαι μ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.
Facilius te monere possum, qàm ipse mala pati.

Idem *Ipb. Tavr. n.* 608.

Οὐ δὲν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾶν θέλω.
Qem non minus volo vivere qàm me.

Et, *n.* 674.

Αἰσχρὸν θανόντα σε βλέπειν ἡμᾶς φάος.
Turpe est te mortuo nos instueri lucem.

Itémqe, *Alcest. v.* 691.

Χαίρει δ' ὁρῶν φῶς; παῖδα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς;
Gavdes videns lumen? & putas patrem non delectari?

Cui subjungit Epictetus *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπειν φῶς; παῖδα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naso, *Trist. l.* 5. *Eleg.* 4.

Sive diem videat, sive tegatur hamo.

§. 35. Τὰ χλωρὰ φίλω] viridia enim oculis grata sunt, visúmqe reficiunt. Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *A.* Τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν τίλωσικομένους, ταῖς ἀνθηραῖς καὶ ποικίλαις παρηγορεῖμεν. *Sed nos, qi oculos nimio splendore offensos ad florida & viridia avertentes reficimus.* Et Basilius Cæsar. *Ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδάν ποτε συνίδωσι τὰ λαμπρὰ καταβλίψωσι, φέρει τινὰ ῥᾳστώνην πρὸς τὰ κυανᾶ καὶ χλοάζοντα τῶν χρωμάτων ἐπανελθεῖν. *Oculi, ubi constanter splendida inspexerint, facilitatem qandam per hoc qod cæruleos virideisqe colores contuendos recipiunt, nanciscuntur.* Plutarchus idem *de amor. frat. p.* 490. *C.* Ὀφθαλμιῶντες οἰόμεθα δεῖν ἀποσρίφειν, ἐπὶ τὰ μὴ ποιοῦντα πληγὴν μηδὲ ἀντίτυπον, χρώματα καὶ σώματα τὴν ὄψιν. *Oculis vitio aliqo laborantibus arbitramur visum avertendum esse à coloribus & corporibus radium recellentibus.*

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, sed animi, non C corporis, ἠθικῶς & φυσικῶς consideratam, qod hîc Marcus, de *stomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apostol. Orat.* 55. qo loco laudans Apostoli illa *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 3. *vers.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. ὅπω γὰρ ἠδύνασθε. *Lactis potu vos alui, & non escâ: nondum enim poteratis id ferre.* & ad *Hebr. cap.* 5. *vers.* 11. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ καθίστησι, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐπεὶ νηπιοὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. *Facti estis ei qibus lacte sit opus, & non solido cibo, qandoqidem segnes estis facti avribus.* Sed & avditorum Christi illud, Joannis *cap.* 6. *vers.* 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος. τις δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus est hic sermo, qis eum potest avdire?* qibus adjici poterant, cùm Christi ipsius ad suos D illa Joannis *cap.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.* tum & Apostoli *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. ista, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κνηθόμενοι τὰς ἀκοάς. *Sanam doctrinam non sufferent, avribus pruvientes.* qanqam in illis avris infirmior, in istis inqinatior notari videtur. Ἔστι γὰρ, inqit, *pag.* 481. *B.* ἔστιν ἀσθένεια καὶ ἀκοῆς. καθάπερ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δέξαιτο ὑγιεινὰ σιτία καὶ δυσκατέργαστα, ἀσθενὴς ὤν. ὅτω καὶ ψυχὴ ὀγκωθεῖσα, καὶ φλεγμαίνουσα, ἄτονος γινομένη καὶ ἴκτυλος, οὐκ ἂν ἐνηθείη δέξασθαι τὸν πνευματικὸν λόγον. ἂν δὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑγιεινὴ, πάν- E τα ῥᾴστα, πάντα ἴνωλα. *Est enim & avrium infirmitas. Nam sicut infirmus stomachus sanos & difficilis concoctionis cibos non fuscipit: ita etiam anima torpidà, inflata, æstuans, steriliseqe enervis spiritualem sermonem accipere non poterit: si avtem fortis esset ac sana, omnia facilia, omnia integra.* Eódem retulit & Lactantius *instit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans solidi ac fortis cibi capere vim non potest, ob stomachi tenerit udinem, sed liqore lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis viribus vescì fortioribus possit: ità & huic, oportebat, qia nondum poterat capere divina, prius humana testimonia offerri.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] F vide *suprà* §. 31. Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ καινοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. *Ne sis morosus, neqe fastidiosus erga ea qæ fiunt.* Plutarchus *de tranqill. p.* 466. *C.* ex Evripidis *Oreste.*

Δυσάρεστον οἱ νοσοῦντες ἄποδίας ὕπο.
καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται καὶ δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον,
Φίλων δ' ὅ, τ' ἐλθὼν * λυπηρός, ὅ, τ' ἀπιὼν βαρύς,

ὡς

* λυπρὸς

χων, ὡς μύλλῳ πρὸς πάντα ὅσα ἀλέσασα κατα-
a L. 8. §. 43. σκεύασεν. καὶ τοίνυν * τῷ ὑγιαίνοσαν Δρόσοιαν πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐπίμυλα εἶναι. ἢ ὃ
b L. 9. §. 40. λέγουσι, b τὰ τεκνία σωζέσθω, καὶ πάντες ὅ, τι ἂν πρόξω ἐπαινείτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὰ χλωρὰ ζητῶν, ἢ ὀδόντες τὰ ἁπαλά.

c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. §. 36. c Οὐδείς ἐστιν ἄτως ἔυπλμος, ᾧ ἀποθνήσκοντι ἡ παρεσήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. σπουδαῖος καὶ σοφὸς ἴσως. μὴ τὸ παυόμενον ἔχειν τις ὁ καθ' αὐτὸν λέγων; ἀναπνεύσω * μόν ποτε d ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ. Χαλεπὸς μὲν ἡδονὴ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ἠθανόμην, ὅτι ἡ ψυχὴ καταγινώσκει ἡμῶν. ταῦτα μὲν ἦν οἷς ἐγὼ δὲ σπουδαίοις. ἐφ' ἡμῶν ὃ πόσα ἄλλα ἐστί, δι' ἃ σε
e L. 4. §. 50. λυς ὁ ἀπαλλακτῶν ἡμῶν. e τοῦτο ἦν ἐννοήσεις ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζόμενος, ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ κοινωνοί, ὑπὲρ ὧν τοσαῦτα ἠγωνισάμην, ἠυξάμην, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσί με ὑπάγειν, ἄλλου τινὰ τυχὸν ἐκ τούτου ῥᾳσώνην ἐλπίζοντες. τί ἂν ἦν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας
f L. 5. §. 10. Δροτελοῦς; f μὴ μέν σοι Δρὸς τοῦτο ἔλαττον εὐ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ g τὸ ἴδιον ἔθος Δρο-
h L. 7. §. 22. σώζων, h φίλος, καὶ ἥυνως, καὶ i ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ἀποστώμενος, ἀλλ' ὥστε

ſicut molum ad omnia, ad qæ molenda condita eſt. pari igitur ratione & mentis eſt ſanæ, ad obvenientia qæqe idoneam eſſe. qæ verò dixerit, *Liberos mihi ſalvos velim*; &, *Omnes qicqid fecero laudent, velim*; oculi eſt inſtar viridia poſcentis, vel dentium tenella poſtulantium.

§. 36. Nemo qiſpiam adeò felix eſt, cui morienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur malo. bonus ſapiénſqe fuerit, annon ad extremum futurus eſt qi de illo dicat, *Reſpirabimus jam tandem à padagogo iſto. non erat reverà aſper noſtri cuiqam: ſenſi tamen tacitè illum dammâſſe nos.* hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm multa ſunt alia, ob qæ à nobis liberari deſiderent havd pavci? hoc ſi inter moriendum cogitaveris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem putaveris, Ex ea vita diſcedo, in qa ipſi ejuſdem mecum participes, pro qibus tam multa exantlavi, ſupplicavi, procuravi, illi, inqam, ipſi elatum me optant, tanqam qi levamen forſan hinc aliqod ſperent. cur ergò diutiùs iſtîc moram trahere qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. qin rurſus, nec tanqam vitæ avulſus, ſed, prout eis, qibus mortis felicitas qædam obtigit, animula à corpore leniter exol-

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησίν. εἶτα τῆς νόσου διαλυθείσης, καὶ πράσεως ἐτέρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιοῦσα καὶ προσηνῆ. ὁ γὰρ χθὲς ὠὰ καὶ ἀμύλια καὶ * σταύνεον [σίτινον Henricus Stephanus] ἄρτον διαπλύων, τήμερον ἀυλόπυρον ἐπ' ἰλαίαις ἢ καρδαμίδι σιτεῖται προθύμως καὶ προφιλῶς.

Ob inopiam moroſi ſunt qibus eſt malè.

ægrotis & uxor moleſta eſt, & medicum incuſant, & lectulus diſplicet, & de amicis

Gravis eſt qi venit, abiens parit moleſtiam,

ut Jon ait: morbo autem fugato, aliáqe facta temperie, ſanitas redit omnia grata redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova, amylum, panem è cribrata farina reſpuebat, hodie cibarium panem cum oliva ac naſturtio comedit alacriter & ſuaviter. Nec multò pòſt *pag.* 468. *F.* Ἐν τῷ πυρέσσειν πικρὰ πάντα καὶ ἀηδῆ φαίνεται γιγνόμενοι. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσφερομένους καὶ μὴ δυσχεραίνοντας, ἐκεῖ τὸ σιτίον, ὅτι τὸ ποτὸν, ἀλλ' αὐτοὶ αἰτιώμεθα καὶ τὴν νόσον. ὕτω καὶ τοῖς πράγμασι παυόμενοι μεμφόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες, ἂν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσδεχομένους ἀλύπως καὶ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. *Febricitantibus qicqid guſtant amarum & inſuave videtur: ſed tamen ubi alios videmus eadem citra moleſtiam guſtare, non jam cibum potúmve, ſed morbum & ægrotantes in cauſſa eſſe dicimus. Eodem modo culpare res, & iniqè ferre deſinemus, ſi videamus iiſdem alios abſqe dolore & cum hilaritate uti.* Idem *de utilit. ex inimic. pag.* 87. *A.* Ὥσπερ γὰρ τὰ ῥωμαλέα τοῖς στομάχοις καὶ ὑγιεινότατα τῶν ζώων ὄφεις ἰσθίοντα καταπίπτει καὶ σκορπίους. ἔστι δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ ὀστράκοις τρέφεται, μεταβάλλουσι δὲ δι' ἰσχνότητα καὶ διεμότητα πνεύματος. οἱ δὲ στιχοὶ καὶ νοσώδεις ἄρτον καὶ οἶνον προσφερόμενοι ταυτιῶσιν. ὕτως οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρουσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ τοῖς ἔχθεσιν ἡμέλως χρῆσθαι δύνανται. *Sicut enim animalium ea qa validiſſimo ſunt ventriculo, & ſanitate firmiſſimâ, ſerpentes ac ſcorpios vorant atqe concoquunt, qadam etiam lapidibus & teſtis aluntur vigore & calore ſpiritus alteratis, cùm contra languidi & morboſi vino & pane ſumpto navſeent: ita ſtulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis uti commodè norunt.* Accedit huc, qod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1.

— Ἀλλὰ γὰρ καλα-
πίψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἰδυ-
νάσθη: κόρῳ δ' ἴλεν
ἄτᾳ ὑπερόπλον.

— *Sed enim con-*
cocqere magnam felicitatem non po-
tuit: ſaturitatéqe i. e. protervia *accepit*
noxam ingentem.

Ὀφθαλμός ἐστι] *oculus eſt.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans, dum defluat amnis. —

i. e. inſtar ruſtici expectantis. & in *arte:*

Nec verbum verbo curabit reddere, fidus
Interpres. —

i. e. inſtar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναπνεύσω μόν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ] forſan *ἀναπνεύσομέν ποτε. reſpirabimus aliqando.* vel, ut ſcripturæ receptæ nec literulam mutemus, *ἀναπνεύσωμεν, reſpiremus.* qia ſequitur ἡμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feſtivè Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὲν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς κατάγωνιστὴν. ὑφ' ὃ μὲν γὰρ κωλύεσθαι κακόν τι ποιεῖν. ὑφ' ὃ δὲ καὶ πάσχειν. *Timere ſe ut padagogum Fabium, ut adverſarium Marcellum: ab illo, ne qid mali inferret, prohiberi ſe, ab hoc etiam accipere.* Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiepiſcopus Colonienſis) *ubi ſe in ſua recepit; Rex tanqam ſeveriſſimo padagogo liberatus, ſtatim in omnia flagitiorum genera precipitem ſe dedit.* De Avreliano Vopiſcus: *Senatus mortem ejus graviter tulit: gravius tamen Populus Romanus, qi vulgò dicebat, Avrelianum padagogum eſſe Senatorum.*

Ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν] Avtor *ſap. Solom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν. καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν. βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ. *Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtras: gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, qia diſſimilis eſt aliorum vita illius.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἡγοῦντες. *Illorum vita rationem vitæ ſuæ reprehenſionem eſſe exiſtimant.* & *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγχον ἡγοῦνται τῶν σφῶν κακίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. *Suæ improbitatis reprehenſionem eſſe aliorum circa ſe hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Παντὶ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται. *Omni modo præſtantiſſimi qiqe viri improbis inviſi ſunt.* Dion Pruſæus *Orat.* 72. *pag.* 630. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρᾶν τὸν φιλοσόφου σχῆμα ἔχοντας, ὅτι νυθτήσειν καὶ ἐξελέγξειν περιεσκευασμένους λογίζονται, ἀλλὰ προσκρούσει καὶ διαμάχονται. ὥσπερ οὐδὲ οἱ παῖδες ἡδέως ὁρῶν δύνανται, ὡς ἂν * ἴδωσι [* ἴδοσι f.] παιδαγωγοῦ σχῆμα ἔχοντας, καὶ παρεσκευασμένους ὥτως ὡς ἐπιπλήξοντας αὐτοῖς, καὶ ὐκ ἐπιτρέψοντας ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ῥᾳθυμεῖν. *Non poſſunt libenter videre philoſophi habitum habentes, qia cogitant præparatos admonere & redarguere: ſed adverſantur & impugnant. Qemadmodum neqe pueri libenter videre poſſunt, qos ſciunt padagogi cultum habere, præparatóſqe ita tanqam objurgaturos ſe, neqe permiſſuros ut peccent, aut ſegnes ſint.* Cyprianus *Epiſt. ad Donat. Malos qiſqis non imitatur, offendit.* &, *Caſtigare videtur, qicunqe diſſentit.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petronius *ſatyr. Non dubiè ità eſt. Si qis vitiorum omnium inimicus rectum iter vitæ inſiſtere cæpit, primùm propter morum differentiam odium habet. qis enim poteſt probare diverſa? deinde qi ſolas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, qàm qod ipſi tenent.*

Ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι] vide *ad l.* 9. §. 3..

Μὴ ἀποστώμενος] *Non avulſum vita.* Seneca *Epiſt.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab istis etiam esto discessio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc disjungit. disjungor itaqe tanqam à necessariis, non abstractus tamen, sed sponte discedens. nam & hoc ex eis est, qæ sunt secundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi sit, in cujusqe (qoad ejus fieri potest) actione omni, apud te qærere, *Istud iste qo fine facit?* à temet avtem avspicare, téqe primo loco scrutare.

§. 38. Memento illud qod te velut fidiculis citat, esse intra te reconditum qiddam. illud est svadela, illud vita, illud (si fas dicere) homo est. nè cùm illo junctim contempleris unqam

ἀπὶ ἓ εὐθανατῦντ⊙, [a] εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ [a] L. 3. §. 5.
ἓ σώματ⊙ ἐξελεῖται, τοιαύτ⊙ κὴ τ⊙ῦ ἀπὸ τ⊙ύ-
των ἀποχώρησιν δεῖ γενέσ⊙. κ᾽ γὰρ [b] τ⊙ύτοις ἡ φύ- [b] L. 6. §. 39.
σις συνῆψε, κ᾽ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν διῶλύσ⊙; διῶ-
λύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μὲν, ἑ μὴν [c] ἀνηλκόμε- [c] L. 3. §. 5.
ν⊙, ἀλλ᾽ ἀβιάσ⊙ως. [d] ἓν γὰρ κ᾽ τ⊙ῦτο τῶν κατὰ [d] L. 2. §. 12. 17.
φύσιν.

§. 37. [e] Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τε, ἓ [e] L. 2. §. 16. l. 7. §. 4.
πρασσομένῳ ὑπ᾽ τιν⊙, ἐπιζητεῖν κ᾽ σαυτὸν, εἴ
ἐ⊙τ⊙ τ⊙ῦτο ἐπί τινα φέρῃ; ἀρχὴ ἢ ἀπὸ σαυτ⊙ῦ, [f] L. 3. §. 5. l. 5. §. 11.
κ᾽ [f] σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

§. 38. Μέμνησο, ὅτι [g] τὸ νεκροπαγῆ ἐσὶν ἐκεῖνο, [g] L. 2. §. 2.
[h] τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον. [i] ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, [h] L. 7. §. 59. l. 8. §. 28.
[k] ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπαρεκφαν- [i] L. 12. §. 33.
τάζε [k] L. 12. §. 3.

ANNOTATIONES.

Ὥσπερ ἐπὶ τ⊙ῦ εὐθανατῦντ⊙] De Augusto *Svetonius l. 2. c. 99. Sortitus est exitum facilem, & qalem semper optaverat. nam ferè qoties audisset citò ac nullo cruciatu defunctum qempiam, sibi & suis εὐθανασίαν* simílem (*hoc enim & verbo uti solebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc est, *εὐθανατήσας*. cui contrarium est *τὸ δυσθανατεῖν*, qod est apud Hippocratem, ut declarat Galenus, *τὸ βραδίως κὴ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν. tardè, & cum cruciatu mori.* & *τὸ ψυχομαχεῖν* apud avtorem *qæstionum* sub nomine Athanasii *ad Antiochum.* Casavbonus *ad Svetonium.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τ⊙ῦ σώματος ἐξελεῖται] Ità *l. 9. §. 3. Τὸ ψυχάριον τ⊙ῦ ἑλότερον τ⊙ύτ⊙ ἐκπεσεῖται. Animula tua involucro isti excidet.*

Συνῆψε κὴ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l. 7. §. 50.* Συνεκρίθη. Tertullianus *de resurrect. c. 14. Totum porrò hominem ex utriusqe substantia concretione parere.* vide *l. 7. §. 67.*

Ἀλλὰ νῦν διαλύει] vide *l. 8. §. 18.* Carneades moribundus; Ἡ συνήσασα φύσις κὴ διαλύσει. *Qa constituit natura & compegit, ea dissolvet.* Laërtius *l. 4. c. 64.*

Ὃν μὲν ἀνηλκόμενος] qod priùs ἀποσπάμενος. vide *l. 3. §. 5.*

§. 37. Οὗτος τ⊙ῦτο ἐπί τινα φέρει] vide *ad l. 2. §. 16.* & *l. 11. §. 21.* Casavbonus *ad Pers. sat. 3. Scopus est qi petitur; sagitta & tela sunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confus. lingu. pag. 327. A.* Πλεῖστ⊙ ἢ δόξαι ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτεθειμένος, ἐπὶ τ⊙ῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τ⊙ῦ βίου πράξεις ἀπάσας ἀφῆκε. *Qum divitias avt gloriam singuli finem propositum habeant, ad hunc tanqam tela vitæ actiones omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictetus *l. 2. c. 1.* Ἐαυτὸν ἤλεγχε κὴ ἐξέταζε. *Semetipsum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c. 2. v. 1. Excutite vos, excutite vos, inqam.* sive ut R. Camius explicat, *Inqirite in vosmetipsos, tum in alios.* Jeremias *Thren. c. 3. v. 40. Scrutemur & excutiamus vias nostras.* Paulus *ad Cor. Epist. 2. c. 13. v. 5.* Ἑαυτὺς πειράζετε. ἑαυτὺς δοκιμάζετε. *Vos ipsos tentate, vos ipsos explorate.* & *Ep. 1. c. 11. v. 28.* Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν. *Exploret avtem qisqe seipsum.* & *ad Gal. c. 6. v. 4.* Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτῷ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus avtem suum probet unusqisqe.* Gregorius Nazianzenus in *Jamb.*

Σαυτὸν δ᾽ ἐρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τὸ δ᾽ οἱ πέλας.
Scrutare avtem teipsum magis, qàm qa sunt tibi proximi.
Hoc enim ipse lucraberis, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l. 14. c. 15. Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Seneca *Ep. 66. Me priùs scrutor; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heraclidi illud, qi interrogatus, qid ageret, respondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν. *meipsum exqirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Colot.* & Julianus *de cynism. Orat. 1.* Laërtius etiam *l. 9.* sed qem Philosophi mentem non assecutum, docet Casavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis. Persius *sat. 4.*

Ut nemo in sese tentat descendere, nemo?
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ νεκροπαγῆ ἐσὶν ἐκεῖνο] de vocabulo isto vide sis *ad l. 2. §. 2.* & *l. 7. §. 3.* Isaacus Casavbonus *ad* illud *Pers. Sat. 5. v. 129.*

— *sed si intus & in jecore agro*
Nascuntur domini. — &c.

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumsers, non unum sed plures, qà fronte liberum te dices? hi sunt domini, qi domi nascuntur, & nervos intus agitant. ait Marcus *sanè qàm* ἐμφατικώτατα, *illud occultum qod intus nos movet, id esse* ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, *hoc est, qod faciat nos hoc avt illud studiosè prosequi; exempli caussâ, eloqentiam, id esse per qod vivimus; qia ità vivimus, ut illud est, qod nos impellit: libidinosè, si libido urget; meticulosè, si metus; iracundè si ira. denique hic velut alius qidam homo est, dominus illius intra qem habitat. hæc mens optimi imperatoris; qi sic alium hominem intra hominem collocat, ut Persius ait hic, intus nasci dominos. idem est enim.* Hæc ille. Ego tamen Merico filio potiùs accedo, qi τὸ νευροσπαστῦν istic interpretatur *opiniones*, sive *dogmata in pectore sive mente delitescentia*, unde non actiones tantùm, sed & affectiones illæ ortum suum habent. hoc enim passim inculcat Marcus. *τὸ ἡγεμονικὸν* sive mentem illud ipsum esse, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorsus cuiqe molestiam faceassit. vide *ad l. 7. §. 15.* Qanqam conciliari possunt ista, si illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς κὴ κρίσεις πονηρὰς, sive *opiniones falsas ac depravatas*, utì ex Chrysippo docet Galenus passim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de virt. moral.* & Cicero *Tuscul. l. 4.* Verùm Marci mentem expressit optimè, eâdem planè abusus imagine, Tertullianus *de anima c. 6.* his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinsecùs foris parent. ab illa est enim impingi, & pedes in incessum, & manus in contactum, & oculos in conspectum, & linguam in effatum, velut sigillario motu, superficiem intus agitante.* vide *l. 2. §. 3.* Nec absscessit longè Varro, qi in *satyra*, cui titulus, *Mutuum nuli, animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem pessimè habitam, post aliorum conatus havd infelices prorsus, nos sic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradiuntur, pertica lignea, ab hominis vi, qi instat, agitantur. sic illi animi nostri sunt gralla, crura ac pedes nostri; ex se ἀκίνητοι, sed ab animo moventur.*

Ἐκεῖνο ἄνθρωπ⊙] vide *lib. 12. §. 30, 31.* R. Judas in *Cozrео l. 1. c. 49. Anima revera ipsa est homo. illud enim ex Mose qod nobiscum loqitur, & intelligit, & dirigit, non est lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verùm ista sunt Mosis organa tantùm; anima avtem ipse Moses est.* Philo *de agricult. pag. 188. E.* Ἄνθρωπ⊙ δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σπαρέντων κ᾽ φυτευθέντων ἀφελείας εἴωθε καρπῦσθαι. *Homo avtem in unoqoqe nostrum qis alius esse potest, qàm intellectus, qi solet satorum plantarumqe fructus colligere.* Et *de hared. divin. pag. 512. E.* Ὥστε ὁ δὴ καθ᾽ ἕκαστον ἡμῶν νῦς κυρίως κ᾽ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐσι. *Itaqe unusscujusqe nostrum mens propriè verèqe homo est.* & Plato *in Alcib. 1. pag. 447. A.* Οὔτε τὸ σῶμα, ὅτε συναμφότερόν ἐσιν ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec simul utrumqe est homo.* & mox; Λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Restat nihil omnino esse hominem qàm animam.* qod ibi fusiùs disseritur. Τὸ τοῦ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unusqisqe esse videtur.* Aristoteles *Ethic. l. 9. c. 4.* Cicero *somn. Scip. Mens cujusqe, is est qisqe, non ea figura, qa digito demonstrari potest.* Idem *Academ. l. 4. Aristippus, qasi animum nullum habeamus, corpus solùm tuetur: Zeno, qasi corporis simus expertes, animum solùm complectitur.* Macrobius *l. 1. c. 13.* Ergò, *qi videtur, non ipse verus homo est; sed verus ille est, à qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de resurr. c. 33. Tam corpus homo, qàm & anima.* Et fidentiùs pavlò ex Mosis verbis *Genes. c. 2. v. 7. adv. Marcion. l. 1. c. 24. Qid est homo aliud qàm caro? Siqidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore sortita est. Et fecit hominem Deus, inqit, limum de terra; non animam, anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti possunt superioribus ista: qanqam à Marco, tanqam seorsim habita, ponuntur.

Συμπεριφαντάζου] compositum Stoici commatis vocabulum satìs insolens. *Nè solicitus sis de his.* Casavbonus. *Nè animo tibi proponas.* Xylander. *nè junctim cum principali illo contemplare & intuere ista.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα, φανταζόμενον. καὶ ὅσον ἂν φανασθῶμεν, ἀγαπώμενον. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eò rursus magis amandum, qò magis contemplati fuerimus.*

a *L.* 12. §. 2, 3.
b *L.* 3. §. 3.
c *L.* 5. §. 21. *l.* 7. §. 55. Sup. §. 26.

τὸ περικείμενον ἀγγεῖδες, καὶ τὰ ὀργάνια μόρια τοῦτα τὰ περιπλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάρνῳ. μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεί τι καὶ μᾶλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων, χωρὶς τῆς κινήσεως καὶ ἰσχύος αὐτῷ αὐτάς, ἢ τῆς χειρὶ τῇ ὑφαντρίᾳ, ἢ τῷ καλάμῳ τῷ γραφοντι, καὶ τῷ μαστίγι τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, qòd agnata sint. siqidem membrorum istorum, absqe forma qæ ea cieat sistátqe, non magìs usus est, qàm radii textrici, avt scriptori calami, avt avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περικείμενον ἀγγεῖδες] Corpus nimirum, qod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον, *suprà* §. 1. & *l.* 12. §. 2, 3.

Τὰ ὀργάνια ταῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qâ ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὂν ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa animæ est: instrumentum corporis.* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα διεσκευάσται. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. qæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *anima instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικῶ ἐντελέχειαν, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *Sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. *Corpus enim animæ, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματος ψυχὴ καὶ μέρεσι τοῦ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγονεν. *Corpus instrumentis multis utitur, corpore & ejus membris animus, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, cev vasa qadam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt.* Ad *Pers. Sat.* 3. Casaubonus. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον ὑπεῖσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. *Naturam humanam positam esse in ratione & mente, qa corpore ista ut artifex instrumento qopiam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *adgnata* sint illa, ista non item. contrà, qàm de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, δοῦλον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars qadam domini, qasi animata qadam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epict. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμφυεῖ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte ingenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide sis qæ in *annot.* Hieronymus Volfius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatûs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam, non velle, non nolle de suo habentem, vice potiùs vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe animæ solius judicium præsidere, qaliter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnexium.* verùm ista ille fusissimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod suffecerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inqit, *vel instrumentum aliunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro avtem ab exordio uteri consata, conformata, congenita anima, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur (ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scilicet limus, qi prior titulo hominis incisus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, avt gladii, avt vasculi ullius. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qà animam capit & continet. homo verò de communione naturæ, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qa sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta tamen animæ, ut supellex, ut instrumentum, in officia vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, avt sentit, ad svadendam vel imperandam pectatelam. qidni, qa ministerium est? & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calix, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

LIBER XI.

a Inf. §. 12.
b *L.* 6. §. 8.
c *L.* 9. §. 10.

Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτὴν ὁρᾷ, b ἑαυτὴν διαρθροῖ, ἑαυτὴν οἵαν ἂν βούληται ποιεῖ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπᾶται (τὰς

Æ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qalémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit.

cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἑαυτὴν ὁρᾷ] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum neglegens, vacat circa aliena, etiam cùm vult, ad seipsum redire non valet.* Avgustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emicant, & qicqid cernimus tangunt, refringere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm speculà intuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergò & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ἔστι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. εἰ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν δὲ κέχρηται τῷ ὁρᾶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. *Revera valdè molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qæ extra se sunt videns, in seipsum visiva non utitur; sed mentis nostræ ipsa in aliorum peccatum acutius cernens, tarda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Cicerone *Tusc. l.* 1. Joannes Saxisberiensis *Metalog. l.* 4. *c.* 20. *Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera istic non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὴν διαρθροῖ] *sese artat*, inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátqe ut lubet.

Non ità se corpus, istud formant & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6. §. 9. *Anima sui est domicilii architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istic.

Ἑαυτὴν οἵαν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπᾶται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem avtem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρ' ἐμαυτοῦ λάβε. *Hanc legem Deus tulit, si qid boni expetis, à te ipsô pete.* & *c.* 19. Τὸ ζῷον αὐτῷ ἵππον πῶλον ποιεῖ, καὶ τὸ λυπηρὸν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal sud*

cùm arborum fructus, qódqe iftis in animalibus reſpondet, alii carpant. finem ſemper ſuum aſſequitur, ubicunqe conſtiterit vitæ terminus. neqe enim ſic ſe habet, qo modo in ſaltando avt in fabulam agendo aliiſqe ejuſmodi, in qibus ſi qid inciderit, actio tota fit mutila; ſed in qacunqe parte, & ubicunqe deprehenſa fuerit, qod præceſſit plenum prorſus & perfectum ſibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea ſum, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &c, qod ambit hunc, vacuumque

γαὲρ τ̃ φυτ̃ καρπὸς, καὶ τὸ ἀνεύλογον ἐπὶ τ̃ ζώων, ἄλλοι καρπῶν)) [a] ἕ ἰδίᾳ τέλος τυγχάνῃ, ὅπερ a L.3.§.8. ἐν τῷ ζ̃ βίῳ πέρας ὁπίσῃ. [b] ἐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως καὶ ὑποκρίσεως καὶ τ̃ τοιούτων ἀτελὴς γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν τι ἐγκόψῃ. ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπου ἂν καταληφθῇ, [c] πλῆρες καὶ b L.12.§.36. τελεσθὲν ἑαυτῇ τὸ προσῆκον ποιεῖ. ὅθεν εἰκότως, [d] ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι δ' [e] εὐέρχεται τὸν ὅ- c L.2.§.17. λον κόσμον, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν, καὶ τὸ l.3.§.5. d L.4.§.29. e L.7.§.35. l.9.§.30.

ANNOTATIONES.

ſuâ cauſſâ facit omnia, & qod moleſtum eſt ipſe Jupiter. vide *infrà* §.4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων] qaſi καρπὸς de animalibus dici inſolens ſit. Verùm Hebræis nihil uſitatius, qàm פרי i.e. καρπὸν שדי *fœtum* animantium atqe adeò hominis etiam nominare. ità Moſes *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Pſaltes, *Pſal.* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *Evang. c.* 1. *v.* 42. Eliſabetha Mariæ Θεοτόκῳ, εὐλογημένη καὶ ὁ καρπὸς τ̃ κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως] Vide *ad l.* 9. §. 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 12. §. 36.

Ἐάν τι ἐγκόψῃ] *Si qid offendatur* Xylander. *ſi qid interruperit* Caſaybonus meliùs. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *Ep.* 14. dixit, *incidere ludum.* & Seneca *Ep.* 101. *qam premimus horam, caſus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους πλῆρες] Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut inſtar totius vita ſit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *l.* 4. §. 29, 49. & *l.* 9. §. 42. *in fine.* & *l.* 10. §. 1. hinc Biantis ſapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *Omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep.* 9. & *de conſtant. ſap. c.* 5. (licèt aliter pavlò referant alii. vide *infrà ad* §. 36.) *Omnia mea mecum ſunt.* qò alluſit Senarii illius avtor,

* Ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὰ αὑτοῦ.
Sapiens opes ſuas ſecum ipſe circumfert ſuas.

Et qod de Jobo Auguſtinus *de diverſ.* 12. *Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. §. 1.

Περιέχεσθαι τὸν ὅλον κόσμον] Vide *l.* 7. §. 47. 48. vide & Platonem *ibidem* §. 35. ex *polit. l.* 6. Idem in *Theætet. p.* 127. *D.* de philoſopho genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτῇ καὶ ἐπιδημεῖ. ἡ δὲ διάνοια καταλαχοῦσα φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάτε γῆς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, ἀρουρῶν τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πάσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστου ὅλου, ὅτι τι τῶν ἐγγὺς ἑαυτὴν ἀνθρώπων συγκαθιοῦσα. *Corpus duntaxat illius in urbe habitat, atqe verſatur; mens autem paſſim volat, ut ait Pindarus, & qa ſub terra ſunt, & qa ſupra dimetiens, & arte cælum tranſcendens, omnem perſcrutata naturam rerum omnium qa ad univerſum pertinent, bis autem qa prope ſunt ſolis nullo modo applicans ſe.* qem Platonis locum lavdat & Porphyrius *de abſtinent. anim. l.* 1. ſed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. & Theodoretus *Therap. l.* 12. niſi qòd Clemens & Evſebivs pro ἡ δὲ διάνοια παλαιχῇ φέρεται, legunt ἀντὸς δὲ πέλαται. at Theodoretus. Ἡ δὲ διάνοια παλαιχῇ πέλαται. Alluſit eodem, ſed in alio argumento Marcus noſter *l.* 2. §. 13. in eodem planè & Galenus *Hortator. c.* 1. Philo Judæus *de monarch. p.* 816. *A.* Τάτων γὰρ (philoſophos loqitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τ̃ γ̃ ἄνω μετέωρος ἀρθεὶς ἀιθεροβατεῖ, καὶ συμπεριπολεῖ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ, τάχει πάντα γλιχόμενος ἰδέᾳ. *Horum enim ratio ſublimis & tertia rapta incedit per æthera, totum cælum cum ſole ac luna perluſtrans, ſtudio viſendi omnia.* Idémqe *de mator. inſeſt. p.* 171. *B.* Πῶς ἂν ἔνητὴ φύσις μένειν ἅμα καὶ ἀποδημεῖν ἠδύναλο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἑτέρωθι καθορᾶν; ἢ θάλατλαν μὲν περιπλεῖν, ἅπασαν γῆν δὲ ἄχρι περάτων ἐπέρχεσθαι; ἢ δίκα τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ μελάρσια καταλαμβάνειν, ἀέρα, καὶ τροπὰς ἀυτ̃, καὶ καιρῶν ἰδιότητας, καὶ ὅσα ταῖς ἐτησίοις ὥραις, καταγεγράμμενά τε κἀξ ἄθους, ἀποτελεῖται; ἢ πάλιν δὲ ἀέρ ἐς ὑρανὸν ἀπὸ γῆς ἀνίπλασθαι, καὶ τὰς ἐν ὑρανῷ φόσεις ἐξετάζειν, ὡς ἔχασιν, ὡς κινῦνται, τίνες ὅροι τ̃ κινήσεων ἀρχῆς καὶ τέλους ἀυταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῷ παντὶ καλά τι συγγενείας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνον γὰρ ἀυτὸ τῶν παρ' ἡμῖν ὁ νῦς, ἅτε πάντων ἀκυδρομάτατον καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ γίγνεσθαι δεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, καλὰ τὰς ὁρᾶτας δυνάμεις, ἀχρέους τε τ̃ τε παντὸς καὶ μερῶν, καὶ τῶν τοιάτων αἰνίων ἐπιψαύων. ἥδη δὲ ὁ μόνον ἄχρι τῶν τ̃ γ̃ καὶ θαλάτλης, ἀλλὰ καὶ ἀέρ καὶ ὑρανῦ περάτων ἐλθών, ὁδ' ἐνταῦθα ἔτι, βραχὺν ἔρον τῦ συνεχῶς καὶ ἀπαύτως δρόμου νομίσας τὸν λοιπὸν οὐσαν. προσωλέρω δὲ ἐχώρησε, γλιχόμενος καὶ τὰν ἀκατάληπλον Θεᾶ φύσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ εἶναι μόνον καλαλαβεῖν, ἂν δύνηλαι. *Qi enim poterat mortalis natura manere ſimul & peregrinari, avt hæc illúcve inſpicere, avt mare qidem totum navibus, terram verò uſqe extremos fines perluſtrare itineribus, avt prater iſta terrena ſublimia qoqe comprehendere, æthera cum ſuis mu-*

* Σοφὸς παρ' αὑτ̃. Grotius.

tationibus, propriietates temporum; & qa qotannis ſtata mutationes accidunt? avt qomodo à terra in cælum ſubvolare per æthera, atqe ibi ſcrutari cæleſtes naturas, qomodo ſe habeant, qomodo moveantur, qis motus eorum finis, qidve initium, qa cognatione ſibi invicem avt univerſo conjuncta ſint? Sola enim ex his, qa nobis inſunt, mens, ut omnium ocyſſima, etiam tempus ipſum, qo iſta fieri videntur, præcurrit & præoccupat, invisibilibus viribus ſine tempore & univerſum hoc, & partes ejus, harúmqe cauſſas contrectando. Jam verò non ſolùm terra mariſqe, verum & aëris cælique terminos attingens, ne hic qidem conſtitit, mundum vaſta indefinentis ſui curſus magnitudine eſſe terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehenſibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, ſi qeat, comprehendere. Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præſtruit Philo; ità gemino ejuſdem ortum cœleſtem & divinitatem etiam qandam adſtruit Manilius *Aſtronom. l.* 2.

Qis dubitet poſthac hominem conjungere cælo,
Cui eximiam natura dedit linguámqe, capáxqe
Ingenium, volucrémqe animum? qem denique in unum
Deſcendit Deus atqe habitat, ipſúmqe requiris?
*Qis cælum poſſit, niſi * cæli munere, nóſſe;*
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?
Atqe hanc convexi molem ſine fine perennis,
Signorúmqe choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & ſtellis adverſus ſidera bellum,
Atqe frotum & terras cælo, ſubjectáqe utriſqe,
Cernere, & anguſto ſub pectore clavdere poſſit,
Ni tantos animus oculos natura dediſſet,
*Cognatúmqe ſibi mentem vertiſſet ad * ipſum.*
Et tantum diſtáſſet opus; cæloqe veniret,
Qod vocat in cælum, ſacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges naſcentibus æthra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum uſqe penetravit? ſoli enim ex animantibus nos aſtrorum ortus, obitus curſúſqe cognovimus. ab hominum genere finitus eſt dies, menſis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognita, prædictaqe in omne poſterum tempus, qa, qanta futura ſint. qa centuens animus accipit ab his cognitionem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generoſa res eſt humanus animus: in immenſum ſe extendit: nec ullos ſibi ponit niſi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Triſmegiſtus ab animi vi iſta ad divinam tranſcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα. καὶ νόησον, ὅτι τῦ ἀσωμάτου ὑδὲν ἔστι περιορισθὸν, ὑδὲ ταχύτερον, ὑδὲ δυναλώτερον, ἀυτὸ δὲ πάντων ἀπερείσιον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυνατώταλον. Καὶ ὅτω νόησον ἀπὸ σαυτῦ. κέλευσόν σω τῇ ψυχῇ εἰς * ἦν [* γῆν ἦν δεῖ, vel γῆς ἐσχάτης *n. f.*] δι καὶ πορευθῆναι. καὶ ταχύτερόν σω τῆς κελεύσεως ἐκεῖ ἔσαι. μετελθεῖν δὲ ἀυτῇ κέλευσον ἐπὶ τὰ ὠκεανόν. ὕπνος ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσαι. ἐχ ὡς μελαβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ ὄσα. κέλευσον δὲ ἀυτῇ καὶ εἰς τὸν ἱεραὸν ἀναπλῆναι. καὶ ὑδὲ πλερᾶν διαβάσεως. ἀλλ' ὑδὲ ἀυτῇ ὑδὲν ἐμπόδιον, ἐ τὸ τῦ ἡλίου πῦρ. ἐχ ὁ αἰθὴρ, ἐχ ἡ δίνη, ἐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀσέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμῶσα ἀναβήσεται μέχρι τῦ ἰσχάτου σώματος. εἰ δὲ βυληθείας καὶ ἀυτὸ ὅλον διαῤῥῆξαι θαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἶγε τι ἐκτὸς τῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεσί σοι. Ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις. εἶτα σὺ μὲν δύνασαι ταῦτα, ὁ Θεὸς δὲ ὅ; *Conſidera omnia complectentem: ac intellige, nihil rem incorpoream circumſcribere, nihil celerius, nihil potentius: qin imo ipſam inter omnia circumſcribi non poſſe, eámqe celerrimam & potentiſſimam. Et ita apud teipſum ſpeculare: & tua anima impera illo abire, & ſcyos imperata ibidem erit. Precipe item ei aceanum tranare: ſic ea rurſum ibi celerius erit, nav tanqam à loco in locum delata, ſed velut ibi exiſtens. Juke in cælum evolet. Non alis egebit. Sed neqe ipſi qicqam obeſt: non ſolis ardor, non æther, non volubilitas, non cæterorum aſtrorum corpora, univerſa qidem penetrans ad maximum uſqe corpus pervolat. Qod ſi hoc univerſum perrumpere velueris, & qa foris (ſiqidem qid foris ſit) ſpeculari tibi licet. Conſpice qantam virtutem, qantam velocitatem habes. Tandem tu hæc potes, Deus autem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ ἀυτὸν κενὸν] *Et vanitatem ejus* Caſaybonus, meliùs Xylander. *eique inane circumdatum* hoc eſt qod Hermes, καὶ τὸ ἐκτὸς, εἶγε τι ἐκτός. Ex Chryſippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τῦ κόσμου κενὸν ἐκτὸς ἄπειρόν ἐσι. *Extra mun-*

* ità lego qod vulgò, *cæli munera nôſſet,* * *ipſum* Junius. * *primas* Scaliger.

a L. 10. §. 31. σχῆμα αὐτὸ, καὶ a εἰς τὴν ἀπειρίαν τ ἀιῶνος ἐκτείνεται, b τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμβλέπῃ, καὶ νοεῖ, καὶ θεωρεῖ, ὅ-
b L. 9. §. 28. l. 10. §. 7. τι c ἐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, ἐδὲ πα-
c L. 6. §. 37. l. 7. §. 1. ελλιπέστερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ d τρόπον τι-
d L. 2. §. 14. l. 12. §. 35. νὰ ὁ πεντηκοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁπωσοῦν ἔχῃ, πάν-
e L. 7. §. 49. τα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἐώρακε e κατὰ τὸ ὁμοειδὲς.
f L. 6. §. 16. l. 8. §. 16. δεῖ. ἴδιον ἡ λογικῆς ψυχῆς, καὶ f τὸ φιλεῖν τοὺς πλη-
g L. 3. §. 9. l. 5. §. 21. σίον, καὶ ἀληθεια, καὶ αἰδὼς, καὶ τὸ g μηδὲν ἑαυ-
τῆς πρεσπεμᾶν ὅπερ ἴδιον καὶ νόμω. ὕτως ἂρ' ἐδὲν
h L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. διήνεγκε λόγος ὀρθὸς, h λόγος δικαιοσύνης.

§. 2. Ὠδῆς ἐμπειρᾶς, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὴν μθὴν ἐμμελῆ
i L. 10. §. 18. φωνὴν i καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τ φθόγγον, καὶ
k L. 8. §. 36. καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτ, εἰ τάτου ἤττων εἶ. k Δια-
τρεπήσῃ γάρ. ἐπὶ ἧ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τ παγκρατίου. ὅλως ἂν χωρὶς δρετῆς, καὶ τ ἀπ' δρε-
l L. 3. §. 11. τῆς, μέμνησο l ἐπὶ τὰ κτ μέρος τρέχειν, καὶ τῇ ἀμερέστῃ αὐτ εἰς καταφρόνησιν ἴέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ
m L. 6. §. 13. l. 10. §. 26. m ἐπὶ τ βίον ὅλον μετάφερε.

cuum, figurámqe ejúsdem contemplatur, & in ævi immensitatem se porrigit, & universi per intervalla certa renovationem comprehendit & considerat; vidétqe simul, qòd nihil novi visuri sint posteri nostri, sicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores nostri, sed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res gestas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria sunt animæ rationalis & ista; proximos diligere, veracem, verecundam esse, nihil sibi præferre, qod & legis est proprium. ità inter rectam rationem & justitiæ rationem nihil interest.

§. 2. Cantilenam jucundam, saltationem, pancratium contemnes, si voce concinnâ in sonos singulos divisâ, de his sigillatim te percontatus fueris, *Num istud me victum habet?* erubescès enim id fateri. de saltationis motibus gestibúsqe singulis, de pancratio itidem, si gemina feceris, futurum est ut pari modo adversùs hæc afficiaris. itaqe virtute solâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas seorsim consideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipsas contemptum eas. hoc avtem ipsum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

mundum esse qoddam inane infinitum. contrà qàm Aristoteles qi *de cœlo. l. 1. c. 9.* Δεῖλον ὅτι ἐδὲ τόπος, ἐδὲ κενὸν, ἐδὲ χρόνος ἐσὶν ἔξω τῦ ὐρανῦ. *Manifestum est, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus est extra cœlum.* Dionysius Longinus *de Oratione sublimi, an grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς, ἐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τας τῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνουσιν αἱ περίνοιαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὃς πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως ἐπέγνω πρὸς ἃ γεγόναμεν. *Ut humanæ mentis contemplationi conjectuique ne totus quidem orbis sufficiat: sed ipsos sæpenumero ambientis omnia cœli terminos immensâ animi agitatione transcendat. Qare si qis undiqaqe vitam hanc omnem consideraverit, & qantum, qod grande est, & excellens, in cunctis rebus pulcro nitidóqe prævaleat, animum adverterit, intelliget è vestigio, cui nos rei nati simus.*

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτῦ] *Et speciem meram externam substantiâ soliditatéqe inanem* Casaubonus. ut sit σχῆμα idem hîc Marco, qod Apostolo ferè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectiùs Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philos. l. 2. c. 2.* περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τῦ αἰῶνος ἐκτάσεως.] Seneca *Ep. 102. Arctam sibi atatem dari non sinit. omnes, inqit, anni mei sunt. nullum sæculum magnis ingeniis clausum est: nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32. & l. 10. §. 7.* Aristoteles *de philosoph. l. 7.* apud Evsebium *præpar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum sententia; κατὰ τινας εἱμαρμένους καὶ ὡρισμένους χρόνους ἐκπυρῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præfinita definitáqe temporis intervalla mundum universum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, post ἀνάστασιν sive *eversionem rerum* omnium ejusmodi ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo restitutionem*, sive *restaurationem*; qam & τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν, *universi regenerationem* Evsebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, usus est & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Δύναται δὲ, inqit, κατὰ Στωϊκὺς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δὲ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. φθαρτὸς μὲν, ὁ καὶ διακόσμησιν. ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τῆς ἐκπυρώσεως παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος ἀδιάπαυστοις λιγύσαις. *Juxta Stoicorum opinionem potest dici alter mundus sempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc est ornatus, & dispositus; sempiternus, post exustionem reparabilis, ut nunqam desinat.* & rursus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν ὅτι τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσηγούμενοι τῦ κόσμου, νομίζουσι καὶ ὁμολογῦσι τὰς ἀστέρας θεὺς εἶναι, ὃς τῷ λόγῳ διαφθείρειν οὐκ ἐρυθριῶσιν. *Certè qi mundi exustiones instaurationésqe inducunt, deos esse putant & fatentur sidera, qa tamen imprudenter suis verbis enecant,* & ex eorundem sententia *p. 940. B.* Τὴν ἐν τοῖς ὅλοις πυρὸς δύναμιν, χρόνων μακροῖς περιόδοις ἀναλύειν τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν. ἐξ ἧς πάλιν ἂν ἀναγέννησιν κόσμου ἴσασθαι προμηθείᾳ τῦ τεχνίτου. *Vim ignis rebus insitam post longas temporum ambages absumpturam & in semet mutaturam omnia: ex qa denuo mundum instauraturam opificis providentiam.* Basilius Cæsar. *in Hexam. Orat. 3. p. 41. B.* de eisdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυρῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναβιώσεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. *Qi mundum universum, figurámqe ejusdem contemplatur, & in ævi immensitatem se porrigit, & universi per intervalla certa renovationem comprehendit & considerat; vidétqe simul, qòd nihil novi visuri sint posteri nostri, sicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores nostri, sed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res gestas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria sunt animæ rationalis & ista; proximos diligere, veracem, verecundam esse, nihil sibi præferre, qod & legis est proprium. ità inter rectam rationem & justitiæ rationem nihil interest.*

§. 2. Cantilenam jucundam, saltationem, pancratium contemnes, si voce concinnâ in sonos singulos divisâ, de his sigillatim te percontatus fueris, *Num istud me victum habet?* erubescès enim id fateri. de saltationis motibus gestibúsqe singulis, de pancratio itidem, si gemina feceris, futurum est ut pari modo adversùs hæc afficiaris. itaqe virtute solâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas seorsim consideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipsas contemptum eas. hoc avtem ipsum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

A *sum combari, & revivisc ere rursum è seminalibus iis rationibus, qa remanent in ipsis rebus combustis dicunt. Unde & infinitos occasus mundi & regenerationes identidem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam nostri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam post resurrectionis universalis & judicii novissimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Christus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adstipulantibus veteribus plerisqe, eandem appellat. Avgustinus certè *ad Pelag. Epist. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, novissimam resurrectionem vocat.* Nec desunt tamen qi ambigunt. Verùm B hæc alterius sunt loci. Interim ità Basilius ipse usurpavit *de creat. Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis sanni exceptâ; Οἱ δὲ πλείους γέλωτα καταχέαντες ὑμῶν περὶ συντελείας τῦ κόσμου τύτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. *Ut qoties cum illis conferimus de mundi consummatione, déqe regeneratione seculi, in effusissimum risum se resolvant & laxent.* Dionysius item personatus ille *de Hierarch. Eccles. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ χείρω καταβᾶσαν τῆδε βίον. δυνάμεως καταπίπτουσι τροπὴν, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξιν θεοειδέστατα μετάταξιν. *Nam sanctæ quidem C anima cùm in hac vita degentes adhuc perverti possint, in regeneratione illa ad statum immutabilem Deóqe maximè conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἴσα ἄνθις ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀναστενάσῃ τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἀναστάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαιδρότητα. *Ut in instaurata illa generatione, hoc est, mortuorum excitatione vas illud priorem ad pulcritudinem nitoremqe revocaret.*

Ὀυδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l. 6. §. 37. & l. 7. §. 1.*

Ὁ τεσσαρακοντούτης] Vide *ad l. 2. §. 14. & l. 7. §. 50. & l. 12. §. 35.*

Τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτῆς προσλιμᾶν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* ἀυτὸς ἀ- D πάντων προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Christiana etiam disciplina docet. *Tí τῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα? Qa compensatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26. & Marc. c. 8. v. 36.*

Ψυχῆς γὰρ ἔστιν ὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil est animâ pretiosius.

Evripides *Alcest. n. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς ὐδὲν ὐδενὶ τιμιώτερον. *Nihil cuiqam pretiosius est animâ.* vide *l. 3. §. 9. & l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμῳ] siqidem lex exigit, ut ad ipsius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

§. 2. Ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν] Monet, omnia qæ nos E abducunt, tanqam res momenti alicujus, membratim qasi divulsa considerare; & de singulis partibus qærere, qid sit qod in eis æstimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere solebat, *Omnia eadem habere, qa totum.* Svetonius *l. 3. c. 34.* nec qicqam in toto esse, qod in partibus, qibus totum illud constat, non existit. Vide *l. 3. §. 11. & l. 9. §. 36. & l. 10. §. 18.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, seorsim singulorum consideratione propositâ. *An tu*, inqit, *sutorem illum, Micyllum puta, vereris? an scrutarium istum? an pellionem illum? an coriarium istum?* neganti, ἄκυρ, inqit, ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐκ τύτων ὕβρεσιν; εἰ δὲ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονεῖσθαι ἄρα καὶ τῶν ὑβρισμένων. *Annon istis constat populus Athenien-*

sis,

§. 3. Qalis eſt anima ea, qæ parata eſt jam ſtatim, ſi oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel diſpergi, vel permanere? ità paratam dico, ut â judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obſtinatione mera, pro Chriſtianorum more: ut mortem obeas conſideratè, compoſitè, citra tumultum, qò & aliis idem ſvadere poſſis.

§. 3. Ὅσα ἐστὶν ἡ ψυχὴ [a] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ ἀπὸ σώματος, καὶ [b] ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κελεύσεως ἔρχηται, μὴ [c] κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ, ἀλλὰ [d] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι [e] ἀπραγῴδως.

a Sup. §. 1. l. 2. §. 5. 11.
* [δέῃ] ἀπ' f.
b L. 5. §. 33. l. 8. §. 25.
c L. 8. §. 48. l. 9. §. 53.
d L. 3. §. 1.
e L. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

ſis? ſingulos autem ſi parvi pendis, cur non & confertos nihili facias? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eódem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qi vulgi ſcita & ſententias admitterent, probarénteqe; Ὅμοιον ἔσται εἴ τις τετράδραχμον ἐν ἀποδοκιμάζοι, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδέχοιτο. *Perinde eos facere, acſi qis cùm nummum unum tanquam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanqam probum ac legitimum admitteret.* Laërtius *l.* 2.

§. 3. Ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἢ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἢ ἕτοιμος, ἐαν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta*, ſive *parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *diſcedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *Deinde eo aſſumpto qod omiſerat, diſceſſit rurſus.* Lucas *Act. c.* 28. *v.* 25. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο. *Qum autem inter ſe diſcordes eſſent, diſceſſerunt.* indè ἀπόλυσις, *diſceſſus* unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere*, Polybio eidem non ſemel, *l.* 4. qod & de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hîc Marco. apud Laërtium *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclitius *ad Amphid. Epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μαντεύεται ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τούτου. καὶ σεσομένη τῷ σώματος ἐκκύπλωσε, ἀναμιμνήσκεται τὸ πάτριον χωρίον, ἔνθεν κατελθοῦσα περιβάλλεται ῥέον σῶμα ταὐτοῖς τοῦτο. *Forſitan etiam qod animus præſagit, ſe ex hoc carcere ſolutum iri, & è qaſſato corpore ſe porrigens ac proſpiciens, patriam habitationem in memoriam revocat. Inde progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis ſenis verendi illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimitte nunc ſervum tuum*, ſive *diſcedendi da copiam ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, θανάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν Κύριον; εἰδ' ἴσμεν φρονοῦμεν, χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρασχημένοις. *Qid enim, qod ad nos qidem attinet, nobis fit injuria, cùm morte diſſolvamur ituri ad Dominum? Si autem ſapiamus, iis gratias habebimus, qi nobis prabuerint occaſionem celeris migrationis.* ἀποδημίαν dicit, id eſt, *profectionem*, ſive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν priùs dixerat. nec alio ſenſu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, ἡ ἀνάλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύσεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Pavlus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. *Deſiderio tendens ad dimiſſionem, & ut cum Chriſto ſim.* qod *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum eſt nobis potiùs abeſſe à corpore, & adeſſe apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Inſtat tempus migrationis mea.* Photius de Pamphilo *in biblioth. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεόν. *Migravit ad Deum qem deſideraverat.* & de Meletio Gregorius Nyſſenus. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις; *migratio ad Chriſtum.* vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 5. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἧττοι σωθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ità *l.* 8. §. 48. Κεῖν ἀλόγως παρατάξηται. *Tametſi non ratione, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit.* Παράταξις, πόλεμος ἐμπαράσκευος. *Acies inſtructa, ad pugnam committendam parata.* Svidas. Eſtqe iſte vocabuli uſus freqentiſſimus. Verùm iſtîc pro *obſtinatione*, prout & Xylander optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς ὁ Χριστιανοί] *obſtinationem* meram judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianis* Marcus affingit; qemadmodum eiſdem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatis, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animiqe obſirmationem uſu ſolo acqiſitam*, Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, avt firmioribus dogmatum fundamentis niſi, ad mortem ſtrenuè ac intrepidè excipiendam ſe accingant. Verùm Marci in fidei noſtræ rationibus ac fundamentis inſcitiæ iſta fuerint condonanda. qi nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſqe communem, ac ſolennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (qantum qæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorſus pronunciet; tamen, *non dubitandum*, inqit, *qalecunqe eſſet qod fatererentur, pervicaciam certè & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ*, &c.

A Qod lavdans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius*, inqit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Chriſtianis qid ageret Trajanum Imperatorem conſuluit, allegans, prater obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe*, &c. Ità cùm nihil aliud, Chriſtianis qod objicere poterant, haberent, *obſtinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de ſpectac. c.* 1. *Sunt qi exiſtiment Chriſtianum, expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum eruditi.* Idémqe *apologet. c.* 27. *Sed qidam dementiam exiſtimant, qòd cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti & illaſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſalutis præferamus.* Et mox: *Cùm erumpunt adverſus nos, ingratis reſiſtimus, ut æqales; & repugnamus, perſeverantes in eo qod oppugnant, & illos nunqam magis detriumphamus, qàm cùm pro fide obſtinatione damnamur.* & *ibidem c. ult. Illa ipſa obſtinatio, qam exprobratis, magiſtra eſt.* item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obſtinationibus verò & præſumptionibus, ſi qa proponitis*, &c. &, *c.* 18. *Reliqum obſtinationis in illo capitulo collocatis. qòd neqe gladios, neqe cruces, neqe beſtias veſtras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recuſemus.* & *c.* 19. *Hucuſqe, opinor, horrenda obſtinationum Chriſtianarum. qanqam de perſvaſionibus omnis obſtinatio noſtra præſtruitur.* Non eſt itaqe, qod Marcus hîc, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. §. 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *biſtor. l.* 5. *Apud ipſos fides obſtinata.* qi obſtinationem tamen in meliorem partem uſurpâſſe videtur, in oratione Thraſeana, *annal. l.* 15. *Qæ imò virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo avtem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco iſtic uſurpatum, ſed compoſito, de ſancto Confeſſore & Martyre abuſi ſunt Viennenſes & Lugdunenſes in *Ep. ad Aſiatic.* apud Evſebium *biſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 1. Τοσούτῳ ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον κατευπρεπὲς ὄνομα. *Tantâ firmitate eis reſtitit, ut ſuum nomen non ſit proloqutus.* Non eſt avtem vero abſimile, qod Mericus Caſaubonus avtumat, reſpexiſſe Marcum ad ſervorem ſui temporis Chriſtianorum, qi tantâ animi aviditate ſeſe ad qæſtiones & ſupplicia offerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miſeri, ſiqidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqeorum abundè habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verùm Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *B.* negat id fuiſſe è diſciplina Chriſtiana, & hæreticis imputat; qorum alii pro nomine Chriſtiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò ſe dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀσεβῶς ἅμα καὶ δειλῶς φιλοξωΐσι. μαχλυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ. φοβεῖσθαι δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτῷ καὶ ἀυθέντην τὴν διὰ θανάτου ὁμολογησασῶλα. λέγομεν δὲ [legendum ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ. εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνῳ τῷ ὀνόματος κοινωνοὶ, οἱ δὲ ἑαυτοὺς παραδόντες. ---- τούτους ἐξάγειν αὐτοὺς ἀμαχλύρως λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. *Qidam autem ex hæreticis, cùm malè Dominum intellexerint, impiè ſimul & timidè vita tenentur cupiditate, dicentes verum eſſe teſtimonium, ejus, qi verè eſt Deus, cognitionem. Eum autem eſſe ſui occiſorem, & ſibi mortem conſciſcere, qi per mortem fuerit confeſſus. Dicimus autem nos qoqe eos qi de induſtria mortem qarunt. Sunt enim qidam non noſtri, ſed tantum nominis participes, qi qidem ſeipſos contendunt tradere. Eos, inqam, dicimus ſeipſos è vita exigere abſqe ullo martyrio & teſtificatione, etſi publicè puniantur. Vana autem morti ſeipſos tradunt, ſicut ſe temere in iguem conjiciunt Indorum Gymnoſophiſtæ.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam. *Non eſt res magna vivere. Omnes ſervi vivunt, omnia animalia. Magna eſt res honeſtè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀπραγῴδως] In eandem ſententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποστοβεῖν τοὺς πολλούς. ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα, ἔνθυμον καὶ ἀτάραχον ἐπιδεικνύειν αὐτὸν, ὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι ἀδένδς δέομαι. ἴδε τί, πῶς ἄοικος ὢν, ἄπολις καὶ φυγὰς, ὢν ὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέστιος, πάντων τῶν ἐυπαθριδῶν καὶ πλυσίαν ἀταραχότερον διάγω καὶ εὐρύστερον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἱμάτιον ὁρᾶτε, εἴ τι ἀπὸ τῆς αὐχηρᾶς διαίτης. ἐν δὲ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἀνθρώπῳ σχῆμα καταδίκης ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει

a *L.*7.§.13. 74.
b *L.*5.§.6.

§. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς ; [a] ἔχε ὠφέλημα. Ἔχε ἵνα ἀεὶ εὐπόρως ἀπαντᾷς. καὶ [b] μηδαμοῦ παύου.

§. 4. Numqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi. hoc tibi semper succurrat: nec desinas unqam.

c *L.*4.§.31. *l.*6.§.35. d Sup.§. 1.*l.* 3.§.26. Inf. §.12.

§. 5. Τίς σε [c] ἡ τέχνη ; ἀγαθὸν εἶναι. Ἔστω δὲ πῶς καλῶς γίνῃ), ἢ ἐκ θεωρημάτων, [d] ὧν μὲν περὶ τῆς ὅλης φύσεως, [e] ὧν δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἀνθρώπου κατασκευῆς ;

§. 5. Qam artem profiteris ? bene vivendi. hoc qo modo melius fit, qàm documentorum ope, qorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

e *L.*5.§.16. Inf.§.20. f *L.*4.§.29. *l.*7.§.58.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνησικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [f] παθ-

§. 6. Primò tragœdiæ invectæ sunt, qæ casuum & eventuum homines commonefacerent, qô &

ANNOTATIONES.

θεῶν προσελθεῖν φιλοσοφία, * ὥστε [ἢ ἵνα f.] τοιούτους ποιεῖ; *Decet enim ne corporis quidem specie vulgus à philosophia abstervere, sed ut in cæteris hilarem & tranquillam se prabere, ita etiam habitu corporis. Videte homines, me nihil habere, nullâ re egere; videte mihi nec domicilium esse, nec civitatem, &, si casus ita tulerit, exsul & extorris omnibus patriciis & divitibus tranquillius vivo & felicius. Qin etiam corpus videtis austerâ diatâ non corrumpi. Si qis autem ista mihi dicat hominis condemnati habitu & vultu, qis deorum mihi persvadebit, ut me ad philosophiam conferam, qæ tales efficiat?*

§. 4. Ὠνεῖν ὠφέλημα] vide *l.*7.§.13, 74. Solomon, *Prov.* c. 11. *v.* 17. *Benefacit sibipsi vir beneficus.* Vide *suprà* §. 1. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέροιτο. ὥστε ἀπόλιτον ἀκοινώνητον γίνεται τὸ πᾶσι αὐτοῦ ἕνεκα ποιεῖν. *Jupiter animal ratione præditum sic omnino instruxit, ut nullo suo bono potiri posset, nisi aliqid utilitatis in commune afferat. Sic privata utilitatis studium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep.* 48. *Non potest beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas opertet, si vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷς] τοῦτο [ὅρα] ἵνα, &c. aliqid enim tale supplendum videtur.

§. 5. Τίς σοῦ ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep.* 9. *Ars est, bonum fieri. ad hoc, sed non cum hoc nascimur.* Augustinus *de civit. Dei. l.* 4. *c.* 21. *Virtus ars est bene vivendi. Neqe enim dat natura virtutem, neqe contingit ea animo nisi instituto, & edocto, & ad summum assiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l.* 1. Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, δεῖ καλοὶ κἀγαθοὶ γίνεσθαι, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, sed institutione honesti & boni fiunt, ati medici & gubernatores.*

Ἐκ θεωρημάτων] Plutarchus *Sympos. l.* 1. *c.* 1. Βίου τέχνη, φιλοσοφία. *Ars vita, philosophia.* sive, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 26. ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. id est, *ars vita.* Cicero *Tusc. l.* 2. *ars bene vivendi.* Seneca *Epist.* 90. vel, *vita rectè agenda.* idem, *Ep.* 94. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἀναλαβεῖν; *Qid ergo? artem maximam exiguo labore comparari posse speras?* Epictetus *l.* 1. *c.* 20.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitisse. Nec secus Avtor *libell. de Tragæd.* & *Comæd.* qi Donato tribuitur. Indè itaqe orditur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragica genus invenisse Camœna,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Qæ canerent agerentqe peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit. —

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem respectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de qo videri possunt, Athenæus *dipnosoph. l.* 2. Evstathius *ad odyss. ξ'* Servius *ad Virgil. eclog.* 3. Avtor *lib. de comæd.* & *trag.* &c. Qanqam de *tragœdiæ* primatu ac principatu ambigere licet: si *tragœdia* vocabulum strictiùs sumatur, qatenus ea *comœdia* opponitur. Etenim ab origine commune utriusqe nomen id fuerat. Isaacus Casavbonus *de satyr. poes. l.* 1. *c.* 1. *Constat sanè primis temporibus ignoratum fuisse discrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm qidem communi nomine omnes ejus generis δραματικὰς μιμήσεις vocarentur τρυγῳδίαν sive τραγῳδίαν. Athenæus l.* 2. *pag.* 40. *A.* Ἀπὸ μέθης καὶ τῆς κωμῳδίας καὶ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀτθικῆς εὑρέθη, καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν ἀφ' ὃ δὴ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. *Comœdia qidem prima origo fuit ex compotatione ac temulentia in Icario Attica pago, τῆς τρυγῆς,* id est, *vindemia tempore, unde & trygodiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔσχεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antiquum commune etiam erat comœdiæ. postea nomen hoc qidem commune tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hæc ille. Sanè à salibus illis agrestibus & Fescenninis inconditis, à qibus dramaticæ actiones illæ initium sumpserunt, ad levitatem comicam, qàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Aristotelem *poetic. lib.* 1. *c.* 4. Ideo & apud Plutarchum ille *Sympos. l.* 7. *c.* 8. à mensis epulisqe tragœdiam amandat, ὡς ἐ πάνυ τι συμποτικὸν, ἀλλὰ σεμνότερον θοίνης. *ut non admodum convivio aptam, & gravius qid sonantem.* Neqè verò Straboni magis crediderim *geogr. l.* 1. *pag.* 12. asserenti, Τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῆς τραγῳδίας, τῷ καθ' αὐτὴν ὕψους καταβιβασθείσαν εἰς τὸ λογοειδὲς νυνὶ καλούμενον. *Comœdiam esse à tragœdia procreatam, hujus sublimitate depressa usqe ad eam formam, qa nunc prorsa vocatur orationi similis.* qàm eidem, orationem metro vinctam solutâ antiqiorem statuenti; atqe indè λόγου πεζοῦ, sive hunc sermonem pedestrem dictum, ὡς τὸν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντα καὶ ὀχήματος εἰς τὸ δάφος, *orationem à fastigio qodam & vehiculo ad humum esse deductam.* siqidem, ut rectè Aristides *Orat. Sarap. Tom.* 1. *p.* 87. Κατὰ φύσιν γε μᾶλλον ἐστὶ ἀνθρώπῳ πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ἀσπίρ γε καὶ βαδίζειν, ἧττον, μᾶλλον, ἢ ὀχήμασιν φέρεσθαι. *Natura convenientius est solatâ loqi oratione, sicut & ire pedibus qam vehi.* qem & ulteriùs vide sis, delirium istud ibidem refutantem. Julius Scaliger *poetic. l.* 1. *c.* 5. *Tragœdiam esse rem antiqam, constat ex historia. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetustiorem. nam & res lata in cautionibus qæsita prius; & prius nuptiæ qàm interitus; & potationes, qàm sobrietates; & communis sermo, qàm impollutus; & pastoralis vita qàm regia.*

Ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων] Insigniter locum hunc illustrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnosoph. l.* 6. adducta, à Stobæo *collect. tom.* 2. *tit.* 125. repetita:

Ὦ τὰν ἄκυρον, ἅν τι σοι δοκῶ λέγειν.
Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπρὰ ὁ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς δὲ φροντίδων ἀνεύρατο
Ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λάθην λαβὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίοις τε ψυχαγωγηθεὶς πάθοις,
Μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδιυθεὶς ἅμα.
Τὰς γὰρ τραγῳδὰς πρῶτοι οἱ βάλες ἐπόησαν,
Ὡς ἀφελοῦσι πάντας. ὧν μὲν γὰρ πένης
Πλουτοῦντος ἀνδρὸς καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ἔπειτα τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.
Ὁ νοσῶν τε μανικὸς Ἀλκμαίων' ἐσκέψατο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλοί.
Τέθνηκε τῷ παῖς; ἡ Νιόβη κατώφικτο.
Χωλός τίς ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Γέρων τις ἀλυχῶ; καλεῖται τὸν Οἰνέα.
Ἄπορα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πίστοθ' τις
Ἀλυχήμαθ' ἄλλοις γεγονότ' ἐνεύμενος,
Τὰς αὐτὸς αὐτοῦ συμφορὰς ἧσσον φέρει.
Adverte sodes, num qid ex usu loqar:
Miserum suâpte naturâ animal est homo,
Et vita qanta est scatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & solatia
Sibi ipsa reperit. namqe mens proprii mali
Oblita, alienis dum se mulcet miseriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primùm Tragœdos, si placet, considera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi pauper est,
Ubi pauperiorem se cognovit Telephum,
Ibi pauperiem fert suam patientiùs.
Lymfatur aliqis? Alcmæonem conspicit.
Oculis laborans cacos Phinidas videt.
Natum effert alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic se claudum? sed Philoctetem videt.
Miser in senecta est? intuetur Oeneum.
Ità qisqe, dum evenisse majores suis
Olim aliis calamitates secum cogitat,
Animo æqiore fert fortuna injurias.

Grotius. *Libanius* item *Orat.* 19. *p.* 509. *D.* Ὁ ἄνθρωπος, πιέζεσθαι μάλιστα παίδων θνητῶν. τοῦτο πῶς οὐκ ἂν εἰνίγκοι, πυνθάνοιτο παῖδας ὁρῶμεν (legendum ὁρᾶν ἐν) ὀφθαλμοῖς παλίσσοις κειμένους, καὶ θυγατέρα σφαττομένην ἀνθ' ἱερείου πρὸς τάφον. καὶ πάλιν ἱέρειος ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς, πῇ μὲν μανείσης, πῇδ' ἐπισαμένης; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non sufferet? siqidem qinqaginta filios cernit ante ora parentum jacentes, & filiam jugulatam pro victimis super sepulcro; ac rursus alios matris manibus interemptos, partim insanientis, partim prudentis, scien-*

tis?

& ista sic fieri nata monerentur; nec qibus in scena oblectarentur, ea in scena majori, gravatim sustinerent: cùm viderint non posse hæc aliter

τὰ ἄτω πίφυκε γίνεσθαι, κ᾽ ὅτι ὅις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τύτοις μὴ ἀχθεσθε ἐπὶ τῷ μείζονι σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι ἄτω δεῖ πάντα περαίνεσθαι. a L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

tis? qo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἦθος, κοινὸς ἦν δήμων διδασκάλος. *Tragœdorum gentem, communes populorum magistros* nuncupat. Eodem nomine historiam commendari solitam, monet Polybius in operis ingressu c. 1. Ἐπεργασάτην καὶ μόνην διδασκαλον φάσκοντι, τὸ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, καὶ τὸν τῶν ἀλλοτρίων περιστατικὸν ὑπόμνησιν. *Magistram unicam, eámque præsentissimam dicunt, ut possit aliqo fortunæ mutationes generosè sufferre, alienorum casuum recordationem.* Hinc Choricius rhetor Gazensis in *Orat. Epitaph. Procop. Gaz.* à Casaubono *ad Polyb. p.* 89. laudatus. Ἰδιώτῃ μὲν φάρμακον ἔστω λύπης ὁ χρόνος. ὁ δὲ διὰ μύσης ἐλθὼν, κ᾽ θείαν γενόμενος ἀκηκοέναι, μή μοι τοιαύτην θεραπείαν ἀναμενέτω. δεῖ γὰρ τῆς ἰατρείας τὸ χρόνῳ τὸ τῷ λογισμῷ φάρμακα προηγήσασθαι. ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δωρήσονται; τῦδε χάριν ποιῶμεν τὰς τῶν παλαιῶν ἐκμανθάνοντες τύχας. ἵ γὰρ ἔστι τὸν χρόνον ἀνόητα δαπανῶμεν, ἀλλ᾽ ὅπως ἴσιμον τάντε ἄλλην ἐκεῖθεν ὠφέλειαν δρεψώμεθα, κ᾽ τοιάτῳ συμβάντ᾽ καιρῷ, πρὸς ἄνδρας ἴσα πεποιθότας ἡμῖν, ἢ πειρόμενα πάθη, νῦν ἀναφέροντες, ἅτως ὅσωμεν ῥᾷον. *Hominis studiis rudi tristitia remedium sit tempus. Qi verò in studia missus redierit, & divina præcepta gustaverit, talem medelam ne expectet. Remedia enim qa ratiocinatio suppeditat, oportet esse priora curationibus qæ sunt temporis. An qid amplius nobis ratio donabit? propter hoc studemus cognoscere priscorum fortunas. non ut tempus inutiliter impendamus, sed, ut puto, aliud inde emolumentum colligamus, & si talia inciderint tempora, animum ad homines, qi nobiscum similes vel acerbiores calamitates sustinuerunt, tollentes ad hunc modum facilius feramus.* Siqidem, ut Cicero *ad familiar. l. 5. Ep. 16. Est consolatio pervulgata illa qidem maximè, qam semper in ore atqe in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortuna proposita sit vita nostra: neqe esse recusandum, qò minùs eâ, qâ nati sumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos casus feramus, qos nullo consilio vitare possumus: eventisque alioram memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Levat enim dolorem communis qasi legis & humana conditionis recordatio.* Ibidem *l. 6. Ep. 6.* In qam mentem Libanius *Orat. 19. p. 510. D.* Βέλει μαθεῖν ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπη βεβαπτισμένην ἀνενεγκεῖν κ᾽ ῥᾴφ καλέσαντα; λαβὼν ἀνθρωπον ἱστημένον ἢ φιλτάτων, ἢ χρημάτων, ἢ περιυβρισμένον, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ θέατρον. δεῖξον αὐτῷ δι᾽ ὀρχήσεῶν παλαιὰς βασιλείας καθημένας, κ᾽ κυφιεῖς. *Visne discere, qo pacto hæc exercitatio tristitia animum immersum erigere possit, recreare, atqe ut meliusculè se habeat efficere, qamvis hominem nacta fuerit destitutum vel amicissimis, vel pecuniis, aut immani contumelia affectum, vel perculsum, ac stupefactum. Agesis apud theatrum, eo loci ostende ut per saltatorem prisca regna sint eversa, & sublevabis te.* Hoc argumento Hippoclem suum in liberorum obitu solatur Crantor; & ex Crantore Apollonium suum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν ἔδει ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάντες ταὐτὸ πεπόνθαμεν. *Novum non esse, si homini infortunium accidat, sed nos omnes eidem casui esse obnoxios.* Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Cerinthio.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισιν εἰδὼς κακὰ
Ἀσμενῶ ἔχοις ἂν, Νικοφῶν, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala novisses, qa alios implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, qa nunc habes.

Grotius. Egeriam Virbius apud Naſonem *metam. l.* 15.

— *Similes aliorum respice casus,*
Mitiùs ista feres. —

vide *ad l.* 7. §. 5. 58.

Ἐπὶ τῆς μείζονῶ σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico sumptum, qi interrogantibus, qid ab Æschylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, respondit istorum nihil, sed qod ipse ἐπὶ μείζονῶ σκηνῆς, *in scena majori* vidisset; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ suæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus esset, in theatro postridie jugulatum ac projectum. Refert Stobæus *tom. 2. tit. 95.* Hoc autem eò magis in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi spiritu correptus, dum Persas, adversus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perstringit, futuri tamen ignarus ipse, carmine isto, qost istic inseratur sanè dignissimo, qodammodo prædicere visus est. Φρονεῖτε νῦν αἰθέρος ὑψηλότερον, κ᾽ μεγάλων πεδίων ἀρύρας. φρονεῖτε ὑπερβαλόμενοι δόμων δόμους. ἀφροσύνῃ πρόσω βιοτὰν τεκμαιρόμενοι. ὁ δ᾽ ἀμφιβάλλει ταχύπων κέλευθον ἔργῳ σκοτίαν, ἄφνω δ᾽ ἄφαντος προσίβα, μακρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας θνατῶν, πολύμοχθος αἰδάς.

Vos celsiores animos æthere habentes,
Capitis spatia ampla terræ,
Ædes supra ædes struitis tumore inani:
Stolidéqe curriculum vitæ extrahitis.
Sed ecce grassans celeri pede heu tenebras
Operi objicit, brevi spes
Tacitúsqe morte longas
Resecat, labore satis camulatus Orcus.

historiam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi θανάτῳ malè pro θανάτου legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noster, mundum hunc *scenam majorem* dixit; *mimo* sev *fabula* vitam hanc assimilavit. Ità Græcis παιγνιμιχδῶς, Μίμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 395. *D.* Μυθεῖ δὲ τῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε κ᾽ ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῦ βίᾳ ξυμπάσῃ τραγῳδία κ᾽ κωμῳδία, λύπας ἡδοναῖς ἅμα κεράννυσθαι. *Ratio igitur nobis hæc dicitur, non modò in lamentationibus & in tragœdiis, neqe in fabulis tantùm, sed in totius vitæ tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus immiscèri.* Palladas in *Anthol. g. l.* 1. *c.* 13.

Σκηνὴ πῶς ὁ βίος, κ᾽ παίγνιον. ἢ μάθε παίζειν,
Τὴν σπουδὴν μεταθείς, ἢ φίρε τὰς ὠδύνας.
Scena est hæc vita & mimus: vel ludere discas,
Posthabitis curis, vel cruciare miser.

Seneca *de tranqill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil severum, nè serium qidem ex tanto apparatu. Singula, propter qa lasi ac tristes sumus, sibi qisqe proponat, & sciat verum esse qod Bion dixit, omnia hominum negotia similia mimicis esse.* Petronius in *Satyr.*

Grex agit in scena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi videndas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, dissimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi laudaverat Joannes Sarisberiensis, *policrat. l. 3. c. 7.* subjungit ipse *c. 8. & qidem eleganti utitur similitudine; qia ferè qicqid in turba profanæ multitudinis agitur, comœdia qàm rei gestæ simile est. Militia, inqit, est vita hominis super terram.* (Job. *c. 7. v. 1.*) *ut si nostra tempora propheticus spiritus concepisset, dicetur egregiè, qia comœdia est vita hominis super terram. ubi qisque sui oblitus, personam exprimit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri nostri sententia mimum videtur implere, ad comœdiam suam qodammodo reſficiens; & qod deterius est, eò usqe comœdia sua insistunt, ut in se, cùm opus fuerit, redire non possint. In eo tamen vita hominum tragœdiæ qàm comœdiæ videtur esse similior, qòd omnium ferè tristis est exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. aut si nomen comœdia gratiosius est, non duce contentionis funem, dùm conflet inter nos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet histrioniam. Hujus itaqe tam immensæ, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdiæ vel comœdiæ theatrum, qo peragi possit, ei mirabiliter conqatur. tanta est areæ ejus qantus & orbis. difficillimum est, ut qisqam vel admittatur exclusus, vel emittatur inclusus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, frustrà sunt, qi qasi tessellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis ista, *Totum ferè mundus numerum* (ità illi legunt) *implet:* &c, *Ferè totus mundus exercet histrionem.* neqe enim Petronii ista sunt, sed Sarisberiensis ex Petronii carmine sensus istos elicientis. Lipsius item ipse, *de constant. lib. 1. c. 8. Mundus universus exercet histrioniam, ait Arbiter. certè hic.* Cavtiùs Bavdius, *de induc. Belg. lib. 2. Totum orbis terrarum exercet histrioniam, ait facetus qidam scriptor. certè nusqam magìs scena & populo servitur qàm in actionibus Magnatum, ubi qò plus pompæ & ostentationis apparet, eò minùs solida veritatis subest.* Potuit *faceti scriptoris* nomine Joannem nostrum intelligere, qi *policraticon* suum, *de nugis curialium,* inscripsit. Rem ipsam Polybius planè suggerit *histor. lib. 3.* Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι κ᾽ συνπεκριτόμενοι, τοιαῦτα κ᾽ λέγυσι κ᾽ πράτθυσι πάντες. ὅτι δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκάστυ προαίρεσιν, κ᾽ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præsentibus se accommodantes, mimicque una cum aliis agentes, ea dicunt faciúntqe, ut ex factis dictisve singulorum mentem animúmqe cognoscere apprimè sit difficile, veritásqe plerúmqe tenebris obtecta deliteſcat,* personâ nimirum, qam gerit unusqisqe, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πομπῇ τινι μακρᾷ προσεοικέναι. χορηγεῖν δὲ κ᾽ διαλέγτειν ἔκασα ἡ τύχη, διάφορα κ᾽ ποικίλα τοῖς πομπέυσι σχήματα περσάπτυσα. τὸν μὲν γὰρ λαβῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκέυασε, τιάραν τε ἐπιθῦσα κ᾽ δορυφόρυς παραδῦσα, κ᾽ τὴν κεφαλὴν σίψασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτῃ σχῆμα περίθηκε. τὸν δέ τινα καλὸν ὄντα ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον κ᾽ γελοῖον παρεσκέυασε. παντοδαπὴν γὰρ, ὅτιμαι, δεῖν γενέσθαι τὴν θέαν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μεβάλλε τὰ ἑκάτερα σχήματα, ἐκ ἐῶσα ἐς τέλ᾽ διαπομπεῦσαι, ὡς ἐτάχθησαν· ἀλλὰ μεταμφιέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἠνάγκασε τὴν τῦ οἰκέτυ κ᾽ ἀκμαλώτυ σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαιάνδριον, τέως ἐν τοῖς οἰκέταις πομπέυοντα, τὴν Πολυκράτυς τυραννίδα μετενέδυσε. κ᾽ μέχρι μέν τιν᾽ ἐᾶσε χρῆσθαι τῷ σχήματι. ἐπειδὰν δ᾽ ὁ τῆς πομπῆς καιρὸς παρέλθῃ, τηνικαῦτα ἅπασος ἀποδῦς τὴν σκευὴν, κ᾽ ἀπόδυσάμενος τὸ σχῆμα μετὰ τῦ σώμα-

[a] *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epict. l. 1. c. 24.*

[b] *L. 7. §. 41.*

[c] *Ibid. §. 38.*

[d] *Evrip. Hypſip. Ibid. §. 40.*

[*] *Bion.*

[e] *Inf. §. 18.*

[*] *ἢ.*

γεσθ, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες, [a] Ἰὼ Κιθαιρών. καὶ λέγεταί δέ τινα καὶ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. ὅιόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα.

[b] Εἰ δ' ἐμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμῶ,
Ἔχει λόγον καὶ ταῦτα.

Καὶ πάλιν,

[c] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι.

Καὶ,

[d] * Βίᾳ θεραίζειν, ὥστε καρπίμου σάχυν.

καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἄλλο τι τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, [e] παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς ἀτυφίας ἐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης ὑπομιμήσκουσα. πρὸς ὅιόν τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, * ἢ καὶ ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίσησον.

transigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eheu, Citharon.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud eſt imprimis;

Si me meóſque liberos Dii negligunt,
Hujus etiam conſtat ratio.

Et rurſus,

Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti.

& cætera qæ ſunt ejuſmodi. Tragœdiæ ſucceſſit vetus comœdia, qæ libertate magiſtrali inſtructa, nec obliqâ ſed diſertâ oratione uſa, faſtum dejicere non ineptè ſatagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. conſidera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorſum tandem introducta ſit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim

defluxit.

ANNOTATIONES.

μαλος, ὥσπερ ἦν πρὸ τῆ γίγιτλαι, ὑδὲν τῆ πλησίον διαφέρων. ἔνιοι δ' ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἐπειδὰν ἀπαιτῇ τὸν κόσμον ἐπισῶσα ἡ τύχη, ἀχθονται γε καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὥσπερ οἰκείων τινῶν στερισκόμενοι, καὶ οὐχ ὡς ἃ πρὸς ὀλίγον ἐχρήσωτο ἀποδιδόντες. Hominum vita longæ cuipiam pompæ perſimilis videtur, cui fortuna præſit, & ſingula diſponat, iiſque, qi pompam agunt, diverſos varióſqe habitus accommodet. Alium ſiqidem fortuna deligens regiis ornat inſignibus, impoſita tiara, additis ſatellitibus, & capite diademate revincto. Alium verò ſervi habitu amicit. Hunc autem forma ornat, illum contra deformem & ridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, oportet eſſe ſpectaculum. Qin habitus qorundam plerumqe in media etiam pompa demutat non ſinens qo prodierant ordine, eodem ad extremum progredi. Sed ornatu commutato Cræſum qidem coegit ſervis captiviqe veſtes aſſumere. Maandrium autem, olim inter ſervos incedentem, Polycratis datâ tyrannide viciſſim veſtivit, eóqe cultu aliqantiſper uti ſivit. Verùm ubi pompa tempus præteriit, tum qiſqe apparatus reddens, & amictum cum corpore exuens, qalis erat ante, efficitur, nihil à vicino differens. At nonnulli præ inſcitia, qum inſtans fortuna ornatum repetit, agrè ferunt atqe indignantur, tanqam propriis qibuſdam privati, at non ea reddentes, qibus ad exiguum tempus utebantur. vide *l. 6. §. 22.* Seneca *Epiſt. 80. Horum qi felices vocantur, hilaritas ficta eſt, avt gravis & ſuppurata triſtitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palàm eſſe miſeros, ſed inter ærumnas cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere felicem. ſapiùs hoc exemplo mihi utendum eſt. Nec enim ullo efficaciùs exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qi nobis partes has, qas malè agimus, aſſignat.* Apud Vopiſcum Probus de munere Imperatorio, *Agenda eſt perſona, qam mihi miles impoſuit.* qod idem & Avgustus unà cum vita jam depoſiturus, amicos admiſſos percontatus eſt, *Ecqid iis videretur mimum vita commodè transegiſſe*; adjecitqe clavſulam,

Δότε πρόλογον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κλυκήσατε.

Svetonius *l. 2. c. 99.* qod Dio hiſt. *l. 56. p. 590. A.* Κρόλον δή τινα παρ' αὐτῶν ὁμοίως τοῖς γελωτοποιοῖς, ὡς καὶ ἐπί μίμῳ τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, καὶ πάμπαν πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέσκωψεν. *Applavſum qoqe ab iis, veluti mimo aliqo finito ludiones, ſolebant, popoſcit. omnem humana vita partem eo ſubſannans.* vide ampliùs *ad l. 12. §. 2, 36.* ſed & *l. 10. §. 27. & l. 7. §. 3.*

Φέρουσιν αὐτὰ καὶ κεκραγότες, Ἰὼ Κιθαιρών] Epictetus *lib. 1. c. 24.* Μέμνησο, ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν. ὑδὲις δὲ πένης τραγῳδίαν συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, σίψασι δώμαλα. εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος, Ἰὼ Κιθαιρών, τί μ' ἐδέξω; *Memento, in divitibus, in regibus, in tyrannis tragœdias habere locum; nullum pauperem complere tragœdiam, niſi pro biſtrione. Reges auſpicantur qidem à bonis; coronis ades exornate: poſtea ſub tertium aut qartum actum; hei Citharon! cur me infantem ſuſpicis?* Oedipodis verba ſunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel iſtiuſmodi perpeti reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; imò illos ipſos multò magis. in qam mentem Libanii verba videre licet ex *Orat. 19.* ſuperiùs pavlò adducta. Vel (qod potiùs opinor) eos qoqe, qi cum indignatione animi ejulationeqe ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, neceſſitate cogente, ad qæ tantopere indignantur. vide *l. 7. §. 57. Citharon* Bœotiæ mons Oedipo expoſito, Pentheo diſcerpto, aliiſqe id genus facinoribus illuſtris, an infamis. Solinus *Polybiſt. c. 13. Apud Thebas Helicon lucus erat, Citharon ſaltus, amnis Iſmenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de ſit. orb. l. 2. Citharon fabulis carminibúſque celeberrimus.* Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. p. 74. B.* de monte Sinæ, an Sione, an eccleſiâ potiùs iſto deſignatâ *ad Hebr. c. 12. v. 23.* Ὄρος ἐστὶ τοῦτο Θεῷ πιφι-

A λημένον, ὃ τραγῳδίαις, ὡς Κιθαιρὼν, ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἀναπείμενον δράμασιν. *Hic eſt mons Deo dilectus, qi non tragœdiis, qemadmodum Citharon, argumentum dedit: ſed eſt dedicatus veritatis ædibus.*

Λέγεταί δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Pruſæus *Orat. 18. p. 255.* Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. *At multum ſanè negotii eſſet dicere, qanta ex his hauriri qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr. 17.*

Πολλὰ γὰρ ποτὶ ζωὴν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. ----
Multa enim ad vitam pueros docuit utilia:
Magna gratia illi habetur. ----

B Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

Os tenerum pueri balbúmqe poëta figurat:
Torqet ab obſcœnis jam nunc ſermonibus avrem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Recte facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere ſeveris,
Et tulit eloqium inſolitum facundia præceps:
Utiliúmqe ſagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

C Et rurſus:

Omne tulit punctum qi miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando paritérqe monendo.

Deniqe;

Avt prodeſſe volunt, avt delectare poëtæ,
Avt ſimul & jucunda & idonea dicere vitæ.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἠμελήθην] Vide *ad l. 7. §. 41.*

Τοῖς πράγμασιν] *Ibidem §. 38.*

Βίᾳ θεραίζειν] *Ibidem §. 40.*

D Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη] Flaccus *art. poët.*

Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Laude. ---

Παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib. 10. c. 1. Antiqa illa comœdia, fœcundiſſimæ libertatis, inſectandis vitiis præcipua.* & *l. 12. cap. 2. Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

--- Sed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi. ---

E Flaccus *arte.* qem & vide *Epiſt. 1. l. 2.* Vis illius ideam? habeas à Julio Scaligero *poëtic. l. 3. cap. 97. Veteris comœdiæ argumenta omnia falſa, feſtiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occaſio ad aliqid ſubſannandum.*

Δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης] dum non obliqè, ſed diſertâ, directâ, exertâ oratione uſa, homines palàm perſtringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, qam proximè eſt ſecuta, diſtabat maximè: unde Flaccus,

F *--- lex eſt accepta, chorúſque*
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

dèqe nova, qæ huic ſucceſſit eâdémqe multò caſtigatior extitit, videri poterit Julius Scaliger *poëtic. l. 1. c. 7.*

Ἡ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη] Vitioſa ſcriptura non animadverſa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, τίς ἡ μέση, (qam lectionem editio utraqe agnoſcit, ſed interpres nevter expreſſit)

&

defluxit. (nam & ab iſtis utilia dici nonnulla, nemo eſt qi neſciat.) ſed & qo ſpectet totum hoc poeſios hujuſmodi & fabularum agendi inſtitutum.

§ 7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ inſtitutum ad philoſophandum magìs eſſe idoneum, qàm hoc in qo jam verſaris?

§ 8. Ramus à ramo cui proximè adhæſit abſciſſus, non poteſt non à ſtirpe totâ abſcindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis reſciſſus, communitate totâ excidit. porro ramum alius abſcindit; homo verò ſe ipſe à proximo ſuo ſeparat, dum eum odit & averſatur: nec advertit interim, qòd unà ſemet à ſocietatis hujuſce conditore Jove indultum ſibi habet, qòd ei liceat denuo coaleſcere, cui priùs adhæſerat, & ad univerſi complementum locum recuperare ſuum. qanqam hoc freqentiùs ſi fiat, diſſociatio iſtiuſmodi & difficiliùs reſarcitur, & reſtitutio ægrè procedere con-

ὅλη μὲν γὰρ λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆ τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκόπον ἀπέβλεψε.

§. 7. Πῶς ἐναργὲς ποσοπίπῃ, τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν ἔτως ἐπιτήδειον, ὡς ταύτην ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. [a] Κλάδος δὲ ποσοχῆς κλάδου ἀποκοπείς, ἐ δύναται μὴ καὶ ὅλη φυῆ ἀποκεκόφθαι. ἔτω δὴ καὶ [b] ἄνθρωπος, ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεῖς ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπωκε. κλάδον μὲν ἂν ἄλλος ἀποκόπῃ. [c] ἄνθρωπος ὃ αὐτὸς ἑαυτὸν δὲ πλησίον χωρίζει, μισήσας καὶ * ἀποστραφείς. ἀγνοεῖ ὃ ὅτι καὶ δὲ ὅλη πολιτεύματος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. πλὴν ἐκεῖνό γε δῶρον δὲ συνησαμένη τὴν κοινωνίαν Διός. [d] ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφυναι τῷ προσεχεῖ, καὶ πάλιν δὲ ὅλη συμπληρωτικοῖς * γίνεσθαι. πλεονάκις μέντοι γινόμενον τὸ κακὸν τὴν διαίρεσιν, δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον προχωρᾷ

a L. 2. §. 16. l. 8. §. 34.
b L. 5. §. 8.
c L. 4. §. 29. Inf. §. 9. 20. * ἀποστρ.
d L. 8. §. 34. * -ράμαλος Jun.

ANNOTATIONES.

& πρὸς τί ποτε, ſatìs monere poterant, continuandam eſſe ſententiæ ſeriem ac tenorem ad illud uſqe ἐπίσησον, qo ea clavditur. Verùm obturbabat ἡ iſtud, qod ſpiritu tantùm mutato, vel adſcito, ſi ἥ extulcris, tam proclivia deinceps futura ſunt omnia, qàm eſt imber ipſe cùm pluit. *Poſt iſta*, inqit, *qænam media fuerit comœdia, & nova qo fine introducta ſit; qa pavlatim ad mimicum artificium deflexit, conſideres. nam & iſtic utilia etiam deprehendi poſſe nemo neſcit.* Julius Scaliger *poet. l. 1. c. 10. Sublato choro, introducti qi modos facerent, qòd omnia geſticulatione imitaventur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atqe expreſſior actio, ut generis nomen, qod erat poeſeōs univerſa, ipſi ſoli ſibi vendicarent. hoc in luſu cùm poſtea qadam impenſius populo placuiſſent, avſi ſunt ſeorſim ſuis avſpiciis qam commoverant expectationem ſuſtinere, atqe in eo laudem qærere, & artificis propterea nomen vendicare.* Hos *Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qi in eo genere excelluere: & planipedes ob eam cavſſam, qòd cothurno tragici, ſocco avtem comœdi pedes induebant; ipſi avtem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, qa ipſius parens exſtitit, cui inter actus apponi cùm eſſet ſolita, ex ea extractà atqe aſſertà ſervitute, juſtum ſibi poëma fecere. Eſt igitur Mimus, poëma qodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rationem non admiſcuit. Sunto igitur duo genera, qa etiam vicatim & oppidatim per univerſam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat eſſe pulcra poëmata, nam & veri Mimi proprium eſt, qadam ſordida ut affectet.* hæc ille. Salmaſius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter ſic dictos à *fabulis comœdiâ* ſcilicet *& tragœdiâ* diſterminat (qo modo & *Mimos* à *comicis fabulis & tragicis hiſtoriis* diſtingvit Lactantius *l. 6. c. 20.*) ad hunc locum reſpiciens; *Mimos*, inqit, *in locum comœdiæ ſucceſſiſſe ſcribit Marcus. & ſanè qas hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi ſunt & Planipedes verius qàm comœdia. perſonas tantùm habent ex comœdia.* Apulejus *florid. 1. Cumprimis hoc ſpectandum, qid in theatro deprehendas. nam ſi Mimus eſt, riſeris; ſi funirepus, timueris; ſi comœdia, faveris; ſi Philoſophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi.* habent affatim qod rideas. ſed & qod diſcas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illuſtriſſimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* conſtituerim, ſed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim: cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipſo illo, qem is attigit, loco ſubindicat, *ſerm. l. 1. ſat. 10.* qi ubi dixerat,

— nam ſic
Et Laberi mimos, ut pulcra poëmata mirer.

Subjunxit.

Ergò non ſatis eſt riſu diducere rictum
Auditoris. ----

qod eſt *Mimorum* ſcilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipſe ſiluit: cujus hæc ſunt, *de oratore l. 2.* verba, *Atqe ità eſt totum hoc ipſo genere ridiculum, ut acutiſſimè tractandum ſit. Mimorum eſt enim ethologorum, ſi nimia eſt imitatio, ſicut obſcœnitas.* Hinc eſt qod Naſo, *triſt. l. 2.* dixit,

— imitantes turpia Mimos.

Et,

Mimos obſcœna jocantes.

Cæterùm aliud eſt ab eo qod Marcus hìc, illud Maximi Tyrii *Orat. 21.* Ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων ἦσα καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάλα κατὰ δήμους συνισάμενοι, ἄρτι ἀμητῷ καὶ ὀπώρᾳ κεκομιμένοι, ἄσματα ᾄδοντες ἀυτοσχέδια. μεταπεσοῦσα

A δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκορέστου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν ἀυλείας πλημμελείας ἐγένετο. *Antiqa Muſa nihil aliud qàm chori puerorum virginumqe erant, & agricolæ in populos diviſi, qi adhuc à ſemente ſua & meſſe ſordidi, incompoſita qadam & extemporanea canebant carmina. Ab his qam animus ad ſcenicam pavlatim, & theatralem artem, qa res voluptatem proxime habet inſatiabilem, deflecteret, hoc corrumpendæ fuit reipublicæ principium.* Malo tamen aſcribitur, qod uterqe dixit. Illud tantùm adjicere liceat poſſe apud noſtrum conjunctim legi, τὴν ἐκμιμήσεως φιλοτεχνίαν. nam & ἐκμιμεῖσθαι dici ſolet, qod *actione mimicâ repræſentatur.*

Λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Seneca *Epiſt. 8.*
B *Qàm multa poëta dicunt, qæ à Philoſophis avt dicta ſunt, avt dicenda? non attingam tragicos, avt togatas noſtras; habent enim hæ qoqe aliqid ſeveritatis, & ſunt inter comœdias & tragœdias mediæ: qantum diſertiſſimorum verſuum inter Mimos jacet? qàm multa Publii non excalceatis, ſed cothurnatis dicenda ſunt?* & *de tranqill. c. 11. Publius tragicis comiciſqe vehementior ingeniis, qoties mimicas ineptias, & verba ad ſummam caveam ſpectantia reliqit, multa habet cothurno, non tantùm ſipariis, fortiora.*

Πρὸς τίνα ποτὲ] *qemnam finem reſpicit?* Xylander. *Ad qem alium ſcopum, qàm qem diximus?* Caſavbonus. ut πρὸς τίνα
C [ἄλλον] legiſſe videatur. mihi non erotematicè, ſed enunciativè efferri videtur, & ſententia prior continuari; conſidera qem finem totum hoc ſcenicum inſtitutum aſpiciat.

§. 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, havd ſatìs liqet. forſan & nullum certum vitæ inſtitutum deſignatum volebat, ſed hoc monitum duntaxat, ſtatum præſentem, qicunqe tandem is exiſtat, eſſe cuiqe ad Philoſophiæ vel ſtudium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τῷ ὅλῳ φυτῷ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnaſcitur avulſus, à toto plantæ corpore divellitur. ità qi à Chriſti corpore divellitur, *nec caput ipſum tenet,*
D ut Apoſtolus loqitur *ad Col. c. 2. v. 19. Non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qi diſcordare voluerit cum Chriſtiano.* Avguſtinus *de verb. Dom. conc. 57.*

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l. 4. §. 29.* Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. *Qi animam propriam abſcindit.* & *l. 8. §. 34.* Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. *Revulſum qodammodo abjeciſti te.* & Judas Apoſtolus *Ep. v. 19.* Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. *Hi ſunt qi ſeipſos ſegregant.* de qibus Avtor *ad Hebr. c. 10. v. 39.* Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non ii ſumus qi nos ſubducamus ad exitium.* alioqi τίς χωρίσει; *Qis nos ſeparabit?* Apoſtolus *ad Rom. c. 8. v. 35.* Οὐ τις κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v. 39.*
E

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l. 8. §. 34.*

Καὶ πάλιν τῷ ὅλῳ συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρώματος mavult. utrumvis conſtare poterit. Epicurus *Epiſt. ad Menæc.* Τὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαῖς καὶ ἐ πολυτελέσι διαίταις, ὑγιείας ἐσὶ συμπληρωτικόν. *Simplicibus & non magnificè paratis cibis aſſveſcere ſalubritatis efficiens eſt.* Marcus ipſe *l. 9. §. 23.* Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικῶς συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ. ὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔσω ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipſe es ad cœtum civilem complendum conſtitutus: ita actio tua qavis ad vitam ejuſmodi conſummandam refe-*
F *ratur.*

Δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον] vocabulum hoc poſterius more Stoico coagmentatum, parùm freqens & durioris analogiæ. Illuſtrat avtem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect. pag. 481. C.* Μεγάλας μὲν γὰρ ἀιτίας μεγάλην διαλύσιν ἔνοιαν

χωρᾶν ποιεῖ. ὅλως τι ἐχ ὅμοιον ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλασήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μὴ τῷ ἀποκοπτῷ αὖθις ἐγκεντρισθέντι. ὅ, εἴ τι λέγουσι οἱ φυτουργοὶ, * ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

* ὁμοσυζῆν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν

§. 9. Οἱ ἐνισάμβροι σοι μὴ ἐνίστωσι πρὸς τὸν ἐρθὸν λόγον, ὥσπερ [a] ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε ἐ δυνήσονται, ἵνα [b] μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας ἐκκρεμέσωσαν. ἀλλὰ φύλαττε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ [c] τῆς εὐθοῦς καθ' ὁρμὴν καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ [d] τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχεραίνοντας πρόσωπον. καὶ γὰρ [e] ἕξις ἀσθενὴς, τὸ καλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [f] τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδοῦναι καταπλαγέντα. ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης [g] λιποτάκται, ὁ μὲν ὑποστείλας, ὁ δὲ [h] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὴν φύσιν [i] συγγενῆ, καὶ [k] φίλον.

a L.3.§.16. b L.3.§.11. l.8.§.32. l.6.§.47.50. c L.5.§.18. d L.7.§.26. 56.65.l.9.§. 11.42. e Inf.§.18. f L.10.§.12. g L.10.§.25. h Sup.§.8. Inf.§.20. i L.2.§.1. k L.9.§.27.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἐδεμία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὴ ἔστι, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων πλειωτάτη καὶ φιλοπονωτάτη φύσις, ἐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς εὐμηχανίας. [l] πᾶσαι δέ γε τέχναι τὰ κρείττονων ἕνεκεν τὰ χείρω ποιοῦσιν. ἐκεῖ καὶ [m] ἡ κοινὴ φύσις. καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ ἧς πάντης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται. ἐ γὰρ τηρηθήσεται, εἰ μὴ τὰ ἀλλοτρίως ἔχοντα διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἐχέκολλον, ἐνδέχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν. συμφυὲς δὲ σάρκωμα ῥαγὲν ἢ σχισθὲν, ἔργον ἐστὶ κόλλησιν εὑρεῖν καὶ σύμφυσιν. ὥστε αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμέναι φιλίαι, κἂν διασῶσιν ἐ χαλεπῶς αὖθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἐκπεσόντες ἢ τοι ῥᾳδίως συνέρχονται. κἂν συνέλθωσι, φυταρὰν καὶ ὑποπλον ἐλὴν αἱ διαλύσεις ἐφίλκονται. Quippe magnas oportet esse cavssas, qæ magnam benevolentiam amicitiamqe dissipent: unde fit, ut non facilè sit locus reconciliationi. Nam sicut qæ compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autem quod natura univit, si rumpatur avt scindatur, difficulter glutinari, avt rursum potest coalescere: ita qas usus contraxit amicitias, ea discidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam, ac latente malo infectam retinet. qod Medius Sycophanta dicere solebat, κἂν θεραπίνῃ τὸ ἕλκος, ἡ ὠλὴ μένει. etiamsi vulnus coierit, manet tamen cicatrix, qasi vestigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, non omnino pariter surculus sese habet, inqit Marcus istic. Qod avtem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in universum hominibus Marcus; qia συγγενὴς πᾶν τὸ λογικὸν, cognatum est rationale omne. l.3.§.4. & infrà §.9.

a Ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως] vide ad l.5.§.18. & l.6.§.10.

b Μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας] vide ad l.9.§.11.42.

c Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὴς τὸ χαλεπαίνειν] ità infrà §.18. Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. Irasci haud virile est.

Ὁμοθαμνεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non possum Xylandro istic assentiri, qi verbis illis, ὅτι λέγουσιν οἱ φυτουργοὶ, omissis, reddidit; Oportet igitur in eadem arbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias. sed nec Casavbono, qi contra qàm editor etiam Lugdunensis clavsulam hanc ab antegressis divulsam, periochæ insequenti præfixit. Rusticorum dictum vulgare, sed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas transiatum? nam de hominibus, prout Marcus ipse l.9.§.3. usurpatum, qid velit, qis nescit? D. Bootius suspicatur posse ὁμοζυζεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut sit, simul fruticari, sed non simul crescere; vel similiter affici. D. Salmasius ὁμοσωματεῖν mavult. Ramus, inqit, qi corpore suæ arboris avulsus avt resisus, ut inseratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inseritur, qamvis partem faciat fruticis, & simul cum eo fruticet. In re ferè desperata tentemus & nos aliqid; etiamsi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀνηκέστων ἐκ ἔστι προσῳζυτέον. Ego nihil scripturam vulgatam propius comminisci possum, qàm ὁμοσχημαλεῖν. ut sit, pariter fruticari, sed non configurari; non figuram speciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. siqidem insitorum cum stirpe reliqa coalitio non sine cicatrice fieri solet. τὸ ὁμοσχημαλεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem sententiâ, qâ ὁμοιοσχημονεῖν, Aristoteli problem. l.2.q.5. Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens concesserim.

§. 9. Εὐσταθὴς κρίσεως καὶ πράξεως] vide ad l.5.§.18. & l.6.§.10.

Πραότητι] vide ad l.9.§.11.42.

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὴς τὸ χαλεπαίνειν] ità infrà §.18. Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. Irasci haud virile est.

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, sicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. sed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe constanti persistas, & in mansvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam molesti tibi sunt. etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere istis, qàm ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterqe enim ex æqo stationis desertæ reus est, & qi metu perculsus, & qi naturâ cognatum sibi atqe amicum fuerit aversatus.

§. 10. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, seqetur, naturam eam qæ est consummatissima, cæteráſqe omnes in sè complectitur, artificis solertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præstantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc sanè justitia oritur: ab hac verò reliqæ nascuntur virtutes. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

A καὶ φιλίαι. ὅθεν ἐδὲ ῥᾳδίως αὖθις ἐνδέχονται διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἐχέκολλον, ἐνδέχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν. συμφυὲς δὲ σάρκωμα ῥαγὲν ἢ σχισθὲν, ἔργον ἐστὶ κόλλησιν εὑρεῖν καὶ σύμφυσιν. ὥστε αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμέναι φιλίαι, κἂν διασῶσιν ἐ χαλεπῶς αὖθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἐκπεσόντες ἢ τοι ῥᾳδίως συνέρχονται. κἂν συνέλθωσι, φυταρὰν καὶ ὑποπλον ἐλὴν αἱ διαλύσεις ἐφίλκονται. *Qippe magnas oportet esse cavssas, qæ magnam benevolentiam amicitiamqe dissipent: unde fit, ut non facilè sit locus reconciliationi. Nam sicut qæ compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac* B *coire possunt: corpus autem quod natura univit, si rumpatur avt scindatur, difficulter glutinari, avt rursum potest coalescere: ita qas usus contraxit amicitias, ea discidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam, ac latente malo infectam retinet.* qod Medius Sycophanta dicere solebat, κἂν θεραπίνῃ τὸ ἕλκος, ἡ ὠλὴ μένει. *etiamsi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, qasi vestigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, *non omnino pariter surculus sese habet*, inqit Marcus istic. Qod avtem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in universum hominibus Marcus; qia συγγενὴς πᾶν τὸ λογικὸν, *cognatum est rationale omne.* l.3.§.4. & *infrà* §.9.

Ὁμοθαμνεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non possum Xylandro istic assentiri, qi verbis illis, ὅτι λέγουσιν οἱ φυτουργοὶ, omissis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias.* sed nec Casavbono, qi contra qàm editor etiam Lugdunensis clavsulam hanc ab antegressis divulsam, periochæ insequenti præfixit. Rusticorum dictum vulgare, sed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas transiatum? nam de hominibus, prout Marcus ipse l.9.§.3. usurpatum, qid velit, qis nescit? D. Bootius suspicatur posse ὁμοζυζεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut sit, *simul fruticari, sed non simul crescere*; vel *similiter affici*. D. Salmasius ὁμοσωματεῖν D mavult. *Ramus*, inqit, *qi corpore suæ arboris avulsus avt resisus, ut inseratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inseritur, qamvis partem faciat fruticis, & simul cum eo fruticet.* In re ferè desperata tentemus & nos aliqid; etiamsi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀνηκέστων ἐκ ἔστι προσῳζυτέον. Ego nihil scripturam vulgatam propius comminisci possum, qàm ὁμοσχημαλεῖν. ut sit, *pariter fruticari, sed non configurari*; non figuram speciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. siqidem insitorum cum stirpe reliqa coalitio non sine cicatrice fieri solet. τὸ ὁμοσχημαλεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem sententiâ, qâ ὁμοιοσχημονεῖν, E Aristoteli *problem.* l.2.q.5. Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens concesserim.

Εὐσταθὴς κρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad* l.5.§.18. & l.6.§.10.

Πραότητι] vide *ad* l.9.§.11.42.

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὴς τὸ χαλεπαίνειν] ità *infrà* §.18. Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. *Irasci haud virile est.*

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, sicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. sed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe constanti persistas, & in mansvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam molesti tibi sunt. *etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere istis, qàm ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterqe enim ex æqo stationis desertæ reus est, & qi metu perculsus, & qi naturâ cognatum sibi atqe amicum fuerit aversatus.*

§. 10. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, seqetur, naturam eam qæ est consummatissima, cæteráſqe omnes in sè complectitur, artificis solertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præstantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc sanè justitia oritur: ab hac verò reliqæ nascuntur virtutes. neqe enim

Λιποτάκται] & *desertores. l.2.§.25.*

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἐδεμία φύσις τέχνης] Arte siqidem nullâ natura vincitur. Aristoteles *Ethic. l.2. c.1.* Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. *Nihil eorum, qa naturâ fiunt, assvescere aliter potest, ut lapis, cum naturâ deorsum feratur, nunqam sursum ferri assvescet, neqe si millies qispiam eum sursum projiciendo velit assvefacere: neqe ignis deorsum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum sit, unqam as-* B *svescet.* Seneca *Epist.* 11. *Rerum naturam sapientia sub imperio non habet. qacunqe attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cùm multùm diuqe se animus composuerit, barebunt.* scilicet,

— *culturâ natura potentior omni.*
Qam licèt expellas furcâ tamen usqe recurret.

utì Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10. utpote qæ sit *fixa*, & *mutari nescia.* Juvenalis *Sat.* 13. Proinde, *Repugnante naturâ, qalibet cedit industria.* Cassiodorus *l.* 4. *Ep.* 38. Nec fortior ergò ars naturâ, nec præstantior etiam; cùm illa sit Creatoris opus, ista creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophrastus *de cavss. plant.* C *l.* 2. *c.* 25. Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnis ars imitatur naturam.* & Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 90. Seneca *Ep.* 65. *Omnis ars imitatio est naturæ.* sed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητὴν, *naturæ ministrum ac imitatorem* dixit Hippocrates, teste Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib.* 9. *cap.* 8.

Τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55.

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fasqe exigere videtur, ut præstantioribus deteriora inserviant. Καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δὲ ἄρχειν, ἢ πεφύκασιν ἀρχήν. *Convenit alium imperare, alium parere eo imperio, qod innatum* D *est.* Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. qem vise prolixiùs istud ibidem disceptantem. sed & *ad l.* 7. §. 55.

Ἀπὸ δὲ τῆς ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de justit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Δοκεῖ μοι τὴν δικαιοσύνην μητέρα τε καὶ τιθηνὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσειπεῖν. ἄτερ γὲ ταύτας ὔτε σώφρονα, ὔτε ἀνδρεῖον, ὔτε φρόνιμον οἷόντε εἶναι. *Justitia videtur mihi mater & nutrix cæterarum appellanda. Nam sine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem esse qenqam fieri potest.* Julianus Imperator *orat. in Constant.* 2. etiam *pietatis matrem* vult esse *justitiam.* Ἔστι γὰρ ὁσιότης τις δικαιοσύνης ἔκγονος. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τέλος, καὶ τὴν E συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἔνεισι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Justitiam, omnium virtutum finem, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Aristoteles de justitia *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 1. Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ

οὐδ'

qod eſt juſtum æqúmqe ſervabitur, ſi vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconſtantes fuerimus.

§. 11. Si, qarum perſecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, ſed ad illas ipſe qodammodo accedis, cùm ipſæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis qieſcat, eáſqe nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorſus eſt animæ ſphæra, cùm nec ad exterius qicqam ſe extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec conſidit & comprimitur; ſed lumine illo illuſtratur, qo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipſa ſitam, cernit.

§. 13. Contemnit me qiſqam? ipſe viderit. ego mihi cavebo, ne qid contemptu dignum vel egiſſe vel dixiſſe deprehendar. odit me qiſqam? ipſe viderit. at ego mitis eſſe ac benevolus cuiqe pergam; & huic etiam ipſi, errorem oſtendere promptus; neqe id contumelioſè, neqe

σε) τὸ δίκαιον, ἐὰν ἦτοι [a] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [b] συνεξαπάτητοι καὶ προπλωτικοὶ καὶ [c] μεταπλωτικοὶ ὦμεν.

a Inf. §. 16. l. 9. §. 27.
b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 10.

§. 11. Εἰ [d] οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ' ἐκεῖνα ἔρχῃ. [e] τὸ γᾶν κέρμα τὸ περὶ αὐτῆ, ἡσυχαζέτω, [f] κἀκεῖνα μένει ἀτρεμοῦντα, καὶ [g] ὅτε διώκων ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ.

d L. 4. §. 3.
e L. 4. §. 39.
f L. 9. §. 15.
g L. 9. §. 1.

§. 12. [h] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνηται ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπηται, [i] ᾧ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ [k] τῶν πάντων, καὶ [l] τῶν ἐν * αὐτῇ.

h L. 8. §. 41, 48.
i L. 3. §. 15.
k L. 8. §. 26.
l Sup. §. 1.
* αὐτῇ

§. 13. [m] Καταφρονήσῃ μου τίς; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [n] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων εὑρίσκωμαι. μισήσῃ; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ [o] εὐμενὴς καὶ εὔνους πᾶσι, καὶ τοῦτο αὐτῷ. ἐπιμελήσομαι [p] τοῦ παρερῶμενον δεῖξαι, οὐκ [q] ἀνειδιστικῶς, οὐδὲ

m L. 5. §. 25, 32.
n L. 10. §. 1. 32
o L. 4. §. 37 l. 7. §. 26. Sup. §. 9.
p L. 5. §. 22. l. 10. §. 4.
q Inf. §. 18. l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ἔδ' ἴσως, ἔδ' ἐᾶν ἔτω θαυμαστός. καὶ παροιμιαζόμενοι φασιν.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ ἵσι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὐτόν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſolutè tamen, ſed ad alterum, ut propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & neqe beſperus, neqe luciſer ſit adeo admirabilis. Adde, qod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

Ac perfecta qidem maximè eſt, qia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem qia qi eam habet, non ſolum ſecum, ſed cum altero virtute uti poteſt. Qod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l. 1. c. 34.* & *Evdem. l. 4. c. 1.* Δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τὶς ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐσι ἃ ὁ νόμος κελίνει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττει. ὁ ἄρα τοῖς καλῶς νόμοις δικαίοις ἐμμένων, τελέως σπουδαῖος ἂν. ὥστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τὶς ἀρετή ἐσιν. *Juſtitia videtur perfecta qadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, qa lex facere præſcribit, lex autem qa ex omnibus virtutibus ſunt mandat: qi igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde jus & juſtitia virtus qadam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmqe opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελίνει. vel πράττειν κελίνει. neqe enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐσιν. Vide *infrà ad §. 20.*

Ἐὰν ἦτοι διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis nimium tribuamus* Xylander. *Si vel mentes & affectus in iſtis figamus* Caſavbonus. nevter vocabuli vim ſatis expreſſit. Verto, *Si ad iſta temerè anxiéqe feramur.* vide *ad l. 9. §. 27.*

Εὐξεπαπάτητοι καὶ προπλωτικοὶ καὶ μεταπλωτικοὶ] vide *l. 3. §. 9.* & *l. 5. §. 10.*

§. 11. Οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad l. 4. §. 3, 39.* & *l. 9. §. 15.*

Καὶκεῖνα ἀτρεμοῦντα μένει] ista poſt ἔρχῃ interſerenda avtumo: qò dictionis ſeries feliciùs ac faciliùs fluat. Vide *infrà §. 16.*

Οὔτε διώκων, οὔτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec proſequens, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς] vide *ad l. 8. §. 48.* & *ad l. 12. §. 3.*

Μήτε ἐκτείνηται ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omiſit Xylander. *neqe ad aliqid ſe extendit, neqe ſe contrahit* Caſavbonus. verùm τὸ συντρέχειν nuſqam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hîc aliud planè ſonat. *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit,* ſive *conſentit.* qomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l. 2.* Συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρον. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio.* Συνδραμεῖν ἔνια τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Et Cicero *Tuſcul. l. 1. Concurrant omnes plebeji philoſophi.* ut ſit iſtic τὸ συντρέχειν, idem qod τὸ συνκρίνειν. *l. 5. §. 26.* cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l. 2. §. 12.* & *l. 6. §. 13.* & *lib. 7. §. 56. extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neqe ſubſidit* Caſavbonus. qod eſt ὀφιζάνειν potiùs. qanqam & συνιζάνειν eo ſenſu qandoqe ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l. 1.* μαλακῶς ἐνδιδόντος τοῦ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *langvente ac ſubſidente vento.* qemadmodum Propertius dixit *Eleg. 8. ſubſidere ventos.* malim tamen cum Xylandro *contrahit ſe*, vel, ſi hoc mavis, *conſidit ac comprimitur.* qomodo συνίζειν καὶ συνθλίβεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l. 4. §. 46.* adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζηκὸς τῶν πόρων ἀνατείνουσι, i. e. *poros compreſſos aperire*, dixit. & Aphrodiſienſis *probl. l. 2. q. 22.* Ἡ λύπη συνιζησιν ποιεῖ γενίσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω ῥοπήν. *Dolor corporis contractionem ſive compreſſionem producit, dum anima ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l. 1. q. 31.* dixerat. Ἡ λύπη πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *pædag. l. 2. c. 2.* συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στῆθος. *compreſſo in pectus capite.* Plutarchus *Publicola pag. 103. E.* de figulino opere: Οὐκ ἔπαθεν, ἃ προσῆκε πάσχειν κηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν. *Qod lutum in igne ſolet, non eſt ſpiſſatum & conſtrictum.* nec obſtat, qòd τῷ αἴρειν, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap. 9.* ubi de inſectis agens, ἐν ὑγρῷ, inqit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρίψιν. *Cùm enim in ipſo ſepto tranſverſo innatus ſpiritus attollitur & conſidet, accidit ad membranam fieri attritionem.* ſiqidem *compreſſionem* qandam & ibi deſignari, maniſeſtum eſt. Zeno avtem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l. 5. c. 1.* τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐπιγιγνομένας ταῖς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πλώσεις τῆς ψυχῆς. *ſupervenientes judiciis contractiones, ſolutioneſqe, elationes & caſus animi,* qod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λάμπηται] lumine illo, de qo Joannes *Evang. c. 1. v. 9.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qa illuminat omnem hominem venientem in mundum.* ſed alios magìs, alios minús. illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium; ſicut & Cyrum, etiamſi ſui ignarum robore idem accingebat. Eſaiæ *c. 44. v. 5.*

Ὃ, τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ] vide *l. 3. §. 14.* & *l. 10. §. 26.*

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* qaſi dicat, qid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de benefic. lib. 2. c. 14. Scio hoc illi non profuturum. ſed qid faciam? rogat. reſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, geretur.* vide *lib. 5. §. 25.* & *lib. 9. §. 27.* Seneca idem *Epiſt. 71. Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te aliqis.* & *Ep. 76. Ad honeſta vadenti contemnendus eſt contemptus iſte.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ità capiendum, qod Apoſtolus *Tito c. 2. v. 15.* Μηδείς σου περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep. 1. c. 4. v. 12.* Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat.* qo loco ſic accipiendum ſeqentia docent; qibus monet ut conditionis ſuæ locíqe avtoritatem, vitæ ac converſationis puritate gravitatéqe tueatur. vide *l. 10. §. 32.*

Μισήσει; ὄψεται.] Epictetus *l. 3. c. 18.* Φύγει σε ὁ θεῖος, ὄψεται, πᾶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vituperat te. Ipſe viderit qemadmodum munus ſuum adminiſtret.* & *c. 10.* Οὐκ ἔδει ὅτω μοι προσπεσεῖσθαι τὸν ἀδελφόν. ἀ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσπεσεῖσθε αὐτοῖς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐσιν. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractavit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibebitur.*

Οὐκ ἀνειδιστικῶς] vide *infrà §. 18.* Ambroſius *de Offic. l. 3. cap. 16. Neqe monitio aſpera ſit, neqe objurgatio contumelioſa.* Epictetus *l. 2. c. 12.* Ὁ διδάσκαλος ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἄγαγε ἐπὶ οἶδον τὴν δίκην. οὐχὶ καλαγελάσας, ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ. μέχρι δ' ἂν σὺ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνου καταγέλα, ἀλλὰ

ἀλλὰ ὡς καταπροδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήστως, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἴ γε

a L. 12. §. 2. μὴ προσεποιεῖτο. τὸ [a] ἔσω γὰρ δεῖ τοιοῦτον εἶναι,
b Inf. §. 18. l. 6. §. 26. καὶ τοῦ τῶν θεῶν βλέποντος ἄνθρωπον [b] πρὸς μηδὲν
c L. 6. §. 27. l. 9. §. 42. * ποιεῖς Mer. ἀηδιαστικῶς διατιθέμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. [c] τί γάρ σοι κακόν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὸ [ἐπὶ] τῇ φύσῃ σοι οἰκεῖον; [d] ἀλλ' ἆρα τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει
d L. 4. §. 23. ξυμφέρον, [e] ἄνθρωπον τεταγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;
e Inf. §. 20. l. 5. §. 8.

§. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις
f L. 4. §. 32.
g L. 5. §. 5. [g] δεσπόζουσιν, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

que ut qi patientiam oſtentare cupiam, ſed ingenuè, benignè, qo modo Phocion ille, niſi ſi ſimulatè agebat. interiùs enim ità affectum eſſe oportet, ut ipſi Dii videant, hominem eſſe te, qi nihil qicqam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ conveniat, id ipſe facias? annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum, cùm homo ſis ad hoc compoſitus poſitúſqe, ut id fieri, qocunqe tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin ſe invicem contemnunt, iidem & ſibi invicem affentantur: qíqe ſe invicem tranſcendere cupiunt, ſibi invicem ſe ſubmittunt.

§. 15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον αἰσθάνῃ τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. Via dux ſi quem repereris errantem, eum in viam reducit; non deriſo illo, & conviciis onerato, recedit. Tu qoqe ſi demonſtráris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod autem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.

Οὐδὲ ὡς καταπροδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι] nè leviſſimum qidem præ me ferens offenſionis ſenſum avt ſignificationem. vel etiam, qaſi patientiam oſtentans meam. vide *infrà ad* §. 18. ὡς ἐν σχολῇ.

Οἷος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potiſſimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. qòd rabulam qendam, qi pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in ſe debacchantem placidiſſimè ſuſtinuit, ad dictionis ſeriem qam priùs inchoaverat ità reverſus, acſi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à ſe avditum, animadverſúmve fuiſſet. refert Plutarchus in *præcept. polit.* qòd cùm ad mortem duceretur, obviúſqe qidam, poſt convicia multa fruſtrà effuſa, cùm ipſe nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuiſſet, ad magiſtratus converſus, illud tantummodo dixerit, *ἆ πάντες τις τοῦτον ἀνεχημονοῦντα; Non compeſcet iſtum aliqis indecorè ſe gerentem?* Plutarchus in *Apophth.* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν. nè qid eorum meminiſſet, qa adverſus ipſum Athenienſes iniqè egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò ἐμφατικώτερον extuliſſe perhibet *l.* 12. §. 49. per amicos, qi morienti aderant, filio mandâſſe, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι ὑπὲρ τῆς παρ' αὐτῶν φιλοτιμίας, ἧς νῦν πίνω. Ne cum injuria memoria repondat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qaſi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, qàm poculum qod in amicitiæ ſocietatiſqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi ſolet. Unde Theodoreto lucem fœnerari havd piguerit: qi *Therapeut. l. 3. Tom. IV. pag. 519. C.* Platonem ait in rebus religionem ſpectantibus ad ritus receptos ſe attemperâſſe, *τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ἐρρωδήσαντα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει περονιχθὲν ἀφορώμενον κώνειον. Propinationem, ut apparet, metuentem, & perfectam Socrati cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venuſtatem corrupit planè, dum ſic reddit; *timens nè Athenienſium gratiâ benevolentiâqe excideret*; dum φιλοτιμίας ſignificatum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem ait temperaturæ ejuſdem poculum hilariter admodum excepiſſe, *ὥσπερ οἶνον ἐπὶ ξυκάτῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτιμίας προπινόμενον. Perinde ac non letale poculum acciperet, ſed propinando amicos ad potandum invitaret.* Qin & Socratem eâ ipſâ voce uſum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro miſſas, in qibus honorificentiùs efferretur, veſtes pretioſas recuſâſſet: Falli multùm ajebat Apollodorum, *ἴσχυε αὐτὸς πεπίστευκεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτιμίαν, κατὰ τὸ τῦ Φαρμάκου πόμα, ἴσι ὅπως ὄψεταί τις Σωκράτη. Si ſperavit, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & veneni abſorptionem ſe adhuc viſurum eſſe Socratem.* Adjici poteſt his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapſus Cœlius Secundus in *theſauro* prodidit, ſed Theramenis apud Ciceronem *Tuſcul. l.* 1. qi *cùm conjectus in carcerem triginta juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obbibiſſet, reliqum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret*; qo ſonitu reddito, *ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ*; *qi in eum fuit teterrimus. Graci enim in conviviis ſolent nominare, cui poculum tradituri ſint.* (habes, Cicerone clariſſimè exponente, qid ſit ἡ φιλοτιμία.) *laſit vir egregius extremo ſpiritu, vereqe ei, qi venenum præbuerat, mortem eſt augguratus, qa brevi conſecuta eſt.* Secius pavlò Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λοιπόμενον (τῦ κυνίου) ἀποκαταβίσαντα εἰπεῖν Κριτίᾳ τῦτ' ἔστι τῷ καλῷ. *Qod reliqum erat in poculo ſic ipſum ejeciſſe, ut reſonaret, ſimulqe dixiſſe: hoc pulcro illi Critiæ propinatum eſto.* falſus interim Eraſmus *Apoſth. l.* 6. *var. miſt. dict.* 238. qi Æliani relationem *hiſt. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuiſſe ratus eſt. Sed ut ad Phocionem redeamus. noviſtimum hujus illud, opinor, reſpexit Marcus; eò magis qia ſubjicit, *εἴ γε μὴ προσεποιεῖτο, niſi ſi ſimulatè agebat*, ſicut & *infrà* §. 18. Ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσυρός. *Si genuina fuerit, non perſonata & fucata*, ambigua eſt enim illa Phocionis dictio: potéſtqe etiam σαρκασμὸν ſatis aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejuſmodi poculis amicos ſuos excipientem, & indiciis ejuſmodi ſuam erga illos benevolentiam obſignantem notantis. qomodo Theopompus *hiſt. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν, *qi cicutâ propinatâ qamplurimos ſuſtulerat*, Ἐπειδὴ δὲ πάντες ἔγνωσαν τὴν τῦ φαρμάκου ταύτην φιλοτησίαν, καὶ προῄσθοντο τῶν οἰκείων, πρὶν φαγεῖν πάγκακον. *Qum verò innotuiſſet omnibus propinandi hujus veneni amoris ſpecie ſævus tyranni mos, priuſqam ex ædibus progrederentur, eſu ruta ſibi caviſſe.* Athenæus *Dipnoſoph. l.* 3. *pag.* 85. *B.* Luſit pariter Libanius emaculandus obiter, *Declamat.* 11. ubi paraſitus, fratre ad vitam philoſophicam deſciſcente, vitæ pertæſus, Δός τί μοι, inqit, προτεῖναι φιλοτησίαν ἡ τύχη. lego, Δός μοι, προπίνειν φιλοτησίαν τῇ τύχῃ. *Concediteque mihi, ut liceat fortuna benevolentiæ poculum propinare.* hoc eſt, ut cicutam bibere licitum ſit, qo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. §. 11. De Phocione verò præclarum ac diſertum habetur Valerii Maximi elogium, qo ſuſpicionem iſtam, qam Marci verba ſuſcitare poſſint, ab eodem amolitur. *l.* 3. *c.* 8. *Placidi & miſericordes, & liberales, omniqe ſuavitate temperati mores Phocionis, qos optimè profectò conſenſus omnium bonitatis cognomine decorandos cenſuit. itaqe conſtantia, qa naturâ rigidior videbatur, lenis è manſueto pectore fluxit.*

Ἔστω γὰρ δεῖ τοιοῦτον εἶναι] qod Pſaltes *Pſal.* 51. *v.* 6. *in præcordiis.* Apoſtolus *ad Rom. cap.* 2. *v.* 28. οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. *non in propatulo, ſed in occulto*, contrà qàm hypocritis ſolenne eſt, qi μόρφωσιν, *formam*, pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm δύναμιν, *vim*, utriuſqe internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέποντος] Intus oportet iſtiuſmodi eſſe, ubi Deus ipſe, qalis ſis, videt; qi non ſpeciem externam, ſed cordis habitum intuetur. *Hiſt. Reg. l.* 1. *c.* 16. *v.* 7. Ὁ θεὸς οὐκ ἀγνοεῖ δὴ πῶς τὴν ἑκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς. *Deus non ignorat conjuſque ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte naturâ magis qàm corpus ſentiat.* Plutarchus *de tard. num. vindict. p.* 562. *D.* Hoc eſt, qod in pagina ſacra toties occurrit, ἐνώπιον τῦ Θεῦ, *in Dei conſpectu.* Ad qod Lucæ *Evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia ſacerdote ac conjuge illius uſurpatum, Ambroſius. *Multi hominibus juſti videntur; pauci Deo. aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus ſecundum faciem & ſpeciem externam; Deo ſecundum veritatem & virtutem internam.* Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρέσαι αὐτός ποτε σεαυτῷ. Θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τῦ θεῦ. *Velis tandem ipſe placere tibi, velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum teipſo puro eſſe, & cum Deo.*

Τί γάρ σοι καλὸν, εἰ ἀνὸς ὢν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σοι ὀικεῖον] ἐπὶ illud forſan inducendum fuerit. aſſentior avtem Merico Caſavbono ποιεῖς legenti. *qid tibi indè mali accedit, ſi qod natura tua eſt conſentaneum ipſe facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει ξυμφέρον] vide *l.* 4. §. 23.

Τεταγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuſcula ſyntaxis, qam interpretes vix aſſecuti videntur. *eo deſtinatus, ut communi utilitati inſervias* Xylander. *deſignatus eſſe qod & qomodo poſtulabit commune bonum* Caſavbonus. ut orationem defectam opinatus videatur. Verùm non hoc eſt qod Marcus volùit. *homo*, inqit, *ad hoc compoſitus & aptus, ut id fiat, qocunqe tandem modo, qod in commune expedit.* ità τὸ τάττεσθαι & τετύχθαι uſurpant creberrimè & Marcus & Epictetus. aliter tamen pavlò Caſavbonus ὁ μαιμάκτης *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72. qi τεταγμένος hìc vult eſſe qod Perſio *locatus.* idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id ſenſum nihil mutat.

§. 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diverſa & inconſtantia hominum ingenia, qi ſe invicem modò deſpiciunt, modò ſuſpiciunt, modò ſibi invicem arrogantiſſimè imperant, modò rurſus abjectiſſimè inſerviunt. vide *ad l.* 4. §. 32.

Ἀρεσκεύοντες] ἀρεσκεύειν qid ſit vide *ad l.* 5. §. 5.

Ὑποκατακλίνονται] hoc eſt Svidâ interprete, ὑποπόδιον κάθηται,

§. 15. Qàm putidus & insincerus est, qi dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus est? res ipsa appareat, fronti inscriptam statim oportuit vocem hanc, in oculis ipsis relucere statim, qomodo animus se habeat: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem planè verum simplicem bonumqe oportet esse, qalis is qi hircum olet; ut qi astiterit, simulac accesserit, velit, nolit ipse, protinus persentiscat.

§. 15. Ὡς σαπτὸς κ᾽ κίβδηλος, ὁ λέγων, ἐγὼ πεποίημαι ἀπλῶς σοι προσφέρειν; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; ἔστω δὲ δεῖ προλέγειν. * αὐτὸ φανήσεται. a ἐπὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή. * τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει. ὡς τὰ ἐρασθῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντως ἐλθὺς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. τοιοῦτον ὅλως δεῖ τὸ ἁπλοῦν κ᾽ ἀγαθὸν εἶναι, b οἷον γεγράσθαι, ἵνα c ὁ θεασάμενος, ἅμα τῷ προσελθεῖν, γέλα κ᾽ γέλα, ἄισθηται. ἐπιτήδευσις δ᾽ ἁπλότητος * σκάλμη ἐστίν. * σκαλπή Xyl. σκαιά Boot. σκαμβά Sal.

a *Ivvò* f. L. 7. §. 60.
* ὁποῖον f.
b L. 5. §. 28.
c L. 5. §. 6.

ANNOTATIONES.

Θινλαι, inferiùs considunt, accumbunt. metaphora ab eis qi ad mensam aliis priorem ac superiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex avtore incerto: Κληθεὶς εἰς ἑστίασιν ὑπεκστακλίνεται πάντων καταφρονηθείς, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. *Vocatus ad convivium, cedit ac se submittit omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc ætate pueri præditus.* at Plato *Polit. lib.* 1. ὑποκλακλίνεσθαι ἀλλήλοις, uti Marcus istic, significatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *sibi invicem concedere*, uti ipse *ibidem* se explicat, vel *submittere se* potiùs, si Marci mentem attendamus.

§. 15. Αὐτῷ φανήσεται] *res ipsa indicabit.* Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi scilicet ad rem ipsam ventum fuerit. qod Architecton Athenienses, ὡς αὐτὸς εἴρηκεν, ἐγὼ ποιήσω, *uti hic dixit, ego faciam.* & Evripides.

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ᾽ ἀνθρώποις ἔχειν
Φανήν. ----
Hev, qòd res ipsa vocem neutiqam obtinent.

Plutarchus in *præcept. polit.* vel qid si αὐτῷ istic pro αὐτόθι, hoc est, *illico, confestim* sumatur? affectus istiusmodi statim se prodet. Verùm subit animum suspicio, fuisse, αὐτὸ φανήσεται. *illud ipsum apparebit*; citra sermonem ullum se prodet. qod & seqentia confirmare videntur. Allusum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἑλληπλικῶς (in adagiis nimirum usu communi tritis solenne hoc) efferri solet, Αὐτὸ δείξει. atqe ità Plato in *Theæteto* deprehenditur extulisse: Et ex Platone Aristænetus (si avtoris nomen id, qod Josias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. cæterùm Aristophanes in Lysistrata integrum exhibuit,

Τὔργον τάχ᾽ αὐτὸ δείξει.

Atqe hoc est qod Svidas voluit, ubi dixit, Αὐτὸ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *Ipsa res demonstrabit, indicabit. Proverbium deest*, supplenda scilicet vox ἔργον. nam qod Mavssacus in *Dissert. Critic.* ἔργον censet apud Svidam eò loci idem esse, qod est Hesychio in *præfat.* ὑπόθεσις. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλῶς. καὶ ἄνευ τῶν ὑποθέσεων τιθεμένας. à Svidæ mente dubio procul qàm longissimè aberravit. Idem forsan & cum Svida voluit Hesychius, ubi αὐτὸ δείξει dixit esse παροιμίαν ἴξω τῷ ἐπιλόγῳ εἰρημένην. *paræmiam qa fine epilogo*, sive *extrema parte sui enunciatur.* qanqam nescius non sum, posse *epilogi* nomine subjunctam sive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paræmiæ rationem explicationémqe contineat. Verùm τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypothesi* sumi, nemo qisqam, opinor, καί πῃ ὁλοσχερῶς μόνον περιποίησας, (ut cum Marco nostro loqar) Mavssaco concesserit.

Ἐπὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι] ὡς εὐθὺς συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι᾽ αὐτῆς. *Ut in illa animi virtus statim compareat.* ut Galenus loqitur *hortator. c.* 3. *Frons hominis tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep.* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob causam mallem coram egisses. non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum erga te amorem perspicere potuisses.* Achilles an Neoptolemus Ennianus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. laydatus, *Eo ingenio natus sum; amicitiam atqe inimicitiam in fronte* (sive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. §. 14. & *l.* 7. §. 60.

Τοιοῦτον ἔχει εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἰξέχει] Ità continuatim exhibet Lugdunensis. nam Basilienses post ἔχει comma interserit. interpretes qi legerint, avt qid secuti fuerint, havd est facilè conjectu, forsan ὁποῖον ἔχει, εὐθὺς ἐν τ. ὀ. ὀ. *qomodo se habeat, statim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; εὐθὺς, &c. *ità se habet, in oculis extat statim.* forsàn avtem, τοιοῦτον ἔχειν, sive εἶναι, εὐθὺς, &c. *talem esse*, sive, *sic affectum esse, in oculis se statim prodit.*

--- *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naso *art. l.* 2. & apud Æschylum Clytemnestræ Agamemnon, sed specie fallâ deceptus,

Ἔυ γὰρ φρονούσης ὄμμα σε καθηγορεῖ,
Nam prodit oculus esse te affectum probè.

oculi enim *sunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago est animi vultus, sic indices oculi.* Idémqe *de leg. l.* 1. *Natura speciem ità formavit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. nam & oculi nimis arguti, qemadmodum animis affecti simus, loquuntur. & is, qi appellatur vultus, qi nullo in animante esse prater hominem potest, indicat mores.* Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago qadam animi loqitur in vultu.* Evnapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς διεδήλωσε τὰ ὄμματα. *Ingenii velocis vigor atqe agilitas ex oculis elucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qasdam dixere. Adamantius *physiognom. lib.* 1. *cap.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *fenestras* per qas mens non prospicit tantùm, sed se prodit qoqe; & per qas motus atqe affectus animi transluent qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens est qa per oculos ea, qa sunt opposita transpicit, qasi per fenestras lucente vitro aut speculari lapide obductas. Et idcircò mens & voluntas ex oculis sæpe dignoscitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanqam fenestris utitur.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Sciens fenestras qodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam paratè fecit, non est dubium qin libenter faciat. itaqe lætus facit, & indust sibi animi sui vultum.* atqe hoc est φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπλόηλι. ut Marcus *l.* 7. §. 31.

Ὡς τῶν ἐρασθῶν βλέμματι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celari possim, qid nutus amantis,
Qidve ferant miti lenia verba sono.

Qò spectant & illa Æschyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narrat.* 127. restituente Salmasio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ἀγναῖς παρθένοις γαμηλίαν
Λίκλεων ἀτρίπλη βλεμμάτων ῥίπει βολή.
Νέας γυναικὸς δ᾽ ὄμμα μὴ λάθῃ φλέγον
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὸς ἦ γεγευμένη.
Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἱππογνώμονα.
Ritu puellis nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puellæ lumina exardentia
Fallant, experta si qa jam fuerit virum.
Animus mihi ista discernendi gnarus est.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magìs qàm vinum avt ignem posse celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

--- κρύψαι, Φειδία.
Ἅπαντα τἄλλά τις δύναιτ᾽ ἂν πλὴν δυοῖν,
Οἴνόν τε πίνων, εἰς ἐρωτά τ᾽ ἐμπεσών.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ᾽ ἄν ὥστε τὰς ἀρνουμένας
Μάλιστα ταῦτα καθαφεῖς πολλοῖς ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Casavbono in senario penultimo pro τ᾽ ἄν, ταῦθ᾽ rescribere.]

--- *celare, Phidia,*
Prater duo aliqis reliqa possit omnia,
Amore captus si sit, aut sit ebrius.
Oculis ab ipsis etenim utrunqe proditur,
Itémqe verbis; ut negare qi volunt,
Ista evidenter arguant mendacii.

Henricus Stephanus. Cui affine est, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam esse apud suos vocem, *Amorem tussimqe celari non posse.* de igne idem Naso *Ep.* 12. ubi Medeà Jasoni amorem suum exprobans;

Perfide, sensisti. qis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Et Helenæ Paris *Epist.* 15.

Sed malè dissimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi semper proditur ipse suo?

Et ibidem.

Qà licet & possum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet havstus amor; sed fax vibrata medullis,
In vultus atqe ora redit, lucémqe genarum
Tingit. ---

Γεάσωσα] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος] *Affectatio simplicitatis*, qâ qis simplex aliis videri studet, sive pro simplici se venditat. Dionysius Halicarnassæus in *arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος καὶ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἅπαν, ἀνηθοποίητον. *Fastus, & omne affectatum incompositum.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 16. ad Evsebium. Οὐ φίλον μοὶ τὸ τεχνικόν. *Artificium mihi non placet.* Οὐ γὰρ φιλεῖ συγγίνεσθαι φαντασία τε καὶ ἀλήθεια. *Qod inane, ac specie tenus est cum rei veritate esse non potest.* Synesius *de regno pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Grac. pag.* 165. ait scriptis propheticis fidem habuisse, Διά τε τῶν λέξεων τὸ ἄτυφον, καὶ τῶν εἰκότων τὸ ἀνεπιτήδευλον, καὶ τῆς τοῦ πάντος ποιήσεως τὸ ἰνκατάληπλον. *Qod stylus non esset phaleratus, nec ulla scriptorum affectatio, & sermo nusqam obscurus, &c.*

Σκαλμή ἐστιν] obturbat istud σκαλμή. Σκαλμὴ Polluci *lib.*

ἡδέως ἐστιν αἴτιον λυκοφιλίας. πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχουσιν ταῦτα, καὶ ὁ λανθάνων.

a L. 7. §. 31.

§. 16. Κάλλιστα * ζῆν, [b] δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. ἀδιαφορήσει δέ, ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως καὶ ὁλικῶς. καὶ μεμνημένος, ὅτι [e] οὐδὲν αὐτῶν ἐπιβολὴν ποιεῖ ἡμῖν ἐμποιεῖ, [f] οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ [g] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γεγράφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γεγράφειν, [k] ἐξὸν δὲ κἂν πὲ λάθῃ, εὐθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅπι [l] ὀλίγου χρόνου ἔσαι ἡ τοιαύτη περισχὴ, καὶ λοιπὸν πεπαύσε ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν ταῦτα; [m] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια * ἔσω σοι. εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [n] ζητεῖ τί ἐστί σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν. καὶ [o] ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον

b L. 7. §. 31. l. 8. §. 8. Sup. §. 9.
c L. 2. §. 11, l. 6. §. 32. l. 9. §. 1.
d Sup. §. 2.
e L. 9. §. 15.
f Sup. §. 11.
g L. 4. §. 3.
h L. 5. §. 19.
i L. 6. §. 52.
k L. 5. §. 2.
l L. 10. §. 11. 15.
m L. 8. §. 26. l. 10. §. 33.
n L. 10. §. 2.
o L. 4. §. 12. l. 5. §. 3.

amicitiâ lupinâ nihil est fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, simplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc est in anima sita, si adversùs res indifferentes indifferenter se habeat. indifferenter avtem se habebit, si divisim & integrè earum unamqamqe consideraverit, simúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos potest, ut hoc vel illud de ipso opinemur; nec accedit ad nos, sed qiescit; nos avtem sumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipsis inscribimus, cùm nec inscribere in nobis situm sit, & si clanculum irrepserint, statim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum est cavtelâ hac; tum vita terminabitur. ecqid est avtem in his difficile? siqidem enim naturæ congrua sunt, eis oblecta te, & facilia futura sunt. sin præter naturam, investiga, qid sit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamsi minus glorioſum

ANNOTATIONES.

10. c. 38. ex Sophocle, *ensis* nomen barbarum; *Thracum* A scilicet *peculiaris:* qod ex Hesychio discimus. Verùm id istic qid velit, nullus asseqor. Xylander σκαληνὴ, qomodo Plutarchus ὁδὸν σκαληνὴν vocat, vertitqe, *insidiæ tectæ.* Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. *rectum nihil, sed obliqa cuncta.* D. Bootius vult σκαιὰ, *scæva, siniſtra.* Mericus Casavbonus *nullo modo laudabilis.* ità qid legerit, incertum est. Verùm clarissimus Salmasius *Omnino*, inqit, *rescribendum*; σκαμβή ἐστι. Proverbium est Græcum, Σκαμβὸν ξύλον οὐδέποτ' ὀρθόν. *Lignum tortum, nunqam rectum.* (Habes apud Svidam, & Apostolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam suum usu fecerunt. unde apud Svetonium *Othon. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus.* Rem nimirùm ipsam acu tetigit. nec qæsitu ulteriùs opus. Σκαμβή, διεστραμμένη. Σκαμβὴ; *distorta, prava, obliqè ingrediens, torta.* Svidas. qid si locum hunc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐστιν αἴτιον λυκοφιλίας] λυκοφιλία qid sit, nescium se fatetur Xylander. Explicabit ex Ælio Dionysio Evstathius *ad Il.* κ' ex Menandro Dionysius. Λυκοφιλίως, ἀντὶ τοῦ ὑπόπτως, ὑπούλως. *Suspectè, subdolè.* Menander,

Λυκοφίλιοι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.
Suspecta pax hæc, tanqam amicitia est lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epist.* 2. *ad Dionysium datâ:* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ταύτη γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ τὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ σὲ ἀπεργάσατο. *Hæc avtem sic gesta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nósqe tuâ culpâ dissociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Episcopus Romanus, *Epist. ad Fabium Antioch.* apud Evsebium *l.* 6 *c.* 43. de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες καταναήσαντες αὐτὸν, καὶ καταφωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ πολιμβολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτοῦ καὶ λυκοφιλίαν. *Viri isti illum observantes, & deprehensâ hominis astutiâ & versutiâ, perjuriisqe & mendaciis, affectu dissociabili, & lupinâ,* sive *veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνίαν, qod est νόμματος φαύλου, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce usus est & Aristoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis sive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis custodibus obsidum loco sibi traditis, qorum loco scilicet catulos suos ipsi darent, qò liberiùs deinceps grassarentur in greges. Eum Samiis narrâsse primò Æsopum, cùm is à Crœso posceretur, avtor est Maximus Planudes in *vit. Æsop.* recitâsse denuo Athenienſibus Demosthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipse cum oratoribus aliis E deposcereturque, refert Plutarchus in *Demosth.* eundem παραφρασικῶς extulit exhibuitqe Libanius in *progymnasm. fab.* 1. pro eo avtem qod λυκοφιλίαν Marcus, ἀλωπεκὴν φιλίαν dixit Leo Imperator sapientissimus dictus in *oraculis* suis.

Ἀλωπεκὴν ὑποκριθεὶς τὴν φιλίαν,
Καὶ μακροθύμως χαλινώσας τὴν φρένα,
Ὡς πρόσθυς ἄγαν καὶ πολιός τις ἐχίδνης.
Vulpinâ amicum mente simulans subdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut frano insitum,
Sicut senex valde & canus sapientiâ.

vide Joannem Rutgersium *var. lect. l.* 5. *c.* 8.

§. 16. Κάλλιστα δὲ ζῆν] f. διαζῆν. est enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως] vide *suprà* §. 2. & *l.* 3. §. 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόλημψιν περὶ αὐτῷ ἡμῖν ἐμποιεῖ] Vide *suprà* §. 11. & *lib.* 9. §. 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. §. 47.

Ὀλίγου χρόνου ἔσαι] Vide *l.* 10. §. 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥάδια ἔσω σοι] ἔσαι forsan. Ità Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non sunt gravia.* Vide *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 33.

Ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ] Hoc est qod Pythagoras, Κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. *Etiamsi hoc faciens minus gloriosus sis futurus.* Vide *ad l.* 9. §. 18. Basilius Cæsar. *Orat.* 24. *pag.* 583. *C.* & ex eodem Simeon Magister *Orat.* 1. Οὐκ ἔστιν ὁ μᾶλλον φευκτέον εἴη τῷ σωφρονοῦντι, τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, B καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου, ὡς καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δεῖν, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παραιτεῖσθαι. *Non est aliud qicqam aqe fugiendam sapienti atqe gloriæ studere, & ea qærere qa multitudini placeant, & rationem vitæ ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus honesti gratia resistere: præterea ignominiam, labores, periculáqe subire: neqe ab iis, qa recta esse cognoscimus, ullo modo discedere fas erit.* Epictetus item *enchir. c.* 34. Ὅταν τι διαγνῷς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιεῖ, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν οὖν ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήττοντας ἐκ ὀρθῶς; *Quum facis aliqid, qod faciendum esse statuisti, nunqam recuses inter id agendum conspici: tametsi futurum est, ut vulgus de eo secus judicet. Nam si perperam facis, rem ipsam fuge. Sin rectè, qid eos vereris qi non rectè reprehendunt.* Ità Apostolus ad cœlestia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plutarchus *de audiend.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς φησιν Φανυλίδης,

Πολλ' ἀπατηθῆναι δίζημενον ἤμμενας ἔσθλον.

D ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξῆσαι. *Non enim duntaxat, qod apud Phocylidem est,*

Qi vult esse probus, falli hunc persæpe necesse est:

sed & derideri oportet sæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter adnotâsse havd pigebit, versum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.* concipi,

— πολλὰ πλαηθῆναι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulysses πολυπλανὴς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyss. ρ. v.* 511. Epictetus *enchir. c.* 12. Ἐι προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἕνεκα τῶν ἐκτὸς δόξαι καὶ ἠλίθιος. *Si qid proficere vis, ne recusa, qo minus ob res externas, amens & fatuus habearis.* qod Anaxagoræ obtigisse refert Laërtius *l.* 2. Οἷον γάρ ἐστι τὸ ἀνόητον οὕτως ἀπολειφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον; *Qæ enim ratio est in amentia persistere, nè amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep.* 71. *Ut sis beatus, & te alicui stultum videri sine.* Lactantius *instit. l.* 5. *c.* 14. *Non potest qisqam justus esse, qod est cum vera sapientia conjunctum, nisi idem stultus esse videatur.* Dionysius *de divin. nomin. c.* 7. §. 4. Ἔν οἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνωθεὶς, ὅτι ἓν ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νοσοῦσιν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. *Probè novit qisqis unitus est veritati, qamvis eum multi ut amentem arguant.* Ità de Domino Christo ipsi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη, *apud se non esse.* Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æschylus *Prometh.*

Κέρδιστον ἓν φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Utilissimum est,*
Minimè videri sapere, cùm sapias tamen.

Si-

rioſum ſit. venia enim cuiqe habenda eſt, qi bonum ſuum ſectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumqodqe, & ex qibus conſiſtat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum ſit, & qod mutando mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adverſùs te delinqunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódqe alteri alterius cavſſâ nati ſumus: tu avtem ſpeciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento tavrus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere. hoc ſi eſt, deteriora conſtat præſtantiorum cavſſâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem.

Secundò cogita, qales ſint ad menſam, in lectulo alibi. præſertim verò, qas à decretis intùs ſitis neceſſitates perpetiantur: qantâqe cum prudentiæ opinione hæc ipſa, in qibus delinqunt, agant.

Tertiò, qòd, ſi hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: ſin minùs, nolentes utiqe & ἢ. [a] παντὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι. a L.6. §. 27.

§. 17. [b] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [c] ἐκ τίνων ἕκαστον συγκειμένων, καὶ [d] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [e] οἷον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς [f] οὐδὲν κακὸν πείσεται. b L.3. §.11. c L.9.§.36. d L.8.§.18. e L.12. §.24. f L.8. §. 21.

§. 18. [Καὶ] πρῶτον, [g] τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προσησόμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν δὲ ἐπιθι, ἀπὸ τοῦ, [i] εἰ μὴ ἄτομοι, [k] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [l] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [m] ταῦτα ἢ ἀλλήλων. g L.8.§.27. h L. 2. §. 1. i L. 9. §. 39. k L. 10. §. 6. l Sup. §. 10. m L. 5. §. 16.

Δεύτερον ἢ, [n] ὁποῖοί τινές εἰσιν ἅπαξ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλινιδίῳ, πάλλα. μάλιστα δὲ, [o] οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν. καὶ αὖτε ἢ ταῦτα [p] μεθ' οἵας τύφου ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L.9. §.34.

Τρίτον, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, [*] δῆλον ὅτι δυχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [*] δηλονότι [q] ἄκοντες καὶ [q] L.7. §. 62.

ANNOTATIONES.

Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 14. Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. *Qæ ſunt ſpiritus Dei. Sunt enim animali ſtultitia.* & *c.* 1. *v.* 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις Θεοῦ. *Sermo ille de cruce, iis qidem qi pereunt, ſtultitia eſt: iis avtem qi ſervantur potentia Dei eſt.* & qod Plato *Epiſt.* 2. Σχεδὸν γὰρ οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τὰς πολλὰς καταγελαστότερα ἀκούσματα. ἐὰν δ' αὖ πρὸς τὰς εὐφυεῖς (ἐυσεβεῖς, potiùs) θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. *Nulla ſunt enim, qæ dicta ad populum magis ridicula videantur: neqe qa apud ingenioſos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 23. *ad l.* 4. §.12. Vide & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

A

Περὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι] Vide *ad l.* 6. §. 27. Cato Uticenſis, referente Plutarcho *pag.* 783. *D.* Τί γὰρ θαυμαστόν, εἴ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἑτέρῳ μὴ παρίσης; *Qid enim miri, ſi qod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri.*

§. 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l.* 8. §. 3. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 36.

Οἷον ἔσαι μεταβάλλον] vide *l.* 8. §. 21.

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 23.

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud παρέλκον videtur. qomodo Hebræis in ſcriptorum exordiis creberrimé. Proponit varias conſiderationes, qibus animi impetus ad offenſationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi ſæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre eſt, hoc loco ſimul uno qaſi faſciculo comprehenſas, veluti per ſynopſin qandam, ob oculos conſtituere viſum eſt.

B

Τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις] Vide *l.* 8. §. 27. & *l.* 9. §. 22.

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 56, 59.

Προσησόμενος αὐτῶν γέγονα] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philoſophiæ ſtudioſus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionyſio Ep.* 4. Νῦν μὲν δῆλον μέν ἐστι ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὅμως δεῖ ὑμᾶς αὐτούς, ὅτι προσήκει, πλέον ἢ παίδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν. *Manifeſtum ſanè eſt qod dico: meminiſſe autem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus aliis qam pueris antecellere.* ſed illâ potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l.* 3. §. 5. qanqam poteſt & utroqe.

C

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος. ὁ δὲ ὀΐων, κριὸς καὶ κῖλος. τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Caprarum qidem dux hircus, ovium qe aries. boum autem tavrus.* Pollux *l.* 5. *c.* 12. §. 19. de Ulyſſe Priamus *Iliad.* γ'. *v.* 196.

Αὐτὸς δὲ, κῖλος ὡς, ἐπιπωλεῖται εἴκας ἀνδρῶν,
Ὅς τ' ὀΐων μέγα πῶυ διέρχεται ἀργεννάων.
Ipſe verò ceu gregis dux obit ordines virorum:
Qi ovium gregem magnum oberrat candidarum.

D

qod in Cleanthem detorſit Timon. uti Laërtius *l.* 7. & de Ænea poeta *Il.* ν. *v.* 492.

Λαοὶ ἕποντ', ὡσεί τε μετὰ κῖλον ἴσπετο μῆλα.
Copiæ ſeqebantur, ut poſt arietem ſequuntur pecudes.

Ἡ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Levcip. l.* 2. *pag.* 101. *Edit. Salmaſ.* Βαδίζει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. *Incedit tavrus is cervice ſublatâ ſic, ut aliorum ſe regem eſſe oſtendat.* De Agamemnone *Il.* β. *v.* 480.

E

Ἠΰτε βοῦς ἀγέλῃφι μεγ' ἔξοχος ἵπλετο πάντων
Ταῦρος. ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι.
Velut bos in armento longè eximius inter omnes
Tavrus, hic enim boves excellit congregatas.

Et Flaccus *Sat.* 3. *Viribus editior,* —— *ut in grege tavrus.* Polybius *Hiſt. l.* 6. *c.* 3. Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλήθους ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ὅπερ εἰκὸς κατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν. ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων θεωροῦμεν. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν. παρ' οἷς ὁμολογουμένως τὰς ἰσχυροτάτας ὁρῶμεν ἡγεμονίας. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τούτοις παραπλήσια. *Sicut in aliis animalibus, etiam in hominibus uſu venit qando coadunantur.* (*nam & hoc rationi conſentaneum eſt, ut ejuſdem generis animalia eodem congregentur propter naturæ infirmitatem,*) *tum inqam neceſſe eſt, ut qi robore corporis & præſentiâ animi atqe audaciâ præſtat cæteris, ducatum atqe imperium in cæteros obtineat: qod ipſum in aliis qoqe animalibus, qa non opinionibus adventitiis, ſed unius naturæ inſtinctu ducuntur, qum cernimus uſu venire, naturæ id opus eſſe certiſſimum debemus credere. Nam & in illis ducum officio ſine controverſia robuſtiſſimos qoſqe fungi videmus: puta tavros, apros, gallos gallinaceos & id genus alia animalia.* Videtur avtem Marcus hîc ob mentem habuiſſe Epicteti illa, *Diſſert. l.* 3. *c.* 1. Σὺ μὲν τίς εἶ ἐνταῦθα; μέγας εἶ ἐπεῖν, ὅτι ἄτος εἰμι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. ἐδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοΐδιον τολμᾷ ἀντιστῆναι αὐτῷ. ὃν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνθίσηται; λέγε αὐτῷ, ἄν σοι δέξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύσεώς τι ἐξαίρετον, ἐν βυσὶν, ἐν κυσὶν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ δὲ τίς εἶ; εἰ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φανὴν λαβών, ἐγώ εἰμι τοιοῦτον, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα. μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις. ἢ τῇ φύσει με μέμφῃ, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε. *Tu ergò qis hoc loco es? magnum eſt profiteri, eum eſſe me cui homines cura eſſe debeant. Neqe enim qlibet bucula leoni reſiſtere audet. Si verò tavrus illi ire obviam atqe reſiſtere ausus fuerit, dic, ſi videbitur, illi, tu verò qis es? Homo, in qolibet genere aliqid eximium naſcitur; in bobus, in canibus, in apibus, in eqis. Noli ergò dicere eximio, tu ergò qis es? Alioqi ſi ſortaſſe vocem aliunde acceperit, tibi dicet: talis ſum qalis in veſtimentis eſt purpura. Noli poſtulare, ut ſim aliorum ſimilis, nec naturam meam increpa, qod me ab aliis diverſum fecerit.* Idem *l.* 1. *c.* 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐκ τοῦ χιτῶνος; τί οὖν σὲ ἔδει φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ἦς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ ἐδὲ ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ στιλπνόν, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τοῦ ὑπερεπῆ φαίνεσθαι καὶ καλά. τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι ἐξομοιώσῃτι τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι. *Tu te unum qoddam tunica filum eſſe exiſtimas. Qid ergò tibi curandum erat? Qemadmodum aliis hominibus eſſes ſimilis, ſicut nec filum aliqid præ cæteris filis eximium poſtulas. Ego verò purpura eſſe volo, exiguum illud & nitidum: qod in cavſſa eſt, ut cætera decora & pulcra eſſe videantur. Qid ergò me jubes vulgo fieri ſimilem? qi enim adhuc ero purpura?* qem locum eò lubentior adduxi, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti impoſuit, reſtituerem. Et pavlò pòſt ibidem. Ὁ ταῦρος, λέοντος ἐπιλθόντος, μόνος αἰσθάνεται τῆς αὑτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης. *Tavrus ingruente leone ſolus inſtructionis ſuæ meminit, ſeqe pro armento opponit.*

F

Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l.* 9. §. 39. & *l.* 10. §. 6.

Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *ſuprà* §. 10. & *l.* 5. §. 30.

Ὁποῖοί τινές εἰσιν] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 13.

Οἵας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l.* 8. §. 14.

Μεθ' οἵας τύφου] qod *l.* 9. §. 34. ὅση ὄησις. qanqam hîc malim *prudentiæ opinionem*, qàm *faſtum* vertere: qanqam & iſta faſtu ſufflat. Vide *ad lib.* 2. §. 15.

Ἄκοντες] vide *l.* 7. §. 62. Πάντας ἄκοντας ἁμαρτάνειν, dogma

a L.2.§.1. καὶ [a] ἀγνοοῦντες. [b] πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρε-
b L.7.§.63. ὥσπερ ἓξ ἀληθοῦς, ὕτως καὶ ἓξ [c] καὶ' ἀξίαν ἐκά-
c L.8.§.29. στῳ πρόσφορος. ἄχθον' γὰν ἀκόντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκ', καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ πρὸς τοὺς πλησίον.

neſcientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, ſic etiam erga qemqe pro dignitate cujuſqe gerendi ſe peritiâ. itaque injuſtos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici ſe non ſuſtinent.

d L.7.§.26. Τέταρτον, ὅτι καὶ [d] αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ [e] ἄλλῳ * πιστῷ εἶ. καὶ εἴ τινων ὧν ἁμαρ-
*-λως f. τημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ [f] τῷ γε ἔξιν πονηρικὴν
f L.1.§.17. *-ἔχεις ἔξεις, εἰ καὶ μὴ δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

Qartò, qòd & ipſe multa peccas, & aliàs ejuſmodi es planè, qales illi ſunt. atqe etiamſi peccatis qibuſdam abſtineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

g L.9.§.38. Πέμπτον, ὅτι [g] οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνοσι κατείλη-
h L.4.§.51. φας. πολλὰ γὰρ καὶ' [h] οἰκονομίαν γίνεται.

Qintò, qòd nec an peccaverit etiam, noſti ſatìs. multa enim per diſpenſationem geruntur. at-

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, ſed ſapientum omnium ſi Platoni credimus; ſic enim is in *Protagor. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόντι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. *Arbitror eqidem ſapientem nullum putare, qenqam hominum eſſe qi ultro aberret, malàqe & turpia ſponte committat. Sciunt etenim, qod qi mala turpiàqe committunt, prater voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Κακὰ δὴ γε πολὺ πλείω τοιοῦτοι ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων, καὶ ἐξαμαρτάνοντας ἅπαντες. *Mala verò multò plura qàm bona omnes homines ſtatim ab incunte ætate omnem vitam agunt, neqe ſponte delinqunt.*

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaqe hoc utroqe nomine (ſi verum iſtud) veniâ ac miſericordiâ digniores; ut *l.* 2. §. 13. Οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδῶς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. καὶ οἱ νόμοι δή που πολὺ χαλεπώτεροι εἰσὶ τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις, καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. *Quandoqidem multum ignoſcitur illis, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali: legeſqe in eos ſeverius animadvertunt, qi volentes mala faciunt, mentiuntur qe, qam qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demoſthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τῆς βλάβης νόμοι πάντες, ἂν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλῆν. ἂν δ' ἄκων, ἁπλῆν· τὸ βλάβος τιλεύσιν ἐκτίνειν. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, παντα χῇ βοηθείας δίκαιός ἐστι τυγχάνειν. τῷ δράσαντι δ' ἐκ ἴσην τὴν ὀργήν, ἂν μ' ἑκών, οὐτ' ἄκων, ἔταξεν ὁ νόμος. ἔπειτ' οἱ φοιτικοὶ, τὰς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείνυντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι. τὰς δ' ἀκουσίως, φιλανθρωπίας πολλῆς ἠξίωσαν. *De dato damno leges omnes, ſi qis volens damnum dederit, duplum: ſi invitus, ſimplum pro dato damno ſolvere jubent. Æqum enim eſt, ut ut factum eſt, adjuvetur; ſonti autem non eandem pœnam ſtatuit, ſive volens, ſive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cædes conſilio factas, morte perpetuòqe exilio & publicatione bonorum puniunt. qi autem fortuitò eadem fecerunt: cum his multò remiſſius & humanius eſſe agendum ſanxerunt.*

Ἄκουσα εἰρεται τῇ ἀληθοῦς] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc eſt qod primo loco cogitandum propoſuit Antonius Epicureus in ſcripto ſuo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐφεδρείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoſcend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipſi plerumqe perinde ac alii erramus.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qàm multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex his qæ egit, veniam deſiderent. jam iraſcetur etiam ſibi. nunqam enim æqus judex aliam de ſua, aliam de aliena cauſſa ſententiam fert. nemo inventur, qi ſe poſſit abſolvere: & innocentem qiſqe ſe dicit reſpiciens teſtem, non conſcientiam.* Æſchylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφῷ σοφώτερος.
Peccat aliqando, ſapiente & qi plus ſapit.

Et ad Marcum propius accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noſter; *Non dixit offenditis, ſed offendimus, inqit: & in multis, præmiſit; omnes, ſubjunxit.* Et Avguſtinus *Epiſt.* 29. *Non in uno, ſed in multis; nec qoſdam, ſed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος ἐῆ] qod *l.* 7. §. 79. εἷς ἂν τῶν Φαύλων. *alius ejuſmodi.* qomodo in paræmia dicitur, ἄλλος ὕτος Ἡρακλῆς. *alius*, ſive, *alter*, *iſte Hercules eſt.* id eſt alter ejuſmodi qalis Hercules. de Titorno uſurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò facit Platonis illud adductum *ſuprà ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλως legendum. *aliàs*, ſive *aliis in rebus*, *ipſe paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοιοδές. *aliud qidpiam ejuſmodi. l.* 7. §. 26. παρόμοιόν τι. *ejuſmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etiam havd fortaſſe minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τήνγε ἕξιν ποιηλικὴν ἔξεις] Malim, ἔχεις. atqe ità reddidit interpres uterqe. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. §. 26. vel *affectus pariter vitioſos.* & paria itaqe nî aliud obſtaret, puta ſupplicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliqando poteris. qod Apoſtolus innuit, *ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris.* Ariſtoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἐπιεικὴς τε ᾖ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων. καὶ οὐδεὶς οἶδεν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπίσῃ. *Æqum, & juſtum, & conducibile eſt ignoſcere. Nam omnium hominum per imprudentiam delinqere commune eſt. Et nemo novit, ſi qid aliqando ſibi hujuſmodi eventurum ſit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 22. *Optimum & emendatiſſimum exiſtimo, qi cæteris ità ignoſcit, tanqam ipſe qotidie peccet; ità peccatis abſtinet, tanqam nemini ignoſcat.*

Διὰ δειλίαν] ſcilicet qod Naſo *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa metu dempto caſta eſt, ea deniqe caſta eſt:
Qa qia non potuit — (metu nimirum coercita)
— *non facit, illa facit.*

Itaqe Plavtus *Stich.* 1, 2.

Ubi facillimè ſpectatur mulier qàm ingenio eſt bono?
** Cui malefaciendi eſt poteſtas, qæ, ne faciat id, temperat.*

Vacat enim abſtinentia teſtimonium, cùm licentia eripitur. Tertullianus *adverſ. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυὸν ἢ *γαλῆ, [*γαλεὸς perperam vulgo] ψόφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Qemadmodum morſu canis aut ſtrepitu felis voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

— *tolle periclum,*
Jam vaga proſiliet frænis natura remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δοξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiſcus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Geſneri: huic item Antonius *Meliſſ. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέσχετο,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα καρτερεῖ μὴ λαμβάνειν,
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν ἀζημίως.
Οὐδ' ὅς γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχων φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' ἐ δοκεῖν εἶναι θέλει.
Non juſtus, omnis abſtinens injuria eſt,
Sed qi nocere cùm poteſt, tunc abſtinet:
Nec qi recuſat parva, ſed qi maximis
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec qiſqis iſta qolibet præſtat modo;
Sed qi doloſi neſcius fucs, integrâ
Probitate, juſtus eſſe, non credi, ſtudet.

Grotius. Alluſit ad Æſchyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, havd videri, enim elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καὶ' οἰκονομίαν γίνεται] *Multa*, inqit, *per diſpenſationem qandam fiunt.* Non *divinam* qidem eam, de qa Xylander intellexiſſe videtur; cùm vertit, *Qadam enim fato fiunt.* ſiqidem non *qadam*, ſed *omnia* in univerſum, *fato fieri*, ſtatuebant Stoici. ſed *humanam*, provt & Anglus rectè cepit. in qem eundem ſenſum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καὶ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπερίφορὰν, τὰ δὲ καὶ' ἔνστασιν. *Qorum qæ aguntur partim præcipuè ſpectantur, partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria certóqe conſilio, partim obſeqii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attinet, qod hic Marcus attingit: καὶ' οἰκονομίαν fieri aliqid dicitur, cùm aliud qidpiam ſpecie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera ſubeſt. Indè fit, ut qædam mali ſpeciem præ ſe ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliâqe ratione peragantur, qàm primo aſpectu videri poſſit.

* Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qicqam ſtatuere poſſis.

Sextò, qándo qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſqe nos brevi componendos fore.

καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τὶς περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Ἕκτον, ὅτι [a] ὅταν λίαν ἀχανακτῇς, ἢ καὶ δυσπαθῇς, [b] ἀκαιρεῖ ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ [c] μεῖ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξετάθημεν.

a L. 7 §. 58. b L. 4. §. 48 c L. 12. §. 21 d L. 4. §. 3.

ΕΠΙ-

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſentur. *Oeconomia* iſtiuſmodi fuit, qòd copiæ Iſraëliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ab urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c.* 8. *v.* 15. vide Origenem *adv. Celſ. l.* 1. *ad l.* 3. §. 4. qòd Jehu rex Iſraëlis, Baälis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm ejuſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l.* 4. *c.* 10. *v.* 19. qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l.* 3. *c.* 3. *v.* 25. cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l.* 5. *c.* 15. qòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. And. Iſern. *de ſevd.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi conviciis hominem inſectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſin cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr.* 4. 5. Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomiæ* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l.* 6. qò Jacobi mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c.* 27. *v.* 19. poſt adducta Platonis illa ex *polit. l.* 3. *pag.* 611. *C.* Τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavtè dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile; & qòd ne per diſpenſationem qidem* (hoc eſt, κατ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c.* 11. *v.* 2. Holofernæ mentitæ, Eſteræ *c.* 5. *v.* 8. Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alexandrinus ἐν θεραπείας μέρει dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib.* 7. *pag.* 730. *B.* de Gnoſtico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθεύει. πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κεμνόντων, ψεύσεται, ἢ ψεῦδος ἱερεῖ κατὰ τὰς σοφιστάς. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicinæ, ut medicus ad agrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentietur, qàm mendacium dicet, utì ſubtilitatum periti diſtingvere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l.* 10. ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potiùs, illam qâ adverſus Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profitetur, *ad Galat. c.* 2. *v.* 11. eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Comm.* pag. 991. Οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, ἴσα ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερῷ μάχη. *Ea qæ loquuntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, neqaqam præſentibus diſcipulis ſe invicem increpaſſent. Gravi enim illi fuiſſent offendiculo. Nunc avtem utilis erat palam in ſpeciem adhibita diſſenſio.* qm & Hieronymus *in comment. Novâ bellator*, inqit, *uſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judæos ſalvari cupiebat, novâ ipſe conditionis diſpenſatione corrigeret; & reſiſteret ei in faciem, non arguens propoſitum, ſed qaſi in publico contradicens.* qi & *rabulis forenſibus* Apoſtolos comparat, qi pari ratione, *omiſſis ſæpe negotiis in proprias contumelias vertuntur, & joculari ſe invicem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant, & apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idémqe *ad Auguſt. Ep.* 1. *Bene uterqe finxit. nec tamen defendimus officioſum mendacium; ſed oſtendimus honeſtam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ea de re ſcriptâ. & in *lib. de mendac.* qi tamen & ipſe ibidem Jacobi dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémqe refert, *Stromat.* 7. *pag.* 730. *C.* qi & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap.* 16. *v.* 3. cùm tamen περιτομὴν χειροποίητον ἐδεῖ ἀφελεῖν, *circumciſionem factam manu nihil prodeſſe*, prædicaret, *Rom. c.* 2. *v.* 28. *Galat. c.* 5. *v.* 6. & *c.* 6. *v.* 15. συμπεριφερόμενος Ἰουδαίοις, *Judais ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 19. 22. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Nam qamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex, (non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exleges. Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho *de contradict. Stoic. c.* 1. Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τὸ πλοῦτον ὄντος ἀγαθοῦ καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ὑγείας. *Ita oraturum atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecus omnino cenſeat. Qod Epictetus *Enchir. cap.* 16. de homine in mœſtitia luctúqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν ὅτου τύχῃ, συνεπισεύξῃ. πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπισεύξῃς. *Ac oratione qidem tua ejus perturbationi ſubſervire ne dubita: atqe adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.* qem vide & *ad l.* 8. §. 27. Idem & Seneca *Ep.* 5. *Intus omnia diſſimilia ſint: frons noſtra populo conveniat.* & *Ep.* 103. *Non abhorreat à publicis moribus; nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l.* 3. *c.* 15. referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatìs familiarémqe fuiſſe liqet. *Faciet*, inqit, *ſapiens, & qæ non probabit, ut etiam ad majora tranſitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed tempori ſe aptabit: ut qibus alii utuntur in gloriam avt voluptatem, utatur agenda rei cauſſâ.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qæ luxurioſi faciunt, qæqe imperiti, faciet & ſapiens, ſed non eodem modo, eodémqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l.* 12. *c.* 1. cavſſárum minùs honeſtarum defenſionem in oratoribus excuſat. *Nè hoc qidem*, inqit, *eſt nudum intuendum, qalem cauſſam vir bonus, ſed etiam qare, & qâ mente defendat. ac primum concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſperrimi confitentur, facturum aliqando virum bonum, ut mendacium dicat. & qidem nonnunqam levioribus cauſſis; ut in pueris ægrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus; multa non facturi promittimus; nedum ſi ab homine occidendo graſſator avertendus ſit, avt hoſtis pro ſalute patriæ fallendus, ut hoc, qod aliàs in ſervis qoqe reprehendendum eſt, ſit aliàs in ipſo ſapiente laudandum.* qi & concludit, *licere qandoqe uti arte dicendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturum virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαι ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος περόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. *Mentiri qoqe ſapientem negant. — Mendacio tamen uti variis modis poſſe credunt, ut in militia contra hoſtes, avt aliâ neceſſitate.* Vide *ad l.* 4. §. 49. Plura iſtiuſmodi adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l.* 4. §. 19.

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑνταξίας. Πολλὰ δεῖ σταθῆναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλου κατηγορῆσαι δυσσέβειαν. *Multum diúqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferenda, qàm ut alium impietatis damnemus.*

Ἀκαιρεῖ ὁ ἀνθρώπειος βίος] puncto minùs. Seneca *Ep.* 49. vide *l.* 5. §. 24.

Μεῖ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθημεν] qod *l.* 7. §. 22. Μεῖ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlò poſt utroſqe veſtrum morti conceſſuros.* vide *l.* 4. §. 3. & 48. ἐκτίταμαι. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.*

— ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ καθ' ἁλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἀλλὰ λήξαντες πόνων,
Ἄσῃ φυλάσσεσθ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων.
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου. τοῦτον δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.

— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cædes juvant?
Qin abſtinete. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tuetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura mollis ac facilis fluat.

Grotius.

a Sup.§.11. Ἔδδομεν, ὅτι a οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν
b L.5.§.25. ἡμῖν. b ἐκεῖναι γάρ εἰσιν ἐν τῇ ἐκείνων ἡγεμονικῇ.
c L.7.§.16. ἀλλὰ c αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις. d ἆραν γῶν, καὶ
d L.4.§.7. βέλπιον ἀφεῖναι τὸν ὡς τοῦτο δυνατὸν κρίσιν,
e L.5.§.22. καὶ e ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς οὖν δρῶ; λογισάμενος,
f L.2.§.1. ὅτι f οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ g μόνον ἡ τὸ αἰσχρὸν
g L.2.§.11. κακὸν, h ἀνάγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ
h L.2.§.1. λῄζεσθαι καὶ παντοῖον γενέσθαι.

i L.7.§.24. Ὄγδοον, i ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν
ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.

k Sup.§.13. Ἔνατον, ὅτι k τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον
l L.1.§.15. ᾖ καὶ μὴ l στοργὲς, μηδὲ ὑπόκρισις. τί γάρ σοι ποιήσει
m L.3.§.11. σφ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν ἀρετῆς m εὐμενὴς
αὐτῷ, καὶ, εἰ ἔτως ἔτυχε, πράως ἐθέλοντος καὶ

Septimò, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant, sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ, sed opiniones tantùm nostras. istas igitur tolle, missóque de re ipsa, tanqam grave qiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed qomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat qod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel qidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita qantò graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, qàm de istis concipimus, qàm ex eis ipsis, qorum cavsså succensemus & angimur.

Nonò, mansvetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. qid enim fecerit tibi, qi vel maximè contumeliosus est, si mansvetè adversùs illum te gerere perrexeris. & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, &

ANNOTATIONES.

Οὐχ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7.§. 16. & *l.* 8.§.40. & *l.* 9.§. 13. & *suprà* §. 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν.] Vide *l.* 2.§. 1. Musonius in *Orat.* qâ differit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων ἐνθὺς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ὥσπερ οὐχ ἁμαρτάνων, καθόσον πάσχει, οὕτως οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ οὐδενὶ γίνεται. *Qi peccat, is turpitudini obnoxius est: qi verò patitur, qatenus ipse peccatum non admittit, eatenus neqe turpis alicujus indignitatis particeps dicendus est.*

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαί] Graviora ab affectu suo patiuntur, qàm ab eis ipsis qibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, ὡς ῥίγεσι ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους. *Interiora enim potius aggravat: qemadmodum qi rigent, aut epialis febribúsve æstuant, graviorem sentiunt molestiam, ac deterius afficiuntur, qàm qibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt.* Plutarchus *de tranqill.* vide Senecam *de ira l.* 2. *c.* 35, 36. & Joannem Chrysostomum *infrà.* Theognis.

Οὐδέν, Κύρν', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα
Πημαίνει, θυμῷ δηλα χαριζόμενον.
Irâ, Cyrne, nihil crudelius; ipsum eq habentem
Ledit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον] Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* vide *l.* 6.§. 6, 26. & *lib.* 7. §. 22.

Καὶ μὴ στοργὸς] *adscititia.* Xylander *affectata.* Casavbonus *personata.* qemadmodum ille dixit, *Hæredis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qi vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qi *Æn. l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de qibus Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. *Qi in facie gloriam captant, & non in corde.* vide *l.* 1.§. 15. & *suprà* §. 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *l.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς; *Et qis est qi malè accipiat vos?* &c. Petrus *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 13.

Ἐὰν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho *pag.* 979. *A.* Ἀνθρώπου δὲ κακίαν, οὐ καλόν ἐστι, οὐχ ὕτως ἄγριον εἶναι παντάπασι καὶ δύσκολον, ὥστε μὴ μαλακῶς ἄλλοτε χάρισι νικηθῆναι ὑπὸ τῶν πολλάκις εὖ ποιούντων. *Hominis improbitatem, qamvis aspera sit, non usqe adeo feram tamen esse omnino & morosam, qin frequentibus beneficiis sese invertat superatam. Vincit malos pertnax bonitas.* Seneca *de benef. l.* 7. *c.* 31. Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit; victus est qi vicit. νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. vince bono malum. ad Rom. c.* 12. *v.* 21. *Qàm pulcra ars, vincere in bono malum?* Gvigo *medit. c.* 15. Et Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 2. *Speciosiùs aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Salustius *Jugurth.* Præclarè Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 18. *pag.* 229. *E.* Ἐι καὶ μεγάλα ἠδίκησαι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐυεργέτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἰσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν καὶ λακτίζωσι καὶ ὑβρίζωσι παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν ἐκείνων διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί, καὶ σὺ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἔσχε τὴν γνώμην, καὶ ὥτω χάρμα τοῖς ἀδικοῦσιν. ἐκεῖνοι γὰρ εἰσι μάλιστα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βίαν ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτοὺς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονα ἐλευθέρωσον χαλεπὸν, τὸν θυμὸν. καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, θαῤῥοῦμεν. οὐχὶ καὶ αὐτοὶ δὲ σπεύδομεν δαιμονᾶν. τοῦτο καὶ τὸν ποιοῦμον ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ κακείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι, μετὰ αἰσθήσεως μανόμενοι. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παραπληξία. μὴ τοίνυν ἐπιμένωμεν κακοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐλέει. καὶ γὰρ ὧν ὑπὸ χολῆς τινι ἐνοχλούμενον καὶ σκοτοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπαγόμενον τὸν πυθμὸν τοῦτον χωρὶν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαδεχόμεθα σπαραττόμενον, κἂν τὸ ἐμέτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλ' ἓν μόνον ζητοῦμεν, ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης συνοχωρίας. τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαδεχώμεθα ἐμοῦντας καὶ σπαρασσομένους. μὴ δὴ πρότερον ἀφῶμεν, ἕως ἂν ἄπαυστον ἀποθῆται τὴν πικρίαν. καὶ τότε σοι χάριν ἴσομεν μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσεται σαφῶς ὅσης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεὸς σε ἐνθένδε στεφανώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σὺ τὸν ἀδελφὸν νοσηματος ἠλευθέρωσας χαλεποῦ. κἀκεῖνος δὲ ὡς δυσκόλῃ τιμήσει, διὰ παντὸς αἰδούμενός σε τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τικτούσας γυναῖκας, πῶς δάκνουσι τὰς παιτεούσας, καὶ ὡς ἀλγοῦσιν ἐκείνας; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομέναις ὑπὸ τῆς ὠδῖνος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γένῃ σὺ μαλακώτερος γυναικῶν· ἐπειδὰν γὰρ τίκωσιν αἱ γυναῖκες ἄνευ (γυναικῶν γὰρ εἰσὶ μικροψυχότεροι) τότε σε τὸν ἄνδρα ἴσονται. *Si enim nimis lasus es, idcirco nihilominus beneficium refer nocenti, ut & tibi facias majorem coronam, & fratrem periculo gravissimi langoris absolvas. Nam & medici qandò injuriis & calcibus cadiuntur furentium, tunc illorum magis magisqe miseretur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur; scientes qod excellentiam morbi significet ea injuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sententiam, sicqe tractes injurios. Illi namqe sunt maximè ægroti, omnémqe violentiam sustinentes. Libera eum à gravi isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à savissimo damone, propriæ scilicet mentis furore. Nam & cum aliqos à damone actos videmus, sæpe lacrymamur: non autem agimus, ut ipsi qoqe eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis servemus: illorum enim sunt similes iracundi, imo illis longè miseriores, qi usqe sensibus adhuc integris insaniunt. Propter qod veniam non meretur illorum dementia. Noli igitur insultare jacenti, qin imò miserere. Etenim si videamus aliqem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis sua tenebris obtectum, qiqe etiam maligniorem illum humorem urgeatur evomere, porrigimus manum, & supportamus huc illúcqe jactatum. Etsi vestimenta ille noster polluat, non aversamur, neqe abjicimus ægrotum: sed illud tantummodo unum requrimus, qemadmodum à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, ut & supportemus vomentes, & confoveamus ægros: nec eos usqiam relinqamus, priusqam totam prorsus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, qi talis fuerit, exsolvet maximam: Qando enim ejusmodi ager à passione reqieverit, tunc liqidò cognoscet: à qanta illum conturbatione sanaveris. Et qid dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, qia fratrem tuum gravissimâ ægritudine liberasti: sed etiam ille te honorabit ut dominam, modestiam tuam per cancta miratus. Nonne vides parientes fœminas, qemadmodum assistentes sibi sæpe commordeant, & tamen illa minimè dolent: imo dolent qidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione confessis maximè condolent. Has ergò etiam tu amuleris, & noli esse fœminis mollior. Qam enim peperierint mulieres illa, nam revera mulieribus magis sunt pusillanimes, tunc te virum esse cognoscent.* Adeò sanè præclara & eximia verba ista sunt ista, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πράως παραινῆς] Ità Plato *politic. l.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πράως. ὁ γὰρ ἑκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, &c. *Proinde doceamus illum placidè. non enim volens peccat, interrogantes,* &c. Parimodo qo Marcus istic, Isidorus Peluliota *l.* 3. *Ep.* 397. Χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μαγγανεύειν τὴν προσήνειαν. *Sermonis libertati svavitatem admiscere oportet.* & rursus: Πῶς παῤῥησιασόμεθα; ἀπ ἀκράτου

τῇ

& eodem ipſo, qo te lædere molitur, tempore qietus ipſe hominem meliora docueris; *Noli ſic agere mi fili; ad aliud nati ſumus. mihi qidem noceri neqit. ſed ipſe læderis, mi fili.* monſtraveris etiam ſcitè, & generatim oſtenderis, nec apes ità ſe gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata ſunt, animantium. qin neqe irriſoriè faciendum hoc, neqe contumelioſè, ſed cum genuino amoris affectu; neqe animo qaſi attacto & exulcerato,

[a] μεταδιδάσκης ἐυσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε κακὰ ποιεῖν σε ἐπιχειρεῖ; μὴ τέκνον. [b] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν ἐ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ ᾧ βλάπτῃ, τέκνον. καὶ [e] δεικνύναι ἐναφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι ἕτερ ἔτως ἔχῃ, ὅλα [f] ἐδὲ μέλιστα αὐτὸ ποιῆσιν, ἐδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ ᾧ ε μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [h] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοσόργως καὶ ἀδήκτως * τῇ ψυχῇ.

[a] L. 5. §. 28.
[b] L. 2. §. 1.
[c] L. 10. §. 33
[d] L. 9. §. 4.
[e] L. 10. §. 4.
[f] L. 9. §. 9.
[g] Sup. §. 13.
[h] L. 1. §. 10.
* — τῷ f.

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ περάσωμεν αὐλὴν προσηνείᾳ. *Quoniam pacto liberè loqemur? non ut meram libertatem adhibeamus: ſed ut ipſam ſuavitatem temperemus.* Evripides *Belleroph.* apud Svidam:

Οἴ μοι, τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
Hev, fateor, huic qi agrotat iraſci, malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigidâ prohibiti maledicta in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus agros ſuos medicus: qorum nec obſcæna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens, omnes hos, qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos esſe: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. Itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantiùs ausi ſunt adverſus medentem.* vide *Auguſtinum ad l.* 7. §. 22.

Μεμαδιδάκτης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. Δεῖξον τὴν πλάνην καὶ ὄψει πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Oſtendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Ἐυσχολῶν] *Vacans huic rei* Xylander. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epictetus *l.* 3. *c.* 2. Ἐυσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. *Otium ago, tranqillus ſum.* & *c.* 9. Ἐυσχολῶ. ἐ πειστὰ μοι ἡ διάνοια. *Otium eſt, animus meus non diſtrahitur.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 24. Ἐυσχολώτερος καὶ ἀταραχότερος ἔσῃ. *A negotiis multò vacabit magis, minúſqe perturbata eſt nobis futura vita noſtra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλάπτῃ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐναφῶς] *efficaciter* Caſaubonus. *apertè* Xylander. *aptè, ſcitè, dextrè, affabrè*, malim. Lucianus ὑποβάλλειν τὰς δακτύλους ἐναφῶς. *ſcitè digitos ſubjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multùm refert, qa manu vulnera colligenda, vel oſſa reſtituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
βάλλοντα τρώμαν ἕλκος ἀμφιπολεῖν.
Oportet mollem manum adhibentem os ulceris curare.

Ab eadem arte tractum eſt, & Apoſtoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapſo, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. *Reconcinnate ejuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis.* eſt enim τὸ καταρτίζειν (qod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, ſive, *loco ſuo reponere, & adaptando rurſus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐκ τῆ παρὰ φύσιν τόπυ εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Καταρτισμὸς eſt oſſium tranſlatio ex loco qi eſt contra naturam in eum qi eſt ſecundum naturam. Galenus. reſpexit eódem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Stoylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ὑμέτερον ἔργον οἰδοῦντα τῦλον μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. *Veſtri muneris eſt tumentem mollire, atqe adducere ad id qod ex uſu ejus eſt.* Siqidem, ut Gregorius in *paſtore l.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deteriùs frangitur, cùm fractura incavtè colligitur, ità graviùs qis ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatiùs ligamenta conſtringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. poſt Trin.* 6. *Manſveta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal eſt moroſius, nullum majori arte tractandum, qàm homo.*

Οὐδὲ μίλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, ἐδὲ ὅσα συναγελαστικὰ] Porphyrius *de abſtinent. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τῦτο μὲν μυρμήκων ἴκασον, τῦτο δὲ καὶ μελιττῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. *Qis autem neſcit qantum inter ſe invicem juſtitiam colant animantes gregales? Hanc ſcilicet cuſtodiunt formica omnes, & apes univerſæ, & ejuſmodi animalia.*

Μήτε ὀνειδιστικῶς] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philoſopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Inſectatur vitia, non homines. nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm ſalutis, ſed & honeſtæ cicatricis.* Et Avguſtinus *Epiſt.* 159. *Sic ſuccenſè tniqitati, ut conſulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *ſuprà* §. 13.

Ἀδήκτως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè cor mordeatur* Xylander. *citra ſermonis aſperitatem* Caſaubonus. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν, τὸν θυμὸν, dicunt Græci, qod *mordere & pungere cor alicui*, id eſt, *angere, divexare, cruciare*, Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Syneſius *de regno pag.* 2. Οἱ δὲ ἕτως; ἆρα ἀσεμφῶς ἔχετε, — ὥστε, ὑδὲ φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πάντα ἐκ πάντων ἐπαινεῖν τὰ βατιλέως καὶ βατιλέα. ἀλλ' εἰπὴ παρείκει, καὶ λυπήσειν ἀναλείνοντας, καὶ ἀπειλᾶσι δήξασθαι τὴν καρδίαν, ἐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μίσῃ, εἰ ἄρα τὶς ἀνιαθεὶς ὠφελήσοιτο. *Hi autem adeò ſanè rigidi ſunt, ut ne ſatis qidem ſibi fore dicant, ſi qis non omnia omnino laudare, qæ ad regem pertinent, regemqe ipſum permittat; ſed & moleſtiam inſuper intentent, ſeſeqe cor ipſum non ſtrictim duntaxat puncturos; ſed ad imum uſqe penetraturos commmentur, ſi ex ea ſorte triſtitia qiſqam adjuvari qeat.* Idemqe *de calvitie pag.* 63. Μίσῃ αὐτὴν δίδηγμαι τὴν καρδίαν. *Penitùs animo diſcruciari cæpi.* Libanius *Orat. de pacto.* Οὐ δεδηγμένος ἀπίρχεταί τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον εἵρε γίνηται; *Nonne cum animi morſu abit is, qi heri diſcipulus erat, hodie alterius factus eſt.* Ariſtophanes *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 1. *n.* 1.

Ὅσα δὴ δίδηγμαι τὴν ἐμαυτῦ καρδίαν.
Qàm multa ſunt, qa aſſidue cor mordent meum?

Et in *Nubib. Act.* 5. *ſc.* 2. *n.* 25.

— ὅμως δὲ τὸν θυμὸν δακών.
— *& tamen animum remordens.*

Indè θυμοδακὴς, *qod cor mordeat.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Πολλοῦ δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὴς ἀληθῶς, καὶ ἀμύτητον ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; *At cujuſmodi demum convicium eſt! qàm re verâ mordax! qàmqe eo magis animus, qàm corpus ferro, penetratur.* Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere*, ac *morderi*, iidem ſimpliciter dicunt. Evripides *Theſ.*

Μή μοι νεαρὸν προσπεσὸν μᾶλλον δάκοι.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καί τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τύτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τὰς ἄλλας τῦ Χρυσίππυ δάκνουσι. *Qamqam ille qidem hoc in genere Platonem, alióſqe qi ſunt Chryſippi acriter mordet.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valdè me momorderunt epiſtola tua: eadem tamen ſanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

— *Mordear opprobriis falſis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

— *Par pari referto, qod eam mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugiſſe verſu gemello, vel mordiſſe diſticho.* qi & *ibidem*, piperatam facundiam, pro *mordaci* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata piperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipſe; qæ *melleis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epiſt. ad* Evſtochium *ut te aliqid & piperis mordeat.* ſed & *acetum mordax*, eádem mente Perſius *Sat.* 1. Indè δήκτης λόγος, *mordax oratio.* Plutarchus *de amic. & adul. pag.* 55. *B.* Λόγῳ δήκτῃ καὶ παῤῥησίᾳ κηδεμονικῇ καθαιρόμενον. *Mordacem ſermonem, libertatemqe curatore dignam uſurpat.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympoſ. l.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεσι ἀυτῷ τῷ σώματι. *Morſus ſalibus adeſt.* & mox: Τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ παρηγκιστρωμένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπεῖ τὰς σκωφθείσας. *Magis autem ſales & dicteria mordent, qod inſtar hamatorum telorum diutius inhærent, moleſtiaqe eſt morſus.* ità enim reſcribendum pro eo qod μίλα ſenſu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχω καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μελάνοιαν. *Qicunqe reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & *in Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδιᾶν καὶ σκωμμάτων δῆξεις, ὑδὲν ἀμβλύτεραι τῶν μετὰ σπυδῆς ῥηθησομένων. *Facetiarum aculei & dicteriorum nihilò erant ſeriis caſtigationibus obtuſiores.* Alia, nec pavca, ſuppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτος, *morſu immunis*, qi oratione, ſive ſermone ejuſmodi mordaci perſtrictus non eſt. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνηρίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος. *Nemo omnium qi Libanio allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morſu immunis.* ità legunt vertúntqe, cùm Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. ſed vera lectio, ἄδηλος, non ἄδηκτος. ſeqentia firmant ἀλλὰ τότε ἦθος ἐυθὺς οἷός τις ἦν ἔγνωσο, &c. *ſed ſtatim, qá eſſet indole, dignoſcebatur.* Verùm indè ἀδήκτως apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narraſſe dicitur, ὡς ἐκ ἦν ἐκείνῳ συναπαυναμένῃ ἀδήκτως ἀπελθεῖν. *nunqam qivisſe ſe à Pompeji conſvetudine ſine morſu aliqo diſcedere.* h. e. ut non aculeum qaſi aliqem in animo reſiduum perſentiſceret. qomodo Periclis dictio ità avdientium animos affeciſſe perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν, ut Evpolis *Tribubus.* Cæterùm hoc lo-

a L. 10. §. 36. * ἀεί τοι Mer. ἀεὶ ὡς τινες ϖϱοϊεϱήκωσι. Xyl.

χ̣ a μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ ϖϱοφαίνῃ θαυμάσῃ. ἀλλ' * ἤτοι ϖϱὸς μόνον, χ̣ ἐὰν ἄλλοί τινες ϖϱοϊεϱήκωσι.

neqe tanqam in ſchola, neqe ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

b L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. c L. 4. §. 31.

Τούτων τ̣ ἐννέα κεφαλαίων μάμνησο, ὡς ϖϱοὸν τ̣ Μουσῶν δῶϱον εἰληφὼς, χ̣ b ἄϱξαί ποτε ἄνθϱωϖον εἶναι, ἕως ζῇς c φυλακτέον ἦ ἐπίσης τῷ ὀϱγίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν αὐ|ὲς. ἀμφότεϱα γὰϱ ἀκοινώνητα, καὶ ϖϱὸς βλάβην φέϱει. ϖϱόχειϱον χ̣ ἐν ταῖς ὀϱγαῖς, ὅτι d ἀχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδϱικὸν, ἀλλὰ τὸ ϖϱᾶον καὶ ἥμεϱον, ὥσϖεϱ ἀνθϱωϖικώτεϱον, οὕτως καὶ δϱεϖενικώτεϱον, καὶ ἰσχύϊ καὶ νεύϱων χ̣ ἀνδϱείας τούτῳ μέτεστιν, ἀχὶ τῷ ἀγαναχτῆν|ι καὶ δυσαϱεστῆτι. ὅσῳ γὰϱ ἀϖαθείᾳ ἔστι εἰκειότεϱον, τοσούτῳ χ̣ δυναμέι. ὥσϖέϱ τε ἡ λύϖη

neqe tanqam in ſchola, neqe ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

Capita novem iſta in mente repoſita habeas, tanqam dona qædam à Muſis accepta; atqe incipias tandem homo eſſe, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ſicut nè iraſcaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumqe enim ſocietatis jus violat, & ad damnum tendit. adverſùs iram verò præſtò ſit illud; iraſci havd virile eſſe; ſed manſvetum placidúmqe animi affectum, ut humanius qiddam, ità & maſculum magis. atqe is certè, qi ità affectus eſt, robur animi nervóſqe & fortitudinem penes ſe habet, non avtem is qi indignatur & offenditur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorſus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem triſtitia,

ANNOTATIONES.

co ego, qid ἀδήκ|ως τῇ ψυχῇ velit, non ſatìs aſſeqor. malim ἀδήκ|ῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehenſi, ſed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehenſione attacti & exulcerati indicium præ ſe ferat. hoc eſt enim qod poſtea de *ſuccenſente* dixit, τέ|ρωται, *vulneratus eſt, vulnus accepit.* Qanqam poteſt & ἀδήκ|ῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci.* qomodo Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 28. ἤλιον ἄδηκ|ον dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adulat. pag.* 55. *D.* Τὴν δὲ συνεχῆ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ ϖϱὸς χάϱιν, ἀκϱατον αἰεὶ καὶ ἄδηκ|ον ὁμιλίαν ὑϖοτοεῖν. *Eam verò conſvetudinem, qæ continentibus blanditiis uſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus.* ἄδηκ|ον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

A

Μηδὲ ὡς ἐν σχόλῃ] *neve otio abuti videaris* Xylander. forſan, qia priùs ἐνσχολῶν dixerat. Ego ſimpliciter malim, tanqam in ſchola, hoc eſt, vel ὡς ϖαιδαγωγός τις, *pædagogi cujuſdam inſtar*, qi imperioſè cùm agat, moleſtus eſſe ſolet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde ϖαῤῥησία ϖαιδαγωγική, *libertas magiſtralis*, *ſuprà* §. 6. vel etiam *tanqam in ſchola*, ubi ingenii exercendi oſtentandiqe cavſſâ fieri aſſolent oratiunculæ. hoc eſt enim qod ſeqitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος ϖαϱατὰς θαυμάσῃ. *Neqe ut adſtanti alicui ſis admirationi.* & *ſuprà* §. 13. Ὡς ἐϖιδεικνύμενος. *Ut qi ſis oſtentaturus.* vide *ad l.* 1. §. 16. σχολαστικός. *qaſi exercitationis cavſſâ.* Caſavbonus. Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantia ſtudio, ſed affectu charitatis.* qod Marcus hìc φιλοσόϱως. Talia avtem, qalia Marcus hìc notat, Senecæ ſcripta Cajus Cæſar eſſe volebat. cùm *commiſſiones meras* eſſe diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους ϖϱὸς τὰς ἐϖιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγϱαμμένους, ut ex Iſocrate *in eum locum* clariſſimus Caſavbonus. vel etiam ἀυτολεξεὶ, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Ariſtotele *Poët. c.* 9. ſed & Polybio; cujus avreum dictum digniſſimúmqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejuſdem habes τῦ μακαρίτυ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto ſic repurgatum. Ἱστορίας γὰϱ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ ϖῶς, καὶ τίνος χάϱιν ἐϖϱάχθη, καὶ τὸ ϖϱαχθὲν ϖόλεμον ἴυλογον ἴσχε τὸ τέλος, τὸ καταλειϖόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Qippe ſi tollas ex hiſtoria, qare, qomodo, qo fine, qidqe fuerit actum, & qàm convenientem exitum res geſta habuerit: qod ſupereſt illius commiſſio mera eſt, non avtem opus ad eruditendum lectorem comparatum.* Qod Plinius *l.* 7. *Epiſt.* 17. *Hiſtoria non oſtentationi, ſed fidei veritatiqe componitur.* Nec multò ſecius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clariſſimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus hiſtoria, non ad intuitum rei pugnámqe præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

B

Ἀλλ' ἤτοι ϖϱὸς μόνον] qod Chriſtus Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ὕϖαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. *Ito, & argue illum inter te & ipſum ſolum.* Socrates in menſa cùm familiarem qondam vehementiùs pavlo increpuiſſet, Plato, οὐκ ἄμεινον ἦν ἰδίᾳ ταῦτα λελέχθαι; *Annon*, inqit, *hæc privatim dicta, præſtiterat?* cui ille viciſſim, Σὺ δὲ οὐκ ἄμεινον ἂν ἐϖοίησας, ἰδίᾳ ϖϱὸς ἐμὲ ταῦτα εἰϖών; *Annon & à te mihi privatim hoc dictum præſtiterat?* deeſſe avtem videtur disjunctionis membrum alterum, ſi recepta lectio admittatur, *vel ſolùm convenias, vel ut ſolus advertat*, (avt ejuſmodi qippiam) cùmnulli plures adſtiterint. *ſed ut cum ſolo ità logi debes* Xylander. acſi eſſet, ἀλλ' ὡς ϖϱὸς μόνον, ſive, ἀλλ' ὥστε ὡς ϖϱὸς μόνον. diſjunctivæ certè rationem nullam habuit: ſed nec Caſavbonus qi vertit, *ſed ità ſemper ut ſolus conſciat.* ἀλλ' ὡσί τοι. qod mihi valde comprobatur. Optimè Plutarchus *de amic. & adul. p.* 70. *F.* Δεῖ γὰϱ, ὡς νοσήματος ἐκ ἐνϵϱγϵτῶς, τῆς ἁμαϱτίας τὴν ϖαϱϱησίαν καὶ ἀϖοκάλυψιν ἀϖόῤῥητον εἶναι, καὶ μὴ ϖαϱηγϱικὴν, μηδ' ἐϖιδεικτικὴν, μηδὲ μάϱτυϱας καὶ θεατὰς συνάγωσαν. ὁ γὰϱ φιλικὸν, ἀλλὰ σοφιστικὸν, ἀλλοτϱίοις ἐνδοκιμῶν σφάλμασι, καλλωϖιζόμενος ϖϱὸς τοὺς ϖαϱόντας, ὥσϖεϱ οἱ χειϱουϱγοῦντες ἐν τοῖς ϑεάτϱοις ἰατροὶ ϖϱὸς ἐϱγολαβίαν. *Oportet tanqam morbi turpis, ita peccati etiam detectionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompæ, nihil oſtentationis habentem, neqe teſtes ſpectatoréſqe adducentem. Non enim amici intereſt, ſed rabulæ in alienis gloriam qærere peccatis, venditantem ſe oſtentatione ſuâ præſentibus. Sicut in theatris medici manibus geſticulantur, ut ſuæ opera conductores ſibi parent.*

C

Ὡς ϖαϱὰ τῶν Μουσῶν] qia pro numero Muſarum, monita *novem.* vide Plutarchum *Sympoſ. lib.* 9. *cap.* 14. de numero Muſarum.

D

Ἀϱχαί ποτε ἄνθϱωϖος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines ſumus.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 8.

Τὸ κολακεύειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύϱαννος, μήτε δοῦλος. *Neqe tyrannus, neqe ſervus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *l.* 8. *c.* 40. Πᾶσι δ' ἦν κεχαϱισμένον ἑαυτὸν ϖαϱέχειν, ἐϖιμίλετο μήτ' ἀγενῆ καὶ κόλακα εἶναι δοκεῖν, μήτε ϖϱὸς τύφον ἐξάγεσθαι τῷ διὰ ϖάντων τιμᾶσθαι, καὶ ὅς ἂν κελεύοι ϖείθεσθαι. *Et qum jucundum ſe omnibus prabuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo, qod ab omnibus honore afficeretur, qódqe ei qos juſſiſſet, morem gereret, faſtu & arrogantiâ efferretur curavit.* Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 121. Ὥσϖεϱ ἐξὺ μὲν ἢ βαϱὺ καμεῖν φθέγξασθαι ῥᾴδιον, τὸ δὲ μάτην τυχεῖν, μυσικῆς ἐσιν ἔξεως. ὕτω καὶ ϖεϱὶ τὸ ϖαῤῥησιάσασθαι, καὶ μὴ, λογιστέον. οἱ μὲν γὰϱ ὑ τῦ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ τῦ ὑϐϱίσαι γίνονται μόνον. οἱ δὲ τῦ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ ϖϱοσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν. οἱ δὲ μέτϱῳ ἀϱίστῳ χϱώμενοι, ὕτε ὑϐϱίζουσιν, ὕτε ϑωϖεύουσιν, ἀλλὰ κεϱάσαντες τῇ ϖαῤῥησίᾳ τὸν αἰδῶ καὶ τῇ ἐϖιλήμϖει τὸν ϖϱοσόντων, ὕτως ἐϖὶ τὸ ἰαθῆναι τοὺς ἑαυτῶν ἀγνοοῦντας ἔχουσι. *Qemadmodum acutè qidem aut pergam graviter loqi facile eſt, mediocritatem avtem tenere muſicis habitus eſt: eodem modo de loqendi libertate & timiditate ſentiendum eſt. Sunt enim qi non id agunt, ut proſint, ſed ut contumeliam duntaxat inferant. Sunt rurſum, qi hoc tantum ſibi propoſitum habent, ut adulentur, ac falſas laudes contexant. At qi optimâ mediocritate utuntur, ii nec contumeliam inferunt, nec adulantur, ſed verborum libertatem ac licentiam pudore, atqe objurgationem ſuavitate condientes, ita demum ad eos, qi ſui ignoratione laborant, curandos veniunt.*

E

Τὸ ϖϱᾶον καὶ ἥμεϱον, ὥσϖεϱ ἀνθϱωϖικώτεϱον, ἄλλο καὶ ἀϱϱενικώτεϱον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

& triſt. *l.* 3. *Eleg.* 5.

Qò qiſqe eſt major, magis eſt placabilis ira;
Et faciles motus mens generoſa capit.

F

Ὥσϖεϱ τε ἡ λύϖη ἀσθενὴς, ἄλλο καὶ ἡ ὀϱγὴ] *Iram dolorémqe* copulat. Ἡ γὰϱ ὀϱγὴ μετὰ λύϖης. καὶ ὁ ὀϱγιζόμενος ϖῶς λυϖεῖται. *Ira cum moleſtia, & qi iraſcitur, moleſtia afficitur.* Ariſtoteles *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantùm à fortitudine audacia, à fiducia inſolentia, ab auſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. mihi videntur veterноſi & inſolidos animi imbecillitatis ſibi conſcii, ſæpe indoleſcere. ut exulcerata & ægra corpora ad ictus leviſſimos gemunt; ità muliebre maximè & puerile vitium eſt. at incidit & in viros. nam viris qoqe puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* & *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Τὸ δ' ἐξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν ϖιϑηκὸν,
Δεῖγμ' ἐσὶν ἐυθὺς ϖᾶσι μικϱοψυχίας.
Iraſci prompta amarulentáqe indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικϱόψυχον γὰϱ τὸ ἀγαναχτεῖν καὶ ἐϖιζέννυσθαι ϖεϱὶ τῶν τοιούτων. *Puſillanimitas enim eſt, bas ob res indignari, & commoveri intenſius.* Juvenalis *Sat.* 13.

— *minuti*

triſtitia, ſic & ira; imbecillis eſt animi. utraqe enim vulnus accepit, & ſuccubuit.

Qod ſi volueris, etiam decimum à Muſarum præſide donum accipe. velle, improbi nè peccent, inſaniæ eſt. id enim qod fieri non poteſt, appetit. tum concedere, ut adverſùs alios tales ſint, ſed nè in te peccent poſtulare, & ſtolidum eſt & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones qatuor potiſſimùm ſunt jugiter cavendæ, & ubi deprehenſæ fuerint, confeſtim inducendæ, de ſingulis earum ſic cenſendo: cogitatio iſta non eſt neceſſaria; iſta ſocietatis inimica; iſtud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipſo dicere, in rerum abſurdiſſimarum numero

ἀσθενεῖς. ἴτως καὶ ἡ ὀργὴ ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται, καὶ [a] ἐνδεδώκασιν. a L.7.§.64.

Εἰ δ' βούλῃ, καὶ δέκατον τοῦτό σ μουσηγέτης δῶρον λάβοις, ὅτι [b] τὸ * μὴ ἀξιῶν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους μανικόν. [c] ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεῃ. τὸ δ' συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι πονηροὺς, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, [d] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5.§.17. * ἀξιῶν μὴ c L.7.§.71. d L.6.§.27.

§. 19. Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς ἡ ἡγεμονικὴ προφυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωράσῃς, [e] ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστῳ ἴτως. ἔστι τὸ φάντασμα [f] οὐκ ἀναγκαῖον. ἔστι, [g] λυτικὴν κοινωνίας. ἔστι [h] οὐκ ὀκνῶ σοι δὲ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀποπωτάτοις e Sup.§.16. f L.4.§.24. g L.9.§.23. h L.2.§.16.

ἀνο-

ANNOTATIONES.

— *minuti*
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ulcio. continuò ſic callige, qàd vindictâ
Nemo magis gaudet qam femina. —

Ammianus *Hiſt. l.27.c.6. Iram definiunt eſſe ulcus animi, naſci ex mentis mollitie conſvetum; id aſſerente argumento probabili, qòd iracundiores ſunt incolumibus langvidi, & fœmina maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus aramnoſi.* Ariſtoteles *rhetor. l. 2. c. 2.* Κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι. *Ægrotantes, paupertate laborantes, amantes, ſitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes iracundi ſunt, & qi concitentur idonei.* Plutarchus *de irac. cohib. pag. 457. A.* Ὡς γὰρ ἕιδημα μεγάλης ἐστὶν ἐν σαρκὶ πληγῆς πάθος, ἴτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ * λυπῆσαι *[λυπῆσαι] ἔνδοσις ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες εὐδαῖν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ γέροντες ἁπαλζόντων, καὶ κακῶς πράττοντες εὐτυχούντων. ἴτως ἐκ τοῦ λυπεμένου μάλιστα τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος ἀνίσταται μάλιστα δὲ ἀσθένειαν ὁ θυμὸς, οὐχὶ νεύροις, ὥς τις εἶπε, τῆς ψυχῆς ἐοικὼς, ἀλλὰ ἐπιτάμαι καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἁπτικαῖς ὁρμαῖς σφοδρότερον ἐξαισθάνηται. Sicut enim œdema naſcitur in carne à magno ictu: ſic in molliſſimis animis ad ladendum facta inclinatio majorem excandeſcentiam à majore profert imbecillitate. Itaqe & mulieres magis iracundæ ſunt qam viri, & ægroti qàm ſani, & ſenes juvenibus, & rebus utentes adverſis proſperam habentibus fortunam. Itaqe maximè paſſo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exſurgit ira, non (qod qidam dixit) nervis animi ſimilis, ſed intentionibus & convulſionibus in ulciſcendi cupiditatibus vehementiùs ſe efferentis.* qod avtem dicit ὡς τις εἶπε, Platonem tangit, qi ſicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag. 449. F.* refert, Νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀσθενῆς] τὸ γὰρ ἀσθενὲς εὐπαθέστερον. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 4. c. 6.* non ἀπαθέστερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. ſic enim ipſe lib. eodem *c. 12.* Τὰ γὰρ ἀσθενέστερα δῆλον [ὡς] εὐπαθέστερα. *Infirmiora enim facilius affici certum eſt.* & rurſus *c. 14.* Ἀσθενὲς παθητικώτερον. *Debile facilius affici neceſſe eſt.*

Ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται καὶ ἐνδεδώκασιν] *Uterqe vulnus accepit & berbam porrexit* Xylander optimè. ſive, *manus dedit, & victus eſt uterqe,* & qi iraſcitur, & qi dolet. Dio Pruſæus *Orat. 16. pag. 245.* Ἀλλὰ διανοίας ἰσχυρᾶς ἐστι χρεία, μάλιστα μὲν ἀτρώτου καὶ πρὸς μηδὲν εἰκούσης. εἰ δὲ, μόγις μὲν ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τοῦ τυχόντος τιτρωσκομένης. *Sed opus eſt animo firmo, & maximè impenetrabili, nulliqe cedente, aut certè haud facilè, qiqe non qalibet à re vulneretur.* ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μόγις ῥ. &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem, vel feſtinantem fefellit. Libanius *in vita ſua pag. 53. D.* Ἐποίουν δὲ οὐδὲν αὐτοὺς δύσθυμον τοιοῦτον τῶν συμμάτων. ἴτως ἐν ἐτετρώμην. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipſis ejuſmodi commentis opus eſſet: ideo ſauciatus non fui.*

Παρὰ τοῦ μουσηγέτου] *à duce ſive præſide Muſarum.* qia *decimum* addiderat. at qis iſte Marco *Muſarum ductor?* Mericus Caſavbonus *Herculem* vult. Herculem certè Evmenius in *oratione de ſcholis inſtavrandis, Muſagetem, hoc eſt, comitem ducemqe Muſarum eſſe, accepiſſe* ait *Fulvium illum Nobiliorem, qi idem Herculis Muſarum in circo Flaminio ex pecunia Cenſoria fecit, cùm in Græcia eſſet imperator.* Qin & Svetonius *l. 2. c. 29. Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo* ſub *Augvſto extructa* meminit. Nam qod *Herculis & Muſarum*, legebatur, Iſaacus Caſavbonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit. qanqam Plutarchus in *qæſt. Rom.* communem fuiſſe aram qandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt avtor; inſtitutæ cavſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, qòd Evandrum literas Hercules docuiſſet. Cæterùm Evmenius idem, *Herculem Muſarum tutorem potiùs & defenſorem*, qàm *ductorem*

A *rem & præcentorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camænarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, qò mutuis operis præmiſſqe juvari ornariqe ſignificaret, Muſarum qietem defenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum*, an *Herculis Muſarumqe* templo, Naſo *artis l. 3.*

Nec rubor eſt emiſſe palám: venire videmus
Herculis ante oculos virgineumqe chorum.

& *Faſtor. l. 6. extremo.*

Dicite Pierides, qis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.

B *Sic ego, ſic Clio: clari monumenta Philippi*
Aſpicis, unde trahit Martia caſta genus. &c.
Sic cecinit Clio. docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuisqe lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Muſageta* tituhis iſte; hoc munus eſt, *Muſarum chorum ducere eiſdemqe præcinere.* qod & ex Lutatii *Hiſtor. commun. l. 1.* Probus Grammaticus aſſerit. Syneſius *Dione pag. 43.* de philoſopho. Προσεῖναι δὲ δεῖ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπερκείμενον τοῦ χοροῦ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, νῦν μὲν ταῖς Μούσαις συνᾴδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ συνήθει, νῦν δὲ αὐτὸν καὶ μόνας ᾄδειν. *Muneris acceſſione opus eſt, qod & ſibi peculiare habeat, & ſit caterarum choro ſublimius: qemadmodum Apollineæ fama eſt nunc Muſarum cœtui præeuntem, rhythmiqe præcentum auſpicantem concinere: nunc ipſum per ſeſe ſingulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de deis, c. 32.* Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μουσῶν ἐνομίσθη.

Ἐκ γὰρ Μουσάων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος,
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν, ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

C *φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὰ τοῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μουσικώτατον καὶ λευκότατον ἅμα εἶναι τῶν ὀρνέων. Ab hac cavſſa Muſarum antiſtes dictus eſt, & jocos cum Muſis celebrare creditus eſt.*

Eximii cantu Muſis & Apolline vati
Sunt, decoratqe ipſos in terris regia virtus:

inqit Heſiodus. Hinc cycnus Apollini ſacer eſt, qod ſit vocaliſſimus, & omnium avium candidiſſimus. Pavſanias *Eliac. l. 1.* in Junonis templo, qod eſt Elide, Ἡσιόδῳ μὲν ᾄδουσαι, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῶν ᾠδῶν. *Sunt & Muſæ canentes, modos præeunte Apolline.* Idémqe in *Attic.* diſertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι. *Muſarum ducem ſive præſidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tributæ meminit D & Plato, *de leg. l. 2.* Plutarchus *ſympoſ. l. 9. c. 14.* & *cur Pyth. metro oracula edere deſierit.* & Ariſtides *Orat. Platonic. 1.* ſed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in ſolem.* Apollinem cum μητηγέτην, tum & μουσῶν ἡγεμόνα non ſemel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat. 21.* Τὴν ἐλληδῆ ἁρμονίαν, ᾄδει μὲν ὁ Μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. *Veram barmoniam Muſarum canit chorus, dux earum inchoat Apollo.* Libanius denique *Orat. 2.* Μὴ πρὸς τὸ μουσηγέτου τοῦ πάντα ἐφορῶντος, &c. *Non ſinamus iſtud fieri per Muſarum ducem, qi omnia conſpicit,* &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Cle- F mens verò noſter *Strom. l. 6.* etiam Domino Deo noſtro appellationem hanc tribuit. Sed & Philoſtratus Antonino illi, cui *vitas ſophiſtarum* inſcripſit; & Galliarum Regi Franciſco Magno Cl. Caſavbonus in *notis ad Marci noſtri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικὸν] tranſponendæ ſunt voces primores. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτ. ſenſus exigit, idem prorſus habet *l. 5. §. 17.*

Τυραννικόν] ità *l. 6. §. 27.* ὠμόν πως. Verùm iſtic tyrannicum potiùs, qia velle ſe ſolum lege communi exemptum, *tyrannidem* ſapit.

§. 19. Ἀπαλειπτέον] vide *ſuprà §. 16.*

Τὸ μὴ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀποπωτάτοις] Ex Marci mente, non à ſe loqitur, qi non ab animo, non à mente ſua. Οἷον ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλήσεις καὶ ἀναλήψεις τι ποιῇ ἢ λέ-

νόμιζε. πάρεστιν δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ * συνειδήσεις ἐὰν ὅτι τοῦτο [a] ἡτιμωμένον ἐστὶ καὶ ὑποκαθηκλινομένον [b] θειοτέρου μέρους σοῦ ἐν σοὶ [c] θνητῇ μοίρᾳ τῇ σώματι καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

habeto. qartum esto, qicqid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

§. 20. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καί τοι φύσει ἀναφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, ἐνδεδεκατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ σῷ συγκρίματος. καὶ τὸ γεῶδες ὂν τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καί τοι καταφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕστηκε πλὴν ἐκ ἑαυτῶν φυσικῶν φάσιν. ἕτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, [d] ἐπειδάν που καταπαχθῇ σὺν βίᾳ, μένοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδέσιμον τῆς ἀναλύσεως

§. 20. Qicqid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi naturâ sursum feratur, utrumque ut tamen universi dispositioni obsequatur, in massa composita istîc detinetur. qicqid itidem in te terreum & aqeum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqeadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim disposita sunt, manent, donec dissolutionis signum

de-

* συνειδήσεις f.
a L. 3. §. 3.
b L. 12. §. 19.
c L. 4. §. 41.
d L. 3. §. 5.

ANNOTATIONES.

γη τις. *Quum simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loquitúrve.* l. 2. §. 16. qæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud est ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν. *Joan.* c. 18. v. 34.

Καθὸ σεαυτῷ ἐνειδίεις] *tibi ipsi exprobra* Xylander. *tibi ipsi exprobrabis* Casaubonus. τῷ καθὸ nevter rationem ullam habuit. ego malim *συνειδήσεις, secundum qod*, vel *in qo, conscius tibi futurus es.*

Ὑποκαθηκλινομένου τῷ θειοτέρῳ] Vide l. 7. §. 55.

§. 20. Πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *sympos.* l. 1. c. 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀριστοτέχνην ἡμῖν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, ὑ πανταχοῦ τὸ πῦρ ἄνω τάττοντα, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρεῖαι τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνάτοις,
Ναὶ μὲν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνῃσι,

φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἐνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν,

ἐκ ἧν ἡ φύσις δίδωσι χώραν, ἀλλ' ἣν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον πειθοῖ σύνταξις. *Ipsum adeò Deum vides, qem Pindarus noster optimum artificem cognominavit, non ubiqe supra ignem, infra terram posuisse, sed in eo usum ac necessitatem corporum sequtum. Empedoclem audi:*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hac constitutionem, qam non naturalis locorum distributio, sed novi operis confectio exigebat. Idémqe pavlò secius, *de facie Lunar. pag.* 927. *E.* Οὐδὲν ἔοικεν ὅλως μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἄντις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν. ἀλλ' ὅταν ἕκαστον ὑ χάριν γίγνοτε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτηδειόν ἐστιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μίσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. ὑδὲ τῷ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποσίλλον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Ναὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνῃ,
καὶ πάντως ὀρθῶς φύσιν, ὡς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμεμαθήκαν,

Ἐνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

καὶ εἰ πλείζει τὸ λιθῶδες τὴν ἕξιν (τὴν νοτίδα, f. *humidum* Xylander) ἐπικείμενον, ὑδίγε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κυφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπλάμενον ἴσχεται. μέμικται δὲ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἐκάστου φύσιν. ὕτως ὲν εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῷόν ἐστι πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, ὐκ ἐξ ἀνάγκης κατατεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. *Apparet nullam universi partem ipsam à se ordinem, situm, motumve habere propria, qa absqe ulla conditione naturalia possint dici. Sed qando unumqodqe, si cujus rei gratiâ ortum factúmve est, ei se utiliter movendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & afficiendum ita se præbeat, ut ejus saluti, pulcritudini, & facultati congruit: tunc videbitur natura convenienter collocari, moveri, affici. Etenim homo, qo non ulla res magis juxta naturam est facta, in sublimi habet maximè gravia & terrestria, circa caput: in mediis calida & ignita. Neqe ignis, qi supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is, qi in corde & ventriculo: sed qodvis horum congruè est utilitérqe ordinatum. Qin omnium ostreorum considera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea opprimunt humorem, cui incumbunt, neqe contra calor levitate suâ sursum evolans perit: sed omnia sunt commixta, inter seqe composita, pro rei cujusvis natura. Qamobrem probabile est, mundum etiam, siqidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aqam, ignem, aërem: non necessitate aliqâ elisa hac eo, sed ratione ita disponente. & *ibidem pag.* 926. *B.* Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ θαυμάσιε, μὴ μεθίσεις καὶ ἀπάγων ἕκαστον ὅπῃ πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου ἐνάγῃς. *Proinde vide tu homo belle, ne transferens & abducens unumqodqe eo, ubi natura illi locum videtur adsignasse, qandam dissolutionem mundi admittas.* Mox *pag.* 928. *A.* post ea qæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τῷ σώματός ἐστιν ὑπὸ κυφότητος ἐκπεσθείς, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πίπτωκεν εἰς τὸ κάθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν ἕτως ἑκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσκῷ δίκην, ὑπὸ κυφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τὰς ἄλλας ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταθμῷ διαφορᾷ ῥίψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατοῦντος. *Nam neqe oculus isthac in parte corporis est levitate eo compulsus suâ: neqe cor suâ gravitate in pectus delapsum est: sed utrumqe ita collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergò putemus terram huc pondere suo prolapsam, solem utris in modum sursum levitate suâ elisum, aut reliqas stellas velut in bilance momento facto ea in qibus sunt loca occupavisse, sed ratione prævalente.* Vise sis qæ sequntur. Deniqe de anima ipsa idem *ibidem pag.* 926. *C.* Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ὑ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνέρηται, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀσήματος αἰσθητῷ; *Ipsa anima annon contra suam naturam inclusa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipsa & cæteris, & sensu nullo videnda?*

Παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τῷ συγκρίματος] Ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύστασις τῶν ζώων ἐκ τοιούτων συνίσηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. ὐδὲν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτὴν χώραν. *Tota enim fortasse animalium constitutio ex talibus constat, qæ differunt propriis locis, nulla enim partium suam habet regionem.* Aristoteles *de cælo* l. 2. c. 6.

Τὸ ἐνδέσιμον τῆς διαλύσεως σημαίνει] Ἐνδέσιμον, vel à re *musica*, vel à re *nautica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri qeat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, qo præcentor sive chori præfectus cantandi reliqis avspicium facit. Hesychius. Ἐνδέσιμον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθαρίσμα. Ἐνδέσιμον, *citharæ pulsatæ sonus ante cantum.* & apud Svidam nescio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ὅιος ἐνδέσιμος εἶναι τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat novæ cantionis præludium.* Eò alluxit Aristoteles *polit.* l. 8. c. 5. Περὶ δὲ μουσικῆς ἔνια, — ἵνα ὥσπερ ἐνδέσιμον γίνηται τοῖς λόγοις, ὡς ἂν τις εἴποιεν ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. *De musica verò qadam — ut tanqam consentanea fiant rationibus, qas qis de ea dicens ostendat.* Ejusdem nomine, *de mundo* c. 6. Μίαι μὲν ἐν πάσαις ἁρμονίαι συναδοῦσαι καὶ χορευόντων καλῶν τὸν ἀρχηγὸν, ἐξ ἑνὸς τε γίνεται καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαίᾳ καλάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαι ἁρμονίαι ἐμμελῶ κεραννύνται. ὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ. καλῶ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδέσιμον ὑπὸ τοῦ Φερεπόλεως ἂν κορυφαίου προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς. &c. *Qi verò ex omnibus concentus existit consonantibus in cælo, chorumqe conficientibus, ut ex uno ille qidem oritur, ità in unum desinit. Qemadmodum porrò fit in choro, ut avspicanti præsuli avt præcentori accinat omnis chorus è viris interdum fœminisqe compositus, qi diversis ipsi vocibus gravibus scilicet & acutis concentum attemperant: eandem ipsi rationem statuimus & in Deo, qi universum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & universum ipsum cælum eos ad numeros moventur, qos Deus sursum qasi avspicando præcinendoqe emodulatur, qem à similitudine janè congrua coryphæum mundi rectè appellaveris, qasi præsultorem ipsum, hujusqe chori magistrum.* &c. hoc est, ut Plato *Euthyd. pag.* 193. *A.* Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποτρομήσαντος. *Qemadmodum chorus tremente magistro.* Julianus item Imperator *ad Jamblych Ep.*

42.

detur. an non iniquum est ergò, mentem tantùm tuam immorigeram esse, nec statione suâ acquiescere? & huic tamen nihil violentum injungitur, sed ea sola quæ ei secundùm naturam sunt. nec sustinet tamen, sed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil est aliud, quàm à natura defectio. qui & mens, quoties eventum aliquem ægrè fert, stationem tunc suam deserit: ad æquanimitatem enim & pietatem est condita, non minùs quàm ad justitiam. siquidem & ista ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus justis antiquiora sunt.

§. 21. Cui non unus idémque semper vitæ tenor est,

σημείωσι. α εἰ δεινὸν ἓν μόνον τὸ νοερὸν σὺ μέρος ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καὶ τοι b οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάττεται. ἀλλὰ μόνα, * καὶ φύσιν ἔχει αὐτῷ. εἰ μὴ τοι ἀνέχεται, * [ἄ] κ. ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀνωλαλήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδέν ἄλλό ἐστιν, ἢ c ἀφίσταμένου τῆς φύσεως. ℭ ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικόν, d καταλείπει ℭ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς e ἰσότητα γὰρ ℭ f θεοσέβειαν κατεσκεύασται, οὐχ ἧττον ἢ πρὸς g δικαιοσύνην. ℭ γὰρ h ταῦτα ἐν εἴδει ἐστὶ τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ i πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

a L.9. §.9.
b L.5. §.9.
c Sup. §.8.
d Sup. §.9.
e Sup. §.4,6.
f L.7. §.66.
g L.9. §.1.
h Sup. §.13.
i L.9. §.1.

§. 21. Ὦ, μὴ k εἷς ℭ ὁ αὐτὸς ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπός;

k L.2. §. 7. & 16.

ANNOTATIONES.

42. Ἐπεὶ δ' αὖ ὁς ἡμῖν τῆς μέλους τὸ εὐδόσιμον μηνύεις, καὶ θεὸν Ἑρμῆ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύασον κρούσαντι πρὸς τὴν χορείαν αὖτοι φέρονται, ἕτω κἀ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χορεσάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ συνομαρτοῦντες. *Verùm quando tu nobis ad canendum prais, & tanquam Mercurii virgâ nos moves atque excitas dormientes, etce ipsi quoque, sicut qi Bacchò thyasum pulsanti cum chorei & tripudatione occurrunt, sic ad plectrum tuum respondemus: perinde ut qi præsultorem ad numeri provocationem sequuntur.* Et Libanius *Orat. 3. in Constantium & Constantem pag. 150.* Ὅτι νῦν τὰ σωφρονοῦντα τῆς οἰκουμένης γένη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἀρμονίαν ἐκλεπόμενα, συνᾴδει, δυοῖν κορυφαίοιν ἐνδόντοιν τὸ μέλος. *Quia nunc temperantes ac modestæ totius orbis nationes, tanquàm in choro, concentum unum intendentes concinunt, duobus præcentoribus antistitibus melos ordientibus. In re navticà*, pro *celeusmate*, sive *carmine*, incondito plerumque satis illo, qò *celeusta*, id est, *hortator*, sive *portisculus*, remigibus præit, eosdémque ad opus suum exeqendum instigat. Philostratus minor *imag. l. 1.* in *Argo. pag. 855.* Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ εὐδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. *Hic verò signum, sive exordium remigibus canit.* Avtor innominatus à Svida lavdatus: Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ εὐδόσιμον ἐνέδοσαν. οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. *Hortatores remigibus adhortationis signum dederunt. Illi verò ob hanc adhortationem simul omnes remorum sonitu acclamárunt.* In re *militari*, etiam si nondum occurrat exemplum usurpationis istius, potest idem tamen eodem sensu usurpari, qo ἀναλητικὸν Svidæ exponitur, τὸ εἰς ἔφοδον scilicet. ut Pollux, *l. 1. c. 10. §. 19. classicum* illud, qò prælii ineundi signum datur. (siquidem & τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ Julianus illud περιφράζει) qâ etiàm statim post superiorem illam usus est imagine, avtor ille *de mundo.* Ὅτε δὴ ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενέτωρ, καὶ ἀόρατος ὢν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πᾶσι φύσει μεταξὺ ἠρεμοῦσί τε καὶ γῆς φερομένοις, κινεῖται πᾶσιν ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμοις καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἔκπυος ἀκούσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημίδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει. πάντα δὲ ὑφ' ἕνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τοῦ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. ἕτω χρὴ καὶ περὶ τὸ σύμπαντος φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ροπῆς ὀρνυομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. *Itaqe ille omnium princeps, parèusqe, animi tantùm sensu spectabilis, simul ac signum naturæ dedit inter cælum terramque vehentibus: earum unaqæqe in orbibus suis jugi motu cietur. Qòd verò in hisce rebus agitur, magnopere simile est iis qæ belli tempore inter homines factitantur. Namqe statim ut classicum exavdiri in exercitu cæptum est: alios ipse videas scuta sibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinantes. Rursus videas qi frenatos equos admittant, alios qi currus conscendant. Cùm interim sub uno ductore omnia moveantur, qi imperia & ipse significanda accepit ab eo, apud qem summa est imperii. Eodem modo nos & ipsos censere convenit de universo. Qum enim ab una vi impultrice cieantur omnia: fit utiqe quod cuiqe commodum est & conveniens.* ad qod vocabuli significatum allusit forsitan Lucianus in *Lapithis*, cùm ait Cleodemo, qi Stoicos incellere avebat, ἐνδόσιμον præbuisse Hętæmoclis epistolam, qæ pugnis turbisqe mox consecutis classicum qoddam præcinebat. Potest & Marco videri (qia διαλύσεως, id est, *dissolutionis* signum dicitur) esse τὸ ἐνδόσιμον hoc loco, qod τὸ ἀνακλητικὸν (prout & constanter id usurpatur) eidem *l. 3. §. 5.* idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Casavbonus acceperunt. Marci avtem mentem eximiè illustrant, qæ ex avtore illo *de mundo* adduximus: ex qo & ista, cùm eódem faciant cumprimis, subjunxisse non pigebit; Καθάλλ δὲ, ὅπερ ἐν νηὶ κυβερνήτης, ἐν ἅρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμών. τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν καθ' ὅσον τοῖς μὲν καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πολυπίνητόν τε καὶ πολυμέριμνον. τῷ δὲ ἄλυπον, ἄπονόν τε, πάσης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένῳ, πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπῃ βάλεται καὶ ὅπως. — ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτὸν, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διοικονομοῦντα διάκοσμον ὁρατῷ καὶ γῇ. *Ut verò summatim jam loqamur: qod in navi gubernator est, qod in curru agitator, qod in choro præcentor, qod denique lex in civitate, & dux in exercitu: hoc Deus est in mundo. Nisi si hactenus interest, qòd labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm huic illaborata succedant omnia, omnis molestia expertia, citrâqe corporis infirmitatem: qippe cui in loco stabili immotòqe collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu licèat, qo libitum est cunqe, & qo modo libitum est. -- Ejus enim auspiciis perenniter & compositè præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur.*

Οὐ δεινὸν τὸ νοερὸν ἀπειθὲς εἶναι] de querimonia ista, vide *ad l. 9. §. 9.*

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάττεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipsius adversum, nihil qod non eidem consentaneum planè sit. annon hoc est qod dominus Christus, Matth. *c. 11. v. 30.* Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; *Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.*

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ' ἃ μόνα ἃ. φ. vel, ἀλλὰ μόνα ἅ. κ. φ. vide Fabium ex *instit. l. 12. c. 11. ad l. 12. §. 32.*

Οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non sustinet, sed in contrarium fertur* Xylander. rectè. Et hoc est, qod Apostolus *ad Tim. Ep. 2. c. 2. v. 25.* ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντιοῦται. qem vide & *ad Rom. c. 8. v. 7.* nam qòd interpres Anglus τὸ ἀνέχεσθαι hîc *sursum ferri* reddidit, cùm ab usu vocabuli, tum & ab avtoris mente aberravit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

Ἀφισταμένου τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeóqe humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν] itaqe λιποτάκτης γίνεται, *stationis deserta reus est.* ut *suprà §. 9.* certè enim *stationem suam* deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, *v. 6* qi non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide *lib. 10. §. 25.*

Πρὸς ἰσότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *justitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Pavlum apud Lucam in *Act. c. 17. v. 26, 27.*

Τῆς εὐκοινωνησίας] εὐκοινωνησία (sicut *lib. 1. §. 16.* κοινωνημοσύνη) vocabulum, qod havd temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, qâ qis est εὐκοινώνητος, ut Aristoteles *Ethic. lib. 4. c. 1.* sive εὐμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς, ut Pavlus *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 58. Communicare ac largiri sua proclivis.* Verùm Marco istîc passivitatis significatum magis obtinet, affectúmqe eum denotat, qo *promptus qis est ad communem fatorum legem subeùndam*, eáqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide *suprà §. 13.*

Πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior*, inqit, *justitiâ* ipsâ est *pietas* & θεοσέβεια. vide *l. 6. §. 30.* qomodo ergò antiquissima omnium justitia, ex qa reliqæ virtutes universæ procedunt? *suprà §. 10.* Verùm ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qâ suum cuiqe, sive Deo, sive homini, tribuitur; illic strictiore, qâ homini qod est suum elargitur, & pietati, qæ erga Deum est, ἀντιδιαιρεῖται. utriusqe vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib. 12. §. 1.*

§. 21. Ὦ, μὴ εἷς, καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπός] Casavbonus *ad Pers. Sat. 3. v. 60.*

Est aliqid qò tendis?

ἔχεις τινὰ προθεῖς σοι τοῦ βίου σκοπόν; *finis ille ultimus est scopus,*

a L.1.§.8. ἵτ(ο) · ἑὰς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλε ζ βίε εἶναι ἃ δύναται. σὺκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ καὶ ἐκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ ζ τὸν τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ ἐχ ἡ παίζων τ ὀπωσῶν πολέμοι δεικνύζων ἀγαθῶν ὑποδύλησις ὁμοία ἐςὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶν δε πίνων,

b L.5.§.16. τατέςι τῶν κοινῶν, ὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ b τὸν

c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γὰρ εἰς ζ τὸν πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀναδήνων, πάσας

d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσ, καὶ κ ζ τὸ d ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσαι.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, κ τὸν καπηλίδιον,

e L.7.§.3. κ e τὴν πλοίαν τάτε καὶ ἀμφόβησιν.

§. 23. Σωκράτης κ τὰ τ πολλῶν δόγματα, λα-

f L.2.§.12. μίας ὑκάλ, f παιδίων δείματα.

l.4.§.44.l.7. §.68. §. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν. αὐτοὶ ᾗ ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης ὠδὶ ζ μὴ ἔρ-

hic unus idémqe per vitam totam esse non potest. non est satis qod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qalis scopus hic esse debeat. qemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus qæ vulgò hominum qoqo modo bona videntur, sed de certis qibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qi est civilis & communioni congruus proponi oportet. qi enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

§. 22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujúsqe pavorem ac trepidationem.

§. 23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

§. 24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunqe obtigerat, consîdebant.

§. 25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; qod

ANNOTATIONES.

pus, ad qem totâ vitâ collineandum: singulæ verò actiones instar sagittarum sunt, qas eódem jacimus. Philo de sacrific. Cain. & Abel. pag. 144. C. Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσι δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. *Scopo enim summarium illud capitulum, telis ejus apparatus assimilatur. ità intellige sequentia Persii verba;*
— & in qod dirigis arcum.
Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris qàm arcui. Virgilius *in Culice.*
— huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, —
Vide *ad lib.* 2. §. 16. & *l.* 10. §. 37. *Collineandi* avtem verbum, qo est usus ille, rei de qa agitur, eximiè competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimóqe concurrere, qemadmodum lineæ undiqaqe à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συμβελίᾳ, ἵνα σκοπὸν ὀφείλωμεν ἔχειν ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ πράγματι. *In consiliis unum oportet nos habere scopum omni tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim qòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* qanqam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, qò restituam, altiùs repetam. sic itaqe legitur, *de commun. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἕνεκα τὴν ἐκεῖ τοῦ ἀνδρὸς ὑπερσιλογίαν ἄξιον ἰσοῤῥοπῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων οἰκείων ὁμοῦ καὶ ἀλλοτρίων ἀπιδόσων παρὰ τὴν ἔννοιαν. ἔςι δύο τέλη καὶ σκοποὺς προκεῖσθαι τῷ βίῳ, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράτ|ομεν ἐφ' ἕν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν. *Nam cum alia, tum maximè hominis commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis, tum alienis contra notitias communes loqentis. Ut qum dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse: neqe omnia qæ agimus ad unum aliqid referri.* ubi pro ἀπιδόσων legendum, vel ἀφιδόσων, *nulli avt rei avt dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπράδυσιν, *à rebus omnibus dogmatibúsqe, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐςι, novam periochen ordiantur. alioqi qod tanqam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Ὅυτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλε τοῦ βίε εἶναι ἃ δύναται] Seneca *Epist.* 20. *Vitium est hac vita diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorúmqe. nemo proponit sibi qid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantùm mutat, sed redit, & in ea qa deseruit, & damnavit revolvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib.* 5. §. 8, 16. & *l.* 9. §. 23.

Ἀεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1. §. 8, 16. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infrà* §. 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæqe æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ἀγρεινὸν καὶ τὸν καπηλίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliqando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Καὶ τὴν πλοίαν] Allusit eódem & *lib.* 7. §. 3. Μυΐδιον ἐπλοημίναν διαδρομάς. *Musculorum perterritorum discursus.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ὑκάλει, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas Idémqe in *Phædone*, plerósque τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *Dissert. lib.* 2. *cap.* 1. Οὐ γὰρ θάνατον, ἢ πόνον φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. — ἔδει μὲν οὖν [οὖ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγήν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῷ δόγμα, τὴν ἀνεπιτηδευσίαν, καὶ τὸ ἀφυδές, καὶ ἀδιαφόρητον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ πρόσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' ἄδειν ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. τί γάρ ἐςι παιδίον; ἄγνοια, ἀμαθία. Θάνατος τί ἐςι; μορμολύκειον. *Non enim mors avt labor est terribilis, sed timor laboris avt mortis. Opponenda igitur [non] morti erat fuga; sed opinioni de illa concepta neglectio, alacritas, & constantia. Has res Socrates rectè larvas nominabat. Ut enim pueris larvæ horribiles & metuendæ propter imperitiam videntur; ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi qod ut pueri, ita & nos larvis qibusdam movemur. Qid enim est puer? insciti a, ignorantia. Mors qid est? larva.* Socrates itaqe non *plebis dogmata lamiis larvisqe* conferebat, sed *idiotas* eorúmqe *dogmata puerulis, externa* ista, qæ illos terrere solent, *larvis.* Epictetus ipse pariter *lib.* 3. *c.* 21. Ὅταν δή τις διὰ τάτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζήτει τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ πρωσωπεῖα φοβερά ἐςιν. ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὀσράκινά ἐςιν, ἔσωθεν δ' οὐδὲν ἔχει. *Si itaqe per illa terruerit illum, dic illi: abi, qære pueros; illis larva terribiles sunt: ego avtem scio, testaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l.* 2. §. 12.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenisqe indulgebant ea Spartani, qæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii qidam Spartæ aliqando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illius avtores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἰφιᾶσιν ἀσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterùm Ælianus *l.* 2. *c.* 15. pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas fuligine tinctas* refert, edictúmqe ab Ephoris in hæc verba; ἐξεῖναι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indecorè se gerere.* Advenis itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; qod suis qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur. siqidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *instit. Lacon. pag.* 238. *D.* Ξενηλασίας δὲ οὐδὲ ὄνομα ἦν, (de Lycurgo sermo habetur) ὅπως οἱ παρεισρέοντες μὴ διδάσκαλοι κακῶν τινῶν τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. *Qin & arcuit Spartâ peregrinos, ne in urbem illi se insinuantes malum aliqod cives docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c.* 6. *primos* eos *penulam ludis excogitásse, nè vel hyeme voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* qod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërtius *l.* 2. *c.* 25. Ὑπερφρόνησε δὲ κ' Ἀρχελάε τοῦ Μακεδόνος, κ Σκώπα τοῦ Κραννωνίε, κὴ Εὐρυλόχε τοῦ Λαρισσαίε, μήτε χρήματα προσιέμενος αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτὸς ἀπελθών. *Archelaum praterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Eurylochúmqe Larissæum aspernatus est magno animo, qum neqe ab eis missas pecunias accepit, neqe ad eos proficisci voluit.* De Perdicca nihil. Imò, qod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à qo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm sub-

nè pessimo? inqit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre nequeam.*

§. 26. In scriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria semper habeamus antiqorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum suspicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò cursum servant, eodémqe modo peragunt opus suum; útqe ordinem eorundem observemus, & puritatem, & nuditatem. astri siqidem velamentum nullum est.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle succinctus,

χεῖραν παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίστῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τυτέστι, μὴ ἐν παθῶν ἀ δυνηθῶ ἀνήλπιστος σαι.

§. 26. Ἐν τοῖς τ * Ἐφεσίων γράμμασι, παρέγγελμα ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τ παλαιῶν τινῶν τ ἀρετῇ χρησαμένων. * Ἐπικουρείων f.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔωθεν [a] εἰς τὸν ἀέρανὸν ἀφοράν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τ [b] ἀεὶ κ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτ ἔργον διαγινύοντων, κ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητ, καὶ τῆς γυμνότητ. οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρα. a L.7.§.47. b Sup.§.21. 9.§.9. c L.10.§.1. l.12.§.2.

§. 28. [r] Οι ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένο,

ANNOTATIONES.

subjicit Seneca: *Primùm in ipsius potestate erat non accipere, deinde ipse dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat qod utiqe ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat aurum & argentum; recepturus contemptum auri & argenti. non poterat ergo Archelao referre Socrates gratiam? & qid tandem erat accepturus, qantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Qænam ista *Ephesia scripta?* aut *literæ* etiam *Ephesiæ?* nam Magicos nescio qos characteres, & vocabula barbara sub hoc titulo etiam proverbio celebrata, discimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Hesychio; Suidâ; Eustathio *ad Iliad.* π. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenset & explicat: & *l.* 1. ad *Dactylos Idæos* autores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis istiusmodi, qæ ad mores componendos spectant, commune fuisse. forsan Marcus scripserat ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων, sive τῷ Ἐπικούρῳ γράμματι. Indè enim istiusmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* suprà laudaverat Marcus ipse *l.* 9.§.41.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινῶν τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Seneca *Epist.* 11. *Aliqis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanqam illo spectante vivamus, & omnia tanqam illo vidente factamus. Hoc Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. magna pars peccatorum tollitur si peccaturis testis assistat. aliqem habeat animus, qem vereatur, cujus autoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qi non aspectus tantùm, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi sic aliqem vereri potest, ut ad memoriam qoqe ejus se componat atqe ordinet! qi sic aliqem vereri potest, citò erit verendus. Elige igitur Catonem. si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipsius animum ante te ferens, & vultum; illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. opus est, inqam, aliqo ad qem mores nostri se ipsi exigant. nisi ad regulam, prava non corriges.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam spectet Epicurus. Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere qem respicias, qem intereesse cogitationibus tuis judices. hoc qidem longè magnificentius est, sic vivere, tanqam sub alicujus boni viri, ac semper præsentis, oculis. sed ego etiam hoc contentus sum, ut sic facias qacunqe facis tanqam spectet aliqis. omnia nobis mala solitudo persuadet. cùm jam profeceris tantùm, ut sit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum autoritate custodi. aut Cato ille sit aut Lælius, aut cujus interventu perditi qoqe homines vitia supprimerent, dum te efficis eum, coram qo peccare non audeas. cùm hæc effeceris, & aliqa cæperit apud te tui esse dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epist.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præsentiâ esse utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus à S. Victore in *Epist.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthus. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipse hominem consilio meo, cujus vita exemplar sic cordi tuo inhæserit, reverentia insederit, ut qotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitati assurgas, vitam ordines, mores componas. hic præsens tibi sit qandocunqe volueris: occurrat sæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cogitabis; ac si videat, ac si arguat, emendare cogêris.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Θέλητον ἀρέσαι αὐτὸς ποτε σεαυτῷ. θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. εἶθ' ὅταν προσπίπτῃ σοι τὶς φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴδοι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴδοι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἱκίτης. ἀρκοῦν κἂν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας πρὸς τοῦτο γίνῃ αὐτοξετάζων, ἂν τε τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς ἂν τε τῶν ἀποθανόντων. « *Velis tandem ipse placere tibi? velis pulcer videri Deo? desiderato purus cum teipso puro esse, & cum Deo. Deinde si qod tibi visum est ejusmodi incideris, Plato ire jubet ad prodigiorum expiationem, & ad Deorum, qi mala averruncent, fana supplicem proficisci. Satis etiam fuerit præstantium virorum alicujus consuetudinem te consectari; apud illum esto, teqe cum eo comparato, seu viventium qempiam*

* Plato *de legibus lib.* 9.

habeas, seu defunctorum. Vide & Isidorum Peluslotam *lib.* 3. *Ep.* 91. Cæterùm, qod Clemens præclarissimè *Strom. lib.* 7. *pag.* 719. *D.* Εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδὼ, πρὸς τὸ κρεῖττον αἰεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς μᾶλλον ὁ συμπαὼν αἰεὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ, οὐκ εὐλόγως ἂν ἑαυτὸν παρ' ἕκαστα κρεῖττον εἴη εἰς πάντα, καὶ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὴν διάθεσιν; τοιοῦτος δὲ ὁ πάντῃ παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένος. πάντῃ τοίνυν παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένοι, πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργοῦμεν αἰνοῦντες, πλέομεν ὑμνοῦντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν εὐτεχνῶς ἀναστρεφόμεθα. *Si autem alicujus viri boni præsentia, propter observantiam & reverentiam ejus, qod est præstantius, eum, qicum versatur, semper format & effingit: qomodo is, qi cum Deo semper est præsens, non jure se melior semper evadat in omnibus, & factis, & verbis, & affectionibus? Talis est is, cui est persuasum, Deum ubique adesse. Ubiqe ergo Deum adesse persuasi, per totam vitam diem festum agentes, agros laudantes colimus, laudantes navigamus, & ex omni alio vitæ instituto, ut decet, ex arte versamur.* vide *ad l.* 6.§. 28.

§. 27. Ἔωθεν εἰς τὸν ἀέρανὸν ἀφοράν] Monitum istud Pythagoricum cœlum singulis matutinis suspiciendi, non abhorret à Platonico illo forsan, *l.* 7.§. 47.

Ἀεὶ καὶ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *suprà* §. 21. & *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς πᾶσι χωρεῖ. *In cunctis æqabilitatem.* Plinius minor *l.* 3, *Ep.* 1. *Me ut certus siderum cursus; ità vita hominum dispositu delectat.* Aristotelis nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε ἀέρια διὰ τοῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διακεκόσμηται, καὶ ὅποτε ἀλλοιωθέντα μετενήνεκται. *Quæ maximè eximia sunt inter res sensu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut sidera, ut sol & luna. Unde fit, ut cælestia, concinno ordine digesta, suas ipsa vices conservent perennes & constitutas, nullique obnoxias mutationi.* De motûs autem solaris cœlestisque constantia, nullâ ratione aut creaturæ vi interrumpenda, Deus ipse per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui constantiam in recto justóqe havd imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, autor est apud Svidam autor innominatus; Ὃν δυσχεράτερον ἄν τις ἀποτρέψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. *Quem à sua virtute difficilius averteris, qam à consueta via solem.* in vero, à Fr. Bonaventura Ingolstad. Pontifici Romano, autor est Petrus Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa solis instar in eodem veritatis cursu permanet; neqe ab ea magis dimoveri potest, qam terra à centro suo.* Cæterùm de hoc ipse viderit. ἡμεῖς δέ τοι οὐ ταχυπειθεῖς. *nos verò non citò persuademur.* Talem certè sapientem suum Stoici prædicabant. Ad hoc, qantum humana ferebat conditio, eniti suos Pythagoras volebat. Sed & Seneca *Ep.* 77. *Virtutem non flamma, non ruina inferiùs abducet; hæc una majestas deprimi nescit: nec proferri ultrà, nec referri potest. sic hujus, ut cælestium, stata magnitudo est. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 530. *C.* Αὕτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς Θεόν, τὸ φυλάττειν τὸν νοῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὕτη δὲ νοῦ σχέσις, ὡς νοῦ. ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. *Hæc est enim qa fit, qoad ejus fieri potest, Dei assimilatio, mentem conservare in ea habitudine & relatione, qa sit in iis, qa sunt eadem: hæc est autem mentis habitudo tanqam mentis. Varia autem affectio fit per eam, qa est erga res materiales, affectionem.* Idémqe *l.* 2. *pag.* 383. *B.* Ἡ πίστις οὖν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἐλομένην αὐτὰς ψυχήν. *Fides ergò & cognitio veritatis efficiunt, ut qa eas acceperit anima, eodem modo & semper similiter se habeat.*

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. §. 1. Aliâ ratione, de Deo, Seneca *Epist.* 31. *Deus nihil habet; nudus est.*

Οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρα] *Astris enim nullum est velamentum* Xylander. *Nullum astrum velamentum aliqod habet* Casaubonus. havd incommodè uterqe. ἄστρων tamen ille legisse videtur.

§. 28. Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, qod à mulieribus Athenien-

γ⊙, ὅτι ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε. καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδουμένοις καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτι αὐτὸν εἶδον ἄτως ἐσκλημένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, ἀ πρότερον ἄρξεις, πρὶν ἄρχθῆς. Ἔτι

qando Xanthippe veſte ipſius ſumptâ foras ſe proripuerat. qæqe amicis ſuis dixerit, pudore ſuffuſis pedémqe retrahentibus, cùm ſic indutum illum conſpicarentur.

§. 29. Nec in ſcribendo, nec in legendo aliis præcipias, niſi priùs præceptum fuerit tibi. in

ANNOTATIONES.

ſibus factum fingit Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, ſive *concionem habentibus fœminis*. Hiſtoriam nuſquam legiſſe memini. At contrà Ælianus *hiſt. var. l. 7. c. 9, 10.* Phocionis uxorem narrat mariti veſte ſolâ indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum ſæpe prodiiſſe. qod & ille σωφροσύνης μεγάλης, *continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam ſpectandam viri veſte amictam prodire recuſâſſe; illúmqe dixiſſe, Ὁρᾷς, ὡς οὐ θεωρήσουσι, θεωρησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *Vides te non tam ſpectaturam, quàm ſpectandam, proficiſci.* Ea interim videtur ſors fuiſſe Socratis, qæ & Epaminondæ fuerat; qem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ἕνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuiſſe: qod cùm ad fullonem opus eſſet mundandum mittere, domi interim coactum ſeſe continere. refert & Joannes Chryſoſtomus *adv. vituperat. vit. monach. l. 2.* Eadem ſcilicet Imperatoris illius magni ſors, qæ ſubulcorum Ithacenſium, *Odyſſ. ξ. n. 513.*

Οἷς δ' πολλαὶ χλαῖναι, ἐπημοιβοὶ καὶ χιτῶνες.
--- μία δ' ἕκη φωὶ ἑκάστῳ.
Qibus non multæ chlænæ mutatoriaqe tunica.
--- *una autem ſola viro ſingulo.*

qanqam inſtructior pavlò Epaminondæ pavpertas, qàm ſophiſtarum paris illius, Procreſii & Hephæſtionis, de qibus Evnapius, ἓν γὰρ αὐτοῖς ὑπῆν ἱμάτιον καὶ τρίβωνιον, καὶ πλέον οὐδέν. *unicam tantùm utrique penulam communem fuiſſe*: itaqe alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum neceſſariò ſtragulis involutum in ædibus delituiſſe. qod avtem in Epaminonda pavpertatis fuit, id parcitati ſordidæ in qibuſdam adſcribit Theophraſtus, cùm inter alios τῷ ἀνελευθέρῳ *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῶ θοιμάτιον ἐκπλύναι. *Veſtem qando à ſordibus purgandam locavit, domi tantiſper ſe continere.* Penuriæ extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telavge neſcio qo retuliſſe Æſchinem, avtor eſt apud Athenæum *l. 5.* Maſurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίῳ φορήσεως καθ' ἡμέραν ἡμιοβόλιον κνάφει τελέσαι μισθὸν, καθίῳ ἐζωσμένον. *Qod ob veſtem ſordibus purgandam, qam geſtabat, qotidie fulloni dimidium obolum pro mercede ſolveret: villoſâ pelle cingeretur.* qomodo de Socrate Marcus iſtic.

Καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδουμένοις] Socrati nimirum ſolenne fuit, feſtivo aliqo commento eludere, qas alii ægrè ferebant, uxoris ſuæ in ſe admiſſas procacitates & protervias. Ejuſmodi enim fuerat, qod qærenti qomodo Xanthippæ rixas & convitia ſuſtinere poſſet, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοήματα ἀνέχῃ. *qomodo tu*, inqit, *anſerum tuorum ſtrepitus*: illóqe ſubjiciente, *at illi mihi ova pulloſqe pariunt*, regeſſit Socrates, & *illa mihi liberos*. Laërtius *l. 2.* ubi cur *gallinas* Eraſmus pro *anſeribus* ſubſtituerit, neſcio. Nec abſimile, qod Evthydemo, qem ad cœnam domum ſecum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis æſtum, poſt contumelioſè dicta non pavca, menſam tandem evertiſſet, Παρὰ σοὶ δὲ ἅ πρώην ὄρνις τις αἰσχλᾶσα ταυτὸ τοῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inqit, *nuper, cùm apud te eſſemus, gallina qadam involans idem ipſum fecerat? nec nos id moleſtè ferebamus.* Habet Plutarchus *de irac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqill.* ejuſdem avtem κόμματος qippiam videtur fuiſſe, & qod iſtâ occaſione protulerat. Socratem certè à Xanthippe peſſimè ac procaciſſimè habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tuliſſe, docent nos avtores havd pavci. Syneſius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 58.* Αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' οὐδὲν ἐκώλυσε Σωκράτην ἐυθυμεῖσθαι καὶ καταφρονούμενον. *Nam qod ad Xanthippam attinet, prob contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contemptu latiſſimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieronymus *ad Paulin. de ſtud. ſacr. liter. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis; ad minores artes veniam, & qæ non tam linguâ, qàm manu adminiſtrantur: agricolæ, cæmentarii, fabri, metallorum lignorumve ceſores, lanarii qoqe & fullones, & cæteri qi variam ſupellectilem & vilia opera fabricantur, abſqe doctore non poſſunt eſſe qod cupiunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. A.* Τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μίγεθος, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τῶ μηδενὸς ἀξίων. *Neqe enim optimus ordo eſt priùs docere ac poſtea diſcere, non diſcam divina, & uſqe adeò magna & ſublimia, ſed ne aliud qidem qicqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. 1.* Ἀλλ' οὐδὲ ξίνον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρον εἰς ὄνειδος, ὥσπερ οὐδὲ ναύλῃ

τῶν ἐυδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρῳρεῦ καλῶς τοὺς ἀνίμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τοὺς ἄλλους. εἰ δὲ βούλει, σεμνιώτερον γενέσθω τὸ παράδειγμα, καὶ παλαιότερον καλῶ, τὸ στρατηγῆσαί τε καὶ πολίτας πεῖσαι ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι. *Nec verò alienum ac prapoſterum eſt, multos ex iis, qi divinarum rerum ſtudio dediti ſunt, è ſubditorum claſſe atqe ordine ad imperium evehi, nec ab uſitatis philoſophi legibus remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qemadmodum nec probro navtæ proretam eſſe, nec proretæ, qi ventos rectè & cum lavde obſervârit, clavum regendum ſuſcipere: avt, ſi lubet, forti ac ſtrenuo militi cohorti præeſſe, & ei, qi cohorti rectè præfuerit, exercitum ducere, totiuſqe belli principatum ſuſcipere.* Qod avtem de navtis hîc dixit pleniùs expoſuit *Orat. in Baſil.* Ἐπαινῶ δὲ τὸν ναύτην νόμον, ὃς τὴν κώπην πρότιστον ἐγχειρίσας τῷ νῦν κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρῷραν ἀγαγὼν, καὶ πιστεύσας τὰ ἴμπροσθεν, οὕτω ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν ευφθῆσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνίμων διάκρισιν. *Verùm lavdo navticam legem, qa gubernatori futuro primum remos tradit, deinde ad proram eum collocat: ſicqe prioribus muneribus ipſi commiſſis, tandem eum poſt diuturnam remigationem, ac ventorum obſervationem ad gubernacula conſtituit.* qam imaginem ab Ariſtophaneis in *Equitib. Act. 1. ſc. 3. n. 305.* illis mutuatam cenſet Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* ſuis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν παιδαλίοις ἐπιχειρεῖν.
Κἄτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι, καὶ τοὺς ἀνίμους διαβρῆσαι
Κἄπα κυβερνᾶν αὐτὸν αὑτῷ.
Remigem oportere ante eſſe aliqem, qàm clavum in pupe tenere:
Ac poſtea demum proretam agere, atqe obſervare aquilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo.

qod de militibus, havd multùm abludit ab eo qod Evpolis in *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάσκεψιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Non prudenter, ô ſenex, egiſti, hunc ſtatum
Subito qi ſuſcepiſti, antequam artem didiceris eqeſtrem.

Huc pertinet & Antiſthenis illud, qi Athenienſibus conſuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambroſius Laërtii interpres, nec Eraſmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. cùm ille vertit, *aſinos ut eqos deligerent*; iſte reddidit, *aſinos aqè ac eqos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum eſſet, *ut aſinos eqos fieri decernerent.* i. e. pſephiſmate, ſive decreto ſancirent, ut aſini fiant eqi. qod cùm illi ἄλογον, abſurdum, & rationi contrarium eſſe dicerent; regeſſit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ἡμῶν, μηδὲν μαθόντες; μόνον δὲ χειροτονηθέντες. *Atqi imperatores veſtro ſolo ſuffragio fiunt, qi artis imperatoriæ nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto veſtro poſſunt ex aſinis eqi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi ſuffragiis ſuis id ſi ſciſcerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *aſinus equs*, avt *ut ſimia leo fieret.* qod Gregorius Romanus *1. in regeſt. l. 1. Ep. 5. ecce ſereniſſimus Dominus imperator fieri ſimiam leonem juſſit.* & *qidem proviſione illius vocari poteſt, fieri avtem leo non poteſt.* Itaqe ſcitè Gregorius Nazianzenus *Orat. à rediru*, qem & Gregorius ille alter forſan legerat, τὸ γὰρ τέταρτον τῆς εὐγενείας γένος τόμε ἀξιώσω λόγῳ τε ἐν γράμμασι καὶ προσάγμασι, ὅλως καὶ κάλλει ἀποδείξωμαι τὸ ἐν χρώμασι, καὶ πίθηκον αἰδεσθῶ λέοντα εἶναι κεκελευσμένον. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum ullo loco ac pretio habebo, qum pictam qoqe pulcritudinem lavdandam duxero, ſimiámqe ob id venerari cæpero, qod leo eſſe juſſa ſit.* Poterat & pro *ſimia canem* dixiſſe; cùm, ut Epiphanius etiam *hær. 57. §. 6.* κακῷ κυνὶ ὄνομα λέων, *peſſimo cani leonis nomen*, havd infreqenter inditur.

Οὐ πρότερον ἄρξεις πρὶν ἀρχθῆς] Nihil hoc axiomate apud omnes omne genus avtores tritius. Solon apud Laërtium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. *Impera, ubi priùs didiceris parere. Regi enim cùm didiceris, ſcies regere.* Et Clitarchus apud Antonium *meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. *Si parere non didiciſti, imperare ne aggrediter.* Iſocrates in *Nicocl.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μαθῶσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multò commodiùs poterunt imperare.* De ſe Tullius rex apud Dionyſium Halicarnaſſeum *l. 4. p. 239.* Παράσημον ποιῆσαι φασὶν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσαμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Conaber declara-*

re

in vita multò magîs sic se habet.

§.30. *Cùm liber haud sis, jus loqendi non habes.*

μᾶλλῳ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

§. 30. [a] Δοῦλος πίφυκας, ὦ μέτεσί σοι λόγου. a *Tragic. N. Q. Philo de boni libert.*

§. 31.

ANNOTATIONES.

re scire me & bene regere, & modestè ferre imperium. Plato *de legib. l. 6. pag. 862. E.* Δεῖ δὴ πάνυ ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δυλεύσας ὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. καὶ καλλιπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δυλεῦσαι μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρξαι. *Existimare de omnibus hominibus id qisque debet, qod qi nunqam servivit, is laude dignus esse dominus nunqam poterit. Ideoque gloriari qemque oportet magis qod bene servierit, qam qod bene fuerit dominatus.* Aristoteles *polit. l. 3. c. 4.* Διὸ καὶ λέγεται τῦλο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν ἓν ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. *Quamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare posse, qi non prius sub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Pastor.* Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. *Non bene est imperaturus, si sub imperio non fuerit.* Idem *ibidem l. 7. c. 14.* Τὸν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qi enim imperare velit rectè, oportere ajunt prius sub imperio fuisse.* Seneca *de ira l. 2. c. 15. Nemo regere potest, qi non & regi.* Itaqe de Agesilao Plutarchus hoc illi profuisse ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τῦ ἄρχεσθαι. *Venisse ad imperium, non indoctum sub imperio esse.* Josephus *antiq.* Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς, μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν εὖσονται, παελθόντες εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qi didicerunt bene parere, & imperare scient, ad imperium qum pervenerint.* Philo Judæus. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν ἐυθὺς μαθήσεται. ὐδὲ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀναψαῖό τις, ἄρχων ὢν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθῃ καὶ προπαιδευθεὶς τὸ ἄρχεσθαι. *Qi didicerit parere, & imperare statim discet. Nam qi subjici non antea didicerit, & obedire institutus fuerit, is neqaqam verus est princeps, licet totius terræ & maris imperium habeat.* Utrumqe exhibet Maximus *collect. c. 46.* Cicero *de legib. l. 3. Qi bene imperat, paruerit aliqando necesse est: & qi modestè paret, videtur, qi aliqando imperet, dignus esse.* Isidorus Pelusiota *l. 5. Ep. 455.* Οὐδὲν ὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἦρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσαι καὶ ἐν ἡγεμόσι. οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωτεύειν, καὶ πρωλοσαλεῖν πρόκειροι, κ) πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀνεπιτήδειοι, ὕλοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιληδεόταλοι. *Ad rectè aliis imperandum, nihil aqè valet, ut alteri legitimè paruisse. Qi cum rectè obedit, is imperando excellet. Faciles & vero proclives sunt ad factiones, qi sua respublica principes esse cupiunt.* qam sententiam claram satis sanè, & concinnè conceptam, interpres fœdissimè ut multas alias ejusdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep. 225.* & *275.* Ab alia mente, nec vera tamen certáve minùs, Plutarchus *ad princip. inerud. pag. 780. D.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ κυβεύτης, ἀυλὸς ἀσφαλὴς γενόμενος καὶ ἀδιάστροφος, ὕτως ἀκριβύειν τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς ἀυλὸν ἐφαρμογῇ καὶ παραβύσει συμφορμοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτον ἀρχὴν κλησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ καλυβύνοντα τὴν ψυχὴν, κ) κατασησάμενον τὸ ἦθος, ὕτω συναρμόττειν τὸ ὑπήκοον. ὅτε γὰρ πίπτοντός ἐσιν ὀρθῦν, ὅτε διδάσκειν ἀγνοῦντος, ὅτε κοσμεῖν ἀκοσμῦντος, ἢ τάττειν ἀτακτῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. *Enimverò sicut necesse est primò omnium ipsam regulam rectam & firmam esse, atqe ita deinde ea qibus applicatur, ipsa qoqe sus similia facere atqe ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in seipso imperium moresqe rectè constituere atqe dirigere? postea ei subditos accommodare. Nam neqe cadentis est erigere, neqe componere incompositi, neqe ordinare inordinati, neqe imperare nulli imperio subditi.* ubi non possum probare qod Henricus Stephanus pro ὀρθῦν vult τρίχειν substitui: qem tamen M. Bernardus seqitur *var. lect. l. 3. c. 17.* hoc avtem fit, ut Plato *polit. l. 9.* Ὅταν ἑαυτῦ τις ὢν ἀκράτωρ, ἄλλον ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν. *Neqe enim exercitum continere potest imperator,* (avt populum princeps) *qi se ipse non continet.* Cicero *ad Quint. frat. Tunc incipiet aliis imperare, cùm ipse improbissimis dominis, dedecori & turpitudini servire desierit.* Idem *parad.* 5. vide *l. 1. §. 15, 16.* & *l. 2. §. 2.*

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] siqidem, *Ars est artium regimen vitæ.* Joannes Gerson *de recidiv.* vide *suprà ad §. 5.*

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus est τρίμελρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni pag. 871. C.* Ὅθεν, inqit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφη.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, ὦ μέτεσί σοι λόγου.

Qamobrem laudantur illi senarii, ut consoni philosophorum sententiæ:

Cum lege servus nullum habet commercium.

Rursus alius.

Cùm liber haud sis, jus loqendi non habes.

tria dixerat, sed ubinam tertium? nusqam comparet. legas, me avtore, τὰ τρίμελρα, non τρία μέλρα. Qòd avtem præfixâ cavssali superioribus annectit ista Mericus Casavbonus, qasi ab ortûs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo scilicet disciplinâ cuiqe ad virtutem opus esse, qia servus qisqe natus sit, hoc est, sensibus brutisqe affectibus addictus, cognitione avtem solidâ, rationéqe rectâ destitutus; probare non possum. Primò siqidem Stoicis istud hayd placet, vitia à natura, sive ingenita, esse; non magìs qàm virtutes. Tum non omnes in universum mortales, sed servos solos spectare qod à poëta hîc dicitur, ex Philone liqet: & servos qidem ἀργυρωνήλους τε καὶ αἰχμαλώλους, *argento emptos & captivos*, æqè ac vernas οἰκογενεῖς, *domi natos.* Itaqe τὸ πεφυκέναι, hoc loco, non *natum esse* significare videtur, sed eodem sumi sensu, qo in eodem ferè argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἰ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πίφυκ' ἀεί;
Ah, ah, qàm mala semper est servilis conditio.

& à Theognide in illis;

Οὐποτε δυλείη κεφαλὴ ἰυθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.
Nunqam servile corpus rectum est,
Sed semper obliqum, & cervicem obliqam habet.

δοῦλος πέφυκας, i. e. δοῦλος εἶ, *servus es.* Ubi nec spernendam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter ista describendum animadvertit ipse, in priore versiculo vocabulum idem hoc forsan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.
Οὐκ ἔφυ μετεῖναι, ἀνὶ τῦ, ὦ μίτεσι, ᾧ μετεῖναι ὠκ ἔστιν.

qomodo Evenus apud Aristotelem *Ethic. Eudem. l. 2. c. 7.*

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιηρὸν ἔφυ.
Ingratum est qicqid necessarium est.

Et apud Herodotum *l. 7.* Thessali; ὐδαμᾶ γὰρ ἀδυναμίης ἀνάγκη κρίσσων ἔφυ. *Numqam impotentiâ potior est necessitas.* Evripides *Orest. n. 1610.*

M. Ἄπαιρε θυγλρὸς φάσγανον. O. Ψευδὴς ἔφυς.
M. Ἀλλὰ κλαυσῖς μῶ θύγαλερ; O. Οὐ ψευδὴς εἶ' εἶς.
M. *Amove ensem à filia.* O. *Mendax es.*
M. *Interficies meam filiam?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἔφυς & εἶς. Denique λόγος istîc *rationem* non significat; qasi de *servis* dicatur, qod Homerus *Odyss. ρ. v. 322.* & ex Homero Plato *de leg. l. 6.* & Athenæus *dipnos. l. 6.*

Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρελῆς ἀποαίνυλαι ἰυρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, ἐυ' ἂν μιν καλὰ δὸλιον ἦμαρ ἕλησιν.
Dimidium enim virtutis avfert latè sonans Jupiter
Viri, qando ipsum servilis dies occupat.

sed *sermonem*, sive *orationem* designat, utì & Philo ipse nos docet, qi verbis versibúsqe illis ait νόμων μετουσίαν, qod priora spectant, καὶ ἰσηγορίαν, qod posteriora respiciunt, id est, *lege agendi facultatem*, & *liberam suffragii cum reliqis ferendi potestatem*, vel etiam, latiùs sumendo, *sermonis libertatem*, esse servis denegatam. qomodo παῤῥησίαν eisdem interdictam, Julianus *de cynism. Orat. 2.* Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμ& ὐ μεταδίδωσι παῤῥησίας. qanqam ἰσονομίαν qam cum ἰσηγορίᾳ is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, sed secius sumptâ, disputat Isocrates, in *Areopag. p. 247.* ubi ait, Ὥσθ' ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν, δημοκρατίαν. τὴν δὲ παρανομίαν, ἐλευθερίαν. τὴν δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in petulantia democratiam, in legum neglectu libertatem, in confidentia æqalitatem esse positam existimarent.* Vult nimirum senarius ille, verum esse de *servis*, qod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημέν&, ὐδὲ τι εἰπεῖν
Οὐδ' ἔρδειν δύναται. γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.
Nam cui pauperlas est addita, nil facere audet,
Nil fari. lingvam vincula sæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους nescio qis, δουλείαν ἅπασαν, ψυχῆς γλωτλόκομον κὴν δεσμωτήριον, διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμὸν, *servitutem omnem, cùm ori fiscellam obducat, esse animæ capsulam ac carcerem qendam.* itaqe δοῦλον μηδένα γενέσθαι ῥήτορα, *servum neminem unqam rhetorem extitisse*; cùm aliæ tamen artes atqe instituta humaniora etiam in servos cadant. Verùm Svidas ubi Sibynnium qendam Theodectæ servum, οἰκετῶν πρῶτον ῥητορεῦσαι, *è servis primum omnium rhetoricam professum* ait, plures deinceps idem factitâsse subindicat. Meminit & Lucii Otacilii in *rhetoribus clariss.* Svetonius, qem *cùm servisset, etiam ostiarius in catena, à patrono, cui orationem scripserat, manumissum, Cn. Pompejum docuisse, testatur.* Certè philosophis esse servis licuit; qod multis exemplis docet Gellius, *l. 2. c. 18.* cur non rhetoribus licuerit? De parresia interim istis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acrisio* apud Stobæum *tom. 2. tit. 40.*

Δοῦλον γὰρ ἐν δεσμοῖσι δραπέτης ἀνὴρ
Κῶλον ποδισθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, sola fatur qæ placent.

Evripidis in *Busiride* apud Stobæum itidem.

Δούλῳ γὰρ ὐκ ἔστιν τἀληθῆ λέγειν
Ἐι δεσπόταισι μὴ πρίπονθ' τυγχάνοι.
Servo profari qàmlibet verum nefas,
Usus heriles ferre si verum negant.

In *Phœnissis*, ubi Polynices de exilii malis à matre requisitus, ait;

Ἔι μὲν μίγιστον, ὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Primùm, loqendi nulla libertas adest.

Illa; Δούλῳ τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ.

a *Homer. Odyss. 1. v. 413.*
b *Hesiod. Oper. lib. 1. v. 186.*
* ἄρα τὺς *Hes.*
c *L. 5. §. 17. Sup. §. 18.*
d *L. 9. §. 40.*

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

§. 32. b Μέμψονται δ' * ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

§. 33. Σῦκον χειμῶν& ζητεῖν, c μαινομένῳ γε. τοιῦτ& d ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτι ἓν ἔτι δίδοται.

§. 31. — *at cor eorum mihi risit.*

§. 32. *Dura suos fundendo incessent verba parentes.*

§. 33. Insani est, ficum hyeme qærere. assidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non ampliùs conceditur.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non loqi qid sentias.

Idémqe *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἄν τις εἰς πόλιν πίστ& ξένῳ,
Κἂν τοῖς λόγοισιν αὐτὸς ᾖ, τόγε σῶμα
Δοῦλον πέπαυται, κὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem qisqis externus venit
Qamvis vocetur civis, os servum tamen
Gerit, & loqendi non habet fiduciam.

qæ refutatum tamen eunt, Plutarchus *de exilio*, & Musonius apud Stobæum *tom. 2. tit.* 40. sed & Xenophon in *Athiensium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς αὐτούς. *Æqalitatem qandam servis & liberis concessimus, itémqe advenis & civibus.* Cæterùm in eandem cum illis sententiam conveniunt & Plavtina illa; *Epidic. 1. 1.*

— plus scire satius est qàm loqi
Servum hominem, ea sapientia est. —

Et *Milite 2. 5.*

— plus oportet scire servum qàm loqi.

& *ibidem sc. 6.*

— namqe hominem servum suos
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationémqe —

Qin & Apostolus ipse *ad Titum Epist. c. 2. v. 9.* servis interdicit, nè sint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ne heris obloqantur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* ἆ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν. negat *justum esse adversus herum patrémve, eum qi utrovis malè avdierit, obloqi.* At Aristoteles *l. 1. c. 9.* illos redarguit, qi sive rationis exercitium, sive orationis etiam libertatem servis abjudicant, & jussa herilia duntaxat excipere atqe exeqi, citra disceptationem ullam omnino volunt. Λέγουσιν, inqit, ὡ καλῶς οἱ λόγῳ τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi servos spoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri posset trimetron illud, qod hìc Marcus posuit, respexisse, nisi aliò potiùs spectare ex Philone disceremus. cujus ex his qæ dicta sunt mens, opinor, genuina liqidò satìs comparebit. Marcum avtem existimo hæc separatim posuisse, & confusaneè poetica qædam fragmenta congessisse, qæ animadversione aliqâ digna censebat; qemadmodum idem *suprà* fecerat *l. 7. §. 38, 43. & §. 50.*

§. 31. — *ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ*] Ex *Odyss.* I. *v.* 413. Ulyssis sunt verba narrantis, ut corditùs riserit, secum animo reputans.

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων.
Qod nomen decepisset meum, & inculpatum consilium.

qam felici astu, nomine conficto, Cyclopem illum immanem fefellisse. Ista avtem segmenta in usum suum chartis suis illevisse videtur Marcus, qòd utilius, ac sublimius aliqid meditandi avt commentandi ansam atqe occasionem dare posse viderentur. qa de re etiam superiùs monitum dederat, *l.* 10. §. 33.

§. 32. *Μέμψονται δ' ἀρετὴν*] Hesiodi videtur, ex *op. l. 1. v.* 186. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τὺς —

τοκῆας scilicet de qibus & versu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Celeriter verò senescentes contumeliâ afficient patres.

de hominibus seculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exscriptor itaqe Marci scripturam depravavit, cùm sensum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipse παρῳδήσας, cum inflexione aliqa extulit; qod non existimo. Interim ex Marco Hesiodi novissima illa emaculari posse avtumo, qæ in codicibus vulgatis sic leguntur, — χαλεποῖς βάζοντ' ἐπέεσσιν. cùm emendatius meliùsqe videatur, qod Marcus hìc exhibet, — βάζοντες ἔπεσσιν. istius enim formæ & qæ anteceserunt, & qæ sequntur, sunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶν& ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc sunt *Dissert. lib. 3. c. 24.* Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ὀδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γίνει, οἷόν ἐστι χύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον. ἐν' ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴν, μὴ ταραχθῇς. ὕτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφόσον αὐτὴ θέλει, ἀλλ' ἀντίστασον, κώλυσον, ὅσον τοῖς θριαμβεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμνήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι ἀπτὸν φιλεῖς, ὀδὲν τῶν σαυτῷ φιλεῖς. ἐπὶ τῷ παρόντος σοι δίδοται, ἀκ ἀναφαίρετον, ὀδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σαφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τῷ ἔτους. ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. ὕτω κἂν τὸν γόν ἢ

A τὸν φίλον πότε ποθῇς, ὅτε σ' ὀδίδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. ὅσον γὰρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοσοῦτόν ἐστι ἡ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναμάρτητα. *Cum aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas, & ex eo esse genere, cujusmodi est fictilis olla, ave vitreum poculum; ut eo confracto memineris perturbatione vacandum esse. Ità & hic se res habet: si filiolum tuum deoscularis, si fratrem, si amicum, neqaqam omnem cogitationem in eo defigito, neqe affectum illum eò progredi sinito qò ipse volet, sed retrahito, prohibeto, velut si qi triumphantibus à tergo assistunt, eósqe mortalitatis ipsorum commonefaciunt. Tale aliqid & ipse tibi*
B *subjicito: te diligere mortalem, nihil eorum diligere qæ tua sunt: data tibi esse in præsentia, eripi posse, non perpetuò concessa esse, sed ut ficum, ut uvam, statо anni tempore, qas si sub brumam desideres, stultus fueris. Eodem modo, filium ave amicum eo tempore desideráris, qo tibi datus non est, scito te in bruma desiderare ficum. Qalis enim est hyemis & ficus ratio, talis etiam est rerum universitatis status erga ea qa in illo tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c.* 3. Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *rosa* ferè Seneca *Epist.* 122. *Non vivunt contra naturam, qi expectant ut pueritiæ splendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiscunt*
C *rosam? fomentóqe aqarum calentium, & calorum aptâ mutatione, brumâ lilium florem vernum exprimunt?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Evnom. Orat. 1. bonum intempestivum* esse ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, παιτελῶς ἄωρον. Sed & Nicetas Choniates de Alexandro Com. *lib. 1. c. 8.* qi miserrimis tempestatibus splendidissimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσου χάριτας ἐαρινὰς δρέπεσθαι, *mediâ brumâ veris suavitatem carpsisse.* Boethius *consolat. l. 1. c. 6.*

Nunqam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm sævis aqilonibus
Strideus campus inhorruit.

D Παιδίον ζητεῖν, ὅτε ἔτι δίδοται] *pueritiam qarere præteritam* Xylander. minùs sanè. παιδίον *puerulus*, non *pueritia*. Sed nec minùs interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros desiderare, priusqam dentur.* imò, *postqam sublati amplius jam non existunt.* Hoc est avtem qod proverbialiter dici solitum observat Scholiastes *ad Aristophan. Plut.* ab Hercule amissum Hylam desiderante & inclamante tractum;

Ποθεῖν τὸν ἀπόντα, καὶ μάτην κυλεῖν.
Desideras absentem & hunc frustrà invocas.

Plavtus *Pers. act. 4. Sc. 4.*

E *— qid illum qaras, qi fuit?*

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὸν, μηκέτι ζήτει πάλιν.
Nè qaras iterum præteritam semel rosam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apostolius *adag.* 1621. Scaliger *stromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apostolium vitiosè legitur, Ῥόδον παρελθόν. qod secuti Schottus in versione *stromatei* Scaligeriani,

Nè qare, qando præteristi, iterum rosam.

Pantinus apud Apostolium,

Qam præteristi, nè amplius qaras rosam.

F Et Portas apud Svidam,

Rosam, qam præterieris, nè amplius qare denuo.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejusdem expositione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν πυθομένων τινὰ, inqit. deest, ἤδη ἀπελθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qi celebrant aliqem, qi utiqe jam abiit, vel obiit, ave aliud* ejusmodi. Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι ἀνύσαι. qod Pantinus, apud Apostolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium transcripsit, sic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, qiqe nihil efficere possunt.* ἀμελημένων legisse existimarem, nisi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter vertisse deprehendissem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem*
G *aliqam pœnitentiâ frustrà tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *rosa* distichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον. ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν εὑρήσεις, ὦ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verna brevi rosa flore nitet: simul ille recessit,
Non rosa qarenti, sed rubus asper erit.

Proinde, qi rerum istiusmodi desiderio intempestivo se torqet, miseriam sibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολαύειν βάλλεται, ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς ὅτος οὐκ ἄθλιος;
Nam qi ea potiri concupiscit, à qibus
Arcetur horis, qomodo non sit miser?

Menander *Ararià*, referente Stobæo *tom. 2. tit.* 117.

§. 34.

§. 34. Filiolum deoſculanti præcipiebat Epictetus, intus apud ſe diceret, *Cras forſan morituras eſt.* at malè ominata ſunt iſta. mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat. alioqi ſpicas etiam demeti, infavſtum fuerit.

§. 35. Uva acerba, matura, paſſa; mutationes ſunt omnia iſta, non in id qod non eſt, ſed in id qod nondum eſt.

§. 36. *Voluntatis latro nullus eſt*, inqit Epictetus.

§. 37. Artem aſſenſum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos eſſe, ut cum exceptione fiant, ut ſocietatis jus ſpectent, ut pro rei cujuſqe dignitate adhibeantur. & ap-

§. 34. Καταφιλῆντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ἔνδον ἐπιφθέγγεσθαι, [a] ἄυριον ἴσως ἀποθανῇ, δύσφημα ταῦτα; [b] ἡδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικῷ τινι ἔργῳ σημαντικόν. ἢ κἂν τὰ σάχυα θερισθῆναι, δύσφημον. [c]

§. 35. [d] Ὄμφαξ, σαφυλὴ, σαφὶς, [e] πάντα μεταβολαί, [f] ἀπ' εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν.

§. 36. [g] Λῃστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται, τὸ δ' Ἐπίκτητος.

§. 37. Τέχνην ἣν ἔφη [h] περὶ τὸ συγκαταθέσεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ [i] περὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάττειν, ἵνα [k] μετ' ἐξαιρέσεως, ἵνα [l] κοινωνικῶς, ἵνα [m] κατ' ἀξίαν. καὶ [n] ὀρέξεως

a L.10.§.34
b L.2.§.17.
c L.7.§.40.
d L.9.§.21.
e L.5.§.23.
f L.4.§.4.
g L.8.§.41.
h L.7.§.54.
i L.8.§.7.
k L.4.§.1.
l L.7.§.72.
m L.8.§.29.
n L.10.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλῆντα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & iſta deſumpta ſunt. *Τί κακόν ἐστι μιᾶξον, καταφιλῆντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λέγειν, Ἄυριον ἀποθανῇ; τῷ φίλῳ ἀσαύτως, Ἄυριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ ἐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἔνια. ἄλλ' ὅτι ὠφελοῦσιν, ἐκ ἐπισπέρομαι. μόνον ὠφελείτω. σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακῷ τινι σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λέγεις ὄνομα φυσικῷ τινι πράγματι σημαντικόν; λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τὰς σάχυας. ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σαχύων, ἀλλ' οὐ τῷ κόσμῳ. Qid mali in eo eſt, ſi inter deoſculandum puerum balbâ voce dicas, cras morieris; amico itidem, cras peregrè abibis vel tu vel ego, neqe alter alterum poſthac viſurus eſt? At mali ominis iſta ſunt. Etiam incantamenta qadam ejuſmodi ſunt: ſed qia juvant, non curo, modo juvent. Tu verò ominoſa nunqid alia vocas niſi ea qæ aliqid mali ſignificant. Tu verò ominoſam mihi vocem dicis, qæ rem aliqam naturalem declarat? Dic ominoſum eſſe etiam demeti ſpicas: interitum enim ſpicarum ſignificat, non mundi.* Iſta autem diſſertatio enata eſt forſan ex occaſione illius qod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c. 3. Ἂν παιδίον σαυτῦ καταφιλῇς ἢ γυναῖκα, μίμνησο ἐπιλέγειν, ὅτι ἀνθρωπον καταφιλεῖς. ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ οὐ ταραχθήσῃ. Si filiolum, aut uxorem diligis, memento conſiderare, hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* qod aſtanti forſan alicui minùs gratum avditu, maliſqe ominis eſſe viſum eſt. vide *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 34.

Τὰς σάχυας θερισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 40. at Anglicanus interpres, σαφυλὰς legiſſe videtur; (contrà qàm ipſe Epictetus habet) qas θερίζεσθαι, i. e. *meti* vix dixeris. fefellit illum forſan qod de *uvis* ſequitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Seneca *ad Marc. c.* 9. *qis non tanqam dirum omen reſpuit?*

§. 35. Ὄμφαξ, σαφυλὴ] Et iſta indidem, ſed magìs acciſa. Pergit Epictetus. *Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ ἀσταφίδας ἐκ τῆς σαφυλῆς.* (qod Theocritus, an qis alius, *Idyl.* 27. Ἀ σαφυλὶς σαφὶς ἐσσι,) *πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προλέγειν ἐστὶν εἰς ἕτερα μεταβολάς, οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τελέσιν ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο θάνατος, μεταβολὴ μείζων, οὐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. Ominoſum dic foliorum qoqe defluxum, & caricam è ficu, & aridas uvas è botro fieri: nam hæc omnia ex iis, qæ antea fuerunt, in alia mutantur. Non internecio iſta eſt, ſed certa qadam ratio atqe adminiſtratio. Hujuſmodi res eſt peregrinatio; abſentia, & parva qadam mutatio. Hujuſmodi mors; mutatio major, non ex eo qod nunc eſt in id qod non eſt, ſed in id qod nunc non eſt.* Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. *Τὸ γὰρ ὂν οὐκ ἀπόλλυται. διὰ τοῦτο ὄν, ὅτι ἴσως διαπαντὸς. ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται. πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀπολλυμένου τοῦ ὄντος; Qod enim exiſtit, non perit, cùm idcirco exiſtat, qod ſemper futurum ſit: aut certè qod non eſt, illud fit. Qomodo verò non alio qopiam qod ſit pereunte fiat.* vide *ad l.* 4. §. 4. & *l.* 5. §. 13.

§. 36. Λῃστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται] Epictetus *ἀυτολεξεὶ*, *l.* 3. *c.* 22. Λῃστὴς π. ὀ. γ. *τύραννος* ὀ. γ. Idem, *l.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί δ', ὅ δήσει, ὁδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. Qidnam? Pedem. At auferet. Qidnam? Collum. Qid ergò non vinciet, non auferet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 523. *D.* Τὴν ἀρετὴν οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν εἶναί φαμεν, ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν ὄντα ἄλλα ἔργων δύναταί τις προσπολεμῶν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν οὐδαμῶς οὐδ' ἂν μάλιστα ἐνίσαιτο. Θεόδοτον γὰρ τὸ δῶρον, καὶ οὐκ ὑποπίπτον ἄλλῳ τινί. *Virtutem non in aliis, ſed vel ex nobis maximè ſitam eſſe dicimus. Itaqe alia qidem poteſt qis arcere bellum gerens, qod autem ſitum eſt in noſtra poteſtate, neqaqam, nec ſi maximè qidem inſtiterit. Eſt enim donum datum divinitus, & qod non aliis cuipiam ſubjicitur.* vide Apoſtolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numqis rerum ipſius qicqam abſtuliſſet, qò reſtitutio poſſet fieri, reſpondiſſe fertur, οὐδείς. οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπισάμενον ἀποφέρεσθαι. *Nemo qiſqam: neqe enim qenqam vidi, qi ſcientiam aſportaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. inſtit.* numqid amiſiſſet qærenti, οὐδὲν ἔφη. πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν. *Nihil*, inqit, *qicqam: neqe enim bellum virtutem unqam depraedatur.* Laërtius item *l.* 2. ait juſſum à rege catalogum ſive indicem eorum qæ amiſerat exhibere, dixiſſe, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλέναι. παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξηυγκέναι. τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum ſuarum amiſiſſe ſe: neqe enim eruditionem qendam extuliſſe: rationemqe ac ſcientiam ſupereſſe ſibi.* deniqe ut Plùtarchus *de tranqil. pag.* 475. *C.* μηδένα ἰδεῖν τἀμὰ φέροντα. *neminem*, inqit, *vidi, qi meum aliqid ferret.* qibus Stilponis verbis optimè ſubjungit idem *ibidem.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λεηλατούσης καὶ περιαιρουμένης, ἔχομέν τι τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad. ε. v.* 484.

Οἷον κ' ὔτε φέροιεν Ἀχαιοὶ, ὔτ' ἂν ἄγοιεν.

Proinde ſortuna, ubi reliqa depraedatur omnia, atqe adimit, habemus aliqid in nobiſmet tale,

Qod ferre aut agere immitis non poſſit Achivus.

qi & mox, δόξας χρήσας, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶντας, ἀναφαίρετον οὐσίαν καὶ ἀδιάφθορον, *bonas opiniones, diſciplinas, rationes in virtutem deſinentes, bona qe aboleri & corrumpi non poſſunt*, appellat. In caſu conſimili Stilponiani illius, poſt rei familiaris direptionem Æneas Gaza ad ſuos *Epiſt.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἑσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀβέβαιον δέ τι χρῆμα, καὶ οὐκ ἐσηκὸς, οὐδὲ τῷ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς εἶναι τῷ βυλομένῳ διαρπάζειν ἔξεσι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλαστον, βέβαιον δέ τι κτῆμα, καὶ πεπηγὸς, καὶ ἀνάλωτον, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον ληστείας. *Nunc liquidius cognoſcetis, aurum & argentum ac ſplendidas veſtes, qæ ſummâ contentione vulgò expetuntur, infirmam eſſe rem & minimè conſtantem, neqe reverà in poſſidentis poteſtate, ſiqidem qi vult diripere ac diſtrahere poteſt: doctrinas verò & ſapientiam, qæ ab imperitis deridetur ac contemnitur, ſtabile eſſe bonum atqe fixum atqe inconſumptum, ac in univerſum ſuperbius ac præſtantius, qàm ut à latronibus eripi poſſit.* qi idcirco optimè ſubinfert; τεῖχος μᾶλλον ἀντέχετε. καὶ ἐκεῖ πρὸς φυλακὴν δέησεσθε, ἢ τείχους, οὐχ ὅπλων, ἢ φυλαττόντων φάλαγγος. *In hoc magis incumbite, neqe amplius ad cuſtodiam vobis opus erit aut mœnibus, aut armis, aut cuſtodum acie.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκαταθέσεσθαι εὑρεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 7. Ἄρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταθὲς ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τῷ παρόντος ἄνελε. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν χρῶ, κούφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. *Averſationem igitur ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis ſita non ſunt: atqe in eas transferes, qa naturæ eorum, qa noſtri arbitrii ſunt repugnant. Sed eò tantùm utitor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſe.* Habes pleraqe hìc à Marco poſita; habes & apud Marcum ſparſim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib.* 8. §. 7. verùm περὶ τῷ συγκαταθέσεσθαι peculiariter *artem* qam dicit voluiſſe videtur qod propoſuit idem *Diſſert. l.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα. ὕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει γυμνάζεσθαι. προτείνουσι γὰρ ἡμῖν καὶ ἄυλα ἐρωτήματα. ὁ ὑὸς ἀπέθανε τῷ δείνος. ἀπόκρισις, ἀπροαίρετον, ὁ κακόν. ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀποκληρονόμον καταλέλοιπε. τί σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, ὁ κακόν. ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ. προαιρετικόν, κακόν. γνησίως ὑπέμεινε. προαιρετικόν, ἀγαθόν. κἂν ὅτου ἐθιζώμεθα, προκόψομεν. οὐδέποτε γὰρ ἄλλῳ συγκαταθησόμεθα, ἢ ὅ τι φαντασία καταληπτικὴ γίνεται. *Qemadmodum adverſus captiones ſophiſticas exercemur, ita etiam contra viſa qotidie nos exercere debeamus: nam & ipſa qæſtiones proponunt. Illius filius obiit. Reſponde. Cum noſtri arbitrii non ſit, malum non eſt. Pater illium exhæredavit. Qid tibi videtur? Non noſtri arbitrii eſt, ergò non malum. Rem illam ægrè tulit. Noſtri arbitrii eſt, & malum. Fortiter tulit. Noſtri arbitrii eſt, &*

a L. 10. §. 25. ξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι. [a] ἐκκλίσαι δὲ πρὸς μηδὲν ἐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

§. 38. Οὐ πρὸς τυχόντα ἄν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγὼν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο, εἰ μαίνεσθαι, * εἰ μή.

b L. 5. §. 17. * ἢ μὴ.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; [c] ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * δὲν ζητεῖτε; ὅτι [d] ἔχομεν. τί δὲν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

c L. 10. §. 35 * δὲν [δὲ] Xyl. Lug.

d L. 4. §. 13. l. 5. §. 28.

petitu quidem abstinendum prorsus; aversationem verò in re nulla adhibendam, qæ nostri juris non sit.

§. 38. Non est itaqe, inqit, de re vulgari certamen, sed de eo, utrum insaniamus, necne.

§. 39. Socratis dictum. Qid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. qorumnam rationalium? sanorum an pravorum? sanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

ANNOTATIONES.

& bonum. His si assveverimus, proficiemus: neqe enim unqam alteri assentiemur. nihil enim aliud statues qàm qod phantasia ipsa renunciat. ità enim restituendus est locus ille illustris, qi vitiosè vulgò legitur ἢ δὲν φ. κ. γ. clavsulâ novissimâ etiam à reliqo corpore divulsâ. Hæc est *assensûs cohibendi ars*, de qa Marcus stic. vide ampliùs *ad l.* 8. §. 49.

Ὁρίξεως μὲν παντάπασιν ἀπίχεσθαι] Epictetus *l.* 3. *c.* 12. è Marco istic emendandus. Τίς γὰρ ἐστιν ἀσκητὴς; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim sese exercet? Is qi in eo elaborat, ut ea sola appetat & aversetur qæ nostri arbitrii sunt.* lege meo periculo, ὀρίξει μὲν μὴ χρῆσθαι. sic enim ipse suprà, παντελῶς ἄφελε. & *Enchir. c.* 2. §. 2. παντελῶς ἄνελε.

§. 38. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μὴ] Vitiosa scriptura, qæ & Xylandro imposuit, rescribendum (qod & Casavbonus vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inqit, *agitur utrùm insaniamus necne.* Hoc est, scilicet Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *Paradox.* 4. & Laërtius *l.* 7. *Zenon.* Πάντας τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc est, ut Cicero *Tuscul. l.* 4. *Omnes stultos insanire.* Siqidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos esse. stultumqe neminem his morbis vacare. unde sic concludunt: qi in morbo sunt, sani non sunt. omnes insipientes igitur insaniunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Τίνες λέγονται οἱ παῖζι τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς δὲν τι ἄλλο ποιοῦμεν. *Qi esse dicuntur qi qamvis sequntur opinionem? Insani. Nunqid ergò nos aliud agimus.* qem locum interpres doctissimus perperam reddidit, dum avtoris mentem non attendit. Flaccus (qem & vise sis fusiùs ista prosecutum *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Qem mala stultitia, & qemcunqe insciția veri
Cæcum agit, insanum hunc Chrysippi porticus & grex
Avtumat. —

vide & Epictetum *l.* 1. *c.* 22.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi ista Socratis reperiantur ignoro. nec possum certò statuere, an scriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa istud respiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib.* 2. *p.* 452. *C.* Πάντας ἂν δὲν φαίης ἄφρονας μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Si ergò omnes imprudentes insanire dixerimus, rectè dicemus.*

Τί δὲν ζητεῖτε] lego τί δὲν δ' ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nèmo scilicet id qærere & acqirere satagit, cujus compotem jam sese credit. In hanc mentem Dio Prusæus *Orat.* 68. *p.* 620. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τοῦ, καὶ ἐπίστασθαί τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ νῦν οὐκ ἔχων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίσταται, ὅτι οὐκ ἔχει νῦν. *Qi argento qidem indiget, aut vestimentis, aut domo, aut alio qocunqe, & se indigere ipse sciat, qódqe qærit ab habentibus possit accipere, mente caret.* Dionysodorus apud Platonem in *Eutbydem. p.* 193. *E.* Τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' ὧν ἔχόντων. *Discentes ex illorum numero sunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. qædam lavdat Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* 1v. *pag.* 478. *A.* cujus hæc sunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως ὅτιπερ πρότερον ἐξορίσας. πρότερον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκείνου εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐυρεῖν με ἠγῇ; ἐπήγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκεῖνος δ' ἂν φάντος, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν ὄιει; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. *Ita & Alcibiadem ad discendum hortatur Socrates, scientiæ opinione prius summotâ. Ante omnia enim ostendit illum nihil scire: deinde cùm dixisset ille, at non invenisse qidqam me putas? prorsus plane subjunxit, si qæsisses. Rursúsqe cùm diceret, annon qæsisse me putas? respondens ait, puto eqidem, si existimaveris te non scire. Principium itaqe scientiæ est ignorantiæ cognitio.* Plato certè in *Sophist. pag.* 162. *B.* Μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. *Nullum discere illa qæ scire se credit, affectaturum.* Idémqe apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευμαλῶν [μᾶλλον] τὸ οἴημα καὶ τὸν τύφον, ἢ τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τὴν ἐγχέιαν τι βυλομένης χρήσιμον. (ità enim legendum, supplendum ex Plutarcho *de audiendo pag.* 39. *D.* non avtem τοῦ ἢ loco cum Gesnero ὡς substituendum.) εἰ δὲ μὴ, γίμονται ὄγκου καὶ φυσήματος, ἀ προσδέχονται. *Non minùs studiosè fastum ac spiritus elatos adolescentum ex animis, qam aërem ex utribus excutiendum esse, si qid velis infundere: alioqi arrogantia pleni inflatiqe non admittunt.* Siqidem ut Socrates *ibidem* τοὺς μὲν ἀσκοὺς, τὸ πνεῦμα διίησι. τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ οἴημα. *Ventus utres dirimit, & homines stultos scientiæ opinio.*

A nec tam φυσιοῖ ἡ γνῶσις, *cognitio inflat*, ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1. qàm ἡ τῆς γνώσεως ὄιησις, καὶ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *scientia opinio, & scientia falsò nominata*, utl idem loqitur *ad Tim Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matth. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus est medico, sed iis qi malè se habent.* opinione suâ, non revera, sanos alloqitur. Clemens *ped. l.* 1. *c.* 1. Τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρήζει. καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ. ἴσως δ' οὐκ ἴσον ὑγίεια καὶ νόσος. ἄλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus est; ita qorum ager est animus,* B *iis padagogo opus habent. Inter sanitatem & cognitionem permultum intercst: nam hæc qidem disciplinâ, illa verò curatione comparatur.* Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Firma valent per se, nullúmqe Machaona qærunt.
Ad medicam dubius confugit ager opem.

Optatus, *de Schism. l.* 1. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti est remedia qærere.* Cæsarius Arelatensis *Serm.* 37. *Non reqirit medicum, qi se non sentit ægrotum.* itaqe Gregorius Romanus *in Psal. pœnitent.* 4. *Nemo est insanabilior illo, qi sibi sanus videtur.* Siqidem, ut Joannes Chrysostomus *Edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 67. Ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, εὐθέμιτον ποιήσεται τῆς ἀῤῥωστίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat se ægrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 238. Τὸ ἐν νόσῳ καλεπωλάτῃ τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανίας λαμπρὸν καὶ ἀνήκεστον. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπισάμενος; *Qum qi in gravissimo morbo versatur, integrâ valetudine se esse existimat, perspicua hæc atqe incurabilis insania est. Qonam enim pacto hujusmodi homo medicum conqiret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod ægrotat?* vide Pharisæorum arrogantiam, Lucæ *c.* 18. *v.* 9. & Joannis *c.* 9. *v.* 40. sed & typum consimilium, typhum ecclesiæ Laodicenæ fastuosum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. scitè Bio, ut Laërtius *l.* 4. Τὴν ὄιησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat D esse *profectûs impedimentum.* & de philosophis Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 313. *C.* Ἡ πρόληψις τῆς οἰήσεως ἀπιστῆν ἀναπείθει. *Opinionis sua anticipatio persvadet ut non credant.* sed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. καὶ μίγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. *Opinionem plurimum de re ipsa auferre, inanisqe gloria studium hominibus magno ad virtutem impedimento esse.* Seneca *Epist.* 69. *Illud præcipuè salutem impedit, qòd cùm nobis placemus. ideo mutare nolumus, qia nos optimos esse credimus.* & *Epist.* 50. De Harpaste fatua. *Incredibilem tibi narro rem, sed veram. subitò videre desiit, & nescit se esse cæcam. hoc qod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo* E *se esse avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem qærunt: nos sine duce erramus; & ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, qia nos ægrotare nescimus. nec qærimus qidem medicum; erubescimus discere bonam mentem.* Optimè ergò Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν Ὑδραν ἀπλομένοις αὐλῶς, συναίσθησις τῆς αὐλῆ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philosophiæ principium est apud eos qidem qi per januam ad eam ingredisuntur, animadversio imbecillitatis, atqe infirmitatis sua necessariis in rebus.* & mox: Τὴν οἴησιν προσειλήφαμεν. δι' ἃ γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔνοιαν αὐτοῦ; *Arrogantiam qoqe adjunximus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum* F *& turpe? non habeo notionem ejus;* &c. & *ibidem c.* 17. Τὸ πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν οἴησιν. ἀμήχανον γὰρ, ἃ τις εἰδέναι οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. *Qod est primum philosophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio est, cur ea, qæ scire te putes, discere incipias.* & in *fine dissertationis*: Ταύτην οὖν τὴν οἴησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναί τι τῶν χρησίμων ἀποβάλλοντας ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ, οὐδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τοῦ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. *Hac igitur arrogantiâ, qâ qid utile sit scire nobis videmur abjectâ ad institutionem veniendum est. Alioqi multum aberit ut proficiamus, tametsi omnia* G *collectanea, omnes commentarios perlegamus.* Qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis sibi videtur esse sapiens, stultus fiat, ut fiat sapiens.* siqidem, ut Seneca, *de tranqill. c.* 1. *Multi ad sapientiam potuerant pervenire, nisi se putássent jam pervenisse.* vide *l.* 1. §. 7.

Τί δὲν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim ista animi parùm sani indicia. vide *Jacobum c.* 4. *v.* 1.

LIBER

LIBER XII.

ISta omnia, qæ per ambages aſſeqi contendis, jam conſeqi potes, nî tibi ipſe invideas. hoc avtem fiet, ſi præteritum omne miſſum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiſeris, & qod præſens eſt tantùm ad pietatis ac juſtitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum qicqid deſtinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad juſtitiæ, dum liberè &. ſine ambage ulla qæ vera ſunt proloqeris, & qæ legi conſentanea ac pro rei cujuſqe dignitate ſunt, facis: nec impediverit te, qo minùs ſic te geras, avt aliena ſive vitioſitas, ſive opinio, ſive ſermo, avt ſenſus etiam cingentis te maſſæ iſtius carneæ.

Πάντα ἐνεῦνα ἐφ' ἃ [a] διὰ περιόδου ἔυχη ἐλθεῖν, [b] ἤδη ἔχειν δύναῦ, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς. τῦτο δέ ἐϛιν, ἐὰν [c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ [d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν ἀπευθύνῃς [f] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότητα μὲν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον. [h] σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τύτῳ. δικαιοσύνην δ', ἵνα [i] ἐλευθέρως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [k] λέγῃς τὰ ταληθῆ, καὶ πράσσῃς τὰ [l] κατὰ νόμον, καὶ [m] καθ' ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδίζῃ δέ σε, μήτε [o] κακία ἀλλοτρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ μὴν [q] αἴσθησις ἧ περιτεθραμμένη σοι σαρκιδίου.

a ὄψε- a L. 8. §. 1. b L. 3. §. 14. l. 8. §. 55. c Inf. §. 2. l. 6. §. 32. d L. 7. §. 8. 46. e L. 3. §. 12. f L. 11. §. 20. g L. 3. §. 16. h L. 5. §. 8. i L. 7. §. 31. k L. 3. §. 16. l L. 10. §. 11. m L. 11. §. 37. n L. 5. §. 34. o L. 5. §. 35. p L. 5. §. 3. q L. 7. §. 15.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἐφ' ἃ διὰ περιόδου ἔυχη ἐλθεῖν] διὰ περιόδου, *posthac* Caſavbonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιελθόν. Flaccus *lib.* 1. *Epiſt.* 11.

Strenua nos exercet inertia: navibus atqe
Qadrigis petimus bene vivere. qod petis, hic eſt,
Eſt Ulubris; animus ſi te non deficit æqus.

Seneca *Ep.* 28. *Non peregrinaris, ſed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas; cùm illud qod qæris, bene vivere, omni loco poſitum ſit.* Idémqe *Ep.* 31. *Qomodo, inqis, iſtò pervenitur? non per Penînum Grajúmve montem, nec per deſerta Candaviæ? nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, adeunda ſunt; qæ tamen omnia tranſiſti procuratiuncula pretio. tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. Licet ad Philoſophiam etiam ſine viatico pervenire.* Idem *Ep.* 17. vide Moſem, *Devt. c.* 30. *v.* 11. — 14. & ex Moſe Pavlum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non eſt itaqe neceſſe, qod ille apud Clementem *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.*

Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἴμμιναι ἰσθλόν.
Qi qærit bonus eſſe, multum devius erret.

vel ἰυδαίμονα etiam. vide *ad l.* 11. & 16. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 10. §. 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem ſuos monet Dominus Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. *Ne igitur eſtote ſolicîti de craſtino.* vide *l.* 4. §. 33, 34. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 11.

Τὸ παρὲν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 44. Pindarus *Pyth. od.* 3.

— τὸν δ' ἀμφίποτ' ἀεὶ φρενὶ
Δαίμον' ἀσκήσω, κατ' ἰμὲν
Θεραπεύων μαχανάν.
— *Procurantem verò mihi eas ſemper animo*
Deum continuis exercitiis colam, pro meis
Honorans viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄρισον αἰεὶ χρῆμα πᾶν.
Qod ante pedes eſt, ſemper eſt optimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παρακείμενον.
Cogitare id qod ante pedes eſt.

idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθευ. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἕξεις κἂν μὴ προγνῶς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδυπανᾶσθαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem componito. Qid enim tibi proderit, longè ante præneſſe? Si certè bonum erit, qod futurum eſt, eveniet, licet non præneveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè antequam acciderit, mœrore te conficis?* Baſilius Cæſar. *in Eſai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. vide *l.* 7 §. 7.

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ *Cum ſanctitate & juſtitia*, & Pavlus *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. *Ad juſtitiam & ſanctimoniam.* qarum altera Deum ſpectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs ſumpta qandoqe utramqe comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & *Luc. c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. §. 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 10. §. 11, 20.

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται τε καὶ συνεμφέρει. & *l.* 5. §. 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siqidem, ut Æſchylus *armor. judic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 11. laudatus;

Ἁπλᾶ γάρ ἐϛι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas ſimplex amat.

A Grotius. Et Evripides *Phœniſſ.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' ὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν δίχ' ἑρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio eſt;
Nil indiget res æqa ſermonum ambitu,
Manifeſta per ſe: cavſſa ſed juris ſui
Vitio laborans, qærit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat.* 7. Λέγεται γὰρ ὑπ' Εὐριπίδου καλῶς,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

B Σκιαγραφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. *Hoc enim rectè ab Evripide dictum eſt:*

Simplex ſermo veritatis eſt.
Nimirum, inqit, adumbratione mendax, & injuſtus opus habet. & Theodoretus *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 478. *C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Vera illa igitur tragica ſententia.
— *iniqa verò oratio*
In ſe ægra: pharmacis eget ſapientibus.

C Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon Cancellar. *Orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἀληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐϛι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἔντεχνος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκαλλώπιϛον ἔχων, μυρία κατασχηματίζεται, καὶ τρέπεται τροφὰς ἀμυθήτους. ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν ἀναπείθωσι, τροφή τίς ἐϛι, μᾶλλον δὲ διαστροφὴ, ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη. καὶ ὁ μὲν ἄλλος φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὢν καθ' ἀλήθειαν τροφῆς κίχρηται λόγων, ἀπατῶν τοὺς συνόντας; ὥσπερ τοὺς κύνας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἐτέραν δεικνύοντες, καὶ ἑτέραν τρεπόμενοι. *Nam ſermo quidem verus, & ex mente procedens, ſobrius ac ſimplex eſt, uniformis item. Varius verò & artificioſus, multum & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figurat atqe innectit involucra. Qando enim aliter res naturâ ſe habeat, alitérqe de his verba ſuadere videntur, converſio qadam, magis avtem perverſio verborum à veritate contexitur, ut qod verè non exiſtit, verborum vertigine qadam ad decipiendos adſtantes oſtendatur. Qemadmodum lepores vulpéſqe canibus aliam curſus monſtrantes viam, aliam converſi tenent.*

D Περιτεθραμμένῃ σοι σαρκιδίῳ] *altilis maſſæ*, vel *molis carneæ* Caſavbonus. ità περὶ vacabit. niſi fortè intentionis vim habere cenſeatur. *circumdata tibi carnis* Xylander. ut περιτετραμμένῃ legiſſe videatur. Illa ſcriptura ſi retineatur, malim vertere *concreta & coagmentata circum te carnis.* ſiqidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliqando ſignificare τὸ πηγνύναι. & indè Heſychius Περιτρέφετο, περιεπήγνυτο. habetur illud *Odyſſ.* ξ. *v.* 477. ubi de nive, qæ ſcutis adhærebat, congliciatâ,

— αὖτας ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἤὖτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρέφετο κρύσταλλος.
— *At poſtea nix facta eſt veluti pruina*
Frigida, & ſcutis circumvertebatur cryſtallus.

F Sed & *Iliad.* ε. *v.* 903. de lacte in caſeum coaguli vi concreſcente,

Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπηγάμενος συνέπηξεν,
Ὑγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρέφεται κυκόωντι.
Et perinde atqe agitatum coagulum lac album condenſavit,
Liqidum cum eſſet, valdéqe velociter coagulatur miſcenti.

Eam enim ſcripturam Herodianus reſtituit, & Evſtathius approbat

a *L.* 7. §. 68. b *L.* 7. §. 16. c *L.* 6. §. 2. d *L.* 2. §. 12. * μὴ τὸ π. *L.* 3. §. 3. e *L.* 10. §. 1. f *Inf.* §. 5. 14. g *Inf.* §. 26. h *L.* 4. §. 29. i *L.* 6. §. 44. k *L.* 8. §. 15. l *L.* 4. §. 46. m *L.* 9. §. 26. n *L.* 11. §. 13. o *L.* 10. §. 38. p *Inf.* §. 8.

a ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν ἄρ᾽ b ὅτι δήποτε τοῖς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ c ἡγεμονικόν σε, καὶ c τὸ ἔν σοι θεῖον τιμήσῃς, καὶ d * τὸ μὴ τὸ π. παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόγε e μηδέποτε ἄρξασθαι καὶ φύσιν ζῆν. ἔσῃ ἄνθρωπος f ἄξιος δὲ g γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύσῃ h ξένος ὢν i τῆς πατρίδος, καὶ k θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα l τὰ καθ᾽ ἡμέραν γινόμενα, καὶ m κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε

§. 2. n Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν o ἀγγείων καὶ p φλοιῶν

viderit enim id qod patitur. si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, qod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliqando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præstabis, desinésqe in patria tua peregrinus esse; eáqe qæ qotidie eveniunt tanqam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus denudatas in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipsam, unde imaginem eam mutuatus est poeta, tum & ad qam transtulit & accommodavit, vulneris scilicet celerrimam coalitionem & curationem magìs qadrat, qàm περιερίφετο illud, qod priùs legebatur. accedit, qòd & τροφαλὶς indè deducta ἐπὶ τυροῦ, de *caseo*, & pro *caseo* usurpatur, qod docent & Herodianus ab Evstathio adductus, & ex Antiphane atqe Aristophane aliisqe Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem istam, cùm qòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compositione agens, à *lactis in caseum coagulatione* similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide *ad l.* 10. §. 26. tum qod Marcus ipse *l.* 7. §. 68. qo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed φύραμα appellat qod istic σαρκίδιον. Cæterùm, si qis, qia περιτρίφομαι istud merè poeticum videtur, ad scripturam alteram illam potiùs inclinare voluerit, redditum malim, *qa circum te mutationibus obnoxia est, carnis.* ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. qod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. §. 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *viderit ad qod patitur.* vide *ad l.* 11. §. 13. sic *l.* 7. §. 14. μίμψεται, *conqeratur*, & §. 16. μεριμνάτω, *cura habeat.* λεγέτω, *conqeratur.* & *l.* 8. §. 28. ἀποφαινέσθω, *id censeat.* & §. 40. ὑπολαβέτω, *opinetur.*

Τὸ πάσχον] *id qod patitur.* corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nysseno *de anima pag.* 925. *D.* etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. *Anima simul patitur cum corpore agrotante, & cum secatur: & corpus cum animo cruciatur.* sed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, qod ἀπὸ τοῦ νοῦ distingvit Marcus *infrà* §. 3.

Τὸ ἔν σοι θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. §. 21. & *infrà* §. 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipse divinius.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὴ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. *Restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, eáqe sola divina sit.* Generaliùs Heraclitus *ad Amphid. Ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχή. *Anima est divinum qid.*

Καὶ τὸ μὴ παῦσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] transpositis voculis lego καὶ μὴ τὸ παύσεσθαι. est avtem monitum præclarum. *Nè timeas, nè qando vivere desinas*; sed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunqam incipias. hoc est, malè vivere magìs, qàm mori formides, Ἀλλ᾽ ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δέδοικε, πῦρ δὲ οὐ δέδοικε. ἀλλ᾽ ἐὰν βαστάζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνου ἅψασα, ἀπερισκέπτως τὴν χεῖρα ἐπαφήσει τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἀνυπαφρόντιστον φρίττει προσωπεῖον. τὸ δ᾽ ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δέδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἀνυπαφρόντιστον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατισθίει τὸ συνειδός. *Puerilem verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parvi larvas qidem timent, ignem verò non timent: sed si ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconsideratè manum immittunt lucernæ & flammæ: & contemnendam qidem personam horrescunt, at verè timendum ignem non timent: sic qidem & nos timemus mortem, qa est larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod est verè timendum, & ignis more conscientiam comedit.* Joannes Chrysostomus *edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 43. qibus gemina habet & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 257.

Ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου] *dignus mundo qi te genuit*, id est, Deo. vide *l.* 4. §. 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Nam hujus progenies etiam sumus.

Aratus in *Phænom.* à Pavlo lavdatus *Act. c.* 17. *vers.* 28.

Avde, hospes, contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo. —

Nemo alius est Deo dignus qàm qi opes contempsit. Seneca *Epist.* 18. qàm qi mortem qoqe. Marcus hic. Idémqe *Epist.* 31. *subsilire ad cælum ex angulo licet: exurge modò & te qoqe dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacro codice frequentes: de eis qi Christo qicqam anteponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non est me dignus.* Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qi se à seculi sui inqinamentis intaminatos custodierint, Περιπατήσουσι μετ᾽ ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabant mecum albati: digni enim sunt. Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita instituenda monita Apostolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατῆσαι. *Ut ambularetis sicut convenit Deo vos vocanti. ad Thess. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & Ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Evangelio Christi vos gerite. ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *paranes.* §. 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται θεόν. Ὁ δὲ θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ. ἄξιος δὲ γένοιτ᾽ ἂν θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ. λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ. ποιῶν δὲ λαλεῖ. *Qi seipsum novit, cognoscet Deum: Deum qi cognoscit, assimilabitur Deo, assimilabitur avtem Deo, qi dignus factus est Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, sed qi cogitat, qa ipsius sunt, loqitur qa cogitat, & facit qa loqitur.* ubi in colo tertio vitium subesse videtur scribendúmqe, qò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιωθεὶς δὲ θεῷ, ἄξιος θεοῦ γενήσεται.

Παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 14, 15.

Τῆς πατρίδος] id est, *mundi.* vide *ad l.* 4. §. 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε] qod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖται. *nec suspensa aliorum aut bono casu aut contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicero *Tusc. l.* 5. Galenus in *hortator. c.* 4. ἐξ ἐλπίδων ἐχέσθαι, *spe evehi*, eodem ferè sensu dixit.

§. 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστας, *cordium cognitor* dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης, *qi corda omnium novit, ibidem c.* 1. *v.* 24. Ὅτι μονάτατος οἶδε τὴν καρδίαν πάντων ἀνθρώπων. *Qia solus nosti corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex *Histor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémqe in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅιδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova sunt, qantò magis animi hominum? Solus itaqe perfectè novit qid sit in homine, videns in eo & qod in se ipse non videt.* Bernardus *in Psal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apostolus *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γάρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐνοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrantior qovis gladio anciptiti: & pertingit usqe ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumqe & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus qicum nobis est negotium.* Ad qem locum Scholiastes. Πάντα γυμνὰ παρ᾽ αὐτῷ. καὶ οὐδενὶ προκαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ὑποκλίψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνου. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τοῦ τραχήλου ἠρτημένων καὶ γεγυμνωμένων τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipsum sunt nuda, & nemo ullo velamine vel larvâ seipsum oculis illis potest subducere.* Τετραχηλισμένα *avtem dicuntur per metaphoram ab ovibus suspensis & corio nudatis petitam.* qibus gemina ferè Joannes Chrysostomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, qarum, pelle detracta, corpora nudantur.* qò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælianum rusticum *Epist.* 11. Ἐπεὶ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φανερὸς τοιοῦτος ἐγένετο. μᾶλλον δὲ (εἰ γὰρ ἀρθῶς λέγω) ἀφανὴς ἐστὶ νῦν ἢ τότε. *Postqam enim excoriatus est, & pellem exuit, tùm maximè apparuit, imo (non enim rectè dico) magis nunc disparuit.* verùm ampliùs aliqod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima *à lassonum sive victimariorum ritu* dicta, à qibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non solùm à collo suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam resupinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; uti optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ δίχα τομεῖν, ἢ γυμνὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes secare, vel à spina dorsi diffindere.* vide ampliùs *ad l.* 1. §. 3. & *l.* 11. §. 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non extrema tantùm, puta ve-

intuetur. solâ enim mente suâ, illas àsese demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu si feceris, multâ temet molestiâ liberabis. qi enim circumjectam sibi carnem non respexerit, nec de vestitu, domicilio, fama, avt apparatu instructúqe reliqo cogitando, negotium ullum faceſſet sibi.

καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῆ νοερῷ μόνῳ [a] ἀπέπεται τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα [b] ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. ἐὰν ἢ καὶ σὺ τῆτο ἐθίσῃς ποιεῖν, [c] τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῆ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ περικείμενα χρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, * ἀσχολήσεται). a L. 2. §. 12. b L. 2. §. 1. Inf. 26. c L. 2. §. 2. 7. d Inf. §. 3. l. 10. §. 1. 38. * ἐυσχολ. f. ut l. 4. §. 18.

§. 3.

ANNOTATIONES.

veſtem, pompam, reliqum vitæ apparatum, ſed & corpus ipſum, καὶ τὰ χρεάδια, (utì mox loqitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *ſic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinqit.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, qàm & de *angvis exuvio*, usurpavit. ſic enim in Alexiphar. v. 302. de Marſya,

— ἦχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλοὸς δύσατο γύην.
— *ubi à Phœbo nudatus pelle pependit.*

& in Theriac. v. 355.

Ἐξότε γηραλέον μὲν ἀπὸ φλοὸν ἐρχιτὰ βάλλει.
Inde ferì ſenium ſerpentes pubere tergo Commutant.

& v. 392.

Ἔυτ' ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλοὸν ἄψεα βάλλῃ.
Exuviis puber poſitis renitènſque juventa.

vide *infrà* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων] *Animam* ſcilicet, *mentem* ſaltem, θεῦ ἀπόῤῥοιάν τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tuſc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs qàm corpus, qod eſt iſtius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tardit. vindict. divin. pag.* 562. *D.* Ἀλλ' ὁ θεὸς ὅτι ἀγνοεῖ δή πω τὴν ἑκάστου διάθεσιν, ἄτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς &c. *Sed Deus non ignorat cujuſque ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte natura magis qàm corpus ſentiat, &c.* & Samueli Deus ipſe, *Regum Hiſtor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non ſpecto, qod ſpectare ſolet homo. homo enim ſpectat qod eſt ob oculos: ſed Deus ſpectat qod eſt in animo.* γυμνὴν ἑωθεν τὴν ψυχὴν βλέπων, *animam nudam intus inſpiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. ſive αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipſo nudum nudus ipſe inſpiciat.* utì Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῆ περιαιρήσεις] qò ſcilicet μερίμνας, καὶ ταραχὴν περὶ πολλά, *ſolicita es & conturbaris circa multa.* ut Marthæ Jeſus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres nevter commodè ſatìs reddidiſſe videtur. De Diogene, Julianus *de cynism. Orat.* 1. Τὰς δὲ ἐκ τῆ σώματος ἐμπίπλοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, ἅτε πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζοι τυτὶ τὸ περικείμενον αὐτῆ χάριν πολυπραγμονεῖν, ὑδὶ ἐν μέρει προσίετο. *Earum verò ſolicitudinum, ac tumultuum, qi in animam redundant è corpore; cujuſmodi videlicet curis circumfuſa iſta pars ſuapte nos cavſſâ ſæpe numero vel invitos implicat, nullam partem admittebat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα χρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunenſis editor corrupit ampliùs ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Baſilienſi concipitur, contrarium planè avtoris menti ſenſum nobis repræſentat: *eum* ſcilicet *qi circumjectum ſibi corpus non intuetur, veſtitum, domicilium, cæteráqe ad corporis uſum ſpectantia reſpiciendo, moleſtiam negotiúmqe ſibi comparaturum.* At Marci mens aliorſum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet iſta multò minùs moraturum. Caſavbonus ἤπουγε legiſſe videtur, atqe ἤ illud disjunctivæ loco habuiſſe. vertit enim; *ſiqidem qi nec corpus ſuum, nec veſtitum ſuum, nec ejuſmodi adminicula ulla reſpicit, multum qietis otiúqe eum procurare ſibi neceſſe eſt.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorſus omiſit. iſtam avtem interpretationem ſi admiſerimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐυσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐυσχολώτερ' ἔσῃ dixit. tum ἐκ τῆ κοινῆ in poſteriore membro μὴ ſubintelligendum, qaſi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Pſal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυτὶ δ', ὅτε πεζὸς ἰών.

id eſt,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἤπουγε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aſpicit carnem circumjectam, iſne occupetur, in veſte, domo gloriaqe reliqiſqe exterioribus, ac qaſi tabernaculo contemplando?* forſan μήπουγε qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id eſt, *negotium faceſſet ſibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus iſtìc vult, ſcitâ ſatìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus aſello*, reliqa *vitæ inſtrumenta aſelli* hujus *inſtructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν τι δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισαγμένον. ἐφ' ὅσον ἂν ἐιόντι ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν δέηται. ἂν δ' ἀγγαρεῖα ᾖ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματος ἕνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἆλλα γίνεται χαλινάρια τῷ ὀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδημάτια, κριθιά, χόρτος. ἄφες καὶεῖνα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ᾖ τὸ ὀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut aſellum clitellis onuſtum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed ſi vis allata fuerit, & miles arripuerit, omitte, ne renitere, ne murmura. Qod ſi erga corpus te ſic affectum eſſe decet, vide qid de cæteris ſtatuendum ſit, qæ corporis gratiâ comparantur. Cùm aſellus ſit corpus, cætera freni fiunt aſelli, clitella, ferreæ calces, hordeum, fœnum. Omitte illa etiam, abſolve citiùs & expeditiùs qàm aſellus.*

Τὰ περικείμενα χρεάδια] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. ſed & Julianum *ſuprà*. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus eſt anima.* & Varro *Andabatis*, citante Priſciano, *l.* 6. *ſed qidvis potiùs, ô homo, qàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περιβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, ſive munimenti, ſive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Ὥυτε τὰς γίνες μακραῖς διαδοχαῖς ἐυπατρίδας, ὥτε τὰς πλούτε περιβολαῖς λαμπρύς. *Neqe qi longam generis ſeriem præferrent, avt qi opes nimias oſtentarent.* Xenophon *œconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, εἰδ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγίνοιτό μοι, εἰδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi ſuppeditare poſſunt ea, qa mihi ſufficiant: ad eam verò ſpeciem, qâ tu indutus es, & tuam ad exiſtimationem, ne ſi plura qidem tibi accederent iis, qa modo poſſides, ſatìs tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δύναμιν περιβεβλημένας μεγάλην, καὶ βραχίων τινῶν ἐχ οἵᾳ κῆρις ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυσεν. *Magnâ enim inſtructos poteſtate, & paucorum qorundam ſancta poſſeſſio ſapius præſentia illis avferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *ſcenam*, malim. Baſilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ θεῖος περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. θορυφορία φίλων προπομπῶν τὴν ἀπ' αὐτῆ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ τούτης καλλισχημαλισμένης. ἰσμὸς τῶν ἐφεπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίοις καὶ τῶν καθ' ἅλλας χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὃς καὶ προῖών, καὶ πάλιν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι. πρόσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναστείαν, ἢ καὶ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς. ἐντῶν ἐπιμέλειαν. ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτῆ. τὰς ῥαβδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πληγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχειρίων ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ τῦτο; μία νύξ, ἢ πυρετὸς εἷς, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία, ἀνάρπαστον ἐξ ἀνθρώπου ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον ὄιχεται, πᾶσαν τὴν καθ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Eſt qiſpiam ob amplitudinem patrimonii illuſtris & ſuſpiciendus, & adulatorum hominum copia, & ſatellitium circa ipſum verſatur, ſeptúſqe eſt fictis amicis qi gratiam ipſius venantur: magnâ qoqe caterva ſanguine propinqorum, & ipſâ ſimulatâ, ſtipatus: innumera denique ſequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerenda gratiâ comitantur, avt propter alios uſus ei adſunt: qos abiens domo, ſeſeqe recipiens domum ſecum trahens, invidioſus eſt occurrentibus. Adde divitias, ſi volueris, & civilem aliqam poteſtatem, vel etiam honores ex regibus, curam & adminiſtrationem gentium, imperatorium munus exercitus ductandi, præconem præſtantem & anteambulonem, ipſius qi exertâ voce reboet, lictores qi faſces præferant, & vel ipſo pragreſſu terrorem acerrimum incutiant, ſubditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis ſubditorum motus emergit atqe accumulatur. Qid poſt hæc qæſo? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, ſive peripneumonia abreptum hunc à medio hominium cætu abit ſecum abducens hominem, omni prorſus, qa eundem circumſtabat, ſcenâ ſpolians in veſtigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *ſcenam* illam, de qa Marcus iſtìc. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientium turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, avt formoſa conjux, cæteráqe ex incerta & mobili ſorte pendentia; alieni commodatique apparatus*

§. 3. [a] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μὲν [b] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον [c] κυρίως σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τυπώσεις, ἀπὸ τῆς σῆς ὑποστάσεως, [d] ὅσα * ἄλλα περιῶσιν ἢ λέγωσιν, * ἢ ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ [f] ὅσα ὡς μέλλοντα παρέσεσθαι *, καὶ ὅσα [g] τῷ περικειμένῳ σοι σωματίῳ, ἢ [h] τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ, ἀπροαίρετα προέσεσιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περίρρεσις δίνη ἐλίσσῃ, ὥστε [i] τῶν συνειμαρμένων ἐξημένῳ καθαρὸν τὸ νοερὸν δύναμιν * ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [k] ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ [l] λέγουσαν τ' ἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, [m] τὰ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ προσηρτημένα ἐκ [m] προπαθείας,

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

&

ANNOTATIONES.

ratus sunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad dominos A *redituris instrumentis scena adornatur.* Idémqe *de beneficiis, l. 6. c. 31. Ingentia super se & suos regna fregerunt, nec intellexerunt in illa scena, & vanis & citò diffluentibus bonis refulgente; ex eo tempore ipsos nihil adversi expectare debuisse, ex qo nihil veri audire potuerunt.* Vide *l. 11. §. 6. scena* pro *apparatu.* Synesius *de regno. pag. 14.* Τὴν περὶ τὸ βασιλικὸν σῶμα σκηνὴν καὶ θεραπείαν. *Qantam in Imperatore prope scenicus ornatus cultúsqe corporis.* De *corpore* Simocattus *Epist. 25.* Οὕτως ἐλύπει τὸν φιλόσοφον τὸ θνητὸν τοῦτο περισκήνιον. *Adeò molestè philosophum habebat hoc mortale integumentum.* qod & σκῆνος ἐπίγειον, *tabernaculum terrestre.* Pavlus Apostolus *ad* B *Cor. Ep. 2. c. 5. v. 1.* & σκήνωμα, *tabernaculum,* Petrus *Ep. 2. c. 1. v. 13.*

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας] Vide *l. 2.* & *l. 3. §. 16.*

Τὰ μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. hoc est qod eleganter Synesius *Ep. 11.* Τοσοῦτον ὁμιλήσας φροντίσιν, ὅσον ἀφεστάτθαι τῷ μετὰ σώματος βίῳ. *Tantum vitæ curis & molestiis tribui, qantum ad eam, qa in hoc corpore degitur, vitam satis esset.* neqe enim corporis, avt animæ etiam, qà rationis est expers, cura omnis abjicienda est. Vide *l. 10. §. 2.* Crates Cynicus *Epist. 3.* Μελέτω ὑμῖν τῆς ψυχῆς τοῦ δὲ σώματος, ὅσον ἀνάγκη. τῶν δ' ἔξω, μηδ' ὅσον. *Cura sit vobis animus. Corpus tantum, qantum necessitas postulat. Externa etiam non tantum.* Ex Platone *polit. l. 3.* Clemens *Strom. l. 4. pag. 481. D.* Ἐπιμελεῖσθαι σώματος δεῖν, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' ἣ βιῶντί ἐστι, καὶ ὀρθῶν βιῶν. *Oportere curam gerere corporis propter harmoniam animæ, per qod licet & vivere & rectè vivere.* & mox *pag. 483. A.* de externis illis: Τούτων δὲν ἀνθεκτέον, ἃ δι' αὐτά. ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα. ἡ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται, ἐφ' ἣν ἡ ἀναφορά. *Hæc sunt ergò retinenda, non propter se, sed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad qam fit relatio.* Gregorius itidem Nyssenus *de anim. pag. 930. A.* Χρεία καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα κατασκευὴ αὐτὸ ἔργανον ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. *Opus est animo cura corporis, ut comparet suum instrumentum sibi aptum.* Et Tertullianus *de anim. c. 38. Certè domus anima caro est, & inqilinus carnis anima: desiderabit itaqe inqilinus ex carnis & necessitate hujus nominis profutura domui, toto inqilinatûs sui tempore: non ut ipse substruendus, nec ut ipse loricandus, nec ut ipse tibicinandus, sed tantummodo continendus: qia non aliter contineri possit qàm domo fultâ.* Seneca *Ep. 92.* de viro bono: *Corporis qoqe, velut oneris necessarii, non amator, sed procurator est: nec se illi, cui impositus est, subjicit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν] vide *l. 8. §. 56.* & *l. 10. §. 38.* Ambrosius *hexam. l. 6. c. 7. Aliud enim sumus nos; alia sunt nostra; alia qa circa nos sunt. nos sumus, hoc est anima & mens. nostra sunt corporis membra & sensus ejus. circa nos pecunia est, servi sunt, & vita istius apparatus.*

Ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ] lege διό. & mox, pro ὅσα ἄλλα, ἅσα ἄλλοι. pro τυπώσεις, ταράσσει σε. nihil mutavit editor Lugdunensis, cùm ex Xylandri versione tamen satis advertere potuisset.

Τῷ περικειμένῳ σοι σωματίῳ] ut *suprà §. 2.* & *l. 10. §. 1.*

Τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ] vide *l. 2. §. 2.* & *l. 5. §. 4.* & *l. 6. §. 15.*

Ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη] vide *l. 4. §. 43.* & *l. 2. §. 14. ἀνακυκλέμενα.* ad *vertiginem* interim illam respexisse videtur, qâ raptari videntur corpora cœlestia, à qibus pendent inferiora ista.

Καθαρὸν τὸν νοερὸν δύναμιν ἀπόλυτον] desiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυτον. Ità de Domino Christo, qem Christianis imitandum proponit Clemens Alexandrinus *padag. l. 1. c. 2.* Ἀπόλυτον εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν. *Ab omnibus animi perturbationibus est liber.*

Ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν] id est, ἑαυτῇ ἀρκουμένην, *seipsâ contentum*; qod felicitatem suam attinet. Πάντα ἔχουσαν παρ' ἑαυτῆς τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Apud se habentem qicqid ad vitam con-* C *ducit. l. 4. §. 29.* non ut sibi soli vivat. *necesse est enim ut vivat & alteri qi vult sibi.* Seneca *Epist. 48.* & τὸ ἀκοινώνητον nusqam non damnat Marcus. Vide *l. 8. §. 48.* & *l. 9. §. 6.* & *l. 10. §. 1.* & *l. 11. §. 1.*

Τὰ προσηρτημένα ἐκ προπαθείας] *qa ei* (menti scilicet) *consensu qodam naturæ adhærent* Xylander. *qicqid per sympathiam ei possit adhærere* Casaubonus. ut προσπάθεια idem hic sit, qod συμπάθεια, de qa *l. 5. §. 26.* Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorsus qeat, ut ibi ostensum est; & aliud qiddam sonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *qâ res alicui addicti sumus, eámqe qodammodo deperimus.* hoc est enim τὸ προσπάσχειν. Ità qod Basilius Cæsariensis an Evstathius Sebastiensis in *ascetic.* Ἀνθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τόν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλοντα τῷ Θεῷ. *Hominem, qi Deo à pedibus verè est futurus, oportet solvi vinculis, qibus vitæ addictus est.* Id Dionysius Areopagita citante Budæo; Ὅσιοι γὰρ ὑπὲρ ὀφείλουσαν τοῖς γηίνοις προσπάσχειν. *Sancti terrenis non debent immodicè affici.* Idémqe *Epist. 10.* Ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντος ἐρασταί, τῆς προσπαθείας ἀναχωρῆσι τῶν ὑλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἀνθρώπων πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more conversantes, cum omni* D *tranqillitate animi.* Synesius *Dione pag. 50.* Καὶ δῆλα τῶν ἀρετῶν ὅταί]ο ἄν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς προσπαθείας. *Et qidem id ex virtutibus utilitatis sibi aliqid conseceris, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obiter asteriscum tollo minùs necessarium ex Socratis *historia editionis Stephaniana, l. 1. c. 10.* Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς * πάσχοντάς τισιν, ἢ πρὸς σπουδαίοις χαριζόμενοι. *Multa prætermittunt, vel propterea qod malè affectis sunt erga qosdam, vel ut certis hominibus gratificentur.* lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, προσπάσχοντάς τισιν. Cicero *ad Attic. l. 2. Ep. 19.* se nimium τῷ καλῷ προσπεπονθέναι, *bono addictum fuisse*, profitetur. Isidorus Pelusiota *l. 1. Ep. 310.* Προσπάθεια μὲν οὐκ ὀξυδορκεῖ. ἀνεπάθεια δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ. *Affectus addictus cacutit; adversus planè cæcus est.* Evstathius *ad Il. β'.* Εἰώθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὕπνοις ἐκεῖνα ὡς ἐπικαλὺ φαντάζεσθαι, * ὡς [εἰς ἕ.] προσπαθῶς πως ἔχομεν. *Solemus homines in somniis ea mente plerumqe concipere, qibus certo qodam modo addicti sumus.* Epictetus etiam *l. 3. c. 24. ad l. 11. §. 33.* adductus: Ὅρα τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ἐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cùm aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas.* Idémqe *l. 2. c. 16. ad l. 10. §. 27.* repræsentatus; πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέπουσα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθυῖα. *Nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus.* Restituenda Athenagoræ eadem vox *de resur. mort.* E *in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμπαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇδε προσπεπονθόσι, (perperam vulgati, πρόσκεπ.) ἄσχοι τοῦτο διαλελῶσιν. *Tametsi vulgus hominum acrius & vehementiùs rebus, qa istic sunt, jam antea affecti nihil curant, & respiciunt istiusmodi finem.* Clementi Alexandrino *Strom. l. 1. p. 273. D.* Μὴ προσπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐπαίρεσθαι. *Nec ab affectione vinci, nec qæstui servire, nec voluptate efferri.* Idémqe *l. 7. pag. 747. A.* explicans illa D. Christi, Lucæ *Evang. c. 14. v. 26.* Ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. *Nisi odio habueritis patrem & matrem, & præterea propriam qoqe* F *animam.* Τάς τε γὰρ, inqit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, πολὺ τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μεμίσηκεν, &c. *Carnales affectiones, qa voluptatis maximas habent illecebras, odit,* &c. qi & *l. 2. pag. 407. A.* de affectibus istiusmodi, Προσπασσαλοῦ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τοῦτ' ἔστι μὴ ἀφορίζοντος καὶ ἀποσαυρῶντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi se non separat ab animi perturbationibus, eáque cruci affigit.* qod *l. 4. pag. 481. A.* vocat ἀπροσπαθῶς βιῶν. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rursus ἀπροσπαθῶς ἀπολιπεῖν. *Relingere citra ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l. 2. §. 3.* Itaqe Synesius *de insomn. pag. 156.* ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ὅλως ἀπαθῶς διακείμεθα περὶ τὰ θεάματα. ἀλλὰ ἰσχυραὶ μὲν αἱ συγκαταθέσεις τε καὶ προσπάθειαι. ἀποσυγῶ-

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceríſque te talem, qalis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gaudens.

illúdqe tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere ſategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſqe, tranqillè, generoſè, genióqe tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qî fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſqiſqe,

χ᾽ a ℰ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα, ἢ τὰ παρωχηκότα, a Sup. §. 1.
ποιήσῃς τι σεαυτὸν, οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος,

b Σφαῖρος * κυκλοτερὴς * κοινῇ περιθεὶς γαίων. b L. 8. §. 41. * Σφαῖρ' ὡς Salm. * δίνῃ περιηγεῖ Idem.

μόνον τε ζῆν ἐπιμελήσῃς c ὃ ζῇς, τυγχάνει, d τὸ παρὸν, δυνήσῃ τόνε μέχρι ℰ ἀποθανεῖν c ἐμπολιπόμενον, ἀπαράκλως καὶ ἀγενῶς, καὶ f ἵλεως τῷ σαυτοῦ ℰ δαίμονι ἀφθείωνας. c L. 2. §. 14. l. 3. §. 10. d L. 8. §. 44. e L. 7. §. 46. 56. f L. 3. §. 16.

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τῷ

ANNOTATIONES.

συγῶμεν δὲ ἀχ ἥκιστα. *Neqe enim erga ea, qa videmus, affectu caremus, ſed partim vehementer aſſentimur & adhæreſcimus, partim non minus averſamur.* ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ προσπάσχειν καὶ τὸ ἀποσυγχίν. qemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἀνθιπάθειαν, *hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 15. Ὡς χὴ παρὰ Χριστιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθείας, ἢ ἀντιπαθείας κρινόντων τὰ ὁράμενα. i. e. vertente Joanne Chriſtophorſono, *ut admirationi etiam eſſet Chriſtianis, his ſcilicet qi nec amore, nec odio ducti, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt.* 57. Εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγέλῳ συνεισθρεπίσασθαι μηδὲν ἀπολαῦσαι τῶν τῆς ὕλης κακῶν εἰς προσπάθειαν. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſveſcere, nullâ ut ex infima fece rerum contage affectus inficeretur.* qod mox explicans Ἀλλ᾽ ἔστι περιουσία δυνάμεως, ὁμιλοῦντα τοῖς χείροσι μηδένα τρόπον παθαίνεσθαι. *Sed eſt virium abundantia, inter deteriora verſari, & nullo modo infici.* Et rurſus: Τὸ προσπαθὲς δὲ ἐστι τὸ δεινόν. *Affici autem & adhæreſcere penitùs hoc demum malum eſt.* ità τὸ προσπεπονθέναι eſt παθαίνεσθαι καὶ προσεληλάναι. prout & Marcus *l.* 5. §. 1. Ὅταν προσπαθῶσιν, συγκαλήλυθεν τοῖς καθ᾽ αὐτὰς ἔργοις. *Ubi rebus addicti fuerint, iiſdem etiam intabeſcunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompejo pag.* 643. *D.* Τοῖς μειρακίοις προσαρτᾶσθαι. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ità in *amator.* idem τοῖς ἐρασταῖς προσπεπονθέναι, pro *addictum eſſe & affectu adhæreſcere* dixit. Sunt itaqe τὰ προσηρτημένα ἐκ προσπαθείας, *ea, qibus ex affectûs propenſione nimia animus adhæreſcit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 28. Μή τι προσήρτηταί σοι τῶν ἀ σῶν, μήτι προσπέφυκε, μήτι ὀδυνᾶσαι σ᾽ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Baſilidæ ejuſqe aſſeclis ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l.* 2. adducto ex Iſidori περὶ προσφυοῦς ψυχῆς inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parùm conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium leviuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. l.* 4. *c.* 10. Cæterùm neqe τὸ ἁπλῶς προσηρτῆσθαι ταῦτα: de qibus Marcus hîc, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verùm τὸ προσηρημένοις προσπεπονθέναι. Itaqe de Diogene Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πάντα ἴυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia à ſeipſo pendentia.* non & προσπεφυκότα. qod *ſuprà* dixerat. vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 44. & *lib.* 8. §. 30. Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſtinent. l.* 1. §. 30. Ἃ μὲν ἐκ τῆς ὑπατῆς προσειλήφαμεν φύσεως, ἀποθέσθαι πάντα μετὰ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας. *Quicunqe ex mortali natura nobis adſcrvimus, una cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τῶν ἔργων ἀποσαλεῖον καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας, καὶ πάθους. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφιεμένων ταῖς αἰτίαις, ἀφ᾽ ὧν καὶ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι. *Ut non ſolum factis, ſed & cupiditate iis abſtinendum ſit. Qid enim prodeſt factis abſtinere, cavſſis interim, à qibus actiones prodeunt, qaſi clavis affixi adhæreſcere.* ubi vides τὴν προσπάθειαν etiam ἀπὸ τοῦ πάθους diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cavſſâ, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆς ἀπαθείας in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Eſt itaqe ἀπάθεια *integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas*; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια *leviſſima ab hac declinatio.* & *affectûs* vitioſi qaſi *praludium* qoddam. πάθος *affectus vitioſus*, ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c.* 5. *v.* 28. *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt; qòd paſſio reputatur in vitium, propaſſio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qi viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hîc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προσπάθεια deniqe *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè qeat, nec avelli à re deſiderata, cui* προσηλῶσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα] *qa ultrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡς μέλλοντα ταράσσει σε. Flaccus, *carm. l.* 1. *Ode* 16.

Latus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l.* 6, §. 32. & *l.* 7. §. 7.

Τὰ ἐπίκεινα ἢ τὰ παρῳχηκότα] Seneca *Ep.* 78. *circumciden-*

A *da ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.*

Ὅιος ὁ Ἐμπεδόκλειος, σφαῖρος κυκλοτερὴς κοινῇ περιθεὶ γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. ut & antè non ſemel *l.* 8. §. 44. & *l.* 11. §. 12. Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 18. Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc repræſentantur:

Ἀλλ᾽ ὅγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μιμὶης περιτείθη χαίρων.
Undiqe hic æqalis atqe infinitus ubiqe
B *Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gaudens.*

poſteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic fœdiſſimè depravatum nemo viderit, medelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαίρης κυκλοτερῆς μιμήματ᾽ ὑπέρλαα χαίρων.

Verùm hæc à ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius feliciùs refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs ſic accedens:

Σφαῖρος κυκλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαίων.

Τὸ σφαῖρος avtem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & C σφαῖρος, ut σκύρα & σκύρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιροείδες, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ᾽ ὡς κυκλοτερὴς, &c. ſic Λίων ὡς, apud poëtam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ᾽ ὡς, inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valet ac κυκλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib.* 7. §. 28. Evſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag.* 41. Ὡς σφαῖρά ἐστι τῷ σώματι, καὶ ὁ νῶτός ἐστιν αὐτῷ ὁλόκεντος. *qaſi pila corpore tegitur per omnes partes ſpinis hirſuto.* ὡς σφαῖρα dixit, qod σφαιρηδὸν Clemens *Strom l.* 5. ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν εἱλύμενοι. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis D οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος ſubintelligendum erit κόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll.* 16.

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa nè qid labis per lævia ſidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l.* 2. *Sat.* 7.

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l.* 8. §. 48. Cæterùm Viri Cl. primùm illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Evſtathium Homeri εἰσηγητὴν *ad Odyſſ.* ζ. σφαῖροι Ἐμπεδόκλεον reperio in uſu com- E muni olim freqentem extitiſſe. Παρὰ τὴν σφαῖραν, inqit, ἢ παρώνυμον ὁ Ἐμπεδόκλειος σφαῖρος, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὴν σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ὕσπερον τὴν ὑσπίραν. idem pro eo qod κοινῇ Marci codex, & δίνῃ Salmaſius, μενῇ exhibet, & μυνῇ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hîc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὃ ζῇς] vide *lib.* 2. §. 14. & *infrà* §. 26. Seneca *Epiſt.* 101. *ſi vita noſtra non prominebit, ſi in ſe colligetur.*

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimis diligimus ac ſuſpicimus. mirum F igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, aliis potiùs qàm ſibimetipſis approbatos ſe velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Creſphonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdatus:

Ἐκεῖνο γὰρ πέπονθ᾽ ὅπερ πάντες βροτοί.
Φιλῶν μάλισ᾽ ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι.
Mihi hoc, qod cunctis inſitum eſt mortalibus,
Amare meipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φίλων legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm ver- G tit,

Minimùm, inter omnes, qos amo, noceo mihi.
— τίς γὰρ ἐσθλὸς οὐχ αὑτῷ φίλος;
— *namqe qis bonus neqam ſibi?*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ᾽ ἔστι δόλις, ὅστις οὐχ αὑτὸν φιλεῖ.
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a *L.2.§.6.* a τὸ ἢ ἑαυτῷ ὠφελεῖ ἀυτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται, ἢ τὸ τῶν ἄλλων. ἐὰν γάρ τινα θεὸς ἐπισᾷς, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι ἢ ἀφανοεῖς, b ὅμη ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσῃ, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὅτω τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα ἢ πόθεν ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

b *L.3.§.4.*

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, ἔτι μόνον παρεῖδον, τὸ ἐνίους τῶν ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρησοὺς, καὶ τελείως πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια βεβιωκότας, ἢ ὅλως τελείως δι' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν c συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθι γενέσθαι πι ἀυθι γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς d ἀπεσβηκέναι; ἔστω δ' εἴπερ καὶ ἔστως ἔχει, ἐν ἴσθι, ὅτι e εἰ [ὡς] ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν. καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἥνεσυam tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. itaque si vel Deus vel præceptor prudens qis astans præceperit cuiqam, nè qid apud se cogitet mentéve agitet qod non simul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id sustineret. ità proximos magìs, qid de nobis sentiant, veremur, quàm nosipsos.

c *L.5.§.27, l.10.§.1. Inf. §. 23.* d *L.4.§.21.* e *L.9.§.35.*

§. 5. Qî fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore dispoſuerunt universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qíqe freqentissima cum ipsis qasi commercia habuerint, atqe per opera pia sacráqe ministeria qàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extingverentur? hoc verò sisiqidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat, & si juxta naturam, id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ' οἶδε θνητῶν ἄρτι γινώσκει τόδε.
Ὡς πᾶς τις αὐτὸν τῶν πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Quis istud nempe non novit mortalium,
Diligere sese cateris plùs qemlibet?
Φιλεῖ δ' ἑαυτὸν πλέον οὐδεὶς οὐδένα.
Nec qisqam charior alteri qàm ipse est sibi.

Τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται] *Nam quòd cuiqe eadem honestatis cura secretò, qæ palàm: multi famam, conscientiam pauci verentur.* Plinius minor *l.3. Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam querela. Non cogitamus qid ipsi simus, sed qid alteris esse videmur. unde eò perducta res est, ut neglectâ veritate meriti, de sola opinione curemus, qi testimonium vitæ nostræ, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi querimonia, *de gradibus humil. & superb. part. 2. gr. 6. Qi de omni alia re plùs sibi credit, qàm aliis; de se solo plùs aliis credit, qàm sibi.* Adversus morem morbúmqe malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c. 6. v. 4.* Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem suum probatum reddat unusqisqe: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.* De se Cicero, verè, necne, ipse viderit, *ad Attic. l. 12. Ep. 27. Mea mihi conscientia pluris est, qàm omnium sermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad* §. 3. §. 4.

Τὸν πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα] contrà nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

—— Πάντων δὲ μάλισ' αἰσχύνεο σαυτόν.
Tu plùs qàm cunctos alios te disce vereri.

cui consonat Democriticum illud monitum, qod *suprà* cum aliis ejusdem notæ attulimus *ad l. 2. §. 6.* vide & *ad l. 11. §. 26.* & *l. 10. §. 9.*

§. 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθι γενέσθαι] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magis assensionem cohibiturus. qod, nihil est itaque mirum, si δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantum, sed, παράλογον etiam, Stoicis Athenienſibus est visum, prædicante Pavlo, *Actor. c. 17. v. 18, 19.* Nos meliùs edocti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qi fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumqe reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον εἶναι, sacra attestatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siqidem justum est apud Deum.* Apostolus *ad Thess. Epist. 2. c. 1. v. 6.* &, δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτής. *Justitia coronam reddet mihi justus ille Deus. ad Tim. Ep. 2. c. 4. v. 8.* &, οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς κόπου τῆς ἀγάπης. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis. ad Hebr. c. 6. v. 10.* Nec tamen hinc sequitur, qod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriámqe cœlestem ità promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemenses nostri *annot. in Luc. c. 21. v. 35. ad Thess. Ep. 2. c. 1. v. 5.* & *Hebr. c. 6. v. 10.* Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tantopere urgent, aliud planè sonare, prout nórunt qi lingvam Græcam vel primoribus tantùm labiis degustárunt. Rectè Durandus *in sent. l. 2. dist. 27. q. 2. Meritum de condigno strictè & propriè sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter qam operanti debetur merces ex justitia sic, qòd si non reddatur, ille ad qem pertinet reddere, injustè facit, & est simpliciter & propriè injustus, non est hominis ad Deum.* qod ille A cùm multis argumentis confirmâsset, concludit tandem, *sentire & dicere oppositum esse temerarium sev blasphemum. Qòd si qid*, inqit, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potius & principaliùs est ex liberalitate Dei dantis, qàm ex merito nostri operis. Etsi dicatur, qòd qamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliqo nostro opere, constituitur tamen debitor ex sua promissione: sciendum est, qia qod redditur ex promissione præcedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed solùm vel principaliter ex promisso.* Unde patet responsio ad id qod justum esse dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb. Justum apud Deum est ut reddat qod* B *debet; debet autem qod pollicitus est. promissum qidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. justè enim & ex debito requiritur, qodcunqe vel gratis promittitur.* Et Bellarminus ipse *de pœnit. l. 3. c. 4.* explicans Joannis verba illa ex *Ep. 1. c. 1. v. 9.* πιστός ἐστι καὶ δίκαιος. *Verba illa*, inqit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, qia stat promissis, nec fidem fallit.* qod & *de justific. l. 5. c. 15.* confirmat ex illis Nehemiæ *c. 9. v. 8.* verbis. *Implesti verba tua, qoniam justus es.* Siqidem *veritas sive veracitas pars* est *justitiæ.* ut ex Cicerone *de invent.* Thomas Aqinas *sum. part. 2a 2æ q. 109. art. 3.* Deniqe potest aliqid justo atqe æqo consentaneum esse, qia justitiæ nullà ratione repugnat, qod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit qòd Solomon rex à Shimejo mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l. 3. c. 2. v. 46.* qibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æqum, qòd Abiatharo læsæ majestatis reo, patris cavsſâ vitam condonavit. *ibidem v. 26.* qem tamen si sustulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

Ἢ οὐ καὶ δυνατόν] Τί ἄπιστον κρίνεται, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *Incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos suscitet?* Pavlus, *Act. c. 26. v. 8.* Athenagoras *de resurrect. pag. 42--50.* Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβέλτιον. ἀλλ' ὅτε ἀδύνατον, ὅτε ἀβέλτιον, εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γενησόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύναμιν ἀρκοῦσαν μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἐγνωσμένον. ἀλλ' ὅτ' ἀγνοεῖν τι τὸν Θεὸν δυνατόν. καὶ τὴν δύναμιν, ὡς ἔστιν ἀρκοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τούτων αὐτῶν γένεσις. ἐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβέλτιον. εἰ γὰρ ἀβέλτιον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ' ἐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον πάντων γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δέχεσθαι τιμὴν, ἢ τιμωρίαν. οὔτε ἀνάξιον. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον ἐκ ἀνάξιον, τοιούτοις, τὸ φθαρὲν ποιῆσαι σῶμα, καὶ παθητόν. πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον ἐκ ἀνάξιον, ὅπερ ἐστὶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. ἔνδηλον ὂν ὅτι καὶ δυνατὸν, καὶ βελτιστον, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἢ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. *Vel qod non possit, vel qod non velit. Sed neqe illis est impossibile, neqe voluntas deest. Si impossibile, impotentia alicujus inde deprehenditur, si aut ignoret qid faciendum sit, aut si nórit, imbecillior sit viribus qàm ut probè efficiat. Atqi non est possibile ut Deus ignoret. Et vires Dei sufficere ad corporum restitutionem indicat vel ipsorum procreatio. Non itaqe est impossibile. Sed neqe illis voluntas deest. Si enim illi voluntas deesset, foret vel injustum, vel indignum Deo. Non est autem injustum. Justum enim est utrumqe, dum homo ex anima & corpore constat, esse obnoxium* F *& participem omnium ab illo factorum in ob illa avferendis præmiis, vel sustinendis pœnis. Neqe est indignum Deo. Si enim qod deterius est, mortale scilicet & patibile corpus condere non indignum Deo visum est, multò minus indignum erat qod præstantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam producere. Satis ergò manifestum est, restitutionem corporum extinctorum talem esse qa digna sit Deo, & qam velit & possit efficere.* verùm de mente sola satagit Marcus; de

cor-

id natura protuliſſet. vel hinc ergò, qòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, qòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atqe irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.

γκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐκ δὴ τοῦ μὴ ὕτως ἔχειν, εἴπερ ἐχ ὕτως ἔχοι, πεῖθω σοι τὸ μὴ δεῆσαι ὕτω γίνεσθ. ὁρᾷς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τοῦτο τῶν ζητῶν δικαιολογῆι πρὸς τὸν θεόν. ἐκ ἂν δ' ὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄρισοι καὶ δικαιότατοί εἰσιν. [a] εἰ ἦ τοῦτο, ἐκ ἂν τι πρεπέδον ἀδίκως καὶ ἀλόγως ἠμεληκένον τῶν ἐν τῇ διαθσκῇ. a L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. b L. 6. §. 19. & l. 10. §. 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicitus, qod nec ſe, nec ſuum, nec ſui qicqam à qoqam cenſeri volebant Stoici. A

Ἐκ δὴ τοῦ μὴ ὕτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avt iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere pateretur, qàm Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſertè καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, qòd ajunt, incuſatum eunt, niſi ipſis ob labores miſellos in hac vita decurtatiſſimæ exantlatos, tanqam probiſſimè pleniſſiméqe commeritis, præmia æterna retribuat.

Πεῖθω σοι τὸ μὴ δεῆσαι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis lavdato, l. 11. §. 6. Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο. *Hujus etiam conſtat ratio.* B

Δικαιολογῆι πρὸς τὸν θεόν] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom. c. 9. v. 20.* Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo verò ô homo, tu qis es, qi ex adverſo reſponſas Deo?* vult [περὶ ἀπάντων τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ) ἀπολογεῖσθαι, cum Epicteto *l. 2. c. 16.* Περὶ μηδενὸς διαλογεῖσθαι πρὸς τὸν Θεόν. *De nulla re diſceptare cum Deo.* Ità pii priſci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cùm bonis hîc malè eſſe, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus eſt. Pſal. 73. v. 1. &, Tu certè, Domine, juſtus es.* Jeremias *c. 12. v. 1.* Apoſt. *ad Rom. c. 9. v. 14.* Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Qid igitur dicemus? Num injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c. 3. v. 4. 5.* Μὴ ἄδικος ὁ Θεός; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. *Num Deus eſt injuſtus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis avtem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas qando tu judicas.* ex *Pſal. 51. v. 4.* vide *infrà* §. 12. C

Οὐκ ἂν δ' ὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non avderes ità cum eis diſſerere* Caſavbonus. malim, *non ità diſſereres*, & de æqo juſtóqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimóſqe eſſe præſumeres. D

§. 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom. 2. tit. 29.*

— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελεχείαις κατασκευάζεται πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὲς ἔργον, παντὸς εὑρίσκει τέλος.
Ubiqe finem aſſeqitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τοῦ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὧν θέλεις, κρατεῖν,
Datur laboris cupido qidvis aſſeqi.

Antiphanis,

Τῆς ἐπιμελείας δῆλα πάντα γίγνεται.
Labori aſſiduo, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib. 5.*

— πᾶν δὲ τὸ ζητούμενον
Ἁλωτόν. ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
— *qicqid qæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:

Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. —
Laborioſa diligentia aſſeqi
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *moroſo*,

— ἡδέως χρὴ πράγματος,
Τὸν ἓν πονοῦντ' ὅλως ἀπογιγνώσκειν ποτε.
— *qem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet inſperabile.

Socrates Alcibiadi miranti, qî poſſet Xanthippen tam rixoſam ſuſtinere, & intolerandam eſſe dictitanti, Ἀλλ' ἔγωγε συνείθισμαι. καθάπερ τροχιλίας ἀκούων συνεχῶς. *At ego*, inqit, *aſſvetus ei ſum: nec me magis offendit, qàm rota ſtridor aqam educentis eos qi aſſiduè avdiunt.* Nec ſileri dignum hîc Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de project. indic.* à Stobæo *tom. 2. tit. 29.* & *tit. 117.* à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l. 8. c. 7.* Lilio Gyraldo *de poet. l. 6.* Eraſmo *apophth. l. 6.* relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cùm altero eorum frontem percuſſo, corona tota exclamaret; Ioni Chio, qi proximè aſſidebat, latus fodiens, Ὀρᾷς, ὅσον ἡ ἄσκησίς ἐστι; ὁ πεπληγὼς σιωπᾷ. οἱ δὲ θεώμενοι βοῶσιν. *Vide*, inqit, *qanta ſit vis exercitationis? ictus ipſe ſilet: ſpectatores verò vociferantur.* ubi νύξας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, *1. Epiſt. 6. 51.* vertere; qàm, *avrem vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l. 2. c. 21.* & *22.* Stobæum hîc emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro Xenophon *lib. 1. pag. 14. B.* Οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἥττᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἡττᾶτο. ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν. *Qod ſuperaretur, havd qaqam deſugeret illa denuo facere, qibus inferior fuerat; ſed verſaretur iterum atqe iterum in experiundo, rurſus ut idem rectius faceret.* Verùm Marco gemina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag. 476. C. D.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀπιστεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συνεθιστῶντα, πεῖραν ἅμα λαμβάνειν ἑαυτοῦ καὶ κατανόησιν, ἐν τοῖς ἐλάττοσι πρὸς τὰ μείζονα, μὴ φεύγοντα, μηδὲ ἀπωθοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διυδράσκοντα. τάχα δὲ ὑδὲν ἔσῃ δυσχερέστερον. ἁπλῶς γὰρ ἀμήχανοί καὶ μαλακίαν ἀγύμναστον ἡ περὶ τὸ ῥᾴδιον ἀεὶ διατρίβουσα, καὶ πρὸς τὸ ἥδιστον ἐν τῶν ἀοκλήτων ἀναχωροῦσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ κ νόσε, καὶ πόνε, καὶ φυγῆς μαλετῶσα φαντασίαν ὑφίσαθαι, καὶ προβιαζομένη τῷ λογισμῷ πρὸς ἕκασον, ἐυρήσει πολὺ τὸ κατεψευσμένον καὶ διάκενον καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δοκοῦσι χαλεποῖς καὶ φοβεροῖς. *Neqe de ullo deſperandum avt diffidendum eſt: ſed admiratione horum atqe æmulatione, & qaſi divini cujuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, qomodo ſimus ad majora affecti: non fugere avt averſari hanc animi accurationem. Mihi qidem videtur hoc ſtudium non uſqe adeò difficile. Etenim animi oblectatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſvaviſſima identidem verſans, fatuitatem qandam & imperitam molliciem ingenerat. Qi verò morbi etiam, doloris, exilii ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania & putrida eſſe in his, qæ gravia vulgò ac terribilia videntur.* Diogenes deniqe referente Laërtio, *l. 6. §. 70. 71.* Διττὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίαις συνεχεῖς γενόμεναι φαντασίαι, εὐλυσίαν πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ἔργα παρέχουσαι. παρεπίθετο δὲ τεκμήρια τὸ ῥᾴδιον ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ καταγίνεσθαι. ὁρᾶν τε γὰρ ἔντε ταῖς τέχναις, ταῖς βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις, ἃ τὴν τυχοῦσαν ἐξυκειρίαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης πεποιημένους. τούς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς ἀθλητάς, ὅσον ὑπερφέρουσιν ἑκάτεροι τῇ ἰδίᾳ πονήσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς ὕτοι, εἰ μετήγαγον τὴν ἄσκησιν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ἐκ ἂν ἀνωφελῶς καὶ ἀτελῶς ἐμόχθων. ὑδέν γε μὴν ἔλεγε τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι. δυοῖν δὲ τούτοιν πᾶν ἐκκεῖσθαι. *Duplicem dicebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum qam in exercitio crebra fiunt imaginationes, qæ præſtant ad virtutis opera qadam admmicula. Adjiciebatqe argumenta, qod ad virtutem facilè exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus mechanicis, & aliis, opifices ex conſvetudine operis non minimam operandi celeritatem ſuiſſe conſequtos. Tibicines item & athletas inter ſeſe eminere tanto intervallo, qanto majore ſtudio & labore verſati fuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum tranſtuliſſent, neqaqam inutiliter avt imperfectè laboraſſent. Nihil dicebat in vita omnino abſqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l. 3. §. 6.* Seneca *Ep. 50. Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum qamvis flexa, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & aliter nata in id finguntur, qod uſus noſter exigit. qantò facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſeqentior?* & *Ep. 80.* de athletis agens. *Illud maximè revolvo mecum, ſi corpus perduci exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qâ ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtinens aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qantò facilius animus corroborari poſſit, ut fortuna ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l. 2. c. 12. Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nullique ſunt tam feri & ſui juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla E F G

καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα λοιπὸν τὸ ἀνέθιστον ἔργου ἔσται, ἅτε χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ [a] εἴθισται.

a L. 10. §. 22.

§. 7. [b] Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, [c] τὴν βραχύτητα τοῦ βίου, [d] τὴν ἀχάνειαν τοῦ ὄπισω καὶ πρόσω αἰῶνος, [e] τὴν ἀθένειαν πάσης ὕλης.

b L. 2. §. 11. l. 3. §. 5. l. 11. §. 3.
c L. 5. §. 24.
d L. 4. §. 3. 48.
e L. 9. §. 33. 36.

§. 8. [f] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη. [g] τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων. [h] τί πόνος. [i] τί ἡδονή. [k] τί θάνατος. [l] τί δόξα. [m] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος. πῶς [n] οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. ὅτι ὁ πάντα ὑπόληψις.

f Sup. §. 2.
g L. 10. §. 37.
h L. 7. §. 33.
i L. 5. §. 26.
k L. 7. §. 33.
l L. 6. §. 16.
m L. 9. §. 26.
n L. 5. §. 34.

§. 9. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, [p] παγκρατιαστῇ, ἀλλὶ μονομάχῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποτίθεται, καὶ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ τὴν χεῖρα [q] ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συρρεῖψαι αὐτὴν δεῖ.

o L. 2. §. 15.
p L. 7. §. 61.
q L. 7. §. 8.

§. 10. * Τοιαῦτα [r] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [s] διαῤῥῆναι εἰς ὕλην, αἰτιον, ἀναφοράν.

* Ποῖα αὐτὰ
r L. 2. §. 12.
s L. 7. §. 29.

§. 11. [t] Ἡλίκην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [v] μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει [x] ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ δέχεσθαι πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

t L. 8. §. 29.
v L. 10. §. 1.
x Sup. §. 1. 3.

nam & siniſtra manus, cùm ad alia opera per deſvetudinem inepta ſit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi aſſvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſumqe vaſtitatem immenſam: materiæ deniqe cujuſqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe moleſtiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiam impediatur: qòd deniqe opinione conſtant omnia.

§. 9. In decretorum uſu, pugili, non gladiatori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, qo utitur, poſito, ſtatim interficitur. ille avtem manum ſemper præſtò habet, qâ vibratâ duntaxat opus eſt.

§. 10. Res ipſas qales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta eſt hominis potentia, in cujus ſitum eſt arbitrio, ut nihil faciat, niſi qod Deus ipſe comprobaturus eſt, & qicqid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

protulerat; *Mille ſunt alia, in qibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditqe nihil eſſe difficile, cujus ſibi ipſa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς φύσει κρείττονα εἶναι, *Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſſe*, multis locis inculcat, multiſqe rationibus contendit Ariſtoteles *de partib. animal. l. 3. c. 4. & l. 4. c. 8. de animal. inceſſ. c. 4. ethic. Nicom. l. 5. c. 7. & Eudem. l. 4. c. 5. & in problem. l. 21. q. 12, & 13. & 19. & 31.* At Plato, (qem & hoc nomine is notat, *polit. l. 2. c. 10.*) *de legib. l. 7. pag. 884. A.* hoc tanqam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. *Qod videlicet dextra à ſiniſtris, qod ad manus pertinet, differre jam videantur in ſingulis operationibus natura.* qod & refutare conatur primò membrorum reliqorum exemplo, ἐπεὶ τάγε περὶ πόδας τι καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τὰς πόνους φαίνεται. *Pedes enim inferioreſqe partes ad opera nihilo differre videntur.* qod idem de oculis avribúſqe dici poterat; & nutricum matrúmqe maximè inſcitiæ uſuíqe pravo adſcribit. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας * ἀνοίᾳ [ἀγνοίᾳ alii] τροφῶν καὶ μητέρων ὅλον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. τῇς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ἤθη [*ἴδη forſan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. *Manibus autem matrum nutricúmqe ſimul ignorantiâ qaſi clavdi faQi ſumus. Nam qum natura fere ad utramqe partem aqè ſe habeat, ipſi per conſvetudinem non rectè utentes differentiam fecimus.* Dein rejicit etiam operum qorundam inſtantiis: Ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μίαν διαφέρει, λύρᾳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλῆκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα οὐδέν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ, δέον, ὥστε χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. *Siqidem in qot qibúſqe operibus utrá utamur nihil refert, ſicut inter lyram tangendam, lyram ſiniſtrá, plectrum dextrá, an è converſo teneamus, nullius momenti res eſt. aliáqe ejuſdem rationis, qicunqe animadverterit, is his exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utráqe pariter citra diſcrimen uſus fuerit. inſano certè parùm diſtabit.* qæ verba ideò lubentior verto, cùm qia Serranus ità reddidit, ut ſenſum avtoris havd clarè ſatìs expreſſerit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem reſtituam explicémqe. demum ratiocinatur à ritu gentium qarundam. Ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ οἰστὸν προσαγόμενος μόνον. ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. *Hac ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtrâ ſolum arcum, dexterâ ſagittam tenent; ſed utrisqe ſimiliter ad utrumqe utuntur.* qibus accenſeri poſſunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, inſigni in eo genere artificio præditi. *Judic. c. 20. v. 16.*

Διὰ τὸ ἀνέθιστον] ità Plato ſuprà, διὰ τὰ ἤθη, vel ἴδη, potiùs.

Τῷ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neqe hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τε ἔστι καὶ ἐν ἑτέροις. ἐν οἷσι μαθεῖν δυνατὸν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέστερα κατασκευάζοντες. *Multa exempla hujuſmodi in avrigarum aliorúmqe operibus reperiuntur. Ex qibus intelligere licet, eos qi dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, præter naturam id facere.*

Τοῦτο γὰρ εἴθισται] Itaqe Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου. *Multum intereſt inter eum, qi utráqe manu uti didicerit, aſſveritqe, & eum qi alterutri tantum.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem uſus obtinuit, ut *ad frænum ſiniſtra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equs regitur, vel armis qæ geſtanda ac utenda fuerint, putà enſi haſtæve exerendis, exercendiſqe immunis relinqatur. Xenophon *de re eqeſtri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Eqes ſiniſtrá qidem agit equm, dextrá verò haſtam tenet.* qanqam poſſet & alia aſſignari ratio, cur frænum fortiùs ſiniſtrâ teneatur; ſi verum foret, qod Solinus habet, *polyhiſt. c. 1. Parti dextræ habilior aſcribitur motus, læva firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit meritò Cl. Salmaſius. qem viſe ſis in *exercitationum* theſavro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου] qalem ipſe ſe velit à morte deprehendi. Vide *l. 6. §. 30. ad finem.* éſtqe hæc lectio ſatìs commoda. non celabo tamen ſuſpicionem meam; legi poſſe non minùs commodè καταληφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteat*; ſive *neceſſe ſit, & qod animum, & qod corpus attinet.* ſiqidem qales nos, qoad corporis ſtatum, mors deprehenſura ſit, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ut cum Stoicis loqamur.

Τὴν βραχύτητα τοῦ βίου] vide *ad l. 2. §. 17. & l. 4. §. 26. & l. 5. §. 24.*

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l. 4. §. 3. 50.*

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib. 3. §. 11. & ſuprà §. 2.* Matthæus Caſimirus Lyric. *l. 3. od. 12.*

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fuſce, velis, cætera diffluunt,
Verna more nivis, qa modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forſan [πῶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. qia ſeqitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. (de qo vide *l. 5. §. 34.*) hoc eſt, qod ille apud Plutarchum *de tranqill. pag. 477. A.*

Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐναίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός.
Horum non alius, mihi ſum cauſſa ipſe, malorum.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib. 7. §. 16.*

§. 9. Παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ] *pugili*, ſive *pancratiaſtæ, non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προσφύσει, *lib. 10. §. 38.* alter depugnat adſcitiis. itaqe alter gladium ſi depoſuerit, ſtatim occiditur; alter manum præſtò ſemper habet; nec qicqam ampliùs, niſi ut dextrè utatur, eſt opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antiſthenes, Ὅπλοις ἀναφαίρετον, ἀρετή. *Virtutem arma eſſe qa tolli non poſſunt.* Laërtius *l. 6. c. 12.* at qod de *baculo* Ariſtoteles *de motu animal. c. 8.* idem de enſe, vel alio qovis telo, dici poteſt. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. *Fit ut ſeparabilis pars ipſe baculus.* vide *lib. 11. §. 36.* ſed & Cleanthis placitum *ibidem lib. 7. c. 128.* in *Zenone.* Διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀναπόβλητος γάρ ἐστι, καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται ὅση τελεία ὁ σπουδαῖος. *Virtute ſemper utendum eſſe. Amitti enim non poteſt, ſempérqe animo, qi perfectus eſt, utitur ſapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] lego ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *qalia ſint ipſa per ſe nuda.* ut *ſuprà §. 8. & l. 8. §. 11.*

Διαιρῶν] de *diſtributione* iſta, vide *lib. 2. §. 12. & l. 4. §. 21.*

§. 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν] Vide *lib. 7. §. 53, 54.*

§. 12.

§. 12. Qicqid naturæ conſentaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Qàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qòd in æſtu iſtiuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qod ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσῃ, [a] μήτε θεοῖς μεμπτέον. [b] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] οὐδὲν γὰρ ἀχὶ ἄκοντες. ὥστε [d] οὐδενὶ μεμπτέον.

a L.3.§.4.
b L.2.§.11.
c L.7.§.62.
d L.8.§.17.

§. 13. Πῶς [e] γέλοιος καὶ [f] ξένος, ὃς ὁ θαυμάζων ὁτιοῦν τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

e L.8.§.15.
f Sup.§.1.

§. 14. [h] Ἦτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φορμὸς * ἀκαταστασίας ἀπροσκάτηκτος. εἰ μὲν οὖν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιβαίνῃς; εἰ δὲ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [i] ἄξιον αὐτὸν ποίησον [k] τῆς ἐκ θεῶν βοηθείας. [l] εἰ δὲ φορμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινὰ νοῦν ἡγεμονικόν. καὶν προφέρῃ σε ὁ κλύδων, προφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνευμάτιον, τἄλλα. [m] τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει.

h L.1.§.15.
h L.4.§.27.
Inf. §. 24.
* ἀκατάληπτος Lug.-άταστος Ann.
i Sup.§.1.
k L.9.§.40.
l L.9.§.28.
m Sup.§.3. l.3.§.16.

§. 15. [n] Ἡ τὸ μὲν οὖν λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνῃ, καὶ τοῦ ἀνεμίου οὐκ ἀποβάλλῃ. [n] ἡ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, [o] καὶ σωφροσύνη προαποσβήσεται;

n L.6.§.29. l.7 §.70.
o L. 3.§.1.

§. 16. Ἐπὶ δὲ φαντασίαν πᾶσαν ἐχόντως, ὅτι ἥμαρτε

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. A Bootius vult eſſe caſus primi. ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clauſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſumqe hunc exhibeat; *Qod ex rei natura ad ea qæ ſuprà poſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid in ſerie ac ſeqela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſaubonus. Ego malim, *qicqid contingit naturæ conſentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut *lib.* 7. §. 54. τὸ ἐξῆς κατασκευῇ. *qod eſt conditioni ipſius conſentaneum.* Idem qod *lib.* 2. §. 9. τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει. *qod eſt naturæ illi conſentaneum.* Syntaxis avtem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum *in Baſil.* Τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετὸς μᾶλλον, ἢ μεμπτός; *Cui hoc non eſt potius laudandum qàm vituperandum?* vide *ſuprà* §. 5.

Ἄκοντες] Vide *lib.* 11. §. 18. *conſid.* 3. Δεῖ δ' ὃς ἂν κακοργῇ ἄκων, συγγνώμων ἔχειν. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag.* 258. *D.*

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενί, ἐγκαλεῖν οὐδενί, προσθίσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Ut nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum.* ità enim legendum, non προσθίσθαι. Et *ibidem c.* 10. Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. *Non Deum culpare, non hominem.* Idémqe *Enchir. c.* 5. Ἀπαίδευτος ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς. ἠργμένος παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένος, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μηθ' ἑαυτῷ. *Alios accuſare in calamitate ſua hominis eſt ineruditi: ſeipſum ejus, qi eruditi cæpit: nec ſe, nec alium eruditi.*

§. 13. Πῶς γελοῖος] Plavtus Trucul. 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim: Stultus eſt, qi id admiretur.

Ξένος] Vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 15. Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. τῷ σοφῷ ξένον οὐδέν, οὐδ' ἄτοπον. locus mendi manifeſtus, in qo tollendo fruſtrà operam poſuerunt viri magni. Ambroſius Camaldunus *novum*, qaſi καινὸν legerit. qidam, οὐδ' ἀτοπαξίωτον. qod Henricus Stephanus non probat. ἄτοπο tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſaubonus, qid ſi ἀπὸν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. havd infelicior iſtis ſaltem forſan futura eſt conjectura noſtra, ſi οὐδ' ἀπροσδόκητον reſcribamus. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſuprà* §. 1. Ξένος ἂν τῆς πατρίδος καὶ θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γιγνόμενα. *In patria peregrinus, eaqe qa qotidie eveniunt tanqam inopinata admirans.*

§. 14. Ἦτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſaubonus *avt fatum*, (*idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibiliſqe providentia.*) *avt confuſio fortuita:* &c. ut videatur legiſſe, ἢ τοι εἱμαρμένη, [ἢ ἢ] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ. τ. &c. At Xylander *avt neceſſitas fatalis, atqe ordo inevitabilis*, ut [ἢ] alterum tantùm inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατον *inviolabilem*, qàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l.* 6.

Deſine fata Deúm flecti ſperare precando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt;*

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.

Eſt Lucretii *l.* 1. qanqam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magis, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φορμὸς ἀνηγεμόνευτος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio merè fortuita* Caſaubonus. ſive *temeraria.* φορμὸς ἀκριβότητος, *confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l.* 2. §. 13. ἀντὶ τοῦ εἰκαῖος, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φορμὸς ἀκατάληκτος. pro qo Annotator ἀκατάστατος ſubſtituit; vertitqe *confuſio duriſſima.* Heſychius certè, Ἀκατάστατοι, ἄτεκνοι. κἀς γὰρ θηρίων γένος. *Duriſſimi, qi putrefieri neqeunt.* Kὶς enim eſt fera genus. ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 433.

Δαφνῆς δ' ἢ πτελέης ἀκατάστατοι ἰσοβοεῖς.
E lavro avtem vel ulmo firmiſſima ſtiva ſunt.

B Verùm τὸ ἄκιον iſtic non magìs locum habet, qàm οἱ κῖες, avt etiam θρῖπες καὶ ἵπες, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſio* nimirum *dura* planè, *qam corrodere coſſi neqeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, εἰκαιότατος mallem. qod optimè convenit cum eo qod ſeqitur, ἀπροσκάτηκτος. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσκάτηκτος] id eſt, χωρὶς τοῦ προσκάλου, ſive ἀνηγεμόνευτος. utì ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσκάλευτος, ὁ μὴ ἔχων προσαγωγίαν τινός. *cui nemo præſt*; vel etiam, *qi nulli.* utrovis enim modo ſumi poſſunt Heſychii verba. verùm iſtic ἀπροσκάτητος paſſivè ſumitur; qomodo eidem ἀνεπισκάτηκτον eſt C ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inſpector nullus eſt.*

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mutari certa non poſſunt: & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi avt conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, avt conſilio meo nil fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortunæ contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſeqaris, feras caſum.* D

Ἄξιον αὐτὸν ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείας] vide *ſuprà ad* §. 1. & *l.* 9. §. 28.

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſaubonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l.* 5. §. 9. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω. *Pluribus contentum eſſe.*

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius ſaniúſque conſilium, qàm Marcus hìc, ſuggerit nobis Avguſtinus *de diverſ. ſerm.* 19. *Tranſeunt omnia cum diebus; noli tu tranſire cum illis. eſt qò te teneas, ut non tranſeas. res humana tanqam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè traharis. qo me teneo? verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibidem ſerm.* 24. F *Vis comprehendere verbum manens? noli ſeqi flumen carnis. qæ comprehendat verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idémqe *de verb. Apoſt.* 4. *In Deo ſpem pone. ſi poſueris ſpem in ipſo ſpiritu, qo homo es,* (qod Marcus hìc monet) *iterum ſpiritus tuus in carnem relabitur, qia non dediſti eum illi à qo ſuſpendatur. ut contineas te, noli remanere in te, tranſcende te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§. 16. Ὅτι ἥμαρτέ τις] forſan, ὅτι ἥμαρτέ τις. ut τις excriptori minùs cavto exciderit, dum in τί, qod proximè ſeqebatur, oculum intendit.

* -τί[τις] π *τί δαὶ οἶδα, [a] εἰ ἔστι ἁμάρτημα; εἰ ἦ κ᾽ ἥμαρ-
a L.9.§.38. τεν, ὅτι [b] κατέκριναν αὐτὸς ἑαυτόν. κ᾽ ἔτως ὅμοιον
b L.8.§.10. ἔστι τῷ [c] καταδρύπτειν τὴν ἑαυτῦ ὄψιν. ὅτι [d] ὁ μὴ
c L.6.§.20. d L.4.§.6. θέλων τ᾽ φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιός τῶ μὴ θέλον-
τι τ᾽ συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, κ᾽ τὸ βρέφη
κλαυθμυρίζεσθαι, κ᾽ τ᾽ ἵππον χρεμετίζειν, κ᾽ ὅσα
e L.8.§.14. ἄλλα ἀναγκαῖα. [e] τί γὰρ πάθῃ τ᾽ ἕξιν ἔχων τοιαύ-
f L.10.§.30. την; εἰ ἔν γοργὸς εἶ, [f] ταύτην θεράπευσον.
g L.5.§.3. §. 17. [g] Εἰ μὴ καθήκει, μὴ ποίει. [h] εἰ μὴ
h L.3.§.16. ἀληθὲς ἐστι, μὴ εἴπῃς. ἡ γὰρ ὁρμή σε ἔσω *.
* Vid.Not.

câsse aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc sit; avt si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit? hoc enim perinde est, acsi faciem sibi dilacerâsset: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem esse illi, qi ficum in ficubus succum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliáqe ejusmodi, qæ necessaria sunt, nolit. qid enim fecerit, qi sic affectus fuerit? hunc tu, si tantùm posse te putas, sana.

§. 17. Nî decorum sit, nè feceris; nî verum sit, nè dixeris. ad ista enim duo semper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὶ οἶδα, εἰ τοῦτο ἁμάρτημα] Vide *l.* 11.§.18. *considerat.* 5. A

Εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν] etiamsi peccârit qis, pœnitentiam satisfactionis justæ loco haberi postulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de gest. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἁμαρτάνοντα, κ᾽ δῆλον εἶναι ἐπ᾽ αὐτῷ μετανιγνώσκοντα. ὡς τοῖς παθοῦσί τι ἄχαρι, ἐ πάσῃ χαλεπὰ τὰ πεθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρήσῃ, ὅτι ἐ καλὰ ἔδρασεν. *Unicam enim peccati medicinam esse censeo peccati agnitionem & confessionem, manifestúmque pœnitentiæ documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter læsum se judicat, si is qi læsit perperàm sese fecisse fateatur.* Petronius *Satyr. Sævi qoqe implacabilésque domini crudelitatem suam* B *impediunt, qando pœnitentia fugitivos reduxit; & dedititiis hostibus parcimus.*

Καὶ ἐκρινεν αὐτὸς ἑαυτὸν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. κατεγνὺς ἑαυτῦ, *sese detestatus.* vide *lib.* 8. §. 10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo qodcunqe malo committitur, ipsi
Displicet autori. prima est hæc ultio, qòd se
Judice, nemo nocens absolvitur. ——

Ὅμοιον τοῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτῦ ὄψιν] Plutarchus *de sanit. conserv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων ἀναλογισμῶν δηγμὸς ἀιμάττει τὴν μνήμην. *Morsus enim hujusmodi ratiocinationum memoriam* C *savciat.* Et *de tranqill. pag.* 476. *E. F.*

Ἡ σύνεσις, ὄτι σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένος,

(ex Evripidis *Orest.* i. e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) ἕλκος ἐν καρδίᾳ, τῇ ψυχῇ τὴν καλαμέλεαν, ἀιμάσσουσα ἀεὶ κ᾽ νύσσουσα ἐναπολείπει. *Malè factorum conscientia, veluti ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem subinde atqe savciantem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima est facta injuria pœna, fecisse: nec qisqam gravius afficitur, qàm qi ad supplicium pœnitentia traditur. Nulla major pœna neqitia est, qàm qòd sibi displicet.* Idem *Ep.* 42. Est D avtem δρύπτειν καὶ καταδρύπτειν de arboribus propriè dictum, ἐπὶ τῶν ἐπιλεπτιζομένων ξυῶν, ut Grammatici volunt, qibus *cortex dilacerando detrahitur.* nam qod Etymologus addit, de hominibus victûs gratiâ, cùm glandibus primò vescerentur, ad mutuam usqe sui dilacerationem secum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum est nugamentum. Indè ad homines traductum & ἐπὶ θρήνῳ plurimùm usurpatum. Ὅτω τις ἑαυτὸν κατατίλλῃ ἐπὶ θρήνῳ. *Qando qis in luctu seipsum convellit.* Hesychius. De athletis usurpavit Marcus *l.* 6. §. 19. & Apollonius ibi relatus. de hastâ vulnerato, Homerus. *Iliad.* π΄. *v.* 324.

—— πρυμνὸν δὲ βραχίονα δουρὸς ἀκωκὴ
Δρύψ᾽ ἀπὸ μυόνων. ——
—— *extremum autem brachium hasta cuspis*
Amputavit à musculis.

de navfrago ad scopulum allisо, *Odyss.* ε΄. *v.* 426.

Ἔνθ᾽ ἀπὸ ῥινός τε δρύφθη.
Ibi sanè cutem lacerasset.

de aqilis, sese invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *Odyss.* β΄. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ᾽ ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειράς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum autem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Hesiodus in *scut.* F *Herc. v.* 243.

—— καλὰ δ᾽ ἐδρύπτοντο παρειάς.
—— *lacerabantúrqe genas.*

de Hecuba Evripides;

—— δρύπτεταί τε παρειὰν,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς.
—— *dilaniátqe genas,*
Ungvem cruentum lacerationibus adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

—— καλαδρύψασα παρειάς.
—— *cum genas lacerasset.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, sive γυνή.
Ambabus genis lacerata uxor.
Il. β΄. *v.* 700. cui
—— ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί.
Utrasqe lacerata, sive laniata, genas.
Il. λ΄. *v.* 393. ut Maro *Æn. l.* 12. *v.* 606.
Et roseas laniata genas.

Καταδρύπτειν itaqe τὴν ὄψιν est, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.

Ora manu lacerans. ——

Et Naso *Metam. l.* 11.

Ora, comam, vestem lacerans. ——

qæ omnia in luctu fieri assolent. sed nec in pœnitentiæ remorsu, ubi acriùs is urget, minùs. Sic enim de Alexandro post Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *laniare deinde os ungvibus.* havd ineptè ergò Marcus pariter ait habere se, si pœnituerit, ac si id feciset, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non raro solet.

Τῷ μὴ θέλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità B *l.* 4.§.6. θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non irascetur sapiens peccantibus. qare? qia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. scit pavcissimos omni ævo sapientes evadere. qia conditionem humana naturæ perspectam habet: nemo avtem natura sanus irascitur. qid enim sibi mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid sibi miretur, spineta sentésque non utili aliqâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium natura defendit.* Illud verò ἐν σύκοις fusspectum forsan alicui esse possit, tanqam ab interpolatoris cujuspiam manu, non à Marco ipso extiterit. cùm non tam in fructu ficûs ὀπὸς iste, qàm in frondibus & stirpe ipsâ deprehendatur. Synesius *de provident. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ἡδῶμεν γλυκύταλον μὲν τὸν καρπόν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν κ᾽ τρίμνον, ἄκαυλα ὀπωδίσεμεν. *Ficus svavissimum qidem fructum, folíorum verò, corticis, radicis, caudicisqe succum amarissimum experimur.* Plutarchus item *Sympos. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ἔστως καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύεται πικροτάτου. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐστιν. ὥστε καιόμενον μὲν ἐκδιδόναι δριμύταλον καπνὸν, καλαυθοῦσαν δὲ τὴν ἐκ τῆς τέφρας κονίαν ῥυπτικωτάτην παρέχειν ὑπὸ δριμύτητος. *Ita dulcis fructus ex amarissima nascitur arbore. Nam & ficus lignum succi plenum est, edit cremátum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam summam est ad tergendum vi præditus.* verùm nec fructus qoqe lacteo isto humore, anteqam maturitatem consequatur, immunis est; qem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idémqe *ibidem c.* 28. *succus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l.* 23 *c.* 7. *Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipse *ibidem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φυλὸν ἀπάντων ὀπωδέστατον. ὥστε κ᾽ τὸ σῦκον αὐτὸ, κ᾽ τὸ ξύλον, κ᾽ τὸ ἔργον ἀναπιπλῆσαι. legendum καὶ τὸ φλοιὸν, vel κ᾽ τὸ ῥιζον ἀναπιπλῆσαι. *Est arbor hæc omnium plantarum succi plenissima, qo & ficus ipsa, & lignum, & cortex plenus est.*

Ἡ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. *Si* E *irascéris juvenibus sensibúsqe qòd peccant; irascere infantibus, qòd peccaturi sunt. Nam qis irascitur pueris, qorum animus nondum novit rerum discrimina? major est excusatio, & justior hominem esse qàm puerum.* qod avtem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gruum clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ ἂν ἂν ἐκόλασε γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν. ὥμως οὐδὲ ἐκείνους [διὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὕβριν.] *Sicuti non punivisset grues propter clangorem: ita nec illos propter factionem & insolentiam.*

Τί γαρ πάθῃ] qod *l.* 10. §. 30. τί γὰρ ποιήσει; *qid enim faciat?* Lucianus *ad eum qi dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *qid enim faciam? permanendum enim est in iis, qa semel proposui.* Idémqe in *speculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὅπου φίλος ἀνὴρ βαίζοιτο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urserit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθω; ἐ γὰρ ἐγὼ αἴτιος τούτου. ἀ φύσις δέ μου ῥεῖ. *Qid facerem? Non enim ego in caussa sum, sed natura mea qa fluit.* Joannes Chrysostomus *in* 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τί πάθω. ὅτι μαρτυρίου καιρὸς ἐ πάρεστι νῦν; *Qid faciam, cùm martyrii jam tempus non sit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί ἂν ἐν τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ πεισθῆναι δυναμένους; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe sermone persvadeG ri possunt?* Terentius *Heavtontim.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum atqe æqum sciunt?

Εἰ ἔν γοργὸς εἶ] *si igitur trux es* Xylander. imò, *si acer ipse validúsqe es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθήκει] vide *ad l.* 3. §. 6, 7. sed & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ γὰρ ὁρμή σε ἔσω οἷς τὸ πᾶν ἀπὸ ὁρᾷ] Sententia defecta.

Ca-

§.18. Considera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curæqe sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§.19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§.20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§.21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§.22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιῆν, καὶ [b] ἀναπύσσειν Δφιρῆντα, εἰς τὸ ἄιτιον, εἰς τὸ ὑλικὸν, εἰς τ' ἀναφοράν, εἰς τ' χρόνον, ἐντὸς ὃ πεπαύσαι αὐτό δεήσ.

§. 19. Ἄιδε ποτὲ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ, τ' τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [d] τ' νοσοποιούντων σε. [e] τί μοι νῦν ἐστιν ἡ Δφάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑπόνοια; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον;

§. 20. Πρῶτον, τὸ [f] μὴ εἰκῆ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ' ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

§. 21. Ὅτι [h] μετ' ὀ πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τὶς τ' νῦν βιούντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὐτὴ ὅτι σοι. ἆρον ἐν, ὅτι θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ [n] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν [o] γαλήνη, σεσῆρε πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος ἔσω. At Xylander hæc seqentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec istud placet, nec, qod censeam sentiámve, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς [ταῦτ'] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista,* τὸ καθῆκον scilicet, καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad seqentia pertineat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni aut vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10.§. 33.

§. 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιῆν] *qod se obiicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi afficit.* ut *l.* 3.§. 11.

Ἀναπύσσειν διαιρῆντα] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19. Κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον] Τὸ ἔν σοι θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1.& *l.* 11.§. 19. Τὸ ἔν σοι θεῖόν μέρος. *Pars tui divinor.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὰ δύσαρά μου σαρκίδια. ἀλλ' ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέθηκας; *Qid enim sum? Misellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè qidem calamitosum. Sed & praestantius qiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, isti affixus es?* lego προσέθηκας. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* § 3. & Marcum *l.* 10.§. 24.

Τῶν νευροσπαστούντων σε] vide *ad l.* 2.§. 2. & *l.* 10.§. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἰδίας γνώμης. μὴ νευροσπαστούμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sui animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animâ, qodammodo trahatur nervis, ut qi ab externa fortasse solùm caussa capiat occasiones.*

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l.* 5.§. 11. & *l.* 10.§. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῆ] vide *l.* 2.§. 16. & *infrà* §. 24.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5.§. 16. & *l.* 7.§. 55. & *l.* 8.§. 34. & *l.* 11.§. 21.

§. 21. Μετ' ὀ πολὺ] vide *l.* 9.§. 28. 32. & *l.* 11.§. 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται] vide *l.* 7.§. 23. 25. & *infrà* §. 23. Avgustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πάντα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2.§. 15.& *l.* 3.§. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐπί σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν] ἄκραν κάμπτειν, qod Plutarchus in *collat. terr.* & *aqat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium praetervehi.* nos dicimus, **to double the cape.** solent avtem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis expositа, procellis obnoxia, eóqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας, ἐπιλάθῃ τῶν ἴδιων δόμων.
Maleas legens, qa sunt domi obliviscere.

Eustathius *ad Odyss. γ'.* Ulysses *Odyss. i. v.* 80.

Ἄλλα με κῦμα ῥόου τε περιγενόμενον Μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε. —
Sed me unda fortassis, aestúsqe circumflectentem Maleam
Et boreas abjecit.

Et Nestor de eodem *ibidem γ'. v.* 289. juxta Maleam navigantes habuisse se συμφερὴν ὁδὸν, *invisum iter.*

—— λιγέων τ' ἀνέμων ἄυτμενα ——
Κύματα τε τροφόεντα, πελώρια, ἴδμα ὄρεστιν.
—— *stridulorúmqe ventorum flatum effudit,*
Fluctúsqe intumescentes, ingentes, aqales montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652.*C.* inter cætera navtis molesta, καὶ πέτραν προβεβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὁρμεῖν τυχεῖν, *rupem objectam, qá flexu evitatá portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 138.*C.* Καὶ ταυτὸ συνέβαινε, ὅπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλος ἐλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνέχειαν ἐγείρηται κυμάτων. ἐκεῖ γὰρ πρὶν καθαρῶς τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τὰς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκλαλακτίζει, καὶ τὸ τρίτον ἄυθις. καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. *Idémqe his ipsa venit qod in obicibus, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Ibi priusqam prior fluctus ad oppositos obices fractus sit, secundus occupat, & tertius demceps: isqe motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ita *l.* 5.§. 2. Ἐν πάσῃ γαλήνῃ. *In summa tranqillitate.* & *l.* 8.§. 28. Ἀιθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. p.* 446.*D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. i. v.* 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο, ἡ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη. κοίμησε δὲ κύματα δαίμων.
Tum venti posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit late, sopivit caerula numen.

Eodémqe alludens Sextus *adv. Ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνοῖῃ καθιεὶς ὡς.

—— πάντῃ γὰρ ἐπῆχε γαλήνη.
Καὶ
Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.
Felix qidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione, & ut dicebat Timon, qi est in qiete & tranqillitate.
—— *omni enim ex parte eum tenuit tranqillitas.*
Et,
Postqam eum vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2.§. 4.

Σλαθερὰ πάντα] vide *ad l.* 6.§. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἦν γὰρ τῷθ' ὑπάρξῃ, ἔνδια πάντα, καὶ πλοῦς ὅριος, καὶ λειοκύμων ἡ θάλασσα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον. *Qá si potiamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillum mare, & in propinqo portus.*

Καὶ κόλπος ἀκύμων] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄκλυστοι λιμένα, *tranqillum littus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

—— *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta avtem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec frustrà, opinor, avtumat. etiam βίον ἀκύμονα, *vitam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galb.* 1. &, ἵλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, *clementem & sedatam animae dispositionem* Synesius alicubi, Idémqe *de regn.* αἰδῆ ἀκύμονα διάθεσιν, *sedatam verecundiae dispositionem.*

§. 23. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια καιρὸν παυσαμένη, [a] ἀδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυται. ἀδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν ταύτην, κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως ἂν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύνημα, ὅπερ ἐστὶν [b] ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσῃ, [b] ἀδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται. ἀδὲ ὁ καταπαύσας [c] ἐν καιρῷ τὸν ἁρμὸν τοῦτον, κακῶς διέθηκεν. [d] τὸν ἢ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως ἢ ἡ τῶν ὅλων. [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει. [g] καλὸν ἢ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ ὅλῳ. ἡ ἄρα καταπαυσις τὰ βίου, ἑκάστῳ [h] ἀ κακὸν μὲν, ὅτι ἀδὲ αἰσχρόν. εἶπερ καὶ ἀπροαίρετον, καὶ [i] ἀκ ἀκοινώνητον. ἀγαθὸν ἢ, εἴπερ [k] τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. ἴτω χαρὲ καὶ τεοφόρητος, [l]

§. 23. Operatio unaqæque, qæ tempore ſuo deſinit, nihil indè mali patitur, qia deſiit: nec avtori ejus, ceſſationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; ſi tempore ſuo deſierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia deſiit. nec qi tempore opportuno ſeriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum aſſignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in ſenectute fit; ſemper verò communis, cujus partibus aſſiduè mutantibus novus perpetuò vegetúſqe mundus permanet univerſus. bonum avtem ſemper ac tempeſtivum eſt, qod univerſo conducit. proinde vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum: ſiqidem nec optionis ſit noſtræ, nec communitatis legibus adverſetur. imò bonum eſt; ſiqidem univerſo tempeſtivum, eidémqe conducens & congruum. ità numine divino ferretur,

ANNOTATIONES.

§. 23. *Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια*] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] ſic *l.* 6. §. 49. *ἀφώρισαι.* hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת *τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι.* ubi rectè זמן *tempus determinatum*, ſive, *præſtitutum*, ex Eſth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Piſcator; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum à Deo.* etſi locus ille à pleriſqe aliter, ſed perperam, accipitur. hoc eſt etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præfinitum eſt homini ſuper terram.* ità enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atqe ita etiam *ibidem c.* 14 *v.* 14. Junius & Tremellius verterunt, ubi de vita humana uſurpatur. nec de verſione ambigere patitur Job ipſe. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies ejus, terminos ſive limites illius ſtatuiſti, qos transgredi non datur.* Jaſon Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuiqe eſt obdormiendi tempus.* Indè & Æſchyli illud apud Plutarchum de Homero.

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύμαθ' ὑπ' ἰέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρίχῃ βίου.
Ὅστ' ἐν σίγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.

Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, ævi fata niſi dent terminum:
Nec ſi larem qis ſervet, aſſiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραννος ἐκποιήσει τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ νεότητος ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν. *Sic enim tibi perſvaſum habe, nemmem Phalaridi vitam erepturum eſſe contra proprium fatum, qod à primis annis nobis eſt definitum & conſtitutum.* forſan καθειμαρμένην. atqe ità interpres, *definitum & conſtitutum.* Solon item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μόρσιμα πάντως
Οὔτε τις ὀιωνὸς φύξεται, οὔθ' ἱερά,
Οὔθ' οἱ Παιῶνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροί, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεισι τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος.
Κοὐκ ἔν τις λύσαιτ' ἤπια φάρμακα δύς.
Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε,
Ἀψάμενος χειροῖν, ἄψα τίθησ' ὑγιῆ.
Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, οὐδὲ καὶ ἀθλόν.
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fato qcunqe manet ſors,*
Non hanc avertet victima; ſed nec aves;
Nec qi Paonias agris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos nullis ſit medicaminibus:
Sape diu ſævo jactatum corporis æſtu,
Contactu ſanum reddidit una manus.
Sic fato ſors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qæ placuêre Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc eſt, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adverſari ſuperioribus videri poterant: *homines violentiæ deditos, non dimidiaturos dies ſuos*, hoc eſt, nè dimidium qidem dierum ſuorum exacturos eſſe, Pſal. 55. *v.* 23. qoſdam etiam *defungi* בלא יחצו Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc eſt, ἐν ἀκ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ Septuaginta. *in die non ſua* Vatablus & Paginus: & בלא עת Jobus *c.* 22. *v.* 16. id eſt, ἀώρως Septuaginta. *ante tempus ſuum* Vulgatus. ſiqidem ſi naturæ propriæ rationem habemus,

Qota pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pavci ad ſenectutem perveniunt.* Cicero *de ſen.* pavci eum vitæ terminum aſſequntur, qem conſtitutionis nativæ virtute poterant, ſi ſiniſtri nihil interveniſſet. verùm, ſi *naturæ communis*, utì Marcus loqitur, hoc eſt, numinis divini diſpoſitionem ac diſpenſationem ſpectamus; *nemo niſi ſuo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiiſſe videtur,

tulit ſuum, — metáſqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit neceſſe, ut Servius qò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— *Stat ſua cuiqe dies.* —

& de Didone *l.* 4

— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
Sed miſera ante diem; —

ad illud confugeret, *poetas ſecundum Sectas varias loqi; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum ſententia protuliſſe.* Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis eſſe ſatìs conſentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. qam qia prolixior eſt, nec ad noſtri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεὶ] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Οὐδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον καὶ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται καὶ συνεμφέρει. verto avtem iſtìc; *conducens, & congruum.* συμφέρεσθαι convenire, *congruum eſſe.* Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε καὶ ἀ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ τῷ μὲν γὰρ ἐναγὲς περὶ θεὰς συμφέρεται. τῇ δὲ τῶν ξένων θεῶρο μεταξάσει διέστηκε. *Aliud ſub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, qòd circa Deos fiebat: in hoc diſcrepat, qòd in Deis peregrinis iſtuc translatis:* cùm prius nimirum in patriis reſtitutis exhibeatur. at Federicus Morellius hìc, ut alibi ſæpenumero, non dormitavit, ſed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hoſpitum: huic avtem eſt, qod peregrinarum migratione diſtet.*

Θεοφόρητος ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ θεῷ] iſta cum ſeqentibus Xylander vertere neglexit; vitiata ſuſpicatus, an de ſenſu ambiguus, incertum. Θεοφορητος, qemadmodum & θεόληπτος in ſeqiorem partem ſumitur havd rarò, pro *arreptitio*, ſive *lymphatico.* itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui ſe accommodat, δεισιδαίμονα ὄντα, *ſuperſtitionibus conſtrictum*, hac etiam in parte ſuperare videatur, θεοφόρητον, ſive *arreptitium* ſe ſimulat. ut τὸ θεοφόρητον, ſit etiam τῆ δεισιδαίμονος exceſſus, avt affectus ſaltem illo vehementior. Verùm à Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qi numini ferendum agendum ſe totum permiſerit.* nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionyſio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, uſurpatur. eſt avtem tralatio ab eis deſumpta, qi inſtinctu qodam divino agitantur; cujuſmodi vates ſunt, καὶ οἱ ἐνθεοι. ità de Æſchine Philoſtratus *vit. ſophiſt. pag.* 510. Τὸ θεῖος λέγειν, ὅπω μὲν ἐπισχωρίσαι σοφιστῶν σπουδῆς. ἀπ' Αἰσχίνου δ' ἤρξατο, θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντος, ὥσπερ οἱ τὰς χρησμὰς ἀναπνέοντες. *Divina enim oratio in ſophiſtarum gymnaſio nondum uſitata fuerat. Ab Æſchine igitur divini numinis afflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cæleſti ſpiritu oracula reddunt, talis oratio ſumpſit inſtitum.* Indè θεοφορία. de Scopa Calliſtratus in *imagin.* 2. Οὐ ποιητῶν δὲ καὶ λογοποιῶν μόνον πνέοντας τίχνας ἐπὶ γλώττας ἐκ θείων θεσμῶν πίπτοντος. ἀλλὰ καὶ τῶν δημιουργῶν αἷς χάρες θειοτέρων πνευμάτων ἐράνοις ληφθεῖ-

tur, qi eâdem, qâ Deus, viâ fertur, mentéqe ſuâ ad eadem fertur.

§. 24. Tria hæc in promptu habenda ſunt. in eis qæ agis, neqid fruſtra, avt ſecùs fiat, qàm jus ipſum feciſſet. in eis verò qæ extrinſecùs eveniunt, vel fortè fortunâ qodqe vel providentiâ obvenire. atqi nec de fortuna conqerendum eſt, nec providentiam incuſandum. ſecundum, qalenam unumqodqe ſit à ſatione uſqe ad animationem, ab animatione uſqe ad animam emiſſam. item ex qibus conflatur, & in qænam reſolvitur. tertium, ſi in ſublime ſubvectus res humanas deſpiceres, ubi varietatem earum qanta eſſet perſpexiſſes, ſimúlqe uno conſpectu comprehenderes, qantum undiqaqe aëriorum & ætheriorum ſedes ſuas habeat,

[a] ὁ φερόμενος καὶ τ' αὐτὰ θεῷ, καὶ ἅτι τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος. a Sup. §. 5. l. 7. §. 53.

§. 24. Τρία ταῦτα δεῖ παρεῖχεν ἔχειν. ἅτι μὴ ὧν ποιεῖς, εἰ [b] μήτι εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς ἂν [c] ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν. ἐπὶ ᾗ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [d] ἤτοι κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ καὶ προνοίαν. [e] ἔστι ᾗ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπλέον, [f] ἔστε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. δεύτερον, τὸ [g] ὁποῖον, ἕκαστον ἀπὸ * σπέρματος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως, μέχρι [h] ἐξ ὅτου ἡ σύγκρισις, καὶ [i] εἰς ὅτου ἡ λύσις. τρίτον, [k] εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιτο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τὴν πολυτροπίαν ὅση κατανοήσεις. συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοικεῖν, ἀναερίων καὶ ἀναιθερίων. [καὶ] 49.

b Sup. §. 20. c Sup. §. 1. d Sup. §. 14. e L. 8. §. 17. f Sup. §. 12. g Sup. §. 10. 18. * σπερματος, vel σπορήματος, i L. 10. §. 26. h L. 3. §. 11. i L. 11. §. 17. k L. 7. §. 48.

ANNOTATIONES.

λαθεῖσαι, κάτοχα καὶ μετὰ μανίας προφητεύσαι τὰ ποιήματα. ὁ γὰρ δὴ Σκόπας ὥσπερ ἔκ τινος ἐπιπνοίας κινηθεὶς, εἰς τὴν τῶν ἀγαλμάτων δημιουργίαν τὴν θεοφορίαν ἐφῆκε. *Non ſolùm poetarum & oratorum artes inſpirantur divino afflatu in linguas cadente, ſed etiam artificum manus divinorum ſtatuum beneficio affecta, à numine inſtincta & divina enarrant poemata. Scopas ſanè, uti inſpiratione qadam commotus ad ſtatuam faciendam numinis adflatum admiſit.* Θεοφόρητος perinde Marco, qi non lingvam tantùm, ſed & manum mentémqe ſuam ad nutum numinis divini per omnia prorſus ità contradidit regendam dirigendámqe, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, qàm qod Deo ipſi viſum fuerit. Indè Clementi *Strom. l. 7. pag. 748. C.* Θεῖος ἄρα ὁ γνωστικὸς καὶ ἤδη ἅγιος θεοφορούμενος καὶ θεοφορούμενος. *Divinus ergò eſt is, qi eſt præditus cognitione, & jam ſanctus, qi Deo afflat, & afflatur.*

Ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ τῷ θεῷ] *qi viâ eâdem qâ Deus fertur.* i. qi Deo conſentit, convenit. Epiphanius *l. 1. tom. 3. hareſ. 38.* τὰ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φερομένην, τὰ δὲ διηλλαγμένην. *partim cum illis convenientem, partim ab eis diſcrepantem.*

Ἐπὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] qod Epictetus *l. 2. c. 16.* Deum ipſum alloqendo, ὁμογνωμονῶ σοι. *Ejuſdem tecum ſim animi.* vide *l. 10. §. 21.*

§. 24. Ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν] *neqid aliter qàm juſtitia aqitáſqe exigit.* Caſavbonus. minùs plenè. meliùs Xylander. *neqid ſecius qàm juſtitia ipſa egiſſet.* formula diſerta, & ἀκριβοδικαιόν τι inſinuans.

Οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπλέον] vide *l. 8. §. 17.*

Ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ σπέρματος] *Qale unumqodlibet à privatione fuerit* Xylander. ut idem ſit τὸ σέρημα, qod ἡ σέρησις. cujus exemplum fruſtrà qæro. Caſavbonus, *cujuſmodi corpora noſtra ſint adhuc rudia & imperfecta.* unde qid legerit havd ſatis liqet. ego σπέρματος omnino legendum cenſeo. vel, ſi cui id minùs arridet, σπερήματος. qod propiùs accedit ad ſcripturam priorem, & apud Nicandrum reperitur (ſi pro *ſemine* ibi ſumi, qod qidam cenſent, compertum haberetur) vel σπορεύματος etiam, ſive σπερματώσεως (ut τῇ ψυχώσει reſpondeat ἡ σπερμάτωσις) qæ *actum ipſum ſeminandi* deſignant. ſenſus patet; idémqe eſt, qodcunqe ex iſtis legere liberit, qod Tertullianus *ex ſeminis ſparſione* dixit, *apologet. c. 9.* Nec ſilentio prætereundum videtur, qod Plutarchus nos docet *de commun. notit. c. 31.* Stoicis avtoribus, qi in notationibus plùs ſatìs ineptire ſolebant, τὸ μὲν σπέρμα τὴν ἐπὶ μικρὸν ὄγκον ἐκ πολλῆς σπείρασιν ἀνομάσθαι. τὴν δὲ φύσιν ἐμφύσησιν οὖσαν, καὶ διάχυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀνοιγομένων καὶ λυομένων λόγων καὶ ἀριθμῶν. *Semen etiam è magna mole pavlatim in parvum diſperſum qia ſit nominari: naturam, qod qaſi inflatio ſit qadam diffuſióqe ab ea apertarum & diſſolutarum rationum ac numerorum.* qo loco miror ego, qid Lipſium impulerit, ut pro ἐμφύσησιν in φύσησιν legi voluerit, &, *in ſpiritibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. phyſiolog. l. 3. c. 6.* cùm locus ſincerus ſit, ſenſúſqe proclivis ſatìs. *Semen ideo dictum, qòd in eo qaſi conſpiratione & colligatione qadam in exiguam molem vis virtutiſqe multum compingatur; naturam verò, qòd ejus ope operáqe, qaſi inſufflatione qadam, vis virtúſqe illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc ἐν παρέργῳ. *A ſemine*, inqit Marcus, *ſive ſeminatione, uſqe ad animationem.* σπέρμα itaqe ſive σπερμάτωσις (id ſi ſcripſerat) idem eſt hic Marco, qod σπέρματος καταβολὴ Apoſtolo, *ad Hebr. c. 11. v. 11.* Vide *ad l. 4. §. 36.* & *l. 10. §. 26.*

Μέχρι ψυχώσεως] qod in ipſo partu fieri avtumabant Stoici. qi & fœtum ad partum uſqe animal eſſe negabant, ſed utero muliebri, tanqam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanqam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejuſdem, ab eo cúmqe eo nutriri cenſebant. Plutarchus *de placit. philoſ. l. 5. c. 15.* Οἱ Στωικοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς μητρὸς, ὡς ζῷον. (contra planè qàm Plato, *ibidem*) ὥσπερ γὰρ τὰς καρπὰς, μέρη τῶν φυτῶν ὄντας, πεπαινομένας ἀποῤῥεῖν, ἄτω καὶ τὸ ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: utqe fructus, qi ſtirpium partes ſunt, ubi maturuere, defluunt: ita rem qoqe habere de fœtu.* Idémqe *de Stoic. contradict. c. 38.* de Chryſippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ μητρὶ φύσει τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν. ὅταν δὲ τελεσθῇ ψυχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ πεπαιόμενον, τὸ πνεῦμα * μεταβάλλειν [* μεταλαβεῖν Salmaſius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῷον. ὅθεν εἰκὸς ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ἀνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. *Fœtum hominis in utero putat à natura ali tanqam plantam. Partu autem editum ab aëre refrigerari & durari, & mutato ſpiritu fieri animal. Itaqe animam non abs re ψυχὴν à refrigeratione dici.* Et Philo eódem reſpiciens, *lib. de inſomn. pag. 570. A.* Γενόμενον ἐνθὺς, ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνεται, ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἡ ἔνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις, ὅια σίδηρος, ἐκ χαλκείας πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κρατιότερον τομῆται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν ἀνομάσθαι δοκεῖ ψυχή. *Innaſciturne an infunditur? an à circumfuſo aëre ipſa ſuapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidam merſum temperatur, ſolidatúrqe: unde Græcum nomen ψυχὴ παρὰ τὴν ψύξιν.* Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præſumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atqe produci; ſed & effuſo jam partu, nondum vivo infanti extrinſecùs imprimi. Caterùm ſemen ex concubitu, muliebribus locis ſeqeſtratum, compingveſcere in ſolam ſubſtantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore ſolutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigidæ immerſum, ità aëris rigore percuſſam, & vim animalem rapere, & vocalem ſonum reddere. hæc Stoici cum Æneſidemo.* Addit idem ex medicis idem ſenſiſſe *Hiceſium, & naturæ & artis ſuæ prævaricatorem.* Sed & *Platonem alicubi dixiſſe. Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adſpiratione naſcentis infantis adduci, ſicut expiratione noviſſimâ educi. incertum tamen, an ex ſententia fixerit*, (ità legit Rigaltius) *an ex alterius perſona id protulerit.* Abſurda ſanè ſententia, qæqe pluribus refutetur, indigna. Itaqe Septimius, dogmatis iſtius patronos, παραδόξον τι, & *à ſenſu communi diſſitum, in eo affectáſſe*, contendit; ſed qod à mulierculis qibuſvis poſſit refelli. *Puduit*, inqit, *opinor, illos hoc ſtatuere qod fœmina agnoſceret. at qanto roboratior exitus à fœminis revinci, qàm probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Animæ non eſt* (qod Varro dixerat) *aër ore conceptus; qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër poſſit. non enim poſt partum inſinuatur in corpus, ut qibuſdam philoſophis* (Stoicis ſcilicet) *videtur, ſed poſt conceptum protinus, cùm fœtum in utero neceſſitas divina formavit.* Verùm varias noſtrorum hac de re ſententias videas licèt apud Hironymum *adv. Ruffin. apolog. 2.* Ruffinum *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49.* & *l. 9. §. 28.* nam de *ſurſum elato animo* Xylander fruſtrà hæc accepit.

Τὴν πολυτροπίαν, ὅση] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμμιγές.

Ὅσον τὸ περιοικεῖν ἀναερίων καὶ ἀναιθερίων] ſcilicet univerſas mundi totius regiones ætheriam, aëriam, aqatilem, terreſtrem, incolis ſuis refertas cenſebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Ἐισὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, ὡς καὶ καλοῖη ἄν τις γειωτὰς θεὰς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῆς κρείττονος θνητῇ φύσει. *Sunt verò & alii dæmones, qos qis nominaret deos genitos, in ſingulis elementis, hi qidem viſibiles, illi qidem inviſibiles, in æthere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars ſit animâ expers, neqe vitâ meliore mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qid igitur? tanta vis aëris, qæ ab humillimis Lunæ anfractibus uſqe ad ſummum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus ſuis atqe erit iſta natura pars mortua ac debilis?* & *nè volucres cogites, qi aërem pervolant, ipſæ enim, inqit, aves, ſi ſedulò advertas, terreſtre animal, non aëreum, rectiùs perhibeantur. eſt enim*

a L.9.§.28. [καὶ] ὅτι ἐσάκις ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὰ
b 6.§.37. ὁμοειδῆ, c τὰ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τούτοις, d ὁ τύ-
c L.7.§.1. φος.
d L.6.§.13.

e Sup.§.22. §. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἂν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. f Ὅταν δυσφορῆς ἐπί τινι, ἐπελάθου ἔ, f ὅτι πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ ἔ, g ὅτι τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τούτοις
g L.4.§.26. ἔ, ὅτι h πᾶν τὸ γινόμενον ἔτως ἀεὶ ἐγίνετο, i καὶ
h L.7.§.1. γενήσεται, καὶ νῦν παντοχῆ γίνεται. ἔ, k ὅση ἡ
i L.8.§.4. συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γέ-
k L.3.§.4. νος. l οὐ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ κοι-
l L.2.§.1. m νωνία. ἐπελάθου ἢ καὶ ἔ, ὅτι m ὁ ἑκάστου νοῦς θεός,
n Sup.§.1,2. καὶ n οὐκ εἴρηκε. ἔ, ὅτι o ἴδιον ἰδιώτου.
o L.2.§.3.

qòd qotieſcunqe ſubvectus eſſes, eadem ſemper occurrerent. ejuſdem enim generis ſunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen inſoleſcimus.

§. 25. Opinionem ejice; ſalvus es. ejicere autem ecqis impediat?

§. 26. Quando moleſtè fers qicqam; oblitus es, omnia ſecundùm univerſi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità ſemper factum, ſempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam ſangvinis avt ſeminis, qàm mentis exiſtit communio. oblitus es, & mentem cujuſqe Deum eſſe, & divinitùs defluxiſſe. &, nihil eſſe cujuſqam pro-

prium;

ANNOTATIONES.

ſemper illis omnis victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantùm qod aëra proximum terræ volitando tranſverberant. Cæterùm cùm illis feſſa ſunt remigia pennarum, terra cev portus eſt. Itaqe aëri dæmonas attribuit, tertia qadam, ut loqitur, animalia, neqe tam bruta, qàm terrea, neqe tam levia qàm atheria. Porphyrius item *de abſtinent. l.* 3. §. 14. ζῶα λογικὰ, *animalia qæ rationem particpant*, diſtribuit in qatuor claſſes, ἐναιθέρια, ἐναέρια, ἔνυδρα, ἐπίγεια, *in illa, qæ atherem, qa aërem, qæ aqam & qæ terram incolunt.*

Καὶ ὅτι ἐσάκις] καὶ iſtud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis ſeriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταὐτὰ ὄψει] *eáqe te viſurum* Xylander. *eadem te viſurum.* ταὐτὰ, non ταῦτα.

Ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος] Lugdunenſis erotematicè legit. ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος; *hiſne ſuperbimus?* Caſavbonus enunciativè. rectiùs, opinor. *hæc ſunt, de qibus tantoperè ſuperbimus.* forſan tamen deeſt aliqid. Οἷος ὁ τύφος. ut ὅσον τὸ περιοικεῖν. ut vel de rebus ipſis intelligatur, ſitqe idem hîc ὁ τύφος qod *l.* 6. §. 13. Ἡ ἱστορία ἐφ' ᾗ σεμνύεται. *Pompa narrationis, qâ evehi ſolent.* qam & τύφον *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qis in eis faſtus.* vel de hominibus, qi iſtorum ratione inſoleſcunt. qod *lib.* 11. §. 18. Μετ' ὄιου τύφου. *Qantâ cum prudentia opinione.* & *l.* 9. §. 34. Ὅση ὕησις. *Qanto cum faſtu id faciunt.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Socrates: Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετεικδύματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam hiſtrio, multa faſtus & arrogantiæ gerit indumenta.* lego ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύματα. Sic enim Lucianus *necyomant. pag.* 335. Τὴν τυραννίδα μετενίδυσε. *Datâ tyrannide viciſſim veſtivit.* qo loco tamen in vulgatis μετενίδυσε perperam editur. éſtqe qod Syneſius *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 4. §. 7. & *l.* 8. §. 40.

§. 26. Ἐπιλάθου] Ità Avtor *ad Hebr. c.* 12. *v.* 5. ἐπιλέλησθε τῆς παρακλήσεως. *obliti eſtis adhortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de conſider. lib.* 2. *Sic ſe habent corda mortalium. qod ſcimus cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l.* 5. §. 8, 10. & *l.* 8. §. 4.

Τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον] vide *l.* 9. §. 38.

Πᾶν τὸ γινόμενον ἔτως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib.* 7. §. 1. & *l.* 8. §. 46.

Ὅση ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἑαυτὸν καὶ ἄλλον πᾶς ἐστι συγγενής. *Omnis homo homini nolens volens cognatus eſt.* Julianus Imperator in *Epiſt.* ἀκεφάλῳ. vide *ad l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4.

Ὁ ἑκάστου νοῦς θεός] Hermes *Pœmand. c.* 12. Ὁ νοῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. *Mens in hominibus Deus eſt.* Atqe indè Syneſius in *calvit. encom. pag.* 70. *C.* de capite. Ἐκεῖ νόμιζε κατεσκευάσθαι τὸν νοῦν ἐκείνην τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ ναὸν τοῦ Θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentiæ domicilium, & divinitatis eſſe templum. Dei templum caput,* qia mentis ſedes. Cicero *offic. l.* 3. §. 44. à Lactantio lavdatus *inſtit. l.* 7. *c.* 24. *Cùm verò jurato dicenda ſententia ſit, meminerit Deum adhibere teſtem; id eſt, ut ego arbitror, mentem ſuam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Mortalium cuiqe ſua mens eſt Deus.

qod Panegyriſta Conſtantinianus vertit,

Sua cuiqe prudentia Deus eſt.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qæſt.* 1.

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. —
Mens qippe noſtra Deus eſt.

Idémqe in *Adelph.* citante Juſtino *de Monarch. pag.* 109. *A.*

— θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νοῦς ἄρ', ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.
— Numen eſt verè bonis ſemper
Mens ipſa, ſic cenſentibus doctiſſimis.

Hinc Nemeſius *de natur. homin. c.* 44. Εὐριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἰδίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοεῖν ἑκάστου, θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qibuſdam locis mentem, qæ in qoqe ſit, cuiqe providere aſſerunt, Deum verò nemimem.* Verùm plus forſan Nemeſius affingit & affigit illis qàm volebant ipſi: qi nihil aliud, opinor, innuebant, qàm qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις θεός.
Dei inſtar habere mentem & conſcientiam

in homine debere, ejuſdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam ſeqi. At Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς με λέγειν ἀργυροῦν τινὰ ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος ὢν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ἢ ποιεῖς. ἀντὸ δὲ θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητος τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλητος. *An neſcis te Deum alere? Deum exercere? Deum circumferre miſer ignoras? Num me argenteum extrinſecùs aut auratum aliqem dicere putas? In te ipſo fers, teqe eum inqinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tam ſordidis actionibus. Nam Dei qidem ſimulacro præſente, non auderes qicqam eorum facere qæ facis: ipſo autem Deo intrinſecùs præſente, & omnia tum intuente, tam audiente, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare naturæ tuæ, & Diis inviſe?* vide *lib.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 5. & Apulejum *ad l.* 7. §. 17.

Ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε] vide *ſuprà* §. 2. & *lib.* 2. §. 4. Cùr autem ἐκ τούτου potiùs qàm ἐκεῖθεν legi velit Annotator Lugdunenſis, nec ego qicqam video, nec ipſe (puto) facilè dixerit. Naſo, *art. l.* 3.

Eſt Deus in nobis; ſunt & commercia cœli:
Sedibus ætherei ſpiritus ille venit.

Et Faſtor. *l.* 6.

Eſt Deus in nobis, agitante calescimus ipſo:
Impetus hic ſacra ſemina mentis habet.

hoc eſt qod Syneſius *Epiſt.* 101. Τὸ θεῖον σπέρμα ὁ νοῦς εἰς ἀνθρώπους ἦκεν. *Dei ſemen qoddam hominibus inſita mens eſt.* Julianus *de Cyniſm. Orat.* 1. Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ, τοῦτ' ἐστι, τῷ νόῳ, ταῦτά ἐστιν ἀπόῤῥητα. *Qod illa rationi, & ei, qi ineſt in nobis, interdicta ſint Deo, videlicet menti.* mox tamen qaſi corrigens qod priùs dixerat; Τοῦτο δὲ μάσωμεν τὸ θηρίον (affectum vult) καὶ πείσωμεν ὑπακοῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θεῷ, μᾶλλον δὲ θείῳ. *Iſtam ipſam edomitam habeamus belluam, eiqe perſvaſerimus, ut domeſtico noſtro Deo, ſive divinæ animæ noſtræ parti obtemperare velit.* vide *ſuprà* §. 19. Cæterùm de Stoicis Lærtius *lib.* 7. *c.* 119. in *Zen.* Θείους τε εἶναι τοὺς σοφούς. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεὸν τὸν δὴ φαῦλον, ἄθεον. *Divinos qoqe eſſe ſapientes, qod in ſeipſis qaſi habeant Deum. Malum verò impium & ſine Deo eſſe.* qod de Epheſiis in ſtatu naturali conſtitutis Apoſtolus, *ad eoſdem c.* 2. *v.* 12.

Οὐδὲν ἴδιον ἀδελφός] Lucilius *l.* 27. *cùm ſciam nihil eſſe in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c.* 7. *& qod noſtrum videtur, alienum eſt. nihil enim noſtrum; qia Dei omnia, cujus ipſi qoqe nos.* Expreſſit nimirum pavcis, qod pluribus Rex David, *Paralip. lib.* 1. *c.* 29. *v.* 11, 16. vide *l.* 5. §. 33. & *l.* 10. §. 14. Præclarè etiam Evripides *Phœniſſ.*

Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρεὼν ᾖ, αὖτ', ἀφαιρεῖνται πάλιν.
Non poſſidemus propria mortales bona.
Sed jus Deorum, noſtra diſpenſatio eſt;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem ſententiam & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc qod circa nos ex adventitio fulget, liberi,*

ho-

prium, sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & qod tempus deniqe præsens tantùm cuiqe & vivitur, & amittitur.

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum scisciture, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utiqe sunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. succurrat tibi simul & qicqid est ejusmodi, qale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisqe omnino cum existimatione in re ulla eminentia. qámqe vile sit omne in qod studium tantopere impenditur. qantóqe sit philosophiæ magis consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obseqentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastûs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

ἀλλὰ καὶ τὸ τεχνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον [a] ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. Ἔστι, ὅπου [b] πάνυ ταχεῖα ἡ ἀνάληψις. Ἔστι, ὅπου [c] τὸ παρὸν μόνον ἔνιοις ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, [d] τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγαναπτήσαντας, [e] τοὺς ἐν μεγίστοις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. ποῦ τὰ ἐφιππάσεις, [f] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; [g] καινὸς, καὶ [h] ἀπόδος, ἡ [i] μῦθος, ἢ ἐδὲ μῦθος. συμπεφαντάσθω ἢ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, οἷον, Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ * Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαΐαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις *, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ πρὸς ὁποῦν [k] μετ' οἰήσεως διαφορά. καὶ [l] ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ κατεντευνόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [m] τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, [n] θεοῖς ἑπόμενον ὠφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ * ἐπὶ ἀτυφίᾳ * τύφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

[a] *L.* 4. §. 23.
[b] Sup. §. 22.
[c] *L.* 2. §. 14.
[d] *L.* 7. §. 58.
[e] *L.* 3. §. 3.
[f] *L.* 10. §. 31.
[g] *L.* 2. §. 17.
[h] *L.* 4. §. 48.
[i] *L.* 8. §. 25.
* Λύκιος Xyl. Mer.
* -πείαις
[k] *L.* 9. §. 34.
[l] *L.* 2. §. 12.
[m] *L.* 7. §. 58. 67.
[n] *L.* 10. §. 11.
* ἐπὶ, vel * -φίας

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientum turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, aut formoſa conjux, cateráqe ex incerta mobiliqe ſorte pendentia, alieni commodatiqe apparatus ſunt. nihil horum dono datur collatitiis, & ad dominos redituris ſcena adornatur. Alia ex his primo die, alia ſecundo referentur: pauca uſqe ad finem perſeverabunt. uſusfructus noſter eſt; cujus tempus ille arbiter muneris ſui temperat. nos oportet in promptu habere, qa in incertum diem data ſunt, & appellatos, ſine qerela reddere. peſſimi eſt debitoris, creditori facere convitium. omnes ergo noſtros, & qos ſuperſtites lege naſcendi optamus, & qos præcedere juſtiſſimum ipſorum votum eſt, ſic amare debemus, tanqam nihil nobis de perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum promiſſum ſit. Sape admonendus eſt animus, amet ut receſſura, imò tanqam extemplò abiturum poſſideat. Verùm illa à diſpenſatoris officio ducta collatio cùm in ſcripturis ſacris tum in exoticis etiam eſt freqentiſſima. Siqidem eò ſpectat parabola illa, περὶ τῦ οἰκονόμυ τῆς ἀδικίας, *de diſpenſatore injuſto*, Lucæ; *c.* 16. *v.* 1, 9. Petri monitum illud, *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. Ἕκας & καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτὸς αὐτὸ διακονῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεῦ. *Ut qiſqe accepit donum, ita alius in alium illud ſubminiſtrantes ut boni diſpenſatores varia Dei gratia.* Indè Marcus Eremita *de leg. ſpirit.* §. 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίυ οἰκονομικῶς ἐπέρχεται. καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ, εἰσὶν ἀγαθῦ διάκονοι. *Omne bonum more diſpenſatorum rei familiaris à Domino venit: qi hoc avferunt, ſunt miniſtri boni.* Indè Hieroni Pindarus *Pyth.* 1. Πολλῶν ἔσσι ταμίας. *Eſt diſpenſator multorum.* Et Alexander Severus Imperator *diſpenſatorem publicum* ſe profitebatur. Lampridius.

Ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. §. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Omnia illinc veniunt.* vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 14. Πάντα ἐκ τῦ Θεῦ. *Omnia ſunt ex Deo. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *A te omnia.* David *Paral. l.* 1. *c.* 29. *v.* 14.

Πάνυ ὑπόληψις] *ſuprà* §. 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib.* 2. §. 14. & *ſuprà* §. 3.

§. 27. Πῦ νῦν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 6. §. 47. & 59. & *l.* 10. §. 31.

Καπνὸς καὶ σποδὸς] Alluſum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. §. 48.

Μῦθος] *ſermo* Xylander. *fabula*, malim. Perſ. *Sat.* 5. *v.* 132.

— *cinis, & manes, & fabula fies.*

qod mutuatum illum vult, Cl. Caſavbonus ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulaqe manes.

Verùm ibi, *fabulæ manes*, ſunt *manes fabuloſi*, ſive *manes*, qi *fabula mera* ſunt. qomodo Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 149.

Eſſe aliqos manes, —
Nec pueri credunt. —

Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 17. de mortuis. Οὐδὲν ὀρῶ πλὴν ὀστέα, καὶ σποδὸς, καὶ ἀράχνης. πάντα ἐκεῖνα γῆ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος. πάντα ὄναρ καὶ σκιὰ, ἢ διήγημα ψιλὸν, καὶ γραφή. *Nihil video prater oſſa, & tineas, & aranearum telas, cuncta iſta terra ſunt, cuncta iſta fabula, cuncta ſomnium & umbra, & narratio nuda, & pictura.* Itáqe Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Ἐγώ σε ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. *Ego te qidem ob ſepulcra vel fabulas magnificè de te exiſtimare ſino.* ad eos qi de majoribus ſuis gloriabantur.

Ἡ ὄντως μῦθος] Vide *lib.* 4. §. 33. & *lib.* 8. §. 25.

Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ] *Q. Fabius Catullinus* ſub Adriano Conſul reperitur in *Faſtis* ad annum U. C. 885. qanqam in Græcis à Scaligero editis, non Κατυλλῖνος ſed Κατυλλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur.

Λούσιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Caſavbonus, ut ſit legendum, Λύκιος. Xylander *Lucius Lupus in hortis obiit.* ἐν κήποις. at Caſavbonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec neceſſarium eſt iſtìc illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adſerit Iſaacus Caſavbonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Luſii* cujuſdam Senatûs juſſu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occiſi) ſed ità, ut de *Luſio Lupo* iſto parùm ſibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαΐαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora ſub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is ſit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philoſophus Stoicus Horatii temporibus ſub Avguſto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12.

— *an Stertinii deliret acumen.*

& *ſerm, lib.* 2. *Sat.* 3. *ſapientum octavum*, ludibundus appellat. verùm nec iſtum iſtic deſignatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ inſulæ, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjunctæ.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plinius *Hiſt. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò ſeceſſerat, qò libidinibus ſuis indulgeret liberiùs. unde & palàm ac vulgò ab inſulæ illius nomine *Caprejas* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, qàm *Caprium*, vel *Caprinum*; qorum alterum ſaltem pro *Caprineo* repoſitum vult Caſavbonus.

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii*, qi miles gregarius cùm eſſet, coronam civicam ſub Tiberio meruit, meminit Tacitus *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qi ſub Marco ad annum U. C. 931. conſulatum geſſit, *Faſti* meminere. Verùm *Velius Rufus* iſte qis exiſtat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus ſatis integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avt *Rufus* iſte egerint, qod in reliqis diſertè expreſſum eſt, qicqam dicitur.

Ἡ πρὸς ὁτιῦν διαφορὰ] διαφορὰ, *eminentia, excellentia, diſcrepantia* ab aliis *inſignior*, ſive *ſtudium in re aliqa diligentiùs poſitum*, qàm ab aliis poni ſolet. Ità Plato *Epiſt.* 7. de Athenis; Ἔστι γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus diſcrepantes, omnium hominum præſtantiſſimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregie prater cætera
Studebat, & tamen omnia hac mediocriter.

hoc eſt ὑδὲν μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' οἰήσεως] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφυ. vide *ſuprà* §. 24. malè enim, *opinionis cauſſa*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *ſillis*;

Ἄνθρωποι κενεῖς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀπλοί.
Homines, utres vanâ exiſtimatione pleni.

Πᾶν τὸ κατεντευνόμενον] vide *lib.* 4. §. 2. μὴ κατεντεύνυ.

Τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potiùs ἐπὶ ἀτυφίᾳ. par mendum ſuſtulimus *l.* 6 §. 12. ubi ὀφ' ᾗ σεμύνεται ſcriptum fuerat: cùm σεμύνεσθαι ὑπό τινι Græcum non ſit. Eſt avtem gnome iſta notatu digniſſima, peſſimum eſſe faſtûs genus illud omniúmqe minimè tolerandum, qando è *faſtu ſpreto faſtus* enaſcitur. & de hoc ipſe ſuperbit ſeléqe effert animus, qòd ſuperbiam conculcàſſe videatur. Avguſtinus *confeſſ. l.* 10. *c.* 38. *Sape homo de ipſo vana gloria contemptu vanitas gloriatur; ideóqe non jam de ipſo*

§. 28. Πρὸς τὰς ἐπιζητούσας, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεούς, ἢ πόθεν καταληφθεὶς ὅτι [a] εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέν-

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, avt unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

a L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

gloria contemptu gloriatur. non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs. Idémque *Epiſt.* 59. *qaſt.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falſa humilitate magis inflatur, quàm ſi apertiùs ſuperbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: qem tamen ἐν τῇ ἀτυφίᾳ *ſummum bonum* ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap. l.* 11. qiqe Platonem ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν. unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, χολὴν μὲν ὁρῶ ἐντεῦθα, τύφον δὲ οὐχ ὁρῶ. *Bilem qidem*, inqit, iſtic *video*, *faſtum verò non video.* qaſi bile ſe liberâſſet, faſtu non item. Cæterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, Ὁρῶ σε διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Per pallii ſciſſuras*, ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem intueri.* Laërtius *l.* 2. & *l.* 6. ſive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. ὦ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. *Annon deſines*, inqit, *oſtentare te nobis?* latet argutia, qam latinè vix commodè expreſſeris, in voce καλλωπίζειν, qæ *ornatùs* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c.* 45. Ὅταν ἐντελῶς ἠρμοσμένης ᾖς καὶ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζε ἐπὶ τούτῳ. *Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cùm Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, Παλῶ τὴν Πλάτωνος κενοσπουδίαν. *Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; *qantum faſtûs, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtuoſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον. *Calco Platonis faſtum*; ille: Ἑτέρῳ γε τύφῳ. *Calcas, ſed alio faſtu*; iſte. Laërtius *l.* 6. Non erat itaqe qòd Julianus orationem *de Cyniſmo* ſuam tam atrociter ordiretur. Ἄνω ποταμῶν, τοῦτο δὴ τῆς παροιμίας. Ἀνὴρ Κυνικὸς Διογένη φησὶ κενόδοξον, *In fontes retro flumina, vetus ut proverbium uſurpem. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis arceſſitus*, novum adeò avt inavditum. qi & qærenti πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο, reſpondit (ut Lucianus *pro imag.* refert) εἰ δόξης καταφρονήσειε. *per gloriæ contemptum ad gloriam muniendam viam* aliis monſtravit, eandémqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu. ——

havd fruſtrà ſané. ſcurram enim agebat ille, improbum admodum ſæpenumero & impurum, nec ab obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ſed actûs etiam ipſius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cùm Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, τύφος τοῦτό ἐστι. *Hoc faſtus eſt*, dixit. mox, ubi in Laconas tunicis vilibus ſordidiſqe amictos inciderat. Ἄλλος ἔτος τύφος. *Alius*, inqit, *iſte factus eſt.* Ælianus *l.* 9. *c.* 34. Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atróqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non immeritò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior*, inqit, *eſt purpurata humilitas qàm pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectûs indicatura. pag.* 82. *B.* Ἄχρι δὲ ὅ τις ἐπιδεικνύμενος ῥύπου ἢ κηλίδα χιτῶνος, ἢ διερρωγὸς ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἐντὸς, ἀτυφίᾳ κενῇ διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς κυρτὸν, ὄιεται νεανιεύσεσθαι, τὰ δ' ἐντὸς αἴσχη τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίμματα, καὶ φθόνος, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας; ὥσπερ ἕλκη, περισίλλων καὶ ἀποκρύπτων, ὐδένα φίγειν, ὐδὲ προσιδεῖν ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγον αὐτῷ προσκπᾶς μίτρει, μᾶλλον δὲ ὐθέν. *Ubi verò ſordes aliqis maculámve oſtentans veſtis, avt ruptum calceum, venditat ſe aliis, exiſtimátqe ſe præclari aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtaturæ humilitatem avt curvitatem ipſe dicteriis notet: interim verò animæ turpitudinem, & ulcera, puta vitæ offenſas, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velat atqe occultat, metúqe reprehenſionis neminem videre avt contrectare patitur, certè hunc parum avt nihil potiùs profeciſſe cenſendum eſt.* qo loco (ut id obiter adnotem) etiamſi Stephanus ἐγκρίμματα legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen ἐγχρίμματα potiùs fuiſſe, qod *offenſiones* & *incurſationes* deſignat: ſiqidem χριμφθῆναι, ἐνοχλῆσαι, & ἐγκρίπτεσθαι eſt ἐμπίπτειν. Heſychius. qod avtem ait Plutarchus διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς κυρτὸν, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi etenim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l.* 6. & Julianus *de Cyniſm.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag.* 144. etiam ἔντυφον γλωσσομανίαν, *ſuperbam & inſanam loqacitatem*, non veretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. ab Evſebio *præpar. l.* 14. *c.* 17. lavdatus: Αὐτὸς δὲ τοῦτον τὸν τύφον περικαλόμενον, ἄτυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. *Faſtûs immunem jactitabat ſe cùm totus faſtu amictus eſſet.* Ἐμοὶ γὰρ inqit, μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐρρωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα λῆροῦντες. *Rationem hanc unam, qa tam abſurda loqatur, delirare avt potiùs vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcalæ grad.* 21. de typho iſto; ab Antonio adductus. Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ

A ποιήσει τις καθαιρήσαι αὐτὴν, τοῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται. νηστεύων, κενοδοξῶ. κατακύω, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φρόνιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἠτιμωμαι ταύτην. καὶ ἐντελῆ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ. ὡς ἂν ῥίψῃς τὴν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἵσταται. *Difficile eſt inanis gloriæ damonem effugere: qod enim feceris detrabendæ illius cauſſâ, id erit initium alterius inanis gloriæ. Jejunans gloriæ inanis cupidus ſum, abdo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam appeto. Splendidè veſtitus ab illa vincor: vili habitu tectus rurſus gloriam cupio. Utcunqe projeceris iſtum tribulum, aculeus ſtat rectus.* Nec immeritò itaqe Plato, refe-

B rentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l.* 1. *c.* 21. & Nicephoro Calliſtrato *l.* 14. *c.* 50. Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πίφυκεν ἀποτίθεσθαι. *Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *dipnoſoph. l.* 11. *pag.* 507. *D.* Ἦν ὁ Πλάτων καὶ φιλόδοξος, ὅστις ἔφησεν ἔσχατον τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδύσεσθαι. *Plato cupidior gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloriæ tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem lavdatus. φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. id eſt, vertente Tacito, *hiſtor. l.* 4. *etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ in-

C ſtitutum ludens ipſe de *pera Cynica* ſic παῤῥᾳδῆ, referente Laërtio *l.* 6. *c.* 85.

Πήρη τις πόλις ἐστι μίσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbs Mantica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πήρη τις γαῖ' ἐστι μίσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ.

Atqe ità Homerus, qem is imitatus eſt, *Odyſſ. τ. v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ' ἐστι μίσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in nigro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa ἄτυφῳ, *faſtu pompáqe omni deſtituta* exiſteret; D cùm illis tamen tanqam aqis marinis omni ex parte cingeretur.

§. 28. Καὶ ὄψει ὁρατοί] Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. §. 23. *corpora cæleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. §. 19. & *ad l.* 9. §. 33. qò ſpectat & Menandri illud apud Clementem Alexandrinum in *hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προτιμᾶν πρῶτον θεῶν,
Δι' ὃν θεωρεῖν ἐστι τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namqe Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Grotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines E duos diſpertitur, *viſibiles* & *inviſibiles. Deos cælites partim viſu uſurpamus; alios intellectu veſtigamus. ac viſu qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Eſt aliud genus Deorum, qod natura viſibus noſtris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebeti viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe promptò, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitans inacceſſam*, id eſt, ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, *qem nemo unqam vidit; neqe videre potuit*, Pavlus *ad Timoth. Ep. c.* 6. *v.* 16. & F Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. unde & ἀόρατον Pavlo dicitur *Ep. eadem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaqe hac ratione Avgvſtinus *de diverſ. Serm.* 12. dicentibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet; *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap.* 17. *Inviſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterùm qod videri communiter, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis qibus uſurpatur, & manibus qibus contaminatur, & ſenſibus qibus invenitur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, qantus eſt notus. nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt, & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qi ſe putat nóſſe, minuit: qi non vult minuere, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, qòd eum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm ſerenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l.* 1. Ἐρεῖς οὖν μοι, Σὺ ὁ βλέπων, διήγησαί μοι τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. ἄκουε, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τοῦ Θεοῦ ἄῤῥητον καὶ ἀνέκφραστον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁρασθῆναι. δόξῃ γὰρ ἐστιν ἀχώρητος, μεγέθει ἀκαταλήπτος, ὕψει ἀπεριτρόπητος, ἰσχύι ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλλοποιΐᾳ ἀνυπόδηγητος. *Dicas igitur, tu qi videns es, obſecro, Dei formam mihi enarrato. Audi ô homo: Dei qidem forma nobis occulta explicari havd qit, nec corporeis oculis videtur. Nam eâ*

animi

sunt. deinde, animam meam, cùm nullus unqam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

§. 29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumqodque qid sit in universum discernas; qidque materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim superest, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τι ἐδὲ τῷ ψυχῷ τῷ ἐμαυτῦ ἐώρακα, καὶ ὅμως [a] πιμῶ. ἔτως ἔν καὶ τὰς θεὰς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, ὅτι τάτων ὅλι τί εἰσι καταλαμβάνω, καὶ αἰδῦμαι. [a] L. 3. §. 9.

§. 29. [b] Σωτηρία βίε, [c] ἕκαστον δὲ ὅλε αὐτὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τὶ μὲν αὐτῦ τὸ ὑλικὸν, τὶ δὲ τὸ αἰτιῶδες. [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς [e] τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ πάληθῆ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ [f] ἀπολαύειν [g] ζῆν, [g] συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥςε [h] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάσημα ἀπολείπειν; [b] L. 7. §. 2. [c] Sup. §. 18. [d] L. 3. §. 4. [e] Sup. §. 1. 3. [f] L. 3. §. 6. [g] L. 5. §. 6. [h] L. 3. §. 13.

§. 30. [i] Ἓν φῶς ἡλίε, κἂν [k] διείργῃ τοίχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [l] μία ἔσία κοινὴ, κἂν διείργῃ [m] ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις. [n] μία ψυχὴ, κἂν φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις ἑκάστων περιγραφαῖς. [o] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διαιρεῖσθαι δοκῇ. τὰ μὲν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημένων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείως ἑαυτοῖς ἀλλήλοις. καί τοι κἀκεῖνα [p] τὰ νῦν συνέχῃ, καὶ τὰ [*] ἑπόμενα αὐτὰ βελήσεται. [i] L. 9. §. 8. [k] L. 8. §. 33. [l] L. 4. §. 40. [m] L. 9. §. 25. [n] Inf. §. 32. [o] Sup. §. 26. [p] L. 10. §. 26 * τὸ νοῦν f. * ἐπὶ τὰ f.

Διά-

ANNOTATIONES.

animi parte, qâ opinamur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, aut altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferendus, ejúsqe sapientiæ planè censetur incomprehensibilis, bonitate nemo est qi eum possit imitari, sumúsque imbecilliores, qàm ut ejus beneficentiam nostris lingvis explanare possimus. Qin & à nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *hortat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

Θεὸν δὲ ποῖον, εἶπε μοι, * νομίσω;
Τὸν πάνθ' ὁρῶνθα, κ' αὐτὸν οὐχ ὁρώμενον.
Dic, qaso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item à Justino *ibidem* lavdatus:

— οὐδέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾷται.
— *conspicit ipse*
Cunctos mortales, nec qisqam conspicit ipsum

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6. ἀόρατος ὢν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ.* hoc est, qod Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 2. v. 20. Τὰ ἀόρατα αὐτῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμε τοῖς ποιήμασι νοέμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτῦ δύναμις καὶ θειότης. Ipsius invisibilia jam indè à condito mundo ex iis, qa fecit, mente perpensa pervidentur, aterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas.* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum mundum condendo, invisibilis cùm esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum prodiisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: *ὅς ἐστιν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτε, qi est imago Dei invisibilis. ad Coloss. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo; *Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes *c. 14. v. 9.* Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis avt intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter.

Οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτῦ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, qâ vivificaris, & loqeris, nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Avgustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72. Καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ ἀβλέπτως, ἀόρατος ὖσα ἀνθρώποις; διὰ δὲ τῆς κινήσεως τῦ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή. ὕτως ἔχοι ἄν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁρασθῆναι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτῦ βλέπεσθαι καὶ νοεῖσθαι. Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qâ singula ordinat, suisqe operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* Ἡ ψυχὴ δι' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ ἔικας ἔσχομεν, ἀόρατος ὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται. πᾶς γὰρ ὁ τῦ βίε διάκοσμος ὑπὸ ταύτης ἔνρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. ταῦτὰ χρὴ καὶ περὶ Θεῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτε; κάλλει δὲ ὑπερπεπτάτε, ζωῇ δὲ ἀθανάτε, ἀρετῇ δὲ κρατίστε. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γινόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται. *Nam & anima ipsa qâ vivimus, qâ urbes, qâ domos habitamus, cum haudqaqam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsis videtur: omnisqe vita cultus nitore, ut ab ea inventus est & descriptus, ita ex eo tenorem suum servat. Proinde hac etiam de Deo sentienda nobis sunt: illo qidem, si vim*

* νομισίου Just.

spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denique, si virtutem, præstantissimo. Qapropter cùm sit inconspicabilis omni natura interitura, ipsis nihilo secius ipse cernitur ab operibus. Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphrastes iste illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qæ per hominem præclara fiunt, provenire: neqe animæ ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qalis & qanta sit. omne qippe humanæ vitæ præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi forte tam injustus rerum æstimator* B *potest esse qi hac eadem de Deo neget, qem videat esse viribus exuperantissimis, augustissimâ specie, immortalis ævi, genitorem virtutum ipsámqe virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deûm forma invisitata, vis cognita: qorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἀφ' ἑκάστων τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκωμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνοπτικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex singulis, qæ in mundo fiunt, rebus providentia lavdari facilè potest, si cui duo hæc insunt: unum, facultas naturam cujusqe rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

§. 29. Σωτηρία βίε] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* Ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* Plato *Protag. pag. 247. C.* Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τῦ βίε. *Qænam nobis potissima vitæ salus esset.* Et mox: Ἡ ἐπιστήμη δηλώσασα τὸ ἀληθὲς, ἔσωσεν ἂν τὸν βίον. *Scientia aperiens veritatem servaret vitam.*

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

Ἀπολαύειν τῦ ζῆν] *Vitâ frui.* Ità Martialis *l. 10. Ep. 61.*

Vivere bis, vitâ est posse priore frui.

D Seneca *Epist. 61. Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, qia qamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, securus, & lætus.* vide *ad lib. 3. §. 6. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 5. §. 6. & l. 6. §. 6. & l. 3. §. 13.* Varro περὶ εὐετηρίας. *Legendo & scribendo vitam procudito.* i. e. *producito.* Nonius.

§. 30. Ἓν φῶς ἡλίε] Vide *l. 8. §. 57. & l. 9. §. 8.*

Μία ἔσία] vide *l. 4. §. 40. & l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40. & l. 9. §. 8.*

E Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείως] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *forma & materia formis qasi substrata & subjecta.* interpres Anglus *ἀναίσθητα* legisse videtur: cui accedere non possum. verùm ab interpunctione locum laborare opinor; & post *ἀναίσθητα* collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum partes, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua aliena. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ità Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod continetur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *ut homo, tignum, lapis.* ex subjectis speciebus *tigni lapidisqe*, non *animal*, sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6. §. 13. & ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36. ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν* Marco *ἀγιδιωιρῶντας.* Hoc idem videtur, qod *πνεῦμα ὑλικὸν* Tatianus *adv. Græc.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, avt *animantibus sirpibúsque*, sed *aqis* etiam inesse vult.

Κρίνειν τὸν νῦν συνέχει, καὶ τὸ ἑπόμενα αὐτὰ βεβήθει] lege

κρί-

a L. 3. §. 11. Διάνοια ἢ ἰδίως [a] ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γίνεται, καὶ
b L. 9. §. 9. συνίσταται, καὶ [b] ὁ διέρχεται τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὖθις; τὸ φωνῇ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; [c] τί τούτων πόθῳ σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ ἢ ἔκαστα [d] εὐκαταφρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ τελευταῖον, τὸ [e] ἕπεσθαι τῷ λόγῳ [f] καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ [g] μάχεται τῷ τιμᾶν πᾶν τὸ, τὸ ἄχθεσθαι, [*] ἢ [h] διὰ τὰς τεθνηκέναι στρήσεταί τις αὐτῶν.

c L. 3. §. 6. 16.
d L. 2. §. 12.
e L. 3. §. 12.
f Sup. §. 27.
g L. 9. §. 1.
* εἰ
h L. 10. §. 28.

§. 32. [i] Πόσον μέρος ἡ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀποτετμημένος ἑκάστῳ; [k] τάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ ἀϊδίῳ. [l] πόσον ἢ τῆς ὅλης οὐσίας; πόσον ἢ [m] τοῦ ὅλης ψυχῆς; [n] ἐν πόσῳ ἢ [o] βώλακός ἐστι τὸ ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμοῦμενος, [p] μηδὲν μέγα φαντάζου, [q] ἢ τὸ [q] ὡς μόλις ἡ σὴ φύσις ἄγῃ, πιεῖν, [r] πάσχειν ἢ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

i L. 5. §. 24.
k L. 5. §. 23.
l L. 5. §. 24.
m L. 6. §. 14.
n L. 3. §. 10.
o L. 6. §. 36.
p L. 6. §. 58.
q L. 10. §. 2.
r L. 10. §. 14. 21.

§. 33. [f] Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. [t] ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ἢ λοιπά, εἰ προαίρεταί ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετά [x] ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, [v] νεκρὰ καὶ [x] καπνός.

f L. 10. §. 24.
t L. 3. §. 9.
v L. 2. §. 12.
x L. 10. §. 31.

§. 34. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἐγερτικώτατον, [y] ὅτι καὶ εἰ τῷ ἡδονῇ ἀγαθὸν

y L. 9. §. 41.

feruntur. intellectus verò adversùs contribulem suum peculiariter afficitur; eidémque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsùs revelli.

§. 31. Qid expetis? num existere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursùs voce uti, cogitare? ecqid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergò contemptu digna satìs ista videntur omnia, ad illud perge, qod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obseqi. atqi instituto huic repugnat, si qis ægrè ferat, qòd istis morte privandus sit.

§. 32. Qantula pars infiniti ac immensi ævi unicuiqe assignatur? ab interminato enim qàm celerrimè absorbetur. qantula item totius materiæ? qantulum & animæ universæ? in qantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad qæ natura tua te ducit, ea sustineas qæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqa, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

§. 34. Nihil magìs ad mortem contemnendam incitaverit, qàm si consideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

κἀκεῖνα τὸ νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. & tamen ista etiam (licèt sensûs ac rationis expertia) *mens* (universi scilicet) *continet*, & *facultas interior*, sive *forma illa, cujus vi eòdem loci feruntur*. Vide *l.* 10. §. 26. Τὴν βρίθουσαν. *Vim, qâ corpora deorsum feruntur*. & *l.* 4. §. 16. Τὰ αἰτιώδες. *Formam*. Τὸ νοῦν ἀντὶ τοῦ ὁ νοῦς. sicut & Aristoteli *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Δόξειε δὲ ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. *Unusqisque verò id qod intellegit esse videretur*. vide *l.* 10. §. 38. Verùm τὸ νοῦν istis est, ἡ νοερὰ ψυχή, de qa *suprà*. i.e. *Deus* ipse. de qo & *l.* 10. §. 1. συνέχει πάντα. sive, *spiritus Dei*, τὸ συνέχον τὰ πάντα. Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 135. Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. *Unum qoqe Deum esse & mentem, & fatum, & Jovem*. Apostolus *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. *Omnia per eum condita sunt, & omnia per eum consistunt*. Clemens *Stromat. l.* 5. Σφίγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἡ τοῦ κόσμου καλὰ τὸν ποιητὴν Ἄρατον περιφορά, ἄλλως τάχα μὲν ὁ διήκων πνευματικὸς τόνος, καὶ συνέχων τὸν κόσμον. *Sphinx non est intelligentia universorum, & ex Poëta Arati sententia mundi conversio: sed fortè fuerit qidam spiritualis tenor, qi pervadit mundum*. Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura est, qa continet mundum omnem, atqe ea qidem, non sine sensu & ratione*. & rursùs: *Mundum & ejus partes naturâ sentiente teneri, in qa ratio perfecta insit. qam vim animum esse dicunt mundi, eandémqe esse mentem sapientiámqe divinam*. Habes hìc apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hæc ità fieri omnibus inter se convenientibus mundi partibus profectò non possent, nisi ea uno divino ac continuato spiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inqit, *mens divina continet, ut anima corpus*.

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magìs ad sibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritqe. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 138. Εἰς ἅπαν τοῦ κόσμου μέρος διήκειν ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ' ἤδη δ' ἐν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον. δι' ὧν μὲν γάρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Mens per omnes mundi partes pertingit, sicut & in nostra anima contigit, sed per bas magis, per illas minus. Per qasdam enim veluti habitus recessit, ut per ossa ac nervos: per alias, veluti mens, ut per principale*.

§. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *D.* Ταυτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. *Idem est Deum seqi & parere rationi*. Et Apulejus *de philosoph. Sapientem pedisequum & imitatorem Dei dicimus, & seqi arbitramur Deum, id est*, λόγον. At de Juliano Gregorius Nazianzenus *Stelitevt.* 1. Ὁδηγῷ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος. *Qi humanam rationem ducem, non Deum seqitur*. qasi ista sejuncta à se invicem existant. Et Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιτρόπῳ σώφρονι, παρακαθεστέον τὸν βίον. *Soli rationi, tanqam consultissimo tutori, vitam omnem credere convenit*. ità solam rationem vult ducem adhiberi ad vitam instituendam. verùm proclivis satis est solutio. rationis rectæ, qalis est initio condita, ductus, à religionis Deique regulis nusquam deviat. Cæterùm qà jam corrupta & vitiata est, à legis divinæ tramite in qamplurimis abscedit, sintque sequaces ut plurimùm abducit. vide amplius *ad l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τοῦ τεθνηκέναι] lege εἰ διὰ τοῦ τ. sensus exigit. vide *l.* 9. §. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictetus *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος εἶ πρὸς τὰ ὅλα; *Non nosti, qanta pars sis universi*. Lucretius *l.* 6.

Et qota pars homo sit terrai totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *suprà* §. 30.

Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. §. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula*. at *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3. in eodem argumento γωνίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phædon. pag.* 81. *A.* Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μίχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βαλράχους, περὶ τὴν θάλασσαν οἰκοῦντας. *Præterea ingentem esse terrarum orbem, nósque à Phasíde ad Columnas Herculeas habitare, in parva qadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atque mare*.

Ὡς ἡ σὴ φύσις ἄγει] Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeoqe discere meliora volentibus promptum est, ut verè intuenti mirum sit illud, magìs malos esse tam multos. nam ut aqa piscibus, ut sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit: ità certè facilius esse oportebat secundum naturam, qàm contra eam vivere*. Nihil scilicet istis de nativo vitio suboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 23. & *suprà* §. 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 7. §. 38. Ex Rufo *de amicit.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ Ζεύς, τὰ δ' οὐκ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὔροια, εὐθυμία, εὐσάθεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. *Qadam in nostra potestate posuit Deus posuit, qadam non posuit. In nostra qidem potestate posuit id, qod optimum est, qoqe beatus ipse censetur, usum imaginationum. Siqidem is rectè usurpatus libertas est, & animi tranqillitas, nec non lex, temperantia & qavis virtus*.

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα] lege εἴτε, *sive*.

Νεκρὰ] vide *l.* 2. §. 12.

Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. §. 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§. 34. Οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipsum, *suprà l.* 9. §. 41. cujus & illa dogmata sunt apud Laërtium *l.* 10. *c.* 125. ex *Epist. ad Menœceum*. Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν. οὐθὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ καταληφότι γνησίως, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρι-

κω.

tem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempſiſſe.

§. 35. Cui illud tantummodò qod tempeſtivum eſt, bonum habetur; nec intereſſe putat, plures an pavciores rationi rectæ conſentaneas actiones ediderit, mundúmqe longiori an breviori temporis ſpatio contemplatus ſit; huic nec mors formidabilis eſſe poterit.

§. 36. In hac magna civitate verſatus es, homo. qid tuâ refert, ſi qinqe duntaxat annos, etenim qod ſecundùm leges ſit, id omnibus æqale eſt. ecqid igitur grave pateris, ſi te non tyrannus, nec judex iniqus, ſed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac ſi hiſtrionem prætor qi conduxerat,

καὶ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τάτε καλε-
φρόνησαν.

§. 35. Ὦ, [a] τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν, καὶ [a] Sup. §. 23.
[b] ᾧ τὸ πλείους καὶ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδῦναι [b] L. 8. §. 2.
τῷ ὀλιγοτέρας, ἐν ἴσῳ ἐσι, καὶ [c] ᾧ τὸν κόσμον [c] L. 9. §. 37.
θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ ὁ ἀλαφέρῃ, Inf. §. 36.
τάτῳ ὐδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

§. 36. Ἄνθρωπε, [d] ἐπολιτεύσω [e] ἐν τῇ μεγά- [d] L. 10. §. 1.
λῃ ταύτῃ πόλει; [f] τί σοι ἀλαφέρῃ εἰ πέντε ἔτεσι; [e] L. 3. §. 11.
τὸ γὰρ καὶ τὰς νόμους, ἴσον ἑκάσῳ. τί ἂν δεινὸν, [f] Sup. §. 35.
τῆς πόλεως ἀποπέμπῃ σε ὁ τύραννος, ὐδὲ δι-
καιης ἄδικος, ἀλλ' [g] ἡ φύσις, εἰσαγαγοῦ- [g] L. 8. §. 20.
σα; ὅιον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει [h] τῆς σκηνῆς [h] L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

κωδίσατον ἂν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἐπειδή περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος ὐ πάρεσιν. ὅλως δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τόθ' ἡμεῖς ὐκ ἐσμέν. ὥτε ὐν πρὸς τὺς ζῶντάς ἐσιν, ὥτε πρὸς τὺς τετελευτηκότας. ἐπειδή περ περὶ ἡμᾶς ὐκ ἔτ' εἰσίν. *Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum enim omne ac malum in ſenſu eſt: ſenſus autem privatio mors eſt. Unde recta cognitio eſt, qod nihil ad nos ſit mors, id efficit ut mortali qod in vita eſt fruatur. Nihil enim in vita mali eſt ei, qi verè comprehendit nihil eſſe in vita privatione mali. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: qoniam cum nos ſumus, mors non adeſt; cùm verò mors adeſt, nos jam non ſumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud* A *eſtos illa non eſt; hi verò non ſunt amplius.* Lucretius *l.* 3.

Nil igitur mors eſt, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos eſſe putandum,
Si minus eſſe poteſt, qàm qod nihil eſſe videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Natura verò ſic ſe habet, ut qomodo initium nobis rerum omnium ortus noſter afferat, ſic exitum mors: qæ ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, ſic nihil poſt mortem pertinebit. in qo qid poteſt eſſe mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli ſunt, alteros non attingit.* Seneca *Ep.* 70. *Plus à ſe qiſqe exiget, ſi* C *viderit hanc rem etiam à contemptiſſimis poſſe contemni.* & *Ep.* 4. *Difficile eſt, inqis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, qàm ex frivolis cauſſis contemnatur? alius ſe præcipitavit à tecto, nè dominum ſtomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viſcera. non putas virtutem hoc effecturam, qod efficit nimia formido?*

§. 35. Τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Παντὸς ἔχει κορυφάν.
— *opportunitas*
Cujuſvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Eunom. Orat.* 1. Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς Σολομῶντι κάμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καὶ γυναιξὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. *Suum cuiqe negotio deſtinatum eſt tempus, ut ego cum Solomone cenſeo, cùmqe ea, qa per ſe bona ſunt, niſi bene tractentur, boni gratiam perdant, non aliter atqe hyeme intempeſtivi ſunt flores, nec mulieribus virilis, nec viris muliebris ornatus convenit, nec luctui geometria, nec convivio lacryma.* Verùm Marcus iſtîc τὸ ἔυκαιρον accipit eo ſenſu, qo & Solomonem locutum monuimus, *ſuprà ad* §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 111. *B.* Τὴν γὰρ ἐυκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐυγηρίαν πανταχῆ καθοζῶμεν πρωτίυσαν. *Videmus enim qavis in re priores partes tribus non ætati longæ, ſed maturitati.*

Τὸ πλείους καλὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ] vide Menandrum *in ſuppoſititio ad l.* 2. §. 14.

§. 36. Ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τὸ γὰρ καὶ τὰς νόμους ἴσον ἑκάσῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 5, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀποπέμπει σε, ὁ τύραννος, ὐδὲ δικαιης ἄδικος] *Emittit te*, inqit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis*, etſi occidat te ille, addicat iſte, *ſed* per illum jſtúmve, *natura*, ſive *Deus* ipſe, *qi & in vitam te prior miſerat.* Hoc eſt qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæique ſervos trucidâſſent, armenta & jumenta abegiſſent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppreſſiſſet. *Non dixit, Dominus dedit, Dominus abſtulit. ſed Dominus dedit, Dominus abſtulit. qia nihil abſtuliſſet diabolus niſi permiſiſſet Dominus. noluit etiam gloriam diabolo dare, ut aliqid potuiſſet tollere, qod Dominus non permiſiſſet auferre.* Avgustinus *in Pſalm.* 31. & 90. & *in ſerm. ſolenn.* 241. *non tentatori tribuit, ſed autori.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abſtulerat diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; ſed Dominus, qi dederat poteſtatem.* Hugo Victorinus, an qis alius, ſub Avgustini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

Ὅιον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & iſtic, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. Μίμησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, ὁίου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος. ἂν βραχὺ, βραχέος. ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πτωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον ἐυφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γὰρ τοῦτ' ἐσι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνεσθαί πρόσωπον καλῶς. ἐκλέξασθαι δ' ἄυτὸ, ἄλλου. *Actorem eſſe fabulæ talis, qalis magiſtro probata fuerit, te memento: ſi brevis, brevis: ſi longa, longa. Si mendicum agere te voluerit: fac qoqe eam perſonam ingenioſè repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebejum. Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem eligere alterius.* qibus paria habet & *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Ariſto Chius apud Lærtium *l.* 7. in *Zenon. c.* 160. Εἶναι ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτου, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. *Eſſe ſapientem bono hiſtrioni ſimilem, qi ſive Therſitæ, ſive Agamemnonis perſonam ſumat, utramqe decentiſſimo geſtu imitatur.* Contrà planè qàm Philippus Macedo, qem poſt inſignem de Athenienſibus partam victoriam, victorum captivis cùm per ebrietatem contumelioſiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis iſtis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου; *Qando perſonam Agamemnonis fortuna tibi Rex induit, Therſitæ facta repræſentare nónne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐταρκείας, (pro qo perperam apud Lælium Biſciolam *horar. ſubſeciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναρχίας habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. lavdatus. Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τοῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. οὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγους, ὁτὲ δὲ ὑστερολόγους περιτίθησι πρόσωπον. καὶ ὁτὲ μὲν βασιλίους, ὁτὲ δὲ ἀλήτας. μὴ ὢν βέλτιον δυστερολόγος ὢν, τὸ πρωτολόγου πρόσωπον. εἰ δὲ μὴ, ἀνάρμοστόν τι ποιήσεις. *Ut bonum hiſtrionem, qamcunqe ei poëta dederit perſonam, ejus decorum ſervare decet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipſa, ut Bion inqit, velut poetria, nunc primi, nunc ultimi actoris locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici perſonam. Ne igitur, ſi partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis.* Idémqe in *lib.* περὶ περιεσάσεων apud eundem *ibidem tit.* 105. Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτριά τις ὖσα, παντοδαπα ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγῶ, πτωχῶ, φυγάδος, ἐνδόξου, ἀδόξου. δεῖ ὖν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτὴ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Fortuna, ceu poetria qadam, multas inducit perſonas, naufragi, mendici, exulis, glorioſi, obſcuri. Itaqe decet virum bonum rectè agere, qamcunqe ei ſors dederit perſonam. Ibidem. tit.* 1. Muſonius, opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἐν καὶ τὸν πρόλογον, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἐν καὶ τὴν καταστροφήν. οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βίου, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἐν καὶ τὴν τελευτήν. *Sicut bonus hiſtrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam cataſtrophen agit: ita bonus vir qoqe primordia vitæ rectè, & media probè, finemqe congruentem his adminiſtrat.* & *tit.* 92. ex Arriani *protreptico*, Socrates Archelao: Εἰ γὰρ μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἱκανὸς, καὶ ὅτου κἀκεῖνα ἐμοί. ἢ οὐχ ὁρᾶς, ὅτι οὐκ ἐυφοπίστερον ἂδειν, δι' ὧν ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑποκρίνατο, ἢ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην καὶ πτωχόν; εἶτα χείρων Πώλου ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τοῦ δαιμονίου πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; ἀδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν ἀδὲν μεῖον διέκρινεν, ἢ ἐν τῇ ἁλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; *Nam ſi res meæ mihi non ſufficiunt, at ego ipſis ſufficio, & ſic etiam ipſa mihi. Annon vides, qod Polus hiſtrio perſonam Oedipi tyranni non concinniùs expreſſerit, qàm eundem Oedipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita ut non qamvis à numine ſibi diſtinatam perſonam decorè poſſit agere? Neqe imitari poterit Ulyſſem, qi etiam laceris pannis indutus, non minus decora gravitatis præ ſe ferebat, qàm ubi criſpam & purpuream lanam*

ὁ Θαλαττῶν κυβερνήτης. ἀλλ' οὐκ εἶπον τὸ πέντε
μέρη, ἀλλὰ τὰ τέλεια. καλῶς εἶπας. [a] ἐν μέν τοι
a L. 9. §. 37. τῷ βίῳ τὰ τέλεια ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστι. τὸ γὰρ τέ-
λειον ἐκεῖνο ὁρίζει, [b] ὁ τότε μὲν τῆς συγκρί-
b L. 11. §. 20. σεως, νῦν δὲ τῆς Θαλύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος
ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι οὖν ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων
c L. 2. §. 3. ἵλεως.

è scena dimitteret. sed actus fabulæ qinqe nondum absolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejusdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & dissolvendæ avtor est. nevtrum avtem horum à te est. discede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius est.

ANNOTATIONES.

gestabat? Synesius *de provident. l. 1. pag.* 106. Ἅπας γὰρ βίος ἀρετῆς ὕλη. καθάπερ δὴ ἐπὶ σκηνῆς ὁρῶμεν τὰς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὰς, ὅσις καλῶς ἐξήσκησε τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται, τόντε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ ὁδὶν τἀλυργῆ τῶν ῥακίων διοίσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοῆσαι, καὶ κατκλαῦσαι τοῖς τῆ μέλεος τὸ θέατρον. ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν, καὶ τὴν δέσποιναν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μυστικῆς. καὶ ὅ, τι ἂν περιθῆται προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τοῦ δράματος ἀπαιτεῖ. ὕτως ἡμῖν θεὸς καὶ τύχη περιτίθησιν, ὥσπερ προσωπεῖα, τὰς βίους ἐν τῷ μεγάλῳ τῷ κόσμῳ δράματι. καὶ ὁδέν τι μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου βίον βελτίων ἢ χείρων. χρῆται δὲ, ὡς ἕκαστος δύναται. δύναται δὲ ὁ σπουδαῖος ἀπαλαχεῖ καλῶς διαγίνεσθαι, κἂν τὸν πλοῦτον, κἂν τὸν μόναρχον ὑποκρίνηται. διοίσεται δὲ ὁδὲν περὶ τοῦ προσωπείου. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρόμενος. καὶ γὰρ ἐν τῷ τῆς γραὸς ἐυδοκιμῶν, στεφανοῦται τε καὶ κηρύττεται, καὶ ἐν τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχημοσῦν, κλάζεται, καὶ συρίττεται. *Universa enim hominum vita virtutis materia est: qemadmodum in scena fabularum actores cernimus, qorum qi voci diligentissimè servierit, is Creontem avt Telephum nullo discrimine agere potest: neqe ad praclaram vehementémqe vocis intensionem, avt ad theatrum suavissimâ carminis emodulatione detinendum plurimum interesit purpureúsne an pannosas vestes gerat; sed sive ancillam, sive heram eadem gratiâ & concinnitate referet, vel si qam aliam personam induerit, rectè eam uti gerat, ab eo choragus postulat: ita nobis in maximo illo mundi totius actu vitas, qasi personas, Deus & fortuna circumposuit, neqe aliud altero vita genus potius est, nec deterius, sed unusqisqe perinde ut potest eo utitur. Ac qi bonus est, ubicunqe honestè degere potest, non mendicum, seu monarcham assimulet, nec de persona plurimum contendet; qandoqidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, aliam verò potiùs eligat: præsertim qum qi unum præclarè, ac cum lavde egerit, corona & præconis voce celebretur, qi verò regis personam indecorè sustinuerit, omnium sibilo & procaci oris sonitu excipiatur.* Dio deniqe Prusæus *Orat.* 38. *pag.* 479. *ad Nicomedienses.* Ἤδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονονυχὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεᾶσθε. ἆρα οὖν ἐκεῖ τις ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καί τοι πάντα ταῦτα καλοῦνται. καὶ οὐκ ἀνόμασται μόνα ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολὰς, καὶ κελεύουσι πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συντελεσθέντος, ἀπιέναι τὸ μηδὲν ὄντες. *Jam nuper spectacula recepistis, imo non tantum singulis diebus spectatis -- Num igitur qis illic vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqe ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, sed etiam personas & vestes, multáqe præcipiunt, ut illis: actâ avtem fabulâ, abeunt, nihilqe sunt.* Vide amplius *ad l.* 4. §. 1. Petronium item aliósqe *ad l.* 11. §. 6. videatur & Aristides *in Eteon. ad l.* 6. §. 46. Ve-

A rùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hîc agit.

Οὐκ εἶπον τὸ πέντε] Allusit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte.*

Neve minor, nev si sit qinto productior actu,
Fabula, qa poscit vult, & spectata reponi.

Nam qod Donatus, *personam eandem* negat *plùs qinqies prodire in proscenium*: refutat id Julius Scaliger *poet. l.* 1. *c.* 9.

Ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l.* 3. §. 8. &
B *l.* 11. §. 1. Seneca *Epist.* 77. *Eam viam ingressi sumus, qam peragere non est necesse. iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris. vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est. & ibidem. Non finitur officiorum certus numerus, qem debeas implere.*

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qod *suprà* §. 23. Καιρὸν καὶ ὅρον δέδωκε. *Tempus & terminum assignat.* Ità Jobus *c.* 14. *v.* 4. χρόνον ἔθου, ὃ οὐ μὴ ὑπερβῇ. ὅρας meliùs reddidissent. nam Hebraicum חקו idem hoc loco valet qod גבול de mari usurpatum, *Psal.* 104. *v.* 9. *terminos, limites descriptos, qos non transgrediatur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c.* 10. *Tempus ille arbiter muneris sui temperat.*

C Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc est, qod Solomon *Eccles. c.* 3. *v.* 2. tam *nascendi*, qàm *denascendi tempus, cuiqe* esse *à Deo præstitutum.* vide *suprà* §. 23.

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magis, qàm ortûs tui fueras. David, *Psalm.* 31. *v.* 16. בידיך עתותי *In manu tua sunt tempora mea.* & *Psal.* 68. *v.* 20. *Domini Dei* לאדני תוצאות *mortis sunt exitus*, nec potest qisqam avt sibi ipsi, avt alteri, citra ipsius permissionem ac voluntatem, vitam eripere. Potest interim tamen mortis, vel sibi, vel alteri consciæ homo ipse havd αἰναίτιος. id est, *insons* esse. qod nec Marcus ipse diffitebitur.

D Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l.* 2. §. 3.

Ἄπιθι οὖν ἵλεως] imò non semper ἵλεως, hoc est, *propitius, placatus. placidus* sanè semper in se Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen semper, qos hinc abripit, *propitius.* necesse est ergò, dum hîc vivunt, sibi conciliet ipsum mortales, si in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipse, id est, *placidus lætúsqe* defungi poterit, nisi qi Deum sibi ἵλεον, id est, *propitium*, qia in Christo suo reconciliatum, habuit. τοῦτο οὖν ἐνευνοήτως μοι (ut Marci nostri verbis utar, ex *l.* 6. §. 30.) ἐπίσχῃ ἡ τελευταία ὥρα. *mihi itaqe sic affecto, idqe mihi probè conscio, supervenient hora novissima. hora*, inqam, *illa decretoria*, (uti Seneca vocat *Epist.* 102.) qam senio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap.* 14. *vers.* 14. *qotidie expecto.* Et tu, Domine Jesu, ὁ Ἀμήν, voto servuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum subjicere nè dedigneris.

FINIS.

MER-

JOANNI SELDENO,

Juriſconſulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque ſolenne, vir inſigniſſime, ſine δορυφόροις hinc inde ſtipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipſis inſtituta ſunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, ſi quis ipſi de ſe ſcribenti minùs credit, at veterum teſtimonio fidem non abrogabit, qi talem eum deſcribunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excuſſis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ ſplendidiſſima habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miſcere non verentur, tantus & tam conſtans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, manſuetudinem (divinas virtutes) erga ſubjectos, ſimpliciore animo & flagrantiore ſtudio exercuerit. Sed nec haſtatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, triſtiſſimis & afflictiſſimis temporibus, orbis Romani, id eſt univerſi ferè, tutela à ſupremo Mundi Rectore commiſſa eſſet, ſic eam adminiſtravit, ut in ejus vitâ & incolumitate ſuas fortunas, ſuam ſalutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noſter hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus eſſet, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando ſolliciti, de tali comite, ſeu *amico* (quo titulo inſigniores quoſdam temporum ſuorum Juriſconſultos maximos olim Imperatores dignatos eſſe non ignoras) aſciſcendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, ſed ſolâ ſui nominis authoritate ſubmoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admiſſione dignos, ipſe longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclariſſime, qui præſtantiſſimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis ſuus conſtat honos, nominis tui fama & ce-

lebritas, ut eruditum, quicquid illud ſit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum eſt; ſed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi ſint. Hæc igitur tui nominis hic inſcribendi cauſſa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perſpecta mihi benevolentia, & de me ſtudiiſque meis benè merendi ſtudium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, qantò pauciores in hoc regno, qui hæc ſtudia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præſtantiſſime, & me amare, ſtudiiſque meis favere perge.

IN

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

IN

MARCI ANTONINI ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ LIBROS XII.

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animadverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολοδάφνια iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hinc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prçter longiſſimas præfationes plures, & copioſum Indicem, diffuſam; ſed & poſteriorem aliam *in quarto* ad rei monſtroſæ (mihi certè) fidem ſervo. O iniquam ſortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundâ barbari, quale jam non unum, ſæculi caligine, melioribus literis proſcriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui σύμματα ἀιρῦντας μᾶλλον ἢ χρύσιον, & frugibus inventis glande veſci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigioſum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruſcarum Antiquitatum* titulo, multiſque æneis tabulis ſpectabilem fortè incidiſſem, primo ſtatim conſpectu fraude deprehenſâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, ſufficiat; indignationem publicè teſtatum eſſe, & originem fraudis in quodam qui tum fortè ſub prælo erat de *Uſu & conſuetudine* commentariolo detexiſſe. Comperi tamen poſtea fuiſſe qui longè aliter ſentirent, & tam bellas & ſpecioſas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuiſſe, qui contempto noſtro aliorumque de illis veriſſimo judicio, ad loca ipſa fideli tanti depoſiti cuſtodiâ venerabilia, per mare, per terras magno ſtudio, quò res tam ſacras oculis uſurpaſſe ſuis, & manibus contigiſſe poſſent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Auguſtanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Geſnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat induſtrius, & in vertendis Græcis aſſiduus, Latinè vertit, brevibuſque Notis illuſtravit. De ejus verſione plura mox dicemus: ſed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè factarum, qui poſt tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminoſiorum ſcriptorum verſiones, ex hac unâ ſcripti tam puſilli, aliàs quidem fateor inæſtimabilis & non ex mole pendendi, ſed puſilli tamen unius verſione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos interpretandos ſuſcepit, ſemper litare Mercurio: ſed id potius tamen viri laborioſiſſimi, & ad alia ſemper properantis feſtinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritiſſimus, ignorantiæ tribuendum cenſeo. In Antonino alia fortaſſe ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philoſophiæ cognitio neceſſaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro verſionis hujus ſuſceptus ab eo labor aggredienti ceſſerit, ut non ignoravit ipſe, ita nec diſſimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ teſtes. in quorum altero ſagacitatem ejus, (ἀμφότερα ἦ καλὰ, καὶ τὸ ὅτι ἐκ ἴσμῳ εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ ἐκ ἴσμῳ dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus ſagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci ſui codicis defectum culpam ſæpè rejicit, id ut ipſum verè credidiſſe concedamus, ita credendi cauſſas nullas idoneas habuiſſe certò perſuaſum habemus, & facilè, ſpero, lectori, cùm de eo agemus, non moroſo perſuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri verſio, Typographorum incuriâ tot ſcateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; ſecundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus eſt. Ea Baſileæ anno Domini 1568. adornata eſt. Sed viro doctiſſimo & occupatiſſimo ne hîc quidem pro voto aut induſtriæ merito reſpondit eventus. In verſione ſiquidem mendas typographicas haud paucas ſuſtulit: at quæ propria erant ipſius παραδείγματα, typographicis longè moleſtiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatiſſimâ interpunctione laborabat, quo is melior eſſet, parum aut nihil præſtitit. Multis poſt annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ ſanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterà verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex ſecunda meliori (quam videntur ignoraſſe qui hanc procuravêre) Baſilienſi, ſed priore Tigurinâ expreſſa eſt: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cœtum*: *neque*, pro *uſque*: *ſubeſſe*, pro *ſubſtantiæ*: *ſomnus*, pro *ſenſus*: *fatum*, pro *fœtum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipſa cumulata eſt, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ἔλκεσι βρύειν meritò dici poſſit. ut omittam Notas additas; ſi Notæ ſunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ ἀιρῶνεα λόγον, quaſi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ κρύπτονα λόγον: cùm pro τροπῇ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρόπῳ ſubſtituit, & ejuſdem farinæ alia) mera deliria. Iſtæ ſunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctiſſimorum, quantam noſtra hæc & ſuperior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii ſuper alios veteres quoſque ſcriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuiſſe non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξήγητος per tot ad hunc uſque diem jaceret annos? Dicerem fortaſſe difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, pleroſque ab incepto deterruiſſe, niſi arroganter id à me dictum videri poſſet, quod à me ſuſceptum ſit, (nam præſtitum non dicam) id ab aliis ne ſuſciperetur, perficiendi difficultatem potiſſimùm obſtitiſſe. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Auguſti hujus operis non anteà mihi viſi, ſed expetiti dudum, compos eſſem factus, & in lectione progreſſus eſſem quantum ad guſtum libri ſufficeret, ſic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obſtupui, ut nullum non laborem libenter ſuſcepturus fuerim, nulli non oneri ſubiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini ſpes animum pertentabat, ſi fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens uſus fuerat, adipiſcerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in pleriſque veteribus legendis ejus ſedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura eſſent auxilio. ſed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ conſequutus eſſem, quàm ſpe meâ fruſtratus ſim, ipſum illum teſtor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii teſtem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi ſe ſingulis ferè paginis ὄβελοι ac χιασμοὶ, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare ſolebat, obtulerunt. Ait Ariſtoteles, & verè ait, ut mea fert ſententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσι, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες. cùm igitur lecto ſemel iterumque libro, novâ ſemper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem eſt ſæpè legendo, ut quæ prius ἄβατα καὶ ἀνέφικτα tenebriſque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita ſe præberent, vix alius ut ſit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perſpectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo ſtudio deſiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipſâ, quod à viris ſapientibus obſervatum memini, tunc expertus ſum, nullum tantum bonum eſſe, cujus privata & ſolitaria poſſeſſio ſi non ingrata, certè pro rei merito jucunda ſit. Quare cùm fictitium illum, ſtramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè verſum eſſe comperiſſem; cùm mihi privatim pro munere ſuſcepto nihil deinceps ex uſu magis quàm linguæ Anglicæ promptus uſus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas ſeſe offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè ſubmotus, ſedem fixam haberem) non ſine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ ſpe conceptâ fore ut multis prodeſſet, ſi ſic verteretur ut à multis intelligi poſſet, paucos poſt menſes quàm ipſe videram & legeram, apud me conſtitui: nec ante deſtiti, quàm quod animo propoſueram, Deo ceptis aſpirante, confeciſſem. De iſtâ verſione non aliud dicam, niſi viris in hoc regno (quod non unus coram teſtatus eſt) à dignitate, ſed & ab eruditione ſummis haud paucis rem feciſſe me gratiſſimam. Cùm autem non pauci verſione delectati de Græcis edendis ſæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem geſſiſſem, niſi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Londinenſis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipſi, peritiſſimum, eam in ſe provinciam à longo jam tempore ſuſcepiſſe, ac propè jam defunctum eſſe. Ego cùm quod amicis inſtantibus opponerem jam haberem, & otii quantum ſatis eſſet ægrè mihi pollicerer, moleſtiæ autem plus ſatis in mundo præſentiſcerem, facilè in animum induxi ut ab incepto deſiſterem. Verùm poſt plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui ſpem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidiſſent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à triſtiſſimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in verſione Anglicâ verſatus eſſem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro ſucciſivi temporis ratione, eſſent; ſed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice nodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priuſquam manum operi admoveo, virum illum doctiſſimum, de ſolâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum menſis agebatur. Quid multa? Poſt multos ultro citroque de Antonino ſermones, tandem oſtendit mihi vir humaniſſimus ſcriptos manu tomos in quarto, (ut loquimur vulgò) binos, bene ſpiſſos, quorum alter ipſum Antonini contextum cum Latinâ verſione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ deſcripto, ut editioni paratos res ipſa loqueretur. paratos autem plures jam annos ita fuiſſe idem qui oſtendit aſſeverabat: at quando prodituri eſſent in lucem, cùm quæ hactenus obſtiterant, eadem nunc quoque eſſent impedimento, nihil aſſeverare ſe, aut in ſe recipere poſſe profitebatur. Cùm ego viciſſim conſilium ei meum de Xylandri verſione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuiſſem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis ſtudiis & negotiis liberi temporis obtigiſſet, id huic uni curæ curandæ, donec confecta res eſſet, à me deſtinatum. Quid autem nobis hac editione propoſuerimus, id demum ſupereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipſo, quod præcipuum eſt, Antonini *contextu* incipiemus. qui quidem, ſi Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Eſt enim ubi non Antonini hoc ipſius opus, ſed ἐκλογὰς duntaxat ex Antonino; ut in poſterioris editionis præfatione: eſt ubi *mutilos miſereque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & pleriſque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀποτόμως pronuntiat. Hujus autem aſſertionis & judicii ſi quis à Xylandro cauſſam requirat, hæc nimirum eſt, ſententiarum obſcuritas & incohærentia. De poſteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισμοῖς à veteribus per ſectiones & capitula tradita ſunt eam eſſe rationem, ut ſectiones, ſeu capitula, nullâ, niſi caſu, vel argumenti, vel orationis ſerie copuláque cohæreant inter ſe, quis ignorat? Eam autem ἀμέθοδον μέθοδον veteribus ſapientiæ magiſtris probatam & uſurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis,

alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob caussas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀθρόως & ἀφορισικῶς (qualia & *Epicteti* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀσύγκλωστα κλώθῃν aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλοχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τὴν ἐρχαιότητα in sensibus & verbis πίνῳ crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatâ obscuritatis & ἀναχολυθίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præferentibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus. Sed cùm secundæ ac melioris Xylandrinæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Non mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè non potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem planè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim; (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus eſt. ut hinc quidem quid ille ſibi ipſi, conſcientiæ ſuæ ſedulus ac ſeverus ſcrutator, apprimè utile ac neceſſarium judicaverit, addiſcere poſſimus: judicio ejus aut memoriæ iraſci, quòd ab iiſdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & ſumma haberet & quotidie experiretur, haud abſtinuerit, ſine ſummâ iniqitate nequeamus. Ad *verſionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habuimus, ut ejus verſionem, niſi ubi res ipſa aliter poſtulabat, & ſententiæ ipſius intererat, ubique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum eſt, quòd *in quibuſdam* (nec falſum dixiſſet, ſi in multis dixiſſet) *coactum ſe divinare, & audacter à codice Græco diſcedere*, agnoſcit ipſe. ſed & in aliâ præfatione, quam poſteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino eſſe, quæ prorſus non attingere præſtitiſſet, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortaſſis ingerere.*] Hoc ſane verè dicere poſſumus, plurimas eſſe ſectiones, nec illas è breviſſimis, in quibus Antoninianæ mentis & ſententiæ in Xylandrinâ verſione neque vola, neque veſtigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, ut nihil magis eſſe poſſit, expreſſit, aut potius, ut ipſe in Notis alicubi loqitur, ariolatus eſt. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto πεπαικώς inſultemus; cujus memoriæ, ut cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, ut ejus par eſt memoriæ, qui maximo nos obſtrinxerit beneficio: ſed ut ſi qui noſtri in hac interpolandâ & recenſendâ verſione laboris & inſtituti parum candidi futuri ſunt interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò verſionis, ubi dubitandi cauſſa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus putido, & ne obtrectandi materiam quæſiviſſe videremur, libenter abſtinuimus. Quod ſi non in promptu cauſſa ſemper, quæ me movit (etſi fieri poteſt ut in qibuſdam me quoque ratio fugerit) ut mutarem, Lectorem mimùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipſe rationem ſtatim non aſſequitur, ea ſtatim nullâ ratione niti pronuntiet, aut planè judicet. Sic exempli cauſſâ, ipſo ſtatim initio, quod Xylander verterat, *Exiſtimatione parentis mei*; maluimus nos, *Exiſtimatione genitoris mei.* Erunt fortaſſe qui ad τὸ γεννήσαντος, quaſi id meliùs *genitor* quàm *parens*, aut elegantiùs, (quo quid puerilius?) verteretur, reſpexiſſe ſuſpicabantur. Ego verò τὸν γεννήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸν γεννήσαντος & τὸν πατέρα idem vulgò ſonare. ſed ut hoc loco τὸν γεννήσαντα conſultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. περὶ τῶν πατέρων, &c. nuncupat, qui ſcilicet adoptaverat, diſtingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum ſoleat eſſe (quo ſenſu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam*, &c. capiendus) ſignificatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* ſeu *Capitulis* jam diximus aliquid. ſed eſt porrò quod dicamus, quia in eorum diviſione & partitione multum ſitum eſt. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propoſitum fuit, ut ſingulos κανόνας, ſeu ſingula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ἀφορίσμους, ſeorſim repræſentaremus, ſed ut ea (plura an pauciora eſſent) eiſdem ſectionibus includeremus, quæ conjuncta perſpicuitatem, obſcuritatem divulſa peperiſſent. In plurimis autem, ubi ſententiæ nihil intereſt, ſive conjuncta legantur, ſive ſeparata, arbitrio meo uſus ſum, nulli legem impoſiturus, quin aliter per me liceat ipſi diſponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qui non ſemel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in ſingulis ſectionibus ubi aliqua difficultatis aut obſcuritatis ſuſpicio, ſpectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò ſibi familiarem reddiderint, ut de ſingulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere poſſint.

Exempli

Exempli cauſſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ ſectionis initium facimus, Ταῦτα ἅπαντα ὑπὸ τ πιστεων, &c. erunt fortaſſe qui connecti cum ſuperioribus iſta debuiſſe, nihil ultrà providentes, ſola quæ ſunt ante oculos cogitantes, cenſebunt. qui eadem fortaſſe cum ſequentibus iſtis, ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, &c. &, Ἄρον τὸν ὑπόληψιν, &c. conjuncta eſſe non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem ſi cogitaverint Antonino ſolenne eſſe quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam ſe hortatur, & neceſſariis præſidiis (quod facit ille ſæpiſſimè, neque aliud puto fuiſſe, quod magis ipſum exercuerit) ante munit, duplicem neceſſitatem ponere; aliam generalem, reſpectu mundi, cujus ordini maximè conſentaneum eſſe (ita quidem ille, nec ille ſolus, ſed alii plures tum philoſophi, tum Theologi veteres Chriſtiani pluribus adſtruunt) ut improbi permittantur, aſſerit: aliam particularem, quod iſtis opinionibus poſitis, tales mores, tales actiones conſequi (unde & illud ſequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) neceſſe ſit: ut autem neceſſitatem, ita & ævi brevitatem, ut præſentiſſimum ad compeſcendam iram remedium paſſim inculcare: eundem denique omnes iraſcendi cauſſas, ad falſas & imaginarias (quibus indulgere ſtultum ſit, quaſque admittere vel excludere noſtri ſit arbitrii) opiniones referre ſolere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ ſectionis iſtius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec ſeparari debuiſſe confeſſurus eſt. Quid nobis propoſuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati ſumus. Sed propoſitum tamen adhuc reſtat primarium καὶ τὸ ἐχθιστικὸν πλῆθος, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodeſſe*, & iis potiſſimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi eſt, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem ſit, optimè Antoninum intelligere exiſtimabo, quiſquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quiſqis es, opto voveoque ex animo: ſi & tu mihi, non aliud à te meæ qualiſcunque induſtriæ præmium poſtulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili ; tum ſingulari ejus eruditione, ſcriptiſque variis, veterum quorundam ſcriptorum, ſed & recentiorum nonnulla

TESTIMONIA.

Athenagoras, philoſophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Αντωνίνῳ καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Αρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Κὶ ἐχ' ὡς ἐπιδεικνύμενος τὰ δόγματα τ φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβεῖς, ἔτως ἃ εἰρήκασι περὶ θεῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύι τ βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβεῖν, πάντων κρείττες ἔτω καθ' ἕκασον παιδείας μέρ@ καταρθοῦντες, ὡς ἐδὲ οἱ ἐν αὐτῆς μόριον ἐπιτετμημένοι. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere : Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τ συγκλήτυ βυλῆς τοῖς ἀρίστοις, ἃ τὰς γένυς μακρᾷς διαδοχαῖς ἐπαινέσας, ἐδὲ τὰς πλάτυ φυλοκολαῖς λαμπρὰς, κοσμίως ἢ τ τρόπον, καὶ σώφρονας τ βίον, γαμβρὰς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. πάντα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἐμέλλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰῶ ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ὑπολείπεσθαι, δηλοῖ ἢ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτόν, ἢ γεγραφέντα. παρεῖχε ἢ καὶ τοῖς δεχομένοις ἑαυτὸν ἥμερον καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσίοντας δεξιούμ@, κωλύων τε τὰς περὶ αὐτὸν δορυφόρυς ὑποσοβεῖν τὰς ἐντυγχάνοντας. μόν@ τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἃ λόγοις, ἐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ὑπεσώσατο. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur : ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκ@.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato : unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibusdam adscribantur, cùm tamen alioqui notissimi sint scriptores è quibus & illa promuntur. De singulis igitur, quia testimonia ipsa integra hic transcribere, quòd tum ipsi fontes, tum tradux exscriptorque Suidas omnibus sint pervii pateantque, minimè necessarium judicavimus, paucis hîc agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Αὐτωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philostrato, in vitâ Herodis, nobilis illius sophistæ, sumptum est; paucis initio & fine verbis, quæ verisimile est ipsius esse Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis observanda de duodenario librorum horum numero verba,* Ὅυπος ἔγραψε δι' ἰδίαν βίβλον ἀφήγησιν ἐν βιβλίοις ιϛ. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὃν ἀνεκαλέσατο, *&c. est pura puta Eutropii μετάφρασις, aut παράφρασις potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Historiæ stylo contractiore, & inde sæpius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hic Græcè sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quæ sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hic (quicunque) paraphrastes. Cæterùm è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Pæanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint hæc, si quis quærat: etsi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus versione viri doctissimi, Josephus Scaliger, b. m. parens Isaacus Casaubonus, Valesius, aliique qui legerunt, passim pronuntiant, non Pæanio, sed Capitoni, ut & antiquiori & longè præstantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ salvum & superstes in Marci vitâ, totum sumptum est. Sed hic illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano successit, & hunc nostrum adoptavit, cognomen esse, quis nescit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; sed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui testimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, sed Marci vitâ) describere se profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa testimonia ad Marcum pertinere perspexisset, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluisse. Quod si est, suam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem si consuluisset homo temerarius, vanitatem suæ ariolationis statim deprehendisset; jam antea Suidas in* Αὐτωνῖνος *(quæ tamen in postremâ Suidæ editione adeò confuse, Antoninis & Antoniis pluribus ac diversis, sub uno* Antonini *nomine dispositis, sunt edita, ut incautus lector vix animadversurus sit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (sive is Capito, seu alius) paraphraste, ut ex stylo liquet, in Græcam linguam translatum, in suam Saturam, sive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino nostro delatus reperiatur, alibi fusè disputaturi sumus.*

Nicephorus Eccles. Hist. lib. III. cap. 31. fine,

Πλήν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος ἔτι καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει, πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo Institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum, & disciplinæ,* (prudentiæ sæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipse de seipso, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλανῶ. οὔτε γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μέλλεις ἀναγινώσκειν, οὔτε τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέλιπες. σπεῦδε οὖν εἰς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἄφες, σαυτῷ βοήθει εἴπερ σοι μέλει σαυτοῦ, ὡς ἔξεστιν. *Ne diutius evageris. Neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti. Ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *seu* posteriorem; vulgatum *alii, aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, distinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò sit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non solum integram hic apponere, sed & notis aliquot illustrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset,*

Marcus autem Antoninus:] scribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. I. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμου, &c.

Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò] Vide si dubitas, tum alios qui vitam scripserunt, tum Aristidem in oratione Panegyricâ, qui providentiæ numinum pulcherrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam necessario reipublicæ tempore summæ rerum præfectus sit. Zonaras etiam in eandem sententiam: Ἐνταῦθεν δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄνθρωπος αὐτὸν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρημάτων πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Hinc verò potius aliquis illum miraretur, quia, ubi negotiis peregrinis & iniquis ebibisset, & ipse superfuerit, & imperium servaverit.*

Hinc

eſſet, profectò quaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani. Quippe ab armis nuſquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non ſine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locuſtarum ſpecies agris infeſtæ, prorſus ut prope nihil, quo ſummis angoribus atteri mortales ſolent, dici ſeu cogitari queat, quod non illo imperante ſævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, ſeu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum conſiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum ſuum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere aſcivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu ſanguinis, quem morbum Græci ἀποπλῆξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus eſt. Carminum maximè [Tragicorum] ſtudioſus, ingenii aſperi atque laſcivi. Poſt cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam ſolus tenuit. A principio vitæ tranquilliſſimus, adeò ut ab infantiâ [vultum] nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philoſophiæ ſtudens, literarumque Græcarum peritiſſimus. Hic permiſit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. Hic cum ærario exhauſto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut ſenatui aliquid vellet: inſtrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani ſectione, diſtraxit, vaſa aurea, pocula cryſtallina & murrhina, uxoriam ac ſuam ſericam & auream veſtem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multumque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerunt: moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere. Hujus tempore Caſſius tyrannidem arripiens, extinctus eſt. Ipſe anno vitæ quinquageſimo nono apud Vendobonam morbo conſumptus eſt. De ejus morte nuntio Romam pervecto, confuſâ luctu publico urbe, ſenatus in curiâ veſte tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt, Marcum cœlo receptum eſſe. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta ſunt.

Hinc illud Ammiani Marcellini de funeſtiſſimis & turbulentiſſimis Imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam ſi imperium Marcus regeret Antoninus ægrè ſine Collegis ſimilibus, & magnâ ſobrietate conſiliorum lenire luctuoſos Reipublicæ poterat caſus.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philoſophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem ſenſu: ut apud hunc noſtrum non ſemel. Hoc ipſum Seneca, & iiſdem ferè verbis; (quæ fortaſſe tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæſt. III. c. 29. *Origo mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minùs Solem & Lunam, & vices ſiderum, & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena*, (i. e. non minùs quibus mutarentur terrena, quàm Solem & Lunam & vices ſiderum: ut peculiari idiotiſmo, ne dicam κακοζηλίᾳ, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc meritò addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctiſſimi) *continuit. In his fuit inundatio, quæ non ſecus quàm hyems, quàm æſtas lege mundi venit.*

Aliudve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Uſque adeò res humanas vis abdita quadam
Obterit, & pulchros faſces, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam naminis, τὸν φθόνον τῶν θεῶν*: quæ maleſana opinio mentibus antiquorum, cujuſque generis, cujuſcunque profeſſionis, ità penitùs inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulſerat, voces exciderint interdum parum piæ, & ἀπευκταί, teſtes veteris ſuperſtitionis.

Ictu ſanguinis quem morbum Graci ἀποπλῆξιν vocant.] Non parum negotii faceſſivit hic locus viris doctis, Eliæ Vineto, & Andreæ Schotto Jeſuitæ: qui fruſtra adhibitis in conſilium medicis, & omnibus tentatis, cùm aliàs expedire ſe non poſſet, ad ultimum illud, *ure, ſeca*, confugere coactus, voces illas *Ictu ſanguinis* expungi voluit. Sed rectè aſſeruit & explicavit vir ſummus Claudius Salmaſius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores præclariſſimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum ſcripturâ cum Victore, Eutropius & Miſcellæ Hiſtoriæ collector conſentiunt) viris doctis adeò vel inſolens, vel improprium, aut obſcurum denique viſum ſit. Nam *ictus*, ſi verbi ipſius vis attendatur, non alia certè vox ἀποπλῆξιν meliùs exprimat. Quod tamen ſi non eſſet, at ob ſymptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine icti* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non inſulſa tamen eſſet aut abſurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utriſque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celſus nos docet) commune nomen. Cur *ſanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu ſanguinis, *ictus* dicatur, ſufficit, quod inter generales morbi illius cauſſas à medicis præſtantiſſimis vis ſubita ſanguinis recenſetur. Ut taceam quod πλῆθος ἰχῶρος huic ipſi Lucio fatale fuiſſe, vetus apud Suidam ſcriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ἐγκαλαφθῆναι (pro quo vitioſe in Xiphilino meo ἐγκαλαφθῆναι) ὑπὸ τοῦ αἵματος πολλοῦ τε καὶ ἀθρόου ἐκπεσόντος, Dio in Adriani vita teſtis eſt; quod quid aliud eſt, quam *ictu* ſeu *impetu ſanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: niſi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetuſtiore. Meminit & Gregorius Nazianzenus in Julianum Σηλιδ. δευτ. his verbis: Ὅτι τοσοῦτον ἀόργητος ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τὰς τῶν πώποτε βασιλέων ἀτρέπτους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ' ἂν εἴτι γίνοιτο τοῦ προσώπου τι παρατρέψαντας, ἃ πάθους ἴχνος ἐπισημαίνοντας, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ac turbulentis animi permotionibus ſublimior, inſtar nimirum eorum regum, qui tranquillitatis & conſtantiæ laude quondam florebant: nec, etiamſi quid moleſtiæ ipſis acciditſſet, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis veſtigium oſtendebant*, &c.

Ut convivia eodem cultu] Hæc eſt illa κοινονημοσύνη (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre ſuo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma æquo jure egit, ad nullam inſolentiam elatus eſt imperii faſtigio*, &c. quæ doctiſſimus, & elegantiſſimus Eutropii paraphraſtes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τότε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔζων, οὐδὲν τῇ εὐσεβείᾳ τοῦ γένους ἀλλοιωθείς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. *Vitam autem privatam ſic egit, ut ſe nihil efferret ſupra cæteros de plebe Romana cives: ſed pari dicendi libertate frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et poſtquam ad principatum eſt progreſſus*, &c. Atqui Antoninus ipſe lib. I. cap. 13. ideam imperii καλὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipſi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expoſitio, quam ad Victoris mentem potiſſimum hic facere ex ordine narrationis perſuaſum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hauſit, non item. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret? quam ad Capitolinum ſuſè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Iſaacus Caſaubonus.

Ipſe vita anno quinquageſimo nono apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, aliter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipſi in omnibus inter ſe conſentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum eſſet; & minimè neceſſarium, cùm jam ab aliis ſatis accuratè præſtitum ſit.

Marcum cœlo receptum eſſe] i. e. cœlitibus adſcriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipſe tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philoſophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quoſdam Magiſtros acceperat, undique ipſe collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Caſſii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipſe ſe ita gauderet appellari, addens futu-

futurum ſe Sergium, ſi dialogiſtam occidiſſet, Antoninum ſignificans: qui tantum enituit in philoſophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus ſit non adulatione, ſed ſerio, ut præcepta philoſophiæ ederet: nec ille timuit, ſed per ordinem paræneſeos, hoc eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.

Iſaacus Caſaubonus ad iſta Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Fauſtina autem filio Marco, non luxuriæ magiſtra, ſed vitæ tenuiter ac ſobriè inſtituendæ. Nam ait filius doctum ſe à matre, τὸ λιτὸν κ᾽ εὐτελὲς διαιτᾶν, κ᾽ πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς ἀγωγῆς. victu ſimplici, & qui opulentorum more ac inſtituto cedat quàm longiſſimè contentum eſſe. *Propterea vir ille divinus neque ſatis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipſius cita mors immineret, poſtremos ſaltem annos, unà cum ipſa egerit, vel potius illa ſecum; ſic enim ait,* ὅτι τῇ θεῶν τὸ μέλλησαν νέαν πλοῦτον τῇ πέμψαν, ὁμῶς οἰκῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ τὰ πλοῦτια ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis eſſet ceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit.

Idem ibidem ad iſta, *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, ſed rite ac ſuo pretio æſtimare res humanas ſolitus vir hic ſapientiſſimus. Hoc ille nos docet divinis illis ſuis libris: velut cum ait in ſecundo: non enim tempero mihi, quin mellitiſſima graviſſimi doctoris verba adſcribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conſcripſit de officio ſuo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum teſtes pleniſſimos; & cum quibus multorum philoſophorum operoſa præcepta collata meritò ſordere poſſint. Quocirca nemo, ſpero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium ſanè, ſed qui Lexicum ejus ſeu Collectanea pro re natâ verſanti ſe obtulerunt) fecerim, quæ ſecundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa eſt: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: ſed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non eſt) apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expreſſit, & Antoniniani (ſaltem à Suidæ uſque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogaſque cenſuerunt, Lectori conſtare poſſit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκενόσπουδον, ὡδηγήτῳ ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπιστητικόν, φησι Μάρκος ὁ φίλοσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & ſcientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philoſophus.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ἀκέραιον. ἐκ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου συγγεγραφῆς, κἂν τετρακίλιαι ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς καὶ τοσαυτάκις μύριαι, ὅμως μέμνησο ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ ὃν νῦν ζῇ. ἢ ἄλλον ζῇ. ἢ ὃν ἂν ἀποβάλλῃ. εἰς ταὐτὸν ἄρα καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὅτως ἀκαιρεῖον ἀναφαίνεται. ὅτι γὰρ τὸ παρωχηκὸς, ὅτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις ὁ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἂν τοῦτό τις αὐτοῦ ἀφέλοιτο; Ἀκέραιον. *Ex Marci Antonini ſcripto. Etiamſi ter mille annos victurus eſſes, & totidem inſuper myriadas, illud tamen meminiſſe debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longiſſimum ætatis ſpatium cum eo quod eſt breviſſimum. Præſens ſiquidem tempus eſt omnibus æquale: & quod amittitur non eſt æquale omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum eſſe conſtat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis poteſt. nam quis cuiquam id, quod non habet, abſtulerit?* Antonin. lib. 11. cap. 14.

Ἀποβανεῖν. ἐὰν τὶς αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ τῷ μεμισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφαντάζομενα αὐτῷ, ἐκέτι ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσεως δ᾽ ἔργον ἄπις φοβεῖ), παιδίον ἐστι. τοῦτο μέν τοι ἐ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ κ᾽ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἄπις) ἀνθρωπος κ᾽ κατὰ τὶ ἑαυτοῦ μέρος. *Si quis rem ipſam per ſe intueatur, cogitationéque ab illa ſummoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis inſtructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ ullum quiſquis expaveſcit, puer eſt. Verùm enim verò non eſt opus tantum naturæ, ſed quod eidem & conducat. Ejuſdem denique facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum quomodo, & quâ ſui parte contingat.* Antonin. lib. 11. cap. 12.

Ἀσχολος. ὁ μὴ εὐκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολος εἰμι. μηδὲ διὰ πιστὰ συνεχῶς ἀδιαπτώτου τὰ κατὰ τὰς πρὸς τὰς συμβιώσεις σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον τὰ πρέποντα πράγματα. Ἄσχολος. *Negotioſus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ *enim i. e. otium eſt ea, quæ in conſuetudine i. e. communiter & vulgo vocatur* εὐκαιρία *i. e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve ſi neceſſitate adactus, aut dicto aut ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit ſolens deſeram. Antonin. lib. I. cap. 12.

Ἀψικάρδιον. εἰ δ' ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον θέλεις, ἐρῆσαι ταχέως τὴν καρδίας ἁπτόμενον. Ἀψικάρδιον. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. X. cap. 3.

Ἄψικορον. Διαπίβλητον ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενον. εἰδὼς τὰ νομάδων, &c. καὶ εὔθικτος. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τὰς φίλας, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον. Ἄψικορον *Qui facilè mutatur, vel qui ſtatim ſatiatur, ſimul ac cibum tetigit, qui ſtatim rerum aliquarum faſtidio afficitur. Cùm noviſſet Numidarum, &c. Et rurſus. Oportet erga amicos conſtantem eſſe, nec ullo modo faſtidioſum.* Antonin. lib. I. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adſcribit, haud dubiè fallitur.

Γραός. γράος. ἡ δυσοσμία τῶν τράγων, καὶ γράσων ἄνθρωπος ὁ δύσοσμος. τῷ γράσωνι μὴ ὀργίζου. Γραός. γράος. *Hircorum malus odor. Et* γράσων ἄνθρωπος, *homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne iraſcaris.* Antonin. l. v. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἑκάστου τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖος ὡς ἰδόντι πλὴν σοῦ δαίμονος.

τυτθίστη τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ περιεχομένου καὶ τὰ νέρθεν γῆς ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον δι' ὑπονοίας ζητοῦντος, μὴ αἰσθανομένου ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνην τὴν ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτοῦ καθαρὸν πάθος διατηρεῖν καὶ κακοτηθείας, καὶ δυσαρεσήσεως τοῦ πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πώρωσις αὕτη τοῦ στερισκούσης τὸ λευκὸ καὶ μέλαινα. Δαίμων. *Cujuſque fortuna. Ariſtophanes, &c. & Sophocles,*

Generoſus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τῷ δαίμονος, τῆς τύχης I. *fortuna. Nihil homine illo miſerius eſt, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ ſubter terram ſunt ſcrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim ſufficere ſibi, ut cum eo, quem intra ſe gerit, genio verſetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, ſi affectibus & vitio immunem cuſtodierit, nec offenſum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione ſunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem eſt major illa, quæ alba & nigra internoſcere prohibet.* Antonin. lib. II. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γενικῇ. μέμφεσθαι. μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βαρβάρων, ἢ σόλοικον, ἢ ἄπηχές τι προενεγκαμένων. Ἐπιλαμβάνεσθαι. *Genitivo. corripere. Non probroſè excipere, ſi quis barbarum quid, vel ſolœcum, vel abſonum protulerit.* Antonin. lib. I. cap. 10.

Εὐανακλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τὰς χαλεπήνασας καὶ τὰ μεμνησικακήσασας εὐανακλήτως ἔχων. εὐαναδιδάκτως, ἐπειδὰν αὐτοὶ ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐανακλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiſeratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem, adverſus eos, qui offenſionis cauſam dederint, aut deliquerint aliquid, ſimulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. I. cap. 7.

Εὔλυτος. Μάρκος Ἀντωνῖνος φησὶν ἕτοι ἀναμένων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ τοῦ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Εὔλυτος. *Facilis ſolutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejurando, nec ullo homine teſte indigens.* Antonin. lib. III. cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγει δὲ καὶ ἡ εὐκοσμία περὶ Μάρκου Ἀντωνίνου καὶ ἐν ἐπιγράμματι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modeſtia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγει δὲ καὶ ὄρθιος. Μάρκος. ὄρθον δὲ εἶναι, καὶ μὴ ὀρθούμενον. Ὀρθὸς *dicitur & ὄρθιος. Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non ſurrectum eſſe.* Antonin. lib. III. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδεία τις. ἐν ᾗ ὄρτυγας ἱστᾶσιν ἐν γύρῳ ἐς τύπτεσθαι εἰς τὴν κεφαλήν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπεῖν. μὴ δὲ περὶ τὰ παιδία ἐπιθαυμάζειν. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam eſt, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujuſmodi rerum admiratione obſtupeſcendum.* Antonin. lib. I. cap. 6.

Ὠστικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ἀθυσμοῦ. μηδὲ ὠστικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν. Ὠστικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulſionem. Nec impetu, nec per vim ruendum eſt in mortem.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ εἰδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. εἰ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον θέλεις πρὸς τὸν θάνατον εἶπω. Παράπηγμα. *Regula. Et quoddam inſtrumenti aſtronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adverſus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλοῦσιν. αἰτιατικῇ. ἀντὶ τοῦ περιλογοῦσι, φλυαροῦσι. τοῖς περιλαλοῦσι μὴ ταχέως συγκαίνευε. Περιλαλοῦσιν. *Accuſativo. Pro* περιλογοῦσι, *ſupra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter aſſentiaris quibuſvis garrulis.* Antonin. lib. I. cap. 7.

Πρασιανός. ὅτι πρασιανὸς λέγει καὶ βενετιανὸς, καὶ παλμυλάριος, καὶ σκυτάριος περὶ Μάρκου Ἀντωνίνου. Πρασιανός. *Praſianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. I. cap. 5.

Προσοχή. ἀκριβὴς ἐπιμέλεια διαίτης. ⸗ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικῶς δεῖ ἔχειν ἐμμέτρως. ὅτι ὡς ἄν τις φιλόζωος, ὅτε πρὸς καλλωπισμὸν, ὅτε μὲν ὀλιγώρως, ἀλλ' ὥστε διὰ τ ἰδίαν προσοχὴν εἰς ὀλίγα πάνυ ἰατρικῆς χρήζειν, φαρμάκων, ⸗ ἐπιθεμάτων ἐντὸς ⸗ ἐκτός. Προσοχή. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ ſtudioſus: nec neglectui tamen id habeas; ſed per tuam ipſius diligentiam efficias, ui perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα. συμφωνοῦντα. τὸ συμβαίνειν λέγουσιν ὡς τὰς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, ⸗ ἐν ταῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ πιᾷ θέσει. Συμβαίνοντα. *Conſentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία. ψευδολογία, δεισιδαιμονολογία. τοῖς ὑπὸ τ τερατευομένων, ⸗ γοήτων, περὶ ἐπῳδῶν, ⸗ δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falſiloquium. Oratio portentoſa, remota à communi mortalium opinione, qualis ſolet eſſe eorum, qui res prodigioſas dicunt, & præſtigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phraſes, ut ἀνανεωσάμην, ἐκτρεψον, ἐκτέον, εὐσυνείδητον. ⸗ νᾶν, τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca reſpexiſſe veriſimile puto: quia tamen affirmare non poſſum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere poſſit, labore colligendi libens ſupersedeo.*

Poſtremo *loco libet hic ſubjicere quod extat apud Suidam veteris cujuſdam ſcriptoris de Theoſebio philoſopho teſtimonium, quod ad Antoninum noſtrum, aut hos ſaltem ejus libros pertinere dudum eſt cùm peculiari commentatione Viro Clariſſimo harum literarum ſtudioſo & intelligenti inſcriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm aſſerui. Nunc autem ut aſſerere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæſchelii, viri doctiſſimi, ex Auguſtanæ Bibliothecæ veteri codice tranſcriptorum, nuper mihi viſorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde τῷ μακαρίτῃ Hæſchelio, priuſquam Antoninum vidiſſet. (nam viſo illo poſtea ſententiam mutavit) de Theoſebio auctore primò ſuſpicio, præfixis Fragmentis iſtis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. *ſive,* Theoſebii Epicteteæ doctrinæ Syngramma: ex Auguſtanâ Bibliothecâ Græcè nunc primùm à Davide Hæſchelio Auguſtano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & abſolvere, publici juris faciam. Rem interim me doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, ſed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacriſque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteceſſum monebo; ne ex Latinâ Franciſci Porti tranſlatione ferant ſententiam, quam longè à Græcis (quæ tamen ipſa ſemel iterumque mendoſa) non uno loco hic abire σὺν θεῷ docturi ſumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τ Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος ⸗ Ἐπαφροδίτου τ σωματοφυλάκων ⸗ βασιλέως Νέρωνος. πηρωθεὶς ⸗ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλει τ νέας ἠπείρου ᾤκησε, καὶ διατείνας μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἔγραψε πολλά. ὅτι θεοσέβιος ὁ φιλόσοφος ἔλεγε πολλὰ ἀπὸ τ Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ ⸗ καὶ αὐτὸς ἐπεχείρησε τ ἠθοποιὸν διανοήματα μέσης, ἱκανὰ πείθειν καὶ δυσωπεῖν τ ψυχῶν τὰς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους καὶ ἀτερόμονας. ἀσπάζεσθαι ⸗ τὰ ἀμείνω καὶ μεταδιώκειν, καθόσον οἷόν τε ἦν. ἀποτρέφεσθαι ⸗ καὶ ἀποδιδράσκειν τὰ χείρω τ ζωῆς εἴδη καὶ δύναμιν. τοιγαροῦν καὶ ἐν συγγράμμασι καταλέλοιπε τοιούτοις τισὶ τὰς ἑαυτοῦ γνωτήσεις οἷς ὁ Ἐπίκτητος χρῆται. καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ γεγονέναι ἄντικρυς (ὡς ἕνα πρὸς ἕνα ἀντιβαλεῖν) ὁ ⸗ καθ' ἡμᾶς χρόνους Ἐπίκτητος. ἄνω μέντοι τ Στωϊκῶν δοξασμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος οὐδενὸς πάσσον, ὅσον τ Πλάτωνος ἀληθείαν ἠσπάζετο, καὶ ἐθαύμαζε. καὶ δήπου καὶ συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τ ἐν πολιτείᾳ τῇ μεγάλῃ κεκοσμημένων, ⸗ ἀπὸ τ θεῶν ἥκουσαν θεοσοφίαν ἐξαίρων λόγοις. ταύτην γὰρ ἀφερόντως ἐτίμα, καὶ ἔσεβεν. ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι ἀφελεῖσθαι ἐφαίνετο. ⸗ γὰρ οὐ ἐπιφυκὼς πρὸς ὄζωΐαν μᾶλλον, ἢ ἀπισήμῳ, οὐδὲ ταύτῃ ἡσυχάζουσαν, οὐδὲ ἐν μόναις ⸗ φαντασίαις γυμναζομένῳ, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐτ τ πραγμάτων. εἰ μὴ γὰρ ⸗ τ δημόσιον ἐπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τ ἰδιον, ὃν ⸗ Σωκράτης ἐκεῖνος, καὶ ὁ Ἐπίκτητος, ⸗ πᾶς σώφρονῶν μεταχειρίζεται, τ ἑαυτοῦ ⸗ ἐν ἑαυτῷ πολιτείαν διοικησμῶν. ⸗ τὸ μὲν πρῶτον, ἔπειτα καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καθήκασον ἰδίᾳ συνισαμένῳ πρὸς τὸ βέλτιστον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philoſophus. Servus autem Epaphroditi, unius de ſatellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novæ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ uſque ad Marcum Antoninum multa ſcripſit. Theoſebius autem philoſophus multa ex Epicteti ſcholis deſumpta dixit. Alia verò & ipſe excogitavit ſententiarum enuntiandarum genera, quæ ſunt Muſæ mores formantis documenta, ad perſuadendum apta, & ad animos non prorſus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & ſectari ſolebat, quantùm fieri poterat. Averſari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus conſueverat. Quamobrem etiam ſuas admonitiones in libro oratione ſolutâ ſcripto reliquit quibuſdam hujuſmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et (ut unum cum uno conferamus) hic noſtri temporis Epictetus mihi videtur fuiſſe manifeſtè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, ſine tamen Stoicis opinionibus. Theoſebius enim nullius ſcriptoris opiniones tam amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conſcripſit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam ſapientiam à diis venientem, verbis*

extollens. Hanc enim vehementer honorabat & colebat. Semper enim in moralibus philoſophiæ ſtudiis apertè verſabatur. Nam bene natus erat ad bonam vitam colendam potius, quam ad ſcientiam ſectandam, eámque non otioſam, nec in ſolis imaginibus exercentem: ſed in ipſis rebus, & perpetua bonarum rerum actione ſatis viventem. Quamvis enim publicum illud vivendi genus, quod in rerum civilium adminiſtratione verſatur, non fuerit ſectatus: ſed privatim vitæ genus coluerit, quod & ille Socrates, & Epictetus, & quilibet ſanâ mente præditus tractat, ſuam & in ſeipſo ſitam politiam exornans, tamen hoc quidem privatum præclaræ vitæ genus exercebat primum, deinde verò & illud, quod in mutua conſuetudine, & officiis erga ſingulos exercendis, & ad optimum vitæ finem homines deducentibus verſatur.

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

A'ρχὴ Αὐτονίνου τῶν εἰς ἑαυτόν] *Philoſophi* titulum, quem Marco noſtro plerique veteres, Chriſtiani Gentilésque, non ut proprium cognomen, ſed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omiſerimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuſcripto tamen inveniſſe ſe codice ingenuè profiteatur, non eſt quòd factum pluribus excuſemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi cauſſas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis ſit & ſententia horum verborum, τῶν εἰς ἑαυτὸν, quòd rectè intellecta, cætera luſtraturis, ex alto ſuſpenſæ lampadis, aut prælatæ facis inſtar eſſe poſſint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quàm parum diligenter incomparabile hoc ſcriptum hactenus à pleriſque verſatum ſit, vel inde conſtare poſſit, quòd plerique, etiam doctiſſimi, in ipſo titulo, tanquam limine, malo omine, ſoleant impingere. Quotus enim quiſque eſt, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ ſuâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipſis etiam Imperatoribus non unius exemplo, *De Vitâ ſuâ* commentarios reliquiſſe, ſunt qui aſſerant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium teſtes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non oſcitanter legi) tale quid, ſed nec in alio quoquam veteri ſcriptore, de Marco noſtro meminiſſe. Sed demus ſcripſiſſe; quid tum? An ideò, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De Vitâ ſuâ?* An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vitâ ſuâ, dum privatus adhuc; vel de rebus à ſe geſtis, poſtquàm Imperator? An quiſquam unquam fuit, qi præcepta philoſophiæ, & ſecum colloquia (poſteri ſoliloquia dixere) ad mentis animíque cultum ſpectantia, *De Vitâ ſuâ*, (præſertim qui maximus Imperator eſſet) inſcriberet? Scripſerat Cæſar Auguſtus De vitâ ſuâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: ſed tamen hodiéque ſuperſunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, ſi titulus non docet, indicare queant. Nempe res à ſe publicè privatímque geſtas iis libris ſummus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ ſuâ*, apud Suidam Græca metaphraſis, περὶ τοῦ ἰδίου βίου καὶ τῶν πράξεων. Septimii quoque Severi *De Vitâ ſuâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam ſuam privatam publicámque ipſe compoſuit ad fidem:* Aurelius autem Victor Spartianum ita expreſſit; *Abs ſe texta* (malunt ibi viri docti, *geſta*, legi) *ornatu ac fide paribus compoſuit.* Meliùs igitur illi multò, qui τὰ εἰς ἑαυτὸν, τοῦ ἰδίου βίου διαγωγὴν, ut vetus apud Suidam ſcriptor, aut ipſe potius Suidas; vel *De officio ſuo*, ut doctiſſimus Cantertis exponunt. Ad inſtitutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri poſſunt pleraqe quæ hic tractantur, & ſcopus hic in iſtis libris quin Antonino noſtro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec iſta tamen, ut quæ vim vocis ἐμφατικωτάτης & præcipui momenti non ſatis exprimant, mihi ſatisfaciunt. Ut enim qui τὸ ὄν, ἁπλῶς & καθ' ἑξοχὴν; vel τὸν ὄντα, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod iſta *Dei* periphraſi ſapientiſſimè innuitur, eum vitæ fontem eſſe, *in quo ſint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imò verò, quod altioris adhuc eſt ſapientiæ, ſolum illum verè eſſe & exiſtere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ ſunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philoſophi, tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico ei tractatu) non eſſe, aut vivere; id totum ſimplici & vulgari Dei nuncupatione deperdatur: Ita hic, qui, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De officio vitæ*, aut *inſtituto* vertat, rem quidem dicat ipſam, ſi ſola libri materia quæritur; à tituli tamen ipſius proprietate, & præſtantiâ longè abeſt, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quàm latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philoſophiæ fons & origo, nempe Sui ipſius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oraculum, Γνῶθι σεαυτὸν. *Noſce teipſum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, alioſque: quò pertinet & illorum philoſophorum ſubtiliſſima diſputatio, qui virtutes omnes; juſtitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum ſententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philoſophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipſo dignâ, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinoſque ſcriptores paſſim occurrunt Delphici iſtius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque prolixiores, alteram certè, quòd tum titulum, de quo nunc quærimus, apprimè illuſtrent, tum librorum omnium ſcopum materiamque nervoſè pariter & luculenter exponant, apponere viſum eſt. Ita igitur Cicero, Tuſcul. Quæſt. lib. 1. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre; & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut ſe quiſque noſcat. Non enim, credo, id præcipit, ut membra noſtra aut ſtaturam, figuráinve noſcamus: neque nos corpora ſumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cùm igitur, noſce te, dicit, hoc dicit, noſce animum tuum; nam corpus quidem quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur noſſe, niſi divinum eſſet, non eſſet hoc acrioris cujuſdam animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit: hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere.* Idem de Legibus lib. 1. *Hac enim* (philoſophia, ſcilicet) *una nos cum ce-*

teras res omnes, tum quod eſt difficillimum docuit, ut noſmetipſos noſceremus; cujus præcepti tanta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſe ipſe norit, primùm aliquid ſentiet ſe habere divinum, ingeniumque (*genium*, fortaſſe? ſed fortaſſe tantùm, dico: adi, ſi placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) *in ſe ſuum ſicut ſimulachrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à naturâ ſubornatus in vitam venerit, quantaque inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamque ſapientiam: quoniam principiò rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratis ſapientia duce bonum virum* (ſcribo, *verum*. Vide Antonin. lib. v. cap. 12. Ὁποῖά τινά ἐστιν τὰ τοῖς π. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. τοῦτο;) *& ob eam ipſam cauſſam cernat ſe beatum fore. Nam cùm animas cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiaque diſceſſerit, voluptatemque ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnemque mortis doloriſque timorem effugerit; ſocietatemque charitatis coierit cum ſuis, omneſque natura conjunctos ſuos duxerit, cultumque deorum & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, ut oculorum ſic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria, qua virtus ex providendo eſt appellata prudentia; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, omniumque rerum naturam perſpexerit; eaque unde generata, quò recurrant,* (alii, *reditura*;) *quando, quo modo obitura; quid in iis mortale & caducum, quid divinum æternumque ſit viderit, ipſumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſeque non unis circumdatum mœnibus popularem alicujus definiti loci, ſed civem totius mundi, quaſi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ, dii immortales, quàm ipſe ſe noſcet, quod Apollo præcepit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, qua vulgò dicuntur ampliſſima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem ſcopumque fieri poſſe, qui cum curâ legent, & lecta contendere non gravabuntur, agnoſcent. Quod igitur Xylander ipſe olim (rationem non aſſequutus, unde eſt quòd poſtea rejecit) rectè: quod ὁ μακαρίτης parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium; ſed non minor, hic quidem certè, ſi non filium, eſſet authoritas) non uno loco præfert, *De ſeipſo*: id ego omni alii interpretationi ſimpliciter anteponendum duxi. Sed ne ſic quidem plenè ſatis reddi crediderim, quod Græca verba continent, aut continere certè poſſunt. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antiſthenem olim interrogatum, τί αὐτῷ περιγίγονεν ἐκ φιλοσοφίας, *quem potiſſimum ex Philoſophiæ ſtudio fructum percepiſſet*, reſpondiſſe, τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, *mecum colloqui poſſe*. Hinc vox αὐτολαλήτης, quæ apud eundem in Pyrrhone; ſoliloquum Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tuſcul. v. Demoſthenis Oratoris factum neſcio quod improbantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipſe ſecum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo ſermoni, quàm moribus excolendis poſuerit? Solonis ſcriptum, εἰς ἑαυτὸν ὑποθήκας, inſcriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vitâ: Hermetis autem, vetuſtiſſimi illius & genuini, qui Τρισμέγιστος ob admirationem ſapientiæ dictus eſt; πρὸς τὸν ἴδιον υἱόν, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cùm τὰ εἰς ἑαυτὸν, tam, *ad ſe ipſum*, quàm, *de ſe ipſo*, verti poſſet, & in utroque multum ponderis ineſſet, utrumque non malè conjungi poſſe, imò verò debere exiſtimavi. Hæc igitur ratio noſtræ, *De ſeipſo & ad ſeipſum*, verſionis. Porrò per ἑαυτὸν, philoſophos, Platonicos, Stoicoſque, animum ſeu mentem cujuſque intellexiſſe, nemo opinor, (ut allatum modò Ciceronis ex Tuſcul. Quæſt. locum omittam) ignorat, qui non in ipſorum libris hoſpes planè: præſertim cùm Ariſtoteles etiam ſubſcribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa graviſſima quæſtio, an Homo ſit quiddam ex corpore & anima compoſitum; nobiliore illâ quidem compoſiti parte, ſed parte tamen: an verò eſſentia ejus tota, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ſit in animâ ſolâ, quæ corpore utatur ut organo ſibi circundato. Platonicæ & Stoicæ Philoſophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pleraque ſuperſtructa ſunt hominem καλὰ τὴν ψυχὴν ὑπεῖσθαι. Simplicius in Epictetum. Παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς καλὰ ψυχὴν λογικὴν ὑποκειμένην, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. *Doctrina ejus*, inquit, *hoc præſupponit, hominis eſſentiam in ſolâ ejus animâ conſiſtere, quæ corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vir alioqui doctiſſimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hæc naturæ humanæ fundamento innititur, quæ poſita ſit in ratione & mente, quæque corpore ita ut artifex inſtrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, ſectione ultima: Plutarchum etiam contra Colotem, præſtantiſſimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diverſis Antonini locis peti poteſt: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox ἑαυτοῦ, non ſine peculiari ἐνεργείᾳ, aut δεινότητι uſurpatur. Memini V. Cl. Thomam Gatakerum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipſo colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuiſſe me, virum doctiſſimum Lylium Gyraldum alicubi in hiſtoriâ Poëtarum alio titulo hos Antonini libros citare; τῶν καθ' ἑαυτὸν ſcilicet: qui quoque titulus ex ipſo Antonino commodè poteſt exponi. Sed cùm priorem illum fide Manuſcripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de iſto laboremus non eſt. At aliud tamen eſt, quod in Gyraldi verbis obſervandum nobis eſt. Ait enim vir doctus, *Ejus certe librum Græcè ſcriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν; ex quo variam & multiplicem illius ſapientiam facilè colligere poſſumus.* Quid illud *ex* ſibi velle dicemus? Hos libros proA lixioris operis, (ſive alterius cujuſpiam poſterioris, ſive Antonini ipſius, aliis ſuis negotiis hâc ratione conſulentis operâ) Excerpta, vel Epitomen eſſe? An potiùs, non hos ipſos quos hic exhibemus libros; (unde fortaſſe, quod illorum numerus qui in hâc noſtra ἐπιγραφῇ, cujus etiam Suidas meminit, ab ipſo ſileatur) ſed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta eſſe? Id eò veriſimilius mihi fit, quod ante menſem unum aut alterum quàm hæc ſcriberem, indicio V. Cl. de literis & literarum amantibus omnibus indefeſſâ induſtriâ meritiſſimi, Patricii Junii; beneficio verò Johannis Pricæi, Anglo-Britanni, (cujus extant in Apuleji Apologiam Obſervationes eruditiſſimæ) apographum ex Manuſcripto Bibliothecæ
B Auguſtanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæſchelii manu tranſcriptum, Excerpta ex Antonino noſtro ſub nomine *Epicteti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLIII. continens, nactus ſum. Vix unum de plurimis Antonini libris (ſecundo & ultimo ſolis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipſiſſimus eſt ubique textus Antonini, quem hic exhibemus; non interpolatus, non ullibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortaſſe tranſcribentis, ſive Hæſchelii, ſive alterius cujuſcunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; niſi quod magna lectionum, ſed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas; cujus, cùm tanti erit, in Notis Lectorem pro re natâ monebimus. Cæterùm quid Excerptor hic quicunque fuerit ſibi propoſuerit, non in promptu conjicere. Non
C enim vel quæ præcipua ſimpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris; vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præceptáve: non denique quæ unius eſſent argumenti, congeſta hic collectáque dicere quis poſſit. Nulla capitum iſtorum inter ſe non magis quam ſectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quàm quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diverſitas eſt) in unum collegiſſe hunc Excerptorem. Quid ſi tamen, ut furtum faceret, & vel ſibi vindicaret, aut alii
D cuipiam (ut multi ſunt ad fraudes & impoſturas, vel minimâ de cauſſâ, proclives) adſcriberet? Sed alius erit de his ampliùs quærendi locus, in Commentatione de Theoſebio, cujus initio libri ad allatum ex Suidâ teſtimonium mentionem fecimus.

Pag. 2. lin. 4. Πόῤῥω τῆς πλουσιωτέρας διαγωγῆς.] Viri doctiſſimi corrigunt ἀγωγῆς, correctione valdè probabili fateor, an omninò neceſſariâ dubito. ἀγωγὴ, propriè, de educatione; διαγωγὴ, de vita communi & conſuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de conſuetudine tamen & inſtituto vitæ adultioris ſi exponamus, eadem erit ſententia.

Ibid. lin. 5. 6. τὸ μὲ εἰς δημοσίας διαλεξεῖς] Xylandri utraque editio, τὸ μὴ εἰς δημ. quod ideo moneo, quia Xylandri editionem 11. per omnia ſolis erratis minutioribus & typographicis exceptis, exhibituros promiſimus, ut ſi contrà quid in uno aut alte-
E ro loco contigerit, de eo in Notis moniturí ſimus. Illud autem μὲ, cùm qui de Marco ſcribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba ſuæ editioni præfixerat) planè contrarium teſtentur. erratis typographicis haud illibenter annumeraſſem, niſi verſio Xylandri, vel ab ipſo, quod non puto, Xylandro, vel à Manuſcripto quo uſus eſt ipſe codice, manaſſe fidem feciſſet.

Pag. 3. lin. 1. 2. μήτε πρασιοὺς μήτε:] Pro σκευηφορικὸν, legendum σκευηλατικὸν, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum vivebat) pridem correxit in Adverſariis: Lipſio etiam in libro de Gladiatoribus aſtipulante. Cæterùm de coloribus & factionibus, ſive
F Circi ſive Amphitheatri, quæ ſunt aliis obſervata pridem; aut ejus generis alia ſi quæ deinceps ſe nobis offerent, non omnibus fortaſſe nota, notata tamen aliis haud paucis, & quærentibus obvia, ne quis à nobis in noſtris hiſce Notis expectet. Non enim alios tranſcribere mihi animus. Et quis tandem obſervandi, ſeu commentandi finis, ſi quæ ſcriptoribus antiquis pleriſque communia, ea ad ſingulos ingerenda & congerenda ſunt?

Pag. 4. lin. 3. τὸ ἀπιστικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τεραστιομίων] De epodis, in genere, quæ nullo non tempore apud pleraſque gentes in uſu, trita jam ſunt omnia, neque hic à nobis, ut modò monebamus, expectanda. At de dæmonum ἀποτομῇ quorſum, & quos
G hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀποτομὰς, ſeu ut vulgò loquebantur, ἐξορκίσεις τῶν δ. à Judæis potiſſimùm ad Romanos manaſſe crediderim. Mira narrat in hoc genere Joſephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorciſta, coram Veſpaſiano Imperatore & plurimis aliis, ipſo quoque ſe præſente & ſpectante, patraverit. Poſt Judæos Ægyptii hâc arte (ſeu maleficio potiùs, cùm de illis loquimur, dicendum eſt) tum maximè celebres: qui tamen exorciſantes, formulis ut plurimùm Judaicis utebantur, ut ex Origene contra Celſum lib. 1. pag. 17. diſcimus. In cujus verbis, iſta, πολλαχοῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγγελλομένοις ἐνέργειάν τινα ἐπιστρατῷ μαθήμασι: à Latino (qualia ſexcenta in illa verſione animadvertimus) interprete, *frequenter ſunt interſperſa Ægyptiorum diſciplinis efficacioribus*, ineptiſſimè & imperitiſſimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum qui de miraculoſarum operationum & exorciſmorum arte tractant & diſciplinâ, interſperſa reperiuntur.* Confer cum gemino ejuſdem Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. σαφῶς δ' ὅτι καὶ γενεαλογοῦντας, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Juſtinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantùm mendoſè ſunt edita, ſed in longè aliam, quam quæ fuit auctoris, ſententiam vulgò trahuntur. Is poſtquam negavit ullos exorciſmos à Judæis adhibitos efficaces (ſi tamen ulli ſunt; dubitanter enim loquitur) eſſe, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Iſaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: Ἤδη μόνοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐπορκισταὶ τῇ τέχνῃ, ὥσπερ καὶ τὰ ἤθη, χρώμενοι ἐξορκίζουσι, καὶ θυμιάμασι καὶ καταδέσμοις χρῶνται οἵτινες. Hæc Juſtini verba ita vulgò accipiunt, Serrarius in Tobiam, aliique, quaſi Juſtinus id ſui temporis Judæis

daris Exorcistis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorcismis faciendis desciviſſe, & novam exorciſandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, à gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Præterea, quis qui vel Tobiam legerit, credat Θυμιάματα Judæos, in exorciſmis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò reconditæ: ſunt enim καταδέσμοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorciſmis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καταδέσμοις χρ. ἐπῶν, non, εἶπον; cui verbo nullus ibi locus. Verto igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *pridem enim*) *exorciſta veſtri hâc arte*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *stuntur; ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas.* Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legitimos, quin errones alii, (quales illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuum quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem pollicentur; ut puta ſi auricularius; ſi fiſtula, vel dentium: non tamen ſi incantarit, ſi imprecatus eſt, ſi* (*ut vulgari verbo impoſtorum utar*) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſunt qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quia ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio. Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecænatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur, divus Marcus hujuſmodi homines in inſulam relegari reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Rempublicam vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vitâ, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum totidem ferè verbis & Mecænas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν τεραστιουργῶν καὶ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterùm verba illa, τὸ ἀπιστητικὸν, ita capio, non ut omnes omninò ἐνεργείας & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀπιστεῖν ſæpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conditor Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſam Lucillæ, Marci filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, ſanationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιόδῳ de legione κεραυνοβόλῳ: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtulent, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀπιστητικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. l. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδέμενοι vertunt, *cedentes*, quaſi eſſet ἐνδιδόντες ab ἐνδίδωμι, cùm ſit ab ἐνδέομαι, & vertendum ſit *ligati*, vel, *vincti*. Suidam vide in Ἀναδέμενοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli impingunt Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεταλαμβάνει καὶ ἀντὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδείκνυσθαι. vertunt, *illuſtrationis divinæ fiunt & ipſa participes, ita ut divina conſpiciatur efficacitas.* Verte, *divinæ bonitatis fiunt & ipſa participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus.* Quod Simplicio hic θεία ἐνέργεια, id aliis ἐνέργεια vel ἐνέργειαι, ἁπλῶς, pro miraculoſâ præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίγνεσθαί τινας ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων ἐνεργείας οὐδ' ἡμεῖς ἀντιλέγομεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſos præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀσκητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐνεργετικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐντελῶς ἥρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε, *ne ſtatuas amplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certè non uno exemplo didici de rebus antiquis non ſemper antiquis credendum. Atqui ſunt hodiéque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνειν τοὺς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laërtius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀσκήσεως, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὴ ἐν σολῇ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Viſus ſanè eſt ab amicis & cum privatis veſtibus.*

Pag. 8. lin. 1. ἐνδιαλίκλως] Lege, ἐνδιαλλάκλως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀναισθήτως παραπίμποντα] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Lacticem pertuſum congerere in vas.* Lucianus in Anthologia Gr. εἰς ἄχαρ. eleganter,

Θοῶλε ἀνὴρ πίθε ἐστὶ τελεμνέ. εἰς ὃν ἀπάτας
Ἀυλῶν τὰς χάριτας, εἰς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolium eſt pertuſum, in quem omnia
Hauriens beneficia, fruſtrà effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. κοὴ τὸ ἀδιάφορον τῶν διαμένων] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi dixiſſet, quàm multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Vertimus nos in textu, *nec intempeſtivum*, &c. Quod ſic etiam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vitam inſtituunt, theorematibus exagitare*, vel, *obtundere.* Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖν τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Sed omninò confulendus A. Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀδιάφορον, hîc accipio ut apud Diogenem Laërtium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur θεωρηματικὰς ἐκ ἔχουσαι τὴν σύστασιν ἐκ θεωρημάτων; *ſpeculativæ, quæ ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, ὅτι μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Δόησις apud Græcos haud rarò, ἁπλῶς, pro vana falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπό τινος δόησεως, & lib. 9. cap. 34. ὅση δόησις!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſâ opinione ſcientiæ, quam δοκησισοφίαν, aliter vocant. Hinc illud Bionis apud Laërtium lib. 4. §. 50. ἡ δόησις, προκοπῆς ἐγκοπή, *falſa ſcientia opinio profectûs impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τοῦ ἀκούειν, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laërtium lib. 7. §. 23. μηδὲν εἶναι τῆς δόησεως ἀλλοιότερον πρὸς καταλῆψιν τῶν ἐπιστημῶν. *ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſita eruditionis opinione.* In omnibus Laërtii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, κοσμίοις, pro δόησεως. Opponit ibi Zeno τὴν δόησιν, τῇ κοσμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani ταπεινοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Etſi Poëta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poëſi benè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen δόησις, ita & verbum, δόεσθαι, ἁπλῶς, non rarò pro ſtultè, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὡς δόεσθαι φιλοσόφως πράττειν: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum IV. δόμενον θαυμάζεσθαι, δόμενοι ποιεῖν, δόμενοι ὑπερέχειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίπληκτον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίπλεκτον, paſſivè, pro ἀνεπίληπτον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, nemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen alios illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, in homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. ἴδια ἡ τυραννικὴ βασκανία] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero propriè *invidentiam*, diſtinguendi cauſſâ, ſolet appellare) intelligat; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, ποικιλία & ὑπόκρισις, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quanquam aliter vulgò exponatur, in iſtis,

Invidiâ Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus,

uſurpavit. Quod mox de *Patriciis* Antoninus, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *veras* (ut Ciceronis utar verbis; veros affectus dicit hic Antoninus) *amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus, réque publicâ verſantur.* Fortaſſe alludit Antoninus ad etymologiam verbi ἐυπαλρίδαι: Ea quippe maxima apud Poëtas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus leæniſque ducitur: Qui igitur ἐυπαλρίδαι vocati, (i. e. *bonis ortis parentibus*) illi ſi verè quod vocantur, eſſent, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, mitiſſimos eos & manſuetiſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ τῷ ἀδελφῷ μου Σευήρῳ] Viris maximis aſſentior, Scaligero. Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galenum, *Verum* pro *Severo* reſtituentibus. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut pleræque, *Divi Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Etſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus moti rationibus, vulgatam lectionem retinendam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ ὁμόλογον] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeò alioquin obſcuram, conſultò tamen hic expoſui, ne quis τὸ ἔνλογον καὶ τὸ ἀμελὲς, lib. 6. cap. 23. cùm leget, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμῳ] Turbat hic contextum orationis vox παράκλησις non unâ ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, à præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (fortaſſe

taſſe & ita reperit in Manuſcripto Codice Xylander, & imprudens mutavit) Παρὰ κλ. Μαξίμῳ, compendioſè, pro, Παρὰ Κλαυδίῳ Μαξίμῳ. Capitolinus in Marci vitâ: *Audivit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem, Junium Ruſticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catulum, Stoicos.* Haud multò aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgò; ut vir doctiſſimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Euſebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitioſâ Græci contextus (ex meliori Latinæ Hieronymi verſionis interpunctione corrigendâ) diſpoſitione profectum eſt, non ab ipſo, auſim dicere, Euſebio. Quæ proximè ſequuntur, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitioſæ συμπεριφορᾷ & obſequio opponitur, accipitur. Sed & ἀντικράτορες illi, ſive ἑαυτῶν κρατοῦντες, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀκράτορες, contrarium) οὐ καλὰ μηδὲν περίφοροι dici poſſunt, qui τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας proprias habent in poteſtate, nec ullis vel temporum neceſſitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci poſſunt, ut à recto virtutis tramite vel tantillùm deflectant, & ſibi indulgeant. Vide & infrà, lib. 3. cap. 6. ἀνθικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἡ κοινονημοσύνη] Xylandri verſionem quia non plane abſurda, non correxi; ſed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in iſta Capitolini in vitâ Marci, *Summovendo amicos à ſocietate & convivits*, &c, ſed & à præſtantiſſimo Salmaſio, in eadem verba, pleniùs & certiùs exponi. Videri poſſit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Eſt tamen hoc levius argumentum. Quot enim voces penitùs intercidiſſe putamus cum tot veterum quæ pridem periere monumentis? Quot alias, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuiſſent, ſi tot ſcriptores veteres longa ætas nobis non invidiſſet? Ut à pluribus olim uſurpatam vocem, & vulgò ſatis notam fuiſſe credam, movet me Juvenalis, qui ad verbum interpretatus eſt, *ſenſum communem.* Ejus ſunt Satyra VIII.

Hac ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Neronе propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis *in illa*
Fortunâ ----

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexiſſe.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' ἐ τὸ προπίεσι] Non conſtat ſyntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita ſcribit, καὶ τὸ ἐπίμονον. ἀλλ' ἐ τὸ, Προπίεσι τῆς ἐρεύνης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ita quoque non malè ſcribi poſſe putabam: καὶ ἐπίμονον ἄλλως. Οὐ προπίεσι, &c. An ut rectè dicitur, ἄχρι τοῦ ἔρχεσθαι, & ἄχρι ἔρχεσθαι vel ἦλθε: ita dici poſſit &, πρὸ ἀπίεσι? Certè ſi hoc admitteretur, quin hæc vera lectio eſſet, καὶ ἐπίμονον ἄλλως πρὸ ἀπίεσι, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας; καὶ ὑπομνηστικὸν] Xylander verterat, *ſumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus cauſſam dicere*: quæ nobis meritò diſplicuerunt; ſed nec iſta nunc minùs, *impenſarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus exciderunt. Nempe, de *Rationario imperii* (quod ſi placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; quale illud Auguſti; quod, ut Dionis utar verbis, τότε τῶν τριακοντῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶν τε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τό τε πλῆθος τῶν ἐν θησαυροῖς χρημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα πρὸς τὴν ἡγεμονίαν φέροντα, *ſummam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecuniæ in theſauris, aliáque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Adſueſcat Imperator cum Imperio calculum ponere; ſic exeat, ſic redeat, quaſi rationem redditurus. Edicat quid abſumpſerit: ita fiet ut non abſumat, quod pudeat edicere.* Sed alia verbi ταμιεύεσθαι vis eſt, ab his calculi rationibus aliena. Verto igitur, *ſumptus parcè diſpenſabat*; vel, ſi quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obveniebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, ſive proprie capias, pro θησαυρίζειν; ſive metaphoricè, ut cùm Græci dicunt eleganter, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel τὰς ὁρμὰς, vel τὸν πόνον, & id genus alia; ſententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clarior erit ſi cum ſequentibus teſtimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum rarò cuiquam niſi militi diviſit: nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas ſuorumque verteret, id quod provinciales dediſſent.* Vopiſcus in Aureliano: *Vellemus quidem devotiſſimis R. P. viris, multo majora deferre compendia, ſed facit rigor* (an non *rigor* hic, quod Antonino τόνος?) *publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum, nemo plus poſſit.* Sed & in voce χορηγία, ambiguitas: quam ſi propriè accipias, tum vertendum erit, *ſumptus in ſcenicos* (vel *in ſpectacula*) *parcè faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit*; *pretioſas veſtes*, &c. Et ibidem poſt paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum ſummâ donandi parſimoniâ, dicens & venatores, & ſcenicos & aurigas*, &c. De hoc ipſo Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minùs popularem Pii ſive parùmoniam ſive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Λίγιστα δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητὴς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ συκοφάντοντες καὶ συμπεκρίσθαι ἐκέλευν. *Fertur Antoninus in quærendo fuiſſe diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe. Unde qui eum irridebant, cuminiſectorem appellabant.* quod nec Julianus prætermiſit in Cæſaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminiſſe, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem τόνου, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Πρὸς τὰς σληρᾶς τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τινι, corrigendum; ſed obſtat, τὸ, ὄν, quod ſequitur: ego potiùs pro, ἐμμένοντας, ſcripſerim ἔχοντας: nam mox quoque, ἔχοντ ἀνθ' ὧν τῆς ἀποχῆς, novè, pro ἐχομένη) ἂν ἔκρινεν ἐμμένοντας. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverant perſeverant.* Illud poſtremò addam, in iſtis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου καλαιτιάσεως, ſuſpicari me veram lectionem eſſe, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου τινῶν καταιτιάσεως: excidiſſe verò τὸ τινῶν, ob ſcripturæ ſimilitudinem cum præcedente τόνου.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι εἰκογενὴς ὑπερήλθ' μήτε ὅτι σχολαστικός] De *Sophiſta* & *Scholaſtico*, nullus erit opinor doctis ſcrupulus, qui quàm honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξοις appetiti, non poſſunt ignorare. De *vernaculo*, & εἰκογενεῖ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; ſed latiori ſignificatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & ruſticis, qui *ex conſpragoſo* (ut ipſe loquitur) *veniunt*, oppoſiti. Gloſſæ quoque veteres, *vernulem*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecæque idem quod *verna*, ſeu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas*. Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obſequium, ſeu ἀρίστευσις: ita hic *vernaculus*, planè eſt ἄρτιος: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare poſſimus) ἡδὺς τοῖς συνοῦσι; vel ſimpliciter, ἡδὺς ἄνθρωπος: lib. IV. capite περὶ συμπεριφορᾶς. Εἰ γὰρ κρεῖσσον (inquit) τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τοῦ εἶναι τινὰ, Ἡδὺς ἄνθρωπος! &c. *Nam ſi præſtat verecundum eſſe ac modeſtum, quam ab aliquo dici, ô lepidum caput!* &c. Quod de *vernilitate* Arrianus, id Seneca non diſſimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophiſtæ ſibi vendicabant) commendatione: *Magno impendio temporum, magna alienarum aurium moleſtiâ laudatio hæc conſtat: O hominem literatum! Simus hoc titulo ruſticiore contenti! O virum bonum!* Verbum εἰκογενὴς haud immeritò ſuſpicetur aliquis è margine irrepſiſſe; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; ſed ſi verbi proprietas attendatur) quàm εἰκογενὴς? Si cui tamen ſeverior hæc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliani Sophiſtæ (ubi obiter & illa mihi nota, ἡδὺς ἐπήρθη ὑπὸ τῷ ὀνόματος ὥστε μεγάλα ὀνθ', *neque ſuperbiam ex tanti nominis honore conceperit*) laudes iſtam Philoſtratus de vit. Sophiſt. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græcè adeò purè loqueretur, ὥσπερ οἱ ἐν τῇ μουσείῳ Ἀθηναῖοι, *quàm vel mediterranei Athenienſes.* An aliud εἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἕλλην μέν ἐσι καὶ ἑλληνίζει; *Græciſne eſt, & Græcè loquitur?* neſcio quis interrogat. reſpondetur; πάνυ γὰρ σφόδρα εἰκογενής. *in domo mea genitus eſt atque educatus.* Hactenus de ipſis verbis & titulis; ſed & illud non omittendum, non conſtare è verbis Antonini, id velit, patrem ſuum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipſum nunquam iis ornaſſe. Non enim laus hæc minor, fortaſſe & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri ſapientis & generoſi indicium, nunquam quenquam ab his vulgaribus & externis, fortunâ puta, vel ingenio; ſed à ſolâ bonitate & ſapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μηδέποτε ἀπὸ τῶν κοινῶν μή' ἐπαινέσῃς, μήτε ψέξῃς, ἀλλὰ ἀπὸ δογμάτων. ταῦτα γὰρ ἐσὶ ἴδια τὰ ἐκάσου. τὰ δὲ καὶ τὰς πράξεις αἰσχρὰς ἢ καλὰς ποιοῦντας: *Nunquam è communibus iſtis vel vituperationes vel laudationes petenda ſunt, ſed è decretis. Hæc enim ſunt cujuſque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iiſdem penè verbis repetit; ſed & fuſius proſequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obſtat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ἐ ψοφοδεὴς, ἐχ ὑπόπτης, ἐ σοφιστής. *non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta.*

Pag. 27. lin. 5. εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] Suidam vide, in voce Προσοχή. Scripſerat Antoninus fortaſſe, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν, ἤτε φαρμάκων ἐντὸς, ἤ ἐπιθ. ἐκτός.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις] Senſum quidem expreſſiſſe me in verſione; ſed vocem tamen unam aut alteram deeſſe puto; fortaſſe & aliæ tranſpoſitæ. Scriberem, ἀνθρώποις πραχθῆναι ταῦτα, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον δεδορκότος αὐτοῦ ἢ πρὸς, &c. Aut ſi hoc nimis eſt, minori mutatione, ſed eadem manente ſententia, δεδορκότος αὐτοῦ. ἢ πρὸς, &c. Erunt fortaſſe qui minori negotio omiſſâ particulâ δὲ, pro ἀνθρώποις, legant ἀνθρώπῳ; aut pro δεδορκότος, ſcribant δεδορκότος; quæ mihi quoque veniebant in mentem, ſed (etſi fateor hunc verbi δεδορκότος uſum minimè uſitatum eſſe) probata non ſunt. Argumentum hoc non fucatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in benefaciendo ſpectare, hominem te ei qui homo ſit id præſtare, non uno loco monet in ſequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τί γὰρ πλέον θέλεις, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberine ſint; ingenui aut libertini: juſta libertatis an inter amicos data; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ἢ ἀπὸ Λυρίω σολὴ ἀνάγνωσι] Hunc locum, quem plus quàm probabile eſt eſſe corruptum, viri docti, qui Auguſtæ Hiſtoriæ Scriptores notis & obſervationibus immortalitate dignis illuſtrarunt, non uno modo reſtituere & interpretari conati ſunt. Ego quamvis effeciſſe eos quod conati ſunt, affirmare non poſſum; non tamen tantum mihi tribuo, ut poſt illos, vires meas experiri

ſuſti-

ſuſtineam. Sed & eò libentiùs abſtineo, quia nihil hîc philoſophicum aut dogmaticum; ſed totum quicquid eſt, ad ſingularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, ſed privatam, ſive actionem, ſive conſuetudinem, ſive denique reſponſionem pertinet; cujus ignoratio non eſt cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in poſtremis verbis, τὸ, φελώνῃ ſubſtitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, de publicis malè redemptis queri, remiſſionemque petere ſolitos, ex Cicerone aliiſque notum eſt. Xylandri verſionem etſi palam vitioſam retinuimus, quia quid rectum non eſſet, videre facilius; quàm quod rectum eſſet invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ νὴ διὰ τῦτο ταπεινότερον.] Scribo, καὶ, νὴ Δία, μὴ διὰ τῦτο. vel omiſſo νὴ Δία, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τῦτο. Cæterùm, an κόμπον hîc Imperatorum proprium, (qui inter *inſignia Imperii* ab aliis recenſetur) Antoninus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis iſtius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis deſcripto luxui non poſſit æquè convenire) communem; haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potiùs propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc poſſim, cur magis probabile de *inſignibus Imperii* hæc accipienda. Sed breves hîc eſſe cogimur. Pro, σημειωδῶν quod hic, ex meliori Xylandri editione, σημειωδῶν corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπινοίαις] B. m. pater, ſæpe jam nominatus, ſæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratiſſimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc penſum pertexendum, quàm ex omnibus aliorum quorumcunque muſicis operibus; abſit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chryſoſtomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; ſed in Dionis, & Longini locis ſimillimis, ἐπίπνοιαν, non ἐπίνοιαν, ſcribi debere contendit. Idem tamen in alio Dionis ejuſdem loco, ἐπίνοιαν, ut genuinum aſſerit. Sanè non cujuſvis eſt iſta rectè ſemper diſtinguere, præcipuè cùm θεῦ ἐπίνοιαν etiam apud Ariſtophanem inveniamus. Cæterùm, quàm φιλοσοφικῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit inſignis & ipſe Plutarchi in Coriolano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior eſt, parte ejus contenti hic erimus. Diſputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione dici, concipíve poſſit; ac tandem concludit, ἢ γὰρ ἀπαλλακτέον ὅλως τὰ θεῖα πάσης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς; ἢ τις ἂν ἄλλῳ εἴη τρόπῳ βοηθῦντι ἀνθρώποις καὶ συνεργῦσιν; ἃ τὸ σῶμα δήπου πλάττοντες ἡμῶν, ὑδὲ τὰς χεῖρας ὡς δεῖ μεταλιβόντες ἀυλοὶ καὶ τὰς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες, ἢ τινασσίον ἀποσείφοντες καὶ ἰσάντες. *Aut enim adimenda ſemel diis erit omnis cauſſa & primordium noſtrarum rerum: aut quanam ſuperſit ratio alia qua juvent mortales, & eorum adſint conatibus? Neque enim corpus illi noſtrum componant, neque manus & pedes, ut res requirit, verſent: at agendi vim, quæ eſt in animis noſtris, & voluntatem principiis quibuſdam & viſionibus atque imaginationibus excitent, aut contra avertant comprimántque.* Etiam hic in Plutarcho (ſi quidem in Antonino) ἐπιπνοίαις, non ἐπινοίαις legendum eſſe nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀπολείπεσθαι δὲ, non ἢ ἀπολείπεσθαι, in ſequentibus Antonini verbis eſſe ſcribendum. Malè diviſa particula ἤδη, pro quâ in priore Xylandri editione excuſum eſt, ἢ δὴ, alterius hujus ἤ inſerendi (Xylandro an alii neſcio) cauſſa fuit. In ſecunda editione τὸ, ἤδη rectè, unâ voce: at poſterius illud, ἤ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, ſed & in verſione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δι' ὀνειράτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τῦτο ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρύσῃ] Scribo cum Xylandro in verſione, (ſed Notis ejus adverſantibus) καὶ τῦτο ἐν Καιήτῃ, ὥσπερ Χρύσῃ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notiſſima. Solitum autem Antoninum littora (quà procul à tumultu ſcilicet, & turbâ) frequentare, ipſe alibi libro IV. cap. 3. & lib. x. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum θεοτρόφαλον, de quo aliàs pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepiſſe, cujus ſe reum factum eſſe poſtea credidit, mihi veriſimile eſt. Hinc igitur illa Chryſæ, Apollinis ſacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ θῖνα πολυφλοισβοῖο θαλάσσης,
In littore multiſtrepentis maris,

orans, & mox exauditus, primo Iliados verſ. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεόθεν obtigiſſe minùs mirabitur, quiſquis ſimilia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum teſtes Hiſtoriæ ſacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidiſſe. Unum præter alios Ariſtidem libenter nominarem; venuſtiſſimi & cultiſſimi ſermonis Sophiſtam: ſed adeo, (quod ex ſcriptis liquet) tum ſuperſtitioſum, tum φιλόδοξον, ut fidem illi, ἔικοθεν quod ajunt μάρτυρι, talia multa de ſe narranti, arbitrari religio mihi ſit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λύθρος καὶ ὀσάρια καὶ κροκύφαντος:] Sanguinem, oſſa, pellem, ut ex quibus præcipuè conſtet humanum corpus, enumerat: res utique per ſe partim viles, partim tales, ut aſpectus eas horreat humanus, (unde eſt quod λύθρον maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quàm aveat, innuens. Conferenda ſunt hæc cum iis quæ lib. IX. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης. ὕδωρ, κόνις, ῥῶσάρια, γράσος. *Quam putida eſt ſubjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, oſſicula, ſordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperatura; vel oſſa, vel γράσος, id eſt, caro, fœtida res, & putreſcere facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς ἔμαλλι πιφυραμένος à quibuſdam, ab aliis, πηλῦ φύραμα, per contemptum dictus.

Item cum iis conferenda quæ lib. VIII. cap. 37. γράσος πᾶν τῦτο καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ. *Fœtor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* θύλακον intellige, eâ notione quâ rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortiſſimâ, & generoſiſſimâ, Πίσσε, πίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀνάξαρχον ὐ πίσσεις. *Tunde, tunde Anaxarchi ſaccum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Conſol. ad Marciam cap. 24. *Hæc qua vides oſſa circumvoluta nervis, & obductam cutem vultumque & miniſtras manus & cætera quibus involuti ſumus, vincula animorum tenebræque ſunt.* Mox Antoninus, ὧδε ἀκουσθῆναι; ubi τὸ, ἀκουσθῆναι, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca iſtius generis compoſita, ut ἀπολαμβάνειν, ἀποκλείειν, ἀποκληρῦν, &c. contraria vulgò ſignificent, non auſim mutare; ſi quis tamen malit ἐπινοῆσθαι, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπαστηθῆναι] Tum de verbo νευροσπαστεῖν, tum de re ipſa, multa b. m. parens in Perſium, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibuſdam tamen Antonini locis nimia feſtinatio fraudi ipſi fuit: ut cùm ἀκοινώνητον ὁρμὴν interpretatur, *vim non communem*; cùm *impetum diſſociabilem*, ſeu, *ſocietati contrarium*, (nec unquam Antoninus alia notione voces has κοινωνικὸς & ἀκοινώνητος, quæ toties apud illum occurrunt, uſurpat) debuiſſet dicere. Iterum cùm iſta lib. x. cap. ultimo, ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος: de profeſſione eloquentiæ alii prælata profeſſioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὴν προαιρετικὴν δύναμιν, ſeu quod eôdem redit, dogmata & opiniones cujuſque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥητορείαν rectè poſſe nuncupari, ut quæ plus poſſint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥητορεία quævis: cujus alioqui virtuti quantum paſſim tribuant ſcriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum eſt. Rem fusè docet Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τῦ λέγειν δυνάμεως. *Quantum tribuendum ſit eloquentiæ.* Vide & ejuſdem libri cap. 2. Περὶ ἀταραξίας: ubi notanda verba, quæ fortaſſe cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc ſcriberet, Τῦτό σοι προοίμιον. (inquit) τῦτο διήγησις. τῦτο πίστις. τῦτο νίκη. τῦτο ἐπίλογος. τῦτο ἐυδοκίμησις. *Hoc tibi exordium eſt, hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 298. lin. 3. Οὗτοι γὰρ ὃ λήσει, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ.] Videri poſſit Scholiaſtes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chryſoſtomum, legiſſe hic, πάντα ἄνωθεν ῥεῖ: non ἐκεῖθεν. Σύμφωνον τῦτο, inquit ille, τὸ τῦ αὐτοκράτορος Μάρκυ, *Huic convenit dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνωθεν ῥεῖ, σοφῶς εἰρηκότος. Hæc certè verba, Πάντα ἐκεῖθεν, ſæpius ab Antonino (lib. 6. cap. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἤρχεται: lib. 12. cap. 26. ἐκεῖθεν ἐβρύηκε; &, ἐκεῖθεν ἐλήλυθε) repetuntur: ſententia verò verborum ſæpiſſime: ut nihil in ore familiarius illi fuiſſe, crediderim. At vocem ἄνωθεν ipſum ullibi in hanc ſententiam uſurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipſius contextu manifeſta eſt, ipſius etiam verbi ἐκεῖθεν ſeorſim ſumpti ea vis eſt, ut idem planè quod ἄνωθεν, ſeu ὑρανόθεν, ſignificare poſſit. Ita & τὸ ἐκεῖ, ſimpliciter & abſolutè, de alterâ vitâ ſtatúve mortuorum qualicunque poſt mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & ταῦτα, & ἐκεῖνα, non vulgari ſæpe ſenſu; quæ non intellecta, magnas verſionum obſcuritates, ne dicam abſurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Προθεσμίαν λαβὼν] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederémque porro, ſi per Xylandri notas liceret, eſſe ſphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epictetum pag. 323. Ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐκ προθεσμιῶν ποιῇς, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὀρίζῃς, &c. *Quod ſi ceſſas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfinis,* &c.

Pag. 43. lin. 14. ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Puto unam vocem aut alteram deſiderari. Scripſerat Antoninus fortaſſe, ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ πρὸ' ἑαυτῷ: vel ἀιδυμένῳ ἑαυτόν.

Pag. 45. lin. 4. οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ] Antonino ſolenne ad verborum ἐτυμολογίαν, vel diverſam ſignificationem tacitè reſpicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *arcus*, ſolâ accentus varietate diſcernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortaſſe & Ariſtophanes cùm ἐκλελοξεῦσθαι βίον in Pluto dixit. Sed verbis omiſſis, in rebus ipſis ea ſimilitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & ſagittantibus ad vitam communem traductæ metaphoræ ſint uſitatæ. Porrò, in nullo fœcundior, aut facundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis ſeu ῥόμβῳ, (*turbinem, volutationem, jactationem, fluctuationem*, & interdum *fluctum* ipſe vocat) ſeu languore deſcribendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hic Antoninus, proximè accedunt iſta, in Epiſt. 3. *Utroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitata mentis concurſatio: & hæc non eſt quies, qua motum omnem, moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor.*

Pag 48. lin. 6. 7. μὴ δυναμένη δὲ] Quorſum ſpectent hæc, & quàm piè ſapienterque ab Antonino ita ſtatuantur, intelligunt illi, qui frequentes philoſophorum veterum & recentiorum cujuſcunque diſciplinæ; ſed & hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim paſſim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas obſervarunt. Ex antiquiori-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πῶς ἄπλησιαν θεοῦ ἄνθρωπος] Xylander vertit quasi scriptum esset, πῶς ἄπλησιαν θεὸς ἀνθρώπου. Certè de Dei συνηφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, aliique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quâ sui parte & qualiter affecta.* Græca ita scribo; πῶς ὅλου πῶς ἔχῃ, ἢ διαχίντου τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον. Ὅλου πῶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ἂν ὅλου πῶς ἔχουσι τὰ πάθη ἐ κωλύουσι, ἢ πότε ὅτως ἔχουσιν; ἐ γὰρ οἶδα. *Verùm fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impediant? ac quandonam ita habebant? nescio enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à ποιοῖς quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consulendi. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὰ μόρια quæ partes animæ propriè, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 51. lin. 2. καὶ τὰ νέρθεν γῆς φησὶν] Utraque Xylandri. ἢ τὰ νέρθεν γᾶς; ut & Plato in Theæteto; qui & auctorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ νέρθεν γᾶς: quæ Platoni, τάλε γᾶς ὑπένερθε. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujuspiam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa; nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quàm qui Pindari videtur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τοῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recensemus, ἀπροσεξίᾳ. Corrige ex meliori Xylandrinâ, sed & ex Suidâ, in ἀκίρατον, εἰς ταὐτὸ ὤν, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τοῦ κυνικοῦ Μονίμου λεγόμενα, id est, quæ sunt à Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laërtii, apud Laërtium lib. 6. §. 83. quod hic Antonini, judicium: ἅλος μὲν (inquit) ἐμβριθέσαλος ἐγένετο, ὥστε δόξης μὲν καταφρονεῖν, πρὸς δὲ ἀληθειαν παρορμᾶν. γέγραφε δὲ παίγνια σπουδῇ λελημμένα μεμιγμένα, &c. *Adeò quidem gravis ac constans fuit, ut contemptâ gloriâ solam virtutem appeteret. Scripsit autem ludicra sententiis seriis permista,* &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τοῦ λεγομένου, ἐάν τις ἀνῇ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manu codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem βίμβον ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥόμβον retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbonem*, i. e. βίμβικα, interpretor. Elegantissimè animi νευροσπαστία (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *tortus sub verbere turbo*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc raptatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsa in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βίμβιξ, sed λαίλαψ, aut τύφων. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hæc Antonini eleganter ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluit: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, vagus:* (verto, *animus, turbo:*) *fortuna, res impervestigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obitum, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ παρακίμπειν δυνάμενον] Παρακίμπειν, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris caussâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem etiam de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophiæ, veræ & germanæ, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *At illud ex se ortum* (gaudium) *fidele firmumque est, & crescit, & ad extremum usque prosequitur.* Eleganter & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, πρὸς ἐμὲ λέγων ὁ Ἑρμῆς, δέδωκα τὸν πατέρα Μίθραν ἐπιγνῶναι. σὺ δὲ αὐτῷ τῶν ἐντολῶν ἔχου, πεῖσμα καὶ ὅρμον ἀσφαλῆ, ζῶηλί τε σεαυτῷ παρασκευάζων, καὶ ηἵλεων αὖ ἐντεῦθεν ἀπίναι δέῃ, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἡγεμόνα θεὸν ἐυμενῆ καθίσα σεαυτῷ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi verò*, inquit, *hoc dedi, uti Solem agnoscerres patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, uti is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bona spei hunc tibi deum fac propitium via ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνούντῳ] Καρνούντῳ, non Καυνούτῳ, ut perperam editum est. Cæterùm ex his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανίᾳ, discimus hos libros, priores hos saltem duos, tempore Marcomanicæ expeditionis in Pannoniâ scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cùm Faustinæ uxoris suæ tum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γυναικὸς, & ὑποθελιπῶς illa dici quis malit, quod ego non probo) meminerit: ad priorem referenda esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] τὰ προφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hic, tum alibi vitiosam, non correximus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας ἐξελάζειν καὶ ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους: *praconceptas notiones, & phantasias, seu visa oblata, ex rei veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, aliarum, examinare & expendere.* Fusè & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quenquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & catera, sine quibus facti ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔννοιαν] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔννοιαν, sed ἔννοιαν scripsisse. Ita quoque vulgò, εἴργειν τὰ παρόντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθους, & φυσικῆς ἐννοίας vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν παῖσιν ἐπαφρόδιλον. *quod in unaquaque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, ὡς ἔχουσι ἢ: quod præferendum puto. Nam alioqui formosi pueri mentio prorsus ἀπροσδιόνυσος, & huic loco non apta; cùm id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, aut aspectu terribilia, naturalem inesse pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἑαυτοῖς, pro τοῖς ἀνθρώποις: *iisdem oculis, quibus,* &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χείροντῷ ἀγγείῳ ἢ περίεσι] τὸ, περίεσι, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, minimè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ περίεσι: *quanto quod servit est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem,* &c. Cùm autem, τὸ περίεσι, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τῷ, ὅσῳ κρεῖττον, quod magis obviam erat, τό, ὅσῳ περίεσι, maluerit, subtilius aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id aliis explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἤτοι γὰρ ἄλλα ἔργα εἶρη] Scribe, ἤτοι καὶ ἄλλα ἔργα εἶρη. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdicit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πρυγιαίτερον, *melius*, est, mentem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῆς πολυπραγμοσύνης & ἀλλοτριοπραγίας, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & curæ alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μή γάρ μοι ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀναλγησίας. τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτοῦ μεριμνῶ. τότε γὰρ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι. *Non enim hoc mihi verbum dicit, plenum multa stupiditatis. quid verò mihi cura est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabis potius qua tua sunt, cùm qua tua sunt in iis qua tibi proxima sunt utilia quæsveris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *fama sua eum curiosissimum* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat fama sua curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans qua benè reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69. lin. 8. ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρώμενον τῷ ἔνδον ἰδρυμένῳ αὐτῷ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur*, &c. & infrà, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμονι, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμονος notio (quæ quidem huc pertineat) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τῷ θύραθεν νῷ, *mente, qua extrinsecus accedit*; quem χωριστὸν, ἀμιγῆ, καὶ ἀπαθῆ, rectè sancit alibi. Antoninus ipse expressè, lib. 5. cap. 27. Ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προσάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ὅτι δὲ ἕκαστος ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. *Genius, quem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducemque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur:* & ibidem mox, *Eum nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certè quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus suis cuique, quanquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine gignitur.* Senecæ quoque, *mens, animus, ratio, Divini pars spiritus*; & interdum,

Deus:

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videtur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque restringere: ut Epist. 41. initiò: & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione; δαίμων accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, ut custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulejum: *Ex hac sublimiori Dæmonum copiâ Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint arbitri omnium non modo actorum, verùm etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἔνδυτος, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an verò illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. diserte meminit *genii*, qui diversus ab animo; sic tamen ut planè non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Sepone in præsentia quæ quibusdam placent: Unicuique nostrorum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulis enim & genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεται] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque μοῖραν, non ex iis tantum constare, quæ sunt ἀπροαιρέτως νεμόμενα, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritóve contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ex eo partim quasi conflari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. Περὶ εἱμαρμ. Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quàm quæ vulgò illis adscribitur. Quis nescit Epictetum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, τῶν ἐφ' ἡμῖν esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epictetum nomino, cùm non aliud, quod studiosiùs aut frequentiùs inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, insanissimas super hâc voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquid*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, securitatem Dei. Incredibilis vis est philosophiæ*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facis rem optimam & tibi salutarem, si ut scribis perseveras ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cùm possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevanda manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Diis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videat, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perscriptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetus denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronuntiare non veretur, si libera jurisque sui non esset hominis voluntas, Οὐκέτι ἂν ἦν Θεὸς, εἰ ἐπεμελεῖτο ἡμῶν ὃν δεῖ τρόπον. *Desineret esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curaret.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ ἀνεξέτιον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed eos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fusè refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosiùs aut constantiùs asseruit, id objectum, eum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quàm facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione nixis asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stipitesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆ αὐτεξουσίᾳ καὶ τῆς εἱμαρμένης concordia se non expediverunt Stoici, Chrysippus aliive, & doctrinam suam dum hinc fato, ne quid providentiæ decedat, omnia submittunt; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est in re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cùm duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam bonorarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium se ferre*; meliùs) *voluisse: sed applicat se ad eos potiùs, qui necessitate motus animos* (scribo, *animi*) *liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor; (vide vel l. VIII. cap. 48. & lib. X. cap. 32. 33.) ab isto tamen eorum furore, & impia superbiloquentia quantum abfuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abundè colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod vetus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, tum insignem locum ineptissimâ & insulsissimâ glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi putem. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quæ per mortales avidè cupiuntur: quia & apud indignos sæpe erant, quasi per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait; Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, opinio obtinebat, sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui primi ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis scatere* hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illâ & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusiùs illic, breviùs hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utroque deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. τῶ κεκολασμένῳ καὶ ἐκκεκαθαρμένῳ] Cùm ἀκόλαστος & ἀκάθαρτος voces in vulgus infames fuerint, postremæ vilitatis hominibus objici solitæ; quas nemo, non prostituti pudoris & ἀπονενοημένος, libenter admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, ut si rem potiùs ipsam, (quod sapientis est) quàm verba moramur, quid enitendum sit, ne nobis hæc probra competant, intelligamus. De voce ἀκόλαστος, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem κάθαρσις, in Phædone Plato consulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. αὕτη δὲ ἀπροπ]ωσία] Viri doctissimi maluere, ἀπροσπ]ωσία, à προσπίπτω; quàm ἀπροπ]ωσία, à προπίπτω. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laërtius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Annî 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non ἀπροσπ]ωσία, sed ἀπροπ]ωσία, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Ethicis, ubi τὸ, προπίπ]ειν, πρὸ καταλήψεως, (pessimè hæc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino prætermissa) συγκαλίθεσθαι exponit: & ne quis & ibi προσπίπ]ειν, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, προπεσῆ, mox additur, ut ab eadem origine; cujus verbi tam constans scriptura est, quàm certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem ἀπροπ]ωσίᾳ & ἀμεταπ]ώτῳ ἐπιστήμῃ væsanas Stoicorum quorundam μεγαλ]γορίας, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. τῶ κατ' ἀξίαν συνεχάζομαι] Verte, *Simul autem in rebus mediis & indifferentibus, in quamque pro cujusque dignitate plus minusve studii confero*: vel, *in rebus mediis quanti quæque sit, verâ, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam τῶν ἀδιαφόρων, & celebrem illam, τῶν προηγμένων, & ἀποπροηγμένων distinctionem. Sed in genere, prima, secundùm Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *inspectio suum cuique distribuens & æstimans quanto quidque dignum sit*: teste Senecâ, Epist. 89. Idem ibidem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, pernde remissus acriorve, prout illa digna est peti.* In superiori linea ἴυνας, non, ἰυνοῦς, in utraque Xylandri (quod & à veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. καὶ μηδὲν παρεμπορέυομαι] Fortè, παρεμπορέυσῃ, vel παρεμπορέυσαις: aut certè aliquod verbum (ut passim solet) à παρεμ]ίθημι puta, παρεμβάλλω, παραφέρω, aut tali aliquo, quod incipiebat à præpositione παρὰ, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed τὸ, ἐνεργῆς, ἀπὸ κοινοῦ supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. ἐὰν τοῦτο συνάπ]ῃς] Scribe, ἐὰν τούτῳ συνάπ]ῃς: *si illi adhæreas*: vel, *si aptus* (Græcâ notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeas.* Proxima linea παρύτη, lege.

Pag. 88. lin. 8. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro præterita.

Pag. 90. lin. 1. καὶ τῶν ποιούντων] Asteriscum retinuimus quem Xylander hic apposuit, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ caussâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda reliquerit. Quibus hæc non satisfaciunt, cogitent an pro ποιούντων, τὸ πορνεύσαν, vel πορνευόντων scribendum sit. Certè πόρνῳ latè, ut *impurus* apud Latinos, pro scelesto quovis. Vide lib. V. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. πρὸς τὰ ἡγούμενα μεθ' ὑπεξαιρέσεως] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut alias præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hac (quòd quicquid optaretur, incertus esset eventus) conditione, ut omnis in hoc genere optio, omnis ὁρμὴ & ἀφορμὴ, cum prævià *exceptione* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, κατὰ δεύτερον λόγον, esset acceptius eo, quod initiò, re adhuc integra, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam

sapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere posse tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. *μόνῳ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῷ, κἄφως μέντοι καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. Sed eo tantùm utitor motu animi, quo vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remisse.* Mirum in hujus vocis ὑπεξαιρέσεως explicatione Simplicio, doctissimo Philosopho, oculos adeò caligasse. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem sunt excusæ, cæcum ducem ἀδιστάκτως tanquam omnia ex tripode loquentem sequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis consulamus, Senecam Simplicio, philosophum philosopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expositione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *sapiens consilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione venit. Si nihil inciderit quod impediat: ideò omnia illi succedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præsumit animo, posse aliquid intervenire, quod destinata prohibeat*: De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine semel accuratiùs explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι.*] B. m. parens in Persium ex occasione hunc Antonini locum citans, ex antedictis sive supplet, sive corrigit, (ad rem enim parum interest) *πᾶσαν ψυχὴν ἀποκλύσαι*. Est sanè ante aliquot lineas vox ψυχή: quam tamen remotiorem esse, quàm ut commodè subaudiri hic possit, verborum serie syntaxique benè considerata, judico. Ego persuasum habeo Antoninum scripsisse, *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλείσαι*. Qui norunt ejus vocis (*αὐτὴν* intelligo) apud Poëtas celeberrimos usum frequentissimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini scopo magis aptam, (*θόρυβον* alii dicunt in eandem sententiam, tritiore vulgò verbo) fatebuntur. *Γαλήνην* ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo *ἀποκλεῖσαι*. Apud Plutarchum *περὶ εὐθυμ.* pag. 476. C. fortunæ sapiens his verbis (nec alia magis nostram correctionem confirment) oppedit: *Προκαλείλημμαί σε, ὦ τύχη, καὶ πᾶσαν τὴν σὴν ἀφόρμημαι παρείσδυσιν, οὐ μοχλοῖς, οὐδὲ κλεῖσιν, οὐδὲ τείχεσιν ἐθάρρυνεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις. Animum advertis te ò fortuna, omnesque tibi ad me aditus obstruxi: non is vectibus, clavibus aut muris fidens hoc dixit, sed doctrina & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. *τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκίμων*] Fortasse, *τῶν ἡμῖν δοκούντων*: quod videtur Xylander in versione sequutus. Vel, *τῶν εὐδοκιμούντων*: *qui opinione virtutis & hominum prædicatione celebres.* Confer cum cap. 33. lib. 5. ubi *τὸ εὐμετάβλητον*, & *εὐδοκιμεῖν*. Sed præstat fortasse nihil mutare: & *τὰ ἐφ' ἡμῖν* hic, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ sunt in nostra potestate*; appetitiones nimirum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam nostri juris esse sentiant philosophi Stoici, iidem tamen, nisi magna cautio & assidua cura adhibeatur, facilè corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. *σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων*] Scribo *σύγκρισις καὶ διάκρισις, ἐκ τῶν αὐτῶν*, &c. Similis terminatio vocum (quod oscitantium scribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plutarchum de plac. philos. lin. 1. c. ult. *Περὶ φύσεως.*

Pag. 101. lin. 8. *τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου*] Non absurda per se Xylandri versio, qui ad *τὸ ἡγεμονικὸν*, toties in his libris, sed nunquam tamen syntaxi *Ἑλληνικῇ* repetitum: (quod & Senecæ, *Regium principale*: & Salustio, *Dux & Imperator vitæ*;) mentem scilicet, refert. Non absurda, dico, per se; sed falsa tamen, & à verbis Græcis aliena: quæ ita potiùs vertenda; *ut id tantum agat, quod regia & legislativa artis ratio suggerat ad utilitatem hominum*, necessariò enim subaudienda vox, *τέχνη*. *Λόγος τῆς τέχνης*, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. *Βασιλικὴ* autem *τέχνη* sensu Socratico, quid sit, discas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A. ubi ista legas: *Οὐ δῆτα, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρίστης ἐφίεσαι, εἰ μὴ ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφελιμοὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἑαυτοῖς*; *Num fortissis illam expetis virtutem, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & administrationis domesticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum sibimet ipsis?* & mox; *Νὴ Δία, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖται βασιλική. Ergò tu virtutem profecto pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum hæc propria est, ac regia vocatur.* Socrati igitur, *τέχνη βασιλική*, est prudentia civilis; quæ bene facere, & prodesse quamplurimis, ut præcipuum scopum fructumque sapientiæ sibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, sed non explicat, ex Aristotele reddi potest hæc; *ὅτι βασιλεῖ πρὸς τοὺς βασιλευομένους φιλία ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας. ἐν γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους*, &c. *Regi amicitia erga ubi subjectos in beneficii superemmentia. bene facit enim iis qui sub regno suo sunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At mihi quidem videntur hæc omnia esse referenda ab iis qui præsunt aliis, ut ei qui eorum in imperio erunt sint quam beatissimi*, &c. & ibidem mox, *Est autem non modo ejus qui socius & civibus, sed etiam ejus qui servis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præsit commodis utilitatique servire*: Epist. ad Q. F. lib. 1. Epist. 1. Ut non sine causa maxima Reges, *Εὐεργέται* sint à pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Christo, Luc. 22. v. 25. discimus. Quò spectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò etiam nemo sati' pro merito gratiam Regi refert.

Sed & illud Antisthenis, ab Antonino nostro libro septimo laudatum, *Βασιλικὸν μὲν πράξαι, καλῶς δὲ ἀκοῦσαι.* Nec aliò crediderim Sanctum quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) spectasse, cùm præceptum *τῆς ἀγάπης, βασιλικὸν* A *νόμον* indigitat. *Νομοθετικὴν* porrò vocat Antoninus hanc *τέχνην*, vel metaphoricè, quod ut *ἡ νομοθετικὴ*, civilis omnis prudentiæ (*ἀρχιτεκτονικὴν φρόνησιν* ideò vocat Aristoteles) apex est supremus; ita & beneficentia, virtutum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia suprema quædam lex est, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa *τῆς ἀγάπης* in Sacris Scripturis notissima & præstantissima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, *τέχνην βασιλικὴν*, de qua non pauca diximus in superioribus, alio quoque sensu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri positum; pro tolerantiæ temperantiæque disciplinâ scilicet: aut certè, pro morali, generatim, philosophiâ.

Pag. 103. lin. 1. *τὸν λόγον αὐτῷ τὸν σπερματικὸν*:] *Λόγοι σπερματικοὶ* (quorum tam obscurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) sub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt à decantatissimis illis Ideis Platonicis. Sunt enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, secum, id est, cum Ratione: quondam, simul & semel, irrevocabili lege concipiente, descriptæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immutabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum causæ & origines. Antoninus ipse disertissimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, postremis verbis. *Λόγοι σπερματικοὶ* quo sensu rebus creatis tribuantur, dilucidissimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epist. ad Pammachium, his verbis; *Est singulis seminibus ratio quædam à Deo artifice insita, quæ futuras materias in medulla principiis tenet. Et quomodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in semine; sunt tamen in ratione seminis, quam Græci σπιθηρισμὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *sic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæst. lib. 3. cap. 29. *Ut in semine omnis futuri hominis ratio comprehensa est, & legem barbæ & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & sequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta sunt; sic origo mundi*; & cætera, quæ jam supra, ad Aurelii Victoris de Antonino testimonium operi præfixum. Interdum *λόγῳ* absolutè, pro *λόγῳ σπερματικός*. Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. *Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου γίνεται. Homo ex hominis semine nascitur.* Interdum, *σπέρμα καὶ λόγος*, pro, *σπερματικὸς λόγος*. Timæus Locrus, in antiquissimo, tantique ab antiquis æstimato, de Anima mundi scripto pag. 1093. D. *Τοῦ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυέλου εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἁ ἡγεμονία. ἀπὸ δὲ τούτου ἀπόχυμα ῥεῖ διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν ἐξ οὗ εἷς σπέρμα καὶ λόγον μερίζεσθαι. Jam verò cerebrum est principium & radix medullæ, in eoque etiam est anima principatus. Ab hoc autem diffusio quædam manat per dorsi vertebras, quasi prono alveo, ut inde ad mentem genitricem distribuatur.* Ita antiquissimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à nobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laërtius in Zenone, *τοῦ σπέρματος περὶ*, (quæ viro doctissimo & de his literis optimè merito, Justo Lipsio, Physiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. frustra suspecta, quia non intellecta, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cùm non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, utinam non & sacris, ex ignorantia passim committuntur) *τὸ, λόγου*, mutarunt in *γόνου*; *ἐξ οὗ εἰς σπέρμα καὶ γόνου μερίζεσθαι*. Sed & Stoici in octimembri illa animæ humanæ distributione, de quâ D. Laërtius in vita Zenonis, propriam quandam seu partem, seu facultatem animæ, *σπερματικὸν λόγου* indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum posthac aliquoties, *σπερματικοὺς λόγους* cùm dicit, priori notione accipit; in quos omnia scilicet, ipsa etiam elementa, per *ἐκπύρωσιν*, ex Stoicorum doctrinâ, sunt aliquando resolvenda. Cæterùm, qui quæ in sacris scripturis de rerum omnium tum per *λόγον*, tam *προφορικὸν*, Gen. 1. quàm *ἐνιαύσιον* & *ὑποστατικὸν*, Joh. 1. creatione: tum in eundem *λόγον* (Ephes. 1. 10. alibique) *ἀνακεφαλαίωσιν*, cogitabit, non est quin manifestas veræ lucis strictluras & vestigia non obscura in *σπερματικοῖς* his antiquorum *λόγοις* deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 11. Epist. 3. v. 5. 6. 7. sed ut scripta sunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis scriptoribus exposita; non ut à multis versa & exposita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laërtii verbis in Zenone, de *λόγῳ θεῷ, δημιουργῷ τῶν πάντων*; & de *σπερματικοῖς λόγοις*, in aquis residentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei *λόγος προφορικὸς, σπέρματι*, unde & *σπερματικὸς* hac quoque ratione non malè dici possit, ab Isaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. *Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις*] Notum illud Aristotelis 1. Politic. *ἢ θεὸς, ἢ θηρίον*; cujus interpretatio ab ipso petenda. Eò Antoninum respicere, certum est. An verò Dei appellatio ad Imperatorum solennem post mortem *ἀποθέωσιν*, an ad divinos, etiam viventibus, honores haud rarò tribui solitos, referri debeat, incertum mihi est. Ad apotheosin si referas, haud absimile prorsus illud Tertulliani, *Taceo quod ita rudes adhuc homines agebant, ut cujuslibet novi viri aspectu quasi divino commoverentur, cùm hodie jam polisi, quos ante paucos dies luctu publico mortuos sint consessi, in Deos consecrent*: Apologet. cap. 10. Sed præstat fortasse *θεὸν* hic, hyperbolicè capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narro:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod istis alibi, *θεοὶ δὲ ἐπαινέντες ἕως νῦν σε, τέχνῃ ψέξουσι*. lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus sit, Antoninum his verbis vulgo judiciorum temeritatem & inconstantiam exprobrare voluisse, & se contra detractores, &

pu-

publicæ, si quando, famæ iniquitatem munire, minimè dubitandum est. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino nostro judicia fuerint, ut Cassii convitia omittam, testis in ejus Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quia durus ex philosophiæ institutione Marcus ad militia labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: sed male loquentium dictis vel literis, vel sermone respondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῷον, ὃ πάντες καταγελῶσιν, εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι. *Vides ergo scholasticum oportere te fieri, id scilicet animal quod deridetur ab omnibus, si modò decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter observabis, *Scholastici* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris sermonis & multiplicis eruditionis, (ut anteà dicebamus) elogium continebat; interdum iis quoque tribui solitum, qui solâ vitæ austerioris, & à vulgari consuetudine remotissimæ disciplinâ differebant à cæteris: quales qui non uno loco describuntur à Platone genuini Philosophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epicteto discas ample, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὴν φυσικὴν δόσιν] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, seu naturæ munus esse, etsi fuere qui negarent, laudatissimi tamen agnovere philosophi: Homero, philosophorum Apolline, non uno loco succinente; aut potiùs præcinente. Multa passim in his libris, quæ Antoninum nostrum in eandem sententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendisse fidem faciant. Ita φυσικὴν δόσιν exponere hic possumus. Fateor tamen pridem suspicatum esse me, pro, φυσικὴν δόσιν, φυσικὴν δεῖξιν legendum esse; ut id dicat Antoninus; τὸν ἔπαινον, si quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ petitis argumentationibus uti velit, aliud nihil esse (quod iterat sæpiùs) quàm κρότον γλωσσῶν. Οἰκονομίαι in præcedentibus verbis quid valeat si dubitas, intelliges si consulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. sed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. ἐπιδιαμονὴν μεταβολή] Placeret, si & aliis, scribi, ἢ τῶν μετὰ πόσην τινὰ ἐπιδιαμονὴν μεταβολή. Ut sepulta corpora, seu cadavera, postquam aliquandiu integra permansere, mox in terram cæteraque elementa resoluta cadaveribus aliis loco cedunt; ita animæ, &c. ταῖς πρατυνοικιζομέναις, id est, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte separatæ per se subsistunt. De ἐπιδιαμονῇ animarum quid Stoici censuerint, Diogenes Laërtius aliique consulendi; sed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. πόλι φίλι διος;] Operarum properantium παράραμα corrigendum ex Xylandri editione, ὦ πόλι φίλη Διός.

Ibid. lin. 7. Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα] Lectio Manuscripti Xylandrini, (ut ex ejus notis discimus) pro quo Xylander nimis confidenter, μηδὲν ἄμεινον τοῦ. Antoninus autem, ni valde fallor, ipse scripserat, Μή ποτε μηδὲν ἄμεινον τοῦ. aut, quod magis probo, Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα, ut in Mamuscripto codice. Elegans hic usus istius particulæ, cujus vel unus Aristoteles exempla μύρια ὅσα quod suppeditat. Ethic. Nicom. l. x. c. 1. Μή ποτε δ' ὃ καλῶς τοῦτο λέγεται. *Videndum autem ne non rectè hoc dicatur.* cap. 3. Μή ποτ' ὃ λέγουσι τὸ αἴτιον. *Videant ne non dicant causam hujusce rei.* c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύη. *Oratio verò & doctrina videndum est nunquid non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μάναρχος δὲ πόλες μή ποτε τῇδε ἄδοι.
Rex vero civitati nunquam illi placeat.

Omnibus his locis aliquid subaudiendum est, ut oratio sit perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. *Responderunt autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. συμβέβηκέ σοι τί καλῶς;] Vitiosa interpunctio; quæ Xylandrum decepit. Corrige (sensum in versione reddimus) συμβέβηκέ σοι τί; καλῶς. Συμβαίνειν, ut plurimùm, ἐπὶ τῷ κακῷ, de iis quæ contra votum. Id Senecæ, *accidere*, propriè: cui τὸ, *contingere*, opponit: Epist. 110. *Adhibe diligentiam tuam, & intuere quid sint res nostræ, non quid vocentur, & scies plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutissimè. hoc dicit Seneca; Si res ipsas ex eventu, non ex opinione nostrâ judicamus, ex iis quæ invitis nobis, quod in malis haberemus, *acciderunt*, plura, *contigisse*, id est, fœliciter nobis evenisse; quàm verè *accidisse*, id est, in malum nostrum cessisse fatebimur. Ita se explicat ipse in sequentibus: nec tamen assecuti videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipsâ paginâ, mendosa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipsis, ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς, legendum: sectionis verò 27. ultimis verbis, πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων, quorum alterum in Lugdunensi editione typothetarum incuriâ prætermissum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. ὁ μὲν χωρὶς χιλῶνος φιλ.] Scitum illud Aristotelis, & universim verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. *Fieri enim non potest, vel non facilè fit, ut cui necessaria non suppetunt, is bona atque honesta agat.* Nec scitum minùs & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni & humiles sumus.

Homerus primus, ante istos certè, sapientissimè, in notissimis versibus: sed qui vulgò, etiam à doctissimis, longè aliter exponi solent: quæ caussa cur hic prætereamus. De iis aliàs fortasse pluribus. Hæc & si vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus infimâ paupertate; Διεβοήθη δ' ἐπὶ φιλοπονίᾳ, &c. *Memoriæ proditum est ipsum laboriosissimum fuisse*, &c. & mox §. 169. de *nuditate*, & *tunicâ*; ὑπὸ ἀνέμων παραγυμνωθῆναι, καὶ ὀφθῆναι ἀχίτωνα. &c. *Venti flatu denudatum esse, ac sine tunica apparuisse*, &c. & post aliquot paginas §. 174. de libris, Τοῦτον φασὶν εἰς ὄψιν καὶ βοῶν ἀμοιπλάτας γράφειν ἅπερ ἦκεν παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἀπορίας κεφάλαια ὧστε ἀνήκατθαι χαρίεν. *Ajunt illum quæ à Zenone audiverat testæ bovumque ossibus inscribere solitum, cum nummulis careret quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεάρει διηνεκῶς πάνλα] Scribe, Θεάρει διηνεκῶς πᾶς πάνλα, &c.

Ibid. lin. 3. ὅτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Libro 8. cap. 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, &c. Neque aliud est, quod sæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, sed certo consilio ob insignem θεωρίαν; istius fructum ita ab illo factum esse discas ex lib. 10. cap. 12. πῶς εἰς ἄλληλα, &c. Seneca, Epist. 71. *Nobis solvi, perire est: proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes & quæ se corpori addixerit. alioquin fortius finem sui suorumque pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortemque per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei vertit.*

Ibid. lin. 6. μόνα σπέρματα φαντάζει] Scribo, φαντάζῃ, vel, φαντάζεις. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerunque bonorum malorumque caussa sub diversâ specie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin 8. 9. ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι] Scribo, ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιοῦντι. Seneca, Epist. 87. *Quod contemptissimo cuique contingere, ac turpissimo potest, bonum non est. Opes autem & leoni & lanistæ contingunt, ergo non sunt bona.* Idem, Epist. 92. *E contrario vilia sunt, quæ sæpe contingunt pleniora vilissimis, crus solidum, & lacertus, & dentes, & horum sanitas firmitasque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5. multa in eandem sententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τοῦ ἐπιλανθανομένου] Notum aliquem Poëtæ Comici locum his verbis Antoninum respicere suspicor, & de sententia ἐπέχω, donec fontes ipsos inspicere contingat. Quæ mox sequuntur, καὶ ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, &c. ob ambiguitatem verbi λόγος diversimodè possunt exponi. Si pro, *sermone*, accipias, (nec obstat quod in his obiter insertis, τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι: λόγος, pro *ratione*, subintelligi necessario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem sententia sub differenti notione diversis ejus partibus inserviat:) sensus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter se, eundem contentionis & discordiæ instrumentum esse præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum sensus erit, *Homines quibus assiduum cum ratione* (motu mentis & agitatione scilicet, quæ nunquam acquiescit) *commercium; eosdem tamen à ratione* (rectâ & sanâ; τῷ ἀιρῦντος λόγου: vel ratione, id est fato; providentiâ; τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντος λόγου, ut ipse videtur explicare, dum scilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, μεμψίμοιροι minùs æquo ferunt animo) *maximè dissidere.* Haud pauca etiam apud sanctos Patres ex ambiguâ τοῦ λόγου significatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam sancto magis ingeniosa fortè, quàm solida.

Pag. 128. lin. 5. καὶ ὅτι ὃ δεῖ παῖδας τοκέων] Hæc quidem verba quò spectent, non est ambiguum: verba tamen ipsa rectè habere, fidem meam non obstrinxerim. Meo judicio clariora si vocula deleatur, ὧν. ὡς παῖδας τοκέων. τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλ. &c. Aut fortasse τὸ, καλὰ, loco migravit, & ita restituendus locus, καὶ ὅτι ὃ δεῖ κατὰ π. τοκέων, ὧν, &c. Alius fortasse aliter corriget; aut rectè quod editum est retineri posse judicabit. Per me liceat; modò de re constet ipsâ, in hanc sententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales esse debere nos, ut παῖδες τοκέων, sive, τῶν πατέρων τὰ παιδία meritò audiamus: quales vulgò, quicquid est πατροπαράδοτον, ἀδιαπίστως, κατὰ ψιλόν, Καθότι παρειλήφαμεν, amplectuntur, & imitantur. De factis, si quæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) festivam Aristotelis narrationem, Ethic. 7. cap. 6. De opinionibus à majoribus acceptis, celebræ apud omnis generis scriptores querelæ: sacros præcipuè. Vir disertissimus, Lactantius Firmianus. *A quibus si persuasionis ejus rationem requiras, nullam possint reddere, sed ad majorum judicia confugiunt, quod illi sapientes fuerint, illi probaverint, illi scierint quod esset optimum, seque ipsos sensibus spoliant, ratione abdicant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi sunt nobis parentes, qui secuti sunt fœliciter suos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non semel in his libris. Mox; καὶ ἐχθὲς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα: his verbis *duos modos sepeliendi mortuos* (cremationem scilicet & humationem, quod Platoni, καίεσθαι ἢ κατορύττεσθαι) Antoninum *alludere*, ad oram sui Codicis ὁ μακ. Pater annotavit. Multa nos olim in hunc locum occasione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, quædam etiam cum inscriptionibus, ex agro quodam, qui Cantuariâ Londinum proficiscentibus, quinto aut sexto supra decimum à Cantuariâ lapide, ad dextram situs est; (*Newington* pagum ipsum vulgò vocant) erutæ sunt.

Pag. 135. lin. 10. τ' ἄλλα, ἃ συμπαρόντων] Ita utraque Xylandri editio, sed errore tamen, ut puto, typographico; pro, τ' ἄλλα, ὧν συμπαρόντων, ut & in Manuscripto Hæscheliano: nisi quod ibi, ὧν συνόντων: & in margine, ex alio Manuscripto, παρόντων.

Pag. 138. lin. 8. στρατείας καὶ οἰκονομίας καὶ κομψείας] De verbo κομψεία, consulatur Suidas in κομψός. Οἰκονομίαν alibi in xi. ad pag. 333. lin. 12. explicamus. στρατείαν aut στρατεύεσθαι, hoc sensu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem scriptorem: apud Sanctum Jacobum haud ablimili, memini. Πόθεν, inquit ille,

ille, πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; *Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè ſententia, ſed non idem tamen, de quo quærimus hic, verbum, Καὶ γὰρ πολέμους, καὶ στάσεις καὶ μάχας, οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. *Nam ad bella, ad ſeditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejuſque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt iſta Senecæ; *Eſt & illa ſollicitudinum non mediocris materia, ſi te anxiè compones, nec ulli ſimpliciter oſtendas: qualis multorum vita eſt, ficta & oſtentationi parata. Torquet enim aſſidua obſervatio ſui, & deprehendi aliter quàm ſolet metuit.* Et poſt pauca, *Satius eſt ſimplicitate contemni, quàm perpetuâ ſimulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minùs placet vox στρατεία, quia ſine exemplo, cogitet an, ἀσαβία, vel τερθρεία, vel tale quid præferendum ſit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. Ὄρθρου ὅταν δυτόκνως ἐξεγείρῃ] Ὄρθρου, hoc loco non tam *manè* quam tempus quod *manè* præcedit, ſignificat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam ſomnus in horam*: id eſt, ſeptimam, ſi noſtro more loquamur) *& ſomnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, ὅ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, aut quem aliqua ſuæ exiſtimationis cura tangeret; nedum ut in Antoninum tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quàm aliter vivitur! Cautè tamen vox ὄρθρου hic accipienda, cùm longè alia ſit ὄρθρου hyberni, & æſtivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honeſta apud antiquos mentio, quàm planè diverſus uſus, & diverſa ſtructura confundas.

Ibid. lin. 11. τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμήσας κόσμον] Nemo qui Græca intelligit, qui non ſimul intelligat, hæc ſervatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non poſſe. Xylandri verſio, *ſingula hæc ſuo intenta officio*, quàm jejuna, quàm frigida, ſi Græca attendantur? Ego συγκοσμεῖν κόσμον, *mundi curſum & officium conſummare*, ex Seneca non malè reddi poſſe credidi: τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον, *proprii mundi curſum*; vel, *pro ſuâ quaſque ratâ portione.*

Pag. 142. lin 8. μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. Πίπτειν, & *cadere* & *mori*, (unde πτῶμα Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) ſignificat: ἀναπαύομαι pariter, & *mori* & *ceſſare*, ſeu *requieſcere*. Id igitur dicit Antoninus, inoffenſo pede in officio perrecturum ſe, & in propoſito ſibi conſtiturum, donec fati neceſſitate *cadat*; non priùs ceſſaturus, quàm moriturus. Scopus Antonino, ut ex ipſâ vi & proprietate verborum (in quibus perſequendis multi ſolebant eſſe Stoici) id probet & inferat, adverſis ſuccumbere, vel benè agendo defatigari, non eſſe viri, qui quid verè vivere ſit, non ex vulgi opinione, ſed ex naturæ ipſius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.] Moneo minùs cautos, τὸ, ἀποχρῆσθαι, (ut nec Latinum *abuti*) ſemper in malam partem non ſumi; ſed ut hîc Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoſcunque uſus uti.

Ibid. lin. 14. Δριμύτητά σου] Δριμύτης hic, non *auſteritas*, ſed naturalis ingenii bonitas & præſtantia, quæ habiles ad percipiendas diſciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. Δριμύτητα, ὦ μακάριε, ἔφην δεῖν αὐτοῖς πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχειν, ᾗ μὴ χαλεπῶς μαθάνειν. πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδειλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς μαθήμασι, ἢ ἐν γυμνασίοις. *Acumen, inquam, facilitatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adeſſe. Magis enim abſterret animum diſciplinarum, quàm exercitationum corporis, difficultas.*

Pag. 144. lin. 1. εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος] Scribo, μόνον δὲ εἰ ἄρῃς ὡς βρ. *ſi juſtineas*, &c. & mox, ἐμφιληδοῦντι, malè excuſum, pro ἐμφιληδονοῦντι.

Pag. 145. lin. 14. τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] Quæ præcedunt in hac ſectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps ſequuntur, (niſi à præpoſitione παρὰ in παρεκδέχισθαι, παράγεσθαι, παρὰ τοῦτο, & παραλιπεῖν, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non ſatis capere. Pro, τὸ δὲ νῦν, olim, τὸν δὲ νῦν τῶν λεγομένων placebat; ſed nihil id ſententiam adjuvat; neque utcunque neceſſarium. Τὸ, συνεῖναι, (quod fortaſſe τῷ παρεκδέχεσθαι, oppoſitum) tum intelligere, tum conſcium ſibi eſſe, (quod ideò moneo, non ut ignotum; ſed ut utriuſvis ſignificationis optionem lectori relinquens) ſignificat.

Pag. 146. lin. 3. Εὐχὴ Ἀθηναίων.] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum; ſed Athenienſes laudet, ut qui non privatim ſibi, ſuiſque; ſed univerſæ ſimul, cujus pars ipſi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod ſuæ tantùm Reipublicæ non univerſæ hominum communitati, & humano ſimpliciter generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienſes ab Antonino vituperari cenſet, cùm tamen Herodoti locus, ab ipſo prolatus, quo Perſarum mos, per quem netas ulli privato niſi pro communi Perſarum omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra facere, laudatur, contrarium ſuadere videatur. Quod enim Perſis ſingulis univerſa Perſia, quæ ſub unius erat Imperio; id Athenienſi cuilibet non univerſa Græcia, cujus plures erant Reſpublicæ, tum legibus & moribus adeò diverſæ, tum ſtudiis & affectibus inſeſtæ ſibi mutuò, ut quod bonum unius eſſet, alterius eſſe non poſſet; ſed Athenienſis Reſpublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, τῇ ἀρούρᾳ τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων hic comprehenditur. Præterea, fieri non poteſt, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverſo ſitu cœloque diverſa ratio, tempeſtiva ſit: quò pertinet illud veteris poëtæ;

— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὔθ' ὕων πάντως ἀνδάνει, οὐδ' ἀνίσχων.
— *nec enim Jupiter*
Neque pluens omnibus placet, neque ſuſtinens.

Sed utcunque ſe res hæc habeat, reſpicere Antoninum crediderim ad hiſtoriam aut fabulam potiùs veterem, cujus apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem peſtilentiâ ſæviente, tradunt à Græcis ſimul & barbaris Apollinem conſultum, omnibus ubique reſpondiſſe, non priùs deſituram, quàm Athenienſes, ſive δῆμον Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων, pro omnibus univerſim ſupplicia peregiſſet. Quo facto, peſtem ubique ceſſaſſe, & legatos undique Athenas gratulatum miſſos.

Pag. 146. lin. 7. ὅτι συνέταξεν] Συντάττειν hoc ſenſu, ſi vim vocis ſpectemus, propriè & eleganter Latinè vertas, *imperare*: ut plurimis exemplis in promptu probare. Nos tamen *conſtituere* reddidimus, ut diſcrimen quod τάττειν inter & συντάττειν ab Antonino ſtatuitur, ἀντιστρόφῳ verbo poſſemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *ſtatuere* & *conſtituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priſcianum, diſtinguere. *Hoc judicium*, ait ille, *ſic expectatur ut non uni ſtatui, ſed omnibus conſtitui putetur.* Cæterùm, τὸν Ἀσκλήπιον hîc κοινῶς pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Diſſert. 30. uſurpet. Ibi enim Ἀσκληπιὸς & ἰατρὸς, pro eodem, ut ſynonyma, eadem paginâ non ſemel. Ut tamen propriè potiùs pro Æſculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit inſignis Ariſtidis Sophiſtæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adſcribam, nihil ſuave meritum eſt. Ita igitur ille Oratione (λαλιὰν ipſe nuncupat) ad Æſculapium, quæ tomi primi ſexta eſt; Καὶ μὲν τόγε παράδοξον, inquit, πλεῖστον ἐν τοῖς ὁράμασι τῷ Θεῷ. οἷον, τὸν μὲν γύψῳ πίνειν. τὸν δὲ, πανεῖν. τὸν δὲ, γυμνοῦσθαι, καὶ λούειν ψυχρῷ, θέρμης ὅλως, ὡς ἄν τις δόξαι, δεόμενον. Quæ doctiſſimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè verò admiranda ſunt quæ mittit ſomnia, quibus jubet alios gypſum bibere, quoſdam cicutam, nonnullos etiam nudos* (rectè Canterus, ſi γυμνοῦσθαι propriè de toto corpore accipias; ſed nec malè fortaſſe, ſi per Synecdochen, pro γυμνοποδεῖν, ſeu ἀνυποδετεῖν; ut idem planè dicat, quod Antoninus iſtis, ἀνυποδησία & ψυχρολουσία: ut in iſtis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Ereptat genibus;

nudam, doctiſſimi viri exponunt, *nudis pedibus*: ſed utcunque accipias, idem certè in utriuſque verbis refrigerandi corporis conſilium, & ſi non eadem planè refrigerandi media) *frigidâ lavari, nec omnino calore, quemadmodum quis putaret, indigere.* Cæterùm, de more veterum ſomnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in iſta Virgilii,

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petivit)

ſive ad morborum remedium, ſive ad futurorum (quam τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν appellabant) cognitionem, quia multi paſſim, (inter alios & Hieronymus in Eſai. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) ſomniorum magnam, qui olim δεισιδαιμονίστεροι rationem (quod vel unus, qui de illis ſcripſit, abundè nos docet Artemidorus) habebant. Quare de ſacris & captatis; an de vulgaribus & αὐτομάτοις ſomniis Ariſtidis Antoninique verba capienda ſint, ut magni non intereſt, nec certò definire poſſim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο] Corrige ex Manuſcripto Hæſchelii, ἔταξε τοῦτον τοῦτο ὡς καλάλληλον, & mox, τέτακται πῶς αὐτῷ καλάλληλον deleto τῷ, πρὸς: cui inſerendo fuit lectionis, πρὸς τὴν ὑγίειαν & πρὸς τὴν εἱμαρμένην, (quæ hodiéque Manuſcripti iſtius ſcriptura eſt, non εἰς τὴν ὑγίειαν, & εἰς τὴν εἱμαρμένην, ut hîc) in margine notata varietas; quæ in textum poſtea recepta.

Pag. 150. lin. 7. πρὸς τὸ σπογγάριον] Theodoretus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τὸ λόγῳ καθαιρούμεν (hîc quoque in Antonino proximè, καθαίρησις) τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος: *Incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus.* ad hanc alludens conſuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ παντάπασιν] Unde ſit iſtud ἢ, aut quò ſpectet, cùm eo ablato, perfecta ſit oratio: ſervato, manca; non video. An inde fortaſſè, quod cum in textu prius aliquis reperiſſet, πάντα πᾶσιν, diverſitatem lectionis in margine notavit, ἢ, παντάπασιν? Res ipſa τῆς ἀκαταληψίας rerum, aut contrà; fuſè tractatur à Cicerone in Lucullo: ſed fuſiùs à Sexto Empirico, magno & eruditiſſimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotypoſeon libris 3. & Adverſus Mathematicos unico, ſed prolixiſſimo: bonæ frugis plenilſimis libris, & ad intelligentiam veteris philoſophiæ utiliſſimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.] Etiam Sancti Patres interdum in rebus graviſſimis ad populi voces ex naturali προλήψει ortas ſolent provocare. Veteribus Dramaticis poëtis, is ſcopus erat propoſitus, διδάσκειν, (quod verbum propriè de illis uſurpatum fuiſſe nemo neſcit) & populo τὸ καλὸν, ſeu virtutis amorem inſtillare. Porrò, quàm teneræ vulgi ſpectatoris aures eſſent interdum, ſi quid contra bonos mores & vulgares ἐννοίας τοῦ καλοῦ diceretur, vel ex una Senecæ narratione diſcamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab hiſtrione recitatas; Epiſt. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. τὸ τὸν κεκλημένον ἀυλὸν] Scripsit ad oram sui codicis ὁ μακαρίτης parens, *locus Aristophanis.* Mihi in Aristophane non inventus; sed nec quæsitus adeò diligenter, ut inveniri posse negare audeam. Certe non unus fuit Aristophanes, qui Socratem alioſque temporum illorum philoſophos jocis id genus & dictis impuriſſimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philoſophiæ ſeu Platonicæ ſeu Stoicæ placitis, nullum minùs ad vulgi palatum, nullum magis viliſſimi cujuſque bipedis ſannis & ludibriis expoſitum, quàm πολυθρύλλητον illud, ὅτι Αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, *quod ſeipſa contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud affine, conſequenſque, ὅτι Μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. *Quod ſolus ſapiens eſt dives.* Ad iſta quod attinet, ὑπὸ τῆς ὑπεροψίας, &c. haud abſimile illud veteris Comici Straboni memoratum, ἀγρὸν ἐκτᾶτ' ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς: *Ager habuit terram minorem epiſtola Laconica.* & illud Gorgiæ Sophiſtæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαλοικήσεις δόμοις.
Unde vacua habitanda domus ſunt.

Pag. 157. lin 12. ἢ καὶ ἀφαιρεμένά τι τούτων] Scribo, ἢ καὶ ἀφῃρημένά τινα τούτων. vel, ἀφῃρημένός τι τούτων. quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6. 7. εἰκ ὀργισέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν] Scribo, εἰκ ὀργισέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν: & verto: *Sin civitas damno nullo affecta eſt, nè ei ſuccenſe, qui civitati nullâ re nocuit.* Conſule hujuſce libri cap. 35. Εἰ μήτε κακίᾳ, &c. & lib. 10. cap. 33. poſtremis verbis, ὅλως δὲ μέμνητο, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi ſæpiùs, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita ſapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obeſſe videtur, toti proſit: quod author libri de mundo, Ariſtoteli inſcripti, docet elegantiſſimè. Cæterùm παραδοξότερα hæc, nec in vulgus ſine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipſis Stoicis reſponſio, ſi liceret immorari. Quæ ſequuntur, Τί τὸ παρορώμενον; etſi ſcopus hoc toto capite unus idemque Antonino, malo tamen ad ſequentia, quàm priora verba referre. Ita enim paſſim ſolet Antoninus, iræ & indignationis vel alioqui juſtiſſimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compeſcere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum diviſione in genere.

Ibid. lin. 13. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον] Malè in utraque Xylandri editione, καὶ τὸ παρέγγυς. τὸ δὲ ἄπειρον, &c. Credidi παρόραμα vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit verſio Xylandri priùs mihi non animadverſa, qui iſta, καὶ τὸ παρεγγὺς, connectens cum ſuperioribus, *aut ſui ſimile*, verterat. Ego, καὶ τὸ παρεγγὺς τὸ δὲ ἄπειρον, verto, *quod inſtat infinitum ævum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent iſta alibi, Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μίσου: *Propè adeſt tempus, quo morituras ſum, omniáque mihi tranſitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. ἐγγὺς μὲν ἡ σὲ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σου λήθη. *Inſtat tempus, quo tu omnium oblitus eris; inſtat, & quo omnes tui.* Cæterùm, etſi parum aut nihil ſit diſcriminis inter ἄπειρον, & ἀχανὲς, ut vel ex pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis utitur, collatis apparere poteſt: videtur tamen aliquando τὸ, ἄπειρον, propriè vitæ humanæ, & memoriæ quæ poſt mortem contingit vel longiſſimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cùm dicit, μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν ἐκπίτι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲν ἐν τίνι; τί δ' ἐκ ἄρκεῖ τὸ βραχὺ τοῦτο, &c. *Si ſimul fueris recordatus, quicquid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe amplius futurum. Tu verò ſpatii illius quantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve*, &c. Quare non aliud fortaſſe voluit his verbis, τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, Antoninus, quàm quod alibi, τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης: nam & ibi ſequitur, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκατέρα ἀπείρου αἰῶνος. Niſi quis malit ut τὸ ἀχανὲς hoc loco ſubſtantivè ſumatur, (quaſi & hic τὸ χάος dixiſſet) cui τὸ ἄπειρον adjiciendum ſit. Utrumvis horum malo, quàm quicquam temerè ſollicitare. Quod alioqui, ſi cui non ſatisfaciant hæc, facilimum: nempe ſi pro ἀχανὲς, vel χάος ſcribas, vel ἀϊδῶς.

Pag. 164. lin. 8. 9. Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη] Magnam Antonino cum ſeipſo conflictationem ſuper aulicâ vitâ fuiſſe, & de abdicando imperio, feceſſuque aliquo privato ſæpe eum cogitaſſe, ex pluribus locis, quibus ſe ad ſtationem fortiter tuendam hortatur, certum eſt. Vide hoc ipſo libro, cap. 16. & lib. 10. cap. 23. Ἐναργὲς ἴσως, &c. Prima ſectionis hujus verba ex aliquo veteri ſcriptore, aut è medio fortaſſe petita, vim adagii videntur habere, & ad commendationem feceſſus adducuntur. Crates Thebanus apud Laërtium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. 11. 10. in feſtivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci cauſſâ, fingit eſſe, deſcriptione,

Εἰς ἣν ὅτέ τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μῶρος παράσιτος,
Οὔτε λίχνος πόρνης, ἐκπαγλολόμενος πυγῆσιν.
Quam nullus paraſitus adit, ſtolidúſve penetrat,
Deditus aut quiſquam damnoſis ganeo ſcortis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*: Epiſt. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, ſeu adagio, feceſſum ſuadenti & ſolitudinem, opponuntur ab Antonino quæ ſequuntur in hac ſectione; quæ quanquam brevitas orationis obſcuriora fecit, ſic tamen à nobis verſa ſunt, ut à quovis intelligi poſſint.

Pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίσεις ἄτεχνοι] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem ſapientiam omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeò me delectat, ut operam melius collocare non poſſe me putem, quàm ſi planè geminum huic ſapientis illius Heracliti effatum peſſimè vulgò acceptum, & à pauA cis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, inſulſis interpretationibus vindicavero, & illuſtravero. Diogenis Laërtii de eo verba initio vitæ ſunt, Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὑπερβολήν, καὶ ὑπερόπτης. ὡς καὶ ἐκ τῆς συγγράμματος δῆλον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόρην, αὖθίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον: εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ἥτε οἰ ἐγκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. *Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipſo ejus opere oſtenditur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Heſiodum ſiquidem docuiſſet, & Pythagoram, rurſúſque Xenophanem atque Hecataeum. Unam quippe ſapientiam eſſe ſcire animum, quando & quomodo gubernetur omnia in omnibus.* Unius Dei mundi gubernatoris aſſertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, τοῦτο Ὅμηρον ἔφασκεν, &c.) Heſiodóque τῆς πολυθείας præcipuis authoribus, ſed & aliis nonnullis à πολυμαθίᾳ celebribus neſcio quas ob cauſſas offenſior, multiplicem quâ cluebant iſti eruditionem ad veram ſapientiam parum prodeſſe affirmabat, Ἕνεκα γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι, &c. Omnem enim ſapientiam in eo conſiſtere uno, ut Deum agnoſcamus unum, qui omnia, minima maxima nutu ſuo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, τὸν νῶν διακοσμεῖν, καὶ πάντων εἶναι αἴτιον, *mentem omnia conſtituere, & omnium eſſe cauſſam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας, &c.) providentiæ ſuæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & ſi quid auro pretioſius, haud caris, id potiſſimum decepit interpretes, quòd γνώμην, *Deum* ſignificare non intellexerunt. Quod quò minus miremur, apud eundem Diogenem in Platonis vitâ, his verbis, ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διαμονὴ, (ſcribe, διὰ γνώμην,) τὰ δ' ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας (φησὶ) λεκτέον: id eſt, *Quandoquidem duæ ſunt cauſſæ, quædam à divinâ proficiſci providentia dicendum eſt; quædam verò à neceſſitate*: etiam doctiſſimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ εἰς ἄκρον peritiſſimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ ſortis homines, ad incitas hîc redactos nihil mirum) aquam hæſiſſe video. At nobis nihil factu facilius, quàm tum correctionem, tum verſionem noſtram ex ipſo Platone, ſed & aliis multis ſcriptoribus certiſſimis argumentis (ſi liberet excurrere) confirmare. Vide Notas in iſta lib. 11. cap. 11. μὴ δυναμένη δὲ, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus; de Heraclito Plutarchus etiam, de Philoſ. placitis, lib. 1. cap. 28. teſtatur, eum τὴν εἱμαρμένην, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, *fati ſubſtantiam, rationem quæ per univerſi naturam tranſeat*, definiiſſe: quæ ſi quis cum Diogenis Laërtii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut veriſimile concedet, ſi non hæc ipſiſſima ſunt Heracliti verba quæ laudat hic Antoninus, eum ſaltem ad Heraclitum verba ſententiamque his verbis alluſiſſe. Cur planè non aſſeram, Plato facit, apud quem ſimillima plura, non uno loco. Vide vel infrà, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. profer.imus. Conferat etiam Lector pietatis ſtudioſus hæc Antonini & Heracliti, cum ſancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. τὸν τοῦ θρίπτου ῥόμβον ἀπήτει μεμνημένος.] Marcus Antoninus, (& inſtitutione philoſophiæ, & ipſo naturæ genio, ſi quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) juſtitiæ rigidus ubique cuſtos; in aliis quæ magis ἀδιάφορα, (τὰ μέσα vocat hîc) niſi moribus aliorum ſe quadam tenus accommodaſſet, & proprii genii ſeveritatem mirâ συγκαταβάσει temperaſſet, haud dubium quin γῆν πρὸ γῆς, quod ajunt; aut quidvis aliud agere potiùs ſaltem, quàm regnare, pridem coactus eſſet. Sane malè ſibi interdum ab ejus philoſophia metuiſſe fæcem Romuli teſtantur Hiſtorici. *Fuit enim hic ſermo* (ait Capitolinus) *quum ſtudiſſet ad bellum gladiatores, quod populum ſublatis voluptatibus vellet cogere ad philoſophiam.* Atqui notant iidem Hiſtorici Marcum noſtrum *ea fuiſſe vitæ indulgentiâ* (ἐναρμοσίᾳ τῶν τρόπων, ut illic rectè notatum) *ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum deſcendere, vel ſpectaculis intereſſe.* Porrò συγκαταβάσεως hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; hactenùs ſaltem, ut utriſque quæcunque civilis requirit conſuetudo, præſtes officia. At cavendum tamen eſſe ſapienti monet hic Antonïnus, ne dum vulgi moribus civili hac indulgentiâ ἐν τοῖς μέσοις ſe accommodat; & quod alii faciunt ipſe facit: etiam quod ſentiunt, quaſi verè lugenda eſſent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, verè & ex animo ſentiat. Huc aptat locum poëtæ cujuſdam ſeu Comici ſeu Tragici. Vir gravis & ſenex ab alumno ſuo diſceſſurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei verſibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre eſt) in ejus memoriam, ut rem pretioſiſſimam ſervaturus, magnâ verborum pompâ poſtulans inducitur. Iſta, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, *quid rhombus tamen ſit, & quanti per ſe faciendus, haud ignarus*; Poëtæ, an Antonini verba ſint, non magni refert. Quæ ſequuntur, Ἔπειτί (ita enim legendum cenſeo, non, ἐπεί τοι) γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων; ita verto: *Nam quid tibi vis his pro roſtris clamoribus & querelis?* & ad uſitatam mortuorum *pro roſtris* laudationem refero. Hoc officium deceſſori ſuo Pio, optimo principi; ſed & uxori non optimæ, Antoninum præſtitiſſe memorant hiſtorici: fortaſſe & aliis, quorum non meminere: aut ſi non aliis ipſe, quin tamen aliis præſtantibus adfuerit ſæpiùs, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne incivilis eſſet, haud dubium. Καλῶν, pro, ἀναπαλῶν, ſimplex pro compoſito; qualia multa paſſim. Sed & τὸ καλεῖν, pro *invocare*, Heſychio notatum & Suidæ. Γίνεσθαι, verò, ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, *præſentem pro roſtris ſe ſiſtere*: cujus ſyntaxeos obvia paſſim exempla prætereo.

Ibid. lin. 8. Ὅταν δή ποτε καταλειφθεὶς] Scribe, καταλειφθεὶς: ὑπὸ θανάτου, ſcilicet ut lib. XII. cap. 7. Vide & XI. cap. 1.

τῷ

τῷ ἰδίῳ τέλει, &c. & mox, ὅπου ἂν καταληφθῇ, &c. Adi, sis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8. 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. καὶ ἡ τοι ἐκθυμιασθήσεται] Ita scribendum, non ἐκθυμιασθήσεται; ut perperam editum est. Εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἐκπύρωσιν in Deum ipsum resolutione, (de quâ tum Stoici passim, tum Origenes contra Celsum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia passim apud eruditissimum illum scriptorem, alibi fortassè aliquando sumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. x. cap. 7. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι, &c. Quia tamen Antoninus, non ἐκπύρωσιν, sed ἐκθυμίασιν hîc ponit, verius fortassè fuerit ad quotidianam mutatarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐκπύρωσιν, unam mundi totius esse substantiam, scisit Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ὕνλον ἀναφαίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ, *materiale omne in universi substantiam quam celerrimè evanescit*, non aliud videtur dicere, quàm quod hîc. Vertamus igitur, *& aut per halitum (siquidem una est rerum omnium substantia) resolvuntur; aut dissipantur.*

Pag. 172. lin. 11. ἢ ἔξω ἀπηρτημένη.] Xylander, *foris suspensam.* Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀπηρτημένην, significare, monendus opinor non est lector) *foris solutam, & vagam*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καθαρίθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίσασο τῷ ῥυθμῷ] ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ hîc, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ: cui contrarium, βαίνειν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, aliosque. Plato de legib. II. τάξεως αἴσθησιν uni homini concessam docet: duplicem autem τάξιν ille constituit: aliam τῆς κινήσεως τάξιν, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φωνῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri.* Ab hac eadem saltandi metaphora vox elegans ἐξορχεῖσθαι, pro, *prodere mysteria*, quæ à viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. καὶ ἡ περιπόρφυρος, τριχίνη προβαλλίς] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterùm, inter ea quæ vulgariæ plebis seu mentes insolitâ majestate percellere, seu oculos splendore maximo præstringere olim solita, primus apud sacros profanosque passim scriptores purpureæ vesti, (quæ Cassiodoro *sacra vestis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil in terris speciosius illo lumine, aut quod ad cœlestium siderum pulchritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignota est, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ἡ ἀλυργὶς (de colore ipso, pannóque ibi sermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μέγα καὶ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna, imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B.) non ex propria quidem, sed illorum, qui se nihil minùs quàm vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chrysostomus aliique passim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potissimum exemplo rerum apud homines pretiosissimarum vilitatem perstringit. Quod autem soli lanæ tinctura hujus honorem tribuit hîc Antoninus, (ut & Optatus Afer contra Parmen. lib. V. *sic alba lana regalem transit in purpuram*, &c.) non id præcisè & sine exceptione sumendum est. Nam & *serica* purpurâ tingi solita, exertè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucanda atque distrahenda purpura vel in serico, vel in lanâ, quæ oxyblatta, atque hyacintha dicitur*, &c. Boëthius de Consol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno.

Sed & Cassiodorus in eleganti vestis hujus Imperatoriæ descriptione, ut lanam, ita & sericum commemorat. lib. I. Epist. 11.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γὰρ ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, dicerem si scirem. At eum fuisse Xenocratem, in quem τύφῳ, sive, ut alibi Antoninus, σεμνοτυφίᾳ suspicio maxime caderet, ex Diogene Laërtio, qui σεμνὸν eum & σκύθρωπον fuisse, imò verò (quod hic Antonini verbum est) & ἀξιόπιστον σφόδρα, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & vetus proverbium, Σεμνοπροσωπεῖσθαι ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modestiâ vultus compositi Xenocratis effigiem superant.*

Ibid. lin. 5. 6. τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.] In hâc rerum divisione vox ἕξις non obvia vulgarique notione; sed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quisquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν. τὰ δὲ, ψυχήν. τὰ δὲ, λογικὴν ψυχήν. Λίθοις μὲν οὖν καὶ ξύλοις, ἃ δὴ τῆς συμφύσεως ἀπέσπασαν, δεσμὸν κραταιότατον, ἕξιν εἰργάσατο. ἡ δέ ἐστι πνεῦμα ἀναστρέφον ἐφ' ἑαυτό. ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων, &c. *Corpora quædam habitum, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem induisse. Lapidum igitur & lignorum, qua abstracta sunt à coalitu, vinculum validissimum Deus fecit habitum, qui spiritus est conversa reflectens in seipsum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, ista, ἃ δὴ τῆς συμφύσεως ἀπέσπασαν, malè vertit qui raro quicquàm malè, ὁ πάνυ Budæus, *quæ abstracta sunt à coalitu*: nisi τὸ, *coalescere*, ad ea quæ propriè aluntur, ut stirpes & animalia, ex vi τῆς ἐντροφίας, contra usum loquendi, per quem & lapides *coalescere* dici possint, restringas. Ego verterem, *qua nullâ naturâ continentur*: vel, *qua natura* (non latè sumptæ; sed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *sunt expertia.* Συμφυΐα enim hoc loco (etsi vulgò latius vox usurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψιλῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ ἠνωμένα, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. 1. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη; *spiritus, qui partes compingit & continet.* à Cononе autem, cujus verba ad pag 270. lin. 1. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. Sed ἕξις quid sit, cum de hâc rerum seu corporum divisione agitur, optimè discas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἑκτῶν doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἑκτὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ἡνωμένων. μόνον ἑκτὰ ἀπολείπουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατὸς, μηδὲν εἶναι ἑκτὸν, μήτε ὑφίστασθαι πνευματικόν τι ὂν ἐπὶ αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχοι, ὥστε ἐπὶ τινὰ ὑπόστασιν ἐλθεῖν μιᾶς ἕξεως. Quæ vir doctissimus sic vertit: *Stoici qui qualitates ἑκτὰ dicunt, in his solum ea collocant, quæ sunt unita; Quæ autem sunt copulata per contiguitatem, ut navis; & per distantiam, velut exercitus, in his nullum reperiri posse ἑκτὸν, nec unum aliquid spirituale supra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam subsistentiam veniat unius habitus.* Conferantur hæc cum Pomponii verbis, quibus hinc, in obscuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & divisionis explicatione vir summus, in Comment. Simplicii in Epictetum: sed in non paucis ausim ad secundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. 1. notata, & ibi Achillis Statii locum præclarissimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ τίμιον ὅτι τὸ διακπᾶσθαι] Contendantur hæc cum iis quæ à philosophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6. ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed fortassè si dicamus, fælicitatem optimum esse*, &c. disputantur. In re gravissimâ planè iisdem fundamentis innititur vir acutissimus, ut in quo sita sit hominis vera fœlicitas, ostendat. Non tamen opinor Aristotelem secutus hîc Antoninus; sed uterque potiùs Socratem, à quo primùm, (ut ex Platone & Xenophonte liquere possit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epist. 76. *Omnia suo bono constant: vitem fertilitas commendat*, &c. mox. *Id in quoque optimum est, cui nascitur, quo censetur. In homine optimum quid est? Ratio*, &c.

Pag. 180. lin. 9. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ φορᾷ] Confer, suadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis summam paucis verbis hîc expressam habes: si tamen auream conclusionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hic suppleas. ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. ἀνθρώπους δ' εὐποιεῖν; *Quid dum vivis ad beatitudinem tibi sufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem benefacere?* vel ex hujus ipsius VI. libri, (juvat enim tam sancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. εἷς καιρὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. *Vita brevis est: mortalis ævi fructus hic unicus, animus sanctus, & actiones bono publico consulentes.* Vide & suprà in lib. V. pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχέουσιν, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ κεφαλῇ ἐρράγεις πληγὴν ἐποίησεν] lego, τὴν κεφαλὴν ἐρράγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' ὅτε, &c. *Aliquis in palæstrâ, aut unguibus te laceravit, aut fregit caput.* [Quid tum?] *Plagam inflixit: non ideò tamen tumultuaris*, &c. Fortassè, τῇ κεφαλῇ ἐρράξας πληγὴν ἐποίησε, ab ἀράττω scilicet quod non minùs placet. Cæterùm, gladiatorum, seu athletarum exemplum hâc in re commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. III. cap. 14. sed paulo aliter, quàm facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, sed arti & tempestivæ prudentiæ adscribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut dispensare verius dixeris, quàm non irasci, aut patientem esse.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Aristoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. οὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver una hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & fælicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet.* Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longissima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius est) mortalis ævi vera fœlicitas est, aut in discrimine temporis, quod tam breve est etiam cùm longissimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μήτι κατεντευκόμ. προοίσῃ] Lego, μήτι κατ. ἢ προοίσῃ. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus est Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. sed & lib. I. cap. 12. ex arte scribendi, proprii & ipse nominis usus exemplo, morales elicit conclusiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πῶς ἀμόν ἐστι] Nescio an admirationi locus hic sit: & non potius per interrogationem legendum sit. Πῶς οὐκ ἀμόν, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantissimus, quem si non pari elegantiâ, at non paulo tamen fideliùs quàm Xylander, ita possis vertere: *Mors, cessatio est impressionis sensuum; raptationis appetituum; agitationis intellectus; & servitii, quod corpori exhibetur.* Ἀντιτυπίαν hîc accipio, ut cùm ἀντίτυπος (quod sæpe fit) pro simplici τύπος accipitur; nullâ præpositionis (cui alioquin contrarietatis aut dissidentiæ vis plerunque inest) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam suprà Antoninus (hoc ipso I. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) cùm idem vellet, opinor, quod hîc, simplici τυπῶσθαι usus est. Quia tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis ἀντίτυπος (nec subſtantivum ἀντιτυπίας aliter uſurpatum temerè reperire eſt) uſus eſt, quo præpoſitio ſuam vim obtinet; non repugno ſi quis malit ita vertere, ut fecit exquiſiti vir ingenii & judicii Commentar. in Perſ. pag. 437. *Mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuum.*

Pag. 192. lin. 1. ᾧ οἷος μὲν ἐν τῷ μίχρι] Scribo, ᾧ οἷος ἦν ἐν τῷ μ. &c. Et mox, παρὰ τὴν σ. ὤ. χρήζειν. nempe ut ita ſuppleas quaſi dixiſſet, καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν οἷος, &c. Niſi quis malit ut illud οἷος admirantis ſit; ᾧ οἷος ἦν, & qualis, quàm admiratione dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. ᾧ ἐξυπνισθεὶς πάλιν] videtur, τὸ πάλιν, hic redundare; quod tamen agnoſcit & Hæſchelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. ᾧ δεινὸν οἱ ὁ ἀρχιλίχων, ᾧ ὁ ἰαλγὸς] Iniquius hoc Antonini, æquiſſimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri poſſit, qui *ſordidis* eos artificibus, ut Xylander verterat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenſeat: me certè judice, qui ab ineunte adoleſcentia infirmiſſima uſus valetudine non uni Medico vitam ſecundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic diſtinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, ἰητρὸς, (verus & genuinus) φιλόσοφος, ἰσόθεος; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipſi Hippocrati, cujus ſcripta reconditiſſimæ ſapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non ſine ſacro horrore legendis, paſſim ſunt interſperſa? Sed iniquum ſit, Antonino noſtro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoiciſque locutus ſit, quibus quicquid ad moralem philoſophiam, aut θεολογίαν ſive Dei cognitionem non pertinet, vulgare ſordidumque. De priore, Seneca Epiſt. 88. *Pueriles ſunt & aliquid habentes liberalibus ſimile hæ artes, quas ἐλευθέρας Graci, noſtri liberales vocant. Sola autem liberales ſunt, imò (ut verius dicam) liberæ, quibus curæ virtus eſt.* De poſteriore, divinus Plato; in Sympoſio, pag. 1194. B. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα (de Deo & Dæmonibus illic ſermo) σοφὸς, δαιμόνιος ἀνὴρ. ὁ δὲ ἄλλό τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειρωνίας τινας, βάναυσος. *Quicunque harum rerum peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt, felix vir & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates, quæ manibus explentur, callent, βάναυσοι, id eſt, mercenarii nominantur.* Vide & quæ ſupra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctiſſimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodoſianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: Τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ ὑρατῆ δικαίως περιποιτηκίναι δικαίως φιλοσόφων παῖδες κηρύττουσι. Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ τὰ τῶν ἐπισυμβαινόντων ἀῤῥωστημάτων ἐκπορθοῦται διὰ ταύτης. *Scientiam medicam hominibus eſſe ſalutarem evidentia neceſſitatis teſtatur. Ideoque illam ex cælo veniſſe meritò prædicant philoſophorum filii. Natura enim noſtra imbecillitas, & morbi inſuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. τῇ κοινῇ ἡγεμονικῇ ὁρμήσαντα] Scribe, ὁρμήσαντος. i. βελεύσαντος: ut paulo poſt. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, Ἡ τῶν ὅλων φύσις ἐπὶ τὴν κοσμ. ὥρμησεν, &c.

Ibid. lin. 17. διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] Κένησιν, non κίνησιν, utraque Xylandri editio: qui tamen poſtremum iſtud in verſione ſecutus eſt. Ego verò κίνησιν, an κόλλησιν legi malim, nondum apud me ſtatui. Vocis κολλήσεως latus apud Græcos uſus; de quâ nonnulla non protrita, ὁ μακ. parens in Athenæum lib. x. cap. 19. Τὰ ἐξῆς, propriè & philoſophicè quæ dicantur, Metaphyſ. lib. XI. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Ariſtoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι ἀυτὸν. τῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑρατῶν πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συνέχειαν. *Porrò nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrena concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid eſt, alteri conſequens eſt, per motum* (vel, ſi κόλλησις magis arrideat, *adhæſionem*) *localem, conſpir. &c.* Confer cum lib. VII. cap. 7. Πάντα ἀλλήλοις, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα κατὰ νῦν.] Syntaxis verborum, ἔχειν, non ἔχει, poſtulat, quæ & MSti. Hæſcheliani lectio eſt. Venuſtè autem ludit in verborum καλὰ νῦν ambiguâ ſignificatione; quæ vel, *ſecundum Mentem*, ſeu *Deum*: *ut Deo gratum eſt*: vel, *ut tibi ipſi cordi*; ſeu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti poſſunt. Suidas in καλὰ νῦν conſulendus. Quæ ſequuntur, Ἔχει δ' ὅτῳ καὶ τῷ παυλι κατὰ νῦν τὰ ἑαυτῦ, cùm τῦ παντὸς ambigua ſit acceptio, poſſis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii res in iis quæ propria ſunt ipſius, ſælicitas ſua conſtat.* Tale quid & Ariſtoteles Ethic. IX. cap. 8. πᾶς γὰρ νῦς ἀιρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. *Mens enim omnis, quod ſibi optimum eſt, eligit.* Vide & quæ ſuprà in pag. 178. lin. 4. Ὡς τὰ φυλὰ, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. ςῆναι φάσιν πολεμίᾳ] Scribe πολέμῳ.

Pag. 196. lin. 11. οἷος ὁ ἰυλελὴς καὶ γελοῖος ςίχος] Chryſippi verba, Plutarcho περὶ τῶν κοινῶν ἐνοιῶν referente, hæc ſunt: Ὥσπερ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα (quod Antoninus hic ςίχον) γελοῖα φέρυσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μέν ἐςι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὥτως ψέξειας ἂν ἀυτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δ' ἄλλοις ὐκ ἄχρηςός ἐςι. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, quæ pro ſe nullius pretii, toti poëmati tamen aliquid venuſtatis addunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & ſtolida exagitet; Chryſippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Chriſtiani gentileſque, ſi hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἱλέῳοις ἀνθρώποις] Confer cum cap. 10. lib. IV. Ὅλι πᾶν τὸ συμβαῖνον, &c. Idem hîc velle Antoninum, quod ibi, vel τὸ, παραφυλάξας fidem faciat. Sed manca ſunt hîc ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, lineâ. Fortaſſe haud malè ita reſtituas: παραφυλάξας. ὅσα ἐκάςῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ἀυτῷ συμφέρει ὡς ἀνθρώπῳ, ἢ ἱλέῳοις ἀνθρώποις.

Pag. 203. lin. 10. Ἐι κυβερνῶνται οἱ ταῦται] Doctiſſimo Cantero non aſſentior, κυβερνῶνται, &c. corrigenti. Sententia ſine hac mutatione plana; & optima; Qui ſapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos eſſe ſolicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) χρεία ἐςι: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. Ἀυλὸς, *ipſe*, in proximis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; καὶ' ἐξοχὴν; de quo Suidas, Euſtathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. Διαδορατισμοὶ] Per διαδορατισμὸς hîc figuratè fervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium ſtudia innui puto. q. d. *digladiationes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. διαδορατισθέντες ἐκλίτασαι, *digladiationibus elati.* Ubi Xylander, *confoſſi perierunt*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, eſt locus Polit. IX. pag. 738. A. Βοσκημάτων δίκην (inquit) κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τραπέζας, βόσκονται χορταζόμενοι καὶ ὀχεύοντες καὶ ἕνεκα τῆς τῦτων πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρτίζοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασίν τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκτείνυσι δι' ἀπληξίαν. *Veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coeundoque ætatem conterunt, próque his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe, & cornibus ferreis, unguibuſque decertant, ſeſe invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

PAg. 209. lin. 10. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερὰ] De re vide lib. V I. c. 37. In verbis his alluſio ad vetus illud. Ἡράκλειον ἄμμα, *Nodus Herculeus*; qui olim ſacer. Conſulantur Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. 1. Περὶ εἱμαρμένης, de hac τῶν αἰτίων ἐπιπλοκῇ, καὶ τῷ ἄνωθεν, ut ipſe vocat, εἱρμῷ, multa ſubtiliter. Vide & ſuprà in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. ὅπως σε καλαληπτικῶς] Confer cum lib. V. cap. 6. Ἴδιον γάρ φησι, &c. Et hujus VII. cap. 24. τὸ ἐπίκοινον, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipſa in re καταληπτικῶς invenies, hic quoque cenſeres eſſe neceſſarium.

Pag. 212. lin. 13. ᾧ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν] Scribo, ᾧ φοβεῖ ἑαυτὸ, ὐκ ἄγει ἑαυτὸ εἰς ἀθυμίαν. niſi fortaſſe ἐπιθυμία latiori notione, pro πάθει qualicunque; ut cùm ψυχὴ ἐπιθυμητικὴ, in genere opponitur τῇ λογικῇ. Ita in loco Platonis de quo ſupra in IV. ἀι τῦ σώματος ἐπιθυμίαι.

Pag. 213. lin. 6. τὰ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνον] Hîc recolendum, quod ſæpius Antoninus inculcat, mentis unius eſſe prout his aut illis dogmatibus imbuta eſt, τὰς κρίσεις, & ὑπολήψεις formare; à judiciis & opinionibus pravis & falſis oriri τὰ πάθη, metum, luctum, alia, ἐν τῇ ψυχῇ, vel ut hic loquitur, ἐν τῷ ψυχαρίῳ; id eſt, in parte animæ ſenſitivâ & irrationali. His ita conſtitutis, de verbis cenſeo; τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνον ὐδὲν, ὐδὲν ἂν πάθῃ. (vel, ὐδὲ μὴ πάθῃ) ὐδὲ γὰρ ἄξεις εἰς κρίσιν τοιαύτην, &c. legendum eſſe. Ἄγειν εἰς κρίσιν, ut libro primo, ἄγειν εἰς ὕποιαν, & alia id genus. Verto, *Animula autem, quæ timere, quæ dolere ſola poteſt; quæ verò de timendi vel dolendi cauſſis nihil omninò poteſt opinari, nec illa quicquam patietur. non enim illam in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi ſcilicet aut timendi cauſſas habeat) *induces.* Hinc Stoicis, τὰ πάθη, κρίσεις, id eſt, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philoſophi dicunt quatuor eſſe paſſiones, duas à bonis, duas à malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duæ opiniones malæ ſunt; una præſentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bonæ ſunt; una præſentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. Ἐυδαιμονία ἐςὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν] Puto ſcribendum, ἢ ἀγαθῶν, bonum faciens: ut κακῶν, malum faciens; lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quiſquis eſt apud illum) in Ἐυδαιμονία, pluribus proſequitur, & vim argumenti ab ἐτυμολογίᾳ petiti notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apulejus, de Deo Socratis derivatum confirmant. Cicero apud Ammianum Marcellinum δαίμονα, *fortunam* videtur interpretari. *Fælicitas* (inquit) *eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur; fælix nullo pacto eſſe poteſt.* Haud multò aliter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅτ' ὀλβίῳ, ὅτε πενιχρὸς,
Οὔτε κακὸς, νόσφιν δαίμονος, ὅτ' ἀγαθός.
Nemo hominum neque dives, neque pauper,
Neque malus ſine fortuna, neque bonus eſt.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus malusque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. poſtremis verbis. De vocis δαίμονος variâ notione, vide ſupra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. Τὸ ἐπίκοινον, &c.] In hac ſectione quædam in textu præter inſtitutum correcta, quæ operis typographicis adſcribi verat Xylandri verſio. Moneo igitur te lector, ᾧ τὸ τελευταῖον: & mox, ᾧ συναίσθησις τῇ ἁμαρτάνειν, utramque Xylandri editionem exhibuiſſe. Confirmandæ verò correctioni verſionique noſtræ en tibi locum unum aut alterum ex Senecâ. Epiſt. 90. poſtremâ: *Multum autem intereſt, utrum peccare aliquis nolit, an neſciat, &c.*

& mox, *Virtus non contingit animo niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur; & in optimis quoque antequam erudias, virtutis materia eſt, non virtus.* De Clem. II. 2. *Quid ergo eſt propter quod bene factis dictiſque quàm familiariſſimum eſſe te cupio? ut quod nunc natura & impetus eſt, fiat judicium.* De vita beat. c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes; non ideo tamen quiſquam fœlicia dixerit, quibus non eſt fœlicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. ὅτι πάντα νομιστὶ] Quò ſpectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laërtii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ δὲ ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενόν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. *Sunt autem quæ ille opinatus eſt iſta. Principia omnium eſſe atomos atque inane: cætera omnia opinandi incertitudine niti.* Et ibidem rurſus pagina ſequenti; Ποιητὰ δὲ, νόμιμα εἶναι. φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. *Quæ verò fiant eſſe legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laërtius, Democritum credidiſſe, fortuitum atomorum concurſum (ô inſanum! ſi verè credidit) primam rebus originem dediſſe. exinde, quæcunque facta ſunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) diſpenſari. Fortaſſè ſcripſerat Antoninus, ὅτι π. νομιστὶ ἔχει. εἰ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα. vel, εἰ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα; quæ caſu ſcilicet & concurſu atomorum; *at ſufficiat id tibi meminiſſe,* (cupidus aſſertor providentiæ, undique libenter arripit quod ſuæ ſententiæ faveat) ὅτι τὰ π. νομιστὶ ἔχει, ἢ δὴ λίαν ὀλίγα, *aut pauca ſaltem quæ ſecus*; ut Xylander in Notis & verſione.

Pag. 219. lin. 1. ἢ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι] Scribo, ἢ σκεδασμὸς, εἰ ἄτομοι. εἰδ' ἕνωσις, ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις. Solet Antoninus τὰς ἀτόμους, & τὴν ἕνωσιν, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. Ἤτοι κυκεὼν, &c. Ibi vides, (ut & alibi ſæpe) poſitis atomis σκεδασμὸν inferri. Nam ſi vita, contextus, ſeu concurſus (συγκριμάτιον alicubi nuncupat) atomorum; ſequitur ut mors mera ſit atomorum earundem diſperſio & diſſipatio. Si verò ἕνωσις ſtatuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus adminiſtratur; tum mors vel σβέσις, (ſi vera illorum opinio, qui quamvis agnoſcebant providentiam, animam tamen ſtatuebant eſſe mortalem) & ſpiritus extinctio; vel μετάστασις, ſeu tranſlatio, ſi ſecundùm alios ſit anima corpori ſuperſtes. Vide lib. V. cap. 33. τί ἐν περιμένεις, &c. & lib. VIII. c. 25. τούτων ἐν μεμνῆσθαι, &c. Mox, ἀπόληψιν vocat obfirmatam animi conſtantiam, quâ doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad ſe quaſi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hac occluſionis notione in uſu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολέσῃ: *poſtquam ſemel ſe occluſerit*; vel ut ſignificantiùs, quàm Latiniùs loquar, *cùm ſemel, omni interdicto ſibi cum corpore commercio, ſe ſequeſtraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur noſtra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro αὐτὴν ἀποκλύσας, αὐτὴν ἀποκλείσας legentium, cùm ἀπόληψις, & ἀπολαμβάνειν, à medicis & aliis, per ἀπόκλεισιν, & ἀποκλεῖσαι exponantur: & τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖν, quod hîc; non aliud, quàm quod ibi πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.

Pag. 222. lin. 7. καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ] Ita Lugdunenſis editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expreſſa. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex II. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ: *& officiumne faciat viri boni, an ſecus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν κάτω] Omiſſa neſcio quo caſu in textu verborum iſtorum interpretatio: *Tanquam ex ſuperiori aliquo loco intuendum eſt, &c.* Xylandri utraque editio ἄνωθεν κατὰ ἀγέλας, &c. quod ſi quis malit, quàm τὸ, κάτω quod hîc editum, judicio ſuo fruatur. Senſum certè nos expreſſiſſe, ex aliis ſimilibus locis præſtare poſſumus; ut lib. IX. cap. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, &c. *Intuere deſuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. cap. 24. Τρίτον, εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς μετατρέψαιο τὰ ἀνθρώπεια, &c. *Tertium, ut velut in altum procul à terra ſubvectus humanas res deſpicias*, &c.

Ibid. lin. 7. καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκριμένον] Mundum ex contrariis conſtare, pulchra Oratorum & Poëtarum obſervatio eſt. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aqua pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Credidi aliquando pro, *vapor humidus, calor humidus*, in Ovidio ſcribendum eſſe: ſed poſtea non Lucretium tantùm qui ſæpiſſimè; ſed & alios quoque melioris notæ ſcriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hîc, ita plerique alii in elementis diſcordem hanc concordiam oſtendunt. Quàm verò latè pateat hæc obſervatio, doceat vel unus in aureo (digniſſimo certè ob exquiſitam ſapientiam, niſi vetaret argumenti ſublimitas, quod vulgò notius eſſet) Metaphyſicorum Fragmento Theophraſtus. Ibi cum τὴν ἅπασαν ὑσίαν ἐξ ἀντικειμένων, his aut ſimilibus aliis verbis, conſtare non ſemel pronuntiet, eò & Euripidis de virtutis & vitii, proſperorum & adverſorum in vitâ humanâ vinculo & viciſſitudine notiſſima verba, cap. 7. referri poſſe cenſet. Sed verba Euripidis, quæ manca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita reſtituenda ſunt.

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἰσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις, ἥν' ἴχνη καλῶς.

Sejungier non poſſunt à bonis mala.
Sed eſt eorum, ut res habeant ſatis benè,
Commixtio quadam.

Atque hîc (quod ut bonâ Lectoris cum veniâ mihi liceat oro) libet aliquantiſper non tam præter argumentum, quàm præter inſtitutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino ſanè, non malo ſapientiæ magiſtro, navabitur hæc opera; ſed ipſiſſimo tum ſapientiæ omnis, tum ſalutis auctori fontique CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Chriſtiani hominis & Jeſuitæ, non malitia, (abſit) aut impietas, ſed importuna ſuſpicio ſacratiſſimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate inſtructi depellemus. Themiſtius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Chriſtianum Imperatorem ob ſancitam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Pariſienſis a. d. 1618. editio ea exhibet: Ἀγαστὸν μὲν οὖν καὶ τὰς ἄλλας τῷ νόμῳ προσῆκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα. μάλιστα δὲ, οἷς οὐκ ἐφίησι μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὑ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέους, ἢ μὰ Δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἑκάστῳ ἁπάτη καὶ φενακισμὸς παραπέπηγε, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανεία, καὶ εὐσέβειαν ἀγυρτεία. καὶ διὰ τοῦτο, τὰς μὲν προάγει, τὰς δὲ κωλύει, &c. *Atque cùm cæteros omnes divinum Imperatorem noſtrum amare de ea lege plurimùm oporteat, tum eos potiſſimùm, quibus non modo libertatem tribuit, ſed & jura ipſorum explicat, nihilo ſanè Empedocle deterius,* (*non veterem illum Empedoclem intelligo.*) *Rectè enim illud novit, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo eſſe poſitam, ita ut & magnificentiæ perſonam præſtigiæ & impoſturæ pietatis aſſumant. Propterea cùm alias promoveat, alias tamen prohibet*, &c. Hîc Petavius Jeſuita, Themiſtii editor & interpres, queſtus in Notis de loci obſcuritate conjecturam hanc proponit, Chriſtum à Themiſtio per Empedoclem deſignari, *quaſi ſe ille perinde ut Empedocles Deum haberi voluerit, eoque ipſo ſuo conatu mortem ſibi arceſſiverit, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦτο ὅπερ ἤλεγεν εἶναι* (quæ Tatiani de Empedocle verba) κατεψεύδετο. Hâc ſuâ conjecturâ propoſitâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hac qua dicit ſententiam pati poſſint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conſceleratum dictum elegantiſſimis hiſce ſcriptis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occaſionem oblatam de viro non optimè de Caſauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis ſincerum bonum eſſe, cui malum vel apertum & manifeſtum, vel ſpecie boni fallens annexum non ſit, ex adverſo (τὴν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίαν, *rerum humanarum oppoſitum invicem ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortaſſe alludens) oppoſitum; eamque vetuſtiſſimam fati ſeu providentiæ legem eſſe, tot ex antiquis ſunt qui obſervant, ut quis non dixerit, quàm quis dixerit, invenire difficilius ſit. Ut igitur Platonem, Theophraſtum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Diodorum Siculum, Dionem Chryſoſtomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Chriſtianum, aut ſemi-Chriſtianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, alioſve cujuſcunque generis omnes omittam: Themiſtius ipſe jam ſuprà Orat. III. aliis verbis eandem ſententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Petavii Interpretis brevitatis cauſſâ contenti hîc erimus) *Sanè unumquodque eorum quæ in hominum vitâ ſunt bonorum, periculo ſemper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque eſt contrarii penitus expers ac ſincerum: Nec abſurdè quidam ſcenicus poëta dixit, Nullum in vita bonum eſſe, quod Radice ab unâ, qualis arbor, prodeat; Sed ſemper illi quod malum eſt, adnaſcitur.* Laudat igitur Themiſtius Imperatoris Edictum, non eo ſolùm nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, ſed quod eâdem lege quâ id permittebat, grande iſtud arcanum (θεσμὸς ipſe vocat appoſitiſſimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philoſopho, primum animadverſum & literis proditum, de boni malique confinio, & indiſſolubili nexu diſertis verbis executus ſit; aut ſi non diſertis illè verbis, at ipſo tamen effectu propoſitoque legis (ſaltem ut Themiſtius propoſito ſuo ſerviens interpretatur) inſinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, Περὶ ἐυθυμίας, pag. 473. F. teſtis; Παλίντροπος, inquit, ἁρμονίη κόσμου, ὥσπερ λύρης καὶ τόξου. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καθαρὸν ἤδη, ἠδὲ ἀμιγές. *Ut enim lyra aut arcus nervi, ita mundi quoque concentus viciſſitudine quadam intenditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil ſinceri, nihil puri eſt.* Et mox poſt laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophraſtus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. Οὐ γὰρ (ὡς ὁ Μένανδρός φησιν)

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθὸς.

ἀλλὰ μᾶλλον (ὡς Ἐμπεδοκλῆς) δίττοί τινες ἑκάστου ἡμῶν γενόμενοι. παραλαμβάνουσι καὶ καθέχοντες παῖδες καὶ δαίμονες. *Non enim verum eſt, quod dixit Menander:*

Unicuique, in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magiſter totius
Adſiſtit.

Sed Empedoclis probanda potiùs eſt ſententia, qui unumquemque noſtrùm, poſtquam eſt natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis geniiſque docet. Et poſt prolatos Empedoclis verſus (verbis, ut pleraque ſunt Empedoclis, non uſitatis quidem, ſed id tamen ipſum quod Themiſtius hîc, non obſcurè, ſi quis attendat, inſinuentibus) ita pergit: Ὥστε τούτων ἑκάστῳ σπέρματα τῶν παθῶν ἀνακεκραμένα διδύμοιν ἡμῶν τῆς γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχούσης: *Quarum omnium ſemina cùm ortus noſter ſecum tulerit, ideóque vitæ magna ſit inæqualitas*: cætera apud ipſum legantur. Themiſtii ſententiâ ſic expoſitâ, & extra controverſiam poſitâ, de verbis videamus; quæ etſi longè aliter accipienda quàm voluit interpres, minimâ tamen & ferè nullâ mutatione ſic ſcribenda cenſeo,

seo; Ἄγασθαι μὲν οὖν καὶ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τὰς ἄλλας; quod tamen ferri poteſt, nec ſententiæ quam volumus incommodat) τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα μάλιστα δὲ οἷς (id eſt, τούτων, vel ἐκείνων, οἷς) ὁκ ἐφίεσι, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia quæ lege illa continentur, tum præcipuè quòd non ſolùm religionis libertatem indulgeat, ſed & æternas illas leges à Deo latas non minùs peritè, non ille* (Imperator ſcilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, ſeu ἐπίζευξις eſt dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quàm vetus ille Empedocles explicet.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκοσμήσαντι hoc loco pleniùs intelliget, qui conferet cum iis quæ multa ſcribit in hanc ſententiam author libelli quantivis pretii, (Ariſtoteli vulgò adſcripti) De Mundo, quibus nihil dici poteſt venuſtius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τὶ ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκως, ἀδιαφθείρεται. *Propterea mundus ex principiis contrariis conſtitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βροτοῖσι καὶ ποτοῖσι] Xylandri utraque editio. Καὶ σίτοισι καὶ πότοισι, (11. ed. πόλοις) καὶ μαγγανεύμασι. Nos quod editum eſt (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραμ. πρὸς Ἀπολ. prompſimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: ſed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καββαλικώτερος] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Λάκαί τινι ἡττωμένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶπέ τις, Ὁ ἀνταγωνίσης, ὦ Λάκων, ἐγένετό σω κρείσσων. Οὐμενοῦν, ἔφη, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti, colluctator tuus te fuit melior, nequaquam, inquit, ſed dejiciendi peritior.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] Dubito an ſenſum ſim aſſecutus; certè vocem διάφορον longe aliter exponi poſſe non ignoro: ſed ut hìc magis quadret, quî poſſit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνετὸν] Erit aliquis fortaſſè qui malit συνεσὸς: quod mihi non diſplicet. Nihil tamen temerè mutandum cenſeo.

Pag. 230. lin. 4. εἰ βλίπων] Scribe, ἐμβλέπων: ut & in Manuſcripto Hæſcheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ὅτι γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἐστιν] Scribendum puto, (quod & verti) λογικὴ, non ὑλικὴ. Paſſim iſta, τὸ λογικὸν, (ſive, νοερὸν) & τὸ κοινωνικὸν, (ſeu, quod perinde eſt, πολιτικὸν) conjungit Antoninus. Ita paulo poſt, cap. 68. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς. *Etenim ſemper mihi præſens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & ſocialis.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζῶν νοερῷ καὶ κοινωνικῷ, καὶ ἐνόμῳ (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quid ergò expeto ulterius, quàm ut illud quod impræſentiarum ago, opus ſit animantis rationalis, ſocialis, eademque cum Deo ipſo lege agentis.* Vide & hoc ipſo lib. cap. 72. Ὁ ἂν ἡ λογικὴ, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τοὺς ἀπανθρώπους] Dubito vulgari ſenſu ἀπανθρωπίαν hìc velit Antoninus; an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum ſit, οἷον οἱ ἀπάνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθ. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgò laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre reor æquum maximè; Ut malum malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philoſophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipſe evadas.

Pag. 236. lin. 6. ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἔστι] Scribe, ἢ ἃ λογικὰ (vel, ἢ τὰ λογιστικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Poſſis etiam ita, ἢ ἃ λογιστικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ ratione prædita, & (inter Dei creaturas) præcipua, ea ſunt utique circa quæ*, &c. Sed meo judicio non ita benè.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

IBid. lin. 12. φιλόσοφον] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos ſcriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; ſed multò plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obſcuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri poſſit. Partem occupavit nuper vir Clar. (quem honoris & obſervantiæ cauſſâ nomino) Deſiderius Heraldus, in doctiſſimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia ſuperſunt, quibus alibi fortaſſè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσα δήποτε ὡς ἡ φύσις] Editum priùs, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φ. βιώσει: pendente & imperfectâ ſententiâ. Senſum rectè Xylander (niſi quod ὅσον δήποτε, *quantumcunque id erit*, plus minúſve ſcilicet, omiſit) expreſſit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ἐκ τῶ π. ζῆσαι καλὰ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσων πρόνοιαι, καὶ δυλεία πόσων.] Lego, ὅσων παραίνοια, καὶ δυλεία τόσων. vel, ὅσοντιε ἀνοίας (vel, ἀγνοίας) καὶ δυλείας τόσων: in eam ſententiam quam in textu expreſſimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν δυλεύειν τινὸς ἀγνοίας, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ ſublimitate, vel rerum bello geſtarum magnitudine per illuſtres, cum philoſophis comparationes elegantiſſimæ non ſine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τὰ πάντα τῦ δὲ] Xylandri utraque editio, τὰ πάντα. τῦ δὲ πρὸς αὐθ. male; ſed longè pejus, quod in verſione ſecutus eſt. Corrige, τὰ πάντα τῦδε πρὸς, &c. Sed & ſuperiori lineâ, μὴ εἰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν, non ut ex Xylandro editum, μὴ εἰ τὸ πρὸς ἓν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Διηκεῖς καὶ ἐπὶ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut aſteriſco notaret ut imperfectum, ſolâ pravæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia paſſim) ſanavimus: his tantùm exceptis, quod pro θαυμαστὸν ἢ ξένον. ut in utraque Xylandri editione, θαυμαστὸν ἢ ξένον, &c. edimus: & pro μέμνησο ὅτι ὥσπερ, &c. (quod tamen etiam in Hæſcheliano codice repertum nobis) μεμνήσομαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuſcripto libro quo uſus eſt reperiſſe, tum ex verſione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum iſtorum, μεμνήσομαι ὅτι ἀναγκάζεται ἅπας ποιεῖν, importunâ illâ quidem nec ferendâ, ſed quæ tamen fortaſſè à verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repetitione, non improbabilis ſuſpicio.

Pag. 243. lin. 10. εἰ μὲν γὰρ δύνασαι] Defectus in his, qui ſupplendus ex Hæſcheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc ſcriptura: εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωτον. εἰ δὲ τῦτο μὴ δύνασαι, τόγε πράγμα αὐτὸ. εἰ δὲ μηδὲ τῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ. &c. Nec puto, hìc quidem, aliter Xylandrum in ſuo codice reperiſſe; ſed ab operis typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commiſſum; ab iis, ad ſecundam editionem, quæ fœdiſſimè & ipſa contaminata eſt, ex incuriâ & inadvertentiâ tranſmiſſum. Fundus mihi hujus ſuſpicionis tum ipſa Xylandri verſio, cui in his verbis planè cum Hæſcheliani codicis ſcripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidiſſe comperi; de quo plura dicemus ad libri IX. initium. Vide & ad ejuſdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. εἶτα ἔπιθι τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, εἶτα ἔπιθι τὰ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia iſtiuſmodi, in quibus non unius hominis mors ſpectanda proponitur: exempli cauſſâ Pompejos.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis verſione; quam ſecundis ejus cogitationibus præferendam cenſui. in poſteriori ſiquidem quod antea verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *ut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompejis, urbe, jam anteà lib. IV. cap. 48. Antoninum egiſſe, πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, &c. non me latet: at huic loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompejis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illuſtres, etiam poſt illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν] Legendum (quod qui ſuperiora conſideratè leget, agnoſcet) ἀπολαβεῖν ἐπίτρεψον: cujus lectionis veſtigium exhibet Epictetus Hæſchelianus, in quo non ἀποῤῥαγὴν, ſed (quod & hic reſtituendum) ἀποῤῥαγίνλι: ut quod cum ἐπίτρεψεν ſcilicet, non cum ἐποίησεν (quod vetat ſyntaxis) copulandum ſit.

Ibid. lin. 21. ἕκασ@ τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον] Locum hunc potius imperfectum quàm corruptum ſuſpicetur aliquis, & ſine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμεις εἰς ἕκασον τῶν λ. ἐσχίδασεν ἡ τῶν λ. φ. Verbo σχεδάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illa dolia quæ poëtarum ingenioſiſſimus & ſapientiſſimus alicubi deſcribit; ſed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Heſiodus, author fabulæ; tum alii verbo σκεδάσαι ſolent uti. Cauſſa voculæ, εἰς, omittendæ, præcedens dictio in εις deſinens: omiſſâ illâ, quia non conſtabat ſententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non malè fortaſſè, Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυν. διένειμε ἑκάστῳ τῶν λ. σχεδὸν ὅσον, &c. Τῦ διένειμε omittendi eadem hìc quoque cauſſa fuerit, ſcripturæ cum præcedente δυνάμεις affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μήτι νῦν παρακάθηται] De Pantheâ, mariti loculo, ſeu (ut Petronius) *arca* aſſidente, fuſè Xenophon. De cæteris quos nominat hìc Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλίπε κρίνων φησὶ, σοφωλάτοις] Fortaſſè, σοφός τις, vel σοφώτατα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ ſenſitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νῦς. σώμα]@ αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νῦ δόγματα. *Corpus, anima, mens, corporis ſenſus ſunt, animæ affectus, mentis decreta.* & hoc ipſo cap. primis verbis, Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως καὶ τὴν ζωτικῆς φύσεως. *Porrò & vegetativa anima quicquid impedimento eſt.* ζωτικὴν autem, à φυσικῇ & νοερᾷ diverſam conſtituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμῆσαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἡ τῦ ὅλε φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν: *de mundi creatione ſecum deliberavit.* Vide & ſupra ad pag. 192. lin. 3. Dicit igitur Antoninus; Ὁρμήσαι]ι tibi aliquid accidit quod ὁρμῇ tuæ obſtaret? Sanè ſi ὡς λογικὸς, vel ὁκ ἀπροαιρέτως, (tale enim aliquid ſubintelligendum eſt) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. ſine legitimâ ὑπεξαιρέσει & exceptione: vide quæ ſupra ad lib. IV. cap. 1.) ὥρμας, jam verè quatenus es rationalis aliquid mali paſſus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις; ſi verò τὴν ὁρμὴν, & ὁρμῆσαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Poſſis etiam ad τὸ ἴσχημα referre. Si verò τὸ ἴσχημα populari notione intelligis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γίνηται σφαῖρ@] Cum mens aut animus σφαῖρ@ ſive σφαιροειδὴς ſemel eſt, idem ſemper eſt, nec ullâ vel internâ, (τῶν παθῶν) vel externâ fortunæ vi de ſtatu ſuo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. XII. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταπεινωμένη, ὀρεγομένη, συνδυομένη, πλυρομένη] Ad morem demiſſiſſimè ſupplicantium alludit opinor Antoninus prioribus duobus verbis. Non enim ſolùm in terram abjicere ſe, ſed & corpus totum porrigere (ut alibi fuſè peculiari de Adoratione

ne tractatu, docemus) ſoliti, qui demiſſiſſimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quàm barbaro, ſupplicabant. Τὸ συνδυομένη, quod Xylander ita reddit, quaſi συνδιαζομένη reperiſſet, *contractus*, vel *ſuppreſſus* verti poteſt. Seneca. *In amiſſione cariſſimorum neceſſarius morſus eſt, & firmiſſimorum quoque animorum contractio.* Idem alibi, *Qui ſe latis rebus non inſtravit, non adverſis contrahit.* Sed hoc potiùs συσίλλεται, quàm συνδύεται. At idem alibi cum *ſupprimere ſe ac deſcendere* dicit, τὸ συνδύεσθαι videtur in animo habuiſſe. In ſapientem, &c. cap. 10. *Non dubiè enim contemptum ſe judicat, & hic morſus non ſine humilitate quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Chriſtianis aliùd) *evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τῶν δυσχεραινόντων καὶ σχετλιαζόντων τὸ πάθος exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hic adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκτείνεσθαι (quæ propria τοῦ ὀρίγεσθαι ſignificatio) τῷ ἴσως συνηρέχειν καὶ συνιζάνειν (l. XI. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. VIII. cap. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσι ἐπισύρειν, &c.

Pag. 258. lin. 8. φύε σεαυτὸν] Malim, φύει σεαυτὸν. non enim τὸ φύομαι, quod ſciam, ſolet activè ſumi.

Ibid. lin. 12. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ὅ, τι πίφυκεν] Τὸ πρὸς, quod operarum negligentiâ præteritum, ex utravis Xylandri editione revocandum, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ἃ, τι πίφυκεν. *Qui cur mundus factus ſit non intelligit*, &c. Proximâ lineâ, ὁ δὲ ἔν τι: vel ὁ δὲ ἔν τινι τούτων: vel, ᾧ δὲ ἔν, τι τούτων ἀπολείπει, corrigendum.

Ibid. lin. 15. τῶν προλόγων ἔπαινον φεύγων ἰδίαν] Scribo, τῶν προτάσεων ἔπαινον φεύγων ἢ διάκων, εἰ &c. Φεύγων ἢ διάκων tum apud hunc noſtrum alibi non ſemel, tum apud alios plurimos ut τεχνικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè ſolita. Dixit autem eleganti βραχυλογίᾳ, τὸν ἔπαινον φεύγων καὶ διάκων, pro ψόγον φεύγων ἢ ἔπαινον διάκων: ut 1. ad Cor. 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: & *tunc laus erit unicuique à Deo.* ἐπαίνου ſolius meminit Apoſtolus, cùm ἔπαινος ἢ ψόγος ſententia poſtulet. Si quis ἔπαινον hic τῶν μέσων, quæ tam in malam quàm bonam partem capi poſſunt, eſſe malit, (Heſychius certè, ἐπαινὸν, ἐπαινετὸν, vel δεινὸν & φοβερὸν interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἐπαινεῖν aliquando pro recuſare aut averſari ponitur, id aliunde eſt.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

PAg. 262. lin. 6. πρεσβυτάτην τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων] Deficit hic integra linea & ſententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Hæſcheliano exemplari poſtliminiò revocabimus. Scribe igitur, πρεσβυτάτην τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ περὶ τὴν αὐτὴν θεόν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων, &c. Hunc autem defectum, non à manuſcripto Xylandri codice, ſed ab operis primæ editionis (quem in ſecundâ editione non animadverſum & ſuppletum, malum factum) conſtructoribus aut extruſoribus potius, manaſſe, ex ipſâ Xylandri verſione, quæ cum Græcis plenis & perfectis καλὰ πόδα conſentit, conſtare contendenti queat. Vide & ſuprà in lib. VIII. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. φερόμενος παρ' ἑαυτὸν] Τὸ παρὰ hic αἰτιατικὸν eſt, ut infrà cap. 6. παρὰ τὴν ἑκτὸς (ut in Notis ibi correximus) αἰτίαν. & c. 30. παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν. Ita & Plutarchus τὸ παρ' ἡμᾶς. De plac. philoſ. cap. 27. Περὶ Εἱμαρμ. Quod igitur in his ἐκτὸ τέναντία (ita enim debuit excudi) φ. π. ἑ. valet τὸ φερόμ. παρ' ἑαυτὸν, id alibi reperias, τῇ γνώμῃ φερομ. i. e. proprio conſilio, ſeu, proprii arbitrii vi & impulſu, nullâ fati neceſſitate: lib. XII. c. 23. poſtremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις] Talem creationis ἀρχὴν conſtituebant Stoici, cui tanquam ſemini rerum omnium naturalium ortus & occaſus, mutationes & viciſſitudines qualeſcunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ neceſſitate incluſa fuerit. Hanc ἀρχὴν, *mundi originem*, Seneca nuncupat loco quem ad Victoris de Antonino teſtimonium inter Teſtimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ ſupra lib. IV. in pag. 103. lin. 3. de λόγοις σπερματικοῖς. Antoninus igitur hic verbo χρῆσθαι præſenti ſic uſus quaſi Deus hodiéque ſuper his occuparetur, vulgatam loquendi conſuetudinem ad ſcita philoſophica revocans & exigens, hæc addit de ἀρχῇ Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ familiâ placitis & definitione adamuſſim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco ἀπολόμως & ſine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum planè ſic credidiſſe, ſed animo vacillaſſe, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendiſſe, ex lib. VII. c. ultimo: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις. &c. & lib. VI. cap. 44. Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσατο, &c. & ſimilibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia diſputatione. Καὶ οὐχ' ἅπαξ πολὺ τοῦτο μαχωμένου (Deus nimirum) ἐν ἀρχῇ τινι χρόνου ἀπίσης τοῦ προνοεῖν, ὥσπερ ἂν τις ἄνθρωπος ἀρκισθείη τῇ νομοθεσίᾳ. ὥλε γὰρ, &c. *Neque cùm hæc initio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam à providentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim*, &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitioſam Græci textus interpunctionem, & vitioſiorem Græcorum verſionem.

Pag. 262. lin. 24. Χαριέστερα μὲν] Xylander vertit quaſi ſcriptum eſſet, Χαριέστερον μὲν ἦν ἂν, ἄγευστον, &c. quæ fortaſſe vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. μὴ ὀλοσχερῶς μηδὲ ὠσικῶς] Vox ὠσικῶς Suidæ explicata μετὰ εἴσης: rectè. Τὸ ὀλοσχερὲς, ambiguum; cui interdum τὸ καλὰ λεπτὸν, interdum τὸ ἀκριβὲς opponitur. Poſſis igitur & hic ſi velis, vertere, *negligenter: incuriosè: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. ἰδιωτικὸν παράπαγμα ἀψικάρδιον.] Hæc minùs uſitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquiſſimus ille certe, quicunque, & facundiſſimus) verus auctor eſt, explicanda ſunt. Ibi igitur poſt quædam de morte, quaſi quæ verè nihil, & ideò timenda non ſit, ſubtiliter illata, ita argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Σὺ μὲν ἐκ τῆς ἐπιπολαζούσης ταύτης λεσχηνείας τὰ σοφὰ τοῦτα ἔρρησας (ἐπεὶ θεῖον γάρ ἐστιν ἥδε ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειράκια διακεκοσμημένη) ἐμὲ δὲ ἡ τέρψις τῶν ἀγαθῶν τοῦ ζῆν λυπεῖ. καὶν πεθανεῖσθαι τούτων λόγους ἄρτι προλήψῃς, ᾧ Σώκρατες. ὡς ἐπεῖνε γὰρ ὁ τῆς ἀποπλανῶντος εἰς ἐνεργείας λόγων, οὐδὲ ἄπτεται τοῦτα τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν κομψὴν ῥῆμάτων ἀγλαϊσμὸν ἀνύτει, τῆς δὲ ἀληθείας ἀπαδεῖ. τὰ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων ὡς ἀνέχεται, μόνος δὲ ἀφεῖλε τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquiſita depromis ex garrula illa arte quæ ſubtilibus concluſiunculis nunc ſpeciosa eſt* (*illinc enim petuntur nuga ineptiæque verborum ad adoleſcentium animos eludendos comparatæ*) *at me illud angit atque excruciat, quod vita commodis deſtituar: atque utut probabiliorem hac orationem crepueris, Socrates, hic me ſemper ſcrupulus urit. Mens enim gravioribus cogitationibus diſtracta, ornatæ orationis ſplendore minimè capitur: neque hæc ipſa quidem eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe, ſibique conſtant: ſed quantò magis ad oſtentationem ornatumque orationis ſunt compoſita, tantò longiùs abſunt à veritate. Morbi verò illarum concluſiuncularum decipulas ferre nequeunt, ſed in iis demum acquieſcunt, quæ ad animum poſſunt penetrare.* Ab iſtis igitur ἄπτεται τῆς ὁμοχροίας, & καθικέσθαι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψικάρδιον. Sed quid ἄπτεσθαι τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe*, id huic loco ineptiſſimum judico. Scio quid viri Græcè doctiſſimi de ſignificatione hujus vocis. At non ab illis, ſed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco conveniat interpretatio. Illi ὁμόχροια eſt externa corporis ſuperficies, cutis, & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνέχειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ait Herodotus de Lydorum & Medorum in firmandis fœderibus ritu, lib. I. pag. 33. E. ἐκτεῖναι τὰς βραχίονας ἐπιλάμαντας εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχωσι ἀλλήλων. *Poſtquam brachiorum ſummam cutem ſecuerunt, mutuum ſanguinem delingunt.* quod eadem de re loquens, lib. IV. pag. 279. C. τύψαντες ὑπίατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ σώματος. *Percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis.* Eſt igitur εἰς τὴν ὁμοχροίην, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, ſic tamen ut ſanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick*, Apage igitur imperitam correctionem, εἰς αἱμορρόην. Sed & de voce ὑπίατι, de qua parum ſibi conſtare fatentur interpretes, quæ mea ſententia ſit exponerem, niſi aliò feſtinarem. Ἀψικάρδιον, Senecæ, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus uſque deſcendit*: cui opponit, *quæ ſummam tantùm cutem ſtringunt*, vel, *rumpunt.* Etiam vox Antoniniana παράπαγμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, ſunt & iſta, κἀγὼ τὰ τοῦ κόσμου παθήματα παραπήξασθαι εἰς τὸν ἀιῶνα. Serrarius verò quàm pueriliter in iſtorum verborum verſione labitur! Sed nos non id nunc agimus.

Ibid. lin. 10. ἡ ἐμπεφυρμένη] Ἐμπεφυρμένη ſubſtantivè, ut εἱμαρμένη: niſi fortaſſe ſubſtantivum ψυχὴ, quod exciderit, reſtituendum ſit. Plato in Phædone, pag. 50. C. ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῖν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ. *Quamdiu corpus habemus, animúſque noſter tanto malo erit admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. πρὸς πᾶν τὸ π. τὸ ἐκ τῆς αἰτίας σ.] Scribo, πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον, Infrà, cap. 31. ἀταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα, &c. *Mentis tranquillitas tibi ſit in eis, quæ ab externa cauſſa proficiſcuntur*, &c. Vide & ſuprà in pag. 262. lin. 14. φερόμενος, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. ὅσα ὀρ. κἀμὲ ἔμψ. πάντα. Ὅσα] Malim, ὅσα ὀρ. κἀμὲ ἔμψυχα. Πάντα ὅσα, &c.

Pag. 268. lin. 17. πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως] Expende ſequentia, & ſenſum poſtulare, ni fallor ego, judicabis ut ſcribatur, πᾶν τὸ κοινῆς ἀλόγου ἢ ν. φ. vel, τὸ κοινῆς ψυχῆς ἢ ν. φ. Confer cum lib. VI. cap. 14. εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, &c. & lib. XII. cap. 30. μία νοερὰ ψ. &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus ſeve animæ ſeve mentis eſt particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. κἀγὼ ἐν διεσπάσθαι τρόπον τινὰ ἕνωσις] Non ἁπλῶς, ἕνωσις, ſed τρόπον τινὰ ἕνωσις, ait Antoninus: cautè & doctè, ut omnia. Nam propriè & præciſè loquendo τὰ ἐκ διεσπάσθαι σώματα ex veteris philoſophiæ placitis illis opponuntur, quæ ἡνωμένα proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γαμικοῖς παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπάσθαι λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σῶλον καὶ σφαῖραν. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti poteſt: cujus hæc verba; *Tria autem genera ſunt corporum. Unum quod continetur uno ſpiritu*, (vide quæ jam ſuprà, in pag. 176. lin. 5. 6.) & *Græcè* ἡνωμένον, *i. unitum* vocatur, *ut homo, lignum, lapis*, & *ſimilia. Alterum quod ex contingentibus*, h. e. *pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod* συνημμένον, i. e. *connexum* vocatur, *ut ædificium, navis, armarium. Tertium quod ex diſtantibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Aſtronomis ἑκτὸς & ἄκρον diſtincta, quorum illud σῶμα ἡνωμένον; hoc autem ἐν διεσπάσθαι; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit Conon

Conon ὁ μαθηματικὸς, i. e. Aſtronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinoſque verbi *Mathematici* notio) ſeu aſtrologus. Sed quia magni in veterum ſcriptorum lectione uſus eſt vetus hæc rerum corporumve diviſio, & adeò non obvia, ut etiam doctiſſimis interdum viris parum perſpecta videri poſſit, ipſa Statii, ſive Cononis potiùs, verba præſtat hic apponere. Παρεληφησε δὲ Κόνων ὁ μαθηματικὸς σώματα λέγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως πεπερασμένα περιέχεται, οἷον λίθος, ξύλον. ἔστι δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. συνημμένα δὲ, ὅσα οὐχ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως διέστηκε, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πολλῶν σανίδων. ἡ δὲ ἐκ πολλῶν λίθων σύγκρισις. διεστῶτα δὲ, ὡς χορός. τῶν δὲ τοιούτων διάφορα αἱ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀφωρισμένων σωμάτων καὶ ἀριθμῷ λεπτῶν, ὡς χορός. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. εἴη ὖν ὁ μὲν ἀστὴρ, σῶμα ἡνωμένον. τὸ δὲ ἄστρον, ἐκ διεστώτων καὶ ἀφωρισμένων. ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑαυτοῦ δείκνυται. *Conon mathematicus obſervavit corpora dici, qua uno habitu unita contmentur, quale lapis, lignum. habitus verò eſt ſpiritus corpus conſtringens. compacta autem quacumque uno habitu non vinciuntur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus aſſeribus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. diſtantia verò ut chorus. talium autem duæ ſunt differentiæ. nam illa quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. illa autem ex indefinitis, ut populus. ſtella igitur eſſet corpus unitum. ſidus autem ex diſtantibus & definitis. numerus enim ſtellarum per ſingulas ſit manifeſtus.*

Pag. 273. lin. 22. νεκρὸς βασάζοντα, ὥστε] Suprà IV. cap. 41. ψυχάριον εἰ βασάζον νεκρον, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Animula es, cadaver geſtans, ut dicebat Epictetus.* Cætera quò ſpectent, compertum non habeo. An ita fortaſſe meliùs, ὥστε ἐνεργέστερον περιστεῖν. Τὸ, &c. *Ut tantò cadant* (unde & πτώματα, *cadavera*) *operoſius.* Hoc ſi placet, Τὸ τῆς νεκύας aliquid alludit, quod vel in Homericâ νεκύᾳ, vel in notâ aliqua ſolennique næniа.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ἐντελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα] Erunt fortaſſe quibus obſcuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde ſuſpecta. Ego quod hic mihi præcipuè propoſitum, textum integerrimum in me recipio: ſenſum autem ſi non obvium, certum tamen eſſe, & qui clariſſimus, ſi in illum vacaret hic inquirere, reddi poſſit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων] Πραγμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. x. cap. 13. & 17. Quod ſi ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & converſationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὴν πολυτροπίαν, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἄϊδιον αἰῶνα] Ità rectè puto habere; & ut ita putem, ſimilia Antonini loca collata faciunt. Neſcium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον αἰῶνα, excuſum eſſe.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Cenſeo Antoninum ſcripſiſſe πρὸς τῶν θεῶν, *per deos*; uſitatâ (etiam Arriano ſæpe) adjurationis formula. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præceſſerit, de ſimplicitate erga Deos ut hîc agat non opportunum ſatis videtur. De ἁπλότητι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & X. cap. 32. Μηδενὶ, &c. Opportunè autem per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VIII. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. ὅτως εἶσι χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκῃ] Scribo, ὑποκρίνει, συναγελάζεται, βόσκεται; aut συναγελάζει, βόσκει; abſolutè & intranſitivè, ut vulgò loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinoſque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγελάζεσθαι, & πρίφεσθαι, & ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα, ut naturâ affinia ſimul poſita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἢ θηρίων δ.] Næ θηρίων & merum prodigium vox θηριώσαι hoc loco, ſive ſententiam, ſive ſyntaxin & verborum contextum reſpicias. Si conjecturis locus eſſet, multa in mentem (ut αἰσθησάσαι, ἐλευθερῶσαι, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri poſſint. Sed conjectura plus quàm probabilis, vocem totam ut ſpuriam & irreptitiam, εἰς κόραξας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imò quicquid ſubſtituas, tale erit, ut melius abeſſe poſſit, ſi ſequentia expendas. Secundò, Xylander in ſuo ~~codice non videtur inveniſſe~~, ~~ut ex~~ verſione conjicio. Tertiò, in Manuſcripto Codice Hæſchelii non omninò comparet, cujus hæc ſcriptura eſt, Ἤτοι εἰδὼν δύναται αἱ θεαὶ, ἢ δύναται. Valeat illa ſanè, dices fortaſſe; ſed quid tamen huc illam primùm intruſerit, libenter ſcirem. Dicerem, ſi divinus eſſem; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, ſed ut à vero non alienum mihi venit. Scripſerat fortaſſe aliquis ad oram tam inſigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum. Σημείωσαι. cætera quivis facilè conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφράττεσθαι] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos ſibi oblini, & obnubi patitur, totumque ſe facit alieni juris. Heſychius καταφράξας ψυχὰς, τὰς ἐπεσκοτισμένας, καὶ μὴ τὸ μέλλον εἰδύας, *animas obtenebratas, & quod futurum eſt neſcientes*, (quod ab hoc quod diximus non valdè remotum eſt) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum poteſtate* tales *eſſe* dicuntur à Latinis) morigeri ſunt & obſequentes. Poſſis etiam fortaſſe ad vincula & ligaturas, & id genus alia ſeu medicorum ſeu chirurgorum propiori ſignificatione referre. Porrò ejuſdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epiſtola, quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam ſcripſiſſe perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res eſt, quæ à prudenti lectore, ne ſibi ab infami impoſtore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuſcul. Quæſt. lib. V. *An Epicuro qui tantum induit perſonam philoſophi*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

Pag. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλητικῆς καὶ στρητικῆς διαθέσεως] Pro στρητικῆς haud dubito fore qui στρεκτικῆς præferant, quod nec mihi improbatur, ſi affectum illum animi, quo φιλεῖν & σίργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimur, intelligamus. Poteſt tamen & vulgata lectio retineri, ſenſu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 15. Οὐδ' ὡς ὁ ἐλατητικὸς ἑαυτῷ, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τὸ φαιδρὸν, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Ita utraque Xylandri editio; ita citant & viri maximi; ſed omninò ſcribendum, Ἤτοι ἄτομοι, ἢ φύσις. Ita conſtanter Antoninus iſta opponit. lib. IV. cap. 3. ἀνατεώραμεν τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concurſu*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἄνωθεν δὲ ἴσθι ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦντα. *quin & altiùs rem repete, vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίως ποιῷ ὀφεῖν ὄντι] Senſum in verſione expreſſi, quem è verbis commodiſſimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *in individuo*, ut loquuntur, reſurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium deſiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hîc paucis, id Origenes apud illos pluribus proſequitur & confirmat verbis. Verba ſic non malè ſcribi poſſe conjicio: προσπλέκει. τῷ ἰδίως ποιῷ ὀφὶν φύσει (vel ὄντι, id eſt, ὄντως, *reverâ*) πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον. Quid ni enim, ut φθίνον & φθινόμενον, δύνον καὶ δυνόμενον & id genus alia non pauca nullo diſcrimine, ita & λεγόμενον (etſi non occurrat exemplum) pro eo quod magis uſitatum λῆγον? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poteſt & τὸ λεγόμενον, (*de quo nunc agitur*) in eandem ſententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. καὶ ἀπολλύεις ταῦλα τὰ ὀνόματα.] Scribo, καὶν ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα ταχέως, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἤτοι γὰρ ἐλῄσας, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ab Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Hiſtorici. Porrò re benè geſtâ quàm ſoleant victores milites *ad ſuperbiam ferociamque & immodicum*, ut apud A. Gellium Cato, *modum* inſoleſcere neminem latet. Vanam igitur illorum ſuperbiam & inſolentiam ridet hic fortiſſimus idemque prudentiſſimus Imperator: non quò quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut juſtitiæ inter homines tuendæ cauſſa ſtipendia merentur, (quid enim vel ad præſens tempus, vel ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius?) & propriam ſalutem publico poſtponunt bono, detractum velit; ſed quòd eis plerique qui caſtra ſequuntur ſint moribus, ut prædam potiùs venari, quàm quid æquum aut iniquum, quid publicè proſit aut obſit, ſpectare videantur. Quod ait Antoninus, *ſi dogmata eorum ſpectes*, indè eſt, quia non è factis, ſed ex opinionibus quæ ad faciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè fortis, niſi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula ſubeunda non impetu temerario aut naturali temperamento, ſed certâ ratione promptus & paratus eſt. Hinc & Seneca de fortitudine, Epiſt. 85. *Non eſt enim fortitudo inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio. Scientia eſt diſtinguendi, quid ſit malum, & quid non ſit; diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt.* Cæterùm ut olim *latro*, qui nunc miles apud Latinos; ita in ſacro Codice, Gen. x. 9. גבר-ציד, *robuſtus venator*, (quod Græcis Bibliorum Interpretibus γίγας; κυνηγὸς) pro ſtrenuo bellatore. Quæ fortaſſe ipſa fuere verba veteris Phœniciæ Inſcriptionis, quæ verbis Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita redditur: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃστοῦ, ἀπὸ Ναυῆ. *Nos fugimus à conſpectu robuſti bellatoris, filii Nave.* Certè λῃστεία ſive captura hominum, venationis ſive θήρας ſpecies & ab Ariſtotele Politic. l. I. cap. 50. conſtituitur. Vide & Habac. cap. I. verſ. 15, 16. ubi *hamus, ſagena*, & *rete*, de numeroſo qui omnia longè latéque vaſtet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & à mutuis cædibus avertendos plus conferat, diſputat, ſi bene memini, Plutarchus tractatu, Terreſtria an aquatilia animalia ſint φρονιμώτερα, ipſo initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐυμενῶς] Ἐυμενῶς, an, ἐν μόνῳ, vel, τὸ ἓν μόνῳ ſcripſit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9. ubi in eadem re vox ἐυμένεια.

Ibid. lin. 14. ἄριστον γὰρ καταλυγχάνειν τούτῳ] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à ſcopo propriè ſignificat; vel ad uſum forenſem formularum iſtarum καταλαγχάνειν, & ἐκπίπτειν, ſeu ἀποπίπτειν τῇ δικαίᾳ, pro cauſſa ſuâ cadere, &c.

Pag. 302. lin. 2. οἷος ἀνδρομούμενος καὶ γαυρούμενος] Ἀνδρομοῦσθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino noſtro plura, eò tamen inclino, ut ἀγοραμομεῖσθαι non ἀνδρομοῦσθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oſcitantibus lapſu, ſcripſiſſe putem. Major enim ſoni (neque tamen illa magna) quàm ſcripturæ, ſi quis attendat, ſimilitudo. Dionyſius Halicarnaſſeus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν ἁπάσας πως παρὰ τοὺς πλεῖστα τῶν παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμους. *Commiſſa verò eis*

eis ſunt multa ac magna res ; ſuntque maxima ex parte Gracorum ἀγορανόμοις, id eſt, fori & rerum venalium arbitris, ſimiles. Præterea Ædilitatem non ſplendidiſſimum tantùm & latiſſimi per ſe imperii magiſtratum fuiſſe, ſed & ad ſummos honores viam ſtraviſſe, notum eſt. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperioſum eſſe. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Euge edictiones (alii, *dictiones*) *adilitias hic habet quidem:*
Mirúmque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.

pro quo paulò antea dixerat, n. 31.

Baſilicas edictiones, atque imperioſas habet.

Pag. 303. lin. 4. ſ. μήτι δ' ἔτω] Scribe, Μήτι δ' οὐχ' ἔτω.

Pag. 304. lin. 7. 8. τὰ τῦ Πλάτωνος, Σηκὸν ἐν ὄρει] Plato in Theætero. Citat & Theodoretus, Epiſc. Therapeut. lib. 1. & ultimo. Σηκὸς, eſt purum putum Hebraicum סָךְ vel סֻכָּה: quod ideo moneo, quia radix Hebraica סכך optimè convenit cum Græci verbi quod hic eſt, περιβάλλεσθαι, ſignificatione. In ſequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguam verbi βάλλειν ſignificationem, quod ut propriè (nec id aliunde quàm ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari ſignificat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipſo libro, cap. 11. ἔδ' εἰς νῦν βάλλεται; tum ad ſermonis uſum transfertur: unde πρόβλημα; pro quo ſimplex hic βλῆμα poſuit Antoninus. De ſcopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus ſuprà, in lib. 5. pag. 164. lin. 8. Ὄντε τραγῳδὸς, &c.

Pag. 307. lin. 11. ὅμοιον καὶ ὁ εἰμώζων, &c. τὴν ἔνδεσιν] Manuſcriptum Hæſchelii meliùs ὅμοιον. Non aliam autem hic ἔνδεσιν intelligit Antoninus quàm quæ Sancto Paulo vocem magni affectus expreſſit, Ταλαίπωρος ἐγω ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτυ τύτυ; *Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa paſſim philoſophi; ſed ut rivuli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus ferè Phædon hujus eſt argumenti; pauca ex multis, quæ ſufficiant huic loco, proferemus. Παραλαβὸν τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην δὲ ὥσπερ δι' εἰργμῦ (quod Sanctus Paulus, δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι, 1 Cor. 13. 12.) διὰ τύτυ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλινδημένην, καὶ τῦ εἰργμῦ τὴν δεινότητα καταδῦσα, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστὶν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλήπτωρ εἴη τῷ δεδέσθαι. ἠρέμα παρακμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ, ἐνδεικνυμένη, &c. quorum verborum hæc ſumma eſt: *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, in eo quaſi in ergaſtulo vinctam & captivam degere; in ejuſmodi ergaſtulo ignorantia tenebris, quæ ex innatis corporis cupiditatibus & libidinibus oriantur, obſeſſam, non tam res ipſas quàm rerum umbras & falſas ſpecies, oculis, non ſuis, ſed corporeis & fallacibus aſpicere. Animæ ſic laboranti & oppreſſæ, quæ conſoletur, & pro virili ſuccurrat, occurrere philoſophiam.* Idem ibidem verbo ἐνδεῖσθαι (unde Antoninianum hic ἔνδεσις) non ſemel utitur. *Alligationem* autem, verſionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis uſitatum. At idem alibi, *alligatos* inter, *adſtrictos*, & *aſtrictos* hâc ipſâ in re ſubtiliter diſtinguit: ſed nobis has verborum minutias excutere non hic animus. Ad rem quod attinet ipſam, non eò trahendus Antoninus, quaſi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut ſuſpiria illis & querelas exprimat; cui enim magis quàm ipſi Antonino, ut ex his ejus libris agnoſcimus? ſed ut illos, qui queri contenti, & iniquitatem fati miſerabiliter accuſare, animo deſpondent ignavi, & auxilia à ratione & philoſophiâ verâ, quibus in libertatem ſe aſſerant, petenda, nulla ſibi provident: qui de ordine mundi malè exiſtimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *malunt Deos, quàm ſe.* Κλινίδιον autem eſt *lecticula lucubratoria*, ut Suetonius in Auguſto loquitur; de quâ conſulantur ibi, ſi quis plura de eâ noſcere velit, eruditiſſimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ] Scribo, καὶ ὁ πάσχων αὐτὸς; non αὐτὸ.

Ibid. lin. 25. Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ita ſcribo cum priori Xylandri editione, non ut in ſecunda (repugnante tamen & illic ipſa Xylandri verſione) δεδηγμένῳ. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, ſed ἰχυρογνωμοσύνῳ, ſuper hoc loco velitatio fuit, cum ille multa comminiſceretur, & quidvis potius, ſi δεδογμένῳ non placeret, quàm δεδηγμένῳ reſcribi debere acriter contenderet: ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram eſſe lectionem, ſed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cùm enim rabidi morſus ea vis ſit, & ex tantilla cauſſa tam prodigioſi ſæpe conſequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope ſit, quod magis admiratione dignum ſit; non potuit Antoninus ſanæ rationis & philoſophiæ ſummam ad immutandos & quaſi transformandos animos vim & efficaciam aptiori alia ſimilitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum poſſint in vita communi docturus, hoc ſimili uſus eſt. Addebam præterea non Antoninum ſolum ſic loqui, adducto Luciani (aut quiſquis autor eſt illius Dialogi) ex Philopatride, ſeu Διδασκομένῳ loco, Ἐδήχθην γὰρ τοῖς παρὰ σῦ λόγοις, ὡς ὑπὸ κυνὸς λυτ]ῶν]τος. *Morſus enim ſum verbis à te modò dictis, perinde ut à cane rabioſa.* Sed hæc & id genus alia hominem adeò non movebant, ut nova multa comminiſci non ceſſaret, quibus ſententiæ meæ, ut rebatur ipſe, abſurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti ſumus. At ecce tibi poſt aliquot annorum inter nos hâc de re ſilentium, bonum factum, veniunt inexpectatò literæ, quibus errorem ſuum agnoſcit, & herbam, quod ajunt, ultrò porrigit, nuper enim incidiſſe ſe in ipſiſſimum (qui mihi in mentem non venerat) Platonis locum, quem Antoninus his verbis reſpexiſſe minimè dubitet. Platonis quem indicavit locus hic eſt, in Convivio extremo, pag. 1203. F. Ἔτι δὲ τὸ τῦ δηχθέν]τος ὑπὸ τῦ ἔχιος πάθος καὶ μὲ ἔχει; quo expoſito, pergit; ἐγὼ ὖν διέδηγμέν]ος τε ὑπὸ ἀλγειν]ίρυ, καὶ τὸ ἀλγεινότατον (Serranum enim interpretem non audio, qui ἀλγινοτάτυ in margine corrigit; multò minùs quod in verſione ſecutus eſt, amplectendum cenſeo) ὧν ἄν]ις δηχθείη. τὴν καρδίαν γὰρ ἢ ψυχὴν, ἤ ὅ, τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάσαι πληγείς τε καὶ δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, ὁι ἔχ]ονται ἐχίδνης ἀγριώτερον, νέυ ψυχῆς καὶ μὴ ἀφυῦς ὅταν λάβωνται, καὶ ποιῆσαι δρᾶν τε καὶ λέγειν ὁ]ιῦν. καὶ ὁρῶν ἂν Φαίδρυς, &c. *Præterea, ut qui à vipera morſi ſunt, haud aliter & ego affectus ſum, &c. Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morſus; & ea parte morſus qua una acerbiſſimis eſt obnoxia maximè doloribus, ſive cor, ſive animum, ſive quomodocunque id appellandum ſit, ſaucius cupidſtate in philoſophia ſermonum, qui acrius quàm vipera mordent, & occupant, ſi quando attigerint juvenilem animum, qui non penitus ignarus ſit: compellantque ad quicquid tandem ſit faciendum atque dicendum, ac intuens Phædros*, &c. Similitudinem quam Plato duxit à morſu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (eſt enim λύσσα & ὑδροφοβία de morſis à cane rabioſo, propriè; ut ex Galeno conſtat & Dioſcoride) morſu petere maluit, ſed eadem utrobique ratio ſimilitudinis, eadem verbi δηχθῆναι metaphora. Ita factum eſt, ut qui prius ſententiæ meæ acerrimus oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio confirmator eſſet ἀναπίῤῥητος. Cæterùm ratio ſimilitudinis clarior erit, ſi verba Antonini ita ſuppleantur; Ut qui à cane rabioſo morſus eſt, niſi tempeſtivè curetur, his inter alia argumentis affectum ſuum prodit, quòd ſolito triſtior & pavidior (*vigilia & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa*, ait Sennertus inter ſigna diagnoſtica. *Demorſus ſolito triſtior & cogitabundus eſt, hominum conſuetudinem conſpectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagioſis. πονηρὸν βλέπει καὶ συγκότερον τῦ συνήθυς; *torvum ac ſoliste triſtius intuetur*, & mox quibuſdam de ὑδροφοβίᾳ interjectis, καὶ τινὲς μὲν φίγγυσι τὴν αὐγὴν, τινὲς δὲ τρύχονται συνεχῶς. *ex hoc mali genere correptis ſunt qui ſplendorem lucis refugiant, alii aſſiduo dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioſcor. Θηρ. c. 1.) evadat, tandemque morbo confirmato in ὑδροφοβίαν incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & inſaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad ἀφοβίαν & ἀλυπίαν quantum momenti ſit in humanæ fragilitatis conſideratione, docent & illa ſancti prophetæ: *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcit?* Eſ. 51. 11, 12. & alibi: *Quieſcite ab homine* (ne vos odio gratiáve ſuâ veritatem afficiat) *cujus ſpiritus in naribus eſt: nam quanti* (qui talis) *æſtimandus eſt?*

Pag. 313. lin. 1. 2. ἐπιφημῦντα] Manuſcriptus Hæſchelii ἐπευφημῦντα.

Pag. 314. lin. 7. Οὐδὲς ἐστιν ὅτως ἄνυπνος.] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ ſpiritum adeóque in extremo ipſo agone ſpirituque, propoſiti tenax Antoninus fuerit, teſtis (ſi ſtamus ejus teſtimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipſo, periiſſe, ſed medicorum, qui Commodo ſucceſſuro gratificari ſtudebant, immani ſcelere & perfidia: Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non tantùm diſſimulaſſe, ſed ne filii parricidio ſublatus videretur, militibus & tribuno poſtremis verbis ipſum commendaſſe. Dionis verba ſunt hæc lib. 71. pag. 814. E. Τῇ ἑπ]αικαιδεκάτῃ τῦ Μαρτίυ μετάλλαξεν, οὐχ' ὑπὸ τῆς νόσυ ἣν καὶ τότε ἐνόσησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὡς ἐγὼ σαφῶς ἤκυσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μέλλων ἂν ἀποθνήσκειν, τῦτόν τε τοῖς τραπιῦσιτις παρεκατέθετο, (ἐ γὰρ ἤθελε δοκεῖν ὑπ' αὐτῦ θνήσκειν) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αὐτῦτί ἔφη, Ἀπίλθε πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα. ἐγὼ γὰρ ἤδη δύομαι. *Deceſſit è vita decimo ſeptimo Martii die, non morbo quo laborabat, ſed (ut ego certò accepi) peremptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque eſſet morti proximus, Commodum militibus commendavit, (nolebat enim videri, ut mors ſibi ab illo afferretur:) tribunoque militum teſſeram poſtulanti reſpondit; abi ad orientem, Ego enim jam ad occaſum commeo.*

Pag. 315. lin. 13. ἐκεῖνο ῥητορικὸν] Vide quæ ſupra ad pag. 38, lin. 3. Μηκέτι καθ' ὁρμὴν, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

Pag. 318. lin. 12. Ὡδῆς ἐπιτερπῦς καὶ ὀρχ. καὶ π.] Capitolinus in vita Marci; *Amavit pugilatum, luctamina & curſum, & aucupatus, & pilâ luſit apprimè, & venatus eſt*; non exercitii tantùm cauſſâ; ut cenſent ibi viri docti, ſed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere eſt. Non enim eo nomine ſibi ipſe ſuccenſuiſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitaſſet, ſi tuendæ modò valetudinis cauſſâ illa adhibuiſſet. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non diſſimili, alia quamvis in re, conſilio conferet. Ita ille de ira lib. II. cap. 28. *Maximum remedium eſt ira, mora. Nec ab illa pete initio ut ignoſcat, ſed ut judicet: deſinet, ſi expectat. Non univerſam illam tentaveris tollere: graves habet impetus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* Alibi de paupertate loquens, vocat hoc, *artificium diducendi, cùm ſingula ſuſtineri poſſunt, quæ collata non poſſunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. Κατὰ μέρος, &c.

Pag. 319. lin. 5. μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ:] *Obſtinationem* Chriſtianis Martyribus à gentilibus objici vulgò ſolitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. I. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocatis, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veſtras, non ignem, non tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſemus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum morti genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum eruditi*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. x. 97.) ad Trajanum notiſſimâ. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eundem planè quem Antoninus hîc adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. *περὶ ἀφοβίας.* Παράταξιν etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem ἔντασις ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. *Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία:*] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemoratos,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem famæ, qui iſta omnia in Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & libet, videbit: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. ſ *Ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δὲ*] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quædam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abruptus tranſitus. Maluimus tamen, ut in aliis non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox *ὁμοθαμνεῖν*, non obſcura illa quidem, non tamen hactenus alibi mihi reperta. Malui autem, *ex eodem ſenticeto*, quàm aut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *tò ſentire ex ſenticeto,*

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. n. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac conſertis haud ſecùs in animo, quàm ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua proprietates rerum maximè conſectatur) eadem radix שׂיח & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. *οἷόν· ὁ Φωκίων ἐκεῖνος*] An ad Phocionis peculiare aliquod dictum factúmve; qualia ſingulari bonitate condita Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus vitam & mores univerſos, cùm adeò bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, *χρηστοῦ* cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vitâ potius intelligo.

Ibid. lin. 8. *ἄνθρωπος τεταμένος*] Ita prior Xylandri editio: at in poſteriori mutatum in *τεταγμένος*. Ego illud, ut *ἐμφαλικώτερον*, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hâc ipſâ in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; *ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῷ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον ἠῒ ἐυάρμοστον. Quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.* Si cui *τὸ τεταγμένος* (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arrideat, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulò ſuprà *τὸ ἐπὶ τῇ φύσει*, ſcribo, *τὸ ἐξὶ τῇ φύσει.* ut *τὸ*, pro *ὅ*, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. *γεγράφθαι ὀφείλει ἐυθὺς ἡ φωνή*] Scribo, *γεγράφθαι ὀφείλει. ἐυθὺς ἡ φρήν* (ex quo notior vox *φωνὴ*, quæ nihili vox hîc eſt, manavit) *τοιοῦτοι ἔχει, ἐυθὺς*, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, conſcientia eminebit in vultu. Conſcientia,* Senecæ; quod Antonino *φρήν.*

Ibid. lin. 9. *ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος σκάλμη ἐξὶν*] Quæ Xylander in hunc locum notavit, conſultò prætereo. Σκάλμη ex Heſychio vel Julio Polluce, gladiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin *σιδηροφορεῖν* erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. *Λυκοφιλία* verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primùm (nec ſcio an quis alius poſtea) editæ; dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos *γένμαιος χάριν*, unicum *ἐπιμύθιον* (quia Neveletus in Notis fruſtrà tentavit) correctum hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. *Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ κακοῦργοι ὅταν περὶ* (γρ. παρὰ) *τοῖς εἰδόσι κοπρίνωνται, ἀνόητοι τῶν ἐπιτευγμάτων* (γρ. ἀνόητοι τῶν τεχνασμάτων) *καθίστανται. Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis inutiles fiunt.*

Pag. 330. lin. 12. *πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται*] Etſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivius; quia tamen ſunt qui in re tam clarâ offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: *Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγουμένως πράττεται. τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν. τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν. τὰ δὲ κατ' ἔντασιν.* quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ aguntur partim præcipuè ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe aguntur*) *partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſa, partim ex inſtituto vitæ*: malim, *ex obſtinata, animi*, vel, *propoſiti tuendi firmitate*, ut idem ſit Arriano *κατ' ἔντασιν*, quod Antonino ſupra, *κατὰ παράταξιν.* Vide quæ nos ibi. Anaſtaſius Sinaita *ἐν Ὁδηγῷ*, ſeu, *Duce via*, Cap. II. §. ultimo, *περὶ οἰκονομικῶν: Λέγομεν πάλιν οἰκονομικῶς καὶ ὅτι γίνεταί πρᾶγμα ἢ πάντως ὀφείλει γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκατάβασιν, καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν. Secundò, per diſpenſationem aliquid fieri dicimus; quando fit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri. fit autem, quia quis intuitu ſalutis ad aliorum imbecillitatem ſeſe demiſit & accommodat.* Hinc illa Stoicorum, non verè aut vitioſè mentiri qui *κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, ἢ κατὰ τὴν τῆ συμφέροντος προόρασιν, ἢ καθ' ἄλλας οἰκονομίας τῆ βίῳ πολλὰς, in militia contra hoſtes, aut aliâ aliquâ neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſitò aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. *Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς*] Τροπὴ eſt verbum Platonicum, *μίσει*, quod tam in bonam (ut hîc ex cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quàm malam partem ſumitur. *Inclinationem* aut *converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus*, *ſtatus*, *temperamentum*, & id genus alia, *διάθεσιν* potiùs exprimant. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſè, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimùm, cùm animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob ambiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſâ Lugdunenſi editione) *ἀπαλπτεῖον*, aut *ἀπαλοπτεῖον*, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, *ἀπολπτεῖον* ſcribendum. Vide quæ jam ſupra in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. notata ſunt. At lib. x. pag. 296. lin. 8. ubi 1. Xylandri editio (quod & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlatum) *ἀπολείψεται*, ex II. corrigendum eſt, *ἀπαλείψεται*. Eſt quidem fateor & *ἀπολείπεσθαι* verbum probum, & Antoninianum; ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. *ἀλλὰ μόνα καθὰ φύσιν*] Scribe, *ἀλλὰ μόνα ἃ κατὰ φύσιν.*

Ibid. lin. 10. *ἰσότητα καὶ θεοσέβειαν*] Scribe, *ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια* hîc *ἰσοδυναμοῦσι:* quibus *ἡ δικαιοσύνη* non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib. XII. cap. 1. *πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην.* Quid autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. *Ὁσιότητα* autem *καὶ δικαιοσύνην*, verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio. ſæpe enim pro clementiâ, aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceroni tamen eſt ubi *θεοσέβεια* propriè *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus *τὴν ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων* eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multò aliter & Cicero de Nat. D. lib. II. *Quæ contuens animus, accipit ab his cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, cui conjuncta eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per *δικαιοπραγήματα* crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes *συλλήδδην* comprehenduntur, ut notat Ariſtoteles ex veteri parœmiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. V. cap. 1. Poſſumus tamen illa, *πρισβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων* ſubtiliùs exponere, lib. XII. cap. 1. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. *Ὥσπερ γὰρ οὐχ' ἡ πάντων*] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed confer cum lib. IX. cap. 22. *Τρίχα*, &c. & l. X. cap. 6. *Εἶτε ἄλογοι*, &c.

Ibid. lin. 18. *Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης*] Archelaum fortaſſè voluit dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

NOTÆ IN LIBRUM XII.

Pag. 349. lin. 3. *σφαῖρ& κυκλοτερὴς κονῇ περ.*] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, *δίνῃ περιήγει γ.* optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari.

Præſtantiam *τῆς σφαίρας* Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen *κονῇ*, (aut metri cauſſâ *κόνῃ*) pro quo Turnebus *τὸ δίνῃ* ſubſtituit, aſſenſum cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſupra in Antonino lib. VI. cap. 38. *κόνησις*; quod fortaſſè & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. *Περισχήματ& κόσμε*, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius authorem, & ita ſcribit: *Σφαῖρος κυκλοτερὴς μόνῃ περιήγει χαίρων.*

Pag. 350. lin. 11. *πρὸς τὸ θεῖον ὕπτερ σ. θεμ.*] Haud aliter multò Sanctus Pſaltes pſalmo 50. (vel ut Græci 49.) v. 5. *Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, qui icerunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. *εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοι*] *Δικαιότατοι*, i. e. clementiſſimi, *χρηστότατοι*: quâ notione *δίκαι&*, Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. 1. *Δίκαιός εἶ Κύριε*, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè meriti Patricii Junii *φιλοτιμίᾳ* debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. *Τοιαῦτα τὰ πραγ.*] Fortaſſè *Δεῖ αὐτὰ τὰ πρ.*

Pag. 353. lin. 7. *Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμ.*] Confer, ſuadeo, cum Senecâ, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabili lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 12. *εἰ δὲ καὶ ἥμαρται, ὅτι καλέκρινεν*] Scribo, (ut in

in verſione reddidi) ὅτι μὴ καλίκριον ἑαυτὸν: & ad internos malæ conſcientiæ aculeos & lancinationes, ſive ut Tacitus, *laniatus & ictus*, quibus nihil vel optari poſſit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si iratus, demus illi ſpatium, quo diſpicere quid fecerit poſſit. Se ipſe caſtigabit. Denique dabit pœnas. Non eſt quod cum illo paria faciamus.* & ibid. cap. 26. *Maxima eſt enim facta injuriæ pœna, feciſſe: nec quiſquam gravius afficitur, quàm qui ad ſupplicium pœnitentia traditur.* Plura in eandem ſententiam Plutarchus, Περὶ ἐνθυμίας. Sed & Ariſtoteles de malæ conſcientiæ tormentis in genere præclariſſimè Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω] Superioribus, contra quam eſt in utraque Xylandri editione, annecto, & ſententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod ſequitur, Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν. i. e. *univerſum mundum animi cogitatione complecti.* & ibidem εἰς ἅπασαν τὴν γῆν βλέπειν. Si cui tamen vulgata lectio, ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, &c. in hunc ſenſum, *Is ſit animi tui impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vitâ) *ejuſque res naturam rectè perſpicere; Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cùm non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. ᾗ συμφέρει καὶ συμφερόμενον] Sunt hæc ſic ſatis obſcura, in Græcis; ſed non tam obſcura tamen ad intelligendum, quàm ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non eſſe bonum ea ratione, quatenus univerſo (quo nobis, ſi verè πολιτικοὶ ſumus, nihil antiquius) eſt καίριον & συμφέρον; tempeſtivum ſcilicet & utile. Hoc idem alibi dixerat non ſemel. Hæc obvia & uſitata verbi ſignificatio. at alia erit τῷ συμφέρον, ſi verbi veriloquium potiùs quam uſus communis attendatur, ſignificatio: ad quod tacitè reſpiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non ſolùm συμφέρον eſſe, ſed & συμφερόμενον. συμφέρον, quaſi dicas, *conducens*, & à nobis ultrò oblatum, dum ſic animo comparati ſumus, ut nihil malimus accidiſſe, quàm quod accidit; συμφερόμενον autem, reſpectu Dei, ſeu fati, quod id ita accidere, longâ cauſſarum ſerie ab initio conſtituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in alluſione. Θεοφόρητοι vulgò (qui aliàs φοιτόληπτοι) dicti, qui ſeu mali ſeu boni dæmonis inſtinctu correpti divinant, aut quidvis aliud mentis ſuæ non compotes agunt: καταχρηστικῶς, etiam de Poëtis & Oratoribus uſurpatur. At Antonino hic, illi demum verè θεοφόρητοι, qui voluntatis æquitate, cum fati neceſſitate concurrunt; quicquid ab illo eſt libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi γνώμη ambiguitate ludit. Græcis enim γνώμη, ſententia, conſilium, frequentiſſimè: at interdum, mens, ὁ νοῦς: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis eſſe docet, τὸ ἕπεσθαι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Et omnibus iis quæ fiant acquieſcendum: & ſequenda ultro, ut quæ à mente præſtantiſſima regantur.* Vide quæ jam ſuprà in pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχέουσιν, &c. Simile acumen in iſtis, pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα καλὰ νοῦν: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. καί τοι κἀκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, &c.] Eſt locus hic ex obſcuriſſimis & depravatiſſimis qui ſunt in toto Antonino. Nam & ipſa per ſe verborum ſententia non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè mendoſa; partim, ut ſuſpicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, ſed nec deſperamus tamen ita tractari rem poſſe, ut æquo lectori fiat ſatis. Sed priuſquam rem aggrediamur, rogandus eſt nobis lector ut ad Antoninum ipſum, lib. VI. cap. 13. ab iſtis, Τὰ πλεῖστα, &c. & lib. IX. cap. 8. Εἰς μὲν τὰ, &c. ad finem uſque capitis, recurrere, & utriuſque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque ſcripſimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque ſunt in rerum natura, vel inanimes ſunt, & vel ἕξει continentur, vel φύσει; vel animâ præditæ, eáque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis obſervamus, quibus ἕξιν propriè tribuit Antoninus, ea

A ab aliis πνεύματι ſeu ſpiritu contineri traditum eſſe. Etiam à Galeno & Achille Statio, cujus meminimus antea in lib. IX. cap. 6.) definitur ἕξις, πνεῦμα σῶμα[illegible] συνεκτικὸν, vel ut Galenus loquitur, πνεῦμα συνέχον, vel συγκρατοῦν τὰ μέρη. Porrò ſancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, ſive ſimplicia ſive compoſita, etſi propriè ſociabilia non ſint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, καὶ πρὸς τὰ ὁμογενῆ tendere, vel, quod idem, συρρεῖν: quæ vero ſunt ἔμψυχα & anima ſive rationali, ſive irrationali prædita, ea palam κοινωνικὰ eſſe, & συναγελαστικὰ, ſeu ſocietatis appetentia: ut pluribus ibi proſequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic inſtituit diviſionem; ſub generali κοινῆς οὐσίας notione, inanima omnia quæ vel ἕξει ſola, vel φύσει
B continentur, comprehendit: ψυχῆς autem, quæ ſunt animâ prædita, ſed brutâ & irrationali: νοερᾶς denique ψυχῆς, quæ rationem participant. Hæc per modum προλάτεως. Jam in ἀποδόσει, ſive redditione, τὰ πνεύματα καὶ τὰ ὑποκείμενα, ea intelligat neceſſe eſt, quæ partim ἕξει, partim φύσει continentur, & animatis opponuntur. Nam ſi, quod quis ſuſpicari poſſit, per πνεύματα, τὰ ἄλογα ψυχικὰ voluiſſet, non ἀναίσθητα & ἀνοικείωτα ea pronuntiaſſet, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis poſſit. Quæ ſequuntur hic de iiſdem, καίτοι κἀκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἔγκειται αὐτὰ βρῖθον, ſcribo, καίτοι κ. τὸ συνεῖν ἔχει (vel συνέχει) καὶ τὸ
C ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. Τὸ συνεῖν hîc planè quod lib. IX. cap. 8. τὸ συρρεῖν (vel τὸ σύρρουν, ſi nomen eſſe mavis,) bis ibi repetitum. Utrumque autem pluribus exponit ipſe, cum addit hic, ᾗ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον: quod in verſione Latinè reddidimus. Hæc ſi nobis concedantur, (nec video quid opponi poſſit) tum lacunam inter hæc & quæ proximè ſequuntur eſſe, & verba aliquot, quibus de ψυχικῶν ἀλόγων κοινωνίᾳ & ſocialitate (quæ tamen à perfectiore τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ multùm abeſſet) egerat, deſiderari certum puto. Si quis pro συνεῖν à συννέω, malit συννεῦον à συννεύω, vel ἐνεῖν ab ἐνέω, quia jam lib. IX. cap. 8. σύνευσις & ἔνωσις, de eo non magnoperè laboraverim.

Pag. 362. lin. 4. 5. τὸ λέγειν ἄυθις, τὸ φωνῇ χρῆσθαι] Τὸ λέ-
D γειν ἄυθις, quid hic ſibi velit, aſſequi non poſſum, nec alius puto quiſquam, cui verborum ſcopus rectè perſpectus erit. Quid enim τὸ λέγειν ἄυθις ad vitam & vitæ munera, quæ ſummatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *deſinere*. De ἀναβιώσει certè (de quâ Antoninus alibi) & novâ vitâ ſi verba hic eſſent, dicerem τὸ λέγειν ἄυθις, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, τὸ ἀυξεσθαι καὶ τὸ φωνῇ χρῆσθαι minimè locus eſſet) ſignificare. Planè perſuaſum habeo ſcripſiſſe Antoninum, τὸ λεσχηνεύεσθαι, quod *ſermocinari, confabulari*, &c. ſignificat. Apud Hippocratem vox ſæpiùs occurrit: ſed & aliis veteribus, opinor, non minùs familiaris fuit. Τοὺς τοῖς ἀγάλμασιν ἐυχομένους, ſimiles eſſe
E iis qui τοῖς δήμοις λεσχηνεύονται, celebre dictum Heracliti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliiſque, gentilibus Idololatris olim objectum. Λεσχήνευα vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam prompſiſſe Antoninum ſuprà docuimus. Jam voce λεσχηνεύεσθαι ab imperito ſcribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) in λέσχην ἴυεσθαι (quorum utrumque per ſe Græcum eſt, etſi non hujus loci) ſemel diviſâ, quàm facilè poſtea in λήγειν ἄυθις tranſierit, judicent qui in librorum manuſcriptorum lectione verſati ſunt. Quod ſequitur, τὸ φωνῇ χρῆσθαι, ut merum gloſſema τῷ λεσχηνεύεσθαι expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæſcheliani, ſæpius jam nobis dicti, talia ſive σχόλια, ſive γλωσσήματα non pauca deprehendi. Quod ſi pro τὸ φωνῇ
F χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ dixiſſet, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ iſtius peritus ſtatim non agnoſcet) indicare eum, quicunque ſcholii illius author fuit, voluiſſe credidiſſem.

Ibid. lin. 19. τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαίρετά ἐστιν ἢ ἀπροαίρετα] Scribo, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπροαίρετά ἐστιν. εἰ ἀπροαίρετα, &c. Senſum expreſſimus in verſione: ſed ibi tamen quod excuſum, *Cætera omnia intra*, corrige & lege, *Cætera o. extra.* In hanc autem ſententiam plurima paſſim Antoninus, ut non opus ſit hic immorari nobis, velis remiſque dudum feſtinantibus ad metam.

F I N I S.

ANNO-

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

Pag. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τοῦ πάππου Οὐήρου. Verbum ἔμαθον, aut aliquid tale, ſubintelligitur: idemque in omnibus ſequentibus particulis. Ego addendum de meo ſingulis periodis aliquod verbum cenſui. Nam (niſi fallor) voluit hoc libro oſtendere, quâ potiſſimum in re ſingulos ſuorum cùm neceſſariorum, tum familiarium admiratus, imitatuſque eſſet.

Pag. 3. lin. 1. *ne auriga praſinus.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos diſtincta coloribus, albo, rufo, praſino (qui eſt porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animi cauſſâ coturnices.*] ὀρτυγοτροφεῖν. Hæc ipſa verba ſunt apud Suidam in voce ὀρλυγοκόπος: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi deſcribit; in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Exiſtimo igitur τῆς ὀρτυγοτροφίας, aut ὀρλυγοκοπίας verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia autores intellexiſſe. Vide Plutarchum de audiendis poëtis, & ibi à nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ θεωρημάτων. Qualia ſunt in Phyſicis ac præſertim Mathematicis, ubi nullus uſus & effectio, ſed cognitio tantùm requiritur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitiis dediti, ac laborioſi.*] τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν ἐνεργητικὸν, fortè ἐνεργητικόν. Senſui tamen videor conſuluiſſe.

Ibid. lin. 3. *& Aſtrologia.*] In Græco quidem eſt ἀστρολογίας: quod eſt, *facetiis, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀσχολογίας legi ac verti; nam videtur loqui de diſciplinis iſtis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus oſtentationis & inanis ſtudii ac laboris, quàm fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuiſſe ἀσχολογίαν, & adhuc à doctis multis numerari, ſatis notum eſt. Nunc ſanè ἀστρολογίαν retinerem, & nimis exquiſitæ in dicendo venuſtatis affectatum ſtudium, (wozt gebzeng) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & ſæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim εὐδιαλέκτως. Atqui ego nunc lego εὐδιαλλάκτως; verſio ne ſic quidem malè congruit. Poſt, περιλαλεῖν, *alios deferre, de aliis malè loqui*, intelligo. fortè ſcripſerat, περὶ ἄλλων, aut περὶ αὐτῶν λαλεῖν ut ii intelligantur qui ſeipſos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque conſtantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. Cubus alioquin conſtantiæ ſignum eſt apud philoſophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum ſtabiliſſimum. Sed quia teſſeris luditur, ac multiplices ſunt, variique earum caſus; ea ratione inconſtantiæ τὸ κυβεύειν tribuitur: ut ſit ἀκύβευτον, quod conſtanter perſiſtit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut κυβείας τῶν ἀνθρώπων caveamus; hoc eſt, ne omni vento doctrinæ circumagi nos, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexto.*] Ξίστῳ pro Σέξτῳ. Sextus philoſophus, quo uſus eſt plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronenſis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco ſequitur, καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων, convertiſſem, ſi intellexiſſem. Malui itaque aſteriſco notare, quam arroganter aliquid facere. Suſpicor velle eum loqui de vacuitate faſtus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eundem cognovi Thraſeam.*] Egregia virtutum ac conſtantiæ exempla. De Thraſea eſt apud Tacitum, Dionem, Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ ſunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 8. *adulationem compeſcebat.*] ἐπ' αὐτῷ καλῶν. Credo ſcriptum fuiſſe, συκαλῶν.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quid ex uſu.*] καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, vitioſe: lego, καὶ τοῖς τοιούτοις, ᾧ ἀνθρώπῳ.

Ibid. lin. 16. *non utebatur alieno tempore.*] Divinavi hoc loco, in Græco (ὡς ἐν ἀωρεῖ λύσης, quod eſt fortè à λύω) ſicut & in ſequenti periodo: ubi quidem pro τόπῳ, τρόπῳ legi. & ubi eſt, *Ad ſudorem uſque*, ſuſpectum habeo: ſunt enim ſalebroſa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *ſicut Chreſa.*] ὥσπερ χρείῳ. ſoleo aſteriſco notare, quæ manca ſuſpicor. Fortè eſt, *quomodo utaris*, χρήσῃ. mutilus eſt locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadis.*] Puto ſolitum annotare, quibus in locis ſingula eſſet commentatus. Sic ad finem libri ſecundi eſt, *Carnunti ea eſſe ſcripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. 3. & hîc initium videtur deeſſe, & ubi eſt ᾧ χρῷ αὐταῖς: nihil adeſt, ad quod illud αὐταῖς referri poſſit. Cæterùm verbo ἀπαιθριάζειν uſus eſt metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id eſſe, *pulſis nubibus ſereniſtatem facere.*

Pag. 55. lin. 2. *ſi quis eatenus ejus ſuaviſtatem.*] τὸ νόστιμον eſt in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* ſignificat. νόστος enim eſt reditus in patriam, quâ nihil eſſe dulcius, Homerici Ulyſſis teſtimonio receptum eſt. Et cum Homerus νόστον vocet μελιηδέα, inde factum eſt, ut dulcia vocentur νόστιμα, ut Euſtathius docet; & νόστος ὁμωνύμως, ἡ ἡδύτης. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καθαγιασμῶν καὶ αὐτοὶ ὁρᾶτε, οἶμαι, ὡς τὸ μὲν νοσιμώτατον τῶν παρεσκευασμένων ὁ κανὼν παραλαβὼν, ἄνω οἴχεται τὸν ὑρανὸν οἴχεται. *Nam de parentalibus ipſi quoque, ni fallor, videtis quod ex apparatu potiſſimum ad nos redire debuerat, id fumo correptum, ſurſum in cœlum abire.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga eſt.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. Eſt autem

altera lectio annotata, ῥίμβος, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At ῥίμβος *vagus est*, & ῥίμβεσθαι, *vagari*, & *incuriè rebus uti*. Quo vocabulo ipse suprà usus est sub initium libri hujus: καὶ πᾶσαν ῥιμβόμενος, *ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, ῥιμβόμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Περπίνναν καταμαθὼν, *animadvertens Perpennam vagari & incuriè rem gerere*. Idem in Fabio, ῥιμβόμενον ἀπὸ τῆ στρατοπέδε, *qui sæpe à castris aberat vagans aliò*, ad scortum nimirum suum commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notitiis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic noster. Νήφειν γὰρ ὑδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥιμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim ad virtutem sobriè se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viventes*. Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est inusitatum; suntque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomnis & fumi.*] ὄνειρος καὶ τύφος. Scio τύφον esse fastum superbiamque inanem: sed ea significatio huc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur τύφος propriè significare, seu *caliginem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quum sit simillimus, commodissima translatione τύφος Græcis dicitur, ac definitur ἄναψις καρδίας ἢ ἐγείρει καφότης. Ignis non fit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicut fumus dies mei*. Cæterùm, etsi non recordor τύφον me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo τύφειν satis testatum relinquitur, cujus est apud poëtas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præsentia succurrit, ex Apollonio Ἀργοναυτικῶν β.

— Ἐπιπρὸ δὲ λιγυόεντι
Καπνῷ τυφόμενος πετρῆς ἰκὰς αἴσσουσι.
— *Sed instantius flammeolo*
Suffita fumo evolant à rupe.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; καπνῷ τυφόμενος, ἀντὶ τῆ καπνιζόμενος. (& sic paulo suprà exposuerat τὸ τυφόμενος) σημαίνει δὲ καὶ τὸ καιόμενος. Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *inanem ostentationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carnunti.*] Urbs Pannoniæ fuit, olim celeberrima; hodie (ut existimatur) Paſſaw.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

PAg. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi.*] ἐξαγλίον αὐτὸν. Est autem ἐξάγειν ἑαυτὸν, *sibi ipsi mortem consciscere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia huc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis.*] In Græco legitur δρυπίπισι, scribendum δρυπεπέσι. Sed & δρυπελέσι legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 1. *leonis supercilium.*] ἐπισκύνιον. Scholiastes Homeri exponit τὸ συνοφρύωμα τῆ μετώπε, quod est, *superciliorum in fronte commissuram*: aitque hinc verbum σκύζεσθαι, quod est *irasci*, deductum. Nam Homerus leonem iratum describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ἐπισκύνιον κάλυπτε ἕλικας ὕσσε κάλυπτεν.
Totúmque supercilium deorsum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castis oculis.*] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum pediculi.*] Non memini me hunc exitum Democriti legere apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est Σωκράτην ἄλλοι φθεῖρες, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas.*] περιΐστασθαι. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum poster. cap. 2. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. *Prophanos autem istos de rebus inanibus clamores fuge.*

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alsem.*] ἀπροπτωσίας, *vacuitatem temeritatis*. προπτωσίαν enim προπέτειαν dicit: sic infrà lib. IV. ἀπρόπτωτος est, *circumspectus, non temerarius*.

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem.*] οἷς θίλος. lego, οἷς τέλος.

Pag. 89. lin. 23. *androgynis.*] Hoc est, *iis qui ambiguo* (ut Livius loquitur) *inter marem & fœminam sexu sunt nati*. Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphroditos* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe.*] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

PAg. 91. lin. 1. 2. *cum exceptione quadam.*] Nimirum ut agat, quantum homini fatum & res permittet proposita μετ' ὑπεξαιρέσεως. Porrò ὑπεξαίρεσιν rectè verti *exceptionem*, ut ex loco Plutarchi patet in vita Numæ, ubi scribit, quorundam sententia pontifices à potentia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (ὑπεξαίρεσιν ibi leges) indicandæ: quod scilicet pontifex rem sacram, quantum ejus omninò fieri posset, perageret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset; quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reliquarum origo.*] λόγον σπερματικόν. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum.*] κατὰ τὸν ἀγαθόν. Fortè Ἀγάθωνα, quod maximè videtur confirmare articulus τὸν masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poëta desumpta. Agathonem verò fuisse poëtam, satis constat ex multis scriptoribus idoneis, citanturque ejus versus ab ipso Aristotele, lib. ἠθικῶν Nicom. 6. Porrò quid sit μέλαν ἦθος, nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dispensationis.*] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert.*] Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, μηδὲν ἄμεινον τῦ.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum.*] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormitemus.*] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum suscepimus: neque in medio actu desistendum, aut titubandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus, sed (ut pulcherrimè expressit Maro)

— *In mediis tonatibus agri*
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130 lin. 2. *quot urbes mortua.*] Ita Servius Sulpitius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jaceant.*

Pag. 131. lin. 1. *Helice.*] Urbs fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicem & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi forte conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Titi Vespasiani ætate, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis.*] In Græco est μυξάριον. piscem aliquem innui, ex eo quod τάριχος sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes promontorii.*] Hâc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere.*

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

PAg. 143. lin. 2. *indignari, cunctari.*] γλισχρεύεσθαι. γλισχρὸν est *lentum, tenax*; itaque suprà ad finem libri prioris, γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, dixit *diu vivere*. Quare hic γλισχρεύεσθαι vertendum putavi, *cunctari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate suum officium facere: quod vitium suprà etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse.*] περπερεύεσθαι. Suidas exponit προπετῆ: & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν, hoc est, *stultam & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, *Charitas non est levis*, aut *nugax*.

Pag. 146. lin. 3. *Athenienſium erat hoc votum.*] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil soliciti de communi bono. Id verò vitium, omnium ferè quæ sunt in rebus publicis malorum caussa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quàm genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, Αὐτῷ μοί τι γένοιτο, *mihi ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ἢ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλέϊ. ἐν γὰρ τοῖσι ἅπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Hoc est; *Persa, cùm rem sacram facit, sibiipsi privatim aliquid boni precari religio est. Cæterum omnibus Persis, ac regi, prosperitatem optat: quippe inter universos Persas, ipse quoque unus est.* Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειράμεναι, τὸ λοιπὸν ἐυτυχοῖεν ἄν.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, lubens
Patriæ offerat, donetque publicæ rei,
Haud totidem evenient civitatibus mala,
Sed accident in posterum res prospera.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus fœlicitatem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate excluſi fuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur*] πηρῦῦται γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πυρῦῦται.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Senſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & eventus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors fert humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſilium, & præceptum velis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ita qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non emitur neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videturque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 85.) his verbis; δεῖ γὰρ παρασκευασμάτων πρώτων, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζεσθαι πρώτων ὡς Μύσων πρὸς Χίλωνα τὸν σοφὸν εἶπεν, ἐν χειμῶνι ᾠκίσκας τεκταινόμενον. Hoc eſt, *Præparatis quæ ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: idque Myſo Chiloni, ei qui ſapiens eſt uſurpatus, dixit, hyeme ventilabrum fabricans.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſub hac referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id fit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Trojanos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poëtæ delineant.

Pag. 156. lin. 1. *ex forma & materia.*] Formam dixi, quod autor τὸ εἰλικρινὲς, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterùm materiam, quaſi patiendi, formam (quæ τὸ τί ἦν εἶναι, εἶδος, ἐνέργεια, ἐντελέχεια, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſe eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationalis.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimilitudines*, inquit, *cum hominum, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quieſcat ac perſtet, inconſtantia efficiunt, ne qua de iis omnibus ars, & qua omnibus temporibus congruat, tradi poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem κατορθώσεις *rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum autorem, qui ita extulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] ἀναντίον. Legi, ἀνεκτίον.

Pag. 163. lin. 9. *& qui hircum olet.*] γράσσει eſt ſcribendum, non θράσσει. γράσσος eſt fætor ille, qui *hirſutis* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis hircus in alis.* αὐτὸν ἡμῶν τὸ γράσσον οὐχ ὑπομενοῦσι, *ne axillarum quidem ipſarum fatorem ſufferent*, milites Alexandri de Perſis, pugnam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *æquam te præbuiſti.*] εἰς ὕστερα δὲ ἀγνώμονας ἀγνώμων ἐγένου. Ego ἐυγνώμων lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terræ.*] Alludit ad verſus Heſiodi, α. ἔργων, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, præditi animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui λογικὸν ζῶον, animal ratione inſtructum, non ſoli homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, foréque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eôdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poëta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Itaque ἄλις hîc tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogitando divertere.

Pag. 180. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Queritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis præſentibus laudem meritam teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] ὥστε ἐπισημαινόμεθα. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud vetuſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud ineruditus ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. Ἐμφυλίων de milite loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέστησεν. *Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar militem inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere.*

Pag. 186. lin. 12. *vide ne à præſenti ſtatu dejectus.*] In Græco eſt, Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς. poſterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, ἀποκαισαροῦσθαι (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſumma rerum deponi*, ἀπὸ τῆς Καίσαρος. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè mea verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *qua vultus ſerenitas.*] τὸ εὐόδιον τῆς προσώπου. Legi, εὔδιον.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *velitationes.*] In Græco eſt διαδοματισμοὶ] quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. δόρυ quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item δόρατος eſſe ejus patrium caſum; ut διαδορατισμὸς videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam huc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohæreant, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt μέλος, & pro *parte* μέρος. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, εἰς μέλη & μέρη, etiam Strabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] δαίμονα, legendum δαίμονες, aut ſaltem δαιμόνια.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] ἢ δηλέων. lego, ἢ δὴ λέων. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quam interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè huc poëtica quædam ſunt congeſta: partim infrà lib. XI. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens iis qui dicunt.*] τοῖς γυναιξὶν, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè muliebris hæc ſententia apud Poëtas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *eſt aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt huc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant mutila, id quidem non video quale ſit. καθάλιον *luctatorem* dici puto, παρὰ τὸ καταβάλλειν, *dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, inquit ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad cædem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laërtium in vita Socratis.

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt μῖμος, *mimus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *expetit quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δειπνοσοφ. XIII.

A

B

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] Ψιλὴν παρά]ξιν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provectâ ætate; qui quid aliàs de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta aliò pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas ſinit. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.*

Pag. 327. lin. 9. *inſidiæ tectæ.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαλυτή legendum, ſchlimm. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαληνὴν ὁδὸν alicubi vocat. λυκοφιλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illustrantur.

Genes. cap. 1. v. 2. תהו ובהו p. 114. b. G.
v. 11. *Herbastat terra herbas.... edentes fructum in species suas* p. 243. a. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundùm similitudinem nostram* p. 89. a. G.
v. 27. *Marem & feminam creavit eos Deus* p. 89. a. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terræ* p. 233. b. A.
v. 24. ודבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. a. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. a. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendens manum suam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numqid ego custos sum fratris mei?* p. 72. a. G.
cap. 5. v. 24. ויתהלך את האלהים p. 163. a. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis est anima ipsius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. גבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne dispergamur in superficiem totius terræ* p. 111. b. G.
cap. 15. v. 2. *Qid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnino circumciditor natus domi tuæ* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. a. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri suo, Ego sum Esavus primogenitus tuus* p. 431. a. C.
cap. 31. v. 2. 5. בתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Sciebat Onan non fore suum semen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Qia dicebat, ne obveniat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis meæ* p. 58. a. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in sanguine uvarum operimentum suum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem suum* p. 133. a. E.
Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, septuaginta* p. 166. a. E.
cap. 20. v. 10. לאתעשה כל מלאכה p. 78. a. D.
cap. 34. v. 10. בכל הגוים p. 78. a. E.
Levit. cap. 15. v. 16. *Qum ex eo exibit concubitus semen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujusqe carnis in sanguine est* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. a. D.
Num. cap. 16. v. 3. Ἐχέτω ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte justorum, sitqe finis meus, qalis illius est* p. 192. b. B.
Deuter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi similitudinem omnium qa in cælo sunt* p. 78. a. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 5. בכל לבבך ובכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidémqe servies* p. 35. a. E.
cap. 10. v. 4. *Inscripsit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. a. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingressi estis ad possessionem illam, qam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundùm illud judicium qod dixerint tibi facito* p. 73. b. C.
v. 11. *Ne recedito ab ea sententia dextrorsum aut sinistrorsum* } p. 104
v. 20. *Ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum* } a. D.
cap. 19. v. 6. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratris bovem aut pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. a. B.
cap. 28. v. 4. פרי בטנך p. 317. a. A.
v. 14. *Non recedes ab his verbis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 29. v. 19. *Qè addat ebrietati sitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non est occultum à te... sed propiquum est tibi valdè* p. 345. a. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibisti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 5. 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi* p. 279. a. B.
Josh. cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 8. v. 15. *Tunc finxerunt se plaga affici Joshua & totus Israël ante eos* p. 331. a. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis vestris colere Jehovam.... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.
Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino depressisti me* p. 248. b. D.
1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos...* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 13. *Qia maledictionem sibi inferentibus filiis, non repressit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipse Jehova est: faciat, prout ipsi bonum videbitur* p. 122. a. C.
cap. 4. v. 7. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neqe declinabant ad dextram vel ad sinistram* p. 104. a. D.
cap. 10. v. 11. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo spectat qod est ob oculos, sed Jehova spectat qod est in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi* p. 33. b. C.
2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat eundo ad dextram aut ad sinistram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. a. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eam Amnon odio magno valdè* p. 24. a. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iste maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.
3 Reg. cap. 1. v. 6. *Qem pater ejus nunqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindite natum istum qi vivit in duas partes* p. 331. a. A.
cap. 4. v. 5. *Nabud Nathanides regis amicus* p. 16. a. F.
cap. 8. v. 39. *Tu nosti solus animum omnium filiorum hominis* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. תהיה עבד לעם הזה p. 239. a. F.
v. 24. *A Domino exitit illud* p. 85. a. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebat apud se mori* p. 154. a. D.
4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti sunt eum servi ejus dicentes pater mi* p. 117. a. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu servum tuum canem esse avtamas?* p. 296. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum est mihi sacrificandum Babali* p. 331. a, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. E.
1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiæ & gloria à facie tua sunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.
2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petisti animam eorum tuorum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. a. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. E.
Esdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam rem animo regis Deus* p. 33. a. C.
Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. a.
cap. 7. v. 5. *Iudente Deo meo in animum meum* } C.
Esth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qi inventi sunt Susis* p. 269. a. C.
cap. 5. v. 8. *Veniat Rex & Haman ad convivium qod paravero eis* p. 331. a. C.
Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abstulit* p. 85. b. A. 246. b. B.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino acceperimus, & non malum etiam laturi simus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem postulantibus non adest illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, sicut torrens* p. 258. a. E.
cap. 7. v. 1. *Annon est tempus præstitutum homini?* p. 42. a. A. 58. a. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tuæ figurarunt me sicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præcisi sunt dies hominis, & penes Deum numerus mensium ejus* p. 42. a. B.
v. 14. *Utinam disponeres mihi determinationem* p. 42. a. A.
cap. 15. v. 21. *Sonus paveris auribus ejus jugiter insonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defungi die non sua* p. 356. a. F.
v. 33. *Violenter Deus illos auferet uva acerba instar* p. 137. a. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. a. F.
cap. 23. v. 12. *Non recessi à mandatis ejus: verba oris ejus pratuli demenso meo* p. 247. a. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras optant & avcupantur...* p. 80. b. D.
cap. 28. v. 28. *Reverentia Domini est sapientia* p. 190. a. F.
cap. 30. v. 23. *Domus destinata cuiqe viventi* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Estne pluvia pater?* p. 146. a. D.
Psalm. 1. v. 3. בעתו כי p. 270. b. D.

Psalm.

I N D E X

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.
Pſalm. 12. v. 1. *Deſiit beneficus: defecerant veraces ex filiis hominum* p. 243. a. C.
Pſalm. 14. v 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putidi facti ſunt* p. 243. a. C.
Pſalm. 18. v. 20. Ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.
v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה
v. 35. מלמד ידי למלחמה ונחתה קשת } p. 202. b. C.
v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.
v. 45. *Alienigenæ mentiuntur mihi*
v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus cohorreſcunt* } p. 279. a. A.
Pſalm. 19. v. 1. *Cæli enarrant gloriam Dei ſortis* p. 244. b. C.
Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.
Pſalm. 31. v. 6. יהוה אל אמת p. 262. b. B.
v. 9. *In patente poſuiſti pedes meos* p. 279. b. D.
v. 16. בידך עתותי p. 364. b. B.
Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehova omni tempore: jugiter laus erit in ore meo* p. 172. b. D.
Pſalm. 36. v. 3. *Noluit intelligere* p. 144. b. C.
Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.
v. 10. *Adhuc pavlulum, & improbus non erit* p. 239. b. E.
v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.
Pſalm. 38. v. 13. *Qos ego tanqam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.
Pſalm. 39. v. 6. כל והבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.
v. 9. *Obmutueram, ſilentiúmque mihi indixeram, qia tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.
Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, qod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.
Pſalm. 49. v. 11. *Animus illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in qamqe generationem ſtatus* p. 249. a. E.
v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.
v. 18. *Cùm tibi beneſeceris, collavdabunt te homines* p. 228. a. E.
Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dicit Deus: qid tuâ ut enarres decreta mea* p 296. a. A.
Pſalm. 51. v. 6. *En in iniqitate formatus ſum...* p. 263. a. E.
v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.
Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ô ſi qis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.
v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.
v. 23. *Homines ſanguinaris & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.
Pſalm. 55. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.
Pſalm. 58. v. 3. *Abalienant ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. E.
Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne apponatis animum* p. 177. a. E. 309. b. A.
Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus, imbribus diſſolvis eam* p. 146. a. D.
Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.
v. 10. *Conflaſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.
Pſalm. 68. v. 20. וליהוה אדני למות תוצאות p. 364. b. C.
Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 351. a. B.
v. 3. *Qum inviderem inſanientibus...* p. 263. a. A.
Pſalm. 74. v. 19. *Tu ſciditi ſontem & torrentem* p. 244. b. C.
Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum fertur, qum exclamo...* p. 202. b. C.
Pſalm. 78. v. 36. *Qamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & linguâ ſuâ mentirentur ei* p. 296. a. A.
Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehova mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.
Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanqam è plebe qilibet pariter eſtis occubituri* p. 184. b. B.
Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt qæque prædicantur de te, ô civitas Dei* p. 111. a. F.
Pſalm. 90. v. 2. מעולם עד עולם
Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum & ſeculum*
Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.
Pſalm. 104. v. 9. *Terminum opposuiſti, qem non tranſeant* p. 364. b. D.
v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agnoſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.
Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.
Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qi in mandatis Jova delectatur valdè* p. 247. a. C.
Pſalm. 116. v. 1. אהבתי p. 202. a. E.
Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.
Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.
v. 67. *Qm nondum affligerer, errabam...*
v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.
v. 75. *Novi, Domine, recta eſſe judicia tua, juſtéqe te afflixiſſe me* p. 100. b. D.
v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtáqe ſunt judicia tua* p. 100. b. D.
v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.
v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.
Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! qia peregrinor tamaiu, habito tanqam ſcenita Kedareni* p. 137. b. C.
Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.
Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.
Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.
v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. F.
v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.
v. 15. *Ex qo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.
Pſalm. 140. v. 3. Ἠκόνησαν γλώσσας αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ὡς ἀσπίδων... p. 155. a. D.
v. 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius... alioqi efferent illi ſeſe* p. 41. b. F.
Pſalm. 144. v. 3. אדם להבל דמוה p. 120. b. E.
Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos* p. 303. a. A.
v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctúſque in operationibus ſuis* p. 100. b. D.
Pſalm. 146. v. 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.
Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.
v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.
Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientia* ראשית *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
v. 22. *Qouſqe ô fatui amabitis fatuitatem?* p. 144. b. C.
cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.
v. 27. *Ne declinato dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſape* p. 193. a. D. E. F.
cap. 9. v. 10. *Sapientia* תחלת *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
cap. 11. v. 17. *Benefacit ſibi ipſi vir beneficus* p. 320. a. B.
cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens avſcultat eruditioni patris* p. 117. a. D.
cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.
v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
cap. 15. v. 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.
v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.
cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.
v. 32. *Potior eſt qi in animum ſuum imperium obtinet, expugnante civitatem* p. 19. a. C.
cap. 17. v. 5. *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
v. 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi* p. 221. a. D.
cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt nomen Jova* p. 256. b. E.
cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini injuriam illatam præterire* p. 182. b. D.
cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qa ne ſunt quidem? nam omnino comparant alas divitia...* p. 177. a. E.
v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.
cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: corripientibus vero illos...* p. 41. b. F.
cap. 25. v. 22. *Nam velut prunas coacervabis ſuper caput ejus* p. 172. a. B.
cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, obe* p. 91. b. D.
v. 20. *Terra qatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.
v. 27. *Aranea manibus prehendit* p. 139. b. A.
Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הכל הבל p. 120. b. E.
v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.
v. 9. *Eſtne aliqid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imo jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.
v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum... ulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.
v. 13. עניין p. 44. b. H.
cap. 2. v. 3. *De riſu dico, inſanus eſt; & de lætitia, ecqid iſta facit* p. 45. b. A. 299. b. E.
v. 12. Ἰδεῖν σοφίαν, καὶ περιφορὰν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.
cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.
v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.
cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבד p. 239. a. E.
cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.
v. 21. *Ad omnia, qa de te dicuntur, μὴ θῇς καρδίαν σου* p. 182. b. D.
v. 26. Γνῶναι ἀσεβῆς ἀφροσύνην· καὶ περιφορὰν p. 45. b. A.
cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, injuſtis; mundis, immundis* p. 240. a. D.
v. 11. עת ופגע p. 34. b. B.
cap. 10. v. 14. *Ecqis novit qid futurum ſit* p. 84. a. C.
cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aqas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.
v. 2. *Qm neſcias qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 84. a. C.
v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero qomodo fingantur* p. 306. b. D.
cap. 12. v. 7. *Spiritu redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 173. a. A.
v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.
Eſaj. cap. 1. v. 11--16. *Qorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova....* p. 296. a. A.
v. 25. *Referam manum meam contra te, ut deſæcans ſcorias tuas...* p. 311. b. A.
cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.
cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac conniveant, ne videat oculis ſuis...* p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virga ira mea: qamvis in manu baculus eſt indignationis mea* p. 196. a. A. 250. a. D.
v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in qem excandui, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.
cap. 14. v. 19. *Sepulcrum inferæ commotum eſt tuâ cauſſâ ..* p. 302. b. D.
cap. 30. v. 21. *Incedite per eam, qum dexteram avt qum ſiniſtram petetis* p. 104. a. E.
cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap.

cap. 35. v. 6. Καὶ τρωὴ ἴσαι γλῶσσα μογιλάλων p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum eſt, quod loquutus es, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Quis eſt cæcus, niſi ſervus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego ſum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova unctо ſuo Cyro, cujus confirmaturus ſum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego ſum qi & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jova iſta omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. התאושו p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. E.
cap. 49. v. 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter atqe in caſſum vires meas conſumpſerim* p. 255. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῷ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qotqot ſunt, canes ſunt muti, non poſſunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris à ſabbato pedem tuum, nè facias id qo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριε πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extingvitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 5. ילין בית p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Qouſqe pernoctabunt in animo tuo cogitationes vana tua?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut eqi paſti ſunt qum manè ſurgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & ſtabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocauſta veſtra adjicite ad ſacrificia veſtra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O ſi qis poneret me in deſerto, in diverſorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אלהים אמת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè juſtus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur via improborum ſuccedit? cur tranquilli ſunt, qicunqe agunt perfidè? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus maculas ſuas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cælum & terram impleo ipſe?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur ſtatuta iſta à conſpectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere poteſtis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino facturi ſumus, qodcunqe verbum prodierit ex ore noſtro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qi non affligit ex animo ſuo, mæſtitiaqe afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente exiſtit qicqam, niſi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לא עשה והוא את כל אלה
v. 13. כל התועבות האלה עשה את } p. 78. a. D.
cap. 20. v. 39. *In monte ſanctitatis mea... colet me tota domus Iſraelis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נרגנה p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipſis erudientibus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 311. b. A.

Amoſ. cap. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Oſſa eorum diffringunt, tanqam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Qamvis jam conveniant contra te gentes multæ, qa dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Periit benignus è terra, & rectus in hominibus nullus eſt...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עבטים } p. 282. a. B.
Zephan. cap. 1. v. 12. שמריהם }
cap. 2. v. 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore ſerotino, Jehova efficiente nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies adveniet, ardens tanqam fornax; qo erunt omnes... ſtipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ... ψευδόμενοι p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων.... p. 345. a. E.
v. 28. *Qicunqe aſpicit mulierem, ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτῆς ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν.... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
Ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν p. 277. a. H.
Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιούτως ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταὶ, σκυθρωποὶ, ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis eſt oculus: itaqe ſi oculus tuus ſimplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Qacunqe volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoſcetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex ſpinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoſcetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt?... Veſtri capilli capitis numerati ſunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loqitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono theſavro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Qodcunqe verbum otioſum locuti fuerint homines, de eo reddent rationem...* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ ἐυρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qia videntes non vident, nec intelligunt* p. 52. b. G.
v. 15. Μή ποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces ſunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes mala* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & ſangvis hac non retexit tibi, ſed Pater meus qi eſt in cælis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 285. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σου καὶ αὐτοῦ μόνου p. 334. a. E.
Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολλᾶσθαι p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀπήλθε λυπούμενος p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p. 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptiſma Johannis unde fuit? è cælo?* p. 122. a. C.
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 45. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ p. 277. a. G.
cap. 25. v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum eſt ſinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδιόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extingvitur* p. 260. b. B.
cap. 10. v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b F.
cap. 11. v. 13 Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270. b. D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 41. Ἀπέχει p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν } p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24. Ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν p. 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν...
v. 35. Δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες } p. 144. b. G.
v. 35. Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς p. 235. b. B. 258. a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

ὐ ποιῶσι ἃ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ ὑπάρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνάληψις p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
v. 29. *Et quis est mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μαρμαῖς, καὶ συρράζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Pater, peccavi in cælum, & in tuo conspectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ p. 8. a. A.
Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 18. Οὐχ ἱρέθησαν ὑποστρέψαντες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 21. v. 34. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Ἐνεργοῦντες *Reges* p. 396. H.
v. 26. Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qi dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ p. 235. b. D.
v. 46. Ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ p. 116. b. C.

Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε p. 360. b. F.
Filius, qi est in sinu Patris, ille nobis exposuit p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγων τὸν καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 316. b. B.
cap. 6. v. 60. Σκληρός ἐστιν ὅτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qi non vident, videant, & qi vident, cæci fiant* } p. 52. b. G.
v. 40. *Num & nos cæci sumus?* } p. 52. b. G.
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculis, & sint intelligentes corde* } p. 52. b. G.
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 116. b. C.
cap. 16. v. 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, qâ morte esset Deum glorificaturus* p. 149. b. D.

Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρήγγειλεν αὐτοῖς... ἣν ἠκούσατέ μου p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito consilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαυὶδ λέγει εἰς αὐτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων p 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται p. 18. a. F.
v. 28. *Ad faciendum quicquid manus tua & voluntas prius definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Εἰ ἐκ Θεοῦ ἐστι, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι p 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. E.
v. 39. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι... καὶ ἀνελάβετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαυὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Αἱ σεβόμεναι γυναῖκες p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a. F.
v. 15. Ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι p. 181. a. F.
v. 16. Ἐασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... καίτοί γε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς... p. 235. b. B.
v. 17. *Dans nobis cœlitùs pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 3. Τοῦτον λαβὼν περιέτεμεν αὐτόν p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο p. 318. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν p. 163. a. G.
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὡς τελειώσω τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον p. 304. b. A.
v. 28. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum* p. 290. a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαντασίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, quod Deus mortuos suscitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ p. 275. a. A.
v. 37. Ἦμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκοντάεξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε
v. 27. Τὰς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς } p. 52. b. G.

Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶται p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγός p. 116. b. F.
v. 28. Οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat* p. 311. b. A.
v. 5. *Spes non pudefacit...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γενέσθαι p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ περιπατοῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 15. Ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Qid ergitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? absit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens ostendere iram... pertulit multa cum ira cohibitione vasa iræ* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Qis adscendet in cælum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκεῖνοι, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. E.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77 b. E.
v. 20. *Si esurit inimicus tuus, ciba eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ p. 185. b. C. 332. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. E.
v. 14. Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.

1 Corinth. cap 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

καὶ τὸ βάθη τῦ Θεῦ p. 108. a. H.
v. 14. Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ ὐ δύναται γνῶναι p. 329. a. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν τόπον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, ὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. *An nescitis, vos esse templum Dei* p. 90. b. C.
cap. 4. v. 1. Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις ἐυρεθῇ p. 117. a. B. 269. a. D.
cap. 7. v. 7–10. *Expurgate vetus fermentum...* p. 235. b. E.
v. 10. Ἐκ τῦ κόσμυ ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. *An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti* p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων p. 119. a. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τῦ κόσμυ τύτυ p. 177. a. D.
v. 35. Πρὸς ἐυπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19–22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. a. G.
cap. 10. v. 6. *Hæc typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas...* p. 202. b. C.
v. 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentárunt...* p. 202. b. C.
v. 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 211. a. F.
v. 31. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιῆτε, πάντα εἰς δόξαν Θεῦ ποιεῖτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν p. 315. a. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά... p. 211. a. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. a. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρυς p. 211. a. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη ὐ περπερεύεται p. 143. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη ὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. a. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, ὐκ ἐγὼ δέ p. 284. a. E.
v. 36. Ὁ σπείρεις, ὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. *Quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino* p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. a. F.
Eph. cap. 4. 5. Καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τῦ Θεῦ p. 412. C.
2 Corinth. cap. 2. v. 15. Ἐυωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. a. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ ὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. a. C.
v. 6. Ἐνδημῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημῦμεν ἀπὸ τῦ Κυρίυ p. 58. b. A.
v. 8. Ἐυδοκῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. a. E.
v. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες p. 289. a. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. a. C.
cap. 12. v. 13. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτὸς πειράζετε, ἑαυτὸς δοκιμάζετε p. 315. a. D.
Galat. cap. 2. v. 11. *Quum venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti* p. 331. a. E.
v. 14. Ὀρθοποδεῖν p. 104. a. D.
v. 12. Ζῶ δὲ, ὐκέτι ἐγώ p. 284. a. E.
cap. 3. v. 16. Χριστός p. 211. a. F.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερυσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. a. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργυμένη p. 191. a. B.
v. 22. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ira cohibitio...* p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. a. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. a. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. a. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.
Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμὰς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. a. F. 116. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησῦ p. 170. a. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 211. a. E.
v. 14. Ἐν κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανυργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης p. 9. a. D. G.
v. 18. *Tenebris obscuratum mentem habentes* p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. a. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. E.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τῦ σκότυς p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. a. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν p. 206. a. E.
v. 16. Ἐξαγορᾶσθαι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα p. 140. b. G.
v. 32. Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. a. B.
cap. 6. v. 12. *Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia...* p. 58. a. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.
Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ καθ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τῦ Ἐυαγγελίυ ἐλήλυθεν p. 160. a. A. 250. a. D.
v. 20. *Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo...* p. 149. b. D. 290. a. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 191. a. C. 287. a. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 154. a. C. 319. a. D.
v. 27. Ἀξίως τῦ Ἐυαγγελίυ τῦ Χριστῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι ἐυρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. a. D.
v. 11. *Omnis lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris* p. 270. b. C.
v. 17. *Si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ* p. 290. a. B.
Χαίρων καὶ συγχαίρων σπένδομαι p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητῦσιν p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν ὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, ἀυτάρκης εἶναι p. 241. b. A.
v. 12. Οἶδα ταπεινῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. a. C.
v. 22. *Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo* p. 158. a. A.
Coloss. cap. 1. v. 10. *Ut ambuletis sicut Domino convenit* p. 346. b. A.
v. 15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτυ p. 361. a. C.
cap. 2. v. 19. *Nec caput ipsum tenet* p. 323. b. C.
cap. 3. v. 1. *Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite...* p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νυθετῦντες ἑαυτὸς p. 68. b. E.
1 Thessal. cap. 2. v. 12. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti* p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ ὐχὶ καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. a. D. 316. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλυς p. 262. a. A.
cap. 5. v. 5. Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, ὐδὲ σκότυς p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. a. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.
2 Thessal. cap. 1. v. 6. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ p. 350. a. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. a. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιῦντες p. 236. a. C.
1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀοράτῳ p. 360. a. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 146. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. a. B.
Διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας p. 144. a. E.
v. 7. Τὰς βεβήλυς καὶ γραώδεις μύθυς παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 10. Εἰς τῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς συ τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διεφθαρμένων τὸν νῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζυ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. a. F.
v. 17. Τοῖς πλυσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Ἐυμετάδοτον εἶναι p. 2. a. C. 336. b. E.
2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ συ Λωΐδι p. 2. a. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τῦ Θεῦ p. 206. a. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλυς κενοφωνίας περιΐσασο p. 69. a. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτυς ζητήσεις παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα, μή πως δῶ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 111. b. E.
Τὰς ἀντιδιατιθεμένυς p. 337. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσιν p. 192. b. F.
cap. 3. v. 5. Μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνύμενοι p. 277. a. H. 326. b. C.
v. 10. Σὺ παρηκολούθηκάς μῦ τῇ διδασκαλίᾳ v. 144. a. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφυς τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. a. B.
cap. 4. v. 3. Τῆς ὑγιαινύσης διδασκαλίας ὐκ ἀνέξονται p. 313. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. a. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. a. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 8. Τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής p. 350. a. E.
Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς συ περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραότητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περιΐσασο p. 69. a. A.
Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῦ.... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ ὐ στερεᾶς τροφῆς... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός p. 350. a. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀνθρώποις ἀπόκειται p. 260. b. A.
cap. 10. v. 34. Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσδέξασθε p. 157. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐχ εὑρίσκετο p. 269. a. D.
v. 11. Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε p. 123. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζήσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης p. 149. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.
Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν πειρασμοῖς περιπίσητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείρασός ἐστι κακῶν.... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βασιλικόν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 1. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν p. 286. a. A.
1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα } p. 353. b.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς αἰῶνα } D.
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Αἱτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι χάριτος Θεοῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τις πασχέτω ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτόν p. 118. F.
2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν διάνοιαν... p. 41. b. G.
1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται p. 360. b. F.
v. 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit...* p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτόν p. 190. a. C.
3 Johan. v. 2. Εὐχομαί σε εὐοδοῦσθαι p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα... p. 202. b. D.
Jud. v. 16. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.
Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλῆς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } p. 197. a. F.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος }
cap. 3. v. 4. Ὅτι ἄξιοί εἰσιν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ p. 111. a. F.
v. 17. Οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ταλαίπωρος p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ὑμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. *Qi dicunt mentibus, cadite super nos, & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. *Invocabunt mortem & non invenient* p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος }
cap. 16. v. 20. Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν } p. 269. a. E.
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι }
cap. 19. v. 20. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ p. 69. b. G.
v. 13. Ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσασθαι p. 304. b. A.
v. 14. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, ſupplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* ſuppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota eſt.

Elianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἥδειν θνητὸς γενησόμενος, p. 99. a. G.

Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καί τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τὸν Ἀρμόνιον ἐκ ἄδης πρὸς τὰς ζώντας ἀνάγοι p. 131. a. C.

Æſopus Em. Fab. 234. Ὅταν περὶ τοῖς εἰδόσι πονηρίσωσιν, ἀνόητοι τῶν τεκμηρίων καθίστανται p. 418. G.

Alexander Aphrodiſienſis Probl. l. 1. q. 79. Ex. Τὰ δύο στοιχεῖα φεύγοντα.... τὰ δὲ δύο παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι p. 173. a. C.

Alexis Heſione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί πο]τ' ἂν μὲν ἀστὸς, ἂν δὲ θύλακος Ἄνθρωπός ἐστιν p. 252. a. B.

Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τὰς θεὰς σοι p. 213. b. B.

Anaxagoras apud Ariſtotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐθεὶς, ἂν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἄν τις σοὶ φανείη p. 95. a. B.

Antonius Abbas Meliſſæ l. 1. c. 54. Em. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.

L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευματῶν τὸ οἴημα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. F.

Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.

Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι ἴκταθεν p. 93. b. E.

L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίκρο δὲ λιγνυοέντι καπνῷ τυφόμενον πίτυος ἰκὰς αἴσσουσιν p. 58. a. C. 428. C. D.

Apollonius Tyanæus Epiſt. 66. Ὁ δίκαιος ὁ βελτίστου τὰ ἀγαθά p. 302. b. G.

Apoſtolius Em. adag. 1621. Ῥᾴδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν p. 342. b. E.

Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυλ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο p. 431. B.

Apulejus Mileſ. l. 1. Em. & Ex. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles* p. 192. a. B.

Ariſtides Ex. ad Rhod. de concordia. Οὐ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς p. 77. b. D.

Orat. ad Æſculapium. Τὸν δὲ γυμνοῦσθαι, καὶ λύειν ψυχρῷ p. 401. D.

Ariſtophanes Ex. Ἐχρῆν σε τάχιστα τὰς σαυτοῦ τρόπους p. 245. b. A.

Eqitib. Περικόμματ' ἐκ σου σκευάτω p. 257. b. D.

Ran. act. 2. ſc. 6. n. 120. Χθές τε καὶ πρώην κοπτοῖσι τῷ καπίσῳ κόμματι p. 292. a. D.

Veſp. Κἂν μαχάραν δικάζειν αὐτὸς ἔδοξα νήσοις p. 295. b. B.

Ariſtoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἐκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ p. 230. b. F.

Polit. l. 7. c. 10. Ἔοικε δ' ὁ τῶν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον.... p. 292. b. C.

Sophiſt. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν p. 293. b. C.

Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 8. Τὰς γὰρ περιστὰς καί τι πράσσοντας

ἧς πλέον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μή ποτε δ' ὡ καλῶς τοῦτο λέγεται } p. 398. c. 3. Μή ποτ' ὡ λέγουσι τὸ ἄριστον } E. F.

c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἄν ἅπασιν ἰσχύη p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Ἀεὶ μίαν ἀτρακτὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν p. 139. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ αἴτιον } p. 199. a. G.
Ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττει p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 53. l. 5. q. 34. Ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔνυπνος p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ κενῷ χώραν δίδωμι p. 77. b. D.
Οὐ προσέχειν αὐτῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τῆς σφυρᾶς λέγει p. 118. a. F.

L. 13. Αἰγεῖ συνοικήσουσα τῷ Παυδίονος Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε } p. 164. a. D. E.

L. 14. Μάνιος Κύριος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίοις διεβίω p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαβῖνον αὐτῷ πολὺ χρυσίον προσπεμπόμενον ἔφη p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὁδῷ βαδίζει ἐπὶ γενέσει κόσμου ἐμπεριειλημφός p. 185. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Οἱ πολλοὶ... τοῖς τῇδε προπεπονθότες p. 348. b. E.

Avgustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contempler cælum & cælorum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo demum fortunatas urbes fore, si regna sint sapientiæ* p. 17. a. E.

Em. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Avtor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν p. 317. a. C.

Bio Boristhenites Em. apud Laërtium l. 4. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπως καταμανθάνων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mens, Hæc ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam præterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Ficta severitatis personam induere* p. 43. a. A.

Catullus Ex. *Tecum unà tota est nostra sepulta domus* p. 131. a. A.
Sordebant tibi villica concubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortunæ rotam pertimescebas* p. 275. b. E.

Ex. Milon. *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.

Attic. Ep. I. 1. 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula asferebamus* p. 182. a. G.

Acad. l. 4. *Viderit hoc Epicurus* p. 162. b. B.

Em. Divinat. 1. & 2. *Hoc vide circum, supráque, qod complexu continet terram...* p. 111. a. D.

Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 133. a. B.

Parad. 5. *Qid denique non servi inertis?* p. 205. a. A.

de universo. *In eo influente atque effluente animo divino ambitus illigabant* p. 307. b. B.

de Legibus l. 1. *Ingeniúmque in se suum sicut simulacrum aliqod dedicatum putabit* } p. 388. a. A.
Qibus illustratis sapientia duce bonum virum

de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam honorarius arbiter medium ferire voluisse* p. 394. A.

Qi necessitate motus animos liberatos volunt p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐνσωματοῦσθαι καὶ μετενδεῖσθαι p. 307. b. B.

l. 4. pag. 481. C. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτὸς ἀμαρτύρως λέγομεν p. 62. a. G.

l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα... p. 71. A. B.

l. 7. pag. 719. B. Ἔυπιστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὸς ἐσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B. C.

Supp. Hortat. pag. 9. C. Μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια... p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Οὐδὲ κατά τι ἐγκῶσται p. 2. a. G. b. A.

Strom. l. 2. pag. 362. A. Οὐ γὰρ φρονίμοις τοιαῦτα πολλοὶ, ὀκόσοι ἐγκυρσεύουσιν p. 128. a. C.

l. 3. pag. 458. A. Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωρεῖσι καὶ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.

l. 5. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ πρὸς τὸ Ἄρμενιδ p. 131. a. C.

pag. 554. B. Ἀισχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.

l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπτῆται ὡς τὸ τῶν δαιμόνων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐνεργησίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἔυπιστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὸς ἐσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad lustrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας τρέφοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρακλείαν καὶ τὴν Πομπηίως καλέσασα p. 132. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 17. p. 248. Τὴν φλεγμονὴν ἀγαπητὸν εἴ τις δύναιτο πραΰναι p. 151. a. E.

Supp. Orat. 16. p. 245. Εἰ δὲ, μή γε ῥᾳδίως p. 335. a. E.

Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διακρίνων στρατηγούς τε καὶ σοφιστὰς ἀπὸ τῶν εἰρημένων p. 277. a. D.

Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος } p. 251. b. F.
Πέρσαι μὲν ὧν ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορεῖσιν

Orat. 72. pag. 630. Ὅυς ἄν ἴδωσι παιδαγωγῷ σχῆμα ἔχοντας p. 314. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν p. 94. a. A.

Em. l. 2. pag. 102. Περιχέυσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕλην p. 133. a. G.

l. 16. pag. 480. Μαχεὰς ἀφαιρεύμενος ἐλπίδας σωτῆρι πολύμοχθον ἐλπίδας p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ἀνομαζομένοις ἀιμώζειν p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus qinqies prodire in proscenium* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Παῦρον δὲ ζωῆσι βίου μέρος ἀθρήσαντες p. 309. a. C.

Σφαῖρον κυκλοτερῆς, μιμήσις περιτειθὴ χαίρων p. 349. b. A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium Æn. 1. 8. *Neque me decet hanc carinantibus edere chartis* } p. 21. a. F.
Contra carinantes verba atque obscæna profatus.

apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 111. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Συνιεμένη καὶ διειμένη. ἢ ἀκήθεν ὄθεν... p. 59. a. C. 225. a. C.

apud Plutarchum in Pelopida. Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἴσο' ἔχεις νόσον... p. 226. a B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 119. Νάττω τοιοῦτοι τὸν θύλακον p. 68. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν } p. 396. B.
cap. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα

cap. 7. Καλῶς μέν τοι, καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν θεὸν σοι p. 213. b. C. D.

cap. 14. Τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν p. 418. H.

cap. 23. Παῦσασθε, τοὺς θεοὺς ὑμῖν καλὰ... } p. 213. b. C. D.
Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν
cap. 26. Παῦσαι, τοὺς θεούς σοι, ἐμπαίζων...

Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δοκεῖς ὅτι δύνασαι ὠσαύτως ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω νενευκώς ἐστι p. 6. a. H.

Ἐφίλησαν βρόγχον ψυχρῷ p. 6. b. A.

cap. 22. Τὸν θεόν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι οὐ τοῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ παιδικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ δεδειμένος ἐκβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα p. 74. b. C.

cap. 11. Ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι p. 254. b. C. D.

cap. 16. Ἀλλ' ἐνθὺς δειμάρει παρὰ σαυτῷ p. 168. a. F. b. B.

cap. 20. Ὑπὸ τῆς φαντασίας συνεπαρθείς p. 168. a. C.

cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἕξιν p. 237. b. E.

cap. 33. Ἐὰν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, φύλαξαι σεαυτόν... p. 168. b. C.

cap. 41. Ὥστε, εἰ καιρῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται... p. 186. a. C.

cap. 50. Ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διακριτικὸν λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητε p. 167. b. D.

cap. 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρεόκρυτῶν ἐκ τοῦ χιτῶνος... p. 329. b. D. E.

cap. 3. Τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τύκοις προσέθηκας p. 355. a. C.

cap. 9. Ταύτην ἐγκαλλωπίζει δεῖ ἡμᾶς p. 222. b. E.

cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ἐρανίων p. 47. b. D.

l. 2. c. 1. Ἐδει μὲν οὖν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὴν φυγὴν p. 338. b. A.

cap. 15. Πρὸς τοὺς σκληρῶς τισὶν οὐ ἔκρινεν ἐμμένοντας p. 389. A.

cap. 16. Ὡς παιδιᾷ παραμένει p. 164. b. F. 165. a. A.

cap. 18. Ὀυχὶ τοὺς σάπρους τούτους παίκλας p. 70. a. D.

cap. 19. Λέγε μοι, τὸν θεὸν, εἶα πρώην ἔλεγες p. 213. b. D.

l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο οὖν οὐδέν p. 257. a. A.

cap. 20. Καὶ ὅτως ἐμοῦ προγυμνασὴς γένεται p. 182. b. F.

cap. 22. Ἀπειρίσπασον εἶναι δεῖ ὅλον τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ p. 77. b. F.

cap. 23. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; οὐχί p. 150. b. F.

cap. 26. Οἶδα τί ἐστι δῶλον, εὐτυχὴς ὡς δόκει, ἢ τετυφλωμένος p. 302. a. E.

Προθίσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων p. 353. a. B.

l. 4. cap. 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δίδωκεν, ἐκ αἰσθήσῃ p. 300. b. A.

cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρέψῃ p. 78. b. A.

cap. 4. Εἰ τ' αὐτὸ καὶγὼ ἁμαρτάνω. πῶς οὖν παύσομαι p. 308. b. A. B.

cap. 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀπόλυθον ἐκείνῳ συνοδεύω, ὁρίγομαι p. 303. b. B.

cap. 14. Ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον εἰάθει p. 246. a. E.

Epicurus Em. apud Laërtium l. 10. Διά τε ὀδὲ ὅτε μέν τις ἐρεθλῶται p. 23. b. F. G.

Epistola ad Menœcum. Ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ } p. 38. b. C.
Διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχαλκεῖ μηκίτι πειπάλω, θεὶς τὸ χιτωνάριον p. 117. b. D.

Epiphanius Ex. Hæreſ. 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην p. 293. b. F.

Em. adverſus Hæreſ. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὲς εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in αἷμα. Ἅιμα γὰρ ἀνθρώποις πεπικάρδιον... p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἑλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθώσαι' ἐκτείνοντες ἄθλιον νεκύν
Ἤδη γάρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείπουσι δή } p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θανόντα μᾶλλον, ἢ βλέποντ' ἔξω φίλων p. 313. a. D.

n. 608. Ὃν οὐδὲν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾷ φίλῳ
n. 674. Ἀισχρὸν θανόντος σε βλέπειν ἡμᾶς φάος } p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει p. 293. b. E.

n. 269. Ἀρά μοι ἀίλιον λεύσσειν p. 313. a. E.

n. 628. Οὐ ταυτὸν τῷ βλέπειν καθανεῖν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ὅλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ὅλβον ἥμαρ ἓν μ' ἀφείλετο p. 132. b. B.

Hypſipyle. Ὅσις δ' ποσεῖ βροτῶν
Θάπτει τε πίνα
Κτᾶται νέα
Αὐτός τε θνήσκει } p. 221. a. F.
Κἄτα δ' ἄχθουσαι βροτοί
Γῆν ἀναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν
Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς } p. 221. a. F.
Γῆ κἀμὲ σκιᾷ, τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν βλέπει p. 309. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γινομένων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλο πρὸς ἄλλο μορφὴν ἑτέραν ἐπίδειξε p. 225. a. B.

apud Theophraſtum Fragm. Metaphyſ. Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ κἀγὼ κακά p. 408. H.

Creſphonte. Φιλῶν μάλισ' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κίνδυνος μόλις
Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς
Θνητῶν τε γενεᾷ } p. 221. b. C.

Em. & Ex. Νεοτοῖσι κἀγὼ τρωμαῖσι κἀμαυτοῦ μαστεύμασι p. 225. b. B.

Euſebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Euſtathius Em. ad Iliad. B. Ὅς προσταθῶς πῶς ἔχομεν p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyſſ. Υ. v. 23. p. 77. a. B.

Eytropii Paraphraſtes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, qæ ejus ſunt ad imperii faſtigium producti. Mer. Caſavb. Teſtim. de Antonin. A. a. a. 4. verſ. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Ὥσπερ ἀμίλει ὁ πλοῦτος διεξέρχεται p. 131. b. B.

Frontinus de Aqæductibus Em. *Irriguos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignoſc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βούλεται σημαίνειν p. 293. b. C.

Em. Diſſert. qâ probat animam ſeqi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἐχόντων λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνεώχθη σου ἡ ὑδρα διαπωλοῦς τῆς οἰκήσεως
Ἔξεισι τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι } p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν οἰνιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων κατηλειμμένον p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. l. 2. *Ac ne oris quidem aut vultûs ſerenitatem.... obnubilari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heracleo Em. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χάριν p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐπίσασθαι γνώμην ἥτις οἰκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Heſiodus Em. Oper. l. v. 294. Ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. l. v. 297. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ p. 101. a. E. b. C.

Heſychius Em. in Ἐπίκοτα. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ τῷ πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 125. Αἱ δὲ παρθένοι, ὀκόσηνιν ὥρεα γάμου παρανδρώμενα p. 31. b. C–F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Ἔυχεται εἶναι p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρώων p. 54. b. C.

B. v. 350. Φημὶ γὰρ ἓν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, Ἀχαιῶν ἐπιδεξιὰ p. 68. b. C.

E. v. 47. Σίγυνος δ' ἄρα μιν σκόλος ἔβαλε p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καὶ ἔσσε ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μάλα δ' ὦκα περιβρέφεται κυκλόεντι p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτῳ δὲ μίλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κεῖτο ταυυσθείς } p. 93. b.
Φ. v. 119. Κεῖτο ταθείς } D.

Odyſſ. Φ. v. 85. Ἐφημέριοι φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Ξ. v. 477. Καὶ σακέεσσι περιτρέφεται κρύσταλλος p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν Πίσῃ κραδίη μένε τετληῦῖα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. l. 6. *Jam te premet nox, fabulaqe manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Illum aget penná metuente ſolvi fama ſuperſtes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec naris obeſa* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commiſſa tacere qi neqit, hic niger eſt
Hic tibi comis, & urbanus, liberqe videtur, infeſto nigris* } p. 116. a. B.

Hic nigra ſuccus loligînis p. 116. a. C.

5. *Anima, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rupili pus atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernáſqe procaces Paſco libatis dapibus* p. 26. a. B.

7. *Nervis alienis mobile lignum* p. 207. b. D.

Epiſt. 1. 2. *Ruſticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi noſtrorum ſermonum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te primam ſomnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu p. 360. a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non caſtigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 1. 2. *Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, opertos inſpiciunt* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epiſt. 1. *Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poët. *Succeſſit vetus his comœdia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. terr. & aqat. Στρόβιλον ἄμφ' ἄκανθαν εἰλίξας δίμας p. 217. b. D–G.

Iſidorus Peluſiota Em. Epiſt. l. 470. Τὸν μίλωνα ἠυτύργες p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Οὐθὲν μέλει μοι. τἀμὰ καὶ καλῶς ἔχει p. 289. a. B.

Juſtinus Em. Epiſt. ad Diognet. pag. 497. Καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Ereptat genibus* p. 401. E.

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla mineris conſtabit patri qàm filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim fermè ſenſus communis in illa fortuna* p. 23. a. E. 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tunica diſtantia* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et miranti jam ſub aratro piſcibus inventis...* p. 243. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil prater nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. E.

Lactantius Em. *Sed non, ait Cicero, & Jovis regno...* p. 166. b. E.

Laërtius Ex. l. 7. Zenone. Τήν τε ἀποροφώσίαν ἐπισήμην... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύταλα ἰσχνείαν p. 143. a. E. 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικόν τε εἶναι, καὶ ποιητικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἐν τε εἶναι θεὸν καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. E. F.

l. 10. Συνουσίαν δὲ ὅπησε μὲν ὠδέποτε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν p. 151. a. F.

Οὔτε κολάσεων εἰκότως. ἐλεήσας μέν τοι.... p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita ſua. Οἱ τῇ δέξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἠγγυήμενοι p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεντήκοντα παῖδας ὁρῶμεν ὀφθαλμοῖς πατέρων κειμένους p. 320. b. G.

Declamat. 11. Δότε μοι προτείνει φιλοσοφίαν ἡ τύχη p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Annona nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέυει p. 133. a. E. F.

Em. Necyomantia. Τὴν τυραννίδα μετιείδησε p. 358. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob ſancta deûm tranquilla pectora pace, Qæ placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerúmqe exultant ſanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hic eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Uſqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. verſ. a.

Manilius Em. Aſtronom. l. 2. *Qis cælum poſſit, niſi cæli munera nóſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

*Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad ipſam
Et primas qi dant leges naſcentibus aſtra?* } p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, crede mihi. qid ergo? verna es*
lib. 5. Epigr. 38. *Deflere non te vernula pudet mortem?* } p. 26. a. B.

lib. 3. 16. *Sed te, memento, Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuit diem, nec optat* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorator collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Diſſert. 30. Οὐκ ἀποχρησίτας ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Diſſert. 25. Καὶ ἄνθις ἂν ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνου βίον p. 127. a. E.

Supp. Τοῦτον ἐλαύνειν τῷ λόγῳ Θεατύμαχόν

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philiſtione. Αὐτῶν τε δόξῃ καὶ κάλλει τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Em. & Ex. in Eqiſone. Τὸ γὰρ ὑπολαμβάνειν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Mimnermus Em. apud Stobæum. Ὅτ' ἄϊψ αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου p. 312. a. G. H.

Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὅτι κακόν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Pavp. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 13. n. 119. Γλῶσσαν ἰφημερίων ἔκφυγες ἀφεαδίαν p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὲς καὶ πρώην, εἰ ἴσιν ὅλως, ἐγυμάσιον p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet; religioſum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Evſebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἦν Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός p 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἠδ' ὑποχαὶ περιηγίες, ἦδε σαγῆναι p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, qibus protoplaſtas Deus induit* Gen. c. 3. v. 21. *vult eſſe corpora, qibus anima amiciuntur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qæ qia non potuit, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Qàm caſtigato planus ſub pectore venter* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et celer admiſſis labitur annus eqis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Viderit Atrides* } p. 162. b.
l. 3. *Viderit utilitas* } B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non eſt hodiè, cras minùs aptus erit* p. 246. a. C.

3. Triſt. 6. *Qiqe eſt in charis ætimi tibi candor amicis* } p. 115.
4. Pont. 14. *Tam felix utinam, qàm pectore candidus eſſem* } b. G.

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multùm ſaliens incitat unda ſitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Metam. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qid iſtuc? vultum qa caligat triſtitas?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἐγὼ ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔστι p. 205. b. B.

Pavſanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην
Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν ἐστιν εἰρημένα } p. 1. a. D. b. A.
Eliacis 1. Οἱ ἀποσεμνύνοντες τὰ ἐς αὐτὸν

Perſius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prece poſcis emaci* p. 146. a. G.

v. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et incoctum generoſo pectus honeſto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgeſcit vitrea bilis: Findor* p. 239. b. G.

n. 66. *Diſcite ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In portum calces rigidos extendit* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum ſis catera foſſor, Tres tantùm ad numeros ſatyrum moveare Bathylli* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido ſub pectore maſcula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qid ille alter, qi toga virilis die ſtolam ſumpſit?* p. 7. a. G.

Phœdrus Ex. fab. 89. *Tempus elapſum ſemel, Non ipſe poſſit Jupiter reprehendere* p. 42. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε ὃν ἐκπολίσθαι ἀνήνυστοι καὶ ἄπαυστον p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅθεν καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' ἃ δύναται ποιεῖν ἄ μὴ βέλτιον p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κέρδη δ' ἄλλοι ἄταν ὑπέροπλον p. 314. a. E.

apud Scholiaſten Ariſtophanis in Nubibus. Τί με καλεῖς ὦ Φήμερε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæſt. 17. Πᾶσιν πολίεσσιν ὁμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς καὶ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Sympoſio. Ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας παραδιδόναι p. 249. a. B.

l. 7. p. 884. A. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας αὐτοῖς τροφῶν καὶ μητέρων... } p. 352. a. B.
Αὐτοὶ διὰ τὰ ἤθη διάφορα αὐτοὶ πεποιήκαμεν

Timæo. Συνέδοξε τῇ πλείονι βίᾳ.... τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα πάντῃ πάντως προαιρετέον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Ὡς κακόν τι λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧν εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι p. 397. E. F.

Epiſt. 2. Τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ οἰκειότητα διὰ σὲ ἀπειργάσατο p. 328. a. C.

apud Antonium Meliſſ. l. 2. cap. 74. Ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄπλετα ταῦτα τῆς ὁμοχροίας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄντις δηχθείη p. 417. A.

Plavtus Ex. Avlul. act. 3. ſcen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parſimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. ſcen 2. *Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis* p. 418. C.

Act. 2. ſcen. 2. *Sine populi ſuffragio adilitatem hic qidem gerit* } p. 416.
Em. & Ex. Capt. act. 4. ſcen. 2. *Euge edictiones adilitias hic habet* } A.

Curcul. act. 3. ſcen. 1. *Noli verberare lapidem, ne perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. ſcen. 2. *Uti muſca, culicéſqe, pedéſqe, pulicéſqe* p. 67. a. D.

Bacch. act. 3. ſcen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. ſcen. 4. *Qi me emunxiſti mucidum* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. ſcen. 3. *Voluptas eſt malorum eſca* p. 151. a. F.

Pſevdol. act. 3. ſcen. 2. *Si qò gradietur, pariter progrediminor* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. ſcen. 2. *Tu te itidem ut Charmidatus es, rurſum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. ſcen. 4. *Nos homunculi, ſalillum animæ, qam cum extemplo amiſimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. ſcen. 2. *Cui male faciendi eſt poteſtas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cæli triſtitiam diſcutit, atqe etiam humani nubila animi ſerenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 35. *Uniones exaluminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qicqid eſt, ubi ſaltem buſta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς ἂν ἦν ἐκείνῳ συναπαναυομένην ἀδήλως ἀπελθεῖν p. 333. b. G.

Galba. Βίον ἀνύμενα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑπονοεῖν p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν p. 182. b. E.

de ſer. num. vind. pag. 566. D. Ἄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' ἂν ἄν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίμματα p. 360. a. F. G.

Sympoſ. pag. 152. A. Εἰ μόνον εἴη φρόνιμον p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεὸς ψόφῳ τῶν ἡδονῶν.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἢ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. deſit. pag. 413. A. Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς κακίας ὑποκεχυμένης p. 167. a. C.

de tranqillit. pag. 469. D. Καὶ τί φήσας τις ἂν ἔχειν ἔχωμεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Οὔτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fulvius* perperam legitur pro *Fabio* p. 286. b. B.

Sympoſiac. l. 2. cap. 1. Καθάπερ τὰ παρεγκεκαυμένα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι δίκην κίκλησκειν ὁ ποιητής p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μήν τοι νῦν γε καίχθεὶς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ὁ πτίζειν τὸ λιθῶδες ἐπικείμενον p. 336. a. D.

de eſu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψα καὶ τροφὴν προσίτι εἰπεῖν τὰ μικρὸν.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ πνεῦμα μεταβάλλειν καὶ γίγνεσθαι ζῶον p. 357. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάντων πραγμάτων... ἀπιδοῦσαι παρὰ τὴν ἔννοιαν p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῆς ἐνεργείας πρόδικοι p. 153. a. B.

adverſus Epicureos pag. 1105. A. Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθῆν... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de virt. mor. pag. 446. B. Ὅσις ἐκ μὲν γῆς ἀπήρηται βρόχοις... ἡμῖν δ' ἐυκρατεῖ τὰ πείσματα p. 2. a. B. C.

Supp. de igne & aqa p. 956. A. Ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐκθέσφασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως p. 292. b. A.

Pollux Em. l. 4. cap. 7. §. 1. Ἐπιμύριον φιδή p. 3. b. G.

Polybius Ex. l. 5. cap. 26. Οὗτος γὰρ ἔστιν ἕτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀξαυλίων ψήφοις p. 185. a. A.

Em. apud Svidam in v. καθιζόμενοι. Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι... p. 189. b. C.

Pomponius Ex. *Corpus continuum, qod continetur uno ſpiritu* p. 361. b. E.

Porphyrius Em. apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δεσμόν p. 46. b. D.

de abſtinentia l. 1. §. 44. Ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν p. 256. a. D.

Em. & Ex. de abſtinentia l. 4. §. 20. Καὶ τὸ ἐκτικῶς διαμένειν p. 176. b. D.

Procopius Ex. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Ἐς αὐτὴν πω τὴν θείαν δεξαμένην ἐξαπινάιος ἐκπλῆξιν p. 207. a. B. C.

Em. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν οἰκέτης καθῆσο p. 207. a. A.

Propertius Ex. l. 3. eleg. 3. *Optima mors, parcâ qa venit ipſa die* p. 111. a. A. 356. a. E.

Prudentius Em. in Romani martyrio. *Qinos ſupinat, obvias offert genas* p. 65. a. C.

Qintilianus Em. Inſtitut. l. 12. cap. 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatqe, ſi credas* p. 43. b. A.

Saluſtius Ex. Jugurt. *Qæ irâ fieri amat* } p. 303. b.
Vulgus amat fieri } C.
Ea qæ ſecunda res amant

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiaſtes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicos pallio uſos* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philoſophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qid ſi mirari velit* p. 293 b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbo qidam animos veſtros rotat* p. 392. F.

de Conſtantia ſapientis cap. 10. *Hic morſus non ſine humilitate quadam animi evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis* p. 412. A.

Epiſt. 8. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non qidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis* p. 88. a. A.

48. *Per iſtud philoſophia ſunt nigra.... etiam ad album ſedentibus, exceptiones* p. 115. b. F.

68. *In pectore collectio & vomica eſt* p. 82. b. C.

77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphoræ tranſeant. Saccus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle ſeqi, duceris p. 308. a. B.

80. *Horum, qi felices vocantur.... gravis aut ſuppurata triſtitia eſt* p. 82. b. C.

95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* p. 45. a. E.

104. *Terribiles viſu forma, letumqe, labóſqe* p. 234. a. A.

110. *Et ſcies plura mala contingere nobis qam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Quæſt. l. 3. c. 29. *Origo mundi, non minus ſolem & lunam..... qam qibus mutarentur terrena, continuit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. 4. verſ. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campania urbem deſediſſe terra motu audivimus* } p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falſa hæc eſſe, Pompeji ſenſere* } D.

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Iſtud tempus, qod aliena deſtinas morti, citra tuam eſt* p. 100. a. B.

de Tranqillit. cap. 2. *Et ſubit illud rabidarum deliciarum, qouſqe eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantùm ſpectantibus graves eveniunt* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda eſt concurſatio, qalis eſt magna partis hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teſte fieri credam, qicqid me neſcio faciam* p. 69. b. B.

de otio ſapientis cap. 1. *Non deſinemus opem ferre etiam inimicis, eruti manu* p. 186. b. C.

de benefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt* p. 101. b. H.

Epiſt. 54. *Mors eſt, non eſſe, id qod antè fuit, ſed qale ſit jam ſcio...* p. 108. a. C.

73. *Qorum beneficio illis ſe vitiis exuit* p. 15. b. F.

91. *Qoties Aſia, qoties Achaja urbes uno tremore ceciderunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyeſt. *Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias, regnum docebit* p. 14. a. G.

Ubicunqe tantùm honeſta dominanti licent, Precario regnatur } p. 14. b. A.

Reges, qæ volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus ſagittis qi tuis vitam expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epiſt. l. 8. 6. *Audivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata piperata* p. 333. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multùm ringitur otioſa virtus* p. 20. a. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ὑπεξαιρέσεως p. 396. A.

Simplicius Em. in Epictetum p. 342. Καὶ οὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος.... p. 412. H.

Socrates Em. Hiſtor. l. 1. cap. 10. Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς πάσχοντές τινιν p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ εἶναι τύχην p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 659. Περισκελεῖς φρένες p. 116. a. E.

Antigon. Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθές p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Hiſtor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τύχει τῶν δεσμῶν τῷ σώματος ἀπαλλάξειν p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et caſtigata collecta modeſtia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & caſtigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen ſub ἀκολασίας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμεῖς μὲν ὃν οἴεσθε ὕτω τεθαμένοι p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes eſt, perperam lavdatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κάτωνα, ἐχθὲς καὶ πρώην καλουμένων p. 292. a. E.

Svetonius Ex. Jul. cap. 52. *Curio pater Cæſarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avguſt. c. 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit* p. 24. a. E.

cap. 99. *Ecqid iis videretur mimum vitæ commodè tranſegiſſe* p. 322. a. C.

Sortitus eſt exitum facilem... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qæ torum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellans eum πηλὸν ἄμμῳ περφυραμένον* p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mori volentibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo vexit, ſine adjumento medicorum* p. 27. a. F.

Calig. cap. 15. *Negavit ſe delatoribus aures habere* p. 4. a. C.

Clavd. c. 5. *Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei* p. 207. b. B.

cap. 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis* } p. 23. b. A.

cap. 35. *Non ſine nota jactator civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vitæ majori miraculo fuerit* p. 296. a. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veſte domeſtica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen infenſior qàm vernaculis* p. 26. a. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus eſt parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abutentes vulgato nomine inſulæ, Caprineum dictitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαίτῳ p. 93. a. B.

Em. in Ἀκτινόσπυδον. Ἔμαθον τὸ ἀκτινόσπυδον καὶ τὸ ἐπισηλιόν p. 4. b. D.

in Ἀτυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει πρός τι τὸν ἔνδοξον καὶ ἄδοξον p. 49. a. B.

in Δαίμων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν p. 52. a. F.

in Ἐυσυκλήτους. Ἐυσυκλιδάκτους, ἐπενδῦν... p. 7. b. H.

in Καλαγλωττίσματα. Ἡ περιλαλείμματα, ἢ εὐδαιμονίλαμα... p. 8. b. C.

in Κεγχρεμίδες p. 301. b. E.

in Ὀρθός. Ὀρθὸν δὲ εἶναι p. 76. a. A.

in Ῥόδον. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζητεῖ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένην intelligit *menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat* p. 207. a. B.

Symmachus Ex. l. 4. 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis* p. 1. a. C.

Syneſius Em. de provident. l. 2. p. 128. Ἀλλ' οὐδὲ θεάμονά φησιν εἶναι... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. 111. c. 55. *Rebus cunctis ineſt qidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. 1v. c. 37. *Qi omnia dicta factaqe ejus vice legis obſervem* p. 191. a. D.

Ann. v1. *Neqe mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. a. E.

Fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili an forte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Severitas obſtinata* p. 319. a. C.

Hiſt. l. 1. cap. 30. *Falluntur, qibus luxuria ſpecie libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Privata cuiqe ſtimulatio, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hiſt. l. 3. cap. 35. *Aſſidere ſepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hiſt. l. 4. cap. 6. *Etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur* p. 360. b. D.

Hiſt. l. 5. *Apud ipſos fides obſtinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miſcuit principatum & libertatem* p. 17. a. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi avt facilitas avtoritatem, avt ſeveritas amorem deminuit* p. 13. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia ſcire, non omnia exeqi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exſtinguuntur animæ magnæ* p. 106. a. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Nariſci Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavſ. eloq. cap. 35. §. 1. *Adoleſcentuli deducuntur in ſcholas Scholaſticorum* p. 26. a. G.

Em. Hiſt. l. 5. *Condere corpora, qàm cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adverſus Græcos cap. 41. Θαυμάζω τῶν ὅμων ἐξαμιλλῶνται p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὕλῃ καλὸν προσυπάρξειν τὴν εἰς τὰς μιμήσεις βοήθειαν p. 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Evnuch. prolog. *Si qiſqam eſt... In his poëta hic nomen profitetur ſuum* p. 41. b. E.

act. 1. ſcen. 2. *Evnuchum dixti velle te, qia ſola utuntur his regina* } p. 117. a. C.

act. 2. ſcen. 1. *Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrúm, bi ſe ad vos applicant*

act. 5. *Cur in his ego te conſpicor regionibus? Vobis fretus Nos omnes, qibus.... omne qod eſt interea tempus..lucro eſt* } p. 68. b. D.

Adelph. act. 3. ſcen. 3. *Iſtud eſt ſapere, non qod ante pedes modò eſt videre* p. 42. b. G.

act. 4. ſcen. 1. *Facio te apud illum Deum. Virtutes narro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. ſcen. 3. *Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. ſcen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo ſatis pro merito gratiam Regi refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliqando*
Mutavit rurſus orbis alius } p. 156. b. A.
Læta mutant
Lavdans orbem mutantem

cap. 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius valet*

adverſus Hermog. c. 39. *Et hic lineis tuis excidiſti*

l. 4. c. 17. *Puto me non temere huc uſqe adhuc lineæ inſiſtere* } p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergit non ex ſeminis limo* p. 132. b. E.

Em. Apologet. cap. 40. *Legimus Hieranapen, & Delon, & Rhodon.... peſſum abiiſſe* p. 130. a. E.

Pompejos de ſuo monte perfudit ignis p. 132. a. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an ſententiam finxerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculoſa qaqe medicamina vitare...* p. 148. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta ſortes non habentes idoneæ* p. 132. b. E.

adverſus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de ſuo monte perfudit ignis* p. 132. a. E. F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero ſerendi... paraturam aliqa utiqe poteſtas divina voluntati miniſtra modulatur* p. 306. a. B.

Themiſtius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρὴ τὸν αὐτῷ

αὐτῷ συμβολὴν προσφέροντος παρακήκοας } p. 192. a. C.
Εἰ κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δίον ἐξεῦρες
Σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμαρεῖμενα } p. 259. a. E.
Δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντέτηκε
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ κ᾽ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὁ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέης, ὁ μὰ δία ἐκεῖνα τῷ παλαιῷ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom IV. l. 3. pag. 519. C. Τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὠμωκήσαν:α... p. 326. a. C. D.
p. 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τῶν λόγων καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πεινῆν φίνγοντα p. 264. b. B.
Ex. Μέναρχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de cavs. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀπαθέστερον p. 335. a. D.
l. 6. cap. 11. Ὑδροπιτεῖς p. 64. a. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ἡ σευοφυλλία p. 54. b. B.
Em. de cavs. plantar. l. 1. cap. 17. Εὐδήλα κὴ ἔυπνοια p. 61. a. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti nè sit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ταφῇ Μινίππε. *Nec pistorem ullum nôssent, nisi eum qi in pistrino pinseret farinam* p. 64. a. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubicur & unde sint verba, scrutantur Graci: vocant* ἐτυμολογίαν p. 208. a. C.
p. 17. *Inde venit divinitùs pullis insinuans se ipsa anima* p. 107. a. E.
Valerius Maximus Em. l. 8. cap. 3. *Motúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. a. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque...* p. 125. a. D.
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinoque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qæ plurima cælo Dejicit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multâ porrectum extendit arenâ* p. 94. a. A.

INDEX

Vocum Græcarum (Hebræis Latinísque pavcis interſitis) qæ in his operibus explicantur.

Ἄ, Γαπᾶν אהב p. 202. a. C. D. E.
Ἀγαπητὸν p. 151. a. E. F.
Ἀγωγὴ p. 384. b. D.
Ἀδαρκετὶς *Ops* p. 142. b. B.
Ἄδηκτος p. 333. b. F.
Ἀδήκτως p. 333. b. G. 334. a. A.
Ἀδιάπλωτον p. 83. b. D.
Ἀδιάσχορος p. 21. a. A.
Ἀδιατρεψία p. 21. a. B. b. E.
Ἀδιάφορα p. 193. a. B.
Ἀδιάψευστον p. 135. a. A.
Ἀθαύμαστον p. 19. b. G.
Ἀθεωρήτως p. 12. a. G. b. C.
Αἶα, γαῖα p. 173. a. *A.*
Αἰθρία p. 42. a. F. 247. b. C.
Αἰρεῖ p. 112. a. B.
Αἰρῶν λόγος p. 43. a. E.
Αἰτεῖν p. 136. b. F.
Αἰτιῶδες p. 110. a. *A.*
Ἀκαρεῖς p. 84. a. E.
Ἀκαριαῖον p. 53. a. G.
Ἀκαταληψία p. 153. a. *A.*
Ἀκενόδοξον p. 22. a. B.
Ἀκενόσπουδον p. 4. a. H.
Ἄκιον p. 353. b. B.
Ἀκλήρημα, Ἀκληρεῖν } p. 311. b. B. C.
Ἀκοινώνητος p. 39. a. *A.* B. C.
Ἄκριτον p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀκτῖνες p. 260. a. C.
Ἀκύβευτος p. 9. a. B.
Ἀλλοιοῦσθαι p. 291. a. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. a. D.
Ἀλυργίς p. 404. E.
Ἀμαρτάνειν p. 415. H.
Ἀμελεῖς p. 17. a. D.
Ἀμετάπλωτος p. 153. b. B.
Ἀμηχανεῖν p. 20. a. D.
Ἀναβιῶναι p. 206. a. E.
Ἀναζωπυρεῖν p. 206. a. B.
Ἀνακαλεῖσθαι p. 74. a. E—H. 192. b. F.
Ἀνακλητικὸν p. 7. b. G. 74. a. E. 437. a. C.
Ἀναληθῆναι p. 102. b. G.
Ἀνάληψις p. 103. a. *A.*
Ἀναλῦσαι p. 133. b. E. 319. a. D.
Ἀνάλυσις p. 319. a. D. E.
Ἀνανεῦν, *recentare* p. 92. b. F. 93. a. *A.*
Ἀναπήρειν p. 192. b. F.
Ἀναπνοή p. 61. a. E.
Ἀνατάσσεσθαι p. 74. a D.
Ἀνδρίζεσθαι התאושש p. 97. a. F.
Ἀνδρόγυνος p. 89. a. F. G.
Ἀνδρογονεῖν p. 302. a. D. 415. H.
Ἀνδρεῖσθαι p. 31. b. F.
Ἀνδρωθεῖσα p. 31. b. C.
Ἀνδρωθῆναι p. 31. b. B.
Ἄνεμος, *anima* p. 37. b. G.
Ἀνεξέλαστος p. 73. a. G. 76. b. C.
Ἀνεπίκρυπτον p. 18. a. F.
Ἀνεπίπληκτον p. 14. a. B.
Ἀνεπισάλως, Ἀνεπισήλως } p. 195. b. C.
Ἀνεπιφάντως p. 13. b. G.
Ἀνίχνευτος p. 337. b. C.
Ἀνθέλκεσθαι p. 73. b. D.
Ἀνόδυρτος p. 225. b. E. F.
Ἀνθικαθῆσθαι p. 78. a. B.
Ἀνθιτυπία, Ἀνθίτυπος } p. 405. H.
Ἀνθλεῖν & ἐξανθλεῖν *exanclare, exantlare* p. 137. b. D—G.
Ἄνω κάτω p. 276. a. B.
Ἀξία, *æstimatio* p. 86. a. C. D. E.
Ἀξιῶσθαι p. 350. a. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. a. C. D. 247. b. C.
Ἀπανδρῶσθαι p. 189. a. E.
Ἀπανθρακῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπαρακολουθήτως p. 56. a. *A.* 145. a. E.
Ἀπαρενθύμητον p. 144. a. G. 293. b. H.
Ἀπαρενθυμήτως p. 144. a. G. 203. a. E. 294. a. *A.*
Ἄπειρον p. 402. E.
Ἀπίνθητος p. 227. b. G.
Ἀπεριλάλητος p. 8. b. D.
Ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
Ἀπερισπλικός p. 4. b. D.
Ἀπίχει p. 135. b. E.
Ἀπίχειν p. 135. b. E. F.
Ἀποβιῶσαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογιῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποδενδριῶσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδημία p. 319. a. D.
Ἀποθεῶσθαι p. 189. a. B.
Ἀποθηριῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῆσθαι p. 34. a. E.
Ἀποκαισαρῶσθαι p. 186. b. D. F. 189. a. C.
Ἀποκιλτῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποκλύσαι p. 93. a. B.
Ἀποκολοκύνθωσις p. 189. a. B.
Ἀποκολπῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολαβεῖν p. 94. b. *A.*
Ἀπολαύειν p. 76. a. G.
Ἀπολαυστικὸς p. 15. b. D.
Ἀπολειτουργήσαι p. 189. a. D. 304. a. F. b. *A.*
Ἀπόληψις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι, Ἀπολυθῆναι, Ἀπόλυσις } p. 189. a. *A.* p. 319. a. B. C.
Ἀπονεμόμενα p. 240. a. C.
Ἀποπαρθενεύεσθαι p. 189. a. C.
Ἀποπνεῦσαι p. 263. b. D.
Ἀποπομπή p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποπυρῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποῤῥέμβεσθαι p. 45. a. B. 57. a. G. 110. a. D.
Ἀποσαρκῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀπότευγμα p. 135. a. D. E. F.
Ἀποχρῆσθαι p. 400. F.
Ἀπροπλωσία p. 83. a. F. 428. G.
Ἀπρόπλωτος p. 83. a. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάτητος p. 353. b. *B.*
Ἄπλεστος p. 33. b. *B.*
Ἀρίσκεια p. 143. b. *B.*
Ἀρίσκεσθαι, Ἀρισκεύεσθαι } p. 143. a. G.
Ἀριθμοὶ p. 61. b. G. 62. a. A—E. 185. b. *B.*
Ἀσεμολογία p. 7. a. B. C. D.
Ἀσὴρ, Ἄστρον } *distinguuntur* p. 412. H.
Ἄσοργος p. 15. a. *B.*
Ἄσχολος p. 15. a. E.
Ἀτυφος p. 80. a. *A.* B.
Ἀτύχημα p. 136. a. D.
Αὐθαίδεις p. 201. a. D.
Αὐθαδὴς p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. a. E.
Αὐτάρκεια p. 85. a. E.
Αὐταρκὴς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δείξει p. 327. a. C.
Αὐτολαλήτης p. 384. a. E.
Αὐτουργεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ᾽ ἑαυτοῦ λέγειν p. 336. a. *A.*
Ἀψικάρδιον p. 266. b. C. 413.
Ἄψικορον p. 24. b. B.
Ἀψοφητί p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπτεσθαι p. 189. a. *E. F.* G. *tingi* p. 70. a. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p. 251. a. D. E.
Βαρεῖσθαι, Βεβρῶσθαι } p. 254. a. D.
Βατιλικὴ τίχη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p. 70. b. G.
Βενετιακὸς *Veneta* factio p. 3. a. D.
Βλεννὸς p. 278. a. C.
Βλέπειν p. 313. a. C.
Βλῆμα p. 417. B.
Βίος p. 391. C. D.
Βρενθύειν p. 232. a. F. b. *A.*
Βύλεσθαι, παρίλκον p. 293. b. C—G.
Βρόγχος, Βρόγχος } p. 7. b. B.
Γαλήνη p. 42. a. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γάλλοι p. 79. b. B.
Γεφυρίζειν p. 21. a. G.
Γλισχεύεσθαι p. 143. a. D. E. 429. E. F.
Γλισχρῶς p. 136. a. G. b. *A.*
Γλῶσσαι, Γλωσσήματα } p. 120. a. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. a. B.
Γραμμὴ p. 104. a. C.
Γράσος, Γράσων } p. 163. b. F. G. 430. F. G.
Γριμφθῆναι p. 360. a. G.
Γυμνασμα p. 309. b. C.
Γυψώσαι p. 133. a. F.
Δαίμων p. 393. H. I. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δαῖρα, *terra* ארץ p. 143. b. *B.* C.
Δάκνειν, Δάκνεσθαι } p. 333. b. *A.*
Δεξαμεναὶ p. 206. b. E. F. 207. a. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. a. *A. B.*
Δευσοποιὸς p. 70. b. G. 71. a. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. a. *A. B.*
Δῆγμα, Δηγμὸς } p. 333. b. *E.*
Δήκτης
Δημαγωγία p. 25. a. D.

Δημοκοπία p. 25. a. D.
Δημοκοπικὸν p. 25. a. *A.*
Δῆξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδοατίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδορατισμοὶ p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διαπνεῖσθαι *perflari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διαπνοὴ p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διαπρίεσθαι p. 239. b. F.
Διαῤῥαγῆναι p. 239. b. D. *E.*
Διασυνίεσθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλία p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφίρεσθαι p. 195. b. *B.*
Διαφορὰ p 359. b. D.
Διεῤῥιμμένος p. 104. a. D.
Διευκρινεῖν p. 299. a. D. E.
Διῆρες p. 181. a. D. E.
Δικαιοσύνη p. 345. a. *E.*
Διορθοῦν p. 62. a. F.
Δριμὺς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυπτεῖς, Δρυπετεῖς } *drupæ* p. 64. a. *E.* F.
Δρύπτειν p. 354. a. D. *E.* F.
Δυσαρεστεῖν p. 143. a. G.
Δυσθυμιατεῖν p. 315. a. *A.*
Δυσκαλλιπτία p. 133. a. C.
Δυσοσμεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαρακολούθητος p. 144. a. B.
Δυσροεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαρδιερεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταληφθῆναι Meric. Casaub. Testim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυεῖσαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίμματα, Ἐγχρίπτεσθαι } p. 360. a. G.
Εἱμαρμένη p. 290. b. B.
Εἶρω, *sero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκδῆναι τῷ ῥυθμῷ p. 404. D.
Ἐκθιεσηκὼς p. 270. a. *A.*
Ἐκθυμιᾶσθαι p. 171. b. B.
Ἐκπυρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκσεῖψαι p. 245. b. B.
Ἐκταθῆναι p. 93. b. B--F. 132. a. G.
Ἐκτεινῶς p. 2. b. D.
Ἐκτικὸς p. 176. a. B. D. E.
Ἐλατηριᾶσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἕλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβιβάζειν p. 295. a. F. G.
Ἔμβολα, Ἐμβολοι } p 169. a. G.
Ἔμβολον p. 169. b. *A.*
Ἐμφανταζόμενα p. 49. b. D.
Ἔμφασις p. 13. b. B.
Ἐμφιλησδονᾶν p. 144. b. B.
Ἐμφιλοτεχνεῖν p. 226. b. F.
Ἔνδεσις p 307. a. F. b. *A*--F.
Ἐνδότιμον p. 336. b. D. *E.* F. 337. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν παιδὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. a. b. D. *E.*
Ἐν χερσὶ p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σεαυτὸν p. 428. *E.*
Ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαιμάτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρᾶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξανεμᾶσθαι p. 178. b. B.
Ἐξαυλεῖν, *exanclare*, *exantlare* p. 137. b. D--G.
Ἐξάπτεσθαι p 106. b. D.
Ἐξαρεῖσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξατμίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαιᾶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξελθεῖν p. 164. b. D.
Ἔξεστι p. 241. a. E.
Ἔξις p. 176. a. B--F. b. A--*E.* 404. G. H. 405. B.
Ἐξομοιοῦσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχίσθαι p. 404. D.
Ἐξυσατῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξωμίχις, Ἔξωμις } p. 118. a. B.
Ἐπαγγελλεσθαι p. 83. a. F.
Ἐπαινεῖν, Ἔπαινος } p. 412. D.
Ἐπακολουθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπίβαλλον p. 209. a. F. G.
Ἐπιγενήματα p. 63. b. D. 194. a. F.
Ἐπιγινόμενα p. 63. b. D.
Ἐπιγραφαὶ p. 119. b. *A.*
Ἐπιθήματα p. 27. b. D.
Ἐπίκοτον p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματώσεις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπινότῳ p. 28. b. C.
Ἐπίνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίπασσα p. 151. a. B.
Ἐπιπεριτρέπειν p. 250. a. D.
Ἐπίπνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπισημαίνεσθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπισημασία p. 182. a. G.
Ἐπισκύνιον, *supercilium* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A*--D. 428. *E.* F.
Ἐπισῆσαι p. 14. a. F.
Ἐπισροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπισύρειν p. 257. b. B.
Ἐραῖν p. 303. a. *A.*
Ἑτοιμότητες p. 101. a. C.
Εὐαιακλήτως p. 7. b. F.
Εὐέρμοσον p. 12. b. C--F.
Εὐαφῶς p. 333. a. C.
Εὐδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Εὐδιαλλάκτως p. 7. b. H.
Εὐδιος p. 191. b. *A.*
Εὐεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Εὐθανατεῖν p. 30. b. B.
Εὐλαβεῖσθαι, *cavèe agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Εὐζωεῖν p. 87. a. C.
Εὐθυδρομεῖν p. 104. a. D.
Εὔκαιρον p. 363. a. D.
Εὐκοινωνησία p. 337. b. *E.*
Εὔκρατον p. 19. b. B. C.
Εὔλυτος p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Εὐμάρεια p. 92. b. F.
Εὐμοιρος p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Εὐοικῶς, Εὐῶς } p. 86. a B.
Εὐκρινῶς p. 299. a. D.
Εὐοδεῖν p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Εὐοδία, Εὐοδοῦσθαι } p. 240. b. *A.*
Εὐόμιλος p. 27. a. B.
Εὐπατρίδαι p. 15. a. B.
Εὐπειθὴς p. 170. a. *A.*
Εὔπιστος p. 296. a. C.
Εὐρεθῆ p. 269. a. C. D.
Εὑρεῖν p. 168. a. A.
Εὔρυμος p. 43. b. *B.*
Εὐρυχωρία p. 279. b. D.
Εὐσεβεῖν p. 159. b. A.
Εὐχολεῖν p. 333. a. *B.*
Εὐσχολία p. 103. b. F.
Εὐσχόλως p. 112. a. *E.*
Εὐτακτος p. 225. b. C.
Εὐτρεπὴς p. 170. a. A.
Εὔχεσθαι ἁπλῶς p. 146. b. A. ἐλευθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφήμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E. qui in diem vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *venenata* p. 132. b. C.
Ἐφήμερον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἐχέτω p. 135. b. F.
Ἐχθὶς *heri* p. 132. b. C.
Ζητητικὸν p. 24. a. A.
Ἢ, *nisi* p. 151. b. C.
Ἡμερήσιοι p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνος p. 117. b. G.
Ἥμερος p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἄμμα p. 407. D.
Θίλειν, παρίλκειν p. 293. b. *E.*
Θιόληπτος p. 356. b. D.
Θεσσίβεια p. 419. *B.*
Θευδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θεοφόρητος p. 356. b. D. 357. a. A. 420. D.
Θεοφορία p. 356. b. F.
Θηριομαχεῖν, Θηριομάχοι } p. 295. a. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν } p. 33. b. *B.*
Θύλακος p. 251. b. D. *E.*
Θύτας p. 248. b. C.
Ἰδιώτας p. 12. a. F G. 193. b. *A.*
Ἰδιωτικὸν p. 92. b. *A.*
Ἰσονομία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἰσόνομος πολίτευμα p. 16. b. *E.* 17. *A.*
Ἰσηγορία p. 341. b. D.
Καββαλικὸς p. 225. b. G. 226. a. A--*E.*
Καθαριότης p. 11. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλεῖν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλωπίζειν p. 360. a. *B.*
Καρπὸς p. 111. a. A. 190. b. G. 191. a. *B.* 316. b. *B.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Καταίσησις p. 151. a. A--*E.*
Κατακρεουργεῖν p. 258. a. A.
Καταμύειν p. 313. a. B.
Καταληκτικῶς διδόναι p. 286. b. D.
Κατάλληλον p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταρτίζειν, Καταρτισμὸς } p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Καταφρόνημα, Καταφρόνησις } p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, התנאה p. 285. a. B. C. D.
Κατειτείνεσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις } p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κενοσπουδία p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κηδιμονικῶς p. 12. a. *E.*
Κηρῶσαι p. 133. a. B.
Κλινίδιον p. 416. F.
Κοινοπημοσύνη p. 22. b. *E. sensus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a, F. G.
Κόλλησις p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 138. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψεύειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D--*E.*
Κρατεῖν ἑαυτῷ p. 19. a. A. τῆς χαρᾶς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κριανομεῖν p. 257. b. C. D. *E.*
Κρίμα p. 93. a. E. 97. a. F.
Κροκύφαντον *reticulum* p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβεῖσαι p. 9. a. D.
Κυκεὼν p. 114. b. A.
Κυμινοπρίσης p. 24. b. F.
Λελογισμένος, *consideratus* p. 265. a. B. C.
Λισχηνεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Ληρεῖα p. 315. G.
Λοιπὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθρον, Λύθρος } p. 37. b. C. D.
Λύσσα p. 417. B.
Λυσσόδηκτοι p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μαχάων νῆσοι p. 295. b. B.
Μέλος p. 211. b. C. D.
Μεμψέται p. 212. a. E.
Μέρος p. 211. b. C. D.
Μεταβαλεῖν p. 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243, a. *E.* F.
Μετονομάζεσθαι, *transnominari* p. 293. b. B. C.
Μετριώτεροι p. 176. b. *E.*
Μῆνας p. 189. a. H.
Μυγμὸς p. 23. b. H.
Μύζειν p. 23. b. G.
Μύξα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 152. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης } p. 277. b. F.
Νάτζειν p. 168. a. B. C.
Νεκρεῖν p. 206. a. A.
Νεκῦα p. 273. b. D. E.
Νευρόσπασα p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροσπάσαι p. 207. b. A.
Νευροσπασεῖσθαι p. 39. b, C--F. 89. a. *E.* 179. b. A
Νευροσπασθέντα p. 207. b. C. F.
Νευροσπασεῖν p. 315. a. *E.*
Νήπλης, Νήφειν } p. 25. a. D.
Νομοθετικὴ τέχνη p. 396. I.
Νοσῶν λόγος p. 248. a. G.
Νόσιμον p. 55. b. C. D. *E.* 427.

Νίτος p. 427. D.
κατὰ Νῦν p. 406. G.
Νῦν κὴν χθές p. 292. b. B.
Νῦν κὴν τεωτί p. 292. b. C.
Ὀλῷ ὑπολαμβάνειν p. 13. a. F. περαίνειν, ἐλέγχειν p. 13. a. G. ἐρωτᾶν, ἀποκρίνεσθαι p. 13. b. A.
Ὀιστὸς p. 12. a. H.
Οἰκογενὴς יליד בית p. 25. b. G.
Οἰκονομία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.
Οἰόμενοι p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγόχρονα p. 153. b. D.
Ὁλοσχερῶς p. 8. a. C–G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμοθαμωεῖν p. 418. C.
Ὁμότονον p. 17. a. E.
Οἰκειδικῶς p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὄργια p. 81. a. A.
Ὀρεχθῆναι p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρτυγοκοπεῖν, Ὀρτυγοτροφεῖν } p. 5. a. A.
Ὀρχεῖσθαι p. 62. a. B.
Οὐδαμῆ p. 238. a. A.
Οὐερνάκλης p. 25. b. G.
Ὀφρὺς, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψεται, *videris* p. 162. b. B. 252. b. D. 325. b. C. D.
Πάγος p. 232. a. B.
Παιδιόθεν p. 5. a. G.
Παὶς p. 5. a. E. F.
Παλιγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλμυλάριος p. 3. a. F.
Παμμιγὲς p. 224. a. A.
Πᾶν, כל *ullum, qicqam* p. 78. a. D. E.
Πὰρ ποδὸς p. 42. b. G.
Παρακελευτικὸν p. 74. a. F.
Παρακαθίζω p. 251. b. A.
Παρακολυθεῖν p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρακύπτειν p. 92. b. C.
Παρανδρεῖσθαι d. 31. B. F.
Παρατίμησεν p. 58. b. B. 297. a. A.
Παράπτημα p. 266. b. C. 413. E.
Παράσατις p. 84. b. C.
Παράσημα p. 84. b. B.
Παράταξις p. 319. a. F. 418. A. 433. A.
Παραφορος p. 19. a. G.
Παρειπεῖν p. 141. b. G.
Παρεμπορεύεσθαι p. 86. b. D.
Παρεμπόρευμα p. 86. a. F. G b. A. B.
Παριθυμεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παρυπόμνησις p. 14. a. B.
Πασὰ p. 151. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πείση p. 77. a. C.
Πεῖσις p. 76. b. E. F. G. 77. a. A–D. 202. b. F.
Πείσματα p. 77. a. C.
Περιβάλλειν p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγίνεσθαι p. 204. b. D.
Περιέϊναι p. 68. a. G.
Περιεργάζεσθαι p. 290. a. A.
Περίεσεσθαι p. 68. a. G.
Περιεσώτα p. 15. b. A.
Περιέχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περίεσασθαι p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περικείμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A–D.
Περιστελὴς p. 116. a. E. F. G. b. *A.*
Περισπᾶν p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περισπασμὸς p. 44. b. H.
Περισάσεις p. 15. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. E. F. b. A–E.
Περισαλικὰ p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Περίστατος p. 248. a. A–F.
Περιφέρεσθαι, Περίφορον } p. 19. b. A.
Περπέρεια p. 143. b. D. 429. F.
Περπερεύεσθαι p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πέρπερος p. 143. b. E. 144. a. A.
Πεφυκέναι p. 341. a. G. H. b. A. B.
Πηλοπλάστων p. 15. a. D.
Πιθανολογία p. 66. a. C.
Πιθανὸν p. 66. a. A. B.
Πιθηκίζειν p. 282. a. F.
Πίπλειν p. 400. E.
Πιστὰ p. 151. a. B.
Πλωτιακὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποπτεῖν, ἀφιέναι, ἐκπνεῦσαι, παραδιδόναι p. 142. a. E.
Πόρτος p. 395. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πράγματα p. 15. b. E.
Πρασιανὸς, *Prasina* factio p. 3. a. D.
Πρὸ ἔργου, Πρὸ ὁδοῦ } p. 160. a. B.
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *producta, promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόνοια p. 239. a. D,
Προφητὴς, Προφητὼς } p. 31. a. E.
Προπίπτω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς pro παρὰ p. 54. b, D.
Πρὸς pro διὰ p. 274. b. D.
Πρὸς τῶν θεῶν *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίεσθαι p. 199. a, D. E. F.
Προσκόπλειν p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *distinguitur* ἀπὸ τῦ πάθους p. 349. a. E.
Προσπαθῶς p. 348. b. D.
Προσπάτσειν p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλίκειν p. 292. b. E.
Προσσεσηρὼς p. 120. a. E.
Προσσυνοικίζεσθαι p. 107. b. B.
Προσεστηκέναι p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Πρωτίστευειν p. 227. a. A.
Πυῶδες p. 82. b. B.
Ῥαικεντάτον, *recentatum* } p. 93. a.
Ῥαίκτωρ, *rector* } B.
Ῥέμβος p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥέμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥόμβος p. 169. a. E. 392. E.
Ῥήγνυσθαι, *rumpi* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σεκυτόριος, *Secutorianus, Secutor* p. 3. a. H.
Σεμνοτυφία p. 279. A. C. D.
Σεσηρέναι, *rings, renidere* p. 10. a. E. G.
Σηκὸς p. 416. B.
Σεσηρὸς p. 332. a. C.
Σημεῖον p. 95. b. C.
Σημειωτοὶ, Σημειώδεις } ἐνθῆτες p. 32. a. A.
Σιγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλαμὴ p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμβὴ p. 328. a. *A.* B.
Σκεδάζειν p. 411. E.
Σκελετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίμπους p. 5. b. *A.*
Σκυτάριος p. 3. a. H. b. B.
Σκύβαλα p. 206. b. C. D.
Σκύζεσθαι p. 428. D.
Σκύνιον, *cinum, cilium* p. 65. a. C. D.
Σοφισὰ p. 25. a G. b. *A*–F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπέρμα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 305. b. C. D.
Σπερματικὸς λόγος p. 103. a. *A.* 397. C–G.
Σπεύδειν p. 191. a. *A.* B. C.
Σποδὸς p. 166. b. *A.*
Σταγὼν p. 193. b. D.
Στέλλεσθαι p. 24. b. D.
Στενοχωρία p. 279. b. D. 280. a. A.
Στέργειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχεῖον, Στοιχειῶδες } p. 93. a. C.
Στολὴ, *stola*, Στολίον } p. 7. b. D.
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστικὸν, Στοχασμὸς } p. 12. a. A. B.
Συγγνωμονικὸν p. 20. a. G.
Συγκατατίθεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλῶσα p. 122. a. F.
Συγκολλᾶσθαι דבק p. 140. b. G.
Συγκρίνειν p. 325. a. E.
Συζῆν θεῷ p. 163. a. F. G.
Συμβαίνειν p. 147. a. D. E.
Συμμηρύσα p. 122. a. F.
Συμμονὴ p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι θεοῖς p. 289. b. A. B.
Συμφέρεσθαι p. 356. b. C.
Συμφερόμενον, Συμφέρον } p. 420. C.
Συμφυὲς p. 405. A.
Συναίσθησις p. 215. b. F. G.
Συνεῖναι p. 145. b. E.
Συνεμφέρειν, Συνεμφέρεσθαι } p. 71. b. F. G. 72. a. A–F.
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίεσθαι p. 65. a. F.
Συνθλίβεσθαι, Συνίζειν } p. 325. b. A.
Συνιφεῖν p. 42. a. C.
Συννῆσαι p. 121. a. G.
Συντάτειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντεχνία p. 140. b. F. דבק p. 140. b. G.
Συντρέχειν p. 325. a. E.
Σύρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συσσοβάζεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσεις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F. G. b. E.
Σώματα p. 28. b. D. E. F. 166. a. E.
Ταμιεύεσθαι p. 388. a. E. F. G.
Τάττεσθαι p. 326. b. E. F.
Τεθνήκω, Τεθνήξομαι } p. 54. a. D. E.
Τέφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τεφρῶσθαι, *cinefieri* p. 94. a. B.
Τόνος p. 389. A.
Τόποι διδόναι p. 77. b. D. E.
Τὸς θεὸς σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδεῖν p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D–G. b. *A.* B.
Τραπὲς p. 248. a. A. B. C.
Τραχηλίζεσθαι p. 346. b. D–G.
Τρέφειν p. 345. b. E.
Τριγενέθλιος p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροφαλὶς p. 346. a. A.
Τυπᾶσθαι p. 88. b. A B. 179. a. E.
Τύφος p. 54. b. F. G. 58. a. B. C. D. 175. b. E. *F.* 428. B. C.
Τύχη גד p. 34. b. *A.* B.
Τῷ, *cum verbo infinito idem valet ac* διὰ τὸ p. 63. b. A.
Ὑγιὴς λόγος p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχον p. 262. b. C.
Ὑέτιος, Ὑης } *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὑπεξαίρεσις, *exceptio* p. 91. a. A. B. C. 428, H.
Ὑπέρτασις, Ὑπερτείνειν } p. 294. a. D.
Ὑπερτεῖς p. 294. a. E.
Ὑπερφρονεῖν, Ὑπέρφρων } p. 294. a. D.
Ὑπιδέσθαι p. 59. b. D.
Ὑποδεὴς p. 39. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκατακλίνειν p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκριτὴς p. 277. a. H. b. *A*–E.
Ὑπομνήσεις p. 33. a. C.
Ὑποσάθμη p. 281. b. D. E.
Ὑποχὴ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὕπυλος p. 82. b. C.
Υ̓͂ων *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαιδρὸν p. 24, b. C.
Φαντάζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. a. *A.*
Φανταστικὸς p. 86. a. D.
Φανταστικῶς p. 6. a. B.
Φαντασικῶς p. 88. b. *A.*
Φάρμακα p. 27. b. D.
Φελώνη, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλεῖν p. 303. b. B. C. D.
Φιλάληθες p. 16. b. *A.*
Φιλοδίκαιον p. 16. b. C.
Φιλοίκειον p. 16. a. G.
Φιλοσοφεῖσθαι p. 4. a. G.
Φιλόσοργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτιμία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχεῖν p. 222. b. F. 223. a. *A.*
Φοιβόλημπτοι p. 420. a. D.
Φρύαγμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300 a. *A.* B.
Φύματα p. 55. a. E. *F. tomica, tubera* p. 55. b. *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρεσθαι p. 72. b. G. 73. a, *A.*
Φύσις p. 176. b. B--E.
Χαριεντίζεσθαι p. 21. a. D--G.
Χαριεντισμὸς p. 21. a. C.
Χθὲς καὶ τῦν p. 292. b. *A.*
Χθὲς καὶ πρώην p. 292. a. D. E. b. *A.*
Χθὲς καὶ τημερον p. 292. b. *A.*
Χθιζοὶ p. 132. b. C.
Χορηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὼ p. 151. a. B.
Χώραν διδόναι p. 77. b. E.
Χωρεῖν p. 112. b. C.
Ψεφοδὴς p. 191. b. E.
Ψόφος p. 272. a. E.
Ψυχαὶ p. 166. a. E. F. 176. b. B. C.
Ψυχομαχεῖν p. 315. a. *A.*
Ψυχορῥαφεῖν p. 38. a. H.
Ὥρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὡσικῶς p. 265. b. C. 412. H.

INDEX

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Abscessus instar habet, qi fatum, qi fratrem aversatur p. 55. a. E. F. b. *A.* 117. a. *A.*
Absentia, amissa, præterita requirere fatuum p. 342. a. G. b. *A*--G.
Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. *qantum expediat* p. 12. b. E. *qando & qomodo devergat* p. 12. b. F.
Adjectiva masculini generis Græco more substantivis fœmininis adduntur p. 428. B.
Adulatio nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. E.
Adulator qalis p. 12. b. F. G. H. 13. *A*--D. *vermiculis compar* p. 67. a. D. E.
Adversa invicem ad universi bonum conspirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. *A.* B. 288. a. B.
Æqualitas aqitatis pars prima p. 16. b. E. F. *hac qandoqe nihil iniqius* p. 16. b. G.
Aer ambiens fata, animantia qàm varie afficiat p. 123. b. C--F.
Æstimationis justæ ratio in rerum usu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 119. b. D. E. 240. b. B. C.
Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.
Ævum rapidè decurrens, secum omnia abripit, in se absorbet p. 126. a. C--G. b. *A.* B. 461. a. F. b. B--E. 214. a. *A.* 276. b. E. F. 277. a. *A.* B. 280. a. C--F.
Affectionibus naturalibus frustra obnitimur p. 162. a. F. 163. a. *A.* B. C.
Affectus animum miserè distrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. *A.* 315. a. B. *vim faciunt* p. 242. b. *A.* B. C. *rationem extrudunt* p. 174. a. D. E. F. *his abripi non oportet* p. 69. a. D.
Affectus tenerrimi, prudenter, sed difficulter, haberi possunt p. 13. b. C.
Alienis intendens animus se negligit p. 45. b. B. 51. a. D. *negotium frustrà facessit sibi* p. 103. b. F.
Alteratio est, qam corruptionem dicimus p. 291. a. C. D. E. b. *A*--E. 343. a. D. E.
Amat maximè se qisqe p. 349. b. F. G. 350. a. *A.*
Amicitia nec temerè contrahenda, nec facilè dissolvenda p. 24. a. E. F.
Amicorum absentium etiam ratio habenda p. 23. b. E. F.
Amor amorem conciliat p. 18. a. E.
Ἀνακόλουθα & σολοικοφανῆ, *in avtoribus probatissimis deprehensa* p. 68. b. C--G.
Anima flatus p. 37. b. G. 38. a. *A*--D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. *exhalatio à sanguine* p. 37. b. G. 167. a. E. *sanguis qi ratione dictus* p. 38. a. G. *de eadem varia veterum sententia* p. 106. b. C. D. 107. a. *A*--F.
Animus contumelioſè qibus modis se habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. *A. de animi immortalitate qam ambiguè senserint philosophi plerique* p. 50. b. E. 51. a. *A.* 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B--F. 107. b. C--H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.
Antoninus Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.
Apum industria p. 139. b. B. C.
Aqam pavent λυτσοδηκῖοι p. 204. a. F. G.
Aranea indoles p. 193. a. E. F.
Ars naturam imitatur p. 324. b. C.
Ars hominis bonum est p. 320. a. C. *in qibus consistat* p. 343. b. D.
Artem ut norit qis, discat oportet p. 340. a. F. G. b. *A*--D. *qam nôrit, exerceat, & intra fines ejus se contineat* p. 118. a. E. F. G. b. *A*--D. 198. a. B. 208. a. D. E.
Artes aliæ sunt pueriles, aliæ liberales p. 406. a. C.
Artifex qisqe artem suam diligit, & enixè affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. *A.* B. C. *adversus qosvis tuetur* p. 193. b. *A.* B. *imperitorum judicia non moratur* p. 166. a. *A.*
Artificia studiaqe inania reprehensa p. 4. b. *A.*
Astrorum contemplatio, qatenus usus p. 223. a. D. *qatenus inutilis* p. 7. a. B. C--G. b. *A.* B. 339. b. B.
Aulica vita, mores qales p. 158. a. *A.* 186. b. D. *inficere solent* p. 158. b. *A. in aula tamen rectè vivere est* p. 158. a. *A.* B. 241. a. F.
Αὐτάρκεια *probata & collaudata* p. 3. b. C--H. 4. a. *A.* B.
Auxilia non spernenda p. 208. b. C.
Beatitudinem mens bona sola facit p. 213. a. C. D. E. *citra externa aut aliena ulla* p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. *A.* 76. a. D. E. 202. b. *F.* 274. a. *A.* 350. a. B. *at Deum qi excludunt, impiè faciunt* p. 40. b. *A. qo sine nec vir bonus, nec mens bona* p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. *F.* B. *A*--E.
Benefacere juvat p. 211. b. E. *F. G. benefacienti ipsi prodest* p. 212. a. *A.* B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. *jugiter benefaciendo vitâ fruimur* p. 361. b. C. D. *benefacientem male audire regium* p. 222. a. D.
Beneficii dandi ratio genuina p. 144. b. *F.* G. 145. a. *A.* B. C. *dextrè tam accipiendi, qàm largiendi, ars est* p. 10. b. E. 249. b. *A.* B.
Beneficium nullum nisi gratuitum, qod in se desinat p. 286. b. D. E.
Benignitas, re exhibenda, non specie aut voce solâ p. 326. a. D. E. *benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data* p. 235. a. B. C. D. 258. a. B--C. 271. a. *A.* B. 274. b. *A.*
Bona non sunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. *A.* 238. a. D. *qa nimia esse possunt* p. 157. b. *A.* B. *qa contemnere, qorum damna libenter sustinere, laudem habet* p. 157. a. E. *F.*
Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. *A*--F.
Bonum nihil, nisi honestum p. 35. a. C. 36. a. D. *nisi tempestivum* p. 363. a. D.
Bonus verè est, qi conditioni suæ respondet p. 195. a. *A.* B. *qi intus talis* p. 326. b. C. *sacerdos is & servus Dei* p. 69. b. F. G. *athleta* p. 70. a. C--H. *pancratiasta* p. 352. b. D. *aspera multa exercitii caussâ, citra offensionem, subiturus* p. 181. a. F. G. H. 182. a. *A.* B. C. b. D--G. *virtute altè intinctus* p. 70. b. F. G. *nec mutatu facilis* p. 71. a. G. b. *A.* B. C. *rupis instar, immotus* p. 133. a. F. G. 134. a. & b. *mente bonâ oblectatur* p. 274. a. B. *rectè factis contentus, latus, agit* p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237. b. B--F. 247. a. B. C. 317. a. *A.* B. *sponte obsequitur* p. 303. b. *A.* B. *huic regendum, agendum totum se dat; suique dispensanda permittit universa* p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. *A.* B. *præsentibus, concessis, destinatis acquiescit* p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. *A.* 71. b. D. 90. b. B. 171. b. *A.* 197. b. F. 216. b. C--F. 267. b. E. F. 288. b. B--F. 289. a. B. 349. a. G. *ut necessariis* p. 39. b. E. 121. a. *A. justis* 100. D. E. *bonis* p. 71. E. 197. b. B. *congruis* p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. *commodis* p. 111. a. *A.* B. *tempestivis* p. 111. a. *A. divinitùs dispensatis* p. 121. a. C. 226. b. E. *rationi consentaneis* p. 221. b. E. *in eisqe rectè excipiendis virtutem exercet suam* p. 86. a. *F.* G. 162. b. C. 171. a. B--G. 220. a. E. b. *A*--D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. *nec lege indiget* p. 75. a. H. b. *A.* B. C. *nec teste* p. 75. b. E. *F.* 278. a. E--H. b. *A.* B. *nec juramento* p. 175. a. B--H. *nihil numen poscit, qod alios latere velit* p. 80. b. E. *F.* G. *nihil clàm agit, qod palàm innotescere nolit* p. 297. b. D--G. & *solus, & cum aliis pariter se gerit* p. 81. b. B. C. *vitam, ut Deo consors, divinam agit* p. 43. b. D. E. 163. a. *F.* G. 289. a. E. *F.* b. *A.* B. C. 346. a. *F.* G. *aliorum de se judicia, dicta, nihil moratur* p. 298. b. B--*F. sereno, placido, composito semper est animo* p. 42. a. C--*F.* 75. b. G. 355. b. C. D. E. *nec numen incusat, nec homines* p. 353. a. B. C. *de vita vel productiore vel contractiore nihil satagit* p. 82. a. B. b. E. *F.* G. 83. a. *A.* 136. a. G. *mortem nec metuit, nec optat* p. 81. a. D. E. *malis est pædagogi instar* p. 314. b. *A.* B. *qia vita illis censura est* p. 314. b. C. D. E.
Calamitas virtutis exercendæ, exercendæ, occasio p. 92. a. *A.* B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. *A.* 271. b. B--E. *rectè ferre, virtutis & felicitatis est* p. 134. b. G. 135. a. *A.* B. 136. a. E. *F.*
Calumniatores aversandi p. 4. a. C. D. E. *pediculis, vermiculis, viperis pares* p. 67. a. D. E.
Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.
Censura examen sedulum sequatur p. 24. a. *A*--D.
Circulus est rerum omnium p. 53. b. D--G. *cujus particulæ orbis instar rotantur* p. 274. b. C. D. 275. a. B--H. b. *A*--H. 276. a. *A*--D.
Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. *F.* b. *A.*
Coactum nihil gratum p. 73. a. E. *F.* 179. a. *A.*
Cælum civitas, patria nostra p. 98. a. D.
Cogitatorum ratio habenda p. 2. a. C. *Deo reddenda, qem non latent* p. 2. a. D--G. *reos faciunt* p. 2. a. C. *animum tingunt* p. 78. b. *A. facti crimen habent* p. 2. a. D. *affectuum, sermonum, actuum fontes, radices* p. 112. b. *A.* B. *vitanda vana* p. 69. a. *A.* B. C. *recidenda non necessaria* p. 112. a. *F.* b. *A. cogitandum nihil, qod proloqi pudeat* p. 69. a. D--G. b. *A*--D.
Comitas severitati juncta qantum valeat p. 13. a. E. *F.*
Comœdia vetus, media, nova; qatenus utilis p. 322. b. D. E.
Conatus etiam effectu destitutus, inanis non est p. 255. a. E. *F.* b. *A*--*F.*
Conscientia sua cuique maximè verenda p. 46. a. *E. famæ (cum pavcis) præferenda* p. 28. a. *F. huic qò consulas sustinenda infamia* p. 142. a. *A.* B. 171. a. *A.* 328. a. B--*F. hac contentum agere oportet* p. 102. b. *F.*
Constantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. *A. aliud ea à pervicacia* p. 21. a. *A.* B. b. E. *F.* G. 22. a. A. *B. hac nihil fœdius, nocentius* p. 101. b. G.
Continentia sui, virtus eximia p. 19. a. *B*--G. 30. a. *B.*
Corpus, è luto effictum p. 233. b. *A. ex se cadaver*

daver merum p. 125. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & ſanies* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *ſacculus, utris, ſolliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A B.* C. *anima amictus* p. 247. b. B. *qualis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C--F. b. *A.* B. C. *vaſculum & quale* p. 316. b. B. C. *huic ergo inſervire natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatenus afficiat* p. 124. a. C. D. E.

Corporis habitus & geſtus gravis & fixus p. 228. b. F. G. *nec affectatus tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut ſpeculum mentis ſit* p. 229. a. D--G. b. *A. reſtitutio non impoſſibilis Deo* p. 350. b. C--F.

Creationis ἀρχὴν qualem conſtituerint Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & dilatio, in vita rite inſtituenda damnoſa p. 41. a. B--F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C--F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curioſitas qatenus licita p. 393. E. F.

Deus ſumme bonus p. 47. a. D. *à qo nihil mali qi dicatur, qum tamen corrigendo & puniendo aſpera inſtigat* p. 47. a. B. D--H. *mala ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A*--D. *natura prima* p. 111. b. C. *mens incorporea* p. 125. a. D. *corpus priſcis qà notione dictus* p. 125. b. *A. viſibilis, inviſibilis qatenus* p. 360. b. D--H. 361. a. *A.* B. C. *unde innoteſcat* p. 361. a. D. E. F. b. *A.* B. C. *mundi qaſi anima* p. 110. a. D--G. b. E. F. G. 125. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubiqe adeſt, omnia intuens* p. 90. a. B. C. b. *A. nudas etiam mentes ipſas* p. 346. b. C--G. *res humanas curat* p. 47. b. B--H. *ſingulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipſo, per ipſum, in ipſo, ad ipſum omnia* p. 141. a. C. D. *ipſius providentiâ, ab initio deſignata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A.* B. C. *diſſentiantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A*--F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidemqe inſerviunt univerſa* p. 195. b. B. *præ omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A*--G. *per omnia tam minoris, qàm majoris momenti negotia, cogitandus* p. 172. b. *A*--E. *& reſpiciendus* p. 87. b. C. *qocunqe ducit, ſeqendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. ſtatio, qam ille aſſignaverit, tuenda, tenenda* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A*--E. *in omnibus agnoſcendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 246. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A*--E. 195. a. D. E. *huic qò ſalviſimus, ut medico, gubernatori, auſcultandum jugiter* p. 203. a. F. b. *A*--F. *patiens eſt, ad pœnas tardus* p. 253. a. G. b. *A*--D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, ſed imitationem exigit* p. 296. a. D--G. b. *A. injuſtè nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſt p. 353. a. *A*--E.

Diſpenſatio qalis licita p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 331. a. *A*--H. b. *A*--E.

Documenta parca ſufficient p. 43. a. F. G. *brevia & ſummaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modo ſint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis, p. 219. b. C--H. 220. a. *A.*

Ellipſis ſrqens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere ſe, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo qarit, qod jam nactum ſe putat* p. 344. a. D--G. b. *A*--G.

Epiſtola qales eſſe debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 210. a. E. F. G. b. *A*--E. *erroris admonitus, corrigere ſit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A*--E. *errantem reducere conandum* p. 286. a. *A.* B. *ſed placidè* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen ſui, primum, ſedulum, juge prodeſt p. 314. b. C. D.

Examinanda ſunt ſingula, tum qæ admittenda, tum qæ non admittenda p. 73. a. G. b. *A.* B. C.

Exempla qantum proſint p. 181. a. *A.* B. *viva valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exorciſtæ Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qæqe bonis, malis pariter obveniunt p. 49. a. C. D. 153. b. E. F. *media ergò* p. 49. a. E. F. *vilia* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B. C. *caduca* p. 49. b. B. 138. a. B. 153. b. D. *diurna, non diutina* p. 122. a. G. H. b. *A*--G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad ævum retrò, porrò, anguſtiſſima* p. 138. a. B. *ut perituris utendum* p. 343. a. *A.* B. *tragica larva, ſcenica inſtructura eis demenda* p. 49. b. D--F. 175. b. D. E. 234. a. *A.* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D--G. 348. a. *A. modeſtè habenda, placidè linqenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, invidentia, injuſtitia, impietatis eſt radix* p. 180. a. *A.* B. 195. a. C--F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non noſtrum* p. 236. a. *A.* B. *inane qiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicis expers* p. 57. b. B. 94. b. C. *inconſtans* p. 94. b. C. *ſectari ſtolidum* p. 13. b. D--G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A.* B. *ſuperſtes, res nihili* p. 84. b. *A.* B. *qàm anguſta* p. 95. a. E--H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea ſolicitum agere, qatenus futile* p. 104. a. F. b. C. D. *avcupantium iniqitas, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philoſophia ſtudium inane faciat* p. 353. b. C.

Feſtivitas qatenus adhiberi qeat p. 7. a. *A*--F. 73. b. D--G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D--G. b. *A.*

Filius ſapiens, parenti res læta p. 224. a. C. D.

Fluxu iſtic univerſa; conſiſtens nihil p. 56. b. E. F. G. 57. a. *A.* B. b. B--E. 461. b. B--E. 177. a. D. *his ergò affici ſapientis non eſt* p. 161. b. *F.* 162. a. *A*--D. 177. a. E. *F.* b. *A. ſed qarere, hæc inter fluctuantia, qòſe contineat* p. 353 b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita divinitus diriguntur* p. 39. b. *A.* B. *fortunam fingit quiſque ſibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres diſſidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index eſſe debet p. 18. a. *F.* 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & ſuum quodqe p. 270. b. *F. his onuſta ſpecioſiſſima* p. 64. a. G. b. *A*--E. *jugientia gratiſſima* p. 64. a. G.

Futuri ut nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præſagiri tamen multa poſſunt* p. 224. b. B--F. *fruſtra torqent* p. 209. b. D. E. *F.* 251. a. C. D. E. *aut ſolicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de ſpreta gloria avcupari vaniſſimum p. 359. b. E. *F.* 360. *A*--H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectatâ, faſtuoſâ, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente conſtat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *homines omnes cognati* p. 35. a. D. E. 51. b. D. 214. b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *ſemine cœleſti pariter oriundi* p. 35. a. E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. *F. rationis ejuſdem participes* p. 72. a. *F. luce communi fruentes, aere ſpirantes* p. 268. a. B. *corporis ejuſdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B--*F.* 93. a. *F.* b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa ſit omnibus præſtanda* p. 72. a. *F.* G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in commune boni ſint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *homo neminem odiſſe debet* p. 36. b. *A.* B. *nec peccantes* p. 214. a. C. E. *F.* b. *A. ſed mitis eſſe etiam immitibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus eſt* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *ſed ad opus* p. 139. b. F. *prout & alia univerſa* p. 244. b. A. 296. b. B--F. *hominis munus, Numen venerari, celebrare, homines juvare, ſervare* p. 196. b. C--F. *opus, cœleſtia contemplari* p. 223. a. D--G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præſtat, nec hominis nomine dignus eſt* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exutum, conſiderare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod eſt hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilqe homini deſpondendum poſſe, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C--F. 181. a. A. B. 351. a. D--G. b. A--G. *aut perferre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia prætexenda* p. 142. b. E. 143. a. A--D. 144. a. B. G. 180. b. C--F. 181. a. A--D. *nec affectui huic indulgendum, ſed uſu & induſtriâ contrà pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal ephemeron.* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver geſtans* p. 125. b. F. G. *ipſe, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum inſtar.* p. 245. a. D E. F. *mortales natos* p. 99. a. F. G. b. A. *pacem invicem colere, non diſſidia fovere, nedum iras & inimicitias immortales gerere decet* p. 100. a. A--F. 332. a. B. *divulſus à corpore, cui coaluerat, reſtitui poteſt* p. 350. b. C--F.

Icti fulmine M. C. Teſt.

Ictus ſanguinis M. C. Teſt.

Ictericis mel amarum p. 204. a. B--E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus prælatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginativa vis qalis p. 88. b. B--G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A--H. b. A--H. 153. A. B. *perceptu difficilia pleraqe qibus* p. 153. a. C--G. b. A. b. D.

Imperiti peritis ferendi p. 12. a. F. G.

Impius omnis injuſtus, mendax, laſcivus, mollis p. 262. a. A--E. b. A. B.

Impoſſibilia ſectari, velle, inſanum p. 158. a. A--D.

Ingenii tecti amicitia anxia p. 18. a. G. b. A--D.

Inimicorum laudes pernicioſæ p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in læſi ſenſu p. 101. a. B.

Injuſtitia, jus non exequs p. 267. a. F. b. A--E.

Inſani, ſtulti qiqe p. 344. a. B. C.

Invidia æmulationis proles p. 27. a. D--G. *ſumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira ira non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus lædit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A--F. b. A.

Iraſci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non poteſt p. 401. A.

Juſtitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad ſuperos hinc abiit* p. 166. b. C--F. 167. a. A--D. *rediſſe qando habita* p. 167. a. B. C.

Juſtum eſt, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labori aſſveſcendum p. 271. a. B. C.

Ladere qenqam, niſi ipſeſe, nemo poteſt p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, miles p. 415. F.

Laus à bonis, non à qibuſvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *aliena qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodeſt p. 8. a. C. *varia diſtrahit* p. 40. a. F--E.

Lege certâ obveniunt omnia p. 356. a. A--E.

Legi parendum p. 305. a. A--E.

Lex mundi M. C. Teſt.

Liberalitas profuſione diſtat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minùs qam labor & dolor moleſta p. 67. a. D. E. F.

Literatura profeſſoribus ſalaria liberaliter aſſignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A--D.

Loco nullo non bene vivere licet p. 32. a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Lotio intempeſtiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀσφυζότεροι p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali ſemper fuerunt, ſemper erunt p. 205. a. A. B. C. *miſeratione magis qàm indignatione digni* p. 51. b. D--G. 52. a. A--H. b. A. B. b. A. B. 461. B--E. *juvandi & ſuſtinendi* p. 159. b. E. F.

Malum nihil niſi inhoneſtum p. 36. a. C--G. *habenti ſoli noxium* p. 259. a. C--F. b. A. *nihil ergò ladit, qod verè bono non deſtituit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. *A. malo abſtinere, ubi nil obſtat, virtutis eſt; ex merito mero, non eſt* p. 330. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *ſe non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qenqam nemo, nec Deus fecerit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare guttula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia univerſi qalis p. 170. a. A. B. *varias ſubinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cunctis obſervanda p. 22. b. D.

24. a. F. G. b. A. B. 25. a. D. 27. a. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio ſapiens qatenus immunis p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. a. D--H. 163. b. A--E. *hanc prater noſtrum nihil* p. 162. b. D. *eſt ipſe qiſqe* p. 212. a. E. 315. b. C. D. E. 348. a. E. *ſola eſt in homine æſtimatione digna* p. 83. a. D. 160. a. D. E. 180. a. *B. principatum obtinens* p. 90. a. A. 160. a. C. *ſervire corpori avt cupidini non debet* p. 38. a. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. numinis ſeu dæmonis inſtar habet* p. 51. a. G. b. A. 59. a. E. F. 94. a. C. 154. a. E. 160. a. E. 213. a. C. D. E. b. A. *fons vitæ* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hæc inprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B.* C. 86. b. E. 90. b. *B.* 160. a. D. E. 180. a. *B. pura ſervanda* p. 190. a. C. D. *huic ſananda aſperum nihil non ſuſtinendum* p. 147. b. G. 148. a. A--H. b. A--H. 149. a. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. a. *B.* C. *huic nihil impervium* p. 317. a. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perluſtrat* p. 223. b. C. D. E. *vaga nè ſit* p. 45. a. *B*--F. 87. b. D. *alia ſcrutando ſæpe ſe negligit* p. 51. b. C. *viſis temerè nè concedat* p. 163. a. D. E. F. *rectè ſemper fertur* p. 180. a. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *F.* 255. a. C. D. *quia cum exceptione aggreditur* p. 91. a. A. *B.* C. *& obſtantia quæ in rem ſuam vertit* p. 90. a. *B.* 160. a. A. 257. a. E. b. A. *motu levi avt aſpero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. *E. invicta ſit, ubi aliis ſubducta, ſuâ ſe virtute involverit* p. 217. b. A. B. C. *F.* G. 253. a. D. 325. a. D. 348. a. *E.* 349. b. *E. ſe intuetur, ſe pro libitu artat, ſe fruitur* p. 316. a. A. *B.* b. A. *B. moleſtiam ſola ſibi faceſſit* p. 352. b. C. D. *hujus morbi graviſſimi* p. 52. b. *F. cacitas* p. 52. a. *E. F.* G. b. A. *B.* 116. b. *E. F. penuria* p. 118. a. G. b. A--D. *de mentis ſede ſenſa varia* p. 95. b. D--H. 96. a. A--H. b. A--H. 97. a. A. *B.* C.

Methodus recta plurimi in cunctis habenda p. 13. a. G. b. A.

Migratio freqens minùs commoda p. 28. a. C.

Mimica qa, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F.* b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. a. C. D. 78. a. *F.* G. 92. a. C.

Mirari, philoſophiæ initium p. 19. b. G. 20. a. A--D.

Mirum ſapienti nihil p. 20. D. 292. a. *B. qi miratur ſtultus eſt* p. 353. a. C.

Miſer eſt nemo niſi ſuo vitio p. 259. b. D. *E.*

Miſericordiam ſapienti qatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. a. A--H. b. A. *B.*

Mores, candidi p. 115. b. G. H. *nigri* p. 115. b. G. 116. a. A. *B.* C. *præfracti* p. 115. b. G. 116. a. *E. F. moroſi* p. 116. a. G. *ferini, pecuini* p. 116. b. *B.* 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B.* 145. b. C. *muliebres* p. 116. b. *B.* 145. b. *C.*

Moroſitas, & in docente, & in diſcente, officit p. 10. a. D

Mors non eſt malum p. 49. a. D. 99. a. *F.* 272. b. *C. ſed malè mori* p. 136. a. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. a. D--G. b. A. *B. C. naturæ opus* 50. a. *E.* 59. b. D. *E.* 74. b. C. 99. a. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. a. *E. F.* G. 413. A. *nec erubeſcenda* p. 99. a. *E. F. nec contemnenda; id qatenus* p. 265. a. A. *B.* 362. b. *E.* 363. a. A. *B. C. nec faſtuoſè* p. 266. a. *B. nec faſtidioſè* p. 266. a. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec præcipitanter* p. 265. b. *C*--G. b. A. *nec rabidè* p. 265. a. D. *E. F. nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec diſcupienter* p. 264. a. D--G. *nec reluctanter* p. 307. a. *E. F. ſed conſideratè* p. 265. a. *B*--G. *compoſitè* p. 82. a. *C.* D. *facilè* p. 74. b. *C.* D. 82. a. B. 314. b. E. *placidè* p. 40. b. D. 59. b. B. *lubenter* p. 207. b. G. H. *qod pavci faciunt* p. 136. a. D. E. 137. a. A. B. *C. decenter* p. 82. a. F. *gratulatoriè obeunda* p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. a. F. *excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *conſciſcenda* p. 165. a. B. *C. qod qibus de cauſis permittebant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A B. *C.* 255. b. F. 256. a. *A. B. ſed jure rejicitur & refellitur dogma iſtud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. ritè mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non poſſe, volenti miſerum* p. 260. b. *C*--F. 261. a. A--F. *mors migratio* p. 46, b. E. F. 47. a. A. 256. a. A. 319. a. A. B. D. E. *tranſitus* p. 47. a. A. *exitus* p. 47. a. B. 256. a. A. *exceſſus de corpore* p. 47. a. B. *diſceſſus* p. 319. a. B. *dimiſſio* p. 319. a. *C. præmiſſio* p. 47. a. B. *C. reditus rei ad principium ſuum* p. 103. a. A. *compagis diſſolutio* p. 59. b. B. C. 315. a. B. *reſolutio in elementa prima* p. 99. a. C. D. E. 225. a. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem ſtatu ponere, qo retro fueramus, nonnullis (ſed falſò) viſum* p. 108. a. C--H. 245. a. F. b. *A. portus* p. 67. E--H. a. 165. a. F. *requiem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. a. D. E. *meſſis* p. 221. a. E. F. G. b. *A*--D. 343. a. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philoſophos, poetas, artifices pariter tollit* p. 66. a. F. G. b. *A.* B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. a. E. F. 246. b. D. E. 247. a. *A.* B. 248. b. *A.* B. C. *omnes æqat* p. 204. a. B. *hanc nemo ratione ullâ effugerit* p. 173. a. *A*--H. b. *A*--H. 174. a. *A.* 223 a. *A.* B. C. *mortis dilatio, res ferè nihili* p. 129. a. D. E. F. b. *A.* B. 130. a. *A.* 294. b. *A*--G. 295. a. *A*--D. *mors verè nulla nonnullis* p. 99. a. *A.* B. *rerum omnium aliis* p. 272. b. B--E. *urbium etiam* p. 131. a. F. G. H. b. A--H. *ortus unius, mors alterius* p. 127. a. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, fatuus p. 278. a. *A. B.*

Multis immiſcere ſe haud expedit p. 74. a. *A. B.* C. 111. a. F. G. *ſupervacuis præſertim, minuſqe neceſſariis* p. 111. b. G.

Mundus civitas Dei p. 111. a. E. F 115. b. G. 116. a. E. F. *qaſi animal*, p. 124. b. *A*--G. *eſt omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. a. *A. B. corpore uno, animâ unâ pradito, conſtans* p. 125. a. *A. B. licèt, cinni inſtar*, p. 224. a. *A. B.* C. *ex natura ſua diſcordibus*, p. 115. a. C--H. b. *A. B.* C. 224. a. C--F. b. *A. B. ſcitè admodum compacto & concinnato* p. 119. a. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congenera ſibi ſponte ferun*- p. 367. a. *A*--E. *cedunt ſibi invicem in totius uſum* p. 336. a. *B*--F. b. *A. B.* C. E. F. 337. a. *A*--F. *homo ſolus ex omnibus hic officio ſuo deeſt* p. 337. b. D. *mundus civitas quædam* p. 56. a. E. F. G. b. *A. B.* C. 84. b. D. E. F. 94. a. F. 98. a. C. D. 111. a. E. F. 198. a. *B*--G. *ſcena inſtar* p. 321. a. *F.* G. H. b. *A*--H. 322. a. *A*--D. *malis moribus fœtus* p. 243. a. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. a. A. B. C. 216. a. C. D. 240. a. B. *eiſdémqe conſiſtens* p. 40. a. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. a. E. 213. b. E. 216 a. B--E. *mundana omnia qàm nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & peritura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. a. C. D. E. b. *A.* B. C.

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. a. E. F. b. *A*--F. 156. a. C. 244. a. *A*--G. b. *A.*

Nominibus qa gerimus, re reſpondendum p. 293. a. B--H. b. B.

Novum inſolenſve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. a. *A.* B. C. 255. b. C. *ſapienti fortive* p. 121. a. B. *ſtultis ſecùs* p. 128. a. C. D. E. 234. b. *A.* B.

Obſtinatio mera Chriſtianis immeritò objecta p. 318. a. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, ineptum p. 6. b. E. F. 15. a. E. F.

Oculorum continentia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & perſonis præſtanda p. 15. a. F. G. *officii divini humaniqe ratio pariter in qibuſqe habenda* p. 87. a. B. C. D.

Opinio qantum valeat p. 54. b. *A.* F. G. 55. a. *A.* B. 83. a. D. 98. C. 212. a. F. G. b. *A.* B. C. 290. a. B. *ea nos, non res ipſa, turbat* p. 97. b. F. 231. a. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. a. *A*--D.

Orbi qibus miniſteriis demereantur p. 204. b. D--G. 205 a. *A.* b. C. b. *A.* B. C.

Oſtentatio vitanda, hujuſqe vanitas p. 6. a. E. F. 22. a. B. 28. a. *B.* E. 228. a. F.

Otium, uti neſcis, negotio moleſtius p. 111. b. *B.* C. 231. b. *A. B.* C.

Parentum virtus ad eandem proli calcar p. 2. a. *A.* 191. a. C. D. *horum veſtigiis, citra examen, non inſiſtendum* p. 128. b. D.

Parere prius qàm imperare p. 340. b. G. 341. a. *A*--F.

Parma p. 3. a. G.

Παῤῥησία *ferenda* p. 5. a. *B.*

Parſimonia juſta, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias qare dicatur; qalis eſſe debeat p. 11. a. *A*--H. b. *A. B.* C.

Patria ſapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. a. 199. a. *A. B.*

Pax ſubdola qalis p. 328. a. *B*--E.

Peccandi malis ſatietas nulla p. 263. a. *A. B.* C.

Peccantes citra iracundiam avt aſperitatem corrigere conandum p. 164. a. *A.* b. C. 185. b. C. D. 186. a. F. 332. b. F. 333. a. A. *juvandi & ſuſtinendi* p. 167. a. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. a. G. *peccant neſcii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F.* 330. a. A--D. *peccare nemo coegerit* p. 154. a. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata eſt* p. 230. a. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 46. a. C. *graviora, qæ à libidine, qam qæ ab ira* p. 46. a. D. *aliena placidè ſuſtinenda* p. 35. a. B. *nobis non obſunt* p. 112. b. E. 162. a. *F.* b. A. 218. a. E. 259. b. D.

Peccati abſtinentia à procuratione divinâ p. 31. a. C. D.

Peritia verè bonum avt ſapientem non facit, nec plurimi ex ſe habenda p. 10. a. *F.* G, b. A--D.

Perſa pro communi omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra faciebant p. 400. b. H,

Perſeverantia jugis in vita rectè inſtituenda p. 190. a. D. E.

Pertinacia faſtûs, inſcitiæ, ſtultitiæ proprium p. 21. b. E. *F.* G.

Philoſophia ſtudio ætas nulla non incumbere debet p. 38. b. B. C. D. *huic aliis miſſis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud qicqam pro principali hoc intendendum* p. 86. a. *F.* G. *ſenecta occupato præcipuè* p. 38. b. C. D. *non in ſermone conſiſtit* p. 301. a. B--*F.* b. *A*--D. *hanc profeſſi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G 236. b. *A.* B. a. *A*--G. 277. a. *B*--H. b. *A*--*F.* 301. a. *B*--*F.* b. *A*--D. *hujus partes qæ* p. 242. a. D.

Philoſophari licet, ſine tunica p. 117. a. G, b. *A*--E. *ſine libro* p. 117. b. E. *F. ſeminudo* p. 117. b. G. 118. a. *B. ſine commeatu* p. 118. a. *F.*

Phocionis indoles qalis p. 326. a. *B.* G. b. *A. B.*

Pietas juſtitiæ juncta p. 345. a. E. *hæc antiqior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plauſus nec avcupandus, nec importunè exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus qantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. a. A. B. C.

Præſentem imaginari, qem vereare, prodeſt p. 339. a. B--F. b. A. B.

Præſtantioribus viliora concedere & inſervire nata ſunt & debent p. 158. a. D. E. 160. a. E.

Præſtantiſſima qæqe eligenda, proſequenda, tenenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Præviſa minus afficiunt p. 229. b. E. F. G.

Prece nil à Deo petendum, qod homines latere velis p. 69. a. F. G. b. A. *verè bona inprimis petenda* p. 283. b. E. F. G. 284. a. A. *precibus præxis pro viribus jungenda* p. 284. a. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, cauſſa & materia p. 110. a. A. B. C.

Progreſſus in bono perpetes p. 78. a. F. G. *qos faciamus, obſervandum* p. 78. a. G. *modici nen ſpernendi, ſed fovendi* p. 278. b. F. G.

Proprium qicqam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. a. A. B. C.

Publica privatis, cum pavcis, præferenda p. 22. a. E. F. G. b. A--D. *publici ſumtus moderandi* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Rectâ ſemper accuratè, qaſi ad lineam ductam, progrediendum p. 104. a. C. D. 110. a. D. 141. a. C.

Redeundum properè, ubi deviaſſe ſenſeris p. 150. a. E. F. *reditus is firmabit magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones neceſſaria, ſed modicè & ſobriè habenda p. 113. b. F. G. H. 114. a. D--E. 140. a. A. B.

Regibus philosophantibus beantur regna p. 17. a. E.--H. b. A--H. 18. a. A--E. *ejusmodi subditis patrum instar* p. 11. a. A--H. b. A. B. C. *libera satis sub iisdem servitus* p. 16. b. F. G. a. A--D.
Regnum ipsum servitus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.
Religio citra superstitionem p. 192. a. E. F. G.
Res ipsa, formis & apparatu sepositis, perpendenda p. 97. a. D.
Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.
Romana, gravitas, strenuitas p. 42. b. E. F.
pro Rostris mortui laudabantur p. 403. a. H.
Supere se solum qi putat, desipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.
Sapientia gradus qis, lapsum moneri velle p. 101. a. C--H. b. A--H. 102. a. A--G. b. A.
Scelera lucem aversantur p. 80. b. B--G.
Secessus per se parum prodest p. 92. a. D. E. F. *in se secedere prosit* p. 92. b. A. B. D. E. *secessus amœnus conscientia proba* p. 92. b. D. *horridus mala* p. 92. b. E.
Scholasticus qis p. 398. b. B.
Scimpodium p. 5. b B.
Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C--G.
Seni ab actu non desistendum p. 186. b. A--D.
Sententia temerè non ferenda p. 191. b. A--D. *aliena meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B--E. 283. a. A--F. b. A.
Servi fors qalis p. 341. a. E. F. G. b. A--H. 342. A--D. *servitia speciosa* p. 28. b. E. F.
Sigilla, Sigillaria, Sigilliola } *parva sunt signa* p. 207. b. A. B.
Socrates undè magnus p. 232. a. A. C. D.
Somno, avt somnio similis plurium vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *somniorum spectra mera sunt, qa nos perturbant* p. 57. b. F. G. H. 58. A. 192. b. F. G. 193. A.
Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.
Sophista qales p. 5. b. E. *F.* G. b. A--*F.*
Sors communis non recusanda p. 227. b. C--*F.* 228. a. A. B. C.
Spes Christiana qalis p. 108. b. G. H.
Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. *F.* G. 128. a. D. 208. a. B.
Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. *F.* b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.
Tempus præsens, qo solo utimur, fruimur, sedulò advertendum, ritè disponendum p. 42. b. G. 86. a. *F.* 111. a. *F.* G. b. A--D.
Terra tota ad universum puncti instar p. 95. b. A. B. C.
Tragœdia unde dicatur p. 320. a. E. *unde sit orta* p. 320. a. *F.* G. *an comœdiâ antiqior* p. 320. a. D--G. b. A. B.
Tranqillitas benè agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.
Transitio à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B C. 202. b. C. D. *à persona ad personam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.
Tyranni iidem aliis, aliis servi p. 119. b. C. D. *fastuosissimi, qi è servitio emerserint* p. 302. a. E. *F.* G. b. *A.* C. D. *tyrannorum hypocrisis* p. 14. b. E. *F.* G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regemqe qantum interfit* p. 14. a. *F.* G. b. A. B. C.
Unionis genera varia p. 211. a. B--E.
Urbes integræ qasi morte sublatæ & sepultæ p. 130. a. B--H. b. A. B. *C.*
Usus qantum valeat p. 351. a. D--G. b. A--G. *gravia primitus levia, ingrata grata facit.* p. 303. b. E. *F.* G. 304. a. A--E.
Utile nihil, nisi honestum p. 86. a. G. b. A--D. 241. b. D. E. *F.*
Varietas juvat p. 199. a. *F.* G. b. A--G.
Velle sanari sufficit p. 259. A. B. *C.* 300. a. D. E.
Veniam qatenus admittant Stoici p. 20. b. B--*F.* *peccantibus haud difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D--G. 216. b. A. *ab eis præsertim, qi ipsi eâ opus habent* p. 216. b. B. *C.* 330. a. D. E. *F.* *invitè delinqentibus debetur* p. 73. a. E. *F.* 230. a. A--G. 353. a. B. *ignaris qatenus* p. 52. à. *C*--*F.*
Venter qàm vorax p. 109. a. A--H. b. A.
Verbositas vitanda p. 74. a. A.
Veritas una p. 210. a. B--G. b. A--E. *res divina* p. 262. b. B. *hujus sermo simplex* p. p. 345. a. F. b. *A*--D. *eâ nemo volens destituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. *A.* B. C.
Verna p. 389. a. B.
Vernaculus p. 26. a. A. *C.* D.
Vernilitas, Vernula } p. 26. a. B.
Vernularum dicacitate delectantur domini p. 26. a. *A.* B. C.
Vestis familiaris à forensi alia p. 7. a. H. b. *A.* B. C. *citra splendidam in avla agere licet* p. 32. a. F. b. *A.*
Victus ratio valetudini conducit; tenuis potior p. 2. a. G. b. *A.* 4. a. *A.* B.
Vindicta modus optimus p. 171. b. B--G. 172. a. *A.*
Vir verè qis p. 97. a. E. F. G. b. *A*--E.
Viribus majora non molienda p. 208. a. C--E. b. *A.*
Virtus sola in pretio habenda, & studiosè assectanda p. 77. a. F. 121. a. *A.* 179. b. D. E. F. 201. b. *A.* B. C. *sola permanet immota* p. 77. b. B. *sola ad posteros, ad superos transmittit* p. 58. b. B--H. 59. a. *A*--D. *rectà semper fertur* p. 180. a. D. *viâ per se, vitii viâ minùs arduâ, minùs molestâ* p. 151. a. E. *masçula* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *nisi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipsa sibi sufficit* p. 218. a. *A. ipsa pretium & præmium est sibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. *A*--D. *virtutes in aliis agnoscere & suspicere, candoris est* p. 115. b. F. G.
Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. *A*--H. b. *A.* B. 103. a. B. 113. a. D--H. b. *A.* 138. a. D. E. F. *incerta* p. 238. b. B. *punctis instar ad ævum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D.--F. *præsens tantùm vivitur, & hoc punctum insecabile* p. 53. a. C. D. G. b. *A.* 59. b. C. 84. a. *A.* B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. *A*--D. 44. a. *A*--D. 113. b. B. *redit denuò* p. 42. b. B--D. 44. a. E--H. b. *A. indies diminuitur* p. 60. a. *A*--D. b. *A.* B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. *A. navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E--H. *militia* p. 58. a. E. F. *lucta* p. 229. b. D. E. *molestiis referta* p. 137. a. F. G. b. *A.* B--G. *cum dissentientibus transigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. *A*--H. 322. a. *A.* B. C. 363. a. *A*--F. 364. a. *A*--D. *in qa personam & terminum assignat choragus deus* p. 363. a. *F.* 364. b. C. *non qàm longa, sed qàm benè acta interest* p. 83. a. B. *sibi per omnia debet esse consentanea* p. 9. b. B--H. 13. a. B. C. 17. a. *A.* 23. b. D. 30. a. *A*--*F.* 191. a. D. E. *F. sibi, naturæ, rationi, legi, numini consentanea, eadem* p. 11. b. D. E. *F.* 72. b. C. 83. a. E. 86. a. *F.* 142. a. C. 210. b. *F.* 362. a. D. E. *vitæ scopus certus aliquis proponendus, nè vaga sit* p. 55. b. *A*--*F.* 315. a. C. 337. b. *F.* 338. a. *A.* B. C. E. *fructus qis verus* p. 190. b. G. 191. a. *A.* B. *malè acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vitæ spatium à deo præstitutum* p. p. 42. a *A.* B. 356. a. *A*--E. *eo contentus agere qisqe debet* p. 200. a. B--*F.* *dies ultimus jugiter cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. *F.* G. 218. a. B. C. D. *tanqam ultimus qisqe habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. *F.* b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qalem in eo deprehendi oporteat* p. 192. b. C. D. E. *vitæ satietas* p. 263. a. E. b. *A.* B. C.
Vitii contages p. 264. b. D--G. *inconstantia* p. 73. a. D. 258. b. E.
Vocabula olim usitata, post obsoleta p. 120. a. *A*--*F.*
Voluptas bonum qare non sit p. 193. a. C. D. E. 241. b. *F.* 252. a. E. b. *A. æqè ac dolor disfert, distrahit* p. 67. b. D. E. *F. eâ pessimi etiam fruuntur* p. 193. a. C. D. E.
Vulgus inconstans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. *F. hujus censura nihili habenda* p. 272. a. B--E. b. *A.* 274. a. E. *F.*
Vultus species affectata, genuinam exterminat p. 215. a. *F.* G. a. *A*--E.

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. differit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA ad

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentissimus est Error communis ille *qi* jus facere *diei solet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta sunt, intacta manere plurima videamus. quem enim ἀβασάνιστος ea receperit, postea βασανίζεσθαι non permittit.*

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum παιγνίλματα ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reíve literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ patefiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in ſpongiam*

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παράδοξα μὲν ἴσως, τὰ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1. c. 1.* Πολλὰ γὰρ τἀληθῆ παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27. Paradoxa qæ appellantur iſta, mihi videntur eſſe veriſſima. Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expungat.* Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram,*

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Vphaz contra, non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi faventer habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale.*

[a] *Non poſſunt noſtros multa Favſtine litura*
Emendare jocos; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.
[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*
[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*
[d] *Dan. 10. 5.*

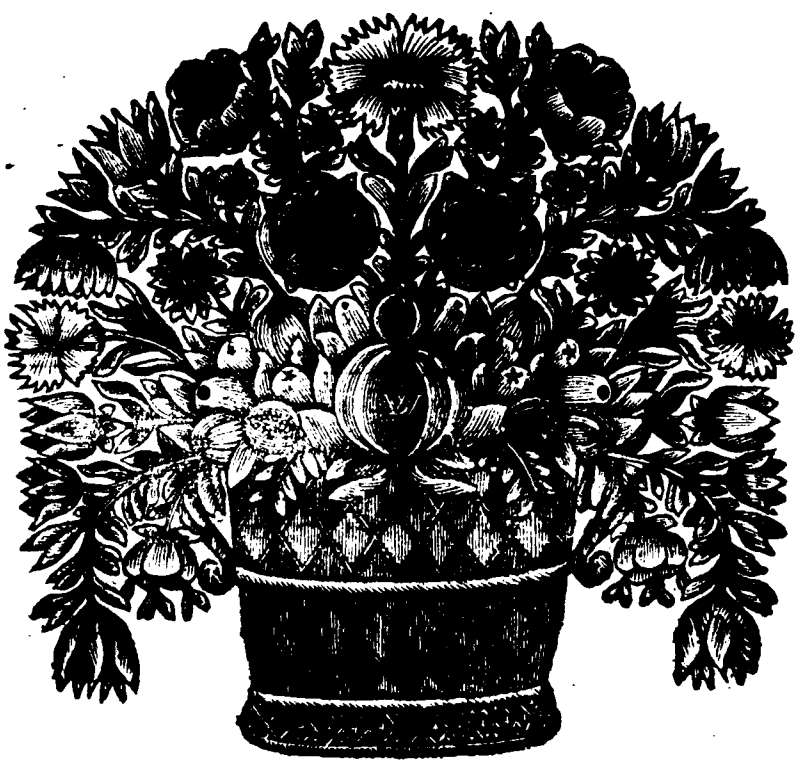

THO.

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS
DISSERTATIO.

DIphthongos neſcio qas, ſive (uti appellant, qi accuratiſs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, ſuiſqe obtruſerunt, rei Grammaticæ Magiſtri. Mitto qi *triphthongorum*, ſive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari ſunt admodum reperti, qibus commentum hoc ſuum iſti, avt probare, avt perſvadere etiam, potuerunt. Cæterùm in illorum, dictata hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra diſqiſitionem (uti videtur) exqiſitiorem ullam, non ſciolorum tantummodo turba imperita, ſed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, ſententiam pedibus ivere. Ita longè latéqe diffuſa & graſſata traditio iſta, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obſiſtere, vel ad examen etiam evocare ſuſtineret, in *ſcholas* paſſim omnes penetravit, & in lingvæ cujuſqe *Inſtitutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, ſed *œcumenicus*, jam *error* evaſit.

Adverſus dogma minus ſolidum iſtud, uſu tam longo latéqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) ſolus etiam, (qem viderim) ſeculo tandem hoc noſtro (qo in priorum ſcita ceptum eſt acriùs altiúſqe inqiri) opponere ſe avſus eſt, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro ſecundo, in qo *de diverſa incommodis* diſſerit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro inſtituti operis ratione perſtrinxit. Huic ego *σύμφωνον & σύμψηφον* cum me profitear, qod ille ſtrictim pavcis eſt executus, fuſius paulò proſeqi, *Diſſertatione* iſta inſtitui.

Hoc eſt igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* iſtiuſmodi, ſive *Bivocales*, *nullas dari: nec poſſe plures in eandem ſyllabam convenire ac coaleſcere vocales.* Hoc utiqe præ *conſonis* habent *vocales*. qod ſonum integrum, ſive vocem integram, (*ſyllabam* * cum nonnullis nullus dixerim, qi enim ſyllaba, ubi nulla *σύλληψις*?) poſſit vocalis ſola conficere; qod conſona nec una, nec plures valent, at præ *vocalibus* iſtud *conſonæ*, qod poſſunt hæ plures in ſyllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandemqe conſtituendam neqeant concurrere.

Iſtud, qo clarius eluceſcat, duo cumprimis præſtandi videtur incumbere neceſſitas. alterum, ut *opinionis diverſæ ortus* ſive *occaſio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* ſuas illi conficiunt, *vis* atqe *poteſtas vera* ac *genuina* eruatur.

Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occaſio* ſaltem, ab Hebræorum uſu emanaſſe videtur: apud qos literæ ' *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum abſimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines ſunt: unde natum, ut ſecum invicem crebrò permutentur: qod patet in היה & הוה *eſſe*, חית & חוה *ivere*, ילד & ולד *puer*, aliiſqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *conſona* munus utraqe ſuſtineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas ſuas (id qod elementorum nomina ipſa indicant) ſunt mutuati, tum & Græcos, à qibus totam ferè linguam ſuam (qod alibi oſtendimus) Latini, imitati; utriqe, I ſuum & Y illi, *I* ſuum & U iſti, cùm characterum varietas nulla ſuppeteret, nunc pro *vocalibus* eaſdem, nunc pro *conſonis* uſurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, *I* & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ει*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rurſus in illorum *αυ*, *ευ*, *ϋ*, *ῃ*, iſtorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *conſonæ* eſſent, à pleriſqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen ſatis, (qod in ſeqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Voſſius cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. ſic ſcripſit, *Omnis erroris fons caputqe eſt, qod* I *&* V *vocalis & conſonantis, idem ſit nomen, figuráqe eadem: adeo ut eodem modo ſcribi ſoleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici poteſt, qod itidem *objicio* & *ſubjicio*, (prout & * Gellio eſt obſervatum) *per duo ii ſcribunt*; qaſi eadem figura, cum natura ſonuſqe diverſus ſit, prioremqe conſonantem eſſe ex *præverbio producto* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Charisius inſtit. Gram. l. 1. c. 1.*

* *Noct. Attic. l. 4. c. 17.*

le, *diſpiciendum*, *qid factum ſit*, *verum qid fieri oportuerit.*

Atqe hoc ad alterum illud, qaſi manu nos ducit, qod ſecundo loco præſtandum propoſuimus. *Conſonas* itaqe, non *vocales* in iſtis has eſſe, res ipſa liqidò demonſtrabit, ſi *ſonum* earundem, in eis vocibus, eiſqe locis, in qibus *conſonæ* & ſunt & eſſe conſtat, non qidem vulgo uſurpatum, ſed genuinum & primigenium, penſiculatius adverterimus. Etenim ſi *ſonum* eundem *vimqe* & *poteſtatem* eandem, in iſtis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid cauſſæ fuerit, cur non tam *conſonæ* in iſtis qam in illis cenſeantur? avt cur non tam in illis qam in iſtis contra, non pro *vocalibus* reputentur, ſi parilis planè utrobiqe *ſonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *poteſtas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum conſenſu *conſonæ* vim habere agnoſcitur, ecqem ea ſonum obtinet? Eam planè, qam *y* ſive ꝑ noſtrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis viſum refert Voſſius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, ſive *wei*, uti noſtri ferè nuncupant, ſed ꝑe. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribuſqe (Judæis ipſis qoqe aſtipulantibus) nunc dierum profertur. Nec ſeciùs Latinorum *I*, conſonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de iſtis tam accuratè egerunt (inter qos Juſtus Lipſius & Joannes Voſſius) deprehendi ſilentium. Verum eruditorum uſus, exterorum præſertim (nam apud noſtros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יותם יתר יה יוד enunciant, acſi noſtris literis *jod*, *jah*, *jether*, *jotham* ſcriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. acſi noſtris characteribus *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, exararentur. ita illis planè conſona ȝ in iſtis id ſonat, qod ꝑ noſtris, in ꝑarow *milleſolium*, ꝑate *janua*, ꝑe, *vos*, ꝑeꝑ, *imo*, ꝑello *flavum*, ꝑore, *olim.*

Idipſum verò nec aliud qicqam ſonat cum *iota* Græcum in Græcis illis αι, ει, οι, tam & Latinorum *I*, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam ꝑ eadem nobis, in ꝑap, *via*, ȝap, *fænum*, ꝑap, *ſolvere*, ꝑȝap, *precari*, ꝑȝep, *præda*, ƀop, *puer*, ȝop, *lætitia*, & ſimilibus. In prioribus avtem, ubi ſyllabam inchoat *y*, qin ſit *conſona*, ambigi non poteſt. ecqare ergò non & in iſtis, qibus voculam claudit, tamqe ubi vocalem ſubſeqitur qam ubi eandem præcedit, eadem eſſe agnoſcitur; qum idem prorſus utrobiqe *ſonus* audiatur? etiamſi enim nos charactere *diverſo* in qibuſdam uti conſvevimus, ut cum ſcribimus, ƀap, *dies*, & cum ƀainꝑ, *opiparum*, cum Map, menſis *Majus*, & cum Maiden, *virgunc*ula, cum ꝑap, *ſolvere*, & cum ꝑain, *pœna*, cum ſtap, *morari*, & cum ſtain, *inficere*; avrem tamen ſi conſulueris, *ſonum* qod attinet, nihil qicqam intereſſe deprehendes. Noſtri avtem qod *j* conſonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enunciant, qaſi *dg* illud noſtrum foret, qo in edg, *acies*, ɒzedg, *miſcela*, ɒzudg, *mediaſtinus*, judg, *judex*, ſcribendo proferendoqe abutimur: id nobis ideò eſt familiare magis uſu factum, qia & eandem eodem modo, qo & *G* literam in qibuſdam (v. g. in German, *Germanus*, Benezall, *Imperator*, Gibes, *Vincula*, Ginger, *Zinziber*) paſſim pronunciamus; uti videre eſt, in Jacob, James, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jolip, *jucundus*, juſt, *juſtus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, ſeptentrionalium maximè, ritu eſt tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* conſonans *y* noſtro reſpondeat, eundemqe planè cum iſto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *ſonum* præ ſe ferat, cur iſtic potius qam alibi *vocalis* cenſeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo ſatis (qod ſit hic obiter adnotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritiſſimus, *tres* eſſe *mutas* ſtatuerit, *qibus Græcos ſuperant Latini*, F. *jod*, *vau.* ſiqidem *y* noſtri ſonus viſqe idem planè ſe prodit, in Αἴας, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in αἴω, qi *ajo* diſyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis ſuperari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præſertim cum idem ipſe agnoſcat, * *eandem* eſſe *utrobiqe eadem in voce pronunciationem.* qin nec de *vav*, ad qam jam tranſeundum nobis, id verè dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Υ* Græcorum, & *U* Latinum, tam *conſonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix eſt ut qiſqam ambigere poſſit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmaſius ὁ πάνυ (contra qam ſupra Voſſius) agnoſcit & adfirmat in Notis ad *Inſcript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Υ *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum conſonantis ſedem occupat, ut* δαΓιον *eſt* δάϊον, αΓὼς, ἀϊὼς. cæterum non tam de literæ hujuſce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *conſonantis* ſono diſſenſus eſt. Ego plane, ſicut J *conſonanti* *Υ* noſtri, ita *U* conſonanti *W* noſtri ſonum ac poteſtatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illuſtriſſimum *Joſephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Euſebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tevtonicum* pro eiſdem habet. qin & tam in *Canonibus Iſagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadverſionibus*, *& Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere viſum eſt, qalia מרואן מעזיה ואחק וליד אחשורוש ושתי & ſimilia, loco ו Hebræorum *w* noſtræ & Germanorum (eſt enim ea litera genti utriqe cum aliis qibuſdam communis) figuram conſtanter uſurpat ſcribendo, *Waſhti*, *Ahaſweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, *&c.* id qod & virum doctiſſimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* ſuis pariter obſervantem deprehendi. De *V* Latinorum ſuffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad antiqitatem provocare, & Dionyſium Halicarnaſſenſem in partes arceſſere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priſcos Græcos* ait *ſolitos à vocali incipientibus* τὸν ὑ συλλαβὴν, ἐνὶ στοιχείῳ γεγραμμένην, *ſyllabam ov elemento*, ſive charactere, *uno* (id *digamma* eſt *Æolicum*, cui F figuram tribuit) *deſignatum præfigere.* qos Latini imitati, prout illi Φελένη & Φάναξ, ita iſti *veliam* qod *ὕελίαν* ille ſcribit, dixerint. Cui aſtipulatur conſtans ferè Græcorum uſus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volſcos*, ὐαλήριον, ὐεργίνιον, ὐεϊεντανὲς, ὐολύσκους, nobis paſſim repræſentant. ita ex Dionyſio, reliqiſqe Græcis ſcriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem ſonuiſſe, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc ſonum* in divus, rivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qæ digamma appellabatur*) tum & utrumqe ſonum τοῦ, υ, Græci ferè exhibuiſſe; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longiſſimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionyſius Petavius in Annot. ad Julian. *V id ſi ſonat*, *conſonantem eſſe non poſſe*; *qod Grammatici tamen omnes eſſe conſentiunt.* qum potius iſtinc concludere debuiſſet, in υ illo, ſive *digammo*, conſonantis vim eſſe, ſed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate miſſâ, ad propiora nobis deſcendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex noſtri ſeculi ſcriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per ſecula aliqot obtinuerat, & adhuc paſſim obtinet, ſpuriam ac vitioſam eſſe animadvertit, verámqe ac genuinam (ſed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adverſus uſus tam longi torrentem connitendum eſſet, avſus) in lucem protulit, vir πολυμοχθώτατος pariter ac πολυμαθέστατος, Deſiderius Eraſmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *cenſeret*, percontanti reſpondet; *Cenſor eſſe non avſim: at divino*, *veteribus U conſonans ſonuiſſe*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè ſonat u u geminum.* id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis accepta popu-

* *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Wyck *Vicus*, Wijn *Vinum*, Ghewelt *violentia*, Wint. Windich, *ventus, ventoſus*, Waken *vigilare*, &c. Cunctari qidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunc. ling. Lat.* c. 12. qod cunctanter ille deprompſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſque argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. qod dico, talē eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belga*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wijn, Wall, Wijck, Wan, Wet, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Avtor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt poteſtatis eſſe ac F, falluntur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus litera ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qa de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſententia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, ac in Germanico* Wijn, Wint: *nec aliter extulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widua, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wijn, Walle, wouwe, waggelen, &c. Deniqe ibidem c. 28. *Ac Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſemel iterumqe diximus, ſonuit ut W. neqe hac parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebræis, apud qos ſextum elementum tanqam* wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi fit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum ו *Wau* potius qam *Waw* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſcrepet. Sed qo diſceptationi huic lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In צוה themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur. pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſavah*. In futuro avtem primo, ſive imperandi formula gravi ו *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* pariter eſt futura. itaqe enunciabitur *Tſav*. jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in ו & iſtam in ו interſit: nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קָ per *kametz*, ſive longam vocalem, nunc קַ per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kavah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kau* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte βαρβαρίζων *kaf* proferant. Deniqe literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kametz* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עשו *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in שולה *pravitas*, מוות qod & à מות *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hic eſt Guilielmus Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* קָ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בְּנֵי (menſis id nomen) & שְׁלִי *tranqillus*. qod in שְׁלִי qoqe confirmat forma pluralis שְׁלָוִים *ſhlavim* (qo modo à שְׁלִי *ſhlav*, *coturnix*, שְׁלָוִים *ſhlavim*, *coturnices*) & שְׁלִוִי *ſhalve* contractius, *tranqilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio רֵי *Vav* in צִיִּי *Tſiu* (menſis & id nomen) & in פָּיו *os ejus*. nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel Φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi chartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qæ Jod avt Vav terminantur:* in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kametz, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פָּנַי *facies mea*, *diſyllabo*, אֵלַי *ad me*, *diſyllabo*, גַּוִי *gens*, *monoſyllabo*, גָּלוּי *patefactus*, *diſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kametz, tſeri, ehi ic magnum, & patach, in* פָּנָיו *facies ejus*, *diſyllabo*, גֵּו *tergum*, *monoſyllabo*, זִיו *menſis nomine*, *monoſyllabo*, קַו *linea*, *monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongos hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc avtem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi volet, petat licet. Adjicere his virum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſavri Grammatici lib.* 1. *cap.* 3. *Diphthongum duas pluresve vocales in lingua Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos veras Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ cum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc ἀλοπρόσαλος eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt. ſuo altero ſcito, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דְּבָרוֹ *verbum ejus*. qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſa proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſoleto enuncientur, ut *ai* Græcum in altero, *oi* in altero exprimatur, vel conjunctim id fiet, ut *Muſaj* διαιρέσεως, *proilium* τροιαιρέσεως, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, *j* utiqe, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Evropæ totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut e ſimplex*; (medium avtem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, muta planè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνήεντα qomodo, qæ φωνὴν nulla emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεὺς indicetur; qam in goate noſtro *a*, in people *o*, etiamſi pari forſan de cavſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis porrò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hanc illi reſpondere & ἀνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

ſive *bivocales* hactenus vulgo ſunt habitæ, idemqe valere, qod nobis *w* noſtrum, liqido ſatis ſit demonſtratum, ecqid obſtat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ου*, *υ*, qæ *bivocales* eſſe pariter exiſtimantur, eandem naturam vimqe obtinere cenſeamus? Et noſtris qidem, qibus *w* litera familiaris eſt in ſonis illis exprimendis, facilius eſt iſtud dare confirmatum. Proinde *αυ*, in *αὐδῶ*, *ἄυξω*, *καύσω*, *κλαύσω*, &c. qid aliud ſonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & ſimilibus. id qod Gellio impoſuit, dum ob ſoni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, contra [a] Ciceronis ſententiam, [b] *αὐ* Græcorum eſſe exiſtimavit. Ecqid avtem τῦ *v* ſonus in Latinis iſtis à ſono diſtat ejuſdem in *ſvadeo*, *ſvaſus*, *ſvavis*; imò (prolatione priſcâ qam diximus, admiſſâ) in *vaco*, *vaſtus*, *valeo*, *validus*, *&c.* niſi qod *v* in iſtis vocali *a* præit, cui illic ſubjungitur? Apud nos ecqem alium ſonum agnoſcis, cum dicimus, **aw** *pavorem*, **awfull** *pavidum*, **maw** *ingluviem*, **daw** *corniculam*, **paw**, *leonis urſive pedem*, **claw** *unguem*, **raw** *crudum*, **pawn** *pingus*, **dawn** *illuceſcere*; qam cum **auger** *terebram*, **maund** *corbem*, **naught** *neqam*, **fraught** *refertum*; avt cum Latina pene illa, **audience**, **audacity**, **autority**, &c. Charactere qidem, uti videre eſt, in his diverſo uti conſvevimus; ſed qem vocis ipſius ſoniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc **awl**, nunc **aul**, pro *ſubula*, nunc **hawk**, nunc **hauk**, pro *accipitre*, nunc **hawty**, nunc **haughty**, pro *elato*, ſive *faſtuoſo*, ſcribentes, promiſcuè uſurpamus. qo modo & in qibuſdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, ſcribimus, uti in ſwade à *ſvadeo*, unde **perſwade**, in ſweet à *ſvavis*; videre eſt; qum tamen ſonus utrobiqe idem exiſtat. Qin nec diſparem ſonum, in **ew** *oricula*, **ew-tree** *taxus*, **ewer** *gutturnium*, **dew** *ros*, **few** *pavci*, ab eo qi in **Eucharist**, **Euſebius**, (qæ ſunt noſtris etiam *nomina* recepta) **feverfew** *febrifugium*, **lieu** *loco*, ſive *vice*, **adieu** *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avditur, qiſqam unqam deprehenderit. Proinde havd conſultè ſatis [c] vir doctiſſimus *Hebræorum Vav* (conſonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva *ſive* Chava Εὐα, Ninive, Νινευὶ, Levi Λευὶ, David Δαυὶδ. Siqidem idem plane eſt in iſtis utrobiqe *ſonus*, ſi rite, imò ſi eodem, qo vel ipſe poſcit, ritu, h. e. tanqam *W* noſtrum, horum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, ſi nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum eſt חוה qod ratione literam geminantis puncti eſſet, non *Chava*, ſed *Chavva* ſcribendum, & juxta viri ipſius doctiſſimi ſcitum, tanqam ſi *Chawwa* eſſet, proferendum. ecqis avtem alius ſonus τῦ *Vav* in *Chav* ſic enunciati, qam τῦ υ in *δ*, ubi idem ſonat, qod **ew** noſtris in **few** *oricula*? in noviſſimo avtem, Δαυὶδ nempe, *αυ* idem prorſus ſonat, qod in *δάυιον*, cujus ſupra meminimus; ubi conſonum eſſe ex V. Cl. Salmaſio ibidem oſtendimus. de reliqis hîc adductis eſt ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *conſonantis* vim atqe naturam obtinet, cum ſonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum ſubjiciam, qo eundem plane ſonum τῦ υ in *αυ* Græco, & *v* conſonæ apud Romanos fuiſſe, utrumqe *w* noſtrum expreſſiſſe, clariſſime demonſtrabitur. Καῦνος opidum eſt Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Cavneæ* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Cavneas* clamitaret, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objeciſſe habebatur, qaſi *Cave ne eas*, contractius dixiſſet. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixiſſe videri, niſi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* ſonaret. in *caveo* avtem qin ſit *conſona*, negari non poteſt. in *Cavno* igitur pariter exiſtat, neceſſe eſt, qum idem ſonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorſus qod *w* noſtrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *conſonam* eſſe pro comperto confeſſoqe habetur, tantundem planè, nec aliud qicqam, & ſonabit, & valebit.

Proinde nec conſideratè ſatis [a] Vir doctiſſimus *V conſonam in vocalem tranſire* ſtatuit, *cum à* lavo, *vel* lavatum *fit* lavtus, *à* caveo *vel* cavitum, cavtus. qum ſonus idem utrobiqe tam in verbo, qam in nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* exiſtat. ſed nec poſſum intelligere, qâ ratione [b] vir ſummus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd ſatis Romane loqentes*, qia *ſangvis*, *lingva*, *tingvo pene per digamma Æolicum proferant*. qum tamen in *ſvadeo V* agnóſcat ipſe *ad conſonantis lineamenta propius accedere*. avt de *Græcis* ambigat *αυ & ευ bene pronuncient*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem ſono ſimiliorem conſonantis Æolicæ*. ad hanc enim, cum ſit *Hebræorum Vav*, & *Tevtonici W* vim habeat (qod τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, vir illuſtriſſimus ſupra monuerat) qo accedunt propius utriqe, eo literæ ſonum genuinum ſervant & obſervant magis.

Ου avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* conſonantem exprimere conantur in ἀάρων, ἀαλήρων, ἀελία, ὀκταύιων, &c. nec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis eſſe in uſu jam olim deſiit. Nunqam enim in Hebraicis *holem* & *ſhurck*, avt *kibbuts* in eandem ſyllabam coaleſcunt. Latini verò etiamſi ſeculo rudiori ac ruſticiori admiſerant; unde in ævi vetuſtioris ruderibus *lovmen*, *novncius*, *jovs*, *jovſtitia*, *Ovfens*, *Ovfentina*, &c. at ætas poſterior, politior ea elegantiorqe, hiatum, qem ea faciunt, vaſtiorem averſata, rejecit prorſus atqe repudiavit. qod idem & noſtros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciſſe deprehendimus. Deniqe υ Græcorum illud ad *w* noſtri ſonum, qem & manifeſtiſſimè includit accedere propius ſupra monuimus, certe nihil aliud ſonat υ Græcum in *υ* qam *ow* noſtrum; *υ* ipſum, qam *ow* noſtrum. nec alium qiſqam in Græcorum οὖρον *urina*, νῦς *juvenis*, οὖλος *cicatrix*, &c. ſonum deprehenderit, qam in noſtris **cow** *vacca*, **ſow** *ſus*, **vow** *votum*, **plow** *aratrum*, aliiſqe ejuſmodi percipiatur.

Reſtat υ Græcorum, qam *biſonis* an *bivocalibus* accenſent pariter. Unde & [c] Voſſius inter *bivocales Latinas*, τῷ *ui*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ ſunt donata, qalia *Harpuia*, *Ilithuia*, *Orithuia*, qam & in ſuis, *cui* & *huic*, qando ſunt monoſyllaba, adverſus tum Chariſium, qem ex profeſſo impugnat, tum & Servium, qocum tamen ſentire profitetur, locum eſſe concedendum contendit. Egò verò etiamſi Chariſio non accedam, [d] qi *i* in è Græco ſermone mutuatis illis *conſonantis vice* poni exiſtimat, (neqe enim, qod Voſſio viſum, *vocalem utramqe* agnoſcit) & *ad ſyllabam ſeqentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. aſſentiri poſſum, avt υ Græcum in ὑὸς & εὐλείθυια, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui* μονοσυλλάβως prolatis, *vocalis non conſonæ* vim obtinere. Adverſum planè evincunt monoſyllaba illa. ecqid enim aliud ſonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu ſimul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Baſſus. in *Qi* verò qid incluſum *v*, qam *w* noſtrum? qod eſt multis ſupra demonſtratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctiſſimus ideò *vocalem* ibi *u* eſſe, qia *v conſonum aſpirari non poſſit*. primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aſpirationem non æqè ac ρ Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula iſta, *de conſona non aſpiranda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri conſonantem*, *qoties in eapſe ſyllaba altera ſeqitur vocalis*. certè pari jure illam iſtic reſpuere licuerit, qo iſtam vir Cl. hic ipſe revellit. Nihilo me magis movent, nedum de ſtatu dimovent, qæ capite proximo adverſus Groſippum an Schoppium objectat, qi in Inſtitut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ie*, *ii*, *io*, *iu*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum claſſem recipienda cenſuerat, in *Janus*, *jento*, *abjicio*, *jocus*, *juſtus*, & in *vaſtus*, *veſtis*, *viſus*, *votum*, *vultus*; (qo in errore hæſit & Schoppio prior; à qo forſan is havſit, [f] Thomas Smithus noſter, dum in *noſtris yate porta*, **yet**, & **pit** *tamen*, **yoke** *jugum*, **pung** *juvenis*,

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l. 15. c. 3.* c *Voſſ. art. gram. lib. 1. cap. 15.*

a *Voſſ. de analog. l. 2. c. 5.* b *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Las. l. 1. c. 8.* c *Art. l. 2. c. 2.* d *Inſtit. gram. l. 1.* e *Miſcel. c. 89.* f *In rect. & emend. ling. Angl. ſcript. c. 9.*

juvenis, & in waſt *vaſtus*, wel *puteus*, will *velle*, wo *ve*, wul *lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. qod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam þ & ƿ in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum toties aſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qeror*, *qibus*, *qoniam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; cum utrobiqe ſonus τῦ *w* noſtri clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum, ac in Græco ὑὸς*. certè enim in Græco ὑὸς ſonus *w* noſtri, (qod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in noſtris whie *qare*, which *qis*, whin *ſpina* genus, whine *qeritari*, white *candidum*, whip *flagellum*, whiſtle, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, qod aſpirationem, qam illi *v* ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (qod præfigi tamen [b] Smithus æqè poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum qod Græci Ῥόδον, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tam in Ὀφειλήθια & εἰλείθια, qam in ὑὸς, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, τὸ υ ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præeuntem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in noſtris illis, thawk *palſare*, thwart *adverſari*, thwight *acuere*, Thwaigits, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w* in thwight ac in wight ζῶον, in Thwaights atqe in weights *pondera*: ubi *conſona* qin ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſippum eo nomine reprehendit, qod in *pitvita*, qando fit triſyllabum, ut Flacco; *fviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt T*, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *ubi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in penteſyllabo* dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *ubi* V *pronunciatur*, *ſicut in* votum. in qibus *w* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris twins *gemelli*, twain *duo*, twine *plectere*, twiſt *torqere*; in *dvodeviginti*, ut in ſwoln *tumefactum*, a ſwel, *tumere*; in *mutvatur*, ut in twattel *garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qæ*, *aqvai* pro *aqæ*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (qod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris wap *via*, watt expectare, wound *vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici ipſi* C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, *I avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, Cverela & Cvis, pro Qerela & Qis ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi μονοσυλλάβως effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [e] ipſe ὁ πάνυ concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

---- *qi non riſere parentes.*

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qî qeat defendi, non video. Inculcat qidem idem hoc ὁ πάνυ denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eo ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut in* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſeqentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam planè in μῦσαι, ἡμεῖς, Αἴας, *Ajax*: qod in noſtris ƿop *fanum*, ƿap *nitidum*, ƿlap *ludere*, ƿray *precari*, Anglus qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in iſtis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſonabit *i* in *Mai*, qod nos pariter Map dicimus, & in *jus*, qod noſtri pus ſcriberent: idem in *pei*, qod nos pep ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ Pompep; qo modo & vocativum Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in σαι, ubi τὸ μῦσαι clavdit, qam in ſap, *dicere*, vel in μαι, ubi τὸ ἡμεῖς, qam in *Maj* Latino, vel in Map noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero uſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tueatur. *Qin etiam*, inqit, *ſeqente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim* u *hic eſt conſonans*. *aſpiratur enim*. *neqe eſt diphthongus*. *atqe eſt monoſyllabum*. *& idem* i *eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in* cui *eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſeqente conſonante, non negabitur. eſt enim in μύσται, in πμεῖς, in *ejs* monoſyllabo, in *avrejs* diſyllabo. ſed nec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum* ὁ πάνυ? Certè qi in ὑὸς *bivocalem* eſſe ꝟ cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac rectè proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur,

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qam* whie, *more noſtro* prolatum; [d] ꝟ in ὑὸς Græco qam noſtrum whi. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de ꝟ in ὑὸς conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterutrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſcito ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt* i *in* huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *literæ vi*) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt* i *in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam in *huic* ergo, qam in *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

a *De ling. Græc. pronunc. l. 2. & de ling. Ang. Script. c. 9.* b *Ibid.* c *Jul. Scalig. de cavſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* d *Art. Gram. l. 1. c. 28.* e *Scal. lib. 24.*

a *Carm. l. 2. ode 7.* b *Inſtit. l. 1. c. 7.* c *De rect. & emend. ling. Angl. Script. c. 9.* d *Idem de ling. Græc. pronunc. l. 2.* e *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.* f *Lib. 1. Ep. 105.*

Sed norunt, cui ſerviant leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraqe tum *u*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſin in ſyllabam unam conveniunt & coaleſcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* qidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, qam in *Qi*, ad eandem iſta, qam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*, ubi *δυιλλιος* effertur; imò qo in *hvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſonans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in dwarf *pumilio*, dwel *habito*, dwindel *flacceſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis *συγκρίσεις* & *διακρίσεις* dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynareſeos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

—— pendent lychni laqearibus aureis.

ejuſdem in Eclog. 3.

—— rejce capellas.

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem proceleuſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

—— intexunt abjete coſtas.

& l. 11.

—— tranſverberat abjete pectus.)

Lucretii, l. 5.

—— ambjens multa peruſſit.

Diareſeos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

—— dives pictai veſtis, & auri.

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9. Ep. 94.

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Tò U, atqe V qod attinet;

Diareſeos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſylvæ.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

—— confringere ut arcta
—— portarum clavſtra cuiret.

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib. 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synareſeos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ——

Plauti, Captiv. Prolog.

Domi dvelliqe dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

—— eqorum dvellica proles.

Auſonii, Parent. 24.

Duodevigimi functus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mvtvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκοίλιν.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

—— niſi cum pitvita moleſta eſt.

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta
Avjum. ——

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſva* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qæqe ſub arbore poma

V ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, te qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodocipſe proferri vis, *w* utrobiqe exhibebit.

A Verum fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejice* pariter diſyllabis, (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; qum ratio eadem utriuſqe exiſtat, ſonus idem utrobiqe ſe prodat. Verum his miſſis; ecqis avrem ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali* ad *conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò duriórqe ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſonos, qi vulgò B obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum I & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis lingvis eundem eſſe, illius nempe qi ꝑ, iſtius qi ꝟ noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luC culentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſitis duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam anniſus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qi id nominis, inter legendum enarrandumqe, pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe D enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magis à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptáqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hîc aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, E ſive lex, ſive regula, figi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avtem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcam & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt F uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem cùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis rerúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe cha- G racteribus depinguntur. neqe enim fit veroſimile, ſonum unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qiqe alter in alterum invicem

cre-

crebertimè transiret, [a] uno eodemqe charactere qandoqe designaretur. qod in illis duntaxat, qas diximus, literis duabus, usu venisse compertum est. In istis avtem, avt pro soni usúsqe varietate, characteres distincti, nec multum discrepantes tamen, adhibendi sunt; avt regulæ saltem statuendæ, qibus sonus earum víSqe genuina, pro locis eis, in qibus inter legendum se obtulerint, à legentibus dignosci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem charactere proprio exarandis, scripturam qod attinet, cùm sacrosancta duntaxat oracula idiomate illo, puro saltem, conscripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus esse videtur, qum ad lingvam intra fines tam angustos concluSam, adversus errorem, qi hinc emergere posset, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum suffecerint. Sed nec in eisdem charactere Latino describendis, necesse est, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noster, usurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præsertim, qi genuinum *V* Latini sonum agnoscunt; nisi forsan, qo eorum vel inscitiæ occurratur, vel inadvertentiæ consulatur, qi vitiosæ ejusdem prolationi soli assveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum non possum illorum hac in parte (qod tamen viros summos, qiqe in lingvæ sanctæ studiis promovendis, insignem præ aliis plerisqe, qibusqe forsan verè dixerim, nec felicem minus operam navârunt, admisisse video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam secuti, (qam & exemplo suo ratione istâ comprobare videantur, nisi si à calamo lingva discrepet) in Hebraicis charactere Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Beth*, in dictionibus syllabisve extremis F, in mediis *V* substituunt. unde nobis barbara plænè illa, pro בית *beth*, *bes*, pro בראשות *breshith*, *bresis*; pro מדות *middoth*, *middos*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *hilcos*; pro הליכות *halicoth*, *halicos* & rursus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *sahaf*; pro נחיב *nathib*, *nathif*. deniqe pro אבות *aboth*, *avos*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejusdem κόμματα, ὅσα ψαμαθὸς τε κόνις τε. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hic obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de sermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo convenisse, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos susceperat. Is evocatos hos in re Grammatica aliqid percontarer rogabat, qò profectus apud se sui specimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno postulassem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Chechini* retulit. idqe magistro, qi ita instituerat, probante. qi qâ ratione inductus, ita proferret, sciscitanti, regessit, *Italos sic pronunciare: ab Italis avtem dictionis Latinæ proferendi normam esse desumendam.* Et sanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priscâ & genuinâ lingvæ olim suæ prolatione istos, qam illos, constet desciviSse.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admonitu opus esset; nisi qod absurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienses nostros, edicto publico, avthoritate suâ interpositâ, adversus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi post Erasmum, monstra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, sub pœnis etiam gravissimis, retinendas usurpandasqe, tam in re literariâ qam in religiosâ, tyrannum agens, Præsul ille Vintonienses sancivit;) qibus [b] *αι ab ε, οι & υι ab ι sonis non distingvuntur; η ι υ sono uno eodemqe proferuntur*: Βῆτα, non *Beta*, (qo modo [c] priscis) sed *vita*: υ in diphthongis (qas nuncupant) tanqam *f* avt *v* nostrum: *π post μ*, tanqam si *b noStrum* foret; *τ post ν tanqam d* enunciantur; aliæqe ejusmodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces existunt; apud eruditiores qosqe, tam exteros, qam nostros, jamdudum explosæ, & jam ferè prorsus abolitæ sunt.

In hoc tantum apud nostros plerosqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam si Ει, Υ tanqam si Ευ esset, enunciamus. alioqi *I* & *Y* consonæ utriusqe sonum geminum germanum plerique retinemus. Nec figurâ diversa adhibitâ multum hîc opus est, (etiamsi I consona pingi possit productior pavlò, prout in αι plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hîc absolvi possit, Iscilicet cum α ε ο prægressis, Υ ubi cum α ε ο ω præfixis, avt ι insecutâ, in syllabam unam coalescunt. alibi passim *vocalem* esse utranqe.

De Latinis consideratio curaqe ulterior ac uberior necessaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad scripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, est usu, ita corruptelis pluribus obnoxia est facta. A nostris avtem plerisqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt consonæ; nec F in ullis; nec *G*, avt C, in nonnullis; nec T in aliis; sonum damus genuinum. *I* vocalem, qasi *ej* esset; *U* qasi Ευ vel *Ju* foret, efferimus. *J* consonæ sonum damus eundem, qem & *G*, (perperam utrique) ubi E vel I seqitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Justus*, qo *G*, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* consonam pronunciamus, qo modo F oportuit: F, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo risisse Ciceronem Fabius [a] refert. C, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Nescire*, *Poscere*, *Cicer*, *Cicur*, *Circus*; & T, ante I purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla syllabam eam seqitur, qam id claudit, uti in *Titio*, *Petitio*, *Primitiæ*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acsi nihil interesset, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepi*, *Cellam* & *Sellam*, *Cilicem* & *Silicem*.

Horum avtem in plerisqe cum vicini nobis Belgæ, exteríqe alii complures, accuratiùs emendatiúsqe pleriqe nostri loqantur, cúmqe lingvæ istius in conventibus conventionibúsqe publicis præcipuus ac freqentissimus sit usus: voti itaqe ac desiderii justi res merito fuerit, ut prisca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud nostros posset postliminio revocari; utqe in Academiis nostris, cum operam sedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id interest, ad id procurandum adhiberent. Cur enim non ad errores qoscunqe tollendos, rectámqe rei cujusvis rationem figendam firmandámqe, usui necessario justoqe ea nunc possit esse & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendósqe, istam verò opprimendam supprimendámqe olim iniqissimè est adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitiosæ ritus iste retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiârunt, ab eis nostri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen solidâ, bonisqe literis atqe artibus, parasangis ipsi non pavcis anteeunt. Cæterum donec istud obtineri possit, seqendum necessariò Sapientis scitum illud, *Loqendum cum multis, sapiendum cum pavcis.* & qod summus ille de se in Oratore orator, qi *avrium convicio veritatem sibi extortam* conqestus, *usum* ait *populo concessisse, scientiam sibi retinuisse.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, ista suffecerint. De scribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum sonum geminum, vímqe sint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *consonantium*, nunc in *per se sonantium* classem concedant, támqe multiplex & varius consonantium harum sit usus, ut sub regulas certas reducere, eásve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Vossius [b] non immeritò castigat, qod *ista cum soni natura discrepent, non & figuris* (qod

a *Litera una pluribus sonis propter inopiam inservire potest: sonus unus in Variis literis non potest contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l. 2.* b *Edicti Vintoniensis verba.* c *Martial. l. 5. Epigr. 17. Isidor. Origin. l. 17. c. 10.*

a *Instit. l. 1. c. 4.* b *Art. Gram. l. 1. c. 15.*

(qod facilè poterant) *diverſis ſignarint.* Horum itaqe cum ut indiligentia compenſaretur, tum & legentium commoditati conſuleretur, ab accuratiùs iſta tractantibus procuratum eſt, uſúqe ferè jam receptum, ut diſtinctionis juſtæ cavſſâ, literæ iſtæ, ſicut ſonis diſpeſcuntur, ita characteribus diverſis qoqe repræſentarentur. Unde natum, ut *conſona* *J j*, *V v*; *vocales*, *I i*, *U u*, pingantur.

Cæterum non immeritò reqiſiverit qiſpiam, qare non conſtanter, ubicunqe ſonus idem deprehenditur, figura ab his eadem uſurpetur. hoc enim ſi accuratè obſervaretur, *bivocalium* vanitate falſitatéqe liqidò patefactâ, commentum illud confeſtim concideret, & ipſum per ſe evaneſceret. qare in qibuſdam eum, qem vocali deſignandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in qibus aliud qam *conſonans* eſſe non poteſt. v: gr. cur *ſuadeo*, *ſuavis*, *ſuetus*, *quis*, *quare*, *quum*, *quorſum* ſcribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ ſyllabam coaleſcat, poſſit eſſe *vocalis* ipſa: (neqe enim, apud Latinos ſaltem, agnitæ ſunt unqam *bivocales* iſtiuſmodi; qod adverſus Schoppium eruditè diſputat Voſſius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis iſtis (qorum in nonnullis utraqe etiam reperitur) ſonum edere ſit compertiſſimum. qare in *æquum*, *equum*, *antiquum*, *reliquum*, *tinguunt*, *ſtinguunt*, charactere *vocalis* peculiari; contra, in *ervum*, *cervum*, *nervum*, *ſervum* figurâ *conſonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, qam in iſtis mera *conſonans* exiſtat. avt ſi, ubi *conſona* eſt, ſonum non unum ſortiatur, qare non, pro ſoni varietate, characterem qoqe diverſum habeat aſſignatum. qare deniqe in *aut*, *haud*, *autem*, *audeo*, *audio*, *auris*, & ſimilibus, non eodem, qo in *vaco*, *vado*, *vago*, *valeo*, utantur charactere, cum eundem utrobiqe, w utiqe noſtri, ſonum agnoſcant. verum hoc typothetæ operiſqe typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in ſuis edendis, prout ipſis viſum, procurarint. Nos ad reliqa, qæ diſceptanda propoſuimus, pergemus.

Hactenus itaqe de lingvis eis diſpeximus & diſpunximus, qæ in vulgari eſſe deſierunt. reſtat ut de eis aliqid adjiciamus, qæ in uſu vulgari adhuc perſtant, qas & *vernaculas* appellamus. In iſtis omninò, prolationem qod attinet, ſeqendum tenendumqe, qod uſus probat. Valet ſiqidem iſtic, qod Fabius tradit, inſtit. l. 1. c. 10. *Conſvetudo certiſſima loqendi magiſtra, utendúmqe planè ſermone, ut nummo, cujus publica forma eſt.* Proinde ſi vox *Jehovah* qomodo enuncianda ſit, qæritur, conſiderationem qæſita res geminam cum admittat, reſponſione conſeqenter geminâ eſt opus. Si enim de voce hac, qâ Hebraica eſt, qæritur, pronuncianda erit, ac ſi charactere noſtro Jehowah ſcriberetur. eam enim Hebraica efferendi rationem rectam ac genuinam eſſe, in antegreſſis eſt demonſtratum. at ſi pro Anglicanâ, qæ Hebraicæ illi reſpondeat, habeatur, non Jehowah, ſed Jehovah planè proferetur, eo utiqe prorſus ſono qo *J* & *V* literæ *conſonantes* apud noſtros ſonant. ſiqidem qibus illorum *Jod* & *Vav* ſonos exprimamus, alios habemus diſtinctos ac peculiares characteres, qibus iſtic non abutimur. neqe eſt neceſſe, ut vocabula Anglicana, qæ Hebraicis interpretandis ſive lingvâ noſtrâ exprimendis adhibentur, ad illorum proloqendi ritum modulúmqe exigantur, hæc eſt enim lingvæ cujuſqe prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium uſúmqe defingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus ſacroſancti periochen aliqam recitaret, nomina illa אחשורוש דויד יעקב ישראל (rectam proloqendi normam ſecutus) proferret utiqe ac ſi Jiſrael, * Jaacob, Dawid, Achſhweros, literis noſtris pingerentur. at idem, ſi ſcripturas eaſdem lingvâ noſtrâ enarraret, nomina eadem idqe citra juſtam reprehenſionem) Jiſrael, * Jacob, Dabid, Aſſuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Chriſti domini noſtri nomen Hebraicum idem omninò fuit, qod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promiſſæ poſſeſſionem Dei populum immiſit, יהושוע utiqe, ſive *Jehoſhua*. inde יש׳ *Jeſhua* enatum, Syrum magis qam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; ſed inter derivandum fonte, unde profluxit, corruptior effecta) nec niſi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim eſt revera, qam Chaldaicam nos dicimus) aſſveverant, uſurpatum. hinc in Græcam lingvam tranſeundo, nomen geminum evaſit. ſiqidem Græcis priſcis Ἰαήσιζειν Ἰάσων, poſterioribus Ἰεσαΐζειν etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræſentiarum miſſâ, de reliqis, in qibus diſcrepantiæ vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, ſive *Jeſus*, qomodo enunciandum ſit, ſi qis qæſierit, hoc à me reſponſum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac ſi eſſet noſtro depicta charactere Jeſows: qia I Græcis hîc *vocalis*, Y *conſonans* eſt. *Jeſus* verò Latina, acſi Jeſus ſcriberetur. qia *J conſonans*, (qæ illis ι noſtrum ſonabat) *u vocalis* eſt. Anglicana vero Jeſus; prout nos J *conſonam* noſtram proferre conſvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, ſecius ſtatuendum. Vox Græca Ἰάσων τετρασυλλάβως prolata noſtris figuris eſſet Jaſon; qia I in ea *vocalis* eſt: Latina *Jaſon*, διτύλλαβος (poëticas enim diæreſes hîc mittimus) noſtro charactere, Jaſon: qia ι nobis ſonat qod *J* conſona Latinis: Anglicana vero Jaſon; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J noſtrum ubi conſonans eſt, aſſolet. qod & in [c] codicis ſacri contextu recitando à qibuſqe paſſim obſervatur. Nec eſt igitur neceſſe, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel Dabid, vel Jeſus, vel Jaſon) in ſermone vernaculo diſcedatur.

Illud potius iſtic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, ſcriptura ſeqatur. Rectiſſimè Smithus noſter, [d] *Æquum eſt, ſcripturam ſonos ſeqi, ut picturam corpus: teſtentúrqe ſcripturæ ſonum ætatis, ut avlæa formas veſtium.* Qorſum namqe elementorum figuræ, avt ſunt primitus excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, niſi ut qem in ſermone communi literæ qæqe ſonum edunt, eis commodè deſignetur? Certè & ætatis tenerioris noſtris, & lingvæ noſtræ ediſcendi ſitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accreſceret; ſi & figuras ſono cuiqe diſtinctim exprimendo deſtinatas, eaſdemqe ad ſonum proprium accommodatas & reſtrictas haberemus. Hoc eſt enim, qod ſortis utriuſqe qoſvis, in noſtris ediſcendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non ſemel conqerentes; qod Gallis utiqe, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari conſveverat; *aliter legere nos qam ſcribamus, aliter pingere qam proloqamur.* Nec reverâ noſmetipſos (niſi ſi φιλαυτίας καὶ αὐθαδείας ἰσχάτης reatum adſciſcere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorſus poterimus diffiteri: qum literas toties ſupervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine diſponimus; elementis à ſono ſuo nomina diſſonantia planè tribuimus; uno eodemqe charactere ſonos à ſe plurimum diſcrepantes pingimus; & ex conſeqenti, ſonum eidem nec certum, nec ſuum damus. Ex. gr. Cur in people ſcribendo, o interſerimus, qod envnciatum tamen nolumus; e conſonæ l poſtponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur thin *tenue*, & thine *tuum* literâ initiali eadem depingimus, cum d potius qam t ſonus in altero ſe prodat? qod proinde d apice ad ſpinæ inſtar trajecto Saxones priſci exprimebant. Cur Gerbaſe per G ſcribimus cum Jervas, avt Jarnis enunciatum velimus? Cur G ipſum Jee ſive Ji nuncupamus, cum in gate, gil, give, good aliter prorſus proferamus? Cur C literam ſee ſive ſi nominamus, cum tanqam ſi K eſſet (prout

* *Literâ mediâ forſan illâ miſſâ, cujus ſonus vel ignotus vel incertus cum ſit, nunc inſuper habetur, ut in* עמוס Amos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמרה *Gomorra; ab aliis nunc ut* ng *in* בע malum, *nunc ut* gn *in* עץ lignum, *effertur.*

a *Act.* 22. 2. b *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. c *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. d *De rectâ & emend. ling. Angl. ſcript. c.* 9.

(prout eſt reverâ; & alterum itaqe ſuperfluum) efferamus, in tare, tore, tur, ture? Cur non eiſdem elementis prꝛocced & ſeed ſcribimus, cum idem in utroqe ſonus percipiatur? Cur action, potion, poztion, petition exaramus, cum acſion, poſion, pozſion, petiſion legamus? Latinam ſi qis originem obtenderit; in promptu eſt reſponſio. In Latinis qidem *actio*, *potio*, *portio*, *petitio*, cum ſcriptio recta ac legitima exiſtat, nihil eſſe immutandum; ſed ad ſcripturam, qæ proba ac probata ſit, prolationem eſſe accommodandam. at in noſtris, cum voces vernaculæ, ſonis conſtent ab illâ planè diverſis; ſonúmqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli ſonum conformandam eſſe ſcripturam; neqe enim id eſt in deductitiis avt mutuatitiis neceſſarium, avt congruum etiam, ut elementum cum ſono mutetur. neqe verò nos id ipſi conſtanter obſervamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum, declination, Grammaticæ peculiare alterum, declenſion. ecqid avtem obſtiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriuſqe vox per *t* ſcribatur, & rite qoqe proferatur, non per ſ tamen tam illa qam iſta deſcribatur; cùm hujus in utraqe ſonus avdiatur, t literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Oraiſon* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox deſcendat; avt illis qod *faſhon*, noſtris qod faſhion, (non faction, qod aliud utriſqe deſignat) cùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales ſuos debeat utrumqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *reſinam*, non *retinam* ſcribant, cum Græcis ea ῥητίνη ſit; qod *ſciſſum*, non *ſchiſtum*, qum Græcis ſit σχιστὸν; qod *cutis*, non cuſtis, quum Græcum ſit κύτις; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *purum putum*, non *puſtum*, qod Græcis eſt πυρὸν; *oſſa*, non *oſta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra cenſum iſtiuſmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde derivandis tranſferendiſqe libertatem ſibi ſumit, noſtræ nullo jure, nulla ratione, à qoqam poterit denegari.

Iſtis avtem cum qæſito priori ſatiſfeciſſe nos avtumemus, ad alterum tranſibimus. De *Q* literâ itaqe, ejuſdemqe poteſtate ac uſu â praxi meâ occaſione ſumptâ, coorta eſt qæſtio. Cum enim in meis Latinè ſcriptis, ac in publicum emiſſis, *v conſonam*, an *vocalem* eam, huic ſubjungere deſtiterim, ſæpenumero ſum hac de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id uſurpem, qâve avtoritate ſubnixus, ſcripturam novitiam introductum eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto avtore eâ de re ullo, in ſcriptis privatis compendia captantem, ad id primitùs impulerat, prompta pronáqe ſatis fuerit, qod ſuperflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriuſqe ſonum, qæ duplex foret, litera ea per ſe ipſa includeret. Siqidem tam *Q* qam *X* Latinum, Ψ Græcum, non ſimplex litera, ſed compoſita eſt. Conſtat enim ex *C* & *V*. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex *C*, inqam, & *V*, non *vocali* eâ, qod Scaliger cenſuit de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne fruſtra ſis) ſed *conſona* illâ (qod ex Velii ſententia tuetur Voſſius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angvis*, *Sangvis*, *Svavis*, *Svaſus*, ſe prodit. itaqe nec *Cu*, ſive *Qu*, i. e. juxta ſcripturam vulgarem *Quu* qod Voſſio tamen l. 1. c. 32. placuiſſe video, eſt genuinum literæ hujus nomen, ſed *CVE*, ſive *QE*, (qod eodem recidit) ſicut ECS τῦ X; non incluſâ, qæ utrobiqe nulla eſt, ſed qo proferri poſſit utraqe, neceſſariò, in altero præfixâ, in altero ſubjectâ, vocali illâ, qæ conſonis qibuſqe exprimendis conſvevit adhiberi. Ergo qo modo *X* ex *C* & *S*, Ψ ex Π & Σ; ita *Q* ex *C* & *V* eſt coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius pater, de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, *qi Q cum C eandem eſſe* contendunt; tum & Joſephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat eſſe *inter Q & C differentiam. eam enim eſſe proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa eſt in* Lingvas & Lingvis *ad* Lingas & Lingis. uterqe τῦ *U litera poteſtatem in Q ipſo contineri* adfirmat.

A Unde & notat Voſſius l. 1. c. 32. eos, *qi ſemper poſt Q adſcriptum eunt V.* etenim *hoc appoſito nihil ſupereſſe præter C ſimplex.* qod de *Q* ſentire Scaliger alter *ineptum*, *delirum* alter cenſuit. Proinde ſicut fruſtra τῷ X τὸ S ſub. jungeretur, ut *exſeo*, *exſedo*, *exſpio*, *exſplodo*, *exſploro*, pro *exeo*, *exedo*, *expio*, *explodo*, *exploro*, ſcriberemus: alia enim eſt ratio, cum à *ſpecto exſpecto* potius qam *expecto*, qaſi à *pecto* eſſet compoſitum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) ſcribendum cenſuerint. qia *ſ* ibi non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis; ſicut & in *exſcribo*, *& exſurgo*; & nominis verò, in *exſors* & B *exſul*, ut recte [a] Voſſius. ita fruſtra τῷ q τὸ v ſubjeceris, cum ipſius *v* vis integra duplicis illius ſono jam incluſa habeatur. Etenim, qod ὁ κάππα de litera *K*; ſi qis cum Scavro, *nomina*, *in qibus à ſecunda eſſet ſtatim ſede*, *per K eſſe ſcribenda putârit*, *qod Ka nomen includit vocalem illam*, *nullam ſanè vocalem addendam in contextu dictionis.* & eâ qidem de cavſſâ priſcos obſervat Voſſius l. 1. c, 17. *a* poſt *K* omittere ſolitos, cum ſcriberent *Klenda*, *Klumnia*, *Krus*, *Kartago*, pro *Calenda*, *Calumnia*, *Carus*, *Cartago*, qia *K* utiqe C & *a* in ſe contineret. pari certè ratione tam *V* poſt *Q* qam & *S* poſt *X*, eſt prorſus ſupervacanea, C cum compoſitis ſuis iſtis utraqe illa, & qidem integra, jam ſit comprehenſa.

Ratio igitur clara ſatis ſuppetit, cur τῷ *Q* ſubjunctâ ſive *U*, ſive *V*, nihil ſit opus. Nec deſunt qi patrocinium hac in cavſſâ ſuum ſponte deferant, viri cum literati, tum & inter literatos ſortis ſediſqe havd infimæ. In his eſt, qem & ſuperius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi deſignato: *V poſt Q nullum habet ſonum. ſed qi ſonus avditur*, *in ipſius vi eſt*, *qæ ſine V potuit probari.* Accedit huic, ſed qi tempore, puto, anteceſſit Avtor havd ignobilis, licet de nomine ignotus, D cujus *de Lingva Gethica* commentariolum edidit Bonaventurâ Vulcanius; in qo iſta habentur. *Q eadem eſt cum C*, *niſi qod U includit. qare ubi hæc ſubjicitur*, *ſuperflua eſt. Malè igitur ſcribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *recte Gethæ*, *qui u includunt*, *ſcribentes* Qotidie, Qis, Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u*, *putabant ſuperfluum*, *ſi præterea annotaretur. qod monendum erat*, *ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum ſit. ſi dictio per x ſcriberetur*, *qomodo Græci faciunt*, *qi loco q x uſurpant*, Κυίντ& *ſcribentes pro Qintus. Errant verò*, *qi u geminum* E *ſubjiciunt*; *qum ſimplum ſatis ſit*; *avt unicum*, *ſi alia vocalis ſeqatur.* Hæc ille diſertiſſima. Cæterum ne Getas Gothóſve, gentes barbaras, Latinæ vel ſcripturæ vel loqelæ magiſtros facere videamur. Virum clariſſimum, antiqitatis omnis indagatorem ſagaciſſimum, rerúmqe iſtarum peritiſſimum, Joannem Voſſium avdiamus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recuſabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia ſummarium; *Veteres ſcripſiſſe*, Aqa, Equs, Qis, *& ſimilia*, *abſqe V. Non tantum*, inqit *eſſentiæ & poteſtatis ratione Q compoſita dici poteſt*; (qod Capellæ ac F Diomedis avtoritate firmat, qi ex *C* & *V* conſtare affirmant) *ſed etiam figuræ: qia*, *qod & Velius Longus obſervavit*, *ipſa nota*, *qâ ſcribitur*, *oſtendit* C & V *pariter literas in ſe confuſas. Atqe inde eſt*, *qod in Veteribus Codicibus alterum V*, *tanqam in Q contentum*, *prætereatur. Ita in eis legere eſt* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inſcriptionibus interdum hic occurrit ſcribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adſcripſit, hæc ſunt. *Multi Q literam excluſerunt*, *qoniam nihil aliud eſt qam* C & V; *& non minus poſſit ſcribi* Quis *per* C & V & I & S. *ideóqe nonnulli* Quis, *&* Quæ, *&* Qid, *per* Q & I & S *ſcripſerunt*, *& per* Qæ, *&* Qid; *qoniam ſcilicet in Q eſſet* C & V. G Hæc ubi ex Velio Voſſius, *Nec obſtat*, inqit, *qod Probus adverſus eos diſputat*, *qi* Seqi *in præterito ſcribebant ex* Seco, *avt* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio diſpar. qia* C *ad aliam qam i ſyllabam pertinet*: *contra qam ſit in* Seqi *a* Seqor, *avt nomine* Aqa, *& ſimilibus.* Qibus adjicī

a *Art. Gram. l. 1. c. 43.* b. *Jul. Scalig. de cavſſ. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas* Q *litera includitur*, *non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem deniqe libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt* Q *ſcribitur* V, *cum* Q *nihil aliud ſit qam* C *pingvius ob ſeqens* V. *Sane ſi poſt* Q *geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe* Q *fingere opus erat. ſin* Q *ad ſoni pingvedinem indicandam adhibere placuit,* V *omnino in* Q *intelligetur; qia* Q *erit nota duplicis litera* C *&* V. *Rectius igitur aliqi*, Qa, Qi, Qo *ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his* V *poſt* Q *redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qæ nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nuperriméve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales dua in ſyllabam unam coaleſcunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Impropria* ſunt, in qibus, etſi *dua pingantur*, *altera* tantum *profertur.* hujuſmodi ſunt apud Græco, α, η ω, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas*, *Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia *ἀκύρως καὶ καταχρηστικῶς bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propria* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur.* hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjuncta*, vel *ſecum* invicem *commiſſa.* aliis *adjecta*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou.* in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus. habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe τὸ *y*, *u* avtem τὸ *w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe, cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſæ*, *y* Græcorum, in *υἱὸς* & *ἄρτυια*, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem. bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocales.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à qorundam cavillationibus iniqis pariter atqe inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum eſt [a] Cenſoris graviſſimi dictum, Tam otii qam negotii rationem eſſe reddendam. Hoc ipſe qo ex parte aliqâ [b] præſtem, paucis hiſce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipſe) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, diſtinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujuſdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non inſolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah uſum apud nos ([c] nec ſolos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & inſectatur acerbius, qâ poſſem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos noſtros, hoc eodem nomine, qaſi crimini graviori affines, nominatim perſtrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi abſolveram, juris publici facere viſum eſt. Qæ ſi cui forſan otioſa ac ſupervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, eſſe hunc otii, nec ultrò accerſiti, ſed neceſſitatis lege qadam imperati, fœtum tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, ſatius eſſe, otioſum eſſe, qam nihil agere. Cogitet deniqe iſta, qaliacunqe fuerint, viros etiam ſummos exercitos habuiſſe. Tu ſicubi lapſum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter eſt, laboranti proclive fuerit) manum ſi porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum ſentire profeſſus: ſiqidem hac ratione forſan confirmatiorem, illâ (qod eſt optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præſtare rationem, Symmach. l. 1. Epiſt. 1.

[c] Videatur Druſii ipſius confeſſio ad oram ſcripti hujus prope finem adſcriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ πώποτ' ἐρώτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γεραὸν λυ'. ἔσθ' ὅτῳ δ' ἐυθὺς, ὅλη κακῶς ἔχει. Senectus ipſa morbus eſt. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

THOMÆ GATAKERI

D E

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO.

DE nomine Tetragrammato, ejusdemqe sive vivâ voce, sive per scripta exprimendi ratione germanâ atqe genuinâ, grandis gravisqe inter eruditos orta est hisce temporibus controversia. Eam non sine ardore utrinqe aliqo, & vehementiâ (uti mihi qidem videtur) minus necessariâ, prosecuti sunt viri magni, Joannes Drusius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. sanct. c. 32, & 33. & in Annot. ad Pentateuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noster Miscellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragrammato & ejus pronunciatione, & Sixtinus Amama in dissertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum hominem maledicum καὶ μανιώδη inter heroas istos ne nominare qidem fustinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter confideam, sed qo ad rem ipsam de qâ disceptatur constituendam symbolam saltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utrique concedendum existimem, citra cujusqam offensionem, sententiam liberè proponam; idqe qam commodè potero pauciſſimis absolvam.

Primò itaqe יה & יהוה duo esse Dei veri, eaqe à se invicem distincta, sed qæ rationem eandem habeant, nomina peculiaria, pro concesso confessoqe sumetur. De illo, constat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine suo* יה. de isto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint te cujus nomen est* יהוה. Distincta esse à se invicem, nec alterum alterius formam contractiorem (qod nonnulli tamen sunt arbitrati) inde patet; qod utrumqe simul positum reperiatur ביה יהוה Esaiæ c. 26. v. 4. Sed & qod diversos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum & notationem habere liqet, etiamsi à radice non eadem prorsus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejusdem planè significationis, descendunt. Sicut enim חיה & חוה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita היה & הוה idem utrumqe significat, & illud qidem *vivere*, hoc *esse* utrumqe. ab היה avtem יה (priore ה sicut in לך ab הלך abjectâ) ab יהוה חוה deductum, extra omnem est controversiam, ita יה pariter & יהוה utrumqe τὸ ὄν, sive τὸν ὄντα, designat. Rationem nominis utriusqe Mosi Deus ipse, cujus nomen utrumqe est, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אהיה אשר אהיה Qo loco & tertium habemus Dei nomen, ab utroqe illo distinctum, sed cum utroqe mentis & ortus qoqe plane ejusdem; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi sum*; vel *Sum qod sum*; qod nostri constanter usurpant; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, sive *Ero qod ero*, qod αὐτολεξεὶ verba sonant; atqe omninò retinendum Oleastrius contendit; Piscator, (solus opinor) *Ero qi eram*: Junius à reliqis aliorsum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia sum*, ut אהיה prius sacrosanctum sit, & pro nomine (prout & in clausulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquuntur) sit profanum, & verbi (cujus & formam gerit) naturam retineat; אשר avtem non pronominis relativi, sed conjunctionis caussalis (qod nec rarò fit) usum ac significatum hîc obtineat; à qo sensu nec longè Vatablus abscessit, qum vertit, *Ero*, *qia ero*: & mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus & Mosi de nomine suo percontanti responderit; & nominis editi simul etiam rationem reddiderit. nam de tempore connotato parum interest; cum ea apud Hebræos crebrimè, promiscua habeantur; qod variis exemplis * alibi ostendimus. De loci mente videri poterit Vir Cl. Joannes Drusius Observ. l. 16. c. 10. sed & ex exteris Plutarchus de El Delphico; qod is esse vult hominis Deum compellantis, naturamqe divinam agnoscentis vocem (qasi Ei, *Es*, diceret) qi propterea propriè verèque ὄντως esse solus dicatur, qia solus mutationis omnis sit expers. nos ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, cum primis temporibus, tum & per insecuta deinde secula plurima, vulgò cognitam fuisse, clarissimè liqet. Et primis qidem parentibus innotuisse patet ex Evæ, qo partum primum fuum excepit, elogio, *Acquisivi virum* את יהוה *à Deo*. Deinceps avtem in ore ac sermone, communi etiam, itidem fuisse, patet inter alia, ex nominibus locis personisqe de speciali aliqâ ratione avt occasione impositis, qibus nomen id integrum continebatur. Sic enim monti, in qo Isaak immolandus sistebatur, יהוה יראה nomen indidit Abraham. Genes. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, qæ in celebri usu fuerit בהר יהוה יראה *In monte Deus videbitur*. coactius enim pavlò Junius, *In monte Jehova providebitur*. Moses qoqe ad tropæi instar erectam de Amaleko fuso aram, יהוה נס nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti & Gedeon alteram in prosperi successus futuri omen, יהוה שלום Jud. c. 6. v. 24. Qin & Jerem. c. 23. v. 6. Christus Dominus יהוה צדקנו nominatur. Eademqe appellatio eidem ipsi an urbi, ecclesiæ utiqe ipsius, incertum, attribuitur, ejusdem prophetiæ, c. 23. v. 16. utrique certè (certum satis id) competere potest, & illi, qo qid suis sit, & isti, qo unde id ei qod is suis est, adsit, eo nomine denotetur. Verum citra con-

* *In explicatione verborum arioli. Num.* 23. 21.

controverſiam urbi reſtitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorſum avtem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qî id poteſt ab eis, qi proferre ea avt neſciunt, avt neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אלהים ſemel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethniciſqe ignotum prorſus fuiſſe Dei nomen hoc, ex codicibus ſacris clariſſimè patet. Idipſum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Moſi, Exod. c. 5. v. 2. & regis ſui nomine non ſemel Rabſhake Ezechiæ, Eſai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in uſu vulgari eſſe videtur deſiiſſe, qamdiu apud Dei populum prophetiæ ſeries continua perſtiterat, avt Spiritus ſancti amanuenſes ulli extiterant, qi oracula θεόπνευστα, in populi illius uſum communem, ſcripto conſignarent. qorſum enim illi qicqam in uſum communem, avt vivâ voce ederent, avt ſcripto proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, avt proferri, avt legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? avt qis cuiqam dicti ſcriptive uſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum ut penitus intercidere, avt in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Moſem perſcriptâ Num. c. 6. v. 24--27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie uſurparent, qin & nomen hoc proferrent ipſi, & in populum ſimul qoqe propalarent. Porrò ſi in benedictione ſolenni illâ & ſacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe veſtigiis inſiſtentes, [a] ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſraël*, [b] eliciunt, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ textum ipſum corrumpendo legunt, הוא שמי לעלם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לעלם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptim & ſubmiſſâ voce* (per muſſitationem qandam [d] magicæ non abſimilem, qali in miſſæ ſuæ ſecretis abutuntur hodiè Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exavdiri poſſet.* Deniqe [e] *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi* (*è vulgo nimirum*) *qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cavſſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi, valdè fit virum inſigniſſimum tam putidis commentis [g] *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norit nihil fundi à ſacro textu habere. neqe enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis creberrimè uſurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præſcriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum eſſe textus codicis ſacroſancti depravationem manifeſtiſſimam, negari non poſſit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, [a] *mandato divino adverſari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſſâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæqe membra ſint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſqe cenſetur; priori etiam inciſo ἐκ τῆ κοινῆ idem fuerit aſſuendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam ſumendum pronunciavit. Verum iſta ut mittamus, qum qod morentur nihil ſit: ſatis clarum videtur, & ante Moſem, & ſub Moſe, & à Moſis temporibus per ſecula qam plurima, nominis hujus prolationem in uſu communi extitiſſe: imò ex Dei ipſius mandato (è Judæorum Magiſtris primariis qoqe ipſis id agnoſcentibus) ſolennem ejuſdem prolationem, populi turbâ totâ aſtante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri ſolitam. ex qâ ſolâ occaſione, etiamſi nihil aliud acceſſiſſet, per tot ſecula illa fieri non poterat, ut non eſſet ea in vulgus etiam hominum notiſſima.

Tertiò, ex ſuperſtitione qadam, ſeculis inſecutis, & ſeqioribus illis, cum Spiritus ſancti amanuenſes illi è populo illo jam defecerant, nec ordo ſacerdotalis cultus ſinceri rituſqe priſci tenax extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcilicet denunciatum jam eſſet, [b] *partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas proferre, non licitum tantummodo, ſed & pium ac lavde dignum habebatur.

Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe poterat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec avt uſu profano leviculoqe evileſceret, avt exteris etiam, qi abutendo pol. luerent, innoteſeret, vel eſt [d] *vulgi* ipſius ἰυλαβείᾳ *qadam ſuſceptum*, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi ſiqidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atqe avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſqe ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiqe gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviuſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius, qam hoc animum inducere, Dei majeſtatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipſis eſt, lædi, violari, pollui, ſub qocunqe tandem nomine divino deſignatum id fuerit. qaſi Deus, ubi *nomen ſuum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 320. c *Ibid. p.* 322. d *Eſai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Juchaſin Druſius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſè habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogantiæqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis aliâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admittive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſuam hic inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraïcis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem τὸ יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi validè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אדני puncta vocalia, idcirco τῶ יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſeqatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non ſvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

A יהושפט יהוצדק יהונדב יהושדה יהורם יהונתן יהוריב aliaqe ejuſdem modi. qæ & contractiore pavlo formâ qandoqe leguntur יתן יויריב יורם יושפט יוצדק יונדב & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Moſis ſucceſſor, nunc יהושוע, nunc ישוע, nunc הושע, & Jacobi filius minimo proximus, nunc יוסף nunc יסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (prout Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

B Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, qi ex adverſâ nobis hic parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato ſumere qicqam; at qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [a] Sixtinus Amama, veritatis charè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jova hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut ſit, eliſâ & extritâ*, concedit.

C Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [c] Magiſtris Judæis. Et certè qi in יהונתן יהוצדק יהויכין יהוקים יהוידע יהוחנן יהואחז יהושפט יהושבע יוצדק ex nomine tetragrammato ſive יהו ſive י illud eſſe negaverit; idem in חבניה אחזיה מתתה מתיה נתניה נדביה יבוניה יקמוה ידעיה אלזר אלנתן אלחנן illud יה; in שפטיה צדקיה illud אל אלישבע אל ושפט אליקים illud, ex nominibus Dei eſſe (qum idem planè cum illis nomina iſta polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, ſemoto affectu omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit, tanqam pietatis teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de צורי [d] in עמישדי & צורי שדי nihil adjiciam, qæ cum עמיאל & עזריאל idem pollent) qamqe ſtudioſè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, tertium iſtud, qod utroqe illo temporibus illis non minus in uſu communi ac qotidiano conſtat extitiſſe, in negotio iſto poſthabitum & præteritum prorſus fuiſſe.

D

E His momenti nonnihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, τῶν πάνυ non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſſimi fuerint, in qibus [e] par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur: qod non opus eſſet, ſi à יהוה in יה contracto deſcenderet.* qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jova & Jovam dixiſſent.*

F

Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiqidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò

G

neqe

a Ludovicus Cappellus *p.* 315.

a De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſui c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 1. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe conſequitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *repperis*, ſic *Juppiter* dicant. Neqe enim avt primam in Jupiter correptam eſſe doctiſſimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avtoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, ſuis etiam, qantitatem ſemper obſervant Latini: qum à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρηπὶς, κρηπῖδ-ος, κρηπῖδα, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μήδομαι, *medeor*; à μοῖρα, μοῖρον, *morus*, *morum*, o producto; à λάγυνος, *lagena*; ab ἑξὼν, *ruo*; ab ἷς, ἵν, *mus*, *unum*; ab ἴθω, ἰ-θ-ύς, *uter*, *uſus*, ὁ πλαγιὸς, *obliqus*, τὸ μέλι, *temetum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; φήμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejuſmodi innumera. rurſuſqe ex חנבעל *Hannibal*, ex שופט *ſufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טמא *tama*, *tamino*, unde *uva tamina*, è qâ vinum, qod à tincturâ *tum* dicimus; aliaqe havd pavca. Deniqe cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu eſt. tam Latinis ſcilicet qam & Græcis, in uſu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud ſuos maximè familiares exiſterent; hac ratione Græcis חנבעל Ἀννίβας, חסדרובעל Ἀσδρούβας, יוסף Ἰωσῆς, ישע Ἰάσων, קרן κέρως, שם νόμ-ος, Latinis זכי qi Græcis Ζαχαῖ-ος, Sichæus, שופט ſufes; & ſicut ארני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipſo etiam Varrone luculentum habemus, Avguſtino exhibente, teſtimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judaorum Jovem putavit.* Et mox: *Nam qia nihil ſuperius ſolem colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos ſummum Deum colere, nihil aliud potuit ſuſpicari qam Jovem.* Ex qibus conſtat, *Jovem* à Judæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem cenſuiſſe: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum ſchola loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avguſtinus putat, ratione, id illum veriſimile eſt avtumaſſe.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè ſibi perſvaſum iri profitetur, Deum voluiſſe eouſqe laxare Satana habenas, ut ſacroſanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ ſacrâ eſt Deo proprium Apoſtata ille ſibi uſurpaverit.* Qod tamen nullius prorſus momenti eſſe deprehendetur, ſi accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* eſſe hoc, non probatur. ſed nec poteſt probari. tam enim יה qam יהוה eſt ex propriis numinis divini nominibus. Tum atrum, qæſo, eſt ſceleſtius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem unam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram, ſibimet qemqam arrogare? atqi eouſqe *Satana habenas Deum laxare*, iſta omnia ſibi ut uſurpet & arroget, præter ſacras ſcripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujuſqe experientia tam clarè teſtatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam poſſit, niſi qi ſole, mero meridie, cœlo ſudo ac ſereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebraſqe Cimmerias univerſa occupare affirmare ſuſtinuerit. De hoc avtem, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniqe Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti [c] notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab iſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiſſe*, ſub nomine Ἰαὼ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſponderit, Deum ſummum (qem reverâ ipſum ſe Apollinem ſive Solem eſſe volebat) unum reverâ eundemqe eſſe, etiamſi pro variis anni tempeſtatibus, qem is pro arbitrio ſuo regat & moderetur, varias ſortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Δεὺς, Διὸς; æſtate Ἥλι-ος. i. *Sol*; avtumno Ἰάω unde & [a] Ἴαυχον dictum volunt; hyeme Ἄδης, ſive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Δὶς appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apolline* ipſo alium, nomen id tranſtuliſſe Dæmonium, exiſtimaſſe videtur ὁ παῦνος; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipſo diſcere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei ſacris (qos is appellat) verſibus *Solem* inter cætera ait Ἰάω vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba iſta producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem ſint, ea voce ſignificari; & Orphei etiam verſum alium illum, qi eodem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἄιδης, εἷς Ἥλι-ος, εἷς Διόνυσ-ος, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιός ἐϛι Σάραπις, μίαν Ἥλίε τε Διὸς δύναμιν, *unam eſſe planè Solis Joviſqe poteſtatem*; hoc eſt, unum eundemqe utrumqe Deum eſſe, Julianus confirmatum it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: nec qod multis agamus, eſt opus. Ex eis ipſis qæ hîc protulit Vir Cl. ipſe, claram ſatis apertamqe habemus illius rei ipſius, qam ægrè adeò perſvaſum iri ſibi profeſſus eſt, non confeſſionem vi extortam, avt fiduciis elicitam, ſed profeſſionem ultroneam, *Deum* nempe *Satana eouſqe* aliqando *habenas laxare voluiſſe* (qod enim feciſſe aliqando, & voluiſſe non negabitur) *ut ſibi*, an ex conſortibus ſuis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud ſacroſanctum attribueret.* Nihil ergo eſt à viro doctiſſimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰαὼ ſe prodidit, per Græcos etiam ad Romanos tranſiens, in horum *Jove* ſe exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* noſtro à Romanorum *Jove*, qam & viro doctiſſimo [d] pro *Jahveh* ſuo à Græcorum Ἰαὼ (hoc eſt enim, qod primarium habet, commenti ſui præſidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ ſacra pagina ſuggerit, nos hac in cavſſâ præcipuè nitimur, licet acceſſoria iſta nec reſpuimus prorſus nec ſpernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יה *Jeho* ſcilicet in nominibus illis diſerte repræſentatum.

Iſtic avtem ſi ſiſteremus gradum, nec de clavſulâ extremâ qicqam ſubjiceremus, liqidò tamen ſatis comprobatum dediſſe videmur, (niſi ſiqis in adverſam partem niti animum ultro obfirmârit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum diſcedere. At verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *ſegol*, ut à עלה *aſcendere* עלה *frons*, à קנה *poſſidere*, מקנה *poſſeſſio*; avt per *Kamets*, qo modo à עלה *aſcendere* עליה *aſcenſus* & עולה *hoſtia*, à היה *vivere* היה *animal*, à חוה חוה *Eva*, proferuntur univerſa. ut è duabus his altera ſaltem genuina ſit & יהוה terminatio. cumqe iſta illâ longe freqentior occurrat; probabile eo fit, hanc qam damus potius eſſe germanam, ut in a ſcilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiſſimus [e] יהוה *Jahavoh* avt יהוה *Jahvoh*, (ad formam utiqe & יעקב ſive יעקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; eſt ab analogiâ omni Grammaticâ prorſus alienum. etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avguſtinus *de conſenſ. Evang. l.* 1. *c.* 22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama ſed omiſſâ vocâ *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 329. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandt. *de deſcenſ. ad infer*, *l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, qorum in censu τὸ προγεγράμμαιον esse consentiunt (qod sciam) universi, qæ eo modo siniantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare suum illud vir doctissimus nostro isti prætulerit; nisi qod

Cvivis placere maximè suum solet.

Qod avtem adversus hoc ex Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a] *Havd esse* scilicet *conveniens majestati divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam*; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה qod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit conclusa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (qod forsan jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloqe magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in tabulas publicas relatum, solenni modo disertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibusqe modo qodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt nullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus*. etiamsi id qod verum est, dixeris; non tamen id qod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more אדני substitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μυ Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: non illud tantum dixeris, qod Deus non dixit; sed illud etiam, qod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, qod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, qod nec

[a] Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *rat.* 1. *n.* 4.

A à nominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qî avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

Verum ex adverso hic insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non diffitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, ne ille ultrò & sciens prudens crasse & fœdè βαρβαρίζει. Et rursus,* [b] *Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, usurpare, qam incongrue alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente fœde barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & deboneſtare.*

C Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; non est necesse, ut qi puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* ågnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem D possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato non esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac fœdus barbarismus*, si in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, sonusqe genuinus havd certò satis dignoscitur, ergò satius fuerit, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione E dicta sacrosancta dehoneſtare? Ut in Dei ipsius appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem diffitis sonis profertur, dum alii ut j nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & deboneſtatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? F nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὕα, Eva, חנוך Ἐνώχ, נוה Νῶε, מלכי-צדק Μελχισεδὲχ, בלעם Βαλαὰμ, מרים Μαρία & Μαριὰμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבריה *Abdias*, זפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia ἀναρίθμητα. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdiqe barbarismi* reos peragat eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? G qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utriqe nomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, avt *Jehoshuam*: cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domini

[b] Ludovicus Cappellus *p.* 327. [b] *Ibidem.*

mini Christi appellatione peculiari duntaxat adjiciemus: עמנואל nuncupandum prænunciat Esaias c. 7. v. 14. hoc Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ l mutatâ, Ἐμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si quod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fadove, quisquam contaminasse pius dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has quibus primitus enunciabatur. quod qui evincere tamen quis possit, non intelligo. at, ipso Viro clarissimo censente, havd ab eis longe discedituR. Siquidem inter *Jehvoh*, [a] quod ipse rectum esse censet, & *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, havd ita multum interest. *patach sheva holem* esse vult ille; sheva holem kamets nostri. quantillum intercedit? literulæ metathesis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה priscum, quæcunque ei vocales fuerint adscriptæ, & *Jehovah* nostrum discrepantiæ amplius intercedat, quam inter, אחשורוש & Ξέρξης, ארתחשסתא & Ἀρταξέρξης, avt Assuerus, נבוכר-נזר & Ναβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, אלעזר & Ἀλέαζαρ, ישעיהו & Ἡσαΐας, חרן & India, ירושלם & Ἱεροσόλυμα. denique inter nostrum *Jehovah*, & *Jahaveh* tuum, quam inter Ἱεροσόλυμα & Ἱερουσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa usurparunt; avt Evangelistis, qi istis promiscuè sunt usi, barbarismi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè respondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non constat, omninò præstat nomen Adonaj potius substituere.*

Perpetimne substituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Mosi Deus, וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם imò & hîc, (etsi non disertè) inqit. hoc enim havd obscurè insinuat, qando adversus nominis hujusce usum disserendo, [c] cum vulgatum hîc lavdat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐ δεδήλωται αὐτοῖς.

Ego verò, vir præstantissime, (qod bonâ cum tuâ veniâ dictum velim) in contrariâ prorsus esse me sententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio si detur, avt Samaritarum Ἰαβὲ, sive *Jave*, (qo modo וידד Δαβὶδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæres. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. qod [d] *germanum esse* Drusius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰαὼ; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Celf. l. 6. [f] ex יהוה *per contractionem* יהו ultimâ abjectâ; (יהו Ἰαὼ, ut ביה Βαιᾶ) enatum vult Drusius: & ipse *omninò Hebræorum* יהוה *esse*, cum Theodoreto, tam fidenter statuis; ut [g] *nihil manifestius, nihil expressius dici posse* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαοῦ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. *hæres.* l. 2. c. *ult.* qod est idem cum *Jaoh*, prout Goliah Γολιάθ. avt Hieronbali (sive ירובעל is est, ut ירשלאם Ἱεροσόλυμα, ובקוק Ἀμβακούμ, אבוא ambubaja) Ἰευοὺ: qod ex Sanchuniathone Philo Bybliensis; ex Philone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] supervacanea censebat) ex literis ipsis ajebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret. avt *Jehovah* nostrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodqe Drusius, [a] *si electio detur, prælaturum se illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum denique ipsius etiam *Jahveh*, sive *Jahaveh*; qod tu verò proximum esse putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum saltem aliqid proferrem (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præsertim ubi vestigia minus clara suppetunt, ferri possit) hoc, falsum. illud, nostrum saltem, legendo literas ipsas, consonas eas an vocales, exprimerem; istud, nec vocales, te judice, nec consonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam sacrosanctam depravare ac corrumpere est certissimum; qum nihil ejusmodi avt sonet, avt significet, qod in contextu habetur. neqe enim יהוה eô loci est *Deus* ipse qi id loqitur, sed *nomen id Dei.* At ex illis aliqod qi legerit, etiamsi vocabuli sonum avt scitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen scripturam ipsam depravare verè dixeris; qum de sensu demutet nihil. neqe enim voculæ alicujus avt minus dextrâ, avt vitiosâ etiam, avt ab eo qod προσώπου ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, textum sacrum necessariò depravat; præsertim, ubi qoqo modo legatur, de sensu reqe ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus constiterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Ἔναν *Evam* (non Ἄναν, avt Χάναν, qod poterat tamen, qo חוה Hebraicum exprimeret) seductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuqe vario, *Jacobi* utriusqe in Evangeliis nomen Galli *Jaques*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falsi, imò mendacii manifestarii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριος, vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *priscis illis cognitum* negaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; & dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiqorum sacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græciqe reliqi, cum Chaldæo Paraphraste utroqe) adeoqe Apostolorum sequetur vestigia.*

De *Judais* superstitiosis satis superius est dictum, nec adjecto qicqam opus est. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum essent ignari, versionem Græcam sunt secuti: nec adverterunt forsan, qid locis hisce veritas Hebraica exigeret; vel si cum adverterent, secus tamen legebant, culpâ penitus absolvi qî possint, non intelligo. *Apostoli* Græcè cum scriberent, sed & qæ Græcis cum Judæis communia esse volebant, usum in Græcam versionem admissum secuti sunt. eô magis, qia Græco sermone havd ita promptum esset id nominis exprimere; sed & qod exprimeret, ejusmodi futurum erat, ut Judæis etiam forsan peregrinum existeret. At apud Christianos nunc dierum secus planè se res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam seculis antegressis, ampliorem ac freqentiorem Hebraica jam familiaria magis sint facta; & vocabulum sit in usum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè satis exprimatur.

Deniqe qæritur hîc, non qid ob cavssas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Drusius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. sanct.* voculationes Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corruperint, instar in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Drusius *Tetragr. c.* 19.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hic eſſe illam τῦ *Adonaj* ὑποθολιμαίᾳ ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſtæ ſic Domini verba Moſen Pſaltenqe citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen πτραγεγράμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

a Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

a Primus in hunc errorem induxit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& annot.* b Res eo adducta eſt, ut veritas non amplius terram conſpiciat: cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

THO-

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ, A D. LUDOVICI CAPPELLI,

In Diatribæ de eodem ſuæ Defenſione nuperâ, ad-verſus eandem objectis, Vindicatio.

ANte qinqennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à qo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unqam, ſexennium ultra à ſeptuageno emenſus, ſpem alere poſſum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato diſſertatiunculam* conſcripſi, qæ havd ita multo poſt in publicum prodiit. In eâ, qo receptum paſſim; à viris tam eruditis, qam & plebejis, vocabuli *Jehovah* uſum, (iſte ſiqidem primarius fuerat ſcriptionis hujuſce ſcopus) pro viribus tutarer, nonnulla examini ſubjeceram, qæ de ſubjecto hoc Vir Clariſſimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* qadam ſuæ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiqitate Diatribæ* adjectâ, diſſeruerat. Pro eis avtem adverſus eandem, *Defenſionem* à ſe adornatam, *Criticæ Sacræ* ſuæ nuper editæ Vir Doctiſſimus ſubjunxit: cui qod reponere viſum fuerit, cum Deo bono, iſtic dabitur.

In *Defenſione* ſuâ Vir Doctiſſimus ita methodum inſtituit, ut primo loco, in qibus utrinqe *conſenſum* haberi agnoſcat, indicaret: tum *diſſenſum* in qibus ſubeſſe deprehenderit, ſubjungeret: qæ qidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib.* 2. qam maximè probatur; qo *qid concedat, qid abnuat qiſqe*, commodiùs clariúſqe intelligatur, nec de eis intercedat rixa non neceſſaria, de qibus utrinqe convenit.

Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè avt integrè Vir Clariſſimus egiſſe videtur, cum in eis qandoqe *conſenſum* præſumat, in qibus is diſertiſſimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *diſſenſum* comminiſcatur ubi nullus planè intervenerat.

Siqidem primò qod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Moſis tempore ſaltem, (etſi forte non à primo mundi exordio ad Moſem uſqe) tum & per inſecuta deinde ſecula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinqe conceſſa recenſet; eſt hoc ex eis, περὶ ὧν illa qod attinet, in qo à Viro Doctiſſimo diſſentiam, diſſenſionemqe meam, unâ cum rationibus ejuſdem adjectis, eis ipſis in paginis, ad qas digitum is intendit, diſertè profiteor. Id ipſum enim eo loci I ago, ut oſtendam, *vocabuli iſtius prolationem genuinam à mundi ipſius exordio, longè ante Moſis tempora, coghitam fuiſſe, cum in uſu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis ſolis, ſed exteris etiam uſurpatam.* qod utrunqe teſtimoniis (uti mihi ſaltem videtur) luculentis, è paginâ ſacrâ petitis adfirmo. ad qæ Vir Doctiſſimus iſtic nihil qicqam regeſſit.

Tum in conſenſionis Articulo tertio, de pronunciationis iſtius ſupprimendæ origine, qòd, *ex ſuperſtitione*, qidem *aliqâ (etſi forte eâ non vituperandâ, vel ex nimiâ Magiſtrorum Judaicorum* εὐλαβείᾳ, *ſev profanationis metu & cavtione) ſeculis inſecutis, à nomine iſto abſtinere ceptum eſſe; eoqe tandem deventum, ut pro immani piaculo haberetur nomen illud effari*; in iſtis inqam, qòd ſibi me, mihi ſe σύμφωνον καὶ σύμψηφον profitetur; id verò, qatenus *ſuperſtitionem* eam, non extenuare

[a] *p.* 713.

nuare tantùm, ſed excuſare connititur, eſt à meâ mente, qam & in *Diſſertatione* illa liberè ac apertè profeſſus ſum, qam longiſſimè diſſitum.

Accedit huc, qod in *Oratione*, qâ de agitur, qo ſuperſtitioni iſti patrocinium ferat, ex putidis Talmudicorum lacunis Scripturæ dictionem pervertentium, & in ſenſus alienos abſurdoſqe, ad commenta ſua ſtabilienda, pro libitu depravantium ac detorqentium, Scriptiſqe Sacris ſic perperam habitis, probatum it, [a] *ab ipſo Moſis tempore interdictam fuiſſe vulgo nominis illius pronunciationem, non alienum à vero videri poſſe.* Qin & in *Defenſione* iſtâ, [b] ita *ſuperſtitionis* nomen hîc admittit, ut *in bonam partem* ſumatur; & *pro εὐλαβείᾳ qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda* accipiatur. atqe *hinc primò ortum habuiſſe ultroneam in vulgari ſermone à nomine iſto proloqendo abſtinentiam, non uſqe adeo damnandam; qa in ſuperſtitionem minimè probandam verſa ſit, ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas nomen illud qomodocunqe proloqi.*

Ubi mitto qærere, qam *αὐτόχθονα* exiſtant iſta, qando ritus iſtius ortus, nunc ſpontaneæ uſurpationi, nunc ex lege latâ inhibitioni tribuitur. Tum an non *piaculum & grande nefas* meritò habendum ſit, qod admiſſum, ex ſanctione divinâ, niſi admittentis morte expiari neqeat. Sic enim Viro Clariſſimo [c] viſum eſt vertere illa Moſis verba Levit. cap. 24. v. 16. *At qi vel pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur; qia pronunciavit nomen, morietur.* interpretatio reverâ Judæuli alicujus ſuperſtitioſi, non Chriſtiani ſani cerebro digna. Ego verò (ut cum Viro Clariſſimo liberiùs pavlò agam) cujuſvis conſcientiam hîc appello, utrum *claris rationibus* (qas à me [d] exigit) Vir Clariſſimus in his agat; imò an non mangonium exercere, & *offuciam facere* meritò dicatur, cum falſis atqe ſuperſtitioſis Talmudiſtarum interpretamentis, arceſſitis etiam eo fine, tanqam fuco avt tectorio qodam, Græcorum verſionibus, *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* induere [e] molitur; & an illo digna ſint, qi parti adverſæ *offucias* [f] exprobrat, & *offuciis* (qæ qid velint, gnarum minùs ego me fateor) rem geri vetat. Verum iſtic cum de conſenſione mutuâ duntaxat noſtrâ agatur, mitto (Lector, ne repetitis onerem) ea denuò apponere, qæ de locis his perperam habitis in *Diſſertatione* priore diſſerui; qæqe Vir Doctiſſimus ſilentio hîc tranſmittit univerſa. Illud tantùm moneo, tam longè me à Viro Clariſſimo in iſtis diſſenſionem profeſſum meam, ut *non ſuperſtitionis meræ, ſed præſumptionis arrogantiæqe extremæ* arceſſam, qi qod Moſes, Prophetæ, Deus ipſe, omnibus palam innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerit, (qod [g] Virum Doctiſſimum ipſum alibi agnoſcentem deinceps dabimus) illud ipſum ei ſilentio tegendum ac ſupprimendum ſancirent. Ac meliore ſanè ratione à Viro Doctiſſimo qæſierim, an non *Deo* ipſo *Deiqe Spiritu ſapientiores* ſe faciant, qi religionis prætextu iſtud moliti ſint; qum ille (poſt Druſium [h]) ab eis, qos in lite præſenti habet ſibi adverſantes, an [i] *Moſe ſapientiores eſſe velint*, qaſi *à Moſe* utiqe *edocti ſtatuiſſent iſta Magiſtri*, qia Galatinus ſcilicet (qem illi tanti non faciunt, qum pro plagiario inſigni habeant) ejuſmodi aliqid agnoſcat. Atqe hæc ideo, ne in ea cum Viro Doctiſſimo conſenſiſſe reputemur, in qibus multis paraſangis ab invicem diſtare nos profeſſi ſumus, nec à ſententiâ priſtinâ diſcedere poſſe liberrimè profitemur.

Ad ea jam progredimur, in qibus diſſenſum Vir Doctiſſimus ipſe præ ſe fert. Diſſenſionis itaqe caput primum [k] ita proponit & explicat, ut per lacinioſam planè, minúſqe neceſſariam diſſertationem, utpote qæ nihil qicqam, inter nos ſaltem, controverſi habeat, qâ paginam in folio integram utrinqe implevit, ubi diſſenſionis rationem figat, conjicere havd proclive ſit. Affirmaverat utiqe Vir Clariſſimus verbis conceptis, [a] *luce meridianâ clariùs liqere, puncta, qibus Tetragrammaton eſt in ſacro textu affectum, eſſe vocis Adonaj propria puncta.* Hoc ego illi *nullo modo negandum* dixeram. Jam qo litis mihi ſecum materiam aliqam hîc procudat, *alio ſenſu* confingit ſua iſta *cepiſſe* me, qum de ſenſu ne verbulum qidem adjecerim.

Cæterùm, qo diſſenſus hac in parte ſpeciem ſaltem aliqam extundat, trahit [b] huc qod longè pòſt, pagis 17. avt 18. interſitis, dixeram; *havd improbabile prorſus videri, divinâ qadam ſic moderante providentiâ, contingere potuiſſe*, ut Maſſoretæ, aliud cum agerent, *in puncta Tetragrammati genuina inciderent, eamqe nobis uti punctationem, ita prolationem repræſentarent, qam vel per ſuperſtitionem, vel per ritum inde primitùs ortum, modis omnibus ſuppreſſum ac ſublatum ibant.* Et ſuſpicionem qidem meam hanc confirmant mihi, qæ (nullâ licet à me datâ occaſione) Vir Doctiſſimus iſtic differit, [c] *Shevah* utiqe *ſimplex, qod τῷ Jod in Tetragrammato ſubjecerunt, & cum Patach compoſitum, qod τῷ Aleph in Adonaj ſupponitur, ſono manifeſto à ſe invicem diſtingvi*; qum hinc fiat manifeſtum, illud ſcripſiſſe eos, qod legi vetabant, illud pronunciatum noluiſſe, qod ipſi ſcripſiſſent. *Shevah* ſiqidem *ſimplex* adſcripſerant, *qod cum Patach compoſitum* efferri volebant. id qod cum Viro Doctiſſimo non invitus, imò, qum cavſſam meam juvet potiùs, liberrimè ac libentiſſimè agnoſco. Sed nec infirmat qicqam, [d] qod Vir Doctiſſimus qærit, *cur providentia eadem illos deſtituerit, ubi puncta & Elohim τῷ* יהוה *ſubſcribebant.* Pari enim ratione de Caiphâ qæri poterit, cur Spiritus propheticus, qo adactus mortem Chriſti pro gente ſuâ oppetendam prædixerat, Joan. c. 11. v. 51. eundem deſtituerit, ubi Chriſtum illum ipſum blaſphemiæ reum pronunciabat. Mat. c. 26. v. 65. Qin ulteriùs etiam ſuſpicioni meæ fomitem ſubminiſtrat, qod qi *Segol ſhevatum* locis illis ſubſcripſerint, non & *Patach ſhevatum* iſtic appinxerint, cum æqe proclive hoc illis atqe illud exiſteret; nec cur omiſerint, cum ſic legi vellent, juſta avt probabilis ratio ulla comparere videatur. Etenim qod Vir Doctiſſimus obtendit, [e] *compendio ſtudentes* hoc feciſſe; cujus in voce *Elohim* rationem eandem non habuerint, qia *τῷ Adonaj* junctum Tetragrammaton rarius occurrat; id verò nullius planè hîc momenti videtur, qum & compendii parilis exemplum deſideretur, & nomen *Elohim* aliâs pariter ac Tetragrammaton creberrimè occurrat. Cæterùm, uti illis non aſſentior, qi *Jehovi* ideò legerint, qia *& Elohim* puncta eis in locis *τῷ* יהוה ſubjecta reperiebant, cum qi illa ſubjecerant, *Elohim* legi velle, ex ſubjectis illis indicarent: ita mirum mihi fit, profiteri Virum Clariſſimum *neſcire ſe an cuiqam probari poſſit, ut Jehovah legat, ubi* יְהוִה ſcribitur, qum neſcius eſſe neqeat, tot inſignes eruditione pariter ac pietate viros, *Jehovah*, ſive *Jova* (qod idem eſt) paſſim citra diſcrimen legere, ubicunqe locorum *πτεφυγεάμματον* occurrit.

Tandem poſt velitationem an vitiligationem benè longam, (qo diſſenſum, ubi nullus habebatur, ne diſceptatio tam prolixa gratis inſtituta videretur, confingat,) concludit, [f] *Certum eſſe, propriè loqendo, puncta iſta, puncta vocis Adonaj vocalia non eſſe reverâ*, id qod nec ego affirmaveram, nec aliter admiſeram, qam qo modo ipſe dixerat, à qo in pluribus, qam ex uſu eſſet, diſcedere non eſt viſum. Diſſenſus ergò iſtic eſt merè imaginarius; & diſceptatio tota hæc *ἀπεσκιάνσ@* prorſus. Nam qod adjecit, in [g] *Oratione, non eſſe*, [h] in *Defenſione, non poſſe eſſe, Tetragrammati puncta genuina*; in qo Viri Clariſſimi Druſii ſui veſtigia premit, qi eo etiam fidentiæ iſtic proceſſit, ut profeſſus ſit, [i] *tam liqere ſibi, eos, qi Jehova*

a *p.* 320. b *p.* 730. c *p.* 320. d *p.* 737. e *Orat. pag.* 320. 321. f *pag.* 324. *Defenſ. pag.* 737. g *Epiſt. ad D. Volph.* h *Tetragr. cap.* 19. i *Orat. pag.* 316. k *pag.* 715. 716.

a *Orat. p.* 324. b *p.* 716. c *pag.* 714. 715. d *p.* 716. e *Orat. p.* 325. f *p.* 716. g *p.* 324. h *p.* 716. i *Tetragr. c.* 12.

Jehova legunt, malè legere, qam bis duo esse qatuor; id verò nevter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, qod ad rem, qâ de agitur, nihil faciat, orditur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusqe nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato suppositа habentur, *Shevah* nempe *simplex*, *Cholem*, *Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasqe Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & venditatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis, avt ἀνυσιδέιας notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περιζωση tantum, strepitúmqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ*; *in quâ dicta qia vellicaverim, ea istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitrî ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Varroniana itidem illa, *canis* à *canendo*, & *calix* à *caldâ*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis fœto, *Syntagm. 2. cap. 1.* à *pag.* 109. ad *pag.* 121. fusissimè simul & clarissimè differentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satanæ habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet.* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus 1. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusiùs differuerimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod heemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characterisiticon hoc ipsum in fronte præfixum gerant. nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen proprium: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noach*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה non *est heemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est reverâ proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal. 68. 5. non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine proprio propriè sic dicto habeatur. Qin & אדוה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid intersit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πτυήλια, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei* §. 12. ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & יהוה אר שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius substituit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articu-

a *p.* 717. b *Tetragr. cap.* 14. *p.* 316. 317. c *p.* 715. 716. d *p.* 717.

a *Orat. pag.* 325. b *Defens. pag.* 719. c *p.* 719. d *p.* 719.

lum præfigi insolens sit, isti solens. qartum, qod regimen respuat illud, istud admittat. hæc avtem, qibus nomen proprium dignosci vult, omnia יה cum primis conveniunt, qod & ideò nomen proprium esse (Drusio tuo hîc itidem calculum adversus te dante suum) omninò concludit. Et sanè litigiosus si qis in istis esse ambiret, meliore forsan jure contenderet, יה & שדי esse potiùs pro nominibus propriis qam יהוה habenda. Siqidem יהוה æqè ac אלה appellativè usurpatum qandoqe deprehendi. nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Qemadmodum enim vocabulum אדם constat nunc esse שם עצם *nomen substantiæ*, sive *proprium*, nunc verò שם הרבר *nomen rei*, sive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis propris*, alterâ *appellativi* rationem notionemqe obtinere videtur: qo modo & in Zacariæ verbis illis cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus est super terram universam*: *in die illo* יהוה *unus erit*. ut sensus sit, de qo & alibi disseruimus, יהוה *Deus noster, est* יהוה *unus*. h. e. unicus solúsqe à se & in se verè existens Deus. qin & in Syntaxi eâ, qæ tam freqenter occurrit, יהוה צבאות de qo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè usurpari, Criticus celeberrimus ille Magister Judæus agnoscit. At nec יה saltem, nec שדי forsan, usqam (opinor) sic usurpata deprehenderis, (tametsi nomen שדי semper esse שם תואר nomen יהוה nunc שם עצם nunc שם תאר esse Magister ille ad hunc ipsum de qo agimus locum decernit) ut istud alterum saltem, si non alterutrum, potiùs qam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri possit, si argutiolis istiusmodi agere liberet. qæ tamen solidiores forent, viréqe meritò majores obtinerent, qam commentitia illa, qæ Vir Doctissimus istic proximè subjungit.

Qum enim argumenta *clara*, qalia à parte adversa exigit, Virum Clarissimum destituant, ad *Allegorias* se confert, & mysteriola, qæ è singulis nominis hujus literulis elicit. Qibus ego qidem tantum tribuo, qantum insulsis ac insubidis Manassis Israëlidæ de hoc ipso nomine nugamentis, qæ in *Conciliatore* suo ὅλῳ τῷ ἁλάτῳ, qod ajunt, ad navseam usqe congessit: utqe liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna existimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiiqe frivolis putidisqe commentis eis, qæ ex commentario in Mosem, inepto, inficeto, insipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atqe explicanda Vir Doctissimus scripto peculiari suscepit. Ea avtem, cum figmenta mera sint & pigmenta fucata, paginæ verò sacræ detorsiones & depravationes tam manifestariæ, ut lectori pio cuivis stomachum possint meritò movere; mirum mihi, nec soli, sed aliis istic havd pavcis fit, potuisse Virum Doctissimum animum unqam inducere, ut deliriis istiusmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illustratur, sed offuscatur, simplicitas corrumpitur, Orbi Christiano exponendis, incrustandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in sacris, non seriis duntaxat, ludere desinerent aliqando, homines fidem pietatemqe Christianam professi, nec Judæulos impuros atqe inficetos Oracula sacra irreverenter atqe irreligiosè divexantes, dum in sensus alienos absurdosqe varios distrahunt, hac in parte imitandos sibi proponerent, nedum ut aliis insuper commendandos censerent.

Sed, *Deus ipse*, inqit, [a] *sibi fecit nomen istud* יהוה *proprium ac singulare, qum Mosi dixit*, Nomen meum יהוה non manifestavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum super populum meum Israël. *qod de hoc nomine intelligitur, qod ter ibi ponitur. deniqe in laminâ Sacerdotali inscriptum erat hoc nomen. qo satis apertè significabatur, nomen hoc proprium esse Dei nomen; non enim aliud ei inscriptum erat.* [b] Concludit tandem, *ex his videre est nomen hoc præ reliqis esse singulariter Dei proprium.*

At ista omnia nunqid evincunt, *hoc unicum esse Dei proprium nomen, reliqa omnia esse appellativa*? hoc est enim, qod Vir Doctissimus asseveraverat, probandumqe sibi susceperat. Verum aristas istas confricemus pavlisper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctissimi conscientiam, an non sit vitiosa verborum istorum, qam lectori obtrudit, versio, *Nomen meum* יהוה *non manifestavi illis*. Loci verba αὐτολεξεὶ sic habent; *Apparui Abrahæ, & Isaqo, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, sive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omnisufficientis*, si ita loqi liceat) *&*, sive, *sed, nomine meo* יהוה *non sum notus factus eis*. Ubi נודעתי esse formæ notionisqe passivæ, nec posse pro versionis suæ ratione in שמי transire, norat satis Vir Doctissimus, nec qo fine vertere sic visum fuerit, potest cuiqam obscurum esse, qi ad superiùs à Viro Doctissimo posita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantqe interpretes orthodoxi pleriqe apud Avtores ipsos, in Commentariis, qi passim prostant, cuivis advertere promptum est. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctissimus supra, qasi ambigendo suggessit, *nomen Dei istud ante Mosis tempora Dei populo non innotuisse*. Adjicere possem non neminem extare, [a] qi verba Mosis novissima illa, non enunciativè, sed interrogativè proferenda existimat, rationibus etiam variis, qibus id firmet, adductis. in qo, sensum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magistris habet sibi consentientes, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לברו *tantummodo* supplendum censent. qo modo Gen. c. 32. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob* [tantummodo, utiqe] *sed nomen tuum erit* etiam *Israël*. Verum de hoc aliisqe notæ parilis locis alibi differendi occasio dabitur. nunc id, qod in manibus est, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipso loco patet, tam אל שדי qam יהוה nomen esse Dei. qin avtem propriùm dicatur, ecqid, qæso, obstabit? Deniqe, si nomen יהוה sit *unicum Dei proprium nomen*, nec ante Mosem innotuerit, seqetur hinc, Deum ab Orbe condito ad Mosem usqe nullo nomine proprio cuiqam innotuisse.

Seqitur locus secundus ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam à Græcis, qam & à Latino Interprete Vulgatæ editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, secutus est, sed & ab aliis omnibus; qos egò hactenus oculis usurpavi, discedens, Vir Doctissimus sic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum*. qasi ante non fuisse insinuaretur. Verba sic habent; יהוה *Deus patrum vestrorum, Deus Abrahæ, Deus Isaaki, & Deus Jaakobi, misit me ad vos: hoc* [*est*] (ita supplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum*; *& hoc memoriale meum per generationes qasqe*. Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, scribi לעלם defectè sine *Vav*, qasi legendum esset לעלם *ad occultandum, ut eo imuatur, nomen hoc esse occultandum, ne legatur, scilicet prout scribitur*. qæ est insignis Scripturæ depravatio textúsqe corruptela turpissima. Ecqid hîc dicitur, prout & ipse reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? nisi si cum Judæorum Magistellis ineptientibus, locumqe Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore, unumqe nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, ista cum reliqis Dei nominibus absqe יהוה universis, seculis insecutis, uti sub Messiâ illi, esse supprimenda, & vel celanda vel cessatura. Tum, an non hoc potiùs eo loci verbisqe eis innueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipsorum, Abrahæ; Isaaki, Jaacobi Deum extitisse, per secula omnia innotesceret, idqe professum se prædicaretur? Deniqe, si hoc nomen suum esse Deus ipse profitetur, qo per secula

a Jo. Georgius Dorscheus, *dissert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Esdraid. & Isak. Abarb. c *p.* 320.

a *p.* 719. b *p.* 720.

ſecula qæqe commemorandum ſe diſertè conſtituit, videant, qam perverſè, qam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit deinceps ſaltem à ſuo populo vocari*, (verba Viri Doctiſſimi ipſius habes) nominis id, qantum in ſe eſt, ſuppreſſum, mentionemqe ac memoriam illius omnem ſublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctiſſimo agnitum dixi, idem de exteris qoqe, non conceſſum duntaxat, ſed fuſiùs diſſertatum, ſeriò aſſertum, ſedulò firmatum, ſtrenuè etiam propugnatum ab eodem ipſo exhibebimus. In *Epiſtolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defenſioni* ſuæ iſti attexuit, hæc habet: [b] *Non poſſum tecum ſentire, nominis illius pronunciationem ad Gentes nunqam dimanaſſe. Nec puto veteres Hebræos ante tempora captivitatis eadem, qâ poſteriores Judæos, religione, vel, ſi mavis ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus ſibi proprium eſſe voluit, qo, uti homines alii ab aliis proprio ſibi nomine diſtingvi ſolent, ſic ipſe avguſto hoc nomine ab omnibus falſis Diis & commentitiis Numinibus diſcerneretur, proprioqe nomine à populo ſuo in votis & precibus compellaretur. Ac qomodo Gentem illam Judaicam, qam ſibi in peculium ex omnibus terræ populis delegerat, voluit eſſe ſupra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illuſtrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, ſupra omnia falſa Numina voluit eſſe celebratiſſimum, famamqe ejus qaqa verſum ſpargi, ut ſic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè ſic magis ἀναπολόγητοι redderentur, ſi ejuſmodi famâ excitati, de Numine ipſo penitiùs inqirere negligerent. Sic voluit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterеâqe procuravit, ut magnificentiſſimum & ſplendidiſſimum extrueretur, & qidem ita, ut ſplendore & magnificentiâ ſtructuræ omnia Idolorum Gentilium delubra longè ſuperaret. Cur, niſi ut Numinis iſtic culti fama ad omnes perveniret? Eſtne itaqe verè ſimile noluiſſe Deum nomen ſuum illis innoteſcere, qos ſui famâ & celebritate voluit eſſe perfuſos? Qod ſi libera & ſoluta fuit populo Judaïco nominis illius divini pronunciatio, potuitne eſſe ignota Gentibus vicinis, qibuſcum freqens fuit & qotidianum pene Judæorum commercium, indeqe ad remotiſſimas qaſqe dimanare?* Hæc diſertiſſimè verbis totidem Vir Doctiſſimus, qæ prolixiora licet, tranſcribere viſum eſt, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præſumtionis impiæ* illos arceſſiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipſe (Viro Doctiſſimo atteſtante) innoteſcere ambierit; tum & Virum ipſum Doctiſſimum tam in *Oratione*, qam & in *Defenſione* iſtâ, qæ diſſerit, non ex animi ſententiâ, ſed τῇ ὑπερθέσει δηλούντα, profari; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *ſpeciem ſaltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero ſimilia*, iſtic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in iſtis hærendo, Lectori ſim tædio) nec iſta, de qibus vidimus, nec qæ iſtis ſunt à Viro Doctiſſimo ſubjuncta, de *Nominis hujuſce uſurpatione in benedictione ſolenni, inſcriptione in lamina ſacerdotali*, avt ſingula avt juncta etiam, earum ſunt virium, ut ex nominum propriorum albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctiſſimo demonſtrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regeſſit Vir Doctiſſimus adverſus id, qod negaveram יהוה eſſe, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alterutrum unqam dixerit?) ſed *unicum Dei nomen proprium eſſe*; qod Vir Doctiſſimus ſolus, qod ſciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præſtiterit, aliorum qorumlibet judicium eſto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè perſvaſum ſibi* profitetur, *Deum eouſqe voluiſſe frena Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium iſtud ſibi uſurparet.*

Ad iſtud excipiendo viſum eſt qærere; [a] *utrum ſceleſtius & execrabilius exiſtat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram ſibi qenqam arrogare. atqi eouſqe Satanæ habenas Deum laxare, ut iſta omnia ſibi uſurpet & arroget. de hoc, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, ad illud cur hæſitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctiſſimus à me qærit viciſſim, [b] *an neſcius ſim, inter homines olim fuiſſe, & etiamnum eſſe, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum graſſantes, totam regiam potentiam & dignitatem ſibi uſurpant, atqe ita ſe gerunt, ac ſi reverâ Reges eſſent, omnia enim pro libitu adminiſtrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hæc atqe diſſimulante Rege vel populo, ſive ex metu, ſive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abſtinent. — Unde planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad ſe trahat & uſurpet regiam poteſtatem & avtoritatem, abſtineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum reverâ regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qaſi qæſtioni à me propoſitæ hac ex adverſo oppoſitâ ſatis dediſſet, & conſcientiæ propriæ nexibus, ita conſtrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mirum mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, ſed certo & arcano conſilio ſuæ ſapientiæ, paſſus ſit & patiatur Satanam inter homines, qi non ſectantur dilectionem veritatis, ſed mendacium perſequntur & amant, ita ſe gerere in hoc mundo, acſi Deus eſſet, & ab illis velit coli Dei ipſius inſtar, neqe tamen patiatur, ut ille ἀντίθεος titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, ſingulare & avguſtiſſimum ſibi aſſumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti exiſtant, aliis malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propoſitâ tam parum convenientis infirmitatem multis oſtendere: qum clariſſimum ſit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultuſqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis ſuis palam ac diſertè ſibi arrogaviſſe; nec ea poſſe in numen divinum competere agnoſcat ipſe, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni iſta ſuſtinuerint, cum iſta, forſan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non conceſſerint; nec cordato cuiqam mirum videri poſſit, ſi Deus, qi affectibus recenſitis illis omnibus immunis eſt prorſus, qod minus eſt ſceleſtum & deteſtabile permiſerit, cum illud qod eſt longè deteſtabilius & permiſerit & permittat. Ecqa enim ratio dari poterit, cur non tam illud qam iſtud permiſerit, (præſertim cum ad illos adverſus veritatis clarè emicantis lucem ſponte conniventes occæcandos & in errore ultrò ſuſcepto firmandos efficax æqè utrunqe ſit) niſi ſi cui ſuperſtitioſulo prodigioſa illa admittere libuerit, qæ de nomine iſto confingunt & fabulantur Talmudiſtæ & Cabaliſtæ Judæi; qorum commentis fœta nimis eſt Viri Doctiſſimi *Oratio*, eiſqe tanqam deſtinis, ſed putidis putridiſqe illis, in pleriſqe fulcitur; qum tamen [c] *non eſſe ſe hac in parte* profiteatur, *vel ſuperſtitioſum Judæum, vel Cabbaliſtam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus iſtiuſmodi externis ſanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qa aliqo hominum lapſu & errore inficiatur & dehoneſtetur.* Cæterum ex eis qæ ſunt dicta, clarè ſatis exiſtimo poſſe cuivis patere, nec qæſito meo Virum Doctiſſimum qicqam omninò reſpondiſſe; nec interrogatione ex adverſo propoſitâ, qod Lectori cordato ſatisfacere poſſit, regeſſiſſe.

Sed qorſum ego ratiocinatione ullâ, nedum diſceptatione prolixiore, id evincere connitor, qod Vir Doctiſſimus licet (renitente interim conſcientiâ) repellere

a p. 716. b p. 738. c *Orat.* p. 325.

a *Diſſert.* p. 56. 57. b p. 720. c p. 724.

ac refellere totis viribus hîc conetur, pòst pavlò tamen, ubi ad rem ſuam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoſcit ipſe? S'qidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epiſtolâ ad D. Volphium* ſuperiùs lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab iſtis ad Græcos tranſiſſe:* id qod & Diodori teſtimonio confirmat, qi *Judæorum Deum* Ἰαὼ dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰαὼ iſte qis ſit, qærenti reſponderit, non *Bacchum avt Liberum eſſe Patrem, qi Avtumno præſideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt ſponte (qod nolim opinari) detortam, Vir Doctiſſimus expoſuit; ſed *Deum ſummum* (hoc eſt, reverâ ipſummet ſe) *eſſe*; utpote qi pro variis anni tempeſtatibus, ſive *Horis*, prout Græcos imitatus Naſo nuncupat, qibus præſideat, qaſqe unus idemqe ipſe regat & temperet, varias ſortiatur appellationes, qum *Hyemis* reſpectu Ἀδὴς, *Veris* Ζεὺς, *Æſtatis* Ἥλιος, *Avtumni* Ἰαὼ dicatur. Ita Apollo, qi non eſt alius qam Satanas (dum ſub Solis, qem pro Deo ſummo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione deliteſcens, divinos ſibi cultus appetebat & arrogabat) ipſum hoc nomen, qod eſſe Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctiſſimus contendit, aſſumit ipſe ſibi; vel (ut Viro Doctiſſimo qod avt minùs intellexerat, avt intelligere noluerat, concedamus) ſodali ſuo (qi tam *Jupiter*, ſive *Joviſpiter*, qam *Liber Pater* eſſe potuerit) havd minùs impuro ac deteſtando aſſeruit. Utrum enim ex iſtis eligere libuerit, ciccum havd intererit; cum ex utroqe, Viro Doctiſſimo ipſo etiam agnoſcente, prorſus comperiatur, qod iſtic tam difficulter ſibi perſvaſum iri profitetur, & diſceptatione benè longâ evertere atqe amoliri conatur, *Deum Satanæ frena eouſqe laxaſſe, ut venerandum & avguſtum ac ſingulare maximeqe proprium ſibi arroget atqe aſſumat nomen.* Ita Vir Clariſſimus partium ſtudio affectuqe abductus abreptuſqe, ubi adverſus ſententiam ſuam opponitur, ſtrenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavſſæ ſuæ putat poſſe favere, havd minùs ſedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit, [c] *in Diatribâ ſuâ reſpondiſſe; etiamſi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum eſſet, non ſeqi tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahvo, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, ſed conſonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem reſponſionem ſilentium meum videri cavſſam eſſe, cur huic rationi meæ à Jovis nomine & etymo ducta firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoſcam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clariſſimi dictio hîc cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditiſſimis, *vires* habere argumentum iſtud *non ſpernendas* exiſtimo; etiamſi in eo illius, qam tuemur, cavſſæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen iſtam nihil regeſſerim, in cavſſâ fuit, qia in diſceptatione antegreſſâ, de *Jovis etymo* ſatis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo reſpondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notationibus multum valet) ad ſonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina uſuqe minùs recepta iſta, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, aſtipulantibus) iſtic proponit: præſertim, qum primam ſyllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exactè conveniat, à qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex conſenſione univerſali, in ſe concluſum gerentibus, argumentum primarium in hac cavſſâ noſtrum, cui *acceſſorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hîc ſibi introduxerat, argumentationis ſuſpecta agnitave infirmitas, qam reſponſionis hujus à Viro Doctiſſimo redditæ meritò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe improbabilitas, ut ſilentio tranſirem tacituſqe tranſmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipſe Clariſſimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defenſione* ſuâ tacitus planè præterierit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi ſui ſenſum, uti ex jam allatis clariſſimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, ſed anxiè propugnet, qid in cavſſâ exiſtat, legentem qemlibet apud ſe ſtatuere, qam ipſum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compoſitionem nomen Tetragrammati ex* parte *ſaltem* ingredi habeatur, qæ præmiſeram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait. poteram ego illi pariter, & jure forſan potiori regerere, [c] commentum ſe futile illud de *Deus* & *Doius*; in qo tantopere ſibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Druſio ſuo mutuatum eſſe. cæterum non eſt reverâ Fullerus noſter, à qo me peritiores longè aliqid mutuari diſpudeat: de qo Amamam ſuum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, in ipſo *Diſceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controverſiam eruditiſſimus, Miſcell. lib. 2. & 4. multa egregiè de Nomine Tetragrammato ex priſcorum monumentis eruta, ediſſerit. Idem ad calcem Miſcell. poſter. in Cl. Druſium Apologiam edidit, in qâ ſententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perſtringit.-- Si Cl. Druſius Reſponſum ejus legiſſet, avt fallor valdè, avt eum ſui caloris pœnituiſſet.* qod idem de Viro Doctiſſimo optarim ipſe, qi caloris nimium in hoc argumento ſpirat paſſim. Qin nec poteſt eſſe neſcius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri ſolius hoc non eſſe, ut ab illo mutuum ſumſiſſe neceſſe fuerit, qod ante viſum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam paſſivum (ſi cum Septimio loqi licuerit) exiſtat, ut è totâ literatorum cohorte vix qiſqam, ſi qis omninò ſaltem, poſſit deprehendi, qi appellationes has pleraſqe, de qibus agitur, nomen divinum incluſum gerere, non animadverterit, exiſtimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magìs hîc ſeqor, qam Druſium avt Amamam ipſe, qi adverſus Fullerum ab ipſius partibus conſiſtunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium ſibi ſuum accommodare recuſant, unâ cum Magiſtris Judæis, levi brachio, qaſi nihili faciendos, amandat. Ego verò hîc, prout Romanus ille nobilis, meritò poſſim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hæc ingredi affirmant, ut Magiſtros Judæos præteream, Doctores Chriſtiani, antiqiores, recentiores ætatis cujuſqe, etiam qi de Jehovah D. Cappello conſentiunt, ubi ſedatiùs avt conſideratiùs agunt, Druſius & Amama; ſolus, ferè, Ludovicus Cappellus, (nullo vis alicujus adducto, qo ſententiam ſingularem ſuam firmet, argumento) reclamat & reſtituitur; Iſti an illis creditis?* Neqe enim alicujus exiſtunt momenti, qæ ex *Diatribæ* ſuæ *editione alterâ*, qam non vidiſſe me verè monet, Vir Doctiſſimus iſtic ſuggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joſeph, Joram, Jehoſhua*, non incluſum habere nomen Tetragrammaton, *ſed à verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina iſta Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehotſadak, Jehoſhaba, Jehoſhaphat, &c. ſimplicia pariter eſſe.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè eſt conſecutionis neceſſariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta eſſe non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clariſſimus uſurpata nuſqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas ſi haberent, admittant, qi in appellationibus illis conſpicitur.

Tum, qod comminiſcitur ὁ πάνυ, *fieri poſſe*, ut יהו illud *in initio nominum iſtiuſmodi non ſit ex Tetragrammato, ſed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coaleſcere qeat; qo modo in fine dictionis adſciſcit ſibi literam eandem cum puncto ſhurek:* qæritqe, tanqam ſi inſolubile aliqid objeciſſet, *ecqid hîc dicet*

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 721.

a *p.* 41-47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defenſ. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè amplius dico, qam adeo mihi istud futile videri, ut nec compositionis tam inconcinnæ exemplum posse reperiri, nec erudito cuiqam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri existimem. Proinde & istud silentio libens istic transmisissem, ne legentium judicio diffidere, nî futurum suspicarer, ut Vir Doctissimus pro more suo, uti ille apud Theodoretum loqitur, τὴν στοπὴν μὴ συγχώρησιν interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis satis pro comperto probasse sibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræsentare, nec ad eam propiùs accedere qam Jahveh suam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *incertam & incognitam* eam esse professus non semel fuerit: nec istud qod secundo loco contra me probasse dicit, in superioribus ego uspiam attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad sonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clarissimus alibi supposuit) *accedere.* h. e. ab eo havd ita longè abscedere (prout *comparativa pro absolutis vulgò usurpari*, monet Fabius. [c]) nam de Viri Doctissimi commento novitio isto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam instituerim, id qod Viro Doctissimo qi [d] *vocalium nullam ferè rationem haberi* in his postulat, [e] cum *consona omnes omninò citra mutationem avt metathesin ullam retineantur ac repræsententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipsius *Jahveh*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipsum ipse in præmissis probatum dederit, aliis ego qibusvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere solent, *Conclusionem partem sequiorem sequi*, Viri Clarissimi conclusiones præmissis, ut fidentiores, ita valentiores multò existunt plerunqe, acsi præmissis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ essent.

Atqe hæc de secundo dissensus capite disceptatio fuerat. ad tertium transit Vir Doctissimus. [f] *Dixi*, inqit, *post Cl. Drusium, vocem Jehovah esse barbaram & solœcismum redolentem; non secus qam si qis Latinè diceret Doius pro Deus, commiscendo vocales vocis Dominus cum literis sev consonis vocis Deus. Non potest V. D. id concoqere, avt æqo animo ferre; rigidam vocat præcipitémqe nimis hanc sententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obstare affirmas vitiosam, peregrinam, incongruam, & inconcinnam vocalium cum alienis literis commixtionem, sive combinationem, qa inter legendum parit barbarismum crassum, fœdum, intolerandum, utpote qo sacrosanctum nomen Dei qasi commaculatur & dehonestatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo istud accipere possit? cum *barbarismo crassa, fœdo, intolerando commaculati ac dehonestati nominis divini* culpâ an crimine obstrictos teneri, ejusdemqe ex Viri Doctissimi [h] censurâ sententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum est ferè per Ecclesias Christi reformatas eruditorum hominum verbiqe divini administrorum ipsorum, universos. idqe (qod confidentiam ad miraculum usqe sapiat) nullo prorsùs allato argumento, qo vel *incongruentiæ*, vel *inconcinnitatis*, vel *solœcismi*, vel *barbarismi*, etiam leviissimi, nedum *crassi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulum istud arguatur.

Nam de *Doius* legendo pro *Deus*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam est futile & ineptum, ut Virum Doctissimum in eo sibi vel placere vel satisfacere potuisse, stupendum sit planè. *Doius* enim cur citra barbarismum non legatur, ratio patet; non qia sunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, sed qia *Doius* est vox nihili, notumqe satis existit vocales eas vocis *Deus* non esse, at *cominus* absqe barbarismo & scribimus & legimus, etiamsi eædem sint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc est avtem qod contendimus, (nec id nescius esse potest Vir Doctissimus) qodqe Viri Doctissimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non seqi, *qia puncta illa, Shevah, Cholem, Kamets, sunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo esse jam negat) *ergò non esse Tetragrammati puncta.* Ecqis enim mentis compos sic argumentationem instituerit, *Shevah simplex, Cholem, Kamets sunt vocis* דבורה *qa apem denotat, puncta genuina: ergò non sunt vocis* לבונה *qa thus significat, puncta genuina*? Neqe idcircò *perperam dixi* (qod Vir Clarissimus [a] sed ratione nullâ redditâ concludit) *Dissertationis meæ* pag. non 31. sed 81. *Virum Doctissimum perperam, qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumere, & qa sunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præsumit, *ideò non posse ista esse* ז יהוה *puncta, qia* ז *Adonaj existant*; eaqe secum invicem componit, qæ à se invicem qàm longissimè distant.

[b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus responsio* concidit.

At qænam est tandem ea, O Vir Eximie, *responsio mea*, qam *sic concidisse* affirmas? Ecqid enim *responsionis meæ*, avt attuleras, avt attigeras; nisi qod *censuram rigidiorem, sententiam præcipitem*, sive Drusianam, sive tuam, non sine cavsâ justâ, conqestus sum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum est? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clarissime existimaveram hactenùs, respondenti non incumbere onus probandi. nec potest esse nescius Vir πολυμαθέστατος dicti Rabbinici, עלין הראיה המוציא מחברו Sua itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctissimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pono, verum non esse demonstravit.* Qid illud? *Puncta* utiqe *ista non esse Tetragrammati propria, neqe adeò esse posse.* hoc enim *adversus me ostendisse* supra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria* sive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non sint vel esse possint, vocabulorum aliorum qoqe communia: verum genuina esse posse vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *o i u* ז *Dominus* & ז *Cominus*, dictionis utriusqe genuinæ sunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, sunt tam דבורה qam & לבונה uti superius est dictum, genuina puncta vocalia. *non posse* avtem esse *dictionis utriusqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*, nec ostendit hactenus Vir Doctissimus nedum avt demonstravit, avt est unqam demonstraturus.

Tum qod qæro, [d] *qam atrox crimen, qamve crassus ac fœdus barbarismus existat, dato vocales istas non esse easdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis constare satis, si in vocalî aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Respondet Vir Clarissimus [e] *non crimen id esse, barbarismum duntaxat esse dixisse à lingva Hebraicæ genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbarismos* qid interfit, pluribus ostendere conatur. & de *Deus* & *Doius* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbarismus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum κρίμα latiusculè sumpti, *dicam*, sive *accusationem* qamlibet comprehendi, notum est satis. Tum *Nomen Dei tam sacrosanctum, tam singulare barbarismo crasso, fœdo, intolerando dehonestatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria esse non diffitentur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam, *intolerandoqe* namqe, affines ab ipso habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Doius* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere sibi placuit, ut tertiâ vice jam, in § *Orat.* semel, in *Defens.* [h] bis, apposuerit; meminisse debuerat, aliud esse lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis constat, lingvam illam usurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, in qo genere citra notam istiusmodi mutationes insignes fieri [i] Vir Doctissimus agnoscit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 722. b *p.*717. c *Institut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat.p.* 326. e *Defens.p.* 721. f *p.*723. g *Orat. p.*326,327, 328. h Videatur Drusius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.*723. f *Orat. p.*327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.*726.

certa est; ad eam, qam conjecturâ proximè accedi possit, etiam si non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbarismum in eo non esse*, inqit, *qî probat Vir Doctus*? Imò, *esse* inqam ego, *qî probat Vir Doctissimus*? *Actori* siqidem, sive accusatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clarissimus nisi simpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs annisus est, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibusdam Deiqe nominibus aliter longè vel scriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraica lingva recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingvæ suæ normam, sermonisqe vernaculi leges rituſqe, vocabula peregrina, vel Græci, vel Latini, vel alii qiqe defingunt; qibus tamen utantur etiam scriptores sacri, non sint ideo barbarismi hujusmodi arcessendi, nec eis abstinere usurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt scripta sacra barbarismis fœdis polluat.* Nec est animus in campum illum cum Viro Doctissimo descendere, (in qo latè spatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum censuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiqitùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum absentiam prolationibus; qâ ille præscriptione à *barbarismi* notâ absolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic disceptationi, tanqam ἐπεισόδιον intercalare, subinde infercit, *crassum & fœdum barbarismum in vocis hujus mala conformatione, adversus omnes lingvæ & Grammaticæ leges admitti*: qòd hoc, inqam, qum nusqam hactenùs, in qo compareat ostenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qidem admodum, cum confidentiâ, sic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium esse, an benè & convenienter & congruè lingvæ Hebraicæ genio & proprietati dicatur Jehovah, nisi illi, qi ultro & sponte vult id nescirè.* Nunqid fungos ac stipites, avt adversarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum sperabat, qi ex ipsius asseveratione merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi sui sensa pristina deponenda adigerentur, in sententiam suam, à mente propriâ antè forsan alienam, proni confestim ultroneiqe descenderent?

Verum subjunctis ex *Oratione* suâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba conceptis; [d] *Nulli tamen præscribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qisqe, prout illi libuerit, non repugno. qid,* [e] inqit, *mollius dici potuit?*

Imò, inqam ego, præmissis illis in lite istiusmodi, qam *non esse rem usqeadeo in se magni momenti* pronunciat [f] ipse, *ut propterea acriùs à qoqam decertari oporteat*, qid asperius? neqe vero in his ipsis tam molliter, nisi mollitiem qæ minùs spirabant, (cavtè an callidè dicam?) resecuisset. Siqidem statim ab illis, *Qi agnoscit, qi non diffitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, nè ille ultro & sciens prudens crassè & fœdè βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præscribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dedisce qæ malè didicit, & inolitam consuetudinem, avt non potest deponere, per me licet fruatur judicio, (suo*, deest opinor) *legat qisqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & supercilioſa etiam, satis sunt ista? Si Viri Clarissimi *mollia*, imò (ut ipsi videtur) *mollissima*, istiusmodi sint, duriùs atqe asperiùs agere ubi visum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm missis hisce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri insignes, nec D. Ludovico Cappello forsitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum istud in scriptis suis passim usurparint, non facturi, credo, si tam *crassum fœdumqe* in eo *barbarismum* advertissent. ut Viro Doctissimo tam mirum videri nevtiqam debeat, si mihi meiqe similibus in eâ lingvâ sciolis, nondum istud tam clarum fuerit. Nam qod in seqentibus havd semel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ sacræ per conseqens Versionibus legendis; nihil ampliùs dicit, qam qod in *Dissertatione de Bivocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodiit, est à me priùs observatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum intereſſe, & literulæ metathesin posse nos conciliare: Cogitet*, inqit, *V.D. an non illa vocalium metathesis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm interesse, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepitur, vel Jipetur, an verò Jeputir, vel Jiputer? qis ferat in Latio nomen sic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præposteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem sic argumentantem, fluctusqe tantos in simpulo cientem, ferat? Nisi enim *Jahvoh* suum (*suum*, jure merito appello, an alterius cujusqam sit nescius) genuinam exhibere (qod præstare nullus avsit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino constat, (nisi qod *Juppiter* in *Oratione* scribi volebat, qod in [c] *Defensione* nunc simplici *p* pingit) inane planè sunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Doius* suprà sæpiùs appositerat) & qæ in aërem abeundo evanescant statim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudensqe hac saltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoscat ipse *de Vocalibus genuinis non constare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant ista, ecqis non statim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clarissimi D. Cappelli *Javo*, & Viri Illustrissimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interſit, qivis facilè viderit: adeò certè sunt affinia, ut si illud tam *crassum fœdumqe* habeat *barbarismum*, vero simile sit saltem, à fœdo crassoqe barbarismo istud havd longè recedere, nec hoc minus qàm illud *tolerandum* existere.

Sed ad qartum tandem *dissensus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti insignioris agitur, ad qam *Dissertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clarissimus, *non constet, præstat omninò Adonaj substituere*? Hîc ego qæro, *Perpetim ne substituere*? num etiam Ex. *c.* 6. *v.* 3. *ubi Mosi Deus*, להם ושמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctissimus istic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Constrictum hîc teneri senserat se ὁ πάνυ. Respondet itaqe, [e] *Aliam esse posse loci hujus singularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen istud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc singulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à suo populo vocari) signanter exprimitur, sanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri potest) nomen illud qale sit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut istic per consonas suas efferatur, adjectis vocalibus, si non veris (qia incerta ac ignota sunt) at qibuscunqe saltem, ut Lectori constet, qibus literis sive consonis scribatur illud nomen, nimirum qatuor illis* י ה ו ח. *Neqe velim hîc qenqam Judæorum religione vel superstitione usqeadeò scrupulosè teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per consonantes suas adhibitis qibusdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut missa faciam, qæ de versione vitioſâ supra monueram; nec adhuc intelligere, sciolus in istis cùm sim, qa ratione נודעתי *manifestavi*, vel *notificavi* significet; nec nescire verò interim, reprehensum ab Esdraide, qi נודעתי pro הודעתי hîc positum voluerat: ea etiam præteream, qæ adversus id qod de nomine hoc non

a Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente solvi, lib.* 2. *od.* 2. dixerat. b *p.* 725. c *p.* 724. d *p.* 327. e *p.* 725. f *p.* 735.

a *p.* 725. b *p.* 725, 726. c *p.* 325. d *Orat. p.* 327. e *Defens. p.* 726.

non ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs disserui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, qam qod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utiqe, *optio si detur, avt Samaritanum* Ἰαβὲ, *sive Jave, avt Græcum* Ἰάω, *avt Clementis* Ἰαοὺ, *sive Jaoth, avt Hierombali* Ἰάω, *avt Lydiati Jeve, avt Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, avt Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, qam Adonaj; qum istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravare & corrumpere sit certissimum; à qo crimine immunis sit, qi illorum qodlibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, avt scitè parum, avt minùs peritè dederit, qum de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, qod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *invitus admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *adnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh qidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propiùs videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ei à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριος apud Mosem hîc reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [c] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj.* avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus voluerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc in loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag. 96.* dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, cum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqe, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere fas fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare licuerit, qo nomina Deisacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud interim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis ferram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensus* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò vo'ebam obtinuerim, & vel nolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀυτοκατάκριτον pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus præterissem.

Ea siqidem toties recocta, & itentidem istic repetita, de *præpostera, corrupta, depravata, barbara, inconcinna, absona pronunciatione, fœdo & crasso contra lingva Hebraica leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarismo: peccato* deniqe *adversus τὸ πρέπον, qod in homine literato reqiritur. qod πρέπον si qis nihil faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *inficetus, horridus, hispidus, incultus, qantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam occalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qum citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresso, Qirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historiisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sanciviſſent; hoc, inqam, suppositio, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium alioqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimolos, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Doius*, & *Jipetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere possim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi parem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, cum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebræi nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוחדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes æqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scripturæ corruptæ, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judæis ac Latinis Adonaj, vel cum Græcis* Κύριος *legendo Deum nomine* Κύριος *vel Adonaj, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, priscis illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hîc [c] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii rigoris, & præcipitis atqe præfractæ fine justâ cavssâ sententiæ accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σκαφὴν σκαφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe, Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis suis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen* Κύριος *sive Adonaj, avt verò* Κύριον *vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qodqe ante hominibus non revelaverat: neqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, adversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* à me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hîc denuò infercit. An non sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus loqi-

a *p.* 11, 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuiſſe? Avt qibus tandem præſtigiis nos effaſcinaturum, effectumqe daturum ſperat ſe Vir Peritiſſimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non ſunt*, inqit Vir Doctiſſimus *illa ipſiſſima Dei verba Hebraica, è rubo ad Moſem prolata, ſed ſunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad uſum & loqendi morem Judæorum ſui temporis accommodatum. acſi qis Cæſaris Commentarios in vernaculam noſtram Gallicam converteret, & Gallos, Galliam, Allobrogas, Æduos, Seqanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, ſed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falſi & mendacii crimen imputaret, ideò qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæſaris appellarentur? qis illum hominem non rideret? Videat V. D. ne pariter ſe ridendum præbeat, cum falſi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe verſionem falſi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κυρίου non ſit ipſum nomen Tetragrammaton, qo Deus ſe appellavit, qum Moſem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò aqior & rerum peritus, non ſatis percipiat, qid ſibi velint, qidqe ſonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριον poſita eſſe illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis ſub illis appellationibus notiſſimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditiſſimus an non ridendum ſe præbeat, qi errori tam craſſo, ut in oculos ſtatim ſe ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum it, ut laternæ Punicæ inſtar pelluceat. *Non ſunt*, inqit, *ipſiſſima Dei verba Hebraica è rubo ad Moſem prolata.* Et ecqis iſtud, non dixit, dico, ſed vel ſomniavit unqam? Nec ſunt *Hebraica*; *Adonaj* ſi exceperis. qis neſcit? Sed nec *è rubo ad Moſem* à Deo *prolata.* Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non ſunt iſta, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qia urget torqetqe nimis ipſum, attingere forſitan ſubveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid ſunt tandem, ſi *ipſiſſima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non ſint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc eſt, ſi ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ verſio. Verſio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examuſſim reſpondere? Certè verbum verbo etiamſi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium eſt ubi jure commereatur: at qi ſenſum avtoris verbis adverſum planè dederit, infidi notam ut defugiat non eſt. ne interpretis qidem nomen, qi ſic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *gloſſa, qæ corrumpit textum.* qid interpretatio, ſive verſio, qæ geminum prorſus admittit?

Sed, *qi Cæſaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam verterit, non eſt falſi avt mendacii accuſandus, ſi nominibus recentioribus aliiſqe populos appellaverit, qam qibus per Cæſaris ætatem appellabantur.*

Et qænam iſtic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, ſive Cæſarem qis vertendo, ſive ipſe commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per ſecula aliqot ita ſunt nuncupati; at priſcis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen geſſerunt; *Heduorum* verò nomine nec priſcis innotuerant. (Ignoſcat Vir Doctiſſimus ſi in ſuorum appellationibus lapſus ſuerim) avt de popularibus meis verba faciens, dixerit; *Anglorum* qidem nomine priſcis innotuiſſe, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ ſacræ Hiſtoriam nos conſtringendo, ſi qis de *Bethaven* apud Hoſheam differens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, ſed *Luzi* nomine antiqitùs non innotuiſſe: an non falſi & mendacii manifeſtarii reus meritiſſimè perageretur? Ecqid avtem ab iſtis diverſum exhibent, qi Deum verbis diſertis negant, ipſumve negantem confingunt, nomine ſuo *Adonaj* priſcis patribus illis unqam innotuiſſe? *Verba qid ſonent intelligere*, non eſt reverâ, avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus. opus eſt certè artificio havd mediocri, qo falſi crimen à nominibus ſplendidis illis abſtergatur, qi ritui ſuperſtitioſo, mentiqe divinæ (V. D. ipſo, [a] ſi hîc arbiter ſedere velit, ita cenſente) ex diametro repugnanti obſecuti, non illud duntaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipſe dixerat, ſed adverſam planè dictioni divinæ ſententiam in paginam ſacroſanctam interſeruerunt. Avdias, qæſo, Vir Eximie, Druſium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* ſuum, de LXX interpretatione loci hujus Moſaici illâ, Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς, his ipſis verbis cenſuram ſuam ferentem, *Qæ interpretatio apertè falſa eſt; niſi per Κύριος intelligas nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidiſſe, Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς. h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qanqam ne ſic qidem falſi notâ liberabitur; qod variis è ſacrâ paginâ eſt à me teſtimoniis indicatum, ad qæ nec μὺ nec γρὺ, qod ajunt, Vir Doctiſſimus regeſſit. Cæterùm Æqivocationibus Pontificiis, Scriptorumqe ſacrorum verſionibus vitioſiſſimis, vel introducendis januam latam ſpatioſamqe ſatis aperiunt, vel admiſſæ ubi jam fuerint, excuſandis ferendiſqe ſpecioſos exhibent prætextus, qi tricis techniſqe iſtiuſmodi ad nævos non tollendos, ſed oblinendos & obducendos abutuntur.

Merus proinde eſt verborum ſtrepitus ampullis tumidis inturgeſcens Concluſio illa, [b] *Nullum hîc ergò falſi crimen, nullum ſplendidum mendacium, nulla Sacræ Scripturæ corruptio avt depravatio; ſed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum ſenſum contorſio, qæ homines ingenuos & candidos non decet, ſed rixoſos, contentioſos, litigioſos, κυμινοπρίστας, qibuſcum contendendi nullus eſt finis.*

An non, Lector candide, qiſqis es, qaſi è plavſtro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Moſis locus ille, adverſus id qod definierat ipſe, intortus; qem levare aliter non poterat, niſi ut bilem vitream in partis adverſæ faciem egereret, atqe hoc ipſum ipſe faceret, qi [c] *contumeliis ne geratur*, intercedit, interdicit ipſe.

In eo qod ſeqitur, verba mea, avt non ſatis advertit, avt advertere ſciens prudenſqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apoſtolorum, & S. Hieronymi more, (qi pro יהוה Adonaj uſurparunt, vel κύριον) V. D. redarguit, & conatur oſtendere, non eo excuſari eos, qi hodiè illum ſequuntur.*

Acſi ego neminem excuſatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit uſqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctiſſimi ipſius ſententiâ antè repræſentatâ, vocabulum aliud aliqod reqiritur, qod τῷ יהוה reſpondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci differebam. Itaqe *Patres* qod attinet, excuſari poſſe non abnuebam, *ſi cum literarum Hebraicarum plurimùm eſſent ignari, verſionem Græcam ſecuti dum non advertunt, qid locis hiſce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *ſi cum adverterent, ſecùs legebant, culpâ penitùs abſolvi qî poſſint, non intelligere.* De *Apoſtolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in verſiones Græcas admiſſum retinuerint. adjecto duntaxat, *hodiè ſecus rem habere, qam illorum ſeculo fuerit. Denique*, inqam, *qæritur hîc, non qid alias ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, abſit modò ſuperſtitio*, (nam de *Judæis ſuperſtitioſis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me, uti Vir Doctiſſimus & novit & agnoſcit hîc ipſe, ſicut mox videbitur) *vel licuerit, vel etiamnum liceat; ſed qid in eis locis, qæ ſunt ſuprà allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipſe, ſincere exprimatur, Scripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec avt gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, avt falſo etiam corrumpatur.* Atqe hæc neſcire qum neqiverit Vir Doctiſſimus an calumniæ notam

a *p.* 729, 730.

a *Vide verba ipſius ex Epiſt. ad Volph. ſup. p.* 64. b *p.* 730. c *p.* 737. d *p.* 730.

notam hîc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eo, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodiè illum*, (non & *Apoſtolos*, cum hoc potiùs debuerit) *ſequntur*. Siqidem Hieronymum *ſeqi*, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret. de *Apoſtolis*, qum non *ἀξιόπιστοι* tantùm, ſed *ἀνυπόπτοι* ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſufflaminatus forſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud in diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe*. Ea itaqe Vir Doctiſſimus hîc attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me ignarus eſſe non poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p.* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt*. Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & merâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiæqe extremæ* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè affirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſiccq pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat*. addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qas ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat*.

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & αἱρέσεως etiam vocabulum, modò in bonam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdùm εὐλάβεια qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qa qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa εὐλάβεια in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qenqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qanam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub N. T. ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam forte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex εὐλαβείᾳ ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta*.

Hæc adverſus me, prò Judæis, qorum cavſſam agit hîc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus *αἱρέσεως* vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri *περὶ τελῶν αἱρέσεων*, & *περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως* inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, non ignoro. Sed & *Religionis* nomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum relligio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententia, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur*. Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt*. (qæ verba ex eodem citat Auguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum lavdis*. Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ*. Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hîc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac fotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, *εὐλαβείᾳ avt ſuperſtitione, in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione, vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox *ea*, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. *εὐλάβειαν* vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam fortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuerit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex veneratione qadam* ab hoc nomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi huic potiùs qam nominibus אדני ישרי אל יה aliiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc ritui illi vano nulloqe nixo fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Pontificii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Auguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat eum conari religionem lavdare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere?* idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hîc prædicat, Judæulorum neſcio qorum *εὐλάβειαν* (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ferentem, in *Comment. ad Exod. 6. Certè*, inqit, *qod Judei nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio*.

Sed ad ulteriora pergamus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non hodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis εὐλαβέσι, qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant; (etſi non ex eadem cum illis εὐλαβείᾳ) cum veteribus Interpretibus Bibliorum; (etſi non eadem cum illis de cavſſâ) cum Apoſtolis deniqe ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre*.

Ita *cum Judæis antiqis εὐλαβέσιν* illis neſcio qibus, qi qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, nec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqâ non vacaverint. De notis noviſſimis & notiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iteratò adjicere qicqam ſuperſedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum fruſtrà demum concludit (illud admordens, qod de Judæulis illis, qos ἰυλαβεῖς hîc appellitat, eorumqe prætenſionibus dixeram, [a] *Specioſi qidem pratextus iſti, ſed ſuperſtitionem eluere impotes plane*) verbis hiſce; [b] *Non ſpecioſi modò pratextus, ſed & legitima cauſſa hac omni æqo & cordato Lectori videbitur eluenda omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis, contra qam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qæ V. D. inde ad p. 35. habet adverſus ſuperſtitioſam nominis illius abſtinentiam omitto, tanqam otioſa, nihilqe ad nos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Atqi, primò ego qidem, Vir eximie, nuſqam dixi, *ſpecioſos illorum pratextus, qi cum Apoſtolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abſtinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, eſſe ſuperſtitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat (qod & ipſe ſatis noſti) de *ſpecioſis* ἰυλαβῶν illorum, qos nullo adducto hiſtorici alicujus teſtimonio è cerebro tuo ipſe confingere videris, *pratextibus*, qi praxi eorum ſuperſtitioſæ à teipſo obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus reſpondere, officii tui, qi patrocinium eorum ſuſceperas, ego qidem fuiſſe exiſtimaſſem.

2. Conſideratè minùs ratione non unâ agere videris, cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum ſpecioſorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor; *otioſa* eſſe pronuncias, *nihilqe ad vos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoſcis, tuoqe te indicio, ſoricis inſtar illius, qi in diverbio habetur, prodis.

2. *Superſtitioſos Judæos* hîc nuncupando, *ſuperſtitionem* eis exprobras, qos ἰυλαβεῖς modò nuncupari & haberi volebas, qoſqe notâ illâ liberare ſupra fatagebas.

3. Fruſtrà, *tanqam otioſa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *ſuperſtitionem* retundunt, non ad ipſos ſolos *attineant*, ſed ad illos etiam, qi eorundem ſuperſtitioni ſuppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero ſi te, qi excuſas, probas, lavdas, (qod ex ſupradictis liqet ſatis) exemtum ire volueris, meritò exiſtimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem pudere proloqi qam factites.*

3. Qod tam fidenter præſumis, tibiqe nimium forſan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non pratextum tantum ſpecioſum, ſed & cauſſam legitimam hanc eluenda omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis aqo cuiqe & cordato Lectori viſum iri.* Ecqid, rogo hoc eſt, qod tam efficax videri debeat, & neceſſe ſit eſſe? *num, ſi malis cum Judæis illis* ἰυλαβέσιν, *interpretibus, Apoſtolis, à nominis hujus pronunciatione abſtinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminiſſe debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus conſilium & animus ſcribentis eſt nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipſe.

2. Probandum adhuc ſupereſt Apoſtolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* paſſim σιγματίζεις καὶ φλιτεύεις, prolationem, ejuſmodi eſſe, qalem ipſe qaſi è cathedrâ eſſe pronuncias, demonſtrari ſibi æqus qiſqe & cordatus Lector poſtulabit, priuſqam ad ſententiam pro te ferendam accedat.

Deniqe, Lectores ſperes & præſumas neceſſe eſt, vel præjudicio obſtrictos, vel minùs ſaltem conſideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qum tamen ab eis aliis de cauſſis aliiſqe rationibus, qas interim qænam ſint ſubtices, qàm illi habebant, qorum ſub nominibus ſplendidis, tanqam ſub Ajacis clypeo delitescens, tutelam tibi cauſſæqe tuæ patrocinium juſtum expectas, ut in praxi cum illis conſpires, adductum te profiteris. qomodo enim à ſuperſtitionis notâ te in hac praxi abſolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt ſuperſtitionis ſuſpicionem qo pacto à ſe amolietur, qi facti ſui fundum diſertè proloqi non ſuſtinet; eas duntaxat à ſe cauſſas ſemotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos ſibi in hac cauſſâ imitandos proponit, qorumqe exemplis atqe avtoritate praxin ſuam à *ſuperſtitione*, ejuſdemqe *ſuſpicione* omni *immunem* pronunciari poſtulat?

4. Diſpiciat ſecum pavliſper ſeriò Vir Doctiſſimus affectu ſepoſito, an ipſi ſecum iſtic conveniat ſatis.

1. *Malle* hîc profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abſtinere, ejuſqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clariſſimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen iſtud per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis, ſive conſonis ſcribatur.* imò, qod *Diſſertationis* meæ p. 40. dixeram, *Malle me ejuſmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Moſaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum eſſe locumqe habere* agnoſcit, *ubi animus & conſilium ſcribentis eſt, nomen ipſum exprimere, & qale ſit dicere & indicare.* qod ſecùs factum interpretibus illis, qibuſcum tamen in hoc ſibi convenire iſtic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum iſtic tum & alibi paſſim explodit, tamen eſt ubi poſt *Javoh* ſuum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] *ſe locis illis Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Druſius *germanum eſſe conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *æqus & cordatus Lector* pro Viro Clariſſimo hac cauſſâ ſolâ ſubnixo, hîc pronunciabit, cujus infirmitatem agnoſcentem ipſummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctiſſimus ad ſuperiora reverſus, qod p. 34. dixeram, ſub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum eſſe frigidum, & calumniam meram, ideò nos ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe, qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione uſurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clariſſimus? *Reſp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex ſuperſtitione Judaicâ fieri, ſed propter rationes ſupra explicatas. non poteſt itaqe nos ſuperſtitionis Judaica inſimulare, qin & illos & Apoſtolos etiam eâ ſimul involvat.*

Propter rationes, inqit, *ſupra explicatas.* At illæ qænam? qæ non ſint, utiqe ſupra dixerat; qæ ſint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit. niſi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam ſit cauſſa minùs idonea, ex ipſius conceſſis liqidò ſatis oſtendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúſqe inſurgit, & qaſi habenis vel effuſis vel excuſſis, liberiùs inſectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *ſtuporis* arceſſit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præſtare me poſſim.

Avt malignè, avt ſtupidè, inqit, [c] *non animadvertit V. D. me hîc non argumentari, ſed retorqere argumentum, qo ipſius ſimiles ſolent gravare ſententiam, qam poſt Druſium & alios ego tueor. Factum noſtrum ſolent illi inſimulare Judaica ſuperſtitionis, qaſi aliunde eſſe non poſſit, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abſtineat. Si illud verum eſt, ut ipſi præſupponunt adverſus nos, ergò, inqam, accuſandi etiam ſuperſtitionis Judaicæ Apoſtoli, Patres antiqi, hodieqe multi doctiſſimi viri, qi ab illâ pronunciatione abſtinent.*

Atqi, O Vir diſertiſſime, ſtupori, qæſo, ignoſcas meo, ſi *mei ſimiles* qos hîc dicis, ſive ei, *qi vulgatam & vitioſam* (uti tibi nuncupare viſum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem tuentur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt cenſeant, non ſim ſatis aſſecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abſtinendi, & יי *Adonaj* ejus loco ſubſtituendi, *non niſi à ſuperſtitione primitùs profluxiſſe* contendunt. At verò ubi *ſuperſtitionis Judaica eos omnes inſimulant, qi nomen iſtud ejus loco uſurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nuſqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, niſi obſignatis tabulis egeris, verbaqe vel mea, vel *mei ſimilium* diſerta hunc in ſenſum produxeris, nondum me tam craſſus *ſtupor* obſedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* iſtic intelligam. Hoc enim certè niſi potueris, calumnia manifeſtaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctiſſimo comminiſcendum fuit, de *ſcandalo* à neſcio qibus *poſito*, uti in [a] *Orationis* veſtibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non ſuſtineant*; cujus occaſione, ſub prætextu ſpecioſo, tanqam Legi divinæ *de ſcandalo coram caco* (pro qibus me meiqe ſimiles habet) *vel non ponendo, vel poſitum non ſubtrahendo*, obſecutus, in nomen iſtud uſurpantes licentiùs graſſaretur, & *craſſo, fœdo, intolerando barbariſmo nominis divini dehoneſtati & commaculati reos ageret.* Calumniam avtem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam eſt hactenus aggreſſus etiam, abſterſerit) qod attinet, tantùm abeſt ut eâ liberarit ſeſe *Defenſione* iſtâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defenſionis* hujus pag. 726. *Hæc eſt*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium ferme eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah ſententia, ut deſiniant hanc eſſe veram & legitimam ejus pronunciationem, præter qam nefas ſit aliam uſurpare, nec alios ferre poſſunt aliter illud efferentes, avt Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & ſine indignatione avdire eos poſſunt ſic loqentes.* At tu, Vir præſtantiſſime, aliqot ſaltem, qæſo, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter inſimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *ſuperſtitionis Judaica eos univerſos arceſſant*, vel *minimè ferendos eſſe cenſuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de cavſſâ *nomen Adonaj loco* יהוה *uſurparint*, *vel nomen Jehovah non admiſerint.* Ex eis, qi de voce iſtâ è parte alterâ conſiſtunt, ut Pontificios ſileam, qibus tu hac in lite velificaris, te poſſim ſic affectum nominare, qi *intolerandum eſſe* vocabuli *Jehovah* uſum pronuncias, contumeliiſqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occaſione inceſſis, hoc ut ſtudio cumprimis habuiſſe videaris, ut nemini ferendum, qantum in te eſt, faceres. Cui adjungere licebat [b] Druſium tuum, qi (ex Viri Clariſſimi D. Dorſhei fide loqor) eo eſt lapſus, ut exiſtimaret, *ſalvâ conſcientiâ neminem pium Deiqe metuentem eo uti poſſe.*

Cæterum qorſum ego de aliis, qos hoc nomine inſimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aſpergere contendam, qum de meipſo poſſim nominatim tibi dicam indicere, qem *ſeveritatis* (uti appellas) *ac moroſitatis* hujuſce arceſſis, pag. 735. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *ſuperſtitionis Judaicæ, & qidem meræ damnat, qatqat Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere.* Hæc tu de me ipſe; & qo lectori fucum faceres, qaſi *ἀνακλήσει* ipſiſſima verba mea recitaſſes, accuſationis an criminis materiam qæ continebant, diverſo à tuis charactere depingi procuraveras. Mea avtem iſta ſicubi deprehenſa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræſentiarum neminem qenqam novi, admiſſum. Me interim hîc calumniatum certus ſum, idqe fidenter aſſeverare poſſim: de aliis ipſe videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem ſatis, hanc dixerim. *Cavillum* avtem havd *frigidum* minùs, qod ex hac noſtrâ de ritus iſtius origine ſententiâ, vis omnes eos à nobis *ſuperſtitionis* reos peragi, qi eum unqam uſurparint. Stupidum ſatis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpuſculi vireculis exhavſtis ferè, animi qoqe facultates mentiſqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe ſimiles, per Dei gratiam, adhuc adeò obſtupuimus, qin ut ab illo ad iſtud, à ritus utiqe alicujus ortu ſuperſtitioſo, ad morem eundem aliis de cavſſis uſurpatum, ratiocinari, ſive in argumento primitùs intorto, ſive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè ſentiamus exiſtere. qod & variis rationibus atqe inſtantiis oſtendo, eo ipſo qem Vir Doctiſſimus indicat ſimul & impetit, loco, idemqe ipſe in ſeqentibus agnoſcit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc neceſſariâ, (qorſum enim?) confirmat. Itaqe qamvis fruſtra, extra oleas (qod ajunt) divagatus ſit, qum extra limites ſubjecti in loco præſenti controverſi conſiſtere neſcius eſſe neqeat, qæ de *Patribus & Apoſtolis* ſtylo fuſiùs expatiante & excurrente differit, in qibus *ſeveritatis* ſupradictæ & *moroſitatis rigidæ* notam *mihi meiqe ſimilibus & ſeqacibus*, ob dicam tibi ſuiſqe ſine cavſſâ juſtâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qaſi memoriâ reficatâ, denuò regreſſus, concludit, [a] *nullam in loci Moſaici Exod. 6. 3. verſione Hieronymianâ Græcanicâve, avt corruptionem, avt depravationem, avt mendacium* haberi, *uti à ſe demonſtratum eſt.* de qo ad ea qæ ſunt ab illo hoc ſine propoſita, & à me contrà repoſita, Lectorem ego lubentiſſimè remitto.

Concluſio mea ſic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen* יהוה *exprimatur, utpote abſqe qo ſacra pagina loca qadam nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem Jehova, ſive Jova etiam, etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtet, ad eam tamen prope admodum accedere ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum à Viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qê paſtoribus, qâ plebejis uſu longo latéqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri, & multo etiam minùs, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine explodi furcillariqe debeat.*

Ad hanc Vir Doctiſſimus hæc reponit. [b] *Primò, ſi de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione conſtaret, non intercеſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in verſionibus vernaculis illic compareat. Cum avtem (Deo ſic providente pro ſuo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs neceſſarium eſſe putare, ut aliqod nomen ejus literis, ſed alienis vocalibus, conſtans, in ejus locum recipiatur, cum abſqe eo Scripturæ loca commodè ſatis & verè etiam verti & pronunciari poſſint.*

Atqi, Vir Clariſſime, num *omnia commodè veréqe ſic verti & pronunciari poſſunt?* hoc eſt enim, de qo qæritur, meiſqe ſi contraire & contradicere volebas, *Negativæ Particulari*, ex legibus Dialecticis, *Affirmativa Univerſalis* opponi debuerat. In hac avtem parte, ad ea qæ ſunt ſuperiùs utrinqe dicta & diſceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctiſſimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam verſionem noviſſimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majuſculis deſcriptum, qo indicetur iſtic in Hebræo textu eſſe nomen Tetragrammaton.*

At verò, 1. havd diligenter ſatis Biblia noſtratia Vir Clariſſimus evolvit. in aliis enim comperiſſet, extra illum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes noviſſimos noſtros repræſentaſſe, nempe Geneſ. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco avtem Moſaico illo, unanimi qaſi conſenſu conſpirantes, editiones, verſioneſqe, qæ proſtant, univerſæ, Tindaliana antiqiſſima, Epiſcopalis, qæ dicitur & Genevenſis, intermediæ, Jacobina noviſſima, uno ore teſtimonium adverſus Virum Doctiſſimum exhibent: ut qos patronos ſive favtores advocabat, ſententiam facto ferentes contra ſe habeat. cum præſumi meritò poſſit, verſionum harum Avtores, à recepto priùs more non fuiſſe receſſuros, ſi verè commodéve ſic verti potuiſſe loco illo, locive illis, qibus aliter vertere, exiſtimaſſent.

Tum videat Vir Clariſſimus Druſium, qem in his ſeqi profitetur, qàm ex adverſo hîc argumentantem habeat. Is *in Exod. Commentar. c. 13.* ubi non ſine ſtomacho (cui nimius nonnunqam indulget) pronunciaverat, *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt; qæ lectio*, inqit, *nihili eſt.* mox aceto acri noſtros

p. 314. b *De Nomine Jehova* §. 12.

a p. 41. b p. 734. c p. 734 p. 135.

ſtros perfundens; *Qocirca miror*, inqit, *Anglos, qi eo uſi ſunt interdum.* qaſi verò Angli ſoli admiſſi hujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap.* 12. *Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſque ad unum ferè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam*, (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Avt genuina eſt lectio*, inqit, *avt corrupta. Si genuina, cur non ſemper utuntur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Oziæ*, pro ישעיהו *Eſajas*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus*. qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis uſurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah*. Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar*: *ad voces N. T.* corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravior* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur is, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca ☞ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conflatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint. at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis hujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

[a] Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in hoc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed [a] *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰαώ.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò ſi *non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, ubi ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus [b] *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam ἀλλοπρόσαλος paſſim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, ὑπὸ τῶν παθῶν ἀνῃλημένος, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra rationem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

[c] *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in virorum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah*, (*qia multo uſu receptum eſt*) *non ad exprimendam veram & genuinam* יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſe*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qī diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, ſi nomen *Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? Ecqis avtem, excepto Viro Doctiſſimo de nomine iſto iſtud diceret? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli utuntur, qàm qo *Jehovah* noſtri, ſive in verſionibus, ſive in aliis ſcriptis? qum tamen longiùs multo à genuinâ ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit deniqe [d] *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis recepta, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta linguæ Hebraeæ naturam genium & proprietatem, fœdus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & [e] *intolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus τὸ πρέπον* contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra [f] declamitando intonabat? *qod πρέπον ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inficetus, horridus, hiſpidus, incultus qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus τὸ πρέπον in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam habuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. D^m ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe δρομαῖος διαυλοδρόμως inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, [g] *veniamus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

[a] *p.* 735.

[a] *Ibid.* [b] *p.* 727. [c] *p.* 735. [d] *Ibid.* [e] *Orat. p.* 326. [f] *p.* 728. [g] *p.* 735.

nùs cavtè advocasse supra ostendimus) Ἰαὼ, & *Irenæi Jaoth, videri, primam, antiqam & genuinam* ה יהוה *tum punctationem, tum pronunciationem* esse, יהוה *Jahvoh*, ad formam nominis proprii יעקיב.

Hoc, regessi ego mihi ideò minùs probabile videri, *qia sit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamsi enim in nominibus (omnibus*, de suo Vir Doctissimus nescio qo fine, avt cui bono infercit) *qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non sit insolens; at in eis qæ ab anomalis & deficientibus, in* ה *definentibus, descendunt, qæ eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, inqit, [a] *& putat V. D. nomina qæ fiunt & deducuntur à verbis qiescentibus in* ג ה *terminari qidem in Segol vel Camets, ut in exemplis ab eo in p. 66. adductis; at nulla inveniri qæ in Holem finiantur, qale volo esse* יהוה *sed proculdubio fallitur V. D. Possum enim objicere* ערו pro עדה *propheta nomen à* ערה &c. Longum enim contexit catalogum nominum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis usu sæpiùs venit) originis sint incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus sunt גילו & שילו (qo utroqe insistit, cum istic, tum & in *ad D. Volphium Epistolâ*) & ערו etiam istud, qod in acie primâ hîc collocat, qum à ערד ortum habuisse potiùs, verosimile sit; demptis hisce, pavcula qæ restabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præsertim cum terminationes à me positæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus sæpenumerò negligitur, tam freqentes passim occurrant? ecqid est enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe usitatâ defectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magistris deprehendi posse existimo, qi analogos alios in verbalibus istiusmodi fines posuerit, qàm qos à me designatos Vir Clarissimus agnoscit, avt appellativi ejusmodi alicujus, cujus de origine constat, sic uti ipse vult exeuntis, exemplum posse produci. Si qod extaret, nec virum diligentissimum atqe in istis versatissimum (opinor) fugisset; nec qod sedulò anxiéqe ruspando uspiam deprehendisset, taciturum fuisse, qisqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanti non sit) nolo ego cum Viro Doctissimo contentionis funem ulteriùs protrahere. Adversus *Jahvoh* ipsius exceptio ista (si eruditis minùs probabitur) invalida per me; licet prorsùs habeatur. Imò de *Jahvoh* suo illi concesserim, ubi viris eruditis (de nullo siqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoscam, qod *invidiosè* à me dictum esse [b] cavsatur, non ideò tantùm *Jahvoh* suum sibi arridere, qia

Cuivis placere maximè suum solet: sed *rationem* (uti ipse affirmat) *manifestam* (qæ mihi ab oculis laboranti forsan nondum tam liqidò paret) *apparere*, utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahvoh suum Jehovah nostro prætulerit.*

Adversus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clarissimus Joannes Buxtorfius, qòd *Majestati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipsius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm leviculum & nugatorium sit planè, facile fuerit ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex codice sacro convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas.*

Hoc avtem adversus exceptionem illam reposuisse cum sufficere adverteret, nec posset id nescius esse Vir Doctissimus, silentio tamen supprimens, illud duntaxat arrodendum selegit, qod ὁν ϗ περιόντ῾ adjeceram; *Mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, Virum Doctissimum, nominis Jah, qod huic adeò est affine, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit affectum.*

Atqe hîc Vir Doctissimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utiqe exceperat) *si leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile est id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de nominibus masculeis in formam eam exeuntibus regesseram? imò, illud cum refelli negarive non posse probè sciret, eo tacito, cui censuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* subjunxeram. *An nescit V. D.* inqit, *nominum fœmininorum in* ה *terminantium* ה *esse qiescens, non verò mobile? in* יה *avtem est mobile, utpote mappicatum, non verò qiescens; ac propterea formam habet nomen illud masculinam, ut* אב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi reponi possint sua ipsius verba, Mirum hoc non advertisse, cum hoc scriberet, Virum Doctissimum.* Tum repetito, *justiùs multo leviculum & nugatorium dici posse hoc meum*; *An non*, inqit, *meliori jure concludere possem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, sic &* יהוה *debere terminari? qod an admissurus sit V. D. vix puto, certè qi dixerit (qod sciam) nemo est.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamsi *mappicatum* validiùs spirare agnoscam, an reverâ tamen uspiam qiescat merè, mutumqe sit planè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctissimum avt non meminisse, avt non advertere, etiam ה *mappicatum* in formæ fœmineæ pronomine, sed & in appellatione muliebri חפציבה Reg. lib. 4. cap. 21. vers. 1. & Esajæ cap. 61. vers. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum nullum interim produxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen masculum, qod in ה mappicatum *Kamets* præeunte exeat. mirumqe mihi ampliùs, qid in mentem Viro Doctissimo venerit ut in אב ab אבה instaret istic, qasi avt ה avt *mappic* etiam אב nomen haberet.

Qod avtem *vix admissurum putat* me, (ita enim Viri Clarissimi verba, licet aliâ nescio qâ formulâ concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri potest ut ignarus fuerit, certus (sat scio) esse non potuit, meæ. certè si qis hac de re litem movere voluerit, non deessent forsan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clarissimus censet, argueretur. nam in adversum qid posset adduci, vix assequor. E reliqis verò qibus conjici posset illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod supra memineram) induere (Judæis Magistris etiam idem censentibus) habetur; qum in regimine existat, uti interpretibus plerisqe agnoscitur; formam tamen non mutat, prout illa solent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patach*, *He* in *Vav* transit. ut non sit necesse vel cum Judæis Magistris nonnullis ϗ מלך vel cum nostris qibusdam ϗ אלהי *ellipsin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod si objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab אלה Hebr. *jurare*, *adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere*, *adjurare* deducunt, opponit Vir Clarissimus qi [a] *de Nominibus propriis* in paginâ sacrâ repertis scriptum peculiare evulgavit, nevtrum horum verbum ה mappicatum habere, cum אלה habeat. in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato scribatur, à היה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoscitur. Verum non est mihi animus eis insistere, in qibus solitarium forsan contigerit incedere, avt qæ animo penitiùs nondum insederint. Præsertim cum ad exceptionem, qam Vir Clarissimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorsùs abunde suffecerit seges tam copiosa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* absqe puncto illo terminantur. Ista itaqe, qod supra dixeram ὁν ϗ περιόντ῾ adjecta sint, qibus præstandis ego obstrictum me nolim.

De *punctatione Masoreticâ*, *in eâqe dirigendâ dispositione*

[a] *p.* 735. [b] *p.* 736. [c] *p.* 736.

[a] *Greg. Franc.*

tione divinâ, ſuſpicionem meam qod attinet, [a] qam Vir Doctiſſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cavſſam dereliqiſſe, & qaſi injuſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non offutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cavſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *populariorum meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo adductum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Max. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qum in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qanqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppuduerit. Qod avtem Viro Clariſſimo *offutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus, contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *offutiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τὰδ' ἐκ ὑποσχολῆ, ἀλλὰ λιμωρέμενον, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ej qi laſit prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo deliteſcens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & inſectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos præjudicium creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obnitentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adeóqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex

a *p.* 737. b *p.* 737. c *Orat. p.* 324. d *p.* 314.

[a] *Dictionis Euſebianæ* interpretatione, ad qam οἱ πολλοὶ Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minúſqe peritam, qibus *doctiores reclamaſſe & reniſos affirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehova* uſurpandæ patronis avt favtoribus havd obſcurè allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios omittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſuperiore ſeculo Lingva Hebraica inſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum, Tremellium, Scaligerum, Martinium, Caſavbonum, Cevallerium, Schindlerum*, &c. *qorum teſtimoniis, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] cum, *in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero eſſe velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & enixè contenderint, qod paginâ prægreſſâ dixerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propria.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum nominibus ſplendidis Lectorum oculos præſtringere ſatagebat, vel dicta recitaſſet, vel loca ſaltem indicaſſet, in qibus id, qod inſinuatum volebat ipſe, egiſſent, patere poterat, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius pertexuit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi εὐλαβείας nomine hoc excuſat, qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum futilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis, mendacitatis, in Chriſtum blaſphemiæ*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Pagnini Theſavro* interjectis, tantum ab eo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indicatam.

a *p.* 319. b *Præfat. ad Lectorem Tetragram. c.* 18. & 19. c *p.* 315.

tam, *Si litera* יהוה *legerentur* יְהֹוִה, *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אֶהְיֶה ſubjungunt ſtatim, *Verum hac in re ſuum cuique liberum judicium relinqendum eſt.* tum, ubi de *myſteriis, qæ qamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judæos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremellius deniqe, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto, radic.* הוה *p.* 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus iſtic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo aliis etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatribæ* exordio, τὸ κρινόμενον, ſive ſtatum qæſtionis controverſiæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur. id qod duplici argumentorum genere à ſe iri* ait *demonſtratum.* 1. *totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingva hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, τὸ προκείμενον iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit. niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſit, nec poſſit etiam, admiſerit. adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Hæret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſolam eſſe veram antiqitatem, qæ prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus. ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, praxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [d] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonica, eâdem, qâ poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò fortè vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatis* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt: E *Grammaticæ lingvæqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri*, ſive *per Adonaj melius efferri*? qod & *ex Grammaticæ regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi cui unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè, qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *Is diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certè ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſideras, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Heemanthicum per ſcheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *deſinere; ecce enim exemplum in* יהורה Jehudah.

Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum acie, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & nî fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, conciderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolidæ Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſe Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis, qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a *Tetragram. c.* 17. & *ad c.* 12. b *p.* 314. 315. c *Præfat. ad Lect.* d *Exercit. de Cœn. Dom.* §. 4. e *p.* 738.

a *p.* 737. b *p.* 313.

FINIS.

F DE

D E

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejuſdémque in Academiâ *Cantabrigienſi* PROFESSOREM,

E T

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Eccleſiæque *Londinum* propter *Rotherhithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus conſtet, pagina averſa ſigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

II.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

III.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

IV.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

KAI

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ.

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæso, gravatim ferre, qod ad limen, sive in vestibulo, præter moris boni usum, te pavlisper detineo; dum scripti hujusce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardum* necessitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum essemus, & per studii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigiensi, licèt Collegiis discreti, conveniendi invicem occasiones freqentes satis haberemus. Avctior ea arctiorqe facta est, postqam ad Collegii illius præfecturam est evectus, in qo Socius ipse pridem extiteram. Illud, dum filii occasione, qi studiis ibidem operam navabat, inviso, qum Virum amicissimum conveniissem, de *Thesi* suâ, qam jam typis excusam & emissam video, verba mecum habuit, eamqe assidenti integram perlegit ipse. Sensum avtem de eâ meum scisitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ seriam ulteriùs instituerem, & qod visum foret, scripto sibi significarem. Eo insuper fine *Theseos* suæ exemplar, per filium, cui describendum tradiderat, ad me transmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id detrectarem, cum cunctantiorem animadverteret, perurgebat. *Thesin* itaqe cum impulsione istiusmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excusseram, *Exceptiones*, sive *Animadversiones* qasdam subitaneas qidem illas ac tumultariè congestas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras sperabam, qas sub *Censuræ* titulo nunc prostare comperio, ad Virum Clarissimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus sum, qod onus istiusmodi, ipso licet perpellente, alioqi vix avsurus, in me suscepissem. Eas is gratanter accipere se per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis respondit: *Animadversiones tuas* solutas (**looſe** ipse nuncupaveram) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum spero consideratiùs perlustrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapso, ad *Exceptiones* meas *Responsionem*, qam & in publicum nunc prodiisse video, ad me transmisit, cum *Censuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipsum per literas conqestus sum, offensionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti semper habueram, utpote qi in eo censuram agere virgulamqe censoriam arripuisse existimarer, ex opere istoc suscepto contraxisse subveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidissimi, qo offensionis suspicionem omnem amoliretur, in suis Martii 2. 1630.

iſta regeſſit; *Nihil cavſſæ eſt cur hac de re anxius exiſtas. id qod egiſti, & me poſcente, nec abſqe lubentiâ meâ geſtum eſt. anſamqe præbuit in dogma iſtud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Cenſuræ *vocabulum uſurpem, velim tamen illud in acceptione molliſſimâ ſumi; neqe enim aliter ipſe ſumpſeram. Animadverſiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ ſunt, qam & approbatio foret; cum ad veritatem eruendam inſtitui, ſemper perſvaſum habeam.* De nonnullis ſimul monuit, qæ in *Theſi* ſuâ, vel interſerenda vel expungenda etiam ex ſecundis cogitationibus poſtulabat; de qibus ſuis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præſtantiſſimi candore ac moderatione perſpectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriuſqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clariſſimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *teſtimonia* in *Reſponſionis* ſuæ firmamentum adſciviſſe animadverterem; eadem & mihi in hoc negotiò methodo inſiſtendi neceſſitatem juſtam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne ſolitarius incedere, & in congreſſu tam impari cum notæ tam meritò inſignis Viro, ingenii proprii priviqe vireculis nudis fretus, in certamen temerè nimis deſcendiſſe cenſerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clariſſimum dederam, is per literas accepiſſe agnito; *otium* adjecit *impræſentiarum non ſuppetere ſcriptum illud alterum priore multo jam prolixius factum evolvendi: facturum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim ſpem alere ſe, futurum, ut ex Reverendi Epiſcopi ad ſe datâ* (qam per filium exſcriptam ante communicaverat) *Epiſtolâ ſerio perlectâ ſeduloqe perpenſâ, de eis ſatisfieret, in qibus adhuc hæſitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repoſitum daret, diſceptatio noſtra non eſt ulteriùs protracta. Mihi intereà cum *Reverendi Epiſcopi Epiſtola*, & ſæpius relecta & accuratiùs penſitata, nihil minùs, qam qod Vir Clariſſimus ſperabat, effectum dediſſet; viſum eſt à capite ad calcem artuatim an articulatim diſſectam, diſqiſitioni atqe examini juſto ſubjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrunqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuiſſet, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin poſtqam Viro Doctiſſimo *Dno Raddo* qi in *D. Wardi* viciniâ gregem dominicum paſcebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clariſſimo communicata reſciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe diſceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo ſuperſtite unqam proceſſeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evocati conſederant, uni, uniqe ſoli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum cenſendumqe tradidi. Is ut ederem, inſtigabat, ſed in formam contractiorem redactum, cum Teſtimoniorum numeroſitas prolixitatem peperiſſet qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter viſum; cum controverſiam eam jam ſopitam ἀναζωπυρεῖν, ætate præſertim iſtâ, qâ *Baptiſmus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex uſu nevtiqam fore exiſtimarem. Proinde in ſcriniis privatis concluſum diſtinere, qam in publicum emittere, ſatius & conſultius ducebam. In hoc propoſito perſiſtenti, rumor en avres perculit, prodiiſſe typis excuſa de ſubjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas fruſtra ſcrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò diſceſſu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptiſmo Infantili* ſcriptum qoddam incidiſſe ſe moneret, in qo is ab alterâ ſe parte Anabaptiſtis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipsi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipsius qæ jam videram scriptis, & eruditionis & pietatis nomine insignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipsius operâ scriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò post est præstitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi statim *Exceptiones*, an *Animadversiones* illas in *D. Wardi Thesin* ad ipsum à me datas, sub *Censuræ* titulo, qem Vir Præclarissimus ipse reverâ præfixerat, me inscio prorsus, evulgatas. Eas itaqe unâ cum Viri Præstantissimi ad easdem *Responsione* qum in publicum jam erupisse conspicarer, officii mei esse ratus sum, ne veritatis patrocinio deesse meritò censerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hactenùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controversiæ totius status dilucidiùs se proderet, & disceptationis utrinqe habitæ series clariùs compareret, nec Lector studiosus qicqam desideraret, qod alibi qærendo, molestiam minùs necessariam, frustraneam etiam forsan, ubi codex alter non habebatur, subire cogeretur; visum est *Thesi* ipsâ in particulas discerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Responsione* & *Replicatione* in unum qasi σύστημα successivè coagmentatis sibiqe invicem intersitis, dissertationem integram per membra singula filo perpetuo simul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clarissimus adscripserat, ideò retinui, qia ad eosdem ipse se sæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex usu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè satis distincti videbantur. *Testimonia* nonnulla, amicorum consulta secutus, vel decurtavi vel resecui, ubi luxuriari forsitan existimarentur. nec deerunt fortean, qi recisionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed nostrorum consensum unanimem indicari eo necessarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavssâ urgemur & premimur. Ista verò, qaliacunqe fuerint, si ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illustrandam, vel firmandam contulisse qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illustrissimi *D. Dⁿⁱˢ Davenantii Propositiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibusqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmystis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id consilii probantibus) his qæ nunc edo succenturiaturas, non sim gravaturus. Deus Opt. Max. nos suosqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* suo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge assiduumqe

Tui in Domino communi conservi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI.

D. S A-

D. SAMUELIS WARDI THESIS.

Omnes baptizati Infantes ſine dubio juſtificantur.

SECTIO I.

QÆritur in præſenti de effectu quodam Baptiſmi in parvulis; ſcilicet an hunc effectum ſine dubio habeat in parvulis, ut valeat ad peccati originalis reatus ſolutionem.

Num. 1. & 2.

Ubi primò aſſerimus, Certum eſſe, Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem veram ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 1.

Qod pro certo aſſeritur, *Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem ſolutionem*;

1. De ſenſu qæro, qo id vel dicatur, vel dici qeat. Siqidem primo *remedium* propriè loqendo id dicitur, qod adverſus morbum, & ad eundem vel coercendum, vel tollendum adhibetur. Morbus avtem originalis peccati, non juſtificatione, ſed ſanctificatione duntaxat tollitur. At ſanctitatem in Baptiſmo dari *Theſis* ipſa non affirmat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Etſi remedium *ſtrictè ſumptum ſit remedium alicujus morbi*, *tamen* remedium *etiam illud dici poteſt, qod malum qodvis tollit; ſive illud fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive etiam obligationis ad pœnam, qæ reatus dicitur. Sic Theologi dicunt, Chriſtum veniſſe* in remedium peccati, *tam reatum per ſatisfactionem in cruce, qam culpam per gratiam ſanantem tollendo. Sic Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. cap. 3. Tales itaqe nos Dominus futuros [*peccatores*] prævidens, qædam ſalubria remedia contra reatum & maculam peccatorum, etiam poſt Baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ. *Baptiſmus ergò juxta Avguſtinum, inter ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum recenſendus eſt. Et* lib. 3. cap. 4. *ait*, Parvulos--per medicinam Sacramentorum poſſe à peccati peſte ſanari. *Idem eſt Sacramentum Baptiſmatis dici* medicinam *&* remedium. *Sic* Hypognoſt. 5. *Sed & videndus Tertullianus* lib. de Bapt. c. 5. *ſub finem. Fulgentius* de Verit. Prædeſtin. lib. 1. Deus parvulo vitale noluit largiri remedium. *Avtor* de Spir. & animâ, (falſo enim Avguſtino aſſcribitur) *ſæpius Baptiſmum* remedium, *&* remedium ſalutare *appellat*; *etiam*, qod vinculum reatus ſolvit, & expiat peccatum originale. cap. 41. 42. *Beda*, Homil. de Circumciſ. Dom. *ſic habet*; Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, --- qia pactum vitæ in Paradiſo hominibus mandatum Adam prævaricante tranſgreſſus eſt, in qo omnes peccaverunt, peribit de cœtu Sanctorum, ſi non ei fuerit remedio ſalutari ſubventum. Utraqe ergò purificatio, & Circumciſionis in Lege, & in Evangelio Baptiſmatis, tollendæ prævaricationis primæ gratiâ poſita eſt. *Hîc Beda vult Circumciſionem in Vet. Teſtamento fuiſſe remedium ſalutare inſtitutum ad tollendum reatum prævaricationis primæ; ſimiliter & Baptiſmum in N. Teſtamento. Hoc ſenſu vox* remedii *ſumitur apud Bernardum*, Epiſt. 77. *Hugonem de S. Vict. Lombardum, & paſſim apud Scholaſticos. Atqe hoc ſenſu rectè dixi Sacramentum inſtitutum fuiſſe in remedium originalis peccati, qatenus ejus reatum tollit.*

Sed nec inficias eo Baptiſmum in remedium ipſius morbi ordinatum eſſe. Sed non neceſſe habui, ut de remedio eo ſenſu qicqam dicerem, cum Theſis *ad alterum ſenſum avocaret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

In remedium, &, *ad ſolutionem*, exiſtimaveram duo à ſe invicem diſtincta deſignare potuiſſe: præſertim, cum tanqam duo diſtinctionis ejuſdem membra à ſe invicem diſcreta proponi viderentur. Itaqe qo ſenſum animi tui explicatiùs expoſitum haberem, præſcriptionem eam adhibui. Qanqam nec efficax ſatis adverſus malum illud innatum *remedium* videatur, qod non *vitium* ipſum unâ cum reatu amoveat. Verùm rectè Whitakerus *de Bapt. qæſt. 4. c. 3. ad* 5um, *Remedium eſt Chriſtus, non Baptiſmus.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 2.

Solutio reatus vera, niſi ex pretio juſto repræſentato non videtur haberi; qæ in Baptiſmo ipſo non intervenit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo eſt pretii juſti, ſangvinis Chriſti repræſentatio, oblatio, exhibitio & applicatio ex parte Dei, cum abluitur baptizatus: ac in parvulis (qibus originalis reatus nondum eſt remiſſus) cum nullum impedimentum ex parte ſuſcipientis interveniat, Spiritu adjuvante, applicatio ejuſdem

dem meriti fit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nuſqam reperio in ſacrâ paginâ, Sacramenta eſſe eo fine inſtituta, ut meritum illud nondum apprehenſum applicarent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignarent.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At contra: 1. *Omnis parvulus in peccato conceptus & natus eſt* [*ordinariè*] *qod de ſeſe fatetur David*; *Pſal.* 51. 7. *ex immundo ſemine*; *Job.* 4. 4. *filius iræ*; *Eph.* 2. 3. (*i. e.*) *reatu originali implicatus.*

At parvulo hujuſmodi, ubi Sacramento Baptiſmatis initiatus fuerit, promiſſio fit remiſſionis peccatorum. Act. 2. 38. 39. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio. (*remiſſionis ſcilicet peccatorum*) *Ubi ſemini Iſraëlitarum baptizato promiſſio fit remiſſionis peccatorum*; *& ſemini piorum circumciſo protectionis ſingularis, ſub qâ continetur promiſſio remiſſionis peccatorum, Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus & ſeminis tui. *& v.* 10. Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; Circumcidetur in vobis omnis maſculus.

Ergò Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipſam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus, juxta promiſſionem divinam, anteà non applicatam. Suſcipiens avtem parvulus nihil opponit, qin ſuſceptivus eſt, & ſuſcipit rem ipſam exhibitam & applicatam.

Ergò Sacramentum ipſum meritum Chriſti nondum apprehenſum, abſqe qo nulla facta eſt aliqando remiſſio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipſâ ejuſmodi parvulis ordinariè applicetur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adverſus meum iſtud varia proponuntur Argumenta; qæ ſigillatim ordine ſuo diſcutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, ſic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Chriſti ſangvis, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, nec ullum ex parte ſuſcipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus ſolutio exiſtit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptiſmo utiqe & Circumciſione ſangvis Chriſti, tanqam juſtum pretium, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, ex parte Dei, qi eam dare promiſit, Act. 2. 38. 39. *& Gen.* 17. 7. 10.. *exhibetur & applicatur; nec ullum ex infantis baptizati avt circumciſi parte intervenit impedimentum.*

Ergò in talium baptiſmo ac circumciſione vera ſolutio reatus exiſtit.

Propoſitionem qod attinet, ego certè in ſe ſimpliciter conſideratam, veriſſimam & certiſſimam eſſe, libens conceſſerim, etiamſi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abeſſet. Nuſqam enim ex Dei parte reipſâ exhiberi atqe applicari cuiqam Chriſti ſangvinem exiſtimo; qin reverâ reatus ſolutio neceſſariò conſeqatur. cum ſangvis ille divinitùs applicatus, tollat neceſſariò qicqid impedimenti poſſit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus, *de cavſſ. Dei, l.* 2. *c.* 32. *in coroll. Dices, qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, ſed potius eum tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eum poſitivè, non tollunt, qare ipſi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus poteſt hunc obicem tollere niſi Deus; & ſi ipſe eum voluerit tollere, irreſiſtibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholaſticum reſpicere videtur, qo *Sacramenta* aſſeruntur *ex opere operato vim ſuam exerere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forſan ſatis Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.* 7. *Neſcio qâ fronte, tanqam Catholicæ fidei dogma, proponitur, Papiſticum illud Scholaſticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum eſt, Sacramenta ſemper conferre ſuum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 14. *Scholaſticæ Scholæ tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis juſtificare & conferre gratiam, modo non ponamus obicem peccati mortalis. Qæ ſententia dici non poteſt, qam ſit exitialis & peſtilens, planè certè diabolica eſt. nam dum juſtitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noſter; qanqam & ipſe, *de Sacram. q.* 4. *c.* 1. *monſtrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholaſticorum inventum, priſcæ olim Eccleſiæ inavditum, qod non tam verborum, qam ſententiæ ipſius ſolœciſmum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipſo nolim contendere, ſi *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo inſtituta ſint, *obexqe* ſenſu latiuſculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum ſuum qo minùs ſortiatur Sacramentum, impedimento eſſe poſſit.

2. Aſſumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego conſtare, *in Baptiſmi ritu percipiendo Chriſti ſangvinem exhiberi atqe applicari ſemper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus ſolutionem.* Danæus *adverſ. Bellarm. de Bapt. c.* 4. *rat.* 4. *Fallitur qi putat applicationem ipſam Chriſti & ejus beneficiorum fieri per ſignum aqæ qod illius tantùm applicationis eſt obſignatio.* Nec aliter ſumendum, qod Bucanus, *in Inſtitut. Theolog. loc.* 23. *qæſt.* 24. *Qomodò nobis applicatur Paſſio Chriſti? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qaſi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obſignatur.*

Negationis ratio, partim ex eis, qæ ad propoſitionem primo loco reſponſa ſunt, partim hinc conſtare poterit; qod eis, qorum priùs ſunt remiſſa peccata, qam ad Sacramentum hoc acceſſerint, non poſſit propriè loqendo dici in Baptiſmo applicari ſangvis ille ad ſolutionem, qæ nondum ſit, conſeqendam; ſed intinctionem tantùm fieri ad ſolutionem, qæ jam collata ſit, obſignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ex *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 14. *Rurſum admonendi ſumus, ut iſti vim Sacramentorum enervant, uſumqe prorſus evertunt; ita ab adverſâ parte ſtare alios qi arcanas neſcio qas virtutes Sacramentis affingunt, qæ nuſqam illis à Deo inſitæ leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo diſſeruerat, *Ex qo*, inqit, *conficitur, non pendere ex Sacramenti perceptione ſalutis fiduciam, acſi juſtificatio illic ſita foret, qam in uno Chriſto repoſitam, nihilominùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obſignatione nobis communicari ſcimus, ac ſine hac poſſe in ſolidum conſtare.* Et *ibidem* §. 17. *Qamobrem fixum maneat, non eſſe alias Sacramentorum, qàm Verbi Dei partes; qæ ſunt offerre nobis & proponere Chriſtum, & in eo cœleſtis gratiæ theſavros: nihil avtem conferunt avt proſunt, niſi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus affinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlò magnificentiùs à Veteribus ſcripta ſunt; ut ſcilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe eſſe, qæ ipſa per ſe Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodum vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitùs injunctum ſit munus, teſtificari nobis ac ſancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, niſi acceſſerit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda noſtra aperiat, noſqe hujus teſtimonii capaces reddat. Sacramenta enim id ſunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum latarum nuncii, vel arrha in pactis ſanciendis; utpote qæ non à ſe qidem largiantur aliqid gratiæ, ſed renuncient & oſtendant, qæ divina largitate nobis data ſunt.* Qibus paria ferè Petrus Martyr, qi *ad Rom.* 4. *pag.* 124. ubi de *Obice* diſſeruerat, *Hoc fixum & conſtitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum eſſe, qod ad ſalutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad Rom.* 11. *Prorſus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; ſed in ſignificatione. nam in Sacramentis, & verbis, & viſibilibus*

ſignis proponitur nobis promiſſio Dei per Chriſtum facta: qam ſi fide apprehendimus, & gratiam conſeqimur majorem, qam ea fuit, qam ante habuimus, & donum, qod fide complexi fuimus, ſigillo Sacramentorum obſignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqi nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſangvinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemqe in nobis producat, qæ Chriſti ſangvinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamqe nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non avtem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumqe juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non avtem cavſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, avt gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qa non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p* 324. *Baptiſmatis aqa, neqe ut cavſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis reqiritur, ſed duntaxat ut obſignatorium ſigillum.* Zvinglius deniqe diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag. 121. Vitium originale ſolo Chriſti ſangvine tollitur: & lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullum peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minùs effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſangvinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere cum Calvino, *in Antidot. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. de Sacr. Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas.* Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hæc ſigna gratiam conferre volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externæ, modò non ponatur obex mortalis peccati. qæ reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, ineptè ponitur; qia & infantes ante qam ſunt regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regeniti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, avt peccatum originale, avt peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in reatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi priùs fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tantummodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt; ſed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſimæ rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis initiatoriis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione.*

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probatio ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

A Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut λυτρὸν illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſangvinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 26. ſenſus*
B *hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in veniæ certitudinem ampliorem. An non enim Judæi crediderant, & Pavlus reſipuerat, priuſqam baptizarentur? Qis avtem neſcit ad credentes veréqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hîc præcedit, ordine tamen ſeqitur; qia*
C *nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia avtem Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqe arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe natura Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qæ Papiſtæ ſua freti avdacia torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2.* Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem creditis. Metonymia ſubjecti.*
D *non avtem ad conſeqendam remiſſionem peccatorum per hoc medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbis Domini*, Hic eſt ſangvis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem præpoſitione eis. at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſangvinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſangvis qidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirmandam.* Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum
E in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſangvine Chriſti.* Petrus deniqe Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag. 608. De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qæ nobis offertur ad ſalutem. Sæpiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacramento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tinguntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sa-*
F *cramentis illi ſoli hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur, prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ita Calvinus, *Qoniam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Lingvis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem doni ipſos fore compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint. — Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qæ generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Do-*
G *num ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Lingvarum diverſitate cernebant. ideò hoc proprie ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de *peccatis remittendis*, ſed de *donis* illis *ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio. *nempe pavlò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamsi latiùs extendatur *promissio* illa, ut & *remissionem peccatorum* comprehendat, & ad universam insuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriusve promittitur, càm prout in fœdere gratiæ illud constitutis qibuscunqe promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptismi immunes istinc demigrarint, fidelium infantes, nostrum saltem nemo negaverit. ut ad Baptismi perceptionem restringenda minimè videatur. Nec reverâ *semini baptizato*, qod hîc dicitur, sed *semini fidelium resipiscentium*, sive baptizati illi fuerint, sive etiam sine baptismo decesserint, nullâ hîc factâ distinctione, *promissio*, qæcunqe ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promissionis* adeptionem, tam *resipiscentia*, qam *baptismi perceptio*, hoc saltem loco exigitur; ut non possit hinc *promissio* infantibus, ubi baptismo initiati sint, *remissionis peccatorum* facta probari, nisi simul etiam resipuerint.

2. De *Circumcisione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *semini circumciso promissionem* pariter fieri *remissionis peccatorum*; (ut controversiam omnem semoveam, de sensu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus seminis tui*) concessum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siqidem, 1. potest semini circumciso promitti, qod tamen circumcisionis ratione, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id consequendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pauperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *paupertatis ratione* promittitur, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id adipiscendum applicetur. Potest *circumciso remissio peccatorum* promitti, ut tamen circumcisioni non promittatur.

2. *Semini circumciso*, qâ circumciso, ea promissio non datur; sed cum semine universo fœdus initur. Fœderis summa est, *fore se illis Deum.* esto, *protectione singulari*; esto, *peccatorum remissione.* Fœderi sub hac pollicitatione concepto adjungitur sigillum, non qo, avt protectio singularis, avt peccatorum remissio, eo qasi medio sive instrumento conferatur; sed qo veritas promissionis divinæ de beneficiis istis conferendis obsignetur. ideò *signum* & *sigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 17. 11. Rom. 4. 11.

Non avtem *circumciso semini*, qâ circumciso promitti, patet.

1. Qia pactum ipsum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui soli circumcisio est imperata, sed cum eis omnibus, qibus Abraham promittebatur Pater fururus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *semine universo*, qod tam ex Hebræis, càm & ex Ethnicis Evangelium amplexis consistit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipse illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen.* 17. *Pavlus clare monstrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, sed ad totam universalem Ecclesiam ex omnibus gentibus, & esse universalem illam promissionem sev pactum, de gratuita justificatione sev benedictione per semen promissum* J. C. Et mox: *Hanc promissionem Evangelicam vocat hic Dominus fœdus sev pactum suum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promissione Abraha nomen mutat, ut ipsum nomen promissionis universalitatem confirmet.* Deniqe, *diligenter notandum est, nomen Abraha mutatum esse ante institutionem Circumcisionis, ut liqidò constaret, pactum promissionis, non tantùm ad unam gentem circumcisam, sd ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Ecclesiam.*

2. Qod ad Hebræos sive Israëlitas attinet, qibus ritus ille tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto semine* fœdus initur; qo semine fœmellæ etiam continebantur, ad qas tamen Sacramentum illud non pertingebat. Musculus, *in Gen.* 17. *part.* 2. *qæst.* 1. *Sic etiam sentiendum est de fœmellis, qæ licet circumcisæ non sint, nihilo tamen minùs sunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non signum, sed gratia eligentis Dei, qi dixit,* Ego sum Deus tuus, & seminis post te. *&*, Pono fœdus meum inter me & te & semen tuum post te. *Hæc sunt generalia, & tam fœmellas qàm masculos, de semine Abraha descendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumcisio verò præputii non est generalis, sed specialis; utpotè masculis tantùm & non fœmellis imposita.* Hinc & Justinus infert, *disput. cum Tryph. p.* 47. ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ δέδοται, ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον δικαιοσύνης.

2. Nec *masculis ante diem octavum*, qi Circumcisioni destinabatur, *obeuntibus*, promissio illa minùs avt facta, avt etiam præstita creditur, qam *die octavo circumcisis*: nisi seqiore conditione usum sexum præstantiorem, qem & Messias ipse suscepit gessitqe, (qod rationi minimè consentaneum fuerit) statuere velimus: ut masculus, qia statim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promissionis beneficio excluśus sit, cum fœmella interim eo gavisa fuerit, licet ab utero ad urnam confestim transierit. Calvinus, *in Gen.* 17. 7. *Nihil certius est, qam Deum fœdus suum paciscì cum filiis Abrahæ, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promissio.* Et, *ad vers.* 14. *Colligimus nihil infantibus nocuisse suum præputium. satis enim ad eorum salutem efficax erat nuda Dei promissio. neqe sic eam obsignavit externis sigillis, ut ipsis virtutem suam adstringeret. Sciamus ergò salutem generis Abrahæ in illo verbo fuisse inclusam,* Ero Deus seminis tui. — *Qamvis avtem Circumcisio vice confirmationis accesserit, non tamen fecisset, qin vis & effectus verbo constaret.* Ursinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c.* 1. *p.* 490. *Infantes item olim è vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc anteqam ablui baptismo potuerint, non minùs qàm circumcisi & baptizati, promissione illâ comprehensi sunt,* Ero Deus tuus, & seminis tui; *ac circumcisi & baptizati sunt Christi Spiritu & sangvine.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *Sicut omnes Abrahæ liberi erant in fœdere; sic nostri omnes: & sicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati sunt, qia dixit,* Ero Deus tuus, & seminis tui; *sic & nostris liberis ante Baptismum. Et cum illa promissio, confitente Bellarmino, sit remissionis peccatorum & vitæ æternæ, ergò promissio hæc ad omnes Christianorum liberos, qoscunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Amesius, *adv. Bellar. tom.* 3. *disput.* 12. *de Bapt. qæst.* 1. *thes.* 5. *Filii eorum, qi participes sunt benedictionis Abrahæ, sunt filii Dei, etiam qum primò nascuntur.* Et mox; *Baptizantur propriè homines, qia pro filiis Dei habentur non ut incipiant esse filii. alioqin ratio nulla esset, qare filii infidelium non aqè baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumcisionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exortes, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari suspicarive patitur: non magis qam qod & Paschæ celebrationem per totum ferè id tempus omiserant; de qo utroqe rectè monet Willetus noster, *ad Gen.* 17. 14. Videatur & Chrysostomus, *in ad Rom. Orat.* 6.

4. Nec *circumcisi omnes reatus remissionem* eo Sacramento *consecuti* sunt. Qâ de re Reverendi Episcopi Roberti Sarisburiensis verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomson diatr. c.* 2. hæc habet; *At verò Circumcisionis diligenter animadversa ratio sententiam ejus luculenter refellit. Jacob & Esav gemelli ab Isaako oriundi; uterqe circumcisus. sed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non justificavit, non sanctificavit, non renovavit; ut manifestum sit, justificationem cum circumcisione non semper fuisse conjunctam.* Et Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. §. 34. *Negamus unqam reapse remitti peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qomodo Esav unqam remissa fuerunt, etsi is circumcisus fuerit; nempe qia exosus erat Deo, jam anteqam nasceretur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deus jussit parvulos fidelium baptizari. jussioni annexuit*

nexuit promissionem remittendi reatum originalem; qod est primum beneficium & primarium, cujus infans capax est, id qod ipsum symbolum ablutionis designat.

At non jubet Deus baptizari nisi eos qi capaces sunt simul & indigi beneficiorum Baptismi. Parvulis insuper sufficienter sum dispositi ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem. Rite avtem dispositis Sacramenta sunt signa gratiæ, qam designant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res signata ordinariè confertur. Est avtem illa, non sola certioratio & obsignatio remissionis originalis reatus applicanda parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam conversus fuerit; sed & ipsa applicatio prima remissionis originalis reatus anteà non remissi, dum ipsa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interspergunturhic varia, præter Argumenti ipsius summam substantiamqe, qæ discussione aliqâ non indigna censeantur, malui membratim, prout proponitur, describere, descriptumqe discerpere, qam in formam strictiorem arctioremqe compingere: idqe eo magis, qia interspersa ista accuratius pavlò discussa, ad promtiorem expeditioremqe responsionem, qæ seqentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Jussionem* de *fidelium infantibus baptizandis* qam velis, vellem speciatim designasses. Etiamsi enim ex Circumcisionis analogiâ; & Sacramenti hujusce ipsius naturâ, qâ initiationi destinatur; infantium fœdere gratioso comprehensione, &c. Pædobaptismum Ecclesiam cum priscam usurpasse, tum hodiernam usurpare jure, meritò credam; *jussionem* tamen hac de re specialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptismo infantium promissionem annexam de reatu originali remittendo*, nusqam lego. Valet avtem hic mecum illud. *Qod non lego, non credo.*

3. Hoc esse *primum & primarium beneficium, cujus infans est capax*, (ne disceptationes, qæ ad rem ipsam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* esto & *primarium. solum* tamen, avt *solitarium* non est. Tam est capax *renovationis* & *regenerationis* infans, qàm est *justificationis* & remissionis peccatorum. Nec minùs illam qam istam infanti conferre, avt Deus ipse potest, avt Spiritus Dei, avt Christi sangvis exhibitus & spiritualiter adspersus.

4. *Ablutionis symbolum hoc designare*, qod dicitur; sive *reatus remissionem*, sive *remissionis* in baptizato *capacitatem* designare dicatur; ut designare havd negaverim; ita designare ex æqo saltem, si non *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, qæ in Symbolo isto clarissimè non adumbrantur tantum, sed & depinguntur, tum res ipsa clamat, tum pagina passim sacra disertissimè attestatur. Rom. 6. 3--6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magister ipse, *lib. 4. dist. 3. L. Cavssa institutionis Baptismi est innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptismi renovetur; qod fit depositione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit qisqe novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtatibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appositio virtutum affert decorem. & hac est res hujus Sacramenti, scilicet interior munditia.*

5. *Non jubere Deum baptizari nisi beneficiorum baptismi capaces & indigos*, qod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* qod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptismo obsignatorum*, ex speciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, intra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamsi non habeant capacitatem eam, qæ in adultis rationis usu jam præditis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ reqiritur. Reverendus Episcopus Joannes Sarisburiensis *in ad Col. 2. 12. Si loqamur de fide actuali, de actuali studio & professione mortificationis & vivificationis, illa Scripturæ loca qæ hac reqirunt in baptizatis, ad adultos esse restringenda dicimus. qò infantes avtem qod attinet, qia peccatores sunt, non proprio actu, sed hæreditario habitu, sufficit, qod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu sese exerentem, sed in habituali principio gratiæ inclusam. Spiritum avtem Christi principium hoc habituale gratiæ in illis efficere posse & solere, nemo sanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in se ex lege ordinariâ, etsi non beneficiorum omnium, qæ in Baptismo adumbrantur & obsignantur, tamen beneficii illius, ad qod Sacramentum illud qoad ipsos institutum est; fœderis nimirum illius obsignandi, qo ante Baptismum acceptum comprehendebantur, in futurum ipsorum bonum, si ubi adoleverint, pactis ipsi steterint, in parentum solatium fideiqe de ipsis firmamentum, si minorennes diem extremum obierint. Idem qi supra Reverendus Episcopus, ubi supra; *Non est necesse, ut Sacramenta eo ipso momento, qo administrantur, efficiant ea omnia, qæ figurant. imò concedentibus ipsis Scholasticis, Pactio dilatoria locum habet, cum in ipsâ susceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipse defectus rationis qoad actum, est impedimentum, qo minùs habere possint actualem fidem vel actuale studium mortificationis. Præterea etsi fides & pœnitentia actualis reqiratur ab adulto, anteqam signum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non reqiritur in actu, qia esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis: infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um. Etsi in præsenti tempore non percipiant promissiones; tamen si detur illis vita longior, possunt percipere; atqe ita in futurum tempus baptizantur Dei jussu, ut cum adoleverint, fructum baptismi percipiant.* Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 9. Neqe enim sancta hæc Dei institutio, qâ fidem nostram eximiâ consolatione juvari sentimus, supervacanea meretur dici. Siqidem Dei signum puero communicatum velut impresso sigillo promissionem pio parenti datam confirmat, ac ratam esse declarat, qod Dominus non illi modò, sed semini ejus in Deum sit futurus.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptismus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræsentiarum scilicet, sed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerant, corroboretur*, qibus Deus promittit, *Gen. 17. 7. se, ut ipsorum patrum qia credunt, Deus est, sic se fore seminis eorum i. e. infantium, qi ex his nascuntur, Deum, teste & interprete Pavlo, 1 Cor. 7. 14.*

3. Nec fideles ipsi, qi ad Baptismum accedunt *adulti*, sunt impræsentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in universum *beneficiorum*, qæ in Baptismo repræsentantur. Reverendus Episcopus idem ubi supra. *Mortificatio illa & sepultura peccati, qæ Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptismi, realiter per Spiritum gratiæ in baptismo acceptum, per totam vitam Christiani protenditur.* Et mox; *habet suos progressus, qoad ipsum opus in homine perficiendum, qamvis qoad sacramentalem repræsentationem & obsignationem ejusdem nihil desit.*

4. Nec *remissionis peccatorum capaces* sunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, absqe regeneratione & sanctificatione, si non prævîâ, sociâ saltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia sunt semper nexa & juncta inter se.* Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad vers. 13. Sed & istud addendum, cum hac condonatione peccatorum, qæ animam vivificat, intelligi simul oportere semper connexam esse infusionem gratiæ sanctificantis, qæ etiam alio sensu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus solus tollitur, sed voluntas deordinata per peccata & occisa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infusio itaqe gratiæ semper conjuncta est cum condonatione culpæ.*

2. In-

2. *Indigentiam* qod attinet;

1. Nulli cuiqam reverâ jussit Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat. hoc est, qi non opus habeat signo aliqo aspectabili, qodqe in sensum incurrat, eorum commonefieri, qæ symbolo illo adumbrantur, vel saltem, qi non sigillo solenni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipsumqe jam initum firmetur & obsignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sacram. l. 2. c. 7. ad arg. 2. resp. rat. 2. Hinc colligimus Sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, justus erat, vel injustus. si justus, non egebat remissione; si injustus, nihil valebat ejus sacrificium.* respondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130. Si justus, non egebat remissione peccatorum; ergò non sacramento remissionis. non sequitur. Etsi enim non novâ remissione, tamen signaculo hujus remissionis opus habet. eget enim perpetuâ confirmatione & majori persvasione remissionis suæ, ut hæc illi luculentius constet. — Qod ait, si injustus erat, nihil ejus valuisse sacrificium, falsum est. nam si injustus suam injustitiam ex animo confitebatur, & peccata sua agnoscebat, eorumqe illum pœnitebat, sacrificium ejus acceptum fuit, & illi remissionem peccatorum obsignabat. Verum Bellarminiano huic dilemmati nos simile referemus. Si justus fuerit, qi nostra Sacramenta recipit, non eget remissione peccatorum, & sic non eget Sacramentis. qare ergò homines justi ad Evchariſtiam accedunt, avt ad ullum Sacramentum? hoc est contradicere Christo, qi vult credentem, i. e. justum, baptizari. Marc. 16. 16. & sic Apostolus Petrus voluit Cornelium jam justum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apostolos Christus jussit cœnam frequentare, qi erant justi. Luc. 22. 19. Hoc est qod Augustinus ait, super Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam invisibiliter sanctificati essent, tamen baptizati sunt; nec superflua judicata est visibilis sanctificatio, qam invisibilis jam præcesserat. *Et idem alibi* *, In Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi. Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injustus qis fuerit, qi ad Sacramenta nostra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad justificationem & remissionem peccatorum. nam indignum est Theologo dicere, Sacramenta afferre justitiam ei qi est ipse injustissimus.*

2. Verùm *Baptismum* Deus multis *dari jussit*, qi *non indigent* penitus *beneficiis* qibusdam, eisqe *primariis* etiam, in Sacramento illo designatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem sacrum accedit, peccatorum retrò admissorum omnium remissionem plenariam & regenerationem internam jam consecutus; ideoqe nec illius, qoad peccata præterita, nec iftius etiam, cujus compos jam factus est, indigus. Nec obstat, qod nondum plenè & perfectè renovatus existit, qo minus id assecutus dicatur, qod est è *primariis Baptismi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus censeatur. Sicut enim *remissio* reipsâ *unica* est; unde *remissa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum sit vitæ spiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & ista *unica* censetur, ut sicut nec renatus denasci, ita nec iteratò renasci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptismum eò fine admittitur, ut qasi *remissionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qasi medio, utriusqe istius compos evadat; verùm ut remissionem & regenerationem jam perceptam, signo qasi publico propalatam, & sigillo solenni obsignatam habeat. Chamierus, *Panstrat. tom. 4. l. 5. c 4. §. 8. Justificatio simul & semel datur, partibus omnibus suis perfecta.* Et, *l. 2 c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit justificationem in eo, qi jam antè justificatus est.* Tzegedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia sancti prius justificati receptiqe in gratium qam initiati sint sacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Justificatio ex baptismo non pendet, sed antecedit.* Et post; *Caterùm fortè dixeris, Qorsum ergò baptismus eis traditur, si ante rem baptismi habuerunt? Primùm, qia Deo paremus, qi baptismi opus nobis præcepit. Deinde promissionem & donum, qod accepimus, obsignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa symbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus nostris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promissa, atqe ita justificatio amplificatur, dum fides in credentibus avgetur. Deus utiqe signis à se constitutis assistit. non enim sunt profana sev vacua signa. ideò baptismi fructus non est momentaneus, sed per totam vitam extenditur. qâ de cavssâ qi tinguntur, neqe ludunt operam, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg. 3. ad obj. 3. Non omnes in reatu nascimur. nam qidam in utero sancti sunt, ut Joannes Baptista & Jeremias.* Et, *ad obj. 4. Gratiæ munere possunt aliqi nasci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptista, Jeremias, & alii hujusmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2. Si rectè Augustinus scripserit, dicamus necesse est, qosdam nasci sanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5. Qi fidem & justitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò conferunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre sit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & justitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83. Si anteqam circumcisus fuit Abraham justificatus est, non potuit ex Sacramento justificari.*

6. *Parvulos sufficienter dispositos esse ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem*, qod asseritur;

1. Ex se sunt certè, non ἀδιάφορα planè modò, sed & ἀναγκαῖα; tantum abest ut *sufficienter dispositi* mihi videantur ad rem illam capessendam, qæ baptismali ablutione designatur. Ad Sacramentum capessendum sunt *sufficienter dispositi*, qod fœdere divino comprehendantur, sintqe *fidei candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Ocean. de Episc. digam.*

2. *Baptismali ablutione* illâ, non reatus tantùm abstersio, sed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, sed consummata designatur, ut ex Reverendo Episcopo supra monuimus.

7. *Rite dispositis Sacramenta esse signa gratiæ, qam designant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei*, qod dicitur;

1. Possunt esse *signa veracia*, etiamsi non sint rei designatæ eodem ipso, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Christi τύπωμα repræsentabant ritus paschales, & οἱ περὶ ἁμαρτίας, verùm exhibenda suo tempore nondùm exhibita: qod idem & de gratiâ dici potest. Chamierus, *Panstrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Moralis signi usus est promiscuus, ad effecta, tum præterita, tum futura. Sigilla in rebus politicis confirmant, tum pacta jam statuta, tum promissa in futurum.*

2. Etiam *rite dispositis Sacramenta non exhibent* reipsâ *qicqid designant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt usus est.

1. Evchariſtiæ participatio adumbrare videtur coepulationem nostram cum Christo in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forsan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *summum esse futuri judicii præjudicium*, à sacris hisce arceri.

2. Designatur in Baptismo, *non mors tantùm peccati, sed & sepultura, qâ vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur, ut qasi cadaver terrâ obrutum, non possit amplius movere.* Verba sunt Reverendi Episcopi Sarisburiensis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamsi qam fieri potest præparatissimè & religiosissimè dispositus ad sacramentum hoc percipiendum accesserit, gratiam istam ex perceptâ tinctione consequitur, avt consecuturum se speret? Attamen, si ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præsertim ubi consequendi, in baptizato voluntas promtissima, desiderium ardentissimum fuerit, qo minùs sic affectus eam gratiæ amplitudinem consequatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myst. p. 324. Novi Testamenti Sacramenta salutem dant per Christum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Testamenti nondum dabant, sed promittebant*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt. unde nulla plenè exhibent ea qæ promittunt. Zvinglius, *ad Luther. confeſſ. reſp. fol.* 477. *Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis præſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, præſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxta promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. ---- Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſa. Chamierus, *Panſtrat. tom.* 4. *l.* 2. *c.* 9. §. 18. *Conſentiunt Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt avtem exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare qæ priùs erant ſolis verbis concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qæ diplomata in membranâ ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t.* 4. *diſp.* 3. *qæſt.* 3. *punct.* 1. *Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt vix. velut pignora avt etiam ſigilla qædam, qibus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futurum. ut ſi dicamus v.g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui præfecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit,* qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib.* 4. *cap.* 16. §. 31. *Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ut ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſolutio eſt expedita, Baptiſmi perfectionem, qæ ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis articulum.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 4. *cap.* 1. *Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſeqimur;* 1. *eſt remiſſio peccatorum.* 2. *eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hæc mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap.* 7. *Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratiæ & promiſſionis divinæ, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratiæ. ---- Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in aliis effectum ſuum, in aliis operatur ſeriùs; & habetur nonnunqam Baptiſmus, ut diſtingvit Avguſtinus, multo anteqam utiliter & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. --- Neqe enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo veram illam, non literæ, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & animæ Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vitæ uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus antèa non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi*, qod affirmatur;

1. At ſi *fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non poterit illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen.* 17. 10. *non obſcurè innuit, imò plane docet ante actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandum de Baptiſmali ablutione; qæ itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem manere, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec amplius imputari.*

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitùs applicat antèa non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, tam *ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom.* 3. *de uſu cerem. pag.* 150. *Illa qæ in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, ſignificabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vitæ Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſta adjiciantur, qæ Calvini ſententiam pleniùs exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qæ figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquntur ſæpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom.* 4. *l.* 5. *c.* 4. §. 9. *Sententia noſtra eſt, utriqe huic parti* (tum juſtificationi, tum ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificandæ atqe efficiendæ; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum. Calvinus diſerte in Catechiſmo. Qæ eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figurata eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib.* 5. *cap.* 13. §. 1.

Tria

Tria adfert fidei noſtræ Baptiſmus. 1. qod nobis à Deo proponitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & documentum, vel (ut melius explicem qod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, qo nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c. §. 5. 2. qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam. Rom. 6. 4. nempe qod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, ut in eum inſeramur; & qemadmodum ſurculus ſubſtantiam alimentumqe deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum eâ qâ debent, fide accipiunt, verè efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus. §. 6. 3. qod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus. Chamierus idem *ibidem §. 10. Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem c. 6. §. 4. Deniqe ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſeqentia.* Et, *§. 8. Si nulla efficacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qæ ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l. 2. c. 7. §. 24. & 25. Sacramenta manifeſtum eſt non ſemper in præſenti operari ſanctificationem. ---- non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis ---- qare in his ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c. 6 §. 16. Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qid ſit docet Paulus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum. 11. reſp. 1.* Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, cum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero concinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp. 43. de Sacrament. theſ. 29. Calumniam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus inefficacia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ. 30. Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; qoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qæ Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp. 44. de bapt. theſ. 24. Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt σχετικὴ tantùm, ſev relativa, conſiſtens in mutuo illo reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cavſſâ principali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ. 27. Rejicimus etiam ſententiam qorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqæ externæ in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqæ inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cavſſa avtem efficiens effectu ſuo poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ. 29. Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura præreqirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ. 31. Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus; 1. certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cavſſa principali collatæ avt conferendæ. 2. ejuſdem confirmationem & avgmentum.* Et *theſ. 32. Hoc vero reſpectu concedimus eſſe rei promiſſæ exhibitivum.* Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 322. Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. ---- Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conferebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag. 324. Et Sacramenta Novi Teſt. ſalutem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qæ ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus denique, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Interna & arcanæ ſanctificationi, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio,* aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione. Efficaciam verò, ſignificationem & obſignationem* exponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ. eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtrictè ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qo dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat,* id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. reſp. §. 2. & ad memb. 2. ref. 2. & ad enunc. 7. ref. §. 2.* Et avtores ipſi iſti conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm, Sacramenta* dicit *id qod figurant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qin citra adminiculum ſigni libere eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ non ſunt participes. qia ſignum omnibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus avtem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt inefficax.* Tum, ſi dixiſſet, *rite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qibus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem lingvæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom. 6. 4. & Col. 2. 12.* Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.*

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum proprii nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi rite ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis reatus, qæ eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſâ applicatum ad reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum ad ſanctificationem applicari. qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata, *Pſal. 22. 10. & 71. 6.* (vide Avguſtinum *Epiſt. 120. c. 12.* Bernardum *Ep. 174.* Chamierum *de Bapt. l. 5. c. 10. §. 9.*) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ non ſeqitur, ideò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal. 51. ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit.* qum *Reſponſ. num. 28.* ſtatuas, *Certum eſſe*

ex

ex ſententia antiqorum, ſanctificationem non eſſe neceſſariam ad acceptationem perſonæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit neceſſe, ut *in Circumciſione applicaretur.* Neqe enim reapſe applicatum avt fuiſſe, avt non fuiſſe, videtur qicqam occurrere, qod cogat credere. nec ſi fuiſſe concedatur, evicerit id, *circumciſionem eo fine inſtitutam*, ut ex lege ordinariâ id operaretur in circumciſo qolibet. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. c. 7. At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus (in Circumciſione remiſſionis peccatorum & juſtificantis gratiæ influxum eſſe) luculentiſſimè refellit. Poſtqam enim Circumciſionem acceperat Abraham, ſigillum juſtitiæ fidei, circumciſus eſt Iſmaël, circumciſus & Iſaac; ſolus avtem Iſaac natus ſecundum ſpiritum, Iſmaël tantummodò ſecundum carnem. Iſmaël ergo qanqam circumciſus, non eſt tamen juſtificatus, ſervus tantùm ex ancilla, nunqam aſſcitus in promiſſionem, nunqam in libertatem filiorum Dei. Qod ſi excipias, Iſmaëlem in circumciſione non fuiſſe infantem*; (*qanqam exceptio havd ſatis valida ſit*) *oppono gemellos ab Iſaaco oriundos, Jacob & Eſav, qorum uterqe circumciſus*; *ſed alterum dilexit Deus, alterum odit, Mal. 1. 2. 3. Rom. 9. 13. Et qem odit non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit. ut manifeſtum ſit juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam. Alioqi verum non eſſet, qod exprobravit Deus totam domum Iſraël fuiſſe corde incircumciſam, Jer. 9. 16. qia corde circumciſos neceſſario fuiſſe oportuit, h. e. juſtificatos, renovatos, qotqot carne ſunt circumciſi. Qin & Apoſtolus Pavlus, ſegregatus qidem ab utero per beneplacitum Dei*; *ſed non juſtificatus*; *qi eo fine credidit in Chriſtum, non ut juſtificationem repararet in circumciſione perceptam, ſed ut juſtificaretur per fidem Chriſti*; *Gal. 2. 16. ante qam naturali adhuc conditione ſe filium iræ fuiſſe fatetur.* Itaqe ex lege ordinariâ, nec Pavlo magis qam Iſmaëli circumciſionis ipſius tempore applicabatur meritum Chriſti ad præſentem efficaciam; nec Davidi magis qam Pavlo applicatum tunc fuiſſe, occurrit, qod cogat credere.

3. *Sacramenta eſſe media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum*, qoad res promiſſas, eas obſignando ſcilicet, fidemqe faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Chriſti meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehenſum inſtituta* fuerint, hoc eſt ipſum τὸ κεκτήμενον, qod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumciſione* figurabatur, tam interna *cordis circumciſio*, qa corpus peccati mortificatur & qaſi reſecatur, qam *ſolutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2. 11. 12. deqe labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Pſal. 51. 5. ut patet ex antitheſi verſ. 6. nec iſta minus, qam illa reatus ſolutio, promiſſione divina continetur. Proinde niſi de iſtâ etiam conſtare poſſit, ad eam efficiendam & peragendam, inſtitutum fuiſſe Circumciſionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem conſtare hinc poterit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. p. 151. Si jam Pavlo dicuntur circumciſi, qi Chriſto per baptiſma inſiti ſunt, qia baptiſmate conſecuti ſunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infecta naturæ innovationem, abunde patet, hanc expol. corp. pecc. innatæ ſcilicet perverſitatis, Apoſtolo non modo circumciſionis propriam haberi, ſed etiam ſic in eâ præcipuam, ut ſicut eos qi hanc nacti ſunt, etiamſi externè præputium eorum reciſum non ſit, verè tamen circumciſos cenſet; ita illos reputet incircumciſos, qi hac immutatione & innovatione ingenii noſtri donati non ſunt.* Et poſt multa in eundem ſenſum adjecta; *Devt 30. 6. Nemo non apertè cernit, cordis renovationem id eſſe, qod Dominus circumciſione ſuis exhibere voluit.*

5. *Promiſſiones* hæ, qæritur, qibuſnam & qo modo factæ fuerint; (neqe enim Sacramentum meritum Chriſti obſignare avt applicare cuiqam poterit ad promiſſa conſeqenda, niſi cui, & huic etiam qatenus promiſſiones illæ factæ ſunt.) Si ſemini univerſo abſolutè factæ dicantur, qia fœdere univerſi continebantur, etiam ad non circumciſam ſobolem, fœminas putâ, ad nondum circumciſam, tertiâ putâ qartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumqe beneficio fruebatur ſtatim ab ortu tota ſoboles, ſive nondum circumciſa, ſive nunqam circumcidenda, ſive ea ſexus incapacis conditione, ſive mortis intervenientis neceſſitate excluſa. itaqe nihil promiſſum conferebat circumciſo circumciſionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obſignabat tantùm, & qaſi ratum faciebat, qod originis reſpectu, non circumciſionis, promiſſum fuerat. ſin ſemini tantùm ſecto, interius circumcidendo, Spirituſqe divini gratia in Chriſtum inſerendo, promiſſiones ſunt factæ, certè iſtis tantummodò, & vel ſic jam affectis, vel ſuo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione dico actuali & inſitione in Chriſtum) promiſſiones abſolutè obſignabat & obſignando exhibebat circumciſio. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis ubi ſupra: *Neqe verò gratia limitem promiſſionis excedit, qa facta eſt Abrahæ & ſemini ejus; & utriqe Sacramento circumciſionis obſignata. Qod ſi de ſemine Abrahæ qæramus, reſpondet Apoſtolus, non eſſe omnes Iſraël, qi ſunt ex Iſraël; neqe qia ſemen ſunt Abrahæ; ideò eſſe filios; ſed, in Iſaac, inqit, vocabitur tibi ſemen; hoc eſt, inqit, non qi filii carnis, ii ſunt filii Dei, ſed filii promiſſionis cenſentur in ſemine. Ergo jam non omnes ſecundum carnem nati facti ſunt filii; & tamen circumciſi omnes promiſcuè. Non ergo circumciſi omnes ſunt juſtificati, non omnes facti filii Dei; imò qamplurimi tantum ad numerum gentis aſſcripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum ſuum, ſed propter bonum electi ſeminis in populum Dei carnali titulo coopti. Perinde ergo ſentiendum eſt, non mox juſtificatos & ſanctificatos, qicunqe ſecundum carnem baptiſmo aqa conſignati ſunt; ſed in communitate Sacramenti, tantùm ad filios promiſſionis pertinere Baptiſmi vim & gratiam, & intus Deo tinctos non niſi illos, qos per omnes gentes Deus ſe Abrahæ daturum teſtatus eſt.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, ſi de adultis agatur, nemo rite ſuſcipit, niſi qi fide pœnitentiaqe præviâ præditus acceſſerit. ſic avtem affecto cuiqe res promiſſa de peccatorum remiſſione jam præſtita eſt, in baptiſmo obſignanda tantùm. Petrus Martyr, ad 1 *Reg.* 8. *fol.* 73. *rat.* 10. *Certè, qi adulti ſunt, priuſqam tingantur, credant oportet*; *qi ſi credunt, jam ſunt juſtificati.* Idemqe *ad* 2 *Reg.* 13. *fol.* 238. *Juſtificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur*; *ſed antèà illis conceditur, qam baptiſmate abluantur. ſiqidem Baptiſmus eſt obſignatio qadam promiſſionis acqiſitæ, ac ſigillum jam impetratæ regenerationis.*

Sin de parvulis rationis uſu deſtitutis, in ſuſceptione merè paſſivi ſunt, imò renituntur etiam nonnunqam & reluctantur, qod Avguſtinus etiam obſervavit. nec diverſa ratio deprehenditur, ſed eadem planè eſt partis utriuſqe, tam eorum ad qos promiſſiones pertinent ſua tempeſtate efficaces futuræ, qam & eorum qi a promiſſionibus illis alieni prorſus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Chriſti, non ſunt alia qam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus ſiſtitur, verbum non applicat Chriſti meritum primitus, (ſiqidem verbum non applicat, niſi intellectum) nec aliud Sacramentum qam Baptiſmus.

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Chriſti parvulis ex parte Dei applicetur ad ſalutem, avt Sacramentum baptiſmatis erit illud medium. non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hîc pro conceſſis ſumuntur;

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem ſacrum ſiſtitur, applicare Deum meritum Chriſti.* qod probandum eſt.

2. *Aſſignandum eſſe neceſſariò medium aliqod externum qo meritum Chriſti parvulis ad ſalutem applicetur.* qod non eſt neceſſarium. Nam & ante Circumciſionem non conſtat medium ullum fuiſſe, cujuſmodi circumciſio fuiſſe præſumitur; nec durante Circumciſionis ritu medium aliqod extabat, qo ſeqioris ſexus parvulis Chriſti meritum applicabatur. Rivetus, *Iſagog. ad ſcript. Sacr. c.* 27. §. 5. ad illud Becani; *Judai fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliqod remedium à Deo inſtitutum. Reſpondeo, conſeqens eſſe falſum, ſi intelligatur de remedio aliqo ſenſibili, avt ſacramento ſpeciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptiſmo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Chriſti in actu baptizandi parvulo verè offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Chriſti actu applicatur parvulo in Baptiſmo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte ſuſcipientis.

Minor probatur; Vel meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur in Baptiſmo ad reatus originalis remiſſionem, vel duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

At non duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

Ergò meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur ad ipſam reatus originalis remiſſionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis ſaltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptiſmatis non obſignat propriè loqendo remiſſionem peccati ſive originalis ſive actualis, niſi adulto credenti, qi conditionem fœderis præſtitit, & ſe præſtitiſſe certò novit. neqe enim obſignatio propriè fit niſi intelligenti ſe conditionem fœderis præſtitiſſe.

At nullus infans qamdiu infans eſt, actu credit; multo minus actu reflexo ſe credere novit, cum ætas infantilis non ſit capax actualis obſignationis.

Ergò Baptiſmus nulli infanti, durante infantili ætate, proprie obſignat, avt peccatum anteà remiſſum eſſe, avt poſteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Poſſent alii fines aſſignari; & aſſignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptiſmo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe ſimul datam defendunt. Mitto ſiqidem noſtrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* inſtitutum vult Baptiſmum, *qi collatus* tamen, *nec ſanctificet actu, nec juſtificet* etiam.

2. *Obſignatio reatus*, vel jam remiſſi, vel remittendi, *fieri poteſt* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione ſibi illud obſignetur. Certè *ſigillum fœderis*, fuiſſe *Circumciſionem*, Gen. 17. 7--11. Rom. 4. 11. eſſe *Baptiſmum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium, inter omnes in confeſſo eſt. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, niſi pactum aliqod obſignare? Id qod de beneficio futuro ac ſub conditione certâ promiſſo, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo) fieri poteſt; etiamſi obſignatio parvulo ipſi uſui eſſe non poſſit, donec adoleverit, conditioneſqe ex parte ſuâ pactas præſtiterit. imò poteſt illi in beneficium cedere, anteqam idipſum notum habere potuerit.

3. Nec obſtat, etiamſi de *adultis* ita ſe haberet, ut *credenti ſoli & credere ſe intelligenti obſignaret*, qin in parvulis rationis uſu deſtitutis ſecus ſe habere poſſit; qum hî pactum obſignare niſi alienâ operâqe vicariâ non poſſint, nec pacti, qod ipſorum nomine initur, conſcii exiſtant. Bonaventura, *ad 4. diſt. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod ſignificat, & ad id cui ſignificatur. prima eſt eſſentialis, & habet ipſam ſemper in actu: ſecundam avtem habet in habitu. & à primâ dicitur ſignum, non à ſecundâ. Sicut etiam parvulo ſufficit fides aliena, ita ſufficit, qod ſignificet ipſi parvulo in alio. unde qamvis non ſignificet ipſi in ſeſe, ſignificat tamen in alio:* Calvinus *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in natura ſua corrupta ac contaminata mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur.* Et Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 2. q. 4. theſ. 16. reſp 2. Non fruſtra lavabatur Petrus, cum Dominus ipſe dicebat,* Qod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces avtem poſteà, *Joan.* 13. 7.

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem ſuam forſan *nondum apprehendentibus, ſigilla fœderis divini* ſunt Sacramenta: atqe illis qidem promiſſiones obſignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, iſtis verò effectum ſuum jam ex parte ſortitas, etiamſi ipſis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel aſtus maligni contrarium ſuggeſſerit, & vehementius etiamnum ſuggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne prorſus, iſta ad ſolamen, ſaltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc eſt qod Avguſtinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c. 12.* qod & habetur apud Gratianum, *de conſecr. diſt. 4. c. Tunc valere.* & apud Magiſtrum, *ſent. l. 4. diſt. 4. c. Qi verò. Ut non denuò baptizetur, qi ad baptiſmum fictus acceſſerat, ſed ut qod ante datum eſt, tum valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, qantumvis avt infirma, avt etiam nulla ſit fides tua. Et Avguſtinus optimè ſenſit de eo, qi Sacramenta carnaliter uſurpet. qid? inqit, nòn propterea deſinit eſſe ſpirituale, ſed tibi non eſt ſpirituale. Sacramentum baptiſmatis etiam in eis verum eſt, qi non ſunt in veritate manſuri.* inqit Proſper, *ad object. Gall. ſent. 2.* Imò, inqam, in eis verum eſt, qi veritatem ex animo nunqam ſunt amplexi, nec ſunt unqam amplexaturi. Rectè Ameſius *ubi ſupr. theſ. 11. Non ſunt teſtimonia completa & abſoluta niſi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 6. rat. 5. p. 78. Fides noſtra non facit ut ſint Sacramenta. nam ut ſint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta ſemper ſunt, propter Chriſti inſtitutionem: ſed nunqam proſunt ſine fide. ita qoad ſubſtantiam Sacramenta non pendent à fide; qoad fructum & beneficium, pendent.*

Inſerere iſtic non abs re fuerit, qæ Vir Clariſſimus in ſuis ad me, poſt tranſmiſſas ad *Exceptiones* meas Reſponſiones has ſuas, literis, in hæc verba adjecit; *Eſt qod in noviſſimis ad te meis ſignificatum, avt potius in Reſponſionis meæ loco aliqo interſitum, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptiſmum, infantibus in infantiâ non propriè obſignare remiſſionem peccatorum; propterea qòd obſignatio ejuſmodi propriè loqendo eis fiat, qi diſcretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præſtent, idqe facere ſe norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum latifundia & hæredia infantibus donatione ſimplici* [a] *conferri & confirmari poſſunt; ita in cœleſti inter Deum & infantem tranſactione, fœderis gratioſi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptiſmalem* [b] *conferri & aſſecurari & confirmari poſſint.* Qod conceſſum & *Reſponſionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* iſtius ſaltem vim penitus elidit; ſed nec ſeqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, ſicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & aſſured.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptiſmus non obſignat meritum Chriſti ante applicatum, utpote qi incapax ſit actualis obſignationis.

Ergò ſi aliqo modo efficax fuerit ejuſmodi parvulo, ſolummodò ei applicat meritum Chriſti ante non applicatum. Quod ſi nihil avt applicet, avt obſignet, reſpectu talis parvuli, non erit niſi nudum illi & inane ſignum, utpote cui nihil præſtat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non eſt *incapax infans obſignationis actualis*; etiamſi avt ipſe actu non obſignet, avt à Deo obſignari ſibi ſalutem ac remiſſionem reatus non intelligat. Ubi qis ſibi filioqe ſuo adhuc infantulo, fundi alicujus uſumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis ſub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum ſcripto commiſſum ſigillo appenſo obſignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram teſtibus eo fine adhibitis in manum ſigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta iſta obſignatio, etiamſi de eâ nihil infans intelligat, reſciſcat nihil?

2. Concluſionis diſjunctio havd ſufficiens videtur. poteſt enim alio modo *efficax* eſſe qam iſtic ponitur; meritum Chriſti ſcilicet prius applicatum obſignando; qem in Baptiſtâ locum habuiſſe circumciſionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non ſit ordinarium; at morienti in caſu qi ponitur, ſi ſalutem adeptus fuerit, obſignabit Chriſti meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipſum applicatur. Neqe enim avdeo à ſe invicem ſejungere, qæ connexa & indiviſa eſſe, ex paginæ ſacræ luce clarâ, noſtri paſſim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qaſi inficias eam, qod etiam in ipſo actu baptizandi Chriſti meritum ad utrumqe beneficium poſſit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde conſtet eo fine inſtitutum eſſe ſacramentum iſtud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc eſt qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium conſenſu in recto uſu applicant meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis initialem gratiam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus applicat, qod eſt primum beneficium cujus infans capax eſt.

Conſeqentia probatur. ſiqidem Sacramentum initiationis promiſſionem æqè habet conferendi & applicandi gratiam initialem remiſſionis originalis reatus parvulis, qibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promiſſionem conferendi & applicandi meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, niſi jam renatis & renovatis, *non applicant Chriſti meritum, avt ad gratiæ incrementum, avt ad reatus remiſſi obſignationem.*

2. Non valet conſeqentia; nec probatio, qæ adducitur, ſatis firma videtur. Efficacia ſiqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obſignationem, qoad ipſos actu certiores reddendos de reatu remiſſo, non pendet à promiſſione ſpeciali, qæ utriſqe tum parvulis, tum adultis communis ſit; ſed partim à naturâ ipſius inſtituti, qâ aptum eſt fidem exuſcitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi ſæpe; partim à rationis uſu, fideiqe ipſius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi inſtitutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11.* adductus ſupra in *Replic. ad Reſp Arg. 1. Aſſump. membr. 1.* Ejuſdem avtem defectus in infantibus impedimento eſt, qo minùs Sacramentis ad finem parem ſimilemve utantur. de qo videndus Reverendus Sariſburienſis *ad Coloſſ. 2. 12.* adductus ſupra *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. art. 2.*

3. Si valeret conſeqentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejuſdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti uſu avgetur. Ea verò peccatorum remiſſio non eſt. in iſta ſiqidem non ſunt gradus.

4. Concludi potiùs ſic forſan poterat;

Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, gratiam non inchoare, ſed confirmare nata ſunt.

Ergò initialis nulla in Baptiſmo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

9. *Evchariſtia meritum Chriſti ad communionem cum Chriſto arctiorem, avctiorem & firmiorem anteà non habitam, & ad novam alimoniam anima & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptiſmus pariter meritum Chriſti applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; abſqe qâ nulla unio avt communio cum Chriſto haberi poteſt?

Conſeqentia patet. Ut enim ſe habet Evchariſtia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ alimoniæ; ita ſe habet Baptiſmus parvulorum ad gratiam remiſſionis, qæ removet reatum prohibentem & impedientem primam noſtram in Chriſtum inſitionem & unionem cum illo pro ſtatu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Evchariſtia* non *applicat* cuiqam *meritum Chriſti ante non applicatum*; ſed nec *communionem* ante non habitam exhibet; ſed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere poſſit in parvulis baptiſmus, nihil prohibet, ſi eo fine illud Sacramentum Deus inſtituiſſet. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc conſtare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipſo, *nulla* itidem *cum Chriſto unio avt communio* habetur. Neqe enim niſi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus niſi ut mundet & renovet, intercedere poſſe videtur.

4. Non pariter ſe habet *Baptiſmus* qoad *infantes*, atqe *Evchariſtia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præſtare poſſunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 3. voc. 1. Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Chriſto, ſed fidem noſtram ad Chriſtum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Chriſtum inſeramur arctius, ab eoqe vitam havriamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad 4. d. 1. q. 2. §. 21. Medicina corporalis non prodeſt, niſi præparetur percipiens: Sic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter. fides diſponit hominem, ut ei ſint ſalutaria ſacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem ſigni, ut reqirat ſignatum: ac per hoc homo diſponitur ad curationem.* Proinde qoad ſignificationem & obſignationem, licet pariter ſe habeat Baptiſmus ad gratiam initialem, atqe ſe habet Evchariſtia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptiſmus ipſe idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in iſtis etiam gratiam illam initialem producit, ſed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ ſacramentali. Sacramentum enim omne inſtitutum eſt tam ad exhibitionem qam ad obſignationem rei ſignatæ. Ut enim aqa & ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo abluit reatum originalem. Hæc juſta analogia, & qidem potior, certè prior, qam hæc, Ut aqa vel aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo certò obſignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res signata in baptismo tam est remissio reatus obsignata, præsertim in parvulis, qam est ablutio & remissio actualis.

Vel aliter sic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, sev schesi elementi externi ad rem cœlestem, qa rem cœlestem dictat exhiberi rite suscipientibus externum elementum, suppositâ institutione divina. Ut enim aqa vel ejus aspersio vel immersio abluit sordes iis qi sordibus volutantur: sic sangvinis Christi aspersio abluit reatum originalem rite suscipientium hoc Sacramentum; qales sunt parvuli suscipientes Baptismum.

Ergò vi Sacramenti ex institutione divina meritum Christi nondum apprehensum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non sunt eo fine instituta, ut rem signatam semper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res signata in Baptismo* est potius interna *animæ purificatio* per Spiritum Christi. Joan. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obsignata* est *reatus remissio* per sangvinem Christi. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. licet à cruce Christi reverâ virtus utraqe dimanet, & utraqe simul juncta sit. 1 Cor. 6. 11. Potest enim Sacramentum esse rei alterius *signum*, *sigillum* alterius. qemadmodum massa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine insignita, est symbolum sive typus personæ ipsius regiæ, est sigillum regiæ donationis; illam repræsentat, istam oblignat. Pari modo in Evcharistiæ Sacramento, panis & poculum, cum sacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Christi mortem repræsentant, remissionem peccatorum Christi morte procuratam, nostramqe cum eodem communionem obsignant. De *Baptismo* forsan idem dici poterit; repræsentari in eo sordium elutionem, obsignari reatus solutionem. De *Circumcisione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. observ. 12. Circumcisio erat signum. ergò significabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Christi. Erat & sigillum; ideóqe præter significationem obsignabat. qid? justitiam fidei*, &c. De *Circumcisione* & *Baptismo* pariter Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 4. Promissio in utroqe una est, nempe paterni Dei favoris, remissionis peccatorum, vitæ æternæ. deinde res figurata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius denique, de *Bapt. & Evchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. thes. 1. tit. de cœn. Dom. Sicut Baptismus est, & signum invisibilis gratiæ, & sigillum, qo fœdus obsignatur: sic etiam Cœna. externa panis & vini administratio & distributio signum est interna & invisibilis communicationis, & simul etiam sigillum est, qo fœdus renovatur & obsignatur, justitiæ fidei.*

3. Non videtur *justa analogia* ista; *Ut aqa abluit sordes, ita sangvis Christi in baptismo abluit reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, restringitqe ad signum efficaciam sangvinis Christi, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum significatio (prout & ipsa efficacia, qæ extra Sacramentorum usum se exerit) generalior latiorqe sit multo, hæc scilicet. *Sicut aqa abluit corporis sordes; ita Christi sangvis aspersus* (ubicunqe avt qibuscunqe nimirum mediis applicetur) *animæ sordes eluit.*

2. Non est generaliter vera. neqe enim *sangvis Christi, in baptismo abluit reatus* eorum, (nisi repræsentativè & sacramentaliter tantùm) qi jam justificati ad fontem sacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptismi istiusmodi constituit, *Ut aqæ aspersio obsignat ablutionem sordium; ita sangvis Christi obsignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptismum* dicimus *obsignare remissionem reatus*, hoc volumus, avt sangvini ipsi hanc obsignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aspersa ex instituto divino, obsignari dicimus fœdus Dei de reatus remissione. De analogia cum agitur, repræsentationem attendimus, qa *Sacramenta* observat Avgustinus *habere similitudinem qandam earum rerum, qarum sunt Sacramenta.* alioqi in sacra Cœna, etiamsi reatus solutio obsignetur, frustra tamen, qod id repræsentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. thes. 22. Forma Sacramenti interna & propria est pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις signi ad rem signatam, & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & similitudine effectuum; hac in ordinatione signi ad rem signatam consistit. Itaqe* Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Christi sangvinem significat; & congruit analogia. nam ut sordes infusâ aqâ abluuntur, sic peccata Christi sangvine aspersa.* In Baptismi itaqe analogiâ statuendâ, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Christi sive sangvis, sive spiritus, sive uterqe simul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aspersio obsignans corporis ablutionem. hoc enim esset signum ipsum secum committere. neqe Christi sangvis aspersus obsignans reatus solutionem. hoc enim esset rei significatæ, qod est signi tribuere. sed aqa aspersa, qæ corpus abluit, repræsentans Christi sangvinem aspersum, qi animæ sordes interiùs expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obsignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Christi sangvinem remisso, cum eis omnibus, qibus meritum Christi applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipso peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehensum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine instituta sunt, ut meritum Christi nondum apprehensum applicarent.

Antecedens probatur. siqidem istæ locutiones, Circumcisio est fœdus; Baptismus est lavacrum regenerationis; Baptismus abluit peccata; *docent rem signatam in usu legitimo cum signo coexhiberi vi institutionis divinæ. Signum enim dans Deus dare se rem signatam significat, idqe significantius exprimit & vehementius affirmat, qando signum, qod dat, rei signatæ nomine appellat; ut rectè Ursinus.*

Ergò si res signata fuerit beneficium à merito Christi prius non apprehenso manans, etiam illud beneficium in usu legitimo coexhibetur cum signo vi institutionis divinæ.

At tale beneficium est ablutio originalis reatus in parvulo, qi sistitur baptizandus & baptizatur, cui iste reatus ante baptismum non remittitur.

Ergò Baptismus parvulo administratus est Sacramentum eo fine institutum, ut meritum Christi nondum apprehensum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter sic, Sacramentales locutiones fundantur potissimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei signatæ cum signo in usu legitimo ex institutione Christi.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine instituta sunt, ut meritum Christi nondum apprehensum applicarent.

Consequentia patet; qia aliqæ locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei signatæ cum signo nondum apprehendenti rem signatam, ut ei applicetur: qalis est, Cicumcisio est fœdus; Baptismus est lavacrum regenerationis; Baptismus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumcisionem esse fœdus etiam non circumciso, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptismum esse lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptismum nondum est regenitus; & baptismum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non est; qales sunt parvuli, qi olim circumcisi sunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in sola & nuda significatione, analogiâ & repræsentatione; nec etiam in nuda obsignatione rei signatæ; ut nec illa, Panis est corpus; Panis est communio corporis Christi; *sed potissimùm in collatione rei signatæ in signi usu legitimo juxta institutionem Christi.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem signatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *sigilli* munus est, rem eo obsignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræsentiarum, sive eo ipso temporis momento, rem obsignatam, sive obsignatione designatam & firmatam, qo obsignatio ipsa sigillo affixo traditoqe peragitur, non est avt necessarium, avt perpetuum sigilli officium. Pacto sive fœderi sigillum adjungitur, pactiqe formam respicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, nisi qatenus illud exhibendum qicqam pacisci tur. Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Consentiunt, Sacramenta esse signa exhibentia id qod significent. Qid avtem est exhibere promissiones præcedentes, nisi easdem re confirmare, qæ prius erant solis verbis concepta? Est enim ea sigillorum natura, ut qæ diplomata in membranis sunt, fiant efficacia, sortianturqe effectum plenum.* Idem, *ibidem c. 5. §. 42. Sigillorum est certos reddere tantùm significando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen. 9. de Solis regressu, Esaj. 38. & omnino generalis doctrina est omnium signorum additorum promissionibus. Ibidem cap. 9. §. 5. Omne sigillum est signum. Omne Sacramentum est sigillum. Ergo omne Sacramentum est signum. Minor habetur ex Rom. 4. 11. ubi phrasis ponderanda. qia illud* signaculum *finem exprimit instituendæ circumcisionis, ideóqe etiam instituta efficaciam.* Et *§. 6. Annotat Thomas, Pavlum ostendere, Circumcisionem non fuisse cavssam, sed signum justitiæ.* Et mox: *Nullum signaculum efficit id, qod signat. At Sacramenta sunt signacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipsam gratiam. Ibidem c. 5. §. 17.* de *circumcisione*; *Conferebatur circumcisio etiam legitimè, non intelligentibus: & tamen significabat tantùm. i. e. non operabatur in anima sanctitatem immediatè, sed tantùm significando.* Et de *Baptismo, ibidem c. 7. §. 25. Baptismus sanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus est usus rationis. — sed in his sanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acqirent usum liberi arbitrii. Avgustinus de bapt. cont. Donat. lib. 4. cap. 24. In baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam pietatem tenuerint, seqitur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Bucerus, *ad Rom. 6. de Bapt. p. 322. Sic est ingenium nostrum, ut cum res insensibiles vel pollicemur, vel exhibemus seriò, faciamus id sensibilibus signis. — Istuc apud omnes gentes videmus observari in qibuslibet magni momenti contractibus. ad hunc modum junguntur fœdera, inavgurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qantum ad hunc usum Symbolorum attinet, agit nobiscum nostro more Deus. cumqe totum fœdus, qod nobiscum icit, & omnis salus nostra ab eo initium capit eoqe nititur, qod persvasum habemus, ipsum nobis peccata nostra condonare, voluit meritò fidem hujus condonationis cumprimis suo symbolo confirmare & excitare.* In eandem sententiam multa etiam habet *ad Rom. 3. p. 149.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 6. Dicit Bellarminus signa esse duplicia, qadam tantùm significantia & theorica, qadam efficientia & practica, qæ præterqam qod significant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut sigillum. nos dicere Sacramenta esse prioris tantùm generis signa. Sed ab insigni mendacio avspicatur. Nos enim semper, sacramenta non tantùm significare, sed & efficere qod significant dicimus; & esse signa talia, qalia sigilla sunt, sicut Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Efficere* utiqe obsignando confirmandoqe verbum illud promissionis cui adjunguntur, uti supra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus insistitur qod attinet;

1. *Circumcisionem esse fœdus*, qâ ratione dictum sit, docet ipse tum fœderis avtor, tum & ritus ipsius institutor, qia *signum* sit *fœderis*, Gen. 17. 11. sed & *sigillum*, uti clarius pleniusqe Apostolus, Rom. 4. 11. Consentiunt nostri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, sed in æs incidi, vel in lapidibus insculpi solebant, qo magis testata & celebris esset eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus suum insculpsit. fuit enim circumcisio qasi solenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obsignat.* Et rursus; *Cum fœdus Dei à Mose vocatur circumcisio, inde colligimus inclusam in eo fuisse promissionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non est, qam dum illi respondet fides. atqe id commune est omnibus sacramentis, ut verbum Dei annexum habeant. —— imò nihil aliud est sacramentum, qam verbum visibile, vel sculptura & effigies gratiæ Dei, qæ verbum melius illustret.* Whitakerus, *de Evchar. q. 2. c. 4. ad* 1um *resp.* 1. Circumcisio vocatur fœdus, *qa non nisi signum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptismus vocari potest* παλιγγενεσία. *i. e. renascentia, sev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol.* 120. *Primò videmus hîc* pactum, *sive* testamentum *appellari symbolum testamenti, circumcisionem.* 2. *videmus idem signum vocari signum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat.* 3. *est signum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum. ergò infantes qoqe erant in fœdere. dabatur enim signum, ut esset indicio, eos perinde esse in fœdere atqe Abrahamum.* Deniqe rectè Alstedius, *de Eccles. c. 7. §. 6. Circumcisio non facit fœdus cum Deo, sed factum obsignat.* Videatur & Musculus in Gen. 17. part. 2. observ. 3. §. 4. & Procopius Gaz. in *Gen. 17. infra ad fin. §. 13. replic. 3.* Optimè Petrus Martyr, *in Rom. 4. Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pavli verbis qibus circumcisio appellatur signaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis inesse nos minimè negamus. sed caput & summam eorum significationis in hoc ponimus qod obsignent nobis Dei dona & promissiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom. 4. 11. Omnia Sacramenta significant & obsignant justitiam fidei per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox; *Obscurum igitur non est, significare & obsignare gratiam, esse de Sacramentorum formâ* συσταλικῇ. *unde principalis eorum effectus existit, atqe hoc est, qod dicitur, Sacramenta principali suo usu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, sive *fœdus circumcisionem* dici posse, qia nimirum de ipsâ qoqe circumcisione observandâ facta est inter Deum Abrahamqe cum semine ipsius stipulatio. Duplex enim pactum innui videtur: generalius unum de adsciscendo Abraham cum posteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu isto deinceps ab eis observando, qo pactum prius illud obsignaretur. id qod *pactum circumcisionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumcisione observandâ.* ita enim malim locum illum exponere, cum Ursino, qi *Tract. theol. pag.* 578. *refut. thes. 6. Facilè*, inqit, *dare possumus v.* 14. *pacti nomine intelligi præceptum, qod irritum faciunt, i. e. non servant, qi circumcisionem contemnunt.* qàm cum Piscatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumcisione obsignarit.* Verùm de hoc vide sis Paulum Ejtzenium *in Gen. 17. supr. ad Arg. 1. Assumpt. loc. 2.*

2. *Baptismum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apostolo, opinor, vis ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari potest non immeritò, baptismíne Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eo loci designetur. Atqe ego certè, etiamsi ad baptismi ritum externum respectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione disertè dictam existimem, qæ externâ illâ corporis lotione designatur; ut ex clavsulâ mox seqente verba illa exponantur. Ita Piscator: *διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis syntaxis est in illo,* Rom. 4. 11. Et accepit signum circumcisionis. *i. e. accepit circumcisionem tanqam signum.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Per lavacrum regenerationis non videtur Apostolus significare baptismum, sed ipsam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qin & Sclaterus noster, *in Rom. 2. 15. Dubium est, utrùm Tit. 3. 5. ullus sermo fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu duntaxat.* Whitakerus, *de bapt. q. 2. cap. 2. Regeneramur*

per

per fidem. & ſacramentum regenerationis eſt baptiſmus. Qis enim externum baptiſmum regenerationem eſſe dixerit? externus baptiſmus non niſi ablutio eſt in aqa. at regeneratio eſt interna qadam gratia, eaqe inviſibilis.

2. Etſi concedatur, de *baptiſmo* ipſo exteriori expreſſè ac diſertè agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptiſmi ſacramentum percipiendum aliter rem ſignatam obſignatamve exhiberi, qam ſigilli ratio poſtulet. Whitakerus, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad 3. reſp. 1. Aqa in baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic aqâ renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem, qamvis nobis ſpiritus operatur.* Vide & eundem *ſup. §. 1.* ſed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. p. 70. Non hîc ſunt univerſales propoſitiones admittendæ, cum de circumciſione, tum de baptiſmo, ut dicamus, Omnis qi iſta ſymbola recipit, regeneratur.* Et pavlò ante; *Refricare iterum non me tædet, illam, etſi magnifacienda, non valuiſſe ex vi actionis, ſive ex opere operato, regenerationem aſſerre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumciſio* fœdus Gen. 17. *qòd ſit ſignum fœderis, & ſigillum ejus juſtitiæ, qæ eſt fidei*, Rom. 4. *Phraſis Scripturæ notanda de Sacramentis: ſæpe tribuitur rei ſignificatæ appellatio ſigni; ut Tit. 3. baptiſmus dicitur regeneratio, cum ſit ſignum regenerationis noſtræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2. l. 2. c. 14 ad arg. 2. Qod Bellarminus palmarium atqe Achilleum ſev efficaciſſimum vocat. Sacra Scriptura teſtatur verba ſacramentorum eſſe inſtrumenta & activa noſtræ juſtificationis, non avtem obſignationes Dei promiſſionum. Ergò Sacramenta efficiunt in nobis juſtificationem. ait enim Scriptura nos per baptiſmum naſci, Joan. 3. 5. Eccleſiam per eum purgari, Eph. 5. 26. Baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, Tit. 3. 5. qi manducat carnem Chriſti, vivet in æternum, Joan. 6. 58. Reſpondeo; Inſtrumenta & ſigna, etiam merè obſignantia & teſtantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere qod obſignant. nam & annulus ſponſalium, qi ſolùm eſt ſignum eorum, dicitur conjungere & obligare ſponſos; contractus inſtrumentum, qod ſolùm conſenſus ſignum, obſtringere contrahentes, doctoratus ſigillum & litera, creaſſe & effeciſſe N. Doctorem. Qæ enim nos juvant, efficere ea ipſa dicuntur, propter finem in qem ſpectant, in qibus ab eis juvamur. Verum vitanda eſt verborum hujuſmodi, qæ ut cavſſis, vel ſignis, vel inſtrumentis actionem tribuunt, homonymia; ne propterea cenſeamus ea ſigna, vel inſtrumenta eſſe cavſſas iſtius actionis, vel effecti, vel fructus efficientes. Efficiunt enim, avt efficere dicuntur, illa effecta, ſuo tantùm modo, nempe per modum duntaxat ſigni, qatenus obſignant & certificant eam actionem vel effectionem, avt per modum inſtrumenti, qoniam ad effectionem adhibentur. Multum enim ſigna & vera inſtrumenta inter ſe propriè differunt. Signa verò nihil planè ad effectionem conferunt, qalia ſunt Sacramenta; ſed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, duntaxat veriſſime & certiſſimè teſtantur & conſignant.* Zvinglius denique, *reſp. ad Luther. confeſſ. Qod à Theologis hîc graviter erratum eſt, & erratur etiamnum hodiè, nihil obeſt. Pavli enim pronunciata, qæ ille Tit. 3. Eph. 5. de mundatione aqæ per verbum, & lavacro regenerationis, producit, non intelligunt ἐναλλαγὰς eſſe, i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri ſolet, ut ſignis tribuantur, qæ illa ſignificant ſolummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipſo temporis momento, qo baptiſmus adminiſtratur, *exhiberi rem ſignatam*, ex hac phraſi non conſtare, certiſſimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apoſtolus, ſive verè fideles, ſive fictitii ad fontem ſacrum acceſſerant, nevtiqam inter baptizandum ea gratia collata eſt. Siqidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipſos efficiebat ille ritus: ſin fideles, non poterat eis regeneratricem baptiſmus conferre gratiam. ante ſiqidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *Epiſt. part. poſter. propoſ. 2. memb. 2. Non recipit idem ſubjectum plura accidentia ejuſdem ſpeciei.* Thomas, *ſumm. part. 3. qæſt. 66. art. 9. Unius non eſt niſi una generatio; & ideò non poteſt baptiſmus iterari; ſicut nec carnalis generatio. Et Avguſtinus dicit ſuper illud Joan. 3.* Nunqid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire & renaſci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *ſyntag. part. poſt. diſp. 60. theſ. 43.* Qin & Avguſtinus, loco citato, *in Joan. tract. 11.* & in Proſperi *ſent. 331. Ipſæ duæ nativitates ſingulæ ſunt; nec illa poteſt repeti, nec illa. qomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. ut Adamus non poteſt bis generare, ſic nec Chriſtus.* Et Walæus, *de bapt. theſ. 51. Sicut ſemel tantum naſcimur; ita ſemel renaſcimur.* Vide infra *ſect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. reſp. 1.*

Si *baptiſmus* itâqe *lavacrum regenerationis* verè fuiſſe dici poſſit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat, ſed jam collatam obſignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non poteſt ex hoc enunciato concludi, *gratiam* ipſam *ſignatam in baptiſmo*, etiam *eum rite percipientibus neceſſariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè juſtificant immediatè efficiendo ſanctitatem. Si hoc ſit verè juſtificare, (qod non eſt) efficere ſanctitatem, tum qi ſuſcipiunt ſacramenta, anteà juſti. i. e. ſancti non ſunt at juſti & ſancti* [& per conſeqens, regeniti] *ſunt, antequam ad ſacramenta admittantur. nam in adultis ſanctitas anteà requiritur; qia fides requiritur, & fidem ſemper ſanctitas ſequitur: ipſa enim fides ſancta eſt, & ſanctos efficit, qi câ præditi ſunt. Qod Philippus Evnucho, hoc ſemper addendum eſt in baptiſmo adultorum,* Si credis, potes baptizari.

2. Negant noſtrum plerique, qi ſaniores ſaltem habentur, in baptiſmo infantium regenerationem illam ipſam, de qâ hoc loco Apoſtolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *propoſ. 2. memb. 2.* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam in baptiſmo horum effici opinatur, *non eſſe cum nova creatione & ſpirituali renaſcentiâ ejuſdem ſpeciei.* Calvinus, *Inſtitut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in naturæ ſuæ corruptæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et §. 21. *Qos electione ſuâ dignatus eſt Dominus, ſi accepto regenerationis ſigno, præſenti vita ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus ſui nobis incomprehenſa, renovat, qomodò ipſe ſolus providet expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptiſmi efficaciam ad id momentum referimus, qo præſtatur, ſed ipſa Chriſti beneficia in eo oblata interdum ipſum præcedere, interdum ſubſeqi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, abſurdum eſſe dicere, renovari, ut vel eo ipſo tempore qo baptizantur, vel etiam ante non modò adultæ ætatis, vel cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes qidem qod attinet in Eccleſia natos & divinitus electos, (cujuſmodi non temere dixi cunctos præſumi) & anteqam uſum intelligendi nacti ſint, morituros, facile exiſtimarim Dei promiſſione fretus, naſcendo inſeri Chriſto. --- de cæteris verò qid aliter ſtatuere, niſi apertiſſima temeritate poſſumus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? niſi in nonnullis Dominus extraordinariam iſtam vim afflatus ſui exercuerit hoc verò tempus qis hominum definiet? Ibidem p. 191. Eorum qi adoleſcunt, dixi & adhuc dico, renovationem non eſſe ad baptiſmi, ſive in infantia, ſive in adoleſcentia, collati momentum reſtringendam; ſed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Chriſtum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adoleſcente ætate futurum Chriſtianum, niſi avditu verbi, qæ ante ignorabat, & qæ nec caro nec ſangvis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Avguſtinus ait, in infantibus præcedere ſacramentum regenera-*

tionis, & ſeqi cordis converſionem, ſi Chriſtianam fidem tenuerint. non ergò exiſtimavit infundi eam gratiam in baptiſmo, qa infantes juſtificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc eſt, præcedit, *niſi illos, cum baptizantur, non niſi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò juſtitiam accipiunt. Ibidem p. 293. Infundi talem gratiam in baptiſmo, falſum eſſe, experientia adultorum docet, qi etiam bene diſpoſiti, eam qam fingunt Pontificii, poſt Sacramenti perceptionem non ſentiunt novam gratiam infuſam.* Idem, *de Sacr. q. 1. c. 2. voc. 4. Parvuli — in futuram fidem & pœnitentiam & conſcientiam bonam baptizantur.* Et qæ ſequntur ex Calvino. Et, *de bapt. q. 4. c. 5. Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avt paganos, ubi de Chriſto nihil avdiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuiſſe. nam ſi habuiſſet, ætate jam provectus, ſciret aliqid eorum, qa fidei ſunt, & poſſet aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Ameſius, *adv. Bell. tom 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 1.* Bellarminus. *Infantes non juſtificantur ſine ullâ fide.* Proteſtantes. *Verum qidem hoc eſt, ſi intelligatur de gratiâ illâ, qa eſt principium fidei, & eandem relationem ad Deum in Chriſto conſtituit cum fide actuali.* Mox, *theſ. 2. §. 2. Omnibus baptizatis iſtos habitus non infundi, experientia ipſa probat; qia Chriſtianorum liberi multi à Turcis abrepti & educati, aliam nullam inclinationem avt diſpoſitionem oſtendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, *§. 3. Deum tamen qibuſdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratiæ infundere non negamus. §. 4. Verum poteſt Deus, vel ante, vel poſt baptiſmum gratiam eandem communicare.* His avtem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptiſmum abluere peccata*, ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Poſſim cum Chamiero, *tom. 4. l. 2. c. 3. §. 15.* regerere. *Non eſſe neceſſarium, tribui baptiſmo hoc in loco remiſſionem peccatorum. Tria ſunt,* inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptiſmo, remiſſio avt vis remittendi, qam τῇ ἀναγάννει baptiſmus ſive vis baptizandi, tribuitur neceſſariò. Certè ſimilium ſimilia ſunt conſeqentia: & hîc phraſes non diverſæ. qod ſi abſurdum τῇ ἀναγάννει eam vim tribuere, certè non neceſſarium baptiſmo.*

2. Sed reſpondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptiſmo ablutio & remiſſio peccatorum; at non vi ipſius baptiſmi; ſed qia baptiſmus eſt pignus remiſſionis peccatorum, & qia baptiſmo obſignatur nobis remiſſio peccatorum, ideò in baptiſmo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiari loqendi modus eſt, ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Calvinus pariter, *ad Act. 22. Qatenus fidem noſtram adjuvat baptiſmus ut remiſſionem peccatorum percipiat, ex ſolo Chriſti ſangvine, lavacrum anima vocatur. Ita ablutio, cujus meminit Lucas, non cavſſam deſignat, ſed ad ſenſum Pavli refertur, qi ſymbolo accepto, peccata ſua expiata eſſe, melius cognovit. — Jam enim remiſſa erant Pavlo peccata. non igitur baptiſmo demum ablutus eſt, ſed novam gratiæ, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc ſacramento exhibito ipſi ſignificetur, merito ſangvinis Chriſti peccatorum omnium remiſſio.* Piſcator, *theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25 §. 15. Non qod futurum eſſet, ut baptiſmo abluerentur ipſius peccata, qæ non niſi ſangvine Chriſti ablui poſſunt ſed qod baptiſmus ei futurum eſſet divinum & infallibile teſtimonium, qod peccata ipſi remiſſa eſſent, propter Chriſtum, in qem crederet, qemqe ex fide invocaſſet.* Petrus deniqe Martyr, *ad 1 Reg. 8. Si qando Scripturæ divinæ remiſſionem peccatorum & ſalutem ſymbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam eſt intelligendum, qæ ſignis ea dantur qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Sic Petrus Ep. 1 c. 3. Ætate Noë octo animas fuiſſe per aqam ſervatas, ad baptiſmum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelligit, ſed eam ablutionem, qæ ſangvine Chriſti fiat. atqe in ſymbolo externo rem ſignificatam comprehendit. qod ipſe poſteà manifeſtè declarat, cum ait,* Non qo deponuntur ſordes carnis, &c. Videri poſſunt qoqe Fulco & Cartwritus, noſter uterqe, *adv. Rhemenſ. in locum.*

3. Qod *phraſes iſtæ fundari* dicuntur, *non in nuda vel ſignificatione, vel obſignatione, ſed in collatione potiſſimùm rei ſignatæ; ſicut & illa,* Panis eſt corpus, Panis eſt communio corporis Chriſti:

1. Sufficit ad phraſes iſtiuſmodi verificandas, qod res ſignatæ ſymbolis deſignentur & obſignentur, qod & ſuperius ſatis demonſtratum videtur. Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11. pag. 114. Hic locus apertiſſimè declarat, qod & Avguſtinus tradiderit ad Bonifacium,* Sacramenta habere nomina earum rerum qas ſignificant. *idqe ille multis probavit ſimilibus; inter qæ Evchariſtiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Chriſti, *cum ſit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in ſacris myſteriis ideò eſſe corpus Chriſti, qia ſit illius ſignum. Hac nonnulli ferre non poſſunt. ſed eos meminiſſe oportet in Libro Geneſeos, Circumciſionem fœdus Domini appellari; qod nihil eſt aliud, qàm promiſſio juſtitiæ & condonationis peccatorum per Chriſtum. Atqe hoc fœdus Dominus juſſit ut Judæi geſtarent in carne ſua. id nunc Pavlus exponit, eam fuiſſe ſignum ejus; juſtitiæ, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apoſtolo fuiſſe introductas; & eas conſectari, nihil aliud eſſe, qam veſtigiis Apoſtolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Inſtitut. l. 4. c. 17. §. 21.*

2. Non negatur etiam *collationis*, ſive *exhibitionis* rationem inſuper haberi; ſed ejuſmodi, qæ ſigillis competat, qæ promiſſionibus reſpondeat, qæqe ad tempus ritus ipſius etiam legitimè adminiſtrati non neceſſariò ſemper reſtringatur. Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. contr. 4. c. 3. arg. 4. Act. 2. 38. & 22. 16. Remiſſio peccatorum ſacramentaliter, non effectivè, tribuitur baptiſmo. Eſt enim baptiſmus remiſſionis peccatorum, & animi ſeria pœnitentiæ, ſigillum, ſignum, & Sacramentum, fide ſuſceptus. Luditur in ambigua ſignificatione harum vocum.* Accipere remiſſionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à ſolo avtore; accipimus à Paſtore, ut à miniſtro; accipimus à Baptiſmo, tanqam à ſolo ſigno illius & ſigillo. Sic diploma gratiæ regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero iſtius gratiæ avtore; accipit ob amico Avlico, velut interceſſore; accipit à Cancellaria regia, velut ab Avla obſignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c. 4. Inepties 8. eadem tribui Sacramentorum ſignis, qa fidei. nam utraqe illa dicuntur nos ſalvos facere, Luc. 7. 1 Petri 3. juſtificare & ſanctificare, Act. 15. Eph. 5. Tit. 3. Rom. 5. Ergò fides ut ſigillum tantùm nos juſtificat, ſanctificat, ſervat; (qod falſiſſimum) ſi Sacramenta nos juſtificant & ſanctificant ſolùm, velut ſigilla. Reſponſ. Iſta juſtificare, ſanctificare, ſalvare, & Deo tribui, uti ſoli cavſſæ efficienti; & Chriſto, velut materia; & fidei, velut inſtrumento; & baptiſmo, velut ſigillo. Sic Rex, ut avtor, dat beneficium immunitatis; amicus Avlicus, ut interceſſor; acceptatio mea, ut cavſſa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qa diploma regii doni obſignat, velut teſtis publica iſtius beneficii.*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis eſt corpus*, &, *communio corporis Chriſti:*

Reſpondeo. de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis ſit typus. typus avtem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari ſolenne ſit.

2. *Panis* nobis in Evchariſtiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Chriſti* nobis *conſert & exhibet*, niſi qatenus obſignat nobis fideiqe noſtræ jus noſtrum ad Chriſtum ejuſqe merita. Hæc eſt *collatio* Sacramentorum propria. nec id cuiqam confert exhibetqe, niſi qi prius ejus compos fuerit.

De poſteriore. 1. Qod *panis communio* dicitur *corporis Chriſti*, 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum noſtrum *in locum*; Panis nonne communio corporis Chriſti eſt? *i. e. An non vel veſtrâ confeſſione communis illa panis comeſtio,*

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum interna & ſpiritualis noſtra participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verâ fide Chriſti participes fieri? Et de *poculo* adhuc clarius; *Qid igitur? an potatio vini credenti confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & excuſcitet internam fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum internæ participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam priùs factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 *Reg.* 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, eqis, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σφραγίδα juſtitiæ fidei, qa donatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod avtem ad Galatas legitur,* Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri. baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſequitur. — Et ſi qis objecerit, in* 1 *Cor.* 12. *haberi,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcircò ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg.* 6. *Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cavſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 *Cor.* 12. 13. 1 *Joan.* 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non avtem efficit & cavſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqirimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficaciâ provenit, ſed ex fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formulam illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur. i. e. beneficia fœderis conferre præputiato, cum circumciditur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus, alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò avtem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizantur infantes, ut fiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo. qo fit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos avt jumenta, ubi comparaverint, notam eis aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus, juxta promiſſionem.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confœderati Deo. ad confœderatos avtem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* deniqe clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferire cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſequitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam eum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere æqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hæreditario jure à matris utero in fœdere continetur.* & qæ ſequntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis* (fidelium infantibus) *neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, filiis etiam commune eſt, ſicut & verba ſonant.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hæc promiſſio, qa Deus liberos fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata*; ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. *&* 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis havſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inveherent, cavſſativam, ut loquuntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem avtem Sacramentis tribuerunt? — Nec diffiteor, in hunc qantumlibet palpabilem, errorem inductos eſſe nonnullos, male intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divinæ virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſti volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Pavlus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſangvinis Chriſti, κοινωνίαν. ſic baptiſmum aqæ vocat lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illi ipſi pani, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſangvinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Deniqe certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Avt igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, avt fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli. ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundum Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ; ſed Deum rite utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Dicendum igitur, avt non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, avt concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis abluit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia qidem Sacramentis à Deo tributa in usu legitimo nunqam deeſt.* Verum hanc eſſe baptiſmi ſacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Chriſti meritum nondum applicatum applicet ad remiſſionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, id verò probandum adhuc ſupereſſe videtur, nec (ut ipſe reor) unqam probabitur.

2. Calvinum qod attinet, *inculcat* reverâ *paſſim, non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ ſacramenta.* nec certè pius qiſqam, vel id ipſe unqam dixerit, vel ſine horrore ab alio prolatum ad avres ſuas admiſerit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obſignatoria aſſeruerit, & ex animo faſſus fuerit, hoc unqam ſe piaculo obſtrinxerit; nec ideò *nuda & inania ſigna* haberi debent, ſi non id perpetuò & præſentaneò, qod obſignant, actu exhibeant præſtentqe; niſi forte Baptiſmum in jam renatis & juſtificatis eſſe ejuſmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuiſſe, qi poſtqam tincti fuerint, deinceps ſuo tempore regeniti fuerint. Cavtè ſatis Calvinus, *ad Act.* 3. 38. *Qanqam Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium.* cum tamen antè dixiſſet, *Nihil eſt aliud, qàm bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio.* Idem, *ad Act.* 7. 8. etiamſi concludat, *Sacramenta, non eſſe inanes figuras: qia Deus, qi verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, oſtendit, *ſi in externo ſymbolo ſalutis ſuæ initium ſtatuant, cum prius Abraham vocatus ſit, & promiſſa ejus ſemini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & tametſi tradita fuerit Circumciſio, ut gratiæ ſymbolum,* [*non cauſſa*, nam & hoc *ibidem*] *eſſet, eam tamen ordine & tempore adoptio præceſſerit.* Idem, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 18. *Deus cum Adæ & Evæ arborem vitæ in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam ſecurè ſibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœleſtem arcum Noë & ejus poſteris in monumentum ſtatuit, poſthac ſe diluvio non diſſipaturum terram: hæc Adam & Noë pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præſtaret illis immortalitatem, qam ſibi ipſa dare non poterat; avt arcus coërcendis aqis foret efficax, qi ſolaris duntaxat radii repercuſſio eſt in oppoſitas nubes; ſed qia notam à verbo Dei inſculptam habebant, ut documenta eſſent teſtamentorum ejus & ſigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid ſenſerit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & pleniori complecti* ſe velle ſignificat, his eam verbis concipit; *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 1. *Sacramentum eſt ſymbolum, qo benevolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem; & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & angelis, qam apud homines teſtamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavſſa alteram; *Divinæ in nos gratiæ teſtimonium externum, ſigno confirmatum, cum mutuâ noſtræ erga ipſum pietatis teſtificatione.* Tum de *Baptiſmo* ſpeciatim in eandem mentem, *ibidem c.* 16. §. 2. In hoc enim *ſolidam Baptiſmi veritatem, totamqe ſubſtantiam, vimqe ac naturam* conſtituit, qod *Scriptura oſtendit peccatorum purgationem, qam à Chriſti ſangvine obtinemus, hîc primò demonſtrari. Deinde carnis mortificationem, qæ mortis ejus participatione conſtat, per qam in vitæ novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Chriſti ſocietatem. Ad hanc ſummam referri poſſe, qicqid in Scripturis de Baptiſmo traditum eſt: niſi qod etiam præterea teſtandæ apud homines religionis eſt ſymbolum.* Demùm de *Pædobaptiſmo* agens, *ibidem* §. 5. *Myſterii ſpiritualis ſi qa ratio habeatur, conſtabit, infantibus etiam adminiſtrari Baptiſmum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumciſione dignatus eſt, qin eorum omnium participes faceret, qæ per circumciſionem ſignata tunc fuerunt. alioqi meris præſtigiis ludificatus eſſet populum ſuum, ſi fallacibus ſignis eos lactaſſet: qod ſolo avditu horrendum eſt. diſertè namqe pronunciat, Circumciſionem infantuli loco ſigilli futuram ad obſignandam fœderis promiſſionem. Qod ſi fœdus firmum & fixum manet, Chriſtianorum liberis non minus hodie competit, qam ſub veteri Teſtamento ad Judæorum infantes ſpectabat.* Qod & idem rurſus *ibidem* §. 9. qam periocham tranſcribere totam iſtic licuerit. Deniqe clariſſimè pleniſſiméqe *ibidem* §. 21. *Qarè nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qam ut fœdus cum illis à Domino percuſſum obſignet & ſanciat. reliqa ejus Sacramento ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conſeqendos, Baptiſma mihi minimè inſtitutum videtur; qum in inſtitutione ipſâ eis primariò adminiſtrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Chriſtum imbuti, & diſciplinam Chriſtianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15. 16. Mat. 28. 18. At hi & ſanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptiſmum ſuſcipiendum accedebant, avt ejuſmodi ſaltem eſſe præſumebantur anteqam ad Baptiſmum admitterentur.

Qin & Joannis Baptiſmum ejuſdem fuiſſe efficaciæ cum illo qi ab Apoſtolis ex Chriſti inſtituto adminiſtrabatur, adverſus Pontificios noſtri omnes tuentur. At in Joannis Baptiſmo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia neceſſariò & inſeparabiliter conſeqitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad reatum tollendum, ubi remiſſio anteà non fuit, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, ſatis (uti ſpero) oſtenſum eſt, ad Cenſur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum eſſe Baptiſmum, qatenus exhibet gratiam ſanantem verè credentibus, ejuſqe exhibitionem obſignat, vix dubitari qeat. Sacramentum ſiqidem Baptiſmatis adulto credenti & illud ſuſcipienti exhibet qod ſignat: alioqi minimè verax, qin fallax eſſet ſignum. figurat avtem ablutionem pleniorem ſordium peccati inhabitantis, & ſanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qæ in primâ converſione accepta eſt, eamqe pariter obſignat.*

Ad rationem, qam ſubjungis, reſpondeo; ratio cur in primâ inſtitutione Baptiſmus iis primariò adminiſtrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Chriſti converſi ſunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Chriſti convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim niſi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinariè. Lege avtem de baptizandis parvulis exemplo Circumciſionis ex Chriſti inſtituto ſemel ſtabilitâ, poſteà ordinariè ſoli infantes ſolebant baptizari; qo modo poſt primò latam legem Circumciſionis Abrahæ adulto jam tunc credenti, non amplius niſi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, avt etiam maximè principali Baptiſmi, judicandum eſt duntaxat ex fine, qem habuit in Eccleſia primitus conſtituenda in prima inſtitutione; ſed potius ex ordinaria praxi ſubſeqente, & ex finibus, qos habiturus erat & habuit in parvulorum Baptiſmo in Eccleſia conſtituta. In finibus avtem hiſce is erat, ut eſſet organum avt medium exhibitivum remiſſionis originalis reatus parvulis, & ejuſdem remiſſionis & aliorum actualium obſignatorium iiſdem credentibus, qum ad adultam ætatem perventuri eſſent.

De Joannis baptiſmo *præparatorio idipſum pariter dictum eſto: ante cujus ſuſceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavſſam, ob qam dicebamus in initio Miniſterii Apoſtolici fidem à baptizandis exigi ſolere: adultis ſiqidem duntaxat pœnitentia prædicata eſt.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, primum illud qod attinet;

1. *Ad remiſſionem peccatorum* jam remiſſorum, niſi obſignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præſumitur. Lombardus, *ſent. l. 4. d. 4. G. Si qæritur, cujus rei Baptiſmus ille ſit Sacramentum, qi datur jam juſto; dicimus Sacramentum eſſe rei qæ præceſſit, i. e. remiſſionis ante per fidem datæ.*

2. Nec ad *morbum* directè *ſanandum* adhibebatur, niſi qatenus obſignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiſcentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo adminiſtratur & ſuſcipitur, licet plenius forſan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejuſdem memoria ſeria apud nos in animis noſtris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 1. c. 3. voc. 4.* allatus ſupra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2. reſp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipſius Sacramentum Baptiſmus dicitur. at ea jam præterierat, nec repeti potis eſt. Contraremonſtrantes, in *Colloq. Hag. de theſ. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, ſicut ſemel tantùm naſcimur. qare & ſemel tantùm baptizamur in regenerationis noſtræ obſignationem.* Videatur & Ameſius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ ſupra adducta ſunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, ſed pleniſſima etiam, *ſordium ablutio*, in Baptiſmo figuratur, qæ niſi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenenſ. fol. 337. Porrò illa peccatorum demerſio & mortificatio, (qæ in Baptiſmo figuratur) non perfectè in hac vita abſolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel ſignum Baptiſmi, id qod videmus, brevi perficitur; verum ſignificatio ejus ſpiritualis per totam hanc vitam durat, & non niſi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptiſmum, & verè hoc fit, qod Baptiſmus ſignificat.* Et mox; *Qantum igitur ad figuram & ſignum attinet, mortua etiam nunc una cum homine ſunt peccata, & reſurrexit homo. Verum qantum ad opus attinet, ſacramenti effectus nondum perfectè eſt abſolutus. h. e. mors & reſurrectio in noviſſimo die, nondum ſunt facta, ſed fient.* qæ & ibidem latius perſeqitur.

5. *Signum* non eſt neceſſariò *fallax*, etiamſi non actu exhibeat id, qod figurat. ſatis eſt, qo ſignum iſtiuſmodi *verax* cenſeatur, ſi vel jam exhibitum, vel exhibendum obſignet; imò ſi nec exhibendum etiam, ubi ſub certâ conditione res obſignata promittitur. niſi enim conditio illa præſtita fuerit, nec in eis ſignum eſt fallax, qi culpâ ſuâ re obſignatâ caruerint. Urſinus, *tractat. Theolog. p. 579. Univerſaliter in omni ſtipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promiſſio alterius partis ſit irrita; qia ad eam præſtandam non amplius obligatur. promiſſio qippe conditionalis rata eſſet debet poſitis conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* ſupra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra, *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p. 619. Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptiſmum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qæ figurat reapſe ſtatim exhibere*, pro confeſſo, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipſis exceptis, habetur. ut ſi *ſignum fallax* cenſeatur, qod non actu exhibet id qod figurat, Baptiſmi ſacramentum ex parte ſaltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis univerſis reputandum ſit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnoſco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruiſſe Baptiſmum in eis omnibus, qibus *in prima inſtitutione primariò* deſtinabatur, id mihi certè minus verosimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remiſſionem peccatorum*; ſi Baptiſmi præſumuntur effectus eſſe.

2. Si qem in parvulis alium ſtatuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, id mirum valde S. S. nuſqam inſinuaſſe. nec de eo certi qicqam conſtare poterit, qo fides noſtra innitatur, donec verbulo ſaltem divino aliqo illud nobis innoteſcat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Theſis Num. 4. & 5.*

ID *Scriptura docet, Act. 2. 38.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *Act. 26. 26.* Baptizare & ablue peccata tua. *Epheſ. 5, 26.* Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit. 3. 5.* Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. *1 Cor. 6. 11.* Sed abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis; ſed juſtificati eſtis. *Coloſſ. 2. 12.* Conſepulti cum eo per Baptiſmum. *Ex qibus locis ſatis conſtat, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, in remiſſionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qæ verba denotant ſolutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remiſſum non eſt.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Teſtimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & ſalubriter baptizarentur. eis ergò cum ſtatim atqe reſipiſcerent, remiſſa fuerint peccata, non potuit Baptiſmus reatus illius ſolutionem efficere, qi jam antea ſolutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ut teſtimoniis & firmamentis meis è Scriptura petitis accommodatius reſpondeas, ea digeris in qatuor claſſes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut *Act. 22. 16.* cum 9. 11.

Ubi ſupponis adultos ante Baptiſmum ſemper fuiſſe, avt ſaltem præſumptos fuiſſe, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum ſuorum abſolutos. unde infers, Baptiſmum ad ſolutionem reatus in talibus non eſſe inſtitutum.

Hæc mihi non videntur adeò firma & explorata, ut ſine omni exceptione admitti debeant. Concedo neminem adultorum ad Baptiſmum admitti debere abſqe profeſſione fidei & pœnitentiæ. Concedo itidem ſolidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præſentaneam peccatorum remiſſionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qa judicio Apoſtolorum ſufficiebat ad dandum Baptiſma deſiderantibus, ſemper eorum judicio avt præſumptione ſuffeciſſe ad tales ponendos in ſtatu adeptæ reconciliationis, remiſſionis peccatorum, regenerationis avt ſalutis. Act. 2. 37. Qi præſumuntur verè compuncti corde ob peccata ſua, qi præſumuntur deſiderare ex animis liberationem à peccatis, qi inſtituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Chriſti, idonei jam judicantur ad accipiendum Baptiſmum, & in Baptiſmo remiſſionem peccatorum, ibidem, verſ. 38. ſed non præſumuntur ante Baptiſmum obtinuiſſe hanc remiſſionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam ſit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ præditum avſit qis ad Baptiſmum admittere, qem tamen *vera vivaqe in Mediatorem fide*

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptiſmum poſcenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qaſi non baptizaturus, niſi id ille profiteretur, ipſeqe, charitatis ſaltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, niſi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poſcit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *vera fidei expertem non baptizaſſet.* eâ nempe imbutum præſumpſiſſe vult: & ex Chriſto ipſo id didiciſſe videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myſt. p.* 327. reſpondens Anabaptiſtarum objectioni ab Apoſtolorum & Philippi praxi ſumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur, confeſſionem fidei reqiri.* Qin &, *idem Baptiſmum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Evnucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. *& q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus ſupra *ad arg.* 11. *de locut.* 2. *reſp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adverſus Bellarminum confirmat, *Baptiſmum non primò & propriè facere nos Eccleſiæ Catholicæ Chriſtiqe membra, ſed metonymicè tantùm, qia nos eſſe tales confirmat, & nobis jus illud obſignat.* Et, *de Eccleſ. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, ſtatim fieri membra Eccleſiæ Catholicæ.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, ſive non baptizatos, vera fide præditos, de Eccleſia Catholica eſſe, & ad eam pertinere: in ſtatu ſalutis eſſe, idqe non voto tantùm, ſed re & actu. alioqi non poſſe ſervari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, cum re & actu non eſſent.* qæ omnia ille latius proſeqitur; *ibidem* c. 5. Videatur & Petrus Martyr adductus ſupra, *ad arg.* 4. *reſp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejuſmodi, ut remiſſionem peccatorum ex vi promiſſionis neceſſariò indipiſceretur, qam Baptiſmo tamen inſeqente conſeqeretur baptizatus; videtur eam eſſe Baptiſmi collati virtutem, ut vel ſine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe ſalutari* baptizatum juſtificet; vel ſaltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, ſalutari*, accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, ſalutarem* efficiat: qo modo ſcilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non juſtificet, accedente Sacramento *abſolutionis, contritionem*, qæ juſtificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid ſomniaſſe videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Eccleſiæ priſcæ prorſus inavditum ſit, teſtimonio divino aliqo ſtabiliri neceſſe fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem: ſuſcipit illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, ſed qia credunt; non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos ſacramenta inſtituta eſſe dicimus, non ut fidem infundant; ſed ut fidem ante infuſam confirment.* Baſilius, *contr. Evnom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρῶτον ἔπειτα ἐπισφραγίσασθαι. Tertullianus, *de bapt c.* 13. *Pavlus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipſe, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſ.* 1. *teſt.* 2. *Fides non eſt effectus Baptiſmi, cum eum præcedat; ſed potius diſpoſitio ad illum.* Whitakerus deniqe, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verè dicimus, Sacramenta non juſtificare, nec primò, nec ſecundò, per ſe & propriè. nam qando fides noſtra in prædicatione Evangelii Chriſtum amplectitur, tum juſti ſumus. Verbum ergò juſtificat; Sacramenta hanc juſtificationem obſignant: ut niſi qis juſtificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum juſtificare poſſint. Juſtitia ergò & prima & ſecunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò alitur & avgetur. Non poſſunt Sacramenta homini, qi caret juſtitiâ, juſtitiam conferre, ſed in eo tantùm, qi habet, avgere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præſumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut reſipiſcant avdientes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptiſmi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur abſterſio. μετάνοιαν avtem iſtam, ſive *reſipiſcentiam*, ſive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuiſſe *ſalutarem*, eandemve illam de qâ Pavlus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qiſqam dixerit. *Compunctio* ſiqidem *cordis*, de qâ verſ. 37. ſalutaris ea necne fuerit, ad rem ipſam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus iſtos, non magis qam timoris intuitu τὴν διεμοφύλακα Pavlus, ad Baptiſmum admiſerit; ſed *reſipiſcentiâ, ſalutari* prorſus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentarienſem ille) præmiſſâ, ad Baptiſmum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam eſſe vera pœnitentiæ rationem, qæ à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Idem eſto de Pavlo judicium, cui dictum eſt per Ananiam, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remiſſio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promiſſionibus. Verbum promiſſionis ſic ſe habet qoad adultos initiandos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hîc*; Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum. *ſcilicet obtinendam, non obtentam. Sic Pavlo ab Ananiâ dictum eſt*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *ſcilicet non remiſſa, ſed hoc myſterio remittenda, ut probabile eſt. Nam in Baptiſmo fides baptizatorum ferebatur in Deum, ut remittentem & ablnentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere premebantur illorum conſcientiæ ante & uſqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptiſmum Deus fecerat arcana ſua voluntate pro talibus baptizandis, Apoſtoli, nec judicare nec præſumere potuerunt; ſed in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti omnibus in Chriſtum credentibus, & præſumpſiſſe & docuiſſe videntur Apoſtoli. Atqe hac ſpe nixi ad Baptiſmum accedebant Chriſtiani; atqe in hunc ſenſum Veteres hac loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ ſunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Chriſtus ipſe, cum dixit, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur.* an non *fidem veram, vivam, ſalutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipſam, de qâ alibi toties, Baptiſmi avt ſuſcepti, avt ſuſcipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam tranſiit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, ſi qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4 *c.* 3. *p.* 97.) juſtificari & vitam æternam habere, *ſic interpretetur ut Bellarminus*, id eſt, diſponi ad juſtitiam & vitam æternam, *nonne hoc eſſet infigniter abuti Scripturis, & hac omnia teſtimonia egregiè pervertere?* Avt in ſtatu ſalutis nondum conſtitutos credere fas eſt donec Baptiſmum nacti fuerint, qi fide tamen ſalutari fuerant imbuti, atqe hoc Chriſtum verbis illis voluiſſe? ut perire neceſſe habeant, niſi lotio externa acceſſerit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint. Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Auguſtino tamen ſtatuminare conatur; *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint.* De Baptiſmo paria ſi dicantur, qod ex verbis Domini ſic intellectis fluere forſitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem aſſerre juſtitiam. ergò, qi crediderit, eſt juſtus. credere avtem poſſumus ſine ſacramentis. ergò Sacramenta illam juſtitiam confirmant, non afferunt per ſe, avt ſecundam, avt primam juſtitiam. Et nulla juſtitia eſt niſi fidei, non una fidei, altera ſacramentorum.* Idem *ibidem p.* 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſſ.* 1. *teſt.* 2. ex

ex *Marc.*16.16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Hîc tribuitur Baptiſmo vis ſalvandi. at non ſalvat niſi juſtificando*, &c. Ipſe contra ex eodem loco ſic argumentatur. *Reqirit fidem ante Baptiſmum in adultis, Marc.*16. *unde conſtat, fidem eſſe, qa ſervat, non Baptiſmum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l.*2.*c.*9.*ad primum*) *ait, non hinc colligi Baptiſmum non ſervare.* Reſpondeo. Ergò *ſaltem hoc ſeqitur, Baptiſmum non ſolum* [forſan, *ſolum non*] *ſervare. Si ergò Baptiſmus ſervat fide, qomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptiſmus & fides conjunctim ſervant? an Baptiſmus tantum, ſed non ſolus, i.e. non ſine fide, qia fides debet diſponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l.*2.*c.*1.*not.*3. *fin.*) dicit fidem eſſe *tantum diſpoſitionem ad juſtificationem & ſalutem; ut ſiccitas eſt in ligno ad combuſtionem. Si ſic, tum revera omnem ſervandi vim Baptiſmo tribuit; ut ignis eſt qi comburit, non ſiccitas ligni, etſi non comburat, niſi ſiccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota ſerie, atqe adeò cum conſtante doctrina Scripturarum, qa faciunt fidem non eſſe diſpoſitionem tantùm ad juſtitiam, ſed fidei juſtificationem tribuunt. Rom.*3. 28. *&* 5.1. *& Abrahamum eſſe ex fide juſtificatum, ajunt, Rom.*4.3. *Num ea Abrahæ fides, qa ſic commendatur in Scripturis, nihil aliud ſit, qam diſpoſitio qadam ad juſtitiam? Cum ergò Scriptura tam apertè fidei juſtificationem & ſalutem tribuant, non poteſt de nuda diſpoſitione intelligi. Ergò fides verè juſtificat. Si ergò & fides juſtificat & Baptiſmus conjunctim, tum juſtitia partim fidei, partim Baptiſmo tribuenda eſt. Si ſic, tum partienda inter fidem & Baptiſmum juſtitia eſt. Dicant ergò, qantum fidei, qantum Baptiſmo ſit tribuendum. Qod qum planè ridiculum ſit, ut juſtitia partem unam fidei, alteram Baptiſmo tribuant, ſeqitur eſſe ſolam fidem, qa ſervat, cum Bellarminus concedat non Baptiſmum ſolum ſervare. Et ideò Chriſtus in poſteriore membro ait*, Qi non crediderit, condemnabitur. *non*, Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p.* 813. *Sic Chriſtus Joan.*5.24. Qi ſermonem meum avdit; *ibi eſt avditus*; & crediderit ei qi miſit me; *ibi eſt fides ex avditu*; habet vitam æternam; *ibi eſt juſtitia ex fide. Hîc nulla de Sacramento mentio.* Et *hanc eſſe veram & perfectam juſtitiam, ex eis patet qa ſequntur. addit enim Chriſtus*; In condemnationem non veniet, ſed tranſiit à morte in vitam. *Et ſic multis Chriſtus remiſit peccata, & juſtificavit multos, ſalvoſqe pronunciavit, ex fide ipſorum, ut mulierem eam Cananæam, Matth.* 15.28. *& Archiſynagogam, Marc.*5.36. *qi non erant baptizati. qod ſatis indicat, non pendere ex Baptiſmo juſtificationem.* Et *ibidem* rurſus *p.* 95. *Si hoc verum ſit, verbum non niſi offerre ſalutem, Sacramentum vero operari; tum non ſufficit, ut voto tantum ſimus participes Sacramentorum, ſed ut participemus neceſſe eſt, ſi ſalvi eſſe velimus.* Et, *p.*96. col.1. *Sed ille ait*, Verbum prædicatum etſi intelligatur & credatur, nil tamen prodeſſe ſine Sacramento; qia verbum offert tantum ſalutem, non avtem reipſâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc abſurdiſſima & profaniſſima doctrina eſt.* Et, *col.*2. Fidem *ait Bellarminus* juſtificare, qia removet obſtacula, & diſponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas eſt. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obſtacula, & diſponit animam? at Scriptura docent, ſi credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, ſalvos nos eſſe. hoccine eſt tantùm diſponi ad ſalutem credendo?* & qæ ſequntur, nam diſerta ſunt. Deniqe, *de Sacr. q.*2. *c.*1. *Concil. Trident. ſtatuit*; Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria, & homines per ſolam fidem ſine Sacramentis, avt eorum voto, non adipiſci gratiam juſtificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen juſtificare, niſi adſit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis reqiri Sacramentum qàm fidem; qia ſine Sacramento in re, vel in voto, nemo juſtificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at ſine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant juſtificationem, tamen per ſacramentum fidei juſtificantur. *De infantibus, qod inqit, iniqiſſimum eſt, & Scripturis contrarium. Æqumne enim*

A *eſt, infantes, ſi mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qia votum Baptiſmi non habuerunt? at ne adulti qidem pereunt, ſi ſine aliqa negligentia ſua avt contemptu, Baptiſmo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere poſſunt. Infantes ergò ſervari poſſe dicimus, etſi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etſi non re baptizentur, modò nullus contemptus interceſſerit. Fatemur ergò Sacramenta eſſe neceſſaria,* 1. *propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos voluit, ad applicanda & obſignanda nobis beneficia Chriſti; &* B *qia ſigna ſunt fœderis inter Deum & Eccleſiam. Qi verò ſigna fœderis aſpernatur, is ſe divini ordinis contemptorem declarat, & eſt apertè ſacrilegus & fœdifragus.* 2. *propter noſtram infirmitatem qa his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem*, &c. *Interim tamen, non eſſe Sacramenta avt magis avt tam neceſſaria, qam avt eſt fides avt Dei verbum ſine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *ſervari poteſt, ut ſi qis millies in voto haberet credere, niſi tamen actu crederet non ſervaretur: itaqe ſi qis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius tranſcripſi, qia ad negotium qod in manibus eſt, plurimum faciunt.

Sed, qo clarius dicti Dominici mens genuina eluceſcat; Apoſtolorum enunciata gemina, cum hoc Chriſti contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom.10.9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, cordeqe credideris*, &c. *ſalvus futurus es.* & ſubjungit etiam, verſ.10. *Corde ſiqidem ad juſtitiam creditur, ore vero ad ſalutem confeſſio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamſi jam credat, in ſalutis ſtatu tamen nondum exiſtere, donec confeſſionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fidei abſqe operibus profeſſionem nihil valere* contendit. cap.2. verſ.14. *Abraham ex operibus ju-* D *ſtificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipſis conſummatam*, aſſerit. verſ.21.22. *hominem* deniqe *ex operibus juſtificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) voluit, hominem verè fidelem nondum in juſtificationis ſtatu conſiſtere, donec opera ſubſeqentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego aſſeqor, uterqe voluit, confeſſionem Chriſti, vitamqe ſanctam, profeſſioni Chriſtianæ conſentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Chriſtum ad juſtificationem & ſalutem amplexos ſeſe profitentur; nec fidem ſuam, tanqam veram vivamqe poſſe comprobatam dare, ſi iſta, ubi opportunitas data fuerit, prorſus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac.*2. *Adverte* E *hîc prudens lector, qod Jacobus non ſentit, fidem abſqe operibus mortuam eſſe*, &c. (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, ſi ſtatim moreretur*;) *ſed ſentit, fidem ſine operibus, hoc eſt renuentem operari, eſſe mortuam, eſſe vanam, & non juſtificare.* De Chriſti dicto paria dicamus licet. non excludit à ſalute non baptizatum, ſed baptizari renuentem, (qomodò Phariſæi & Juridici *Baptiſmum Joannis aſpernati*, perhibentur, Luc.7.30.) utpote præcepto Dominico morem gerere reſpuentem, καὶ οὐχ ὑπακούοντα, contra qam exigitur, Heb.5.9. ἀλλὰ τῷ F εὐαγγελίῳ ἀπειθοῦντα. 2 Theſſ.1.8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid profeſſus fuerit; qomodo & illi, de qibus Pavlus, 1 Tim.5.8. Tit.1.16. Algerus, *de Sacr. Evchar. l.*5.*c.*6. ex Avguſtino *de Bapt. l.*4. *Baptiſmus qidem poteſt ineſſe, ubi cordis converſio defuerit: converſio avtem cordis poteſt qidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. neqe enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppoſitum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, non Baptiſmi abſentiæ exitium æternum denunciatur. Ita Petrus Comeſtor, *hiſt. Evang. c.*197. Qi G crediderit, &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *ſine Baptiſmo enim ſalvatur homo, cum eum excludit articulus neceſſitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum eſt*, niſi qis renatus fuerit ex aqâ & Spiritu, &c. *ſic intelligitur, qi contempſerit renaſci.* Ita noſtri paſſim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum eſt, non ita neceſſariò reqiri ad ſalutem baptiſmum, ut perire neceſſe ſit, qi-*

cunqe eum adepti non fuerint: Neqe enim hîc fidei adjungitur, tanqam dimidia salutis cavssa, sed ut testimonium. Et mox; *Hominibus necessitatem imponi, ut signum gratiæ Dei negligant, qæ huic tamen constricta non est: nec simpliciter necessarium esse, sed tantum obedientiæ nostræ respectu.* Paræus, *in Marc. 16.* Qi crediderit & baptizatus fuerit, *scilicet si copiam baptismi habuerit. secus enim, non ita præcise baptismum esse necessarium, patet ex sententia seqenti huic opposita, ubi baptismus omittitur. si avtem baptismus aqè ac fides ad salutem reqireretur, dicendum fuisset in antithesi,* Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. *Hinc illud axioma in Ecclesia receptum,* Non privatio baptismi, sed contemptus damnat. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 220. Negari non potest, adultos credentes justificationem habere, etiam anteqam baptizarentur. neqe tamen hujusmodi frustra baptizantur. parendum enim est præcepto Dei: qod si qis contemneret, qantumvis jactaret fidem suam, satis tamen declarat, se non credere, non justificatum esse, nec remissionem peccatorum accepisse.* Et mox: *Obsignatur etiam nobis per baptismum jus ad vitam æternam. donatur qidem illud nobis statim ubi justificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, sed liberalis donationis Dei; per baptismum verò obsignatur. Ut regia largitiones qam primum concessa sunt, sine controversia ad nos pertinent: postea verò adduntur obsignationes, ut Regis voluntas, si sit opus, aliis testata esse possit. Neqe verò pars ista ita accipienda est, qasi excludendi sint è regno cœlorum, qi non fuerint baptizati. Si enim crediderint, & per eos non steterit qo minus baptizarentur, non est ambigendum de eorum salute. Christus enim ait,* Qi credit in mẽ, habet vitam æternam. *& alio loco, qamvis dicat,* Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, salvum fore; *tamen statim adjicit,* Qi non crediderit, condemnabitur. *qibus verbis innuit, baptismum non ita esse necessarium, qin fideles absqe eo salvari possint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. q. 1. c. 3. arg. 2.* Bellarminus. Marc. 16. 16. vis servandi tribuitur Baptismo. *Resp. Imò tribuitur fidei, ut docet Paulus, Eph. 2. 8. Rom. 1. 17. nam Baptismus est solum testimonium istius Dei promissionis, nos, si credimus, i. e. per fidem servari. Hab. 2. 4. Itaqe Bellarminus putat absurdè, hîc Baptismum oportuisse fidem præcedere, non avtem fidem Baptismum. promissio enim præcedit sigillum. fides avtem qoniam ex avditione verbi est in adultis (de qibus hîc agit Christus) pendetqe, idcircò eos oportet prius avdire verbum Dei qam baptizentur. Rom. 10. 17.* Et mox; *Non est eadem ratio fidei & Baptismi. ergò non sic immediatè applicat nobis Baptismus Christum Christiqe beneficia; sicut ea nobis applicat immediatè fides. ratio diversitatis est, qod fides immediatè apprehendit Christum; ergò & immediatè eum nobis ejusqe merita applicat. At Baptismus neqe est Christi apprehendendi instrumentum, sed apprehensi sigillum; neqe etiam immediatum, sed mediatum. nam accedit signum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum scimus signum esse nobis Christi applicati sigillum. Ergò est mediatum, subseqens & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe posterius.* Amesius, *adv. Bell. tom. 3. disp. 4. de effect. Sacr. q. 1. thes. 3. Marc. ult. non magis tribuitur salus externæ actioni Baptismi per se hoc in loco, qam externæ professioni, Rom. 10. 10. tribuitur propriè fidei. sicut ex verbis seqentibus apparet,* Qi verò non crediderit, (*non dicit*, qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem *ibidem disp. 6. thes. 2.* Zvinglius *ad Baltas. libel. resp. fol. 105. Notabis ergò Baptismum externum esse fœderis cum Deo initi symbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes esse oportet, nemine illorum excepto, nisi qem Deus casu qodam immisso exceperit. qem verò casus aliqis divino judicio immissus excludit & impedit qo minus externum signum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, nisi Deus nobis iniqiorem rigidumqe magis, qam Mosis seculo fuerit, imaginari velimus.* Optimè deniqe & latissimè, (Martyre etiam accersito) qm magna ex parte transscribere non pigebit, Whitakerus. Is *adv. Bell. de Sacr. q. 2. c. 3. arg. 3. p. 36. Scriptura docent Christum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & sic sine sacramentis per solam fidem, qando scilicet promissiones Christi fide amplectimur.* & qæ sequntur. Idem, *de bapt. q 2. cap. 1. His verbis Marc. 16. 16. Christus credentibus & Baptizatis salutem promittit. Hinc qæri potest, num Baptismus tam sit ad salutem necessarius qam fides; qia Christus cum fide Baptismum conjungit, sine fide verò salvi esse non possunt, qi modo ad avdiendum Evangelium & credendum idonei sunt. — Igitur prima qæstio est, — num adultis credentibus, & tamen anteqam baptizentur morientibus, modo nullâ suâ culpâ Baptismo caruerint, non sufficiat fides ad salutem. — Nos, etsi contempsisse Baptismum sit morte dignum peccatum, qia qi Christi institutum contemnit, Christum contemnit, & non sumpsisse cum possis, avt distulisse longius qam oportet sine necessaria cavssa, defendi non possit; tamen, si homo ex animo credat, & remissa esse ei peccata, & eum nihil à cœlo arcere posse, non Baptismi, avt rei ullius externa privationem dicimus. — Mortiferum est contemnere. at non mortiferum, si careat aliqis non sua culpa sine contemptu. Nos ergò sic esse necessarium Baptismum affirmamus, ut non debeat contemni: non avtem esse simpliciter necessarium contendimus.* Et, *ibidem c. 2. ad 1um. ex Joan. 3. 5. Qemadmodum perfectè sanati sunt, qi serpentem spectabant; sic eos qi in Christum credunt, à regno cœlorum nihil impedire potest.* Et, *ibidem resp. 3. Petrus Martyr in 1 Cor. 7. ait, non esse vim faciendam in copula [&] qasi perinde aqa necessaria sit ac Spiritus. nam etsi copula [&] conjungit qadam, non tamen facit esse ejusdem conditionis & necessitatis. Paulus enim ait Rom. 10. 10.* Corde creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem. *at qis dixerit, parem esse necessitatem confessionis & fidei? nam sine confessione potest qis servari; at non sine fide. potest enim aliqis ex metu Christum negare, & postea pœnitere. Bellarminus ait, hoc esse miserum effugium,* qia fides cordis necessaria est ad justitiam acqirendam, confessio oris ad salutem non amittendam. *At certè hæc misera responsio est, nam Paulus vult utrumqe esse ad salutem necessarium, & tamen utrumqe non est aqè necessarium.* Si dicamus cum Bellarmino, confessionem esse necessariam, ne amittamus salutem, & sic aqam, ne amittamus regnum cœlorum; qemadmodum ergò qi volunt salutis participes esse, debent Christum confiteri, si hoc reqiratur, nec salutem assequi possunt, qi confessionem, si eâ opus erit, subterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cœlorum, non debent recusare Baptismum, si haberi potest. Idem; *de Sacr. q. 4. c. 2. ad test. 2 Marc. 16. Baptismus dicitur servare, qia nostram per Christum salutem obsignat. — Non qia vis servandi in ipso Baptismo est. qæro enim, num per se Baptismus sine fide servet. hic locus illud refellit. Nam Christus hîc fidem cum Baptismo conjungit. Si verò fides cum Baptismo conjungi debet, num infantes credunt anteqam baptizantur? Ergo manifestum est hîc Christum loqi de adultis, qi credendo servantur, ut ex multis Scripturæ locis constat. hi fide servantur: in his fides præcedit, & additur Baptismus, ut sit sigillum fidei. Verum ait Bellarminus.* Sicut fides apud adversarios immediatè justificat applicando merita Christi; cur non eodem modo fateantur Baptismum immediatè justificare applicando merita Christi, cum Christus hîc eodem modo loqatur de fide & de Baptismo? *Resp. Non negamus, Baptismum dici posse applicare nobis meritum Christi, & sic nos justificare, qia obsignat nobis justitiam fidei; ut omnis vis Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis.* Idem, *ibidem q. 1. c. 3. voc. 37. Christus ponit fidem ante Baptismum. Et sic omnes fidem reqirunt in adultis ante Baptismum. Philippus Evnucho,* si credis ex toto corde, potes baptizari. *qasi diceret, si per fidem apprehendis Christum & in illo remissionem peccatorum, ego sigillum qasi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò reqiritur. Cum ergò fide remissa peccata*

cata credimus, hanc fidem & promiſſionem Baptiſmus obſignat. non ergò Baptiſmus efficit fidem & vitam æternam, ſed confirmat. qare ante promiſſa eſſe debet vita æterna. &, *ibidem q. 4 c. 3. p. 84. col. 2. Chriſtus non ait, hoc ipſum, non baptizari damnationem afferre, ſed non credere. Qare cum Chriſtus nullam aliam cavſſam condemnationis hîc ponat, niſi non credere; apertum eſt, non baptizari non eſſe cavſſam damnationis; & ſic juſtitiam non eſſe in Sacramentis, ſed in fide. Etſi ergò Chriſtus cum fide Baptiſmum in priore membro conjunxit, non tamen ut ſimpliciter neceſſarium conjunxit; ſed ut ſymbolum & ſigillum, qod non ſimpliciter neceſſarium eſt; imò cum fide dignus eſt qi promittit, non omnino neceſſarium ex parte ejus qi promittit, ſed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione, hoc eſt, in poſteriore membro, nulla mentio ſymboli fit, qia non carere ſymbolo cavſſa damnationis eſt, ſed fide, qâ Chriſtus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qi habet ſacramentum, & non vult credere, damnatur. *Veriſſimum hoc eſt. unde conſtat Sacramenta non propriè & vi ſua nos juſtificare, avt ſervare, imò ſine fide nihil valere.* Porrò *ait*, ſi qis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Reſp. Qi habet veram fidem, non poteſt non habere voluntatem utendi ſacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti ſacramentis. cum reſpuere Sacramenta ſit infidelitatis argumentum certiſſimum. eo enim ipſo ſe prodit qis non credere, ſi ſacramenta recuſet. contemptus ſacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q. 5. c. 8. ad rat. 4. Noſtra ſacramenta dicuntur hæc omnia præſtare* (ſalvare, regenerare, juſtificare) *non qod ipſa propriè & per ſe hæc præſtent; ſed qia noſtram ſalutem & juſtificationem à Chriſto jam peractam credentibus obſignant. & hoc vetera etiam ſacramenta fecerunt.* Idem deniqe *ibidem qæſt. 4. c. 2. ad teſt 3. reſp. 5. pag. 66. Poſtremò, fidei ſoli ſine mentione aqa ſalus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per ſe ad ſalutem ſufficit.*

3. Qod *fides promiſſionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos ſic ſe habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur:*

Reſpondeo. ſicut fides patrum, qi ante Chriſtum incarnatum vixerant, eadem planè cum noſtrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. ſic promiſſio per fidem in Meſſiam ſalutis, qoad ſubſtantiam apud utroſqe eadem prorſus. nec promiſſionis verbum, fideive, qo ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum ſive ſigillorum eidem obſignando adjectorum pro iſtis illiſve temporibus ſeculiſqe varietas avt diverſitas. promiſſione merâ ſcilicet eâqe per ſecula omnia una eademqe fides nitebatur, ſive lotione, ſive reciſione, ſive nevtrâ etiam adhuc ea obſignaretur. Avguſtinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos juſtos non fecit ſalvos niſi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqi omnes juſti, & Moſes ipſe teſtamenti miniſter veteris, hæres novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides eſt, qa omnes ſalvos facit, qi ex carnali generatione in ſpiritualem renaſcendo ſalvantur. — ſed hujus pro ſignificationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata ſunt.* Idem, *confeſſ. l. 10. c. 44. Salvi per fidem paſſionis futuræ, ſicut nos per fidem præteritæ.* &, *Epiſt. 11. cap. 7. Chriſti fide ſaluberrima etiam illi juſti facti ſunt, qi priuſqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides eſt, & noſtra & illorum, qoniam hoc illi crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata ſunt, non fides. --- Venit, & venturus eſt, duo ſunt tempora; ſed eadem eſt fides. --- In ſigillis diverſis eadem eſt fides. Sic in ſignis diverſis, qomodo in verbis diverſis; qia nihil aliud ſunt verba qam ſigna. --- fide manente ſigna variata videtis.* Idem deniqe, *Epiſt. 57. Qod ſi circumciſio antiqis ſanctis pro Baptiſmo fuiſſe creditur; qid reſpondebitur de his, qi antequam hoc præceptum eſſet, Deo placuerunt, non tamen ſine fide?* Whitakerus, *de ſacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m.*

Juſtitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apoſtolis, in omnibus deniqe piis, qi ab origine mundi fuerunt. qi & videndus infra, *ad reſp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere conſcientiæ ante & uſqe ad remedium illud premebantur*; qod aſſeritur:

Reſpondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, ſi fides ea ſaltem verbo divino nitatur, ut remiſſionis promiſſionem, qam fidei & reſipiſcentiæ abſolutè dedit, Act. 10. 43. qamqe ſolidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *præſentaneam* obtinere ipſe concedis baptizato obſignantem. qâ obſignatione ſolenni nil mirum, ſi leventur & ſtabiliantur conſcientiæ antè & eouſqe etiam forſan conturbatæ & oppreſſæ, ex fidei novellæ adhuc infirmitate, ſtatuſqe ſui conditione beatâ minùs perſpicuè apprehenſâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio fit, *ut in conſcientiis noſtris rata ſint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum iſti, de qibus hîc agitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tum ex conceſſis remiſſa habebant peccata, etiam priuſqam ad Baptiſmum accederent; vel ſi verâ vivâqe fide deſtituti Sacramentum fidei illius ſuſceperant, pacem, non veram, opinor, ſed falſam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conſcientiis ſuis à ritu illo externo ſunt conſecuti.

5. Idem de *ſpe* illâ dictum ſit, *qâ ſubnixi Chriſtiani ad Baptiſmum acceſſiſſe* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Heb. 11. 1. fides promiſſione divinâ innititur. qæ niſi fidei veræ vivaciqe, nec in Baptiſmo, nec extra Baptiſmum peccatorum veniam pollicetur; huic avtem etiam citra Baptiſmum præſentaneam eandem præſtat.

6. *Apoſtolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptiſmum Deus fecerit, in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem & ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti & præſumpſiſſe & docuiſſe*, dicitur.

Atqi miſſa *Dei arcana voluntate*, ex patefacta *præſumebant & docebant*, dari credentibus omnibus præſentaneam remiſſionem peccatorum; (qod & ipſe ſupra faſſus, ab eis, ſcio, non aliunde didiciſti) non verè credentibus nec Baptiſmum eam poſſe conferre ſciebant. Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & reſipiſcentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15. fidei juſtificationem & peccatorum remiſſionem paſſim attribuunt & pollicentur, ut qæ ſangvinem Chriſti in eum finem efficaciter ſemper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 14. efficaciam ipſius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nuſqam docent, nec ipſe id aſſeruiſſe videris, modo vera vivaqe fuerit.

7. De phraſibus illis, *baptizari in remiſſionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, ſatis, opinor, eſt ſupra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. aſſumpt. §. 2.* &, *ad Arg. 11. enunc. 2. locut. 3.* Addam duntaxat, qæ de hac formula, Ameſius noſter, & Piſcator. Hic, *ad Marc. 1. 4. verba illa*, in remiſſionem peccatorum, *non valere, ad conſeqendam remiſſionem per hoc opus, judicari poteſt ex eo, qod Scriptura paſſim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis ſermo eſt, non conſeqi remiſſionem peccatorum aliter qam per fidem in Chriſtum, ac proinde ſtatuunt eum jam per fidem habere remiſſionem peccatorum, non igitur per opus Baptiſmi. item ex eo, qod adultum baptizare non eſt fas, niſi is profiteatur fidem in Chriſtum, ac proinde ſtatuatur, eum jam per fidem habere remiſſionem peccatorum. Non igitur ſtatui poteſt, qod illam demum adipiſcatur per opus Baptiſmi. Neceſſe eſt igitur illa verba exponi. non poteſt avtem afferri melior expoſitio, qàm qa petitur à natura Sacramentorum, qa conſtat eſſe ſigilla juſtitiæ fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Theſ. Theol. vol. 1.*

loc.25.§.13. Prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. *i.e.prædicabat reſipiſcendum eſſe, & credendum in Chriſtum, Act.19.4. teſtificabaturqe reſipiſcentibus atqe credentibus in Chriſtum, peccata eis ſua remiſſa eſſe propter Chriſtum.* Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 5. q. 1. theſ. 1.* Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptiſmo remiſſio peccatorum.* Proteſtantes. *Remiſſio peccatorum in ſententia Dei offenſi conſiſtit; neqe poteſt tribui externa alicui ceremoniæ, niſi ſub ratione ſigni avt ſigilli ſententiam illam teſtatam reddentis.* Bellarminus. *Qis non miretur novum iſtum tropum, qo* abluere peccata *ſignificet, accipere ſigillum juſtificationis accepta?* Proteſtantes. *Juſtificationem ante fuiſſe ab illis acceptam non poteſt negare, cujus hæc eſt confeſſio, c. 13.* Adulti per fidem & contritionem veram juſtificantur anteqam ad ſacramentum accedant. 2. *Tropum, qem nos in iſtiuſmodi phraſi dicimus, eſt,* ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut ſigillum remiſſionis peccatorum, ſive accepta, ſive accipienda, per conſcientiæ certioratione.m. hic avtem tropus non eſt adeò novus avt mirus, ut Magiſtri illi magni, qos citat & approbat Bonavent. in 4. d. 1. q. 2. eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum ſenſum Veteres loca illa intellexiſſe,* qod dicitur:

1. Forſan minus cavtè ambiguéqe illi ſæpe locuti fuerint, prout & neoterici freqenter, etiam illi qi à ſenſu tamen illo, ubi ſermonem accuratius inſtituunt, qam longiſſimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiſcum ſenſiſſe affirmat, *adv. Bell. de Bapt. c. 13. In Sacra Scriptura, qidpiam ab alio tolli, vel remitti dicitur, vel tanqam à cavſſâ; ſic Deus remittit peccata, ſic Chriſtus ea tollit. Mat. 9. 6. Luc. 5. 21. Joan. 1. 29. vel tanqam ab ejus remiſſionis & deletionis ſigno & ſacramento; ſic Baptiſmus peccata tollit & lavat. Marc. 1. 4. Eph. 5. 26. Scriptura & Patres hoc poſteriori ſignificato concedunt Baptiſmo peccata tollere.* Deniqe conferantur phraſes illæ, *baptizari in reſipiſcentiam,* εἰς μετάνοιαν, Mat. 3. 11. &, *baptizari in remiſſionem,* ſive, *ablutionem peccatorum;* & altera ex altera intelligatur. non eſt illud, *baptizari ad reſipiſcentiam conſeqendam, ſed ad teſtandam & obſignandam; in reſipiſcentiam,* i. e. *in teſtimonium reſipiſcentiæ.* & pari modo, *in remiſſionem,* & *in ablutionem peccatorum.* i. e. *in teſtimonium & obſignationem, vel remiſſorum ſive ablutorum, vel remittenderum & abluendorum.*

Verum, 2. Reſpondeo.

1. Qod Joannes Sariſburienſis in *Metalog. prolog. Non dedignatus ſum,* inqit, *modernorum proferre ſententias, qos antiqis in pleriſqe præferre non dubito. Doctoreſqe, qo juniores, eo perſpicaciores* fuiſſe in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in ſecundam ſecundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. diſp. 51. ut verè poſſit hîc obtinere Philoſophi illud, *Polit. l. 3. c. 8.* τὸ πλεῖστον τῶν ἀρχαίων ἤθεσιν διήνεγκαται τῶν νεωτέρων.

2. Baptiſmo nimium tribuiſſe è veteribus nonnullos, non eſt heri avt perendie à noſtris obſervatum. Centuriatores Magdeburgenſes id crebrius inculcarunt. Ambroſius reverâ, *de initiat. c. 4. Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jeſu, qâ & ſignatur; ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus havrire.* Et, Avguſtinus, *de nupt. & concup. l. 1. c. 33. Qid prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſeqeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* qaſi à Baptiſmo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriuſqe veritate pendeat potius iſtius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambroſio, vel Avguſtino calculum dare religio eſt. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptiſmum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protuliſſe ſententiam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, illo loco Act. 2. 38. reſipiſcentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò eſto locus propriè intelligatur de adultis reſipiſcentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *ſimul etiam deſignant finem, in qem Baptiſmus adhibetur. qi licet adultis verè reſipiſcentibus non adhibeatur niſi ad teſtandam & obſignandam remiſſionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præſenti obſignat, nec obſignare poteſt, pro illo ſtatu, ſignum eſt viſibile gratiæ illius inviſibilis, qam Deus mediante Baptiſmo perrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Eſt avtem illa remiſſio peccati originalis, qo ſolo implicantur parvuli. non enim alio modo prodeſt parvulo ad remiſſionem peccatorum. Hortatur enim Petrus Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem, hac ratione, qod premiſſio facta ſit illis & eorum liberis, illis ſcilicet verè jam credentibus & reſipiſcentibus,* obſignationis *remiſſionis peccatorum per Baptiſmum, hiſce verò, qibus nondum remiſſum erat peccatum originale,* exhibitionis *illius remiſſionis, qam Baptiſmalis ablutio repræſentat & ſignificat, cum obſignationis remiſſionis nondum facta capaces non eſſent. Nam, ut habet Calvinus in locum,* Baptiſmo ſemper connexa eſt ſpiritus gratia, niſi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis avtem impedimentum occurrere non poteſt. Ergò in horum Baptiſmo Sacramentum præbet & confert qod ſignificat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam loco huic abunde ſatisfactum ante videri, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. Aſſumpt. §. 2.* qo remittere itaqe neceſſarium fuerit, ne eadem ſæpius repetita navſeam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamſi *Baptiſmi finis* iſte *qoad parvulos* verus eſſet, non poſſe tamen ex hoc loco elici, qo de Baptiſmo eo ſolo agitur, qem reſipiſcentia præceſſerit.

2. Havd verum videri qod præſumitur, *per Baptiſmum infanti obſignari nihil poſſe;* qum fœdus obſignet cum ſemine etiam initum; nec cum ſemine baptizato tantùm, avt qâ baptizato, ſed cum ſemine ſimpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptiſmum defungeretur. Qin &, *parvulo obſignari poſſe,* ex cogitationibus ſecundis agnoſcit ipſe Vir Clariſſimus, uti ſupra monitum, *Sect. 1. Num. 2.* ſub calcem *Reſp. ad Arg. 6.*

3. *Deum gratiam in Baptiſmo parvulis porrigere,* non poſſe niſi valdè ἀκύρως dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i.e. ut is cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.

Neqe avt terræ ſitienti aqam aqator, avt proſciſſæ ſemen *porrigere* dicitur. Parvulis ergò electionis liberæ uſu deſtitutis, etiamſi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen propriè non poteſt. *tradere,* vel, *indere,* qis poteſt in manum infanturi, inſtrumentum aliqod ſigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obſignet. at *porrigere,* avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu deſignatur, vix qiſqam, opinor, dixerit; niſi forte ab infantili illius admiſſione avt rejectione (ſicut à pullorum actu conſimili in avguriis de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud abſolutè penderet. Verùm infans tantùm abeſt, ut *gratiam in Baptiſmo porrectam* an *oblatam* dixeris, ut nec ſacramentum ipſum ex libero electionis uſu vel admittat vel reſpuat. Unde nec reniſus parvulorum iſtiuſmodi, cum ad ſacrum fontem ablutionis gratiâ ſiſtuntur, eis qicqam obeſſe creditur. Qod & Avguſtinus non ſemel monet, *Epiſt. 57. de bapt. l. 4. c. 23. de pecc. mer. & remiſ. l. 1. c. 25.*

4. Calvinus *cum dixiſſet, Non proponi in Baptiſmo nudam figuram, ſed rei qoqe exhibitionem ſimul annexam eſſe.* dicti rationem ſtatim iſtam ſubjungit; *qia nihil fallaciter* Deus promittit, ſed verè complet, *qod ſub figuris ſignificat.* cujus contrarium, ut nemo pius aſſeruerit; ita nec dicere qenqam neceſſe eſt, qi cum Reverendo Epiſcopo Joanne Sariſburienſe negaverit, *gratiam eam renovantem,*

vantem, qâ Christo renascuntur fideles, infundi parvulis in ipso actu Baptismi. qam in Baptismo tamen figurari, ecqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Objectio. *Dices, verba illa,* Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum; *non posse gemino sensu eodem in loco accipi & usurpari, ut tum designet* obsignationem *remissionis peccatorum adultis resipiscentibus, tum ipsam* remissionem *peccati originalis parvulis, qibus ante peccatum originis non est remissum.*

Responsio. 1. *Certum est, cum dicit Petrus,* Resipiscite unusquisque vestrum in remissionem peccatorum, *ibi ipsam remissionem intelligi nondum impetratam, sed actu resipiscendi impetrandam, non remissionis obsignationem.*

2. *Certum itidem est, Petrum hortari Judaos ad pœnitentiam & Baptismi susceptionem hac ratione, qod promissio facta sit illis & eorum liberis remissionis peccatorum parvulis autem Judæorum promissio remissionis non aliter facta est qam fieri potuit, scilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remissionem originalis reatus nondum remissi. Nemo enim dixerit, promissionem factam esse universaliter conferendi ipsam remissionem originalis reatus omnibus eorum parvulis anteqam sistantur baptizandi, vel si qis dixerit, omni fundamento caret talis assertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hac verba,* Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Tametsi, *inqit,* in contextu verborum Baptismus remissionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) seqi; qia nihil aliud est (*inqit*) qàm bonorum qæ per Christum conseqimur obsignatio, ut in conscientiis nostris rata sint. *per remissionem ergò peccatorum intelligit vult ipsam remissionem, sed eam non plenariè fieri, nisi ubi in conscientiâ rata fiat, sev in foro conscientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego sanè *de sensu gemino* nihil ejusmodi objecerim; nec ut objiciatur opus est; qum clarum sit, qos alloqatur eo loco Apostolus. ut frustra fuerit controversiam instituere, qo sensu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, sed adultos qosdam alloqitur.

2. *Remissionem nondum impetratam, sed actu resipiscentiæ impetrandam, non obsignationem remissionis promissi,* facilè concedo. nec qisqam unqam, credo, avt negavit, avt negaverit. Verùm hoc qæritur, remissio ipsa qatenus à resipiscentia, qatenus à baptismo pendeat; & an positâ resipiscentiâ illâ, qam eo loci Apostolus exigit, nondum tamen remissio verè habeatur, donec ablutio externa accesserit.

3. Hac ratione ipsos peculiariter, *hortatur ad resipiscentiam & Baptismum suscipiendum, qod ipsis promissio facta sit.* Ad ampliorem avtem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (qod & Oecumenius observavit) promissionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes consensus est) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipsorum, nulla facta parvulorum avt adultorum mentione; & ad *exteros* etiam, qoscunqe Deo visum fuerit adducere, pertingere dicatur. promissio avtem illa, esto ea qam Calvinus loqitur, (qanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non desunt interpretes) *Ero Deus tuus, & seminis tui.* certe ea, qicqid in se continuerit, & qatenus semini remissionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum qàm ad Christianorum sobolem universam pertinere qi dixerit, fundamento solidissimo, nempe verbo divino in ævum omne permansuro innitetur. Verba fœderis aperta sunt, *Ero Deus tuus, & seminis tui.* masculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis avtem istius symbolum ac sigillum ad pleniorem ejusdem obsignationem adjicio, circumcisionem die octavo proli masculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjecerit, aliunde expiscetur necesse est. Nec colligere hinc cuiqam licet, avt prolem Judæorum masculam statim ab ortu, avt fœmineam, donec ritus alterius cujusqam compos existeret, vel de semine Abrahæ nondum censeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula juris est, *Ubi lex non distingvit, nec nos distingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi potestatem habemus. Nec sanè Judæi proles mascula, nec Christianorum ulla, ad fœderis sigillum admitti debuerat, nisi fœderata prius censeretur. Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col.* 2. 12. *Esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis. infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus,* Ero Deus tuus, & seminis tui. Et post; *Abraham filium suum Isaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, qàm per ætatem posset credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, sed ut eo signo comprehensi significentur.*

4. *Parvulis,* qod dicitur, *aliter fieri non potuisse promissionem illam de remissione peccatorum, qam inter baptizandum reatus remissionem exhibendo;* asseritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minùs eadem ratione promissio facta sit liberis, qâ & ipsis eorundem parentibus tunc fiebat, sub conditione scilicet resipiscentiæ & Baptismi suscipiendi, illius qidem ad consecutionem, istius verò ad obsignationem? nec alio sanè modo promissio ea, hoc saltem loco, (qid si nec alibi etiam uspiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad istos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apostolus prædixit. Illud duntaxat interest, qod in adultis Baptismi perceptionem resipiscentia, & remissio ipsa resipiscentiæ comes prorsus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè subseqitur; sed eo tamen ritu infanti etiam intincto, utraqe obsignata, & ubi altera successerit, altera etiam præstanda.

5. *Promissionem de remissione reatus originalis, absolutè,* & citra ullam omninò conditionem *omnibus in universum fidelium parvulis factam,* qæ vel ante Baptismum, vel inter baptizandum præstetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus concessimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qisqam, (qod supra dicebam) remissionem ipsam hoc loco designari negaverit. verùm Calvinus remissionem istam Baptismum ipsum præcedere, eam Baptismum obsignare tantummodò contendit, *qo in conscientiis nostris rata sit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluisse videtur, qàm *remissionem plenariè non fieri, donec conscientiæ ipsi rata fiat;* sed tum demum mentes conscientiasqe nostras de eâ jam exhibitâ plenius certiúsqe confirmari, ubi sigillum etiam divinum accesserit. Apud nostros siqidem passim occurrit, *remissionem ac justificationem uno statim momento peragi, nec remissionem veram esse, qæ plenaria non fuerit;* qanqam eam à nobis non ita plenariè statim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis sit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remissio & renovatio: nam remissio fit in momento, renovatio successivè & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remissio est perfecta, regeneratio inchoata.* prout & de justificatione, ad qam remissio conseqitur, Chamierus, *panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificationem simul & semel dari, partibus omnibus suis perfectam: sanctificationem verò per gradus, ut promovendo paulatim feratur ad summum.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed esto, dicamus obsignationem remissionis peccatorum promissam duntaxat esse adultis per Baptismum, utpote qi inter-

interveniente fide & resipiscentiâ ipsam remissionem prius impetrassent qam baptizati essent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptismum peccatum non est remissum, promissio sit exhibitionis ipsius remissionis & solutionis originalis reatus per Baptismum, qomodo jubentur resipiscere in remissionem peccatorum. i.e. ad impetrandam remissionem. atqe hoc instituto nostro satis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, vers. 38. ne γρῦ qidem reperitur. *promissio* avtem, qæ vers. 39. *non ipsis solum, sed & liberis ipsorum facta* dicitur; cujus promissionis, si ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) sicut circumcisio, ita & Baptismus signum tantùm est & sigillum, neqe enim longius, opinor, usqam Scriptura progreditur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum est.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hæc nostra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remissionem peccatorum. *i. ad reatus originalis solutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qærit*, Qid cavssæ sit, cum Baptisma Ecclesiæ in remissionem peccatorum detur, cur secundum Ecclesiæ observantiam etiam parvulis Baptismus detur. *respondet.* utiqe si nihil esset in parvulis qod ad remissionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptismi superflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remissionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò potest ulla lavacri in parvulis ratio subsistere? nisi juxta illum sensum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à sorde, nec si unius diei qidem fuerit vita ejus super terram.* & qia per Baptismi sacramentum nativitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Nisi enim qis renatus fuerit ex aqâ & spiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epist. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remissionem peccatorum hoc ipso facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, sed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remissionem qidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut sit conseqens, ut in formâ baptismatis, *in remissionem peccatorum*, non vere, sed falsò intelligatur, Anathema sit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hìc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorsus nasci contendebant. id enim si verum sit, *in remissionem peccatorum baptizari parvulos* verè non posse. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remissionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipso actu baptizandi remissionem hanc dari non avdent statuere.

2. Non est insolens, vel apud priscos Patres, vel apud sacræ etiam paginæ scriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento designatam pertinent. Atqe hoc nostri ad Testimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata sua constabilienda, passim inculcant. Qin & Avgustinus ipse clarissimè, *Epist.* 23. *Nempe sæpe ita loqimur, ut Paschâ propinqante dicamus*, crastinam vel perendinam Domini passionem, *cum ille ante tam multos annos passus sit, nec omninò nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus*, Hodie Dominus resurrexit; *cum ex qo resurrexit tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loqentes arguat esse mentitos? nisi qod istos dies, secundum eorum, qibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupemus; ut dicatur ipse dies, qi non est ipse, sed revolutione temporis similis ejus; & dicatur illo die fieri, propter sacramenti celebrationem, qod non illo die, sed jam olim factum est. Nonne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in Sacramento non solum per omnes Paschæ solennitates; sed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum responderit immolari. Si enim Sacramenta qandam similitudinem earum rerum, qarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent. Sicut ergò secundum qendam modum, Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est; sacramentum sangvinis Christi, sangvis Christi est: ita sacramentum fidei, fides est.* — *Sicut de ipso Baptismo Apostolus*, Consepulti, *inqit*, sumus per Baptismum in mortem, *non ait*, sepulturam significamus; *sed prorsus ait*, consepulti sumus. *Sacramentum ergò tanta rei non nisi ejusdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 4. Calvinus, *Inst. l.* 4. *c.* 17. *§.* 21. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. *&* 6. & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remissionem dari*, eodem etiam *nativitatis sordes deponi*, censent. qæ sententia suffragium à me facilè feret. At hoc si in Baptismi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forsan plerosqe, è nostris, puto, suffragatores pavcos habituri sunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, sed aliena, ad Baptismum afferre peccata*, dicuntur; ego qid sit, non satis asseqor, nisi si de *actu commissis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginensis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamsi sit à parentibus traductum & contractum, ipsorum est tamen, inqe ipsis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l.* 5. qid habeat, qod hoc dogma stabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more suo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* sua transtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod si qis prius mortuus peccatis est, is necessariò in Baptismo consepultus est Christo. si verò non ante qis moritur peccato, non potest sepeliri cum Christo. nemo enim vivus aliqandò sepelitur. Qare si non sepelitur cum Christo, non legitimè baptizatur.* Et postea; *Hoc est qod colligitur ex his Apostoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod sicut nemo vivus potest sepeliri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, potest in Baptismo consepeliri Christo, qi mortuus est peccato. & ideò, qi festinant ad Baptismum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & sic possint consepeliri Christo per Baptismum.* Cæterum qid sani solidive ab eis expectes, qi de paginâ sacrâ ludos sic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræsentiarum qæritur, cujus istorum in Testimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex his & aliis antiqorum Testimoniis satis constat, ab Apostolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos semper usu receptam fuisse in Ecclesiâ, ut baptizentur in remissionem peccatorum; qod ita intellexit Ecclesia, ut veraciter per Sacramentum Baptismatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remissionem peccatorum usu semper receptam:*

1. Constat reverâ, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remissionem peccatorum*; qod & de pædobaptismo differentes usurparint. Formulam eam tamen in Baptismatis ritu administrando, per Ecclesiam priscam œcumenicam, avt unqam usqam-

ve etiam, nedum ab Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe, ut Baptiſmum adminiſtrans, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum*, nuſquam reperio, nec in *Rituali* antiqo ullo extare exiſtimo.

2. *In remiſſionem peccatorum Baptiſmum dari*, nemo (credo) non admiſerit, ſi ſanè accipiatur; imò ſi eodem modo, qo in Apoſtoli verbis illis accipitur. i. e. *ut* eam obſignet, (is enim ſenſus generalis eſt) ſive datam, ſive dandam; vel (ſi ita exprimere libuerit) ubi reſipiſcentia acceſſerit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertiſſimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promiſſionem (remiſſionis peccatorum) fides in Baptiſmo obſignatur.* Et mox; *Nobis in præſenti ſatis eſt, qod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, teſtimonium regenerationis & ſalutis.* deniqe; *Remiſſionem peccatorum per ſangvinem Chriſti propoſitam habemus in verbo promiſſionis, & aqa corpori extrinſecus admota. his porrò teſtibus & excitatur & roboratur fides noſtra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. teſt. claſ. 4. §. 5. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. & meritò qidem, remiſſionem peccatorum, gratiam, vivificationem, regenerationem, &c. — Qod ergò Sacramentis hæc tribuunt, hoc modo ſunt intelligendi.* qo modo? qo ſcilicet ex Baſilio docuerat, *Baptiſmum ſignificare ſymbolicè depoſitionem operum carnis. qod qid aliud eſt*, inqit, *qam eſſe ſymbolum & Sacramentum hujus rei?* &, *eſſe qaſi purgationem animæ, (i. e. qaſi vim habere purgandi animam.) à prudentia carnis. qod vocabulum* [qaſi] *indicat Baptiſmum externum non purgare, ſed eſſe ſignum vel ſymbolum purgationis.* De *juſtificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex ſe non juſtificant, — ſed juſtitiam tantum conſignant. — Chriſtus per ſe juſtificat, nec communicat hanc vim ulli rei. tantùm reqirit, ut ejus apprehendantur merita. qod per fidem fieri poteſt ſine ſacramentis & extra Sacramenta.* Et rurſus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, ſalvus erit. & credere qis poteſt ſine Sacramentis; ut de Evnucho conſtat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & ſine dubio Evangelium, cum credidit, fuiſſet ei potentia Dei ad ſalutem, etſi non baptizatus omnino fuiſſet. ſed Baptiſmus hanc ei ſalutem obſignavit.* Concludit deniqe, *Si anteqam circumciſus erat Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex ſacramentis juſtificari.* De *peccatorum remiſſione* pariter ſit dictum: Cui credenti & reſipiſcenti ante Baptiſma perceptum remiſſa ſunt peccata, non poſſunt ei (propriè loqendo) dici in Baptiſmo remiſſa.

3. *In peccatorum remiſſionem* recens natis Baptiſmum tribui, ſi *peccatorum* nomine actu jam admiſſa intelligantur, minus propriè dicitur, qum remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes obſervavit. de futuris avtem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, ſi ſumatur, ſub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obſignat.

4. *De remiſſione inter baptizandum conferenda intellexiſſe antiqos* illos omnes, apud qos ſolennis ea fuerit formula, credere vix poſſum. ut intellexerint nonnulli, fieri poteſt; nec id ipſe abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem ſimul peragi cenſuiſſe; qa tamen in parte ab illis diſſentiunt, qi dogma hoc tuentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hanc avtem formam baptizandi parvulos ex hoc ipſo loco, Act. 2. 38. 39. potiſſimùm eos petiiſſe plus qam probabile eſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco deſumtam, non eſt adeò certum, potuit enim & aliunde deſumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptiſmum pœnitentiæ prædicaſſe* dicitur Joannes *in remiſſionem peccatorum.* Verùm de hac re contendere, non eſt operæ pretium; cum ad rem præſentem parum interſit.

2. Non eſt neceſſe, ut ſi *formulam illam ex hoc loco deſumſerint*, ideò *locum ipſum de parvulis baptizandis ad reatus originalis ſolutionem intelligendum eſſe ſenſerint.* poteſt *formula loqendi* ex loco aliqo deſumi, qi de eis tamen, ad qos, ſive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habeat. V. G. de Apoſtolorum præconio Pavlus loqitur Rom. 10. 18. ex Pſalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apoſtolis nihil à Pſalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus ergò hæc verba, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, qin de eis etiam intelligi & intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur:* mirum mihi valdè, qî id poſſit negari, niſi ſi qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apoſtolus, abſqe ea, qam exigebat, reſipiſcentia, ad Baptiſmum admiſſum ſe eo loci ſimul innuiſſet. Certè ſi reſipiſcentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus reſipiſcentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi poteſt.

2. Sed nec ex præmiſſis neceſſariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

Nam 1. etiamſi Patres antiqi nonnulli ita expoſuiſſent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde ſeqeretur, *ſic intelligi debere:* nec ſi id centies aſſererent, aſſenſum forſan extorqerent, qum nihil in textu, qod ſvadeat, nedum cogere poſſit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clarius exiſtit, Apoſtolum adultos ſolos avdientes allocutum.

2. Adhæc in Baptiſmate adminiſtrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem ſacrum tingendi ſiſtebantur, fidem (qidni avtem & reſipiſcentiam?) præexigebant, qaſi promiſſio in Baptiſmo obſignata in bonum eorum tum demum eſſet conceſſura, ubi fidei ac reſipiſcentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Avguſtinum, *Epiſt. 23. Interrogamus eos, à qibus offeruntur, & dicimus*, Credit in Deum? *de illa ætate, qæ utrum ſit Deus, ignoret, reſpondent*, Credit. Et Avguſtinus ipſe *ibidem. Cum reſpondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, reſpondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipſa reſipiſcentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum reſponſio illa ſacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo ſuo ſanctificatis, nobis eſt infrugiferum & inutile ſine fide.* Poſt, ubi citaſſet illud Domini Marc. 16. 16. & Apoſtoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *avt pro eis parentes reſpondere ſolent.* Credo. In *Liturgia* noſtra eadem reperitur *ſponſio & reſponſio.* nec de promiſſione divina fides datur, niſi qatenus & pacta à baptizato præſtantur. In *Catechiſmo* verò. *Q. Qid à baptizandis reqiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram iſta præſtare non poſſint? R. Imò præſtant per ſponſores qi ipſorum nomine utrumqe ſpondent, qod & ipſi, cum adoleverint, præſtare tenentur.* Itaqe Calvinus, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* aſſerit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumciſi, cum circumciſionem pœnitentiæ fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad locum Act. 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præſumi.

Solutio. *Eſto Pavlum egiſſe pœnitentiam anteqam ab*

Anania avdiverat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loqendi indicari integrum finem, ſev potius effectum Baptiſmi. Siqidem illa prædicatio.* Baptiſmus abluit peccata, *locutio eſt ſacramentalis, ubi proprietas rei ſignatæ tribuitur ſigno propter coexhibitionem ſigni & ſignati in certo uſu, ejuſqe coexhibitionis certitudinem juxta promiſſionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus ſignificare, Baptiſmum inſtitutum eſſe, tum ad abluendos ſuſcipientes omni reatu, tum ad hujus ablutionis certiorationem & obſignationem. Qod ſi contingat, ut qis ſit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide, (qod Pavlo contigit) ejuſmodi Baptiſmus non primitùs abluit peccata, ſed eorum ablutionem obſignat. Sin baptizandus ſiſtatur, qi pœnitentiæ, avt fidei, avt actualis obſignationis capax non fuerit, ſed tamen ablutionis reatus capax ſit, qales ſunt omnes parvuli in Eccleſia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptiſmum abluere peccata eorum priùs non remiſſa: præſertim cum res ſignata in hoc Sacramento ſit tam ipſa realis ablutio & ablatio reatus, qam ablutionis obſignatio; imò magis reſpicere videatur (certe prius) hoc Sacramentum ipſam realem ablutionem, qam ſolam ablutionis obſignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. poſito, qod hic aſſeritur, ex hoc ipſo loco dogmatis propoſiti contrarium evinci poſſe videtur.

Nam 1. ſi *finem integrum, ſev potius effectum Baptiſmi eo loco* deſignari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptiſmo tribuitur, avt ab ejus ſuſceptione expectandum proponitur, niſi ablutionis obſignatio; ſeqi videtur, finem integrum, ſive effectum Baptiſmi hunc eſſe, ut peccatorum ablutionem duntaxat obſignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi poteſt, qàm qod in Pavlo eo tempore geſtum præſumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex conceſſione tuâ peccatorum veniam jam conſecuto, Baptiſmus (agnoſcente te) condonationem obſignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco poteſt neceſſariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* qod attinet; de utroqe ſatis, opinor, eſt actum ſuperiùs, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. reſp. 1. & 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo (*inqit Calvinus*) ſignum eſt aqa, res avtem ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio. *In* Comment. in 1 Pet. 3. *Et in* Catechiſm. *in* Opuſc. p. 44. 6. Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ ſuæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqa abluuntur corporis ſordes. *qod non ſit nudè obſignativè. Et in* Formula Baptiſmi adminiſtrandi *in* Opuſc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ ſignum notamqe inſtituit, ſignificans adeòqe apertè oſtendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle ſe animos noſtros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei ſignificatæ, (qam & *carnis mortificationem* eſſe verè aſſerit) in ipſo ritus externi actu exhibitionem præſentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptiſmo ſignificare ablutionem animæ per ſanguinem Chriſti, & mortificationem carnis.*

2. *Remiſſionem peccatorum ſpeciem eſſe lavacri, qo anima abſterguntur eo modo qo aqa corporis ſordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu oſtendere, velle ſe animos noſtros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, reſpiciens, qod Epheſ. 5. 26. 27. dicitur, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipſo tinctionis articulo, cum Avguſtino, (*ad 2. Ep. Pelag. l. 4. c. 2. & c. 7. retract. l. 2. c. 18. de Doctr. Chriſt. l. 1. c. 16. Epiſt. 57. de nupt. & concup. l. 1. c. 34.*) negamus univerſi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, ſi non ſolis, at cumprimis loquntur, qibus pari modo peccata ante Baptiſmum ſuſceptum remiſſa fuiſſe præſumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & reſipuerant iſti qam Baptiſmum ſuſcipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptiſmus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei ſalutaris & reſipiſcentiæ expertes prorſus ad Sacramentum ſuſcipiendum acceſſerant. qod ſi detur, neceſſe eſt, inter baptizandum dona illa adeptos fuiſſe, qo ad reatus ſolutionem Baptiſmus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptiſmo dari, vel Baptiſmum eo fine inſtitutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Theſi* aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, hac tria loca cumprimis loqantur de iis, qibus peccata ante Baptiſmum remiſſa fuiſſe præſumuntur *per fidem & pœnitentiam prævium. tamen iſtis in locis de hiſce ſolis non agitur; ſed etiam de parvulis, qibus ante Baptiſmum originale peccatum, nec remiſſum erat, nec remiſſum fuiſſe præſumebatur, qod ſatis erat ad noſtram concluſionem ſtabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis ſolis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifeſtum ſatis videtur, nec de tertio forſan minus liqet.

2. Sufficit ad inſtitutum, ſi *de eis* ſaltem, etiamſi non ſolis. ſi enim in iſtis ſaltem verè poteſt enunciari, qicqid de Baptiſmo illic dicitur, etiamſi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obſignet tantum, non eo ipſo tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid eſt, qod illic aſſeritur, verè itidem enunciari poterit, etiamſi reatus remiſſio in ipſo baptizandi actu realiter non conferatur. Vel ſic habeas; ſi de eis ſaltem, nihil amplius inde concluditur, niſi qod illis eſt collatum. Optimè Walæus, *de bapt. theſ. 28. Nec valet qicqam qorundam exceptio, qâ Baptiſmum adultorum ita diſtinguunt à Baptiſmo infantium, ut Baptiſmum adultorum ſignum & ſignaculum regenerationis accepta concedant; ſed Baptiſmum infantium inſtrumentum regenerationis inchoandæ eſſe velint. nam præterqam qod illius differentiæ in tota Scriptura nullum extat fundamentum, qa Baptiſmum non niſi unius generis agnoſcit; etiam illi ipſi loci, Rom. 6. Gal. 3. Eph. 5. Tit. 3. &c. qos pro hac ſua ſententia proferunt, de iis proprie & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipſis locis manifeſtum eſt.* Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *in* Col. 2. 12. ad illa verba, *per fidem. Non fruſtra eſt, qod fides exigitur ab Apoſtolo, ut beneficium ſpiritualis reſurrectionis obtineamus. Nam ut in Baptiſmo adultorum requiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *ſic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes ſunt, requiritur fides ſubſeqens; qam ſi non præſtiterint poſtea, retinent externam tantummodò ſanctificationem, interna ſanctificationis effecta non habent.* Unde Avguſtinus, *qæſt. Nov. Teſt. q. 59. Qi Baptiſmum putat carnali ratione conſiſtere, hic non eſt ſpiritualis, nec donum cœleſte poterit conſeqi, qi ſe per aqam, non per fidem commutari credit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed ſingula loca inſpiciamus.

Locum

Locum Tit. 3. 5, non neceſſe eſt, ut ad ſolos adultos reſtringamus. Nam, 1. non ſolum adultos fideles, ſed & horum parvulos ſecundum miſericordiam ſalvos facit Deus per lavacrum regenerationis. 2. Lavacrum regenerationis non effunditur copioſè ſolum in adultos ſed & in parvulos. 3. Non ſolum adulti, ſed & horum parvuli juſtificationis ſunt capaces & hæredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum avtem hæc omnia ſint communia parvulis cum adultis, non eſt qòd exiſtimemus hoc in loco Apoſtolum ſolos adultos, excluſis parvulis reſpexiſſe. Qod avtem hoc in loco Apoſtolus de Baptiſmo agit, admittit Calvinus in locum: ſed & Calvinus diſſerens adverſus Anabaptiſtas, parvulos ab Apoſtolo hîc non excludi, ſed potius includi, non obſcurè innuit, ubi retorqet argumentum Anabaptiſtarum contra Pædobaptiſmum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non eſſe capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos eſſe. Sed enim (*inqit Calvinus*) nobis ex adverſo excipere licet; neqe circumciſionem aliis qam regeneratis fuiſſe conferendam, qæ regenerationem deſignat; atqe ita Dei inſtitutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptiſmum, æqe poſſe intorqeri oſtendit contra Circumciſionem parvulorum, qam tamen Deus expreſſè inſtituit. Bucerus, in* Epitom. Doctrin. ad Eccleſ. Argent. Confitemur & docemus ſacrum Baptiſmum, qum is ſecundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè eſſe lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per qem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Urſinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 608. Atqe hæ (*inqit*) ſunt rationes, qibus probatur, Infantes eſſe baptizandos. 1. Baptiſmus eſt ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam, qæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De adultis ſolis agi*, non eſt exceptio mea; ſed *de eis cumprimis, ſi non ſolis*, ad rem meam ſufficit, ſi *de eis* ſaltem. qod non negatur.

2. Rationes adductæ, qibus itur probatum, *non de ſolis agi*, havd neceſſario id evincunt. neqe enim ſeqitur, Ea qæ hoc loco habet Apoſtolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apoſtolus hoc loco agit. non magis qàm ſi ſic ratiocinemur; Apoſtolus 1 Theſſ. 2. 13. Theſſalonicenſes dicit ſermonem à ſe prædicatum, non ut ſermonem humanum, ſed ut divinum excepiſſe. at hoc idem Corinthii, Galatæ, Epheſii & Philippenſes factitarunt. Ergò de iſtis omnibus Apoſtolus eo loco locutus eſt.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, qàm ſpiritus ipſe renovans & regenerans, ſuper eos, de qibus loqitur, *copioſè effuſus* prædicatur. Qod, ſi Reverendi Epiſcopi Joannis Sariſburienſis *Propoſitiones* admittimus, de parvulis enunciari non poſſe evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, verſ. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, qæ feceramus, verſ. 4. qæ opera aliqa præceſſiſſe præſumunt, *de adultis ſolis* diſſertationem Apoſtolicam inſtitui innuere ſaltem videntur. Et ſanè contextus integer diligenter perpenſus, de his ſolis agi apertè ſatis indicaverit. Verum nolo in reſolvendo & retexendo tempus in caſſum conterere, qum *de ſolis agi* non ſit neceſſe, ad exceptionem meam ſtatuminandam, qæ *de ſolis* concepta non ſit.

4. *De Baptiſmo* hîc agi, qod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* ſaltem vacillat, & in adverſam potius partem propendet. *Non dubito*, inqit, *qin ſaltem ad Baptiſmum alludat, imò facile patior de Baptiſmo locum exponi — qia partam à Chriſto ſalutem Baptiſmus nobis obſignat.* Et poſt, etiamſi *tam lavacrum qam Spiritum intelligi poſſe* moneat, (cum illud tamen αἰνίγματος ſatis dici videatur) at, *qum lavacrum*, inqit, *effuſum docet, non tam de ſigno, qam de re ſignatâ loqitur.* Nam qod Anabaptiſtis hunc locum urgentibus reſpondet, ſatis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omiſſâ de loci interpretatione altercatione minus neceſſariâ.

2. *Bucerus, hoc ſacramentum eſſe tam in parvulis qam in adultis*, qod hîc dicitur. at Apoſtolum de utriſqe hîc agere, non aſſerit. Nec aliud ferè *Urſinus*; qi inde probat eſſe *ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam.* qod nemo negaverit. ſed nec alteruter aliâ ratione infantibus qam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, avt qam qâ Calvinus ſupra.

3. De internâ renovatione, alluſione duntaxat ad Baptiſmi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apoſtolus. atqe ita alii non contemnendi avtores. clariſſimè Piſcator, *in Tit. 3, Videtur alludere ad cavſſam qandam inſtrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis teſtificandam, obſignandam atqe avgendam. viz. ad Baptiſmum, cum ait,* Deum ſervaſſe nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum qoddam, qo ſcilicet abluimur à ſordibus peccati, cujus ſigillum ſit Baptiſmus.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apoſtolum hac metaphora ad Baptiſmum alludere atqe reſpicere.*

4. Ut *de Baptiſmo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, qod remiſſionem præſentaneam in ipſo actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 5. Alterum fructum Baptiſmus aſſert, qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc ſenſu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. ſect. 2.* ſupra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptiſmus obſignet, ſatis exprimitur, cum ſignum regenerationis appellatur. Nam Chriſtus apertè docet, Joan. 3. eos qi ſervandi ſint, oportere renaſci. Hujus avtem regenerationis Baptiſmum eſſe ſignum Pavlus docet. Tit. 3. Ibidem p. 219. Per verbum Dei & ſymbolum externum ſignificatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Chriſtum facta, qam ſi fide apprehendimus, & juſtificamur & ſanctificamur. — In infantibus avtem, qi adhuc per ætatem credere non poſſunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effuſio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptiſmo, ut Tit. 3. 5. diſertè ſcribitur. Neqe iſta duo ſic nobis offeruntur in Baptiſmo, qaſi ea ante Baptiſmum nullo modo habeamus. Negari enim non poteſt adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizentur. — Neqe parvulos baptizaremus niſi jam eos ad Eccleſiam & Chriſtum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de ſacr. q 4. c. 3. ad Teſt. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic ex aqa renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem.* Piſcator, *Theſ. Theolog.* ubi ſupra, §. 20. *Sed poſito atqe conceſſo, ipſum Baptiſmum hoc loco* lavacrum regenerationis *appellari. dicendum erit, id hoc ſenſu fieri, qod regeneratio per Baptiſmum ſimpliciter efficiatur; ſed qod Baptiſmus ſit divinum atqe efficax teſtimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter teſtatur, ſe illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepiſſe, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo* παλιγγενεσίας *plenè ac perfectè regeneret atqe renovet.* Ameſius deniqe, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita diceret,* Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium divinæ voluntatis? reſpondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & ferunt, & ferrent eum, qi ita diceret*; Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium regenerationis à Deo promiſſæ.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus Coloſſ. 2. 12. etſi cumprimis (*uti tu loqeris*) *de iis agat, qi conſepulti erant cum Chriſto in Baptiſmo, qatenus obſignabat Coloſſenſibus credentibus ablutionem reatus pec-*

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde constare potest, quod illi suo modo cum Christo consepulti sunt, quatenus & ipsi cum baptizantur, immerguntur sacro lavacro atque à peccato originali, qo solo laborabant, abluuntur, & eo modo circumcisi sunt Circumcisione non manufactâ suo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumcisionem Christi. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptistis, qi ex hoc loco Pædobaptismum impugnant, ut videre est, Instit. lib. 4. c. 16. sect. 21. *Ursinus in* Catechismo edit. Cantabrigiensis p. 610. Mandat & hoc ipsum [*baptizari infantes*] Pavlus, cum docet nos esse circumcisos in Christo, & cum eo consepultos per Baptismum. substitutus ergò est Baptismus Circumcisioni, qæ substitutio Baptismi est loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptismus mandetur juxta Ursinum, tum locus iste non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata fuisse præsumuntur remissa, ex ejus mente; nisi simul dicamus Ursinum voluisse omnibus parvulis ante Baptismum susceptum remissum fuisse originalem reatum præsumere ex mente Apostoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apostolum ostendere*, Col. 2. 11. 12. 1. Qod Baptismus eundem usum habeat, qem habet Circumcisio. 2. Ita opponere Circumcisioni Baptismum, ut nobis Circumcisione non opus esse probet. *Qod si igitur Baptismum non æqè ac Circumcisionem infantibus communem esse vellet, Argumentum Apostoli tantùm de adultis valeret, qod absurdum est, & à mente Pavli alienum. Idem etiam*, p. 612. Sic argumentatur Apostolus ab absurdo; Si Baptismus tantùm adultis competat, seqeretur ex mente Pavli non valituram ejus usurpationem ad removendam Circumcisionem ab infantibus, atqe ita tantùm ex dimidiâ parte refutari instantiam Judaicam ab Apostolo, qod est falsissimum *Hac ille adversus Anabaptistam qendam. Si Apostoli locus intelligendus sit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Ursini, tum non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa fuisse præsumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum exclusione* etsi nihil sit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti elidendam, præscriptione illâ nihil opus est; tamen apertissimum videtur, nihil de illis istic agi: cum de eis duntaxat Apostolus qos alloqitur, loqatur. nec si in parvulis istud suo modo fiat, qod de Colossensibus adultis Apostolus hîc perhibet, ideò seqitur de parvulis hic sermonem institui; avt de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hîc dicatur.

2. Testimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Pavlus cum docet nos per Baptismum Christo consepeliri, non eo intelligit, consepultum cum Christo eum prius oportere, qi Baptismo est initiandus: sed qæ Baptismo subest doctrina, simpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne insani qidem Baptismo præire ex hoc loco pugnaturi sint.* Qibus verbis Apostolum de parvulis sermonem instituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apostoli declarari duntaxat, *qid symbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi scilicet sedulò incumbant.* Libet adjicere Martyris verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p. 220.* hæc habet: *Inseri nos visibili Sacramento in Christum & Ecclesiam, declaratur ex hoc loco. — addidimus* Sacramento visibili, *qoniam animo & spiritu, statim ut sumus justificati, reipsâ inserimur Christo & Ecclesiæ.* Idemqe, *in* 1 *Reg.* 8. *Non diffiteor, qadam significasse Baptismum, qæ non antecedunt, sed sequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe secundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, scilicet nos commori Christo, & unà cum eo sepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò sint mortificandæ. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non est; sed convenit ut postea fiat.*

2. *Ursinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptismum circumcisioni succedere, ejusqe jam vices agere.* id qod ex Apostoli verbis luculentissimè demonstratur. inde avtem Argumentum petit, (nec *ab absurdo Apostolum argumentari*, ait, sed Pædobaptismi adversarios impetit & impugnat ipse) ad parvulorum Baptismum comprobandum, qod alterum illud sacramentum, cujus in locum successit, ex divinâ institutione eisdem olim conferebatur. At non hinc seqitur, Ursinum asserere, de parvulis istic Apostolum verba facere. A Dei verbis ad Mosem ex Mose Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Christus, ad *resurrectionis* dogma stabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluserit, de *resurrectione* Deum eis verbis locutum. Ursinus ipse *Tract. Theolog. p. 567. Sepelire & suscitare & circumcidere nos sine manibus per Baptismum, est significare per Baptismum externum, qod intus ipse, qi hoc significat, nos baptizet, circumcidat, sepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus avtem 1 *Cor.* 6. 11. *esto de adultis Corinthiis intelligatur, qos solos forsan propriè appellat: tamen* τὸ abluti estis *planè videtur respicere Baptismalem ablutionem, ut Martyr in locum. qæ licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem sive remissionem peccatorum non nisi obsignabat, hac tamen formula loqendi indicare voluit integrum finem sev potius effectum Baptismi. Est avtem ille non sola obsignatio ablutionis prius facta, sed & ipsa ablutio in iis qibus ante Baptismum peccati macula non abluuntur. atqe adeò parvulis ipsorum Baptismum ipsam justificationem & remissionem suo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Pavlum credibile est, qomodo & supra observavimus ad similem loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hîc regeri necesse est, qam qod prius dictum est de loco Act. 22. 16. *Num. 5. ad Respons. memb. 5. Replic. 1. & 2.* & de locis supra novissimè adductis: de adultis saltem dictum, sufficere; nec aliud aliqid hinc concludi posse, qam qod & in illis verum extiterit. Illud tantum adjicio, præsumi subinde *finem effectumqe Baptismi* illum ipsum, qi è textu probandus esset. hoc est enim τὸ κρινόμενον, utrum iste sit, Baptismi finis effectusqe, ut reatum actu solvat necne. ut esse probes, locos illos proponis. ut confirmes Apostolum finem illum effectumqe locis illis insinuare, eundem asseris ad Baptismi finem effectumqe integrum respexisse. de fine ergò isto aliunde constare prius necesse est, qam probari illis finem illum respexisse, qia Baptismi finem integrum respexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *sanctificationem* solam designant; ut Eph. 5. 26. Col. 2. 12. Qædam tam *sanctificationem* qàm *justificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de istâ loquntur; qæ tamen minimè concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Esto qadam ablutionis nomine sanctificationem solam designent. sed tum* ablutionis *nomen largo sensu sumendum est, qatenus complectitur tum remissionem peccatorum, tum regenerationem spiritus.* καθαρίζειν τῷ λουτρῷ & ὕδατος, *est purgare etiam per remissionem peccati & solutionem reatus, & non solum sanctificationem qæ contradistingvitur justificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ statim tolli repeti-

qe

qe videtur. in locis qibuſdam, de qibus agitur, *ſanctificationem ſolam deſignari*, conceditur. ſtatim tamen ſubjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo ſenſu ſumendum* eſſe, ut tam *remiſſionem reatus*, qam *ſpiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem αὐτόσχεδια prorſus videntur, cum alterum altero neceſſariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἓν ῥήματι, ſuo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed loca ſingula percurramus.

Locus Eph. 5.26. *agit de ſanctificatione largo ſenſu*; *ut rectè Calvinus in locum. Zanchius in locum*; Docet [*Apoſtolus*] modum qo hanc perficiat ſanctificationem, nempe mundando nos à peccatis. id qod fit primò remiſſione peccatorum, in qâ propriè conſiſtit juſtificatio; & deinde fit repurgatione à ſordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis purificatione ac regeneratione. *Rurſus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptiſmo, qo parvuli, licet actuali fide deſtituti, in corpus Eccleſiæ inſeruntur, verba facit Apoſtolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqæ. Poſt pavca:* Subſtantia Baptiſmi, qo Chriſto incorporamur, conſiſtit in ablutione à peccatis, ſev in remiſſione peccatorum & regeneratione. Medium avtem efficax ex parte ejus qi mundatur, eſt fides, ut in adulto, vel ſaltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus avtem ipſe applicat ſangvinem Chriſti infantibus. *Muſculus in locum*; Ablutio hæc nihil aliud eſt, qam peccatorum remiſſio. peccatorum avtem remiſſio omninò eſt per Chriſti ſangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqæ fieri per fidem adhibitam verbo promiſſionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qæ fit per infuſionem ſanctitatis, ſed per ablutionem reatus. Urſinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Eccleſiam ſanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat ſanctificationem* ſtrictè & ἀντονομαστικῶς ſumptam ex horum Theologorum ſententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5.26. etiam *peccatorum remiſſionem* comprehendi. nolo enim adverſus tot Eccleſiæ proceres in re minimè neceſſaria contendere. qanqam probatum mallem ab eis, qam aſſertum nudè; cum *ſanctificationis mundationem* Apoſtolus ſe loqi apertè teſtetur; qam à *juſtificatione* noſtri paſſim accuratè diſtingvunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis ſubinde objicientes, qod iſta ſecum invicem confundere ſolenne habeant: poſſimqe, (ſi id opus eſſet) prolatis, *Calvino, Zanchio, Muſculo*, (nam *Beza & Urſinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chryſoſtomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptiſmo in parvulis aſſeritur, qod non in adultis verum ſit.

2. Si remiſſionem peccatorum parvulis in Baptiſmo conferri, etiam ſanctificationem eiſdem in eodem, vi rationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l. 2. c. 4. arg.* 7. ex Eph. 5. 26. *Oſtendit Deum, ſev Chriſtum, non avtem Baptiſmum mundare nos: ſed Deum poſtea adhibere iſtius mundationis ſpiritualis externum ſignum & ſymbolum, nempe Baptiſmum. id qod eruditiſſimè & veriſſimè ſcripſit & ſenſit Calvinus.* Et ſic revera Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum eſt in Baptiſmo, hoc eſt, qod à nobis accipiendus eſt cum hac promiſſione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, ſalvos fore. §. 2. In hunc ſenſum intelligendum qod à Pavlo ſcribitur, Eccleſiam à ſponſo Chriſto ſanctificatam eſſe, & mundatam lavacro aqæ in verbo vitæ. Et alibi, nos ſecundum miſericordiam ſalvos factos eſſe per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptiſmus nos ſalvos facit, Non enim ſignificare voluit ille, ablutionem & ſalutem noſtram aqa perfici. — neqe hic ſalutis cavſſam, ſed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc ſacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptiſmum aqæ ſimul connectit Pavlus; ac ſi diceret, per Evangelium nobis noſtræ ablutionis & ſanctificationis nuncium afferri, per Baptiſmum nuncium hujuſmodi obſignari.* & qæ ſequntur. *Ibidem* c. 16. §. 22. de loco iſto; *Teſtatam Baptiſmo vult Chriſtus ablutionem, qa Eccleſiam ſuam mundat.* Unde & concludit; *Teſtimonio hoc parvulos non eſſe deſtituendos, qum in Eccleſiæ parte jure cenſeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et ſignificativè mundatur Eccleſia Baptiſmo aqæ, & realiter Baptiſmo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad* 1 Reg. 8. cum illud præmiſiſſet, *per metonymiam ſignis ea dari, qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferri.* ſubjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Epheſ. habetur, Chriſtum ſemetipſum pro Eccleſia dediſſe, ut ea aqa lavacro ſanctificetur per verbum, &c. Cavſſa ſanctificationis eſt ipſe Chriſtus, qi ſe pro nobis dedit, & ea cavſſa lavacrum adhibuit, ut mundatio ejus per verbum & ſymbolum teſtificata eſſet.* Bucerus, ad illud Eph. 5. *mundatam lavacro. Si adminiſtratione Baptiſmatis mundavit, qid opus fuit ergò ſanctificatione? Imò Petrus diſertis verbis teſtatur, externam lotionem ſalutem neqaqam adferre. Pavlus externo ſymbolo addit internam, qa Dei verbo fit mundationem; cujuſqe eſt externum lavacrum conſpicua qadam confirmatio. Deus optimè novit ingenium noſtrum, qod opus habemus externis ſignis. nunqam ſolet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo ſigno.* Piſcator, *Theſ. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 17. Epheſ. 5. 26. Per lavacrum aqæ non neceſſariò intelligitur Baptiſmus. qum intelligi poſſit ſangvis lavacro aqæ comparatus. conceſſo tamen hoc, Eccleſia lavacro aqæ. i. e. Baptiſmo purgari dicenda eſt; non qod à peccatis purgetur per ipſum Baptiſmum: qum iſtud ſangvinis Chriſti proprium ſit.* 1 *Joan. 1. 7. ſed qod Eccleſia Baptiſmum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per ſangvinem Chriſti factum teſtimonium*, &c. Whitakerus deniqe, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 4. ex Act. 2. 38. & 22. 16. Familiaris loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptiſmo mundari & ſalvari dicimur, qia Baptiſmus pignus & arrha eſt noſtræ ſalutis. — & veritas ſigno conjuncta eſt in electis.* Et mox: *Baptiſmus nobis obſignat ablutionem, à peccatis & ſalutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptiſmum, vel ut Apoſtolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqæ per verbum. i. e. in Baptiſmo & per Baptiſmum, non qod efficacia ſit in Baptiſmo, ſed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipſe in uſu hujus organi ſit efficax, & his externis ſignis ſpiritualem gratiam nobis obſignet. Ibidem ad Teſt. 8. ex 1 Pet. 3. 21. Baptiſmo vim purgandi & ſervandi qodam ſenſu tribuimus, nempe ut declaret & obſignet tanqam pignus, noſtram ſalutem. Ibidem ad claſ. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & ſalvare, niſi qod fidei noſtræ repræſentent atqe obſignent noſtram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis ſint pignora ſalutis.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Col. 2. 12. Vox ablutionis non occurrit. Dicit reverâ Apoſtolus, conſepulti ſumus cum eo per Baptiſmum. *Sed Baptiſmus hîc ex conſenſu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipſum Sacramentum Baptiſmi propriè ſumtum deſignat. Baptiſmus avtem tam reſpicit ſolutionem reatus, qàm ſanctificationem. Urſinus, in* Tract. Theol. p. 558. *ediſſerens hunc locum*, Hîc circumciſione jam non opus dicit, qia per Chriſtum exhibitum impletur qod ſignificabat Circumciſio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod ſit imputatione & inchoatione juſtitia.* Ibidem

dem p. 567. Docet [*Apoſtolus*] nos conſepeliri, reſuſcitari, condonari nobis peccata, circumcidi ſine manibus per Baptiſmum. Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, *ſuâ notione includit condonationem reatus, atque adeò non ſolam ſanctificationem: neque enim unqam ſanctificatio habetur abſque hac præhabita.*

A

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaque an oſcitantiæ lapſus eſto. Hoc interim volebam, locum hunc ex eis eſſe, in qibus *ſanctificationis* opus duntaxat Baptiſmo attribuitur.

2. *Conſepelitione illa utrumqe includi, qia Baptiſmus, de qo ibi agitur, utrumqe reſpicit*, non ſeqitur. Siqidem non neceſſe eſt, ut Apoſtolus ea omnia, qæ in Baptiſmo deſignantur, ubicunqe de eo ritu agit, beneficia recenſeret. Nec illud mihi animo adhuc inſidere penitus poteſt, ἀπέκδυσιν illam *remiſſionem reatus notione ſua includere.* certè ratio adjecta, qia *niſi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi poſſit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione ſuâ *juſtificationem* includere, qia niſi iſta præhabita illa non habeatur. Me, qo minus aſſentiar, remoratur, tum qod *ſepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum conſenſu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam deſignat, qæ ad *ſanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam tranſeat eo capite Apoſtolus, relicto, de qo prius prolixè egerat, juſtificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppoſitâ nihil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, ſive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *ſanctificationis* actum ubiqe deſignare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ex membro eidem ibidem oppoſito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera juſtificare non eſt ſanctificare, etſi hæc duo conjuncta ſunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 6. de juſtif. c. 7. Neqe tamen intereà negandum eſt, qin perpetuò conjuncta ſint ac cohæreant hæ duæ res, juſtificatio & ſanctificatio: ſed perperam inde infertur unam & eandem eſſe.* Beza certè, *in locum*; *Circumciſionem cordis, de qa hîc agitur, certum eſt ad ſanctificationem potius, qam ad peccatorum remiſſionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Chriſti beneficium, nempe noſtra ſanctificatio*, &c. Qo modo & Piſcator ἀπέκδυσιν illam, ex Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *ſanctificatione* interpretatur.

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipſam facit, de qa præcipuè agitur; idem de teſtimonio iſto dici poterit, qod de ſuperiore dictum eſt. Qin & videri poterunt, qæ de hoc dicto ſunt ſupra dicta, *Num. 6. de Loc. 2.* ſed & qæ mox, *Num. 8.* dicentur.

B

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1 Cor. 6. 11. *Calvinus per* τὸ abluti eſtis, *vult ſolam juſtificationem deſignari; nec differre juſtificationem & ablutionem, niſi ut ſimplex & tranſlatitium.*

C

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De ſenſu iſto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum noſtrum ſeqi, qi, *qa prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea poſt diſtinctè proponi*, monet: (in qo & Muſculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod iſta noſtri expoſitio contextus Apoſtolici rationi (in qo utriuſqe & *ſanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *juſtificationis* diſerta fit mentio) multo magis conſentanea mihi ſaltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; niſi ſi de *ſanctificatione* ſolâ potius acceperit; qia *ſanctificati eſtis*, immediatè qaſi ἐξηγητικῶς ſubjicitur. Verum non in hoc controverſiæ præſentis cardo vertitur.

D

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Theſis, qam tum probandam ſuſcepi, de ſolâ juſtificatione agebat: ut non neceſſe tum habuerim de ſanctificatione qicqam dicere.

E

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi in *Theſi* de *ſanctificatione* nihil dicatur, niſi tamen & iſta pariter in Baptiſmo data ſtatuatur, locis iſtis vis virtuſqe omnis demitur *juſtificationis* in eodem datæ aſtruendi.

F

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptiſmi Sacramento, qam de operatione ſpirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obſignatur, intelligenda videntur, ut *Tit. 3. 5. Coloſ. 2. 12.* ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptiſmi externi ſuſceptore præexigitur, Act. 8. 37.

G

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Negamus*, de *ſola* ſpirituali operatione, qæ in Baptiſmo tum delineatur, tum obſignatur, intelligenda *eſſe loca Tit. 3. 5. & Coloſ. 2. 12. excluſo Baptiſmi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. Calvinus in locum ſic; Facilè patior de Baptiſmo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptiſmi Sacramento, re viz. cum ſigno conjunctâ. *Urſinus*, Tract. Theol. p. 592. Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptiſmo exponere.

De loco Coloſſ. 2. 12. *exiſtimo neminem interpretum de ſola operatione ſpirituali, qa in Baptiſmo tum delineatur, tum & obſignatur, ſecluſo ipſo Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iſte ſit palmarius, qo contra Anabaptiſtas evincimus Baptiſmum ſuccedere Circumciſioni. Calvinus in locum*; Pavlus, factâ Baptiſmi mentione, Circumciſionem, inqit, ſpiritualem peragit in nobis Chriſtus, non intercedente vetere illo ſigno, qod ſub Moſe valuit, ſed Baptiſmo, *Rei ergò exhibitæ ſignum eſt Baptiſmus, qam abſentem figurabat Circumciſio. Vide eundem*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm oſtendit Apoſtolus Baptiſmum ſucceſſiſſe Circumciſioni, & hoc eſſe Sacramentum initiationis in N. T. *Urſinus in* Catecheſ. edit. Cantabr. p. 609. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit Circumciſioni; & qidem ita ſucceſſit, ut habeat eundem uſum, qem habuit in vetere fœdere Circumciſio. *Idqe probat ex hoc loco*, Coloſſ. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De ſola operatione ſpirituali, ſecluſo Baptiſmo intelligenda loca illa*, non dixi; ſed *non tam de Baptiſmo, qam de operatione illa ſpirituali, qa in Baptiſmo delineatur & obſignatur.* qod qi dicit, tantum abeſt ab eo, ut Baptiſmum à diſſertatione Apoſtolicâ prorſus excludat, ut *de operatione ſpirituali illa, qa Baptiſmi ritu delineatur* qaſi & depingitur, Apoſtolum agere fateatur. Verum aliud eſt de *Baptiſmo* ipſo, ſive ritu externo, diſertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipſa divina & operatione, cum alluſione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræſentatur. e. g. ubi dicit Apoſtolus, 1 Cor. 5. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt.* De Chriſto agit, non de Paſchate: nec de Chriſto tamen, Paſchate prorſus excluſo; ſed de Chriſto, qatenus Paſchate præfigurabatur. Hoc ipſo in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Coloſſ. 2. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta*, &c. de

interna

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus excluſa; ſed de illa qatenus ista repræſentabatur. alioqi nec poſſet ex eo loco probari, *Baptiſmum circumciſioni ſuccedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Paulum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumciſioni Judaicæ, ſed Chriſtianæ. i. e. Baptiſmo.* Reſp. *Si per Baptiſmum intelligat externum opus, falſum eſt qod ait. non enim hoc magis Baptiſmo qam circumciſioni tribuitur. ſed ſi ſignum & gratiam ſimul intelligat, verum eſt.* Sed & de loco iſto videatur ſupra, *Num. 6.* ex Avguſtino aliiſqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piſcatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; alluſione tamen ad Baptiſmum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut ſalutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptiſmo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptiſmum ſuſceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *reſponſ ad Luther. confeſſ.* ſupra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. reſp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 1.* Itaqe qod Urſinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes orthodoxos, de Baptiſmo hunc locum exponere*; non ſine reſtrictione aliqâ forſan intelligi debet. præſertim cum nec Calvinus etiam ipſe ſatis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptiſmo exponi.* qaſi aliam potius qorundam expoſitionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba ſunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi ſui ſenſum enunciantis. ſed nec Beza expoſitionem eam definitè & abſolutè proponit, ſed præfixâ diſjunctivâ, cum aliorſum ante concedere viſus eſſet, & de regeneratione ipſa interpretari; *vel argumentatur à Baptiſmi ſacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorſtius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. theſ. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Reſpondent noſtri, — aliena Teſtimonia citari, qæ res qidem in Sacramentis ſignificatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *theſi 6.* ad eadem loca, ſed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Reſp. Evangelici, — *Fallaciam eſſe homonymiæ ſimul & figuræ dictionis; qod Baptiſmus ſæpe non pro ſigno ſacramentali, & qidem ſeorſim accepto, ſed pro interna mentis purgatione ſive animæ ablutione vel ſola, vel etiam una cum ſuo ſigno conſiderata in ſacris literis accipiatur, qumqe in Baptiſmo, vel per Baptiſmum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud ſymbolum jam factum eſſe declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & ſolenniter obſignatur: qomodo & verbum mundandi ſev purgandi ſæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16.* &c. *Ibidem ad controv. 2. theſ. 1.* de locis iiſdem. *In locis citatis, de re ſignificata potius qàm de Sacramento ipſo agitur.* Deniqe *theſ. 6. & 7. rat. 1.* de iiſdem; *Evangelici reſpondent, Principium peti, qatenus ad externum aqæ Baptiſmum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipſum Chriſtum ejuſqe ſangvinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. diſertè accommodantur.* Pari ratione & *Coloſſ. 2. 12.* de *mortificatione* & *ſepultura ſpirituali* agitur, ad Baptiſmi ritum alluſione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumciſione, de cujus tamen ritu externo Apoſtolum ibi agere, ſive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoſcere aliqem. Qanqam & de *Baptiſmo* exertè magis iſtic qam illic agi, ego nevtiqam inficias iverim: *ut*, qod Piſcator monet, *objectioni occurrat, qæ opponi poterat, à circumciſionis rituumqe legalium zelotis: Etiamſi intus per Chriſti Spiritum circumciſi eſſent, tamen externam qoqe circumciſionem, tanqam interioris illius ſymbolum ac teſtimonium ſuſcipiendam eſſe; ſicut olim ſancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) ſuſceperant. Hoc autem Apoſtolus minimè neceſſarium eſſe contendit, qod jam loco Circumciſionis externa Baptiſmum habeant, interioris illius renovationis teſſeram ac ſigillum efficaciſſimum.*

2. Verum in iſtis diutius immorari non eſt neceſſe; qia qocunqe modo in lite iſtâ ſe res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis iſtic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipſo tinctionis actu conferri*, qæ hîc recenſentur, probetur. deniqe qod tam *ſanctificatio* qàm *juſtificatio* pari ratione utraqe Baptiſmo, ſive is interior, ſive exterior, ſive etiam, pro modo ſuo conſideratus, uterqe deſignetur, in Apoſtoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Qod ſubjungitur, ut ratio hujus qartæ ſolutionis, non probat: ſiqidem evicimus ſupra ad Num. 6. etſi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptiſmum converſis; tamen non de iis ſolis intelligi, ſed & de parvulis. unde pariter evincitur in iſtis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, niſi per* fidem *intelligi ſimul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Urſino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio de *fide adjuncta* hoc probat; fidei vi & efficacia Chriſti ſangvinem apprehendentis atqe applicantis, conſepultos fuiſſe Chriſto Coloſſenſes illos qos Apoſtolus affatur, & cum eodem etiam conſurrexiſſe: (hoc enim Apoſtolus ἀνυπαλείπτως affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuiſſe Chriſto conſepultos, & ante cum Chriſto conſurrexiſſe, qam Baptiſmum ſuſciperent, qia fideles jam ad fontem ſacrum acceſſerant. qod & idem de peccatorum remiſſione dictum ſit, qam vivificationi annexuit Apoſtolus ibidem verſ. 13. Avdias tamen ulterius Urſinum *Tract. Theol. p. 609. De mandato docendi ante Baptiſmum, jam dictum eſt, hoc de adultis loqi. talia ſunt etiam exempla & loca fidem & reſipiſcentiam in Baptiſmo requirentia, qacumqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act. 8. 37.* ideò adduxi, ut oſtenderem, fidem veram vivamqe, avt illius ſaltem profeſſionem exegiſſe populi Dei προεσῶτας tunc temporis ab illis qos ad Baptiſmum admittebant; qam ab infantibus ipſis qis exigat? Rectè Ameſius, *adv. Bellar. tom. 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 3. Scriptura fidem juſtificantem antecedere docet Baptiſmum, Act. 15. 9.* Et *theſ. 2. antecedere debere Baptiſmum, non in eo infundi.*

3. *Qæ ad Num. 6.* dicta ſunt, ibidem eis & reſponſum eſt.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Urſinus dicit *p. 613.* ubi Anabaptiſtarum illud, *Solos credentes eſſe baptizandos* rejiciens, *Niſi qis.* inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; — & credentes intelligat, qos Eccleſia pro fidelibus & ſanctis cenſere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ *& fidei ſemen* aliqod deliteſcat, libens agnoſco, in infantibus omnibus per infantiam ad ſalutem hinc abreptis. Verum vel ad Baptiſmum eandem univerſos adducere, vel in Baptiſmo eandem univerſos percipere, nec Urſinus dixerit, neqe qiſqam unqam (opinor) probatum dederit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Reſp. Me nullam operationem ſpiritualem in Baptiſmo parvulorum delineari avt obſignari iis in locis agnoſcere, qæ etiam in eodem Baptiſmo non prius exhibebatur qam obſignetur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præſumitur hîc *de Baptiſmo parvulorum* eis in locis agi; qod nondum conſtat. qanqam iſta etiam de qibus in locis illis Apoſtolus, *in parvulorum Baptiſmo & delineari & obſignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipſo eorundem Baptiſmo prius exhiberi qam obſignari*, non aſſerendum, ſed probandum fuiſſe videtur,

videtur, hoc est enim maxima ex parte τὸ ζητούμενον, & qidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum videri, qicqid Concilium Tridentinum avt Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Colosſ. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut qam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, qam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *salvi fieri dicuntur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liqidò constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, qibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te rectè formatam avt vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad reatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act.* 2. 38. 39. *Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alio reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solùm ad adultos Judæos. Act.* 2. 39. *Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600 616.

2. *Ex Act.* 22. 16. Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis. & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus iis rite baptizatis denotat, qibus ante Baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dictat ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqè accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit.* 3. 5. *Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes.* 5. 26. Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Colosſ.* 2. 12. *ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptismo originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod iisdem, cum sistuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus; ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* illis, qæ mihi justæ videbantur, qicqid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jam proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud coronidis loco hîc addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scriptura, qa nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumtæ ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostræ assertionis demonstrationem. Qo modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptismo clara non supereſſent. Rectè enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis — & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo. sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabiliri debere, qam ad alia statuminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolymytanus *Catech.* 4. Δεῖ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῶν πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδιδόσθαι γραφῶν. Et Pavlus Ejtzenius, in Gen. p. 463. *De Sacramentis tantùm ex verbis Scripturæ judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l.* 1. *c.* 14. *Essentia & natura Sacramentorum non potest aliunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab avtoritate negativè.* Vorstius deniqe in *Antibellarm. ad tom.* 3. *contr. thes.* 1. *&* 2. *de natur. Sacram. Qæritur, an Sacramenta sint signa tantùm & sigilla fœderis gratiæ, sive externa Symbola & signacula fœderi gratiæ appensa, ad hoc divinitus instituta, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significando obsignent, fidemqe suo modo confirment, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an præterea sint cavsſa efficientes hujus salutaris & justificantis gratiæ; sive an sint effectiva gratiæ ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus instituta, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes.* 6. *de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qa per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit, &c. planè falsum & pernicioſum esse judicant: & omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non avtem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere docent.* Deniqe, *ad controv.* 2. *thes.* 6. *&* 7. *de bapt. effect. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, — agnoscere solent; nempe obsignationem geminæ gratiæ salutaris in Evangelio promissæ, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox: *Negamus avtem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avferre posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare, &c. tum qia nusqam hac in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qæ ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 10.

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbolo Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, qam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinariè tam ad conferendam, imò potius, qam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sunt, adulti verò rarius. Vide qæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *actori*, sive *affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi his verbis ostenditur, uti & Marc. 1. 4. Act. 2. 38.* — *Et præcipuum Sacramentorum finem docuimus docemusqe esse hanc obsignationem.* Et pavlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa abscondita renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavssaliter, qoniam propter promissionem Dei, signum aqa testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavssat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere qod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Qod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. qod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, qod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive facti accesserint, nolo dicere, qod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignare, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicat, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres.* — *Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Evcharistia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 2. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum acceptæ gratiæ, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem deniqe, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex se justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap. ejusdem* ubi Bernardi qædam retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 11--16.

2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetua Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino,* de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hæc Avgustinus. Et certè hoc apertè evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.

Hæc tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qæritur, An omnes infantes rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia morientes sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam adducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

Exceptioni isti duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum* præsumitur: *Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychis expungendo.

2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra adductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè alicubi protulerunt, ad electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogma istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim ad telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum deventum erat. Qædam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (ſi qis hac in parte fuerit) anſam duo præbebant:

1. Qod ex Avguſtino pro fundamento ſubſternitur, ex *Circumciſionis ritu veteri veraciter conjici poſſe, qid Baptiſmi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Qod, *hinc*, inqis ipſe, 3. *aſſerimus, cum Baptiſmus in N. T. Circumciſioni ſuccedat, ex Chriſti inſtituto, & rectè parvulis adminiſtretur, eundem valere ad originalis reatus peccati ſolutionem, qo ſolo implicantur parvuli.* Iſtis enim verbis exiſtimaveram, priora illa ita præſumi, *Baptiſmum* ſcilicet & *Circumciſioni ſuccedere*, & *parvulis rite adminiſtrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eiſdem ex Avguſtini ſententiâ verè ſtatuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus ſolutionem.* qod, niſi de *Circumciſione* idem ſtatueretur, non poſſet ex præmiſſis concludi.

2. *Ad Argumenta* avtem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ ſacræ Teſtimonia eo fine fuiſſent producta, qo *Baptiſmi finem & effectum* iſtum ſtatuminarent. Et certè qorſum ab initio tota ferè diſceptatio tot *Argumentis*, tot *Teſtimoniis* eſt utrinqe agitata, niſi ut id diſcuteretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum diſputatum ſit, ſub incudem dennò, vel qaſi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum miſſis iſtis, jam de re ipſâ diſpiciatur: in qâ ego imprudenter feciſſe me ſponte fateor, qod agentis partes minùs neceſſariò ſuſceperim. Qanqam in hac cavſſâ idcircò fidentius pergo, qia Apoſtolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *juſtificationis* negotio, & per conſeqens à *reatus ſolutione Circumciſionem* penitus excludit, Rom. 4. 9--12. Gal. 5. 3--6. qod & Bellarminus ipſe rectè obſervat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apoſtolus*, inqit, *ex profeſſo probat, Abrahamum non in Circumciſione, ſed in præputio fuiſſe juſtificatum; ut inde admoneat Circumciſionem non fuiſſe datam ut juſtificaret. Si enim is, cui primo data eſt, non fuit ex ea juſtificatus, qanto minùs alii ex ea juſtificandi erunt?* Qo argumento eodem fine uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præceſſiſſe remedium aliqod externum iſtiuſmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumciſio ſucceſſerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco cum Avguſtino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *ſacram hiſtoriam non meminiſſe alicujus remedii externi ante Circumciſionem. Sed hinc non ſequitur, noſtram Aſſertionem aliqa ratione enervari. Sufficit nobis, ſi Circumciſio, ex qo primùm inſtituta eſt, originali reatui tollendo ordinata fuerit. Neqe enim neceſſe erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumciſio ſuccederet. Qomodò nec voluit Deus poſteritatem Semi, in qa propagata eſt Eccleſia, uſqe ad tempora Abrahæ à reliqo humano genere ſigno aliqo viſibili in carne diſtingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus inſtitui, qo fœdus obſignetur. Hæc ergò cum ſint poſitivi juris, à ſolâ voluntate Dei legiſlatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, ſi id conſtare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel uſqe ad tempus internæ renovationis reatus iſte perſtiterat, vel ſtatim ab ortu abſqe remedio tali interveniente ſublatus fuerit, certè non videtur neceſſarium remedium ejuſmodi reqirere, ſive qod ante actualem renovationem id præſtet, ſive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 3. teſt. 2. p. 86. Si Deus Eccleſiam antè habuit, Circumciſio non ex ſe Eccleſiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; ſed Eccleſiam indicavit, & gratiam obſignavit.*

2. *Non fuiſſe per tot annos ſacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adverſari videtur. Erant ſiqidem ritus externi, (ut peculiarem illum omittam Circumciſionem antegreſſum, Gen. 15. 9--18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priſcum illud ſeculum, *ſacrificia* nimirum, *oblata*, *libamina*, à lapſu ſtatim inſtituta & uſurpata; Geneſ. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obſignabatur. hunc enim ſacrificiorum uſum fuiſſe, Pſaltes nos edocet, Pſalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumciſione ipſâ nuſqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine inſtitutum eſſe, erui poſſit. eâ tantùm deſignatam, obſignatamqe innuitur fuiſſe Circumciſionem cordis ſpiritualem. Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Eſaj. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà cum Circumciſione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam ſemper, imò vel unqam fuiſſe, non poteſt ex illis locis neceſſariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed contra. 1. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 26. docet ante actum Circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere, & parvulis imputari, & poſt Circumciſionem avferri & non imputari, ritu convenientiſſimo. Nam ideò in membro genitali Circumciſio facta eſt, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari conſtaret. Ideò etiam ſangvis effundebatur, ut ſangvine Chriſti reatus originalis tolleretur, ejuſqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Huc facit illud Proſperi in ſent. 298. ex Avguſtino.* Circumciſio carnis lege præcepta eſt, qia non poſſit meliùs per Chriſtum ſignificari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo naſcitur, qemadmodum cum originali peccato. *Vide Avguſtinum* de Nupt. & Concupiſc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumciſionem uſqe manere, poſt eam ſuſceptam ſublatam jam eſſe.* qod *Gen.* 17. 10. non dicitur.

2. *Ritum convenientiſſimum eſſe ad hoc deſignandum*, non ſufficit. id eo deſignatum, vel ad id deſignandum inſtitutum fuiſſe, probandum eſt.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum eſt tolleretur*, qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo deſignari Scriptura locis ſupra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ diſpoſitionis poſt eam ſuſceptam remanſerit. Qod Athanaſius, *Serm. de Sabbat. & Circumciſ.* Ὅθεν μέρος τῆς σώματος, καὶ ἕτερον τὸ ἄλλον τῆς σώματος γενέσεως, προσεπάχθησεν ἐκλυννύειν, προσδιδασκόμενοι ἡμᾶς ὅλως ἀπέκδυσιν, ἵν' ὥσπερ ἀποδιδόντες τὸ καταπεσεῖν, διασωθῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4. §. 4.* Coactius forſan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Chriſtus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano ſemine naſciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cavſſis probabile eſt, Dominum juſſiſſe præputium circumcidi. nempe ut oſtenderet, vitioſum eſſe qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde ſalutem ex benedicto Abrahæ ſemine prodituram. Primum ergò, qicqid ex ſuâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumciſione damnavit, ut oſtenſa naturæ corruptio illos ad carnem mortificandam adduceret. unde etiam conficitur pœnitentiæ fuiſſe ſymbolum. Avguſtinus, *adv. Favſt. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exſpoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, qam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Muſculus deniqe, *in Gen. 17. Circumcidebatur caro, non labiorum, avt avrium, &c. ſed præputii, in ſignum repurgandæ immunditiæ ejus, qa tota eſt humani generis natura ex ipſo ſemine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli ſangvine Chriſti ſangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. qanqam id ad rem ipſam, de qâ agitur, parum intereſt. *ἄιμα ἀλλότριον* illud, non noſtrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiſcum, avt à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Chriſtum regenerationis avtorem, tolli originale peccatum*, ego cum Avguſtino & Proſpero libenter conceſſerim.

6. Verum *ſangvinem in Circumciſione* eo fine *effuſum eſſe, ut per hunc ritum Chriſti ſangvis ejuſdemqe meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc eſt qod ſumitur nec probatur, eſtqe id ipſum qod qæritur. Ego cum Tertulliano *adverſ. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumciſionem populo Iſraël datam, in ſignum, non in ſalutem.* vel, *in ſalutis figuram, non in ſalutis medelam*, uti idem *ibidem* loqitur; ſive, *carnalem, in ſignum, ſpiritualem, in ſalutem*, prout & idem *ibidem* diſtingvit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Devt.* 30. 6. Cicumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. *Promiſſio hæc facta eſt Judæorum ſemini, non adultis tantùm, ſed & parvulis maribus, ut patet ex inſtitutione Circumciſionis, ubi (propter promiſſionem illam,* Ero Deus tuus & ſeminis tui) *die octavo jubemur circumcidi. Nullum avtem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, avt conſvevit, qam Sacramentum Circumciſionis, id qod vox Circumciſionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumciſum erat cor parvulorum. At nulla Circumciſio cordis parvuli fieri potuit abſqe ſolutione originalis reatus: cum hoc ſit primum ſalutare beneficium, cujus parvulus eſt capax. Ergò hoc Sacramento ſolutio facta eſt originalis reatus. Qod avtem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumciſione externa, & ſemper exhibitum, ex eo probatur, qod Sacramentum ſemper eſt efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim ſunt Sacramenta ſigna fallacia, ſed in recto uſu veracia, & verè rei ſignata exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & iſtic, qæ non probantur:

1. *Promiſſionis illius executionem ad Circumciſionis tempus reſtringendam.*

2. *Neceſſariò reqiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non neceſſe eſſe, ex fœmellis & maſculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam ſi recurratur, de eâ, hoc iſtic, non illic velle, ex ſcripto aliqo conſtare debet.

2. Qod *maſculis* etiam *parvulis promitti* dicitur, non abnuo. ſed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumciſio cordis interna una cum externa ſemper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è noſtris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari poſſit. Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis id abnuere videtur. ut controverſum per magis adhuc controverſum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod ſubjungitur, in præcedentibus non ſemel, & diſcuſſum eſt, & excuſſum etiam, ut mihi qidem videtur. Vide Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanaſius *ſerm. de Circumciſ. & Sabb.* ἡ ἐκ μέρους περιτομὴ ἓξ ὅλης ἦν σκιά. eoqe ritu illos prædoctos aſſerit ἢ ἓξ ὅλης ἀπέκδυσιν. qod & in Baptiſmo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumciſionis Chriſti effectus eſt ipſa depoſitio corporis peccatorum carnis, vel depoſitio veteris Adam cum actionibus ſuis, vel corrupta imaginis à parentibus noſtris peccato infectis ad nos derivata, vel (ut Origenes) eſt purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis ſigni impreſſio.* Et poſt, *document. 3. Sed hîc dubitatur de hoc effectu circumciſionis interna. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuitur à Chriſtianis regeneratis*, &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipſum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata noſtra abluuntur & mortificantur. nec* tamen, ut ipſe mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, ſed nec in vitâ totâ, qamdiu hîc degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Juſtit. actual. c. 50. Non eſt eadem ratio Circumciſionis carnalis & cordialis. præputium carnis ſimul & ſemel avfertur: at præputium cordis pavlatim & ſenſim, prout infuſa charitas extenuare poteſt & extirpare cupiditatem. Hæc igitur Circumciſio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eô pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligant. ſed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Malè ergò cohæret hæc Bellarmini argumentatio*, Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò ſimul ac incepit circumcidere, illi poſſunt illicò Deum toto corde diligere. *Præſtabit id tandem Deus: ſed prout ſapientia ſua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Parvuli Judæorum circumciſi fuerunt veri Judæi; & eorum circumciſio fuit vera Circumciſio ex mente Apoſtoli*, Rom. 2. 28. 29. *ſiqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò rite erant circumciſi: & circumciſioni eorum annexa erat promiſſio gratiæ condonationis originalis reatus. ergò & exhibitio ejuſdem iiſdem obicem non ponentibus. alioqi coram Deo ab incircumciſis gentium parvulis parum avt nihil diſtarent; imò aliqo modo deteriores meritò haberentur; utpote præputium cordis ſub externa circumciſionis carnis tegumento habentes; qod non videtur conſonum veracitati divinæ, avt ejus inſtitutioni, ut apparerent ex ejus ordinatione, qod non ſunt reverâ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumciſi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apoſtolicâ, qâ Judæum definire videtur ex *Circumciſione interna*, poterat non eſſe *verus Judæus* parvulus etiam circumciſus. De qo videndus Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis *ad D. Thomſ.* ſupra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex internè circumciſis, & per conſeqens ex ſemine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denaſci denuò priùs renati: qod Scripturæ ſacræ contraire videtur. 1 Petr. 1. 23. 1 Joan. 3. 6 9.

2. *Circumciſio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamſi *vera* ſit, non eſt idcircò tamen ea, de qa ibi Apoſtolus, qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr, ad Rom. 2. *Non agit hîc Apoſtolus de natura vel præſtantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apoſtolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Diſcimus ex hoc loco, res externas per ſe parum ad ſalutem prodeſſe, niſi mutatio vel facta fuerit, vel dum uſurpantur, per Spiritum fiat in cordibus noſtris.* Et Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum qiddam eſt, inqis, *circumciſio. Fateor & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſioni externæ* non videtur *annexa promiſſio gratiæ*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5. & adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. replic. memb. 3.*

4. *A Gentium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interiùs* ſcilicet circumciſi. ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſeqendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de cavſſa ſignum accepiſti, ut rem reqireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregiè avtem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutelæ, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qæ lavdem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talis eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe, Devt. 30. 6.* Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promittit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condonabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ex *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraëliticorum corda.* non magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumciſos fuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe,

2. Non ſeqitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim facturum id ſeſe in omnibus ſinguliſqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſeqeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac nunqam etiam circumcidendos, qam externè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hîc poſita eſt, aſſeritur; *futuram* enim duntaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, cum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſecunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38--40. & Ezech. 11. 19. & 36. 25--27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condonationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos fuiſſe. Dicit *enim*, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario reqiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicuntur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli*, ſi *cum toto genere humano fœdus gratia ſit initum*, ut infra dicitur Num. 31.

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Rectè Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qia carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. alioqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſteà Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hîc dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit, Circumciſionem hoc ſine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſolveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod in

in *fidei dogmatibus* neceſſarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò etiamſi dicamus Circumciſione tantum deſignatam obſignatamqe jmnui Circumciſionem cordis ſpiritualem locis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumciſione cordis ſpirituali deſignari ipſam remiſſionem originalis reatus. Chryſoſtomus*, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumciſionem recipere; in qa non ſuſtinetur labor, ſed peccatorum onera deponuntur, & remiſſio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam geſta ſunt. *In prima avtem ætate non deponitur peccati ullius onus, avt remiſſio invenitur, niſi originalis reatus. Calvinus*, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum externo ſigno [Circumciſionis] ut ſpiritualiter carnis ſuæ corruptionem circumcideret. qo etiam alluſit Moſes in Devt. 10. 16. Qo avtem indicaret, non eſſe opus hominis, ſed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam ſpiritualem Circumciſionem eſſe divinæ virtutis beneficium non diſſimulat Moſes; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor ſeminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipſum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptiſmi hodie ſunt, ita olim Circumciſionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remiſſionem teſtari. *Non teſtabatur remiſſionem in teneris infantibus niſi qam priùs contulerat, ut nec hodiè Baptiſmus. Urſinus*, Tract. Theolog. p. 523. Circumciſio interna & remiſſionem peccati & abolitionem complectitur, ut Pavlus Coloſſ. 2. apertiſſimè docet. *Et* p. 579. 580. Circumciſio primò & principaliter ſignificat Circumciſionem internam, non qatenus à nobis fit, ſed qatenus à Deo fit per peccati remiſſionem, & Spiritus ſancti donationem. *Et poſteà ediſſerens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum dico, impium & blaſphemum eſſe, Cicumciſionem internam ad ſolum verbum reſtringere, & à Circumciſionis ſigno removere. id enim tantundem eſt acſi dicas, Deum tantùm in verbo veracem eſſe, & intus præſtare ſuo Spiritu, qæ verbis de ſua voluntate nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus, qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, & qaſi pictam ob oculos ſtatuit, vanum & mendacem eſſe, ludere & hiſtrionem agere: ſiqidem ea ſigna exhibens non implet intus, qod ipſe per ſigna foris ſignificat. Qid eſt irridere Deum, & verbum ejus excarnificare, ſi hoc non eſt? Adde qod ſeminis etiam cor ſe circumciſurum promittit Deus. At cujus ſeminis? an non ejuſdem cujus ſe fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes ſunt? illi avtem qomodò per verbum circumciſi ſunt, qod nondum illis prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ eſt impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; ſalva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavſula ſentiendum ſit, diſpiciemus poſtea. Interim ex hiſce locis è Chryſoſtomo, Calvino & Urſino productis, conſtat in Circumciſione cordis ſpirituali contineri originalis reatus remiſſionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumciſione peccatorum remiſſionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod ſvadeat video, qod cogat multo minùs. Certè ſi qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis veſtri.* avt illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, ſive, *Circumcidite vos Jove.* expoſuerit, *Remittite vobis peccata veſtra*; γέλωτα (puto) ὀφλήσει. Loca in qibus phraſis illa occurrit, diligentius perpenſa, mihi diverſum qid planè ſonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret ſignum mortificationis* (qam à *peccatorum remiſſione* ibidem diſertè diſtingvit) *eſſe Circumciſionem, Moſes alibi clarius explicat, & Iſraëliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum. — qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moſes corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans ſcilicet qæ ſit carnalis iſtius Circumciſionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. ſupra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. §. 3.* adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum fore reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qaſi diceret, Deus ſpiritualiter creabit vos novos homines. — circumciſio enim pœnitentiæ & renovationis ſacramentum erat, ut hodiè nobis eſt Baptiſmus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art. 1. In ſummâ Circumciſio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanaſius, *de Sab. & Circ. Circumciſio nihil denotabat, niſi exuviarum nativarum depoſitionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri juſſit, ut ſcirent vetuſtatis exuendæ ſignum eſſe.* Hieronymus *in Jer. 4. 4. Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus poſuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium veſtrorum. Avguſtinus, *de Spir. & lit. c. 8. Circumciſionem cordis dicit, puram ſcilicet ab omni illicita concupiſcentia voluntatem.* Et, *de temp. ſerm.* 141. *In Circumciſione ſignificabatur exſpoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc. l. 5. Qia & Moſes*, Circumcidetis duricordiam veſtram; id eſt, *non carnem.* ut clavſula poſterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q. 7. Atqi licet minimè eſſent circumciſi, non præcipit ut circumciderent præputium, ſed duritiem cordis & cervicem duram. ſiqidem longè præſtantior eſt circumciſio cordis.* Et, *in Jer. 4.* Docet apertè Circumciſionem *apparentem latentis eſſe figuram, & ſi abſit interior, ſuperfluam eſſe corpoream.* Ambroſius, Epiſt. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumciſionem totius animæ corporiſqe cuſtodit, ut ſuperfluis amputatis i. e. peccatis avaritiæ libidiniſqe vitiis, frugalitas diligatur, & caſtimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l. 1. c. 4. & l. 2. c. 10.* Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis veſtri. *i. e. omnem malam voluntatem, & ſuperfluas cogitationes, ut Jer. 4. 4.* Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avferendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleaſtrius, Vatablus, Stevchus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piſcator, &c.

2. Fateor interim utramqe hanc ſimul conjunctam eſſe, nec à ſe invicem unqam diſjungi, qod Reverendus tamen Epiſcopus Sariſburienſis in *Epiſt.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumciſionis ritu *obſignari*: (ita malim qam *deſignari* dixiſſe) qia fœdus ſive pactum hanc etiam includit. ſed illam potiſſimùm (qid ſi, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræſentatam exiſtimem. qod & Urſinus etiam agnoſcit.

Teſtimonia qod attinet, hoc qod jam dixi, voluiſſe videntur, unâ cum Circumciſione internâ, qæ hominis renovatione internâ conſtat, conferri ſimul reatus omnis remiſſionem; in qo ego illis lubentiſſimè calculum do meum; qum Apoſtolus id apertiſſimè nos doceat, Coloſ. 2. 11-13. nec qicqam ferè amplius avt Chryſoſtomus, avt Calvinus: ſiqidem nec Calvinus *Circumciſionis internæ duas* eſſe *partes* dixit, ſed externæ, prout & *Baptiſmi, partes* eſſe *utramqe hanc teſtari.*

Urſino verò altercationis æſtu abrepto, minùs cavtè, avt etiam piè dicta excidere iſtic nonnulla, qæ ſuppreſſa à te potius optarim, cum reverâ nec defendi poſſint, nec cavſſam tuam juvent, ſed lædant potius; uti in ſeqentibus, ubi de eis ulterius dicendi occaſio dabitur, indicandi locus futurus eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eam avtem [*circumciſionem cordis ſpiritualem*] *ſemper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, quod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax avt ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, avt apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod tam in calce præcedentis, qam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi* & *constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtrius enunciati veritate, ex locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, qod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, qod tu statuis.

Cæterum de priore, dixerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qomodò nec cum Pontificiis, qod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, qam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobiqe conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interius circumciso unoqoqe concurrere, nec alteram unqam ab altera diffitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existimem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asseritur, & de illa cumprimis liqido constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fuisse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; qicqid Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penitus habet. Potest enim signum verax esse, qod pactum de beneficio aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet, ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. art. 2.* & Chamierus *ibidem ad enunc. 7. art. 1.* Certè non *ludificatur*, avt *histrioniam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur avt exhibeatur. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerit, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionis à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 6. Resp. 2. replic. 4.* habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hîc voluit, *Signum verax in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) qisqam negaverit. Cæterum ni hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure merito censeatur. nec à notâ istâ immunis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco contendit, *non omnes qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbis ipsis à te adductis, à beneficio hoc excludit reprobos omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis avt Circumcisionem, avt Baptismum in talibus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam avt consideratius cavtiusqe locutus fuisset, avt mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circumcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. replic. 2. de locut. 1.* & *replic. 5. de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hic adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem avtem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30. Qoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, ex ipsa Scriptura discimus. Gen. 17. 11. Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo. 31. 13. & Ezechiel 20. 20. In signo ergò data sunt. non avtem sine symbolo erant signa. i. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer. 4. Col. 2.* Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam*, asserit havd semel. Athanasius, *synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abraham, insiperentqe vivere secundum fidem Abraham, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de sab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum existit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod eo signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal. 3. Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Nunidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom. 40. Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Nunqid ad animi libertatem confert carnis depositio? non avdierunt Deum manifestè dicentem,* erit in signum fœderis? *— Ex rebus ipsis discamus, nihil id animæ conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, qam inde in anima sua utilitatem accipere poterant?* Et rursus; *Ut doceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom. 8. Si præputiatus adhuc justificatus est, qa cavssa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et post: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur. fide igitur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longè inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam prædicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst. 67.* & *in Rom. 4.* Theophylactus itidem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen. 17. Ne qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom. 4. Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abrahæ, ut scirentur ejus filii esse, & ut æmuli essent paternæ fidei.* Et mox: *Neqe enim adhuc erat circumcisio, cum promissio facta est Abrahæ credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Augustinus, *ad*

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum homines non juſtificaſſe, ſed gratiam qâ juſtificamur, prænunciaſſe. Appoſitiſſimè deniqe, *in Num. q. 25.* (qod tam de noſtris, qam de illis verum eſt) *Si per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi. ſi avtem res ipſa qarum hæc ſacramenta ſunt, inqirantur, in eis invenire poterit purgatio peccatorum.*

Qod ſi qæratur, cur hac in parte ſeqar Veteres illos, qos tamen ibi deſeram, ubi Baptiſmo iſta deferre videntur, qæ Circumciſioni derogant; Reſpondeo, qia rationes ſolidas è Scripturis ſacris mutuatas, qæ id qod afferunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec iſti avtem, nec noſtri illi, qi ſuperius adducti ſunt; avt *inane*, avt *otioſum*, nedum *fallax*, *biſtrionicum & ludificatorium ſignum*, idcirco ritum illum reputabant.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non veroſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero reqiſitum, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; avt ad reatus ſolutionem non valuiſſe maſculis, qod in ſexu ſeqiori ſufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Æqè veriſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero neceſſariò reqiſitum ad reatus ſolutionem, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem avt obſignationem. Tu verò largiris Circumciſionem conceſſam fuiſſe, imò neceſſario reqiſitam, ſaltem neceſſitate præcepti ad ſignificandam & obſignandam ſolutionem reatus ſolis maribus: qidni & ergo pari jure ad ſolutionem reatus etiam in ſolis maribus?

Porrò, æqe veriſimile eſt ad reatus ſolutionem non valuiſſe in maſculis, qod in fœminis ſufficiebat; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem & obſignationem non valuiſſe in maſculis qod ſufficiebat fœmellis. qod tamen poſterius neceſſe eſt, ut tu fatearis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, ſive ad ſolutionem reatus, ſive ad ejuſdem obſignationem, non abſolutè negatum, avt remiſſum fuiſſe fœminis: qin potius ſuo modo communicatum fuiſſe, cum ipſæ fœmellæ cenſebantur circumciſæ in patribus circumciſis, à qibus prognatæ ſunt. qod Theologi, ut ſatis noſti, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Urſin. Tract. Theol. p. 607. 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter veroſimile videtur.

Nam 1. fœderis obſignatio alterius vice, & in alterius etiam uſum fieri poteſt. Nehem. 9. 38. & 10. 28. 29. At beneficium ipſum ex fœdere conferendum ab altero percipi in uſum fructumqe alterius non poteſt. Obſignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, traditurqe ſigillo regio communitum, in Prætoris avt Senatorum qorundam manus, apud qos ſolos & aſſervatur. at beneficia in diplomate illo conceſſa obſignataqe, in propriâ, qatenus ad ipſum ſpectant, perſonâ, civium qiſqe percipit.

2. Solutionis actus unicus eſt, obſignationis modus multiplex, rituſqe non unus. maribus iſte qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *veroſimile*, *ſolutionis* ipſius *remedium* ſolum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *ſolutionis obſignanda* ritum unum è multis, cum alii eiſdem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *de effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dediſſe remedium, qod ſolis maſculis prodeſſet?* Qo eodem argumento, & eodem fine, uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec iſtic eadem de cavſſa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obſignationem in maribus, etiam qod ſufficiebat in fœmellis, etiamſi ampliorem in iſtis obſignationem inſtituere fœderis avtori placuerit.

2. *Solutio* ipſa multo majoris momenti res eſt, qàm *ſolutionis obſignatio.* Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opus in fœminis peractum fuiſſe, cum in ſexu altero medium aliqod ad idem exeqendum neceſſarium ſupponatur, multò minùs eſt veroſimile, qàm ad obſignationem operis ejuſdem ritus utriqe communes in altero ſuffeciſſe, cum alteri tamen ſexui, eiqe eminentiori, ritus alter inſuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non abſolutè negatum*, dicitur, *ſed ſuo modo communicatum, cum in patribus circumciſis circumciſæ cenſerentur*; Reſpondeo, *communicatum* forſan dici poſſe, (qatenus *ſigillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu iſto fœdus illud obſignaretur, qo & ipſæ, è *femine* cum eſſent, comprehendebantur. atqe hoc eſt, qod dicunt, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis connumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, ſive medium, reatus tollendi ſupponitur, non video, qo modo, avt qâ ratione, circumciſio aliena huic vel illi perſonæ in hunc finem efficax potuerit. Imò ſi circumciſio præſentaneam ſemper efficaciam obtinebat, parentis circumciſio reatum filiæ tollet, priuſqam ea in rerum naturâ extiterit. Avdi rationes tuas ſupra, *Sect. 1. Num. 2. propoſ. 2. Arg. 3. Infans qæqe obſtricta reatu naſcitur, ad circumciſionem uſqe in hoc ſtatu conſiſtit, ea acceptâ reatu ſolvitur.* De maſculis, dices, hoc dictum eſt. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non poteſt. Et iſtis ergò remedio hoc communicato eſt opus. qando tandem, avt qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet ſuo modo.* at qis iſte modus, ego capere non poſſum. Si ideo huic prodeſt ad reatus ſolutionem, qod ſit patre circumciſo prognata, certè ſtatim ab ortu, imò & ante ortum circumciſa cenſebitur; ut nec in pravitate formata ſit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumciſio illa paterna, non partum ſolum ſed prægnatum præceſſerit, & ampliori privilegio cohoneſtabitur ſexus deterior, ab ipſo ſtatim exiſtentiæ ſuæ primordio id beneficii conſecutus, qod ad octavum demum à natalibus ſuis diem præſtolari eo præſtantior jubeatur.

4. Urſinum qod attinet, locis adnotatis nihil aliud dicit, qam, *cum Deo placuiſſet Circumciſionis ritus, ad ſignificandam propaginem humanam immundam, & ſemen ſanctum ex Abrahamo proditurum, per qod alii ſanctificandi eſſent, eum ſexui maſculino imperaſſe, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas eſſe ex circumciſis pro circumciſione eſſet.* h. e. ut ipſe mox ſe explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filiæ Abrahami cenſerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia poſterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi conceſſerim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumciſas fuiſſe.* ſive, qod duriuſculè tamen dictum, *Fœmellas non in ſuis, ſed in marium corporibus, accepta circumciſionis fuiſſe participes.* Nihil enim hîc aſſeritur, niſi circumciſis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum ſeminè Abrahamio initi, cujus Circumciſio ſignum ac ſigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 15.

4. Si remedium, vel medium ſaltem reatus tollendi ordinarium Circumciſio ſtatuatur, extraordinario modo ſtatuendum videbitur, peccata piis omnibus remiſſa fuiſſe, qi in eremo per tot annos incircumciſi perſtiterant. At extra ordinem remitti peccata hominibus in Meſſiam credentibus (cum fides ipſa medium ſit, non ordinarium tantum, ſed ſolitarium potius & unicum juſtificationem, & per conſeqens remiſſionem peccatorum adipiſcendi) qî poſſit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum iis, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem factam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sanè minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qa Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse; nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus temporibus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi rituſqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pavci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5--10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1--4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in ætate adulta primitùs per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide ut medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesia, suffeciſſe parvulis maribus per istud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesia*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qum nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hîc opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum, *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Anteqam ad assertum primum deventum est, tria præmiss λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si prius assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qærebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc vidēbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo substratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem videtur) disjectum sit.

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17--23.

SIc *Ecclesia Anglicana*, *in* Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qæ extat in* Operibus Anglicanis *Buceri* p. 439. *expressiùs habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & poſt Baptiſmum & ante Confirmationem moriuntur, ſalvandos eſſe. *Sed & hæc eadem ferè habentur in* Libro Synodali, *edito avtoritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inſcribitur*, inſtitutio Chriſtiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus eſſe neceſſitatis Sacramentorum putandum eſt, qin ſi parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò conſecuturi ſint æternam ſalutem virtute Baptiſmi prius accepti. *Hiſce ſimilia habentur alio libro, titulo etiam* Inſtitutionis Chriſtiani hominis; *qi editus eſt ſexennio poſt avtoritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de ſalute humani generis, *qæ edita eſt primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *ſic habetur*, Tanta eſt vis ſacrificii Chriſti, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus ſacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Eccleſiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perſpicuum eſt, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad ſalutem neceſſaria (pro illo ſcilicet ſtatu) & ſine dubio (ſi illo ſtatu moriantur) ſalvandos eſſe.* Cum *dicit noſtra Eccleſia*, ex Verbo Dei conſtare de ejuſmodi parvulorum ſalute, *multo magis conſtabit ex ejuſdem ſententia de eorundem juſtificatione in ſolutione reatus originalis peccati; qippe cum ad ſalutem non perveniatur, niſi prævia fuerit ſolutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis noſtri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamſi *Confirmationis* ritu non accepto deceſſerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Non tantùm *in* Rituali *noſtro id agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamſi Confirmationis ritu non accepto deceſſerint: ſed aſſeritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deeſſe ad ſalutem neceſſarium, qin indubiè ſalvari, ſi ex hac vita deceſſerint non accepto ritu Confirmationis. Baptiſmi igitur ad ſalutem parvulorum pro illo ſtatu ſufficientia ſimpliciter aſſeritur. Qâ in re ſecuta eſt noſtra Eccleſia regulam illam, qam* Fulgentius, de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum eſt, ex noſtræ Eccleſiæ ſententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia ſalvari. Id qod clarè aſſeritur* Homilia de ſalute humani generis, *loco qem nos citavimus*, Tanta eſt vis, &c. *Nititur avtem hac doctrina promiſſione divina, qæ efficax eſt, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Eſto; *Baptiſmi ſufficientiam ſimpliciter aſſeri.* ecqis enim hoc negat? ſed & citra Baptiſmum per ſe ſufficit ad ſalutem promiſſio, teſte Calvino; cujus verba inferiùs pavlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* ſeſſ. 6. c. 5. qanqam clarum eſt, ideò iſta inculcari, ne & Confirmatio neceſſaria exiſtimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit*. eo loco defixam *ſecutam Eccleſiam noſtram* nolim dictam, cum tam horrida ea ſit, ut & Pontificii ipſi, nedum noſtri, ab eâ prorſus abhorreant; utpote qæ ſine Baptiſmate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promiſſione divina, obiceqe nullo poſito*, ſatis eſt ſupra diſceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptiſmi* id uſqam fieri dicitur, niſi qod in *Inſtitutione* illâ, temporibus minùs repurgatis concinnatâ, *virtute Baptiſmi ſalutem conſeqi*, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* nomine inſignitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At hoc apertè innuit Eccleſia noſtra, etſi verbis conceptis non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptiſmi inſtrumentaliter & organicè, qo modo & vi ſacrificii Chriſti principaliter. Siqidem Calvinus, Bucerus, & alii ex noſtris Theologis in hunc modum ſæpe loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Seſſ. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptiſmo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Diſertè non dicit; nec ex dictis neceſſariò elicitur.

2. Ubi dicta ipſa non cogunt, ſenſum tribuere, qi ex ſacris Scripturis firmari neqeat, minùs æqum videtur. hoc avtem ſi effectum fuerit, res tota confecta eſt.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixiſſe dixeram, ſi in vivis jam eſſent, forſan ſententiam ſuam ita commodâ lenirent interpretatione, ut nihil aliud & ipſi vellent, qàm qod è noſtris ſaniores qi habentur, etiam hodiè adverſus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis iſtic deſignatis, avt uno ſaltem eorum, qæ huc faciant, clariſſimè locutus videatur; idem tamen alibi aliorſum prorſus abire deprehenditur, nihilqe minus ſe velle apertiſſimè profitetur, qàm qod verba illa præ ſe ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noſter, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamſi acerrimo ingenio eſſet, tamen vix inveniſſe qid ſtatueret, nec ſecum qidem per omnia conſtare.* In *Antidot. Conc. Trid. Seſſ. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qæ nobis Chriſtus dedit ſalutis adjumenta, eorum uſus neceſſarius dicatur; qandò ſcilicet datur facultas. qanqam ſemper admonendi ſunt fideles, non aliam eſſe cujuſvis ſacramenti neceſſitatem, qam inſtrumentalis cauſſæ, cui neqaqam alliganda eſt Dei virtus.* Verum iſtic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alendæ tamùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, ſemper memoria repetendum eſt, Sacramenta nihil qam inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cauſſas, qæ tum demum poſſunt, ſuumqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe deſtinantur. Qæ in diverſum planè concedunt ab eo, qod de *virtute Baptiſmi qoad parvulos* hîc aſſeritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptiſmum ordinarium Dei inſtrumentum aſſerimus, ad nos lavandos & renovandos, ad ſalutem deniqe communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei inſtrumento ſit alligata, qin poſſit per ſe hominum ſalutem efficere. Nam ubi deeſt Baptiſmi facultas, abunde valet ſola Dei promiſſio. Verum hac de re in ſuperiore ſeſſione aliqid dictum eſt.* Age ergò ad ſuperiora illa reſpiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipſe. *Ad Seſſ. 6. c. 5. de Juſtificat. Verùm infantes à regno Dei arcere libuit, qi ante erepti ſunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptiſmum potuerint. Qaſi verò de nihilo dictum ſit, eos naſci ſanctos, qi ex fidelibus naſcuntur. Imò qo jure eos ad Baptiſmum admittimus, niſi qod promiſſionis ſunt hæredes? Niſi enim jam ante ad eos pertineret vita promiſſio, Baptiſmum profanaret, qiſqis illis daret. Qod ſi Deus in regnum ſuum eos adoptarit, qanta injuria fit promiſſioni, qaſi per ſe ad ſalutem non ſufficiat? Invaluit contraria opinio, fateor. ſed iniqum eſt hominum errore; qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Incluſa eſt infantium ſalus in promiſſione, qa Deus fidelibus teſtatur, ſe fore & illis & ſemini eorum in Deum. Hac ratione ſibi naſci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promiſſionis beneficio recipiuntur ad Baptiſmum, qia cenſentur Eccleſiæ membra. Non à Baptiſmo igitur initium habet eorum ſalus, ſed qæ jam in verbo fundata erat, Baptiſmo obſignatur.* Avdin', qomodo *Baptiſmum inſtrumentum* dixerit

esse, *ad nos abluendos, renovandos, salutem nobis communicandam*; ista nimirum *obsignando*? quod si in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis quanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum istum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Censur. Facult. Paris. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum est, Baptisma omnibus, etiam parvulis, ad salutem necessarium; & per ipsum dari gratiam spiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptismo ac exhiberi tum remissionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoscunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad salutem necessario, sed tanqam sigillo, ad obsignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos nasci, tradit Paulus. Et sane neqaqam illis conveniret Baptismus, nisi jam in hac promissione salus eorum inclusa esset*, Ero Deus tuus, & Deus seminis tui. *Non enim filii Dei per Baptismum fiunt; sed qia promissionis beneficio haeredes sunt adoptionis, ideò ad Baptismum eos admittit Ecclesia. Et sicut olim Israëlitarum liberis, si ante diem octavum mortui essent, nihil nocebat, qod Circumcisionis sacramento carerent: ita hodiè modò nulla avt contumacia parentum, avt negligentia intercedat, sufficit infantibus ad salutem sola promissio, qâ in societatem Ecclesia ab utero adoptantur. Fit enim Christo injuria, si imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios suos vocabat Deus olim, qicunqe ex Israële nascebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. *§.* 2. *Notus est is error in nostri temporis haereticis, ut Baptismo non tribuant efficaciam sanctificationis, sed tantùm significationem, instar sigilli confirmationem prius obtenta. Sic volunt fœdere cum Abrahamo & semine ejus inito jam sanctificatos, non nisi in confirmationem & obsignationem beneficii jam prius accepti baptizari; Calvinus Instit. l.* 4. *c.* 15. Verùm malignè nimis Calvini nostrorumqe sententiam recenset, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, sed etiam postea conferendam obsignare* contendunt; ut rectè Vorstius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 1. *thes.* 6. & *contr.* 2. *thes.* 5. qod & alibi ostendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod mulierem in necessitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epistola qadam: Atqi infans ita privatur signo salutis, Baptismo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem esse. qamvis Baptismus sigillum sit adoptionis nostra, inscripti sumus tamen in libro vitæ, tum mera gratia Dei nostri, tum illius promissione. Cedò enim qo nomine filii nostri servantur, nisi ex illo verbo*, Ego sum Deus seminis tui. *Ac nisi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptismum qidem admittendi essent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex suis ipsius scriptis clarius & dilucidius explicatam & expositam darem, ipsumqe piæ memoriæ virum insignem in partem seqiorem hac in cavssa declinandi suspicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla istic urgentur, qod regesseram, de interpretatione moderatiore admittenda, præsumptione subjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, si in vivis forent, sententiam suam interpretatione commodâ aliqâ forsan lenituros*; id jam revocare me, in eoqe secus sentire me nunc, monitos hîc ista lecturos velim. siqidem postqam librum illum, qi in manus serius inciderat, inspexeram, *Institutionem* illam fœcibus Pontificiis, eisqe crassissimis, scatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujusqam scriptum, vel Conciliabuli alicujus Papistici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici potest de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero statim, prius expirant qam Baptismus commodè haberi possit? Nolo enim jam de illis controversiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem esse suorum negligentiam mihi ipse vix persvaserim.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptismus commodè haberi possit: cum hoc tamen discrimine, qod istis in casu necessitatis, in qo usum Sacramenti, non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit, *qomodo loqitur Avgustinus de adultis non baptizatis*, l. 4. de bapt. contr. Donatist. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Ecclesiæ parvulum Deo consecrantium & ejus Baptismo destinantium, ad reatus originalis remissionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus solutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes sunt lotionis. illis enim extraordinariè fidem matris Ecclesia ad hujus reatus solutionem sufficere piè credendum est, cum intra Ecclesiam nascantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *sufficientia parentum matrisqe Ecclesiæ voti fideiqe ad reatus alieni solutionem*, nihil mihi videtur in scriptis sacris occurrere, unde possit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Avgustinus putat ex offerentium avt Ecclesia fide salutem illis contingere. Scio qidem fidem posse impetrare aliqibus gratiam, conversionem, & præclara dona spiritualia. Sed salus non contingit adultis nisi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptismus est externa obsignatio.* Qod si in baptizatis verum est, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæst. & resp. part.* 2. *§.* 126. *Vis ergò aliena. i. parentum fide infantes servari? Resp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodesse; imò etiam sic posse aliqibus fidei donum impetrari docet Savlis conversio, si vera est eorum sententia, qi hoc datum esse scripserunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facilè dixerim qempiam aliena fide servari. — qod non minus falsum & absurdum esset, qam si dixerim qempiam posse aliena anima vivere, avt alterius sapientia sapere. Sed hoc qidem verè dixerim, interveniente parentum fide fieri, ut nati vel nascituri infantes sancti sint. i. e. fœdere censeantur, ac proinde serventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptismum esse medium ordinarium, à Deo eo fine institutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Prædestin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad salutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud Synodi Dordrectana rectissimè dicitur, si rectè intelligatur, Can. 17. Qandoqidem de voluntate Dei ex verbo ipsius nobis est judicandum, qod testatur liberos fidelium esse sanctos, non qidem natura, sed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & salute suorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* sanctos *appellat Apostolus*: sancti *avtem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non naturâ, sed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc bifariam intelligi potest: vel ratione actualis admissionis in fœdus, eo qod ex talibus nascantur parentibus, ita ut ex qo concepti sunt, iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur. vel ratione fidei, propositi, voti parentum, eos Baptismo ordinario*

nario medio parvulorum saluti instituto abluendos destinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur sancti sensu Pavlino: non enim omnes sunt Israël, qi sunt ex Israële; nec omnes filii fidelium statim beneficiorum fœderis sunt participes. Posteriori modo sancti dici possunt & sunt liberi fidelium, qatenus Deus fidem & votum parentum pro summa sua misericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, ubi inevitabili aliqa necessitate à Baptismo capessendo impeditur.

Dici etiam potest liberos fidelium dici sanctos, tum jure natalium, qoad jus & aditum ad capessendum Baptismum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum saluti instituto abluendos destinantium. Priore ratione distingvuntur à filiis infidelium sensu Apostoli. Vid. Hook. l. 5. sect. 60. p. 318. Posteriore cooptantur in communionem Ecclesiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, si qando necessitate inevitabili à Baptismo excludantur. Neqe alio modo sancti sunt beneficio fœderis gratuiti, avt in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, istic passim supponi.

2. Non tam Baptismum à fœdere, qam fœdus à Baptismo hac ratione pendere.

Respondeo breviter; (qia eadem sæpius iterata inculcantur) *alio modo* qam hîc ponitur *sanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem scilicet qo & piorum proles ante legem de circumcisione datam, sed & post eam latam soboles *sancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehensa.* nec ideò *sanctos* dici, *fœderatosqe*, qia jus ad Baptismum habeant, sed ideò jus ad Baptismum habere, qia *sancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zvinglius, Calvinus, aliiqe nostri locis ante citatis, alibiqe passim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad salutem aditus est Baptismus, sed ipsa ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obsignatio per Baptismum, non aliunde qam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis oritura.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. resp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptismus est signum fœderis, & ii sunt in fœdere. dicere avtem illos servari, qia sunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 19. 20.

Nam qod *ad salutem necessaria omnia* parvuli baptizati dicuntur habere, unde & per consequens pro justificatis habeantur, cum salus sine justificatione nulla existat:

1. Id eo fine tantùm dictum videtur, ne ad salutem sic decedentium *Confirmatio* necessaria censeatur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Negamus eo tantùm fine id dictum videri: sed porrò Baptismi sufficientia pro illo statu simpliciter & absolutè asseritur. Vid. supra Resp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptismus *necessarius* nostris dicitur, *necessitate mandati* uti loquuntur, non *necessitate medii.* Necessitate itaqe mandati deest aliqid necessarium, ubi deest Baptismus, si commodè potuit haberi: at necessitate medii nihil ad salutem necessarium infantulo deest fœdere divino comprehenso, etiamsi sine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Baptismus juxta Ecclesiam Anglicanam non solum necessarius est necessitate præcepti, sed & necessitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad salutem necessaria; *intellige necessitate tum* præcepti, *tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina necessaria ordinariè, sed extraordinariè & in casu duntaxat; Deo in casu necessitatis suppeditante, qod absqe culpa parentum deest, pro sua summa benignitate. Cum dicitur ergò,* necessitate medii nihil ad salutem necessarium infantulo deesse fœdere divino comprehenso, etiamsi sine tinctione obierit; *Esto, infantulo fœdere divino comprehenso, ratione voti parentum & fidei Ecclesiæ, nihil desit necessarium in eo casu, ubi tinctio haberi non potest. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptismus dicendus sit necessarius* necessitate medii *ordinariè reqisiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi potest; atqe ita deesse tali parvulo aliqid necessarium necessitate medii ordinariè reqisiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptismum esse reatui solvendo institutum medium ordinarium;* &, *Votum fidemqe, sive Ecclesiæ, sive parentum, ad reatus solutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam sit ibi *necessitas medii,* ubi sine medio illo ullove etiam haberi possit soleatqe, ad qod consequendum medium id necessarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad salutem necessaria sunt etiam, qæ non sunt *reatus tollendi media;* ut resipiscentia, vitæ sanctimonia, rituum sacrorum observatio religiosa, &c. qorum qædam tamen non sunt pari modo, parive gradu necessaria. qod de fide fideiqe fructibus observat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ais, ad salutem etiam necessaria sunt, qæ non sunt reatus tollendi media; ut resipiscentia, &c. *Ego nego resipiscentiam non esse medium necessarium ad reatum tollendum in adultis. Est enim medium absolutè necessarium ad disponendum hominem ad veniam capessendam & remissionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit,* Transtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapsi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum justificato, nisi anteceserit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offensâ ob peccata, cum proposito in posterum ab iisdem abstinendi. Non nego omnia ad salutem etiam necessaria esse, qæ non sunt reatus tollendi media; sed dico inter ea qæ* ad salutem *dicuntur* necessaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qæ tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in statu justificationis; hæc enim sunt absolutè ad salutem necessaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non sequitur, *resipiscentiam esse medium reatus tollendi,* etiamsi sit medium necessarium, qo *disponatur homo ad remissionem capessendum.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de spe salutari, de timore tam libero qàm & servo, de virtutibus theologicis universis, qæ sunt inter se connexæ, potest enunciari. neqe enim absqe prævis istis, peccata adulto cuiqam avt remissa sunt unqam, avt unqam etiam remittentur. Fidei solius istud mihi munus peculiare videtur, tum in Christum recumbere, tum sangvinis ipsius à se apprehensi &

applicati, virtute justificandi, reatumqe solvendi medium exiſtere. Apoſtolum avdio dicentem, *juſtificari nos fide*: at, *reſipiſcentia noſtra juſtificari nos*, nuſqam lego. qod eſt avtem juſtificandi nos medium, illud duntaxat eſt remiſſionis procuratorium medium propriè ſic dictum, cum remiſſio ſit juſtificationis efficacis conſeqens neceſſarium. Rectè Calvinus *Inſtit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum eſt, non eam conditionem ſic poni, qaſi emerendæ veniæ fundamentum noſtra ſit reſipiſcentia; qin potius (qia in hunc finem hominum miſereri ſtatuit Deus ut reſipiſcant) qo ſit tendendum indicat, ſi gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Qoſcunqe eripere vult Deus ab interitu, hos ſpiritu regenerationis vivificat. non qod pœnitentia ſit ſalutis cavſſa; ſed qia jam viſum eſt, inſeparabilem eſſe à fide & miſericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & merâ veniæ juſtificatur homo.* Optimè certè ipſe utriuſqe hujus, pœnitentiæ nempe & fidei, munus in hoc ſalutis negotio peculiare diſtingvis infra, *Reſponſ. Num.* 24. Verum οὐ φέρεται ἡ λέξις tantùm iſtic (puto) diſceptatur, de re ipſa ſatis convenit.

2. *De fidelium in peccata lapſorum reatu*, ne novas ſuſcitem controverſias, cum ad præſens inſtitutum parum facere videatur, impræſentiarum nihil diſſeram. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offenſionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum intereſſe. qod fortaſſe ſeriò perpenſum, & accuratè diſſerminatum, ad Pontificiorum aliorumqe nonnullorum de offenſarum venia à Deo petenda, ut qæ credentibus minùs competat, objecta, viam expeditiorem qàm eſt à noſtris pleriſqe hactenus obſervatum, munierit.

3. Si *abſolutè ad ſalutem neceſſaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptiſmus* etiam contineatur, ut Baptiſmus in parvulis parem habeat neceſſitatem, qam reſipiſcentia in adultis; certè abſoluta Baptiſmi ad ſalutem futura eſt neceſſitas, qæ ſupra negata eſt; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, qàm impœnitenti cuiqam prodeſſe poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Juſtificatione* qod dicitur, idem & de Sanctificatione dici poteſt. 2 Theſ. 2. 13. qæ tamen in Baptiſmo data non aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco, qæ de Juſtificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi poſſe de Sanctificatione. ſed non neceſſe habui de Sanctificatione qicqam dicere. & qanam ſit illa parvulorum Sanctificatio meritò qæritur à Scholaſticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & qæ de *Juſtificatione* ac *remiſſione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro ſuo modo* intelligendi. eo ſcilicet modo, qo *panem eſſe ſuo modo corpus Chriſti*, & *Sacramentum fidei, ſuo modo fidem*, Avguſtinus olim dixerat.

2. Ex locis ſcripturæ ſacræ pro confirmatione Theſeos adductis, tam iſtam qàm illam ſtatuere neceſſe fuerat.

3. *Scholaſtici* pro libitu more ſuo de dogmatibus ſuis inter ſe digladientur invicem. At qænam ea ſit *ſanctificatio*, regeneratio, interna ſpiritus *renovatio*, qam Spiritus Sanctus Baptiſmo deſignari docet, nulla (opinor) inter ſanos Theologos eſt qæſtio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 24.

Fundamenta avtem hujus Juſtificationis parvulorum tinctorum in tenera illa ætate morientium ſunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex ſuperioribus alia, & mihi quidem videntur, *certiora*, probabiliora ſaltem ſtatuuntur *fundamenta*, qibus ſuperſtruatur *parvulorum juſtificatio*, ſive loti extenus, ſive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Qanam ſint illa, ſive certiora, avt probabiliora fundamenta juſtificandi parvulos, cupio ut fuſius explicentur, nondum enim in ſuperioribus ſatis explicari videntur.

THOMÆ GATAKERI Repſicatio.

Fundamentum qo ea nititur præcipuum eſt *fœderis* ratio; qo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur noſtri omnes, qos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. ſup. Num. 17. 18. Sed ne ſingulos recenſendo ſyllabum ſev catalogum Scriptorum contexere velle videar. ſic ipſi *Dordrechtanæ Synodi* Patres, *Cap. 1. art.* 17. Atqe hæc illis de Baptiſmo, ſi non *certiora*, *probabiliora* ſaltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur iſtud, in qo ſemini fidelium pollicitatio ſit expreſſa, *fore Deum ſe illis in Deum*, nullâ factâ limitatione, ſive reſtrictione, vel ad circumciſionis, vel ad Baptiſmi perceptionem.

2. Qia fœderis illius virtute, fidelium liberos ſalvos evaſiſſe confiteamur neceſſe eſt, niſi ſi inter fidelium infideliumqe propaginem nullum diſcrimen extitiſſe velimus aſſerere ante pactum illud cum Abrahâ ſolenniter renovatum.

3. Qia fœderis iſtius virtute ſeqioris ſexus prolem piorum ſalutem nactam nemo negat, cum circumciſionis capax non fuerit.

4. Qia fœderis iſtius virtute apud noſtros omnes in conceſſo eſt, tam qi incircumciſi olim defungebantur, qam & qi illoti hodiè hinc demigrant, ſalutem indipiſci. Calvinus *Epiſt.* 229. *In ſumma, niſi omnia religionis principia evertere libet, faceti neceſſe eſt, non eſſe fundatam in Baptiſmo infantis ſalutem, ſed Baptiſmo tantùm obſignari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certa illa ſententia, qa ſtatuit parvulos juſtificari ordinariè vi ſolius fœderis abſqe Sacramento, *non videtur admittenda. Avt enim per* fœdus *intelligit.*

1. *Illam promiſſionem, Gen.* 17.7. Ero Deus tuus, & ſeminis tui.

2. *Illam Heb.* 8. 12. *ex Jer.* 31. 33. 34. Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam, — & ero propitius iniqitatibus eorum.

3. *Illam, qa Chriſto promittitur*, ſemen longævum. *Eſa.* 53. 10. *qæ non aliud eſt qam arcanum Dei propoſitum de qibuſdam efficaciter per ſpecialem miſericordiam regenerandis, ſanctificandis & ſalvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.

1. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & ſeminis tui.] *nego juſtificationem cujuſcunqe ſingularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere poſſe fundari.*

1. *Qia hiſce verbis non ſubeſt hæc ſententia*, Filii omnes fidelium ſive Chriſtianorum erunt juſtificati; *ſed*, Filii omnium fidelium, ſive confœderatorum erunt ejuſdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus, qibus Deo viſum eſt ea eſſe derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, niſi qod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus diserte confœderatione illa comprehendit. Ille (opinor) revera sensus est genuinus promissionis illius: *Confœderatorum filii omnes, erunt fœderis istius quod ego tecum nunc ineo, participes, jusque habebunt ad beneficia omnia inde pendentia, sed eo modo & illis conditionibus ad eos derivatæ, qibus mihi visum est ea esse derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Messiam, si ad annos maturiores adoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, si parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Constat ex confœderatis verè fidelibus & justificatis parentibus nasci sæpenumero liberos, qi ad reprobrorum & damnandorum gregem sunt abiegandi: tales autem beneficio solius fœderis fuisse unqam justificatos non admittem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *thesi* hic positâ fieri posse, ut *justificati qi fuerint, reprobi tamen sint.* itaqe infirmam esse consequentiam, *ideò qia reprobi sint, justificatos non fuisse.* De qo videndus Malderus, etiamsi alio torqeat Synodi verba, longiusqe forsan qam ipsi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed respondeo, eos, si postqam adoleverint, in Messiam non crediderint, fœderis beneficio suapte culpa excidere, nec verò justificatos omninò unqam fuisse.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si justificationem parvulorum à solo fœdere cum parentibus inito arcessant, nulla ratio assignari potest, cur non promiscuè & universim justificentur parvuli omnes ante Baptismum, sive morituri sint in statu parvulorum, sive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior aut productior vita illorum, qi nascuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio potest assignari ex tuis ipsius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere suo sanciverat: de qo modo & ibidem dictum est, tum quoad adultos, tum quoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamsi *vita contractior productiorve fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri potest, ut suopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Promissio illa Gen. 17. 7.* Ero Deus tuus, & seminis tui; *non est absoluta, sed conditionalis, facta sub conditione observata Circumcisionis, qa est ordinarium medium remissionis originalis reatus. Proinde vers. 10. subjicit Deus*; Hoc est pactum meum, qod observabitis inter me & te & semen tuum post te; Circumcidetur ex vobis omnis masculus. *Ergò non nisi posita conditione ipsa qicqam ponis inesse, nisi in casu ubi haberi non potest. Ergò vi solius hujus promissionis, semoto Sacramento, non justificabantur ordinarie parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud est *promissio*, sev, *fœdus* ipsum, aliud *promissionis* sive *fœderis sigillum* & obsignationes. Fœdus, sive promissio, ab initio per universa deinceps secula idem fuit, de salute per fidem in Christum exhibenda. Fœderis sive promissionis hujusce obsignationes & sigilla, per singulas ætates varia ac diversa fuerunt. Promissionis autem sive fœderis virtute, per fidem in Christum justificabantur & servabantur, qotqot singulis seculis ea consequebantur beneficia. Act. 15. 11. non autem rituum obsignatoriorum, sive sigillorum perceptorum vi, nisi qatenus ea justitiam ac salutem promissionis fœderisqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiscendam obsignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, ac non prisca pristinaqe fœderis ac promissionis efficacia justificabantur & servabantur, qi post circumcisionem imperatam vixerunt, qâ & illi qi ante defuncti fuerant. Qâ de re videri possunt, Justinus, *dispus. cum Tryph. p. 44.* Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* Tertullianus, *adv. Jud. c. 3. & c. 6.* Cyprianus, *adv. Jud. l. 1. c. 8.* Chrysostomus, *ad Rom. Homil. 8.* aliqe Veteres supra adducti, *Sect. 3. Num. 13. ad Resp. ult. Replic. noviss.* Absurdum itaqe Malderi illud. *adv. Synod. Dordrech. c. 2. de c. 1. art. 17. §. 10. qod fœdus* dicit *in Circumcisionis Sacramento fundatum esse.* qâsi diceret qispiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, sive in sigillo diplomati appenso, fundari.

2. Verum *addita est Circumcisionis conditio, qa nisi servata promissio nihil ponis inesse.* Scilicet ergò non meliori, sed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratiosi obsignationibus, & ex expressionum amplificatione, beneficiorum ipsorum ampliatio & dilatio oriretur: ut qi ante Circumcisionis sigillum adjectum à nativitate statim ipsa in fœdere censebantur, deinceps usqe ad diem octavum fœderati nevtiqam censerentur. Ne adjiciam de seqiore sexu hærendum & ambigendum esse, qonam tandem tempore in semine fœderato deberent censeri, si ad Circumcisionem jam confœderatio restricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumcisio* enim qod *pactum* dicitur, de eo suprà abundè dissertatum est, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. Replic. memb. 2.* Ibi dissertatis adjici possunt, qæ Musculus habet, *ad Gen. 17. part. 2. observ. 3.* & Whitakerus, *de bapt. q. 2. c. 3. test. 1. ad 3um. resp. 1. Si Baptismus tunc necessarius fuit,* (cum prius non fuisset) *tum Christus viam ad cœlum arctiorem fecisset, si omnes per aqam Baptismi ad salutem transire debeant. At hoc insanum. Christus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari verò semper necessarium fuit.* Instantiis nunc tantùm qibusdam, tum *dissertationem* illam, tum & *replicationem* istam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo visum est cum Abrahâ renovare, promissionibus priùs factis denuò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promissionibus fidem adhibendo justificatus Abraham perhibetur. ibidem vers. 6. Ad promissionum obsignationem Symbolum poscit: qod & poscenti exhibetur. Vers. 9--17. Eo facto Deus fœdus sive pactum cum Abrahâ iniisse dicitur. Vers. 18. Qæro jam fœderisne virtute, fideqe promissionibus adhibitâ justificatus sit Abraham, an sacrificii rituisqe illius virtute, qod sigilli vice fœdus initum obsignabat. Respondebit utriusqe nomine Apostolus, promissionis fideiqe nomine justificatum, non aut symboli illius, aut Circumcisionis etiam ipsius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Israëlitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &. 24. 8. & 34. 10. alios ritus adjecit, observandosqe præcepit, additâ insuper horum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, solennitas paschalis, cum cæteris illis, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipse asseverat, Exod. 34. 27. *In hæc verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi superiora illa qædam recensuisset. unde & victimis illis adspersum sal, *pacti*, sive, *fœderis divini sal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ritus isti sunt fœderi gratioso adjecti, deqe iis observandis pactum qasi secundarium est initum, istarum idcircò observationum virtute, an fœderis ipsius, cui obsignando ea inserviebant, justificationem adipiscebantur illius seculi fideles? aut *promissio divina*, qa sub istorum observatione constanti facta est, *nihil ponebat inesse*, donec Paschalis (puta) solennitas peracta, aut Pentecostes festivitas fuisset celebrata? aut eousqe, non dico, confœderatio ipsa dilata, sed justificatio etiam in

Meſſiam exhibendum credenti ſuſpenſa, donec omnia iſta cum Deo pacta ad extremum uſque-apicem præſtita fuiſſent? nullus, credo, niſi ſi Judæus forſan aliqis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipſo qid Dominus ipſe? Exod. 31. 13--18. *Pro ſigno dari, qod ipſe ſanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriuſqe ſexus) *anima, ſub exciſionis pœna, præciſe obſervanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. ſuprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumciſione* avt dictum eſt, avt dici potuit? Nemo tamen, opinor, avt Sabbati obſervati virtute populum illum ſanctificatum, avt etiam populi illius ſanctificationem ad diei ſeptimi uſqe ſuâ tempeſtate reapſe tunc exhibendam ſanctificationem ſuſpenſam fuiſſe dixerit. Chriſtus deniqe Marc. 16. 16. *Qicunqe crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur.* En promiſſionem conditionatam, datam ſub conditione Baptiſmi percipiendi. Num ergò in Chriſtum jam credentis juſtificatio ſuſpenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptiſmi percipiendi votum ſaltem habet. habet revera, ſi probè ſaltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, neceſſitate percipiendi. Verùm habet & Evchariſtiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipſum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodum fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præſtandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, ſanus ſaltem, avt fidelis juſtificationem, uſqe ad Evchariſtiam perceptam, obedientiamqe illam præſtitam ſuſpendi, avt harum vel utriuſqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promiſſioniſqe ſolius vi atqe virtute remiſſionem peccatorum conſecutum ipſum aſſeruerit. Proinde parum valere videtur ſeqela hæc, *Circumciſionis conditio eſt fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant confœderati*; avt, *niſi ea percepta promiſſio nihil ponebat ineſſe*; avt etiam, *hujus, non fœderis ac promiſſionis ſolius vi atqe virtute juſtificationem nanciſcebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu iſto percipiendo eo fine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis ſolvendi exiſteret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ iſtius moles integra innitatur. In ſententiam noſtram hanc Beza, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum eſſe diſcrimen inter ipſum ſalutis fœdus, & ſigilla ipſi fœderi ad ejus promiſſionem in animis credentium certiore fide obſignandam adjuncta — Fœderis enim ipſius pactum tale eſt, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire neceſſe ſit, citra ullam vel perſonarum, vel locorum, vel temporum diſtinctionem. Nam extra Chriſtum, qi veluti ſubſtantia eſt iſtius fœderis, nulla prorſus eſt ſalus. Chriſtus avtem ex fœderis formula ſolis credentibus applicatur. Itaqe ſtat illud Chriſti dictum, nullam prorſus neceſſitatis excuſationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum ſint illius ſalutaris fœderis appendices, qibus propriè neqe Deus ſeſe ad nos ſervandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiſcimur; ſed fidei noſtræ antegredientis ſint & apud nos & apud Eccleſiam adminicula, cui tum jam anteà Deus ſeſe obligavit, & nos viciſſim ejus gratiam recepimus, creſcente ſic fide, in nobis magis ac magis obſignandam*: Conſeqitur, *non ſimpliciter, ut de fœdere ipſo diximus, Sacramentorum uſum & perceptionem divinitus præcipi, ſed qatenus ejus legitimè potiundi adminiculi copiam & poteſtatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis naſcitur. inſtrumentum verò contractus, tabellionis ſubſcriptio, teſtium nomina, ſigilli publici appenſio, confirmationis tantùm cavſſa adhibentur; qæ non adeò neceſſariò reqiruntur, qin firmus etiam abſqe illis maneat contractus ex mutuo partium conſenſu; vel diſſentiente qoqe unâ parte* * forſan [non] *infirmetur, ſi modò ullâ ratione communibus illis & ordinariis teſtimoniis de ipſo contractu liqeat.* & qæ ſequntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Ex hac promiſſione,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *facta poſteris Abrahæ & ſemini ſuo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos ſuos ſiſtant baptizandos. Ergò ſupponit Petrus parvulos eorum ante Baptiſmum re ipſa ſuſceptum non fuiſſe in fœdere actu comprehenſos, nec peccata habuiſſe remiſſa ex prima conceptione, ſed tum demum, cum baptizati eſſent in remiſſionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi de loco iſto ſupra ſatis dictum videatur, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Aſſump. firm. locut.* 1. & *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. pavcis tamen denuò ſic reſpondeo.

1. *Hortari Apoſtolum, ex hac promiſſione, ut liberos ſiſtant baptizandos,* non legitur.

2. Etiamſi daretur, conſeqentia tamen infirma eſſet; *ergò in fœdere actu non comprehenſos fuiſſe ante Baptiſmum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino ſupra adduximus) baptizandi ſint, qia fœdere ſunt comprehenſi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos,* non video, qî poſſit ab eo negari, qi *cum tota genere humano initum fœdus gratiæ* ſupponit. *Num.* 31.

4. *Ex prima conceptione peccata remiſſa habuiſſe,* non neceſſe eſt aſſerere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi exiſtimant. Peccatorum condonatio ſuo tempore ſalvandis qibuſqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipſos ſalvandos tum demum tranſigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Chriſti ſangvine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides ipſa in adultis, vel qod fidei eſt analogum in infantibus producitur. Juſtificatio ſiqidem & renovatio interna perpetuò ſunt ex diſpoſitione divina ſibi invicem connexa.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

II. *Si per* fœdus *intelligant cum fidelibus initum fœdus de ſemine illorum efficaciter regenerando, ſanctificando, & ſalvando, ad qod alludit Apoſtolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad prædictam ſententiam ſtabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè ſumamus, duo tantùm ſunt fœdera, ſub qibus ſalus offertur, Legale, & Evangelicum.*

Legale hac formula concipitur, Fac hoc, *vel,* ſi feceris hoc, vives. *Evangelicum hac*; Crede in Mediatorem, *vel,* ſi credideris in Mediatorem, juſtificatus & ſalvus eris. *Ex nevtro horum deduci poteſt, omnes filios fidelium & juſtificatorum ordinariè vi ſolius fœderis juſtificari ante ſuſceptum Sacramentum & abſqe Sacramento. Ex legali non poſſe deduci, jam pro conceſſo ſupponimus; utpote qod juſtificationem gratuitam non agnoſcit: Sed nec ex Evangelico deduci poteſt. nam* 1. *vere fidelium parvuli ſæpe ad ſalutem non pertingunt, non ſalvantur.* 2. *infidelium parvuli ſæpe ſalvantur.*

Dices, etſi juſtificatio non ſeqitur vi ſolius fœderis cum parentibus initi: tamen infallibiliter ſeqitur ubi conjuncta eſt cum prædeſtinatione divinâ.

Solutio. *Ergò juxta hanc ſententiam tota ratio juſtificationis pendebit ex ſola prædeſtinatione; nullo modo ex fœdere:* qare *fruſtrà conjungitur ut cavſſa partialis. Si lignum accenſum & non accenſum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenſo, nullo modo cavſſaliter ex ligno non accenſo.*

2. *Hæc Propoſitio,* Hic eſt Filius prædeſtinati & prædeſtinatus. *v.g. Iſaac. non eſt idoneum fundamentum cui ſuperſtruas hanc concluſionem*; Ergò, *Hic in infantia ante Sacramentum ſuſceptum fuit juſtificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem perſonam juſtificandam & ſalvandam: non infert illam juſtificandam ulla ætate deſignabili, nec ullo tempore certo: ſufficit ſi fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promiſſionem,* Ero Deus tuus & ſeminis tui.

Dices,

Dices, locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remissionem peccati recenseri inter primaria beneficia fœderis gratuiti, ac proinde ad solos electos parvulos pertinere. unde sequitur, non electis parvulis non posse originalis reatus remissionem communicari.

1. Respondeo; agere Prophetam eo in loco de plenaria remissione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia. hac autem ad solos electos pertinet.

2. Dico, etsi remissio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia morituro sit effectus prædestinationis, tamen non necesse est ut sit in omnibus infantibus baptizatis supravicturis effectus prædestinationis. Etsi enim parvulum non electum in eo statu ponat, ut sufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo statu; tamen cum idem parvulus adoleverit, hac sola remissio originalis reatus non sufficit, ut idem sufficienter ordinetur ad vitam pro statu adulti: Nisi enim impleverit votum Baptismi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non justificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunquam actu impleant votum Baptismi, ac proinde nunquam ad salutem pertingant; sequitur istiusmodi remissionem originalis peccati esse effectum communis providentiæ divinæ supernaturalis, & non effectum prædestinationis.

3. Non magis incongruum est ut non electus parvulus per remissionem originalis reatus sit ad tempus in eo statu, in quo si mortuus fuisset, salutem consequeretur æternam, quàm ut Paulus electus quum adhuc blasphemus esset, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo statu & conditione essent ad tempus, in quo si mortui fuissent, in æternum perirent; quæ est sententia gravissimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinsii, & aliorum: & ita se habere, res ipsa loquitur.

4. Certum est Deum in Sacramento Baptismatis ritè administrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Christi ad remissionem originalis reatus; Alioqui Deus verax non esset in Sacramentis, qin (quod absit) Sacramenta essent fallacia signa. Cum ergò nullus infans obicem ponere possit, & inter tales sint nonnulli, qi apostatizant finaliter; necesse est, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur quibusdam non-electis, adeoque non sit semper effectus prædestinationis.

5. Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis justitiæ, atque adeò ipsi in eo statu positi fuerint, ut nihil in iis esset, quod impediret eorum perpetuam beatitudinem, nisi quod liberos actus virtutum nondum produxissent, absque eorum interventu Deus non voluit, ut beatifica visione fruerentur: Quanto magis censendum est temporaneam quandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remissionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti posse competere, quæ non sit ordinatio prædestinationis, sed communis supernaturalis providentiæ duntaxat.

III. Si fœdus intelligant tertia notione pro ea promissione, qa Christo promittitur semen longævum, nec vi hujus fœderis absque Sacramento ordinariè justificantur parvuli. Nam

1. Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Christum mediatorem potius, quam inter Deum & ullas personas singulares.

2. Quamvis Christo promissum sit semen longævum, si vitam suam posuerit, Esa. 53. 10. atque hoc fœdus impleatur, dum Christo semen spirituale quotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari potest sub hac formula, Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios justificabit; idque ante Baptismum susceptum. Ubi vestigium talis fœderis in verbo Dei?

3. Si justificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri possit ex illo; tum etiam ex horum sententia prædestinatio eorundem. At qis dicere avsit omnes fidelium & prædestinatorum liberos esse prædestinatos?

4. Utcunqe hac sententia Christo tenus videatur superstruere justificationem parvulorum ante Baptismum fœderi cum parentibus stabilito: revera tamen illud superstruit soli prædestinationi prædictorum parvulorum. Si enim non fuerint ex prædestinatis, nunqam dicent eos nasci justificatos, utcunqe nascantur ex parentibus justificatis: & è contra, si fuerint è numero prædestinatorum, affirmabunt eos justificatos fuisse ante Baptismum, utcunqe nascantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum sententia, Infantes prædestinatos ante Baptismum justificari: vi fœderis posse fideles parentes colligere suos liberos esse prædestinatos. Ergò vi fœderis possunt certiores fieri de justificatione eorundem ante Baptismum administratum. Qis non videt utramqe propositionem omni certitudine carere? Nam licet certissimum sit, Infantes prædestinatos suo tempore justificandos & glorificandos fore; tamen hanc justificationem illis ordinariè competere ante susceptum Baptismum, temeritatis, non charitatis, judicium est. Sed demus (qod tamen omni probabilitate destituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinariè justificari ante Baptismum: nunqid vi ejusdem fœderis constabit ulli fidelium suos liberos esse electos? Nullo modo. Electio siqidem parvulorum pendet ab arcana & absoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere aut conditionato pacto cum parentibus eorundem stabilito, aut illis revelato. Dicendum igitur ex Baptismo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod justificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei institutione Sacramentum ritè susceptum efficax est ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum sunt in statu parvulorum, habere nos fundamentum, unde à posteriore colligamus eos fuisse è numero electorum: Nam soli electi moriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum est à fœdere cum parentibus stabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem statim atqe nascuntur habent beneficium justificationis sibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei stabilito oriri possit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui soli reapse superstruunt hanc qam supponunt ante Baptismum susceptum parvulorum justificationem. Nullum exstat fœdus divinum de justificandis filiis justificatorum statim atqe concipiuntur, aut nascuntur, multo minus de prædestinandis. Nullum fœdus exstat de gratia spirituali & salutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinariè transmittenda.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ sequitur de locis aliis promissionibusqe dissertationem prætereo: partim qia istis ipse qibusdam in hac cavssa non innitor; partim etiam qia locus iste de qo jam agimus, sufficere mihi videtur ad sententiam, non meam, sed nostrorum omnium fere statuminandam; ad illam saltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Christi meritum hunc in finem institutum fuisse Sacramentum, hoc nondum constare videtur. Idqe mihi eo minùs verosimile videtur, qod in adultis nullum prorsus compareat medium externum ejusmodi. Nec Baptismus siqidem, nec Eucharistia hunc usum in adultis habent; reatum non solvunt, sed aut jam solutum, aut solvendum obsignant.

SAMUELIS WARDI Responsio.

1. Capacibus subjectis verbum Dei esse ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qæ ex parte nostra necessaria sunt adultis ad applicandum meritum Christi ad ablutionem reatus: per verbi enim annunciationem Deus operatur resipiscentiam, qa peccatorem proximè disponit ad conversionem, & fidem qa apprehendit & applicat meritum Christi ad solutionem reatus non prius dimissi; sed parvulis, verbi minimè capacibus aliud instrumentum ex parte Dei necessarium erat; non autem aliud est, qàm Sacramentum initiationis & insitionis

ſitionis in Eccleſiam ex parte Dei. Eſt enim externum medium ordinarium unicum, qod parvulorum juſtificationi inſtitutum eſt, & eſt remedium ſufficiens, nec aliud medium ex parte Dei inſtitutum eſt parvulis: ſed ex parte parvuli Spiritus ſupplet qod illi deeſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum iſta mihi minimè ſolvere videntur, cum Sacramenta non eodem fine in parvulis inſtituta, qo in adultis præſumant: hoc avtem id ipſum ſit, qod minùs probabilem iſtam ſententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum ſit infantibus neceſſarium, qia non ſunt capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine neceſſarium fuerit, ut iſta eadem, avt ſaltem qæ ſunt iſtis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ inſtavrationem, cujus etiam capaces eſſe Infantes Baptiſtæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio iſti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis.

3. Non neceſſariò reqiritur inſtrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præſtet in parvulis, qod verbum ſolet in adultis, vel qod id præſtet, qod eſt ei rei analogum, qam in adultis verbum producere eſt natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli ſupplet, qod ei deeſt, interius renovando & refingendo, qod in parvulis ſaluti deſtinatis eſt neceſſarium; utpote ſine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu juſtificatus eſſe incipit. verum hoc avt Baptiſmi avt Circumciſionis tempore fieri, nihil eſt qod cogat credere.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò Baptiſmus parvulis adhibitus non poteſt reatum ſolvendum obſignare niſi credenti, cum parvulus impleat votum Baptiſmi. Qare qoad parvulos eſt inane & nudum ſignum, cum nihil pro ſtatu parvuli obſignet, nec hunc moralem uſum obſignandi parvulo præſtet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si non poteſt obſignare, non poteſt conferre: eſſe enim ſigillum in confeſſo eſt; nec niſi ſub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptiſmum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes, cum Calvino, ſtatuere nullus recuſem.

2. Non ſeqitur nudum fore & inane ſignum, etiamſi pro præſenti ſtatu parvuli nihil obſignaret. Etenim non ſunt nuda & inania ſigna ſive ſigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obſignantur. non fuit ejuſmodi ſignum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à poſteris ejus poſt annos 400. poſſidendâ, Gen. 15.

3. Obſignatur aliqid pro ſtatu parvuli præſente, ſcilicet eſſe Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Sed nec verè dicitur in adultis nullum prorſus apparere medium externum ejuſmodi, nec Baptiſmum hunc uſum ſolvendi reatum habere [in iis, ſcilicet adultis.] Nam ſatis conſtat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuiſſe.* Ego baptizo te in remiſſionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipſa reali remiſſione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de ſola obſignatione remiſſionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non conſtanter in adultis medium externum ejuſmodi comparere: nam illud [*in iis, ſcilicet adultis*] qid velit, avt qare lineis illis coërceatur, non aſſeqor. Ratio clariſſima eſt: avt enim adulti verè credunt, nec ſine remiſſione poteſt eſſe fides ſalutaris; remiſſa ergò jam peccata habent, priuſqam ad Baptiſmum percipiendum acceſſerint: avt non credunt, ſed fictè ad Baptiſmum accedunt; nec Baptiſmus ergò reatum illis ſolvere poteſt, cum fidem ingenerare poſſe negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim. licet id mihi planè compertum non ſit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remiſſionem peccatorum dari*, paſſim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritus Sanctus ipſe uſus eſt. Verùm formula illa in Scripturis uſurpata, qomodo intelligenda ſit, & noſtri ſaniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipſa qam ſupra attuli, evidentiſſimè evincit. Eodem avtem ſenſu antiqos illos uſurpaſſe, qo Spiritus Sanctus uſurpavit, probabile fuerit, niſi ſi contrarium alſunde certo conſtiterit: avt ſi ſecùs uſurparint, veniam jure poſcimus ab antiqis illis diſcedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Avguſtinus toties inculcat, notius eſt, qam ut deſcriptu ſit opus.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 25.

Certum eſt ex præmiſſis voluiſſe Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorſum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi morituri ſunt in infantia, niſi iiſdem itidem velit meritum Chriſti applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione ſangvinem effudit? Sangvis enim Chriſti purgat ab omni peccato. Et qorſum obligari parvulos voluit ad perceptionem ſigni, ſi non vult pariter admittere ad participationem ſignati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, infantes voluit Deus ad obſignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remiſſione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum Circumciſioni tum Baptiſmo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamſi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum ſexus ſeqior, qi Circumciſionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infantia morituros voluit Deus ad obſignandam remiſſionem peccatorum? cum*

1. *Moralis uſus obſignandi remiſſionem non capax ſit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptiſmum ullum aliud ordinarium medium aſſignari poteſt ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejuſmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile eſt Deum velle proſpicere de ordinario medio ad obſignandam remiſſionem, nec tamen proſpicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipſam remiſſionem; qam tamen ablutionis aqa analogia Sacramentali ob oculos poni voluit. Qorſum enim parvulum ablui voluit, ſi non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obſignationem? cum præſertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs deſignet, qàm ablutionis reatus obſignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus ſimpliciter. Siqidem Deus ſupplet ex miſericordia hoc caſu id; qod alioqi ordinario jure per Baptiſmum diſpenſari voluit.

Denique nec Judæorum ſexum ſeqiorem, etſi circumciſionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio abluti reatus excludendum cenſemus, cum in populo Dei non minus cenſebantur quam maſculi. Vid. ſupr. annot. in Reſp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne ſigilli rationem habere noſtri omnes adverſus Pontificios tuentur ex Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Vorſtium ſupra *num.* 9. *membr.* 2. ex *Antibell. tom.* 3. *contr.* 1. *Theſ.* 1. *&* 2. ſigilli autem uſus niſi obſignare, qis tandem eſt? Si ergò de eſſentia Sacramenti ſit, ut ſigillum exiſtat, de eſſentia ſigilli ut hunc uſum obtineat; negare Baptiſmum hunc uſum in parvulis obtinere, eſt negare eſſe ſigillum, & per conſeqens Sacramentum.

2. Non eſt æqè probabile Deum proſpexiſſe de medio externo remiſſionem parvulis conferendi, qàm de medio ejuſmodi pacti obſignandi, 1. qia de hoc conſtat ex diſertis ſcripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo non item. 2. qia ſymbolum externum hujuſmodi, hoc ipſum ſcilicet de qo agitur, in adultis dari conſtat, illiuſmodi non item. De *deſignatione* & *obſignatione* qæ afferuntur, ſuperiùs ſatis diſcuſſa videntur, *num.* 2. *ad arg.* 10. Sed & qæ de infantibus illotis & Judæorum ſexu ſeqiore ſubjunguntur, ita ſupra diſceptata ſunt, ut eadem denuo repetere, minùs ex uſu videatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 26.

3. *Deus per Sacramenta ſua ſemper efficax eſt, ubi ex parte ſuſcipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus autem poni non poteſt, cum conſenſum præbere neqeant. Hinc Auguſtinus ait,* Infantem Sacramentum (*fidei*, ſcilicet) id eſt Baptiſmum ſalubriter percipere, ſi fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epiſt. 23. *in fine. Non poteſt autem infans inter baptizandum opponere obicem contrariæ cogitationis, aut pravæ ullius operationis, cum præ carentia uſus rationis, nec cogitare, nec omninò liberè operari poſſit.*

Ergò in iis Baptiſmus efficaciam ſuam ſortitur qoad originalis reatus ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio eſt Sacramentum qodvis, ubicunqe obex non opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt; at hoc fine inſtitutum eſſe Sacramentum iſtud, ut ad originalis reatus ſolutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nos (*uti ſpero*) *antea hoc ſatis eviciſſe videmur.* Reſponſione ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos qoqe libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 27. 28.

Mitto alias rationes. Videamus qid hac de re ſenſit antiqitas. Concilium Carthaginienſe Epiſt. 90. *apud Auguſtinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptiſmum Chriſti à perditione liberari, & ſalutem percipere ſempiternam, Anathema ſit. *Id qod intelligit ſynodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita diſcedunt. Auguſtinus* Epiſt. 23. Hoc Sacramentum (*ſcilicet Baptiſmatis*) tantum valet, ut ſi ante rationis uſum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipſum Sacramentum commendante Eccleſiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum hominem intravit in mundum, Chriſtiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non poſſe arbitratur, profectò infidelis eſt, etſi habeat fidei ſacramentum. Epiſt. 59. Qid dicturus eſt de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Chriſtianæ gratiæ ſacramento, cum ſine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, ſi continuò ex hac vitâ migrarent, ſinuntur creſcere, & nonnulli etiam Apoſtatæ fiunt? *Et* de peccat. merit. & remiſſione l. 2. c. 28. Si continuò ſeqatur ex hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoxium hominem teneat, ſolutis omnibus qæ tenebant. *Fulgentius* de verit. prædeſt. l. 1. c. 12. *ait,* Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, aut furto ſurreptum, ſi ad ſanctum Baptiſma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita diſcedat, factum eſſe hæredem Dei & cohæredem Chriſti.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adverſus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplex occurrit.

1. Qod ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi noſtri omnes ut minus ſanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. 1. *Eſto qod in uno dogmate aut altero errarunt, non ſeqitur, illicò in aliis dogmatibus non rectè ſentire. Neſtorius etſi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò ſeqitur de Spiritus Sancti perſona hæreticè ſenſiſſe:* Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus ſalva fidei compage errarunt, ſed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè ſenſerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non ſeqi, ut qi in uno aut altero dogmate errarit, non in aliis rectè ſentire poſſit. Verùm qi circa eam, de qa qæritur, materiam fœdiſſimè errarit, qum remiſſionem peccatorum ita Baptiſmo alligarit, ut ſine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac in lite ſuſpectum haberi: ſicut qi in eo, ad qod teſtificandum adhibetur, non id tantùm aſſerit, qod actor, à qo adducitur, agnoſcit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum eſſe pernegat, pro teſte ſatis idoneo nevtiqam, opinor, admittetur, teſtimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio autem mea his verbis concluditur: Qos Baptiſmo nimium tribuiſſe in confeſſo eſt, in hac ſaltem lite judices minùs competentes videri. De Auguſtino autem (cujus authoritate in controverſia iſta imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad* 2 *Regum, c.* 8. in *Append. Eſt porrò in hoc dogmate Auguſtinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptiſmo tribuerit. Non enim agnoſcit illum eſſe regenerationis externum ſymbolum; ſed ipſa tingendi actione ſolùm nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Chriſti tranſire. Qaſi ante illam horam tinctionis ad familiam Diaboli pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & poſtea de antiqis etiam aliis qibuſdam: *Sed caput ſuperſtitionis illud eſt, qod iſti homines opinantur Baptiſmo externo primum condonari peccata. Sed vehementer falluntur.* Et rurſus ibidem: *Deinde alterum caput erroris fuit, qod ceptum eſt nimium Sacramentis tribui: qa in re Auguſtinus perſpicacis alioqi ingenii & doctrinæ incomparabilis, admodum falſus eſt.* Whitakerus noſter *de Sacr. bapt. q.* 1. *c.* 2. *ad arg.* 2. *Ego fateor Patres pleroſqe nimium Baptiſmo tribuiſſe: imprimis Auguſtinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipſo, de qo nunc agitur, dogmate fundabant, qod ipſorum in caviſſa iſta teſtimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *ad* 5m. *Reſpondeo me non poſſe Av-*

gustini testimonium admittere in hac cavssa, qia hic multa durius scripsit de hac re, & præbuit occasionem multorum errorum de Baptismo.

2. Nec illud seqi agnosco, *ideò esse damnandum, si qid alioqi catholicum senserit.* Verùm hoc ipsum de qo qæritur, sit Catholicum necne, id est ipsum τὸ κρινόμενον.

3. Cum Whitakero nostro respondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Consentiens expositio Patrum est in Theologia probabile tantum argumentum, non necessarium.*

4. Ex Calvino illud interim observatu non indignum censeo, *Instit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qæ apud veteres, Avgustinum inter cæteros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas esse dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. resp. 2. Respondeo cum Calvino has dicendi formulas esse hyperbolicas, & non esse rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad thes. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptismo. — Et forsan aliqid nimium tribuunt: qanqam* (fieri possit ut) *nihil reverâ dicant, qod non satis commodè exponi possit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis avt figuratis etiam, hyperbolica, uti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata sensu proprio sumenda deducere, non dialecticum, sed sophisticum fuerit. Certè si citra tropum omnem essent intelligenda qæcunqe genere encomiastico rhetoricati, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentosa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobis dogmata. Velim itaqe, si id dicta ipsorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noster, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptismi & Evchavistiæ signis sic locutos, ut qæ sunt propria rei in Sacramentis signatæ effecta signis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico. —— ut Patrum tum Græcorum tum Latinorum locutiones istæ omnes, cum tropicæ & Sacramentales existant, sacramentaliter solum sint intelligendæ, non cavssaliter. Ex qo fiat, ut ejusmodi testimonia, nullam vim effectivam signis sacramentorum tribuant, sed tantùm obsignativam. Id qod* (inqit ille) *verum est.* Et sit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem nostram obstringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Illud urgebant dogma antiqi, imprimis Avgustinus contra Pelagianos, qi Infantes remissione peccatorum non indigere contendebant, eosqe baptizari non in remissionem peccatorum, sed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Ecclesia Catholica, & imprimis Avgustinus, necessarium esse infantibus Baptismum ad remissionem originalis reatus asserebant. Id qod probarunt ex forma Baptismi, juxta qam Baptisma dabatur in remissionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuisset otiosa & supervacanea, si non inesset infantibus virus & contagium originalis peccati, & inde contractus reatus, qi Baptismo solvendus esset. Verùm nostrorum Theologorum opinio rationibus Avgustini non adversatur. Agnoscit enim in parvulis esse peccatum originale generatione carnali contractum, qod spirituali regeneratione solvi necesse sit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei conseqendum, sed ad peccatorum remissionem impetrandam illis necessariam esse contendit. Hoc tantùm addit hac nostrorum sententia; piè credi ipsum votum Baptismi ex parte parentum, ubi actu haberi non potest interveniente aliqa inevitabili necessitate parvulis ante Baptismum hinc migrantibus ex Dei clementia sufficere ad originalis reatus solutionem ipsamqe salutem. Avgustinus fortassis, si rationes qas nostri Theologi & nonnulli ex scholasticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum sententiam de pœna migrantium hinc parvulorum absqe Baptismo, non hæresis alicujus stabilienda animo, sed solo amplificandæ Dei clementiæ erga parvulos studio proferri intellexisset; non hanc nostrorum mitigationem ut impiam rejicere voluisse existimandus est. siqidem hæc opinio nostrorum & aliorum, qa ad salutem parvulorum ante Baptismum susceptum hinc migrantium, votum parentum & fidem Ecclesia sufficere statuunt, ubi Sacramentum haberi non potest, non magis gratiam remissionis originalis reatus à Baptismi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qa fide Christi præditos adultos catechumenos Baptismi sacramentum expetentes, si necessitate ab eo excluduntur à Baptismi gratia non excludit; cum utriqe Baptismi aqè capaces sint, & fidem suam hi propria, illi parentum & sponsorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptismum præter tinctionem aqæ requiratur: & Spiritus, cujus in reatu avferendo præcipua partes sunt, qamvis ex Christi instituto per aqam ordinariè operetur, tamen non ita aqæ externo signo alligatus est, ut sine ea in casu avferre reatum non possit & velit. Denique neqe omninò hîc aqa & externa ablutio prorsus abesse dicenda est, qam voluntas, propositum, votum & desiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium æstimatori repræsentant; ut planè existimemus hanc sententiam hoc modo explicatam cum veteris Ecclesiæ sententia minimè pugnare; cum minimè credibile sit Ecclesiam veterem avt Avgustinum existimasse, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam cum adultis suis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut verius dicere possem rigidiores antiqorum sententias pronunciatas fuisse ἀγωνιστικῶς potiùs in disputationibus cum Pelagianis qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholasticorum qorundam & nostrorum Theologorum. Addo me hoc verius asserere posse, qam tu dicere possis verba Rubricæ supra citata* Num. 17. *posita fuisse duntaxat ad excludendam absolutam necessitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe avt fundamento avt fine illud assertum fuerit, assertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus justa sit.

2. Actus rituqe parvulos baptizandi, cum *in remissionem peccatorum* sive conferendam sive obsignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamsi apud Pelagianos otiosus ac inanis jure reputaretur, non est tamen apud illos ejusmodi, qi vitio originali non alieno eo qidem sed proprio suoqe infectos, ejusdemqe reatu morti æternæ obnoxios, infantes nasci universos, agnoscunt.

3. Qod præsumitur Avgustinum de parvulorum statu, si scholasticorum aliorumqe rationes perspexisset, meliùs edoctum, sententiam suam mutaturum fuisse: qidni præsumi pariter possit & in hac parte, si Calvini aliorumqe nostrorum rationes accepisset, etiam de Baptismi usu & efficacia, sententiam suam fuisse mutatu um?

4. De Ecclesia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Ecclesiæ totius sensum sententiamqe in multis proclive fuerit expiscari: Nec abs re prorsus hîc fuerit illud Vorstii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. thes. 2. rat. 3. Hallucinatio Avgustini & qorundam aliorum pro totius Ecclesiæ consensu perperam affertur.* Qin & verum forsan fuerit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de præcisa Baptismi parvulis necessitate ne cogitasse qidem.* At verò Avgustinum cum seqacibus suis, idem vobiscum de Baptismi absoluta necessitate non sensisse, ex utrinqe dictis utriusqe cuivis facilè constiterit: nam de adultis qod subjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis sententiam tulerit, rationem ipse assignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epist. 77. qia conversio cordis,* actualis nimirum, *in adultis habeatur, qæ Baptismi defectum suppleat.* cum in parvulis ea desit.

5. Sententiam istam non ἀγωνιστικῶς tantum sed & δογματικῶς prolatam, inde constat, qod tanqam *de fide* tenendum passim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum sub Bonifacio *can.* 77. Avgustinus ex sententia *Concil. Carthag. Epist. 90.* & *Concil. Milev. Epist. 92.* & *totius Ecclesiæ, Epist. 28.* & *ad Hieron. Epist. 10. de nupt. & concupisc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 16. de anima orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius 1. *ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum avthores ipsi verbis disertis toties reclament; qam illud de *Rubricæ* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine disertè prolata inuentur, qæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes conscientias stabiliant, qi de ritus alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: qanqam nec pugnat qicqam cum ea, qam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, avt pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hîc deseri respuiqe videntur. qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hîc à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverâ ex tacitâ sanctificatione id non conseqi, qanqam, nisi & in alterâ (si & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorum premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere avt respuere. Nam 1. certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem sev virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi personæ applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis causa non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in 4. q. 1. art. 1. concl. 1. Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, avt aliam qamlibet mortalem sine infusione gratiæ, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, avt à nostris Romanenses, avt à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in 1 Cor. 2. 30. de justificatione & sanctificatione. Ita gratiæ qasi individuo nexu coherent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuita justitiæ imputatione separatur realis (ut ita loqar) vitæ sanctitas. De vera ration. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitiæ. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjunctæ sint, ac cohæreant duæ istæ res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem seqi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adsperso utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qî meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo verè unitus fuerit; avt qî Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; avt qî Christo per spiritum uniri qeat, nisi qî spiritu Christi præditus sit; avt qî spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex parte saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, avt ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, avt ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales avtem virtutes non sunt necessariæ nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum assequi libere ingenueqe profiteor. Ex illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unâ collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Avgustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restavratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: demqe ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Concilium Aravsican. 2. *c.* 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjvante, qæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Avgustini, illa qæ dicitur* gratia finalis, *qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ è corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo eandem

eandem inchoari teneant, qomodò & de adulto omni juſtificato idem ſentiunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *An ſint ulla qalitates mere qieſcentes & ſopita, fidei, ſpei, charitatis, avt aliarum virtutum, qa infunduntur parvulis in Baptiſmo, ex ſententia eorum Patrum, qi indubitato aſſerunt peccati originalis reatum tolli in Baptiſmo, merito in dubium vocari poſſe aſſero. Unde viſus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum ais, omnes veteres contendere, omnes tinctos tam ſanctificari qàm juſtificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qalitatibus fidei, ſpei, charitatis merè qieſcentibus & ſopitis* &c. nihil dixi, avt ex mea, avt veterum etiam illorum ſententia: de *ſanctificatione* tantum locutus ſum. Avdi tamen qid Avguſtinus *Epiſt.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare Spiritum Sanctum: ſic enim eum neſciunt, qamvis ſit in eis; qemadmodum & neſciunt mentem ſuam; cujus in eis ratio, qa uti nondum poſſunt, velut qadam ſcintilla ſopita eſt, excitanda ætatis acceſſu.* Et poſt: *Habitare etiam ideò & in talibus dicitur, qia in iis occultè agit, ut ſint templum ejus, idqe in proficientibus, & proficiendo perſeverantibus perficit.* Et mox: *Illa ſanctificatio, qâ efficimur templum Dei, — non eſt niſi renatorum; qod niſi renati homines eſſe non poſſunt.*

2. [*Omnes veteres*] Ego certè nullibi dixi, nullus dico. qorſum enim? cum adverſus eos duntaxat [*qi hic adducuntur antiqos*] exceptionem illam adhiberi velim, *tinctis omnibus, iſtos*, dixi, *utramqe in Baptiſmo collatam contendere.* Cæterum de priſcorum hac in re ſententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Sariſburienſis Epiſt.* ὅλῳ τῷ θυλάκῳ corrogavi, teſtimoniis clariſſimè hoc deprehendi poterit; è qibus pavca mox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

"Nam 1. *ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, avt fidei, avt ſpei, avt charitatis, in qibus potiſſimum ſanctificatio conſiſtit, infundi parvulis in Baptiſmo?*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *habitibus* iſtiuſmodi *infuſis* ſanctificationem conſiſtere. conſiſtit opinor in renovatione, & ſanatione mentis voluntatiſqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam ſe conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occaſio ſe tulerit, & pro objectorum, circa qæ verſari contigerit, varietate diverſa. Itaqe ſi de renovatione ſanationeqe probare poſſim, verum eſſe, qæ de veteribus illis dixeram, fidem ſatis mihi videar liberaſſe meam. En ergò qibus iſtud probari poſſe videatur, non de illis tantùm hîc adductis, ſed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. Ep. 4. *Qid confert aqa Baptiſmus ad Dei cultum? 1. qia qod Deo placuit, impletur. 2. qia regenerato ex aqis & Deo renato, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *padagog. l. 1. c. 6. Baptizatè illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus; gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum. lavacrum qidem, per qod peccata abſtergantur; gratia avtem, qia remittuntur, qa peccatis debentur; illuminatio avtem, per qam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur; perfectum avtem, cui nihil deeſt.* Et rurſus: *Qi regenitus eſt, ſolus qod & nomen ipſum docet, illuminatus à tenebris confeſtim liberatur; & qemadmodum ii, qi ſomno excuſſo ſtatim evigilant, vel potius, qi aliqid oculis ſuffuſum excuſſerint, — detracto jam viſus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizamur, peccatis, qa nebula inſtar ſpiritui divino tenebras obducebant, diſcuſſis, liberum expeditumqe, ac illuſtrem oculum obtinemus.* Dionyſius, *Hierarch. Eccleſ. part. 1. c. 3. Sacrum divina regenerationis Sacramentum, qia primi luminis conſortium tradit, omniumqe divinarum illuſtrationum principium eſt, ex effectu ipſo veriſſimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Etſi enim aliis Sacramentis commune eſt, ſacri luminis conſortium dare; iſtud tamen imprimis mihi videndi munus præſtitit, ipſiuſqe principali maximè lumine ad alia inſpicienda Sacramenta lucis gratiam cepi.* Origenes, *in Luc. Hom. 14. Qia per Baptiſmi Sacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyſſenus *de bapt. Baptiſmus peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum, renovationis & regenerationis cavſſa: regenerationem avtem intellige eam, qa cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad* propoſitam qæſtionem, *qâ ratione iſta fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa eſt ex baptiſmate, eſt divina, libera, qa à paſſionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad vitam ſupernam reducat.* Et mox: *Illuminatio iſta eſt animarum ſplendor, vita tranſmutatio, conſcientiæ ſtipulatio, creaturæ reſtavratio, peccati mundatio, lucis participatio, tenebrarum diſſolutio.* Baſilius Cæſar *hortat. ad bapt. Baptiſmus eſt captivorum æris alieni remiſſio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus ſplendens,* &c. Chryſoſtomus *in 1 Cor. Hom. 40. In lavacro regenerationis ipſam animam tangit gratia, & illinc peccatum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi eſt baptizatus, minimè ſordidam, ſed ipſius ſolis radiis puriorem, & qalis fuit generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim ſpiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & avget ſanctitatem. Et ſicut avrum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita ſpiritus in Baptiſmo tanqam in fornace eam refundens, & peccata conſumens, efficit, ut avro puro puriùs fulgeat.* Idem *in 2 Cor. Homil. 6. Baptiſmo peccata ſepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis denique gratia in ipſius pectore, tanqam in tabulis inſcribitur.* Et, *in Philipp. Hom. 11. Primum pharmacum, qaſi antidotum qoddam; ita omnem evomuimus vitioſitatem.* Idem in *Hom. ad Neophyt. Vides qot ſint Baptiſmatis largitates? Sed multis qidem videtur cœleſtem gratiam in peccatorum tantum remiſſione conſiſtere: nos avtem benores computamus decem. Hac de cavſſa etiam infantulos baptizamus, ut non ſint coinqinati peccato, ut omnis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hereditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Myſtica purificatio; non unico vocabulo, ſed variis nominibus nuncupatur. dicitur Sacramentum regenerationis Tit. 3. 5. Illuminatio Heb. 6. 4. & 10. 32. Baptiſma Gal. 3. 27. Sepultura Rom. 6. 3. Circumciſio Col. 2. 12. Crux Rom. 6. 6. — Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divina avtem gratia lavacrum non corporis ſed animæ maculam ſordeſqe emundare conſvevit: — qa cum ad illam piſcinam venerit, & fontis illius rivos experta fuerit, ſolis radiis mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, ſed & ſanctos & juſtos. 1 Cor. 6. 11. non dixit lavati eſtis tantùm, ſed & ſanctificati & juſtificati.* Cyrillus, *in Joan. l. 2. c. 42. Qemadmodum viribus ignis intenſius aqa calefacta non aliter urit qàm ipſe ignis: ſic Spiritus Sanctis operatione aqa qa baptizati corpus aſpergitur, reformat ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 *Epiſt. 86. c. 4. A parvulo enim recens nato uſqe ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo: ita nullus qi peccato non moriatur in Baptiſmo. Sed parvuli tantùm originali, majores avtem etiam omnibus moriuntur peccatis, qacunqe malè vivendo addiderunt ad illud, qod naſcendo traxerunt.* Qæ ex Avguſtini *Enchirid.* tracta videntur. Mitto reliqos: ad Avguſtinum accedo, eorum qi iſtic adducuntur principium; præter hunc enim Patres Carthaginenſes, qorum ipſe pars magna fuit, & Fulgentius, qi ejuſdem veſtigia preſſit accuratè, duntaxat à te proferuntur. Atqe hîc nolo repetere ἀνακεφ., qod ex Avguſtino *Epiſt.* 57. paulo ſupra poſui, ne & mihi denuò deſcribendo, & tibi-

tibimetipsi relegendo moleſtiam faceſſam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicit; qomodò avtem Spiritus Sanctus in talibus habitat, niſi ſanctitatis eis gratiam, gratiam, inqam, gratos facientem impertiendo? neqe enim ſecundum eſſentiam duntaxat, non & operationem; (qod è noſtris non nemo, qò gratiam neſcio qam imaginariam procuderet in Baptiſmo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibuſvis, exiſtit: neqe etiam ſecundum gratiarum ſive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum ſpectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Reſtat ergo, niſi qartus aliqis modus poſſit aſſignari, qod futurum vix credo, ſanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, qod & Avguſtinus etiam diſertis verbis mox aſſerit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *qamvis* id *neſciant qomodo mens in iiſdem habitat.* At ea, opinor, ita in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Deniqe ita habitare in eis dicitur, ut *occultè in iis hoc agat, ut templum ſint ejus, qod in proficientibus deinceps & perſeverantibus* non inchoet, ſed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l.* 1. *c.* 19. *Originalis in eis ægritudo ſanatur, in ejus gratiâ, qi ſalvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c.* 18. *Renaſci in Chriſto, qod per Baptiſmum fieri volait.* Et, *c.* 30. *Cur naſcitur denuò, niſi renovandus? unde renovandus, niſi à vetuſtate? qa vetuſtate, niſi in qa vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt cum* illo, *ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l.* 2. *c.* 7. *Non enim advertunt eo qoſqe fieri filios Dei, qo eſſe incipiunt in novitate Spiritûs, & renovari interiorem hominem ſecundum imaginem ejus qi creavit eos.* Idem, *de Trinit. l.* 5. *c.* 16. *Pater noſter eſſe incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, qoniam dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia itaqe noſtra mutatur in melius, cum filii ejus efficimur,* &c. Idem *Epiſt.* 23. *Aqa igitur exhibens forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſolvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Et poſt: *Ideò parvulus ſemel perceptam Dei gratiam non amittit, niſi propriâ impietate, ſi ætatis acceſſu tam malus evaſerit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qa non regeneratione avferuntur, ſed alia curatione ſanantur.* Idem, *ſuper Levit. q.* 84. *Nam ſine iſta ſanctificatione inviſibili, viſibilia Sacramenta qid proſunt?* Idem *de nupt. & conc. l.* 1. *c.* 33. *Sic accipiendum eſt,* (qod Epheſ. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atqe ſanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *ſanctificationem*; habes *mundationem*; habes *ſanationem*; habes *ſordium carnis depoſitionem*; habes *renaſcentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa poſtea progreſſus faciendus ſit*; habes *Spiritus in anima, qalis eſt mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exſpoliationem*; habes denique *ſubſtantiam in melius mutatam*, & *naturæ bonum reconciliatum.* Hæc mihi clara ſatis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sanè Avguſtinus tibi adverſari videtur, Retract. l. 1. c. 13. *ubi ſic habet*: Gratiâ Dei non ſolùm reatus omnium peccatorum præteritorum ſolvitur in omnibus, qi baptizantur in Chriſto, qod fit ſpiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipſa ſanatur, & præparatur à Domino, qod fit ſpiritu fidei & charitatis. *Hîc agnoſcit Avguſtinus in omnibus parvulis, qi in Chriſto baptizantur, ſolvi reatum peccatorum ſpiritu regenerationis: at non niſi in grandibus ſeu adultis voluntatis ſanationem, qam vult fieri Spiritu fidei & charitatis: per Spiritum regenerationis non intelligit Avguſtinus aliud qam Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem transferentem. Vide Avguſtinum* de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 9. & 27. Et, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè iſta renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit; ſicut momento uno fit illa in Baptiſmo renovatio remiſſione omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ ſunt, revaleſcere: Itemqe aliud eſt inſitum telum è corpore demere, aliud vulnus qod eo factum eſt ſecundâ curatione ſanare: Ita prima curatio eſt cavſſam removere langvoris, qod per omnium fit remiſſionem peccatorum; ſecunda, ipſum ſanare langvorem, qod fit pavlatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Avguſtinus, aliam eſſe renovationem Baptiſmalem, qæ fit remiſſione omnium peccatorum uno momento, initium capiens ab ipſa converſione cordis, qæ non facta eſt ante adultam ætatem. Vide Avguſtinum* l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 24. 25. *Si juxta Avguſtinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à converſione cordis, tum nulla habituum infuſio in parvulis in Baptiſmo ex ejus ſententia.*

Idem de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit niſi in remiſſione peccatorum. *Et poſtea* — Filii ex parentum reliqa vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento ſpiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæſtiones, qæ de hac re motæ ſunt, vel moveri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari, ſed ſpirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem ſpiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hac loco conſtat etiam juxta Avguſtinum primitias renovationis habere parvulos à remiſſione peccatorum in Baptiſmo, ipſam verò renovationem, qa gradatim perficitur, & ſanctificationem non item. vid. &* c. 7. ejuſd. l. 2. *Certè videtur Avguſtinus paſſim ſtatuere adæqatum Baptiſmi effectum in parvulis eſſe illam renovationem, qa ſit ſola remiſſione originalis peccati; alteram avtem illam renovationem, qa ſit ad imaginem Dei, non incipere niſi ex eo tempore, qo cordis ſit converſio.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Avguſtinus qod adverſari dicitur: ſanè ſi adverſetur, ſibiipſi adverſabitur, cujus ea ſunt, qæ ſupra poſueram. Itaqe reſpondeo, 1. Non eſſe meum, omnia Avguſtini dicta dogmatáve præſtare, qò minùs inter ſe qandoqe diſſentiant: 2. Non adverſari prorſus videntur, qæ adducuntur iſtic, eis, qæ ſuperiùs allata fuerant. Siqidem primus locus ille ex *Retract. l.* 1. *c.* 13. explicari poterit ex illo *Epiſt.* 23. ſupra adducto, ut de *ſanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, ſed aliâ curatione perficiatur: nec *ſanationem* omnem Baptiſmo neget, qam eidem alibi diſerte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l.* 1. *c.* 19. ſed ejuſmodi tantùm, qalem ipſe deſcribit, cum *ibidem* tum & *Epiſt.* 23. qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l.* 2. *c.* 16. Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptiſmate ablui, à baptizato pœnitentia & reconciliatione ſanari.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad ſubſtantiam ipſam eadem ab utroqe interna exigatur. Matth. 3. 6. 8.

2. Qoad locum illum ex *l.* 2. *de pecc. mer. & rem. c.* 9. & 27. Unde probari contenditur per *Spiritum re-*

generationis non intelligere aliud Avguſtinum, qàm *Spiritum Chriſti à ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis, per originalis peccati remiſſionem transferentem.* Reſpondeo 1. *Regenerationis* ſtatus ego qid eſſe poſſit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptiſmo collatam aſſerit Avguſtinus *de mer. & rem. pecc. l. 2. c. 17.* Certe Avguſtinus *libri ejuſdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptiſmi profectò ſacramentum regenerationis eſt*; ad loca etiam illa reſpexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* avtem, de qâ utroqe loco, tum Apoſtolus, tum & Chriſtus, qis unqam interpretum intellexit, niſi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Avguſtinum id comprehendere concludam, qod locis illis deſignari conſentiunt univerſi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imo qæ pro dogmatis ſui fundamentis fermè ſola conſtituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendiſſe Avguſtinum, tum reatûs ſolutionem, tum & renovationem internam; qam *ſanctificationis* nomine Eph. 5. 26. avt *circumciſionis*, Col. 2. 12. Apoſtolum (qi Avguſtino diſtinctius de iſtis agere ſolet, nec *juſtificationem* unqam cum *ſanctificatione* confundit, qod Avguſtino ſolenne nimis eſt in Apoſtolo interpretando) utramqe deſignaſſe. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptiſmo *ſanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri poſſit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur.* qod tantum abeſt ut excludat, ut etiam innûere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expreſſa fit mentio, qod qid ſibi velit, doceat nos Apoſtolus ipſe Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit. qare? *qia vetuſtus & infirmus naſcitur*, hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetuſtati illi infirmitatiqe medicina fiat, non ſola reatus remiſſione, ſed interna inſuper opus eſt renovatione.

2. *Cap. 2.* qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, niſi in remiſſione* (forſan, *in remiſſionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non niſi*] nihil aliud ſonet, qàm [*non aliter qàm*] ſive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis aſſerit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipſo loco Chriſtus oſtendit.* (qo illo, qæſo, niſi qo renaſcentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus ſolutione deſignat, vel Avguſtino ipſo interprete) *cum interrogatus qomodò poſſent iſta fieri, commemoravit qomodò Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis* (fuit illud, opinor, & ſanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptiſmi Sacramentum, morti Chriſti conformantur infantes, eos à morſu ſerpentis liberari fatendum eſt, ſi à fidei Chriſtiana regula nolumus aberrare. Qem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo, cui primitùs inflictus eſt, acceperunt.* Qid eſt, (*morti Chriſti conformem fieri*) niſi carnem mortificatam, mortis ejuſdem vi & efficacia habere? avt qis morſus ille ſerpentis, niſi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplaſtis illis per ſeriem continuam, nec unqam niſi in Chriſto ſolo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos uſqe deſcendit?

3. Qod ad ea qæ ſequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipſo amplius, de qo jam actum eſt, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam fit imaginem (qam ejuſdem *c. 7.* loco ſupra citato, Baptiſmo diſerte tribuit) etiamſi *totam* ſimul in Baptiſmo dari, ſicut remiſſio tota ſimul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non ſemel) exertè tunc temporis inchoari contendit aſſeritqe. Qid enim aliud iſta ſonant è *cap.* illo 7. qæ & ipſe poſuiſti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis vero ipſius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *ſed ſpiritales primitias* (in Baptiſmo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ ſcilicet) *creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum renovetur.*

4. Qod avtem obiter ad Avguſtinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Avguſtini ſententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo locì Avguſtinum *renovationis* illius internæ ad ætatem uſqe adultam inchoationem ablegare; cum *cordis* tantùm *converſionem* (actualem nimirum ſive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad juſtitiam, vel ore confiteantur ad ſalutem.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Si infantes ex ſententia Avguſtini in Baptiſmo donentur fidei habitu infuſo, qidni fideles denominandi ſint ab illo habitu infuſo; qomodò & rectè homines ſapientes avt temperantes denominantur, qibus donum infunditur ſapientiæ avt temperantiæ? Ipſe tamen Avguſtinus nuſqam ex eo, qod fidei habitu, avt qalitate infuſa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, ſed aliis ubiqe nominibus.* Epiſt. 23. *ait*, Parvulum etſi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos rectè fideles vocari, qòd fidem per verba geſtantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos niſi inter fideles? Sicut univerſæ ubiqe Eccleſiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi crediderunt, hoc enim iis acqiritur per virtutem Sacramenti & offerentium reſponſionem. *Hic de fidei habitu altum ſilentium, ubi opportunè maxime ejus meminiſſe potuit, ſi de fidei habitu in parvulos infuſo unqam ſomniaſſet. Et*, ſerm. 14. de verbis Apoſtoli: Abſit ut ego dicam non credentes infantes. credit in altero qi peccavit in altero. *Et poſtea*; — Credunt & infantes. unde credunt? qomodo credunt? fide parentum; ſi fide parentum purgantur, peccato parentum polluti ſunt. Corpus mortis in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in poſterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. *Et*, cont. duas Epiſt. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Avguſtinus*, Epiſt. 57. ad Dardanum, *ait*: Ad templum Dei pertinent parvuli ſanctificati Sacramento Chriſti, regenerati Spiritu ſancto. *Et poſtea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare ſanctum Spiritum. *Sed nuſqam ait habitare per fidei habitum infuſum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Avguſtinianis illis, qæ obruſſâ exactiori admotâ minùs ſolida forſan deprehenderentur. Ad ea, qæ cavſſam præſentem ſpectant, ſic pavcis reſpondeo. 1. Infantes tam ex Avguſtini fundamentis, tum *fideles* (ſi ſanctificatio fidei habitum neſcio qem infuſum neceſſariò præſumat) tum *ſancti* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantùm, avt *ex fide aliena*, ſed *ex fidei habitu ſanctitateqe* ipſa inſita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ ſupra *ex Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari ſolent homines, & eo ſenſu, opinor, Avguſtinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti ſint fidem habendi promiſſionibus divinis, ac in Chriſtum recumbendi ad ſalutem juxta illas conſeqendam, qam ab actu ipſo credendi, eiſdem fidendi; qo ſenſu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptiſta renati & renovati, qanqam facultate *id* præſtandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nequiqam poſſunt. Vide infra *Reſpons.* tuæ *membr.* 5.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si veteres, imprimis Augustinus, aqe certò omnes parvulos tinctos tam sanctificari qam justificari censuissent, aqè fidenter de utrisqe pronunciassent. At justificationem parvulorum fide catholica credendam esse veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epist.* 90. *apud Augustinum. Concilium Milevitan. c.* 2. *Concilium Valent. c.* 5. *Ex Augustini etiam locis à me productis* Epist. 23. *Et* de pecc. merit. & remiss. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et passim alibi; Patet eum hos pro indubitato dogmate habuisse; cui etiam concinit Prosper in locis adductis ad capit. Gall. object.* 2. *& in secunda sententia super illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c.* 30. *At de sanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, avt antiqorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc est qod antiqiores Scholastici negabant parvulis in Baptismo gratiam habitualem, avt virtutes infundi. Ut meminerunt Halens.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerson in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum qærit. Sed & Estius ingenuè agnoscit de hac infusione inhærentis justitiæ habitualis problematicè disputatum fuisse apud Scholæ Doctores.* Unde Magister (*ait*) eam (qæstionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipsa de re dubitatum. *Et postea: In Concilio Viennensi sub Clement.* 5. Etsi virtutes infundi in Baptismo parvulorum definitum est; non tamen ut dogma de fide, sed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 1. *distinct. q.* 3. *art.* 1. *sic habet:* Igitur qi sanè intelligere cupit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm constituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) esse necessariam. Nam profectò patres nunqam de illa disputare cogitarunt, imo res est non adeò antiqa. *Hæc ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infusi parvulis non sunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Ecclesia cogniti, qam est fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennense illos probat, nisi tanqam opinionem probabilissimam. *Ex his aliqatenus videri possit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In testimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe respicere, etiam illud, qam istud præsumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Arausic.* 1. *c.* 25. superius allata sunt; nec nunc apponi denuò necesse est: sed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmissime tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & spiritu regenerata ac in Christi morte baptizata, in ejus sangvine sit à peccatis suis abluta: qia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesiæ Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsa sui veritate & sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios salvari, qia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in salute fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem salutis nullo modo pervenire. In utroqe siqidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adsperfi corde à conscientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epist. Augustini* illa 90. habetur duntaxat, *negave Pelagianos parvulos propter salutem, qa per Christum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamsi non baptizentur, polliceri: nihil esse in eis vitiatum, avt sub Diaboli potestate captivum; nec pro eis fusum Christi sangvinem esse, qi fusus sit in remissionem peccatorum.*

Halensis avtem *part.* 4. *qæst.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. hanc affirmat esse *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptismo; qantum ad habitus, sed non qantum ad actus.* In qam & ipse concedit: ex Augustino confirmat, & objectionibus ex Augustino adductis inter alias respondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholastici an alii nullus dicit) *posuerunt, qòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes:* qorum sententiam oppugnat ipse. Nec amplius dicunt qos hîc advocas, avt Halensis, avt Gerson, qam, *dicunt aliqi*, ille; *dicunt qidam*, iste; (qomodo ipse mox utrumqe citas) nominatqe iste unum duntaxat *Hugonem* nescio qem, sui ævi an superioris nullus monet, qi *Apparatum fecerit super Decretum.* Hoc avtem in dogmate convenire Alexandrum Halensem nostrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis havd pavcis à se invicem dissentientes) Evstathium, Bonaventuram, Franciscum Majronis, Astesanum Astensem, Robertum Holcot, Petrum Alliacensem, Joannem Gersonem, ut alios omittam, locis indicatis, alibi ostendimus.

Sed nec verum est, qod Estius, *Magistrum in negantem partem propendere*, cùm extrema conclusio huc inclinet. l. 4. dist. 4. &c. Et regula juris sit, referente Alberico Gentili *jurid. l.* 2. *c.* 3. *Ubi lex non respondet qæstioni propositæ, determinare pro ea parte videtur, qa ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennense istam non solùm tanqam *probabiliorem* admittit, sed tanqam *dictis sanctorum* etiam *magis consonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noster diserte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennensi & Tridentino definitum esse, habitus harum virtutum infundi in Baptismo.* Qi & *ibidem: Hanc Concilii Tridentini, Ecclesiæqe Papisticæ sententiam esse.*

2. Ideo forsan crebriores de *remissione* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani siqidem, *Baptismi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; sed peccata, qa nulla essent in parvulis, solvi negabant*, (uti Augustinus *de Hæres.* c. 88. & alibi) vel realiter vel sacramentaliter etiam: nevtrum enim horum cum illorum hypothesibus consistit, qas & istorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, si *sanctificationem* etiam in Baptismo dari, etiamsi non pari certitudine asseruerint (qanqam ubi dubitanter de ista locuti fuerint, ego nevtiqam reperio) sufficere videtur ad illud, qod ego volebam, avt in hac parte recipiendos esse, avt ne in illâ qidem pro testibus idoneis habendos. Qæ avtem qaliterqe locuti sint ex testimoniis supra allatis facilè constabit: qibus & in veterum scriptis qis evolvendis diligentiùs versatus, cui otii ad id amplius suppetit, plura multo clarioraqe forsan adjicere potuisset; cujusmodi etiam havd pavca in animadversionibus meis *ad Reverendi Episcopi* superius dictam *Epist.* simul congesta licebit reperire.

4. Deniqe si Patrum sententiæ standum fuerit, nec illi *sanctificationem*, sive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura sacra loqitur; sed *remissionem reatus* duntaxat, in Baptismo dari asserunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *sanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptismo tribui videntur; tum illa etiam à sacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea semper reipsâ conferre præsumuntur, qæ figurant: ista enim Baptismo designari, nemo est, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholastici finalem vocant, qa plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptismo, sed in ipso egressu animæ è corpore. Hoc non obscurè docet Calvinus* Institut. l. 4. c. 16. §. 17.

§. 17. Infantes qi ſervandi ſunt (ut certè ex eâ ætate omnino aliqi ſervantur) antè à Domino regenerari minimè obſcurum eſt. Nam ſi ingenitam ſibi corruptionem è matris utero ſecum afferunt, ea repurgatos eſſe oportet, anteqam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingreditur pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum niſi in exitu hujus vitæ, ut ſanctificatio conſummetur. *Conſtans etiam eſt noſtrorum Theologorum ſententia, plenariam animæ ſanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri. Gerſon in* compendio Theologiæ, *ubi de 3. virtutibus Theologicis, de fide diſſerens qærit*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Reſpondet:* Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qòd hæ non conferantur iis in Baptiſmo, ſed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod ſi anima parvuli poſt Baptiſmum ſeparetur, in illa ſeparatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipſo Deo. De hac (*inqit*) opinione eſt Hugo qidam, qi fecit Apparatum ſuper Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex ſit gratia,

1. Baptiſmalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex ſubjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non avtem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta ſubjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam ſeparatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ ſubjiciuntur; & per hoc venialia delentur, ſive ſint in parte rationali, ſive ſenſuali: Et ita nullum veniale dimittitur poſt hanc vitam, ſed in illo inſtanti, in qo dici poteſt, hæc finalis gratia dominium ſibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc ſententiam in ſeqentibus tum explicat fuſiùs, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At ſi in Baptiſmo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipſo externo figuratur, non video qid impedire poſſit, qo minus gratia iſtiuſmodi inter baptizandum conferatur.

2. Verum in hoc libenter calculum tibi do meum, addóqe ſimul reatus ſolutionem mihi videri, qoad actum ipſum conferendi eo uſqe ſuſpendi, dum gratiâ ſanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ ſimul & conſummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eſto, Patres aliqando meminiſſe alicujus qalitatis ſopitæ & qieſcentis infuſæ in Baptiſmo parvulorum, erit ille gratiæ gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima diſpoſitio ad futuram vitæ novitatem, ut vult Hookerus noſter* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus ſpiritualis motionis ad habitum fidei. 64. talis tamen ſufficere definit ad ſanctificationem ejuſdem parvuli, cum ad adultam ætatem advenerit. Ut enim ad juſtificationem adulti non ſufficit fides, avt pœnitentia habitualis, ſed reqiruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptiſmo nuncupatum adimpleamus: ſic nec ad ſanctificationem adulti ſufficit illa ſopita & qieſcens qalitas, ſev illa prima diſpoſitio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, ſed reqiritur etiam omnium virtutum habituum infuſio, qi ad actus virtutum facilitent, & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam eſt, qod noſtræ profeſſionis Theologi diſtingvunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Reſponſione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes putamus abſurdum eſſe dicere renovari, ut vel eo ipſo tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Reſp. ad eadem Acta p. 130. Naſcuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, ſimul & ſuum ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; ſed nullis adhuc illius vitii amariſſimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inſcrutabile, certiſſimum tamen, illud Sancti Spiritus in ipſis opus mere paſſivum, qo fit ut Chriſti membra naſcantur, cujus ad mortem uſqe crucis obedientia ipſis imputata à mortis reatu ipſos abſolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Chriſti juſtitiam in ipſo dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii naſcantur, ipſorum ſpiritus ptius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè ſpecie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter ſpiritum & carnem exoritur, ſed ad illum ipſum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectâ tranſcendit, in qem apud Deum in Chriſto evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. ſcilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Inſtit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Beza libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorſum enim illis illuminationem mentis ad diſcernendum ſecundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehenſam, qod nunqam ſint avdituri ad diſponendum apprehenſionis aſſenſum per fidem? ad affectus ſecundùm Spiritum adverſus carnem componendos? deniqe ad omnes illas animi facultates ad rectum ſcopum dirigendas, qæ per ſenſus & phantaſiam exferuntur? Hactenus ergò negavi & nego iſtiuſmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, ſine qa nemo videbit Deum. *Hæc Beza. Conceſſa ergo hac ſanctificatione parvulorum ex Patrum ſententia, nulla ratione videtur noſtra defenſio avt laſa, avt imminuta.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iſte primus ſpiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vitæ novitatem diſpoſitio*, qam Hookerus noſter in Baptiſmo dari vult, avt unde etiam hæc havſta ſint, niſi *regenerationis* illius, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apoſtolus Tit. 3. 5. ortum ipſum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit *Sect.* 50. ego nevtiqam aſſeqor.

2. Qod *ea ſufficere definere* dicitur, *ad parvuli ſanctificationem cum ad adultam ætatem advenerit*; nec hoc qid velit ſatis aſſeqor. Sufficere ſiqidem aliqid ad ſanctificationem duplici ratione dici poſſe videtur. 1. qod verè ſanctum licet imperfectè, conſtituat; atqe hac ratione diſpoſitio illa animæ, ſi ſancta verè fuerit, etiam τὸ ὑπαρχόμενον verè ſanctum conſtituit, & ad id conſtituendum omninò ſuffecerit. 2. qod non ſolum ſanctum conſtituat, ſed eo etiam modo ſanctum, tum qoad ſanctitatis gradum, tum qoad ejuſdem exercitium, qi à ſubjecto in hoc vel illo ſtatu exigitur: atqe hac ratione reverâ ſanctificatio illa in adultis non ſuffecerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Chriſto, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eiſdem aliiſve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechiſmo*; *Fidem in nobis ſemel inchoatam eſſe neqaqam ſufficit, niſi continenter alatur, & magis indies magiſqe avgeſcat.* Qum tamen fides inchoata ſemel nunqam deficiat, & juſtum ſanctumqe ſtatim atqe inchoata, conſtituat.

3. Nam qod *ad juſtificationem adulti non ſufficere fidem*

dem avt pœnitentiam habitualem, dicitur; *ſed ad votum in Baptiſmo nuncupatum implendum liberos actus utriuſque reqiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptiſmale implendum reqiri, qæ ad juſtificationem non reqiruntur; ubicunqe fides & pœnitentia habitualis extiterint, qamprimum ſeſe exſerendi facultas data fuerit, actus illæ ſunt liberos neceſſariò producturæ: qippe cum verum hic ſit noſtrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere nunqam eſſe ſejunctam*: ſive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámqe definit, *qæ renuit operari, fidem veram non eſſe.*

4. Qòd *diſpoſitionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, ſive *qalitatem* illam *ſopitam & qieſcentem* ad adulti ſanctificationem ſufficere negatur; ſed reqiri etiam *omnium virtutum habituum infuſionem* aſſeritur, &c. Si diſpoſitio illa verè ſancta fuerit, certè ſanctitatis infuſio novæ nulla reqiritur, ſed nec reverâ eſſe poteſt, cum *duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſubjectum unum idémqe minimè recipiat*: ſin minùs, infantem qomodo ſanctificaverit diſpoſitio illa, cum nec ipſa ſancta extiterit?

5. *Habituum infuſionem* iſtam havd ſatis capio: *habitus* ſiqidem nomine duo poſſunt intelligi; 1. Facultas ſimpliciter aliqid agendi; qales ſunt *δυνάμεις* illæ naturales, videndi, avdiendi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philoſophus obſervat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod iſtiuſmodi exercendi, qæ uſu ac praxi comparata ſit: qales ſunt, qas nomine peculiari ἕξεις ille indigetat. Prioris generis videtur *diſpoſitio* illa *ſancta*, qam Spiritus Sanctus in anima, ſive parvuli ſive adulti, cujuſpiam operætur, cum morbidum ejuſdem affectum ſanat, vel mortuam potius ipſam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplaſti ſunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego aſſeqor) non habitus neſcio qos virtutum diſtinctim inſtillando; ſed menti voluntatíqe vitam & ſanitatem reſtituendo, qæ qatenus ſanantur, ſive vivificantur, vel ad fidei, vel ad ſpei, vel ad charitatis, vel ad timoris actus eliciendos exercendoſqe jam habiles atqe idoneæ redduntur. Poſterioris generis videntur eſſe *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, ſpei, juſtitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam uſu praxiqe ſubacti, tentationum conflictibus freqentiùs agitati, eiſdemqe aſſueti, actuum deniqe exercitiorumqe ſpiritualium tenorè conſtanti elaborati, cum, Spiritu Sancto iſtis cooperante, ſanctimoniæ viriumqe ſpiritualium gradum aſſecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, poſſintqe jam prompte atqe expedite ea præſtare, qæ ſine moleſtia prius havd poterant. *Sanctam* illam *diſpoſitionem*, ſi *habituum infuſorum* nomine intelligere placuerit; illa vero niſi in vere regenito eſſe non poterit; ſed nec ea, cum ſit ſeminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum ſemen vitale ſit, otioſa unqam eſſe poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe ſanctum neceſſe eſt ea prædítum conſtituat, ſive parvulus, ſive adultus is fuerit, ut infuſione ſecundaria nihil adulto ſit opus, ad eum primitus ſanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam poſterioris generis habitus non tam infundi, qam uſu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec ſpecie, ſed gradu tantum ac progreſſu à priori illa diſterminari. Siqidem ſtricte nimis fidei habitum ſumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipſum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* ſcilicet *ſed & virtus alia qævis per modum ἐγκαλείας, non avtem per modum ἕξεως inſit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene conſummato, opinor, locutus eſt. Videatur Halenſis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad object.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forſan voluit, non eandem eſſe parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab iſtis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis ſcilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatiſqe renovatione, ac ad divinam imaginem reſtavratione conſtare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea ſanctitate* (qæ qid eſt aliud?) conſtituit, *ſine qa nemo Deum viſurus eſt.* Certe enim cum Apoſtolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit ſanctitatem, is ſpecie eandem in utriſqe agnoſcat, neceſſe eſt. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & ſangvis regnum cœlorum non poſſidebunt; & niſi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non poſſunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Conceſſo ergo hanc ex Patrum ſententia parvulis in Baptiſmo dari; conſeqetur eam eandem ſpecie parvulis dari in Baptiſmo ſanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt ſaltem ſi ea non ſit, qæ in adultis reperitur, non eſſe eam, qam Apoſtolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptiſmo tribuere videtur: nec poſſe ergo inde argumenta deſumi, ad ſanctitatem eam in Baptiſmo dari probandum, de qa Apoſtolus iis in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 29.

Secundum noſtrum aſſertum eſt; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter perituros in infantia rite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptiſmo liberari.

Fundamenta hujus aſſertionis ſunt: Primo natura Sacramentorum, qæ ſunt ex ordinatione divina efficacia ſigna, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte ſuſcipientis nullum impedimentum ponatur, ibi ſuam vim, & efficaciam exſerant pro capacitate ſuſcipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii uſu prorſus deſtituantur, nihil impedimenti opponere poſſint (ut ſupra ex Avguſtino docuimus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obſtet; cumqe Baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad ſolutionem reatus originalis peccati; ergo omnino dicendum Baptiſmatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc ſuam vim & efficaciam exſerere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Aſſerti (*à reatu* ſcilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum perituri ſunt*) Fundamenta hic jacta: Primum nititur illo dogmate, de *fine inſtitutionis*: petit itaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo: finem inſtitutionis Baptiſmatis, ſatis, utì ſpero, ſupra demonſtravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe reſponſum, qod mihi tunc ſatis videbatur, & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qæ in præſenti inter baptizandum miniſter pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex qibus ſatis conſtat, Baptiſmum revera illud ipſum operari, qod Miniſter pronunciat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptiſmi Miniſter id dicit qod facit, Sacramentum utiqe adminiſtrat, ritumqe ſacrum peragit à Deo inſtitutum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. *Verum eſt illum dicere qod facit: at id inſuper dicit, qod Deus per illum facit, ſcilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& ſimul Deus verè facit, qod Miniſter dicit, remittendo peccata. Cum Miniſter abluit parvulum, & verba pronunciat, Chriſtus qaſi manu ſua cœlitus demiſſâ, parvulum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt.* 3. 11. Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Miniſter dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipſe facit, qemadmodum & Joannes Baptiſta, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in reſipiſcentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipſe faciebat, nec qiſqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipſe baptizabat, Baptiſmi à ſe collati virtute reſipiſcentiam adepturos, qam à baptizandis præexigebat, verſ. 6. Nam qæ ſequntur, illa, ſive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum ſonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Miniſter ille, qi baptizat; ſive (*in nomen*) admiſſionem duntaxat ſolennem ſignificat in cultum ſive fidem & profeſſionem unius Dei veri in perſonis tribus diſtinctis, qemadmodum *in Moſem baptizari* 1 Cor. 10. 2. eſt in cultus divini per Moſis miniſterium inſtituti profeſſionem, per eum ritum ſolenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part.* 2. *l.* 4. *c.* 2. *q.* 3.

2. Qod Deus ſimul ea facit, qæ hic facere præſumitur; nec probat Miniſtrum id dicere, & hoc ipſum videtur probatione indigere, cum id ſumat pro confeſſo, qod eſt caput controverſiæ.

3. Illud Hieronymi in Eſajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam ſecus opinatus eſt? at num eo ipſo Baptiſmi momento id faciat, hoc vero eſt qod qæritur, nec defendi poſſe ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura neceſſario conſeqitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptiſmo dari non agnoſcunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Miniſter Baptiſmi non avdet dicere, *Ego te juſtifico*, qod & non uno in loco urget Avguſtinus adverſus Donatiſtas, non ergo dicit qod Deus, ſed qod ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Miniſtrum non poſſe ideo rectè dicere, Ego te juſtifico; *eſt enim juſtificare ſolius Dei opus. Qod ſapè & rectè inculcat Avguſtinus contra Donatiſtas.* Si Miniſter, *inqit*, non avdet dicere, *crede in me*, non avdet dicere, *juſtificaris à me.* l. 3. c. 11. contra Creſcon. *Et alibi*: Non ſolum juſtos ſe dicunt eſſe homines, ſed & juſtificatores hominum, qod de uno dictum eſt, qi juſtificat impium, & qod ſit juſtus & juſtificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. *Et tamen rectè poteſt dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Chriſti, *ut Miniſter ejus. Optimè enim diſtingvit Avguſtinus*: Ad aliud aliqid eſt (*Miniſter*) ad aliud non eſt aliqid. Ad miniſtrandum & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt aliqid; ad mundandum avtem & juſtificandum non eſt aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, niſi per qem creatus eſt totus homo, & qi Deus manens factus eſt homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad miniſtrandum ſiqidem & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt cavſſa inſtrumentalis Miniſter in genere cavſſæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & juſtificandum totalis cavſſa eſt Deus in genere cavſſæ Phyſicæ, ſev efficientis*: Juſtus enim & juſtificans non eſt niſi Deus, *dicente Avguſtino*, Epiſt. 50. ad Bonifacium, *ubi hac ipſa de re agit*: *Et* c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Creſcon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo*, *Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, niſi qod facit ipſe Miniſter; ſin de interiore ſive ſpirituali ipſius animæ ablutione ſumatur, (ut ſenſus ſit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l.* 2. *c.* 8. *rat.* 9. perinde futurum eſt, ac ſi diceret, *Ego te ſanctifico*, *Ego te juſtifico*; at hoc dicere non poſſe agnoſcitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Miniſter ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Rectè Tertullianus, de Baptiſmo c. 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptiſmi uſum ad adultos reſtrinxiſſe; unde telum ſibi arripuerunt Anabaptiſtæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, negando reſtrinxiſſe ad adultos, *avt illicitum putaſſe parvulos baptizare, qicqid aliter ſuggerunt Anabaptiſtæ; Licet c.* 18. *cunctationem iis utiliorem ſcripſerit: qod alii de infidelium parvulis intellexiſſe eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod ſubjicit de ſponſorum periculo; ubi enim parentes ſunt Chriſtiani & fideles non videntur ſponſores periculo ingeri. Sin de Chriſtianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidem Baptiſmi neceſſitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex loco Joan.* 3. Niſi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, deſignatos ſanctitatis *appellat qibus certò Baptiſmum negare voluiſſe, non eſt veriſimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptiſmi ſvadere viſus eſt, ut noſti; qi tamen parvulorum Baptiſmum non ſolum licitum eſſe vult, ſed eos baptizari vult, ſi qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum eſſe ſatis bene intellexi: teſtem tantum adhibui verborum in Baptiſmo operatoriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptiſmo parvulorum Tertulliano qid viſum fuerit, havd ad rem præſentem multum facit; ipſius tempore obtinuiſſe ex ſcriptis illius liqet ſatis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* ſi conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptiſmi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: hæc avtem in adultis juſtificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix eſt, puto, ut orthodoxus qiſqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem*, *tinctioni obſignationem* tribuere

buere videtur, nisi si fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qasi obsignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Esto, fidei impetrationem, tinctioni obsignationem eum tribuere, *illa tamen obsignatio non erit ablutionis delictorum, sed ipsius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, sed illam qæ obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qa interpretatio videri possit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obsignationem Baptismi* vestimentum *qoddam* fidei *esse. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud est obsignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de necessitatibus humanæ exhibitionis supplavdimus, si post fidem obsignatam dicimus, Non habeo, qo vivam. *Scilicet si post fidem obsignatam reali susceptione Baptismi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de resurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi posse, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, sed illam demum, qæ obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptismum reipsa susceptum. Etsi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ professione Catechumenos ad remissionem peccatorum præparari censuerit: non tamen remissionem ipsam exhiberi censuit ante Baptismum reipsa susceptum, id qod sæpius innuere visus est, hoc ipso* libro c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptismo fieri ex ipsa analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad simplicem actum competat similitudo, ut qoniam vice sordium delictis inqinamur, aqis abluamur. *Scilicet à sordibus delictorum, qod postea vult intelligi de sordibus communicati reatûs. Et* c. 5. *de Ministris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conservant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto scilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi instituit collationem inter aqas Bethesda & Angelum, qi vitia corporis remediabant, & ministros Evangelii spiritum medentes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptismi*) est qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibui testem vis & efficacia Baptismi etiam in adultis, & verborum in Baptismo operatoriorum, de qibus locutum fuisse Tertullianum satis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptismum tam fidei professionem ex parte nostra, qam remissionis promissionem ex Dei parte obsignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q. 1. c. 3. & q. 4. c. 2.* supra exhibuimus *ad Num. 4. & 5. Repl. 4.*) nemo, puto, non concesserit.

2. Tertullianus hoc si censuit (etiam vere credenti nondum remissa peccata priusqam ad fontem sacrum accesserit) in errore manifesto (te etiam id fasso *Resp. Num. 4. & 5.* qo loco de re ista satis disceptatum videtur) versatus deprehenditur. Itaqe ex testimonio ipso minus comprobato, testis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certo liqet; saltem ex dicto allegato non elicitur necessario: aliud innuunt, & sonare planè videntur ejusdem verba illa in *lib. de pœnitent. c. 4. Qi pœnam per judicium destinavit, idem & veniam per pœnitentiam spopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & salvum faciam te. Et post. *c. 5. Pœnitentia per Dei gratiam ostensa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius est in tinctis Christus, alius in audientibus? — Lavacrum illud obsignatio est fidei, qa fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere desinamus, sed qia desiimus, qoniam jam corde loti sumus.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Augustinus Hypognost. 5. Ut qid jussit in remissionem peccatorum baptizari, si non verè facit remissionem? Imo idem jussit, qia facit, est enim verax Deus, omnis autem homo mendax. *Augustinus* Epist. 157. Non est falsa etiam in parvulorum Baptismate remissio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, sed veraciter agitur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognosticon* scriptum illud Augustini esse censetur: nec Augustini testimonium in hac lite admittendum professi sumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remissionem peccatorum*, abunde satis est supra dictum, *ad Num. 4. 5.* De *Dei* itidem *veracitate. Num. 2. ad Argum. 12.* & *ad Num. 13.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Ministri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba sunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Ministri baptizantis non sunt ipsa Dei verba; non magis qam Baptistæ illa, *Ego vos baptizo*, Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Ministro hoc dicenti credat, etiamsi vobiscum de Baptismi vi & efficacia juxta non sentiat, qod obstet, nihil est. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem vestram elici possit non video. Locus si indicatus fuisset, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis suis est ex affectu vehementiori immodicus sæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi adversus *Sacramentarios*, qos appellat, se opponit. Ex qo genere est, qod habet ad Esaj. 20. *Deus sic ordinavit, qod nolit dare Spiritum suum sine signis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal.* 3. 27. Ea Baptismo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptismo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptismi verba esse Evangelii summam; Ego (*inqit Minister*) mandato divino & loco Christi baptizo te. (i. e.) hoc signo testificor ablui peccata tua, & te reconciliatum esse vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis istis nihil amplius Baptismo tribui, qam ut sit gratiæ jam collatæ testimonium, ex prægressis liqet. *Principalis*, inqit, *significatio & finis Baptismi nascitur ex promissione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. *Ideo enim Baptismus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promissioni additus est, ut testetur promissionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde sentiendum est de hoc testimonio, acsi Deus nova aliqa voce de cœlo testaretur se hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miscellan. *ubi* de cœna Domini Thes. 35.) Cum Minister baptizat, oculis mentis in cœlum sublatis cogito, & credo, Christum qasi manu sua cœlo demissa filium meum sangvine suo in remissionem peccatorum aspergere per manum illius hominis, qem video aqa caput infantis aspergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præsidenter interim) si claro aliqo verbi divini testimonio subnixus, qod mihi sanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Christo uniri, Christique sangvine*

aſpergi. At ego in æternum perire qenqam, qi Chriſto unqam efficaciter unitus fuerit, avt pollutum ac immundum prorſus manere, cui ſangvis ille Dei ipſius manu aſperſus ſit, non adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dicere parvulos, qibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Baptiſmum, ſuo modo, Chriſto uniri, qæ unio pro ſtatu parvuli ad participationem Chriſti ſufficit, non eſt abſurdum. Dicimus tamen hanc unionem non ſufficere adulto ad Chriſti participationem, ſed ſufficere ceſſare. Cum enim ad adultam ætatem perventum fuerit, ad noſtram unionem cum Chriſto fides & pœnitentia actualis exiguntur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qæ parvulo ſufficit ad Chriſti participationem efficacem pro illo ſtatu, ceſſare ſufficere eidem adulto; qi cum adoleverit, ſi credere in Chriſtum neglexerit, atqe adeo per fidem uniri, non mirum ſi talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod *unio illa qæ parvulo ſuffecerat ad participationem Chriſti, adulto non ſufficere* dicitur; nolo repetere de ſufficientia ea qæ ſupra dicta ſunt: nam de unione aliqid ulterius dicendi occaſio infra dabitur. Illud tantum jam qæro; Unio illa num deſinat planè, ubi qis adoleverit, ut nova ſuccedat; an eadem ipſa continuetur, ſed ut nova qædam eidem adjiciatur, & duæ diverſi à ſe invicem generis uniones ſimul in eodem conſiſtant; qorum utrumqe varia ſecum inconvenientia trahere videri ſaltem poterit.

2. De clavſula illa (*ſi credere neglexerit*) reſpondeo; fieri non poſſe, ut qi Spiritus Sancti ope ita Chriſto unitus ſit, ut unus cum illo ſpiritus evaſerit, in Chriſtum credere ſuo tempore vel negligat, vel deinceps etiam deſinat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. Si agas de ſangvinis aſperſione ad ablutionem ſordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non eſſe amplius pollutum avt immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale ſemel dimiſſum non redeat qoad reatum, ut nos ex Proſpero in *Theſi* noſtra demonſtranda docuimus. talis tamen poteſt novam immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud qid *ſordes*, aliud *reatum* ipſum exiſtere. de ſangvinis aſperſione ſimpliciter loqor, qi aſperſus non reatum tantum, ſed & maculam expurgat.

2. Novam immunditiem contrahere poſſunt, & contrahunt qotidie ſancti: ſed an ejuſmodi, qæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipſorum etiam æternum valeat, hoc eſt qod noſtri negare ſolent, nec admitti poſſe in qoqam vere mundato videtur.

3. Proſperum qod attinet, ſententiæ illius te minimè ſubſcripturum exiſtimo; avt ſi ſubſcribere volueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc ſunt, eò ipſo qem tu citas loco, *ad Gall. object. 2. Omnis homo, qi credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptiſmo, tam à propriis peccatis, qæ mala voluntate & actione contraxit, qàm ab originali, qod à parentibus traxit, abſolvitur. Sed relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qi negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, qam qi eundem aſſerit non æterna morte eſſe damnandum.* Et, ibidem ad *object.* 3. *A ſanctitate ad immunditiem, à juſtitia ad iniqitatem, à fide ad impietatem pleroſqe tranſire, non dubium eſt: & ad tales prædeſtinationem filiorum Dei, cohæredum Chriſti, non pertinere certiſſimum eſt.* Vides Proſperum diſertis verbis aſſerere tam adultos credentes, qam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, qam à reatu originali ablutos, & abſolutos, tam à fide & ſanctitate, qam à juſtitia accepta excidere prorſus, & in immunditiem, iniqitatem, impietatem, infidelitatem incidere, per qam in æternum exitium deveniant. Qod nec ipſe (credo) credis, nec Synodi illius decreta admiſerint.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipſe, *ibidem Theſi 6. & 8. de Baptiſmo*, & *ad Epheſ. 5. 26. mundationis* ſive *ſanctificationis* nomine tam *regenerationem* qam *juſtificationem* comprehendi vult; ut utraqe in Baptiſmo ex conſeqenti collata intelligatur; qorum in altero ſi à Zanchio diſceditur, qidni & in altero diſcedatur?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tota theſeos meæ explicatione non potes juſta conſequentia inferre, me in eo qod toties ingeris, omnem ſanctificationem parvulis denegaſſe, ac proinde non rectè infers me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato diſcedere. Qid de hac tota re ſenſerim, ſupra explicavi. Interim tu hoc ipſo in loco à Zanchio diſcedis, qi vis locum Epheſ. 5. 26. de ſola ſanctificatione, excluſa juſtificatione, intelligendum eſſe, ut videre eſt Cenſura Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admiſſa Zanchii ſententia, utrumqe ſtatuendum; cum de altero tamen ſecus opinari te crederem: nec Zanchii avthoritate magis in hac parte teneri me, qam avt te avt alium qempiam, qi tecum ſentiat in illa altera.

2. A Zanchio diſcedere me in loci illius expoſitione liberè agnoſco; ſed nec avt ſolus hoc facio, avt qo minus facere id liceat, non video; præſertim cum nec de loci ſenſu teſtem illum advocarim, nec in cujuſqam verba (ſacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuenſibus) jurare qiſqam teneatur. Hanc igitur veniam petimuſqe damuſqe viciſſim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio ſecum convenire poſſit, ipſe viderit, ſi hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qi ipſe in *Miſcellan. de Prædeſtin. c. 4. Theſ. 1.* Et *demonſtrat. Theſ. 6.* aſſerit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere.* Qin &, *de Attributis Dei l. 5. c. 2. de Prædeſtin. ſanct. Theſ. 2. Num. 2. Unionem cum Chriſto, & juſtificationem, electionis effectus, notaſqe* facit. Et, *ibidem q. 3. Num. 2. Electionem juſtificationis cavſſam.* Et, *de reprobis q. 2. Theſ. 1. Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hic Zanchium ſecum committere ſatagis. ſed mallem loca à te citata interpretari de adultis, de qibus potiſſimum agit: Fateor enim & ipſum & Apoſtolum ex qo ille ſuas theſes demonſtrat, parcius agere de effectu Baptiſmi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere, *intelligendum de peccato actuali, & reos eſſe mortis propter iniqitates proprias.* Unionem cum Chriſto & juſtificationem eſſe effectus electionis *ex Apoſtolo docet, ſed intelligit de unione & juſtificatione per fidem facta, de qibus Apoſtolus proprie agit.* Electionem *vult* juſtificationis *per fidem* cavſſam eſſe. Reprobos nec vocari unqam, vel juſtificari

juſtificari *vult : ſcilicet per donationem fidei, nec fide juſtificari, de qa vocatione & juſtificatione paſſim agit Apoſtolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis ſolis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædeſtinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipſe etiam avthor patitur. Nam *l. 5. c. 2. de prædeſt. ſanct. q. 5. §. 2. de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri qidem & infantes ad finem æterna glòriæ deduci poſſunt. Ideo internè omnes, etiam electi infantes per Spiritum Sanctum ſuo modo vocantur, & juſtificantur, ut etiam glorificentur. Qædam verò his annexa ſunt, qæ etſi locum in infantibus propter ætatem habere non poſſint, reliqos tamen electos omnes conſequuntur*, &c. *Uti actualis fides, avditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum eſſe præſumat (id qod contra tuam *theſin* diſertè facit) inde liqet clariſſimè, qod idem ipſe, *de operibus redempt. l. 1. c. 16. tit. de bapt.* dum Baptiſmi à ſe allatam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet lavacro aqæ baptizentur, beneficiorum tamen, qæ per Baptiſmum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Chriſto, Spiritu Sancto & igne : Non enim baptizat Chriſtus niſi ſuos, hoc eſt, à Patre ſibi datos.* Et poſtea, in *cavtion. 1. Ut Baptiſmi beneficia conſeqamur, opus eſt fide, vel ſaltem ſpiritu fidei & pœnitentiæ, qo certè non donantur niſi electi, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipſis in *Theſibus*, unde teſtimonium illud tuum deſumitur, ab ipſo protinus exordio, de *electis ſolis* ſeſe agere, qibus iſta conferantur, ſive per Sacramenta, ſive per alia media, beneficia, aperte ſatis oſtendit. *theſ. 1. & 2. & theſ. 26.* ubi *electos* ſolos ſtatuit *ad fœdus admitti, & Chriſto uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* in *Append. de exorciſm. fol. 74.* Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c. 2. §. 5.*

3. Si *de Baptiſmi in parvulis effectu parcius agere Apoſtolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex ſcriptis Apoſtolicis theſes iſtæ de materia ea certo clareqe poſſint ſtabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè ſententiam ſuam ea in parte aperte ſatis profitetur, *ad Epheſ. 5. loc. 2. part. 2. de bapt. §. 5. & 6.* ſi qid verò deſideratur, Lectorem ad Calvinum in *Inſtit.* remittit; utpote qem in argumento iſto probet; de eo avtem jam ſtatim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hiſce accedat clariſſimus Calvinus (in comm. in Epheſ. 5. 26.) Qod Baptiſmo nos ablui docet Pavlus, ideo eſt, qod illic nobis ablutionem noſtram teſtatur Deus, & ſimul efficit, qod figurat; niſi enim conjuncta eſſet rei veritas, avt exhibitio, qod idem eſt, impropria eſſet hæc locutio, *Baptiſmus eſt lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum ſit; ne ſibi contrarius exiſtimetur. qi & qod addit *Baptiſmum* dici *animæ lavacrum*, ſi de Baptiſmi Sacramento accipiatur, intelligi poteſt ita dictum, qod ad ablutionem animæ deſignandam atqe obſignandam inſtitutum ſit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus ſupra repoſita *Num. 2. ad Arg. 3. Reſp. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nemo noſtrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia ſæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apoſtolica, cujus nexus dogma iſtud diſſolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ ſupra allata ſunt, planè conſentit.

2. Calvinus certè diſertè videtur ad partes noſtras tranſire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptiſmi, qoad parvulos ipſos efficacia uſuqe ex profeſſo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Epheſ. 5. 26.* à te ipſo adductum; *Neqe enim affixa eſt ſignis Dei gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat, ſi velit. — Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ nunqam ſiunt participes; nam ſignum omnibus eſt commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus avtem non niſi electis confertur: atqi ſignum abſqe Spiritu eſt inefficax.* Et, *ad Rom. 4. 11. Sacramenta per ſe etſi nihil juvant, Deus tamen, qi gratiæ ſuæ inſtrumenta eſſe voluit, arcana Spiritus ſui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortuæ ſint ac inutiles figuræ, vim tamen ſuam & naturam ſemper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in genere ſtatuat, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1.* videri poterit ſupra *Num. 2. ad Arg. 12. Replic. §. 2.* Qin &, *lib. eodem. c. 16. §. 7.* de fructu agens ex profeſſo, qi ex hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei ſignum puero communicatum, velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſeminis ejus in Deum ſit futurus.*

2. *Qoad infantes; nonnihil*, inqit, *emolumenti pueri è ſuo Baptiſmo capiunt:*

1. *Qod in corpus Eccleſiæ inſiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad ſerium Deum colendi ſtudium non mediocriter ſtimulantur; à qo in filios ſolenni adoptionis ſymbolo accepti fuerint, anteqam per ætatem eum cognoſcere poſſent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte ſententia ſuperius abunde ſatis dictum videatur *Num. 2. ad Arg. 12.* & *Num. 17. Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Epheſ.* hic adductum eſt de avthoris ipſius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejuſdem *Catechiſmo*, ubi accuratius iſta diſtingvit, pavca delibabimus. M. *Qid eſt Sacramentum?* P. *Externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio ad obſignandas cordibus noſtris Dei promiſſiones, qò earum veritas melius confirmetur.* Et mox, *de baptiſ.* P. *Baptiſmus veluti qidam in Eccleſiam aditus nobis eſt, illic omnes teſtimonium habemus, nos cum alioqi extranei alieniqe ſimus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domeſticos cenſeamur.* Mox; M. *Num aqam eſſe animæ lavacrum cenſes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Chriſti ſangvini eripere nefas eſt, ut abſterſis omnibus noſtris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum ſacro illo ſangvine conſcientias noſtras Spiritus Sanctus aſpergit; obſignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqæ tribuis, niſi ut ablutionis tantum ſit figura?* P. *Sic figuram eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas : neqe enim ſua dona nobis pollicendo nos Deus fruſtratur : proinde & peccatorum veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo & recipi à nobis certum eſt.* (Habemus qæ ex *comment. ad Epheſ.* prolata ſunt; ſed pergamus.) M. *An promiſcuè in omnibus impletur hac gratia?* P. *Multi, dum pravitate ſua viam illi præcludunt, efficiunt, ut ſibi ſit inanis. Itaqe non niſi ad fideles ſolos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti naturæ decedit.* poſt; M. *Nobis verò qid agendum eſt, ut rite Baptiſmo utamur?* P. *Rectus Baptiſmi uſus in fide & pœnitentia ſitus eſt: h. e. ut ſtatuamus* ium. *certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Chriſti ſangvine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus ſentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus iſta dixiſſe debere intelligi, qibus obſignando exhibere beneficia iſta

dicantur? atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerto* tuo *ſecundo* Calvinus minime ſuffragetur. Verum ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſùs faciant. M. *Si hæc requiruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi fit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satis ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum fiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum toto humano genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, anteqam deſeratur. Qare prorſùs dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i. e. libera reſiſtentia, ſuæ ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizato ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promitti avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Qemadmodum aqa, ſev aqæ aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſangvis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſangvis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqa aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei priùs exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. Beza ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſto enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſeqatur, avt ne ſeqatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potiùs tanqam appendicem qandam adjungi, eo fine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad* 1 *Reg.* 8. *In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſeqitur. — Non tamen diffiteor qædam ſignificata eſſe Baptiſmi, qæ non antecedunt ſed conſequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm.* 118. *part.* 3. *Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqas repoſita; qæ nos Sancti Spiritûs ſanctificet adventu, judicii igne nos decoqat, qæ per mortis injuriam, à labe morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra *Num.* 2. *ad argum.* 2. *enunc.* 7.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum propriè ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionumqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tum qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accreſcere: neqe vix avſim pedem in hoc negotio ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleriſqe perhibetur. Petrus Martyr. *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſte Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratia certitudo.* Et, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 23. Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 2. Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim σημεῖον pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde σφραγὶς δικαιοσύνης, ſigillum juſtitiæ, qæ ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat, ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Paræus, *in Rom.* 4. 11. *Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cogno ſcitur, qod ſacramenta ſint σημεῖα divinitùs data, & σφραγίδες, ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv.* 2. *Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſangvinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma συσταλικῇ, unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ.* 30. *Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §.* 31. *Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorſtius, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 2.* Objectio. *Omnes homines naſcuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis æternæ, Pſal. 51. Rom. 5. &c. Ergò niſi per Baptiſmum hic reatus tollatur, pereundum ipſis eſt; qia per hoc organum gratia Chriſti hominibus applicanda eſt, & ſine hoc applicari non poteſt.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptiſmum, ſed per Chriſti gratiam (qæ propriè per Baptiſmum non qidem reipſa conferri, ſive nobis applicari, ſed tantùm ſignificari & obſignari ſolet) à nobis avfertur.* Et, *ad Contr. 1. Theſ. 6. Noſtri hoc dogma de opere operato, ſev de actione externa & ſacramentali, qaſi qæ per ſe abſqe fide, & bono motu utentis juſtificare qempiam poſſit, plane pernicioſum eſſe judicant: Et omnia ſacramenta ex ipſius Dei ordinatione tantùm vim ſignificandi & obſignandi, non avtem ipſam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur ſigna & ſigilla divini fœderis, uti ſupra diximus ex Gen. 17. & Rom. 4. Ergò gratiam in fœdere promiſſam, non ipſa in ſe continent, avt vi ſua nobis conferunt; ſed jam fortè collatam, vel etiam poſtea conferendam tantùm ſignificant & obſignant. — Qippe qæ gratiæ divinitùs promiſſæ, non antecedentes cavſſæ, ſev inſtrumenta operativa, ſed conſeqentia qædam adjuncta ſunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptiſmo promitti, niſi obſignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypotheſibus* non ſequitur. Promitti enim poteſt, qod non ſtatim præſtatur; promittitur in fœdere, ſed ſub conditione, ablutio ſordis ablatióqe reatûs: promiſſio iſta, ubi fœdus obſignatur, qaſi promiſſione novâ reali, non vocali avt verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac ſancitur. Ita in Baptiſmo remiſſionem ipſam reatûs promitti non negatur, etiamſi obſignari duntaxat in præſenti, non & præſtari, ſtatuatur.

3. *Sacramento fœdus obſignari tantummodò*, qi dixerit, *ejuſdem obſignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò abſurdè admodum & contra ſuam ipſius mentem loqeretur, id ſi diceret; ſi enim in obſignatione Sacramenti ipſius natura uſúſqe proprius conſiſtere cenſeatur, neceſſario ſeqetur in Sacramenti adminiſtratione obſignationem, non futuram promitti, ſed impræſentiarum præſtari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptiſmo hinc ſtatui, (non magis qam ex hypotheſibus Pavlinis de Circumciſione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum iſtud diluendum priùs dicta ſunt. *Num. 2. ad Arg. 10. Repl. §. 4.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus eſt capax, non id cujus parvulus pro ſtatu parvuli non eſt capax. At remiſſionis originalis reatûs parvulus eſt capax pro illo ſtatu, non itidem obſignationis ablutionis reatûs; hunc enim moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, qoad parvulum ipſum, te ipſo fatente* Num. 32. ſeqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nuſqam promittit Deus, in Baptiſmi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax eſt.

2. Obſignationis fructus capax eſt infans, etiamſi uſus moralis illius actualis nondum ſit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus ſolent. Nec ego obſignationis uſum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante ſignificatione, repræſentatione, obſignatione, gratiam eis communicare qeant. Obſignatio poteſt latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamſi qoad parvulum ipſum firma efficáxqe ſit; unde & obſignationis capax meritò dicatur; non tamen obſignationis illius uſum eum poterit obtinere, qo vel de poſſeſſione obſignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipſum denuò impenſiùs diligendum obſervandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem acceſſerit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipſos ſimpliciter, ſed nullum apud illos uſum iſtiuſmodi obtinere, non qod nullus omnino uſus exiſtat, ſed qod nullum ipſi adhibere poſſint, non magis qàm iſtius, qi Baptiſmo tribuitur, effectus, de reatûs ipſius remiſſione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu uſum iſtiuſmodi aliqem ejuſdem poſſunt habere. Vide Chryſoſtomum *in Gen. 17. Hom.* 40. ſupra *ad finem Num. 13. Repl. 3.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Promiſſio ipſius remiſſionis, & non ſolius obſignationis ſit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut ſupra obſervavimus in* Reſp. ad Cenſ. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi ſatisfacere objecto iſti conati ſumus.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex iſtis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo ſuſcipiente Baptiſmum, ſi non abluat reatum, prout in ratione noſtra tertia deduximus; ſed ſuis ſignis deeſſe, & ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeò deſerere anteqam deſeratur à ſuſcipiente Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Satis eſt, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obſignat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Si ſatis eſt, ut fœdus gratiæ obſignet, illud intelligendum de obſignatione vel ipſius pacti conditionalis; Si credideris, remittentur tibi peccata. *vel ipſius rei promiſſæ, qatenus ſuſcipiens de re promiſſa, i. e. remiſſione peccatorum, jam obtentâ certioratur.*

1. *At nevtra obſignatio obtinebit in parvulis, qippe in qibus pro eo ſtatu hunc moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, te ipſo fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptiſmus non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſus inefficax; ſupervicturis avtem non erit ſignum efficax, niſi cum adulti primùm crediderint.*

2. *Si de obſignatione conditionali intelligas, illa ſit cum omnibus baptizatis, ſed nihil ponit ineſſe, niſi poſita conditione. Si ergò ſufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis ſuſcipiente, & tamen nihil ponat ineſſe, niſi in conditionem fœderis præſtante & implente, pœnitendo & credendo in Chriſtum Redemptorem; Ergò talis obſignatio ſufficit, qæ nihil prodeſt parvulo pro ſtatu parvuli, nec adulto, niſi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Chriſtum Redemptorem actu crediderit; unde talis obſignatio non eſt dicenda ſufficiens, cum parvulo pro ſtatu parvuli non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſùs inefficax; itidem omni etiam adulto, priuſqam conditionem præſtiterit.*

Sin de obſignatione ipſius rei promiſſæ, ſcilicet remiſſione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obſignat ipſam remiſſionem jam exhibitam & collatam ante ſuſceptum Baptiſmum; præterqam qod talis obſignatio non ſit parvulis in illo ſtatu, de qibus agitur in noſtro argumento; Dico non poſſe veraciter fieri omnibus baptizatis talem obſignationem; cum omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo, obſignare Deum pactum illud ſub fidei

&

& reſipiſcentiæ conditione cum parente, tam de prole ſuâ, qàm de ſe initum, qod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax*, *ubi actu crediderit ac reſipuerit*; qod de Pavlo rectè Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qia nemo Deum reſtrinxerit, qin poſſit in parvulis etiam ſupervicturis efficax prius facere, ſi velit;) apud eos avtem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, poſſim cum Zanchio dicere, *qando fidei, etiamſi non actus, virtus* tamen, *Spiritûs Sancti ope operaqe ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, qando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de uſu morali, qem in infantibus obſignatio nullum habere poſſit, ſatis puto me pavlò antè reſpondiſſe. Nec nudum avt inane, pro ſtatu parvuli etiam, ſignum fuerit, qod hunc qoad ipſos qem dixi uſum habeat; ſiqidem in adultis donec iſta præſtiterint, non prodeſſe, nec tu ipſe, credo, nec orthodoxus qiſqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptiſmo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina æſtimandam eſſe, à qa confirmationem capit; notemus ergò doctrinam velut rem pracipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam avt renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus avt minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit mentio, cum monent, ut circumcidantur corda. Id ipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur veterem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum, clarior approbatio petenda non eſt, qàm ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abrahæ datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, qam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſanè ſi qæ à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minimè neceſſarium eſſe, veritatem, qæ Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliqando ſufficere ſi ſubſeqatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, qam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. En igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Si hoc aliqando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipuè æſtimare debemus ex declaratione, qam tum Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adimeretur, qâ ſemper potiti ſunt fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſiæ communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideíqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientiæ & juſtitiæ ad retundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſtea meditaremur. Deniqe nullo negotio ſolvi poteſt objectio hæc, baptizari in futuram pœnitentiam & fidem, qæ etſi nondum in illis firmatæ ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos torqent à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Deniqe ibidem, *§. 21. Contendunt qidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut inanis ſit fumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verùm hallucinatione iſta identidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire velint: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientiæ bonæ teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſe bonæ conſcientiæ teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc veterem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qæ qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdùm verò ſubſeqitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſeriùs evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Deniqe non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo cuipiam confertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tantiſper ſemine in avdientium animis, dum virtute fidei modò ſeriùs modò tardiùs collatæ, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5. Promiſſiones Dei vel ſunt categoricæ & abſolutæ, vel hypotheticæ & conditionales. primæ illæ ſemper ratæ ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio nunqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qantumvis non credamus. At promiſſio gratiæ conditionalis eſt, reqirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales,* &c. Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt. i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in futuram fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſunt Eccleſiæ, & ſancti ex fœdere, ideóqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergò propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certioratione gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ, avt conferendæ: ſecundò ejuſdem confirmationem & avgmentum: qum avtem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſeqitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato. — Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione prævia? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vita totius curriculum præſtandam? rectè eum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo proſit eis, mihi dubium eſt.* Deniqe Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſevèr. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) *præſentaneè vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qæ eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicandæ electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendendæ in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendi gratiam aſſequuntur.* Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qæ in adultis Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, qandocunqe is crediderit ac reſipuerit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia morituris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, etſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hîc occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cum aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare, q'n & deſerere ante qam deſeratur,* ſtatui neceſſe fuerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qomodò cum lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò recepturus eſt. Interim concedo, res in fœdere promiſſas non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemini. Promiſſio item, de qa Act. 2. 39. *non ſolum fit cum adultis Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſeqantur. Id qod pariter (maceria jam diruta) intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra* Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attinet, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine, qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbíſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim itidem) proponitur ac promulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. 2. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. 2. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo finitimis (unâ interim avt alterâ duntaxat excluſis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatúmve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utriqe; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Beza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm.* 11. *p.* 130. *Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illi qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis σημεῖον & σφραγὶς denegari non debeat: illi verò qia extra Eccleſiam nati, & idcircò immundi, in Templum Dei admitti non poſſunt? Nam ſi exceperit in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere priùs, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento ritè applicato, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum ſcilicet de paganorum parvulis, qi legitimè in Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Et de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſerio & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere anteqam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis ſuis deeſt, & ſuis (qod abſit) non ſtat promiſſis. Qod dici non poteſt de parvulis Paganorum, qi nunqam ſiſtuntur baptizandi. qomodo enim deerit Sacramento ſuo Deus, in iis qi illud non ſuſcipiunt?

Qod ſpectat ad illos fidelium parvulos, qi neceſſitate inſuperabili, vel per ſupinam ſuorum negligentiam Baptiſmo privantur, nos non negamus hoc caſu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut ſupra diximus, Reſp. ad Cenſur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo ſatis de qibus agas, illud duntaxat viſum eſt obiter monere, qid ex à te hîc poſitis deduci poſſe videbatur. Siqidem enim ſub hâc formâ fœdus actu ſit initum cum humano genere univerſo, videri poterit Deus, forſan ex à te hîc poſitis, parvulos omnes, qi fidei reſipiſcentiæqe capaces nevtiqam ſunt, deſerere, priuſqam ab ipſis actu deferatur, ad ſalutem ni admittat: qale neſcio qid & Arminiani, non ſaltem nulli, apud ſe fovere inſimulantur. Certè Adrianus Borrius *reſponſ. Armin. ad art.* 31. *p.* 117. à Feſto Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art.* 15. *theſ.* 5. *p.* 56. *Neceſſe eſt omnes ſalvos fore, qi actu nulla alia peccata ipſi perpetraverunt, qales ſunt infantes omnes ſine diſcrimine, qia Deus univerſum genus humanum in reconciliationis gratiam aſſumpſit, & cum Adamo omnibúſqe ejus poſteris in eo fœdus gratiæ inivit: cúmqe infantes fœdus illud tranſgreſſi non ſint, non videntur condemnationi obnoxii.*

2. Illud prius videtur firmiſſimè fuiſſe probandum, atqe ex aliqo verbo perſpicuo fuiſſe demonſtrandum clariſſimè, ſignum iſtud Deum eo fine inſtituiſſe, qo per illud reatus originalis ſolutio actu ipſo daretur, ac de reatu eodem, ſub eadem conditione remittendo promiſſionem dediſſe, qam ut mendacitatis ludificationiſqe reus, ni id præſtet, peragatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lotharii Imperatoris circa annum 855. *cui præfuit Remigius Lugdunenſis Epiſc.* c. 5. Firmiſſimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis abluta. Qia nec in iis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium; ſed prorſus totum verum, & ipſâ ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. *Hac Patres Valentini.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & ſanè qicqid pro alterâ dictum eſt, pro alterâ ex eiſdem fundamentis dici poterit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qa reſpicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qa proculdubio latiùs patet qàm regeneratio. Eſto ergò, conjungantur redemptio *&* regeneratio; *hoc tamen non facit contra noſtram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum Baptiſmi ſemper abluere ritè eum ſuſcipientes à peccatis ſuis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim abluit à peccatis, regenerat, i. e. nova nativitate donat. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata eſt in vera redemptione; ex uſu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert præviam redemptionem, in qa hac efficacia fundatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu iſtic deſcribis (qæ revera *regeneratio* non eſt) eâ ſcilicet qam ſolam ſacra pagina agnoſcit, qámqe Apoſtolus deſignavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, ſeminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum diſqiſitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejuſdem in capitis verbis, ei qæ hic citatur periochæ proximis deprehendo, qod in Proſpero ſupra erroneum plane annotaveram; *Ex ipſa tamen utiqe fidelium multitudine & redemptorum, alios ſalvari æterna ſalute: — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qî poſſit conciliari ipſe videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero ſententiâ obſtringi recuſares.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Nec minus rectè Clariſſimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiſcum agere, ſed virtute ſuâ intus præſtare, qod externo ſigno demonſtrat. Qare congruenter & vere Baptiſmus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente ſenſúqe illius abunde ſatis, opinor etiam ad tædium forſan & navſeam, ſuperiùs à me pavlò dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 32.

4. Rectiſſimè dicuntur Sacramenta Inſtrumenta moralia & organa gratiæ, qam ſignificant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptiſma dicetur Inſtrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, ſi tum cum actu applicetur, & expeditum ſit, & nulla libera reſiſtentia ex parte ſuſcipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina inſtitutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur Inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione, paſſim docent noſtri Theologi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Inſtrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione dici poſſunt Sacramenta, etiamſi tunc temporis cum adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Argumento noſtro 4. *non reſpondes, ſed explicationem noſtram impugnas, qa oſtendimus à noſtris Theologis Sacramenta rectè dici inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali* (*hac vox omiſſa videtur, in eo qo uſus es exemplari*) *& morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi viſus ſum reſpondiſſe, qia conſecutionis negationem manifeſtam verba mea in ſe continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum noſtrorum, tantum abeſt ut impugnarem, ut tum alibi con-

concedam & ſtabiliam, tum iſtic etiam non abnuam; niſi qod minùs perſpicuè locutus, & properante nimis calamo verba qædam omiſerim, qæ nunc inſeri poſtulem, [ſcilicet *qæ ſignificant, repræſentant, obſignant.*] qum hoc ſit qod voluerim; *dici poſſe Sacramenta gratiæ, uſus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamſi omnia, qæ ſignificant, repræſentant, obſignant, non efficiant ſemper tunc temporis cum adminiſtrantur*: qa de re multa ſunt ſuperiùs etiam diſputata, qæ tranſcribere denuò avt relegere, nimis foret moleſtum.

3. Id adjicere mihi ex re ipſâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam ſenſu illud poſſet admitti, qod à Theologis noſtris hac in parte aſſeri ſolet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo ſenſu illud admittere, avt non abnuere ſaltem, ſignificarem; utpote qod ſic acceptum ſententiæ noſtræ nihil incommodare videtur.

4. *Phyſicus* ille *modus* tantum abeſt, ut à noſtris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter aſſerere ſit avſus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1. &* Chamierum, *panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 1. §. 18. &* 19. Qanqam phyſicus efficiendi modus, & ſignificatio phyſica, ſunt reverâ res à ſe invicem diſſitæ, atqe iſtud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo uſus ſum, aberat, ſed dum *Theſeos verba* in compendium redigere, imaqe cum ſummis connectere ſatago, imprudens omiſeram. [Cæterùm poſt *Exceptiones* has à me acceptas ſignificavit per literas Vir Clariſſimus *unum velle ſe vocabulum in noviſſima Num. 32. clavſula inſertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratiæ exhibitiva* [*& obſignatoria*] rationem præmiſerat, qam exhibitam ſuprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim noſtris qatenus dicantur, oſtendit Chamierus ſupra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. memb. 7. Reſp. 3. & ad Arg. 11. Reſp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me tranſmiſerat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione*] uncinis incluſiſſet, prout iſtic à me exhibentur; ad marginem adſcripſerat, *mallem incluſa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, adnotavit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum uſum* ſuprà non ſemel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in adultis, qi fidem profeſſi tantùm cum baptizarentur, poſt multos poſtea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotſius noſter, *adverſ. Thomſon. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici poſſe ejuſmodi inſtrumenta, etiamſi tum temporis, cùm adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè ſeqi ipſum Sacramentum, ut in illis, qi fictè accedunt, qibus cum poſtea pœnituerint, incipiet Baptiſmus prodeſſe. 4. Diſt. 4. lit. G. *Suſtineri etiam poſſe probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi aſſerit*, ubi in ſuſceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptiſmum habere ſuum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Diſt. 4. qæſt. 4. *At in infantibus rite baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere neſciunt, de qibus ſolis noſtrum agit argumentum, hac pactio nullum locum habet; unde nullum ſubſidium ab hac pactione dilatoria peti poteſt, qod vim noſtri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de ſolutione præſentaneâ interceſſerit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc ſupereſt. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Reſponſio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex uſu morali, qem percipiens ipſe facere poſſit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipſos, cum rationis uſu deſtituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis uſu deſtitutis, qoad ipſos uſum hunc moralem (qo ſint gratiæ exhibitiva) obtinere poſſunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego in ea ſententia ſum, ut exiſtimem vim Sacramenti pendere ex uſu morali, actu avt ſignificandi, avt repræſentandi, avt obſignandi parvulo beneficia fœderis; ſed ex inſtitutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad uſum talis ſigni, qod analogiam habet cum re ſignata, ille præſtò ſit in conferenda tali gratia, qamvis ipſe ſuſcipiens uſûs hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud iſtis verbis noſtris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ ſunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab inſtitutione divinâ, abſqe qâ nihil avt efficere avt obſignare ſunt nata: ſecundariò tamen ab uſu illo, qo tanqam medio neceſſario adhibito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 5. Fatemur non alendæ tamùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta. Sed aliud ſibi volunt cornutæ beſtiæ: fingunt enim ſubeſſe vim magicam Sacramentis, qæ ſit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qæ inter fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua ſtatuitur relatio. Hoc ut clariùs intelligant lectores, ſemper memoriâ repetendum eſt, Sacramenta nihil, qàm inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cavſſas, qæ tunc demum proſunt, ſuúmqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* Verùm niſi in uſu illo morali, fidei ſervire qi poſſunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum eſt, nihil prodeſſe niſi fide percepta.*

2. De *inſtitutione* ipſa tota lis eſt, an in eum finem uſumqe inſtituta ac deſtinata ſint Sacramenta, ut abſolutionis inſtar Pontificiæ, gratiam eam, cui deſignandæ obſignandæqe ſunt aſſignata, conferant neceſſariò, etiam ubi percipiens uſus capax nevtiqam fuerit: qod mihi ſi probatum fuerit, res tota confecta illicò futura eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. *agnoſcit*, Sacramenta rectè dici inſtrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hinc, *inqit*, Apoſtolus vocavit Baptiſma *Lavacrum regenerationis*, & *Baptiſmo* affirmat nos eſſe *in Chriſti mortem ſepultos*, Chriſto *incorporatos* & *Chriſto indutos*, & per Sacramenta Chriſtum Dominum ſuam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta eſſe communionis Chriſti (i. e.) ſalutis noſtræ ſigna exhibitiva & organa, qibus Dominus ſui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, ſi non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Chriſti mortem ſepultum, Chriſto incorporatum, Chriſto indutum, communionis cum Chriſto. i. e. ſalutis factum participem*, (idqe non Sacramento tenus, ſed reapſe) in æternum poſthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hæc omnia suo modo competere parvulis baptizatis, dicere non est avt absurdum, avt horrendum, etiamsi posteà, cùm adolescunt, votum Baptismi non impleant unqam, qin in æternum pereant: neqe enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, qam dicere eos in statu salutis esse, ut si in illo statu ante adultam ætatem moriantur, certò salutem consecuturi sint; qæ est nostræ Ecclesiæ & totius Antiqitatis indubitata sententia; &, ut ego reor, ipsius Scripturæ. Similia iis qæ habet Bucerus, occurrunt apud Avgustinum, Enchirid. ad Lavrent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, secus qàm intellexerim ipse, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *avditu horrendum* existimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipsum ipse dicit, *aliqem Christo indutum, Christo incorporatum, salutísqe cum Christo factum participem, in æternum posse perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur*,] hunc sensum habent, qasi dixissem, *Qod avtem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoscere avt asserere voluerim; sed ex Buceri dictis, si generalia forent, eoqe sensu, qo tu accipi contendis, concepta, resultaturum id, qod non *mirum* tantùm, sed & *avditu horrendum* mihi visum sit. Ego siqidem Bucerum, cum liber ipse mihi non adsit, qo locum perlustrare possim, eo sensu suspicor ista locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciasse superiùs pavlò, liqidò, uti opinor, ostendi. Qin & Bucerum à te eo loci, hac in parte discedere, etiamsi libri copia non suppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes avtorem sit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. *c.* 4. docere dicitur, *prædestinatos parvulos etiam sine Baptismo salvari, non prædestinatos etiam cum Baptismo damnari.*

2. *Suo modo in Baptismo ista fieri*, nemo nostrûm etiam negat, eodem scilicet qo Apostolus 1 Cor. 10. 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 12. 13. hoc est, vel sacramentaliter, qod est omnibus commune, prout Avgustinum *ad Coloss.* illud interpretari suprà monuimus; vel efficaciter, qod est adultorum fidelium proprium; qatenus in istis illa Baptismus, non repræsentat tantum, & obsignat, sed provehit etiam.

3. Verum eo qo hîc asseri videtur, modo, baptizatis parvulis universis ista competere, *magis inconvenire* mihi saltem videtur, qam *asserere infantes fidelium in eo esse statu, ut si parvuli obierint, salutem consecuturi sint*: qod & ipsum tamen è nostris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè statuere videntur. Videatur Calvinus *Instit. l.* 4. *c.* 16. §. 21. adductus suprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Act. Collat. Mompelg. de bapt. dogm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæst. & resp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiss. grat. & stat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antisynod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 4. Georgius Down. Episcopus Derensis *de pers. c.* 12. §. 3. supra *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 *Cor.* 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi supra; & in *operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur solvere catenæ illius Apostolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam nostri adversus Arminianos & Pontificios, sartam tectam tueri tanto connituntur molimine.

2. Qia de Christi corpore vero vivóqe deperire aliqid posse concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl. q.* 1. *c.* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *justificationem* videtur à *sanctificatione* vera, renovationéqe interna sejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex sacris literis nondum confirmata videatur. Cum ad posterius istud assertum nihil horum consequatur.

4. Avgustinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non posse, nisi Bucerum prius constet cum Avgustino eadem dixisse) in hac cavísa cur ut testem minus idoneum rejiciam, rationes à me supra allatæ sunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ asserit, firmandis, Scripturas à sensu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Avgustino tribuo, qantum ipse sibi tribui postulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *lib.* 3. *c.* 1. *ad Oros. contr. Priscill. & Origen. c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epist.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Avgustinum Avgustino oppono, ídqe præeunte mihi & facem allucente Præsulum pari nobilissimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sarisburiensi Episcopo qorum verbis ista consignabo. Ille in *Continuat. hist. Pelag.* sive *Controv. Prædestinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo spectat*, inqit, *& illa sententia, qam inter ipsos Scholasticos Gabriel Briel est amplexus, in* 3. *sent. dist.* 10. *art.* 1. *Reprobos, sive ut ille appellat, præscitos, non esse filios adoptivos. Et veterum celebratissimum illud dogma: Corpus Christi, qod est Ecclesia, ex solis constare electis*, Col. 1. 24. *collat. cum* 2 *Tim.* 2. 10. *Eos esse Ecclesiam qi in domo Dei permanent*, Cyprian. *Epist.* 55. §. 3. *Bonos de Ecclesia non posse discedere. Idem de unit. Eccles.* §. 6. *Et qi perierit, ex illa non fuisse. Avg. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præscientiæ suæ gratiam Christum Sanctam Ecclesiam de in æternum permansuris Sanctis construxisse. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum justificare nisi corpus suum, qod est Ecclesia. Avg. Epist.* 50. *Non revera corpus Domini esse, qod cum illo non erit in æternum. Avg. de Doctrina Christiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, sed eorum, qos antè præscivit & prædestinavit, delicta dimittere. Idem contr. advers. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perseveraturi non sunt, non esse à massa illa perditionis prædestinatione discretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, superantur & pereunt, videri qidem filios Dei factos propter aqam Baptismatis, revera avtem non esse filios Dei, qi non sunt in Spiritu baptizati. Avthor oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Visibilem Baptismum posse habere alienos, i. e. qi regnum Dei non possidebunt, sed esse donum Spiritûs Sancti, qod proprium est eorum tantùm, qi regnabunt cum Christo in æternum. Avg. de unit. Eccl c.* 13. *Denique Sacramenta in solis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iste, *advers. Thomson. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Christo baptizantur, Christum induere Gal.* 3. 27. *respondet Avg. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Christum aliqando usqe ad Sacramenti perceptionem (id qod non nisi secundum nos fit) aliqando usqe ad vitæ suæ sive animæ sanctificationem, qod secundum Deum fit, & ex proposito gratiæ fit, & absqe illo non fit. Et mox; In Christo baptizantur omnes, qi baptizati sunt; in Christum non baptizantur, nisi qi transeunt in Christum corpúsqe ejus & membra fiunt, qod de baptizatis omnibus dici non potest. In remissionem peccatorum baptizari dicimur, sed ita, ut verum sit qod habet idem Avgustinus contr. advers. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus sed eorum qos præscivit & prædestinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, sed tamen, teste iterum Avgustino de doctr. Christian. l.* 3. *c.* 32. *Non est revera corpus Christi, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptismo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promissionis est, Eph.* 1. 13. *præterqam filiis promissionis dari non potest; & qanqam visibilem Baptismum habent & alieni, (inqit Avgustinus de unit. Eccles. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei possessuri non sunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium est eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum; hoc est donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc deest omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamsi Christi Baptismo baptizentur, sicut Simon fuerat baptizatus.* Idem deniqe, *ibidem c.* 8. *Ante Avgustini mentem ostendimus, non justificari à Deo alios, nisi secundum propositum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam salubrem, & spiritualem, qâ homo in Christo reconcilatur Deo; non nisi eorum, qos præscivit Deus & pra-*

prædestinavit, peccata dimitti; non esse revera corpus Christi, qod non erit cum illo in æternum; donum charitatis Spiritus Sancti proprium esse eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum. Disetta ista apertè expressa sunt, & cum defensione tua, Thomsonè, consistere non possunt.

Exceptiones cum hucusqe produxissem, istic substiteram, controversiam hanc disceptationibus mutuis, ex harum, qas jam dederam, occasione; abundè satis ventilatum & discussum iri ratus. reliqa tamen qæ sunt *Theseos*, subjungere visum est, qò integram Lector hic habeat; breviculis duntaxat qibusdam ad ea qæ supersunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 34.

OBjectio. *Dices Sacramenta hæc omnia præstare in recto usu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei qicqid sit de intentione Ecclesiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo non rectè adhiberi. Nos dicimus Ecclesiam rectè & salubriter, tum electos, tum non electos baptizandos sistere, eosdémqe Baptismatis lavacro rectè promiscuè abluere, & Deum efficaciter suæ ordinationi adesse, qoad solutionem originalis reatûs, non obstante qocunqe antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam suscipientis resistentiam opponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei consilia avt decreta, administrationum nostrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec existere etiam qeant.

Verùm objecti solutio eis nititur fundamentis, qæ in prægressis qidem jacta, sed verbo Dei nullo firmata satis videntur. Videantur qæ *ad Num.* 2. & alibi sæpiùs sunt disceptata.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 35.

Id qod jam ampliùs demonstraturi sumus de consensu Antiqitatis. Concilium Milevitanum c. 2. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in semetipsis committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Avgustinus* de peccat. merit. & remiss. l. 3. c. 5. Antiqitùs universa Ecclesia pertinuit (*i. e. constanter tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remissionem per Christi Baptismum consecutos. *Et in* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptismo. *Prosper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapsum post Baptismum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falsa opinatur, qàm, qi eundem asserit, non æternâ morte esse damnandum. *Et in* sententiâ secundâ super illud cap. Qi dicit, qod ab his qi non sunt prædestinati ad vitam, non avferat percepta Baptismi gratia originale peccatum, non est Catholicus. *Epist. Synodic. Episc.* 9. *Africanorum*, Esav, *inqiunt*, Sacramento Circumcisionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per neqitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis salvat, justéqe damnat. *Et rursus*, Illud tenendum omnibus, necessarium esse sancti Baptismatis Sacramentum, qo dimititur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædest. c. 7. Iniqi qi in suâ iniqitate justo Dei judicio relinquntur, etiamsi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, subsequentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur supplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Avgustini ætatem glisccnte factione Pelagianâ, qæ & prædestinationis decretum impugnabat, & vitium sive peccatum originale tollebat, Patres, qi ex parte alterâ consistebant, Orthodoxi, inter qos cumprimis agmen ducebat Avgustinus, dum adversus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum qodvis (minùs considerati qandoqe) arripiebant, qo ipsorum dogmata pestifera impetere & elidere posse videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, qam illud à Pædobaptismo sumptum, qo infantes ab ipso utero, vitio reatúqe aliqo havd immunes existere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem istas si se continuissent, doctrinam fidei Christianæ sanam ac salubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad posteros transmisissent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptismi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquntur, *deqe absolutâ ejusdem necessitate*, dogmatibus fundamenta substraverint; qin & Pontificiis ipsis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam qod justificandi vim efficaciámqe Baptismo tribuebant, qam Circumcisioni tamen denegabant, nostri avtem in nevtro agnoscunt; infantes citra Baptismum perceptum, per necessitatem etiam insuperabilem decedentes, flammis gehennalibus adjudicarunt universos, & prædestinationi divinæ prorsus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ industriáqe omni ad Baptismum procurandum, qam poterant diligentissimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitiosorum qorundam ac scortorum proles, (parentibus interim impuris improbisqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forsitan avt familiarium pietate studióqe tinctionem sacram ante consecuti sint, qàm luce ista privarentur; esse enim hoc in istis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium havd minus certum statuebant. Videatur Avgustinus *Epist.* 105. &, *ad lit. Pelag. l.* 2. *c.* 6. *&* 7. Sed & eo insuper sunt progressi (finès enim limitésqe à Deo defixos ubi semel transilierit indoles humana, ubi consistat vix reperit) ut non *Baptismi* tantùm, (dum signis id ipsum qod eisdem designatur attribuunt) sed & *Evcharistiæ* perceptionem ad salutem consequendam infantibus necessariam prorsus definirent. Videatur Avgustinus *Epist.* 106. *de peccat. merit. & remiss. l.* 1. *c.* 20. *&* 24. *de prædest. Sanct. l.* 1. *c.* 3. *ad lit.* 2. *Pelag. l.* 4. *c.* 2. &, *contra Julian. l.* 1. *c.* 2. Isti avtem errores, cum jam manifestarii deprehendantur, nec à nostris solis rejiciantur, sed à Pontificiis ipsis *anathemati* etiam ex parte (nec adversantibus nostris) subjiciantur, non possunt non facere, ut in hac controversia, circa qam Veteres (licet viri alioqi insignes) illi tam crassè halucinati comperiantur, ab eis discedendi dissentiendíqe veniam havd sine caussâ justâ gravíqe dari nobis exposcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur qæ supra sunt dissertata in *Excep. & Repl. §.* 6. *ad Num.* 27. *&* 28. De *Concilio Milevitano* idem dici pòterit, qod de *Valentiano* dictum est in *Excep. & Repl. §.* 7. *ad Num.* 31. *prope finem.* De *Avgustino*, qod *§.* 6. *Num.* 27. *ad Resp. Repl.* &, *§.* 7. *Num.* 33. *Repl. memb.* 4. De *Prospero*, qod in *Except. §.* 7. *Num.* 30. *ad Resp.* 2. *Repl.* 3. De *Fulgentio*, qod *§.* 4. *Num.* 17. *Repl. art.* 2. De *Epist. Synodica sententiâ*, qod Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *l.* 13. *c.* 21. supra *§.* 2. *Num.* 2. *ad arg.* 1. *in fine*; & Robertus Sarisburiensis *adv. Thomson. Num.* itidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg.* 4. *Respons.* 2. adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Avgustini* ex *de merit. & remissione peccat.* ex ipsius codicibus sic esse legenda: *Factum ut antiqitùs universa Ecclesia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 36.

Dices ſecundum hoc noſtrum aſſertum ponere apoſtaſiam juſtorum, & planè impugnare perſeverantiam ſanctorum, qam tamen ſupponere videri poſſit Artic. 17. *noſtræ Confeſſionis, dum ſupponit verè pios eſſe prædeſtinatos.*

Solutio. *Nego ſeqi: Nam etſi aſſeram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ ritè baptizatos, à reatu originalis peccati Baptiſmo liberari, atqe adeo juſtificari; tamen ſimul aſſero, totaliter juſtificatos nunqam excidere ab illa juſtitia, nec (teſte Proſpero ad Cap. Gall. object.* 2.) *in id qod remiſſum eſt, incidere, nec in originali peccato damnari, ſed propter poſtrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujuſmodi Apoſtatis non redit, etſi propter actualia peccata, novam, cum adoleſcunt, contrahant injuſtitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito poſtea damnantur.*

2. *Reſpondeo, Originalis peccati indulgentiam, qæ ſufficit parvulo ad juſtificationem, non ſufficere eiſdem ad juſtificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Qamvis enim prior juſtificatio non ſit irrita; manet enim ſemper, illam verè ſolviſſe reatum originalem; non tamen actualia peccata ſupervenienția, qæ libero arbitrio committuntur, aliter qàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id qod ex formula Baptiſmi manifeſto evincitur, ſiqidem parvulus baptizatus per ſponſores paciſcitur,* 1. *Se, qamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo;* 2. *Crediturum ſe omnibus fidei articulis;* 3. *Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta obſervaturum, in eiſqe per omnem vitam ambulaturum, qod votum ſi tunc non præſtiterit, cum arbiter jam conſtitutus ſit ſuæ voluntatis, fœdifragus ſit, nec ab iſtis peccatis omiſſionis abſolvi poteſt, niſi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad juſtificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda eſt, qam illa qæ inita eſt in ipſo Baptiſmo. Id qod pariter pronunciandum eſt de adoptione & myſtica unione.

3. *Dico noſtram aſſertionem nullo modo perſeverantiam Sanctorum enervare, ſiqidem qando de perſeverantia Sanctorum qæritur, perſpicuum eſt, de illis Sanctis agi, qi rationis uſu pollent, actibúſqe fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis juſtificantur, qiqe in eadem fide propria voluntatis actu perſeverare, avt à perſeverantia ſiſtere, ponuntur. Ac de illa perſeverantia proprie lis erat Avguſtino cum Maſſilienſibus, An donum Dei ſpeciale fuerit, an opus liberi arbitrii abſqe hoc dono. Et perſeverantia propriè denotat conſtantiam oppoſitam mutabilitati, ex libertate arbitrii creati, profecta. Unde & infantes, etiamſi in gratia permaneant, qia in ea à Deo phyſicè conſervantur, ipſi tamen non certè dicuntur perſeverare in illa, qia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt avt cooperantur.*

Ex dictis aliqatenus conſtare poteſt, qo ſenſu verè dicatur, Omnes baptizatos ſine dubio juſtificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theſes hîc poſitas ſive *Aſſerta* ipſa claris ex Scripturâ Sacrâ *Teſtimoniis*, vel *Argumentis* ſaltem neceſſariò inde deductis, primo loco firmari & demonſtrari oportuit; tum de ſeqelis loco ſecundo videri poterat; illud avtem cum nondum præſtitum videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* ſingulari alicui adverſentur, necne, oſtendi qeat: neqe enim ſeqitur, *orthodoxum* eſſe, qod cum orthodoxo dogmate altero alio conſiſtere ſimul poſſit; qum nulla fere *hæreſis* ſit, qæ non orthodoxa teneat nec pavca.

Cæterùm de hîc objectis diſqiſitione ac diſceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis ſuperſedere planè, impræſentiarum viſum eſt, qia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epiſtolam*, Argumentum hoc fuſiùs proſecutus ſim; qæ aliqando forſan lucem patulam non verebuntur.

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acqiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 113. a. G. b. A. B. 134. b. F. G. 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה... p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. יהוה שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נס p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neqe ceſſare ſinito ſalem fœderis Dei à munere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24.... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Devter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehovæ, qum proclamaviſſet ipſi* יהוה שלים p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehova, & amovete præputia animi veſtri* p. 98. a. E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſraël,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam: in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqâ ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes prædicabat Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pavperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109. b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum avdit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hac avdierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93. a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113 a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 126. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizator & abluitor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 152. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde credideris,*

dideris, ſalvus futurus es p. 109. b. C. D.
v. 10. *Corde ad juſtitiam creditur, ore ad ſalutem confeſſio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.
1 Cor. cap. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt* p. 120. b. G.
cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis qidam: ſed abluti eſtis* p. 116. b. B--G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.
cap. 7. v. 14. *Liberi veſtri ſunt ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A--D.
cap. 10. v. 2. *Omnes in Moſen baptizatos eſſe* p. 148. a. D.
v. 16. *Panis nonne eſt communio corporis Chriſti?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.
cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati* p. 105. a. C.
Gal. cap. 3. v. 27. *Qi in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b E.
Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promiſſionis* p. 126. b. E. F.
cap. 5. v. 26. *Ut eam ſanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A--G. b. A--E.
Coloſſ. cap. 2. v. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.
cap. 2. v. 12. *Et ſepulti eſtis cum eo per Baptiſmum* p. 116. b. B--G. 117. b. G. 118. a. A--G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A--E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.
Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A--G. b. A--G. 116. b. B--G. 117. a. A--G. b. A--F. 120. b. B. F. 121. a. B--G.
Jac. cap. 2. v. 14. *Qæ utilitas, ſi fidem dicat aliqis habere ſe, opera verò non habeat?* v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus juſtificatus eſt* v. 24. *Videtis ex operibus juſtificari hominem* v. 26. *Fides abſqe operibus mortua eſt* } p. 109. b. C. D. E.
1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo anima ſunt ſervatæ per aqam* p. 104. a. G.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opuſculis lavdantur, notantur, explicantur, illuſtrantur.

AMbroſius N. de initiat. cap. 4. ſcribens, *Catechumenum etiam credentem, niſi baptizatus fuerit, remiſſionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.
Avguſtinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. ſcribens, *Pœnitentiam non prodeſſe, niſi Baptiſmus præcederet, avt ſeqeretur* p. 112. a. F.
N. *ut qi nimium Baptiſmo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.
N. *qia ſibimet ſæpius adverſatur* p. 143. b. E.
Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipſa ſanatur* p. 143. a. G. b. F. G.
de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis eſſe Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.
Ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur p. 144. a. C. D.
Sacramentum regenerationis non fieri niſi in remiſſione peccatorum p. 144. a. D. E. F.
lib. 3. c. 5. *Antiqitus univerſa Eccleſia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.
de Trin. l. 14. c. 17. *Iſta renovatio, qæ fit ad imaginem Dei, non momento uno fit, ſicut illa in Baptiſmo...* p. 144. a. G. b. A.
de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.
Avſonius Ex. Parent. 24. 8. *Duo deviginti functus Olympiadas* Epiſt. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem* } p. 14. F.
Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. aſſerens, *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint* p. 108. b. F.
Buxtorfius N. *qi Vau tanqam* F *profert, & conſonam eſſe cenſet, ubi omninò qieſcit* p. 9. D. E. F.
Calvinus N. *qi ſecum per omnia non conſtat* p. 131. b. C.
Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmo ſemper connexa eſt Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.
cap. 7. v. 8. *Sacramenta non ſunt inanes figuræ, qia Deus verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmus eſt bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint p. 113. b. E. F.
Baptiſmum vocat *inſtrumentum ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam* p. 132. a. A.
in Eph. 5. 26. *Omne ſacramentum ritè percipientibus ſimul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.
Baptiſmus eſt lavacrum animæ p. 151. a. F.
in 1 Pet. 3. *In Baptiſmo res eſt ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.
in Opuſc. p. 44. *Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ macula abſterguntur non ſecus atqe aqâ abluuntur corporis ſordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.
p. 56. *In ſacramento aqæ ſignum inſtituit, ſignificans qemadmodum eo elemento macula corporis eluuntur, eodem modo velle ſe animos noſtros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.
Catullus Ex. 1. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.
Chariſius N. Inſtit. Gramm. I. ubi 1 *in è Græco ſermone mutuatis conſonantis vice poni exiſtimat, & ad ſyllabam ſeqentem pertinere opinatur* p. 11. E.
Coddæus N. qia *Vav in* ‏ויי‏... *vocalem* affirmat p. 8. F.
Cornutus N. qi *triphthongos, ſive trivocales* introducit p. 12. E.
Ennius Ex. apud Cicer. de Div. I. *Cedunt in cœlo ter qvatuor corpora ſancta Avjum* p. 14. F.
Eraſmus N. de *recta Latini Græcique ſermonis pronunciatione*, dum non avdet dicere, *qid veteribus conſonans ſonuerit* p. 7. G.

Ful-

AUCTORUM.

Fulgentius N. qi *infantes ſine Baptiſmo morientes cruciatibus æternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc ſylua* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recuſat* p. 112. b. E.

Epiſt. 1. 1. *Niſi cum pitvita moleſta eſt* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκόλλν* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum clavſtra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum relligio potuit ſvadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Eqorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambjens multa peruſſit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus ſæpe fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed norunt, cui ſerviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Pervigil in pluma Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. qia *Kamets cum Vav magis qam Patach cum Vav bivocalem conſtituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Neſtorius N. *qi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos* p. 14. E.

Pelagius N. qia *peccatum originale* negavit p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. dum negat *digamma Æolicum F eodem modo, qo u diphthongus, efferendum eſſe* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvellique dvellatores optimi* p. 14. E.

Præſul Vintonienſis N. *dum αι ab ε, ει & οι ab ι ſono non vult diſtingvi* p. 16. G.

Proſper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, juſtitia, ſanctitate poſſe prorſus excidere, & in æternum exitium devenire* p. 150. a. F. G. b. A.

Rubrica Eccleſiæ Anglicanæ Ex. *Infantes baptizati omnia habent ad ſalutem neceſſaria, & ſine dubio ſalvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Cavſ. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conſtare ex* C *&* V. *vocali* p. 20. E.

1. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non ſatis Romanè loqentes, qia ſangvis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Græcis ambigit αυ & ευ bene pronuntient...* p. 11. B.

Eraſmum taxat in V ſubjecto C p. 12. F.

Seneca Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva ferventi ſubjecta cancro* p. 14. D.

Symbolum Conſtantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. a. D--G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abſcondita renovantur qi baptizantur* p. 123. a. C--G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex. *Dei verbum teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos* p. 132. b. F. G. a. A--D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C--G. 149.

N. Si cenſuit, *etiam verè credenti nondum remiſſa peccata, priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit* p. 149. a. E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ulli diſſoluenda Deo* p. 14. E.

Varro N. qia *nullam* ait eſſe *differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non riſere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 26. *Huic aliud mercedis erit* p. 13. E.

Ecl. 7. 54. *Strata jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laqearibus avreis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete coſtas* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 26. *Dives pictai veſtis & avri*; 11. 667. *Tranſverberat abjete pectus* } p. 14. C.

Voſſius N. Art. Gram. 1. 15. ubi ſtatuit *Hebræorum Vav conſonum à Græcis in U vocale mutari* p. 10. D.

1. 32. ubi ſtatuit *literæ* Q *genuinum nomen eſſe* Cu, *ſive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V conſonantem in vocalem tranſire ſtatuit* p. 11. A.

— Ui & ui *inter bivocales Latinas recenſet* p. 11. D--G.

Urſinus N. *qia illi altercationis æſtu abrepto minùs cavtè, avt etiam piè dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 3. teſt. 2. Ex. *In Baptiſmo remittũ peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miſcell. De Præd. demonſtr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....*; de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Chriſto, & juſtificatio, ſunt electionis effectus & nota*; de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

INDEX

Rerum, in his Opuſculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remiſſionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. a. A. E.

Adonaj יְהֹוִה *non eſt ſubſtituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi ſubſtituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Graci, qia* יְהֹוִה *Græco ſermone havd ita promptum erat exprimere* p. 41. F. *Apoſtoli Græcos ſunt ſecuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius juſtificantur qam baptizantur, nec tamen fruſtra baptizantur* p. 110. a. B.

Ae *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

אהיה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אחשורוש *Hebraicâ proloqendi normâ Achſhweros, Anglicanâ Aſſuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Αι *ab* ε *non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Αἰδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *eſt nomen Dei proprium*; אלהים *eſt nomen Dei proprium* } p. 49. D.

Apollo *deus ſummus* p. 36. G. *ipſe Satanas* p. 54. B. *pro variis anni tempeſtatibus varias ſortitur appellationes, & vere* Ζεὺς, *æſtate* Ἥλιος, *avtumno* Ἰάω, *hyeme* Ἄδης Ἀδωνεὺς *&*

Als *appellatur* p. 37. A. B. 54. A. B.

Arborem *vitæ quæ Adæ & Evæ Deus dederit* p. 106. a. D.

Arcum *cœlestem quæ Noë & posteris in monumentum Deus statuerit* p. 106. a. D.

Baptismi *vis & natura quanam* p. 106. a. F. *sacramentum an institutum in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejusdem veram solutionem* p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. *res est interior mundities, & mentis innovatio* p. 94. a. E. F. *significatio spiritualis per totam vitam durat* p. 107. a. D. *effectus* p. 107. b. A. *facultas ubi deest, abundè valet sola Dei promissio* p. 131. a. F. b. E. F. G.

in Baptismo *obsignatorum beneficiorum percipiendorum capaces sunt infantes* p. 94. a. G. b. A-D. *sunt adulti* p. 94. b. E. F. G. *res signata est cum remissio reatûs, tum interna renovatio* p. 96. a. E. F. G. *non omnis qui caret, perit* p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. *in... veraciter Deus agit, etiamsi peccati originalis reatum non solvat* p. 152. a. C. 153. b. C. *cujus solutionem promisit non eo ipso tempore dandam* p. 152. a. E. *sed sub conditione suo tempore præstandam* p. 153. a. C. *fœdus vero gratiæ obsignat* p. 152. a. D. 153. b. D.

Baptismus *est sigillum... obsignatorium* p. 92. a. C. b. C. E. *traditur illis, qui jam ante Baptismi rem habuerunt* p. 95. a. G. b. A. B. C. *non potest repeti* p. 103. b. A. B. 107. a. C. *Johannis ejusdem cum nostro fuit efficacia* p. 106. b. C. *est sacramentum rei quæ præcessit* p. 107. a. A. *quo modo ad morbum sanandum adhibeatur* p. 107. a. D. *suo sensu nos justificat, & nobis applicat meritum Christi* p. 110. b. F. G. *nos mundat* p. 119. b. B--F. *necessarius ad salutem tanquam sigillum, ad obsignandam adoptionis gratiam* p. 132. a. A. *necessitate præcepti, non medii* p. 133. a. G. b. A. B. C. *pendet à fœdere* p. 133. a. C. D. *non servat sine fide* p. 109. a. A. *quo modo necessarius* p. 110. a. A. B. C.

Baptizamur *in remissionem peccatorum* p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.

Baptizo *te in remissionem peccatorum, non fuit ab Apostolorum temporibus baptizandi formula usu recepta* p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. *quæ si fuisset, potuisset peti ex Act.* 2. 38. 39. *& Marc.* 1. 4. p. 115. a. F. G. *In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non sunt verba operatoria* p. 147. b. G. 148. a. A--G. b. A. B.

Βῆτα *non est* vita *proferendum* p. 16. G.

Cappa E *& I tanquam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D.

Cavneæ *dicebantur carica ex Cavno advecta*
Cavneas *clamitans, qui venales eas habebat, ad bellum proficiscenti Crasso omen minus favstum objecit* } p. 10. F.
Καῦνος *oppidum Cariæ*

Christi *meritum cuique parvulo baptizando non applicatur* p. 98. b. F. G. 99. a. A. *quo parvulis applicetur, medium aliquod externum & sensibile non est necessarium* p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. *sanguis parvuli sanguine in circumcisione non fuit adumbratus* p. 125. a. B.

Christo *quodammodo per Baptismum dicimur uniri* p. 149. b. G. 150. A. B. *quod tum parvulo, tum adulto sufficit* p. 150. a. C.

Circumcidendi *ritus docet manere reatum, donec interna circumcisione circumcisum cor fuerit* p. 96. b. D. E.

Circumcisi *non omnes sunt justificati, nec facti filii Dei* p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.

Circumcisio *in membro genitali quæ facta* p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. *legitimè conferebatur non intelligentibus* p. 102. a. C. *quid circumciso contulerit* p. 98. b. A. B. *à justificationis negotio excluditur* p. 124. a. D. *cui successerit remedium externum istiusmodi non præcessit* p. 124. a. E. F. G. *designabat & obsignabat circumcisionem cordis spiritualem* p. 124. b. C. *quæ cum externa omnibus parvulis non est collata* p. 124. b. C. 125. a. G. *externa adjecta erat gratia promissioni, sed non circumcisioni annexa promissio* p. 126. a, A. *interna & cordis denotat peccatorum remissionem* p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. *quam tamen sibi conjunctam habet* p. 127. b. E. 128. a. C--G. *masculorum fœmellis communicata quo modo possit dici* p. 129. b. B. C. D.

Circumcisione *figurabatur tum interna cordis circumcisio, tum solutio à peccati reatu* p. 98. a. E. F.

Circumcisioni *non semper conjuncta fuit justificatio* p. 93. b. F. *purgandi & justificandi vim & virtutem derogant, distingvendi, designandi & obsignandi usum tribuunt Patres* p. 128. b. A-G.

Circumcisionis *ipsius tempore Christi meritum ad præsentem efficaciam non applicabatur* p. 98. a. A--D. *ab analogia cum Baptismo non colligitur Baptismi efficacia* p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. *interna effectus* p. 125. b. B.

Confirmationis *ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit* p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.

Consona *una, nec plures valent vocem conficere* p. 5. A.

Diphthongi *accuratiùs dicerentur bivocales* p. 4. A. *nullæ dantur* p. 4. D.

de Diphthongis *errorem primus detexit Jacobus Matthæ, Danus* p. 4. C. *erroris occasio ab Hebræis emanasse videtur* p. 5. B. C. D.

Diphthongus *non est in vi, quæ Jod aut vav terminantur* p. 9. B. C.

Doius *pro Deus barbarum* p. 56. F. G. 57. F. G. 59. C. 61. C.

דויד *Hebraica proloquendi norma Dauid, Anglicana David enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ει *ab* ι *sono distingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ευ *non est bivocalis* p. 10. A. C. D. E.

Η, ι, υ, *sono uno eodemque non debent proferri* p. 16. G.

F Æolicum *&* V *Latinum idem sonant* p. 7. D. E. *tanquam* PH *aut* Φ *Græcum foret, pronunciant Angli* p. 17. C.

Fidei *confessio requiritur ab omnibus adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur* p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. *& exigebatur olim ab infantibus, eorum nomine sponsores illam spondebant* p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.

Fides *quo sensu nos justificet* p. 92. a. B. C. *quanam sit initialis* p. 107. b. G. 108. a. A. *facit nos membra Ecclesiæ Catholicæ* p. 108. a. C. *Baptismum præcedit* p. 108. a. E. 154. b. C. *interdum sequitur* p. 154. b. C. *non est tantum dispositio ad justificationem & salutem* p. 109. a. A. B. C. F. *nos servat absque sacramentis* p. 109. a. D. E. 110. b. A. *patrum qui ante Christum incarnatum vixerunt, eadem cum nostra* p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. *an nominari possit inclinatio ad fidem* p. 121. b. E. *parentum & matris Ecclesiæ à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remissionem* p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. *hoc qui dicunt, eo fundamento nituntur* p. 132. E. *aliena quid prosit* p. 132. b. D. *quanam ad adulti justificationem sufficit* p. 147. a. A.

Fœdera *in publicum tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus insculpebantur* p. 102. a. G.

Fœdus *Dei est fundamentum justificationis parvulorum, sive loterum, sive illoterum* p. 134. b. B-D. *non pendet à Baptismo* p. 133. a. C. 135. b. B. *ab initio per universa sæcula idem fuit, licet ejus obsignationes & sigilla per singulas ætates diversa fuerint* p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. *non cum toto genere humano pactum* p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.

Fœmellæ *non circumcisæ, sunt in fœdere & populo Dei* p. 93. G. 135. b. C. *quo modo in maribus possint dici circumcisa* p. 129. b. E. F.

Habitus *nomine quid possit intelligi* p. 147. a. C. D. E. *fidei, spei, aut charitatis an in Baptismo parvulis infundantur* p. 142. a. D. E.

γ *nunc insuper habetur, nunc per* g, *nunc ut* ng, *nunc ut* gn *exprimitur* p. 18. G.

' *&* ו *figurâ non multum sunt absimiles, naturâ sunt affines, secum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc consona munus sustinent* p. 5. B.

I *&* Υ *Græci, I & U Latini usurpavocalibus, nunc pro consonis nunc pro rum, & in literarum combinationibus pro vocalibus habuerunt* p. 5. G. 17. F.

Jod *Hebræorum*, Jota *Græcorum &* J *Latinorum sonum obtinent qem ï Anglorum* p. 6. B. C. 15. B. *sunt consona* p. 6. E. F. G. 7. B.

I *vocalem tanquam si* Ει *esset, perperam enunciant Angli* p. 17. A. C. *cum* α, ε, ο, *præcessis in syllabam unam coalescit* p. 17. B. *consona eandem, quem*

G, *ubi* E *vel* I *ſequitur, ſonum Angli dant* p. 17. C. *vocalis hoc modo* I *i, conſonans vero* J *, j recte pingitur* p. 18. A. B. C.

Ἰάσων *vox Græca* τετρασύλλαβον *prolata Jaſon, Latina Jaſon* διασύλλαβος *& Jaſon Anglico charactere eſſet* p. 19. C.

Jehova *Hebraica efferendi ratione Yehowah ſcribendum; ſed Anglicana Jehovah* p. 18. E. 19. D.

Ἰησοῦς *vox Græca eſt proferenda, ac ſi Anglico charactere depicta eſſet Jeſows,* Jeſus *Latina, aeſi Teſus ſcriberetur, Anglicana vero Jeſus* p. 19. B. C.

יה & יהוה *duo & diſtincta ſunt Dei nomina* p. 30. C. *eandem habent notionem & notationem, ne ὄν ſignificant* p. 30. D... *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. E. F. 50. A.

יהוה *non eſt vox barbara, nec ſoloeciſmum redolens* p. 36. D. 66. F. *deſcendit ab* הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. *quæ Deus illo dicatur* p. 30. D. E. *ejus pronunciatio genuina per plurima ſecula fuit cognita* p. 30. C. D. E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. *in hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis uſurpatur* p. 32. A. G. 33. A. *ſeculis inſecutis, ex ſuperſtitione ab illo proloquendo abſtineri cœptum eſt* p. 33. D-G. 34. A. B. C. 43. C. 44. E. 64. C. D. E. 65. A--D. 66. A--E. *& ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit* p. 34. C. D. *ejus puncta vocalia vocis ſunt vel* Adonâj, *vel* Elohim *genuina* p. 34. D. *à Maſorethis adjecta* p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. *ad priſcam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt* p. 34. E. G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. *cum vocabulorum à ſe invicem conſonis diſcrepantium eadem poſſint eſſe puncta vocalia* p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. *ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt multa nomina propria* p. 34. G. b. A--D. *ejus veſtigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflatis* p. 34. G. 35. A-D. 55. B-G. *illi* Adonaj *ſubſtitui non debet* p. 38. E. 41. A. *ſed commodius ſubſtitueretur aut* Ἰαὲ &c. p. 40. D-G. 72. A. *hinc deſcendit Jupiter, Vid. ſuo loco. Dei nomen eſt proprium, ſed non unicum* p. 36. E. 49. B-E. 50. F. G. 51. F. *ſibi, aut ex conſortibus ſuis alicui attribuit diabolus* p. 86. E. F. 37. C. 53. A-D. *ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab iſtis ad Græcos & ad Romanos tranſiit* p. 36. F. *in terminationem exit fœmininam, quod majeſtati divinæ non eſt inconveniens* p. 38. B. C. Æterni *nomine cum apud Moſem, tum alibi paſſim Galli exprimunt* p. 70. G.

יהושע *filius Nuni Moſis ſucceſſor, nunc* יהושוע, *nunc* ישוע *dicitur* p. 35. A. *Domini Jeſu nomen Hebraicum idem quod ducis Judaici* p. 19. A. *Græcis priſcis* Ἑλληνίζουσιν Ἰάσων, *poſterioribus* Ἑβραίζουσιν Ἰησοῦς *dicebatur* p. 19. A. B.

Infantes *non omnes ritè baptizati juſtificantur* p. 123. b. C. F. *non electi & finaliter periturі à reatu originalis peccati in Baptiſmo non liberantur* p. 147. b. D. *ante circumciſionem & Baptiſmum obeuntes promiſſione divina comprehenduntur* p. 93. b. A--D. *an ſint ſufficienter diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per ablutionem* p. 95. b. C. *baptizati à Turcis abrepti & educati diſpoſitionem ad fidei actus non oſtendunt* p. 104. a. B. C. *circumcidebantur & baptizantur, quia ſunt ſancti & fœderati Dei* p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. *baptizantur in futurum fidem & pœnitentiam* p. 103. b. D. 104. A. 115. b. F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. *Judæorum etiam nondum circumciſi erant veri Judæi* p. 125. b. E. *& à gentium infantibus diſtabant* p. 126. a. B. *qui quare extranei à pactis dicantur* p. 126. b. D. E. F. *an baptizati omnes ſine dubio ſalventur, ſi in ſtatu infantili morientur* p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. *quo modo dicantur ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. *ſunt in Dei fœdere ante Baptiſmum* p. 136. b. A. B. *in infantia morituri quare baptizentur* p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. *ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt* p. 139. b. C. E. 159. b. C. *& rigidiorem hanc ſententiam, tanquam de fide tenendam, paſſim inculcarunt* p. 140. b. G. *quo modo fideles poſſint dici* p. 144. b. C-G. *quid emolumenti à Baptiſmo capiant* p. 151. b. C. D. *non fruſtra baptizantur, licet in Baptiſmo ipſo gratiam non participent* p. 154. b. E. F. G. *Turcarum aut Judæorum non ſunt baptizandi* p. 55. b. D. E.

de Infantibus *fidelium baptizandis ſpecialem juſſionem non habemus* p. 94. a. C. *in... quamvis id noſciant, habitat Spiritus Sanctus* p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.

ex Infantium *Baptiſmo quid emolumenti capiant parentes* p. 151. b. C.

יעקב *Hebraica proloquendi norma Jaacob, Anglicana Jacob enunciandum* p. 18. F. 19. A.

ישע *Syrum magis quam Hebræum eſt vocabulum, ex* יהושוע *enatum* p. 19. A.

ישראל *Hebraica proloquendi norma Tiſraël, Anglicana Iſraël enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Jupiter *non eſt dictus à* juvando, *ſed ab Hebræorum* יהוה p. 35. E. 48. F. G. *nihil aliud eſt quam* Joviſpiter, *contractius* Joupiter, *demum* Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis *dictus, non* Jova, *& quare* p. 36. B. C. *prima non eſt brevis* p. 36. A. *illum pariter à Judæis atque à Romanis coli putavit Varro* p. 36. C. D.

Juſtitia *non niſi una eſt & fidei* p. 108. b. G. 109. a. A. C. *una eademque in Patriarchis, Prophetis...* p. 111. b. A.

K *continet in ſe* C *&* A, *&* A *poſt* K *omiſerunt veteres* p. 21. B.

Lingva *Syriaca quandoque Hebraica dicitur, & quare* p. 19. A. B.

Lingvæ *cujuſque prærogativa eſt, ut alium de mutuata ad morem proprium & uſum deſingat* p. 18. F. 20. D.

in Lingvis *vernaculis, prolationem quod attinet, ſequendum & tenendum quod uſus probat* p. 18. D.

Medium *aliquod externum, quo ſalus parvulis exhibeatur, non eſt neceſſarium* p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. *nec conſtanter in adultis apparet* p. 138. b. A. *ſed tamen, quo ſalus illis obſignaretur, neceſſarium fuit* p. 139. a. A. B.

Norma *dictionum proferendarum non eſt ſcriptura, qua à picturibus, ſculpturibus... in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur* p. 15. F. *dictionis Latina proferenda ab Italis non eſt deſumenda* p. 16. E. *Hebraicarum charactere Latiali depingendarum ab hodiernis Judæis non eſt petenda* p. 16. C. D.

Notam *ſervis aut jumentis inurimus, quâ noſtra eſſe dignoſcantur* p. 105. a. G.

Obicem *ponere quo ſenſu in ſacramentis dici qis poſſit* p. 91. b. B. 92. a. E. F.

Obſignari *quidam poſſunt de futuro* p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. *non poteſt quod non aliquo modo præceſſit* p. 152. a. F. b. A.

Obſignatio *fieri poteſt etiam non intelligenti, quid ſibi obſignetur* p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 112. b. D. *eſt præcipuus ſacramentorum finis* p. 123. a. C. *per circumciſionem facienda in eremo fuit ſuſpenſa* p. 130. a. C. *fœderis divini, promiſſionum & pactorum ejuſdem vi Sacramentorum propriè ac primariò perficienda promittitur* p. 152. b. D-G.

Obſignationis *hujus modus multiplex eſt, & ritus non unus* p. 129. a. F. 130. a. C. 135. a. G. b. A. *fructus, non uſus moralis actualis capax eſt infans* p. 153. a. F. G.

Oe *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

Oi *ab ι ſono non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ov *non eſt bivocalis* p. 10. A. *illo Latinum* v *conſonantem exprimunt, Hebræis non eſt notum* p. 11. B. *Latinis in uſu eſſe deſiit* p. 11. B. C. *ad* w *Anglicum accedit* p. 7. D. E. 11. C. D.

π *poſt* μ, *tanquam ſi* b *Anglicum foret, perperam enunciatur* p. 17. A.

Paſchales *ritus Chriſti* συμβολικῶς *ſuo tempore exhibenda repræſentabant* p. 95. b E.

Patres *ad Sacramentorum dignitatem amplificandam paulò magnificentiùs ſcripſerunt.* V. Sacramenta. *quæ tamen non ſunt niſi hyperbolicæ dicendi figuræ* p. 140. a. B. *ſacramentaliter ſolum intelligenda* p. 140. a. C. D. *in materia de Baptiſmo merito ſuſpecti habentur, & judices minus æqui videntur* p. 139. b. D. E. 141. a. B. *habitus fidei, ſpei, charitatis parvulis in Baptiſmo infundi putaverunt* p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. *ut ſe Pelagianis opponerent, telum quovis minus conſiderati arripuerunt* p. 159. b. A. B. *non Baptiſmi tantum, ſed & Euchariſtiæ perceptionem infantibus neceſſariam definiverunt* p. 159. b. E. *ante Pelagianos qui vixerunt, de præciſa*

Baptiſmi neceſſitate non cogitaverunt p. 140. b. F.
Porrigi *infantibus Dei gratia in Baptiſmo non poteſt* p. 112. b. E. F.
Porrigitur *aliqid, ut is, cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat* p. 112. b. E.
Patrum *conſentiens expoſitio eſt in Theologia argumentum non neceſſarium, tantum probabile* p. 140. a. A.
Q *litera eſt compoſita ex* C *&* V *conſona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen eſt* C V E, *ſive* Q E p. 20. F. *non eſt eadem cum* C p. 20. G. *τὸ* v *fruſtra ſubjiceretur* p. 21. B-G. 22. A. B.
Quantitatem *in deductitiis Latini non ſemper obſervant* p. 36. A. B.
Religionis *nomen in partem ſeqiorem rapitur* p. 64. F.
Remedium *ſtrictè ſumptum eſt, quod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxiùs forte, quod malum quodvis, ſive fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.
Reſipiſcentia *non eſt medium neceſſarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.
S *τὸ* χ *fruſtra ſubjungitur, in compoſitis, in qibus exprimitur, non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis* p. 21. A.
Sacramenta *non ſunt inſtituta, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignent* p. 91. a. A—D. *ex opere operato vim ſuam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G. 92. a. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *ſunt ſigna veracia, licet non exhibeant reipſâ qicqid deſignant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *qo modo rem ſignatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-F. *ſuo modo juſtificant* p. 97. a. C. D. *qo modo ſint media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum* p. 98. a. D. *adultis, nondum credentibus, vel fidem ſuam forſan nondum apprehendentibus, ſunt ſigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *ſine fide non proſunt* p. 99. b. E. *qibus adultis applicent Chriſti meritum* p. 100. a. F. *qo modo ſint neceſſaria* p. 109. b. A. B. *ſalvent, regenerent, juſtificent* p. 111. a. C. *qibus fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur, ante circumciſionem fuerunt & qenam* p. 124. b. A. B. *inſtrumentales ſunt cauſſæ conferendæ nobis gratiæ, qibus Dei virtus non eſt alliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis ſunt inſtituta, qo in adultis* p. 138. a. A-C. *ſuo ſenſu poſſunt dici inſtrumenta moralia gratiæ, qam ſignificant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.
Sacramentalis *ſigni cum re ſignata unio qalis* p. 97. a. E. *analogia qalis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *qo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptiſmo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promiſſio eſt conditionalis* p. 154. b. D.
Sacramento, *id qod rei eſt, ſapius in ſacramentis adſcribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *ſive ſigno aliqo ſpectabili, qod in ſenſum incurrat, opus habemus, qo fœdus inter Deum & nos initum firmetur & obſignetur* p. 95. a. A-D.
ad Sacramentorum *dignitatem amplificandam pavlò magnificentiùs veteres ſcripſerunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& noſtri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ συσταλτικῇ eſt gratiam ſignificare & obſignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diverſitas non mutat promiſſionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *eſſentia & natura non melius poteſt intelligi, qàm ex verbis illius qi ea inſtituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab inſtitutione divina* p. 157. b. C.
Sacramentum *qid ſit* p. 106. a. E. F. *alterius rei ſignum, alterius ſigillum eſſe poteſt* p. 101. a. C. D. E. *efficax eſt ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt* p. 139. a. E.
Sacrificia *fuerunt ritus externi, qibus fœdus divinum obſignabatur* p. 124. b. A. B.
Sancti *contrahunt qotidie novam immunditiem, ſed non ejuſmodi, qæ ad æternum ipſorum exterminium valeat* p. 150. a. F.
Sanctificatio *& juſtificatio individuo nexu cohærent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad perſonæ acceptationem ſuo modo neceſſaria* p. 141. a. F. b. E. *conſiſtit in renovatione & ſanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptiſmo infundatur* p. 142-147.
ad Sanctificationem *ſufficere qâ ratione qid dici poſſit* p. 146. b. E. F.
יהוה *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.
Savlis *converſionem ſunt qi ſcripſerunt eſſe datam Stephani precibus* p. 132. b. D.
Sigilli *uſus non eſt niſi obſignare* p. 138. a. E. 139. B.
Superſtitio *an in bonam partem ſumi poſſit pro* εὐλαβείᾳ p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.
Syllaba *non eſt, ubi nulla eſt* σύληψις p. 5. A.
T *poſt* v *tanqam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *purum tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 20. B.
Terminationes *nominibus advenis Græci & Latini dant eas, qæ apud ſuos maximè familiares exiſtunt* p. 36. B. C. 58. B.
Tetragrammati *nomen ingreditur compoſitionem plurimorum nominum propriorum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.
de Tetragrammato *nomine ſcripſerunt Joannes Druſius, Nicolavs Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus* p. 30. A. B. 55. B. C
Vav *Hebræorum,* Υ *Græcorum &* U *Latinorum conſonantis & vocalis officio funguntur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *eſt conſonans* p. 8. D. E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi qieſcit* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanqam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non eſt efferendum* p. 9. A. D.
Υ *Græcum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet qod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *ſonum aſperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanqam* Ev *eſſet, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* a, e, o, ω *præfixis, avt* i *inſecutâ in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B.
Υι *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.
U *Latinum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F. *cum pro conſonante eſt, qaſi* w *prolatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. *adſpirationem fert* p. 11. 5. F. *vocalem qaſi* Ev *vel* Ju *foret, Angli efferunt, conſonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *conſonans vero hoc* V, v, *rectè pingitur* p. 18. A. B. C.
Ui *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. A.
Vocalis *ſola poteſt integram vocem conficere* p. 5. A.
Votum *parentum, ubi Baptiſmus actu haberi non poteſt, non ſufficit ad reatûs originalis ſolutionem* p. 132. b. B. C. 140. a. F. G.
X *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen eſt* ECS p. 20. F. *τὸ* S *fruſtra ſubjungeretur* p. 21. A. B.
Ψ *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.

A017436